భారతి – చతుర్దశ సంపుటము – భా. ౧

వ్యాసముల అకారాది సూచి

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది సూచి

విషయసూచిక

శ్రీ

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు—విచారము: పాములవాడు; శ్రావణ మంగళవారము; శివభక్త మాహాత్మ్యమునందలి కళానాథాఖ్యానము.

సాధారణచిత్రములు—ఏబదవ అఖిలభారత జాతీయ మహాసభ; చిత్రములు, ఫైయిజ్‌పూరు; తారామంగల శిల్పచిత్రములు; మధురచిత్రములు; ప్రాచ్యతారలు; సార్వభౌమదంపతులు; చీరవసంతు; మదరాసు క్రైస్తవకళాశాల చిత్రములు; వర్ధమాన ఆంగ్లతారలు; సౌందర్యపిపాస; సాయంసమయము; గానవినోదిని; చల్లనికడుపు; ఇతరచిత్రములును.

భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల (1937 సం. జనవరి)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమునకు చందా మాకు చేరనట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండ పత్రికను పంపుచుందుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ తేదిలోపుగ సొమ్ము రానిచో మాతృభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము వరకు చందాదారులుగ నుందురను నమ్మకముతో 1937 సం. ఫిబ్రవరి 10-వ తేదిని రూ 6-4-0 లకు వి.పి. పంపుచున్నాము. కావున తాము ఈ స్వదేశభాషా పత్రికయం దభిమానముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని స్వీకరింప ప్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకీ పత్రిక ప్రస్తుతము అనవసరమగుగ దోచినచో మా కావిషయము వెంటనే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట మానుదుము.

C 4. D 3. H 28 59 60. J 3, 6. K 11, 26, 27, 29. L 3, 11. M 5. N 11, 33, 34, 36. P 51, 52, 53. R 18, 21, 51, 53, 54. S 56, 65, 66, 68, 70, 71, 72, 77, 78, 88, 90, 226, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 250. V 2, 18, 19, 20, 21, 53, 55.

విచారము

—[illegible]. [illegible]. వి

సంపు. ౧౪ ధాత సంవత్సరము, పుష్యమాసము (జనవరి ౧౯౩౭) సంఖ్య ౧

స్వవిషయము

స్వవిషయము సమ్మోహ సమన్వితము, స్వాభిమానపూరితము. "స్వ" యందు విశ్వమంతయును ప్రతిబింబించుచున్నది. "స్వ" సంకల్ప వికల్పములకు మితిమేరలు లేవు. సంకల్పమునందు సంకల్పించిన ఫలముమాత్రము సామాన్యముగ పరిమితపరిణామమును పొందుచున్నది. మహాసంకల్పమున కనురూపమైన ఫలము, దుర్లభమైనను నవీనసంకల్పము లెప్పటి కప్పు డుదయించుచు ప్రపంచపరిణామము సంభవ మగుచున్నది. ప్రపంచపరిణామమునకు పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతమును గల సకల పదార్థములును పరిమితమైన ప్రకృతి పరిసరములందు సంకల్ప సామర్థ్యమున కనురూపముగను వినియోగపడుచున్నవి. బ్రాహ్మణునివలెను పంచముడును, రాజువలెను రయితును, కేదారములవలెను కర్మాగారములును, కవులవలెను కార్మికులును, లలిత కళలవలెను సామాన్యకళలును, మహాకావ్యములవలెను పల్లెపాటలును, యోధులవలెను గురువులును, సాంఖ్యులవలెను యోగులును ప్రపంచ పరిణామమునకు కీలకమైన ఆత్మపరిణామమునకు వినియోగపడుచున్నవి. ప్రవృత్తియందు ఫలాఫల పరిణామములు సాపేక్షములు గాని నిరపేక్షములు గావు పూర్ణఫలము ప్రవృత్తియం దసంభవము. మానవులు పరిమిత పరిస్థితుల నెరిగియును మహాసంకల్పమును జేయుట ప్రకృతిధర్మము. సృష్టిస్థితులకు కీలకమైన సంకల్పము "స్వ"

ధర్మమునందు ప్రతిబింబించుచున్నది. స్వసంకల్పములు ధ్రువనారదసంకల్పములవలెను శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడసి ప్రయోజనకరములగుటయు సామాన్య సంకల్పములవలెను రిక్తమనోరథము లగుటయును ప్రవృత్తిధర్మము.

సంకల్పము వ్యవసాయమున కనురూపముగను సఫల మగుచున్నది. సకలప్రయత్నములును యోగసంసిద్ధములై పూర్ణఫలమును సమకూర్చకపోయినను నిరర్థకములు కాజాలవు. "స్వ" సంకల్ప ప్రయత్నములు పురుషార్థపరమైన ఆత్మపరిణామమునకు బీజములు. మహాసంకల్పము మహాఫలమును సమకూర్చకపోయినను మహాసంకల్పబీజములు దేశకాలపరిస్థితులందు భిన్నరూపములను పరిణామమును పొందుచున్నవి. సంకల్పములు కార్యసిద్ధికి నిమిత్తమాత్రములు. అనంతములైన దేశకాలపాత్రావరణములందు మహాసంకల్పము భిన్న నామరూపములను సార్థక మగుచున్న విధము గోచర మగుచున్నపుడు స్వవిషయప్రస్తావనావలోకనములు నిరుపయోగము లగుచు స్వాభిమాన,స్వోత్కర్ష,సమ్మోహము లంతరించుచున్నవి.

భారతి రుధిరోద్గారి సంవత్సర పుష్యమాసమునందు జన్మించినది. మొదటి సంచికయందలి స్వవిషయప్రస్తావనను ధాతృనామ సంవత్సర మార్గశీర్షమాసమునందు జదివినపుడు నిర్వాహకులకానందవిషాదములుగలుగుట సహజము. భారతికి ౧౩ ఏండ్లు నిర్విఘ్నముగను కొనసాగి యథాశక్తిని సాహిత్యసేవ చేయగలిగినందుల కానందము. గతించిన పదుమూడేండ్లయందును ప్రపంచము నావరించిన మహాపరివర్తనమున కనురూపముగను భారతీయ విజ్ఞానాభ్యుదయమునకు వినియోగపడజాలనందులకు విషాదము. వ్యక్తిగతమైన భారతీ విజ్ఞానసంకల్పవ్యాపనము వ్యక్తిపరముగను పరిమితమైనను భావగతముగను విశాలమైన విధమును దేశావృతమైన సాహిత్యకళాదిరంగములందు పర్యాప్తమగుచున్న వికాసము వ్యక్తము చేయుచున్నది.

విశ్వరూపిణియైన భారతి సరస్వతీదేవి, శ్రీదేవి, లలితాంబ. గతించిన ౧౩ ఏండ్లయందును భారతీనిర్వహణమునకు సహాయభూతులైన సాహిత్యోపాసకులకు, కళాభిజ్ఞులకు, పండితులకు పత్రికానిర్వాహకులు కృతజ్ఞులు. భారతి శ్రీసూక్తాత్మకమైన విజ్ఞానాంకురములను గతకాలమునందువలెను, భావికాలమునందును సఫలము చేయుటకు భారతీ కటాక్షవీక్షణములను బడయుగాక!

శ్లో. శ్రేయో మే విదధాతు శారదశశిశ్రీభాసురా భాసురా, హారాసారనిరాసకారిమధురవ్యాహారిణీ హారిణీ,
ముక్తాభూషణపోషణస్మితలసచ్ఛ్రీసాధునా సాధునా, లావణ్యేన నిజేన నిర్జితవతీ రంభా రతీ భారతీ.

శ్లో. లక్ష్మీం క్షీరసముద్రరాజతనయాం శ్రీరంగధామేశ్వరీం, దాసీభూతసమస్తదేవవనితాం లోకైకదీపాంకురామ్,
శ్రీమన్మందకటాక్షలబ్ధవిభవబ్రహ్మేంద్రగంగాధరాం, త్వాం త్రైలోక్యకుటుంబినీం సరసిజాం వందే ముకుందప్రియామ్.

గ్రంథచౌర్యము *

మానవల్లి రామకృష్ణకవి

ఒకనాఁడు భోజరాజు సభలో - "త ఏవ పదవి న్యాసా స్త ఏవార్థవిభూతయః" అని సమస్య యొసఁగఁగా, "పుంసి పుంసి విశేషేణ కాపి కాపి సరస్వతీ" అని కాళిదాసు పూరింపఁగా, "తథాపి నవ్యం భవతి కావ్యం గ్రథనకౌశలాత్" అని వేఱొకఁడు పూరించెనఁట. గ్రంథములు రెండవ పూరణము ననుసరించి రచించువారు కొందఱు కలరు. అట్టివారి విషయమున పరశబ్దార్థాపహార మెంతవఱకు దోషము కాకుండునో యెప్పుడు కీర్తిలోపకరమో విశ్రాంతి చింతావినోదముగా విచారింతము. గ్రంథచౌర్యము దూషించుచు నంధ్రకవితాపితామహుఁడు చండకోపము వహించి రాజదండనము విధించుచున్నాఁడు.

"భరమై తోఁచుకుటుంబరక్షణకుఁగాఁ
బ్రాల్మాలి చింత న్నిరం
తరతాళీదళసంపుట ప్రకరకాం
తారంబునం దర్థపుం
జహువాటుల్ దెగఁ గొట్టి తద్జ్ఞపరిష
ద్విజ్ఞాత చౌర్యక్రియా
విరసుండై కొఱఁతం బడుం గుకవి పృ
థ్వీభృత్సమీపక్షితిన్"

దీనికి దృష్టాంతముగా మాడయనైరావణచరిత్రమున—

"ఘట్టించినాఁడవు తస్కరకవిరాజు
కోటసింగయమంత్రికొలువులోన"

అని ప్రభువు తన్ను సంబోధించినట్లు వర్ణించుకొనియె.

లోకసిద్ధ మగు శబ్దార్థజాలము వదలి నూతనసృష్టి యెట్లు సాధ్యమగు ? లోకసంభావ్యము కానివస్తువు వర్ణించిన నతిశయోక్తి యందురు. పురాతనకవి వాగ్గోచరముకాని పదార్థము కానరాదు. మఱి గతి యేమి?

"అను నవఁ గొమ్మయతిక్కఁడు జగతి నపూర్వార్థశబ్దచాతుకవిరస్మై, తెగడిన బాణోచ్ఛిష్టం, జగత్త్రియ బనినపలుకు సఫలం బయ్యెన్" అని భారత రచనాప్రతిష్ఠాపితాంధ్రవాగ్దేవతా మంగళ విగ్రహుం డగు తిక్కనను స్తుతించిరికదా! అనఁగా, శబ్దమునకురాని వస్తువ్యాప్తమే లేదు. "న సోఽస్తి ప్రత్యయో లోకే యః శబ్దానుగమాదృతే" అని భర్తృహరి చెప్పినట్లు సమస్తార్థజాలము శబ్దముతో నుచ్చరించినందున బాణునినోటఁబడి సర్వ మెంగిలి యయ్యె. ఆంధ్రపదము లతనినోటఁ బడ వయ్యెఁగదా కావున నే తిక్కనశబ్దజాల మపూర్వమయ్యె. అట్లయినచో నతని సంస్కృతసమాసములగతి యేమి? ఇచ్చట గౌణార్థము గ్రహించి బాణుఁడు తలఁపని యభిప్రాయముల నూతన శక్తిగాఁ జెప్పె నన్నచోఁ గేతన పద్యమునకు సమన్వయము గాదనఁ గాఁబోలు. లేక "జగత్త్రియ" మను పలుకు "యస్యోచితయథాశక్తి శిష్ట" మని గ్రహింపఁదగు. "సర్వశుక్లా సరస్వతీ" యన్నచో సర్వశబ్దమునకుఁ గించిదూన మని భోజాదులు శాసించిరికదా యట్లే. పూర్వపక్షానువాదఖండన ప్రయుక్తాచార్య ప్రబలతర యుక్తి నిర్యుక్త సిద్ధాంతముల ననువాదము సేయునప్పుడు దర్శన నిబంధకారులును, అవ్యాప్త్యతివ్యాప్తి దోషముల రానీయక వస్తునిర్వచనము సేసిన ప్రాచీన మతముల విస్తరించునపుడు లక్షణకారులును, శబ్దార్థముల రెంటి గైకొనకున్న వారల వ్యాపార మెట్లు నడచును? మండనమిశ్రుల బ్రహ్మసిద్ధి చాలభాగము సురేశ్వరుల

---

* ఈవ్యాసభాగము సంస్కృతాంధ్రనరసభూపాలీయముల రచనాక్రమము విమర్శించుచు నవాంతరప్రసంగముగా మొదట వ్రాయఁబడి ప్రధానకథకం బెనుపకథ పెద్దగా బలిసినందున వేఱుగాఁ బ్రచురించుచున్నారము. ఇది తత్కారణమున విశీర్ణక్రమసంధి సంగతికమై న్యూనాధికపుస్తాంగకమై యుండుటకుఁ బాఠకులు క్షమింతురుగాక.

సంబంధవార్త్తికములో నెక్కినది. భావప్రకాశ మను నలంకారగ్రంథమున కావ్యాలంకారసంగ్రహ, కావ్యప్రకాశ, దశరూపక, సాహిత్యసారాది బహుగ్రంథ పంక్తు లితియుక్తాది శబ్దములు వేరయే గ్రంథకర్త్ర రచితములవలెనే కూర్పఁబడియె. భోజుఁడు, హేమచంద్రుఁడు, గుణచంద్రుఁడు మొదలగువారు ప్రాచీన గ్రంథవాక్యములఁ దమ నిబంధములలోఁ జొప్పించి యభేదముగా ప్రయోగించుకొందురు. ప్రాచీన గ్రంథకారులయందుఁ గల గౌరవముచేఁ దద్వాక్యములనే వారి మతముల పునః ప్రతిష్ఠాపనము చేసితిమని రెదర్థగ్రాహులందురేమో? సాహిత్యమీమాంసలో భోజుని యుదాహరణములన్నియు నతని పేరైన నుచ్చరింపక తద్గ్రంథకారుఁడు గ్రహించుకొనియె. నవీనాలంకారికుల కిది దోషముగాఁ గన్పట్టదేమో.

దర్శనకారులతో మన కేమి? కావ్యములలో నిది యెంత సమన్వయమో విచారింతము.

గ్రంథచౌర్యము శబ్దాపహారము, అర్థాపహారము, ఉభయాపహారము, నామాపహారము, ప్రతిచ్ఛాయాకరణము, రేఖాపహారము, ప్రతినిర్మాణము, వర్ణనాగ్రహణము, సర్వగ్రంథచౌర్యము మొదలుగాఁ బెక్కుభంగుల విలసిల్లు.

“పూర్వకథావిచిత్ర సన్నివేశములలోఁ బాత్రముల సంరంభోద్దీపితవాక్య చేష్టా విశేషముల విన్నను జూచినను శ్రోతృప్రేక్షకుల కపూర్వావేశ జనిత సంస్కారవాసనా బలము మూలోచ్ఛేదము గాకుంటచే వారు గ్రంథములు రచించిరేని తత్తుల్యసన్నివేశ నిర్మాణముల శబ్దార్థములు రెండును దమ తమ విద్యాసంస్కార బలముల ననుసరించి వాసనాబలముచేఁ దత్తుల్యములుగానే స్ఫురించుననుట యేమి యాశ్చర్యము? అది భగవత్సృష్టిలోని సామాన్య మనోధర్మము గాని గ్రంథచౌర్య మనెదవా?”

అహో! ఏమి యీ సౌగతన్యాయము! మేము కొన్ని దృష్టాంతముల నుదాహరించెదము. వానిలోని నీ మనోధర్మ సాదృశ్యమును విశదీకరించి మా గ్రంథాపహార సిద్ధాంతమునకుఁ దోడ్పడుము.

శబ్దాపహార మన శబ్దపంక్తులయు సమాసములయు పరిగ్రహణము. వానితోఁ బ్రాయశ: తాత్పర్యము భిన్నమైనను గొంతయర్థము గృహీతమగు. సామెతలు గూడ నిందుఁ జేరునేమో. కేవలము శబ్దజాల మెల్లరకు సామాన్యమేకదా; అందుఁ జౌర్యము రానేరదు. హర్షచరిత్రావంతిసుందర్యాది కావ్యములలో నచ్చటచ్చట సమాసచ్ఛాయలు గలియుచుండును. శ్రీనాథుని పదవిన్యాసముల ననేకులు పోల్చి రచించిరి. “కుగురు మెఱుంగు సిబ్బరపు గుబ్బలపై నయనాంబుపూరముల్” అనుపాదము పెక్కుప్రబంధములలోఁ గానవచ్చు. ఇట్టి శబ్దవిన్యాస సంక్రాంతి కవులకు బహుగ్రంథపఠనము వలన నజ్ఞాతముగాఁ ఘటస్థించుచుండును.

“భద్రం పక్ష్మలయంతు వో నరహరే
రక్షుద్రశౌర్యా నఖా:
స్తోకోన్ముద్రిత పారిభద్రకళికా
పాండిత్యపాటచ్చరాః”

“ఆకాశాంచలవీథుల న్నిగిడె సం
ధ్యారాగరేఖావళుల్
పాకోన్ముద్రిత పారిభద్రకళికా
పాండిత్యనైతండికో
త్సేకస్ఫూర్జిత......
జటాశ్రేణికిన్.” (భీమఖండము.)

శ్లోకకర్త యగు లోహిత్యభట్టగోపాలుఁడు శ్రీనాథునకంటెఁ బూర్వుఁడు కావున సంస్కృత సమాసచ్ఛాయయే తెనుఁగున నజ్ఞాతముగాఁ జొచ్చెఁ గాఁబోలు. ఇట్టివి ప్రయోగసహస్రములు చూపవచ్చు నిది దోషము కానేరదు.

అర్థాపహారము—పూర్వపద్యములోని భావ మంతయు యథావస్థితముగా గ్రహించి వేఱుపదజాలముతో దాని గూర్చుట.

కలిమిం గొందఱు శ్రోత్రియుల్ సతుల కాం
క్షల్ దీర్పఁగా లేక యా
కలకంఠుల్ తమఁ బాసి చక్కఁదనముం
గాంభీర్యముఙ్ మన్మనో

పులినం బన్నదిఁ బైకఁ బ్రహ్మసరసీ-
ప్రాకంబు ప్రాపించి
జలజావాసము జొచ్చియాడక మనో
జాతానలం బాఱునే?

(తెన్నాలి రామకృష్ణకవి)

ఇందు సూచకమున విశేషణవిన్యాస క్రమమున భేదము సంఘటిల్లె ననియు వారిని బోలింపఁ గాఁబోలుఁ జోడపద్యము సంస్కరించి నాటకోద్దిష్ట సంవిధానతాత్కాలికాన్యం జేసి తెనాలికవి యర్థచౌర్యము గావించె. ఆపద్యమునఁ జతుర్థపాదము నా మార్పకుండుట సందర్భారణకౌశలప్రకాశనము గాఁబోలు.

"ఏమి పరకవి పద్యపాదముల గ్రహించి పూరించి వ్రాయు మర్యాదయుఁ గలదా? అది యర్థచౌర్యము కాదా?" ప్రాచ్యావ్యభ్యుదయమున కవచేయుచుండు శ్రీ నిర్వాణమునఁ బెక్కుశ్లోకము మేఘసందేశపద్యపాదముల గ్రహించి జైనతీర్థంకరచరిత్రముల కన్వయించునట్లు శేషపాదముల బూరించి యన్యమతగ్రంథరచన మొల్ల మియు మహాకవి ప్రతిభావైచిత్రి విశదపఱుచుటయు హృదయమును వేధింప జైనకవిపార్శ్వాభ్యుదయము లీ యుక్తి పన్నియుండుట లోక మెఱుఁగదా? అర్థమును రసభావములును పాదచోరీకృతచిత్రసన్నివేశ కల్పనయు భిన్నము లగుచుండఁ జౌర్య మెట్లగు?

ఈ యర్థాపహారము కవిత్వశిక్షాభ్యాసకాలమునఁ గాని రాజసభలలో విద్యావినోద కాలములలోఁ జమత్కారముగాఁగాని సంఘటిల్లును. లేక భక్తిపారవశ్యముచే గాళిదాసాదిమహాకవు లొసంగు వాక్పుష్పములఁ దమ యశశ్శరీరము లను కావ్యబంధముల శేఖరములుగా నిలిచికొని తీర్థప్రసాదము వలె గ్రహించి వారి నర్చింతురు. అట్టివి కేవలము చాటువులుగా నిలిచినచోఁ క్షణకాల విస్మయ మాపాదించుఁగాని కావ్య నివేశితము లైనచోఁ దద్విక తత్కృపుల కనుత్పాద్య కల్యభూతములై కీర్తిశరీరముల వేధించుచుండును.

తక్కాలనారంభము వాగ్విజృంభణము స
త్కారుణ్యమ్ముం గల్గువా
రలతోఁ బొందు తమ్ముం గణింప రనుచుం
గ్రంథంబులం దట్లు వ్యా
కులులై వ్రాసినమార్గముల్ తలఁతురే
కుంభిం (?) భుజంగాగ్రణుల్.

(సకలకథాసారసంగ్రహము.)

లోకములోనఁ గొంద ఱబ
లుల్ సతులం దనియింపలేక య
స్తోకమనీషు లన్యపురు
షుల్ తమకాంతల నంటకుండఁ దా
లూకులలోన వ్రాసిరి ప
రాంగనఁ గూడినఁ బాప మంచు న
య్యాకులపాటు మాది యిటు
లాకులపా టెవయంగ నేటికిన్?

(తారాశశాంకము)

ఇందుఁ బంచపాదియై శుద్ధతాళానుగామి గాక పొల్లుపదములతో నిండిన పుష్పగిరి రామభద్రుని కవిత సంస్కరించి యర్థ మెట్లిముడింపవచ్చునో యాశిల్పము నుపదేశింపఁగాఁబోలు శేషము వేంకటపతి యర్థవంతమైన యమకముతో గ్రంథచౌర్య మొనర్చె.

అళిధమ్మిల్ల మృణాళహస్తఁ గమనీ
యావర్తనాభిన్ మహో
త్పలగంధిం గలహంసయాన విలస
ద్బంధూకరక్తోష్ఠ ను
త్పలనేత్రిం గమలాస్య నంగజరసాం
భః పూరఁ దత్పార్వతీ
జలజావాసముఁ జొచ్చియాడక మనో
జాతానలం బాఱునే?

(నన్నెచోడుఁడు)

లలితాస్యాంబురుహాంబు నీలకచరో
లంబంబు నేత్రాసితో
త్పల ముచ్చైః స్తనకోక మోష్ఠవిలస
ద్బంధూక మద్యత్కటీ

జలజాక్షీమధ్యంబు సన్మార్గ మని యెంచి
తరుణిదుర్మార్గంబు తలఁచ మఱచి

యతివముఖాబ్జంబు సకలంక మని యెంచి
యింతికలంకంబు నెంచ మఱచి
సుందరిచికురవ్వు శుచి యని మది నెంచి
వలివేణియు[illegible] దాఁ దెలియ మఱచి
[illegible]భాంగిచుంగవ సువృత్త మని యెంచి (?)
భామదుర్వృత్తంబు పలుకమఱచి
కలికిశృంగారతతి యెంచి కొంత పరునిఁ
గలసి రమియించినట్టి సంగతులు మఱచి
సురునివంటి మహాత్ముండు గొనియె సతిని
అజ్ఞుఁ డనఁ బ్రాజ్ఞుఁ డన నెవ్వ రరసిచూడ.
(సకల కథాసంగ్రహము)

సకియకౌను దలంచి సన్మార్గ మనుఁగాని
యింతికుర్మార్గత నెంచఁడయ్యె
చెలువచన్గవఁ దలంచి సువృత్త మనుఁగాని
తరుణికువృత్తంబు తలఁపఁడయ్యె
అతివమోము దలంచి యకలంక మనుఁగాని
తెఱవకళంకంబు తెలియఁడయ్యె
సుదతినవ్వు దలంచి శుచి యనుఁగాని య
వ్వెలఁదుకయశుచి భావింపఁడయ్యె
సురువువంటి మహాత్ముఁ డిక్కరణి తరుణి
చక్కఁదనమె గుణంబుగ సంస్మరించుఁ
గాని వ్యభిచారదోషంబు గాంచఁడయ్యె
నజ్ఞుఁ డనఁ బ్రాజ్ఞుఁ డన నెవ్వఁ డవని నింక.
(కవిరాజ మనోరంజనము)

ఇం దబ్బయామాత్యుఁడు పుత్తేటిరామభద్రుని పద్యములోనిశబ్దార్థముల సంగ్రహించి నూతనపద్యము చేసి దానిఁ దన సుందరకావ్యముఖమునఁ బ్రసరణశీల మగు శ్వేతకుష్ఠబిందువువలె నెక్కించుకొనియె.

రాజసభలలో వినోదముగాఁ బూర్వకవితకుఁ బ్రతికవన మెట్టి దన

క్షిప్తో హస్తావలగ్నః ప్రసభ మభిహతో
ప్యాదదానోఽంశుకాన్తం
గృహ్ణన్ కేశేష్వపాస్త శ్చరణనిపతితో
నేక్షితః సమ్భ్రమేణ,
ఆలిఙ్గన్ యోఽవధూత స్త్రిపురయువతిభిః
సాస్రునేత్రోత్పలాభిః
కామీవార్ద్రాపరాధః స దహతు దురితం
శామ్భవో వః శరాగ్నిః.
(అమరుకము)

దీనికి మయూరునిపద్యము-
వస్త్రే గృహ్ణన్నిరస్తః సరభసవిగుతో
హస్తమాలమ్బమానః
క్షిప్తః కేశాన్తలగ్న శ్చరణనిపతితః
సమ్భ్రమో త్క్షేప్యమాణః,
ఆలిఙ్గన్ దైత్యనారీః పరవశముకుళా
రేక్షణాః సాపరాధః
కామీవోద్దామరాగో దిశతు పసుప[illegible]
సాయకాగ్నిః శ్రియం వః.

ఇందుఁ బ్రణయకుపిత యగు ప్రేయసి యెడ నన్యస్త్రీసంగమాద్యపరాధనిగృహీతుఁ డగుకామి యనునయవిధు లెట్లు సేయునో శివునిపాశుపతాస్త్రము వలని యగ్నిభీత లగు త్రిపురస్త్రీల డాయునప్పు డట్టిభావవిశేషము చూప అకుఁ దోచుచుండె నని భావము. మొత్తముమీఁద భావములు రెంటనుసమానములే. సాస్రునేత్రోత్పలాభిః యని కోపశాంతిని మయూరుఁడు పరవశముకుళార్ధేక్షణాః యని యాలింగన సుఖపారవశ్యవర్ణనచే సూచించె. ఆర్ద్రాపరాధుఁ డనువిశేషణస్వారస్య మిం దుద్దామరాగుఁ డగుకామి యని విశేషించి చెప్పుటచే నాయకునియనునయవిధిప్రయోగమున భేదాంతరము సూచించినట్లగు. ఎట్లయినను, రెండు శ్లోకములు చదువఁగా మయూరుఁ డమరుకునిభావము నతిచతురముగా గ్రహించె నని చెప్పఁదగు. కవితాభ్యాసకాలమునఁ బూర్వకవుల మనోహరపద్యముల మార్చి పుష్టిలేకున్న నట్లైయైన శబ్దవిన్యాసభేదమునఁ ద్రిప్పి రచించుట కవులకు శిక్షాపదము. రాజసభలలో వినోదము కిట్లు సేయుదు రంటిమి. ఇట్టివి కావ్యనిష్ఠితము లైనచో దూష్యములే. సంస్కృతమునం దిట్టి యర్థాపహరణము దోషముగా గణింతురు.

ఊర్ధ్వాంశుపాశే దిననాథబిమ్బే
యాతోదయేఽస్తం వ్రజతీన్దుబిమ్బే,

నక్తేయ మద్రి ప్రవిలమ్బమాన
ఘణ్టాద్వయాబద్ధగజేన్ద్రలీలామ్.
(జానకీహరణము)

ఉదయతి వితతోర్ధ్వరశ్మిరజ్జా
అహిమకరే హిమధామ్ని యాతి చాస్తమ్.
వహతి గిరి రయం విలమ్బిఘణ్టా
ద్వయపరివారిత వారణేన్ద్రలీలామ్.
మాఘము (IV-20)

కుమారదాసుఁడు మాఘునికంటెఁ బూర్వుఁడు కావున మాఘుఁడే పూర్వుల యర్థము గ్రహించియుండును. కొందఱు "ఘంటామాఘుఁ" డను బిరుదము సంపాదింపఁగల యీ శ్లోకము నపహరించి యుండఁడనియు దానిఁ బోల్చి యెవ్వఁడో పద్యము రచించి కుమారదాసుని కావ్యమునఁ బ్రక్షేపించెననియు ననవచ్చును. ఈ పద్యము స్మరించియే పెద్దన సూర్యచంద్ర బింబములు రెండు వ్యోమామ మొసర్చు వారల సంతోలాలవలె నున్నదని వర్ణించె.

భాషాంతరమునుండి గ్రంథమంతయుఁ దెలిఁగించుట దోషమే కాదు. కొన్ని పద్యముల మాత్రము గ్రహించుకొనుట కవులకు న్యూనతరో.

శ్రీపర్వతపురాణము రచించుచు నసంబద్ధముగా శేషనారాయణుఁడు మురారియనర్ఘ రాఘవములోని శ్లోకమును దెలిఁగించి తన కృతిలోఁ జేర్చుకొనియె.

చేతఃశుక్తికయా నిపీయ శతశః
శాస్త్రామృతాని క్రమా
ద్వాస్తై రక్షరమూర్తిభిః సుకవినా
ముక్తాఫలై ర్గుమ్భితాః,
ఉన్మీలత్కమనీయ నాయకగుణ
గ్రామోపసంవర్ధన
ప్రౌఢాలంకృతయో లుఠన్తి సుదృశాం
కణ్ఠేషు హారస్రజః. (మురారి.)

చేతశ్శుక్తికయందు నిల్పి కళలం
జేకూర శాస్త్రాదిక
[illegible] బక్షరం [illegible] త్రి హారా క్తికముక్తై
వర్ణైర్లు [illegible] సద్వృత్తా
ఖ్యాతోద్ధత [illegible] ప్రయుక్త [illegible]
లంకారహారావళిగా
రీతిం పత్కవి [illegible]
శ్రేణీగళాగ్రంథాలన్.

ఇందు "సువృత్తైర్హీరకాగ్రంథాలన్" [illegible] స్పష్టచో [illegible]లాపహారమంతయు పసారమై యుండెను.
(శ్రీ పర్వతపురాణము)

శ్రీనాథాదులు కాళిదాస మహాకవుల ప్రబంధములనుండి యతి విస్తరముగాఁ దెలిఁగించుకొనిరి. ఇది మహాకవులయెడఁ జూపిన భక్తివిశేష మందురు. అందు ననువాదమున ధ్వనితార్థము విస్పష్టముగావచ్చుచో దోషముకాదని ధ్వనికారు లనుశాసించిరి. మేము దోషమని తలఁచినను పెద్దలయెడల నోరు తెఱవ భీతిల్లెదము. క్రిందిజతి చూడుఁడు-

ఓంకారో మదనద్విజస్య
గగనక్రోడైక దంష్ట్రాంకురః
తారామౌక్తికపఙ్క్తి రన్ధ్రతమస
స్తంభేరమస్యాఙ్కుశః,
శృఙ్గారార్గళకుఞ్చికా విరహిణీ
మర్మచ్ఛిదాకర్తరీ
సన్ధ్యావారవధూనఖక్షతిరియం
చాన్ద్రీ కలా జృమ్భతే.

మన్మథ దివ్యాగమమున కోంకారంబు
భూతేశునౌదల పూవుదండ
అల్పశృంగారరేఖార్గళకుంచిక
యంధతమోదంతి కంకుశంబు
విరహిణీజనమర్మ విచ్ఛేదకర్తరి
యంబరక్రోడ దంష్ట్రాంకురంబు
తారకామౌక్తికతతికి నంచితపఙ్క్తి
యమృతాంబునిధికి ముత్యాలజోగు
మారపట్టాభిషేకాభ్యవారికుంభి
చిత్తజుని కోటలీగ్గదంచెనపుసుందు

నాఁగ నానాఁటి కభివృద్ధి నాఁదుకొనిన
చంద్రుఁ డుదయించెఁ గాంతినిస్తంద్రుఁ డగుచు.

ఇందు ముఖమునఁ దోఁచని చంద్రకలాక్రమపరిపుష్టి తెనుఁగుపద్యమున ధ్వనిత మగుచున్నది. మూలమునకంటెఁ దెనుఁగున స్వారస్య మెక్కు డగుటచే మిక్కిలి దుష్టము కాదందురు.

వ్యంగ్యార్థవిశిష్టము గాని ప్రతికవన మెందైనను గోపయుక్తమే. భోజుని శృంగారప్రకాశమున గ్రంథాంతమున-

యావన్మూర్ధ్ని హిమాంశుకన్దలవతీ
స్వర్వాహినీ ధూర్జటేః
యావద్వక్షసి కౌస్తుభస్తబకితే
పద్మా మురద్వేషిణః,
యావచ్చిత్తభువస్త్రిలోకవిజయ
ప్రౌఢం ధనుః కౌసుమం
భూయాత్తావ దియం కృతిః కృతధియాం
కర్ణావతంసోత్పలమ్.

ఈ పద్యముతో గంగవంశానుచరితమున గ్రంథాంతస్మరణమును బోల్పఁదగు.

యావజ్జాగర్తి శంభోః శిరసి శశికలా
చారుచూడామణిత్వే
లక్ష్మీర్వక్షోజకుమ్భే రచయతి మకరీం
యాదవేన్ద్రో౽పి యావత్
యావత్కైశోర్యకార్యే ఘటయతి తరుణాన్
కామినీనాం మనస్సు
తావద్వాగ్వల్లరీ మే ప్రసరతు పరితో
గఙ్గవంశావలమ్బా.

ఓఢ్రకవికృతపద్యమున విష్ణురచిత మగు మకరికాపత్త్రావళి శృంగార రసానుభవ రసికత్వము ప్రకాశించినను యాదవేంద్రశబ్ద మనేకకల్పములఁ జూచు విష్ణువును గ్రహింపక యేకయుగావతీర్ణుఁడగు కృష్ణుని లక్ష్మీశబ్దముతో సహచరింపఁ జేయుట రసాపకర్ష మగునేమో. తృతీయచరణమునందు మన్మథవ్యాపార మవిశేషముగాఁ గామిజనుల ప్రేయసీవిధేయత్వము సూచించును. మాళవేశ్వరుఁడు త్రిలోకవిజయప్రౌఢముగా దాని వర్ణించెను. ఇట్టి గురుతర వాక్యార్థసౌందర్యము లేని మఱియొకపోలికం జూతము.

వదనప్రభూతలావణ్యాంబుసంభూత
కమలంబు లన వీనికన్ను లమరు
నిక్కి వీనులతోడ నెక్కసక్కము లాడు
కరణి నున్నవి వీనిఘనభుజములు
సంకల్పసంభవాస్థానశిలకవోలె
వెడఁదయై కనుపట్టు వీనియురము
ప్రతిఘటించి చిగుళ్లపై నెత్తువాఱిన
రీతి నున్నవి వీనిమృదుపదములు
నేరెటేటియసల్ దెచ్చి నీరజాప్తు
సానఁబట్టిన రాపాడి చల్లి వెదిపి
పదను సుధ నిడి చేసెనో పద్మభవుఁడు
వీనిఁ గాకున్నఁ గలదె యీ మేనికాంతి.

అని సుప్రసిద్ధమగు కవిపైతామహుని పద్యమును బాలకవితావస్థలో రామభద్రకవి సకలకథాసంగ్రహమున ననువదించుచు,

వదనసౌందర్యవిస్ఫారాంబుసంజాత
కంజంబు లన వానికన్నుగోయి
మదనసామ్రాజ్యసమ్యక్ శిలక యనంగ
సరసమౌ వానివక్షస్స్థలంబు
కర్ణకుండలరత్నకాంతులఁ గొనసిక్కు
వగలు మీఱును వానియోగుభుజములు
అతులప్రవాళసంతతిరుచిసంపద
నదలింపఁ జను వాని మృదుపదములు
సింగముల భంగములఁ జెందఁ జేయు నడుము
చందురునియందమును నొందఁ జాలు నుగురు
వాసి నవపువ్వులను నవ్వు నాసికయును
గప్పకప్పన నొప్పెడ గొప్పశిఖయు.

అని నలమహారాజు సౌందర్యమును వర్ణించె. తాతగారియెత్తుగీతిఁ బరిత్యజించి పురుషాంగవర్ణనోచితముగాఁ బరిహరించిన మధ్యఫాలాది వర్ణనములఁ బొందించి వృత్త్యనుప్రాసకౌశలము చూపినను రామభద్రుఁడు కావ్యశిల్పధర్మముఁ బాటింపఁడయ్యె.

కవితాపితామహునిపద్యమె మఱియొకండు శ్వేశ్ఛము కూర్చుటకు మఱింగా నాలములోని ముఖ్యాంగమును నేడించి కాంచనోజ్జ్వల గ్రహమునకుఁ బ్రతిస్పర్ధిగా ముక్కుఁ జెవులు పెట్టనిమట్టిబొమ్మను సృష్టించెను.

అంకము చేరి శైలతన
  యా స్తనదుగ్ధము లానుచున్ బా
ల్యాంకవిచేష్టఁ దొండమున
  నవ్వలిచన్ గబళింపఁబోయి యా
వంకఁ గుచంబు గాన
  కరానల్లభహారము గాంచి వేమ్రుకా
ంకురశంక నంటెడుగ
  జాస్యుని గొల్తు నభీష్టసిద్ధికిన్.
(మనుచరిత్ర)

చెన్నూరు దేవాలయశిలాశాసనపద్యములలో నొకటి:

పాయాద్వో గణనాయకః పశుపతే
  రంకే చిరం సంస్థితో
వామార్ధాంగవిరాజితాం గిరిసుతాం
  జ్ఞాత్వా నిజాం మాతరమ్,
శుండాగ్రం ప్రవిసార్య సంస్మితముఖః
  పీత్వా స్తనం చాపరం
పాతుం ప్రీతమనాః స్తనం మృగయతే
  విఘ్నాన్తకః సర్వదా.

ఈశాసనము కృష్ణరాయలరాజ్యకాలములో శా-శ-౧౪౪౬ లో వ్రాయఁబడెను. అప్పటికి మనుచరిత్ర రచింపఁబడెనేని శాసనకవియే దాని గ్రహించియుండును. మనుచరిత్రలో వంకితాంకపద్యములలోఁ గటకపురిని గ్రహించినవృత్తాంత మున్నందున నది ౧౪౪౦ కిఁ దరువాత రచింపఁబడియుండవచ్చును. లేక పెద్దనయే శాసనకవియై యుండెనేమో. ఎట్లయినను శిశువులు తమ కభీష్టవస్తువు లభింపకున్నను సముజ్జ్వల మగు వస్త్వంతరము చూచినేని నవత్వాంచల్యముచే దానిలోఁ గ్రీడించుచుఁ బూర్వవస్తువు మఱతు రను శైశవధర్మప్రతిపాదనము సంస్కృతకవి గాలికి విడిచివైచె.

ఇట్లె నాఁడమునకంటె రసలక్ష్మీయు మగు శివకవి పద్యముఁ జూతము.

శైలేయకుచకలశనిమ్నస్థలంబులతో
  ...లాక్షావిక ... కోలఁ
దనుజాంతకాంతకాంతాకటాక్ష...తోఁ
  గలికికా...లకుఁ గాపిరావి
...నకరానిని ...రకరంభములతోఁ
  బహుత్రబద్యోదలకుఁ ...
దైత్యారినోకరదయుత ...లో
  ...గణపిదెమలకుఁ ...
చేసి సురసంచికరోరిరాల
  వృంత...లితాంతకుంతల...
కులవధూటీలలాటికా...కుంబు
  పరిపఱుపఁ జక్రంబ నీదగు కాఁడె.

అను సోముని పద్యముతో ... .

దైత్యేయకాంతలచనుఁగాన...పుల
  పీటికాస్త్రీలకు ...కోలు
వేల్పుటిల్లాండ్రకొప్పులపుఁజక్కులవిరాఁది
  యడుపుఁబయ్యోదలకు నిలుపునీద
విశ్వజగత్త్రి యీ విజయలక్ష్మిగాని
  బిరుదోత్సవములకుఁ జెండ్లిబింబు
పరిపంథివాహినీపరిచిత పరిభవ
  ప్రాప్తిసంకటములకుఁ బాయుత్రోవ
నేసి యొయ్యడి విలసిల్లుఁ జిత్రమహిమ
నది ప్రయోగింప నెత్తె నయ్యచ్యుతుండు
విలయసమయసముద్భూతవిపులవహన
దారుణస్ఫూర్త్సనంబు సుదర్శనంబు.

ఈ రెండు చక్రాయుధ ప్రశంసావర్ణనములలో సోముని కులవధూమండల్య చిహ్నోల్లేఖము కొందఱకు సుకుమారమతులకుఁ బునరుక్తిబంధురముగాఁ దోచునని కాఁబోలుఁ గొమ్మన నిపుణముగా నంశాంతరములఁ గూర్చినను నక్కవియుక్తార్థము నీరసబంధగంధిల మని స్ఫురింపక మానదు. రసభావలోపమును యమకానుప్రాసములు తీర్పఁగలవా?

* సోమునిలలాటికాశబ్దమును లాలాటిక మని కొందఱు పండితాగ్రేసరులు దిద్దుచున్నారు. "లలాటికారుచులు గ్రాలన్" అన్న సోమునిపద్యపాదము నేల దిద్దిరెరి? లలాటికయన లలాటపత్రమను నాభరణవిశేషము. "కర్ణలలాటాత్కనలఙ్కారే" యను సూత్రముచే లలాటికాశబ్దము సిద్ధించును. మఱియు లాలాటికశబ్దమునకు రూఢ్యర్థము వేఱు గలదు. "లాలాటికః ప్రభుచ్ఛందదర్శికార్యాక్షమశ్చయోః" అని కేశవుఁడు.

ప్రాలేయాంశుమరీచినిర్మలతనూ
భాగంబు కృష్ణాజిన
వ్యాలోలామలయజ్ఞసూత్రములు నం
పాసక్తవీణాలతా
లాలిత్యంబు లలాటికారుచులు గ్రా
లన్ నారదుం డిచ్చెలన్
కైలాసంబునుండి వచ్చెఁ గలహై
కస్వాంతుఁ డచ్చోటికిన్.

అన్న సోమునిపద్యముతో

ప్రాలేయకిరణబింబస్ఫూర్తిఁ బలఁపించు
విశదంపుఁదనుకాంతి దిశలు ప్రాఁక
జిగి నిండఁ బొలఁకెను చిగురుటాకుల సొంపు
పాటించు ఘనజటాభరము నెఱయఁ
గాంచనమాంజీవికాసంగ గెడగూడి
చెలువు సూపుచు మృగాజినము దనరఁ
గమనీయకోమలకంపయోరుహామునఁ
బ్రకటితం బగు విపంచిక దలిర్ప
హరికథాలాపశోభిత మైనయట్టి
యాననంబు ప్రసన్నత నలరుచుండ
గగనమునుండి సమవర్తికడకు వచ్చె
సమరసంయమివరుఁడు విద్యాగురుండు.

అని చిక్కన రచించిన సీసము జోల్చి చూడ నది పాత్రిక లపెంచి చక్కఁగాఁ గుట్టిన చర్మపుత్రికవలె నున్నది. సోముని పద్యమునకు "కలహైకస్వాంత"పదము

---

* నేఁటికాలమునఁ బండిత శిరోమణులు విచ్చలవిడిగాఁ దాము ముద్రించు ప్రాచీనకావ్యములఁ బ్రాచీన పదముల పోఁబడి తెలియఁగఁజాలక స్వమతానుసారము దిద్ది పరిష్కరించితి మని తృప్తి వెల్లడించుచున్నారు. పెక్కుచోట్ల సవరణలు వారి యజ్ఞానమును గ్రంథాంతరపరిశ్రమాలసత్వము నుద్ఘోషించుచున్నవి. అప్రస్తుతమైన నొక్క యుదాహరణము చూపెదము.

క్షయకాలంబున సింధుసాగరరసా స్వాదాతిరేకంబునన్
నయనాబ్జంబులు ఘూర్ణితంబులుగ సంధ్యాకాళరాత్రీకర
ద్వయతాళానుగతిప్రకారమున నవ్వారిన్ మహానృత్తమున్
బ్రియ మేపారఁగ నాడు భైరవుఁడు గల్పించున్ మహైశ్వర్యముల్.

అని కాశీఖండ పంచమాశ్వాసమున నొకపద్యము గలదు. మూఁడవచరణము తాళపత్రాదర్శములలో

"ద్వయతాళానుగతిప్రమోదమున మత్తల్లీ మహానృత్తముల్
ప్రియమొప్పారఁగఁ జేయు భైరవుఁడు" అను పాఠము కలదు.

ఇందులో మత్తల్లీశబ్దము నాంధ్రసంస్కృత మిశ్రసమాసముగా గ్రహించి "యవ్వారిన్" అని శ్రీనాథుని విశుద్ధకీర్తి యాంధ్ర సంస్కృత సమాసమువలె సకళంకము గాకుండునట్లు కరుణించి పరిష్కరించిరి. కాని మత్తల్లీనృత్తవిశేషము మధ్య పూర్ణముదావస్థలలో వర్ణనీయ మనియు భైరవుని సంహారతాండవమున సప్తసాగర రసాస్వాద మనుమత్త చిత్తమున మత్తల్లీనృత్తచారీ ప్రచారములు సారస్వతసంసారసారము లనియు తెలియంగకుండుట శోచ్యముగా నున్నది. "అవ్వారిలో" జలక్రీడ నేసెనేని భైరవునకేని మధుమద మడఁగి చిత్తము సహజావస్థితి నెందును. ఇట్టి సంస్కరణములు కవిత్రయ సోమనాథాది మహాకవుల గ్రంథములలో లెక్కలేక పడి భాషాదేవికి నన్నియు స్ఫోటకపిటకములవలె నగపడుచున్నవి.

...వకళ్ళ యొసంగుచున్నది. నాసికేతకు లోఁ గలహము నకు స్థానము లేదంచునుఁ గవి దానిఁ దొలఁగించెను.

3. ఉభయాపహారమునకు నింతదనుక నుదాహరించినపద్యములలోఁ గొన్ని లక్ష్యము లగుచున్నవి.

4. ఛాయాపహారము— ఛాయ యనఁ సౌందర్యము- పరకృతపద్యమునుండి సౌందర్యము గ్రహించి దాని వేఱువిధముగాఁ బొందించుట.

తంత్రీవినోదంబు తప్పదు సైపనిన్నేళ్లు
  గానయంబు లెగలపైఁ గోరి కనుట
యద్దంబుపిడి మట్టి నలయుపాణితలంబు
  లస్త్రకం బిరియించులావు కలిమి
చెలికత్తె నొత్తిలి పిలువలేని యొలుంగు
  సింహనాదంబుచేఁ జెదరకునికి
ప్రమదనర్తనకేళిఁ బరిక్రమింపనిపదం
  బైదుత్రాణంబుల నలఁతిపడమి
నోయగపుఁ జిత్రరూపంబు చూచుచోట
  వేసరువిలోచనంబులు వికృతదైత్య
లక్ష్య మీక్షించుచును మెక్కలంపుఁదెంపు
  గైకొనియె సత్యభామ సంగ్రామసీమ.

అరిఁ జూచున్ హరిఁ జూచుఁ జూచుకము (?)
  లందంపమందారకే
సరమాలామకరందబిందుసలిల
  స్యందంబు లందంబులై
తొరుగన్ బయ్యెదకొంగు కొంత తొలఁగన్
  స్వేదస్తోకరాసారముల్
దరహాసామృతపూరముల్ గురియుచుం
  దన్వంగి కేళీగతిన్.

సత్రాజిత్తనయాకరాంతరధను
  ర్జ్యారావమైరావతీ
సూత్రాపర్గళనిర్గతస్తనితమై
  సుత్రామచాపప్రభా
పాత్రభ్రూలతికావితానమున కొ
  ప్పం గప్ప శార్ఙ్గాంబుము
శ్చిత్రాకారమహోజ్వలల్ దనుజరా
  డ్గాత్రంబు గోత్రం బగున్.

అని సోమన సత్యాయుద్ధ వర్ణనముతో బమ్మెరపోతరాజు తత్కాలవర్ణనమునకే—

పరుఁజూచున్ వరుఁజూచు నొంప నలరిం
  పన్ గోపరాగోదయా
విరతభ్రూకుటిమందహాసములతో
  వీరంబు శృంగారముల్
జరగన్ గన్నులఁ గెంపుసొంపు పరఁగం
  జంద్రాస్త్రసందోహముల్
పరసాలోకనసాహసముల్ నెఱపుచుం
  జంద్రాస్య హేలాగతిన్.

వీణఁ జక్కఁగఁ బట్టి వెర వెఱుంగనికొమ్మ
  బాణాసనం బెట్లు పట్టనేర్చె
రాఁకునఁ దిగఁ గూర్పంగ నేరనిలేమ
  గుణము నే క్రియ ధనుఃకోటిఁ గూర్చె
సరవి మత్యాయు గ్రువ్వఁజాలని యబల యే
  నిపుణత సంధించె నిశితశరముఁ
జిలుకకుఁ బద్యంబు చెప్పనేరనితన్వి
  యస్త్రమంత్రము లెన్నఁ డభ్యసించెఁ
బలుకు మనినఁ నెక్కు పలుకనిముగుద యే
గతి నొనర్చె సింహగర్జనములు
ననఁగ మెఱసెఁ ద్రిజగదభిరామ గుణధామ
చారుసత్యభామ సత్యభామ.

రచించినపద్యభావము వాక్యార్థమున భేదము చూపినను సోమనికవనసౌందర్యము ఛాయారూపముగా నిందు గ్రహింపఁబడియె నని తెలుపును. ఇదియుఁ బ్రతిభావంతు లగుకవుల కపయశఃప్రదమే. "భగవద్భక్తిరసావేశమున నంతరంగము ప్రాచీనకవిభావములతో నుపరంజితమై గాఢసంస్కారకళంబున శబ్దార్థములు పరస్పరము పాయలేక భంగ్యంతరముగాఁ బొంగిపొరలి నిరంతరనిరవధికధారాపరిస్యూతములుగా నవతరింప రసభావములతో నతిలోకసౌందర్యమును నిర్మించు పోతనాదుల గ్రంథచౌర్య మెట్లారోపింతుము?"

పత్త్రసుస్కంధమున రసవత్తరపద్యములలో నొకటి యాస దీని జాతము:-

మందారమకరందమాధుర్యమునఁ దేలు
 మధుపంబు వోవునే మదనములకు
నిర్మలమందాకినీవీచికలఁ దూగు
 రాయంచ చనునె తరంగిణులకు
లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కు
 కోయిల చేరునే కుటజములకు
పూర్ణేందుచంద్రికాస్ఫురితచకోరక
 మరుగునే సాంద్రనీహారములకు
నంబుజోదరదివ్యపాదారవింద
చింతనామృతపానవిశేషమత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబు చేరనేర్చు
వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల ॥

మఱియొకచోట — "చాతకం బేసునే చవుటిపడెసు" అనియు వర్ణించె.

యుష్మత్ప్రణమనాభ్యాస రసమర్ద్లలితం శిరః;
నాన్యప్రణమనే దేవ ధృతిం బధ్నాతి జాతు నః.
కిమమ్భోజరజఃపుఞ్జపిఞ్జరం వారి మానసే;
నిషేవ్య రాజహంసోఽయం రమతేఽన్యసరోజలే.
కిమప్సరఃశిరోజాన్తసుమనోగన్ధలాలితః;
మన్దారసుమనోమధ్యేతి ప్రాజ్ఞాస్తేఽపి మధువ్రతః.
ముక్తాఫలాచ్ఛమాపీయ గగనామ్బు నవామ్బుదాత్;
శుష్యత్సరోఽమ్బు కిం వాఞ్ఛేదుదన్యన్నపి చాతకః.
(ఆదిపురాణం ౩౪-౧౦)

ఇందు జినసేనపోతనల జీవితకాల మెఱుంగని వారు తెనుఁగుఁ జూచి సంస్కృతము విశేషణ పరిపుష్టముగా రచింపఁబడియె నందురు. దీనిలో రేఖామాత్ర సాదృశ్యమే కలదు.

'అళికంబున నక్షిని దాఁచి' యవతరించిన యోసర్వజ్ఞసోమనాథా నీకవితలోని మేలిరత్నములను వాని చెక్కడపుఁబనియును నెల్లరు గ్రహించి రూపము మారి, వెల తక్కువగా నమ్ముకొనుచుండ నూరకుండెద వేల? బిల్హణుఁడు కవుల కేమి బోధించెనో స్మరించెదవా?

'సాహిత్యపాథోనిధిమన్థనోత్థం
కర్ణామృతం రక్షత హే కవీన్ద్రాః,
యదస్య దైత్యా ఇవ లుణ్ఠనాయ
కావ్యార్థచోరాః ప్రగుణీభవన్తి.' అని.

"ఓరీ విమర్శకా, బిల్హణుని తదనంతరపద్యముఁ జదువుము."

గృహ్ణన్తు సర్వే యదివా యథేష్టం
నాస్తి క్షతిః క్వాపి కవీశ్వరాణామ్,
రత్నేషు లుప్తేషు బహుష్వమర్త్యై
రద్యాపి రత్నాకర ఏవ సిన్ధుః.

"వింటివా, ఎవ్వనియర్థసంచయ మర్థులు స్వేచ్ఛగా దోఁచికొని యనుభవించి పరితృప్తులగుదురో వానిజన్మజీవితములు ధన్యములు. ఎంతకాలము నాయల్పగ్రంథములోనివి యేవో కొన్ని పోకలు మహాకవులు పరిగ్రహింతురో యంతకాలము నాకు యశోలోకములోని కవిగోష్ఠిలో స్థిరాసన ముండును. మున్ముందు రుద్రముల(?)ధాటీపరంపరచే దేశ మింగలాలగుంటయై క్షుద్రలోకము శలభనిచయమువలెఁ గూలుచుండ సామాన్యలోకము తమ జీవధనం బగు దారపుత్రాదిబంధుజనంబునేని పరిత్యజించి పాఱిపోవుచుండ నిర్వికల్పక సమాధిస్థితునివలె బాహ్యప్రపంచము మఱచి పరమభాగవతులలో నొకఁడ వాఁడని గణనకు రాఁదగినట్లు భగవత్స్తుతి ధారాపాతమునఁ దన్నుఁ గడతేర్చుకొన్న పోతరాజు నేల పట్టి వేధించెదవు? ఆదిపురాణకర్త యగు జినసేనుని పరార్థచౌర్యధుర్యత నెఱుంగవా?"

ఓమహాకవీ, దృష్టాంత మిమ్ము.

"చోరసూత్రకారా, మూలదేవుని యశస్సు నపహరింపఁగోరెదవా? మేల్కొనియె నిద్ర నభినయించెదు. జినసేనుఁడు వాల్మీకి వ్యాసకాళిదాస భారవి మాఘ శ్రీహర్ష దండిప్రభృతుల యర్థవిశేషముల నెన్నెన్నిటిని భంగులుగా గ్రహించి లలితమధురం బగు శబ్దవిన్యాస

మున వాని నెంత సుందరముగాఁ బొదిగించెనో యెఱుఁగవా?

దండకారణ్యవంతిసుందరిలో గజవర్ణనమునఁ గల నానాపర్వతనదీ విహారసంపత్తినెల్ల భరతుని సైన్యదిగ్విజయమున నెంతనిపుణముగా గ్రహించెనో చూచినావు కావా?

ద్వీపా దన్యస్మా దపి
మధ్యాదపి జలనిధే ర్దిశో ఽప్యన్తాత్,
ఆనీయ ఝటితి ఘటయతి
విధి రభిమత మభిముఖీభూతః.

అను రత్నావళి శ్లోకమునుఁ గ్రిందిదానితోఁ బోల్పుము.

ద్వీపాన్తరా ద్దిశా మన్తా
దన్తరీపా దపాంనిధేః,
విధి ర్ఘటయతీష్టార్థ
మానీయాన్వీపతాం గతః. [illegible]

మఱియు

శరదమ్బుధరచ్ఛాయా
గత్వర్యో యౌవనశ్రియః,
ఆపాతరమ్యా విషయాః
పర్యన్తపరితాపినః. భారవి—౧౧-౧౨

అను భారవిశ్లోకముతో జినసేనుని ప్రయోగ ద్వయముఁ బోల్పుము.

కో నామ స్పృహయేద్ధీమాన్
భోగాన్ పర్యన్తతాపినః,
ఆపాతమాత్రరమ్యాణాం
భోగానాం వశగః పుమాన్. ...౧౫-౧౧౧

అతఁడే మఱియొకచోట,

లక్ష్మీ స్తటిద్విలోలేయ
మిత్వర్యో యౌవనశ్రియః
ఆపాతమాత్రరమ్యాశ్చ
భోగాః పర్యన్తతాపినః.

ఇట్టివి మహాకవులవలన గ్రహించినను జినసేనుని శబ్దాలిత్యము నర్థసంఘటనాసామర్థ్యమును మిక్కిలి శ్లాఘనీయములు గావా? [illegible] జాతీయత [illegible] [illegible] [illegible] ఏమి!"

[illegible] మహాకవి [illegible] విచిత్రము. [illegible] [illegible] యత్యల్పముగాఁ [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] మునఁ బలికెను [illegible] గలుగవచ్చును. [illegible] జాల మితముగాఁ [illegible] పుము."

ఇంక నొండు రెండు చరణములు గలవు. వానిఁ జెప్పి [illegible] కాలక్షేపము [illegible].

[illegible]—[illegible] వర్ణనము జక్కనయు కృష్ణకవియు [illegible] గ్రహించిరో చూతము.

ఆకాశనది యని యనిమిషాంగన లెల్ల
వేడుకతో జలక్రీడ సలుపఁ
బాలమున్నీ రని పంకజనాభుండు
ఫణిశయ్య గావించి పవ్వళింపఁ
బాదరసం బని మోదించి సిద్ధులు
మించి ఘటంబుల నించుకొనఁగ
నమృతంబుపొ యని యఖిలామరశ్రేణి
చెలఁగి పానంబులు సేయుచుండ

వెల్లి విరియుచు నుబ్బును విశదకాంతిఁ
బొదలుచును దివ్య మగుచును భూరిమహిమ
నఖిలజీవుల కానంద మతిశయిల్ల
నచ్చవెన్నెల విమలమై పెచ్చు పెరిగె.

((కృష్ణకవి)

దుగ్ధాంబురాశి నిట్టి దోఁచెనో యని శేషుఁ
బాన్పుగా హరి నీటఁ బవ్వళింపఁ

నాఁదవి సుధారస మప్పాంగెనో యని
దేవతల్ జనివోకఁ ద్రావఁదలఁపఁ
దొలఁకాడు మిన్నేఱు వెలివిరిసెనో యని
లీలసురాంగన లోలలాడఁ
బాదరసం బుర్విఁ బరఁగెనో యని సిద్ధ
నికరంబు కలశముల్ నించికొనఁగఁ
బాండురాంగుండు విశ్వరూపంబు దాల్చి
యెలసెనో యని సద్భక్తి లెలమిఁ గొలువ
నఖిలజీవుల కానంద మతిశయిల్ల
నచ్చవెన్నెల విమలమై యలరి కాసె.
(నన్నెచోడుఁడు)

గంగాప్రవాహంబు గాఁబోలు నని వసి
ష్ఠాదు లనుష్ఠాన మాచరింప
నమృతంబువెల్లువ యని నిలింపాదులు
మునుకొని దోసిళ్ల ముంచి గ్రోల
౧ దుగ్ధాంబుధి యని తోయజాక్షుఁడు శేష
పర్యంక మిడుకొని పవ్వళింపఁ
బరమేశువిశ్వరూపం బని బ్రహ్మాదు
లమర దండప్రణామములు సేయఁ
దలఁప భూనభోంతరములకోలఁది దెలిసి
చెరసి యెనిమిదిదిక్కులఁ బొరలిపొరలి
దట్టముగ నంతకంతకుఁ దనరితనరి
యిట్టలంబున వెన్నెల నిట్టవొడిచె"
జక్కనసాహసాంకము (V111—57)

రేఖాపహరణమునకుఁ బోతనపద్య ముదాహరణ మయ్యెఁగదా. మఱియును—

తమవాఁడిచూపులు కందర్పున కేపను
లైన సాధించుదివ్యాస్త్ర మనఁగ
తమతీయఁబలుకులు ప్రమదరాగాంబుధిఁ
దనరారుమవ్వంపుఁదరఁగ లనఁగ
తమవింతచెయ్యులు కమనీయకోమల
శృంగారతరువులేఁజిగురు లనఁగ
తమముద్దునగవులు తమకంపుఁజీకటి
నిగిడించునరిది వెన్నెల లనంగ
జొక్కమందు లనఁగ సోయగంబులగను
లనఁగ సుఖమునిక్క లనఁగఁ జాలి
యనుపమానమూర్తులై యుల్లసిల్లుచు
రంబుజాయతాక్షు లప్సరసలు.

అనుకంభుదాసుని పద్యభావములోన రేఖా మాత్ర గ్రహించిన క్రిందికొరుత్సపద్యము గమనీయతరముగా నున్నది. (ఇందుఁజెయ్యులన హావభావాది శృంగార చేష్టలు)

తమవాఁడిచూపులు దర్పకుబ్రోవాఁడి
తూపుల కొసపదిగ్రాసము లనుచుఁ
దమపల్కుగీతులు దర్పకునిజయాస
ద్గీతుల కలరుసజాతు లనుచుఁ
దమ మందహాసముల్ దర్పకుకీర్తివి
లాసంబులకు నమ్రహాసములగ
దమహావభావముల్ దర్పకులీలాప్ర
భావములకు [illegible]లేవము లనఁగఁ
వఱలుశృంగారమంత్రదేవతలకరణి
నతిమనోహరమోహనాకృతులు గలిగ
శాంభవీసర్వసత్వరిచారసరణి
నెసఁగుచుండుదు రంచుఁ బూర్వోక్తదుముఖులు.

ఇట్టిపాదృశ్యము ప్రాయశః [illegible]మై కవుల ప్రతిభఁ జాటించి పరక్షేత్రమును దున్ని పక్కని యెరువువైచి దశగుణితముగా ఫలసంపత్తి ననుభవించు పురుషుని వ్యవహారకౌశలమునకుం బోలె వారికిఁ బ్రఖ్యాతిఁ దెచ్చును.

పదార్థసారణ మేరీతినైనఁ బూర్వుల యర్థము ఖండించుకొని కనువదింవినను బరిపోషింప దాని మార్చి రచించినను దోషంబు కానేరదు. తిక్కనభారతమున నెచ్చటనో శ్రుతిశాస్త్రంబులఁ జదివి విప్రుఁడు యజ్ఞము లొనర్చి స్వర్గలోకమున దివ్యాంగనాసమాగమము పొందు నను భావమును హరిభట్టు వరాహపురాణమున నపహరించె తిక్కనపద్యమును వేదవాక్యముగా నుదాహరించినశ్రోత్రియశిఖామణికి దానినే యించుక మార్చి శ్రీనాథుఁడు వాని నపహాసపత్రముగా నొసర్చె.

తిక్కనపద్యము లభింపమిచే దానిఁ బోలినదాని నుదాహరించెద.

శ్రుతిపారగుఁడై సవనక్షీణము
స్తోమంబు వాటించి ప
న్నతపుణ్యుం డెవఁ డా భూసురోత్తముఁడు నా
కంబందుఁ బ్రాపించు నూ
ర్జితకల్పద్రుమమంజరీమధురమై
రేయామృతాస్వాద
ర్పితగీర్వాణ వధూనికుంజభవనీ
వీమోక్షసౌఖ్యమున్.
(హరిభట్టు - వరాహపురాణము).

ఈ భావము నుపహసించిన శ్రీనాథుని కోలాహలము వినదగు——

శ్రుతిశాస్త్రక్రియ లభ్యసించుకొని వి
ప్రుం డెద్ది నానాధ్వర
వ్రతుఁడై పోయి కనుం బురందరపురా
రామద్రుమానల్పక
ల్పతరుప్రాంతలతాకుడుంగసుఖ లీ
లానుస్తరంభా.. ...
...........కలా
పాండిత్య శౌండీర్యముల్.
అని చాటువు.

రేఖాపహారమునకే మఱియొక యుదాహరణము——

అమరులు త్రావుచో నమృత
మందురు దీని నహీవ్రజం బజ
స్రము గొని యానుచో నిది ర
సాయన మందురు భూసురౌఘ మా
గమనిధి సోమపాన మని
కైకొని యానుదు రర్హణక్రియాం
గము నెడ వస్తు వందు రిది
కాళిక తీసుర పేర్మి వింతయే?
అమృతంబులో లేని యనురాగగుణ మింపుఁ
గల దని విబుధ యుగ్మములు గ్రోలఁ
జంద్రోదకం బింత చవి యగునే యని
పద్మకన్యకలు చేచేతఁ ద్రావ
వెలిరసాయన మింక నృత్యశ్రీ మిగుల
యప్పుడల్ విబుధకు నందియాయ
సోమలతాకృతిఁ బొక్కఁకే లంకెట్ట
మఖప్రకల్పన యని సుఖంబు జొక్కి
చేసిక్కి తెలరాక నాకస్థు తీవ చిక్కి
రతిపవిత్రాంతకుసై యైరావతమున నెక్క
నిదియె కిరీటనగము నద్రి మిష్ట యా
ననుచు సేవించి బొలి నిర్వాణనమున.

(ఇందుఁ జంద్రికయందు మొదలు బ్రకాశ
మును రసాయనవిశేషము.)

ఈ రెండుపద్యములలో నుదాహరించిన పద్యంబున
బడియె. క్షత్రియ కవిరాజశేఖరుఁడు వర్ణించిన యుద్ధ్యస
ములోని జీవకళ గ్రహించి విప్రకవివర్యుఁడు వ్యతిరేకా
లంకార చమత్కృతి జనకముగా మనోజ్ఞముగ రచించి
నను రేఖాపహరణము విషయ్యాయ దివ్యాసవంబునఁ
జంద్రకోత్పల రేఖావ్యాజంబునఁ బ్రతిఫలించి తదాస్వా
దనము దిత మాళవి కనీనికానికాయచ్ఛాయల విచ్ఛా
యం బయ్యెఁ గర్త్యంగనకు మూర్ఛాప్రవాహంబులఁ
గలిగింపకుండఁ జాలదు.

ప్రతిచ్ఛాయాకల్పనము —— అని రేఖాపహారము
కంటె హీనతరదోష మునుము.

పదబంధంబుల నగలించి యుక్తి
బద్ధభావయై సద్గుణా
స్పదమై సుమకవిహృత్సరోజవనముల్
భంజింపుచున్ భూరిస
మ్మదలీలన్ విలసిల్లి సత్కృతి జగ
న్మాన్యప్రభావంబునన్
మదనాగంబునుబోలెఁ గ్రాలవలదా
మా కెందు లేక నన్నతిన్.
(నన్నెచోడుఁడు).

పదలాలిత్యము వర్ణశుద్ధియును శ
బ్దస్థైర్యముల్ మంగళా

స్వభావంబున రాజయోగ్యతయు దో
షస్ఫూర్తిరాహిత్యముం
సదలంకారవిశేషముం గలిగి వి
శ్వప్రాణసౌభాగ్యసం
పదమై తేజియుఁబోలెఁ గ్రాలవలదా
పద్యంబు హృద్యస్థితిన్.
(పెద్దపాటి సోమనాథుఁడు)

ఈ రెంటిలోఁ దాత్పర్యము భేదించినను బూర్వపద్యమును స్మరించి సోమనాథుఁడు నూతనకల్పన సేసెనని తోఁచును.

ఇంతదనుకఁ గొన్ని చౌర్యచ్ఛాయలఁ జేర్కొంటిమి. వానిలో నవాంతరభేదములును మఱికొన్ని విభాగములును సూక్ష్మబుద్ధులు స్వయముగా నుత్ప్రేక్షించుకొందురు గాక.

కథాశరీరసంవిధానమునను రసవత్ప్రకరణములను వర్ణనాగుంభనములను బైచ్చాఖల సంమిశ్రము చేసి విచిత్రగ్రథనమున నద్భుతప్రబంధమో ప్రకరణమో వర్ణనమో కల్పింపవచ్చు. అప్పుడును దూష్యములు కానిపోకలు గ్రహింపకున్నఁ గవి యవహేళనకు భాజనం బగు.

ఒక కావ్యములోని ప్రకరణ మంతయు గ్రహించి స్వకల్పితముగాఁ బ్రకటించుట కొక యుదాహరణ మిత్తము. తంజాపురి రఘునాథుని దేవేరులలో నొకతెయగు రామభద్రాంబ తద్రాజవిజయచరిత్రమును వర్ణించుచుఁ బండ్రెండవ సర్గలోఁ జాలభాగము శైవతంత్రమున సామ్రాజ్యలక్ష్మీపీఠిక యను గ్రంథములోనుండి యర్థమును గ్రమముగా గ్రహించి సర్గముఁ బూరించె. ఇది గ్రంథచౌర్యమనునో కాదో పండితులు నిర్ధారింపఁదగు. మహారాజకరగ్రహణప్రభావముచే నవరోధకాంతయయ్యు సభలలో సమస్యాపూరణములు సేసి కనకాభిషేకము సేయించుకొనెఁ గావునఁ జౌర్యదోషమున కామె యవరోధ మవరోధము గానేరదు. లేక యవరోధమే యయ్యెనా!

మూలమును ఛాయయును సంస్కృతములో నున్నను దాని మన యంధ్రవనితాప్రాగల్భ్య విలసనం బగుటచే మనము విని యానందింప నర్హులము.

రఘునాథాభ్యుదయము.

అథ లాస్యకలావలోకనేచ్ఛా
రవనీనేతు రపాఙ్గసంజ్ఞయైవ;
చతురాః సముపేత్య నాట్యశాలాం
సహసాకుర్వత సజ్జతార్హకృత్యమ్.

మహార్హముక్తామణిక్ఌప్తమాలికా
వితానసంఛాదితవితానలక్షితాన్,
సమగ్రకాలాగురుధూపసంజనాం
మనోజ్ఞనానామణిజాలజాలికాన్.

చలత్ప్రసూనాఙ్కితదామసౌరభ
మిలన్మిలిన్దారవమేదురోదరామ్,
సలీలలాస్యక్రమచఙ్క్రమోచిత
ప్రకీర్ణకర్పూరపరాగభాసురామ్.
విరచితసమయానుకూలవేషాః
సవిధలసత్సచివాః సుధీసహస్రాః;
సరసిజనయనాశతైః సమేతో
నరపతిమౌళిరగాత్స నాట్యశాలామ్.

స తత్ర నానావిధసంవిధాన
మనోహరాయాం మదనావతారః,
అధ్యాస్త భద్రాసన మక్షిజాతం
విలోకనానాం సఫలం వితన్వన్.

కాశ్మీరకామ్బోజకరూశకాశ
గాన్ధారకర్ణాటకలిఙ్గవఙ్గాః,
అవన్తికున్త్యాన్ధ్రవిదర్భగౌళ
వఙ్గాలనేపాలకబాహ్లికాఙ్గాః.

మత్సిల్లమత్స్యమరహాట సురాష్ట్రలాట
తుండీరచేరకురు కేరళపాండ్యభోటాః,
సింధుత్రిగర్తశక సింహల పారసీక
సౌవీరమాలవ వరాటనరాధినాథాః.

కవికోవిదవన్దిగాయకాద్యాః
రసికాస్తే రఘునాథపార్థివేంద్రాః
అవలోకనసంజ్ఞయావనమ్రా
న్యవిశన్తాత్ర నిజోచితస్థలేషు.

అథ తాలధరాగ్రనాదిభిః
సముపేతా వనసాలభఞ్జికాః,
సమమారచయన్ జనేశ్వర
సవిధే వంశవిధానచాతురీమ్.

మదవతీవలయారవమంజులా
ముఖరమర్దలమోహనదిక్స్వనా,
అతను తాగరుధూపపరమ్పరా
ఘనఘనాఘనగర్జితనాటికాన్.

అథ యథోచితహాటకకల్పనాం
ప్రభుమతేః పురతః ప్రతిసీరికామ్,
అవహతామరవిన్దవిలోచనే
కరవలన్మణికఙ్కణనిక్వణమ్.

ప్రథమం ప్రతిసీరికాన్తరాలే
నరనాథాయ నటీప్రవేశకేలాన్,
అవదన్ బిరుదాఙ్కవాద్యనాదై
ర్మణిపాదాఙ్గదమఞ్జుశిఞ్జితాని.

అథాహృతాయాం ప్రతిసీరికాయా
మాలక్ష్యమాణా హరిణాయతాక్షీ,
[illegible]
సా [illegible]రేఖా. *

మనోజ్ఞముక్తామణికఙ్కణప్రభా
భరేణ సాకం ప్రసవాఞ్జలిం పురః.
అదాత్తదా నాట్యకలాధిదేవతా
మనోహరా రూపవతీవ నాకినీ.

విలోకనాదేవ వి[illegible]
విలోకిని సంభృతవిభ్రమా [illegible],
వసన్తరాత్రిస్త్వవతా దతీవ
మనోహరా మాలవికాలతేవ.

విభుమనో రఞ్జనసంజ్ఞయా
విధుముఖీ సముపోచితపద్ధతీన్,
అభినయానతివిస్మయకోచితాన్
బహువిధం ప్రకటీకురుతే స్మ సా.

అథ రమ్యతరై †స్త్రిభి రంగహారై
రపి నాట్యక్రమదేశితాత్మభావైః,
హృదయే రుచిమేధితా మతానీ
న్మదిరాక్షీ రఘునాథమన్మథస్య

కృతేన రూపేణ గుణేన విద్యయా
పరస్పరం సామ్యయుజః పరశ్శతాః;
అనన్తిపూర్వప్రతిష్ఠముఖై రథాపరా
రయా దహంపూర్వికయా రసోత్తరాన్.

---

* రఘునాథుని యాస్థానమున చంద్రరేఖ, రూపవతి యను నాటకీయకన్యలు ప్రఖ్యాత లుండిరి.

"బిరుదుపాత్రలు విజృంభించి యారాజ వరుని ముందఱ నిల్వ వారిలోపలను
పదచాళి గొనియె రూపవతీవధూటి గొదలేక పేరణి గొనెఁ జంద్రరేఖ
మిక్కిలి కోపుల మెఱవడిఁ జూపి జక్కిణి వినిపించె శశిరేఖ యపుడు."

విజయరాఘవుని రఘునాథాభ్యుదయము.

ఇందు పదచాళి, పేరణి, కోపులు, జక్కిణిశబ్దములు నృత్యశాస్త్రమునఁ బారిభాషికపదములు. పెద్ద కోమటి వేమన గుఱించి వ్రాయునపుడు వీనిలక్షణము వివరించెదము.

మఱియు

వీరవేంకటరాయ పృథ్వీమహేంద్ర, దత్త బహువిధబిరుదముల్ దనరుచుండ
సముఖమున నిల్చి యా ముద్దుచంద్రరేఖ వివిధవిద్యలు వినిపించె నింత యనఁగ. (రఘునాథాభ్యుదయము.)

† అంగహారములు నృత్తవిశేషములు (అర్థాన్తరము)

అపాఙ్గశోభాతిశయే పయోదవ
ద్విజ్ఞాప్యమానే సతి భూమిపాలే స్తదా,
విలోలసల్లాస్యవిలాసలక్షితా
మయూరికేవాజని మానినీతరా.

చచ్చత్పుటాద్యై‡స్తాలైర్నృపతేః సమీపే
భవాస్యజాతైర్నటన ప్రపఞ్చాన్,
ప్రాపఞ్చయత్పఞ్చవిశేషైః సలీలం
మృగేక్షణా కాచన మార్గతాలైః.

జయమఙ్గలసింహలీలలీలా
జయనిఃసారుకచర్చరీత్రిభిన్నైః,
రతిలీలతురఙ్గలీలరఙ్గా
భిఃకాన్తఙ్గహరిక్రమాదితాలైః.

హరినన్దనవన్దినన్దనాద్యై
రపి మాలాదిభిరన్యకైశ్చ తాలైః
నానామణీఘటితహాటకనాట్యశాలా
పర్యన్తయన్త్రితచలత్ప్రతిమాసహస్రైః
ఆపాదితేవ నివహై రమరాఙ్గనానాం
విద్యోతతే స్మ పురతో నవపుష్పవృష్టిః.

అభినయనరసానురూపమారా
న్మ్రసరముఖేషు ముదా సభాజనేషు,
అతులితకనకాభిషేకముఖ్యైః
సపది సభూః సమభావయన్మహీంద్రః.

బుధచారణవన్దిపూర్వకాణా
మభిషేకద్రవిణం యథార్హమేవ,
బహుధా రఘునాథపార్థివోఽదా
న్నిజవిశ్రాణననిర్జితేన్ద్రశాఖీ.

సామ్రాజ్యలక్ష్మీపీఠికా

సామ్రాజ్యలక్ష్మ్యాః స్థైర్యార్థం
సర్వసౌభాగ్యసిద్ధయే,
పశ్యేల్లాస్యకలాం రమ్యాం
నటీభిరభినన్దితామ్.

ఆలోకకాశ్చర్యకరీం మనోనయననన్దినీమ్,
దివ్యమాల్యామ్బరధరో దివ్యాభరణభూషితః.

నాట్యశాలాం సమాసాద్య
విశాలాం స్వాయతాం శుభామ్,
అత్యున్నతాం సమతలాం
సువితానాం సుతోరణామ్.

కాలాగరుజక్లృప్తధూపగన్ధమనోహరాన్,
సుమనోదామసౌరభ్యభ్రమద్భృఙ్గకసంకులాన్.

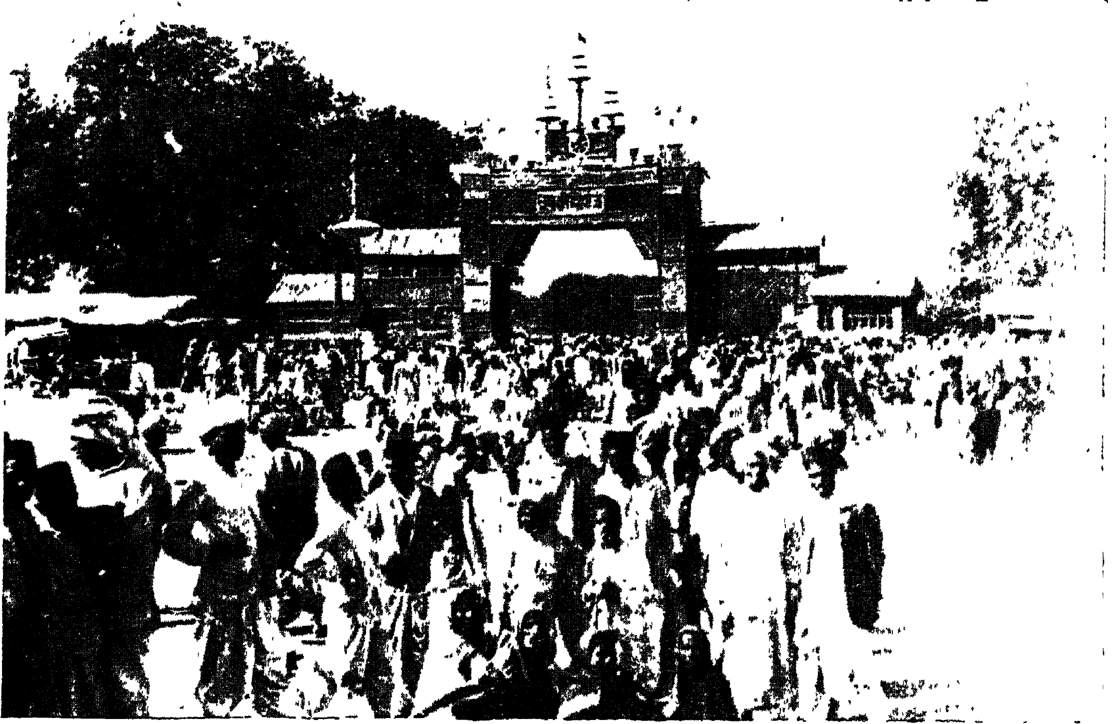
సింహాసనే సమారూఢః శ్వేతచ్ఛత్రేణ చారుణా,
అఙ్గవఙ్గకలిఙ్గాన్ధ్రచోళనేపాళమాళవాన్.
పాణ్డ్యసౌవీరసౌరాష్ట్ర
న్నృపానన్యాంశ్చ పార్థివాన్,
ఆహ్వాయయిత్వా పురస్తై
ర్వేత్రహస్తైః ససమ్భ్రమమ్.

అపాఙ్గసంజ్ఞయా సర్వానాసనేషూపవేశ్య తాన్,
ఉపవిశ్యోచితస్థానే వ్యవలోకన సంజ్ఞయా,
లాస్యావలోకనపరో భవేత్పృథ్వీపురన్దరః.

అథ లాస్యావలోకనేచ్ఛోర్నృపస్యాపాఙ్గసంజ్ఞయా,
పురస్థైర్నాట్యశాలాయాం సంస్థితాయాం తు కైశ్చన.
సహతాళధరస్త్రీభిః కాశ్చిత్కమలలోచనాః,
వంశాదిధ్మానచాతుర్యం కలయన్తి నృపాగ్రతః,
పునః కాశ్చన కామిన్యః కఙ్కణస్వనమాంసలాన్,
రచయన్తి ప్రభోస్తస్య పురస్తాన్మర్దళస్వనాన్.
కాంచిద్యవనికాం బధ్వా ద్వేషు కాఞ్చనచిత్రితామ్,
పురస్తాద్రాజసింహస్య వహతోఽతిమనోహరే.
తతో బిరుదవాద్యానాం నిస్వనోఽతి మనోహరః,
ప్రథవేత్ప్రథమే పాత్రప్రాగల్భ్యం కథయన్నివ,
తత్పరం ప్రతిసీరాన్తర్మఞ్జుమఞ్జీరనిస్వనాః,
ప్రభవన్తి ప్రశంసన్త ఇవ పాత్రప్రవేశనమ్.
తత్పరం ప్రతిసీరాయామాహృతాయాం తు కాచన,
దృశ్యతే చన్ద్రలేఖేవ విశ్లిష్టా సన్ధ్యయా నటీ.

‡ చచ్చత్పుటాది పంచతాళముల మార్గతాళములందురు.

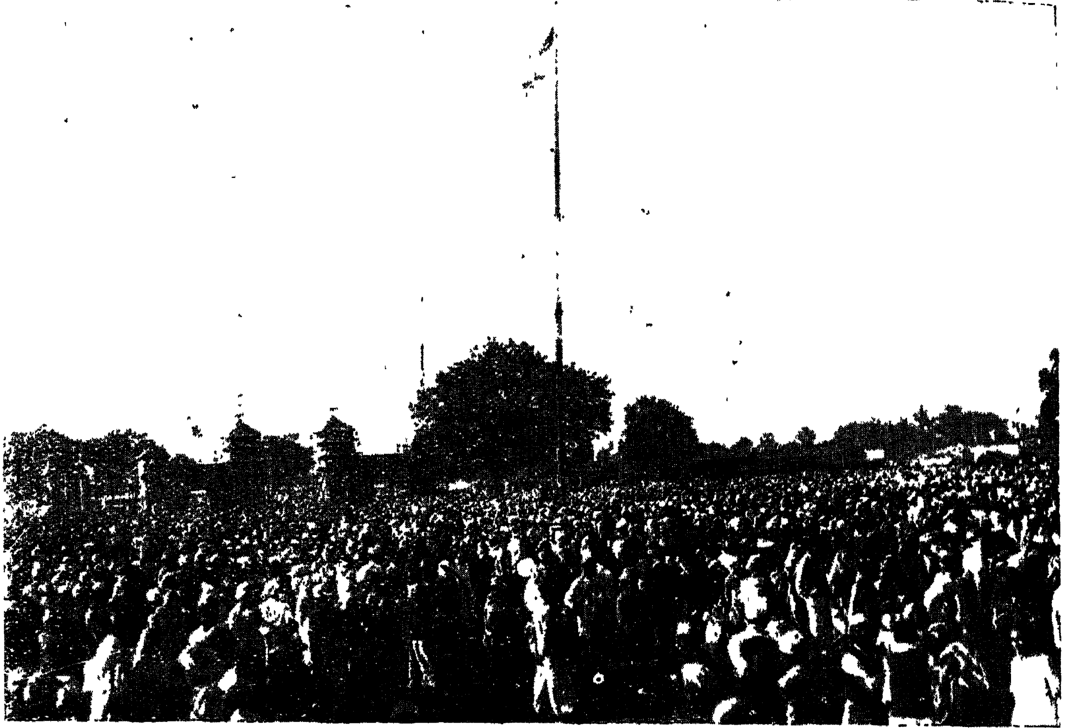
చిత్రములు: ఏబదవ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ, ఫైజుపూరు—1936.

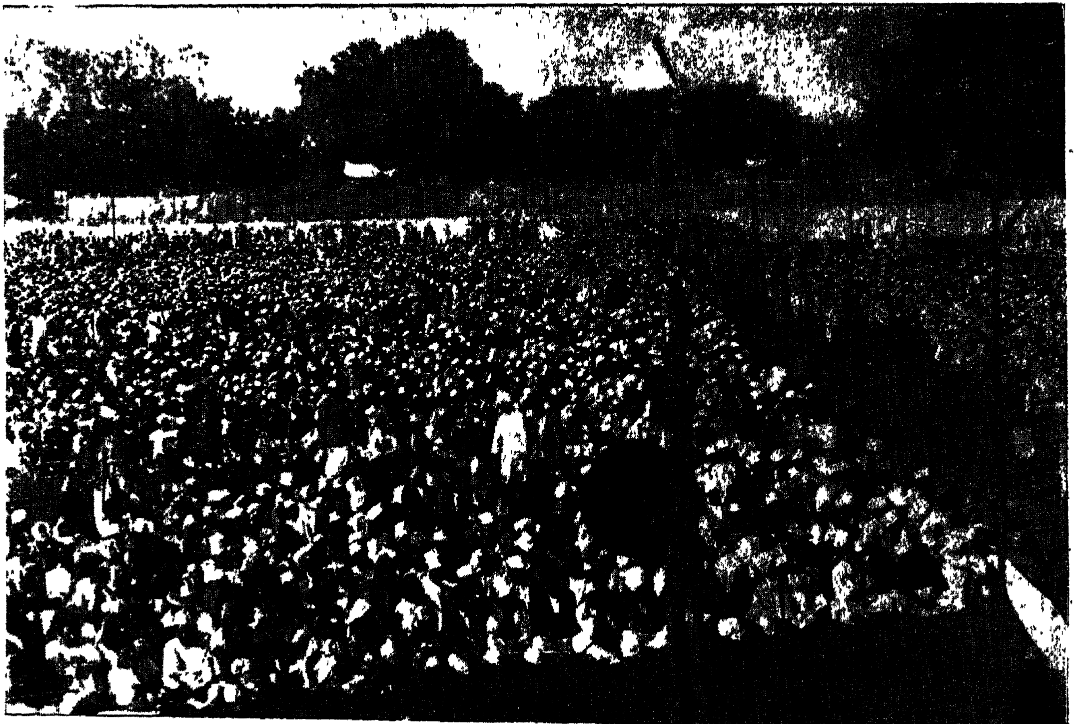
తిలక్ నగర సింహద్వారము.

పతాకాగ్ని సమాగమము

పతాకోత్సవము

మహాసభా ప్రేక్షకబృందమున నేకదేశము.

అథ సా నాట్యవిద్యాధిదేవతాయై పురో భువి,
కర్పూరప్రభయా సాకం దదాతి కుసుమాఞ్జలిమ్.
తతోఽవలోకనాత్తస్య సా భవేదతివిభ్రమా,
లతా వసన్తసాన్నిధ్యా దతిరమ్యేవ మాధవీ.
తతస్తస్యాపాఙ్గసంజ్ఞా ప్రేరితా సా నటీ ప్రభోః,
స్ఫుటీకరోత్యభినయా నతివిస్మయదాయినః.
అథ నాట్యోచితైరఙ్గహారైః సా నర్తకీ పునః,
తతః పరశ్శతా వధ్వః రూపవిద్యాగుణైః సమాః.
నటన్తి దేశీముఖ్యైస్తై రహంపూర్వికయాదరాత్,
మయూరీవ లసల్లాస్యా కాచిద్భవతి లాసికా,
కార్యం పఞ్చవిధైర్మార్గతాలైః కైశ్చిద్వధూజనైః,
జయమఙ్గలతాలేన సింహలీలాభిధేన చ.
లీలాజయాఖ్యతాలేన రతిలీలాహ్వయేన చ,
తురఙ్గలీలాభిఖ్యేన రఙ్గాభరణకేన చ.
నన్దినన్దనతాలాద్యైః కర్తవ్యం నటనం ప్రియే,
తతస్తల్లాస్యశాలాయా ఊర్ధ్వభాగప్రకల్పితైః.
ప్రతిమానివహైర్నాట్యకలాం ద్రష్టుమిహాగతైః,
త్రిదివాప్సరసాంసఙ్ఘై రివ మఞ్జులమూర్తిభిః.
అప్లావయేత్పుష్పవృష్టి మవనీపతి మాదరాత్,
నటీనాం కారయేద్రాజా కనకేనాభిషేచనమ్.
తతోఽభిషేచనద్రవ్యం కవిగాయకవన్దినామ్,
దత్వా గన్ధాదికం చాపి పునః ప్రస్థాప్య తాః ప్రియే.
నటీభిః సహ శుద్ధాన్తం ప్రవిశేన్మఖపురన్దరః,
ఇతి శ్రీ మచ్ఛైవతన్త్రే సామ్రాజ్యపీఠికాయాం...
అశీతితమః పటలః

ఈ రెంటిలోను ప్రకరణ వర్ణనము సమాన మగుటయె కాక పెక్కు సమాస విశేషములు గలసియున్నవి. ఒకటిం జూచి మఱొకటి గూర్పఁబడియె ననుటలో సంశయము లేదు. ఏది మొదటిది యేని రెండవ దన్న విషయములోనే సందియము. రఘునాథాభ్యుదయములోఁ దక్కిన సర్గములు మేము నిపుణముగాఁ బరీక్షింపమైతిమి. సామ్రాజ్యపీఠిక తంజాపుర గ్రంథభండారమునను కలదుగాని బహుదేశముల వేలకొలఁది లిఖితగ్రంథముఁ బరీక్షించితిమిగాని మాకీ తంత్ర మన్యత్ర దృష్టిగోచరము గాదయ్యె. ఇతరత్రలభింప వచ్చునేమో. అది యేకాలమున రచింపఁబడెనో యెఱుంగుటకు లిఖిత మాతృకలలోఁ బ్రమాణము గానరాదు. రాజసూయ వర్ణించు నీ గ్రంథము రఘునాథుని కాలమునందే యెవ్వరైన రచించియున్నచో నతఁడే రామభద్రాంబకు రఘునాథాభ్యుదయము నైతము రచించియీయవచ్చును. లేకున్న రామభద్రాంబయే సిద్ధాంత సైద్ధాంతిక వ్యాపారము విడిచి తంత్రగ్రంథము వ్రాసెనో యనియుఁ గొందఱు సందేహింపవచ్చు. రామభద్రకు విద్యాకవితల నేర్పిన కవికాశిన యను సంప్రదాయమునుఁడు. రఘునాథుని పుత్రుఁడు విజయరాఘవభూపతి కాశికవి గూర్చి,

ఘనకాశితగ్రంథములకొక్కట నగిన పాండిత్య గరిమలు తెలియనంగ, సౌమ్య నిర్దోషాదికాద్దామ రసగర్భ సందర్భమానవి సన్నుతింప, వసంత మంజరీ మధుమఱీమాధుర్య రచనావిశేష పారాయణంగఁ, బరిహృతేతర యుక్తిభాగ నూతన కథాచాతుర్య సుర్యత సన్నుతింప, నయ్యా దినముల రామభద్రమ్మ వారు, నేఁడు కృష్ణాజికవితల నేర్పు మెఱసి, వినికి సేయుట ల్లెల్ల మీ ఘనతగాదె, కవివినుతచర్య చెంగల్వ కాశినార్య.

రాజగోపాల విలాసము. ఆ-౧.

అని యామె విద్యాగురువుగాని లేక శైవలోక శైవ తంత్రజ్ఞుఁడుగాని రెండు గ్రంథములును రచించెనేమో. ఏల యనఁగా నింతవిస్తరముగా రామభద్రాంబ తక్కిన పదునొకొండు సర్గలు రచియింపఁగలిగి యిక్కడ నింత కక్కుఱితి పడునా ? లేక నిరర్గళధారాపాతముగా సుందరపద పంక్తితోఁ బురాణశైలితో శైవతంత్రము రచించిన కర్త సిగ్గులేక స్త్రీయర్థము హరించునా యను విస్మయము కలుగుచున్నది. ఈ యంశ మింకను బండిత పరిశోధ్యమే యగును.

" పండితెడ్డి కృష్ణస్వామయ్యగారు సింగరార్యుని బిల్హణీయమును దనరచితముగాఁ బ్రచురించె. రంగాజీ కృతమగు నానంద సుందరీ చాతుర్య విలాసమును సుందరి తనకావ్యముగాఁ బేరుమాత్రము మార్చి వెల్లడించె. ఇవి గ్రంథచౌర్యవిభాగములలో నెందులఁ జేరును ?"

కొంతశక్తిగలిగి స్వకల్పనములనష్టము నితరుల పదార్థము గ్రహించువారి కృత్యమే యింతవఱకు లక్షణ లక్ష్యములతో వర్ణించితిమి కాని సర్వస్వహరణము చేయువారు కవు లనికాని వారు కవిగోష్ఠిలో సభ్యు లనికాని యెవ్వరుం దలంపరు. వారి విమర్శించి లక్ష్యభూతులం జేయుట యాధర్మము. ప్రాచీనకవిత్వమార్గము నుపేక్షించి నవనాగరకతానుసారము కేవలము భావములతో ననంతవర్త్మ మగు కవితాకాశమున విహంగ మార్గముల గంధర్వనగర నిర్మాణములు సేయువారల కెన్నఁడును గ్రంథచౌర్యదోషము రానేరదు.

సాయం సమయము

—భీమరావు.

కీలెరిగిన వాత

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి

"నీ కేవిధమైన ఆక్షేపణా లేనప్పు డిక యీ ఆలస్యం యెందుకూ?"

ఈమాట అడిగినప్పుడు కృష్ణవేణి మొగం ప్రసన్నంగా లేదు. పైగా ఆందోళన పుట్టించేటట్టుగా కూడా వుంది. అతనికి ఆందోళన పుట్టింది కూడాను. కాని పక్కాలౌక్యుడు. క్షణంలో మనసు కుదుటపరుచుకుని యిదేమీ యెరగనట్టు సంభాషణ సాగించాడు.

"అవసరంలేదు. దేవుడిచ్చిన వరం అనుభవించడానికి జాప్యం చెయ్యడం తెలివితక్కువ."

"అదే యిప్పుడు జరుగుతూ వున్నది."

"ఒప్పుకున్నాను నిజమే. అయితే; నేను నిన్ను మనస్ఫూర్తిగా ప్రేమిస్తున్నాను. హృదయపీఠంమీద ప్రతిష్ఠించుకుని నిన్నెప్పుడూ ఆరాధిస్తున్నాను. నేను నీ ప్రేమకు పాత్రమయినందుకు బ్రహ్మానందం పొందుతున్నాను. లోకంకోసం ఆకాస్త తంతూ ముగించడానికిక ఆలస్యం చెయ్యడం బాగాలేదు."

"నెల్లాళ్ళకిందటా యీమాటే అన్నావు. వారం రోజులనాడూ యిదే అన్నావు. ఇప్పటికిప్పుడూ—"

"అబ్బా! కృష్ణా! నీకు కోపంవస్తే నేను తాళలేను. నువ్వు నన్ను సందేహించావంటే యిక నీమొగం చూడలేను"

"నీమొగం చూపించగలవు....కదూ?"

వూచలాగ తగిలింది అతని కీమాట. మొగం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు.

"నువ్వు, ముందుముందు సంసారంలో చూపించబోయే చాతుర్యానికిది మచ్చు కాబోలు"

"ఎంత మాట అనేశావూ? నా తపన నీకు బోధపడలేదన్నమాట......నిన్ను చూశాటప్పటికి నా కళ్లు జిగాల్ జిగాల్ మనిపోతూ వున్నాయి. హృదయం గజిబిజిపడిపోతూ వుంది. కృష్ణా! నీపరోక్షంలో నే నెన్నో కల్పనలు చేసుకుంటూ వుంటాను. నీ పాదాలదగ్గిర కూచుని యెన్నో మనవిచేసుకోవాలనుకుంటూ వుంటాను; కాని యెదటికి వచ్చేటప్పటికి—ముహూర్తం ఆలస్యం అవుతూ వున్నందుకు నువ్వు పొందే అసంతృప్తి—నీ బొమముడి చూశాటప్పటికి నా కల్పన అంతా యెగిరిపోతూ వుంది, మనస్సు బేజారయిపోతూవుంది."

"ఇదంతా యేమిటీ?"

"నే నిప్పు డేమన్నానూ?"

తడుముకోకుండా కమ్మొత్తపరిచి- పైగా యెదురు తిరగడం ఆమెని భ్రాంతురాలిని చేసింది.

"బాగుంది."

ఇంతకంటే ఆమె మాటాడలేకపోయింది.

"కృష్ణా!"

"..............."

"నువ్వు మొగం అలా తిప్పుకుంటే యిక నాపని ఏం కానూ?"

"..............."

"నామాట——"

"........దూరంగా వుండు. పెళ్లికాకుండా నువ్వు నన్ను తాకడానికి వల్లకాదు."

"నీసెలవుచొప్పున నడుచుకుంటాను; కాని అప్పటిదాకా తాళలేను; కనక దయవుంచి—కనికరించి యిప్పటి కొక్క ముద్దు—"

"వల్లకాదు"

"అబ్బా!"

"..............."

నా కేమీ అర్థం కావడంలేదు. ఇంతటి రూపరాశి—ఇంతటి ప్రేమనిధానం యింత కాఠిన్యం యెలా

చూపించగలుగుతూ వుంది నా కెంతమాత్రమూ బోధ పడడం లేదు.

"మొగవాడవు, నీ కింత పిరికితనం యేమిటి?"

"..............."

"నీకు భార్యకాని స్త్రీ చెయ్యి పట్టుకోవాలనే హృదయదౌర్బల్యం నీ కెలా కలిగిందోయ్?"

"సెబాస్! నిన్ను మెచ్చుకుంటున్నాను. కృష్ణా! నీశీలం నన్ను ఆనందపరవశుణ్ణి చేసింది. నిన్ను భార్యగా పడసినవాడే పురుషుడు. ఆ బిరుదు నాకే దక్కబోతూ వున్నందుకు గర్విస్తున్నాను. వివాహానికి క్షణం ఆలస్యం అయినా యిక నేను తాళలేను. ఆ యేర్పాటు నువ్వెప్పుడు చేయిస్తే నే నాక్షణంలో సిద్ధం."

"అంటే?"

"ముహూర్తం స్థిరపరిపించి, మీ నాన్నగారు నన్నెప్పుడు రమ్మంటే ఆక్షణంలో—"

"నాన్నగారు అన్నీ క్షణంలో సిద్ధం చేయిస్తారు. మీ వాళ్లతో చెప్పి, వీలు చూసుకుని నువ్వే ముహూర్తం స్థిరపరిపించాలి."

అతనికి జవాబు తోచలేదు.

"మాట్లాడవేం?"

"........పోనీ, ముహూర్తం నేనే స్థిరపరిపిస్తాను; కాని యీ విషయంలో మీ నాన్నగారు నాతో యేమీ మాట్లాడకుండా—"

"మీ సమ్మంధం నాన్నగారికి సర్వవిధాలా యిష్టమే నాన్నగారి మాట అమ్మ యేదీ కాదనదు. నిన్ను పెళ్లిచేసుకోడానికి వా రిద్దరూ నాకు సంబరపడుతూ సెలవిచ్చారు."

"అది సరే. మీ సమ్మంధం మానాన్న కూడా అంగీకరించాడు. మానాన్న చేసింది మా అమ్మ అంగీకరించక తప్పదు. కనుక వుభయుత్రా కూడా పెద్దల అభ్యంతరం యేమీ కనపడదు"

"ఇంకేమిటి?"

"ఈస్థితిలో మీనాన్నగారు నాతోగాని, మా నాన్నతోగాని మాట్లాడవలసిన పనిలేదంటావా నువ్వు."

"నా కేమీ కనపడ్డం లేదు"

"నువ్వు బాగా ఆలోచించలేదు. అసలు, ఆలోచించినట్టే కనపడదు. నిజానికి, నన్ను నువ్వూ, నిన్ను నేనూ పెళ్లిచేసుకోడానికి అంగీకరించవలసిన వాళ్లం మనం యిద్దరమే. అయితే: యితర యేర్పాట్ల విషయం."

"ఇతర యేర్పాట్లంటే?"

కృష్ణవేణికి, ఇందులో యేదో గొడవ వున్నట్టు తోచింది. ఏమిటో బోధపడలేదు. అన్నీ స్థిరపడ్డ తరవాత యిలాంటి ప్రస్తావన రావడం ఆమెకి విసుపు పుట్టించింది.

అత నిది గ్రహించాడు. కాని ముస్సద్దీ వకీలు కాగలననే ధైర్యం వున్న ఘటం.

"........తెలవకే అడుగుతున్నావా నువ్వు?"

"తెలిస్తే అడగడం యెందుకూ?"

అతను వొక్కనాటు మొగం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు. పక దైవ కల్పన తోచింది.

"ఇవాళ నువ్వు విషమపరీక్ష మొదలుపెట్టావు. నాకు దీని కేమీ కారణం కనపడ్డంలేదు."

"..............."

"నీ హృదయంలో యెవరో సంశయబీజాలు నెదచల్లారు."

ఆమె పులుకూ పులుకూ చూసింది.

"నా సుఖంలో— నా ఆనందంలో నిగ్గంతా యెవరో విరిచేశారు."

"..............."

"పచ్చితంలేని హృదయం నాది. కల్మషంయెరగని ప్రేమ నాది, అగ్గికి చదలంటవు నా హృదయం చీల్చి చూపించిఅయినా నేను మళ్లీ నిన్ను ప్రసన్నరాలుగా చేసుకోగలను."

"..............."

"నీవనుకున్నట్లు నేను ఆశపడలేదు. నీ సౌందర్యంకోసం నేను ప్రేమించలేదు. అసలే నువ్వు నాడా వరి గట్టున నిందలపాలు అయిన చెప్పకపోతేను, అక్కడే కొనితెస్తున్న చీరా, చేసంచిలోనుంచి తీసి అయిదు రూపాయలూ సంతోషంతో యిచ్చావు. ఆ దెబ్బలో ఆమె నిర్విచారంగా పులకరించిపోతుండగా నువ్వు పరమానందపడ్డావు. నేనందంతా కళ్లారా చూశాను. అదే నాకు నీ మొదటిదర్శనం. నా హృదయం ఆనందమగ్న మయిపోయింది. నా ఆత్మ నీపాదాలమీద ఆనంద బాష్పాలు రాల్చింది. చెప్పవచ్చిందేమిటంటే? అలాంటి గొప్ప ఔదార్యం చూడడంవల్ల కలిగిన ప్రేమ నాది. దీనికిక తిరుగులేదు. దీని కెవరూ, యెంతమాత్రమూ విఘాతం కలిగించలేరు. నా ప్రేమ నీ భాగ్యాన్నిత్యం తప్ప మరేమీ చూడదు, కోరదు."

ఆమెకి యేవగింపు కలిగింది. దాన్ని ఆమె దూరంగా తరిమివేసుకోలేకపోయింది.

"గొప్ప సినీమానటుడికి కావలసిన యోగ్యత అంతా నీదగ్గర వుంది."

గతుక్కు మన్నాడతను.

"నువ్వింత గొప్ప వక్తవని నేనెప్పుడూ అనుకోలేదు."

"కృష్ణా! నన్నేం చెయ్యమంటావూ? నావల్ల యేమి పొరపాటు జరిగింది?"

ఇది ఆమెకి యద్దేవాగా కనపడింది.

"నీవల్ల యేమీ జరగలేదు."

"వద్దు వద్దు. నీకు కోపం వద్దు. కాస్త లోకాచారం గమనిస్తే అంతా నీకే బోధపడివుండేను."

"....................."

"ధోరణి చూడగా నా నోటనే చెప్పించాలని నీ అభిలాషగా కనబడుతూ వుంది. అలాగే కానిద్దాం. నీ ఆజ్ఞ నెరవేర్చడంకంటే నాకు సంతోషకర మయినది మరి లేదు."

"....................."

"..........మనవి చేసుకుంటున్నాను"

"వింటున్నాను."

"నువ్వు ఇంటరు చదువుతున్నప్పుడు, మీ నాన్నగారు, నిన్ను పెళ్లికోసం సహాధ్యాయులగారి అబ్బాయికి యివ్వతలచి, కట్నం యెంతకావాలో, లాంఛనాలు అయినకాడల్లా యిస్తామని కబురు పంపించారు."

"అవును అది వెనకటి మాట"

"మరి యిప్పటి మాట యేమిటి?"

ఆమె పెదవులు రావిరేకుల్లాగ కదిలాయి.

"కట్నం మాట?"

"....................."

"నీకు కట్నమూ, మీ అమ్మకీ, అక్కకీ లాంఛనాలూ యెంతెంత యిస్తారనా?"

"..............."

"నువ్వు నన్ను పెళ్లి చేసుకోవాలంటే, మా నాన్నగారు నీకు యివ్వాలంటావా?"

"ఇప్పుడు సంపన్నుల యిళ్లల్లో పెళ్లిళ్లెలా జరుగుతున్నాయో నీకు తెలకుండా?"

"తెలిసింది. కట్నమూ, లాంఛనాలూ నిర్ణయం కాకపోవడంవల్లనే నువ్విలాగ కాలంగడుపుతున్నావు."

"..............."

"కదూ?"

"అవునలాగే."

కిందిపెదవి కొరుక్కుంటూ ఆమె పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచింది. వక్షస్థలం అదిరింది.

"మా నాన్నగారు దమ్మిడీ కట్నం యివ్వరు."

"..............."

"వారిదగ్గర యీ మాట యెవరెత్తినా మాట దక్కదు"

"..............."

"ఇంతే కాదు. ఆమాట నాచెవిని కూడా పడనాకి కల్లకాదు."

"నేనేం లేనివాణ్ణా కానివాణ్ణా ? కురూపినా, చదువులేనివాణ్ణా ? పాతిక సంవత్సరాలు మొన్ననే నిండాయి, నాకు పెళ్ళికాదని బెంగా ? నా వాటా భూములమీద సాలీనా వెయ్యి రూపాయలు వస్తాయి ఇల్లొకటి వుంది పైగా, నేను, సొంతంగా ప్రాక్టీసు పెట్టుకున్నానంటే వెంటవెంటనే పెద్దపెద్ద కేసులు వజన్లకొద్దీ వచ్చే సూచనలెన్నో వున్నాయి. ఇలాంటి స్థితిలో కట్నం లేకుండా పెళ్ళిచేసుకుని, నేను, సాటి వాళ్ళలో తలయెత్తుకు తిరగ్గలనా ?"

"ఏమి పౌరుషమూ ?" అంటూ ఆమె వొక్క క్షణం నిర్విణ్ణ అయిపోయింది. ఉత్తర క్షణంలో "ఇలాంటి పౌరుషవంతులు నీ స్నేహితుల్లో చాలామంది వున్నారనుకుంటాను" అంది నిరసనభావం కనపరుస్తూనూ.

"అవును, ఉన్నారు. ఏంతక్కువా ?"

"తక్కువ దేమిటీ ? ఒక కన్యను పెళ్ళిచేసుకోవటానికి సిద్ధపడినందుకు మొగాడికి కట్నం యెందుకివ్వాలీ ?"

"మొగాడు కనుక."

"ఛీ ! అదీ మొగతనమే."

"..............."

"మొగాడికి కళ్లు ఎంత నెత్తికెక్కాయీ ?"

అతను వెటకారంగా నవ్వాడు.

ఆమెకి రోషం వచ్చింది.

"స్త్రీధనంవల్ల జీవించతలుచుకునే నువ్వు స్త్రీని స్మరించడానికేనా తగవు."

"హు. హు. స్త్రీధనం. స్త్రీధనం అంటే మొగుడు స్త్రీకి ఇచ్చేది. కన్యాదాత వరుడికిచ్చేది కాదు. స్త్రీధనం అంటే యేమిటో తెలియని స్త్రీని పెళ్లిచేసుకోవడం కంటే అవివేకం వుండదు. ఒప్పుకుంటున్నాను."

"నేను గోతిలో పడిపోకుండానే నీ నిజస్వరూపం బయటపెట్టినందుకు చాలా సంతోషం."

"నేనూ అందుకే సంతోషిస్తున్నాను."

"నువ్వు సుందరుడవంటే కనబడుతూనేవుంది; కాని నీకు ఆత్మసౌందర్యం లేదు. చదువుకున్నవాడవంటే అదీ కనబడుతూనే వుంది. నీ చదువు నీకు చిత్తసంస్కారం కలిగించలేదు. అదంతా గాసిన వెన్నెల అయిపోయింది"

"నువ్వధిక ప్రసంగం చేస్తున్నావు. నీ తండ్రి జిల్లా జడ్జీపని చేసివుంటే యెవరికీ వొరగదు. నువ్వు బి. ఏ. వరకు గెలిచేస్తున్నావేమో గుర్తించవ్వకు మరవు. తగిన మొగుడు రావాలంటే ఏళ్లబేర మనుకుంటున్నట్టున్నావు. అబ్బో ! నుర్రం దిగు."

"నువ్వు మాట్లాడతగ్గవాడవు కావు. నా యెదటినుంచి తక్షణం వెళ్లిపో."

"పొద్దున్నే లేచి—"

"ఛా ! నుంచోకు."

అతను వాగ్వ్యాదానికి జంకేవాడు కాడు. కాని, నమ్మించి నమ్మించి తన ద్రవ్యాశ యిప్పుడు బయటపడిపోయి—పైగా వ్యవహారం యెరిగి తిరిగినందుకు కతనికి కొంచెం సిగ్గు వచ్చింది. కట్నం మాట కృష్ణవేణి తండ్రిగాని, మరొక పురుషుడుగాని తిరస్కరించి వుంటే అందులో యీ తీవ్రతా లేకపోవును. అతనికి కోపమూ పుట్టకపోవును. సూటిగా వధువే నీకు సంస్కారం లేదనడం అతనికి కొట్టినంత పని అయింది.

పూచలాగ వెళ్లిపోయాడు.

కృష్ణవేణి పదినిమిషాల దాకా శాంతపడలేకపోయింది. విసురుగా వెడతూ అతగాడు కనపడ్డంత సేపూ, ఆమె, తోకతొక్కిన ఆడతాచులాగ బుస్సలు కొట్టి తరవాత "నీచుడా" అంటూ గిరుక్కున తిరిగి యింటికి వెళ్లిపోయింది.

౨

కృష్ణవేణి వీధిలోనుంచీ, ఆమె తల్లి రాధమ్మ వంటింటి వసారాలోనుంచీ వచ్చి దక్షిణపు వసారా గదిలో వొక్కమాటే ప్రవేశించారు. కృష్ణవేణి అతి వేగంగా వెళ్లి సోఫామీద చదికిలబడింది. రాధమ్మ ఆమె

వాలకం చూసి కంగారుపడి, టపాయి మేజామీద పెట్టేసి "ఏం తల్లీ?" అంటూ దగ్గరకూచుని వీపు నిమురుతూ అడిగింది.

"సమ్మంధం తిరిగిపోయింది."

"అయ్యో!"

కృష్ణవేణి ఆశ్చర్యానికి తిరగబడి తీవ్రంగా చూసింది.

"ఏం?"

"వాడికి కట్నం కావాలి."

"ఎంతట?"

"వాడి తలకాయంత ......ఎంతయినా మాత్రం యివ్వడాని కిక్కడెవరు పడిగాపులు పడి కూచున్నారా యేమిటి?"

రాధమ్మ మాట్లాడ లేకపోయింది. ఇరవై యేళ్ల కూతురికి కుదరక కుదరక కుదిరిన సమ్మంధం తిరిగి పోయిం దనేటప్పటికి ఆ యిల్లాలి తల తిరిగిపోయింది.

ఇదేమీ గమనించకుండా పత్రికం ముగిస్తూ వున్న రామచంద్రయాజులు, యీ మాట విని వులిక్కిపడి, లేచివెళ్లి కూతురిదగ్గిర కూచుని "అతనే అడిగాడా తల్లీ?" అన్నాడు.

"అవును, వాడే అడిగాడు. లాంఛనాలు కూడా కావాలిట నాన్నారూ!"

"ఛీ కూనెత్తురూ లేని తుమ్మగుంట. ఎందుకు వచ్చిన చదువూ?"

యాజులుకూడా యిలా అనడం రాధమ్మకి వృద్ధూరంగా కనపడింది. దీంతో యీ సమ్మంధాన్ని గురించి ఆమె పూర్తిగా నిరాశపడిపోయింది.

యాజులు రాధమ్మయింగితం కనిపెట్టాడు; కాని లెక్కచెయ్యతలుచుకోలేదు. ఈ విషయంలో ఆమె సలహా చెప్పతగ్గది కాదని అతను ఎప్పుడో నిశ్చయించుకున్నాడు.

"నువ్వే మన్నా వమ్మా?"

"ఆ నీ మొగం మాకెందుకు, అవతలికి పో' అన్నానండీ."

"మంచి పని చేశావు."

రాధమ్మ కూతురికేసి వులుకూ పలుకూ చూసింది; కాని మొగం పక్కకి తిప్పుకుని వుండడం వల్ల అతను గమనించలేదు. అయితే, కృష్ణవేణి కనిపెట్టి "నువ్వేమం టావ్?" అన్నట్టు తలవూపుతూ చూసింది.

"కాలం......కాలం యిలా మండిపోతోంది. "మీ అబ్బాయికి మా అమ్మాయిని చేసుకోవాలని" దని చెప్పేటప్పటికి కేమిస్తా వని—"

"ఆ అబ్బాయిగారే అలా అడిగేస్తే?"

కృష్ణవేణి యీ మాట చాలా దురుసుగా అడిగింది.

"నిజం చెప్పు. అతగాడు కట్నం కావాలంటే నువ్వే మన్నావ్?"

"నాన్నారితో చెప్పండే. నీ మొగం చూడ గూడదు పో పొమ్మన్నాను"

"నిజంగా యీ మాటే అన్నావా?"

"అనక యేం, భయమా? వెంటనే వాడవత లికి దల్లగా జారుకున్నాడు కనక సరిపోయింది: కాని లేకపోతే యేం జరుగునో?"

"........ఆడదాని కంత దురుసుతనం పనికి రాదమ్మా."

కృష్ణవేణి యాజులుకేసి చూసింది. యాజులు రాధమ్మకేసి చూస్తూ "యేంచేతా?" అన్నాడు.

"ఏం చేసినా మొగాడికి చెల్లుతుంది."

"ఆడది చెల్లిస్తేను......అంతే కాదూ?"

"ఎఫ్. ఏ., బి. ఏలు చదువుకుంటేమాత్రం ఆడ పిల్లలంతా యిలా అంటున్నారా?"

"అనని వాళ్లనుభవిస్తారు......అడగడాని కేం వుంది?"

"ఇప్పుడు అమ్మాయి మాట?"

"గొప్ప ఆశయాలు గల పిల్ల—"

"మీ రుండండి నాన్నారూ" అంటూ కృష్ణవేణి అడ్డువచ్చింది.

"అమ్మాయి కేం లోటు వచ్చిం దమ్మా యిప్పుడూ?"

"పెళ్లి లేకుండా యింటో కూచుంటుందా?"

"పెళ్లాడితే యిలాంటి దేవిలనా?"

"మొగపిల్ల లంతా యిప్పుడిదే మచ్చు."

"వాళ్ల మొగతనం అనుకున్నట్లే వుంది."

రాఘమ్మ యోగాజాలుకేసి చూసింది. యోగాజాలు "అమ్మాయి సిసలుగా చెప్పింది. ఏం, అలా చూస్తా వేం?" అన్నాడు.

"దాని చదు వింతపని చేసింది."

"నువ్వు సరిగా చెప్పావు. చదువుకు, జ్ఞానం వచ్చిన ఆడపిల్ల యిలాగే చేస్తుంది."

"చదువుకుంటే మొగు డక్కర్లేమా?"

"మొగాడికి పెళ్లాం అక్కర్లేమా?"

"మొగాడికి పెళ్లికాకపోతే యేదీ అడ్డదు, ఎవరూ యేమీ అనరు. అనే లేరు."

"చివరి కిదీ ముక్తాయింపు. దీనిమీదే వొంటికాలి భరతం చెలామణీ అవుతూ వుంది.........సంఘం పూర్తిగా కుళ్లిపోయి వుంది. ఎదురు తిరిగినవాళ్లు కొన్ని యిబ్బందు లనుభవించక తప్పదు; కాని యింకెన్నాళ్లీ యీ దౌర్జన్యం?"

"మాట్లాడితే వుపన్యాసాలు. మీతో నేను వాదించలేను. చివరికి అమ్మాయికి పెళ్లి చేస్తారా చెయ్యరా?"

"మళ్లీ మొదటికి వచ్చావూ?.........అయితే నీ కెలా తోస్తోందీ?"

"కట్నం యిస్తేగాని మంచి సమ్మంధం రాదు. మంచిదాకా యెందుకూ, మీతాహతుని బట్టి కట్నం. యిస్తేగాని అసలు సమ్మంధమే రాదు."

"నేను దమ్మిడీ యివ్వను. ఆమాట కూడా విని కించుకోను."

రాఘమ్మ విసిగిపోయి నుదురాలకొట్టుకొని మొగం పక్కకి తిప్పుకుంది.

ఒక్కక్షణం యెవరూ యేమీ మాట్లాడలేదు.

మరోక్షణం పోయింది. రాఘమ్మ, కప్పుల్లో కాఫీ పోసి భర్తనీ, కూతుర్నీ మేజాదగ్గిరకి పిలుస్తూ తానొక కుర్చీమీద కూచుంది.

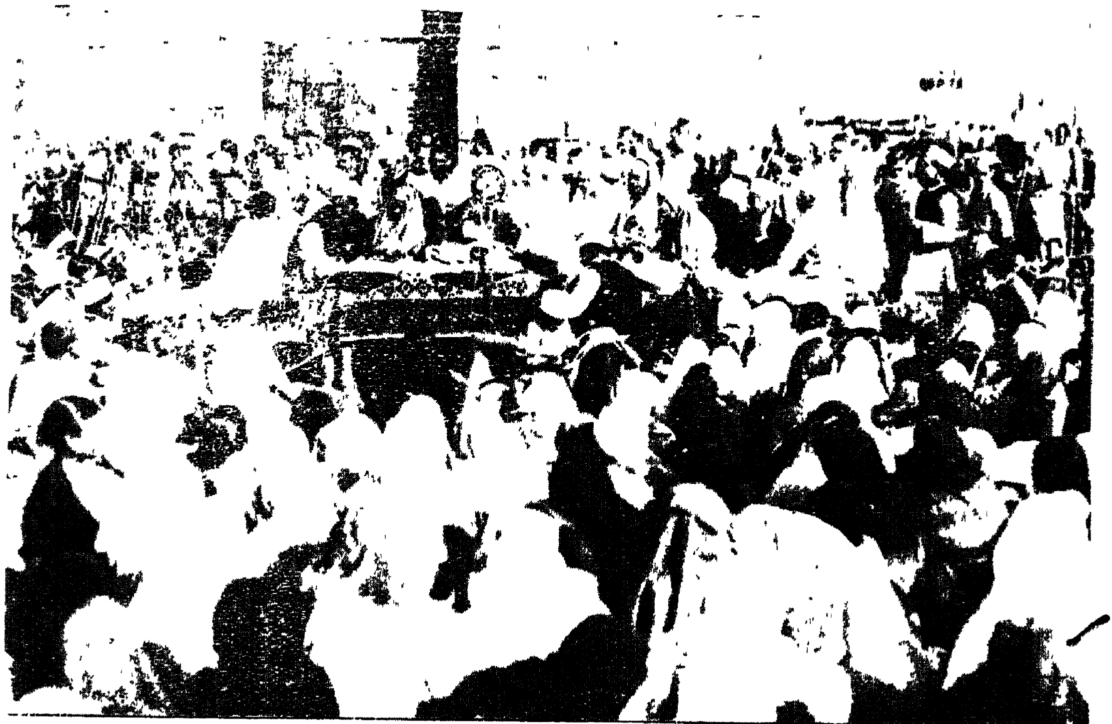
కాఫీ పుచ్చుకొని, తల్లి "నే నిస్తా నండి వమ్మా" అంటూవుండగా తల్లికి తండ్రికీ తాంబూలాలు లిచ్చి తాను కూడా వేసుకొని కృష్ణవేణి పాఠశాలకి వెళ్లిపోయింది.

రాఘమ్మ వొక్కక్షణం యేమిటో ఆలోచించి "నే నొక్కటి చెబుతాను వింటారా?" అంటూ తన కుర్చీ యోగాజాలుకుర్చీదగ్గిరికి లాక్కుంది.

3

కృష్ణవేణి బి. ఏ. పరీక్షలో నెగ్గి రెండేళ్లయింది. మద్రాసు క్వీన్ మేరీ కాలేజీలో ఆమె ప్రతిభా, చాకచక్యమూ చూసి ప్రిన్సిపాలు ఆమెని కన్నకూతురులాగ ప్రేమించింది. పట్టంపుచ్చుకుని ఆమె రాజమండ్రీ వచ్చేస్తూవుంటే "నేను నిన్ను విడిచిపెట్టలేను. నిన్ను ఎం. ఏ. ప్యాసు చేయించి మా కాలేజీలో నాకు చేదోడువాదోడుగా వుంచుకొంటాను, వెళ్లిపోకు" అని చాలాచాలా నచ్చచెప్పింది. బతిమాలింది; కాని కృష్ణవేణి వినలేదు. "నేను ఎం. ఏ. ప్యాసయితే యేం వస్తుందీ? నే నీ కాలేజీలో ఉపాధ్యాయురాలుగా చేరితే నా దేశీయస్త్రీల కెంతమందికి జ్ఞానదానం చెయ్యగలనూ? మీకు కోపం వద్దు. ప్రస్తుత విద్యావిధానం బాగా లేదు. ప్రత్యేకజన్మ యెత్తినవాళ్లకే గాని కాలేజీలలో ప్రవేశంలేదు. ప్రవేశం దొరికినవాళ్లేనా అందరూ వుద్యోగాలకోసం ఆశించి వచ్చేవాళ్లే. ఇది నాకు నచ్చలేదు. మా వూళ్లో నేనొక పాఠశాల నడుపుతాను. ప్రారంభోత్సవం మీరే జరిగిస్తురుగాని. నా విద్యావిధానం అప్పుడు మీకు తెలుస్తుంది" అని ఆమె బదులు చెప్పింది.

చిత్రములు: ఏబదవ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ, ఫైజుపూర్—1936.

ఖద్దరు, గ్రామపరిశ్రమ ప్రదర్శనముల ప్రారంభము. ప్రారంభకుడు శ్రీ గాంధీమహాత్ముడు.

పరిశ్రమల ప్రదర్శనోత్సవ ప్రేక్షకబృందము.

పరిశ్రమల ప్రారంభోత్సవ సమయమున
సంభాషించుచున్న మహాత్మా జవహరులాలు పండితులు.

ప్రదర్శనశాలయందు ఉన్న యంత్రములను పరీక్షించుచున్న మహాత్ముడు.

ప్రిన్సిపాలు ఆమెని సంతోషంతో దీవించి పంపించింది.

ఆమె ఇంటర్మీడియేటు చదివేటప్పుడు రాజులు వివాహసంకల్పం చేశాడు; కాని ఆమె "చదువు పూర్తికానివ్వండి నాన్నారూ" అని కోరగా ఆ ప్రయత్నం ఆక్షణంలోనే కట్టిపెట్టేశాడు.

ఆమె బి. ఏ. అయి యింటికి వచ్చాక ఆమె నాశించి యేడెనమండుగురు యువకులు వచ్చారు; కాని ఆ సమ్మంధాలు చివరికి రాధమ్మకే నచ్చలేదు.

ఇది యిలా జరుగుతూవుండగా కృష్ణవేణి తన వుద్దేశాలు స్త్రీలోకంలో వ్యాపింపచెయ్యాలని వొక పాఠశాల నెలకొల్పింది

రాజులు, తన పెన్షను ఎనిమిది వందలలోనూ "నీ యిష్టం వచ్చినట్టు చేసుకో" మని కూతురికి, నెలకి రెండు వందల రూపాయ లిస్తూవుండడానికి ఏర్పాటు చేశాడు.

ఆమె ఆ డబ్బుతో నెలకి యాభై, ముప్ఫయి, యిరవై రూపాయల జీతం చొప్పున ముగ్గురు వుపాధ్యాయురాళ్ల నేర్పరిచింది. ఆఫీసు నౌకరుకి నెలకి పది రూపాయలు. చిల్లర ఖర్చులు నలభై రూపాయలు. ఇలాగ తండ్రి తన కిచ్చే రెండు వందలలోనూ ఆమె పాఠశాలకోసం నూట యాభై ఖర్చుపెడుతుంది. తతిమ్మా యాభయ్యీ తాను పుష్కలంగా వాడుకుంటుంది.

కూతురు చేసిన యేర్పాటు చూసి, రాజులు "ధన్యుణ్ణి" అని వుప్పొంగిపోయాడు.

కొంచెం యింగ్లీషు, అంతకంటే యెక్కువ తెనుగు, ఇంతే పాఠశాలలో ఆమె ప్రవేశపెట్టిన భాషా పరిమితి. స్త్రీలు, అవసరమయితే పురుషులలాగ స్వతంత్రంగా బతకాలని ఆమె ముఖ్యోద్దేశం.

"దయవుంచి నన్ను పెళ్లిచేసుకో. నన్నాదరించు" అంటూ స్త్రీ పురుషుణ్ణీ, పురుషుడు స్త్రీనీ బతిమాలుకో నక్కరలేదు. ఏమంటే? స్త్రీ అవసరం పురుషుడికి వుంది. పురుషుడి అవసరం స్త్రీకి వుంది. కనక స్త్రీ పురుషసంబంధమైన ఆకర్షణకి మనుష్య ప్రయత్నా లేమీ అక్కర్లేదు. ఇప్పటి తెనుగు స్త్రీలు పురుషుల కంటే నికృష్టంగా వున్నారు. వారికి దేశంఅంటే తెలవదు. జాతి అంటే తెలవదు. భాష అంటే తెలవదు. మతం అంటే తెలవదు. ధైర్యంగా వీథిలోకే రాలేరు. ఇది మార్చాలి" ఇదీ ఆమెవిద్యాప్రణాళిక.

ఇందుకోసం ఆమె, ప్రపంచంలో గొప్పపనులు చేసిన స్త్రీల చరిత్రలన్నీ సంపాదించింది. స్త్రీల స్వత్వాలను చక్కగా నిర్వచించి వాటిని తమ జీవిత కాలంలో అమలుజరిపి ప్రపంచాని కాదర్శభూతురాలయిన స్త్రీల జీవితాలు కూడా సంపాదించింది. అవన్నీ తాను స్వయంగా తెనుగులో రాసింది. కొన్ని ప్రకటించింది. కొన్ని అచ్చులో వున్నాయి అవే ఆమె తరగతుల వారీగా తన పాఠశాలలో బాలికలకు పాఠ్యాలుగా నిర్ణయించింది. దానికి తగిన లెక్కలు, భూగోళం, చరిత్ర, భాష, ప్రకృతిశాస్త్రాలు, సంఘపు కట్టుబాట్లు, ముఖ్యంగా ఉదయమూ, సాయంత్రమూ వ్యాయామం.

ఆమె పాఠశాలకోసం వొక గుర్రాన్ని సంపాదించింది. నాలుగు సైకిళ్లు, ఒక (తన సొంత) మోటారు వున్నాయి. గుర్రపు స్వారి, సైకిలెక్కడం, మోటారు నడపడం—ఇవి ఆమె ప్రతీపిల్లకీ కచ్చితంగా నేర్పుతుంది.

ఆ పాఠశాలలో చదువుకునే బాలికలు చాలా మంది దర్జాగా సొంత సైకిళ్లమీద వస్తారు. వారిని చూడగానే రాజమండ్రీ పోలీసులు జనసమ్మర్దాన్ని చక్కగా సద్దుతారు.

మున్సిపాలిటీతో పోరి, గవర్నమెంటుకి రాసి, ఆమె, గోదావరివొడ్డున నాళంవారి సత్రంరోడ్డుకి కిందుగా యాభై గజాల రేవు సంపాదించింది. మున్సిపాలిటీవారే దానికి దక్షిణానా, వుత్తరానా ముళ్ల తీగలతో దళ్లుకట్టించి హద్దులేర్పరిచారు. ఆమె ప్రతీ రోజునా వుదయమూ సాయంత్రమూ ముఠాముఠాలుగా పిల్లలను తీసుకువచ్చి యీతకొట్టిస్తుంది. ఆ సమయంలో

అక్కడెప్పుడూ ఒక పోలీసుస్త్రీ కాపలాకాస్తూ వుండేటట్టు జిల్లా మాజిస్ట్రేటు ఆర్డరువేశారు. అక్కడ పరువు లోగ కుండా చెయ్యడం, ప్రవేశం గాని స్నానాలకోసం గాని యెవళ్ళూ అక్కడికి రాకుండా చూడడం, పురుషులు చూడడానికి రాకుండా ఆపడం—ఇవీ ఆ పోలీసు పనులు.

పెద్దపెద్దలంతా ఆ స్నానఘట్టాలను దీవించారు. గొప్ప పత్రికలు కొన్ని ఆ మెయేర్పాట్లను ప్రశంసించాయి; కాని, చిత్రం. ఆ పాఠశాలలలో బ్రాహ్మణ బాలికలు అయిదుగురు మాత్రమే వున్నారు. తతిమ్మా అందరూ—అంటే క్షత్రియబాలికలు పదిహేనుగురు, వైశ్యబాలికలు ఇరవైమంది. తెలగాలు, కమ్మవారు, కొప్పు వెలమలు—ఇత్యాదులు తెబ్భయ్యిద్దరు.

ఉదయం మూడుగంటలూ, మధ్యాహ్నం మూడు గంటలూ, ఆమె పాఠశాలలో చెమట వోడే లాగ పని చేస్తుంది. అక్కడి పనులన్నీ మర్దల్‌లా ప్రకారం నడుస్తాయి. ఎక్కడా చమ్చు పనికిరాదు.

పాఠశాలగంటల్లో స్త్రీలుమాత్రం వెళ్ళి గాలరీలలో నిశ్శబ్దంగా కూచుని వినీ, కనీ బాగుపడవచ్చు.

చాలామంది వస్తూనూ వుంటారు.

అప్పుడప్పుడు ఆమె వీరేశలింగంగారి టవున్ హాల్లో వుపన్యాసా లిస్తూవుండడమెంకద్దు. అయితే, ఆమె నోరు విప్పిందంటే ప్రకృతజీవచ్ఛవసంఘంమీద అగ్గి రాలుతూ వుంటుంది:

౪

మధ్యాహ్నం వొంటిగంటవేళ కృష్ణవేణి ఒక పుస్తకం తాలూకు ప్రూఫులు దిద్దుతూవుండగా యాజులు వచ్చి ఆమెకి వొక వుత్తరం యిచ్చాడు.

అందులో యిలా వుంది.

"బ్రహ్మశ్రీ, మహారాజశ్రీ చేబోలు రామచంద్రయాజులు పంతులు రిటైర్డుజిల్లాజడ్జీగారి సన్నిధికి-

రాజమండ్రీ

అయ్యా! అనేకనమస్కారాలు.

తమ యెరిగివున్న మద్దూరి వేణుగోపాలశాస్త్రి నేనూ స్నేహితులం.

తమ అమ్మాయి కృష్ణవేణిగారికీ తనకీ వివాహం స్థిరపడివుండినట్టూ; కాని ముహూర్తం వుంచడమే తరవాయిగా వుండగా కట్నంవిషయంలో పేచీవచ్చి సంబంధం తిరిగిపోయినట్టూ, తాను, అదివరకే రెండువేల కట్నమూ, అయిదు వందలు లాంఛనాలూ యిస్తామని తరిమి తరిమి చెబుతూ పట్టుకు పాకులాడుతూ వున్న మరొక సమ్మంధం వెంటనే స్థిరపరుచుకున్నట్టూ, ముహూర్త నిశ్చయం కూడా అయినట్టూ ఇప్పుడే చెప్పివెళ్ళాడు.

నే నీవుత్తరం తమకి రాయడానికి ఈ విషయంగా కారణమూ, అవకాశమూ కలిగాయి.

నేను మీ అమ్మాయిగారిని పెళ్ళిచేసుకోవాలని అభిలషిస్తున్నాను.

నన్ను మీ రెరుగుదురు. మీ అమ్మాయిగారున్నూ యెరిగేవుంటారని నమ్ముతున్నాను.

నాపేరు సుసర్ల కోటేశ్వరశాస్త్రి. మా స్వస్థలం అమలాపురం తాలూకా మోడేకుర్రు గ్రామం. నేను బి. ఏ., ఎల్. టి. పరీక్షలలో నెగ్గివుండి, ప్రస్తుతం రాజమండ్రి మునిసిపల్ హైస్కూల్లో ఆక్టింగుగా పనిచేస్తున్నాను. నెలకి అరవైరూపాయ లిస్తున్నారు.

ఇది యెప్పుడు ఖాయం అవుతుందో చెప్పలేను; కాని యీ ఆక్టింగుమాత్రం యింకా కొన్ని సంవత్సరాలు జరుగుతుంది.

నాకు భూములమీద సంవత్సరానికి రెండు వందల రూపాయలు మాత్రమే వస్తాయి. స్వగ్రామంలో చిన్న పెంకుటిల్లు వున్నది.

నావయస్సు: ముప్ఫయి రెండోయేడు మొన్ననే జులైలో ప్రవేశించింది.

రెండేళ్ళకిందట నా మొదటిభార్య గతించింది. సంతానం యేమీ లేదు. కలగనేలేదు.

అరవైయేళ్ళ అమ్మగారూ, నలభైయేళ్ళ వితంతు సోదరి, నేనూ—ఇంతే మాయింటో జనం.

నాకు కట్నం అక్కర్లేదు. లాంఛనాలు పనిలేదు. పెళ్ళికి నేను ఖర్చుచెయ్యదలచిన—కలిగిన పెద్ద మొత్తం నూరు రూపాయలు.

నా యోగ్యత తమకి అందరికీ నచ్చి, నా స్థితి విషయంలో కూడా సంతృప్తి కలిగితే నేను తమ అమ్మాయిగారిని పెళ్ళిచేసుకోవాలని ఆశతో వున్నాను.

నేను రేపు మధ్యాహ్నం రెండు గంటలవేళ తమ దర్శనానికి వస్తాను.

నావిషయంలో తమకి ఆలోచన కలుగుతుందా, లోపలికి రమ్మనండి. లేకపోతే దర్శనమే యివ్వవద్దు.

దర్శనం యిచ్చినన్నీ, తమకి కావలసిన వివరాలన్నీ తెలుసుకోడానికీ, అప్పటికి కూడా యిష్టం కలక్కపోతే తిరస్కరించడానికీ నా ఆక్షేపణ యేమీ లేదు.

రాజమండ్రి,
౨౩-౧౧-౧౯౩౯

ఇట్లు విధేయుడు,
సుసర్ల కోటీశ్వరశాస్త్రి."

ఉత్తరం పూర్తిచేసి, కృష్ణవేణి "వారిని మీ రెరుగుదురా నాన్నారూ?" అని అడిగింది.

"ఎరుగుదును. టెన్నిస్ ఆటలో చాలా నిపుణుడు. నిరుడు ఢిల్లీలో జరిగిన పోటీలో నెగ్గాడు. అతన్ని సత్కరించడానికి విద్యార్థులు చేసిన సభకి నేనే అధ్యక్షత వహించి, విద్యార్థుల కానుక నూరు రూపాయల టెన్నిస్‌బాటు నా చేతులమీదుగానే యిచ్చాను."

"అమ్మ యేమంటుందో?"

"ఈ వుత్తరం ఆమె కూడా చూసింది. ఆస్తి బొత్తిగా తక్కువ అంటుంది మీ అమ్మ. అయినా పూచీ మనయిద్దరిమీదా వుంచుతోంది."

కృష్ణవేణి మొగం వంచుకుంది.

"అతను వస్తానన్న వేళ కావచ్చింది. నీవుద్దేశం యేమిటి తల్లీ?"

"ఎల్. టీ. అంటే అయి యెన్నాళ్ళయి వుంటుందో వూహించారా?"

"తెలుసు."

"అప్పుడెప్పుడో ట్రైనింగైనా ఉద్యోగం రాకతే వున్నాట."

"అంతే."

"వారి గొప్పతేమి చెప్పుదురు. మరొక్కమాటే. ప్రతిపాదించకులనే అనుకున్నారు. మీ కేమీ ఆక్షేపణ లేకపోతే దర్శనం యివ్వవచ్చు."

"వారు దోసిమమ్ములు. ఆలోచించినావా?"

"అయినా! వారికి ముందు మనవదరకులు వచ్చాలి కదా?"

"సరే."

"దర్శనం యివ్వండి."

"ప్రస్తుతం తమలంలో సన్నలాలో రొక్కడా లేని పాయంట్లు యెత్తుతారు వారు."

"జడ్జీ అవాక అయితేనూ. అంతేనా నాన్నారూ?"

యాజులు చిరునవ్వు నవ్వాడు.

"నా అభిప్రాయం అమ్మకి చెప్పి, ఆమె యిష్టపడితేనే దర్శనం యివ్వండి నాన్నారూ."

"అలాగే నమ్మా"

ఇలా అంటూ యాజులు లోపలికి వెళ్లాడు.

కృష్ణవేణి గ్రామఫోను పని ముగించి, టేబిలుమీద వున్న యేలకిపండ్లొకటి వొలిచి నోట వేసుకుంది.

ఇంతలో యాజులూ, రాధమ్మా అక్కడికి వచ్చారు. అప్పుడే నౌకరు వచ్చి అతని కొక చీటీ యిచ్చాడు.

అది కోటీశ్వరశాస్త్రి విజిటింగు కార్డు.

"రమ్మను" అని యాజులు నౌకరుతో చెప్పాడు.

"ఆస్తి బొత్తిగా తక్కువమ్మా" అంది రాధమ్మ.

"బుద్ధివుంటే అదీ అక్కర్లేదు" అంది కృష్ణవేణి.

ఇంతలో కోటీశ్వరశాస్త్రి వచ్చి నమస్కారం చేశాడు. అందరూ లేచారు. యాజులు స్వాగతం చెప్పి "అలా దయచెయ్యండి" అని కుర్చీ చూపించాడు.

అందరూ కూర్చున్నారు.

యాజులు ప్రారంభించాడు.

"కట్నంవిషయం మీరు పూర్తిగా తెలుసుకున్నారా?"

"అది తమ రందరూ ప్రిన్సిపలుగా స్థిరపరుచుకున్నట్టు నేను స్పష్టంగా తెలుసుకున్నాను. నాకున్నూ ఆ ప్రిన్సిపలు యిష్టమే."

"నాకు కృష్ణవేణి వొక్కర్తే సంతానం. నా ఆస్తికంతికీ ఆమే ఉత్తరవారసు. నేను దత్తత చేసుకో దలుచుకోలేదు."

"చిత్తం."

"నాది రెండు లక్షల రూపాయల ఆస్తి. బతికివున్నంత కాలమూ నాకు పెద్ద పెన్షను వస్తుంది; కాని యిందులో మీ కేమీ స్వాధీనపడదు."

"ఇష్టపడ్డాను."

"మీ కిప్పటి కింకా స్థిరమైన వుద్యోగం లేదు. ఉద్యోగంకోసం మీరు మరోచోటికి వెళ్లవలసిన అవసరం కలగవచ్చు; కాని మా అమ్మాయి యీ వూరు విడిచి యెక్కడికీ రాదు."

"అది కొంచెం కఠినమైన షరతే. అయినా ఇష్టపడ్డాను."

యాజులు కృష్ణవేణమ్మకేసి చూడగా ఆమె అందుకుంది.

"నే నొక పాఠశాల నడుపుతున్నాను. స్త్రీల జీవితానికి విలువ కలిగించాలనే వుద్దేశంతో అది నడుపుతున్నాను. నా జీవితం దానికోసం ధారపొయ్యాలని నా వ్రతం."

"సంతోషం."

"ఒకటి, నాభర్త. రెండు, నా తల్లిదండ్రులు. మూడు నా పాఠశాల. నా ప్రేమా, శ్రద్ధా ఈ మూడు వస్తువులమీదా యథార్థంగా వినియోగపరుస్తాను."

"బోధపడింది. చాలా సంతోషం."

"భార్య అంటే బానిస కాదు. సమానభాగస్వామిని. నాహక్కులు నేను పూర్తిగా అమలు పరుచుకుంటాను."

"మీ ధోరణి బోధపడింది. అంగీకరించాను."

"భర్తవెంపువారిని నేను భక్తితో పూజిస్తాను. అయితే: వారు నన్ను ప్రేమిస్తేనే ఇది జరుగుతుంది."

"సరే."

"అవసరం వచ్చిం దని నాకు తోచినప్పుడు గృహిణికి వుండవలసిన అధికారా లన్నీ నేను దఖలు పరుచుకుంటాను."

"అలాగే చెయ్యవచ్చు."

"సభలకి వెళ్లడమూ, పురుషులతో కలిసికూడా కూర్చోడమూ నాకు అలవాటుంది."

"ఒప్పుకున్నాను."

"నే నొక్కర్తెనే పొరుగూళ్లు వెళ్లడం కూడా వుంది. ఇకముందున్నూ వెళ్లవలసిన అవసరం వుంటూనే వుంటుంది."

"వెళ్లవచ్చు."

కృష్ణవేణి తల్లికేసి చూసింది. రాధమ్మ అందుకుంది.

"మీ అమ్మా, మీ అక్కా రజస్వల అయిన పిల్లచేతి అన్నం తింటారా?"

"రెండు పూట్లా వారే వంట చేస్తారు. మీ అమ్మాయి పొయ్యిదగ్గిరికి వెళ్లవలసిన అవసరం కలగదు. అలాంటి అవసరమే వస్తే అప్పుడు సిద్ధపడుతామన్నారు."

"మరి తతిమ్మా సంగతులు?"

"అవును. మేము అనుకోని కొత్త సంగతులు కొన్ని యిప్పుడు వచ్చాయి. అవేవీ వారికి సంబంధించినవి కావు. అయినా వారితో చెబుతాను. అంగీకరిస్తారనే నా నమ్మకం"

కృష్ణవేణీ, రాధమ్మా యాజులుకేసి చూశారు. అతను "మీరు బాగా ఆలోచించుకుని కబురుచెయ్యండి" అన్నాడు.

"మా అమ్మా, మా అక్కా సాయంత్రం అయిదు గంటల కిక్కడికి వస్తారు. నాకు వంతులు వారు సమ్మంధం స్థిరపరచడానికే వస్తారు. నేను మాత్రం మనస్ఫూర్తిగా అంగీకరించాను."

అందరూ లేచారు.

కోటీశ్వరశాస్త్రి మళ్లీ నమస్కారం చేసి, సెలవు పుచ్చుకుని వెళ్లిపోయాడు.

౫

సాయంత్రం సరిగా అయిదుగంటల వేళ కోటీశ్వరశాస్త్రి తల్లీ, సోదరి రాజమ్మా వచ్చారు. రాధమ్మ వారిని, రోడ్డుమీద బండిదగ్గిరికి వెళ్లి ప్రత్యుత్థానం చేసి యింట్లోకి తీసుకువెళ్లి చాలా మర్యాదలు చేసింది. ఆమె నిరాడంబరతా, కలుపుగోలుతనమూ వారికి చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించాయి.

కొంచెంసేపు కూచున్న తరవాత రాధమ్మ వారికి కూతుర్ని చూపించింది. ఇల్లంతా చూపించింది. కాలింగుబెల్ వాయించి యాజుల్ని పిలిపించింది.

యాజులు రాగా అందరూ లేచారు.

మళ్లీ కూచున్నారు.

యాజులు రిస్టువాచీ చూసుకున్నాడు. అది కనిపెట్టి రాజమ్మ తల్లితొడ గిల్లింది.

"అన్నయ్యగారూ! మా అబ్బాయి ఇక్కడి సంగతులన్నీ చెప్పాడు. మా కేమీ ఆక్షేపణ లేదు. మా స్థితిగతులు మా అబ్బాయి చెప్పే వున్నాడు. తమకి అంగీకారం అయితే ముహూర్తం స్థిరపరిపించవచ్చు" అంది ముసలమ్మ.

యాజులూ, రాధమ్మా, కృష్ణవేణీ ఒకరి నొకరు చూసుకున్నారు. ఆహా లంతా వింత తేజస్సు ఆవరించింది.

"రేపు ఉదయం పురోహితులవారిని మీయింటికి పంపుతా" నన్నాడు యాజులు.

"అత్తయ్యగారూ! మీ అమ్మాయి చేతి అన్నం తిననంటూ చెప్పారుట మీరు. మే మిద్దరం వుండగా మీ అమ్మాయి వంటచెయ్యవలసిన పనేముంది? కాకపోయినా, ఆమెని మాతమ్ముడికి చేసుకుంటే పొరపాటే, ఆమెచేతి అన్నం తింటే పొరపాటా? ఇంతకీ పెళ్లి అయ్యాక నేను మీ యింటికి వచ్చి మీరు వడ్డిస్తే భోజనం చెయ్యనూ? కనక ఆశంక మాకూ లేదు, ఆ సందేహం మీకూ వద్దు" అంది రాజమ్మ.

వియ్యపురాళ్లిద్దరూ "ఎప్పటి కలాగో అలాగ సర్దుకోకపోతే యెలాగండీ?" అంటూ బుగ్గలు నొక్కుకున్నారు.

* * *

డిసెంబరు మూడో తేదీని కృష్ణవేణికీ, కోటీశ్వరశాస్త్రికీ వివాహం అయింది.

తంతు అంతా రెండు గంటలలో పూర్తి అయిపోయింది.

రాధమ్మ, యాజులుగార్లు తమ జీవితకాలంలో తాము చెయ్యవలసిన శుభకార్యం యిదొక్కటే అయినా చాలా నిరాడంబరంగా చేశారు.

ఆవేళ, మధ్యాహ్నం మూడు గంటల వేళ, యాజులు, తనకి పరిచితులయిన పురపెద్ద లందరికీ టీపార్టీ యిచ్చాడు.

సాయంత్రం అయిదుగంటలవేళ, రాధమ్మ తనకీ కృష్ణవేణికీ పరిచితురాళ్లయిన స్త్రీల కందరికీ టీపార్టీచేసి పసుపూ, కుంకుమా, పట్టు రైకల గుడ్డలూ యిచ్చి సత్కరించింది.

పాఠశాలలో వున్న వుపాధ్యాయురాళ్లకీ, విద్యార్థినులకూ మాత్రం వరసగా మూడురోజులు రెండు పూటలూ పిండివంటలతో భోజనాలు పెట్టారు.

అంతే.

అయిదో తేదీని పునస్సంధానం. అయిదు, ఆరు, ఏడు లేదు, ఎనిమిదో తేదీ సాయంత్రం కృష్ణవేణిని అత్తవారి యింటికి పంపారు.

౬

" తమ్ముడా !"

అతనికి మెలుకువ రాలేదు.

" ఒరేయ్ !"

పలక లేదు.

" శాస్త్రీ !"

ఎవరో !

గట్టిగా పిలిస్తే మరిచిలికి ఎక్కడ వినపడి పోతుందో అని ఆమె కంఠం నొక్కుకుని మళ్లీ పిలిచి కదిపింది. అతను గోడవేపుకి వొత్తిగిల్లాడు.

మళ్లీ కదుపుతూ, చెవిలో నోరుపెట్టి "వొరేయ్, అబ్బాయీ" అని పిలిచింది.

" అబ్బా !......ఎందుకే ?" అన్నాడతను ముసముస లాడుతూనూ. అతని కళ్లు చింతనిప్పుల్లాగ వున్నాయి; కాని మసకచీకట్లో అది ఆమెకి తెలవ లేదు.

"ఏడు గంట లయిపోయిందిరా అప్పుడేనూ"

"ఏమంటావ్ ?

"నీ పెళ్లాం లేవడమే కాకుండా మొగం కడు క్కుని, స్నానం చేసి—"

"అయితే?"

కాఫీకి నీళ్లుకూడా కాస్తోందిరా?

"పాలూ, పంచదారా, డికాక్షనూ కలిపేటప్ప టికి నేను సిద్ధంకాలేనంటావా యేమిటి ?"

"బాగానే వుంది. అది స్నానం కూడా చేసి చక్కగా ముస్తాబై కాఫీ పుచ్చుకుంటూవుంటే నువ్వు పాచిమొగంతో—"

"అబ్బ ! నువ్వు చంపుతావే "

"ఇలా అయితే నువ్వు లోకువఅయిపోవుట్రా?"

"సింగినాదం కాదూ ?"

విసుక్కుంటూ యిలా అన్నాడు; కాని ధైర్యం చాలక లేచి కూచున్నాడు. కళ్లు మాత్రం తెరవలేదు.

"ఆ. తొరగా మొగం కడుక్కో. అది చన్నీళ్లే పోసుకుంది; కాని నీకు వేన్నీళ్లు కాచాను."

"తొరవు."

"అదెంతసేపు రా ?"

"నువ్వు చన్నీళ్లు తోడాటప్పటికి నేను మొగం కడుక్కోలే నంటావా యేమిటి ?"

"మరి మంచం దిగు."

"నువ్వు ముందు పదవే."

అతను లేచి బట్ట సవరించుకుంటాడేమో అని రాజమ్మ బయలుదేరింది; కాని గుమ్మందాకా వచ్చి యిట్టే వెనక్కి తిరిగిచూడగా అతను మంచం దిగక పోవడమే కాదు, పైగా మళ్లీ వొరుగుతున్నాడు

అది చూసి, రాజమ్మ, వొళ్లు మండగా, వొక్క అంగలో మళ్లీ దగ్గిరికి వెళ్లి, సగం వొరిగినవాణ్ణి సగం లోనే పట్టుకుని "వొరేయ్ ! నీకు బుద్ధి వుందా లేదా? ఇందాకణ్ణుంచి చిలక్కి చెప్పినట్టు చెబుతూవుంటే అంతా అరణ్యరోదనమే ?" అని కొంచెం గదిమింది.

"ఇంత పెందలాడే లేస్తే తరవాత నాకు తల నొప్పి వస్తుందే. రోజంతా మత్తుగా కూడా వుంటుంది వెధవది."

" ఏమయినా సరే, తొమ్మిదయిందాకా పడు కుంటే యిక సాగదు. ఆడదానికి చులకన అయిపోయా డంటే మొగాడు మరి గుడ్డిగవ్వకి మారడు."

కళ్లు మూసుకునే వుండి, వొక్క జోగు జోగి, అంతలో వులిక్కిపడి, కళ్లు తెరుచుకుని "హు...... పద అయితే" అంటూ అతను మంచం దిగాడు. ఇక ఫరవాలేదనుకుని రాజమ్మ గబగబా వెళ్లిపోయింది.

వెడుతూ వెడుతూ ఆమె వంటింటి వసారాకేసి వోరకంటితో చూడగా, కృష్ణవేణి, ఫిల్టరులో వుడుకు నీళ్లు పోసి, పాలగిన్ని అప్పుడే కుంపటిమీద పెడు తోంది.

దీంతో మరీ కంగారెత్తగా, రాజమ్మ, వొక్క దూకున నూతిదొడ్లో అడుగు పెడుతూ వెనక్కి తిరిగి

చూసింది. గూట్లోవున్న శానుసపుల్ల తీసి నోట పెట్టుకుని, శాస్త్రి, కొంచెం తూలుతూ వస్తున్నాడు.

*   *   *

శాస్త్రి పొడిబట్ట కట్టుకునేటప్పటికి, తాను తెచ్చిన తలనూనె చేతులకి రాసుకుని సిద్ధంగావున్న కృష్ణవేణి, అతనికి, నిమిషంలో తల రుద్దేసింది. అతను పర్టు తొడుక్కునేటప్పటికి తుంగచాప పరిచి తానొక చివర కూచుని కాఫీ కలిపింది. అతను కూడా కూచునేటప్పటికి కప్పులో పోసి, కాఫీ చేతికందించింది.

వీధిలో మోటారు హారన్.

శాస్త్రి వులిక్కిపడి చూశాడు.

"నా కోసం వచ్చింది కారు" అంది ఆమె.

మొదట అతనికి అర్థం కాలేదు; కాని ఒక్క స్సిప్ కాఫీ చప్పరించాటప్పటికి పాఠశాల సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చి "ఊఁహూఁ" అంటూ తల వూపాడు.

"కాఫీ బాగుందా?" అంది కృష్ణవేణి

"చాలా బాగుంది. ఒకసారి మద్రాసులో పుచ్చుకున్నా నిలాంటి కాఫీ నాటికి నేను మళ్లీ దొరికింది."

"చాలా సంతోషం.........రోజూ యిలాగ చెయ్యవచ్చు నన్న మాట........."

".........ఇంకా అడగాలా?.........కాని నీకు శ్రమ........."

"ఇది శ్రమ కాదు, పరిశ్రమ......మీ రుచికి అనుగుణంగా తయారుచెయ్యగలనో లేనో అని చాలా భయపడ్డాను.........నిజంగా బాగుందా?"

ఆమె గుసగుస్సా అడిగింది. ఈషదుచ్ఛలితాలైన ఆమె నీలకమలాల లోచనలు అతని మనస్సుని వూపేశాయి.

"ముఖప్రీతికోసం చెప్పిన మాట కాదు నాది. అన్నమూ, కూరలూ బాగాలేకపోయినా సద్దుకోవచ్చు; కాని కాఫీ సరిగా కుదరకపోతే మతి పోతుంది...... ......నేను నిజమే చెప్పాను. కాఫీ.........చాలా చాలా బాగుంది."

కృష్ణవేణికెంతోమిక్కిలి ఉత్సాహం కాసిన్నాచేసింది.

మళ్లీ వీధిలో మోటారు హారన్.

"అక్కా" అని పిలిచాడు అతను సమ్మంతీకి చూస్తూనూ. రాజమ్మ సమ్మంపక్కనే పొంచివుండి వింటోంది; అయితే, పిలుపు వినపడేటప్పటికి పిల్లిలాగ పడమటింటి దాకా ముంగాళ్లమీద పరుగెత్తుకు వెళ్లి, అక్కడ గభీమని వెనక్కి తిరిగి, యేదో పనిలోవుండగా పిలుపు వినపడ్డదానిలాగ "పిలిచావా తమ్ముడూ?" అని అడిగింది.

కృష్ణవేణి "ఎందుకూ?" అన్నట్టు చూసింది: కాని అతనది గమనించకుండా "కాఫీ పుచ్చుకుంటున్నారని చెప్పిరా డ్రైవరుతోనూ" అన్నాడు.

"అక్కర్లేదండీ. వదినా, మీరు వెళ్లనక్కర్లేదండీ! తాను వచ్చి హాజరుగా వున్నట్టు రెండుమాట్లు హారన్ వేస్తాడు డ్రైవరు. అంతే."

రాజమ్మ అప్పటికప్పుడే వారి యెదటికి వచ్చింది; కాని మరదలి మాట విని వెనక్కి చక్కా పోయింది.

ఈ మాటు ఆమె సమ్మంపక్కని పొంచి వుండకుండా, పడమటింటి సమ్మంలోకి వెళ్లి తలుపు నానుకుని నుంచుంది.

తాను ఆలస్యంగా లేచినందుకే కృష్ణవేణి కొంచెం యిదవుతూ వుంటుం దనుకుంటూ వున్నాడు కనక, శాస్త్రి, కొంచెం తొందరగా కాఫీ పుచ్చుకోసాగాడు.

అది చూసి కృష్ణవేణి "మీరు తొందరపడుతున్నారు. అలాంటి దేమీ అక్కర్లేదు" అంటూ అతని కప్పులో మళ్లీ కాఫీ పోసింది.

ఆమెకూడా మళ్లీపోసుకుంటుందో పోసుకోదో అని చూసి, సందేహం తీరగా, అతను మళ్లీ కాఫీ పుచ్చుకోసాగాడు.

"మధ్యాహ్నం మీకు కాఫీమాట యేమిటి?"

"......కాఫీహోటల్లో పుచ్చుకుంటాను."

" రావడానికి వీలుండదూ ?........"

" ......సైకి లున్నా రానూ పోనూ రెండు మైళ్లు........వచ్చినా, సావకాశంగా కూచుని పుచ్చుకోడానికి వీలుండదు.. ....పుకుకూ మకకూ గొంతుకలో పోసుకుని, వురుకులూ పరుగులూ—ఏమి సుఖమూ ?..........."

"పోనీ సైకిలుమీద పాఠశాలనౌకరుచేత ఫ్లాస్కుతో పంపనా ;........"

"........అదికూడా సైకిలు తొక్కగలదా?"

"........తిరుచు నాకౌగు అదే డ్రైవుచేస్తూ వుంటుంది."

"భేష్షూ !......... కాని ముందుముందు చూసుకుందాం. ప్రస్తుతం వద్దు."

ఇలా అంటూ అతను కప్పు కింద పెట్టాడు.

"సరిపోయిందా ?" అంది ఆమె కూడా కప్పు కింద పెడుతూ.

"ఎక్కువే అయింది" అన్నాడతను, చెయ్యీ, మూతీ తుడుచుకోవడానికి జేబురుమాలు తీసుకో పోతూనూ.

అది కనిపెట్టి ఆమె "నీ ల్లివిగో" అంటూ అతని చేతిలో కసిన్ని పోసి తాను కూడా చెయ్యి కడుక్కుంది

అతను లేచి టేబిలుదగ్గిర నుంచుని సొరుకులాగాడు

కృష్ణవేణి, నిమిషంలో కప్పులూ, సాసర్లూ, స్పూనులూ కడిగితెచ్చి బీరువాలో వుంచి, వచ్చి అతని దగ్గిరగా నుంచుని "పాఠశాలకి వెళ్లవచ్చునా?" అని అడిగింది.

అప్పటికప్పుడే వొక యేలకిపండు వొలిచి తన నోట వుంచుకుని వున్న అతను, మరో పండు వొలిచి "సందేహం యెందుకూ ?" అంటూ ఆమె నోటికి అందించాడు.

అప్పుడామె రెండుచేతులతోనూ, అతని కంఠం పెనవేసి "ఒక్క నిమిషమేనా వేళ తప్పడం నా నియమానికి ప్రతికూలంగా వుంటుంది. దయచేసి...రేపట్నుంచి ......మీరు......" అని సుతారంగా తల ఆడిస్తూ కోమలకూజితం మందంలో లీనం చేసింది.

దానికి అతని మనస్సు మొదట గబగబలాడిపోయింది; కాని అంతలో దిటవు తెచ్చుకుని, అతను, రెండు చేతులతోనూ ఆమెని పొదివి పట్టుకుని, అర్ధరు కాగితంమీద ఆఫీసు మొహరు వేసినట్టు ఆమె పెదవుల మీద వొక కమ్మని ముద్దు వుంచాడు.

ఇద్దరూ బయలుదేరి వీధిలోకి వచ్చారు.

మొగుడు మద్రాసులో బి. ఏ. చదువుతూ వుండటంకల్ల పుట్టింట వున్న యెడటింటివారి ఆడపడుచు, ఎనపిల్లను చంకను వేసుకుని కారు వచ్చినప్పట్నుంచీ వీధి గుమ్మంలో నుంచుని వుండి, వారిని చూడడంతోటే గిరుక్కున మళ్లీ తలుపుచాటున నక్కి తొంగిచూడ సాగింది.

కృష్ణవేణిని చూడడంతోటే డ్రైవరు కారు దిగి బయటికివచ్చి, తలుపుతీసి, ఆమె యెక్కి కూచున్న తరువాత మళ్లీ తలుపువేసి, వెంటనే వెళ్లి తన స్థానంలో కూచుని, స్టార్టుచేసి హారన్ వేసాడు.

కృష్ణవేణి భ్రూవిలాసంతో మొగుడి సెలవు పుచ్చుకుంది.

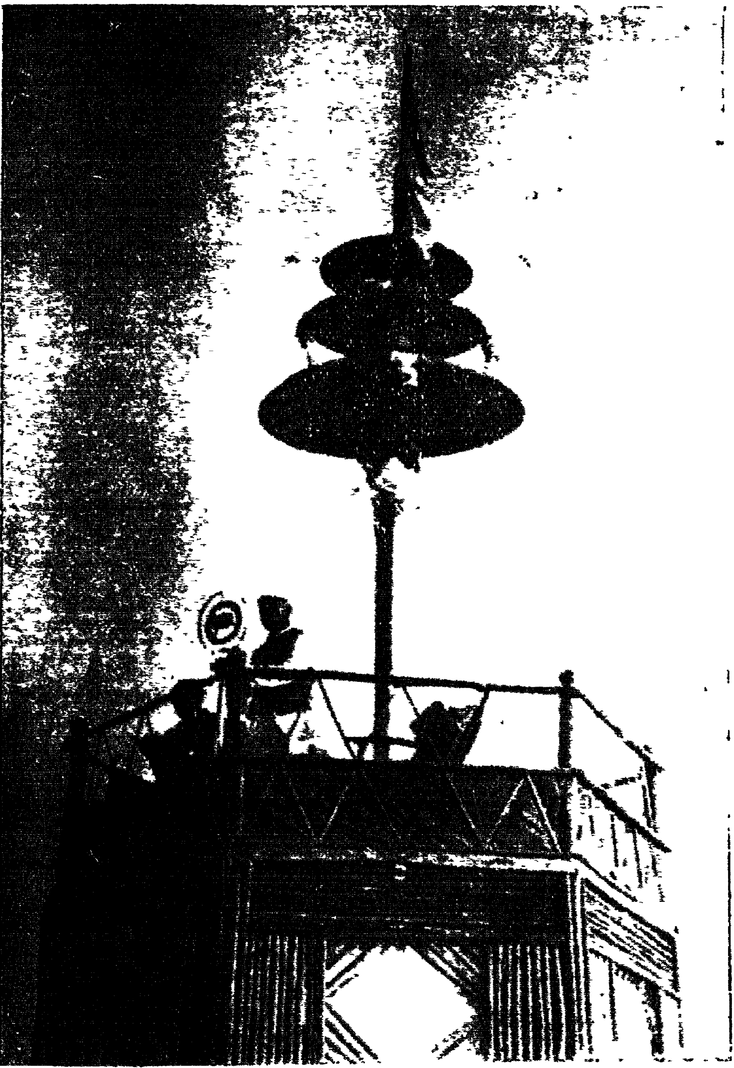
భోంయిమంటూ కారు వెళ్లిపోయింది.

౨

ఆవేళ మధ్యాహ్నం రామమ్మ, యాజులూ, కృష్ణవేణీ యేకబంతిని భోజనాలకు కూచున్నారు. వంటలక్క వడ్డిస్తోంది.

" నిన్న రాత్రి అన్నం నోటికి పోలేదమ్మా" అన్నాడు యాజులు.

" అనుకుంటూనే వున్నాను నాన్నారూ! రాత్రి మా ఆడపడుచు వారికీ, నాకూ యేకబంతిని వడ్డించారు. కాని నాకు గూడా అమ్మా, మీరూ లేకుండా భోజనం చెయ్యడం యెలాగో అనిపించింది. రెండు ముట్లు కొలకమారింది—"

అధ్యక్ష పీఠమునందుండి ఉపన్యసించుచున్న అధ్యక్షుడు.

పతాకకు వందనము చేయుచున్న అధ్యక్షుడు.

ఎడ్లబండిపయి ఊరేగుచున్న అధ్యక్షుండు.

మాట పూర్తికాకుండా "ఏం కావాలా?" అంది రాజమ్మ. రాత్రి భోజనం దగ్గర [illegible] వెంకు మాడుమాట్లు కొలకమారింది. ఇప్పుడు రాజమ్మ "అమ్మాయి తెలుసుకుంటోం దంతే" అంది. అది కూడా మాటతో ఋజువుచేసిం దిప్పుడు.

"[illegible]జనం చేసినంత సేపూ మీ మాటే అనుకున్నాను. ఎంతసద్దుకున్నా "నీనూలాగ మీ అమ్మా మీ నాన్నా యీ పూట - ఈ పూటేమిటి యిక తరుచు సగంసగమే భోంచేసి లేచిపోతారు తెలుసునా?" అని యెవరో గుచ్చి గుచ్చి అన్నట్టే వుంటుంది"

"నాకేమమ్మా? నేను కడుపునిండానే భోజనం చేశాను మీ అమ్మ మీగడపెరుగు మానేసి, చేసినమజ్జిగ పోయించుకుంది. సుభద్రమ్మ (వంటలక్క) ముందే నాకు పాలు పోసేసింది. లేకపోతే మీ అమ్మ పెరుగు మానేసినందుకు నేను కూడా పాలు మానేస్తును."

"అప్పుడేతే అమ్మా?" అంది కృష్ణవేణి ముగ్గా చూస్తూ.

"అదేం లేదమ్మా! రాత్రి కొంచెం అజీర్తిగా వుండి పెరుగు మానేశాను. అంతే. మీనాన్న మరేమీ మాటమీదిమాట యిట్టే అల్లేస్తారు."

"పోట్టిదమ్మా! మీ అమ్మ చెప్పిం దంతా అబద్ధం. ఆవిడ కజీర్తి సుతరామూ లేదు. నాకు బాగా తెలుసు. నువ్వు బంతిలో లేకపోవడం-పైగా నువ్వు నీ యింటికి వెళ్లిపోవడం - బెంగ తప్ప మీ అమ్మకి అజీర్తీ లేదు, మరేమీ లేదు."

"అయితే నీకుమాత్రం లేదా యేమిటి బెంగ?" అంది రాజమ్మ చిరచిర చూస్తూ.

"నాకూ వుంది. ఎక్కువగా కూడా వుంది; కాని నీది తల్లిప్రాణం"

రాజమ్మ యీ మాటతో మనస్సు కెలికేసినట్టయింది.

"సమ్మంధాలు రానంతసేపూ "అయ్యో యెలాగమ్మా" అనిపించేది. నిరుడైన సమ్మంధం తిరిగిపోతే ప్రాణం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అది [illegible] [illegible] అమ్మ [illegible]

[illegible] మ్మకుకి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

మళ్లీ [illegible] [illegible] [illegible]

ఇంతలో [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ! [illegible] [illegible] [illegible] యింటికి పంపెయ్యడం—కాదయితే యిక [illegible] తప్పందే. మంగళకరం కాని యిది మరొకటి కాదు కూడాను కాని చెయ్యిపెట్టి కలిచేసినట్టయిపోతుంది మనస్సు. మా అమ్మాయి కాపరానికి వెళ్లిన కొత్తరికం నేనూ యిలాగే బాధపడ్డాను. తరవాత అలవాటయిపోయింది. అమ్మాయి అత్తింటినుంచి చనువు కావడంకల్ల నిన్న రాత్రివరకే నాకూ యెలాగో వుంది కన్నకడుపు మీమాట చెప్పే దేమిటి? అవతలివారు వారిని నెత్తిమీద పెట్టుకున్నా మనకు కంటిలో కండ కోసినట్టు—అమ్మాయీ! మీరు భోంచేస్తే గాని మీ అమ్మా మీ నాన్నా మరి మెతుకు ముట్టరు. చారు తెల్లవారా, పులుసా? " అని అడిగింది.

దీంతో అందరూ ప్రకృతిలో పడ్డారు.

భోజనాలు సక్రమంగా అయినాయి.

* * * *

కారు దిగి కృష్ణవేణీ, యెదిటింటినుంచి వస్తూ రాజమ్మ వొక్కమాటే గుమ్మం యెక్కింది.

"ఎక్కణ్ణుంచి యిదినా?" అంది కృష్ణవేణి.

"ఎదటింటివారి అమ్మాయికి పెళ్లివారు వచ్చారు. చూద్దామని వెళ్లగా యిప్పటిదాకా కూచోపెట్టారు"

"పెళ్లికొడుకువయస్సెంత?"

"పదహారో యేడు మొన్ననే వెళ్లిందిట"

"పెళ్లికూతురికి వుండవలసిన యీడేనా లేదు కదా అప్పుడే యేం పెళ్లండీ ఆ పిల్లాడికి?"

"వూరికే, సమ్మంధాలు వచ్చి మీద పడిపోతూ వుంటే యేం చేస్తారూ? రెండు మాసాలలో యిది నాలుగో సమ్మంధం. కాకపోయినా, వారు శాస్త్ర ప్రకారం నడుచుకుంటారు. పిల్లాడితండ్రి వేదశాస్త్రాలు చదువుకున్నవారు; గాని వుద్యోగస్థులు కారు."

"అంత చిన్నతనంలో పెళ్లి చెయ్యడానికి శాస్త్రం వొప్పుకోదే? అయినా పెళ్లికూతురి వయస్సెంత?"

"మొన్ననే తొమ్మిదో యేడు—"

"ఛీ ఛీ!"

కృష్ణవేణి శాంతంగా మాట్లాడలేకపోయింది.

"అవతలివారు మనుష్యులా రాక్షసులా వదినా? కన్న కూతురి గొంతుకు కోసెయ్యడానికి చేతు లెలా వస్తాయండీ వాళ్లకి?"

రాజమ్మ మాట్లాడలేకపోయింది. అప్పటికప్పుడే వారు పడమటింటి దగ్గిరికి వచ్చారు.

తుంగచాప పరుచుకుని ముసలమ్మ అక్కడ కూచుని వుంది. ఆవిడ ఆదరంతో "రా అమ్మా" అని కోడలిని ఆహ్వానించి, కూచో మని చాప చూపించి "ఏమయిం"దని కూతురి నడిగింది.

"కట్నం ఆరువేలకి దమ్మిడీ తగ్గమన్నారు అవధానులుగారు. ఆడబడుచులికి ఆరుగురికీ ఆరు వందలూ, వియ్యపురాలికి రెండు వందలూ, తాపితాలూ వెండి సామానూ—వీటి కోసం పెళ్లికొడుక్కి మూడువందలూ—మొత్తం లాంఛనాలు వెయ్యన్నూట పదహార్లడిగారు."

"బాగానే అడిగారు.........అవును. వారికేం లోటూ? పదివేలయినా అడగతగ్గవారే"

"కొడుకుని అమ్ముకోడానికి ఏ శాస్త్రం అధికారం యిచ్చిందో అవధానులుగారికి? అంది కృష్ణవేణి.

"డబ్బు వచ్చేచోట శాస్త్రం పట్టుకు కూచుంటారా యేమిటి యెవరేనా? ఆయన ఆరుగురు అల్లుళ్లకీ ఆరువేలు కట్నం యిచ్చారు. అదంతా యీ వొక్క కొడుకు పెళ్లికి రాబట్టాలని నిరుకుచేసుకున్నారు. వస్తుంది కూడానూ. వారికేం, రాక, ముప్ఫయి నలభై వేలు వడ్డీమీద తిరుగుతూ వుండగానూ? పైగా వొక్కగా నొక్క కొడుకు. ఆరుగురు కూతుళ్ల వెనక గారాల కూచమ్మ"

"చివరకి యెలాగేనా కూచమ్మే అయిపోతాడు ఆ పిల్లాడు. అయితే, యీ ఆస్తి అంతా అవధానులుగారిలాగే సంపాదించారనుకుంటాను. ఎందుకు వచ్చిన చదువు? ఎందుకు వచ్చిన యేళ్లు? ఆరు వేలు కట్నమా? అవతలివారు దీంతో యేట్లో కలిసిపోవలసిందేనా?"

"వారికేం? వారికీ యాభైవేల వడ్డీవ్యాపారం వుంది."

"అదే వృత్తా వారికి?"

"బెజవాడలో పెద్ద బరంపు షాపు వుందిట వారికి"

"సెబాస్! చాలా బాగుంది వదినా! జపం చేసుకోడానికి అవధానులుగారి కిక పిపాంతోటే సప్లయి. బహుశా, మొగపెళ్లివారిలో ఆడాళ్లకీ మొగాళ్లకీ కూడా మనిషికి రోజుకి వొక సీసా చొప్పున దాహం యివ్వాలని కూడా అవధానులుగారు కోరే వుంటారు. ఛీ! ఎందుకు వచ్చిన బ్రాహ్మణ్యం వదినా? ఆ పెళ్లి మాట చెప్పుకుంటేనే మన నోళ్లు కూడా చెడిపోతాయి వూరుకోండి."

నోరెత్తలేక రాజమ్మ వీధిగుమ్మం కేసి చూసింది. అదేమిటో అని కృష్ణవేణి అలా చూడగా, గుమ్మంలో

నుంచే కోటు తీసేసుకుంటూ కోటేశ్వరశాస్త్రి వస్తున్నాడు.

కృష్ణవేణి, వెంటనే లేచి, ఎదురువెళ్ళి, ఆ కోటు అందుకుని, చురుకుతో చకా గదిలోకి వెళ్ళింది.

"కట్నం అనేటప్పటికి ఎంత కోపం వచ్చిందో చూశావా?" అంది నవ్వని గొంతుకతో రాజమ్మ, మూతి తిప్పుకుంటూనూ.

"పోనీలే. బి. ఏ. చదివినా అబ్బాయి కనపడే టప్పటికి ఎదురువెళ్ళి కోటు అందుకుంది. వాడు కట్నం పోనిస్తా" అంది ముసలమ్మ.

"కట్నం విలువ నీకేం తెలుసునూ: ఎక్కడో జల్లిసీమలో పుట్టి ఎగిరివచ్చి మా యింట్లో పడ్డావు."

"పోవే నేర్చుకుపోయావూ"

"పోతా పోయ్! డబ్బు చేదా యేమి అమ్మా! ఎందుకూ, తమ్ముడు తొందరపడిపోయాడు. అయినా—"

సాయంకాలం సబ్బూ, తువ్వాలూ పట్టుకుని కృష్ణవేణి యివతలికి వచ్చింది. శాస్త్రి, మొగం కడుక్కోడానికి నూతిదగ్గిరికి వెళ్ళాడు. ఒక్క అడుగు అక్కడే నుంచుని, తరవాత, కృష్ణవేణి వెనకాలే వెళ్ళింది.

"మా అమ్మ, మా తల్లే! ఆలస్యం అయినా, నా కొడుక్కి చివరికి రత్నం దొరికింది" అని ముసలమ్మ బ్రహ్మానందపడింది.

"రత్నమే. సందేహం లేదు; కాని ఆ రత్నం తాపడం చేసుకోడానికి కావలసిన బంగారం వుంటవద్దూ?" అని రుసరుసలాడుతూ అడిగింది రాజమ్మ.

౨

రాజమ్మ సత్రయాగం తలపెట్టింది; కాని మార్గం కనపడ్డం లేదు.

ముసలమ్మ కొడుకు అదృష్టానికి మురిసిపోతోంది. కాని "ఇంకా కడుపు వచ్చింది కాదు కోడలికి" అని మాత్రం కొంచెం యిదవుతోంది.

తీరా స్కూళ్ళకి సెలవులిప్పుడు వచ్చాయి. ఏమీ కాకు సద్దుచెయ్యాలంటూ కృష్ణవేణిమీద శాస్త్రి మనస్సులో అసంతృప్తి పొడమరిస్తోంది.

సరిగ్గా యీ సమయంలో మునిసిపల్ కౌన్సిలుకి కొత్త ఎలక్షన్లు జరిగాయి.

పాతవారు కొందరు వెళ్ళిపోయారు. కొత్తవారు కొందరు పెద్దపెద్ద దివాణం వేశారు.

పక్షం విరమించగా, నాయుడు చెయిర్మన్ అయినాడు.

నిశ్చలమైన తరుణంలో రాయబడ్డట్టుంది. ఒకప్పుడు, నాయుడు, డిస్ట్రిక్టు మున్సిపాలిటీకోసం ప్రయత్నిస్తూ నానా అక్రమాలు కోరాడు. నిజానికి, మాజిలిక్కి, సర్కారులో మంచి పలుకుబడి వుంది; కాని అతను స్వయంకృషివల్ల పైకి వచ్చాడు. అతను తప్పుడు యెవరిచేతా సిఫార్సు చేయించుకోలేదు, యెవరికీ చెయ్యనూ లేదు. ఆ సంగతి చెప్పి నాయుణ్ణి పంపేశారు.

నాటికీ, నేటికీ నాయుడు హైకోర్టువకీలుగానే వుండిపోయాడు.

కాని యిప్పుడు మునిసిపల్ చెయిర్మన్.

* * * *

వేసవి సెలవులు పూర్తిఅయి ఆవేళే మునిసిపల్ హైస్కూలు తెరిచారు.

కృష్ణవేణీ, కోటేశ్వరశాస్త్రి, రాజమ్మా, యాజులూ బెంగుళూరునుంచి సపరివారంగా మద్రాసు మెయిలు దిగారు.

ఆదరా బాదరా స్నానం చేసి, నాలుగు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని, టెన్నిస్‌బాటు హాండిల్‌బారుకి తగిలించి శాస్త్రి దర్జాగా సైకిలెక్కాడు.

కాని స్కూలులో అడుగుపెట్టేటప్పటికి అతని నవనాడులూ కుంగిపోయాయి.

ఎవరి స్థానంలో అతను ఆక్టింగు చేస్తున్నాడో ఆ పెద్దమనిషి, తనకి సెలవు అవసరం లేదని చెయిర్మ

నకు విన్నవించుకుని, ఉత్తరువు పొంది, తన సీటులో తాను కూచుని వున్నాడు.

పైగా, గొప్ప పిల్లని పెళ్లిచేసుకుని తనకి బహుమతీ యివ్వనందుకు గుర్రుగా వున్న సూర్యులు నౌకరు ఆస్థితిలో అతనికేసి చూచి వెటకారంగా నవ్వాడు.

* * * *

"కానయితే నువ్వు మహా పొంగిపోయావు; గాని నీ కోడలి పాదం మంచిది కాదు."

కొడుకువుద్యోగం పోయినందుకే విచారిస్తూ వున్న తల్లిదగ్గిరికి వచ్చి రాజమ్మ, యెత్తిపొడుస్తూ యిలా అంది.

కోడల్ని తన కూతురు యిలా అన్నందుకు కూడా ముసలమ్మ చాలా విచారించింది.

"దాన్నలా అనకే. ఎన్ని వేల సంవత్సరాలు తపస్సు చేస్తే మన కలాంటి పిల్ల దొరుకుతుందే?"

"తపస్సు కూడా చెయ్యాలి యినపగజ్జల తల్లి కోసం? ఇనప్పెట్టెలో రెండు లక్షల కరుకు లున్న శ్రీచేత నిక్షేపంవంటి మొగుడికి వొక్క దమ్మిడీ అయినా కట్నం యిప్పించలేకపోయింది. తన మొగుడికి కట్నం రావడమే తనకి గొప్పో, రాకపోవడమే గొప్పో గ్రహించలేకపోయింది. దాని మూలంగా యేదో చిక్కు వస్తుందని నే నప్పుడే అనుకున్నాను. సరి, రానే వచ్చింది."

"ఆరు నెలల కిందట అది వస్తే —"

"ఆ రేమిటి, తొంభయ్యారేమిటి, నువ్వెన్ని చెప్పినా సరే, నీకోడలు నా తమ్ముడికి శనిగాడు గాని మరోటి కాదు. పండుగులికి యేవో జామారు గుడ్డలు తప్ప అత్తవారివల్ల వొక్క దమ్మిడీ — గుడ్డిగవ్వ యెరుగునా తమ్ముడు? తమకి మూడు మేడలున్నాయి కదా, మన కొకటి కాపరంవుండమనేనా యివ్వ కూడదూ? ఏ మిచ్చినా తమ కూతురికే వుంటుంది; గాని మన వొళ్లో పడదు గదా? ఆ రాణీగారికోసమే గదా యెనిమిది రూపాయల కొంప విడిచిపెట్టి యీ పదిహేనురూపాయల యిల్లు మొగకి కట్టుకున్నారూ? పైగా, అగరువత్తులు, సెంట్లు - తాంబూలానికి తుని ఆకులే గాని పనికి రాకపోయె —"

"తన సరదాకొద్దీ అవన్నీ అబ్బాయి తెస్తున్నాడు; కాని అది తెమ్మని నిర్బంధించిందా యేమిటే పాపం?"

"నువ్వెరుగుదువు పాపం"

"………………"

"నీమాటలు వింటే నాకు వొళ్లు మండుకుపోతోంది"

"……………"

"పోనీ, అదలా వుంచు. ఇప్పు డేమిటి దారి?" రాజమ్మ నిలవతీసి అడిగింది.

"నే నేం చెప్పగలనే?" అని ముసలమ్మ నెత్తీ నోరూ బాదుకుంది.

తల్లి కేసి వురిమి చూస్తూ మరో నిమిషం బుస్సలు కొట్టి కొట్టి, రాజమ్మ, తమ్ముడి దగ్గిరికి వెళ్లిపోయింది.

ముసలమ్మకి దిక్కు తెలవలేదు. "దాన్నంటే పాపం వస్తుంది" అని వొకవేపున. "ఏమో: అమ్మాయి చెప్పినట్టు దాని పాదం మంచిది కాదేమో" అని మరో వేపున.

* * * *

"మనకి మెరుపుదీపం వద్దండీ" అంది కృష్ణవేణి.

"మరి నీ చదువూ, రాతా సాగవద్దూ?" అని అడిగాడు శాస్త్రి. రాత్రిళ్లు అత నేమీ చదవడు, రాయడు కూడాను.

"నాకు హరికెన్ లాంతరు చాలు" అంది ఆమె.

"నీ యిష్టం"

"అగరువొత్తులూ, సెంట్లూ కూడా తేవద్దు కొన్నాళ్లు"

"సరే"

"తుని ఆకులు మానేసి, ద్రాక్షారం ఆకులు తెస్తూ వుంటాను యిక

"అల్లాగే"

"..............."

"ఇంకా నేమిటి? అన్నట్టు చూశా డతను.

"మా నాన్నకి వకీలు ఉద్యోగం తెస్తా" నని అతను అనలేదు. "అనలేం?" అని గోళ్లు కదలబెట్టుకున్నా డతను.

* * * *

శాస్త్రి హితకారిణీ హైస్కూలు కమిటీవారి దగ్గిరికి నాలుగు వారాలు తిరిగాడు. అయితే వారం లో ఆరు వారాల ఆర్డరు వచ్చి యిచ్చారు [illegible].

[illegible] వెలికి పూర్తై పోయాయి.

ఒక నెల గడిచింది.

ఒక నాడు పొద్దున్న తొమ్మిదిన్నర గంటల వేళ మునిసిపల్ హైస్కూలులో పని చేస్తున్న ఒక స్నేహితుడు వచ్చి "నువ్వు అప్లయి చేసిన పోస్టు మళ్లీ కాళీ అయిందోయ్" అని చెప్పాడు.

శాస్త్రి తబ్బిబ్బై పోయాడు.

"ఏమో, మళ్లీ సెలవు పెట్టి నన్నాడు?"

"ఇక మళ్లీ యీ పనిలో ప్రవేశించడు"

"ఏం?"

"ఇన్నాళ్లెన్నో పనిలో వెలికి నూట యాభై కిస్తున్నాయట. తెనుగుజిల్లాలకి ఒక బ్రాంచి ఏర్పడుతుందనీ, అతను బ్రాంచి సెక్రెటరీ అయిపోతా డనీ అనుకుంటున్నారు"

"కావాలి. మనిమ్మటికీ కావాలి. చాలా సంతోషం"

"ఈమాటు నువ్వు గట్టిప్రయత్నం చెయ్యాలి. నీ మామగారిని పంపి మంత్రిదగ్గిరనుంచి ఘాటైన వుత్తరం తెప్పించవోయ్"

"తప్పకుండానూ" అన్నాడు శాస్త్రి.

యీ జాలునిత్యమూ శాస్త్రి యిప్పటికీ మరిచిపోలేడు.

"[illegible] కూడా [illegible] చూస్తుంటే [illegible]" అన్నాడు [illegible] పోయాడు.

"[illegible] తిండి తిప్పలు లేకుండా శాస్త్రి [illegible] మను [illegible] ఆశ్రయించి చేస్తున్నాడాలి అయినా [illegible] తీరం తక్కువయినా, [illegible] అయితే [illegible] కంటా — [illegible] తాగటం కంటే [illegible] తాగటం మంచిది. పైగా, [illegible] నాకు [illegible] కయింది. [illegible] పుష్పకుంటే [illegible] పిడిచి పెట్టి [illegible] గాడిదలాగ"

"[illegible]" అంటే "[illegible]" అనుకు [illegible] స్కూలుకి వారు [illegible].

సాయంత్రం ఆరు గంటల వేళ "ఇందుకోసం [illegible]" అని రాజమ్మతో మాత్రం రహస్యంగా చెప్పి, శాస్త్రి, చెయిర్మన్ దర్శనానికి బయలుదేరాడు.

[illegible] దిగాలప్పటికి సీల్కు [illegible] బజాన పెట్టుకుని పదహారేళ్ల బంగారుబొమ్మ యెదురు వచ్చింది.

"మంచి శకునం. తొరగా అతను వెయ్యి" అని తొందర పెట్టింది రాజమ్మ.

[illegible] దగ్గిరికి వెళ్లాలప్పటికి పొద్దుటి స్నేహితుడే యెదురుపడి, శాస్త్రిని చూసి సైకిల్ దిగాడు.

శాస్త్రి కూడా దిగాడు.

"ఎక్కడికోయ్" అన్నాడు స్నేహితుడు.

"అక్కడికే"- అన్నాడు శాస్త్రి.

"లాభం లేదు"

"ఏం?"-

శాస్త్రి యీ వొక్క అక్షరమూ సరిగా పలకలేకపోయాడు.

"ముందు మరొకడికి ఆర్డరు ఇచ్చే తరవాత సెలవు మంజూరు చేశాడు చెయిర్మను"

"ఏమిటీ?"

శాస్త్రి అప్రయత్నంగా సైకిలుకి చేరబడ్డాడు.

"తన మేనమామ అల్లుడికిచ్చాడు చెయిర్మను ఆపోస్టు. మరి పోతా, అవతల కనిపెట్టుకుని వుంటారు. ఇప్పటికే అరగంట ఆలస్యం అయిపోయింది."

గంట గణగణ లాడించి స్నేహితుడు తుర్రుమన్నాడు.

తన స్కూలులోనే స్కూలుఫైనల్ తరగతి చదువుతూవున్న వొక బాలికకు అతను ట్యూటరు.

౬

శాస్త్రి, పదిహేను రోజుల కిందట బియ్యపు బస్తా అరువుతెచ్చాడు. బజారులో వస్తూ వుంటే వర్తకుడు పిలిచి కొంచెం కటూరంగా మాట్లాడాడు.

మరో పది అడుగులు ముందుకి వచ్చాటప్పటికి యింటియజమాని కనపడి "మా మాట మరిచేపోయారు. రెండు మాసాల అద్దె బకాయిపడిపోతే యివ్వడం కష్టం కాదూ? పైగా, యిప్పుడు మీకు ఉద్యోగం కూడా లేదుట కాదూ?" అని విసిగించి విడిచిపెట్టాడు.

దీనికి సాయంత్రం, క్లబ్బులో, ఆవేళ యెంత బాగా ఆడినా టెన్నిస్ ఆటలో అతను చాలా లిగాడయిపోయాడు.

అక్కడ అదీ, ఇక్కడ ఇదీ. అదివరకే కల్లోలంగా వున్న అతని మనస్సు దీంతో గజిబిజి అయిపోయింది.

లక్ష ఆలోచనలతో, కోటి విఘాతాలతో అతనింటికి వచ్చాడు.

లోపల అడుగుపెట్టాటప్పటికి "టెన్నిస్ బాటూ, కోటూ ఇవ్వండి" అని అడుగుతూ కృష్ణవేణి యెదురువెళ్ళింది; కాని అతను "అక్కర్లేదు" అని కొంచెం దురుసుగా జవాబుచెబుతూ గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

కృష్ణవేణి తెల్లపోయింది. పది నిమిషాల పాటు ఆమెకి దిక్కులు తెలవలేదు.

తరవాత, ఆమె కాళ్ళీడ్చుకుంటూ గదిలోకి వెళ్ళింది.

ఏమో ఆలోచిస్తూ పడకకుర్చీలో కూచుని వున్న శాస్త్రి, ఆమెను చూడడం తోటే గభీమని లేచి యివతలికి బయలుదేరాడు.

"మాట" అని పిలిచింది ఆమె.

అక్కడే నుంచుని, మొగం మాత్రం వెనక్కి తిప్పి "ఎందుకూ?" అన్నాడతను.

"మీతో మాట్లాడవలసివుంది. పది నిమిషాలు మీ రింటో కూచోవాలి" అంది ఆమె ఆజ్ఞాద్యోతకమైన స్వరంతో.

కృష్ణవేణి మంచాని కొక చివర ఆనుకుని నుంచుని వుంది. శాస్త్రి, వెళ్ళి రెండో చివర ఆనుకుని నుంచుని "కూచో నక్కర్లేదు. అదేమిటో చెప్పు" అన్నాడు.

"మీరు చిరాకుగా కనపడుతున్నారు"

"అవును. మన స్వేమీ బాగా లేదు. చాలా గందరగోళంగా వుంది"

"ఏం?"

"ఉద్యోగం పోయింది. మళ్ళీ దొరికే సూచనలేమీ లేవు. దారి కనపడ్డం లేదు"

"నాతో యేమీ చెప్పడం లే దేమీ?"

"నువ్వేమేనా తీరుస్తావా అరుస్తావా?"

వెనకా ముందూ ఆలోచించకుండా అత నిలా అనేశాడు.

కృష్ణవేణికి మనస్సు చివుక్కు మంది. కొంచెం కోపం వచ్చింది.

"వ్యాపకాలు నా కిష్టం లేదు. మనస్సులోనే కుమిలిపోవడం నా పద్ధతి కాదు. నా సంగతి మీకు యిందాకే స్పష్టంగా చెప్పాను"

"అయితే యిప్పుడేమంటావూ?"

"ఈ కష్టాలు మీ అక్క తీరుస్తారా? నాతో మీ రేమీ చెప్పనక్కర్లేదూ? ఈ యింటి యాజమాన్యంతో ఆవిడ కేమి సమ్బంధం వుందీ?"

"ఈ యింటికి యజమానురాలవు నువ్వే: కాని సంసారం యిప్పుడు ఆవిడ పాలిస్తోంది. ఏ సంగతీ ఆవిడతో చెప్పకతప్పదు ఆవిడతో ఆలోచించక తప్పదు. ఆవిడ సలహా పుచ్చుకోకతప్పదు. ఆవిడ చెప్పినట్టు చూడా నడుచుకోక తప్పదు"

శాస్త్రి కొంచెం వుద్రేకంతో మాట్లాడాడు బుద్ధిపూర్వకంగా ఆమెయెడల తిరస్కారభావం కనపరిచాడు.

ఆమెకి చాలా కోపం వచ్చింది; కాని వోరిమి తెచ్చుకుని వూరుకుంది.

ఒక్క క్షణం రెప్ప వెయ్యకుండా చూసి శాస్త్రి యివతలకి వచ్చేశాడు.

కృష్ణవేణి మొదలునరికిన చెట్టులాగ మంచం మీదకి పడిపోయింది.

ఎప్పుడు పిలిచారో, ఎవరు పిలిచారో శాస్త్రి తాపేతా కట్టుకుని వంటింటిలోకి వెళ్లాడు. అప్పటిదాకా ముసలమ్మో, రాజమ్మో యెవరు మడి కట్టుకుంటే వారు ఆమెనీ, అతన్నీ యేకబంతికి పిలిచేవారు. వారిద్దరూ వెళ్లి భోజనం చేసి వచ్చేవారు.

అలాంటిది, ఆవేళ శాస్త్రి వొకడే వెళ్లి పీట మీద కూచున్నాడు. తొంగిచూడగా పీటా, విస్తరీ శాస్త్రి కొక్కడికే పరిచివున్నాయి. వంట ముసలమ్మే చేసినా రాజమ్మ వడ్డిస్తోంది.

విస్తుపోయి, కృష్ణవేణి, చీకట్లో పడకటింటి అరుగుమీద కూచుంది.

లోపల ముసలమ్మ యేదో అడగడమూ, రాజమ్మ కలికొట్టడమూ వినపడ్డాయి. "కొన్నాళ్లదాకా నువ్వేమీ మాట్లాడకమ్మా" అని విసుక్కుంటూ శాస్త్రి అన్నమాట మాత్రం స్పష్టంగా వినిపించింది.

* * * *

"ఏరేయ్ శాస్త్రీ" అంటూ శాస్త్రి చిన్న మేనమామ పిలకలుపు తీసుకుని లోపలికి వచ్చాడు. "ఇలా రావయ్యా బల్లి మామా" అని శాస్త్రి లోపలికి పిలిచాడు. "ఒక్క క్షణం రాలేనోయింది. అయితే, నీకు శ్రీకాక్చన లేదు కాదూ? లేచి మడి కట్టుకో" అంటూ రాజమ్మ కాస్త కదలికెక్కువకి నీడ్చింది.

"నీవేయకళ్లు నాకు లేదనార్చన లేదు; కాని నేను భోజనం చేసే వచ్చాను —"

మాటసగంలో అందుకుని రాజమ్మ తమ్ముడి కేసి చూస్తూ "భోజనమా?" అంది; కాని శాస్త్రి కేమీ కనపడలేదు. ఏమీ బోధపడలేదు.

"నువ్వు కులాసాగా వున్నావా పెద్దక్కా?" అని ముసలమ్మని కుశలప్రశ్న.

"ఉన్నాను. పిల్లలూ మరదలూ కులాసాగా ఉన్నారా?" అని మారుప్రశ్న.

"ఏమిరా, ఎవర్నీ పిలవకుండానే పెళ్లి చేసుకున్నావూ?"

"తొందర అయిపోయింది మామా"

"కాకపోయినా, యింతోటి పెళ్లికి బంధువులు కూడా రావాలి. కట్నాలా కానుకలా?"

రాజమ్మ యీసడిస్తూ అడగడం మాని ముసలమ్మ తహతహ లాడిపోయింది.

"ఏమిరా బొత్తిగా కల్యాణం లేకుండా చేసుకున్నావుటా?"

"అప్పటి కలా తోచిం దయ్యా"

"అదో తెలివితక్కువ మాట" రాజమ్మ దురుసుగా అందుకుంది.

"కన్యం యివ్వకూడదని వారికి వ్రతం అంటే పీటలమీద చదివించ దలచుకున్నాం గాని తర వాత యేకోవిధంగా ముట్టచెప్ప దలచుకున్నామా యేమిటి? ఎవిమిరో వెల వెళ్ల వస్తోంది యీ క్షణానికి వొక్క దమ్మిడీ దొరకదు; కాని రజస్వల అయిన పిల్లని చేసుకున్నందుకు కలి మాత్రం చుట్టబెట్టుకుంది. కాక పోతే, నువ్వెప్పుడేనా అక్కడా అక్కడా భోజనం చెయ్యడం వుందా యీ వూరు వచ్చి?"

"కలి అంటే యేమిటో గానీ, నాకటి చాదస్తపు గాళ్ల మాట కేం గాని వుద్యోగం ఖాయం అయిందా?"

"అసలు వుంటే గదా?" అన్నాడు శాస్త్రి.

"అదే" మన్నాడు మేనమామ.

"పేరుకు హజూర్లో నిల్లి పెళ్లయింది గాని మా వాడికి, అప్పణ్ణుంచీ మాకు కష్టాలే వస్తున్నాయి. తమ్ముడికి వుద్యోగం అఖరయింది. ఇల్లీ దొరకలేదు. గోరికే దారి కూడా లేదు. ఏదో వచ్చి పడితేనేగాని పది రూపాయల యిల్లు విడిచిపెట్టి పదిహేను రూపాయల యింట్లో వున్నాను రెండు మాసాల అద్దె బాకీ. చేతిలో దమ్మిడీ లేదు"

శాస్త్రి భోజనం అయింది. మేనల్లుడూ మేన మామా వీధి అరుగుమీదికి వెళ్లి కూచున్నారు.

"మరి వడ్డిస్తున్నాను, నీకోడల్ని పిలుచుకో వమ్మా" అంది రాజమ్మ.

ముసలమ్మకి అప్పటికే నడుం విరిగిపోయి వుంది. కూతురు ధోరణి చూసి "యేదో మునుగుతుంది" అని ఆమె భయపడుతూనే వుంది.

కొడుకు రాజమ్మ చెప్పినట్టల్లా వడుచుకోవడం ఆమె కిష్టం లేదు; కాని ఆమెమాట ఎవరూ లక్ష్య పెట్టరు.

లక్ష్యపెట్టకుండాకా యెందుకూ? ఇప్పుడు వెళ్లి కోడల్ని పిలుచుకు రాకపోతే కూతురు చీపురు తిరగ వేస్తుంది.

జడుస్తూ జడుస్తూ బయలుదేరింది.

"అమ్మా! కృష్ణవేణీ" అని పిలిచింది ఆమె వొణుకుతూను.

"అమ్మా బామ్మగారూ" అని లోపల రాజమ్మ నవ్వుకుంది.

"ఎందుకండీ అత్తా?" అంది కృష్ణవేణి లేచి నుంచుని.

"భోజనానికి రా తల్లీ"

"నేను భోజనం చెయ్యను. వెళ్లి మీరు ఫల హారం చెయ్యండి"

"ఏమమ్మా?"

"మీకే తెలుసు. ఇక నన్ను మాట్లాడించకండి అత్తా"

"బతిమాలడానికి నీ అబ్బగారు మేమీ లే దిక్కడ" అంటూ రాజమ్మ పళ్లు కొరుక్కుంది.

కళ్లల్లో నీళ్లు కుక్కుకుంటూ, తూలిపోతూ లోపలికి వెళ్లి కంఠం గద్గదమై పోగా మాట చెప్పలేక ముసలమ్మ కూతురుకేసి మిడుకూ మిడుకూ చూసింది.

"చెప్ప నక్కర్లేదు, నువ్వు కూడానా" అని గదిమి, రాజమ్మ, తల్లి విస్తరిలోనూ, తన విస్తరిలోనూ వుప్పు పిండి వడ్డించి, తల్లి చెయ్యి ఆడక కుమిలిపోతూ వుండగా నిర్విచారంగా తాను ఫలహారం ప్రారంభించింది.

తొమ్మిదిన్నర అయాక మేనమామను సాగ నంపేసి శాస్త్రి వచ్చి, మంచంమీద గోడవేపుకి తిరిగి పడుకున్నాడు.

తరవాత పది నిమిషాలదాకా చూసి, దీపం తగ్గించి, తలుపులు అలా తెరిచేవుంచి, కృష్ణవేణి, తుంగచాప పరుచుకుని పడుకుంది.

ఆరాత్రి తెల్లవార్లూ ముసలమ్మకి నిద్ర లేదు. వూరు మాటుమణిగాక కూతుర్ని లేపి సంగతిసందర్భా లడగాలని మహా అనుకుంది: కాని గుండెలు తాళలేదు.

౧౦

ఆ వేళ పౌర్ణమి. పాఠశాలకి సెలవు. అయినా, కృష్ణవేణి స్నానం చేసి దుస్తులు ధరించేటప్పటికి కారు వచ్చింది. "కాఫీ చేసుకుని పుచ్చుకోకపోతుందా" అని రాజమ్మ కోరకంటితో చూస్తూనే వుంది: కాని కృష్ణవేణి ఆవిషయమే తలుచుకోలేదు.

ముసలమ్మ, రాజమ్మ కొడుక్కి వడ్డనం చూసి, కోడలిదగ్గిరికి గబగబా వెళ్లి "ఏమమ్మా, కాఫీ పెట్టుకున్నావు కాదేం?" అని జాలిగా అడిగింది.

"పుచ్చుకోతలుచుకోలేదు అత్తా" అని జవాబు చెప్పింది కృష్ణవేణి.

"ఏం తల్లీ?"

"నిన్న రాత్రి భోజనంకంటే యెక్కువా అత్తా యీపూట కాఫీ?"

"మా అమ్మవు కామా, మా తల్లివి కామా? నీ ఇష్టం చేస్తుం దమ్మా! నేను కుంపటి అంటిస్తాను మళ్ళా తొందరగా కాఫీ చేసుకో అమ్మా! చేసుకోకపోతే నన్ను చంపుకు తిన్నట్టే."

"నేను పుచ్చుకోను అత్తా!"

దంతధావనం చేసుకుని మొగం తుడుచుకుంటూ శాస్త్రి, సరిగా యీసమయంలో అక్కడికి వచ్చాడు. కృష్ణవేణి వీథిలోకి వెళ్లి కారెక్కింది.

కోడలు పెడసరంగా మాట్లాడుతా దని తెలుసు; కాని ముసలమ్మ వూరుకోలేకపోయింది.

"కాఫీ పుచ్చుకోకుండా వెడుతోందిరా" అంది ముసలమ్మ ఆత్రంగా.

"ప్రపంచం తల్లకిందులు కాదులే" అన్నాడు శాస్త్రి నిర్లక్ష్యంగా.

"అయ్యో! కొంప మునుకుంటావుట్రా?"

"ఇంతమాత్రానికేనా?"

"నిన్న రాత్రి అన్నం కూడా తినలేదురా పాపం."

"ఏమిటో?"

శాస్త్రికి కంగారు ప్రారంభం అయింది. పీకి నేసి మాశాను. కారు అప్పుడే కదిలింది. అతనికి కాళ్లు వొణికాయి.

"నిక్షేపంలాంటి పిల్లరా నాయనా! తొందరపడకు రా. మాట పడే మనిషి కాదురా అది. భాగ్యవంతుల పిల్ల కావడం అలా పెరిగినా నీతో సమానంగా చదువుకుంటోంది, అయినా పొగరులేదురా."

మాటకి అడ్డం వస్తూ "అక్కా కాఫీ" అన్నాడు శాస్త్రి.

ముసలమ్మ వంటింట్లోకి వెళ్ళింది. రాజమ్మ వస్తోంది.

"నిన్న రాత్రి కృష్ణవేణి భోజనం చేసిందటే అక్కా?"

"లేదు."

"ఏం?"

"కోపం వచ్చింది కాబోలు...ఆకలే లేక పోయిందో?"

"అయ్యో!" అంటూ నోరు నొక్కుకుంది ముసలమ్మ.

తల తాటించుకుంటూ "ఏమిటా వేషం?" అంటూ రంజుకుంది రాజమ్మ.

"నాతో చెప్పావు కాదేమే అక్కా?"

"ఇప్పుడేం వచ్చిందీ?"

"కాఫీ అయినా పుచ్చుకోకుండా వెళ్ళిపోయింది"

"మహాసతి వనుకున్నావా నేనుమిటి? అక్కడ యెన్ని సేర్లు తాగుతుందో" మూతి విరిచుకుని అడిగింది ఆమె.

"అయ్యో, అయ్యో" అని లోపలే అనుకుంటూ ముసలమ్మ నింపాదిగా గుండెలమీద కొట్టుకుంది. రాజమ్మ అందుకు కూడా మళ్లీ చర్రు మంది.

"తెగేదాకా లాగుతావే నువ్వూ" అన్నాడు శాస్త్రి చేతకానితనం చూపిస్తూనూ.

"ఈ మాత్రం భాగ్యానికే కంగారు పడిపోతున్నావా యేమిట్రా నువ్వూ? మంచి మొగాడవే? ఇలా అయితే అది నీకు లొంగుతుందా?"

"నువ్వు లొంగావా?" అని తనలోనే అనుకుంది ముసలమ్మ.

"చాలా దూరం వెడుతుంది వ్యవహారం" అన్నాడు అతికష్టంమీద శాస్త్రి.

"తెగతెంపులు చేసుకుని వెళ్లిపోతుం దంటావా?"

శాస్త్రి మాట్లాడలేకపోయాడు.

"ఒక్క నాటి కలా చెయ్యదు. నాలుగు రోజు లుంటుంది యీ బెట్టుసరి. తరవాత అది వచ్చి నీకాళ్ల మీద పడకపోతే నన్ను ఛీ అను. నువ్విప్పుడు బింకంగా ఉండకపోతే యెర్రని యేగాని అయినా పూడి పడదు."

"నాయనా! ఎవరికి కోపం వచ్చినాసరే నే నొక్కటి చెబుతా విను" అని మొదలు పెట్టింది ముసలమ్మ. "నీ రోజులు బాగా లేవు. అంచేతే నీ వుద్యోగం పోయింది. ఈ సమయంలో కుటుంబకల్లోలం కూడా తెచ్చిపెట్టుకొంటివా, నీకు మతిపోతుంది. పైగా కోడలిదగ్గిర నువ్వు తప్పు చూపించలేవు. వీధికి వెడితే నలుగురూ నిన్నే అంటారు. నీసంగతిసందర్భాలు తెలవకుండా అంత ఆస్తి వారు నీచేతిలో పెడతారు ట్రా? ఇంత వూళ్లో యేదో నౌకరీ సంపాదించుకో లేకపోతే అది నీచేతకానితనం అనిపించుకోదుట్రా? లైటు మానుకొందా? సెంట్లూ అగరువత్తులూ వద్దందా? అది ఎక్కడికక్కడికే సర్దుకునే మనిషి. కాని దేని కైనా నిన్ను యిబ్బందిపెట్టిందిట్రా పాపం? రోజూ నీబంతికే పిలుస్తూ హాశాత్తుగా నిన్న రాత్రి మానేస్తే దానికే చిన్నతనం గాదుట్రా? నువ్వు భోజనం చేశాటప్పుడు మామతో జరిగిన సంభాషణ అది విని వుంటే ఎంత తప్పురా?"

"ఏమీ మునిగిపోలేదు ఈపాటికి కట్టిపెట్టు నీ వుపదేశం" అంటూ రాజమ్మ తల్లిమీద కళ్లెర్రజేసింది. "వారేయ్! తమ్ముడూ! నీకు వచ్చిన భయ మేమీ లేదు. నాదీ పూచీ. కాన్పకాన్పకీ కాన్పకాన్పకీ నీ అత్తగారూ, నీమామగారూ వస్తారు. నువ్వు మాత్రం బేలపోకు. కచ్చితంగా మాట్లాడే సెయ్యి కాపరం చెడిపోతే దానికే చిక్కు; గాని నీ కేమీ యిబ్బంది లేదు" అని ఝుంకారంగా చెప్పింది ఆమె.

శాస్త్రికి ధైర్యం కలగలేదు; కాని రాజమ్మని కాదనలేకపోయాడు.

ముసలమ్మ నూతిదొడ్లోకి వెళ్లి నెత్తీ, నోరూ బాదుకుని కుమిలికుమిలి యేడ్చింది.

తన మాటలు బి. ఏ. చదివినవాడే ఆక్షేపించలేకపోవడంవల్ల తాను సరిగా మాట్లాడా ననుకుని గర్వించింది రాజమ్మ.

* * *

తల్లినీ, తండ్రినీ చూశాటప్పటికి, కృష్ణవేణికి, దుఃఖం వుబ్బెత్తుగా పొంగింది; కాని మానవతి కనక అణిచేసుకుంది. అయినా మొగం డిల్లపోయి వుంది.

కూతుర్ని చూశాటప్పటికి, రాధమ్మకి, మనస్సు, చెయ్యిపెట్టి తిప్పేసిన ట్టయింది. వెంటనే దగ్గిరికి వెళ్లి "అలా వున్నావేం తల్లీ?" అంటూ ఆమె కూతుర్ని పొదివి పట్టుకుంది.

"ఏం యెలా వుందీ?" అని అడుగుతూ యాజులు దగ్గిరికి వచ్చాడు.

పొదివిపట్టుకునే సోఫాదగ్గిరికి తీసుకువెళ్లి కూతుర్ని వొడిలో కూచోపెట్టుకుని, మొగం నిమురుతూ "కళ్లు గుంటలు కట్టా యేమమ్మా?" అని రాధమ్మ అడగ్గా, "అవును, మాట్లాడ వేమమ్మా?" అన్నాడు యాజులు ఆత్రపడుతూనూ.

కృష్ణవేణి వెక్కివెక్కి ఏడ్పు ఆపుకోలేకపోయింది. ఒక్కడికే ఆమె యెరకా ఆవేగం అణుచుకునే ప్రయత్నంలోనే వుంది.

"ఏదో బాధపడుతున్నావు. ప్రత్యేకంగా బాధపడుతున్నావు మొగం దిగాలుపడిపోయింది. ఎంచేతో చెప్పవూ తల్లీ?" అంటూ పక్కనే కూచుని యాజులు లాలిస్తూ అడిగాడు.

"తెల్లవారి లేచి కాఫీ పుచ్చుకోలేదు నాన్నారూ?" అంది కృష్ణవేణి పెదవులు తడుపుకుంటూను.

తల్లీ, తండ్రీ ఒక్కమాటే "ఏంచేతా?" అన్నారు.

"నిన్న రాత్రి భోజనం కూడా చెయ్యలేదు."

ఆమె పెదవులు వొణికాయి. కళ్లుకూడా చెమ్మగిల్లాయి.

ఇక ఆపుకోలేక, ఆమె, కళ్లు మూసుకుని తల్లిని చేరపట్టింది.

రాధమ్మా, యాజులూ గజగజ లాడిపోయారు.

సరిగా యీసమయంలో సుభద్రమ్మ అక్కడికి రాగా "కాఫీ చేసి తొందరగా తీసుకురావమ్మా" అని తొందరపెట్టాడు యాజులు. సంగతి యేమిటో తెలియక కంగారుపడిపోయి వొక్క నిముషం అలాగే వుండిపోయి తరవాత సుభద్రమ్మ వంటింట్లోకి పరుగెత్తింది.

తనమీద వొట్టు పెట్టుకుని రాధమ్మ అనేకవిధాల అడగ్గా, కృష్ణవేణి, వొక్కసారి కళ్లు మూసుకుని తరవాత తెరిచి, తడుముకుని "చెబుతాను వుండు" అని మళ్లీ కళ్లు మూసుకుంది.

"చెబుతుంది వుండు. కాస్త కాఫీ పుచ్చుకోనియ్యి" అని రాధమ్మతో అని, యాజులు "ఏం సుభద్రమ్మా! ఇంకా కాలేదా?" అంటూ వంటింట్లోకి పరిగెత్తాడు.

"ఒక్క కప్పు కాఫీ వుంది. ఇది పుచ్చుకునేటప్పటికి మళ్లీ చేస్తా" నని చెబుతూ సుభద్రమ్మ యెదురు వచ్చి, అది యాజులుచేతి కిచ్చి మళ్లీ వెనక్కి పరిగెత్తింది.

యాజులు, కప్పు, రాధమ్మచేతి కిచ్చాడు. రాధమ్మ కృష్ణవేణి నోటి కందించింది. కాస్తకాస్త కాఫీ రెండు మాట్లు చప్పరించి, కృష్ణవేణి, తరవాత కప్పు తానే పుచ్చుకుని ఆ కాఫీ రెండు గుక్కల్లో తాగేసింది.

రాధమ్మ కప్పు పుచ్చుకుంది. కొంచెం సేపు, కృష్ణవేణి గాలి పీల్చి కంఠం సవరించింది.

తరవాత సరిగా కూచుని కృష్ణవేణి జరిగిందంతా చెప్పింది.

రాధమ్మ కొయ్యయిపోయింది యాజులు ఉగ్గయిపోయాడు

౧౧

యాజులు, గంటలకొద్దీ తీవ్రాలోచన చేశాడు; కాని కర్తవ్యం తేల్చుకోలేకపోయాడు.

ఎదటింటి పెద్దమనిషి పెద్ద వకీలు. అయితే, ప్రస్తుతం రిటైరై గ్రంథరచనతో కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు.

యాజులికీ అతనికీ మంచి పరిచయం వుంది.

యాజులు న్యాయాన్ని పూజిస్తాడు. అక్కడ అతనికి స్వపరభేదం లేదు.

వకీలు ఎదటివారిని పాయింటుదగ్గర ఆపేస్తాడు. మరి ముందుకి వెళ్లనివ్వడు. అతనికి డొంకతిరుగుళ్లు పనికి రావు. వకాల్తీ చేసే రోజుల్లో ఎదటి వకీలు రోజులకొద్దీ వాదన చేస్తే, అతను పాయింటు మాత్రం చూపించి కొన్ని నిమిషాల్లోనే కూచునేవాడు. యూరపియన్ ఆఫీసర్లందరూ అతన్ని చాలా మెచ్చుకునేవారు.

అంచేత అతనికీ యాజులికీ కలిసింది.

భోజనాలు కాగానే కృష్ణవేణీ, వకీలూ బయలుదేరారు.

"అమ్మాయి ప్రవృత్తి మీకు బాగా తెలుసు. మనకి నలుగుళ్లు పనికిరావు. మీరు గొడవలు పెరగనివ్వరు. పర్యవసానం కచ్చితంగా తేల్చేస్తారు. అంచేత మీ సాయం కోరాము. ఎటుయినా సంతోషమే; కాని లౌక్యం సాగనివ్వకద్దని వెళ్లేటప్పుడు, యాజులు

ఆ పెద్దమనిషికి ఇలా చెప్పాడు. కృష్ణవేణీ వకీలూ కారులో కూచున్న తరవాత అతను స్వయంగా తలుపు వేస్తూ "కృష్ణవేణి మీ అమ్మాయి. మరి వెళ్లిరండి" అంటూ సాగనంపాడు.

అతను ఇంట్లోకి వచ్చాక రాధమ్మ "యేమవుతుం దంటారూ?" అని అడిగింది.

"మన అమ్మాయి మన యింటికి వచ్చేస్తుంది"

"కాపరం లేనట్టే?"

"దానివల్ల లేశ మయినా తప్పుందా?"

"ఎక్కడో రాకాసి పీనుగు దొరికిం దండీ ఆశ బడుతూ."

"అల్లుడికి బుద్ధి వుంటే ఆశ యేం చెయ్య గలదూ?"

రాధమ్మ మాట్లాడలేకపోయింది.

*　　　*　　　*

వీరు వెళ్లేటప్పటికి, శాస్త్రీ, రాజమ్మ, మేనమామా వాకట్లో కూచుని కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు.

రాజమ్మ గోడచాటుకి తప్పుకుంది.

శాస్త్రి తుంగచాప పరిచి "దయ చెయ్యండి" అని వకీలుకి స్వాగతం చెప్పాడు.

కృష్ణవేణి పడకగది గుమ్మంలో నుంచుంది.

"ఏమి సెలవు? ఎప్పుడూ రానివారు దయ చేశారు" అన్నాడు శాస్త్రి వినయం కనపరుస్తూ.

"ఎప్పుడూ రానివాణ్ణే కాని రాకూడనివాణ్ణి కాను. వీ రెవరు?"

"మా బుల్లి మేనమామగారండి."

"నన్ను యాజులుగారు పంపారు. అమ్మాయి పనిమీద వచ్చాను. దాంపత్యధర్మాలు చర్చకి రానివ్వడం విద్యాధికు లైన మీ వంటి యువకులకు సరసమైన పని కాదు."

"ఇప్పు డలాంటి దేమీ రాలేదే?"

"పూర్తిగా వచ్చింది."

"తమకిన్నీ అలా తోచడం ఆశ్చర్యకరమే."

"కా దని మీ నిశ్చయ మైతే నా సందేహాలు తీరుస్తారా?"

"తప్పకుండానూ."

"కాస్సేపటికో కాస్సేపటికో నీ అత్తగారూ, నీమామగారూ వస్తారు. నువ్వు మాత్రం బేలపోకు, కచ్చితంగా మాట్లాడేసెయ్యి" అని పొద్దున్న రాజమ్మ చెప్పిన మాట అత నిప్పుడు పూర్తిగా నెమరుకు తెచ్చుకుని "మరి అడగండి" అన్నట్టు స్థిరంగా కూచున్నాడు.

వకీలు కంఠం సద్దుకుని ప్రారంభించాడు.

"పెళ్లి నాటికి అమ్మాయి కృష్ణవేణి రజస్వల అయి చాలా రోజు లయిం దని మీ కందరికీ బాగా తెలుసు."

"చిత్తం."

"చిత్తం అంటే నాకు చాలదు. సూటిగా చెప్పండి."

"తెలుసు. అంగీకరించాము"

"యాజులుగారు, కట్నం యివ్వ మనీ, లాంఛనాలు కూడా రేమీ యివ్వమనీ, తమ ఆస్తి యే విధంగానూ, యెంతమాత్రమూ మీకు దఖలుపరచ మనీ కచ్చితంగా చెప్పేశారు."

"అవునండి."

"నిన్న రాత్రి, భోజనాల వేళ మీ తోడబుట్టిన ఆమె, మీ మేనమామగారితో మీ రెండో పెళ్లి మాట ప్రస్తావిస్తూ "కట్నం యేమీ యిచ్చారు కారనీ, తరవాత యేదో విధంగా ముట్టచెబుతా" రనుకుంటే గుడ్డిగవ్వ కూడా రాల్చలే దనీ, పైగా వెలి మాత్రం చుట్టబెట్టుకుం దనీ చాలా దురుసుగా చెప్పారు కారూ?"

"నే నేమీ అనలేదే?"

"అది తగ దని ఆవిణ్ణి మందలించారా?"

"అయ్యో," అని మేనమామ అందుకున్నాడు. "అది చిన్నపిల్ల. వీడూ చిన్నవాడే ఏదో పొరపాటు వచ్చింది."

"అయితే, తమరు పిలకలేదా?"

"నా కెందుకు బాబూ లేక్కలేనన్ని పనులు?"

"ఇక మీరు వూరుకోండి, శాస్త్రిగారూ! ఏ మంటారు?"

"మందలించలేను."

"ఏమిటిది రూపాయల యిల్లు పనికిరాదని, పది వేను రూపాయలైనా సరే మా యింట్లో ప్రవేశించ వలసిం దనీ అమ్మాయి మిమ్మల్ని నిర్బంధించిందా?"

"లేదు. పెళ్ళికి పూర్వమే మే మీ యింట్లో ప్రవేశించాము."

"పెళ్ళి అయింది మొదలు ప్రతీరాత్రీ మీ యింట్లో, అమ్మాయీ మీరూ ఏకబంతిని భోజనం చేస్తున్నారు కాదూ?"

"నిజమే; కాని యెప్పుడైనా అలా జరక్కపోతే అది తగువా?"

"కారణం వుంటే కాదు."

"నిన్న అలాంటి యేర్పాటు లేకపోవడమే కారణం."

"ఏకబంతిని భోజనాలు జరక్కపోవడానికి, నిన్న ఏర్పాటు లేకపోవడమే కారణం. బాగానే వుంది, అయితే అలాంటి యేర్పాటు లేకపోవడానికి కారణం?"

"....................."

"సెల విప్పండి."

"చెబుతాను కానివ్వండి."

"ప్రతీరోజూ మీ అమ్మగారో, మీ అక్కగారో పిలిస్తేనే వస్తోందా, అమ్మాయి స్వయంగానే వచ్చి కూచుంటోందా?"

"పిలిస్తేనే............"

"అయితే, నిన్నరాత్రి పిలవకపోవడానికి కారణం?"

"నాయిష్టం. నన్ను ఆజ్ఞాపించడానికెవరి కధికారం వుందీ? అసలు నేను వడ్డించకపోతే మాత్రం యెవ రేం చెయ్యగలరూ?" అంది గోడచాటునుంచి రాజమ్మ.

"మా అక్క స్వతంత్రురాలు. ఆవిడ నామీద ఆధారపడివుండలేదు. ఆవిడ్ని ఆజ్ఞాపించడానికి నాకేం హక్కుందీ?" అని వకాలతవాదం చేశాడు శాస్త్రి.

"మీ అమ్మగారు వంటింట్లోనే వున్నారు కాదూ అప్పుడు?"

"వుంది: కాని జ్వరంవల్ల వోకచోట చతికిల పడిపోయింది."

"వారి మీరు పిలిచారా?"

"అయ్యో! ఆవిడాన్ని మొదట భోజనానికి రమ్మని పిలవడం దేమి టండీ?" అన్నాడు మేనమామ.

"మీరు వూరుకోండి. ఒకరి గొడవలు మీ కక్కర్లేదు.........ఏ మంటారు శాస్త్రిగారూ?"

"నేనూ పిలవలేదు. అయితే బొట్టుపెట్టి పిలవ వలసిందేనా?"

"ఇక్కడికి యేనిమిది మాసాలనుంచి మామూలు తప్పకుండా వుంటే హఠాత్తుగా నిన్ననే యెందుకు మానేశారూ?"

"సర్దుకోవాలి గాని ప్రతిదానికీ ఆరా తీస్తే యెలా గండీ?"

"అయితే, రాత్రి అమ్మాయి భోజనం చెయ్య లేదని మీకు తెలుసు కాదూ?"

"తెలవదు."

"ఇప్పటికీ తెలవదూ?"

"అది పుట్టింటికి వెళ్ళాక తెలిసింది."

"పొద్దున్న కాఫీ కూడా పుచ్చుకోలే దని—"

"అదీ తెలిసింది."

"రాత్రి ఆమె తుంగచాప పరుచుకు పడుకుంది కాదూ?"

"అవును."

"ఏమని మీరు అడిగారా?"

"నన్ను బతిమాలుకోమ్మంటారా?"

"అనలేదు. జరిగింది చెప్పండి."

"అడగలేదు. అయితే మీ రేంచేస్తారు?"

"ఏమీ చెయ్యను......మీ వుద్యోగం పోయిం దని అమ్మాయితో చెప్పారా?"

"చెప్పలేదు."

"మీ అక్కతో చెప్పారు కారూ?"

"చెప్పాను. ఏం, చెబితే?"

"ఏమీ లేదు......అమ్మాయి మీ కష్ట సుఖాలు తెలుసుకోగూడదనిదా?"

"................"

"సెల విప్పండి."

"తెలుసుకో తగిందే."

"మరెందుకు చెప్పారు కారూ?"

"అది నాయిష్టం."

"చిత్తం......అయితే యిప్పుడు మీ సంసారం మీ అక్క పోషిస్తున్నారు. అవునా?"

"అవును."

"సాయం చెయ్యవలసిం దని మీరు కోరారు. కదూ?"

"లేదు. ఆవిడే నాసంగతి తెలుసుకుని చేస్తోంది."

"మీ ,వుద్యోగం పోయిం దని మీరు చెప్పడం వల్ల తెలిసింది. అంతేనా?"

"అలాగే."

"మీ వుద్యోగం పోయిన సంగతి చెబితే తల్లి దండ్రులను కోరి అమ్మాయి యెంత డబ్బు తెచ్చునో యేమేనా ఆలోచించారా?"

"దేహీ అని యాచించనా?"

"మీరు మాట తప్పిస్తున్నారు. నేను యాచించ మన లేదు. ఉద్యోగం పోయినట్టు చెప్పారా? అన్నా నంతే."

"చెప్పే దేమిటీ? అది చూడ్డం లేదూ?"

"మీ అక్క మాత్రం చూడ్డం లేదూ? ఆవిడకు మాత్రం నోటితో యెందుకు చెప్పారూ?"

"ప్రాణాంతకంగా వున్నాయే యీ ప్రశ్నలు. వీటి కిక అంతం లేదా యేమిటి? బాగానే వుంది ధోరణి" అని విసుక్కున్నాడు మేనమామ.

"అడిగిన కొద్దీ వాజమ్మలాగ జవాబులు చెప్పడ మేట్రా? సిగ్గూ భిడియమూ వుండకద్దూ? కాస్తయినా బుద్ధి లేకపోతే యెలాగా?" అని చాటునుంచి రాజమ్మ కసిరింది.

శాస్త్రికి ఆధారం దొరికింది. "అయ్యా! మీరు పెద్దమనుష్యులే; కాని అనవసర ప్రస్తావన చేస్తున్నారు. నే నిక మీ కేమీ జవాబు చెప్పను" అని మతి బిగించుకున్నాడు అతను.

"ఇక అక్కర్లేదు. నేను తెలుసుకోవలసినదాని కంటే అధికంగానే తెలిపించారు మీరు" అంటూ వకీలు కృష్ణవేణికేసి చూశాడు.

ఆమె అందుకుంది.

"బాబుగారూ! మీ రూరుకోండి. ఏమండీ! భార్య అంటే బానిస కాదనీ, సమానభాగస్వామిని అనీ, నాహక్కులు నేను పూర్తిగా అనుభవిస్తా నుంటూ ననీ మొట్లో చెప్పాను కారూ?"

"అయితే?"

"అవసరం వచ్చిం దని నాకు తోచినప్పుడు గృహిణికి వుండవలసిన అధికారాలన్నీ నేను దఖలు పరుచుకుంటా ననిన్నీ అప్పుడు మీతో చెప్పాను కాదూ?"

"చెబితే?"

"ఇప్పుడు అలాంటి అవసరం వచ్చింది కనక చెబుతున్నాను. ఇది మొదలు మీరూ, నేనూ, మీ అమ్మ తప్ప మన యింట్లో మరోమనిషి వుండడానికి వల్లకాదు."

"నన్ను పొమ్మనడానికి నువ్వెవత్తివే? నువ్వెక్కణ్ణుంచి వచ్చావే?" అని పళ్లు కొరికింది రాజమ్మ.

"నా అక్క అక్కడికి వెళ్ళిపోతా అంటూ నా నువ్వు?" అని అడిగాడు శాస్త్రి.

"సొంచున్నావేంటా" అంది కృష్ణవేణి వ్యంగ్య స్వరంతో.

"వెళ్ళదు" అన్నాడు అంతకంటే వ్యంగ్యస్వరంతో శాస్త్రి.

"సరే అయితే."

ఇలా అంటూ కృష్ణవేణి వీధికేసి చూసి "డ్రైవర్!" అని పిలిచింది. "వచ్చా నమ్మా" అంటూ అతనొక్క గంతులో అక్కడ ప్రత్యక్షమయినాడు.

మేనమామ తెల్లబోయినాడు. తనని కొట్టిస్తుందో, రాజమ్మని గెంటిస్తుందో అని శాస్త్రి కొంచెం భయపడ్డాడు.

రాజమ్మ కంగారుపడుతూ తొంగిచూసింది.

అప్పుడు కృష్ణవేణి గదిలోకి వెళ్ళి తన సామానంతా తెచ్చి డ్రైవరు కందించి "కారులో పెట్టి రావోయ్" అంది.

"చిత్తం" అని డ్రైవరు నిమిషంలో మళ్ళీ వచ్చాడు. "బాబుగారూ, లేవండి" అంది ఆమె. వకీలు వస్తూ "అబ్బాయీ! మీరు తొందరపడ్డారు. ఇంకా తొందరపడుతున్నారు. చదువుకున్న వారితో యెలా మసులుకోవాలో మీరు గమనించినట్టు లేదు" అన్నాడు.

శాస్త్రి కృష్ణవేణికేసి వురిమి చూస్తూ, "ఎక్కడికి వెడతావ్?" అంటూ చొక్కా చేతులు పైకి తీస్తూ గభీ మని నుంచున్నాడు.

"ఓహో! నీకు ఆసరదా కూడా వుందా?" పళ్లు బిగించి తల వూపుతూ అందుకుంది ఆమె.

"అయితే రా. మరి ఆలస్యం యెందుకూ? నేను నేర్చుకున్న జపాను కుస్తీకి యిప్పటిదాకా వినియోగం లేకపోయింది."

ఇలా అని కృష్ణవేణి పంజా చాపింది. చొక్కా సర్దుకుంటూ డ్రైవరుకూడా ముందుకి వచ్చాడు.

శాస్త్రి బుస్సలు కొడుతూనే వున్నాడు; కాని కాళ్లు వొణుకుతున్నాయి

మేనమామకి రాజమ్మకి వుండనుకే కళ్ళు నీళ్ళు కమ్మాయి.

"ఏంటేంటి! ఇదంతేం గోల, కొంప తేమిటాయె?" అని రాజమ్మ వెళ్ళిగా గొణక్కుంది: కాని శాస్త్రి అంతకి ముందే రెండు జవాబులొచ్చి తెలుసుకుంటానే చటుకిలబడ్డాడు.

"నువ్వెంత అనాగరికుడివో నేను చెప్పలేను అను కోలేదు. పాత ఆచారాన్ని పెళ్లి చేసుకున్నందుకు నేను చాలా సిగ్గుపడుతున్నాను. ఇక నీ మొగం చూడను. చిక్కులు పెడితే కాపరం సర్దుకుంటుందా అనీ, దెబ్బ కొట్టుకురాకపోతుందా అనీ ఆలోచించావు; కాని నీవంటి వాజమ్మతోనా కాపరం? బి. ఏ. ప్యాసయి వుండిన్నీ పల్లెటూరి మనిషికి మారని నీకా పెళ్ళాన్నివ్వడం? హిందూ లాలో విడాకుల సూత్రం లేనందుకు మురుస్తున్నావేమో; నాకు సొంతంగా కావాలంటే లక్ష మార్గాలున్నాయి తెలుసా? కబడ్దార్! దెబ్బకోసం గిర్ది తింటావా? నమ్మిన భార్యని ద్రోహం చేస్తావా? నీమగా! అక్కా నీతో కాపరం చేసేది పెళ్లామా? ఛీ! పురుగా!" ఇలా అంటూ శాస్త్రిని విసిరి కొట్టి "రండి బాబుగారూ" అంటూ ముందు కృష్ణవేణి బయలుదేరింది.

తరవాత వకీలు బయలుదేరాడు.

డ్రైవరు వెనక్కి తిరిగి చూస్తూ తరవాత వెళ్లాడు.

కారుదగ్గిరికి వెళ్లేటప్పటికి, యెదటింటికి పేత్తనానికి వెళ్లి వుండి, యిదేమీ యెరక్కుండానే — మామూలుగానే యింటికి వస్తూ మంగలమ్మ యెదురు పడింది. వెంటనే కృష్ణవేణి స్లిప్పర్లు మారంగా విడిచి "అమ్మా, ఇక మీ రెవరో, నే నెవరో" అంటూ ఆవిడపాదాలు ముట్టుకు కళ్ల కద్దుకుని, మళ్లీ జోడు తొడుక్కుని కారులో కూచుంది.

కంగారు అణుచుకుని, గద్గదకంఠంతో మంగలమ్మ యేదో అంది; కాని బర్రు మంటూ కారు వెళ్లిపోయింది.

రక్షా:

గానవినోదిని —భీమరావు.

నిగమశర్మ అక్క

భారతుల కృష్ణయ్యశాస్త్రి

యాదృచ్ఛికముగ లభించిన శ్రీముఖ సంవత్సర పుష్యమాసపు భారతిని తిరుగవైచుచుండ శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మగారిచే రచింపఁబడిన 'నిగమశర్మఅక్క' అను వ్యాసమును జదువుట తటస్థించినది.

లక్ష్యభూతముగా కవి దిద్దితీర్చిన నిగమ శర్మఅక్కను లక్షణవాక్యములచే వ్యాఖ్యాన మొనరించి పాఠకుల మనంబులకుఁ గవిసామ ర్థ్యము నిపుణముగ నాటునట్లు శ్రీ శర్మగారు సాహిత్యమాధుర్య ముట్టిపడ నీ వ్యాసమును వ్రాసిరి. ఏనమాటలతోఁ బ్రారంభించి, కసరి కొట్టి, కడుపోపక నిగమశర్మ అక్క కెరలి పల్కిన దనువిషయము వారి వ్యాఖ్యాన మునఁ గాక స్వయముగ సామాన్యపాఠకుఁ డవగాహన మొనర్చుకొనలేఁడు. వ్యాఖ్యా నములేక "పాపము చేయువారు తిట్లచే నెప్పు డును దమనడత మానరు. మీదుమిక్కిలి తిరుగఁబడుదురు" అనువిషయ మెఱిఁగియే నిగమశర్మఅక్క "అలుక మగిడించుకొని, స్వరము మార్చి, సామరస్యము వెలిఁబుచ్చె" నన్న విషయము మనకుఁ దెలియదు. పౌరుష మున కన్వయించి పురికొల్పుటయు, సౌభ్రా త్రమును జూపి కన్నీరుపెట్టుకొనుటయు, తీవ్ర మైన వ్యావహారికదృష్టితో వాదించుటయు, తనవారి తప్పులను క్షమించి సరిపుచ్చుకోఁగల త్రిప్పుటయు [illegible] లను [illegible] టయు, అధర్మము చేయక అనేకము [illegible] పాటు బడుటయు, [illegible] మొద లగు విశేషాంశములను వ్యాఖ్యానము చేయఁ బడకయున్న తెలిసికొనుట కష్టతరమేయగును. తాత్పర్య [illegible] కవిహృదయమును [illegible] గాహన [illegible] సాహిత్యసేవకు కృతజ్ఞతాభినందనములు.

ఇంత నిపుణముగ విశేషాంశములఁ గుర్తించి వ్రాసిన పిదప వ్యాఖ్యాంతమున "అక్క సద్బుద్ధి మాట లాదరించి నిగమశర్మ వాల్గునా ళ్ళింటిలో వివేకము చెప్పుకొన్నవానివలె నుండి, యొకనాఁటిరాత్రి చేతికిఁదొరకిన యింటి సొమ్ముల నెల్ల హరించి మూటఁగట్టుకొని పండుకొన్న పడుకను జెప్పక పాఱిపో యెను. అప్పు డింట నందరు నేడ్చిరి. వారి తోఁ గూడ నక్కయు నేడ్చినది. ఎందు కను కొన్నారు? తమ్ముడు చెడ నేయని కాదు; ఇల్లు మునిఁగెనేయని కాదు; తనప్రయ త్నము వ్యర్థమాయెనే యనికాదు; మఱి క్రొత్తగాఁ జేయించుకొన్న ముక్కఱ పోయెనే యని దుర్వారమై యడలెనట! పరిహాసము పవిత్రవస్తువునుగూడ గమనింప దేమో!" అనికూడ వ్రాసిరి.

నిగమశర్మ అక్క ముక్కరకై దుర్వారమై యడలినట్లు కవి వ్రాయుట ఆ యపూర్వామృతమూర్తికి దృష్టిదోషము తగులకుండ ముక్కుపైఁ బెట్టిన మసిబొట్టునుగా శ్రీశర్మగారు భావించిరి. ఇయ్యది దృష్టిదోషము తగులకుండ నుండఁగలందులకై కవికల్పించిన మసిబొట్టుగాని, పవిత్రవస్తువును గమనింపని పరిహాసముగాని కాదనియు, మీఁదుమిక్కిలి పాత్రయొక్క సహజస్వభావనిరూపణనైపుణ్యమగుననియు నే నవ్యాఖ్యానమున నిరూపింపఁ దలఁచితిని.

కవికి నిగమశర్మఅక్కను ఆదర్శప్రాయమైన యొకానొక ధీరోదాత్తస్వరూపురాలినిగా జేఁతపోయవలెనను సంకల్పము లేదు. యథాస్వభావముగ లోకములోని యొకానొక పాత్రను నిరూపించుటయందే యభిప్రాయము. పరానుకరణమే ప్రధానముగాఁ గల యీనాఁటి నాగరికప్రపంచమున నట్టిసర్వవిధసామర్థ్యములుగల యువతులు గాన్పించుట దుర్లభమగునేమోకాని, జాతీయజీవనముగల పల్లెటూళ్లయందలి సంప్రదాయ కుటుంబపు కలిమిగల యాఁడుబడుచు లందఱును సామాన్యముగ నిట్టివారే యైయుందురు. నిగమశర్మఅక్క యట్టివారిలో నొక్కతెయే యైయున్నది. ఆమె తనతమ్ముని చెడునడవడిక నెఱిఁగి చక్కదిద్దవలెననుతలంపుతో వచ్చిన మాట నిక్కువమేకాని, తాను చెప్పినట్లెల్ల విని తనతమ్ముఁడు తొల్లిటిరీతిని పవిత్రముగ కాఁపురమొనర్చునని యామె తనయభిప్రాయమును నిశ్చిత మొనర్చుకొని యుండలేదు. లోకజ్ఞానము మిక్కుటముగాఁ గల యామె యట్లనుకొనిన దని మన మనుకొనుట కవకాశ మున్నచో నామె యొకవెఱ్ఱిది యనుట స్పష్టము. ఆమె తన నేర్చుకొలఁది తమ్ముని కాముకప్రవృత్తిని మార్పు చేయ ప్రయత్నించుటకుమాత్రమే సంకల్పించుకొనినది; కాదు, నిశ్చిత మొనర్చుకొన్నది. ఆమె కోరిక ననుసరించి యాతఁడు బాగుపడినచో నామెకష్టము సఫల మయ్యెడిది. కాకున్నచో నామెమఱఁదలకుఁ గష్టముగాని ఆమె కేమి? ఆమె యథాప్రకారముగ తనయింటి కేగి యుండెడిది గాని నష్ట మేమియు నుండియుండెడిదిగాదు. తమ్ముఁడు తాను చెప్పినట్లు నడచి యుండిన సంతోషముతో తనయింటికి వెళ్లి యుండెడిది. కానిచో వైమనస్యముతో వెళ్లియుండెడిది. అంతియకాని ముక్కర పోయినదను దుఃఖముతో మాత్రము పోయి యుండెడిదిగాదు. ఆఁడువారికి సహజముగనే సొమ్ములయం దాసక్తి మెండుగా నుండును. అందును నియ్యది యామెకు మిక్కిలి ప్రియమైనదై క్రొత్తగాఁ జేయించుకొనినదై యున్నది. అట్టి పోయినసొమ్మును తిరిగి పుట్టింటి నుండి సంపాదించుకొనుటకు ఆస్తినంతయు నిదివరకే పాడుచేసివైచెను- వర్తమానమునఁ జేయుచున్నాఁడుకూడను. అట్టియెడ తన కింక పుట్టింటినుండి వచ్చుననునాస లేదు గదా! కాన సొమ్ముపోయినందుకై యేడ్చుట స్త్రీసహజము. ఆపరిస్థితి యట్టిది. అది పవి

ప్రతిభను గుర్తించని పరిహాసము కాదు— విశేషించి స్వభావముయొక్క యథార్థ నమే యగును.

తమ్ముడు పారిపోయినందులకుఁ గాక ముక్కురపోయినందులకే యోజ్యమనుకొని దాని 'ముక్కుపై పెట్టిన మసిబొట్టు' అనుకొనుట కవకాశ మేర్పడినది. అప్పుడు తమ్మునిక్షేమై తా నెంతగా వగవవలెనో అంతగా నామె యిదివరకే వగచినది. వగచుటమాత్రమే కాదు- తగినంతగా తనశక్తిని వినియోగించి ప్రతిక్రియనుసైతము మొనరించినది. కాని ఫలితము లేకపోయినది. ఇంక నామె చేయవలసిన శేష మేమియు లేదు. ఆమెవంతు ప్రయత్నించుటవరకే. అది ఆమె చేసినది. "యత్నే కృతే యది న సిద్ధ్యతి కోఽత్ర దోషః" ఇదియే ఆమెసిద్ధాంతము. కాన తమ్మునిపరారికై నామె యింక వగవవలసిన లేదు. సద్ధర్మనిష్ఠులయ్యు కాముకులెల్ల ప్రకృతిసుఖలో తుదకు నాశము నందుదు రని ప్రకటించెను. ఈవిషయ మన్నివిధముల కథ చేసిన దానిమేరకుఁ దెలియఁ దనుకొనుట మన కనువాటగును.

కావున నామె తమ్ముడు పారిపోయినందులకుఁ గాని, ఇల్లు మునిఁగినందులకుఁగాని స్వప్రయత్నము వ్యర్థ మైనందులకుఁగాని వగవఁబని లేదు. ఇంక నామె వగవవలసినదెల్ల పోయిన తనముక్కురకై మాత్రమే. ఇయ్యది పరిస్థితిని గమనించని పరిహాసము కానేరదు. ఇయ్యది పాత్రల సహజస్వభావ నిరూపణ నైపుణ్య మగును.

పరిహాస మొకింత యున్నదన్న దానఁ గొనిన ననుకొనవచ్చును గాని, యథార్థము మాత్రము లేకపోలేదు.

విశ్వనాథ శర్మ

నండూరి బంగారయ్య

“చతుః శ్లోకేన పండితః” యనిట్లు విశ్వనాథశర్మ మాషపంచకము చెప్పి మహాకవి యైనాడు. ఈ మాష పంచకము ‘భారతి’లో నిదివరలో ప్రకటించియుండుటచే దీనినిట నుదాహరింప నక్కరలేదు. మా శర్మ యిప్పుడు క్రొత్తగ ‘పకోడీ పంచకము’ ప్రారంభించినాడు. అయిదారు మాసములనుండి యతి ప్రాసలు కుదురక బాధపడుచున్నాడు గాని లేకున్న ఈసరికే ఆ బాంబు పంచకము లోకోపద్రవము కలుగజేసియుండవలసినది.

పక్షితీర్థమని దక్షిణదేశమున నొక మహాక్షేత్రమున్నదని వినుటయేగాని ప్రత్యక్షముగ చూచి యెఱుగము. దీనికి ప్రత్యర్థిగా మా రాజమహేంద్రవరమున నొక పక్షి తీర్థము బయలుదేరుచున్నది. నీతిచంద్రికలోని బూరుగువృక్షమువలె హిందూసమాజ భవనము ఆవరణలో నొక గంగరావి చెట్టు ఉన్నది. ప్రతి సాయంత్రము ఈ చెట్టుపైని పక్షులుచేరి ధ్వని చేయుచుండును. చెట్టుపైకి పక్షులు చేరుట లోకములో నున్నదే. కాని యీ చెట్టు క్రిందను కూడ ప్రతి సాయంత్రము పక్షులు చేరుచుందును. ఆ పక్షులు కుర్చీలపై కూర్చుండి కూర్చుండిన చోట నుండి కదలకుండగనే విమానయానముతో విశ్వమునంతను చుట్టి వచ్చును.

వేమూరి విశ్వనాథశర్మ, ఎం. ఏ,

నాస్తికుడిగా మాకు ప్రపంచయాత్ర చేయుటకు మూడు సంవత్సరములు పట్టినది. ఇటీవల నొక వైమానికుడు అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమును పద్రెండు గంటలలో దాటినాడని పత్రికలు పెద్ద విస్తారముగ వ్రాసినవి.

కాని మా పక్షులు మూడు నిముషములలో ముల్లోకములను చుట్టి వచ్చును. దీని నే పత్రికలు ప్రశంసింపకున్న వే!

ఈ చెట్టుక్రింద చేరు పక్షులలో నాంధ్ర భీష్ముడని పేరు వడసిన న్యాయపతి సుబ్బారావుపంతులు, కవిసార్వభౌమ బిరుదము స్వీకరించిన శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, కవిచక్రవర్తిబిరుదమున కిచ్చగింపని చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము భూమి పుట్టకముందు పుట్టిన పక్షులు. విశ్వబ్రాహ్మణ మహామండలి కధ్యక్షుడవని స్వయముగ దత్తముచేసికొనిన శివరాజు రామారావు, కాలయమునివలె గన వచ్చు పాలకోడేటి గురుమూర్తి, విశ్వనాటక కళాపరిషత్తు కధ్యక్షతవహించు సంకల్పముతోనున్న లంక బ్రహ్మన్న సోమయాజులు, సనాతనహిందూమత స్తంభ(Pillar of orthodoxy) బిరుదాంకితుడగు రాచంకొండసుబ్బారావు కొలదిగ వృద్ధాప్యమును సమీపించుచున్న పక్షులు. జయంతి రామయ్యార్యుని పేరు చెప్పుకొని మనీషికోటిలోc బ్రవేశింపవలెనని చూచుచున్న సోమశేఖరరావు, భాగవతుల హరిశాస్త్రిగారి వ్యాకరణము నచ్చు నేయించుటకు ప్రయత్నించుటయే మహాఘనతగ నెంచు అభినవదయాజి నీసు బిరుదాంకితుడగు గాడేపల్లి కృష్ణమూర్తి, పండితులతో సంభాషించుటకు బ్రయత్నించు తాడూరి విజయరామయ్య, ప్రేక్షకమార్తాండ బిరుదాంకితుడగు నేత్రకంటి శేషగిరిరావు, ఆధునికాంధ్ర సారస్వతాభివృద్ధి యంతయు మా భుజస్తంభములమీదనే నిలచినట్లు ప్రవర్తించు నస్మదాదులు - ఇవన్నియు చిన్న పక్షులు. బి. యె. బి. యల్. పాసయి, పిల్లలను గని ప్రాక్టీసు చేయుచున్నను సీనికింకను చిన్నతనము వదలలేదు. అందుచే చిన్న పక్షు లనవలసివచ్చినది పక్షిలోకమునకు గరుత్మంతునివలె ఈ మాలోకమునకు విశ్వనాథ శర్మ నాయకుడు.

విశ్వనాథశర్మ లేనిదే క్లబ్బులో జీవమే యుండదు. విశ్వనాథశర్మ వచ్చువరకు ఎవరి తెన్నునవారు తలక్రిందుపక్షులవలె తపస్సు చేయుచుందురు. విశ్వనాథశర్మ ప్రవేశింపగనే ఈ పక్షులు చేయు కలకలమునకు మేరలేదు. పక్షితీర్థములోని పక్షులకు పిండప్రదానము చేసినచో పితృదేవతలు తరింతురో తరింపరో నిశ్చయము చెప్పజాలము కాని ఈ పక్షులకు పకోడీప్రదానము చేసినచో తప్పక తరింతురని శర్మ సిద్ధాంతము. అందుచే వారమున కొక్కసారియైన ఎవరినో ఒకరిని యిబ్బంది పెట్టి శర్మ చెట్టుక్రింద పకోడీప్రదానము చేయించుచుండును.

హరివంశమంతటి గ్రంథము రచించిననే గాని నాచన సోమునకు సర్వజ్ఞ బిరుదము లభించినదిగాదు. కాని ఎవ్వరో రచించిన పద్యములో రెండు పాదములు మాత్రము స్వనామాంకిత మొనర్చుకొని విశ్వనాథశర్మ సర్వజ్ఞు డైనాడు.

క॥ సర్వజ్ఞ నామధేయము
శర్వునకే విశ్వనాథశర్మకె తగురా.

అని తనకు తానే ప్రచారమొనర్చుకొనుచుండును.

హాస్యముమాట యటుండగ నిజముగ విశ్వనాథశర్మ సర్వజ్ఞుడే. సారస్వతములో గాదు సైన్సులోగాదు చరిత్రపరిశోధనములో గాదు ఆయుర్వేదములో కాదు షడ్దర్శనములలో కాదు చతుర్వేదములలో కాదు వేదాంతములోగాదు ఆతడు వ్రేలుపెట్టని విషయము లేదు. ఏవిషయమును గూర్చి యాతడు మాటాడుచున్నను ఆవిషయమునందు విశేషకృషి సలిపినాడా యనునంత దిగ్భ్రమను కలిగించుచుండును. వేదములో కొన్ని పనసలు ఏకరువు పెట్టగలడు. అటు తిక్కన మొదలుకొని ఇటు వేదము వేంకటరాయశాస్త్రివరకు తెనుగుకవిత్వ మంతయు నెల్లానినే ఆశ్రయించుకొనియున్నదను గట్టినమ్మకము గలవాడు. తంజావూరి పుస్తకభాండాగారమునుగూర్చి గంటలకొలది యుపన్యసింపగలడు. ఎక్కడను ఎవ్వరికిని దొరకని పుస్తకములు కొన్ని తనయొద్ద నున్నవని యాతని నమ్మకము. ఎవరైన పెద్దలువచ్చి సమాజములో నుపన్యసించినపుడు ఉపన్యాసము మధ్యనో చివరనో ఒకటి రెండు ప్రశ్నలువైచి వారితో పరిచయము గల్పించుకొనుచుండును. వారు ప్రత్యేకకృషి సలుపుచున్న శాస్త్రమునకు బనికివచ్చు గ్రంథము లేవో తనయొద్ద నున్నవని చెప్పుచు అవి వారి కిచ్చెదనని వాగ్దానముచేయుట నేను స్వయముగ నెఱుగుదును. ఇక సైన్సులో - బడిలో పిల్లలకు పాఠము లెట్లుచెప్పవలెనో నేను చెప్పజాలనుగాని - ఎప్పటి కప్పుడు నూతన విషయములను సేకరించుకొనుచుండును. హిందూదేశమునందు ఇండస్ట్రియల్ అభివృద్ధికి తోడ్పడవలెనని చాల కుతూహలము గలవాడు. చరిత్రపరిశోధనలో కీర్తిశేషులగు కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారికి కుడిభుజమై నిల్చినాడు. వారి విజ్ఞానసర్వస్వసంపాదనోద్యమమునకు ఎంతశ్రమపడవలసి వచ్చెడిదో ఆతడు చెప్పుచుండగ వినవలయును. ఒక్కటేమిటి, పురాణములను గూర్చి, వేదములనుగూర్చి, వేదాంగములను గూర్చి, వేదాంతమునుగూర్చి, నవీనశాస్త్రములను గూర్చి సాధారణసంభాషణలో శర్మ చక్కగ నుపన్యసింపగలడు. గిరీశము చెప్పినట్లు "ఆతనితో మాట్లాడడమే ఒక ఎడ్యుకేషను."

మాశర్మ రసాయనశాస్త్రములో పండితు డందురు. అగునో కాదో నిశ్చయముగ చెప్పలేముగాని ఇతరులను ప్రేమించుటయందును ఇతరుల ప్రేమను సంపాదించుటయందును ఈతనికున్న పాండిత్యము మరియొకరికడ సాధారణముగ గానము. ఎంత సుముఖమెరుగనివానితో నైనను ఒక్కనిముషములో "భాయ్‌భాయ్" స్నేహము చేయగలడు. వృద్ధులతో గలసి భగవద్గీతాభాష్యము చదువగలడు. చిన్నలతో గలసి చీట్లాడ గలడు. పక్షులతో గలసి పకోడీలు తిన

గలడు. గౌరవమునకు గౌరవము; లాఘవమునకు లాఘవము; హాస్యమునకు హాస్యము.

పైకెవ్వరి లక్ష్యములేని యహంభావ స్వామివలె గానవచ్చినను లోపల నతి వినయపరుడు. పెద్దలను పూజించుటయం దీతని కభిరుచి మెండు. శ్రీ చిలకమర్తిలక్ష్మీనరసింహముగారి షష్టిపూర్తి సంకల్పించి మహోత్సాహముతో జయప్రదముగ నిర్వహించిన దీతడే. అదివరలో శ్రీ పిఠాపురము మహారాజావారె రెన్నోసారులు నరసింహముగారిని కర్పూరమంజరి రెండవభాగము వ్రాయవలసినదనియు ప్రహ్లాదచరిత్రము నాటకముగ వ్రాయవలసినదనియు వేడియు విఫల ప్రయత్నులయిరి. కాని శర్మ మాత్రము "ఈ రెండును మీరు వ్రాయవలసిన"దని శాసించి వారవి ముగించిన వెనుకగాని షష్టిపూర్తికి సంకల్పము ప్రారంభింపడాయెను. అటుతరువాత వ.సు. రాయకవిసన్మానము జరపెను. ఇటీవల జాషువాకవిని గూడ సత్కరించి ప్రాచీనులయందేగాక ఆధునికులయందు గూడ తనకున్న యనురాగమును వెల్లడించెను. ఈ సన్మానోత్సవములలో పాలకోడేటి గురుమూర్తికికూడ వాటాయున్నది. కాని పంపకము దావా లేకున్నచో నావాటా తేలునని తోచదు.

శర్మహృదయము నవనీతమువంటిది. అయితే మొదటిసారి యీతనితో సంభాషించినవారికిమాత్ర మది గోచరింపదు. నేను విశ్వనాథశర్మను మొట్టమొదట ౧౯౩౨-వ సంవత్సరములో గలసికొంటిని. అప్పటిలో నేను యూనివర్సిటీలో నేదో యుద్యోగము నిమిత్తము ప్రయత్నించుచుంటిని.

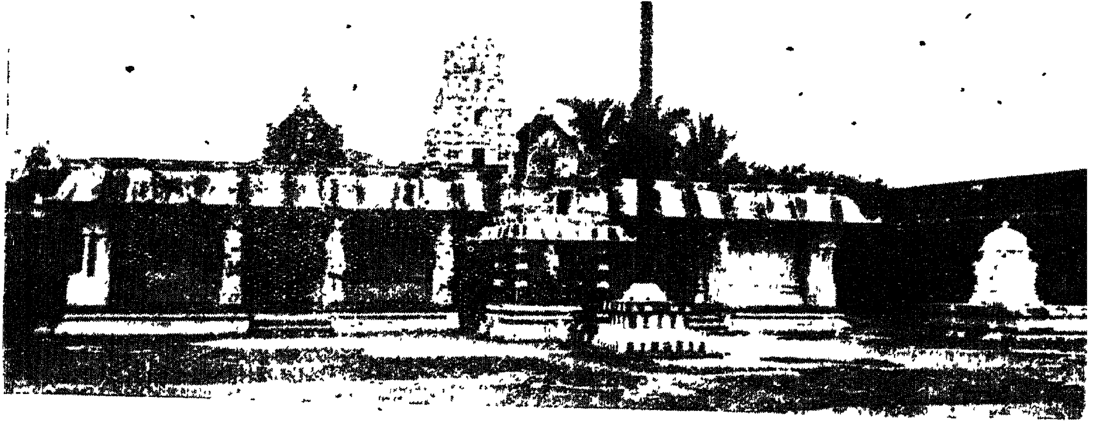
విశ్వనాథశర్మ సెనేటులో నుండెను. నా మిత్రుడు మున్నంగిశర్మకు విశ్వనాథశర్మకు ప్రాణస్నేహము. అప్పటికి నేను విశ్వనాథశర్మ కపరిచితుడను. మున్నంగి శర్మ యొద్దనుండి యుత్తరము పుచ్చుకొని విశ్వనాథశర్మను చూచితిని. అప్పటిలో శర్మ సంభాషణవైఖరి యిప్పటికిని నాకు జ్ఞప్తియున్నది. "నాకీ యుద్యోగముతో నేమి సంబంధము" అని కొట్టవచ్చినట్లుగ మాటాడినాడు. "సాయముచేసిన చేయవచ్చును. మానినమానవచ్చును. నీ పుణ్యమాయిరి. నన్నుమాత్రము కొట్టకు" అని లోపల ననుకొని యింటికి వచ్చితిని. కాని తరువాత నాతనితో పరిచయము స్థిరపడినకొలది నాయభిప్రాయము మారినది.

ఎందరో బీదవిద్యార్థులకు శర్మ గుప్తదాన మొనర్చుచుండును. ఎవరైన కష్టపడుచున్నచో చూచి సహింపలేడు. అనాథప్రేతసంస్కారమునకు శర్మది ముందంజ. కవులు భాషాసేవకులు కష్టపడుచున్నారని వినినప్పుడు వారి కేదయిన సాయము చేయవలయునని యీతని హృదయము పడు తహతహకు మేరయుండదు. నెలకు అయిదువందల రూప్యములు జీతము వచ్చుచున్నను శర్మకు ఇంచు

మించుగ చాలవరకు వ్యయమయి పోవుచుండును.

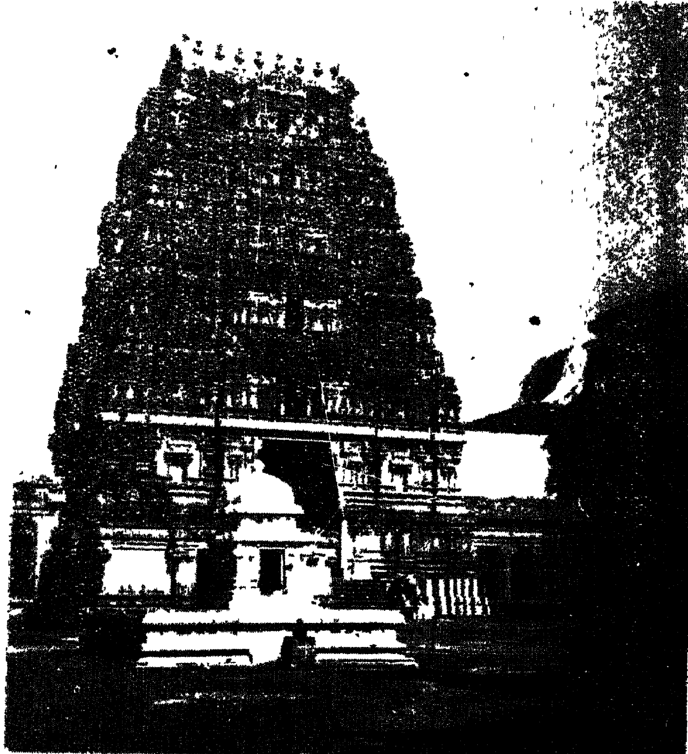
శర్మసంభాషణము “టానిక్” వంటిది. బలహీనులకు రోగులకు డాక్టర్లు మందిచ్చుట మాని శర్మసహవాసము నిర్ణయించినచో బాగుండును. అన్నహితవులేనివారి కన్నము పయి రుచిపుట్టింపవలెనన్న శర్మతో నాలుగు నిముషములు మాటాడించినజాలును. భోజనవిద్యలో “పి హెచ్.డి.” పుచ్చుకొన్నవానివలెగారెలనుగూర్చి ఆవడలనుగూర్చి కందిగుండనుగూర్చి గోగుకూరపచ్చడినిగూర్చి శర్మ యుపన్యసించుచుండును. కాని “ఉరిమే మేఘము మెన్నడును కురియ”దని సంస్కృతములో నొకసామెత యున్నది. ఆతీరుననే శర్మకు భోజనమునుగూర్చి పై యుపమ లేగాని నిజముగ పైయురుములకు తగిన భోజనపుష్టి యున్నట్లు కానరాదు. అయితే ఎక్కడనైనను విందుగాని, సంతర్పణగాని జరిగిననో అచ్చట శర్మ ప్రత్యక్షమయి యాగ్లరి చేసిననే గాని భోజనము సహింపదు. తనతో సంభాషించెడు వారికెల్ల మనోల్లాసము గలిగించు నిత్య స్వభావులు నిజమైన దేశోపకారమును చేయుచున్నవని నా తాత్పర్యము.

అభము శుభము చూడకుండినను నన గూర్చదు కాని నాకు శర్మను చూచినప్పుడెల్ల ఒక్కయాలోచన పొడముచుండును. “శర్మ సహవాసముచే మా కింత ఆనంద ముదయించుచుండునుగదా” ఇదే భాగ్యకాలము వారికి అలభ్యము గదా యని. సైన్సులో పండితుడు కాబట్టి తాను శాశ్వతముగా నుండు మార్గ మేదయినను సరియగు శాస్త్రము ననుసరించి శర్మయే కనిపెట్టవలెను.

తారామంగల

శిల్పచిత్రములు

౧. అం
ప్రాకా
దృశ్యము

౨. కైలా
నాథస్వా
ఆలయ
గోపురము
(లోవై
దృశ్యము

౩. తొలి
ప్రాకారప
గోపుర
ద్వారసోప
ముల కి
వైపులగ
శిల్పము

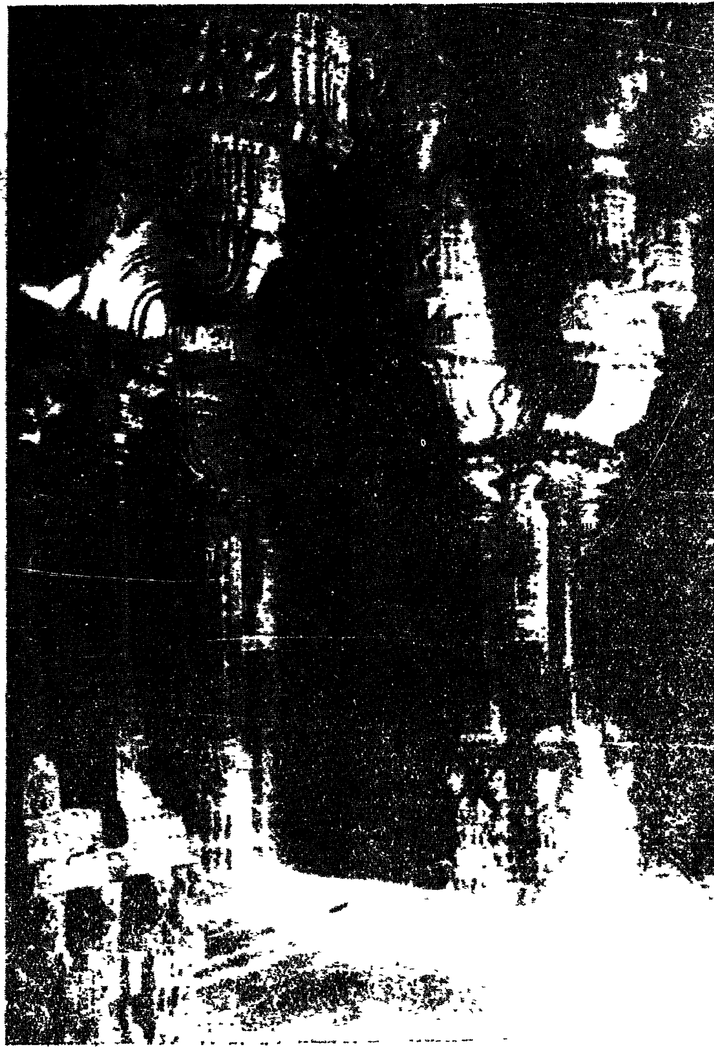
౮. వీరభద్రుడు

రెండవప్రాకారమునకు ముందున్న
మంటపస్తంభముమీది గుఱ్ఱపు రౌతుచిత్రము
౯. ఎడమనుండి ౬. కుడినుండి.

౬. విలాసవతి

౮. మూలస్థానమునకు వెనుక

౯. అర్ధమంటపమునందలి స్తంభములు: మూలస్థానము నెదుట

౧౦. ఊర్ధ్వనటమూర్తి

మధుర మీనాక్షీదేవాలయ
వసంత మంటపమునందలి
స్తంభములమీద సుష్ఠ
శిల్పము

౧. ఆశ్వికవీరుడు

౨. రథికవీరుడు

మూడు వలపులు

వెంపటి నాగభూషణం

మైడియర్ అన్నపూర్ణా!

ఏమిటి ఎన్నడూ లేని ఈవింత అని నీవు ఆశ్చర్యపడతావనుకుంటాను. ఎదురుగా కనబడుతూ ఉన్నంతసేపూ, ... "వదినా" అని ఎంతో ఆప్యాయంగా, కులాసాగా పిలిచి వరుసలాడే మా సంపూర్ణానికి ఊరుదాటేటప్పటికల్లా, గర్వం హెచ్చిపోయి, సీమరాణీదర్జా వచ్చిందికాబోలు,— ఎంత పొగరుబోతుతనం! — అని నీవు అపోహపడటానికి కూడా ... వీలువున్నది. ఎన్నడూ లేనిది నిన్ను పేరు పెట్టి... ఇలా సంబోధించడంవల్ల ...

కాని, తొందరపడక, ఉత్తరమంతా చదువు: నీకే తెలుస్తుంది...వదినా అని వ్రాయడానికి ఎందుకు మొగమాటపడ్డానో?

అసలు, ఈవిషయాలు తెలుపుకునేందుకే చాలా చాలాసిగ్గుగా ఉన్నది. ఇక్కడ, మామ్మ, అత్తా, చివరకు అమ్మకూడా నన్ను ఆహామాషీలు ఆడుతున్నారు నానోటివెంట పలికించాలని ... ఎన్నోవన్నెగాలు పన్నుతున్నారు. తమాషాగా వెక్కిరిస్తున్నారు: కాని, నేను ఎక్కడా అంతు చిక్కనీయడం లేదు.

ఎందుకు...ఈ, ఉపోద్ఘాతము అంటావు అని నీవు విసుక్కుంటూ ఉంటావు: ఇంతవ్రాయడం నిన్ను అలయించడముకోసం కాదు:—నాస్థితి అర్థమయ్యేటట్టు ...విశదం చేయడానికి.

సిగ్గుతోపాటు తగని ఉడుకులుమోతుతనం కూడా నన్ను ముంచివేస్తూన్నది. అందరికీ, ఎద్దేవా చేయడానికి నేను ఒక్కరితెనే కనబడ్డానుకాబోలు.

మిగతావాళ్లందరి మాటాఎలా ఉన్నా, - నీవు కూడా, నన్నుతలచుకుని, - ఉత్తరం చదువుకుని, — హాస్యం చేస్తావేమోనని భయంతో,- "వదినా" అని వ్రాయడం మానివేశాను. అంతటితో నీవు తారేకం అని కాదు,- (నీసంగతి నేను ఎరుగనిదికానుకనా)- అయినా, ముందుకాళ్లకు బంధం అనుకో.

మీకు పట్నంబదిలీ అయినసంగతి ... మామామయ్యవచ్చి చెప్పేదాకా తెలియలేదు అన్నప్రకారం ఇక్కడకు రాగానే ఉత్తరం వ్రాశాను నీకే. ఒకరోజు, రెండురోజులు ఎదురుచూశాను, జవాబు వచ్చిందికాదు: ఏమిటా అనుకున్నాను నీకు నామీద ఎందుకన్నా కోపం వచ్చిందేమోనని దిగులు పడ్డాను.

నీకేమమ్మా ఇంజనీరుగారి భార్యవు: ఉత్తరాల మీద ఉత్తరాలు ఉరికిస్తావు: నాకు నీలాగా కవిత్వం చేతరాదాయెను-చిలవలూ పలవలూ కల్పించి అల్లడానికి.

ఇక్కడికి, నిన్నటినుంచీ మొదలుపెట్టి, ఇవాళకు పూర్తిచేశాను ఈ ఉత్తరాన్ని! నీదగ్గర ఏసంగతీ దాచకూడదాయెను: కనుక్కున్నావా అంటే, ఆతర్వాత నన్ను నిలవనిస్తావా? కాని, మనసువిడిచి వ్రాయడానికి, అబ్బ! ప్రాణంచచ్చిపోతూంది. అయినా మాట అన్నతరువాత తప్పుతా ననుకున్నావా, ఏం? నీతోకాక, మనసిచ్చి, ఈ సంగతులు మరి ఎవరితోచెప్పుతాను! ఏమో, నీతోనైనా ఎదటపడితే ఇంత బెదురు లేకుండా చెప్పలేకపోయేదాన్నేమో!- ఉత్తరం కనుక బెరుకుతీరింది. ఏమోనమ్మాయ్! నీవు చదువుకుంటూ నవ్వుతూన్నట్టు నామనసుకు తోచినా, ఊరుకునేదిలేదు: తెలిసిందా? — మళ్లావేసవికి మీరు మీమామగారియింటికి రాక ఎక్కడికి పోతారు? నేను వచ్చి చెవులు పట్టుకుని... ఊఁ... జాగ్రత—

మా మామయ్య ఇక్కడకు వచ్చాడన్నాను కాదూ? ఊరికే వస్తారా మహాత్ములు! వాళ్లఊరు ... (సిగ్గుపడి, దాటేస్తున్నా ననుకోమాకు)... మా అత్తవారి ఊరు వెళ్లాడుట. అక్కడనుంచి శుభవర్తమానం పట్టుకువచ్చాడు:

గుమ్మంలో అడుగుపెట్టేటప్పటికే ఆయన వాల కం చూసి ఏదో ఉందనుకున్నాను. పల్లెటి దిక్కు మర్యాద చేద్దామని బులబాటంతో కాళ్లు కడుక్కునే టందుకు నీళ్లు తీసుకుని ఎదురువెళ్లేటప్పటికి చెంబు అందుకుంటూ, నావంక కొంటెగా చూసి – 'ఓహో, పెళ్లికూతురుగారా!' అని ఎద్దేవా చేశాడు ఇన్నేళ్లు వచ్చి, మళ్లీ ఎత్తినా ఆయనలిపి నం మనం ఎరుగున్నదేకాదూ? నేను ఏమీ అనుకోకుండా నవ్వి ఊరుకున్నాను.

అంతలోకే మానాన్న ఆవేపు వచ్చాడు. ఒకరి నొకరు పరామర్శలాడుకుంటూ కుశలప్రశ్నలు వేసుకు న్నారు.

'మీ అమ్మ ఏంచేస్తున్నదో, ఓమారు ఇలారమ్మ నమ్మ!' అని మామయ్య వారి రహస్యాలోచనకు నేను అడ్డుపడకుండా నాకు పనికల్పించాడు. నేను లోపలకు వెళ్లిపోతూండగా 'శుభం అనిపించుకునొచ్చానయ్యా బావా' అంటూ మామయ్య తన కార్యవిజయాన్ని గర్వంతో ప్రకటించడం నాకు వినిపించింది.

అమ్మతో మామయ్య వచ్చాడన్న కబురు చెప్ప గానే ఆమె ఇంతై అంతై పసిపిల్లలాగు సంబరంతో గెంతుకుంటూ...సావట్లోకి ఒక్క పరుగుతీసింది. నేను ఆమెకనిపెట్టకుండా వెనకాలేవెళ్లి తలుపుచాటున నక్కి చెవులు దోరబెట్టుకుని...ఏమి మాట్లాడుకుంటారో విం దామని నిలుచున్నాను.

'ఏమమ్మా!' అన్నాడు మామయ్య: నాన్నా ఆయనా ఒకరి సరసను ఒకరు కుర్చీలలో కూర్చుని ఉన్నారు:

"ఏం నాయనా, అంతా క్షేమమేనా? – పిల్లను పురిటికి ఎప్పుడు తీసుకువస్తావు?...అబ్బిగాడు కులాసా గాతిరుగుతున్నాడా?.....చంటిది ఏమన్నా ఒళ్ళుచే సిందా?...ఎండలు మండిపోతున్నాయి: పోతపాలా యెను – మరి నూతిదగ్గర చెట్లకు...ఏమాత్రం కాయ దిగింది? మీకు సరిపోయిందా ఊరగాయకు....అయితే తోట యీయేడు ఎంతకు యిజారాకు ఇచ్చారు?..."

ఇలా, శరపరంపరగా ప్రశ్నలు కురిపించింది అమ్మ. సంగతులు తెలియక అనుకున్నావా?......వీటికి చెప్తే ఇక్కడ కాదు అక్కడ వాలుతూంటుంది: [illegible] సారైనా అక్కడికి [illegible] ఇంతకూ...ఎన్ని ప్రశ్నలన్నా, [illegible] [illegible] (జవాబే దాంతెం...[illegible]!)

ఈ ప్రశ్నలన్నింటికీ...ఒక్క [illegible] సమాధానం చెప్పేశాడు మామయ్య

'అసలు విషయం చెప్పాలి – [illegible] చూడు...ఎంత ఆనందంలో [illegible]...' – అని మానాన్న...సంభ్రమంగా [illegible]

'ఏమిటది?...ఏం చేసుకొచ్చావు?...కానీ, పండగా?'...అన్నది అమ్మ

'పండుకాకపోతే...పండగ కాదు!......బావా నీవేనోయ్' అంటూ మామయ్య మళ్లీ కొంటెతనంలోకి దిగాడు:

'నీ వెటకారాలకు ... ఏం కానీ, సంగతులు చెప్పరా' అని బతిమాలింది సోదరుణ్ణి మా అమ్మ.

'ఏం ఉన్నదమ్మా! మనం. ఎప్పుడు అనుకుంటూ మా అని...వాళ్లు కాచుకుని ఉన్నారు!—కోడలు యింటికి వస్తుందంటే...చేదా యేమిటి?—మామయ్య ఆరిందాతనం సాసాయించాడు:

'పిల్లవాడు ఏమన్నాడు?'—అని అమ్మ మళ్లా అందుకుంది

'ఏమంటాడు? తీసెళ్లిందాకనేం? గట్టిగ దిరిగి హైరాయంగవీనంలో పసుతూంటేనే?– (మామయ్యకు ... ఎంతగీర్వాణ మనుకున్నావేమిటి!)–మొదట్లో కొంచెం పెంకెతనం చేశాడులే. అంతే, ఏంలేదు: ఇదిగో ఈ మధ్యవచ్చినాయిచూడు – భావకవిత్వాలు, అర్థం బర్థం ఉండదే! అందులో మనవాడికి పరిపూర్ణ పాండిత్యం కుదిరింది. తాను యీమధ్య వ్రాసినవట, ఓమోపెడు కాగితాలు, ముందువేసుకు కూర్చొని, చదివి వినిపించి,–

ఆ పూటంతా, హతమార్చేశాడు: అదేమిటో...దోవా తెన్నూ లేకుండా ఉన్నాయి:ప్రేయురాలా, ప్రియురాలా అని ఒకటే ఏకధ్రఘోరణి!-చిలకలూ, వెన్నెలా, కోవెలలు, చకోరాలు,-అంతా కలగలపు కవితాపాకం తయారు చేశాడు. 'ఇదేమిటోయ్'-అని నేనంటే,-'అంతే లెండి, మీకు తెలియదు:' అని నాముఖంమీదనే అనేశాడు: అదో వాలకం.'-మామయ్య ఇంకెంతసేపు అలాలెక్చెరు దంచేవాడో కాని,...అమ్మ...వింటూన్న కొద్దీ కళ్ళనీళ్ళ పర్యంతమై:

'ఎవతె అన్నా మాయచేసిందేమోనా నాయనా! ఏమిటిదారి?'-అని బావురమన బోయింది...అమాయికంగా. నాన్నా, మామయ్యా ఫక్కున నవ్వారు:

'వెర్రిపిల్లా! అదేమిటే? ... మునిగిపోయిందేమీ లేదు. ఇవన్నీ పైపెచ్చువేషాలు కాని,...కార్యంమాట చెప్పేటప్పటికల్లా...ముసిముసి నవ్వులతో, - లాంఛనం కోసం కొంచెం బెట్టుచేసి, చివరకు,-మానం అర్ధాంగీకారం అనుకోమన్నారు. వాడిమొగంకాదూ: మనపిల్ల దగ్గర జేరినతర్వాత, మూడునిమిషాలలో వంచకపోతే, బొమ్మను ఆడించినట్లు ఆడించ పోతే, అప్పుడు అను. నీ కూతురు ... సామాన్యురాలనుకున్నావా ఏం?...ఏ సినిమాలోకో పంపితే, ఈపాటికి...అదె వరూ...ఆఁ...గొహర్ అంతది అయ్యేది:'

మామయ్యమాటలకు, ...అందరూ...ఏదో ఘన కార్యంచేస్తూన్న వాళ్ళలాగా విరగబడిపోయినారు. నేను, ఇక అక్కడ నిలవకుండా, వెళ్ళిపోయి గదిలో మంచం మీద బోర్లపడుకున్నాను...

నాకు, మనసులో-కొంచెం కష్టంగా, భయంగా, సంతోషంగా, పెద్దదిగులుగా,-అదేమిటో సరిగా చెప్ప లేకుండా ఉన్నాను- తమాషాగా అనిపించింది. ఏమీ ఆలోచన పోలేదు. ఒంటికి ఉష్ణంవచ్చినట్లు...కొంచెం పులకరింతగాతోచింది: కాని, బద్ధకం లేదు. ఎండావానా లాగా, ఉండుండి పెద్దభయం: అంతలో, అదంతాపోయి తగనిసంతోషం! ఏమిటో, ఏలాఉన్నానో అప్పుడు.... వ్రాయలేను....

...అప్పటికి యింకా మూడురోజులు ఉన్నది,- నాచేత జాంబూనదతోరణం దాటించడానికి గడువు. ఇంటిల్లిపాదీ, కోలాహలంగా, వైభవంగా ... ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. నాకుమట్టుకు ... ఏమాత్రో చేది కాదు: బయటికి నలుగురిలోకి రా మనస్కరించేదికాదు. పోనీ, నేను తలదాచుకు ఉంటున్నానని ... వాళ్లు ఏమన్నా నిలువనిస్తేనా? పనిలో పనికల్పించుకుని, - ఓమారు మామయ్యా, ఓమారుఅత్తా...(సమయానికిఆవిడె కూడా ఊడిపడ్డది, నాప్రాణానికి!)... ఏదోచిలిపిమాట అనో, చక్కలిగింతపెట్టో...పోనూ, రానూ....

చదువుకున్నదానవు, బుద్ధి తెలిసినదానవు.... అంతసిగ్గు ఎందుకే — నీవు ఆక్షేపిస్తావేమో? అది అంతా సిగ్గుకాదు: నాసంతోషం వాళ్లుచూసి,... మరీ పరిహాసంచేస్తారేమోనని,...సగం అభినయం అందులో! లేనిసిగ్గయినా తెప్పించుకుని ... పడకపోతే, ఇదెక్కడి చిత్రాంగి అని అమ్మలక్కలు అందరూ ముక్కునవ్రేలు వేసుకుంటారుకదూ, మరి?...

ఆవేళ...

ఇంకా, కనుచీకటిఉండగానే,... నిదురమబ్బు వదలకముందే, బలవంతాన నన్ను మేల్కొలిపి,— తలంటిపోశారు. దేవకాంచనంచాయ ఫ్రానాసిల్కుచీరె- (మా నాన్న కొత్తగాకొన్నది)... కట్టుకుని, జరీసేసువేసి కట్టుకున్న కసీ పీపట్టురవిక...(అక్కడకు వచ్చినప్పుడు నీకు చూపించలా?— అదీ...)...తొడుక్కున్నాను. కుంకుమపెట్టుకుందామని అద్దంముందర నిలుచునేటప్పటికి... ఎంత ముద్దొస్తూన్నాననుకున్నావు?...పెదవులూ, కళ్లు, మొగమంతాకూడా... కలకలానవ్వుతూన్నట్లు అనిపించింది! నాకే ఆశ్చర్యంవేసింది ... ఆలా మారిపోవడంచూసి!

తలచిక్కుతీసుకుని... వదూలుగా ... అయిదు పాయలజడ అల్లుకుని,...ఎవరూచూడకుండా ... మా చిన్నతమ్ముడ్ని బెల్లించి, వాడిచేత కాఫీతెప్పించుకుని తాగాను. మొదట, అమ్మను అడిగితే ... పీటలమీద నుంచిలేచేదాకా పరగడుపుతో ఉండాలన్నది. రాత్రి

కూడా అన్నం సయించలేదేమో, ... కాఫీ గ్రాగంగీ ఉండలేకపోయినాను:

తొమ్మిదిగంటలైంది: అంతవరకూ నన్ను పలుక రించినవారు ఎవరూ లేరు: అసలు, ఎవరికీ కనబడకుండా ఉండాలని,... నీలాంబరం చెట్లదగ్గిర పెకాక్కమీద, దాక్కుని కూర్చున్నాను. అప్పుడు—తలవనితలంపుగా ఏంజరిగిందో చెప్పనా?... మాఅమ్మ పిచ్చిగా గొంతు పెట్టుకుని, ఎవ మీదనో, నోట్లోనుంచి కేకలు వేస్తూంటే, ... ఏమిటో గుర్తొచ్చిందని అలా వచ్చాను. అదిప, రుంజుకుంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. నేను ఆమెనే చూస్తూ కొంచెంసేపు నిల్చుని,... నాన్న మళ్లించును గదా!... ఒట్టు! . అంతకుముందు నేను గమనించనే లేదంటే నమ్ముతావో లేదో?... తలంటిపోసుకుంటూ ఆయన ఉన్నారు, కొంచెం దూరాన!

నేను చూశాను: నన్ను ఆయన చూసేశారని నమ్మకం కలిగాకే, ఉలిక్కిపడి... పరుగెత్తుకువచ్చేసి, ఎవరికీ కనపడకుండా దాక్కున్నాను. అప్పుడుగనుక ఎవరన్నా చూసినట్లయితే, నవ్వు మొగంతో... దొంగను దొరికిపోయేదాన్నే!...

...తొమ్మిది...పది...పదకొండు...

బ్రాహ్మణులు మంత్రాలన్నీ చదివి వచ్చేటప్పటికి పొద్దుపోయింది:... నాకు, హోమం దగ్గర కూర్చున్నప్పుడు, పొగపోయి, చాలా సేపటివరకూ కళ్లు తెరవడానికి పడనే లేదు. అందువల్లకాకపోయినా, ఏమో... అన్నం బొత్తిగా సయించలేదు: భక్ష్యాలన్నా తినమని అమ్మ బ్రతిమాలినా,... నేను వాటిని నోట పెట్టనే లేదు ...

—ఇక, మావాళ్లు అందరూ నన్ను సింగారించ డానికి ... పంకం వేసుకుని...వంతులు తెగక...రావణా యుద్ధం చేశారు:

ముందు...జడవేయడం పూర్తి అయ్యేటప్పటికే— సగంపట్నం కొల్లబోయినట్లయింది: ప్రొద్దుగ్రుంకింది: తోటలోనుంచి, ఏకబారు మొగ్గగా పురమాయించి తెప్పించిన బుట్టెడు మల్లెపూలూ, జడమీద కుట్టించాలని—మా అత్తగారంతం. నేను వద్దంటే వస్తున్నాను: మాటలు పడిపోయి జడవేసేటప్పటికని: ఇంకెవరు తనమాట లెక్క లేదని... కోపం, ఉగ్రోపం... వచ్చేసె!... "ఈ కాలం వాళ్ళు ఇలాగే: పసితనంనుండి: వినేనేర్పు ఉంటే కాదా?... అయినా, సిగ్గునమ్మాయంటూ ... నేను వస్తేనేకు ప్రాకులాడటం ఎందుకు? ... ఎవరియిష్టం వారిది!..."— అంటూ మా అత్తగారు సణుక్కుంటూ, బుంగ మూతి చేసుకుని, గుమ్మంలో కూర్చున్నది....

వంటింట్లో ఉన్నవారు ... సభ్యులందరూ సమ్మ తించారు: "కష్టపని అయితే బాగోలేదు అలస్యం: ఇప్పుడు పూలు: రేపు ఎప్పుడైనా పెండ్లి తలపెట్టవచ్చు నన్ను... అంతగా నీకు తలని మనసు అయితే: పైగా, కష్టపని అయితే పక్కలోనున్నవారుంటారు కూడాను: ఇవాళకు అమ్మాయి వేస్తే బిగించి అంటాము:" ... అని మా అమ్మ... అత్తను సమాధానపరుస్తూ ...గులాబీ పూవు అమాయిక... ఇకమీద చెట్టు ముడుగుతినటమాని నేను, సరదాగా...వెళ్ళి కుర్చున్నాను, అలా బొత్తిగా అందుకుని జడకు అంటించటం ప్రారంభించింది. వాలుజడ అంతా అల్లేసి, పాయలమీద జరీరిబ్బన్ బోకేట్టి... సవరకట్టు గుండుగా జడకుట్టి, మెచ్చెల ఈ పాయలలో సంపెంగలూ, గులాబీలూ గురివి, నన్నొక బొమ్మలా గా, అందరూ ఆలాగా కన్నార్పకుండా దూరదూరంగా నిలుచుని, ... తమ ప్రయోజకత్వం చూసుకుని, మురిసిపోయినారు.

అంతటితో, బ్రతికి బయటపడ్డానుకదా అని ...లేచి, మేజాముందర నిలుచుని.. ఎదుటి అద్దంలో చేతిఅద్దంలో ... ప్రతిబింబం అధారాన గులాబీలు సవ రించుకుంటూంటే గా, ఇంకో తలాయ్ వచ్చింది. ఇకిలించు కుంటూ, అ...రుద్రాక్షమాల ... (పెద్దదైతే అయిందికాని, కళ్లుమండుతూంది...)—మామ్మ ప్రత్యక్ష మైంది...

—కనుబొమలవిరాదుగా ... పతాకహస్తం బొర్లగిల అడ్డం పెట్టుకుని, నన్ను పరకాయించిచూసి.. "జడ సొంతం అయిందా?"—అని గంభీరంగా అడిగేసరికి,...అమ్మ సమాధానం చెప్పింది — అవునని.

"అయితే"—అని, ఏదో అస్పష్టంగా తనలో తాను అనుకుని,... ధోవతి కొంగుచాటునుంచి తీసి గుప్పెడు తల సామాను పట్టి చూపించి... 'ఇవిగూడా పెట్టండే! ... అంటూ, సమీపాన ఉన్న అత్తకు అందిచ్చింది.

అంటున్నదే కాని, చొరవ చేయడానికి అత్త అనుమానించి,— అమ్మగంక చూసింది. ఆవిడే ఏమీ మాటాడలేదు. అంతలో నేను కల్పించుకుని, ... "భామవేషంలాగ ఉంటాయి ... ఆ పాపట చింద్రీలూ అవీ వేసుకుంటే: నాకు అక్కర్లేదు..."అన్నాను నిర్మొగమాటంగా: "వేసుకోవాలి: వద్దనకూడదు. మనకు అచ్చివచ్చినవి: మా పుట్టింటివారి తాలూకు ఇవి: నేను వేసుకున్నాను. పంపెంటికొడుకును ... బంగారు తండ్రిని మీ నాన్నను... కన్నాను: మీ అమ్మకు వేశాను: ఏం, నిక్షేపంలాగా కాపురం చెయ్యడంలేదూ! ... చెడిపోక, చెప్పినమాట విను: పెద్దదాన్ని ... ఇంతగా అంటున్నది ... నీ మంచికే..." ఇలా అత్త ఉపక్రమించింది. నాకు తిక్కవేసుకువచ్చి బంగారుతండ్రీ అక్కర లేదు, ...నీ పాపటచింద్రీలూ వద్దు"—అని ధూకుడుగా, నిష్కర్షగా అనేసరికి, ఆవిడే: 'అఁ...అఁ...ఎంత పోతరమే! మీ బుద్ధులూమీరూను!... పిల్లాపీచూ లేకండా, ఎల్లకాలం ముసిడితో కులుకుతూ ...'ఇక మతక పనస లోకి దిగి... వెనక్కి తిరిగింది. ఆమెను ఉడికిలించాలని,... "మక్కువ తీరకపోతే ... నీవు వేసుకో..." అని విసిరాను. అమ్మా వాళ్లందరూ ఒగ్గరగా, విరగబడి నవ్వారు...

వెళ్లిపోతూన్న వృద్ధావతారం రిప్పునమళ్లీ... 'ఏమన్నావూ?...నీ మహావైభవంలో, చిన్నా పెద్దా తారతమ్యం తెలిసేటట్టుఉండా? ... నేను వేసుకోవాలీ... మీలాగా అనుకున్నావేం? — అమహారాజు ఉన్నన్నాళ్లూ...బతిమాలి, ఎంతో ముచ్చటపడి వేయించే వారు! నిర్భాగ్యురాలిని కాబట్టి, ఆయన వెళ్లిపోయినా పోయ్యా...' ఇలా, చింతశ్రుతిలో, మా అత్త పుటకలకు పోయిన తాతను తలచుకుని,...నేడో రేపో, పూర్ణ యాత్రా స్పెషల్‌లో ... స్వర్గానికి ప్రయాణం కట్టబోతూన్న ... (వాళ్లమ్మ కడుపుచలువలు ... ఇంతటిలో అంతపని జరిగేటట్టు తోచడంలేదు కాని, మా అమ్మ వగలమారివిచారం అభినయించి, నిష్క్రమించింది.

ఆవిడను ఇంకా నామీద కసిగానేఉన్నది ... చెప్పినట్టు అలంకరించుకోలేదని: అయినా, మించిపోయింది ఏమిలే?...బంగారు తండ్రిని ఎత్తాలని మనకు పుట్టినప్పుడు,...మా అమ్మను అడిగి, ఒకమారు అవన్నీ తలలో అలంకరించుకుంటాన!...ఏమో, వాటిలో ఎంత మహాత్మ్యం ఉన్నదో?...ఏమంటావు?...

...నీళ్లుపోసుకున్నాను...(తప్పుగా అర్థంచేసుకోకేం)...వంటిమీద: ఉన్న నగలు తీసేసి, ముత్యాల లోలకులూ, హారం, గాజులూ...అలంకరించుకుని, దంతంచాయ ఉల్లిచీర కట్టుకుని, బాడీమీద గులాబీ సిల్కుగాజ్ జంపర్ వేసుకున్నాను అద్దం ముందు నిలుచుందుమకదా,...కదలబుద్ధి పుట్టించికాదు. ఎంత,... ఎంత అందంగా ఉన్నాననుకున్నావు, అప్పుడు?

మేడమీద ... రణగొణధ్వనిగా ఉన్నది: ఏం చేస్తున్నారో తెలుసును. అలంకరణ శాఖాధ్యక్షురాలు— అత్త, మధ్యాహ్నంనుంచీ ఉమేజువారీ చలాయిస్తూ, ఎన్నిపందలసార్లు మేడమెట్లు ఎక్కిదిగిందో...చెప్పలేను. ఆవిడ సంబరం చూస్తే ... (అనగూడదుకాని...)... బాలవైధవ్యంమూలాన, తీరనికోర్కలన్నీ... ఆనాడు మానసికంగా హాయితో అనుభవిస్తున్నదా...అనిపించింది!

—తొంగిచూడాలని బులబాటంవేసి, ఎవరూ చూడకుండా,... మేడమీదకు వెళ్లాను. గదితలుపులు అన్నీ వేసుకుని లోపల వాళ్లందరూ గూడుపుఠాణీ చేస్తున్నారు. లాభంలేక తిరిగివచ్చేశాను: మొదట, ఏదో వంక పెట్టి తలుపు పిలుద్దామనుకున్నాను కాని,... గుండె దడదడలాడింది...

చీకటిపడుతూండగా...భోజనం చేశాను: 'వ్యవధి లేదు...త్వరగా తేలాలి...'అంటూ, నాన్న అందరినీ తొందర పెడుతున్నాడు. అమ్మ నన్ను చెయ్యిపట్టుకు తీసుకువచ్చి...పావడిలో, ఆయనసరసను కూర్చో

బెట్టించి. బ్రాహ్మణుల గొంతులన్నీ ... ఏకస్థాయిని మోగిపోయినవి.

లేచి... వెళ్ళి ...చుట్టుగోరంచు ఉప్పాడ చీర కట్టుకుని, తిరిగివచ్చి కూర్చున్నాను...పురోహితుడు చెప్పిన ప్రకారం. ఈమారు...ఇంకో సత్తయిగువ ఆసలాతో...పురోహితుడు నాచేతికి తాంబూలాలుం పెట్టినపళ్లెం అందిచ్చాడు...

వారు,...మావారు...ఎడమచేతితో నన్ను పాణిలోకి తీసుకున్నారు! ఇది...సంప్రదాయమటకాబోలు! ముందు జరగబోయేపని... జేనని ఈ నాంజసగం ధర్మాల ఎమను ప్రదర్శిస్తేనేకాని...శాస్త్రం ఒప్పుకోదేం?...న్యాయం!

నీకు ఈకలాపమంతా...కొత్త అని కాదు — ఇంత విపులంగా వ్రాయడం. అప్పుడు నీవు ఏమను కున్నావో నాకు తెలియదు—నీవు ఎన్నడూ చెప్ప లేదు కాబట్టి. కాని మనపిల్లలన్నా...ఈతంచనం పడకుండా...!—పెద్ద కబుర్లుచెపుతున్నానని నక్కి రించబోకు. బోనులో చిక్కినట్లు అసహాయురాలినై...ఏం చేయలేకపోయినాను. ముందుగానే...ఇలాంటి సంగతి అని తెలిసి ఉంటేనా...?—సరి, ఇంకెందుకనుకోవడానికి... ఏంచేస్తాములే...

పునస్సంధానాన్ని ..... చిన్నవీథినాటకంగ్రింద తయారుచేయడం...ఆర్షమర్యాద అయితే...ఢక్!... ఆశీర్వచనాక్షతలజడి జలియగానే ముత్తైదువలు తా మమ్మల్ని కమ్మేసి... మేడమీదకు తీసుకువెళ్లింది. పాన్పుమీద అభిముఖంగా కూర్చోబెట్టి, గంధం పూయించి, ఎంగిలి పరమాన్నం త్రాగించి...(నేను త్రాగి నట్లు నటించాను కాని, నిజంగా త్రాగాననుకున్నావా ఏం?)...ఫలప్రదానాలు కాజేసి, మబ్బుపింజెలులాగా ఎక్కడివారక్కడ మాయమైనారు...

మరి పదినిమిషా ...పావుగంటకు...గదితలుపు బయట గొళ్లెం బిగించినట్టు శబ్దం -

...నేను తలవంచుకునే......అలా కొంచెంసేపు మంచంమీద కూర్చున్నాను: ఆయన నాపక్కమాస్తు న్నారేమోనని...సిగ్గు. ఆయనకు నామీదకోపంవచ్చిందేమో ఏవైనా మనసులో కోరిక:

నెమ్మదిగా తలఎత్తి...సిగ్గుపడుతూనే...తం కంముకుని, ఇలా రెండు మూడు సార్లు చూశాను: ఆయన గదిలోకి చేరగిలబడి...ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టు ఉన్నారు. నేను గిరుకున వని నిలబడున్నారు - బొంకవ్రేలితో తివాసీ నెమ్మదిగా రాస్తూ. నాకేమి అయినా సరేం కం గా సగర్వంగా వస్తే వాలు కన్నుల నుంచి పడి పోతూ...ఇకనెన్నడ నిలబడున్నారు. నేను ఉన్నచోటునే కదలకుండా ఉన్నాను:

ననకున్న తిరిగి వస్తారేమో అనుకున్నాను: కాని ఆయన కదులలేదు, మొదలలేదు...

జల్లెమీద గరగరకాల పడ్లలో...ఆశంగా అను ష్టుబ్బ ఘోషారాలు - ("...ఆ"......అ త్తినని...) - నోరూరించనని. ఓ సరి అని చేసుకుంటూ, సద్దు చేయకుండా...అక్కడనుండి, కాలు సడలి, మంచి నీళ్ళు త్రాగి...కొంచెం తక్కువగా...నా ఒళ్ళు దొం తరగా చేసుకున్నాను...

ఇదినీతిగా ఫుటూవి చేయటం బాగుంది... ఏం చేస్తున్నారో, ఏమి...ఏమనుకుంటున్నారో కాని ఆయన మాత్రం...నిలబడేఉన్నారు: ఏమిటో అని తే మం అని...నేను పక్కచోటికి దగ్గరకు వచ్చాను

కన్నుల...బయట గట్టిగా ఉన్నది: సూర్యుడికన్నా...నాకే గుండె మళ్లీ సమయంలో నా గొంతు ధ్వని పుట్టించలేకాదు: అయినా నేమాత్రం...

ఆయన అక్కడనుంచి కదిలారు. ఏంచేస్తారో చూద్దామని...పక్కకు తిరిగి నాటకంచేసుకున్నాను. అనుకున్నాను...నాదగ్గరకు వస్తారేమో ... భుజంమీద చెయివేసి పలుకరిస్తారేమో, ... ఇంకా...ఏమో ...

మళ్లీ నవ్వొచ్చేసే, పంతము పట్టినట్లు నాకింకా అయినా మాటాడకుండా బల్లదగ్గరకు వెళ్ళి పుస్తకం, ఏదో తదేకదీక్షతో వ్రాసుకోవడం ఆరంభించారు:

చెప్పద్దూ...నాకు కొంచెం చిరాకూ, కోపమూ వచ్చినవి. నేను...గదిలో ఉన్నాననన్న స్పృహా అయినా

లేకపోయె! సుమంగలు లందరూ ఆశీర్వదించి.... ఒంటరిగా మమ్మల్ని వదిలి వెళ్లింది...ఇలా దాగుడు మూతలాడుకుంటూ...ఒకరికొకరు వైదొలగి పచార్లు చేయడానికా?...ఒకవేళ కాళిదాసు సోదరుడేమో అనుకుందామా అంటే? ఊహుఁ...

నేను మనసులో యింత సంజాటన పడుతూన్నా ఆయనకు చీమకుట్టినట్లైనా తోచలేదు. శాస్త్రానే ఉన్నారు...బ్రహ్మవ్రాత! - పగలల్లా బారనేశాను... దీపం పెట్టరాదని చేయాలి...అన్నట్టు! ఇప్పుడు ఏమంత ముంచుకు పోయిందని, ఏం మునిగిపోతుందని.... ఆ వ్రాత?

బాగా కోపంవచ్చి ... క్రిందికి వెళ్లిపోదామను కున్నాను: కాని, బయట కిటికీకంతలగుండా చూసి పుణ్యం సంపాదించుకునేందుకు కాచుకున్న మూక ... తలుపుతీస్తారా? అయినా, వెళ్లి వాళ్లలో పడటంకన్న ... గదిచెంతనే మంచిది అనుకున్నాను...

ఉద్వేగంతో, వెన్నెలతో కాగితం మీద గీతలు గీస్తున్నట్టు బరికి,... దాన్ని విసిరివేసి, ... ఈల వేస్తూ, — నాతపఃఫలను ...పూర్ణచంద్రుని చోటునుంచి కదిలి, మళ్లా కిటికీని ఆశ్రయించింది.

నేను తాపీగా...బల్లదగ్గరకు వెళ్లి, కాగితం అందు కున్నాను. ఆయన, అజంతా పద్ధతిలో — (ఇప్పుడు, అయినవాళ్లకూ ... కానివాళ్లకూ అదే కామోదమో మోజు) ఒకచక్కని పిల్లబొమ్మ ... ఎంత అందంగా వేశా రనుకున్నావు! ఆకాగితం దాచేశానులే, ... ఈమారు ఎప్పుడన్నా వచ్చినప్పుడు చూస్దువు కానిలే.

...ఆ బొమ్మ సరసనా... ముత్యాలలాంటి అక్షరాలతో...సగం నడచిన...యీపాట:

'ఇది మరియాదా-
నీ...వంచనలకు ఇక
బదులు తీర్చలేనా...
ఎంతజాణవైనా...నీ—కిది
మరియాదా, మరి...మాదా-

కలలోనైనా...వలచి పిలచినంతనె
పలుకనైతినా...కలవరమందితినా-
నిలుకడమాటే ఎరుగని...నీమాయలు

—పూర్తిగా ఆలోచించడానికి కాబోలు... మళ్లా వెన్నెలలోకి వెళ్లింది! ఇన్ని అందాలవగలు తెలిసిన వారేనా, మరి...బయట వెన్నెల కాస్తూన్నా, పక్క గదిని అడవిచేసేస్తున్నారు?...అనిపించింది.

ఒక్కమారుగా లైటు స్విచాఫ్ చేశాను ... ఇప్పు డన్నా వెన్నెలఎక్కడో, ... నేను ఎక్కడో తేలాలి ... అని.

కాని, నేతలేందుకు...ఆయన కదిలితేనా, తెలివి తెచ్చుకుంటేనా?

కొంచెం మెసిలారు: నేనుధైర్యంచేసి, - (స్వయం దౌత్యమేననుకో,... మరి ఏంచేయను?— 'కాంతుడు సిబ్బితికాడై కాంతయునట్లైన ఎట్లుకాపురమింకన్?')- 'మంచినీళ్లు కావాలా?' ...అన్నాను నెమ్మదిగా, విన యంగా... ప్రాతఆచారాన్ని అనుసరించి: మరి, క్రొత్త పోకడలూ, అలంకరణములూ పనిచేయనప్పుడు ... గత్యంతరం?

'కావలి'... అన్నారు, నావంక చూడ కుండానే:

అందిచ్చేటప్పుడు పరాకున—(నిజంగా చేయా లని చేయలేదుసుమా...)— ఆయనచేతివేళ్లు నాచేతికి తగిలి, కళ్లు ఝల్లుమన్నాయి...

ఆయన ఏమనుకున్నారో ఏమో — నావంక ఏలా చూశారనుకున్నావు? పరవశనైపోయినాను! ఫర వాలేదు!... ఇక కౌగిలిలోకి తీసుకుంటారుగదా... అమ్మ! ..

ఊహుఁ...! అరాతిసుందె కరిగితేనా? ఎందుకో అంతనిగ్రహం... ఋషులనుగూడా మించిపోయి?

'కూర్చో...'

ఆయనకూర్చుని...పక్కకుర్చీ చూపించారు: నేను చొరవచేసి...ఆయనకుర్చీ చేతిమీదనే కూర్చున్నాను.

'వెన్నెల ఎంత అందంగా...ఉన్నదో...'

—ఏం సమాధానం చెప్పను?... నాకుమటుకు కనబడటం లేదూ?

'అలా, మైమరచిపోయి, వెన్నెలలో నిలుచుంటే ఎన్ని మనోహర భావాలు వస్తాయనుకున్నావు? జీవితంలో తీయదనము చవిచూడానికి...'

—నా మనసు అప్పటికెంతగా ఉద్విగ్నమైందో... ఏ దేవతైనా తెలియజెప్పగలదా...

'...మానసిక అనుభవాలతో స్నేహం చేసుకుని కాలం వ్యర్థపుచ్చుకుంటావా...'

ఇప్పుడు...నేను చేస్తున్నది...ఏమిటో?

'...సామాన్య నాస్తిక భోగాలకు ఏమిటే... ఆ రాదుపకారకములే కాని...'

ఈ ధోరణి వింటూన్నకొద్దీ నాకు మతిపోతూన్నట్టుండేది: అరసికుడికి ఇంతెప్పుడు కబుర్లు ఎందుకూ —ఉట్టికెక్కలేనమ్మ సామెతగా?

లేకపోతే, అంతా గడుసుదనమా...నాచేత బ్రతిమాలించుకోవాలా? నేను లొంగుతానని?...నాకు మాత్రం చాతుర్యం, జాణతనం లేవూ?

భావకవిత్వ సిద్ధాంతాలన్నీ...ఎంతసేపు చెప్పారో,...నేను, అవును-కాదు అనకుండా, శిల్పం చెక్కిన రాయిలాగా...వింటూ, మధ్యమధ్య కొంటెతనాన్ని, మేజామీద పూలు చల్లుతూంచి, ఆయనమీద రేకలు చిమ్ముతూ,...ఎప్పుడో తెలియకుండానే, భుజంమీద వ్రాలి...నిద్రపోయినాను. ఆమానవుడు, పాపం!... వెనుక పెళ్లికూతురులాగా...తెల్లవార్లూ నాకు ఆసరాగా, అలాకూర్చునే ఉన్నారనుకుంటాను...

—బయట ఎవరో దడదడమని తలుపు ఊగించేసరికి, ఉలికిపడి మేలుకుని, క్రిందకు జారి నిలుచుని, పైటసరిజేసుకుని, ... మబ్బుతీరేందుకు చెంగుతో కళ్లు తుడుచుకున్నాను.

మళ్లా...తలుపు చప్పుడైంది. తీయనా-వద్దా?... ఇట్టే, కిటికీవైపు చూతునుగదా...తూరుపు తెలవారుతూన్నది!

వెళుతూన్నానని చెప్దామని నోటిదాకా వచ్చి,...అంతలో సిగ్గుపడి, తలవంచుకుని, ఆయన చూసేటట్టు...ప్రణయావతిలాగా తలవూగించాను.

చెయిజాచి...నా చెయి పట్టుకోబోయినారనుకుంటాను...లేకపోతే, బద్ధకంగా ఒళ్లు విరుచుకుంటే నేను అలా అర్థంచేసుకున్నానో?...ఏమైతేనేం, ఆ సన్నివేశానుభూతి సాఫల్యం చేసుకునేందుకు అవకాశం లేకుండానే...వెళ్లి, తలుపుతీసుకు బయటపడ్డాను...

క్రిందకు పోతినిగదా,...అక్కడ... ముసలి-పడుచు నిద్రకూడా లేకుండా,...స్త్రీ గణమంతా నన్ను కమ్మేసి, ఎన్ని లిఖితాలు చేస్తారనుకుంటావు? ప్రత్యేక పరిశీలనం మొదలుపెట్టి, కనుగొనని సౌకుమార్యవిలాసానికి ఆశ్చర్యపడుతూ, అవస్థలు తీసి, మీమాంసచేస్తూ...నన్ను కట్టించారు-ఏంజరిగిందో?... ఏమీ జరుగకపోతే ఎందుచేత ...చెప్పమని? ఇంత కన్న అన్యాయం ఎక్కడైనా ఉన్నదా అన్నట్లు?

నోటిమాటలు రాలుతాయేమోనన్నంత జాగ్రత్తతో, పెదవికదల్పకుండా...ఊరుకున్నాను. కాని, కథలల్లేవారికి...విసుగూ విరామం ఉంటేనా? అందరూ మూలమూలలజేరి, అల్లుడు రాత్రి సరిగా ఉండలేదని...గుసగుసలు ప్రారంభించారు. అత్త... నాకంత చాలా జాలితో, అనురాగంతో సూచించింది: బావగారమ్మాయేమో, దగ్గరకు తీసి సమాధానపరిచింది,... నాతోపాటు నాభర్త దృష్టానికి విభాగపడి-సాక్ష్యం చేసుకోవాలని...ఆమె కోరిక అనుకుంటాను. నేను తోచక లేను. ఎవ్వరికీ అవకాశం ఇవ్వలేదు...

* * * *

రెండో నాడు:

పగలంతా...ఏమీ విశేషము లేకుండా, మామూలుగానే గడచిపోయింది. ఆయన నాకు...కంటికి కనబడనేలేదు. పసిపిల్లలు కూర్చున్నచోటునుంచి కదలనేలేదులే! పైగా రాత్రి నిద్ర చాలనందువల్ల, భోజనంకాగానే...సాయంకాలందాకా నిద్రపోయినా ఇంకా బద్ధకము వదలనేలేదు;

చీకటి పూర్తిగా పడకముందే...క్రిందటిరోజు కన్నా...ఇంకా ఎక్కువ అందంగా అలంకరించుకున్నాను

జాజిపూలతో డైమన్ జడవేసుకని...చంపక మాల కత్తెరదొంతర అర్ధచంద్రుడులా...అమర్చుకున్నాను. అన్నీ రవలసొమ్ములే...పెట్టుకున్నవి! ఏలా ఉన్నాననుకున్నావు!...నీవు చూసినట్లయితే,...నిన్ను మగవాణ్ణిగా చేసినందుకు బ్రహ్మను చెరిగేసి,...కొరుక్కుతిందామని కలియబడకపోయినావూ?

ఏం లాభం? ... అన్నిలక్షణాలూ ఉన్నాయి కాని... అల్లుడి నోట శని... వదలలేదు. ...

చీకటిపడి, దీపాలవెలుగున క్రమంగా ముదిరిపోయింది. ... ముత్తైదువలందరూ ... ద్వితీయ విఘ్నం కాకుండా హాజరై ఫల ప్రదానాలు తన్నుకుని, జారిపోయినారు. వయసుకత్తెలు ... వర్షియాంసినుల చాటు చూసుకుని,...మనసులో ... తీరనికోర్కెలన్నీ ... వరుసపాటలలో చిసురించుకొని... పులకరించి, ... మమ్మల్ని ఎలాగైతేనేం చివరకు...దయ తలచి ... ఒంటరిగా వదిలిపెట్టారు. మాఘలేషు కదా చన...అని కృష్ణుకు మొరాయించినట్లు, గుర్రం గుడ్డిదైతే మాత్రం... దాణాచెల్లదానికేం?

నాకు ఆనాడంతా మనసుసరిగా లేనేలేదు. పవలు కనుమూసినప్పుడుకూడా కలలూ కలవరింతలతో ...తేలిపోయినాను: అంతావింతగా ఉన్నది ... అనుభవంలేని ఈనూతనానుభవం:

"ఎక్కడికోయ్... నాయనా"...అని గుమ్మానికి అడ్డం తప్పుకుంటూ, అత్త ఆయన్ని అడిగింది ... తలుపులు దగ్గరగాలాగే ప్రయత్నం విధిలేక విరమిస్తూ..

ఆయన మూగనోముపట్టినవాడిలాగా జవాబు చెప్పకుండా,... చుట్టూనిలబడినవాళ్లను చూసుకుని... చక్కాబోయినారు. అంతకుముందు నవ్వుతూ తుళ్లుతూ రాచకార్యములు చేస్తూన్న మావాళ్లందరూ చోద్యపడి ...తెల్లబోయినారు. అందరూవచ్చి మాగదిగుమ్మం దగ్గర మూగారు: కాని, నన్ను ఎవరూ పలుకరించరు: ఒకరితో ఒకరైనా మాటాడుకోరు. ఆనిశ్శబ్దం పది నిమిషాలు ... భరించలేకపోయినాను.

లేచి మెల్లిగా...తలవంచుకుని, సిగ్గుతో... కోపంతో...అమితవ్యథతో...గుమ్మం దగ్గరకు వచ్చి మనసుకుదుటపరచుకుని నవ్వుతూ ఏదోవేళాకోళం విసురుతో...సంభాషణ ప్రారంభంచేసి...నాస్థితి వాళ్లు మరచిపోయేటట్లు చేయాలని యత్నించాను.

కాని వేసిన ఎత్తు పారకపోగా...బెడిసికొట్టింది. మా అత్త పరిహాసపు గిష్ఠురంతో: 'ఆఅమాయకుడికి ఈ చిత్రాంగి ఏదో మంత్రించిందమ్మా; బెదిరి చూడగానే పరుగెత్తుకు పోతున్నాడు...'. అనేసింది. ఆవిడ... నవ్వులాటకుఅన్నా...వజ్రాఘాతంలా అరుంతుదమైంది. మంత్రించకలిగిన శక్తే కనుక నావద్ద ఉంటే...నాకను జాడల్లో మెలగకుండా...ఆయన్ను ఆలా తప్పించుకు పోనిచ్చేదాన్నా? నామనసులో కల్లోలం ... వాళ్లకు ఏలా అభివ్యక్తమౌతుంది?

'నీకూడా కావాలా ఏం...ఆమంత్రం?' అని మాటకు మాటగా అనక తప్పిందికాదు. ఊరుకుంటే వాళ్లుకూడా నాతోపాటు దిగులుపడతారేమోననిపించింది. నేను నవ్వుతెచ్చిపెట్టుకుని...వాళ్లందరినీ నవ్వించాను

నవ్వుకుంటూ నవ్వుకుంటూన్న వాళ్లమందరమూ గప్పన ఆగిపోయి ఒక్కసారిగా లేచి నిలుచున్నాము. నేను అమ్మచాటుకు తప్పుకున్నాను. మెట్లమీద పదధ్వని...ఆయన వస్తున్నారు. వీళ్లందరూ......ఎంత అపోహపడి వృథాగా (మనసులోనే అనుకో) ఆడిపోసుకున్నారు! ఎందుకోసం క్రిందికి వెళ్లారో? – నన్ను వదిలి పోవడానికి...ఆయనకు మక్కువలేకనా? ఎంత బింకానికిపోయినా...ఉండగలరా విడిచి?...ఎవరికోసం వస్తారు?

వచ్చింది...ఆయనకాదు నాన్న!

వెనుకనుంచి వస్తున్నారేమోననుకున్నాను. లేక నాన్న పైకి వెళ్లాడుకదా అని, తాముకూడా అప్పుడే రావడానికి బిడియపడి...కొంచెం ఆగారేమో?

నాన్న మా అందరికంకా సిగ్గుగా చూసి తనలో తాను... ఎవరినీ ఉద్దేశించకుండా - 'కొరిచేసాను! ఊరుకుంటూన్న కొద్దీ మరీ పెద్దదవుతోంది ఆవేశమే నాకు' అని కొంచెం ధూకుడుగా... సణుక్కున్నారు. ఎవరికి విషయమేమిటో బోధపడక పోయినా ఏదో జరిగిందని భయపడి... ప్రాణాలు బిగబట్టుకొన్నట్టు చూస్తూ... నాకు మాత్రం వణుకు పుట్టుకొచ్చింది—అపరాధమేమి చేశానని...

'అతను... ఏంచేస్తున్నాడు, - ఇంటికి ముందు గదికి వచ్చాడా..., అని అత్త ధైర్యంచేసి అడిగింది. నాన్న కోపాలూ తాపాలూ... అవి పోయినట్టు పనిచేయవు తే అసలు...

నాన్న... గద్గద ధ్వనిలో 'ఎవరో... సరస్వతీ అమ్మాయి... భరతాభినయం చేస్తుందట... క్రాస్ పాలెస్‌లో, అక్కడికి దయచేశాడు...' అన్నారు.

అత్తా, అమ్మా... యేమవుతుందో... నిశ్చేష్టలై పోయినారు!

'అదేమిటి,... ఇవ్వాళే వెళ్లాలా? ... మా బాగుంది!...' — అని భావ్య - ఉపోద్ఘాతం మొదలు పెట్టింది... అత్త.

'అవునమ్మా! ఆయన, మరి, నీలాగా నాలాగా అనుకున్నావేం?— కవి,... అందులో బాగామదిరిన భావకవి. ఇక, ఇల్లూవాకిలీ, పెళ్లాన్నీ కని పెట్టుకుకూర్చునేఅంత అవసరంఏంవచ్చింది? ఆవన్నీ ... నాలాటి ప్రాకృతులకి! వాళ్లు మహానుభావులు!... మేఘాలరథం దారినితప్ప ... కటికినేలననడవరు: చుక్కలకన్నులను తప్ప... ఇంకొకరిని కన్నెత్తిచూడరు:కోవెలను తప్ప... పలుకరించరు; అక్కడ, శుభమంటూ కళాజలసా జరుగుతూంటే,... మదరాస్‌నుంచి వాలిన నవమోహిని అభినయం చేయబోతూంటే... ఇంటిదగ్గర ఉండమంటావా? బలేదానవు!...'

—నాన్నలోకూడా. గడుసుదనంతోపాటు... ఇంతకవిత్వం ఉన్నదని... ఇదివరకు ఎన్నడూ అనుకోలేదు నేను. విన్నకొద్దీ, ఆయనమాటలకు ఆశ్చర్యం, నాకు అనుగతం చేసుకొన్నప్పుడు దిగులూ... కలిగినవి:

'పోని, వెళ్లినాను కాలానాకోటికిని చెప్పి వెళ్లవచ్చునుగా?... ఎందుకు వెళ్లాడో తెలియదాయెను... ఏమైనాడో...'

—అమ్మ మాటలకు ఉగ్రుడై... నాన్న:

'ఉహు: మీకేమిటికి చెప్పాలి? దర్జాకు లోపం కాదూ? మిమ్మల్ని అడిగి ... అనుమతి పుచ్చుకు వెళ్ళడానికి... ఏమంతఅవసరం... ఆయనకి?... మీకు తెలియచెప్పడానికి... అన్నింటికీ, నాకున్న యిచ్చుకున్న సంతానాన్ని ... నేను ఉన్నానుగా!'—అని అనేసి... వెనక్కి తిరిగి ప్రక్కకు వెళ్లిపోయినారు...

నాకు... తల గిర్రున తిరిగిపోయింది:- ఒక్కసారి కొన్ని, అలా తిరిగివచ్చి... గదిలో మంచంమీద తలగడలో కళ్ళుమూసుకొని బోర్లపడుకున్నాను. కన్నులతో ఉరవడిచూసి— ఎక్కడికో ఏగిరిపోతున్నాననుకుంది కాబోలు — అత్త దగ్గరగా వచ్చి... తలనిమురుతూ, సమాశ్వసించే సాన్నిధ్యంలో... 'పిచ్చితల్లీ!...'— అన్నది అనతేపి సంభాషణగా:

నవ్వుముఖం చూపించి— 'ఏంలేదు, అత్తా,... ప్రొద్దుపోతున్నది కాదూ, నిద్ర వస్తూంది...'— అని ప్రసన్నంగా చెప్పేసరికి, ఆమె సంకోచించకుండా వెళ్లిపోయింది:

అందులో అభినయంవినిపించేదు. అప్పుడు భావనానుసృష్టి, చెదను ... ఖాళీ అద్దంలాగా ఉండిపోయింది. ద్వంద్వగతులు సాక్షాత్కారసమాధియోగం... సంక్రమించినదనుకుంటాను... సమానప్రతిపత్తి మూలకంగా! ఆలోచనలు ఏమైనా ఉండటానికి... మనసు అనేదే ఒకటిఉన్నదని... మరచిపోయినాను కాదూ...

—ఎప్పుడు నిదురపట్టిందో తెలియదు. ఆయన నామంచందగ్గరకు వచ్చి, చెక్కిలిమీద చెయివేసి, వంగి ముద్దిడుకోబోయి...!—కలో...నిజమో...తెలియదు. చూచినంతవ్యక్తితనో ... అనుభవించినట్లు అయింది: కాని. మెలకువరాలేదు.

...ఎండఎక్కిన తర్వాత...కనులు తెరిపిరిపడ్డవి. ఎన్నడూలేనిది...ఎందుచేతనో అంతసేపు నిద్రపోయినాను...

ఎదురుగా...గుమ్మం, ఓరవాకిలిగా అగుపించింది. లోపల ఒక్కరైనా...ఎవరు బంధించుతారు?

నిలువటద్దం వారనూ, సోఫామీద...ఒత్తిగిలి—ఆయన పడుకుని ఉన్నారు. పక్కన,...సగమ్ క్రిందకు జారి, చిందరవందరగా పడివున్న ఉత్తరీయం...

ఇంకా కలయేనేమో?...అయితే, మరి...నిజం ...ఏది?—అనిపించింది.

పడిపోయిన పర్సును, ఆయనకు కదలిక కలుగకుండా...దిండ్లచాటున పెట్టి, శుభ శకునముతో,... (రాత్రి ఆయనసాన్నిధ్యానికైనా నోచుకోలేదుకా మరి...) — నిద్రమేల్కాంచిన ఉత్సాహ విభ్రమంతో ...క్రిందకు చెంగున వచ్చేశాను.

*   *   *   *

—ఆ...మరునాడు:

పవలు...దాని అమ్మకడుపు చలువను...దానంతట అదే గడచిపోయింది...నా ప్రమేయమేమి లేకుండానే.

భోజనంముందు నాన్న - ఆయనా...సరదాగా కబుర్లు చెప్పుకోవడం—లోపలి సావడిలోకి మాకు వినిపించింది. నాన్న ఆయనమాటలు వింటూ...ఆప్యాయనంగా నవ్వుతున్నాడు. అవును: ఈ మగవాళ్లందరూ...ఇదే మచ్చు!

"...నీవు ఎరుగవోయ్ ... నగరాజకుమారి అని అఖండురాలు: ఛత్రపురిజావళీలన్నీ ... సుబ్బారావు... దానిమీద చెప్పినవే! భరతవిద్యలో మంచి నిధి. మనిషి ... అంతరూపసి కాదు కాని..."

...అంటూ, నాన్న తనచిన్నతనపు ముచ్చటలు అల్లుడితో చెపుతున్నాడు. ఆయన తందానా అంటూ తన స్వవిషయం...ప్రజ్ఞ ... నివేదించుకుంటున్నారు: మధ్యమధ్య...ఇద్దరూ ఏక శ్రుతిలో నవ్వుకుంటున్నారు. ఏం అన్యోన్యం!...ఎంత ఐకమత్యం! ... ఎంతచెడ్డా జామాత విష్ణుసముడాయెను....

...తరువాత, ఏముందీ-...మళ్లా ఎప్పటిపాటే:

...శయ్యాగృహంలో ... రాత్రివేళ ... సవివహితరః... సాచైవాస్మి ... తథాపి...మామయ్య గీర్వాణం నాకుకూడా పట్టినట్లుంది—ఏమీ అనుకోమోకేం?

ఇకమీదటి కథమాత్రం ... కొత్తసొబగుతో, రమ్యవైఖరిని ... మొదలైంది:

"తధిగణతోం..."... అని పరమకొంటెగా... నేను మంగళాచరణం చేశాను... ఆయనకు అందుబాటుగా నిలుచుని...నవ్వుతూ... త్రిభంగిగా...

సోఫాలో, కాలుజాచుకుని ... వాలి, సిగరెట్ ముట్టించినవారల్లా ... రింగులురింగులుగా పొగవదులుతూ,. కాంతుమెరిసిపోయే చూపులతో నన్ను కరగించివేస్తూ ... మోచేయానుకుని...లేచి: ... 'అభినయించబోతున్నావా ... ఏం?'...అన్నారు.

'...ఆనందించడానికి ... మీరు ఉన్నారు కాదూ...?'—నా జవాబులో...ఏమన్నా తొణికిందనుకున్నావా ఏం? ఈవిపరీతం ... మాఅమ్మలాటిది వింటే, కులపాలికలకు తగదని గర్హిస్తుంది కాని,—పెనిమిటి దగ్గర సిగ్గుపడవలసిన అవసరం...నాకేమీ కనిపించలేదు...

'మరి...బహుమానం?'

...అమ్మనోయ్! ఈమాట ఎంతజాలిగా అన్నారనుకున్నావు. అమాయకుడని అనుకుని...ఎంత పొరబడ్డాను! నామీద ప్రేమలేదనుకుని... ఎంతపరితాపపడినాను...అంతకు ముందు?

బహుమానం...ఏదో, నాకన్న ముందుగానే గ్రహించిన మనస్సు,...నన్ను ముందరికి తోసేసింది: పెదవి...కంపించిపోయింది—ప్రప్రథమాన మర్యాద తనకు జరుగదేమోననే ఆతురతతో...

జాచినకాలితో వడివేసి...దగ్గరకు లాక్కున్నారు. తామరతూడులా...అవశనై ...పరవశిల్లి... ఆయనసరసను...మీదకు వాలిపోయినాను:

కౌగలించుకోబోతున్నారు! ...అంతలో, అంతకుముందు నన్ను ఆవహించిన అలసత్వం...మంచు

లాగా విరిసిపోయింది. అప్పుడే, ఆయనకౌగలిలో... చిక్కుడమే? అదీగాక, ఇన్నాళ్ళనుంచీ నన్నుగికురించిన వెన్నెలకు...నావిజయ ప్రతాపం చూపెంచవద్దూ?... నిస్పందమైన సోఫాకు ఎందుకు...ఆ అనుభవసాక్షాత్కారం?...వెన్నెలలో తప్ప వశమైతే ... ఓడిపోయినట్లు కాదూ...

మెలికలారి ... తప్పించుకొని, దీపంవేసేసి... కిటికీదగ్గర వెన్నెలలోకి...లేడిమాదిరి రివ్వుమన్నాను. అడుగులో అడుగుగా ... ఆయన నన్ను తరుముకొని వచ్చి... (ఆహాడావిడిలో సిగరెట్ ... ఇక తన అధికారం సాగదని, తేజాన్ని ఉపసంహరించుకుని, ... అవజ్ఞను మోసుకుంటూ ఏమూలనో పడిఉండాలి:)... మెసలవీలులేకుండా ... భుజపంజరాన బంధించారు. కలసిమెలసి పోతూన్న మనసులులాగా, పరిష్వంగంలో ...నేను కరగి... ఆయన హృదయానికి హత్తుకు పోతున్నాను....

... ఉత్తర నిమేషాన ... భ్రమరకుమారుని తీయని విందు జరిగేదే!...కాని, బలీయసీ కేవల మీశ్వరాజ్ఞా...

నేను, పెనగులాడి, మోటగా విదలించుకుని, ఆ గూలనుంచి ... ఎదుటిమూలకు వెళ్లిపడి ... దీపం స్విచ్ వేసి, హైరానతో, లజ్జతో ... దూరంగా నిలుచున్నాను:

ఆయన ఇదంతా సరస విహారమే ననుకొని ... సమీపించబోయినారు. నేను తెంపుచేసుకుని "వద్దు... రావద్దు..."... అని వారించాను. ఆయనకు అర్థం కాలేదు...

భాగ్యదేవత ... వెన్నెలతీగెలతో ... నందనోద్యాన రహదారిగా నిర్మించిన సోపానపాళి.... ఒక్కమారుగా రూపరిపోయింది....

అని ఆయన అర్థంచేసుకోవాలికాని... ఎంతచనవైనా - ఎలా చెప్పడం ఆమాట?

రాత్రి అంతా ఏమనుకున్నారో...ఒంటరిగా ఎట్లా వేగించారో - ఎంతకష్టపడ్డారో...

నేను చీరచెరగు పెదవులకు చాటుచేసుకుని, కసలతో...జవాబు చెప్పాను - దగ్గరకు రాకూడదని. ఇక ఆయనవంక చూడలేక, దాసి నిలువలేక...ఇవతలకు వచ్చేశాను...

జరీచీరచెరగు ప్రత్యేకం రసభంగం చేయడానికే కాకపోతే.....మాయదానికి ఏం వేరే సబబు ఉన్నది?

*   *   *   *

చూశావా?...నీవు...ఇంత సీరియస్‌గా చదివినందుకు కన్న ఏలాగైతేనేం...కంచికెళ్లింది!

అర్థమయింది కాదూ?...నేను కాపురానికి వెళ్లానుకాని...ఇంకా కాపురం చేయలేదు అని: నాకు ఏమీ తోచలేదు: మాకురోజులూ...యుగములబరువు మోసినట్టే అనుకో...మరి ఆయన నాకు...మాకు అడ్డు ఏమి ఉన్నది?...

ఇదిగో ఇప్పుడే చెప్తున్నాను మళ్లీ ఈమారు వ్రాసే ఉత్తరంలో మిగతా ముచ్చటలన్నీ...ఇలాగే భారతంలాగా...అల్లుతానని, ఇదివి పోంగిపోవచ్చునను కొని, ఆసపెట్టుకు కూర్చుంటావేమో?... ఇక ఎక్కడి దొంగలు...అక్కడే: గప్‌చిప్...

—మీ చిట్టిబాబుకు... పుణ్యస్త్రీ త్వంపంపిన బహుమతీ అని ... ఏదిన్నిశాల్లాఇవ్వు. లేకపోతే, అదపాదడపా కొంచెం చురుకుతగలకపోతే.... మీ నాన్నగారిలాగా వినాయకుడౌతాడు. మోయలేక... రేపు... రాబోయే ఎలుకకిల్ల... కిచకిచలాడుతుంది! ఏం... అంతేకాదూ?

ఉన్నదీ లేనిదీ— కల్పించి అయినా,— (మా అన్నగారిమీద నేరాలు చెప్పడమంటే కడుపుబ్బిపోతుంది కాదూ...)— ఇంతఉత్తరమూ తిరుగు మెయిల్‌లో నీదగ్గరనుంచి రాకపోతే,— ఇక ఇంతే!—సావాసం కొట్టివేస్తాను: కాచుకో...

తప్పక వ్రాస్తావుకదూ?... ఉంటాను ఇక...

సంపూర్ణ మోహిని.

విశ్వశిల్పము

విస్సా అప్పారావు

పాశ్చాత్య దేశములందు, భౌతికశాస్త్రజ్ఞానము శాఖోపశాఖలుగా విస్తరించి, అనేకరీతుల వెం పొందుచున్నది. అందు ముఖ్యముగా పోయిన ౨౫-౩౦ సంవత్సరములలోను అద్భుతములును, ఆశ్చర్యములును అగు గొప్పవిశేషములు కనిపెట్టబడినవి. అట్టివిషయములు అనేకరీతులుగా ప్రజల కుపయోగకరము లగుచున్నవి. ఈనూతనోపయోగముల మూలకముగా ప్రపంచనాగరకతలో చిత్రమైనమార్పులు అతివేగముగా ఏర్పడుచున్నవి. సంఘముయొక్క జీవితపద్ధతి మార్పుచెందుచున్నది. జరగినమార్పులయొక్క తత్వమును సంఘములోనివారు తెలిసికొనజాలుటకు పూర్వమే క్రొత్తమార్పులు మీద పడిపోవుచున్నవి. ఇది యట్లుండ, అతిసులభముగాను, శీఘ్రముగాను శత్రువులను సంహరించుటకై ఈనూతన శాస్త్రవిజ్ఞానమును ప్రభుత్వములవారు ఎప్పటికప్పుడే ఉపయోగములోనికి తీసికొనివచ్చుచున్నారు. వీటినిబట్టి శాస్త్రజ్ఞానమువలన క్షేమముకంటె ఉపద్రవము హెచ్చుగా కన్పట్టుచున్నది. ఇట్టిదుస్థితి కొద్దిసంవత్సరములనుండి దినదినాభివృద్ధి పొందుచున్నది. శాస్త్రశోధనశక్తి మనకు వశ్యమై, మనము చెప్పినట్లు కట్టుబడియుండవలె ని, పిశాచమై మనలనే మ్రింగుట కారంభించిన సర్వనాశనము తప్పదుకదా. ఇట్టి యుపద్రవమునుండి బైటబడుట కేమియుపాయ మనే గొప్పసమస్య మానవజాతిని వేధించుచున్నది. ఇట్టిదుస్థితికి కారణమేమి, నివారించుటెట్లు అని బుద్ధిమంతులందరును గాఢాలోచనలు చేయుచు అనేక సాధనములను సూచించుచున్నారు. ఒకగొప్పశక్తిని దాని నెట్లుపయోగించవలెనో తెలియనివానిచేత నుంచినప్పుడు, వాడాశక్తిని దాని నష్టమువచ్చినట్లు పోనిచ్చును. దానివలన కీడు తప్పదు. ఇట్లే శాస్త్రవిజ్ఞానముయొక్క స్వరూపము జనసామాన్యమునకు బొత్తిగా తెలియనిస్థితి రానురాను హెచ్చగుటచేత బాధలకు కారణమగుచున్నదని చెప్పకతప్పదు. నేటి విద్యావిధానమువలన జనసామాన్యమునకు తగినంత లాభము కలుగుట లేదు. శాస్త్రవిజ్ఞానము జనులలో చాలినంతవరకు విస్తరించుట లేదు. ఎంతో నాగరకుల మనిపించుకొను పాశ్చాత్యదేశీయులకే ఇట్టిగతి పట్టియున్నది. దీనికి కారణ మేమనగా అచ్చటి విశ్వకళాపరిషత్తులలోనుండి గొప్పగొప్ప విశేషములను కనిపెట్టుచున్న శాస్త్రవేత్తలందరును ఆశాస్త్రములను కొందరికి మాత్రమే బోధచేయుచున్నారు కాని, సామాన్యజనులతో నెట్టిసంబంధమును కలిగించుకొనుట లేదు. ఇదియే సంఘముయొక్క దుస్థితికి మూలకారణము. అందుచేతనే కొందరు గొప్పశాస్త్రజ్ఞులు పాతపద్ధతులను వదలి, శాస్త్రవృద్ధికొఱకుమాత్రమే కృషిసల్పుటలు మాని, సులభమార్గమున శాస్త్రవిషయములను లోకులకు తెలుపుటకై బద్ధకంకణులైరి. అట్టివారిలో అగ్రగణ్యులు సర్ జేమ్సు జీన్సు, ఎడ్డింగ్టను, మిల్లికను, జూలియన్ హక్స్లే మొదలైనవారు.

విద్యుచ్ఛక్తి నిచ్చు యంత్రములు, విద్యుద్దీపములు, రైళ్లు, విమానములు, టాకీలు, గ్రామఫోనులు, రేడియోలు మొదలైనవి మనజీవితమునకు ఎంతో వన్నెను కల్పించి, మార్పు కలిగించి, అనేకసౌకర్యముల నిచ్చి, మన మనోభావములలోను, జీవితపద్ధతులలోను చిత్రవిచిత్రము లగు మార్పులను కల్పించి జీవితములను తారుమారు చేయుచున్నవి. క్రొత్తరుచులు, పనులు, ఊహలు అలవాటగుచున్నవి. పల్లెటూరికాపురములు బొత్తిగా వ్యత్యయమైపోవుచున్నవి. ఇట్టిమార్పులవలన నష్టము లేకుండుటకు మనబుద్ధులుకూడ విశాలములై, జరుగుమార్పుల నిజస్థితిని తెలుసుకొనతగినవిగా

మారవలెను. అంతవరకు సంఘమున తొట్రుపాటు తప్పదు. కనుక జనసామాన్యమున కుపయోగపడునట్లుగా, అనేక విషయములను సులభశైలిలో ఉపన్యాసముల నిచ్చుటయును, పుస్తకముల వ్రాయుటయును చేయుట మొదలైనవా రారంభించినారు. దీనివలన జనబాహుళ్యమునకు శాస్త్రవిషయములు అందుబాటు కాగలవు. దానిచేత లోకులకు మనోవికాసము కలిగి, లాభము కలుగునని అభిప్రాయము. ఇంకను, ప్రభుత్వములందు పాల్గొనువారికి శాస్త్రాభిలాష హెచ్చి, అందలివిషయములను సరియగుత్రోవల నుపయోగింపగలరనియు, అనగా తెలివిగలిగి తమకును, లోకమునకును క్షేమము నిచ్చు మార్గములలో మాత్రమే, అజ్ఞానము నుపయోగింప గలరనియు, ఆకారణముచేత లోకమునకు కల్యాణమగుననియు ఆశ.

౧౯౨౯ వ సం. లో సర్ జేమ్సు జీన్సుగారు The Universe around us అను పుస్తకమును వ్రాసిరి. అది ౧౯౩౧ లో ఒకసారి, ౧౯౩౪ లో ఇంకొకసారి ముద్రితమైనది. "తనకోటిదే లోకము" అను సామ్యమున, ఈవిశ్వమంతకును భూమియే ఆధారభూతమని కొన్ని వందల సంవత్సరముల క్రిందటి వరకును అభిప్రాయముండెడిది. కోపర్నికసు అనుమహామేధావికాలమునుండి పాశ్చాత్యులలో ఈఅభిప్రాయము మారినది. సూర్యుని ఆధారముగా అనేకగోళములు- గ్రహములు- తిరుగుచున్నవనియు, అందలి ఒకసాధారణగోళము మనమునివసించు భూమియనియు నిశ్చయింపబడినది. రానురాను ఇట్టి సూర్యునివంటివే నక్షత్రము లన్నియు నని తేలినది. ఈ అసంఖ్యాకములగు నక్షత్రములకు ఆధారమేమి, సంబంధమేమి, స్వరూపనిర్మాణము లేమి, ఒక్కొకదాని వేడి, వెలుగు, బరువు, విస్తీర్ణత ఏమి, ఒకదానినుండి ఇంకొకదానికి, లేక మనవద్దనుండి ఒక్కొక్కదానికి దూరము లెంతెంత అను అనేక విషయములగురించి గడచిన 30 సంవత్సరములనుండియు పరిశోధనములు జరుపబడినవి. అందు ముఖ్యముగా యునైటెడ్ స్టేట్సులోని కేలిఫోర్నియాయందలి విల్సనుపర్వతశిఖరమందున్న నక్షత్ర పరిశోధనాగారమున ఈపరిశోధనలు చాల జరుపబడినవి. అందు ౧౦౦ అంగుళములు వ్యాసముగల దూరదర్శిని(౧౦౦ inch telescope) యంత్రము కలదు. నేటివరకు నిర్మింపబడిన యంత్రములలో ఇది యన్నిటికంటెను పెద్దది. దానిసహాయముచేత ఎన్నడును ఊహించుటకైనను వీలులేనట్టి వింతవిజ్ఞానము లభించినది. అందలి ముఖ్యవిషయము లేవనగా (౧) నక్షత్రవీథి, తారాపథము (Milky way) అని మనము వాడునట్టిది ఒక నక్షత్రలోకమనియు (Galaxy) అందు అనేకములు సూర్యునికంటె పెద్దవి, ప్రకాశమానములైనవి నక్షత్రములు కలవనియు, ఈతారాపథము గుండ్రని బిళ్ళ(disc) వలె నిలబెట్టినట్లుండు ననియు, ఈగేలక్సీ మధ్యభాగమున చేరిసూర్యుడున్నాడనియు (౨) ఈనక్షత్రమండలము వంటివి ఇంకను అనేకములు గలవనియు, ఒకదానికంటె ఒకటి దూరదూరమున ఉన్నవనియు, (౩) ఎంతదూరమువరకు ఈలోకములు వ్యాపించియున్నవో చెప్పుటకింకను సాధ్యమగుట లేదనియు, దూరదర్శిని యంత్రములను ఇంకను పెద్దవిగా నిర్మించినకొలది ఇంకను దూరముననున్న నక్షత్రమండలములను గుర్తింప గలుగుదుమనియు-(ఇందుచేతనే ౨౦౦ అంగుళముల దూరదర్శిని (౨౦౦ inch telescope) నిర్మాణము జరుపబడుచున్నది. చాలవరకు సాగినది, విల్సనుశిఖరముననున్న నక్షత్ర పరిశోధనాలయమున) ఈమొదలైన విషయములనుబట్టి విశ్వమును, అనగా బ్రహ్మాండమంతయు వ్యాపించియున్న ప్రదేశముయొక్క పరిమితి అనంతమా యన్నంత పెద్దదనియు, ఆప్రదేశ మహాసముద్రమందు గుర్తింపబడిన నక్షత్రలోకములన్నియును ద్వీపములవలె ఉన్నవనియు, విశ్వనిర్మాణశిల్ప మిట్టిదనియు గ్రహింపవలసి వచ్చినది. ఇంతియకాక ఇంక నెన్నియో విశేషాంశములు గలవు. వాటిని తెలిసికొనవలెనన్న నక్షత్రముల తత్త్వమును గురించి అనేక విషయములు తెలిసికొనవలసి యున్నది. నక్షత్రముల పుట్టుక, పెరుగుట, పరిణామము, నక్షత్రములయందలి ద్రవ్యము (Matter) యొక్క స్థితిగతులు, ఆ ద్రవ్య మెట్టిద్రవ్య బీజముల చేత నిర్మింపబడినది అనునవి. వీటిని గురించి కూడ గడచిన ౩౦ సంవత్సరములనుండియు పరిశోధనలు జరుప

చుచేయున్నవి అట్టిని ఇంగ్లాండునందలి కేంబ్రిడ్జి విశ్వకళాపరిషత్తులో ముఖ్యముగా జరుపబడినవి. అవి యెట్టి వనగా, (౧) ద్రవ్యము అనేకరూపములతో మనకు గోచరించుచున్నది. కాని వాటినన్నిటిని పరిశీలించి చూడగా, ౯౨ మూలద్రవ్యముల (elements)చేత ఈభేదము లన్నియును ఏర్పడుచున్నవని రసాయనశాస్త్రవేత్తలు నిర్ణయించియున్నారు. ఇంతటితో తృప్తిపొందక కేంబ్రిడ్జియందలి పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞులు ఈమూలద్రవ్యములను విద్యుచ్ఛక్తితో పరిశీలించి - ప్రతిమూలద్రవ్యమునందియు ప్రోటాను (Preton), ఎలక్ట్రాను (Electron) అను సూక్ష్మాణువులు (Corpuscles) పుట్టుచున్నవని కనిపెట్టి ఈరెంటిమూలముగా మూలద్రవ్యములు చేయబడుచున్నవని నిశ్చయించినారు. (౨) ఈ రెండింటిచేతను ౯౨ మూలద్రవ్యములను - వాటి సూక్ష్మస్వరూపములగు అణువులను - నిర్మించుటలో ౯౨ వేరువేరు విధములు గలవని ప్రత్యక్ష, అనుమాన పద్ధతుల పరిశోధనలు చేసి నిర్ణయించినారు (౩) అట్టి ప్రతిఅణునిర్మాణ శిల్పమందు ఇమిడియున్న ఎలక్ట్రాను, ప్రోటానులయొక్క సంఖ్య సమానమే. మూలద్రవ్యములయొక్క సాంద్రత (Density) లు సమానములుగాక భేదములు. అట్టితారతమ్య భేదములే మూలద్రవ్యాణువులకు గూడ నారోపింపబడినవి. అందుచేత తేలికయైన మూలద్రవ్యాణువున తక్కువగాను బరువైనదానియందు ఎక్కువగాను ఆసంఖ్య ఉండును. (౪) ఆరెండు సూక్ష్మాణువులతోను నిర్మింపబడిన అణువుయొక్క శిల్పము గ్రహములచే చుట్టబడియున్న సూర్యకుటుంబశిల్పమును పోలియుండు నని చెప్పవచ్చును. ఎట్లన? సూర్యకుటుంబములో సూర్యుడు మధ్యనుండును; గ్రహములు దూరదూరమున వాటివాటి కక్ష్యలలో తిరుగుచుండును. ఈకక్ష్యల కేంద్రస్థానమందే సూర్యుడున్నాడు. అతడే గ్రహములనన్నిటిని తనశక్తిచేత ఆకర్షించి చుట్టును త్రిప్పుకొనుచున్నాడు. (౫) సూర్యునిబరువు గ్రహములబరువుల మొత్తముకంటె చాలా అధికము. అందుచేత సూర్యకుటుంబముయొక్క బరువంతయును సూర్యునిబరువుకంటె ఎంతో అధికముకాదు. ఇక మూలద్రవ్యాణువునుగురించి ఆలోచింతము. అది ఎలక్ట్రానులతోను, ప్రోటానులతోను చేరిన ఒకపరమాణు (సూక్ష్మాణు) కుటుంబముగదా. ఈ అణువుయొక్క మధ్యభాగమున, కేంద్రస్థానమున, కేంద్రకము (Nucleus) ఉండును. దీనిచుట్టినే ప్రత్యేకకక్ష్యలలో, దీర్ఘవృత్తముల (Ellipses) లో కొన్ని ఎలక్ట్రానులు తిరుగుచుండును తక్కిన ఎలక్ట్రానులును, ప్రోటానులన్నియును చేరి కేంద్రకమునందు ఇమిడియుండును. ప్రోటాను ఎలక్ట్రానుకంటె ౧౮౪౫ రెట్లు బరువుకలిగియుండుటచేత, అణువుయొక్క భారమంతయును కేంద్రకమందే యున్నట్లు భావింపవచ్చును ఆకేంద్రకము ధన (Positve) విద్యుచ్ఛక్తితో కూడుకొనియుండును. ఋణ (negatve) విద్యుచ్ఛక్తియుతములగు ఎలక్ట్రానులను ఈ కేంద్రకము ఆకర్షించి తనచుట్టును త్రిప్పుకొనుచుండును. ఇట్టి అణునిర్మాణశిల్పము (Atomic structure) లో ఇంక నెన్నియో విశేషములు గలవు. వాటిని బట్టి మూలద్రవ్యాణువులయొక్క విశేషగుణములన్నియును బహుప్రయత్నపూర్వకముగా సాధింపబడినవి.

మరియును విల్సనుపర్వతమందలి పరిశోధనలకును కేంబ్రిడ్జియందలి పరిశోధనలకును గల పరస్పరసంబంధము విచారింతము. సూర్యుడొకనక్షత్రము. అతని భారము అనేకకోట్లటన్నులు. అట్టిసూర్యులు అనేకకోట్లు కలసిన ఒకనక్షత్రమండలమగును. అట్టిమండలము లెన్నియో కలిసి విశ్వమందున్నవి. అందుచేత ఈవిశ్వము విస్తీర్ణతయందేకాక, భారమునందుకూడ అనంతమా యని యోచింపదగియున్నది. అట్టి మహావిశ్వప్రపంచమున ఒక్కొక్క నక్షత్రమన్న అతిసూక్ష్మమగు ప్రదేశము నాక్రమించి అతిసూక్ష్మమగు బరువును గలిగి (విశ్వముయొక్క విస్తీర్ణతను, భారమును బట్టి చూచినప్పుడు) యున్నదనిన్ని, విశ్వశిల్పమునందు నక్షత్రము ద్రవ్యమందలి అణువువంటిదనిన్ని చెప్పుటకు సందేహపడ నవసరములేదు. నక్షత్రమును విశ్వాణువని చెప్పినచెప్పవచ్చును. కాని ఈనక్షత్రశిల్ప మెట్టిదని విచారించినచో, అది అనేకవేలకోట్ల మూలద్రవ్యాణువులచేత కూర్పబడినదనిన్ని, నక్షత్రముయొక్క పైభాగము పదికోట్లడిగ్రీలవేడి కలిగియున్నదనిన్ని, లోపలిభాగములలో లక్షలకోట్లడిగ్రీలవేడియున్న

దనిన్ని, ఆ అమితమునువేడిచేత నందలి ద్రవ్యము పరమాణు రూపమును తాల్చియుండుననియును, పరమాణువుల సంఘర్షణ, త్రొక్కుడు మొదలగు కార్యములచేత, నక్షత్రము యొక్క లావు, బరువు, వెలుగు, వేడి, వయస్సు మొదలగునవి కనిపెట్టవచ్చుననియున్ను శాస్త్రమువలన గ్రహింప వీలగుచున్నది. ఇందువలన నక్షత్రముల యొక్క గుణవిశేషమును, వాటివలన నక్షత్రలోకముల యొక్కయు, అందుచేత విశ్వము యొక్కయు గుణములను గుర్తింప గలుగుచున్నాము. మహాత్పరిగ్రహము విశ్వము యొక్క స్వరూపవికారములు గుర్తించుటకై అతి సూక్ష్మము లగు అణువులయొక్క స్వరూపగుణ విశేషములు కావలసివచ్చుచున్నవి. అతి సూక్ష్మములగు ద్రవ్యాణువులయొక్క శిల్ప మెంత చిత్రమును, గూఢమును నైయున్నదో అట్లే ఈ యనంతవిస్తృతమైన విశ్వ శిల్పము కూడా అతి విచిత్రమును, అతినిగూఢమును నై కన్పట్టుచున్నది. అందుచేతనే విల్సను పర్వతశిఖరమున జరుపబడుచున్న పరిశోధనలున్ను, కేంబ్రిడ్జిలో జరుపబడుచున్న పరిశోధనలున్ను చేర్చి నిర్ణయించినగాని విశ్వరూపముయొక్క వైచిత్ర్యము తెలియరాదు.

మఱియును ఈ విశ్వముయొక్క విస్తీర్ణతను గురించిన విషయము చాలా అద్భుతమైనది. దేశము (Space) కాలము (Time) అను నీరెంటియందు విశ్వ మెట్లు విస్తరించియున్నది అనునది పెద్ద సమస్య. "దేశము అనంతము, కాలమును అట్లే అనాది, అనంతమున్ను రెండింటికిని ఏవిధమైన సంబంధమున్ను లేదు. కాని ఈ విశ్వమందలి చైతన్యము, నటన అంతయును దేశ కాలములయందు కలుగుచున్నది" అని ౨౦ సంవత్సరముల క్రిందటివరకును శాస్త్రజ్ఞు లూహించియున్నారు. కాని ఐన్స్టయిను అను మహామేధావి ఈ దేశకాలముల గురించి చాలా తర్కించి సాపేక్ష (Relativity) వాదమును (Theory) కల్పించినాడు. అనేక సంవత్సరములనుండి నిజమని నమ్ముచున్న విషయములు ఈ వాదమువలన తారుమారు అయిపోయినవి. అది ఎట్లనగా ద్రవ్యము ద్రవ్యమును ఆకర్షించుననిన్ని, గురుత్వాకర్షణ (Gravitation) శక్తిచేత సూర్యునిచుట్టు గ్రహములు తిరుగుచున్నవనిన్ని మొదలయిన జ్యోతిస్సిద్ధాంత విషయములు [illegible] కాలమునుండియు ఏర్పడియున్నవి. ఆ సిద్ధాంతానుసారముగా పంచాంగము (Almanac) ప్రతిసంవత్సరమును [illegible] ప్రత్యక్షముగా [illegible] కాని కొన్ని విషయములయందు [illegible] యున్నవి [illegible] లోపములు కలిగియుండుటచేత, వాటిని ఆధారము చేసికొని, వాటికి సరియగు సమాధానముల నియ్యగల సాపేక్షవాదమును ఐన్స్టయిను కల్పించినాడు. ఆ వాదమున దేశకాలములకు పరస్పర సంబంధము చెప్పబడియున్నది. దేశకాలములు అనంతములు కావు, ఎంతో అధికముగా విస్తీర్ణ గలవి అయినను నియమిత పరిమితిగలవి కాని యపరిమితములు కావు అనిన్ని, దేశకాలములను వేర్వేరుగా భావించక రెంటిని చేర్చి దేశ-కాలము (space time) అని ఏకభావముతో యూహించవలెననియును అతనిసిద్ధాంతము. దేశ-కాలమనగా ఈ రెండును దేనియొక్క వికాసములో అది యని గ్రహింపవలసియున్నది. కాని దేశమును, కాలమును వేర్వేరుగా గ్రహించినరీతిగా ఈ దేశకాలైక్యమును మనము మనమున గ్రహించుటగాని గ్రహింప వీలు లేదు. ఒక గణితముచేత నిర్ణయింపబడిన యొకవింతవిషయము. దీనిగుణములను తెలిసికొనుటకు గణితమే శరణ్యము, గణితమే సత్యమున్ను. దీనిని మనయూహచేత గ్రహించుటకు, నిరూపించుటకు, ఇదమిత్థమని కొనుటకు వీలులేదు. ఈ విశ్వనిర్మాణపద్ధతిలోను అణునిర్మాణపద్ధతిలోను ఇట్టి క్రొత్తవిషయములే కాన్పించుచున్నవి. అందుచేతనే సుబోధకములు కావు. రానురాను బ్రహ్మాండతత్త్వమును విచారించుటలో ఊహాప్రపంచమున గణితమును కల్పించి దానిమూలమున ఒక్కొక విశేషమును గ్రహింపబడుచున్నది. కాని, ఇదివరకువలె భౌతికశాస్త్ర చర్చలలో నడచుపద్ధతుల ప్రకారము ప్రత్యక్షములను, ఇంద్రియములకును, బుద్ధికిని సుగ్రాహ్యములును అగు విషయము లిట్టివైన వదాపంచిన వాటియందు కనిపించుట తగ్గిపోవుచున్నది. Objective reality క్రమముగా నశించి subjectivity హెచ్చుచున్నది. సరే, తిరిగి దేశ-కాలముయొక్క గుణగ్రహ

ణము అతిక్లిష్టమైనను కొంత విచారింతము. ఆ దేశ-కాలముయొక్క ఒకగుణవిశేషమే న్యూటను చెప్పిన గురుత్వాకర్షణసూత్రము (Law of Gravitation) అని సాపేక్షసిద్ధాంతమువలన ఏర్పడుచున్నది. బంతికి సంద్రతన మెట్టిగుణమో, దేశ-కాలమునకు ద్రవ్యాకర్షణ యనునదియును అట్టిగుణమే. అందుచేతనే గ్రహములు సూర్యుని చుట్టు వంపుగలిగిన కక్ష్యలలో పోవుచున్నవట. ద్రవ్యసంపర్కముచేత దేశ-కాలమున గొగ్గి కలుగుచుండునట, వంపు చెందుచుండునట. ఇట్టి విపరీతగుణములు దేశ కాలమునకు గణితముచేత కలుగుచున్నవి. ఇవి మన కెట్లు అర్థములు కాగలవు? ఇదేదో గణితసంబంధమైన భాషయని చెప్పి విడిచిపెట్టునము. మఱియును ఈ దేశ-కాలమందే విశ్వమంతయును ఇమిడియున్నది. ఈ దేశ-కాలముయొక్క స్వరూపనిరూపణమే విశ్వముయొక్క స్వరూప నిరూపణమునకును సాధనము. ఈ విశ్వము కొంతకాలము విస్తరిల్లుచు తరువాత సంకోచమును జెందుచు నుండు స్వభావము కలదని ఒక పర్యవసానము ఈ వాదమున కలుగుచున్నది. ప్రస్తుతకాలమున విశ్వము విస్తరిల్లుచున్నదని (Universe is now expanding) విల్సను పర్వతమందలి శోధనలవలన ఊహించవలసి వచ్చుచున్నది. కాని విశ్వనిర్మాణతత్త్వము (Cosmogony) ను ధీశాలులగు శాస్త్రజ్ఞులు ఐన్‌స్టైనును, డిసిట్టరు, లిమా్రేమిల్నె మొదలైనవారు పరి పరి విధముల పరిశీలించుచున్నారు. కాని నిశ్చయమగు దారి యింకను గోచరించుటలేదు.

మఱియును, విశ్వనిర్మాణమును పూర్తిగాను గ్రహించుటలో చాల ముఖ్యములగునవి ద్రవ్యమును, శక్తి (Energy) యును. ఇదివరలో ద్రవ్యనిర్మాణపద్ధతిని కొంత వ్రాసియుంటిని. ద్రవ్యము ప్రోటాను, ఎలక్ట్రానులవలన కూర్పబడినదిగా గ్రహించియుంటిమి. కాని యీ మధ్య ౩, ౪ సంవత్సరముల క్రిందట ద్రవ్యనిర్మాణమునకు మూలములగు పరమాణువు లింకను రెండు కనిపెట్టబడినవి. న్యూట్రాను (Neutron) పోజిట్రాను (Positron) అని వీటికి పేర్లు. ఇవి కనిపెట్టబడినవాటి నుండియును అణువులోని కేంద్రకమును గురించి పరిశీలనము హెచ్చుగా చేయబడినది. కేంద్రకమున న్యూట్రాను, ప్రోటానులు మాత్రమే యున్నవనియును, ఎలక్ట్రానుల కచ్చట తావు లేదనియును తేలినది. ఈ కేంద్రక నిర్మాణక్రమ మింకను స్పష్టపడలేదు. పడినచో యెన్నియో గొప్పవిశేషములు దానివలన వెలువడగలవని నమ్ముచున్నారు. ద్రవ్యమును గురించిన చర్చ ఇక చాలించి శక్తిని గురించి కొంతవిచారింతము. స్థావరముగానున్నప్పటికంటె విసిరివేయబడినప్పుడు రాతిముక్కకు శక్తి హెచ్చుగానుండును. ఇది గమనముచేతకలిగిన ఒకవిధమైనశక్తి. ఇట్టిది ద్రవ్యమునకు చలనమువలన కలుగుచుండును. వాయుశక్తియు, శబ్దశక్తియు నిట్టివే ఇవిగాక వేడి, వెలుతురు, విద్యుచ్ఛక్తి, ఎక్స (X) కిరణములు మొదలయునవియును శక్తులే. ఇవి ఒకేవిధమైన శక్తియొక్క వికారములు. ఈ శక్తిని సామాన్యముగా తేజస్సు (Radiation) అను పేర వాడుదురు. ౩౦ ఏండ్లక్రితమువరకు ద్రవ్యమునకును, శక్తికిని సంబంధము లేదనియు, ప్రపంచమందలి ద్రవ్యముయొక్క మొత్తపుపరిమాణము గాని, శక్తియొక్క మొత్తపు పరిమాణము గాని ఎన్నటికి మారనేరదనియు, వాటిని పుట్టించుటకుగాని, నశింపచేయుటకుగాని సాధ్యముకాదనియు నిశ్చయింపబడినది. కాని యీ యభిప్రాయములందుకూడ ఐన్‌స్టైను మహాశయుడు గొప్పమార్పులను కల్పించి, సమర్థించినాడు. ద్రవ్యమును శక్తియును వేరువేరుకావనియు అవినాభావములనియు, ఒకదానినుండి ఒకటి పుట్టగలవనియు ఆతడు సూచించినాడు. ఇంతద్రవ్యము నశించినచో ఇంతశక్తి ఉద్భవించునని లెక్కగూడ కట్టి చూపినాడు. ద్రవ్య, శక్తుల సగటుమొత్తపు పరిమాణము మాత్రము ఎన్నటికిని మారనేరదనియు, ఒకదానినుండి మరియొకటి కలుగుచున్నను రెంటి మొత్తమునకును హెచ్చుతగ్గులు కలుగ వీలులేదనియు ఐన్‌స్టైను స్థిరపరచినాడు. ఈవిషయములు విశ్వరూపమును గ్రహించుటలో చాలాతోడ్పడుచున్నవి. ఎట్లన, విశ్వమందలి కోటానుకోట్ల సంఖ్యగల నక్షత్రము లెంతకాలమునుండియో సదా తమవెలుతురును వెదచల్లుచున్నవే,

ఆవెలుగంతయు నెచ్చటినుండి పుట్టుచున్నది? ఏమగుచున్నది? అను ప్రశ్నలకు సమంజసములగు ఉత్తరములను ఈవిషయములు కల్పింపగలిగినవి. సూర్యుడు మొదలగు నక్షత్రములు ప్రతిదినమునను వెలువరించు తేజస్సు ఆయాగోళములయందలి ద్రవ్యము నశించుటచేత కలుగుచున్నదని నిర్ధారణ చేయబడినది. సూర్యుని వెలుతురును బట్టి అతడు ప్రతిరోజున ౩౬౦౦౦౦ టన్నుల బరువుగల ద్రవ్యమును కోల్పోవుచున్నాడని లెక్క తేలుచున్నది. కాని ఈబరువు సూర్యునిబరువులో నూరువేలకోటవ వంతుకూడా ఉండదు. కనుకనే, సూర్యగోళమునకు ఇట్టి యాపద రానైయున్నది యను పైయాలోచనలతో నిప్పుడవసరము లేదు. ఇంతటిలో ఏప్రమాదమునకున్ను అవకాశము లేదు. పర్యవసానమేమనగా ఐన్‌స్టైను వలన మనయభిప్రాయములలో కలిగిన గొప్పమార్పులు రెండు. అవి యేవనగా,

౧. దేశమును కాలమును వేరుకావు, అనంతములు కావు. దేశ-కాలమను ఏకవస్తువుయొక్క వికారములనిన్ని.

౨. ద్రవ్యము, శక్తి వేరుకావు, అవినాభావములు, రెండును చేరి నిత్యముగా శక్తి-ద్రవ్యమను పేర నుండుననిన్ని.

మఱియును, ద్రవ్యనాశనమున తేజస్సు పుట్టుచున్నటులే, తేజోనాశనమున ద్రవ్యము కూడ పుట్టనక్కరలేదా యనుప్రశ్న సమంజసమేకదా. తేజస్సు ద్రవ్యముగా ఘనీభవించుచున్నదని సూచనలు కనబడినవిగాని నిశ్చయించిచెప్పుటకు తగినసాక్ష్యమింకను దొరకలేదు.

ఐతే ఇన్నివిధములైన విమర్శనలవలన తేలిన ఫలితార్థమేమి? ద్రవ్యాణువులయొక్కయు, నక్షత్రములయొక్కయు స్వరూపనిర్మాణ రహస్యములను శాస్త్రము పూర్తిగా కనుగొనగలిగినదా? లేదు. దేశ-కాలము, శక్తి-ద్రవ్యము అనురెండు మూలపదార్థములకును సంబంధమేమి? ఈరెంటికలయను విశ్వసృష్టి ఎట్లగుచున్నదో తేలినదా, ద్రవ్యము - శక్తి ఎట్లు పుట్టినవి? ద్రవ్యమునకు ప్రాదుర్భూతి తేజస్సని నిర్ణయింతముగాక! విశ్వమంతయును తేజఃప్రకృతమనిచో యూహింతముగాక. తేజస్సనగను అనేకభేదములు - కంటికి గోచరించువెలుగు, వేడి, X-కిరణములు మొదలైనవి-ఎట్లు కలుగుచున్నవి? తేజస్సుకూడ పరమాణు (Photon) రూపమును దాల్చియున్నదని యొకసిద్ధాంతము కలదే. అందును భేదములు కలవే. ఆపరమాణువులయందు భేదమేల గలుగుచున్నది అను ప్రశ్నలు ప్రశ్నలుగానే యున్నవిగాని సమాధానములు కానరావు. ఒకవేళ, శాస్త్రము ఇంకొకఅడుగు ముందుకు వేయగలిగినను అవెనుక ఏమి అనుక ఏమి యని శాస్త్రమును తెలుపుచునే పోవచ్చును. అందుచేత ఏకొంత ఒకమితివరకు మాత్రమే శాస్త్రము మనకు సహాయము చేయగలదని తోచుచున్నది. ఈసందర్భమున ఒకవిషయము తెలిసికొనవలెయున్నది. ఐన్‌స్టైను సాపేక్షసిద్ధాంతము వలన ఈ విశ్వసృష్టియొక్క ఆరంభము ఒకతీగున గ్రహింపనగును. ఎట్లనగా దేశ-కాలములనునది నిశ్చలమై, నిశ్చలమై (Stable) భేదరహితమై (uniform) ఉన్నదని అనుకొనవలెను. దానియందు ఏకారణముచేతనో గాని మార్పు పుట్టి యొడల ఆదేశ-కాలమును విశ్వమును ద్రవ్యము సిద్ధించుచున్నది. ఈరీతిగా ద్రవ్యసృష్టి యగుచున్నదని ఈసిద్ధాంతము తెలియజేయుచున్నది. ఇట్టిసమాధానములను శాస్త్రము చేత మన మెన్ని గ్రహించుచున్నను, దేశ-కాలమున మార్పు ఏల కలుగవలెను; ద్రవ్యమేల నశించవలె, నశించినశక్తి-తేజస్సు ఏల పుట్టవలె, అను ప్రశ్నల కారంభించిన శాస్త్రము సమాధానముల నియ్యనేరదు. అది దానిపని కాదు. ఏది ఎట్లు జరుగుచున్నదో ఆసందర్భవివరణ (Description) మాత్రమే దానిపనికాని ఏల అను ప్రశ్నకు శాస్త్రమునందు తావులేదు. వస్తుప్రవర్తన (behaviour) లేగాని వస్తుతత్వము (what things are) ను శాస్త్రముచెప్పజాలదు. కాని అంతటితో తృప్తి లేక ఏల యను పైప్రశ్నలు కలుగకమానవు. కలిగిన తోడనే మనము వేదాంతోన్ముఖులము కాగలము. సర్ ఆర్థరుఎడ్డింగ్టను అంతటిశాస్త్రజ్ఞుడుకూడ శాస్త్రమును వదలి, అంతరంగోద్బోధకములగు విషయములను చర్చింప

దొడగినాడు. అగుగాక. ఆమార్గమునకును, శాస్త్రమార్గమునకును ఏమియును సంబంధము లేదు కావున అనిర్వాచ్యమును, అనిర్దేశ్యమును, మానసేంద్రియములను దాటి అపరోక్షమును, ఆధ్యాత్మికమును అగు వేదముల యందలియు, ఉపనిషత్తులయందలియు వాక్యములను ఈశాస్త్రచర్చలతో సమన్వయించుటకు ప్రయత్నింప రాదు. వేదవాక్యములు "యోగాగ్నిదగ్ధకర్ములు, యోగీశ్వరులు" ఆత్మవిద్యచే నెరిగినవి గనుక, ఇంద్రియగోచరమును, ప్రత్యక్షమును అగు ప్రమాణములవలన నెరిగిన శాస్త్రవిషయములతో చేర్చి చర్చించిన సమన్వయము కానేరదు.

ఇట్టి విషయములను తెలిసికొనగలుగువారి మనస్సు వికాసమును జెందును, జ్ఞానము వృద్ధిజెందును. హృదయము విశాలమగును. అనేక కారణములచేత కృశించియున్న మానవజీవితమునకు ఇట్టి విషయజ్ఞానము వలన నిలుకడయును, నిర్మలత్వమును, ఉత్సాహశక్తియును ప్రాప్తము కాగలవు. బ్రహ్మాండముయొక్క విస్తీర్ణతను, మానవు డాక్రమించగలచోటును పోల్చి చూచినచో అత డాక్రమించునది శూన్యమనియే చెప్పవచ్చును. దీనినిబట్టి, మానవునిస్థితి చెప్పుటకువీలులేనంతటి హీనమైనదని, మిక్కిలి తక్కువదానికంటె తక్కువదని తోచిన తోచవచ్చును. కాని, బ్రహ్మాండముయొక్క గొప్పదనమును, మహత్తును గ్రహింపగల తనమనస్సు ఎట్టిమహత్తరమైనదో, ఎట్టిశక్తివంతమైనదో ఊహించినప్పుడు మానవు డుత్సాహపూరితుడు కాక పోడు.

—M. R,

తులసిపూజ

సన్న్యాసము

వేలూరి శివరామశాస్త్రి

వానప్రస్థతిఁ జేసి వాగునకుఁ బోయి స్నానంబుఁ గావించి సంధ్యవార్చి
పిల్లైరంబులంబూని [illegible] లో [illegible] దారిగి [illegible] వచ్చి
చేవ తార్చని [illegible] నొసరించి గోచి [illegible] కొనుకొన్నా [illegible] కుడిచి
అరటిరసం [illegible] చిన యాటలు [illegible] కును [illegible] మూల [illegible] చెప్పి
గ్రామమంతయు మూలఁ [illegible] - [illegible] భక్తజనులు రాఁగ
హరిభజనఁ జేయు చిట్టి [illegible] - [illegible] కలండు.
'నేఁడు [illegible] - [illegible] సన్న్యాస [illegible]' నటంచు
చాడఁ కొను [illegible] నాఁడు [illegible] ముగ [illegible].

ఈమె [illegible] సన్న్యాసంబుగ - [illegible] నున్న యట్టి [illegible]
గ్రామ [illegible] వు యోగ - [illegible] లు భక్త [illegible] చెప్పెద [illegible].
'వేదాలవారికోడలు - మూల [illegible] గినదాట [illegible]
నీదనము నఁ బతికుండును - [illegible] తోడి [illegible] మాఁ!
[illegible] మిత్తక్కా నా [illegible] పట్టానప్పు
[illegible] కొలఁది మూఁ పెనిమిటి [illegible] పాట [illegible] నన్ను
[illegible] పేమి [illegible] భక్తియుండెనె నాఁ [illegible] మూలి నాకవచ్చు
ఒత్తిడి యెక్కువా యక్తమూలముకుచు [illegible] ప్రేమ
ఏలఁగావచ్చు నూరెల్ల [illegible] - [illegible]!
పల్లిగాని వెలివేసి పెట్టకున్న - బ్రాహ్మణత్వంబు [illegible]!'
అనపని బ్రాహ్మణుఁ డిటులనె - 'వనితామణి కొక్కకోటి వందనములు నా
వనుఁ [illegible] యయ్యె నాకన్నను బాగుము బాగది యొజ్జ నా కాంచు [illegible]!
అత్తకు మామకున్ వెఱవ కమ్మకుఁ దండ్రికిఁ గాక [illegible]
యెత్తగు సమ్మలక్కలకు నించుక జగకక భర్త [illegible]
పత్తుగ రోసనో హృదయవర్తిని నెంతగఁ బ్రేమించనో
చిత్తములం దెఱుంగుదురె శిష్టులు శుష్క నయ ప్రచారకుల్.
వీసముగాని యొక్కయరవీసముగాని [illegible] సాహసా
భ్యాసము నాకు నున్నెడ దశాబ్దికిఁ బూర్వమె యామె పెన్మిటిన్
రోసినయట్లు సంస్కృతిని రోయనె ? మల్లయ నామె ప్రేమచే
డాసినయట్లు ప్రేమమున డాయనె నర్మిలి నామనః ప్రియున్ ?
ఎంచకుఁడు పైనినల్పును - గాంచుఁడు మస్కిటిక్రిందఁ గల ముత్తెపుఁ దె
ల్పంచుఁ బుటుక్కున జందెము - త్రెంచి యుడుకుపీకువోలె ద్విజవరుఁ జేరన్.

పోలయ్య

విశలాపురాగ్రహారం వైదికిబ్రాహ్మణ్యం పుట్టి. అనాది అగ్రహారం. ఆ అగ్రహారంలోగల రెండు వందల బ్రాహ్మణకుటుంబాలలోకీ వెంకటశాస్త్రి మకుటంవంటివాడు - గొప్ప తర్కశాస్త్ర పండితుడూ, వైయాకరణీ, నైష్ఠికుడూను. త్రికాలములా సంధ్యావందనం చేసుకోనిదే గంగ తాకడు. సనాతనధర్మం అన్నా, వర్ణాశ్రమధర్మంఅన్నా చెవి తెగ్గోసుకొంటాడు. చిన్నతనంలో తల్లిదండ్రుల్ని విడిచి కాశీకి వెళ్లి పదేళ్లుగా గురుకులవాసంచేసి శాస్త్రం పఠించిన పండితశ్రేష్ఠుడు.

ఆయనకు పంచములంటే సుతరామూ సరిపడక పోవడం అంతగా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం కాదు. పంచములంటే పనికిరాని బ్రాహ్మణోత్తము లెంతమందో లేకపోలేదు. కాని వెంకటశాస్త్రిమట్టుకు వాండ్ల విషయమై ప్రత్యేకకృషి చేశాడు. గాంధీగారు అస్పృశ్యతానివారణోద్యమం ఆరంభించింది లగాయతు పంచములను గురించి ఆయన అనేకగ్రంథాలు తిరగేసి, కూలంకషంగా గాలించి పంచముల పుట్టుపూర్వోత్తరాలనుగూర్చి గొప్ప పరిశ్రమచేసిన పరిశోధకుడు. అసలు పంచములు హిందూమతానికి సంబంధించినవారు కారని ఓంప్రథమంలో నూతనసిద్ధాంతాన్ని లేవదీసిం దీమహానీయుడే!

ఆ బ్రాహ్మడికి వయస్సుముదిరినకొద్దీ, చేసిన గాఢమైన పరిశోధనాఫలితంవల్ల, చిన్నతనంలో ఆయనకు పంచములవిషయమై ఉండిన అభిప్రాయాలన్నీ వయస్సుతోకూడా ముదిరి, స్థిరపడి, నఖశిఖపర్యంతమూ గాటంగా నాటుకొనిపోయినవి. రానురాను ఈకృషిలో ఆయన కత్యంతమైన విశ్వాసమూ, ఆనందమూ కలుగుతూ వచ్చింది. అందువల్ల ఆయన కాశీ విడిచి, ఇల్లు చేసుకొని వివాహంచేసుకొన్నదిలగాయతూ, ఈముప్ఫై ఏళ్లుగా స్వగ్రామంలోనే బ్రాహ్మణవిద్యార్థులకు విద్యాదానం చేసుకొంటూ కాలక్షేపంచేస్తూ వచ్చినప్పటికీ, అస్పృశ్యతను తొలగించవలెననీ, పంచములకు హరిజనులని నూతన నామకరణంచేసి వారికి దేవాలయప్రవేశం కూడా ప్రసాదించవలెననీ - ఇట్లాంటి బిల్లులూ, ఉద్యమాలూ, ఉపన్యాసాలూ బయల్దేరేవరకు, ఆయన కాపాదమస్తకమూ ఒళ్లు కంపించిపోయి తనకళ్లయెదుట సనాతనధర్మం చచ్చిపోతూఉండగా, తనవంటివారు చూస్తూ చేతులు ముడుచుకొని కూర్చోవడం భావ్యం కాదని, సనాతనధర్మోద్ధరణకోసం నడుంకట్టి రణరంగంలోకి దూకినాడు. ఆక్షణం లగాయతూ నూతనోద్యమాన్ని రూపుమాపి సనాతనధర్మం స్థాపించే పని మీద, ఆయన తిరగనన్ని దేశాలూ తిరిగి తిరిగి వేసరిపోతూ ఉన్నాడు.

ఇంటివద్ద సంసారం యావత్తూ చేతికెక్కివచ్చిన ఇరవై ఏళ్లకొడుక్కి వప్పగించి, మాలమాదిగలను పైకి రానియ్యకుండా చేసే కృషిమీద .ఉత్తరహిందూదేశంలో పర్యటనం నిమిత్తం ఇప్పటికి రమారమి రెండేళ్ల క్రిందట బయల్దేరి వెళ్లాడు. కాశీ, గయా, ప్రయాగా, బదరికావనం, ఢిల్లీ, పంజాబు, బరోడా వగైరా స్థలములలో అనేకమంది పండితులతో పంచములకు సంబంధించిన విషయాలన్నీ చర్చించి, కొత్తవిషయాలెన్నో సేకరిస్తూ, తన సిద్ధాంతాలను దృఢపర్చుకొంటున్నాడు. ఆఖరుకు పంచములు హిందూమతంవదలి అన్యమతాల్లో కలుస్తామని తీర్మానించుకొన్నట్టు వదంతి పుట్టేవరకు 'పీడ వదిలిం' దని వెంకటశాస్త్రి బ్రహ్మానందం పడుతున్నాడు.

ఇల్లువిడిచిన ఇరవై రెండు నెలలకు ఇంటిదగ్గర తనకొడుక్కి కొమారుడు కలిగాడనీ, ఆ సంవత్సరం మాఘశుద్ధ పంచమీ మంగళవారం ఉదయం ౯ గంటలకు మనుమడికి భారసాల జరపవలసి ఉందనీ, ఆ నాటికి పెద్దవాడయిన తాతగారు తప్పక రావలెనందనీ, ఉత్తరాలమీద ఉత్తరాలూ, టెలిగ్రాములమీద టెలిగ్రాములూ రాగా, ఇక ముహూర్తం నాలుగురోజులుం

దనగా వెంకటశాస్త్రి కాశీలో బయల్దేరి ఏకాదశికేని సోమవారం రాత్రి ౧౧ గంటలకు తన గ్రామానికి సమీపంలో ఉన్న పుంజారుస్టేషన్లో రైలు దిగాడు.

పుంజారు నెల్లూరికి దక్షిణంగా పోతే మూడో స్టేషన్. ఆస్టేషన్ కొంచెం పెద్దస్టేషన్లోనే, అనగా సెకండుక్లాసు స్టేషన్లోనే లెక్క అయినప్పటికీ, ఆరాత్రిమట్టుకు వెంకటశాస్త్రితోకూడా ఏ అయిదారు గురికంటె జాస్తిగా జనం దిగలేదు. వెంకటశాస్త్రి రైలు దిగీదిగడంతోనే గేటులో టిక్కెట్టు ఇచ్చేసి, కాశీగంగచెంబులూ, తనగుడ్డలూ కలిపినమూట ఒక చేత్తోనూ, జారీరాగిచెంబు మరొకచేత్తోనూ పట్టుకొని గేటుదాటి బయటికి వచ్చాడు.

పుంజారుస్టేషన్కీ విశాలాపురానికీ పద్ధెనిమిది మైళ్లు బరువుగా ఉన్నది. పదహారుమైళ్లు కంకరరోడ్డుమీదా, రెండుమైళ్లు మట్టిరోడ్డుమీదా పోవాలె. ఆరోడ్డుమీద రాత్రి అనకుండా, పగలనకుండా ఎప్పుడూ ఎడతెరపిలేని రహదారీ ఉంటూ ఉండేది. ఆ రోడ్డు పుంజారునుండి గంగపట్నంమీదుగా తూర్పు సోమేశ్వరం వరకూ ముప్ఫైమైళ్లు పోతుంది. ఏ పొద్దుల్లో ప్రయాణంచేసినా భయంలేని రస్తాకొట్టి, రైలు దిగంగానే బండి కట్టుకుంటే కాకులు కూసేవేళకు అలాగ్గా ఇల్లు చేరుకోవచ్చుగదా అనుకొని సోమవారం రాత్రి బండికే వచ్చాడు వెంకటశాస్త్రి. కాని ఏ రైలుకు చూచినా కిలకిలమంటూ ఒంటెద్దుబళ్లవాళ్లు ప్రయాణీకుల కాళ్లకడ్డంతగిలి చేతిలో మూటలు పెరుక్కొని పొయ్యే సమ్మర్దంగల ఆస్టేషన్దగ్గర ఆ రాత్రి వెంకటశాస్త్రికి ఒక్క ఒంటెద్దుబండి అయినా కంటిలో కలికానికికూడా కనుపించలేదు.

రాత్రి పదకొండున్నరా, రమారమి పావు తక్కువ పన్నెండూ కావొచ్చింది. వెంకటశాస్త్రి దిగినరైలు కూతేసి వెళ్లిపోయి చాలాసేపయింది. తనతోకూడా దిగిన జనం ఎట్లా వెళ్లారో ఎవరిదారిన వారు వెళ్లారు. రాత్రిడ్యూటీచేసే రైలుఉద్యోగి గేటుతలుపు బిగించి, పోర్టరూ తనూ అప్పుడే చెరొక బెంచీమీదా నడుములు వాల్చారు. స్టేషన్ నిశ్శబ్దంగా ఉంది. పైన వ్రేలాడకట్టిన లాంతరుదీపం తగ్గించబడి, మినుకు మినుకుమంటూ ఉంది. స్టేషన్ మెట్లుదిగి సడిమటుగా ఉన్న మైదానంవైపు వెంకటశాస్త్రి పరకాయించి చూచాడు. ఆ ప్రదేశం అంతా నిరామయంగా ఉంది. తాను రెండేండ్ల క్రిందట చూచినస్థలంతో పోల్చుకొంటే ఇప్పటి ప్రదేశం పాడుపెట్టిన ఇల్లువలె కళాహీనమై కనపడింది. శుద్ధపంచమినెల కాబట్టి చాలా లేతవయస్సులోనే దానికి కాలంగడిచిపోయింది. వెంటనే చీకటి విజృంభించి అలుముకొంది. మాఘమాసం. మంచుకురుస్తోంది. చలి దవడలు నొక్కేస్తూవుంది. బిగబట్టిన చేతిపిడికిళ్లు విప్పితే శరీరం యావత్తూ పెకల్చుకొని తినేట్టుగా ఉంది చలి. వెంకటశాస్త్రిది అంత ముసలి వయస్సు కాకపోయినా, ఏభయిదాటి అరవైలో పడ్డఘటం. అందువల్ల అంత తీవ్రమైన గాలికిగాని, ఎండకుగాని పూర్వంలాగా నిబ్బరించుకోలేకపోతున్నాడు. ఏమయినప్పటికీ, తెల్లవారకుండా ఆ పద్ధెనిమిదిమైళ్లు ప్రయాణం చేసితీరాలె, విధిలేదు. వెంటనే బయల్దేరి వెళ్ళేగాని అనుకొన్న ప్రకారం ఇంటికి చేరుకోలేడు. ముహూర్తానికి ముందుగా అందకపోతే చేసిన ప్రయత్నం వృథా అయిపోవడమే కాకుండా తాను రానందుకు ఇంటిదగ్గర గాభరా పడతారేమో! బాడుగబండ్లను నమ్ముకొని ప్రయాణం చేశాడు. తాను ఇల్లువిడిచిన ఈ రెండేళ్లలో కాలపురుషుడు కలుగచేసిన మార్పులాయనకేం తెలియగలవు? "స్టేషన్కు ఇంటిదగ్గరనుంచి బండిని పంపవలసిందని అబ్బాయికి జాబువ్రాసినా బాగుండిపొయ్యేది. ఎంత పొరపాటు పడ్డాను" అని తనలో తానే పస్తాయించుకొన్నాడు. కొంతసేపటికి, అసలు ఆ స్టేషన్ పుంజారు స్టేషనేనా అని ఆయన కనుమానం వేసింది. ప్లాటుఫారంమీదకి వెళ్లి చెక్కమీది అక్షరాలు చదువుకొన్నాడు. "పుంజారు" అని ఆయనకళ్లకు కనిపించింది; మనిషికి అనుమానం తీరింది; కొంత ధైర్యం కలిగింది.

కాని ఏంలాభం! ప్రయాణం సాగేఎత్తు కనపడడం లేదు. ఒక్క బండి అయినా లేకుండా ఇంతశూన్యం

కావడానికి కారణమాయనకు గోచరించడంలేదు. ఎవరినైనా అడిగి తెలుసుకొందామనుకొన్నాడు. కాని ఎక్కడా మనిషిసంచారం లేదు. సర్వమూ నిశ్శబ్దంగా ఉంది. కీచురాళ్ల కీచుకీచుకూతలూ, ఎక్కడనో దూరంగా మొరిగే కుక్కల అరుపులూ, కప్పల బెకబెకలూ తప్ప మరోకధ్వని శాస్త్రి చెవికి సోకడం లేదు. పోనీ, గ్రామంలోకి పోయి బండ్లకొరకు విచారిద్దామా అనుకొన్నాడు. కాని ఒక మైలుపోతేనే గాని ఊరు కనపడదు. ఆ అంధకారంలో, ఆ చలిలో, ఆ మూట భుజానవేసుకొని అంతదూరం పోలేక పోయాడు. ఆయనకేమీ పాలుపోకుండా ఉంది. ఏమీతోచక – మంచులో తిరిగితే రాత్రి నిద్రలేక జలుబు భారం చేస్తుందేమోనని – బయట మైదానంలో తిరిగే మనిషి, స్టేషన్ హాల్లోకి పోదామని వెనక్కి తిరిగి, నాలుగడుగులు వేశాడు. ఇంతలో పడమటికట్టునుండి ఏదో ఒకబండి వస్తున్నట్టు చప్పుడయింది. శాస్త్రి తటాలున వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. ఒంటెద్దుబండి ఒకటి వచ్చి ఆతట్టు ఎడంగా ఉన్న ఒక వేపచెట్టుకిందికి పోయి నిలిచింది. వెంకటశాస్త్రికి కొంత ఆశ కలిగింది. పరవాలేదనుకొన్నాడు. వడివడిగా పదిబారలదూరం అడుగువేసుకొంటూ పొయ్యేవరకు, బండివాడు ఎద్దులను విప్పి, కాడి కిందపెట్టి, చాపకిందిగడ్డితీసి అప్పుడే ఎద్దు ముందర వేశాడు. గడ్డి తినడానికిగాను, బయట నిలబడిన ఎద్దు నగలదొడ్డిలో ఒకకాలు ముందుకు వేసి, మెడకిందా పొట్టకిందా పుటుకుపుటుకున కుట్టే జోరీగలను మూతితోనూ, చెవులతోనూ, తోకతోనూ తోలుకుంటూ, ఇంకా గడ్డిలో మూతిపెట్టకుండానే నిలబడి ఉన్నది. పండుకొని నిద్రపోదామని బండివాడు ఈతాకులచాపను బయటికి తీయబోతూ ఉన్న సమయంలో వెంకటశాస్త్రి వెళ్లి

"అబ్బీ! విశలాపురానికి బండికడతావా?" అని అడిగాడు.

"విశలాపురమూ లేదు, గిశలాపురమూ లేదు. వెళ్లవయ్యా!" అన్నాడు బండివాడు.

"బాబుకదూ! నా తండ్రికదూ! నేను చాలా తొందరగా పోవాలె. ఇప్పుడు ఎకాఎకిని పోకుంటే నాకు చాలా తొందరపనులు చెడిపోతవి. నాకోసరం కాస్త కష్టపడుదూ నాయనా! పెద్దవాణ్ణి! బహుమంచివాడివి" అని ప్రాధేయపడ్డాడు శాస్త్రి.

"నాకు నిద్రొస్తోంది తాతయ్యా! పండుకోవాలె" అని బండివాడు చాప నేలమీద పరిచాడు. నిద్రబద్ధకం తోసుకురావడం చేత చాపమీద నడుంవాల్చాడు. ఇక ఆ బ్రాహ్మణుడు బండి కట్టమని 'బాబుకాదూ, నాయనకాదూ' అని ఒకటే బ్రతిమాలడం మొదలుపెట్టాడు. బండివాడు కట్టలేనని విసుక్కోవడమూ, బ్రాహ్మణుడు బ్రతిమాలడమూను చివరకిది పని కాదని

"ఇదుగో చూడు. నువ్వుకోరినంత బాడుగిస్తాను. రూపాయిన్నర ఇస్తాను తీసుకో; లే! ఎక్కడా బండి చిక్కలేదు నాకు. గిరాకీగా ఉంది: పోగొట్టుకోబోకు" అని ఆశపెట్టాడు శాస్త్రి.

"ధనమూలమిదం జగత్" కదా! మామూలు బాడుగకంటె అర్ధరూపాయి అధనంగా వచ్చేపాగి కనపడేవరకు బండివాడికి ఆశపుట్టింది. వెంటనే వాడు చాప చుట్టి బండిలోవేసి,

"ఎంతమంది మనుష్యు"లని అడిగాడు.

"నేనొక్కణ్ణే" అన్నాడు శాస్త్రి.

బండివాడు ఎద్దుముందరవేసిన గడ్డిని బండిలో చాపకింద తురిమి, నగఎత్తి, ఎద్దును అంకెకు తెచ్చుకొని, కాడి అర్రుమీదపెట్టి, మెడపలుపు బిగించాడు. వెంకటశాస్త్రి జారీచెంబు చేత్తో తీసుకొని, కాలు ముడిచి అనుమానం తీర్చుకొని, ప్రక్షాళన అయినతర్వాత మూటతెచ్చి బండిలో పెట్టాడు. కాలిచెప్పులు చాపకింద భద్రపరచి, "పట్టుకో" అని బండివాణ్ణి హెచ్చరించి, "రామయ్యతండ్రీ" అంటూ బండిలో ఎక్కి కూర్చున్నాడు. పదిగజాలదూరం రోడ్డు ఎక్కేవరకూ బండివాడు నగ పట్టుకొనే నడిపించి, రోడ్డెక్కిన తర్వాత పగ్గం బండివెదురుదబ్బలకు కట్టి, నగలో ఎక్కి కూర్చు

న్నాడు. వాడు కొరడాకోసం ఇంకా తడువులాడుకొంటూ ఉండంగనే ఎద్దు మెల్లగా పరుగందుకొన్నది.

రాత్రి చాలా పొద్దుపోయింది. ఒంటిగంట కావచ్చింది. రెండురోజులుగా ప్రయాణం బడలికచేత పాపం బ్రాహ్మడు డస్సిపోయాడు. కాస్త కన్ను కూరుకుదామనుకొని, నడుమువాల్చి తలకిందికి మూట లాక్కున్నాడు. "వెనకబరువు సామీ" అని బండివాడు హెచ్చరించేవరకు మూటతోసహా తాను ముందుకు జరిగాడు. మూటా, మూటమీద పెట్టుకొన్న తపతలా, బండివాని పృష్ఠానికి వెళ్లి తగులుకొన్నవి. "రవంత వెనక్కు అనండి. ముందు బరువయిం"దన్నాడు బండివాడు. బండివాని సహాయంతో మూట కొంచెం వెనక్కు లాక్కొని, బండివాడు "ఆ" అన్నతర్వాత, శాస్త్రి కాశ్మీరశాలువ కప్పుకొని, ముసుగుతన్ని, కాళ్లు ముడుచుకొని, ఒత్తిగిలి మూడో అంకె వేసి పండుకొన్నాడు.

బండి రెండుమైళ్లు సాగిపోయింది. ఆ బండి వట్టి పాతతుక్కు; ఎప్పటిదో ఇక్ష్వాకులనాటిది. అందులో అడ్డబండి. బాడుగ బళ్లవాళ్లకు కమానుబళ్లెక్కణ్ణుంచి వస్తాయి? పైన గూడుకు వేసిన ఈ తాటాకులచాప చాలా భాగం శిథిలమై, బండిలో పండుకొని పైకి చూస్తే ఆకాశంలో నక్షత్రాలు అగుపడుతూ ఉన్నవి. బండి చక్రాలకు వేసిన సామాను కులంగలకొయ్యకానందువల్ల, చలికి బిర్రబిగిసి, ఆకులూ, పూటీలూ వంకలపోయి, ఎగుడుదిగుడుగా బండికి దొడ్డి ఏర్పడింది. కండల్లోని ఊలవాయిలూ, ఇరుసుకడలూ అరిగిపోయి, కుండతూముల్లో సందు ఏర్పడి, వదులుకల్ల కుండలు రెండూ ఆపక్కకీ, ఈపక్కకీ జరిగి కడసీలలకు టక్కటక్కుమని తట్టుకొంటూ ఉన్నవి. ఆ తట్టుకోవడంలో అసలే దొడ్డిచక్రాలయినందువల్ల బండిచట్టం యాగత్తూ ఆపక్కనుంచి ఈపక్కకీ, ఈ పక్కనుంచి ఆపక్కకీ ఊపు ఇస్తోంది. అందులో గతుకులున్నచోట, చక్రం పల్లానికి దిగి మిర్రుకెక్కడంలో, ఎద్దుమెడమీదఉన్న కాడితో సహా బండి అడ్డంగా ఊయ్యాలలూగుతోంది. ఈఎగుడు దిగుడు ఉయ్యాలలో వెంకటశాస్త్రి కళేబరంకూడా ఊగిసలాడుతూ, ఒకపక్కకి ఒత్తిగిలి పండుకొన్నందువల్ల, బండి వెనక్కు మొటినపుడు వెన్నెముకకూ, ముందుకి మొటినపుడు మోకాళ్లచిప్పలకీ బండి వాసికొయ్యలూ, పెండెందబ్బలూ కొట్టుకొని బొమికమీద దెబ్బ తగిలేవరకు - పాపం - ఆ బ్రాహ్మడికి ప్రాణం జిల్లార్చుకొనిపోతోంది. కుడిచెయ్యి తల కింద ఉండడంవల్ల, దెబ్బ తగిలినప్పుడల్లా "ఇస్సు: అబ్బా!" అని ఆయన ఎడంచేత్తో ఆ స్థలంలో రుద్దుకొంటున్నాడు. కంటిమీద కునుకువంటిదో ఎరుగడు ఆ మానవుడు. ఇన్నాళ్లుగా ఇంత దేశం తిరిగాడుకాని, ఇట్లాంటి ఉత్కృష్టపు ప్రయాణసౌఖ్యం ఆయనకెక్కడా లభ్యపడలేదు. ఇక నిద్ర ఎట్లాపట్టుతుంది ఆయనకు? నిద్రపట్టడం మాట ఎట్లావున్నా, మోకాళ్లచిప్పలు బద్దలయ్యేబాధ భరించలేక, కాళ్లు ముడుచుకొన్న మనిషి ఒళ్లికిలా పార్లి "శంకరా, మహాదేవ" అంటూ కాళ్లురెండూ చక్కగా చాచుకొన్నాడు. అట్లాగైనా ఆయనకు సుఖం చిక్కలేదు. బండిచట్టం పొడుగు పొట్టిదైనందున, చాచిన రెండు కాళ్లూ మోకాలికింది పిక్కలలగాయతు పాదాలవరకూ చట్టానికి వెలుపలగా వచ్చినై. దానికితోడు బండిఇచ్చే ఒక్కొక్క ఊపుతో ఒక్కొక్క అడుగు కిందికి జారిపోతూ వచ్చింది ఘటం. ఆ జారిపోవడంలో, తలకింద మూటకీ మూటమీది తలకాయకీ సంబంధం విడిపోయి, రెండూ వేరయిపోతున్నవి. ఇంతలో కాడి పైకి లేచి ఎద్దుకి మెడపలుపు బిర్రుతగిలేవరకు "వెనక బరువు సామీ, వెనక బరువ"ని బండివాడు మళ్లీ హెచ్చరించాడు. "నీ పాడేమిటిరా చచ్చిపోతుంటే" అని శాస్త్రి మూట విడిచి తలకాయ కిందికి జరగకుండా ఉండేటట్టు ఇరుపార్శ్వములా ఉన్న పెండెంకొయ్యల్ని చెరొక చేత్తోనూ గట్టిగా పట్టుకొని, బండిచట్టానికి చివర భాగంలో బిగించిన అడ్డకొయ్యకు కాలి మడిమెలు తన్నిపట్టి, మనిషి బిర్రబిగిసి పైకి ఎగతన్ని పండుకొన్నాడు. ఈ వాటంలో పండుకొనేవరకు మనిషి కిందకి జారిపోవడం నిలిచిపోయింది. కాని నిద్రపోవడానికి సావకాశం చిక్కలేదు. ఆయన చేతులూ,

కాళ్లూ, శరీరం యావత్తూ జారిపోకుండా బండిలో నిలబెట్టుకొనే ప్రయత్నంలోనే ఉండవలసివచ్చె! ఏమాత్రం పట్టువదిలినా వాటంచెడి మనిషి కింద పడి పొయ్యేటట్టుగా ఉండె! ఇక ఆయన నిద్రపొయ్యేదెప్పుడూ ?

ఎద్దుకూడా బండికి తగినట్టుగానే ఉంది. ఆబండివాడు, దానిమొఖాన్న ఎన్నడూ ఇంత పచ్చిగడ్డికాని, ఇంత నున్నపొట్టుకాని కొట్టిన పాపాన్ని పోలేదు. కొరడాకొయ్యతో కొట్టేవరకు, శరీరంలో చర్మంతప్ప కండ లేనందువల్ల, ఎముకలకు తగిలి, కొయ్యమీద కొయ్యతో కొట్టినట్లు చప్పుడవుతున్నది. కడుపులోకి తాగిననీళ్లుతప్ప మరొకబలమైన ఆహారం లేనందువల్ల ఎద్దు లసువుతీసినపుడల్లా, కడుపులో పేగులు అదిరి ఎద్దు పారుకొంటూ వచ్చింది. ఆ సమయంలో పేడచినుకులు మధ్యమధ్య వెంకటశాస్త్రి నెత్తిమీదా, మొఖంమీదా పడి ఆయనగారి ఉత్తమాంగము పవిత్ర మవుతూ వచ్చింది. వాసన భరించలేక గుడ్డతీసుకొని ముక్కు కడ్డు పెట్టుకొంటూ, మధ్యమధ్య మొఖం తుడుచుకొంటూ - పండుకొన్నమనిషి లేచి కూర్చుని, ఆగ్రహపూరితుడై,

"అబ్బబ్బ! ఏంబండిరా, ఈబండీ! నాప్రాణాలు తీయడానికి వచ్చింది. ఛీ! ఛీ! దీన్ని అగ్గిపుల్ల వెలిగించి మంటపెట్టితే పీడ వదిలిపోను." అని పెద్దంగా అరిచాడు,

బండివాడికి నవ్వొచ్చింది.

" నా బండి కేంతక్కువ సామీ! " అని అడిగాడు,

"నా శ్రాద్ధం, నా పిండాకూడూను. శరీరం నఖశిఖ పర్యంతమూ హూనమైపోతోంది."

"బండి బాడుగలన్నీ పోయినవయ్యా. వాడడంలేక, బాడుగరాక పరమ్మతు లేకపోయె. ఏంచేయమంటారు సామీ!"

"ఇంతదేశం తిరిగాను కడుపులో నీళ్లు కదలకుండా. ఏ రోడ్డుబట్టినా మోటార్ల మయమై పోతుంటే, ఈ దిక్కుమాలిన రోడ్డుమీద మోటారే పడదు. ఛీ! ఛీ! వెధవప్రయాణం. ఎరక్కపోయి ఎక్కా నీ ముతనష్టపుబండి" అని శాస్త్రి విసుక్కున్నాడు.

"లేకేమి సామీ! ఎదురొకటీ, వాలొకటీ - రెండు మోటార్లుండై ఈరోడ్డుమీద."

"అయితే నా కాసంగతి మొట్లోనే చెప్పావు కాదేం?"

"తెల్లవారి పదకొండుగంటలబండి చూచుకొని గాని తూర్పు కెళ్లేమోటారు బయల్దేరదు. తెల్లవారకుండనే ఇల్లు చేరుకోవాలన్నారుగా తమరు?"

"రాత్రికూడా ఒక మోటారు తగలబెట్టకూడదూ- ఆ మోటారువాళ్లు?"

"వాళ్లకేం మారాజులు. బాడుగబండివాడనే పురుగు లేకుండా - ఉన్నవాళ్ల నందర్నీ జైలు కేసిన తర్వాత - ఇక పగలూ తిప్పతాడు, రాత్రిళ్లూ తిప్పతాడు ఆమారాజు."

"బాడుగబళ్లవాళ్లేమిటి ? జైల్లో వేయించడమేమిటి?"

"ఆకథ అంతా కానా ఉండదిలెండి. చెప్పకొంటే తీరేముచ్చు కాదు" అని బండివాడు, టుర్రుమని ఎద్దును అదిలించాడు. ఎద్దు దవుడుతీసింది.

"ఎవరు వేయించారు ఈ రోడ్డుమీద మోటార్లు?"

"ఉన్నాడులెండి ఒకపుణ్యాత్ముడు. మాప్రాణాలకు శనేశ్వరుడై పట్టి పీక్కొనితింటున్నాడు."

"ఆయన పేరు? "

"చెంచునాయుడట."

"ఏ చెంచునాయుడు?"

"బోళ్ల చెంచునాయుడు."

"ఏవూరు? "

"గంగపట్నం ఆయనగారిది."

గంగపట్నానికీ విశలాపురానికీ ఒకమైలుదూరం. విశలాపురం గంగపట్నం మజరాగ్రామమే. చెంచు

నాయుడుకీ, వెంకటశాస్త్రికీ ప్రాణస్నేహం. చెంచు నాయుడు, మోటార్లు, బళ్లవాళ్లు, జైలు – ఈమాటలు చెవినిపడేవరకు తన స్నేహితుడు చెంచునాయుడికి ఏదో ఆపద కలిగి ఉంటుందని శాస్త్రికి కొంత ఆందోళన కలిగింది. తాను కొత్తమనిషివలె నటించి, అచ్చటి విశేషాలేమో బండివానివల్ల తెలుసుకోందామని శాస్త్రి కొక ఆలోచన పుట్టి—

"అయితే ఎన్నాళ్లాయిం దీరోడ్డుమీద మోటార్లు వచ్చి" అని బండివాణ్ణి అడిగాడు.

"అంతా ఒక సంవత్సరం అయింది. మీదేవూరు సామీ?" అని బండివాడు ప్రశ్నించాడు.

"మాది దక్షిణాది. విఠలాపురంలో బంధువు లుంటే చూడడానికి పోతున్నా."

బండివాడు పలక్కుండా బండి తోలుతున్నాడు కాని వాడు ఊరుకోవడం శాస్త్రికి హితవుగా లేదు. వాణ్ణి కదిలించి ఇంకా విశేషాలు ఒక్కొక్కటే బయటికి తీయాలని ఆయనకు ఆత్రంగా ఉంది.

"బళ్లవాళ్లను జైల్లో ఎందుకు పెట్టార్రా అబ్బీ."

"ఈరోడ్డుకు మోటార్లు వచ్చినప్పటినుంచీ బళ్ల వాళ్లకు కూడు పడిపోయింది. ఆ మారాజు, ఒంగొద్దు బళ్లవాళ్లతో పోటీచేసి, వీళ్లు అర్ధరూపాయికి తీసుకొని పోతామంటే, వాళ్లు అరణాలకే తీసుకొనిపోతామనీ, వీళ్లు అరణాలంటే వాళ్లు పావులాఅనీ, వీళ్లు పావులా అంటే, వాళ్లు బేడనీ– ఇట్లా పంతానికి పోటీచేసి ఒక్క పురుగయినా బళ్లవాళ్లకు చిక్కకుండా చేశారా మోటారువాళ్లు"

"అందుకని ఇద్దరూ కలియబడి కొట్టుకొన్నారా ఏమిటి?"

"కొట్టుకోనూ లేదు, తిట్టుకోనూ లేదు: బలవంతులమీదికి పోటికిలేని పుంకలు పోగలరా? సంసారాలకు జీవనోపాధి పడిపోయి, బళ్లమీద చిన్నడబ్బు రాకుండా పొయ్యేవరకు, బళ్లవాళ్లకీ బళ్లను ఆధారంచేసుకొని బతికే అలగాజనానికీ కడుపు మండి, అంతా నూరు మంది తోడయి ఒకరోజు కుమ్మక్కుగా నాయుడి లోగిలిమీద పడి ఆయనగారి ధాన్యపుకొట్లు తాళాలు పగలకొట్టి, తలా పట్కం, ఏదుంగింజలు పట్టపగలు దోచుకొన్నారు."

"అయ్యో!"

"అయ్యో లేదు, కుయ్యో లేదు. మరి ఎన్నాళ్లని కడుపుమంట భరించగలరు చెప్పండి సామీ! ఇంట్లో గడవక బళ్లనీ ఎద్దుల్నీ కూడా అమ్ముకొంటారా? తెగనమ్ముకో వలసివచ్చె. అంగులో ఆగంగపట్నం బళ్లవాళ్లందరూ తురక సాహెబులు సంసారపోషణ యావత్తూ మొగ వాడి రెక్కమీదనే జరగాలె. కూలిచేసుకొని బతుకుదా మనుకొంటే, వాళ్లకులంలో ఆడది బయటికి రావడానికి వీల్లేకపోయె. చస్తారా! అందుకే ఆ తురకలే ఇంత ప్రయత్నం చేసి, ఇతరకులాలవాళ్లనుకూడా చేర్చుకొని, ఇంతపని చేశారు."

"ఇంకా ఇతరకులాలవాళ్లంటే ఎవరు?"

"అబ్బో. ఈ మోటారు వచ్చినతర్వాత ఎంత మందికి కూడు పడిపోయింది సామీ! బళ్లుచేసే వడ్రంగులకీ, ఎద్దుల బేరగాళ్లకీ, బండికొయ్యలు అమ్ముకొనే వాళ్లకి, బండిగూడు కొట్టే సాపగోళ్లకీ, ఆఖరికి ఎద్దుకి పచ్చిగడ్డి మోపుకొని గోపుకో అణాడబ్బులు తెమ్మ కొనే మాలమాదిగ ముండలకీ – ఇంతమందికీ కూడు లేకుండాపోయింది సామీ! ఆ తురకసాహెబులే గంగ పట్నంలో ఇంతమందినీ కలుపుకొన్నారంట: అబ్బ! వాళ్లు తలుచుకొంటే ఎంతపనైనా చేస్తారు సామీ!"

"మంచిపని చేశారు. తగినశాస్తి అయిందన్న మాట!"

"ఏమయిందో. ఏమయి ఏం ఉపయోగం చెప్పండీ! బలవంతుడిదే రాజ్యం ఈకాలంలో."

"అట్లాగే."

"ఈ వందమందిమీదా కేసుపెట్టి, ఆఖరికి తలా ఒకటీ, రెండూ, మూడేసేళ్లు శిక్షవేయించి, జైలుకు పంపే వరకూ ఆ నాయుడూ, ఆ పోలీసులూ నిద్రపోలేదు

గదా! కానియ్యండి భగవంతు డన్నీ కనిపిస్తాడు" అంటూ బుగ్గనఉన్న పొగాకు తుపుక్కున ఊసి ట్రుచ్చి అని ఎద్దును అదిలించాడు.

చివరికి చెంచునాయుడిదే పైచెయ్యి అయిందని వినేవరకు శాస్త్రి మనస్సుకు ఊరట కలిగింది. బళ్లవాళ్లకీ, నాయుడుకీ, ఏదో పెద్ద వ్యవహారమే జరిగి ఉంటుందని ఊహించాడు. నాయుడు పట్టుదలమనిషని శాస్త్రికి బాగా తెలుసు. ఇంకా విశేషాలు ఏమిటో విందామని –

"అబ్బా! ఎంతకథ జరిగిందిరా అబ్బీ! ఎన్నాళ్లయింది ఇదంతా జరిగి?"

"కేసు జరిగి ఆరునెల్లయింది. ఈ ఆరునెలలుగా విచారణలో ఉండి, అంతా వారంరోజుల కిందటనే జడిజిగారు శిక్ష చెప్పారు."

"ఆ నాయుడు బాగున్నాడా?"

"బాగుండక ఆయన కేంరోగం? బీదవాళ్లని ఏడిపించడానికి ఇంకా నూరేళ్లు బతుకుతాడాపుణ్యాత్ముడు."

"ఆయన దేమైనా పెద్దస్థితేనా ఏమిటి?"

"ఆయనకేం సామీ జమీందారు: గంగపట్నం పగం వూరంతా కొన్నాడంట. ఇంకా ఎన్నెన్నో ఆయనకు వ్యాపారాలుండై. సాలుకు ఇరవై వేలు వస్తుందని అంటారు"

"అబ్బా! ఇంతడబ్బుగలవారు మోటార్లు వేసి బీదవాళ్లని ఏడ్పించకపోతేనేం పాపం."

"ప్రజల సౌకర్యంకోసరం వేయించాడంట ఈ మోటార్లు ప్రజ లెవరో, సౌకర్యా లేమిటో ఆయనకసలు తెలుసా?"

"ఎంతసేపూ స్వలాభంకొరకే ఈ దొర్లాట – భాగ్యవంతులకు కూడా."

"పోనీ కేసుపెట్టితే పెట్టాడ దనుకోండి. పచ్చిగడ్డిగంప లమ్ముకొనే మాలముండెల్నికూడా ఇరికించాలా ఆదొరకి? అయినా మాకులం అంటే ప్రతీవాడికీ అలుసు సామీ" అని అన్నాడు బండివాడు.

బండివాడు "మాకులం" అనేవరకు శాస్త్రికి అర్థం కాలేదు. "మాలకులమనా లేక వాడికులమే మాలకులమనా దాని అర్థం అని సందేహం కలిగింది; శాస్త్రికి ఏదో ఆలోచనపడిందిమనస్సులో!

బండివాడు తనధోరణి తాను విడవలేదు. ఏదో పరధ్యానంగా ఉండి నోటికి వచ్చినట్లు మాట్లాడుతున్నాడు. తన బండిలోని మనిషి బ్రాహ్మడని వాడికి తెలియదు. తెలిసినప్పటికీ వాడు బ్రాహ్మలికికూడా ఇదివరలో చాలాసార్లు బండి కట్టాడు. మళ్లా అందిపుచ్చుకొని "మా మాలకులానికి కయ్యాలా, కొలవలా చెప్పండి సామీ! ఆముండలు బళ్లవాళ్లకి గడ్డి అమ్ముకొని బతుకుతున్నారని, దోపిడీ సమయంలో వాళ్లుకూడా గంపలు చేతపట్టుకొని ఆజనంలో ఉన్నారని పదిమంది ఆడవాళ్లనుకూడా కేసులో ఇరికించాడు ఆనాయుడు. వాళ్లు పసిబిడ్డల తల్లులంట. ఇంటికాడ పిల్లలు అలో లక్షణా అని అల్లాడిపోతున్నారంట! తలుచుకొంటే, దుఃఖం వస్తుంది సామీ! అని బండివాడు ఆవుద్రేకం మీద ఏమేమో చెప్పబోతుండగా, వాడు మాలవాడని శాస్త్రికి స్పష్టమయింది. దానితో ఆయన ఒళ్లు జలదరించింది. బండిలో వక్కక్షణంకూడా నిలవలేక పోయాడు. దిగుతున్నానని చెప్పనైనా చెప్పకుండా, వెనక్కి జరిగి కిందికి గభాలున దూకాడు. చైతన్యం విడిచి రోడ్డుమీద కొయ్యబొమ్మవలె నిలబడ్డాడు. బండివాణ్ణి నమిలి మింగెయాలన్నంత ఆగ్రహం వచ్చిందాయనకు కాని కర్తవ్యం గోచరం కాలేదు. జీవితానికి పరమావధిగా పెట్టుకొని తాను ఇన్నేళ్లుగా చేసినకృషి అంతా గంగపాలయిపోయింది. కాశీగంగి చెంబులు బండిలో ఉన్నై. సర్వం జగన్నాథం అయింది. వెళ్లి బండివాడితల రెండు చెక్కలయ్యేటట్టు పగలకొట్టాలనుకొన్నాడు: కాని ధైర్యంచాల్లేదు: చీకటి, అంధకారం. తాను ఒంటరిగాడు: రెండోసహాయం లేదు: బండివాడు ఇరవై, ఇరవై అయిదేళ్ల వయస్సుగలిగి, మంచి జబ్బ పుష్టిగల మనిషిలా ఉన్నాడు: తిరగబడితే తనవంటి పప్పు

బ్రాహ్మలను పదిమందిని కలిపికొట్టేవాడులా కనపడ్డాడు. ఆపరిస్థితులలో తొందరపడకూడదనుకొన్నాడు. ఊరికి చేరినతర్వాత వాడిభరతం పట్టాలని తీర్మానించుకొన్నాడు. వెళ్లిమళ్లా బండెక్కి కూర్చున్నాడు. బండివాడి కొనుకొని ఉన్న తనమూటను ఎసెంగాలా కొక్కన్నాడు. బండి సాగింది. ఇక బండివాడి పుట్టుపూర్వోత్తరాలు తెలుసుకోవాలనని శాస్త్రి -

"అబ్బీ! నీ దేవూరురా?" అని అడిగాడు.

"నాది ఉత్తరాది- తెనాలండి."

"ఇక్కడ కెందుకొచ్చావు?"

"పుంజూరులో నా మేనమామకూతుర్ని పెళ్లి చేసుకొని ఇప్పటి కారునెలలుగా ఇక్కడే నిలిచి పోయాను. ఈబండి మామామదేనండి."

"నీపేరు?"

"పోలయ్య"

"గంగపట్నం బళ్లవాళ్లను నువ్వెరుగుదువా?"

"కొంతమంది గుర్తేనండి."

"నువ్వు మాలవాడివికదా? నీబండికి జనం దొరుకుతున్నార్రా?"

"ఇప్పు డెవరూ ఆపట్టింపులు పెట్టుకోవడం లేదండి. అవసరంకొద్దీ అయ్యగార్లుకూడా నాబండి చాలాసార్లు కట్టించుకొన్నారు."

"ఇదివర కెప్పుడైనా విశలాపురం వెళ్లావా?"

"విశలాపురం పోలేదుకాని, గంగపట్నం వెళ్లాను."

"అవూళ్లో నీకు బంధువు లున్నారా?"

"లేరండి."

"సరే! తొందరగా పోనియ్యి! తెల్లవారవస్తోంది." అన్నాడు వెంకటశాస్త్రి.

తెల్లవారుజామున ఇంకా కనిచీకటి ఉంది. ఇంకా ఆయిదారుమైళ్లు పోవాలి బండి. వెంకటశాస్త్రికి స్థిమితం చెడింది. అనంతటిపండితుడు చివరికి మాలవాడిచేతిలో చిక్కుకొన్నందుకు ఆయనకు పట్టరాని ఆగ్రహం కలుగుతూవుంది. అగ్రజన్మమెత్తిన తనయెడల అంత అపచారంచేసిన ఒక తక్కువకులం మాలవాణ్ణి ఆసమయంలో తానేమీచేయలేని నిస్సహాయస్థితికి ఉడుకుమోతనం ఉబికిఉబికి పొర్లివస్తోంది. హృదయం కుమిలి వేడినిట్టూర్పు లధికమైనవి. బండివానిమీద కలిగిన ఆగ్రహాగ్నికి శరీరం యావత్తూ వేడెక్కి, మాఘమాసంచలి మందగించి, కప్పుకొన్న శాలువ వంటిమీద ఉంచుకోవడానికి ఆయనకు చీకాకనిపించింది. శాలువ విసరి బండిలో ఓపక్కన వేశాడు. ఎప్పుడెప్పుడు ఇంటికి చేరుదామాఅని ఆత్రపడుతున్నాడు ఆబ్రాహ్మణుడు.

ఉదయం అయిదూఅయిదున్నర గంటల సరికి బండి కంకరరోడ్డు దిగి మట్టిరోడ్డుకు మళ్లింది. బాగా తూర్పురేఖలు [illegible]. బండివాడిముఖం శాస్త్రికి బాగా గోచరించింది. [illegible] ముఖం చూడడాని కసహ్యం అనిపించింది. ఆసంధ్యావెలుతురులో శాస్త్రిముఖంకూడా పోలయ్యకు పొడకట్టింది. ఆయన బ్రాహ్మణుడుకాబోలనుకొన్నా డతడు; కాని ఆయన ముఖంలో వికాసం కనిపించలేదు. ఏదో దీర్ఘాలోచనలో ఉన్నట్టుగా అగుపడ్డాడు. ముఖం ఎర్రంగా జేవురించి, నరాలతోసహా ఉబికిఉంది. కళ్లురెండూ చింతనిప్పులవలె కణకణ లాడుతూ ఉన్నై. రాత్రి నిద్రలేక ఆయనముఖం అట్లా ఉందనుకొన్నాడు బండివాడు.

ఆరుగంటలవేళకు బండి విశలాపురంచేరి వెంకటశాస్త్రి ఇంటిముందట నిలిచింది. ఆరోజు మనుమడి భారసాల. వీధిగుమ్మానికి మామిడాకులతోరణం కట్టారు. శాస్త్రి ఎప్పుడు వస్తారా అని ఇంటిల్లిపాదీ కోడికూతతో లేచి ఎదురుతెన్నులు చూస్తున్నారు. వెంకటశాస్త్రి బండి దిగి మూట వీధిఅరుగుమీద పెట్టి బయటనే నిలబడ్డాడు. కాళ్లు కడుగుకోను భార్య నీళ్లు తెచ్చియిచ్చింది. ముఖం కడుక్కొను పుల్ల తెమ్మన్నాడు శాస్త్రి. ముఖమార్జనం అయింది. శాస్త్రి

ఇంట్లో అడుగుపెట్టలేదు. "లోపలకు రం" డని భార్యా, కొడుకూ పిలిచారు. "ప్రయాణపుగుడ్డలు లోపల పెట్టడానికి వీల్లేదు. స్నానం చేసిగాని లోపలకు రానన్నాడు" శాస్త్రి.

బండివాడు "బాడుగ స్వామీ" అని అడిగాడు. "ఇస్తాను ఉండరా" అని వాడికి జవాబు చెపుతూ, కొడుకును రహస్యంగా పిలిచి, అర్జంటుగా వెంచు నాయుణ్ణి పిలుచుకొనిరమ్మని పంపాడు.

వెంచునాయుడికి వెంకటశాస్త్రి గురుపదం. పండితుడన్న గౌరవంచేత, ఆయనకు నాయుడు ఇల్లు కట్టించి యిచ్చాడు. నాలుగెకరాలమాగాణి వ్రాసి యిచ్చాడు. ఆయనకొడుకు వివాహానికి ద్రవ్యసహాయం చేశాడు. శాస్త్రిగారికుటుంబంమీద నాయుడి కెంతో ప్రీతీ, అభిమానమూను. ఈసంబంధం అనాదిగా పెద్దలతాగాయితూ వస్తూఉన్నది. అందువల్ల తనకు పని ఉన్నా, శాస్త్రికి పని ఉన్నా, ఏ వేళ నైనా సరే నాయుడే శాస్త్రిగారిదగ్గరకు స్వయంగా వచ్చి మాట్లాడి పోయ్యే మామూలు. అందువల్ల ఆయనదగ్గరనుండి కబురు వచ్చిందనేవరకు, రెండేళ్లుగా దేశాటనంచేసి వచ్చినందున ఏమి తొందరపనో అని నాయుడు నిద్రమంచంమీదనుండి లేవడంతోనే తలకు ఫ్లానల్ గుడ్డ చుట్టుకొని, కాలికి చెప్పులు తొడుక్కొని, చేత కర్ర పట్టుకొని, ఏకాఏకిని విశ్వాపురం బయల్దేరాడు.

అప్పటికప్పుడే సూర్యోదయం అయి బారెడుపొద్దెక్కింది. అగ్రహారీకులు "చాలాకాలానికి దయచేశారు శాస్త్రిగారు" అని కొందరూ, "అగ్రహారంమీద శాస్త్రిగారు మరీశీతకన్నేశారు" అని మరికొందరూ, "మమ్మల్నీ మరిచేపోయారు — శాస్త్రిగారు" అని ఇంకొకొందరూ, "బహుకాలదర్శనం — క్షేమమా?" అని మరికొంతమందీ—ఇట్లా అనేక రకాలుగా పలకరిస్తూ శాస్త్రిగారి ఇంటిముందర జనం మూగారు. ఇంతలో నాయుడు వచ్చి — "సాష్టాంగ దండాలు" అని శాస్త్రికి దణ్ణంపెట్టాడు.

"దీర్ఘాయుష్మమస్తు. వంశాభివృద్ధిరస్తు. ఐశ్వర్యాభివృద్ధిరస్తు" అని శాస్త్రి దీవించి, చాప తెప్పించి వీధి అరుగుమీద వేయించి నాయుణ్ణి కూర్చోమన్నాడు.

"చాలా కాలానికి మామీద దయ వచ్చిందే శాస్త్రిగారికి—"అని నాయుడు కుశలప్రశ్న చేసి ఏవో అనబోతూఉండగా లోపల కుతకుతలాడే శాస్త్రి ఇక భరించుకోలేక, వెంటనే,

"విన్నాను. కథ యావత్తూ విన్నాను. ఈతాగుబోతు లంజకొడుకులు నీకు చేసిన అపకారం అంతా చెవికొచ్చింది. అబ్బా! ఎంత గండం తప్పింది నాయుడూ! నీకు. నిష్కారణంగా వీళ్ల చేతుల్లో నీప్రాణాలు పోయిఉండేవి. ఎంతపని జరిగిందీ! ఇట్లా జరిగిందని నాకు ఒకకార్డుముక్కైనా రాశావుకావు, మావాడూ రాశాడు కాదు—"అని శాస్త్రి నాయుడికి కలిగినఆపదకు తన సానుభూతి చూపిస్తూ ఆదరణ మొదలుపెట్టాడు.

"మీకు వ్రాద్దా మనుకొంటూనే సుస్తీచేశాను. ఇంతకూ భగవంతుడు చల్లంగా చూడాలకాని—వీళ్లవల్ల ఏమవుతుందీ వెధవలు,"

"నిజమే! ఇంకా వీళ్లని ముక్కలుముక్కలుగా తరిగి ఉప్పుపాతర వేయకుండా ఊరుకొన్నావా నాయుడూ?"

"అయితే అంతపనీ చేయకుండా విడిచిపెట్టేనా ఏమిటి? ఒక్కొక్కడికి మూడేసేళ్లు వేయించి వందమందినీ వెల్లూరుజైలుకు పంపించాను. తమరు వినలేదూ?"

"ఎంతచేసి ఏంఉపయోగం? మళ్లా కథఅంతా మొదటికొచ్చింది. విన్నావో లేదో! జమీందారు వంటివాడివి నిన్నే లెఖ్ఖచేయని ఈ గాడిదకొడుకులు మాబోటివాళ్ల నిలక్ష్యపెట్టుతారా? ఆసేతుహిమాచలపర్యంతమూ తిరిగివచ్చానుకాని ఇంతపరాభవం ఎక్కడా పొందలేదు."

"ఏంజరిగిం దేమిటి?"

"అదుగో చూడు! ఆబండిదగ్గర నిలబడ్డాడు వాడు శుద్ధమాలాడు. నిన్నగాక మొన్న నూరుమందికి శిక్ష వేయించావుకదా నువ్వు, నీకు భయభక్తులు లేకుండా నన్ను పుంజూరునుంచి విశాలాపురానికి బండిలో ఎక్కించుకొనివస్తావా? వీణ్ణి ఏంచేస్తే పాపం ఉందీ?"

"మాలవాడావీడు?"

బండివాడు పలకలేదు.

శాస్త్రి వాడికేసి చూస్తూ "ఛీ! జవాబు చెప్పకుండా నిలబడతావు. ఆనోటి మీద వాతలు వేయిస్తా చూడు! రాత్రి తెల్లవార్లూ, ఈనాయుణ్ని నోటికి వచ్చినట్లు దూషిస్తూ మాట్లాడేవే! ఇప్పుడేమైందానోరు?"

"దవతపల్లు రాలేటట్టు కొట్టక పోయినారా అట్లాంటికూతలు కూసినప్పుడూ? ఈ వొంటెద్దుబళ్ల వాళ్లని ఏంచేసినా పాపం లేదు" అన్నాడు నాయుడు.

బండివాడు గడగడ వణికిపోతున్నాడు.

"నేనెవరని నీబండిలో ఎక్కించుకువచ్చావురా నువ్వు? మాదిగవాణ్ణనుకొన్నావా? మాలవాణ్ణనుకొన్నావా? మనిషిని గమనించి మరీ బండికట్టవనిలే?"

"నాకేం తెలుసు సామీ! తమరు బ్రాహ్మణులనీ?" అన్నాడు బండివాడు.

"అయితే బ్రాహ్మడెవడో మాలవాడెవడో కూడా తెలియకుండా కళ్లకు కావరంఎక్కి ఉన్నావన్నమాట" అన్నాడు నాయుడు.

"అర్ధరాత్రి నేను మనిషిని గుర్తించలేకపోయాను బాబుగారూ!" అన్నాడు బండివాడు.

"అసలు నిన్ను బాడుగబండి పెట్టుకోమని ఎవరు చెప్పారూ? నీతాతనా డెరుగుదువా నీముత్తాతనాడెరుగుదువా నువ్వు బండెక్క? చెప్పరానివాడు తన కులవృత్తి మాని ఇంకో వృత్తి చేసుకోవచ్చునని ఏ శాస్త్రంలో ఉందో చెప్పరా? గాడిదకొడకా! తెలియక ఒకవేళ నాబోటివాడు బండికట్టమంటేమాత్రం, అమైన స్నానాశ్రమున బ్రాహ్మలు నాశనంచేయడానికి వరేనని తయారవుతావా? 'నేను చెప్పరానివాణ్ణి సామీ!' అని చెప్పనక్కర్లే?" అని వెంకటశాస్త్రి పండ్లు పటపటకొరుకుతూ పరవళ్లు తొక్కుతున్నాడు.

"చెప్పుతో నాలుగు పగలకొట్టండి వెధవను. మదం అణుగుతుంది" అన్నాడు నాయుడు.

"తెలియక చేశాను సామీ" అన్నాడు బండివాడు.

"ఛీ! మళ్లీ మాట్లాడితే చంపుతాను. తెలియదంటే నే నమ్ముతానా? పదేళ్లుగా రక్తమాంసాలు వోడ్చి చదువుకొన్న శాస్త్రం అంతా తగలబడిపోయిందే. కాశీసమారాధన చేసుకొందామని కష్టపడి గంగ తెచ్చుకొన్నాను. అంతా నాశనం చేశావు. ఈగాడిదకొడుకు."

"వీడి కన్నీ తెలుసు. — ఇట్లాంటిపని చేయవు కదా అని పంచబెట్టి పట్టకారుతో రెండు గుద్దులూ ఒత్తిస్తే రోగం కుదురును. — అబ్బబ్బ! నాకేసులో ఆతురకవాళ్లూ, వీళ్లూ చేరి నాగడ్డి నాకు పెట్టారు— శాస్త్రిగారూ! ఈవందమందినీ గూ నేను గునావుచేయించి, జైలుకు వేయించేవరకు పన్నెండుమంది లంచయింద నాకు. ఎవరు తిన్నట్టు చెప్పండి? మీబోటి బ్రాహ్మడికిచ్చినా దీపంపెట్టుకొని తలచుకొనేవారు. ఆజడ్జి ధర్మప్రభువు కాబట్టి వీళ్లన్నికూతలు కూసినా మనవారనే నమ్మి శిక్ష వేశాడు" అన్నాడు నాయుడు.

ఇంతలో అక్కడచేరిన అగ్రహారీకు లందరూ తలాఒకబడితె చేతపట్టుకొని "అగ్రహారంలో అడుగు పెట్టి అపవిత్రంచేసినందుకు వీణ్ణి తల పగలకొట్టండి, చంపండి. ఆబండినీ, ఎద్దునూ కిరసనాయిలుపోసి నిప్పుపెట్టండి" అని తలాకమాటా అంటుకొన్నారు. నాయుడికి వేడెక్కింది: కేసు అయిందిలగాయతు ఒంటెద్దుబండివాడంటే అసలే మండిపడుతున్నాడు నాయుడు.

"అయితే వీడికేంశిక్ష చెప్పారు వెంకట శాస్త్రిగారూ" అని ఆవేదిమీద అడిగాడు నాయుడు.

"ఘంటాలుణ్ణి తాకితే, బ్రాహ్మణు ఒళ్లు తెగ్గొట్టుకొంటేనేగాని ఆపాపం పద్నాలుగుజన్మాల దాకా పోదని శాస్త్రం. నాకు కావలసిన ప్రాయశ్చిత్తం వీడికి శిక్ష—" అన్నాడు శాస్త్రి.

నాయుడు వెంటనే ఇద్దరుమనుష్యుల్ని పిలిచి, బండివాణ్ణి పసువులదొడ్లో పగ్గాలతో గుంజకు కట్టించాడు. గంపెడుపిడకలు దాలిచేయించి, బొటనవేలు లావు ఇనపకర్రు అగ్నిహోత్రంలో పెట్టించి దేబెతో విసిరిస్తున్నాడు.

బండివాడు ఒకవిపరీతమైనస్థితిలో పడ్డాడు. చినికి చినికి గాలివాన అయింది వ్యవహారం. ఇట్లా జరుగునని తాను కలలోకూడా అనుకోలేదు. వెయ్యిపెద్దపులుల్లో ఒక్కలేడిపిల్ల! ఇంతమంది అగ్రహారీకుల్ని తానొక్కడూ ఎట్లా ఎదుర్కొగలడు? ఎవరితో మొరపెట్టుకొంటాడు? తాను చేసిన తప్పేమిటో అర్థం గాకుండా ఉంది. బండివాడికి. ఇక తనచావు నిజమని స్థిరపర్చుకొన్నాడు వాడు. నోటివెంబడిమాట రావడం లేదు. గొంతుక ఎండిపోతున్నది. దాహ మవుతున్నది: ఒంటేలుకు పోవలసిన అవసరంగా ఉన్నది: కాని కాలూచెయ్యీ కదపడానికి వీల్లేనిస్థితిలో ఉన్నాడు. తనకళ్లఎదుట నల్లని ఇనపకర్రు ఎర్రబడుతోంది ఉత్తరక్షణం తలచుకొంటే గుండె నీరయిపోతోంది "ఎంతపాపం చేసుకొన్నానోగదా భగవంతుడా! నాకు నిష్కారణంగా ఇంతశిక్ష ఏల విధిస్తున్నావో నారాయణమూర్తీ తండ్రీ" అని లోపల దుఃఖిస్తూ కళ్లుమూసుకొన్నాడు.

ఇంతలో వెంకటశాస్త్రి నాయుణ్ణి చాటుకు పిలిచి "నాయుడూ! మనం చేసేపని పైకి పొక్కితే, ఆపోలీసువాళ్లవల్ల తంటా రాదుగదా! కాస్త ఆలోచించు నువ్వుకూడా!" అన్నాడు.

"అంత పిచ్చిపని చేస్తాననుకొన్నావా శాస్తుర్లూ. పోలీసులు మనం కూర్చోమంటే కూర్చోవాలె, నుంచోమంటే నుంచోవాలె!" అని ధైర్యంచెప్పాడు నాయుడు.

"అయితే తొందరగా కానీ" అని వెంకటశాస్త్రి ఉత్తర్వు ఇచ్చాడు.

కర్రు ఎర్రబడిందో లేదో చూడమన్నాడు నాయుడు.

పోలయ్య కొంచెం వ్యక్తిగలమనిషి; కొంచెం చదువుకొన్నవాడుకూడాను. చిన్నతనంనుండీ పట్నవాసంలో పుట్టిపెరిగినమనిషి: మంచీ, చెబ్బరా, దేశకాలపరిస్థితులూ కాస్త తెలుసుకొన్నవాడు. కళ్ళుమూసుకొన్న కొంతసేపటికి ఒక ఆలోచన తట్టింది అతగాడికి. "చచ్చేవాళ్లం ఎట్లాగా చస్తాం. అబద్ధమైతే అయ్యింది, ఈదారి తొక్కి ఒకదొంగదెబ్బ వేదాం. నారాయణమూర్తి సాయపడకపోతాడా?" అని నిశ్చయపర్చుకొని, మొండిధైర్యం తెచ్చుకొని, నాయుణ్ణీ, శాస్త్రినీ ఉద్దేశించి,

"నన్ను మీ రీప్రకారం హింసిస్తున్నారు. నేను చచ్చినా, బ్రతికినా ఈ విషయం పైకి పొక్కక మానదు. మా పాదిరీదొరగారికి ఈ సంగతి తెలిస్తే, మీరు ఇంతకింతా అనుభవిస్తారు; మీరే బలవంతులని అనుకోకండి. మేము మీ మతం విడిచి క్రయిస్తవమతం తీసుకొన్నాకూడా మీ రీప్రకారం మమ్మల్ని ఏడిపించడం మా ఏసుప్రభువు గమనిస్తూనే ఉన్నాడు" అని పెద్దగా వెరిఅరుపు అరుస్తూ కేకపెట్టాడు.

బండివాడినోటినుండి ఈ మాటలు వినవచ్చేవరకు, శాస్త్రీ, నాయుడూ ఒకరి ముఖం ఒకరు చూసుకొన్నారు. "ఇదేమిటి మతం తీసుకొన్నా నంటున్నాడు" అని ఇద్దరూ కొంత తటపటాయించారు.

"నువ్వు క్రయిస్తవుడవా?" అని శాస్త్రి అడిగాడు.

"అవును: మా తాత తనహయాంలో మతం పుచ్చుకొన్నాడు" అని బింకంగా జవాబు చెప్పాడు.

"నీపేరు?"

"పోలయ్య."

"బండిలో చెప్పడంలో నీపేరు పోలయ్య అని చెప్పావే!"

"లేదు; పాలయ్యనే చెప్పాను."

"నీ తండ్రి పేరు"

"జకరయ్య"

వెంటనే కట్టివేసినట్లు విప్పమని నాయుడు ఉత్తర్వు చేసి, శాస్త్రీ, తనూ [illegible] పోయారు.

శా— శాస్త్రి చెప్పింది పాలయ్య అని నే చెప్పా ఏమయ్యా, దొంగవేషం వేస్తున్నావేమో?

నా— మీరు పొరపాటుగా వినుంటారు; పాలయ్యకు బదులు పోలయ్య అని మీకు వినిపించి ఉంటుంది. తల గుండం కి, నా [illegible] క్రాపింగు [illegible] ఉంది. సందేహం లేదు, కిరస్తియనే!

శా— క్రాపింగుతో గాని క్రయిస్తవుడయితే కొంచెం ఆలోచించవద్దటే.

నా— అయ్యో! ఇంకా నెమ్మదిగా అంటున్నారా? ఈ పాదిరీలకీ, సర్కారువారికీ చాలా దోస్తీ ఉంటుందండీ! వాళ్ళు పట్టుపట్టారంటే సీమదాకా కూడా వెళ్ళి తగవులాడతారు. అంతవరకు రాకపోయినా ఎంత డబ్బిచ్చినా ఈ పోలీసులు మనమీద జాలి ఏమీ ఉంచకుండా తోసిరాజంటారు మనల్ని; కాబట్టి తొందరపడకూడదు.

శా— సరే! అట్లాగే నీ ఇష్టప్రకారమే కానీ! అతిసర్వత్ర వర్జయేత్ అన్నారు శాస్త్రకారుడు. ఇదిగాక, నిజంగా కిరస్తానుడవుతే అయితే మన కంఠసూత్రం [illegible] లేదు. మన గ్రంథాల మతం అదే అయినప్పుడు, వాళ్ళని నిందిస్తే గ్రంథాలని నిందించినట్లే! "[illegible]"; కాబట్టి [illegible] అవలంబించిన మతం [illegible] తోచుతూంది. — మన మతం [illegible] అంటూ లేనే లేదు. కానీ ఒకమాట అడుగుతాను ఏమయ్యా, వీడు నిజంగా క్రైస్తవుడేనా అని?

నా— అయినా కాకపోయినా, ఈవిషయంలో మట్టుకు మనం తగ్గాలి [illegible]. ఏమో! వీపుల్లో ఏ మోసముందో! నా ఉద్యోగానికి [illegible] తెస్తున్నాను. అక్కడ వాడికి వెంట్రుకలున్నాయో, ఎవరు చూడొచ్చారు?

శా— అవునవును. నాకంటే మంచివాడు కాబట్టే ఇంతదూరం ఆలోచిస్తున్నావు.

అని శాస్త్రి తృప్తిపడి మళ్ళా బందిపాడి కంట బడకుండా సందుదారిన [illegible]. నాయుడు పాలయ్యను కట్టివేసిన కట్లు విప్పించి, ఇంటికి తీసుకొనిపోయి రు 8-0-0 లు చేతిలో పెట్టి అన్నం పెట్టించి ఇంటికి పంపేశాడు.

శ్రావణ మంగళవారము

—చిం|గుహర్తు బాపిరాజు

ఏసి — చేసి

బులుసు వేంకటరమణయ్య

"ఏసి" అను నవ్యయము విభాగార్థమున వాడఁబడుచున్నది. ఇది చాల ప్రబంధ ములయందును కానఁబడును. తఱచుగ నిది పరిమాణార్థక మగు 'ఎడు' నకుఁ దరువాత అవ్యవధానముగ నుండును. ఉదా. మూరెఁ డేసి, చేరెఁడేసి.

పరిమాణార్థకప్రత్యయ నిరపేక్షముగను 'ఏసి'కి ప్రయోగములు కలవు. పదేసి, ఏఁబదేసి.

నన్నయభారతపు తాళపత్ర ప్రతుల యందు పయి 'ఏసి'కి బదులుగ 'చేయు' ధాతువు క్త్వార్థమగు 'చేసి' అను రూపము కన్పించుచున్నది. చాల ముద్రితప్రతులలో 'చేసి' 'ఏసి'గా మార్పఁబడినది. ఆనందముద్ర ణా యప్పుఁబ్రతియందు మాత్రము మూలాను సారి యగు పాఠమే చాలచోట్ల కలదు. సుప్రసిద్ధ సంస్కృతాంధ్ర విద్వత్ప్రకాండులు ను, కీర్తికాయులు నగు శ్రీతంజనగరము తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారు తత్పరిశోధకు లగు టచే దానిని దిద్దివేయక 'ఏసి'కి 'సేసి' యని నన్నయప్రయోగము' అని అథస్సూచిక యందు వివరించియున్నారు. '...యం దొక్కొక్క యమ్మేసినట్లు యేనుసేసి.'

[ఆదిపర్వము, షష్ఠాశ్వాసము, ౨౭.]

ఉ. '...పాయసా,
హారము భుక్తిఁబెట్టి మఱి
యందఱకుం జెఱు వేయిసేసి.
[సభాపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము, ౧౮.]

పయి ప్రయోగములందలి 'సేసి' చేసి'కి 'గసడదవాదేశరూపము.'

శ్రీ తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారు ఆదిపర్వ ము సప్తమాశ్వాసమునందలి యొక (౨౮) వచనమున 'నూఱేసి భద్రగజంబులను, నూ ఱే సి కాంచనరథంబులను, వే యే సి కాంభోజహయంబులను, ...' అను చోట. 'ఏసి'తో కూడిన రూపములనే ఇచ్చి యున్న ను, అథస్సూచికలో 'నూఱు సేసి భద్ర... నూఱు సేసి కాంచన... ...వేయి సేసి కాం భోజ......ది సేసి వేలు దానీ' యనియే వ్రాఁతప్రతులు' అని స్పష్టీకరించియున్నారు.

ప్రాచీన శాసనములందుఁగూడ 'ఏసి' కి బదులు 'సేసి'యే కనఁబడుచున్నది. నన్న యకు రమారమి ౧౦౦ ఏండ్ల తరువాతి దగు 'అమరావతీ స్తంభశాసనమున ఇ ట్లున్నది—

శాసనపుబంతులు.

౧౩౧. '..............స్వస్తి సమ

౧౩౨. స్తప్రశస్తిసహితం శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర కోవికేశరా

౧౩౩. జులు శకవర్షములు ౧౧౦౮ గు నేంటి మాఘశుద్ధ ౧౦

౧౩౪. గురువారమునం దమకు ధర్మా ర్థముగా శ్రీమద్బు

౧౩౫. ద్ధదేవరకు నఖండవర్తిదీప ములు రెంటికిన్నై ఇచ్చిన ఇ

౧౩౬. న్నవెన్లు ౧౧౦ వీనిలోన దామక అమరబోయుండు ఎంభదేను గొ

౧౩౭. ఱియలంజేకొని ఆచంద్రార్కక ముగాం దన పుత్రానుపౌత్రికమున

౧౩౮. నిత్య మూనెండు సేసి నేయి వోయంగలవాండు. ఉటకురి కే.

౧౩౯. యండు ఎంభదేను గొఱియలం జేకొని ఆచంద్రార్కము

౧౪౦. గాం దన పుత్రానుపౌత్రికమున నితమూనెండుసేసి నేయి వోయంగల వాండు......... '

[హుల్ట్జుప్రకటితము : అమరావతీస్తంభ శాసనము. ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా, వాల్యూం. ౬. పుట. ౧౫౩.]

పయి శాసనములో 'నిత్యమూనెండు సేసి' అని ఇంకను చాల ప్రయోగములు కలవు. పయి శాసనపుకాలముకూడ శాసనమున నే ఈయఁబడియున్నది. శాసనము ఇంచుమించుగ నన్నయకు నూఱేండ్ల తరువాతిది.

ప్రాచీనవాఙ్మయమును, శాసనములను గమనింపకున్నంతవఱకును 'ఏసి'యే తగిన రూపమనియు, 'సేసి' అట్టిది కాదనియు తోఁచును. నిలుకడమీఁద నిజము తేటపడును.

ప్రాచీనకాలమున 'రెండుగా విభజించి, మూఁడుగ విభజించి—'మొ. అర్థమునందు 'రెడుచేసి, మూఁడుచేసి' మొ. రీతిగ ప్రయోగము లుండెడిననియు, క్రమక్రమముగ 'చేసి' 'ఏసి'గ మాఱి తన ప్రత్యేకతను కోలుపోయి, పదాంతరసంయుక్తమగునపుడే అర్థవంతము కావలసి వచ్చినదని తెలుపుటయే ఈవ్యాసపు పరమప్రయోజనము.

నన్నయభట్టారకుఁడు

ఒంగోలు వెంకటరంగయ్య

నన్నయభట్టును నన్నయభట్టారకుఁడను టయు గలదు. ఈ మహానుభావుని పేరు తెలుగు భారతమునందలి ఆదిపర్వ ప్రథమాశ్వాసమున భారతాంధ్రీకరణప్రశంస యందు ఘట్టమున "నన్నయ్య" అని యున్నది. ఆదిసభావనపర్వ గద్యలలో నెల్ల "నన్నయభట్ట" అనియె యున్నది. విరాటపర్వ ప్రారంభమున తిక్కయజ్వయు సీసని "నన్నయభట్టు" అనియె స్మరించియున్నాడు. ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ చెప్పిన అరణ్యపర్వభాగమునందలి గద్యలలోను నృసింహపురాణమునందలి పూర్వకవిప్రశంసయందును "నన్నయభట్టు" అనియె యున్నది. కేతన, మారన, శ్రీనాథాదులును, "నన్నయభట్టు" అనియె వాడి యున్నారు. అప్పకవీయమునను "నన్నయభట్టు" అనియు (౧ - ౭౨) "నన్నయభట్టీయము" అనియు (౧ - ౬౪) ప్రయోగించి యున్నాడు. ఇవన్నియు నిటు లుండగ ఈ నన్నపార్యుడు ఆదిపర్వమున తన సహాధ్యాయి యగు నారాయణుని "నారాయణభట్టు" అనియె పలికియున్నాడు.

ఆంధ్రలోకములోని వాడుకలో మాత్రము "నన్నయభట్టారకుఁ"డు అనియె ఈయాదికవి ప్రసిద్ధుఁడైయున్నాడు. ఈ "భట్టారక" శబ్దము గౌరవవాచకమగు బిరుదమా లేక "భట్ట" సమానమేనా?

అమరుఁడు ప్రథమకాండమున "రాజా భట్టారకో దేవః"యని నాట్యవర్గమున పఠించి యున్నాడు. దీనినిబట్టిజూడ ఈ నైఘంటికుని మతమున 'భట్టారక' శబ్దవ్యాప్తి నాట్యసంగ పరిచ్ఛిన్నమైనటుల తోపగలదు. "అవిరళ జపహోమతత్పరు - సంహితాభ్యాసు - బ్రహ్మాండాది నానాపురాణవిజ్ఞాన నిరతు - పాత్రు - సద్వనుతావదాతచరితు - సత్ప్రతిభాభియోగ్య - నిత్యసత్యవచను - సుజను - నన్నపార్య" సత్కకగణములోని భట్టారకు జేయుట మహాపచార మగును. వైజయంతీకారుఁడు ద్వివిధభట్టారకుల జెప్పెను. శేషకాండ, లింగసంగ్రహాధ్యాయమున (శ్లో. ౭౬ "భట్టారకో భట్టరకో; భట్టస్త్రభవాన్ భవాన్" అనిచెప్పి, భూమికాండ శ్లో. ౧౦3 నందు "అథ" నాట్యోక్త యోరాజా; దేవో భట్టారకోఒపిచ" ఇత్యాదియు బలికియున్నాడు. దీనివలన భట్టారకశబ్దము నాట్యోక్తి యగుటయేకాక గౌరవవాచక మనియు దెలియుచున్నది. నానార్థరత్నమాలాకారుని కాలమునకు ఇంకొక మతభేదము కలిగి "భట్టారకో భూమిపాలే; దివాకసి తపోధనే" అని నిర్వచనము లభించుచున్నది. ఇందు నాట్యప్రశంస లేదు.

కొంతమంది మహాకవులకు కొన్ని యల్పకారణములచే వినోదములగు ఎగతాళి పేళ్లు పెట్టుట గలదు. రఘువంశమునందలి యారవసర్గాంతర్గతమగు "సంచారిణీదీప శిఖే

వరాత్రా" విత్యాదిశ్లోకమువలన కాళిదాసునకు "దీపకాళిదాసు" అనుపేరు వచ్చినదనియు భవభూతి ఎచటను "తపస్వీకాంగతోఽవస్థామితి స్మేరాననావివ.

గిరిజాయాస్తనౌ వన్దే భవభూతిసితాననౌ" యనెననియు అందుచేత, శ్రీకంఠుడను నామముగల యీ వహాకవిశ్లోకమువలన "భవభూతి" యాయెననియు అందురు పరమలాక్షణికుడగు దండి నిజనామమెద్ది యెవరెరుగరు. దశకుమారచరిత్రఘట్టమున "బ్రహ్మాండదండ ఛత్రదండ.. కాలదండ ఇత్యాది దండ భూయిష్ఠ ప్రయోగముచే "దండి" యనబరగెనను వాడుకకలదు. "శిశుపాలవధ" పంచమసర్గయందలి "ఉదయతి వితతోర్ధ్వ; రశ్మిరజ్జావహిమకరేహిమ ధామ్ని యా త్యాదశ్లోకమున కూర్చబడిన "ఘంటా" శబ్దముచే "ఘంటామాఖ" నామ ముద్ఘోషిత మగుచున్నది.

ఇత్యాది కారణములచే నన్నయకు భట్టారకోపపదము లభించియుండునా యని విచారించిన ఈ యూహకు కొలదిపాటి యాధార మనుమేయ మగుచున్నది. ఈ మహాకవికి భట్టారకశబ్దముపై యధికప్రీతి యుండినటుల తోచుచున్నది. ఆదిసభాపర్వములందును అరణ్యపర్వమునందలి నన్నయ ప్రణీత భాగమునందును భట్టారకశబ్దము పలుమారు ప్రయోగింపబడి యున్నది. అగ్నిభట్టారకశబ్దము ఆదిపర్వమున ఒకటిరెండుమూడు ఆరు ఆశ్వాసములందును సభాపర్వపు ప్రథమాశ్వాసమునను గలదు. బ్రహ్మభట్టారక శబ్దము ఆదిపర్వమున నేడవయాశ్వాసమునను విష్ణుభట్టారకశబ్దము ఆదిపర్వమున ఎనిమిదవయాశ్వాసమునను అరణ్యపర్వము నందలి మూడవయాశ్వాసమునను భర్గభట్టారకశబ్ద మరణ్యపర్వ ప్రథమాధ్యాయములోని పరమేశ్వరదండకమునను వాయుభట్టారకశబ్దము ఆరణ్యక ద్వితీయ తృతీయాశ్వాసములందును వ్యాసభట్టారకశబ్దము ఆదిపర్వగత తృతీయ చతుర్థ సప్తమాధ్యాయములందును గలవు. ఈశబ్దము నింతవిరివిగ యుపయోగించినవా రింకొరు రగపడరు. పైన ఉదాహరించిన కాళిదాస భవభూత్యాదిన్యాయమున విశేషముజేసే నన్నపార్యునకు నన్నయభట్టారకుడను ఖ్యాతి ఆంధ్రవైదుష్యము గల్పించి యుండునా? లేక ఇది కేవల పూజ్యవాచకముగ జేర్పబడినదియా?

నెల్లూరుపురమందలి ౧౯౧౯(సిద్ధార్థి)లో శాశ్వతకీర్తులు మహోపాధ్యాయ బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులవారి నేతృత్వముక్రింద జరిగిన ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునందు ఆంధ్రగీర్వాణప్రవీణులొకరు (బహుశః అధ్యాపకచరులు బ్రహ్మశ్రీ దండిగుంట సూర్యనారాయణశాస్త్రులువారైయుందురు) నన్నయభట్టును గూర్చి యుపన్యసించుచు నవీనమార్గ నిర్మాతకు భట్టారకబిరుదు గలదని సప్రమాణముగ వ్యాఖ్యానించి తెలుగున నజ్ఞాతపూర్వకమగు కావ్యరచన జేసినందున నతనికి భట్టారకత్వము సమర్పింపబడినదనియు జెప్పిరి. తెలుగున నాదికవియనియు ఆంధ్రభాషానుశాసనుడనియు నన్నయ నెల్లరును యిప్పటివరకు కొనియాడుచున్నారు. తెలుగున నాదిమకవియై దేశకవిత్వమున నూత్నమార్గోపదేశకుడగుటచే భట్టారకబిరుదము ఒప్పియుండగలదను యూహయే సమంజసముగ నుండునో?

నామహారాష్ట్రయాత్ర

రా

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

దేనిని పాటింపక నిద్రించి ఉదయమే లేచిన యొడల భయసంకోచములు కొండొకవడి మనసును మార్కొనకనే యుండెడివి! ఏజంతువుకన్నుల బడక కదలమెదలక అందుపడియుండిన నపాయమే లేదు. కాని ఆ భయంకరనిశీథమున నేదో యపూర్వశక్తి నా హృదయము నాకర్షింపసాగినది. అడలని ఆపదయని అందుండి మనసు కదలిపోవుట కిచ్ఛగించుట లేదు.

ఆహా! మనుష్యహృదయము మెట్టిదో! నూతన సంఘటనలపై, అపూర్వదృశ్యములపై విహంగపతివలె వ్రాలనది మిక్కిలి మక్కువపడుచున్నది. లక్షగ్రంథములను చదువుటకంటె అట్టి నిశియందట్టిదృశ్యము నొక్కపరి పరికించుట మేలు. భావభరితమై అది మనసున చిరవాసము చేయును! నిద్రించుచుండు శక్తులను చఱచిచఱచి లేపి యది కదనాంగణమున బురికొలుపును. అత్తఱి నంతరంగమున నపూర్వోత్సాహ ముదయించును. ధమనిస్నాయువులందు విద్యుచ్ఛక్తివలె ధైర్యము కడువడిగ జాలువారు నని చెప్పుదును! కావుననే క్రుంగిన అంగప్రత్యంగములు ప్రముక్కడి రక్కసులను మార్కొనుటకు దలపడును! భయ సంశయములు కొండొకవడి హృదయమున పొడసూపిన నేమి? ఇవి యందిల్లు గట్టుకొనియుండనేరవు, దొంగవలె నందు అపుడపుడు పిశాచము చొరబడినేమి? అందు విరాజిల్లువాడు జగదీశుడు కాడా? విజృంభించిన పిశాచమును చీల్చి చెండాడుట కాతని కెంతసేపుపట్టును? దేవదానవులకు మనుష్య హృదయము సమరాంగణమని నా యుద్దేశము! మనుష్య జీవనము సార్థకమగుట కీ దివ్య కురుక్షేత్రమున నీ భీషణాహవము అనివార్యమైనదని నొక్కి చెప్పుదును. పిశాచము లేచిన గాని ఈశ్వరున కంతగా పనియుండనే యుండదు. ఆతనిచేతినిండ పనియున్నగాని సృష్టి తేజోవంతమై యుండనేరదు. సృష్టివృద్ధియందలి కృషిసూత్ర మెంత యద్భుతమైనదో! కృషియందు మహదాశయమునకై సలుపు పెనగులాటయందు ఎంత యర్థము, ఎట్టి యభ్యుదయ మున్నదో! పదుగురు దుష్టదానవులు విజృంభించిరి కావుననే జగతియందు పదియవతారములు పొడసూపినవి! ఎంతయో కావ్యసృష్టి, ఎంతయో విజ్ఞానవృద్ధి కలిగినది ప్రతిఘటించు శక్తులు లేకున్న మానవుడు శరీరమున క్రొవ్వు పెంచుకొనును! పంకిలమందలి పతంగమువలె సంతృప్తియందు పడియుండును! బ్రతికినను చచ్చినట్లుండువాడు కతి శిలకంటె నధికుడని ఎవరందురు? పనిలేని యవయవములు, కోరగాని మనసు మానవజీవనమున మన్నుబోసి తీరును. కృషి నెఱుగని మనుష్యశక్తులకు త్రుప్పుపట్టుట తథ్యము. అసంతృప్తి నెఱుగని మానవుడు, నికృష్టశక్తులతో పోరని మానవుడు పుట్టిననేమి గిట్టిననేమి? నాలుగు గోడలందడగి, కలమాన్నమును కుడుచుచు, హంసతూలికలందు పొరలాడుచు, నిత్యభోగములందు మునిగి తేలువాడు గోరికడుపున గ్రుళ్లుమాంసమున, దుర్గంధమున తృప్తిగ నివసించు పురుగుపోలువాడు. సృష్టియుద్దేశమున తనకుతోడుపడువాడని యేకదా జగదీశుడు మనుష్యుని సృష్టించినాడు. ఇతడు క్రిమివలెనో, బండరాయివలెనో యుండుచో బ్రతికిననేమి చచ్చిననేమి? మనుజు డీ దుర్గతికి దిగకుండుటకై సృష్టినియమము సంతృప్తినుండి వానిని బరబర లాగి తఱుచుగ వానిమ్రోల ప్రతికూలశక్తులను నిలిపి, పోరుమని వానిని పురికొల్పును. ఈ నియమమే నాజీవనాంగణమున నెన్నో సిలుగులను నిలిపినది. ఇదియే నన్ను వివిధ భూధరములందు, వివిధారణ్యములందు, వివిధ దుష్టపరిస్థితులందు, కడలేని కడగండ్లయందును నిలుపుచున్నది. బాలుడనై తొలుదొలుత "అమ్మో!" యంటిని. నిజమే!

కాని, ఈనీరసభావమును మనసుపై స్వారిచేయనిచ్చితినిగాను. కురుసేనల ట్లరిష్టములు మార్కొనుకొలది ధైర్యసాహసములు, సహనసామర్థ్యములు అధికమగుచు నన్ను రణోర్వియందు లంఘింప జేయుచున్నవి. దుఃఖమును, నైరాశ్యమును దూరముగనిలిపి జబ్బగొట్టి సవా లొనరించుచుంటిని.

శర్వరి సౌహృదయమున నెంతో యానందమును ధారవోయును. నగరమందలి రేబవళ్లకు భేదమేలేదు. అచ్చటి నిశీథమందు Poetry ఉండనేయుండదు. అదియుండునది నిస్తబ్ధమగు శిఖరములందును, అడవులందును, కొండలందును మాత్రమే! ఈయి తావులకు పోవునపుడె వెంట నెవ్వరినైన తోడ్కొనిపోవుట తప్పు. వీరియు నొంటరులమై సమయము గడిపినపుడు ఆత్మయందు ఆనందము అనిర్వచనీయమైనది. శాంతిసీమల వాతా

మంచుకొండలలో పయనము సాగించుచు, నొకరాత్రి కోహాలోయను కొండపల్లెను చేరుకొనినపుడు నన్నెదుర్కొనిన క్రూరసంఘటనము నీకాహిని యందే కొండొక సందర్భమున నుల్లేఖించియుంటిని. గిరిపైనున్న బంగ్లాలో నాటిరాత్రి పరుండ నిశ్చయించితిమనియు, అందున్న ఒక హిందూస్థానీయుడు దానికు సమ్మతింపలేదనియు, అందుండి కదలుటకు నే నంగీకరింపనైతిననియు, అత్తఱి ఆతడు ప్రదర్శించిన కాఠిన్యమును మిగుల గర్హించితిననియు, కురుక్షేత్రమునుండి వచ్చి ఆ దినములలో కోహాలోయందు వసించు చిరంజీవియను నధ్యాపకుడు నన్నూ, నాపొట్టిపిదికనూ, నానెచ్చెలిని అందుండి గొనిపోయెననియు చదువరు లెరుగుదురు. నాటిరాత్రి నే గడపిన విధమును వారెఱుంగ గాంక్షింతురు. కావున నీ సందర్భమున్నన్న ధ్యాయమునంశము నతి సంక్షేపముగ వివరింతును:

ప్రొఫెసరు చిరంజీవితో మెల్లగ మంచుకొండనుండి కొంతదూరము దిగివచ్చితిమి. మేముపరుండుటకు

వరణమందే, సచ్చిదానందములందే కదా ఆత్మయుత్సవించినది! పక్షిమూకలవలె తలపులన్నియు మనసుపై రివ్వురివ్వున నెగయును! ఈయి చోటులందు అపుడపుడు తోచు వింత దృశ్యములును, భీషణశబ్దములును అనంతశాంతితో ఘోరజాలక (పాఠికాంతదనుక యాత్రీకునకు కొంగ్రొత్త యనుభవముల జేకూర్చుచు) అదృశ్యమగును. హిమగిరులందు పయనము సాగించుచు, ప్రొద్దుగ్రుంకినంతనే ఏదేని కొండపల్లియ జేరుకొనువాడను. కాశ్మీరమున సంచరించుచు కొన్నిరాత్రులు జీలమ్‌నది యొడ్డున గడపితిని. సంయుక్తరాష్ట్రములందు పరిసరము (సీతాదేవి పరిత్యజింపబడిన చోటు)నుండి బ్రహ్మవర్తమునకు ముఖము నొకరాత్రి సమయమున గంగలోని లంకలందు ఎత్తయిన గుబ్బలందు, శ్మశానములందు నక్కకుంపులకాంత మార్గముదప్పి మసలితిని. * కుఱుహా తన బసయందు తనసేర్పాటు చేయగలనని నాకు కదా చెయ్యరి! తన యింటికి గొనిపోవుటకు మున్నాతడు మమ్ములను తెరువుపనున్న సిక్కులకు ద్వారమందిరములోనికి తోడుకొనిపోయినాడు. ఇది జీలమ్‌నది యొడ్డున నున్న ఒక యాత్రికుల విశ్రాంతిగృహమనుకొంటిని. సుందరమున నొక సిక్కువృద్ధుడున్నాడు. వశిష్ఠుడేమో యనుకొన్నాను. మమ్ములను జూచి, ముందుకువచ్చి సాదరపూర్వకముగ నాతడాహ్వానించినాడు. సిక్కులయెడ నాకు గౌరవము అద్వితీయమైనది. ప్రార్థనమునకు నిర్దిష్టమైన ప్రదేశమున నాతడు కూర్చుచున్నాడు. మేమును సమీపముందే కూర్చుంటిమి. ఆతని కొక పైపున పండ్రెండేండ్ల బాలికయును రెండవదిశ నామెకవలతమ్ముడనదగు బాలుడును కూర్చునియుండిరి. చిన్నవయసులోనే బాలుడు పాగా ధరించినాడు. ఇరువురును జోడుగులాబుల ట్లుండిరి. నడుమనున్న తాత ఆవేశపూరితుడై పాడుచు, నొక్కొక చరణమును పిల్లల కందించువాడు. ఏకగ్రీవముగ వారు పాడదొడగిరి. గుల్లాబుల గుండియలందు రెండు కోయిలలడగియుండి పాడుచున్నవేమో యనియు, ప్రసూనహృదయములందలి సుధాపూరము గీతికాసుధయై కొండదారమేన బులకలు రేపు

* ఈ సంఘటనములకు సంబంధించిన వృత్తాంతములను చదువరులు ప్రత్యేకగ్రంథములందు, ప్రత్యేక సందర్భములందు గాంతురు.

రాష్ట్రయాత్రలో నేకృష్ణ, సావిత్రి, గాయత్రి, కొయనా, ఎన్నానదుల జన్మస్థలములు చూచి, పశ్చిమ పర్వతములం దలి మహోన్నత శిఖరమైన Arthur point నెక్కి సూర్యాస్తమయము నందవలోకించి మరలివచ్చుతఱి క్రూర మృగసంకులమైన బ్రహ్మారణ్యమున జిక్కుకొంటిని. వీరాగ్రేసరుడు శివాజీనిర్మించిన ప్రతాపగడమహా దుర్గమున శివాజీప్రతిష్ఠిత భవానిని దర్శించి మరలు

చుండెననియు నూహించితిని. ఏకగ్రీవముగ నిశుంగ లాలాపించు గీతికకు సమీపమందలి ఝరిల్లామము తన యనంతశ్రుతిని సహకరించుచుండెను. పరమాత్మను మోచుకొనిపోవు విహంగపతివలె నంబరచుంబి హిమశిఖరమునుండి యువ్వెత్తుగ నాటిపాట నా యాత్మను గొంపోయి స్వర్గసౌధములందు జేర్చినది. కొండొకవడి నాత్మవిస్మృతుడనై అందు జతికిలపడి యుంటిని. అనంతరము వృద్ధుడు ప్రేమసంసిక్తమై కడుంగడు రుచ్యమైన ప్రసాదము ను మాకు బెట్టినాడు. అందలి మధురభావముచే నాత్మను, తక్కుంగల పదార్థముచే నుదరమును దనిపితిని. పరుండుటకు తగు వ్యవస్థ సలుపుదునని తాత యనినాడు. ప్రొఫెసరు చిరంజీవికి శ్రమ గలిగించుట కిష్టపడక వృద్ధుడొనరించు వ్యవస్థకు సమ్మతించితిని. మందిరమున కంటియున్న గదిలో మాకై యాతడు మంచములు వేయించినాడు. హంస తూలికలతో నెకసక్కెములాడు పరుపులను వానిపై నమర్చినాడు. శీతకాలమున శీతశైలము మీది చలి దుస్సహమైనది. కప్పుకొనుటకు వృద్ధుడు దట్టమైన “సిరిక్” లిచ్చినాడు. నా యనుచరులు శ్రమానంతరము స్వర్గ సుఖము నంది నిముసములో స్వప్నావని బ్రవేశించిరి. నిదురించుటకు నాకు మనసొప్పలేదు. పూర్ణిమ కావున మంచు కరళ్లతో గూడి వెన్నెలకరళ్లు రాలుచుండెను. అంబరవీథినుండి యమరులు కడుంగడు చిక్కని పెరుగును దొడదొడ, గిరిరాజుపై పారబోయుచున్న ట్లూహించితిని నాటి విభావరీ విభవము వర్ణించుట కిందు చోటులేదు. శైలతలమున విహరించుటకు స్వర్గమే దిగివచ్చెననియు, కవిస్వప్నము మూర్తీభవించి ప్రత్యక్ష

తటి వనమందొక గుడిసెయందు విడసి, ఒక ముసలికాపు సాయమునంది ఎన్నెన్నివింతలనో (వీని గుజించిన యుదంత మీ గ్రంథముయొక్క రెండవభాగమున గానంబడును) విలోకించితిని.

పకపక అత్తిచెట్టునానుకొని అట్లె చూచుచుంటిని. మరల మనునవ్వు వినబడినది అనతిదూరమున నావెన్కనేదో భయంకరనినదము వినవచ్చినది. ఉలికిపడితిని. దూర

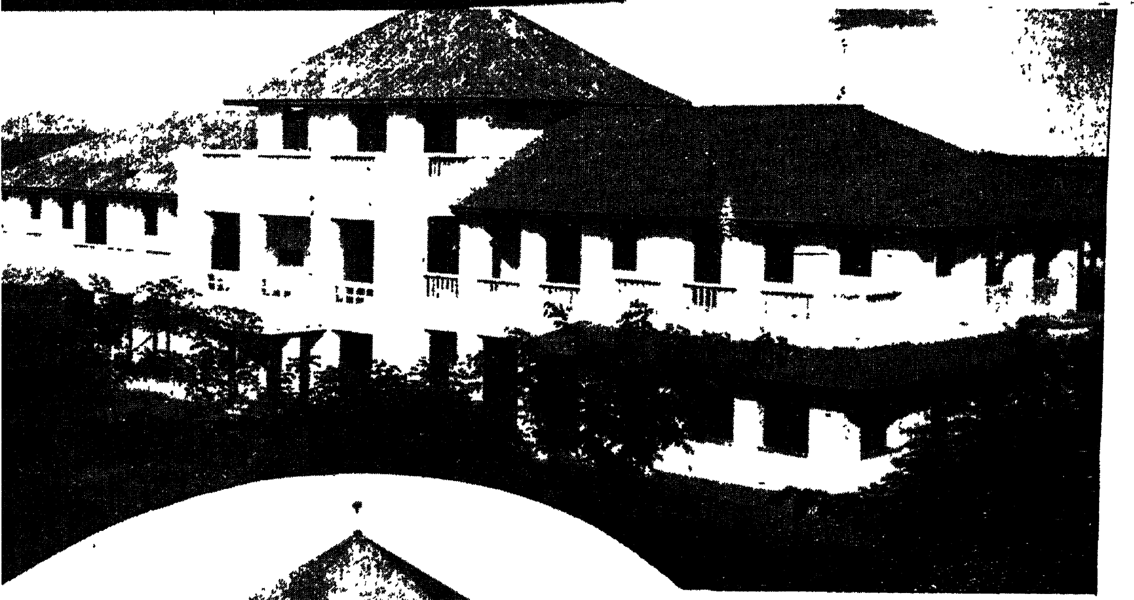
మైనదనియు, అగోచరయై యంతరంగమున దివ్యబృందావనమును సృష్టించు గంభీరభావము రూపుదాలిచి ప్రణయప్రసంగము చేయ నుంకించుచున్నదనియు, వరూధినీ ప్రభృతులు పండుగజేసికొనుచు, వేడుకలం దూగాడుచు శర్వరీసీమంతిని నలంకరించి తాము చిరుతరగలందు దాగి కిలకిల నగుచు నా నగుమోముపడతిని మ్రోల నిలిపిరనియు దలచితిని. దట్టముగ గప్పుకొని అల్లనల్లన నాగారమునుండి దిగి ద్వారకీప్రాకారము దాపున గూర్చుని, రెప్పలు వాల్చక యామినీసుందరి నవలోకించుచుంటిని. నలువలకులందు దానే గోచరించుచు గగనతలము కూడ తన సామ్రాజ్యములోనిదే యని కాబోలు పూర్ణ స్వాతంత్ర్యముతో గిరీంద్రు డజాండము నంత నాక్రమించుకొనియుండెను. ప్రీతిమెయి దేశాటనమునకై చను జీలమ్‌నదీమతల్లిపైనుండియే పాటపాడుచు వచ్చుచున్నది. నీరవుడైయున్న పర్వతపతిని నిద్ర ప్రచ్యుతకయి వెల్లువయిల్లాలు మంజులగీతికనాలాపించుచున్నదేమో యని యొకమారును, మధురయామినీ సమయమున నిజవాంఛను దీర్చుకొనుటకై గాఢనిద్ర నుండి శైలపతిని లేపనెంచి శైవలినీకామిని అల్లనల్లన నిజేశునకు గిలిగింతలు బెట్టుచు, నాతనియుల్లము చేరజాలు చల్లని పాటపాడుచున్నదేమో యని వేఱొక పర్యాయమును దలచితిని. చోద్యముచూచుచు నెంతోసేపందే యనిమేషలోచనుడనయి కూర్చునియుంటిని. ఇంతలో నా పొట్టిపిచికిగాడు ఏడ్చుచు, వెతకుకొనుచు నేనున్న యెడకు వచ్చినాడు. నే నెందో యంతర్థానమైతినని అత డడలినాడు. ఈ విచిత్రోదంతము పాఠకులు నా “కాశ్మీరమజిలీ”లందు గాంచగలరు.

మండలి యాపద రెక్కలు కట్టుకొని పులుగువలె నాపై వ్రాలనుంకించుచున్నదని యడలి వెనుదిరిగి చూచితిని. ఏబదిగజములదూరమున నేదో మృగము మరొకచిన్న జంతువుపై నుఱుకుచుండెను. చీకటిలో దానిపోలిక పట్టుట నాకు సాధ్యము కాలేదు. తఱచుగ మనము తిట్టిపోయు చీకటియే నాకపుడు రక్షకమైనది. అంధకారము లేకున్న, నంత సమీపమందలి దుష్టమృగము నన్ను గాంచి, ఒక్కయుఱుకున మీదబడి నన్ను, నాభావములనూ నిముసములో మ్రింగివేసెడిది. సృష్టియందు మానవునకు తోడుపడని దెద్దియు లేదేమో! "మనుష్యులం దుత్తము డొక్కొక్కప్పుడు మిగుల దుచ్ఛమైన పనులను, నీచులందు నీచుడు మహోత్కృష్ట క్రియల నొక్కొకప్పుడు చేయు" నని ఒక తాత్త్వికుడు వచించినాడు. చీకటికాక వెలుగే నాకపుడు ప్రాప్తియై యున్నచో బ్రహ్మగిరినుండి యద్దమురేయి నాపదలో నంతర్హితుడ నయియుందును. ఆపద కన్నతల్లివంటిది, జ్ఞానప్రదాయిని అనుచుందును. తనను గుర్తించినవారి నదేమియు చేయదు నిశాకాంత నన్నా భయంకర మహార్త్రమున దనయొడియందు జేర్చుకొనినది!

నన్ను జూచి సహింపక కాబోలు నన్నుగప్పియున్న తమోవసనమును చించివేయ గొంతదూరమున వెనుక జెలిగిన మంటతోచినది! చివాలున లేచి చెట్టువెనుకకు తప్పుకొంటిని. అగపడిన జ్వాల తోడనే అదృశ్యమైనది! కాని, అదియే నాపైదుముకునేమో యనుకొంటిని. మంట తక్కిన మిగుల నల్లనైన వన్యపశువు కానుపించినది! అది పెద్దపులిగాని, సింగముగాని యైయుండదని, అడవిపందియో, ఎలుగుబంటియో యైయుండునని యూహించితిని. ఆహారమును వెదకుకొనుచు అర్ధరాత్రమున నది యందందు నడయాడుచున్నది! వెలుగులేకున్న నేమి, ఆ చిన్న జంతువును తినుచుకొని నిముసములో నేనున్న యెడ కేతెంచి, దానిని విడిచి నా పని పట్టునేమో యని యడలితిని. తాత్త్వికభావగర్భితమైన మహోపన్యాసమపుడు నన్ను గాపాడునా? బ్రతిమాలినయెడల నడవిమృగము కనికరించునా? తియ్యని పాట పాడినను దానిమనసు కరుగునా; కాని సంకేతము మాత్రము చిత్తమువచ్చినట్లు దడదడలాడ నిచ్చితినిగాను. వడవడ వణంపకున్న, నది ఘూర్ణనాదమై కుక్షినుండి వెడలి అవలీలగ నన్నాపద కప్పగించివేయునని ముందే గ్రహింపగలిగితిని. ముక్కునోట బిగించి నేనొక యుపాయమును పన్ని తీరవలె ననుకొంటిని. చుట్టును జోడుగట్లు నిలచిన నాలుగుచెట్లలో ఏదేనిమీదనయిన నెక్కి కూర్చుండిన మేలని యూహించితిని.

చిన్ననాడు మాయూరి బడిపిల్లలగూడి చెట్లెక్కుట, కోతికొమ్మచ్చి మున్నగు క్రియల నభ్యసించితిని. గోదావరిలోను, వాగులలోను ఈదియీది సంతరణమున కౌశలమును సంపాదించితిని. కొంతకాలమునకు మున్ను రాజమండ్రికడ గోదావరి నీవలిగట్టునుండి యవ్వలి యొడ్డున కీదియుంటిని. కాళ్ళుచేతులు కదల్పక గంటల కొలది శవమట్లు నీటిపై తేలియుండుట నేర్చియుండుటచే, నాయాసమువచ్చినపుడు వెల్లకిలపడి తేల్చుటచే నెంతదూరమైన నవలీలగ నీదజాలుచుంటిని. ఈసందమున తప్పక నెగ్గగలనను ధైర్యము నాకు గలదు. చిన్ననాడునేర్చిన విద్య ఎన్నటికినిబోదు. ఎట్టిచెట్టునైన నవలీలగ నెక్కనేర్తును. శెట్టిపేట * మహాగురు యొద్ద

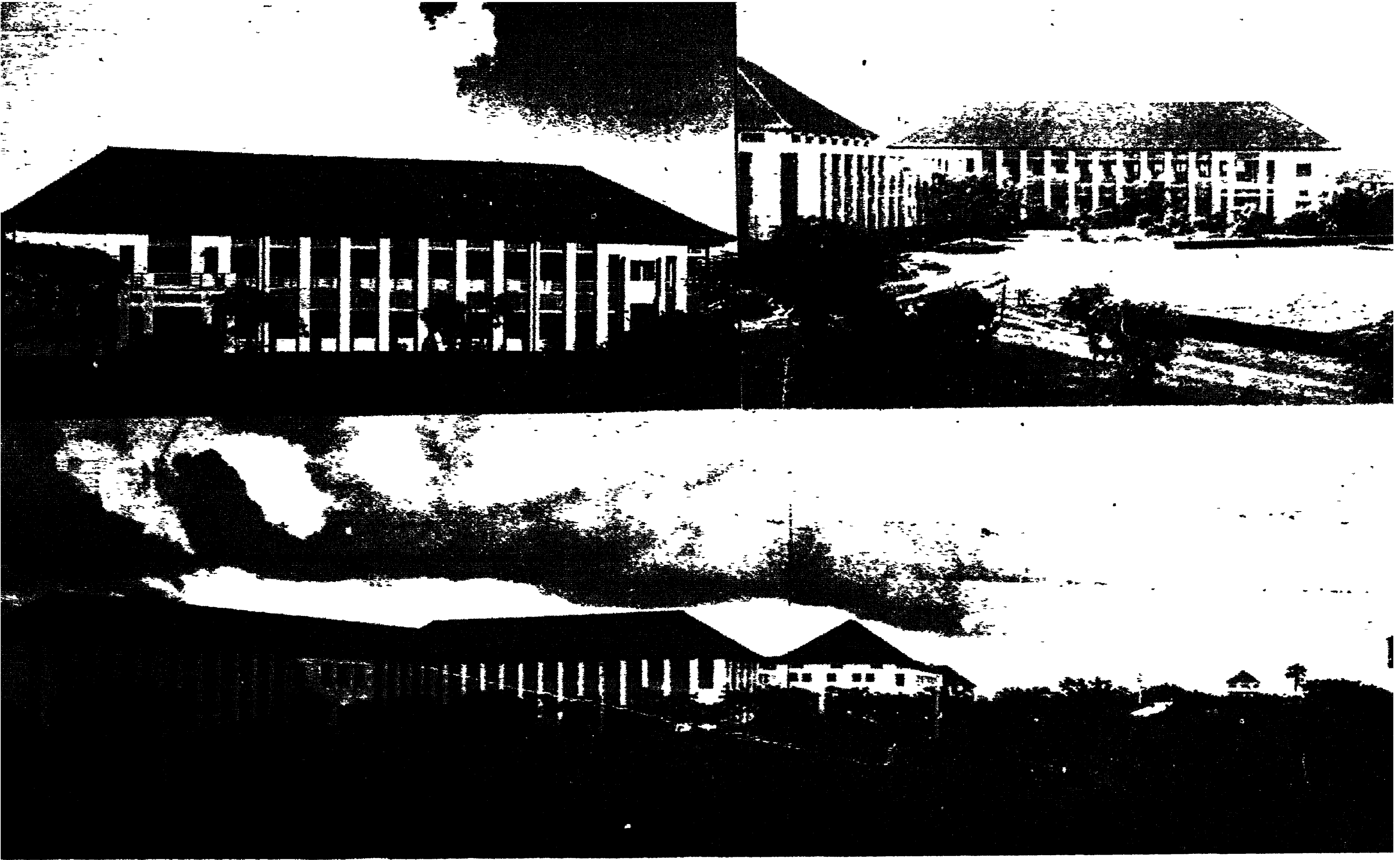
* నా స్వగ్రామము తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని పేరవరమైనను, నా పెదతల్లిగారి యూరైన శెట్టిపేటలోనే పుట్టితిని. నా పెదతల్లిగారి దొడ్డియందలి గొడ్లచావడి నా జన్మస్థలము. నేడు నా అమ్మ లేదు నా పెద్దమ్మయును లేదు. కాని గొడ్లచావడి అట్లే యున్నది. ఈ చావడినుండియే నా యిహజీవనయాత్ర నారంభించితిని. అందుండి ఎన్నెన్ని యోజనముల దూరమునకో కదలిపోతిని. యువకుడనై, యుత్సాహపూరితుడనై కట్టెదుట నింకను విశాలమైన యాత్రాంగణమును చూచుచుంటిని. జగదీశుడు నన్నెన్ని తావులకు గొంపోవునో! నన్నేమి చేయునో! భావభరితమైన ఏయే తావులను దర్శించినను, నివియన్నియు గూడియైన దొలుత నన్ను దన యొడిం జేర్చుకొనిన పశులశాలకంటె నాకు ప్రీతికరములు కావు. ఈ పవిత్రస్థానము నుద్దేశించి ఎందున్నను జోహారనుచుందును. తఱచుగ దీనిని చూడవలెనని యువ్విళ్లూరుచుందును.....శెట్టి

మీద క్రింద
నివాస భవనములు
నడుమ నీటికుండు

క్రింద: తాంబరమున క్రొత్తగాకట్టిన మదరాసు క్రయిస్తవకళాశాల భవనములు. మీంద: ఎడమప్రువైపు విజ్ఞానశాఖ. కుడివైపు కళాశాఖ.

నందలి నేరేడుచెట్టునుండి ఊరిబాలకులతో కలసి నీటి యందు దుముకువాడను. నాటి దుండగములు పదంపడి నన్నెన్నో గండములనుండి కాపాడినవి

చెట్టెక్కుట సులభమైన పనియైనను, చీకటిలో పై కెగబ్రాకుట మంచిదికాదేమో యనియు, అందెదైన సర్పమున్నను ఉండవచ్చుననియు, ఎక్కినను తఱుము కొనుచు వచ్చు భల్లూకము వృక్షము నెక్కజాలినజంతు వగుటచే ముప్పు తప్పదనియు, ప్రస్తుతస్థితికంటె చెట్టుమీది దుస్థితి మఱింత దురంతమై యుండుననియు నడలితిని. భల్లూకము వృక్షమెక్కగలదని తెలుపు విక్రమార్కకథ జ్ఞప్తికి వచ్చినది. నది యుత్పన్నమైన తావలమున గొంతి పల్లమున్నది. పోయి ఆ పల్లమున నక్కియుండ వలెననుకొంటిని. కాని, నీరు త్రాగుటకై వన్యపశువు వచ్చి సరిగ నందే నన్ను కన్గొని, సలిలసమీపమున సమయమునకు సిద్ధమైయున్న ఆహారమని దెబ్బతో నన్ను 'సుబకాయ స్వాహా' చేయునేమో యని యడలితిని. ఏమి చేయుటకు నాకిపుడు పాలుపోలేదు. కాని, ఊగిసలాడుటకును, దీర్ఘయోచనము సలుపుటకును వ్యవధి లేదు. అనతిదూరములో మృగము గంతులువేయుచున్నది! అది పులికాదని, సింగముకాదని రాయిగ్రుద్ది చెప్పలేను. ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములను కొంతవరకు బిగబట్టి చెట్టుమాటున నిలిచి, క్రూరమృగముయొక్క గతి నుపలక్షించుచు, దాని గమనము ననుసరించి తటాలున తరుశాఖను పట్టుకొని ప్రేలాడుటో, పల్లములోనికి లంఘించుటో, భయసంశయములను వదలి దాని ముఖగహ్వరమున ప్రవేశించుటో జరుప నిశ్చయించితిని. అదృష్టవశాత్తూ అది తఱుముకొని వచ్చిన చిన్నిజంతువు ప్రక్క గల లోయలోనికి పరుగెత్తినది. పెద్దమృగము దానివెన్నంటి క్రిందికి లంఘించినది. "అమ్మయ్యా! జగదీశు డిప్పటికీ యాపదనుండి నన్ను కాపాడె"నను కొని ఆతని నుద్దేశించి సాగిలపడితిని. ఇక నికెట్టివన్యపశు వచటికి వచ్చునో యని తలపోసితిని. మరల పకపక మనుష్యు చెవుల బడినది! ఈమారు అది మఱింత వికృతముగా వినబడినది. ఎట్లెట్లూహించినను, ఈ నవ్వును సలిపిన చోద్యమేమో నాకు బోధపడలేదు. క్రమక్రమముగ మంట లంతరించినవి. భయంకరశబ్దములును కడచినవి. దుష్టపుజీవులను గర్భమందిడికొనిన రక్కసి పడతివలె నైశనిస్తబ్ధతతోచినది! ఇట్టి చెడుగుల నదియైనానో గాని, మఱి చెడుగుజాడ కానరాలేదు. మఱెట్టి చెట్టులు పొడసూపవని మనసు కుదుటపరచుకొని మరల వృక్షములనడుమజేరి, కూర్చుండలేక నిలిచిబడి వియత్తలము నవలోకింప సాగితిని.

తరుశాఖల తుది రొబ్బలనుండి చూడక్కలు చివాలున శూన్యములోనికి లంఘించినవి. చుక్క గుంపులు రెమ్మకొనలందు ప్రస్ఫుటించిన పూవులని భ్రమసితిని. వానిని చూచినంతన గుండెలందలి దిగులు అదృశ్యమయ్యెను. నిశాసమయమందలి యనంతశాంతి యపు డీశ్వరకరుణకరణిహృదయమును సోకినది. చెట్ల జొంపములందు, ఆకుమూకలనడుమ మలయసమీరుడు ప్రణయముగ్ధుడై మసలుచు మధురనిస్వనమున బూవునెలంతలను నిదురనుండి లేపుచు నగుమోమునల నావేశపూరితుడై కౌగిలించి, వాని రొమ్ములందుజొచ్చి ప్రేమమరందమున నీరులాడి, వలసినంత ప్రణయ పరిమళమును మోచుకొని "అను

చ్చే నిసదవోలనకు రెండుమైళ్ల దిగువ నేలూరు కాల్వ యొడ్డుననున్నది. దీని కింకొకతట్టున నరసాపురపు కాలువయు, వేఱొకవైపున అత్తిలికాలువయును గలవు. తామరలతో నిండిన కాలువ యొకటి మధ్యగనుండి పల్లెపొంతకు పాఱుచుండును. మిగుల విశాలమైన కాసారము కవిభావములు పోలు ప్రస్ఫుటితపద్మములతో, ముత్తియముల కెనయైన నీటితుంపురుల హృదయములు నిడికొనిన విశాలతామరపత్రములతో నలరారుచుండును. ఊరిచుట్టు తరుణరమణులపోలు చేలు నిలిచి కనులపండు వొనరించును. "సుజలం, సుఫలం, సస్యశ్యామలం మలయజమారుతం" అను గీతికకు నా జన్మస్థలము పర్యాయపదము.

*" Full many a flower is born to blush unseen" Vide: Gray's " Elegy."

రాగమందలి హాయి నెఱుంగుదువా?" యని గుసగుసలాడి దానిని నాయంతరంగమున గుమ్మరించెను. "అడవి గాచిన వెన్నెల" యనుచుందుము. "మానవదృష్టి సోకనిచో పుట్టిగిట్టు పూవు"* అని థామస్ గ్రే పలికినాడు. పూవుగాని, వెన్నెలవాకగాని నిరర్థకములు కావని నా తలంపు. వీనిని గుర్తించి, వీనిహాయినందు భాగ్యమే కవి కైనను, ఏ మునికైనను ఏ పథికునకైనను కలుగక పోదు. గుర్తుపట్టజాలని వేయిమందికంటె గుర్తుపట్టగల వాడొక్కడున్న మేలు. సౌందర్యమునుడు, సౌరభమునుడు, సత్యమునుడు, మాధుర్యమునుడు, మహోన్నతగుణమునుడు కన్నుగలవానివలన, గుండె గలవానివలన, ప్రశంసింపజాలువానివలన సార్థకమగును. ప్రజానీకమందుండియు గుర్తింపబడక దిక్కులేనివారివలె మడియుచున్న ప్రతిభావంతులు లేరా? అడవి గాచిన వెన్నెలవలని హాయినందు ప్రకృతి లేకపోలేదు. ఎడారిపూవులతో సుఖక్రీడల దేలని సమీరుడును లేకపోలేదు. తనబిడ్డనోయగమునకు తానెంతో యలరి, ఏకవి కుమారునకో దాని నప్పనము చేసి, తన నిసుంగు యెడందలోని విభవ మాజామాత్రకతన విశ్వవిశ్రాంతము కాగలదని ప్రకృతి మురియుచుండును. కవి కంధరమున మాల్యమైయొప్పిన చంద్రిక కళాసామ్రాజ్యమును సుధాసంసిక్త మొనరించు టెఱుంగమా? కవి హృది నానందవీచికలనూగాడించిన కుసుమసీమంతిని సాహితీజగతి వెన్నెన్ని ముద్దుగోలుపు తలపులకు కన్నతల్లి కాలేదు? ఈ తలపులే కావ్యకేదారమున నెంగో సౌందర్యమును పండించుకొపులై ఎన్నియో మానసములను తనుపుచుంట నెఱుగమా?

నడిరేయి నెవ్వరుగాని దాపున లేని యదనున, నభోవధూటీగళమున మల్లెదండవలె వరలు నక్షత్రమాలికపై కన్నువేసినపుడు మనసున నెన్నెన్ని మధురభావము లుత్పన్నముకావు? చుక్కలందలి చోద్యము వర్ణనాతీతముకాదా? స్థలకాలము లనంతములు అనంత శూన్యమున మిణుకుమిణుకుమని కాంతిలు తారకలు దేవతలు చెరిగిపాఱబోసిన నూకలుకావు. ఇవి యసంఖ్యాకములైన భువనములు. ఒకొక్కటి యొక్కభువిదూరమును గుణించి కన్గొనినపుడు మానస మద్భుతానందములతో నిండిపోవును. ఒక్క సెకండునకు వెలుతురు రెండున్నరలక్షల మైళ్ళదూరము సాగిపోవును. సమారు రెండు వేలేండ్లకు భూమిని జేరు వెలుంగుల నలారించు చుక్కలు కలవు! అనంతాకాశమున నివి యెందున్నవో యూహింపుడు. ఇన్నిలోకముల ననంతాకాశమున సృష్టించిన శక్తి యెట్టిదో కదా! మనసును దూరమునకు గొంపోవు దివ్యదృశ్యములే సృష్టిలో నత్యద్భుతమైనవి. ఇవియే మనవ్య శక్తిని మహోన్నతస్థితి కెగయబురికొల్పును. ధ్రువానాలకు నక్షత్రములు, మిన్నుకొన గాంతులీనుచుంట లేదా? వియత్తల పత్రముపై గాంతిలు నక్షత్రాక్షరము లీశ్వరుని హస్తాక్షరములు. ఒకొక్కక్క యాక్షరమును విలోకించినపుడెంతేమి మాహాత్మ్యమున్నదో, నీలంపురంగున ననంతదూరమునుండి మిణుకుమనుచున్న భావ మెట్టిదో యని యబ్బురపడమా? "ఎంతమహత్త్వ మున్నదో?" అను ప్రశ్నను పురికొల్పురచనయే దివ్యరచనము! దివ్యరచనమునకు మాఱుపేరు కవిత్వమందురు. విశ్వపతియైన జగదీశుడు కవిసార్వభౌము డందురు. ఈశ్వరరచన మాదర్శకవిత యందురు. నిక్కముగ కాకున్నవాడీశ్వర నిర్మితహస్తాక్షరములకు కను లప్పగించి తీరవలెను. చుక్కలను కన్నులకు చెట్టుగాని ఈశ్వరుడు వానియందలి భావభువనములను గుర్తించి మహోపన్యాస మిచ్చునా? తన భావములకు భాష్యము చెప్పుకొనువాడు కవి కాడు. ఊహకు చోటిచ్చి, అబ్బురపాటున కవకాశ మొసగు దృశ్యమే సృష్టిలో గణనీయమగునట్లు పఠితమనసునకు కాంతసరి కల్పించు రచనయే కావ్యసృష్టియందు గణ్యతగాంచును. సృష్టికర్త బట్టబయలైన, ఊహకు పనికలుగకున్న, Suggestiveness కు తావు దొరకకున్న, శాంతిభావము స్ఫురింపకున్న, Sense of the beyond తోపకున్న, విశ్వరచనము చప్పిడి కూడువలె నుండునని నాతలంపు. Suggestiveness రచనమందలి ప్రధానగుణమని తెలుపుట నాయాశయము. ఇగ లేని కవిత్వము పఠితమనసునకు రెక్కలిచ్చి దానినూహావిహాయసమున రివ్వుమనిపింపజాలదు కావున కవిత్వమనిపించుకొనగు. సుదూరవియత్తలమందలి రచనమున కెవరైనకైతయే ఆదర్శకవిత యగును. చుక్క

లోని Suggestiveness ఎట్టిదో గ్రహింపజాలు కన్ను అందొక భువనమున్నదని సూర్యతేజమును మించిన Idealism కలదని యెఱుంగును. దీని దాపున Perception, Imagination, Beauty, Harmony లున్నవని తెలిసికొనును. కార్లయిల్ తెలిపిన Seeing eye ఈ కన్నే యందును. ఇట్టికన్నుగల పతిత ప్రతిసృష్టిచిత్రమందును, ప్రతి ప్రకృతిచిత్రమందును కవిత్వమునకువలసిన లక్షణములను కన్గొనజాలును. కావుననే మహాకవు లీచిత్రములను పట్టుకొని ప్రాకులాడిరి! ఈకవుల నెఱిగినవారు, వారిజాడల గాంచినవారు వారి రచనలను పురికొల్పిన దృశ్యముల నెఱుగుదురు. నక్షత్రఖచితనభము, బాలార్కప్రభాకలిత దిగ్వలయము, కౌముదీస్నాతయామిని, "నందన చందనోత్కరము," "కన్నెమావిగుంపు" "లవలీనికుంజము" "తీవముత్తియపుచాలు" "రత్నకందరము" "ముత్తెపుముగ్గులీను "మొగ్గ" ప్రత్యూష పవనాంకురము" "మల్లియలబూచిన కోన" "గాంగసైకతము" "వక్షణాతరంగిణి" "అంబరచుంబి శిరస్సరజ్ఝరి" "నీహారికాహార్యము" "బహురత్నద్యుతి మేరుగోదరదరీభాగము" "నభోవాహినీలహరీ శీతలగంధవాహ పరిఖేలన్మంజరీ సౌరభగ్రహణోందిందిర తుందిలమైన కాంతారసంతానము" మున్నగునవేకదా యిట్టి దృశ్యములు! ఈదృశ్యములును, ఆరచనలును మనుష్యాత్మను దుఃఖమునుండి, దౌష్ట్యమునుండి, జుగుప్సనుండి, యాతనమునుండి గొంపోయి, మంగళ నందనమున ప్రాతకాపుజేసి, దానిచేతి కానందకలశము నందింపును. ప్రకృతియందును, ప్రకృతికవ్వలను జగదీశుడున్నాడని తత్త్వశాస్త్రము వాకొనుచున్నది. (God is immanent and transcendent) ప్రకృతికి ప్రతిచిత్రమైన రచనయందును ఆతడున్నాడనుట స్పష్టాంశము. ఈశ్వరశక్తికై తపించుచు, "విశ్వపతీ! విశ్వకవీ! విశ్వాత్మకా!" యని కవిభక్తుడు మానసాంజలి నొడ్డినంతన, దేవకీగర్భమున నిమిడిన కృష్ణపరమాత్మవలె, నీశ్వరప్రేరితమైన భావభువనములందు జేరుకొనును. ఈభువనరాసులనే సూనరాసులనట్లాతడు తనపలుకులందు గురిపించును.

నాటినిశీథిని తప్పటడుగు లిడుచునే కడుచుచుండెను. ఒకమాఱు దివిదిశకును, వేఱొకపర్యాయము విస్తృత శైలసామ్రాజ్యమందలి వివిధదిక్కులకును చూపుల బుత్తెంచుచు, కొండకోననుండి మేఘడోలికలోనికి లంఘించులాగున, పరిశీలనమునుండి భావనావీథులలోని కెగయుచు, కనులబడు వింతలకు అపూర్వమైన విస్తారములను జేర్చుకొనుచు, అంతరంగమున నాశ్చర్యానందములను నింపుకొనసాగితిని.

విశాలపర్వత ప్రదేశమున నిండిన కారుచీకటిలో తళ్కొత్తు నీటిగీతలు ఏయచ్చరచాన కుత్తుకనుండియో పుటుక్కున తెగిపడిన ముత్తెపుసరులట్లు, కృష్ణపక్షమని ఈవలికి రాక నీరజారి నిభృతనభోభవనమున తానడుచుండ నీహారబిందువులనుండి నేల రాలిన కొలదిపాటి చంద్రికలచందమున, కామధేనువు పొదుగునుండి రాలి గిరిపార్శ్వములనుండి ధారధారలై జాలువారు దుగ్ధముభంగి, చదలునుండి కొండకొనపై చివాలున నుఱికి నేలదెస బఱతెంచు చుక్కచెల్వలలీల, మబ్బునుండి గొబ్బున హాలబడి తునకతునకలై పర్వతసానువులందు నొరలు మెఱపుదీవవలె, చిమ్మచీకటులందు బీటునంది, అర్ధమురేయి మొద్దునిద్దురనున్న తంద్రియంగ ప్రత్యంగములనుండి వ్రేలు శైలసంతానముకై వడి, సాంద్రసంతమసమున సానుమంతముపై దాగిలిమూతలాడుచు, మఱుగుచోటులనుండి కిలకిలనగుచు, చరచరబర్వెత్తు కిన్నరబాలికలపోలుపున, జ్యోత్స్నపక్షమున కుంభవృష్టిగ కురిసిన వెన్నెల దరీభాగముల నిండైన కొంత మిగిలెనేమో యని వెదుకబోవు చక్రవాకములచాడ్పున, ప్రణయకలహమున డీకొనిన దేవదంపతులచేతులనుండి జారిపడిన పూవుచెండులచందమున, స్వర్గసౌధమునుండి వసుమతి నవలోకించు సురసుందరాంగుల చూపుతళుక్కులచొప్పున, సచ్చరిత్రుని మహోన్నత హృదయకుహరమునుండి నలుదెసల స్రవించు సుహృద్భావధారలవడువున, "శైలశిఖరమున మీ నెచ్చెలి యొక్కండు ఒంటరియై యున్నాడు పోయి చూడు" డని గజాసురాదులకు దెలుప బర్వెడు గిరికింకరులపగిది, కవిహృద్విదనుప నమృతసూతికరములనుండి ధారలై వెలారు సుధాసంసిక్త

కుసుమరజముకై వడి, నన్నుజూచి జాలిపడక పరిహసించు వనవధూటియొక్క నవ్వుబెళుకులట్లు, వానవునెడల నేలకోకినిసి, వజ్రపాణిరాణి గిరవాటువేసినంతన తునకతునకలైన వజ్రదామ వ్రజమువలెవున, జీమూతప్రాసాదమున నెవ్వరో యుంచిపోయినపిదప భూధరముపై ఖండఖండములై పడిన ప్రదీపములవలె, విశ్వసంచారముచేయు సృష్టికర్త యంతరంగమునుండి కదులుచుండు భాస్వదాశయములలీల గోచరించినవి.

స్వప్న ప్రపంచమునుండి కదలివచ్చి కాబోలు పిట్టయొకటి చెట్టుపై వ్రాలినది. కొమ్మరెమ్మకొన గల ఆకుతుద గూర్చుని నిద్రామగ్నమై యున్న విశ్వమును విలోకింపసాగినది. ఏ చప్పుడు చేయక, కదలమెదలక వెలికిల బరుండియే రెండు కన్నులను పిట్టపడుచున కప్పగించితిని. అత్తఱి ఆకుతుదనుండి బ్రహ్మాండము నవలోకించిన నెట్టి చిత్రవిచిత్రదృశ్యములగపడునో! వీని నవ్వగిని జూచుటకై మహార్ణవ మాత్రము శక్తిగా గలిగిన యెంత యదృష్టవంతుడై యగునో! గుప్పెడు నిముడగల పిట్ట పిల్లగాలితాకుడున నల్లన నూగాడు చిన్నికొమ్మపైజేరి అనంతవిశ్వము నవలోకించు టెట్టిదో! అజాండము నంతను తన లేజూడ్కులనుండి యాప్రశాంతసమయమున నా చిన్నజీవి నిజహృది కెక్కించుకొనుచున్నది! కోటి కోటి బాహ్యశక్తులకైన లొంగని బ్రహ్మాండము పిట్ట యొక్క మాడ్కి యుచ్చుల చిక్కులలొంగిపోయినదో! ఆ చిరుచూడ్కులందలి యనంతాద్భుతశక్తి యెట్టిదో! పిట్ట జిజ్ఞాసువు! సర్వప్రపంచమును యాత్రాంగణము గావించుకొనిన ప్రాణము! తన్నొకరు ప్రశంసింపవలెనని యపేక్షింపని నిష్కామజీవి! భూమ్యాకాశములందు నెంచను దాని కడ్డుకట్టులు లేవు! ఆహా! దానిభాగ్యమెట్టిదో! పూర్వభవమున నెట్టితప మొనరించినదో ప్రస్తుత జన్మమున ప్రకృతియింట నాడుపడుచై పుట్టినది. వాల్మీకి ప్రభృతుల హృదంతరాళముల గరుణాతరంగిణుల నుప్పొంగించి సాహితీకేదారమున కవితాధారలకు బ్రోదిజేసి కావ్యజగతియందు ప్రాతకాపై యున్న పుణ్యజీవి! భావసంసిక్తములై, తేనెతుంపురులబోలు గణయతుల సృష్టి జేసి కవిడింభకుల కుత్తుకలబోయుం చల్లనితల్లి.

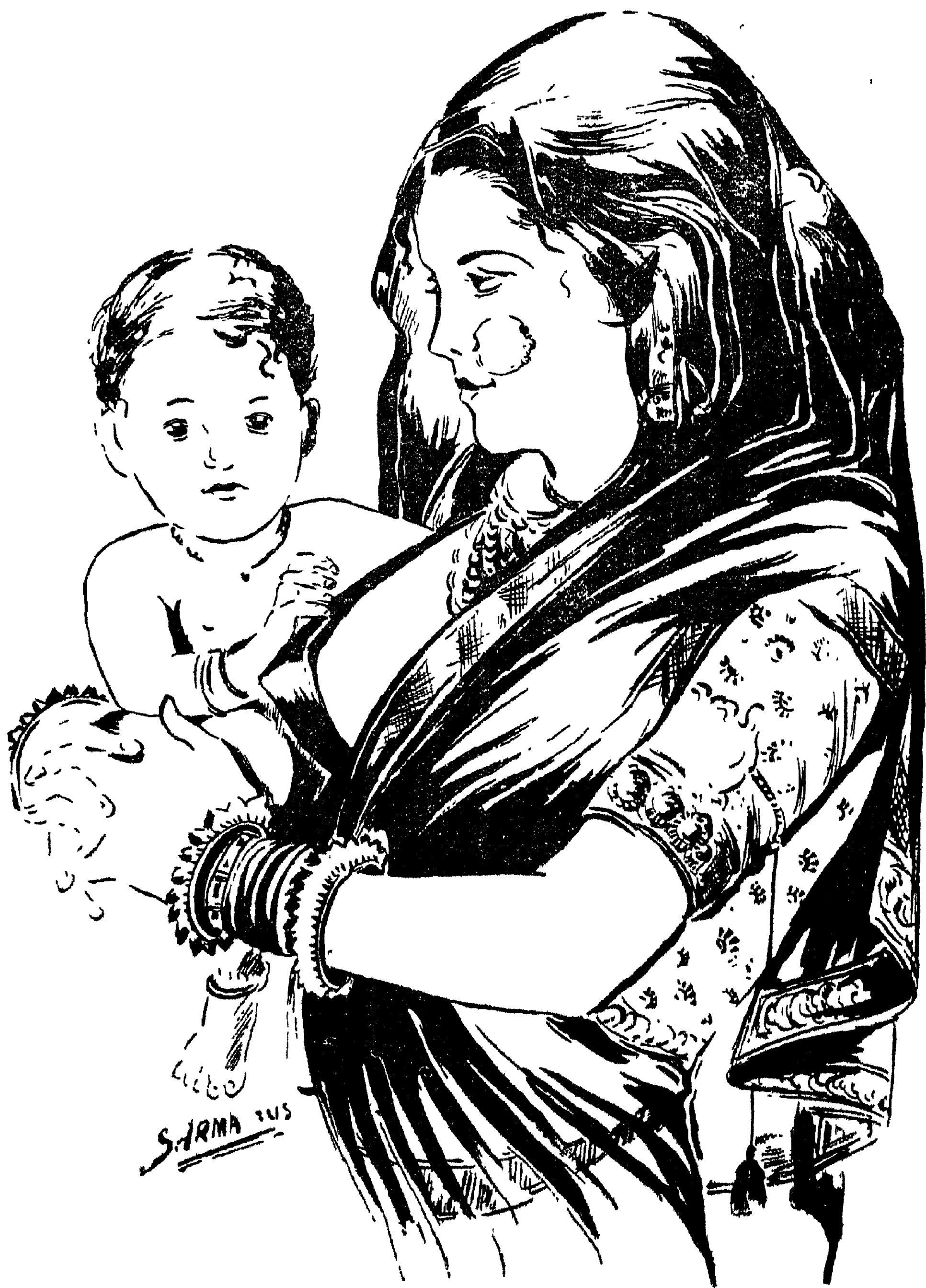
కవికిని, ముముక్షువునకును పక్షిజీవనము మేలుబంతి కాజాలునదని నాయభిప్రాయము. ఒడలునిండ చిత్తమువచ్చినతేనియల గంపెలను నింపి, మహోదారువువలె దోచువాడే విశాలవిశ్వమును నిజబాహువులందు పెనవేసికొనజాలునని తలపరాదు. శరీర మెట్టిదైననేమి? ఏతీరు రూపైననేమి? అంతరంగమున నణుమాత్రమైన జిజ్ఞాసతేజరిల్లునేని, సుమేరుని గొలుచు ప్రమథగణము వలె, జిజ్ఞాసువుచుట్టు బహులభువనములు చేరుకొనును. తామరాకుమీది నీటితుంపురు ఎంతపరిమాణము కలది? శిశిరకణమట్లు జిజ్ఞాసువగుచు సహస్రమయూఖు నాత్మహృది నిడికొని కులుకుట లేదా? మంచిముత్తము పోలు బిందువునందు సూర్యబింబములను దాచినిపి, బహుళ రత్నమరీచుల నీనించునది జిజ్ఞాసయే! స్థలకాల ప్రతిబంధకములు జిజ్ఞాసయున్నచోట గోచరింపవు. ప్రావృకమున వసంతసౌగంధమును, మరందపూరమును, భావమహోదధిని గలిపి కళాప్రియులకు, సౌందర్య పిపాసువులకు, భావోపాసకులకు నానిని ధారపోయుచున్నది మానవహృదయమందలి జిజ్ఞాసయే! జిజ్ఞాస తపసునకు కన్నతల్లి! తపసునకు సాధ్యమైనదేది? జిజ్ఞాసగల యెద తపోభూమి యగును. దేవగణములుగూడ తపోభూమిని దర్శించిపోవుచుందురుగదా! పక్షిహృదయము కంటికి చిన్నదిగనే కానుపట్టును. అది కడపలేని తపోభూమి! ఇందుండియే శాంతివీచికలు, ఆనందమరీచులు అవిరళముగ ప్రసరించును. వనస్థలియందు మత్తగజము నిద్రించుచుండ చిన్నిపిట్ట మేల్కాంచి నిస్తబ్ద విశ్వసామ్రాజ్యముపై కన్నువేసి, ఆదర్శతపస్వియై భావప్రపూర్ణయై, ఆనందమయియై, శాంతివీచికలందు తేలిపోవుచున్నది! తమోగుణము నారాధించి, జిజ్ఞాసను తరిమికొట్టిన మహాశయులెందరో ఉదరములు పూరించి, గుండెలపై చేతులిడికొని, తమ గుఱ్ఱుచే దిగ్దిగంతరాళమును ప్రతిధ్వనింపజేయుచుండ, సగుణోపాసనమున నాటిగేలిన జిజ్ఞాసువు నిద్దురను దూరముగ తరిమికొట్టి, విశ్వపతికి కాయబారము లంపి, చుక్కచెల్వలతో గుసగుసలాడుచు, కుసుమసుందరీ మణులకు ప్రేమసందేశము లంపుచు, భావాస్వాదనమున జొక్కుచు, నిజమానసమును కరగకలి పూవునిలిపి విశ్వ

విహారము సలుపుచు "ఇది నా సామ్మ"ని అనంత బ్రహ్మాండ మును నిజహృది జేర్చుకొనును!

పక్షిపై మనసునిలిపి అట్లే పరుండి యుంటిని, కులాయమునుండియో, లోయలోని చేలనుండియో మఱొక విహిర మెగసివచ్చి తొంటిపిట్టదాపల జేరినది. ఈ శకుంతము లాలుమగలై యుండవలెను. విశ్వము నంతను తమ సామ్రాజ్యము గావించుకొని రాణియు, రాజునువలె దాని నేలుచున్నవి! సచ్చిదానందములకు పిట్టజంటయెడంద దివ్య త్రివేణీక్షేత్ర మగుటం దక్క జమే మున్నది? దైనిక జీవనమును పట్టి పల్లార్చు కఠోరా రిష్టములను శకుంతదంపతులు పాటింపనే పాటింపవు. తమపై కన్నువేయని వారిని చూచుటకు సిగ్గుపడి కాలు కొలది కడగండ్లు పాఱిపోవునుగదా! కావుననే కాబోలు ఏసుసంయమి పక్షులట్లు చింతదక్కి ఈశ్వరునిపై మన సుంచి మసలుడని తనయంతేవాసుల కుద్బోధించి నాడు! ఆ రెండుపిట్టలు పార్వతీ పరమేశులబోలు దంపతులసుట గాంచి, మఱిజన్మమున నా పుణ్యదంపతుల కడుపున బుట్టి, చిరసౌందర్యమును గ్రోలి, చిదానంద మున మునిగి తేలి, చిరమాధుర్యము వసుమతి కీయ జాలిన ధన్యుడ గాజాలుదు ననుకొంటిని.

నిస్తబ్ధదృశ్యమునుండి తా మందిన పరితోషము నవి వెలారింప దొడగినవి వానికుత్తుకలనుండి మధుకణ ములు రాలసాగెను. ఎడబాటు నెఱుగని ద్విపదసంక్తు లట్లు, ఎ మరిక నెఱుగక జీవనాంగణమున దోడు జోడు మల్లెలలీల, శకుంతదంపతుల మధురకూజితములు కలసి మెసి హిల్లోలతరంగములం దూగాడుచుండెను. సరిల్ల లాను అంచు పుట్టినదని జన్మోత్సవము నెఱపనెంచు భక్తద్వితయమని యాజంటగాంచిన ఏయొక్కరుండైన గ్రహింపకపోడు. కిన్నరకంఠమునుండి జారి తెగిపడిన రాగమాలికవలె శైలపార్శ్వములందు నిండునందు జాలు వారు వారిధారలు పక్షిగీతికలకు తమ మధురాలాపనను తోడుచేయుచున్నవి!

అల్లనల్లన మేనిపై చల్లగాలిసోకుచుండ, మనసుపై మధురగాన సుధాబిందువులు కురియుచుండ, అంతరంగ మునంత శాంతిని దనివార గ్రోలుచుండ ఎవ్వేని హాయి హృదయమున జాలువారుచుండ, వృక్షతలమున నట్టె యాత్మవిస్మృతుడనై పన్నుండియుండ జూచుచు జూచుచున్న నాకన్నులిట్టె మూతలుపడినవి. పొంచి పొంచి, యదనుజూచుచున్న నిద్రాదేవి చప్పున నిజాంక మున నన్ను జేర్చుకొని జోకొట్టినది. వనమాలివంశీరవము నకు పీనులొగ్గి, రాసక్రీడల దేలి తేలి, ప్రణయసంశ్లేషమున పరవశలై, సుఖవీచికలం దూగాడు నగుమోము గోపిక మానసమున దొలుకాడు మధురభావములవలె, పుణ్య తీర్థమున జేరిన బహుళ యాత్రికులకైవడి, పుష్పహృది నాశ్రయించిన తేంట్లగుంపులవలె, బాలకృష్ణుని తొట్టె చుట్టును జేరుకొనిన కోటికోటి సురనారీమణులకరణి, తీవయల్లాలి రొమ్మునంటు మొగ్గనిసుంగులలీల నెన్నెన్నో స్వప్నములు నామనసు నాశ్రయించినవి. అట్టి నిద్దురను, అట్టి మధుమయ స్వప్నములను అంతకుము న్నెన్నడు నెఱుగను. మునిమానసము చందమున చలన మెఱుగని శుభ్రకాసారమున దొరలిన పెద్దకొండవలె, తేనెగీతిపైబడిన బండమాటమాడ్కి, గీతమున్న హరిణముపై నుఱికిన హర్యక్షమట్లు, తియ్యని వీణారవమును మార్కొ నిన రుంజవాద్యమువడువున, పూరెకుప్పలపై బడిన పిడుగుదెబ్బభంగి, చంటిబిడ్డపైబడిన రక్కసిచఱుపు చాడ్పున నింతలో నేదో భీషణనిర్ఘోషము దివ్యడోలిక యందు దూగాడు నా మానసముపై పడెను! త్రుటిలో కుసుమకేసరముల కెనయైన స్వప్నసూత్రములు తునకలు తునకలైనవి! స్వర్గద్వారమునుండి నిష్ఠురులైన న్నెవ్వరో యవ్వలికి త్రోసినట్లయినది! చూచి కాబోలు మరల నెవ్వరో పకపకనవ్విరి! చచ్చిన పిదపనా కెవ్వరో సంజీవి నిచ్చిరి! చివాలున నా కాళ్ల నేదో కరచినట్లయినది! తుద కేదో వన్యమృగము నన్ను బట్టి దిగువనుండిపైకి నన్ను దిగమ్రింగ దొడగినదని యదలితిని. ఉలికిపడితినో, కెవ్వు మంటినో, ఉఱుకులెత్తితినో, పెనగులాడితినో, ఏమి చేసితినో యెఱుగను.

చల్లని కడుపు —శర్మ

రాష్ట్రీయ రాజ్యాంగము

స్వరాజ్య సాధన కుపకరించునా?

మోచెర్ల కృష్ణమూర్తి

ఎంతయో వ్యవధిలేదు. నూతన రాష్ట్రీయ రాజ్యాంగము రాబోవు ఏప్రిలు ౧-వ తేదీనుండియు అమలులోనికి వచ్చుచున్నది. దేశమంతయు నూతన రాష్ట్రీయశాసనసభల ఎన్నికలహడావుడితో నిండియున్నది. ఇతరపక్షముల వారేకాక కాంగ్రెసుపక్షమువారుగూడ అభ్యర్థులను నిలిపి ఎన్నికలయందు పాల్గొనుచున్నారు. కాంగ్రెసు వారు రాజ్యాంగమును భగ్నమొనర్చువిషయ మెటులున్నను, అవసరమగుచో నీరాజ్యాంగమును భారత జాతీయస్వాతంత్ర్యసాధన కుపయోగించుకొనవీలగునా? అగుచో ఎంతవరకు? అను ప్రశ్న లీసమయమున ప్రజలలో చాలమంది మనములం దుద్భవించుట సహజము.

ఈప్రశ్నలకు సరియగు సమాధానముల దెలియవలెనినచో, ముందుగ భారత స్వాతంత్ర్యమునకు గల ప్రతిబంధకము లేవియో తెలిసికొనవలసియుండును. భారతీయులు తమ స్వాతంత్ర్యము నిదివర కేకారణములచే గోల్పోయిరో తెలిసికొనుట గూడ ఇందుకు సహాయపడవచ్చును. ఆంగ్లేయు లీదేశమును సంపాదించినది తమ ఖడ్గబలముచే కాదని వారి చరిత్రకారులే అంగీకరించిరి. భారతదేశపు రాజులు తమలోదాము కలహించుకొనుచు, ఆంగ్లేయుల సహాయము నపేక్షించి క్రమక్రమముగా తమదేశమును వారికి కట్టబెట్టిరి. కొన్ని ప్రాంతములందు బ్రిటిషువారు యుద్ధములు గావించినను, వారితరఫున పోరాడిన సైనికులలో అత్యధికభాగము భారతీయులే కాని ఇతరులు గాదు. బ్రిటిషువారేవిధముగ నీదేశమును సంపాదించిరో, ఆ విధముగనే ఇప్పటికిని తమ పరిపాలనను సాగించుకొనుచున్నటులు కన్పించును. ఇప్పటికిని భారతీయులు తమలోదాము కలహించుకొనుచు, బ్రిటిషుపరిపాలనయే యుండవలెనని కోరుచున్నటులు దోచును. వెనుకటి రాజుల కలహములుపోయి, ఇపుడు మతకలహములు, కులకలహములు బయలుదేరెను. సైమనుకమిషనువారు తమనివేదికలో సూచించినటుల ప్రజలు "తమతమ మత, కుల వివాదములను పెద్దచేసుకొని కలహించుకొనుచు దురే కాని సమష్టిశ్రేయస్సుకొరకు స్వార్థములను త్యాగ మొనర్చుకొనుస్వభావ మింకను ఏర్పడలేదు." రౌండు టేబిలు సమావేశమందు, మహమ్మదీయ నాయకులు తమ ౧౪ షరతుల నన్నిటిని పూర్తిగ మిగిలినవా రంగీకరింపలేదను కారణముచే స్వపరిపాలనాధికారము నెటుల ప్రతిఘటించిరో చూడుడు. అణచబడిన నిమ్నజాతుల ప్రముఖులు, క్రైస్తవప్రముఖులు తమతమ స్వలాభములకొరకు స్వపరిపాలనాధికారము నెట్లు భంగపరచి, రక్షణలను పేర అధికారము నెట్లు గవర్నరుల చేతులం దుంచుటకు కారకులైనదియు చెప్పలేదు. గాంధిమహాత్ముడా దృశ్యమును గాంచి భారతదేశము జీవరహితమై పడియుండ భారతీయులలో అల్పసంఖ్యాకులను సంఘములు ఆశవను ముక్కలు ముక్కలుగ గోసికొని పంచుకొనుటకు చుట్టునుకూర్చుండినటులున్నదని పల్కెను. నూతనరాజ్యాంగమందలి ప్రత్యేకప్రాతినిధ్యములు, రక్షణలు మొదలగు ఏర్పాటులన్నియు ప్రజలలో నీభేదములను తీవ్రతర మొనర్చి, జాతీయైక్యమును దుస్సాధ్య మొనర్చుచుండెను. ఏదేశమునకైనను సరే, స్వరాజ్యమునకు గాఢమగు జాతీయభావము ప్రాణతుల్యము. జాతీయభావము లేని ప్రజలు స్వరాజ్యమును కలిగియుండజాలరు. జాతీయభావ మనగా తామందర మొకేజాతివారమను మానసికపరిజ్ఞానము మాత్రమేకాదు, తనజాతికొరకెట్టి త్యాగమునైనను గావించుటకు సంసిద్ధతగూడ అవసరము. అపుడే వారి జాతీయభావము గాఢమైనదని చెప్పవచ్చును. సాంఘికాది వివాదములు పూర్తిగ పోవువరకు జాతీయభావము లేదని చెప్పుట గాదు స్వాతంత్ర్య మనుభవించు దేశములందు ప్రజలలో ఏవిధమగు వివాదములును లేవనిగాదు. ఇట్టివే కాకపోయినను, వారికి తగిన వివాదము లాదేశములం

దును గలవు. అయినను స్వపరిపాలిత దేశములలోని ప్రజలు తమలోతమ కెన్ని వివాదము లున్నను, జాతి కంతకును సంబంధించిన విషయములందెంద రేకస్థైపోగా డెదరు. తమతమ స్వాభిమానములను జాతీయక్షేమమునకు అడ్డుతగులనీయరు. ఇట్టి జాతీయ భావము మనయందింకను గాఢముగ నాటుకొనకపోవుట భారత స్వాతంత్ర్యము నకు ప్రబలమగు మొదటి ఆటంకముగ నున్నది. ఈభేదములు తొలగువరకును, ప్రజలలో పరస్పర విశ్వాస భావములు కలుగువరకును గవర్నరులకును, గవర్నరు జనరలుకును ప్రత్యేకాధికారము లుండక తప్పదని సైమను కమిషనువారును ప్రకటించిరి. కనుక నీలోప మును తొలగించుకొనువరకు స్వరాజ్యసిద్ధి అసంభవ మని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు.

మనదేశమున వైతరగతులలో నీవిధమగు కలహ ములు, ఈర్ష్యలు వ్యాపించియుండ, భారతస్వాతంత్ర్య విషయమునందు ప్రజాసామాన్యము నందధిక భాగము, ఉదాసీనభావమును వహించియున్నది. వారికి విద్యా సౌకర్యములు లేవు. అందుచే అజ్ఞానాంధకారమున బడి తమస్థితినే తెలిసికొనజాలకున్నారు. అట్టిస్థితిలో వారి యందు స్వరాజ్యతృష్ణ యెటులుండును? వారు జాతీయ భావమును ఎటు లగ్గమొనర్చుకొనగలరు? కనుక భారత స్వాతంత్ర్యసాధనకు ప్రజల విద్యావిహీనతగూడ ప్రబల మగు నాటంకముగ నున్నది.

ప్రజలలో గాఢమగు జాతీయభావము, స్వరాజ్య తృష్ణ యున్నంతమాత్రమున స్వాతంత్ర్యమును స్థాపించు కొనవచ్చునని భావింపరాదు. వానివలన స్వాతంత్ర్య మును బడయుట కర్హత లభించును. అంతమాత్రమున స్వరాజ్యము లభింపదు. వీనికి దోడు, శత్రువులబారినుండి తమదేశమును రక్షించుకొనగల శక్తిగూడ ఉండవలెను. అట్టిశక్తిని సంపాదించుకొనినపుడు బ్రిటిషువారు తమంత దామే ఆధిపత్యమును వదలుకొనెదరు. అట్లు వదలుకొనక తప్పదు. అంతవరకును భారతదేశమునకు సంపూర్ణస్వపరి పాలన నొసగజాలమని బ్రిటిషురాజకీయ నాయకు లనేక సమయములందు ప్రకటించియుండిరి. బ్రిటిషురాజకీయ నాయకులందరచేతను "బైబిలు"గ పరిగణింపబడు సైమను కమిషను నివేదికయందలి ఈక్రిందివాక్యములువారిస్థైర్యిని స్పష్టపరచుచున్న వనుటకు సందియము లేదు.

"భారతదేశము స్వపరిపాలిత మగుటకు పూర్వ మొక్కవరతును సంతృప్తి పరుపవలసియున్నది. బ్రిటిషు సైనికుల సహాయము లేకుండ సుపరిపాలనకు ప్రధాన లక్షణమగు ప్రజాశాంతిని, దేశశాంతిని భారతీయులు కాపాడుకొనగలిగి యుండవలెను."

పైవిషయ మీక్రిందివాక్యములందు మరింత విపులీ కరింపబడెను. "భారతదేశము పూర్తిగ స్వపరి పాలనమును పొందవలె నరినయెడల ప్రస్తుతము భారత దేశమున నున్న సైనికపటాలములు నిర్వహించు చున్న కార్యములను తామే నిర్వహించుకొను టకు సమర్థములగు స్వాయత్తసైనికదళములను సిద్ధపరచు కొనగలిగియుండవలెను బ్రిటిషుదేశమునుండి పంపబడి నట్టియు, బ్రిటిషు ఉద్యోగులక్రింద పనిచేయుచున్నట్టియు సైనికపటాలములు, భారతీయులచే ఎన్నుకొనబడిన శాసనసభకు బాధ్యులగు భారతీయమంత్రివర్గముక్రింద గాని, సైనికశాఖకు అధికారిగ నుండు భారతీయ సంగ్రామమంత్రిక్రిందగాని కూలివారివలె పనిచేయవల సిన నీచస్థితి నంగీకరించెదరని యొవ్వరికిని తలంపరాదు"

ఈ విధముగనే-భారతీయు లితరదేశదండయాత్ర లనుండి తమ్ముతాము గాపాడుకొనగలుగువరకు పూర్తి యగు స్వపరిపాలన నొసగజాలమని రౌండుటేబిలు సభ యందు బ్రిటిషురాజకీయనాయకు లెన్నియోసారులు ప్రకటించిరి.

వారి ప్రకటనలతో నవసరము లేకయే, భార తీయులు, స్వదేశరక్షణాశక్తిని సాధించువరకును నిజ మగు స్వాతంత్ర్యమును బడయజాల మనువిషయమును దెలిసికొనవలసియున్నది. "ధరణీరాజ్యము వీరభోజ్య" మనువాక్యము ప్రాతకాలమునాటిదే కాదు. అది సర్వ కాలములందును గూడ నిజమగుసత్యము. నేడు తిరిగి ముస్సోలినీ, హిట్లరు బహిరంగముగ ప్రకటించు చున్నారు. కార్యశూరులగు జపానీయులు ఆచరణ యందు నిరూపించుచున్నారు. ఆంగ్లదేశ మీ వాక్యము నెప్పుడును మరచియుండలేదు. కనుక భారతీయులు

ప్రబలులగు శత్రువులనుండి తమ్మందాము గాపాడుకొనగల శక్తిని సంపాదించువరకును బ్రిటిషువారు తమ అధికారమును వదలుకొనకుండుట సహజము. వారు వదలుకొనినను భారతీయులు కందువలన లాభము నుండదు. వారు వదలివెళ్లిన పరిపాలనాధికారమును నిలువబెట్టుకొనుటకు భారతీయులకు ఖడ్గబలము లేనిచో, అట్టి బలము గల జపానో, ఇటలీయో, మరేజాతియో లాగుకొనును. నేటి ప్రపంచవ్యవహారములను గమనించువారెవ్వరును ఇది నిరాధారమగు భయమని పలుకజాలరు.

దేశరక్షణ కవసరమగు మరియొకటి ఆయుధసామగ్రి. అనగా సంగ్రామమునం దుపయోగింపబడు తుపాకులు,ఫిరంగులు, బాంబులు మొదలగునవియే కాదు. నేటి యుద్ధములయం దీ యాయుధసంపత్తి యెంత అవసరమో, మోటారుబళ్లు, విమానములు, నౌకలు, రేడియో యంత్రములు మొదలగు యంత్రసామగ్రి గూడ అంత అవసరముగ నున్నది. ఆయుధములు సంగ్రామసమయమున మాత్రమే యుపయోగింపబడ దగియున్నను, మిగిలిన యంత్రసామగ్రి సంగ్రామమునం దెంత యుపయోగకరములో శాంతిసమయములందు గూడ అంతఉపయోగకరములు. అందుచే వీనిని తయారుచేయు పరిశ్రమలను ప్రారంభించి ప్రోత్సహించుట గూడ దేశస్వాతంత్ర్యమునకు పరోక్షముగనైనను చాల అవసరము.

కనుక పైనుదాహరింపబడినటుల ప్రజలను గాఢజాతీయభావసంపన్నులును,స్వరాజ్యాభిలాషులును, దేశరక్షణసమర్థులును అగు పౌరులుగ నొనర్చుటకును, దేశరక్షణ కవసరమగు పరిశ్రమల స్థాపించి ప్రోత్సహించుటకును, ప్రజాప్రతినిధులగు మంత్రుల కవకాశ మున్నచో నూతనరాజ్యాంగమును, స్వరాజ్యస్థాపన కవసరమగు పరిస్థితులను దేశమునందు కల్గించుటకు కొంతవర కుపయోగించుకొనవచ్చును. నూతనరాష్ట్రీయ రాజ్యాంగమున విద్యాపరిశ్రమశాఖలు పూర్తిగ మంత్రుల యధీనమున నుండును.ఆంగ్లోహైందవులకు విద్యాసౌకర్యములకుతగిన ధనమిప్పించుట గవర్నరుయొక్క ప్రత్యేకబాధ్యతగ విధింపబడినను, మిగిలినప్రజల కొసగబడిన విద్యాస్వభావమును, పద్ధతిని నిర్ణయించుటయందు మంత్రులకుగల అధికారమునం దు గవర్నరు జోక్యము కలిగించుకొనజాలడు. ఆవిషయములందు గవర్నరునకు ప్రత్యేకబాధ్యతలు గాని, అధికారములుగాని లేవు కనుక ఇపుడున్న ప్రతిపాఠశాలయందును ఇపుడున్న దాస్యభావమును వ్యాపింజేయు విద్యాపద్ధతుల మార్చి, పైనుదాహరింపబడిన లక్షణములుగల సత్పౌరులుగ ప్రజలను తయారుచేయు జాతీయ విద్యావిధానము నవలంబింపవచ్చును. వయస్సువచ్చిన ప్రజలకు వయోజనవిద్యాసమాజముల నేర్పరుపవచ్చును. ప్రతిగ్రామములందును పాఠశాలల నెలకొల్పి పిన్నలందును, పెద్దలందును గూడ భారతస్వాతంత్ర్య సాధకమగు ప్రబోధమును కల్గింపవచ్చును. వయోజనసమాజములందును, పాఠశాలలయం దన్నిటియందును నిర్బంధసైనికశిక్షణమును విద్యావిధానమునం దొకభాగముగ నేర్పరచి, ప్రజలను దేశరక్షణాబాధ్యతల నిర్వహించుటకు సమర్థులుగ నొనర్పవచ్చును. కృతనిశ్చయులయి మంత్రివర్గమువా రీవిధానమును చురుకుగ నమలుజరిపినయెడల ౫, ౬ వత్సరములలో, ౪ కోట్ల జనసంఖ్య గల చెన్నరాష్ట్రమునందే అధమము ౪౦ లక్షలవరకైనను దేశరక్షణకు రణరంగమున నిలువగల వీరులను సిద్ధ మొనర్పవచ్చును. ప్రతిగ్రామమునందును, పట్టణమునందును గల ప్రతిపాఠశాలనుండియు దేశమున వ్యాపించు జాతీయభావమారుతములు ప్రజలను మేల్కొలిపి, స్వార్థపరతను, వైషమ్యములను తొలగించి ప్రజల నందర నచిరకాలములోనే స్వాతంత్ర్య సంరంభోన్ముఖుల గావించును.

దేశరక్షణ కవసరమగు పరిశ్రమలప్రోత్సహించుటయందు గవర్నరుగా రడ్డుదగలవచ్చునని కొందరు భయపడవచ్చును. యూరపియను వర్తకులకు ప్రతికూలమగు విచక్షణభావము గన్పరుపబడినపుడే గవర్నరుగారుగాని, మరెవరైనగాని ఆక్షేపింపగలరు. అట్టి విచక్షణ కవకాశములేకుండ ప్రభుత్వమువారు తమంత దామే ఈపరిశ్రమల స్థాపింపవచ్చును. లేనిచో, గవర్నరు అడ్డుదగులుట కవకాశము లేకుండ ఇతరపద్ధతుల నవలంబింపవచ్చును.

ఈవిషయములందు జోక్యము గలిగించుకొనుటకు తన కధికార మున్నదియు, లేనిదియు నిర్ణయించుకొను అధికారముగూడ గవర్నరుకే గలదు గనుక, తన కధికారము గలదని నిర్ణయించి, ఇట్టి విధానమునకు గవర్నరు అడ్డుదగులవచ్చునని కొందరు సంశయింపవచ్చును. గవర్నరటుల అడ్డు దగిలినచో, నూతన రాష్ట్రీయ రాజ్యాంగమున గల ఈ అల్పావకాశము గూడ అదృశ్య మగును. కాని గవర్నరుగారీప్రయత్నముల కడ్డువచ్చెదరని భావించుటకు తగిన కారణములు గన్పింపవు. స్వపరిపాలన కాటంకములుగ నున్న పైలోపముల తొలగించుకొనుటకు అధికారులు నొడ్డవలెనని సైమనుకమిషనువారుగూడ సూచించిరి. నేటి అంతర్జాతీయపరిస్థితులయందుగూడ అధికారవర్గమువా రట్టి అనుకూలవిధానము నవలంబించుటయే ఆంగ్లదేశమునకును, సామ్రాజ్యమునకును లాభకరము. కనుక కృత నిశ్చయులయి యీలోపముల తొలగించుటకు కాంగ్రెసుపక్షమువంటి పక్షము మంత్రివర్గము నాక్రమించి కృషి సలుపునెడల గవర్నరు అడ్డుతగులునని భయపడుట కంతగ నవసరము గనుపింపదు. కాని అట్టి నిశ్చయము లేని మరియొకపక్షము అధికారమునకు వచ్చినచో, ఈరాష్ట్రీయ రాజ్యాంగము సామ్రాజ్య స్థాపన కుపకరించుటకుమారు, ప్రజలలో జాతీయభావమును పూర్తిగ నిర్మూలనముచేసి స్వాతంత్ర్యస్థాపనకు ప్రబల శత్రువగును.

అఖిలభారత వ్యవసాయ పరిశోధనాలయము.

గూడూరు వెంకటాచలం.

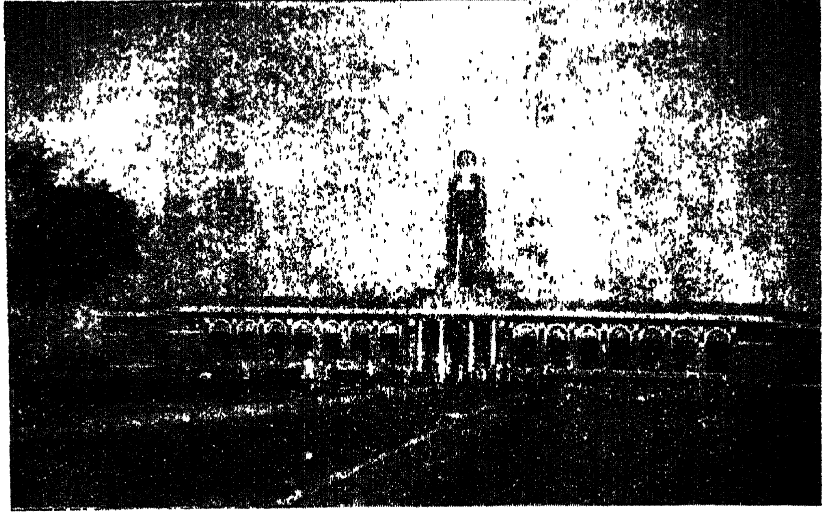
౧౯౩౪ జనవరి భూకంపము బీహారునే గాక భారతదేశచరిత్రనే తారుమారు చేసినదని చెప్పవచ్చును. ఒకప్పుడు బంగారు భూమి అనుకొన్నదానిని కేవలం దోష భూయిష్ఠముగా కన్పరిచింది. ౧౯౦౫ లో హెన్రీఫిప్సు అను అమెరికా దేశస్థుడు మన దేశంలో ఒకవ్యవసాయపరిశోధనాలయమును స్థాపింపవలెనని 30 వేల పౌనులు దానమిచ్చినప్పుడు, కలకత్తా భారతప్రభుత్వ కేంద్ర స్థానంగా ఉండుట, బీహారుభూములు చాలా ఫలవంతంగా ఉండుట ఆలోచించి పూసాలో పరిశోధనాలయం స్థాపించారు.

కాలంతోపాటు ప్రభుత్వకార్యస్థానం కూడ మారిపోయింది. అయినా పూసా పరిశోధనాలయం మాత్రము యథాస్థానాన్నే ఉంది. దేశసౌభాగ్యానికి, సుభిక్షానికి కారణ మయిన వ్యవసాయపరిశోధన దేశంలో ఎక్కడో ఒకమూలమూల జరుగుతుండేది. కాని ౧౯౩౪ సంవత్సరం మూలనున్న వానిని ముంగిట్లోకి తీసుకొనివచ్చింది. హెన్రీఫిప్సు పేరట నిర్మించిన పరిశోధనాలయము నామ మాత్రావశిష్ట మయినది. భూమిపగుల్చుకొని ఉష్ణజలాశయాలని ప్రత్యక్షంచేశింది. అత్యంత ప్రశాంత ప్రదేశంలో విజ్ఞానవాతావరణలో జరుగవలసిన పరిశోధనకు "దినదినగండం వేయ్యేళ్లు ఆయుష్యం" అయింది. అదిగాక లోగడ రాయల్ కమీషను, విశ్వవిద్యాలయాలకి, ఈ పరిశోధనాలయమునకు చాలా సన్నిహిత సంబంధ ముండవలెనని సూచించింది. అనేక విశ్వవిద్యాలయాలకు దరిదాపులో ఉండే కేంద్రప్రదేశము, భూకంపాలు మొదలగు అవాంతరాలు లేనిచోటు, అన్నిపంటలకు సారవంతమయిన భూమి-అన్నిసదుపాయాలు చూచుకొని, ప్రభుత్వంవారు ఈ పరిశోధనాలయాన్ని ఢిల్లీకి మార్చారు.

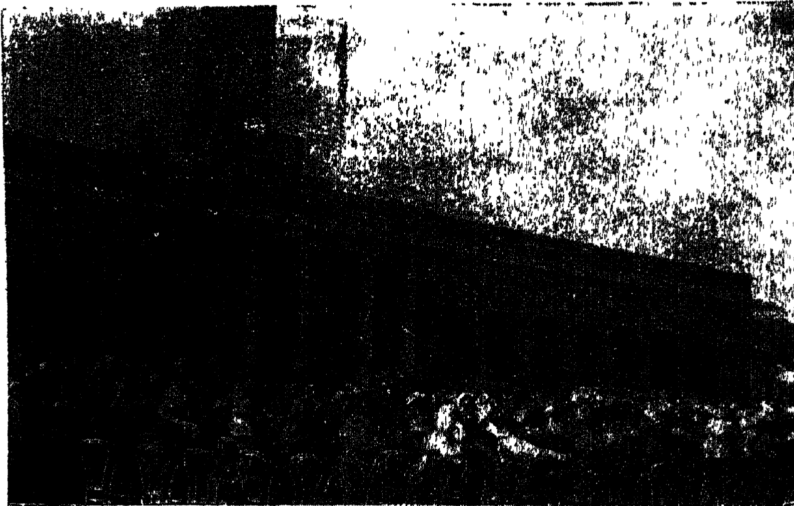
౩. పరిశోధనాలయ సాముదాయిక దృశ్యము

ప్రస్తుతం ఢిల్లీ పరిశోధనాలయం విస్తీర్ణం ఎనిమిదివందల ఎకరా లుంటుంది. ఇందులో ౩౮౫ ఎకరాలు భవనాల క్రింద, పచ్చిక బయళ్ల క్రింద ఉన్నాయి. మిగిలిన భూమి అంతా వ్యవసాయ పరిశోధన క్రింద ఉపయోగపడుతోంది. పరిశోధనాలయ మంతటను ౧౫ అడుగుల వెడల్పున మొత్తము ౩౧౮౫౮ అడుగుల పొడుగుగల రోడ్లు ఇరు [illegible] పచ్చికబయళ్లతో కన్నుల కింపుగా ఉంటుంది. నీటి వసతి భోలిభత్యారిజలాశయమునుంచి ఏర్పరుపబడినది. విద్యార్థివసతిగృహము ౨౮ విద్యార్థులకు వసతి ఇస్తుంది. పూసాలోఉన్న పరిశోధనాలయములో అన్నిభాగము ఒకే భవనములో ఉండుటచే ఎక్కువ అనుకూలముగా ఉండేదిగాదు. ఇప్పుడు వివిధశాఖలకు వేర్వేరు భవనాలు నిర్మించడముచేత ఏశాఖ కాశాఖ ప్రశాంతంగా పరిశోధన చేయడానికి వీలవుతోంది.

౧. గ్రంథాలయము

రెండుమూడుమైళ్ల దూరానికికూడ పరిశోధనాలయ గ్రంథాలయశిఖరం కన్పడుతూ ఉంటుంది. అన్ని భవనాలకీ అందుబాటులో ఉండుటకు మధ్యలో నిర్మింపబడింది. ఇందులో షుమారు ఒక లక్ష గ్రంథములవరకు అవకాశం ఉంటుంది. ప్రస్తుతం ౮౦ వేల గ్రంథాలున్నవి. ప్రాచ్యదేశాలలో వ్యవసాయములో ఇన్ని గ్రంథములు గల గ్రంథాల

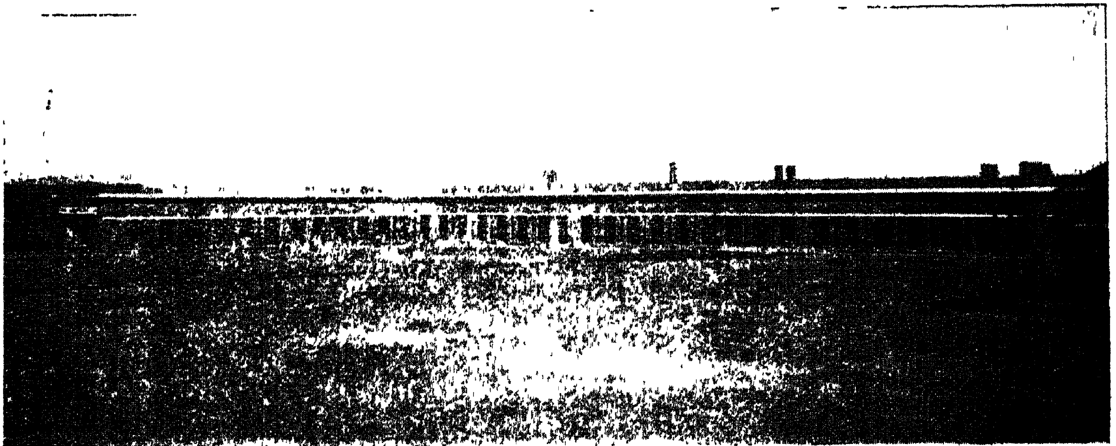

౨. గ్రంథాలయ ప్రారంభోత్సవ సమావేశము

యము ఎక్కడను లేదు. ప్రపంచము అన్ని దేశాలనుండి వ్యవసాయపరిశోధనలు ప్రకటింపబడే పత్రికలన్నీ వస్తవి. గ్రంథాలయము ఉదయం ౮ గం. మొ. రాత్రి ౮ గం. వరకు తెరువబడిఉంటుంది.

వ్యవసాయశాఖ:—దీనిని రెండు భాగములుగా విభజింపవచ్చును ఒకటి: పశువుల పోషకము. రెండు: పంటలు సాగుచేయు విధానము. అందులకు సరియైన పనిముట్లు మొదలగువానిని పరిశోధనచేయుదురు. ఈ శాఖక్రింద ౪౭౫ ఎకరాల భూమిఉంది. ఉత్తర దేశంలో పండేపంటలన్నీ ఇక్కడ కూడ పండింపవచ్చును. దేశములోనికి వచ్చే ఏవిధమయిన క్రొత్తరకము వ్యవసాయపు పనిముట్టు నయిన అందులోని కష్టసుఖములను శాస్త్రరీత్యా పరీక్షించి రైతాంగమునకు తెలియపర్చుటకు పరిశోధనచేయుచుందురు.

రసాయనవిభాగము:—ఇందులో మన పైరులకు పంటలకు ఎట్టిభూమి కావలెను, ఏయే ఎరువులు వేయవలెను, ఏయే యెరువులు వేసినచో పంటలలో ఎట్టిమార్పులు వచ్చుచుండును అను విషయములను పరీక్షచేయుచుందురు. పైవానినిబట్టి ఈ భాగమును మూడుగా విభజింపవచ్చును. ఒకటి - భూమి యొక్క భౌతిక రాసాయనిక తత్వపరిశోధన, రెండు - ఉద్భిజ్జ ఆహారనిర్ణయ విధానము, మూడు - వ్యవసాయసూక్ష్మ క్రిమిశాస్త్రము. పైరులస్వభావము ననుసరించి వానికి కావలసినధాతువులను నిర్ణయించుట, ఋతుపరివర్తనముచే వచ్చుఫలితములు మొదలగువానిని నిర్ణయించుటకు వీనిని అన్ని కాలములయందు పండించుటకుగాను భూమిమట్టమునకు లోపల సమశీతోష్ణమందిరము కలదు. దీనియందు నిర్ణీతశీతోష్ణములను అన్ని కాలములందును లభింపచేయవచ్చును. ఈశాఖకు ప్రధానాధికారి, ప్రస్తుతము పరిశోధనాలయమునకంతకును సంచాలకులు (Director) శ్రీయుత భాగవతుల విశ్వనాథ్‌గారు అయినందుకు

౪. రసాయన శాస్త్రశాఖ

ర. రా|| బ|| బి. విశ్వనాథ పంతులుగారు

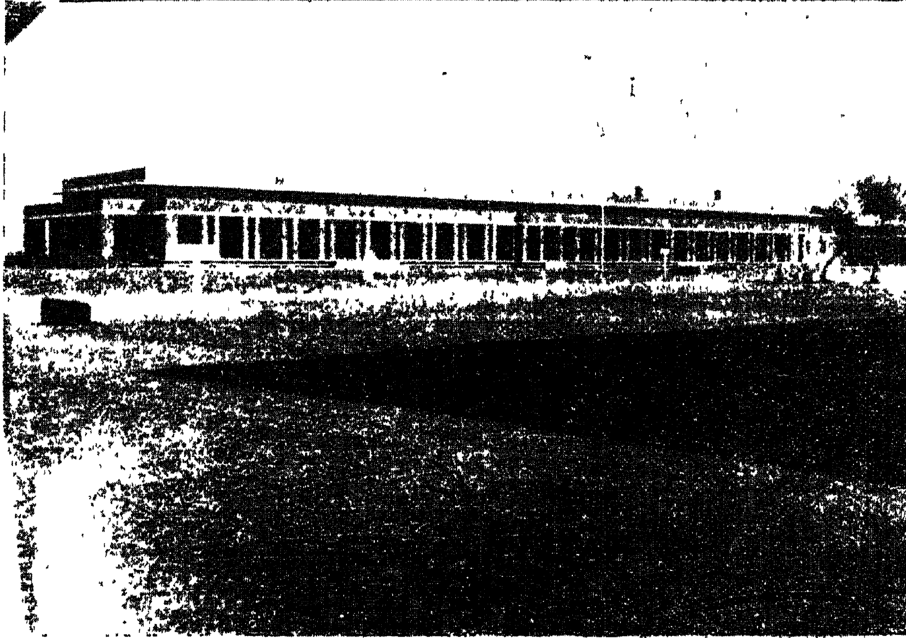
[అఖిలభారత పరిశోధనాలయ సంచాలకపదవిని పొందిన ప్రథమ భారతీయులు. వీరు 1934 ఆగస్టువరకు మద్రాసు ప్రభుత్వము వారి వ్యవసాయ రసాయన శాస్త్రజ్ఞులుగా నుండిరి. అది మొదలుకొని 35 అక్టోబరు వరకు భారత ప్రభుత్వమువారి వ్యవసాయ రసాయన శాస్త్రజ్ఞులుగా నుండిరి. అప్పటినుండియు ఈ పదవియందున్నారు.

ఆంధ్రులేకాక భారతజాతిఅంతయు గర్వింపదగిన విషయము. ఈ గౌరవాన్ని, పదవిని పొందడానికి భారతీయులలో వీరే మొదటివారు. జాతి, మత ప్రత్యేకతచే లభించిన గౌరవం కాదు. అది ఆప్రతిభాశాలికి అనాయాచితంగావచ్చిన సహజగౌరవం. మతము, కులతత్వాలకంటె విజ్ఞానం, పరిశోధన ప్రధానంగా గణించినందుకు ప్రభుత్వాన్ని ఈ విషయంలో అభినందించాలి. ప్రస్తుతము వీరు ఉద్భిజ్జాహార నిర్ణయవిధానంలో చేస్తున్న పరిశోధనలు ఆధునికవికాసవాద సిద్ధాంతాలలోనే అనేకమార్పులు తీసుకొనిరావచ్చును.

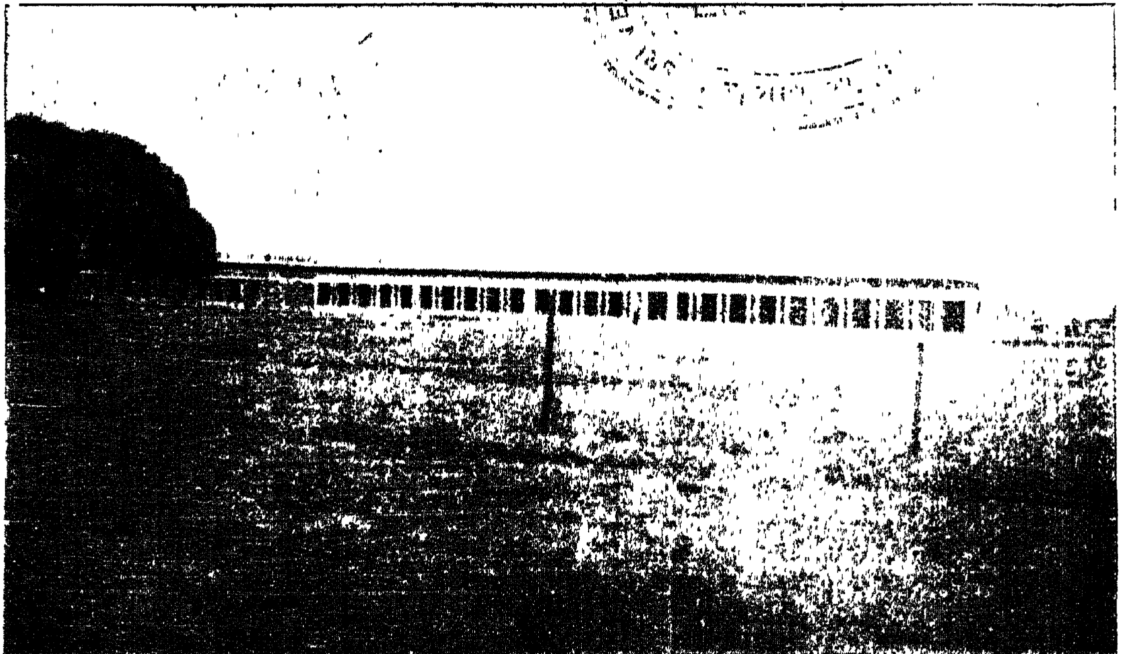
క్రిమికీటక పరిశోధనశాఖ:— ఈ విభాగములో పైరులను పాడుచేయు క్రిమికీటకములు షుమారు పదివేలవరకు సేకరింపబడి ఉన్నాయి. ఇవి ఏ యేజాతులకు చెందినవో, ముఖ్యముగా పైరులను పాడుచేయు విధానమును పరిశోధించియున్నారు. వీరు పరిశోధన చేయుచున్న అత్యంత ఉపయోగకరమైన విషయము వేరొకటి యున్నది. కొన్ని పరాధీన క్రిములు ఈ కీటకములపై జీవించుచుండును. ఇవి పైరులకుగాని మానవులకుగాని ఏమాత్రమును హానిచేయవు. అయినను మనపైరులను బాధించు కీటకములనుమాత్రము నాశనముచేయుచుండును. అట్టివానిని ఇక్కడ సేకరించి మొట్టమొదట మనదేశవాతావరణ పరిస్థితులకనుగుణముగా ఉండునదియు లేనిదియు పరిశోధించి తరువాత రైతాంగమునకు ఉపయోగించుట కిచ్చెదరు. ప్రస్తుతము చెరకును పాడుచేయు కీటకములవిషయమై పరిశోధన చేయుచున్నారు.

తెగుళ్లశాఖ:—ఈ శాఖయందు పైరులకు వచ్చు క్రిమికీటకముల జాడ్యములగాక బూజుకుక్కగొడుగులు అను ఉద్భిజ్జజాతిచే గల్గు తెగుళ్లనుసైతము నివారించుటకు పరిశో

ధన చేయుచుందురు. మన దేశమందు పైరులకు ఇట్టి తెగుళ్లను కలుగజేయు ఈజాతులు కొన్ని వేలున్నవి. వీనినన్నిటిని ఇక్కడ సేకరించి అవి పైరు మొక్కలందు ప్రవేశించువిధానము, తరువాత పొందు వ్యాపకము, అవిచేయు హాని దాని జీవితచరిత్ర సంతను పరిశోధించి తన్నివారణోపాయమును సూచించుచుందురు. ఉత్తర హిందుస్థానమునందు గోధుమకు త్రుప్పు పట్టినట్లుగా ఒక తెగులు వచ్చును. గోధు

౫. తెగుళ్ల శాఖ

౬. బీజోత్పత్తి శాఖ

మయొక్క కొన్ని సహజస్వభావములను పరిశోధించి, ఈ త్రుప్పు తెగులుచే నష్టము పొందజాలని కొన్ని గోధుమరకములను తయారుచేయగల్గిరి.

బీజోత్పత్తిశాఖ:—రాయలు కమీషను భారతదేశమునందు పంటలయందు కేవలము ఎక్కువ పండించుటయందే లక్ష్యముంచుచున్నారు గాని శ్రేష్ఠమయిన రకములను పండించుటకు ప్రయత్నించుట లేదని సూచించినది. మనము రెండు మూడు కోట్ల రూపాయల గోధుమలు ఎగుమతి చేయుచుందుము. కాని ఇంగ్లండులో మన గోధుమయందు మంచిరొట్టె తయారుచేయుటకు కావలసిన లక్షణములు లేకపోవుటచేతను, మాంసకృత్తులు (ప్రొటీడులు)కూడ తక్కువగా ఉండుటచేతను ధర పడిపోయినది. ఈ పరిస్థితులలో మన దేశధాన్యములకు మంచి ధరలు రావలయు ననిన శ్రేష్ఠమయిన రకములు పండించి తీరవలెను. దీనికి రెండు క్రొత్త జాతులను కలిపినగాని మంచి జాతివిత్తనము తయారు కాదు. ఇట్టి శ్రేష్ఠమగు బీజోత్పత్తి ఈ శాఖయందు చేయుచుందురు. వీరు తయారుచేసిన పూసాగోధుమజాతులు మిగుల ఖ్యాతిగాంచినవి. ఈమధ్యనే ఈ పూసాగోధుమరకములలో నొకదానికి అంతర్జాతీయప్రదర్శనమునందు బహుమతి లభించినది. ఇట్లు నూతనబీజోత్పత్తివలన మన ఎగుమతులు చాలా వృద్ధిపొందుచున్నవి. ఇట్లే సిగరెట్లకు కావలిసిన సరియైన పొగాకు పండించుటకుకూడ మిగుల కృషిచేయుచున్నారు. ఇప్పుడు వీరు తయారుచేసిన క్రొత్తరకము

౭. పరిశోధనాలయమున ఆంధ్రవిద్యార్థులు
(ఎడమ చివర నిలుచున్నవారు ఈ వ్యాసకర్త)

పొగాకువిత్తనము చాలాచోట్ల వాడబడుతోంది.

ఈ పరిశోధనాలయములో చేయు పరిశోధనలకు పెద్దబిరుదులను ఇవ్వడానికి దేశమందలి వివిధవిశ్వవిద్యాలయాలు అంగీకరించినవి. ప్రభుత్వమువారు ఈ పరిశోధనాలయములో రెండుసంవత్సరములు శిక్షణపొందినవారికి Associate of Imperial Agricultural Research Institute అను బిరుదము నిచ్చెదరు. ప్రస్తుతము ఈ పరిశోధనాలయములో జరుగుచున్న పరిశోధనలు ప్రభుత్వమువారి సానుభూతి, సహాయము పరిశీలించిన మనదేశమందలి వ్యవసాయముయొక్క భవిష్యత్తు ఆశాజనకంగా ఉంది.

హేమంతర్తువు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ఆగామి శిశిరభయంబుచే జమిలి దుప్పటికప్పుకొనెనేమొ ప్రకృతికాంత,
వేకిపసంబువిత్తై కుబుసంబూడ్చినదియేమొ మిన్నునల్లత్రాచు
గురుదారగమనాఘ కుటిలత లోఁబుచ్చి నుసిరాలునేమొ చందురునిబిళ్ల
ఉత్తరాయణచారణోగ్రహరిఖురధూతిఁ జెడిరాలిపడునో తెలిమొగిళ్లు
జిగిలిగాఁ గ్రమ్మి, వెలుగులఁజీగులాడు-పొడిపొడిగ రాలుఁ దుప్పర వడిగఁ గురియుఁ
దెలుఁగునేల నాల్గుచెఱంగు లలముకొన్న - దాత్తహేమంతవేళాదిమైనహిమము.

తట్టలోఁ గూర్చుండఁ బెట్టినవధువునా గుమ్మడిపూవులోఁ గులికెనొకటి
ఖండితాపాంగ సక్తనవాంబుకణమునా ఘాసాగ్రమునయందుఁ గదలెనొకటి
తులసిక్రమ్మగ్గునిడ్డ తొలుకాడుదివ్వెనా సాలీనిపటముపై సాగెనొకటి
ఘూర్జరీముఖలంబి కొసముత్తియంబునా నాదూడనొసటిపై నాజెనొకటి
మధువునాఁ బూవుపూవున మసలెనొకటి - జగ్గునా నాకునాకున జాఱెనొకటి
మంచుబిందులు నవసుకుమారమూర్తి - మంతములు ప్రాతరంత హేమంతవేళ.

తానమాడెహిమానఁ దరుపాళి యాకు రాల్చుటనుప్రాఁజీర యూడ్చుటకుమున్న
ఊగిప్రాశించె బొడ్డూడనిదూడ ప్రాకుడుపైనిఁగూడిన గుమ్మమంచు

కళ్యాణనిధివంట కళ్లెమ్ముతీర్చికొన్నది జిల్గుపచ్చిముత్యాలముగ్గు
జోగెంబూరిల్లు ప్రాంజారుపుల్లనుజాఱఁ దగినంత లేని చూట్టుగుహిమమ్ము
నిలచి వెలిగి చెవులూచి తలవిదిర్చెఁ - బాలములోఁ గట్టినేసిన ముసలియెద్దు
కొంతముదిరిన ఋతువౌనఁగూడి ప్రాంత-రంత హేమంతకాంత ప్రశాంతవేళ.

నీలమండలలోతు సికతాప్రవాహమ్మునం దీదుచిఱుచేప చందమామ
మొగి నుదక్యాస్నానమునకయి నూరిన యోలగందపుటుండ బాలతరణి
చిఱుతజంపతిప్రదక్షిణము చేఁ జెంగు హాసరినాకబలి ప్రముగ్గు జరఠసంధ్య
చెలువవేన్నెల్లాడి చెనురించు నుదుటిపైఁ దిస్సపాపటబొట్టు దీపకళిక
ఔషధము వంపుపుటముపై నావిపెడలు - మూఁగచిల్లులమూకుడు ముంగినింగి
తేరుకొని దమ్ముకొని జీరువారి కురిసి- యుభయసంధ్యలు కాచు హిమోల్బణమున.

తమలపాకులతీవ నమలించుమాఁటకు పుస్తకొనల్ బావిలీ ల్సవదరించె
పొదగొన్నచో వెన్నవడలిన చెఱకుసాగా నిగ్గురత్నపు జిగినీ లమర్చె
కోగళ్లపైఁదీవ గుమ్మడిపూవులు పొనురాగిడీల చెల్వులమరించె
చిన్నారిపొన్నారి చేమంతిపూవులు తిరుగుడుపూవుల తీరు చేసె
అంటుకమ్మలు సౌరభపూవు లందగించె - చెంపలసరాలు గడ్డిపూ ల్చెలువు తెచ్చె
మంచుఁగొండాడుపడుచు లేతెంచి మూన - కొలఁదికై నేసికొన్న భూషల వితాన.

పసపుతోటలకునై వదలినకాల్వలో నెఱుకులుమావుంబుచిరి బిరాన
దగుపకాలువచెమ్మ యిగిరి బెరడుకట్టి మఱు ప్రొద్దుప్రొద్దుట బురదపడియు
పడిరెండుజాముల మిడివేళవరి మోళ్లు త్రొక్కంది మంచుబిందువులుచిలికె
వెలివడిబురదలో గిలగిలలాడు మత్స్యముఁచే బకాపశ్చర్య నడలె
మాడ్చి పగట నెండలు, రేల మంచు తడిపి - వెచ్చిపచ్చిగ వేగెంబో విశ్వమెల్ల
భూత మాగామియగు ఋతువ్యూహమెల్లఁ - దనకడుపులోన దాచివచ్చినదో
[ఋతువు.

గొబ్బిళ్లదేవత కొప్పులోఁజేరివిన మగనిమక్కువపైడి మొగలిరేకచ్చు
పాదులువెట్టిన పాటిదిబ్బకడుపు ప్రత్యక్షమైన గారాలకూచి
మదనేష్టికృతికిఁ దుమ్మెదసోమపీథికై యావఁకి డిగివచ్చినట్టి రంభ
దానార్థవిని యోగతాపుణ్యజన్మపూ గర్భమ్ము నోముల గారుదేవి

మొదలిస్త్రీజాతి కొప్పునముడుచుకొన్న-ప్రసవసంతానములలోని ప్రథమభూమ
మదురుగుమ్మడిపూవు హేమంతలక్ష్మి - పసుపురాచిన మొగమునాఁ బరిఢవిల్లె.

నేఁబోక ముగ్గులు వెట్టెడు కన్నెముత్తైదువ మంచుఁగొండాడుబిడ్డ
దూరానఁ బశువులఁగోలుకచను రైతు ప్రాలేయగిరిరాజు పాలికాపు
క్రొత్తగాఁ బంటపెక్కువవేయుపురికొప్వ హిమభూమిధరరాజ హేమచూడ
తడిపాటిగోడఁ గ్రుమ్మెడుకాడికలపని గిత్తయిల్లడమున్న గిరిశునంది
ప్రపతదాసారగురుతుపారచ్ఛలమున - సపరివారమ్ముగా హిమశైలరాజు
వలసవచ్చెనో దక్షిణాపథమనంగ - నిగిడెఁ బ్రాభాతికము లాంధ్రసీవృతమున.

పాతరలం దుంచఁబడిన విఘ్నేశ్వరుకోసమో యెలుకలు గుద్దలించె
ఒకకన్ను గ్రుడ్డియయ్యును గాక మొండబోసిన ధాన్యలక్ష్మి నుక్కునవిదిర్చె
కందియు జనుమును గాయలెండిన లోనిగింజలు గలగల గిలుకరించె
పచ్చిపసపుదుంప బాలెంతరాలునాఁ బసిమితో నందమ్ము పాదరించె
మింట మంచున కిలమీద మెట్టపంట - పసిమికొదుగక తప్పకవచ్చెఁగాక
గండుటెండలు పట్టపగ్గాలుకలవె - మహిత హేమంతమెల్ల గ్రీష్మముగఁ జేయ.

యత్ర ధూమము వహ్ని తత్రయన్నట్లు నీహారధూమ మనుమితాంగజాగ్ని
స్థానివదాదేశశాస్త్రపద్ధతిఁ దుషారమ్ములు వర్షకార్యములు కలిమి
అలనన్వయంబుచే వ్యతిరేకముం జేసి యుభయసంధ్యాసిద్ధి యూహ కలిమి
శుక్తిముక్తాఖ్యరజ్జుభుజంగమభ్రాంతి దూరస్థ సర్వవస్తువులయందు
దృష్టికిని నంతరితము బాధించువిధిగ - పరముపరమబాధ మ్మాతపములవలన
సూర్యమండలాంతర పురుషునిమయుండు-వఱలు ఋతురాజు శాస్త్రప్రవర్తకుండు.

౧. కృష్ణజిల్లాలో వెనుక ఇట్లు చెఱకును నాటేవారు - వాఁని ఇపుడు బోదెలలో పడవేయుదురు

౨. చెఱకుమడిని ఇట్లు గుంటకతో దుఁన్నుదురు . సీ. గ.

'సాహిత్యతత్త్వ విమర్శనము'

[శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి రచితము]

సమీక్ష

సాహిత్యతత్త్వవిచారణ మపారము, అనాహతము, అగాధము. సాహిత్య మవ్యక్తమునకు సువ్యక్తమైన పురుషార్థము. సాహిత్యము నిత్యమైన సచ్చిదానందానుభవమునకు, దేశకాలపాత్రవిలాసకల్పితమైన రసానందానుభవమునకు సాధనము. సాహిత్యరసానందము విశ్వధర్మము, విశ్వాధారము, విశ్వేశ్వరవిలాసము. పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతముగల జీవజాలము లాత్మానందానుభవమున కనవరతము విశ్వసాహిత్యోపాసనమును జేయుచున్నవి. సాహిత్యోపాసనమునకు సాధకసాధనములు వేరైనను సాధ్యము సమానము. సాహిత్యోపాసనమునందు భావలు, భావములు, దేశములు, కాలములు, పాత్రలు, రసములు భిన్నములైనను ప్రయోజనముమాత్రము విశ్వాధారమైన రసానందము సనాతనము. సాహిత్యోపాసనమునకు సాధనములైన కర్మకళాయోగ శాస్త్రాద్యంగములందు సారస్వతము ప్రధానాంగము. అవ్యక్తమునకు ప్రథమవ్యక్తస్వరూపమైన శబ్దము సాహిత్యాంగములందు సారస్వతాంగమునకు ప్రధానస్థానమును గల్పించుచున్నది. అనంతమైన సాహిత్యతత్త్వవిచారము నొక చిన్న పుస్తకమునందు సంగ్రహించుటకు శ్రీయుత జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు చేసిన ప్రయత్నము సకలజనాదరణమునకు పాత్రముగ నున్నది.

భారతీయ సాహిత్యము వైదికయుగమునందువలెను వర్తమానకాలమునందును శాఖోపశాఖలుగను పరిణామమును పొందుచున్నవిధము సాహిత్యతత్త్వజ్ఞుల విచారాంశములకు దగియున్నది. వైదికలౌకికసారస్వతములు భిన్నసాహిత్యరూపములను పురుషార్థమునకు వినియోగపడగల విధమును ప్రాచ్య పాశ్చాత్యసాహిత్యపరిశోధనలును, ప్రాచీనాధునాతనసాహిత్యపరిశోధనలును బోధించుచున్నవి. జగన్మోహనమునకు ప్రకృతిపురుషుల సమాశ్రయము బీజము. పరమాణుపరబ్రహ్మముల లీలావిలాసములం దాత్మానందమునకు సాధనములను సరసముగను కల్పించుటకు సాహిత్యాచార్యులు సమర్థులు. సాహిత్యాచార్యులకు సంభావనాకల్పనలు ప్రతీచీసంస్కారసంజాతమైన ప్రవృత్తిపరమైనను, ప్రాచ్యసంస్కారసంభవమైన నివృత్తిపరమైనను పరమార్థ మాత్మానందానుభవము. అనిత్యములైన దేశకాలపాత్రావరణములందు నిత్యమైన సచ్చిదానందానుభవమును సాహిత్యము సాధ్యముచేయుచున్నది. యవన రోమక బ్రిటిషు భరతవర్షములు, వంగాంధ్ర రాష్ట్రములు, త్రేతాద్వాపరకలియుగములు, సీతాసావిత్రి డెస్డిమోనాదులు, సీతారాములు, రాధామాధవులు, ఉమామహేశ్వరులు కాలమహాస్రవంతియందు రసతరంగములు. ప్రకృతిసంభవములైన దేశములు, యుగములు, భావలు, భావములు, పాత్రలు, సంప్రదాయాచారశీలములు సాహిత్యోపాసకుల హస్తములందు రసానందమును గలుగజేయుచు పురుషార్థమునకు సాధనము లగుచున్నవి.

సాహితీగోష్ఠి, శైలి:—సాహితీగోష్ఠి బ్రహ్మసంకల్పమువలెను బ్రహ్మాండవ్యాప్తము. మహాకవులు బ్రహ్మసంపన్నులు. బ్రహ్మసంపన్నులు సర్వత్ర కావ్యకళావిలాసముల సందర్శించుచు బ్రహ్మానందమును గలుగజేయగల విధమును కావ్యములు కవిత్వతత్త్వము వ్యక్తము చేయుచున్నవి. మానవసంకల్పమునకు బ్రహ్మైక్యమువలెను సాహితీగోష్ఠికిని బ్రహ్మైక్యము సాధ్యము. బ్రహ్మమయమైన ప్రకృతిరంగములందు సకల సాహిత్యకళావిలాసములందును బ్రహ్మానందము బ్రహ్మజ్ఞులకు సాధ్యము. బ్రహ్మానందమునకువలెను భావానందమునకును రసావరణనిర్ణయ మసాధ్యము. మహాకావ్యములవలెను భావకావ్యములును రసానందానుభవమునకు నియత

సాధనములు. రసానందానుభవమునకు ప్రతిబంధకము సంకల్పము కాని భావము కాదు. దేశావృతమైన విషాదావస్థయందు కావ్యహృదయమునకు భావార్థనిర్ణయము నిరర్థకము. భావాగ్రపరిణామమునందు శైలియును సహజ పరిణామమును పొందుచున్నది. ఆంధ్రసాహిత్యపరిణామమునందు భావశైలిపరిణామవిమర్శనము సాహిత్యోపాసకుల యాదరణపాత్రము గావలసినవిషయమును శ్రీ సత్యనారాయణమూర్తిగారి యీ భావములు విశదము చేయుచున్నవి :

"భావప్రకాశమునకు సముచితమైన భాషా సాధనముకదా! భాషాగమనికకు వ్యాకరణసూత్రములవసరములే. ఇవి కట్టుత్రాళ్లు కాక, పట్టుదారములట్లు మృదులములై, అనురాగసూత్రములట్లు అదృశ్యములై యుండవలెను. తెలుగక్కరములు ముత్తెములవంటివి. ముత్తెపుసరములోని దారము వెలుపలికి తోచనట్లు తెలుగులోని లక్షణసూత్రములు బట్టబయలు కానపుడే తెలుగుశైలి చక్కనిదై యుండును. పగ్గములను, ఉరిత్రాళ్లను తెలుగమ్మకంఠమునుండి పండితులు తొలగించుట పాడి. ఆంధ్రభాషా ప్రపంచమున ద్వంద్వయుద్ధమునకు తొడఁగియున్న ఇరుపక్షములవారును తమదోషములు గుర్తించి ఉత్తమసారస్వతోద్దేశములకు తోడుపడుసూత్రములను శాసింపనపట్ల నిరువురు చేతులు కలుపుకొని, విశ్వవిద్యాలయముల సాహాయ్య మందవలెను. ఇట్లొనరించిరేని, ఎన్నో వివాదములు తొలఁగిపోవును. వాడుకమాట నంగీకరింపని విశ్వవిద్యాలయములును, వాడుకమాటలనే అంగీకరించు గ్రంథాలయములును, వినఁబడు మాటలను త్రుంపుడుమాటలను కాంక్షించు భాషాసమితులును, వాడుకమాటలని చెప్పి వంకరమాటలను దెచ్చి సింహాసనముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి చుట్టును రామభజనము చేయు అపూర్వభాషాభక్తులను పెడమొగములను బెట్టుకొనక, ఒకరిమొగములనొకరు పరికించుకొని, వెక్కిరింతలకును, పండ్లపటపటలకును, కారుమాటలకును, కన్నెఱ్ఱలకును స్వస్తిచెప్పి, సామ్మేళ్లియున్న భాషాసతికి శాంతియు, నానందమును ప్రసాదించిరేని, దారి తెన్ను లేక అల్లాడు పాఠకులును, విద్యార్థులును ధన్యు లగుదురు."

భావనావేశము:—సాహిత్యమునకు భావనాశక్తి కీలకము, హృదయము. పరమాణువునుండి పరబ్రహ్మము వరకును వ్యాప్తమైన విశ్వమునందు సాహిత్యోపాసకులకు దివ్యవిభూతులు సర్వకాలసర్వావస్థలందును ప్రసన్నములగుచున్నవి. శాంతశివసుందరవిలాసవిలసితమైన విశ్వమునందు సాహిత్యోపాసకులకు స్వీయభావనానురూపముగను దివ్యవిభూతులు గోచరంబగుచున్నవి. భావనాశక్తి ప్రకృతివిలాసములకు షోడశకళాన్యాసమును ప్రాణప్రతిష్ఠను కల్పించు విశ్వసాహిత్యస్వరూపమునను, ధర్మార్థకామమోక్షముల ననుగ్రహించుచున్నది. దైవాసురయుద్ధము, క్షీరసాగరమథనము, హాలాహలామృతోద్భవములు, లక్ష్మీసుదర్శనప్రభవములు, మోహినీవిలాసములు భావనాశక్తిఫలములైన సాహిత్యపరిణామములు. గౌరీశంకరకైలాసవిహారములు, రాధామాధవబృందావనవిహారములు, గోపాలకృష్ణలీలలు, గోపాలవిలాసములు, ఏసు, బుద్ధ త్యాగవిలాసములు పరమార్థప్రదములైన సాహిత్యేతిహాసముల పరిణామములు. సచ్చిదానందాత్మకమైన సాహిత్య పరిణామమున కాత్మపరిణామము ప్రమాణము. ఆత్మభావనాశక్తి విశ్వమునం దంతటను సత్యజ్ఞానానందమయమైన ఆత్మసందర్శనమును జేయుచు రసానందాత్మకములైన సాహిత్యకావ్యకళారూపముననుపురుషార్థపరిణామమును పొందుచున్నది. సాపేక్షమైన సాహిత్యరసానందానుభవము నిరపేక్షమైన ఆత్మానందానుభవమునం దైక్యమును పొందుచున్నది. సాహిత్యతత్త్వవిచార మీపరమార్థమును దృష్టాంతసిద్ధాంతరూపమునను విశదముచేయుచున్నది. సత్యనారాయణమూర్తిగారు 'భావనావేశము' 'భావనాపరిశీలనము' శీర్షికల క్రిందను జేసిన సాహిత్యతత్త్వమీమాంస విశాలమై సాహిత్యోపాసకులకు సమాదరణీయముగ నున్నది. గ్రంథమందలి యుదాహరణముల నీక్రిందివాక్యములు తెలుపుచున్నవి :

"కన్నున్నగాని శిల్పము నెరవేరదు, జీవమున్నగాని శిల్పము సార్థకము గాదు. ఈజీవమును ఆకన్నును భావనాపరిశీలనముల మేలుఁగిములు. అద్భుత సృష్టికిని కళాపుష్టికిని, భాస్వదాశయతుష్టికిని సుధామయ, ఆనం

ములు, ఆలోకమయ అనంత జీవనమునకు తలిదండ్రు లైన భావనాపరిశీలనముల ప్రసన్నత చేకురుటు ఎట్టి వారికి?"

మాతృభాష:— సాహిత్యమునకు సారస్వతము మకుటము. సాహిత్యాంగములైన లలితకళలు నృత్యగీత వాద్యాదులు సాహిత్యనిర్మాణ వికాసములకు సాధనము లైనను భావప్రకాశమునకు మూలాధారమైన భాష. సాహిత్యతత్త్వమునకును, తత్త్వవిచారమునకును సాధనము. అవ్యక్తమైన ప్రణవనాదముతో నారంభమైన సాహిత్యము భావార్థకళాపరిణామమునను సువ్యక్తమగుచున్నది. అవ్యక్తమైన బ్రహ్మమునకు శబ్దము సువ్యక్తస్వరూపము. సాహిత్యమునకు కీలకమైన భావమునకు శబ్దమక్షరమంవర స్వరూపము. భావశబ్దార్థకళల యోగానుభవము సాహిత్యము. సారస్వతాభ్యుదయమునకు సహజమైన భావములువలెను సహజమైన భాషయును మూలాధారము. ప్రపంచమునం దెచ్చటను సారస్వత తత్త్వవిచారమునందు హిందూస్థానమునందువలెను మాతృభాషాభిమానాక్రందనమును చేయవలసిన దురదృష్టము కనుపడదు. పారతంత్ర్యము ననుభవించెడి ప్రజలకు పరావలంబనము నందుగల యభిమానాదరణములు స్వావలంబనస్వయం సహాయములందు దుర్లభములు. శ్రీ సత్యనారాయణమూర్తిగారి విషయమై చేసిన విమర్శనము నాంగ్ల భాషాభిమానులందరును గమనించుట వివేకము:

"వంగీయుల హృదయశక్తిని, ద్రవిడుల మేధాశక్తిని మనయందిముడ్చుకొనియుండియు, మనలను మనము గుర్తించుకొనక స్వీయసముద్ధరణమును కాంక్షింపక, సాహిత్యవృద్ధినుండియే జాతీయవృద్ధి గోచరించునని యెఱుఁగక ఆత్మవిస్మృతులమై పడియుంటిమి. మన భాషయో! ప్రాచ్య ఇటాలియన్ అని ప్రసిద్ధినందిన భాష యయినది. అనేక శతాబ్దులకుమున్నే విజయనిశానముల నంబరవీథి నెగిరింపజాలిన భాష మనయది! సౌందర్యమాధుర్యములకు పెన్నిధానము కాఁజాలుదునని నిరూపించిన భాష మనయది! నేఁడు మూలఁబడియున్న భాషయు మనయదియే! ఏల? పగ్గములు చేతఁ బుచ్చుకొని, మూతులు బిగించుకొని, భాషాసతిని విజేచికట్టు పండిత ప్రకాండులే యుత్తర మీయవలెను. కాలానుసారమైన గమనికను జూపని భాషనుగుఱించి రవీంద్రుఁ డనిన వాక్కు ఎల్లెడల వర్తించు సిద్ధాంతమేకద! రాతి నగలందు నిలిచిన తెలుఁగు సర్వాంగసుందరియై ఎట్లు ఛూపట్టును? ఎట్లాంగ్ల భాషయొక ముందులకు జరుగును? ఆంధ్రహృదయమందలి సహజశక్తి విజృంభింపవలె ననిన, ఆంధ్రసాహిత్యము పునరుద్ధరణము నందవలె ననిన ఆంధ్రభాష స్వాతంత్ర్య మందితీరవలెను. వంగసీమ యందువలెనే మనసీమయందును భాషావిప్లవము తల సూపవలెను. శతాబ్దులకుముందు శిలాగ్రంథములందు చెక్కఁబడిన లక్షణసూత్రములును, వ్యాకరణనియమములును నేఁటి కాగితములందు పునర్ముద్రణమందినంతనే తమరాతిరూపును, తమకటికిమనసును మాపుచేసికొనునా? భాషాస్రోతమునకు ఆనకట్టయగుటకై వ్యాకరణము నిర్మింపఁబడదు. అట్లిది నిలిచెనేని, దీనిని దెగఁగొట్టుటకు కాలవిలంబనము కారాదు."

మాతృభాష, వాడుకభాష, గ్రాంథికభాషల విషయమునను సాహిత్యగోష్ఠి, భావనావేశము, నాటక లలితకళలవిషయమునను సత్యనారాయణమూర్తిగారు చేసిన విమర్శనలు సాహిత్య భాషా కళాభిమానుల యాదరణపాత్రములు. ఆంధ్ర వాఙ్మయాభ్యుదయాభిమానులందరును శ్రీ సత్యనారాయణమూర్తిగారు వారి సాహిత్యోపాసనానుభవపూర్వకముగను రచించిన సాహిత్యతత్త్వవిచారము నాదరించి సాహిత్యోపాసనము జేయుదురుగాక!

శ్రీ సత్యనారాయణమూర్తిగా రాంగ్లాంధ్రవంగ సారస్వతములందు పరిశ్రమచేసిన విద్యావంతులు, సాహిత్యోపాసకులు. సనాతనాధునాతనసారస్వతములును, ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సారస్వతములును, సంస్కృతాంగ్లాంధ్ర సాహిత్యములును, ఆధ్యాత్మికాధిభౌతిక సాహిత్యములును ప్రకృతివిలసితములైన సత్య శివ సుందర విలాసములను మహాకవులు సంకల్పించి, సందర్శించి, వినిర్మించి రసానందమును గలుగజేయగల విధమును పరిస్ఫుటము చేయుచున్నవి. వ్యాస వాల్మీకి కాళిదాసాది

మహాకవుల కావ్యములవలెను, మిల్టన్, షేక్స్పియర్, హోమర్, డాంటె, గెతె, బైరన్ మొదలగు మహాకవుల కావ్యములును, సుఖాంత కావ్యములవలెను దుఃఖాంతకావ్యములును, మహాభారతములవలెను సామాన్యభావగీతములును, రసాత్మానందమునకు వినియోగపడిన వినియోగపడుచున్న విషయము శ్రీసత్యనారాయణమూర్తిగారు ఈగ్రంథమునందు బాగుగవిమర్శించిరి.

భారతీయసాహిత్యమునకు చతుర్విధపురుషార్థములందును నిత్యమైన మోక్షము పరమార్థమైన విధమునను, నిత్య సాహిత్యమునకును నిత్యమైన ఆత్మజ్ఞానానందము పరమార్గమైన విధమును నవగతము చేయుటకు శ్రీసత్యనారాయణమూర్తిగారు చేసిన ప్రయత్నము సాహిత్యమీమాంసకులకు విచారయోగ్యముగనున్నది.

కా. నాగేశ్వరరావు.

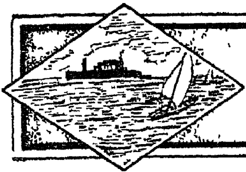

ఆంధ్రమహాభారతరచనము - నన్నయ నారాయణభట్టులు—ఆమంచర్ల గోపాలరావు.

శివభక్త మాహాత్మ్యమునందలి కళానాథాఖ్యానము

(శ్రీ కాశీనాథరావుగారి తంజాపుర ప్రాచీనచిత్రసంగ్రహమునుండి)

కలగూరగంప

ఖర్జూరపు పంట

మనహిందూదేశమున ఖర్జూరము రుచిచూడనివా రుండరు. ఐనను దానిని పండించువిధానముమాత్ర మొకరికిని దెలియదు. ఖర్జూరపుచెట్లు ఇతర వృక్షము లేవియు మొలవనట్టి నిర్జనము లగు వేడియిసుకయెడారులలో ఫలించుటవలన పూర్వీకు లిది యొక్క వరప్రసాదముగా భావించిరి. కాని నేడు యునైటెడ్ స్టేట్సులో ఈవృక్షములు క్రీడోద్యానములవలె నాటబడి మిక్కిలి శ్రద్ధతో పెంచబడుచున్నవి.

ముప్పదియేండ్లక్రిందట ఖర్జూరపుతోట లమెరికాలో లేవనియే చెప్పవచ్చును. ఖర్జూరవృక్షములు తీక్ష్ణమైనవేడిమిగల అరేబియా, ఆఫ్రికా యెడారులలో తప్ప ఇతరస్థలములలో వర్ధిల్లలేవు.

౧౯-వ శతాబ్దము తుదివరకును ఖర్జూరమును పండించుటలోని రహస్యము అమెరికాలోనివారికి తెలియలేదు. అనాదినుండియు ఖర్జూరము పండించెడివాడుకయున్నట్లు పురాతనగ్రంథములు చాటుచున్నవి. యూఫ్రటీస్, మెసపటేమియాలోని శాసనములలో గూడ ౪౦౦౦ సంవత్సరములక్రింద పేర్కొనబడియున్నది. అట్టి ఉష్ణప్రదేశములనుండి అమెరికాదేశస్థులు మొక్కలను స్వదేశమునకు గొనిపోయి పెంచి పండించి ఆపండ్లతో వర్తకము సాగించుచున్నారనిన ఎట్టివారికైనను వింతగొల్పకమానదు.

అమెరికాదేశస్థు లీయసాధ్యకార్యమును ఏబది సంవత్సరములలో పున సాధింపగల్గిరి. బహుకాలము ఖర్జూరపు వృక్షముల తత్వమును పరీక్షించి కేవలము శాస్త్రజ్ఞానసహాయముననే దీనిని సాధింపగల్గిరి.

౧౮ వ శతాబ్దముమధ్య జనరల్ చార్లెస్ పి. స్టోన్ యీజిప్తులో ప్రయాణము చేయుచు, స్వదేశమగు కాలిఫోర్నియాకు కొన్ని ఖర్జూరపు మొలకలను పంపెనట. కాని, వాటికి సరియైనసంరక్షణ జరుగకపోవుటచే శీఘ్రకాలములోనే అవి నశించిపోయినవి.

౧౮౯౦లో యునైటెడ్ స్టేట్సు వ్యవసాయశాఖాధికారులు ఖర్జూరవృక్షములను సాగుబడిచేయుటకై డాక్టర్ వాల్టర్ టి. స్వింగిల్ ను ఆఫ్రికాకు పంపిరి. అతడు అల్జీరియాతీరముననున్న ఒక ఖర్జూరవనమునకు వెళ్లి అచటినుండి బాగుగయెదిగిన చిన్న ఖర్జూరపుచెట్లను తల్లివృక్షములనుండి వేళ్లవద్ద విడదీసి, వాటిని ఖర్జూరపుమట్టలలోని మెత్తటిపీచుతో చుట్టి సంచులలో నమర్చి ఒంటెలపైవేసి సమీపగ్రామమునకు జేర్చెను. అచటినుండి ౩౯౦ మైళ్లలోనున్న అల్జియర్సుకు మోటారు బస్సులపై తీసికొనివెళ్లెను. అల్జియర్సులో నాచుమొదలగు తడిపదార్థములతో నీమొక్కలను కప్పి సముద్రప్రయాణమున కనువగునట్లు కట్టలుకట్టించెను. ఇట్లు కట్టిన ఒక్కొకచెట్టు రమారమి మూడుటన్నుల బరువుండెను. ఈ విధముగ ౪౩౬ చిన్నవృక్షములు అమెరికాకు ఎగుమతి చేయబడినవి.

పైవిధముగ దీసికొని వెళ్లబడిన ఖర్జూరపుమొక్కలను తోటలలో నాటి, వాటిని ఆదేశపు వాతావరణస్థితికి అలవాటుపడునట్లు చేసిరి. ఇట్టి ప్రక్రియవలన అరేబియావారిచే పేర్కొనబడిన వేలకొలది జాతులనుండి ఆదేశమునకు అనువైనవి పది, పండ్రెండురకము లేర్పడినవి. శాస్త్రజ్ఞు లీమొక్కలను కొంతకాలము పరిశ్రమాలయములలో చీకటిఆవరణలందుంచియు, తీక్ష్ణమగు మెర్క్యురీదీపముల కాంతి ప్రయోగించియు, వాటిచుట్టును మంచువంటి వాతావరణము గల్పించియు, మరియు నిట్టిపెక్కు ప్రక్రియలవలన వాటి నాభూమికి సరిపడునట్లు చేసిరి. సూక్ష్మమైన యంత్రసామగ్రిచే వాటి ప్రవర్ధనశక్తిని కనిపెట్టగల్గిరి. ఇరువదినాల్గు ఘంటలలో ఒకవృక్షము తలవెండ్రుకలో నెన్నవభాగము పెరుగుచున్నదో తెలిసికొనగల్గిరి. ఈ వృక్షములు సూర్యకాంతిలోని కొన్ని హ్రస్వకిరణముల ప్రభావముచే పగటివేళ

ఎదుగకుండునట, రాత్రులందు ఎదుగునట. శీతోష్ణస్థితి ౭౭°F తగ్గినచో యీవృక్షములు యెలుగుబంట్లవలె నిదురించునట. నరల తీక్ష్ణమున యెంత కాయగనే పెరుగుట కారంభించునట. అన్నివేళలందును మొక్కలను పరీక్షించుటచే నిట్టి రహస్యములు బయలుపడినవి.

ఇనుపబద్దెల నిచ్చెనలపయినుండి
ఖర్జూరములను కోయుపద్ధతి

అమెరికాలో యీ ఖర్జూరపుసాగుబడి ప్రవేశించినపిదప యిసుకబయళ్లన్నియు ఉద్యానవనములైనవి. ఈచెట్టుఆకులే దానికాయలను యెండనుండి కాపాడును.

ఖర్జూరవృక్షములు బాగుగ ఫలింపవలయునన్న పైభాగము యెండలోనను, క్రిందివేళ్లు నీటిలోనను ఉండవలయు ననెడిసామెత అరేబియాలో వాడుకలోనున్నది. అట్లే యీ ఖర్జూరవనమునందును భూమిని వరిచేనులోవలె మళ్లుకట్టి పదిదినముల కొకసారి నీరు పారింతురు.

సామాన్యముగా నీవృక్షములు ముదిరినకొలదిని పొడుగగుటయేగాని కాండము లావెక్కదు. వీటి ఫలములు కోయవలయునన్న సామాన్యపునిచ్చెనలు ఉపయోగపడవు. వృక్షములబోదెలచుట్టును, గుండ్రముగా యినుపబద్దీలమర్చి, వాటిపై అడుగున చక్రములుగల నిచ్చెనలు వాడినచో చెట్టుచుట్టును సులభముగ నిచ్చెనలను కదుపుచు తిరుగవచ్చును. ట్టెవృక్ష్యము చిత్రమునందు కానవగును ఈనిచ్చెనలను చెట్టుచుట్టును తిరిగినట్లు

మొగచెట్టు పుప్పొడిని ఆడుచెట్ల
పూవులపయి చల్లుట

మొంగ పూవు

ఆడుపూవు

అమర్చుకొనుటకు వీలుండును. కొన్ని ఖర్జూరవృక్షములు ౧౦౦ అడుగులకు మించికూడ యెదుగుచున్నవి.

ఖర్జూరవృక్షములలో స్త్రీపురుష భేదము కలదు తోటలను వేయుటలో యిరువదియుప్పది స్త్రీవృక్షముల మధ్య నొక పురుషవృక్షమును నాటుదురు. అరువది ఆడు వృక్షములమధ్య రెండు పురుషవృక్షము లున్నచో నన్ని వృక్షములును ఫలభరితములు కాగలవు. పురుషవృక్షములు పూవులు పూయునుగాని కాయలు కాయవు. పుష్పములనుండి బంగారుచాయగల పుప్పొడి లభించును. వృక్షవర్గములలో స్త్రీపురుషసంపర్కము క్రిమికీటకాదుల సహాయమున గల్పింపబడుచున్నది. ఇట్టి సంపర్కము గల్గిననేగాని స్త్రీపుష్పములలో పిండోత్పత్తి కానేరదు. కావున ఈప్రక్రియను ఉద్యానపాలకులే గావించుచున్నారు. పురుషవృక్షములలోని పువ్వులగెలలను కోసి, యెండపెట్టి కేసరములనుండి పుప్పొడిని విడిలించి ప్రోగుచేయుదురు. ఒక్కవృక్షమునుండి సేకరించిన రజము ఒక కాఫీకప్పులో సగమువరకు వచ్చును. ఈ పుప్పొడితో అరువది యాడువృక్షములను ఫలవంతములుగా జేయవచ్చును.

ఈఖర్జూరవృక్షములు వసంతఋతుప్రారంభమున పూయ మొదలిడును. పూవులు నిడివియైన కాడకొననుండి గుత్తులుగా వ్రేలాడుచుండును. అట్టి స్త్రీ పురుష పుష్పగుచ్ఛములు పటమునందు వేర్వేరుగా కనపరుపబడి యున్నవి. పూవులు వికసించుసరికి వాటి పైనున్న కాడ చీలికలుగా విడిపోవును. ఇట్టిసమయమున పురుష పుష్పములనుండి సేకరింపబడిన పుష్పరజమును ఆడపూవులపై జల్లెదరు. దీనికై నిచ్చెనలు వేసికొని చిన్నప్రత్తిపింజెలను పుప్పొడితో నింపి ఆప్రత్తితో ఆడపువ్వులపై పుప్పొడిని దులుపుదురు. ఆడపుష్పము మొక్కజొన్నవలె బారులుతీరి వ్రేలాడుచుండును. పూవులగుత్తులు ఒక్కొక్క వృక్షమున యెనిమిదిమొదలు యిరువదివరకు నుండును. ఒక్కొకగుత్తిలో వేలకొలది పుష్పము లుండును. ఇట్లన్ని పుష్పములకు చేతితో రజస్సంయోగము గావింపవలయునని అనేకపర్యాయములు చెట్టుచుట్టును ప్రదక్షిణములు గావించినగాని నెరవేరజాలదు. ప్రతిగుత్తికిని ౧౫ లలోగూడ నంటుకట్లు పుప్పొడి యెత్తివేసిదప, ఇంకను సందేహముతీరకుండుటకు మరికొంతరజము ప్రత్తిలో దీసికొని పూలగుత్తుల నడుమనుంచి త్రాటిచే గుత్తులను దగ్గరగా చేర్చి బంధింతురు.

అచటి ఉద్యానపాలకులలోని విశేష మేమన, చెట్లను మొత్తముమీద జూచుటయేగాక, ప్రతివృక్షమును ప్రత్యేకశ్రద్ధతో పరిశీలించి కనిపెట్టుచుందురు. కాలిఫోర్నియాలో ఈ. యఫ్. షీల్డ్సు తనతోటలోని ౧౧౯ వృక్షములను చిన్నబిడ్డలవలె ౧౧౯ ప్రత్యేక స్వభావము కలవిగనున్నవని తెల్పుచున్నాడు. దీనినిబట్టి పైయంశము స్పష్టముకాగలదు.

అందుచే ఏవృక్ష మెన్ని పూలగుత్తులను పూయునో, గుత్తి కెన్నికాయ లుండునో లెక్కలు వేసియుంచుదురు. ఒకగుత్తికి ౯౦౦ ఫలము లుండును. ఒకవృక్షమునుండి సుమారు నూరుమొదలు మూడువందల పౌనుల రుచ్యములగు ఫలములు లభింపగలవు

ఖర్జూరవృక్షములు నూరుఅడుగులకన్న యెత్తుగా ఎదుగుచుండును. ౩౦౦ సంవత్సరములు దాటినను అవి

పండిన ఖర్జూరముల గుత్తులు

ఫలించుచునేయుండును. ఈచెట్లు ఆగష్టు నెలవచ్చుసరికి ఫలోన్ముఖములగును. ఈ వృక్షము లెంతటివేడిమినైనను భరింపగలవుగాని ఒక వర్షబిందువు పడినమాత్రమున కాయలచర్మము క్రుళ్లిపోవును. కావున ఫలగుచ్ఛములను అకాలవృష్టినుండియు, పిట్టలు, ధూళి, క్రిములు మొదలగువాటి బారినుండియు సంరక్షించుటకై నీరు చొరని పంచులతో కప్పియుంచెదరు. ఫలములు డిసెంబరుచివరికి సంపూర్ణముగ పక్వదశకు వచ్చును. ఒకగుత్తిలోని కాయలన్నియు నేకకాలమునకే ఫలింపవు. పండిన ప్రతిఫలము ఒకటొకటిగా చేతితో అరటిపండ్లవలె కోయవలయును.

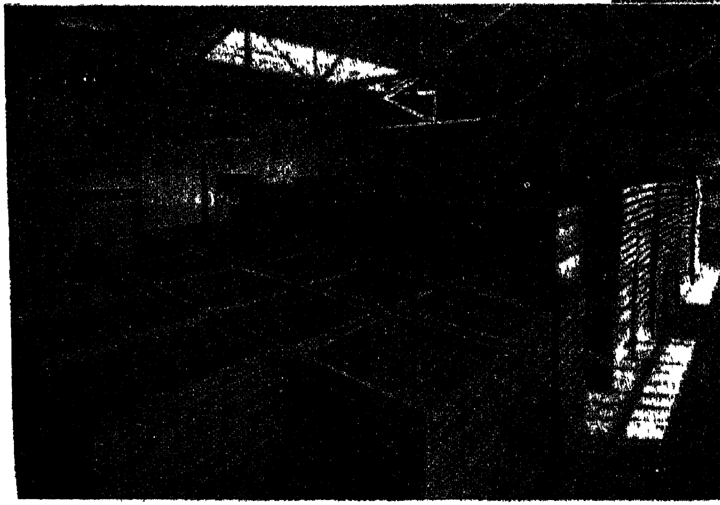
ఈ రీతిగా కాలిఫోర్నియాలో ఖర్జూరపుతోటలుగలవారందరును ఒక సంఘముగా నేర్పడియున్నారు. ఈ సంఘమువారు ఫలములను ఆకారము, రుచి, చక్కెరపరిమాణము మున్నగువాటిని పరిశీలించి వాల్గయిదు తెగలుగ విడదీయుదురు. ఈవిభజననుబట్టియే తోటవారికి ద్రవ్యమొసగబడును. అమెరికాఖర్జూరము ఉత్తరదేశపుదానికన్న పరిశుభ్రమును, రుచ్యమునగను ఉండును. వెడల్పగు తొట్టెలలో ఫలములనుంచి, పెద్దపంకాల గాలిచే ధూళిని తొలగించెదరు. ఇట్లు శుభ్రపరుపబడిన ఫలము లోకతోలుపట్టిపై ముందునకు సాగుచుండును. వాటిలో పదవవంతుఫలములను పరీక్షించి విభజింతురు. అప్పుడు అతి నిపుణలగు బాలికలు పైపేర్కొనబడిన గుణములను పరీక్షింతురు.

లోపలిభాగమున కంచెలుఅమర్చబడిన గుండ్రటి యినుపతొట్టెలలో ఫలములను వేయుదురు. అచ్చట అవి శుభ్రముగా తుడువబడును. అందువలన వానికి

విరాద నీరుచొరని సంచులుగల ఖర్జూరపుగుత్తెలు. వానపడినపుడు సంచులను విప్పిగుత్తెలకు కప్పెదరు

ఆకర్షకమైన నిగనిగయు నేర్పడును. ప్రమాదవశమున ఫలములను చుట్టుముట్టిన క్రిమికీటకాదులను సంహరించుటకై యిథిలైన్ ఆక్సైడ్ గాలి వాటిపై ప్రసరింపజేయబడును.

ఖర్జూరపుపండ్లకు కావలసినవదనును నిలువచేయుగది. కట్టి తొట్టెలలో టన్నులకొలది ఖర్జూరములున్నవి

పిదప వాటి ఆకారమునుబట్టి శీఘ్రముగ విడదీసి పెట్టెలలో నింపుదురు. శుభ్రపరుచుటయే గాక ఫలములలోనీ రెక్కువగా నున్నయెడల యంత్రములసహాయమున యెండించి బరువుతగ్గింతురు. అతి తేలికగానున్న వేడినీటి యావిరిని ఉపయోగించి మరల తడిచేయుదురు. ఇట్టి ప్రక్రియవలన ఫలము ఆకారమునకుగాని, రుచికిగాని భంగము వాటిల్లదు.

ఇట్లు నింపిన పెట్టెలను యంత్ర సహాయముననే పలుచని మెరుగుకాగితముతో చుట్టి సీళ్లువేయుదురు. ఇట్లు నిమిషమునకు ౩౮ పెట్టెలు ఎగుమతికి సిద్ధముగావింపబడును.

మిక్కిలి చిన్నవిగానున్న ఫలములను గింజలు తీసివేసి పలువిధములగు తినుబండములలో నుపయోగింతురు. నిరుటిసంవత్సరము అమెరికాలో ౨,౫౦౦,౦౦౦ పౌనుల ఖర్జూరము పండింపబడెను. కాని అమెరికాలోనే సంవత్సరమునకు ౫౫,౦౦౦,౦౦౦ పౌనుల ఖర్జూరము వాడుచున్నారు.

ఖర్జూరము వలన అమెరికాలో క్రొత్తరకము ఆహారపదార్థ మేర్పడినది. ఖర్జూరము నెండబెట్టి అటుకులవలె చూర్ణము చేయుచున్నారు. దీనిని వెన్నతో కలిపి ప్రాతఃకాలభోజనమున కుపయోగించుచున్నారు. కొన్నిరకములు తడిగానుండి నోట వైచుకొనినంతమాత్రమున ద్రవీభవించును. కొన్ని యెండినవి పలుకుకట్టి కరకరలాడుచునుండును.

ఈ విధముగా యెడారులలో మొలిచి జనులకలభ్యమైన ఖర్జూరమును అమెరికాదేశస్థులు బుద్ధికుశలతచే సాగుబడిచేసి నిత్యోపయోగములోనికి దీసికొని రాగల్గిరి.

బ్రిటిషు గయానా

బ్రిటిషుగయానా అమెరికాలో పశ్చిమోత్తర భాగంలో ఉంది. అది కారడవులపుట్ట. మనుష్యసంచారానికి వీలుండదు. ఏళ్లు, కాలువలు విశేషంగా ఉండడంవల్ల వాటిగుండా ప్రయాణం సాగిస్తూవుంటారు ఇక్కడివారు. అడవుల్లో అక్కడక్కడ చోటిస్థలాలూ, పచ్చికకట్టులూ ఉన్నవి చెట్లు చేమలూ దండిగా వృద్ధిపొందేచోటనే ఊళ్లూ పల్లెలూ ఏర్పడ్డవి. అక్కడ వింతవింత మృగాలున్నవి. చిఱుతలూ, కోతులూ, అడవిపందులూ విశేషం. వింతరంగుల చిలుకలూ, పక్షులూ చాలా ఉన్నవి. దోమలబాధ ఎక్కువ. సాలెపురుగులు, తేళ్లు, జెఱ్ఱులు విపరీతం. కొండచిలువలలాంటి పెనుబాములూ ఉన్నవి. కొన్ని ౨౦ అ. కంటె పొడుగ్గా ఉంటవి. మనుష్యులనుకూడ అవి మింగేస్తవి.

నిప్పును చిలుక్కుంటున్న గయానా ఇండియనులు. వీళ్లకు మార్పంటే ఏమాత్రమూ గిట్టదు. ఇంకా పాతకాలపు పద్ధతుల్లోనే పడివున్నారు

ఆ దేశంవాళ్లు కుఱుచగా ఉంటారు. రాగిరంటి రంగు వాళ్లది. వెండ్రుకలు నల్లగా పొడుగ్గా ఉంటవి. చమురు బాగా పూసుకోవడంవల్ల మిలమిలలాడుతూ ఉంటవి. వాళ్లు చాల పరిశుభ్రంగా ఉంటారు. ప్రతిదినము మంచినీటిలో చాలసారులు స్నానంచేస్తారు. అందుచేత వాళ్లవొళ్లు నున్నగా, సొగసుగా ఉంటుంది. వాళ్ల అందచందాలు మాట చాల విచిత్రమయింది. కొందఱు క్రిందిపెదవులకు బొక్కలుపొడిచి సన్నని కఱ్ఱమేకులు ఎక్కించుకుంటారు. నెత్తిని తప్ప ఒంటిమీద వెండ్రుకలనంతా ఊడదీసివేసుకుంటారు. కనుబొమ్మలమీది వెండ్రుకలను కూడ ఊడతీయడము కద్దు. చెవులకు కూడా రంధ్రాలుపొడిచి ఏవేవో సొమ్ములు తగిలించుకుంటారు. కొందఱు తమతమ జాతి చిహ్నాలను పచ్చపొడిపించుకుంటారు. సాధారణంగా ఎరుపు, పసుపు, నలుపురంగులు పాముకోవడం వాళ్లకు మామూలు. రంగురంగుల ఈకల

గయానా ఇండియనులు వేటలో మంచి నేర్పున్నవారు. ఇప్పుడిప్పుడూ, విల్లమ్ములే కాకుండా తుపాకులనుకూడా వేటలో వాడుతారు

తో చేసిన కుళ్లాయిలను పెట్టుకుంటారు. అడవిపంది కోరలను దండగా గుచ్చి మెళ్లో వేసుకుంటారు మగవారు అది అలంకారమే కాకుండా పౌరుషసూచకమూ అవుతుంది వాళ్లకు. తాము స్వయంగా చంపిన పందికోరలను మాత్రమే ఆదండలో గుచ్చవలెను. ఆదండలో కోరలు ఎంత ఎక్కువగా, ఎంత సున్నితంగా, ఎంతపొడవుగా ఉంటే అంత గొప్పవేటకాడని వాళ్ల భావం. దీన్నిబట్టి వారి గూడెంలో వారికి గౌరవప్రపత్తులూ ఏర్పడుతవి.

వాళ్లు, అక్కడక్కడ నదికి దగ్గరగా చదునుచేసి గుడిసెలు కట్టుకొని కాపురం ఉంటారు. రాత్రిళ్లు గోనెతో ఊయెల్లో పండుకొంటారు. వెచ్చగా ఉండడానికనీ, అడవిమృగాలు రాకుండా ఉండడానికనీ క్రింద నెగళ్లు వేసుకుంటారు.

వేటాడడమూ, చేపలుపట్టడమూ వీరి ముఖ్యవృత్తులు. అడవిమృగాలకు భయపడి విల్లమ్ములూ, ఇతర ఆయుధాలు తీసుకొని గుంపులు గుంపులుగా వేటకు బయలుదేరుతారు.

చేపలుపట్టడంలో వీరు చాల నేర్పుగలవారు. వీళ్లకు అందుకు ఉపాయాలు ఎన్నో తెలుసు. వాటిల్లో విషప్రయోగం ఒకటి. ప్రవాహానికి అడ్డంగా కట్టకట్టి, నిలిచిన నీటిలో విషపు మొక్కలను పడవేస్తారు. వాటిసారం నీటిలో కలిసేటప్పటికి చేపలు స్మృతితప్పి నీటిమీదికి తేలిపోతవి. అప్పుడు వాటిని దేవితీసుకుంటారు. ఇంతకంటె నేర్పయిన ఉపాయం అమ్ముతో కొట్టడం. దీనికి లక్ష్యశుద్ధి బాగా ఉండాలి.

ఇల్లుదగ్గరు కోవడము, వంట, తోటలు, పైర్లు సాగుచేయడము ఇవి ఆడవాళ్లు చేయవలసిన పనులు. అక్కడ 'కసావా' అనేదుంపను విస్తారంగా పైరుచేస్తారు. ఆ దుంపలపిండితో రొట్టె తయారుచేసుకుంటారు. చెఱకు, అరటి, గనుసు, కొన్ని పండ్లజాతులుకూడ పైరవుతవి.

బిడ్డలను చాలా గారాబంగా చూచుకుంటారు. జాగ్రత్తగా పెంచి తమ విద్యలను వాళ్లకు నేర్పుతారు. మగపిల్లలు చిన్నతనంలోనే బొమ్మ విల్లులతో, అమ్ములతో ఆడుకుంటారు. పెద్దపెరిగేటప్పటికి వాళ్లకు మంచి లక్ష్యశుద్ధి ఏర్పడుతుంది. ఆడపిల్లలు నీళ్లు తేవడము, కట్టెలు ఏరుకొని రావడం మొదలయిన గృహకృత్యాల్లో తల్లికి

ఎండలో తిండి తయారుచేసుకొంటూవున్న గయానా ఇండియను యువతులు

సాయపడుతూ ఉంటారు. చిన్నవయస్సులోనే పెండ్లికి ప్రధానం జరుగుతుంది కాని పెండ్లిజరిగేలోపల వరుడు తన శక్తిని, పౌరుషాన్ని ప్రకటించుకోవాలి. అందుకోసం వరుడికి చాలా కఠినపరీక్షలు ఉన్నవి. వాటిల్లో తేలవలె. వొళ్లంతా పెద్దపెద్దగాయాలు చేసుకోవాలి. కటికిచీమలతో నింపిన గోనెసంచులలో పండుకోవాలి. వాటి బాధకు ఓర్చుకోవాలి. పెద్దపెద్ద చెట్లను నరకాలి. చేపలను పట్టాలి. క్రూరజంతువులను వేటాడాలి. తన్ను, తన కుటుంబాన్ని పోషించుకోవడానికి కావలసిన ఇతర కార్యాలను అన్నిటిని చేయాలి. ఇది తాకాకుండా అత్తవారి యింటికోసం పాటుపడాలి కొంతకాలం.

తీరికసమయాల్లో పండుగలూ పబ్బాలూ చేసుకుంటారు వాళ్లు. చుట్టాలు పక్కాలకందరికీ కబురు పంపుతారు. చదవడం వ్రాయడం తెలియకపోయినా పండుగలు తెలియడానికి ఒక ఉపాయం కనిపెట్టారు. ఒక దారంలో పండుగకు ముందుండే రోజులకన్నిటికీ రోజుకొక ముడి చొప్పున ముళ్లువేస్తారు. వాళ్లల్లో ఒకడు దినానికి ఒకముడిచొప్పున ఆ ముళ్లను విప్పివేస్తూ వుంటాడు. చివరముడి విప్పవలసినదినం పండుగ అని తేలుతుంది. ఆనాడు అందరూ చేరుతారు ఆడాళ్లూ మగాళ్లూ బాగా అలంకరించుకుంటారు. పెంపుడు కోతులనుకూడా అలంకరిస్తారు. విందులూ వినోదాలూ, ఆటలూ పాటలూ జరుగుతవి. తాళాలూ తప్పెట్లూ మ్రోగుతవి. ఈ ఉత్సవాలు వరసగా కొన్నాళ్లదాకా జరుగుతవి. పందేలూ పట్లూ కూడా జరుగుతవి.

మంచిసెబ్బరలకు కూడా మంత్రాలు తంత్రాలు నమ్ముతారు వాళ్లు. చిల్లంగివల్ల రోగాలూ, దౌర్భాగ్యమూ తుదకు చావూకూడా మూడుతుం దని వాళ్ల విశ్వాసం. భూతాలూ పిశాచాలూ మాంత్రికుల స్వాధీనంలో ఉంటాయని వారికి గట్టినమ్మకం. మంత్రాలూ తంత్రాలవల్ల మంచికూడా కలుగుతుందని వాళ్లు విశ్వసిస్తారు.

వాళ్లకు దేవుడొకడు లేడు. మృతులయినపెద్దల ఆత్మలను ఆరాధిస్తారు. పెద్దలు కలలో కనుపడతారట. దయ్యాలంటే మహా చెడ్డభయం వాళ్లకు. ఎవడయినా చనిపోతే, వాడు కాపురముండిన ఇంటిని వెంటనే విడిచిపెట్టి మరొకచోట కొత్తగా ఇల్లుకట్టుకుంటారు ఉండడానికి.

చైనాలో ఆడు పోలీసులు

ఎడమప్రక్క: ఇన్‌స్పెక్టరు ఆన్ చాకాంగ్.
కుడిప్రక్క: కాన్‌స్టేబిల్ యాంగ్‌చెంగ్.

ప్రపంచ యుద్ధమునకు తరువాత చాలాదేశములలో ఆడ పోలీసులను ఏర్పాటు చేశారు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమూ, అమెరికా, హాలెండు, జర్మనీ, రషియా మొదలయిన దేశాల్లో ఆడ పోలీసులకంటె చైనాలో ఆడ పోలీసులు చాలసమర్థులు. వారు మగపోలీసులవలెనే దుస్తులు తొడుగుకుంటారు. వారు మగవారో, ఆడువారో తెలుసుకొనుట చాలకష్టము.

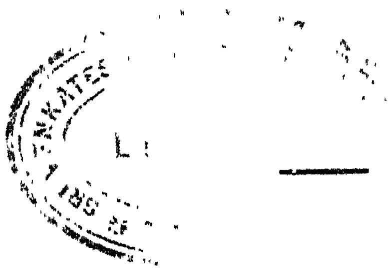
—Modern Women.

---

1. సామ్రాజ్య పరిత్యాగము చేసిన ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి

ఎడ్వర్డు సింప్సను దొరసానిని కామించి పెండ్లాడ గోరెను. ఈమెను పెండ్లాడినయెడల సామ్రాజ్యమును వదలుకొనవలె నను ఆంగ్లరాజ్యాంగశాసనము దురతిక్రమ మయినది. అందుకని సామ్రాజ్యమునే ఎడ్వర్డు వదలుకొనె నని ప్రతీతి కలిగినది. సామ్రాజ్యపరిత్యాగానంతరము ఎడ్వర్డుకు విండ్సరు ప్రభువు (Duke of Windsor) అనుపేరు ఏర్పడినది. ప్రకృతము వీరికి ఆస్ట్రియాలో నివాసము.

2. సింప్సను దొరసాని

అమెరికాదేశపుస్త్రీ. ఇద్దఱు మగలను విడిచి పెట్టిన సతీమణి. ఈమెమీఁది మోహమును విడువజాలక ఎడ్వర్డు సామ్రాజ్యమును వదలుకొనెనని లోకమునకు తెలియుచున్నది.

3. సింప్సను దొర

చక్రవర్తి కామించిన సింప్సనుదొరసాని రెండవ మగడు.

మదరాసు క్రైస్తవ కళాశాల

ఈ కళాశాల ఇద్దరు స్కాట్లెండు మతబోధకుల ప్రయత్నంతో మదరాసు బ్లాకుటౌనులో సెయింటు ఆండ్రూసుకిర్కువద్ద ౧౮౩౫-వ సం॥ పాఠశాలగా మొదట మొలకెత్తింది. ఊరివారు చ్చే చందాలతోను, ఈమతబోధకుల పెత్తనంతోను ఈ పాఠశాల నడుస్తూ వచ్చింది. ౧౮౩౭ లో ఆండర్సన్ అనే మతబోధకుడు స్కాట్లెండునుంచి వచ్చి పాఠశాలకు పెత్తనం వహించాడు. క్రమంగా వృద్ధిలోకి రాగా దీనికి స్థలం మార్చ వలసివచ్చింది. ౧౮౩౯ లో ఎఱ్ఱబాలుశెట్టివీధిలోకి మారి అక్కడనే ౧౮౮౬ దాకా ఉండినది. అప్పటి పెత్తనదారులు చాలశ్రద్ధతో పాఠశాలను మిక్కిలి వృద్ధిలోకి తెచ్చారు. ౧౮౮౪ లో ప్రస్తుతం ఉండేచోట ౨౫౦౦౦ పౌనులు పెట్టి స్థల కొని కట్టడములు కట్టించి అక్కడకు ఈ పాఠశాలను మార్చారు. ఈ పాఠశాలకు స్కాట్లెండు ఫ్రీచర్చిమిషన్ సంస్థ అని అసలుపేరు. కాని అందరూ ఆండర్సన్ పాఠశాల అనే పిలిచేవారు. ప్రభుత్వ విద్యావిధానాన్ని అనుసరించుటవల్ల దీనికి ప్రభుత్వమువారు ౧౮౫౪లో గ్రాంటు ఇచ్చుటకు మొదలుపెట్టారు.

౧౮౬౨ లో విలియంమిల్లరు అనే ౨౪ ఏండ్లవయస్సుగల యువకుడు స్కాట్లెండునుంచి వచ్చి దీని యాజమాన్యమునకు పూనుకొన్నాడు. అప్పుడు పాఠశాల క్రమంగా క్షీణదశకు వస్తూవుండినది. మిల్లరు ఎంతోకష్టపడి పాఠశాలను పడిపోకుండ నిలువబెట్టినాడు. ౧౮౭౭ లో మిల్లరు దీనికి ప్రిన్సిపాలు అయినాడు. ఈ పాఠశాలను 'దక్షిణ యిండియాలో కేంద్రక్రైస్తవ కళాశాల' గా చేయవలెనని ఆతనికోరిక. అందుకోసము ఆతడు మిక్కిలిశ్రమపడినాడు. అతనికోరిక కొంతవరకు సఫలంఅయింది. ౧౮౭౭లో పాఠశాల కళాశాలగామారి 'మదరాసు క్రైస్తవ కళాశాల' అనేపేరును పొందింది. ఈ సంవత్సరంతో దీనికి వయస్సు నూరేండ్లు నిండుతుంది.

ఈ కళాశాల ౧౯౩౭ జూనులో మదరాసుకు దక్షిణం ౧౫ మైళ్లదూరంలో ఉండే తాంబరం అనే గ్రామానికి మారి నవీనరూపంతో వెలయనున్నది. ౪౦౦ ఎకరాలవిస్తీర్ణంకల స్థలాన్ని ఇండియాగవర్నమెంటువారు అక్కడ ఈ కళాశాలకు ఇచ్చినారు. మదరాసు గవర్నమెంటువారు ధనసహాయం చేశారు. క్రొత్తకట్టడము లన్నియు పూర్తిఅయినవి. (చూ. చి.) ఈ కళాశాలకు ౨౪ ఎకరముల క్రీడారంగము ఉన్నది.

ఈ క్రొత్తరూపంలో కళాశాల ఇంచుమించు గురుకులంపద్ధతిని ఉంటుంది. ప్రకృతము మూడుబోధన భవనములు, మూడు నివాసభవనములు ఉన్నవి. ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థులు కలిసిఉండుటకు తగిన సౌకర్యములు ఉన్నవి. ఆక్సుఫర్డు, కేంబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయాలకు కల లక్షణాలు ఈ కళాశాలకు చాలమట్టుకు అమరి ఉన్నవి. దక్షిణహిందూదేశమున ఇట్టికళాశాల ఇప్పటికి ఇదే.

కళాశాలభవనములు ఎత్తయిన ప్రదేశంలో ఉన్నవి సమీపంలో ఒకటిరెండు గుట్టలు ఉన్నవి. చుట్టును గ్రామపరిసరములు చూడ సొంపుగ ఉండును. నీటివసతి, పరిశుభ్రము చేయుమార్గము ఆధునికపద్ధతుల ననుసరించి ఏర్పాటు చేయబడినవి.

కళాశాల రెండుశాఖలు: విజ్ఞానశాఖ, కళాశాఖ అని. రెండింటికిని ప్రత్యేకభవనములు ఉన్నవి. కళాశాల మందిరము, మిల్లరుమెమోరియల్ లైబ్రరి, గడియారపు గోపురము వీటివంటి కలవు.

నివాసభవనములు మూడు. భోజననివాసాదులకివి చాల అనుకూలముగా ఉండును. శారీరక మానసిక ఆనందములకు వలసిన సౌకర్యములు ఇందు సమకూర్పబడినవి. విద్యార్థుల నైతిక శారీరక మానసిక వైజ్ఞానికాభ్యుదయములకు ఆవశ్యకములయిన ఏర్పాటులుగల ఇట్టికళాశాల ఇప్పటి కిదియే కనుపడుచున్నది.

D.A.R.

తారామంగలము

తారా మంగలము పుణ్యక్షేత్రము. అది సేలము జిల్లాలో నున్నది. అక్కడ కైలాసనాథస్వామి దేవాలయము కలదు. ఆలయము చాలచిన్నది. అంధకార

బంధురము; కాని శిల్పము చాల ప్రశస్తమయినది. అది ఎప్పటిదో సరిగా తెలియరాదు. కొంతభాగము మాత్రము క్రీ. శ. 1268 కి పూర్వపుది అయి ఉండవలెను. 17 వ శతాబ్దము పూర్వార్ధమున కొంతభాగమును గట్టిమొదలియారు లనువారు కట్టించినారు. వారాకాలమున ఈ దేశమును పాలించుచుండిరి. అపుడు వేయి స్తంభాల మంటపము నొకదానిని నిర్మింప మొదలుపెట్టినారు వారు. చాలవఱకు పని పూర్తికావచ్చినది. అంతలో రాజకీయ విప్లవము తలపడినది. గట్టి మొదలియారుల పాలనము అంతరించినది; దానితో మంటప నిర్మాణమును అంతరించినది. ఆ మంటప స్తంభములన్నియు- అపూర్వ శిల్ప సుందరములయినవి- ఎక్కడనున్న వక్కడనే భూగర్భ వాసమును వరించినవి.

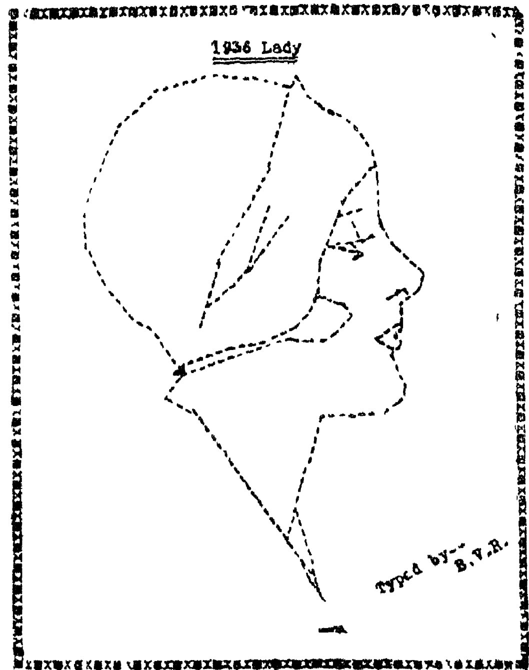
దేవాలయము పడమటి మొగముగ నున్నది. గాలి గోపురము అంత ఎత్తయినది కాదు. (చి. ౨) దాని తలుపులు దారుమయములు; చాల పెద్దవి. వాని పనితనము చాల సొగసయినది. దశావతార చిత్రములు మొదలయినవి వానిపయి చెక్కబడియున్నవి. తొలి ప్రాకారమునకు లోవైపున గోపురద్వార సోపానముల కిరువైపుల రథాకారమున నున్న గోపురమునంటి గుఱ్ఱములు, ఏనుగులు రథమును లాగుచున్నట్లు చెక్కబడియున్నవి. ఈ శిల్పము (చి. 3) సజీవముగ నున్నది.

గాలిగోపురమును దాటి లోపలి ప్రాకారమును ప్రవేశించవలెను. ద్వారమున కిరువైపుల మంటపము లున్నవి (చి. ౧) ఆ మంటపముల స్తంభములమీద గుఱ్ఱపు రౌతుల ప్రతిమలు అతినిపుణముగా చెక్కబడినవి. కుడివైపున చూచినను, ఎడమవైపున చూచినను, ప్రతిమ ప్రేక్షకునినే వీక్షించుచున్నట్లుండును. ఊర్ధ్వకాయము మాత్రము ఆకృతిద్వయముగ చెక్కబడినది. కాని, రెండింటిని ఏకకాలమున చూడ వలను కాదు. (చి ౫, ౬) లోపలి అర్ధమంటపమునగల స్తంభములు దివ్యమానువ విగ్రహముల ప్రతిమలతో నిండియున్నది. రెండు మూడు స్తంభములను నిలిపి వానిపై సింహాదిమృగముల మొదలయినవాని ప్రతిమలుగల శిలాఫలకముల నుంచి వానిపయి కప్పువేయబడినది. (చి. ౭) సింహముల నోటిలో రాతిబంతులు కదలాడుచుండునట్లు నిపుణముగా చెక్కబడినవి. అవి వెలికి రానేరవు. సింహముఖమున కెదుట రాతిగొలుసు వ్రేలుచున్నది. మూలస్థానమున కెదుట కప్పున చక్కని శిల్పముగల శిలాఫలకము అమర్పబడియున్నది. అది అయిదడుగులు చదరముగ నున్నది. దానిమీద పద్మము చిత్రింపబడినది. పద్మదళములు కడు సున్నితములు. వానిపయి చిలుకలు వ్రాలి ముక్కులతో వానిని పొడుచుచున్నట్లున్నవి. నడిమి మిద్దెమట్టు నొక రాతివలయమున్నది. అది తిరుగును. కాని పైని కూడిరాదు. చుట్టుగోడల నానుకొని స్తంభములనేకములున్నవి. వానిమీదను అనేకములు, వివిధములు, అపూర్వములు అయిన దివ్యమానువ వ్యక్తుల ప్రతిమలు, లతాది శిల్పము అనంతముగ గలవు. ప్రతిమలు కొన్ని మనుష్యప్రమాణమున నున్నవి. ఎడమప్రక్క మొదటి స్తంభముమీద ఒక విలాసవతి ప్రతిమ ఉన్నది. (చి. ౮) చేతనొక పూలచెండునో, లేక పండునో పట్టుకొని యున్నది. దానిని చిలుక ముక్కున రక్కుచున్నది. చేతివ్రేళ్లయొక్క గోళ్లు మనుష్యులగోళ్లవలె చాల సున్నితములుగ చెక్కబడినవి. మఱొక స్తంభమున శివుని ఊర్ధ్వనటమూర్తి (చి. ౧౦) కలదు. ఒకకాలు మీదికెత్తబడియున్నది. రెండుకాళ్ల నడుమ ఢక్క నుంచుకొని ఎముకతో కాబోలు దానిని మ్రోగించుచున్నట్లున్నది. ఆ ప్రతిమ చుట్టును చిల్లరదేవతల విగ్రహము లున్నవి. దీని ప్రక్క స్తంభమున వీరభద్రుని విగ్రహమున్నది. (చి ౯) చేత శూలమున్నది. దేవాలయమంతటను ఇట్లే మనోహరశిల్ప దృశ్యములతో నలరారుచున్నది. వానియందు రతీమన్మథుల విగ్రహము లత్యంతమును దర్శనీయములు. S.S.S.

ప్రాచ్యతారలు

సుప్రసిద్ధాంగ్లకవి కిప్లింగు రచించిన "Toomai of the Elephants" అనేకధ చాల ప్రశస్తమయింది. అందులో అడవి ఏనుగులనుపట్టి మచ్చిక పరచుకోవడం ప్రధానకథాసూత్రం. దాంట్లో ఏనుగుపేరు 'కాల నాగం'. మావటివాడి పేరు 'తూమై'. ఆ కథను అను సరించిన ఫిలింలో కాలనాగం పాత్ర 'ఐరావతం' చేత, 'తూమై' పాత్ర 'సాబు' చేత నటింపబడుతుంది. 'ఐరావతం' ప్రపంచంలో కెల్ల పెద్దదయిన మూడు భారతదేశపు ఏనుగుల్లో ఒకటి. 'సాబు' మైసూరుమహా రాజావారి మావటివాండ్లలో ఒకానొకడి కుమారుడు.

(డిసంబరు జాగ్రాఫికల్ మాగజిన్)

టైపుయంత్ర చిత్రము

—B. V. R.

ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక

(ముద్రితాముద్రితగ్రంథముల పట్టికలు)

ఈ పుస్తకమున ౧౯౨౭-వ సంవత్సరము చివరవరకు అచ్చయిన తెలుగుపుస్తకముల పట్టిక ఒకటి, ఆ పుస్తకములను వ్రాసినవారి పట్టిక ఒకటి, విషయమునుబట్టి విభాగించి ఆయా విభాగములక్రింద వచ్చిన పుస్తకముల పట్టికలు, ఇంకా కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు లైబ్రరిలోను, తంజావూరు సరస్వతీ లైబ్రరిలోను, చెన్నపురమున ఓరియంటల్ లైబ్రరిలోను ఉండే వ్రాతపుస్తకములలో ఇప్పటికి అచ్చుకాకుండ ఉన్న తెలుగుపుస్తకముల పట్టికలును, ప్రత్యేకము అకారాదిగా ఉన్నవి. ఆంధ్రవాఙ్మయవిమర్శనరూపమయిన ప్రకాశికలపీఠిక ౧౦౫ పుటల పరిమితి గలది యీపుస్తకమున ఉన్నది.

తెలుగుభాషలో పుట్టిన పుస్తకములను, వానిలో, ఈపుస్తకము ముగియునప్పటికి అచ్చయినవానిని, కానివానిని తెలిసికొనుటకు ఈ సూచిక చాల ఉపయోగకరము.

భారతిసైజు పుస్తకము, పుటలు ౬౩౦, మంచికాగితములు. వెల రు. ౧-౦-౦ మాత్రమే.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుసెట్టివీథి, మద్రాసు.

వర్తకరహాస్యము

—శ్రీకో,

వర్థమాన

౧. నోవా పిల్-బీమ్

౨. బిల్లి థామస్

౩. పోర్కి

౪. జువానిటా క్విగ్లి

౫. ఫ్రెడ్డీ బార్థలోమియో

౮.

ఆంగ్ల తారలు

౬. జేన్ విదర్

౭. జాకీకూపర్

౮. డెస్మండ్ టెస్టర్

౯. స్పాంకీ

౧౦. షర్లీ టెంపిల్

౯.

౧౦.

సౌందర్య పిపాస
శ్రీ. సుబ్రహ్మణ్యం

సిస్టర్ వేదావతి

డాక్టరు పిశిపాటి వెంకటరమణయ్య

వేదావతి భర్త రాసిన విల్లు ప్రకారం పది వేలొచ్చే చిన్న యెస్టేటుకంతా హక్కుదారాలయింది. "నా అన్నవారెవరుకూడా లేకపోవచ్చును గాని, అప్పుడున్నవారు కూడా యెవరూ కనిపించకపోవడమే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. పనిలేందే యెవరినికూడా యింటికి చేరనివ్వదు. తనసలే యెవరింటికికూడా వెళ్లేటట్టేకనిపించదు. ఎవరితోనైనా మాట్లాడవలసివచ్చినా అవసరాన్నిమించి ఒకపలుకైనా ఆడేదికాదు. ఇంట్లో రాజభోగోపచారాలకవసరమైన నౌకర్లెందరవసరమో అందరినీ పెట్టింది. ఆనౌకర్లయినా యెవరిడ్యూటీ వారుచేసుక పోవలసిందే కాని అనవసర ప్రసంగాల కెడమిచ్చేదే కాదు. సాయంకాలం అయిదయ్యేసరికి షోఫరు కారు నద్దంలాతుడిచి వాకిటముందు తెచ్చిపెట్టేవాడు. ఏ కారణంచేతైనా యజమానురాలారోజున హవాకోరికి వెళ్లడం మానేసిందంటే కారు నలాగే తనడ్యూటీ ప్రకారం ఏడుగంటలదాకా పెట్టి యెదురుచూస్తూ కూర్చొవుండవలసిందేకాని, బయల్దేర్తారా రాలేదా అని అడగడంకాని, లేకుంటే కారణమేమైయుంటుందా కనుక్కోవాలని ఆదుర్దాపడ్డట్టుంటేకాని ఇంపీరియల్ సర్వీసులా నెలతిరిగేటప్పటికల్లా మొదటి తేదీకి బిల్లకుడుముల్లా చేతిలోపడే ముప్పై రూపాయలకూ నీళ్లొదులుకోవలసిందన్నమాటే! ఎవరిడ్యూటీవాళ్లు చేసుకపోతుంటే అంతకన్నా సుఖమైన నౌకరీ లేకపోవడంచేత, పైగా యింకోచోట దొరికే జీతానికన్నా నాలుగురాళ్లెక్కువగా దొరుకుతూవుండడంచేత, ఆ మొకొలువును మానుకోవడమంటే వాళ్లకు కష్టంగాతోచేది. అందుకనే, పేదవారనే దయాదాక్షిణ్యాలు హృదయంలోనే కాని, పైకి చంపివేస్తుందేమోననే భయముండడంచేత, యజమానురాలుసంగ తలా వుంచి, వారిలోవారైనా అనవసరపుమాటలు పెట్టుకోకుండా ఒకఆఫీసులా గృహకృత్యాలు నిర్వహించుకొంటూ పొయ్యేవారు.

ఆ ఇల్లు అసలే దేవిడీలాంటి పెద్ద భవనము. అవసరమైనచోట పెంచి లేనిచోట పడగొట్టి యెప్పుడూ యేదో యింటిమరమ్మత్తులు తాను స్వయంగాదగ్గరనిలుచొని చేయిస్తూవుండడమో, కోటగోడలావుండేఆపెద్దకాంపౌండు ఆవరణలో రకరకాల పూలచెట్లు పెట్టించడమో, స్వహస్తాలతోటి తీగలు మలుపుతూ లతానికుంజాలను తయారుచేస్తూనో బంగళానంతా దేవేంద్రభవనంలా తయారుచేస్తూ కాలక్షేపంచేస్తూవుండేది. మానవమాత్రుడితో నవ్వుతూ వికాసంగా

సౌందర్య పిపాస — శ్రీ. సుబ్రహ్మణ్యం

సిస్టర్ వేదావతి

డాక్టరు పిశిపాటి వెంకటరమణయ్య

వేదావతి భర్త రాసిన విల్లు ప్రకారం పది వేలొచ్చే చిన్న యెస్టేటుకంతా హక్కురాలయింది. "నా అన్నవారెవరుకూడా లేకపోవచ్చును గాని, ఆప్తులన్నవారు కూడా యెవరూ కనిపించకపోవడమే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. భర్తలేంక యెవరినికూడా యింటికి చేరనివ్వదు. తనసలే యెవరింటికికూడా వెళ్లేటట్టుకనిపించదు. ఎవరితోనైనా మాట్లాడవలసివచ్చినా అవసరాన్ని మించి ఒకమాటుకైనా ఆడేదికాదు. ఇంట్లో రాజభోగోపచారాలకవసరమైన నౌకర్లెందరవసరమో అందరినీ పెట్టింది. ఆ నౌకర్లయినా యెవరిడ్యూటీ వారుచేసుక పోవలసిందే కాని అనవసర ప్రసంగాలు కెవమిచ్చేదే కాదు. సాయంకాలం అయిదయ్యేసరికి షోఫరు కారు నద్దంలాతుడిచి వాకిటముందు తెచ్చిపెట్టేవాడు. ఏ కారణం చేతైనా యజమానురాలారోజున హవాకోరికవెళ్లడం మానేసిందంటే కారు నలాగే తనడ్యూటీప్రకారం ఏడుగంటలదాకాపెట్టి యెదురుచూస్తూ కూర్చోవుండవలసిందే కాని, బయల్దేర్తారా లేదా అని అడగడంకాని, లేకుంటే కారణమేమైయుంటుందా కనుక్కోవాలని ఆదుర్దాపడ్డట్టుంటేకాని ఇంపీరియల్ సర్వీసులా నెలతిరిగేటప్పటికల్లా మొదటి తేదీకి బిళ్లకుడుముల్లా చేతిలోపడే ముప్పై రూపాయలకూ నీళ్లొదులుకోవలసిందన్న మాటే! ఎవరిడ్యూటీవాళ్లు చేసుకపోతుంటే అంతకన్నా సుఖమైన నౌకరీ లేకపోవడంచేత, పైగా యింకోచోట దొరికే జీతానికన్నా నాలుగురాళ్లెక్కువగా దొరుకుతూవుండడం చేత, ఆ మొకోలువ్వును మానుకోవడమంటే వాళ్లకు కష్టంగాతోచేది. అందుకనే, పేద వారనే దయాదాక్షిణ్యాలు హృదయంలోనే కాని, పైకి చంపివేస్తుందేమోననే భయముండడంచేత, యజమానురాలుసంగతలా వుంచి, వారిలోవారైనా అనవసరపుమాటలు పెట్టుకోకుండా ఒకఆఫీసులా గృహకృత్యాలు నిర్వహించుకొంటూ పొయ్యేవారు.

ఆ ఇల్లు అసలే దేవిడీలాంటి పెద్ద భవనము. అవసరమైనచోట పెంచి లేనిచోట పడగొట్టి యెప్పుడూ యేవో యింటిమరమ్మత్తులు తాను స్వయంగాదగ్గరనిలుచోని చేయిస్తూవుండడమో, కోటగోడలావుండేఆ పెద్దకాంపౌండు ఆవరణలో రకరకాల పూలచెట్లు పెట్టించడమో, స్వహస్తాలతోటి తీగలు మలుపుతూ లతానికుంజాలను తయారు చేస్తూనో బంగళానంతా దేవేంద్రభవనంలా తయారుచేస్తూ కాలక్షేపంచేస్తూవుండేది. మానవమాత్రుడితో నవ్వుతూ వికాసంగా

మాట్లాడిమెరుగకపోయినా ఆ లతానికుంజాలతో ఆపూలమొక్కలతో ఆగులాబీ పూలతో తన సహజసౌందర్యమంతా వెల్లివిరిసేటట్టి ముఖవిలాసంతో మాట్లాడుతూ, ఆలింగనాలుచేస్తూ ప్రకృతిసౌందర్యంలో మునిగిపోతూవుండేది. బెంగుళూరు చిలకపట్టుచీరగట్టి, ముఖాన బొట్టు తల్లో పూలు పెట్టదన్నమాటే కాని, చేతికి బంగారుగొలుసుగాజులకుతోడు చిన్నబంగారురిస్టువాచీ, మెళ్లో సన్నని గడియారపుగొలుసు, సహజమైన తనసొంతమైన కాంతిని మించి తళతళ మెరిసే బంగారపువడ్డాణం, పెట్టుకొని, ఆ సవితాదేవిలాంటికళ్ళతో, తుమ్మెదరెక్కలాంటి ఆ జారు శిఖతో పంచవన్నెలచిల్కలా ఆ పూలమొక్కలమధ్య తిరుగుతూవుంటే వనలక్ష్మిలాగే వుండేది.

ఆ. పూలమొక్కలమధ్య తిరుగుతూవుంటే వనలక్ష్మిలాగే వుండేది.

అయితే ఆమె జీవితానగ్న శోభితో ఎవరికీ తెలేదు. ఆ బ్రహ్మాండమైన మహళ్ళు, ఆ మెరిసిపోయ్యే [illegible], ఆ నిగనిగలాడే మఖమల్ సోఫాలు కుర్చీలు, ఆ నిలువుటద్దాలు డ్రెస్సింగుటేబిల్సు, [illegible] ఎలా వెలుగుతూన్నా [illegible] లో ఇరవై నాలుగ్గంటలూ [illegible] సౌందర్యాన్ని చెక్కుచెదరకుండా [illegible] ఒక్కమానవ పురుగైనా దగ్గర [illegible] కుండా మొవరికోరకు [illegible] అలాంటిఅదృష్టశాలి యీ [illegible] లో యేమూలైనా ప్రసన్నట్టి చిహ్నంగూడా కనిపించదు!

పురుషోత్తమరావుగారు [illegible] సంస్థానానికి దివానుగావుండి మంచి పేరుకీర్తులు సంపాదించుకొన్నారు. సంస్థానాధీశుడు వీరిని గురువుగా పూజించేవాడు. రైతులు వీరిని తండ్రిలా ప్రేమించేవారు. శాస్త్ర పూర్వాచారపరాయణుడే అయినప్పటికీ సంఘసంస్కరణాలపట్ల సానుభూతి కలిగే వుండేవారు. అప్పుడేమనో దౌర్భాగ్యం కలిగిందో కాని జీవితానికంతా కళంకం తెచ్చే

పనొకటి చేశారు. పాతికసంవత్సరాలపైగా యేళ్లు ప్రథమ భార్యతో సర్వసంసారసుఖాలూ అనుభవించి, ఆ భార్యయే చచ్చినతరువాత మళ్లాయిప్పుడు పెళ్లేమిటని కొన్నాళ్లూరుకొనిగూడా కార్యాంతరాలచేత గ్రామాంతరం వెళ్లి అప్సరస లాంటి పదమూడేండ్లపిల్ల వేదావతిని వివాహమాడి రెండోమానవుడికి తెలియకుండా చక్కా వచ్చారు! కళంకభూయిష్ఠమయిన తన మలిన హస్తాలతో, ఆ అనాఘ్రాతపుష్పాన్నికూడా మలినంచేసే మహాపాతకాన్ని వడిగట్టుకోడ మెందుకనో, తానుచేసిన మహాపరాధాన్ని భరింపలేకనో, అకస్మాత్తుగా గుండువంటి పురుషోత్తమరావుగారు గుండెజబ్బుచేత, నిషేకముహూర్తప్రయత్నాలలో వుండగానే కండ్లుమూశారు. కావలసినంత ఆస్తి సంపాదించిపెట్టి సంతానమేమీ లేకుండా స్వర్గస్థులయినవారి కింక వారసులకు కొఱవేముంది? అయిన వారూ కానివారూ అందరూ వంశవృక్షాలు చేతబట్టుకొని బయలుదేరేరు! అయితే అప్పటికి సంవత్సరంనాడే తన మనోదౌర్బల్యంచేత తన జీవితంలోచేసిన యీ మహాపరాధానికి తను క్షంతవ్యుడు కాడనీ, తన యావదాస్తికిని వేదావతి సర్వస్వతంత్రురాలుగా వుండగలదనిన్నీ ఇంతేగాక భగవంతుడనేవాడే వొకడున్నపక్షమున, వేదావతి తననిరర్థకపు జీవితమును భోగవంతముగ చేసికొనే ప్రయత్నాలలో, నిజంగా సంభవించే మహాపాతకాలేమైనా వున్నప్పటికీ, వాటికన్నిటికినీ తననే బాధ్యుణ్ణిగాచేసి ఆమెను క్షమించవలసివుంటుందనీ విల్లురాసి, రిజిష్టరు కూడా చేసిపెట్టారు. దీన్నిబట్టే యిప్పుడు వేదావతి సర్వసంఘపరిత్యాగం చేసి జీవితాన్నివిధంగా నెట్టుకపోతూవుండడము.

తల్లిదండ్రులు తన్ను బలిచ్చి యీ మహదైశ్వర్యాన్నంతా అనుభవించాలనేదుర్మార్గప్రవృత్తికి తలపడ్డ కలుషాత్ములని కాబోలు వారి నెవరినీ గడపైనా త్రొక్కనివ్వకపోవడము. స్వశక్తిచే కష్టపడి సంపాదించుకొన్న ఆస్తిని, జీవిత సర్వస్వమును ధారబోసి తనే దైవమని నమ్ముకొన్న భార్యకూడా దక్కకుండా అపహరించాలనే దురాశాపూరితులనీ, వాండ్ల ముఖం చూడ్డం కూడా మహాపాతకమనీ కాబోలు భర్తవైపువారి నెవరినీ కూడా వాకిటిముందుకూడా రానివ్వకపోవడము. మానవుల నందరినీ సమానంగా సృష్టించి ప్రకృతివైభవాన్ని ప్రసాదించి సర్వసుఖాలను అనుభవించుకోవలసినదిగా భగవంతు డనుగ్రహిస్తే, సంఘ దురాచారాలనన్నిటినీ తెచ్చిపెట్టి స్వార్థపరులై, మానవస్వాతంత్ర్యాన్నరికడుతున్నారనేఆగ్రహంతో కాబోలు, దేవేంద్రభోగాలతో సమానమైన వైభవాలన్నీ అనుభవిస్తూ వుండడము.

మానవుల మనోనిశ్చయాలు దృఢసంకల్పాలు ప్రకృతివాహినికి యెదురీదకుండా వుండేఅంతవరకేగాని అదేపాటి యెదురు తిరిగినా నదీనాంసాగరోగతిగానే పరిణమిస్తుంది. వేదావతి తన సౌఖ్యంకొరకు

మెచ్చి యేర్పాట్లో గాపించుకొంది. ధనానికా లోపంలేదు. సాలు తిరిగేటప్పటికి పదివే లింటికి తెచ్చి క్రుమ్మరించిపోతారు. ఒక్కమనిషి. ఏ సంసారజంజాటమూ లేదు. కాని ఆమె నేదో మనస్సు బాధిస్తూనే వున్నట్టు కనిపిస్తుంది. హంసతూలికాతల్పంలాంటి పందిరి పట్టెమంచంమీద కూర్చొని నిలువుటద్దంలో తన సౌందర్యవిలాసాలను చూచుకొంటూ, ముంగురులు పై కొత్తుకొంటూనో, అసలే దానిమ్మపువ్వులాంటి కాంతి గలిగిన తన పెదవి కంటిన తమ్మరసపుకాంతిచే ద్విగుణీకరించిన సొబగును పదే పదే పెదవిసాచి చూచుకొంటూనో, హఠాత్తుగా, యేదో దీర్ఘాలోచనాపరురాలయి చెక్కిట చెయి చేర్చి బొమ్మలా అలాగే కూర్చొని గంటల తరుపడి ఉండిపొయ్యేది. ఏ హంసతూలికా తల్పము, ఏ ధనము తన మనోవ్యధను మాన్పేటందుకు తోడ్పడజాలనట్టు కనిపించేది.

క్రమేణా యీ కూర్చొని ఆలోచించడాలు - పిలిస్తే వినిపించుకోలేక పోవడము, రెప్పవాల్చకుండా అలాగే చూడడం, వెర్రి వెర్రి నవ్వులు నవ్వడం, అంతలోనే యేడవడం, స్పృహతప్పి పడిపోయి గంటలతరుపడి తన్నుకొంటూ కట్టెలా సీలుక్కుపోవడంలోకి దిగింది. దేవిడీలో మొన్నాళ్లనుండో దయ్యాల కావాసంగావుండే చీకటికొట్టులన్నిటినీ పడగొట్టించడంచేత, వాటికి కోపంవచ్చి యిప్పుడీమెను ఆవహించాయని కొందరూ, పురుషోత్తంరావుగారి ప్రథమభార్య దయ్యమై పట్టిందని మరికొందరూ, తలకొకమాట నొకర్లనుకుంటూవచ్చారు! ఆరోజు నాకర్లెన్ని ఉపచారాలు చేసినా వేదావతికి స్పృహ వచ్చిందికాదు. తరుచు యిలా వస్తూవుండడం, ఆరోజుకారోజు శల్యగతం కావడం చూచి, యజమానురాలి అనుజ్ఞకు నిరీక్షించకే, డాక్టరును పిలిపించారు. డాక్టరు వచ్చి రెండు గంటలకాలం ఉపచారాలు చేసినమీదట కాస్త కండ్లు తెరిచి చూచింది. తన నరుసు నారోజు అక్కడేవుంచి తిరిగి సాయంకాలమువచ్చి చూస్తానని చెప్పి వెళ్లారు. వేదావతి కంతా స్వప్నావస్థక్రింద కనిపించింది. తను చూచియుండిన ఆదివ్య సుందరవిగ్రహము కలలో కనిపించిందా, లేక మైకంలో కళ్లు తెరచి చూచినప్పుడు కనిపించిన డాక్టరు విగ్రహమా అని సందేహం కలిగింది.

సాయంకాలం నాలుగ్గంటలవుతుంది. బంగళాముందు మోటారుచప్పుడయింది. నరుసు డాక్టరొస్తున్నాడని చెప్పగానే వేదావతికి గుండె దడ దడ కొట్టుకో మొదలు పెట్టింది ఎందుచేతనో. లేచికూర్చోబోతుంటే నరుసు నివారించి కదలకుండా అలాగేపడుకోబెట్టింది. ఇంతలోనే తన స్వప్న పురుషుడు ప్రత్యక్ష మయినట్లు డాక్టరుగారొచ్చి ముందు నిలిచారు. ఆ బ్రహ్మ వర్చస్సు,

ఆబంగారు మేనికాంతి, విదేశాలనుండి తిరిగి వచ్చిన ఆ క్రొత్త మాయని దుస్తుల వైఖరి, ఆ చలాకీతనం చూచి వేదావతి సమ్ముదిత అయిపోయింది. నాడి పరీక్షించి నవ్వుతూ

నాడి పరీక్షించి నవ్వుతూ భుజముపై తడుతూ మరేంభయం

భుజముపైన తడుతూ 'మరేం భయం లేదు లెండి. యింక లేచి తిరగవచ్చు. రేపు వచ్చి మళ్లా చూచిపోతాను. ఈ మందుమాత్రం సరిగా పుచ్చుకొంటూ వుండం'డని నరుసును వెంటబెట్టుకొని వెళ్లిపోయినాడు. వేదావతికి ఆరాత్రంతా డాక్టరుగారు రావడము, ఆ ధైర్య మివ్వడము, ఆమాటా ఆపలుకూ వైఖరీ వీటి ఆలోచనలతోటే సరిపోయింది. క్రమేణా డాక్టరుగారి రాకపోకలు మాత్రం ఆబంగళాలో నిరభ్యంతరంగా జరిగిపోతూవచ్చాయి. సాయంకాలం తనమోటారులోనే వేదావతిని హవాకొరకి తీసికొనివెళ్లడం, ప్రొద్దుపోయిన రోజున వేదావతితోనే అక్కడ భోజనం చెయ్యడం, పగలు తన దవాఖానాకు తీసికొనివెళ్లి, తనుచేస్తూవుండే ఆపరేషనులు చూపుతూ, నరుసులు రోగుల నెంతప్రేమతో చూస్తూ పోషిస్తూవుంటారోచూపి, పగలప్పుడప్పుడు తనబంగళాయందే భోజనానికి నిలుపుకోడం, యిలా కొంతకాలం గడచిపోయింది. వేదావతి కాజబ్బుమాత్రం తిరిగి యెన్నడూ పొడజూపలేదు! ఏరోజైనా డాక్టరుగారు కనిపించనిరోజున కాస్త సుస్తీగా వుండడము తప్ప; డాక్టరుగారితో యీమాటా ఆమాటా మాట్లాడుతూ మాటలమధ్య భర్త తనపేర వ్రాసినవిల్లులోని "తనసౌఖ్యంకొఱకు" అనఅవాక్యాలను నొక్కిచూపుతూ వుండేది. దానితత్త్వం గ్రహించి డాక్టరుగారు కూడా దానిమీ దేవో కులాసాకబుర్లు చెబుతూ, సంఘసంస్కారము, విదేశాలలో స్త్రీల కెట్టి స్వాతంత్ర్య ముండేది, తను విదేశాలలో యెలా కులాసాగా కాలక్షేపంచేస్తూవచ్చింది, ఏవేవో కబుర్లలోకి దింపి మనసు కానందం కలిగిస్తూవచ్చేవారు. పునర్వివాహాలు దోషం కావని, మనదేశంలోకూడా విడాకులచట్టం ప్రవేశపెడితేనేకాని యీపురుషుల దౌర్జన్యం

కొంతతగ్గదేమోనని, యేమేమో మాట్లాడుతూవచ్చేవారు. వేదావతికి యీకబుర్లన్నీ వింటంచేత డాక్టరుగారిమీద తిన్నగా మోహం మరలింది.

ఆరు సంవత్సరాలు విదేశాలలో కాలం గడిపి క్రొత్తగా వచ్చిన డాక్టరుగారికి ఆడవారితో కరస్పర్శలు చేయడం, సరదాగా వెంట వేసికోని తిరగడం, కబుర్లు చెప్పడం నూతనంగా కనిపించేదేమీ లేదు. సనాతన ధర్మనిష్ఠాపరులగు హిందూ కుటుంబములో పుట్టి పెరిగి, మగపురుగు నింటికి చేర్చకుండా తదేకనిష్ఠతో కాలం గడుపుతూ నిండు జవ్వనంలోనున్న వేదావతికి అన్యథా అపోహపడడంలో ఆశ్చర్యమూలేదు! తనింతకాలము పట్టుదలతో దీక్షవహించివున్నందుకు భగవంతుడుతగినసత్ఫలమందజేశాడని లోలోపల ఉప్పొంగిపోతూ వచ్చేది. కొంతకాల మిలా జరిగిపోయింది. ఒకరోజు కబుర్లమధ్య బ్రహ్మసమాజమువారి యాజమాన్యమున తన వివాహము త్వరలోనే జరుగ నిశ్చయమయిందని చెప్పివేశారు డాక్టరుగారు. వేదావతి అలాగే ఆ మాట వినేటప్పటికి, మాటా పలుకూ లేకుండా సోఫామీద,ప్రక్కనే కూర్చొనున్న డాక్టరుగారి వొడలిమీది కొరిగింది! అవి దుఃఖాశ్రువులో, ఆనందబాష్పాలో తెలియవు. కళ్లవెంట నీరు గ్రుమని తిరిగాయి. డాక్టరుగారు వేదావతి హృదయాన్ని గ్రహించారు. ఆమె కట్టి హృదయవేదన కలగడం డాక్టరుగారి కేమీ వింతనిపించలేదు. వేదావతిని నెమ్మదిగా లేవనెత్తి సోదార్చి అసలు విషయాన్నంతా చెప్పివేశారు.

“మీరు నన్ను అన్యథా తలంపకుడు. తా నొకటి తలిస్తే దైవ మొకటి తలచినట్లయింది. మీ కారోగ్యాన్ని కలిగించడానికే నేను మీతో యింత చనువుతీసికొని తిరగడం, కులాసాకబుర్లు చెబుతూ మీ కానందం కలిగిస్తూరావడం! ఏ అడవినో కందమూలాలు తింటూ కాలక్షేపంచేస్తూవచ్చిన శకుంతల వంటి కన్యకను దుష్యంతుడ్ని చూడగానే మనోవైకల్యం కలిగిందంటే, రాజభోగాల ననుభవించి చీకూచింతాలేని యౌవనవతులు జితేంద్రియత్వంకొఱకు తంటాలుపడటం వట్టి వెఱ్ఱిభ్రాంతి. ఇది ప్రకృతివిరుద్ధంకూడా. కనుకనే అనుభవవేత్తలగు పంతులవారు తమ విల్లునందు ఆవాక్యాలను పొందుపరిచింది. మీరు తప్పక తగిన వరుని చూచుకొని వివాహమాడుటసర్వోత్కృష్టమైన పని. ఇది దైవసమ్మతమనే తలంపుడు. లేకున్న మీ ఆరోగ్యమునకుకూడ భంగమువాటిల్లి తుదకు మీరధఃపతితు లగుదురు. మరొకవిషాద వార్తనుకూడ చెబుతాను వినండి. ఈ ప్రపంచమున మీకన్న నా కాప్తులయినవారెవరూ లేరు. శ్రీపంతులవారి పోషకవర్గమున వారి మఱద లొక బాలవితంతు వుండేది. ఆమెకూ వారికినీ వుండేసంబంధము వారి యితరసద్గుణ సంపత్తిచే బహిర్లోకమునకు ప్రకాశితము

కాలేదు. కొంతకాలమునకు, మెవ రేవిధిని సంచరించినను ప్రకృతి తనవిధిని తాను

ఇదే మీపాదములకు నమస్కరించుచున్నాడను.

నెరవేర్చుకొనుచునే పోవుచుండును గనుక, ఆమె గర్భవతియైనది. రెండవమార్గ మవలంబించక యే తీర్థయాత్రలనెపముననో ఆమెను క్రైస్తవమిషను వారి కప్పగించి ప్రసవించిన తోడనే శిశువును వారివద్ద భద్రపరిపించి, యింటికి పిలిపించివేశారు. ఆశిశువుకు వలయు యేర్పాట్లన్నీ గావించి అవసరపుపట్ల చాలుకు పదివేలవంతునకూడ ఆశిశువుకొఱకు ఖర్చుపెడుతూ రెండవమానవునికి తెలియకుండా మానేజిచేశారంటే మీ కాశ్చర్యం వెయ్యవచ్చు. అప్పుడాభార్యా మరదలూ మరణించినమీదటే మిమ్ము వివాహమాడి యుండినది. ఇప్పుడాతండ్రిని నే నెట్లు ద్రోహము చేయుట కొడిగట్టగలను? మీరు నాకు తల్లిసమానులు. ఇదే మీపాదములకు నమస్కరించుచున్నాడను. నన్నాశీర్వదించుడు."

కొద్దికాలమునకే, మహాత్ముని ఆదర్శ ప్రకారము సిస్టరువేదావతి చాలుకు పదివేలొచ్చే తనయెస్టేటును, యాభైవేలకు మించు తనస్వంతభవనమును హరిజనోద్ధరణముకొఱకును, అనాథబాలబాలికల పోషణముకొఱకును భూరిదాన మొసగినదని, ఏ పత్రిక చూచినా అదేవార్త!

భారతీయ మహిళామండలి

శ్రీ కల్యాణసుందరిగారు

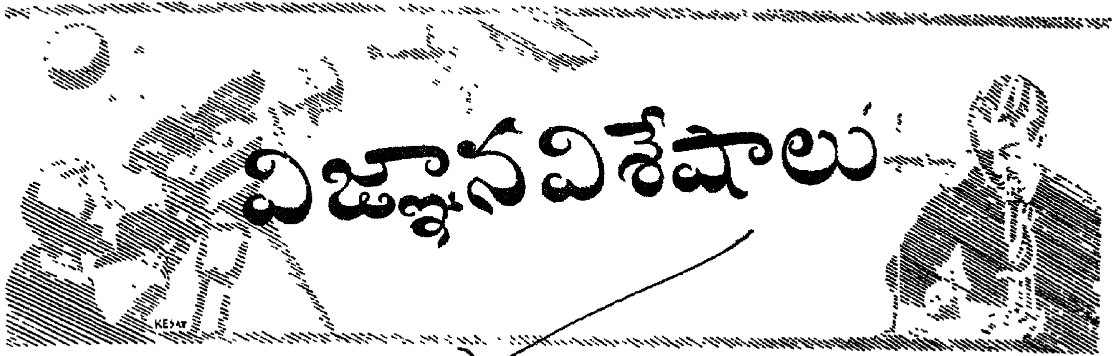

ఈమె ఢిల్లీలోని లేడీ హార్డింజి వైద్యకళాశాల హాస్టలుకు వార్డనుగా నియమింపబడెను. ఇదివఱకు మదరాసునందలి స్త్రీల క్రైస్తవకళాశాలలో నీమె ఉపన్యాసకురాలుగ నుండెను.

శ్రీ నాగామణిగారు

ఈమె మదరాసులో గౌరవ మేజస్ట్రేటుగా నియమింపబడినది.

చెట్ల పెంపకమునకు నేలతో పనిలేదు

మనలో చాలకాలమునుండి వృక్షములకు భూరుహములు, మహీజములు అను పేర్లు వాడుకలో నున్నవి. వృక్షములకు భూమియే ఆధారము గాలిలో గింజలు చల్లిన యెన్నటికిని మొక్కలు మొలవవు. గింజలకును, మొక్కలకును ప్రధానమైన స్థానము, నీరు, ఆహార పదార్థములు మొదలగునవన్నియు భూమివలననే లభ్యములగుచున్నవి. వృక్షనిర్మాణమునకు భూమియే మొదటి పునాదిరాయి. దీనినిబట్టి మొక్కలకును, భూమికిని గల అత్యంత సన్నిహిత సంబంధము గోచరింపగలదు.

కాలము మారుచున్నది. మానవునికి విజ్ఞానాన్వేషణమందు తృష్ణ అధికమగుచున్నది. మానవుడు తన పరిశీలన బుద్ధిచే పంచభూతములను సైతము జయింపబూనుచున్నాడు. ఇట్టి మానవున కసాధ్య మేమియున్నది? ప్రపంచము తలక్రిందులు చేయుయంత్రములను గనిపెట్టవచ్చును. ఎన్ని చేయదలచినను పొట్ట నింపుకొనిన తరువాతి మాటయే గదా! అట్టి జీవనాధారమగు ఆహారమంతటిని మానవుడు వృక్షముల నుండియే పొందుచున్నాడు. పన్ను వసూలుచేసెడి సర్కారు బంట్రోతువలె మానవుడు మొక్కలను సైతము నిర్బంధించి, అధిక ఫలము నొంద సమకట్టుచున్నాడు శాస్త్ర దృష్టితో జూడ నీ ప్రయత్నములన్నియు మొక్కలలోని జీవనిర్మాణ రహస్యములను దెలిసికొని దాని సహాయమున వాటి నెక్కుడు ఫలవంతములుగ జేయుటయే మానవుని ముఖ్యాభిప్రాయమై యున్నది. మానవుడు జీవింపవలయునన్న యిట్టి చర్య అత్యావశ్యకమై యున్నది.

ప్రకృతి తన నిజస్థితిని ఒకపలకు దెలియనీయదు. కాలము మారుచుండును. వాతావరణమును కాలానుగుణముగ మార్పు జెందుచుండును. కావున నీరు, శీతోష్ణస్థితి, గాలి, చెమ్మదనము, భూమిలోని యాహారపదార్థములు ఎట్టి సమయములలో మొక్కలపై నెట్టి పరివర్తనముల గల్గించుచున్నవో తెలిసికొనుట బహు కష్టము. అయినను వృక్ష జీవ మీ పరిస్థితులమీదనే యాధారపడియున్నది. ఈ మార్పులను గుర్తింప గలిగినపుడే వృక్షముల ఆరోగ్య జీవనమును తెలిసికొన గలుగుదుము.

దీనిని దెలిసికొనుటకే కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయమున వృక్ష శాస్త్రజ్ఞులు కొన్ని పరిశోధనలను సల్పుచున్నారు. ప్రకృతి మొక్కలపై నెట్టి మార్పుల గలిగించుచున్నదో తెలియనపుడు, మొక్కలపై మనకు దెలిసిన వాతావరణ పరిస్థితులను కల్పించి, దానివలన గలిగెడి మార్పులను దెలిసికొనవచ్చును. ఈవిధముగనే కాని ప్రకృతిరహస్యము బయటబడదు

కాలిఫోర్నియా విశ్వవిద్యాలయములో యిందు నిమిత్తమై చేయబడుచున్న పరిశోధనలలో మొట్టమొదటిది మొక్కలను భూమిపై మొలిపించక పోవుటయే. ఇట్టి చర్య యెచ్చటను జూచియుండము. ఈ చర్య ప్రేక్షకుల కద్భుతము గల్గించినను పరిశోధకుల దృష్టియందు సామాన్యముగానే భావింపబడియున్నది.

గింజలను మొలిపింప వలయునన్న రెండు జల్లెడలవలె తీగలతో నల్లిన వలలను నీటిలో నుంచి పైకి తీయుదురు. ఆ రెండు వలల మధ్య నుండెడి చెమ్మప్రదేశమున గింజల నుంచుదురు. ఈ గింజలను ముందుగా నొకదినమంతయు పై చర్మము మెత్తబడువరకును నీటిలో నాన వేయుదురు. ఈ వలల క్రిందు భాగమున నీటితో నింపిన ఒక తొట్టిని పెట్టెదరు. గింజలు మొలకలగువరకును యీ

౧. రాసాయనిక ద్రావకముల సొ[illegible] నాలుగేండ్ల నుండి పెరుగుచున్న 'ప్లం' చెట్టుపండ్లను తెంపుట. తెగులు తగులని పద్ధతిని ఉంచబడినది.

ప్రక్రియ యంతయు కారుచీకటిలోనే జరుగును. వేళ్లు బయలుదేరగానే జల్లెడ సంచులలోనుండి [illegible] క్రింది నీటితొట్టిలో ప్రవేశించును. విత్తు బయలుదేరగానే మొక్కలకు ఆహార పదార్థములను తయారుచేసికొనగల శక్తి యేర్పడును గావున విద్యుద్దీపముల కాంతిని వాటిపై ప్రసరింపజేయుదురు.

మొక్కలు రెండుమూడంగుళములు [illegible] పెరుగగానే వాటిని వలనుండి తీసివేసి [illegible] రంధ్రములు పొడిగి ఆరంధ్రములలో [illegible] మొక్కల నుంచి మొక్కలు కదలకుండ సంరక్షించుకొను, [illegible] ప్రతిగోప్యము గలుగకుండునట్లు [illegible] కట్టుదురు.

౩. వారము దినముల వయస్సుగల [illegible] కాంతపు మొక్కలు. మొక్కల ఆహారమునకును రోగమునకును గల సంబంధము పరిశీలింపబడుచున్నది. ప్రాణవాయువు రబ్బరుగొట్టములనుండి, గాజు గొట్టములనుండి లోనికి పంపివేయబడును.

౨. రసాయనశాస్త్రవేత్త రాసాయనిక మిశ్రణమును పరిశోధించుచున్నాడు. తగ్గినరసాయనద్రవ్యములను అప్పుడప్పుడు కావలసినంత చేర్చుచుండవచ్చును.

ప్రత్తి నుంచుదురు. అడుగున నేల్లు ఆహారపదార్థములు గల నీటిపళ్లెములలో మునుగునట్లు బిరడాలు అమర్పబడి యుండును. భూమి ప్రధాన కర్తవ్యము మొక్కలకు అవలంబనయే కావున, ఆ పనిని యిచట బెండు సమకూర్చుచున్నది కావున ముగ భూమి ఆధారము లేకయే నీటిపై తామరవలె తేలుచున్న గోధుమపంట పటమున జూడవచ్చును.

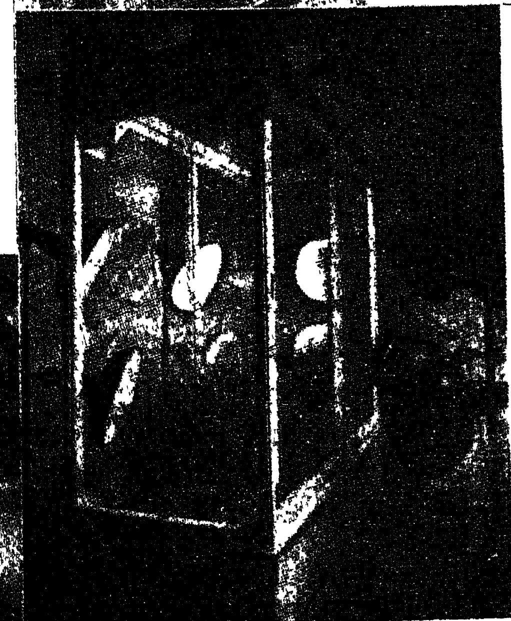
మొక్కలపై గావింపబడెడి కొన్ని పరిశోధనలును, వాటివలన గల్గెడి ప్రయోజనములను యీ క్రింద గాననగును.

కాలిఫోర్నియా పరిశోధనాలయములందు మొక్కలపై గాజుఆవరణలు గావింపబడియున్నవి. అచటి మొక్కలకు వెలుతురు లోపములేదు. ఎట్టి వేళలందైనను యెట్టి తీక్ష్ణతగల వెలుతురైనను క్షణకాలములో విద్యుద్దీపములవలన నొసగబడుచున్నది. కావలయునన్న వేయి సూర్యులకు సమానమగు కాంతిని, వేడిమిని గల్గింతురు. లేనిచో హిమాలయ ప్రాంతమునందు వలె నీటిని గడ్డకట్టించునంతటి చల్లదనమునైన గల్పింపగలరు.

సామాన్యముగా మొక్కలలో ఆకుభాగమును వేళ్ల భాగమును ఒకేవిధముగ శీతోష్ణతను భరింపలేవు

౪. పళ్లెము కంతల నుండి వేరులు నీటి తొట్టిలోనికి దిగగా ఫలించిన టొమాటో మొక్కలు. ఇవి ఎక. 350 టం. దామాషాను ఫలించును.

౫. గాజు ఆవరణలో కావలసినంత కృత్రిమ-ఉష్ణమును, విద్యుద్దీపములద్వారా పొందుచు పెరుగుచున్న గోధుమ. మొక్కలు.

౬. వైతీరున పెంచుటకు నాటిన మొక్కలు.

భూమిలోని వేళ్లు కొంచెము చల్లదనము కోరును. ఇట్టి యేర్పాటులు వైజ్ఞానికుల కొకపని కాదు. ఇట్లు వేళ్లను ఆకుభాగముకన్న చల్లగా నుంచుటచే వేళ్లలో చక్కెరపదార్థము నిలిచి మొక్కకు బలము గలుగునని పరిశోధనలవలన తెలియుచున్నది. కొన్ని మొక్కల చుట్టును గాజుఆవరణలు కల్పింపబడియున్నవి. అచట ఒక పంకా పనిచేయుటవలన యెల్లప్పుడును గాలి నీటి ఆవిరితో కూడుకొనియుండును. గాలి ఉష్ణతను హెచ్చించుటకు విద్యుద్దీపము లెప్పుడును సిద్ధముగా నుండును. గాలిపరిమాణమును నియమించుటే గాక గాలిలోని ప్రాణవాయువు, బొగ్గుపులుసుగాలి, నత్రజని, మొదలగు పాళ్లనుకూడ కావలసినట్లు మార్చవచ్చును. ఎరుపు, నీలము దీపములు ఏకకాలమున గాని, ప్రత్యేకముగా గాని సమానుకూలముగ ఉపయోగింపబడును. నీలపుకాంతి ఉపయోగింపబడని మొక్కలు సన్నవై పెనవేసికొనిపోవును. ఎరుపుకాంతి యెరుగనివి పొట్టిగా నుండి శీఘ్రకాలములోనే నశించును. వెలుతురులోని రంగేగాక తీక్ష్ణతలో కూడ మార్పులు గల్గించుటవలన కొన్ని మొక్కలు శీఘ్రకాలములో నెదుగుచున్నవి.

ఇట్లు భూసహాయము లేకనే ఒక చిన్న ఆవరణయందు మొలిపించి పండింపబడిన టొమాటో కాయల పంటనుండి ఒక యెకరమునకు ౩౬౫ టన్నుల టొమాటోలదామాషాన పండింపవచ్చునని అంచనావేయబడినది. లాస్ ఏంజలీస్, సాంటాక్రజ్ మొదలగు ప్రదేశములలో వ్యవసాయదారులీపద్ధతిని పెద్ద యెత్తుపై కృషి చేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. పువ్వులకై పెంచెడి ఈనాటి గ్రీన్‌హౌసులలో మొక్కలపైనను యిట్టి పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టుచున్నారు.

ఈవిధముగ గెహారిక్ గారు పరిశోధనాలయములలో బంగాళాదుంపలు, ముల్లంగి దుంపలను పండించి, అద్భుతములగు ఫలితములను గనపరచుచున్నారు. రెండు మూడేళ్లనుండి మొక్కలుకూడ బిరడాలలోనే అమర్చబడి భూమి నెరుగక వెడల్పు పళ్లెరములనుండి ఆహారపదార్థములను ద్రవరూపముగా ననుభవించుచున్నవి.

౧౫ అడుగుల వెడల్పు, ౧౦ అంగుళముల లోతుగల ప్రదేశమున ఒక నీటికుండి నిర్మింపబడినది. దానిపై గెహారిక్ గారు తీగవలను వేసి దానిపై రంపపుపొట్టు, చిత్రికనుల్ల మట్టిని రెంటిని కలిపి పరచెను. దానిమీద టొమాటో మొక్కలను ఉంచెను, వాటి వేళ్లు వలలోనుండి క్రిందకిదిగి నీటినుండి ఆహారమును గ్రహించినవి ఈ మొక్కలు రెండు నెలలు ముందుగా ఫలించినవి. బాగుగ రెండడుగుల యెత్తు ఎదిగినవి.

నీటిలో మొక్కలకు కావలసిన పొటాసియమ్ నైట్రేట్, కాల్షియమ్ నైట్రేట్, మాగ్నిషియమ్ ఫాస్ఫేట్; కాల్షియమ్ ఫాస్ఫేట్, ఫెర్రిక్ టార్ట్రేట్ మున్నగునవి లెక్కప్రకారము చేర్చబడును. సామాన్యముగా నొక్కొక్క మొక్కయు తనకు కావలసిన లవణము లన్నిటిని కావలసినంతవరకు భూమినుండి సంగ్రహింపలేవు. కొన్ని స్థలములందు ఆ లవణము లొకప్పుడు అలభ్యములుగా కూడ నుండును. ఇట్టి లోపములన్నియు నీటిలో మొక్కలను పెంచుటవలన నివారింపబడుచున్నవి. అట్లు నీటిలోని లవణములు చేర్చి పరిశోధనయందు కొన్ని లవణములు చేర్చకపోవుటచే గలిగెడు మార్పులను గుర్తించి మొక్కలకు ఆయాలవణముల ప్రధానములో కూడ తెలిసికొనవచ్చును. నైట్రేట్ లవణముల రుచి యెరుగని మొక్కల వేళ్లు పొడుగుగా సాగి నత్రజనికై వెదకుచుండును. మెగ్నీషియము లేని మొక్కలకు ఆకులు పెరిగిన మరుక్షణముననే నశించినవి. ఇనుప లవణములు లేకున్న మొక్కలు పసుపురంగుగా మారి త్వరలో నశించును

[illegible], సూర్యకాంతిము మొదలగు మొక్కలపై ప్రసరించుట విషయమున పరిశోధనలు గావింపబడుచున్నవి. వాటిలో రోగములు యెట్లు మొక్కలకు వచ్చుచున్నవో పరీక్షించుటకై కొన్ని మొక్కలకు రోగములు సంక్రమింప జేయుచున్నారు. పిదప ఆహారములో మార్పులు గల్పించి ఆ రోగముల నివారింపగల్గిరి. దీనివలన మొక్కలను ఆరోగ్యవంతములుగ జేయుపద్ధతులు కూడ తెలిసికొనుచున్నారు.

కొందరు శాస్త్రజ్ఞులు భూసారముపైపరిశోధ, నలను, కొందరు వృక్షములలోని అంతర్భాగముల పైనను; మరికొందరు వృక్షములపై క్రొత్తలోహముల గుణములను మొదలగువాటిని దెలిసికొనుటలో కార్యదీక్ష బూనుచున్నారు. ఇట్టి వీరి అందరి ప్రయత్నములను చూడిన నాడే పశుపక్షి మృగాదుల కన్నిటికిని జీవనాధారమైన ఆహారమును మానవుడు వృక్ష సామ్రాజ్యము నుండి అవిచ్ఛిన్నముగ పొందగలడు. (పాపులర్ సైన్సు)

గాజుపాత్రల గారడి

గారడివాండ్రు వస్తువులను మాయము చేయుట చూచి యాశ్చర్యపడనివా రుండరు. వారు మంత్రముచే మాయముచేతురని చాలమంది అనుకొనెదురు కాని, వారివిద్యను చక్కగా పరిశీలించినయెడల అందు ఎట్టిమంత్రశక్తియు లేదనియు, యుక్తిగా కొన్ని కిటుకులతోనే వారాపనులను చేయగలరనియు విశదమగును.

గాజుపదార్థముగుండా వస్తువులను చూచుటకు వీలగునుగాన గాజుపాత్రలోనుంచు వస్తువులను మాయము చేయుటకు శక్యముగాదనియు, ఇందెట్టితంత్రమును ప్రయోగించుటకు సాధ్యము గాదనియు అనుకొనవచ్చును. కాని ఇదికూడ సాధ్యమేయగును. ఇందుకు కొన్ని నిదర్శనములను పరిశీలింతము.

ఒక గాజుపాత్రను తీసికొని దానిలో సరిగా మధ్యను ఒక యద్దమును ఇమిడ్చి పెట్టుదము ఈ అద్దము రెండువైపులను ప్రతిఫలింపజేయునదిగ ఉండవలయును. అద్దమును సరిగా పాత్రమధ్య నుంచినయెడల పాత్రయందు రెండు సమభాగములు ఏర్పడును. కాని అద్దము ప్రతిఫలనమువలన దూరమునుండి చూచువారికి ఏవైపు నుండి చూచినను పాత్రలో ఏమియు లేనట్లును, పాత్రయంతయు ఉత్తదిగ నున్నట్లును గన్పడును. ఇట్టి పాత్రను బల్లపై నుంచి ప్రేక్షకుల కెదురుగ నుండుభాగమున నొక చేతిగుడ్డను పడవేయుదము. ఇప్పుడా చేతిగుడ్డను మాయముచేయుదునని చెప్పి, పాత్రపై నొక గుడ్డను కప్పి, ప్రేక్షకుల కెరుక లేకుండగనే పాత్రను కొంచెము త్రిప్పివైచినచో చేతిగుడ్డ యున్న భాగము వెనుకకు మరలి ప్రేక్షకుల కెదురుగ రెండవభాగము ముందుండును. ఇప్పుడు పైనున్న గుడ్డను దీసి చూపినచో చేతిగుడ్డ అద్దమున కావలివైపున నుండుటచేత ప్రేక్షకులకు నిజముగ పాత్రలో సగముభాగముమాత్రమే కాన్పించుచున్నను శూన్యమైనదిగా నగుపడును. అద్దము ప్రతిఫలనమువలన పాత్రయంతయు పూర్తిగ కాన్పించుచున్నట్లు కనబడి చేతిగుడ్డ నిజముగ మాయమైనదనియు, గాజుపాత్రయందేమియు లేదనియు దోచును.

ఇట్టిగాజుపాత్ర సహాయముచే ఒక వస్తువును ఇంకొకవస్తువుగాగూడ మార్చవచ్చును. పాత్రవెనుకభాగమున ముందే యొకరెండాగుడ్డనో, మరి ఇంకే వస్తువునో వేసియుంచినను ప్రేక్షకులకు పాత్రలో ఏమియు లేనట్లే తోచును. కాన వారికి ఎదుటనే ఒకచేతిగుడ్డనో, మరి ఇంకే వస్తువునో ముందుభాగమున వైచి పూర్వము వలెనే నేర్పుతో పాత్రను త్రిప్పి రెండవభాగమును కనుపరచవచ్చును. చేతిగుడ్డయే నిజముగ ఈక్రొత్త పదార్థముగ మారినదని ప్రేక్షకులు భ్రమింతురు.

ఇట్టిపాత్ర నుపయోగించునపుడు చాల మెలకువ గలిగియుండవలయును. దీనివద్ద నేలాటివస్తువునుంచినను, అద్దమునందు దానిప్రతిబింబము కాన్పించి ప్రేక్షకులకు పాత్రయందున్న మోసమంతయు విశదమగును. అందువలన ఈ గాజుపాత్రవద్దకు ఎట్టివస్తువును తీసికొని పోగూడదు.

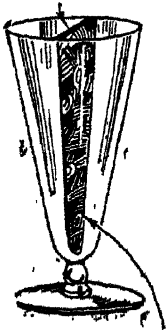
ఇట్టిగాజుపాత్రను తయారుచేయుటగూడ అంత కష్టమైనపని గాదు. రెండువైపులను ప్రతిఫలించు అద్దము దొరకకపోయినయెడల ఒక సాధారణమైన యట్టముక్కతో ఇట్టి విచిత్రములను జేసిచూపవచ్చును. కాని అట్టిపాత్ర నుపయోగించునపుడు పాత్రకువెనుకగూడనొక యట్ట నుంచవలయును. ఈ అట్టయును పాత్రమధ్యనున్న అట్టముక్కయు ఒకేరంగు (చి. ౧) కలవైనయెడల ప్రేక్షకులకు అంతయు నొక్కటే యట్టుగ గన్పడును. కాన పాత్రయందొకఅట్టముక్క యున్నదని తోపక

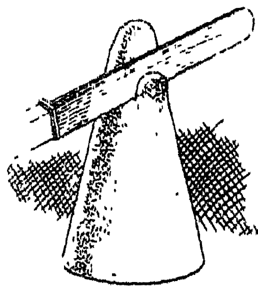
పాత్రకు వెనుకనున్న అట్టయే పాత్రగుండా ఆకృతిగ కనపడుచున్నదని ప్రేక్షకులు భ్రమింతురు. ఇట్టిపాత్ర నుపయోగించునపుడు వేళ్ళను పాత్రకును అట్టకును మధ్య పోనిచ్చినయెడల తంత్రము బయటబడును.

చిత్రము ౧

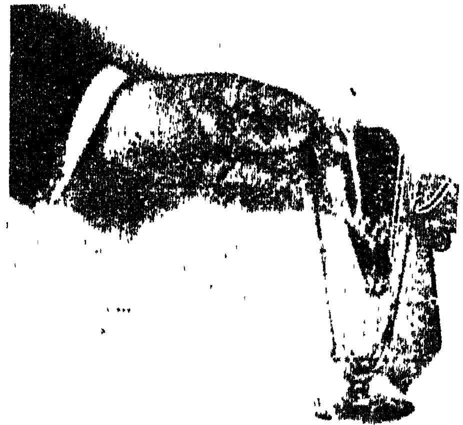
ఇందున్న విశేషమంతయు పాత్రలో మధ్య సరిగా ఇముడ్చుటకు వీలగు అట్టముక్కను కోసి తయారుచేయుటయే. (చి. ౨) తడిఇసుకతో పాత్రనునింపి బోర్లించి యుంచినయెడల ఇసుకపాత్ర యాకారముగల ముద్దగ నేర్పడును. (చి. 3) దీనిని సరిగా మధ్యన నొకకత్తితో కోసినచో ఆభాగముకద్ద నొక అట్టముక్క నుంచి అట్టమీద ఆభాగము చుట్టును సరిగా ఒకగీతను గీచుకొనవలెను. ఈ విస్తీర్ణమునకు సరిగ అట్టముక్కను కత్తిరించినయెడల అది ఆ గాజుపాత్రకు సరిగా మధ్యను ఇముడగలదు. ఇట్టిపనుల కుపయోగించు గాజుపాత్రకు ప్రక్కపటమునందున్నట్లు ఒక పీఠముండవలయును. లేనిచో మధ్యనున్న భాగము ప్రేక్షకుల కగుపడుటకు అవకాశముండును.

చిత్రము ౨, 3

ఇంతకన్న సులభముగ వస్తువులను మాయము చేయవచ్చును. కాని ఇందుకు మన ముపయోగించు గాజుపాత్రవంటి యాకారముగల మరియొక గాజుపాత్రయో, లేక గాజువలె ప్రకాశభేద్యమగు సెలిఫోన్ పాత్రయో ఉండవలయును. ఈపాత్రను మనపాత్రలో నుంచినయెడల సరిగా ఇమిడి ప్రేక్షకులకు ఒకటే పాత్రగ నున్నట్లుగన్పించును. (చి. ౪) ప్రేక్షకులయెదుట ఆపాత్రలో

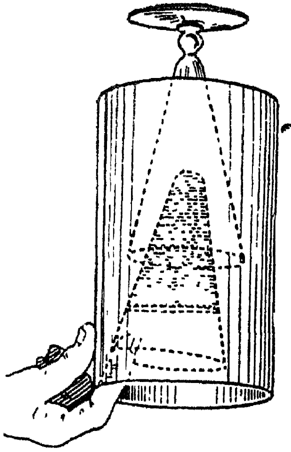

చిత్రము ౪

ఒక చేరెడుబియ్యమును వేసి దాని నొక కాగితపు గొట్టముతో మరుగుపరచవలయును. ఈ స్థితిలోగూడ కొందరిని దగ్గరికి వచ్చి చూచిపొమ్మనవచ్చును. ఆ గొట్టమును తీసివేయునపుడు లోనున్న సెలిఫోనుపాత్రనుగూడ తీసివేసి (చి. ౫) ప్రక్కనెచ్చటనైనను దాచియుంచవలెను. బియ్యమునకు బదులు నూనెనో, నీళ్లనో, మరి ఇతర ద్రవపదార్థమునో కూడ నీవిధముగనే మాయముచేయవచ్చును.

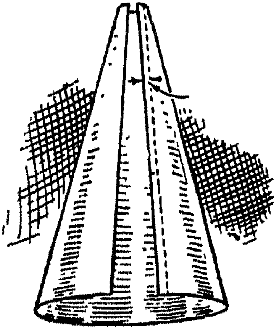
పైజెప్పిన పరిశోధనయందలి సెలిఫోన్ పాత్రను తయారుచేయుటగూడ సులభము. గాజుపాత్ర ఎంత ఎత్తుగలదో కొలచిచూచి దానికంటె కొంచెము తక్కువ వ్యాసముగల వలయమును ఒకకాగితముపై వ్రాసి కత్తిరించి ఒక గుండ్రని కాగితపుముక్కను తయారుచేయుదుము. (చి. ౬) వలయమధ్యమునుండి అంచునకు రెండు నిలువుగీతలు గీచి మధ్యభాగమును కత్తిరించివేతము. ఇప్పుడు రెండు అంచులను చేర్చిపెట్టినయెడల మనపాత్ర యాకారమును దాల్చును. దీనిని పాత్రలోవేసి సరిగానున్నదాయని చూచి, అవశ్యకముండినయెడల ఇంకను కొంతభాగమును

త్తిరించివేసి సరిగా పాత్రలో ఇముడుటకు వీలగునట్లు చూడవలయును. దీని ననుసరించి ఒక సెలిఫోన్ ముక్కను

చిత్రము ౫

కత్తిరించి, అంచులను జిగురుతో నంటించి ఒక సెలిఫోన్ పాత్రను తయారుచేయవచ్చును.

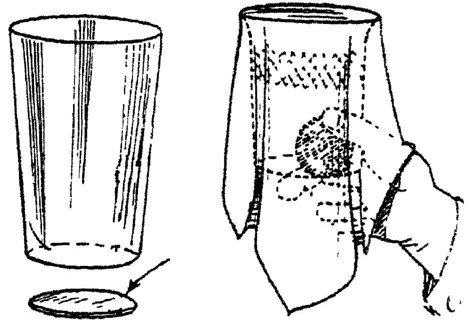
చిత్రము ౬

అడుగులేని గాజుపాత్ర (చి. ౭) సహాయముతో గూడ వస్తువులను మాయముచేయవచ్చును. ఒక గాజు

చిత్రము ౭

పాత్రయడుగుభాగమును తొలిచివేసి అక్కడ సరిగా ఒక గాజుమూతను జిగురుతో నతికించిపెట్టవలెను. చూచువారికి అది సరియైన పాత్రవలెనే కాన్పించును. (చి. ౮) జిగురు

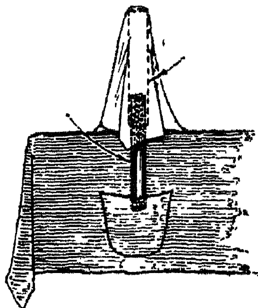
చిత్రము ౮, ౯

సరిగా నతుకుకొనినయెడల పాత్రలో నీరుకూడపోసి పాత్ర సరిగానున్నదని ప్రేక్షకులకు ఋజువుచేయవచ్చును. పిమ్మట పాత్రలోనున్న తేమను తుడుచుచు పాత్రయడుగున నున్న మూతనుగూడ గుడ్డలో దాచివేసి, అడుగు నుండి బంతులనో, లేక ఇతరవస్తువులనో చూపించియు మరల వెనుకకు తీసివైచికొనియు ప్రేక్షకులకు విస్మయము కలిగింపవచ్చును. కాని బంతులనుగాని, ఇతర వస్తువులనుగాని పాత్రలో (చి. ౯) చూపించినపుడు ఆ వస్తువులు క్రిందనుండి జారిపోకుండునట్లు అడుగున ఒక వ్రేళ్లతో జాగ్రత్తగ నదిమిపట్టుకొనవలయును.

చిత్రము ౧౦

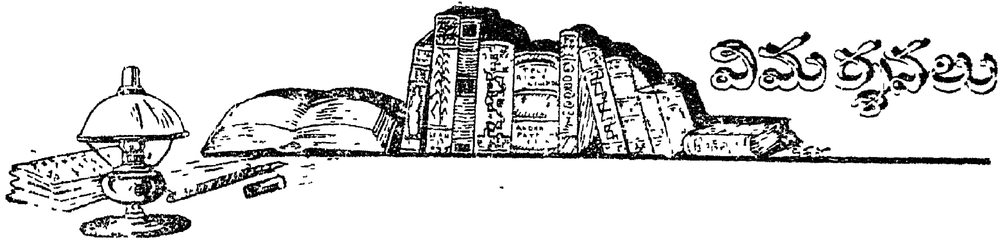
ఒకచిన్నకఱ్ఱను బట్టతో కప్పి ఒకగాజు పాత్రలోనేసి అదిమాయమగునట్లు చేయవచ్చును. (చి. ౧౧) మొదటనే కఱ్ఱను ఒక పొడుగాటిగాజుగొట్టములో నూర్చియుంచి దానిపై బట్టను కప్పునపుడు గొట్టమునుండి

చిత్రము ౧౧

కఱ్ఱను జారవిడిచి గాజుగొట్టమునుమాత్రము గాజు పాత్రలో బడవేయవలయును (చి. ౧౧) పాత్రపైని బట్టను తీసివైచినపుడు లోనున్నగాజు కనబడక మనముచేసిన యుక్తి బోధపడక కఱ్ఱ నిజముగ మాయమైనదని తోచును. కాని కఱ్ఱను జారవిడుచునపుడు కడుజాగ్రత్తగనుండి దానిని ప్రేక్షకులకు తెలియకుండ క్రిందనుండు సంచిలోనో, పెట్టెలోనో, లేక మరి ఇంకెచ్చటనో దానివేయవలెను. లేకున్న మనగుట్టు బయటపడును.

ఈ విధముగ ఒక్క గాజుతోనే ఇంకను ఎన్నో విచిత్రములను చూపవచ్చును. మనలోకూడ చాలమంది ఇట్టివానిని జూచి భ్రమించి గారడీవిద్య ఏదోకలదనియు, ఇందునకు భూతప్రేతపిశాచాది సహాయము కావలయు ననియు తలచుచున్నారు. కాని జాగ్రత్తగ పరిశీలించినచో మనకు ఆశ్చర్యకరముగతోచిన యంశములెన్నిగాని కేవలము చమత్కారములైన తంత్రములే గాని యింకేమియు కాదని బోధపడును.

నన్న పంచాంగ ౧౯౩౭ (కన్నడము)

బేసల్ క్రైస్తవ గ్రంథాలయము (British Mission Book Depot) మంగుళూరు, దక్షిణ కనరా. వెల అణాలు ౨.

ఈ కన్నడ పంచాంగము సాధారణముగ పంచాంగములన్నియు ఉండువిధముగ లేదు. ఇది క్రైస్తవులచే రచింపబడినందున క్రైస్తవులకును, అందును ముఖ్యముగా పల్లెటూరివారికిని చాలా ఉపయోగకరముగ నుండును. ఇందు ఇంగ్లీషు, మహమ్మదీయ తారీఖులును, చాంద్రమాన, సౌరమానతిథులును, నక్షత్రములును, ఇంగ్లీషు నెలల క్రమమున పేర్కొనబడినవి. ముఖ్యములైన పండుగలను, హైందవవ్రతములను గూడ ఇందు పేర్కొనియున్నందున, సాధారణపంచాంగములను చదివి యర్థము చేసికొనలేని నేటి హిందూయువకులకు గూడ ఈ పంచాంగము కొంతవరకు ఉపయోగకరముగ నుండునేమో. ఈ ముఖ్య విషయములకు తోడు తపాలాఛార్జీలు, స్టాంపు ఛార్జీలు, దక్షిణ కనరాజిల్లా మోటారుబస్సుల కాలనిర్ణాయకపట్టీలు మొదలగు వివిధ విషయములుగూడ ఇందు గలవు. కాని వీటన్నిటికన్నను ముఖ్యమైనవి ఇందున్న విజ్ఞానవిషయములు. ఇంత చిన్న పుస్తకమునందు సుమారు ౭౫ పేజీల కధికముగ విజ్ఞానవిషయములను పామరులకు గూడ బోధపడునట్లు సులభశైలితో చర్చించి యుండుట ఒక విశేషమే. అశ్విన్యాది నక్షత్రములు, గ్రహములు, పంచాంగ లక్షణములు, హిందూదేశపు జనసంఖ్య, హిందూదేశమునందలి మతములు, వృత్తులు, మలేరియా, ఏనుగుకాలు మొదలగు వ్యాధులు, వానిని తప్పించుకొను మార్గములు, మోటారుకారు, సైకిల్ నడుపువారు అనుసరింపవలసిన నిబంధనలు మొదలగు విషయము లెన్నియో ఇందు సులభముగ తెల్పబడినవి. స్వల్ప మూల్యమునకు ఇన్ని అమూల్యవిషయములను తెలియజేయు ఈ చిన్న పుస్తకము తప్పక ప్రతి ఇంటను ఉండదగినదే. పు. శ్రీ.

సీతాపహరణము

ఐదంకముల నాటకము. డబుల్ క్రౌను సైజు. ౧౧౦ పుటలు. గ్రంథకర్త డాక్టరు కోకా వేంకటసుబ్బారావు; ఎల్. యమ్. పి. ప్రకాశకులు మారుతీ గ్రంథమండలి, ఉరవకొండ, అనంతపురంజిల్లా.

ఇందలి కథ రావణప్రేరితుఁడై విరాధుఁడు శ్రీరాముని జంప దండకారణ్యమును ప్రవేశించుటతోఁ బ్రారంభమై, రావణుఁడు సీత నెత్తుకొనిపోవుటతో ముగిసినది.

"సులభశైలిని నాటకంబులను వ్రాయు కుతుకమున దీని వ్రాసితి"నని గ్రంథకర్త గ్రంథాదియందున్న విన్నపమున నుడివినరీతి నిందు శైలి తేలికయే. కాని గ్రంథకర్త యక్కడక్కడ మూడునాలుగు పుటలు ప్రత్యేక విషయము నొకేపాత్రచే మాట్లాడించుచువచ్చెను. సంభాషణము క్లుప్తముగా నుండి వీలగునంతవరకు రంగస్థలముననున్న పాత్ర లన్నియు దానియందు పాల్గొనిన ప్రేక్షకులకు సంతోషోత్సాహములు హెచ్చును. కాని యొకేపాత్రచే చాలకాలము మాట్లాడించిన ప్రేక్షకుల కుత్సాహభంగము కలుగును.

"కథాభాగము చిన్నదయినను పెక్కునీతులు గలయది. శృంగారమే ప్రధానముగా గలయట్లు తోచినను, వీలయినంతవరకు నీరసమును తగ్గించి దుర్జాతయగు శూర్పణఖనోటనే పెక్కునీతులను బలికించినాడను." అని గ్రంథకర్త విన్నపమున దెలిపెను. ఇందు నీతులు కొన్ని కలవుకాని యవి సందర్భానుసారముగ బొందింపబడలేదు. ఏదో విధముగ నా నీతులను తెలియజేయ

వలెననెడి యుద్దేశముతో వానిని తెల్పినట్లున్నది. ఈనీతులు సందర్భానుసారముగ లేకపోవుటచే, విపరీతార్థమునుకూడ స్ఫురింపజేయుచున్నవేమో !

"శృంగారమే ప్రధానముగా గలయట్లు తోచినను వీలయినంతవరకు నీరసమును తగ్గించితి"నని గ్రంథకర్త విన్నపమున వ్రాసెను. ఇందు శృంగార మెక్కడ ప్రధానముగానున్నదో, అది యెచ్చట తగ్గింపబడినదో తెలియదు. శూర్పణఖ రాముని మోహించి యాతనితో ముచ్చటలాడి తన్ను వివాహమాడుమని కోరుట శృంగారమేమో ! అది యాభాసశృంగారము కాని శృంగారము కాజాలదు. పోనీ శృంగార వీరములలో నేదైనను నంగిరసముగా నాటకమున నుండవలెనని వీరమును ప్రధానముగా జేసికొని సీతాపహరణోత్సాహమను స్థాయిభావమును రావణునియం దారోపించెదమనిన రావణుడు దీన నాయకుడుకాడు. పైగ నతనియుత్సాహము పాపకార్యమునందు చౌర్యరూపముగ పరిణమించినది. శృంగారము నంగిరసముగ తీసికొనునెడల, స్థాయిభావమయిన రతి నాటకమునందు రెండుతావుల మాత్రము, అనగా ద్వితీయాంకము మొదటను, పంచమాంకము మొదటను నాయికా నాయకులయిన సీతారాముల సంభాషణమున సూచింపబడినది; కాని యది నాటకమునం దంతట వెదజల్లబడి తక్కిన స్థాయిభావముల నణచి రసోత్పాదనమును కల్గింప సమర్థము కాకున్నది.

నాటకముయొక్క ప్రయోజనము రసావిష్కరణమూలమున సభికుల నానందపారవశ్యులను జేయుటయే కాని యందుకు డాక్టరుగారు గ్రహించిన కథావస్తు వెంతయు తగియుండలేదు.

ఇందు పద్యములయం దచ్చటచ్చట మధ్యమోత్తమపురుషక్రియలకు ప్రథమపురుషక్రియలు ప్రయోగింపబడినవి.

కాని గ్రంథకర్త యెప్పుడును తీతికలేని వైద్యవృత్తి నవలంబించియున్నను తీతికయైన కించిత్కాలమును మాతృభాషాభిమానమున భాషాసేవకయి యుపయోగింప బ్రయత్నించుట ప్రశంసనీయము.

న. సు.

ఉద్యానకృషి

గ్రంథకర్త:— పెర్యోటి వెంకటేశ్వరరావు, హార్టికల్చరల్ ఇన్‌స్పెక్టరు, మిషన్ హైస్కూలు, భీమవరము వెల రు. ०-౧౨-०.

వ్యవసాయమునం దందరికిని అభిలాష లేకపోవచ్చునుగాని ఉద్యానకృషి అందరికిని కావలసినదే. వ్యవసాయము, వృక్షశాస్త్రము మున్నగువాటిపై నాంగ్లేయగ్రంథములు పెక్కులు గలవుగాని ఆంధ్రభాషయందు కొలది గ్రంథములైనను గానరాకున్నవి. ఇక ఉద్యానకృషిపై ప్రత్యేక గ్రంథములమాట జెప్పనేల? లక్షాధికారులు, ధనహీనులు, వీరు వారన నేల, అందరికిని యీ కృషియం దుత్సాహము కలదు. జానెడు స్థలము లభించిన యేపూలమొక్కలో, ఫలవృక్షములో మొలిపింతురు. ఇట్టితరి మిక్కిలి ఉత్సాహముతో తోటల బెంచువారికి నైతము వృక్షముల సంరక్షణ విధానము తెలియకున్నది. చక్కని యారామములలో నరిగ నుజీయము గా గనగనలసినవాటిని జ్ఞానశూన్యులగు తోటమాలీల హస్తములం దిడుచున్నారు. వారికి మొక్కలకు నీరు పోయుటతప్ప అన్యమేమియు దెలియదు. మొక్కలకు గూడ భూగర్భము, వాతావరణము మున్నగువాటియందు గల్గెడిమార్పులచే, మనుజులకువలెనే వ్యాధులు ల్పడును. క్రిమికీటకాదులచేతను, బదనిక, బూజు తెగుళ్లు మొదలగువాటివలనను కష్టములు సంభవించుచుండును. వాటిని వెనువెంటనే కనిపెట్టి సరియగు ప్రతిక్రియ గావింపకున్నచో వాటివలనఁ గొన్ని సందర్భములం దుద్యానమంతయు నశించుటకూడ సంభవించును.

ఇట్టి సందర్భమున పెర్యోటి వెంకటేశ్వరరావుగారెల్లరకును విశదమగునట్లు బహుసులభశైలిని "ఉద్యానకృషి"యను గ్రంథమును వ్రాసియున్నారు. దీనిని పఠించినచో భూమిని సరిచేయుట; దానిలోని దోషములను గుర్తెరిగి వాటిని నివారించుట; మొక్కలను పెంచుట; అంటుకట్టుట, మొక్కల కుపయుక్తములగు ఎరువులు, పురుగులు, చీడ, బూజు తెగుళ్లు మొదలగువాటిని నివారించు పద్ధతులు, కొన్ని ఉపయోగకరములైన తోటపనిముట్లు మొదలగు విషయములన్నియు సుగ్రాహ్యముగా

తెలియుగలవు. ఈ గ్రంథము విద్యాశాఖవారి 'సిలబస్'ననుసరించి వ్రాయబడినది గావున పాఠశాలలోని బాలురకుగూడ నుపకరించును కావున ఉపాధ్యాయ వృత్తియం దభిమానము కలవారెల్లరును విద్యాలయమువారును యిట్టి గ్రంథముల నాదరింపకున్న తెనుగుభాషలో యిట్టి గ్రంథములు వెలువడ నేరవు. K. S. B.

గీతా భూమిక

అనువాదకుఁడు: గొట్టిపాటి వెంకటసుబ్బయ్య, ఘంటశాల, కృష్ణాజిల్లా. వెల ౦-౮-౦

"శ్రీ అరవిందులు జగద్విఖ్యాతులు. వీరి ప్రతిభ సర్వతోముఖమైనది. వారు భగవద్గీతపైఁగల ప్రాచీనుల సంకుచిత భావములను, ఆధునికుల సంశయ భావములను సహేతుకముగను, సప్రమాణముగను ఖండించుచు, గీతాహృదయము విస్పష్టముచేయదలచి యీ "గీతాభూమిక"ను ప్రపంచమున "ధర్మ"యను వంగభాషాపత్రిక యందు ప్రకటించిరి." దాని కిది యనువాదము. ఇందు మూఁడు 'కల్పము'లున్నవి.

ప్రథమకల్పము: గీతాస్వరూపము, వక్త, పాత్ర సమయము, సాధనము, మొదలగువానిని విపులముగ విమర్శించు ప్రస్తావనాప్రాయమైనది.

ద్వితీయకల్పము: గీత ప్రథమాధ్యాయమునకు వివరణము, విమర్శ, సంజయుని దివ్యదృష్టి 'బూటకము' కాదు. 'వైజ్ఞానికసత్యము'. అర్జునుడు విషాదపడుటకు 'వైష్ణవమాయ హేతువు'. అది కృపామూలకము. కృప కాతరత, దయకాదు. శ్రీకృష్ణుని రాజకీయోద్దేశము. 'ధర్మరాజ్యసంస్థాపన' మొదలగువాని విశదవిమర్శకలదు.

తృతీయకల్పము: గీత ద్వితీయాధ్యాయ వివరణము, విమర్శ. 'మృత్యువు అసత్యము' 'సమత్వమే' గీతాజ్ఞానముపొందుట కాధారము. 'సమత్వ' 'శుద్ధభోగ' వాదములే పాశ్చాత్యుల 'Puritanism and Paganism'గా మారినవి. మొదలగు సంగతు లుపాత్తములు.

పై విషయములెల్ల విపులముగఁ బరామర్శింపఁబడినవి. ఇందుతో 'గీతలను ఒకించు విధము' అను వ్యాసముగూడ, వారిదే, యనుబంధితము. అనువాదము గ్రాంథికభాష, సులువుగనున్నది. ఇందు వ్యాకరణ నియమము లంతగఁ బాటింపలేదు.

'దైత్యదానవ - పోరాటము' 'సార్వభౌమము' 'విరాట్పురుషుడు' 'ఆధిక్యత' మొదలగునవి చింత్యములు. ౨ అధ్యాయపు ౯ శ్లోకానువాదమున 'ఎటుల' రెం. మార్గనావశ్యకము. 'ఏవ ముక్త్వా హృషీకేశం గుడాకేశః పరంతప' ఇట 'పరంతప'యనునది ధృతరాష్ట్రసంబోధన, అర్జునునకు విశేషణము కాదు.

బహుళప్రచారమై పరమప్రమాణముగనున్న గీతను గూర్చిన 'భూమిక' యనువాదార్హమనుట నిశ్చయము. ఇందున గీత కొక గొప్ప వికాసముగల్గి పాఠకుల 'గీత' పఠనను ముఖులఁ జేయును. 'విశ్వం'

లలితకథావళి

కర్త: రాయసం వెంకటశివుఁడు, యం. ఏ., యల్. టి., గుంటూరు. వెల ౮ అణాలు.

ఇందలికథలు భారతి మొదలగు పత్రికలలోఁ బ్రకటించియుండినవి. ఇందు ౧౧ కథ లున్నవి.

'దయమణిరాణి' ఆత్మాభిమానము మాననీయము. 'పిచ్చుకపిల్ల' ప్రేమ విమలము. 'రామస్వామి' గారి రంగని మంగలిబుద్ధి సహజము. 'భరతశాస్త్రి' పవిత్రహృదయుఁడు. 'జానకీబాయి' యతివల కాదర్శప్రాయ. 'నాగరత్నము' తలిదండ్రుల క్రమపరిణామము చక్కనిది. 'మీనాక్షి'హృదయ మూహాతీతము. 'రమణప్పరావి' 'వకుళ' 'మయూరశర్మ' కథలలోఁ జెప్పఁదగినంత యాదర్శము లేకున్నను ముచ్చట గూర్చుచున్నవి.

ఇందలి రచన ధారాళము. గ్రాంథికమైనను వ్యావహారికమా యనిపించును. పాత్రచిత్రణము బహుజాగ్రతతో చేయఁబడినది. ఇట్టివి విద్యార్థులకుఁ జదువ మనోహరముగనుండి, ప్రపంచజ్ఞానదోహదములగు ననుటకు సందియములేదు. 'విశ్వం'

గోవర్ధనాచార్య సప్తశతీసారము

(Scholars' edition) కర్త: సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి. దొరకుతావు: 'వెంకట్రామ్ అండ్ కో; 3993 గూర్ఖాస్ట్రీటు, సికింద్రాబాద్ (దక్కన్).

గోవర్ధనాచార్యుల 'ఆర్యాసప్తశతి' కడు రసవంతములగు ముక్తకములకూర్పు. అకారాదిక్రమమున 'వ్రజ్య' లను విభాగములతో నున్నది. 'గాథాసప్తశతి' లోని పవిత్ర ప్రేమగాక కామమున కిందు నెడమున్నది.

ఆ గ్రంథమున కిదియొకటి తెలుఁగుసేత. లలితములను పట్టులిందనేకము లున్నవి. ఆపద్యములలోని 'సుత్తమోత్తము'ముల నిందు జేరికూర్చినారు.

శయ్యాసౌభాగ్యముఁ దిలకింపుఁడు :

'వలపు గెలువదు నీకుఁ జూపలము నెందు-కైతవము హెచ్చు, మాన మెక్కువము, కలవు-నిక్కపు కేవ భావ లును; మానకియు చేత-బడితి విఁకనైనఁ దిన్నఁగా నడుము కొమ్మ!—ప. ౧౬.

'ధరణి ఢంకా బజాయించి తిరుగఁగలరు-మనుజ, మగవాండ్రు మదపుశేనుఁగులవోలెఁ - దేలువ లాడిన్నట్లు మదింతురేని, నాత్మవంశక్షయముఁ జేయఁగలారు. —ప. ౧౮౩ మూలముతోఁ బరిశీలింపఁగొన్ని సరిపడనివి గలవు. వానిలో మచ్చున కుదాహరింతు.'

'పరుల ప్రాణంబుఁదీయుట పాడిగాదు - పాము వలె సుందరీ! దవ్వుపరుగులిడుము, నిన్ను నాడింపనటఁ గూర్చున్నవాఁడు-పట్టుచును నాగసర మొకఁడు పాములాడు.—ప. ౧౦౯.

ఇందుకు మూలముఁ జిత్తగింపుఁడు.

'కిం పరదీప్వైర్ద్రీవ్యసి
విస్మయమధురాక్షి! సఖిదూరం
అహి మధిచత్వర మురగి
గ్రాహఖేలయతు నిర్విఘ్నః.'

పాములవాఁడు బజారునఁ బాము లాడించుచున్నాఁడు. ఆటకొరకు చెలువ చేరవచ్చినది. అబ్బురపాటుతోఁ గను లింతఁ జేసుకొని కనుఁగొనుచున్నది. ఆమె సౌందర్యము నాక్షిప్తనేత్రులై చూపఱులెల్ల గూమెనే మాడ మొదలిడిరి పాములాటయే మాడెకున్న వానికి బత్తె మెవ్వ రిత్తురు. అప్పు డొకానొ యనుచున్నది.

'చెలీ, విస్మయమధురాక్షివై చూచుచు నొక్కరి నోటికాడేల పడఁగొట్టెదవు? దూరముగపో. వాఁడు బజారులో నిర్విఘ్నముగ తనపాము నాడించునని.'

ఈభావ మనువాదమున నేమైనది, నే చెప్ప నవసరము లేదు. ఇట్టి వింకను గలవు. విస్తరభయమున విడిచితిని.

మూలమున నున్న మాటల ననువాదమున స్పష్టపఱచిన స్వారస్యముండును.

'గ్రుచ్చుకొని నొప్పినేయు సీకటిలఫణితి
త్వదపరాధంబుకన్న నెంతయును నన్ను
సూదిబోటుల నొవలించు వేదనంబు
కత్తిరేతునఁ గలుగనుగాద! ప్రియుఁడ!'

ఇందు 'శస్త్రవైద్యము' (Operation) చేసి నప్పటికంటె గాని గుట్టునప్పు డెక్కువ బాధయనుట సూచితము గావలెను. గమనీయము. నయమ్ము డామె హృదయమును తప్పిదపుఁ గత్తిగాటునఁ బొడిచినాఁడు. మఱల నా గాయము కనఁబడకుండ నసూదు గుట్టి గమనించినాఁడు. అప్పుడామె యనుచున్న దీమాట. ఇది మూలమున 'సూచీవ్యధ సేవనా' అనుటకు వ్యాఖ్యాత 'సూచ్యా వ్యథ స్సీవనం' అన్నాఁడు.

మూలమున నున్న ప్రక్రమము నట్టే యనువదించినను ఆ భావము రాదు. ఒక టెంచుదును.

'అంకే నివేశ్య కూణిత
దృశశ్శనైరకరుణశీకశంసంత్యాః
మోక్షాయమి వేణిబంధం
కదా నశ్లథ గ్రంథిత్రిరాశ్లిష్టః. —మూలము.

ప్రియుఁడొక లేమను నొడపయిఁగూర్చుండఁ బెట్టుకొని వాసనసూనిరాచి గోళ్ళతో చిక్కు తీయుచుండును అప్పుడామె-చాలనాళ్లనుండి జడలుగట్టినదిగాన- నొప్పి

నేను 'అబ్బా, మెల్లగా! ఎంతకఠినులండీ?' అని బాధా సూచకముగఁ గనులఁగూచికము లొనర్చును. ఈ చిక్కుదీయునప్పు నొప్పియునకు దినము గనఁబడుచునే యుండును. ఈ దృశ్యమునే పై శ్లోకమునఁ జిత్రించుట. అనువాదము చూడుఁడు:

'కురువుపయిఁ జేర్చి కంఠోయి కురులనీడు- నిర్దయుఁడవని నన్ను నిందించుచుండెఁ గన్ను గూనియు రాచి నాకలికి మిన్న- కెపుడు వేనలి నెటెఁదీర్చి యొలమిఁగొందు'

—ప. ౨౧.

ఇందా భావము విశదపడలేదు. అన్వయ క్లిష్టత కూడ కలదు:

"పనిలిశిరసు నేలఁబడి పూలునో ప్రియుం
డన్న భీతి మెయిఁ డదర్గ గాత్ర
మనవసించు శైలపుత్రియు ప్రోయుచు
నశరి కేకదైరము మున గంగ"	—ప. ౨౩౯.

అవతారికలేనో కొన్నిటికిఁ దప్ప ననావశ్యకములా యనిపించును. పద్యములోని భావమే యవతారిక ముందు చెప్పి రసమును చెడగొట్టును. చూడుఁడు ౭౭ పద్యము, దాని యవతారిక. ఈ యవతారికలన్న 'ధూళిపుటిక' 'ఋజువు' 'పీవనము' మొదలగువాని కథోజ్ఞాపిక లవసరములు; ప్రయోజనకారులు. ఇట్టి నైఘంటిక నీరసపదము లట నట నున్నను 'వెలిచవులు మరిగిన వగలాడి' 'డంకా బజాయించి' 'చరణ ప్రహార మాతని శిరసునవడ్డిది' వంటి లలితపదములు చాలగలవు.

'చికారు' 'మెలియించు (మెలివెట్టు)' 'మిర్మిక్కులి' 'గ్రామకల్లము' విచార్యములు. ఛందోభంగ మొకచోనున్నది కాని ముద్రణదోషమేమో! గీతపాద మిది.

'తెరువుమా! కన్ను తావరలజంట'

మఱొకమాటతో ముగించెదను. ప్రక్కనేయున్న నీతిపద్యముల వదలిపైచి శృంగారపద్యములనే యెక్కుడుగ ననువదించిరి. ఈ (వెఱ్ఱి) శృంగారమునకన్న నా సుభాషితములెంతయు మనోహరములు; విజ్ఞానదాయకములు. వానినే తెలిఁగించినను మఱింత మంచిదేమో? ఇది సలహామాత్రమే.

అటనట ప్రమాదములున్నను నీ కావ్యము లలిత రీతుల నలరారుచున్నదనుటకు సందియములేదు. ఇట్టి రసవద్వ్యాహారముల రసికులు మిగుల నలరఁగలరు. ఇందుల కాంధ్రలోకము కృతజ్ఞము.

'విశ్వం'

హిందూదేశ చరిత్ర కథలు

మొదటి భాగము (నాలుగవ తరగతి). సచిత్రము. గ్రంథకర్త: సి. ఎస్. ఏకాంబర మొదలియారు, ఎం. ఏ, ఎల్. టి. చరిత్రోపన్యాసకులు, ట్రెయినింగ్ కాలేజీ, సైదాపేట, చెన్నపురి. అనువాదకుడు: శ్రీ గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య, భారతి సంపాదకుడు, చెన్నపురి. ప్రకాశకులు, బి. జి. పాల్ అండ్ కంపెని, ౧౨, ఫ్రాన్సిస్ జోసఫ్ వీథి, చెన్నపురి. చక్కని ఆకృతి. క్రౌను ౭౨ పుటలు. వెల ౦-౮-౬.

కఠినవిషయములు సర్వజన గ్రాహ్యములు కావలెనన్న కథలలో వానిని కూర్చి చెప్పుటయే మంచిది. మన పురాణేతిహాసముల యుత్పత్తికి నిదియే ప్రధానకారణమని పరిశోధకుల నిశ్చయము. అట్టిచో ప్రాథమిక పాఠశాలలలో చదువు బాలురకు కథామూలముననే గణితము, దేశచరిత్రము మొదలగు దుర్గ్రాహ్యవిషయములను బోధించుట ఆవశ్యకము. బాలురకు కథాశ్రవణ, పఠనములందే మక్కువ ఎక్కువ.

ఈ 'హిందూదేశ చరిత్ర కథల మొదటిభాగము'న ౧౬ కథలు కలవు. అన్నియును భారతదేశమునందలి వివిధప్రాంతములకు సంబంధించినవి; చాలవరకు హిందూ రాజుల చరిత్రమును తెలుపునవి.

'ఈ కథలయందు యుద్ధములు, ముట్టడులు మొదలగు రాజకీయ విషయములు ప్రధానములు కావు; సాంఘిక, ఆర్థిక విషయములే ప్రధానములు. విషయము లన్నియు మిక్కిలి శ్రమపడి పరిశీలించి గ్రహింపబడినవి. అందును బాలురు సులువుగా తెలిసికొని ఆనం

దింపగల విషయములే ఏర్చి కూర్పఁబడినవి'. అను గ్రంథకర్తగారి 'ఉపోద్ఘాత' లేశము సత్యదూర మేమాత్రము కాదు. అనువాదము మూలమునకు మెరుగుపెట్టజాలినది. అనువాదముల రచనము సరళము; బాలుర వయోగతి బాలురు స్వయముగ చదివినను చదువునప్పుడే అర్థము చేసికొనునంత సుభగశైలి కలది. భాష సంస్కృతము. పసిబాలుర పఠనసౌకర్యమునకయి సమాసదీర్ఘకములు, సంధులు విడదీయబడినవి. ప్రాథమిక పాఠశాలలయందలి పఠనీయపుస్తకములలో రీతినే ఉంచబడినవి.

అన్ని విధముల బాలుర దేశచరిత్రజ్ఞానమున కనుకూలము నగు నీ చిన్న గ్రంథమును పాఠ్యపుస్తకనిర్ణయ సభవారు ఆమోదించి, ఇట్టి గ్రంథముల యుత్పత్తికి ప్రోత్సాహము నొసగవలసియున్నది.

బు. వేం. ర.

కవికోకిల గ్రంథావళి

౧. కా వ్య ము లు

(సచిత్రము) కర్త: శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డి. క్రౌను ౨౮౦ పుటలు. రేపరుబైండు. వెల రు. ౨-౦-౦.

'కవికోకిల' బిరుదాంచితు లగు శ్రీ రామిరెడ్డిగారి 'రచనము లన్నియు కావ్యములు, ఖండకావ్యములు, నాటకములు, సారస్వతవ్యాసములు అను నాలుగు సంపుటములుగ ప్రకటింపఁబడినవని' అందు నియ్యది తొలి సంపుటము. ఇందు ౧ నలజారమ్మ; ౨. వనకుమారి; ౩. కృషీవలుడు. ౪. జలదాంగన; ౫. యువకస్వప్నము; ౬. కడపటివీడుకోలు; ౭. పానశాల అను కావ్యసప్తకము కలదు. పయి 'కృతులు రచనాకాల క్రమానుసారముగ సమకూర్పఁబడినవి.'

శ్రీ రెడ్డిగారు నవకవులలో పేరెన్నిక గన్నవారు, సరసము, నిర్దుష్టము, భావగర్భితము నగు కవిత్వము చెప్పగలవారు. వ్రాసియున్న కంటని యంశములనుకూడ చక్కఁగ దిద్ది తీర్పఁగల నేర్పు కలవారు. ప్రబంధకవులవలె ప్రఖ్యాతభూభుజులను గాక సామాన్యజనులను పాత్రలఁగల్పించి, వారి జీవితరహస్యములను ప్రదర్శించుటలో శ్రీ రెడ్డిగారికి అరితేరిన చేయి. వీరి కవనమున వర్ణనములు స్వాభావికములు; శైలి సుభగము; ధార అచ్ఛిన్నము.

పయి యుత్తమగ్రంథము శ్రీ రెడ్డిగారి మొదటి కృతు లింకను బాల్యమున లయినను క్రమక్రమముగ అనుభవముతో పాటు అభివృద్ధి పొందుచు వచ్చినవని సూచించుచున్నవి.

౧ ప్రొద్దులుని జిన నలజారమ్మ పొలము పనికి పోవుచు మనసుపోగా, రాత్రి పాలు పితుకుటకు పోవు మన్మమగనితో తెల్లవారి తిరిగినప్పుడు జొన్న కంకులను తేవలెనని కోరెను. కలతనిద్దురలో కాయ మొలుగని ఆ మొభ్యర్థ తెలియక తేరాకని పొలములోని కంకులను కోసెను. క్షేత్రస్వామి అధికారియగు నలజారమ్మ తండ్రియొద్ద ఫిర్యాదు చేసెను. అల్లునివలన వంశమునకు కళంకము కలిగెనని యతడు కుందెను. కీర్తికాముడగు అల్లుడు బలవంతముగ ఉరిగుల బాసెను. పచ్చిబాలెంతరాలు నలజారమ్మ అగ్నిప్రవేశ మొనర్చెను. ఇది "నలజారమ్మ"లోని కథావస్తువు; యథార్థమైనది; విశేషించి శ్రీ రెడ్డిగారి వంశగౌరవమునకు సంబద్ధము.

శ్రీ రెడ్డిగారి 'కావ్యము'లలో 'నలజారమ్మ' ఒక్కటియే గద్యపద్యాత్మకము. (తక్కిన వన్నియును కేవలము పద్యాత్మకములు.) ఇందలి కథ యథార్థమయినను నాతిహృద్యము. 'ఇందు రెడ్డిగారి శైలి పరిపాకమునకు రాకపోయినను మహాప్రవృత్తుల పరిశీలనము చేయు శక్తి పరిమితము.'

౨. వనకుమారి రాజ్యచ్యుతుడయి యడవులపాలబడిన యొక క్షత్రియవృద్ధుని ముద్దులపట్టి. ప్రతిదినము ఉదయముననే గొఱ్ఱెలమందను మేతకు తోలుకొనిపోయి సాయంకాలమున ఇంటికి వచ్చుట ఆమెకు నిత్యకృత్యము. ఒకనాడు గొఱ్ఱెలమంద చెదరిపోవుటచే ఆమె తిరిగి వచ్చుటకు ఆలస్యమయ్యెను. దారితప్పిన ఆమెను వేటకు వచ్చిన రాజపుత్రుడొకడు ఇలుచేర్చ వచ్చుచుండెను. అంతకు మున్నే జీవితనిర్విశేషమయిన పుత్రికను వెదకుటకు బయలుదేరిన వృద్ధుడు నుగ్గలమందిచే పొడవబడి నేలగూలి ప్రాణావశిష్టుడై విలపించుచుండెను. ఆ అత్రో

తను విని క్షత్రియయువకుడు అతనిని కుటీరమును చేర్చెను. వృద్ధుడు యువకుడొంటరిగ నున్నపుడు తన వృత్తాంతమును తెల్పెను. యువకుడు వృద్ధుని రాజ్యభ్రష్టతకు, కష్టములకు తన తండ్రియే కారణమనుట తెలిసి మూర్ఛనొందెను. వనకుమారి చేసిన శిశిరోపచారములచే అతడు తెలివినొందెను; కాని వృద్ధుడు మృతినొందెను. యువకుడు వనకుమారి నూరడించి, ఆమెను నగరమునకు రమ్మని కోరెను. ఆమె అడవిని విడువ నిచ్చగింపక యువకునిగూడ నచటనే ఉండిపొమ్మని కోరెను. అప్పటి కాతడల్లే అనెను.

అడవిలో విడిచిన తన పరివారముగతి ఏమయ్యెనో తెలిసికొని వత్తునని వనకుమారియనుజ్ఞ వడసి యువకుడు అదృశ్యుడయ్యెను. అతడెంతకును తిరిగి రాకుండుటచే విరాళి చెంది ఆమె అదృశ్యురాలయ్యెను. యువకుడు ఆమెం గలిసికొని ఆమెతండ్రి చెప్పిన వృత్తాంతము తెల్పి పట్టమహిషియై తన రాజ్యమును పాలింప నగరమునకు రావలెనని ఆమెను ప్రార్థించి యంగీకరింపజేసెను.

'వనకుమారి'యందు కథాశిల్పము తక్కువ; కవితాశిల్పముమాత్రము వేరొకటి కృతిలోకంటె నిందు మెరుగు పెట్టబడినది. ఛందస్సిద్ధికయి నాతిప్రయోజనములగు పదము లిందును కూర్పబడినవి. 'చిత్రముల్ పుట్టునో' అనుటకు 'చిత్రముల్ జననమునందునో' అని, 'పేదకు పెన్నిధి లభించినట్లు' అనుటకు 'పేద కుద్దామ ధనంబునా' అనియు, నీరీతి ప్రయోగము లిం దందందు కానవచ్చు. కవి సామాన్యజనచరిత్రములను చిత్రింప నిచ్చ కలవాడయినను, ప్రాచీన సంస్కారమును విడువ జాలక ఇందు నాయికా, నాయకులను క్షత్రియులనుగ సృజించినాడు. 'వనకుమారి'ని సింహాసనము నెక్కించి నాడు!!

౩. 'కృషీవలుడు' కృషీవలుని నిత్యజీవనము తత్త్వము నెరుకపరచు కావ్యము; భావప్రధానకము. ఇందలి వర్ణనలు స్వాభావికములు; హృద్యములు. ఇందలి కవిత వెనుకవానికంటె మెరుగువారినది.

౪. 'జలదాంగన' అంగనారూపాధ్యవసితమగు నొక జలదము స్వీయవృత్తాంతము చెప్పినట్లు నిబద్ధమగు కావ్యము. జలదాంగన సూర్యుని వ్యామోహము, పవనుని అసూయ, వలపుకాని మోసము మొదలగు సంగతులు వర్ణితములు; ఇందలి శైలి పరిపక్వము. కవి వివరించిన యిందలి యంశములు కొన్ని అనుభవాతీతములు.

౫. 'యువకస్వప్నము'న ఒక యువకుని మధుర స్వప్నము వివరింపబడినది. అది భావప్రధానము; అందలి భావములు హృద్యములు.

౬. 'కసపటి వీడుకోలు'న ఒకచిన్నకథ చిత్రింప బడినది. పసితనమున ఒకరినొకరెక్కువగ ప్రేమించికొనిన ఒక మునికన్య, మునికుమారుడును చాలకాలము విభిన్నస్థలముల కాలము గడపిరి. ఒకనాడు బాలకుడు నీట మునిగిపోవుచున్న ఆ బాలికను రక్షించెను. ఆమె అతనిం గని ఎక్కువ యానందించి చిరకాలమునకు తన ప్రణయము ఫలించెనుగదా అని అనుకొనెను. ఒకనా డామె అతనితోకూడ ఒక చెట్టుకొమ్మపయి గూరుచుండి తన ఆశయమును స్పష్టపరచెను. యువకుడు మాత్రము అంగీకరింపక సోదరీప్రేమనుమాత్రము కనబరచెను. ఆమెకు జీవితము దుర్భరమయ్యెను. ఆమె తటాలున ఉన్నపాటుననే లేచి నిలిచెను; అతడును నిలిచెను. ఆమె అతనిని గాఢముగ గౌగిలించెను. ఇరువురును క్రింది వాగులో బడిపోయిరి. శ్రీరెడ్డిగారి పద్యకథలలో నిది యుత్తమమైనది. కవితయు నిందు పరిపక్వమైనది.

౭. 'పానశాల' పారసీక భాషలో 'ఉమర్ ఖయ్యాము' వ్రాసిన 'రుబాయతు'లోని కొన్ని 'రుబాయీ'లకు తెనిగింపు. ప్రేమైకజీవనుల ప్రణయినీ, ప్రణయుల ప్రణయగీతికలు, ప్రణయగాథలు, ప్రణయతత్త్వములు, మధురభావములు ఇందు చక్కని పద్యములలో పొందుపరుపబడినవి. వీరి కావ్యములలో నిది యుత్తమమని పేరుపొందినది. ఆగౌరవమున కిది ఎంతయు తగినది.

ఆధునికాంధ్ర వాఙ్మయమునకు శ్రీ రెడ్డిగారి "కావ్యసంపుటి" తగిన అలంకారము. వీరి కవితను గౌరవించుట ఆంధ్రులకు విధి.

బు. వేం. ర.

శ్రీశుకనాసోపదేశము, శ్రీగురుదక్షిణ

పద్యకావ్యములు కర్తః విద్వాన్, శర్మ వెంకట కృష్ణమూర్తి, ఎం. ఏ. ఆంధ్రభాషోపన్యాసకుడు, మదనపల్లి కళాశాల. ఫెదర్ వైటు కాగితము. క్రౌను ౮౦ పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు.

౧. శుకనాసోపదేశము: ఇది భట్టబాణుడు సంస్కృతమున రచించిన 'కాదంబరి'లోని 'శుకనాసోపదేశము'నకు తెనిగింపు.

తారాపీడుని మంత్రి శుకనాసుడు యువరాజగు చంద్రాపీడునికి ఇందుత్తమశిక్షల నుపదేశించును: యౌవన, లక్ష్మీవిచేష్టితములు, వానికి లౌకిక రాజులు ఎట్లు ప్రమత్తులయి మెలగునది మొ. ఇందు ప్రధానవిషయములు. కాదంబరిలోని దురవగాహఘట్టములలో నిది ప్రధానము. దీని ననువదించి, అనువాదమున మూలాభిప్రాయములను సమగ్రముగ పొందుపరచుట దుర్ఘటము. అందును కుదురుపాటునకయి పదముల నెదుకవలసివచ్చు పద్యకావ్యములో మూలాభిప్రాయములు సమముగ పొందుపరచుట దుర్ఘటతరము. అందుచే ఇందును భాషాంతరీకరణసాధారణములగు లోపములు కానవచ్చుచున్నవి. ఇంతకును గ్రంథకర్త 'వెలకట్టన్ రాని కవిత వెలసినవా'రట!

శ్రీవెంకటకృష్ణమూర్తిగారిది స్వేచ్ఛాంధ్రీకరణము. వీ రిందు కొన్నియెడల మూలమును మార్చినారు; లేనివిశేషములను కూర్చినారు; పద్యముల నడకకయి పాదపూరకములగు పదములను- అప్రసిద్ధార్థపదములను చేర్చినారు; మూలమును పెంచినారు; ఎడనెడ వ్యాకరణము నల్లంఘించినారు. మచ్చునకు కొన్ని ఉదాహృతులు—

౧. i. మూలము.

'గర్భేశ్వరత్వం, అభినవయౌవనత్వం, అప్రతిమరూపత్వం, అమానుషశక్తిత్వం చేతి మహతీయం ఖల్వనర్థపరంపరా.........,యౌవనారంభే చ ప్రాయః శాస్త్రజలప్రక్షాళననిర్మలాపి కాలుష్య ముపయాతిబుద్ధిః'

దీని అనువాదము—

'గర్భేశ్వరత్వం, బఖండశక్తిత్వంబు
నసమానరూపంబు, యౌవనంబు.

*   *   *   *

తఱను శాస్త్రోదకధౌతనిర్మల మయ్యు
నవయౌవనమున మనంబు గలగు.'

[3వ ప.]

మూలమునందు ఉత్తరోత్తరము ఉపకారకములగు అనర్థములు సక్రమముగ కూర్పబడినవి. అనువాదమున నా క్రమము తారుమారయినది. మూలమునందలి 'బుద్ధి' అనువాదమున 'మనంబు'గా మారినది. మనో, బుద్ధులు విభిన్నపదార్థములు.

(ii) మూలమునందలి "గాంధర్వనగరలేఖేవ పశ్యత ఏవ నశ్యతి" అనుదానికి "[illegible] దంబుగాను, ఈక్షించునంతలోనే [illegible]" అనునది సరియగు తెనుగుకాదు.

(iii) మూలమున "[illegible] బహుమన్యతే" అనియుండగా ఆంధ్రీకృతిలో "గౌరవింపను నమంగన ట్టుదారుని" అనినారు (ఉదారుడన దానశీలుడు; ఉదారసత్త్వుడు గొప్ప బలముకలవాడు.) మూలమునకు భిన్నముగ నిందు దాతను ప్రశంసింపబడియు మరల ఆ వెంటనే "సంస్కృతపదము గాత దుస్స్వప్నముకలి" అని చెప్పబడుట పునరుక్తముగును.

(iV) మూలము—

"[illegible] ప్రాసాదాగ్రేషు [illegible]
[illegible] రాగాన్ధకారా"

అనువాదము—

"...నైకగో, చగరపలాలసగాలయి, గాలంబ్రమత్తముశైన యింద్రియగా, లగుచుగ నై గతయోన్యను నయారె సహస్రములంబడెన్ బోరింబోరి బహిష్కృమానులయి' (ప ౬౫)

మూలాభిప్రాయము పయి యనువాదమున అస్పష్టము; అంతియగాక అనువాదమునన్వితముగ నున్నది.

(V) "ఆసన్నమృత్యవ ఇవ బంధుజనమపి నాభి జానంతి" అని మూలము. అనువాదమున మాత్రము పూర్వపుక్రమముమార్పబడి "మృత్యువు వాసన్నమైనట్టు లెదుర నున్న, బాంధవులకేని యానవాల్పట్టలేరు" అని మార్పబడినది. ఇచట "మృత్యువు వాసన్నమైనట్లు బంధువులు చెంత చేరి"రను విపరీతార్థమును స్ఫురించును. ఇట్టి రచన దుష్టము. (ప. ౮౯.)

(Vi) "గురువచనావధీరణం అపరప్రణేయత్వమితి, ... దేవావమాననం మహాసత్త్వ తేతి" అని మూలము. అనువాదముమాత్రము "గురు తిరస్కారణంబె పరవశీకరణంబు, దేవావమానంబె ధీరలయును' అనియున్నది. (ప. ౯౯.)

గురువచనావధీరణము వేఱు; గురుతిరస్కారణంబు వేరు. అవమానన మనగా అవమానించుట; అవమానము తద్వ్యతిరిక్తము

(Vii) "అవనమయ ద్విషతాం శిరాంసి; ఉన్నమయ బంధువర్గమ్; అభిషేకానన్తరం చ ప్రారబ్ధ విజయః పరిభ్రమన్ విజితామపి తవ పిత్రా సప్తద్వీప భూషణాం పునర్విజయస్వ వసుంధరామ్" అని మూలము. దీని అనువాద మిట్లున్నది:—

"క. కంపుము రిపుశిరములఁ బో
షింపుము బాంధవులను నభిషిక్తుఁడవై కా
వింపుము దిగ్విజయంబు జ
యింపుము తండ్రివలె వసుధ నెల్లను నీవున్."

ఇచట పాఠాంతరము

"ఉ. వంపుము శత్రుశీర్షముల
వారక బంధుజనంబు నెప్డు పో
షింపుము తండ్రిచేత నభి
షిక్తుఁడవైన యనంతరమ్ము గా
వింపుము దిగ్జయంబు నల
ద్వీపము లేడిటితోడ నెంతయే
నింపగు పృథ్వి నెల్లను జ
యింపుము నీవును దండ్రికైవడిన్.'
[ప. ౧౨౮.]

ఇచట మూలములోని 'అవనమనము, ఉన్నమనము అనువాదమున కూర్పబడలేదు. 'విజితామపి తవపిత్రా పునర్విజయస్వ వసుంధరాం' అనుదానికి 'జయింపుము తండ్రివలె వసుధ నెల్లను నీవున్' అనునది కాని, 'పృథ్వి నెల్లను జయింపుము నీవును దండ్రికైవడిన్' అనునదికాని తగిన తెనిగింపు కాజాలదు.

(Viii) మూలము - 'తాత! చంద్రాపీడ!': అనువాదము - 'తాతా! చంద్రాపీడా!'

౨. I. 'ఆరూఢవినయమపి వినీతతరమిచ్ఛన్' అని మూలము. దీనికి 'ఎక్కుడైనను మఱికా వినీతతరునిగా...' అని తెనిగింపు. ఇచటి 'మఱికా' వ్యర్థము. [ప. ౭౫.]

ii. మూలమున లేని 'మణులకేలియు' విశేషము; అయినను వ్యర్థము. [ప. ౭౦.]

iii. 'అల యుద్యమునఁ గల్గు నా మృగాక్షి చెలిత, అల కౌస్తుభములోని యా నిష్ఠురతయు,......బరఁగ గ్రహించి వహ్వో! వచ్చె లక్ష్మి' [ప. ౭౬.] లోని 'అల'ల, 'ఆ', లు, 'పరగ, వహ్వో!' లు వ్యర్థములు. ఇట్టివి చాల కలవు.

iV 'నీరు' అనుటకు 'కృపీటము' అని, ఇంద్రియము' అనుటకు 'అక్షము' అనియు ప్రయుక్తములు.

౩. i. మూలము - 'అనుదివస మాపూర్యమాణాః పాపేనైవాధ్మాతమూర్తయో భవన్తి.' దీనిఅనువాదము—

క. ఘోరములగు పాపంబుల
చే రేయుంబవలుఁ బుష్టిఁజెందెదు నన నా
ధారా! బఱియుచు నుండుం
గా రాజులకాయ మంతకంతకు వత్సా! ప. ౧౦౫

(ii) మూలము— 'కులక్రమాగతా ముద్వహ పూర్వపురుషైః రూఢాం ధురమ్'

అనువాదము—

గీ ముందు మీవార లెల్లరు మోచినదియు, నల్లవంశక్రమాగతం బైనయదియు, నైన యీభూమిభారంబుఁ బూనుమింక, నీ భుజాస్కంధమందు జల్లేర్పు మెఱయ. ఇట్టి పెంపులు చాలకలవు. (ప. ౧౨౩.)

౪. అపప్రయోగములు-

"సద్యః"కు "సద్యంబు" అని ప్రయోగింపబడినది. (ప. ౨౧)

"శ్రసు" ధాతువు ధాతుజవిశేషణము "శ్రవు" గా వ్రాయబడినది. ఇచట "శ్రసు" అని దిద్దిన ప్రాస చెడిపోవును. (ప. ౪౩.)

"తేండ్లు......దుర్నయములను పట్టుచున్నా రలు" అని కలదు. ఇచట "...ఉన్నారు' అనియుండవలెను. అంతాగమంబులగు "వు,రు"లు ప్రథమాంతంబులగు యుష్మచ్ఛబ్ద విశేషణములకే వచ్చును.

శారదా స్తోత్రరూపమగు చివరిపద్యమున సంబోధనలన్నియు "సరసిజ భవలోలా" వెం. రీతిగ తత్సమములయినను "పాహి మాం" అని సంస్కృతము కాదు కర్మ, క్రియలు సంస్కృతమున నుండవలసినచో పయి సంబుద్ధులను మార్చవలెను, లేదా క్రియను, కర్మను తెనుగున కూర్చవలెను.

కర్త కొన్నియెడల నిందు పాదాంతముల కీల ద్విత్వములను, విసంధులను కూర్చియు తిరిగి దిద్దినాడు. 'జారతతి మూలమునన్, అనయము' (ప. ౧౨౧.) అను చోటమాత్రము దిద్దక విడిచినారు. పయియంశములను బట్టి గ్రంథముతత్త్వము తేటపడుచున్నది.

౨. గు రు ద క్షి ణ

సత్యప్రాశస్త్యమును తెలుపు చిన్న కందపద్యకథ. ఇది ఆంధ్రపత్రిక ధాతృసంవత్సరాది సంచికలో ప్రకటింపబడినదే! అనువాదము కాకుండుటచే వెనుకటి దానికన్న నిందలికవిత కొంత మేలు.

బు. వేం. ర.

కావ్యాలంకారచూడామణి

సైజు ౧/౮ డెమ్మి, పుటలు ౧౨౬, వెల ౧ రూపాయ. రచయిత : విన్నకోట పెద్దనమహాకవి. ప్రకాశకులు : వేదము వెంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్; ౪. మల్లికేశ్వర వీథి; జి. టి. మద్రాసు.

ఇది తొమ్మిది ఉల్లాసములు గల అలంకార సూత్రములు. దీనిని బ్రహ్మశ్రీ మహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ వేదం వేంకటరాయశాస్త్రులవారు సంస్కరించి వారి జీవితకాలమునందే మూడుసారులు ముద్రింపించినారు. మదరాసు యూనివర్సిటీవారు విద్వాన్ పరీక్షకు పఠనీయ గ్రంథముగా నంగీకరించినారు. ఇది నాలుగవ ముద్రణము.

గ్రంథ స్వీకారము

శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు

ప్రథమసంపుటము

(అ-నుండి [illegible]) [illegible] జయంతి రామయ్య పంతులు, [illegible] గారిచే రచింపబడి కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు వారిచే ప్రకటింపబడినది. [illegible] క్యాలికోబయిండు. [illegible] వెల రు- [illegible] లు. కాకి[illegible] ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులో దొరకును.

శ్రీ వెంకట రమణ [illegible]

సైజు ౧/౮ డెమ్మి [illegible] రచయిత: పలు[illegible] వెంకట[illegible]య్య, [illegible]

[illegible]

సైజు ౧/౮ డెమ్మి, [illegible] రచయిత: కంచర్ల వెంకట హనుమా[illegible], [illegible] కొండ తాలూకా.

ఆంధ్రదేశము [illegible]

సైజు ౧/౮ డెమ్మి [illegible] ౧-౧-౦ రచయిత:, ప్రకాశకులు [illegible] తెనుగుపండితుడు, మునిసిపల్ [illegible]

[illegible]

సైజు ౧/౮ [illegible] ౧ అణా. రచయిత: [illegible] కొవ్వూరు తాలూకా [illegible]

[illegible]

సైజు ౧/౮ డెమ్మి [illegible] రెండుబిందెల [illegible]

జపహారవాలు [illegible]

[illegible] ప్రకాశకులు: [illegible] పుస్తక ప్రెస్, [illegible]

[illegible]

సైజు ౧/౮ డెమ్మి, [illegible] ౧-౦ రచయిత : [illegible] ప్రకాశకులు : వేదము వెంకటరాయశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్; ౪, మల్లికేశ్వర గుడివెంబడి, లింగిశెట్టి వీథి, జి. టి. మద్రాసు.

సాభిప్రాయ విశేషములు

విశ్వవ్యాప్తమైన మహాపరివర్తనయుగము నందు విశేషములును, అభిప్రాయములును వక్తలకును, వ్యాఖ్యాతలకును, లేఖకులకును తండోపతండములు. ప్రపంచవ్యాప్తములైన మహాసభలు, పత్రికలు పండిత పామరులకు ఖండన మండనములను సులభము చేసినవి. ప్రపంచవ్యాప్తములైన రాజకీయార్థిక సాంఘిక మత పరివర్తనములు ప్రజ్ఞావాదముల కపూర్వావకాశములను సమకూర్చినవి. ధన ధర్మములకు, బలధర్మములకు, బల విజ్ఞానముల కును అపూర్వమైన సంరంభము ప్రవర్ధమానం బగుచున్నది. బలవంతులు పూర్వము వలెను వర్తమానకాలమునందును బలహీనులను పీడించి సుఖసంపదల ననుభవించు - పరిపాటిగ నున్నది. కడుపునిండిన రాజ్యములు, జాతులు ధర్మారాధనమును వదలి తంత్రారాధనము ను జేయుచు కాలయాపనమును జేయుచున్నవి. చిన్నరాజ్యములు, దుర్బల రాజ్యములు, పారతంత్ర్యరాజ్యములు ప్రబల రాజ్యములకు బలియగుచున్నవి; మహాదుఃఖ వేదన ననుభవించుచున్నవి. ప్రజాస్వామ్యము, ప్రజాస్వాతంత్ర్యము క్రియలందే గాకను, సిద్ధాంతములందును వెనుకకు నడుచుచున్నది.

గతించిన ౧౩ ఏండ్లయందును మానవ స్వాతంత్ర్యధర్మము పురోగమనమునకు బదులు క్షీణించినదనియె చెప్పవలయును. సకల రాజ్యములును ఆయుధధారణము నపూర్వముగను నభివృద్ధిచేయుచు రుద్రునకు ప్రళయ తాండవమున కాయుధములను సమకూర్చుచున్నవి. కడుపునిండిన గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాన్సులు పసలేకను భయ సంశయములకు లోనై, స్వీయగౌరవప్రతిష్ఠలకును, ప్రపంచ శాంతికిని హానిని గలుగజేయుచున్నవి. ప్రపంచమునం దంతటను చిరకాల సంవృతములైన ప్రజాస్వామ్య స్వాతంత్ర్య ధర్మములు శిథిలము లగుచుండ నాయుధ బలములు విజృంభణము నొందుచున్నవి. జాతీయారాధనమె కాకను కులారాధనమును ప్రబలుచున్నది. జపాను, జర్మని, ఇటలి ప్రయోగించుచున్న బలదౌర్జన్యములు వర్తమాన రాజనీతికి ప్రమాణములైనవి.

* * *

బ్రిటీషు రాజనీతి

ఒకకాలమునందు ప్రపంచవ్యవహారము లందు సింహగర్జనమునుచేసి నాయకత్వమును బూనిన గ్రేటుబ్రిటను వర్తమాన కాలము నందు మేకపోతు గాంభీర్యమును బూనినది. ఈడెనుగారి ప్రసంగప్రవర్తనము లీవిషయమును విశదము చేయుచున్నవి. అబిసీనియా పరిత్యాగము; ఇటలీసంధి, స్పెయినుపట్ల

నవలంబించుచున్న రాజనీతి బ్రిటీషు ప్రభుత్వ దౌర్బల్యత్వమును వెల్లడి చేయుచున్నవి. అబిసీనియాను భక్షించిన ముసోలినీ, గ్రేటుబ్రిటనును వంచించుట యసంభవము. మెడిటరేనియనుసంధి స్పెయినునందిటలీకి స్వేచ్ఛాచరణమునకవకాశము నొసంగినదేమొ దేవునకెఱుక. స్పెయినునందు జరుగుచున్న దారుణసంగ్రామము, సంగ్రామ [illegible] చమునం దాస్యముగనున్న సంగ్రామ ప్రళయమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. స్పెయినునందు వ్యాపించియున్న ప్రజాస్వామ్యమును, మూరుసైనికులు నుపయోగించి ధ్వంసము చేయుచున్నది. ఈమ సుందోపసుందోపాఖ్యానమును స్మరింపజేయుచున్నది. ఇటలీ, జర్మనీ స్వచ్ఛందసైనికులు మూరులకు స్పెయినుప్రజలనునాశనముచేయుటకుసహాయముచేయును. యూరపురాజ్యముల పతితస్థితిని విశదముచేయుచున్నది. యూరపు రాజ్యములకు కర్మానుభవమచిరకాలముననే సంప్రాప్తము గానున్నది. ఈసందిగ్ధస్థితియందు సోవియటు రుష్యాప్రవర్తనము ప్రశంసనీయముగ నున్నది. మానవస్వాతంత్ర్యరక్షణవిధానములు భావికాలమునందు రుష్యామీద నాధారపడియున్న విధమును, స్పెయినుప్రభుత్వరక్షణవిషయమై రుష్యా యవలంబించుచున్న ధర్మమార్గము నిదర్శనముగ నున్నది. ప్రజాస్వాతంత్ర్య ప్రియములైన గ్రేటుబ్రిటను ఫ్రాన్సుదేశములు రుష్యాతో చేరి స్పెయినురక్షణమును, ప్రజాస్వాతంత్ర్యరక్షణమును, శాంతిరక్షణమును చేయుట న్యాయము. బ్రిటిషురాజనీతిజ్ఞులకు భేదోపాయమునందున్న విశ్వాసమిట్టి సాహసకార్యములకు [illegible] మని తెలిసినవిషయము. [illegible] వైవాహీన మునందున్న [illegible] [illegible] [illegible] సకలవిధములను [illegible] నున్నది.

* * *

భారతీయ స్వాతంత్ర్యము

[illegible] దారాధీన [illegible] భారతవర్ష మాతృసంరక్షణమునకును, శాంతిరక్షణమునకు నవలంబ [illegible] ప్రయోజనములకును నిరుపయోగము. స్వయంశాసనమె సరితరణమునకు సాధనము. భారతీయ స్వాతంత్ర్యసమస్య ప్రపంచసమస్య కాని కేవలము భరతఖండసమస్య కాదు. ౩౫ కోట్ల ప్రజలు పరాధీనస్థితియందు క్షీణించుచున్నపుడు ప్రపంచమునందు మానవస్వాతంత్ర్య ధర్మాభ్యుదయము దుర్లభము. పండిత జవహరిలాలు నెహ్రూగారు లక్నో కాంగ్రెసునందును, ఫైజుపూరు కాంగ్రెసునందును భారతస్వాతంత్ర్య ఘోషను దిగంతములందును వ్యాపింపజేసి ప్రజావిశ్వాసగౌరవములకు పాత్రులైరి.

జవహరిలాలు నెహ్రూగారు మధ్యవయస్సునందే మూడవసారి కాంగ్రెసుమహాసభకధ్యక్షపదవి నలంకరించుట ప్రజాహృదయము నావరించిన స్వాతంత్ర్యాభిలాషకును ప్రజానాయకులకు నెహ్రూగారి నాయకత్వమునందు గల విశ్వాసమునకును నిదర్శనములు. నెహ్రూగారు నిరంతరము సంబోధించునటులు భారతీయులకు స్వాతంత్ర్యసంపాదనము ప్రాణోత్కృష్టమైన ప్రథమ కర్తవ్యము. సాంఘికార్థికాదిసమస్యలన్నియును స్వాతంత్ర్యము మీద నాధారపడియున్నవి. భారతస్వాతంత్ర్యసమస్య మానవధర్మసమస్య, అంతర్జాతీయసమస్య, ప్రపంచకల్యాణసమస్య. కాంగ్రెసు ఆదేశానుసారముగను భారతీయు లందరును సాంఘిక మత దశాభేదములను విసర్జించి స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై దీక్షనుబూనుట వివేకము, ధర్మము. స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన సాధనము సహాయనిరాకరణమైనను, శాసనసభాప్రవేశమైనను, ప్రతిష్టంభనమైనను, మంత్రిపదస్వీకారనిరాకరణమైనను శిరసావహించి యాచరించుటయె ప్రజానాయకులకు కర్తవ్యము. నెహ్రూగారీవిషయమును వేయినోళ్ల నుపన్యాసవేదికలనుండి చాటుచున్నారు. ప్రజానాయకులు సందియములను విడిచి కాంగ్రెసు ఆదేశమును పాలించి కృతార్థు లగుదురుగాత!

* * *

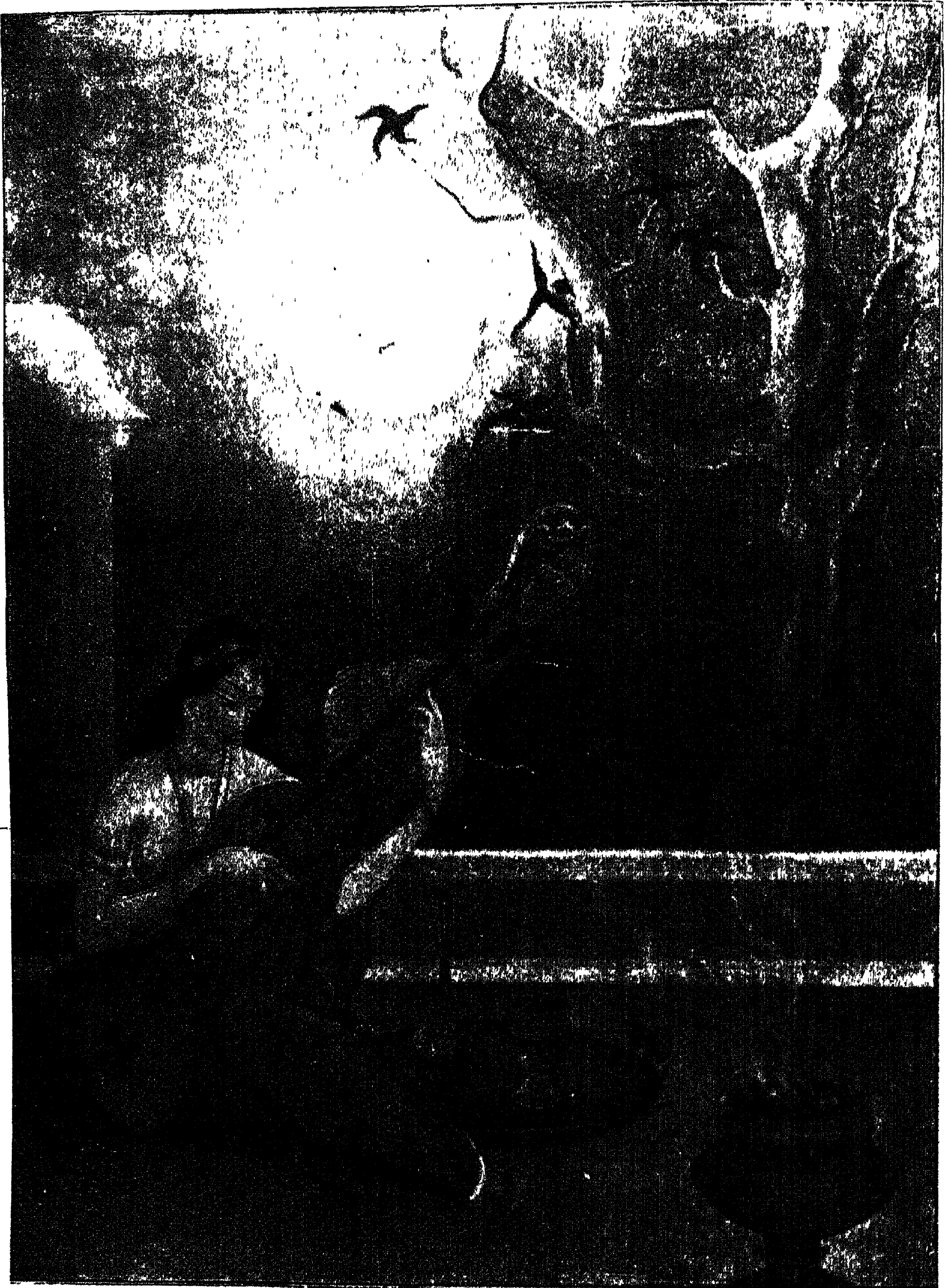
ఎన్నికలు - ఆంధ్రులకర్తవ్యము

కాంగ్రెసు ఆదేశానుసారముగను పార్లమెంటరీబోర్డు శాసనసభల కభ్యర్థులను నిర్ణయించినది. ఒకస్థానమునకు కనేకు లభ్యర్థులుగ నిలిచినపుడును, తగిన అభ్యర్థులు లేనపుడును సముచితనిర్ణయము సులభముగాకను లోపములు కలుగుట సహజము. అభ్యర్థు [illegible] వుటయును, సామాన్యుల కవ [illegible] గలుగుటయును సంభవించియుండును. అయినను సర్దారుపటేలుగారు తెలిపినటులు బోర్డునిర్ణయములను ప్రజానాయకులు శిరసావహించి, కాంగ్రెసువిజయమునకు పాటుపడుట పుణ్యము, పురుషార్థము. శాసనసభాభ్యర్థిత్వమును త్యాగమునకు ప్రతిఫలముగను తలంచుట యనుచితము. అన్నిమండలములందును నసంతృప్తిచెందిన యభ్యర్థు లుండుట సహజము. మండలములోని ప్రజానాయకులు వ్యక్తులమాటను మరచి కాంగ్రెసువిజయమునే పరమార్థముగను గ్రహించి కాంగ్రెసు విజయమునకు పాటుపడి మాతృదేశాశీర్వాదములకు పాత్రు లగుదురుగాత! దేశభక్త వెంకటప్పయ్యాపంతులుగారు ప్రజామిత్రుల ప్రార్థనల నాలకించి వారి కిష్టము లేకున్నను గుంటూరు తెనాలిపట్టణముల కభ్యర్థిగ నిలుచుట కంగీకరించి గుంటూరుమండలప్రతిష్ఠను,

కాంగ్రెసు గౌరవమును కాపాడుటకు చూపిన త్యాగము వారి నిష్కల్మషదేశభక్తి కను రూపముగ నున్నది. ప్రజానాయకులందరును స్వాతంత్ర్యవిజయమునకు మూలాధారమైన కాంగ్రెసువిజయమునకు ఎన్నికలందు పాటుపడి మాతృదేశారాధనమును చేయుట సమంజసము. భిన్నపక్షములవారును, సంఘములవారును, మతములవారును ఎన్నికలందు కాంగ్రెసు అభ్యర్థులకు ప్రతి[illegible]కులుగను నిలువకను కాంగ్రెసువిజయమునకు [illegible] మాతృదేశారాధనపరాయణులై కృతార్థు లగుదురుగాత!

Printed and Published by K. Nageswara Rao,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras. Editor: G. Subbaramayya.

విషయసూచిక

శర్వరి

సంపు. ౧౮   ధాత సంవత్సరము, మాఘమాసము (ఫిబ్రవరి ౧౯౩౭)   సంఖ్య ౨

రాయలనాటి తెలుగుసాహిత్యము

రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

కర్ణాటకసామ్రాజ్యచరిత్రయందు శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలము — ౧౬-వ శతాబ్ది పూర్వభాగము-తెలుగువారి దృష్టిలో సువర్ణాక్షరముల వ్రాసియుంచదగినది. స్వభాషామాత్రాభిమానమున సంకుచితదృష్టిగలవారికి కాకపోయినను సాహిత్యమునం దభిమానముగల ఆంధ్రేతరులకును అది యట్లు తోచుటలో సందేహములేదు.

తెలుగుసాహిత్యమే మొదటినుండియు రాజుల యాశ్రయమున పెరిగినది. ఉత్తమోత్తమ గ్రంథములు మొదలు అధమాధమ గ్రంథములవరకును చక్రవర్తులు, రాజులు, పాళెగాండ్రు, మంత్రులు, సేనాపతులు మొదలగువారి ప్రోత్సాహముతోను, ఔదార్యముతోను పుట్టినవి. స్వతంత్రముగను, స్వార్థముగను చేసిన రచనలు మిక్కిలి తక్కువ. ఇట్లగుటకు కారణ మిది:

దక్షిణదేశపు సుప్రసిద్ధ మతప్రవర్తకు లందరును ఆంధ్రులు కాకపోవుటచే అరవము, కన్నడము మొదలగు భాషలందు స్వతంత్రసాహిత్య మభివృద్ధిచెందుటకు మూలబలమైన మతావేశము తెలుగువారిలో శిథిలమైనది. దక్షిణదేశమున ప్రచారముననుండు మతము లన్నియు తెలుగుదేశమున నెలకొని యున్నను, అవి వానివాని మూలపురుషుల నుండి సాక్షాత్తుగా రాక, వారి శిష్యప్రశిష్య

పరంపరనుండి వచ్చినవగుటచే దుర్బలములై అద్దమునందు ప్రతిఫలించినయెండవలె నయినవి. ఇంక తెలుగువారి రచనకు మిగిలిన యుద్దేశములు రెండే: 'యశసే, అర్థకృతే.' పూర్వకాలమున ఈ యశస్సు, ఈ యర్థము రెండును రాజులకృపాకటాక్షమునకు స్వాధీనమయియుండెను. కాని యా కటాక్షవీక్షణము మనపైపు పడు నను నమ్మక మేమి? కావున రాజులకు గ్రంథములను స్వంతముగ రచించు పుణ్య మున్ననులేకున్నను మరియొకరిచే రచియించించి, వారికి బహుమానము చేయవలెననెడి ధర్మమే తెలుగువారి రాజకీయందు ముఖ్యముగ నెలకొనిపోయినది. సప్త సంతానములలో కావ్యము నొకటి యను శాస్త్రము రచించినవానికి, రచియించినవానికి సమానముగ నన్వయించినది. ఇందువలన 'కవినాచ విభు ర్విభునా చకవిః కవినావిభునాచ విభాతి సభా' అను సన్నివేశమును ఆనాటి తెలుగుదేశములం దెక్కడ కావలసినను చూడ వచ్చునుగానుండెను ఇప్పటికిని తెలుగుదేశపు రాజులందును, ప్రభువులందును ఈ సంప్రదాయముయొక్క పరిశేషమును మనముచూడ వచ్చును. మరియు నానాడు జనసామాన్యమున కాదర్శపురుషులు రాజులేయయియుండి నందున, నందరును యథాశక్తిగ వారివలెనే నడచుచుండినందున, మంత్రులు మొదలగు రాజోద్యోగులును, ధనవంతులగు నితరులును కవులను ప్రోత్సహించి, కావ్యరచన చేయించుచుండిరి. ఇందువలన తెలుగుసాహిత్యమున సేయు చేసుకొన్న వారి కందరికిని కవులు కావలె నను నాసయు, శక్తిగల ఉదారులెల్లరకును కవులను పోషించుధర్మమును సహజముగ పరిణమించినవి. ఇట్లు ఈ [illegible] వారియందుండు నంత - ఉండెంత - కవితకు - అనగా కావ్యరచనకు - వ్యాప్తి మరియేదేశమందయినను గలదా యనుశంక [illegible] గలుగుచున్నది. అది యట్లుండుగాక.

రాజుల ఆశ్రయమున [illegible] చిన ఆంధ్రసాహిత్యమునకు ఆంధ్రదేశమును పాలించిన రాజులందరును ప్రాయశః కానుక కప్పములను చెల్లించియున్నారు. వారి [illegible] టకులు [illegible] వచ్చును; [illegible] యుండి [illegible]; [illegible] వారయి యుండినన్నను; చివరికి [illegible] యుండవచ్చును! [illegible] తెలుగు సంప్రదాయము ననుసరించి, తెలుగు నేలనుండి కందాయము [illegible] తెలుగు [illegible] - కావ్యముల [illegible] నాటక సంప్రదాయము తప్పక కట్టినను. [illegible] మును అట్లు భద్రపరచుకొనియుండిరి! రాజమహేంద్రవరమున [illegible] సామ్రాజ్యము, వరంగల్లులో కాకతీయ సామ్రాజ్యము, అద్దంకి కొండవీడు మున్నగు [illegible] ములందుం డిన రెడ్డిరాజ్యము ఇవన్నియు [illegible] మొదట తెలుగుసాహిత్యాభివృద్ధికి పెద్ద పెద్ద పాటు [illegible] యుండినవి. [illegible] శతాబ్దమున [illegible] సం[illegible] యు [illegible] ముగనో, [illegible] ప్రాయముగనో ఉండి,

విజయనగరమున కర్ణాటకసామ్రాజమునక్పు పునాదివేసిన అల్పకాలమునందే తెలుగుకవులకు అక్కడ గౌరవ, ప్రోత్సాహములు దొరకనారంభించెను. ప్రాచీనాంధ్రకవులలో నుద్దాముడయిన నాచనసోమనకు ౧౩౭౫ సంవత్సర ప్రాంతమున వీరబుక్కరాయలనుండి యగ్రహారము లభించెను. మొదలుమొదలు కర్ణాటకసామ్రాజ్యముయొక్కయునికి దృఢముగను, విస్తారముగను ఉండనికాలమున తెలుగుల కంతఉదారముగ ప్రోత్సాహము దొరకనట్లు తోచుచున్నది. ఏలన, సోమనకు కొంచె మిటీవలివాడగు బమ్మెర పోతన్న 'ఈ కర్ణాటకిరాటకీచకుల కమ్మ త్రిశుద్ధిగ నమ్మ భారతీ' యని యాగ్రహమున పలికినాడు. కాని వెంటనే-అనగా ౧౫-వ శతాబ్దమున - శ్రీనాథునికి కవిసార్వభౌమబిరుదము, ముత్యాలమంటపమునకూర్చొనబెట్టి కనకాభిషేకమును కర్ణాటక సామ్రాజ్యముననే లభించినవి. 'కర్ణాటకటక పద్మవనహేళి' అనియు, 'కర్ణాటక్షితినాథ మౌక్తికసభాగారాంతరాకల్పిత స్వర్ణస్నాన జగత్ప్రసిద్ధ కవిరాట్' అనియు నతడే తన్ను పొగడుకొనియున్నాడు. ఇట్లుపక్రమమైన యాంధ్రకవికావ్య ప్రోత్సాహము క్రమముగ కర్ణాటసామ్రాజ్యమునేలిన రాజులందరకును సంప్రయముగ పరిణమించిపోయినది.

కృష్ణదేవరాయలకాలమున సామ్రాజ్యవ్యాప్తి యెట్లో అట్లే పైసంప్రదాయమును పరమావధిని తాకినది. ఇతరభాషాకవులకును గౌరవ, బహుమానములు యథాయోగ్యముగ నడచియున్నను, తెలుగుకవులకు రాయలకాలమున నవి దొరకినంత మరియెవరికాలమునను దొరకలేదని ధారాళముగ చెప్పవచ్చును. పితృపైతామహమైన ఆ పద్ధతిని ఇంకింత విస్తరింపజేయుటకు కావలసిన జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్యములు ఆతనియందు నిండియుండినవి. సంస్కృతాంధ్రభాషలయందు దృఢమైనపాండిత్య మాతని కుండెను. సంస్కృతమున మదాలసాచరిత్ర మున్నగు కొన్నిగ్రంథముల నాతడు వ్రాసినాడట. తెలుగున నాముక్తమాల్యద, లేకవిష్ణుచిత్తీయము అను అతిప్రౌఢకావ్యమును రచించియున్నాడు. *

ఆంధ్రపంచకావ్యములని ప్రసిద్ధములైన గ్రంథములలో నిది యొకటి. పైగా వానిలో నుత్తమమనియు నా మతము. ఇంక శక్తిబలైశ్వర్యములమాట చెప్పబనిలేదు. దక్షిణదేశమున నంతదొడ్డసామ్రాజ్యమును నిర్మించి, నిర్వహించినవారు వేరొకరెవరును లేరని చరిత్రకోవిదులందరును ఘంటాఘోషముగా చాటియున్నారు. జైత్రయాత్ర వెడలినప్పుడును రాయలు జతలో తనయాస్థానకవులను సైతము పిలుచుకొని పోవుచుండెనట. వారిలో

* దీని నతడే వ్రాసెనా, లేక ఆస్థానకవి యగు పెద్దన్న వ్రాసెనా యను విషయమున సంశయాత్ము లగు చరిత్రకారులకు జగడ ముండనేయున్నది. గ్రంథమందంతట రాయలు రచించినట్లే యుండుటవలన సద్యః మనపని కింత చాలును.

నగ్రగణ్యుడగు పెద్దన్నయందు రాయలు చూపుచుండెనని నాడుకయందుంచు భక్తి గౌరవములు 'నిజమా' యని శంకించవలసి నంత యసాధారణములైనవి ఏనుగుమీద నెక్కి వీథిలో నవారివెడలునపుడు పెద్దన్న యెదురైనచో, రాయలే దిగి చేతియూనరా యిచ్చి యాతని నేనుగుమీది కెక్కించు కొనుచుండెనట. నిండుసభలో తానాతనికి బహుమానముగ నిచ్చిన గండపెండేరమును తానే లేచివచ్చి యాతనికాలికి తొడిగినాడట! తనకంకితముగ నాకవి రచించిన మనుచరిత్రను స్వీకరించి, రాజధానియందు దతనికి పల్లకిలో మెరవణి చేయునప్పుడు పల్లకిదండిని మొదట తానే యెత్తిపట్టెనట!! అడిగినచోట అగ్రహారముల నిచ్చెనట! వానిలో నొక దాని నాకవియే మరల తనగురువునకు దానమిచ్చి నాడు! 'ఇటువంటి ప్రభువును పోగొట్టుకొని చావక జీవచ్ఛవముగ నేనింకను బ్రతికి యున్నానే' యని దీనముగ నాకవి యేడ్చి చెప్పిన 'శ్లోకమయిన శోక' మొకటిగలదు.

కృష్ణదేవరాయల కాలమున తెలుగు కవుల కింత యున్నతపదవి దొరకుటకు మరి యొక ప్రబలకారణ మున్నది. 'దేశభాష లందు తెలుగులెస్స' యను ప్రాచీనపు నానుడి యందు దతనికి మిక్కిలినమ్మకము. కనుకనే యా వాక్యమును తన విష్ణుచిత్తీయమున నుదాహరించియున్నాడు. అన్నంతమాత్రమును చేత నిజముగ నన్నిభాషలకంటెను తెలుగు స్వతస్సిద్ధముగ శ్రేష్ఠమయినదని నేను చెప్ప రాలేదు. అది నాయభిప్రాయమునుగాదు. కొందరు తెలుగువారల్లు అనుకొనినవారు గలరు. అటువంటివారిలో కృష్ణదేవరాయలు గూడ నొకడుగా నుండెనని చెప్పవచ్చునే కాని విచారశీలురగు తెలుగువారుగాని, ఇతరులుగాని పై వాక్యమును ప్రమాణముగ స్వీకరింపజాలరు. తన భాషయే యుత్తమమైనదని నమ్మని మానవవ్యక్తిని నేనింకను చూడలేదు. అట్లు నమ్ముట సహజమును అగును. తనభాషయొక్క సూక్ష్మమైన అందచందములును, శక్తిరహస్యములును తనకు తెలియగలవేకాని యితరులకు తెలియవు. కాని రాయలకు తెలుగు తనభాష కానిన తాను చక్కగా నేర్చిన భాషయని నా భావము. అంతేకాని కృష్ణదేవరాయల మాతృభాష--ఇంటిలో మాటలాడుభాష తెలుగో, కన్నడమో నాకు తెలియదు. ఈ రెంటను కొత్తతుళుభాషను అతడింటిలో మాటలాడుచుండెనని చెప్పుటను నేను కాదని చెప్పుటస్లు లేదు. ఈవిషయము నాకు పట్టియులేదు. ఈ స్థానశల్యపరీక్షను చరిత్ర విమర్శకులకు విడచిపెట్టితిని. దాని నిర్ణయమువలన వారికే మేలు నను ప్రయోజనము కలుగునేని సంతోషము. సాహిత్యశాస్త్రము మొదలగు ప్రతిభా ప్రపంచమున నిటువంటి యవాంతరములకు ఎంత అవకాశ మివ్వకపోయిన నంత మంచిది. కృష్ణదేవరాయలకు అనేక దేశభాషలందు మాటలాడుపరిచయ ముండియుండవచ్చును. కాని వ్యాసంగమూలకమయిన పాండిత్యము

మాత్రము తెలుగునం దెక్కువగ సంపాదించి యుండెను. కనుకనే యింత యభిమానము. రాయల యాజ్ఞమేరకు గదగు భారతపరిశేష మును కన్నడమున రచించిన తిమ్మనయొక్క మూడుపాళ్లి రచనయంతయు తిక్కనసోమ యాజి తెలుగుభారతపు భాషాంతరీకరణమే యై యుండుటకును ఇదియే ముఖ్యకారణ ముగ నుండవచ్చును.

రాయల ఆ స్థానమున అష్టదిగ్గజములని ప్రసిద్ధులయి యెనిమిదిమంది తెలుగుకవు లుండి రనునది పరంపరగ వచ్చిన సుద్ది. (౧) పెద్దన్న, (౨) తిమ్మన్న, (౩) ధూర్జటి, (౪) రామభద్రకవి, (౫) మల్లన్న, (౬) తెనాలి రామకృష్ణుడు, (౭) సూరన, (౮) రామ రాజభూషణుడు అని వారిపేర్లు వీరు కాక తిరువేంగళనాథుడు, రుద్రయ్య, నృసింహ కవి, రాధామాధవుడు గు న్నగువారు, రాయ లతో సాక్షాత్సంబంధముగలిగినవారు, కొం దరు గలరు. పరంపరాగత సంబంధముగల వారుపలువురుండిరి. అష్టదిగ్గజములలో ౬,౭,౮ సంఖ్యలుగలవారు ముగ్గురును రాయలకాల మునకు కొంచె మిటీవలివారు-అనగా ౧౬ వ శతాబ్దపు చివరనుండినవారని కొంతమంది చరిత్రకారుల మతము.

వీ రందరును వ్రాసిన గ్రంథముల వివ రముల నిచ్చుట కిక్కడ స్థలములేదు. స్థూల ముగ నింత చెప్పవచ్చును.

అది స్పర్ధలకాలము; స్పర్ధలో జయము గాంచి యభిమానపడు కాలము. 'మేము బ్రాహ్మణులము, మేము రాజులము, కావున మాకు అగ్రతాంబూలము రావలయును. మేము కర్ణాటకులము, మేము తెలుగువా రము, కావున సభలో మొదటిపీఠము మాది' ఇత్యాదిగా కేవలము పశ్చాద్దృష్టితో జీవింప గోరు పెద్ద బడాయిలకాలముగాదు. స్వశక్తి లేనివారి నడి, చప్పుడు వినబడనికాలము; పురుషసింహులకాలము.

ఈ కాలధర్మములు కవికావ్యములం దెట్లు ప్రతిఫలింపకుండగలవు? సామాన్య ముగ రాజ్యము, మతము, శాస్త్రము, శిల్పము మొదలగు నెల్లవిషయములందును మనుష్యశక్తియొక్క పరాకాష్ఠను చూడ గోరు సమయమున, సన్నివేశమున కవులు మాత్రము ముద్దుగ, మృదువుగ, రసమయ ముగ, పూవులవలె, అక్కరవచ్చినప్పుడు ముడిచినను, అక్కరమాలినప్పుడు త్రోసి వేసినను సహించుకొని పేదలయి కేవలా ధ్యాత్మిక తృప్తితో కాలముగడపుట సాధ్య మా? కావున వారును పురుషసింహము లగుటకు ప్రయత్నించిరి.

అంతకుపూర్వ మయిదునూర్లసంవత్స రముల ఆంధ్రసాహిత్యముయొక్క జీవనమున సంస్కృతసాహిత్యమహిమతో స్వల్పస్వల్ప ముగ కనబడుచువచ్చిన చమత్కార ప్రధాన రచన రాయలకాలమున బాగుగా పెరిగి, పేరొంది తరువాతికవులకు మార్గదర్శక మాయెను. చిత్రకవిత, బంధకవిత, గర్భ కవిత, ఆశుకవిత యని నాల్గురకములుగా పద్య

రచన ప్రసిద్ధమాయెను. రాయల ఆస్థానమున ప్రధానకవియైన పెద్దన్న తనకే 'చతుర్విధ కవితామతల్లి' స్వాధీనమని చెప్పుకొనియున్నాడు. సంస్కృతాంధ్రములందు సమానముగ నాశుకవిత చెప్పగలిగినందుననే ముందుజెప్పిన గండపెండేరమును రాయలాతని కాలికి తొడిగినాడట. రాయల కంకితముచేసిన యాతని మనుచర్త్రలో నిటువంటి కుస్తీకవనపు ప్రసంగమే లేకపోయినను, దాని నభ్యాసముచేసియుండనిచో కవిపండిత సమాజమున నాతనికి మర్యాద దొరకియుండదని ధారాళముగ జెప్పవచ్చును. కఠిన సమస్యల నిచ్చుటయు, ఆకస్మికముగ జూచిన వస్తు సన్నివేశములను గురించి కవనము జెప్ప గోరుటయు, తృప్తికరముగ నట్లుచేసిన వారికి బాగుగా సమ్మానముచేయుటయు నప్పటి సామాన్య రాజసభాసంప్రదాయములుగ నుండెను. అందువలన కత్తిబట్టినశూరునకును, కలముబట్టిన ధీరునకును ఉత్సాహమున భేదముండలేదు. రసరంగములును, రణరంగములును నేకరీతిగ నుద్రేకదాయకములయియుండెను. అందుచే కవిశూరుల వీరాలాపములును, సింహనాదములును ప్రాయశః ఆ కాలపు ప్రతికావ్యమునందును వినరానారంభించినవి. ఒకకవి 'ఒకదినమున నొకవేయిపద్యములను విచిత్రవర్ణనలతో వ్రాయనేర్తు'నని గర్జించిన, మరియొకడు 'ఒకగడియలో నూరుపద్యముల రచింపగల'నని ఘోషించెను. 'నా కావ్యమందలి శృంగారవర్ణనను చదివినచో యతియు విటుడుకావలెను; అట్లే వైరాగ్యవర్ణనను పఠించినచో విటుడును యతికావలెను.' అని యింకొకని ప్రతిజ్ఞ. మరియొకడు ఆసేతుహిమాచలమను సంకుచితమైన ప్రాచీప్రపంచపు జతకు ఉదయాస్తాద్రులను జేర్చి కొంచెము విస్తారము చేసి "వీనినడుమనుండు భూమిలో తెలుగున నావలె కావ్యము వ్రాయువా రెవరు" అని డంగోరా కొట్టినాడు.

ఇట్లు కవిప్రపంచము స్పర్థామయమై, గెలిచినవారికి విపుళమైన మర్యాద గౌరవములు లభించుచుండెను గనుకనే పలువురు సామ్రాద్రకవులును 'రంగము'నకు వచ్చుట కవకాశములుకలిగి, అనేక సంఘర్షములందు జయశీలురగు ననుకూలములును గలిగెను. * వారిలో నెల్లరత్నప్రాయుడగు రామరాజభూషణకవి (అళియరామరాయలపోషణ యందుండినందున నీ బిరుదు. ఆతని నిజమైనపేరు భట్టుమూర్తి; భట్రాజుజాతివాడు) కృష్ణదేవరాయల యాస్థానములోని అష్టదిగ్గజములలో నొకడు. ఇంక స్పర్ధాళు

* ఈ బ్రాహ్మణాబ్రాహ్మణస్పర్థ యిప్పటివలెనే అప్పుడును తీవ్రముగనే యుండినదనుటకు అప్పటి రాజకీయ జీవనమునుండి యనేక దృష్టాంతములను జూపవచ్చును. కృష్ణదేవరాయలకు బ్రాహ్మణులయందుగల, రామరాజ తిరుమలరాజులకు బ్రాహ్మణేతరులయందును అభిమానవిశేషము నుండిన ట్లూహింపవచ్చును. విజయనగర సామ్రాజ్య నాశనమునకు ఈ స్వయోరాగస్పర్థ, ఈ జాత్యభిమానమును ప్రధానకారణములయియుండవచ్చునుగూడ.

వయిన సాహసిక వీరకవి ఆకాలమందేకాదు, తెలుగుసాహిత్యముయొక్క చరిత్రయందే మరియొకడు లేడని చెప్పవచ్చును. ఆకాలపు సాహిత్యమందుమాత్రమే కాక సంగీతము నందును ఈతనిమహిమ ప్రబలమై యుండినట్లు తోచుచున్నది. ఈతనికి 'సంగీతకళారహస్య నిధి' యను బిరుదుగలదు. ఇప్పుడు దక్షిణ దేశమున ప్రచారముననుండు వీణకు స్థిరమైన మెట్లు వేయునేర్పాటు మొదలుపెట్టినవా డితడేయని వాడుక. ఈ కవి రాయలయాస్థా నకవులలో నిజముగ సమర్థులయిన పెద్దన్న, సూరకవి యను నిరువురను కావ్యగోష్ఠికి తగి నవారని- ధుర్యోధనుడు భీమార్జునుల నెన్ను కొన్నట్లు - నిర్ణయించుకొన్నట్లు తోచు చున్నది. పెద్దన వ్రాసిన ముఖ్య గ్రంథము మనుచరిత్ర. ఇది రసిక కావ్యము. చమత్కారమునకిందు ప్రవేశ ములేదు. దీనికి లభించిన గౌరవమునుగాంచి దీనికి ప్రతిగా వసుచరిత్రయను ప్రతిపద్య చమ త్కారమయమగు శ్లేషకావ్యమును వ్రాసి రామరాజభూషణుడు తిరుమల దేవరా యల కంకితముచేసి బహుళగౌరవమును పొందెను. ఇదియయినతర్వాత తెలుగున కావ్యములను వ్రాసినవారిలో దీనిమాదిరిగనే వ్రాయవలెనను నాస లేనివారు పలువురు లేరు. పిల్లవసుచరిత్రలను బిరుదు సంపాదించు కొని యెన్నియో గ్రంథములు తృప్తిగాంచి నవి. ఆంధ్రమహాకావ్యపంచకమున దీనికి స్థిరమైనప్రతిష్ఠ లభించినది. అట్లే సూరకవి వ్రాసిన రెండుముఖ్యగ్రంథములలో నొక్కటగు కళాపూర్ణోదయము [illegible] విచిత్రమై యనుస్యూతములయిన కథాసంద ర్భములతోను, వివిధ దేవ మనుష్య పాత్రల తోను కూడి తెలుగుసాహిత్యమున నదివ రకు, ఆతర్వాతను లేని నూతనరచన. రెండ వదగు రాఘవపాండవీయము కూడ నూత నమే. కాని దానిదారి వేరు. ఇది ద్వ్యర్థికా వ్యము. ఒకటేకావ్యమున శ్లేషమహిమవలన రెండుకథలనుకూర్చి జోడించు పని. సూరన రామాయణ భారతకథలు రెండిటిని దీనిలో కూర్చినాడు. ఈ రెంటిలో మూర్తికవి మొదటిరచన అంతగణనకు రాలేదు. రెండవ దానిని మించి తన కలముపోటును జూపవలె నని రామాయణ భారతములవలెగాక పర స్పర భిన్నములగు కథలు రెండు జోడించి హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానము రచించెను. తరువాత ననేకు లీదారియందే 2, 3, 4 కథలనుగూర్చి క్లిష్టకావ్యములను వ్రాసిరి.

ఇట్లున్నంత నాకాలపుకావ్యములన్నియు వట్టి జగడదారుల రగడలుగ నుండినవని యెంచరాదు. కాలము పౌరుషప్రధానముగ నుండినందున కావ్యములందును పౌరుషమ హిమ తలసూపెనేకాని దీనికి దానిని శుష్క ము చేయుటకు సాధ్యముకాలేదు. తెలుగులది సహజముగ భావోద్రేకముగల జాతి. ఐహికప్రీతి వారికి హెచ్చు. ఇవిరెంటిని అణచి శుష్కింపజేయు మతావేశము దుర్బలముగ నుండినందున వా రెన్నడును మానుష్యము

యొక్క హద్దుమేరలను పూర్తిగ దాటిన వారుకారు. ఐహిక జీవనపు లోతుపాతులను బాగుగచూచివిడువవలయుననుదృష్టి వారికి గలదు. అందలి స్థూలసూక్ష్మభావములను తీవ్రముగ గమనించు హృదయమును, దాని లోపముల నరకంటితోఁజూచు నుదాసీనతయును వారికి సహజములయియున్నవి. ఆ కాలపు జనులలో నివి మరింతతీవ్రముగ నుండినవని నిస్సందేహముగ జెప్పవచ్చును. అది విజయ శీలుర, విజయమత్తుల కాలము. స్వాతంత్ర్య మును పోగొట్టుకొని, స్వాభిమానమును వదలి, స్వానుభవమును బడయక మూఢవ వారి ముఖప్రీతికొరకు నడచి, పలికి, దుడిచి యుండు నిప్పటివంటి నిశ్చేతనకాలముకాదు. తమ ఒప్పుతప్పులకు తామే జవాబ్దారీగానుం డినకాలము. వలసినచో ప్రభువునాజ్ఞనైనను తిరస్కరించి అవిధేయు లగుటకు జంకని కాలము. ఏదో సందర్భమున తన్నింత గౌర వించిన రాయలు పెద్దన్నను కావ్యము వ్రాయవలసినదిగా కోరిరట. దానికి ప్రత్యు త్తరముగ నొకపద్యము. ఏమని—

"నిరుపహతిస్థలము, రమణీప్రియదూతిక తెచ్చియిచ్చు కప్పురవిడెము, ఆత్మకింపయిన భోజనము, ఉయ్యాలమంచము, ఒప్పుతప్పుల నరయజాలు రసజ్ఞులు, ఊహలను తెలియ గల వ్రాయసకాండ్రు-పాఠకులు—ఈసామగ్రి యంతయులేనిదే ఊరక 'కావ్యము ను రచింపు మనిన సాధ్యమా ?"

ఇది యవిధేయుని మాటయేకాని నిజ ముగ కవి కివన్నియు నగత్యమైనపక్షమున ప్రపంచమునందొక కావ్యముగూడ జన్మమెత్తు సంభవ ముండియుండదు. ఆ కాలమునం దింతటి సుఖలోలతను, అవిధేయతను గ న బ ర చు ధైర్యము ప్రజలకును, దానినుదాసీనదృష్టితో జూచు నుదారత ప్రభువులకును గల సంస్కృతిసన్నివేశము లుండినవని చెప్పుటకు పై విషయ ముదాహరించితిని.

ఇటువంటి సమయమున పుట్టిన కావ్య ములు నిస్సారములుగ, నీరసములుగ నుండ సాధ్యములేదు. జీవనము నిండరి పొంగులు వారుచున్న సమయమున కేవలనిర్జీవరచన యెట్లు తలచూపనోపును ? ఆ దాస్యసామ్రాజ్య మంతర్ధానమై, సన్నసన్న పాళె ములుగా దేశము చీలి, పరదేశీయుల వాడి విద్యుచ్ఛక్తివలె నరమునరములకును వ్యా పించి వేధించుచున్నందున పదునేడవ శతాబ్ద మునుండి యిటీవల నిప్పటివరకు వచ్చిన తెలుగుసాహిత్యము, కేవలము సంప్రదాయ మను గడ్డిపోచను పట్టుకొని స్వరూపమును, స్వధర్మమును మరచి, మునుగక తేలక జీవచ్ఛవముగనున్నదే కాని రాయలనాటి వాఙ్మయమువలె లేదు.

సర్వాంగసుందరమైన సాహిత్యమును దృష్టియందిడికొని చూచువారికి రాయల నాటి రచనయందు కొన్ని లోటుపాట్లు కను పించవచ్చును. అందు లో ప్రసాహిత్యమైన వస్తువులేదు. ప్రధానకథ ఉపకథలకు తోక

వలె నుండుటయే సామాన్యధర్మము. కథయందు వైవిధ్యముగాని, వైచిత్ర్యముగాని చిక్కుట అపురూపము; అనావశ్యకముగ పెంచిన అవాంతరవర్ణనలు హెచ్చు; పాత్రలయొక్కయు, రసభావములయొక్కయు స్వరూపములకు సహజమైన మితిని దెలిసికొని వ్రాయుట విరళము; ఆకస్మికమైన సంకోచ, విస్తరములకు మితిలేదు. మాటల ఆనురూప్యము, సందర్భశుద్ధి, గంభీరమైన వ్యంజనాప్రధానమైన రచన ఇత్యాదు లపూర్వము. వివేచనాపూర్ణమైన సాహిత్య మా కాలమున తక్కువయని ఒక్కమాటలో చెప్పవచ్చును. ఈ దోషము లన్నియు ౮, ౯ శతాబ్దముల కిటీవలి సంస్కృతసాహిత్యమునందే నిండియున్నందున, దానినీడలో బెరుగుచు వచ్చిన తెలుగుసాహిత్యమునందు మొదటినుండియు జన్మసిద్ధముగ వచ్చియున్నను కృష్ణదేవరాయలకాలమున మిక్కిలి స్పష్టముగ గోచరించినవి.

ఇట్లున్నను నా కాలపు మనుష్యజీవనమందు నెలకొనియున్న ఆశ, అభిమానము, ఆగ్రహము, వివేకము, అవివేకము, రుచి, అసహ్యము మున్నగునవి అనేకవిధములుగ ఆనాటి కావ్యములందు ప్రకాశముగ బ్రతిఫలించియున్నందున ఆసాహిత్యము అనేకరీతుల తేజస్విగనున్నది. దానిని చదువునప్పుడు అక్కడి కథా-పాత్ర-సన్నివేశములు ఏస్వర్గమునకో పాతాళమునకో సంబంధించియున్నను మానుష్యముయొక్క మేరను పూర్తిగ విడువకయున్నందున, ఇది మన ప్రపంచమే యను నభిమానము మనకు ఎప్పటికిని చెదరక నిలిచియున్నది. రాయల ఆముక్తమాల్యద, పెద్దన్న మనుచరిత్ర, తిమ్మన్న పారిజాతాపహరణము, సూరన కళాపూర్ణోదయము, తిరువేంగళనాథుని పరమయోగి విలాసము, తెనాలి రామకృష్ణుని పాండురంగ మాహాత్మ్యము మొదలగు గ్రంథములన్నియు సాక్షాత్తుగనో, పరంపరగనో ఆనాటి జన జీవనముయొక్క స్థూలసూక్ష్మరూపములను చిరస్థాయిగ జేసినవి. వీనిని చదువకపోయిన, చరిత్రగ్రంథముల నెంతచదివినను ఆనాటి సమాజస్వరూపమును ఇంచుకైనను గ్రహింప సాధ్యములేదని ధారాళముగ జెప్పవచ్చును.

[‘జయకర్ణాటక’ విజయనగరాంకమునుండి యనువాదము]

స్మృతి

పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి

నిన్న నవ్యయౌవని, రమణీయమూర్తి; - నేడు పిడికెడుబూడిద !; నిన్న నిండు
చంద్రికలుసోక విరిదోట సంచరించు - నేడు నడుకాట చితిలోన నిలిచిమండు !
అంతలో పండువెన్నెల లంతలోనె - కటికచీకటి మసిబూయు కారుమొయిలు !
శ్రావణనిశీథ సమయంబు చందమిదె - నెపుడును వసంతమనుకొన్న యీజగంబు!
మృత్యుదేవతకోరల మెఱుగులేమొ ? - మేము వెన్నెలలనుకొను మింటికళలు —
చిఱుతకంకాళమాలిక లఱుతఁదాల్చు-టదియు నొక యందమేమొ? లోకాగ్నిపతికి—

రేకులురాల్చి నిల్చిన శిరీషలతాంతసువృంతమట్లు నీ
యాకృతి భూమిపై శిథిలమయ్యెను; నగ్నినిపోవు భావనా
లోకపు జిల్గుతారకలలో సుధ లూరెడుచంద్రబింబమై
నీ కమనీయరూపము ఘనీభవమందిన కాంతి సీమకున్.

లలితములైన పూవులు వెలార్చిన జీవన సూర్యమండలో
జ్జ్వలరమణీయ దివ్యదివసంబులు గ్రుంకె; నెడారిగ్రుడ్డి వె
న్నెలబయలన్ బికారికరణిన్ దిరుగాడును నేడు, నిట్టి ము
క్కలయిన నీ సురూప చషకంబున నొల్కిన తేనె లానగాన్.

మధురచైతన్య మధుమయమైనవ్యక్తి ! - పూర్ణముక్తాగుళుచ్ఛ సంఫుల్లసూక్తి !
అపుడె వికసించె; నంతలో నస్థిగ్రుంకె - తేనెగొనరాక ముత్యముల్ దీయరాక !
ఏవినూతన సృష్టికై యీమనోజ్ఞ - యౌవనాకారరమ, బలియయ్యె నిపుడు ?
అగ్గిరాకాసి నాలుకలాడినట్టి - చితిపయి గులాబులే వికసింపకున్నె ?
నిత్యయౌవనవై నీవు నింగినడుమ - దేజరిలుచుండు కార్తిక దీపమట్లు
నిండుచలినీట మంచులో నిలిచి; నిన్ను - గాంచి జపియింతు నొకకల్యాణకన్నె వోలె.—

‘కవిసంశయవిచ్ఛేదము’

విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లు

ఈ గ్రంథము రచించినవాఁ డడిదము సూరన్న. ఈతఁడు పదునెనిమిదవశతాబ్దాంతమునఁ జేరెన్నికగన్న యాంధ్రకవి. సర్వలక్షణసారసంగ్రహకర్తయైన కూచిమంచి తిమ్మకవియు, నీయనయు నించుమించుగ నొకకాలమునకుఁ జెందినవారు. తిమ్మకవి ౧౭౫౭ వఱకును జీవించియున్నట్లును, సూరన ౧౭౮౦ వఱకును జీవించియున్నట్లును గనఁబడుచున్నది. ఇట్లు సమకాలికులైన వీ రిరువురును లక్షణగ్రంథములను వ్రాసిరి. వీ రిరువు రొసంగిన లక్షణములలోఁ గొంత సాదృశ్యముగూడ గోచరించుచున్నది.

‘ప్రవాహినీ దేశ్యా’ యనుటనుబట్టి ప్రవాహరూపమున నిత్యము మార్పులను జెందుచు జీవవంతమైయుండు భాషకు లక్షణముచెప్పుట తేలికకాదు. కావుననే ‘భాషేయ మమితా తత్ర దేశ్యా చిత్రస్వభావయు’ కన్ని యథర్వణుఁడు చెప్పియున్నాఁడు. నన్నయగారి మొదలు నేఁటివఱకును దెలుఁగునకుఁ బుట్టిన వ్యాకృతులు పూర్ణములైనవి కావని విమర్శకులు చెప్పుచున్నారు. అనుశాసితములుగాని ప్రయోగములును, నొకడలును నెన్నో యింకను భాషయందు మిగిలిపోయియున్నవి. ఇది మది నెంచియేకాఁబోలు సూరన తిమ్మనలు కొన్ని విశేషప్రయోగములనుమాత్రము చూపించి విడిచిరి. లేదా, వీరు తమ వ్యాకృతులను నన్నయాదుల వ్యాకరణముల కనుబంధములుగా నుండునట్లు రచించియుండవచ్చును. కాని వీరి రెండుకృతులును నన్నయాథర్వణుల వ్యాకృతుల కనుబంధములుగాఁ దోఁచుట లేదు.

ఆంధ్రవ్యాకరణములు విస్పష్టములైన రెండు సంప్రదాయములకుఁ జెందియున్నవి. ఒకటి నన్నయగారి సంప్రదాయము. నన్నయగారి చింతామణి కథర్వణుని కారిక లనుబంధములైనవి. అప్పకవి దానికిఁ దెలుఁగు పద్యములతో వ్యాఖ్యానము వ్రాసెను. రెండవది సంప్రదాయము కేతనది. ఇతఁ డాంధ్రభాషాభూషణమును రచించి, యందుఁ దానే తెలుఁగునకు మొదటి వ్యాసకర్త నని చెప్పుకొనెను. చిన్నకోల పెద్దనయ్య గారితో నవనే త్రోసెను. కేతన పెద్దనల గ్రంథములను బరిశీలించినవారి కాతెందును నేసంప్రదాయమునకుఁ జెందిన దనువిషయము గోచరింపకపోదు. ఇందులకు రెండుదాహరణములను జేర్కొందును.

కేతన పెద్దన లాంధ్రభాషను విభజించుపట్టున నైదుభాషలుగా విభాగముచేసిరి. తత్సమ తద్భవ దేశ్య గ్రామ్యములు గాక యన్యదేశ్య మనుదానిని దేశ్యభాషయం దొకభాగముగాఁ జెప్పిరి. నన్నయగారి చింతామణియం దీవిభాగము గానరాదు. “తత్సమ సమాచ దేశ్యా గ్రామ్యా చేయం చతుర్విధా భవతి” ఇతిగాక వీరిసంప్రదాయములకు భేదము గలదనుటకు మఱియొక ప్రబలప్రమాణము కలదు. చింతామణియందు “తద్ధర్మ వర్తమానాతీతాగామ్యర్థకాః క్రియా జ్ఞేయా” యని నన్నయగారు సూత్రించిరి. కేతన యీతద్ధర్మక్రియల మాట యెత్తనేలేదు. “నానావచనంబులు కాలత్రితయంబున నలవడి యీక్రియలు చెల్లు నభినవదండీ” యని కేతన వ్రాసెను. ఇట్లే వీరివి ప్రత్యేకసంప్రదాయము లనుట కింకను గొన్ని ప్రమాణములను జూపవచ్చును.

అడిదము సూరనయు, కూచిమంచి తిమ్మకవియు నీకేతనసంప్రదాయములోనివారు. వారు తమ గ్రంథములను రచించునప్పు డాంధ్రభాషాభూషణమును మనసులోఁ బెట్టుకొనియే రచించిరి. దీనికిఁ బ్రమాణములను గ్రమముగ నీయఁగలను. అనుబంధగ్రంథము లగుటవలననే వీరు గొన్ని విశేషప్రయోగములను జూపించుటతోఁ దృప్తిఁజెందిరి. ‘ప్రయోగశరణం వ్యాకరణ’ మ్మనుటకు వీరి గ్రంథములే ప్రమాణము.

ఈ వ్యాసమునఁ గవిసంశయవిచ్ఛేదమునందలి ప్రయోగవిశేషములను బాఠకుల యుపయోగార్థమై విమర్శించెదను.

ఏవకారార్థమైన అకారము

కొల్వరేని — కొల్వరయేని — ఇట్టి ప్రయోగమును జూపి "ఏవకారార్థసంప్రాప్తి హేత్వకార మెనసి యంగంబ" నీప్రయోగము చెల్లు నన్నాఁడు. కొల్వర యేని యనునప్పు డింపలి యకారమునకు హేత్వర్థ మున్నదని యీకవియభిప్రాయము. కాని యీ హేత్వర్థము 'ఏని' యను నవ్యయముతో సమసించినతరువాత నేర్పడు చున్నదిగాని యంతకుముం దేర్పడుటలేదు. అథర్వ ణుఁడు 'ఏవావ్యయసమానార్థ హేత్వ మత్వంచ దృశ్యతే' యనుకారిక రచించియున్నాఁడు. 'ఏని' యను నవ్యయమునకు 'ఐనన్' అనునర్థము వచ్చునని సూరన్నయే చెప్పియున్నాఁడు. అట్టిచో నేవకారార్థము నిచ్చు నకారమునకు హేత్వర్థము చెప్పుట యుక్తముగాఁ గన్పట్టదు. ఇట్టిచోట భవిష్యదర్థము చెప్పవలయునని కూచిమంచి తిమ్మనగారి యభిప్రాయముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. "ఇమ్మమీఁద భవిష్యదర్థమ్ము చెప్పపదమునూ మీఁదనేని య న్పదము నిలుపునపుడు సంధుల నగునేని యగునయేని యనఁగనొప్పు" అని యాయన వ్రాసెను. కానీ యీలక్షణము సర్వతోముఖమైనది కాదు. 'పదమునూమీఁద'నని నిర్దేశించుటచేతఁ "జేసితిరయేని, నియతమయేని, నిల్వర యేని" మున్నగు ప్రయోగములకు లక్షణము లేకపోవు చున్నది.

క్త్వార్థేకారసంధి

సూరనగారు 'ఇడఁగవచ్చును ల్యప్పపై నిత్యసంధి' యని సూత్రించినారు. ఈతఁడు 'క్త్వార్థేతో నభవేత్సదా' యనునాథర్వణోక్తి గమనించియుండఁడు. ఈతఁడు చూపిన లక్ష్యములలో 'ఎఱిఁగిం చిపుడే' యనునది తిక్కనగారి ప్రయోగము. దానికి 'నెఱిగించి తగన్' అను పాఠాంతర మున్నది. 'అందిమ్ము' అనుప్రయోగమును శబ్దపల్లవముగా సమర్థించుకొనవచ్చును. "అల్కఁజూపి నకులుఁడు" అను పింగళిసూరన్నగారి ప్రయోగము లక్ష్యముగా నీయఁబడినది. ఇది శ్లేషస్థానము. ఈపద్యము రాఘవపాండవీయములోనిది. భారతార్థమునఁ 'జూపి + నకులుఁడు' అనియు, రామాయణార్థమునఁ జూపి + ఇనకులుఁడు, ననియుఁ బదచ్ఛేదము కావించుకొనవలయును. రామాయణార్థమునందుమాత్రమే యీక్త్వార్థేకారసంధి విషయము వచ్చుచున్నది. కాని యిట నాంధ్రవ్యాకర్తల సంప్రదాయమునుబట్టి దీనికిఁ బ్రామాణ్యము ఘటింపవచ్చును. "శ్లేషే సఖండనిష్పిండో శ్లేషనం కుత్రచిన్మతమ్" అని యథర్వణుఁడు సూత్రించెను. "వెలుఁగులచేఁ గలధ్వనుల్ గలకలకంఠు"లని వసుచరిత్రకారుని ప్రయోగము. గలధ్వనులని సరళాదిగాఁ జేసి యర్థముచెప్పినప్పు డర్థబిందువు రాదు. కలధ్వనులని పరుషాదియైనచో నర్థబిందు వుండును. దీనినిఁ బ్రమాణముగా నొప్పుకొన్నప్పుడు సూరన్నగారి 'చూపినకులుఁ' డనునదియు శ్లేషస్థానముగావున నంగీకరింపవచ్చును. కాని యది యంతమాత్రమునఁ గ్త్వార్థేకారసంధినిఁ బ్రామాణికముసేయు ప్రయోగమమాత్రము కానేరదు. ఎట్లయినను నీక్త్వార్థేకారసంధిప్రయోగములు కవిత్రయేతర గ్రంథములందు లెక్కకుమిక్కిలిగా నున్నవి. ఆధునికవ్యాకర్తలు దీని నంగీకరించుటయే మేలగునుగాని యిది యొకొక్కప్పుడు శ్రుతికి మిక్కిలి కటువైయుండును.

ఈసందర్భమున సూరన్నగారు "ఎక్కడనుం డిట వచ్చినా" రను నొకప్రయోగమును జూపినారు. ఎక్కడ నుండి + ఇట — ఇందున్న యుండి శబ్దము ఉండు ధాతువుయొక్క క్త్వార్థరూపమనియు, దానిపై నికార నిత్యసంధి చేయబడినదనియు నీతని యభిప్రాయముగాఁ దోఁచుచున్నది. కాని యీ యుండిశబ్దము వర్ణకము (ప్రత్యయము) కాని పదము కానేరదు. ఇది 'వలన' ప్రత్యయస్థానమున వచ్చి యపాదానార్థమును దెలియఁజేయుచున్నది. ఎక్కడనుండి + ఇటకు — ఇకారసంధి వైకల్పికము గావున నిట నిత్యసంధియై 'ఎక్కడనుం డిట' యని దైనది. సూరన్నగారి యభిప్రాయము ప్రామాదిక మనుటకు సందియములేదు. కాని యిక్కడ నొక విషయము విచార్యమగుచున్నది. ఎక్కడ నను శబ్దమునకు లోకములో నేస్థలమునందని సప్తమ్య

ర్థము కానవచ్చుచున్నది. అందుచేత నెక్కడనుండి యనుచో నర్థగతినిబట్టియైనను రెండు ప్రత్యయము లొక్క ప్రాతిపదికపైఁ బుట్టింట్లయినది. ఇట్లు జరుగుట భాషా సంప్రదాయము కాదనవచ్చును. కాని యీ 'ఎక్కడ' పదమున కీ పట్టున శక్తిమన్మాత్రత్వము నంగీకరింపవలయును. "అంద్వాదీనాం శక్తిమన్మాత్రతాపి క్వచి దిష్యతే" యని యథర్వణోక్తి కలదు. దీని నంద్వాదిగణమునందుఁ జేర్చినచో నీ సంశయము నివారింపఁబడును. అదియునుగాక, ఏ + కడ = ఎక్కడ. త్రికసంధివలనఁ గలిగిన రూపమిది కడశబ్దమునకు స్థానమను నర్థముకూడ నున్నదని శబ్దరత్నాకరము చెప్పుచున్నది. 'ఎక్కడ యనఁగా నే స్థానము' అని యర్థము. అదియునుగాక 'దేశ్యమునం దక్కడాదులు నిత్యైక వచనాంతము'లని సూత్రించిన ప్రౌఢ వ్యాకరణకారుని యభిప్రాయమునఁ గూడ నీ శబ్దమునకు శక్తిమన్మాత్రత్వమున్నదని తేలుచున్నది. ఎక్కడనుండి యనుచో మధ్యగానున్న ద్రుత మెక్కడిదని ప్రశ్నించినచో నుండిశబ్దము పరంబగునప్పుడు వలనకు ద్వితీయాసప్తము లగునను చిన్నయసూరిగారి కారక పరిచ్ఛేదాంతర్గత సూత్రమే సమాధానమగును. "పరేషూండ్యాదిశబ్దేషు సప్తమ్యాద్యే విభక్తయః" అని యథర్వణకారిక. ఆద్యే యనఁగా బ్రథమ ద్వితీయా విభక్తులు. ప్రత్యయదశయందైనను నీ యుండి శబ్దమునకు 'స్థిత్వా' యను నర్థమే యగునను పట్టుదల యున్నను నిది క్త్వార్థేకారసంధికి సార్వత్రికమైన ప్రయోజకము కాఁజాలదని మనవిచేయుచున్నాఁడను.

అకారేకారముల సంధి

"అంత్యపదముమీఁద నచ్చుగూర్చి రయేని గలసి యుండు నొకెడ గలియకుండు"నని చెప్పి ఆనతిచ్చు, ఆనతియిచ్చు నను రూపముల నికారసంధికి లక్ష్యములుగా నిచ్చియున్నాఁడు. ఇది సంపూర్ణమైన లక్షణము గాదని తోఁచెడిని. ఆనతిచ్చు, ఆనతియిచ్చునను రూపము లుండుఁగాక, ఆనతి నిచ్చు నను రూపముగూడ నుండ వచ్చును గదా! ఇచ్చుధాతువు సకర్మకము. అది పరమైనప్పు డానతిశబ్దము కర్మకారకము కావలయును. ఆనతిన్ + ఇచ్చు = ఆనతినిచ్చు; ద్రుతవైకల్పిక సంధి ప్రవర్తించి 'ఆనతిచ్చు' అని యగును. (హారికిన్ + ఇచ్చు = హారికి నిచ్చు, హారికిచ్చు — కేసన) ఈ ప్రక్రియ పద్ధతిలో నానతియిచ్చు ననురూపముమాత్రము రాదు. అప్పుడు దానిని సంధ్యభావముగాఁ గైకొని యథాగమము చెప్పికొనవలయును. ఆనతియను శబ్దమున్నచో ద్వితీయార్థంబునకైన ప్రథమాంతముగాఁ బరిగణింపఁబడును. ఈ ప్రక్రియ శాస్త్రీయమైనదిగాని, సూరన్నగారి త్రోవ సమంజసమై యుండలేదు.

ఈ సందర్భమున పీకి వైకల్పికసంధికిఁ 'సమ్ము కల్లు హల్లాకము దక్క'నని నిషేధముచెప్పి దానికి నిట్టూర్పు, కట్టాకలి, యను లక్ష్యములను జూపించిరి. దీనినిబట్టి నిట్టు + ఊర్పు = నిట్టూర్పు, కట్టు + ఆకలి = కట్టాకలి యని పదచ్ఛేదము చేసికొనవలసియుండును. ఇది చిన్నయసూరిగారి మతమునకు విరుద్ధము. లోకమునందును నిట్టిది కానరాదు. నిడు + ఊర్పు = నిట్టూర్పు, కడు + ఆకలి = కట్టాకలి- ఇదియే సరియైన ప్రక్రియ యగును. 'నిట్టడవిఁ జిట్టి' యను సూత్రముచేఁ బ్రౌఢ వ్యాకరణకారుఁడు చిన్నయను దిద్దెనుగాని యది చిట్టి శబ్దమున కొక్కదానితోడనే పర్యాప్తమైనయది. ఇది యిట్లుండ నీ సంధి నుకారనిత్యసంధిగాఁ జెప్పవలసినది. సూరన్నగారిందు హల్లులకుఁ బ్రాధాన్య మిచ్చుటయుఁ గ్రొత్తగానే యున్నది.

మిశ్రకర్మధారయము

కర్మధారయ సమాసముచేయునప్పు డకారాంతమైన తెలుఁగుపదము మీఁది సంస్కృతపదముతో సమసింప వచ్చునని సూరన్నగారు తమ గ్రంథములయందలి చిఱుతశశి, అన్నవబ్రహ్మచారి, ఎంతగుమతులు, వలుదకుచకుంభములు మున్నగు నుదాహరణముల నిచ్చియున్నారు. ఆంధ్రభాషాభూషణకర్తయైన కేతన వాఁడిమయూఖములు, వేఁడిపయోధరలు, తనరుమనుష్యుఁడు, పేర్చు నశ్వము లని యికారోకారాంతములతో సమసించు బ్రయోగములే చూపుటచేతఁ దాను అదంతములైన తెలుఁగుపదములతో నైన సమాసములనుగూడఁ జూపించితి ననెను. కాని యీ యుదాహరణములలో 'చంద్రికపూవన్నె జిలుగుదువ్వలువను తడియొత్తె నొక్క

కాంతాలలామ'యని పారిజాతాపహరణములోని పద్యపాదము నుదాహరణముగా నిచ్చియున్నారు. చంద్రికపూవన్నె జిలుగుదువ్వలువ యనునది సమాసకముగాని సమాసము కాదు. ఇది వీరి లక్షణమునకు లక్ష్యముగాఁ జెల్లదు. జిలుగుదువ్వలువ యనుచోట జిలుగుశబ్దము కాంతముగుటచే వీరు కావించిన ప్రతిజ్ఞయు వీగిపోయినది. చిలుకశకి మున్నగువానిని "సంస్కృత వైకృత శబ్దై ర్మిశ్రసమాస స్సఏవ విజ్ఞేయః" యని నన్నయ్యగారును నంగీకరించినారు. సిరివల్లభుఁడు మున్నగు కర్మధారయేతరములు లేకపోలేదుగాని దానిని శ్రీవల్లభుఁ డను సమస్తపదమునకుఁ దద్భవముగా సమర్థించుకొనవచ్చును తద్భవపదములోనైనను మిశ్రసమాసత యున్నదనినఁ సూరన్నగారి కర్మధారయమునందు మాత్రమే యీరూపము లగు ననుదానికి భంగము రాక తప్పదు.

షష్ఠీ విభక్తి విశేషణమునకుఁ బ్రథమ

'అగునను క్రియతోఁ బాసియుఁ, దసుఁ బెక్కు విభక్తులం బ్రథమ చెందు'నని సూరన్నగారు లక్షణము వ్రాసి షష్ఠీ విశేష్యములకేకాక, తృతీయా విశేష్యములకుఁ గూడ విశేషణములు ప్రథమలో నుండుటను జూపిరి. 'షష్ఠీ విశేషణానాం ప్రథమాస్యా'త్తను చింతామణి సూత్రము నథర్వణుఁడు "భ్వాద్యర్థ వ్యవధానేతు భేద్యస్య నిఖిలం భవే"త్తని విపులీకరించెను. దీని నాధారము చేసికొనియే యహోబలపండితుఁడు "ఆద్యుఁడు హిరణ్యగర్భునందంతకంటె నిత్యాది కవితాపితామహోక్తిస్తు నిర్మూలైవ" యని ఖండితముగ వ్రాసెను. సూరన్నగారు పైనిఁ జెప్పిన లక్షణ మహోబలపండితుని పోకడను దిద్దునదై యున్నది. కవులనుబట్టి వ్యాకరణము గాని, వ్యాకరణమునుబట్టి కవులుగా దనుట కీలక్షణము ప్రమాణమగుచు సహృదయజనాదరార్హముగ నున్నది.

తొడిగి – తొడి

సూరన్నగారు తొడిగియని పల్కుచోటఁ దొడి యని చెప్పవచ్చు నన్నారు. చూడఁగాఁ దొడిగియను నసమాపక క్రియయందలి గివర్ణలోపముచేఁ దొడియను రూపాంతరము లభించుచున్నదని వీరి యభిప్రాయముగా నుండనోపును. కాని యీ ప్రక్రియ సరియైనట్లు తోఁపదు. తొడుగు ధాతువుయొక్క క్త్వార్థరూపము తొడిగియైనట్లే తొడు ధాతువుయొక్క క్త్వార్థరూపము తొడి యగునని శబ్దరత్నాకరకారుని యభిప్రాయము. ప్రయోగముల నైపరినిబట్టి యీ పద్ధతియే సరియైనది. ఇదియునుగాక, సూరన్నగారు 'ఊడిగిలి–ఊడిగి, తెప్పిరిలి–తెప్పిరి' యను ప్రయోగములు గలవనిరి. ఇక్కడఁ గూడ నీశబ్దముల యంతమునన్న లివర్ణము లోపించి యూడిగి, తెప్పిరి రూపము లైనవని వీరి యభిప్రాయము. ఇది ప్రమాదజనితమైన యూహ. ఊడిగు, తెప్పిరు ననునవి స్వతంత్రములైన ధాతువులు. వానిమీఁది క్త్వార్థ రూపములు ఊడిగి, తెప్పిరి యని యగును. ఇంక నూడిగిలి, తెప్పిరిలి యను రూపముల ప్రక్రియ యిట్లూహింపనై యున్నది. ఊడిగు, తెప్పిరు ధాతువులపై స్వార్థమునం దిల్లుప్రత్యయము వచ్చి యూడిగిల్లు, తెప్పిరిల్లు నని యైనవి. అప్పుడు 'త్ర్యోభయో రచ్ఛనే దేకో లకార ఇతి కేచన'యను నాథర్వణోక్తినిబట్టి యూడిగిలు, తెప్పిరిలు నను రూపములు రాఁగా, వానిపై నికారము (బాలవ్యా–క్రి–ప. ౩౮) పుట్టియూడిగిలి, తెప్పిరిలి యని యగును. శాస్త్రీయమైన ప్రక్రియ యిట్లుండఁగా సూరన్నగారి వచన మాదరణీయము కానేరదు.

జగదాదులు

జగచ్ఛబ్దమునకు జగము, తేజోయశస్తపశ్శబ్దములకుఁ గూడ నట్లే మువర్ణము వచ్చునని సూరన్నగారు చెప్పినారు. జగచ్ఛబ్దమునకు జగత్తను ద్వితోత్వములు గలిగిన రూపమును గలదు. ఇది యాగమశాస్త్రములోనిది. తేజోయశస్తపశ్శబ్దముల నేకరూపతగాఁ జెప్పుట యుచితముకాదు. తేజస్సు – తేజము, యశస్సు – యశము–ఇట్టి రూపములు గలవు. తపశ్శబ్దము తపస్సు, తపసు, తపము నని మూఁడు రూపములను బొందును. ఇవి మనః ప్రభృతులలోనివి. సుప్తార్థ ప్రకాశికాకారులు మనసు, తేజసు, ఉరసు రూపములఁ గూడ నీగణములోఁ జేర్చినారు. దీనికిఁ గవుల ప్రయోగము లున్నవేమో, చింత్యము.

కొననిఁ–కోని

సూరకవి, కొనని–కోని, చావక–చాక, పోవక–పోక–ఇట్టి రూపము లగునని చూపినారు. వీరు చెప్పిన

లక్షణము ప్రాప్తమనుటకు వీలులేదు. 'కానని' యను వ్యతిరేకార్థక ధాతుజవిశేషణము నుదాహరించి యీ ప్రక్రియ నంతవఱకే నిబంధించుటవలన ఇచ్చుకోలు, తెచ్చుకోలు మున్నగు కృదంతరూపములవు, ఊకో (కాశీఖండము) మున్నగు విధ్యర్థక క్రియారూపములను నిషేధించిన ట్లయినది. (చూ. బా. వ్యా. ౬౦ క్రి. ప.)

చావక, పోవక-ఇవి కూడ వ్యతిరేక క్రియలే యుదాహరింపఁబడినవి. కాని చిన్నయసూరిగారి 'చచ్చునొచ్చులకుఁ జావునోవు లగు'నను సూత్రమే సరియైన ప్రక్రియాపద్ధతిని సూచించుచున్నది. కాని చాక, చాని మున్నగు రూపములనుబట్టి యీయాదేశము చా యను ద్రుతాంతమైన యేకాక్షరమే యనిపించుచున్నను, చావక, చావక మున్నగు రూపములకుఁగూడఁ బ్రక్రియా సౌలభ్యము కలుగఁజేయుటకై సూరిగారు తమ క్రియా పరిచ్ఛేదములోని ౬౮, ౬౯ సూత్రములచేత విషయమును సంగ్రహించిరి. చచ్చునొచ్చులకుఁ జావునోవులు కృదంతనామవాచకము లగుటయు, నిచ్చటి ప్రక్రియాపద్ధతిలో నవి యాదేశము లగుటయుఁ జూడ నీరెండు సందర్భములకు సమన్వయము కుదురుటలేదు. పోవక శబ్దవిషయములోఁ బోవుధాతువునకుఁ బోయను నాదేశ మంగీకరింపవలసియుండును. సూరిగారు క్రియా ప-౬౭ సూత్రములో 'వు' వర్ణలోపము చెప్పిరి కాని యీ 'వు' వర్ణలోపము దుజ్మతులు పరంబగునపుడే యని నిబంధనముచేసిరి పింగళిసూరన్నగారు కళాపూర్ణోదయమునఁ బోచుక్ అని ప్రయోగించియున్నారు. వర్తమానార్థక చువర్ణము మాత్ర క్రిందికి రాదు. సూరిగారి సూత్రమునుబట్టి యామహాకవిప్రయోగము నప్రామాణిక మనవలసివచ్చును. ఇట్లే సూరకవిగారు ఇయ్యనికి 'ఈని' యనురూప మగు ననిరి ప్రక్రియాదృష్టిలో నిదియును సంగతము కాదు. ఇచ్చు ధాతువు. ఈ యను సర్వాదేశము. దానికి వ్యతిరేకార్థమున నిజి యై ఈని యనురూప మేర్పడుచున్నది.

మార్కొందు-మార్కొండు

ఉత్తమపురుషను జెప్పునప్పుడు మార్కొందు ననుట యందమునుగాదనియు, మార్కొండునని యుండఁ దగునని... సూరకవిగారు చెప్పిరి. చిన్నయసూరిగారు ...రూపమును తమ క్రియాపరిచ్ఛేదమున ... సూత్రములయందు సమర్థించిరి. ... - ..., అందురు-అంద్రు ఇత్యాదిరూపము లున్నవి. ... ... 'నా ... ... వా రువర్ణకే' యను కారిక ననుసరించినట్లయినది. ... కొను మున్నగు నన్వయములు ... ... కారికలో 'నా త్పరస్య' యని యుండుటచేత ... అన్వయములకే చెందునుగాని యుండుధాతువునకుఁ జెందదేమో యను సంశయము పుట్టవచ్చును గాని సూరిగా రుండు ధాతువునుగూడ నన్వయములయందే పరిగణించిరి. (బా-వ్యా-౫౮. క్రి-ప.) అదియును గాక "అనుస్వారస్య యయి పరసవర్ణః" అను సంస్కృత సంప్రదాయానుసారము ఉణ్ణు అనురూపముచేసి, ... చెప్పి, సత్వమును సాధింపవచ్చునని ...చెప్పిరి. విజ్ఞులు విమర్శింతురుగాక.

కొన్ని హలంతములు

కొన్ని హలంతశబ్దముల నాదిపలుకుచోటఁ దేల్చి పలుకవచ్చునని ఇంద్రజితుఁడు, పరీక్షితుఁడు, ... తేనమరుతులు, వాకునకు, గమికరీశ్వత్కృతాకైకశీకృతుఁడు జలరుహంబులు, మనసు, ముదితచేతలు ననురూపముల నుదాహరణములుగా నిచ్చిరి.

ఇంద్రజిత్తు — ఇంద్రజితుఁడు ననురూపముల నహోబలపండితుఁ డుదాహరించెను. ఇది యనుణవర్ణములోనిదే. కాని యీగణములోని మహచ్ఛబ్దములకుఁ బ్రథమాంతరూపములమీఁదనే యుత్త్వమఱ్ఱులు చేర్ప వలయునని యాతని యభిప్రాయము. "ప్రశాసుఁడు"రూప ముదాహరింపఁబడినది. సూరిగారు దీనిని గొంచెము వివరించి యింద్రజి యనురూపమునుగూడ సాధించిరి. ఇంద్రజిత్తుఁ డనురూపము శబ్దార్థ ప్రకాశికలో నుదాహరింపఁబడినదిగాని గుణాగుణవర్ధనముల యుభయకార్యములను నేకరూపమునందే జరిగిన దగుటవలన దానినంగీకరింపఁజాలరైరి.

పరీక్షిత్తు, పరీక్షితుఁడు — ఇదియును బైదాని వంటిదే. సూరిగా రీశబ్ద విషయము నెత్తలేదు.

మరుతు లను శబ్దమునుగూడ నిట్లే సాధింప వచ్చును. కాని యహోబలపండితుఁడును జిన్నయసూరి యుఁగూడ మరుత్తను ద్వితోత్వములు గల రూపమును మాత్రమే యిచ్చిరి. ఇది యమహద్రూపము. మహద్వత్తు యందు మరుతులన్న రూప మగును. అగుణవద్గణము నందలివానికిఁ బ్రథమైకవచనమును, గుణవద్గణమునకు ద్వితీయైకవచనమును బ్రాతిపదికగాఁ దీసికొనుట ప్రాచీన సంప్రదాయము. చింతామణి హలంతపరిచ్ఛేదములోని మొదటి రెండు సూత్రములు చూడఁగను. కాని సూరకవి గారు ద్వితీయతరంగములోని నాల్గవలక్షణమున

"కం॥ మహిత హలంత ప్రథమా
బహువచనాంతాక్షరముల పై నిలుపఁదగుక్
బహుళాకారాంత పదా
నిహిత ప్రథమావిభక్తిని యతిఁ దెలుఁగునక్"

అని వచించిరి. గోత్రభిదుఁడు, ఏతాదృశుఁడు మన్నగు రూపములను దీని కుదాహరణములుగాఁ జూపించిరి. మరుతు లన్న శబ్దరూపమునుగూడ నిట్లు సాధింపవచ్చునని వీరి యభిప్రాయమై యుండవచ్చును. మరుతః అను ప్రథమాబహువచనముపై విసర్గ లోపింపఁగా నుత్వడుజ్ఞులు, బహువచనమున లుఁవర్ణమును గలిగి యీరూప మేర్పడుచున్నది. జలరుహంబు లను రూపముగూడ దీనిచే సంగ్రహింపఁబడును. అట్టిచో వీరు ప్రథమతరంగములోని యీ పదియవలక్షణమును జెప్ప నావశ్యకతయే కన్పట్టదు. ఈ ప్రక్రియాపద్ధతి విచారింపఁ దగియున్నది. ఎట్లయినను నిది సార్వపదీనమైన లక్షణ మనుటకు వీలులేదు. ద్విట్టు-ద్విషుడు మన్నగు శబ్దముల యుభయరూపములకు నీలక్షణము సాధకమైయుండదు.

ఊర్ధ్వరేతసులు—ఇది సమాసాంత విషయము. 'యథాప్రకృతి సర్వత్ర సమాసాంతవిధి స్థితః, నిత్యతా క్వచి దిష్టా స్యా ద్రూపం గ్రాహ్యం సుధీహితమ్' అను నథర్వణోక్తిలోని క్వచిచ్ఛబ్దసారస్యమువలన నిట్టి రూపములు సాధువు లగుచున్నవి. ఆద్యప్రకృతియందే సమాసాంతవిధి వైకల్పికము. రేతశ్శబ్దమును బ్రత్యేకముగాఁ దీసికొన్నయెడల దానిని బయః ప్రభృతులయందుఁ జేర్ప వలయునని తోఁచెడిని. రేతము అనురూపము ప్రసిద్ధము కాదు. వక్షుసు, ఉరసు అను రూపములను జూపిన సుప్తార్థప్రకాశికాకారుని మతమునందైనను దీనిని మనః ప్రభృతులయందుఁ జేర్చుకొనవచ్చునని కన్పట్టెడిని.

వాకు - వాక్కు—అహోబలపండితుఁ డీ రెండు రూపముల నంగీకరించెను. 'ద్విత్వంతు దీర్ఘతో బహుళ' మ్మను సూత్రమునందలి బహుళశబ్దస్వారస్యమున 'వాకు' అను నద్విత్వరూపము లభించుచున్నది.

ముదితచేతసులు - చేతశ్శబ్ద మపయః ప్రభృతిగణము లోనిది. 'చేతము' ఈరూపము సుప్రసిద్ధమే.

దడల కభేదము

దక్కొనుటకు డక్కొనవచ్చునని సూరకవి గారు లక్షణముచెప్పి దక్కెక్, దక్కెనిత్తురె, దక్కుము నను ప్రయోగములను జూపిరి. వీని కుపోద్బలకముగా దగ్గఱ-డగ్గఱ, డప్పి-దప్పి, డిగి-దిగి, డెప్పరము-దెప్పరము- ఇట్లుభయరూపము లుండు నన్నారు. సర్వలక్షణసారసంగ్రహములో శబ్దలక్షణ పరిచ్ఛేదమునందలి పదియవలక్షణమునఁ దిమ్మనగారుగూడ నీ విషయము ననువదించినారు. డక్కొను మన్నగువానికి దక్కొననఁగూడ దని మద్దరాజు రామనగారు చెప్పిరి. డకారము సంవారనాదఘోష ప్రయత్నములు గలది. (హ్రస్వః లోనిది) దకార మల్పప్రాణము. కావున వీనిరెంటికి గిట్టదని రామనగారి యభిప్రాయమై యుండవచ్చును. వర్ణముల యభేదమును దెల్పుచు నహోబలుఁడు 'రలయో ర్లడయో స్తద్వ ల్లళయో శ్శసయోరపి, వబయోర్ణనయో శ్చాంతే సవిసర్గావిసర్గయోః, సబిందుకాబిందుకయో స్స్యా దభేదేన కల్పన' మను త్రిభోజనశ్లోకము నుదాహరించెను. ఇందు దడల కభేదము చెప్పఁబడలేదు. అప్పకవిగారు గూడ డంభడిండీర డోలికాడాడిమాదిశబ్దములకు దంభాదిరూపము లగునని చెప్పినారు. కాని యభేదవిరతులందు దడలకు యతిఁ జెప్పలేదు. కవిజనాశ్రయకర్త దడలకు యతి చెల్లునన్నను నప్పకవి దాని నంగీకరింపలేదు. అభేదప్రాసమునందుఁగూడ వీని మైత్రికిఁ దావు లేదు.

కాని ప్రాకృత సంప్రదాయములో దడల కభేద మున్నట్లు కనఁబడుచున్నది (దీర్ఘిక-డిగ్గియ). సూరకవి గారు తృతీయ తరంగమునందుఁ దచ్ఛబ్దభాషావిచార ములో 'లళనణలకు రేఫలకుఁ దధదఘలకు టవర్గ కాదేశంబు డత్వమును' నని సూత్రించి శ్రద్ధ - సడ్డ, వృద్ధి - వడ్డి రూపముల నుదాహరణములుగాఁ జూపినారు. ఎట్లయినను డిగి, డిగ్గియ, డక్కు మున్నగు రూపములే ప్రాచీనాంధ్రభాషారూపము లనియు, దానుదైన శబ్దము లర్వాచీనములనియు దీనింబట్టి తేలుచున్నది. డక్కు మున్నగు కొన్ని యిప్పుడు వాడుకలోనుండి జారిపోయి, దక్కను మున్నగునవియే నిలచియున్నవి. భాష మారుట కిది ప్రబలప్రమాణము.

నాటఁగా - నాడఁగా

నాటఁగా ననుటకు నాడఁగా నని సూరకవి ద్రోణపర్వమునందలి తిక్కనప్రయోగమును జూపిరి. ఇదియుఁ బ్రాచీన భాషాస్వరూపమును దెలియఁజేయుచున్నది.

కొన్ని జాత్యేకవచనములు

సూరకవిగారు కొన్ని జాత్యేకవచనములు గలవని చెప్పి, 'అద్రుత్తి చూచిరి యాకాశమండలాస్థానరత్నంబు నొత్తానపాది' 'కాము తూపులు వెండ్రుకఁ గట్టఁబడును' 'నృపుల్ తన యాజ్ఞఁ దలన్వహింపఁగన్' అను ప్రయోగములఁ జూపిరి. ఈవిశేషమును బూర్వ వ్యాకర్త లెవ్వరును జెప్పినట్లు కన్పట్టను. 'నృపుల్-తలన్ వహింపఁగన్' అనుచోటఁ దలల వహింపఁగ నని యుండుటకు బదులు తలన్ వహింపఁగనని జాత్యేకవచనము వాడఁబడినది. ఇట్టి ప్రయోగములు భాషలో ననేకమున్నవి. అద్రుత్తిచూచిరి, వెండ్రుకఁగట్టఁబడు ననువానివిషయములో నొకమాట చెప్పవలసియున్నది. 'అద్రుత్తి' ఇత్యాది వాక్యమునందు బహువచనాంతమైన కర్త యధ్యాహార్యము. ఆ వాక్యమునం దద్రుత్తుటయుఁ, జూచుటయు ననుక్రియాద్వయ మేకకర్తృకంబు. కావుననే యది యసమాపకక్రియ యైనది. చూచుక్రియతో నద్రుత్తు నను క్రియ సమన్వయించుచున్నది. ఇచ్చట 'నద్రుత్తు' అనునది ధాతుపల్లవము. అట్టి దానిని విశేషించి జాత్యేకవచనముగాఁ జెప్పవచ్చునా యనునది విచార్యము. మాచనయామాత్యునందలి యేకాగ్రతా వివక్షయు ధ్రువుని యౌన్నత్యవివక్షయు నందే యాశబ్దము ప్రయోగింపఁబడిన దగుటవలన దానియందు జాత్యేకత్వము లేదని తోఁచెడిని.

'కాముతూపులు వెండ్రుకఁ గట్టఁబడును.' ఇది విజయవిలాసములోని పద్యపాదము. ఇచ్చట శ్లేషయున్నది. కాముతూపులైన పూవులు వెండ్రుకలయందు ధరింపఁబడునని యొక యర్థమును, వని విరహోద్దీపకము లగుటచేఁ దృణీకరింపఁబడునని యొకయర్థమును గవి యుద్దేశించినాఁడు. ఇందు మొదటియర్థమునందు వెండ్రుకశబ్దమునకు జాత్యేకత్వము గలుగుననుట తెల్లమే. రెండవయర్థములోఁ దృణీకారమే విషయమగుటవలన జాత్యేకత్వము లేదనవలయును.

ఇట్లే లోకములో నున్న 'వారు కడుపు నిండఁ దినిరి. కంటినిండ నిద్రపోయిరి.' యనువానిలోని కడుపు, కన్నులకు జాత్యేకత్వమును జెప్పుటకు వీలు లేదు. కడుపునిండఁ దినుటయు, కంటినిండ నిద్రపోవుటయు భోజననిద్రల తృప్తిగాఢత్వములను దెలియఁ జేయు పలుకుబడివిశేషములగుటచే వానికి జాత్యేకత్వలక్షణము పట్టదని తోఁచెడిని. విజ్ఞులు విమర్శింతురుగాక!

క్రియాపదముల సంధి

"తెలియ భూతార్థగోచర దేవమానవ క్రియాపదములు బహువచనయుక్తిగలసి వర్తిల్లు నచ్చులు గలియకుండు"నని సూరకవిగారు లక్షణము చెప్పినారు. "కేలు మోడ్చిరి యమరులు," "చేసిరి యంత" "మూర్ఛిల్లిరి యొండొరులం గడచి" మున్నగు ప్రయోగము లీయఁబడినవి. "ఇచ్చి రవనిసురులకు" ఇది నిత్యసంధికిఁ బ్రయోగము. ఇట్లు సూరకవిగారు ప్రథమపురుషక్రియలకే యీవైకల్పికత్వమును జూపించినను లక్షణములోఁ బురుష వివక్ష చేయక, దేవమానవక్రియాపదము లనుటవలన నీ లక్షణమునకు మధ్యమపురుషక్రియలపైకిఁగూడ నతిచారము కలిగి దోషభూయిష్ఠ మగుచున్నది.

లోకమునందు-లోకమునయందు

లోకమునం దనుటకు లోకమునయం దనవచ్చునని సూరకవిగారు లక్షణముచెప్పి (ప్రథమ తరంగము ౧౫ లక్షణము) యురమునయందు, దేశమునయందు నను ప్రయోగములు చూపిరి. మఱల ద్వితీయతరంగములో రెండవలక్షణమునందు మనమున, మనమందు, మనమునయందు నని సప్తమి మూడు విధముల నుండునని చూపిరి. ప్రథమతరంగమునందే ౨౬ వ లక్షణమునఁ బురమునందలివా రనుటకు బురమునవా రనఁదగు నని 'గర్భమునవాఁడు,' 'ఎలజవ్వనంబునవిలసనమును' 'వంశమునవాఁడు'నను ప్రయోగములఁ జూపిరి. ఈ లక్షణములఁబట్టిచూడఁగా సూరకవిగారి నకారమొక్క సప్తమీ విభక్త్యర్థమునందే ప్రవర్తించుచున్నదని యభిప్రాయపడినట్లు కన్పట్టెడిని. కాని యిది షష్ఠీసప్తమ్యర్థములయం దుభయమునందును బ్రవర్తించునని ప్రౌఢవ్యాకరణకారుని మతము. (ప్రౌ. వ్యా-సమాసపరిచ్ఛేదము, ౧౨ సూత్రములు చూడఁదగును.) ఎలజవ్వనంబున విలసనమనుచోట సూరకవిగారి ప్రకారము సప్తమీతత్పురుషమును జెప్పవలయును. కాని సీతారామాచార్యులవారు దీనిని షష్ఠీసమాసముగానే పరిగణించిరి. నిజమున కిదియే సమంజసమైయున్నది. జవ్వనంబునకు విలసంబునకు నాధారాధేయభావము చెప్పుటకంటె సంబంధమును జెప్పుటయే లోకసిద్ధమైన యర్థగతి యని చెప్పక తప్పదు. మఱియును నీనవర్ణము మతుబర్థమునఁగూడఁ బ్రవర్తించుచున్నదని ప్రౌఢవ్యాకరణములోని తద్ధితపరిచ్ఛేదము ౧౬ వ సూత్రము తెల్పుచున్నది. "ఇట్టి తేజంబునవాఁ డధమాన్వయమునఁబుట్టునె చెపుమా!" తేజంబునవాఁ డనఁగాఁ దేజముకలవాఁడని యర్థము. చిన్నయసూరిగారు బాలవ్యాకరణములో నీనవర్ణప్రసక్తి చేయకపోయినను, "సమాసంబునయందు ద్రుతంబునకు లోపం బగు" నను సంధిపరిచ్ఛేదమునందలి ౨౮-వ సూత్రముచే దీని సప్తమ్యర్థసమన్వితత్వమును జ్ఞాపితమొనర్చి రనవలయును. మొత్తముమీఁద నీనకారము తృతీయాది విభక్తులన్నిటఁ బ్రవర్తించునట్లు ప్రయోగములు గానవచ్చుచున్నవి.

ఉదంతములైన జడవాచకముల తృతీయార్థమునం దీనవర్ణము కానఁబడుచున్నది. (బా. వ్యా. కా. ప. సూ ౨౩) బాణమున వాలిని గూలనేసెనని యుదాహరణము. అజడంబు తృతీయకును నవర్ణక మగునని ప్రౌఢవ్యాకరణమీలక్షణమును దిద్ది "ఏమున నేనును సైచుచు" నను భారతప్రయోగము చూపించిరి. రాముఁడు [illegible] (నిష్ప్రయోగము కాదు.) క్రమశతంబునకైయును [illegible] ప్రయోగములు లాక్షణికసమ్మతములు గాకపోయినను లోకవ్యవహారమునందుఁ గానఁబడుచుం [illegible] యనుచు [illegible] రుచించుచున్నవి. ఇఁకఁ బంచమ్యర్థమున 'త్రిక్రతుశతంబునకంటె' నని భారతప్రయోగ మున్నదిగాని యహోబలపండితుఁడు 'త్రిక్రతుశతంబున [illegible]' ననుపాఠమే సరియైన దనియు, నిది పంచమ్యర్థమున వచ్చిన వస్తి యనియుఁ జెప్పుచున్నాఁడు. బ్రహ్మలోకంబునఁనుండి యను నన్నయగారి ప్రయోగముకలదు. ఈ ప్రయోగమును 'సగ [illegible] వ్యాఖ్యస్తు సప్తమ్యాద్యే విభక్తయః' అను [illegible] రక్షించుచున్నది. ఇట్లపాదానపంచమియం దంగీకరింపఁబడిన యీనవర్ణము క్రమశతంబునకం [illegible] సాధారణపంచమియం దేల నంగీకరింపఁబడదో [illegible] ముగా నున్నది. ఇఁక షష్ఠీసప్తములయం దీనవర్ణప్రయోగము సుప్రసిద్ధమే. '[illegible]' యను నన్నయగారి సూత్రముచే విధింపఁబడిన నకారముగూడ నిదియే యని తోఁచెడిని. ఈ నకారమే [illegible] ద్వితీయా [illegible] ద్యేకవచనంబు పరంబగునపుడు విధింపఁబడిన నిగాగమముగాఁ బరిణమించిన దని తోఁచెడిని. ఆ మంతంబులపై నిది నిగాగమరూపము దాల్చి పూర్వోదాహృతములైన జడంబులమీఁద నకారరూపము దాల్చె [illegible] వము. ప్రాచీనాంధ్రభాషాలక్షణమైన యీ నకారమిట్లనేకవిధములుగాఁ బ్రవర్తించుచున్నది.

సూరకవిగారు ద్వితీయతరంగ [illegible] ద్వితీయలక్షణమునందుఁ (పూర్వోక్తమైనది) చెప్పిన మనమునం దనుగూపము 'సుప్సుపాతః' అను సూత్రమునఁ బ్రవర్తించుచున్నది. మనమందు నను రూపమన్ననో నన్నయగార్యణుల యనుశాసనమునుబట్టి సమర్థింపరాదుగా నున్నది.

నిజమున కిది మిక్కిలి సులభముగాఁ గాన్పించును. మనము + అందు. 'సంధిర్నా చోచ్యన్తః' అను సూత్రము ప్రవర్తించి, మనమం దని యగు ననిపించును గని, దానికి 'సుమ్మొాతః' అను నన్నయగారి సూత్రమును, 'సరళే పరుషేచైవ సమాసే నుమతో భవేత్, అద్రుతాత్సరసా ద దుపట్టిమూర్ధ్ని విభక్తిషు' అను నధర్వణకారికయు నీప్రక్రియ కడ్డుతగిలి 'మనమునందు' నని నుమాగమమును దెచ్చిపెట్టును. ఈ యాగమము సమాసవిషయము. కాని దీనికిఁ బూర్వసూత్రమున నున్న 'సమాసేషు' అను బహువచనము ననువృత్తిచేసికొనుట వలన నంద్వాదిలాభము కలిగినదని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసినాఁడు. ఇఁక నిందలి చకారబలమువలనఁ దప్పించుకొని 'మనమం' దనురూపమును సాధించుకొనిపోవలయును. ఈ పాట్లన్నియు నూహించియేకాఁబోలు, చిన్నయసూరిగా రీ సూత్రమున కనువాదసూత్రము లనఁదగిన, బాలవ్యాకరణ సంధిపరిచ్ఛేదమునందలి ౨౫, ౩౫ సూత్రములయం దీయంద్వాదులమాట నెత్తక, తత్సమ పరిచ్ఛేదములోని ౩౦ వ సూత్రమున 'ఆగమమువు వర్ణముల కందువర్ణకము పరంబగునపుడు నుగాగమంబు విభాష నగు'నని సూత్రించి వనమునందు, వనమందు నను రెండురూపములను సాధించిరి.

కర్మధారయసమాసద్రుతము

కర్మధారయసమాసమునం దొకచోట నూఁది పలుకవచ్చునని 'పాల్పొరుకొరాముఁడు' అను కవుల పద్యమునందలి ప్రయోగమును జూపిరి. 'ద్రుతస్య సర్వత్ర లు క్సమాసేషు' అను నన్నయగారి సూత్రమున కిది పూర్ణముగా విరుద్ధమైయున్నది. అదియునుగాక యిందు ద్రుతము స్వత్వముతోఁ గానఁబడుచున్నది. సమాసమునందలి ద్రుతమునకు స్వత్వ మధర్వణుఁడు మున్నగు ప్రాచీనులకుఁగాని, చిన్నయసూరి మున్నగు నర్వాచీనులకుఁగాని యంగీకారములేదు. అహోబలపండితుఁడుగూడ "ఏతచ్చ సమాసే నసంభవతి ప్రయోగాభావాత్', 'స్వత్వం ప్రశ్లేషతా బిందు స్సమాసే నప్రయోగతః' ఇత్యధర్వణవచనాచ్చ" అని వ్రాసెను. ('అలుకిచ సంశ్లేష స్స్యాత్' అను సూత్రవ్యాఖ్య).

కాని ద్రుతస్యేత్యాది చింతామణి సూత్రమునకు వ్యాఖ్య వ్రాయుచు నహోబలపండితుఁ డిట్లు వ్రాసెను: "మించుఁ గ్రొమ్మించు' ఇత్యాది క్రియాజన్య విశేషణసమాసే ద్రుతస్య క్రియాపదావయవత్వేన లుగ్విషయత్వం. తేన ద్రుతకార్యం సర్వమత్ర ప్రవర్తత ఏవ." అని. పాల్పొరుకొరాముఁడనుచోటఁ బొల్పొరు ననునది తద్ధర్మక్రియావిశేషణమే. ఇందలి ద్రుతము క్రియాపదమున కవయవత్వమునే పొందియున్నది. అందువలన ద్రుతకార్యము సర్వమును జరుగవచ్చును. సర్వమనుటలో 'ద్రుతస్య హలి బిందు స్స్యాచ్ఛిష్టత్వంచ క్వచిత్స్వతా లోపశ్చ' అనియున్నది కావున నిక్కడ స్వత్వమును నంగీకరింపకతప్పదు. అయితే సమాసద్రుత స్వత్వము నహోబలుఁడే యొప్పుకొనలేదుగదా! అహోబలపండితుఁడు చూపిన యధర్వణకారికకుఁ బాఠాంతర మున్నది. 'నిత్యం ప్రశ్లేషతా బిందు స్సమాసేతు ప్రయోగతః.' ఇందు సంశ్లేషబిందువుల ప్రయోగమే కనఁబడుచున్నది గాని స్వత్వనిషేధము లేదు. అహోబలపండితుని పాఠమువలన (స్వత్వం ప్రశ్లేషతా బిందు స్సమాసే నప్రయోగతః) బిందు స్వత్వ సంశ్లేషములు మూఁడును సమాసములయందుఁ బ్రయోగింపఁబడరా దనునర్థము వచ్చుచున్నది. కాని ప్రయోగములనుబట్టి బిందుసంశ్లేషములు విరివిగాఁ గనఁబడుచునే యున్నవి. చిన్నయసూరిగారుగూడ వీరినే యనుసరించి బాలవ్యాకరణసంధిపరిచ్ఛేదమునందలి ౨౬ వ సూత్రమును రచించిరి. కావుననే సం. ప. ౨౫ సూత్రముక్రింద 'వక్ష్యమాణలక్షణముచే దీనికి స్వత్వంబు లేదు' అని వ్రాసియుండిరి. సమాసద్రుతలోపసూత్రమునకు 'సుమ్మొాతః' యను సూత్రమును, బా.వ్యా.లోని సం. ప. ౨౫, ౩౫ సూత్రములును నపవాదములు. ఈ సూత్రములకు లక్ష్యములైన సమాసములం దన్నింటను ద్రుతకార్యము లన్నియు జరుగుచునేయున్నవి. మఱియు 'అపరాస్తేచ సమాసేచ శబ్దే నో బిందు రిష్యతే' యని యధర్వణుఁడు పూర్వపు మతమును నిరూపించినాఁడు. కాని నిత్యమిత్యాది కారిక వలన బిందుప్రయోగ మంగీకరింపఁబడినది. ఇట్లు విధినిషేధములు రెండును గానఁబడుచున్నందున బిందు-

ప్రయోగ క్వాచిత్కతను గ్రహింపవలయును. అట్లే 'అద్యత్తృతీయాతు న యుక్తా శబ్దవిన్మతే,' యని యుండుటవలన స్వత్వప్రయోగ క్వాచిత్కతనుగూడ గ్రహింపవలయు నని తోఁచెడిని.

ప్రతిఘటించె-ప్రతిఘటియించె

ఈరెండు రూపములను జూపి సూరకవిగారు వీనికిఁ బ్రయోగము నిచ్చిరి. ఆంధ్రభాషాభూషణకారుఁడు 'అసమస్తలఘువ్యక్షర లసితములైన' తత్సమ క్రియలకే యిటి యియాదేశము వచ్చునని చెప్పినాఁడు. ఇందుఁ గేతనగారు నన్నయగారి సూత్రమునే పరిగణించినాఁడుగాని ప్రయోగబాహుళ్యమును నథర్వణకారికను బరిగణింపనట్లున్నది. 'లఘ్వేకాక్షర పూర్వక్రియాంతి మస్యానయో భవే దిద్వా' యను నన్నయసూత్రము నథర్వణుఁడు 'న ప్రాద్యవ్యయ సంబంధ స్తన్నిషేధే ప్రయోజకః' అని విపులీకరించినాఁడు. ఈవిషయమును బట్టి కేతన నన్నయగారి వ్యాకరణమును జూచియే యుండవలె ననుసంశయము కలుగుచున్నది. కవిసంశయవిచ్ఛేదము కేతనగ్రంథమున కనుబంధ మనుటకు నిది చాలియున్నది.

సంతోసము-సంతసము

సంతోషశబ్దమును దద్భవముసేయుచో సంతోసము, సంతసము నని రెండురూపము లగునని సూరకవిగారు చెప్పినారు. సంతోసిల్లుచు నను ద్రోణపర్వ ప్రయోగ మీయఁబడినది. అహోబలపండితుఁడు గూడ ధాతుపాఠమునందు "సంతోషిం- సంతోసిల్లు మన్నాఁడు ఇతి ప్రాకృతసమం రూపం, షోస్స ఇతి సాదేశాత్. సంతసింపు ఇతి సంస్కృతభవం రూపం" అని నిర్దేశించియున్నాఁడు.

కూడుకొని-కూడికొని

క్రియాఫలంబు కర్తృగామి యగుచోఁ బ్రయుక్త మగు కొమధాతువునకుఁ బూర్వమునందున్న ధాత్వవయవమైన యుకారమున కికారము బహుళముగా నగు నని చిన్నయసూరి మున్నగువా రంగీకరించినదే. బహుళగ్రహణముచేత రెండు రూపములు నగును.

జడపద విశేషణములు

జడపదముల బహువచనములకు విశేషణము లేకవచనమున నుండవచ్చునని సూరకవిగారి లక్షణము. ఇది సర్వలక్షణసారసంగ్రహకర్తయుఁ జెప్పినాఁడు. లాక్షణికు లెల్లరును సమ్మతించినదిగాదే. నన్నయగారు 'ఏకత్వం భేదకగత బహువచనానాంచ దృశ్యతే వికృతౌ' అని సామాన్యముగా సూత్రించిరి. భేదకమన విశేషణము. 'వికృతౌ' అనుటచేత శుద్ధాంధ్రము నందే యిట్టిప్రయోగము లంగీకార్యములని సూచార్యుని యభిప్రాయము. అథర్వణుఁడీ సూత్రమునకు వివరణముగా 'నప్రాణిస్త్రీ విశేషణములకును, ప్రాణిస్త్రీ విశేష్యకములైన సిద్ధమ్వంతి స్త్రీ సమవిశేషణములకును నేకత్వము చెల్లు'నని కారిక వ్రాసెను. సొంపైన పలుకులు, మేలైన వలువలు, అందమైన వేల్పుటింతులు మున్నగునవి. 'కలికధారలు కురిసెంబయ్యో, గేయౌఘములు సొగసై పాటిల్లె' అని సూరకవిగా రుదాహరణము లిచ్చిరి. అంతటను జడపదంబులకే యీ విశేషము చెల్లును. నన్నయగారు 'వికృతౌ' అని నిర్దేశించినను కలికధారలిత్యాదితత్సమ ప్రయోగములుగూడ చిన్నయసూర్యాదులచే నామోదింపఁబడినవి.

నిలువుము - నిలుము

నిలువుము, పిలువుము, కొలువుము, గెలువుము, విడువుము మున్నగు క్రియలకుఁ ద్వితీయాక్షరములు లోపించు నని లక్షణము. ఈలక్షణమునుబట్టి కేవలము మధ్యమమువర్ణము పరమగునపుడే యీలోపము కలుగు నని చెప్పినట్లగుచున్నది. ఇంతకంటె బాలవ్యాకరణము, క్రియాపరిచ్ఛేదము (సూ. ౧౦౧)లో "పిలుచు మొదలగువానికి 'ముత్తు' పరం బగునపుడు కడవ్రాయి బహుళంబుగ లోపించు" నను సూత్రమే శాస్త్ర, ప్రక్రియా, ప్రయోగబాహుళ్యముల దృష్టి నెంతయు సమంజసమై యున్న దనవలయును.

ఏ - ఐనక

ఏ యనఁగా నైనని యర్థము నిరూపించి, శ్రీనాథుని శృంగారనైషధములోని 'ఎందఱేని వేలుపు

లోలిమై ననుభవించిన' (ఆ. ౨. ప ౧౨౧) యను పద్య పాదము నుదాహరణముగా నిచ్చినాఁడు. నైషధమునం దెందులో వేలుపులను పాఠమున్నది కాని యెందులే యని లేదు. ఒకవేళ నున్నదనుకొన్నను నది 'ఏని' శబ్దము యొక్క యేకాక్షరశేష మగునుగాని 'ఏ' యను నేకాక్షరము కానేరదు. రాముఁడే సీతనేఁ గొల్తు నిత్యాది ప్రయోగము లున్నవి. ఇది చేదర్థకము. వచ్చెనేని, చేసెనేని యిత్యాదులు. వికల్పార్థమునం దుఁగూడఁ బ్రవర్తించును. అట్టిచో సూరకవిగారే యను నేకాక్షరమును గ్రహించుట దోషమని తోఁచెడిని. ఏయను నవ్యయమేవకారార్థమునఁ బ్రవర్తించుట యాంధ్రభాషా సంప్రదాయము. అచ్యుతుపక్కములోని దైవవోఁ బ్రశ్నానయాదులయందుఁ బ్రవర్తించును.

ఐ—కలిగి

ఐ యనుచోఁ గలిగి యనునర్థము చెప్పి 'యప్ప రోగణములు నాటలుపాటలు నై వినోదింపంగ' నను ద్రోణపర్వప్రయోగమును జూపినారు. సర్వలక్షణసారసంగ్రహకర్తయుఁ గ్రియావిశేషణ ప్రకరణమునందు "కలిగి యనునట్టి యర్థంబు దలుపుచోట నిలుపఁదగు నై యనుపదంబుఁ దెలుఁగునం" దని లక్షణము చెప్పి, "యొక్కర్తు నీరముఁ గృష్ణాజినముం గమండలువై రాగంబు వంచించి" యను నుత్తరరామాయణపద్యపాదమును, 'బంధురకంధరము వెడలుపుటురమును నై ద్రోణుఁ డొప్పె' 'తెల్లని గొడుగును వెల్లని సిడమునై యల్లవాఁడే పాండవాగ్రజుండు' నను భారతప్రయోగములను జూపియున్నాఁడు.

ఇట్లుండఁగా నహోబలపండితుఁడు "కించ క్వచిదైకార స్యాస్తితావాచకత్వ మస్తీతి లక్షణముక్త్వా 'వెడలుపుటురమై యాచార్యుఁ డొప్పె నుత్తర కంఠే' ఇత్యాదికం కవివచన ముదాహృతం. తల్లక్షణం స్వకపోలకల్పితమేవే త్యుపేక్షితం. ఉపచారక్రియాత్వేన తాదృశవచన స్యోభాభ్యా మాచార్యాభ్యా మంగీకృతత్వాత్" (భావేఽవర్ణ కేత్యాది సూత్రవ్యాఖ్య). అని స్పష్టముగా వ్రాసియున్నాఁడు. క్వచిత్తనుటవలన నీయన సూరకవితిమ్మనలను బూర్తిగా నిరాకరించినాఁడని తెలియనైయున్నది. ఆఖ్యేయనిష్ఠమైన క్రియ నాధారమునం దారోపించుట యుపచారము. సీతకు వివాహంబై, పెండ్లియై, మన్నగు క్రియలయం దైకారమున నుపచారత్వము పూర్తిగాఁ బట్టుచున్నది. పూర్వోక్తభారతవాక్యమునందు, బంధురకంధరమై, వెడలుపుటురమై యని భూతార్థాసమాపక క్రియాసమన్వితములైన యసంపూర్ణ వాక్యము లర్థగతిచేబట్టి యేర్పడుచున్నవి. ఈ యసంపూర్ణ వాక్యములకు, బంధురకంధరముకలవాఁడై (ద్రోణుఁడు కర్త) వెడలుపుటురము కలవాఁడై యనునర్థము సులభముగా లభించుచున్నది. నీనికి సంబంధించినంతవఱకుఁ గర్త యధ్యాహృత మయ్యెనని తలంపవలయును. అగుచో నిది వాక్యవిషయము గాని క్రియావిషయము కాదని తేలుచున్నది. పోనీ యుపచారక్రియాత్వము నెట్లో యంగీకరించినను నీ 'ఐ' శబ్దమునకుఁ గలిగి యనునర్థము చెప్పుట కేమి యభ్యంతరముండునో చింత్యము. ఈ ఐ శబ్దము అగుధాతువుయొక్క క్త్వార్థరూపము. అగుధాతువునకు శబ్దరత్నాకరకారుఁడు 'కల' యను నర్థమును గూడఁ జూపించి, యిట్టిదే ప్రయోగము నొసంగెను. సీతారామాచార్యులవారుగూడ తిమ్మన సూరనల ననుసరించి యీ యర్థము వ్రాసి రనుట తెల్లము.

అదియునుగాక భూతార్థకాసమాపక క్రియ యొక్కొకచో హేత్వర్థమునఁ బ్రవర్తించునని ప్రౌఢవ్యాకరణములో నాచార్యులవారు నుడివిరి. ప్రస్తుత వాక్యమునందు బంధురకంధరము, వెడలుపుటురము నున్న హేతువుచేత ద్రోణుఁడొప్పె నను నర్థమునుగూడ సాధింపవచ్చునని తోఁచెడిని. కాని యిది యిట్టి పట్టులన్నిట సమర్థింపనగునది కానేరదు. "తెల్లని గొడుగును వెల్లని సిడమునై యల్లవాఁడే పాండవాగ్రజుండు" అను చోటఁ గల యనునర్థము తక్కగత్యంతరము కానరాదు. గొడుగై సిడమై యనునవి యుపచారక్రియ లన్నచో నీ ల్యబంతముల కీవాక్యమునందు దేనితోడను నన్వయము కుదురనేరదు. శబ్దపల్లవములు విలక్షణార్థాభిధాయకంబులు. వివాహంబై, పెండ్లియై యను ధాతుపల్లవంబులకు

విలక్షణమైన యర్థము గోచరించుచున్నది. గొడ్డునై సిడమై యనువానికి వాక్య నిరపేక్షముగా నెట్టి యర్థమును గానవచ్చుట లేదు. అందుచేతనే సూరన తిమ్మనలీ 'ఐ' శబ్దమునకు వాక్యాన్వయాపేక్షకముగాఁ 'గలిగి' యనునర్థము వచ్చుచున్నదని వ్రాసిరని పొడగట్టుచున్నది.

ఏలతడు-ఏలునతఁడు

వర్తమానార్థఘటన గలిగిన కర్మధారయసమాసంబున దృత్వమున కచ్చు పరమైనచో నత్వము వచ్చునని లక్షణము. ఏలతఁడు కాదనియు నేలునతఁ డగునని యును సూరకవిగారు వ్రాసిరి. ఇది క్రియాజన్య విశేషణ ఘటితమైన కర్మధారయము. 'నస్యాత్తద్ధర్మతః' అను నిత్యసంధినిషేధకమైన చింతామణి సూత్రమునకిది విషయము. ఈ తద్ధర్మక్రియ ద్రుతప్రకృతిక పాఠములోఁ బఠింపఁబడినది. వేఱుగా నత్వవిధాన మవసరము లేదు. అప్పకవియుఁ దదనుయాయులైన చిన్నయసూర్యాదులును బడిన పొరపాటునే సూరకవిగారు గూడఁ బొందిరి. ఈ విషయమునుగూర్చి బ్రహ్మశ్రీ వఝుల చినసీతారామస్వామిశాస్త్రిలవారాంధ్రశబ్దచింతామణి విషయపరిశోధనమున విపులముగాఁ జర్చించియున్నారు. సూరకవి యిది వర్తమానార్థ మనినాఁడు. కాని యిది తద్ధర్మవిషయముగాఁ జింతామణిసంప్రదాయవ్యవహారము. 'ఉను' ప్రత్యయము భవిష్యదర్థకమని కేతన చెప్పెను. పలుకును, పలుకుదురు-భవిష్యదర్థము - ప్రథమపురుషైక బహువచనరూపములు. కేతన సంప్రదాయము నవలంబించినచో 'ఏలునతఁడు' భవిష్యదర్థము కావలయును. కాని యేలునతఁ డనఁగా నేలుచున్నవాఁ డని యర్థముచేసి సూరకవి దీనిని వర్తమానార్థక మనియెను. 'తద్ధర్మార్థకవిశేషణం బసహాయతత్ త్రికాలవాచి యగు' నన్న ప్రౌఢవ్యాకరణసూత్రముచే దీనిని రక్షింపవచ్చును.

తద్భవపదములలోని రేఫము

సూరకవిగారు 'తద్భవపదములఁ దనిలిన యారేఫ రేఫగాని శకటరేఫకాదని లక్షణముచెప్పినారు. కాని పాఱుఁడు, ఉక్కెఱ, కఱకు, మెఱుఁగు మున్నగు తద్భవములయందు శకటరేఫము కానవచ్చుచుండుటచేతను 'ఉచ్చారణస్య కల్ప్యత్వాన్నిదానం తత్ర సర్వచః' అను నథర్వణకారిక యుండుటచేతను నీలక్షణ మంగీకార్యము కాదని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసినాఁడు. సూరకవిగారు రేఫప్రయోగములను విశేషముగాఁ జూపలేదు. ఏవోకొన్నిటినిమాత్రమే చూపినాఁడు.

నాకునానతి-నాకానతి

షష్ఠిపై నచ్చు పరమైనయప్పుడు డీర్ఘ రెండు రూపము లగునని లక్షణము. ఇది 'అనాదిషు విభక్తిషూత్తోవా' యను చింతామణిసూత్రమునకు విషయము.

నాంతక్రియాపదముల సంధి

నాంతక్రియాపదముల పొంత నచ్చున్నయెడల నత్వ మగుననియు, హల్లున్నచో వైకల్పికముగ నుండు ననియు లక్షణము. నాంతక్రియాపదములనుటచేత ద్రుతప్రకృతికములుగాఁ బరిగణింపఁబడిన క్రియారూపము లన్నిటికిని గ్రహణము. వీని కచ్చులు పరంబగునపుడు 'లుక్సంశ్లేషా నాచి' యను నిషేధవిధి ప్రవర్తించి వట్టిసంహితమాత్రము కలుగును. హల్లులు పరమైనప్పుడు ద్రుతికార్యము లన్నియు యథావిధిగ జరుగును

ఋకారమునకు రేఫాదేశము

ద్వంద్వసమాసమున ఋకారమునకు రేఫాదేశమగునని సూరకవిగారు "క్షత్రియ సంస్తుత్యులై ......మాంధాత్రరఘుక్షితీశ" ఇత్యాది భారతపద్యము నుదాహరణముగా నిచ్చిరి. ఇది 'ఋద్వంద్వే రః' అను చింతామణిసూత్రమునకు విషయమైనది. మాంధాతృరఘుక్షితీశేత్యాదిపాఠమును గ్రహించి యప్పకవిగారు దీనిని సంయుతాసంయుతప్రాసమున కుదాహరణముగా నిచ్చిరి. ఆ యీ విషయములు బా. వ్యా. సమాసపరిచ్ఛేదములోని యిరువదినాల్గవ సూత్రవ్యాఖ్యలో సుప్రౌఢప్రకాశికాకారులు విపులముగాఁ జర్చించిరి.

సేవింతురు-సేవింత్రు

సేవింతు రను క్రియాపదమునకు సేవింత్రు మరూపమును గలదని లక్షణము. ఇది లాక్షణికులందఱు నంగీకరించినదే. 'దా చోర్ల్లు క్తద్ధర్మే' యను సూత్రమున

ద్వర్ణము పరమైనప్పుడు చుకారమునకు లోపము రాఁగా 'బిందుపరిస్థ తకారాద్ ద్రో స్యాన్యత్' అను సూత్రముచే సేవింతు రనురూపము సిద్ధించును. ఆపైనిఁ గవిభల్లట సూత్రముచేఁ దకారముమీఁది యుత్వము లోపించి "సేవింత్రు" రూపము సిద్ధించును. చిన్నయసూరిగారి ననుసరించియు బా-వ్యా-క్రి-గా పరిచ్ఛేదములోని ౧౦౫, ౬౨ సూత్రములవలన నీరూపమును సాధింప వచ్చును. పూర్వవ్యాకర్తలిట్లు బిందుపూర్వమైన తద డలకే యుత్వలోపము నంగీకరించిరి కాని 'యిత్తురి' మన్నసుప్రయోగములు క్వాచిత్కముగా లేకపోలేదు.

బల్లిదాదులు

కడల మత్వంబు గలిగిన తెనుఁగునుడులు దేవమ ప్యపరంబులైనచో డత్వము భజించునని లక్షణము. బల్లిదము-బల్లిదుఁడు నని యుదాహరణము. ఇది 'కేచిత్తు వైకృతా శ్శబ్దాః ఘంసి చాన్యత్ర సంగతః' యనునథర్వణకారికకు లక్ష్యమైయున్నది. సెయ్యుఁడై పూజించె నని నన్నయగారి ప్రయోగము. బల్లిదాదులు సంస్కృత తుల్యంబు లని చిన్నయసూరిగారు గూడ సూత్రించి నారు. స్త్రీత్వంబున వీని కాలుశబ్దము పరంబై సెయ్యురాలు, బల్లిగురాలు అను రూపము లేర్పడును.

కొన్ని విశేషములు

తినుచుండెఁ- తినుచునుండెన్- ఇది శత్రర్థక చువర్ణముపై నున్న ద్రుతసంధివిషయము. తన కిచ్చె - తనకు నిచ్చెన్-ఇది 'అనాదిషు విభక్తి ష్వాతోవా' యను సూత్రమునకు లక్ష్యము. ధర్మువు - ధర్మము - ఇది 'భవే ద్ధర్మాదిశబ్దానాం ముశ్చ వుశ్చాత్ర కుత్రచి' త్తను కారికకు లక్ష్యము. ఇట్లే కర్మువు-కర్మము మున్నగునవి గ్రాహ్యములు. ప్రౌఢిమంబు-ప్రోడిమ. ఇది తద్భవరూపము. దీనిని విశేషరూపముగా నిచ్చుటలో సూరకవిగారి యభిప్రాయ మేమియో! ఒనరంగ-ఒనరఁగ - హ్రస్వపూర్వము కావున సాన్ద్రబిందు వర్ధబిందువైనయది.

అనక - నాక - ఇది "క్వచి దంత్యస్య చాన్యస్య లోపో దీర్ఘశ్చ కుత్రచి" త్తను కారికకు లక్ష్య మనఁదగినది. దీని కహోబలపండితుఁడు చానేసె, నోనాఁడె మున్నగునవి లక్ష్యములుగా నిచ్చినాఁడు. ఈ 'నాక' యను ప్రయోగమునుగూడ వానితోఁ జేర్పవచ్చును. అను ధాతువునకు మజ్జ పరమగునపుడు 'నా' ఆదేశ మగునని చిన్నయయుఁ జెప్పెను.

మీరు-ఈరు

'నీ మీ నే మే హల్లులకు లోపంబు విభాష నగు' నని ప్రౌఢవ్యాకరణకారుఁడుగూడ నీ ప్రక్రియనే బోధించినాఁడు. నీవు-ఈవు,- మీరు-ఈరు, నేను-ఏను-, మేము - ఏము. ఇట్లజాదులైనవే ప్రాచీనములైనట్లు తోఁచకమానదు. 'తదిదమోర్వ'ట్టను వైకృతచంద్రికా సూత్రముచే ఆ ఈ శబ్దములకు వడాదేశము చేసి ప్రక్రియను జూపించుచున్నారు. యుష్మదస్మదర్థకములకుఁ గూడ నట్టిప్రక్రియనే చూపించుట యుక్తమేమో యని తోఁచెనిని. కాని యిది యింకను బరిశీలింపఁదగినయంశము.

ఎల్లిదము-ఏలిదము

ఇది 'అద్విత్వంచ భిన్నేద్విత్వం దీర్ఘో హ్రస్వశ్చ కేషుచి' త్తను నథర్వణకారికకు విషయము. పువ్వు-పూవు, గయాళి-గయ్యాళి మున్నగునవి దీనిచే సమర్థింపఁబడినవి.

చనునె - చన్నె

ఇది 'క్వచి న్నవర్ణే జేర్లోపః క్వచి ద్ద్విశ్చ తథా భవేత్, క్వచి త్తదర్థే డయుగం క్వచి న్నస్యేచ్చ లోపవాన్' అను నథర్వణకారికకు లక్ష్యము. 'క్వచి న్నస్యేచ్చ లోపవాన్'అను వాక్యముచే 'చనిన' యను పదమునందలి నకారముమీఁది యికారమును లోపింపఁ జేసి 'చన్న' యను రూపమును సాధించి, దానిపైఁ బ్రశ్నార్థకైకారమును బరముచేసినచోఁ జన్నె యను రూపము లభించును. ప్రౌఢవ్యాకరణకారుఁ డింతకంటె సులభమైన మార్గము నుపదేశించినాఁడు. "ఒకానొకచోఁ దద్ధర్మార్థకంబులగు నుండు చను చేరుకొనులు ప్రశ్నార్థకైకారపరకంబు లగునపుడు వాని కడయచ్చులకు లోపంబు విభాషనగు" చను + ఏ=చన్నె. దీనికి మఱియొక మార్గమును గలదు. 'అన్నిష్టపక్షి' మున్నగు భారతప్రయోగముల బలమున 'చను' క్రియలోని యుత్వమును లోపింపఁజేసి, చన్ అను ద్రుతాంత ప్రాస్వాత్తు

రమునకుఁ బ్రత్యాహారైకారమును బరమొనర్చినయెడల, 'స్తోవా ద్విత్వం క్వచి ద్దీర్ఘం పరప్రాణేన సంగతేః' అను నథర్వణోక్తిచేఁ జన్నై యను రూపమును సాధింప నయ్యెడిని.

భయపడి - భయంపడి - భయముపడి. ఈరూపములు 'ప్రథమావైభక్తికమో ర్బిందుశ్చ మహాన్ పతిక్రియార్థేషు' అను చింతామణిసూత్రమునకు లక్ష్యము.

ఉమ్మలిక - ఉమ్మలికము

'క్వచి చ్ఛబ్దభేదేషు భవే త్పర్యస్తలింగతా' యను నథర్వణోక్తియే దీనికిఁ బ్రమాణము. చుట్టములు, చుట్టలు; మీసములు, మీసలు మున్నగునవియు దీనివలన గ్రహింపఁబడును.

కలవారె - కలరె

సూరకవిగారీప్రయోగమును జూపి, యిట్లే యిట్టివారె - యిట్టిరె యగునని లక్షణముఁ జెప్పిరి. ఇది 'తచ్ఛబ్దవస్య లోప స్యా దధాతోః క్వచి దేకతా' యను నథర్వణోక్తికి లక్ష్యమైయున్నది. అట్టి వనురూపము గూడ దీనికి లక్ష్యము. చిన్నయసూరిగారుగూడ 'ఉన్న కలనవర్ణకంబులమీఁది తచ్ఛబ్దవకారంబునకు లోపంబు విభాష నగు' నని (బా-వ్యా-క్రి-ప - ౧౧౭ సూ) సూత్రించినారు. సూరిగారి సూత్రముచే నట్టిఁడు, అట్టిరు ననురూపములు సాధింపఁబడవు. సూరకవిగారిలక్షణమునకే 'సఖీజన మిట్టిది రూపసంపదన్' అను విరాటపర్వప్రయోగమును లక్ష్యముగా నిచ్చిరి. ఇట్టి + అది=ఇట్టిది అథర్వణకారికావళికిఁ దెనుఁగువ్యాఖ్య వ్రాసిన ద్విత్రిణి సీతారామకవిగారుగూడఁ బూర్వోక్తమైన కారికకు 'కోమటిది, కాపుది, ఏకులముదిగా' యను లక్ష్యముల నొసంగి యీకార్య మమహదర్థంబులయందును గలదనిరి. కాని వీరి యీ లక్ష్యములఁగూడ నంగీకరించిన యెడల నిట లక్ష్యలక్షణ సమన్వయ మగుటలేదు. 'వాఁడు' అను మహదర్థక శబ్దమునకే 'అది' యనునది యమహదర్థకరూపమన్నను, అదిశబ్దాదియందు వకారము లేకపోవుటవలన నిది లక్ష్యము కానేరదు.

చిగురుచు ధాతువు

సూరకవిగారు చిగురుచుధాతురూపములైన చిగరిచెను, చిగిర్చెను, చిగిరించెను, చివిరించెను నను రూపముల నిచ్చిరి. చిగురుచు ధాతువుపై భూతార్థమునందు 'ఎను' వర్ణకము పరమగుచో దాని యెత్వము నపేక్షించి రువర్ణము మీఁద నిత్వమును, దాని యపేక్షచేతఁ గువర్ణముమీఁద నిత్వమును వచ్చి చిగిరిచె నను రూపమైనది. మఱల దాని యందలి రివర్ణముపై నిత్వము లోపించి (చారే రుపధాత్వ్రిశ్చ లుగ్వా స్యాత్) చిగిర్చె నను రూప మైనది. చిగిరించె నననగ యీధాతువునకే రూపాంతరమైనను నధాతువైన చిగురుశబ్దముపై ధాతుత్వవివక్షయందు వచ్చిన యించుగాగమముగాఁ బరిగణింపవలయును. చివిరిచె నను రూపమున్నచో 'క్వచి ద్గకారో వః' అను సూత్రముచే నైనది. ఇట్లే క్రుమ్మరుచు, క్రుమ్మరించు రూపములను సముద్ధింప నగును.

మనిచె-మంచెను. 'నలదాని రంతిరుతశ్చ' యను సూత్రమునకు లక్ష్య మిది. మనుచు, మంచు, మించెను,

చేకూరె-చేకు రు-చే + కూరు-చేకూరు

ఆద్యోదుకూరుల ఉకారమునకుఁ గార్యము పరమగునపుడు మాత్రమే రవర్ణ మగునని చిన్నయసూరిగారి యభిప్రాయము. కాని శబ్దరత్నాకరకారులు చేకూర రను దాని బ్రత్యేకక్రియగాఁ బరిగణించి దానిని 'చేకూడు' అనుదాని రూపాంతర మని వ్రాసినారు. 'చేకూరు' లోని 'కూ' యను దీర్ఘము హ్రస్వమై 'చేకురు' అని యైనది. దీర్ఘాక్షరముపై నున్న లఘురేఫ మాదీర్ఘాక్షరము హ్రస్వమగుచో శకటరేఫ మగును. (శకటరేఫ నిర్ణయము)

చెదము-చెది

సూరకవిగారు 'చైదమనం బైన యనఁగఁ జెల్లు' నని వ్రాసినారు. ఐదంతములైన పజాలు సమీకరణ శబ్దములందు లేవని చిన్నయసూరిగారు వ్రాసియుండిరి. చెయిదము, చెయ్దము, చెయిది యనినీని సుస్థిరరూపములు.

అల్లువాండ్రు, పాలువాండ్రు, తమ్ముగుజ్జులు

అల్లుఁడు, పాలుఁడు, తమ్ముఁడను శబ్దములు సమాసఘటితంబులై ద్విత్వములఁ బాసి యీరూపములఁ బొందు

వలి సూరకవిగారు లక్షణము చెప్పిరి. ఈమూఁడు శబ్దములు నాల్గికములైనను వ్యాకరణ కార్యములకు మగాదులతోఁగాని, బల్లిదాదులతోఁగాని యదుకని శబ్దములు. బల్లిదాదులు 'పుంసిచాన్యత్ర్య సంగతా' యను నథర్వణోక్తినిబట్టి బలిదము మన్నగు శబ్దములకు 'ము' లోపము గావించి, బల్లిద యను ప్రాతిపదికపై నుత్వ డుజ్ఞులు చేర్పఁగా వచ్చినవి. ఇంక మగాదులకు డుజ్ఞు వచ్చునేకాని యుత్వము రాదు. పూర్వోక్తము లైన శబ్దత్రయమునకుఁ బ్రక్రియ యీరెండు విధములను జెల్లదని తోఁచెడిని.

అహోబలపండితుఁడు 'బల్లిదుడు, చెలువుడు, నెయ్యుడు, కత్తిశుఁడు, అల్లుఁడు, పాలుఁడు, మరుఁడు ఇత్యాది శబ్దానాం మహత స్స్వగ్డు జిత్యేవడ జ్" అని వ్రాసెను. ('ఏకాదే రమహతాంచ డా వృష్ఠ' సూత్ర వ్యాఖ్య) కాని యిందలి బల్లిదాదులకును నల్లుఁడు పాలుఁడు శబ్దములకును సాదృశ్యము లేదు. వీనికి బల్లిదాదులకువలె డుజ్ఞు రావచ్చునుగాని యుత్వము వీనియందు సహజముగానే యున్నది. ద్విత్రింత్రిణి సీతారామకవిగారథర్వణకారికావళి వ్యాఖ్యలో 'కేచిద్వైకృతాశ్శబ్దా డాదిశ్యేనైవ సాధవః'అనుకారికకుపాలుడు మన్నగుశబ్దముల నుదాహరణముగా నిచ్చుచు, వీనిని పాలుఁడుశబ్దము, తమ్ముడుశబ్దమని యుచ్చరింపవలయు ననుటయే దీనికిఁ బ్రమాణము. (అహోబలపతి యీ కారికకు వేఱుగా నర్థముచేసి వేఱులక్ష్యముల నిచ్చెను.) అదియునుగాక 'వాతః' అను చింతామణిసూత్ర వ్యాఖ్యయం దహోబలపండితుఁడు'భవంతి కేచిచ్ఛబ్దాస్తు సాంగత్యేనైవ సాధవః' అను నథర్వణుని కారిక నుదాహరించి 'ఏతదాథర్వణవచన బలాదేవ 'తమ్ముగుఱ్ఱలు' ఇత్యాదౌ ఉత్వం సాధుత్వమస్మత ఇతి ధ్యేయమితి నృసింహః' అని వ్రాయుటయు నీశబ్దములయం దుత్వము సహజముగా నున్నదనుటకుఁ బ్రమాణమై యొప్పుచున్నది. ఇట్లుండ 'బల్లిదాదులు సంస్కృతతుల్యంబు' లను బా. వ్యా. సూత్రము క్రింద సుప్తార్థప్రకాశికాకారులు 'అల్లుఁడు' శబ్దమునకు గూడ బల్లిదాదులతోఁబాటు ప్రక్రియ నుపదేశించుట ప్రమాదము.

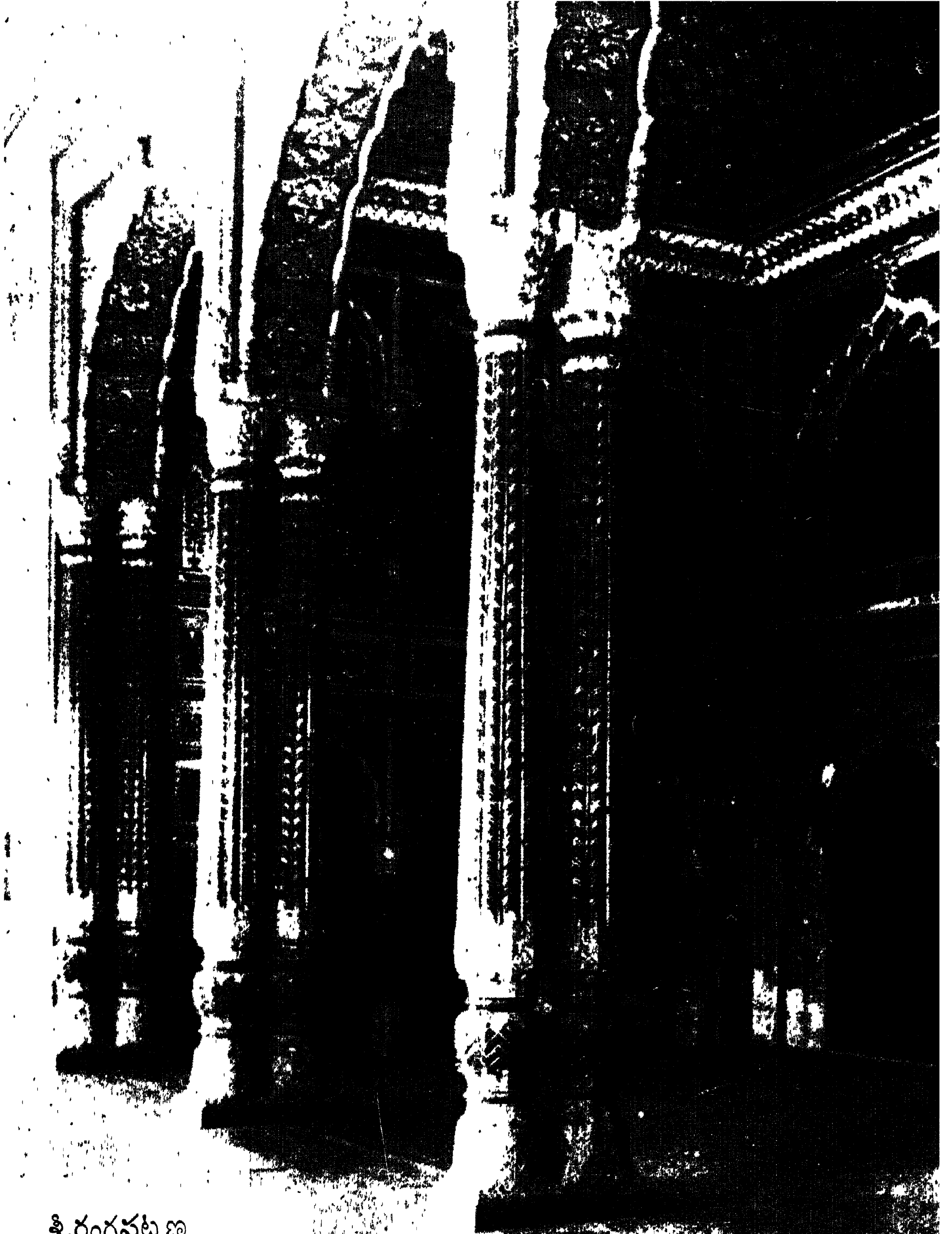
తద్భవ భాషావిచారము

సూరకవిగారు తృతీయతరంగమునఁ దద్భవభాషావిచారము కావించినారు. సంస్కృత శబ్దములు వర్ణ లోపాదులను బొంది తద్భవరూపములు గైకొనుపద్ధతిని బరిశీలించి, యా భాషాపరిణామమును గొంతవఱకొక క్రమములోఁ జెప్పుటకు సూత్రములను రచింపఁబ్రయత్నించినది వీరే యనుకొందును. తక్కినవారెల్లరును గొన్నిశబ్దములను మచ్చుకుఁ జూపి విడచిరి. సూరకవిగారైనను దద్భవభాషనంతయును సాంగముగ సూత్రనిబద్ధముచేసిరని చెప్పుటకు వీలులేదుగాని వీ రవలంబించిన శక్తి ప్రశంసనీయమై యున్నది.

'ప్రాకృతభవ, సంస్కృతభవ, సంస్కృతవత్ప్రాకృతభవ వికృతభవా' యను చింతామణిసూత్రము చొప్పునఁ బ్రాకృతిదేశీయ, సంస్కృతభవ పాకృత, సంస్కృతసమప్రాకృతములైన ముత్తెఱఁగుల భాషలును నాంధ్రమునఁ బ్రవేశించినది. ప్రాకృతము లాఱువిధములు గావున నీ ప్రాకృతభాష లిట్లు పదునెన్మిదియు, సంస్కృత సమ తద్భవములు రెండును, దేశ్యగ్రామ్యములురెండును గలసి యిరువదిరెండువిధముల నాంధ్రభాష ప్రవర్తించుచున్నదని ప్రాచీనవ్యాకర్తల యభిప్రాయము. ఇట్టి ద్వావింశతిభేదములైన యీభాషను బరిశీలించి యిందుఁ బ్రాకృతసమ మేదియో,ప్రాకృతభవ మేదియో తెలిసికొనుటగాని, తెలిసికొనినను నది సంస్కృతభవమేల కాఁగూడదో వినిశ్చయించుటగాని దుస్తరమైన విషయముగాఁ దోఁచెడిని. కావుననే యాంధ్రవ్యాకర్తలెల్లరు నీ విషయమును దిఙ్మాత్రముగా నుపదేశించుచు వచ్చిరి. అహో - సంస్కృత సమప్రాకృతసమము, అంబరము - ప్రాకృతదేశ్యసమము, మూఁగ- సంస్కృత భవప్రాకృతభవము. చందురుడు, చందమామ, సంద్రము ఇత్యాదులు సంస్కృతభవము లగునని యహోబలపండితుఁ డుదాహరించినాఁడు. ఈయనయే 'నచైవం మూఁగేత్యాదీనామపి తత్సమత్వాపత్తిః. యత్ర వర్ణాంతరాగమ వర్ణలోపయోః శాస్త్రతో విశిష్య న్రప్రాప్తి స్తత్రైవ తద్భవత్వం, నాన్యత్రేతి నియమాంగీకారా' త్తని వ్రాసియున్నాఁడు. ప్రాకృతసమములుగాఁ బరిగణించు

శబ్దములన్నిటిని సంస్కృతభవము లనవచ్చునని చిన్నయసూరిగారు లంగీకరించినారు. మొత్తముమీఁద నేఁడు సంస్కృతసమమును మాత్రము విడచి, తక్కిన ప్రాకృతసమ, ప్రాకృతభవ, సంస్కృతభవ భాషలను దద్భవభాష లని వ్యవహరించుచున్నారు. సూరకవిగారు జూదము, మూఁగ, కొలము మన్నగు వానిని సంస్కృతభవములుగాఁ జెప్పినాఁడు. కాని జూదము శూరసేనతద్భవ మనియు, మూఁగ యపభ్రంశతద్భవమనియు, కొలము చూళికా భవ మనియు నహోబలుఁడు చెప్పెను. అయితే ప్రాకృతరీతియు నిదియే యని సూరకవి నిర్దేశించి, తానిచ్చిన శబ్దసముదాయమునకుఁ జివర 'యిటువలెనే పైశాచికరూపము' లని వ్రాసినాఁడు. ఆంధ్రభాష పైశాచిప్రాకృతమునుండి పుట్టిన భాష యని పూర్వవైయాకరణుల యభిప్రాయము. 'చోళ లాటక గాంధార సుధేష్ణ ద్రవిడాదయః, పిశాచ దేశా స్తద్దేశ్యం పైశాచీద్వితయం భవేత్' ఆంధ్రమీ పిశాచభాషాపరిణామరూపము కావుననే నన్నయ 'ప్రాకృతభవవికృతిభవాః' అని పూర్వోక్త సూత్రమున నిర్దేశించెను. అందులకనియే 'ఆద్యప్రకృతిః ప్రకృతిశ్చాద్యే ఏషా తయో ర్భవే ద్వికృతిః' యని నన్నయగారు సూత్రించినారుగూడ. సూరకవిగారి గ్రంథములో బీజము = గింజ, కబరి = కొప్పుముడి, ధమ్మిల్లము = తురుము, బిడారము = పిల్లి, పాండురము = బొల్లి, హింతాలము = ఈదు, యావనాళము = జొన్న, ఆఖేటము = వేఁట, కిరీటి = కవ్వడి, తిలము = నువ్వు, తిక్తము = చేదు మున్నగు శబ్దములు తద్భవములుగాఁ జెప్పఁబడినవి. విచారింపఁగా నీ ప్రకృతి వికృతి శబ్దముల కైవిధముగను బొంతన కుదురక, వీనిని దద్భవము లనుటకంటె నవి వాని యర్థము లనుటయే మే లనిపించుచున్నది. రాత్రిశబ్దభవము రేయి యనినచో భాషాశాస్త్రజ్ఞు లభ్యంతర పెట్టుచున్నారు. ఇట్టివాని నంగీకరింతురా ? కిరీటి శబ్దభవము క్రీడి యుండఁగాఁ గవ్వడియని వ్రాయఁబడినది. విజ్ఞులు విమర్శింతురుగాక.

అడిదము సూరకవి యొక వ్యాకరణగ్రంథము, నొక యలంకారగ్రంథము, నొక నిఘంటువును వ్రాసి కవియై ప్రఖ్యాతి గడించినవాఁడు. ఇతని కవిజన రంజనమున మృదుమధురమైన శైలితో శ్లేష యద్భుతముగ దిద్దఁబడినది. ఈ కవిసంశయ విచ్ఛేదమునందుఁ గూడ నాయన చూపిన ప్రతిభ యల్పీయసమైనది కాదు. ఇందుచే నా మహాకవిని నిరాకరించిన వారు యున్నచో నది నా రెఱిఁగినంతవట్టు సత్యనిర్ధారణమునకే కాని యనాదరముచేఁ గాదు.

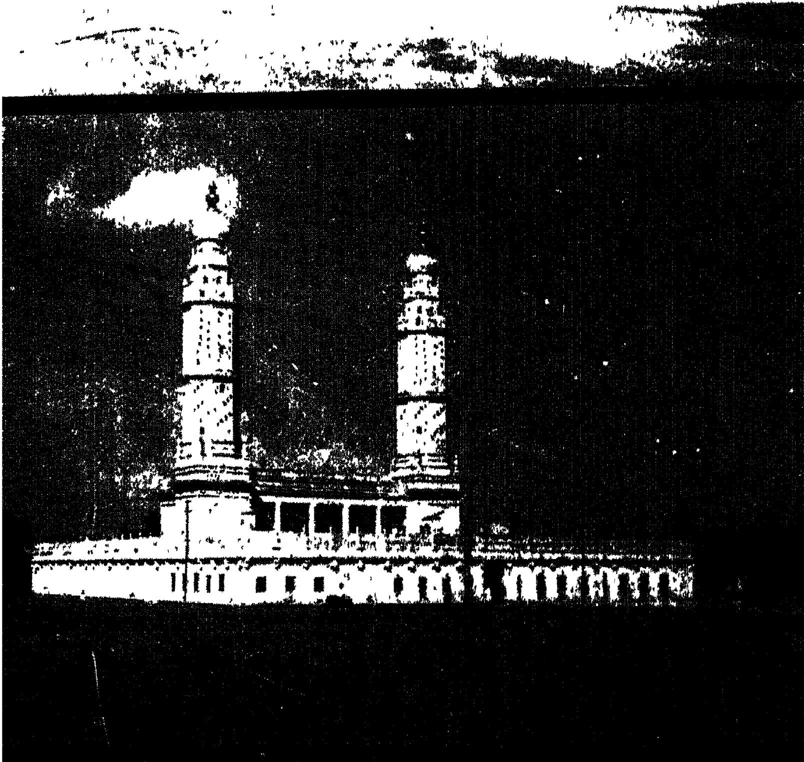

శ్రీరంగపట్టణ
చిత్రములు

౧. దరియాదౌలత్
టిప్పుసుల్తాను

౧. దరియాదౌలత్ ఉద్యాన దృశ్యము
(దక్షిణద్వారమునుండి)

౨. జుమ్మామసీదు

౩. కోటయొక్క ప్రధాన ద్వారము
(తూర్పువైపు)

శ్రీరంగపట్టణ చిత్రములు

౫. కోట ఉత్తరద్వారము (లోవైపు)

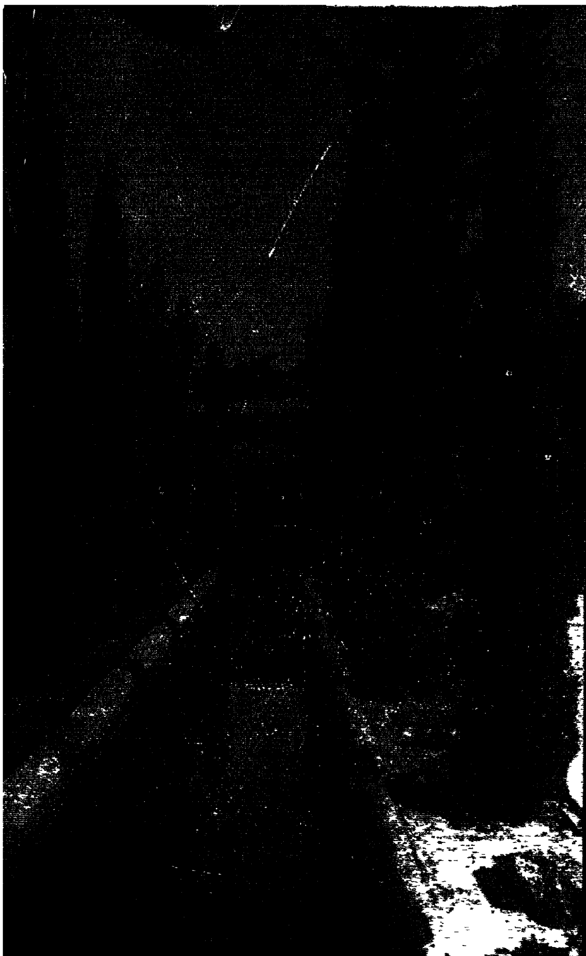
టిప్పు చివర ౧౫ దిన
ములు ఇక్కడ ఉండి
పోరాడి హతు
డయ్యెను

౬. కోటగోడలో నున్న
బందీఖానా గదులు
వీనిలో ఇంగ్లీషుఖైదీలు
బేడీలతో నుంచబడిరి

౭. కోట ఉత్తరభాగమున
మారుమూల ద్వారము
రహస్యముగ శత్రువుల
మీదబడుట కుప
యోగించునది

దరియాదౌలత్ ఉద్యానము. భవనము సమీప ముందు వైపు. రెండువైపులనున్న వృక్షపంక్తులు మగల జలాశయమున ప్రతిబింబించుచున్నవి

౯. కోటలోని రంగనాథస్వామి దేవాలయము వేయేండ్లనాటిది; శిల్పము హొయిసలుల పద్ధతి ననుసరించినది.

౧౦. దరియాదౌలత్ ఉద్యానములోపల ముందుభాగము

హుష్కా-ప్రియులు

వే. వి. శర్మ

"హుష్కా-ప్రియులు, శూన్యహస్తాలు" అని లోకోక్తి. తియ్యనిమాటలు చెప్పి క్రియాశూన్యము చేసెడి వారు శూన్యహస్తాలు. హుష్కా-ప్రియులు కానివారు లేరు. ఆమాటంటే కోపము రానివారూ లేరు. శబ్దముల సంకుచితార్థమే యిందుకు కారణము. 'శూన్యహస్తాల' సహవాస దోషమువలన 'హుష్కా-ప్రియుల'కు నింద వాటిల్లినది.

క్రియారూపము చెందని సంభాషణములు హుష్కాకస్త లనవచ్చును. వినోదార్థము పలుపు వింత వాదములు, కాలయాపనమునకై చెప్పుకొనెడి కబుర్లు 'హుష్కా-ప్రియా' లనిపించుకొనును. ఇందు గర్హించుకొన తగిన దేమున్నది? మన మనేకవిషయముల గూర్చి చర్చింతుము. ఈ వాద ప్రతివాదము లన్నియు క్రియారూపము దాల్చుట దుర్లభము; అసంభవము. పగలంతయు పాటుపడి సాయంకాల మొకగంటసేపు విహారార్థము క్లబ్బుకుపోయి చెప్పుకొను కబుర్లు క్రియాశూన్యము లని యాక్షేపించుటయు, నిరర్థకములని పరిహసించుటయు మానవస్వభావమును మరచుటయే.

క్లబ్బుకబుర్లు నిరర్థకము లనుట పొరపాటు. శ్రుత పాండిత్యమువలన గలుగు జ్ఞాన మపారము; వివిధ విషయోపేతము. గురు శుశ్రూషచేసి యార్జించిన విద్య సాంప్రదాయ సిద్ధము కావచ్చును; కూలంకషము కావచ్చును. కాని అట్టి విద్యకు వన్నె తెచ్చుటకును, జనరంజకమై లౌకికమున నుపయోగించుటకు శ్రుతపాండిత్యము కూడ అవసరము.

ఇంతియు కాక అనేక క్లిష్టసమస్యలు క్లబ్బులలో చర్చింపబడును; పరిష్కరింపబడును. ఇట్టి చర్చలలో జరిగెడి తర్జనభర్జనలు మామూలు సభలలో జరుగనేరవని అనుభవమువలన చెప్పగలను. ఇందుకు తార్కాణముగ నొక యుదాహరణము నిచ్చెదను.

మా రాజమహేంద్రవర హిందూ సమాజము సుప్రసిద్ధమైన సంస్థ. శ్రీయుత న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులుగారి భూరివిరాళముతోను, ఇతరదాతల సహాయముతోను మా సమాజమునకు దివ్యమైన స్వంతభవన మేర్పడినది. పంతులుగారి నాయకత్వమున మా సమాజములో హిందూసంఘ పురోవృద్ధికి కావలసిన పరిస్థితు లేర్పడినవి. వ్యాయామక్రీడలు, మతోపన్యాసములు, కాలక్షేపములు, భగవద్గీతా పఠనము మొదలగు మత సాంఘిక విషయములను గూర్చి వ్యాసంగము జరుగుచుండును. ఎన్ని యుపన్యాసములు విన్నను తదనంతరము సమాజావరణములో నున్న గంగరావి చెట్టుక్రింద మా 'హుష్కా-ప్రియ బృందము' తర్కించిన గాని యే విషయమైనను సుబోధము కాదు.

'హుష్కా-ప్రియ బృందము' (Huskers' Club) ఈమాట నూతనముగ ఆంగ్లేయ నిఘంటువులో చేరవలసియున్నది) అనుపేరు మేము పెట్టుకొన్నది కాదు. కూటికి గుడ్డకు గాని వృథా ప్రసంగములతో, కాలహరణము చేయుచుందుమను భ్రమచేత మాలో చేరనివా రిచ్చిన బిరుదము. సార్థకమగుటచేత మా కందుకు కోపములేదు.

మా బృందము కలగూరగంపవంటిది. ఇందు వక్తలు, పండితులు, కవులు, గాయకులు, దేశనాయకులు, దేశసేవకులు, కార్యశూరులు, వాగ్శూరులు, సంఘసంస్కర్తలు, సనాతన ధర్మపరాయణులు, భోజన ప్రియులు, అన్నదాతలు—వీరు వారననేల, నిరశనవ్రతపరాయణులుదప్ప మిగిలిన విద్యలలో ప్రవీణులున్నారు. మేము చర్చించని విషయముండదు. పకోడీ పాకవిశేషములు మొదలుకొని భగవద్గీతా రహస్య విశేషములవరకు మా చర్చలోనికి రాకమానవు. విశేషించి మతసాంఘిక విషయములు మా సొమ్ము. డికెన్సువంటి మహాకవియే మాలో నుండెనేని మాచర్చ లిదివరకే రచ్చకెక్కియుం

డేవి. మచ్చునకై యొక సాయంకాలము తిరువాంకూరు ఫర్మానాను గూర్చి మేము సలిపిన చర్చ నిందు సంక్షేపముగ దెలిపెదను. దీనినిబట్టి మే మే విషయమునైనను ఎంత నిపుణతతో కడతేర్చగలమో భారతీ పాఠకులకు తెలియగలదు.

అవర్ణుల దేవాలయ ప్రవేశవిషయములో తిరువాంకూరు మహారాజావారి ఫర్మానావలన దేశమంతయు అట్టుడికిన ట్లుడుకునని తలంచితిని. ఆసేతుహిమాచలము సనాతన ధర్మపరాయణులు సభలుచేసి మహారాజావారి చర్యను ఖండించెదరని యనుకొంటిని. కాని పూర్వాచార పరాయణులు కిక్కురుమనలేదు. మఠాధిపతుల గర్జనములు మాటుమనిగినవి. శారదా చట్టమునకు వ్యతిరేకముగ కంకణముకట్టుకొని దెబ్బలాడిన వాక్శూరులెవరును నోరెత్తలేదు. గురువయ్యూరు సత్యాగ్రహ సమయమున జామొరినుకు కుడిభుజమై కథనడిపించిన తాతా సూర్యనారాయణ రావుగారు కూడ మిన్నకుండిరి. భారత ధర్మమహామండలి పట్టుదల వదలి పలుకలేదు. మీదుమిక్కిలి ఆచార్య సుందరరామయ్యరు వంటి శిష్టాచార పరాయణులు తిరువాంకూరు ఫర్మానాను సమర్థించిరి. దేశమంతటను గాంధీ శిష్యులు చంకలుతట్టుచు సంతోషించుట యాశ్చర్యమా?

ఇట్టి స్థితిలో నాకేమిచేయుటకు పాలుపోక మా నాయకులగు సుబ్బారావు పంతులుగారిని చేరి "ఏమండీ పంతులుగారూ! తిరువాన్కూరు ఫర్మానా విషయమై మన హిందూసమాజముతరపున సభచేసి యభిప్రాయము తెలుపుట మన కర్తవ్యముకాదా?" యని ప్రశ్నించితిని. అందుకు వారొక చిరునవ్వు నవ్వి మిన్నకుండిరి. పంతులుగారి మందహాసము వారి చిరపరిచితులకుగాని బోధపడదు. వా రదివరకే మహారాజావారి నభినందించినారు. హిందూ సమాజము తరపున ఇదమిత్థమని అభిప్రాయము వెల్లడించుటలో కొన్ని చిక్కు లుండవచ్చునని వారూహించినట్లు నేను గ్రహించితిని.

ఇట్టి క్లిష్టపరిస్థితులలో మా శుష్కప్రియ బృందమైనను ఈ విషయము చర్చించవలెనని నిశ్చయించి యొకనాటి సాయంకాలము తర్జనభర్జనకు గడంగితిమి. ఆనాడు పంతులుగారు కార్యాంతరమువలన సమాజమునకు రాలేదు. నాటి సభలో జరిగిన వాద ప్రతివాదములు టూకీగా నిందు తెలిపెదను.

సభా ప్రారంభము

"నేడు సుబ్బారావు పంతులుగారు రాలేదుగనుక యీ సభకు నేనే ప్రెసిడెంటు"నని అతి వినయముతో ఆంధ్రబ్రాహ్మణ మహామండలి యధ్యక్షుడగు మా ప్రెసిడెంటు రామారావు కుర్చీలో కూర్చుండెను.

నారాయణమూర్తి:— ఏమండీ రాగకొండ సుబ్బారావుగారూ! మనకర్మము! ఈ సభకు కూడా రామారావేనా ప్రెసిడెంటు? నిన్న శృంగారనందఘాటులో జరిగిన సభకు ప్రెసిడెంటై తిరువాన్కూరు మహారాజావారిని అభినందించుమ పురజనుల కృతజ్ఞతను తెలపలేదా? ఈవేళ యిక్కడ అధ్యక్షతవహించి దానినే ఖండించడమా? ఏమిువింతలండీ! బాగు! బాగు! మీరంతా యేమైనారు? సమాజానికి ట్రస్టీలు, భగవద్గీతా రహస్యముల నుపదేశము పొందినవారు, శక్తికొలది సనాతన ధర్మము ననుష్ఠించుచున్నవారు. మీ గుండకూడదా ప్రెసిడెంటుగా? మహా పండితులు కవులు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగా రుండకూడదా? వేదాధ్యయనము సాంతముగ జేసిన సోమనాథంగారు తగరా? ఇందరుండగా నావలె సాగ్నిహోత్రి రామారావా మనకు దొరికాడు?

సోమనాథం:— వేదశాస్త్రములు చదివినవారుగాని యీ సభకు అధ్యక్షులుగా వుండకూడదు. విశేషించి దేవాలయప్రవేశ నిబంధనలు ఆగమశాస్త్రములు విధించును గనుక ఆగమశాస్త్రవేత్తలుగాని తదితరులు ఈ సభకు అధ్యక్షులుగా నుండతగరు. నాకు కృష్ణయజుర్వేదము అశీతిద్వయము నట్టులేకుండా వచ్చును. వేదాలకు ఆగమాలకు చాలా దగ్గర.

కృష్ణమూర్తి:— మీకేనా? కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారికి రావు ఆగమాలు? ఆయన ప్రెసిడెంటు గాతగరా?

శ్రీ. కృ. శాస్త్రి:— బాబోయి! నన్ని గొడవలోకి లాగకండి. ఇప్పడున్నవే వదుల్చుకోలేక...

న్నాను. సామ్రాజ్యము, [illegible] చెప్పుకొన్నట్లు నా గ్రంథములలో వ్రాసినందుకే నేను తద్దిన బ్రాహ్మణార్థాలకు తప్ప కవిత్వము విమర్శనమునకు తగనని యాక్షేపించారు. ఇప్పుడు ఆగమాలు వచ్చునంటే తంబళపనికే గాని తద్దిన బ్రాహ్మణార్థాలకు కూడా కరక్కాయవడుతుంది.

శేషగిరిరావు:—మన లోకల్ బోర్డు మెంబరును (సీతారామశాస్త్రి) ఏమంటాడు?

సీ. రా. శాస్త్రి:—ఆగమాల విషయము నీకేమి తెలుసునయ్యా? మా తండ్రిగారు కట్టించిన రెండు దేవాలయాలు నశింపచేసే భారం నెత్తిమీద వేసుకొని యాడుచున్నవన్నమాట! దేవాలయ ప్రవేశము అవర్ణులకు నిషేధము. ఆగమాలు తప్పవు. ఒక మహారాజు ఫర్మానా జారీచేసినంతమాత్రాన అది శాస్త్రీయము కాదు. [illegible] జీవించియున్నప్పటికీ మా దేవాలయాలలోనికి అవర్ణులను రానీయము.

వెంకటాచలం:—మా తిరుకొండ క్షేత్రమేనా యేమిటి కీడైపోయింది? ప్రస్తుతము ధర్మకర్తను గదా యని రామారావు గారు త్రోసుకుపోతున్నాడేమో. మేమూ రానీయము. ఏమిచేస్తాడో చూస్తాము.

గురుమూర్తి:—అవర్ణులను మీరు రానీయకపోతే మీ దేవాలయాల్లోకి సవర్ణులు కూడా రారు. శుచి శీలము ప్రధానము గాని జన్మ ముఖ్యము కాదు, నీలోను నాలోను ఉన్న దేవుడు అవర్ణులలో లేకపోలేదు. దేవాలయాల కొరకు ఆగమాలు పుట్టినవి కాని ఆగమాలకొరకు దేవాలయాలు పుట్టలేదు. ధర్మశాస్త్రములవలె ఆగమ శాస్త్రములు కూడా కాలోచితముగ మార్పు చెందవచ్చును.

చయనులు:—ఏమండీ సుబ్బారావు గారూ? శాస్త్రాలు మార్చవచ్చునంటే మీ రూరకుంటారేమి?

సుబ్బారావు:—ఈ రోజుల్లో మనమాట వినేవా రెవరయ్యా?

చయనులు:— వినకపోతే మాత్రం? మీవిధి మీరు నెరవేర్చుకోవద్దూ?

చి. ల. న.- దేనికైనా గుణము ప్రధానముగాని కులము ప్రధానముకాదు. సిరికంటె శీలము శ్రేష్ఠము. కులముకంటె గుణము శ్రేష్ఠము. కాబట్టి శుచి, శీలము, నిశ్చలమైనభక్తి కలవా రేజాతివారైనను దేవాలయములకు వెళ్లుటకర్హులు. ఇవి లేనివా రగ్రజాతివారైనను గుళ్లలో మొక్కుట నిష్ప్రయోజనము. ఆగమాలకు ధర్మశాస్త్రములకు వేదములే మూలాధారములు. వేదము సనాతన ధర్మమును శాసించును. శాస్త్రములు యుగధర్మములను కథించును. యుగధర్మములు కాలానుగుణముగ మార్చవచ్చును.

సోమనాథం:—ఈ సిద్ధాంతా లెవరుచేశారండీ?

విజయరామయ్య:— వేదాలు ముందు, తరువాతనే ధర్మశాస్త్రాలు, ఆగమాలు. వేదాలు అపౌరుషేయములు. శాస్త్రాలు పౌరుషేయములు. పౌరుషేయములు మారవచ్చును. ఈ సిద్ధాంతములు మన పండితులు కూడా వప్పుకున్నారు.

సోమనాథం:—ఎవరా 'మన!' 'తిమ్మక!' ఆ పండితులంతా మీబోటి హూణ విద్యాసంపర్కము గలవారే. శిష్టాచారపరాయణుల కా సిద్ధాంతాలు నచ్చవు. చతుర్వేదాలు, చతుర్వర్ణాలు, ధర్మశాస్త్రాలు, ఆగమాలు—ఇవన్నీ యేకకాలమున సృష్ట్యాదిని బ్రహ్మ సృజించాడు. ఋషులనోట మనకు లభించినవి. ఇవి యేవిన్ని మార్చుటకు శాస్త్ర మొప్పదు. ఇందుకు తిరుగు లేదు. మీకు దిక్కున్నచోట పోయి చెప్పుకోండి.

వెంకటరావు:— భేష్! గట్టిగా చెప్పావు. పిడివాదాలకు పిడిగుద్దుల వాదాలకు అపీలెక్కడ?

బంగారయ్య:— ప్రస్తుతము చర్చనీయాంశము వదిలిపెట్టి యితర గొడవల్లో పడ్డాము. అవర్ణుల దేవాలయ ప్రవేశము మన మంగీకరించడమా నిరోధించడమా, అను విషయ మిప్పుడు తేలాలి.

సీ. రా. శాస్త్రి:—ఆవిషయము తేల్చుటకు రామారావు ప్రెసిడెంటుగా పనికిరాడు. ఇతడేమి అవతారపురుషుడా? ఈరోజు వకవేషము రేపు మరొక వేషము వేసి ఆడుటకు?

రామారావు:—ఏమోయి నా సెక్రెటరీ! వీరి సందేహాలను తీర్పుము.

సోమశేఖరరావు:—ముందు నీ సందేహాలు తీర్చుకో. తరువాత మా సందేహాల మాట ఆలోచించవచ్చును.

రామారావు:—నాకు సందేహాలే లేవు. సందేహముంటే ప్రెసిడెంటుపదవిని అధిష్ఠింపను.

శర్మ (సెక్రెటరి):— మన ప్రెసిడెంటు నన్ను మాట్లాడమని యాజ్ఞాపించుటలో అర్థమున్నది. తన పదవి విషయము మీకు సందేహము కలిగినప్పుడు తన్ను తాను సమర్థించుకొనుట స్వోత్కర్షగా నుండవచ్చును. నన్ను సమర్థించ మనుటలో అతని నమ్రత వెల్లడియగుచున్నది. ఈ సభ కతడు ప్రెసిడెంటుగా నుండతగునా లేదా యను సమస్యను గూర్చి నాకుతోచిన ధర్మసూక్ష్మము చెపుతాను వినండి. ప్రెసిడెంటనగా తటస్థుడు; కామధేనువువంటివాడు. సభ్యుల యాజ్ఞను నెరవేర్చుటయే అతనివిధి. నిన్న శ్రద్ధానంద ఘాటుసభలో పురజనులు దేవాలయ ప్రవేశమున కానందించి తమ యంగీకారమును దెలిపిరి. గాంధీశిష్యు డగుటచేత రామారావు నిన్నటిసభకు ప్రెసిడెంటై యా తీర్మానమును పంపవలసిన తావులకు బంపెను. బ్రాహ్మణ మహామండలి యధ్యక్షుడగుటచేత నేటిసభకు కూడా అతడే ప్రెసిడెంటగుట ఉత్తమము. నేడు మనము దేవాలయ ప్రవేశమునకు వ్యతిరేకులమై తిరువాన్కూరు ఫర్మానాను ఖండించుచు తీర్మానించినయెడల మనయాజ్ఞానుసారము ఆ తీర్మానమును యథోచితముగ ప్రెసిడెంటు కడతేర్చగలడు. ఇట్టిచర్యలో పరస్పర విరోధదోషములేదు. ఏలనంటే? ఏకవ్యక్తి అనేకరీతుల మసలుట యనుభవ వేద్యము. శ్రీకృష్ణుడు భక్తులకు కల్పవృక్షము, గోపికలకు రసికుడు, గోగణమునకు గానలోలుడు కాలేదా? గనుక దేవాలయప్రవేశసమస్యలో రామారావు పూర్వపక్ష సిద్ధాంతముల భారముల రెంటిని నిర్వహింపబూనుటలో ఆశ్చర్యములేదు. పరస్పరవిరోధమూ లేదు.

రామారావు—సభ్యులారా! ఇప్పుడు మీసందేహాలు తీరిపోయినవి గనుక అవర్ణులదేవాలయ ప్రవేశమునుగూర్చి రాచకొండ సుబ్బారావుగారు మాట్లాడెదరని మనవి చేయుచున్నాను. సావధానముగ వినుడి.

సుబ్బారావు- "కలౌపంచ సహస్రాణి జాయతే వర్ణసంకరః" అని మనపూర్వులు వూరుపోక చెప్పలేదు. వారు నిజమైన సర్వజ్ఞులు. మనశర్మవంటి బూటకపుసర్వజ్ఞులుకారు. వోయ్! మరిన్ని—

శర్మ—నేను సర్వజ్ఞత్వము నారోపించుకొన్నట్లు భావించుటలో మన సహృప్రియుల తెలివితేటలు బయటపడుచున్నవి. 'సర్వజ్ఞుడ'ని నన్ను నీవు చెప్పినప్పుడు "సర్వజ్ఞనామధేయము శర్వునకే, విశ్వనాథ శర్మకె! తగురా?" అని నేను ప్రశ్నించితిని. రెండవ చరణములోని మొదటి ఆశ్చర్యార్థకము, చివర ప్రశ్నార్థకము లోపింపజేసి బంగారయ్య భారతిలో నేమేమొ వ్రాసి తన కవితాచమత్కృతి చూపెను. అంతమాత్రము నేనూ తిరగేసికొట్టగలను. విగర్వ గాంభీర్యమణినని గర్వించువాళ్లలో నేనొకడిని.

సోమయాజులు—సుబ్బారావుగారు! "నైనం ఛిందంతిశస్త్రాణి, నైనందహతి పావకః" అని భగవద్గీత. ఎవరేమిచేసినా మనసనాతనధర్మానికి చలనం లేదు.

సుబ్బారావు—అబ్బా! వంచవోయినీవు. అలాంటివి మనశాస్త్రాల్లో లక్షలున్నాయి—సత్యం వద; ధర్మంచర. ఏతావతా నేను చెప్పేదేమంటే? చెట్టుచచ్చేకాలానికి కుక్కముసలాలి పిండాలు పుడతాయని శాస్త్రం. శాస్త్రమెన్నటికి అబద్ధంకాదు. ముమ్మాటికిని నిశ్చయము.

ప్రకాశరావు శర్మతో:—మేష్టారూ! రేపు డిన్నరులో పి॥ వీ॥ లకు (పిండివంటలకు) పర్మిషనిస్తారా?

శర్మ:—రేపెవరింట్లో భోజనాలు?

ప్రకాశరావు:—చావలి సూర్యనారాయణగారింట్లో.

సర్వన్నశాస్త్రి, బు॥ సు॥ రావు:—రేపు పిండివంట లుండితీరాలి. రేపు పర్వదినం. గొడ్డుభోజనం పనికిరాదు.

శివరామకృష్ణయ్య:— ఉండండోయి! మీ కెప్పుడు భోజనాలగొడవే. ఇప్పుడు జరుగుచున్న చర్చ యేమిటి? మీగోలేమిటి? ఎప్పుడూ తిండిగొడవేనా?

ప్రకాశరావు:—నీకుమాత్రం తిండిగొడవ లేదా? తొట్టి స్నానాలు చేస్తున్నావా యేమిటి?

రామారావు:—ఎవరక్కడ? భోజనాలను తృణీకరించు చున్నారు? నా భక్తులారా వినుడు! కోటి విద్యలూ కూటికొరకే. 'అన్నం బ్రహ్మ' 'అన్నం ననిం ద్యాత్' అని వేదము ఘోషించుచున్నది. కావున అన్నమును అన్నదాతలను తిరస్కరించకూడదు. 'భుక్తికుదిరితేనే ముక్తి కుదురును' ని మన పెద్దలు చెప్పినమాట సత్యము. వారిదారి త్రొక్కుటయే మనకు సర్వాశ్రేయస్కరము.

నా॥ సూ॥ నారాయణ, పాపయ్యశాస్త్రి, సర్వజ్ఞశాస్త్రి, ప్రకాశరావు, శివరామకృష్ణయ్య, బు॥ సు॥ రావు ఏకకంఠ్యముగ:—ప్రెసిడెంటుకు జై! చిన్నల్లి నిరంతరము జరుగుచుండుగాక! ఇకలేవండి. ఇప్పటికే పొద్దయింది భోజనానికి.

రామారావు (నలుదిక్కులు పారజూచి):— I am a socialist. మీ సేవకుడను. మీ యిష్టానుసారము నడిచెదను. ఇప్పటికే కాలహరణ మయింది గనుక రేపు సాయంకాలము తిరిగి యీ విషయము చర్చించెదము. సభ నింకటితో సమాప్తిచేయుచున్నాను.

అధ్యక్షుని యాజ్ఞకు బద్ధులమై అందరము నాటి దినము ఇండ్లకు వెళ్లితిమి.

యిప్పుడు సర్వసాధారణంగా రాయబడుతూ వున్న కథలకి ఒక నిర్ధిష్టమయిన శిల్పమో, ఒక విడాకు లివ్వడమో, ఓ మతాంతరస్వీకారమో, ఓ మతాంతర-స్వేచ్ఛావివాహమో, మరేమన్నా స్వేచ్ఛాప్రవృత్తో, మోసమో ప్రధానలక్ష్యంగా వుండితీరుతున్నాయి. అన్నిట్లోనూ అసభ్యవర్ణనలకి ప్రాముఖ్యం యెక్కువ. కేవలంగా అక్షరాస్యం అయివున్న సామాన్యజనానికి అందుబాటులో వుండే చిన్నకథలు పై విషయాలని ఢంకామీద దెబ్బకొట్టి మానవహృదయాల్లోకి యింజక్షను చేస్తూవుంటే దేశానికి కలిగే మార్పు యెల్లాంటిదో విచక్షణులు గమనింపవలసివుంటుంది.

వాళ్లవాళ్ల రుచుల్ని బట్టి కథానికారచయితలు కథల్ని రచిస్తున్నారనీ, వాట్లో నీతీ, జాతీ, సభ్యతా మొదలైనవి వుండనక్కరలేదనీ, సామరాలిటీ, టెక్నిక్కూ, ఆర్టూ వుంటే చాలుననీ, జనసామాన్యానికి యింటరెస్టు కలగచేయడమే కథకి ప్రధానలక్ష్యమనీ, కథకుడికి ఉద్దిష్టమైన లక్ష్యం వకటి వుండనక్కరలేదనీ, కుర్రకారులోవుండి స్వేచ్ఛావిహారంచేసే చాలామందికథకుల అభిప్రాయం. యిదివరదాకా వున్న చిన్నకథల్లో యిప్పటికథల్లో వుండే నవీనగుణాలు లేవని కూడా వీరి సిద్ధాంతం!

మనదేశంలో జనసామాన్యంలో విద్యావ్యాప్తి కలగకపోవడానికి కారణం-మన ప్రాచీన గ్రంథాలు కేవలం పద్యమయాలుగా వుండడమూ, పండితుల క్కూడా అర్థంకాని పాషాణశైలిలో వుండడమున్నూ. వాటిలో యెటువంటి అమూల్యవిషయాలు వున్నా సముద్రంఅడుగుని వున్న రత్నాల్లాగ నిరుపయోగాలయిపోయాయి! కాని, క్రమేపీ నాటకాలూ, నవలలూ తలెత్తి వచనవాఙ్మయానికి ప్రాభవం హెచ్చాక ఖిల్లీదుకాణదారూ, జట్కావాలా దగ్గర్నుంచీ ఏ ‘అపనాతనామనా’ పుస్తకమో చేతబట్టుకొని గ్రంథకాలక్షేపం చెయ్యడానికి అవకాశం కలిగింది మరి యిప్పుడో-ఈ ‘చిన్నకథ’ అమలులోకి వచ్చేసరికి ఆడవాళ్లలో చాలావరకూ నిరక్షరాస్యత నిర్మూలమయిపోయింది. ఏది చదివినా, ఏది చదవకపోయినా చదవు నేర్చిన ఆడది చిన్నకథని చదవకుండా వుండదు!

లోకాన్ని మరమ్మత్తు చేయడానికి నీతిప్రబోధం కంటె అవినీతిప్రదర్శనమే సులభమయిన మార్గమంటూ కొందరు రచయితల అభిప్రాయం. అవినీతిని బాగా ప్రదర్శిస్తే దానివల్లే ద్రావిడప్రాణాయామపద్ధతిలా నీతి వ్యక్తమవుతూవుంటుందని వారి దృఢమైన నమ్మిక. ఆ సూత్రాన్నే చాలామంది పారాయణం చేస్తూ వున్నారు. కాని వాచ్యంగా వుండే సంగతులనే అర్థంచేసికోలేని స్థితిలో వున్న జనసామాన్యం వ్యంగ్యందాకా పరిగెత్తి దాన్ని గ్రహించగలదా అనేదే ఒక విషమసమస్య. ఇంతెందుకూ? సంఘసంస్కరణకోసం బయలుదేరిన ‘చింతామణి’లో నాటకకర్త నాయిక చేతనే పసిబిడ్డలికికూడా అర్థమయేటట్టు గొప్ప వుపన్యాసం దబాయింపించి మంచిని బోధించాడుగదా ఆ నాటకాన్ని చూడవచ్చిన-సగానికి పైగా వున్న వేశ్యామణులలోనూ, వారి విటవర్గంలోనగా ఎంతమంది ఆ వుపన్యాసాన్ని క్రియారూపంగా ఆమోదిస్తున్నారూ? అందులో సుబ్బిసెట్టి-చింతామణి లౌసీన్లులేకపోతే ఆ నాటకానికి అంత ప్రచారం వుండివుండకపోయేదేమో! చివరకి చింతామణి యోగిని అయిపోయిందంటే మనన్ని చివుక్కుమననివాళ్లు తక్కువేమో కూడాను. బాహాటంగా వుండే వాచ్యపద్ధతుల్నే అనుసరించలేని ప్రజలు వ్యంగ్యాన్ని వెతుక్కుంటూ తెలిసికొని దాన్ని అనుష్ఠులో పెడతారనే ఆశ మన కెక్కడిదీ?

సాధారణవాఙ్మయానికి అది చిన్నది కానీండి పెద్దది కానీండి, ప్రధాన ప్రతిపాద్యం—మంచిచెడ్డ తారతమ్యాన్ని బోధించడం! దాన్ని విరసంగా కా! సరసంగా బోధించడానికే పద్యవాఙ్మయం గానీ, గద్యవాఙ్మయంగానీ పుట్టడం! ఇల్లాంటి సందర్భంలో అందరికీ అందుబడిగా వుండి నక్లేరులా నాల్గుమూలలూ వ్యాపించే ‘చిన్నకథ’ విరసంగా వుంటే దాని ఉత్పత్తికి ఏమభిప్రాయం వున్నట్టూ?

అనుభవమైనది అనుభవమైనట్టూ, వున్నది వున్నట్టూ వ్రాయడం అందరికీ యిష్టమే! అలాంటివాటివల్ల మనస్సుకి కొంత సంచలనం కలిగి చదివేవాళ్లు మంచిదారిలోకి రాగలిగే అవకాశంమాత్రం వుండాలి. అలాకాక ఆ అనుభవాలు అసభ్యాలూ, అసంభవాలూ అయి, అసత్యాన్నీ లజ్జనూ కలిగిస్తే మాత్రం యేమి ప్రయోజనం?

సంగతి సందర్భాలు యిలా వుండగా కథలకి ప్రధానలక్ష్యం నీతి కాదనీ, కళారాధనమే అనీ అనడంలో ఔచిత్యం తక్కువే అని తోచకమానదు ఇంతెందుకూ? తన విశాలహృదయాన్ని స్వేచ్ఛగా పోనిచ్చి కళారాధనంచేసి నీతిని దిగద్రోసి వ్రాసిన కథని అక్కథకుడయినా తన సతీమణికి చదవడానికి యిస్తాడనీ, లేదా ఆమె చదువుతూవుంటే సహించి వూరుకుంటాడనీ చెప్పడం కష్టం. అల్లాంటి చెడ్డకథలు తమవాళ్లు చదవడం తనకి యిష్టంకాదు కదూ. ఇంతకీ తనదాకా వస్తే తగువులేదు. వెనకటికి పోలిశెట్టి 'కన్యాశుల్కా'న్ని తెగపొగుడుతూ వుంటే ఒకాయన 'శెట్టిగారూ! ఏం బాగుందండీ ఆకన్యాశుల్కం? చూడండీ! 'పోలిశెట్టిమొగము పోలిరొట్టెవలె బోలు, పోలిశెట్టి ముక్కు పొడుగు డొక్కు' అని మిమ్మల్నే ఆక్షేపించే పద్యాలు అందులో వున్నాయే!' అని హెచ్చరింపగా అప్పట్నుంచీ శెట్టిగారు ఆ నాటకాన్ని స్వరూపనాశనం చెయ్యడానికి ప్రచారం ప్రారంభించారట! తనదాకా వస్తే సరి! యిప్పటి కథకుల్లో చాలామంది ఆ రకంవారే! ఒకవేళ వీళ్లు రాసిన కథ అందరికీ అందుబాటులో వుంచారంటే అది యెవరికిన్నీ అర్థంకాని పద్ధతిలో అపూర్వభావాలతో నిండివుండాలి.

యీరీతిగా చిన్నకథలకి వుండవలసిన అవలక్షణాలు కలకథలు కొన్ని మచ్చుకి యివ్వబడతవి. వాటి పద్ధతి విచక్షణులు చిత్తగించాలి.

తన కడుపుమంటకీ, కష్టాలు గట్టెక్కడానికీ, ఒక స్త్రీవ్యక్తి తన నీతినీ జాతినీ చెరుచుకున్నట్లొక కథవుంది. ప్రపంచమంతా ఆమెమీద కత్తిగట్టి కాఠిన్యం వహించిందని తనమతంలోని అంతరార్థం. అది నిరూపించేస్తే తెలిసేది. జనసామాన్యం తెలిసికొనే అర్థంమాత్రం తన సుఖంకోసరం ఎలాంటి పనినైనా చేయవచ్చునని.

తన మతంలో వుండే నిర్బంధాలవల్ల ఒక డొక్క కథలో మతాంతరస్వీకారం చేసినట్లు వర్ణింపబడ్డాడను కొంది! మొదటిమతంలో వుండే లోపాల్ని మరమ్మత్తు చేయాలని వ్యంగ్యార్థం. వాచ్యంమాత్రం మతమ్మీద నలుగురికీ అసహ్యత కలిగించడమూ, ఆ మొదటి మతమ్మీద కసితీర్చుకోవడానికి ఆ ఆసామీ మతాంతరాన్ని స్వీకరించేడని తెలపడమున్నూ.

ఒక కథలో ఒక మహిళామణి తను స్వేచ్ఛావిహారాలు జరిగిస్తూ మొగుడిని బుట్టలోవేసుకుని తిరుగు రంగా అని ధీరతను ప్రకటించే టట్టుంది! ఇల్లాంటి కథల్లో ఆ యా వ్యక్తుల మనోభావాలు కొన్ని వ్యక్తమవుతున్నా ఆడదాని చమత్కారాలూ, మగవాడి చేతగానితనమూ వ్యక్తమవడంచేత మూర్ఖత, అజ్ఞానము ప్రబలియున్న స్త్రీ సామాన్యానికి మనస్సు చలించి అనేక అనర్థాలు కలగడానికి కారణం అవుతుంది.

తన భార్య స్వేచ్ఛావిహారం చేస్తూవున్న సంగతి యెరిగిన్నీ భర్త ఆమెని మనసారా ప్రేమిస్తూ, సానుభూతిని చూపిస్తూ తన ఉదారస్వభావాన్ని వ్యక్తం చేసిన ట్లొకథలో వుంది. దుర్బల హృదయభావాల్ని అణుచుకోలేక అణువణుచుకునేశక్తి అణుమాత్రమూ లేక తన జీవనంకోసం వంశాలకీ, మతాలకీ కళంకంతెస్తూ జాత్యంతర మతాంతరవివాహాల్ని చేసికోవడం కొన్ని కొన్ని సందర్భాల్లో అలాంటివాళ్లని తల్లితండ్రులే ప్రోత్సహించి గౌరవించడం కొన్నికథలకి ప్రధానసూత్రం. మరోచిత్రం! పతివ్రత అయిన భార్యా తన స్నేహితుడిని సంతోషపెట్టలేదని ఆమెని విడిచిపెట్టడం యింకో విచిత్రకథాసన్నివేశం! యిల్లాంటి విం కొచాలా చాలా వున్నాయి—అంటే తాను స్వేచ్ఛావిహారంచేస్తూ, తన పవిత్రతని చాటుకునే రీతి వ్రాయబడ్డవీ, మొదలైనవి.—

అయితే—'యివన్నీ జరగడం లేదా? జరిగేవి ఎందుకు చెప్పకూడదూ?' అనే ప్రశ్న కలగవచ్చును. కాని యివన్నీ, ప్రత్యేకవ్యక్తులికి సంబంధించేవి. ఇవి

పత్రికలకి ఎక్కితే తమతమ ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వాన్ని విడిచిపెట్టి అవి జనసామాన్యానికి ఈ భావాల్ని ఇంజెక్టుచేస్తాయి. ఊరుకున్నవాళ్లందరికీ ఉబలాటమూ, వుద్రేకమూ కలుగజేస్తాయి. ఉన్నవి ఉన్నట్టుగానే చెప్పాలంటే యింకా జరిగేవి అనేక విషయాలున్నాయి గదా! అవన్నీ యీ యథార్థవాదులు బాహాటంగా వెల్లడిచేస్తారా? ఆఖరికి తమమామూలు సంసారపు భోగట్టాలేనా ఉన్న వున్నట్టుగా వీరు వ్రాయవద్దు సరికదా చెప్పనన్నా చెప్తారా అని అడుగుతా.

'ఈ కథలన్నీ మమ్మల్నిగురించికాదు రాసేది; లోకంకోసం' అని అంటారా? సరే! పదిమందిలోనూ రాయి పడేసి వాళ్లూ వాళ్లూ తన్నుకు చస్తావుంటే తనేమీ యెరగనట్టు చల్లచల్లగా తప్పుకుందికీ, లోకాల్ని తప్పుదారులు పట్టించి, తాను నవ్వుతూ, కేరింతాలు కొట్టడానికా యీ రాతలు!

ఏతావతా తేలిన దేమిటంటే—

ఏదన్నా కథ చదివేసరికి పాఠకుడు యిదివరకున్నవాటికి తిలోదకాలిచ్చి, బుజాలు తెంపుకుని నిప్పుతొక్కిన కోతిలాగ చిందులుతొక్కుతూ యింకో ప్రపంచంలోకి ఉరికేటట్టు వుండకూడదు. మరేమిటంటే-మనస్సుకి సంచలనం కలిగించి, లోపాల్ని తగురీతిని తెలియజెప్పి పాఠకులచేత సింహావలోకనం చేయించి తనలోనూ, తమ మతంలోనూ, తమ అలవాట్లలోనూ, సంఘంలోనూ వుండుకున్న తప్పులని దిద్దించి, అన్నింటినీ సరియైన రీతికి తెచ్చేమాదిరి కథల్ని కథకులు రచించాలి. జాతిమతాల్ని ధ్వంసంచేయడం కంటే వాటిని తగినదారిలో పెట్టి వుద్ధరించడానికి ప్రయత్నించాలి. కథలో వుండే యథార్థవిషయాలు ప్రజలకి వుపయోగించేఅంతమట్టుకు ఔచిత్యానికీ, సభ్యతకీ దూరంకాకుండే అంతమట్టుకూ గ్రహించాలి. కథను చదివే పాఠకుడు పాత్రలతోపాటు ఏ గాలిదుమారంలోనో కొట్టుకుపోయి నడుసముద్రాన్ని ములిగిపోకుండా ఏకార్యమన్నా సాధించడానికి తగిన పట్టుదలనూ ధైర్యాన్నీ పొందేటట్టు కథ వుండాలి. గాని ప్రధానపాత్రల్ని పల్టీలు కొట్టించి పప్పులో కాలు వేయించడంవల్ల ఏమీ ప్రయోజనం లేదు. దేనినన్నా పాడుచెయ్యడం సులువే. బాగుచెయ్యడమే కష్టం. అలా బాగుచెయ్యగల-బాగుచెయ్య ప్రయత్నింపగల

కథలే కథలు! వాటిని చెప్పే కథకులే కథకులు! కథ ఏదో కాలక్షేపానికి కాదు. సత్కాలక్షేపానికే ఉపయోగపడాలి! అలాంటిదాన్నే అందరూ ఆమోదిస్తారు. తక్కినవి కేవలం అసభ్యాదరం గల పామరులకే ఆమోదకరాలు!

మరోసంగతి—మనం చదివే కథ యే 'అసలు చంద్రరేఖావిలాపం' లాగో, కొక్కోకంలాగో, వుండి గదిలో కూచుని తలుపులు బిడాయించుకుని చదువుకునే రకంవారిలో వుండకూడదు. ఆడా, మగా భేదం, అన్నదమ్ములూ, బావమరుదులూ అనే భేదం లేకుండా నలుగురూ ఒకచోట చేరివున్నప్పుడుగూడా యెటువంటి ఆక్షేపణా లేకుండా, అలాటప్పుడు యెవరికన్నీ ఏవిధంగానూ అసహ్యాన్నీ, సిగ్గునీ కలిగించకుండా వుండాలి, కథలోని సంగతులన్నీని.

మన చిన్నకథల్లో చాలావరకూ ఏ ఇంగ్లీషుకో, బెంగాలీకో, ఫ్రెంచికో, రష్యన్‌కో, హిందీకో అనువాదాలో, లేక అనుకరణాలో అవుతూ వస్తున్నాయి. ఆంధ్రుడు అన్నివిధాలా పరతంత్రుడవడంచేత అతడు అనుకరణకళనే ఉపాసిస్తున్నాడు. భావదాస్యమే అతనికి ప్రాప్యం. స్వతంత్రరచనలు చాలా తక్కువ. స్వతంత్రరచయితలూ తక్కువే! చాలామంది కథకులు పైభాషల్లోని కథలని అనువదిస్తు, పాత్రల్ని వాటినీ కూడా మార్పుచేసి తెలుగువేషం వేయించి దిగుమతీ చేస్తున్నారు. కాని ఆ ఆ భావాలు తెలుగుపాత్రలకి అతుక్కోవడం లేదు. కథలు అనువాదాలయినా పాత్రలపేర్లు మార్చడం భావ్యంకాదు. అలాచేస్తే పయిదేశాల సంగతీ, భావాల సంగతీ తెలుసుకోవడం దుర్ఘటం. నిజానికి ఆలోచిస్తే దేశంలో అన్నివిధాలా నూతనాదర్శాలు పెంపొంది, భావదాస్యం అడుగంటి, దేశం బాగుపడాలంటే అనుకరణాలకన్న స్వతంత్రరచనలే ఎక్కువ ఉపయోగపడతాయి. భాషాంతరీకరణాలు పైవాళ్ల సంగతినే తెలుపుతాయి. మరింక తమసంగతి చూచుకొని గదా! తక్కినవాళ్ల మంచి చెడ్డలని ఆలోచించేది?

కథకులు మన కథల్లోని లోపాలని దిద్దుకొని అవి జనసామాన్యం చదవడానికీ, ఆంధ్రుల వ్యక్తిత్వాన్నీ, నీతినీ, జాతినీ ప్రకటించడానికీ ఉపయోగపడేటట్టు రాయడానికి ప్రయత్నించడం శ్రేయం.

గాంగసామంతవర్మ నూతన శాసనము

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

ఇది కళింగదేశమును బరిపాలించిన గాంగవంశజుల యొక్క క్రొత్తశాసనము. ఇది నాకు లభించిన విధ మిది: ప్రస్తుతము విశాఖపట్టణము జిల్లాయందుచేరిన నర్సన్నపేటకు తూర్పున సుమారు రెండుమైళ్లదూరమున చీడివలసయను గ్రామము కలదు. ఆ గ్రామమునకు పడుమటగ సుమారొక ఫర్లాంగుదూరమున ఒక 'మెట్టుగడ్డ' లోనిమంటిని తవ్వి ఇంకొక 'మెట్టుగడ్డ'లో పోయుచుండగా ఒకకుండయందు భద్రపరుపబడియుంచిన యీ శాసనము ఒకరైతుకు దొరికినది. ఈ విషయము తెలిసినవెంటనే బలగమఠపీఠాధికారులగు శ్రీ శ్రీ శ్రీ ఘలహారీమహంతు రాజారాంబావాజీగారు దానిని తీసికొని జాగ్రతపరిచిరి. శాసనముదొరకిన చీడివలసగ్రామము వారిదే. దేశచరిత్రమున అధికమయిన ఆదరాభిమానములుంచి పరికరములను సంపాదించుటలో ఎక్కువ కృషి చేయుచున్న మన్మిత్రులు శ్రీ భైరి అప్పలస్వామినాయడుగారి కీ విషయము తెలిసి శ్రీ మహంతుగారిని వారిగ్రామములలో నొకటియగు తాళ్లవలస అగ్రహారమున మకాముచేసియుండినకాలమున వెళ్లి, వారి దర్శనము చేసి దానిని పత్రికలో సవిమర్శముగ ప్రకటింపించి మరల ఇచ్చివేసెదనని తీసికొని దానిని దయతో నాకు పంపినారు.

శాసనముదొరకిన 'మెట్టుగడ్డ' పూర్వ మొకప్పుడు గ్రామ ముండెడు స్థలమని స్థలజ్ఞులు చెప్పెదరట. ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్పత్రికలో[1] బ్రహ్మశ్రీ కర్రి సాంబమూర్తి శాస్త్రిగారును, ఆంధ్రేతిహాసమండలివారి పత్రికలో[2] శ్రీయుత రాళ్లభండి సుబ్బారావుగారును ప్రకటించిన దేవేంద్రవర్మ చీడివలస శాసనమన్నదికూడ ఈ శాసనము దొరకిన స్థలముననే తవ్వగా బయలుపడినదట. ఆ శాసనమున దానముచేయబడిన గ్రామము 'శివిడి' చీడివలసయే యనియు, దానికి శ్రీ మహంతుగారి పూర్వపురికార్డులలో 'శివుడి' (శివిడి) గ్రామమనియే వ్రాయబడియుండెననియు శ్రీ అప్పలస్వామినాయుడుగారు చెప్పుచున్నారు.

ఈ శాసనము నొకొక్కకటి ౬ అంగుళముల పొడుగును, ౨.౨ అంగుళముల వెడల్పునుగలమూడురేకులున్నవి. ఈ శాసనము నా యొద్దకు వచ్చుటకు పూర్వమే ఈ రేకులు తగిలించియుంచు కడియము - ముద్రికతోగూడ - పోయినది.

శాసనలిపి క్రీస్తుశక మయిదవ, ఆరవశతాబ్దములలో కళింగదేశమున వాడుకయందుండిన వేంగీలిపి - కళింగమోడి. తమవంశమును దెలుపక కేవలము కళింగాధిపతులమని చెప్పుకొన్నవారి శాసనములయందును, గాంగశకము ౧౮౩-వ సంవత్సరమునాటి గుణార్ణవకుమారుడయిన దేవేంద్రవర్మ కాలమునాటి వరకును గల కళింగగాంగ భూపతుల శాసనములయందును ఈ లిపియే కానవచ్చును. ఈ దేవేంద్రవర్మకాలమునాటినుండియే కళింగశాసనములయందు లిపిస్వరూపము మార్పుపొందుటగమనింపగలము. కళింగాధిపతుల శాసనములయందును, మొదటి గాంగభూవరుల శాసనములయందును అక్షరములు 'గుండ్రకత్తు'లో నుండ తరువాతి గాంగశాసనములయందలివి 'పలకకత్తు' (rectangular script) లో నుండును. ఈ కత్తు గాంగశాసనములయందు గాంగశకము ౮౭, ౯౧ నాటి ఇంద్రవర్మ రాజసింహుని కాలముననుండి స్పష్టముగ గాన్పించును. దేవేంద్రవర్మకాలమువరకును గాంగ శాసనములయం దీకత్తున మార్పు కనబడదు. అతని శాసనములలిపికూడ 'పలకకత్తు'లోనిదే. గాంగశాసనలిపి

1. సంపుటము. ౧౫, పుటలు. ౧౮-౩౧.
2. Vol. 2.

వికాసమున దేవేంద్రవర్మ రాజ్యకాల మొకముఖ్యమయిన ఘట్టము. మరల కత్తుమారినకాల మది.

మనశాసనమునందలి యక్షరములు సామంతవర్మ ధనంతరశాసనమున[1]వలెనే గుండ్రనగ నున్నవి. ఇక వాని కిని వీనికినిగల భేద మేమన, మనశాసనమునందలివి పెద్దవిగను, లోతుగను, వెడల్పుగను చెక్కియుండ ధనంతరశాసనమునందలివి రేకులమీద సన్నముగ గీకిన ట్లున్నవి. ఈవిషయము లన్నియు జూడగా ఈశాసనము గాంగశకము ౧౫౪ నాటి ఇంద్రవర్మ[2], ౧౮౩ నాటి దేవేంద్రవర్మ[3], ధనంతరశాసనపు సామంతవర్మలకాలమునాటిదని నిస్సంశయముగ జెప్పవచ్చును.

మొదటిరేకు మొదటిప్రక్క నేమియు చెక్కక వదలినారు. మూడవరేకు రెండవప్రక్క శాసనకాలము దెలుపు నొకపంక్తిమాత్రము చెక్కబడినది.

అచ్చమైన వేంగీలిపియందు కనబడక ఈ శాసనమున మాత్రమే కానవచ్చు అక్షరరూపము 'ణ'. ఈ రూపము కళింగశాసనములకు విశిష్టమయినది. ఇది ఇంద్రవర్మ, దేవేంద్రవర్మలనాటినుంచి కానవచ్చును. ఇతర ప్రాచీనశాసనములయందువలెనే ఇందును వలపలి గిలకతోగూడిన క, గ, ణ, త, మ, య, వ వర్ణములకు ద్విత్వమువచ్చినది వేంగీలిపిలోనుండు ప్రాథమికశాసనములలోవలెనే 'మ', 'త' వర్ణములించు కంతవత్యాసముతో నొక్కరీతినున్నవి. 'మ' వర్ణ మెడమవైపున కువ్వుతిరిగియున్నది. 'త' వర్ణమువ్రాసి క్రింద నొక యడ్డుగీటువ్రాయుటవలన 'త' పొల్లు చూపబడినది (పం. ౨౨). శాసనాంతశ్లోకములలో అనుస్వారమునకు బదులుగ 'మ' వర్ణపు పొల్లును వాడియున్నారు. కొన్నికొన్నిచోట్ల 'బ' వర్ణమునకు 'వ' వ్రాసినారు.

శాసనభాష సంస్కృతము, శాసనాంతమున గల వ్యాసగీతాశ్లోకము లయిదుతక్క మిగిలినశాసనమంతయు గద్యమున నున్నది. 'సరిన్మేఘావతీ' యనుటకు బదులుగ 'సరిత్మేఘావతీ' యని పొరపాటుగ వ్రాయబడినది. ఇది ప్రాయికముగ లేఖకదోషమై యుండవచ్చును. సీమావధులలో 'క్రోద్రవఖలి' యొకటి. 'క్రోద్రవ' మన్నదిధాన్యవిశేషమైన ఆర్లకు పేరు. ధాన్యమును నూర్చెడు కళ్లమునకు 'ఖలి' యనియు పేరు. ఇట్టి కళ్లమును సీమావధిగ జెప్పుట యొకవిశేషము. గ్రామసంఘమునకంతకు ధాన్యమునూర్చుకొనుటకు కొంతప్రదేశము—'గ్రామసమూహికళ్లము'గా— కేటాయింపబడి యుండవచ్చు ననియు, ఆకారణముననే 'కళ్లము' కూడ ఒకసీమావధిగ జెప్పబడినదనియు నాయూహ.

ఈ శాసనము కళింగగాంగ వంశచారిత్రమునకు చాల ముఖ్యమయినది. దీనిని గాంగవంశజుడయిన సామంతవర్మమహారాజు 'శ్వేతకాధిష్ఠానము'నుండి యొసంగెను. ఇతరప్రాచీన గాంగశాసనములయందువలె నిందును మొదటియారుపంక్తులలో గాంగవంశప్రశస్తి కలదు. వాజసనేయచరణమునకుచెందిన భారద్వాజసగోత్రులగు కీర్తిశర్మ, అతనికొడుకులు దేవశర్మ, రవిశర్మ, దివాకరశర్మ అనునలువురు బ్రాహ్మణులకు సామంతవర్మమహారాజు తన తలిదండ్రులకును, తనకును పుణ్యాభివృద్ధిగ లోహశృంగారవిషయమునందలి ఘేరవ గ్రామమును అశ్వత్థచ్ఛేదసహితముగ అన్నివిధములయిన పన్నులను దొలగించి సూర్యచంద్రులు కలయంతకాలము నిలుచునట్లు అగ్రహారముచేసి యొసంగిన విషయము తరువాతి యారుపంక్తులలో చెప్పబడినది. ఈ దానము దెలుపుటకే ఈ శాసనముపుట్టినది. తరువాతి మూడుపంక్తులలో దానమొసంగిన గ్రామము

1. Ep. Ind , Vol. XV, p 275 ff.
2. Ep. Ind., Vol. XVIII p. 307 ff.
3. Ep. Ind., Vol. III, p. 130 ff.

హద్దులు తెలుపబడినవి శాసనమునందలి కడమభాగమున వ్యాసగీతాశ్లోకములు కలవు.

ఏనిమిత్తమున సామంతవర్మ యీదానమును కావించెనో శాసనమున తెలుపబడలేదు; కాని శాసనాంతమున "సంవత్ ౧౮౫ కార్తికదిన ౩౦" అని కలదు. ప్రాయికముగ నిది ప్రతిగ్రహీతలకు పట్టాభిషేకసంగినతేది కావచ్చును. ఒకవేళ దానముకూడ ఆదినముననే జరగినను జరగియుండవచ్చును. శాసనములయందు సాధారణముగ 'సంవత్' పదమును విక్రమశక (విక్రమార్కశక) వత్సరములను తెలుపుట కుపయోగించుట వాడుక. అట్లయిన నీశాసనకాలము క్రీ.శ. ౨౮౩ నాటిది కావలెను; కాని శాసనలిపినిబట్టి చూచినను, ఆనాటి దక్షిణహిందూదేశచరిత్రమును బట్టి చూచినను ఇది యీకాలమునాటిది (మూడవశతాబ్దిది) కాదని తేలగలదు. కావున 'సంవత్' అనుదానిని విక్రమశకవర్షముగ పరిగణింపవీలులేదు. సింహపురమునుండి పరిపాలించిన కళింగాధిపతి ఉమవర్మమాత్రము తన శాసనమున 'సంవత్' అని శాసనకాలమును తెలుపుసందర్భమున ప్రయోగించినాడు[1]. అదికూడ విక్రమశకవత్సరమనుటకు వీలులేదు. మనశాసనమున 'సంవత్ ౧౮౫' అనియుండుట వలన అది యొకశకపరిగణనమువలెదోచుచున్నది. కాని దీనియారంభవత్సరము తెలియరాకపోవుటవలనను, పరిచూచి నిర్ణయించుటకు తగినన్ని వివరములు లేకపోవుటవలనను ఈ శాసనమున తెలుపబడిన కాలమునకు సరియైన ఇంగ్లీషుతేది నిర్ణయించుటకు వీలుకాకయున్నది.

శ్వేతక, ఫేరవ, లోహశృంగారము అనునవి శాసనమున నుదాహృతములయిన స్థలవిశేషములు. శ్వేతక గాంగసామంతవర్మమహారాజునకు రాజధాని. ఫేరవ దానమొసంగిన గ్రామము. లోహశృంగారమన్నది కళింగదేశమందలి యొకవిభాగమునకు పేరు. మేఘావతియనునది ఫేరవగ్రామపు పడమటి సరిహద్దు.

శ్వేతకయనునది గంజాముజిల్లా సోంపేటతాలూకాయందలి చీకటియేయని నా నిశ్చయము. శ్వేతకపదము వర్ణవ్యత్యయమును పొంది శ్వేకతయై, చేకటయై తుదకు సామాన్యజనవ్యవహారమున చీకటియైనది. ఒక విభాగమునకు పేరొసంగిన లోహశృంగార మెచ్చటిదో చెప్పవీలుకాకయున్నది. కాని చీకటిప్రాంతము లోహశృంగారవిషయములోనిదని ఈ శాసనము వలననే తెలియుచున్నది. పైనిర్దేశముల ననుసరించి దానమొసంగిన ఫేరవగ్రామము సోంపేటతాలూకాయందలి యిప్పటి బారువగ్రామమనియు, మహేంద్రగిరి పర్వతములలో పుట్టి బారువయొద్ద సముద్రమున గలయుచున్న యిప్పటిమహేంద్రతనయనది మేఘావతియనియు నానిశ్చయము.

శ్వేతకాధిష్ఠానమునుండి పరిపాలనము చేసిన గాంగభూపతులు కొందరు కలరు. సామంతవర్మ, ఇంద్రవర్మ, పృథివీవర్మలని వారిపేళ్లు. ఇంతవరకు వీరివి ఒక్కొక్కరివి ఒక్కొక్కశాసనమమాత్రమే దొరకినది[2]. ఈ మూడును ఇదివరకే ప్రకటితమైనవి. ఈ మూడు శాసనములను ప్రకటించినవారు రాజధానిపేరు 'స్వేతక'[3] యని తప్పుగనే చదివియున్నారు. శ్వేతకాధిపతులు

1. Ep. Ind., Vol. XII, p. 4 ff.

2. Ep. Ind., Vol. XV, p. 275 ff.
Ep. Ind., Vol. XIX, p 134 ff.
Ep. Ind, Vol. IV, p. 198 ff.

3. శ్వేతకయని ఈ శాసనమున గానవచ్చిన వెంటనే ఇతరశాసనములయందు శ్వేతక కలదా, స్వేతక కలదా యని సందేహము కలిగినది. సామంతవర్మ ధనంతరశాసనమును, పృథివీవర్మశాసనమును ఎగ్మూరు, గవర్నమెంటు మద్రాసు మ్యూజియములో నున్నవి. ఆర్కియలాజికల్ అసిస్టెంటుగారయిన శ్రీ సి. శివరామమూర్తిగారి నడిగి యీ శాసనములను రెంటిని పరిశీలించితిని. ఈ సందర్భమున వారికి నా వందనములను తెలుపవలసియున్నది.

కూడ తాము కళింగాధిపతులమనియే చెప్పుకొని యున్నారు. కళింగనగరముననుండి పరిపాలనము కావించిన గాంగులకును, శ్వేతకాధిపతులకును ఎట్టిసంబంధము కలదో, వారును వీరును ఒక్క శాఖవారగుదురో కాదో ఇంతవరకు తేలలేదు. శ్వేతకాధిపతుల మూడుశాసనములయందును శాసనకాలము తెలుపబడనందున వీ రెప్పటివారో నిర్ణయించుటకును వీలుకాకపోయినది. ఆ మూడు శాసనములయందును పేర్కొనబడిన గ్రామము లెచ్చటివో గుర్తింపరానందున ఇంతవరకు వారు పాలించిన ప్రాంతముకూడ నిశ్చయించుట దుష్కరమైనది. మన ప్రకృతశాసనమువలన ఈ విషయములు కొంతవరకు తేలుచున్నవని చెప్పవచ్చును. పైనికావించిన స్థలనిర్దేశము ననుసరించి వీరు చీకటిరాజధానిగా తత్పరిసరసీమను పరిపాలించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

మనశాసనమున దెలుపబడిన ౧౮౫ వీరికాలమును దెలిసికొనుట కొక కీలకముగ నున్నది. వీరుకూడ గాంగ వంశజులేకావున ఈ ౧౮౫ గాంగశకకాలము కాదగునని యూహచేసినచో మనసామంతవర్మ కళింగనగరమున నుండి రాజ్యముచేయుచుండిన గాంగశకము ౧౮౩, ౧౯౭ సంవత్సరములనాటి గుణార్ణవతనూభవుడయిన దేవేంద్ర వర్మనాటివా డగును. ఈ నిర్ణయమున కిదివరలో తెలిపినట్లు లిపి సాధకమేకాని బాధకము కాదు. దీనిననుసరించి సామంతవర్మ, దేవేంద్రవర్మ లేకకాలమున రాజ్యముచేయుచుండినవా రగుచుండుటవలన ఒక్క

పృథివీవర్మశాసనమునందలి లిపి నాగరి. అందుకూడ అధిష్ఠానముపేరు "శ్చేతక" అనియే యున్నది కాని "స్వేతక" యని లేదు. మొదటి సంయుక్తాక్షరమునందలి ద్వితీయవర్ణము చాల స్పష్టముగ నున్నది. అది శాసనమునందలి ఇతర 'చ' వర్ణములవలెనే యున్నది. 'శ్చేతకాధిష్ఠానము'ను 'శ్వేతకాధిష్ఠాన'మని పొరబడుటకు వీలులేదు. ధనంతరశాసనమున వాడినది వేంగీలిపి. ఈ లిపిలో 'చ', 'వ' వర్ణములకు చాల వ్యత్యాసము కలదు. 'శ్చేతకాధిష్ఠానము' నందలి 'శ్చ' చాల స్పష్టముగ నున్నది. 'ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా'లో ప్రకటితమయిన శాసన ప్రతిబింబములను జూచినను పై విషయము స్పష్టమగును.

'మిథిక్ సొసయిటీ'వారి పత్రికలో (Jour, My Soc., Vol. XIII, p. 266 ffi) 'తూర్పుగాంగుల నాటి కళింగచారిత్రక భూగోళము' అను వ్యాసమును వ్రాయుసందర్భమున శ్రీ జి. రామదాసుపంతులుగారు తప్పు పాఠమయిన 'స్వేతక'నుండి నేటి 'చీకటి' ఎట్లు కలిగినదియు వ్యుత్పత్తి నిట్లు తెలిపియున్నారు:

"In old Dravidian as in modern Tamil there was only one sign to represent the two sounds of sa (శ) and ca (చ). Svetaka (శ్వేతక) or Cvetaka (చ్వేతక) easily becomes Cekata (చేకత) or Cekata (చేకట) which in rapid pronunciation becomes Cikata (చీకటి) or Cikati (చీకటి)."

కుండలీకరణమునందలి పదములు నేను వ్రాసినవి. సామంతవర్మాదుల యధిష్ఠానమును చీకటిగా గుర్తించుట సరిగానే యున్నది; కాని చీకటి వ్యుత్పత్తిని 'శ్వేతక' యను అపపాఠమునుండి చెప్పుటయే విచిత్రము. "శ్వేతక"నుండి "చీకటి"ని విడదీయుటకు పైని వారు చెప్పిన కారణముకాక ఆ రెండు పదములకు ఇంచుమించుగ గల పోలికయే వారి కెక్కువగ తోడ్పడియుండును. 'స్వేతక'యే 'చీకటి' కాదగునను స్ఫురణ కలిగినపిదప వారు దానిని సమర్థించుటకు సూత్రముల నన్వేషించియుందురు. ఎట్లయినను చాలకాలమునకు పూర్వమే సామంతవర్మాదుల రాజధానిని చీకటిగా గుర్తించిన వారియుపజ్ఞ ప్రశంసనీయము. వారు చెప్పిన సూత్రములు సరియైనవయినను కళింగదేశభాషకు వర్తించుననుటకు ప్రమాణములు లేవు. సామంతవర్మనాటి, పృథివీవర్మనాటి శాసనములును, అంతకు పూర్వపు శాసనములునుకూడ కళింగమున దొరకినవి. వానియందలి భాష సంస్కృతమే. సరిహద్దులను దెలుపునపుడుమాత్రము దేశీయపదములు వచ్చుట కలదు. పరిశీలించినచో వాటిలో 'శ', 'చ' వర్ణములు వ్రాయవలసివచ్చినపు డిప్పటి తెలుగులోవలె భిన్నసంజ్ఞలనే వాడినారుకాని ఆ రెండు వర్ణములకు నొకటే సంజ్ఞను వాడిరనుట కాధారములేదు.

వంశమువారై నప్పటికి వారు భిన్నశాఖలకు చెందినవారైన కావచ్చును. అయినను ఇప్పటికి దొరకిన యాధారములతో నింతకన్న గట్టిగ నిర్ధారించి చెప్పుట కవకాశము లేదు. ఇట్లు భిన్నశాఖలవారైయుండవచ్చునన్నది నిశ్చయమైనచో, మొదట కళింగమున వేరువేరు భాగములందు రాజ్యముచేయుచుండిన గాంగరాజు లయిదుగురుండిరనియు, మొదటివజ్రహస్తు డీ యైదురాజ్యములను దనభుజబలపరాక్రమములచేత జయించి యేకముచేసి పాలించెననియు మూడవవజ్రహస్తునిశాసనములయందు[1] దెలిపిన విషయము సత్యమగును ఈ యైదుగురిలో నొకరికి శ్వేతకయు, మఱియొకరికి కళింగనగరమును, వేరొకరికి దంతిపురమును రాజధానులైయుండవలెను. ఇట్లయినచో ఇక నిరువురి రాజధానులు మనకు తెలియవలసియుండును. ఈసందర్భమున, సంపూర్ణగాంగవంశావతారక్రమము నొసంగు అనంతవర్మ చోడగంగదేవు శాసనములలో గొన్నిట[2] వీరసింహుని కుమారుడయిన కామార్ణవుడు దానార్ణవ, మారసింహ, గుణార్ణవ, వజ్రహస్తులను తన నలువురి సోదరులతో కళింగములను (కళింగదేశములను)జయించి వశపరచుకొని పాలించినట్లు తెలుపబడిన విషయము స్మరింపదగ్గది. మూడవ వజ్రహస్తుని శాసనములయందు చెప్పబడిన యైదుగురు రాజులును ఈ యైదుగురి సంతతివారైన నై యుండ వచ్చును. అనంతవర్మ చోడగంగదేవుశాసనములయందే కామార్ణవుడు గుణార్ణవునికి కంబవాడివిషయమును, మారసింహునికి 'సేదామండలము'ను[3], వజ్రహస్తునికి కంటకవర్తనియు నొసంగినట్లు కలదు. ఇట్లు గాంగవంశజులు నాలుగుశాఖలవారు నాలుగుప్రదేశములను పాలించుచుండిరన్నది స్పష్టమేయగుచున్నది. అయిదవశాఖవారు పాలించినవిషయమాత్రము స్పష్టముగులేదు. కామార్ణవుడు దానార్ణవుని 'కంతికాబంధురకంఠు' ని గావించినట్లేయున్నది. కాని అతనికి ప్రత్యేకదేశము నొసంగినట్లు చెప్పబడలేదు. దీనిననుసరించి కామార్ణవుడేలినరాజ్యమునే దానార్ణవు డేలియుండునని చరిత్రకారు లూహించుచున్నారు[4]. ఈవిషయ మిట్లున్నను పై సంగతులననుసరించి కళింగనగరమువారును, శ్వేతకవారును భిన్నశాఖలవారైన గావచ్చునని తేలుచున్నది. ఒకవేళ మారసింహుడేలిన 'సేదామండలము' 'శ్వేత' (శ్వేత - సేద)మండలమే యగునేమో. అట్లయిన సామంతవర్మాదులు మారసింహసంతతివా రగుదురు.

ఇంతవరకు ప్రకటితములైన మూడుశాసనములలో సామంతవర్మధనంతిరశాసనమే ప్రాచీనమైనది. ఆశాసనప్రశస్తియు, మన యీ శాసనప్రశస్తియు రెండు

1. భారతి., సం. ౨, పుట. ౧౫౦.

2. భారతి, సం. ౨, పుట. ౧౦౯.

3. అనంతవర్మ చోడగంగశాసనములను బ్రకటించినవారందరు దీనిని 'సోదామండల' మని చదివినారు. మ్యూజియమునందున్న చోడగంగశాసనములను బరిశీలింపగా నిది తప్పుపాఠమని తేలినది. 'సేదామండలము' కాని యది 'సోదామండలము' కాదు.

4. పర్లాకిమిడి శ్రీసత్యనారాయణ రాజగురువుగారు ఆంధ్రేతిహాసపరిశోధకమండలివారి పత్రికయందు (Jour, Andh. His. Res, soc., Vol. III p. 30 ff) కీర్తిరాజదేవుని పుల్సరతామ్రశాసనమును బ్రకటించుసందర్భమున కళింగగాంగులలో అయిదుశాఖలవా రుండవలెనని—అనంతవర్మ చోడగంగశాసనముల ననుసరించి—గట్టిగ చెప్పి, ఆ శాఖలవారి వంశానుక్రమమును గూడ పట్టికరూపమున (పుట ౩౭) నిచ్చియున్నారు. వీరు దానార్ణవుడేలిన దేశమును 'కండికబంధుర'మని వ్రాసినారు, ఇది దేశము పేరుకాదు. కామార్ణవుడు తన తమ్ముడయిన దానార్ణవుని యౌవరాజ్యమున కభిషేకించినందుకు సూచకముగ 'కంతికబంధురకంఠు'ని గావించెనే కాని అతనికి మిగిలిన సోదరులకువలె పాలింప దేశమేదియు నియ్యలేదు. చోడగంగ శాసనమునందలి పాఠ మిది. :
"అసౌ దానార్ణవ మనుజం కండి(తి)కాబంధురకంఠం విధాయ గుణార్ణవాయాంబవాడివిషయం మారసింహాయ సేదామండలం వజ్రహస్తాయ కంటకవర్తనీ మదాత్".

స్వల్పభేదములతో నొక్కటే; కావున ఈరెంటుశాసనములయందును దాతయైన సామంతవర్మ యొక్కడేయని నానిశ్చయము. అట్లయినచో గనంతరశాసనమున "స్వభుజబలపరాక్రమాక్రాంత సకలశ్వేతకాధిరాజ్యః" అని వర్ణితుడయిన యీ సామంతవర్మ మనశాసనమున "స్వభుజబలపరాక్రమాక్రాంతకలింగాధిరాజ్యః" అని యేల వర్ణితుడయ్యెనో నిశ్చయింపవలసియున్నది. మనము గమనింపవలసిన మఱియొకవిషయ మిది. ధనంతరశాసనమున లేని 'మహారాజ', 'సకలకలింగాధిపతి' బిరుదము లితని కీశాసనమున గానవచ్చుచున్నవి. ఈవ్యత్యాసములననుసరించియే మనశాసనము ధనంతరశాసనమునకు దరువాతి దనియు, ధనంతరశాసనమునాటి కొక చిన్నసంస్థానమున కధిపుడుగనుండిన సామంతవర్మ మనశాసనముకాలమునాటికి ఏవోకొన్ని యుద్ధములయందు విజయమునొంది మరికొంతరాజ్యమును సంపాదించి పూర్వోక్తబిరుదములను ధరియించియుండవచ్చుననియు విదితమగుచున్నది.

ఈ సామంతవర్మ ఎవరినిజయించి క్రొత్తరాజ్యమును సంపాదించియుండును, "నిజనిస్త్రింశధారోపార్జితసకలకలింగాధిరాజ్యః" అని శాసనములయందు వర్ణితుడయిన ఈతని సమకాలీనుడు గుణార్ణవతనూజుడయిన దేవేంద్రవర్మ ఏమయ్యెను, ఇరువురకునుగూడ సమానార్థకములయిన 'సకలకలింగాధిపతిః', 'సకలకలింగాధిరాజ్యః' అను బిరుదము లుండుట ఎట్లుతటస్థించె నను విషయములు విచారణీయములు. కళింగనగరమునుండి పరిపాలనమునెరపిన గాంగనృపతులు హస్తివర్మమొదలు దేవేంద్రవర్మవరకు—ఒక్క ౧౩౮ నాటి ఇంద్రవర్మమినహాగా—తమ శాసనములయందు తాము 'స్వాసిధారాపరిస్పందాధిగత సకలకలింగాధిరాజ్యః' అనియే వర్ణించుకొనుచువచ్చినారు ఇది "నిజనిస్త్రింశధారోపార్జిత సకలకలింగాధిరాజ్యః" అన్నరూపముతో గాంగశకము ౩౦౮, ౩౧౦, ౫౧ (?), ౫౨౬ నాటి శాసనములలోను[1], గాంగశకకాల ముదాహృతముకాని అర్జునవర్మకొడుకు దేవేంద్రవర్మ, రాజేంద్రవర్మకొడుకు దేవేంద్రవర్మ, దేవేంద్రవర్మకొడుకు అనంతవర్మ, మహారాజాధిరాజవజ్రహస్తదేవుల శాసనములలోను[2] తక్క గుణార్ణవుని కుమారుడయిన దేవేంద్రవర్మకాలమునుండి కళింగనగరమునుండి యొసంగబడిన మిగిలిన ౨౦౮, ౨౨౧, ౨౫౪, ౩౫౯, ౩౬౭, ౫౨౦ నాటి గాంగశాసనము లన్నిటిలోను[3] గాన్పించును.

మొదటిగాంగరాజు కళింగమును జయించినందువలనగావచ్చును ఆతనికాలమునుండి—ఏరూపమునైననేమి—యీ బిరుదువక్కణ కళింగనగరగాంగుల శాసనప్రశస్తియందు పొందుపరుపబడినది. అటుతరువాతివారు దానిని ఊరక తమప్రశస్తియందు వాడియుందురు. మన యీ శాసనమునందలి బిరుదములననుసరించి చూచినచో

1. Ep. Ind , Vol. III., p. 17 ff.
   Ibid, Vol. XVIII, p. 311 ff.
   Ind. Ant , Vol. XIII, p. 273 ff.
   Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. VIII p. 168 ff.
2. Jour. Andh. Hist. Res Soc., Vol. VIII, p. 192.
   Ep. Carn., Vol. IX, Bn. p. 140.
   Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. VIII, p. 193.
   Ep. Ind. Vol. III, p 220 ff.
3. Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. 11, p. 272 ff.
   భారతి, సం. ౫, పుట. ౧౧౧.
   Ind. Ant., Vol. XVIII, p. 143 ff
   Ibid, Vol. XIV, p. 10 ff.
   Jour. Andh. Hist. Res. Soc., Vol. II, p. 146 ff.
   Ibid, Vol. II, p. 171 ff.

సామంతవర్మ ధనంతరశాసనమున కనంతరకాలమున కళింగనగరగాంగుల రాజ్యముపై దాడివెడలి వారిని జయించియుండునని యూహింపదగియున్నది. పిదప పూర్తిగ కాకపోయినను కొంత భాగమైనను వారిరాజ్యము నాక్రమించుకొని మహారాజనియు, సకలకళింగాధిపతియనియు బిరుదములను వహించి తనకు నూతనముగ లభించిన గొప్పదనమునకు సూచకముగ వానిని తనశాసన ప్రశస్తియందు జేర్చుకొనియుండును. ఈ శాసనముప్రశస్తియందలి "స్వభుజబలపరాక్రమాక్రాంతకలింగాధిరాజ్యః" అన్నదానివిశేష మిదియే యని నాయూహ. సామంతవర్మయనంతరము శ్వేతకరాజ్యమును పరిపాలించినవారు సామంతవర్మననుసరించి తమశాసనప్రశస్తియందు ఆబిరుదునక్కుఱ నూరక పరంపరగ వాడుచు వచ్చిరి; అంతియకాని దీనికి వారిశాసనములయందు విశిష్టతయేదియు లేదు. మనశాసనమునందలి ౧౯౪ గాంగశకమని యంగీకరించినచో సామంతవర్మచేత నోడింపబడినవాడు అతనికి సమకాలీను డయిన దేవేంద్రవర్మయే కావలెను. కళింగనగరమున దేవేంద్రవర్మశాసనములు ౧౮౪ వరకు కాన్పించుట చేతను, మనశాసనకాలము ౧౯౪ అగుటచేతను సామంతవర్మకీవిజయము ౧౮౪ - ౧౯౪ సంవత్సరముల నడుమ లభించియుండును.

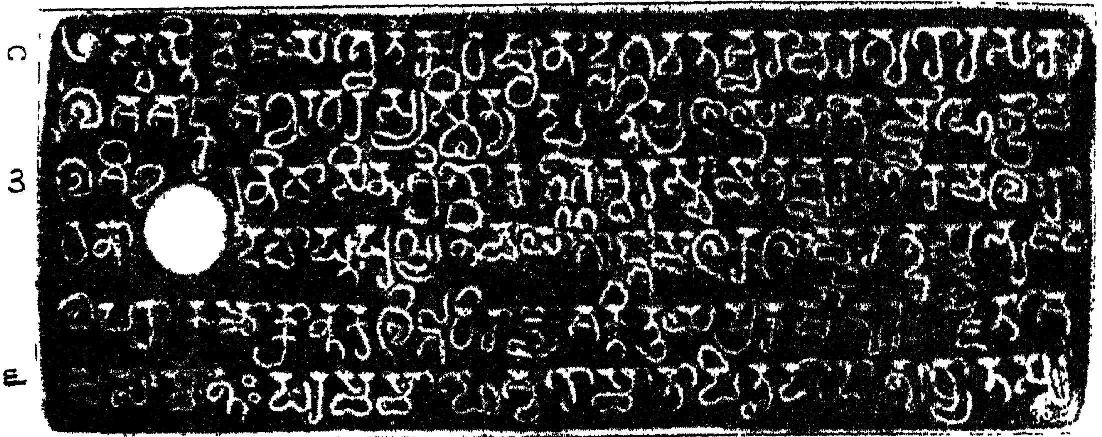
దేవేంద్రవర్మశాసనము కళింగనగరమున మరల ౧౯౫ లో కానవచ్చుటచేతను, అది యించుమించుగ ౧౮౪ నాటి యతనిశాసనమునకు నకలేయగుటచేతను దేవేంద్రవర్మ—నిజముగా ౧౮౪కు తరువాత కొంత రాజ్యమునే కోల్పోయినచో—దాని నంతయుగాని, తుదకు కొంతభాగమునుగాని ౧౯౫కు పూర్వమే మరల సంపాదించియుండవలెనని స్పష్టమగుచున్నది. అందువలన '......సకలకలింగాధిరాజ్యః' అన్నవిశేషము దేవేంద్రవర్మవిషయమున మరల సార్థక మనవచ్చును.

1. Jour Andh. Hist. Res. Scc., Vol. II, p. 275 ff.

2. Indian Historical Quarterly.

మూ ల ము[1]

మొదటిరేకు: రెండవపెడ

౧. ఓం [।*] స్వస్తి విజయశ్వేతకాధిష్ఠానా ద్భగవత శ్చరాచరగురో రసక

౨. లశశాఙ్కశేఖరధరస్య స్థిత్యుత్పత్తిప్రలయహేతో ర్మహేన్ద్రాచ

3. లశి [ఖ] రనివాసినః శ్రీగోకర్ణేశ్వరస్వామిన శ్చరణకమలారా

౪. ధనాదవాప్తపుణ్యనిచయో గాఙ్గామలకులామ్బరన్దు[2] [ః*] స్వభు జవ(బ)

౫. ల[3]పరాక్రమాక్రాన్తకలిఙ్గాధిరాజ్యః శక్తిత్రయప్రకర్షానురఞ్జితా శే

౬. షసామన్తః పరమమాహేశ్వరో మాతాపితృపాదానుధ్యాత స్స

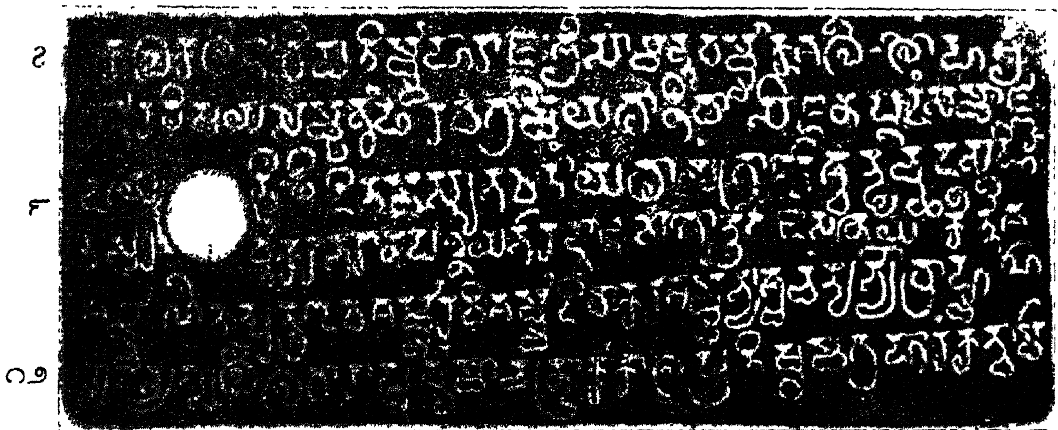
---

1 నాదగ్గరనున్న రేకుల ననుసరించి.

2. 'కులామ్బరేన్దుః' అని చదువవలెను.

3. స్వభుజబల° అని.

రెండవ రేకు: మొదటిపెడ

౭. కలకలిఙ్గాధిపతి మ్మఁహారాజ(శ్రీ) సామన్తవమ్మాఁ కుశలీ [।*] లోహశృ

౮. ఙ్గారవిషయసమ్బన్ధ ఫేరవగ్రామే యథానివాసిజనపదం సమాజ్ఞా

౯. పయతి విదితమస్తు భవతాం యథాయంగ్రామోశ్వత్థచ్ఛేదసహి

౧౦ త స్సర్వ్వఁకరభరా నపఖ్నయ[4] భారద్వాజసగోత్ర వాజసనేయ కీర్త్తిఁశ

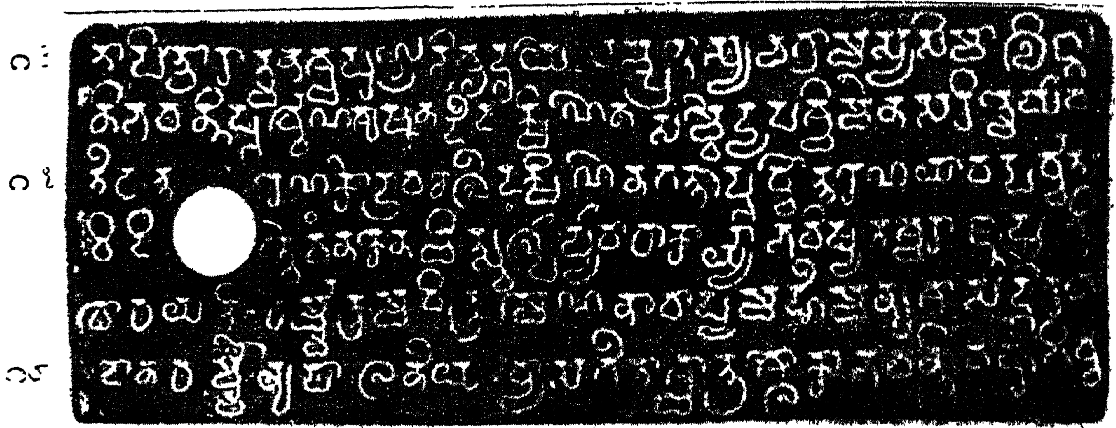
౧౧. శమ్మఁణే తత్పుత్ర దేవశమ్మఁ రవిశమ్మఁ దివాకరశమ్మఁభ్యశ్చ చతుభ్యోఁ
వ్రా (బ్రా)హ్మణే

౧౨. భ్య[5] స్సలిలధారాపూర్వ్వఁమాచన్ద్రార్క్కఁకాలప్రతిష్ఠ మగ్రహారంకృత్వా మా

4. 'నపహాయ' అని చదువవలెను.

5. ఈ 'భ్య'కు పూర్వమేదో యొక యక్షరము చెక్కియున్నది. అది ఫలానయని తెలియుటలేదు ఆ యక్షర మనవసరము. బ్రాహ్మణేభ్య° అని చదువవలెను.

రెండవ రేకు: రెండవ పెడ

౧౩. తాపిత్రో రాత్మనశ్చ పుణ్యాభివృద్ధయే సమ్ప్ర [ద*] త్తోస్యచ గ్రామస్య సీమాలిఙ్గా

౧౪. ని భవన్తి [।*] పూర్వేణ శుష్కానదీ [।*] దక్షిణేన సమ్మైద్య [।*] పశ్చిమేన సరిత్మే (న్మే) ఘూవ

౧౫. తీ [।*] ఉత్తరేణ కోద్రవఖలీ [।*] దక్షిణేన గర్తా [౬*] పూర్వోత్తరేణ యావత్పర్వతః [।*]

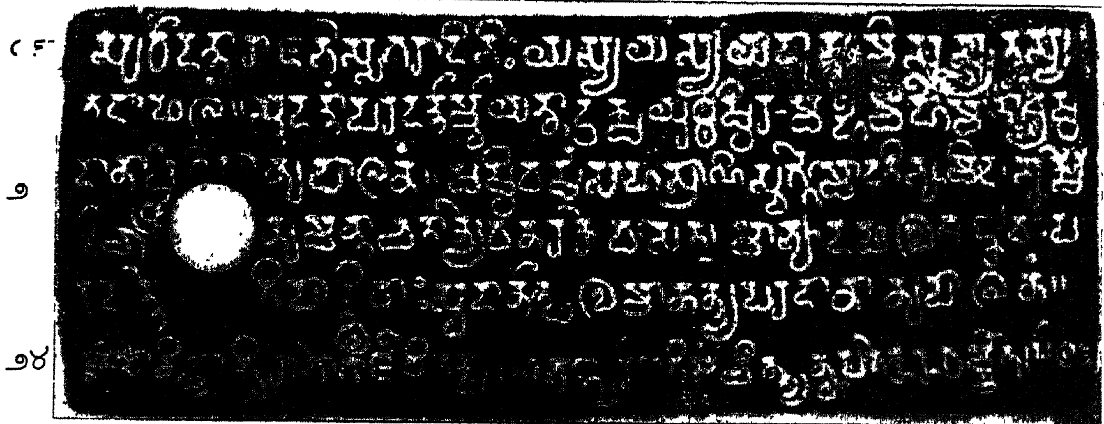
౧౬. విది త్వైవం నకేనచి త్స్వల్పాప్యావా(బా)ధా కార్య్యా [।*] భవిష్యతశ్చ రాజ్ఞ [ః*] ప్రతి

౧౭. వో(బో)ధయతి [।*] ధర్మ్మక్రమవిక్రమేణ నావాప్యోమహీ మనుశాసద్భిరయం

౧౮. దానధర్మ్మోనుపాలనీయః [।*] వ్యాసగీతా శ్చాత్ర శ్లోకా భవన్తి [।*] బహుభి ర్వ్వ

6. °విక్రమేణావాప్య' అని.

మూడవరేకు: మొదటిపెడ

౧౯. సుధా దత్తా రాజభి స్సగరాదిభిః [।*] యస్య యస్య యదాభూమి స్తస్యతస్య
౨౦. తదా ఫలం ॥[౧*] స్వదత్తాం పరదత్తామ్వా యత్నా ద్రక్ష యుధిష్ఠిర [।*] మహీ [౦*] మహీమతాం శ్రేష్ఠ
౨౧. దానా చ్ఛ్రేయోనుపాలనం ॥ [౨*] షష్టి [7] వర్ష సహస్రాణి స్వర్గే మోదతి భూమిదః [।*] ఆక్షే
౨౨. ప్తా చానుమన్తాచ తాన్యేవ నరకే వసేత్ ।[।3*] మాభూ దఫలశఙ్కా వః ప
౨౩. రదత్తేతి పార్థివాః [।*] స్వదానా త్ఫల మానన్త్య [౦*] పరదానాను పాలనం ॥ [౪*]
౨౪. యశో సి తోర్వ్యస్థిరా భోగా జీవిత [౦*] క్షణభఙ్గురం [।*] ఇతి సంచిన్త్య నృపతే కురు ధర్మ్మానుపాలన[మ్॥౫*]

7. "షష్టిర్వర్ష" అని.

మూడవ రేకు: రెండవ పేడ

౨౫. సమ్వత్ ౧౮౫ కార్త్తికదిన 3(?)[||*]

నామహారాష్ట్రయాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

అల్లనల్లన రెప్పతెలుపులుమూసి, బాహ్యావని నుండి పోయిపోయి, అనంతాంతరంగమున చిందుచు మసలి, ప్రభాకలిత స్వప్నఖచిత దివ్యనభము విలోకించి, రెక్కలుకట్టుకొని సుమార రమ్య భావోద్యానమున నెగసియెగసి లలిత లవంగ లతికలందు, భ్రమర వ్యాఘాత కుంజకుటీరములందు వ్రాలి, అవిరళపరిమళమున గ్రుంకులిడి, తేనెచినుకుల తనివారగ్రోలి, ఆకుమూకలందు మసలి, మలయపవనాంకురములందు నృత్యమొనరించి, కొండొకవడి తడసి, చిన్నితుంపురుల గుసగుసలకు వీనుదోసిళ్లొగ్గి, పసిపాపలుపోలు పూల నోడి జేర్చుకొని భావోద్వేగమున వాని నగుమోముల జుంబించి, కెంపుతలపుల గైతకై సేతలల్లుచు నేనో మోదించుచు, పాడుచు, నాడుచు, కులుకుచు, మధుమాసమునమురియు కోయిలవలె మనుష్యాత్మ మాటలకందని హాయిలో నాత్మవిస్మృతినందియుండ, నాకస్మికముగ పెను గొండను మూపున నిడికొనిన పెనుభూతమొకటి మీద లంఘించి, గుండియలను గట్టిగ పిడికటబట్టినపుడు, స్మృతిద్వారమును చేరుకొనకమున్నే తలక్రిందులై మనసు మిగుల దొట్రుపడదా? అత్తఱి ఎట్టియోచనమున కైన నది కదంగగలదా? కొండవిఱిగి పైబడినట్లు భయంకరశబ్దమైనంతనే,-కాలు నేవో క్రూరదంష్ట్రిలుపట్టినట్లు తోచినతోడనే, ఆత్మరక్షణకై ఏమికావింతును? కొంత సేపటికించుకస్మృతి నందితిని. అపాయమునుండి గుభాలున లంఘింపవలెననుకొంటిని. కాని, ఎంత యత్నించినను కదలమెదల జాలనైతిని; కన్నులు తెరువజాలనైతిని. ఎవరో నన్ను గట్టిగ నేలమీద నదిమి పట్టినట్లు లయ్యెను! నాధమని స్నాయువులందు విద్యుత్ప్రవాహము కడువడిగ చలించుచున్నట్లయ్యెను! అంతరంగమున నేదో పెనగులాట జరుగుచుండెను! మఱల శబ్దమేమియు వినబడలేదు. క్రమక్రమముగ మనసు తెప్పరిలసాగినది. రెప్పలమీది ఘనభార మించుక తొలగినది. వాని నించుక విప్పితిని. కన్నులనుండి నిప్పులురాలుచు, పులియో, సింగమో ప్రత్యక్షముగనని యదలితిని. కాని నాకేమియు గనపడలేదు. గుండె కుదుటబడినది. కొంత ధైర్యముచిక్కినది. కన్దోయి పూర్తిగ తెఱచి, తేఱపాఱిచితిని. అప్పుడును నాకండేమియు జూపట్టలేదు. కాళరాత్రి మఱింత భయప్రదమైతోచినది! అడవిమృగ మందులేకుండుట నాయదృష్టమేయని యానందించితిని. కాలికడ చిన్నముండ్లకంప తోచినది. అంతకుమున్నది అందు కానరాలేదు. పైనున్న కొండనుండి అది రాలియుండును. నిద్దురలో నాకాలు వాడిముండ్లపై పడియుండును. అందుగానున్న నా సమీపమున నెచటనో అడవిమృగము గర్జించియుండును. లేదా, ఆప్రాంతమున పిడుగు పడియుండును. గాలి మిగులతీవ్రముగ వీచుచుండెను. ఝంఝానిల ముత్పన్న మగుననుకొంటిని. నాటి దురంతానుభవమునకు చెట్లను పెళపెళమనిపించు పెనుగాలి, రాళ్లను గుండజేయు వానదెబ్బ కొఱకలు కావనుకొంటిని. తీవ్రానుభవముల నందవలెననియే మక్కువపడుచుందును. తొలుత నవి మనసు కుదెసులుకల్పించుట నిక్కమే! భావికాలమునుండి వానిని పరికించినపుడు అవి యొసగు నానంద మింతింత కాదు. "ఘుమఘుమారావ సంకుల ఘోర జీమూతపటలము" చిఱుతప్రాయమున కృష్ణకుచేలులకు కష్టమే కలిగించినది. కాని పదంపడి ఆయనుభవమునుండి వా రెంతయానందమును తోడుకొనిరికారు? నిక్కముగ నత్తఱి గాలివాన నన్ను మార్కొనినచో, నైశలిస్తబ్ధతయందింకను నేను నేర్వవలసినయంశములు దూరస్థములగును. కావున నించుక చింతిలితిని.

సమీపమున పరికించితినిగదా, అందు మరచెంబు లేదు. నీరుబుకుచున్న చోటున నది దొరలెనేమో అని యూహించి అందుజూచితిని. నా కది కానంబడలేదు. అందుండి అ చెట్టు మాయమయ్యెనో! ఎవ్వరైన దాని నపహరించియుందురా? ఈపాటివస్తువును దొంగిలించుట కచటికి నా వేళయం దెవ్వరు వచ్చియుందురు ? ఏదో యదృశ్యశక్తి తొలుతనుండి నన్ను పరికించుచు నాకు తొట్రుపాటు కలుగజేయుచున్నదని యూహించితిని. పకపకనవ్వేమి? చెంబు అదృశ్యమగుటేమి? పెద్దనోరుగల భీకరరాత్రి దానిని కరకర నమలివైచెనా? చెంబును నమలిమ్రింగినదాని నోటికి మానవుడు రుచింపడా? అం దాతడు పట్టడా? కునుకుపట్టనపుడు అంతఆందోలన మెఱుగను. దగ్గఱగాని దూరమందుగాని ఏమేమి చలించుచుండెనో నాకు స్పష్టముగా గోచరించెడిది. నిముసము నిద్రబడితినో లేదో అంతయు దీవ్రప్రహేలికయై తోచినది! దానికతన నే, కొండొకవడి గుండెలందడలుపాటును, సంశయమును జేరుకొని వానిని దడదడలాడించినవి! చలి యెక్కువైనది. నిముసము నేపు తల్లి పుట్టిన నెలవున గూర్చుని, దోసిట నీళ్లుగొని ముఖముకడుగుకొని, శేషించిన కునికిపాటును కనులనుండి తొలగించితిని. ఎప్పటట్లు చెట్టుమొదలునగూర్చుని రెప్పవాల్చక నలుదిక్కుల బరిశీలింపసాగితిని. గాలివడి పూర్తిగ తగ్గిపోయినది. కొంత సేపటికి మరల నెల్లకడలందు నిస్తబ్ధత విరాజిల్లినది. చలనమెఱుగక చచ్చినగొడ్డువలె పడియున్నట్లు రాత్రితోచినది! మరల గర్జనలు వినపడవని పులి మ్రోలకు రాదని ఎట్లూహింతును? చీకటి పగసాధించునట్లు తోచినది! యామినిమొగమున నేరక్కసియో దట్టముగా మసిపులిమియుండును. చెట్లజొంపమునందు గూర్చుని నిముసనిముసము వన్యపశువునుగుఱించిన భీతిని గుండెయందు నింపుకొనుటకంటె మెల్లగ నుదుంబరవృక్షమెక్కి దట్టమైనఆకులం దదృశ్యుడనై యుండి శేషించినరాత్రి గడపిన బాగనియు, చెట్టుపై నేదేని పాముండినచో అది ఇప్పటికే బయలుపడియుండెడిదనియు, నిక్కముగ కాలసర్పి తరుశాఖలందుండెనేని క్రిందనున్నను, చెట్టుపైనున్నను అపాయముతప్పదనియు, గావున భుజబాహువునుజేరుటే ఉచితమనియు నూహించితిని ఇక చెంబుజోక్యము లేనేలేదు. లేచి తువాలును నడుమునకు గట్టిగ బిగించి దగ్గఱనున్న చెట్టును తేఱిచూచి మెల్లగ పై కెగబ్రాకితిని. మరల నెవ్వరో పకపకనవ్విరి! నే జెట్టెక్కుట చూచి కాబోలు కొంతయెత్తునకొమ్మలు కొన్ని అల్లుకొనియుండుటచే ఆకు లందు దట్టముగనున్నవి. మెల్లగబోయి వానియందు జేరుకొంటిని. ఆవృక్షతల్పమును ముందే చూడనైతినని వగచితిని. కొనరొబ్బ మీద నింకనుపిట్టజంటయుండెనేమో పరికించితిని అందా మిణుకువము తోచలేదు. గడియక్రిందటి భయంకరశబ్దము వలన పక్షు లెందో ఎగసియుండును. అనంతవిశ్వమున స్వేచ్ఛమెయి పయనము సాగింపజాలు జీవి, కొండొకయెడ పిడుగులు డుల్లిపడిననేమి, నిముసములో నందనమునకెగసి, భావాంబరమునందువలె, పూలగుంపులలో నక్కియుండగలదు. నే గూర్చున్నచోటి కనతిదూరమున చెట్టుపై నేదో తెల్లగా తోచినది. మానవుడో, దానవుడో అనుకొంటిని. ఆసమయమున తోడిమానవుడు తోచినను గుండె నడలు పట్టుకొనును గదా! అ తెల్ల రూపు కదలుచున్నట్లుండెను! గాలితాకుడున గొమ్మయే ఇంచుక యూగుచుండెను. అదేదో తెల్లని వస్తువై యుండుననియు, దానివలన నేయపాయము కలుగదనియు మనసును గుదుటపఱచుకొంటిని. ఇపు డున్నచోటున జేరితినిగావున, చూపులను మఱింతదూరము పుత్తెంపజాలితిని. దివినుండి అంధకారసముద్రమున నందంగుజాఱిన నిత్యమల్లెలవలె, చిన్ని చిన్ని దీపికలు దూరస్థపల్లినుండి తోచినవి! చిరనిస్తబ్ధతయందు కాపురముండు కొండపల్లెవాసు లెంత యదృష్టవంతులో! పోయి, ఆ యూరున వసించిన నెంత హాయిగనుండునో యని యూహించితిని. చెట్టుకొన నించుకవెలుతురు మిణుక్కు మిణుక్కనదోచినది. మెఱుపు నిసుంగు ఓగ్తక మెయిలుకొననుండి జారి ఆకుసంపులో పడి దానియందే యిఱుకొనెనేమో యనుకొంటిని. కటిక చీకటి నించుక చీల్చి పచ్చనిఆకుపైగోచిన తళుక్కు నాకన్నుదోయికి విందుజేసినది వైకుంఠవాసి దీపకళికవలె అప్పుడపు డందు వసించుచుండునేమో! వెలుగున నచ్చో చక్కని కులాయ

మొకటికలదని తెలిసికొంటిని. శకుంతములు మిథుం గురుబుధుగుల దమపర్ణశాల జేర్చుకొనెనని గ్రహించితిని. మరల పకపకమనునవ్వు వినబడినది ! నా కనతిదూరమున దిగువనుండియే అది వినవచ్చుచుంట ఈ పర్యాయము నాకు స్పష్టముగ బోధపడినది. ఆ వింతనవ్వేమో తెలిసి కొనవలెనని దృష్టి నా దిక్కుగ బంధించియుంచితిని. మనుష్యరూపేమియు కానుపించలేదుగాని మఱొక భయంకరదృశ్యము నాకన్నులబడినది! కడుంగడు కాంతి వంతమైన నెత్తురు పొంగిపారలుచున్నట్లగపడినది! ఆ ఘోరదృశ్య మట్లు దు ఏలతోచుచుండెనో ఊహించు టకు నాకు సాధ్యముకాలేదు. ఎందుండియో రక్కసి గుండెయొంపుతెగి అందు పడియుండెనేమో! కేనిబలు లను నరాంతకులు సుదూరద్వీపములనుండి వచ్చి అందు విడిసి రుధిరపానీయమును దయారొనరించుచుండిరేమో! షేక్స్పియరాదులు *తెలిపిన మంత్రకత్తెలు కొందఱు మనుజుల నాల్కల నెన్నో త్రుంపుకొనివచ్చి పెద్దగూన యందు వానినుడుకబెట్టి గంజి నచ్చోవార్చుచుండిరేమో! పులిగుంపొకటి అందుజేరి లెక్కలేనిలేళ్ల కుత్తుకలుత్రుంపి రక్తప్రవాహమును వెడలించుచుండెనేమో! రక్కసులు కొలువుదీర్చి నిండుకుండలతో నెత్తురుతెచ్చి లోతులో యను నింపుచుండిరేమో ! ఆహా ! అంధకారమున, నరణ్యస్థలి నెట్టెట్టి ఘోరములు జరుగుచుండునో! చెట్టు కొమ్మలందు చేరుకొనుటచే విపత్తునకు దూరముండే యుంటినని ధైర్యమూనియుంటిని. అదేమో తెలిసికొన వలెనను వాంఛ అంతకంత కధికమైనది. రెప్పలువాల్పక అట్లే చూచుచుంటిని. రక్తపూరమున పిల్లకెరటాలు తోచినవి! సరిగ దాని ప్రక్కనుండియే మరల పకపక మనునవ్వు వినబడినది! నవ్వునకును నెత్తురునకును సంబంధ మెట్లు కలిగెను ? అది కులుకవలసిన సమయమా? అది నవ్వుదెప్పించు దృశ్యమా? లేక నది పైశాచికహాసనమా? అట్టి పవిత్రప్రదేశమున భూతములు చేరజాల వను దృఢ విశ్వాసమును నాహృదయమునుండి తటిమికొట్టజాల నైతిని. నవ్వుతో మఱొకశబ్దమేదైన వినబడినయెడల, ఆ భయదదృశ్యమును గుఱించిన ఉదంతమును కొంత యూహించుటకు వీలుండెడిది. నిద్రలో నన్ను అదల గొట్టిన ఘోరధ్వని అంతుండియే వెడలెనా? అట్టి దృశ్య మునకును, ధ్వనికిని కారణకార్యసంబంధ ముండుట సహ జమే! కాని అందు మానవులుగాని, దానవులుగాని, ఘాతుకజంతువులుగాని, మఱేభయంకరజీవిగాని కానం బడకుండుటకు కారణమేమి? నవ్వే వినబడనేల? మీదు మిక్కిలి ఇష్టు నది అధికమైనది! చెట్టుకొననుండి మరల మధురకూజితము వినబడినది. నైశవిహారము ముగించి, పక్షిదంపతులు తమ మనికిపట్టునకు మరలియుండును. ఒకదానిశిరము నింకొకటి మూరొక్కనట్లు సమ్మతించిన మై నిలిచిన నాలుగు ఉదుంబర వృక్షములపై పలుచని పిండివలె క్షీణనక్షత్రాలోకము పొడగట్టినది. మరల బ్రహ్మాండమును పరికించుచు, కొమ్మతుద నూగుచు, పిల్లగాలిలో కుహూకుహూరాల రాల్చుచు విశ్వమున కవ్వల విడిసిన తమనెచ్చెలులకో, పాలవెల్లిపై తేలియాడు దేవదేవునకో చుక్కవెలుతురునుండి శకుంతములు ప్రేమ సందేశ మంపుచున్నవి. ఈపర్యాయము వాని సమీపమున జేరితిరిగావున కన్నులార వానిని పరికించి, చెవులారవాని గీతిక వినవలెనని ముచ్చటపడితిని. దృష్టిని పిట్టజంటపై నిలిపి, అపుడపుడు మాత్రము అదూరమందలి వింతదృశ్య ముదెస నొకటిరెండు చూడ్కులను పుత్తెంచుచుంటిని. నేనేకాక పశువులును నెత్తురువెల్లువను పరికించుట గంటిని. కాని అవి ఏయెడలు నెఱుగవు. ప్రశాంత స్వభా వులను భయంకరదృశ్యములు కూడ చలింపజాల వుకదా! పక్షిహృదయము శాంతసముద్రమని యెఱిఁ గియేకాబోలు విహంగము నొండు శ్రీవిష్ణు వనవర తము చెంతజేర్చుకొని, దానిమూపెక్కి తన విశ్వ సామ్రాజ్యము నపుడపుడు తనిఖీచేయుచుండును. కూహూ కూహూ లెందెందుపోవునో యెఱుగగాంక్షించితిని. చెట్టు తుదనుండి రెక్కలుకట్టుకొని యెగసి విస్తృతపర్వత సామ్రాజ్యమున నెందుచెవియొగ్గినను అది శ్రుతిగోచర మగుట నిక్కమనుకొంటిని. చిన్నదైన పిట్టగుండియ నుండి వెడలు సన్ననిపలుకు లంతదూర మెట్లుపోజా లునో! మాటలో మహత్త్వముండెనేని, అది సన్ననిదైన

* Vide: Shakespeare's Macbeth and D. L. Roy's Chandragupta.

నేమి చిన్నదైననేమి విశ్వవలయమందంతటను విహరించి భావపరంపరలను గురిపించుచు, మధురగీతిక నాలాపించు చినుకు ఏపాటిది? ప్రణయసందేశము నదెందుండి గొని వచ్చుచున్నది? నింగిలో నెందో మసలు మొగులు గుండియ యుండికదా! అందుండి పయనమై సచ్చరిత్రుని తలపువలె కసుంగను చల్లనై, ఆత్మహృదినుప్పొంగు పరితోషమును పట్టజాలక మధురాలాపనమున నాత్మప్రకాశము గావించుకొనుచు, ఆకులందును మొగ్గలందును, తీవలందును పూవులందును మజిలీలుసలుపుచు వసుమతి జేరి, కొండొక ప్రశాంతభావముయొక్క ప్రసన్నత నందె మహాగ్రంధమును రచించు కవీంద్రునివలె, విశాల ప్రవంతీసామ్రాజ్యమును సృష్టించుచు. ఎంతో భావపూరము లభించుననికదా మేధాసముద్రుని ప్రశాంత హితవాక్కును వినుటకై కోటికోటిజిజ్ఞాసువు లాతని చుట్టు మూగుదురు! పిశాచముయొక్క ఘోరాక్రందనము నుండి దూరముగపాతే ఇంద్రసభాంగణమున దేవనర్తకి మృదుమధురమంజులరాగమాలికపై నిజాత్మలదేలింప ననిమిషులాతురపడు టెఱుగమా? ఆత్మ కనంతమైనహాయి నొసగునది శబ్దాడంబరము కాదని, మహానినదముకాదని, 'పటాటోపము' కాదని 'ఘోరవిజృంభణముకాదని, మధుమయ భావబంధుర సౌందర్యసందీప్త కాంతివిలసిత లలిత పదమని ప్రకృతియును, దాని ప్రబోధమందిన జీవులును మనకుబోధపఱచుచుండుట లేదా? ఆహా! ఎల్లకడల జేరు శకుంతసంగీత మెంత మహత్తరమైనదో! భావించిన కొలది నాహృదయమున నానంద మహోదధు లుప్పొంగదొడగినవి. ఆకసమునకు వసుమతిని లగించు బంగారు తీవలవలె తోచు ప్రభాతమరీచులను, రేలందు స్వర్గ మర్త్యములను గలుపు వెండిదారముల లీలగానంబడు జాబిలి వెలుగురేకలను విలోకించి దివ్యసంయోగమున నవికావించు కర్తవ్యమును ప్రస్తుతింతుముగదా! వ్యక్తీకరణము వేఱుతీఱుల జూపట్టిననేమి, కిరణాలును, పాట నుండి వెడలు రాగమాలికయును ఒకేయుద్దేశము నొకే హృదయమును గలవియే! స్వరమాలకును, మరీచికా గుచ్ఛమునకును పొరపొచ్చెము లున్నవని తెలుపువారెవరు? మయూఖమునధిష్ఠించి అనంతావకాశమున పయనముచేసి, అనంతజ్ఞాన భాండాగారమైన భాస్కర హృది జేరుటెట్లో, మధురగీతికాసూత్రము నారోహించి రమ్య దివ్యోద్యానముజేరి, అందలి యానంద హ్రదమున గ్రుంకులిడుటయు నట్లే! ఈ యద్భుతశక్తులను జగదీశుడు మనుష్యమానసమున కొసగినాడు. తెలుసనకై 'గాయత్రి' జపించినపుడు, రసప్రవంతులంగు గ్రుంకులిడదలంచినపుడు పరిణతినంది చిత్తమీశక్తులను సార్థకము గావించుకొనును.

శాఖాతల్పమున శరీరమును వీడి పికగీతికతో చిత్తమును పుత్తెంచి విశ్వసంచారము చేయసాగితిని.

ఆత్మపరీక్షకు, మనన నిదిధ్యాసములకు, భావనావీథులం దెగయుటకు, అవి చలితపరిశీలనము నలవఱుచుకొనుటకు, ఏకాగ్రదృష్టి నభ్యసించుటకు, మౌనమండలి, యోచనమండలి, శాంతమండలి, ఆనందమండలి ఉదాత్తభావములను గ్రహించుటకు, భూమినుండియే యన్యగోళములను పరిశీలించి అన్యగోళవాసులతో ప్రసంగించుటకు, మనుష్యజీవన ముదరపోషణమును వృథాకాల క్షేపమును మాత్రమేకాక ఒకేరీతిగమనికతో నొకే తెఱుగక్రియతో నొకేచొప్పుచప్పుడుతో చలించు జంత్రముకాక ప్రాణప్రదీప్తమై, ఆత్మసందీప్తమై బహువిధానుభవముల పటుత్వమహత్త్వముల నంది ఈశ్వర ప్రజ్ఞకు ప్రతిచిత్రము కావలెనని గుర్తించుటకు యామినీ శైలవన నిస్తబ్ధతల సమావేశమును, దీనిబోలు భావ విశిష్ట సంఘటనసమయ సమావేశములను జగదీసుడు నిర్దిష్టమొనరించుచుండును.

కొంతసమయము కడచినది. చెట్టుమొదలునుండి వికృతమైన కూతయొకటి వినవచ్చినది. మందమాక మొకటి దురంతయాతనమున పొలుగుచున్న ట్లాకూతవలన గ్రహించితిని. పాప మది ఏదేనిపాము నోట బడినదేమో! అచ్చోటునుండి చెట్టుపైచేరుట మంచిపనియైన దను కొంటిని. ఈశ్వరేచ్ఛ ఎంతయద్భుతమైనదో! కోటి రక్కసులవలె జుట్టును ఘోరారిష్టములు పొంచియున్నను, జగదీశునానతి నంచక నెద్దియు మీదలంఘింపదు కదా! కొండొకసమయమున, నొకానొకస్థలమున విపత్తు

విజృంభించునని ముందే యెఱిగి ఏదేని మానసిక ప్రేరణమున నాతడు మానవుని దూరముగ తొలగించును.

చెంతనుండి చెవిజొచ్చి, హృదయకుంజమందలి ఆత్మను సోకిన కోకిలకూజిత మెట్టిదో, అంతరంగమున నది ధారవోయుచోయి ఎట్టిదో ఎఱుంగజాలితిని. కిల్ల తెమ్మెరమూ పెక్కు దూరమునుండి అల్లనల్లన నరు దెంచు మనోమోహన మంజులనాద మేదేని చేరునేమో యని ఆశపడి వీనులొగ్గితిని. భావశక్తిమీది విశ్వాసము సడలకున్న, నెట్టి మనోరథమైన క్రియారూపమున సాక్షా త్కరించును. వాంఛ పూర్ణముకానియెడల, నంకుంఠ వలయిచ్ఛాశక్తికి కొఱత గలిగెనని రూఢి చేయవచ్చును. పుష్పించుట కిచ్ఛకు సమయము పట్టినబట్టవచ్చును. ఇచ్ఛాశక్తికి సహనశక్తి నెచ్చెలియైనపుడు, ఉత్తుంగ శిఖరములువోలు ఉద్దేశములు కూడ తలలొగ్గి మన పాల బడును. ఈయంశమిటులుండ నట్టి యీప్సితము ఫలించుట కనుకూలమైనది కదా ఆవేళ! దిక్కుల జుంబించు వటవృక్షశాఖల నుండి, బుజుతల బుడిబుడినుడుపుల ట్టులు వెడలు లేతయాకులవలె నిస్తబ్ధనిశీథిని యంగ ప్రత్యంగములనుండి కలస్వనము లుదయించుటందు అక్కజ మేమున్నది? హృదయమందలి కాంక్ష సుదూర వనస్థలియందు వసించు గొండుకక శకుంతహృదిని తట్టి దానిని మేల్కొలిపెనదేమో! కోకిలకాకలీకలరవము తోడన చెవిసోకినది. అందలి మధురభావకణములు మన సును నిండించునని ఆశపడితిని. కాని, ఇంచుక చవిజూపి, ధ్వనివ న ననంతభావమును సూచించు కావ్యకర్తవలె అది యూరకొనెను. హిల్లోలతరంగములం దాప్రమదగీతి మునుంగుచు దేలుచుండనోపు! అవ్యక్తమధురమైన కల కలస్వనమై యది కర్ణగోచరమగుటకు కారణము కరు వలికెరటాల తాకుడుకాక మఱేది? అంతరంగమున నది వీడిచనిన భావమునుండి వలసినంత ఆనందామృతమును పిండుకొని జుఱ్ఱుచుండ, దేవదేవు నూగాడించు పాల వెల్లి కెరటమట్లు పరమాత్మ నాత్మహృదినిడికొనిన వంశీ రవమొండు కర్ణపుటముల బ్రవేశించినది. నలుదిశల బరి శీలించితిని. కారుచీకటితెర ఇంచుక తొలగినట్లు తోచి నది. నా కెవ్వరును కానుపించలేదు.

నాటికి తనపని ముగియవచ్చినదని కాబోలు విభావరీభామిని అల్లనల్లన ముడుచుకొని వెనుదిరుగ నుంకించు చున్నది. తూర్పున గగనగర్భమున మిలమిల తేజోవంతమైన శమంతకమణి వెలుగుచున్నట్లు పొడగట్టెను శుక్రతార! ఆంగ్ల సాహితీ వియత్తలమున ప్రభాతనక్షత్ర (Morning star)మని ప్రశంసించి చెప్పనగు పలికిన దీచుక్కను స్మరించినదే! ఈచుక్క వెలుగును కల్పించిన చక్రవాక ములు స్పెన్సరు, మార్లో, షేక్స్పియరు, బెన్ జాన్సన్ ప్రభృతులు. ప్రతిభకు జోహారను కవివాసను లాత్మప్రతి భను గుర్తించి భావభాస్వన్మరీచికలతో సాహితీవనమును తీర్చి దనుపుదురు కదా! ఉదయశోభ సమీపమునందే యున్నదని శుక్రతార తెలిపినంతన సంతసించితిని.

గడియ గడచెను. నొసలున కుంకుమ దిద్ది ఎవ్వరో దిగ్వలయభిత్తికవెనుకనుండి తొంగిచూచుచున్నట్లు తోచినది. అనూరుడో అగ్నిహోత్రుడో! పిలుపునందు టచే కాబోలు నిక నాలసింప నిష్పృగింపక నిశి కదలు చున్నది. కులికించియు, నటించియు నాడు నా కది కటపిన పాత్రములు నామనమున చిరాంకితములై యున్నవి. ఇట్టి పాత్రముల నా కేవిశ్వవిద్యాలయమును బోధించి యుండలేదు. నాటి యామినీకాంత కనవరతము కృత జ్ఞుడనై యుందును.

తోడనే తూరుపుదెస అంతయు కందిపోయినది. పూర్వదిక్కామిని చెక్కిలిపై నెవ్వరో చఱచిరి కాబోలు! అరుణచ్ఛవి అల్లనల్లన నధికమగుచుండెను. బొగ్గుపొడిపైబడిన అగ్గి నెరసులవలె, అజాండమునలము కొనిన అంధకారముపై తునకతునకలైన మంట రాలి నది! మేఘములం దెవ్వరో చలికాగుచుండ మొయిలు అంచులనుండి నెరసులు రాలియుండును. కాటుకరంగు మోము గలదని ఎవ్వరో నిశికాంతమోమున పరిహాస మునకై జేగురుపులిమి యదృశ్యులై యుందురు. ఉదయ పూజకై కాబోలు ఎవ్వరో నల్లకల్వలరాశిపై నిత్యమల్లెల రాల్చుచుండనోపు. కాలపురుషుడు చీకటిబ్రదుకు నుండి తప్పుకొని, తేజఃపటలమున జొరబడు జడదారి వలె కావిశాటువులుచాల్చి ముందుల కరుదెంచుచుండె గాబోలు. ఇక నెంత కాల మందువనికినిసి ఎవ్వరో శర్వరి

రమణీసుందియలో వాడిఘుటికను గ్రుచ్చుటచే రుధిర ధారలు వెల్లుబ్బుచుండెనేమో! తమోయవనికను చింపి, తేజస్వినియొర్తు జలదకుట్టిమముపైనిలిచి బ్రహ్మగిరిచిత్రములను విలోకించుచుండెనేమో! ఇక రానున్నది హోళీపండుగయని పొంచిపొంచి కులుకును నెవ్వరో విభావరీభామపై వసంతమును చల్లుచుండిరేమో! నిరాశను తెగటార్చు శుభాశీస్సులవలె సమున్మగ్నమైన కెంపు తళుక్కులను తరుశాఖలనుండి కేలు మొగిచితిని.

తూరుపుదెసనుండియే వంశీరవము వినవచ్చుచున్నది. ఆ దిక్కునందే దృష్టినిలిపియుంచితిని. బహుదూరమున నొకగొల్ల చూపట్టినాడు. తలమీదిపాగాయును, కట్టుకొన్న చిన్నిచేలమునుదక్క, వానియొడలున (అది తీవ్రమైన శీతాసమయమైనను) నికేవలువయు లేదు. నిష్ఠురమైన చలి అతనియెడల ప్రసన్నమైయుండెనేమో! ఇక్కట్టులందేపుట్టి, ఇక్కట్టులందే పెరుగుటచే వాని కవి మిగులగూర్చు చుట్టము లయ్యెనేమో! లేక కఠినశిలలవంటి వాని యగిష్టము లాతని పాటకు కరగి ద్రవమై గోదావరీవారిపూరమున గలిసిపోయెనేమో! ఇంచుక వలయముగ నిలిచి గొల్ల పిల్లనగ్రోవి నూదుచున్నాడు. వానిమోమున నానందదీప్తి తళుక్కొత్తుచున్నది! అతని సమీపమున గొన్నిగోవులును, కొంత దూరమున గొఱ్ఱెలును మేయుచున్నవి. కడుచనవున గోవులు గొల్లదాపున వాలములూపుచు పచ్చిక మేయుచున్నవి. తమయొడయని పాటకు చెవులొగ్గి అందలి మాధుర్యము నవి తనివార బడయుచున్నవి. ధేనువు శాంతగుణమునకు మాఱుపేరు. కవిమానసమువలె సుందరమై శాంతిప్లావితమైన కేదారమున నరుణోదయసమయమున తోచు ఆవుల జూచినపుడు నా ఆనందమునకు మేర లేకపోయెను. మురళీధరుడైన గోపాలుడును, గోవులును నాడు తోలుత నాకు గోచరించుట నాయదృష్ట మనుకొంటిని.

గోపాలురును, గొఱ్ఱెకాపరులును, చేలకాపులును తొల్లింటినుండియు ప్రాచీప్రతీచీవసుంధరలం దాదర్శజీవులై యుండిరి. సాహితి జీవనప్రతిబింబము కావున నీ రందు(See Pastoral poetry) ఉత్కృష్టస్థానముల నాక్రమించుట గాంచుదుము. వాల్మీకి, కాళిదాసు, మాఘ భట్టి ప్రభృతుల రచన లిందులకు తార్కాణములు. పరార్థజీవులు కావున నాచార్యు లివి ముఖ్యమతములు వీరిని ప్రస్తుతించినవి. అవతారములందు తలమానిక మని మనము గోపాలుని గొలుతుముకదా! క్రైస్తవమతకర్త గొఱ్ఱెకాపరియని బైబిలు తెలుపుచుంటలేదా? (I am the good shepherd: the good shepherd giveth his life for the sheep" vide gospel of St. john, Chapter 10. verse 11.)

పర్వత రాజ్యమునంతను మంగళమయ మొనరించునది పిల్లనగ్రోలా? దాని హృదయమునుండి వెడలుచున్న నియాలాపనలా? మంజులనినదమును బహిర్గత మొనరించు భావోద్వేగమా? దిశాంగనలను మేలుకొలుపుపాట,— క్రోవుల, గ్రేవల, బూవుందీవెల, కనువిందొనరించు లోయల బులకిత మొనరించు మంగళరవము పిల్లనగ్రోవియొడలందలి చిన్నిరంధ్రముల నుండి ఎట్లు వెల్వడుచుండెనో! అణువునగూడ ననంతభావమును కన్గొనుదుము. ఉపాధి గోపాలుని చేయిదైయెపు డందలి వెదురుగొట్టము మాధుర్య మహోదధిని గ్రక్కుటం దక్కజ మేమున్నది?

పిడికిలికంటె పెద్దదికాని గుండె భావవనధి కాకరమై కావ్యకర్తల కెట్టి దృష్టాంతము చూపుచున్నదో! గోపాలహృదయ మట్లు నిర్మలమై, ప్రతిభాసమన్వితమై, మహిమోపేతమైన గుండెగల రచయిత ఆత్మభావప్రకాశ మొనరించుకొనుతఱి సుధాసింధువును సృష్టించును. "అల్పాక్షరముల ననల్పార్థరచన కల్పించు యకాదె కవివివేకంబు" అనికదా పాల్కురికి సోమనాథకవి పలికినాడు! అల్పాక్షరములం దనంతార్థమును నిండించునది దండి తెలిపిన నైసర్గికప్రతిభ. ఇట్టి ప్రతిభలేని గుండె అట్టి యక్కరములకు జనయిత్రి కాజాలదు. భావజలధిగల అక్కరము పతిత హృదయమున మఱొక భావమహార్ణవమును బుట్టించును. అక్కరమువెనుకగల ప్రతిభ దివ్యశక్తికావుననే, దివ్యశక్తి యొక్క ప్రధానగుణము సృష్టికావుననే రచయిత

హృదయమునందువలె పఠితహృదయమందును సృష్టి మహత్త్వము పొడసూపును.

ఇత్తఱి మనదృష్టి నాకర్షించునది ఆంగ్లమందలి 'Talent' అనుపదము. దీనికి నాణెమను అర్థము కలదు. వేఱొక యర్థము ఆంతరంగికప్రతిభ యనవచ్చును. బైబిలులోను, మిల్టన్ మహాకవీంద్రుని రచనలందును ఇది భావగర్భితమైన శ్లేషకు తావొసగినది. నాణెమందలి ప్రయోజనమున కవగతుడు కాని బైబిలులోని అభాగుడు దానిని భూమిలో పూడ్చిపెట్టినాడు. వానియట్లుగాక ఈశ్వరదత్తమైన ప్రతిభను వినియోగించి తీరవలెనని తన ఇరువది మూడవ యేటినుండి మిల్టన్ కవీంద్రుడు పొంగిలినాడు. ప్రతిభాప్రయోజనమును భారతీయులు నాణెపు ప్రయోజనమునకే ఉజ్జి జేసిరికారు. దాని నంతకంటె మిన్నగ జూచిరి. ప్రతిభ "నవనవోన్మేషశాలిని" అని మన ప్రాచీను లనిరి. ఈశక్తి అక్కరములను నిమిత్తముల గావించుకొని రచయిత హృదినుండి పఠితహృదయమున ప్రవేశించి తానే అందు పనిచేసియో, పఠిత హృదయమందలి తోడి ప్రతిభను లేపియో అం దద్భుతభావసృష్టి గావించు నని పలుకుదును. ఈప్రతిభ దివ్యగీతిక కెనయైనదని తెలుపుట నాయాశయము. సంగీత సాహిత్యములు సరస్వతి స్తనద్వయము. భారతీయు లందు కేల కీనాటి యందాంతరంగిక వ్యత్యాసము లేకుండుటచే గదా! ఏకాకారమైన దివ్యశక్తి యొక్కడవులచే గదా! ఇవి ప్రతిభాసామ్యము లగుటచే గదా! పిట్టపాట్టయు, పిల్లనగ్రోలును, సారస్వతోపాసకుని హృదయమును ఈశ్వరునకు, వంశీధరునకు, సృష్టికర్తకు నిమిత్తములు మాత్రమే! మధుర గీతిక ఎట్టెట్లు మనుష్యహృదయమున, ప్రకృతిహృది నానందసృష్టి గావించునో ఆదర్శకావ్యరచన ప్రజ్ఞయు నంతరంగమున నద్భుతభావసృష్టి గావించుననుట స్పష్టమైనదికదా!

అరుణచ్ఛట లిక నచిరములో పొడుపుకొండపై పొడసూపు స్వర్ణాభతో దైవచ్ఛలనీను కొండసింగారమున నవతరించి, వివిధ కుసుమవిలసిత లతావితానమునుండి వెలారి నిర్మలఘనీహృదయమున చక్కలీడుట గనులార విలోకించి, బహురాగ సందీప్త పూత వారిపూరమున నుదయస్నానమాచరించి, అందలి యనంతభావముల నాపోశన మొనరింప నువ్విళ్లూరుచుంటిని. కొమ్మమీది పిట్టజంట ఇప్పుడు స్పష్టముగా గోచరించినది. ఈ శకుంత మిథునము నుపలక్షించినవారు అనురాగ సందీప్తదాంపత్యమందలి మహత్త్వమెట్టిదో గ్రహింపజాలుదురు.*

* క్రౌంచదాంపత్యము వసుమతిలోని ఆదికవి వామలూరుతనయున కెంతో ఆనందము గొలిపినది. వాల్మీకిపై కన్నుంచిన కాళిదాసు మధురమిథునానురాగమును వేర్వేఱు జీవులందును గాంచి తన కృతులందు దానిని కమ్మం గడు చక్కగ వర్ణించినాడు.

"అర్ధోపభుక్తేన బిసేన జాయాం సంభావయామాస రథాంగనామా"
"లతావధూభ్యస్తరవోప్యవాపుః వినమ్రశాఖాభుజబంధనాని."
"మధు ద్విరేఫః కుసుమైకపాత్రే పపౌ ప్రియాం స్వామనువర్తమానః."
"దదౌ రసాత్ పంకజరేణుగంధి గజాయ గండూషజలం కరేణుః."
"శృంగేణ సంస్పర్శనిమీలితాక్షీం మృగీ మకండూయత కృష్ణసారః"

మహాకవుల రచనలయం దిట్టి దృష్టాంతము లెన్నో యున్నవి. సాధుతిర్యక్కులందలి యనురాగ మహత్త్వమును సుప్రసిద్ధవంగనాటకరచయిత ద్విజేంద్రుడు మానసిచే ("మీవారు పతనమును చూడుడు") గీర్తింపజేసినాడు. రవీంద్రుడు విహంగముతో భావనావీథులం దెగసినాడు. భారతమహాకవుల రచనలకును, ప్రకృతి కనంతనెచ్చెలులై మసలిన ఆంగ్లకవుల (E G poets of the romantic movement) రచనలకును అందందు పోలికలు కలవు. షెల్లీ కీట్సు వర్డ్స్‌వర్తు ప్రభృతులు పికజీవనములను చిత్రించిరి. ప్రకృతిలో నెల్లకడలందు షెల్లీకవీంద్రుడు దాంపత్య ప్రణయమును విలోకించినాడు. అతని సుమవులను పరికింపుడు:

దొరతోచు పెటిగి పంచబంగాళమా దొంగయూక వలె నిను జేతెంచునని గ్రహించి, కడువడిగ నిరులు కొండబిలములలోనికి పఱతెంచినవి. నిశియంతయు నేగావించిన తపము ఫలించినదోయన ముగ్గినపండువలె పొడుపుకొండపై బాలభానుడు తోచెను. దుర్గ్రాహ్యమైనపద్యము స్పష్టమైనట్లు రమ్యశైలసామ్రాజ్యమెఱుట దేజరిల్లెను! జగద్బాంధవునకు గీతికార్ఘ్యమీయ నల్లిబిల్లిగొను కాంతారశాఖల నుండి శకుంతసంతానములు రివ్వురివ్వున నెగసివచ్చినవి! పాడుచుబాడుచు నేనున్న ఉదుంబరవృక్షముమీది పిట్టజంటకూడ తూరుపుకొండ మీది కెగసిపోయెను. బృందావనవిహారిని చూచినంతన ఆనందపరవశులగు గోపికలవలె, కట్టైపుట (మేలు కాంచిన మునిమానసమట్లు) కొంతిలు కమలాప్తుని కాంచినతోడనే కుట్మలములు నగుమోమునవలై, అనురాగ సౌరభసంభరితములైన తమ హృదయములను మయూఖ బాహువుల కప్పనమొనరించెను. సరిల్లలామము అమర గీతిక నాలాపించుచు వింతతళుక్కులీనుచు కొండకొన నుండి లోయలోనికి లంఘించుచున్నది. పిల్లనగ్రోవి పాట సన్నని సలిలధారవలె తెమ్మెరలందు జాలువారుచుండెను. "ఈ సౌందర్యము, ఈ సౌరభము, ఈ మాధుర్యము, ఈ స్వర్గసామగ్రి నావి"యని మురిసిపోతిని.

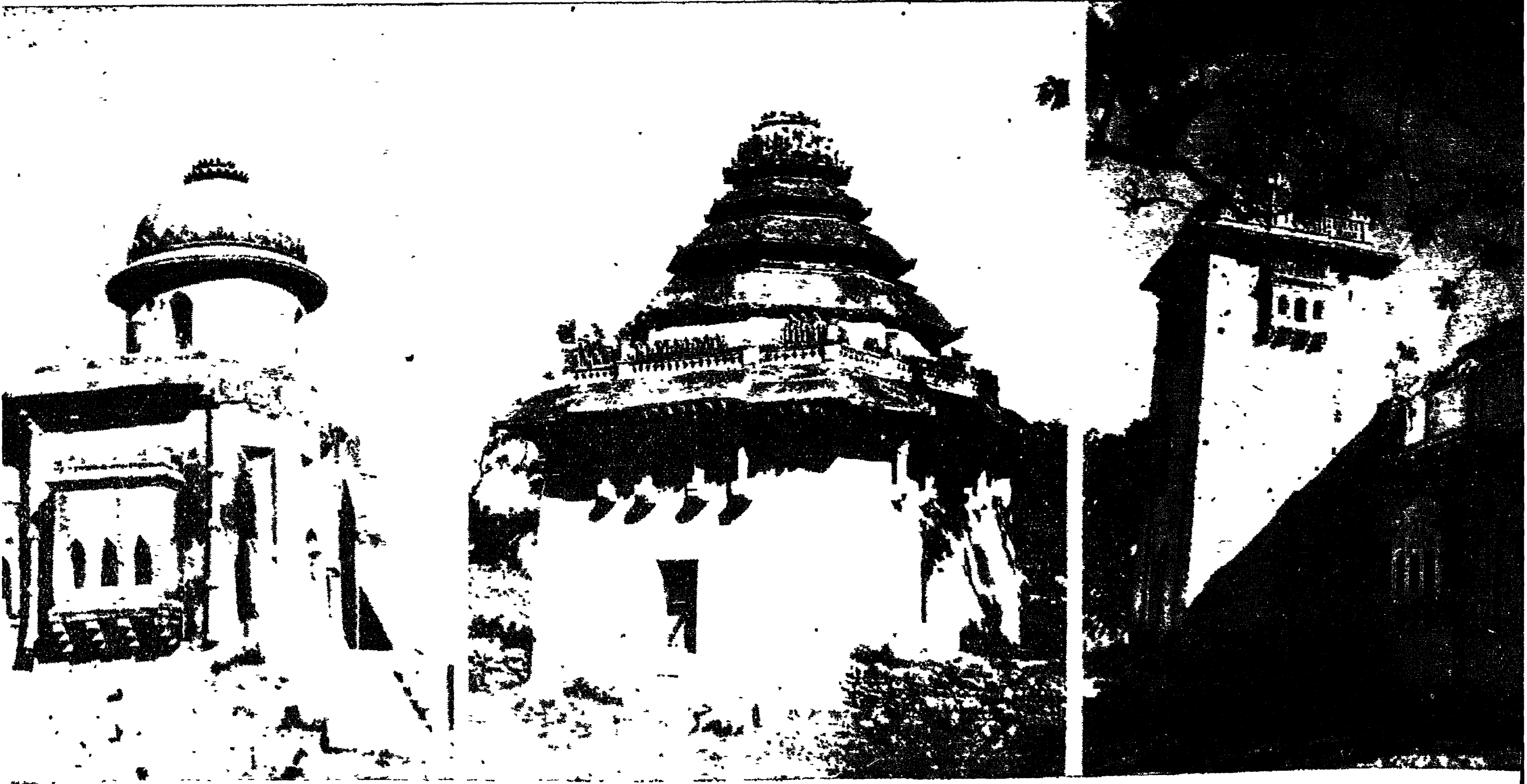
" The fountains mingle with the river
And the rivers with the ocean,
The winds of heaven mix for ever
With a sweet emotion;
Nothing in the world is single,
All things by a law divine
In one another's being mingle."
....

" See the mountains kiss high heaven
And the waves clasp one another;
No sister-flower would be forgiven
If it dis-dain'd its brother:
And the sunlight clasps the earth,
And the moonbeams kiss the sea—"

"Love's Philosophy"

వెనుకొండచిత్రములు ౧. 'గగనమహాలు' విజయనగరరాజుల వేసవినివాసము. ఇక్కడనుండి కొండమీదనున్న కోటలోనికి సొరంగ మున్నది

౨. [illegible]

౩. నల్లమందుకొట్టు

౧. గగనమహాలు సోపానములు

ఇంత సాహసమా!

టి. సీతమ్మ

రాజ్యలక్ష్మిమీద నాకు అమితమైన ప్రేమ. ఆవిడ నొక ప్రేమదేవతగా భావిస్తున్నానంటే గొప్పగా చెప్పుకోవడం కాదు. ఆ ప్రేమోపాసనలో ఆవిడలో పాలుగాని, ఆస్వార్థపరత పరార్థవిముఖతలు గాని, ఆ ముంగోపముగాని కనుపించేవే కావు. ఆవిడ నిజంగా రూపసి. విద్యావతికూడా. సుఖజీవితాని కలవాటుపడ్డది. ఆరుమూడైనా, మూడారైనా సుఖమే వాంఛనీయంగా, పరమార్థంగా పెట్టుకొన్నది. 'ఋణం కృత్వా ఘృతంపిబే'త్తన్న తత్వములోనిది. వివాహమప్పుడూ, ఆతర్వాతా కూడా ఆవిడతృప్తికోసం బోలెడు, అంటే నా యోగ్యతకు మించిన్ని ఖర్చుచేశాను. ఏవైనా నగలునాణేలుగాని, నాజూకువస్తువులు గాని తెచ్చానని పసిపట్టితేచాలు ఆవిడను పట్టడానికి పగ్గాలుండేవికావు. సంతోషం పొంగులువారిపోయేది.

తొలిరోజులు బాగానే సుఖంగా గడచిపోయినాయి. ఆవిడ చెప్పినట్లల్లా మొగ్గుతూండడంబట్టి ఏ ఒక్కసంఘర్షణకూ కారణం లేకపోయింది. నావాండ్లెవరన్నా రావడంగాని, వారితో నేను హితంగా వుండడంగాని ఆవిడకు నచ్చకపోతే అల్లే వదలేవాణ్ణి. ఆవిడ స్నేహితురాండ్రనుగురించి నాకు ఆస్కారము లేకపోయినాకూడా ఆస్కారమున్నట్లే ప్రవర్తించేవాణ్ణి. నాఆదాయానికిమించే, దర్జాగా జీవనంచేస్తూ ఉండినాము. నా జీతము డబ్బులు ఏనెలా సరిపోయినపాపాన పోలేదు. ఎల్లయ్యదగ్గర చేసిన బాకీ తీర్చడానికి పుల్లయ్యదగ్గరా, పుల్లయ్యదగ్గరచేసిన బాకీతీర్చడానికి మల్లయ్యదగ్గరా అప్పులుచేస్తూ ఏదోవిధంగా జరుపుకుంటూ వచ్చాను

హఠాత్తుగా ఒకనాడు నా ఉద్యోగమూడిపోయింది. నా రాజ్యం ఈసంగతి వినీకూడా అణుమాత్రమన్నా ఉలుకుమాపలేదు. పైగా "ఇదో చూడండి. జరిగిపోయినసంగతిని తలుచుకొంటూ ఉండడంలో లాభమేం గాని ఎక్కడైనా వెళ్లి ఇంకొకఉద్యోగం సంపాదించండి త్వరగా. ఊరికే కూర్చుంటే ఎలాగ?" అంటూ తొందరపెట్టడం ఆరంభించింది.

త్వరగా! నెలలకొద్ది ఆ ఆఫీసునుంచీ ఈ ఆఫీసుకూ, ఈ ఆఫీసునుంచి, ఆ ఆఫీసుకూ తీర్థయాత్రలుచేసినాను. ఎక్కడవిన్నా నేతినేతి వాక్యాలే. ప్రాణానికి విసుగుతోచింది. నిరాశ కమ్ముకొన్నది. కాని సాయంకాలం ఇంటికి వచ్చినప్పుడు మాత్రం ఆవిసుగును, నిరాశను నా రాజ్యానికి కనబడనిచ్చేవాణ్ణికాను. తగినంతజీతం ఇవ్వడానికి ఎవరూ సమ్మతించలేదని, ముందుముందు అవకాశం కలిగినప్పుడు మంచిజీతంగల నౌకరీ ఇస్తామని చెప్పారనీ

మేవో కల్పించి చెపుతూవుండేవాణ్ణి. అన్నిం టికీ ఆవిడ తల ఊచేది. కాని యీ నిరుద్యోగదినాల్లోఅంతా ఎక్కడనుంచి డబ్బుతెస్తున్నానో, ఏమి అవస్థపడుతున్నానో ఒక్కనాడూ అడిగిందిలేదు. జీవితంమట్టుకు మొదటిలాగానే, మార్పులేకుండా జరిగిపోతూవుంది క్రమభంగం లేకుండా.

ఎన్నాళ్లని దొరకుతూవుంటుంది అప్పు! ఇచ్చేవాండ్లయినా ఏమని యిస్తారు! ఆయిచ్చి నస్నేహితులుకూడా నా నిరుద్యోగావస్థ దిన దినమూ చూస్తూ "ఎట్లారా సుబ్రహ్మణ్యం మనబాకీ తీరుస్తాడు. గతేమిటి మన"కని తమలోతాము యోచనలు సాగిస్తూ వచ్చారు. ఎట్లాగయితేనేమి, పైసా అప్పుపుట్టడం నాకు నానాటికీ బ్రహ్మప్రళయమైంది.

ఒకరోజు సాయంకాలం ఎక్కడెక్కడో తిరిగి నే నింటికి వచ్చేటప్పటికి రాజ్యం వెక్కివెక్కి యేడుస్తూవుంది. కారణ మేమిటా అని ఆలోచిస్తే, నేను రెణ్ణెల్లుగా ఇంటిబాడుగ ఇవ్వనందున ఇల్లుగలవాడు మధ్యాహ్నం వచ్చి నానామాటలూ అనిపోయినట్లు గ్రహించాను.

'ఇంత మాత్రానికేనా యింతవ్యసనం' అంటూ ఓదార్చబోయినాను గాని——

'మీకేమండీ, మాటలు చెపుతారు! మధ్యాహ్నం వాడు వచ్చి ఏదేదో వదురుతూవుంటే నాకు తలకొట్టేసినట్లయింది. మీరేదో తృణప్రాయంగా, సమాధానాలు చెప్పవస్తారు. ఆడుమనస్సు నెందుకండీ యిట్లా బాధపెడతారు?'

పరిస్థితులను తెలియజేయడాని కిది మంచి సమయ మనుకొని— ఆరంభించాను.

'చూడు, రాజ్యం. ఇదేదో జరిగిపోయిందిలే. మనపరిస్థితులలో ఇలాంటివి ఎప్పుడోఒకప్పుడు రాకతప్ప వనుకొన్నదే. ఏమిచేస్తాం. మనగతి యిట్లయింది....'

అనేటప్పటికి నే నేదో అనరానిమాట అన్నట్టు నన్ను తీవ్రం గాచూస్తూ 'ఏమి? ఏమంటిరి?' అని బొంగురుపోయిన గొంతుతో గర్జించింది.

ఏదో మహాపరాధం చేసినట్టు నేను తల వాల్చుకొని మౌనం ధరించాను.

* * * *

'మనగతి చాలా హీనస్థితికి వచ్చింది, రాజ్యం. మన మీ యిల్లు వదలవలసియుంటుంది. బాడుగ చాలాయెక్కువ. ఉద్యోగం దొరికేంతవరకూ ఏదో ఎక్కడో డబ్బుతెస్తూవుంటా ననుకో. కాని, మనం కొంచెం మట్టసంగా, జాగ్రత్తగా ఉండవలె. దమ్మిడీలు కూడా లెక్కపెట్టవలసినరోజు లివి.'

మీాద దెబ్బపడిన సర్పంవలె రేగిపోయింది రాజ్యం. బాణాహతికి నిద్రించుచున్న సింహమువలె మండిపడిపోయింది. కండ్లనిప్పులు గక్కుకుంటూ

'ఏమంటారు? నన్నింకా అధోగతికి యీడవడానికి చూస్తున్నారా? దరిద్రగొట్టు

సన్న్యాసులవలె మనం జీవనం చేయవలెనా? నా స్నేహితులందరిలో నేను తలయెత్తుకొని తిరగడానికి లేకుండా చేయవలెననా మీ యుద్దేశ్యం?'

'లేదు రాజ్యం, లేదు. చీకటికాలమే యెల్లప్పుడూ ఉంటుందా? మనకు ఇక మంచి రోజులే రావా? ఇటువంటిపరిణామం లోక సహజం గనక——'

ఆవిడకు పెదవులు వణకినాయి.

'అయితే, నేను ముందు చస్తాను.' అంటూ గబగబా బార్లా తెరచియుంచిన కిటికీవైపు నడచింది. మే మొక ఆధునికమైన మేడలో మూడవఅంతస్తున నివసిస్తూన్నాము. కొంప మునిగిపోయిందిరా బాబూ అనుకొంటూ వెంటనే పరుగెత్తుకొని వెళ్లి చెయి పట్టుకొని యివతలికి లాక్కొచ్చాను.

'పిచ్చిదానా, ఇంతసాహసానికి పూనుకోవచ్చునా? నీకు తెలియదూ, నేను నిన్నెంతగా ప్రేమిస్తున్నానో! నిన్ను సుఖపెట్టడానికి నేనెంత పాటుపడుతున్నానో నీ వెరగవూ? అన్నీ తెలిసివుండిన్నీ ఇలాచేయవచ్చునా?'

అని తలనిమురుతూ అన్నాను. ఎలాగో సర్ది అప్పుడే ఇంటిబాడుగ చెల్లించివేసివచ్చినాను.

అభిమానమనేది వదలుకొని, అక్షరశః యాచనకు మొదలు పెట్టాను సంసార నిర్వహణంకోసం. నా దైన్యానికి నేను సిగ్గుపడడానికి బదులుగా నా స్నేహితులు తమకు తామే సిగ్గుపడజొచ్చారు. అప్పులపాలయ్యి పోతున్నాను క్రమంగా. అయినా నా రాజ్యం ఆనందంగా, సుఖంగా ఉంటే చాలనుకొని తృప్తితో ఉండేవాణ్ణి.

కాని త్రాసు సమంగా తూగడం అసాధ్యమై పోయింది. నే నెన్ని కష్టనష్టాలు పడుతూండినాకూడా అప్పుడప్పుడు సంసారనిర్వహణానికీ, ఆవిడ భోగాలకూ లోపా లేర్పడుతూనే వచ్చినాయి. ఆలాంటిసందర్భాలు కలిగినప్పుడల్లా నా చేతకానితనానికీ, తనకు సరిగా అమర్చనందుకూ రాజ్యం నన్ను దెప్పి పొడిచేది. సంజాయిషీలాగా నేనేదైనా చెప్ప బూనుకునేటప్పటికి ఆత్మహత్యా ప్రయత్నాలకు దారిచూసేది. అవన్నీ నటనలే నని, నన్ను బెదరించడానికేనని నాకు బాగా తెలుసు. కాని, ఏమో, అలా అని అలక్ష్యంగా ఉండలేకపోయేవాణ్ణి. ఎప్పుడన్నా కోపంవచ్చి గుంటతట్టుగా వెళ్లిపోయిందంటే, వెంటబడి సమాధానపరచి వెనుకకు పిలుచుకొనివచ్చేవాణ్ణి. ఏదైనా విషద్రావకపు సీసా చేతికి తీసుకొన్నదంటే, వెంటనే గాబరాగా దాన్ని లాక్కొని అవతల కుమ్మరించేవాణ్ణి.

రాను రాను ఇలాంటి ఆగాయిత్యాలు లెక్కమీరిపోతూవచ్చాయి. అయినా కాని ఆవిడమీద నాకు ప్రేమ తగ్గలేదు. ఉద్యోగం దొరికి మళ్లా సంపాదనలో పడ్డానంటే అన్నీ సరిపోతాయని సమాళించుకొంటూవచ్చాను.

చివరి కొక ఉద్యోగం దొరికింది. 'హిందూ'కు స్వకీయవిలేఖరిగా చిత్తూరులో ఉండవలె. జీతమేమో తక్కువగా నే ఉంటుంది. కాని ఆమాత్రమైనా వస్తూవుంటే ఎంతో మేలు! ఉత్సాహకరమైంది నాకు. భావి అభ్యున్నతికి ఇది ఒకమెట్టనీ, నిరాక్షేపంగా ఇందుకు రాజ్యలక్ష్మి సమ్మతిస్తుందనీ అభిప్రాయపడ్డాను.

ఈసంతోషవార్త ఆవిడచెవిలో వేసినాను. నా ఊహలు గాలిలోనే తేలిపోయినాయి. విన్నదే తడవుగ ఆవిడ మహాఅసహ్యంగా "ఏమిటండీ, మీా కంతకంతకు మతి పోతున్నట్టున్నదే! పోయిపోయి ఆ మహాపట్టణములో ఎలా ఉంటామండీ. చూచిచూచి అడవుల్లో కాపరంచేస్తామంటారేమిాారు!" అని తన అసంతృప్తిని వెల్లడించింది.

"రాజ్యం, స్వకష్టార్జితంమిాద జీవించడమంటే యేమిటో బాగా యోచించు. అటువంటి ఊళ్లల్లో మాత్రం సుఖపడవలెనంటే సుఖపడలేమా? అవకాశాలకు అక్కడ మాత్ర మేంకొదవ? చేతికబ్బిన యుద్యోగాన్ని విడిచిపెట్టడం భావ్యంగా ఉంటుందా?"

"అదంతా జరిగేపనికాదు. ఆ కూపమండూకవాసానికి నేను సుతరామూ ఒప్పుకోను. ఈ ఊరిలో తప్ప మరెక్కడా నే నుండలేను. నా సంతోషమే, నా ఆనందమే మీారు కోరేటట్టయితే యిక్కడే ఎక్కడయినా ఉద్యోగం సంపాదించండి. నేను మట్టుకు అక్కడికి రాను."

"అయితే యిక నీయిష్టం. నేను వెళ్లక తీరదు. ఆ ఉద్యోగం వప్పుకోకతీరదు. మొండిపట్టుపట్టక ఇందుకు సమ్మతించు. నా కోరిక మన్నించు."

ఆవిడను దగ్గరకు తీసుకొన్నాను కాని మూతివిరుపులతో, గొణగొణలతో అవతలకు తొలగిపోయింది.

"దూరంగా ఉండండి, చాలు. ఈ వైభవం చాలు. ఇక బ్రతికివుండి లాభం లేదు. నేటితో సరి, యీప్రపంచం."

ఈ మాటలు నేనొక వందమాట్లయినా వినిఉంటాను. ఆత్మహత్యాప్రయత్నః నకివి నాందిశ్లోకాలు.

"మళ్లా ఆమాట లెందుకు రాజ్యం?"

"నాహత్యకు మిారే కారకు లవుతారనుకోండి. అదిమాత్రం మిాజన్మలో మరవలేరు."

ఇవీ కొత్తమాటలు కావు. వెంటనే ఆవిడ వంటయింటిలోనికి సరసరా వెళ్లి తలుపు బిగించుకొంది. అదివరకు అనుభవాన్నిబట్టి గొంతుకురివేసుకొని చావడానికి ప్రయత్నం కాబోలునని ఊహించుకొన్నాను. వంటయింటి వాకిలివద్దకు వెళ్లాను. ఇక తరవాయి — తలుపులు పగలదీయడమూ, ఆవిడ హత్యాప్రయత్నాన్ని మాన్పడమూ, 'నీ

యానతి మీరజాలగలనా - నీవు చెప్పినట్టు చేస్తాన'ని సమాధానపరచడమూ జరుగవలసింది యథాపూర్వముగా.

కాని నే నందుకు పూనుకోలేదు. అలా చేస్తూవస్తే నే నెంత తెలివితక్కువ దద్దమ్మనై పోతానో ఆలోచించాను.

వెనుదిరిగాను. 'రాజ్యం, ఇక్కడ రా ఒకమాటు' అని పిలిచాను, బదులు పలకలేదు. నాలో నేను నవ్వుకొన్నాను. 'రాజ్యం' నేను లోపల రాబోయేది లేదు. నీయిష్టం. బాగా ఆలోచించుకో' అంటూ నాగదికి నేను వెళ్లిపోయి పడుకొన్నాను. పదినిమిషాల్లో తానే రాకపోతుందా అనే ధైర్యంతో మరి ఆవూసే ఎత్తుకోలేదు. పగలంతా తిరిగితిరిగి వేసరిఉండటంవల్ల వెంటనే, నాకు తెలియకుండానే నిద్రపట్టానిండి

వేకువజాము అయివుంటుంది. నాకు మెలకువ వచ్చింది. నా రాజ్యానికోసం ప్రక్కలో తడిమిచూచాను. లేదు. అభిమానపడి యేమైనా హాల్లో పడుకుందేమోనని లేచి వెళ్లి అక్కడ కలయజూచాను. అక్కడా లేదు. అంతతో గాబరాపట్టుకొన్నది. వంటయింటి దగ్గరికి వెళ్లి తలుపుతట్టాను. రెండు మూడుసార్లు పిలిచాను. బదులులేదు. తలుపులు పగిలదీశాను. ఇకనేముంది? దూలానికి వ్రేలాడుతూంది. గుడ్లు కంతలనుండి ఉబికివచ్చినాయి. నిశ్చేష్టుడనై నిర్విణ్ణుడనయిపోయినాను.

భారతీయ చిత్రకళ

గ్రంథకర్త: తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి, ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతవిధానము, బాఘ్‌విహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములవైఖరి, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలుబది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజిజ్ఞాసువులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రు లెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము. వెల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. ౭, తంబుచెట్టివీధి, మదరాసు.

ఏనుగుతో ఆడుకొనుచున్న 'సాబు'

సాహిణము-సాహిణి

యస్. వెంకటరమణయ్య

ఈ శబ్దములకు శబ్దరత్నాకరమున 'గుఱ్ఱపుశాల', 'గుఱ్ఱపువాఁడు' అని బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల వారు అర్థమును నిర్వచించియున్నారు. వీరి నిర్వచనమునకు ఆధారములు పెక్కు గలవు.

ఉ:—(1) సాహిణమునకు: "నలినసంభవు సాహిణము వారువంబులు కులముసామలు మాకుఁ గువలయాక్షి" —శృంగారనైషధము.

"ఎకరాలన్ మండువా సాహిణముఁ గలభద్రేభవాహ ప్రకరంబున్." —మనుచరిత్రము.

2 సాహిణికి:-"సాహిణియొకండు కర్తయొకుటికిఁ గొనివచ్చె గంధవాహబంధురంబగు నొక మహాసైంధవంబు." —మనుచరిత్రము.

"అప్పుడు సాహిణీలు గదియంజని రెండుకెలంకులన్ బ్రియంబొప్పఁ జెలంగ మాగధవ్యూహ క్తినినాదమె సేన లో...జప్పుడు మాన్పగన్ జబుకుసాదులు గుఱ్ఱముఁ గుస్తరింపగాఁ..." —చిత్రభారతము.

ఇంకను నిట్టిప్రయోగముల నెన్నిఁటి నేనియుఁ జూపవచ్చును; కాని ఇందుకు విరోధప్రయోగములను గాన్పించుచున్నవి. నందిమల్లయ్య ఘంట సింగయ్యలు దమ వరాహపురాణమున,

"రక్షోభయంకరై రావణమదగంధనాగంబు దన సాహిణమున నుండ." —వరా. 3: ౬౫.

మఱియు: "అంచెలు డించి కదలికొంకుధకంఠ రజ్జుఘంటిక వ్రచ్చి తోత్రాంకుశహస్తులై సాహిణంబులకుఁ దెచ్చి గంధసింధురంబుల నాలానంబుల బంధించు మావుతుల యితరేతరాలాపంబులు..." —వరా. ౪: ౧౨౦.

ఇట్లే 'సాహిణి' శబ్దమునకును వర్థాంతరమును సూచించు ప్రయోగములు శాసనములయందుఁ గానవచ్చెడిని.

"శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కాకతిగణపతిదేవ మహారాజుల గజసాహిణి భాస్కరదేవని అలుఁడు బొల్లయ..."*

ఈ యుదాహరణములవల్ల సాహిణము, సాహిణి యనుశబ్దములకు 'గజశాల', 'గజసాహిణి' యను నర్థమున్నట్లు తెలియుచున్నది. కన్నడభాషయందుఁగూడ 'సాహిణ' 'సాహిణి' శబ్దములు గలవు. కిట్టెలు పండితుని కర్ణాటాంగ్లనిఘంటువునందు The act of tending and training horses; 'a groom' అనఁగా 'అశ్వశిక్షు', 'అశ్వసేవకుఁడు' అను నర్థములు వ్రాసియున్నారు. కాని జగ్గనదేవుఁడు తన చంద్రప్రభపురాణము నందు 'సాహిణ' శబ్దమును గజశాల యనునర్థమునఁ బ్రయోగించియున్నాఁడు.

"ఎందువిచారిసు నోడ నీ
యందదిభం బరనొళ్లె సాహణదొళ్ నీ
ల్లెందరసనాలెయం తాం
నిందెనసుం నోడి నోడి విస్మయముత్తం" †

కావున సాహిణమునకు 1. అశ్వశాల, 2. గజశాలయనియు- సాహిణికి 1. గుఱ్ఱపువాఁడు 2. మావటీఁడు అనియు అర్థము చెప్పవలసియున్నది. 'సాహిణి' శబ్దమునకు గుఱ్ఱపువాఁడు, లేక మావటీఁడు అనునర్థము సామాన్యమైనను, 'గుఱ్ఱపుదళము పైయధికారి' 'ఏనుగ దళము పైయధికారి' యనువిశేషార్థముగూడ గలదు. అచ్యుత దేవరాయల యశ్వదళమునకు సాహిణిచిన్నప్ప యనునతఁ డధి

---

* S. I. I. VI. No. 633.

† చం. పు. 9: 94. మిత్రులు హెచ్. శేషయ్యంగారీపద్యమును నాదృష్టమునకుఁ దెచ్చిరి. వారికి కృతజ్ఞుఁడను.

కాని కొంతకాలమునకు సాహిణులు ప్రతాపరుద్రుని కాలమునందు అధికారము వహించియుండెను. పైని చెప్పిన గజసాహిణి కాకతీయ రాజ్యమును గణపతిదేవమహారాజుకాలమున పాలించు ప్రభువుగ నుండెను. కావున సాహిణియన్న అశ్వాధ్యక్షుఁడు లేక గజాధ్యక్షుఁడు అని స్థూలముగా చెప్పవలసియున్నది.

ఇఁకొక 'పట్టసాహిణి' యనుమాట యొకటి శాసనములయం దగపడుచున్నది.

"స్వస్తి సమస్త ప్రశస్తిసహితం శ్రీమతుసకల
సేనాధిపతిపట్టసహిణి బొప్పయదేవంగారు" *

ఈ బొప్పయదేవుఁడు రెండుపదవులకు అధికారి: (౧) సర్వసేనాధిపతి (౨) పట్టసాహిణి. ఇట్లే సాహిణి మారుఁడును.

"పాటించపండను సేదకీర్తి రథినీపాలాగ్రణీ సాహిణీ" అని వల్లికార్జునుడు. ఇందువల్ల 'పట్టసాహిణి' యన్న రాజుయొక్క గుఱ్ఱపువాఁనికాని, మావటివాఁడనికాని అర్థము చెప్పుట యుక్తముకాదని తేలుచున్నది. ఏలన, సర్వసేనాధిపతియు, రథినీపాలాగ్రణియు కేవలము గుఱ్ఱపువాఁడుగఁగాని మావటివాఁడుగఁగాని యుండుట యసంభవము. అట్లయిన పట్టసాహిణికి అర్థమేమి? పూర్వకాలమున రాజులు దేశరక్షకుఁగా నుంచుకొను సైన్యముగాక అంగరక్షకై కొంతదండును భరించువారు. అంగరక్షకై యుంచుకొన్న దండునకు సంబంధించిన ఏనుగులు, గుఱ్ఱములును రాజుగారి నగరికడ నుండు తబేలాలలో నుండెడివి. అట్టి యేనుగులు, లేక గుఱ్ఱములపైయధికారులు రాజుతోఁగూడఁ బోవుచు యుద్ధరంగమున నతనికి బాసటగ నిలిచి యుద్ధముసేయువారు. వారే పట్టసాహిణులను బిరుదును ధరించుచుండినట్లు తోఁచుచున్నది.

ఇఁక సాహిణ, సాహిణి శబ్దముల వ్యుత్పత్తిని గూర్చి కొంత విచారించవలసియున్నది. ఈ శబ్దముల యుత్పత్తి క్రమము కొంతవరకు శాసనములవల్లఁ దెలియుచున్నది. గణపేశ్వరపు శాసనమునందు జాయసేనాపతిని గూర్చి ఇట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

"తతః ప్రసన్నశ్చరితై ర్మదాస్మై
ప్రాదాత్తితీశః ఖలు జాయనాయ,
ఆందోలికాచ్ఛత్రసనాథదిహ్యా
స్సేనాధిపత్యం గజసాధనిత్వం" †

ఈ విషయము జాయసేనానిచే విరచితమైన నృత్తరత్నావళియందుఁ గూడ జెప్పఁబడియున్నది.

"ఇతి శ్రీమన్మహారాజాధిరాజగణపతిదేవ
గజసాధనిక జాయసేనాపతి విరచితాయాం
నృత్తరత్నావళ్యాం"

ఇందువల్ల జాయనయు బొల్లయ, మారులవలె సేనాధిపత్యమును గజసాధనికత్వమును వహించియుండెననుట తెల్లము- 'సాధనిక' యను సంస్కృత పదము ప్రాకృతమున సాహణిక యని రూపాంతరముఁబొందెను. 'క' ప్రత్యయము లోపించఁగా సాహణి యాయెను. 'సాహణి'యే కన్నడ ప్రయోగములయందుఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇది తెలుఁగునందు సాహిణియన్న రూపమును వహించెను.

సాహిణమనఁగా మొదట గజాశ్వాది జంతువులను సాధనికులు సాధించు,అనగా శిక్షించు స్థలము. కాలక్రమమున నది యా జంతువులను గట్టియుండు స్థలమునకుఁ బేరయ్యెను.

---

* S. S I. V. No 205.

† E. I. iii P 88.

గౌరీశంకర శిఖరారోహణము

చక్రవర్తి

అస్త్యుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా
హిమాలయో నామ నగాధిరాజః,
పూర్వాపరౌ వారినిధీ విగాహ్య
స్థితః పృథివ్యా ఇవ మానదండః.
(కుమారసంభవము)

హిమాలయపర్వతములు తూర్పుపడమటి సముద్రములను జొచ్చి, హిందూదేశమున కుత్తరమున నున్నవని ప్రాచీనులమతము. హిందూదేశమునకు పశ్చిమోత్తరపు దెక్కున కాస్పియన్ సముద్రమునుండి తూర్పున బంగాళాఖాతమువరకును ఒకే పర్వతపంక్తి, మధ్య మధ్య పల్లములతో వ్యాపించియున్నమాట నిజమే కాని, ఆపర్వతపంక్తి కంతటికిని హిమాలయము లని యిప్పుడు వ్యావహారికనామము లేదు. సింధు, బ్రహ్మపుత్రానదుల మధ్యనున్నవానినే హిమాలయములని యిప్పుడు వాడుచున్నారు. ఈ పర్వతపంక్తి పొడవు ౧౬౦౦ మైళ్లు; వెడల్పు ౫౦౦ మైళ్లకు మించిలేదు. ఇవి హిందూదేశమునకును మధ్య ఆసియాకును మధ్య నున్నవి. అరుణ, సట్లెజ్ నదులు హిమాలయపర్వతములలో కనుమలనేర్పరచుచు ప్రవహించుచున్నవి. అందువలన హిమాలయ పర్వతములు మూడుభాగములైనవి. ౨౯౧౪౧ అడుగులయెత్తుగలిగి ప్రపంచములోని పర్వతశిఖరము లన్నిటికన్న యెత్తయిన యెవరెస్టుశిఖరము మధ్యహిమాలయ పర్వతములలో మధ్యనున్నది.

ఎవరెస్టు శిఖరమునకు మొదట గౌరీశంకరశిఖరమని పేరు. శివుడు పార్వతితో యీ శిఖరమున వాసము చేయునని భారతీయులనమ్మిక. మొట్టమొదట గౌరీశంకరశిఖరపు ఎత్తును, గణితశాస్త్రప్రకారము నిర్ణయించినవాడు సర్ జార్జి ఎవరెస్టు. ప్రపంచములోని పర్వతశిఖరములన్నిటిలో ఇదియే ఉన్నతమైనదని అప్పుడు తేలినది. అప్పటినుండియు ఈ శిఖరమును అతనిపేరటనే ఎవరెస్టు శిఖరమని వాడుచున్నారు. ఎవరెస్టుశిఖరపు సరియగుస్థితియును, ఎత్తును నిర్ణయించుటకు ఉత్తరహిందూస్థానమందలి దేవగంజ్ అను ప్రదేశము అనుకూలముగా నుండెను.

ఈ పర్వతము లన్నియు మంచు మయములు. వీనిపై కొన్ని ప్రాంతములలో మంచుదిబ్బలు హఠాత్తుగ వెదురుగడల ప్రమాణము ఎదుగును. ఒక్కొకచోట ఉన్నట్లుండి పెద్దగుంటలు యేర్పడుచుండును. నూరేసి ఘనపుటడుగుల పరిమాణముగల మంచుగడ్డలు శిఖరముల నుండి విరిగిపడుచుండును.

హిమానీనదములు అను పేరుగల మంచుగడ్డల నదులు (Glaciers) మెల్లగా ప్రవహించుచుండును. ఇవి

కబ్రూహిమానీ ప్రస్తరము మీదనుండి కనిపించు పాండిం శిఖరము

పర్వతాగ్రభాగములనుండి క్రిందకు మైళ్లకొలది పొడుగున నుండు మంచుగడ్డలు. పర్వతములమీది చిన్నచిన్న మంచు

సముద్రమట్టమునకు కలిసికొని ఒకే పిండమంచుగాయివలె తిరుగాడును. ఇది మెల్లగా క్రిందికి జరుగుచుండును. ఈ వేగము దినమునకు కొన్ని ముప్పది అంగుళములు మాత్రమే. ఈ హిమానీనదప్రవాహము ఒక్క ఘనప్రగజము నుండి కొలది దూరము బయల్వెడలును.

హిమాలయపర్వతపంక్తులకు ఉత్తరమునైపున టిబెట్ వ్యాపించియున్నది. దక్షిణమునైపున నేపాలు యున్నది. ఈ రెండు దేశములు పాశ్చాత్యదేశములవారిని ఒకే పట్టున రానీయవు. ఎవరెస్టుశిఖరమును ఎక్కుటకు అనుకూల మార్గము టిబెటుదేశమునుండి యున్నది. కాని పాశ్చాత్యులు మాటిమాటికి తమదేశములోనికి వచ్చుచు పోవుచుండినయెడల వారిదేశపు కట్టుబాట్టు లన్నియు బయలుపడిపోవును, వారి ఆచారములు మతము ధ్వంస మగునేమో యని టిబెటువారి భయము. అందుచేత పాశ్చాత్యులు టిబెట్‌లోనికి వచ్చుటకు ఆదేశీయులు ఒప్పుకొనరు. వీరందరును బౌద్ధమతస్థులు. టిబెట్ దేశములో ఎక్కువపూజింపను బౌద్ధవిహారములు మెండు. ఇది ప్రపంచమున కంతకును యెత్తైయిన పీఠభూమి. దీని ముఖ్యపట్టణము లాసా. చలియెక్కువగా నుండుటవలన యీదేశస్థులు యెన్నో దినముల కొకసారిగాని స్నానము చేయరు. వీరు నిదానస్థులు, నిష్కపటులు, జెట్టుసరిమనుష్యులు, సంగీతప్రియులు, స్వేచ్ఛావిహారులు, అతిథిపూజాతత్పరులు. వీరు వొకరినొకరు కలిసికొనినపుడు నాలుకను బయటపెట్టి కుడిచెవిని రెండుసార్లు గోకికొనెదరు. అది అన్యోన్య నమస్కారమునకు గుర్తు. వీరి పాలకుడు దలైలామా. టిబెట్ చైనాకు సామంతరాజ్యము.

పర్వతములలోని బండలక్రిందను, గనులయందును భూతపిశాచములు నివసించుచుండు ననియు, వానిని త్రవ్వినయెడల అభూతపిశాచములు బయట పడు ననియు వీరినమ్మకము. గనులను త్రవ్వు ఇంజనీర్లనిన వీరికి అమితద్వేషము. అందువలననే రాయల్ జాగ్రఫిక్ సొసైటీవారు ఎవరెస్టు శిఖరమును ఎక్కుటకు అనుమతి కోరగా వీరు ఒకపట్టున అనుమతించలేదు. అంతేకాక, యీపర్వతములయందు దేవతలు నివాస మున్నారనియు, మనుష్యులు మాటిమాటికి అచ్చటికి వచ్చుచున్నయెడల వారాగ్రహించి, అతివృష్టి, అనావృష్టి మొదలగు యీతిబాధలు కలిగించెద రనియును టిబెట్‌దేశీయుల నమ్మకము. పాశ్చాత్య సభ్యత యనిన వీరి కసలే గిట్టదు. పాశ్చాత్యులు కాలుపెట్టినచోట వీరి నాగరికత ధ్వంస మైపోయిన దని టిబెట్ వెళ్లిన పాశ్చాత్యులే చెప్పుచున్నారు. ౧౯౨౨లో ఎవరెస్టుశిఖరమును ఎక్కుటకు వెళ్లిన సంఘములో సభ్యుడగు జి. ఇంగిల్‌ఫిండ్ ఇట్లు వ్రాసినాడు: "ఐరోపీయుని దృష్టిలో టిబెట్‌దేశీయులు లోకమునకు గొప్ప లోపమును కలిగియున్నారు. అది కుమార్గము. అని వారు చాల అపరిశుభ్రముగా నుండుటయే. వారు స్నానముచేయరు. టిబెట్ దేశములోని ఒక గొప్ప కుటుంబమునకు చెందిన ఒక పెద్దమనుష్యుడు తన జన్మదినమునాడును, తన వివాహమునాడును మాత్రము, అనగా. తనజీవితములో రెండేమారులు స్నానముచేసితినని యెంతో గర్వముతో చెప్పినాడు. టిబెట్టులో మనుష్యులు స్నానముచేయుట నేను ఒక్కసారి చూచితిని. చెరువుగట్టున జనులు గుంపులుగా కూడి చూచుచుండిరి. చెరువులో నొకపిల్లవాడు స్నానముచేయుచుండెను. నేనడుగగా, వాడు పూరి అల్లరిపిల్లకాయ అనియు, అట్టివే వాడలు తెలియని చెడుపనులను యెప్పుడును చేయుచుండుననియు నా కచటివారు చెప్పిరి. ఒక టిబెట్‌గురువు మానాయకుడగు జనరల్ బ్రూస్‌ను ఇంతడబ్బు ఖర్చుపెట్టి అమితశ్రమపడి, మీరు కేవలము యీపర్వతాగ్రమున నిలుచుండగోరుట యెందుకు?' అని అడిగెను. అందుకు బ్రూస్ 'అవును. ఎవరెస్టుశిఖరము స్వర్గమునందున్న భగవంతునికి దగ్గరగా నున్నదికాదా? ఆశిఖరముమీద కెక్కినచో, భగవంతునికి చాలసమీపమునకు వెళ్లినవారమగుదుముకాదా?' అని జవాబుచెప్పెను. ఆమాటవినిన ఆబౌద్ధగురువు తనచేతనైనంత సహాయమును మాకు చేసినాడు."

టిబెట్‌దేశమున చమరీమృగములు యెక్కువ. వీనిని మనము జడబర్రెలందుము. వీనిశరీరముపై దీర్ఘముగా పెరుగు జడలు కంబళ్లు, తివాసీలు మొదలగువానిని నేయుటకు ఉపయోగింతురు. విగ్రహములకు విసరుటకు

దేవాలయములయందుంచెడి చామరములు యీజడలతో చేసినవే. టిబెట్ దేశీయులకు యీ జడబర్రెలవలని ఉపయోగము యింతింతయని చెప్పవీలులేదు. ఇవి చాల ఓర్పుగల జంతువులు. కాని, విసువును పొంది నప్పుడుమాత్రము యివి యెవరికిని లొంగవు. ఎడారులలో ఒంటెవలన ఎంత ఉపయోగమో, జడబర్రెవలన టిబెట్ శీతభూమియందంత ఉపయోగము కలదు. బరువులను మోయుటకు వీనిని యెక్కువగా ఉపయోగింతురు. నడిచినంతసేపును యివి ఓరిమితో నడచును కాని, తొందరపెట్టి కొట్టినచో సామానులను పారవేసి, మొండికి వేయును. దారిని పోవునప్పుడు తమనుతోలువాడు చక్కగా యీలవేయుచున్నచో యివి చాలసంతోషింపును. ఒకేసారి పది, పన్రెండు గంటలవరకును యివి ప్రయాణమును నిలుపకుండ నడువగలవు. నదులను చక్కగా దాటగలశక్తి వీటి కున్నది.

ఈ ఎవరెస్టు పర్వతము నెక్కుటకు మానవుడు చేసిన ప్రయత్నములన్నియు వ్యర్థమైనవి. అచ్చట నేమున్నదియు, అచ్చట నివసించుటకు మానవునకు యేయేపరికరములు కావలసినదియు తెలుసుకొనుటకు ఎంతోమంది సంఘములుగాకూడి ఎన్నిసార్లో ఎవరెస్టు శిఖరమునుయెక్క ప్రయత్నించిరి. కాని వారిప్రయత్నములన్నియును విఫలములైనవి. ఎంతోమంది ప్రాణములను కోల్పోయిరి. అయినను యింకను చాలమంది ప్రయత్నములను చేయుచున్నారు. ప్రపంచములోని పర్వతశిఖరములలోనెల్ల యెత్తయినదగు ఎవరెస్టు నెక్కిన కీర్తిని పొందుటకు పర్వతారోహణమునందు అభిరుచిగలవారందరును ప్రయత్నించుచున్నారు. అట్టి సాహసవంతునికి సంతోషముతో జేజేలుకొట్టుటకు ప్రపంచము ఎదురుచూచుచున్నది.

కాని, ఎవరెస్టు శిఖరమును ఎక్కుట యనిన సాధారణముగాదు. విమానమునెక్కి, సముద్రమట్టముపైన ౨౯౦౦౦ అడుగులయెత్తు యెగురుట గొప్పవిశేషము కాదు కాని, అదేఎత్తుగల భూప్రదేశమునకు ఎక్కుట చాలకష్టము. దానికి కారణములును చాలగలవు.

మొదటిది గాలిపల్చదనము. సముద్రమట్టముపైకి పోయినకొలది, గాలిసాంద్రత తగ్గుచుండును. ౧౮౦౦౦ అడుగులకు పైయెత్తునయున్న గాలిలో మానవుడు పీల్చుటకు తగినంత ప్రాణవాయువుండదు. సామాన్యమానవుడు పీల్చుటకే ఆ గాలిసాంద్రత చాలదు. అనగా సముద్రమట్టముమీద గాలిసాంద్రతలో సగమే యుండును. ఎత్తునకు ఎక్కుటలో శరీరమునకు గల్గు శ్రమకు తగినంత ప్రాణవాయువును ఆగాలిలోనుండి పీల్చవలయు ననిన మానవుడు పరిస్థితులలో తాను సామర్థ్య ముండవలెను. ౩౦౦౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు పోవుసరికి ప్రతిసారి యొకను ఆయాసపడుచు గట్టిగా ఊపిరి పీల్చినగాని మానవుడచ్చట నిముషమైనను నిలువలేడు. అందువలన ప్రాణవాయువును కృత్రిమోపాయములవలన కల్పించి అచ్చట ఉపయోగింపవలెను. ఈ పర్వతమును ఎక్కువారు ప్రాణవాయువుగల గొట్టములు (Cylinders)లోనింపి తీసికొనిపోవుదురు.

రెండవకష్టము కొండజబ్బు. ౧౮౦౦౦ అడుగులకు ఎక్కుసరికే సామాన్యముగ కొండజబ్బు ఆరంభించును. దానికి రెట్టింపు యెత్తుగల ఎవరెస్టు శిఖరమును ఎక్కునపుడు కొండజబ్బునుగూర్చి భయపడవలసిన అగత్యముకలదు. మంచి ఆరోగ్యవంతుడే ఈపనికి పూనుకొనవలయును.

మూడవబాధ మంచు. దట్టముగా మంచుపట్టి దారి సరిగా కనుపడకపోవుట, మంచుగడ్డలమీదవేసిన కాళ్లు జారిపడుట. మొదలగు అపాయములు ఎక్కువ. మానవుని శరీరములోనున్న వేడిమినంతను పరిసరశీతలత్వము హరించివేయును. అన్నివేళలయందును ఉన్నితోను, తోళ్లతోను చేసిన దుస్తులను శరీరమునకు బిగువుగాను, దట్టముగాను ధరింపవలయును. ఇదివరకు హిమాలయపర్వతమును యెక్కుటకు ప్రయత్నముచేసినవారు అచ్చటి మంచు ౫౫౦ డిగ్రీ లున్నదని కొలిచిరి. ఆ మంచులోనికి పోయి, నీలిగి, కొయ్యబారి ప్రాణాపాయముతో బయటపడిరి. కావున మంచుబాధనుండి తప్పించుకొనుటలో చాల జాగ్రత్త వహింపవలయును.

సాత్త్వికకష్టము భోజనము. సముద్రమట్టముకన్న ఎత్తునకు పోవపోవు గాలి తగ్గుటవలన, మనుష్యుడు భక్షించుకొనగల ఆహారపరిమాణము తగ్గును. సాధారణ పరిస్థితులలో తినవలసిన ఆహారమును అంత ఎత్తున తినలేము. అది జీర్ణము కాదు. అయితే,ఆహార పరిమాణము తగ్గినను, దానిలోని జీవశక్తిమాత్రము అంత కన్న ఎక్కువ కావలయును. అట్టి పరిమాణములో తక్కువై, పుష్టిని కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమైన ఆహారమును నేకరించుకొనుటకు అమితశ్రమ వ్యయమగును. ఆహార పదార్థములను తీసికొనిపోవునపుడు, అనుకొనిన కాలము నకు పట్టింపు కాలమునకును పదార్థములను తీసికొని పోవలెను. వీవస్తువు అయిపోయినను ఆ దేశమున దొరకదు.

దానగరారికి ఆట, ముల్లె లేకుంత పోవుటకే తెల్లనియాపాయి పర్చవలసిన యీ రోజులలో హిమా లయపర్వతములపైకి యాత్రకు ఇంత అంత ధనము చాలదు. అనుమ ౫౦౦౦౦ పౌనులైనను కావలెను.

జయించినను ఓడినను నిరుత్సాహమును పొందక దృఢసంకల్పముతో ముందడుగువేయువాడే హిమాలయ పర్వతము నెక్కుటకు అర్హుడు.

పైన జెప్పిన వన్నియు సమకూడిన తరువాత కష్టతరమగు ఆటంకము మరొకటిగలదు. అది టిబెట్ ప్రభుత్వమువారి అనుమతి అది దొరకుటతో ప్రయాణము నిష్కంటకము.

హిమాలయపర్వతమును యెక్కుటకు సభ్యులను యేరుకొనుటలో, ఆసంఘము చాలా జాగ్రత్తగాపని చేసి అన్నివిధములను తగినవారినే యేరుకొనవలయును.

మంచి కాయపుష్టి గలవాడును కష్టపరంపర నెదుర్కొనగలవాడును, గాలి పీల్చునపుడు ఎక్కువ సేపు ఎక్కువ గాలిని లోపలికి పీల్చుకొని, ఎక్కువ సేపటికి వదలిపెట్టగల పెద్ద వూపిరితిత్తులు గలవాడును, పొడవుగా సన్నముగా నుండువాడును తగినవాడని చాల పర్వతములను యెక్కినవారి అభిప్రాయము.

ఎవరెస్టు శిఖరమును యెక్కువారు తమ అనుచరులగు కొండజాతులవారితో కల మెలసియుండుట నేర్చుకొనవలయును. లేనియెడల వారు నిమిషములో ఎదురుతిరుగుదురు.

ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు ప్రయత్నించువాడు అదివరకు యెన్నో పర్వతములను యెక్కి మంచిఅనుభవమును సంపాదించినవాడై యుండవలయును.

సుమారు ఎనుబదియైదు సంవత్సరములనుండియు పర్వతారోహకులు ఎవరెస్టును ఎక్కవలయునని చూచుచున్నారు. వారిలో ప్రారంభదశలో కామెట్ శిఖరములలో నొకటగు ఈస్టరన్ ఇబిగామిన్ అను ౨౧౩౪౫ అడుగుల యెత్తుగల శిఖరమును యెక్కిన శ్లాజిన్ వీట్ సోదరులును, ౨౨౦౮౦ అడుగులు ఎక్కిన ఐ. ఎస్. పోకాక్ అను హిందూదేశపు సర్వే అధికారియును ముఖ్యులు.

౧౮౪౮ సంవత్సరములో జోసెఫ్ హూకర్ కాంచనగంగ పర్వత ప్రదేశములను చొచ్చి, ౨౨౭౦౦ అ. ఎత్తుగల కాంగ్ చెంజాను, ౨౩౧౮౦ అ. ఎత్తుగల పహునేరిని ఎక్కుటకు ప్రయత్నించెను.

హిందూదేశపు సర్వేశాఖకు చెందిన శాస్త్రజ్ఞులు కూడ హిమాలయ పర్వతమును ఎక్కుటకు ప్రయత్నించిరి. వారిలో ౨౦౨౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కి, జాన్ సాంగ్ లానుదాటిన శరత్ చంద్రదాసు ముఖ్యుడు.

తరువాత, ౧౮౯౨ లో సర్ మార్టిన్ కాన్వే, కారకోరం పర్వతములలో, ముఖ్యముగా బోల్టోరో హిమానీనదప్రాంతములలో సంచరించి ౨౩౦౦౦ అడుగుల ఎత్తుగల శిఖరమును ఎక్కెను ఈకారకోరం పర్వతములలోనే సంచరించి సర్ ఫ్రాన్సిసుయంగ్ హస్బెండు కారకోరంకనుమను కనిపెట్టెను. (డ్యూక్ ఆఫ్ అబ్రూజీ) బైడ్ శిఖరముమీద ౨౫౦౦౦ అడుగుల ఎత్తువరకును ఎక్కెను.

నంగపర్వతమును ఎక్కుటకు ఎ. ఎఫ్. మమ్మరీ ప్రొఫెసరు ఎన్. కాలీ, బ్రిగేడియర్ జనరల్, సి. జి. బ్రూస్ లు చాలప్రయత్నములను చేసిరి. కడపటిసారి మమ్మరీ, అతని గూర్ఖా అనుచరు లిద్దరు చనిపోయిరి.

౧౮౯౯ లో డి. డబ్లియు ఫ్రెష్‌ఫీల్డు కాంచన పర్వత ప్రదేశ మంతయును సంచరించి, ముఖ్యములగు ప్రాంతములను కనుగొనెను.

ఇరువదియవ శతాబ్దారంభముతో పర్వతారోహణమున నూతనశకారంభమైనది.

బ్రిగేడియర్ జనరల్ బ్రూస్, గూర్ఖాలను, షెర్పాలను, భోటియాలను, పర్వతము నెక్కుటయందును, సామానులను పర్వతములపైకి మోయుటయందును తగినశిక్షణ నిచ్చి సమర్థులను తయారుజేసెను.

డబ్లియు. డబ్లియు గ్రాహం, తనస్విస్ దేశపు అనుచరులతో ఎన్నో శిఖరములను ఎక్కెను. వానిలో కబ్రు అను ౨౪,౦౦౦ అ. ఎత్తుగల శిఖర మొకటి. నార్వే దేశీయులగు రూబిన్‌స్టన్, మాన్రాడ్ ఆస్ అనువారిరువురు కబ్రుపర్వతమును ఎక్కుటకు శిఖరమునకు కొద్ది అడుగులుమాత్రము తక్కువగా ఎక్కిరి.

౧౯౨౧ లో, హిమాలయ శిఖరమును ఎక్కు ప్రయత్నమున మరణించిన డాక్టరు ఏ. ఆర్. కెల్లాస్ అను ప్రసిద్ధుడు కాంగ్, బెంజా, పహునేరి భోమియోమో అనుపర్వతములను ఎక్కెను. అంతేకాక, మధ్యహిమాలయములలో చాలయాత్రలనుచేసి, ౧౯౨౦ లో కర్నల్ హెచ్. టి మార్షెడ్‌తో కలసి కామెట్ శిఖరము మీద ౨౩,౬౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కెను.

౧౯౦౭ సంవత్సరములో బ్రిగేడియర్ జనరల్ బ్రూస్, డాక్టరు టి జి. లాంగ్‌స్టాఫ్ ఏ ఎల్. మం, ల సహాయంతో గార్వాల్‌నుండి హిమాలయములలోని ప్రాంతములను బాగుగాకనుగొనిరి. ఆతరువాత ఎలెక్సిస్ అనునతడు హెన్రి బ్రొషెరల్ అను స్విస్ దేశీయుని సహాయముతో త్రిశూల్ అను ౨౩,౩౬౦ అ. ఎత్తుగల శిఖరమును ఎక్కెను. అప్పటినుండియు, ౧౯౩౦ లో ౨౪,౩౪౪ అడుగుల ఎత్తుగల జాన్ సాంగ్ శిఖరమును ఎక్కువరకును మానవుడు ఎక్కగలిగిన ఎత్తయిన శిఖరము త్రిశూల్ శిఖరమే.

౧౯౧౧, ౧౯౧౨ లలో సి. ఎఫ్. మీడ్ కొద్దిమంది అనుచరులతో కామెట్‌శిఖరమును ఎక్కుటకు ప్రయత్నించి, ౨౩,౫౦౦ ల అడుగులయెత్తునకు ఎక్కెను. ఈ సమయమందే, క్రైక్; మారిస్; స్లింగ్స్‌బి కూడ కామెట్‌ను ఎక్కప్రయత్నించెను.

కాంచనగంగనుయెక్కుటకు మొదటిప్రయత్నము ౧౯౦౫ లో జరిగెను. మంచుగడ్డ (avalanche) క్రిందబడి, లెఫ్టినెంటుపాషే మున్నగు అనుచరులతో కూడ చచ్చిపోయెను. ౧౯౨౯ లో రెండవ ప్రయత్నము చేసి ఇ. ఎఫ్. ఫార్మర్ అను అమెరికాదేశీయుడు చనిపోయెను. అదే సంవత్సరమున పాల్ బోయర్ అధ్యక్షతను బవేరియాదేశీయులు కొందరు స్థిరసంకల్పముతో పనిచేసి, యీశాన్యశిఖరముమీద ౨౪,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు ఎక్కి గాలి ప్రతికూలముగా వీచుటచే వెనుకకు మరలిరి.

తరువాత జరిగిన నాల్గవ ప్రయత్నములో నొకడును, ఐదవ ప్రయత్నములో హెచ్. షాలర్, ఒక కూలివాడును మరణించిరి.

కామెట్ శిఖరమును ఎక్కిన స్మిత్

౧౯౩౧ సంవత్సరములో ఎఫ్. ఎస్. స్మిత్ నాయకత్వమున బ్రిటిషువారు వచ్చి కామెట్‌ను ఎక్కిరి. ఇప్పటివరకును మానవుడు ఎక్కగలిగిన ఎత్తయిన పర్వత శిఖరము ఇదే.

పై వన్నియును ఎవరెస్టుశిఖరమును ఎక్కుటకు చాలవరకు ఉత్సాహమును పుట్టించుటకు కారణములైనవని చెప్పవచ్చును.

౧౯౨౧ లో లెఫ్టినెంటు కర్నల్; సి. కె. హోవర్డు బరీ నాయకులవారి సహాయమున ఎవరెస్టు శిఖరమునకు అన్ని వైపులను ఉన్న దారులను పూర్తిగా కనిపెట్టెను. మరునాటి సంవత్సరమునందే బ్రిగేడియర్ జనరల్ సి. జి. బ్రూస్ నాయకత్వమున సంఘమొకటి ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు యత్నించెను. కెప్టెను జి. ఐ. ఫించ్. కెప్టెను జె. జి. బ్రూస్ అను వారిద్దరు ౨౭౨౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు ఎక్కగలిగిరి. తరువాత ఎక్కుట సాధ్యముకాదని తోచెను. ఈ ప్రయత్నములో మంచుగడ్డ ౬౦ అడుగుల పైనుండి పడినందున ౭ కూలీలు చనిపోయిరి.

౧౯౨౧, ౨౨, ౨౪ సంవత్సరములలో ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు ప్రయత్నించి మరణించినవారి స్మారకచిహ్నము

౧౯౨౪ సంవత్సరమున ఇంకొక సంఘమువారు మరల ప్రయత్నమును చేసిరి. వారికి నాయకుడు సి. జి. బ్రూస్. కాని, ఆయనకు ఆరోగ్యము సరిగాలేనందున లెఫ్టినెంటు కర్నలు ఇ. ఎఫ్. నార్టను నాయకత్వమును వహించెను. నార్టనును, డాక్టరు టి. హెచ్. సామర్వెల్ను కలసి ౨౮౨౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు ఎక్కిరి.

౧౯౨౪ లో ౨౮,౨౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కిన నార్టను. అతడు పైకి ఎక్కుచుండుట కనబడును

తరువాత జి. ఎల్. మెల్లొరీ, ఏ. సి. ఇర్విన్ అనువారు కడపటి ప్రయత్నమును చేసిరి. ఎన్. ఇ. ఓడెల్, జె. డి. వి హాజార్డులువున్న ఒక ప్రత్యేకపు జట్టు వారికి సహాయభూతముగా ఉండెను. జూన్ ౬ వ తేదీన ౨౬౨౦౦ అడుగుల యెత్తున యేర్పాటుచేసిన బసను వదలి వారు ముగ్గురు కూలీలతో ౨౬,౮౦౦ అడుగుల బసకు వెళ్లిరి. జూన్ ౮ తేదీన అచ్చటినుండి పైకెక్కుటకు వారు బసను విడిచి వెళ్లిరి. అంతే. ఇంక వారు తిరిగి రాలేదు. ఏమైరో ఎవరికిని తెలియదు. జూన్ ౧౦ తేదీన ఓడెల్ మూడవసారి ౨౭,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తువరకును వెళ్లెనుగాని మెల్లొరీ ఇర్వినుల జాడ తెలియలేదు. నార్టనతో సంప్రతించి అప్పటికా ప్రయత్నమునుండి విరమించెను. ఈ గొడవలన్నియును చూచి

౧౯౨౪ సం. లో గౌరీశంకరశిఖరారోహణమున మరణించిన ఇర్విన్

ఎవరెస్టు శిఖరమును యెక్కుటకు కొంతకాలము వరకును అనుమతిని యివ్వగూడదని టిబెట్ ప్రభుత్వము వారు ప్రకటించిరి.

సిక్కింలో పొలిటికల్ ఆఫీసరుగానున్న లెఫ్టినెంటు కర్నల్ జె. ఎల్. ఆర్. వీర్ ౧౯౩౩ సంవత్సరములో ఎవరెస్టును యెక్కుటకు అనుమతిని టిబెట్ ప్రభుత్వమువారి వద్దనుండి బ్రహ్మప్రయత్నము చేసి సంపాదించెను. రాయల్ జాగ్రాఫిక్ సొసైటివారును, ఆల్పైన్ క్లబ్‌వారును కలసి, తమ ఆధిపత్యమున ఎవరెస్టు కమిటీ అను పేరుతో ఒక సంఘమును స్థాపించిరి. ఇండియన్ సివిలు సర్వీసులో పనిచేసిన హ్యూ్యరట్లెజ్ దీనికి నాయకత్వమును వహించెను. దీనిలో ౧౯౩౧లో కామెట్ శిఖరమును యెక్కిన స్మిత్‌ను, కెప్టెను ఇ. సెయింటు జె. బిర్నీ, డాక్టరు సి. ఆర్. గ్రీన్ అను వారు ముఖ్యులు. స్మిత్‌తో కామెట్ నెక్కినవారిలో గ్రీన్ వొకడు. ఈ సంఘమువారు ఫిబ్రవరిలో కలకత్తాకు వచ్చి వెంటనే పర్వతముపై దాడినారంభించిరి.

వీరు అను రాంగ్‌బక్‌లోయలో ఏప్రిల్ ౨౧ న మొదట బసచేసిరి. అక్కడనుండి గాలి వీరిని బాధపెట్టసాగినది. అందుచేత ౨౩౦౦౦ అడుగుల యెత్తుననున్న నార్తుకాల్‌ను యెక్కుటకు చాల ఆలస్యమయినది. ౮౦ అడుగుల ఎత్తుగల మంచుగోడను ఎక్కి దాటినగాని, వీరు ౨౫,౫౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్క జాలకపోయిరి. అక్కడ వారు బస (Camp iv) చేసిరి. వాతావరణమును గురించిన వార్తలు తెలిసికొనుటకు వీరు వైర్లెస్‌ను కలిగివుండిరి. మంచుతోకూడిన ప్రచండ వాయువులు వీచుచుండుటవలన వీరు మే ౨౨ తేదీ వరకు ౨౫,౫౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కలేకపోయిరి. దీనికి వీరు ఐదవబస (Camp v) అని పేరిడిరి. వీరిలో విన్ హారిస్, ఎల్. వేగర్, జె. ఎల్. లాంగ్లాండులు ౨౭౪౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కి అచ్చట ఆరవబస (Camp vi) ను యేర్పాటుచేసిరి ౧౯౨౪ లో ఆరవబస ౨౬,౮౦౦ అ. ఎత్తుననే స్థాపింపబడుటచే, వీరికి యింకను ౬౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు ఎక్కిన కీర్తి దక్కినది. వీరికి చాల సాయమును చేసిన టిబెటు దేశపు కూలీల సాహసము ప్రశంసనీయము. విన్ హారిస్ వేగరులు యిద్దరును ౨౮౧౦౦ అడుగుల ఎత్తునకు పోయిరి. ఆ పైన పోవుటకు గాలి వారికి చాల ప్రతికూలముగ నుండుటచే వెనుకకు తిరుగవలసివచ్చెను. అంతకుపైన పోవుటకు యీ జట్టులో యెవరికిని సాధ్యముకాలేదు. ఇంతలో వర్ష పవనములు వీచుటచే వారందరును ఇక ముందునకు పోవలేక డార్జిలింగుకు వచ్చివేసిరి. ఇంతటితో యీ ప్రయత్నము ముగిసెను.

అసాధారణమగు మరొక ప్రయత్నమును ౧౯౩౪ లో మారిస్‌విల్సన్ అను వైమానికుడు చేసెను. ఇతడు మారువేషముతో టిబెట్టునుండావెళ్లి కొద్దిమంది కూలీలతో ౨౧౦౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కెను. ఆ తరువాత యింకను పైకి యెక్కుటకు ఆతడొక్కడే వెళ్లెను. అంతే. అతనిని గురించి చాలకాలమువరకును ఎవరికిని ఏమియు తెలియలేదు. ౧౯౩౫ లో ఎవరెస్టునుయెక్కుటకు వెళ్లిన ఇ. ఇ. షిప్టను సంఘమువారికి ౨౧౦౦౦ అ. ఎత్తున ఇతని శవము కనపడెను.

ఎవరెస్టు పర్వతమును పరిశీలించుటకు జరిగిన ప్రయత్నములలో ౧౯౩౩ సంవత్సరపు వైమానిక యాత్ర ముఖ్యమైనది. ఈ యాత్రకు గల ముఖ్యోద్దేశము ఆకాశమునుండి ఎవరెస్టుశిఖరము పైభాగము లన్నిటిని ఫోటోతీయుటయే. ఈ ప్రయత్నమునకైన ధనమును

[illegible] యిచ్చెను. దీనికి నాయకుడును, సర్వేపని కంట్రోలు బాధ్యుడును మేజర్ ఎల్.వి.ఎస్. బ్లాకర్. ప్రధాన పైలటు క్లైడ్స్‌డేల్ ప్రభువు. వాపిటి రకమునకు చెందిన రెండు విమానములను సంపూర్తిగా ఆధునిక పరికరములతో సమకూర్చి యీ యాత్రను చేసెరి. విమానములను తమ దేశముపైనుండి పోనిచ్చుటకు టిబెటు ప్రభుత్వమువారు ఒప్పుకొనలేదు. కావున హిమాలయమునకు దక్షిణపు వైపునుండియే వీరు శిఖరముపై కెగిరి నేపాలులోని పూర్ణియా అను ప్రదేశమునుండి ఎవరెస్టు శిఖరమునకు గల ఫోటోలను తీసికొనిరి. తమ దేశము మీదుగా ఎగురుటకును, ఫోటోలను తీసికొనుటకును నేపాలు ప్రభుత్వమువారు వీరికి అనుమతి యిచ్చిరి.

పర్వతారోహకులు కూలీలకు మోయ వలసిన సామానుల నప్పగించుట

ఇంతకు పూర్వమే (అక్టోబరు ౧౯౩౩ లో) రాయల్ ఏర్ ఫోర్సువారి అయిదు విమానములతో లెఫ్టినెంటు ఇషాక్ నాయకత్వమున, ఒక సంఘమువారు రిసాల్పూర్‌నుండి గిల్గిట్‌వరకును, మరల వెనుకకును ఎగిరి, నంగపర్వతపు ఫోటోలను, రాకా పోషి ఫోటోలను తీసిరి.

నంగపర్వతమును యెక్కుటకు మ్యూనిచ్ వాసుడైన డాక్టరు మెర్కిల్ ప్రయత్నించెను గాని జయమును పొందలేదు.

కబ్రూ హిమానీ ప్రస్తరమూలమున నున్న అయిదవ కాంపు (౨౧,౦౦౦ అ.) ఆరోహకుల డేరా

౧౯౩౪ లో ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు, జర్మనీ నుండియు, ఆస్ట్రియానుండియు ప్రసిద్ధులగు పర్వతారోహకులను వెంటబెట్టుకొని, హెర్ మెర్కిల్ అను నతడు హిందూదేశపు సైన్యమునకు చెందిన ఫ్రయర్ సాంగ్ స్నర్‌తో పెద్ద ప్రయత్నముచేసెను కాని, మొదటి నుండియు దురదృష్టము వీరిని వెన్నాడినది. న్యూమోనియావచ్చి హెర్ డ్రెక్సెల్ అనునతడు చనిపోయెను. జూన్ నెలాఖరునకు వీరు ౨౫,౬౦౦ అ. ఎత్తునకు ఎక్కిరి. అక్కడ గాలి ప్రతికూలముగా వీచుటచే వెనుకకు తిరిగిరి. కాని తిరిగివచ్చునపుడు హెరన్ మెర్కిల్, వెల్జెన్ బాక్, వీలాండు అనువారును, డార్జిలింగువారైన ఆరుగురు కూలీలును చనిపోయిరి యూరపియనులలో హెరన్ ష్నీడరు, ఎమన్ బ్రన్నరు అనువారిద్దరు మాత్రమే బ్రతికిరి. బ్రతికియున్న కూలీలందరును మంచు దెబ్బ తినిరి. నిద్రాహారములులేక నలుగురైదుగురు వారములు గడపవలసివచ్చెను. ఎవరెస్టు ఎక్క ప్రయ

త్నించినవారిలో యెవరికిని యింత ఘోరప్రమాదము సంభవించలేదు.

౧౯౩౪ లో షిప్టను, హెచ్. డబ్లియు. టిల్మన్లు యిద్దరును అద్భుతముగా ప్రయత్నించి, ఋషిగంగనుండి నందాదేవి హిమానీనదమువరకును గల దుర్గము ప్రదేశమంతటను తిరిగి, ఎవరెస్టు శిఖరారోహకులు యెవరును తెలిసికొనలేక చిక్కులుపడుచున్న విషయముల నెన్నిటినో బహిరంగపరచిరి. బదరీనాథ్‌నుండి శతోపాంత్ కనుమగుండా గంగోత్రివరకును ప్రయాణమును చేసి, గంగోత్రి హిమానీనదమును కూడ కనుగొనిరి.

కాశ్మీరములో నిపాల్ గావ్‌వద్దనున్న పంజతరణిని ఎక్కుటకు ప్రయత్నముచేసి లెఫ్టినెంటు కర్నల్ సి. ఎ. స్టాయర్, లెఫ్టినెంటు డి. ఎమ్. బరన్ అనువారు ప్రాణములను కోల్పోయిరి.

౧౯౩౫ లో ఎవరెస్టునకు సరియగు దారి కనుగొనుటకు ప్రయత్నము చేసినవారిలో నొకడగు డాక్టరు సి. బి. వారెన్

౧౯౩౫ లో కారకోరం పర్వతములను ఎక్కుటకు చాల ప్రయత్నములు జరిగినవి.

౧౯౩౬ లో ఫ్రెంచివారు షిప్టనుగారి నాయకత్వమున ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు ప్రయత్నించి, జయమొందలేకపోయిరి.

౧౯౩౬ లో ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు హ్యూరట్లెజ్‌గారి నాయకత్వమున మరొక ప్రయత్నము జరిగినది. షిప్టన్, స్మిత్, విన్‌హారిస్‌లుగూడ యిందు పాల్గొనిరి.

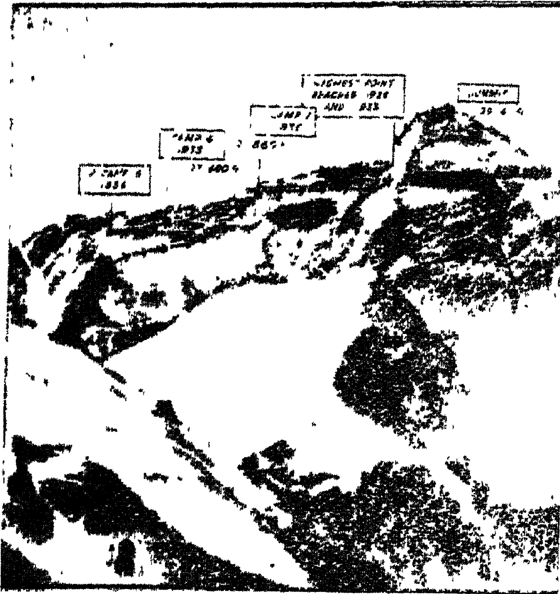

హ్యూరట్లెజ్-౧౯౩౩ లోను ౧౯౩౬ లోను హిమాలయపర్వతముల నెక్కుటకు ప్రయత్నించిన జట్టునాయకుడు

వీరు ఏప్రిలు ౨౪ తేదీన మొదటి బసవద్దకు యెక్కిరి. మే ౭ తేదీన స్మిత్, షిప్టనులు భారవాహకుల సహాయమున ౨౧౫౦౦ అ. ఎత్తున మూడవబసను స్థాపించిరి. మే ౧౫ న; నార్తుకాల్‌ను ఎక్కిరి. మే ౧౮ న అచ్చటినుండి వెనుకకు తిరిగిరి. ఇంతలో వర్ష వాయువులు వీచుటచే ప్రయత్నమునుండి విరమించి యింటిదారి పట్టిరి.

లండనునకు చేరినతరువాత హ్యూరట్లెజ్ యిట్లు చెప్పెను: 'ఎవరెస్టుశిఖరమును మానవుడెక్కగలడని నాకు దృఢనమ్మకముగలదు. బాగుగా వృద్ధుడనగుటచే నేను మాత్రము ఆ ప్రయత్నములలో ఇంక పాల్గొనజాలను.'

రట్లెజ్ పలికినమాటలు సత్యము లగువరకును ప్రపంచమున మానవాజేయమగు పర్వతశిఖరము గౌరీశంకర్ శిఖరమే అని చెప్పకతప్పదు.

ఎవరెస్టును ఎక్కుటకు ౧౯౩౬ సంవత్సరములో వేసుకొనిన త్రోవప్లాను

హిమాలయ పర్వతారోహణమునుగూర్చి చెప్పునపుడు హిమాలయన్ క్లబ్‌నుగూర్చి కొంత నుడువక తీరదు. ఈ క్లబ్ ౧౭ ఫిబ్రవరి, ౧౯౨౮ న, ఇండియా ప్రభుత్వమువారి వ్యాపారశాఖకు సెక్రటరీగానున్న సర్ జెఫ్రీ కార్బెట్ చేసిన ప్రయత్నమువలన ఢిల్లీలో స్థాపింపబడినది. ఈ విషయమున, ఇండియాప్రభుత్వము వారి అసిస్టెంటు సర్వే జనరల్‌గానున్న, మేజర్ కెన్నెత్ మేసన్‌కూడ చాల కృషిసల్పెను. ఈ సంఘమునకు ఇప్పుడు ౩౫౦ మంది సభ్యులున్నారు. వారిలో ముగ్గురు స్త్రీలు. దీనికి అధ్యక్షుడు జనరల్ సర్ కెన్నెత్ వైగ్రామ్; గౌరవ కార్యదర్శి మేజర్ గూటర్‌బాక్.

ఈ క్లబ్‌ను స్థాపించుటలో ముఖ్యోద్దేశము హిమాలయపర్వతములను యెక్కువారికి హిమాలయములనుగురించిన విజ్ఞానవిషయములను సక్రమపద్ధతులతో తెలియపరచుటయే.

భారతీయ చిత్రకళ

గ్రంథకర్త: తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి, ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతవిధానము, బాఘ్‌విహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములపై ఖరి, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలుబది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజిజ్ఞాసువులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము.

వెల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. ౭, తంబుచెట్టివీధి, మదరాసు.

జర్మనీ సమరసన్నాహము

అవసరాల వెంకట నర్సు

చదువరీ, విమానారూఢులమై మన మొకసారి యూరపుఖండమున కేగవత్తము, రమ్ము. ఆ ఖండములో సమరాగ్నిజ్వాల శీఘ్రకాలములో రగుల్కొనునున్నదని రాజ్యతత్వజ్ఞులు పలువురు నొక్కివక్కాణించుచున్నారు. ఆ అగ్నిజ్వాల యూరపుఖండముతో నాగరక ప్రపంచమంతయు చుట్టిముట్టవచ్చునని వారూహించుచున్నారు. జర్మనీవారు కోట్లకొలది ధనము వెచ్చించి యుద్ధప్రయత్నములు చేయుచున్నారని వినుచున్నాము. వారి సన్నాహముచూడగా తుపాకిమందు నిల్వయుంచిన గుహామధ్యమునుండి కాగడాలబాట గొంపోవునట్లున్నదని ఆమాత్య లాయిడ్ జార్జిగారు వ్రాసియున్నారు. జర్మనీవారింతగా కయ్యమునకు కాలుదువ్వుటకు ప్రబలహేతువు లెట్టివో పరిశీలించివత్తము, రమ్ము.

తొల్తనే మనము గమనింపదగు విషయ మొకటియున్నది. హిట్లరు జర్మనీదేశమునకు నియంత. దేశపరిపాలనమంతయు వాని హస్తగతమైయున్నది సైన్యాధిపతులు మొదలు విద్యార్థులవరకు దేశమందలి యావన్మంది ప్రజలున్ను వానియాజ్ఞ శిరసావహించితీరవలసినదే. ఎవ్వరైనను వాని యాజ్ఞ నీషార లేశమైన ధిక్కరించి సంచరించిరా, వారికి మానప్రాణములు దక్కవు. అంకటితో వారి బంధుమిత్రులు విదేశములకు పలాయితులైన కావలెను; లేదా కారాగారములలో జీవితయాత్ర పరిసమాప్తి నొందించుటకు సిద్ధపడియైన నుండవలెను. కొద్ది సంవత్సరములకు పూర్వము హిట్లరుగారికి "జ్యూ"లపై నాగ్రహము వచ్చినది. దేశమునందు పిట్టయైన లేకుండ ఆజాతివారి నెల్లరను హిట్లరు పరదేశములకు వెడలగొట్టెను. చరస్థిరరూపకములగు వారి యావదాస్తియు హిట్లరు అనుచరుల వశమైనది. ఆదేశమందలి క్రైస్తవమతగురువులు సహితము హిట్లరు కనుసన్నల మెలగవలసినవారే కాని, ఎందైన ఆతని యాగ్రహమునకు గురియగుట తటస్థించెనా వారి యగచాట్లు పరమేశ్వరుని కెరుక. పాఠశాలలందు విద్యాబోధనమొనర్చు నధ్యాపకులు సహితము హిట్లరుమనోభావముల ననుసరించి నడుచుకొనవలసినవారే. ఈ మాదిరి పరిస్థితులు యూరపుఖండములో మరికొన్ని దేశములం దుండిన నుండవచ్చును. ఆ కారణముచే జర్మనీపరిపాలనా క్రమమునుగూర్చి మనము గమనించిన విషయము లసత్యములు కానేరవు.

ఈతనియం దద్భుత సామర్థ్య మున్నదనియు, జర్మనీదేశమువారియెడల విదేశీయులకు భయము, భక్తి కల్గుటకు హిట్లరే హేతువనియు నీతని ప్రతికక్షులు సహిత మంగీకరింతురు. ఇతడు మంచి వక్త - బహు మేధావి. తన వాక్చాతుర్యముచే నధిక సంఖ్యాకులను తన మతమునకు మార్చుకొనగల్గిన నేర్పరి. సర్వాధికార సంపన్నుడయ్యు నీత డైశ్వర్యముచే ప్రమత్తుడు కాలేదు. సామాన్య మానవునివలె స్వల్పపాటి ధనము మాత్రమే వెచ్చించుచు కొద్ది సౌఖ్యములతో నీతడు కాలము గడుపుచుండును.

ఈతని మతము నాజీమతము. ప్రపంచములోని అన్నిజాతులలోను జర్మనీజాతి ఉత్తమోత్తమ మను సిద్ధాంత మీమతమునకు పునాది. మేదినీవలయమంతయు నేలుట కర్హులగు మానవోత్తముల సృజింపనెంచి విధాత జర్మనుల సృజించెనని హిట్లరు నమ్మిక. అట్టి మహోన్నతపదవి కర్హులగు జర్మనులకు సర్వదేశాధిపత్యమును చేకూర్చు సన్నివేశ మింకను రాలేదేయని హిట్లరు సర్వదా వగపోవుచుండును. వగపోతతోనే కాలమును వెళ్లబుచ్చు భీరువుకాడు హిట్లరు. సమరరంగమున కరికి జర్మనుల ప్రతాపాగ్నిచే పరదేశీయుల రూపుమాపుటకు సంసిద్ధుడగు కార్యశూరుడు. హిట్లరు రచించిన 'మీన్ కాంఫ్' అను గ్రంథరాజమునపై యభిప్రాయములన్నియు నాతడు విశదీకరించియేయున్నాడు.

హిట్లరునకు సమరమన్న బహుప్రీతి. తన జాతి ఔన్నత్యము సమరమునందుననే బయల్పడునన్నదని ఆతని విశ్వాసము. ఆ కారణముచే నతడు జర్మనుల నెల్లరను సమరోత్సాహము కలిగియుండవలెనని ప్రోత్సహించుచుండును. శాంతియనిన అతనికి ద్వేషము గిట్టదు. ప్రపంచమున శాంతిస్థాపనకై అహర్నిశలు కష్టించు ఓసిట్జ్కీయను జర్మనుని యెడ గౌరవము కలదు. హిట్లరు కొన్ని వత్సరములుగ నాతనిని కారాగారబద్ధు నొనర్చినాడు. శాంతి స్థాపనకై అతడు చేసినకృషికి మెచ్చి యీ నడుమ నార్వేగవర్న మెంటువా రతనికి నోబెలు బహుమాన మిచ్చిరి. హిట్లరునకు పట్టరాని కోపమువచ్చినది. నార్వే గవర్న మెంటువారు కిమ్మనుచు మేలు చేసిరో కనుగొమ్మని నార్వేదేశమునందలి జర్మనుప్రతినిధికి హిట్లరు వర్తమాన మంపెను.

జర్మనీగవర్న మెంటు పాలనానికరాదాయములో ౧/౩ వ వంతునకు పైగా సమరసామగ్రి సేకరించుటకై హిట్లరు వ్యయపరచుచున్నాడు. ఇంతకంటె చాల యెక్కువ మొత్తమే ఖర్చగుచున్నదని పలువురభిప్రాయపడుచున్నారు. హిట్ల రెంత వెచ్చించుచున్నదియు ప్రకటింపడు. విన్స్టన్ చర్చిల్ గారు పెక్కుకోట్ల సొమ్ముల ధనము వెచ్చింపబడుచున్నదని యభిప్రాయపడుచున్నారు. ఈ యుద్ధసామగ్రి అపూర్వమైనది: విమానములు, శత్రునౌకా విధ్వంసమొనర్చు సబ్ మెరైనులు, పదాతుల రూపుమాపు ఫిరంగిబండ్లు (టాంకులు), విషవాయువులు- వీనిలో ప్రధానమైనవి. ఏయేటికాయేడు క్రొత్త సామగ్రి తయారగుచునేయున్నది. యూరపుఖండమున పెక్కుదేశములవారు యుద్ధసామగ్రి సమకూర్చుచున్నారు. కాని, హిట్లరు చేయునంతటి కృషి వారు సల్పుచున్నట్లు గోచరింపదు. ఇంతయుద్ధసామగ్రి నిల్వయుంచి యుద్ధముచేయక హిట్ల రేమిచేయుగలడు? జర్మనీ దేశములో ధనికులు స్వల్పసంఖ్యాకులై యున్నారు. ఇంగ్లండు దేశమునందున్న సుభిక్షము నాదేశములో లేదు. హిట్లరు యుద్ధ మొనర్చి జర్మనీదేశవైశాల్యము వృద్ధి చేయనిచో, పౌరులు తిరుగుబాటొనర్చి ఆతని పదవికే భంగము తేవచ్చును. అట్టిచిక్కులు రాకుండ, కలహప్రాప్తికి తగినవకాశములకై హిట్ల రెదురుచూచుచునేయున్నాడు.

హిట్లరువిరావేశమునకు పుట్టుపూర్వోత్తరము లేవియో పరిశీలింతము. యూరపుసంగ్రామమున విజయులైనవారిలో ముఖ్యులు ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రెంచివారు, యునైటెడ్ స్టేట్సువారు. విల్సన్ గారే యేసూత్రముల ననుసరించి సంధి జరుపవలెనో తెల్పియుండిరి కాని, ఆ సూత్రములు వార్సెల్స్ సంధిలో నెంతవరకు గౌరవింపబడునో చూచుట కవకాశము లేక, అమెరికాదేశమునకు వెళ్లిపోయిరి. సంధిషరతుల నిర్ణయించు భారము ముఖ్యముగా నాంగ్లేయులకును, ఫ్రెంచివారికిని సిద్ధించెను. జర్మనీవారికి ఆఫ్రికా ఖండమునందున్న వలస రాజ్యములన్నియు నాంగ్లేయులు స్వాధీనపర్చుకొనిరి. వానిపై 'మాండేటు' పరిపాలన సాగించెదమనిరి. ఈ 'మాండేటు' పరిపాలనకును వలస రాజ్య పరిపాలనకును కలుగు వ్యత్యాసము మనవంటి సామాన్యబుద్ధులకు గ్రాహ్యమగునదికాదు. సార్, రైనీలెండు మున్నగుప్రదేశములు జర్మనీవారి స్వాధీనము నుండి తొలగింపబడెను. పోలండువారికి జర్మనీదేశములోని డాంజిగ్ చీలికద్వారా సముద్రమునకు దారి చూపబడెను. కొంతకాలమువరకు సైలీషియా కూడ జర్మనువారి చేతులనుండి తప్పింపబడెను. దీనితోడు కొన్ని కోట్లపౌన్లు జర్మనీయుద్ధనష్టము క్రింద నీయవలెనని నిర్ణయింపబడెను. జర్మనీకి రాజ్యభాగము పోయినది; పరిశ్రమలకు మూలాధారములగు ఖండములు తమ చేతుల నుండి జారిపోయినవి; జాతికంతకును అవమానము సంభవించినది. దేశదారిద్ర్య మినుమడించినది. ఆనాడింగ్లీషువారును, ఫ్రెంచివారును జర్మనులపట్ల క్షమాభావము చూపియున్నచో, జర్మనీవారి కింతటి యుద్ధకాంక్ష లేకుండెడిది. ఈ నడుమ హిట్లరు రైనులెండులో తన సేనలను ప్రవేశపెట్టినప్పుడు అతడొనర్చు నక్రమమేమియు లేదనియు, సంధిషరతులకు భిన్నముగా నడచినంత మాత్రమున అతడు దోషార్హుడు కాడనియు పలువురభిప్రాయపడియున్నారు. అట్టివారిలో అంగ్లేయులును పెక్కుమంది కలరు.

ఇంగ్లీషువారు జర్మనీవద్ద గైకొనిన వలసరాజ్యములు తిరిగియిచ్చివేయుమని హిట్లరు పదేపదే కోరుచున్నాడు. లేకున్న యుద్ధము సంఘటిల్లునని సూచనగా బెదరించుచున్నాడు. ఇంగ్లీషువారు మొదట కొంచెము మెత్తపడినట్లు కనబడినదికాని, చివరకు వల్లలేదని చెప్పుచున్నారు. కాని హిట్లరీవిషయమున తన పట్టింకను విడువలేదు. ఇంగ్లీషువారు బహునేర్పరులు. గత్యంతరము లేదని వారికి తోచినచో వారు జర్మనీవారి వలసరాజ్యము లిచ్చివేయవచ్చును. వలసరాజ్యప్రాప్తిచే నధికలాభమున్నదనుట నిర్వివాదాంశము. పరిపాలకుల జాతి వర్తకు లీవలసరాజ్యము లున్న హేతువుచేతనే కుబేరులగుట తటస్థించుచున్నది. వలసరాజ్యములందు నివసించు ప్రజల క్షేమమును విషయ మెవ్వరును విచారింప యత్నించుటలేదు. ఈ విషయమున నా కొక యుదంతము జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది. ఒకబాలికకు సింహములను చిత్రించియున్న పట మొకటి చూపిరట. ఆ పటమునం దొక సింహమునకు సజీవులగు మానవులను తెచ్చి యెర పెట్టుచున్నట్లు వ్రాసియున్నదట. ఆ సింహము మానవకళేబరములను బహుప్రీతితో భుజించుచుండెనట. 'అయ్యో! తక్కిన సింహములకు మానవకళేబరములు వేయలేదే! వానిగతి యేమి?' అని ఆబాలికారత్నము వగపోయుచుండెనట. ఆ బాలికతోపాటు 'అయ్యో! జర్మనీవారికి వలసరాజ్యములు లేవే! వారి గతి యేమి?' అని మనము వగపోయనక్కరలేదు.

ఈ మధ్య హిట్లరుకును ముసోలినీకిని స్నేహమేర్పడినది. ముసోలినీ ఇటలీదేశపు నియంత. ముసోలినీ సామాన్యుడుకాడు. అబిసీనియాపై దాడివెడలి విషవాయుప్రయోగముచే శత్రుసేనల రూపుమాపిన శౌర్యశాలి. రోగులకు శస్త్రచికిత్సచేయు గుడారములపై బాంబుల వర్షింపచేసిన భూతదయాపరుడు. వీరి భాగ్యవశమున స్పెయినుదేశములో ఫ్రాంకోగారు కలహ మొకటి లేవతీసినారు. క్రైస్తవమతోద్ధరణమును, పాశ్చాత్యనాగరికతా సంరక్షణయు సల్పునిమిత్తమై ఫ్రాంకోగారు మూరులను సాహాయ్యపర్చుకొని, హిట్లరు ముసోలినీల ఆశీర్వాదమంది, స్పెయినుదేశపు గవర్నమెంటువారిపై దాడివెడలినారు. స్పెయినుగవర్నమెంటు ప్రజాప్రతినిధులచే నియమింపబడి, ప్రజాక్షేమమే పరమావధియని భావించు సంస్థ. హిట్లరు ముసోలినీలు ఫ్రాంకోగారికి వలయు సేనానులను యుద్ధసామగ్రియు సప్లయిచేయుచున్నారు. ఎదుటివారికి రష్యావారు యుద్ధసామగ్రి పంపుచున్నారు. జయాపజయము లింకను తేలలేదు. ఫ్రాంకోగారే విజయులగుట తటస్థించెనా, హిట్లరు ముసోలినీల ప్రతిభ ద్విగుణీకృతమగును. మహాసంగ్రామము చూపుమేరదూరమునకు వచ్చినదనియే భావింపవచ్చును.

మరియొక్క విషయమారసి మన మీ సింహావలోకన ముగింతము. నీవుసు ఆలకించుదువు హిట్లరు ఇంగ్లాండు ఫ్రాన్సులతో కయ్యమునకు చొరవచేయుటలేదు. తమ దృష్టి రష్యావారిపై మరల్చుచున్నారు. రష్యాదేశమందలి పరిపాలనావిధానమును, వారి సోషలిజమును బహు దోషభూయిష్ఠము లనియు, యూరపువారందరును ఏకస్థులై, హిట్లరును నాయకునిచేసి రష్యావారిపై దాడివెడలి వారి దోషమడంచుట యూరపుఖండమునకు విశేషప్రతిభ నొసంగుననియు వీరు వచించుచుందురు. అదియుగాక రష్యాదేశమందలి యూక్రెయినుభాగము సస్యసమృద్ధికి పేరుపొందినది అది స్వాధీనపర్చుకొనవలెనని హిట్లరుకు రెండు మూడేండ్లనుండియు కోర్కెయున్నది. కాని రష్యావారికిని మంచి యుద్ధసామగ్రి యున్నదే, వారిని జయించుట ఎట్లు? హిట్లరు మేధాశక్తికి లోపములేదు కావున రష్యావారిని చైనా సమీపమున జపానువారితో యుద్ధమునకు దింపినచో, యూక్రెయినుతానీ నడుమ హరింపవచ్చునని ఆయన యీ మధ్య పన్నుగడ పన్నినాడు. జపానువారికిని భూవలయమంతయు నేలవలెనను కోర్కెయున్నది. ఈ మధ్య జరిగిన జర్మనీ-జపానుసంధి అంతరార్థ మిదిరో యని పలువురు తలంచుచున్నారు. దీనికి ముందుగనే రష్యావారు మెలకువతో ఫ్రాన్సువారితో సంధి చేసికొనియున్నారు. హిట్లరు రష్యాను జయించుట సుకరముకాదు.

ఎటు చూచినను హిట్లరు రాజ్యకాంక్ష వీడుటకు సానుకూలత కానవచ్చుటలేదు. కాని పెక్కుకోట్ల సొమ్ము వెచ్చించి నిర్మించిన సమర సాధనములన్నియు హిట్లరెంతకాలము నిల్వచేసియుంచగలరు?

కొండకోన

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి

ప్రేమప్రేమములోనఁ బెంచుచుండి, ప్రియురాలు
జెనఁ వహ్వా యనఁదగఁ బిలుచుచున్నది చూడు,
ఆహా, పదివేల జోహార్లు, లోకమా,
నాకు నీకును జెల్లె నను విడిచి పొమ్మింక-
ఆశాపాశలను జూపి, పొడిపొడిగఁ జేసితివి
అవలీలఁ బాలి, యొండెండఁ ద్రోసితివి;
నీమాయలకు భ్రమసి నీలోనఁ జిక్కితిని,
నీకల్లలను నమ్మి నిముసాన స్రుక్కితిని;
కనకమెఱుఁగని ప్రేమఁగనుచున్న ప్రియురాలి
నవలియొద్దున విడిచి యరుగుదెంచితి నిట్లు
నట్టేట నను డించి నడుముపైఁ గొట్టితివి;
అరచచ్చి చెడి యిట్లొ తిరిగి రాఁగలిగితిని;
ప్రియురాలితోఁ గూడి విశ్రమించెద నింక;
పదివేలజోహార్లు వదలు నను లోకమా
ప్రియురాలిఁ జేరెదను

నను విడిచి దవ్వుగాఁ జనియె నా ప్రియురాలు;
ననుఁ జూడ మఱలిరా ననియె నా ప్రియురాలు;
పంతాలతో నేమిపని నాకుఁ బ్రియురాలు
కనరానిచో టిందుఁగలుగునా?
చదలలోఁ బాటయై మెదలదే ప్రియురాలు?
గాలిలోఁ దాకుఁడై క్రాలదే ప్రియురాలు?
అగ్గిలో వేడిమై యలరదే ప్రియురాలు?
నీటిలోఁ జలువయై నిలువదే ప్రియురాలు?
పుడమిలోఁ దావియై పొలయదే ప్రియురాలు?
కనుమూసిచూడంగఁ గనుపట్టుఁ బ్రియురాలు;
కను దెఱచిచూడంగఁ గనుపట్టుఁ బ్రియురాలు;
దరిదరిగఁ జనుదెంచి, తరలిచనుఁ బ్రియురాలు;
దవ్వుదవ్వుగఁ బారి దరిఁ జేరుఁ బ్రియురాలు;
అయిదయిదు కనలేని యబ్బురపుఁ బ్రియురాలు;
ఆఱు కండఁగరాక, యవలఁ జనుఁ బ్రియురాలు;
వెలిలోనఁ గౌఁగింట నిలుపుననుఁ బ్రియురాలు.

మూఁడేళ్ల మొత్తాన, మూఁడు కొండల నడుమ,
ఐదు మట్టుల చెంత నాకుటెంటిని గట్టి,
ప్రియురాలితో నందు వేడ్కలందుచునుంటి;
ఒండొరుల కౌఁగింట నొదిగి, యొండొరుఁ గలసి,
నేను ప్రియురాలొక్కటై నిల్చియుంటి మట
ఒకనాటి యుదయాన నొకమాయలేడి తా
బిరబిరను మావద్ద కరుదెంచి నిలిచినది.
పట్టఁ బోయితి దానిఁ బరుగెత్తసాగినది.
వెనువెంటఁ బరుగెత్తి, విసిగి, పట్టఁగలేక
మరలి యింటికి రాఁగ మాయమయ్యెను గాంత;
వెదకుకొని, వెదకుకొని, విసిగి వేసారితిని.
వెనుకపాటున వచ్చి కనుమూసెఁ బ్రియురాలు;
కనుమూత వెలుగులో గనుగొంటిఁ బ్రియురాలి,
ప్రియురాలిఁ గలసికొని, ప్రియము చెందితిని.

పాలమున్నీటిలోఁ బరగు నొక పెనుగొండ;
మూఁడుకొమ్ములతోడ మొనయునాపెనుగొండ
వెండి బంగారినుము వెలయు ముక్కొమ్మద్ది-
ముక్కొమ్మునడుచక్కి ముద్దుముచ్చటలారఁ
బ్రియురాలితోఁ గూడి వేడ్కలందుచు నుంటి
ప్రియురాలి నొంటిగా విడిచి నే నొకనాఁడు
చలువతెమ్మెర గుడువ నిలువిడిచి పోయితిని;
మఱపించి యనిలుండు మఱిమఱిగ నను లాగి
కొలనియొడ్డుకుఁ దోడుకొనిపోయి నిలఁబెట్టి
కొలన దిగి, తమ్మిపైఁ గూర్చుండ, నను బట్టి
కొనిత్రిమ్మంగ గమకించెఁ బెను మొసలి తమకించె;
చెమరించి యేడ్చితిని; జేదోయి మోడ్చితిని;
వెనవచ్చి ప్రియురాలు మొసలినవ్వలఁ ద్రోసె;
తమ్మిపైఁ బ్రియురాలిఁ దనిపి తనిసితిని.

పొన్నగున్నల క్రేవ, పొగడచెట్టులనీడ,
కొండకొండకు నడుమఁ గోనలోఁ గానలో,
ప్రియురాలితోఁ గూడి విశ్రమించుచునుంటి;
ప్రియురాలి కౌఁగింట వేడ్క లందుచునుంటి;

ఒకనాఁటి నడుసంజ నొప్పెఱుంగఁగలేక,
నట్టేట దిగి లోని కట్టిట్టు పోయితిని;
పెనువరద పరతెంచె; విడెఁ గట్టుపుట్టంబు;
పారువెల్లువలోనఁ బడి కొట్టుకొనిపోయె;
గట్టుపైఁ బ్రియురాలు కని నవ్వుకొనుచుండె;
వెడలిరమ్మని నన్నుఁ బిలిచి నవ్వుచునుండె;
నీర్విడిచి పైకి రానేరకుంటిని నేను;
నను వడిగరమ్మనుచు నవ్వుచుండెను గాంత;
కనుమూసికొంటి; లోకము చీకటులు గ్రమ్మె;
చీకటిని బ్రియురాలిఁ జేరి తనిసితిని.

కనుమూసి వెలిఁజూడఁ గనుపట్టుఁ బ్రియురాలు;
కనువిచ్చి లోఁజూడఁ గనుపట్టుఁ బ్రియురాలు;
కనుమూయఁ, గనువిప్ప గనుపట్టు బ్రియురాలు;
ప్రియురాలిఁ జూడంగ వేయికన్నులు వలయు;
ప్రియురాలిఁ బట్టంగ వేయిచేతులు వలయు;
ప్రియురాలిఁ బలుకంగ వేయినాల్కలు వలయు;
కౌఁగింటఁ బ్రియురాలిఁ గదిసి నేనున్నపుడు
చెయ్యూడిగి లోకంబు చిన్నచిన్నగ నుండు;
ప్రియురాలితో నాడి వేడి కూడినవేళ
ప్రియముతో లోకంబు పెద్దపెద్దగ నుండు;
ప్రియురాలు నేను వడి విడివిడిగ నున్నపుడు
చకచకని పరువులను సాగించు లోకంబు
ప్రియురాలు నేనొకటి విడి కూడి లోకముల
విప్పుచును, గూర్చుచును, విహరించుచుండె
　　　　　　　　　　　　　　　　　　[దము

ఆకసమ్మొంచాలాక్షి, నాప్రక్కనే జేరంబడీ,
అందాలక్రోవి... నాడీ పాడుమనేళ
ఆనందమును జేర్చి నాకుమందహాసారి
మాలికాలిచ్చి, నేలుమే ల్క్నిసొబగు;
నీయింటి నీచెంత నిలిచి నను గోరిచినది;
కనుసన్నలను జేరచి, పిలుచునినుమఱచినది;
పులకించి, పిలువఁజచి, మఱచి వలపించినది;
వలపించి కలచినది; వలచి తలపించినది;
తలపించి పిలచినది; పిలచి కలచినది;

తలపు వల పొకటిగాఁ గలిపి కులికినది;
మేలు సీసాబ గోరి యాలకాపరివాఁడ,
నీయింటి నీచెంత నిలిచి నిను పిలిచినది;
అందాలక్రోవిగ్రో నాడుమూ, పాడుమూ,
నీయింటి నేనోదు; నీవు నాయింటివై
నిలుతు మొకతోటలో—

బావి చెంత —పి. కనకం.

హేమచంద్ర సూరి

వేదము వేంకటరాయఁడు

౧

మన దేశమున మతములకును మతవివాదములకును ఎన్నఁడును కొఱఁత యుండినదిలేదు. జను లెందఱో మతములన్ని. పండ్రెండవ శతాబ్దమున నీ వాదములు అతి తీవ్రముగా నుండినవి. హిందూ జైన బౌద్ధ మతములకు ఒరయిక బలముగా నుండెను. దేశమున నెచట చూచినను నగరములలో పట్టణములలో గ్రామములలో పల్లెలలో ఎల్లమతముల వారును వాదములు చేయుచు వాదములలో ఓడినవారు గెలిచినవారి మతముల నవలంబించుచు దినమునకొక మతముగా నుండిరి. ఒకమూల బౌద్ధుల ప్రచారము, మఱియొకమూల జైనులబోధలు మధ్య సనాతనుల యార్భాటములు చెలరేగుచుండినవి. రాజులు మతబోధకుల చేతి కీలుబొమ్మలుగా నుండిరి. ఆస్థానములలో వాదబలముల మీఁదనే మతములు ఆధారపడియుండినవి. జైనాచార్యుఁడు గెలిచిన రాజు జైనుఁడగును; బౌద్ధ పరివ్రాజకుఁడు గెలిచిన రాజు బౌద్ధుఁడగును; బ్రాహ్మణుఁడు గెలిచిన రాజు హిందు వగును. మాటలమీఁదనే అంతయు నిలిచి యుండినది. రాజాశ్రయమే మతములకు పట్టుకొమ్మ.

గుజరాత్ దేశమున దుంధూక యను ప్రదేశమున మోదవణిక్కు కులజుఁడు శచీకుఁడని శ్రేష్ఠి యొకఁడు వసించుచుండెను. ఈతని భార్య పాహినీ యనునది జైనమత మవలంబించి యుండెను. ఈ దంపతులకు చంగదేవుఁడని కుమారుఁడు కలిగెను. చంగదేవునికి తృతీయకులోచిత విద్యలను నేర్పుచు తండ్రి హిందువు ఇతర మతములచేత పడనీకుండ రక్షించుచుండెను. బాలునికి ఎనిమిదవ సంవత్సరము వచ్చినది. ఒకదినము తండ్రి గ్రామాంతరము పోయి యుండెను. అపుడు అకస్మాత్తుగా దేవచంద్రుఁడని జైనాచార్యుఁడు వారి యింటికి అతిథిగా వచ్చెను. పాహినీదేవి ఆయనను ఆదరించెను. బాలుఁడు ఆయనకు సకలోపచారములను చేసెను. ఆ బాలుని సౌందర్యమునకును తేజమునకును బుద్ధి వికాసమునకును ఆయన సంతోషించి ఆ బాలుని తనవెంట పంపిన తాను విద్యనేర్పి జినదేవుని సూక్తులను బోధించి జైన మతావలంబకునిగా చేసెదననియు, బాలునికి గొప్ప పదవి రానున్నదనియు చెప్పెను. ఆమెయు ఒప్పుకొని తండ్రియనుమతి లేకయే బాలుని దేవచంద్రుని వెంట పంపివేసెను. ఆచార్యుఁడు చంగదేవుని కరుణావతియను నగరమునకు తన మఠమునకు కొనిపోయెను.

చంగదేవునితండ్రి యింటికి వచ్చెను. బాలుఁడు ఇంట లేఁడు. భార్య చెప్పగా విని ఆగ్రహపడి బాలుని చూచువరకును భోజనము చేయనని ఒట్టుపెట్టుకొని బాలుని వెదకుకొని పోయెను. కరుణావతికి పోయి దేవచంద్రుని చూచి, బాలుని వెదకుకొని, తనవెంట పంపివేయుమని దేవచంద్రు నడిగెను. కరుణావతిలో ఉదయనమంత్రియని ప్రసిద్ధుఁడు రాజమంత్రి యుండెను. ఉదయనుఁడు ఎట్లో ఆ కోమటికి మాయోపాయములచే బోధించి బాలుని జైనాచార్యుని శిష్యుని చేయుటకు ఒప్పించెను. అతఁడు తన క్రోధమంతయు మఱచి ఒప్పుకొని బాలుని వదలి తన యూరికి పోయెను.

చంగదేవుఁడు జైనమత మవలంబించి హేమచంద్రుఁడని నామాంతరము గ్రహించెను. చక్కగా సకల విద్యలను సర్వమత రహస్యములను గ్రహించి సూరిబిరుదము వహించెను. క్రమముగా ప్రసిద్ధుఁడాయెను. జినదేవుని మీఁద పెక్కుశ్లోకములను వ్రాసెను. అభిధాన చింతామణి, దేశీ నామమాల, అనేకార్థమాల, ఛందోనుశాసనము, ప్రాకృత శబ్దానుశాసనము, అలంకారచూడామణి యను గ్రంథములను రచించెను.

౨

కచ్ఛసముద్రతీరమున స్తంభతీర్థ మని ప్రసిద్ధమైన జైనక్షేత్రము కలదు. హేమచంద్రసూరి అచట నాచార్యపీఠము నధిష్ఠించెను. ఆయనమాటకు అడ్డులేదు, ఆజ్ఞకు తిరుగులేదు. జైనమత రహస్యములను బోధించి ఆయన అనేకులను జైనమతస్థులనుగా చేయుచుండెను. జైనులకు ఆయనయందు భక్తిశ్రద్ధలు హెచ్చుగా నుండి దినదినము హెచ్చుచునే యుండినవి.

ఒకదినము ఆచార్యుడు ఉదయనమంత్రి యింట నుండెను. మధ్యాహ్నకాలమున నెవడో బాటసారి కడుదూరము నడచివచ్చుటచే అలసినవాడు ఉదయనుని భోజన మడిగెను. ఉదయనుడు అతనిని స్నానముచేసి రమ్మనెను. స్నానము చేసివచ్చి అతిథి ఆచార్యునికి నమస్కరించెను. ఆగంతుకుని చూచుచునే ఆచార్యుడు ఉదయనునితో "ఈతనియందు రాజలక్షణములు కనబడుచున్నవి. ఇతడు తప్పక రాజు కాగలడు" అని పలికెను.

అతిథి ఆశ్చర్యపడెను; ఆచార్యునిమాటలను నమ్మలేకయుండెను. వెంటనే ఆచార్యుడు రెండు తాళపత్రములను తీసికొని వానిమీద నొకే విషయమును రెండు ప్రతులు వ్రాసి ఒకటి అతిథి చేతికిని రెండవదానిని ఉదయనమంత్రిచేతికిని ఇచ్చి చదువుకొమ్మనెను. అం దిట్లుండెను—

"౧౧౯౯ (విక్రమ) సంవత్సరము కార్తికమాసమున కృష్ణపక్షమున చంద్రుడు హస్తయం దుండగా ఆదివారమునాడు నీకు మకుటాభిషేకము జరుగనిచో అదిమొదలు నేను నిమిత్తజ్యోతిషమును చెప్పుట మానుకొనెదను."

ఆచార్యుడు: దీనిని మీకడ నుంచుకొని పరీక్ష చూచుకొనుడు.

అతిథియు మంత్రియు ఆచార్యుల జ్యోతిషఫలము నెదురుచూడ నిశ్చయించుకొనిరి. ఆచార్యుడు ఆగంతుకుని చూచి 'అబ్బాయీ, నీవు రాజవైన వెంటనే, నా వాక్కు సిద్ధింపగానే, నా మత మవలంబింపవలయును సుమా' అని హెచ్చరించెను. ఆగంతుకుడు నమస్కారపూర్వకముగా నొప్పుకొని తన చరిత్రమును ఆచార్యునకు ఇట్లు నివేదించెను.

౩

అణహిల్లపురమును భీమదేవుడు పాలించుచుండెను. అతనికి ఉదయమతి యని భార్యయు చౌలదేవి యని వేశ్యయు నుండిరి. ఉదయమతికి కర్ణుడును వానికి సిద్ధరాజును జనించిరి. చౌలదేవిమీది యనురాగముచే రాజు ఆమెను అంతఃపురములో చేర్చుకొనెను. ఆమెకు హరిపాలుడు, వానికి కుమారపాలుడు, వానికి త్రిభువనపాలుడును, వానికి కుమారపాలుడును జనించిరి. ఈ యాగంతుకుడే ఈకడపటికుమారపాలుడు. జ్యోతిషికులు కుమారపాలుని జాతకమును చూచి అప్పటి పాలకుడగు సిద్ధరాజువెనుక నీతడు రాజగునని చెప్పిరి. క్షత్రియాపుత్రుడగు పాలకుడు నగు నారాజు అక్షత్రియాపుత్రుడని కుమారపాలుని గర్హించుచుండెను; వధించుటకు సయికము సమయము వేచియుండెను. కుమారపాలుడు కొంతకాలము దాగియుండెను; సన్న్యాసులలో చేరి దేశములు తిరుగుచుండెను.

ఒకప్పుడు కుమారపాలుడు రాజధానికి చాటుగా వచ్చి సన్న్యాసుల మఠములలో నొకదానియందు దాగియుండెను. ఇట్లుండగా నొకదినము సిద్ధరాజు తండ్రి శ్రాద్ధదినము వచ్చినది. ఆ దినము రాజు అనేకులకు సన్న్యాసులకు పూజచేయ నెంచి ఆహ్వానించెను. కుమారపాలుడును తప్పనిసరిగా పోవలసివచ్చెను. సిద్ధరాజు సన్న్యాసుల పాదములు కడుగుచు, కుమారపాలుని పాదములను చూచి లక్షణములచే వెంటనే ఆనవాలు పట్టెను. కుమారపాలుడును అతని ముఖవికారముచే అభిప్రాయమును గ్రహించి సందుచూచుకొని పారిపోదొడగెను. సిద్ధరాజు భటులు తఱుమగా మొదట నొక కుమ్మరివాని యింటను, వెనుక నొక సేద్యగాని తోటలో పొదవెనుకను దాగియుండి వారిని తప్పించుకొని మరల పోసాగెను.

చేత దమ్మిడీ లేక, అరచేత ప్రాణ ముంచుకొని యాతఁడు పోవుచుండెను. మార్గమం దొకచోట ఎలుక యొకటి తన కలుగునుండి ఇరువదియొక్క బంగారు నాణెములను ఒకటొకటిగా వెలికి దెచ్చుచుండఁగా చూచెను. వెనుక నా యెలుక వానియం దొకదానిని లోనికి కొనిపోయినది. వెంటనే కుమారపాలుఁడు ఆ మిగిలిన ఇరువది నాణెములను అపహరించెను. పాపము! ఆయెలుక ఆ నాణెములకై వెదకి అతఁడు చూచుచుండగా ప్రాణము వదలెను. కుమారపాలుఁడు తన పనికి చాల దుఃఖించి, దారిబత్తెము సంపాదించుకొన్నవాఁడై, మరల తన దారిని పోసాఁగెను.

మూఁడుదినములు అడవిమార్గమున అన్నపానములు లేక ప్రయాణము చేసినవెనుక ఆతనికి గొప్పపరివారముతో తండ్రియింటికి పోవుచున్న స్త్రీ యొకతె కనఁబడినది. ఆతనియందు దయగొని యామె యన్నపానాదులచే నాతనిని సేదదేర్చి వెంట గొనిపోయినది. ఈ విధముగా ప్రయాణముచేసి ఆమెను వదలి యాతఁడు స్తంభతీర్థమునకు వచ్చినాఁడు; హేమచంద్రసూరిని దర్శించినాఁడు.

౪

ఉదయనమంత్రి కుమారపాలుని సత్కరించి కావలసిన పరికరములతో మాళవమునకు పంపించెను. కుమారపాలుఁడు ఆచార్యవర్యుని చీటిలోని ప్రతిజ్ఞను చూచుకొనుచు, ధ్యానించుచు, మాళవములో కుడంగేశ్వరస్వామి యాలయమును ప్రవేశించెను. అచట భగవంతుని దర్శించి గోడలలోని చిత్రములు చూచుచు వచ్చుచుండఁగా నొకగోడమీఁద శాసనములమధ్య నొకచోట తన పేరగుపడినది. వెంటనే ఆతఁడు చదువగా నా శాసనమం దిట్లుండెను :

“ పుణ్యే వర్ష సహస్రే శతే వర్షాణాం నవనవత్యధికే భవతి కుమారపాల నరేంద్ర స్తవ విక్రమరాజ సదృశః. ”

“ వేయియు నూటతొంబది తొమ్మిది (విక్రమ) సంవత్సర పుణ్యకాలమున ఓ విక్రమమహారాజా ! నీకు సదృశుఁడు కుమారపాలుఁడని నరేంద్రుఁడు కలుగును. ”

కుమారపాలుఁడు దీనిని చూచి ఆశ్చర్యపడెను. ఆచార్యుల ఆదేశమును ఈ శాసనమును ఒకేవిషయమును చెప్పుచున్నవి.

ఈ లోపల అణహిల్ల నగరమున సిద్ధరాజు మరణించెను. వెంటనే కుమారపాలుఁడు అణహిల్లనగరమునకు బయలుదేరెను. నగరమును రాత్రి ప్రవేశించెను. ఆకలిదప్పులచే కడు నలసియుండినందున అట నొక పూలకూటియింట భోజనముచేసి రాత్రి యటనే గడపి వేకువను అటనుండి తన యక్కయింటికి పోయెను. ఈతని బావ కంహడదేవుఁడు అణహిల్లపురమున ప్రధానమంత్రిగా నుండెను. సిద్ధరాజునకు సంతానము లేదు. తనవెనుక యోగ్యు నొకనిని రాజకులమునుండి నియమింపవలసినదని మంత్రి కేర్పాటుచేసి యాతఁడు గతించెను.

కంహడదేవుఁడు కుమారపాలుని చేరదీసి మరునాఁడు తన వెంట ఆస్థానికి కొనిపోయెను. ఇంకను కంహడదేవుఁడు రాజును నియమింపలేదు. నాఁడు ఆపని కావలసియుండెను. కొలువుకూటమున ఉద్యోగస్థులందఱును వచ్చియుండిరి. మంత్రి ఎల్లవారి యెదుటను తొలుత రాజబంధువు నొకనిని సింహాసనాసీనుని చేసెను. ఈ రాజబంధువు చేతగానివానివలె నుండెను. చక్కగా నిలువనైన లేదు; పడిపోవుచున్న తనయంగవస్త్రమును చక్కదిద్దుకొననైన లేదు. వికారముగా నుండెను. శకునజ్ఞులు వానిని మాని మఱియొకనిని కూర్చుండబెట్టుమనిరి. ఈరెండవవాఁడు పయికేమి పిఱికివానివలె సింహాసనము మీఁద నొదిగి చేతులు జోడించుకొని కూర్చుండెను. సభలోని పెద్దలు అడిగిరి, “ఏలినవారు ఏవిధముగా నీ పదునెనిమిది రాష్ట్రములను పాలింప నెంచియున్నారు.” అని. “మీవంటి పెద్దల యాజ్ఞలకును ఆలోచనలకును లోబడియే గదా” అని ఆతఁడు బదులుపలికెను. “ఇతఁడు కేవలము మృదువు; పనికిరాఁడు.” అని వానిని మాని కుమారపాలుని రాజబంధువు కాన కూర్చుండు మనిరి. వెంటనే యాతఁడు ఠీవితో సింహాసనము నధిష్ఠించెను. ఆతని గాంభీర్యమునకును కత్తిని ధరించిన పౌరుషమునకును ఎల్లవారును హర్షించిరి. మరల నీతనిని ఆ ప్రశ్నయే మంత్రులు వేసిరి,

[illegible] కుమారపాలుఁ[illegible] ఒకరుండి క[illegible] సభ [illegible]. [illegible]యంతయు సంతో[illegible]. [illegible] కుమారపాలుని పట్టాభిషేకము జరి[illegible] [illegible]

కుమారపాలుఁ[illegible] సంవత్సరములు. [illegible] కష్టములను అనుభవించి విశేషములు తెలిసికొను[illegible] [illegible]మేర్పఱచియుండెను. [illegible] వచ్చినంతనే రాజు స్వతంత్రపాలన [illegible]ంచెను. మంత్రులలో అసూయ మారంభమాయెను. కొందఱు మంత్రులు కుమారపాలుని చంపనెంచి, ఆతఁడు [illegible] పోవుచుండఁగా [illegible] ఘాతకులకు ఆజ్ఞయిచ్చిరి. ఎవరో [illegible] కుమారపాలుఁడు వారిని చంపివేసెను.

కుమారపాలుఁడు రాజ్యమందు చక్కఁగా కుదురుకొనెను. వెంటనే నాఁడు తాను పాఱిపోవుచుండఁగా తన్ను కాపాడిన యా కుమ్మరివానికి ఏడువందల గ్రామములనిచ్చి బహూకరించెను. ఆ సేద్యగానిని కూడ అట్లే సన్మానించెను. స్తంభతీర్థమున తనకు సాయముచేసిన ఉదయనమంత్రికుమారుని ప్రధానమంత్రిగా చేసికొనెను.

దిగ్విజయ మారంభించెను. మాళవము, కొంకణము, శ్రీనగరము, కంచి, త్రైలింగము మొదలగు దేశములను జయించెను. ఆర్యావర్తమందలి రాజులు తమంతటనే ఆతనికి మ్రొక్కిరి. కాశీపతి స్వయముగానే వచ్చి కుమారపాలునికి పరిచర్య చేయసాగెను; మగధరాజు గొప్ప మణులను కానుకపంపెను; గౌడుఁడు ఏనుఁగుల నిచ్చెను. దశార్ణకన్యాకుబ్జేశ్వరులు దేశములనే త్యజించి పాఱిపోయిరి. కుమారపాలమహారాజు చక్రవర్తి యాయెను.

కుమారపాలుఁడు మాళవములో నుండఁగా హేమచంద్రసూరి దర్శనమునకు వచ్చెను. ఆయనవెంట ఉదయనమంత్రియు వచ్చి సూరివర్యునినాటి పరిచితునిగా నెఱింగించెను. ఆచార్యుఁడు చక్రవర్తి తనకు నాఁడు చేసిన ప్రమాణమును చెల్లింపుమని యడుగలేదు; మఱి తనతల్లి మరణించెదనియు తా నామెకర్మలను చేయుచుండఁగా శైవులు హిందువులు బాధించిరనియు, తన మతమునకు రక్షణ వలయుననియు కోరెను. కుమారపాల చక్రవర్తి నాఁడు తనకు స్తంభతీర్థమున జ్యోతిషము చెప్పిన గురువును, ఆయనకు తానుచేసిన వాగ్దానమును స్మరణకు తెచ్చుకొని వెంటనే సూరివర్యుని ఆదరించెను.

ఆస్థానమందలి బ్రాహ్మణులు జైనాచార్యునికి కలుగుచున్న పేరుప్రతిష్ఠలకును, రాజానుగ్రహమునకును ఓర్వలేకపోయిరి. ఎట్లయినను ఆతనిపతనమునే కోరుచు నిందలను మోప మొదలిడిరి.

హేమచంద్రసూరి ఎంతపండితుఁడో అంతగొప్ప మతప్రవక్తయో అంతలౌకికుఁడు, మంచివక్త, సభారంజకుఁడు, ఉపాయముల నెఱిఁగినవాఁడు, సమయోచితముగా ప్రవర్తింపఁ గలిగినవాఁడు, కార్యసాధకుఁడు. రాజు ఆతని మాటలతీరునకే సగము ముగ్ధుఁ డగుచుండెను. కొందఱు కవులు 'చంద్రుని ప్రకాశమును చూచి సముద్రుఁడు సంతోషముచే పొంగినట్లు కుమారపాలమహారాజు హేమచంద్రుని మాటలకు ఉప్పొంగుచున్నాఁడు' అని చమత్కారముగా వర్ణించిరి.

ఒకప్పుడు బ్రాహ్మణులు రాజుతో, హేమాచార్యుఁడు పరమపామరుఁ డనియు, సూర్యోపాసన చేయఁ డనియు, ప్రత్యక్షదైవమునే ఒల్లఁ డనియు చెప్పిరి. రాజు ఆచార్యుని "ఇదేమి నిజమా?" అని యడిగెను.

ఆచార్యుఁడు 'ఎంతమాత్రముకాదు. ఈ తేజఃపుంజమును నేను నిరంతరము నా హృదయమున ధ్యానించుచున్నాను. ఇదికనఁబడనిచో నేను భోజనము చేయను. దీని యస్తమయకాలమున అన్నాహారములను వర్జించెదను గదా' అనెను.

సూరివర్యుఁడు సాధుమార్గమవలంబించి హిందూ బౌద్ధ ధర్మశాస్త్రములను సయితము దాహరించుచు తనకు హిందూ జైన బౌద్ధ మతములయందు సమాన గౌరవము కలదని చెప్పుచు 'అన్యులమనముల్ నొప్పింపక తానొవ్వక తప్పించుకు' తిరుగుచుండెను. ఈతని

అండఁజూచుకొని జైనులు మరల తలయెత్తుకొని తిరుగ సాగిరి.

కుమారపాలుఁడొకప్పుడు ధర్మకార్యమేదైనను చేయ సంకల్పించి ఆచార్యుని అడిగెను, "ఏధర్మకార్యమునిమీఁద ధనము వ్యయింపవచ్చును" అని. కుమారపాలుఁడు అప్పటి కింకను జైనుఁడు కాలేదు. అతఁడే స్వయముగా జైనుఁడగుట మంచిదని ఆచార్యుఁడును తగినట్లు వర్తించుచుండెను. "ప్రభాసపట్టణమున సోమనాథతీర్థమును శివక్షేత్రమును మ్లేచ్ఛులు పాడుచేసిరి గదా. దానిని మరల ప్రతిష్ఠింపుము." అని ఆచార్యుఁడు చెప్పెను. వెంటనే రాజు సోమనాథతీర్థమునకు ఉద్యోగస్థులను పంపి ఆలయనిర్మాణమును ప్రారంభించెను. కొంతకాలమునకు ఆలయమునకు పునాదులు లేచినవనియు, నిర్మాణము చక్కఁగా కొనసాగుచున్నదనియు వార్త వచ్చినది. రాజు ఆచార్యుని అడిగెను. "స్వామీ ఈ కార్యము అంతరాయములేక జరుగుట కేమి ఉపాయము?" ఆచార్యుఁడు "ఈ కార్యము ముగియు వఱకు స్త్రీ స్పర్శ చేయనని వ్రతము పూనుము లేదా మాంసాహారమును అంతవఱకును మానివేయుము" అనెను. వెంటనే రాజు శివలింగమునకు అభిషేకముచేసి అట్లే రెండవప్రమాణమును చేసికొనెను.

రెండు సంవత్సరములు గడచినవి. సోమేశ్వరాలయ గోపురము పయికము తయారైనది. కలశముల నుంచుటయే కొదువ. రాజు ఆచార్యునితో తాను వ్రతమును సమాప్తిచేసెద ననెను. ఆచార్యుఁడు వల దనెను. "ఈ వ్రతముతోనే నీవు మహాదేవుని దర్శనము చేయుట బాగు. గోపురదర్శన మైనవెంటనే నీవు వ్రతమును మానుకొనవచ్చును." అనెను.

బ్రాహ్మణులు, ఆచార్యుని పరీక్షించుటకు ఇదే సమయ మని తలంచి, "ఇతఁడు జైనుఁడు గదా, సోమనాథపురమునకు రాఁడు. ఆలయములో ప్రవేశింపనే ప్రవేశింపఁడు. పైగా ఈశ్వరలింగమునకు ఎంతమాత్రము మ్రొక్కఁడు. అంతయు నటన. లోతుపాటి మనుష్యుఁడు. వీనిని చక్కఁగా ఇప్పుడే పరీక్షింపవలసినది. మర్మము బయటపడును" అని రాజుతో కంట గొట్టిరి. రాజు ఆచార్యుని తమ వెంట రమ్మనెను. ఆచార్యుఁడు, "ఇది నాకు చెప్పవలెనా? మీకన్న ముందే సోమనాథుని అర్ధేందుమౌళిని దర్శించుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నాను." అనెను. ఆచార్యుఁడు ద్వారక, శత్రుంజయము మొదలైన క్షేత్రములను నడచిపోయియే దర్శించి దేవపట్టణమున కుమారపాలుని కలసికొనవలయునని రాజు ఏర్పాటుచేసెను. అన్నిటికిని హేమచంద్రుఁడు సరియే యనెను. ఏ యుపాయముననైనను ఆతనిని పట్టుటకు శైవులకు సాధ్యముకాలేదు

ప్రయాణము లారంభమైనవి. రాజు గొప్ప పరివారముతో ప్రభాసపట్టణమును ప్రవేశించెను. ఆలయ పూజాధికారి బృహస్పతియను బ్రాహ్మణుఁడు ఎదురుపోయి రాజును పిలుచుకొనిపోయెను. హేమచంద్రసూరియు తీర్థములు తిరిగి రాజును అచట కలసికొనెను. ఎల్లవారును భజనతో ఆలయమును ప్రవేశించిరి. కుమారపాలుఁడు భగవంతుని లింగమునకు సాష్టాంగముగా మ్రొక్కెను.

హేమచంద్రసూరియు ఆలయములో ప్రవేశించుచు గర్భగృహముగడపకడ నిలిచి "దేవదేవుఁడు, కైలాసనాథుఁడు, ఇదుగో ఇచ్చట సాక్షాత్తుగా వెలసియున్నాఁడు." అని లోపలికివచ్చి ఆగమోక్తప్రకారము శివలింగమును పూజించి ఎల్లవారియెదుటను భగవంతుని ఇట్లని స్తుతించెను. "దేవా, భగవంతుఁడా, నీకొకస్థలము లేదు. నీకొకవేళలేదు. నీకొకపేరులేదు. నీవు ఎల్లయెడలను కలవు. నీలో ఎట్టిదోషమునులేదు; నిన్ను ఎట్టి దోషమును చెందదు. నీవు-భగవంతుఁడవు-ఒక్కఁడవే. నీకు నమస్కారము. భవపాశములను ఆశలను త్రుంచిన వాఁడవు నీవు, బ్రహ్మవగుదువో, విష్ణువగుదువో, శివుఁడవగుదువో, ఎవరవైన నగుదువుగాక, ఎవరైననేమి,- భగవంతుఁడవు. నీకునమస్కారము." సూరివర్యుఁడు ఈ విధముగా చెప్పుచుండఁగా రాజు మంత్రులు ఇతరమతములవారు అందఱును ఆశ్చర్యపడి ఆతనిని చూచుచుండిరి. తటాలున ఆచార్య హేమచంద్రుఁడు లింగమునకు

సాష్టాంగముగా నమస్కరించెను. ఆచార్యుని మాటల స్వారస్యమును రాజు గ్రహింపలేదు.

అనంతరము రాజు బృహస్పతి సాయముతో సోమనాథుని అర్చించి ఉపాహారమును ఎల్లవారికిని పంచిపెట్టెను; పిదప భోజనము చేసెను. పిదప భగవంతునికి హారతియొసగెను. అంతయును ముగియగానే రాజు ఎల్లవారిని పంపివేసి తాను ఆచార్యులతో గర్భగృహమున ప్రవేశించెను. తలుపు గడియవైచికొనెను.

రాజకీయము: ఇన్నిమతము లున్నవిగదా వీనిలో ఏమతము సత్యము కైవల్యమును ప్రాపింపజేయునని నా యుద్దేశము. సోమేశ్వరునివంటి దైవము లేదు; నావంటి రాజులేడు. నీవంటి ఆచార్యుడు లేడు. నా యదృష్టముచేత ఇన్నియు సమకూడినవి. మహాత్మా, చెప్పుము ఈ దేవుని ఎదుట నీ సత్యవాక్కులచేత మోక్షమునొసగు సత్యమార్గమును

సూరివర్యునికి సమయము దొరకినది. "పురాణోక్త విషయములు మనకు అప్రసక్తములు. ఈ సోమేశ్వరుడే మనకు ప్రత్యక్షము కాగలడు. ఆయనవాక్కే నీవు వినగలవు. నిస్సందేహముగా నీ ప్రదేశముననే దేవుడు నెలసియున్నాడు. నే నిట కూర్చుండి జప మారంభించెదను. రాజా! నీవు ధూపము వేయుచుండుము. త్రినేత్రుడు భగవంతుడు స్వయముగా వచ్చి నిన్ను నివారించును. కానీచూడు" అనెను.

ఇరువురును ఉపక్రమించిరి. హేమచంద్రుడు ధ్యానమున మునిగినాడు; కుమారపాలుడు ధూపముచే గది నింపినాడు. కొన్ని నిముసములు గడచినవి. తటాలున మూలస్థానమునుండి జ్యోతి యొకటి యావిర్భవించినది. రాజు తటాలున లేచి వెఱపడి చూడలేక కన్నులు మూసికొని కవ్వమువిూద తెలిచినాడు. మూలస్థానమున త్రినేత్రుడే సాక్షాత్తుగా కనబడుచున్నాడు. ఆప్రకాశమును కుమారపాలుడు చూడలేకపోయినాడు; పోయిన తెలివిని ఎట్లో తెచ్చుకొని సాగిలబడి భగవంతుని స్తుతింపసాగినాడు "లోకాలోకేశ్వరా, నిన్ను పూజించుటచే నాకన్నులు తనిసినవి. కాంక్షితమును గంటిని. ప్రభూ, నీయాజ్ఞకు బద్ధుడను. ఏదైనను అను గ్రహింపుము. నానేత్రములను తనిపితివి. నాచెవులకు పండువుచేయుము." అనెను.

భగవంతుని మొగము మఱింత చక్కగా ప్రకాశించినది. వెంటనే ఈవాక్యములు గర్భగృహమునుండి వినబడినవి. "ఓయి, రాజా! ఈ హేమచంద్రుడు ఎల్ల దేవతల యవతారముసుమా. ఈతనివాక్యములు సత్యములు. ఈతనియందు ఎంతమాత్రము కపటము లేదు. ఈతని నాశ్రయింపుము. ఇతడు నీకు మోక్షమార్గమును బోధించును. భూత భవిష్య ద్వర్తమానముల నెఱిగిన జ్ఞాని సుమా యితడు ఎల్లరహస్యములును ఈతనికి కరతలామలకములు. ఈతనిని చక్కగా ఉపాసింపుము. నీకు మేలు కలుగును." అని పలికి భగవంతుడు అంతర్ధానమాయెను.

౬

రాజును ఆచార్యుడును అణహిల్ల నగరమునకు వచ్చిరి. కుమారపాలుడు సూరివర్యునకు శిష్యుడాయెను. ఆచార్యుడు ఆతనికి జైనమత రహస్యములను బోధించెను. నాటినుండియు కుమారపాలుడు జైనుడు. ఆచార్యుని యుద్దేశము నెఱవేరినది. ఆచార్యుని యాజ్ఞమీద రాజు తన రాజ్యములో పదునాలుగేండ్లు పదునెనిమిది రాష్ట్రములలోను ప్రాణివధ జరుగకూడదని శాసించెను జైనమత ధర్మములను పాటింపవలయునని అనుశాసించెను. యజ్ఞయాగాదులలో బ్రాహ్మణులు పశుబలికి బదులు పిండివంటకముల నుపయోగింపసాగిరి. పల్లెలలో సయితము రాజశాసనమును ఎల్లవారును పాటించుటచే కృష్ణాజినము దొరకదయ్యెను. విశేష మాంసభోజనులు పాంచాలురు రాజశాసనమునకు వెఱచి యూరకుండిరి. మాంసవిక్రేతల వ్యాపారములు సన్నగిల్లినవి. వారికై రాజు వారి పదునాలుగేండ్ల యాదాయముపాటి ధనమును ఉచితముగా నొసంగెను. కాని కాశీప్రాంత్యపు ప్రజలు మాత్రము యథాపూర్వము ప్రాణివధ చేయుచునే యుండిరి. సనాతనులు జైనుల యైశ్వర్యము చూడలేకయు, ఈబాధలు పడలేకయు,

ఏమి చేయుటకును సాధ్యము కాకపోవుటచే సమయము కొఱకు వేచియుండిరి.

హేమచంద్రుని అధికారమే ఇప్పుడు సాగుట. కుమారపాలునిది కాదు. సోమనాథ దేవాలయారాధకుఁడు బృహస్పతియను నా బ్రాహ్మణుఁడు ఒకనాఁడు ఏదో సందర్భమున తన్నెఱుఁగక జైనమతమును దూషించెను. వెంటనే ఆచార్యుఁడు అతనిని అధికారమునుండి తొలఁగించెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు భయపడి వెంటనే అణహిలపురమునకు పోయి ఆచార్యుని దర్శించి ఆయన పాదములలోపడి రాజునకు సిఫారసు చేయించుకొని మరల తన యుద్యోగమును తెచ్చుకొనెను.

హేమచంద్రుని అధికారము విశృంఖలముగా నుండెను.

౭

కుమారపాలుని రాజ్యమున నిది ముప్పదియవ సంవత్సరము. రాజునకు కుష్ఠరోగము తగిలెను. ఆకాలముననే సూరిశర్యుఁడు, ఎనుఁబదియేండ్ల వృద్ధుఁడు, తనకు మృత్యు వాసన్నమైనదని తెలిసికొని నిరశనవ్రతమవలంబించి ప్రాణము త్యజింపనెంచెను. కుమారపాలుని చూచి "రాజా! నాకు మృత్యువాసన్న మగుచున్నది. నా వెనుక నీకు ఆఱునెలలలో ఆయువు ముగియును. నీ వేల నీ కృత్యములను ముగించుకొనరాదు" అని హెచ్చరించెను.

కుమారపాలుఁడు జైనమతమును రాజ్యమందు బలపఱచుటకై సనాతనమతావలంబకులను బ్రాహ్మణుల నందఱును తనరాజ్యము వదలిపొమ్మనెను. వారు తనరాజ్యమును వదలుటకు దినము నియమించి ఎదురు చూచుచుండెను. ఏమిచేయుటకును తోచక బ్రాహ్మణులు జగద్గురువునకు శంకరాచార్యునకు విన్నవించుకొనిరి. ఆయనయు అకస్మాత్తుగా ఆసమీప ప్రదేశమునకు వచ్చియుండెను. ఎట్లయినను ఆర్యమతమును నిలుపుఁడని ఆయనను బ్రాహ్మణులు వేడుకొనిరి.

ఆ మఱునాఁడే బ్రాహ్మణులు రాజ్యమును వదలవలసియుండెను. రాజా వారిని పిలిపించి "మీకు నేనిచ్చిన కాలము ముగిసినది. ఇక కాలము ఈయను. నా రాజ్యమును వదలుఁడు, లేదా జైనుని ఉపాసింపుఁడు. వేరు మార్గము లేదు." అనెను. వెంటనే శంకరాచార్యుఁడు ముందడుగుంచి "రాజా! అవసరపడకు. మనమందఱము కలసియే, మొత్తముగానే రాజ్యమునేకాదు లోకమునే వదలి పోవచ్చును." అనెను.

రాజు: అదేమి?

శంకరుఁడు: తొమ్మిది గంటలకు జలప్రళయము రానున్నది. సముద్రముపొంగి లోకమునంతయు మ్రింగనున్నది. సృష్టియంతయు నీటిలో మునిఁగిపోవుచుండఁగా వీరిని మాత్రము పొమ్మనెదవేమి? ఏమియు నెఱుఁగవు గదా!

రాజునకు ఆశ్చర్యమును దిగులును కలిగినవి. వెంటనే తనగురువునకు చెప్పిపంపెను. ఆచార్యుఁడు రాగానే "స్వామీ! ఇదేమి. యుగాంతకాలము నేడే అగునా? ప్రళయమువచ్చునా?" అనియడిగెను హేమాచార్యుఁడు నవ్వి "ఎంతమాత్రము కానేరదు. ఈ ప్రపంచమునకు నిర్మాత లేఁడు. దీనికి అంతమును లేదు. ప్రకృతి అనాది సిద్ధము." అని జైనమతసారము నుపదేశించెను. శంకరాచార్యుఁడు "జలయంత్రమును పెట్టి కాలము నెదురుచూడుఁడు, తొమ్మిదిగంటల కేమి జరుగునో చూతము." అనెను. అంతట ముగ్గురునుగడియారముకడకూర్చుండి ప్రళయము నెదురుచూడసాఁగిరి. తొమ్మిదవగంటకొట్టగానే ముగ్గురును మేడమీఁదికిపోయి కిటికీలకడనుండి చూడఁగా దూరమున సముద్రము పొంగివచ్చుచున్నట్లుండెను. క్రమముగా తరంగములు లేచివచ్చి నగరమంతయు క్రమ్మివేసినవి. వీథులు, జనము, ఇండ్లు, చెట్లు అన్నియు నీటిక్రిందికి పోదొడఁగినవి. రాజును, ఆయిరువురు ఆచార్యులును పైయంతస్తులోనికి పోయిరి. నీరు హెచ్చుదొడంగినది. ఆ అంతస్తుసైతము మునుఁగ నారంభించినది. వారు పైకిపోవుకొలఁదియు నీరును పైకిరా నారంభించినది. క్రమముగా వారు ఏడవయంతస్తులోనికిపోయిరి. నలువైపుల చూచిరిగదా! గొప్పసౌధములును మహావృక్షములును మునిగిపోయినవి. వాని శిఖరములుసయితము మగ

పడెవు. ఎటుచూచినను నీరే; మఱేమియు కనఁబడదు. దిగులుపడి కుమారపాలుఁడు శంకరాచార్యులను "స్వామీ, మఱియేమిగతి? మార్గములేదా?" అని యడిగెను. "పడమటి దిక్కునుండి యొక చిన్నపడవ ఈవైపు రానున్నది. ముందుగా అందు దుముకువానికి ప్రాణము దక్కును." అని ఆచార్యుఁడు చెప్పెను. కొంతసేపటికి దూరమున పడమటనొక పడవ కనఁబడినది. అది క్రమముగా రాజమందిరమును సమీపించెను. మువ్వురును నడుములు బిగించుకొనిరి. పడవ రాజమందిరమునకు చేరువగావచ్చి నిలిచినది. కుమారపాలుని శంకరుఁడు పట్టుకొని "మన మొకరొకరి సాయముచేత నిందులోనికి దుముకవలెను." అని పలికెను. కుమారపాలుఁడు అందులోనికి దుముకపోగా శంకరాచార్యుఁడు వెనుకకు పట్టిలాగెను. హేమచంద్రుఁడు దుమికెను.

అయ్యో! ఇకనేమున్నది? పడవలేదు, జలము లేదు, ఏమియులేదు. ఇండ్లు, వీథులు, చెట్లు, జనులు, సర్వమును మునుపటియట్లె చక్కగా నున్నవి. సూరివర్యుఁడు అంతయెత్తునుండియు క్రింద రాతికట్టడము మీఁదపడి తలపగిలి మరణించెను.

నిర్వ్యాపారత

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

మగవాడు పూట్లా కడుపు విచ్చేలాగ తింటూ, యేపనీ చెయ్యకుండా సోమరిపోతుగా కూచోడం, కాపురుషలక్షణం అని మన పూర్వులు నిర్వచించారు.

అది, కోపమూ గర్వమూ-ఇలాంటి దుర్గుణమనీ, పురుషులకు తగని దనీ, విడిచిపెట్టెయ్యవలసిన దనీ వారు దాన్ని చాలా యేవగించుకున్నారు.

ఏపూట కాపూటే బియ్యపు నూకల కోసం తడుముకోవలసిన పాటకపుజనమూ పని చెయ్యవలసిందే.

ప్రతీ వస్తువూ కాళ్ల దగ్గిరికి తెచ్చి దాఖలుచేసే రైతులు గల యినాందారూ పనిచెయ్యవలసిందే.

అన్నం కలిపి నోటి కందించడానిక్కూడా నౌకర్లు గల చక్రవర్తీ పనిచెయ్యవలసిందే.

ఈ విషయంలో వారు యేతరగతివారినీ మిన హాయించలేదు.

దీన్ని పట్టి చూస్తే అప్పుడు పని లేకపోవడం అనేది వుండినట్టు కనపడదు

"నువ్వే చెయ్యవలసినవి, అన్ని పనులు అలా మురిగిపోతూవుండగా, ఏమి టబ్బాయీ, మొద్దులాగ అలా కూచుంటావూ?" అని మందలించడానికా అన్నట్టుంది యీ సూత్రం.

కాని,

"చేద్దా మంటే పని దొరక్కుండా వుం" దని యిప్పటి యువకులు గోలపెడుతున్నారు.

ఈ గోలపెట్టేవారిలో ప్రైమరీ మొదలు పట్ట పరీక్షల దాకా చదివి ఉత్తీర్ణులైనవా రున్నారు.

అసలు, పరకాయించి చూస్తే, చదువుకున్న వారిలోనే యీగోల కనపడుతూ వుంది.

ఈ నిర్వ్యాపారుల సంఖ్య తక్కువగా కూడా లేదు.

ఏ రోజు కారోజు వృద్ధిస్తే అయిపోతోంది

దీన్ని పట్టి చూడగా, దొరతనంవారి విద్యాశాఖా, అటు దొరతనమూ ఇటు ప్రజలూ కూడా పూచీ పెట్టుకోకుండా వున్న విశ్వకళాపరిషత్తులూ విద్యార్థులకు బదులు నిర్వ్యాపారులను తయారుచేస్తున్నాయా అని సందేహించవలసినట్టు కనపడుతూ వుంది.

ప్రస్తుతం యీ నిర్వ్యాపారత ఆంధ్రదేశంలో బాహాటంగానే-నడివీధిలోనే చిందులు తొక్కుతూ వుంది; కాని రహస్యంగా-అంతఃపురాల్లో కాదు.

అయితే,

యువకుల గోలకన్న కంటే, మన రాజకీయ పక్షాలవారి మానిఫెస్టోలవల్ల యిది యెక్కువగా వెల్లడి అవుతూ వుంది.

ఇప్పటికి పదహారుసంవత్సరాలనుంచి అవిచ్ఛిన్నంగా అధికారం చెలాయిస్తూ వున్న జస్టిసు పక్షంవారూ యీ నిర్వ్యాపారతను నిర్మూలించేస్తా మంటున్నారు.

సుమారు అంతకంటే యెక్కువ రోజులనుంచే నిర్మాణకార్యక్రమం అంటూ భేరీలు మోగిస్తూ వున్న కాంగ్రెస్సుపక్షంవారూ దీన్ని రూపుమాపుతా మంటున్నారు.

నిన్న కాక మొన్న బయలుదేరి యింకాచక్కగా గడికట్టని పీపిల్సుపక్షమువారూ దీన్ని వెల్లగించి వేస్తా మంటున్నారు.

తతిమ్మా విషయాల మాట యేమయిపోయినా, యీ నిర్వ్యాపారత విషయంలోనైనా యీ మూడు

ప్రభువారూ యీలాగ దేశాభిప్రాయాలు రావడం వాగానే వుంది.

కాని,

ఒక పక్షంవారూ "ఇదిగో యీ విధంగా దీనికి ప్రతిక్రియ చేస్తాం" అని చెప్ప రేం?

ఇదీ కాక:

నిజంగా వుద్దేశం వుండి, చెయ్యడానికి దీక్ష కూడా వుంటే యెప్పుడో చేస్తా మనడం యేమిటి?

ఆగని యిప్పుడే యెందుకు మొదలు పెట్టకూడదూ?

పైగా,

జస్టిస్ కాంగ్రెస్ పక్షాలవారు ఇదివరకల్లా యేం చేశారూ?

దీనికి జవాబు కనపడదు.

ధోరణి చూడగా,

రేపు ఫిబ్రవరిలో జరిగే శాసనసభల యెన్నిక లలో, కళ్లు మూసుకుని ప్రజ లందరూ యేపక్షంవారికి వోటు చేస్తారో,

అవిధంగా మెజారిటీ కలిగించి యేపక్షంవారికి మంత్రిపదవులు దఖలు పరుస్తారో,

ఆపక్షంవారు ఈపని చేస్తా రన్న మాట.

లేకపోతే వారి పూచీ యేమీ లే దన్నమాట.

ఇదీ మచ్చు.

అయితే,

శాసనసభలో మంత్రిపదవులు స్వాధీనపడితే గాని యీ నిర్వ్యాపారతను నివారించడాని కెవరికీ మార్గాలు లేవూ?

బయటనే వుండి యీ పని యెవరూ చెయ్య లేరూ?

హిందూదేశంలో-అందులోనూ ఆంధ్రదేశంలో కనక యీ ప్రకటనలు చెలామణీఅయిపోతున్నాయి.

నిజంగా యీ రాజకీయపక్షాలవారు ప్రజలను మృగాలుగా భావించి నట్టుంది.

ప్రజలు అంధులు కారనీ, అవివేకులు న్నూ కారనీ తెలుసుకుని వుంటే-అథవా, ప్రజలేనా తెలియ పరచగల స్థితిలో వుంటే వీరు ఇంత నిర్లక్ష్యంగా ప్రకటనలు చేసివుండలేకపోదురు.

అసలు ఈపనక్క రాజకీయపక్షాలవారికి ఆంధ్ర దేశపరిస్థితులు లేశమేనా అవగాహన అయివున్నట్టు తోచదు

గ్రేటుబ్రిటనులో - ఫ్రాన్సులో - అమెరికాలో- ఇంకా అలాంటి దేశాలలో-అక్కడి రాజకీయపక్షాలవా రిలాంటి ప్రకటనలు చేస్తా రంటే అందులో గంభీర మయిన అర్థం వుంటుంది

ఏమి టంటే?

అక్కడి యువకులకు చాలామందికి పనులు లేవు. చెయ్యతగ్గ పను లన్నీ యిదివరకే భర్తీ అయి పోయివున్నాయి

జీవితానికి ఆవశ్యకాలైన వస్తువులు, ఏరోజు కారోజే కొత్తకొత్తవి కావలసివస్తూవున్న యీరోజు ల్లో, వారు, దేనికోసమూ-చివరకి సూదిసూదికోసం కూడా యితరదేశాలమీద ఆధారపడివుండరు. కనక, అసలు, అక్కడ, పనులే మన దేశంలోకంటే కొన్ని లక్షల రెట్లు ఎక్కువ

పైపెచ్చు, నవనాగరికత పేరిట, ఆదేశాలలో, అనేకలక్షల యువకులు అనవసరమైన వస్తువులను సృష్టిస్తూ యిప్పటికే యెన్నో వింతపనులు కల్పించు కుని, అక్కడి యువయువతులకు బలవంతంగా వాటి మీద వ్యామోహం పుట్టించి, అపారమైన డబ్బు ఆర్జించుకుంటూ లక్షణంగా పొట్టపోసుకుంటున్నారు

ఇంతే కాక:

ఆదేశాల దొరతనాలవారు, తమ అధీనంలో వున్న అనేక యితరదేశాలలో సివిలుమిలిటరీశాఖలలో చెప్పకోతగ్గ పదవులు దఖలుపరిచిన్నీ, యితరవిధాల

కూడా యెన్నో పరిస్థితులు కల్పించిన్నీ తమతమ దేశీయయువకులలో అనేకలక్షలమందికి మంచిమంచి వరుమానాలు సమకూర్చి నిర్వ్యాపారత అంటే యేమిటో యెరక్కుండా చేసీ, చేస్తూనూ వున్నారు.

అయినా, యింకా అక్కడ పనిలేనివారు లక్షల కొద్దీ వున్నారు.

కడుపునిండా అన్నం పెడితే, వారు, కొండలు పిండికొట్టెయ్యగలరు.

అన్నందొరికే మార్గాలు చూపించకపోతే వారు సముద్రాలు కప్పెట్టెయ్యనూ గలరు.

జాతీయసంపద అంటే, ఆదేశాలలో యువకులే మొట్టమొదట లెక్క పెట్టబడుతున్నారు.

కనక, వారి కందరికీ కొత్త పనులు కల్పించాలి.

కల్పించా లంటే దయాధర్మభిక్షంగా కాదు.

తమఔదార్యం ప్రకటించుకోడానికిన్నీ కాదు'

మన దేశంలోలాగ యెవరికో కాక, అక్కడి దొరతనాలు ఆయువకులకున్నూ జగాద్దాకి వహించి వున్నాయి.

అంచేత, అవి, వారికి విధిగా పనులు కల్పించి తీరాలి.

అలా కల్పించడంలో, ఆపనులు, యువకులకు నిర్వ్యాపారత పోగొట్టగలిగేటట్టేకాక, జాతీయతకు పుష్టికలిగించేటట్టు-దేశానికి ఐశ్వర్యమూ బలమూ సమకూర్చగలిగే టట్టు ఉండాలి.

అధికారం స్వాధీనపరుచుకోడానికి ప్రయత్నాలు సాగించే రాజకీయపక్షాలవారికి ఆదేశాలలో యిది వొక పరీక్ష.

ఇది వారికి, అగ్నిపరీక్షకంటేనూ తీవ్రమైనది. కనుక వారు ఈనిర్వ్యాపారతను తొలిగిస్తా మనే ప్రతిన తమతమ నూని ఫెస్టోలలో వుదాహరించుకుతీరాలి.

తరవాత,

ఒక్కొక్క రాజకీయపక్షంవారికి వొక్కొక్క విధంగా అర్థం అవుతూవుంటుంది.

దాన్ని పట్టి వారు స్కీములు పన్ని కార్య క్రమాలు ఏర్పరుచుకుంటారు.

తమ వ్యాఖ్యానాలు వేసి చూసి ప్రజలు ఆకార్యక్రమాలను పరిశీలించుకుంటారు.

చివరికి ఏపక్షంవారి కార్యక్రమంలో పస కన పడుతుందో ఆపక్షంవారికి ప్రజలలో యెక్కువమంది వోటుచేసి రాజ్యాంగయంత్రం చేతి కందిస్తారు.

ఇక ఆపక్షంవారు తమ కార్యక్రమాన్ని ఆచర ణలో పెడతారు.

ప్రతికూలపక్షమనే పేరున, యితరపక్షం వారు, అప్పుడు కూడా ప్రతిస్పర్థ వహించి, యేమాత్రం సందు దొరికినా యెదురువాదం చేస్తూ, అడుగడుక్కీ ప్రతిష్టంభనాలు ప్రయోగిస్తూ తలప్రాణంతోకకు తెస్తూ వుంటారు.

ఈ ద్వంద్వయుద్ధంలో, అధికారంలో వుండే పక్షంవారికి, తమ లోటుపాట్లు చక్కగా విశదపడి, సవరణలు చేసుకోడానికి మంచి అవకాశాలు కలుగుతూ వుంటాయి.

వాటి నన్నిటినీ, వారు దేశోన్నతికోసం విని యోగపరచుకుంటారు.

ఈతొక్కిళ్లాటలో, వారు, మహోన్నత మైన విజయమో, అగాధ మైన అపజయమో పొందుతారు.

వెర్రిముగం వేస్తే, అక్కడి మంత్రులను ప్రజలు నిమిషాలమీద దిగలాగేస్తారు.

ఏదీ?

మన దేశంలో మన రాజకీయపక్షాలు అలాంటి కట్టుబాట్లతో-అంత శాస్త్రీయంగా ఏర్పడ్డ వేనా?

పోనీ,

కొత్తయిండియాశాసనంలో మంత్రులకు అలాంటి అధికారాలు ఏర్పరచబడ్డాయా?

మన మంత్రులు తమ మానిఫెస్టోల ప్రకారం రాజ్యాంగాన్ని దిద్దిచెయ్యగలుగుతారా?

మన దేశంలో పనిచేస్తూవున్న గవర్నర్లు మంత్రుల స్వతంత్రనిర్ణయాలను అమలుజరుపడానికే ఏర్పరచబడ్డారా?

అసలు, వారికేనా స్వతంత్రంగా వ్యవహరించడానికి వీల్లు ఉన్నాయా?

ఇది యిలా వుండగా,

గత్యంతర్యం,

మనకు, ఈక్షణంలోనే సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం-బ్రిటిషువారి కెలాంటి జోక్యమూ లేని పదహారుఅణాల స్వారాజ్యం వచ్చినా, చదువుకున్నవారి కందరికీ సర్కారువుద్యోగాలే యివ్వడానికి సాధ్యంఅవుతుందా?

మన విద్యావిధానం జాతీయతకు అనుకూలంగా ఏర్పరచబడినా మన విశ్వకళాపరిషత్తులకు ఇప్పటికంటే యెక్కువ-అనగా వుండవలసినంత స్వాతంత్ర్యం వచ్చినా అవి తాము జయపత్రాలిచ్చి దేశంమీదికి విడిచిపెట్టిన యువకుల కందరికీ సర్కారునౌకరీలే వచ్చేటట్టు చెయ్యగలవా?

ఇంతికీ:

రాజ్యాంగవిధానం అన్నది, యేదేశంలోనేనా నిర్వ్యాపారత తొలగించడానికి యేదోవిధంగా అనుకూల్యాలే చూపిస్తుంది; కాని అది ప్రబలిపోయే యేర్పాట్లు చెయ్యదు.

కనక,

ఏపక్షానికి మంత్రాంగం స్వాధీనం అవుతుందో ఆపక్షం, నిజంగా తనకి వృద్దేశమే వుంటే, ఈనిర్వ్యాపారత్వాన్ని రూపుమాపడానికి ఏవో కొన్ని ప్రయత్నాలు సాగించవచ్చు.

అయితే;

ప్రస్తుతం ఆంధ్రదేశంలో ప్రబలివున్న-ఇంకా ప్రబలుతూనేవున్న నిర్వ్యాపారత చాలావరకు ప్రజానాయకులూ, సంఘసేవకులూ నివారించగలిగేదే; కాని రాజ్యాంగంవల్లమాత్రమే తీరేది కాదు.

అసలు, ఇవాళ, ఆంధ్రయువకులను పీడిస్తూవున్న నిర్వ్యాపారత పూర్తిగా అవివేకంవల్లనే యేర్పడింది.

ఇక్కడ ప్రజానాయకుల మనుకునేవారుకూడా పరప్రత్యయనేయబుద్ధులు కావడంవల్లనే - ఆత్మవిశ్వాసమూ, ఆత్మగౌరవమూ పాటించుకోకా-ఆకారణంవల్ల స్వతంత్రాలోచనలూ, దేశస్థితికి అనుగుణాలైన కల్పనలూ చెయ్యలేకా, ప్రతీదానికీ ఉత్తరాదినుంచి తాఖీదులు రావాలనే యెదురుచూసేవారు అయిపోవడంవల్లనే అది పెరిగిపోయింది.

వంగదేశం చూడండి.

మహారాష్ట్రం చూడండి.

గుజరాతీదేశం చూడండి.

పంజాబు చూడండి.

చివరకి, పక్కనే-కలిసేవున్న అరవదేశం చూడండి.

ఆదేశాలలో విద్యావంతులైన యువకు లందరూ సర్కారునౌకరీలే చెయ్యడం లేదు.

వారిలో చాలామంది సర్కారునౌకరీలకోసం ప్రయత్నాలే చెయ్యడం లేదు.

అసలు ప్రజానాయకుల ప్రవృత్తే ఆదేశాలలో యువకులకు స్వతంత్రజీవనమాధుర్యం చవిచూపిస్తూవుంది.

ఇంగ్లీషువారితో కలిసిన పరిచయంవల్ల వారు పరిశ్రమల విలువ బాగా తెలుసుకున్నారు.

సామాన్యులు పదిమంది కలిస్తే బ్రహ్మాండమైన వొక నవశక్తి పుడుతుం దనే విషయం కూడా వారు చక్కగా తెలుసుకున్నారు.

ఇది అయినతరవాత, తాము నమ్మకంగా ప్రవర్తించడమూ, వొకరిని నమ్మడమూ నేర్చుకున్నారు.

ఇదంతా వారు ఆచరణలో పెట్టారు. చూస్తూవుండగా లక్షలూ, కోట్లూ సంపాదించారు.

తమకు తమ దేశంలోవున్న మార్కెట్టు చాలక ఇతరరాష్ట్రాలకు ఎగబాకుతున్నారు.

ఇదంతా అక్కడి యువకులకు నూత్నాశలూ, నూత్నసంకల్పాలూ కలిగించింది.

దీంతో, స్వతంత్రకల్పన చెయ్యగల యువకు లనేకులు సర్కారు నౌకరీలను స్మరించడమే లేదు.

వారు, తమ సంతతపరిశ్రమవల్ల సర్కారు నౌకరీలోవున్న యువకులకంటే యెక్కువ డబ్బూ, పలుకుబడీ, గౌరవమూ సంపాదించుకుంటున్నారు.

మిద్దెలూ, మేడలు, కార్లు-దర్జాగా కాలక్షేపం చేస్తున్నారు.

విద్యావంతులైన మన ఆంధ్రయువకులలా కాదు.

మనవారికి సర్కారునౌకరీలే కావాలి.

చివరికి, ఎలిమెంటరీ స్కూలు టీచరుపని అయినా కావాలి.

ఎక్కువ అయినా సరే, తక్కువ అయినా సరే నెలపూర్తి అయేటప్పటికి జీతం అనే ముద్రతో యెంతో కొంత చేతిలో పడాలి.

మరోటి పనికిరాదు.

ఏం?

ఎంచేతా?

ఈదోషం అంతా, ప్రస్తుతం అమల్లో వున్న విద్యావిధానంమీదకి తోసెయ్యడం ధర్మం కాదు.

ఏమంటే?

ఆంధ్రదేశంలో వున్న విద్యావిధానమే యితర రాష్ట్రాలలో వుంది.

కాని,

అక్కడి ఫలితం వేరూ, యిక్కడి ఫలితం వేరూనూ.

ఏమిటా?

ఆంధ్రపట్టభద్రులలో,

భవభూతి, మాఘుడు, విద్యానాథుడు, మల్లినాథుడు, పండితరాయడు, నారాయణతీర్థ మొదలైన సంస్కృత గ్రంథకర్తల సంతతివారున్నారు.

నన్నయ్య, తిక్కన్న, ఎర్రన్న, శ్రీనాథుడు, పెద్దన్న, సూరన్న, తిమ్మన్న, సోమన్న, భాస్కరుడు, పోతన్న మొదలయిన ఆంధ్రకవుల సంతతివారున్నారు.

కాని,

ఇంగ్లీషులో గ్రంథరచన చేసిన తెలుగువాడు కన పడడు.

ఇలాంటి పట్టభద్రులే యితరరాష్ట్రాలవారు వందలకొద్దీ గ్రంథాలు రాస్తున్నారు.

వారిలో చాలామంది ఖండాంతరాలలోకూడా ప్రశంసలు పొందుతున్నారు.

ఏం?

ఈతేడా యెందుకు వచ్చింది?

ఇతరరాష్ట్రాలలో మంత్రులే శాసనాలు సృష్టించి ఇంగ్లీషు గ్రంథకర్తలను పుట్టించారా?

మదరాసుహైకోర్టులో ఆంధ్రమండలాలకు సంబంధించిన వ్యవహారాలు సగానికి పైగా వుంటాయి;

కాని,

అక్కడ తెలుగువకీళ్లు చాలా తక్కువ.

తెలుగువచ్చాక ఆకాశంమీద నక్షత్రాలు చూడాలంటే యెంత కష్టమో, మద్రాసులో తెలుగు వకీళ్లను చూడాలంటే అంత కష్టం.

తెలుగుయువకులు లాపరీక్షకు మద్రాసులోనే చదవాలి.

కాని,

ఆపరీక్ష పూర్తిఅయినతరువాత వారు మద్రాసులో క్షణం వుండలేరు.

తెలుగుయువకులలో చాలామంది ఇక్కడే వుండి పోతారు.

ఏం?

అక్కడవారికి అనుకూలమైన జీవనా లున్నాయా?

కాదు,

తెలుగుజిల్లాలలో లీడింగువకీళ్లుగా వున్నవారే నా ప్రాక్టీసు మద్రాసులో ప్రవేశిస్తే బొంకంచిపోవును.

ఏలాగంటే?

అలా చేస్తే-

కొత్తవారికి జిల్లాలలో పైకిరావడానికి అవకాశాలూ వుంటాయి.

మద్రాసులో పెద్ద పెద్ద తెలుగువకీళ్లూ చాలామంది వుంటారు.

తెలుగుకక్షిదారుల అవస్థలూ తప్పిపోతాయి.

అన్నిటికీ ముఖ్యం-

తెలుగుజిల్లాలలో, కక్షిదారులు బికారు లయిపోయినా, మదరాసులో తెలుగువకీళ్లేనా నవాబు లవుతారు

కాని,

మనవాళ్లకి ఆసాహసం లేదు.

ఆస్థైర్యం లేదు.

అసలు ఆపురుషకారమే లేదు.

ఇంతెందుకూ?

తెలుగుజిల్లాలలో ప్రాక్టీసు చేసే వకీళ్లకు లాపుస్తకాలూ, పత్రికలూ కావాలంటే సాధారణంగా మద్రాసునుంచి రావాలి.

కాని,

ఇక్కడికి వచ్చి మనవాళ్లకు ఆపుస్తకాలూ అవీ అంటకట్టే యేజంట్లేనా తెలుగుయువకులు కారు.

మనకు కావలసిన వస్తువు లన్నీ సాధారణంగా ఖండాంతరాలనుంచి రావాలి.

అధమం-వాటిలో కొన్ని కలకత్తా, బొంబాయి పూనా, మద్రాసులనుంచేనా రావాలి.

ఆపట్టణాలలో సీమసరుకులు దిగుమతీచేసే వారిలో కాని, స్వదేశీవస్తువులు తయారుచేసేవారిలో కాని తెనుగువాళ్లు లేరు

దీనికి సాయం,

నెల్లూరు, చిత్తూరు, కడప, కర్నూలు, అనంతపురం, గుంటూరు, బందరు, ఏలూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, విశాఖపట్నం, విజయనగరం-ఇలాంటి తెనుగు పట్టణాల బజార్లలో ఒక్క గంట చూచుంటే బంగాళీలు, మహారాష్ట్రులు, గుజరాతీలు, పంజాబీలు-చివరికి అరవలు డజన్లకొద్దీ కనపడతారు.

వారి చేతుల్లో ఆర్డరుబుక్కు లుంటాయి.

శాంపిలుసరుకు నెత్తిమీద పెట్టుకుని వారికూడా కూలీ లుంటారు.

ఆ ఆంధ్రేతర ర్లంపరూ ఆసీమసరుకులకూ, ఆస్వదేశీ వస్తువులకూ కేన్వాసింగుఏజంట్లు.

తెనుగుయువకులు ఆపని చెయ్యరు.

మన దేశంలో నిత్యవాడుకలో వున్న పొత్తిబట్టలలో కొంతభాగం బంగాళీదేశంనుంచి వస్తాయి. కొంతభాగం. ముఖ్యంగా నాణేమైన సరుకంతా అచ్చతెనుగునగరమే అయిన బరంపురంనుంచివస్తుంది.

బరంపురంలో తెనుగుదేవాంగులే ఆసరుకు తయారుచేస్తారు.

కాని,

వాటిని తెనుగుదేశానికి తెచ్చి విక్రయించేవారంతా వోఢ్ర బ్రాహ్మలు.

తెనుగుబ్రాహ్మడే కాదు మరేకులంమనిషీ ఆపని చెయ్యరు.

ఏం?

తెల్లవారాటప్పటికి తెనుగువాడికి ఇడ్లీ సాంబారూ కావాలి.

తమకు తమ దేశంలోవున్న మార్కెట్టు చాలక ఇతరరాష్ట్రాలకు ఎగబాకుతున్నారు.

ఇదంతా అక్కడి యువకులకు నూత్నాశలూ, నూత్నసంకల్పాలూ కలిగించింది.

దీంతో, స్వతంత్రకల్పన చెయ్యగల యువకులనేకులు సర్కారు నౌకరీలను స్మరించడమే లేదు.

వారు, తమ సంతతపరిశ్రమవల్ల సర్కారు నౌకరీలోవున్న యువకులకంటే యెక్కువ డబ్బూ, పలుకుబడీ, గౌరవమూ సంపాదించుకుంటున్నారు.

మిద్దెలు, మేడలు, కార్లు-దర్జాగా కాలక్షేపం చేస్తున్నారు.

విద్యావంతులైన మన ఆంధ్రయువకులలా కాదు.

మనవారికి సర్కారునౌకరీలే కావాలి.

చివరికి, ఎలిమెంటరీ స్కూలు టీచరుపని అయినా కావాలి.

ఎక్కువ అయినా సరే, తక్కువ అయినా సరే నెలపూర్తి అయ్యేటప్పటికి జీతం అనే ముద్రతో యెంతో కొంత చేతిలో పడాలి.

మరోటి పనికిరాదు.

ఏం?

ఎంచేతా?

ఈదోషం అంతా, ప్రస్తుతం అమల్లో వున్న విద్యావిధానంమీదకి తోసెయ్యడం ధర్మం కాదు.

ఏమంటే?

ఆంధ్రదేశంలో వున్న విద్యావిధానమే యితర రాష్ట్రాలలో వుంది.

కాని,

అక్కడి ఫలితం వేరూ, యిక్కడి ఫలితం వేరూనూ.

ఏమిటి?

ఆంధ్రపట్టభద్రులలో,

భవభూతి, మాఘుడు, విద్యానాథుడు, మల్లినాథుడు, పండితరాయలు, నారాయణతీర్థులు-మొదలైన సంస్కృత గ్రంథకర్తల సంతతివారున్నారు.

నన్నయ్య, తిక్కన్న, ఎఱ్ఱన్న, శ్రీనాథుడు, పెద్దన్న, సూరన్న, తిమ్మన్న, సోమన్న, భాస్కరుడు, పోతన్న మొదలయిన ఆంధ్రకవుల సంతతివారున్నారు.

కాని,

ఇంగ్లీషులో గ్రంథరచన చేసిన తెలుగువాడు కనపడడు.

ఇలాంటి పట్టభద్రులే యితరరాష్ట్రాలవారు వందలకొద్దీ గ్రంథాలు రాస్తున్నారు.

వారిలో చాలామంది ఖండాంతరాలలోకూడా ప్రశంసలు పొందుతున్నారు.

ఏం?

ఈతేడా యెందుకు వచ్చింది?

ఇతరరాష్ట్రాలలో మంత్రులే శాసనాలు సృష్టించి ఇంగ్లీషుగ్రంథకర్తలను పుట్టించారా?

మదరాసుహైకోర్టులో ఆంధ్రమండలాలకు సంబంధించిన వ్యవహారాలు సగానికి పైగా వుంటాయి;

కాని,

అక్కడ తెలుగువకీళ్లు చాలా తక్కువ.

తెలుగువచ్చాక ఆకాశంమీద నక్షత్రాలు చూడాలంటే యెంత కష్టమో, మద్రాసులో తెలుగు వకీళ్లను చూడాలంటే అంత కష్టం.

తెలుగుయువకులు లాపరీక్షకు మద్రాసులోనే చదవాలి.

కాని,

ఆపరీక్ష పూర్తిఅయినతరువాత వారు మద్రాసులో క్షణం వుండలేరు.

హస్తకృత్తి చేపడితే ఎన్నో వందల యువకులను కచేరీలకి ఉద్యోగాల్లో చేర్పించగలరు.

కాని,

ఎన్నో నాశికి పరికిస్తారు.

ఎన్నో తెలుగుశైలియములు ఆంగ్లేతర భవంతులు ఏకాశ్రయ చేయిస్తున్నారు.

ఎన్నో తెలుగుశైలిములు ఆంగ్లేతర భవంతులు ఏకాకులు చేస్తున్నారు. ఎన్నో తెలుగుశైలిములు ఆంగ్లేతర నాటకులు ప్రేక్షకులే, కంపెనీలుగా చేరి తయారు చేయించి తెలుగుదెబ్బ కొట్టుకుపోతున్నారు.

పిల్లల కథా సాహిత్యం అయిపోతోంది.

తెలుగుయువకుల కోళ్లలో మన్నా పడుతోంది.

కాని,

ఎవరికీ విచారం లేదు.

ఇంతటితో తీరిపోతే వొక అందమే.

తెలుగువిద్యావంతుల దుస్థితి యింతతో ఆగలేదు.

చెప్పకుంటే సిగ్గు.

తెలుగుదేశంలో మంగలిజాతి తక్కువగా లేదు.

ఆజాతివారు కులవృత్తి మానకోనూ లేదు.

అయినా,

తెలుగువాడికి తల అంటడానికీ, వొళ్లు పట్టడానికీ వొడ్డెమంగలి కావాలి; తెలుగుమంగలి పనికిరాదు.

వొడ్డెమంగళ్లు వొక్క తెలుగువాళ్లకోసం మద్రాసుదాకా పాకి వున్నారు.

చెప్పవచ్చిం దేమి టంటే?

తెలుగువారి స్థితి యిలావుంది.

భారతదేశం మొత్తంమీద వున్న అవివేకం అంతా - దురభిమానం అంతా - భావదాస్యం అంతా తెలుగువాడి నెత్తికెక్కి కూచునివుంది.

తెలుగుసంపాదకుడు ఇప్పటి విద్యావిధానానికి పునాదివేసిన మెకాలేను నిరసిస్తాడు.

ఇంగ్లీషు మన కొంప ముంచిం దంటాడు.

కాని,

హిందీని నెత్తికెక్కించుకుని మురిసిపోతాడు

ఒళ్లు తెలవని ఆవేశంతో, తెలుగువాడు, హిందూస్థానీకి జయపెడతాడు.

గుజరాతీకి జయపెడతాడు.

బం - లీకి జయపెడతాడు.

మారువాడీకి జయపెడతాడు.

అమెరికానుంచి నీగ్రో వస్తే కర్పూరదండ చేత పుచ్చుకొని పోర్చుల్లో ముందు తెలుగువాడు ప్రత్యక్షం.

కాని,

తెలుగువాడు తెలుగువాణ్ణి లెక్క చెయ్యడు.

తెలుగువాడి అభ్యుదయం చూడలేడు.

తెలుగువాణ్ణి పైకి రానివ్వడు.

"తెలుగువాడూ వొక మనుషేటా పోవోయ్" అంటాడు.

అసలు, తెలుగువాడికి తెలుగుతనమే పనికిరాదు.

తెలుగువాడు,

తురకల లుంగీ కడతాడు.

బంగాళీల లాల్చీ ధరిస్తాడు.

దానిమీద హిందూస్థానీల పొట్టికోటు వేస్తాడు

నెత్తిమీద గుజరాతీల టోపీ పెట్టుకుంటాడు.

అరవల సాంబారు లక్షణంగా ఆస్వాదిస్తాడు.

సాటితెలుగువాడితో ఇంగ్లీషుతో మాట్లాడతాడు.

విద్యావంతులైన తెలుగుయువకుల స్థితి సాధారణంగా యిదీ.

ఇలాంటి తెలుగుయువకుడు నిర్వ్యాపారతవల్ల యిబ్బందిపడుతున్నా డంటే ఆశ్చర్యం యేమిటి?

ఇలాగ, తెలుగుయువకుడు సాంఘికంగా తీర్చుకోవలసిన నిర్వ్యాపారత యెంతో వుండగా మన తువ్వ్రాజకీయపక్షాలవారు, కొత్త రాజ్యాంగంలో తమకు మంత్రాంగం దఖలుపరిస్తే ఏదో పొడిచేస్తామనడంలో యేమి అర్థం వున్నదీ?

ఔచిత్యంమాత్రం యేమి వున్నదీ?

పాత ఇటికలవలన వృక్షచరిత్రలను తెలిసికొనుచున్నారు

ఆ పాతరోజులలో ఇటికలు పగలక, దృఢముగా నుండుటకై అందులో వృక్షసంబంధములగు ఆకు అలములను చేర్చెడివారు కాబోలు! ఈ వైనము వృక్షచరిత్రకారులకు తెలిసిపోయినది. అటువంటి యిటికల నాధారముచేసికొని వారు ఏయే చెట్లు దేశమునందు పూర్వమునుండి యుండినవో, యేవేవి క్రొత్తక్రొత్తగ విదేశములనుండి వచ్చినవో, అది, యెప్పుడెప్పుడో కనిపెట్టుటకు పూనుకొన్నారు. ఇటికలయొక్కయు, భవనములయొక్కయు కాలములనుబట్టి అప్పటప్పటి వృక్షముల తేదీలు నిర్ణయింపబడుచున్నవి. కాలానుక్రమణిక ప్రకారము ఇటికలను సేకరించి, వానిని ఒకటి రెండు రాత్రులు నీళ్లలో నానవేసియుంచిన యెడల కరిగిపోయి బురదయగును. దానికి మరింత నీరుముంచి జల్లెడపట్టినచో బురదనీరంతయుపోయి, అందులోని ఆకు అలములు మొదలగు వృక్షావయవములు జల్లెడలలో మిగిలిపోవును. అవి యేచెట్టువో ఆ చెట్లు ఆ ఇటికలు చేసిన నాటి కా దేశమున నుండినట్లు. ఈ పద్ధతిని చరిత్రకారులు వృక్షముల కాలములను, దేశీయ విశేషములను కనిపెట్టుచున్నారు. మానవప్రజ్ఞ కతీతమైనదేది?

౧ ౨ 3

౧. ఇటికలుకరగిన బురదనీటిని జల్లెడలో పోసి ఆకు అలములను వేరుపరచుట.

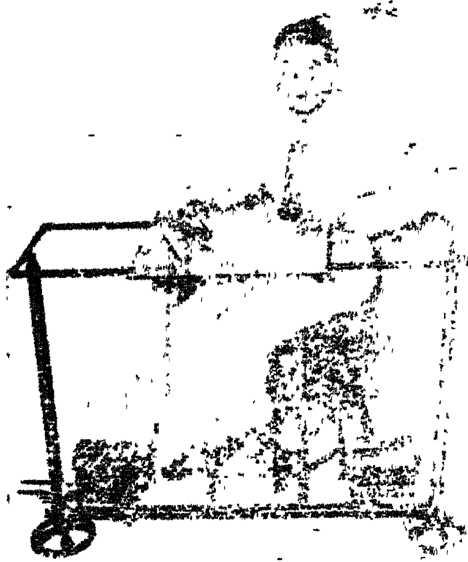
౨. అట్టి ఒకానొక ఇటిక: అందుండి బయటపడిన గింజలు, ఆకులు, కాడలు, రెమ్మలు మొదలైనవి.

3. ఆకలములను ఒక పరిశోధకుడు మహాశక్తిగల యొక భూతద్దముతో పరీక్షించుట.

ఆకాశచిత్రములకు ఉజ్జ్వత్తు ఆకారపటములను గీయు పరికరము

సమ వైశాల్యముగల రెండు ఆకాశచిత్రములను వేరువేరు కోణములందుండునట్లు అమర్చి, వాని బింబములను గాజుద్రాయింపబల్ల అడుగున పడునట్లు చేయవలయును. అందొక చిత్రము ఎర్రఫిల్టరుగుండాను, మరియొకటి నీలపు ఫిల్టరుగుండాను బల్లపై ప్రతిఫలించును.

ప్రసారకుడు గుప్త, నీలపు కొన్ని బంగరు సులోచన ములను ధరించి [illegible] పించులను చూచినచో నవలికక్కాడె ప్రకటముతో ప్రతిబింబము గోచరించును.

అప్పుడు దాని ననాయాసముగ నతడు బల్లమీద గీచు కొనగలడు. చిత్రములందలి వస్తువుల ఎత్తుతగ్గులను తెలిసి కొనుటకు ఈ పటములు మిక్కిలి యనుకూలపడెగలవు.

దైవనిర్మితమైన గొప్ప బోను

కాలిఫోర్నియాలో లాస్ ఏంజలిస్ దగ్గరగానున్న దీబోను. చరిత్రకుగూడ అందని రోజులలో ఉత్తర అమెరికా ప్రాంతములందు తిరుగాడుచుండిన వింతవింత మృగముల యస్థికలను ఈ బోనునుండి బయటికి లాగు చున్నారు శాస్త్రవేత్తలు. "నల్ల ఊబులు" అని పిలువ బడుచు నిది యిప్పటికిని ప్రమత్తముగానుండు పక్షు లను, జంతువులను పొట్టబెట్టుకొని అవంకే జీర్ణమైన వానితో స్నేహము కుదుర్చుచున్నది.

ఇది యేర్పడి వేలకొలది యేండ్లు గడచినవి. విశాలమైన సరస్సురూపమున, జిగట ద్రవముతో నిండి యున్న దీబోను. మానవులు దీనిని నిర్మించలేదు. దైవ శక్తిసృష్టికిది బందీఖానా. ఆ ద్రవమైనను ఎక్కడ నుండి యిట్లు సంతతముగా ఊరుచున్నదో అంతు దొరకలేదు. దీని చుట్టు అంచులు కొంచెము గట్టిపారి యున్నను నడిమిప్రాంతము మాత్రము స్వధర్మమును విడువక నిలిచియున్నది. మామూలురోజులలో దుమ్ము ధూళి రేగి యీ బురదగుంటను కప్పి దీని యునికినే దాచి పెట్టుచుండును వానకాలములోను దీనియునికిని కని పెట్టడము కష్టమే: నీరు దీనిమీద పారుచు ఏదో బురద నీటిగుంటయను భ్రాంతిని గలుగజేయుచుండును.

శతాబ్దములకు పూర్వము తమ పూర్వీకులు త్రొక్కిన దారినే త్రొక్కుచు ఇప్పటి కోళ్లు, పిల్లులు, కుక్కలు, ఉడుతలుకూడ ఎన్నో దీనివాత బడుచున్నవి. దీనిలో మరతలుపులులేవు, లోపలవేసి బంధించుటకు. ఉక్కు 'దవడలు' లేవు, నొక్కి చంపివేయుటకు. కాని జంతువులు ఒక్కక్షణములో దీనిలో తగులుకొని చల నము చాలించును ఎంత తనుకులాడినను లాభములేదు. క్రమముగ నా బురదలో శిరశిహా యనకొనుచు నడుగు నకు మునిగిపోవును. విరుగుడులేని జిగటముది!

ఇప్పటికి త్రవ్వితీసినంతవరకు 3000000 కు పైగా ఈ గుంటనుండి యెముకలు బయటపడినవి. ఇది 30 ఏండ్ల ప్రయత్నము. ఎన్ని ప్రాణులను పొట్టబెట్టు కున్నదో యీ వింతబోను, ఈ ఎముకలే మూగసైగలతో చెప్పుచున్నవి. శాస్త్రకారుల కొక్క విషయములో సంతోషమైనది. ఈ గుంటలోని జిగటద్రవము ఎముక లను చెడనీయకుండ పదిలపరుచునట్టిదిగ ఏర్పడినది. అతి సూక్ష్మములైన యస్థికలుకూడ చెక్కుచెదరక చెడిపోక ఇందులో నిలిచియున్నవి.

చరిత్రకారులు—ఈ యెముకల నన్నిటిని జాగ్రత్తగ విడదీసి పరిశీలించి ఆయా జంతువుల యెముకలగూళ్లను మరల కట్టిపెట్టినారు. మానవుడింకనుజన్మించకముందు అనేకశతాబ్దములకుపూర్వముఆప్రాంతములందు నివసించు చుండిన జంతువుల స్థూలరూపములు తయారైనవి నాలు గడుగుల యెత్తు పిల్లులు, బ్రహ్మాండమైన యెలుగులు, ఏను గులను తలదన్ను రాకాసిమృగములు, ఈ నాడు నామ రూపములు లేని తెగతోడేళ్లు, పెద్దపెద్ద రెక్కలుగలిగి

కాబోలు, అవి అన్ని స్థలమునకు చేరి ఇట్లు కుంటుకు ఆహుతికావలసివచ్చినవి. తీగలలో చిక్కుకొని యుండుటకు మంచిన రేగోప్రాణులు కూడా. వానిని కట్టి కలిపించి వేయుచున్న యుగాలలో నిక్షేపి తారు మయమైన కంటేవేయగల శాస్త్రులయు, ప్రకృతి విశేషముల వానిలో పనులయు సంగ్రహించి యుంచెను.

కొంచెముపట్టు పంటల వనుచుచే గాకినములంటిని కలపెలు, కాగసముహాలు చెడిపోయి యుండిన కలిసి

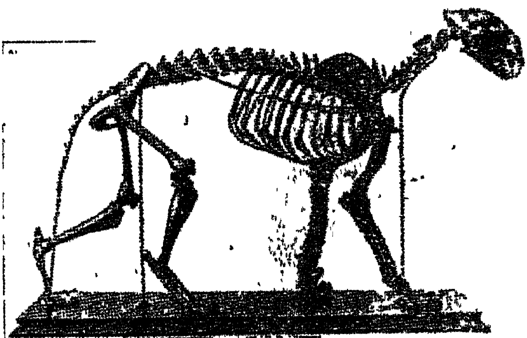
పోవుట జరిగినది. అదే ఉత్తరప్రాంతములందైయుండి నచో శరీరములన్నియు- మంచుగడ్డలయందు భద్రపరుప బడినవానివలె- చెక్కుచెదరక యావత్తు శరీరభాగముల తోను, పచ్చిపచ్చి కండలతోను నిలిచియుండెడివి.

ఆకోజులయందలి ప్రాణులను, ప్రాణుల జీవితము లను చరిత్రరూపముగా వ్రాయుటకు ఈ 'రాగిరేకుల శాసనము' పూర్వపుణ్యవశమున దొరికినది. చరిత్రకారు లందుకు నడుకట్టి తమ కార్యక్రమణిక నుపక్రమించి నారు.

'రాతుపరిరూపమునవుంకు పక్షులు- ఈ విధముగా ఎన్నియో క్రొత్త ప్రాణులను ప్రదర్శించి నారు.

ఈ ఖనన ప్రయత్నములలో ఆనాటి పెద్దపులిపుర్రెయొకటి వెలు వడినది. కత్తులవంటి దానికోరలు- ఏదో తోడిజంతువుతో కలిగిన ఘోరమైన పోరాటములో కాబోలు విరిగిపోయినవి. విరిగిపోయిన పండ్ల మొదళ్లుకూడ అరిగి మొద్దుబారియుండుటవలన ఆ జంతువు కోరవిరిగిపోయినతర్వాతకూడ చాలకాలము తన జాతి ధర్మమును నిర్వర్తించుట కుపయోగించుచుండినట్లు ఊహింపవలసి వచ్చుచున్నది.

యథాపూర్వముగ తన పనులు సాగించుటకు శక్తిచాలక ఈ పెద్దపులి తన వేటయలవాట్లను, ఆహార స్వరూపమును మార్చుకొనియుండనోపును. ఇందువలననే

టూత్‌పేస్టు గొట్టాలకు కొత్త మూతలు

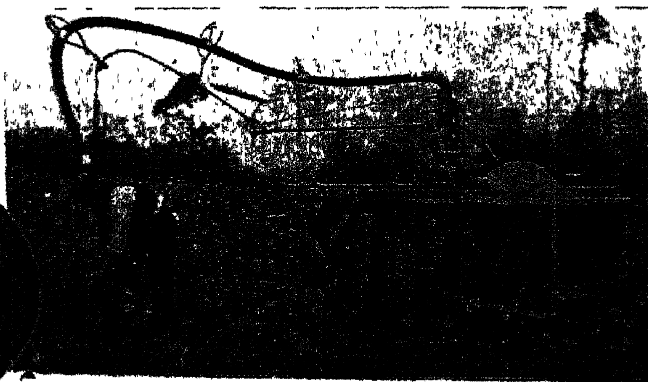
టూత్‌పేస్టు, షేవింగుక్రీముల గొట్టాలకు మామూలు మరలమూతలకు బదులుగా కొత్త స్ప్రింగుమూతలు తయారయాయి. అవి స్ప్రింగుతో గొట్టాలకే అతుకబడి ఉంటవి. కొంచెము పక్కకు లాగితే ట్యూబులోనున్న

పేస్టు బయటికి వస్తుంది. కావలసినంత రాగానే ముందుకు తోస్తే దాని స్థానానికి అది చేరి ట్యూబును గట్టిగా బందుచేస్తుంది. దీనివల్ల పేస్టు నష్టం గాకుండా పోవడమూ, త్వరగా పని కావడమూ ప్రయోజనాలు.

పత్తి ఏరడానికి కొత్తయంత్రము

ఇప్పటికి అమలులో ఉండే పత్తిఏరే యంత్రాల కొలాహా, చేతిపనిముట్ల తాలూకా అన్నీ సౌకర్యాలతో పత్తిఏరే కొత్తరకం యంత్రం ఒకటి మెంఫిస్ (ఉత్తర అమెరికా)లో తయారయింది. చేతిపనిముట్టులో గిర్రని తిరుగుతూఉండే కొక్కాలు పత్తిని చిక్కించుకొని లాగేస్తవి. ఆపత్తి ఒకపొడుగాటిగొట్టంగుండా పక్కన ఉండే యంత్రంలోఉండే సంచిలో పడిపోతుంది. గుంపెడుమంది మనుష్యులు చేసేపనిని ఈ కొత్తయంత్రంతో ఇద్దరుమనుష్యులు సులువుగా చేయవచ్చును. రెమ్మలకు గాని, పచ్చికాయలకుగాని ఏమీహాని కలగదు.

చేతిపనిముట్టు.

నోట్లను పరీక్షించే యంత్రము

పక్కనుండే సందుగుండా నోట్లను లోపలికి ఎక్కించి, వాటిమీద దీపపువెలుగు బాగాపడేటట్లుచేసి లోపలికి అమర్చబడిఉండే భూతద్దంద్వారా వాటిని

పరీక్షిస్తే వాటిల్లో లోపాలు స్పష్టంగా తెలిసిపోతవి. బాంకిచెక్కుల్లో మార్పులు, దొంగసంతకాలు మొదలయినవాటినికూడా ఈయంత్రంతో పరీక్షించి కనుక్కోవచ్చును. నోటును పరీక్షించడం చిత్రంలో కనపడుతూఉంది.

పదిగోళ్ళకును ఏకకాలంలో మెరుగు పెట్టుకోవచ్చు

వేళ్లగోళ్లకు మెరుగు పెట్టడానికి ఒక కొత్త పనిముట్టు ఒకటి అమ్మ

కానికి వచ్చింది. యంత్రంలో రెండు గుండ్రని భాగాలున్నాయి. వాటినడుమ తిరుగుతూ

ఉండే గుబ్బలు ఉన్నాయి. వాటిని వ్రేళ్లతో పట్టుకోవాలి. చిత్రంలో చూపిన మార్గాన అవి తిరుగుతూ ఉంటవి. వాటిల్లో ఉండే మెత్తని అస్తరులు (Linings) ఏకకాలంలో అన్నిగోళ్లకు మెరుగెక్కిస్తవి.

క్రొత్త ఎలెక్ట్రిక్ రేజరు

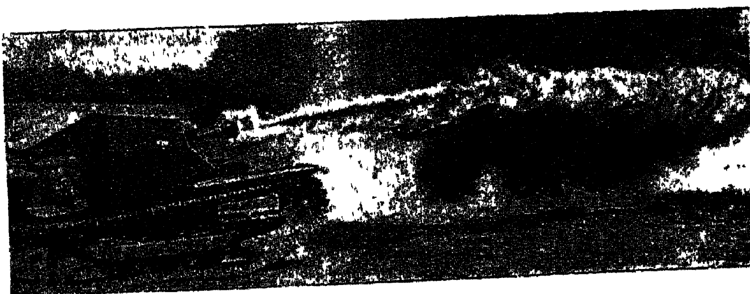
ముఖానికి బాగా సబ్బు పట్టించి ఈ రేజరు అడ్డంగా ఉంచి తేలికగా రాస్తూఉంటే, తెగే అంచు కిందకీ, మీదికీ కదులుతూ సన్నగా చల్లగా తొంద

రగా వెంట్రుకలను అడుగంట తీసేస్తుంది. ప్రసిద్ధంగా ఉండే బ్లేడ్లు అన్నీ దీనికి పనికివస్తవి. ఎలెక్ట్రిసిటీ లేనిచో మామూలు సేఫ్టీరేజరువలెనే దీన్ని ఉపయోగించుకో వచ్చును.

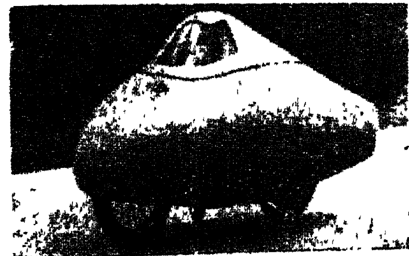
మంటలతో చమురును చిమ్ము టాంకులు

మంటలు కక్కే చమురును అఖండధారగా ముందుకుచిమ్మేటాంకు అమర్చినబండిని ఒకదాన్ని ఇటలీలో తయారుచేశారు. 'రోము' దగ్గర దాన్ని పరీక్షించారుకూడ. నూతనంగా తయారవుతూఉన్న యుద్ధ పరికరాల్లో ఇది చాలభయంకరమయింది. నిప్పులు చిమ్ముతూ నడుస్తుంది. మొన్నటి ప్రపంచయుద్ధంలో మంటలుచిమ్మే యంత్రాలను చేతపుచ్చుకొని పదాతులు సేనకు ముందు నడిచిపోతూ ఉండేవారు. వారందరు శత్రువుల మరఫిరంగుల వాత పడిపోయేవారు. ఇకమీదట ఈ టాంకులబండ్లు మంటలు చిమ్ముతూ శత్రుమధ్యంలో నిరపాయంగా దాని తీవ్రతానికి పరికి వస్తాయి. ఈ బండ్లమీద సాయుధులగు సైనికులు ఉంటారు.

అతిమాత్ర వేగంతోపోయే మోటారుసైకిలు

ఉడకబెట్టి చక్రాలమీద కెక్కించిన బ్రహ్మాండమయిన బంగాళాదుంపలాగుండే మోటారుసైకిలు ఒకటి కొత్తగా తయారయింది. అది గంటకు ౧౬౦

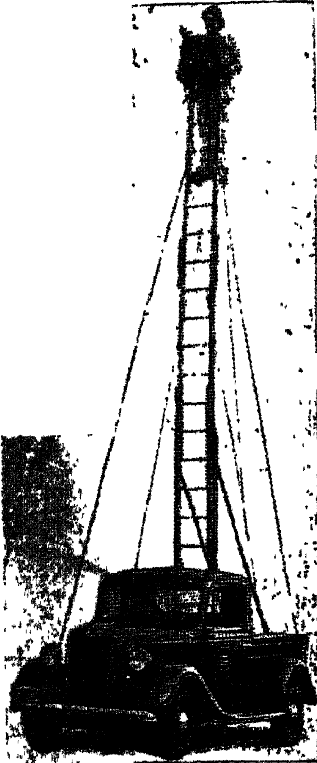

మైళ్లు నడుస్తుంది. ఈ వింతసైకిలును ఒక జర్మనివాడు తయారుచేశాడు. తేలికపదార్థంతో తయారుచేసిన గుల్ల సైకిలుచట్రంమీద అమర్చబడిఉంది. ఈ గుల్లవల్ల ఎదురుగాలి విసురు అడ్డకుండా ఉంటుంది. దుమ్ము కంట్లోపడకుండా దోవ కనబడ డానికి వీలుగా ఉండేటట్లు ఎక్కినవాని ముఖానికి సరిగా గుల్లకు ఎగవభాగంలో, దానితో సమంగా ఇమిడేటట్లు బద్దలుకాని గాజుపలక అమర్చబడి ఉంటుంది.

సైకిలు విప్పినంతటుటకు కనిపిస్తవి రెండు పక్కలా ఉండే చిన్న చక్రాలు. కనబడ్డంతు దాని లోపలి కత్తిరించవచ్చు.

మోటారుబండిమీద కెమెరాస్టాండు

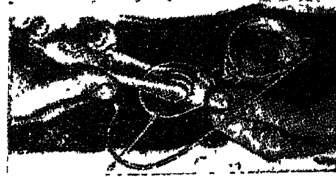
మోటారు బండిమీద ఎత్తుకు తగినట్లు హెచ్చించుటకు, తగ్గించుటకు వీలుగా అమర్చబడిన నిచ్చెన కంటి స్టాండ్ ఒకటి ఉంటుంది దానిమీద నిలుచుని

ఫోటోగ్రాఫరు ఎత్తుగ ఉండే దృశ్యాలకు ఫోటోతీయవచ్చును. చిత్రంలో ఒక ఫోటోగ్రాఫరు అలాటినిచ్చెన మీద ఎక్కి ఫోటో తీయడం కానవస్తుంది.

కంటిజోడుగాజుబిళ్లలను శుభ్రపరిచే చిన్న పనిముట్టు

ఈ పనిముట్టు కొత్తగా తయారయింది. జేబుకు తగిలించడానికి దీనికి ఒకక్లిప్పు ఉంటుంది. దీని ఉపయోగము చిత్రంలో చూపబడింది. ఇది కొరలా గుంటుంది. తలచీలికలకొసలకు లోపైపున సుంద్రని మెత్తని కుచ్చుల్లుంటవి. మరొకకొసను గొట్టంలోనిలవఉన్న ద్రావ

కం కుచ్చుల్లోకి వస్తుంది. కుచ్చుల్లను గాజుబిళ్లలమీద రుద్దితే అవి శుభ్రమవుతాయి.

బట్టల మన్నికను కనిపెట్టే యంత్రము

కొత్తబట్టలు ఎన్నాళ్లు మన్నుతవో తెలుసుకోవడానికి చిత్రంలో చూపబడిన యంత్రాన్ని ఒకదాన్ని అమెరికాలో నిపుణులు కనిపెట్టారు. బట్టచిరగడానికి ఎంతరాపిడికావాలో ఈయంత్రం తెలుపుతుంది.

దీంతోను, ఇంకా ఇతర పరీక్షలతోను బట్టల మన్నిక తెలుసుకోవడానికి పరిశోధనలుచేస్తూఉన్నారు. సఫలం అయితే ప్రతి బట్టకును దాని మన్నికకాలం నిర్ణయింపబడుతుంది. ఆ నిర్ణయంవల్ల బట్టలు కొనేవాళ్లకు చాలా ఉపకారం అవుతుంది.

ఏనుగు కొమ్ములతో పియానా మెట్లు

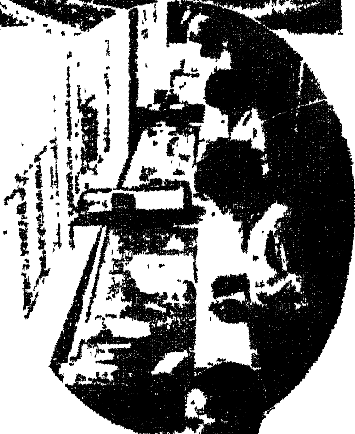
పియానాల దంతపుమెట్లకోసం ఏటా నూర్లతర బడి ఏనుగులు ప్రాణాలు కోలుపోతూ ఉంటవి. మెరుగులు చిమ్ముతూ ఉండే పియానా మెట్లకు ఏనుగుకొమ్ములు బహుశః కెన్యాకాలనీలోగాని, జాంజిబారు ద్వీపంలోగాని దొరికేవి కావచ్చును. అక్కడి కొమ్ములు చాల ప్రశస్తమని పియానాలు చేసేవాళ్లు అంటారు. ఇందలి చిత్రాలు పెద్ద ఏనుగుల కొమ్ములు ఏయే మార్పులుపొంది చివరకు మెట్ల కిందికి తయారవుతవో తెలుపుతవి.

౧.

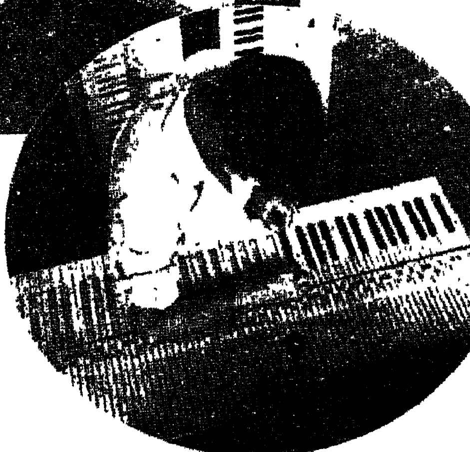
౨.

3.

౪.

౫.

౧. గోవాముఖలలో నిపుణులు బొమ్మలను పరిశీలిస్తున్నారు.

౨. పెద్ద కొలతప్రకారం బొమ్మలను రంపంతో కోస్తున్నారు.

౩. రంగువేసిన మెట్లను పరీక్ష చేస్తున్నారు పనిమనిషులు. రంగులో ఏకొద్దిలోపమయినా వీరికంటికి వెంటనే తెలిసిపోతుంది.

౪. మెట్లముక్కలను గాజుమూత పెట్టెల్లో పెట్టి ఎండబెడతారు. తర్వాత ఎండతగిలితే రంగు మాయకుండా ఉంటుంది.

౫. దంతపు మెట్లు తయారయిన తర్వాత, నల్ల కర్రమెట్లను జోడిస్తారు. ఇప్పుడు పియానోమీద అమర్చడానికి సిద్ధమయింది.

౬. గట్టి కర్రపలకమీద దంతపు ముక్కలను ఇలాగా జిగురుతో అంటించి ఎండినతర్వాత ముక్కలుగా కోస్తారు. ఆముక్కలే మెట్లు.

గడ్డం గంట

దూరప్రయాణాల్లో మోటారుకార్లవాళ్లు నిద్ర

మబ్బులో ఉంటే జరిగే ప్రమాదాలు నివారించడానికి ఒకకొత్త అలారం గంట తయారయింది. డ్రయివరు కాలరుకు దీన్ని తగిలించి పెట్టాలి. వాడితల ముందుకు వంగినప్పుడల్లా దీనిమీద ఉండే చిన్న మీటకు గడ్డం తగులుతుంది. అట్లా తగిలినప్పుడు మీటలో కూర్చిఉండే స్ప్రింగు సాయంతో గంట మోగుతుంది. విమానాలు మొదలయిన యంత్రాలను నడిపేవాళ్లందరూ దీనిని ఉపయోగించవచ్చు.

రెక్కల సేఫ్టీ పిన్నులు

పిల్లలకు చేతికిదొరికినదానినల్లా నోట్లో పెట్టుకోవడమూ, సాధ్యమయితే దాన్ని తిన్నగా మింగేయడమూ అలవాటు. వాళ్లు అలా మింగేవాటిల్లో సేఫ్టీపిన్ను ఒకటి. ఇకమీదట అలాటిభయం లేకుండా కొత్తగా రెక్క-

లతో సేఫ్టీపిన్నులు తయారయినవి. పిన్ను రెండు పక్కల ముళ్లకూ రెండు రెక్కలుంటవి. అవి బాగా వెడల్పుగా ఉండడంవల్ల పిన్నులు మింగుడుపడవు. అంచేత పిల్లలు పిన్నులను మింగిపోతారేమోఅన్న భయం తల్లులకు పనిలేదు.

కలగూరగంప

వాసిష్ఠ గణపతిముని

వాసిష్ఠ గణపతిముని అసలు పేరు అయ్యలసోమయాజుల గణపతిశాస్త్రిగారు. వీరు గొప్పపండితులు; బహుశ్రుతులు. సంస్కృతాంధ్రములయందు చక్కని

యశ్శశరీరులు బ్రహ్మశ్రీ కావ్యకంఠ అయ్యల సోమయాజుల గణపతిశాస్త్రిగారు 'పూర్ణ' రచయిత.

కవిత్వము చెప్పగలిగినవారు; సహజ ప్రతిభాసంపన్నులు. వీరి జ్ఞాపకశక్తి అపూర్వమయినది. వీరి జీవితము అద్భుత సన్నివేశములతో నిండినది. పదేండ్లప్రాయముననే వీరికి జ్యోతిశ్శాస్త్రమున పెద్ద పాండిత్యము కుదిరెను. కాని కొన్నాళ్ల కాశాస్త్రమునందలి ప్రామాణ్యము వారికి నిలువజాలకపోయినది. మంత్రశాస్త్రమునను వీరి సామర్థ్యము ప్రశస్తమయినది. వైదికమంత్ర ప్రభావ మమోఘమని వీరి విశ్వాసము.

ఒకానొకప్పుడు శాస్త్రిగారు నవద్వీపమునకు పోయి అచటి పండితులతో వాదించి, వారి నోడించి, వారిచే 'కావ్యకంఠ' బిరుదమును బహు సమానముగా పొందిరి.

శాస్త్రిగారు తరుచు ప్రశాంత వివిక్త ప్రదేశములందు నివసించుచు ఆత్మవిచారము చేయుచుండువారు. అట్టి యవసరములం దొకప్పుడు శ్రీరమణమహర్షి యెడ వీరికి భక్తి యేర్పడినది. వెనువెంటనే రమణాశ్రమమునకు చని మహర్షి సాన్నిధ్యమున చిరకాలమునివసించియుండిరి. 'రమణ గీతలు' మున్నగు గ్రంథములను రచించి వారియెడ తమకుగల అపూర్వ గౌరవమును ప్రకటించిరి.

వైదికమతోద్ధరణాసక్తి వీరికి మిక్కిలి కలదు. అందువలన వీరు ఇటీవల వైదికమతోద్ధరణమునకయి అనేక ప్రయత్నములను చేయుచుండిరి.

అమోఘము, అనర్గళము నయిన ప్రవచనశక్తి వీరికి కలదు.

వీరు దేశభక్తిపెల్లున కాంగ్రెసునందును కొంత కాలము హస్తక్షేపము గావించి, అభిప్రాయభేదము కారణముగా దూరమునకు తొలగిపోయిరి.

వీరి ప్రపంచజ్ఞానము అనన్యసామాన్యము. వీరనేక గ్రంథములను రచియించిరి. వానిలో కొన్ని అముద్రితములు; కొన్ని అసమగ్రములుకూడ. అట్టివానిలో నొకటి

'ప్రాజ్ఞ' యను గద్యరచనము. ఇది విష్ణుకుండినుల కాలము నాటికృత్తమాధారముగాగలది. శాస్త్రిగారి ప్రతిభకు పాండిత్యమునకు, ప్రపంచజ్ఞానమునకు నిది పరమావధి అనదగినది. ఇది వారి తుది రచనము; ఏబది ప్రకరణముల గ్రంథము. దీనిని భారతియందు ప్రకటింప శాస్త్రిగారి కుమారులు శ్రీ అయ్యల సోమయాజుల మహాదేవశాస్త్రిగారొసగినారు. భారతి వీరి యెడ కృతజ్ఞతను ప్రకటించుచు గ్రంథ ప్రకటనమును ప్రారంభించినది. 'గణపతి' యనునది గణపతిశాస్త్రిగారి నామాంతరము.

ఆత్మరక్షణకు కుస్తీ మెళుకువలు

౧ చిత్రము

దెబ్బలాట ఒకపనిగా ఎవ్వరూ పెట్టుకోరు. మీదు మిక్కిలీ అదంటే ఎవ్వరికీ గిట్టదుకూడా. అయితే ప్రతీమనిషికీ జీవితంలో తన్నుకానీ, తన్ను ఆశ్రయించినవాళ్లను కానీ రక్షించుకోడంకోసం దెబ్బలాట అవసరం ఎప్పుడో ఒకప్పుడు వచ్చితీరుతుంది.

దవడమీద ఓగుద్దుగుద్ది మీదపడ్డవాణ్ణి పడతోయడం పద్ధతి ఒకటి ఉంది. అది చాలా పాతకాలంనాటిది. అది నవలల్లోకీ, నాటకాల్లోకీ సరిపోతుంది చాలా బాగా; అనుభవంలో మాత్రం ఏ మాత్రమూ సరిపోదు.

సాధారణంగా వీధుల్లో జరిగే దెబ్బలాటలు చూస్తూఉంటాము. అలిసి కింద పడిపోయేంతవరకూ ఒకళ్ళొకరు చావకొట్టుకుంటూ ఉంటారు. చివరకు ముక్కులగుండా నెత్తురుకారడమూ, కళ్లు చీకట్లు కమ్మడమూ, పడిపోవడమూనూ. ఇదే దానిఫలం.

కత్తితీసుకుని ఎవడయినా మీదపడడానికి వచ్చినప్పుడు కానీ, ఏ దొంగాడయినా వచ్చి తుపాకీని డొక్కలోకి గురిపెట్టి పేల్చడానికి సిద్ధంగా ఉన్నప్పుడు కానీ, నెమ్మదిగా ఓచోట కూర్చుని ఉన్నప్పుడు ఏ తాగుబోతో తూలుతూ తూలుతూ వచ్చి మీదబడి కొట్టవచ్చినప్పుడు కాని వెనుక ఎప్పుడో నేర్చుకున్న కుస్తీపనితనం చూపించి తప్పించుకోవడానికి అవకాశం ఉండదు. వెంటనే నెత్తిమీది అపాయాన్ని సులువుగా తప్పించుకునే ఉపాయం చూడాలి. అలాటప్పుడు తప్పించుకొనే మెళుకువలు కొన్ని తెలిసుండాలి ప్రతీ మనిషికీ.

ఒక దొంగవాడు తుపాకి గురిపెట్టి మీదికివచ్చి సొమ్మంతా ఇచ్చేయమంటాడు. అప్పుడు రెండు చేతులూ మీదికెత్తేసి దగ్గరుండే సొమ్మంతా తీసేసుకొనేవరకూ ఏమాత్రమూ మెదలకుండా నిలబడాలి. అలాటప్పుడు వాడి చేతినుండి తుపాకిని లాగేయడం మంచిదని తోస్తే తప్పకుండా అలాచేయాలికూడా. అయితే ఎలాచేయాలో మాత్రం బాగా తెలిసుండాలి.

ఇలాటి అవసరాలు తక్కిన వాళ్లకంటె పోలీసు వాళ్లకు ఎక్కువగా వస్తూఉంటాయి. అందుకోసమని వాళ్లకు ఆ మెళుకువలు నేర్పుతారు.

(చి. ౨, ౩)

ఉన్నట్టుండి ఎవడయినా తుపాకి తీసుకొని మీద పడతాడు. వెంటనే వాడిదృష్టిని ఒకత్రుటికాలం మరో దానిమీదికి తప్పించాలి. అందుకని వాడి బుజంమీది నుంచి అవతలికి చూడాలి, ఎవళ్లో వెనకవస్తూ ఉన్నట్టు. ఇట్లా కాకుంటే ఇంతకంటే మంచి ఉపాయం మరోటి వెయ్యాలి వాడి దృష్టిని తిప్పేయడానికి.

(చి. ౨,౩) వాడి కుడిచేతిలో తుపాకి ఉంటే చప్పున ఎడమవైపుకు ఒక అడుగు తప్పుకోవాలి. కూడా, ఎడంచేయి మీదికెత్తి వాడి మణికట్టుమీద గట్టిగా ఒక్క చరుపు చరిచి కదలకుండా పట్టుకోవాలి. అప్పుడు తుపాకీగురి నిన్నుండి తప్పిపోతుంది. ఆ పట్టిన పట్టు సడలించకుండా మణికట్టును వెనక్కు మెలిపెట్టాలి. కుడిచేత్తో వాడి పిడికిలిఅడుగున పట్టుకుని తుపాకి చేతిని మణికట్టుమీదినుండి వెనక్కి వంచాలి. ఇప్పుడు తుపాకి వాడివేపుకే గురిచూపుతుంది. వాడేమయినా పొరపాటున మీట నొక్కాడా అంతటితో చెల్లు అయినట్టే. బాగా వెనక్కు విరిచేసరికి చెయ్యి విపరీతంగా నొప్పెడుతుంది. తుపాకిపట్టు సడలిపోతుంది. అప్పుడు కుడిచేత్తో తుపాకిని లాగేసేయవచ్చు.

మణికట్టును మెలిపెడుతూన్నప్పుడు నిలకడ చిక్కడానికని వాడు కుడికాలు ముందుకు వేస్తాడు. అప్పుడు వాడి బరువంతా ఆ కాలిమీదే ఆనిఉంటుంది. వాడలా ఉన్నప్పుడు వాడి ఆకాలికి ఎడం కాలితో కిందివేపునుంచీ ఒక తాపుతగిలించాలి. దాంతో వాడు కిందపడిపోతాడు. అప్పుడయినా చెయ్యి మెలిపెట్టడం మాత్రం మానేయకూడదు, తుపాకిన్నీ వాడివశం లోంచి పోతుంది. వాడింకేమీ చేయలేకుండా ఉండిపోతాడు. ఈ తంతంతా క్షణంలో మెరుపు మెరిసినట్లు జరిగిపోవాలి. ఏమాత్రం ఆలస్యమయినా ఉపద్రవం కలిగితీరుతుంది.

ఎవడేనా కత్తెత్తి నీలిగి కడుపులో పొడవడానికి వస్తే పై పద్ధతితోటే తప్పించుకొని కత్తిని లాగి పారేయవచ్చు. కత్తిని పొడవడానికి మీదికెత్తినపుడు మణికట్టును తిన్నగా గట్టిగా నొక్కిపట్టి కత్తిని లాగేసి (చి. ౮) వాణ్ణి కిందతోసేయవచ్చు ఒక క్షణంలో.

చెయ్యి అలా మీదికెత్తి ఉండగానే వాడిమీదికి హఠాత్తుగా దూకాలి. వాడి కుడిచేతిలో కత్తి ఉంటే ఆ చేతి మణికట్టును ఎడంచేత్తో వడిసి పట్టుకొని అవతలికి లాగిపట్టి ఉంచాలి. కూడానే కుడి ముంజేతిని వాడి రెక్కకిందినుంచీ చొప్పించి వాడి మణికట్టును

పట్టుకోవాలి. మన కుడిముంజేతిని మీటలాగా ఉపయోగిస్తూ వాడి చేతిని కిందికి లాగాలి.

వాణ్ణి కిందికి నొక్కుతూ ఉండేటప్పుడు వాడి కేమాత్రమూ పైకి లేవడానికి అవకాశం ఇవ్వకూడదు. అప్పటికి వాడు నిలబడలేక, కాళ్లకిల పడిపోతాడు; కత్తినీ జారవిడిచేస్తాడు.

వాడు కిందపడినతర్వాత పట్టు వదలకుండానే వాడి భుజంమీద కూర్చుంటే సరి, నీ బరువంతా దాని పయినే నిలిచి నొక్కిపట్టిఉంటుంది ఎక్కువగా. తప్పుకోవడానికిగానీ, ఏమీ చేయడానికిగానీ చేతకాకుండా అలాగే ఉండిపోతాడు వాడు.

ఈ పట్టును జపానుపట్టు అంటారు.

దుడ్డుకర్రను గాని, గాజుబుడ్డీని గాని తీసుకొని మీదికివచ్చేవాళ్లనుకూడా ఈఉపాయంతోనే పడ (చి. ౧,౨)గొట్టవచ్చు. వాడిచేతిని ఆవలకు తోసిపెట్టడంలో ఎప్పుడో వాడిచేతినుంచీ వాటిని లాగిపారేయవచ్చు. వాడు తనబలాన్ని ఉపయోగించేలోపల వాడిచేతిని వెనక్కు లాగి మీట తగిలించి నొక్కాలి.

అదునులో అయితే ఇది చాల సులువయినపట్టే పట్టు సరిగా చిక్కిందంటే- అంతే- ఇంక ఆశలేదు.

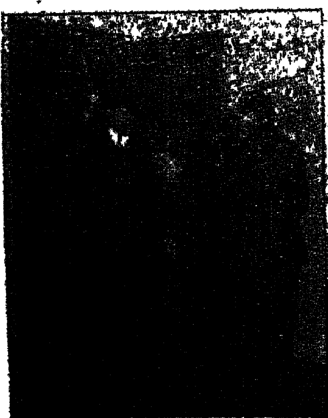
ఎవడయినా వెనకనుంచీ తెలియకుండా వచ్చి మీదపడి తన ముంజేతిని గడ్డంక్రిందికి పోనిచ్చి గొంతుక నొక్కడానికి ప్రయత్నించవచ్చు. వెంటనే వాడిచేతిని ముందుకుతోసి పట్టి ముందుకువంగి వాణ్ణి తలమీదికి వంచుకొని లేవదీయాలి. అప్పుడు గట్టిపట్టు దొరికిందంటే వీపుగాని, తలగాని పెటపెటలాడిపోవలసిందే. దాంతో వాడిపని అయిపోతుంది. అప్పుడువాడికి డోలికూడ అవసరం అయితే కావచ్చు.

సులువయింది- తెలుసుకోవలసిన పట్టు మరొకటి ఉంది. ఎవడయినా ముఖాముఖిని ఎదుర్కొన్నప్పుడు రెండుచేతులతో వాడి మణికట్టును పట్టుకొని ఒక్క ఊపున ప్రక్కకు తిరిగేయాలి.

అప్పుడు వాడు వెనక్కి వస్తాడు. వాడిచెయ్యి మన భుజంమీదుగా ఉంటుంది. వెంటనే ముందుకు వంగేస్తేసరి వాడేమీచేయలేకుండా పోతాడు.

వెనకనుంచి మీదపడినవాడి తలను, రెండు చేతులు బుజాలమీదుగా నక్కుపోనిచ్చి పట్టుకొని చప్పున వెనకటివలెనే ముందుకు వంగాలి. వాడితల వెనకవేపున పట్టుకొని చప్పున క్రిందికి వంచాలి.

ఎవడయినా మీదపడి గుద్దడానికి వస్తే కొంచెం ఒళ్లుముడుచుకొని కిందికి తగ్గాలి. సందుచూచి కుడిచేత్తో

(చి. ౧)

(చి. ౨)

(చి. ౩)

వాడి ఎడమమణికట్టు పట్టుకొని, ముందుకు ఉరికి భుజాన్ని వాడి కాళ్ల సందున దూర్చాలి. వెంటనే లేచి రెండుమాట్లు గిర్రున తిరిగి వాడికి దిక్కుతోచకుండా చేసి, వాడి చేతిమీదినుంచే ముందుకు లాగి, ఇంకొక చేత్తోను, భుజంతోను వాణ్ణి మీదికెత్తి (చి. ౬) తల కిందతగిలేట్టుగా పడవేయాలి.

ఈ పట్టు ఎంత తమాషాగా ఉందో అంత అమోఘంగా పనిచేస్తుంది; చాల సులువయిందికూడా. సామాన్య బలంకలవాడయినా సరే ఎంత భారవాణ్ని మనిషినిగాని సులువుగా మీదికెత్తేయవచ్చు, సరిగా వాణ్ణి తనమీద నిలుపుకోగలిగితే. గిర్రున తిరగాలిసిన అవసరంకూడ లేదు. కాని వాడికి తలదిమ్మెక్కేట్టుచేస్తే మన ప్రయత్నం అమోఘంగా ఫలించడానికి సాయపడుతుంది. వాణ్ణి కంకరనేలమీదనే పడవేయడమయితే తల దిమ్మెక్కించవలసిన అవసరంకూడ ఉండదు.

మేజాముందు కూర్చొని ఉన్నప్పుడు ఎవడయినా మీదపడితే వాణ్ణి లొంగదీయడం చాల తేలిక. కాని కాళ్లు మేజాకింద చిక్కుకోకుండా ఉండాలి.

తప్పతాగిన ఏజగడాలమారో రాత్రి క్లబ్బుల్లో గాని హోటళ్లలో కాని అలాగా మీద పడతాడు. వాడి మీదికి సిద్ధపడడానికి ఒక్కొక్కప్పుడు అవకాశం ఉండవచ్చు.

మొట్టమొదట మన కేమీ అడ్డు తగలకుండా కుర్చీని మేజాకు దూరంగా లాగేయాలి. వాడు మీద పడి గుద్దితే దాన్ని లెక్కపెట్టనట్టే కనపడాలి. వంగినట్టే ముందుకుపోయి భుజంతో వాడి కాలిమీద మోకాలికెగువ ఒకతాపు తన్నాలి. ఆ కాలి వెనకవేపున రెండు చేతులు పెనవేసి చీలమండకేసి ముందుకు ఒక దెబ్బ తగిలించాలి. ఇట్లా చేస్తూ ముందుకు కూడా లాగుతూ ఉండాలి. (చి. ౮) వాడప్పుడు గభీమని వెల్లకల నేలమీద పడిపోతాడు. నిలుచున్నపుడు మీద పడ్డ వాణ్ణయినా ఇలాగే పడదోయవచ్చు.

తలవంచుకొని మీదికి వచ్చేవాణ్ణి లొంగదీయడం అతిసులభం. వాడు వచ్చే రావడంలోనే కుడిచేతిని

(చి. ౬, ౭, ౮)

వాడి మెడకు చుట్టి చంకవేపుకీడ్చి నడుముదగ్గరికి వంచాలి. ముంజేయి దవడమీదుగా వచ్చేలాగ ఎడంచేత్తో కూడ మెడను చుట్టబెట్టాలి. ఆ చేత్తోనే మన కుడి ముంజేతిని పట్టుకొని, ఒళ్లికి ఆనేట్టుగా లాక్కొని తలను మీదికి నొక్కాలి. కూడానే వాడి యెడంభుజాన్ని మన కుడిచేత్తో నెట్టుతూ ఉండాలి. వాడి కెంతబాధ కలిగించాలంటే అంత బలాన్ని చూపవచ్చును. ఇట్లా చేయడంవల్ల వాడికి విపరీతంగా నొప్పెట్టడమే కాకుండా, మెదడుకు నెత్తురు పారకుండా చేయడం వల్ల స్మృతికూడ తప్పిపోవచ్చు.

ఎవడయినా ఎదురుగావచ్చి రెండుచేతులతో చుట్టబెట్టుకొని నొక్కేస్తూ ఉంటే, మనరెండుచేతులూ

—కింగడ్డం క్రిందికి పోనిచ్చి తలను కిందికీ మీదికీ ఊపాలి. దాంతో వాడిపట్టు సడలుతుందని కొంచెం. కూడా అందు బాగంలో ఉంటే వాడికాలిని మన కాలితో చుట్టబెట్టి. వాడి పడేకాలి చీలమండను గట్టిగా తన్నాలి. దెబ్బతో వాడు వెనక్కి పడిపోతాడు.

ఈవిధంగా పట్టు విడిపించుకొనే ప్రయత్నం సాధ్యం కాకపోతుంది. వాడు తనగడ్డాన్ని మనభుజం మీద పెట్టి తనబరువునంతా మనమీద మోపుతాడు, అప్పుడు తప్పించుకోవడం ఎలాగ? వాడిచేతుల మీదుగా మనచేతులు చుట్టబెట్టి పెనవేయాలి. చప్పున వెనక్కి ఒకఅడుగు తగ్గి మనచేతులను వాడి పొట్టకు చేర్చి మీదికి నొక్కాలి.

వెనకనుంచివచ్చి మీదబడి చుట్టబెట్టినప్పుడు రొమ్ము ముడుచుకొని మోకాళ్లు వంచి కిందికి తగ్గాలి. వెంటనే వాడిచేతులను మన రెండుచేతులతో సంకల్లోకి నెట్టేయాలి. తర్వాత చప్పున మన మోచేతులను వెనక్కి పోనిచ్చి రొమ్ము విరుచుకోవాలి. పట్టు సడలిందే ముందుకు తిరిగి నిలబడాలి, మళ్లా మీదబడితే వాణ్ణి సాధించడానికి.

నడుము వంచడానికి వీలయ్యేట్టుగా కిందభాగంలో వాడు చుట్టబెడితే, ముందుకు బాగా వంగి రెండుచేతులతో వాడికాలి చీలమండల్లో ఒకదాన్ని ఒడిసి గట్టిగా పట్టుకొని నిలువునలేచి వెనక్కి జరగాలి. అప్పుడు వాడు కిందకూలబడతాడు; వాడిమీద నీవున్నా. దాంతో వాడికి ఊపిరి ఊడిపోవచ్చు. తలకు గట్టిదెబ్బ తగిలితే స్మృతికూడ తప్పిపోవచ్చు.

వాణ్ణి పడిపోయిన తర్వాత బోర్లతోయగలిగితే, వాడిపాదం ఒకటి మనచేతికింద బిగించిపట్టాలి. ముంజేతిని వాడిచీలమండకిందికి పోనిచ్చి వాడికాలి బొటనవేలిని నీదంకవేపుకు వెనక్కివంచి వాడిమీద ఎక్కి కూర్చోవాలి. తప్పించుకోవడానికి ప్రయత్నంచేసినప్పుడల్లా బొటనవేలిని గట్టిగా నొక్కుతూఉంటే ఎంత సేపయినా అలా పడిఉండిపోతాడు వాడు.

ఇంతకంటే మంచిపట్టు: వాడి రెండుమోకాళ్లను వంచి, నీ తొడలతో వాడిపాదాలని అదిమిపట్టాలి. దాంతోపాటు పట్టుకొని మీది కెత్తాలి. వాడు తప్పించుకోవడానికి ప్రయత్నించినప్పుడల్లా వాడిపాదాలను గట్టిగా నొక్కుతూఉండాలి; గడ్డాన్ని గట్టిగా నొక్కి మీదికెత్తుతూ ఉండాలి. (చి. ౧) ఈపట్టు చాలబాధను కలిగించేది కాబట్టి ఒక్కసారితోటే, ఎంత పట్టుదల మనిషయినా, వాడు ఇంక తప్పించుకోలేమని తెల్ల మొగం వేశేస్తాడు

మరొక పట్టుంది: పడిఉన్నప్పుడు కాని, నిలుచున్నపుడు కాని ఈ పట్టుతో సాధించవచ్చు. వెనకనుంచి రెండుచేతులను వాడి రెండుచంకలక్రిందికి పోనిచ్చి, వాడితల వెనక్కి తెచ్చి జోడించాలి.

ఈ పట్టు, తల్లక్రిందులు చేస్తే ముందునుంచి కూడ పనికివస్తుంది.

వాడితలను మన రెండుమోకాళ్ల సందున చిక్కబట్టి నొక్కి వాడిచేతుల క్రిందనుంచి మనచేతులు చొప్పించి వెనకవేపుకు తెచ్చి వాడి మెడమీద జోడించాలి. వాడి చేతులుమీదుగా మీదికిలాగితే మన బలమంతా వాడి మెడమీద ఆనుతుంది.

(చి. ౧౦)

దొంగను దొరికించుకున్న తర్వాత వాణ్ణి కూడా లాక్కునిపోవాలంటే వాడి కుడి మణికట్టును మన కుడి చేత్తో పట్టుకొని వాడి అరిచేతిని పైకితిప్పి పట్టుకోవాలి. వాడి పక్కకువచ్చి మన ఎడం చెయ్యిని మనం పట్టుకున్న వాడిచేతిమీద ఉంచి తర్వాత మోచేతికి ఎగువ ఆ చేతికిందికిపోనిచ్చి మనకుడిచేతిని ఆఎడంచేత్తో పట్టుకోవాలి. (చి. ౧౧)

ఇప్పుడు మన ఎడమ ముంజేయి, వాడి చేతిమీద మీటగా పనిచేసే మన కుడిచేతికి దన్నుగా ఉంటుంది. వాడువిడిపించుకోడానికి పెనుగులాడినప్పటికల్లా. వాడిచేతిని క్రిందికి నొక్కుతూ ఉంటే చాలా నొప్పి పెడుతుంది దాంతో ఎక్కడికి తీసుకుపోతే అక్కడికి మెదల కుండా వస్తాడు వాడు.

దయా దాక్షిణ్యాలు చూపవలసిన అవసరం ఏమాత్రమూ లేని అసాధ్యపరిస్థితుల్లో సులువుగా, తప్పకుండా వాడి పులుసు వంచడానికి సరిపోయే జుజుట్సు పద్ధతి దెబ్బ ఒకటి ఉంది.

ఏచేతి మణికట్టునుగాని వేళ్లతో సహా తిన్నగా చాపి కొనవేళ్లతో వాడి గొంతికలో పొడిచి కుతిక పూస రెండు వేపులా నొక్కాలి. (చి. ౧౦) ఈ దెబ్బ సరిగాపడిందంటే కుతికలో రక్తనాళాన్ని చిదిపేస్తుంది. అలా కాకపోయినా, తలమీదికి ఎగిరిపోతూఉందన్నట్టుగా నొప్పి ఎత్తుతుంది.

చిత్రము ౧౧

*   *   *   *

దీన్నంతా చదివి అవతల పడవేయడంలో ప్రయోజన మేమీలేదు. ఈ విషయంలో ఆసక్తి ఉండేమరో కణ్ణి దోస్తీ చేసుకొని అన్నిపట్లను వాడితో కలిసి పట్టి మొదటిఅవసరంలోనే అమోఘంగాఫలించేటట్లు చక్కగా అభ్యాసంచేయాలి. నిజంగా శత్రువుదగ్గర రెండో అవకాశం దొరకడం చాలాఅరుదు. ఆదోస్తీతో పట్లు-ముఖ్యంగా అయిపుకలిగించేవి— పట్టేటప్పుడు చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలి. అంతా సాంతంగా నేర్చుకోవలసిందే కాని దోస్తీకిమాత్రం అపాయం కలగకుండా చూడాలి.

ఒకపట్టును చక్కగా నేర్చుకున్నతర్వాత ఇంకోదాన్ని నేర్చుకోవాలి. నిస్సంశయంగా సాధించడానికి చాలిన అభ్యాసం ఉండే ఒకటిరెండు పట్లు చాలు ఒకగంపెడు వచ్చీరానిపట్లకంటేను. 'చేతులు బంధించడం' 'మీదికి ఎగనెత్తడం' రెండూ బాగాతెలిసి ఉంటే తర్ఫీదు కాని ఎదిరిని క్షణంలో లోపరుచుకోవచ్చు- వాడెంత బలవంతుడయినా, ఎంత బలిసినవాడయినాసరే.

[జనవరి (1937) పాపులర్ సైన్సు]

జనముద్దు బిడ్డ
'షర్లీ టెంపిల్'

ఈ జనముద్దుబిడ్డ అమెరికా దేశములో కాలిఫోర్నియాని సాంటామోనికాలో పుట్టినది. పుట్టిన నాల్గవయేటనే సినీమారంగములో ప్రవేశించినది. షెర్లీకి యిప్పుడు జరుగుచున్నది యెనిమిదవ యేడేగాని యింత స్వల్పకాలములో యిప్పటికి యిరువదిఫిలుములలో నటించిందన్న ఎట్టివారికైనను వింతగా తోచక మానదు. ఇటీవల నటించిన 'డింపుల్స్' అను ఫిలుములో షెర్లీటెంపిల్ విదేశభాషయను చీనాభాషలో మాటలాడు చున్నది.

ఇట్టి అద్భుతప్రభావము కలది గావుననే యీ బిడ్డ ప్రపంచమందలి ప్రేక్షకులనెల్ల ముగ్ధులగావించి జగద్విఖ్యాతి వడసినది.

షెర్లీకి యిట్టి సుగుణము లెట్లబ్బినవో తలిదండ్రులుకూడ ఊహింపలేకున్నారు. వంశ పారంపర్యముగా వచ్చినదేమోయన్న నా వంశములో యెవరును నాటకములలో నైనా పాల్గొనియుండలేదు. ప్రపంచాభిప్రాయ మెట్లున్నను, షెర్లీ తన గొప్పతనము యించుకయైన లక్ష్యము చేయదు. పైగా యీ గొప్పతనమే ఆ చిన్ని బాలికకు మన్ననె తెచ్చిపెట్టినది. ఇతర బాలికలవలె

స్వేచ్ఛగా సంచరింప వీలులేదు. కంటికి గానిపించిన మాత్రమున వేలకొలది జనులు చుట్టును గుమిగూడుదురు. కావున షెర్లీ తలిదండ్రులు, ఉత్సాహపూరితులను ప్రజలకు దర్శనభాగ్యము కూడ గలుగనీయకుండ నా చిన్నిబిడ్డను గృహమున బంధింతురు. వీధిలో ఆటలాడ బెట్టనీయనపుడు బడిమాట యెందులకు ! ఎపుడైన సినిమాప్రదర్శనము చూడవలయు నన్నచో, షెర్లీ తలిదండ్రులు, పేకటిలో నలుబడి ముసుగులలో దాని తీసికొని వెళ్ళెదరు. ఇదియే గాబోలును కీర్తికి ప్రతిఫలము !

ప్రతిదినమును వివిధదేశములనుండి యీ బిడ్డ వృత్తాంతము తెలుపమని 2000, ఛాయాపటములు పంపమని 3000 లేఖలు వచ్చుచుండును. సభలలోనికి వచ్చి పాల్గొనవలయునని మరికొన్ని. కాని యీ లేఖ లన్నియు కొన్ని కారణాంతరములచే నిరాకరింపబడు చున్నవి.

షెర్లీ టెంపిల్ ప్రప్రథమమున "బేబీ బర్లిస్క్స్" అనుఫిలుములో యితర బాలికలతో పాటు నటించినది అప్పటి రూపలావణ్యమునకును, గాన మాధుర్యమున కును ప్రజలు షెర్లీని మిక్కిలి మెచ్చుకొనిరి. అదియే షెర్లీ పేరు పైకివచ్చుటకు మొదటిమెట్టు. పిదప పారమౌంటు కంపెనీలో ఒకఫిలుములో నటించినది. అటు పిమ్మట ఫాక్సుఫిలుమ్సులో "స్టాండ్ అప్ అండ్ ఛీర్"లో నటించునప్పటికి షెర్లీలోని ప్రజ్ఞావిశేషములు పూర్తిగా తెలిసిపోయినవి. వెంటనే వారమునకు 150 డాలర్ల వేతనము నిర్ణయమయినది. ఈ అవకాశము గల్గినవెంటనే అచిరకాలములో సినీమామండలములో స్త్రీ పురుషుల కెవ్వరికిని లభ్యముగాని ఉన్నత స్థానమునకు చరచర ప్రాకిపోయినది. ఈ బాలిక కళానైపుణ్యమునకు ౧౯౩౪ లో అకేడమీ ఆఫ్ మోషన్ పిక్చర్ ఆర్ట్సు అండ్ సైన్సెస్ వారు ఒక బంగారువిగ్రహమును బహుమతిగా నొసగిరి.

షెర్లీ నటించిన ఫిలుములు అన్నిఖండములలోను పేరు వహించినవి.

ప్రపంచములోని ప్రజల కందరికిని యీ చిన్న బాలిక యిష్టురాలే. కావుననే దినదినమును వివిధదేశములనుండి షెర్లీకి ఆటవస్తువులు వేలకొలది వచ్చిపడు చుండును. కాని షెర్లీ తలిదండ్రులు ఆ వస్తువులనన్నిం

షర్లీ టెంపిల్

టిని అనాథశరణాలయములకును, బిడ్డవైద్యశాలలకును పంపివేయుచుందురు. షెర్లీ తనకు ప్రియమైనవాటిని మాత్రము తనకు నుంచుకొనును. అట్టివాటిలో వివిధదేశములకు చెందిన బొమ్మలు, ఆయాదేశపు దుస్తులతో అలంకరింపబడినవి కలవు.

షెర్లీకి వివిధదేశముల బొమ్మలమీద వలెనే, భాషలయందుకూడ అభిలాష మెండు. 'లిలియన్ బార్లీ' అనే ఉపాధ్యాయురాలు షెర్లీకి, ఫ్రెంచి, స్పానిష్, జర్మన్, ఇటాలియన్ భాషలు నేర్పింది. ఆ భాషలను ఆమెతో షెర్లీ చక్కగా మాటాడగలదు. పాటలు సైతము పాడగలదు

దీనికంతటికి ప్రధానమైనది అసాధారణమగు జ్ఞాపకశక్తి. ఇప్పటివరకు షెర్లీ తాను నటించేటప్పుడు ఎన్నడును ఒక తప్పైనను గావించియుండలేదట. కావున 'ఫాక్సు స్టూడియో'లో షెర్లీని "ఒన్ టేక్ టెంపిల్" అని ముద్దుపేరుతో పిలుచుచుందురు.

ఈ చిన్నిబాలికకుగల అభిరుచులలో చిత్రలేఖనమొకటి. అప్పుడప్పుడు 'ఫాక్సుఫిలుంకంపెనీ'లోని వారిని హాస్యచిత్రముల క్రింద చిత్రించుచుండును. ఈ బిడ్డకు సంవత్సరమునకు ఆరువారములు సెలవొసగుదురు. ఆ సెలవుదినములలో రెండువారములు బొమ్మలపుస్తకములతో కాలక్షేపము చేయును.

షెర్లీతల్లియగు గర్ట్రూడ్ టెంపిల్కు ప్రతిదినమును యీబిడ్డను పోషించెడువిధానము తెలుపవలసినదని లేఖలు వచ్చుచుండును. వాటి కన్నిటికిని ఆమె ఒకవిధముగా సమాధానము వ్రాయుచుండును "దీనిలో రహస్య మేమియులేదు. షెర్లీ సామాన్య బాలికవలెనే పోషింపబడుచున్నది. షెర్లీ ఖ్యాతిచే యెంతమాత్రమును గర్వింపదు. షెర్లీ తనసామర్థ్యమును తెలిసికొనినను, ప్రజాభిప్రాయమును లక్ష్యముచేయదు" అని

షెర్లీటెంపిల్ క్రొత్తగా నటించిన 'డింపిల్స్' అను ఫిల్ము బొంబాయిలో క్రిందటినెలలో ప్రదర్శింపబడినది. ఆ ఫిలుములో షెర్లీ నవ్వులతోడను, మనోహరములగు ఆటపాటలతోడను ప్రజల నైమురపించుచు, తను నటించిన సుఖమునందును, దుఃఖమునందును ప్రేక్షకులకు సానుభూతి గలుగునట్లు చేయుచున్నది. ఈ ఫిల్ము షెర్లీ యిదివరకు నటించిన ఫిలిము లన్నిటికంటెను శ్రేష్ఠమైనదిగా పరిగణింపబడుచున్నది.

ఇంత తెలివితేటలుగల బాలిక ఇంత లేతవయసుననే అఖండ విఖ్యాతి గడించినది. ఈమె భావిజీవనమునుగురించి తలిదండ్రులు విచారింప నక్కరలేదు. షెర్లీ సినీమారంగమును వీడినను, ప్రసిద్ధిగాంచిన నర్తకి అగుటకు సూచనలు కాన్పించుచున్నవి ఎట్టి క్లిష్టమగు పదవిన్యాసము నైనను అతిసులభముగ అనుకరింపగలదు. కావున షెర్లీ టెంపిల్కు ముందుముందు వృద్ధిలోనికి వచ్చుటకు అనేకములగు అవకాశములు గలవు.

[మోషన్‌పిక్చర్ మేగజీన్]

గరమీంద్ర కుమారుడు

ఇతడు యోగి; బ్రహ్మచారి. పదిగంటల కాలము గోతిలో పూడ్చియుంచబడినాడు హైదరాబాదులో.

౨ రవీంద్ర కుమారుని గోతిలోదించి పూడ్చుట

బ్రిటనుయందు విద్యాపరిస్థితి

బ్రిటను దేశమునందలి గవర్నమెంటు విద్యావ్యాప్తినిగూర్చి ఆ దేశమునందలి గవర్నమెంటు విద్యాశాఖవారు తమ వార్షిక నివేదికయందు ఈ క్రిందివిధముగ వివరించియున్నారు. గడచిన ఇరువదియైదు సంవత్సరములలో, అనగా ౧౯౧౦ నుంచి ౧౯౩౫ వరకు, సుమారు ౫౦౦౦ నూతన పాఠశాలలలో దాదాపుగ నూటికి ఇరువదిమూడు పాఠశాలలయందు చేతిపనులను నేర్పుచుండిరి. కాని ఇరువదిఅయిదు ఏండ్లలో అరువదియైదు పాఠశాలలయందు చేతిపనులు నేర్పబడుచున్నవి. ఇంకను ఈ పాఠశాలలయందు నూటికి అరువది ఎనిమిది గృహకృత్యములును, నూటికి ముప్పదిరెండు తోటపనులు గూడ పిల్లలకు నేర్పబడుచున్నవి. విద్యాభివృద్ధికై క్రీ. శ. ౧౯౧౦ యందు ౨౮౯,౦౦,౦౦౦ పౌనులు వ్యయమగుచుండెను. నేడు ౭౧,౦౦,౦౦౦ల పౌనులకు వచ్చినది. అనగా ప్రతివానికిని నాడు ౧౫ షి॥ ఖర్చు. నేడు ౨-౨ షి కు మించినది

ఇంతేగాక బడిపిల్లల ఆరోగ్యస్థితిని అభివృద్ధిపరచుటకై ౮౦,౦౦౦ మంది పిల్లలకు ప్రభుత్వమువారే ఉచితముగా భోజనమును, పాలను ఇచ్చుచున్నారు. పైగా ౨౨,౫౦,౦౭౧ మంది పిల్లలకు పాలు చాల తక్కువవెలకు ఇచ్చుచున్నారు. పాఠశాలలయందు ఆరోగ్యపరిస్థితులను జాగ్రత్తగా చూచుకొనుటకు సుమారు ౧౮౧౨ మంది వైద్యులను నియమించియున్నారు. ౧౯౧౦ వ సంవత్సరములో ఈ వైద్యుల సంఖ్య ౧౯౫ ఇంతమంది వైద్యులేగాక ప్రత్యేకముగా దంతచికిత్సకుగాను మాత్రమే నేడు ౭౫౨ మంది వైద్యులున్నారు నర్సులు ౩,౮౨౯ మందిని నియమించియున్నారు. నాడు దంతవైద్యులు ౨౭, నర్సులు ౮౩౬ మంది మాత్రమే యుండిరి. ఇవన్నియుంగాక బ్రిటన్ దేశమందలి బడిపిల్లల ఆరోగ్యస్థితిని కాపాడుటకు ఇంకను ఎన్నియోసంస్థలు గలవు.

ఇట్టి పరిస్థితులను మనదేశమందలి హీన పరిస్థితులతో పోల్చిచూచుటకు ఏమాత్రమును సాధ్యము గాదు. విద్యావిషయమునందుగాని, ఆరోగ్యవిషయమునందుగాని బ్రిటిష్ బాలుర కుండు సౌకర్యములలో శతాంశమైనను మన కుండవలయునని తలంచుటగూడ గొంతెమ్మకోరికయే. అంత లేకున్నను కొంతవరకైనను హిందూదేశమున ఈమార్గమునందు వృద్ధి కలుగవలెనను ఉద్దేశ్యమే యుండినయెడల మన మిదివరకే ఎంతయో బాగుపడియుందుము. శాస్త్రాభివృద్ధివలనను, నాగరికతాభివృద్ధివలనను విద్యావ్యాప్తికై నేడు ప్రపంచమున ఎన్నియో అనుకూలపరిస్థితులు ఏర్పడినవి. ఇట్టి పరిస్థితులను కొంతమట్టుకైనను ఉపయోగపరచుకొని ఇండియాప్రభుత్వమువారు మన హిందూదేశమును అభివృద్ధిపరచి శ్రీమంతములగు దేశములలో మన దేశమును గూడ నొకదానినిగా చేసెదరా?

[జనవరి మాడర్న్ రివ్యూ పు. తి. రా.]

హైదరాబాదునందు విద్యాపరిస్థితి

హిందూదేశమునందు నానాభాగముల నేలుచున్న రాజులు తమరాష్ట్రములయందలి ప్రజలను విద్యావంతులుగఁజేయుట తమధర్మమని తలపక విద్యాభివృద్ధికై ఎట్టి సౌకర్యములను నేకూర్పక ఇంతటి ముఖ్యవిషయమును తిన్నగా గాలికి వదలినందువలన హిందూదేశమునందలి విద్యావ్యాప్తి నానాటికి వెనుకంజవేయుచున్నదని చెప్పవలయును.

కావలసినంత ద్రవ్యమును మేడలకొరకో, మోటారులకొరకో, గుఱ్ఱపుపందెములకొరకో, విదేశయానము కొరకో మరి ఇంకే స్వకీయలాభములకో వ్యర్థపరచుచున్న ఈ రాజులు విద్యయనునది ప్రతి మానవునికిని ఉండవలసిన ఆవశ్యకవిషయము కాదనియు, ఎవరో కొందరు ఐశ్వర్యవంతులకును అదృష్టవంతులకును మాత్రమే ఉండవలసిన విషయమనియు వాదించి తమ ప్రజలందరికిని విద్యచెప్పించుట సాధ్యముకాని కార్యమని తమలో తాము సంతృప్తి నొందుచున్నారు

బరోడా, తిరువాన్కూరు మొదలగు కొన్ని కొన్ని రాష్ట్రములందు తప్ప మిగిలినవానియందు చదువుకచ్చువారి సంఖ్య ఏమాత్రము ను వృద్ధిజెందలేదు. ఆరాష్ట్రపురాజులు ఈవిషయమై ఏమాత్రమును శ్రద్ధతీసికొనలేదని ఇందుండి స్పష్టమగుచున్నది.

హైదరాబాదు విద్యాసమావేశమునందు అగ్రాసనత వహించిన కాశీనాథవైద్యాగారు గడచిన పది, ఇరువది సంవత్సరములలో జరిగిన అల్పవిద్యావ్యాప్తిని గూర్చి వక్కాణించిరి. బ్రిటిష్ ఇండియాయందే నూటికి ఎనిమిదిమంది చదివినవారుండ హైదరాబాదునందు నూటికి ౪.౯ మంది మాత్రమే చదువెరిగినవారు. సర్ అక్బర్ హైదరీగారు, రాష్ట్రపు బొక్కసము వృద్ధియగుచున్నదనియు, తమ రాష్ట్రము ఉత్తమమైనదనియు, అందన్నియు ఉత్తమస్థితిలో నున్నదనియు ప్రపంచమునకుచాటించుచున్నారుకాని విద్యావిషయమునందు మాత్రము తమ రాష్ట్రము ఇంతటి హీనస్థితియందుండుట తమకుగాని, తమ దేశమునకుగాని గౌరవమేనా? ఇక ఆ రాష్ట్రమునందలి స్త్రీ విద్యావిషయమై చెప్పనవసరమేలేదు. రాష్ట్రమునందలి స్త్రీలలో నూటికి ౧.౨ మంది మాత్రమే అక్షరజ్ఞులు. రాష్ట్రమునందలి స్త్రీలు సతతము అజ్ఞానాంధకారములో మునిగియున్నారు. పాపము ప్రభుత్వమువారు స్త్రీ విద్యాభివృద్ధి కొరకై ఎట్టి ప్రయత్నములను చేయకపోవుట మెచ్చుకోవలసినదే.

ఇక ఆరాష్ట్ర ప్రజలకు రాజ్యాంగాదివిషయములందు ఎట్టి అభిప్రాయములును లేవో, వారి అభిప్రాయములనే ప్రభుత్వమువారు అణచిపెట్టుచున్నారో, లేక మరేమోగాని అవి ఎంతమాత్రమును వ్యక్తమగుటలేదు. ఈ విషయము అక్కడ ప్రచురింపబడుచున్న కొలది వార్తాపత్రికలనుండియే వ్యక్తమగును. ఈ రాష్ట్రమునందు సుమారు డెబ్బదిలక్షలమంది తెలుగువారున్నను వారందరికిని ఒక్క తెలుగుపత్రిక మాత్రమే గలదు. అదియు వారమునకు రెండుమారులే ప్రకటింపబడుచున్నది. ముప్పదియెనిమిది లక్షల మహారాష్ట్రులు ఈ రాష్ట్రమందున్నను వీరికందరికిని ఒకవారపత్రిక మాత్రము గలదు. పదునారు లక్షలకు మించిన కన్నడులకు ఒక పత్రికయు గూడ లేదు. ఇది చాల శోచనీయమైన విషయము. [బాంబే సెంటినల్] పు.తి.రా.

సాబూ

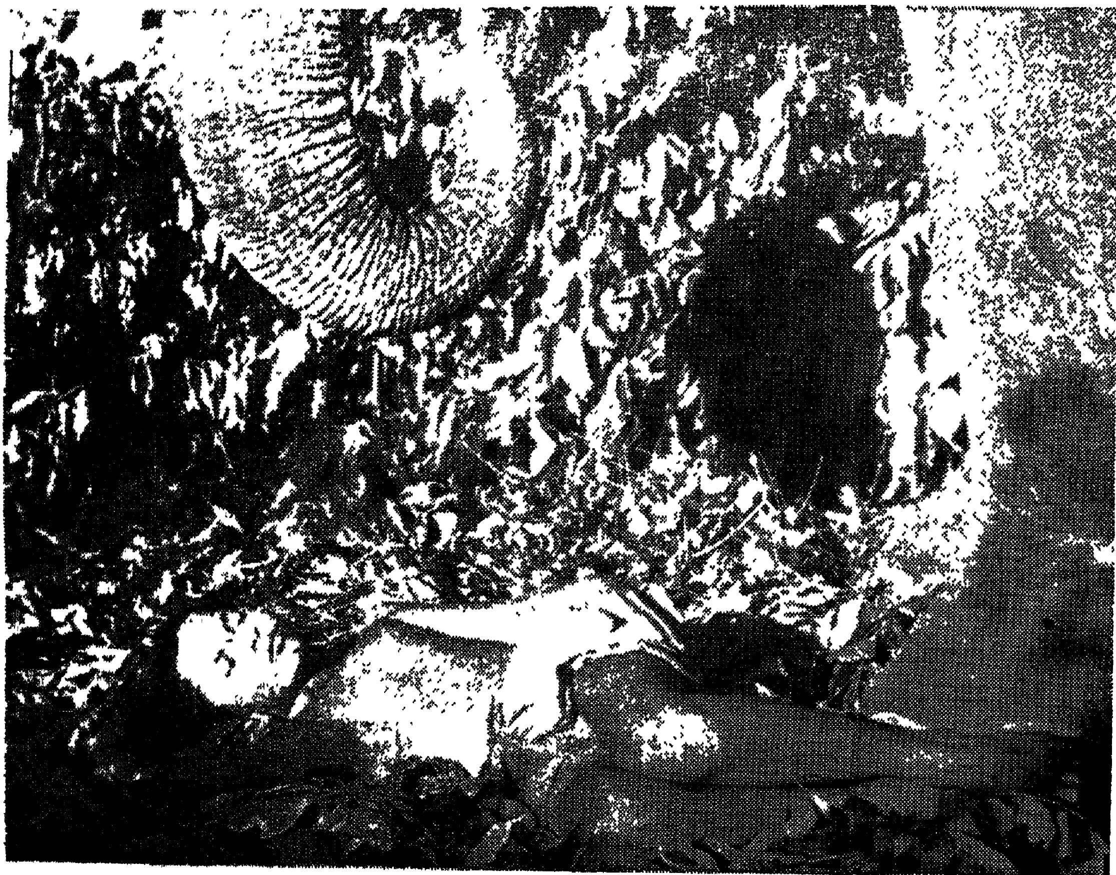

(చూ. ప్రాచ్యతారలు. భారతి సంపు. ౧౩, సంచి. ౧)

'సాబూ' నటించిన 'ఎలిఫెంటు బాయ్' అను ఫిల్ములో ప్రధాన పాత్రలు మూడు: ఒక ఏనుగు, మావటివాడు, ఒక కుర్రవాడు. ఈ కుర్రవాడి పాత్రనే 'సాబూ' నటించినది. దానివల్ల ఈ కుర్రవాడు జగత్ ప్రఖ్యాతుడయినాడు.

తొండంతో తూకి మీద నంచుకుంటుంది. వాడికి క్రమంగా దాంతో పరిచయం ఏర్పడుతుంది.

ఒకనాడు కాంపౌండులోకి పెద్దపులి వస్తుంది. దాన్ని చూచి ఏనుగు కట్లు తెంపుకొని అడవికి పారిపోతుంది. వెంటనే దాని అడుగుజాడ పట్టుకొని దాన్ని

ఏనుగుకాళ్లకింద నిద్రపోతూ ఉన్న సాబూ

ఫిలిం కథ: ఒక కుర్రవాడికి తాను మావటివాడు కావలెనన్న కోరిక కలుగుతుంది. అవకాశానికి ఎదురుచూస్తూ ఉంటాడు. ఒకనాడు ఊరు తగులబడుతుంది. కుర్రవాడు మంటలను ఆర్పడంలో చాలాసాయపడతాడు. దానికి మెచ్చుకొని ముసలి మావటివాడు ఏనుగులమీద ఎక్కనిస్తాడు ఆ కుర్రవాణ్ణి. అప్పుడే పట్టి తెచ్చిన భయంకరమయిన ఏనుగు ఒకటి కుర్రవాణ్ణి

వెతకడానికి కుర్రవాడు పోతాడు. రాత్రయిపోతుంది, ఏనుగు కనపడదు. క్రూరజంతువుల భయంకరధ్వనులతో దిక్కులు మారుమోగుతవి. కాని కుర్రవాడు తెగిపోయిన ఏనుగు కాలిగొలుసుజాడ చేపోయి దాన్ని కనుక్కుంటాడు. అది మళ్లా క్రూరజాతిగామారిపోయి పెద్దపోతుటేనుగుతో పోట్లాడుతూ ఉంటుంది. మొదట కుర్రవాణ్ణి అది సత్రించదు. కొంతసేపటికి తెలుసుకొని పొంగిపోయి

పోట్లాట నాని తిరిగి చక్రవాణ్ణి మీద నెక్కించుకొని తన స్థానానికి వచ్చేస్తుంది.

ఈ హిందూదేశపు నావటివాళ్ల చక్రవాణ్ణి గొప్ప ఫిలిమున్నకణ్ణిగా తయారుచేశింది బాబ్ ఫ్లాహార్టి అనే అతను మంచి సామర్థ్యంగల ఫిలిండైరెక్టరు అతను. అతను తీయించిన ఇటీవలి గొప్ప ఫిలిము 'మాన్ ఆఫ్ ఆరన్' అనేది.

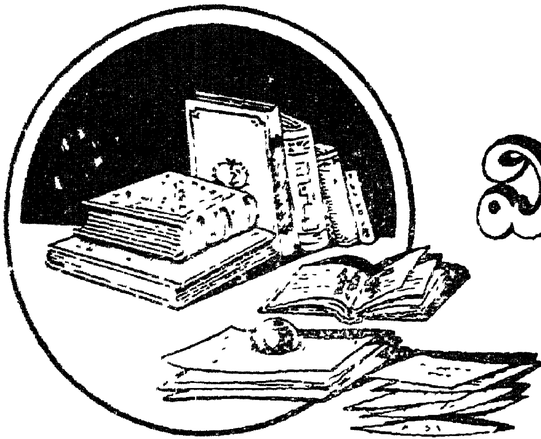
ఈ యేనుగుతోటే సాబూ మరికొన్ని ఫిలిములలో నటించవచ్చును.

[మోషన్ పిక్చర్ మేగజిన్.]

శ్రీమతి హాతిసింగు — నృత్యభంగిమము

ఈమె పండిత జవహర్ లాలుగారి సోదరి భర్తకుసోదరి.

విమర్శనము

శ్రీ శంకరానందపదేశము, శ్రీగురుదక్షిణ

(గ్రంథకర్త ప్రతివిమర్శ)

[ఈ ప్రతివిమర్శ చాలపెద్దదిగనుండెను. కావున . వేం. . గారు చేర్కొనిన దోషములను ప్రమాణముగ ఖండించి గుణములని గ్రంథకర్తగారు నిర్ణయించిన పట్టులుమాత్రము ఇట ముద్రితములయినవి.

[సంపాదకుడు.—భారతి.]

ఏకే నొక కావ్యమును విమర్శించుపట్టున గుణదోషముల రెంటిని సమరసభావముతోఁ బరిశీలించిననేకాని యందలి సత్త్వము తేటపడఁజాలదు. అట్టియెడఁ బై కావ్యములను విమర్శించుచు(పుష్యమాస భారతి)బు. వేం. ర. గారు అందున్న గుణములలో నొక్కదానినేని పేర్కొనకుండుటయు, లేనిదోషములనే పెక్కింటి నారోపించుటయుఁ జూడఁ గనుంగనఁ జిత్రముగ నున్నది. గుణముల మాట యెట్లైనఁ బోనిండు. దోషములనేని వాస్తవముగ నున్నవానినే చూపియుండినచోఁ గొంచెము సమంజసముగ నుండియుండెడిది. "ఇంతకును కవి వెలకట్టన్ రాని కవిత వెలసినవాఁ డఁట" అను నసూయాసూచక ప్రాతిపదికముతోఁ గావ్యవిమర్శనమునకుఁ గడంగిరి. చూడుఁడు.

(౧) మూలమునందలి "గంధర్వనగరశేఖేవ" అనుదానికి "విచిత్ర్పురిచందంబుగాను" అనునది సరియగు తెనుఁగు కాదనిరి.

మయూరేశ్వరకృత బాలబోధినీవ్యాఖ్యలో "గంధర్వనగరం=ఖపురం, దృగ్భ్రమా దాకాశే ఉదితం నగరం" అని స్పష్టముగ వ్రాయఁబడియున్నది. మఱియుఁ దదుపబృంహితముగా "శ్లో. అనేక వర్ణాకృతి ఖే ప్రకాశతే పురం.........1" అని బృహత్సంహితయందుఁగూడఁ బేర్కొనఁబడియున్నది.

(౨) మూలమునందలి "ఉదారసత్త్వం" అనుదానికి "ఉదారుని" అను నను వాదము భిన్నమనియు, ఉదారుఁడనఁగా దానశీలుఁడే యనియు, "ఉదారసత్త్వం" అనఁగా గొప్ప బలముకలవాఁ డనియు, మూలమునకు భిన్నముగా "ఉదారుఁడు" ప్రశంసింపఁబడియు మరల "సంస్మరింపదు దాతన్" అని చెప్పుట పునరుక్తమనియు వ్రాసిరి.

మయూరేశ్వరుని బాలబోధినీవ్యాఖ్యలోనే "ఉదారసత్త్వం=మహాశయః"అని కలదు. ఇది విమర్శకుఁడు గమనింపకుండుట మొదటి తప్పు. "ఉదార" పదమునకు అనేకార్థము లుండఁగా 'దానశీలుడే' అని యర్థము చెప్పుట రెండవ తప్పు. "ఉదారసత్త్వం"లోని "ఉదార" పదమునకు దానశీలుఁ డని యర్థము చెప్పుచు "ఉదారసత్త్వం" అనఁగా గొప్పబలము గలవాఁ డని చెప్పుట మూఁడవతప్పు. అందుచే "సంస్మరింపదు దాతన్" అన్నది పునరుక్తమనుట నాలవతప్పు.

(3) రాజుల మదాంధతనుగూర్చిన "తే.గీ. మృత్యువాసన్నమైనట్టు లెదురనున్న బాంధవులనేని యానవాల్ పట్టలేరు" (89 వ॥ పద్య) అను పద్యమునందు "మృత్యువాసన్నమైనట్లు బంధువులు చెంతఁజేరిరి"

అను విపరీతార్థము స్ఫురించుననియు, నిట్టి రచనము దుష్టమనియు వ్రాసిరి.

పై పద్యమున నలంకారము ఉత్ప్రేక్షయేకాని యుపమ కాదని సాధారణులకేనియుఁ దెలియఁగలదు. ఎంత శ్రమంపడినను విమర్శకుఁడు రాఁదీయఁజూచిన వక్రార్థ మింపు స్ఫురింపనేరదు. ఏలన "ఎదురనున్న" అని యున్నదేకాని "ఎదురఁజేరిన" అని లేదు. ఉండుట వేఱు, చేరుట వేఱు. వక్రరీతిగా నుపమనే చొప్పింపఁ బ్రయత్నించినచో మృత్యువునకు ఆసన్నత్వము చెప్పినట్లు బంధువులకును "చేరిన" అని చెప్పవలసియుండును. అదిగాక విమర్శకుని అపోహచొప్పున బంధువులే మృత్యుస్వరూపము లయినయెడల "ఆనవాల్ పట్టలేరు" అనుటలో నర్థమేమి ? ఒకప్పుడు చూచినంగదా యానవాలుపట్టుట! ఒకమాఱు మృత్యువు గాంచినచో మఱి యానవాలుపట్టుట కవకాశ మెక్కడిది ?

(౪) (మూలమునందలి) "గురువచనావధీరణము వేఱు, (అనువాదమునందలి) "గురుతిరస్కరణము వేఱు" అని వ్రాసిరి.

గురుతిరస్కరణ మనఁగా గురువచనము దిరస్కరించుటకాక మఱేమగును ? ఇచ్చట "గురు"పదమునకు లక్షణచే "గురువచనము" అని యర్థము గాదా ? గురువును బట్టికొట్టుట యని యర్థ మిచ్చునా ?

(౫) "అవనమయ ద్విషతాం శిరాంసి" అను మూలమునకు "కం॥ వంపుము రిపుశిరములు" అనునది యనువాదమై యుండఁగా "మూలమునందలి 'అవనమనము' గూర్పఁబడలే" దని వ్రాసిరి. "అవనమయ" అను పదమునకు "వంపుము" అని యర్థము కాదా ?

(౬) "తే. గీ మణులకేనియు నల నభోమణికి నేని" (30 వ పద్యము) అనుచో "మూలమునలేని 'మణులకేనియు' విశేషము, అయినను వ్యర్థము" అని వ్రాసిరి.

మాతృకలలో "ఆరత్నాలోకోచ్ఛేద్యం" అని యుండఁగా విమర్శకుఁడు లేదని చెప్ప నెట్లు సాహసించెనో తెలియకున్నది.

(౭) "నీవు" అనుటకు "కృపీటము" అని యప్రసిద్ధార్థపదమును బ్రయోగించితిరఁట !

"చం. బిసరుహపత్రలోచన ! కృపీటములందు మునింగి యాడవే. మొసళులు" అని కాశీఖండమున శ్రీనాథుఁడును, "తే. గీ. పెట్టితి వనకుశిఖ భరపీ కృపీటజన్మ॥" అని వసుచరిత్రమున రామరాజభూషణుఁడును బ్రయోగించియుండఁగా నిట్టి యాక్షేపమున కవకాశ మేమి ?

(౮) "పద్యం"కు "పద్యాంబు" అని ప్రయోగించుట కూడదఁట ! అది అప్రయోగమఁట. "కం.........పాయస్ పద్యాంబు బ్రహ్మహత్యా పద్యము........." అని స్వర్గారోహణపర్వమునఁ దిక్కనసోమయాజులుగారే నప్రయోగమునే చేసినారఁట నవలయునుగా !

(౯) "తెగు" అను పదమునకు "తవు" అని యనుట అప్రయోగము. "తెగు" అని సద్దినచో ప్రాస చెడిపోవును—అని వ్రాసిరి.

"తవు"ను "తెగు"గా నేల దిద్దవలయునో తెలియకున్నది. "క్వచిదవకారాత్" అని చింతామణిలో సూత్రించిన నన్నయార్యునకు నైన నీపాటి వ్యాకరణజ్ఞానము లేకపోయెనుగా! "తవు"—"తెగు"యొక్క రూపాంతరము-అని శబ్దరత్నాకరము. మఱియు "కం. తవులంబడ దెరువు; కం. భవసాగ్రానికరంబునఁ దవిలి" మున్నగు భారతప్రయోగము లనేకములు కలవు కదా.

(౧౦) శారదాస్తోత్రరూపమగు చివరి (134 వ.) పద్యమున (పరమగుణకదంబా ! పాహి మాం శారదాంబా !) సంబోధన లన్నియు తత్సమములయినను క్రియ సంస్కృతమున నుండుట అప్రయోగ మని వ్రాసిరి.

ఛందస్సంప్రదాయమును గమనించినచో నిట్టి శంక కవకాశమే యుండదు. ఏమనినఁ దెనుఁగున దండకములలోఁ జివర "నమస్తేనమస్తేనమః" అని యుండుట లేదా ? ఒక్క దండకములలోనేకాక వచనమునందును

బద్యములందును గూడఁ గలదు. "సీసము॥.........పరమదయాకరా! జయజయ శ్రీభీమేశ్వరా! నమస్తే నమస్తే నమః"—భీమఖండము: "మ॥ జయ నారాయణ! పుండరీకనయనా!" ఉత్తరహరివంశము. "పాహిమాం" అనుటకు బదులు "పాతుమాం" యనలేకకాదు నే నట్లు రచించుట. మాకేమలిన సంప్రదాయ మనుమ తించుచుండుటచేతను, "పాహిమాం" అన్నది చెవి కెక్కువ హాయిగా నుండుటచేతను నట్లు వ్రాసితిని.

(౧౧) పాదాంతములందు శిథిలద్విత్వములను, విసంధులను గూర్చియు, దిరిగి దిద్దితి ననియు, "కం॥........జారతతిమూలమునన్ అన యము" (120 వ. పద్యము) అనుచోటమాత్ర మేలాకో దిద్దక విడిచితి ననియు నాక్షేపించిరి.

కావ్యంబులఁ బాదాంతమందు సంధి విరహంబును, శిథిలద్విత్వంబును వైయాకరణసమ్మతంబును, మహాకవి ప్రయుక్తంబును గూడ. (i) "వాక్యావసానంబున సంధిలేమి దోషంబు గాదని యార్యులంద్రు"— బా. వ్యా. (ii) "తే. గీ. ....సరియుగావు ఎఱుఁగు............"—భారతము. (iii) "మ......చోట్లుంబలెన్ ఉరుశోభా......" కళాపూర్ణోదయము (iv) "చం.........కావ్యముల్ అరయఁగ........"— సకలకథాసారసంగ్రహము. (v) "ఉ ......నేఁగుచున్ ఓడ............"— వేదము, ప్రతాపరుద్రీయము. ఇట్లు పాదాంతములందు విసంధియు, శిథిల ద్విత్వంబును నిర్వాహంబులగుటచే నేనును గొండొకయెడఁ బాటించితిని. అంత యథేచ్ఛముగా నేల యని కొన్నిపట్టుల మార్చితినే కాని అది తప్పనిమాత్రము మార్పలేదు. నా కావ్యమునందు విమర్శకుఁడు పొరపడినట్లు శిథిలద్విత్వము ఒక్కచోటనే కాక రెండుచోట్లం గలదు. చూడుఁడు అవతారిక—"కం. వెలగట్టన్ రాని కవిత వెలసినవాఁడన్ అల బుధులకున్ విధేయుఁడ." మఱియు నేను శిథిలద్విత్వమునుగూర్చిన తావులందుఁ బాదాంతమగుటయే కాక భావపూర్తియు నాయెను అటులే విసంధియు. చూడుడు.—4వ., 49 వ. పద్యములు.

బులుసు వేంకటరమణయ్యగారి విమర్శనము నే నింతగా ఖండించుట వారి విమర్శనమువలనఁ గలిగిన కోపమువలనఁగాని, నా కావ్యమునం దెచ్చుటను దప్పులుండవను నహంకారమువలనఁగాని కాదు. "ప్రమాదో ధీమతామపి" అన్న పెద్దల వాక్యము నెఱుఁగనివాఁడను గాను. కాని మనస్సున నేమో కొండంత యీసుండి కావలెనని పనివడి వ్రాసినట్లుండుటచేతను, ఉన్న గుణములలో నొక్కటియుఁ బేర్కొనక కేవలము లేని దోషములఁ బెక్కింటి నారోపించుటచేతను, గలిగిన విచారమే నాచే నింతగా వ్రాయించినది. సహృదయులు నా కావ్యమునందలి గుణదోషముల నెట్లును గ్రహింపఁగలరు. కాని సాధారణు లిట్టి వ్రాఁతలం జూచి గ్రంథము దోషభూయిష్ఠమేమో యని భ్రమంపడుదు రనియు, నద్దాన నాయొనర్చిన పరిశ్రమము వ్యర్థమగు ననియు నెంచి యీమాత్రమైనను వ్రాసితిని.

దర్భా వేంకట కృష్ణమూర్తి

గృహలక్ష్మి కంఠాభరణం

గ్రంథకర్త: పసుమర్తి కృష్ణమూర్తి. ప్రకాశకులు: డాక్టరు కే. ఎన్. కేసరి. గృహలక్ష్మిపత్రిక సైజున పేజీలు ౨౨+౧౭౬. ఆంటిక్కు కాగితాలు. చక్కని అచ్చు. ముచ్చటయిన బైండు. త్రివర్ణచిత్రాలు ౭౫. ఏకవర్ణ చిత్రాలు 3. వెల ౨-౦-౦. అడ్రసు: గృహలక్ష్మి ఆఫీసు; ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

తెలుగుభాషలో యిది కొత్తరకం గ్రంథం; కాని విలువ చాలాతక్కువ. ఎంచేతంటే?-

౧. ఇందులో కూర్చబడ్డ చిత్రాలు చాలామట్టుకు ముందు బంగాళీ మొదలయిన యితర భాషల పత్రికలలో ప్రకటించబడి, తరవాత వరసగా గృహలక్ష్మిలో ప్రకటించబడ్డవి. వాటికి సంబంధించిన రచనలు కూడా వాటితోపాటు ఒక్కొక్క నెలలో గృహలక్ష్మిలో ప్రకటించబడ్డవే. ఒక్కొక్క సంచికలో చెదిరిచెదిరివున్న వన్నీ యిలాగ నొకచోట గుది కుచ్చారు. అంతే.

౨. శ్రీమతి జస్టిస్ సుబ్బారావు సతి, చందూరి రత్తమ్మ, ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి, కుమారీ కమలాబాయి దుర్గాబాయమ్మగార్ల చిత్రాలూ, మరికొన్ని ఫోటోలకు ప్రతికృతులు. కనక వాటినిగురించి చిత్రశిల్పి ప్రస్తావన చెయ్య నక్కరలేదు. తక్కినవన్నీ శిల్పుల ఊహా సిద్ధాలు; అవి గృహలక్ష్మికి సచిత్ర మాసపత్రిక అని పేరు తేగలిగినవే; కాని మధ్యరకం చిత్రాలలోకూడా చేర్చ తగ్గవి కావు

౩. రచనను గురించి రావుసాహేబు గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారూ, పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారూ చాలా పొగడుతూ పీఠికా, ముదింపు మాటలూ రాశారు. బంకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రిగారి ప్రశంస కూడా చేర్చబడ్డది; కాని కృష్ణమూర్తిగారు వాడినభాష చాలా యెగుడుదిగుడుగా వుంది. చాలా కృతకంగా వుంది. చదవబోతే విసువు కలిగిస్తోంది. కృష్ణమూర్తిగారు "మా అమ్మ, మా అక్కయ్య మొదలయిన వాళ్లు నన్నే భాషలో పెంచి పెద్దవాణ్ణిగా చేశారో అదేభాష-ప్రతికియున్న భాష" అంటూ వ్యావహారికానికి చాలా వున్నతమైన స్థానం యిచ్చారు; కాని వారి గ్రంథంలో వాడినభాష మాత్రం చాలా వికృతంగా వుంది. శిష్టులలోనే కాదు, సామాన్యులలో కూడా యిలాంటి భాష నాలుకలో వుండదు. ఇక వున్నదల్లా యేమిటంటే? కృష్ణమూర్తిగారు వ్యావహారికమే వాడాలనే సిద్ధాంతం పూర్తిగా అంగీకరించారు. వ్యావహారికంలో రాయడానికి పూనుకున్నారు. ప్రయత్నించారు; కాని వారికి వ్యావహారికభాష అందలేదు. దానితత్వం వారికి బోధపడలేదు. కృష్ణమూర్తిగారు ఈ గ్రంథంలో వాడిందే వ్యావహారికాంధ్రమయితే యిక వ్యావహారికభాషావాదం వదులుకోవడం మంచిది.

"విదేశములందు నేయబడుచున్న లేసంచుకోకలు మన దేశమాత పీకకోసి చంపినవి" "నీవు చిన్నదానవు. కాబట్టి కష్టసుఖాలు నీకు తెలియవు." "ఇది విద్యాధికులనబడేవారే చేసిన పని" "వారి నుద్ధరించుటకు నడుముకట్టవేని నీవదు వెందుకు తల్లీ?" "ఆమె యందు దయతలచి భగవంతు డామెహృదయమందు గట్టుకడి యున్నాడు" ఇలాంటి వాక్యాలు గ్రంథంనిండా వున్నాయి. "పత్తే నాకూ నీలాంటి యాడపిల్లలు - నీకంటే పెద్దవాళ్లు కూడాను-వున్నారులే; దానిక్కూడా!ఏనా చెప్పడానికి నోరురాదు - తల్లీ నోరురాదూ. ఏంఅని చెప్పేది?" "ఎంత మందిల్లా ఆత్మహత్య చేసుకున్నారో తెలుసునా నీకూ-యీలాటి మొగుళ్లను కట్టుకుని? అవ్వునుమా మంటా యెవరికి తెలుస్తుం దంటావు?" - ఇలాంటి వాక్యాలూ, పైని చూపిన వాక్యాలకంటేవీ కలగాపులగం అయి గ్రంథానికి వికృతరూపం తెచ్చిపెట్టాయి. ఈవాక్యాలు చూడండి. "మనము కట్టుకొనుచుండిన గుడ్డలు పరదేశములలో నేయబడుచున్నవి. మనము దేశమునుండి కొన్ని కోట్లు రూపాయలిచ్చి ఆ విదేశవస్త్రములు కొనవల్సివుంటున్నాం" వీటిలో 'కొనుక్కుంటున్నాం' వొక్కటే వ్యావహారిక రూపం. తక్కినవన్నీ గ్రాంథిక రూపాలు. గ్రంథంలో యిలాంటి సంకర వాక్యాలు వందలున్నాయి మరిన్ని "నా అమ్మా నా అక్కయ్యా మొదలైనవాళ్లు నన్నే భాషలో పెంచి పెద్దవాణ్ణిగా చేశారో" అన్నారు కృష్ణమూర్తిగారు. "వాణ్ణిగా" ఇది వ్యావహారికమా? శిష్టులు కాదు, సామాన్యులైనా యిలా వాడతారా?" కదలవేమి! మెదలవేమి!! పొర్లిపోతున్నాం" ఏమిటీ యీరూపాలూ? "నాకువొళ్లు ఖైగమండింది" "దమువుపథ్యలూ" "అశుద్ధపదార్థం"మూ జూడకుండా వుండేటట్టు చేయగలా"ట "శివాలుడు సపరివార బంధుమిత్ర బైసికల్ సమేతుడై వొచ్చాడు" ట "ఆదికవీశ్వరులు వ్రాసిన భారతభాగవత రామాయణాది మహోద్గ్రంథములను శ్రద్ధాభక్తులతో చదివి యేతత్సారము బుద్ధికి బట్టించుకుంట" ట. ఇలాంటి శబ్దాలతోటీ, ఇలాంటి వాక్యాలతోటీ గ్రంథం అంతా చికాకుగావుండగా "వాడుకమాటలకు ఎట్టి శక్తి ఉంటుందో కృష్ణమూర్తిగారు కూర్చిన వాక్యాలలో కనబడుతుంది" అంటూ రామమూర్తి పంతులుగారు రాయడం చాలా ఆశ్చర్యకరంగావుంది. సంగతి చూడగా కృష్ణమూర్తిగారివంటి వృద్ధులు వ్యావహారిక భాషను అంగీకరించడమే ప్రధానమనుకున్నట్లు కనపడుతుంది

పంతులుగారు. "అన్ని వ్యాపాలలోను చైతన్యపూర్ణత గల వ్యావహారిక కాంగ్రెస్ భాషను వాడినారు" అన్నారు ఆది నారాయణశాస్త్రి గారు. చాలా సాహసమైన మాట యిది. గృహలక్ష్మీ కంఠాభరణాన్ని గురించి యింత మాట వాడడం చాలా అసందర్భం.

ఇది యిలా వుండగా;— "సంస్కరణం వన గానే" "మరేంవిలుంది" "వరం విచ్చింది" "భూంవిల జేవితో" "వొక్క సంగీతంవేకాదు" "అన్న సాంవెత నిజం వైంది" "పురాకృతకర్మం వని" "వేదాంతం వేఁగా" "నష్టం వెంతమాత్రం లేదు" "పసువుకి ఆడవాళ్లేంవిటి మొగాళ్లేంవిటి?" "యిల్లు కట్టుకుని వున్నాం వంటే" ఇలాంటి అపభ్రంశరూపాలు యీ గ్రంథం అంతటా వున్నాయి.

"అంతేకాదు లోకమనోభిరాముడూ, కులమూ, విద్యా,రూపమూ, పదుచుదనమూ, మంచీ,ఐశ్వర్యమూ, బలమూ (బంధువర్గము) యీవి, దయా యీ మొదలైన విశేషాలన్నీ వొక్కడిలో వుండకపోవచ్చు" ఏమిటి యీ వాక్యానికి అర్థం? "ఆడవాళ్లపాట బాగుంటుందా మొగాళ్లపాట బాగుంటుందా అని వొక మీమాంసవుంది సుమా నీకు తెలుసునో తెలీదో; కొంద రదీ అంటారు; కొంద రిదీ అంటారు; మంచిమనస్సుతో పాడితే రెండూ బాగుంటాయంటారు మరికొందరు నాలాటివాళ్లు" ఇలా అన్న నోటితోనే గ్రంథకర్త "అదేది యేలాగున్నా ఆడదాని పాడే పాట అనిపించకమానదు సుమా... ...యెంతైనా ఆతీరూ, ఆ సౌరూ ఆ సొంపూ, ఆ నేవళీకం, ఆ వొద్దికా. ఆ వొయ్యారం, పురుష ఘటాలకు రమ్మంటే వొస్తుందా? కంఠ మాధుర్యమో! తియ్యనిద్రాక్షకూ పులుపుద్రాక్షకూ వున్న భేదంవుంది" అన్నారు. ఒక్క పేరాలోనే ఇంత యెగుడుదిగుడా! "వాడు (పాకీవాడు) వీధిలోకే రాకూడదనీ, వాడిమీదపడిన యెండ మన కెంతమాత్రం పనికి రానే రాదనీ యిలాంటి లేనిపోని పద్ధతులు పెట్టడం విపరీతం!! వాళ్లని దేవాలయాలలోనికి రానిమ్మనడం— అదీ విపరీతంవేఁ!! కాదని తోసీకూడదు. యెన్ని వేల సంవత్సరా లైందో—నడుస్తూవున్న ఆచారా న్నిప్పు డొక్క మాటతో మార్చేస్తానం టే చెల్లుతుందా?" ఏమిటీ యీ స్వవచనవ్యాఘాతం?

ఇలాగ యెటు చూచినా యీ గ్రంథం నిస్సారంగానూ, నిరుపయోగంగానూ, పైగా బుద్ధిని తికమకలు పెట్టేదిగానూ వుంది. దీనివల్ల తెనుగుగృహలక్ష్ములకు ఉపకారం కలగడం అసంభవం.

శ్రీ. సు. శాస్త్రి.

నవ్యకథానిధి

శ్రీ శివరామప్రసాద్ గ్రంథాలయ ప్రచురణము ౧ కర్త: ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీ అయినంపూడి గురునాథరావు: క్రౌను ౫౬ పుటలు. వెల ఐదణాలు. ప్రకాశకులు: శ్రీ శివరామప్రసాద్ గ్రంథాలయము, (రిజష్టర్డు) పెదసనగల్లు (కృష్ణా.)

ప్రస్తుతము ప్రాథమికవిద్య చాల వెనుకబడి యున్నది. భాషయందును, జ్ఞానమునందును బాలురకు మంచి ప్రవేశమును గల్గించి దానిని దిద్దితీర్చుటకు ఈ చిన్నపుస్తకము వ్రాయబడినది. ఇందు యథార్థము లగు నిరువదికథలు, ప్రతి కథచివరను దానింబట్టి తెలియదగిన విశేషాంశములును క.వు

శ్రీ గురునాథరావుగారు 'ప్రాథమిక విద్యాలయములయందు చిరకాలానుభవము గల బోధకులు.' 'ప్రాథమికపాఠశాల' యను విద్యాపత్రికకు ప్రధానసంపాదకులు. కావున విజ్ఞులైన యుపాధ్యాయు లనేకుల యభిరుచులను, అనుభవములను చవిచూచినవారు.

కథలచివర దేశభక్తిని, సద్గుణాపాదనమును గల్గించు విపులవిషయములు చెప్పబడుట, బాలుర కుత్సాహజనకములగు సమాసములు కూర్చబడుట, బాలుర మనోవ్యాయామముకల్గించి పుష్టిని చేకూర్చు కఠినపదముల నుపయోగించుట, కల్పితగాథల పొంతలకు బోక చరిత్రాత్మకములైన విషయములే సంగ్రహించికొనుటయు నిందలి విశేషాంశము లని, అవి రమ్యముగా నున్నవనియు దీనికి 'భూమిక'ను రచించియిచ్చిన శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, ఎం. ఏ. గారి ఆశయము.

ఇందలి కథలు ప్రమాణమున అల్పములు. బాలురకు వానివలన తెలుపు హితము లనల్పప్రమాణములు. కథలలో హిందూదేశమునకు సంబంధించినవి సగము కలవు. ఆంధ్రమున రచింపబడు కథలు ఆంధ్రదేశమునకు, ఆంధ్ర ప్రముఖులకు సంబంధించినవయి యుండుట ప్రశస్తము; ఆవశ్యకమును. ఆంధ్రేతరములు తిరువాతినిగా గైకొనదగినవి. ఇందు ఆంధ్రదేశమునకు చెందినది 'అచ్చమాంబ' అను ఒక్క కథయే. ఇందలి రచన, సమాసగంభీరము ప్రాథమిక పాఠశాలలయందలి విద్యార్థులకు కాక మాధ్యమిక పాఠశాలలలోని విద్యార్థుల కే మనోవ్యాయామమునకును భాషాజ్ఞానమునకును అనుగుణములు.

మఱియు ప్రాథమిక పాఠశాలలలోని విద్యార్థులు కథామాత్రప్రియులు. 'ఇది కల్పితమా? లేక యథార్థమైనదా?' అను నాలోచనము వారికి కలుగుట అరుదు. అట్టి విశేషజ్ఞానము మాధ్యమికపాఠశాలలలోని బాలురకు కలుగుటకు మాత్రమే యవకాశ మున్నది.

ఇందు కొన్ని వర్ణనములు అనుభవ విరుద్ధములుగ నున్నవి. అందులకు 'అది నీలిమాకాశము. దానికి సోయగమును గూర్చు సహస్రకిరణుం డాతడు. తన చల్లని వెలుగుచే జగమును ఆనందింపజేయు అమృతమరీచిని, అతనికి నలువైపుల విరజిమ్మిన ముత్యాలవితతివలె నున్న నక్షత్రముల ఎలుంగుదువుగదా! అవి మేఘపఙ్క్తులు. వాని నడుమను దాగుడుమూతల నాడుకొనుచున్నయవి విద్యుల్లతలు అదిగో రత్నకాంతుల నీనుచున్న ఇంద్రధనుస్సు.' అను మొదటిపుటలోని రచన యుదాహరణము. పయిచిత్రము లేకకాలమున అసంభవములు.

ఈ పుస్తకమును మాధ్యమిక పాఠశాలలలో అప్రధాన పఠనీయముగ నంగీకరింపవచ్చును.

బు. వేం. రం.

గ్రంథ స్వీకారము

పండుగ కట్నము

సైజు, ౧/౮ ఫూల్సుక్యాప్; పుటలు ౨౮; రచయిత : బుచ్చి వెంకట సాంబశివరావు, అనకాపల్లి.

శ్రీరామశతకము

సైజు, ౧/౮ డెమ్మి; పుటలు : ౧౮; వెల ౦-౨-౦; రచయిత : కోట నరసింహశాస్త్రి, [illegible]. (ప. గో. జిల్లా.)

a. శ్రీ బాలగోపాల శతకము
b. శ్రీఘటికాద్రి నృసింహశతకము
c. ఆంజనేయ నక్షత్రమాలిక

సైజు, ౧/౮ డెమ్మి; పుటలు (a) ౧౬; (b) ౨౦; (c) ౧౬. ప్రతి శతకము ౦-౨-౦ లు. రచయిత: తుర్లపాటి గురుస్వామయ్య, [illegible] (M. S. M Ry)

గేయగుచ్ఛము

సైజు, ౧/౮ డెమ్మి; పుటలు ౭౦; వెల ౦-౫-౦; రచయిత: లక్ష్మీశెట్టి గురునాథరావు, పెరుమాళ్ళపల్లి, తిరుకొండ పోస్టు. గుంటూరు జిల్లా.

మహతత్త్వసారము

సైజు, ౧/౮ డెమ్మి; పుటలు [illegible]; వెల ౦ ౬-౦ రచయిత. మల్యాల వెంకట జనార్దనరావు, L. M. P., [illegible].

వాసిష్ఠ రామాయణము అను
శ్రీ యోగవాసిష్ఠము

సైజు, ౧/౮ రాయల్; పుటలు ౧౬౦; అనువాదకుడు: శ్రీ పూర్ణానంద; సంపాదకులు: శ్రీ వ్యాసాశ్రమము, ఏర్పేడుపోస్టు, చిత్తూరుజిల్లా.

సందేశ తరంగిణి (రెండు భాగములు)

సైజు ౧/౮ క్రౌను; పుటలు ౨౮౪, ౨౦౪ వెల ౨ భాగాలు: ౨-౦-౦ లు. రచయిత, తత్త్వానంద స్వామి, రామకృష్ణమఠము, మైలాపూర్, మదరాసు.

సామయిక విశేషములు

ప్రపంచపరిణామమునందు మహాసంక్షోభస్థితి సంప్రాప్తమైనది. దైవాసుర బలములు దినదినప్రవర్ధమానంబులగుచు మహాసంగ్రామమునకు సంక్షోభమునకు సంసిద్ధములగుచున్నవి. దైవాసురబలముల సంరంభము రణరంగములందేకాక సాహిత్య శాస్త్రకళా యితరరంగములందును ప్రవర్ధమానంబగుచు భయోత్పాతములను గలుగజేయుచున్నది. ప్రపంచము సంశయమును సంగ్రామ జ్వర మావరించినది; ఆవరించుచున్నది. స్వస్తివచనములు, సంగ్రామ కార్యములు సకలదేశములందును పరిపాటియైనవి. జర్మనీయందు హిట్లరుగారి ప్రవచనములకు గ్రేటు బ్రిటనునందు ఈడెనుగారి ప్రసంగములు ప్రతిబింబములు. కాని ఉభయుల ప్రసంగములకును సంతరార్థములు భిన్నములై యుండినను ప్రయోజనము సమానము. ఆకలితో మాడుచున్నవానికిని కడుపునిండినవానికిని చిత్తప్రవృత్తియును కార్యకలాపములు సామాన్యములు గాజాలవు. కడుపునిండినవాడు స్వస్థతగను కూర్చుండగోరుటయును అన్నార్తులు భయంకర కార్యములను చేయగోరుటయును సామాన్యవిషయములు. ద్వంద్వమయమైన ప్రవృత్తియందు కలిమిలేములు, లాభనష్టములువలెను దైవాసురబల సంరంభమును సామాన్యము. ఆసురబలారాధనము లేనివారలకన్నను ఉన్నవారలకే విశేషము.

శ్రీమంతులు పరస్పరమిత్రులు; యాచకులన్యోన్యశత్రువులు. మహాసామ్రాజ్య భోగముల ననుభవించుచున్న ఫ్రాన్సు, బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములకును నితర సంపన్న సామ్రాజ్యములకును, మిత్రత్వము సహజము. సంపన్నములు కాని రుష్యా, జర్మనీరాజ్యములకు శత్రుత్వము సహజము. యూరపు రాజ్యముల కుళ్లునకు హిట్లరుగారి డంబములు, రుష్యాయందలి కపట దండనములు, స్పెయినునందలి అంతఃకలహములు, అబిసీనియా దండయాత్ర, బ్రిటిషుమంత్రుల సామవాక్యములు నిదర్శనములు.

ఐరోపామహాసంగ్రామమునకు పూర్వము వలెనే యూరపురాజ్యములు రెండుశిబిరములుగ నేర్పడుచున్నవి. రుష్యా, గ్రేటు బ్రిటను, ఫ్రాన్సు ఒకపక్షమునందు చేరినను శాంతిరక్షణమున కవసరమైన పరస్పర విశ్వాసములేకున్నది. స్పెయినునందు గతించిన 7 నెలలనుండియును జరుగుచున్న అంతస్సంగ్రామము ప్రజలయందేకలిగిన భేదమునకు ప్రమాణముగ నున్నది. బ్రిటీషు, ఫ్రెంచి రాజ్యాధికారులు మంచిమాటలను చెప్పినను క్రియాశూన్యమై రుష్యాకుగల పట్టుదల లేకున్నది. ఆసన్నమైన సంగ్రామమును నీమార్గమునే యవలంబించుట యూరపురాజ్యముల పరిస్థితుల కనురూపముగ నున్నది. ప్రజాస్వామ్యత్వమునకును, నిరంకుశత్వమునకును ప్రవర్ధమానంబగుచున్న సంరంభమునందు ప్రజాస్వాతంత్ర్య స్వామ్యములకు మూలస్థానములైన ఫ్రాన్సు గ్రేటు బ్రిటనులు సంశయములకు పాలగుట ప్రపంచము నావరించిన దురదృష్టము. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారుల నావహించిన భయమును మంత్రుల ప్రసంగములు వెల్లడి చేయుచున్నవి. ప్రపంచ

శాంతి కార్యముల వలనను సాధ్యపడవలయును కాని మాటలవలనను సాధ్యపడదు. ప్రపంచమునకీ పని యెంతత్వరగా సంభవమైన అంత శ్రేయస్కరము. ప్రపంచమునకు కొనసన్నమైన మహోపద్రవ దశయందు నుప్పది యారుకోట్ల భారతీయులు శాంతిప్రియులు మానవమేధములను లెక్కించుచు నిశ్శబ్దతను వహించియుండవలసివచ్చిన స్థితి స్వాతంత్ర్య ధర్మాత్ములకు పరమ విషాదమును కలుగ జేయుచున్నది.

* * *

భారతీయ రాజ్యాంగములు

"భారతీయ రాజ్యాంగము లయోమయములు, దారుణములు, ప్రజాప్రయోజనములకు నిరుపయోగములు, పురాణగాథలు" అని మొంటేగుగారు 20 ఏండ్లకు పూర్వము భారతీయ రాజ్యాంగముల విషయమై చేసిన యథార్థవ్యాఖ్యానము వర్తమాన కాలమునందు ద్విగుణీకృతముగను వర్తమాన రాజ్యాంగములకు సరిపోవుచున్నది. ఇండియా శాసనము, నిబంధనలు, కౌన్సిలు ఆర్డినెన్సులు, విశేషములు, గవర్నరుల నిరంకుశాధికారములు, సాంఘిక ప్రాతినిధ్యములు, ఫెడరేషనురాజ్యాంగవిధానము మొదలగు రాజ్యాంగవిధాన మాయామూలగము ప్రజాస్వాతంత్ర్యాశయములను నిర్మూలము చేసినవి. హిందూస్థానమునందన్ని పక్షములవారును రాజ్యాంగములను నిరసించిన విధమును సైమను కమిషను బహిష్కారమునుండి నేటివరకును ప్రవర్ధమానంబైన ప్రజానాయకాభిప్రాయము విశదము చేసినది. అయినను బ్రిటీషురాజ్యాధికారులు వారి యిష్టానుసారముగను రాజ్యాంగముల నాచరణమునందు బెట్టుటయును, భారతీయులందు కొందరు సంస్కరణముల నాచరించ బూనుటయును బ్రిటీషు ప్రజలను, భారతీయులను నావహించిన పరమ వైక్లబ్యస్థితికి ప్రమాణము. భారతప్రజాభిప్రాయమును వ్యక్తము చేయుటకు ప్రధాన సంస్థయైన కాంగ్రెసు మంత్రివర్గములను నిరాకరించినవిధమును బోధించును. ఇక్కడ యిరువదియేండ్లనుండి కాంగ్రెసులు చేసిన తీర్మానములు దిగజారినవి యన్నవి. కాంగ్రెసు అభిప్రాయములను క్రియాపూర్వకముగను ఋజువుచేయుటకు ఎన్నికలు సంప్రాప్తములైనవి. ఎన్నికలందు గలుగనున్న యవకాశములను ప్రజాభిప్రాయమును వికాసము చేయుటకు వినియోగించుట ప్రజానాయకులకు పరమధర్మము. ఈ పరమధర్మమును నాచరించుటకు కాంగ్రెసు టికెటును వహించినట్టి యన్ని పక్షములవారును కాంగ్రెసుపక్షమును రక్షించుట పరమార్థము. ప్రజానాయకులు నారే పక్షమునకు చెందినను కాంగ్రెసుఅభ్యర్థులకు సకలవిధములను సహాయముచేయుట ధర్మము కాని ప్రతిఘటించుట ధర్మము కాదు. ఇతర పక్షములవారు స్వార్థపరాయణులై ప్రతిఘటనమునకు బూనుకొనినను, కాంగ్రెసునాయకులే ప్రతిఘటనమునకు బూనుకొనుట భర్తృహరి వ్రాసినటులు వీరిని వర్ణింపను శక్యము గాకున్నది. ఇప్పటికైనను ప్రతిఘటించిన నాయకులు పరమార్థదృష్టి యటులుంచి స్వార్థదృష్టితోనే తమ యభ్యర్థిత్వమును విరమించుట పుణ్యము, పురుషార్థము.

* * * *

ఆంధ్రాభ్యర్థులు-వోటరులు

ఆంధ్రదేశమునందు ప్రజలకు కాంగ్రెసుపట్లగల అపారభక్తిని సత్యాగ్రహ చరిత్రము వేయినోళ్లను చాటుచున్నది. శ్రీయుత

వెలిదండ్ల హనుమంతరావు, బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యముగారు మొదలగు మహానుభావు లెందరో దేశముక్తికై ప్రాణములను సమర్పించిరి. శాసనసభలను బహిష్కరించిన దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు, సి. రాజగోపాలాచార్యులుగారు దేశహితార్థమై శాసనసభ్యత్వము నంగీకరించినారు. త్యాగమూర్తు లెందరో కష్టపరంపరల ననుభవించుచు కాంగ్రెసు నియామకమును శిరసా వహించుచున్నారు. సర్దారుపటేలు, పండిత నెహ్రూ, రాజేంద్రబాబు, మహాత్మాగాంధి మొదలగు మహానుభావులు శాసనసభా ప్రవేశమును, కాంగ్రెసు పూర్ణవిజయమును స్వాతంత్ర్యమునకు సాధనములు కాని, ప్రతిబంధకములు కావని ఘోషపెట్టుచున్నారు. కాంగ్రెసు నాయకులు, ప్రచారకులు, దేశారాధకులు వారి ధనావకాశములను కాంగ్రెసు విజయమునకై వినియోగించుచున్నారు. ఇట్టి కాంగ్రెసు మహోదయమునందు సకల జనులును జాతి కుల మతభేదములను విడిచి కాంగ్రెసు దేవతకు ధూపదీప నైవేద్యమంగళ హారతులను సమర్పించి కృతకృత్యులగుట ధర్మము. రాగల యెన్నికలందు కాంగ్రెసు పక్షమున కాంధ్రదేశమునందును పూర్ణవిజయము గలుగునని ఉత్కళ, బీహారు, అస్సాము రాష్ట్రముల విజయములు శకునము చెప్పుచున్నవి. ఆంధ్రావనియందు జమీందారులు వారి ధనమును, పలుకుబడిని దుర్వినియోగముచేసి స్థానికసంస్థలందు అధికారాసనమున ప్రతిష్ఠించిన విధముననే శాసనసభలయందును వినియోగించుటకు చేయుచున్న విశ్వప్రయత్నములు పరమాసహ్యముగ నున్నవి. రయితుల స్థానములను జమీందారు లాక్రమింపజూచుట కేవల మన్యాయమని బాలిశులకును తెలిసిన విషయము. అధికారులు, జమీందారులు చతుర్విధోపాయములను కాంగ్రెసు అభ్యర్థులందు జాతికులాభిమానభేదములను గల్పించుటకును, వోట్లను కొనుటకును, ధనబలాధికారములను వినియోగించుటకును చేసెడి ప్రయత్నముల కాద్యంతము లుండవు. వోటరు లిదివరకు వలెను వర్తమానపు టెన్నికలందు దీమాయోపాయములందు చిక్కుకొనకను వోటింగుశిబిరములకు తీర్థయాత్రలకువలెను భక్తిపూర్వకముగనుపోయి కాంగ్రెసుదేవతకు వోటుకానుకలను సమర్పించి కృతార్థులగుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగుగాత! కాంగ్రెసువిజయము స్వాతంత్ర్య విజయము, ధర్మవిజయము, శాంతివిజయము, ఆత్మవిజయము అని ప్రతివోటరును గ్రహించి కురుక్షేత్రమునందు విజయునివలెను ప్రతిజ్ఞనుజేసి కృతార్థులగుదురుగాత! స్వదేశమునందు స్వాతంత్ర్య ప్రతిపత్తి ప్రపంచమునందంతటను స్వాతంత్ర్య ప్రతిపత్తికి సాధనమగుచున్నది.

శ్లో. నష్టో మోహ స్స్మృతిర్లబ్ధా త్వత్ప్రసాదా న్మయాఽచ్యుత,
స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచనం తవ.

Printed and Published by K. Nageswara Rao,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras. Editor: G. Subbaramayya.

విషయసూచిక

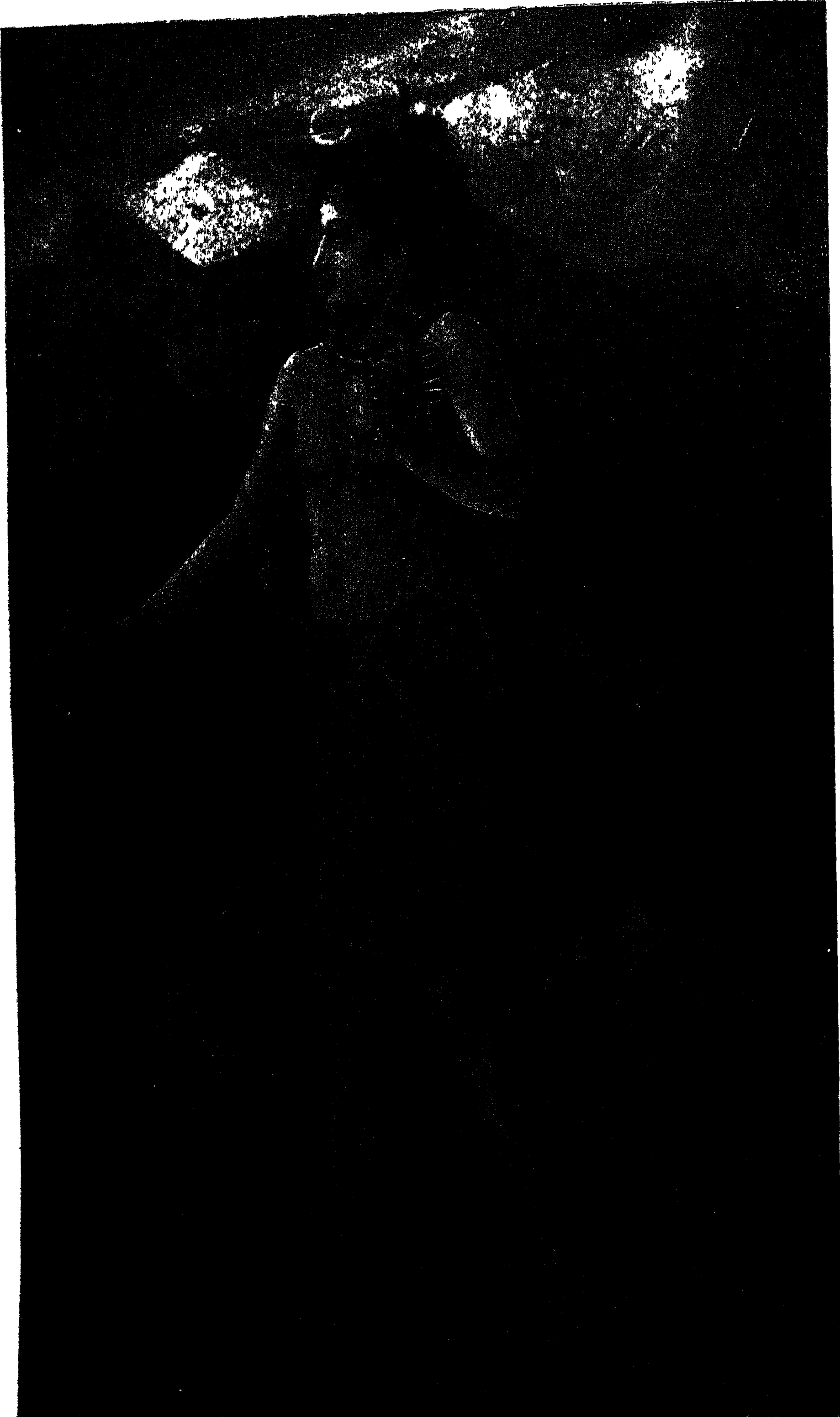
త్రివర్ణచిత్రములు—శివుడు: శివభక్తమాహాత్మ్యమునందు రాజ్యోపాఖ్యానమున నొకానొకరంగము.

సాధారణ చిత్రములు—హైదరాబాదు చిత్రములు ; రెండవ అఖిల భారత ఛాయాచిత్రప్రదర్శన చిత్రములున్ను, ఇతర చిత్రములును.

భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈ క్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల (1937 సం. మార్చి)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమునకు చందా మాకు చేరునట్లు ఈనెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండ పత్రికను పంపుచుందుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్ము రానిచో సహజ భాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము వరకు చందాదారులుగ నుందురను నమ్మకముతో 1937 సం. ఏప్రిల్ 10-వ తేదిని రూ 6-4-0 లకు వి.పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన ప్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకీ పత్రిక ప్రస్తుత మనవసరమని తోచినచో మా కావిషయము వెంటనే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట నాపుదుము.

A 3, 4, 8, 9. D 1. H 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 35, 37. J 16. K 2, 3, 12. L 5, 6, 7. M 1, 2. N 1, 2, 15. P 1, 2. R 2, 3, 5, 6, 60. S 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 2 , 27, 98, 100, 260, 267. V 1, 3, 4, 5, 6. W 1.

శివుడు —సి. యస్. వెంకటరావు.

సంపు. ౧౮ ధాత సంవత్సరము, ఫాల్గునమాసము (మార్చి ౧౯౩౭) సంఖ్య 3

జీవిత కావ్యము

ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

ఈ నిద్రాణనిమోంధజీవికకు రా
నేరాదులే, స్వప్నముల్
పోసి వచ్చినయేని, ఒక్కత్రుటి నీ
భూలోక బాంధవ్య ని
ర్యాణానంద మహోత్సవావశత, పో
రాదా? కొత్తలోకాలకున్
లేనేలేదు, యెడారిబాటల ప్రయా
ణించున్, నిదాఘమ్ముతో.

నావలె తీవ్రకాంక్షల పె
నంగిన దగ్ధులు, సత్కళాత్మపా
జీవులునైన, ఈ యెడద
జీల్చి తొరంగు ననంతరాగ బా

భాసిలమైన పల్కు కుప
దన్ పచరింపుడు, సాను భూతితో
దాపమువంటి యూహాలు హృ
దంతర మేర్చెడి, నెట్లు మ్రింగుదున్.

ఆమనిజాజిపూవ్రుల యొ
య్యారము, పై పయి చైత్రమాస సా
ధామలచంద్రికారజత
యామినులున్, కలకంఠగీతముల్
కోమలినీలనేత్రముల
లోని విలోలతఖేలమాధురుల్
ఏమియు నిల్వనీవు రగి
లించును, నాయెదకొత్తపాటకై.

ఒకపరి దీనమానవుల
నొత్తెడి జీవనభారతీవ్ర బా
ధకు, దురదృష్ట రాగబహు
ధాతుతచిత్త విషాదగాథకున్
సకలజగమ్మునంటినయ
శాంతికి, విప్లవరక్తకాంతికిన్
తుక తుక వేగిపోవు నెడ
దుఃఖమయమ్మయి పల్కునేదియో

గతము, ప్రవర్తమానమును,
కాగలకా ము కాంతిహీనమా
బ్రతుకున మ్రోగుచుండు నొక
పాటయె, కానన వేణుగీతమై
వెతల గరంగి, లోకములు
వీడి మనోరథ దివ్యయానసం
గతులకు నాత్మజీవితమె
కావ్యము, సద్ధృదయైకసేవ్యమున్.

నవయుగోదయము-తిక్కన*

కంచమాటి బంగారయ్య

ఒక నూత్నయుగోదయము గావించుటకు కవులెన్నఁడు యుత్సాహము ప్రస్తుతాంధ్రసారస్వతమున బహుసాంద్రముగ నున్నది. ఎవరికివారే యుగకర్తల మనుకొనుచున్న కవులుకూడ పెక్కండ్రు బయలుదేరుచున్నారు. ఆంగ్లవాఙ్మయమునుండియు, వంగసాహిత్యమునుండియు, హిందీభాషనుండియు అసంఖ్యాకములగు గ్రంథములు ప్రత్యక్షముగనో, పరోక్షముగనో మన సారస్వతమునకు దిగుమతి యగుచున్నవి. ఇతరవాఙ్మయములలో సద్గ్రాహ్యము లున్నప్పుడు వానిని స్వీకరించుట కెట్టియభ్యంతరము నుండరాదు. ఇతరసాహిత్యము లభివృద్ధినందినమార్గముకూడ నిదియే. కాని కేవలము భాషాంతరీకరణమువలన నూత్నయుగోదయము మయినదనుకొనుట తప్పు. కొందరిగ్రంథములు పేరునకు స్వతంత్రములే యయ్యును భావదాస్యమునుబట్టి భాషాంతరీకరణములకంటెను నధమము లగుచున్నవి. భాషాంతరీకరణములలో విస్పష్టతయైనను ఉండును. ఈపరభావచోరులు స్వాతంత్ర్యధ్వజము నెగురవైచునాత్రతలో విస్పష్టతకుఁగూడ విడాకులిచ్చుచున్నారు.

నూతనయుగోదయమునకు ముఖ్యలక్షణము స్వతంత్రప్రతిభ. సారస్వతమునకు నూతనచైతన్యము నొడగూర్పనేర్చినకవికే యుగకర్తృగౌరవము దక్కుచున్నది. యుగకర్తయగువానికి ఇదివరలో నెన్నఁడు నెవ్వరు నెరుగని నూతనసారస్వతశాఖను బయలుదేరదీయవలెనన్న బాధ్యత లేదు. ప్రాతశాఖలోనయినను క్రొత్తరుచులను గల్పింపనేర్చిన కవిరాజు లెల్ల యుగకర్తలే యగుచున్నారు. కాళిదాసుకుపూర్వము సంస్కృతభాషలో దృశ్యకావ్యములు, శ్రవ్యకావ్యములు కూడ నున్నవి. కాని శాకుంతలము, రఘువంశము రచించి ప్రాతను కావ్యకళాకౌశల్యమునకు నూతనచైతన్యము నొసఁగినాడు. అందుచే యుగకర్తయైనాడు.

మనవాఙ్మయమున గనవచ్చు యుగకర్తలలో తిక్కనసోమయాజి మహోన్నతుఁడని కొందరి వాదము. ప్రస్తుతవిమర్శకులలో నందరు నేకీభవింపకపోవచ్చును. కాని మనవాఙ్మయమునందలి యుగకర్తలలో తిక్కన యొక్క పదమునకు కెవ్వరికి నెట్టియభ్యంతరము నుండదు. తిక్కన యుగకర్తయగుటకు దోహదపడిన సుగుణములను గ్రహించి విమర్శించినచో వానిని పురస్కరించుకొని నూతనయుగోదయమొనరించుకొనుటకు సేకరింపవలయు సామగ్రి యెట్టిదో విశదము కాగలదు.

స్వతంత్రప్రతిభ

కవిత్రయకృతాంధ్రమహాభారతము భాషాంతరీకరణమనునపవాద మొకటి ప్రచారములో నున్నది. భారతరచనము ముగిసి యిప్పటి కారుశతాబ్దములు గావచ్చుచున్నను దాని నీయపవాదమునుండి తొలగించుట కెట్టిప్రయత్నములును జరిగియుండలేదు.

కావ్యదృష్టితో జూచినచో నాంధ్రమహాభారతము (కవిత్రయకృతము) స్వతంత్రకావ్యమేయని చెప్ప వలసియున్నది. దీనినిబట్టి సంస్కృతభారతముపట్ల మాకు నిరసనభావమని కాని, ఆంధ్రత్వాభిమానముచే వ్యాసుని గౌరవమును కొంచెపరుపజూచుచున్నామని కాని యూహింపరాదు. కవిత్రయకృతభారతము స్వతంత్రకావ్యమనుకొనువారికిని, భాషాంతరీకరణమనుకొనువారికిని దృక్పథమునందును కావ్యకళాదర్శములందును భేదమున్నది.

ఇతరకవులయొద్దనుండి కథావస్తువును గాని, భావప్రపంచమును గాని స్వీకరింపరాదను నియమము

---

* ౮-౭-౩౭ తేదీని రాజమహేంద్రవరమున జరిగిన తిక్కనజయంతి నుద్దేశించిన యుపన్యాసము. వ్యవధిలేమిచే జదువలేదు.

స్వతంత్రకవి కెన్నడును లేదు. కాని యితరుల యొద్ద నుండి స్వీకరించినవస్తువునకే స్వకీయప్రతిభావముద్రవైచి స్వతంత్రచైతన్యము గల్పింపచేయుటయే స్వతంత్రకవికి ముఖ్యలక్షణము.

శ్లో. దృష్టపూర్వా అపి హ్యర్థాః కావ్యే రసపరిగ్రహాత్,
సర్వే నవా ఇవాభాన్తి మధుమాస ఇవ ద్రుమాః.

అను ధ్వన్యాలోకసూక్తిని బట్టికూడ యీరహస్యము విస్పష్టముగుచున్నది ఇతరకావ్యములనుండి యేమియు గ్రహించుటకు అవకాశము లేని యాదికవికూడ విశ్వకావ్య నిర్మాతయగు భగవంతుని సృష్టినుండి యేమియు గైకొనకుండె నున్నాడా? కథావస్తువు మొదలుకొని పాత్రీకరణ మాదిగాగల కావ్యగుణములన్నియు ప్రకృతినుండి సంగ్రహింపబడినవేకదా. అంతమాత్రముచేత నాతని ప్రతిభకు భంగము వచ్చుచున్నదా?

భాషాంతరీకరణమునకు స్వతంత్రకావ్యమునకు తారతమ్యము నిరూపింపవలసినపుడు ఒక్కటే సూత్రము. ఎంతనిపుణుడయిన భాషాంతరీకర్తయయినను మాతృకయందలి స్థూలదేహమునుమాత్రమే పరివర్తన మొనరింపగలడు కాని దాని యాత్మతేజము ననువదింపజాలడు. ప్రపంచమునందలి యెంతటిమనోహరములగు భాషాంతరీకరణములనుండియయినను యీసత్యమును స్థాపింపవచ్చును. దీని కొక్కటే యపవాదము. మూలగ్రంథరచనమున కవి కెట్టియావేశము తోడ్పడినదో అట్టియావేశమే భాషాంతరకారునకు లభించినపుడు భాషాంతరీకరణముకూడ స్వతంత్ర చైతన్యముతో నలరారును. అనగా నిరహంభావుడగు కవి నావహించి మూలగ్రంథమును రచింపజేసిన చిచ్ఛక్తియే భాషాంతరీకర్తనుగూడ నావహించి భాషాంతరీకరణమును నిర్వహించుచున్న దనినమాట. అయినచో దానిని స్వతంత్రగ్రంథమందుమా, భాషాంతరీకరణ మందు ?

మనకు దెలిసినంతవర కిట్టియపూర్వ స్వతంత్ర కావ్యము కవిత్రయకృతాంధ్ర మహాభారత మొక్కటియే. ప్రకృతము తిక్కననుగూర్చి ముచ్చటించుకొనుచున్నాము గదా. వ్యాసునిపట్ల నీతని కఖండభక్తి యున్నది. అదియును క్రింద వివరింపబోవుచున్నాము. కాని యీతడు స్వతంత్రప్రతిభగల మహాకవి. ఈయంశమును నిరూపించుటకు ఆంధ్రమహాభారతమును సంస్కృత మహాభారతముతో సాకల్యముగ పరిశీలించిననేకాని వలనుపడదని కొందరి యభిప్రాయము. మేము దీనితో నేకీభవింపము. తిక్కన స్వతంత్రప్రతిభను నిరూపించుట కాతని యాంధ్రమహాభారతమునందలి చైతన్యమే ప్రధానసాక్ష్యము. ఏపట్టు జూచినను దివ్యమగు స్వతంత్రతేజముతో నలరారుచున్నది. శివుని జటాజూటమున జాహ్నవి యవతరించినట్లు తిక్కన కృతాంధ్ర మహాభారతమున కవితా ప్రతిభ మూర్తీభవించినది.

సంస్కృతమహాభారతముతో తిక్కన కృతాంధ్ర మహాభారతమును పోల్చిచూచుటవలనగూడ సాహిత్యోపాసకులకు కొన్ని యమూల్య రహస్యములు గోచరింపగలవు. కథ వ్యాసునిదే. రాజనీతి ధర్మనీతి వేదాంతము అన్నియు వ్యాసునివే. కావ్యమునకు వలయు రసపోషణము పాత్రీకరణము మున్నగు గుణములలో కూడ వ్యాసుడే మార్గదర్శకుడు. కాని సంస్కృతాంధ్ర మహాభారతములను పరిశీలించిచూచినచో తిక్కన మహాభారతమున కెట్టిమహత్తరమయిన సేవ యొనర్చెనదియు విస్పష్టము కాగలదు. మూలములో నున్న కావ్యమాహాత్మ్యము నెక్కడను విడువకుండ తిక్కన తనమహాభారతమును మూలమునకు వ్యాఖ్యానప్రాయముగ నొనర్చుటయేగాక మహాస్వతంత్రగుణములచే దానికి నవవికాసమును జేకూర్చియున్నాడు. అందు 'నొకటి గుణము అద్వితీయమగు శైలి. తిక్కనశైలిలో వ్యాసుని పోకడలును ఉన్నవి; నన్నయపోకడలును ఉన్నవి. తనకు పూర్వ ముండిన మహాకవుల మాహాత్మ్యమును గ్రహించి లాభముపొందకుండుట యెన్నడును స్వాతంత్ర్యమునకు లక్షణముకానేరదు మీదుమిక్కిలి అది యహంభావమునుమాత్రమే సూచించును. వ్యాసవాల్మీకులవలన కాళిదాసు లబ్ధిని పొందియుండలేదా? ఎట్టి మహోత్కృష్టప్రతిభాశాలియు తనకు పూర్వముండిన కవులను గౌరవించి (గౌరవించుటయనగ వాక్కుల చేతనేకాదు, క్రియారూపముగ వారిగుణములను స్వీకరిం

చుటమూలమున గూడను) వారు పోయినదానికంటె యింకొక్క అడుగు ముందుకు పోజాలుచుండును. అందుచే శైలిలో నన్నయ్యవలన వ్యాసునివలన తిక్కన లబ్ధిపొందినను వారిశైలికి విభిన్నముగ అతని శైలియందొక విశిష్టత్వ మున్నది. యతిప్రాసలసహజగతులు, భావమును బట్టి విశ్రాంతి, పాత్రముల మానసికస్థితినిబట్టి, సన్నివేశమునుబట్టి శైలియొక్క ఆరోహణావరోహణగతులు, రసోచితసంస్కృతాంధ్రపదప్రయోగము, వాక్యనిర్మాణచాతుర్యము మున్నగు నాతని విశిష్టలక్షణములనెల్ల సంకుచితపరిమాణముగల యీ వ్యాసమున వివరించుటకవకాశము లేదు. తిక్కన పొందిన రెండవ స్వతంత్రగుణము అపురూపమగు స్వరూపసౌష్ఠవము. బాదరాయణుడు వేదములను విభాగించి వ్యాసుడు వేదములకెట్టి సేవ నొనర్చినాడో తిక్కనకాలమునకే ప్రక్షిప్తమయమయి స్వరూపసౌష్ఠవమును గోల్పోయిన మహాభారతమును తిక్కన సంస్కరించిదానికిఒకచక్కనిస్వరూపమును ప్రసాదించియున్నాడు. తిక్కనకునుతిక్కనతెనుగుకవులకును కథనమునందుచాలతారతమ్యమున్నది. ఏకథనయినను, ఏయుపన్యాసమునయినను, ఏసంభాషణమునయినను పూసగ్రుచ్చినట్లు దిద్దితీర్చుట తిక్కనకు సంప్రదాయము. అసంబద్ధ విషయములను పరిహరించుటయు, సంబద్ధములగు విషయములనయిన ఒకదానితో నింకొకదానికి జతకలిపి ఒకదానినుండి వేరొకటి యుద్భవించునట్లు చేయుటయు, ఏభాగమున కెంతప్రాధాన్య మీయవలయునో గ్రహించి అంతమాత్రమే యిచ్చుటయు తిక్కనలో తక్క మరి యే యితరాంధ్రకవియందును గానరావు. అందుచేతనే తిక్కనకాలమునాటికే మహారణ్యమువలె పెరిగిపోయిన సంస్కృతమహాభారతమున తిక్కన నిరుపయోగములగు భాగములను ఛేదించి తక్కినభాగములకయినను ఆకారవైభవమును గల్పించి యామహారణ్యమును తనచేతిలో మహోద్యానముక్రింద మార్చినాడు. ఈయభిప్రాయముననే కీర్తిశేషులగు శ్రీకొమర్రాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారింకొకవిధముగ వ్రాయుచు సంస్కృతమహాభారతము బంగారపు ముద్దవంటిదనియు, తిక్కనకృతాంధ్రభారత మాబంగారపు ముద్దనుండి యిచ్చవచ్చినంత బంగారమును గైకొని స్వర్ణకారుని బుద్ధివైభవముచే జేయబడిన సువర్ణకమలమువంటిదనియు ఉభయభారతములను సాకల్యముగ జదివినచో నీతారతమ్యము గోచరించుననియు తమ హిందూమహాయుగమున వ్రాసియున్నారు.

తిక్కనభారతకావ్యమున కుపాయనముగ సమర్పించిన మూడవగుణము పాత్రీకరణము. ఈ పాత్రీకరణమున సంస్కృతమహాభారతకారుడు తక్కువ చేయి కాడు. తిక్కనకు మార్గదర్శకములయిన యమూల్యములు ఎన్నియో యందుమనకూడ కానవచ్చును. కాని రానురాను సంస్కృత భారతము పల్లవస్వాతంత్ర్యము వహించిన మహామహులు ఈపాత్రీకరణమును భ్రష్టముగ విస్మరించి తమ యిష్టమువచ్చిన యుదంతములను ఉపగాథలను పాత్రీకరణమునకు భంగకరముగ చొప్పించిరి. వారిచే మూలమున నున్న పాత్రీకరణ రహస్యములు పెంటకుప్పలో నడగిన రత్నములవలె శోభింపకపోయినవి. తిక్కన యీ రత్నములన్నిటిని ఏర్చి స్వార్జితములగు ననంఖ్యాక రత్నముల జేర్చి అన్నిటిని ఒక రమణీయ మయిన హారముగ గూర్చెను.

ఇట్టి యమూల్య కావ్యగుణములున్న మహాకవి స్వతంత్రకావ్యమున కేల గడంగలేదను సందియము పెక్కురను బాధింపవచ్చును. కాని తిక్కన నిరహంభావుడు. అతడు తన కీర్తినే ప్రధానముగ జూచుకొని మహోద్యమమునకు భంగము తెచ్చువాడు కాడు. భారత మాహాత్మ్యము నాతడు గ్రహించినంత గాఢముగ నెవ్వరును గ్రహింపజాలరు. "ఆదరణీయసారవివిధార్థగతిస్ఫురణంబు" గల్గిన యిట్టి వాఙ్మయ ప్రపంచమును ఆంధ్రజాతికి ప్రసాదించుటకంటె తాను చేయదగిన పవిత్రమయిన దేశసేవ యింకొకటి యుండదని యాతడు గ్రహించినాడు. అందుచే తన ప్రతిభనంతను భారతనేకకయి వినియోగించినాడు, ఇట్లొనరించుట కెంతటి మహోదారస్వభావ ముండవలెను? ఎంతటి ఆధ్యాత్మవిద్యాపరిణతి యుండవలెను?

భారతరచనము తిక్కనజీవితములో యాదృచ్ఛికసంఘటనము గానేరదు. తనకు జ్ఞానము వచ్చినదియాదిగ తిక్కనకు భారతముమీద నఖండగౌరవ ముండియుండవలెను. వేదములకంటెను నది యాతనికి ప్రామాణికగ్రంథ మయినది. ఇట్టిగ్రంథమును "తెనుగుబాస వినిర్మించు" యనిన నెంతకష్టసాధ్యమో యాతడు గ్రహించినాడు. దానికయి యధికారమును సంపాదించుకొనుటకయి యాతడు తనజీవితమునెల్ల వినియోగించినాడు. స్వీయజీవితమను క్షీరసాగరమును మథించిమథించి ఆతడీ భారతామృతమును సంపాదించి యాంధ్రులకందిచ్చినాడు. అందుచేతనే భారతరచనమును తనజీవితమునకు "భవ్యపురుషార్థతరుపక్వఫల"మని పేర్కొనుచున్నాడు.

భారతరచనమునకును తిక్కనజీవితమునకును సిద్ధించుచున్న సమన్వయమును బురస్కరించుకొనియే ఆతనిభారతము లోకోత్తరగ్రంథరాజ మయినది. మహాత్ముడేగాని మహాకావ్యమును వ్రాయజాలడని యుత్తమవిమర్శకుల సిద్ధాంతము. "నానృషిః కురుతే కావ్య" మనిగదా మన ప్రాచీనాలంకారికులమతము కూడను. తిక్కనకున్న యుత్కృష్టగౌరవము చాలవఱకు భారతరచనముచే సిద్ధించినదే. అందుచే భారతరచనమునకు తోడ్పడిన యాతని వ్యక్తిగతవిశేషముల నించుక సావకాశముగ సూచించుట యనుచితము గానేరదు.

భారతమునం దెంత సర్వతోముఖమాహాత్మ్య మున్నదో తిక్కనజీవితమునందును అంతటి సర్వతోముఖమాహాత్మ్య మున్నట్లు నిరూపించుట కాధారము లున్నవి. మనలో పూర్వము కవిజీవితములు వ్రాయు నాచారము లేకుండుటచే కాళిదాసు, భవభూతి మున్నగుమహాకవులనుగూర్చి వారి కులగోత్రములు తెలిసికొనుటకయిన నవకాశము లేకుండనున్నవి. కాని మన యదృష్టవశమున తిక్కననుగూర్చి కొంతయెక్కువగనే ఆతని స్వరూపస్వభావాదులు తెలిసికొనుట కవకాశము గానవచ్చుచున్నవి. దీనికి ముఖ్యాధారములు భారతావతారికయు, ఆశ్వాసాద్యంతపద్యములును, కేతనకృత దశకుమారచరిత్రమును. అన్నిటికంటెను దశకుమారచరిత్రము నుండి విపులాంశములు దెలియవచ్చుచున్నవి.

దశకుమారచరిత్రమున తిక్కనవంశము దీర్ఘముగ వర్ణితమైనది. దానినిబట్టి తిక్కన సద్వంశమున జన్మించినాడని నిశ్చయింపవచ్చును. తాత మంత్రిభాస్కరుడు, శాపానుగ్రహశక్తియుక్తుడు. తండ్రి కొమ్మనదండనాథుడు సాంగవేదవేది. పితృవ్యపుత్రుడు సిద్ధయతిక్కన. ఈతనికే ఖడ్గతిక్కనయని కూడ ప్రసిద్ధిగలదు. తనయేలికనిమిత్తము ప్రాణములర్పించిన త్యాగధనుడు, శూరాగ్రేసరుడు.

తిక్కన రూపసియైయుండవలెను. "అభిరూపభావభవు"డని కేతన వర్ణించినాడు. పెక్కుసారు లిట్టి విశేషణములచేతనే యాతనిరూపము వర్ణితమయినది. ఇందు కవిజనసహజమగు నతిశయోక్తి కవకాశ మున్నమున్నదనుకొందమన్నను కవిబ్రహ్మయంటి యుక్తాయుక్తవిచక్షణశీలున కంకిత మిచ్చునపుడు కేతనకు కురూపిని మన్మథవిగ్రహుడని వర్ణించినచో ఆతని కనుగ్రహమున కుమారాగ్రహము రావచ్చునన భయము కవి కుండును గదా. కులక్రమాగత మయిన మంత్రిపదవి తిక్కనకు లభించినది. ఆతడు సామాన్యసచివునివలె గానరాడు. ఈతని ప్రభువగు మనుమసిద్ధి కీతని యెడనున్న యభిమానము ననుగ్రహమని పేర్కొనుటకంటె భక్తియని పేర్కొనుట యెక్కుడుచితముగనుండునేమోయని ఈ క్రిందిపద్యమువలన నూహింపదగును.

క. ఏ నిన్ను మామయనియెడు
దీనికి దగ నిమ్ము భారతీకన్యక నా
కీనర్హుడవగు దనినను
భూనాయకుపలుకు చిత్తమున కింపగుడున్:

మామగారిపట్ల నల్లునికున్న భావ మనుగ్రహ మనుటకంటె భక్తియనుట సముచితముగదా. పైగా సాధారణముగా కవులపలుకులు భూనాయకున కింపుగనుండవలసినది పోయి భూనాయకునిపలుకు కవి కనుగ్రహపాత్రమైనదట! మనుమసిద్ధి రాజ్యభ్రష్టుడుకాగా గణపతిదేవచక్రవర్తికడ కేగి దక్షిణహిందూదేశము నేలు నా సార్వభౌముని తనపాదాక్రాంతునొనర్చుకొని ఆతనిసాహాయ్యమున రాజునకు రాజ్యము సంపాదించియిచ్చె ననుకథ

యొకటి సోమదేవరాజీయమునందును, సిద్ధేశ్వరచరిత్రము నందును గనవచ్చుచున్నదిగదా. ఎన్నిరాయబారములు వడపకున్నచో సంజయరాయబారమును. కృష్ణరాయబారమును అంతసమర్థతతో వ్రాయగలడు ?

ఇన్నిరాజ్యాంగతంత్రములలో నిమగ్నుడయి యున్నను విద్వద్గోష్ఠి, సారస్వతగోష్ఠి యాతడు మానినవాడు గాడు.

క॥ కృతులు రచియింప సుకవుల
కృతుల లొప్పుగ గొనగ నొరుల కిం దీడని వా
క్పతినిభుడు వితరణశ్రీ,

యుతుడన్న మనుజుడు తిక్కన లోకనికిదక్కన్. అని కేతన వర్ణించియున్నాడు. తిక్కన వేదవేదాంగవేత్త యని నిరూపించుటకు ‘‘వేదాదిసమస్తవిద్యాభ్యాస విభాసి’’(ఆ. ౧౨, ప. ౮) ‘‘సకలాగమార్థతత్త్వవిచారోదారుడు’’ (ఆ ౩, ప. ౧౧౯) ‘‘నానావేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞనకు’’ (ఆ ౫, ప. ౧౩౬) అను దశకుమారచరిత్రమునందలి విశేషణములు సాక్ష్యములు. భారతమునందలి యాశ్వాసాంతపద్యములు సాక్ష్యములు. భారతములో తిక్కనరచించిన యుపన్యాసముల రామణీయకత ననుసంధించినవారి కాతడు మంచి వక్తయై యుండవలెనని పొడకట్టక మానదు. దశకుమార చరిత్రమున ‘‘వచస్సమగ్రతాచతురాస్యుడా’’ (ఆ. ౬, ప ౧౯౫) ‘‘సరసమధురవాణీ సత్యభవ్యప్రభావా’’ (ఆ. ౧౧, ప ౧౪౪) ఇత్యాదివర్ణనముచే పైయూహ స్థిరపడుచున్నది. ‘‘అనితరగద్య వాఙ్మయ మహార్ణవవర్తన కర్ణధార’’ యని యొకచోట కేతన తిక్కనను సంబోధించియున్నాడు. దీనినిబట్టి సామాన్యముగ గోచరముకాని వాఙ్మయసారస్యమును, వాఙ్మయ రహస్యములను తిక్కన గ్రహించి యితరులకు విపులీకరించుటలో నిపుణుడని తేలుచున్నది. దీనికి తార్కాణముగ మరనమహాకవి ‘‘తిక్కనసోమయాజి ప్రసాదలబ్ధ సరస్వతీపాత్రుడ’’నని చెప్పుకొనుచున్నాడు.

కేవలము వేదవేదాంగవిదులు, కావ్యగోష్ఠీప్రియులు తరచు కడుపులోని చల్ల కదలకుండగ నింటగూర్చుండు స్వభావముగలవా రయియుందురు. కాని తిక్కన యుద్ధవర్ణనలు చదివినవారికి రణరంగమున నాయనికి స్వానుభవము లేనిచో యిట్టి వర్ణనలు సాధ్యపడవని తోఁచపడును. కాని కావ్యవర్ణనలందెల్ల కవియూహించుట ఒకప్పుడు ప్రమాదభూయిష్ఠము. తాము చూచినదానిని, భావించిన దానినికూడ అనుభవమున్నట్లుగ వ్రాయగల నేర్పు కవుల కుండును. అయినను తిక్కన తండ్రి తాతలందరును దండనాథులు, శూరాగ్రేసరులు నగుటచే నాయకుఁడుకూడ యోధాగ్రేసరుడని యూహించుట యనుచితము గాకేమి. ఇంతదాఁక బోనేల? కేతన స్పష్టముగ ‘‘తిక్కదండనాథా’’ యనియు, ‘‘తిక్కచమూపా’’ యనియు సంబోధించుచుండగ నింక సందేహమున కవకాశము లేదుగదా?

సాధారణముగా యుద్ధవీరులకు వైదికులకు చుక్కయెదురు. యుద్ధములకు బోవలయువారికి ఒకవిధముగ స్వైరవిహారము సాంప్రదాయికము. కాని తిక్కన పరమవైదికుడు ‘‘వైదికమార్గనిష్ఠమున వర్తనమొప్పగ నిర్వహించుచున్’’ అని భారతమున తిక్కన తన్ను గూర్చి వ్రాసికొనినాడు. ఇదిగాక ‘‘సోమయాజి’’ యను బిరుదమువలనగూడ నతడు వైదికుడయినట్లు పొడకట్టుచున్నది. దశకుమారచరిత్రముకూడ ఈతని వైదికత్వమును పదేపదే పొగడుచున్నది.

‘‘మహితదక్షిణలైన బహువిధయాగంబు
లొనరించునటు వర్ణనముదారి’’

తిక్కన అష్టాంగయోగమనబడు రాజయోగము నభ్యసించియుండవచ్చుననుటకు కొన్ని యాధారములు గనవచ్చుచున్నవి. భారతమునందలి యాశ్వాసాంత పద్యము లెక్కుడుగ జ్ఞాని జనహృద్యములుగ నున్నను నడుమనడుమనున్న ‘‘నాసాగ్రనివాసరసిక’’ ‘‘నాదామృతధారాసారరూప’’ ‘‘హంసనాదైకవేద్యా’’ ‘‘నిజతనువిభవతోర్విన్నిర్మలనాచ్ఛిన్ననాదా’’ ఇత్యాది సంబోధనలను బట్టి యాత డష్టాంగయోగము నభ్యసించె ననదగి యున్నది. దీనికితోడు

మాలిని. అవగమితరహస్యాంగసమ్యక్ప్రకారో
త్సవ గురుకరుణావిస్తారగాఢ ప్రశాంతి
ప్రవణహృదయపద్మోద్భాసివిజ్ఞానసారా

ఆది యోగాశ్వగపర్వము చతుర్థాశ్వాసము (ప. 24.) న స్పష్టముగ నున్నది. రాజయోగమునుగూర్చిన యే గ్రంథమయినను చదివికొనయిట్టివి శేషణము లుంచుట కవకాశ మున్నది కాని జీవితమునంతయు బ్రహ్మానంద సంపాదనమునకు వినియోగించిన తిక్కన యీ యోగము ననుభవమునకు దెచ్చికొనుటకు యత్నించె ననుకొను టయే యెక్కుడు సమంజసముగా నుండును.

వైదికులలో పెక్కురకు ఒకవిధమను వాంద సమ నహంభావము ప్రబలి "వాక్యదస్తీతి" వాదులను సుందును యజ్ఞాదినిషలవలన సాధింపదగుగమ్యము నిరహంభావత్వము, ఉత్తమజ్ఞానమని వారు మరచిపోవుచుందురు. తిక్కన యట్టి వేదవాదరతుడు కాడు. కర్మముల మూలమున జ్ఞానము సాధింపవలెనని యాతని యాశయము. ఆతడు జ్ఞానయోగియైనట్టుల భారతాశ్వాసాంత పద్యములే చాటుచుండును. గద్యములో నాత డుపయోగించుకొనిన "బుధారాధనవిరాజి" అను బహుమనోహరమయిన విశేషణమే యాతని వినయసంపత్తిని జ్ఞానాసక్తిని వేనోళ్ల జాటుచున్నది. ఎట్టి వివేకవైభవునకు పెద్దలసేవ చేయనిదే వేదాంతరహస్యములు పట్టువడవు. తిక్కన పెద్దలసేవవలనను, నిరంతరజ్ఞానయోగాభ్యాసము వలనను జీవన్ముక్తిబడసిన ట్లూహించుటకు భారతమున విరాటపర్వమునం దున్నకృత్యాదిపద్యములలోని స్వప్న వృత్తాంతమే సాక్ష్యము. దానివలన పరమేశ్వరానుగ్రహమున నాతడు "బ్రహ్మానందస్థితిని" బడసినట్లు ద్యోతమానమగుచున్నది. ఈస్వప్నవృత్తాంతము తరువాతికావ్యములలో గనవచ్చువానివలె పూర్వానుకరణము గాదు. పోనిండు. స్వప్నమునందు పూర్ణముగ విశ్వాస ముంచక పోయినను "బ్రహ్మానందస్థితిని" పొందుట తిక్కన జీవితాశయమైన ట్లూహించుటకయిన వీలిచ్చుచున్నది గదా. ఆతడు సిద్ధపురుషుడనుటకు మారనకృతమయిన యాక్షేప శ్లోకము అన్నిటికంటెను ప్రబలసాక్ష్యము.

చ. ఉభయకవిత్వ తత్త్వవిభ
వోజ్జ్వలు సంవిహితాధ్వరక్రియా
ప్రభు బుధబంధు భూరిగుణ
బంధుడు భారతసత్కథా
విభుపర తత్త్వకోవిదు
నవీనపరాశరసూను సంతత
త్రిభువనకీర్తనీయయశు
తిక్కకవీంద్రుని గొల్తు నర్థితోన్.

అని "పరతత్త్వకోవిదు"డనియు "నవీనపరాశరసూను"డనియు వాకొనుచున్నాడుగదా.

భారతావతారికలో తిక్కన తాను "పదస్థుడనై" భారతము వ్రాయుచున్నట్లుగ నుడివియున్నాడు "నీ కరుణ నిట్లు పదస్థుడనైతి" "ఇట్టి పదంబు గాంచి" ఇత్యాది ప్రదేశములలోని "పదము" అను శబ్దమున కర్థమేమో విచారింపకుండ మనము భారతమును తిరుగవైచుచుందుము. "పదము"నగా నధికారమని యర్థము. భారతము వ్రాయవలసినదిగ భగవంతుడు తిక్కనకు 'ఫర్మానా' యిచ్చినాడు. ఈశ్వరదత్తమగు నధికారముద్ర చేతబట్టుకొని యాతడు భారతము వ్రాసినాడు గావుననే తరువాత నెన్ని భారతములు వచ్చినను ఆతని భారతమును త్రోసిరాజనలేకపోవుచున్నవి.

ఆభిజాత్యసంపన్నుడు, రూపసి, అమాత్యశేఖరుడు, వేదవేదాంగవిదుడు, పరమనైష్ఠికుడు, దండనాథాగ్రణి, పరతత్త్వవేత్త, కవిబ్రహ్మ ఇక లోటేమి? ఇంత సర్వతోముఖమాహాత్మ్య మున్నది గావుననే ఆతడు భారతము నతిలోకసౌందర్యముచే నలంకరించి యాంధ్రావళి కెన్నటికి తీరని యప్పులో ముంచినాడు. ఆంధ్ర సారస్వతమున అనన్యసాధ్యమగు యుగమునకు కర్తయైనాడు. నేడు యుగపురుషులు కాదలచిన వారు ఈ మాహాత్మ్యములో గొంతయైనను సేకరించుకొనవలదా?

ప్రాచీన కవిభక్తి

తిక్కనయొద్దనుండి నవయుగనిర్మాతలు ముఖ్యముగ నేర్చుకొనదగిన సుగుణము ప్రాచీనకవిభక్తి. మన యువకులలో గొందరు ప్రాచీనకావ్యములను చదివి వాని సుగుణముల గ్రహించుట తమప్రతిభకు భంగమనుకొనుచున్నారు. ఇది మిగులపొరపాటు. ముందునకు దూకదలచినవా డొకయడుగు వెనుకకువైచుట యెంతయావశ్యకమో సారస్వతమునకు నూతనవైభవము సంతరింపనెంచు

వారు దాని ప్రాచీనవైభవము నెల్ల గరతలామలకముగ దెలిసికొనుట అంతయావశ్యకము. నూతనరాజ్యాంగ నిర్మాణ మొనరించుచున్నవారు ప్రాచీనరాజ్యాంగపద్ధతులను బాగుగ బరిశీలింప నక్కరలేదా?

ప్రాచీనకవులపట్ల తిక్కనకుగల భక్తి భారతమున నువ్యక్తమగుచున్నది. నిర్వచనోత్తర రామాయణమున సంఘవాచకముగ "నాదికవీంద్రుల" స్తుతించినాడుగాని ప్రత్యేకించి యెవ్వరిని బేర్కొనియుండలేదు. కాని భారతమున కృష్ణద్వైపాయనుని, నన్నయభట్టును స్తుతించి ప్రాచీనకవిభక్తి బ్రకటించినాడు.

కృష్ణద్వైపాయనుని పూర్వకవిగ తిక్కన స్తుతించినాడనుకొనుటకంటె గురుదైవముగ గణించి స్తుతించినాడనుకొనుట యుక్తము. అవతారికలో "విద్వత్సంస్తవనీయభవ్యకవితావేషంబు విజ్ఞానసంపద్విఖ్యాతుడు" ఇత్యాది విశేషణములచే స్తుతించుటయేకాక ఇంచుమించుగ ప్రత్యాశ్వాసాదిని ఆశ్వాసాంతమునగూడ వ్యాసస్తవమున్నది. తనయిష్టదైవమగు హరిహరనాథుని సంబోధించుచు "సాత్యవతేయ భారతీప్రోక్త" "వ్యాససమానైకరూప" "వ్యాసాదిమునినివాస" "సాత్యవతేయ వాఙ్మయ విశాలగృహస్థితిత ప్రదీపికా" "ప్రకటమహార్థసారభ పరాశరనందన వాక్యమంజరీ ప్రకరసమర్చితా" అని పదేపదే వ్యాసుని బేర్కొనుచున్నాడు. నవీన విమర్శకులు కొందరు వ్యాసుడను నొకకవి యున్నడును లేనేలేడనియు, వ్యాసుడనగ నొక పీఠాధికారియనియు నేమేమో వింత వింతవాదములు బయలుదేదీయుచున్నారు. ఈ వాదముల సత్యాసత్యము లెట్లున్నను తిక్కనమాత్రము వ్యాసుడను నొకవ్యక్తి యున్నట్లును, ఆతడు భారతమును రచించినట్లును నమ్మియున్నాడు. ఈవ్యాసుని ఎన్నడో నివసించి చన్నవ్యక్తి యనుకొని తిక్కన పూజించినాడనుటకంటె ననవరత ప్రత్యక్షమగు తేజముగ భావించి పూజించెననుట మరింత యుక్తమగనుండును. "వ్యాసో నారాయణో హరిః" యనినట్లు నారాయణునకు వ్యాసునకు నభేదమనియే కవిబ్రహ్మభావము. ఇంతయఖండగౌరవ మాతడు చూపుటకు బ్రహ్మమాత్రముల గూడ నాటకమున కేతనయు రాజనీతి ప్రసంగామ్నాయకారణము భారతమే. ఇంతటి ప్రసిద్ధి తిక్కన కవి. కవికి కవిత్వమునకు భారతము దక్కనే నిదర్శనము. నన్నయ "కావ్యపదములు ... " "... త్రిత్వ ... తితశాసనభారాంచితసకలలోకరక్షణ" అని తిక్కన కవి భారతికావ్యశక్తియంతయు ... రాజకీయ ... నుండునే? అందుచేతనే "సాత్యవతేయ సంస్కృతి విశేషాన్వితమయిన" చిత్రముతో భారతమును వ్రాయుచున్నానని వ్రాసినాడు. ఒక్క కావ్యముగ మాత్రమేగాక తిక్కన జీవితమునకు భారతము పీఠికగ నైయుండవలెను. మంత్రియైన యాతని రాజకీయ జీవితమునకు, దండనాథుడయిన యాతని రణరంగ జీవితమునకు, సోమయాజియైన యాతని వైదిక జీవితమునకు, పరతత్త్వశోధనుడైన యాతని యాధ్యాత్మిక జీవితమునకు భారతమే పట్టుగొమ్మయి యుండవలెను. నిర్వచనోత్తర రామాయణ రచనాకాలమునకు "మహేశ్వరాంఘ్రికమలధ్యానైకశీలుఁ" డైనను తిక్కన దశకుమారచరిత్రము నాటికి "విష్ణుశివాద్వైతక్రియాశీలుఁ"డైన తిక్కన భారతరచనా కాలమునకు "హరిహరనాథభక్తుఁ డను" చూడగ శివకేశవులయందలి యభేదభావము సిద్ధించుటకు భారతమే కారణమేమో యని యూహింపవలసియున్నది. శివకేశవుల యద్వైతత్వమును బ్రకటించు ఘట్టములెన్నో భారతములో నున్నవి కదా!

తిక్కన వ్యాసునిపట్ల చూపిన భక్తికంటె నన్నయభట్టుపట్ల చూపిన భక్తి మిక్కిలి ప్రశంసాపాత్రమగుచున్నది.

ఉ. ఆదరణీయ సారవివి
భాగ్యగతిస్ఫురణంబు గల్గి, య
ష్టాదశపర్వనిర్వహణ
సంభృతమై పెంపొందియుండు నం
దాది నొడంగి మూడు కృతు
లాంధ్రకవిత్వవిశారదుండు, వి
ద్యాదయితుం డొనర్చె మహి
తాత్ముడు నన్నయభట్టు దక్షతన్.

పునీతెందుపాదములలోను నన్నయభట్టును స్తుతించి నాడు. ఈ స్తుతి నిజముగ నన్నయభట్టుపట్ల నెక్కుడు గౌరవమును మాపుటకేనియు, ఇందుంచిన విశేషణము లనుబట్టి తిక్కనకు నన్నయపట్ల కొలదిగౌరవము మాత్రమే యున్నదని యూహించుటకవకాశ మున్న దనియు కొందరు వాదింపజూచుచున్నారు. ఇంతకంటె విపరీతసిద్ధాంతము మరియొకటి యుండబోదు. "విద్యా దయితుండు" అనుటలో నన్నయపాండిత్యప్రశంస. "మహితాత్ముడు" అనుటలో పవిత్రజీవితమునకు జోహారులు "ఆంధ్రకవిత్వవిశారదుండు" అనుటలో కవితాప్రశంస. "సత్కృతన్" అనుటలో తాను మరల నన్నయ రచించిన భాగమును స్పృశింపకుండుటకు హేతువు సూచితము. ఇంతతక్కువసంఖ్యగల మాట లలో నింతయెక్కువగ తెలుపగలుగుటయే కవిని ఇంకొకకవి స్తుతించుట గానను. నన్నయకవిత్వము సంస్కృత సమాసభూయిష్ఠమనియు, "కుసుమములు" తీసివైచినచో నది సంస్కృతమే యగునన్నదనియు, అతనికి తెలుగు కవిత్వసంప్రదాయము తెలియదనియు వాదించు విమర్శ కాగ్రేసరుల వాదమునకు ఉభయకవిత్వతత్త్వవిదుడయిన తిక్కన యుపయోగించిన "ఆంధ్రకవిత్వ విశారదుండు" అనువిశేషణము ఈశ్వరవేదు. ఆంధ్రకవిత్వతత్త్వమును తెన్నుగ నెఱిగినవాడను వాచ్యార్థములుండగ ఆంధ్ర కవిత్వమునకు శారదావిగ్రహ మను వ్యంగ్యార్థముకూడ ఇందున్నది. ఒక్కతిక్కన మాత్రమేగాక తిక్కన శిష్యుడగు మారనయును నాశ్రితుడగు కేతనయు నన్నయ నెన్నోవిధముల స్తుతించియున్నారు. తిక్కనకు నన్నయభట్టుపట్ల నిజముగ గౌరవమే లేకయుండినచో నాతని కేమికోపమువచ్చునోయని ఆతని యనుగ్రహము వాంఛించిన మారనాదులు నన్నయను స్తుతింపక మౌనభా వము వహించియుందురుగదా! మరియు నన్నయను స్తుతించుటలో మారన

ఉ॥ సారకథాసుధారస మ
జస్రము నాగళపూరితంబుగా
నారగ గ్రోలుచున్ జనులు
హర్షరసాంబుధి దేలునట్లుగా
భారతసంహితన్ మును త్రి
పర్వము లెవ్వ డొనర్చె నట్టి వి
ద్యారమణీయు నాంధ్రకవి
తాగురు నన్నయభట్టు గొల్చెదన్.

అనుటలో తిక్కనయుపయోగించిన "విద్యా దయితుండు" అనుపదమునకే పర్యాయపదముగ "విద్యా రమణీయు"డనుపదమును వాడినాడు. "ఆంధ్రకవితాగు రు"వనుటకంటె ఉత్తమప్రశంస యుండదుకదా. తిక్కన తనకడకు సాహిత్యరసపిపాసువులయి వచ్చినవారికెల్ల నన్నయభట్టుకవిత్వముపట్ల నఖండగౌరవము కలిగిం చుచు వచ్చినాడనుట కింతకంటె ప్రబలసాక్ష్య మేమి వలయును?

కేవలము వాక్యరూపముగనేగాక క్రియారూపముగ కూడ నన్నయను తిక్కన గౌరవించినాడు. తనకీర్తియే ప్రధానముగ చూచుకొనిన యహంభావశీలుడే యైనచో తిక్కన భారతమును మొదటిమూడుపర్వములుకూడ తానే వ్రాసి "భారతరచనమునకు మూడువందలయేండ్లు పట్టిన" దని ప్రస్తుతకాలమున వచ్చిన యపవాదున కవకాశము లేకుండజేసియుండును. కాని సమర్థుడగు నొకమహాకవి తనకుపూర్వము నిష్కళంకముగను, మీదుమిక్కిలి బహు రమణీయముగను రచించిన గ్రంథమును- గ్రంథమును కాదు, గ్రంథభాగమును- మరల తాను రచియింపబూను టలో నర్థములేదని యాతడు గ్రహించినాడు. గ్రంథ మున కంతకు నైక్యత చేకూర్చుటకు నన్నయ రచిం చిన గ్రంథభాగమును తిక్కన మరల రచించినను తప్పు పట్టుట కవకాశ ముండెడిదికాదు. కాని నన్నయకవిత్వ మునెడల నిజమయిన గౌరవము కలవాడగుటచే నాత డందుల కియ్యకొనలేదు.

అంతేకాదు. సారస్వతాభివృద్ధి వాంఛించిన కవీం ద్రుడెవడయిన గుడుగుడుగుంచముగ వ్రాసిన కావ్యమునే మరల వ్రాయుటలో నర్థములేదని యాత డెరుగును. తొమ్మిది శాకుంతలములు, పది మేఘసందేశములు పదు నారు ఉత్తరరామచరిత్రములు బయలుదేరుచున్న యీ కాలమునందలి కవీశ్వరులు తిక్కనచరిత్రమును గుణపాఠముగ గ్రహింపదగును. నవీనకాలానుగుణముగ నవీనుల జీవితమును బరీక్షించి ఇప్పటి విశ్వవిశాలదృష్టి, ఇప్పటి మతవైషమ్యములు, సోషలిజమ్ క్యాపిటలిజమ్ మున్నగు నిప్పటియుద్యమములు, సైన్సులో నిప్పటియభి వృద్ధి అన్నియు ప్రతిఫలించునట్లుగ నవీనకావ్యములు

వ్రాయుట యుక్తము. అందుకు ప్రతిభ లేకపోయినప్పుడెంతసేపును ప్రాచీనకాలమునందే అరేబియా రాత్రులలోని యుష్ట్రపక్షివలె తలదూర్చి సారస్వతమునకు నవనవాభివృద్ధి లేకుండ జేయుదురు. తాము మహాకవులమని తమకు దాము గను తమకంటెను వివేకహీనులయి తమచుట్టును జేరిన మరికొందరును శుష్కాభినందనములతో సంతృప్తి వహించుట తప్ప ఈ చర్వితచర్వణ గ్రంథరచనకు సార్థక్యము గానరాదు. మనము ప్రాచీనకావ్యములను జదివి యందలి మాహాత్మ్యము గ్రహించి అందలి సారస్వత రహస్యములను సేకరించుకొని తదనుగుణముగ గాని, లేక వానికంటెను విశిష్టములగు మఱికొన్ని పద్ధతుల ననుసరించి గాని నూతన గ్రంథరచన చేయుటకు మాత్రమే యయియుండవలెను గాని పాడినదే పాటగ నవీనగ్రంథములను మరల వ్రాయుచుండరాదనుట తిక్కననుండి గ్రహింపదగును.

ఆత్మ విశ్వాసము

ప్రాచీనకాలమునందలి భక్తి ప్రస్తుతకాలముపట్ల నిరసనభావముక్రింద పరిణమించుచో నది యెంతశీఘ్రముగ నశించిన నంతమంచిది. మనపూర్వుల మాహాత్మ్యమును తలచుకొని పులకితగాత్రులమయి ప్రస్తుతము మనమేమియు చేయ నగత్యములేదనియు, అగత్యమున్నను చేయజాలమనియు నిశ్చయించుకొని ఇతర దేశములు, ఇతర సారస్వతములు విమానయానమున నభివృద్ధి నొందుచుండగ మనము ప్రాచీనుల మాహాత్మ్యముపయి నాధారపడియుండజూచుట వివేకహైన్యమునకు పరమావధి. ప్రస్తుతకాలమున నాంగ్లేయు లభివృద్ధి నొందుచుండుటకును హైందవులు "నానాటికి తీసికట్టు నాగంభట్టూ" యనిన ట్లుండుటకును ఆత్మవిశ్వాస రాహిత్యమే కారణమని వివేకానందుడు నిరూపించుచున్నాడు. ఆంగ్లేయ యువకుడు "నేనాంగ్లేయుడను. ఈవిశ్వమున నాకసాధ్యమెద్ది" అనువిశ్వాసముతో నేయుద్యమమునకైన గడంగును. హైందవయువకుడు ప్రాచీనులమాహాత్మ్యము తలచుకొని గుటకలు మ్రింగుచు దిక్కులు చూచుచుండును. ఇంతతమోగుణము దేశము నావరించినదిగావుననే ప్రస్తుతము మన మిట్లున్నాము. ఎవరైన కావ్యము వ్రాసి తీసికొనివచ్చినచో "కాళిదాసునితరువాత సిగ్గున్నవాడు కలముచేతబట్టవలసినపనిలే" దని నిరుత్సాహపరచుచుందుము. కాని "పురాణ మిత్యేవ న సాధు సర్వమ్" అను కాళిదాససూక్తిని మనము స్మరింపము.

తిక్కనయాత్మవిశ్వాసమునకు రెండు నిదర్శనములు: మొదటిది, ఆతడు సమకాలికుల కిచ్చిన ప్రోత్సాహము. ఇతరయుగములు ఇతరకవులు ఎంతగొప్పవారయినను అట్టివారు తనకాలమునగూడ లేకపోలేదని యాతనివిశ్వాసము. కాని ఒకవిశేషము. ఇప్పటికాలమున కొందరివలె నన్యోన్యముగ పొగడుకొనుచుకు కంట్లాడు వ్రాసుకొని ఎంతనీరసకావ్యమునయినను సరే, భవభూతికృతులకంటె నుత్తమముగ నున్నదని పొగడుచు "అభినవకాళిదాసు"లని వీరిని వారును, "అభినవభవభూతు"లని వారిని వీరును స్తుతించుకొను నాచారము తిక్కనకాలమున నున్నట్లు గానము. ప్రోత్సాహము వేరు చెప్పి గుణముల పేక్షించుటకు తిక్కన యియ్యకొనడు.

> "కవిత చెప్పి యుభయకవిమిత్రు పెప్పింప
> నరిది బ్రహ్మకయిన"

నను ఇతో నాతడే కావ్యమునయిన నింతనిశితమగు విమర్శనదృష్టితో బరికించువాడో విస్పష్టమగుచున్నది. కాని నిశితవిమర్శనము పేరుచెప్పి గుణమున్నచోటకూడ పెదవి విరువక సమర్థులయినవారిని సమ్మానించువాడనుటకు కేతనయే నిదర్శనము. కేతన రచించిన దశకుమారచరిత్రమున

> సీ. సుకవీంద్రబృందరక్షకు డెవ్వడనిన కీ
> డను నాలుకకు ఱోడయైనవాడు

> సీ. సరసకవీంద్రుల సత్ప్రబంధము లొప్ప
> గొనుసను టధిక కీర్తనకు దెరువు

ఇత్యాదిపద్యములవలన ఒక్కకేతనను మాత్రమే కాక ఆతడు పెక్కురు కవుల నాదరించి వారిచే కావ్యములు వ్రాయించి అగ్రహారము లిచ్చి సమ్మానించినట్లూహింపదగియున్నది. అయితే ఆకవుల నామములుగాని, వారు రచించినగ్రంథనామములుగాని తెలిసికొనుటకవకాశము లేకపోవుచున్నది. కాలగర్భమున నన్నియు లీనమయిపోయినవి. భోజరాజీయకారుడు మాత్రము తన పూర్వుడగు బయ్యనమంత్రినిగూర్చి వ్రాయుచు

> చ. క్షితిగ్రతుకర్తృతామహిమ
> చేకొని పంచమవేదమైన భా
> రతము తెనుంగుబాస నభి
> రాముముగా రచియించినట్టి యు

స్వతిశయంబుగ తిక్కనకవి
నాయకు డాదటఁ జెప్పి "భవ్యభా
రతి" యనఁ జేయుగొన్న కవి
రత్నము బయ్యనమంత్రి యల్పుడే!

అట్టి బయ్యనమంత్రికి తిక్కన "భవ్యభారతి" యను బిరుదమిచ్చి సత్కరించినట్లు వ్రాసుకొని నాడు. ఈభవ్యభారతి రచించిన కావ్య మొక్కటియైన నేడు గానరాదు.

తిక్కన యాత్మవిశ్వాసమునకు రెండవనిదర్శనము స్వశక్తియందలి విశ్వాసము. తిక్కన భారతరచనమును తలపెట్టినప్పుడే "పదియేనింటి తెనుంగుబాస జనసంప్రార్థ్యంబుగా పెంపునన్, తుదిముట్టన్ రచియించుచుం బొప్పు గవిసంతోషంబు నిండారగన్" అని తుదిముట్ట రచియింప గల యాత్మ ధైర్యముతో నీమహోద్యమమున నడుగు పెట్టినాడు. నన్నయభట్టు ముగింపకుండ మధ్య విరమింప వలసినవాడాయెనే యనుజంకు ఆతనికి లేదు. దానికితోడు హరిహరనాథుఁ డిచ్చిన అధికారముద్రకూడ లభించినది.

ఉ. ఇట్టిపఱంబు గాంచి పర
మేశ్వరునిం గృతినాథుఁ జేసి యే
పట్టున రాజ్యమూర్తియగు
భారతసంహిత జెప్పగంటి నా
పుట్టు కృతార్థతం బొరసె
పుణ్యచరిత్రుడ నైతి నవ్విభున్
గట్టిగ...మ్మ ప్రతిమ
కారుణికత్వమహావిభూతికిన్.

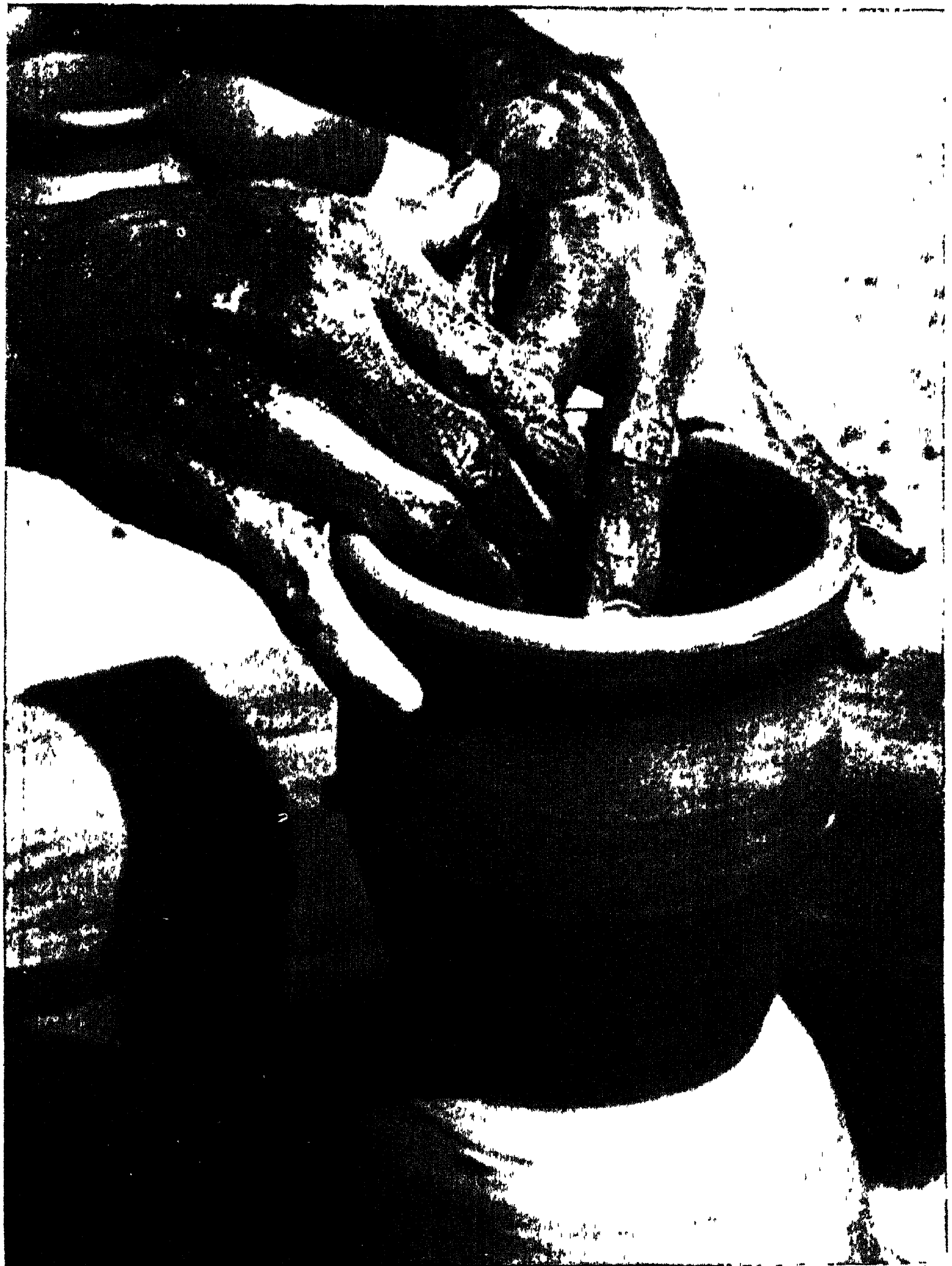
ఉ. కూర్చుట నూత్నరత్నమున
కున్ గనకంబునకున్ దగున్ జనా
భ్యర్చితమైన భారత మ
పార కృపాపరతంత్రవృత్తిమై
జేర్చిన దేవదేవునకు
ప్రీతిగ నిచ్చుట సర్వసిద్ధినా
నేర్చినభంగి జెప్పి వర
జీయుఁడనయ్యెద భక్తకోటికిన్.

ఉ. కావున భారతామృతము
కర్ణపుటంబుల నారఁగ్రోలి యాం
ధ్రావలి మోదముం బొరయు
నట్లుగ సాత్యవతేయసంస్మృతి
శ్రీవిభవాస్పదంబగున
చిత్తముతోడ మహాకవిత్వదీ
క్షావిధి నొంది గద్యముల
పద్యములన్ రచియించెదన్ గృతుల్.

ఈపద్యములలో వినయసంపత్తియు, ఆత్మవిశ్వాసమును మూర్తీభవించినవి. తనకవిత్వమును హరిహరనాథుని "కారుణికత్వమహావిభూతి" యనుకొనుటలో నిరహంభావత్వము ద్యోతమాన మగుచున్నది. "నేర్చిన భంగి" అనుటలో వినయము వెల్లివిరియుచున్నది. "వర జీయుఁడనయ్యెద భక్తకోటికిన్" "మహాకవిత్వ దీక్షావిధి నొంది" ఇత్యాది తిక్కనభాగములలో నెల్ల ఆత్మవిశ్వాసము విజృంభించుచున్నది. ఇట్టియాత్మవిశ్వాసమున్న వానికే యుగకర్తృత్వము చెల్లును.

తిక్కన చరిత్రము "టాజ్ మహల్" వలె సర్వాంగసుందరమైనది. దాని యతిలోక రామణీయకతను దిలకించినకొలది తనువు పులకించును. కాని దాని తేజమునకు కనులు మిఱుమిట్లుగొన దిగ్భ్రమను చెంది నవయువకులు కార్యరంగమునుండి నిస్పృహతో విరమింతురేని మనము దానిని విలోకించి నిష్ప్రయోజనము. "తిక్కన గొప్పవాడే. తిక్కన ఆదర్శ పురుషుడే. తిక్కన యుగకర్తయే. కాని అంతకంటె గొప్పవారము మనము కావలయును. అంతకంటె ఆదర్శపురుషులము మనము కావలయును. అంతకంటె యుగకర్తలము మనము కావలయును." అను నుత్సాహము మన కది యీయజాలినపుడే తిక్కన చారిత్రపఠనమునకు సార్థక్యము లభించుచున్నది. అట్లగుటకు సాధ్యపడునా యని ప్రశ్నింతురా, పరబ్రహ్మస్వరూపుడగు జీవునికి సాధ్యము గాని దేమున్నది?

ఉరుములను మెఱుపులనుబట్టి వర్షోదయము నిశ్చయింపవచ్చును. అరుణోదయమును బట్టి సూర్యోదయము నిశ్చయింపవచ్చును. మన సారస్వతమున నేడు గనవచ్చు మహోత్సాహమును బట్టి తప్పక ఒక నూతన యుగోదయము కాగల్గు నను నమ్మకము నాకున్నది. ఉత్సాహముతో సరిపెట్టుకొనక ఆంధ్రయువకులు ఉపజ్ఞను కూడ సంపాదించుకొని ఈ మహోదయమును సాధింతురుగాక! అజరామరమగు యాత్మతో నీమహోదయమున కెదురుచూచు కవిబ్రహ్మ యగు తిక్కన యాశీస్సు లమోఘములు గదా!

౩ తిరిగిన చెయ్యి

—డి. అణ్ణాజిరావు.

౪ వెనుకటిసంగతులు

—వి. యన్. రావు.

తెనాలి రామకృష్ణకవి నైపుణ్యము

భారతుల పున్నయ్యశాస్త్రి

ధాత పుష్యమాసపు భారతియందు "నిగమశర్మ అక్క" అనుపేరుతో తెనాలిరామకృష్ణుని నైపుణ్యమును కొంతవరకు వ్రాసితిని. మరల పాండురంగ మాహాత్మ్యమునందలి యానిగమశర్మోపాఖ్యానమునే చదువుచుండగా నిగమశర్మ అక్క చేష్టలకుం దగిన మరియొక యుపపత్తియు, కవి నైపుణ్యమును బ్రకటించగల మరియొకటి రెండు విశేషములును నాకు స్ఫురించినవి. వాటిని ఈవ్యాసమున వివరించెదను.

నిగమశర్మ అక్క ముక్కరకై దుఃఖార్తయై యడలుట పరిహాసమే కాని పరమార్థము గాదని కొందరనుచున్నారు. కాని యిందెంత నిజమున్నదో విచారింతము. లోకమున గౌరవ కుటుంబమునందలి యెవ్వరైనియొక్కరుండు కుటుంబగౌరవమును బాటించక స్వేచ్ఛమై వారకాంతాదిలంపటత్వమున గాముకత జరించుచుండెనేని ప్రప్రథమమున నింటివారందరును, చెడిపోవుచున్న తమ వానివలన దమకుం గలుగుచున్న యపకీర్తికిని, తమపూర్వులకైన్నత్యమునకుభంగము వాటిల్లుచున్నదను వ్యపదేశముయొక్క పాలికిని మాత్రమే వగతురు. అంతట వారు వానిచెడునడవడికవలన దమకుం గలుగుచున్న యపకీర్తిని బోధించినను వినక వాడింకను స్వచ్ఛందచారియై యింట గల ధనమునెల్ల వెచ్చపెట్టుట కారంభించెనేని గౌరవముమాట మఱచి వాడొనర్చు ధనవ్యయమునకు మాత్రమే వగతురు. ఇది లోకస్వభావము. గౌరవమనునది యాధ్యాత్మికమైనది. ధనము భౌతికమైనది. సంఘమున శరీరధారి ధనమున్ననే కాని యాధ్యాత్మికమైన గౌరవమును నిలబెట్టుకొనలేడు. కాన చెడ్డవాడు చెడెనేచెడినని వానికై విలపింపరు. ఇక వాడొనర్చు ధనవ్యయమునకు మాత్రమే వగతురు. అటులనే నిగమశర్మ తండ్రి, తల్లి, బావగారు, అక్క, అందరును అతనివరాలకైనా? అతడెత్తుకొని పోయిన సామాను యింటివారి సొమ్ములకై మాత్రమే వగచిరి, ఇది నిజము గాదంటారా? అట్టియెడ కన్న తల్లికై కాకుండిన ఈకవి వ్రాసేనేమో చూచితిరా? ఈవిషయము కవి బాగా తెలిసియుండెను, అందుకే చెడ్డవానికై వారు వగవలేదు. ప్రధానముగ మాత్రము పితరులు పుత్రునికై వగచిరి వైన్యము వహించియున్నను అక్కయొక్క మాటలవలన మనకు తెలియుచున్నది. కావున లోకస్వభావమును బాగా గమనించియే కవి పాత్రల సృష్టించెనని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇంకొక విశేషమును గమనింతము. నిగమశర్మ యెవ్వరెవరి సొమ్ముల నెత్తుకొనిపోయెనో చెప్పు సందర్భమున తల్లి, అక్క, భార్య, వీరిని మాత్రమే కవి పేర్కొనెను అవును. అసలు సొమ్ములన్నవి స్త్రీలకే కాని మగవారికేమియుండును? అథవా ఏవైనుండెనేమో, చెవిపోగులో ఉన్నవనుకొన్నను అవి యొకలెక్కలోనివి గావు గాన విశేషించిచెప్ప నక్కరలేదు. ఈవిషయమును గుర్తించియే కవి 'అన్ని యూహించి' అని యొక్క మాటతో మరికొన్ని వస్తువులు గూడ బోయినటుల సూచించెను. ఇచట సూచించలేదనుకొన్నను, తరువాత నేవ్వవారిలో, తండ్రిని, అల్లునింగూడ చేర్చుటచే వారివిగూడ కొన్ని నిగమశర్మ యాయావారి సొమ్ములతో పాటు ఎత్తుకొని పోయెనని మనమూహింపు కొనగలము. ఈసందర్భమున గవి తననైపుణ్యమును సూక్ష్మముగ సూచించియున్నాడు. కావ్యమున వాచ్యమగు దానికన్న సూచితమగుదానికే యెక్కువ యాస్వాద్యముండునుగదా. మగవారి సొమ్ములను గూడ నెత్తుకొని పోయెనని, అప్రధానవిషయమును వాచ్యమొనర్చి కావ్యరసమును నీరసమొనర్పక, పిమ్మట సొమ్ము పోయినందు

లక్షై యేడ్చువారిలో మగవారినిగూడ జేర్చి యాడువారి సొమ్ములతోపాటు వారినిగూడ నొకటిరెండు పోయెనని సూచితమొనర్చి కావ్యరసమును నుత్ప్రమొనర్చి, ...వ్యాఖ్యాతర మగునటు లొనర్చి కవి తననైపుణ్యమును బ్రదర్శించుకొనెను.

రెండవది: నిగమశర్మ భార్యసొమ్ములను గూడ నెత్తుకొని పోయినట్లు వ్రాసి యామె వగచినట్లు వ్రాయకుండుట. ఏల? ఆమె వగవలేదు. కాబట్టి ఇది సహజము. పతివ్రతయైన భార్యకు గావలసినది భర్తగాని సొమ్ములుగాదు. భార్యకు భర్తతనను సరిగా జూచుకొనుట లేదను దిగులేకాని ధనమును పాడు చేయుచున్నాడే యనుచింత యుండదు. తననుగూడ సరిగాజూచుకొని కాపురమొనర్చుచు, ధనమును కాముకప్రవృత్తికై దుబార చేయుచుండెనేని, భార్యకును గాపురమెట్లు సాగునను చింతచే ధనమునకై చింతయుండునేమో కాని యట్టి క్షేమియు నిపుడు లేదుగదా! దీనినిగూడ కవి గుర్తించియే భార్య యేడ్చినట్లు - కాదు - ఏమియు వ్రాయలేదు. ఇదియెంతయు సహజము. కవి నైపుణ్యము స్పష్టతరము. సొమ్ములనెత్తుకొని పోయినవారి పేర్లలో భార్యను జేర్చుకొని పిమ్మట నామెనుగూర్చి విలపించినట్లు కాదు- ఏమియు నుడువకుండ వదలుటచే భర్తపరారికి దిగులుపడి దుఃఖాధిక్యమున గన్నీరు సైతము కార్చలేదని పాఠకుల మనంబుల నూహారేఖన ట్లొనర్చెను తాను సృష్టించిన పాత్రలంగూర్చి పాఠకుల మనంబులు ఆలోచనా పరవశంబులగునట్లొనర్చుటయేకదా కవిత్వము. అట్లొనర్చుటచే భార్య పాతివ్రత్యము సూచితమై పోషితమైనది యగుచున్నది.

సార్వభౌమ దంపతులు

[ప్రకటితచిత్రము]

దేవీప్రసాదరాయచౌదరి

చెన్నపురి చిత్ర-శిల్పకళాశాల అధ్యక్షుడు: చిత్ర - శిల్పకళోపాసి

దేవీప్రసాదరాయచౌదరి

కళోపాసనా : దీపములు

అ. న. కృష్ణరావు

Art is the presentation of Real in its mental aspect — జీవనసాదృశ్యము యొక్క మానసికరూపమును ప్రదర్శించుటయే కళ. జీవనముయొక్క స్పష్టానుకరణ ముత్తమకళ యెన్నటికిని కాజాలదు. కళ యొక్క ఉద్దేశ్యము అనుకరణము కాదు; సృష్టి. కాని గహనమైన మానసికరూపమును-ఇంద్రియాతీతమైనదానిని ఇంద్రియములకు గోచరమగునట్లు చేయవలెననిన దానికి తగు మాత్రము జీవనసాదృశ్యమును కల్పించవలసి యున్నది. ఇంద్రియములకు గోచరమగునట్టి రూపుచట్టమునందు దానిని నిలుపవలసి యున్నది.

ఈ రెండు రీతులకును సమన్వయమగునట్టి సువర్ణమధ్యమార్గమునే కళ యని యనుచున్నారు ఇది విమర్శకుని కార్యక్రమమునకు లోబడిన విచారము. కళావిదు డీనియమము నుల్లంఘించుచునే వచ్చుచున్నాడు. ఆదర్శసంప్రదాయమునకు ప్రబలవిరోధులు గనే మొఘల్ రాజపుత్రసంప్రదాయములు జన్మించినవి. రాజపుత్రసంప్రదాయముకూడ తగినంత నిసర్గమయముగా లేదని బయలు దేరినది రవివర్మ సంప్రదాయము. దాని సంస్కృతశాస్త్రరూపముగా వృద్ధినది పాశ్చాత్య కళాసంప్రదాయము. దాని కన్నివిధములను విరోధి యనుకొన్నది బంగాళ సంప్రదాయము. తనవన్నియు ఈప్రతిరోధపు సంతతిరో. పాశ్చాత్య నిసర్గానుకరణ సంప్రదాయములో కూడ అహనాటివంటి చిత్రకారులు ప్రత్యేకమార్గమును పట్టిరి. బంగాళపుప్రత్యేకసంప్రదాయమునందు హల్దార్, దేవీప్రసాదు మొదలైనవారు పరమార్గమును పట్టిరి. ఏ మార్గము ననుసరింప బూనుకొన్న చిత్రకారుడుగాని ఒకప్పుడుగాకపోయిన నొకప్పుడు తదితరమార్గమును రుచిచూచియే తన కళయొక్క అస్తిత్వమును నిరూపించుకొనుచున్నాడు. చివరకు పరంపరగ వచ్చిన సంప్రదాయ బంధములను త్రెంచివైచి తన సంప్రదాయమునే తా ననుసరించుచున్నాడు.

సంప్రదాయముల మానదండముతో కాదు కళాశిల్పిని కొలవవలసినది. అతనికళ యొక్క అంతిమ లక్ష్యమును, దాని సాధన సాహసమును, తదనుకూలమైన జీవన శిక్షణ సంస్కారములను గమనించవలయును. కళాశిల్పియొక్కయు, అతని రచనలయొక్కయు శస్త్రచికిత్స చేయుటయే విమర్శకుల

యొక్కయు, ప్రేక్షకులయొక్కయు ఉద్దేశ్యము కాదు. మానవమనస్సు నుల్లాసపరచునది, మానవమనస్సును శుద్ధపరచి దానినమర జ్యోతిర్మయముగా చేయజాలినది, మానవమనస్సును దారిద్ర్యదశనుండి జాజ్వల్యమాన శక్తిసంపదకు కొనిపోవునదియే ఉత్తమకళ. కళయొక్క యీ యుద్దేశ్యము సార్థకమగుటకు మానవుడు కూడ అనుకూలుడై దాని శ్రుతికి శ్రుతి, తాళమునకు తాళము వేయుచు కలారాగమునందనురాగి కావలయును.

ఈదృష్టితోనే దేవీప్రసాదరాయచౌదరి రచనలనుకూడ చూడవలసియున్నది. ఇతనిది వంగకళాసంప్రదాయము. కాని యిత డెక్కడెక్కడో అందుకు దూరముగను ఉండును. శ్రీమంతుడైనను దారిద్ర్యవేదముల నెరిగినవాడు. చిత్రకారుడు మాత్రమే కాదు, శిల్పి కూడ. వర్ణచిత్రములం దెట్లో, అక్లే తైల, మృత్, దారుచిత్రములందును ఇతని కపారమైన ప్రీతి. ఇతని అనేకరచనలయందు ఆదర్శసంప్రదాయలక్షణము లన్నియు నున్నవి. అట్లే అనేక రచనలయందు వాస్తవసంప్రదాయలక్షణము లన్నియు నున్నవి. కావుననే యీవిశ్వరూపిశిల్పిని ఒకకంటితో, ఒక కొలత పట్టికతో కొలచుట అలవికానిపని. ఇంత మాత్రముచేత ఇతని రచనలన్నియు నన్ని రకములై చెదరిపోలేదు. వింతవింత లగు రంగులు, భావములు, విలాసములు మొదలైన కళాసామగ్రి నిండియుండు ఇతని కృతి పుష్పముల నొకటిగ కూర్చియుండు తంతువు లేకపోలేదు.

వీరిది భారీ శ్రీమంతుల కుటుంబము. వంశపరంపరగ జమీందారులు. వీరి పూర్వులు గొప్ప సంస్కృతవిద్వాంసులు; వేదాంతులును. ఈవిధముగా ఐశ్వర్య, జ్ఞానములకు ఖ్యాతి వహించిన యింటియందు చౌదరి పుట్టుక. వీరితల్లి రంగపురము (బెంగాలు) మహారాజుతనయ. ఇట్లు ఇతడు బంగారు తొట్లలో శైశవమును గడపినవాడు. కాని యితని కామైశ్వర్యదృష్టియే లేదు తన జమీందారీకి చేరిన వేలారు రైతుకుటుంబముల కష్టసుఖములను కండ్లువిచ్చి చూచి జాలిగొనెడి స్వభావముగలవాడు.

పండిత కుటుంబమునందు పుట్టినాడన్న మాటయే కాని యితనికి సంప్రదాయ విద్య యందు లక్ష్యమే కుదురలేదు. మొదటినుండియు నితనికి కుస్తీసాములు చేయుటయందమితప్రీతి; ఆటలయందు మమత. తారుణ్యము ప్రాప్తించునరికి యీ మమత సాహిత్యము వంకకు మరలినది. తాతగారి దగ్గర కాళిదాసు, భవభూతి, భారవి మొదలైన వారి కావ్యభాగములను శ్రవణముచేసినాడు. నిద్రాణమై యుండిన చైతన్య మంతతో జాగృతమైనది. సాహిత్యము, కళ-వీనికి సంబంధించిన గ్రంథముల వ్యాసంగము ప్రబలినది. ఆ విషయములకు సంబంధించి విచారపూర్ణములగు వ్యాసములను పత్రికలకు బంపుట

హెచ్చిపోయినది. వీనికి జత వ్యాయామము. గ్రీకుశిల్పమునందలి యంగ సౌష్ఠవమును సంపాదించవలెనని యితని యాశయము. శారీరకసౌందర్యమునెడ ఈయన పెట్టిన లక్ష్యము కొంతకు కొంత ఇతనికళలో నీనాటి కిని పరిణామమును గలుగజేసినదని చెప్ప వచ్చును. ఇతడు చెక్కు, చిత్రించు, నిర్మించు మూర్తుల దేహములందు ఏభాగమును చూచి నను నిసర్గదూర దోషము మచ్చునకయినను కానరాదు. ఏ భంగిలో, ఏ భావములో దేహ మేయే యాకారములను దాల్చునో దేవీప్రసాదువలె అంత నైసర్గికముగ చిత్రింప నేర్చిన కళావేత్త దేశమునందు మరిలేడు.

కళోపాసనలో పుట్టిన యీ యాశాం కురమును దేవీప్రసాదు అంతతో వదలలేదు. అవనీంద్రనాథ ఠాకూరువద్ద చేరి భారతీయ చిత్రకళా సంప్రదాయముల నభ్యసించినాడు. ఠాకూరు ప్రథమ శిష్యవర్గములో నితడొకడు. నందలాలబోసు, ప్రమోదకుమార ఛటర్జీ, అసిత కుమార హాల్దార్, కె. వెంకటప్ప, గగనేంద్రనాథ ఠాకూరు మొదలయినవా రీయనసహాధ్యాయిబృందము. అక్కడ శిష్యరికమైనతదుపరి యితడు ఇ. బోయిస్ అను ఇటాలియన్ చిత్రకారునివద్ద పాశ్చాత్య కళా సంప్రదాయముల నవగాహన మొనర్చు కొన్నాడు. ఇక మిగిలినది శిల్పవిద్య. దానిని హిరణ్మయిరాయి చౌదరి యను ప్రఖ్యాతశిల్పికడ కూర్చొని నేర్చినాడు. నేర్చుకొనవలెననెడి యీయభిలాష యితని నన్నికళల మర్మములను నేర్చజేసినది.

ఇతడు మొట్టమొదట ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సంప్రదాయములను ఒకటిగ మేళవింపక వేరు వేరుగనే రచనలను కూర్చుచుండినాడు. సామాన్యముగా తైలవర్ణచిత్రముల నన్నిటిని పాశ్చాత్య సంప్రదాయానుగుణముగానే రచించుచుండినాడు. సాంకేతిక చిత్రములను భారతీయచిత్రకళారీతితో నిర్వహించుచుండి నాడు. కాని క్రమేణ ఆ భేదాభిప్రాయమును వదలుకొని సమ్మిళితసంప్రదాయము నాశ్ర యించి దానినే యిప్పటికిని అనుసరించుచు వచ్చుచున్నాడు.

చిత్రకళయందు దేవీప్రసాదుకు గల నిజమైన కౌశలము ఇతని సుకోమలమైన లలితచిత్రములందు కాదు ఉండునది. జీవన సౌందర్యమును, మల్లె మొల్ల జాజి మొద లైన వస్తుసంతతిని ఇతడు లీలాజాలముగ చూపగలడు. సుఖముయొక్క మత్తవిలాసము గాని, లలితలావణ్యము గాని యితని కుంచె కొక లెక్కలోనిది కాదు. జీవనసౌందర్య మునే చిత్రించుచు కూర్చొనియుండినచో దేవీప్రసాదుప్రతిభయొక్క వైవిధ్యప్రసరణకు అవకాశమే యుండెడిదికాదు. జీవనసౌందర్య మును కళావేత్త మనతోకూడ వీక్షించు చున్నాడు. మనకు సఖుడై దాని నానం దించుచున్నాడు. కాని జీవనమందలి విప్ల వము, సంతాపము, వేదన మొదలైనవానివెను

కనుంపు శక్తిని మనకితడు ప్రదర్శించుచున్నాడు. ఇక్కడ మన కితడు సఖుడు కాదు, గురువు. సఖుడైన కళాకారుని మనము ప్రేమించెదము; గురువైన కళావేత్తను గౌరవించెదము. ఇటువంటి కార్యము నెవరు నిర్వహించినను సరియే, వారు మనకు మాన్యులు. ఇట్టి కార్యము సమర్థతముగ నిర్వహించిన దేవీప్రసాదు మనకు రెండువిధాల మాన్యుడు. స్వయము సుఖసంపదలలో పెరిగినను ఇతడు దుఃఖదారిద్ర్యముల మూకవేదన నెట్లు శక్తి కంఠముతో ఘోషించుచున్నాడో ఆపరమ ప్రతిభయే యితని కళయొక్క యుత్క్రాంతిలో ఉత్తమస్థానము నాక్రమించుచున్నది.

ఈ ఉత్క్రాంతిస్థితిని మనము కొన్ని లక్షణములతో గుర్తించవచ్చును. ఒకటి, మొదట ఇతని కృతులలో ముఖ్యవస్తువున కెంత ప్రాముఖ్య ముండెనో చిత్రమునందు వచ్చు అల్పస్వల్ప వస్తువులకును అంతే ప్రాముఖ్య ముండెడిది. కాని యీ రెండవస్థితి నందుకొన్న తర్వాత లక్ష్యము తన ముఖ్యాభిప్రాయము, వస్తువు, భావన, వ్యక్తి మొదలగువానిమీదకు మాత్రము పోవుట కారంభించినది. అనేక సందర్భములం దితడు ఏ సూక్ష్మప్రక్రియలకును పోకుండగనే, కుంచెను బిరుసుగ ప్రయోగించియే తన ఉద్దేశ్యమును నెరవేర్చుకొన్నాడు. అల్పస్వల్ప విచారములను చూచుకొనుచు 'ఆహా! ఈ పువ్వు మొంక రమణీయముగా నున్నది! ఈపక్షి - ఈచెట్టు' అని, మనస్సు వెక్కడలకు చెదరుట కవకాశ మివ్వక 'అబ్బబ్బ! ఈనరకయాతన! ఈదుఃఖము!' అని వెక్కసము, వెరగు జనించునట్లు రచించుచున్నాడు. మొదట చిత్రమును చూచి మరచిపోవచ్చునయియుండెను. ఇప్పు డది మనస్సు మీద ముద్రవేసి కూర్చొని యెన్నటికిని మరవకుండ చేయుచున్నది. రెండవది, ఇతడు నీటిరంగులకు బదులు తైలవర్ణములనే హెచ్చుగ నుపయోగింప నారంభించినాడు, తైలవర్ణములందు నయమును, మార్దవమును. సూక్ష్మవిలాసములను తీసుకొనివచ్చుట యెంత కష్టమో నీటిరంగులందు శక్తిని ప్రదర్శింపజేయుట అంతేకష్టము. తన రచనలందు లాలిత్యముకంటెను శక్తికి ఎక్కువ లక్ష్యము నిచ్చిన పిదప, అందుకు తైలవర్ణముల అనుకూల్యమును తెలిసిన దేవీప్రసాదు వానినే యెక్కువగ వాడ నారంభించినాడు.

దీనిని అనుకూలతకోసము శక్తి సంప్రదాయమని అందము. నైసర్గికముగనో, సాంకేతికముగనో శక్తినే సూచించు మరికొన్ని చిత్రములను ఇతడు నీటిరంగులతోను చిత్రించియున్నాడు. జలవర్ణములతో మాత్రము గహన గంభీర విషయములను సశక్తికముగ ప్రదర్శించుటకు సాధ్యము కాదా యనియే యితని యుద్యమము. ఇతని దృష్టి యంతయు జీవనమందలి హాస్య, క్రౌర్యముల పైననే. వాని ననుసంధానించునప్పు డొక్కొక్కప్పుడు ఇతనికి నవ్వు పుట్టుచుండును. కాని యానవ్వులో పరిహాసము లేదు; విడంబన లేదు.

అనుకంపతోకూడిన విచారమును కెరలించు చుండరి భావము అందులో నిండియుండును.

చిత్రకళయం దతని కెంత ప్రావీణ్యము గలదో శిల్పకళయందును అంత ప్రావీణ్యము గలదు. ఒకదాని కొకదానికి ప్రతిరోధము గలుగనీయక సమరసముగ రెంటిని కైవసము చేసుకొన్న నేర్పరి యితడు.

సంగీతము, కవిత్వము, చిత్రకళలవలె కాక శిల్పము హెచ్చుగ పార్థివ పదార్థము నాశ్రయించునదయినందున కళలలో దానికి విలతక్కువని కొందరు పాశ్చాత్యదార్శనికుల మతము. కాని వారు వాస్తుశిల్పమునకును, ప్రతిమాశిల్పమునకును ఒక విభేదమును కల్పించుచున్నారు. పార్థివపదార్థమునకు మొదటలేని రూపమును రూపకారుడొసగుచుండుటవలన నతని కళ అంత నికృష్టమైనదికాదని సమాధానముకూడ చెప్పుచున్నారు. ఈ కారణము చేతనే వారు శిల్పమును దైహిక సౌందర్యముయొక్క శాంతిరూపము వస్తువుగాగల కళ యని వ్యవహరించుచున్నారు. *

ఉత్తమకళయొక్క ప్రభావము మనస్సు మీదనే కాని దేహముమీద కాదు. నైసర్గికమైన రూపమునకు కళావేత్తయొక్క మానసికప్రభ తగిలినప్పుడు ఏబంగారునుద్దమూస నుండి బయటపడునో దానినే కళ యనవలయును. ఈ రససిద్ధిక్రియలో తక్కువ లోహములకంటెను వానిని మారుపాటునకును, ఆ మారుపాటును కల్పించిన కర్తకు ఎక్కువ విలువ లభించియున్నది. శిల్పము రాతి నుపయోగించుకొన్నదని దాని విలువ తక్కువ కాదు; బంగారు నుపయోగించుకొన్నదని దాని విలువ యెక్కువయును కాదు. ప్రసన్నమైన కళామూర్తియొక్క గుణమునుబట్టియు, అది చిత్తశుద్ధిని సాధించు క్రమమునుబట్టియు దాని విలువను మనము పరీక్షింపవలెను.

వ్యక్తుల మూర్తులను నిర్మించునప్పుడు దేవీప్రసాదులక్ష్యము ఆవ్యక్తుల స్థూలమైన, గౌణమైన, జడమైన దేహాంగలక్షణముల మీద పొడటలేదు. ఆబాహ్యావయవముల వెనుకనుండు మానవ గుణ, జీవన, ఆదర్శ, ఆశలవంక కది ప్రసరించును. ఆ ఆంతర-మానవ (Inner man) లక్షణములు బాహ్యమానవుని (Outer being) మీద పడియుండినచో వానిని ప్రదర్శించుట కితడు యత్నించును. ఒకడు అతిచక్కనివాడుగా నుండవచ్చును; మంచిగుణవంతుడు, ధర్మాత్ముడు ను అనిపించుకొనియుండవచ్చును. కాని గుప్తముగ దూష్యకార్యములనే చేయుచుండవచ్చును. తెరలోపలి ఆ దూష్యమానవ స్వరూపము తనగుప్తును ఏబాహ్యాకారమునన్నో తప్పక ముద్రించియుండును. ఆ పతితజీవనపు ఘోరచ్ఛాయఆతనిచూపులలో వ్యక్తమగుచునేయుండును. సామాన్య నేత్రములకు గోచరముకాని యీ గుణసంకేతములు కళావేత్తకండ్లకు గోచరించుచుండును.

* Physical beauty in repose is therefore the special subject of the art of Sculpture.

ఈతనుచెక్కిన మూర్తులను చూచినంతనే వస్త్ర, శరీర వేషములు రెంటియొక్క జ్ఞానము కలుగునటులు కళాకర్త చేయగలడు. ఈప్రకారే శిల్పములమీద జనసామాన్యమునకు అసామాన్యమైన ప్రేమ. చిత్రకళను ప్రేమించలేనివారుకూడ శిలాబాలికల సంస్థానసౌందర్యమునకును, ముఖములందలి తేజస్సునకును మరులుగొనుచుందురు. ఆ కలువమే అజంతాచిత్రములందు కనిపించిన అందము మొగము త్రిప్పుకొనుచుండును; ఎక్కడలేని దివ్యమూర్తులకును ప్రాణముకొను చుండును

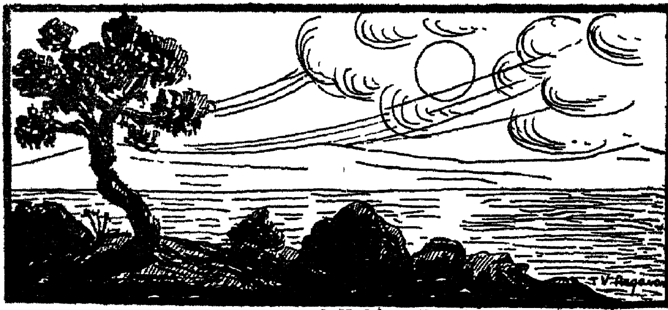
దేవీప్రసాదుశిల్పకళా ప్రతిభ పూర్ణమగుచు వచ్చుచున్నదని యభిప్రాయపడుట కంటె పూర్ణత్వవంకకు తరలుచున్న దనుట న్యాయముగ నుండును. వ్యక్తిత్వ, సృష్టి నైపుణ్య, భావనావేశములకు రాయచౌదరిని సరిపోలువా రెవరును లేరు. అనుభావము దేవీప్రసాదు వైశిష్ట్యము. ఇతని రచనలందు కాఠిన్యమును, మార్దవమును రెంటిని చూడ వచ్చును. భావముద్రలందు జీవనాదము వినిపించుచుండును.

ఇతని ప్రధాన శిల్పమూర్తు లన్నియు వ్యక్తుల ప్రతిచ్ఛాయలే. ఇందులో ఈయన వైశిష్ట్య ముభయథా గోచరించుచున్నది. ఈయనప్రతిభకు పౌరస్త్య, పాశ్చాత్య వ్యత్యాసములేదు. వ్యక్తులయొక్క వర్ణము, రూపరేఖలు, భూషణాంబరములు, దేశ-సంస్కారములు మొదలైనవానిమీద కంటెను మానవత్వముమీదనే యితనికి లక్ష్యము. ఇతని మూర్తులందు జీవకళ నిండియుండును. మూల ప్రకృతియొక్క అంతరంగ ప్రసరనము కూడ వానిలో రూపుగొనియుండును. భావమేళ (Composition) సంప్రదాయము నిత డంతగా పాటించలేదు.

ఇత డింకను ఎన్నెన్ని మార్గములు త్రొక్కి కళోత్క్రాంతిని అందుకొనునో మనము నిరీక్షింపవలసియున్నది.

"ఆచార్య"

(కన్నడమాసపత్రిక - 'విశ్వవాణి'నుండి)

హైదరాబాదు - ఆంధ్రులు

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

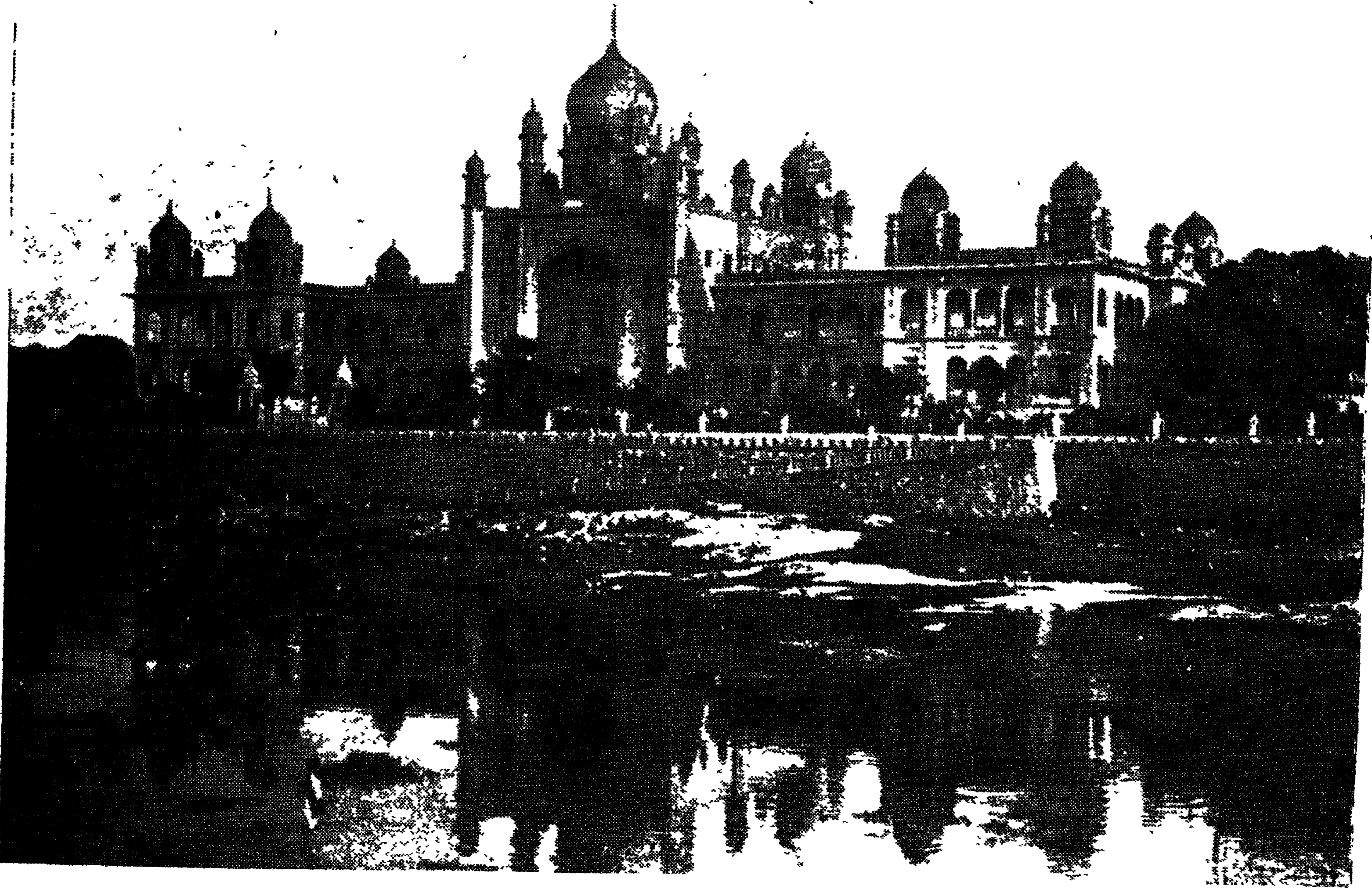
హైదరాబాదు శ్రీకృష్ణదేవరాయ ఆంధ్రభాషానిలయంవారి ధర్మమా అని ఈనడుమనే హైదరాబాదును సందర్శించేభాగ్యం కలిగింది. ఈయవకాశాన్ని పురస్కరించుకొని హైదరాబాదు చూచాను; అక్కడ మన దేశం కోసమూ, భాషకోసమూ పనిచేస్తున్న మాననీయులనూ, మహాశయులనూ సందర్శించాను. సడీ సవ్వడీ లేకుండా తమదారి తాము చూసుకొని, తమబాట తాము వేసుకొనిపోయే సెలయేళ్లలాగున్నారు వారు. పంచిపెట్టేదంతా అమృతమే; ఉజ్జీవింపజేసేదంతా జాతీయశక్తే. అపరిమితానందమయినది వారినందరినీ చూసేసరికి. రాకపోకలు మణిగిపోయిన ఏనాటిపాత చుట్టాలనో కలసికొన్నట్లనిపించింది. వారిదీ కేవలం తెలుగుహృదయమే; ఉత్సాహమూ, ఆవేశమూ తొణికిసలాడే తెలుగుహృదయం. ప్రేమమధువుతో తీపులువారిన తెలుగుహృదయం.

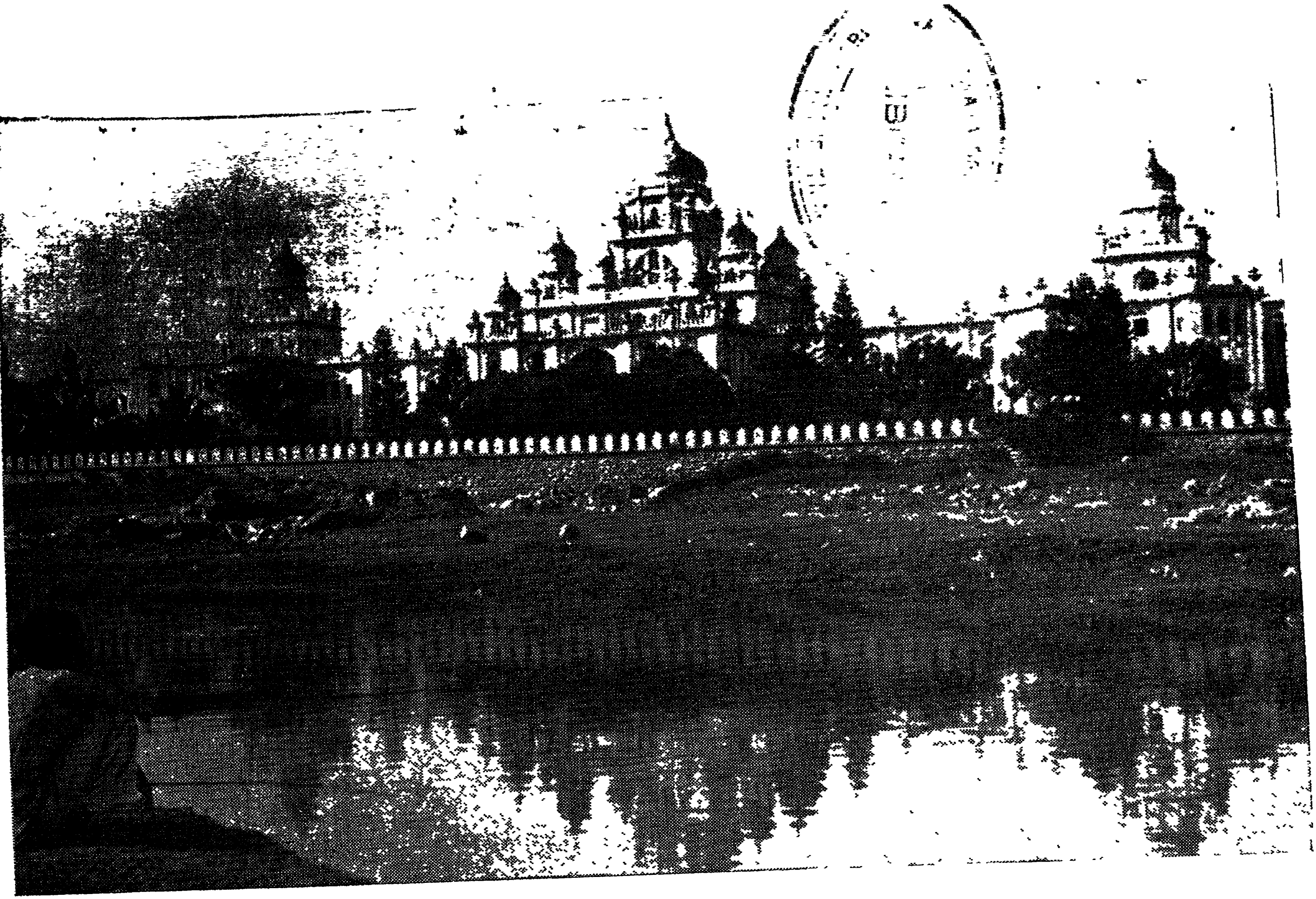
ఎక్కడికి వెళ్లినా, ఏకోస్తా చున్నా తెలుగు మనస్సు తెలుగుమనస్సే. అది నవనీత కోమలమయినది; అది అనురాగరంజితమయినది. హిందూదేశం అంతటిలోనూ తెలుగువాడికి తెలుగువాడే సాటి. తెలుగువాని భావాలు అతిఉన్నతమయినవి; ఆశయాలు మహోదారమయినవి; ఆదరణ అతిమధురమయినది. ఒక్కమారు మైత్రికలసినా తెలుగువాణ్ని హిందూదేశంలోనిఇతరజాతులవారే వదలలేరు: ఏ యితరజాతివారికైనా సరే ఉద్యోగంలోగాని, వ్యవహారంలోగాని స్వలాభాపేక్షా, స్వాభిమానమూ అడ్డురాకుండా ఉండాలి; అంతే— అవి అడ్డు నిలవకపోయినా, వినండి మీరు, ఎక్కడ, హిందూదేశంలోని ఏ ప్రాంతంలో చెవియొగ్గి విన్నాసరే - మీరు తెలుగువాని ప్రశంస వినకుండాఉండరు.

తెలుగువాడు సామాన్యుడా, ఆగర్భశ్రీమంతుడయి పెరిగాడు; గొప్ప గొప్ప వారి

మహాదానాలు చేశాడు; పెద్ద పెద్ద రాజులతో చెలిమి చేశాడు; నాటి మన్ననలందు కొన్నాడు; మనస్సులో గొప్ప ఊహాలు కల్పించాడు; మన దక్షిణదేశంలో రాజకీయ చరిత్ర కన్నులు మూసుకొని మేలుకొని చూచే టప్పటికే గొప్ప సామ్రాజ్యసౌధం నిర్మించు కొన్నాడు: అనేకులు మత గురువులకు ప్రణమిల్లి, అనేక మతాలను ఆదరించి తానూ, తన రాజ్యంలోని ప్రజలూ తరించేటందుకు ఇహానికీ పరానికీ రాచబాటలు వేయించాడు. నాడు కట్టిన రాజకీయ సౌధాలు ఎన్నెన్ని నదులలో కూలిపోవుగాక! విశ్రాంతుడు కాలేదు; విషణ్ణత పొందలేదు. ఉత్సాహమే అతని శీలము; మాత్రశక్తే అతని బలము; ప్రభుతనే అతనిలక్ష్యము. చరిత్ర సాక్ష్యమిస్తుంది అతని శక్తిసామర్థ్యాలు చాలా గొప్పవని. ఉన్న తాత్కాలాలతో కష్టించి పనిచేసి కట్టిన అతని రాజసౌధాల నెన్నింటిని కాల పురుషుడు పిల్లి బాటగొల్లని బొమ్మరింటిని తన్నినట్లు కాల దన్నివేయలేదు? కాని తన్నడానికి కాలానికైనా విసువుపుట్టినదికాని తెలుగువానికి రాజ్యంకట్టడానికి విసువు రాలేదే! కాకపోతే, మన తెలుగుగడ్డ నెన్ని రాజ్యా లెన్నిరాజ్యాలు వెలసినవి! సామ్రాజ్యమూ పీటిని కట్టడమంటేను. ఇల్లు కట్టి చూడు, పెళ్లిచేసిచూడు అన్నారు పెద్దలు. ఇల్లుకట్టడమంటే అంతటికష్టం. అటువంటిది పట్టి చిన్న ఇల్లు కాదు, మహాసౌధం కాదు, రాజప్రాసాదంకాదు—రాజ్యమూ, సామ్రాజ్యమూను తెలుగువాడు కట్టినవి! ఎంతటి కష్టము లనుభవించిఉండాలి ఆనిర్మాణంలో, ఎంతటి శక్త్యుత్సాహములు చూపిఉండాలి ఆ ప్రయత్నంలో, ఎన్నివిపర్యాసములు పొందుతూవచ్చినా ఎంతటి గుండెనిబ్బరం చూపించిఉండాలి, ఎంతటిత్యాగం చేసిఉండాలి! ఒకటా రెండా తెలుగునాట వర్ధిల్లిన రాజ్యాలు! అటు అఫ్గానిస్తానము మొదలు చేసుకొని ఇటు అస్సాముపరకూ ఉత్తరహిందూస్తానచరిత్ర అంతా తిరుగవేస్తే మౌర్య సామ్రాజ్యమూ, కుషాణసామ్రాజ్యమూ, గుప్తసామ్రాజ్యమూ, హర్షసామ్రాజ్యమూ —ఇవేగా హిందూరాజ్యాలు? అన్నీ పోగు చేస్తే వేళ్లమీద లెక్కించగలిగినవే. ఆ తరువాత మహావిప్లవమే. మహమ్మదీయుల విజృంభణము - రాజపుత్రవీరుల అనుపమాన విక్రమధాటి -. ఎంతవిక్రమించినా రాజపుత్రులు, మహమ్మదీయుల చంద్రధ్వజం స్థిరంగా నాటుకుపోయింది ఉత్తర హిందూస్థానంలో, అక్కడక్కడ రాజపుత్రరాజ్యాలు కొన్ని ఉన్నా, కొంతకాలం నిలిచినా మినుకు మినుకుమన్నవేకాని గొప్పగా దీప్తిప్రకాశములతో వెలిగినవి కాకపోయినవి—అయితే ఇస్లాంశక్తి ఒక ప్రచండఝంఝ. ఆవాయు సంక్షోభానికి ఆదీపాలు రెపరెపకొట్టుకొన్నవి. రాజ్యా లెన్నయినా ఆ రాజపుత్రవీరుల దందరిదీ ఒక్కటేఉద్యమం, ఒక్కటేప్రయత్నం అవడంవల్ల దేశచరిత్రలో వారిది ఒకటే అధ్యాయమయింది. ఈ విధంగా చూచినా

౧. హైకోర్టు

౧. ఉస్మానియా వైద్యశాల

ఉత్తరహిందూస్థానం అంతటా హిందూరాజ్యాలు ఆరెండింటికంటె ఎక్కువ లేవు. దక్షిణదేశం చూడామా అంటే అక్కడకూడా పూర్వకాలంలో వర్ధిల్లినరాజ్యాలు ఎన్నో లేవు. చోళులు, పాండ్యులు, కేరళులు-పల్లవులనుకూడా చేరిస్తే అక్కడికి ప్రధానంగా విలసిల్లిన రాజ్యాలు నాలుగవుతవి; కాని పల్లవులు నా ఉద్దేశంలో తెలుగువారే; పల్లవుల ఆదిమదేశమే పల్లవనాడయింది—ఇప్పటి పలనాడు: గుంటూరుజిల్లాలోనిది. అందువల్ల ఇక దక్షిణాదిని వర్ధిల్లినవి ప్రధానంగా మూడేరాజ్యా లనాలి. ఇక నెత్తుకోండి మన తెలుగుదేశం సంగతి?

దక్కను పీఠభూమి తెలుగుజాతికాణాచి. దీనిని పంచుకొన్నారు తెలుగువారూ, మహారాష్ట్రులూను ఇపుడు. దీనిలో తూర్పువైపు సగం భాగం ఇపు డాంధ్రుల దయితే పడమటివైపు సగభాగం మహారాష్ట్రులదయింది. అయినా శాతవాహను లనేపేర చరిత్రకు దెలిసిన ఆంధ్రులు పూర్వాపరసముద్రాలు—అటు అరాబియాసముద్రమూ, ఇటు బంగాళాఖాతమూ — అంటే మహా సామ్రాజ్యాన్ని మొట్టమొదటి పర్యాయం స్థాపించి అవిచ్ఛిన్నంగా రమారమి నాలుగువందలయేళ్లు పాలించినారు కాబట్టి ఆచారవ్యవహారములలో ఆంధ్రులకూ, మహారాష్ట్రులకూ ఎక్కువ సన్నిహితమే. ఆనాడు వీరిద్దరే కాదు; వీరితోపాటు కన్నడులుకూడా ఏకమయి ఏపని తలపెట్టినా కలసిచేసి ఒక సమష్టికుటుంబాలలాగా వ్యవహరిస్తూ ఉండేవారు. మేము కన్నడులము, మేము ఆంధ్రులము. మేము మహారాష్ట్రులము అనే విభేదమే ఉండేది కాదన్నమాట. అట్టి విభేదం లేకపోయినా మహారాష్ట్రులను వేరుగా విడదీసి చూచేవారికయినా అవకాశ ముండేదేమో—కాని వీరు కన్నడులని కన్నడులను వేరుగా విభాగించి చెప్పడానికి లేశమాత్రమూ అవకాశం ఉండేదికాదు. అసలు నిజం చెప్పవలెనంటే జాతిరీత్యా చూస్తే కన్నడులకీ, ఆంధ్రులకీ ఒకటేజాతి; ఒకటే తోవ. నిజంగా పరిశీలిస్తే — ఈకన్నడులూ, ఆంధ్రులూ భిన్నజాతులవారూ, భిన్నతెగలవారూ అయితే అశోకుడు తన ధర్మానుశాసనాలలో — తన రాజ్యంలోనూ, తనరాజ్యంపరిసరాల్లోనూ ఉన్న తెగలవారినీ, జాతులవారినీ అంతమందిని పేర్కొన్నాడే, మరి కన్నడులను ఎందుకు చెప్పలేదు? చోళులను చెప్పినాడు, పాండ్యులను చెప్పినాడు, కేరళులను చెప్పినాడు, రట్టులను చెప్పినాడు, ఆంధ్రులను చెప్పినాడు, ఎవరెవరినో చెప్పినాడు; — చెప్పనిదల్లా ఒక్క కన్నడులను గురించే? వీరిని గురించి చెప్పకపోవడానికి కేమికారణం? కన్నడుల దొక ప్రత్యేకతెగా, ప్రత్యేకజాతీ కాదుగనుక. అప్పటికి కన్నడజాతి లేదు; తరువాత పుట్టిందంటే సహ్యమయిన మాటాకా, దది సబబయినమాటా కాదు. జాతిజాతంతా ఒక్కసారిగా అశోకుడి తరువాతికాలంలో పుట్టు

కొన్ని ప్రసంగం హేతువాదానికి కట్టుబడే మాటకాదు. అందువల్ల అసలాంధ్రులూ, కన్నడులూ ఒక్కజాతివారే అని నా అభిప్రాయం. కట్టు, బొట్టు, జుట్టు, వేషం, లిపి, భాషకూడా చాలావరకు — ఇన్ని కన్నడులకూ, ఆంధ్రులకూ సామాన్యమే. ఎట్లయితేనేమి వీరు కన్నడులు, వీరు ఆంధ్రులు, వీరు మహారాష్ట్రులు అన్న విభేదాలువారు క్రమక్రమంగా రాజకీయంగా వేరుపడి వారి ప్రత్యేకవిజ్ఞానవివేకం ముదురుతూ వచ్చినందులకు ఫలితంగా ఏర్పడ్డవే కాని అంతకు వేరుకాదు. పోనీ, మహారాష్ట్రులనుకూడా కేటాయించి దక్కను పీఠభూమి పూర్వార్ధం మాటే ఎత్తుకొందాము—అది కేవలం తెలుగునాడే గనుక. ఎన్ని రాజ్యాలు వెలసిన విక్కడ? ఇక్ష్వాకులు, శాలంకాయనులు, విష్ణుకుండులు, చాళుక్యులు, కాకతీయులు, రెడ్లు, గాంగులు, వెలనాటివారు, కోనసీమహైహయులు, తెలుగునాటిచోళులు, నతవాటివారు, పరిచ్ఛేదులు, కోటవారు, కొండపడుమటివారు, సాగివారు, కొనకండ్రవాటివారు, కొలనివారు, విజయనగరంవారు ఒకరా ఇద్దరా? ఇందరూ రాజ్యాలు కట్టినవారే! మండలిక వంశాలవికూడా రాజ్యాల క్రిందనే లెక్కా అని కొందరు ప్రశ్నించవచ్చు. ఆహా! రాజ్యాలలోనే లెక్క అని నా జవాబు; ఎందువల్లనంటే తెలుగు దేశచరిత్రలో ఈ వంశముల వారిచరిత్ర తీసివేస్తే కొన్నిపుటలే లోపిస్తవి; చరిత్ర సేతువున గండి యేర్పడుతుంది. రాజపుత్రవంశములవారి చరిత్ర లాగ ఈ మండలికవంశముల చరిత్రమును ఒక్క ఉద్యమమునుగుదిని గుచ్చడాని కవకాశమూ లేదు; రాజపుత్రవంశములవారికిలాగ వీరిని ఐక్యముచేసే ఒక్క లక్ష్యమూ లేదు. అక్కడ రాజపుత్రవంశముల వారి కొక్కటేప్రశ్న: హిందూధర్మమా, ఇస్లాముధర్మమా అని. ఈ విషయమును నిర్ణయించుటకే వారి రాజ్యము లుప్పతిల్లినవి; కూలినవి. అంతకంటె విశిష్టతయేదియు లేదు వాటికి. ఈ లక్ష్యమును, ఈ మహాశయమును కొంచెపరుచుటకుకాదు నేను చెప్పునది—అది చాలా గొప్పది. ఆయాశయసిద్ధి కోసం తమశౌర్యమూ, సంపదా ధారవోసిన ఆ రాజన్యవీరులు మనకు నిత్యమూ వంద్యులే; విశిష్టతనుగురించి చెప్పవలసివచ్చినది గనుక ఇంత తడవవలసివచ్చినది. మరొక లక్ష్యమేదయినా ఉంటే ఉండుగాక కాని మన మండలికవంశములవారిది రాజపుత్రుల కున్న లక్ష్యమువంటిదిమాత్రము కాదు. అప్పటికి దక్షిణాదిని మహమ్మదీయులస్పర్శ ఉంటేగా అట్టి సమస్య ఒకటి ఏర్పడడానికి? అందువలన దేశంలో వారివన్నీ ప్రత్యేక రాజ్యాలుగానూ, చరిత్రలో ప్రత్యేక ప్రకరణాలుగానూ ఏర్పడవలసినవే. అప్పటికికూడా మనం ఆలోచించవలసినది రాజ్యం చిన్నదా, పెద్దదాఅని కాదు; తన ఉత్సాహశక్తినీ, తన మంత్రశక్తినీ ఉపయోగించి తనబలాన్నీ, బుద్ధిబలాన్నీ విని

యోగించి, అవసరమయితే ఎంతత్యాగమయినా చేసి తెలుగువాడు మొట్టమొదటినుంచీ ప్రభుత నెరపడానికే పాటుపడుతూ వచ్చాడనే విషయం తెలుపడమే నా ఉద్దేశం. తెలుగుజాతిలో ప్రాభవమూ, తెలుగుబిడ్డలో ఆ రాచకళేవీ నిలిచిపోయినవి.

మన హిందూరాజ్యాలంతరించి విమత రాజ్యాలు మన తెలుగునాట విస్ఫారినప్పటికీ కూడా తెలుగువాడిదే పైచేయి. హిందూ రాజ్యప్రభ వెలిగిపోయినప్పుడు వేదపఠనంలోనూ, ధర్మశాస్త్రనిర్ణయంలోనూ, రాజ్యతంత్రంలోనూ తెలుగుబిడ్డదే మేలుమాటయితే, విమత రాజ్యం స్థాపన అయినాక కూడా తెలుగువాడిమంత్రశక్తికే చురుకుదనమూ, ప్రాబల్యమూ ఎక్కువగా ఉండేవి. దక్కను ప్రాగ్భాగమంతా మహమ్మదీయ ప్రభుత నాదరించినపుడు కూడా తెలుగువానికీవికి కొదువలేదు; శక్తికి పటుత్వాం తగ్గలేదు. ఫార్సీ నేర్చినాడు; గుర్రమెక్కి మొనగాడయినాడు; చివరకు మంత్రిత్వంకూడా చేశాడు తెలుగుబిడ్డడు. పొరపులులేని స్నేహం కలిసిందా తుదకు ప్రాణమే కాదు, తనసర్వస్వాన్నంతనూ ధారపోస్తాడతను. హైదరాబాదు రాజమార్గాలలో నిలబడండి ఆంధ్రుని యీ త్యాగసంపద ప్రత్యక్షమవుతుంది. గోలకొండకోట పరిసరాల నిలవండి; రాజ్యము మహమ్మదీయ రాజ్యమయినా తురకప్రభువు ఉప్పు తిన్నందుకు సంతోషపూర్వకంగా తమ తనువులు ధారవోసిన ఆంధ్ర వీరమూర్తుల శిథిలతేజమే మీ ముందు మెరుస్తూ ఉంటుంది; ఆ కోట కొత్తశోభల దీపిస్తూ ఉంటుంది. తెలుగువాడు రాజమూర్తి; తెలుగువాడు మంత్రిమూర్తి; తెలుగువాడు శౌర్యమూర్తి; తెలుగువాడు విశ్వాసమూర్తి—ఏమికాడు తెలుగుబిడ్డడు?

తెలుగుదీపం ఇప్పుడు కొడికట్టి ఉంది. పదుగురు కూడి అభిమన్యుణ్ని పడవేసినట్లు అన్ని శక్తియుక్తులతోనూ గూడుపుఠాణి చేసి కాలం తెలుగువాణ్ని ఇట్లా చేసింది. ఇది కేవలం పరీక్షకే. కాలినిబెట్టి రాస్తేనే కాని బంగారం మెరుస్తుందా మరి? కాకధాకల కాగగలవాడు తెలుగువాడే అని లోకానికి తెలుసు; అంతకంటె బాగా కాలానికి తెలుసు. తన శక్తీ, తన సత్తువా తాను తెలుసుకొన్నాడా, తెలుగువాడి కష్టేమిటి? తెలుగు ప్రతిభ అపూర్వమయినది; తెలుగుమంత్రశక్తి అకుంఠితమయినది; తెలుగు ప్రజ్ఞ అనుపమానమయినది.

దైవోపహతుడయి ఆంధ్రుడిప్పుడు పడిపోయిఉన్నమాట నిజమే. తుదకు ఆంధ్రుడూ ఆంధ్రుడూ కలసి మంచిచెడ్డలు మాటలాడుకోవడానికి కూడా అవకాశాలు తగ్గినవి. ఆంధ్ర భూమినే ఆంధ్రులకూ ఆంధ్రులకూ మధ్య రాజకీయములైన గోడలు లేచినవి; దీనివల్ల కొన్ని ప్రాంతాలలో ఆంధ్రులకూ ఆంధ్రులకూ రాకపోకలే సన్నగిల్లినవి. ఆంధ్రులు ఆంధ్రులకే కొత్తవుతున్నారు. అఖండాంధ్రజాతి, అఖండాంధ్రదేశము అనేలక్ష్యమే పోతున్నది.

ఇది చాలా శోచనీయమయినస్థితి. కావాలి అఖండాంధ్రజాతి కైకైకలక్ష్యం! రాజకీయంగా ఎంతటి గోడలు బలిసినా ఆంధ్రులకూ ఆంధ్రులకూ అనుబంధం వదలుతుందా? ఆంధ్రసంస్కృతి అంతా ఒకటికాదూ? ఆంధ్రసభ్యత అంతా ఒకటికాదూ? మంథెన పౌరాణికులు భారత, భాగవతాలు చదివి వినిపిస్తూ ఉంటే బెజవాడ, రాజమహేంద్రవరాలలో ఉండే పండితులు తలలూపి రసాస్వాదనం చేస్తూవచ్చేవారు పూర్వం. హైదరాబాదు నవాబుల ఆస్థానంలోకూడా కోన శ్రీమత్పండితులు పదపరీక్ష లిచ్చేవారు నెల్లూరు, గుంటూరులనుంచి తెలుగుకవివతంసులు కుతుబుషాహీతఖ్తును సమీపిస్తే ఇబ్రాహీం కుతుబుషావారి కవితా రసజ్ఞతకు పులకలువోడమి వారిచేయి కవిసత్కారమున కెప్పుడూ ముందుకే పరుగిడేది. ఎవరెరుగని విషయమో లిది? తురకాణ్యంలోకూడా తెలుగునాట ఆంధ్రసంస్కృతికే మేలిప్రాజ. రాకపోకలు తగ్గి ఎడమయిన తెలుగువారు మరల కలుసుకొన్నప్పుడు తెలుగుసంస్కృతికి దీప్తి వస్తుంది; తెలుగుభాష హృదయాలూ హృదయాలూ కలుపుతుంది. ఈ యనుబంధానికి ఏవో విధిలేక రాజకీయంగాలేచిన అంతరాయాలు అడ్డువస్తవా? ఒకవేళ రాజకీయమయిన కారణాలవల్ల దేశాలకు పంపుళ్లు కలిగినా జాతీయహృదయానికీ, జాతీయభాషకూ పంపుళ్లెక్కడ?

నేను మొన్న హైదరాబాదువెళ్లి ఆ యాంధ్రమహాశయులను సందర్శించినపుడు అనిర్వచనీయమయిన ఆనందం పొందినాను. నా జాతి జాతిఅంతా, అఖండాంధ్రదేశమంతా నాయెదుట సాక్షాత్కరించినట్లయింది. కుంపిణీరాజకీయాలు తారుమారు చేసినవి కాని దేశమంతా ఒకటేగా అసలు! ఓరుగంటి కాకతీయులు రాజ్యంచేసేటప్పుడిక వేరేచెప్పడమెందుకీవిషయం? రాజ్యమంటే అదే రాజ్యమూ, ఆదరిదే గంగాను. కేతన్నగారుకూడా చెప్పనేచెప్పినారయ్యో గంగకు వెళ్లవలెనంటే "కంచి నెల్లూరు మరియోరుగల్లయోధ్య యనుపురంబులపై"నుంచే తోవని. నెల్లూరునుంచి ఓరుగల్లు వెళ్లినది తిక్కన్నగారు ఈతోవవెంటే. ఇప్పుడంటే ఆబాటంతా పాతవడి గడ్డిమొలిచిపోయింది మరి. పాతరాజ్యాలు చీకిపోయి అఖండాంధ్రదేశానికె తపంపుళ్లు వచ్చినా సంస్కృతిభాషానుబంధాలు పోగొట్టడం ఎవరితరము — జాతిలో చేవే ఉంటే? అటువంటి మనపురాణఖండిక తెలంగాణాన్ని చూస్తే ఎవరికానందం కలగదు?

తెలంగాణం కొస్తాకూస్తాదేశమా? అఖండాంధ్రదేశమంతా దాదాపు లక్షా ఏడువేలమైళ్లుంటే నిజాంరాజ్యంలో పడిపోయినతెలుగుభాగం దాదాపు సగందాకా వుంది. నలభై రెండువేల చదరపుమైళ్లపై చిల్లర ఫక్తు శుద్ధతెలుగుసీమ. జనాభానుబట్టి చూచినా తెలంగాణాన్నంత తేలికచేయడానకు వీలు లేదు. ఆంధ్రులు దాదాపు రెండుకోట్ల నలభై మూడులక్షలమంది ఉంటే. ఈ సంఖ్యలో

రమారమి మూడోవంతు నిజాంరాజ్యంలో ఉన్నవారే. తెలంగాణంఅంటే అంతటి ప్రాముఖ్యంగలదేశం. మిగతావిషయాలన్నీ తడవడ మెందుకు? తెలుగువారు పారాయణంచేసి తనుభక్తిప్రపత్తుల కంచులుదిద్దుకోవడాని కాప్రాంత మిచ్చినదే మనతెలుగు భాగవతం. కావ్యాలంకారశక్తియుక్తి ఆంధ్ర జాతికి కుదిరేనిమిత్తం ఉగ్గుబాలలో రంగరించిపోయుటకు ప్రతాపరుద్రీయం కాప్రాంత మిచ్చినది కాదూ?

ప్రాముఖ్యంలో తెలంగాణాని కెంత మాత్రమూ తీసిపోనిది రాజధానీనగరం హైదరాబాదు. మహాఘనత వహించిన నిజాంప్రభువువారి మనికిపట్టు. మన హిందూదేశంలో తప్పక చూడవలసిన పట్టణాలలో హైదరాబాదు ఒకటి. అది చాలా విచిత్రమయిన పట్టణం. ఆ పట్టణంలో ప్రాచీనత ఎంతో నవ్యత అంత ఉన్నది. కోటికి పడగలెత్తిన కుబేరులూ ఉన్నారు; తిండికి లేక నవసిపోయే నిరుపేదలూ ఉన్నారు. నూతనంగా అమలులోకి వస్తున్న నగర నిర్మాణపదకంమీద లేస్తున్న పేటలూ ఉన్నవక్కడ; విహరించడానికి కక్కసపడవలసిన ఇరుకుసందులూ గొందులూ కూడా ఉన్నవి. ఇప్పటికి నాలుగు శతాబ్దాలకు పూర్వం ఉండే నాగరకతకూ అది మనికిపట్టే; ఇరవైయో శతాబ్దానికి తీర్పులు దిద్దగల సభ్యతకూ అది ఉనికిపట్టే. ఈ యిరవైయోశతాబ్ది సభ్యతావికాసంచూచిన నవీనులకు అక్కడి పాత సింగోలుపుతే అక్కడి ప్రాచీన శతాబ్దాల నాగరికతను పదిలముగా కాపాడే పాత కాలపువారి కక్కడ ఈనాటి నవ్యతాగరికా సమూ పింగోలుపుతూనే ఉంటుంది. "మతములు సాక్షిపిల్లు జనమాన్యచరిత్రలు పట్టీసి" ల్లిన. ఒక మతమువారు కాదు; ఒకజాతివారు కాదు; ఒక తెగవారు కాదక్కడ మనకు కనబడేది—అరబ్బులు, పఠానులు, ఆఫ్గానులు బంగాళీలు, మద్రాసీలు, మార్వాడీలు, కోమట్లు, యూరోపియనులు, ఆంగ్లో ఇండియనులు, పార్సీలు, క్రైస్తవులు, మహారాష్ట్రులు, కన్నడులు, ఇరానీలు—ఒకరేమిటి? తూర్పూ, పడమరా అక్కడ కలుస్తవి. ప్రాక్సభ్యతకూ, ప్రతీచీసభ్యతకూ అది సంగమస్థానం. ఆయుధశాసనం అక్కడ లేదు. అరబ్బులూ మొదలైన ఆయుధజీవులు కొందరు కత్తులూ, కటారులూ ధరించిపోతారు కాని హత్యలేమీ యెరుగ రక్కడివారు. ఇతరప్రాంతాల పట్టణాలు ఎంత శాంతంగా ఉంటవో హైదరాబాదూ అంత శాంతంగానే ఉంటుంది.

అక్కడ భాగ్య మెక్కువ; అందుకనే భోగమూ ఎక్కువే. మహమ్మదీయులది దర్జా; పాలకజాతి అక్కడది. అక్కడిజనాని కంతకూ మహాఘనతవహించిన నవాబు సర్ మీర్ ఉస్మానలీఖాన్ బహద్దరు గారే ఒరవడి—వేషానికీ, భావకూడాను. ఆ ప్రభువు దయామయుడు కాదూమరి—నల భైలక్షలపన్ను కొట్టివేసినాడట—

ఈ రజతోత్సవ సందర్భంలో. ఈ ప్రభువు సింహాసన మెక్కిన తరువాత పరిపాలనలోనూ, హైదరాబాదునగరంలోనూ వచ్చిన మార్పంతా అంతానా ? హైదరాబాదునగరంలో గృహాలన్నీ విశాలంచేసి వాటికి రాజకళ కలిగిస్తున్నారు. సందుగొందులన్నీ కూలదోయించి చక్కనియిళ్లు కట్టిస్తున్నారు. నగరం నాలుగువైపులా బీదలుండడానికి Rat proof ఇళ్లు కట్టించి కొద్దిపాటిఅద్దెలకు వారి కిస్తున్నారు. పట్టణం ఎన్నెన్నోవిధాల అభివృద్ధిపొందుతున్నది.

హైదరాబాదునగరం అసలు కట్టించినది సుల్తాను మహమ్మదుకూలికుతుబుషా; గోలకొండను పాలించిన కుతుబుషాహి వంశస్థులలో అయిదవవాడు. విజయనగర రాజ్యానికి సమకాలీనమైన బహ్మనీరాజ్యం కొంతకాలం ప్రబలమై క్షీణదశకువచ్చి తుదకు చరమదశలో విజాపురము, గోలకొండ, బేరారు, అహమ్మదునగరము, బీదరులని అయిదురాజ్యాలుగా చీలిపోయింది. వీటిలో విజాపురము, గోలకొండ, అహమ్మదునగరాలు ప్రబలమైనవి. గోలకొండరాజ్యాన్ని పాలించిన కుతుబుషాహివంశస్థులు చాల సమర్థులు. క్రమంగా తెలుగుదేశంఅంతా వారిపాలనలోకి వచ్చినది. వీరిలో అయిదవ సుల్తాను మహమ్మదుకూలికుతుబుషా ప్రణయపత్నులలో భాగ్యమతిఅనే హిందూస్త్రీ ఒకతె ఆవిడపేర అతడు భాగ్యనగరాన్ని కట్టించాడట ౧౫౯౦ లో. ఆవిడ కాలధర్మం పొందినఅనంతరం నగరాని కాపేరు మారింది ఎట్లయితేనేం, మధ్య ఎన్నిపేరులుమారితే నేమి అదే ఇప్పుడు హైదరాబాద నేపేరుతో వ్యవహరింపబడుతున్నది.

ఈ హైదరాబాదునగరం మధ్యగా పెడుతుంది మూసినది. ఈ మూసినదకి ౧౯౦౮ లో వచ్చినంతవరద ఎన్నడూ రాలేదు ఆయేడు ఈ వరదవల్ల వేలకొద్ది జనం నశించిపోయారు. కూలినయిళ్లకూ, పోయిన ఆస్తికీ అంతూపొంతూ లేకపోయింది. జంతుకోటి ఎంతనష్టమయినదో. అప్పటి నైజాముగారు మీర్ సర్ మహబూబు అలీఖాన్ బహద్దరువారు—ఇప్పటి నైజాముగారి తండ్రి — ఆదృశ్యమంతా చూస్తూ ఆపాదుపడ్డ ప్రదేశంలో శోకావేశంచేత పిచ్చియెత్తినట్టు సంచరించారంటారు. వెంటనే మళ్లీ నగరాని కిట్టి ఉపద్రవం సంభవింపగూడదని పదకాలువేసి ఆలోచించారట. తుదకు ఇప్పటినైజాముగారికాలంలో ఆపదకాలన్నీ పండి ఫలితంలోకి వచ్చినవి.

అసలు మూసి, ఏసి అని నదులు రెండు. హైదరాబాదు సమీపించడానికి పూర్వం కొంతదూరాన ఈ రెండూ ఒకదానిలోనొకటి కలసిపోతవి. అవిరెండూ కలసినపిదప ఆనదికి కూడా మూసి అనే పేరు. పట్టణానికి కొద్దిమైళ్లదూరంలో ప్రధానంగా ఈమూసివరదల యుపద్రవం తగ్గించడానికి రెండుజలాశయాలు కట్టించారు. ఈ జలాశయ నిర్మాణానికి కారణభూతుడయినవాడు మన ఆం

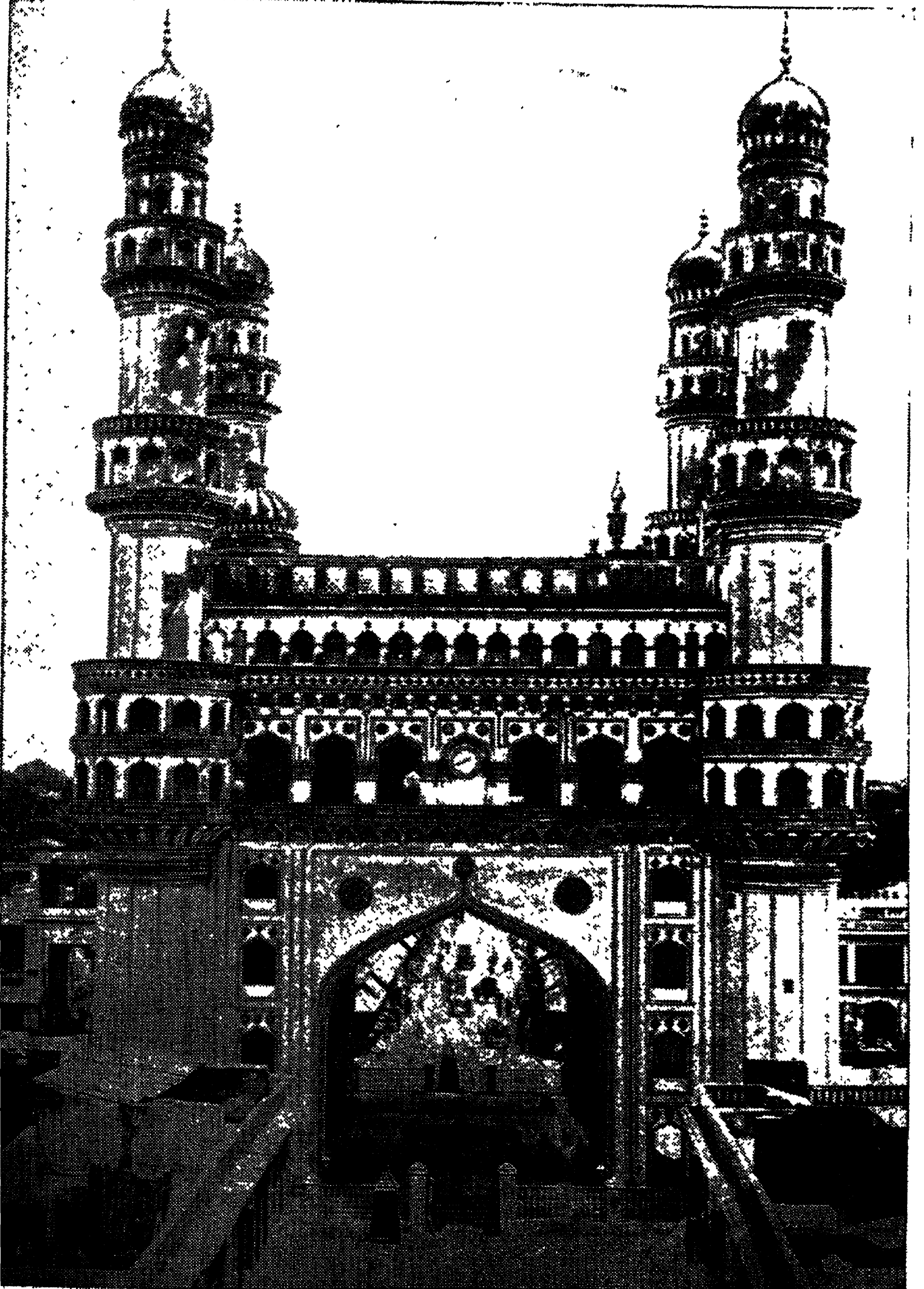
ధ్రుడే—సర్ ఎమ్. విశ్వేశ్వరయ్యగారు— అఖండమేధాసంపన్నుడు. ఆయనబుద్ధిబలమే హైదరాబాదునగరాని కీమూసీయుపద్రవాన్ని శాశ్వతంగా తొలగించివేసింది. తెలుగువాడిప్రతిభ క్రాంత మెత్తియిచ్చిన నివాళిపళ్లేలు ఆజలాశయాలు రెండూను. ఒకదాని పేరు ఉస్మానుసాగరు, రెండవదాని పేరు హిమాయతు సాగరు. మొదటిదానిని మూసి కడ్డంగాను, రెండవ దానిని ఏసి కడ్డంగాను కట్టినారు; అనగామూసి,ఏసినదులలోనుంచి వచ్చే నీటినినిలవచేసేజలాశయాలివి. వరదఉపద్రవం తగ్గించడానికిమాత్రమే కాకుండా ఉస్మాన్ సాగరు హైదరాబాదుకు మంచినీళ్లచెరువుగా కూడా ఉపయోగపడుతున్నది. దీనిని నిర్మించడానకు ౫౮,౪౦,౦౦౦ ల రూపాయలయింది. హైదరాబాదునగరంలో మంచినీటికుళాయిలకు ఈ ఉస్మానుసాగరే ఆధారం. గండిపేట చెరు వంటారు దీనినే. ఏసినది మూసినదితో కలిసేతావుకు మూడున్నరమైళ్లఎగువను కట్టినారు ఏసికడ్డముగా హిమాయత్ సాగరనేజలాశయాన్ని. దీనిని కట్టడానికి రు. ౯౧,౭౫,౦౦౦ లు – దాదాపు కోటి రూపాయ లయినవి. ఈజలాశయాలు మూసి వరదలఉపద్రవం తగ్గించడానికే కట్టినా హిమాయతుసాగరునీటినిబట్టి దాదాపు అయిదువందలఎకరాలభూమి సాగుబడికూడా అవుతూవున్నదట. మూసినది ఉత్తరపు, దక్షిణపుగట్టులు బాగా ఎత్తుచేసి రాతితో కట్టినారు. ఈనది కిటు, అటు ఉన్నరోడ్డులు వెడల్పుచేశారు. [illegible] ఉన్నవి హైదరాబాదులోని గొప్పగొప్పభవనాలు - అద్భుతమైనవి — ఉస్మానియా జనరల్ ఆస్పత్రి, హైకోర్టు, సిటీకాలేజి.

ఉస్మాను సాగరువద్దా, హిమాయతు సాగరువద్దా చక్కని విహారస్థలాలూ, ఉపవనాలూ నిర్మించారు గవర్నమెంటువారు. అందులో ఉస్మాను సాగరు విహారోపవన ప్రదేశం మరీ బాగుంటుంది. అందులో పొదరిళ్లే కాదు, రాతితిన్నెలే కాదు, క్రీడారంగములే కాదు - ఎంత అందంగానైనా ఉన్నవి; ఎన్నయినా ఉన్నవి. ఆరబూసిన పుచ్చపూవు లాగ వెన్నెలకాసే చల్లని రాత్రులు ఆ ఉపవనాలలో విహరిస్తే తెలియవస్తుంది కొంత ఆసౌఖ్యము తరితీపుల సౌభాగ్యం! పగలూ రాత్రీ కూడా ఆ సాగరతటాల, ఆ యుపవనాలలో 'గానాబజానా'లతో 'జల్సా' సాగుతూనే ఉంటుంది తరచు.

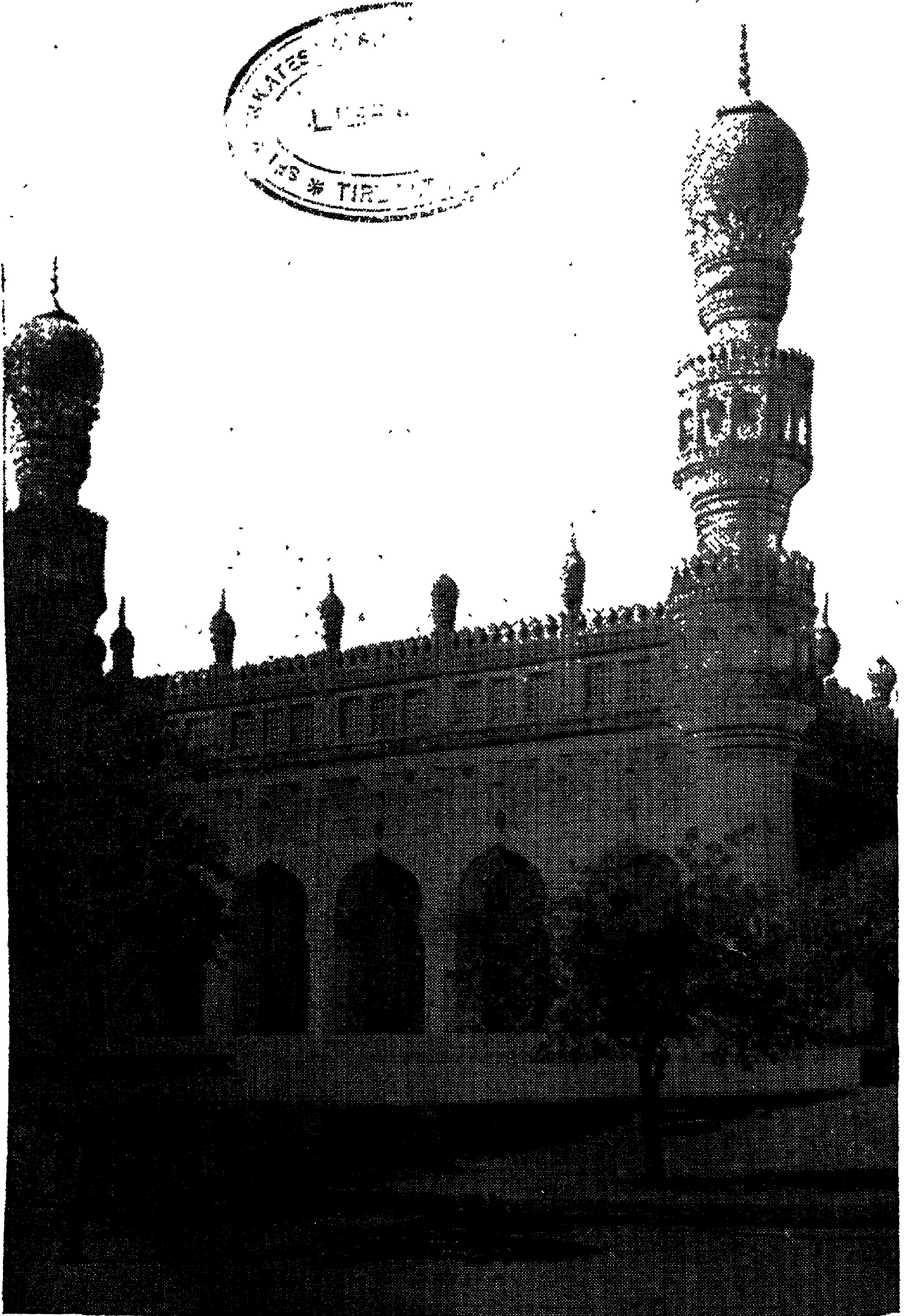
గండిపేట చెరువుకు కూతవేటు దూరంలోనే ఉంది గోలకొండ ఖిల్లా. 'నేను నమ్మిన వాళ్లే నన్ను విద్రోహంచేయకపోతే నే నిట్లా ఉండి ఉండ'నని చూడవచ్చిన, హృదయమున్న ప్రతీవాళ్లతోను చెప్పుకొని బాగులు బాగులుమని దుఃఖం వెళ్లబోసుకొంటుంది ఆ కోటపడతి. — ఎవరు తీర్చగలిగిన దాదుఃఖం! హిందూదేశమునంతనూ గడగడలాడించిన ఢిల్లీ ఫాదుషా ఔరంగజేబును కూడా ఆరునెల్లపాటు ఖడేరావని నిలువరించి నిబ్బరించింది అది, ఉన్న సైన్యంలో

మొక్కవోనిదాని కేక ఆ కోట ముట్టడి బాదుషా వినియోగించినాడు. ఎన్ని తడవలు వచ్చి ముట్టడించాడు; ఆ బాదుషా ఎన్ని తడవలు మరలిపోయినాడు! కడపటి బారి ఆ విద్రోహపుకంతే జరగకపోతే ఆ బాదుషా భుజబలాటోపం మీద శాశ్వతమయిన అపకీర్తిమచ్చ చేకూరేటంత నిలిచిపోయేదే. ఆ కోటలోని వీధులగుండా పోతున్నప్పుడూ, ప్రాకారాలు దాటుతున్నప్పుడూ మూర్తికట్టిన విశ్వాసమూ, రాజభక్తి అయిన అబ్దుర్ రజాక్ - ప్రాణరక్తంతో తడిసిన ఈ నేల తొక్కుతున్నామే - ఎంత అపచారం చేస్తున్నామో అని గుండెలు దడదడలాడినవి. ఔరంగజేబు బాదుషా తంత్రం కాని, అతను చూపిన ఎరకాని ఏమీ పనిచేయలేక పోయినవి అబ్దుర్ రజాక్ మీద. కడపటి కుతుబ్ షాహీ నవాబు అబ్దుల్ హసన్ తానిషా దగ్గర ఇంకో అబ్దుర్ రజాక్ ఉండి ఉంటే ఆగోలకొండకోట కిప్పటిపాటు వచ్చేదికాదు. లెక్కలేనన్ని గాయములు తగిలినవి, కత్తులు పొడుస్తూనే ఉన్నవి; ప్రేటులు తింటూనే ఉన్నాడు; ఔరంగజేబు బాదుషాసైన్యాలు కోటలోకి చొరుచుకువస్తూ ఉంటే అడుగడుగుకూ ఎదురుకొని విక్రమిస్తూనే ఉన్నాడు రజాక్! తుదకు కనుబొమ్మల మీది చర్మంకూడా శత్రువుల కత్తివేటుకు తెగి కంటి కడ్డంగా వేలాడుతున్నది చూపు నిరోధిస్తూ; రక్తం శరీరం అన్నిభాగాల నుంచీ జలజల ప్రవహిస్తూనేఉన్నది. స్పృహ తప్పిపోయినది. ఆతనిశక్తీ, తెలివీ అన్నీ - ఇంతెందుకు ప్రాణమే ఆతనిచేతిలో గూడు కట్టుకొని దానిచేత పనిచేయిస్తూ ఉన్నది. మిగతాశరీరమంతా స్తబ్ధమయినది; ఒంటి మీద స్పృహ లేదు; స్థల మేదో, ఎక్కడున్నాడో కూడా తెలియదు రజాకుకు; కాని అతనికరవాలము శత్రుమారణము చేస్తూనే ఉన్నది; చేయి శత్రువులఉద్ధతిని ఆశంకపరుస్తూనేఉన్నది. ఎంతమంది కనబడతారు స్వామిభక్తిపరాయణులయిన అబ్దుర్ రజాక్ వంటి వీరులు చరిత్రలో? ఏజాతివారయినా, ఏమతంవారయినా వారు మనకు వంద్యులే. ఆగోలకొండకిల్లాలోఉన్న రామదాసుబందిఖానా, హిందూదేవాలయమూ స్మరణకు తెస్తవి అక్కన్నమాదన్నగార్లను.

ఇన్నిటిని చెప్పి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ భవనాలనుగురించి చెప్పకుండా ఉండలేను. విశ్వవిద్యాలయం కళాశాలలన్నీ ప్రస్తుతం తాత్కాలికంగా నిర్మించిన భవనాలలో ఉన్నవి. శాశ్వతభవనా లిప్పుడు నిర్మాణంలో ఉన్నవి. పని అతిచురుకుగా జరగుతున్నది. ఒక్క విశ్వవిద్యాలయకళాశాలానిర్మాణానికే కోటి రూపాయలుపైగా ఖర్చుపెడుతున్నారు. విశ్వవిద్యాలయం కళాశాలలలో చదువుకొనే విద్యార్థు లుండడానికి హాస్టెల్సు (భోజనవసతి గృహాలు) ఉన్నవి — అవి దేవేంద్రభవనాలే. ఇప్పటికి ఏ, బి హాస్టెల్సు — రెండు భవనాలే తయారయినవి. సిహాస్టెలు నిర్మాణంలో ఉంది. వేడినీటి కుళాయిలు, చన్నీటి కుళాయిలు, నమాజుకు ప్రత్యేక మందిరాలు, విద్యార్థులందరూ కూడి ఇష్టాగోష్ఠి జరపుకొనేటందుకు వేరే మందిరాలు - ఓః! అది రాజవైభవమే. వాటిని చూడవెళ్లినవాళ్ల చేత 'భ్రష్టసంకల్పా

3. చార్‌మినారు

TIR

ఇక్కడ విద్యార్థు లైతే ఎంత బాగుండు! అనిపించే భవనా లవి. అంత అందమయినవి; అంత ఆనందకరమయినవి.

నూతననిర్మాణాలకు సెక్రెటేరియట్, ఇక జమ్మేస్తున్నారు — కోట్లలెక్కగాని మాటో లెక్క లేదు - నవాబుగారు తలమకొన్న కొంపనా?

మొత్తంమీద హైదరాబాదులో చూడ వలసిన స్థలా లెన్నో ఉన్నా చూడడానికి వీలు పడిందే కాదు. అయినా చార్ మినార్, మక్కామసీదు, ఫలక్‌నుమాలు మాత్రం చూడడ మెట్లాగో పడింది.

చార్ మినారన్నది నాలుగుశిఖర స్తంభా లతో అలంకృతమయిన గొప్పనిర్మాణం. హైదరాబాదునాణెలమీద ముద్ర ఇదే. దీనికి నాలుగువైపులా నాలుగు తోరణములు (Arches) ఉన్నవి. హైదరాబాదులోని నిర్మాణాలన్నిటిలో ఇది చాలాగొప్పది. దీని కూడా మహమ్మదుకూలీ కుతుబుషాసుల్తానే ౧౫౯౧ లో కట్టించాడు. నిర్మాణం శిరోభాగంమీదనుంచి ఈ శిఖర స్తంభాలు ఒక్కొక్కటి రమారమి రెండువందల అడుగుల యెత్తుండవచ్చు. నగరమధ్యంలో ఉన్న దీకట్టడం; కొంతకాలం విద్యాపీఠంగాకూడా ఉపయోగపడేదంటారు. ఇప్పు డక్కడ శిపాయీలు కాపు. ఈ చార్ మినారు శిరోభాగాన ఒకవైపున మసీదూ, ఇంకోవైపు దేవాలయమూ చెక్కినారు. ఈ ప్రాంతాన పక్క ప్రక్కనే ఉండటమం ది మొదలు హిందూమహమ్మదీయులకు ఐకమత్యం కాని సౌఖ్యము లేదనుటకు సాక్షిగా ఉన్నాయి.

హైదరాబాదులోని మసీదులన్నిటిలో ప్రధానమైనది మక్కామసీదు. ఏకకాలంలో పదిహేనువేలమంది నమాజుచేయ డానికి తగినంతవిశాలం కలది. హైదరాబాదునగ రాన్ని కట్టించిన మహమ్మదుకులీకుతుబ్ షాయే ౧౬౧౪ - ౧౬౯౪ లో ఈ మసీదును కట్టించినాడట. చనిపోయిన నైజాములందరినీ ఇందులో నొకభాగాన పూడ్చిపెడుతారు.

ఫలక్‌నుమాసౌధము హైదరాబాదులో చూడదగినవాటిలో ఒకటి. నగరానికి దక్షిణభాగాన ఒకమెట్టమీద ఉన్న దది. ముప్పయిఅయిదులక్షల రూపాయలు ఖర్చు పెట్టి వికారుల్ ఉమ్రానవాబుగారు దీనిని కట్టించి నారట. దీనిని ౧౮౯౭ లో చనిపోయిన నైజాము మీర్ సర్ మహబూబ్ అలీఖాన్ బహద్దరుగారు కొన్నారట. వారు దీనిలోనే నివసించేవారట. చూడడాని కిది చాలా అందమయినది. లోపలికి వెళ్లి చూడడం మాత్రం పడిందికాదు.

• పీపిల్సుపార్కు, మ్యూజియమూ మొద లైన దర్శనీయస్థలాలెన్నో ఉన్నవి. మొత్తంమీద హైదరాబాదు చాలాగొప్పనగరం. ఇప్పటి ప్రభువు ఉస్మానలీఖాన్‌బహద్దరువారు ప్రజల అభ్యుదయంకోసం ఎన్నో గొప్పకార్యాలు తలపెట్టి పనిచేస్తున్నారు.

ఆంధ్రసంస్థాన పరిణామము

దుప్పూరి జగన్నాథశర్మ

బ్రిటీషు ఈస్టిండియాకంపెనీవారు వర్తకసరళిలో తెనుగునాటే కాలు పెంచుకొనిరి. పిదప వారు తమ రాజ్యాంగ చాకచక్యమును ప్రదర్శించువారయి ఉత్తరమున గంజాంనది మొదలు దక్షిణమున గుండ్లకమ్మ వఱకు గల భూమిని మొదట స్వాధీనపఱచుకొనఁగలిగిరి. ఇది తెలుఁగునాఁడు, ఓడలు నిర్మించుట, నగిషీపు యుక్తిపనులందు నిపుణు లీ దేశమునఁ గలరు. ఉప్పు మొదలుగా పన్నిదినుసులు పండించుట కనువైన భూభాగము, వ్యవసాయవృత్తిగల ప్రజ యిందున్నారు. ఎగుమతి దిగుమతుల కనువైన జలవాహికలు, రస్తాలు సిద్ధముగా నున్నవి. సముద్రతీరము అతిగంభీరము గాక మంచి రేవుగల యోడరేవులుగలది. మఱి యిచటి జనులనుండి స్వల్పవేతనముమీఁద పాశ్చాత్యుల పద్ధతిలోఁగూడ ౧౭౫౦ మొదలు ౧౭౬౦ వఱకు ఫ్రెంచివారివలన తరిబీయతుబడి, రణరంగానుభూతిగల సిపాయీలు మెండుగా దొరకుచున్నారు. పన్నుల వసూళ్ళకై బుస్సీ సిద్ధపఱచిన పట్వారీ- కుల్కర్ణీ- దేశపాండ్యా దేశముఖీ కార్యాలయములవారి అన్నిరకముల లెక్కలు సిద్ధముగ నున్నవి. అన్నిపనులందుఁ దోడ్పాటు చూపవలసిన సంస్థానకార్యాలయము లున్నవి. ఇట్టి యారంభవ్యవస్థలో ౧౭౬౫ నాఁడు బ్రిటీషుదొరతనమువారు సవుల్ బందోబస్తుపద్ధతి నారంభించిరి. ఇందుకు రాజమహేంద్రము సర్కారు అను పేరున నొక ఖిల్లాను మొదట తాము స్వయము పరిపాలింపవలెనని యాలోచించిరి. కళింకోట - చికాకోలుమహళ్లను పూసపాటి సీతారామరాజుగారికి - ఆయనకోరినంత తక్కువ సొమ్ము మీఁద కబూలియ్యతుపట్టు నేర్పాటు చేసిరి. ఒకభూభాగమునకు - పదియేండ్లకు కవులు అను నర్థమున ౧౭౮౦ ప్రాంతమునుండి మనదేశమునందములలోనున్న తోడరమల్లురివవుల్ ఖరానీని సీతారామరాజుగారినుండి కంపెనీవారుపొంది, వారి పరిపాలన పద్ధతులం దిలకించుచుండిరి. ౧౭౮౭ లో చికాకోలుఖిల్లా వసూలు వారీని దామాషా చేయఁగా సీతారామరాజుగారికి ఏటేట రు. ౬,౭౫,౨౫౧ లు జమయగుచున్నట్లు కంపెనీవారు కనుఁగొనిరి. ఇందులో సీతారామరాజుగారు కంపెనీకేటేటఁ గట్టవలసిన మొత్తము కబూలియ్యతు - జాహిరీ రు. ౨,౬౫,౨౦౬ లు మాత్రమే. పాలేనా ఖిల్లా కటికి రు. ౩,౮౦,౦౭౫ లు రాజుగారికి మిగులుచుంట, ఇట్లు లాభముగల రెండు ఖిల్లాలు రాజుగారి కవులునం దుంట చూచుకొని - ఇట్టి వసూలు చూపుటందు నిపుణులయి సీతారామరాజుగారి కార్యాలయానుభవముగల అనప్పిండి విస్సన్న - కాండ్రేగుల జోగిపంతులు అను వారిని-ఇట్టివారిని మఱికొంతమందిని రాజమహేంద్రపు ఖిల్లాకు వ్యవస్థాపకులనుగా కంపెనీవారు చేకొనిరి - దేశసంప్రదాయములను, గ్రామపరిపాలనానివేదికలను సమకూర్చుటకు ఫ్లాగ్ కమిటీ నేర్పఱచి, ఊరూరఁ జరుగు జుమ్మావసూలువారీ లెక్కలను కంపెనీవారందుకొన నారంభించిరి. ఇట్లు ౧౭౬౫ మొదలు ౧౮౦౨ వఱకు కంపెనీవారు ౩౭ సంవత్సరముల యనుభవముతో జమీదారీలు, ప్రొప్రయిటరీ ఎస్టేటులను ఆయాకుటుంబముల వారికి ఖాయపఱచిరి. వీనినే మనము నేఁడు ఆంధ్ర సంస్థానములని చెప్పుకొనుచున్నాము.

ఇట్టి సంస్థానముల యానుపూర్విక యెట్టిదో మనము తెలిసికొనఁదగియున్నాముకాదా! మనదేశస్థులకు భూస్వామ్యలబ్ధి పూర్వరాజ్యాధీశులవల్ల-మతాదిక ప్రపత్తివలన ఇనాములను పేర, కుల్కరిణీకమువలన మిరాశీలను పేర, ఇట్లు వేర్వేరుగా నాయా వృత్తుల పరముగా మాలుక్నారీ, ముజుందారీ, జాఘీరుదారీ ఇటువంటి వేర్పడినవి. ఏతాదృశస్వత్వముగలవారై బ్రిటీషువారు స్థిరపడునప్పటికి వారికిఁ జేదోడువాఁదోడుగ

నుండి మొహనతు చేయుచుండిరి? వారు తమ స్వత్వములు - అందలిబలాబలములను బట్టి ప్లీస్మెంటు జమీందారీలనిగాని, ప్రొప్రయిటరీ యెస్టేటులనిగాని పరిగణనమున ఇస్తుండారిసనదు - కబూలియ్యతు చేర్పఅయుకోగల్గిరి. మహమ్మదీయరాజ్యాంతిమదశలో దేశముఖిలు - దేశపాండ్యాలుగా నున్న రాజకార్య ధురంధరులెల్లరు బ్రిటీషువారిచే ౧౮౦౦ ప్రాంతమునందు ప్లీస్మెంటు జమీందారీసన్నదు సంపాదించుకొన్నవారున్, తతిమా మాలుక్దారీ, మిరాశిదారీ, ఇనాందారీ, ముజుందారీ, జాఘీరుదారీ మున్నగు స్వత్వములగలవారు ప్రొప్రయిటరీ యెస్టేటుదారులుగా సనదును సంపాదించుకొన్నవారును అయిరి. ఇందు ప్లీస్మెంటు జమీందారీ సనదుగల సంస్థానికులు:-తమ సంస్థానమును వంశానుక్రమణికగా జ్యేష్ఠాంశమున నిలిచియున్నవారై-పొందిరి. వీరు విభాగమునకుగాని, అన్యాక్రాంతమునకుగాని హక్కులేనివారు. కుటుంబము నిస్సంతయితే దొరతనమువారి హుకుము లేనిదే దత్తు తేజాలరు. సంస్థానపుబంజరులను యథేచ్ఛముగా రైతువారీ చేయగలరు. ఏ కారణము వలననైన సంస్థానమును పరిపాలించుటయందు ప్రభువు అసమర్థుడైతే గార్డియను అండువార్డ్సు ఆక్టునుబట్టి సంస్థానపు టములనకు దొరతనమువారు జోక్యము పుచ్చుకొందురు. ఇక రెండవతరములోని ప్రొప్రయిటరీ యెస్టేటుదారులన్ననో:-సంస్థానమును విభాజ్యము చేయగలరు, అన్యాక్రాంత పఱచగలరు. తమకుటుంబము నిస్సంతయితే స్వేచ్ఛగా దత్తు తీసుకోగలరు. సంస్థానములోని బంజరులను దొరతనపు సెలవు లేనిదే వీరు రైతువారీ చేయజాలరు. పరిపాలనకు ప్రభువు అసమర్థుడైతే కోర్టు ఆఫ్ వార్డ్సు ఆక్టునుబట్టి సంస్థానమును నిలుపబెట్టుటకు దొరతనము జోక్యము కల్గించుకొనును. ఇదియే సాముదాయికముగా ప్లీస్మెంటు జమీందారీలకును ప్రొప్రయిటరీ యస్టేటులకును నివృత్తి చెప్పుపట్ల నగుపడు తరతమభేదము. ఈ యిరుదెఱంగుల సంస్థానములు పూర్వ రాజ్యాధిపుల త్యాగకల్పితములు బ్రిటీషు ఈస్టిండియాకంపెనీ వారిచే నిలువబెట్టబడినవిగా ననుగ్రహీతములునై యున్నయవి.

ఈసంస్థానములకు సంబంధించి, నేటికి ౧౫౦ సంవత్సరములప్పటి ఉత్తరసర్కారు సంబంధమైనదిగా చెప్పినప్పుడు, వీనిపుట్టుకకు సంబంధించిన ప్రాక్చరిత్రను గూర్చి కొంత చెప్పుట చారిత్రకులకు విధము. కావున నీసంస్థాన ప్రభువులు నాటిమహారాజ్యాధీశుల వంశసంస్థులెందులకై యెట్లు స్మరించబడు యవసరమై యున్నది. ముఖ్యముగా మనదేశమున మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కినది కాకతీయ సామ్రాజ్యము. కాకతిగణము నాటి క్షత్రియులలో నగ్రగణ్యమైన ప్రతాపాదులు లయినారు. స్వతాత్యభిమానమునే కాకతీయులు క్షత్రియుల కింతవసతి కూర్చి నేటికి క్షత్రియసంస్థానములుగా నున్న విజయనగరము, తుని, కోటాం మున్నగువానికి మూలస్తంభము నాటినవి కొందఱు తలంతురు కాని అది చారిత్రకులకు సమ్మతముకాని మాట. క్షత్రియ సంస్థానములుగానుండిన వేవియు మిక్కిలి ప్రాచీనములు కావు. అవి మహమ్మదీయ రాజ్యయోగమున నారంభింపబడిన నిర్మాణములు యయియున్నవి. ఇట్టివానిం గూర్చి కొంత ప్రసంగింపవలయునన్నచో

౧. తెలికిచర్ల:-౧౫౭౭ ప్రాంతములలో నీప్రాంతమున మహమ్మదీయ రాజ్యమేర్పడిన తరువాత ౧౬౧౬ లో ఉప్పలపాటి మదరాజు గారి వలన సంపాదితమయినది. ఈసంస్థానికులు కాకతిగణములోనివారు.

౨. తెట్టు:—వేజెళ్ల వారిది వీరు కాకతిగణమునకు, అనగా మందపాటివారికి ముఖ్య బంధువులయినప్పటికి ఈసంస్థానముకూడ మహమ్మదీయ రాజ్యయోగమున నిర్మాణింపబడినదియు.

3. కోరుకొండ:—ఇదియు కాకతిగణములోని మందపాటివారి సంస్థానము. తిర్పతిరాజువారిచే మహమ్మదీయ రాజ్యమునందు సంపాదితము.

౪. దోమహాలు:— కోట, దక్షారామములను రెండు సంస్థానములు, జాఫరల్లీఖానునినుండి కోట ౧౭౫౨ నందును, ఇటీవల ౧౭౫౮ లో దక్షారామమును కాకర్లపూడి వెంకటపతిరాజుగారు రామచంద్రరాజుగారు వీరిచే ఆర్జింపబడినవి. ౧౭౭౭ లో రామచంద్రపురపు జగన్నాథరాజుగారికి దఖలుపడినవి.

౫. కెంకలికెంస్రుః— ఘట్టిగపల సంగరాజు గారు కలిసింతే పరగణాను మహమ్మదీయ ప్రభుత్వము నందే సంపాదించిరి.

౬. సత్యవరం:— బాహుబలేంద్రునికి మహమ్మదీయులకు సిద్దివస్పర్ది లో మహమ్మదీయులకు ... ప్రాంతమున కాకర్ల పూడి అప్పలపాయకరావుగారు రార్జించినది.

౭. పెద్దాపురం:— వెత్స వెంకటప్ప, ఇతనిభార్య విస్సమ్మ ఆసవారికి అప్పలిచ్చి ఆలానాదేవీలలోనుం డంగా మహమ్మదీయులకు పోష్పడి, కాశ్యపగోత్రీకులగు వత్సవాయివారు ఆర్జించినది.

౮. విజయనగరం:— పోట్రూవు సీతారామరాజు అనువారికి శ్రీపూసపాటివారు బదులిచ్చి ఆలావాదే ఫీలో నుండంగా మహమ్మదీయుల ప్రభుత్వ మేర్పడినం తట సార్జించుకొన్నది.

౯. తునికోతాం:— పెద్దాపుర సంస్థానమునుండి కాకర్లపూడి జగన్నాథ రాజుగారికి దత్తుడపడి ౭-౧౧-౧౮౧౨ నాడు శ్రీవత్సవాయి జగన్నాథరాజుగారి వాశిష్ఠ కుటుంబస్థులకు మరల చెందఁజేయఁబడినది.

౧౦. గోపాలపురం:— కొచ్చర్లకోటవారి నుండి శ్రీ ఉప్పలపాటి రంగరాజు, వీరికుమారులు సూర్యనారాయణరాజు అనువారు గుండేపల్లి సంస్థానీకు లయియుండి నప్పుడు దత్తులుపడిన సంస్థానము.

ఇట్లు చూడఁగా నాంధ్రక్షత్రియసంస్థానముల కొక్కదానికేనియు కాకతీయసామ్రాజ్య ప్రాతిపదిక లేదు. ఇప్పటున్నవానికైన పోయినవానికైన నట్టి సంబంధము స్మరింపఁ దరముకాదు. ఆరయఁగా ఇఁక కమ్మవారి సంస్థానములుకూడ మహమ్మదీయ యుగమున సంపాదింపఁబడినవియే,

౧. ముడిగాము, చింతపల్లి - శ్రీ వాసిరెడ్డిరామన్నగా రార్జించినవి.

౨. దేవరకోట, లింగంగిరి - శ్రీ యార్లగడ్డ కోదండరాంగా ర్జార్జించినవి,

ఇఁకమీఁద వెలమవారి సంస్థానములను జేర్కొందము. ఈ జేర్కొనునవి ౧౭౭౪ సరూక్ష్యాటుకమిటీ నాటి కున్నవి.

౧. వెంకటగిరి - ప్రాచీనసంస్థ. శ్రీదామెరవారిది.

౨. రేపల్లి- రాచూరు శ్రీ మాణిక్యారావువారిది.

౩. వినుకొండ-బెల్లంకొండ శ్రీసంగ్రావువారిది.

౪. కొల్లేరు - చార్‌మహల్ శ్రీ సింహాద్రపప్పారాయణింగారిది.

౫. నైజాంపట్నం- శ్రీ వెల్లంకివారిది.

౬. నూజివీడు - శ్రీ మేకానారయప్పారావువారిది.

౭. బెజవాడ - శ్రీ కల్యకొల్లువారిది.

౮. మైలవరం - శ్రీ సూరానేనివారిది.

౯. వరగొండ- శ్రీ వెల్లంకివారిది.

౧౦. చింతలపూడి- శ్రీ జూపల్లివారిది.

౧౧. పిఠాపురం - శ్రీ చిట్నాడి వారిది.

౧౨. బొబ్బిలి - శ్రీ రావువారిది.

౧౩. పేరూరు- శ్రీ కోటగిరివారిది.

౧౪. తాటిపాక-కుతకోట- శ్రీ కురుమెళ్లవారిది.

౧౫. కశింకోట - శ్రీ చెలికానివారిది.

ఇట్టివన్నియు మహమ్మదీయులకాలమున దేశముఖీలుగా నుంటచే వెలయింపఁబడినవి. ఇన్నియు ౧౫౭౦-౧౭౭౦ మధ్య వెలసియున్న ప్రాచీన సంస్థానములు. ఇవిగాక వీరందఱితోఁబాటుగ దేశపాండ్యాలుగానున్న బ్రాహ్మణులకుఁ దక్కినసంస్థానములు కొన్ని కలవు. అప్పటిదేశపాండ్యాలలోనివారు — ౧ అంగరవారు, ౨ జిల్లెళ్లవారు, ౩ సబ్నివీసువారు, ౪ పటేల్‌ఖానావారు, ౫ ఖరిడేహాల్ వారు, ౬ కందుకూరివారు, ౭ కృత్తివెంటివారు, ౮ వాడ్రేవువారు, ౯ కన్నేపల్లివారు, ౧౦ కామకుర్తివారు, ౧౧ కొచ్చెర్లకోటవారు ఇత్యాదికుటుంబములు. వీరిపేర నిప్పటికి అక్కడక్కడ కొన్నిమఠా లున్నవి. జమీందారీలును జరుగుచున్నవి. అందు పేర్కొనఁదగినవి ఉర్లాం, వేగాయమ్మపేట మున్నగునవి. ఇవియు మహమ్మదీయ ప్రభుత్వమం దేర్పడినవియే.

కాఁబట్టి ఆంధ్రరాజ్యమున ౧౫౬౬ - ౧౭౬౬ మధ్య వత్సరములగు రెండువందలసంవత్సరముల కాలమందు ఏర్పడియున్న మహమ్మదీయప్రభుత్వప్రసంగమే తప్ప ఈ సంస్థానములకు మూలభూతమైనది - ప్రభుత్వమందు సమున్నతిగన్న గాంగ - చాళుక్య-చోళ - కాకిత్యాది యే రాజవంశమును గాకపోయెను గనుక నాయీ వ్యాసమున గాథలు త్రవ్వుటకుఁ బనిలేకపోయినది.

కొండకోన

పుంజాల-[illegible]శాస్త్రి

I love to dwell betwixt the hill and the dale. T. Nash.

More happy love, more happy happy love;
For ever warm and still to be enjoyed;
For ever panting, and for ever young;
All breathing heaven passion far above,
That leaves a heart high, sorrowful and cloyed,
A burning forehead, and a parching tongue. Keats.

పలుకు బంగరమా, కులుకు సింగారమా,
ఉలికి చూచెద వేల, కలికి బేలతనాన ?
సిగ్గెఱుంగనినీదు చిన్నతనమున నాను
చేఁ బట్టి వడివడిగఁ జెంత నడచిన వేళ,
పలికితివి చకచకని, కులికితివి పకపకని;
పలుకులోఁ గులుకులోఁ బద నెఱుఁగవా
వలిపంపుఁజెంగావిపట్టుచీరను గట్టి [నాఁడు;
యలికానఁ గస్తూరితిలకంబు దిద్ది
మేనికుంకుమపూతతో నింపు వెలయించి,
చిఱునవ్వుచూపులం జిలుకుబెలుకులతోడ
లలితరూపము చూపి, తలుకు లొలుకుచు
నిపుడు,
పలుకవైతి వొకింత, కులుకవైతి వొకింత,
నీయెదుటఁ జేమోడ్చి నిలిచితిని బ్రియురాల,
పలుకు బంగారమా, కులుకు సింగారమా,
దయచూప వేటికే—

నిను విడిచి యున్నాళ్లు నిలిచి యెట్లుంటినో,
అదె నీకై యెదురుచూచి యుండెద నంటూ గని,
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిముస మానందింతు;
నెఱవిరికి, మఱిమఱియు తడి యరయుమల్లెఁ
గని,
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిముస మానందింతు,
క్రొత్తముత్తైబు క్రొంగొనబు చేరాణిఁ గని,
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిముస మానందింతు:
మంచుమేల్ముసుఁగుతో మించుచేమంతిఁ గని
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిముస మానందింతు,
గుజ్జుగుజ్జగ ముద్దుగులుకు మేల్బంతిఁ గని,
నిన్నుఁ జూచినరీతి నిముస మానందింతు;
పూవనలో నినుఁజూచి, తావిలో నినుఁజూచి,
పూవుదావులలోని పొలుపునను నినుఁజూచి
నిను విడిచి యెన్నాళ్లు నిలువఁగలఁ బ్రియు
రాల?

చేతిపై నిలుచుండఁజేసి, చే దువ్వుచును,
జిలుకలకుఁ బద్దెముల్ సెప్పుచుండిన వేళ,
తనయాడుపనికత్తె తన చెంత నిలుచుండఁ

బడిపూని, పని చెప్పి, పనులు చేసెడు వేళ,
ఇరుగింటి పొరుగింటి యిల్లాండ్రు దరిఁ జేరి,
యిచ్ఛకంబులు చెప్ప నెఱిఁగి పొఁగడెడు వేళ,
దూరంపుఁ జెలికత్తె లూరికే కనవచ్చి
యూరిమాటలు చెప్ప నూకొట్టి వినువేళ,
రారాణిచందాన, రేరాణిచందాన,
సిరిరాణిచందాన ప్రియముకొల్పినయింతి,
గద్దెపైఁ గూర్చుండి, కరుణతో ననుఁజూడఁ,
జేమోడ్చి, యెదురుగాఁ జేరి నిలుచుంటి;
చందమామ ముందాన నందించుచుంటి;
తేటి బిడ్డవితానఁ దిరిగి కనుచుంటి;
రాణి నా ప్రియురాలు—

గద్దెపై నారాణి కనుచుండెఁ గూర్చుండె
క్రొంబూలచామరాల్ గొని వీచె విరిచెట్లు;
సెలయేరు తకతకని చెలఁగి మద్దెల కొట్టె
గాలిపిల్లఁడు సగమ గని పాటపాడె;
ఆ మద్దెలకుఁ బాట కానందమును జెంది,
తైతకని నేనాడి దానిలోఁ గలసితిని,
ఆమద్దెలకుఁ దగిన యాటమ్మె నాయాట;
ఆపాటకును దగినయాటమ్మె నాయాట;
ఆ పాట, ఆమద్దె లాయాట తిలకించి,
పులకించి చిఱునవ్వు చిలికించె నారాణి,
నారాణి చిఱునవ్వునకు నాకుఁ బులకించె
పులకించి నీటిలోఁ గలసి మద్దెలనైతి;
పులకించి గాలిలోఁ గలసి సగమునగనైతి;
గాలితో, నీటితోఁ గొంత సేవించితిని

ఆపదలు రాకుండఁ గాపాడుఁ జిఱుచెట్లు;
తనయాపదను బాపుకొనలేదు పెనుచెట్టు;
నా యాపదను బాప నారాణి గా కొరులు
నేర్తురే,-వెకలులై నిలిచి చూతురుగాని;
చలువచూపులఁ బరపి,నిలిచి యెదురుగనున్న
నారాణిఁ గనుఁగొన్న నామనసు చల్లఁబడు;
చలువచేతులఁ జాపి, నిలిచి యెదురుగనున్న
నారాణి చేఁబట్ట నామనసు చల్లఁబడు;
చలువపల్కులఁబల్కి నిలిచి యెదురుగనున్న
నారాణి ముద్దాడ, నా మనసు చల్లఁబడు;
నా యాపదను బాప నారాణి గా కొరులు
నేర్తురే- మతిలేక నిలిచి చూతురుగాని,

పరులయాపదఁ బాపి బడలిపోయితి నేను,
నాయాపదను బాప నాకొకఁడు కనఁబడఁడు;
నారాణి గా కెవరు?—

ప్రొద్దుతేఁడా, యింతపొగరు నీకేలరా,
పడిపడిగఁ బరుగెత్తి వచ్చి మైఁబడతావు?
కనుమూసి, ప్రియురాలిఁగని కౌఁగిటంబట్టి
ఆనందమున మునిఁగి యాడుకొను వేళలో
దరిదరిగ వస్తావు, తగిలి తగిలుంటావు;
నినుఁ జూచి సిగ్గుపడి ననువిడిచెఁ బ్రియురాలు;
ఆలస్య మొనరించి యరుదేరఁగా రాదె;

నీవు దవుదవ్వుగా నిలిచి కనఁబడకున్న
కనుమూసి ప్రియురాలిఁ గౌఁగిటం బట్టెదను;
నీవు దరిదరిఁ జేరి నావద్ద కేతేర
కౌఁగింట విడఁద్రోసి కాంత దవ్వగఁ బోవు;
వడివడిగ రాఁబోకు; పగవు కలిగెదు నాకు;
పొగరుబోతువు కాకు, బుద్ధి చెప్పెద నీకు;
ప్రియురాలితో నన్ను విశ్రమింపఁగనిమ్ము

ప్రియురాలు లేకున్న వెలితిజీవనమంద;
మనికి వెలుఁగయి నన్ను మనిచె నాప్రియు
రాలు;
పోరొక్కటే కాక, వేఱేమి మనికిలో,
పోరటయుఁ బోరుటయుఁ బోరి సుక్కుటయు;

చలికి నెండకుఁ బోరు, వెలుఁగు చీకటిపోరు,
కలిమి లేములపోరు, కలవారితోఁ బోరు;
పొగరుఁబోతుల పోరు, మొరకుఁ జేతలపోరు;
పోరుతో మఱిపోరు, పోరులోపలఁ బోరు;
పోరులన్నిటితోడఁ బోరితిని, విసిగితిని,
పోరెఱుంగనిమనికి చేరలేకుంటి:—
పోరి సుక్కినవేళఁ గోరి చెంతకుఁ జేరి,
చిఱునవ్వు చూపులం జిలికి కౌఁగిటఁ బట్టి
కన లుడుపుఁ బ్రియురాలు, మనికి వెలుఁగయి
యొప్పు;
ప్రియురాలి దవ్వుగా విడిచి జీవింతునే?—

జీవనమా నాటకము, క్రొంగ్రొత్తబూటకము
పాటించి చెడనాకు; కట్టెకాటికను;
కావ్యకానని యేప్పగడ దాగిలోలికలుకు,
వెనుకముందుల లెక్క నాకేమి మఱచెదరు
అడియాసలను దక్కి, యవ్వాలిటులు సమగ్గి,
పడుచు లేచుచు, మఱుఁగబడుచు లేచుచును,
చివర కేమియులేక, చెడిపోయి యేడ్పుటమె,
నదీమిసలుకయు కలలు వలదెదెంగుల లెదెం;
అలయుటలు, కలయుటలు, సోలయుటలు,
మాలయుటలు,
తెరతెరల సందులను దిగమకలు, కలిగించి,
చాప్రత్తో మొజ్జత్తో, చాలించుచిజ్జత్తో,
జాలిజాలిగ ముగియుఁ జదుకు గనుఁగొనలేక

నాటకములో వెలుఁగు నాకు నాప్రియురాలు;
ప్రియురాలు నాచెంత వెలుఁగని దినాలలో
కటికిచీఁకటి నాటకము—

నిను విడిచి యొంటిగా నిలిచియుండఁగలేను,
కనులు గప్పినవి చీకట్లు నలుగడలందు;
ఈ నాటకము నొంటి నే నాడఁగాలేను;
నీవు కనఁబడకున్న నిలిచి తాళఁగలేను;
కను విందుగా నీవు కనుచుండుటే చాలు,
వీనువిందుగ నీవు వినుచుండుటే చాలు,
ఆడెదను, పాడెదను, ఆడి పాడెదను.
కౌఁగిటను నీవు నన్ గదియించుటే చాలు,
లోకంపునిండ లోలోన భ్రమింగెదను

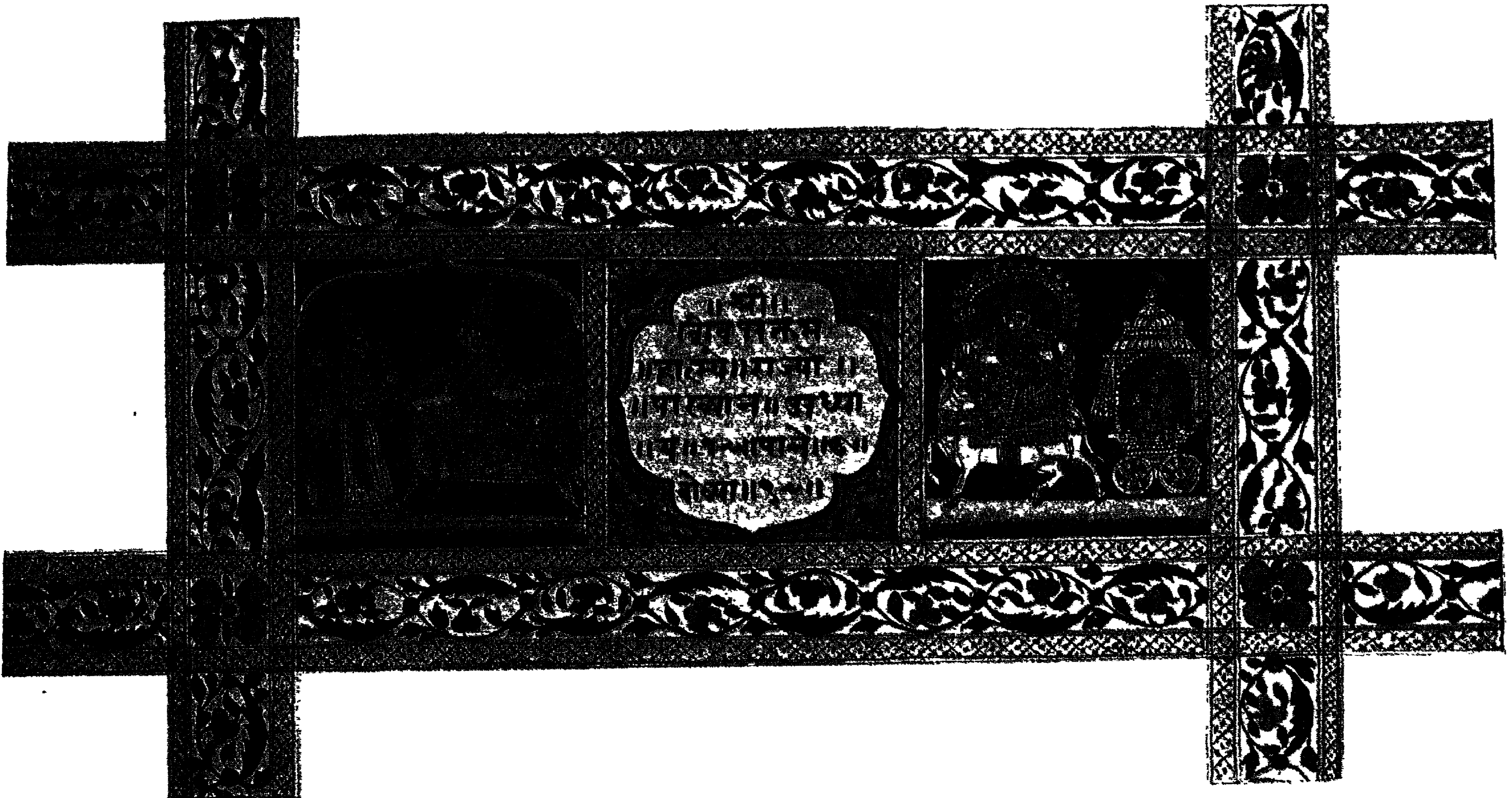
నీ మోము చిఱునవ్వు నెగడించుటే చాలు,
లోకంపుమెప్పు లోలో నడంచెదను.
ప్రియురాల, నీవు నన్ విడిచి పోఁబోకుమా,
నీపాదములవద్ద నిలిచి చేమోడ్చెదను.

నీ సేవయే నాకు నిత్యమని నమ్మితిని.

కొండకోనలలోన, గుబురుకానలలోన,
ప్రావృటీరాలలో, బుగులుతోరాలలో,
ఆడెదము, పాడెదము, వేడెదము, కూడెదము.
తేటవెన్నెలలోనఁ దిరిగెదము, కలసెదము.
విరులవానలలోన వెడలెదము, కలసెదము.
నురులు పుష్పాళ్లలో నరిగెదము, కలసెదము.

కలసెదము విడిపోయి, కలసి విడిపోయెదము.
కలసి విడుటలలోనిబలిమి యొఱిఁగెదము.
నిను వెదకుకొని వత్తు నీవు దవ్వగనున్న,
నిను విడిచి దవ్వగా నిలువనీకుము నన్ను;
విడిచియుండుట లోని విసముమెసవగ నెంతు,
విసము మెసవెడిబలిమి విత్తముఁ దెలియఁగ
లేను.

విసమెఱుఁగ నమృతంపుఁబస యెఱుఁగఁ
ప్రియురాల,
నీపాదసేవయే నిజమని యెఱింగితిని—

శివభక్తమాహాత్మ్యమునందు రాజ్యోపాఖ్యానముననొకానొకరంగము
(శ్రీ కాశీనాధరావుగారి తంజాపుర ప్రాచీనచిత్ర సంగ్రహమునుండి)

మ ర మ్మ తేం

భావరాజు నరసింహారావు

౧

శాసనోల్లంఘనమూ, సత్యాగ్రహమూ మాంచి ముమ్మరంగా ఉన్నరోజు లవి. మహాత్ముని శంఖారావమువిని, భరతమాత యొక్క హృదయవిదారమైనస్థితి గ్రాహ్యాం చేసుకొని, సముద్రతరంగాల్లాగు పొంగిపో తూన్న హృదయాలతో ముందువెనుకలు ఆలోచించకుండా, మాతృదేశసేవయే కర్త వ్యతమమని మనస్ఫూర్తిగా నమ్మి, శాంతి సమరంలోనికి దూకిన అరువదివేలకుపైగా ఉన్న ఆ శాంతి సైనికదళంలో నే నొకడను. జైలుతిండి పడక ఆరోగ్యము పాడైపోయి కొన్నాళ్లదాకా యెందుకూ పనికిరాకుండా ఉన్న అభాగ్యులలోకూడా నేనొకణ్ణి.

* * * *

...ఆరోజంతా నాతో 'శాంతిదళంలో కలియవద్దు- జైలులోకూర్చుని చిక్కి, శల్యమైపోవడమేకాని చేసేదేమీ ఉండదు- తరువాతనన్నా చెడిపోయిన ఆరోగ్యం బాగు చేసుకోవడమే సరిపోతుందిగాని దేశసేవచేయ డానికి తగినదార్ఢ్యం ఉండదు- బైటనే ఉండి యింటికి, ఒంటికి బాధలేకుండా పనిచేయా' లని చెవిని యిల్లుకట్టుకు పోరి పసివాణ్ణి- రాముణ్ణి- పక్కలోబెట్టుకుని నిద్రిస్తున్న నా గృహలక్ష్మిని- వాణిని- విడిచిపెట్టి, ఆ రాత్రే శాంతిదళంలో చేరబోతూంటే గొంతుకబుఖ్ఖుతూ, కళ్లను [illegible]తా భార్యాకి రాబోయే సమయంలో [illegible]తా ఒక్కసారి నన్ను [illegible] ఒక్కంతా ప్రతిమైపోయింది. నేనే చిత్రకారుణ్ణయితే- కవినైతే- ఇప్పటికికూడా ఏకాంతంగాకూర్చుని ఒక్కసారి హృదయంలోకి చూసుకుంటే యింకా చెక్కుచెదరని ఆరమ్యచిత్రము ద్యోతకమౌ తూంటుంది.

ఆ గుడ్డి 'బెడ్ రూమ్ లైటు' వెల్తుర్లో ఒక్కసారి నా రాముడి శిరస్సాఘ్రాణించి, అధరాలు తగలకుండా (నిద్రనుండి లేస్తాం దేమోనని)నాప్రియురాలిని ముద్దిడుకున్నాను.

"నేను జైలుకు వెళ్లానసే దిగులుతో నీ ఆరోగ్యం, పిల్లవాడి ఆరోగ్యం పాడు చేసుకోక, ఆత్మహత్య మొదలైన తెలివితక్కువపను లేవీ చెయ్యక......... భద్రంగాఉండ"మని ఏవో నాలుగుముక్కలు వ్రాసి ఆ చీటీని నా 'టేబిల్' మీద ఉంచాను. గదితలుపు తీసే ఉంచి, వీధిగుమ్మం మాత్రం చప్పుడు కాకుండా బైటనుంచే లోగడియవేసి ఆరాత్రే 'మెయిల్'ఎక్కాను. రైలు మా ఊరికి దూరమైపోతున్నకొద్దీ నాకు దుర్భరమైన ఆవేదన కలగుతోంది. అందుకు సరియైన కారణం చెప్పలేను కాని

నా హృదయ భాగస్వాములు-నా భార్యా పుత్రులు-ఆ నిర్వికారావస్థలో, సుషుప్తిపొందుతూ అనుక్షణం నామనోవీధికిఅడ్డుతగుల్తూ ఉన్నారు. ఎవరికుండదూ ఆ దిగులు ?— నిక్షేపంలాంటి పాతికేళ్ల భార్యను, మరపు నకురాని ముద్దుమాటలతో మనస్సును నించిన రెండేళ్ల కొడుకును, మళ్లీ యీ జన్మకు కలసుకుంటానో లేదో అన్నంత సందిగ్ధావస్థలో పడచిపోతుంటే? హృదయమున్న వారికి అర్థమాతుంది నా ఆ వేదన.

౨

రెండు నిండు సంవత్సరాలు గడచినవి బళ్లారిజైలులో. పైన జరిమానా చెల్లించనందుకు వేసిన ఆరువారాల ఖైదు జైలులో నా మంచి ప్రవర్తనకు బహుమానంగా రద్దు చేశారు ప్రభుత్వంవారు.

విడుదలై, ఆ ఊళ్లోనేఉన్న మాబావ-వెంకట్రావు-గారింటికి వెళ్లాను. అప్పటికి పది రోజులనుంచీ మావాణి అక్కడే ఉంది నా విడుదల కెదురుచూస్తూ. రెండు రోజులు అక్కడే ఉండి మూడవనాడు బయలుదేరాం మా ఊరికి.

* * * *

అప్పటికి మా రైలు గుంతకల్ వచ్చి గంట దాటింది; తొమ్మిదిగంటలైనా యింకా రాలేదు మెయిలు మద్రాసునుంచి. ఏమీ తోచక యే స్నేహితుడైనా కనబడితే బాగుండునని చూస్తూన్నాను. అలాగ కొంతకాలం గడచింది. పరిచితులెవరూ కన బడలేదు గాని, ఒక అపరిచిత వ్యక్తిమాత్రం మా పెట్టె ఎదుట బోనులో పులిలాగు ఇటూ అటూ తిరుగుతున్నాడు. పాతిక సంవత్సరాలుంటాయి; 'మాన్చెస్టరు ఖద్దరు' ధరించాడు. ఆ వైఖరీ అవీ చూచి కొంత సంపన్న కుటుంబానికి చెందిన రెడ్డికులస్థుడైయుంటాడని ఊహించాను. ఇన్నీ ఊహించాను గాని అలా ఎందుకు తిరుగుతూన్నాడో, ఏమి చేయా లనుకుంటున్నాడో మాత్రం బుర్రకు తట్టలేదు ఒకటి రెండుసార్లు నాతో మాట్లాడటానికి కుతూహలపడి కూడా అప్రయత్నంగా మానినట్లు నాకు తోచింది.

3

మెయిలు వచ్చింది; రకరకాలమనుష్యులూ దిగి తలొక రైలులోకి యెక్కుతూన్నారు. 'ఆంధ్రపత్రిక' తీసుకుని మా పెట్టె యెక్కబోతూండగా ఎవరో నన్ను పిల్చారు. చూస్తును గదా కొన్నాళ్లు నాతోబాటు జైల్లోఉండి వెల్లూరుకు మార్చబడిన మరొక శాంతిదళమిత్రుడు. పత్రిక వాణికిచ్చి ఆయనదగ్గరకుపోయి మాట్లాడుతూండగా 'గార్డు' యీలవేశాడు. ఆయనతో సంభాషణ ముగించి, నేను రైలెక్కి తలుపువేయబోతూంటే యింతవరకూ మా పెట్టెముందు తిరుగుతూన్న ఆవ్యక్తి 'ఉండండి, ఉండండి' అంటూ, ఎక్కి నాప్రక్కనే కూర్చున్నాడు.

పత్రికచదివి నా కిచ్చింది వాణి; నేను చూస్తున్నాను. వెంటనే నా ప్రక్కనున్న

ఆమనిషి "నాకుకూడా ఒకకాగితం యిస్తారా?" అన్నాడు. నాకు కొంచెం కోపం వచ్చింది. అణా యిచ్చి పత్రిక కొనుక్కున్న నేను, దాని నింకా పప్పకముందే ఆమాత్రం ఆలోచించకుండా అడిగాడని. ఆ కోపంలో ఒకకాగితం యిత్తామనుకున్నవాణ్ణి యీపాడు అలవాటు మాన్పకపోతే మనదేశంలో పత్రికలు బాగుపడవు; అందుకు తీవ్రప్రయత్నం చేయాలని మనసులో ఆలోచిస్తూ పత్రికనంతా ఆ పెద్దమనిషి కిచ్చి మాకాముణ్ణి దగ్గరకు తీసుకున్నాను. వాడి కింకా నాగష్టంపెరుకు తీరలేదు కాబోలు, మళ్ళీ, యేడుపు ప్రారంభించాడు. నేను సముదాయించడానికి ప్రయత్నించినకొద్దీ వాడిశ్రుతి హెచ్చింది. ఇక లాభంలేదని మా ఆవిడ నవ్వుతూ పిల్లవాణ్ణి తీసుకుని బుజ్జగించింది.

* * * *

పత్రిక తెరిచిపఠించాడన్న మాటేగాని ఆ పెద్దమనిషి దృష్టంతా మావాణిమీదే ఉంది. కాని దానికి తగిన కారణం లేకపోలేదు. ప్రబంధాల్లో వర్ణించినట్లు స్త్రీలు కూడా "మేముమగవాళ్లమై,- ఆవిడను..." అని లొట్టవేసేటంత అందకత్తె కాదేమో కాని మా వాణి సామాన్యపు ఆడవాళ్లలో లెక్కవేయడానికిమాత్రం వీలులేదు.

నేను, మిగతాజనం తనసంగతంతా చూస్తున్నామనిగాని, తనలోని పశుప్రకృతి అందరికీ వ్యక్తమవుతోందని గాని గ్రహించకుండా అలా అరగంటసేపు చూస్తూకూర్చున్నాడు. కొంతసేపటికి "పత్రిక యిలా యిస్తారా?" అన్నాను. దానికి ప్రత్యుత్తరం మాట్లాడకుండా అలా ఉంచి, యీ అరగంటసేపు ఆలోచిస్తున్నాడు కాబోలు నాకూ మావాణికీ గల సంబంధం...... "ఆవిడగారి దేశ్రాకు?" అన్నాడు, మావాణికి వినబడేలాగు. నేను సాభిప్రాయంగా మావాణి వంక చూసి,

"బెజవాడలో ఉంటున్నారు ప్రస్తుతం."

"స్వగ్రామం?"

"వారిదేనా?"

ఆ విషయసంగతి గాక నీ సంగతెవడికి కావాలన్నట్టు ముఖం చిట్లించి,

"వారిదే!"

"నంద్యాల."

ఆ వ్యక్తి మళ్లీ నన్నూ మా వాణినీ ఒక్కసారి 'కంపేరు' చేసి చూసి మాకిద్దరకూ ఏ విధమైన సంబంధం లేదని పూర్తిగా గ్రహించినట్టు తల ఊపి, ఏదో ముఖ్యమైన విషయం జ్ఞాపకాని కొచ్చినట్లు ముఖభావం మార్చి,

"ఆఁ! అలా చెప్పు! అప్పుడే అనుకున్నా!...... అన్నట్టు వారి పుట్టింటి పేరు........?"

"వల్లూరివారు."

"అదే, అదే! ఆఁ! ఆ పంతులుగారి... ఎవరంటే?......ఆయన కూతురు కాదూ?"

"మీరా యెరుగున్నారా వారిని?"

"ఆఁ! ఎరక్కేం?...వీర్రాజు గారు కాదూ?"

మా ఆవిడ ఏదో మాట్లాడబోయి నా ముఖభావం గ్రహించి ఊరుకుంది.

"ఏబ్బే! పొరబడ్డావు... పేర్రాజుగారు."

"ఆఁ! ఆఁ! మర్చిపోయాను, పేర్రాజు గారు కాదూ? ఏదో 'రాజు'గారు కాని, సరిగ్గా గుర్తులేదు."

"..............."

"..............."

"ఛ! ఛ! పేర్రాజుకాదు, వీర్రాజు కాదు, ఆయనపేరు వెంకటరత్నంగారు!"

"............"

. సూక్ష్మంలో పాదం నిక్షిప్తం చేశామే అని లోపల కొంచెం విచారపడ్డా పైకి కప్పి పుచ్చి

"పేర్లెక్కడ జ్ఞాపకముంటాయి? కాని ఆశ్చర్యంగా ఉంది! చిన్నప్పుడు వీళ్లింటి పక్కనే ఉండేవాళ్లం! ఎట్టా ఆడుకునేవాళ్లం! ఎంత మార్పు! చిత్రంగా ఉంది! ఈ ఆడ వాళ్లను రెండేళ్లక్రితం చూసినవాళ్లను యిప్పుడు గుర్తుపట్టలేము మనం మనమేమిటి? వాళ్లను పుట్టించిన బ్రహ్మకూడా అంతే. నిజంగా వాళ్ల......"

ఈసారి మా ఆవిడకు చాలా కోపం వచ్చి నాతో మెల్లగా 'ఏమిటి అలాచూస్తూ ఊరుకుంటారు......?' అంది. 'నువ్వు ఏమీ మాట్లాడక చూస్తూఉండు, మరేం భయం లేదు' అని చెప్పాను.

"..............."

"ఏమిటి అంటున్నా రావిడ?"

"మీ సంగతే—ఎక్కడో చూచినట్టుంది...అంటున్నారు."

ఈ మాట వేసవేసరికి అతనికి మహదానందం కలిగింది. వెంటనే మా వాణి నుద్దేశించి

"నన్ను మీరు గుర్తుపట్టారని యిందాకనే గ్రహించాను..... ఎంతమంది పిల్లలు మీకు?"

"................."

పిల్లవాణ్ణి దగ్గరకు తీసుకోబోయాడు. వాణ్ణి మా ఆవిడ దగ్గరకు తీసుకుంది.

"పరవాలేదు, పిల్లవాణ్ణివ్వండి. మీ బాల్యస్నేహితులేగా!" అన్నాను.

"........." (నాకు ఒక తీక్ష్ణమైన చూపే జవాబు.)

"పిల్లవాడికి కొత్తగా ఉన్నట్టుంది, పోనీలెండి" అని ఊరుకున్నాడు.

* * * *

ఇహ నాక్షేమసమాచారాలు అడగటం ప్రారంభించాడు.

"అయితే నువ్వు ఎన్నాళ్లనుంచీ వీరింట్లో ఉన్నావు?"

"అబ్బో! ఆవిడ కాపరానికొచ్చినప్పటినుంచీ ఉన్నాను."

"ఒక్కవంటపనేనా?..."

"అంతేగాని..."

"కాని...యింకా ఏం పనేమిటి?"

"ఏదో కొంచెం వ్రాత..."

"ఆఁ! వ్రాత? ఏం వ్రాత?"

"మరేవీ లేదండీ, ఎప్పుడన్నా బజారునుంచి చేవన్నా తెస్తే ఏమీ తేడాలేకుండా 'లీస్టు' రాస్తాను."

(విరగబడినవ్వి, మా వాణీవంక 'మీవంటవాడి తెలివితేటలు చూశారా?' అన్నట్టు ఒక్కసారి చూసి) నాతో (నా తెలివికి మెచ్చుకున్నట్టు)

"నీకు చదవటం, వ్రాయడం కూడా వచ్చునన్న మాట!"

పేపరల్లా పెట్టి కిటికీలోంచి ముందుకు చూసి ఏదో ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు.

౪

ఇంతలో ద్రోణాచలం వచ్చింది. ఆవ్యక్తి రైలుదిగి, కొంచెంసేపు ఏదో ఆలోచించుకుని, మా పెట్టెదగ్గరకువచ్చి చిటికవేసి నన్ను పిల్చాడు.

"ఇక్కడ దిగుతారా?" అన్నాను. 'లేదు లేద'ంటూ నన్ను కాఫీహోటలుదాకా తీసుకుపోయి తనతోబాటు తినమన్నాడు. నా కలవాటులేదు, జబ్బుచేస్తుందని చెప్పాను. వెంటనే నాలుగు పత్రికల్ని తెచ్చి పుచ్చుకోమని బలవంతపెట్టాడు. విధిలేక పుచ్చుకున్నాను.

"........... ..."

"..... ...."

"మరీ... ఆవిడసంగతేమిటి?"

"ఏముంది......?"

"................"

"................"

"మంచిదేనా?"

"చాలామంచిది."

"అంటే?"

"యోగ్యురాలు."

"................"

"................"

"ఇప్పుడెక్కడ దిగుతారు?"

"నంద్యాల."

"అలాగా!..."

వెంటనే వెళ్ళి నంద్యాలకు టిక్కట్టుకొని తెచ్చుకున్నాడు.

"ఇదిగో– యీపదీ వాడుకో... పనిసాను కూలమైతే......యిల్లాంటివి లెక్కలేనన్ని."

"..."(ముఖంవంకచూసిఊరుకున్నాను.)

"మరేం ఫరవాలేదు" అని యింకో నోటుకూడా తీశాడు.

"నే నటువంటివాణ్ణి కాదండోయ్. స్నేహం శాశ్వతంగాని, వెధవ డబ్బెందుకండీ...?

కాని బ్రహ్మకు కూడా అలివి కాని పని తల పెట్టారు.

ఇంకా డబ్బు తక్కువని గునుస్తున్నా నని కాబోలు ఒక వందరూపాయల నోటు బలవంతాన నా తిలో పెట్టాడు.

ప్రపంచకంలో యిల్లాంటి మనుష్యు లున్నారనే నమ్మకం నా కప్పుడు కలిగి ఖిన్నుణ్ణయిపోయాను.

* * * *

మళ్లీ రైల్లో యథాస్థానా లాక్రమిం చాం. ఇహ తన కథ మొదలుపెట్టాడు.

వాళ్ల ఊళ్లోకల్లా తమ కుటుంబమే బాగా డబ్బు గలదనీ, తాను చాలా 'యిండి పెండెంటు స్పిరిట్' గల స్వేచ్ఛా విహారిననీ, ఒకరిదగ్గిర ఉద్యోగం చేయడం తనకు ఇష్టం లేదనీ, అంచేత ఒక పత్రిక లేవదీసి దాంతో ఆంధ్ర దేశాన్ని మరమ్మతుచేయబోతున్నా ననీ యింకా ఏమిటో స్వోత్కర్ష మొదలు పెట్టాడు.

అన్నిటికీ 'ఊ' అంటున్నానన్నమాటే గాని 'యితణ్ణి యెలాగు మరమ్మతుచేద్దామా' అనే ఆలోచనలో మునిగిఉన్న నాకు అతడి మాటలు బుర్రకెక్కటంలేదు. నాస్థితి కొంచెం గ్రహించి కాబోలు,

"ఆవిడభర్తగారి కేం పని ?"

"ప్లీడరీ."

"మంచి రిఫార్మరా ?"

"...అంటే ?...'అందంగా ఉంటారా?' అనా... లేదు, నల్లగానే ఉంటారు."

"(వికటంగా నవ్వి) ఛా...అది కాదు. మంచి సంస్కర్తా? అంటా...పోనీ శారదా బిల్లు పెళ్లిళ్లంటే ఏమంటారు ?"

"ఏమంటారు...? మంచివంటారు !"

"ఫ్రీలవ్ సొసైటీలంటే ... అంటే స్వేచ్ఛా...?"

"అదా... ఆమధ్య బెజవాడలో పుట్టి..."

"ఆఁ ! అదే. మీకు కూడా తెలిసిందే? దాని విషయ మేమంటారు?"

"నాతో ఏమీ అన లేదుగాని, స్నేహితులతో 'మరీ పోయేకాలం......' అంటూంటే విన్నాను.'

"ఆవిడేమంటుంది ?"

"...నేను చెప్పగలనా?...అసలు మీ ఉద్దేశ మేమిటి ఆ సొసయిటీలంటే ?"

"ఏమిటేమిటి ? ఇందాకే చెప్తినే, మన దేశాన్ని మరమ్మతు చేస్తానని. అందులో యీ సొసైటీలకోసం ప్రత్యేక కృషిచేస్తాను."

ఇహ నాకు లెక్చరివ్వడం మొదలు పెట్టాడు, ఆ సొసైటీల ఉద్దేశాన్ని గురించీ, ఉత్కృష్టతను గురించీ, వాటి లాభాలను గురించీని కాని తల తిరిగిపోతున్నట్లుంది నాకు, అతణ్ణి గురించి ఆలోచిస్తుంటే. కళ్లు మూసుకుని అల్లాగే కూర్చున్నాను.

* * * *

పన్నెండు గంటలు దాటింది కాబోలు ప్రతిఫాక్టరీకీ కూత కూస్తోంది. రైలు ప్లాటు ఫారంమీద ఆగింది. నా యీ మిత్రుడు రైలుదిగి మా సామాను దింపిస్తూ 'నంద్యాల వచ్చింది దిగ'మని నన్ను లేపాడు నా పిచ్చి ప్రావస్థలోంచి. రైలు దిగేసరికి (మా కొం కట్రావు ముందే తెలియబరిచాడు గావల్ను) మా మామగారు, స్నేహితులూ అంతా మా చుట్టూ చేరారు. కన్ను మూసి కన్ను తెరిచేలోపల నామెడనిండా పూలదండ లున్నాయి.

మరుక్షణం విస్తుపోయిన వదనంతో మన 'స్వేచ్ఛావిహారి' నా రెండు చేతులూ పట్టుకుని "ఇవి పాదాలుగాని చేతులు కావు. నా తప్పు క్షమార్హంకాదని నాకు తెలుసు. కాని మీరు యీ క్షమాభిక్షయాచనలో, యీ పరద్వేషవంతుణ్ణి క్షమించి, నా హస్తాలే యీ జీవి బ్రతుకుతాడు— లేకపోతే....." అంటూ దుఃఖంతో కుమిలిపోతూ మొదలు నరికిన వృక్షంలాగు కూలబడ్డాడు

ప్రవహించిన హృదయాన్ని పదిలపరచుకుని "నాయనా! క్షమించవలసింది నేను కాదు...నీలాటి యువకులంతా యీవిధంగా పోకుండా మీ ధనాన్ని, శక్తికీ, బుద్ధికీ సరి అయిన మార్గాల్లో వినియోగిస్తే నిజంగా మన దేశము 'మరమ్మతు' అవుతుంది. అందుకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాక..."

ప్రబోధగీతి

బొడ్డు బాపిరాజు

నలు దెసలు నిద్రమబ్బుల తొలఁగ ద్రోసి
తెలివి గొన్నవి; అల్లదె తియ్యమావి
గున్నపై కోకిల యొయారికులుకు లొలుక
నాలపించుచున్నది మేలుకొలుపు !

పిలిచి వేబోక తెమ్మెర బేరగాని
కమ్మ కొనుచున్నవి పరిమళమ్ము లవిగొ
పూవులు గిరాకిగా, కనుమూత దెరచి
వలపుటంగడి తొలిబోణి సలుప లెమ్మ.

కేల ములుగర్ర నూది పొలాలకేగు
కాపుబిడ్డలపాటల కన్నువిచ్చి
చిన్నిపిట్టలు కిలకిలల్ సేయు, నిద్ర
తీర దేమి? నీయిల్లు బంగారుగాను!

నిండు రేతిరి ఎడబాటు నెగులులోన
వేగిపోతివి చాల, వేవెలుగు జోదు
వచ్చునను వార్త లవి వినవచ్చె కడల,
తమ్మిజవరాల ; ముస్తాబు కమ్మ త్వరగ.

మదిని సిరి కాటపట్టను మాట తలచి
సంతసింతుముగాక, నైచ్యమ్ముతోడి
నీతెరగు విన్న రోత జనించు నోసి
కులమునకు లేనిమచ్చను విలిచినావు.

ప్రవిమల యశోధనుండగు రాజుతోడ
వైర మన మేలుగా దొక పదిదినాల
పాటి నీముచ్చటకును కల్పాంతముండు
వానికిని పోల్కిగలదొటు పంకజన్మ ?

గగన మాణిక్యమగు పతికన్ను ద్రామి
దుండగపు గండుతుమ్మెద మిండగాండ్ర
చాటు మాటు సేతల వెలిచవులు మరగి
నాథు నెత్తి కెత్తితిగదే నవ్వుబాటు.

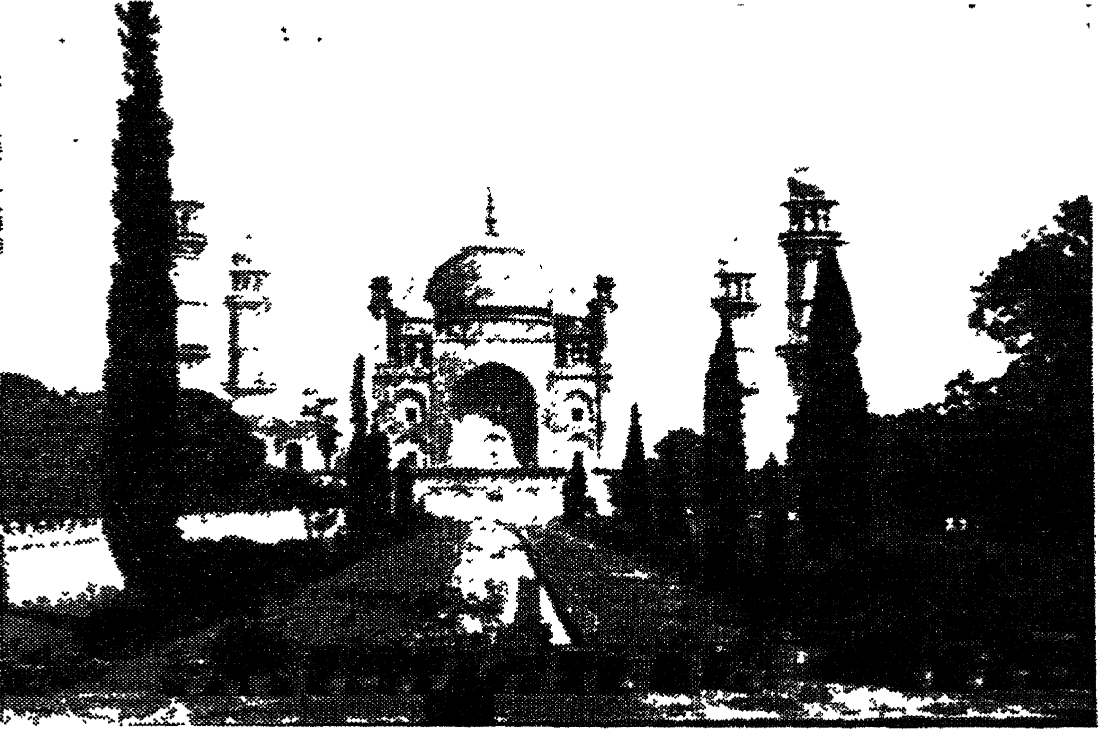
సరిగ నిట్టూర్పుగొనుటకే తెరపి లేని
సంతతోద్యోగమగ్న భాస్కరుని ద్రోసి
పట్టి పోకిరిపోతుల గట్టికొంటి
తిరుగుబోతుతనమ్మన్న పరువుగలదె ?

వయసు ముమ్మరమున నున్న వలపుతలపు
జిగియుబిగియును ఎందాక చెలువు సెడవు?
నిమసపు సుకమ్మనే గమనించి ఎడద
లొంగినది, వంగడము నెల్ల గంగగలిపి.

కవికులమ్ముతో గలదు సంగాతమనుచు
సాధుగతికి వత్తువని యాసపడియుంటి
రుద్రితోడన పుట్టిన బుద్ధియయ్యొ
పదను త్రిప్పనీయదుగదే నుదుటివ్రాత.

ప్రకృతి సౌందర్యనిధి సమర్చకుడ నేను
అపయశము గొన్న నీబ్రదు కాత్మనెంచి
చిలుకకును చెప్పినట్టుల చెప్పినాడ
నున్నమాటిది, ద్రోసిరాజన్న నేమి!

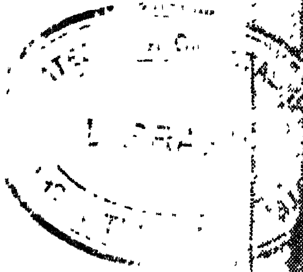
హైదరాబాదు చిత్రములు

౫. (a) రబియాదౌరానీగోరీ (ఔరంగబాదు)

(b) దర్బారుహాలు

౬. మ్యూజియం

భౌతికశాస్త్రము, తత్వజిజ్ఞాస

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

భౌతికశాస్త్రమున కున్న ప్రాముఖ్యము నేడు ఇతరశాస్త్రముల కెంతమాత్రమును గానరాదు. భౌతికశాస్త్రమును గూర్చిన చర్చలు, భౌతికశాస్త్రవేత్తల యభిప్రాయములు, వారిజీవితచరిత్రలు శాస్త్రపుస్తకములందేమి, సారస్వతమునందేమి, వార్తాపత్రికలందేమి, ఎటుజూచినను మారుమ్రోగుచున్నవి. నేడో రేపో రానున్న యుద్ధవృత్తాంతములకన్నను అధికముగ ఎన్నియోకోట్ల సంవత్సరములకో రానున్న భూప్రళయమునుగూర్చి జనసామాన్యము అత్యధికశ్రద్ధతో చదువుచున్నారు. చదువరులను భయకంపితులుగజేసి పట్టనెత్తి వారినిగూడ పార్కుపైనువలె (porcupine) గనుపింపజేయజాలిన ఎడ్గర్ వాలెస్ (Edgar Wallace) నవలలకన్న ఏ జీన్సుదొరయో (Sir James Jeans) ఏ ఎడ్డింగ్టన్ దొరయో (Sir Arthur Eddington) వ్రాసిన భౌతికశాస్త్ర గ్రంథములను అధికముగ చదువుచున్నారు. భౌతికశాస్త్ర సూత్రములే సర్వప్రాముఖ్యము లనియు, పరమార్థము నెరుగుటకుగూడ భౌతికశాస్త్రమే చేయూత యొసగుననియు, తత్వజిజ్ఞాసువులుగూడ కొందరు వాదించుచున్నారు. భౌతికశాస్త్ర పరిశీలనా పద్ధతులును, భౌతికశాస్త్రవాదపద్ధతులును నానాశాస్త్రములకును వ్యాపించిపోవుచున్నవి. ఇప్పటికప్పుడే జ్యోతిశ్శాస్త్రమును, రసాయనశాస్త్రమును భౌతికశాస్త్రమునకు జోహారులర్పించి, దానియందచేరి భౌతికశాస్త్రమునకు భుజప్రాయములైనవి. గణితశాస్త్రమున కెన్నడో ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము నశించి, భౌతికశాస్త్రమున కది యొక ఉపాంగముగ నేర్పడిపోయినది. జీవశాస్త్రమును భౌతికశాస్త్రము క్రేగంట నిర్లక్ష్యముగ జూచుచున్నది. మనశ్శాస్త్రము దాసోస్మియనుచున్నది. భూగర్భశాస్త్రాది ఇతరశాస్త్రముల ప్రశంసయే లేదు. విజ్ఞానవిభాగములలో భౌతికశాస్త్రముతో కయ్యమున కియ్యకొనినది పరమార్థతత్వశాస్త్ర మొకటియే. ఈ రెండుశాస్త్రముల పోరాటము నేటిది కాదు. పరమార్థతత్వశాస్త్రము మతమున కూడిగముచేయుచు, మతాధికారుల సంపోషణముక్రిందనుండిన కాలమున భౌతికశాస్త్రమును వెక్కిరింతలబెట్టి భౌతికశాస్త్ర వినాశనమున కెన్నియో పన్నాగముల బన్నెను. గాలీలియో (Galileo) వంటి తన ప్రియపుత్రుల ననేకులను శిక్షించి కొంతకాలము మార్కొన్నను భౌతికశాస్త్రము విగతప్రాణము కాలేదు. త్వరలో ద్విగుణీకృత శక్తిసంపన్నమై రంగమును జేరెను. ఇప్పటినుండి ఈ రెండుశాస్త్రములును పరస్పరసంబంధమును విడనాడి వేనిత్రోవ నది పోజొచ్చెను. ఈ ఏర్పాటు రెంటికిని అనుకూలముగనే యుండెను. భౌతికశాస్త్రము నానాటికి వృద్ధియగుచు కడకు గత శతాబ్దాంతమున అధికబలయుతమై, కండలు పెలిదేరి, కన్నుమిన్నుగానక, తత్వశాస్త్రపు ఉనికినే మరచి కడకు ఈశ్వరాభావమునే చాటిచెప్పగడంగెను. తత్వశాస్త్రము వృద్ధినొందుటకు బదులు కృశించుటకు ప్రారంభించెను. అంతఃకలహములచేతనేమి, అనర్థప్రదాయక ప్రయత్నములచేతనేమి, తత్వశాస్త్రము దినదినము కృశించి వెనుకటి ప్రాధాన్యమును గోల్పోయి విజ్ఞాన విభాగములలో మరల నొక సామాన్య విభాగముగ నిలచిపోయెను. కాని ఈశిక్ష దీనికి శుభప్రదముగనే పరిణమించెను. ఏలయన ఈ శిక్షవలన ఈ శాస్త్రము తన యహంభావమునంతయు గోల్పోయి నమ్రముగ వెనుకటికన్న నెంతయో చురుకుగను సావధానముగను నేడు సత్యాన్వేషణము చేయుచున్నది. దుర్గమ పథపర్యటనమున తనకు తోడునీడలై యనువర్తించుటకు ఏవిజ్ఞాన విభాగము లొప్పుకొనినను వానిని తనశిష్యులుగనో స్నేహితులుగనో గైకొన నంగీకరించి చేతులు సాచుచున్నది. ముఖ్యముగ భౌతికశాస్త్ర స్నేహమునకై ఉవ్విళ్లూరుచున్నది. తన పూర్వవైరము నంతయు మరచి కార్యభారమును పంచుకొని కార్యనిర్వ

హణమునకు గడంగుదమనుచున్నది. కాని భౌతికశాస్త్రమున కింకను నమ్మకము కలుగలేదు. నిస్సహాయయై తానే సర్వమును నిర్వహించుకొనగలనేమో యను ఆశ కూడ భౌతికశాస్త్రమునకు కొంతమట్టు కున్నది. అందువలననే అది అప్పుడప్పుడు తనమార్గమును వదలి తన కభేద్యమగు పరమార్థతత్త్వశాస్త్రపథమున ప్రయాణింప సమకట్టుచున్నది.

తుదకు ఇదంతయు ఏ విధముగ పరిణమిల్లును? అసహాయమై, భౌతికశాస్త్రము తత్త్వమరయగల్గునా? భౌతిక, తత్త్వశాస్త్రములకు మరల పోరాటము గల్గునా? ఈశాస్త్రముల భావిపథము లెట్టివి? యున్నగు ప్రశ్నలెట్టివారికిని మనమునందు పొడమకమానవు.

* * *

తత్త్వమరయుటకు భౌతికశాస్త్ర మేమేమి ప్రయత్నముల జేసియున్నది? ఎట్టిమూలసూత్రము లిదివరకును ఈ శాస్త్రమునందు వ్యక్తములైనవి? పరమార్థతత్త్వనిరూపణమునకు భౌతికశాస్త్ర సిద్ధాంతములలో వేనిని నేడు నిస్సంశయముగ ఆధారము లనవచ్చును? మును ముందు ఈప్రశ్నలకు సమాధానముల బడసినగాని మనకు అసలు భౌతికశాస్త్రప్రాముఖ్యమే విశదము గాదు.

ఇప్పటికిసుమారు ౪౦ లేక ౫౦ సంవత్సరములకు పూర్వము భౌతికశాస్త్రమునందలి సమస్యలన్నియు విశదీకృతములైనవని పామరులును పండితులునుగూడ దలచిరి. గతినియమము (dynamics) లను గూర్చియు, ఉష్ణగతి నియమ (Thermo-dynamics) ములను గూర్చియు, విద్యుత్ గతినియమ(Electro-dynamics) ములను గూర్చియు, వికీర్ణశక్తి (Radiant energy) ని గూర్చియు, వాయుసిద్ధాంతము (Kinetic theory of Gases) ను గూర్చియు, ఇంకా అప్పటికి తెలిసిన ఇతర సమస్యలన్నిటిని గూర్చియు, సర్వము నెరింగితిమని భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు నాడు తలచిరి. ఇక తమపరిశోధనలకుగాని, తమయోచనాసామర్థ్యములకుగాని లక్ష్యభూతములుగనుండినది హెర్జియన్ కెరటములు (Herzian waves) అను నొక్కవిషయముమాత్రమే. ఈ హెర్జియన్ కెరటములకు సంబంధించిన పరిశోధనలను సల్పుట తప్ప ఇక భౌతికశాస్త్రజ్ఞునికి కర్తవ్యమే లేనట్లు తోచెను. ఉన్న ఈ యొకటియుగూడ అంత ప్రధాన విషయముగ దోపలేదు. భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు ఆవులించుచు ఒడలు విరచుకొనుటకు ప్రారంభించిరి. కృతార్థోస్మి, ధన్యోస్మి యనుకొనుటకు ప్రారంభించిరి.

ఇట్టిస్థితిలో క్రీ. శ. ౧౮౯౫ వ సంవత్సరమునందు రాంజన్ (Rontgen)అను భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు ఆకస్మికముగ ఎక్స్‌కిరణములను (X Rays) కనిపెట్టెను. ఈ కిరణములు ఇతర కాంతి కిరణములవలెగాక కాగితముగుండాగాని, కలపగుండాగాని, కడకు లోహపురేకుగుండాగాని దూరిపోగలవని విశదమాయెను. వీని విచిత్రశక్తి ప్రకృతిభిన్నముగ నున్నట్లు దోచెను. ఫోటోచిత్రమును దీయుట కుపయోగించు గాజుఫలకములను, ఫిల్ము (Films) లను కాగితముతో భద్రముగా చుట్టిపెట్టిన యెడల సామాన్యకాంతి కిరణములు చుట్టునున్న ఈకాగితమును భేదించుకొనిపోజాలక గాజుఫలకమునకుగాని, ఫిల్మునకుగాని ఎట్టిహానియు చేయజాలవు కాని ఈ ఎక్స్‌కిరణములుమాత్ర మట్టినిర్బంధమున కెంతమాత్రమును లోనుగావు. కడకు ఫోటోఫిల్ముపైన నొక దళసరిపలకనో, లేక పలుచనిరేకునో ఉంచినను గూడ ప్రయోజనము లేదు. ఈ కిరణములకు దుర్భేద్యమగు వస్తువే లేదేమో యని ప్రప్రథమమున దోచెను. ఇది ఏమి చిత్రము? అని ఒకరిద్దరు భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు కునికిపాటునుండి మేల్కాని చూడ నారంభించిరి.

ఇంతలో క్రీ. శ. ౧౮౯౬ వ సంవత్సరమునందు బెకరల్ (Becquerel) అను భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు యురేనియమ్ (Uranium) లవణములకుగూడ నిట్టిశక్తి కలదని కనుగొనెను. అతడు మరికొంతకాల మీలవణములనుగూర్చియే పరిశోధన చేసి, జర్మనీదేశమునందలి జోఅఖిమ్‌స్థాల్ (Joachimsthal) నం దుత్పన్నమగు పిచ్‌బ్లెండ్ (Pitche-blende) ద్రవ్యమున కీగుణ మధికముగ నున్నట్లు కనిపెట్టెను. అనన్యదృష్టితో ఇంకను జాగ్రత్తగ ఈ ద్రవ్యమునే పరిశోధించిన యెడల నూతనాంశము లేవైన వెలువడునేమో యని తలచి, తాను

అన్యపరిశోధనాసక్తుడై యుండినందున, తన ఉపపరిచితు రాలైన క్యూరీదొరసాని కి కార్యభార మప్పగించెను. ఆమెయు ప్రకృతిశాస్త్రమునందు అసమాన పాండిత్యమును గడించి ప్రకృతిశాస్త్రాభివృద్ధికే తన జీవితమును ధారపోయ బద్ధకంకణయై యున్నందున ఈ పనికి బూనుకొనెను. ఈమెభర్తయు ప్రకృతిశాస్త్రపరిశోధన శీలుడే. కాన భార్యాభర్తలిరువురును గలిసి అహోరాత్రములు కష్టపడి కడకు క్రీ. శ ౧౮౯౮ వ సంవత్సరమున రేడియమ్ (Radium) అను పదార్థమును పిచ్‌బ్లెండ్ నుండి విడదీసిరి. దీనికున్న వికిరణశక్తి (radiation) యు రేనియమునకున్న శక్తికన్న ఎన్నియోరెట్లుఅధికము. ఈశక్తి అత్యధికము. స్వతఃసిద్ధముగ శక్తిని వికిరణ చేయగల పదార్థమొకటి పృథివియందు దున్నదనిగూడ అంతవరకును తెలియనేలేదు.

ఇది ఎట్టి పదార్థము? ఇంతశక్తి ఈ పదార్థమునం దెట్లు అణగియున్నది? స్వతస్సిద్ధముగ కాంతికిరణములను వికిరణచేయగలశక్తి దీని కెట్లు కలిగినది? మొదలగు ప్రశ్నలు భౌతికశాస్త్రజ్ఞులను కలతపెట్ట నారంభించెను. తమ కంతవరకును తెలిసిన భౌతికశాస్త్రజ్ఞానమే సమగ్రమని తలచినయెడల ఈ వైచిత్ర్యమున కేమిసమాధానము చెప్పగలను? బహుశః తామే పొరబడితిమేమో! తమపూర్వజ్ఞాన మసమగ్రమేమో! అణువు అనునది నిజముగ మహాద్వీపమయేమో! రేడియముఅణువునందు ఏదో విధముగ ఇంతశక్తి దాగియున్నదనిన ఏమన వచ్చును? రేడియముఅణువునకును ఇతరాణువులకును చాలభేద ముండవలెను ఎట్లయినను అణువును పరిశోధించి ఇదమిత్థమని తేల్చినగాని నిజము బోధపడదు అను అంశము స్పష్టమాయెను. భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు మరల ఉత్సాహపూరితులైరి. నడికట్లు బిగించి, కంటి యద్దములను తుడిచి శుభ్రముచేసి మరల పరిశోధన యోగదీక్ష బూనిరి. కేవలము కాగితముపై లెక్కలు వేయుట మాత్రమేగాక నడుములు వంచి నానాపరిశోధనలను చేయ నారంభించిరి. కొలదిసంవత్సరములలోననే వారి ప్రయత్నములకు కొంతయుత్కృష్టఫలముగూడ ప్రాప్తించెను. విద్యుదృణపరమాణువు (Electron) నం దెంత శక్తియున్నదని మిల్లికన్ (Millikan) కనుగొనెను. కాంతియు, తదనుగుణములైన విద్యుదయస్కాంత తరంగములును (Electro-magnetic waves) విద్యుద్ధారవలె ప్రవహించవు. క్వాంటం (Quantum) అను చిన్నచిన్న గుళికలవలె వచ్చుచుండును, అని ప్లాంక్ (Max Planck) కనుగొనెను. ఐన్‌స్టయిన్ (Einstein) క్రీ. శ. ౧౯౦౫ వ సంవత్సరమునందు రిలెటివిటి (Relativity) వాదమును ప్రతిపాదించెను.

భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు పెక్కురెందరో అణువుపై తమదృష్టిని కేంద్రీకరించిరి. అణువునందున్న మర్మమును గనిపెట్టుటకై తమజీవితము ధారపోసితిమని బద్ధకంకణులైరి. నాటినుండియు నేటివరకును భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు అణువునకు సంబంధించిన పరిశోధనలయందే మునిగితేలుచున్నారు. నిజ మింతవరకును తేలలేదు. గతానుగతికముగ అనాదిగ వచ్చిన సిద్ధాంతములు గాలి మూటలైపోయినవి. నిన్నమాత్రము మనకొన్న వాటియందే చాలమార్పులు కలిగినవి. కాని అణుమహత్వము మాత్ర మింకను విశదముగాలేదు. విశదమైన భాగముగూడ అవాఙ్మానస గోచరముగ నున్నది. అణువు అనగా ఫలానిది యని భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు లక్షణ మేర్పరుప గల్గుచున్నారు. కాని ఈలక్షణమునుండి అణుస్వరూపమును మానసికముగనైన ఎంతమాత్రమును ఊహించుకొనుటకు సాధ్యముగాదు. అణువు అవాఙ్మానస గోచరమని తోచుచున్నది. భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనము పాంచభౌతికమైన ద్రవ్యమునే యతిక్రమించిపోవుచున్నది.

ఆకాశము (Space)కనపైకి తానే వంగిపోవును; గణనాతీతములైన బ్రహ్మాండములు విజృంభించి విజృంభించి అంతకంతకు అనంతముగ విస్తీర్ణములగుచునేయుండును, ఇట్టి సిద్ధాంతములు భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనల నుండి బయలువెడలుచున్నవి. ఇట్టి యంశములను మానసికముగనైనను ప్రత్యక్షీకృతములను జేసికొనుట ఎట్లు? శక్తి (energy) కొన్నిసందర్భములందు ద్రవ్యమువలెనే ప్రవర్తించును. మరికొన్ని సందర్భములందు ద్రవ్యము శక్తివలెనే ప్రవర్తించును. ద్రవ్యము శక్తియే, ద్రవ్యము

నేవిధముగనైననుధ్వంసముచేసినయెడల అఖండశక్తి ఉద్భవించును, అని భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు ఇప్పటికి నిర్ధరించియున్నాడు. కాని ద్రవ్యమును ధ్వంసముచేసి శక్తినుత్పత్తిజేయుట ఎట్లు? అట్లొనర్చితిమిపో, ఉత్పన్నమైన త్రయసాంఙశక్తిని చేర్చిపెట్టి సద్వినియోగము చేసికొనుట ఎట్లు ?

అణువు మహత్తయినది. దుర్భేద్యము, అణోరణీయము అనుకొనినది మహతోమహీయమైనది. ఏకమేవాద్వితీయమని స్థిరమైయుండినది మారి నానాభాగసమన్వితమని తేలినది. అణువునందు మధ్య ఒక కేంద్రమును కేంద్రముచుట్టును భ్రమణముచేయుచు కొన్ని విద్యుదృణ పరమాణువులును కలవు; దీని రహస్యమింతే; యని ప్రప్రథమమున శాస్త్రజ్ఞులు తలచిరి. కాని అణుకేంద్రముగూడ విభజనాతీతమైన మూలాధారమని యనుకొనుటకు వీలులేదని నేడు స్పష్టమైనది. అణువునుగూర్చి నేడు సమగ్రముగ చర్చించవలెనన్న ఎలెక్ట్రాన్ (Electron), పాసిట్రాన్ (Positron), న్యూట్రాన్ (Neutron), ఫోటాన్ (Photon), ప్రొటాన్ (Proton), డ్యూట్రాన్ (Deutron), ఆల్ఫాముక్కలు (Alpha particles) అను సప్తవిభాగములనుగూర్చి ప్రత్యేకముగ చర్చించి విశదీకరింపవలెను. అట్లుచేసినను గూడ అణువునందలి సత్యము బోధపడునని ఏమినమ్మకము?

ఇదమిత్థమని ఏదియు నిశ్చయముగ జెప్ప వీలులేదు. నిత్య (Unchanging) మనునది కలలోనివార్త. ఏ విషయమునుగూర్చియైనను 'బహుశః అది ఇట్లు జరుగునేమో, ఇట్లు జరుగవచ్చునేమో' యని చెప్పవచ్చునే కాని 'అది ఇట్లే'యని ప్రాచీన భౌతికశాస్త్రజ్ఞులవలె వాదింప సాధ్యముగాదు. అణుకేంద్రము (Nucleus of the atom) చుట్టును విద్యుదృణ పరమాణువులు పరిభ్రమణము చేయుచుండుట నిశ్చయమే. కాని వానిలో నొక్కొక్కటియు ఫలానాస్థలమునందే యుండునని కాని, ఒక ప్రత్యేకపంథనే యనుసరించునని కాని చెప్పసాధ్యముగాదు. ఉపరికక్ష్య (Outer orbit)నున్న విద్యుదృణపరమాణువు లోనైపునున్న కక్ష్యపైకి దుమికిపోవచ్చును. లోనైపుననున్న విద్యుదృణపరమాణువు గూడ ఉపరికక్ష్యలలోనే దేనిపైనికైనను రావచ్చును. సెకండులో పదిలక్షలభాగములలో నొకటియగు నొక త్రుటికాలములో విద్యుదృణపరమాణువులు అణువునందు సరిగా ఫలానా ప్రదేశమునకు రాగలవని లెక్కచేసి చెప్పవచ్చును. కాని యవి రావచ్చును, రాకనుపోవచ్చును. వచ్చియే తీరుననిమాత్ర మెవరును చెప్పజాలరు. కార్యకారణ సంబంధ మంతనిశ్చయముగ ఈ విషయమున ప్రవర్తించునని చెప్పుటకు వీలులేదు.

* * * *

నీల్సుబోహరు (Niels-Bohr) మొదలగువారు ప్రతిపాదించిన విషయములే ఇంతదురవగాహములుగ నున్నప్పుడు ఇక ఇటీవల వచ్చిన తరంగనియమము (Wave mechanics) లనుగూర్చి చెప్ప నవసరమే లేదు. శాస్త్రజ్ఞులకే ఈ విషయములు తలతిక్క పుట్టించును. ఇక ఇతరుల విషయము చెప్ప నక్కరయేలేదు. ప్రత్యేక మీ శాస్త్రవిభాగమునందే కృషిచేసినవారు తప్ప ఇతరులు ఇందు ప్రవేశించుటకుగూడ సాధ్యము గాదు.

శాస్త్రవిజ్ఞానము రెండురకములు; కాన శాస్త్రజ్ఞులుగూడ రెండుతెగలకు జేరుదురు. తాత్కాలిక ప్రయోజనము నెంతమాత్రమును ఆశించక కేవల మొక్క శాస్త్రాభివృద్ధియందే లగ్నమనస్కులై ఫారడే (Faraday) వలె జీవితమును గడపినవారు ఒక వర్గమునకు జెందినవారు. శాస్త్రవిషయములను జనసామాన్యమునకు తాత్కాలికముగనో, మరియింకేవిధముగనో ఉపయోగపడునట్లు చేసి ఎడిసన్ (Edison) వలె జీవితమును గడిపినవారు రెండవవర్గమునకు జెందినవారు. ఫారడే విద్యుచ్ఛక్తికి సంబంధించిన మూలసూత్రములను కనిపెట్టి శాస్త్రాభివృద్ధికి తోడ్పడెను; ఎడిసన్ ఈమూలసూత్రములపై నాధారముచేసి విద్యుద్దీపము (electric lamps) మొదలగువానిని తయారుజేసి విద్యుచ్ఛక్తి మానవునికి అధికముగ నుపయోగపడునట్లు చేసెను. ఇందు ఒకరెక్కువ, మరియొకరు తక్కువ యనివాదించుట కేవలము మూర్ఖతయే. ఎడిసన్ వంటివాడు పుట్ట

కుండినయెడల, విద్యుచ్ఛాస్త్రము నిరర్థకమని జనసామాన్యమునకు తోచి యుండునేమో. కాని ఫారడే తనకరిశోధనలను సల్పునపుడు తనప్రయత్నములు తుదకేవిధముగ పరిణమించునని ఎన్నటికిని తలచియుండడు. అతనియుద్దేశ్యమే వేరు.

ఆధునిక భౌతికశాస్త్రజ్ఞుల భగీరథ ప్రయత్నములకు ఎన్నడో ఒకనాడు పామరులకుగూడ అమూల్యములనిపించుఫలితములు సమకూరవచ్చును. ద్రవ్యమును శక్తిగ మార్చవచ్చు నను మూలసూత్రముపై సాధారము చేసి ఎడిసన్‌వంటి మహామహుడు ఎవడోఒకడు ద్రవ్యవిధ్వంసమువలన శక్తినుద్భవింపజేయగల యంత్రము నొకదానిని ముందెన్నడో తయారుచేయవచ్చును. శక్త్యాధారవస్తు (source of energy) వగు నేలబొగ్గు నానాటికి తరగిపోవుచున్నది. ప్రపంచమునందున్న పెట్రోలియమునూనెయు, కెరోసిన్‌నూనెయు సంవత్సరములు గడచినకొలదిని అంతకంతకు తక్కువయగుచున్నవి. జలపాతములనుండి తయారుచేయనగు విద్యుచ్ఛక్తి ఏకొలదిదేశములలోనో, అందునను ఏకొంతభాగమునకో కాని అంతయధికముగ నుపయోగపడుట లేదు ఇతరత్ర విద్యుచ్ఛక్తి నుత్పత్తిచేయవలెనన్న కెరోసిన్‌నూనె యధికముగ నుండవలసినదే. ఇట్టిస్థితిలో ద్రవ్యవిధ్వంసమువలన శక్తిని సులభముగ నుత్పత్తి చేయగలిగినచో ఇది మానవుని కెట్టి అమూల్యవిషయముగ నేర్పడునో సులభముగ నూహించుకొనవచ్చును. ద్రవ్యమునం దంతర్గతముగనున్న శక్తి ఇంతంతగాదు. ఒక రెండునేర్ల తూకముగలద్రవ్యమును (మట్టినో, మరిఇంకేదైన సామాన్యపదార్థమునో) కైకొని అందున్న శక్తిని సమగ్రముగ విడదీసినయెడల ఆశక్తితో ముప్పదివేలటన్నుల స్టీమరును ఇంగ్లండునుండి అమెరికాదేశమునకు రెండుమార్లు నడిపించవచ్చును.

భావిశాస్త్రజ్ఞుడు ఉపయోగకరములగు ఇట్టి విషయముల నెన్నిటినో కనిపెట్టి మానవజీవితమున కెన్నియోసౌకర్యముల నేర్పరుపవచ్చును. కాని తత్వజిజ్ఞాసకై ఇవి యెంతమాత్రమును ఉపయోగపడవు. కడకు "జడము"లని ప్రతీతిచెందిన పృథివ్యాదిద్రవ్యములందలి అంతరార్థమును అవగాహన చేసికొనవలెనన్న గూడ శాస్త్రజ్ఞులు తాత్కాలిక ప్రయోజనముల, ధనాది లాభాదికాంక్షలు కలిగి యుండక కేవల జ్ఞానార్జన కృషికై మాత్రమే పాటుపడినవారు.

ఈ శాస్త్రపరిశోధనల ఫలము ఏమి కలుగునో ఇప్పుడే తెలియరాదు. కాని ఇప్పటి పరిశోధన ఫలితముల వలననో, వేదాంతమునకు ఏవిధముగ సహాయపడగలదో కొంత పరిశీలింతము.

ఆధునిక భౌతికశాస్త్రపరిశోధనలవలన నేడు మనకు తెలిసిన ముఖ్యాంశము లేవి యని విచారించిన, వెంటనే ఆకాశ (Space) కాలము (Time) ల ఐక్యముగజేసిన రిలెటివిటీ వాదమో, (Relativity Theory) లేక, కార్యకారణసంబంధము బావమని తెలుపుచున్న క్వాంటం వాదమో (Quantum Theory) లేక ద్రవ్యమునుగూర్చి మనకున్న యభిప్రాయములను తారుమారుచేసిన అణునిర్మాణవాదమో మనకు జ్ఞాపకమునకు వచ్చును. కాని ఇన్నిటికన్నను ముఖ్యమైనయంశ మొకటి నేను వ్యక్తమైనది. "పరమార్థము నింకను మనము సమీపించనైనలేదు" అనునదే ఈ ముఖ్యాంశము.

భౌతికశాస్త్రమందలి ముఖ్యాంశములన్నియు గణితశాస్త్రవిభాగమునకు జెందినవే. అందునను ఇవి లౌకికగణితశాస్త్ర (Applied Mathematics)మను విభాగమునకుగాక, ప్రధానగణితశాస్త్రము (Pure Mathematics) అను ప్రత్యేకవిభాగమునకే చెందినవి. జీన్సు శాస్త్రజ్ఞుడు చెప్పినట్లు ఈ యంశములు మనోభిప్రాయములనుండి జన్మించినవైనను తద్భిన్నములుగూడ ముగావు. అనగా నిర్మాతయు, నిర్మితయు గూడ నొక్కటేవిధములైనవి. రెండును కేవలభావనాప్రపంచమునకు జెందినవే కాని పాంచభౌతికప్రపంచముతో నెట్టి సంబంధమునుగలవి గావు. మానవాభిప్రాయములు సాధారణముగ పాంచభౌతిక ప్రపంచమున నేదోయొక ద్రవ్యమునకు సంబంధించినవి. కాని ప్రధాన గణితశాస్త్రమునకు సంబంధించిన అనాది, అనంతము (Infinity) మొదలగు అభిప్రాయములు మానవాతీతములు, కేవల భావనారూపములు. ఆధునిక భౌతిక

శాస్త్రమునందలి ముఖ్యాంశము లెంతవరకు నిట్టివో ఈ క్రిందిపట్టికను జూచినచో బోధపడును. ఈ పట్టిక యందున్న పంచాంశములే ఆధునిక భౌతికశాస్త్ర సారమని వర్ణింపవచ్చును.

౧. ఆకాశము (Space) అనంతముగాదు, సాంతము (Finite).

౨. ఆకాశము శూన్యము (Empty). కాని ఆకాశమునందు ఒకభాగమునకును మరొకభాగమునకును ద్రవ్యరూపముగ కొంతభేదము గాన్పించినయెడల అది యంతయు ఆకాశమునకున్న భిన్నభిన్నగుణముల (Properties) వలననే కలిగినదికాని ఆకాశమునిజముగ శూన్యమే.

3. ఆకాశము బహువిధము. చతుర్ధావిస్తృతాకాశము (Four- dimensional space), సప్తధావిస్తృతాకాశము (Seven - dimensional space) మొదలగు బహుధా విస్తృతాకాశములు (multidimensional space) గలవు.

౪. ఆకాశము (space) నకు అనంతవిస్తరణము గలదు (can expand for ever).

౫. ప్రపంచమునందలి వివిధాంశముల సమ్మేళనము (sequence of events) కార్యకారణసిద్ధాంతముపై (law of causation) నాధారపడదు; అనిర్దేశ్య సిద్ధాంతముపై (law of probability) నాధారపడుచున్నది. అనగా ఇదివరకును మనము రెండుఅంశములను కార్యకారణములని తలచినయెడల వాని కొక యవినాభూతసంబంధ మున్నదని తలచి, ఫలానాకారణమున ఫలానాకార్యము సంభవించినదనియు, అట్టికారణము వలన అట్టికార్యము సంభవించియే తీరుననియు తలచుచుంటిమి. కాని నేడట్లుతలచుటకు సాధ్యముగాదు. అందుకు బదులు కార్యకారణభావమునే బొత్తిగ వదలివైచి, ఫలానాయంశము లుండినయెడల తదనుగుణముగ ఫలానా ఇతరాంశములు బహుశః సంభవించునని మాత్రమే నేడు మనము చెప్పవచ్చును. ఇట్టియభిప్రాయములన్నియు కేవలము భావనాప్రపంచమునకే అనువర్తించు ఊహ్యావిషయములుగాని, ఐహికప్రపంచ సాదృశ్యమున అవగాహనచేసికొన సాధ్యమగు అంశములు గావు.

ఇట్టిభౌతికశాస్త్ర ముఖ్యాభిప్రాయములు తత్త్వనిరూపణ కెంతవరకును తోడ్పడగలవు? అనునంశము చర్చనీయమైనదే కాని సామాన్యుల కిది అతిదుర్గ్రాహ్యమగునంశము. ఏలయన అందుకు భౌతికశాస్త్ర పాండిత్యమునకన్న న్యాయశాస్త్ర, పరమార్థ తత్త్వశాస్త్రపాండిత్య మధికముగ గావలెను. కాని భౌతికశాస్త్రవేత్తలు మునుముందు తమసిద్ధాంతములను స్పష్టముగ పరస్పర వైరుధ్య మెంతమాత్రమును లేకుండునట్లుగ విశదీకరించిన గాని ఇతరు లేమియు చేయజాలరు. ఇంతవరకును భౌతికశాస్త్రవేత్తలు పరస్పరసిద్ధాంత ఖండనయందే యున్నందున ఏవిషయమును గూర్చియు ఇదమిత్థమని నిర్ధరించుట కెంతమాత్రమును సాధ్యముగాదు. ఒకవిషయమును గూర్చిమాత్రము శాస్త్రజ్ఞులందరి యభిప్రాయములును ఏకీభవించుచున్నవి. జీన్సుదొర వర్ణించినట్లు భౌతికవిజ్ఞాన మధికమైనకొలదిని యాథార్థ్యము యంత్రమువంటిది కాదనిమాత్రము స్పష్టమగుచున్నది. విశ్వ మొకయంత్రమువంటిదని ప్రాచీనశాస్త్రజ్ఞులు తలచిరి. కాని అంతకన్న విశ్వ మొక మహదభిప్రాయమని తలచుటయే సమంజసమని నేడు శాస్త్రజ్ఞులు వర్ణించుచున్నారు. ఇది నిజమేయైనచో మనస్సు అనునది ఈ విశ్వమునందు ఏదో కాకతాళీయముగ సంభవించినదిమాత్రము కాదని సిద్ధాంతమగును. ఇంతేకాక ద్రవ్యమయమైన భౌతికప్రపంచమునకు మనస్సే సృష్టికర్తయనియు, అధికారియనియు, శాసకుడనియుగూడ జీన్సు మొదలగు శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. ఇక్కడ మనస్సు అనగా మనయొక్కొక్కరిమనస్సు అని అర్థముగాదు. మనప్రత్యేకమనస్సులు కొన్నికొన్ని ప్రత్యేక అణువుల సమ్మేళనమున నేర్పడినవి. ప్రపంచమునందున్న సకలమానవుల మనముల నుండు అణువులన్నియు అభిప్రాయరూపముగ నేమనస్సునందున్నవో ఆమనస్సే విశ్వమునకు సృష్టికర్తయని జీన్సుదొర వాదించుచున్నాడు.

జీవితమనునది ఒకనియతమాత్రముపై నాధారపడి విశ్వమునందు దద్భవించినది కాదనియు, జీవితమునకును, విశ్వమునకును అంతసంబంధము లేదనియు, జీన్సు బహుశః ఈ రెంటికిని వైషమ్యము గలదేమోయనియు మొన్నమొన్నటివరకును మనమనుకొనుచునే యుంటిమి. కాని భౌతికశాస్త్రమునందలి నూతనాంశములు విశదమైనపిమ్మట అట్టి యభిప్రాయముల కెంతమాత్రమును తావు లేదు. మనస్సు, ద్రవ్యము అనునవి రెండు ప్రత్యేక విషయములనియు, వస్తుతః పరస్పరభిన్నములనియు వాదించుటకు నేను సాహసము గాను. ఏలయన పై సిద్ధాంతముల నంగీకరించినయెడల ద్రవ్యమనునది మనస్సుయొక్క సృష్టియే, మనస్సుయొక్క వ్యక్తీకరణమే. అంతేకాదు, జీన్సు దొర ఇంకను ఏమనుచున్నాడో చూడుడు:

"We discover that the universe shews evidence of a designing controlling power that has something in common with our own individual minds—not, so far as we have discovesred, emotion, morality, or aesthetic appreciation, but the tendency to think in the way which, for want of a better word, we describe as mathematical. And while much in it may be hostile to the material appendages of life, much also is akin to the fundamental activities of life; we are not so much strangers or intruders in the universe as we at first thought"

ఒక ప్రత్యేకపద్ధతిపై నాధారముచేసి విశ్వమును నిర్మించి శాసించు అధికారి యొకడో లేక యొకటో యున్నట్లు మనకు తెలియుచున్నది. ఈ యధికారికిని మనప్రత్యేక మనస్సులకును కొంతసామ్య మున్నట్లుగూడ గాన్పించుచున్నది. ఈసామ్యము చిత్తవికారములందును, నీతివర్తనమునందును, శృంగారాద్యనుభవమునందును గానరాదుగాని భావనాప్రపంచమున గణితశాస్త్రవిధానము ననుసరించి యోచించుటయందు గానవచ్చుచున్నది. ఇదియే జీన్సువ్రాతయందలి ముఖ్యాంశము.

నేను ఉదహరించిన [illegible] తెలుపుటకు [illegible] యుండవచ్చును. కాని భౌతికశాస్త్ర[illegible] మాత్రమే [illegible] [illegible] ఎట్లు చెప్పగలరు? [illegible] ప్రత్య[illegible] మనలో [illegible] మాత్రము [illegible] పరిశ్చక్రమునైనది. మనకున్న [illegible] నది. అట్టి సిద్ధాంతములు మాత్రము [illegible] నని చెప్పశక్యముకాదు! అసలు [illegible] ప్రతిపాదించిన శాస్త్రజ్ఞులే [illegible] చెప్పలేరు. పైగా, భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు [illegible] శాస్త్రసిద్ధాంతములు తత్త్వవిచారణ కెంతవరకు ఉపయోగపడునో, తత్త్వజిజ్ఞాసువుల కెంతవరకు సహాయకరములగ నుండునో అనువిషయ మెంతమాత్రమును కాబట్టదు. వారిదృష్టి నిశ్చలముగ నొక్కయంశముపైననే కేంద్రీకృతమై యున్నది. వారికి కావలసినది తమపరిశోధన యొకటి మాత్రమే. ఎట్లయిననేమి, అదియును యాథార్థ్యనిరూపణకొరకే కదా!

* * * *

మొన్న మొన్ననే అమెరికాదేశమందు చికాగో నగరవర్ధంతి జయప్రదముగా నెరవేరెను. ఆసందర్భమున "శతాబ్దాభివృద్ధి"యని పేరుగాంచిన లోకోత్తరవస్తుప్రదర్శనమొకటి ఆ నగరమున విరాజిల్లెను. ఇందు కానరానివస్తువే లేదు. నానావిధపదార్థములే కాక, ముదమునుగూర్చు ముచ్చటలుగూడ ఎన్నియో అందు గాన్పించుచుండెను. సుమారు నాల్గుకోట్లజనులు ఆప్రదర్శనమును గాంచి తృప్తిచెందిరి. ఒక నూరుసంవత్సరముల కాలములో ఎన్నినూతనాంశములు బయలుపడినవో, జీవిత మెంతమారినదో, ప్రపంచ మెంత యభివృద్ధి చెందినదో ఈ ప్రదర్శనమునుండి స్పష్టమాయెను.

కాని సూక్ష్మముగ పరిశీలించినచో ఇదివరకును మానవుడు చేయగలిగినదానికన్న చేయలేనిదే అత్యధికముగ నున్నట్లు బోధపడును. ఎన్నియోవిచిత్రవిషయములీవస్తుప్రదర్శనమున గాన్పించెను. కాని పరిపూర్ణత్వము దేనియందును సిద్ధించినట్లు కనబడలేదు. ఒక్కప్రదేశమున మాట్లాడినచో ధ్వనివర్ధకయంత్ర (loudspeakers)

సహాయమున ఎన్నియోచోట్ల, ఎందరో మాట్లాడినట్లు వినవచ్చుచుండెను. కాని కొన్నియంత్రములు సరిగాపని చేసిన మరికొన్ని చేయుటలేదు. చక్షురతీతదృశ్యము (Television) ను సాధించితిమని శాస్త్రజ్ఞులెంతయో బడాయికొట్టిరిగాని చూచినవారికిగాని ఆ దృశ్యమెట్టి యథస్థితియం దున్నదో తెలియదు. ఎన్నియోవాయువిమానములు ఆకాశమున ఈగలవలె చెలరేగి నానావిచిత్రములను జేసిచూపెను. కాని హఠాత్తుగా రెండువిమానములు నేలపైబడి ఏపాపమెరుగని ప్రేక్షకులలో కొందరిని హతమార్చెను. తెలిసినరోగములను, తెలియనిరోగములనుగూడ కుదుర్చుటకు లక్షలకొలది ఔషధములు ప్రదర్శనశాలయందు గాన్పించుచుండెను. కాని సరిగా ఆరోజులలోనే నగరమునందలి రెండు ఉత్తమతరగతి వసతిగృహములలో (hotels) చాలమందికి గ్రహణి ప్రారంభమై ౨౦ మందికిపైగా మరణించిరి; ౨౦౦ మంది బాధపడిరి. లెక్కలేనన్ని మోటారుబండ్లు అమ్మకమునకు సిద్ధముగనుండెను. కాని వానిలోనేదియు ఉపయోగించిన పెట్రోలియమునూనెలో ఉన్న శక్తియందు నూటికి ఎనిమిది పాళ్లకంటె నధికముగ నుపయోగపరచుకొనజాలదు. నానావర్ణముల విద్యుద్దీపముల జూచి ఎట్టివారును ముగ్ధులగుచుండిరి. కాని ఎట్టివిద్యుద్దీపమయినను నూటికి రెండుపాళ్లకంటె నధికముగ విద్యుచ్ఛక్తిని కాంతిగ మార్చజాలదు. ఇంతయేల? జీవశాస్త్రమున ప్రపంచవిఖ్యాతిగాంచిన శాస్త్రజ్ఞులైనను వృక్షములందలి ధాతువు (sap) ఎట్లు వృక్షాగ్రమువరకును వ్యాపించుచున్నదో చెప్పలేరు; క్యాన్సర్ (cancer) వివ్రణమున కేమికారణమో, పడిసెమేలపట్టునో చెప్పజాలరు. రసాయనశాస్త్రజ్ఞులలో ఉత్తములుకూడ మనము సాధారణముగ తినునాహారపదార్థము లెట్టి ద్రవ్యసంయోగమున వినిర్మితములైనవో చెప్పజాలరు. ఎట్టిమేధావులైన మనశ్శాస్త్రజ్ఞులైనను పిచ్చిపట్టడమునుగూర్చిగాని, బుద్ధిమాంద్యమునుగూర్చిగాని సమగ్రముగ విశదీకరింపజాలరు. ఇక భౌతికశాస్త్రజ్ఞులన్ననో, వీరు సతతము ద్రవ్యమునకున్న వికీర్ణకాంతికరగుణము (Radiant properties of matter) లనుగూర్చియు, వికీర్ణకాంతికున్న ద్రావ్యకగుణములనుగూర్చియు (Material properties o radiation) వాదించుచున్నారే కాని ఇంతవరకును సత్యమిదియని బోధపడలేదు.

నూరేండ్ల యభివృద్ధి కాదు; పదివేలయేండ్ల యభివృద్ధికి అనంతరము మన మీస్థితియం దున్నాము. రెండుకట్టెలను రాచి అగ్నిని పుట్టింపనేర్చిననాడే మానవునికి నాగరికతాయుగము ప్రారంభమాయెను. నాటినుండియు నేటివరకును మానవుడు ప్రత్యేకముగ రెండువిధములతత్వచికీర్షతో పరిశోధనలు చేయుచునేయున్నాడు. ఒకవైపు తనలోనుండి బహిర్గతమైనట్లు తన మనస్సునకు వ్యక్తమగుభావములు సత్యమిట్టిదని తెలియజేయుచునేయున్నవి. ఇట్టిభావము లందరికిని ఒకటే తైక్ష్ణ్యముతోగాని, ప్రస్ఫుటతతోగాని విశదమగుటలేదు. ప్రపంచచరిత్రమున ఏ కొందరోకాని తత్వమరసితి మనియు, విశ్వవిచిత్రము నర్థముచేసికొంటిమనియు చెప్ప సాహసింపలేదు. అట్టి తత్వవేత్తలకు గూడ ఎప్పుడో ఒకప్పుడేకాని సతతము ఇట్టిభావములు మనమున నుద్భవించుటలేదు. ఇక రెండవవైపు, యాథార్థ్యనిరూపణకై మానవుడు చేయుచున్న పరిశోధనాదిప్రయత్నములు గలవు. ఈ ప్రయత్నములు చాలవరకు భౌతికశాస్త్రవిభాగమునకు జెందినవే. అభివృద్ధియనినను, నాగరికతయనినను సాధారణముగ మనకు స్ఫురించు నంశము లివియే.

ఇట్టి అమోఘప్రయత్నముల నతితీవ్రముగ జరిపినను గూడ, ప్రకృతిపరిసరముల నర్థముచేసికొని తనయభిమతమార్గమున జీవితమును సుకరముగ జేసికొనుటకైనను మానవుని కింకను సాధ్యముగాకున్నది. తనకోర్కెల కనుగుణముగ ప్రకృతియందు మార్పులు గావించుట యటుండ ప్రకృతిధర్మముల నర్థము చేసికొని తదనుగుణముగ తానే నటించుటకుగూడ ఇంకను మానవునికి సాధ్యముగాకున్నది. ఇక ప్రకృతియందలి గూఢార్థమును గుర్తెరుగ నెట్లు శక్యమగును?

* * * *

పరమార్థతత్త్వ నిరూపణమునకు నేడు జరుగుచున్నంత పరిశోధనయు, పరిశ్రమయు పాశ్చాత్యదేశము లందు మున్నెన్నడును జరుగలేదు. ప్రాచీనార్యులు తత్త్వమరయబూని తమజీవితముల నందుకే ధారపోసిరి. వారు కనిపెట్టిన ముఖ్యాంశములే నేటికిని మానవాభ్యుదయ చిహ్నములుగ గనుపించుచున్నవి. కాని ప్రాచీనార్యు లెంతమాత్రమును బాహ్యప్రపంచమును పరిశోధింప బూనుకొనలేదు. ఇంతమాత్రముననే వారు కనుగొనిన ముఖ్యవిషయములు అముఖ్యములనియు, దోషపూరితము లనియు అనుకొనదగదు అజ్ఞానమనునది యొక దుర్గమారణ్యమని యనుకొందము. ఈ యరణ్యమునుండి మన గమ్యమునకు సులభముగ జేర్పగలమార్గ మొక్కటే యుండవచ్చును. కాని యదియు రాజమార్గమువలె గాన్పించదు. పైగా ఈ యరణ్యమున ఎన్నెన్నియో మార్గము లున్నట్లు కాన్పించును. చూచుట కన్నియు నొక్కటేరకముగ నుండును. కాన సుగమమార్గము కంటియెదుటనేయున్నను అదియే సుగమమార్గమని మన కెట్లు తెలియును ? కడకు ఒక మార్గముననే ఎన్నియో మార్లు నడచినను మన కావిషయమునైతము తెలియక పోవచ్చును. కాని జుగుప్సావిశ్రాంతులు లేక సతతము ఆ యరణ్యమునందే తిరుగుచున్నవాడు ప్రారంభమున నేమార్గము నవలంబించినను, తుదకు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు తనగమ్యమును చేరుకొనియే తీరును. ప్రప్రథమముననే ఎట్లో ఒకవిధముగ సుగమమార్గమున బడి ఎట్టిచిక్కును లేక తనగమ్యమును చేరుకొన్నవానికన్న నానాకష్టముల ననుభవించి తుదకు తనగమ్యమును చేరిన ప్రయాణికుడే ఒకవిధముగ మేలు. ఏలయన వీనికి అడవియంతయు తెలియును. అందున్న మార్గముల నన్నిటిని పరిశోధించి చూచియున్నందున వానిని కన్నులుగట్టి అడవియం దేభాగమునకు గొనిపోయి వదలినను సుకరముగ గమ్యము చేరుకొనగలడు. రెండవవాడీవిధమున చేయజాలడు. వాని నేదోయొకతప్పుమార్గమున విడచినయెడల వానికది తప్పుమార్గమని తెలిసినను సుగమమార్గమున కెట్లు చేరుకొనవలెనో తెలియక నానాకష్టములకు పాలుగావచ్చును. అట్టివానిని మనము మార్గదర్శకునిగ గైకొనరాదు.

పరమార్థతత్త్వమునుగూర్చి యిట్టిదని తెలంపవచ్చును. భౌతికశాస్త్రము నవలంబించి యీదినమునకు ప్రయాణముచేసినను మనము తెల్పు మర్మము లేక పోవచ్చును. కనుక వాని యితర శాస్త్రములుగూడ తెలిసి యముల కంటెకన్న ప్రయోజనకరములు గాకపోవచ్చును. కాని అన్నిమార్గములను తుదివరకును పరిశోధింపకలుగ నవి ఏమార్గము ననుసరించుచున్నను సరే, తుదివరకు దాని ననుసరించినగాని అది తప్పుదారియని స్పష్టముగ జెప్పశక్యముగాదు.

ఐనను ఈ సందర్భమున నొకవిషయము మాత్రము జ్ఞాపకముంచుకొనుట మేలు. తత్త్వమరయుటకు మనము ప్రథమమున నేమార్గము నవలంబించినను ననుసరించవచ్చును. కాని అదియే సరియైన మార్గమని మనమున నిశ్చయము చేసికొనగూడదు. మార్గమధ్యమున ఒకటి రెండువిషయములు తెలిసి ఆ మార్గము తప్పుమార్గమని తోచినను, ఆ మార్గమును వదలక సాంతముగ దానిని పరిశోధించుట మంచిదే. అందువలన నొక్కతూరిగ ఆ మార్గము ఆమూలాగ్రము బోధపడును. ఇకముందెన్నటికిని దానినిగూర్చి యెట్టిశంకలును ఉండజాలవు. కాని ఇట్లుని మార్గమధ్యమున తెలియుచున్న విషయములను చూడనైనచూడక కన్నులు మూసికొని ప్రయాణముచేయుటయు, లేక చూచినను ఆ విషయములు తప్పిదములని మూర్ఖవాదము చేయుటయు మంచిదికాదు.

జ్ఞానార్జనమున మానవు డెట్టియారంభదశయం దున్నాడో అందరికిని తెలిసినవిషయమే. భౌతికశాస్త్రము నొక్కదానిమాత్రమే తీసి పరీక్షించినను మనకు తెలిసినదానికన్న తెలియనిదే ఎన్నియోరెట్లు అధికముగ నున్నదని పైన జూచితిమి. ఎన్నియోమార్గముల నవలంబించి పరిశోధనలు సలుపుచున్నను మానవు డొక్కమార్గమునైనను ఇదివరకు సాంతముగ పరీక్షించియున్నాడని చెప్ప సాధ్యముగాదు. సాంతముగ పరీక్షించుట యటుండ సకారణముగ సంతృప్తినొందుటకు గూడ వలయునంతదూరము నీమార్గమున ఇంకను ప్రయాణింపలేదు. అట్టిచో ఈమార్గమే శ్రేష్ఠము, ఇదియే సుమార్గము అని చెప్పుట కేవలము సాహసమే.

మన కిదివరకును తెలిసినంతవరకును భౌతికశాస్త్రమును మనము సాధారణముగ ప్రకృతిశాస్త్రమని, చెప్పవిజ్ఞానవిభాగములలో ఇంచుమించుగ అన్నియు కొన్ని కొన్ని మూలప్రమాణములపై నాధారపడియున్నవి. ఈ ప్రమాణముల నాధారముచేసుకొనియే శాస్త్రజ్ఞులు తమ పరిశోధనల ప్రారంభింతురుగాని, ఆధారప్రమాణములనే పూర్వపక్షముచేయ సాహసింపరు. అందు కొక ముఖ్యకారణమును గలదు. ప్రకృతిశాస్త్రము విశ్వరచనాపద్ధతి నెరింగించునే కాని ప్రత్యేకమాపద్ధతిమాత్రమే ఏల విశ్వసృష్టియందు గానవచ్చుచున్నదో చెప్పజాలదు. అట్టిప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్పుబాధ్యత బహుశః పరమార్థతత్వశాస్త్రమునకు సంబంధించినదేమో ? ఏదిఎట్లున్నను ప్రకృతిశాస్త్రముమాత్రము సర్వమును తానే నిర్వహింపగలనని చెప్పజాలదు. తనబాధ్యతానిర్వహణమునందే సదా ఆయత్తచిత్తుడైయుండక ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞుడు తనపరిశోధన లితరవిజ్ఞానవిభాగముల కెంతవరకును ప్రయోజనకరములుగ నుండునో పరిశీలింపబూనుకొనుట వ్యర్థముగ కాలహరణము జేయుటయే. ఈ విషయమునుగూర్చియే ఎడ్డింగ్టన్ దొర ఈ క్రిందివిధమున జెప్పియున్నాడు:

"The path of science must be pursued for its own sake, irrespective of the views it may afford of a wider landscape; in this sp rit we must follow the path whether it leads to the hill of vision or the tunnel cf obscurity."

నా మహారాష్ట్ర యాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

చెట్టునుండి దిగి ఇంచుకసేపు కొండసింగారమున మసలి, ముఖప్రక్షాళన మొనరించుకొని దివ్యాపగా జన్మస్థలి జొచ్చితిని. వనలక్ష్మి హృదయలక్ష్మి తోడై గిరిపై నొప్పులుప్పనాడుచు, నలువలంకుల చిరునవ్వు తళ్కొత్తించుచునేయుండెను. వీరి చెలికారమున సెంత చెలువమున్నదో!

సుదినములు పలుకరించినంతన మనసును బొసంచుకొని తిరు చింతలు రివ్వున నెగసిపోవు పాలుపున ఈశ్వరకరుణాస్పర్శకతన జీవనలతనుండి దిగజారు సెవ్వగకైవడి, శైలహృది గిరణశాబకము లడుగులిడినంతన దాని బీడించుచుండిన కారుచీకటులు చిడిముడిపడి కాలుకొలది పరుగిడుటచే హృదంతరాళమండలి రాగసాగర పూర మిక నేయుంకిలి గనక ఉవ్వెత్తుగ బొంగి దశదిశల రంగారు బంగారు కెరటాల మేలుకొలిపెను. కొండొకకవి మానసమీనిన తీపితలపులు కాబోలు రూపులంది లేదీగల ట్లగపడెను. ఆనందబిందువులు వీనిపై మంచుతుంపురులచాడ్పున తళ్కొత్తి అనంతావకాశమున భావభువనములను దొరలించుచుండెను. కలకంఠకంఠములనుండి జలజలరాలు సూక్తిసుధాకణములు అప్సర్శ్య ప్రేమబిందువులని గ్రహించి, "మాకీభిక్షపెట్టు" డని యెడందలొగ్గి ప్రాప్తమనోరథలై, మిగులనలరి దిశాంగనలు పులకితలయ్యెను. ప్రఫుల్ల హృదబ్జమునుండి గుప్పున గుప్పించు భావనావేశమట్లు నిండుకొండ నుండెనుండి వెడలు నిర్ఝరధార చిత్తమున నెయ్యమును, తియ్యమును చిల్కరించుచుండెను. శైవలినీ-గీతిక దివ్యవిహంగమ ట్లెగసియెగసి విష్ణుచరణములంటి దేవదేవుని మూపున గొని విశ్వవలయమున విహరించుచుండెను. కావుననే దిగ్వలయమున నమరజ్యోతి మిన్కుమీనుచుండెను! సరిత్తటమున హాసస్మ్ముఖియై నిలిచిన సరోజిని యొసగిన ప్రణయసందేశమును వహించి అల్లన సమీరుడాత్మ కందీయ నది సౌరభసందేశమండలి భావప్రకరమును గ్రహించి ప్రమోదసంభరితుడాయెను, అంకురితమ్ములగు రోమములు జల్లజల్లన ఝుళింపుచు కుంజళయ్యలందు తుమ్మెదలు. కవిహృదయము నాశ్రయించు భావరాజివలె గుసగుసలు సలుపుచుండెను. గుసగుసలందలి తేనెబొట్టులు కర్ణపుటములందు రాలుటచే వేణుగానము హాయిగుండెను.

కృష్ణకాంతుని గోదావరీపయస్సున మాటమాటికి మునకలేసితిని. అందు చిందులాడు చిరుతరగలకు నాతలపులను సహకరించి కులుకుచుంటిని. చెప్పనేల? భావోద్వేగముచే నాయాత్మ దేవతైలాషికలై నృత్యమొనరించినది. మధురమైన ఇట్టి సన్నివేశము ప్రాపునూపినపుడేకదా తన్ను దాను స్మరించి ఆత్మ ఇట్లలరును! ఈ పరానంద మెంత మహత్తరమైనది! ఈ యుద్వేగ మెంతి యద్భుతమైనది! ప్రాపున కాపురమందు కలశమువలె ఆనందమున సదాశ కాంతిలుచుండును. సృష్టికి-అది కావ్యసృష్టియైనను, మరేసృష్టియైనను - కర్త యనునది సదాశయే! కావుననే, సృష్టికర్తలు కాగోరు కళోపాసకులు సదాశయ సందీప్తమైన ప్రకృతిపై (అది బాహ్యావని గోచరించునదైనను, మనుష్యహృది గోచరించునదైనను) కన్నెంచిరయే తమకలములను, తూలికలను చేబట్టుదురు. ఈ కన్నులకు వెనకనున్నది మానసమహోదధి. నిండుచంద్రుని చూచి ఉప్పొంగు నుదధివలె, సదాశలో షోడశకళలనీను సృష్టిశక్తిని గాంచి మనుష్యమానస ముప్పొంగును! ఈ పొంగునే భావోద్వేగమని నేను పిలతును. జాబిల్లిని చూచినను, అమృతకలశమును గాంచినను మురికిగుంటలు చచ్చినట్లే పడియుండును. ఈగుంటలందు జీవకళగాని, సృష్టిశక్తిగాని ఎట్లుదయించును? సౌందర్యమును చూచినను, అంగురేకల వెలార్చు సదాశయమును విలోకించినను చలింపని మనసు (చేరలంతకన్నులు దానిముందున్న వేమి) మురికితో నిండి పురుగులుపోలు తలపుల నీమన దని

నొక్కి చెప్పుదును. భావోద్వేగమెఱుగని స్వాంతము చచ్చినదానితో జమయనియు, జీవచ్ఛటల జిమ్ము సృష్టి ఇందుండి తలసూపలేదనియు స్పష్టముగ తెలుపవలెనా? అద్భుతాభ్యుదయగర్భితమైన యీయుద్వేగమును మానస మెట్లుండగలదు? అలవఱచుకొనవలెననిన నిది యబ్బునా? కడలి తనగభీరత నెందుండియైన దెచ్చిపెట్టుకొనినదా? అంబురాశిలోని తరగలను పరికింపుడు. ఒక్కొక్క కెరటమందు శమంతకద్యుతిబోలు తళుక్కు తోపదా? ఈ బెళుకు లేమి? కడలికన్నులనుండి వెడలు దీప్తులని వచింతును. దీప్తిసంతమూలయిన కోటి కన్నులను, సహజగభీరతను గలది కావున సంద్రము చంద్రుని గుర్తించి, ఉద్వేగపూరితమగుచున్నది. నైసర్గిక గభీరతగల మనసును, సహజశక్తి సందీప్తదృష్టిని గల వ్యక్తియే నిజాంతరంగమున భావోద్వేగమునంది తనసృష్టికి గడంగును.

ఆనందిమున సదాశకలదనిన, సదాశనుండి సృష్టి పొడసూపుననిన ఆనందము కడుపుచలువగల తల్లివంటిదని గ్రహించుట కాలస్యము పట్టునా? ఈతల్లికరుణ నందుటకై కవులును, ఋషులును, వేలుపులును తపసు చేసిరి. గంగా గోదావరులను తల్లులని మనము పేర్కొనుటకు కారణము అవి యానందపూరము లగుటయే! అక్కసెల్లెండ్రయిన ఈ ఝురీమతల్లులను దివిజకల్లోలిను లనుచుందు మేల? ఆనందము దివ్యమై, ఆధ్యాత్మికమై విష్ణుపాదములనుండి, ఈశ్వరశిరమునుండి జాలువారునది కావుననే! భారతావని అమరులకు లీలాభూమియైనదని ఎవ్వరెఱుగరు? గంగా గోదావరులు దివినుండి దిగి మననేలయందు మసలుచుండుటచేతనే తమవెల్లువల మీది మక్కువ పెంపున ననిమిషు లిందు విడిసిరి. వ్యవసాయమున నిలింపుల కెంతనేర్పరితనము కలదో ఎఱుగుదురా? నదీకూలములను, ధునీజన్మస్థలులను పరిశీలింపుడు. చావు లేని పచ్చందనము నందు గాంతుముగదా! నందనము నుండి కొన్ని బదనికలను దెచ్చి తొలుత నీ తావులం దమరులు నాటి తమనేద్యమునకు దొడగిరి కావుననే జరామరణము లెరుగని పండుతలపులు నిండుపైరులట్లు తోచుచు కనువిందొనరించుచున్నవి. జిజ్ఞాస (కవిహృదిలోనిదైనను, మునిమానసమందలిదైనను) ధేనువువంటిది. ఈ ధేను వీచింతుపైరున జొచ్చి, ఇచ్చవచ్చిన తెఱగున మేతమేయును. "గౌతమీమాహాత్మ్యము"నకు (ఇందు గోవుకథ కలదు కావున) నేజెప్పు అర్థమిది.

అనంత సౌందర్యమున నదీజన్మస్థలి ప్రాంజలినై నిలిచినపుడు నా యంతరంగ మెట్లుండెనో తెలుపుటకు నాకు మాటలు లభించుటలేదు. సముద్రములన్నియు నా గుండెలందు జేరుకొని పొంగుచున్నట్లూహించితిని. అనురాగమయియైన హృదీశ్వరివలె కట్టెదుటనిలిచిన స్వర్గము "నేను మీదానను. నా లావణ్యమును, నా సౌందర్యమును, నా సర్వస్వమును మీ కర్పణమొనరించితిని. వీనిపై మీకు నిండుహక్కులున్నవి. మీ చిత్తమువచ్చిన తెఱగున నన్నేలుకొనుడు" అని స్మితముఖియై నన్నుద్దేశించి పలికినది. నాకన్నులనుండి ఆనంద్రప్రవంతి వడివడిగ ప్రవహించినది. నదీనీరమున కానందబాష్పములు సహకరించి ఇట్టి యద్భుత సౌందర్య సామ్రాజ్యమును, ఇట్టి యనంత ప్రణయమహిమను నావశ మొనరించిన అదృశ్య ఆధ్యాత్మికశక్తికి అర్ఘ్యమొసగితిని. మనసున గాయత్రిని దలంచి విజ్ఞానమరీచులు సారించు జగముకన్నునకు జోహారంటిని. అచ్చటి నందనదృశ్యమును ఆల్లనల్లన నంతరంగమున జేర్చుకొనుచు కొండొకవడి నిమీలితనేత్రుడనై నిలిచి, ధ్యానమగ్నుడనై, ఆ పవిత్ర ముహూర్తమున నా కట్టిభాగ్యమొసగిన జగదీశునుద్దేశించి నొసలున చేతులుమొగిచి ప్రార్థనసలిపితిని. మఱికొంతసేపటికి స్నానము ముగించితిని.

రాత్రి తోచిన వింతదృశ్యములేమో యెఱుగ నాతురపడితిని. అవి తోచినవంకకు కొండనుండి కొంత వఱకు దిగితిని. ఎడమచేతివైపున పంపు ముత్తయిదువుల వలె వృద్ధసాలములు కొన్ని గోదావరీజనయిత్రికి నివాళి యిచ్చుటకో యన గుంపుగ నిలిచియుండెను. చిరునవ్వులు రాల్చుచు పరితోషమున నాహ్వానించు ముద్దుబిడ్డలవలె కుసుమ విలసితలతలు వానిదాపున తోచినవి. అచ్చోటికరిగి దోసిట బూలుకోసికొంటిని. చెట్లుజొంపము వెనుక నొకకొండతెరువు కానుపించినది. అది ఏదేనిగుహ

లోని కరుసుటకై ఏర్పడిన తెన్నో మో అని యూహించితిని. గుహలో వసించునది ఏదేని మృగమో, మునిపుంగవమో ఎఱుగను. ఒకానొక చెట్టునెఱక నిలిచి, గుహనుండి ఏట్టిశబ్దము వినబడునో యని చెవులొగ్గియుంటిని. నా కేమియు వినబడలేదు. అపు డాకస్మికముగ పకపకమను నవ్వు వినబడినది! సింహగర్జనము కాదు, పెద్దపులి యఱపుకాదు, నవ్వునకు పగటివేళ నడలనేల? పోయి, ఆ వింతయేమో కనుగొనెదనుగాకని నిశ్చయించితిని. చిన్ని తెరువున ప్రవేశించి, కొన్ని యడుగులు వేసితిని. ఎదుట నొక చిన్ని కోనే రగపడినది. నెత్తురుగెల్లున తోచినది అందే! చరచర కాసారతీరమునకు నడచిపోతిని. దరిద్వారము నరిగ నరస్సునైపున నున్నది. కొండబిలములో పాతాళహోమము జరుగుచున్నదేమో! గుహలోని యగ్నిజ్వాల సమ్ముఖస్థసరోవరమున ప్రతిఫలించుచున్నది. కావున నందలి సలిలము అర్ధరాత్రమున రక్తపూరమట్లగపడినది. బిలములోనికి తొంగిచూచితిని. అగ్నిహోత్రము జాజ్వల్యమానమైయున్నది. ఇంతదనుక తనువును దుస్సహమైన చలికి నప్పగించితినిగదా! నిప్పసెగ నా కిపుడు నిక్కంపునెచ్చెలి కాగలదని యుబ్బితిని.

అగ్నిసమీపమున నిరువురు వ్యక్తు లున్నారు. ఒకడు మిగుల వృద్ధుడు, నూఱేండ్లను దాటి వయసున నతడు చాలదూర మరిగియుండును. జడధారి. వెండిగడ్డిలో నక్కినవానివలె తోచినాడు. రెండవవాడు యువకుడు. వానికి ముప్పదేండ్ల వయసుమాత్ర ముండును. కైలాసమందలి బూడిదయంతయు నిర్వురయొడళ్లను జేరుకొని అందే కాపుర ముండెను! వృద్ధుడు నన్ను చూచినాడు. చేసన్నచే గుహలోనికి నాహ్వానించినాడు. పోయి, స్వాము లిరువురకు మోల ప్రణమిల్లి హోమాగ్నిదాపున గూర్చుంటిని. దీక్షాజీవి గుండెకాయవలెనున్న గుహాంతర్భాగమును పరికించితిని. స్వామీజీ కమండలువుకడ నా మరచెంబు కానుపించినది. నా యబ్బురపాటునకు మేర లేదు. [illegible] ఆది యపూర్వమైనదికదా! [illegible] వచ్చి ప్రాలినది? వృద్ధస్వామి మరి ప్రశ్నించి, [illegible] నా చెంబునుగాంచి. [illegible] కలశమును [illegible] సంఘటనమును యోజించుచు [illegible]. ఇంతలో గుహయంతయు ప్రతిధ్వనించునట్లు పకపకమను నవ్వు [illegible] ధ్యానమున నన్ను నవ్వు మేల్కొలిపెను. నవ్వినవాడు యువకసన్యాసి. అచ్చెరుపాటున వానిని దేజిమూచితిని. వృద్ధుడు [illegible] నన్ను చూచి "మీ రెక్కడివారు?" అని హిందీలో ప్రశ్నించెను. [illegible] తెప్పరిల్లి "మహాత్మా! నేను గోదావరీ తీరవాసినే! నాజన్మస్థలము సాగరసంగమమున కనతిదూరమందే యున్నది. అది నాకపురియొక్క ప్రస్తుతిసంపుటము" అని గౌరవముతో తెలిపితిని. నిక్కముగ నాకు కాపురస్థలమైనది కలకత్తా మహానగరమైనను, నా యూరున నాది యని చెప్పుకొనవలసిన దేదియు లేకపోయినను, అందలి మన్నుమీది ప్రీతి వెంపున నెప్పుడైన నచట కరిగినపుడు పెరిగి పెద్దనైన నన్నచటివారు పలువురు గుర్తుపట్టక 'మీ దేయూ'రని నన్ను ప్రశ్నించుచు నుండు టెఱిగియు, "నా జన్మస్థలము, నాస్వగ్రామము 'పేరవరము'"ని గర్వముతో తెలిపి దాని సొంపును సన్నట్లు పృచ్ఛ చేసినవారి మ్రోల వర్ణించుట నా యలవాటు. నా కథన మింకను గొంత మిగిలియుండగనే ఒకసారి తలయెత్తి యువకసన్యాసి మరల పకపకన నవ్వినాడు! "ఈ చిత్రమే మ"ని స్వామీజీ నడుగ సంకించునంతలో నా యభిప్రాయమును గ్రహించి అతడు "ఉత్తరహిందూస్థానమున 'శండీలా' * యను తావున కొన్ని నెలలకు మున్ను మాత్రము చూచితిని. తఱచుగా నీత డిట్లు నవ్వుచుండును. ఇతరు లెవ్వరితోగాని ప్రసంగింపడు.

---

* కొన్నేండ్లకుమున్ను నే నీచోటున కరిగితిని. అది సంయుక్తరాష్ట్రములలో 'బాలమా'నకు అనతిదూరమందే యున్నది. ఈ ప్రదేశమున నొకప్పుడు శాండిల్యమహర్షి వసించువాడట. నేడును అందొక చక్కనియాశ్రమము కలదు. శాండిల్యస్థానము కావున దాని కిపుడు 'శండీలా' యనుపేరు వచ్చెను. నా పొట్టి పిచికతో కలిసి మాడుదినము లిందు వసించితిని.

ఒకపర్యాయము ధ్యానించును. వేరొకమాఱు ఏమో గొణుగుకొనుచుండును. ఎవ్వరైన నేదేని యాహార మొసగిన మితముగ నారగించును. లేకున్న బస్తుండును. ఈతడు పిచ్చివాడని అచటివా రూహించిరి. కొన్నాళ్లనుండి ఈతని బరిశీలించి ఈతడు మహాభక్తుడని గ్రహించి ఇచటికి గొనివచ్చితిని. నిరంతరము ఇతడు ధ్యానము చేయుచుండును. తఱచుగ రాత్రులందుగూడ మేలుకొనియే యుండును." అని పలికెను.

"ప్రాతఃకాలమున నిచట నెట్లు చేరగలిగితిరి?" అని యోగీంద్రుడు నన్ను పదంపడి ప్రశ్నించెను. బొంబాయినుండి నేను బయలుదేఱిన ముహూర్తము మొదలు నా ప్రయాణమును గుఱించిన ఉదంతమును పూసగ్రుచ్చినట్లు తెలిపి, కడచినరేయి జరిగిన సంఘటనములను మఱింత నొక్కిచెప్పి "మహాత్మా! ఈ చెంబు నాది. నా పేరును, నా యర్ధాంగినామమును గూడ సూచించు జే. ఎన్. అను నక్కరములు దీనిపై చెక్కబడియున్నవి. ఈ కలశము మీ కెట్లులభించినది?" అని యడిగితిని.

కడచిననాడు నే బడినపాట్లకు వృద్ధు డెంతో దుఃఖించినాడు. నాటిసాయంసమయమున నన్ను జూచియుండినచో ఆనందపురస్సరముగ తనగుహలోని కాహ్వానించి సత్కరించియుండువాడనని ఆత డనినాడు. ఆపై మిరువురము నడిరేయి నిల్లే ఈ యగ్నిచెంతగూర్చునియుంటిమి. ఆకస్మికముగ నేదో చప్పుడయినది. అది పెబ్బులిబొబ్బకాదు. సింహగర్జనముకాదు. సమీపమందును అడవులనుగూడ రాత్రులందు తఱచుగ భీకరారావములు వినవచ్చుచుండును. ఈ గుహాసమ్ముఖమున వన్యపశువులు సంచరించుచునే యుండును. అవి బిలములోనికి రావు. గతనిశ నూతనశబ్దము చెవిబడినందున నించుక ఆశ్చర్యపడితిని. గుహనుండి అవ్వలికరిగి చూడనైతిని. ఉదయమున చెట్లజొంపములో మసలుచుండగా కలశము నా కన్నులబడినది. కొండకొననుండి ఎట్లో ఇది జాఱియుండుననియు, దీనిధ్వనియే రాత్రి చెవిబడినదనియు, నిదెవ్వరిదై యుండునో యనియు నూహించుచు, పదిలముగ దెచ్చి దీని నిందుంచితిని." అని పలికి యోగీంద్రుడు నా కలశమును నాకిచ్చివేసెను. చచ్చిన బిడ్డ బ్రతికి చేతులబడినట్లు సంతసించితిని.

ఈ చెంబుపై నాకు మిక్కిలి మక్కువయుండుటకు కారణము లేకపోలేదు. భారత పర్యటనమున పెక్కు చోటులందు నాతో నట్టాడిన ఈ కలశము నావలెనే ఎన్నో ధక్కాలు తిన్నది. ఢిల్లీస్టేషను ప్లాటుఫారముపై జారిపడినపుడును, కైబరు తెగపుర కవ్వల పర్వతగర్భమున నేదో దేవాలయమున్నదనిన విని, అందరిగినపుడు చివాలున దిగువనున్న ప్రాచీనభిత్తికపై పడినపుడును, శ్రీనగరమున మా బసలోని సిక్కు యజమాని చేతినుండి జారినపుడును, హృషీకేశమున దఱుచు బడిన దొంగచేతినుండి క్రిందబడినపుడును ఇది తీవ్రమైన దెబ్బలు తినినది. చెంబుమీది చొట్టలను బాగుచేయించుటకు నా మన సొప్పలేదు. దీనివలె చరిత్ర ప్రాముఖ్యముగల మఱికొన్ని సరకులు మాయింట గలవు. పసితనమున నేనందిన గాజాబు నానడతయందు కొంత 'సూర్యకారము'ను గలిపినది. ఇది విజృంభించినపుడు చెంబులను, గిన్నెలను నేలవిసరివైచువాడను. ఇవి వంకరటింకరలై కూర్చున్నవి. వీనిని బాగుచేయించవలెనని నా యక్క లూహించిరి. వీరి ప్రూనికకు ప్రతిఘటించితిని. బుడుతడనయియున్నపుడు నాదుడుకుతన మిట్టిదని తెలుపు తలిదండ్రులు నేడు నాకు లేరు. అర్ధశిథిలములయిన కలశములే నా సర్వస్వములో నాకుమిగిలి, వికృతరూపులందున్న ఈ పదార్థములే నాకు మిక్కిలిప్రియములయి నా శైశవమును నా మానసనయనముల ప్రత్యక్షమొనరించుచున్నవి. నిలుమనుకొనినవి కడతేఱినవి. నాడు ధ్వంసమైనవే నేడు నిలిచి భావభరితములై నా కన్నులనుండి అశ్రుకణముల నాకర్షించుచున్నవి. వీని చొట్టలపై బడుదెబ్బలు వీనిపైగల భావములపైబడి తోడ్తోడనే నా గుండెలను సందడిజేయును. భావభరితమైన గతమును తునియలుచేయు నాఘాతములను నేను క్షమింపను. "గతము" చచ్చినదని పలువురు విద్యాధికులు దానిపై దుమ్మెత్తిపోయుచుండుట గాంచినపుడు నామన సెంతేని వ్యథనందును. "గతము" కంటె భావికాలము మహత్తరమైయుండవలెనని యభిలషింతును. గతమహా

త్త్వమును నేటియున్నతికి, రేపటి మహోన్నతికి ప్రసాది చేసికొనిన దప్పేమి ? తాతల బుజములెక్కి కదా విశాలకాల దిగ్వలయమందలి క్రొంగ్రొత్తదృశ్యములను విలోకించి దానిపై నడుగులెత్త నువ్విళ్లూరుదుము ! ఉత్తుంగ పీఠుల జేర్చు బుజముల నెందుకట్టి సొట్టలు చూచి 'ఛీ !' యనజెల్లునా ? గతమున సొట్టలేకాదు, గోతులును ఉండవచ్చును. ఇవి కన్నులు తెఱచు నాచార్యులయి పురోభాగమందలి కాలపథమున క్రమగతి జరించుటకై జ్ఞానప్రదీపకళికల నెత్తి చూపును. మహాత్ముల జీవనములను నెమకితిమేని, ఈ సత్యమును బుజువొనరించు దృష్టాంతము లెన్నో కనుల బడును. నా యింటగల కలశముమీది సొట్టలు నేడును నా కాచార్యులై యున్నవి. చిఱుతప్రాయమునాటి దుండగమును, ఆగ్రహ విజృంభణమును నా తలపునకు దెచ్చి ఆత్మసంవరణమునకై ఇవి నన్ను బురికొలుపుచుండును. ఆ కలశమువలెనే యాత్రసమయమున నాతో మసలిన మరచెంబుకూడ భావసమన్వితమైనదనుట స్పష్టాంశమే కదా ! నా సండెపై తగులుచువచ్చిన దెబ్బలు నాక్రమశిక్ష యందు ప్రయోజనములని నాదృఢ విశ్వాసము. ఈ దెబ్బలందలి యర్థమును స్మరణకు దెచ్చు చెంబుసొట్టలు (వాని కివి ప్రతిరూపములగుడు) నా హితులు *. నా హితులను కాపాడుట నా పవిత్ర కర్తవ్యము

యాత్రను పఠించిన కాలమును వ్రాసుకొని నా హితుల నాత్మస్థానమునిచ్చిన మరచెంబునకై నామనంబు జారుట్లుల ... చొట్టలు తెలుపునంచు బ్రహ్మర్షియాత్రను ... ఈ యుదంతమును వ్రాయుచుంటిని.

స్వామిజీ అనంతర మాప్రదేశమునందలి మాహాత్మ్యమును నా కెఱిగించి, ఇంత ప్రసాదమును, ఇచ్చితిని నా కొసగెను. తన యాశ్రమమున కొన్నిదినము లుండుమని ఆతడు నన్నడిగినాడు.

జడవారినుపువులు నామనసు నానందము నింపినవి. సద్భావమెందున్నదో, సత్పురుషుడెందుండునో అందే తీర్థముండును 'ఆత్మశక్తి' యొక్క శక్తి మహత్త్వములను హృదయంగమ మొనరించుకొనిన వ్యక్తి ఈయోగి యని గ్రహించితిని. సుఖదుఃఖములనే కాదు, భయసంశయములనేకాదు భీకరమృత్యువును కూడ ధిక్కరించి జయభేరి మ్రోగించునది 'ఆత్మశక్తి' కదా! ఇట్టియద్భుతశక్తి తనయందు కలదని విశ్వసించు మనుష్యుడందు స్వాతంత్ర్యమును, ఆనందమును అనిర్వచనీయములు. ఇట్టిమహనీయుని చెంత నిముసమునే పున్నను, మనలను మనము గుర్తింపజాలుదుము. అట్లు గుర్తించిన మహార్థమందే అద్భుతసృష్టికై, అసాధ్యములను సాధించుటకై నడుము గట్టుదుము.

---

* ఈ హితులకంటె నాదృష్టిలో నగ్రస్థానము వహించిన పవిత్రవస్తువొక్కటిమాత్రము నాకడనున్నది. అది స్వర్గీయ జతీంద్రదాసుని యస్థిక. కలకత్తాలో విద్యాసాగరకళాశాలయందుజతీంద్రదాసు కొంతకాలము నాకు సహపాఠియైయుండెను. అనంతర మీతడు వంగవాసి కళాశాలయందు జేరి, పిదప చదువుమానుకొని విప్లవ భటసంఘమున బ్రవేశించెను. నాకు సహపాఠియైన జతీంద్రుడు భారతమేక్స్విని కాజాలు మహాపురుషుడని నాడు గుర్తింపజాలనైతిని. అరువదినాలుగు దినము లుపవాసముండి ఈతడు దివంగతుడైన మర్నాడు లాహోరునుండి వీనిశవము కలకత్తాకు గొనిరాబడెను. నాటి మహోత్సవమున గలిసి నాడుపవాస మొనరించి, సాయంసమయమున కాళీఘట్టముకడ జరిగిన అంత్యక్రియలందు పాల్గొని, దహనానంతరమున నా మిత్రుని యెముక నొకదు గైకొని దాచియుంచితిని. నా హృదయమున దౌర్బల్యము పొడసూపిన మహార్తమున నీయస్థిని ముందిడికొని అత్యుత్కృతి త్యాగములనుగుఱించి అదియొసగు నిస్తబ్ధ భావోద్వేగపూరిత మహోపన్యాసమునకు అంతరంగిక కర్ణము లొగ్గి ధైర్యస్థైర్యము లందుచుందును. మంచుకొండనుండి తెచ్చిన గంగోదకమింకను నాకడనున్నది కావున, అపుడపుడీ సలిలమును మరచెంబున గైకొని, దానిచే యతీంద్రుని యస్థిక నభిషేకింతును. ఒరులకీ పూజ మిగుల వికృతమై చూపట్టినను, నన్ను ధన్యునిజేయు పూజ ఇదియని మురియుచుందును.

అస్ఫుతసృష్టికై కడంగిన కవులును, అసాధ్యము లను సాధింపనెంచిన వీరులును ఆశ్రమములను జేరి, ఋషులను సేవించి, తాము ను ఋషులయి, ఉత్తమాశయములను కమండలువులందు జేర్చుకొని ప్రీతినై వానిని ప్రతిష్ఠితో గ్రోలిరి. కావున నమృతజీవులయిరి. ధనంజయుడును,* గ్రువుడును, దిలీపుడును ఆశ్రమవాసులైన మహావీరులు కారా? ఐశ్వర్యమందుగాక అసిధారావ్రత మందు, —నిరంకుశత్వమునందుగాక సేవయందు ఆత్మ ను తనపు అమృతప్రగుక్కలు లభించునని వీరు గుర్తించిరి. మనుష్యసేవయేకాక సమస్తభూతములసేవయు మహత్తరమయినదని వీ రెఱిగిరి. రాజులందు రాజైవరలిన దిలీపుడు అరణ్యమున నావును కాచుకొనలేదా? జానపదులను గలియలేదా? వశిష్ఠాశ్రమమున నీత డెన్నెన్ని సదాశయములను బుకుకలేదు? "రఘువంశము"ను దెలుపుడు, మహాదాదర్శములందు కోటివత్తులట్లు వెలుగొందుట గాంతురు. ఈ మహాకావ్యమును కనిన కవిసార్వభౌముడు, బృహదారణ్యక తైత్తిరీయారణ్యకాది ఉపనిషత్తుల సృష్టించిన సంయమీంద్రు లట్లు అరణ్యము లందును, ఆశ్రమములందును నిజాత్మను చొప్పించి అక్కరైన దివ్యసామగ్రి నందినాడు. సరిత్తటమున, శ్యామలతరులక్ష్మి కాటపట్టయిన ఆశ్రమమున ఋషీంద్రుని ప్రోల నాసీనుడనై యున్నతటి నామానసవీథియందు వెంద కెందఱు కావ్యకర్తలో, ఎంద కెందఱు మహాత్ములో, ఎంద కెందఱు వీరులో పొడసూపిరి.

ఆశ్రమమున మునినిగూడి కొన్నాళ్లుండవలెనని మక్కువపడితిని. కొంతకాల మందు విడియు మని నన్నాత డడిగియుండెనుగదా! కాని దురదృష్టవశమున అట్లొనరించుటకు నా కవుకు వలసినంత అవకాశము లేకపోయెను. ముం దింకను చేయవలసిన పయన మెంతో యున్నది. శారద చెన్నపురిలోనే యున్నది. ఆశ్రమము లందును, కొండలందును, వనములందును హిమాలయ యాత్రలోవలె నిపుకు విశేషకాలము వెచ్చింపజాలను. అయినను, వలసినంత పైక మంపుచు, ధైర్యము చెప్పుచు ఆమెకు జాబులు వ్రాయుచు, నాయాత్రను పొడిగించుచునే యుంటిని. స్వామిజీతో రెండుమూడు దినము లైనను ఉండవలెనని నను కొనినను, ఎట్లుందును? నాడే కదా నాతల్లితద్దినము? ఊరిలోని కరిగి దైవముగా రాజుతోడ్పాటున నా పవిత్రక్రియ నెఱపవలసియున్నది. ఈ యంశమును యోగివరునకు తెలిపి ఆద్బికమును ముగించుకొని, నాసికకు మరలిపోవుటకు మున్ను మరల బ్రహ్మగిరిశిఖరము జేరి ఆశ్రమమున కొలది దినము లుండుటకు యత్నింతునని మాటయిచ్చితిని.

"కొండకొనయం దుదయించిన గోదావరీధార ఆపాంత లంఘించి, ఇటుపాటి ఈపల్లమున నీ సరస్సును నిర్మించి ఇందుండి దినవకరిగి కుశావర్తమున ప్రవేశించి అందుండి దేశాటనమునకయి వెడలును" అని యోగీంద్రు డనెను.

చెరువున కవ్వలితట్టున చిన్నచిన్న కొండసారంగములందు గోదావరీ మహేశుల విగ్రహము లున్నవి.

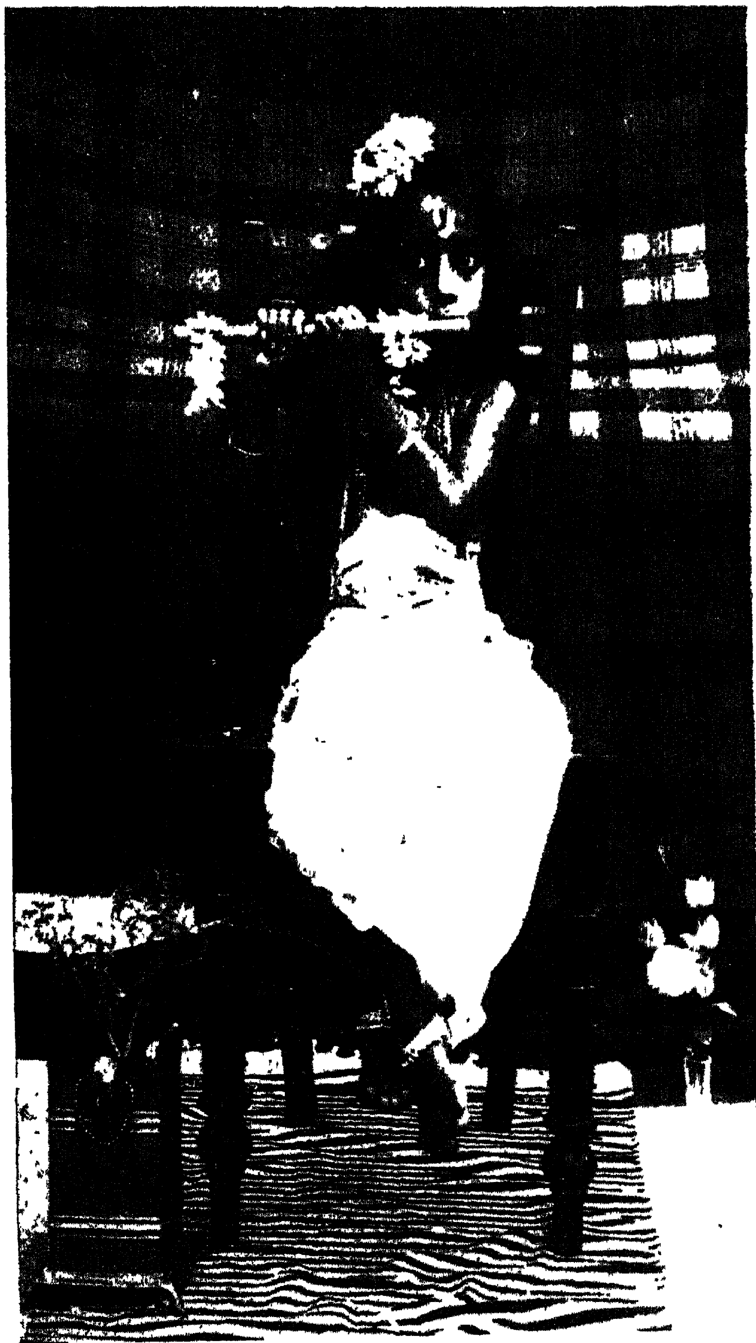
* అర్జునుడు ప్రాచీనభారతమహాసంయమి యను వంశము నీవరలో నుల్లేఖించియుంటిని. గిరి నెక్కుట, నదియందు మునుక లిడుట, పితృతర్పణములు చేయుట మున్నగు విషయములు పాఠకులదృష్టియం దున్నవి కదా! ధనంజయయాత్రికునిగురించి మహాభారత మేమనుచున్నదో చిత్తగింపుడు:

"అర్జునుండును గంగాస్నాన పవిత్రీకృతగాత్రుండయి దేవఋషిపితృతర్పణంబులు జేసి మాతలిప్రయుక్తంబైన యా దివ్యరథం బెక్కి,

చ. ఆ ఘనతపస్సమాధిరియ
 తాత్ములకుఁ బహుపుణ్యలోకకాం
తులకు విశుద్ధమానసుల
 కుఁ సతతంబును సంశ్రయంబవై
లలిత నిలింపదంపతి వి
 లాసవిహార మహోత్సవంబులం
గలిగి వెలుంగురత్నమయ
 కందర సుందర మందరాచలా.

వ. నీ యందలి పుణ్యతీర్థంబులు సేవించుచు గంగాంబుధౌతస్థలీరుహ వనస్పతిఫలంబు లుపయోగించుచు సుఖం బుండితి......"

(అరణ్యపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము)

కపటవేణుగోపాలుడు

౫ కుషాలు

—యస్. శంకరసుబ్రహ్మణ్యం.

జలధార వీని నభిషేకించుచు సరస్సున ప్రవేశించును. స్వామిజీ కేదయిన పైక మిచ్చుట ఉచితమో, అనుచితమో ఎరుగను.

హృషీకేశమునుండి బదరీనారాయణమున కరుగు తత్ మార్గమున నందందు ఆశ్రమములను గాంతుము. నిక్కంపు జడదారులు, కపటసన్యాసులుకూడ గానంబడుదురు. కొందఱు సన్యాసులు యాత్రికులనుండి పైనమునంద గాంక్షింతురు. హిందీలో అచ్చువేయబడిక కొన్ని కరపత్రములను చేతి కిచ్చి తాము చేయదలచిన సత్కార్యములను గురించిన జాబితా నేకరువుపెట్టుచుందురు. వీరిలో కొందరు దిగంబరసన్యాసులు. "స్వర్గాశ్రమము", "రామాశ్రమము" అను చోటులందు సామ్యవసూళ్లపద్ధతిజూచి అబ్బురపడితిని. 'కాలీకమలీవాలా' ధర్మశాలలందు పైకము గొనుటయు గొనకపోవుటయుకూడ కలదు. కొన్ని చోటులందు సత్కార్యములు జరుగుచుండును. కాని పైకముచేరు ప్రతిప్రదేశమందును ఇవి జరుగుట గాంచనయితిని.

స్వామిజీకి కొన్ని ఫలములిచ్చిన సర్వోత్కృష్టమైన పనియై యుండెడిది. నాకవి వెట్లులభించును? కూడ దోడ్కొని రావలసినది. ఆత్మప్రకాశముకొఱకును, భక్తిభావవ్యక్తీకరణముకొఱకును దొలుత స్వామిజీకి పుష్పాంజలి నిచ్చితిని. సౌరభదానము భాగ్యభరితమయ్యె యోగివరుని ఆత్మ నించుక తనుపవచ్చును. ఉదరము మాటేమి? పవనపర్ణాంబువులనే ఈతడు భక్షించుచుండెనేమో! ఈ కాలమందును ఇట్టి భక్షణమున మనుచుండు మునులను గాంచి మురియు భాగ్యము నా కొదవెను. ఏ యాహారమును గొనక వీరు కొన్ని నెల లుండజాలుదురుగదా. ఏమైన నను కొనుననుగాక! కొంత పైకము నచ్చెనిడితిని. యువకయోగితో ప్రసంగింపదలచి, అతనిని పలుకరించితిని. జవాబేమియు నీయక అతడు పక్కన నవ్వినాడు. ఇయ్యెడకు జాగ్రత్తగా వృద్ధుని యాశీస్సులనొని నిష్క్రమించుచు "క్రింది కరుగుటకు క్రమమైన తెరు వేదేని కలదా?" యని అతని నడిగితిని. "ఎడమకట్టునుండి కొంతదూర మరిగినపిదప గిరిపార్శ్వమున నొకతెన్ను గపడు"నని స్వామిజీ తెలిపెను. అతనికి ధన్యవాదము లొసగితిని. అరుణకిరణ విభవమున గనువిందొనరించు పర్వతదృశ్యములను జాడ్కితీవలనుండి యంతరంగమున జేర్చుకొనుచు అల్లనల్లన నందుండి కదలిపోయి ముని తెలిపిన తెరువున ప్రవేశించితిని. దవ్వున నొకవ్యక్తి కానుపించినాడు. నన్నుచూచి వంగి దండమిడుచు సమీపించినాడు. వాలకమునుబట్టి అతడు నిరుపేదయైన మరాటీకాపని గుర్తించితిని. అత డెజ్జలిపాగా ధరించినాడు. వానిచేతిలో బలమైన కఱ్ఱకలదు. "బా-అ-అ-బా! తో-తోవ-చూపే-దా?" అని నత్తితో సన్నని గొంతుకతో నాతడు ప్రశ్నించినాడు. మరాటీమాటలలో * తప్పులతో నిండిన కొన్ని హిందూస్థానీ శబ్దములను పొసగువతుగా నాతడు చేర్చినాడు.

---

* మహారాష్ట్ర భాషలో విశేషపరిశ్రమ చేయకపోయినను,కలకత్తాలోనుండగనే ఆభాస కొంత నేర్చితిని. భారద్వాజకాపురస్థుడు కులకరణియను కన్నడవ్యక్తియొక్కడు ఆమహానగరమున నాకు పరిచితుడై యుండువాడు. ఈతడు మహారాష్ట్రభాషనుగూడ నెరుగును. ఆదినములలో నేను విద్యాసాగరకళాశాలలో చదువుకొనుచుండువాడను. కులకరణీ, నేనూ ఒకేహోటలులో (౨౫ Edeu Hcspital Road) భోజనము చేయువారము. హోటలు పంజాబీ ప్రొప్రైటరుది. వంటవారు భగల్పూరు బ్రాహ్మణులు. చపాటీ పులాకు మన్నగు రొట్టెదినుసులకు ప్రసిద్ధికెక్కినది. కొంద రాంధ్రులమందు ప్రవేశించితిమి. తెలుగుతిండి లేక నోరు చచ్చియూరకొన్నది. పప్పుచారు (కట్టాడాల్) కాచుపద్ధతిని 'లంబామహరాజ్' అను పొడలలొట్టియువంటి అచటి వంటవానికి చెప్పితిమి. ఆ రోజులలో మాకు "కట్టాడాల్" రక్షకుడైయుండెడిది. కులకరణి ఈ కట్టాడాలును నేర్లకొద్దీ పీల్చువాడు. అతగాడి పొట్ట రబ్బరుతో చేయబడిన దనుటకు ఎన్నో ప్రత్యక్షదృష్టాంతము లగపడినవి. ఒకప్పుడు నేను జ్వరపీడితుడనై కొన్నాళ్లు పస్తున్నాను. చారుమీదికి బుద్ధిపోయినది. చారుసముద్రము పెద్దపెద్ద కెరటాలతో పొంగిపొరలుచు ఒకనాడు నాకు కలలో కానుపించినది. పొగుపుసామానులు కాబోలు చిన్నచిన్న డింగీలవలె తరంగములలో కొట్టుకొనసాగినవి. మనసును పట్టియుంచుట నాతరము గాలేదు.

"Robinson Crusoe" లోని Friday అను కేళిబాలు-చిన్నవాని మాటల తీరును దలపించు వీని ప్రసంగధోరణి నాకు కొంత ముదము గూర్చినది.

"చూపుము, నీకేమైనా ఇస్తాను." అని నేనంటిని. ఆ నిరుపేదమొగము కొండంత దైనది. తెరువు చూపుచు నా ముందునుండి ఆతడు నడువసాగినాడు. విమలతర నిర్ఝ

పరుగుపరుగునపోయి కెరటాలలో లంఘించినాను. ఈత వచ్చునను ధైర్యముండెను. కాని ఉక్కిరిబిక్కిరియగుటచే మునిగి కొన్ని గుక్కలు మ్రింగితిని. చారుకెరటాలు గొంతుకలో ప్రవేశించగనే ఏదో అపూర్వమైన శక్తి ఒకటి నా ఉదరగోళమున ప్రవేశించిన ట్లయినది. తన్మయభావమున మునిగితిని. అట్లు మాటల కందని హాయి నందుచుండగా, దురదృష్టమేమని చెప్పుదును, నా నిద్రకు భంగమువచ్చినది. నా స్వప్నమునకు ముసలము వచ్చినది. నిమిషములో చారుమహాసముద్రము అదృశ్యమైనది. మిగుల ఖిన్నుడనయి నాగదిలో నన్ను చూడవచ్చినకులకరణికి స్వప్నోదంతము చెప్పితిని. నా భంగపాటున కాపెద్దమనిషి కన్నీరొద్చునమకొన్నాను. ఒకమారు పండ్లిగిలించి "అయ్యో! పాపము" అనినాడు. "కతినాత్ముడ"వని చెడామడా వానిని తిట్టినాను. తనతప్పు గుర్తించి ముందుగ హోటలుకు పోయి, పొడలొట్టియచే చారుకాచింతు నని నాకు మాటయిచ్చి నిష్క్రమించినాడు. లొట్టలువేసుకొంటూ వంగదేశములో ఇట్టి పథ్యము దొరక దని మురుస్తూ ఎంతో శక్తి తెచ్చుకొని హోటలులో ప్రవేశించాను. కులకరణి కూర్చుని చారు తెమ్మని హుకుం జారీచేశాడు. రెండు పట్టుకారులతో ఒక పెద్దగిన్నెను బట్టి తెచ్చి పొడలలొట్టియు నా ముందిడినాడు. జలరూపము దాల్చిన అగ్నిహోత్రుడు [illegible]లో ప్రత్యక్షమైనాడు! "అమ్మో!" అని ఒక [illegible]కేకవేస్తున్నాను. జ్వరప్రకోప మని సోదరులు అనుకొన్నారు. వేసవికాలములో రెండుకుంచాల ప్రాప్తికి క్రొత్తకారము మిళాయించి చారు తయారుచేసినాడు పొడలలొట్టియ! వీడి Originality కి కులకరణియొక్క Cooking genius తోడుపడినది. చెప్పనేల, "నిమిషంలో నన్ను వైకుంఠమునకు పంపవలెనని ఈ యిద్దరూ పెద్ద సిక్కుమవేశారని గ్రహించినాను. ఎంతఘోరము! పాప మెట్లు పెరుగుచున్నదో చూడండి! నాకు నోటి నుండి మాట రాలేదు. వణకు పుట్టినది! కొంతసేపటికి

తేరుకొని నోసలున చేతులుమొగిచి "మహనీయగుణగరిష్ఠులారా! నేను వివాహితుడను. భూమిమీద మరికొంత కాలము నిలువవలెనని మక్కువపడుతున్నాను. అంతే కాదు, పెరిగి పెద్దవాడనయి పొడిచేసెయ్యాలనే సంకల్పంతో ఉన్నాను. కాబట్టి ఈ చారును ప్రస్తుతం నా ముందునుండి తొలగించండి. లేకున్న, నా కీదడ తగ్గదు. ఈ పదార్థం తప్పకుండా ప్రళయకాలంనాటికి పనికివస్తుం" దని దగ్గుత్తికతో చెప్పితిని. "పేలీజియే! బుఖార్ నహి రహేగా" అన్నాడు పొడలలొట్టియు. "జాకాభీ నహి రహేగా" అన్నాను. ఆ యోధులదిక్కు రణిచూస్తే నన్ను గట్టిగ పట్టుకొని గిన్నెలోనున్న వేడి నెత్తురువంటి ద్రవమును నాగొంతుకలో పోయుదురేమో యని అనిపించి యడలితిని కాని పరాత్పరుడు నా పక్షమందే యున్నాడు....కులకరణిని గురించినకథ లెన్నో ఉన్నవి. భోజనసమయమున వంగీయుల తిండిపద్ధతిని గురించిన చర్చలు జరిగేవి. వంగీయులలో బ్రాహ్మణులుకూడ మత్స్యమాంసాదులను భక్షింతురుగదా! "మాంసము తినుట కూడదు. చేపలను, కోడిగ్రుడ్లను తినవచ్చును. తప్పలేదు." అని కులకరణి యనువాడు. ఈవింత వాదము నాకు నచ్చెడిదికాదు. అగ్గిబరాటమునయి కులకరణిని మార్కొనువాడను. కొంతకాలమునకు మా స్నేహం ముదిరింది. అతడు నా గదికి వచ్చి నాకడ Short Hand, బంగాళీ పాళీ హిందీలూ నేర్చుకొనేవాడు. నాకు కన్నడమహారాష్ట్రభాషలు నేర్పువాడు. కొంతకాలం జరిగినది. ఒకనాడు "అర్జంటైన అవసరమున్న"దని కొంతపైకము నాకడనుండి తీసికొని హోటలువానినోటిలో కరక్కాయకొట్టి నా పుస్తకాల సహితంగా కులకరణి కలకత్తానుండి అదృశ్యుడైనాడు. అందుచే కన్నడమహారాష్ట్రభాషలందలి నా కృషికి ధక్కా తగిలింది! ఈ భాషలలో వలసినంత పరిజ్ఞానము సందజాలనయితిని. కాని అవి సుబోధకములు కావని చెప్పను. ఎదుటివారు పండితులు కానిచో, ఈ భాషలలో గంభీరోపన్యాసము లీయగలను.

రిణీజలపూరము మధురాలాపన మొనరించుచు నీశ్వరాశీస్సువలె న న్ననుగమించుచుండెను. శైలేంద్రముపై శోభిలు నిసురుజొంపముల, నింపారువిరుల, పాలుపైన పొదల, అంటంపు మావిమ్రోకల, అలరుసెత్తమ్ముల, నెలదేటిగముల, శిశిరస్నాత ప్రసూనముల కాటపందిళ్లయిన యెలదీవల, మందసంచారితమారుతము నంటి మసలు గండుగోయిలతండముల దీర్ఘబాహువులచే దిక్కామినుల గవుంగిలించు నుర్వీధరముల, కవిహృదయములు పోలు తమ్మికొలంకుల నాలోకించుచు దిగ్వలయమునుండి దినేంద్రుడు చరచర గదల నొల్లకుండెను. అరుణాంశువృష్టి దవ్వుల్కానిన వనలక్ష్మి చెక్కిళులు సిగ్గుచే, ననురాగముచే, నానందముచే కెంపెక్కినవి. కెంజాయలీను పొడుపుకొండ పెద్ద పవడంపుదిబ్బవలె తోచినది. దివసనాథు నలరించుటకై కాబోలు దివిగల ముత్తియపువులు కొందరు దివాభామినికి కెంబట్టుపుట్టము గట్టి పలుతెఱఁగుల కైసేసిరి. సేవకుడు ముందు నడచుచుండుటచే, తెరువునకయి తడవులాడవలసినయక్కర లేకపోవుటచే, మెదడు కు పని గల్పించు లాతియోచన లెవ్వియును మనసును మార్కొనక పోటవుచే నాదృక్కులు,తలపులును మరెందుచు పరుగిడక ప్రాగ్దిశకును బ్రహ్మగిరికిని నడుమ నిష్టవిహారము సలుపుచు, నిత్యలక్ష్మీ లతికాలవాలమైన నాతావునుండి, బహుశతాబ్దులు ప్రాచీనకుల తావయిన యా ప్రదేశమునుండి నిలింపులకు కర్మక్షేత్రమైన ఆ ధర్మక్షేత్రమునుండి తపస్వియైన బ్రహ్మను మనికిపట్టయిన ఆ పూతస్థానమునుండి, సురభిళ భావబంధురమై, జ్ఞానారుణచ్ఛవి దళుకొత్తిన దొల్లింటి ప్రాచీవిభవముదెస బఱతెంచినవి.

భావికాలమున భారతమాత జ్యోత్స్నసరము నలరించు సభ్యతావిభవము నందవలె నని కాంక్షించుచు వక్ర నాగరకతవలన పాశ్చాత్యవిద్యకతన నాదరముండక పడియున్న భారత గతమును, నిత్యనవీనభావవిలసితభారతగతమును పునరుద్ధరింప నాతురపడుచు, కసుకొలుకుల దాశాన్నుతుల బూరించుచు మహోత్సాహమున ముందంజవేయు యువకులలో నే నొక్కండను. బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ మున్నగు నాధునికులు గతము నీసడించిన, నీసడింతురు గాక! "Passive awareness of dead facts" అని, "Regretful hankering after the extinct beauties of Greece and the Renaissance" అని మహామేధావి రస్సెల్ (Vide: Page 167 "Principles of Social Reconstruction" By Bertrand Russell) పలికిన నేమి, ప్రాచీనగతము నిత్యసంజీవియైనదని, * వసుంధరపై నేడు చెలరేగు దౌష్ట్యమును మృత్యువును నిర్జించి పాశ్చాత్యజగతిమ్రోల పరంజ్యోతిని నిలిపి వసుమతీసీమంతిని నవనవోన్మేషశాలిని గావించునదని నాదృఢవిశ్వాసము కన్నతల్లి భారతాంబ ధూళ్యవలుంఠిత యైన దని ఎన్నోమారులు కన్నీరోడ్తును. కాని కన్నీటిని నే నెన్నడు కన్నులందు కాపుర ముండనిచ్చువాడను కాను. సదాశ యను నమరజ్యోతికి హృదయము ను ప్రమిద గావించుకొని సువిస్ఫూర్తురుమందును. కొండకెంగారముతోడను, విమలతరంగిణులతోడను, కన్నదోయికి విందుసేయు తరుచయముతోను, వింతచెలువమున శోభిలు పూదీగలతోడను అరుణచ్ఛటలందు భారతజనయిత్రి భాసురభూషణాంబరాన్విత భామిని భంగి భాసమానయై గోచరించుతరి నాకన్నతల్లి మరల

* ప్రాచీనగతము నిత్యసంజీవి యైనదనిన నన్నికాలము లందును నమృతజీవియై యుండు భావవిభవము మన సభ్యతయం దున్న దనియు, వెనుకటిదని దీనిని దునుమాడుట కెవ్వరికిని సాధ్యము కాదనియు, భారతావని ఎన్నెన్ని యాఘాతములు తినినను, సనాతన సభ్యతామహత్త్వము వ్యక్తమగుచునే యున్న దనియు చదువరులు గ్రహింతురు గాక! తన గుండెయందు విజ్ఞానామృతమును నింపించుకొని, దానితో నవయుగమును భారతాంబ తనిపి పెంపొందింపజేయవలె నని ("It is for India to keep her breast supplied with the Amrita of wifdom, with which to feed the new born age and nourish it into a mighty future" Vide: Tagore's "Letters to a friend" page 124) రవీంద్రు డనినప్పుడు ఆ కవిచంద్రుని దృష్టి సనాతనసభ్యతపై (ఇది విజ్ఞానసుధాపూరితము కావున) వ్రాలె నని తలచుట తప్పుకాదు.

వసుమతి కుపాధ్యాయినియై, విశ్వజననియై, జగద్ధాత్రియై, దేవియై దిగంతముల జేజేల నందగల దని మురియుచుండును. మహారాష్ట్ర సేవకుని వెన్నంటి నాటి ప్రభాతమున నిట్లు మురియుచునే శైలతలమున జరింపసాగితిని. "తొందరపడక కొండనుండి దిగవచ్చు యాత్రికులు దర్శింప వలయు స్థానములన్నిటిని చూపుము." అని వానినుద్దేశించి పలికితిని. కొంతదూరము నడచి, చివాలున నిలువంబడి యాతడు "బాబయ్యా! ఇక్కడ చూడండి ఇదిగో శివునిజట. ఇందులోనుండి గోదావరీదేవి ఎల్లావస్తోందో చూసితీరాలండి" అనినాడు. అచ్చటికొండనేల జడలు కట్టిన కేశభారమట్లున్నది. అందుండి నీ రుబుకుచున్నది. "గంగకుమున్న గోదావరి ఈశ్వరశిఖనుండి వెడలినది. ఈ యంశమును వ్యక్తపఱచు దృశ్యము బ్రహ్మగిరిపై కలదు." అని కొందరు మహారాష్ట్రవిప్రు లంతకుమున్నే నాపర్యటనమున దెలిపియుంట జ్ఞప్తికి వచ్చినది. కొండొకవడి నిలిచి ఆ ప్రదేశమును పరిశీలించితిని.

"తల్లిపాలు లేక"

వాసన్

కడవెలుగు

పూడిపెద్ది వెంకట రమణయ్య

ఇలువరం తలుపు ఉతకలో కత్తి మెల్లగా వణుకుతూన్న చేతులతో ఒత్తిలిగించేడు. నడుము వంగింది నడుం రెండుగా వయోభారాన. తలుపుతీయగానే ఒక్కమారుగా మొగాన కొట్టిన ఆప్రొద్దుటి వెలుగులో వాని వెలుగుతక్కువకన్నులు తపాతపా రెప్పలు కొట్టుకున్నాయి. జంకుజంకుగా తలుపోరకు చేజాచి పొట్టిచేపాటికఱ్ఱ దొరకబుచ్చుకొని తడబడుతూన్న అడుగుల మీద ఊగులాడుతూన్న శుష్కశరీరంతో తలుపీవల మంటివాకిట్లో నిలబడ్డాడు. పండి బట్టతలబడ్డ తల ఊత లేకుండా ఊగులాడుతూంది.

"అప్పుడే యెవరో కళ్లాపు చల్లి ముగ్గులు పెట్టేరు" అన్నాడు తేలీ మునిగిపోతూన్న పోలు తక్కువగొంతుకతో. మూటగా ముడుచుకొని గుమ్మంలో కూర్చున్నాడు, ఇలువరం గోడకు చేరబడి. ఎనభైయేళ్లే ఉంటాయో ఆచుట్టుప్రక్కలే ఉంటాయో శరీరాన చర్మమూ, ఎముకా తప్ప తక్కినవన్నీ కర్పూరంలాగు హరించిపోయాయి వాడబారిన ఆముసలికన్నులే కాస్త మిలమిలలాడేయి. ఆకమ్మని కళ్లాపుపరుపూ, దాని మీద రంగవల్లికాచిత్రరచనా! కలంసాపు దేరిన ముసద్దీ కూడా అంత తీర్చినట్టు ఆముగ్గుతీవలు గీయలేడు అనుకున్నాడు ముత్యాలు. ఆముసలిచట్టంలో కాస్త యౌవనపుచాయలు కదలేయి.

"నీనో? నేనో?" అన్న మూల్గులాటి కేక గుడిసెగర్భంలోనుండి ఈవలకు ధ్వనించింది. తలకూడా అటు త్రిప్పకుండా విన్నాడు ముత్యాలు. "ఏమో, ఎంతకాలమిలాగు బాధపడాలో ఈముసలిది. దాని ధర్మమా అని దానమ్మ కాస్త కనిపెడుతూందికాబట్టి సరిపోయింది గాని లేకపోతే ఎవరి కెవరు?" అని పైకే మాట్లాడుతున్నాడు.

"అబ్బాయీ! రారా నాయనా?" అన్న కేక గుడిసెలోనుండి పైకి బలిమినీడ్చినట్టు ఈవలకు కొనసాగింది.

"అబ్బాయి! ఎక్కడి అబ్బాయి! ఇక్కడకు నూటయేబది, లేదా రెండు వందలమైళ్ల దూరంలో నున్నాడు. నీపిలుపు నాకే వినబడలేదు...వినిమాత్రం ఏంచేస్తాడు? నాకైనా కాలూ చెయ్యీ స్వాధీనంలో నున్నాయి గనకనా?...కనకం! ఏం కావాలి?" వరమిచ్చే దేవుడులా అడిగేడు ఆచీకుముసలి భార్య కనకమ్మ నుద్దేశించి. పొక్కిన మంటినేలా, కుక్కివడ్డ నులకమంచంలో గోనె పరచికొని పడుక్కుంది కనకమ్మ. శరీరమూ, ఆమెకట్టుకున్న పాతగుడ్డాకూడా ఒక్కలాగే శిథిలాలయి చితికిపోతున్నాయి. ఆమె కనుగొల్కులలో నున్నాయి. ప్రాణాలు, అంతా వట్టికట్టెను. కాలు చేయి కదపడానికి కూడా అవకాశం లేనంత బలహీనంగా ఉంది. ఆమె అనిన ఆ రెండు మాటలూకూడా వెనుకటి అలవాటున ఆమెగొంతు వెడలినవేగాని సార్థకాలు కావు.

వంగిననడుం మరింత వంచి "కనకం!" అన్నాడు ముత్యాలు. ఆ పిలుపులో నిరాశా, నిర్వేదం ధ్వనించేయి. వాని చూడ్కు లెటు ప్రసరించేయో చేతిలోని కఱ్ఱ ఎవరో ఊచినట్టటూ యిటూ ఊగింది. నిట్టూర్పు కూడా ముసలిదై ముడుచుకొనిపోయింది వాని బొక్కినోటిలో. "ఎందుకిస్తాడో భగవంతు డింత దీర్ఘాయువు? పోనీ నాలాగు ఈమాత్రం శరీరదార్ఢ్యమేనా లేదాయె".

"కనకం"-మరొకసారిపిల్చేడు మంచంపైపునుండి తలయీవలకు త్రిప్పి. పలుకలేదామె. నిద్దురలో పలవరించిందేమో ఇందాక.

"తాతా! చల్దికూడు" అంది వీథిలోనుండే కంచంతో కూడుపట్టుకొని దానమ్మ.

ముత్యాలు ఆత్రంగా యీవలకు వచ్చేడు. ఆమె తెచ్చిన చెంబులోని నీళ్లతో కెలుగమా చేతులూ కడుక్కొని, యీవల మట్టివాకిట్లో ముగ్గు మీద కంచం పెట్టుకొని, వానిదగ్గర కూర్చున్నాడు. ఎడమ చేత నంజుడు పట్టుకొని నాకుతూ కుడి చేత చద్దికబళాలు ఒక్కొక్కటే దిగవేస్తున్నాడు. అంతవరకూ వాని నల్లాడించిన ఆకలికాస్త మందగించింది. నంజుడునాకి లొట్టలువేస్తూ "దానమ్మా, కనక మెలాగుందో చూస్తూ. నేను పిలిస్తే పలుకలేదు. నిద్దరకాబోలు" తిరుగా అన్నం తింటున్నాడు. ఉదయపు ఎండలో వెన్ను దప్పలాగు వేడెక్కుతూంది. మూడువంతులు కూడు మిగించేడు. ఊపిరి సర్దుకుంది, ఆ పేదక్కి తినడం. లోపల మండి కంఠమువని కేకేసింది. దానమ్మో! కనకమో! తాతా, తాతా అని ఆక్రంగా పిలుస్తూంది దానమ్మ!

ధీమాగా "ఏమటి" న్నాడు ముత్యాలు.

"అవ్వకదలదు! మాటాడదు! చచ్చిపోయిందికాబోలు."

"చచ్చిపోతే బ్రతికిందన్నమాటే. దాని కష్టాలు గట్టెక్కుతాయి." అంటూ మిగిలిన అన్నం మ్రింగేశాడు.

"చూడు తాతా! నామాటబద్ధం కాదు. కళ్లగట్టేసింది. వాళ్ల పెంటమ్మను పిలుచుకొచ్చి చూడమంటూనుంచు" అంటూ దానమ్మ పొరుగింటికి వెళ్లింది.

"మేలే. ఆమెబాధా నాబాధాకూడా ముగుస్తాయి. ఇతరులకు భారమయిన తరువాత ఇక జీవించి ఏం సుఖం? ఇంతకూ జీవించి ఆమెగాని, నేనుగాని ఏం చెయ్యాలి?"

పండ్లసందులలో నాల్క చొనిపి మెతుకులు లాగికొని చప్పరిస్తూ నేలచూచేడు. తనలోతా నేమేమో అనుకుంటూ కళ్లు సంధిస్తున్నాడు లేవడానికి. గుడిసెలోనుండి దానమ్మా, వెంటమ్మా కనకమ్మ శరీరం మోసుకుంటూ ఈవలకు వచ్చేరు. ఆచేరువనున్న కానుగ చెట్టుక్రింద గోనెవేసి ఆమె నక్కడపడేసి తాతవద్దకు వచ్చి నిలబడ్డారు.

"అయిందీ? దాని యాతన ముగిసిందీ? బాగానే ఉంది. ఆమె ధన్యురాలు. ఆమె చచ్చిపోవడం కాదు, బ్రతగబోయింది. నాకేమీ విచారంలేదు. ఒకవేళ యీ పాడుకన్నులనుండి నీటిచినుకులు రాలినా ఆనందబాష్పాలనుకోండి." అంటున్నాడు ముత్యాలు ధీమాగా నవ్వుముఖంతో. ఏదో భారం తనమీదనుండి దిగబడ్డట్టు విశ్రామం సూచించే సుఖపునిట్టూర్పులు వెడలిస్తున్నాడు. చాలకాలంనుండీ ఎదురుచూస్తూన్న ఆనంద సమయ మాసన్నమయినట్టు నిండుగామాటాడుతూ పండు ముత్తయిదువు పచ్చని చిలుకలా ఎగిరిపోయిందన్నాడు. మంచిది. మంచులాగు నిష్కల్మషమయిన జీవం కరగించుకుం దన్నాడు. ఆమె అమాయికురాలు, శాశ్వత స్వర్గసుఖ మనుభవిస్తుం దన్నాడు.

ముసలివాడు ముగ్ధుడయి ప్రాణవాయువు స్తంభించుకుంటాడేమో అనుకున్నారు కొందరు. వలవలా విలపిస్తాడేమో అనుకున్నారు కొందరు. శరీరం నిలుపుకో గలడో లేడో అని శంకించేరు కొందరు.

ముత్యాలు మంచివాడు. వారి దాంపత్యం అనాది సిద్ధంగా అత్యనుకూలంగా సాగివస్తూంది. వాళ్లు ఆలా ఆగూటిలో గువ్వలజంటలాగు కూడిఉన్నా రేనాడాయో. ఆపల్లెఅంతా వారిని పార్వతీపరమేశ్వరు నచూచినట్టు చూచేవారు. అప్పుడుమొదలు రాత్రి జాము వేళ దాటేదాకా ఆముసలి ముత్యాలును వచ్చిచూచి వెళుతున్నారు ఎందరో ప్రజ. ఒకటిరెండు చేరువగ్రామాలనుండి కూడా వచ్చివెళ్లేరు ప్రజ. అందరితోటీ అతి ధైర్యంగా మాటలాడుతూ ఆమెకు ధన్యవాదాలు చదువుతున్నాడు. ఆమెనుగూర్చిన విచారము తన కిక లేదు, తాను హాయిగ నిద్రపోవచ్చు ననుకొని ఆ చీకటి గుడిసెలోకి వెళ్లేడు.

దానమ్మ వానిప్రక్క దులిపి పరచి ప్రమిదలో వత్తివేసి దీపంవెలిగించి, "తాతా, కూడు తింటావా?" అని అడిగింది.

కోడికునుకుగా నిద్రపోతున్నాడు, త్రుళ్లిపడి మేల్కొంటున్నాడు. మెలకువరాగానే ఒకసారి వాని హృదయం తేలికగాను, ఇంకొకసారి భారంగానూ తోచేది. ఒకటి రెండుసార్లు మూల్గేడు. పొరుగువాళ్లు తెలిసిఉంటే వినేఉంటా రాధ్వని.

ఉదయాన్నే లేవగానే 'కనకం' అనేదే మొదటి పిలుపు. ఒక్కొక్కనాడు రాత్రిమీరేక నిద్ర తెలివివస్తే ఊతంగా 'కనకం' అని పిలిచేవాడు ముత్యాలు. ఆమె పలికేది. ఏవో కబురు లనుకునేవారు.

“ముత్యాలు ఆత్రంగా యీవలకువచ్చేడు.”

“ఊఁ హుఁ! వద్దు. కడుపు నిండుగా ఉంది, నాకు ఆకలేకాదు. ఏబాధాకూడా లేదు, హాయిగా పడుకొని ఊరికే నిద్రపోతాను. రాత్రి మించుతూంది. దానమ్మా, నీవు వెళ్లు. మాకోసం చాలా శ్రమపడ్డావు. ఈ ముసలినోటిదీవన ఊరకపోవులే. నీ వెంట దాన వవతానో చూడు” అంటూ ఆ నులక పక్కలో పడుకున్నాడు.

పడుకోగానే మొదటితలపు – “ఈవార్త అమ్మాయికి చేరుతుందో చేరదో!” పైకే అన్నాడు.

రెండు శబ్దాలతో ఒకే కంఠంతో. దానితో వారిరువురకూ చిత్తశాంతి చేకూరేది కాబోలు, తిరుగా కోడి కూసేదాకా ఇద్దరూ కొట్టేసిన పాముల్లాగు పడుక్కునే వాళ్లు.

ముసిలాడి నోరు కనకాన్ని ధ్వనించింది. కన్నులు మూసికొనే ఉన్నాడు. కథ ఏదో చెప్తున్నాడుకాబోలు, గొణుగుబోయే మాటలతో కనకాన్ని ఉద్దేశించి త్రుళ్లిపడిలేచి మంచంనడుము వంగికూర్చున్నాడు కన్నులు నలుముకొని, కనకంమంచంకోసం ఆమె పూర్వం పండుకొనే మూలకు అపనమ్మకంగా చూచేడు. "కనకం! కనకం" అని గట్టిగాపిల్చేడు... "ఆఁ! నిద్రలేదు. మూల్గు వినబడుతూందే. కనకం! పిలుస్తే పలకవూ" అన్నాడు అతిజాలిగా. ఆ లేతవెలుగుదీపం ముడుచుకుపోయినట్టయింది. లేచి నేలతడవి కాళ్లూది నిలచేడు. మంచంక్రిందపడిఉన్న చేతికఱ్ఱ పుచ్చుకొని ఆమె ఉందేమోనని అటువైపు వెళ్లేడు.

"లేదు! అయ్యో లేదు. అమావాస్యరాత్రి. ఆమెకు చీకటి లక్ష్యంలేదు, నాకు తెలుసును. అప్పుడు చీకటేకాకుండా పెద్దగాలివానకూడ. జంకకుండా పొలానికి వెళ్లింది అర్ధరాత్రివేళ. ఇప్పుడు - పొలానికి వెళ్లిందా?...పొలంలేదే!...వెతగాలి. ఆమె చీకట్లో ఏమయిపోతుందో!...ఇక్కడెక్కడేనా ఉందేమో. "కనకం!" నిలబడ్డాడు, ఆమెపలుకుకోసం ఆలకించేడు. "ఏమయి ఉంటుంది! ఒకనాడు ప్రొద్దున్నే లేచి పొరుగుపల్లె వెళ్లిందికాదూ, వాళ్ల మేనగోడలుంది చూచివస్తానను కుంటూను. ఆవేళ పగలుకాబట్టి నాకు ధైర్యంఉంది. రాత్రివేళ-అంధకారం-కుక్కో మోనక్కో-ఒంటికత్తె-అబ్బాయిఉంటే - ఉంటేమాత్రం నాకు కనకంమీదనున్న ప్రేమ వాడికుంటుందీ...ఏదీ? ఏనాడాయ వెళ్లిపోయాడు! కనకం...." గదిఅంతా అటూయిటూ చూచేడు. గోడను చిలుకకొయ్యనుండి వ్రేలాడుతూంది త్రాడుతో ఒక చిన్న పాతలాంతరు. అటే మెల్లగా అడుగులు పెట్టుకొనివెళ్లి ఆలాంతరు తీసేడు. దాని కొకవైపు అద్దంలేదు. అంతా త్రుప్పుపట్టి మొరమొరలాడుతూంది. మసిబొడ్లూ, సాలెపట్లూతో నిండి ఉన్నాయి దాని తలా, మూలలూను. దానిలో ప్రమిదదీపం మెల్లగా చొనిపేడు. పక్కమీద పరచిన పాతగుడ్డ తీసి పైమీద కప్పుకున్నాడు. ఒకచేత లాంతరు, రెండవచేత చేపాటికఱ్ఱా పట్టుకొని ఇలువరం విడచి యీవలకు వచ్చేడు.

పదిపదిహేనేళ్లవుతుంది. ముత్యాలు వీథిలో నడిచీ? ఏంవీథి! పల్లెబాట గోతులూ గొర్జాను. రంయిమని రావిచెట్టుకొమ్మన్తూంది గాలి. ఆచెట్టు తొఱ్ఱలో గుడ్లగూబ గూపెట్టింది. ఎట్టింత అవ్వలి కళ్లంకాపులకు మఱిషిజాడ గలగలశబ్దంతో తెలుపుతూంది. ఎక్కడా లేని సత్వం ఆ ఎండుకాళ్లలో ప్రవేశించింది. అక్కడా అక్కడా నిలచి "కనకం కనకం" అన్న ఆత్రపు బోసినోటిపిలుపు ఆనిశ్శబ్దహృదయాన్ని గుండులాగు దూసుకుంటూంది. తల వ్రేలవేసికొని తలపులు నోలబెట్టుకొని తడవికొంటూ దాటుకుంటూ పోతున్నాడు ముత్యాలు.

"ఎవరదీ?" మెలకువవచ్చిన కళ్లపుకా పాకడు గద్దించి ఆవెలుగు నుద్దేశించి గట్టిగా అడిగేడు. ఏదో ఋదులాడినట్టాదీపకళిక చలించి చీకటితో చలంతాలాడుతూంది.

ముసలి ముత్యాలు "కనకం! కనకం!" అని జాలిగా ధ్వనించి ప్రతిధ్వనించేడు.

తన తోటి పాలికాపును లేపేడు ఆకళ్లంకాపు. "ముసలాడు దేనికో దేవులాడుతూ వస్తున్నాడురా" అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా. రెండవవాడు నిద్రలేచి ఆవులించి కళ్లునులుముకుంటూ తాత వెలుగువైపుచూచి "అఁ అఁ! ముత్యాలుతాత! ఇదేమిటిచెప్మా, చీకట్లో ఇలా వస్తున్నాడు."

"ఎవరత్తా పాలికాపులూ! కనకంగానీ వచ్చిందా మీ కళ్లంకడకు?"

పాలికాపు లిద్దరూ ఒకరిమొగ మొకరు తెల్లబోయి చూచుకున్నారు. "తాతా, ఏమిటంటావు?"

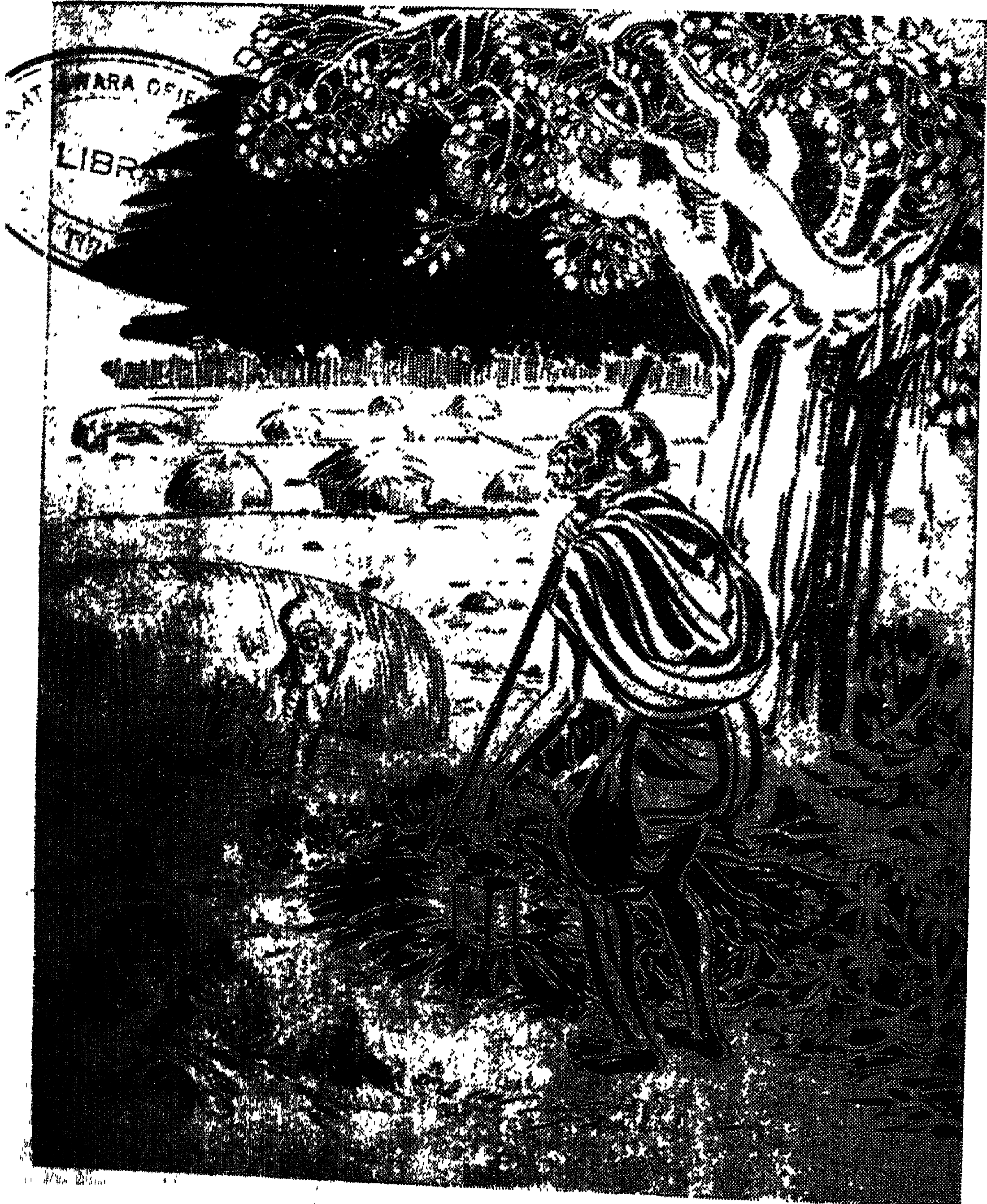
"కనకం! కనకం!"

"కనక మెక్కడె?......"

"ఇక్కడకు రాలేదూ?"

"వీనికి మతి చలించింది."

"మరి నేనొక్కడనూ ఆగుడిసెలో పడుక్కో గలనా? అరవైయేళ్లయింది. కనకాన్ని గడియసేప

"ప్రేమతాతా! ఆమెవస్తుందిలే, ఇంటికిపోయి పడుక్కో."

యినా విడిచియెరగను. ఎక్కడుంది, మీపశువుల సాలలో నుందా?"

"లేదుతాతా! అమేవస్తుందిలే. ఇంటికిపోయి పడుకో"

"నే నెలా వెళతాను, కనకం లేకుండా? కనకం దొరకాలి, నే నింటికి వెళ్లాలి. ఏదీ కనకం? ఇటు వచ్చిందా లేదా? ఆసంగతి మొదటచెప్పు కనకం! కనకం!" అని గట్టిగా గొంతెత్తి పిలుచుకుంటూ కళ్లందాటి వెళిపోతున్నాడు. పాలికాపులు భయంగా జాలిగా వానివైపే చూచిచూచి పడుకున్నారు.

నిద్రపోవని రాత్రిపిట్టలలో పిట్టయటు ఆపొలాలంట "కనకంకనకం" అని ఆతడు వాపోతున్నాడు. ఒకప్పుడాపిలుపు ధీమాగా, ఒకప్పుడది వడకి అస్పష్టంగా, ఒకప్పుడది పట్టుదప్పి జాలిగా చడీలేని ఆచీకటివెల్లువను కదలించినట్టు వినబడుతూంది. గొంతే బెదబెదలాడిపోతూంది. కళ్లాలలో ప్రతిచలనం రేగుతూంది.

తెల్లవారడం గుర్తించలేదు. తేలిపోతూన్న కాళ్లను లక్షించలేదు. ఆరిపోయిన లాంతరును విడవలేదు. గడ్డడికనైనా సవరించుకోకుండా ఈపిలుపుతో పలికితీరుతుందన్న నిండునమ్మకంతో అన్నిపిలుపులూ అదేదూరానికి, అదేధ్వనితో, అదేశ్రద్ధతో శరపరంపరగా, గుర్తులేకుండా, సురలేకుండా విసరుతున్నాడు ముత్యాలు.

కనకంవిగ్రహమే వాని కన్నులలో, కనకంపిలుపే వానికంఠంలో, కనకమే కనకమే–"శరీరాన్నయినా విడచి జీవిస్తానుగాని కనకాన్ని విడచి నిలబడతానా!" అన్నపరాకాష్ఠ వాని అడుగులపటిమలో తోస్తూంది. కనబడ్డ పసిబిడ్డనికూడా "కనకాన్ని" గూర్చి అడుగుతున్నాడు.

అసలే మందగించి అలవాటునజ్వలించే ఆజీవదీపలేశం ఆ టులో ఆరాపిడిలో ఆపేక్షలో మరింత భగ్నభగ్నమని కడసారి గుగ్గులపుమంట లెగస్తూంది.

ఏచెట్టుమూలనో, బహుశః తన యింవరము చేరుకనున్న కాగుమ్రాకు మొదటనో పట్టువీడి దొరలిపోయిన చొక్కలాంతరు, పట్టువిడువక ప్రక్కను సాగిపడ్డ చేతికఱ్ఱ, శబ్దించకుండా చలించకూడా వాపోయే బోసినోరూ, వెలుగులేక వీడబారిన గాజుకన్నులూ, కనకమయ మయినట్టు పాలిపోయి పచ్చబడిన ఒళ్లా ముత్యాలు పడిఉండుట మొదటిసారి దానమ్మ చూచింది.

గ్రామంలో కళ్లాలలో కనక శబ్దప్రతినినదం ఆతరువాత ఎన్నోసార్లు ఎందరకో వినిపించిందట.

మేల్కొలుపు

జి. జాషువ

కాలవాహిని యుగతరంగముల నడుమ - నున్నదో లేదో భవ్యభాగ్యోదయంబు
యెల్లదిశ లొప్పులొలుకఁ బ్రొద్దెక్కిపోయె - భరతజనయిత్రి! కన్నులు తెఱువవేమి?

తరముల్ పెక్కులు కాలచక్రమున నంతర్ధానముం జెందె, సో
దర దేశంబు లఖండవైభవ సముద్రస్నానముం జేసె, పే
దరికంపుం బాగదుమ్ము గుమ్మములపొంతన్ దాండవం బాడ, సో
మరి దాసింబలె మిన్నకుండెదవు లెమ్మా! కచ్చ బంధింపుమా!

వలదమ్మా! యిఁక ప్రాతనాటకము లభ్యస్తంబుగావించి, నీ
తలఁపు ల్సాగక మొద్దువాఱినవి, నూత్నజ్యోతి ముట్టించుకో
వలె, నుత్సాహసమేతులయ్యు సుతు లీబందాలలోఁ జిక్కి దు
ర్బలులైనా రిఁక నూరిపోసికొనవే స్వాతంత్ర్యభావౌషధుల్.

ఉన్నవి పిచ్చినమ్మకము లుప్పుకురానివి నీమెదఁడలో
నెన్నడు చొచ్చెనో, చరణమెత్తి శుభాశుభము ల్గణింతువో
యున్నతురాల! యీ పిఱికి యూహల కాహుతివై ప్రయత్నముల్
చన్నవి రిత్తలై యవి తలంచి గడింపు మభీష్టసిద్ధులన్.

సకల శుభములు నీ సమక్షమునఁ జేపి - నిలిచియున్నవి వేల్పుటావుల విధాన
పిదుకుకొన వమ్మ బంగారుబిందియలకు - ఆలసించిన పరులపాలగును పాలు.

అట గనుగొమ్ము పశ్చిమమునందు తురుష్కుల సుందరాంగి, చీఁ
కటి పరదాలతోడ బురఖా తొలఁగించి, సమంచితాశయ
చ్ఛటలు చిగుర్పగాఁ జదువుసంధ్యలు నేర్చినదమ్మ! విద్యకై
గుటకలు మ్రింగు నీ యనుఁగుకూఁతుల కిమ్ము కలమ్ము, ఖడ్గమున్.

పెట్టుబడి

వండ్రంగి రాజేశ్వరరావు

ప్రస్తుతపు ఆర్థికదుస్థితి ప్రారంభమైనప్పటినుండియు ప్రజలందరు పెట్టుబడిపేరు చెపితే బెదరిపోవుచున్నారు. ఇదివరకున్న పెట్టుబడులను సాధ్యమైనంతవరకు వసూలుచేసుకొని దగ్గర పెట్టుకొనుటకు, లేక బ్యాంకునందుంచుకొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఇదివరలో బంగారమును విరివిగా కొనెడివారు. అందుచేతనే బంగారమునకు భారతదేశము నుడిగుండమువంటిదనెడి అభిప్రాయము ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞుల యందుకూడ ప్రబలినది. కాని ఇంగ్లండు స్వర్ణప్రమాణము (Gold standard) వదలినపిమ్మట బంగారు యొక్క ధర విపరీతముగ పెరిగిపోయినది అంతటితో కథ అడ్డముతిరిగినది. జి. డి. బిర్లాగారన్నట్లు బంగారమునకు రెక్కలు వచ్చినవి. మారుమూలలనున్న చిన్నము చిదర కూడ పెల్లగిలి వచ్చినవి. నేటికి రెండువందల కోట్లు రూపాయలకు పైగా విలువగల బంగారము ఇంగ్లాండు అమెరికాలకు ఎగుమతి అయినది. ఇందుకు జనసామాన్యమును నిందింపరాదు. బంగారమందు వారికెంత మమకారమున్నప్పటికి ఆర్థికదుస్థితివలన గత్యంతరము లేక చివర కిందుకొడబడిరి. కొంతమంది శ్రీమంతులుకూడ ధనాశచే ఇట్లు చేయుచున్నారు. ఇది చాల శోచనీయము. బంగారము దేశము వదలిపోవుటవలన కలిగెడి నష్టములనుగురించి హైందవార్థిక శాస్త్రవేత్తలందరును ఏకగ్రీవముగ చెవులో ఇల్లుకట్టుకుని పోరిరి. బ్రిటిషు వాణిజ్యాభివృద్ధికై రూపాయను పౌండుతోకకు తగిలించి (Linking the Rupee to the pound sterling) నేటిమారకపుమాయను (Exchange manipulation) నిలబెట్టి పైకిమాత్రము ఎగుమతులను దిగుమతులకంటె ఎక్కువగానున్నట్లు (Favourable Balance of Trade) కనపరచి మభ్యపెట్టుటకై ప్రభుత్వమువారీ విషయమంతను పెడచెవిని పెట్టిరి. ఈ సమస్య విషయమై వివరముగ చర్చించుట కిది తావు కాదు. సర్వజన సమ్మతమగు బంగారమందు పెట్టుబడి లేకపోవుటయేకాక చివరకున్నది కూడ ప్రాప్తిపెట్టుకు పోవుచున్నది.

స్వతః మన దేశము గ్రామసముదాయము. కుటీర పరిశ్రమ (Cottage Industries) లడుగంటుట చేత వున్న కొద్దిపాటి మూలధనము వడ్డీవ్యాపారమందు తిరుగుచున్నది. ధాన్యపుదినుసులధరలు పడిపోవుటచే షావుకారు లిదివరకు పెట్టినపెట్టుబడులే సరిగ వచ్చుటలేదు. ఇందుకు సాయము హెచ్చువడ్డీరేట్లు. దేశమందలి గ్రామవాసుల ఋణమొత్తము (Rural Debt) సుమారు పదకొండువందలకోట్ల రూపాయలని అంచనా వేయబడినది. ఈసమస్య ఋణపరిష్కారమునకై వివిధ రాష్ట్రీయ శాసనసభలందు చట్టములుకూడ చేయబడినవి. వీటివలన చాలనష్టము వచ్చినదని, ఋణదాతలవలన అవసరమగునంత సహాయము కలుగలేదని ప్రజలు మొరపెట్టుచున్నారు. క్రొత్తగ పెట్టుబడి పెట్టుటకు జంకుచున్నారు. సాధారణముగ తణఖాలమీదను, తాకట్టుల మీదనుమాత్రమే అప్పు దొరకుచున్నది. చివరకు వడ్డీ వ్యాపారముకూడ లాభకరముగ నుండుటలేదు.

పారిశ్రామికముగ మనదేశము చాల వెనుకబడియున్నది. బట్టలపరిశ్రమ యిటీవల కొంతవరకు ఇనుము, ఉక్కు, పంచదారపరిశ్రమలు తప్ప మిగత వన్నియు విదేశీయులచేతులందున్నవి. మనదేశమందున్న పెద్ద కంపెనీలన్నియు విదేశీయులవే. వీటివల్ల కొంతమంది కూలీలకు, గుమస్తాలకు మాత్రమే జీవనము జరుగుచున్నది. దూరదృష్టితో చూచిన ఈ స్థితి ముఖ్యముగ ఖనిజపరిశ్రమలందు చాలనష్టదాయకము. కొంతకాలమునకు మన బొగ్గు, బంగారు, చమురుగనులన్నియు ఉత్తవగును. రానున్న యీ నష్టమునుగురించి చాలకాలము క్రితమే కీ. శే. సర్ విఠల్‌దాస్ థాకరసేగారు మొరపెట్టియుండిరి. దేశపరిశ్రమలు విదేశీయుల హస్తముల బడినపుడు ఆర్థికసౌష్ఠవమునకు ముప్పు తప్పదు. ఒకవేళ

దేశము కెక్కుయినను పరిశ్రమలకు లేకపోయునో యింత కాలముగుండి పాతుకొనియున్న విదేశీయసంస్థలు స్వలాభమునకై ఆంగ్లేయులకు. కలకత్తా, బొంబాయి నగరములందలి విదేశీయవ్యాపారకులం దెచటను వ్యాపారం పెద్దయుద్యోగములందు హైందవులు చాల తక్కువ. పారిశ్రామిక రహస్యములవిషయమైకూడ చాల మెలకువతో ప్రవర్తింతురు. ఆర్థికనష్టముతోబాటు అటుంచినను రాజకీయముగ జరిగిననష్టమునకు మేరలేదు. రౌండుటేబిలుసభయందు విదేశీయవర్తక ప్రముఖులే కక్షీకరించి భారతజాతీయాదర్శమును (National Demand) ఎదిరించిరి. భావిరాజ్యాంగమందు ఆర్థిక రాజకీయ—[illegible]కై లెక్కలేనన్ని రక్షణములను, మినహాయింపులను (Safeguards and Reservations) కల్పించుటకై తోడ్పడిరి. వీరెల్లప్పుడును గవర్నమెంటుకు తోడునీడలైయుందురు. ఒకముందయినను వీరిపైభారి మారునని తోచదు.

ఇన్నిచిక్కులమధ్యకూడ జాతీయపరిశ్రమలు, వాణిజ్యము కొంత యభివృద్ధినందినవి. ఇరువదవశతాబ్దారంభమందియే బయలుదేరిన జాతీయభావ మొకింత ప్రోద్బలము నిచ్చినదని చెప్పకతప్పదు. యూరపుమహాసంగ్రామసమయమందు విదేశములనుండి దిగుమతు లాగిపోవుటచేతను, దేశీయపరిశ్రమలు బాల్యదశయందుండుటచేతను చాలచిక్కులపాలు కావలసివచ్చెను. అప్పుడే చాలపరిశ్రమలు, బ్యాంకులు లేచినవి; కాని యుద్ధానంతరము చాల దివాలాతీసినవి. అంతటితో జనసామాన్యమునకు వీటియందు నమ్మకము, అభిమానము తగ్గెను. ఈ దివాలాలకు కొన్నికారణములు కలవు. యుద్ధానంతరము అన్నివస్తువులకు గిరాకితగ్గెను. తిరిగి ప్రతిదేశము యథాప్రకారము వాణిజ్యపరిశ్రమలను చేపట్టెను. తత్రాపి పోటీహెచ్చాయెను. కావలసినంత మూలధనము మనకులేదు. ఉన్నధనమయినను వ్యాపారములోకి వచ్చుటకు జంకుచున్నది (Indian Capital is Shy). మన దేశీయులకే విషయమందు అనుభవము తక్కువ. అందుచేతనే పునాదిలేని దేశీయసంస్థలన్నియు పేకముక్కల మేడలవలె కూలిపోయినవి.

హైందవవాణిజ్యమందు మేనేజింగు ఏజన్సీ పద్ధతికూడ ఉన్నది. ఇది మరియేదేశమందు లేనటువంటి అసాధారణపద్ధతి. ప్రస్తుతము న్యాయశాఖసభ్యులగు సర్ యన్. యన్. సర్కారుగారు చెప్పినట్లు మన దేశపు రాజకీయములందున్న ప్రత్యేకనియోజక వర్గములవలె ఈ పద్ధతి వాణిజ్యమం దసమానమైనది. ఆర్థికముగను, పారిశ్రామికముగను దేశము వెనుకబడియుండుటచేత పట్టణములందలి ధనవంతులు కొందరు తమధనమును, ఇతరులధనమును వెచ్చించి వ్యాపారము సాగించుటచే ఈ పద్ధతి యేర్పడినది. ఈ హక్కు వంశపారంపర్యము సంక్రమించుటచేత పెట్టుబడి వచ్చువారీపద్ధతిని దుర్వినియోగము చేయుటకూడ తరుచు సంభవించుచుండును.

ఈపద్ధతిక్రింద కంపెనీలు కొందరుభాగ్యవంతుల చేతులలోనికివచ్చును. నామకార్థము డైరక్టరు లున్నప్పటికి చివరకు చక్రముత్రిప్పునది వీరే. కంపెనీల షేర్లుకూడ వీరు చాలవరకు కొనెదరు. కంపెనీయందుండు వారందరు వీరితాబేదారులే. కంపెనీల శ్రేయోభివృద్ధి కని తమ దుబారాఖర్చులను కంపెనీలనెత్తిని రుద్దుట మామూలు. ఇందుకుతోడు పెద్దపెద్దజీతములను, విరివిగ బత్తెములను (Allowances) తీసుకొందురు. కొన్ని సమయములందు మేనేజింగు ఏజంట్లు వారిచేతియందలి పరిశ్రమల రక్షణకై చూపినత్యాగము గమనార్హమైనది. ౧౯౨౫ వ సంవత్సరమునుండి "తేయాకు" పరిశ్రమకు తీరనినష్టము కలుగుచున్నది. ఇట్టిపరిస్థితులందుకూడ పరిశ్రమ రక్షణకై విశేషముగ ధనమును వెదచల్లిరి. మన దేశమం దస లింతవరకు పరిశ్రమలను, వాణిజ్యమును వృద్ధికి తీసుకొనివచ్చినది వీరేకదా? ప్రస్తుత పరిస్థితులం దీ పద్ధతియొక్క అవసరము చాలవరకు తీరినట్లు కనపడుచున్నది. ఇటీవల కేంద్ర శాసనసభయందు ప్యాసయిన క్రొత్తకంపెనీచట్టమీ విషయమై తర్జనభర్జనలుచేసి అనతికాలములోనే యీ పద్ధతియొక్క నిషేధమును నిర్ణయించినది. ఇంతటినుండి మేనేజింగు ఏజంట్ల యిష్టానుసారము రాజ్యము సాగదు. చాలకట్టుబాటులు చేయబడినవి. వీరి నిక అడకత్తెరలోని పోకవలె నుంచెదరు. విశాలదృష్టితో పరికించినయెడల యీ చట్టము

మన వాణిజ్యపరిశ్రమాభివృద్ధికి సహకారిగ నుండునని తోచును.

ఈ విషయమందు గవర్నమెంటుకూడ అనేక విధముల తోడ్పడుచున్నది. వాణిజ్య, పరిశ్రమశాఖలు చురుకుగ పనిచేయుచున్నవి. లండను, హాంబర్గు, మిలానులయందు హైందవ వర్తకప్రతినిధుల నేర్పరచిరి. మనదేశపు సరకులుకూడ విదేశములందలి ప్రదర్శనములకు పంపబడుచున్నవి. వాణిజ్యాభివృద్ధికై ఇతర దేశపు ప్రతినిధులతో రాయబారములు గవర్నమెంటు ఆధ్వర్యముక్రింద జరుగుచున్నవి. శాసనసభలందు వాణిజ్య పరిశ్రమలకు ప్రాతినిధ్యమీయబడెను. కాని కొన్ని సమయములందు ఉపేక్షవలన గవర్నమెంటుకు బ్రిటిషు వారియెడలగల పక్షపాతముచేత తీరనినష్టము కల్గినది. సర్ యమ్. విశ్వేశ్వరయ్యగారు చెప్పినట్లు భారత దేశము బ్రిటిషువారి దృష్టియందు సరకులు చలామణి చేసుకొనుట కేర్పడిన సంస్థ. సామ్రాజ్య ప్రియత్వ తత్వమను (Imperial Preference) తెచ్చిరి. పిదప అట్టావాఒడంబడికను జోడించిరి. పరోక్షముగ 'మోడీ-లీ' పాక్టుకు తోడ్పడిరి. హఠాత్తుగ ఇండో-బ్రిటిషు వర్తకపు టొడంబడిక నేర్పరచిరి. గవర్నమెంటుకు కావలసిన వస్తువులన్నిటిని (Store Purchases) విదేశములందు- ముఖ్యముగా ఇంగ్లండునందు- కొనుట మామూలయిపోయినది. చివరకు హాహారావంతెన కంట్రాక్టు కూడ బ్రిటిషుకంపెనీ కీయబడినది. రైల్వేరేట్లపద్ధతిని కోస్తా వర్తకవిషయమును వేరుగ విమర్శింప నవసరము లేదు.

వాణిజ్య పరిశ్రమాభివృద్ధి కాయువుపట్టులు బ్యాంకులు. ప్రధాననగరములందున్న పెద్దబ్యాంకులన్నియు విదేశీయులవే. ఇంపీరియలు బ్యాంకునందా ధ్వర్యమంతయు ఇంగ్లీషువారిది. రిజర్వుబ్యాంకికూడ విదేశీయులపరము కాకుండుటకై భారతీయులు తప్ప మరెవ్వరికి షేరుల నీయరాదని దేశీయులు కోరిరి. ఇందుకుకూడ గవర్నమెంటు ఒప్పుకొనక చివరకు లాటరీమూలముగ దరఖాస్తుచేసినవారికి షేరుల నిచ్చిరి. ఇది ముందెటులు నడచునో చూడవలసియున్నది. అవసరమగునపుడు విదేశములనుండి మూలధనము తీసుకొనవచ్చును. కాని అధికారము మాత్రము వారిపరము చేయరాదు. ఎంతయెక్కువ వడ్డీయిచ్చినను ఇబ్బందిలేదు. జపాను ఇట్టిమెలకువతోనే ప్రవర్తించుటవలన త్వరలో అభివృద్ధినందెను. మనదేశమందలి విదేశీయ మూలధనముయొక్క మొత్తము సుమారు ఏడువందలకోట్ల రూపాయలు. ఇచట పరిశ్రమలకు పనికివచ్చు పెద్ద మొత్తములను చాలకాలమువరకు బదులిచ్చు పారిశ్రామిక బ్యాంకులు (Industri l Banks) మచ్చునకైనను లేవు. ౧౯౧౭లో బయలుదేరిన టాటాఇండస్ట్రియల్ బ్యాంకు కొలదికాలములోనే నసించిపోయినది. సహకారసంస్థలు పేరునకున్నను ప్రస్తుత మధోగతియందున్నవి. ఒకవిధముగ మంచిస్థితియందున్న మన భీమాసంస్థలు వాటి మూలధనమును, ఆదాయమును పరిశ్రమలమీద పెట్టుబడిపెట్టుటకు వీలులేదు. కరెన్సీ కంట్రోలరువద్ద పెద్దపెద్దమొత్తమును ధరావతుకట్టుటకు తోడు గవర్నమెంటున కొప్పుదలయగునంతవరకు తక్కువ వడ్డీలపై పెట్టుబడి పెట్టవలసియున్నది. ఈ పద్ధతి భీమా కంపెనీల ఆర్థిక-కట్టుదిట్టముల కుపయోగకరమయినను ఇంతధనము కొద్దివడ్డీమీద ఊరక ఉంచనిచ్చుట యందర్థములేదు. ఇతరదేశములందు- ముఖ్యముగ కనడాలో-భీమాసంస్థలచటివాణిజ్య పరిశ్రమల కండవలె నిలిచియున్నవి. మనదేశమందుకూడ ఈ ధనమును కట్టుదిట్టముగ కొన్నిషరతులమీద వాణిజ్య, పరిశ్రమలందు పెట్టుబడిపెట్టుట వాంఛనీయము. రష్యా, అమెరికా దేశములందువలె మనకు విదేశవాణిజ్యముకంటె దేశీయ వాణిజ్యమే ముఖ్యము. వర్తకము కొనసాగుటకు తగినన్ని బ్యాంకు లవసరము. ఇటీవల చాలబ్యాంకులు బయలుదేరి మొత్తముమీద తృప్తికరముగనే పనిచేయుచున్నవి. వీటిలో సెంట్రల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా అత్యున్నతమైనస్థితికి వచ్చినది.

ప్రస్తుత మెల్లెడలను ఆర్థిక జాతీయత (Economic Nationalism) విజృంభించుచున్నది. ఫాసిజము, నాజిజము యిందుకు తోడ్పడినవి. కమ్యూనిష్టు రష్యాకూడ యీ భావమందు చిక్కుకొనినది. స్వేచ్ఛా వ్యాపారము (Free Trade) ఆదర్శముగాగల బ్రిటను

కూడ ఇందుకు దాసోహ మనినది. ప్రత్యక్షముగనో, లేక పరోక్షముగనో ప్రతిదేశము ఆర్థిక జాతీయతకు జోహారొసగుచున్నది. ఆర్థికదుస్థితి పూర్తిగ తొలగనప్పటికి మనదేశమందు ఇటీవల చాలకంపెనీలు బయలుదేరినవి. చాలునంత మూలధనము, సరియగు పరిపాలన లేకపోవుటచే మూడవవంతునకుపైగా దిగజారిపోవుచున్నవని తెలియుచున్నది. ప్రస్తుతము పెట్టుబడిదారులు క్రొత్తకంపెనీల విషయమందు చాలజాగ్రత్తగ మెలగవలయునని బొంబాయి వర్తక ప్రముఖులగు మనుసుబేదారుగారు హెచ్చరించుచున్నారు. ఎంత జాగ్రత్తగ మెలగినను వాణిజ్య, పరిశ్రమలందప్పుడప్పుడు దివాళా తప్పదు. ఇంగ్లండు, అమెరికాదేశములందు కూడ ఒక ప్రక్క కొండలకొలది కంపెనీలు దివాళాతీయుచున్నను, వేరొకప్రక్కనుండి క్రొత్తవి బయలుదేరుచుండును. ప్రకటనలను, డైరెక్టరుల పేర్లను చూచి మోసపోరాదు. ప్రకటనయందు చెప్పబడినవన్నియు ఆచరణలోనికి రావు. కొందరు డైరెక్టరులు నామకార్థమే కాని శ్రద్ధతీసుకొని పనిచేయువారుగారు. కంపెనీలను లేవదీయువారు (Founders & Promoters) కూడ పెట్టుబడిదారుల సౌకర్యములకు, శ్రేయమునకు పాటుపడవలెను. కలకత్తా, బొంబాయిలలోని స్టాకు ఎక్స్చేంజీలయందు (Stock Exchanges) జరుగు సంగతులనుగూర్చి జనసామాన్యమున కేమియు తెలియదు. అదంతయు పెద్దజూదమని కొందరి అభిప్రాయమైయున్నది. అందనేకలోపము లున్నమాట నిజము. వాటిని సవరించి జనసామాన్యమునకవగాహనమగురీతిని వ్యాపారము జరిగించుచో ప్రస్తుతమున్న అనుమానము, భయము పోవును. ఇది చాల కష్టతరమయినపని. ప్రభుత్వమువారు వివిధప్రాంతములందున్న వాణిజ్యసంస్థలు (Chambers of Commerce) ఈ పనికి పూనుకొనవలయును. కాలచక్రము గిర్రున తిరిగిపోవుచున్నది. మనము ప్రతివిషయమందును, ముఖ్యముగా వాణిజ్యపరిశ్రమలందు ఇతరదేశములతో సమానముగ నుండుటకై ప్రయత్నింపవలెను. ఉపేక్ష ఎంతమాత్రము పనికిరాదు. ఇట్టిపరిస్థితులయందు త్వరగ పనిజరుగుటకొక సాధనమున్నది. దేశమందలి జనసామాన్యమునకు పెట్టుబడియందలి సాధకబాధకములు తెలియవు కావున పెట్టుబడి సంస్థలు (Investment Trusts) బయలుదేరవలెను. వీటియందనుభవశాలురగు నిపుణు లుందురు. కాన పెట్టుబడిదారుల కేమియు నష్టము కలుగదు. ఇటీవల యిట్టివి కొన్ని బయలుదేరినవి. ఈ సంస్థల వెనుక ప్రభుత్వముయొక్క గ్యారంటికూడ ఉన్నయెడల పెట్టుబడిదారుల నమ్మకము వృద్ధియగును. వాణిజ్యమునకు నమ్మకమే మూలముగాన దాని నభివృద్ధి నొందించుటకన్నివిధముల పాటుపడవలయును.

కలగూరగంప

పాములపోట్లాట
(ఒక కొత్త వినోదం)

ఉత్తర అమెరికాలో పాములు అధికం. వాటిల్లో విషంఎక్కువగా ఉండేది ఒకజాతి. దానివంటిమీదంతా

౧

పొడలుంటవి. తోకను ఉంగరాలు పేర్చినట్లు వరుసగా గట్టివలయాలుంటవి. అది పాకేటప్పుడు ఆ వలయాలు ఒకదానికొకటి వరుసుకొని గలగలశబ్దం చేస్తవి. దాని పేరు 'డైమండ్ బాక్ రాట్లర్'(Diamond back rattler). ఇది వలంగా అయిదడుగుల పొడుగున ఉంటుంది. విషం లేనిపాముల్లో నీలిరంగుజాతి ఒకటి. ఇది ఏడడుగుల పొడుగుదాకా ఉంటుంది. చాల వడిగా పాకుతుంది. రంగునుబట్టి దీనికి 'ఇండిగో స్నేక్' (Indigo snake) అనేపేరు వచ్చింది. దీనికి విషంఎక్కుడు.

ఫ్లారిడారాష్ట్రంలో "సరసోట"కు సమీపంలో "టెక్సాస్ జిమ్" అనుచోట పాములను పట్టితెచ్చి ఒకయింట్లో పెట్టి 'మిచెల్' అనే ఆయన పెంచుతూ ఉంటాడు. అక్కడ పాములకు ఒకదానిమీద కింకొకదాన్ని ఉసికొల్పి పోట్లాటలు పెడుతూ ఉంటారు.

అలాంటిపోట్లాట ఒకటి జరుగుతూ ఉండగా తీసిన ఫోటో ఇక్కడిచిత్రాలు. ఇవి పొడలపాముకూ, నీలిరంగు పాముకూ పోట్లాట. నీలిరంగుపాము పొడలపామును సులభంగా లొంగదీసి చంపేయగలదు.

౧. పోట్లాట ప్రారంభము. కుడిచేపు మిచెలు నీలిరంగుపాముపు నేలమీదికి విడిచిపెడుతూ ఉన్నాడు. అతడి అనుచరుడు-ఎడమవేపు-పొడలపామును కొక్కెపు కర్రకొనను తగిలించి పట్టుకొనిఉన్నాడు.

౨. నీలిపాము చుట్టచుట్టుకొనిఉండే పొడలపాముమీదికి దూకుతూ ఉంది.

౩. నీలిపాము పొడలపాము మీదికి మాటిమాటికి దూకడమూ, తలవిసరడమూ, చుట్టబెట్టుకోవడమూను. పొడలపాముకు దిక్కుతోచకుండా పోతుంది.

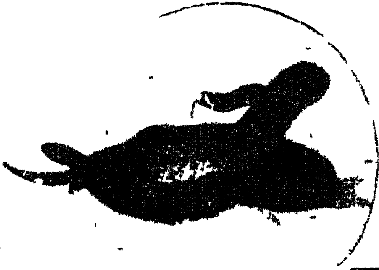
౪. నీలిపాము పొడలపామును నోటికి అందకుండా ఉండేటట్లు చుట్టపెట్టుకుంటుంది. పొడలపాము ఏమీతోచకుండా తల మీదికెత్తి అల్లల్లాడిపోతుంది.

సిన్' అనేజాతి పాములను చంపి ఇది మనుష్యుడికి చాలా ఉపకారంచేస్తుంది.

(పాపులర్ సైన్సు)

౪

౫

౫. నీలిపాము ఇప్పుడు పొడలపామును బాగా చుట్టిపెట్టేసినది. పొడలపాము నీలిపాముకు లోబడి

౬

పోయింది. నీలిపాము దానితలను పండ్లతో నొక్కడానికి సిద్ధంగా ఉంది.

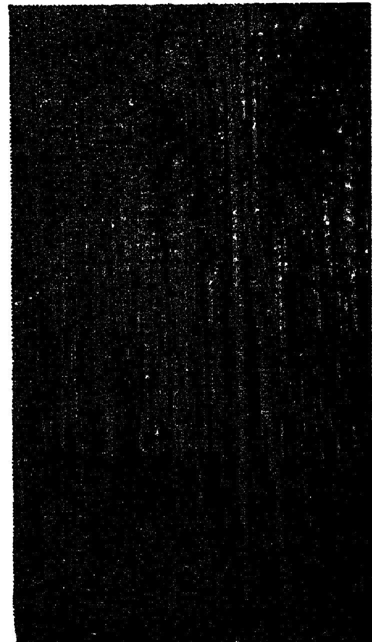
౬. తల నోట్లోకి చిక్కిందంటే ఇలాగా మింగి వేయడమే పొడలపాము ప ఆది.

౭. జయించిన నీలిపాము. దీనివల్ల మనుష్యునికి ఏలాటి అపాయము లేదు. పొడలపాములను, వీటిలో ఉండే (ఆరాష్ట్రిల్లలో) 'మొక్కా

అమెరికాలో వెదురు సాగు

కొన్ని ఏండ్లకు పూర్వము అమెరికా దొరతనమువారు ధాన్య వ్యవసాయముకు తగ్గించి, అడవులను పెంచి, లాభము పొందవలెనని సంకల్పించినారు. కావున వెదురునుకూడ నాటి పెంచుటకు ప్రజలను ప్రోత్సహించుచున్నారు. అమెరికా దక్షిణరాష్ట్రములలో వెదురు పెరుగుట కుపయుక్తమగు బీటినేల ౫ కోట్ల యెకరముల కెక్కుడుగనున్నది. ఇప్పటికప్పుడే జార్జియా,

౧. పెద్ద వెదురు గుమి. 'సవనా' సమీపమున దొరతనపు వ్యవసాయశాఖవారు పైరుచేసినది. ఇక్కడ పలుదినుసుల వెదురుజాతులను గూర్చి పరిశోధనలు చేయుబడుచున్నవి.

ఫ్లారిడా, కాలిఫోర్నియాలలో వెదురుతోటలు చాల వరకు వృద్ధినొందినవి. కుట్టుకారువారందరు సంఘము

లుగ చేరి యీ తోటలను వృద్ధిచేయుటకు పాటుపడుచున్నారు. అనేకులు వెదురునారు పోసి, మొక్కలను తోటలు వేసికొనువారికి విక్రయించుచున్నారు. ఇది వర్తకముగా సాగుచున్నది. వెదురు పైరకు పొలమును పరీక్షించుకొనువారికి దొరతనపు వ్యవసాయశాఖవారు నారును ఊరక పంచిపెట్టుచున్నారు. దక్షిణరాష్ట్రములలో నీ వెదురుతోటలు అపరిమితముగ వృద్ధినొందుచున్నవి.

సంయుక్తరాష్ట్రములందు వెదురును చక్కగా పైరుచేసి వర్తకము సాగింపవలెనను తలంపుతో మంచి జాతులను సంపాదించుటకయి వాషింగ్టనునుండి పలువురు ప్రముఖులు బయలుదేరి దూరపు తూర్పుప్రదేశములం

౨. (ఎ) ౨౨ దినములలో ఇరువదడుగుల ఎత్తున కెదిగిన గడ.

(బి) వెదురువేరు. పెన్సిలు ఉన్నచోటున మొక్క మొలచుకన్ను కలదు.

(Far East)దన్నింటను తిరిగినారు. ఇంచుమించు ౪౫ వెదురుజాతులను తమదేశమునకు కొనిపోయినారు. అనేక విధముల పరీక్షలు చేసి చూచినారు. వానిలో అక్కడి భూసారమునకును, శీతోష్ణస్థితికిని సరిపోవు జాతి ఒకటి లభించినది. దానినే అచట ఎక్కువగా పైరు చేయుచున్నారు.

తృణజాతియగు వెదురు ౧౨౦ అడుగుల ఎత్తునకును ఎదుగుట కలదు. దాని మొదటిచుట్టుకొలత మూడడుగులకు మించుటయు గలదు. వానకాలమున నది దినమున కొకయడుగువంతున నెదుగును. వెదురుతోటలలో చేసిన బాటలను మాటిమాటికి పరీక్షించి తెరపి చేసుకొనుచుండవలెను. ఒకనెలదినములు ప్రాల్మాలిన యెడల సబురుపని బాటలు మాసిపోవును. ఒక నెదుటి కుదుట చక్కని, తిన్నని వెదురుమొక్కలు నూటి వరకు పుట్టి ఇంచుమించు ఎనిమిది అంతస్తుల ఎత్తునకు ఎదుగును.

వెదురు మిక్కిలి అరుదుగా పూచును. కొన్ని జాతులు ధాన్యమును పండును. వెదురుధాన్యము వరిగింజలవలె నుండును. భరతఖండవాసులు కొందరు కది యాహారముగ నుపయోగపడును. మరికొన్ని జాతులు ఆపిలుపండును తలపునకు తెచ్చునట్టి పండ్లను పండును. వానిని కాల్చి తిందురు. మఱియు దూరపు తూర్పుప్రదేశములవారికి లేత వెదురుమొక్కలు ముఖ్యమయిన శాకము. దానిని తోటకూరవలె వండుకొని తిందురు.

ఆహారయోగ్యమయిన వెదురుజాతితోటలు జపానులో నూరేండ్లకుపూర్వమువి కలవు. జపానువారు వానకాలమున ఇంకను పైకిరాని మొక్కలకోసము నేలను కుల్లగించుచుందురు.

ఇటీవలనే ఒకానొక ప్రముఖుడు వెదురుతో చేసిన ౧౦౪౭ వస్తువులను ప్రదర్శించినాడు. గొట్టములు, కొవ్వువత్తులు, కత్తులు, అల్లికవస్తువులు, కలములు, నీటి

బొ(ట్ట)ములు, కొ(ప్పె)రలు, బు(ట్ట)లు, పంజరములు, ఇత్త ములు, కిల్లి(?)గొ(ట్టె)ములు, దిం(డ్లు), తమ్ములు, విసనక(ర్ర)లు, (చాపలు), (బూ)రకలు, సారాయము, పటికపంచదార - ఇంకను ఎన్నియో విధములయిన వస్తువులు వెదురువలననే (తయారు) కావలసినవి. కొన్ని జాతుల వెదురుబాకులు చాలపెద్దవి. వానితో నింట్లకు కప్పుకొందురు గూడలు, (తెప్పలు) మొదలయినవానిని చేయుదురు. చిన్నని నిడుపుగనుండు(?), కణుపులను బోలుగ డొలిచి, నీటిగొట్ట ములుగ చేయుదురు. ఇట్టిగొట్టములను ఒకదాంటిలో దూర్చి పైకొండలనుండి(?) ఆహారమునకు నీటిని కొనిపోవుదురు. భారత దేశమునందలి హిమాలయప్రాంతములవారు.

ఫిలిప్పైను ద్వీపములలో ఒకానొక వాద్యము కేవలము వెదురుతో తయారుచేయబడినది కలదు. ప్రపంచమున నట్టిది ఒక్కటియే నట. వెదురు పైభాగపు కట్టి పేమతో వాడిదానగల కత్తులు చేయుదురు. తూర్పు నాటివారు వెదురుబియ్యములో సారాయమును వండు దురు. మొక్కలను ద్రాక్షారసమున నూరవేసి ఊరు గాయ చేయుదురు. పంచదారపాకముతో వండి పటిక

మలను, ఆడువారి కాలిజోళ్ల మచ్చు దిమ్మలను, నార వస్తువులను మాత్రము తయారుచేసిరి. బొంగులలో గచ్చు నింపి వాటితో గోడలు కట్టుదురు. ఏటేటికి పది లక్షల పౌనుల వె దురు బద్దలు తూర్పు నాటినుండి ఈ దేశములోనికి దిగు మతి యగుచున్న వి. వ్యవసాయశా ఖవారు వెదురుసా

౨. (ఎ) శిథిలమయిపోవుచున్న కందుటినుండి మొలిచిన మొలక.

(బి) వంటకు సిద్ధముచేసిన వెదురువేరు, మొక్కలు - వానిమొక్కలు.

పంచదార చేయుదురు ఇటీవలనే అమెరికాలోనికి ప్రవేశముకమచున్న ఈవెదురులేకున్నచో, ముప్పదికోట్లకు మిగిలినతూరుపుప్రపంచమువారికి జీవనము జరుగుట కష్ట సాధ్యమయిపోవును. ఒకానొక సుప్రసిద్ధ వ్యవసాయ శాఖోద్యోగి "పసిఫిక్ మహాసముద్రమునకు ఒకవైపున కోట్లకొలది జనులకు వెదురు కేవలము జీవనాధారమయి యుండ ఇంకొకవైపున ౧౩ కోట్లమంది చేపలుపట్టు చువ్వలుగ మాత్రము దాని నుపయోగించుకొను చుండుట వింతవిషయమే" అన్నాడు.

భూమధ్యరేఖ ప్రాంతదేశముల కన్నింటికి చాలినంత వెదురును సప్లయిచేయుట కొక్క వర్తకుడొక్కడే దిగుమతి

చేయుచున్నాడు. వానిలో ఎక్కువపాలు చేపలుపట్టు చువ్వలకోసము వినియోగపడుచున్నది. క్రొత్త ఉపయోగములు కొంచెము కొంచెముగా ఇప్పుడిప్పుడే తెలియ నగుచున్నవి. ప్రతిదినము క్రొత్తవస్తువులను తయారు చేయగోరువారు క్రొత్తజాతి వెదురుకోసము ఆ వర్తకు నొద్దకు పోవుదురట. అమెరికావారు వెదురుతో బొత్తా

గును హెచ్చుచేసి దేశమునకు కావలసిన వెదురులోచాల పాలు సరఫరా చేయగలమని తలంచుచున్నారు.

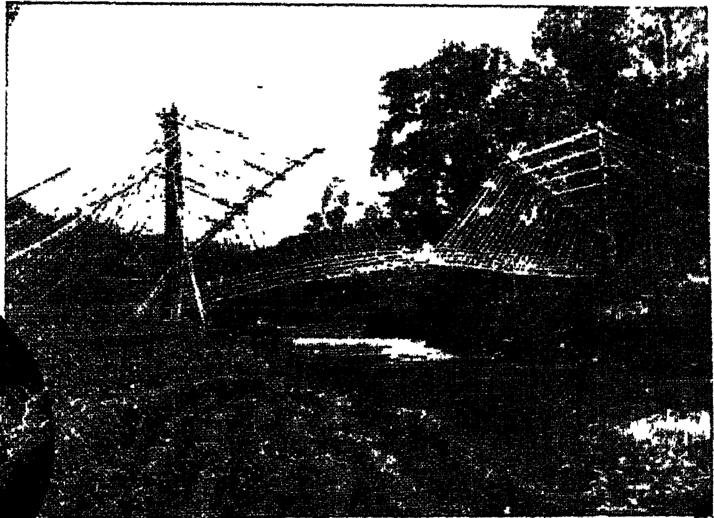
అమెరికాదొరతనమువారి ననుసరించి ఇతర పడుమటి దేశములవారుకూడ పెద్ద ఎత్తుననే వెదురును సాగు చేయుచున్నారు. ఫ్రాన్సు దక్షిణశాఖలలో వెదురు అధికముగ వృద్ధినొందుచున్నది. రష్యాలోకూడ పరిశోధ నాలయములు చాల ఏర్పడినవి. వెదురుపొదలు విరివిగ పెరుగుచున్నవి.

కాగితమునకు కరవువచ్చినపుడు వెదురు దానిని పోగొట్టుటకు చాల ఉపయోగపడును. ఈనెలు పొడవుగ నుండు వెదురు ఫ్రాన్సులో కాగితములుచేయుట కప్పుడే

ఉపయోగింపబడుచున్నది. కాని చౌకగా అమ్ముటకు చాలునంతి అధికముగా కాగితమును తయారుచేయుటకు సాధ్యముకాకున్నది. తూర్పుదేశములనుండి ఓడలకొలదిగా తెప్పించుకొను వెదురుజాతులలో ఏరెండుజాతులు కాని రాసాయనికవ్యావృత్తికి లొంగకపోవుటయే ఇందుకు కారణమందురు. ఆదేశములోనే ఒకేజాతి వెదురు దొరకునట్లయిన నీబాధ నివారణకాగలదు.

వెదురు ప్రత్యేకము ఉష్ణదేశములయందే పైరగునదని అనేకులు తలతురు. కాని, వాస్తవమునకు శీతకాలమున కాండములు విరిగిపోవునంత బలువుగ మంచుపడునపుడు చక్కగా వృద్ధిపొందు జపానుజాతివెదురు

(బి) మొలకెత్తుచున్న వెదురు వేరు. కొన్ని అంగుళములు ఎదిగినమొక్కను చెరుసగముగా నిలువున చీల్చిచూతుమేని సిద్ధముకానున్న గడ కణుపులు సూక్ష్మముగా కానఁబించును.

౪. (ఎ) జావాలో కేవలము వెదుళ్లతో కట్టిన ఊయాల వంతెన. తూర్పుదేశములవారికి వెదురువలన అన్నపానములు, ఆశ్రయము, వస్త్రములును లభించుచున్నవి.

ఒకటి కలదు. అమెరికాలో పైరగు గట్టి వెదురు జాతులు కొన్ని అయిదు డిగ్రీల శీతోష్ణస్థితియందును వృద్ధిపొందును. శూన్యాంక శీతోష్ణస్థితియు అంతకంటెను తక్కువ శీతోష్ణస్థితియు కల శీతకాలములందుకూడ అల్పాల్పముగనే హానికలిగినది. చివరకు శీతకాలమున అయిదు డిగ్రీలకు తక్కువకాని శీతోష్ణస్థితిగల ప్రదేశములు వెదురుసాగునకు చాల అనుకూలముగ నుండునని నిర్ణయింపబడెను.

ప్రత్తి చక్కగా పండెడు పొలముల నన్నింటను వెదురు బాగుగా పైరగును. అమెరికాలో నిట్టి ప్రదేశములు చాల ప్రాంతములయందు కలవు.

అమెరికాలో 'సవనా' కు కొన్ని మైళ్ల దూరమున చాల పెద్ద వెదురుపొద ఒకటి కలదు. అది ఒక ఎకరా విస్తీర్ణముకల ప్రదేశమును ఆక్రమించుకొనియున్నది. దానియందు వెదుళ్లు గుంపులుగుంపులుగా పుట్టి నఱకబడి మొదలుకొని అరువది అడుగుల వరకు ఎదిగియున్నవి. ఆపొద ౫౫ ఏండ్ల కెక్కుడగు కాలమునుండియు అనేక కాలముల శీతోష్ణస్థితులవలన కలుగు మార్పులకు చెక్కుచెదరకుండ నున్నది. కాలిఫోర్నియాలో దేకస్సుఫీల్డు సమీపమున పెద్దపొద ఇంకొకటి కలదు. పంద్రెండేండ్ల నాడునాటిన ఒక్కటేమొక్క అంత పొద అయినది. ఫ్లారిడాలో క్రిజెంటునగరమునొద్ద పైరుచేసిన బంగాళదేశపు వెదురువలన, పదేండ్లకుమించినకాలమునుండియు ఆప్రాంతములవారికి చేపలగాలపుచువ్వలు లభించుచున్నవి. ఫ్లారిడా శీతోష్ణస్థితి, భూసారము బంగాళపు వెదురు పైరగుటకు చాల అనుకూలముగ నుండునని పరీక్షించి నిర్ణయింపబడెను.

=నుదురు అని పైరగు భూమియొక్క సార మును బట్టి నాటుదురు. భూసారమున శాస్త్రోక్తముగా సారము కలిగియుండినయెడల వెదురు పృథముగ నుండును. తెలుపు కలవియు క్రొత్తగుబుగుపనకు ఇసుకనేల పనికిరాదు.

కొన్నిజాతులు చెమ్మగల పొలమున పైరగును. అనేకజాతులు నల్లనిగల ఒక్కొని పొడినేలయందు బాగుగా వృద్ధినొందును. ఇంచుమించు నాలుగడుగుల లోతునకు దిగు వెదురువేరులు కావలసిన చెమ్మను వర్షో దకమునుండియే గ్రహించుకొనును. గట్టి రేగడనేల, చట్టు నేల పనికిరాదు. వెదురుపొదలు ఒకమారు చక్కగా పైరగునేని తరువాత వానివిషయమున వ్యయముగాని, శ్రమగాని ఎంతో పనిలేదు. సామాన్య దేశమున చక్కగా పైరయిన ఒక్క వెదురుపొదవలన ఎకరమునకు ౩౦ మొదలు ౪౦ నాగులు (౭౫ రు – ౧౦౦ రు) వంతున ప్రతివత్సరమును ఆదాయము రావచ్చును.

వెదురును విత్తులువిత్తి పైరుచేయుట లేదు. వేళ్ల నుండి మొలచిన మొక్కలనుగాని, వేరుముక్కలను గాని నాటెదరు. అవి చిగిరించి కొంచెమెదుగును. వేళ్లు నాటు టకు పూర్వమే, ఫిబ్రవరి మార్చి నెలలలో ఆ మొక్కలు నారుతోటలనుండి ఎగుమతిచేయబడుచున్నవి.

వానిని రెండుగంటలసేపు నీటిలో నానబెట్టి రెండడుగుల దూరమున కొక్కటిలెక్కను వరుసలుదీర్చి నాటుదురు. నాటినవాటినుండి కొన్నినెలలవరకు వానికి నీరు చాల ఆవశ్యకము. తరువాత అంతగా పనిలేదు. చెమ్మచాలనియెడల, మొక్కలు ఎండిపోవును కావున మాటిమాటికి వేళ్లమీద నీరు చల్లుచుండవలెను.

ఇదిగాక కలుపు త్రవ్వుచుండవలెను. వేరేమి చేయ పనిలేదు. మొదటి ఋతువు చివర కామొక్కలు రెండు మూడడుగుల ఎత్తున కెదుగును. రెండవయేటి వసంతమున మొదళ్లయందు మట్టియుండునట్లుగ ఆ మొక్కలను త్రవ్వితీసి తోటలలో నాటుదురు. పొల మును చదునుచేసి, మొక్కకు మొక్కకు నడిమిచోటును కసవుగాదముతో కప్పిపెట్టవలెను. మొరకపొలమున వేరు నేలలోనికి దిగునట్లును, పల్లపుపొలమున మట్టి ప్రోగులు పోసి ఆ ప్రోగులమీదను మొక్కలు నాటవలెను. పెద్ద వెదురుజాతివేళ్లు ఒక ఋతువునకే అన్నివైపులను ౧౫ అడుగుల దూరమువరకు పాకును. ఆవేళ్లనుండి మొక్కలు లేచి అన్నియు పొదగా గుబురుకొనిపోవును. కావున మొక్కకు మొక్కకు నడుమ ౧౫ అడుగులు ఎడముండు నట్లు నాటవలెను. చిట్టి వెదురుజాతికి ౮ అడుగులుండిన చాలును.

వేళ్లనుండి లేచిన మొక్కలనన్నిటిని మూడేండ్ల కాల మట్లే ఎదుగనీయవలెను. ఆవల బాగుగాఎదిగి లా వెక్కి గట్టిపడిన గడల నన్నింటిని నిలిపి సన్నగా దుర్బ లముగా నున్నవానిని త్రుంచివేయవలెను. ఇట్లొనరించుట వలన పెద్దవి మఱింత ఏపుగా నెదుగును.

చక్కగా నాటి పెంచినయెడల మొక్కలు రెండవఋతువున, మొదటి ఏడాదిలో నున్న పరిమాణ మునకంటె రెండింతలు కాగలవు.

తరువాత ఏయేట అంకురించు వానిపొడవును, లావును క్రమముగ హెచ్చుచుండును గరిష్ఠపరిమాణము నందుకొనువరకు. పెద్దవెదురున కీక్రమము ౧౫ ఏండ్లకు పూర్తియగును; చిట్టి వెదురుజాతులకు ౮ ఏండ్లలో తీరి పోవును.

గడలావు మొదటికారుచివర కెంత ఏర్పడునో అంతలావుననే నిలిచిపోవునుకాని మఱి లావెక్కదు. ఈ సంగతి కొందరికి మాత్రమే తెలియును. సామాన్య ముగా చెట్లు ఏటికేడు పెరిగి పెద్దవగుచుండుట పరి పాటి. వెదురుమాత్ర మట్లుకాదు. అది పెరుగవలసిన యంతయు ఒక్కమారుగనే – మొదటియేడాదిలో అది పెరుగుకాలముననే– పెరుగును. మఱియు వానిలావుకూడ, అది కొన్ని అంగుళములయెత్తున నున్నప్పు డెంతయుం డునో పూర్తిగా ఎదిగినతరువాతను అంతయేయుండును.

వెదురుజీవితము ౫ మొదలుకొని ౧౦ ఏండ్ల వరకునే. మూడేండ్లవరకు గడ నుండవలసిన యంత గట్టి తనము ఏర్పడదు. అంతకుపూర్వము గడను నరకివేసిన యెడల దానితరువాతి జీవితము తరిగిపోవును. నాలు

ళ్ళేండ్ల కెక్కుడు కాలము నరకకయుండినయెడల గడ పెళుచెక్కి ఎందుకును పనికిరాకపోవును. వెదురుపై పేశు ఖనిజద్రవ్యములతో నిండియుండుటవలన గొడ్డలితో గడను నరకునప్పుడు తరచు నిప్పురవలు ఎగురు చుండును.

వెదురు ఏటికేడు ఎదుగునది కాదు కావున దానివయస్సును సరిగా నిర్ణయింపవలనుపడదు. సావకాశముగ వెదురు ఇతర వృక్షములందు ఏర్పడు వలయములనుబట్టి వానివయస్సునకు లెక్క కట్టవచ్చును.

అన్ని వెదుళ్లను సామాన్యముగా ఆగస్టునెలలో నరకవచ్చును. ఏడువదలి యేడు మోసులెత్తు వెదురు జాతులను రెండేండ్ల కొకమారు నరకవలెను. కాని రెండవ ఋతువు గడచినతరువాత ఏటేట నరకుటవలన చెరుపుకలుగదు ఏజాతి వెదురునకు గాని అని కొందరి మతము. కొన్నేండ్లకు పూర్వము వెదు రింకను పచ్చిగ నుండగనే నరకవలెనని తలంచెడివారు. ఇప్పు డట్లుకాదు; బాగుగా ఎండినతరువాత నరకుటయే శ్రేష్ఠమని పరీక్షించి నిర్ణయించినారు.

ప్రోదిగా ఎదిగిన వెదురుపొదనుండి ఏడాదికి ఇంచుమించు నూరుగడల లెక్కను ఏబదియేండ్లవరకు లభించుచుండును. మొదటి రెండేండ్లకు తరువాత వానికయి మనము పడవలసిన పాటు లేదనియే చెప్పవచ్చును. వేరు విడుచునపుడు మాత్రమే వానికి నీరుపోయుట, కలుపుత్రవ్వుట మొదలయిన పను లొకకొన్ని యావశ్యకము లగుచున్నవి.

వెదురు పైరుచేయువారు దానితోపాటు కోళ్లను పెంచి అందువలనను లాభమును పొందవచ్చును. ఆకులు, రెమ్మలు అలుముకొనియుండు సన్నని లేతపొదలనీడను కోళ్లు చల్లగా సంచరించుచుండగలవు. వానికి ప్రత్యేకము గూళ్లు కట్టవలసిన పనిలేదు.

గుమ్మములముందు చలువకొరకు వేసికొను పందిళ్లనల్లుకొనుటకును, తోటలలో పొదరిండ్లకును, మరియు నలంకారార్థమును నితరనిర్మాణములకును పనికివచ్చు వెదురుజాతి విశేషముగా పైరుచేయబడుచున్నది. అమెరికా, ఇంగ్లాండులలో ఈజాతి వెదురు నాటక చాల యేండ్లనుండియు కలదు.

ఇటీవల దొరతనపు వ్యవసాయశాఖవారు తూర్పు భూములలో సంచరించి క్రొత్త వెదురుజాతులను పెక్కింటిని కొనితెచ్చినారు. వానిని ప్రత్యేకముగా నాటి, గుర్తుంచుకొని ప్రత్యేకము వానివిశేషములను పరీక్షించుచున్నారు. ఈపరీక్షవలన దక్షిణప్రాంతములందు బాగుగా పైరుకాదగిన వెదురుజాతిని కనుగొనవచ్చునని పరిశోధకుల విశ్వాసము.

దొరతనమువారు పైరుచేయుచున్న వెదురుగడల పొడవు ౧ మొదలు ౭౦ అడుగులవరకు నుండును.

ఆహారయోగ్యమగు వెదురు చాల అందముగ నుండును. గట్టివెదురు జాతులవలెనే అవియు పొడలుగ నెదుగును. నల్లచుక్కలుగల జాతి - నల్ల - వెదురుతప్ప తక్కినవన్నియు పచ్చిగానున్నప్పుడు పచ్చగానుండును. ఎండునప్పటికి పసుపురంగునకు మారిపోవును.

కొన్నియేండ్లకు పూర్వము దొరతనమువారు వెదురుమొక్కల దిగుమతిని నిషేధించినారు. మొక్కలతోపాటు తెగుళ్లుకూడ దేశములోనికి ప్రవేశించునను భయమే ఈనిషేధమునకు కారణము. అప్పటినుండియు దొరతనమువారే వెదురుపైరుచేయువారి కెల్లరకును మొక్కలను సప్లయిచేయుచున్నారు. ప్రకృతము మరియు పలుచోటులనుకూడ మొక్కలు దొరకుచున్నవి.

వెదురును గురించి అనేకసంవత్సరముల కాలము నుండి గావించిన పరిశోధనల ఫలముల వివరములు దొరతనము *వారియొద్ద దొరకును.

ఇప్పటికి ప్రపంచమున ఐదువందల వెదురుజాతులను గూర్చి పరిశోధనలు జరిగినవి. ఆ జాతులలో మూడింట రెండుపాళ్లు ఏషియాలోను, ఆచేరువదీవుల

* చిరునామా:

The office of Foreign Plant Introduction of the Department of Agriculture in Washington D. C.

లోను ఉత్పత్తి చెందినదే. ప్రస్తుతము అమెరికాకు కావలసిన వెదురు ఆ ప్రదేశములనుండి ఎగుమతి యగుచుండును. అమెరికాలో పెద్దయెత్తున వ్యాపారమును సాగించుటకు చాలినంత వెదురును పైరుచేసి ఉత్పత్తి చేయుచుండుటవలన ఆదేశమునకు కావలసిన వెదురంతయు నక్కడనే లభించుచున్నది. మరియు నిందువలన బీటి పొలములు ఫలవంతము లగుచున్నవి. అమెరికా వ్యవసాయమున కొక నూతన పరిశ్రమయు సమకూరుచున్నది.

[పాపులరు సైన్సు, ఫిబ్రవరి 37]

వజ్రము-దానిపోబడి-వజ్రకరూరు

[1937 ఫిబ్రవరి నెల "మాడరన్ రివ్యూ"లో "వజ్రము - దానిపోబడి" అనే వ్యాసం ఒకటి—పి. (పింగళి?) వెంకయ్యగారు వ్రాసింది ప్రకటింపబడింది. వజ్రకరూరులో వజ్రాలగనిని కనుక్కోడానికి వెంకయ్యగారు వ్యాసంలో కొన్ని సలహాలిచ్చారు. అసలుగని తెలిసినా, తెలీకపోయినా గని కనిపెట్టడానికి పనిచేసేవారికి వ్యక్తిగతంగానయినా లాభంకలగవచ్చు ఏ ఒకటో రెండో వజ్రాలు దొరికితే. అయితే, ఆ వజ్రాలుదొరకడం అనేది అదృష్టంమీద ఆధారపడి ఉండడం తప్పదు. ఏమీ దొరక్కపోయినాకూడా శ్రమగానీ, వ్యయంగానీ ఏమంత ఎక్కువకాదు. కాబట్టి, చింతించడం అవసరంలేదు. అందుచేత భూగర్భశాస్త్ర జ్ఞానంగలవారు- ముఖ్యంగా పట్టభద్రులు - వెంకయ్యగారి సలహాలను అనుసరించి అందుకు పనిపూనుకోవచ్చు.

వేలకు వేలు సొమ్ము ఖర్చుచేసి పట్టభద్రులయిన యువకులు ఎందరో మనదేశంలో ఉన్నారు. ఒక దమ్మిడీ సంపాదన కయినా ఎక్కడా అవకాశం కనుపడడం లేదు; వాళ్లకు పాపము! ఉద్యోగసంపాదనకోసంకూడా ఎంతో సొమ్ము ఖర్చుపెడుతూఉన్నారు వాళ్లు. ఊరూరూ తిరుగుతూ నానాపాట్లు పడుతూ ఉన్నారు లాభం ఏమీ లేకపోయినా కూడ. అలాటివాళ్లు తమఅదృష్టాన్ని పరీక్షిద్దామన్న భావంతో నయినా వజ్రకరూరులో వజ్రాలగని కనుక్కోవడానికి ప్రయత్నం చేయడం మంచిది. వజ్రాలగని కనుపడిందా అదృష్టవశాత్తూ, తమ భాగ్యమే కాదు దేశభాగ్యమే పండినట్లవుతుంది.

పి(ంగళి?) వెంకయ్యగారు భూగర్భశాస్త్రంలో మంచిప్రవేశమూ, అనుభవమూ ఉన్నవారు. వారివి పొల్లుమాటలు కావు. వాటిని పాటించడంలో చెరుపు ఏమీ లేదు. లాభిస్తే వారు చెప్పినట్లు అనేకవిధాల లాభాలు కలుగడం తప్పదు —సం. భారతి.]

వజ్రకరూరు అనంతపురంజిల్లాలో ఒక గ్రామం. ఆగ్రామం చుట్టుపట్టు పొలాల్లో వజ్రాలు అప్పుడప్పుడూ దొరకుతూ ఉండడం మామూలు. కాని వాటి పుట్టుక చోటు మాత్రం ఎవ్వరికీ ఇంకా తెలిసిందికాదు. భూగర్భ శాస్త్రజ్ఞులు- దొరతనం ఇలాకావారు కాని, వర్తకుల ఇలాకావారు కాని- ఎవ్వరూ కూడా ఆ విషయం తెలుసుకోవడానికి ప్రయత్నించారు కారు. అసలుగని ఉండేచోటు తెలియందీ నమ్మకంతో పెట్టుబడిపెట్టి ఆ ప్రాంతాల్లో వజ్రాలను తీయించడానికి ఎవ్వరూ పూనుకోరు. మంచివజ్రం ఒకటి దొరికినచోట పదినిలువుల లోతు తవ్వి వెతికి పరిశోధించినా ఇంకొకవజ్రం కనపడదు. దొరకినవజ్రం అసలు అక్కడపుట్టిందయితే కదా మరి! అక్కడివజ్రాలు ఏ కొండరాతి గనిలోనో పుట్టి ఆకొండ కాలక్రమాన్ని శిథిలమయిపోగా ఆముట్టుపట్లకు, పెద్దగాలీ వెల్లువా మూలాన కొట్టుకునిపోయి అక్కడక్కడా నిలవతాకినవే కావాలి. అందుకనే దొరికే వజ్రాలన్నీ ఒకచోట దొరకడంలేదు. వజ్రాలు ఖనిజాలన్నింట్లో గట్టివి, బరువయినవీ కాబట్టి, అసలుగని అంతా రూపుమాసిపోయినా, వజ్రాలుమాత్రం దూరానికి చెదిరిపోకుండా చుట్టుపట్లనే నిలిచిపోయినవి.

అవి దొరకడంకూడా ఒక పాయవెంట కాకపోవడం చేత, వాటి పుట్టుకచోటును ఆ జాడనపోయి కనిపెట్టడానికి వీలుకాలేదు. దొరికేవజ్రాలయినా ఎప్పుడో ఏవూలనో ఏఒక్కటో మాత్రమే. అందుచేత అసలుగని తెలియనంతవరకూ వజ్రాలకోసం పెట్టుబడి పెట్టడం కేవలం నష్టదాయకమే. అదృష్టాన్నే నమ్మి కొన్నిచోట్ల ఎక్కడయినా గులకను బండ్లకొలదిగా గాలించి చూడవచ్చు. కాని అక్కడ ఏవజ్రమో, పటికమో కూడ దొరక్కపోవచ్చు. దొరుకుతుందన్న నమ్మకం ఏమాత్రములేదు. అందువల్లనే పడమటిదేశాల వర్తకులు ఎవళ్లూకూడా ఇప్పటికింకా ఇక్కడ అట్లాగాలించి చూడడానికి సాహసించలేదు.

౧౯౩౬ జూనులో వజ్రకరూరికి అయిదుమైళ్ల దూరంలో ఉండే కడమలకుదురు అనే గ్రామంలో ఉండే బోయవాడు కూలికి వరిగపైరు కోస్తూఉంటె ఆ పొలంలో వాడికి పటికంవంటి రాయి ఒకటి దొరికింది. దాన్ని వాడు అలా పడవేశిపెట్టాడు. ఇంట్లో కొన్నాళ్లకు వాడి కయిదురూపాయలు కావలసి వచ్చింది. చూదామని వాడు ఆ పటికాన్ని తీసుకొని వజ్రకరూరికి వచ్చాడు. మొదట అందరూ అక్కడ దాన్ని పటికమే అన్నారు. అలా అంటూవుండగానే అది గంటలో ఎన్నో చేతులు మారింది. చివరకు ఒక్కడు అది వజ్రంకావచ్చు అన్నాడు. అంతే ఒకరిమీద ఒకరు తోసుకుంటూ వచ్చారు. కొందరు వర్తకులు వాణ్ణి ఒక ఇంట్లోకి తీసుకోపోయి, పైవాళ్లెవళ్లూవచ్చి వెలఎక్కించకుండా ఉండడానికి లోపల తలుపు గొళ్లెంపెట్టేశారు. పోలీసులు రావలసినట్లు ఏర్పడింది అక్కడికి. బేరంచేశి వర్తకులు ౫౦౦౦ వేల రూపాయలు బోయివాడికిచ్చారు. వాడి సంతోషం ఇంతా అంతాకాదు. సొమ్ముపట్టుకొని వెళ్లిపోయినాడు వాడు ఊరికి. మరి వారంరోజులకు చెన్నపట్టాన్నుంచి ఒక మార్వాడీ వర్తకుడు వజ్రకరూరికి వచ్చాడు. అవసరం వస్తుందేమో అని రివాల్వరుకూడా తెచ్చుకున్నాడు. ౩౦ వేలిస్తానన్నాడు. గ్రామంలో వర్తకులు ౪౦ వేలకు చిల్లిగవ్వయినా తగ్గకూడదన్నారు.

గడచిన ౧౩ ఏండ్లలో ఇలాగే ఇద్దరికి-ఒక మంగలవాడూ, ఒక పకీరు-వజ్రాలు దొరకడమూ, వాళ్లకు చెరీ పాతికవేల రూపాయలూ రావడమూ కద్దు.

నిరుడు వర్షాకాలంలో వజ్రకరూరికి ౫ వేల మంది వచ్చారు వజ్రాలు ఏరుకోపోదామని. ఒక్కళ్లకీ ఒక్కటికూడా దొరికిందికాదు. మనుష్య స్వభావం ప్రపంచం అంతటా ఒక్కటిగానే ఉండకతప్పదు. మొట్టమొదటి దినాల్లో దక్షిణ-ఆఫ్రికాలో దక్షిణపుకొసనుండే కింబర్లీకి అమేరికాలో అవతలి చివరినుండి కూడా వచ్చేవాళ్లట వీదోఒక మంచివజ్రాన్ని వెంటనే తీసుకోపోవచ్చునన్న ఆశతో. రానూపోనూ ఏకంగా టిక్కట్టుకొనేశేవాళ్లు చాలమంది. ఏమీ దొరక్కపోవడంచేత తిరుగుప్రయాణంలో తిండికిలేక, కప్పుకొనే కంబళ్లూ, దుస్తులూ అమ్మికొని ఎంతో చిక్కుపడి, ఆశాభంగంతో ఇండ్లకు చేరుకునేవాళ్లట. వజ్రకరూరికి కూడ ఇలాటివాళ్లు ఏటా చాలమంది వస్తూఉంటారు. నిరుడు తంజావూరు-తిరుచినాపల్లి దగ్గరనుండీ ఆడవాళ్లు-పెద్దపట్టంచుచీరల కట్టుకున్నవాళ్లు-చాలమంది వచ్చారట మొగతోడు అనేది లేకుండానే. చాలా సాహసం చేశారు. ఆ పొలాల్లో వజ్రాలు ఏరి మూట కట్టుకోపోవచ్చునని వాళ్ల ఆశ. వజ్రకరూరులో తిండికూడ దొరకడం కష్టం. ఒకటే హోటలు అక్కడ ఉండేది. ఎక్కువమందికి భోజన సదుపాయం కలగడం కష్టం దాంట్లో. దానియజమాని కోయంబుత్తూరు బ్రాహ్మడు; ముసలివాడు. ఆయనకూడ వజ్రాలు మూటకట్టుకొని పోదామని వచ్చినవాడే మొదట. అయితే ఏమీదొరకలేదు ఆయనకు. వజ్రాలమీద ఆశవదలుకొని తిన్నగా ఆయన అక్కడనే ఒకహోటలు పెట్టుకుని ప్రజాసేవ చేసి పొట్టపోసుకుంటున్నాడు.

ఇప్పటివరకు ఎవళ్లువచ్చినా సరే తలవంచుకొని నేలకుచూస్తూ కంటికి తెల్లగా, మెరుస్తూ కనపడిన ప్రతీ రాయినీ ఏరుకోవడమూ, దాన్ని ఊళ్లో ఉండే వర్తకులకు చూపించడమూనూ - అంతే. ఇంచుమించుగా ఈ రాళ్లన్నీ పటికాలే కావడంవల్ల పాపం వాటిని ఏరుకున్నవాళ్లందరూ హతాశులయిపోతూ ఉంటారు.

ఒక బ్రాహ్మడికి ఒకనాడు మెరుస్తూఉన్న రాయి ఒకటి దొరికింది. అది వజ్రమనుకున్నాడు ఆ వెర్రి బ్రాహ్మడు. పరీక్షకోసం దాన్ని తీసికొని పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు. అది గాజుముక్క కంటె పనికిమాలిన రాయని తేలేటప్పటికి ఆయన ప్రాణాలు నిలువునా పోయిన స్థాయి హార్ట్ఫెయిలయేంతవరకూ వచ్చిందికూడ.

అమాయకులయిన ఇలాటివాళ్లను మోసం చేయడానికని వజ్రకరూరులో కొందరున్నారు. వాళ్లు పటికపురాళ్లను సానపట్టితీర్చి అతిసాధువుల్లాగ కనుపడుతూ వాటిని అమ్మచూపుతూ ఉంటారు. ఏమాత్రం ఏమారినా సరే టోపీ వేశేస్తారు.

ఇంకోరకం మోసంకూడా జరుగుతూ ఉంటుంది ఒకవేళయినా కొత్తవాడు తనకుదొరికిన రాయిని అమ్మ చూపితే అది నిజంగా వజ్రమే కనుక అయిందా కొనేవాడు కొంచెంసేపు పరీక్షచేసే వాడిలాగ నటిస్తూ దాన్ని మార్చి తనదగ్గిర దాచుకొన్న పటికరాళ్లలో ఒకదాన్ని ఇచ్చేస్తాడు. అది పటికంగాని వజ్రం కాదనేస్తాడు.

మనదేశంలో పట్టపరీక్షకు భూగర్భశాస్త్రం చదివినవాళ్లు చాలమంది పనిపాటులు లేకుండా పడి ఉన్నారు ఏ సబ్‌రిజిస్ట్రారు కచేరిలోనో కాపీస్టుపని కోసం పాకులాడకుండా ఒకసెల్లాళ్లపాటు వజ్రకరూరు ప్రాంతంలో ఉండడానికి సిద్ధపడితే, వాళ్లకు శాస్త్రజ్ఞానం ఎక్కువకావడమే కాకుండా అదృష్టంపడిందంటే వజ్రంకూడ దొరకవచ్చు; దాంతో వాళ్లదరిద్రం తీరిపోవచ్చు. ఈపనికి ఎక్కువ పరికరాలుకానీ పెట్టుబడికానీ అవసరం లేదు. ఏ ఆరణాలో పెట్టితే ఒక ఎనామల్ జేసినవస్తుంది. అది చాలు. లేకుంటే ఒకకుండ అడుగు పెంకే చాలు. దాన్ని తీసుకొనిపోయి అక్కడక్కడ నిదానంగా గులకను నీళ్లతో గాలించి చూడవచ్చు. చదువుకున్నవాడికి బహుశా వజ్రం ఎక్కడ దొరకవచ్చునో తెలుస్తుంది. ఇతరదేశాల్లో వజ్రాలు ఎలాటిచోట దొరుకుతుందో తెలుసుకొని అలాటి లక్షణాలుగల స్థలాల్లోనే గాలించడానికి వాడికి వీలుంటుంది. ఇలాచేయడంలో వజ్రంలోపల ఉండే గట్టిరాతిముక్క దొరికితే భూగర్భశాస్త్రానికి మెరుగువస్తుంది. వజ్రం మనదేశంలో ఎలాటిరాతిలో పుడుతుందో ఇదివరకు ఎవరికీ తెలీదు. కాబట్టి ఆరాతినిబట్టి తల్లిగనిపోబడిని కనుక్కోవచ్చు. అది తెలిసిపోయిందా ఎంతసొమ్మయినా నమ్మకంగా పెట్టుబడి పెట్టి గనులను తవ్వించవచ్చు దక్షిణ-ఆఫ్రికా వజ్రాలగనుల్లో వలెనే దానివల్ల వేలకొలది జనానికి జీవనం ఏర్పడుతుంది. నిరుద్యోగ నివారణకు-అందులోనూ నిరంతరము కరవుకాటకాలతో కృశిస్తూ ఉండే దత్తమండలాల్లో—చాలాగా ఆపని ఉపకరిస్తుంది.

దక్షిణ-ఆఫ్రికాలో ౧౦ వేల అడుగుల లోతులో గనిపని జరుగుతూ ఉంది. వజ్రానికి ఏలాటి అపాయమూ కలగకుండా ఎంత గట్టిరాళ్లనయినా పొడిపొడిచేశే యంత్రాలు ఆగనిలో ఉన్నవి. ౩౦౨½ కారెట్ల తూకం గల కల్లినన్ అనే ప్రఖ్యాతవజ్రము అక్కడ దొరికిందే. దానివెల ౧౫౦ వేల పౌనులని మతింపు పడింది.

కృష్ణదేవరాయల కాలంలో - అంటే - ౧౬-వ శతాబ్దంలో అరపౌను (ట్రాయి) బరువుండే వజ్రాలు కూడ వజ్రకరూరులో దొరికినట్లు నివర్శనాలు కనుపడుతూన్నవి. ప్రపంచం అన్ని దేశాల్లోను నిపుణులయిన వజ్రాలవర్తకులందరూ కూడ దక్షిణ - ఆఫ్రికా వజ్రానికీ - ఇండియా - వజ్రానికీ కాంతిలో ఏమాత్రము పోలిక లేదనీ, ఇండియావజ్రం చాల ప్రశస్తమయిందనీ ఏకగ్రీవంగా అంగీకరించారు, కాబట్టి వజ్రకరూరులో తల్లిగనిపోబడి దొరికి వజ్రాలుతీయడం మొదలుపెడితే కొంతవరకు దక్షిణ-ఆఫ్రికా వజ్రాల వ్యాపారం పడిపోవడం నిశ్చయం.* యూరపు పెట్టుబడిదారులకు కొంతనష్టం దానివల్ల ఏర్పడనూవచ్చు.

ఇదంతా ఎట్లాఉన్నా వజ్రంవల్ల విపరీతంగా లాభాన్ని పొందవచ్చునన్నమాట మాత్రం నిజం. దక్షిణ-ఆఫ్రికా చరిత్రను మార్చి కన్నుకట్టే నేటిస్థితికి దక్షి

* See Gazetteer of Anantapur District by W. Frances

ఆఫ్రికాను తెచ్చింది వజ్రమే. వజ్రకరూరులో దరిద్రులనేకులు వజ్రాలవల్ల లాభం పొందుతూ ఉన్నారు. వజ్రకరూరు ప్రాంతాల్లో కింబర్లీ మరొకటి ఎవరికీకాన రాకుండ మరుగుపడి ఉందేమో ఎవరికేం తెలుసు? ఎవడయినా విద్యావంతుడయిన భారతీయయువకుడు దాన్ని కనిపెట్టినాడా, తనదేశానికి ముఖ్యంగా శుష్క దరిద్రాలయిన దత్తమండలాలకు అపారమయిన లాభం కలుగుతుంది.

పేష్వాల వైవాహికజీవనము

పేష్వాల చరిత్రలో ప్రముఖులయిన వ్యక్తుల దాంపత్య జీవనస్వరూపము క్రింది పట్టికవలన తెలియవచ్చును. బాల్యవివాహము, విధవవివాహము మొదలయిన విషయముల నాకాలమున నెవరయిన చర్చింప తలపెట్టియుండినయెడల రాజద్రోహపు నేరముక్రింద ఖండితముగ శిక్షింపబడియుండెడివారని చెప్పనగును.

మొదటి పేష్వామాధవరావు—జననము సం. ౧౭౪౪; వివాహము ౧౭౫౩.

(మాధవరావు వయస్సు ౮ ఏండ్లు
రమాబాయి వయస్సు ౪ ఏండ్లు
గర్భాధానము ౧౭౬౫ లో జరిగెను)
మరణము సం. ౧౭౭౨.

పేష్వా నారాయణరావు—జననము ౧౭౫౫. వివాహము ౧౭౬౩. గర్భాధానము ౧౭౬౯. (అప్పటికి గంగాబాయి వయస్సు ౧౩) పుత్రజననము ౧౭౭౪.

మహాదాజీ సింధ్యా

జననము ౧౭౩౦? మరణము ౧౭౯౪.

భార్యలు: ౧. అన్నపూర్ణాబాయి, ౨. భవానీబాయిఘాటగె, ౩. పార్వతీబాయి ఘాటగె, ౪. భవానీబాయి సంగమనేరకర, ౫. గంగాబాయి, ౬. రాధాబాయి రావుళ్, ౭. భాగీరథి, ౮. యమునాబాయి, ౯. లక్ష్మీబాయి, (ఈమెకు పండ్రెండవయేట ౧౭౯౨ సం.లో పెండ్లిఅయ్యెను.)

నానా ఫడణీసు

జననము ౧౭౪౨. మరణము ౧౮౦౦.

భార్యలు : ౧. యశోదాబాయి, ౨. లక్ష్మీబాయి, ౩. అర్కలత (జిల్లేడుచెట్టు), ౪. అన్నపూర్ణాబాయి, ౫. రాధాబాయి, ౬. ఆనందీబాయి (వివాహము ౧౭౬౦), ౭. యశోదాబాయి, ౮. అన్నపూర్ణ (వివాహము ౧౭౮౮), ౯. బగాబాయి (నానామరణానంతరము ౧౪ దినములకు చనిపోయినది), ౧౦. జీవూబాయి (నానా చనిపోవునాటి కీమెవయస్సు తొమ్మిదియేండ్లు!)

సవాయీ మాధవరావు

జననము ౧౭౭౪. మొదటిపెండ్లి ౧౭౮౩.
గర్భాధానము ౧౭౮౯. రెండవపెండ్లి ౧౭౯౩.
మరణము ౧౭౯౫.

రెండవ బాజీరావు

జననము ౧౭౭౫. మరణము ౧౮౫౧.

భార్యలు : ౧. భాగీరథీబాయి ౧౭౮౬ (ఆమె మరణము ౧౭౯౩), ౨. సత్యభామ (సరస్వతి - ఆమె మరణము ౧౭౯౭), ౩. జిల్లేడుచెట్టు, ౪. రాధాబాయి (పెండ్లి ౧౭౯౭; ఋతుమతి అయినది ౧౮౦౦; మరణము ౧౮౦౬), ౫. వారణాసి (పెండ్లి ౧౮౦౬), ౬. వేణూబాయి (కుశాబాయి) పెండ్లి ౧౮౦౮; మరణము ౧౮౧౬, ౭. సరస్వతీబాయి (పెండ్లి ౧౮౧౨), ౮. సత్యభామాబాయి, ౯. గంగాబాయి, ౧౦. మైనాబాయి, ౧౧. సయీబాయి, కాక "శ్రీమంతులు లాలా పరదేశి కూతును కటారితో కూడ పెండ్లిఅయ్యెను. ఆమెకాక కుమారుడుకూడ పుట్టెను" అని యొక్క చో కలదు. ఈ భార్యలేకాక, బయాబాయి దాతార, సీతాబాయి శేండె, కాశీబాయి మరాఠె, ఉమాఫడకె, తాయిపేఠె మొదలయిన స్త్రీలును బాజీరావుప్రీతికి పాత్రులయియుండిరి.

['మహారాష్ట్రశారదా' నుండి జయకర్ణాటకయందుద్ధరింపబడిన దానికి అనువాదము.]

౧. లారల్, హార్డి
హాస్యరసాభినయమున పేరుగన్న సినీమానటులు.

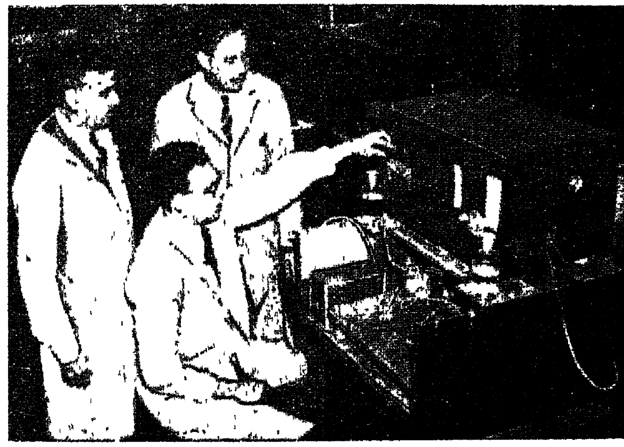

౨. పాలెట్ గాడర్డు. చార్లీచాప్లిన్
ప్రపంచ ప్రఖ్యాతుడయిన హాస్యగాడు చార్లీ.
పాలెట్ గాడర్డు అతనిభార్య

శరీరస్థ రోగములను నిరూపించు విద్యుద్యంత్రము

మార్గాంతరాల ద్వారా నిరూపించడానికి అయ్యే కాలంకంటే ఎంతో ముందుగా వంటిలోకి సంక్రమించిన రోగాలను విద్యుద్యంత్రంద్వారా నిరూపించ

వచ్చును. ఈ యంత్రానికి 'వాక్యూం ట్యూబ్ మైక్రో వోల్టుమీటరు'(Vacuum Tube micro-voltmeter) అని పేరు. యేల్ యూనివర్సిటీ వైజ్ఞానిక పరిశోధకులు మనిషివంటిలో కలిగే మార్పులను గుర్తించడానికని దీన్ని కనిపెట్టారు. జీవశాస్త్ర సంబంధమయిన పరిశోధనలు, పరీక్షలు చేయడంలో ఇది సూక్ష్మవస్తుదర్శక యంత్రాన్ని తలదన్నవచ్చు ననుకొంటున్నారు. ఈ యంత్రాన్ని వంటికి అంటపెడితే ఇది *ఒక వోల్టులో సూక్ష్మతి సూక్ష్మాంశమయిన పరిమాణంగల విద్యుత్తరంగాలను కనుక్కోగలుగునట. ఎన్నో జంతువులను ఈ యంత్రంతో పరీక్షించారు. ప్రతీజంతువూ ఏదోకొంత పరిమితి విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తిచేస్తుందనీ, ప్రతిజాతి జంతువులో ఉత్పత్తిఅయ్యే ఆ విద్యుచ్ఛక్తి కూడా ఒక ప్రత్యేకగుణాన్ని కలిగిఉంటుందనీ, నాటి వాటి జీవన క్రమాన్ని బట్టి యీ ప్రత్యేకగుణం మార్పుచెందుతూ ఉంటుందనీ పరిశోధనలవల్ల సూచింపబడుతూ ఉంది. ఎలుకలను పరీక్షిస్తే ఇంకా ఎప్పుడో పైకి తేలబోయే వ్రణం యొక్క సూచనలు ఎంతో ముందుగానే కనబడ్డాయట. ఇలాగ వంటిలోని విద్యుత్తరంగాలను గుర్తించడంవల్ల సూక్ష్మకణాలు నిరంతరం పరివర్తనాన్ని పొందుతూ ఉన్నా కూడా జీవకోట్లు తమపోలికను ఎలా కోల్పోకుండా ఉన్నవో వైజ్ఞానికులు నిరూపించ గలుగుతారనుకో వచ్చును.

ద్విముఖ హృదయస్పంద పరీక్షణ

ఈ నూతనోపకరణాన్ని కాలిఫోర్నియా (అమెరికా) వైద్యులు నలుగురుకలిసి తయారుచేశారు. దీనిసాయంతో హృదయరోగ నిదానం ఎంతో సుకరం అవుతుంది. హృదయాదులయందలి స్పందనాన్ని ఇందలి ముఖద్వయంతోను పరీక్షించవచ్చును. ఒకముఖాన్ని నిశ్చలంగా ఒక్కచోటనే ఉంచి, రెండవదాన్ని అటూ ఇటూ కదుపుతూ అంతటా పరీక్షించవచ్చు. ఇందువల్ల రోగకారణమూ, తద్వ్యాప్తీ ఏకకాలంలో అవగతం

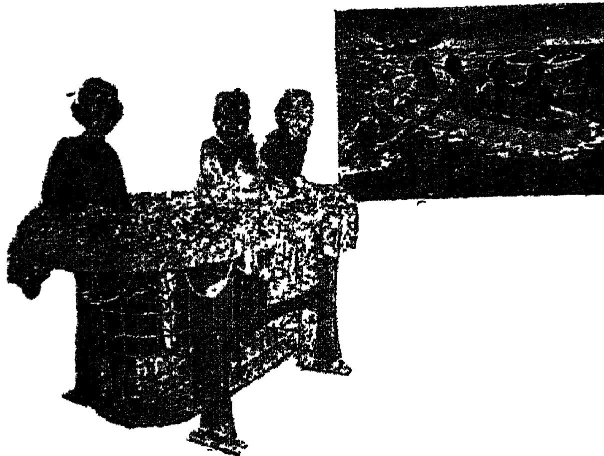

* 5 One-millionths of a volt.

అవుతుంది. రోగయుక్తమయిన హృదయమాది స్పందన వైలక్షణ్యాం ఎంతవేరగలదో కూడ పరీక్షించవచ్చు.

ప్రాణసంరక్షక ప్లవము

సముద్ర ప్రయాణాలలో సంభవించే ఆకస్మిక జల ప్రమాదాలను తప్పించుకోడానికి మరొక క్రొత్త సాధనం వాడుకకు వచ్చింది. అది స్నానపు తొట్టిలాగుంటుంది. ఇరవై ఆయిదు మందికి దాంట్లో చోటుంటుంది. చుట్టూ

౧. కర్రబల్లలు అమర్చిన వలఊయాల

౨. ఆపాయ సమయంలో రక్షకప్లవాన్ని ఉపయోగించే క్రమము.

రెండుబొద్దూ, నడుమ తాటివలఊయాలా ఉంటుంది. ఊయాల అడుగున కర్రబల్లలు అమర్పబడిఉంటవి. పెద్దతుపానులో కూడ నీటిలో పడిపోకుండ నిలువునా నిలుచుకోవచ్చు. బొద్దుచుట్టూర వెలపలివైపున రెండు దిమ్మలతాడు కట్టబడిఉంటుంది. నీటిలోపడ్డమనిషి తేలుతూఉండే రెండుదిమ్మలను అందుకొని పట్టుకుంటే లోపలికి వాణ్ణి చేదుకోవచ్చు.

చలవకంటిజోడును అద్దంగాకూడ వాడుకోవచ్చు

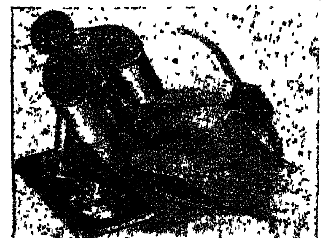
క్రొత్తమాదిరి చలవకంటిజోళ్లు తయారయి ఇటీవల వాడుకలోకి వచ్చాయి. అవి కండ్లకు చల్లదనాన్ని ఇవ్వడమే కాకుండా ముఖంచూచుకోడానికి పనికివస్తాయి. గాజుబిళ్లలకు లోవైపున రసం పలాచగా పూయబడివుంటుంది. తీవ్రమయిన ఎండ చాల వాట్టుకు వాటిమీద

ప్రతిఫలించిపోతుంది కాబట్టి వాటిగుండా నీలి రంగువెలుగు బయలుదేరి కండ్లకు చల్లదనాన్ని ఇస్తుంది. ముందువైపున వెలుగు ప్రతిఫలించడం మూలాన్ని స్త్రీలు ఆవైపును ముఖంచూచుకోవడానికి ఉపయోగించుకోవచ్చును. ఈ రెండు ఉపయోగాలూ చిత్రంలో చూడవచ్చును.

ప్రయోగనాళికలను వేడిచేయడానికి కొత్త విద్యుద్యంత్రము

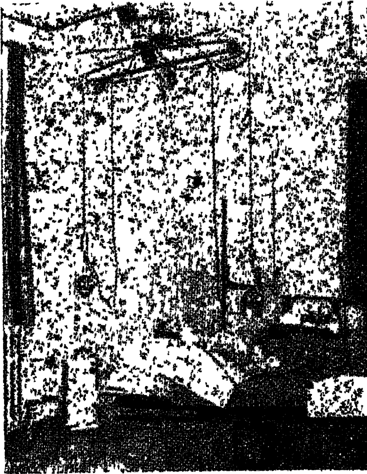
ప్రయోగనాళికలకు సత్వరంగానూ, నిరపాయంగానూ, వేడెక్కించడానికి చిత్రంలో కనపడేమాదిరి యంత్రం ఒకటి తయారయింది. గుర్రపు లాడంలాటి ప్రత్యేక ఉపకరణంలో, ద్రావకంతో నింపిన ప్రయోగనాళికను ఉంచితే ముప్పయి సెకనులలో ద్రావకంకాగి ఉడికిపోతుంది. నిప్పంటుకునే ద్రావకాల విషయంలోకూడ మంటమీద కాచేటప్పుడంతగాభయపడవలసింది లేదు.

రేడియముచికిత్స

కాన్సరు రోగులకు విద్యుద్యంత్ర సహాయమున రేడియముచికిత్స చేయుట కేర్పాట్లు చేయబడినవి. ప్రక్కనున్న డాక్టరుకుగాని, నర్సుకుగాని అపాయము కలుగకుండ విద్యుద్యంత్రము దూరమునుండియే నడుపబడుటకు సౌకర్యము చేయబడినది. గదిలోకప్పుకు త్రాసుదండమువలె నొకదండము వ్రేలాడుచుండును.

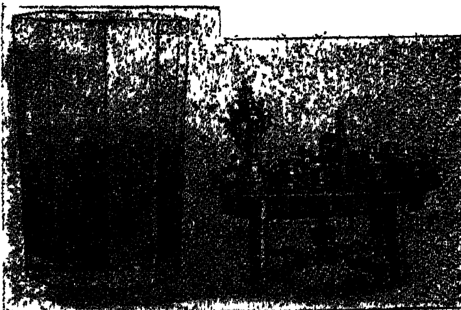
అండమునుండి కప్పీలమీదుగా తీగలు వ్రేలదీయబడి యుండును. యంత్రము నడపునప్పుడు దండము ఊపు

చుండును గావున నీతీగలును తదనుగుణముగా తిరుగుచుండును. అప్పుడీతీగలు రోగిపడక దగ్గరగా నుండు రేడియము నిలువజాడీనుండి సీసపు రేడియము బరిణెను పైకెత్తును. తర్వాత దండము ఈతీగలను ఊపుచు చక్రమువలె గిరున ఇటువైపునకు త్రిప్పి రోగికి కట్టిపెట్టియుండు రేడియము గ్రాహక పేటికలోనికి దింపును. దేహస్పర్శ యేమాత్రమును లేకయే అన్ని ప్రక్రియలును జరిగిపోవుచుండుటవలన రోగికిగాని, డాక్టరు మొదలగువారికిగాని అపాయము సంభవించుటకు వీలులేదు.

టీసెట్టు తూకం ఒకఔన్సుకూడా లేదు

రషియను నగలవర్తకు డొకడు చిన్న టీసెట్టును తయారుచేశాడు. పక్కనఉండే మామూలు మంచినీళ్ల

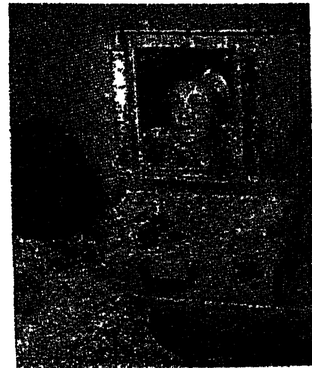
గ్లాసుతో పోల్చిచూస్తే ఈసెట్టు ఎంతచిన్నదో తెలిసిపోతుంది. కప్పులు, సాసరులు, నీరుమరగబెట్టడానికీ వేడినీరు నిలవచేయడానికీ పాత్రలు, పంచదారగిన్నె అన్నీ సెట్టు పూర్తిగా ఉంది. సెట్టంతా కలిపినా ఒక ఔన్సు బరువు నిండుగా లేదు. సెట్టంతాకూడా జర్మను వెండి టీటేబిలుమీద పెట్టిఉంది. టేబిలున్నూ చాలా అందంగా చేయబడిఉంది.

నూలుబండిలోనే ఉంటుంది నూలు తెంచేసాధనం

చిన్న నూలుబండికి ఒకవేపు చక్రం అంచున ఒక గంటు ఉంటుంది దానికి అడ్డంగా ఒకకత్తి చక్రానికి బిగించబడి ఉంటుంది. చిత్రంలో కనుపడుతూ ఉన్నమాదిరిగా నూలు తెంచుకోవాలి.

చేతిలో పట్టుకొనిపోవుట కనుకూలమైన వేషధారణ పరికరముల పెట్టె

దినమున కొకయూరు చొప్పున తిరుగుచు నాటకములలో వేషములు వేయు నటీనటులకు ఈపెట్టె యొక అమూల్యమైన వస్తువు. వేషధారణ కవసరమైన పరికరము లన్నియు నిండ మర్చబడియుండును. దీనికిని తనముకోవలసిన యవసరము లేకయే దీనిసాయమున వేషములు వేసుకొనవచ్చును. పెట్టె తెరవగానే మూత లోపలివైపున నొక అద్దముండును. దానికి రెండు దీపములుకూడ జోడింపబడియుండును. విద్యుచ్ఛక్తి తీగను వానికి తగిలించినచో నవి వెలిగి ముఖమునకు కావలసిన వెలుతురును ఇచ్చును. పెట్టెలోపల బల్లవంటి భాగమున రంగులు, కుంచెలు మొదలైన పరికరము లన్నియు నుండును. ఇది దగ్గరనుండినచో ప్రతియొకడును ఎక్కడికి పోయినను మరియొకని యవసరములేక, చివరకు దీపమునకు గూడ యాచించక వేషధారణ కుపక్రమించవచ్చును.

[illegible] వ్యాయామపు బల్ల

ఈబల్ల సహాయముతో [illegible]లోను, [illegible]లోను [illegible] బలపరచవచ్చును. ఈబల్లలో [illegible] ఉండును. దానిమీదుగా బల్లమీద ఒక తివాసీ [illegible]యుండును. ఈరకపు వ్యాయామము [illegible] బోర్ల గిల పండుకొనును. [illegible] ఒకయంత్రము ఆడుట కారంభించును. [illegible] బల్లకప్పుకూడ ముందుకును, వెనుకకును [illegible]చును. దానితో రోగికూడ [illegible] [illegible] నాటియుండు కండరములకు సంచా[illegible] ఏర్పడి అవి బలపడుట కవకాశ మేర్పడుచున్నది.

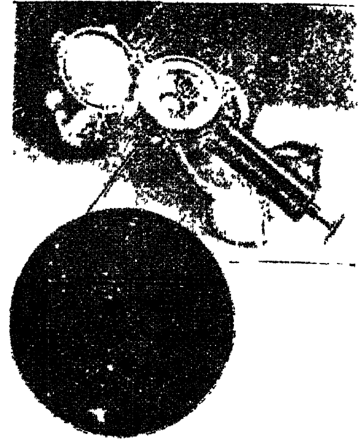
[illegible] తగినట్లు రోగియు సరిదిద్దుకోవచ్చును. బల్లకప్పు [illegible]కూడ ఇష్టమువచ్చినప్పుడు [illegible]నవచ్చును.

గాలిలోని ధూళికణములను పరీక్షించుసాధనము

దీనిమూలమున గాలిలోని ప్రమాదకరమైన ధూళికణములను మనము కనిపెట్టవచ్చును. దీనిలోనే ఒక గాలియరయు, ఒక సూక్ష్మదర్శిని యంత్రమును ఉండును. ఆ గాలియరలో చెమ్మఅరయింకొకటి యుండును. గోళము వంటి యొక గాలిగొట్టముగుండా చెమ్మఅరలోనికి గాలిని కొట్టినయెడల ఆ గాలిలోని ధూళికణములన్నియు అందలి గుండ్రని గాజుపలకమీద చేరి నిలిచిపోవును. ఆ తర్వాత ఈ సాధనము

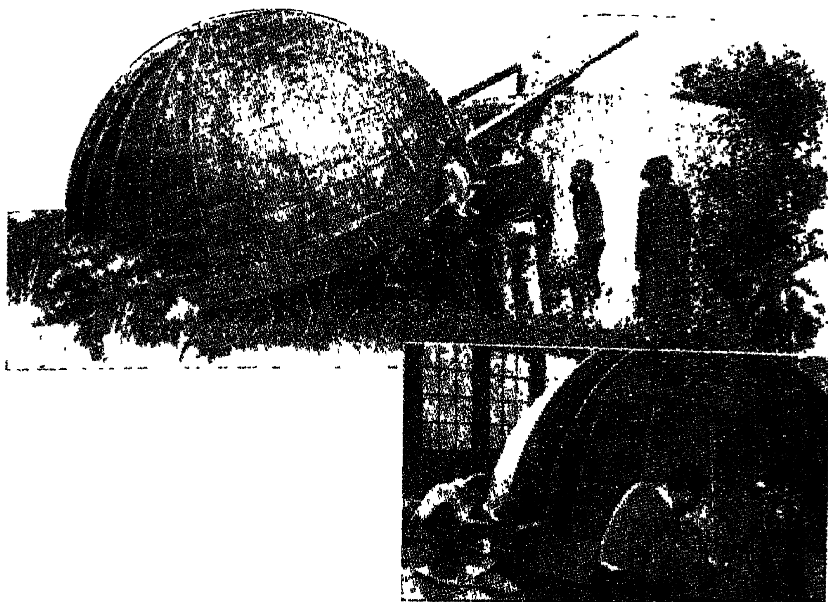

నొక దీపపుపెట్టె నిలుపబెట్టి ఇందలి ధూళికణములను సూక్ష్మదర్శినిమూలముగా పరీక్షింతురు. సూక్ష్మదర్శినికి ప్రత్యేకముగ నొక నేత్రకటకము అమర్పబడియుండును. అందులో గళ్లుగళ్లుగా గీతలు గీయబడియుండును. పరిశోధకుడు ఆ గళ్లయందలి కణములను లెక్కించి వానిని ౧౦౦౦౦౦ తో గుణించి ఒక ఘనపుటడుగు గాలిలో నుండుకణముల సంఖ్యను నిర్ణయించును. ప్రమాదకరమైన ధూళికణముల బారినుండి రోగులను తప్పించుటకును, నీరోగులనుగూడ వాని బారిని పడకుండ కాపాడుటకును ఈ సాధనము మిక్కిలి యుపయోగపడగలదు. గనులలోను, సొరంగములలోను, పరిశ్రమాగారములందును పనిచేయు కార్మికుల సౌకర్యార్థము ఆయా ప్రదేశములందలి గాలిని దీనితో పరీక్షించి, ఆ గాలిలో ధూళి యెక్కువగా నిండియుండినచో దానిని నివారించు నుపాయములను వెతకి కార్మికులలో శ్వాసాశయరోగములు ప్రబలనీయకుండ చేయుచున్నారు.

విద్యార్థుల నిర్మాణశక్తి

చదువుకొన్న చదువును సార్థకపరచవలెనను సంకల్పముతో ఈ విద్యార్థులు ఒక వేధశాలను, ఒక ఎనిమిదంగుళముల ప్రతిఫలనదూరదర్శినిని తయారుచేసినారు. తాము నేర్చిన గణితశాస్త్రమును భౌతికశాస్త్రమును వినియోగించి తమపాఠశాలరసాయనశాలయందు కూర్చొని దూరదర్శిని భాగముల నొక్కొక్కటిని వేరు వేరుగ సొంతముగ తయారుచేసినారు. వేధశాలయొక్క

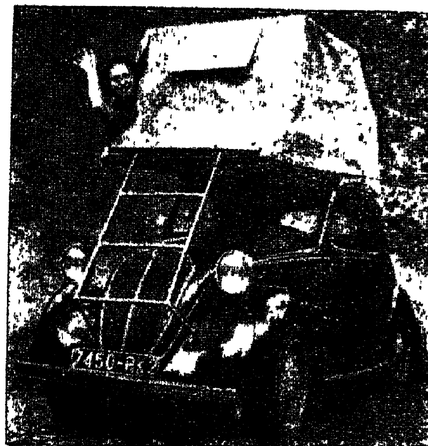
ఆవరణము, సంప్రతిగోడలను నిర్మించుటకు దినముల కొలది పాటుపడి కృతార్థులయినారు. ఓరలగోడలలోని కంతలకు మూసియుండు గాజుపలకలనుకోసి ప్రతిఫలనపు టద్దమును తీర్చినారు. దానిమందము ౧ అంగుళము; వ్యాసము ౭ అంగుళములు. సుమారు ౨౦౦౦ పౌనలు తూగు ఈ గుమ్మటమును ౨౪ వంకరచెక్కలతో కూర్చినారు. వానిపైన కొయ్యతోను, పలుచని రాగిరేకుతోను కవచమును తొడిగినారు. గుమ్మటపుపను లన్నియు పాఠశాల కర్మాగారమందే ముగించుకొని సిద్ధమైన గుమ్మటమును వేధశాలఆవరణకు కొనిపోయినారు. దూరదర్శినికొట్టమును దూర్చుటకు గుమ్మటములో తొలిచియుండు కంతకు జారుసుమూతనుకూడ ఏర్పాటుచేసియున్నారు. దూరదర్శిని యంత్రమంతయు సరియైన లెక్కలప్రకారము శాస్త్రీయముగ నిర్మింపబడినది.

మోటారుయాత్రికులకు క్రొత్త సౌకర్యము

మోటారులలో దూరప్రయాణము చేయువారు రాత్రివేళలందు నిద్రించుటకు తాను వెతుకుకోవలసిన యవసర మింతతో తప్పిపోయినది. ఈ క్రొత్తరకపు డేరా ల : మోటారుల కప్పులపైననే వేసుకొనవచ్చును. మడచియుంచినప్పుడు సీ'రెత్తు సుమారు ౧ అడుగు ఉండును. డేరాచట్టిము ఉక్కుతో చేయబడి పటిలముగా నుండును. దీనిని మోటారుకప్పుపైన బిగించుకొని పోవుట యాత్రికులకు పరమసౌఖ్యము. దీనిని తెరచియుంచినచో నిశ్చింతగ స్వేచ్ఛగ ఇరువురు ఇందులో

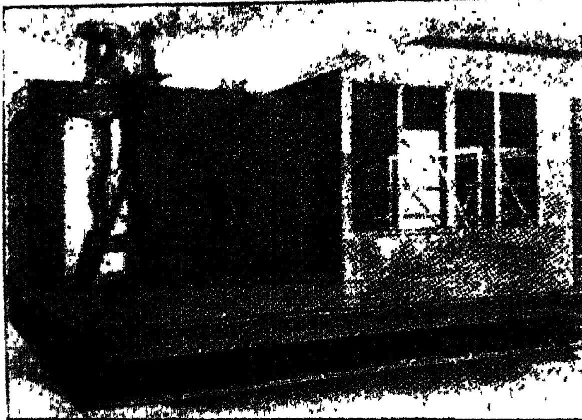

నిద్రించవచ్చును. డేరాను తెరచినప్పుడు ముందుకు పొడుచుకొనివచ్చు ఉక్కుచట్టము డేరాలోని శెక్క-

టకు నిచ్చినగాకూడ నుపయోగించును. ముందువైపు క్రేనాకుక్షితో చుక్కలోనే ఒకకిటికీ, మాత్ర ఆమర్చబడి యుండును. కావున గాలికిగూడ యోచింపవలసిన యావసరములేదు. ఈ డేరాల సహాయమున ప్రయాణికులు మోటారుబండ్లో పయనించుచుండగానేకూడ నిర్విచారముగ నిద్రపోవ ననుకూల మేర్పడినది.

కొయ్య ఇండ్లను మేకులు లేకనే నిర్మించవచ్చును

ఎప్పటికప్పుడు విడదీసుకొని స్థానములు మార్చుట కనుకూలముగ ఇటీవల కొయ్యఇండ్లు తయారుచేయ బడుచున్నవి. ఈవిశేషమునకు తోడు మరియొక విశేష మేమన ఆయిండ్లను పొందికగా నమర్చుటకు మేకులే అవసరములేదట. ఒకవిధమైన జిగురే అంతకంటె భద్రముగా చట్టమును బిగింపగలుగునట. విడివిడిగా గోడలు, తలుపులు, కిటికీలు, కప్పు మొదలైనవి తయారుచేసి యాజిగురుతో అన్నిటిని యథాక్రమముగ అతికింతురట. ఈజిగురు అతుకులలోనికి చెమ్మను చేరనీయదట. కొయ్యను తొలుచు పురుగులను రానీదట. ఇక మేకల కవసరమే లేకపోవునేమో!

శ్రవణశక్తిని పరీక్షించు పరికరము

సూక్ష్మతమశబ్దములను గ్రహించు సామర్థ్యమును కనిపెట్టి తన్మూలముగా శ్రవణేంద్రియ శక్తిని

పరీక్షించుటకీ పరికరమును ప్రయోగించుచున్నారు. ఈశ్రవణశక్తి మాపకయంత్రము నొక చిన్నపెట్టెలో భద్రపరచియుంచి, దానినుండి కొన్ని తీగలను ఏర్పాటుచేసియుందురు. పరీక్షించువారు ఒక తీగను, పరీక్షింపబడువారు తక్కిన తీగలను చెరియొకటిగను చెవులకు తగిలించుకొందురు. యంత్రమును నడవనిచ్చినంతనే అందులోనుండి సూక్ష్మ, సూక్ష్మతర, సూక్ష్మతమ శబ్దములు బయలుదేరును. అభ్యర్థులు వానిని గ్రహించి నిరూపించు విధమును బట్టి వారి శబ్దగ్రహణ శక్తిసామర్థ్యములు నిర్ణయింపబడును. ఇంకొక విధముగా కూడ దీనితో పరీక్షింప వీలగుచున్నది. శబ్దకంపనములను గ్రహించు నొక యుపకరణమును ఒక చెవిమీద పెట్టెదరు. శబ్దము లోపలికి జొరకుండునట్లు మరియొక చెవికి మూతతగిలించి యుంతురు. పరీక్షకుడేవో కొన్ని శబ్దముల నుచ్చరించును. యంత్రము ఆశబ్దముల కంపనములను మొదటి చెవికి తీగలద్వారా గొంపోవును. ఆచెవి తన శక్తిసామర్థ్యముల కనుగుణముగా నాశబ్దములను గ్రహించును. ఇదేవిధముగనే రెండవ చెవినిగూడ పరీక్షింతురు.

రంగునుబట్టి పాలతరగతులను నిర్ణయించు సాధనము

ఈ సాధనమునకు కొలోరిమీటరు అని పేరు. పరీక్షింపవలసిన పాలను దీనిలో పోసి వెలుతురుకిరణమును దానిగుండా పోనిత్తురు. అట్లు చొచ్చిపోయిన వెలుతురు ప్రమాణమునుబట్టి పాలతరగతిని నిర్ణయింతురు. రంగు ఎక్కువగానుండు పాలగుండా చొచ్చుకొనిపోవు వెలుతురు ప్రమాణము చాల తక్కువగా నుండునట. రంగు తక్కువగానుండు పాలగుండా వెలుతురు ఎక్కువగా చొచ్చుకొని పోవునట.

విమర్శనము

ప్రతి విమర్శనము

భారతి ఫిబ్రవరి సంచికలో నా 'గృహలక్ష్మి కంఠాభరణము'పై శ్రీ సు. శాస్త్రిగా రొకతీవ్రతమ విమర్శనము వ్రాసినారు. దానికిది సమాధానము.

గ్రంథమందు చిత్రము లపూర్వములని యెవ్వరు ననలేదు. అవి 'గృహలక్ష్మి'లో నప్పుడప్పుడు వెలువడి యున్నవే యని తత్సంపాదకులే ప్రకటించుచున్నారు; కాబట్టి దీనిఁగూర్చి శాస్త్రిగారి రిమార్కనవసరము.

ఇఁక వాటి గుణాగుణములఁ జర్చించి శాస్త్రిగారు వాటి నధమాధమము లనుచున్నారు; కాని యే తచ్చిత్రకారులను శ్రీయుత రామారావుగారు, శ్రీమతి కుమారీ కమలాబాయమ్మగారు మొదలైనవారు తమ చిత్రముల నితరసంచికలలోఁ గూడఁ బ్రచురించుచున్నారు: ప్రజామోదము నొందియున్నారు. వారి చిత్రములఁగూర్చి నాకు సదభిప్రాయము కలదు. ఏల యనఁగా నేను చిత్రకళలయం దుత్తమపరీక్షనిచ్చి నా జీవితారంభమున దాదాపు పదేండ్లు చిత్రలేఖనోపాధ్యాయ వృత్తిలో నుంటిని; కాఁబట్టి చిత్రలేఖకుల కష్టసుఖములఁగూర్చి చాలవరకు ధైర్యముతోఁ జెప్పఁగలను. శాస్త్రిగారికిఁ గల చిత్రకళాపరిజ్ఞాన మెంతయో నే నెరుఁగను. కాని వారొసఁగిన యభిప్రాయమే సిద్ధాంతమగునెడల నొక్క 'గృహలక్ష్మి'యందే కాక మరే యితర సంచికలలోనైన వెలువడుచున్న త్రివర్ణచిత్రములలో నూటికి తొంబదితొమ్మిది అధమాధమ తరగతిలోఁ జేరవలసినవే.

ఇఁకఁ దచ్చిత్రముల ననుసరించి వ్రాయఁబడిన వ్యాసములను 'గృహలక్ష్మి'లో నితఃపూర్వ మప్పుడప్పుడు ప్రచురింపఁబడి యుండినవియే, యిప్పు డొక్కచోట 'పడికుచ్చా'రని శాస్త్రిగా రనుచున్నారు! ఇది వట్టి యబద్ధము. ప్రబుద్ధాంధ్రులలో నగ్రగణ్యులగు శాస్త్రిగారు 'గృహలక్ష్మి' పత్రికను సరిగాఁ జదువరనుట కీమాటయే సాక్ష్యము. నేను 'గృహలక్ష్మి'లోఁ బనిసేయుచుండిన సమయమందు సేకరించి ప్రచురించి యుండిన కొందరు సతీమణుల చరిత్రములు గూడ నీ 'కంఠాభరణము'నఁ గేవల భిన్నరూపములఁ దాల్చి యున్నవి. అందవి కేవల చరిత్రాత్మకములు: ఇందట్లు కాదు: ఆయా చరిత్రము లిందాదర్శములుగాఁ గొని దేశసేవ, లలితకళానైపుణి మొదలగు విషయములఁగూర్చి వ్రాసియున్నాను. ఈ కంఠాభరణ వ్యాసములన్నియును బరమాపూర్వములు!

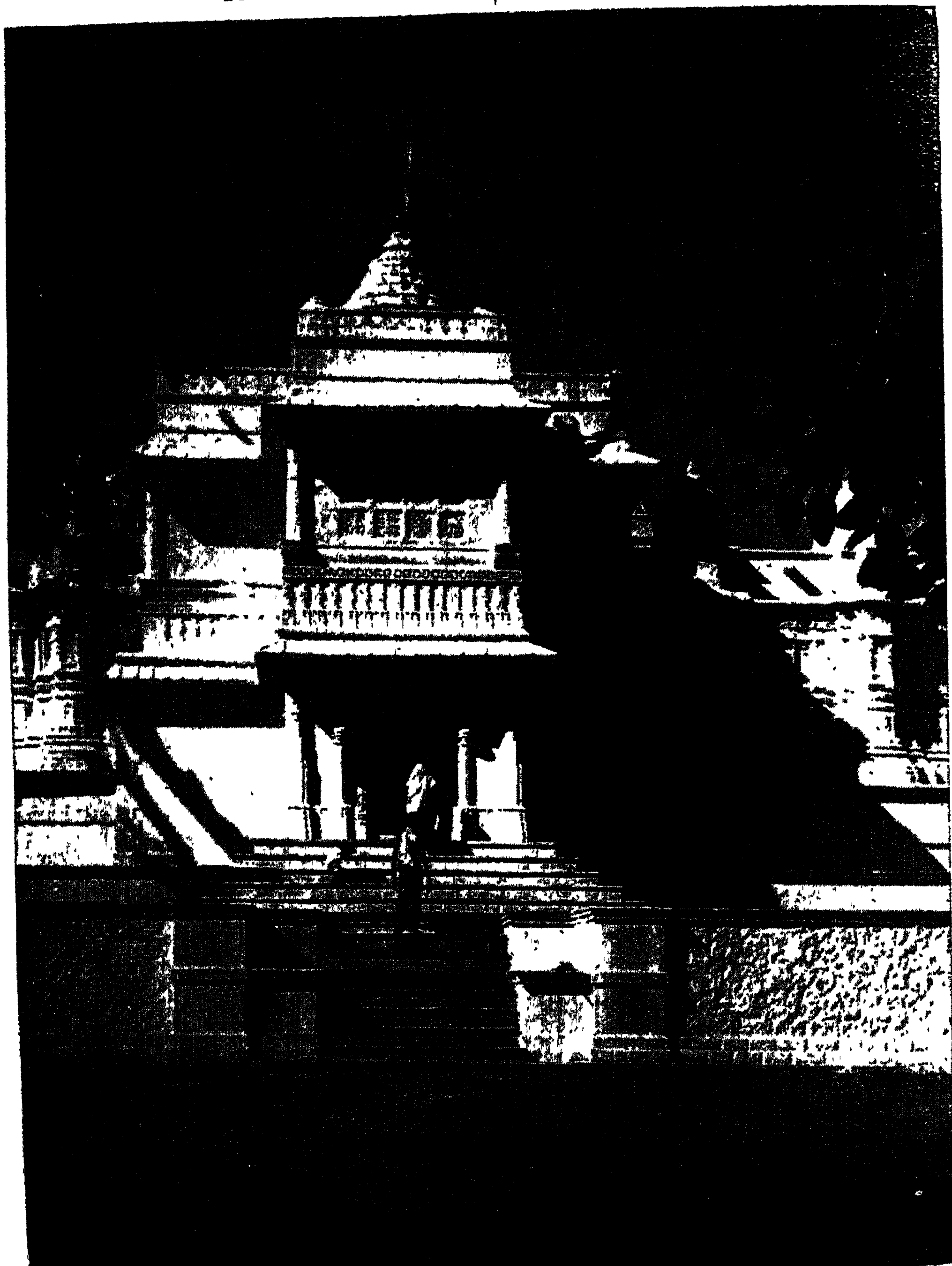
ఆమీద నా భాషనుగూర్చి శాస్త్రిగారిచ్చిన యభిప్రాయమును పరమసంకుచితము. వ్యావహారిక భాషా విషయమున 'ఎవడి యిష్టము వారిది' యన్న శ్రీయుత గిడుగు వేంకటరామమూర్తి పంతులుగారి మాటకును "కృష్ణమూర్తిగారికి వ్యావహారిక భాష అందలేదు; దాని తత్వం వారికందలే" దనుచున్న శాస్త్రిగారి మాటకునుగల తారతమ్య మెంతయో నిర్ణయించుట యీ యుభయుల నెరింగియున్న విద్వాంసులపని. వ్యావహారిక భాషా విషయమున మేమే ప్రామాణికులమని నిలువఁబడుటకు సాహసించినవా రింతవర కెవరును గానరారు; కాని "కృష్ణమూర్తిగారు ఈ గ్రంథంలో వాడిందే వ్యావహారి

రెండవ అఖిలభారత ఛాయాచిత్ర ప్రదర్శనము (మద్రాసు)

౧ పోడుగాలి

—యస్. కే. కోవర్కర్.

౨ జైన దేవాలయము

—జె. బల్వంత.

కాంధ్రమైతే యిక వ్యావహారిక భాషావాదం వదలుకోవడం మంచిది." యను శాస్త్రిగారి మాటబట్టి చూడఁగా వారు తాము ప్రామాణికుల మనుకొనుచున్నట్లు తోఁచుచున్నది. కాని యీ మాటకు వ్యావహారికభాషా పక్షమునను న్న కవికుమారులందరు నేకగ్రీవముగ నొప్పికొందురా? కల్ల! ఒకరిచెప్పులతో వేరొక్కరు నడచుట యసంభవము. "మాఅమ్మ అక్కయ్యా నన్నే భాషలో.........అదేభాష" అను నామాటయే వారును అనవలెను గాని నైజవిరోధముగా వ్రాయలేరు. అట్లొకప్పుడు వ్రాసినను బాగుండ దది. కాఁబట్టి యీ వ్యావహారికభాషా ప్రపంచమున స్వభావానుసరణమే శరణ్యము.

ఇఁక శాస్త్రిగారు నాగ్రంథ మంతయుఁగాకున్న మానె చివర కొక్క వ్యాసమైనను బూర్తిగాఁ జదువలేదు; చూడండి "చెప్పరానిది" అనే నా వ్యాసంలో (౯౫ వ పుట)'వాడుపీధిలోకే రాకూడ'దన్న వాక్యము మొదలుకొని ఆపేరా చివరవరకును జదువండి: అందు నాయభిప్రాయము నెంత విస్పష్టపరచియున్నానో చిత్తగించండి:దానియందు'స్వవచనవ్యాఘాత'మెచ్చటదగిలినదో చూపండి."కళావిలాసం"అను వ్యాసమునఁగూడ నిట్లెచ్చటనో యేవో రెండుమూడు వాక్యములు చదివి యంతటితో విమర్శించుట పెద్దలకు ధర్మమా? అంతే కాదు. ౬౫ వ పుటలో ౨౧ వ పంక్తి మొదలుకొన్న "అంతేకాదు లోకమనోభిరామమూ.........ఉండకపోవచ్చు." నన్న యీ వాక్యము శాస్త్రిగారి కర్థము కాదట! 'ఏమిటి దీనికర్థ'మని యడుగుచున్నారు. ఎట్టి సామాన్యాక్షరజ్ఞానముగల యిల్లాలైనను ఒక్కతూరి చదువఁగనే యర్థముకాఁగల యీ వాక్యము వారి కర్థము కాదట! దాని కెవరేమిచేయఁ గలరు? ఒకప్పుడు 'లోకమనోభిరామతా' అను మందురేమో!!

పైగా 'ఏమిటి' 'మనమే' అనునిట్టి మాటలను 'ఏంవిటి' 'మనంవే' అని నేను వ్రాయుట శాస్త్రిగారి కపభ్రంశముగాఁ దోచినది కాని పంతులుగా రావిషయమునఁ దమపీఠిక (౪ వ పుట)లో వ్రాసినది చూడుడు. ఐతే,నావంటివృద్ధుడు వ్యావహారికభాషనంగీకరించడమే ప్రధానమని పంతులుగా రనుకొనుచున్నట్లు శాస్త్రిగారి దివ్యదృష్టికి గోచరించుచున్నదట!! నేను నైశిత్యపూర్ణతగల వ్యావహారికాంధ్రభాష వాడితినని వ్రాసిన బ్రహ్మశ్రీ ఆదినారాయణ శాస్త్రిలుగారు నా విమర్శకుల బుద్ధికి సాహసులుగాఁ దోచుచున్నారు.

అయ్యా, యింతేల "కొబ్బెరుచి తింటేనే తెలుస్తుంది. బాగాఉంటుంది తినండి అని మాత్రము తిన్నవాడు చెప్పఁగలడు. అట్లే యీ గ్రంథము చదవదగినది. చదివిచూడండి అని నేను చదివిచెప్పతున్నాను" అని పంతులుగారు తామువ్రాసిన పీఠికద్వారా పాఠకలోకమును గోరుచున్నారు. ఒకవేళ నాయందు లేకున్నను శ్రీమంతులగు నా పండితరాజులయం దైనఁ దమకుఁగల గౌరవప్రేమ విశ్వాసముల చేతనైనను గ్రంథమును బూర్తిగఁ జదువుదురుగాక! ప్రతిసామాన్య గృహలక్ష్మియు నీగ్రంథమును జదువవలెనన్న మహదాశయమేగల్గి యెంతడబ్బైనను సరే వెనుదీయక సెలవుసేసి దివ్యసుందరముగా గ్రంథమును ముద్రించిన శ్రీ కేసరిగారి కోర్కె నెరవేర్తురుగాక! ఆవెనుక "నిస్సారం, నిరుపయోగం, పైగా బుద్ధిని తికమకలుపెట్టేదీ, దీనివల్ల తెలుగు గృహలక్ష్ముల కుపకారంకలగడం అసంభవం" అని శాస్త్రిగారు వ్రాసిన యీ రిమార్కులు సత్యము నెదుటనుంచుకొని నా గ్రంథమునకో, లేక శాస్త్రిగారి విమర్శనకో తగిలించి కృతార్థు లగుదురు గాక! కీర్తికొరకుఁగాని డబ్బుకొరకుఁగాని యాశించి నే నిది వ్రాయలేదు. దయచేసి నాపీఠిక చదవండి. తదుపరి సత్యాసత్యములను నిర్ణయించి లోకకల్యాణము కొరకు సహాయపడండి. ఇదియే నా ప్రార్థన.

పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

విశ్వరూపం

కా. కొండయ్య, ఎమ్. ఎస్ సి. వాల్తేరు, గార్డెన్స్, వెలర్పు. ౭.

ప్రకృతి శాస్త్రమభివృద్ధి జెందిన కొలదిని విజ్ఞానార్జనగూడ కష్టతరమగుచున్నది. ప్రాచీన హైందవు

లకుగాని, గ్రీకుదేశస్థులకుగాని సర్వశాస్త్ర పారంగతు లగుటకును, సకల విజ్ఞానకోవిదులగుటకును అసాధ్యము గాలేదు. సుమారు ఐదారు నూరేండ్లకు పూర్వముగూడ పండితులును విద్యార్థికులును తాము సర్వజ్ఞులమని చెప్ప కొనుటకు సంశయింపరైరి. కాని నేడెవరైనను తాను సర్వజ్ఞుడని నమ్మినచో వానిని తప్పకుండ పిచ్చియాసు పత్రిలో వేయవలసినదే. ప్రతిశాస్త్రమునందును పుస్తక ములసంఖ్య అంతకంతకు పెరిగిపోవుచునేయున్నది. వాటినన్నిటిని చదువుట యటుండ కడకు ఒక్క విజ్ఞాన విభాగమునకు సంబంధించిన పుస్తకముల పేర్లయినను జ్ఞాపక ముంచుకొనుటకు నేడు సాధ్యముగాదు.

ఇట్టి స్థితిలో ఒక్కొక్క గ్రంథమునందలి ముఖ్యాంశములను సంగ్రహముగను, సామాన్యజనులకు గూడ నర్థమగునట్లును వ్రాయుట అత్యంతము ఉపయోగ కరమైన కార్యము. ఈ విషయమున పాశ్చాత్యుల ప్రయత్నము లెంతయు ప్రశంసనీయములు. ఎట్టి దుర్గ్రాహ్యమగు విషయమునైనను వారు సర్వజన సుబోధ్య ముగ నుండునట్లు వ్రాయుచున్నారు. కొమ్ములు దిరిగిన పండితులుగూడ వారిలో పామరజను లకు విజ్ఞానవిషయములను దెల్పుటకు ఉత్సాహముతో పూనుకొని శ్రద్ధతో పనిచేయుదురు. బెర్ట్రాండ్ రస్సల్ (Bertrand Russel), సర్ ఆలివర్ లాడ్జ్ (Sir Oliver Lodge), సర్ ఆర్థర్ ఎడ్డింగ్టన్ (Sir Arthur Eddington), ఎఫ్. జె. బి. ఎస్. హాల్డేన్ (F. B. S. Haldane), జ్యూలియన్ హక్స్లీ (Julian Huxely), ఆర్థర్. థామ్సన్ (Arthur Thomson), జె. జె. థామ్సన్ (J. J. Thomson), సర్ జేమ్స్ జీన్స్ (Sir James Jeans), మొదలగువా రందరు తమతమ విజ్ఞానవిభాగములలో ఆరితేరినపండి తులు; తమ యభిమతశాస్త్రాభివృద్ధికై జీవితమును ధార పోసినవారు. కాని వీరిలో ప్రతియొక్కరును తాము కనిపెట్టిన దురవగాహములగు విషయములను సర్వజను లకును అర్థమగునట్లుగ చర్చించి విశదీకరించియున్నారు. అట్టి పుస్తకములలో నొకటియగు జీన్సుదొరగారి 'ది యూనివర్స్ అరౌండ్ అస్' (The Universe around Us) అను పుస్తకసారాంశమే శ్రీ కొండయ్యగారి "విశ్వరూపం."

కొండయ్యగారు విశ్వవిద్యాలయాధ్యాపకులు. ప్రకృతిశాస్త్రమునందే కృషిసల్పి ఎమ్. ఎస్ సి. డిగ్రీని పొందినవారు. సుభముగను ఆకర్షకరముగను ఉండునట్లు తెనుగున వ్రాయ నేర్చినవారు. అట్టివారు ప్రపంచవిఖ్యాతిగాంచిన యొక ఆంగ్ల పుస్తకమును తెను గున వ్రాయబూనినచో అది ఎంత యుపయోగకరమైన యంశమో మనమే యూహించుకొనవచ్చును. అందున కొండయ్యగారు బహుశ్రద్ధతో అత్యంతోపయోగకర ముగనుండునట్లు ఈపుస్తకమును వ్రాసియున్నారు. మూల మునన్న దురవగాహములగు విషయములనెన్నిటినో ఇందు సంగ్రహపరచియున్నారు. కొన్ని విషయములను పూర్తిగ వదలివైచినారు. విశదముగ నుండుటకై కొన్ని యంశములను స్వతంత్రముగ చర్చించియున్నారు. కొన్ని నూతన విషయములను సమయానుగుణముగ మూల మునందు లేకపోయినను ఇందు జొప్పించియున్నారు.

ఆంగ్లగ్రంథముల ననువాదము చేయువారికి ఈగ్రంథము ఆదర్శప్రాయ మనవచ్చును. తెనుగున ప్రకృతిశాస్త్రపుస్తకములను ప్రచురింప బూనుకొను వారికి ఈగ్రంథమున గమనింపవలసిన విషయము లెన్నియో కలవు. విషయప్రాధాన్య మొక్కటే గాక మొత్త ముగ జూచినను గూడ ఈపుస్తక మాకర్షకముగ నున్నది. పేరెన్నికగన్న శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టిన విశేష విషయములు, వారి జీవితమునందలి ముఖ్యాంశములు, పుస్తకాంతమునన్న పారిభాషికపదములపట్టిక, ఇక నొక చక్కని యుపోద్ఘాతమే యుండినయెడల ఈపుస్తకమునకు కొదవయే లేదని చెప్పదగియుండును. ఇట్టిపుస్తకములు తెలుగున ప్రచురించుట చాలయపు రూపముగాన ఇంగ్లీషురాని తెలుగువారికి ఇందలివిషయ మెట్టిదో మునుముందు తెల్పుటకు ఒకచిన్న ఉపోద్ఘాత ముండిన చాలబాగుగనుండెడిది. సంగ్రహముగనైన ఒక అకారాదిసూచిక ఈపుస్తకమున కేల తయారుచేయ లేదో. పారిభాషికపదములందు అచ్చటచ్చట భేదాభి ప్రాయమునకు కొంత తావుండవచ్చును. కాని ప్రకృతి

శాస్త్రగ్రంథ ప్రచుర ప్రారంభదశలో నిట్టి లోపము అనివార్యము. గ్రంథమునందు పారిభాషికపదములను తెనుగుననేగాక ప్రక్కన ఇంగ్లీషునందుగూడ ఇచ్చి యుండిన చాల ఉపయోగకరముగ నుండెడిది.

పుస్తకమునందలి విషయమునుగూర్చి ఒక చిన్న యంశమును మాత్రము చెప్పి తీరవలయును. కొండయ్యగారు భౌతికశాస్త్ర విశేషములను విశదీకరించుటయే గాక అప్పుడప్పుడు ఈ శాస్త్రవిషయములకును ప్రాచీన హైందవ ఋషుల మనోభిప్రాయములకును ఎంత యధిక సామ్యమున్నదో వక్కాణించుచున్నారు. ఇది కొంత వరకును ప్రమాదజనకము. ఆర్షసూక్తముల నిదివరకును ఎందరో విజ్ఞానవేత్తలు చర్చించి విశదీకరించియున్నారు. వ్యాఖ్యానకారుని శక్తికొలదిని వీనియందు క్రొత్త విషయములు బయలుదేరి యున్నను హైందవ వేదాంత సారమున కొక ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము గలదనుట స్పష్టము. శతాబ్దములు గడచినను ఈ వ్యక్తిత్వమునం దంతగా మార్పులు గానవచ్చుటలేదు. ఇక ప్రకృతిశాస్త్ర మన్ననో, నేడున్న మూలసూత్రములు రేపు తప్పిదము లని నిర్ధారింపబడుచున్నవి. భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు నేడు అణువు అను అగాధసముద్రమునబడి మునుగుచు తేలుచు నున్నాడు. ఇదివరకును పట్టుకొనుటకు గూడ భద్రమైన దేదియు చేతికి చిక్కలేదు. 'అదిగో గట్టు', 'యిదిగో తీరము' అని పలుమారు తోచుచున్నది. కాని ఇంతమాత్రముననే తోచినదెల్ల యథార్థము, మనకు దెలిసిన జ్ఞానలేశమునకును ఆర్ష సూక్తములకును ముడిపెట్టుటయు అనుట సమంజసము గాదు. ఎవరెరుగుదురు! నేను కొండయ్యగారు ఆర్ష సూక్తములతో సమన్వయముచేయబూనిన భౌతిక శాస్త్రసిద్ధాంతములన్నియు కొంతకాలములోనే మార్పు చెంది పోవచ్చును. అప్పు డీసమన్వయమును వదలి మరల వేరు విధముగ సమన్వయము చేయుటకు బూనుకొన వలెనా? ఎడ్డింగ్టన్ చెప్పినట్లు చాలమంది తమ నూతనసిద్ధాంతములు ఇతర విజ్ఞాన విభాగములందలి విషయములతో ఎంతవరకును అంగీకరింపుచున్నవో, ఏ మేమి మార్పులకు ఆస్పదమొసగుచున్నవో యను విషయము నేమాత్రమును తలంపరు. అట్లు తలంపకుండుటయే క్షేమము.

భౌతికశాస్త్ర పరిశోధనల మూలమున పరమార్థ తత్వమరయ సాధ్యమగునా యను అంశము ఈచిన్న విమర్శనయందు చర్చించుటకు సాధ్యముగాదు.[౧] ఈ విషయమునుగూర్చి జీన్సుదొరగారు క్రోడీకరించి విశదముగ వ్రాయుచున్నారు.

"The question at issue is ultimately one for philosophic discussion, but before the philosophers have a right to speak, science ought first to be asked to tell all she can as to ascsertained facts and provisional hypothesis.

(ఈసమన్వయముచర్చించి విశదీకరించు భారము నిజముగ పరమార్థతత్వశాస్త్రమునకు సంబంధించినదే. కాని తత్వశాస్త్రజ్ఞులు వాక్యార్థము చేయుటకు ముందు ప్రకృతిశాస్త్రమే మేమి చెప్పగలదో — ఏయే యంశములందలి వాస్తవము సుప్రసిద్ధమైనదో, ఏయే యంశములు ఇంకను చర్చనీయములుగ నున్నవో — కనుగొనవలెను.)

కొండయ్యగారు ఆర్షసూక్తముల చర్చవదలి పైవిధముగ భౌతికశాస్త్ర విషయములను మాత్రము దెల్పి అంతటితో సంతృప్తులై యుండినచో ఈ పుస్తకము సర్వజనామూల్యమని చెప్పదగియుండును. అట్లుగాక ఇందు వేదాంతవిచారముగూడ అందందు ఉండుటవలన ప్రకృతిశాస్త్ర మెరుగనివారెవరైన ఈపుస్తకమును చదివినయెడల "ఇందుదెల్పిన శాస్త్ర సిద్ధాంతములకు వేదప్రమాణమును, ఆర్షప్రమాణమును గలదుగాన ఈసిద్ధాంతములు నిత్యములు." అని నమ్మి ఇకముం దెట్టి మార్పులంకలిగినను అవి తప్పిదములనియు, కేవలము భ్రాంతియనియు తలంచుట కాస్పదముండును. పామరజన పాఠ్యములగు పుస్తకములను వ్రాయువారి బాధ్యత

౧. ఈ విషయము ఇదేసంచికయందలి "భౌతికశాస్త్రము, తత్వజిజ్ఞాస" యను నా వ్యాసమున కొంతవరకును చర్చించియున్నాను.

అత్యధికము. అప్పుడప్పుడు ప్రమాదజనకము గూడ. ఏకాంతము తప్పిదము చేసినను తత్ఫలితముగవచ్చు హానిమెండు. జ్ఞానబోధ చేయునపుడు పామరుని బాలకునిగ నెంచవలెను. చిన్ననాడేర్పడిన ఇష్టానిష్టములు మనము పెద్దవారైనపిదపగూడ ఎంతతీవ్రముగ మనమన సులను కలతబెట్టునో మనమందరమెరింగిన యంశమే. అట్లే పామరులకు బోధించునపుడుగూడ 'ఫలానా అభి ప్రాయమే సత్యము, నిత్యము. ఇందున కొన్ని ప్రమాణ మున్న'దని నమ్మకము పుట్టించినయెడల ఇక వా రాయభి ప్రాయమునకే దాసులై ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞానాభివృద్ధికే పరాఙ్ముఖులయ్యెదరు. ప్రకృతి శాస్త్రగ్రంథములను దేశభాషలందు వ్రాయువారు ఈ విషయమును గమనిం చుట యత్యావశ్యకము.

ఇంతమాత్రముననే శ్రీ కొండయ్యగారి గ్రంథము దోషయుత మని తలపరాదు. 'సైంతికశాస్త్ర సిద్ధాం తములు నిత్యములుగావు; అప్పుడప్పుడవి మారవచ్చును' అను నొక్క విషయము స్పష్టముగ జ్ఞాపకముంచుకొన్న జాలును, చదువరి ఎట్టి పొరబాటునకును లోనుగాక ఈ గ్రంథమునుండి అనేకవిజ్ఞానాంశములను దెలిసికొనును. కాన ఈగ్రంథ మెంతయు ప్రశంసార్హము. గ్రంథకర్త యగు శ్రీకొండయ్యగారును, ఈగ్రంథము నచ్చొత్తించి ప్రకటించిన యాంధ్రవిశ్వకలాపరిషత్పాలకులును ఆంధ్ర లోకమునకెంతయు కృతజ్ఞతాపాత్రులు.

పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు,
(ఎమ్. ఏ., పి హెచ్. డి.)

---

(౧) మహర్షియును తత్సందేశమును
(౨) శ్రీమదరుణాచలాష్టకము

ఇది క్రౌనుసైజున పు. ౧౩౬ పుస్తకము. ఇందు మొద టిది 'పాల్ బ్రంటన్ గారి యింగ్లీషునకు తెలుగు'; రెండవది 'శ్రీ రమణమహర్షుల వారి యరవమునకు తెలుగు' అనువాదకుడు : దోమా వేంకటస్వామిగుప్త మొదటిది వచనము; రెండవది పద్యములు, వాని తాత్ప ర్యమును.

పాల్ బ్రంటన్ 'A search in secret India' అను గ్రంథము నొకదానిని ఇంగ్లీషున రచించి ప్రక టించినారు. ఆ గ్రంథమునందలి ౯, ౧౬, ౧౭ అధ్యా యములు పాల్ బ్రంటన్ గారికి 'అంతగా తమ్ము వశపఱచు కొన్న శ్రీమహర్షులవారితో ఏర్పడిన పరిచయమును, వారినిగూర్చి కల్గిన యభిప్రాయములును, వారితోఁగల్గిన యనుబంధమును' వారిసందేశమును వివరించును. ఇందలి వచనభాగ మా యధ్యాయముల యనువాదమే. శ్రీరమణ మహర్షులవారి మహత్త్వమును పలువు రెఱుగుదురు. వారి కనేకులు పరమభక్తులు. ఆ మహనీయుల విషయ మెద్ది యైన తద్భక్తులకు పరమానందసంధాయకము కాక తప్పదు.

అనువాదము - గద్యమును, పద్యమును - రచనమున ననువాదమే యనిపించుకొనుచున్నది.

గ్రంథప్రకాశకులు : శ్రీ నిరంజనానందస్వామి, సర్వాధికారి, శ్రీ రమణాశ్రమము, తిరువణ్ణామల.

మాలతీ మాధవము

ప్రకరణము - మహాకవి భవభూతి విరచిత సంస్కృతమునుండి కైలాసవాసి జనమంచి వేంకట రామయ్య ఆంధ్రీకరించినది. డెమ్మీ ౧౪౨ పుటలు. వెల రూపాయపావలా. ప్రకాశకులు జనమంచివారు, రాజమహేంద్రవరము.

ప్రాచీన సంస్కృతదృశ్యకావ్యరచయితలలో భవ భూతి మిక్కిలి ప్రసిద్ధుడు. ఇతని దృశ్యత్రయములోను ఉత్తరరామచరిత్ర పేరెన్నిక గన్నది. 'మాలతీమాధవ' ప్రకరణము అతని రచనలలో రెండవది; ప్రాశస్త్యము నను రెండవదియే. 'మహావీరచరితము' రచనమున తొల్లిటిదయ్యును కడపటిదే. భవభూతి నాటకము లన్నియును దీర్ఘసమాస బహుళములు. రచన ప్రౌఢము. గద్యభాగముకంటె పద్యభాగమే ఎక్కువ రసావహము; హృదయంగమము. వర్ణనలు స్వాభావికములు; వివిధ భావాలంకార విశిష్టములు.

'కైలాసవాసి' శ్రీ జనమంచి వెంకటరామయ్యగారు కవి; పండితుడు. వీరి ఖండకావ్యములు ఆంధ్రుల ఆదరణకు పాత్రములైనవి. వీరీ మాలతీమాధవమును ఇప్పటికి రమారమి నలువదినాలుగు సంవత్సరంబుల తెనిగింప నారంభించి అప్పుడప్పుడు కొంత కొంత రచించుచు ౧౯౦౧ వ జూనులో ముగించిరి. ౧౯౦ౕ వ డిసెంబరులో ప్రకటించిరి.

అనువాదకులు 'ఈ నాటకము సాధ్యమయినంతవరకు మూలానుసారముగానే తెనిగించినారు. 'ప్రస్తావనమాత్రము మూలమునకుం గొంచెము భిన్నముగా నుండును.' అయినను కొన్నియెడల సౌకర్యముకొరకు మూలములోని పద్యములకు ముందు, వెనుకల నున్న గద్యభాగములు పద్యముననే చేర్చబడినవి; మూలములోని పద్యమునకు ఒకదానికి అనువాదమున రెండు వ్రాయబడినవి. వ్యాఖ్యానాంశములు కొలదిచోట్ల అనువాదమున చేర్చబడినవి. మొత్తముపయి అనువాదము సరియైనను కొన్నిభాగములు అననుకూలములు. మచ్చునకు కొన్ని

మూలము: 'కామందకీ - అపి నామ కల్యాణినో ర్భూరివసు, దేవరాతాపత్యయో రనయో ర్మాలతీ మాధవయో రభిమతం పాణిగ్రహమంగళం స్యాత్.'

అనువాదము: 'కామం-కల్యాణవంతులును, భూరివసు, దేవరాతుల సంతానమును నగు మాలతీమాధవుల సర్వాభీష్టమైన పాణిగ్రహణ మహోత్సవము జరుగవలసియున్నది.' (అం. ౧. పు. ౭.)

అభిమతమగు మాలతీమాధవుల వివాహమహోత్సవము జరుగునా,' అను వితర్కము మూలాభిప్రేతము. కాన 'జరుగవలసియున్నది' అనునది 'అపినామ స్యాత్' అను దానికి సరియగునది కాదు. అనువాదమున 'సర్వ'పద మధికము.

మూలము:

'మనోరాగస్తీవ్రో విషమివ
విసర్ప త్యవిరతం
ప్రమాథీ నిర్ధూమం జ్వలతి
విధుతః పావక ఇవ,
హినస్తి ప్రత్యంగం జ్వర ఇవ
గరీయా నిత ఇతో
న మాం త్రాతుం తాతః ప్రభవతి
న చాంబా న భవతీ.'

అనువాదము: ఉత్సాహ—

'విరతిలేక విసము పోలె [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]'

(పు. [illegible]

తన యభిమతము [illegible] మాలతి చెలికత్తెయగు లవంగికతో ననుచున్నది.

అనువాదమున [illegible]ములోని 'ప్రమాథీ, నిర్ధూమం' అనునవియు, జ్వరవిశేషణముగు 'గరీయాన్' అనునదియు, 'ఇతఇతః' యు, లవంగికనుగూర్చి చెప్పబడిన 'న భవతీ' అనునదియు విడువబడినవి. 'మనోరాగః' అనుటకు "వ్యధ" అనియు, "ప్రత్యంగం" అనుటకు "అవయవముల" అనియు ఆంధ్రీకరించుట సరిసముకాదు. ఉత్సాహవృత్తము కరుణరసమున కననుగుణము; హాస్యమున కనుగుణము. రసాననుకూలములగు వృత్తము లీయనువాదమున చాల కలవు. వృత్తములకును రసవ్యంజకత్వ మాలంకారిక సమ్మతము. మూలము: "బాల — కస్మిం మహాకుల ప్రసూతః స మహాభాగః?" అను: "బాల— ఆమహానుభావుం డెంత గొప్పకులమునం బుట్టినాడు?" (పు. ౩౬)

"ఏమి? ఆమహానుభావుడు గొప్పవంశమున పుట్టినవాడా?" అనునది మూలాభిప్రేతమగు అర్థము.

మూ: "యది తద్విషయోనురాగబంధః
స్ఫుట మేతద్ధి ఫలం గుణజ్ఞతాయాః"

అను: 'ఆ. అతనివిషయమైన యనురాగ
మది గుణజ్ఞురాలి యందముగద,' (పు. ౪౬)

"గుణజ్ఞతకు అదియే ఫల"మనుట మూలాభిప్రాయము.

మూలము : "ఇతరా:—హా ధిక్! కిమిదానీ మత్ర ప్రేక్షితవ్య మస్మాభిః?"

అను : "ఇతరులు — అయ్యో! యిప్పుడిక్కడ నేమున్నదని తీసికొనిరాము?" (పు. ౫౦)

అచటి ఘోరావస్థను చూచి తక్కిన స్త్రీలు 'ఎంత ఘోరమును చూడవలసివచ్చినది?' అని అనుకొను సందర్భ మిది.

మూ : 'కామందకీ - (ఉత్థాయ కమండలూదకేన సిక్త్వా) నను భవత్యః పటాంచలై ర్వీజయధ్వమ్.'

అను: 'కామం-మీరిద్దఱు నీ కమండలూదకమును నొసంగజల్లి పైటచెఱంగులతో విసరుడు.' (పు. ౫౦.)

కామందకి తానే కమండలూదకమును మాధవ మకరందులపై చల్లి విసరవలెనని మాత్రము మాలతీమద యంతికలతో చెప్పినది.

మూలమున మాధవుడు మాలతింగూర్చియు, అఘోరఘంటుడు కపాలకుండలంగూర్చియు ఒకే సమయమున ఒకే పద్యమును చెప్పినట్లు గలదు. అనువాదమున వేర్వేరు పద్యములు ఒకరితరువాత నింకొకరు చెప్పినట్లు కలదు. ఈ మార్పు రసమున కననుగుణము.

మూలము :

'మాధవః—వయస్య! మకరంద!
మ్లానస్య జీవకుసుమస్య వికాసనాని
సంతర్పణాని సకలేంద్రియమోహనాని,
ఆనందనాని, హృదయైకరసాయనాని
దిష్ట్యా మయాప్యధిగతాని వచోఽమృతాని.'

అనువాదమున మీది వచనభాగము, పాత్రనామ నిర్దేశము లేవు. కాన మాలతియే ఆపద్యమును పలికినట్లు అపార్థము కలుగుచున్నది. పద్యముమాత్రము

'చ. చెదరిన సౌష్ఠవంబు గల
  జీవసుమంబును దేర్చునట్టివై
సదమలభూరి నిర్వృతికి
  సాధనమై, ఘనతృప్తిహేతువై
హృదయరసాయనంబులయి
  యింద్రియమోహనమంత్ర జాలమై
యిది వచనామృతంబు లిపు
  డేమి యదృష్టమొ గల్గె నాకునున్.'

(పు. ౨౯.)

ఇట 'మ్లానస్య'కు 'చెదరిన సౌష్ఠవంబుగల' అనియు, 'వికాసనాని' అనుటకు 'తేర్చునట్టివై' అనియు, 'దిష్ట్యామయాప్యధిగతాని' అనుటకు 'ఏమి యదృష్టమొ గల్గె నాకునున్' అనియు చెప్పుట అహృద్యము; అననుగుణము. ఇందు అనావశ్యకములగు పదము ఖ కలవు.

మూలము: 'మక—లవంగికే! అపి నామ బుద్ధరక్షితా సంక్రాంతా భగవతీ నీతి ర్విజేష్యతే?'

అను: "మక—లవంగికా! బుద్ధరక్షిత వచ్చెనా భగవతియొక్క తంత్రము విజయము నొందినట్లే."

(పు ౭౭)

'కామందకి బుద్ధరక్షిత కుపదేశించిన తంత్రము ఫలించునా?' అనునది మూలాభిప్రేతము.

మూలము: "మద—సఖి లవంగికే, జ్ఞాయతే ప్రసుప్తా తే ప్రియసఖీతి."

అను: "మక—చెలీ లవంగికా! మీప్రియసఖి నిదురించుచున్నదా? మెలకువగా నున్నదా?"

(పు. ౭౭)

మూలము: "కపాలకుండలా — ఆః పాపే! తిష్ఠ తిష్ఠ.

మాలతీ—(సత్రాసం) హా! ఆర్యపుత్ర!
(ఇతి వాక్స్తంభం నాటయతి.)
కపాలకుండలా— (సక్రోధహాసం)
నన్వాక్రంద ఆక్రంద."

అనువాదము—"కపాలకుండలా- ఆఃపాపాత్మురాలా! కూర్చుండుము కూర్చుండుము. (వెఱపించుచు క్రోధహాసములతో) ఏడువు మేడువుము.' (పు. ౧౦౪)

'తిష్ఠ'కు 'కూర్చుండుము' సరికాదు; అది రసమునకును అననుగుణము. అనువాదమున మాలతీవచనము విడువబడినది. మూలమున కపాలకుండల భిభిన్నకాలము

లలో మాలతిమాటలు విని పలుక్క మాటలు వ్యర్థి లేకుండునట్లు కూర్పబడినవి.

కొన్నియెడల మూలాభిప్రాయమున కవిరుద్ధము లగు ననువాదములును కలవు. మచ్చున కొకటి-

మూ —'అజన్మన: సహనివాసితయా మయైవ
మాతు: పయోధరపయోఽపి సమం నిపీయ,
త్వం పుండరీకముఖ బంధుకయా నిరస్త
మేకో నివాపసలిలం పిబసీత్యయుక్తమ్.'

అను. —'తే. జననమాదిగ నాదుపొత్తుననె పెరిగి
తల్లిచనుబాలు సమముగాఁ ద్రావి యిప్పు
డొకఁడవును బంధులిచ్చు తిలోదకంబు
నాకు లేకుండఁ ద్రావుట న్యాయమగునె!'
(పు. ౧౨౫)

ఈ గ్రంథమున పద్యముల కుదురుపాటునకయి అక్కడక్కడ అక్కరలేని పదములు కూర్పబడినవి. ముద్రణస్ఖాలిత్యము లిందు చాల కలవు. అచ్చటచ్చట వచనములు విడువబడుట అచ్చుపొరపాటైన కావచ్చును.

సామాన్యముగ ఒకభాషయందు కూర్పబడిన గ్రంథమును వేరొక భాషలోనికి అనువదించుట కష్ట సాధ్యము. అట్లొనర్పదలచిన భాషాంతరీకర్తకు ఉభయ భాషలయందును విశిష్టపాండిత్యమును, అనర్గళధారా శుద్ధియు ఆవశ్యకములు. ఇందేదికొరవడినను భాషాంతరీ కృతి ప్రశస్తము కాజాలదు. అందును దృశ్యకావ్యముల ననువదించుపట్ల జాగరూకత ఎక్కువ కావలసియున్నది. కాని మనవారు తగిన శ్రద్ధ వహించినట్లు గోచరింపదు. కావుననే ఆంధ్రీకృతములగు రూపకములలో బహుసం ఖ్యాకములు మూలాభిప్రాయములను, సారస్యములను అలవరచుకొనలేకున్నవి.

సంస్కృత సాహిత్యమునకును, కవితాశిల్పమున కును దృశ్యకావ్యము పరమావధి. కావుననే 'నాట కాంతం సాహిత్య'మ్మను ప్రతీతి కలిగినది. ఆంధ్రమున ఆ పద్ధతి తారుమారయినది. కాని పండితులగువారు అను వదించినవానిలో కొలదిలోపము లున్నను గుణములును ఉన్నవి. అన్యుల గ్రంథములలో అరుదు. ఇప్పుడు వెలువడుచున్న చాల నాటకములకంటె శ్రీ వెంకట రామయ్యగారి ఈ అనువాదము మేలు. శ్రీ వారి పుత్రులు సద్యశాస్త్రయ(?)ములు: సద్యశా... సంస్కరణాభిలాషులు. వారు ముఖ్యముగా ... ప్రకటింపబడిన ఈ అనువాదమును ప్రథమప్రయత్నమునకు తెచ్చునప్పుడు తగినట్లు సంస్కరించి ... అట్లొనరించిన యెడల ఇది ఇంకను ... యుండెడిది.

ము. కే. వ.

కవికోకిల గ్రంథావళి

౪. సారస్వత వ్యాసములు

కర్త: శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డి, క్రౌను ౧౫౬ పుటలు, వెల రు. ౧-౧౨-౦.

'కవికోకిల' బిరుదాంచితులగు శ్రీరెడ్డిగారి స్వకీయ గ్రంథసంపుటములలో ఇది నాలుగవది. ఇందు 'కవి త్వతత్త్వనిరూపణము, మర్కకవిత్వము, నాటకకళా సంస్కరణము, అల్లసానిపెద్దన, నాటకము: చరిత్రము' అను ఐదువ్యాసములు ప్రధానములు. కవి, కవిత్వా వతరణము మొదలగు ఎనిమిది (విషయసూచికలో ఈయబడినవి) మొదటివ్యాసపు అంగములు. పయివాని క్రమము రచనాక్రమము ననుసరించినది.

శ్రీ రామిరెడ్డిగారు సరసకవులుగ తెలుగుదేశ మున ప్రసిద్ధికెక్కియున్నారు. ఈ 'సారస్వతవ్యాస ములు' వారి బహుజ్ఞతను, పాండిత్యమును, విమర్శనశక్తి పుణ్యమును విశదపరచుచున్నవి. శ్రీ రెడ్డిగారు సంస్కృ తాంధ్రాంగ్ల పారశీకభాషలయందు మంచి ప్రవేశము కలవారు స్వప్రతిభావిశేషమునను, స్వయంకృషివల నను వీరు సర్వతోముఖమగు విజ్ఞానమును సంపాదించి నారు. కావుననే వీరి వ్యాసములు ఒకే పద్ధతికి సంబం ధించక ప్రాక్పాశ్చాత్య-ప్రాచీన, నవీన సంప్రదాయ ముల ననుసరించుచున్నవి. వీరు సామాన్యముగ స్వతం త్రాభిప్రాయములపై నాధారపడియుందురు. వీరి అభి ప్రాయములు చాలవరకు యుక్తిసహములు.

'కవిత్వతత్త్వనిరూపణము' న కవిసృష్టివైచిత్ర్యములు, కవిత్వావిష్కరణమునకు, కవితాశక్తి సంకుచితమగుటకు గల కారణములు, కవిత్వతత్త్వము, చక్కగ వివరింపబడినవి: అనుభవసాక్షికమును, ఇంద్రియగోచరము నగు సౌందర్యస్ఫురణము కావ్యాత్మయనియు, అంగాంగిసంయోగిత, అనురూపత, వస్తువునందలి సర్వజనీనస్వభావము, కవి వ్యక్తిత్వము అనునవి సామాన్యాంశములనియు వివరింపబడినది. తిర్యగ్గతమగు రసము ఆభాసము కాజాలదని సమర్థింపబడినది. కావ్యమునకు ప్రధాన ప్రయోజనము విగళితవేద్యాంతరమగు ఆనందమనియు, కావ్య మెంతమాత్రమును నీతిబాహ్యము కాగూడదనియు సోపపత్తికముగ నిరూపింపబడినది.

పయివిషయములకు జాలవరకు సంస్కృత సాహిత్యలక్షణగ్రంథము లాధారములు. వ్యాసకర్త పాశ్చాత్యలాక్షణిక భావములనుకూడ పయివానితో మేళవించి చక్కగ సమన్వయించినాడు. ఆలంకారికులు కావ్యజీవిత నిర్వచనమున విభిన్నాభిప్రాయులయ్యును రసము ప్రధానమగు విషయమున ఎవ్వరును ఏమరియుండలేదు. శ్రీ రెడ్డిగారు ఆలంకారికుల మతములను చర్చించుచు, రీతి- వక్రోక్తి-ఔచిత్యము-ధ్వని-రసము అనువానిలో నేదియు కావ్యాత్మకాజాలదని నిశ్చయించిరి. ధ్వని-రసములగూర్చి వారిచ్చిన యుక్తు లత్యంతము దుర్బలములు.

వీరు 'అట్లయిన నింక కావ్యాత్మయెట్టిది? ఆత్మ అంతస్సారభూతమయినది. ఇదమిత్థమని వర్ణించుటకు నలవిగానిది......కావ్యాత్మ...సౌందర్యస్ఫురణము.' అని చెప్పి మరల 'కావ్యమునకు కవిప్రతిభయె జీవితము' అని నిర్వచించియున్నారు.

'మర్మకవిత్వము'న భావప్రధానమయి సామాన్యమానవుల కగోచరమగు కవిత్వముయొక్క యాథార్థ్యము, పాశ్చాత్యమర్మకవిత్వము, హైందవుల ఆధ్యాత్మిక కవిత్వము, రవీంద్రకవీంద్రుడు మొదలగువారి భావప్రధాన కవిత్వము మొదలగు విషయములు నిరూపింపబడినవి. మొత్తముపయి ఇది 'భావకవిత్వ' మగునని తేలుచున్నది. ప్రస్తుతము వెలువడు తెలుగువారి 'భావకవిత్వము' పతితనమున నున్నదనియు, పదాడంబరత, భావప్రకటనాసమర్థత ఇందు గోచరించుచున్నవనియు చెప్పబడినది.

'నాటకకళా సంస్కరణము'న ప్రస్తుతకాలమున ప్రదర్శింపబడు నాటకములలోని అనౌచిత్యములు తెల్లగ ప్రదర్శింపబడినవి; నాటకకవి, నటులు, నాటకశాల, ప్రేక్షకమండలి యెట్లుండవలెనో వ్యతిరేకోదాహరణములతోగూడ సూచింపబడినది. నాటకములందు పాత్రోచితమగు భావ ప్రధానమనియు, పాటలను, పద్యములను, అక్కరలేని పెంపును కూర్చుటకంటె భావప్రకటనము చేయుటయందే కవి ఎక్కువ పరిశ్రమింపవలెననియు, నాటకశాల స్వాభావికమయి, కృత్రిమములు కాని రంగము లున్నట్లుండవలెననియు, ప్రేక్షకులు సహృదయులయి యుండవలెననియు నిట్లే చాల విషయములు వివరింపబడినవి.

'అల్లసాని పెద్దన' అనువ్యాసమున పెద్దనకవి తన సమకాలీన భావములను ఎట్లు ప్రదర్శించినదియు 'మనుచరిత్రము'లోని 'వరూథినీ, ప్రవర' పాత్రలనుబట్టి సరసముగ వివరింపబడినది.

'నాటకము — చరిత్రము' అను వ్యాసమునకు బీజము శ్రీత్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారు శ్రీవేంకటరాయ శాస్త్రులుగారి 'ప్రతాపరుద్రీయ' నాటకము పయి వ్రాసిన గేయరూపమగు విమర్శనము. అందలికథ చారిత్రకము కాదని శ్రీచౌదరిగారి ఆక్షేపణ. నాటకకర్త చరిత్రమును తన యిచ్చవచ్చినట్లు మార్చుకొనవచ్చుననియు, హృదయాహ్లాదనము, మానవసంఘోద్ధరణమున కగు సదుపదేశముమాత్ర మందు ప్రధానములనియు శ్రీరెడ్డిగారి వ్యాసమున వివరించిరి. 'కళ ప్రయోజన నిరపేక్షముగ నుండవలె' ననువాద మీవ్యాసమున సయుక్తికముగ ఖండింపబడినది.

శ్రీ రెడ్డిగారి కవిత్వమువలెనే విమర్శనముకూడ సరసము. బహుళసదుపదేశ ప్రతిపాదకము. కేవల పాశ్చాత్యభాషావేత్తలకు, కేవల ప్రాచ్యపండితులకు అందుబాటులో లేని విషయములు ఈ 'సారస్వతవ్యాసము'లలో చాల కలవు. ఇది విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థుల సారస్వతజ్ఞానాభివృద్ధి కనువగు గ్రంథము. పుస్తకనిర్ణాయకసభ్యులు, సారస్వతాభిమానులు దీనిని ఆదరింపవలసియున్నది.

బం. వేం. ర.

అఖిలభారత ఛాయాచిత్ర ప్రదర్శనం

రెండోది-మదరాసు

ఈ సంవత్సరం రెండో అఖిలభారత ఛాయాచిత్రప్రదర్శనం మొన్న మద్రాసులో జరిగింది. మద్రాసు అమెట్యూర్ ఫొటోగ్రఫిక్ సొసయిటీవారు ఏర్పాటుచేశారు దాన్ని. ప్రదర్శించబడ్డ ఫొటోచిత్రాల్లో ౨౨౨ కళాత్మకాలూ, విజ్ఞానాత్మకాలూను. సబ్జెక్టు నిర్ణయమూ, కాంపోజిషనూ, టెక్నిక్కూ, అన్నిట్లోను చక్కగా అమరిఉండడంవల్ల అన్ని చిత్రాలూ ఆకర్షిస్తూ ఉన్నాయి. ఖులాసాగా ఫోటోలుతీయడం నేర్చుకున్న వాళ్లే అద్భుతంగా చెయ్యితిరిగినవాళ్లే ననిపించుకుంటారు చిత్రాలు తయారుచేశినవాళ్లందరూనూ. సహజంగా అందచందాలు లేకపోయినా తయారుచేశినవాళ్ల కళాదృష్టివల్లా, పనితనంవల్లా సబ్జెక్టుకు అందమూచందమూ ఎంతో పొందికగా కుదిరింది కొన్నింటిలో. ఈ ప్రదర్శనంలో చిత్రాలనుబట్టి భారతదేశం ఫొటోగ్రఫిలో ఎంతో అభివృద్ధిపొందిందని నొక్కి చెప్పవచ్చును. ఇట్లాటి ప్రదర్శనాన్ని ఏర్పాటుచేసిన సొసైటీని ఎంతయినా అభినందించవలసిందే.

ఈ ప్రదర్శనంలో చిత్రాలకు కొన్నింటికి ప్రైజులు వచ్చాయి; కొన్నింటికి సర్టిఫికేట్లు వచ్చాయి. అంతవరకూ చాలా బాగానే ఉంది. అయితే, లోకంలో అన్నింటిలోనూ 'గతానుగతికోలోకః' అనేన్యాయాన్ని అనుసరించే ఈ ప్రైజులిచ్చే పద్ధతికూడ జరుగుతూంది. ఒక్క చిత్రమే ఎన్నో ప్రదర్శనాల్లో ప్రైజులు తెచ్చుకునేందుకు అవకాశం ఏర్పడుతూంది యీ పద్ధతివల్ల. ఆచిత్రంముందు తక్కినవి తీసిపోతవి కబట్టి దానికి ప్రైజురావడం యుక్తమే. అది లేకుంటే తక్కిన వాటిల్లో ఒక మంచిదానికి దేనికయినా రాక తప్పదు ప్రైజు కాని అలా జరగడంలేదు. ప్రైజుతెచ్చుకున్నదే మళ్లా మళ్లా ప్రదర్శనాలకు రావడంవల్ల ఇది జరుగుతుంది.

ఈ ప్రదర్శనంలో 'పోడుగాలి' (ఈ సంచికలో ప్రకటించిన అయిదు చిత్రాల్లో ఒకటోది) అనే చిత్రానికి మొదటిప్రైజువచ్చింది. అది ఇదివరకే రెండు మూడు ప్రైజులు రెండు మూడుచోట్ల సంపాదించుకుంది. ఇలా ఎందుకు కావాలి – అంటే "ప్రైజులు నిర్ణయించడానికని నియమించబడ్డవాళ్లకు ఆ చిత్రానికి వెనక ప్రైజువచ్చిన సంగతి తెలియదు. కేవలం దాంట్లో ఉండే విశేషలక్షణాలను చూచే, దాని యోగ్యతను గుర్తించి, దానికి వాళ్లు ప్రైజు నిర్ణయిస్తారు. ఇతర స్థలాల్లో ప్రైజు తెచ్చుకున్నవి వాళ్ల దృష్టిలో పనికిమాలినవీ అయిపోతూ ఉంటవి ఒకొక్కప్పుడు. కాబట్టి ఎన్ని ప్రదర్శ

నాలకయినా చిత్రాలను పంపి ఎన్ని ప్రైజులయినా తెచ్చుకోవడంలో తప్పేమీలేదు" అనవచ్చు. కాని కొంచెం ఆలోచిస్తే ఆమాట సయుక్తికం కాదని తెలియకపోదు.

ఒకఫొటోకు ఎన్ని కాపీలు తీసినా అన్నింట్లోనూ సబ్జెక్టులో కానీ, కాంపోజిషన్లోకానీ, టెక్నిక్కులోకానీ ఏమీ తేడా ఉండడానికి వీలులేదు. కాకుంటే సమాపుచేయడంలో ఈషద్భేదం ఏర్పడితే ఏర్పడవచ్చు, అంతే. అది చిత్రకారుడి ఒరిజినాలిటీ వల్ల ఏర్పడేదికాదు. ఆమాత్రం భేదం ప్రైజునిర్ణయానికేమీ అడ్డుతగలదు. కాని కొందరొకదాన్ని మెచ్చుకొని ప్రైజుయివ్వడమేమి, కొందరు దాన్నే తోసిరాజు చెప్పడమేమి? దీనికి కారణం ఒక్కటే చెప్పాలి: ప్రైజునిర్ణయించేవారి సామర్థ్యాసామర్థ్యాలని. ఆ మెచ్చుకున్నవాళ్లో, ఈ త్రోసిరాజుచెప్పినవాళ్లో ఎవళ్లో ఒకళ్లు చేతకానివాళ్లు కావాలి. అయితే, వాళ్ల చేతకానితనం నిజంగా చిత్రకారులకు అపకరిస్తుంది.

మరిన్నీ, ఈ పద్ధతివల్ల, ఒకేప్రదర్శనంలో నిర్ణయింపబడ్డ ప్రైజులన్నీ వెనక ప్రైజు పొందిన చిత్రాలకే రావచ్చు. అలా జరిగిందంటే మాత్రం అంతకంటే అన్యాయం వేరొకటుండదు ఆ ప్రదర్శనానికి చిత్రాలను పంపిన ఇతర చిత్రకారుల విషయంలో.

కాబట్టి, ఇలా జరగకుండా ఉండడానికీ, అనేకులకు ప్రోత్సాహం కలిగి ఫోటోగ్రఫీ వృద్ధిపొందడానికీ ఉండే మార్గం ఒక్కటే. ఒకమారు ప్రైజు తెచ్చుకున్న వాటికి మరి ప్రైజు ఇవ్వకుండా ఉండడమే. కాని, అలాటివాటిని తప్పకుండా ప్రదర్శించవలసిందే. అందువల్ల ప్రదర్శనానికి గౌరవం హెచ్చుతుంది. వాటిని అమ్మిపెట్టనూ వచ్చు. అందువల్ల చిత్రకారుడికీ లాభంకలుగుతుంది, ఒరిజినాలిటీ ఉండే ఇతర చిత్రకారులకూ ప్రోత్సాహమూ కలుగుతుంది. ఒకమారు ప్రైజువచ్చినవాటికి మళ్లా ప్రైజుయిచ్చేమాట ఉండదని ప్రదర్శననిర్వాహకులు స్పష్టంగా చిత్రకారులకు తెలపాలి మొట్టమొదటనే.

ప్రకృత ప్రదర్శనంలో ప్రైజుపొందిన వాటికంటే ఎక్కువ ఆకర్షించే చిత్రాలు లేకపోలేదు. వాటికెందుకు ప్రైజురాలేదు? తగిన కారణం కనబడదు. అయితే రుచిభేదం అనాలి. అది ఏ మాత్రమూ పనికిరాదుగా మరి, కొన్ని నియమాలకు లోబడి జరుగవలసిన నిర్ణయం విషయంలో!

దీనివల్ల కూడా, ఫోటోచిత్రాలకు ప్రైజును తెచ్చేది ఉత్త అందమూ, అభిరుచీ కాదనీ, ఇతర విశేష లక్షణాలనీ స్పష్టం అవుతూ ఉంది.

—సం. భారతి.

Printed and Published by K. Nageswara Rao,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras. Editor: G. Subbaramayya,

విషయసూచిక

త్రివర్ణచిత్రములు—స్నానానంతరము, శివభక్త మాహాత్మ్యమునందు కృషీవలోపాఖ్యానమున నౌకానౌకరంగము.

సాధారణ చిత్రములు, ఇతర చిత్రములును.

"కల్జానాను కొందికాలము సేవించుటచే పోయిన బలమును శక్తిని కోల్కొంటిని"

అని కల్జానాను వాడిన విశ్వాసపాత్రుడు వ్రాసెను.

బలముగు ఆరోగ్యము నానందింపుము

"నేను తలనొప్పిచే బాధపడుచుండ కల్జానాను మా వైద్యుడు నాకు సిఫార్సుజేసెను.

దానిని సేవించిన కొలదికాలములోనే నాకు ధాతుపుష్టి గలిగి యెట్టిబాధ లేకుండెను. 7 యేండ్లనుండి వాడుచుంటిని. తిరిగి తలనొప్పి రాలేద"ని కల్జానా వాడిన మరొకరు వ్రాసిరి.

యౌవ్వనము నశించినట్లున్నను బలవంతులై జీవిత సౌఖ్యముల ననుభవింపగలరు. కల్జానా మీశరీరమును ఆరోగ్యముగ నుంచును. కండరముల బలము కాపాడును. ఎముకలను పటుత్వముగాను పండ్లు బలముగాను ఆరోగ్యముగాను ఉండును. నడివయస్సులోని వారల కెట్టి వ్యాధిని రానీయదు. ఇది ఆహారమేగాని మందుగాదు. మీశరీరమునకు గావలసిన పుష్టికర ఖనిజము లిందు గలవు.

ఆలసింపకుడు! కల్జానామాత్రల సీసాను మందులమ్మువారియొద్ద నుండి తెమ్ము దీనితో యౌవనబలమును కాపాడుము.

Kalzana

ప్రశస్తారోగ్యమునకు ఖనిజాహారము

చేతితో తాకబడలేదు.

సంపు. ౧౪ ఈశ్వర సంవత్సరము, చైత్రమాసము (ఏప్రిల్ ౧౯౩౭) సంఖ్య ౫

హైదరాబాదు-ఆంధ్రులు ౨

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

హైదరాబాదురాజ్యం వైశాల్యంలో చాలా గొప్ప దేశీయసంస్థానమయినా అనేక విషయాల అది బ్రిటీషుహిందూరాజ్యంకంటె వెనకబడిఉన్నదనే చెప్పాలి మ. ఘ. వ. నిజాంప్రభువుగారు దీనిని గ్రహించకపోలేదు. అందువల్లనే తమ రాజ్యాన్ని సర్వవిధాలా బ్రిటీషు రాజ్యముమట్టానికి తీసుకురావాలని, వీలయితే దానిని మించేటట్టుకూడా చేయాలని చాలా ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. ఎంత చేసినా దేశం బీద దేశం అవడంవల్ల, రైతులు పేద లవడంవల్ల ఇంకా వారిప్రయత్నాలు అంత యెక్కువగా రాణించడం లేదు.

రాజ్యంలోని ప్రజలకు వ్యవసాయమే ప్రధానవృత్తి. ౧౯౩౧ జనాభాలెక్కలనుబట్టి చూస్తే ఈ వృత్తియందున్నవారిసంఖ్య కడచిన 'దశాబ్దం'లోకంటె ఈ 'దశాబ్దం'లో పడిపోయింది. అప్పుడు వీరిసంఖ్య నూటికి ౧౬ చొప్పునఉంటే ఇప్పుడు నూటికి ౨౫ అయినది. కాపులు, కురమలు, మరాఠాలు ఈవ్యవసాయకులలో ముఖ్యులు. ఇందులోనూ తెలంగాణ-వారిస్థితి అంత ఉత్సాహకరంగా లేదు. వ్యవసాయాదులకు పెట్టుబడిపెట్టేవారు, అప్పులిచ్చేవారునయితేం నూటికి ౭౧ రు చొప్పున మహారాష్ట్రవిభాగంలో ఉన్నారు కాని తెలంగాణంలో లేరు. అప్పు తీసుకొనేటందుకుగాని, తీసుకొన్న అప్పును సరిగా తీర్చుకొనేటందుకుగాని తెలంగాణంవారికి సత్తువ లేదు గనుకనే అప్పులిచ్చేవా రందరు మహా

రాష్ట్రపుభాగంలో ఉండడం తటస్థించింది. పట్టణాలలో భాగ్యవంతు లెక్కువగానే ఉన్నా రని కొంద రనవచ్చు కాని మన దేశానికి వెనుకటినుంచీ కొలబద్ద పల్లెటూరు కాని పట్టణాలు కాదు. పల్లెటూళ్లలోని ప్రజల స్థితిగతులనుబట్టే మనం దేశసౌభాగ్యమూ, ఆర్థికస్థితీ గమనించాలి. దానినిబట్టి చూస్తే మన తెలంగాణంవారి దారిద్ర్యస్థితిని తెలుపడానికి పైని వివరించిన విషయం ఒక్కటి చాలదూ? ఇందుకు కారణమేమిటి? దేశంలో సహజసంపద తక్కువ అందమన్నా అట్టిదానికి కొదవలేదు; కష్టించి పాటుపడువారు లేరందమూ, తెలంగాణం రైతుకంటె ఒళ్లువంచి పాటుపడేవాడు లేడు. తన జీవం నిలుపుకోవడానికి, తన భార్యాబిడ్డలను పోషించుకోవడానికి అతను కష్టపడి ఒళ్లువంచి కూలో నాలో చేసుకొంటేనే కాని వీలులేదు; తప్పనిసరి. అందువల్ల ఇదిన్నీ కారణం కాదు. మరేమిటి కారణం? ఇతర కారణా లెన్నయినా ఉండవచ్చు కాని ప్రధానమయినది విద్యాలోపం. ఎవరికయినా తనశక్తి తాను తెలిసికోవడానికి కాని, తనస్థితి తాను తెలిసికోవడానికి గాని, తన కొక విధమయిన ఆత్మవిశ్వాసమూ, 'మనోనిబ్బరమూ' ఇవ్వడానికి కాని కావలసింది విద్యే. ఆవిద్య నిజాంరాజ్యం ప్రజలలో బాగా వ్యాపించక పోవడంవల్లనే వారిస్థితి ఇంత దీనమూ, దయనీయమూగా ఉన్నది. హైదరాబాదు రాజ్యాన్ని కూడా తీసుకొని, కొన్ని దేశీయసంస్థానాలు, రాజధానులు ముఖ్యమయినవాటిలో విద్యవచ్చినవారిసంఖ్య ఎట్లున్నదో ఈ దిగువ చూపుతున్నాను.

వేయిమందిలో చదువువచ్చినవారు

దేశము	పురుషులు	స్త్రీలు
తిరువాన్కూరు	౪౦౮	౧౬౮
కొచ్చిను	౬౮౦	౫౦౭
బరోడా	౩౩౧	౭౯
మైసూరు	౧౭౪	౩౩
హైదరాబాదు	౮౫	౧౨
గ్వాలియరు	౬౦	౭
కాశ్మీరు	౫౯	౫

నూటికి చదువువచ్చినవారు

	సగటున పురుషులు, స్త్రీలు	పురుషులు	స్త్రీలు
వంగదేశం	౧౧.౧	౧౮.౨	౩.౩
మద్రాసు	౧౦.౮	౧౮.౮	౩.౧

---

౧. నిజాంరాష్ట్ర పరిపాలన మనే పేర శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు ఒక పుస్తకం ప్రకటించారు. ఇది చాలా అమూల్యమయిన గ్రంథం. ఆంధ్రుల కెక్కువ ఉపయోగకర మయినది. ఇందులో హైదరాబాదు సంస్థానంలో రాజ్యతంత్రం ఎట్లా సాగుతున్నదీ విశదంగానూ క్లుప్తంగానూ వర్ణితమయినది.

* * * *

౧౯౩౧-వ సంవత్సరపు హైదరాబాదు సంస్థానం జనాభానివేదిక (Census reports) సంపుటాల ననుసరించి, తెలంగాణానికి సంబంధించిన లెక్కలను విడదీసి తెలుగువారికి తెలియాలనే ఉద్దేశంతో శ్రీ కొమ్మవరపు సుబ్బారావుగారు ఒక పుస్తకం వ్రాశారు. 'మర్దుం షుమారి' అనే పేరుతో హైదరాబాదు ఆంధ్రజన కేంద్రసంఘంవారు దానిని ప్రకటించారు.

ఈ వ్యాసంలో ఇచ్చిన అంకెలు ఈ రెండు గ్రంథాలలోనుంచి తీసినవి.

బొంబాయి	౧౦.౫	౧౭.౬	౩.౧
బరోడా	౨౦.౯	౩౩.౧	౭.౯
హైద్రాబాదు	౫.౦	౮.౫	౧.౨
కాశ్మీరము, జమ్ము	౪.౦	౭.౦	౦.౬

ఈ విషయంలో తెలగాణం చాలా హీనస్థితిలో ఉన్నది కానయితే నిజాం రాజ్యంలో ఏభాష మాటాడేవారికంటెనూ ఆంధ్రం మాటాడేవారిసంఖ్య చాలా ఎక్కువే. వారు నూటికి ౪౮.౩ మంది చొప్పున ఉన్నారు. మహారాష్ట్రం మాటాడేవారు నూటికి ౨౬.౨ రు చొప్పునను, కన్నడం మాటాడేవారు నూటికి ౧౧.౧ రు చొప్పునను, ఉరుదుమాటాడేవారు నూటికి౧౦.౪రు చొప్పునను ఉన్నారు. ఆఖరుకు జనసంఖ్యను బట్టిచూచినా, వైశాల్యాన్నిబట్టి చూచినా మహారాష్ట్ర, తెలంగానావిభాగాలు రెంటిలో తెలంగాణానిదే ప్రథమస్థానం. చూడండి :

	చ. మైళ్లువైశాల్యం	జనసంఖ్య
తెలంగాణం	౪౧,౫౭౨	౭౫,౫౪,౫౯౮
మహారాష్ట్రం	౪౧,౯౬	౬౮,౮౧,౫౫౦

విద్యవచ్చినవారిసంఖ్య ఈదశాబ్దంలో తెలంగాణంలో - మరాట్వాడావిషయం నేనెత్తుకోవడం లేదు; అక్కడకూడా ఇట్లానే ఉంటేఉండవచ్చు లేదా ఇంచుకంత భిన్నంగా ఉండవచ్చు — ఎంతతక్కువగా ఉన్నదో జిల్లాలవారీగా ఎత్తుకొంటే బాగా తెలుస్తుంది.

		నూటికి చదువువచ్చినవారు
అత్రాఫ్-ఇ-బల్దాజిల్లా		౫.౫
వరంగల్లు	,,	౫.౦
మహబూబునగరు	,,	౩.౮
మెదకు	,,	౩.౭
నిజామాబాదు	,,	౩.౬
నల్లగొండ	,,	౩.౨
ఆదిలాబాదు	,,	౨.౯
కరీమ్నగరం	,,	౨.౬

అసలు రాజ్యము మొత్తముమీదనే విద్యవచ్చినవారు ప్రతీవందమందికీ అయిదుగురు[2]. ఇక జిల్లాసంఖ్యలుచూస్తే అట్లున్నవి.

---

౨. హైదారాబాదునందలి విద్యాస్థితిని గురించి ప్ర. తి. రా. అనువారు "బాంబే సెంటినల్" అను పత్రికకొకవ్యాసం వ్రాశారు. దాని అనువాదం ధాత సంవత్సర మాఘమాస భారతిలో పడింది ఈ క్రింది పంక్తు లందులోనివి :

"హైదరాబాదు సమ వేశమునందు అధ్యక్షత వహించిన కాశీనాథ వైద్యాగారు గడచిన పది, ఇరువది సంవత్సరములలో జరిగిన అల్పవిద్యావ్యాప్తిని గూర్చి వక్కాణించిరి. బ్రిటీషు ఇండియాయందే నూటికి ఎనిమిదిమంది చదివినవారుండ హైదరాబాదునందు నూటికి ౪.౮ మంది మాత్రమే చదువెరిగినవారు. సర్ ఆక్బర్ హైదరీగారు, రాష్ట్రపు బొక్కసము వృద్ధియగుచున్నదనియు, తమ రాష్ట్రము ఉత్తమమయినదనియు, అందన్నియూ ఉత్తమస్థితిలో నున్నవనియు ప్రపంచమునకు సాటించుచున్నారు కాని విద్యావిషయమునందు మాత్రము తమ రాష్ట్రము ఇంతటి హీనస్థితియందుండుట తమకుగాని, తమ దేశమునకుగాని గౌరవమేనా ? ఇక ఆరాష్ట్రమునందలి స్త్రీ విద్యవిషయమై చెప్ప నవసరమే లేదు. రాష్ట్రము నందలి స్త్రీలలో నూటికి ౧౨ మంది మాత్రమే అక్షరజ్ఞులు. రాష్ట్రమునందలి స్త్రీలు సతతము అజ్ఞానాంధకారములో మునిగియున్నారు."

౧౯౩౧-వ జనాభాలెక్కల ప్రకారం చూస్తే హైదరాబాదు రాజ్యంలో చదువువచ్చినవార్లు నూటికి ౪.౭ గురు కారు; అయిదుగురు,

మహారాష్ట్రవాడామాట మనకెందుకు, తెలంగాణాంధ్రప్రజలు ఆర్థికంగానూ, తదితర విషయకంగానూకూడా వెనుకబడిఉన్నారంటే ఉండరూ మరి ?

అయితే మ. ఘ. వ. నిజాంప్రభువుగారికి తెలియని విషయంకాదు తమ రాజ్యంలో విద్య ఎంత వెనుకబడి ఉన్నదో. అందువల్లనే వారు విద్యాశాఖ నిమిత్తం ధనం అమితంగా వ్యయం చేస్తున్నారు. ౧౩౪౨-వ ఫసలీ (౧౯౩౩) లో విద్యకోసం కోటి, లక్షరూపాయలు వ్యయపరిచినారు; ఇప్పటికి ప్రతి సంవత్సరమూ కోటిరూపాయలుపైగా ఖర్చుపెడుతున్నారు. అంతెందుకు ఇప్పుడు నిర్మాణంలో ఉన్న విశ్వవిద్యాలయ కళాశాలాది భవనాలకే అవుతున్నది ఎంత డబ్బయినా. ప్రభువుగారింత ఖర్చుపెట్టినప్పటికీ విద్య ఇంతటి హీనస్థితిలో ఉండడం చాలా విచారకరం.

ఏ దేశంలో నయినా విద్యావిషయం ఒక్క ప్రభుత్వంవారే నెత్తిమీద పెట్టుకొంటే అయ్యే పనికాదు. ఉదారులయిన భాగ్యవంతులూ, విద్యాధికులూ కూడా నడుంకట్టుకొని ఈ విషయంలో కృషిచేయవలసిన బాధ్యత ఉంది. అయితే ఇక్కడ అట్టి కృషి సాగడానికి వీలులేదు. ఈ సందర్భంలో ఈ క్రింది పంక్తులు గమనింపవలసినవే :

“ఇతర దేశములలో ప్రభుత్వమువారే కాక ప్రజలును, ప్రజాపక్షమున పాఠశాలలు నెలకొల్పి ప్రభుత్వమునకు తోడ్పడుచుందురు. మనరాష్ట్రము (తెలంగాణము) లో ౧౩౩౪-వ ఫసలీ (౧౯౨౫) లో ఖాస్గీపాఠశాలల గష్తీ యొకటి కావింపబడెను. దాని మూలమున ప్రజలు సర్కారువారి సెలవు లేనిది (ఖాస్గీ) బళ్లను నడపకూడదనియు, అట్లు నడపిన పోలీసువారిద్వారా మూయింపబడుననియు ఆజ్ఞయయ్యెను. ఖాస్గీ బళ్లగష్తీ వచ్చిన తరువాత వేలకొలది ప్రైవేటు బళ్లు మూయబడెను.”[3]

	బళ్లు	విద్యార్థులు
౧౩౩౩-వ ఫసలీలో గష్తీకి పూర్వము	౪,౦౫౩	౭౬,౬౫౮
౧౩౪౨-వ ఫసలీలో ఎన్మిదేండ్ల అనంతరం	౭’౬	౨౭,౫౦౬

ప్రయివేటుబళ్లు పెట్టడానికిప్పుడు ప్రజలకధికారం లేదన్న మాట. ఇది విషాదకరమయిన వృత్తాంతమే. అయితే ప్రయివేటు బళ్లు మూసివేసినందుకు పరిహారముగా కావచ్చును ప్రభుత్వమువారు “లోకలు ఫండులద్వారా అనేక గ్రామములలో పాఠశాలలు నెలకొల్పి మరికొన్నిటికి (ఇమ్దాద్) సహాయము చేయుచున్నారు.”

ఉస్మానియా విద్యాపీఠము నెలకొల్పిన తరువాత నిజాంరాజ్యంలో ఉన్నత విద్యా

౩. నిజాంరాష్ట్రపరిపాలనము, పుటలు, ౫౭-౫౮.

విశాసాని కెక్కువ అవకాశాలు ఏర్పడుతున్నవి. ఈ విద్యాపీఠం స్థాపన అయినతరువాత ఉర్దూవిద్య కెక్కడలేని ప్రాముఖ్యమూ వచ్చింది. అంతవరకు నిజాంరాజ్యంలోకూడా కళాశాలలలో ఇంగ్లీషుదే ప్రధానస్థానం. దేశభాషలు దానితరువాతివే. విద్య అంతా ఇంగ్లీషులోనే బోధించేవారు. అటువంటి దిప్పుడంతా తారుమారయింది. ఉస్మానియా విద్యాపీఠంవా రంగీకరించిన ప్రధానభాష ఉర్దూ. అదివరకు ఇంగ్లీషుకుండే గౌరవాన్నంతనూ ఇప్పుడు ఉర్దూ కట్టుకొన్నది. అక్కడ ఉర్దూ రాజ్యమేలుతున్నది. అయితే కళాశాలవిద్యకు పనికివచ్చే (Advanced) పాఠ్యపుస్తకాలు ఉర్దూలో లేకపోయినవి. దీనికిగాను ప్రభువువారు ఇంగ్లీషులోనుంచి అన్ని శాస్త్రాలూ ఉర్దూభాషలో కనువదించవలసిందని ఫర్మానాయిచ్చారు; హిందూదేశంలో కుంఫిణీప్రభుత్వం ఏర్పడిన కొత్తలో దేశీయులకు విద్యనేరపడం విషయం ఆలోచనకు వచ్చినప్పుడు ౧౮3౫లో హెచ్.టి. ప్రిన్సెప్, విల్సన్ మొదలయినవారు విలియం బెంటింకు ప్రభువుకు ఇచ్చినసలహా సరిగా ఇదే— ఇంగ్లీషుశాస్త్ర, సాహిత్యవిజ్ఞానాన్ని దేశభాషలలోకి అనువాదంచేసి కళాశాలలలో దేశీయులకు బోధింపవలసిందని. ప్రభువువారి ఆజ్ఞ ననుసరించి అనేక పాశ్చాత్యభౌతికాది శాస్త్రగ్రంథాలకు ఉర్దూఅనువాదాలు వెలిశాయి; ఇంకను వెలుస్తున్నవి. ఈ యనువాదపద్ధతిని గురించి మనవారు తెలుసుకోవడం మంచిది. ఇప్పుడు — బీజగణితము, రేఖాగణితము, క్షేత్రగణితము, రసాయనశాస్త్రము, పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రము — ఒకటేమిటి అన్ని శాస్త్రాలూ ఎమ్. ఏ వరకూ ఉస్మానియా విద్యాపీఠంలో నేర్పేది ఉర్దూ భాషలోనే. ప్రభువువా రిచ్చిన ప్రోత్సాహం వల్ల ఉర్దూ దినదినమూ ఉరకలువేస్తూ వృద్ధి పొందుతున్నది. భౌతికశాస్త్ర విజ్ఞానం ఇంగ్లీషులోనే కాని దేశభాషలలో బోధించడానికిగాని, దేశభాషలలోనికి తీసుకురావడానికిగాని వీలుపడదనే మన దేశంలోని కొందరు విద్యాధికుల సందేహాలకు ఉస్మానియావిద్యాపీఠమే జవాబు. విద్య దేశభాషలలోనే నేర్పాలి అనేసత్యాన్ని గమనించి ఇటీవల మంత్రులయిన సర్ అక్బరుహైదరిగారు ౧౯౧౭ లో ఇట్లు వ్రాసినారు[4]:

"పరభాషలోని బోధవలన ఈలోపము కలుగును. విద్యార్థుల మెదడుపై అధికమును అనవసరమును నగు భారమగును. విషయలోపము కలిగించి పరభాషలోని చిక్కులను స్వాధీనపరుచుకొనుటలో స్వతంత్రబుద్ధిని చంపును. విద్యాధికులు తమమాతృభాషలో తమ దేశజనులకు విద్యాబోధ చేయజాలకుందురు......"

హైదరిగా రీవిధంగా చేసిన విజ్ఞాపనం అనంతరమే ప్రభువువారు విద్య ఉర్దూలో బోధించాలి అని ఫర్మానాచేసి ఉస్మానియా విద్యాపీఠాన్ని నెలకొల్పినది. అయితే హైద

4. నిజాంరాష్ట్రపరిపాలనము, పుటలు ౫౬-౫౮

రాబాదు రాజ్యం మొత్తముమీద ప్రధాన భాష తెలుగుకదా, విద్య ప్రజలకు ప్రధాన దేశభాషఅయిన తెలుగులో నేర్పక ఉర్దూలో ఎందుకు చెప్పాలి అనేదానికి హైదరీగారి సమాధాన మిది[5]:

"ఉర్దూ మాతృభాషగాకలవారు అల్పసంఖ్యాకులనుట నిజమే. అయినను ఉర్దూభాష రాష్ట్రముయొక్క విజ్ఞానసంబంధమగు భాషయు కచ్చేరిభాషయు శిష్టసంఘముయొక్కయు భాషయు నైయున్నది."

ఈ విద్యాపీఠంలో ఉర్దూ కింతటి ప్రాముఖ్యం ఇచ్చినా అధికారులు, ఆ రాజ్యంలో సగభాగం తెలుగుదేశమే అవడంవల్ల తెలుగుకూడా అక్కడ కాస్త చోటుచేసుకొన్నది. ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యానికి రూపురేఖలు తీర్చిన ప్రాథమిక శిల్పులలో ఒక్కరయిన (శ్రీ)రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి నెరుగనివారెవరు తెలుగుదేశంలో. డెబ్బయిలక్షలఆంధ్రులకు ప్రతినిధి—ఆయన ఆ విద్యాపీఠంలో ఆంధ్రసాహిత్యాచార్యులయి తెనుగు ననుశాసిస్తున్నారు. వారికృషివల్ల ఆధునికాంధ్రకవితావల్లరి అక్కడకూడా పాదుకొని, మారాకువేసి మొగ్గతొడుగుతున్నది.

ఆ రాజ్యంలో పెద్ద ఉద్యోగాలు కావలసినా, చిన్నఉద్యోగాలు కావలసినా ఉర్దూ వచ్చితీరాలి. న్యాయస్థానాలలో ప్రాక్టీసు చేయవలసివచ్చినా ఉర్దూ కావాలి; వర్తక వ్యాపారాలకైనా ఉర్దూ కావాలి. అంతా ఉర్దూభాషే. ఇక అక్కడ తెలుగెవరికి కావాలి? కావలసినా దాని ఉపయోగమేమిటి? ప్రయోజనమేమిటి? తెలుగు కావలసినదల్లా తమ దొక ప్రత్యేకజాతి; తెలుగుజాతి అని చెప్పుకోనేటందుకే; తమ తెలుగుజాతీయత నిలుపుకొనేటందుకే. కాని యిట్టి ఉన్నతభావా, ఇట్టి ఉన్నతలక్ష్యాలు ఎంతమంది కుంటుంది జనసామాన్యంలో? అందులోను ఆంధ్రులది చెడిపోయినజాతి. దారిద్ర్యము హెచ్చు; జీవించుటకే మొదట కృషిచేయవలసివస్తున్నది — అటుతరువాత కదా లక్ష్యాలు. ఆలక్ష్యాలు, ఆ యున్నతాశయాలయినా విద్యాసంస్కారం తగినంత లేనిదే ఎట్లావస్తవి జాతికి?

ఇది శతాబ్దాలనుండీ పరాధీనతకింద బడి నలిగిపోతున్న జాతి—నిజాంరాజ్యంలో అయితేనేమి, బ్రిటీషు హిందూరాజ్యంలో అయితేనేమి. ఆత్మగౌరవమన్నది కోలుపోయి, పరిభవమన్నది మరచిపోయి, ఆత్మవిశ్వాసమన్నది యెరుగక కడుపే కైలాసము చేసుకొని జీవించుక వస్తున్నారు ఆంధ్రులు చాలాభాగం. కొన్ని కొన్నిచోట్ల వారికి అభ్యుదయ ఆపత్సమయంలోనయినా, ఆత్మగౌరవానికి భంగం

5. నిజాంరాష్ట్రపరిపాలనము, పు. లు. ౫౯-౬౦

"Although it is true that those whose mother tongue is Urdu are in a minority, yet, Urdu is the cultural and official language of the state and of polite society."

కలిగేటప్పుడయినా కాదు కూడదని నిబ్బరించి జవాబుచెప్పడానికికూడా జివ లేదు; వంగి వంగి సేవచేయడం, కుంగి కుంగి లొంగి ఉండడం అనేది వారి స్వభావంలో స్వభావమయిపోయింది. తాము తక్కువవారం, ఏమీ చేతకానివారం, ఏమీ చేయలేనివారం అనేభావం ప్రబలిపోయింది వారిలో. ఇటువంటి భావాలు తొలగిపోయే చాలా చోట్ల లేని పరువూ, లేని ప్రతిష్ఠా (false dignity), అతిశయమూ హెచ్చుతున్నవి. కలసి పనిచేయడము కాని, పట్టుదలతో పనిచేసి సమర్థత చూపడము కాని నేర్చుకోవలసిన స్థితికి వచ్చారు ఆంధ్రులు—

బుద్ధికుశలతలో హిందూదేశంలోని ఇతరజాతుల కేవిధంగానూ తీసిపోరు ఆంధ్రులన్నమాట నిజమే. వారికి ప్రతిభలోను, ప్రజ్ఞలోనుకూడా తక్కువలేదు. ఉత్సాహానికీ, ఆవేశానికీ వారిని చెప్పి తరువాత ఇతరులను చెప్పాలి. కొత్తఅంటేసరి ముందంజ వారిదే — అపాయానికికూడా జంకని సాహసం! పదకాలు పన్నడంలో కూడా వారి బుద్ధి పాదరసంలా ప్రవహిస్తుంది — నిజమే. అన్ని సుగుణాలూ వున్నవి కాని కార్యం కొనసాగేదాకా ఏకాగ్రతతో పనిచేయగల దీక్ష, ఆపట్టుదల లేదు వారికి. పాటుపడడానికి కూడా అలసులయిపోతున్నారు. ఉన్నతమైన లక్ష్యం లేదు; ఐకమత్యం లేదు బహునాయకత్వమే కాని. ఎవడిమట్టుకు వాడికి తనమాట సాగాలన్నంతదీక్ష తాము కలసి తలపెట్టినపని సాగించి కృతార్థత పొందడంలో లేదు; తనకు పేరుతెచ్చుకోవాలనే కోరికలో వున్న ఆవేదన పనిచేసి చూపడం విషయంలో లేదు. కలసివచ్చేవారు తక్కువ; విడిపోయేవారెక్కువ. ఏ విషయంలోనయినా కష్టం గ్రహించి సానుభూతి చూపేవారు తక్కువ; నిరసించి ఆక్షేపించేవారెక్కువ. ఇదంతా వారిబుద్ధీ, వారిప్రజ్ఞా పనిచేయడానికి తగిన పరిస్థితులూ, అవకాశాలూ లేకపోవడంవల్ల వచ్చిన అనర్థకం. అసలు ఏ మహదారంభం చేయడానికైనా జంకే; నెగ్గుతుందో లేదో అని సంశయము తోనే మొదలది; నెగ్గించి తీరుతాము, నెగ్గించి తీరాలనే ఆత్మప్రత్యయమూ లేదు; ఆత్మనిశ్చయమూ లేదు. అటు నిజాంపరిపాలన కింద ఉంటే ఏమిటి? ఇటు బ్రిటీషుపరిపాలన కింద ఉంటే ఏమిటి? బ్రిటీషుప్రభువు లత్యంత ఉదారులు కావచ్చును; నిజాం ప్రభువులు అత్యంత దయామయులు కావచ్చును. వారు వారి కేకొరతా రాకుండా కాపాడగలరు; వారి సౌఖ్యాని కేభంగమూ వాటిల్లకుండా చేయగలరు కాని వారిలో ఆత్మవిశ్వాసము నెట్లా కల్పించగలరు? సంఘీభావము నెట్లా సృష్టింపగలరు? ఆత్మగౌరవము నెట్లా మొలకెత్తింపగలరు? ఇవి ప్రజలు తమకు తాముయి చేసుకోవలసినపనులు; తమజాతి అభ్యుదయమునూ, శ్రేయస్సునూ కోరి తమకు తామై చేసుకోవలసిన ప్రయత్నాలు. వీటి విషయంలో ప్రభుత్వం తోడ్పడనూలేదు;

హైదరాబాదు రాజ్యం మొత్తముమీద ప్రధాన భాష తెలుగుకదా, ఎక్కువ ప్రజలకు ప్రధాన దేశభాషఅయిన తెలుగులో నేర్పక ఉర్దూలో ఎందుకు నేర్పాలి అనేదానికి హైదరీగారి సమాధాన మిది[5]:

"ఉర్దూ మాతృభాషగాకలవారు అల్ప సంఖ్యాకులగుట నిజమే. అయినను ఉర్దూ భాష రాష్ట్రముయొక్క విజ్ఞానసంబంధమగు భాషయు కచ్చేరిభాషయు శిష్టసంఘము యొక్కయు భాషయు నైయున్నది."

ఈ విద్యాపీఠంలో ఉర్దూ కెంతటి ప్రాముఖ్యం ఇచ్చినా అధికారులు, ఆ రాజ్యంలో సగభాగం తెలుగుదేశమే అవడంవల్ల తెలుగుకూడా అక్కడ కాస్త చోటుచేసు కొన్నది. ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యానికి రూపురేఖలు తీర్చిన ప్రాథమిక శిల్పులలో ఒక్కరయిన శ్రీరాయప్రోలు సుబ్బారావు గారి నెరుగనివారెవరు తెలుగుదేశంలో. డెబ్బయిలక్షలఆంధ్రులకు ప్రతినిధి—ఆయన ఆ విద్యాపీఠంలో ఆంధ్రసాహిత్యాచార్యులయి తెనుగు ననుశాసిస్తున్నారు. వారికృషివల్ల ఆధునికాంధ్రకవితావల్లరి అక్కడకూడా పాదుకొని, మారాకువేసి మొగ్గతొడుగుతున్నది.

ఆ రాజ్యంలో పెద్ద ఉద్యోగాలు కావలసినా, చిన్నఉద్యోగాలు కావలసినా ఉర్దూ వచ్చితీరాలి. న్యాయస్థానాలలో ప్రాక్టీసు చేయవలసివచ్చినా ఉర్దూ కావాలి; వర్తక వ్యాపారాలకైనా ఉర్దూ కావాలి. అంతా ఉర్దూ భాషే. ఇక అక్కడ తెలుగెవరికి కావాలి? కావలసినా దాని ఉపయోగ మేమిటి? ప్రయోజనమేమిటి? తెలుగు కావలసినదల్లా తమ దొక ప్రత్యేకజాతి; తెలుగుజాతి అని చెప్పుకొనేటందుకే; తమ తెలుగుజాతీయత నిలుపుకొనేటందుకే. కాని యిట్టి ఉన్నతభావం, ఇట్టి ఉన్నతలక్ష్యం ఎంతమంది కుంటుంది జనసామాన్యంలో? అందులోను ఆంధ్రులది చెడిపోయినజాతి. దారిద్ర్యము హెచ్చు; జీవించుటకే మొదలు కృషి చేయవలసివస్తున్నది — అటుతరువాత కదా లక్ష్యాలు. ఆలక్ష్యాలు, ఆ యున్నతాశయాలయినా విద్యాసంస్కారం తగినంత లేనిదే ఎట్లావస్తవి జాతికి?

ఇది శతాబ్దాలనుండీ పరాధీనతకింద బడి నలిగిపోతున్నజాతి—నిజాం రాజ్యంలో అయితేనేమి, బ్రిటీషు హిందూరాజ్యంలో అయితేనేమి. ఆత్మగౌరవమన్నది కోలుపోయి, పరిభవమన్నది మరచిపోయి, ఆత్మవిశ్వాసమన్నది యెరుగక కడుపే కైలాసము చేసుకొని జీవించుక వస్తున్నారు ఆంధ్రులు చాలాభాగం. కొన్ని కొన్నిచోట్ల వారికి ఆఖరుకు ఆపత్సమయంలోనయినా, ఆత్మగౌరవానికి భంగం

5. నిజాంరాష్ట్రపరిపాలనము, పు. ౫౮-౬౦

"Although it is true that those whose mother tongue is Urdu are in a minority, yet, Urdu is the cultural and official language of the state and of polite society."

కలిగేటప్పుడయినా కాదు కూడదని నిబ్బరించి జవాబుచెప్పడానికికూడా జవలేదు; వంగి వంగి సేవచేయడం, కుంగి కుంగి లొంగి ఉండడం అనేది వారి స్వభావంలో స్వభావమయిపోయింది. తాము తక్కువవారం, ఏమీ చేతకానివారం, ఏమీ చేయలేనివారం అనేభావం ప్రబలిపోయింది వారిలో. ఇటువంటి భావాలు తొలగిపోయే చాలా చోట్ల లేని పరువూ, లేని ప్రతిష్ఠా (false dignity), అతిశయమూ హెచ్చుతున్నవి. కలసి పనిచేయడము కాని, పట్టుదలతో పనిచేసి సమర్థత చూపడము కాని నేర్చుకోవలసిన స్థితికి వచ్చారు ఆంధ్రులు——

బుద్ధికుశలతలో హిందూదేశంలోని ఇతరజాతుల కేవిధంగానూ తీసిపోరు ఆంధ్రులన్నమాట నిజమే. వారికి ప్రతిభలోనూ, ప్రజ్ఞలోనుకూడా తక్కువలేదు. ఉత్సాహానికీ, ఆవేశానికీ వారిని చెప్పి తరువాత ఇతరులను చెప్పాలి. కొత్తఅంటేసరి ముందంజ వారిదే — అపాయానికికూడా జంకని సాహసం! పదకాలు పన్నడంలో కూడా వారి బుద్ధి పాదరసంలా ప్రవహిస్తుంది — నిజమే. అన్ని సుగుణాలూ వున్నవి కాని కార్యం కొనసాగేదాకా ఏకాగ్రతతో పనిచేయగల దీక్ష, ఆపట్టుదల లేదు వారికి. పాటుపడడానికి కూడా అలసులయిపోతున్నారు. ఉన్నతమైన లక్ష్యం లేదు; ఐకమత్యం లేదు బహునాయకత్వమే కాని. ఎవడిమట్టుకు వాడికి తనమాట సాగాలన్నంతదీక్ష తాము కలసి తలపెట్టినపని సాగించి కృతార్థత పొందడంలో లేదు; తనకు పేరుతెచ్చుకోవాలనే కోరికలో వున్న ఆవేదన పనిచేసి చూపడం విషయంలో లేదు. కలసివచ్చేవారు తక్కువ; విడిపోయేవా రెక్కువ. ఏ విషయంలో నయినా కష్టం గ్రహించి సానుభూతి చూపేవారు తక్కువ; నిరసించి ఆక్షేపించేవా రెక్కువ. ఇదంతా వారిబుద్ధీ, వారిప్రజ్ఞా పనిచేయడానికి తగిన పరిస్థితులూ, అవకాశాలూ లేకపోవడంవల్ల వచ్చిన అనర్థకం. అసలు ఏ మహదారంభం చేయడానికైనా జంకే; నెగ్గుతుందో లేదో అని సంశయము తోనే మొదలది; నెగ్గించి తీరుతాము, నెగ్గించి తీరాలనే ఆత్మప్రత్యయమూ లేదు; ఆత్మనిశ్చయమూ లేదు. అటు నిజాంపరిపాలన కింద ఉంటే ఏమిటి? ఇటు బ్రిటీషుపరిపాలన కింద ఉంటే ఏమిటి? బ్రిటీషుప్రభువు లత్యంత ఉదారులు కావచ్చును; నిజాం ప్రభువులు అత్యంత దయామయులు కావచ్చును. వారు వారి కేకొరతా రాకుండా కాపాడగలరు; వారి సౌఖ్యాని కేభంగమూ వాటిల్లకుండా చేయగలరు కాని వారిలో ఆత్మవిశ్వాసము నెట్లా కల్పించగలరు? సంఘీభావము నెట్లా సృష్టింపగలరు? ఆత్మగౌరవము నెట్లా మొలకెత్తింపగలరు? ఇవి ప్రజలు తమకు తామయి చేసుకోవలసినపనులు; తమజాతి అభ్యుదయమునూ, శ్రేయస్సునూ కోరి తమకు తామై చేసుకోవలసిన ప్రయత్నాలు. వీటి విషయంలో ప్రభుత్వం తోడ్పడనూలేదు;

...ప్రయోజనమూ లేదు. ఈ యత్న మొక్కటే జాతి ఇక్కడిలాగే తెలంగాణంలోనూ కృషి సల్పుతున్నది. బ్రిటీషు రాజ్యంలోనే ఆంధ్రులలో దేశమంటే తగినంత అభిమానమూ, భాష అంటే తగినంత గౌరవమూ ... కష్టంగా ఉన్నప్పుడు తెలంగాణంలో ఇది ఎంత కష్టమవుతున్నదంటే ఆశ్చర్యమేమిటి?

బ్రిటీషురాజ్యంలోలాగే తెలంగాణంలో కూడా ఆంగ్లవిద్యార్థికుల వేషానికీ, భాషకూ సాంకర్యం తగిలింది. ఇక్కడి వారు తెలుగు ఉర్దూపదము కలపకుండా మాట్లాడలేనట్లు అక్కడివారిం ఉర్దూమాట కలపకుండా మాట్లాడలేరు — అనగా ఉర్దూ అంత పరిపాటయి పోయింది. ఆంధ్రులు ఇక్కడి పాలకజాతి వేషం ఇక్కడ అనుకరిస్తూవుంటే అక్కడి పాలకజాతివేషం అక్కడ అవలంబిస్తున్నారు. ఇక్కడయినా సరే, అక్కడయినా సరే ఇది విపరీతపరిస్థితి అయినప్పటికీ సహజంగా పరిస్థితులనుబట్టి యేర్పడినదే. ఇక్కడ ఏవిధంగా ఈ వ్యామోహం తొలగించుకొన బ్రయత్నిస్తున్నామో అట్లాగే అచ్చటి నాయకులు కూడా తెలుగువానికి తెలుగువేషము దిద్ది, తెలుగుమాట నేర్ప ప్రయత్నిస్తున్నారు. తెలంగాణంలో కూడా తెలుగు జాతి తాను గోల్పోయిన జాతీయాత్మను పునః స్వాధీనం చేసుకొన ప్రయత్నం చేస్తున్నది; చెడిపోయిన తన దృష్టిని సంస్కరించుకొన ప్రయత్నిస్తున్నది. ఇక్కడ మనం చేసే ప్రయత్నాలకూ, అక్కడ వారు చేసే ప్రయత్నాలకూ, తర, తమభేదంతప్ప అంతకువేరేమీ లేదు ఈ ప్రయత్నాలకిక్కడి పరిస్థితు లెక్కువ తోడ్పడుతూవుంటే అక్కడి వంతగా తోడ్పడటం లేదు. ఇందుకు కారణా లనేకాలు. మొత్తంమీద ప్రధాన కారణం ఇది. అక్కడి రాజ్యంలో ప్రజ లెక్కువమంది హిందువులు; పాలించేప్రభువు మహమ్మదీయప్రభువు. ఆయనకూడా సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడు కాడు; బ్రిటీషువారి కొకవిధంగా జవాబుచెప్పకొంటూ ఉండవలసినవాడే ప్రధానవిషయాలలో. తనరాజ్యం తాను శాంతంగా ఉండేటట్టు, సుఖంగా ఉండేటట్టు చేస్తేచాలు బ్రిటీషువారికి. అంత ప్రస్ఫుటంగా కాకపోయినా ఈవిధంగా అచ్చటి దొకద్వంద్వప్రభుత్వం. హిందువులు, మహమ్మదీయులు — వీరు, వారేమిటి ఎవరి మట్టుకువారే మతమలాభాలకోసం పాటుపడడం సహజం. ఇటువంటి క్లిష్టపరిస్థితులలో తనరాజ్యం శాంతంగా ఉండేటట్టు చూడాలి ప్రభువు; బ్రిటీషువారి మన్ననలను పోగొట్టుకోకూడదు; మహమ్మదీయుల శ్రేయస్సుకు భంగంకలుగకూడదు; వారిమనస్సుకు నొప్పి తగలకూడద; హిందువులలో అసంతుష్టి రేకెత్తకూడదు; సంస్థానాభ్యుదయానికి విఘ్నం సంభవింపగూడదు; హిందూమహమ్మదీయ ఐకమత్యానికి చేటు కాదు, పొరపులునూ అంకురింపకూడదు. అందువల్లనే ఏ కొత్తప్రయత్నం తలపెట్టితే అక్కడ

ఎవరి కేవిధమయిన యిబ్బంది కలుగుతుందో, వాటిని సాగనిస్తే ఏమివస్తుందో అని ప్రభువు భయం. ఈ కారణంచేతనే ఆఖరుకు హిందువులు అగ్నినారికుడి మరమ్మతుచేయించుకోవాలన్నా, ఏదైనా ఒకసభ సమావేశం చేసుకోవాలన్నా అదొకవింతే— ప్రభుత్వంశలవు కావలసిందే. కాదామరి? ప్రజలలో ఎవరి కెట్టి కష్ట, నష్టాలు కలుగుతవో? అందువల్ల ప్రభుత్వంవా రెప్పుడూ త్రాసూ తక్కెడీ దగ్గరపెట్టుకు కూర్చుంటారు—పక్షబలం కనిపెట్టుతూ. న్యాయమే ఇది. మరి తమ జాతీయాత్మ కాపాడుకోకపోతే ఎట్లా అని ప్రజానాయకులు. ఇదీ న్యాయమే మరి; ఇట్లా నిజాంరాజ్యంలో ఎటుచూచినా ఇబ్బందులే. త్రాసు కించిత్తు ఒరగకూడదు. అథవా పెరగకూడదు. ఇటువంటి పరిస్థితులలో మన ఆంధ్రనాయకు లక్కడ పాటుపడుతున్నారంటే అది చాలా గొప్పవిషయం.

అక్కడ వారు చేస్తున్న ప్రయత్నాలు కాలక్రమాన్ని కొన్ని సంస్థలుగా రూపుకట్టుకొన్నవి. వాటిలో గ్రంథాలయస్థాపనమూ, పత్రికా ప్రకటనమూ, మహాసభాసంస్థాపనమూ ముఖ్యముగ ఎన్నవలసినవి.

శ్రీకృష్ణదేవరాయ ఆంధ్రభాషానిలయ మనే పేర హైదరాబాదు నగరంలో ఆంధ్రుల కృషికి ఫలితంగా ఒక గ్రంథాలయం ౧౯౦౧ లో వెలసింది. మునగాల సంస్థానాధీశులగు శ్రీ శ్రీ రాజా నాయని వేంకట రంగారావు బహద్దరుగారు, వారి మంత్రి పుంగవులగు కీ. శే. కొమర్రాజు లక్ష్మణ రావుగారు, కీ. శే. రావిచెట్టు రంగారావుగారు, ఆదిపూడి సోమనాథరావుగారు, కీ. శే. మైలవరపు నరసింహశాస్త్రిగారు— "ఈ యయిదుగురు మహాశయుల భావనా ఫలితమే యీ శ్రీ కృష్ణదేవరాయల ఆంధ్ర భాషానిలయపు జన్మము" ఈ నిలయానకు పలువురు దానశౌండుల యౌదార్యంవల్ల ౧౯౨౧ లో స్వతంత్రభవనం లభించింది. అప్పటినుంచి యిది క్రమంగా దినదినాభివృద్ధి పొందుతూ ఆంధ్రుల విజ్ఞానాభివృద్ధికి తోడ్పడుతున్నది. ౧౯౨౬-౧౯౨౭ లో దీనికి రజతోత్సవం జరిపినారు.

ఆ సందర్భంలో నిలయంపక్షాన చక్కని భాషావిషయకాదివ్యాసాలతో విరాజిల్లే రెండు సంచికలు ప్రకటించారు. ౧౯౩౫-౧౯౩౬ వార్షికనివేదిక ననుసరించి చూస్తే ఇందున్న మొత్తం గ్రంథాలు ౪,౩౭౨. వీటిలో ఆంధ్రగ్రంథాలు ౩,౪౪౦; ఇంగ్లీషువి ౪౯౭. సంస్కృతపువి ౪౦౨. ఆ సంవత్సరంలో చదువబడ్డ పుస్తకాలు ౭,౫౬౪. కొంచెం మించుమించుగా తెలుగుదేశంలో ప్రకటన అవుతూవున్న ప్రతిపత్రికా నిలయానికి వస్తున్నది. నిలయం ఆర్థికస్థితికూడా బాగా ఉన్నది. జయంతులూ, వర్ధంతులూ, కవిసమ్మేళనములూ, కథకులసమ్మేళనములూ — వీటిద్వారా ఈ నిలయం ఆంధ్రభాషాభిమానాన్నీ, విజ్ఞానజ్యోతినీ ప్రజ్వరిల్లజేస్తూ

లయం ప్రకటించినదిగా నున్నది. ఈని లయం ఏమి చేస్తున్నదో గ్రంథాలయ నిర్వహకులే ఈ ప్రకటనలో తెలుపుతారు:

"ఆధునిక ఆంధ్రవాఙ్మయం జీవితపు ప్రతి అంశాన్ని స్పృశిస్తున్న రోజుల్లో కాకతీయ సామ్రాజ్య సారస్వత సేవకులనే కాక, జనసామాన్యాన్ని కూడా యితర తెనుగు సీమల సారస్వత నూతన వికాసాలతో సంబంధం కల్పిస్తున్న సరస్వతీనిలయం శ్రీకృష్ణదేవరాయాంధ్రభాషానిలయమే నని సగర్వంగా చెప్పవచ్చును."

ఈ నిలయంకార్యనిర్వాహకుల యీ ఆదర్శము మరీ మెచ్చుకోదగినది:

"నవ్యసాహిత్యోపాసకుల యువతీ, యువకులు సారస్వత వ్యాసంగంలో కార్యభారాన్ని అభ్యసించీ, స్వీకరించీ, నెరవేర్చడానికి మేమంటే మేమని ముందుకుదూకవలసిన అవసరానికి — నవయుగపు ఆవేదనకి — కార్యరూపం కలిగించడమే మొట్టమొదటి కర్తవ్యం. ఈ ఆదర్శానికి మనహృదయాలు ప్రతిస్పందించిననాడే మనము ధన్యులం."

తెలంగాణంలో ఉండే ఆంధ్రుల ప్రబోధానికి పిసుపూ అసుపూ లేకుండా పాటుపడుతున్నది గోలకొండపత్రిక; పదకొండేళ్లయి స్థాపితమయినది. ఈ పత్రిక సంచికలు తిరగవేస్తే నిజాంరాజ్యంలోని ఆంధ్రుల కష్టములూ, సుఖములూ, ఆవేదనా బోధపడుతవి. ఆర్థికంగా, సాంఘికంగా, మతవిషయంగా, విద్యావిషయకంగా, నైతికంగా ఆంధ్రప్రజ యభివృద్ధి కిది ఎంతటి దీక్షతో పాటుపడుతున్నదో ఈ పత్రికలోని వ్యాసాలు విశదీకరిస్తవి. ఈ పత్రిక చేసిన ప్రబోధాని కనుగుణంగా ఆంధ్రు లెంతటి వికాసం పొందినారో మొదటి సంచికల లోని వ్రాతలలోనూ, ఇప్పటి సంచికలలోని వ్రాతలలోనూ గల సర్వ వ్యత్యాసమే తెలుపుతుంది. నిలయం వచ్చి హైదరాబాదు ఆంధ్రులకు నైతికబలమూ, విద్యాబలమూ ఇస్తే ఈ పత్రిక తెలంగాణంప్రజలకు నోరిస్తున్నది. అదివరదాకా నిరుద్ధమయి పోయిన కంఠా లిపుడు గొంతు సవరించుకొని పెదవులు మెదల్చి గుండెల్లో గుబగుబలాడే భావాలను కొంతవరకు వెల్లడింపగలుగుతున్నవి. ఈపత్రిక సంవత్సరాదికొకతడవ విడిగా వార్షికసంచిక ఒకటి ప్రకటిస్తూ ఉంటుంది. ఇట్టివి పదకొండు వచ్చినవిప్పటికి. పత్రికాసంపాదకులు శ్రీ కే. బాలకృష్ణా రెడ్డిగారు.

ఈ పత్రిక కొకవిధంగా అంగరక్షు శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు, వకీలు. వీరిది ప్రసన్నమయిన వదనం; నవనీతంవంటి హృదయం. సరసమయిన కవిత్వం చెప్తాతారు; చక్కని శైలి వ్రాస్తారు. చిత్రకళ అంటే విపరీతమయిన అభిమానం. వీరు ప్రాచీన ఆలేఖ్యాలు (Paintings) చాలా సేకరించారు. వాటినన్నిటినీ నేను పూర్తిగా చూడడానికే అవకాశం లేకపోయింది. రెడ్డి విద్యార్థివసతిగృహంలో వీరు సేకరించి ఉంచిన

రామాయణం అనుకొంటాను, చూడడం కలిగింది. అందులో మధ్య మధ్య బొమ్మలు (Illustrations),వివరణంతో సహా ఉన్నవి. అవన్నీ చిన్నసైజు చిత్తరువులే(Miniatures). ఎంత అందంగానూ, ఎంత ముచ్చటగానూ ఉన్న వవి! పూర్వకాలంనుంచీ బౌద్ధులూ, జైనులూ తమ మతగ్రంథాలలో ఇట్టి లఘు ఆలేఖ్యాలు (Miniatures)చిత్రిస్తూవచ్చారు. యతులకూ, భిక్షుకులకూ ఇదొక పుణ్యప్రద మైనపని — గ్రంథం వ్రాయడమూ, అందులో నీవర్ణచిత్రాలు చిత్రించడమూను. ఎంతటి సర్వసంగపరిత్యాగు లయినప్పటికీ సౌందర్యాన్నీ కళనూ ఆరాధించకుండా, అభిమానించకుండా ఉండలేదు వారు. గ్రంథం వ్రాతప్రతి తయారుచేయడం ఒకవిద్యా, ఒక కళా అయినది. ఈ పద్ధతినే అవలంబిస్తూ వచ్చారు తరువాత హిందువులు. అందువల్ల సంస్కృత రామాయణ మహాభారత, భాగవతాలలో కూడా ఇట్టి చిత్తరువులుచూస్తాము. పూర్వపు కత్తులు, కటారులు, డాళ్లు మొదలయినవి కూడా వీరు సేకరించినవి ఉన్నవి. వీరిది సంస్కృతమయిన చక్కని అభిరుచి. నాటకములూ మొదలయినవి వ్రాసి పేరుగన్నవారు వీరు హితభాషీ, మితభాషీకూడాను. — చూడగానే అనిపిస్తుంది నిండుకుండ అని. తెలంగాణానికి వీ రొక ఆసరా.

తెలంగాణంలోని ఆంధ్రుల సర్వతోముఖాభివృద్ధికి పాటుపడ సంకల్పించుకొని పుట్టుక గాంచినది ఆంధ్రమహాసభ. దీనిని స్థాపించిన మానసేయులు శ్రీయుత మాడపాటి హనుమంతరావుగారు. చేసేది వకీలు వృత్తి అయినప్పటికీ వారి పవిత్ర మహార్నిశములు ఈమహాసభా కార్యాలకే అంకితమయి పోయింది. ఇదే ప్రధానవృత్తి, ఇదే సకల వృత్తులూను. తెలంగాణంలో మొలకెత్తే ఏ పౌరహితోద్యమాలలో, సంస్థల లో చూసినా హనుమంతరావుగారి చేయీ, ఆలోచనా పొడగట్టకుండా ఉండవు. అన్ని ఉద్యమాలకూ వారు జీవగర్ర. కార్యశూరులు; నిగర్వులు.

కడచిన మార్గశిరమాసంలో అనుకొంటా అయిదవ ఆంధ్రమహాసభ పాదునగరు (మహబూబునగరుజిల్లా ?)లో సమావేశమయినది. ఆదిమహాసభా వృత్తాంతాలూ, ఈ సభావృత్తాంతమూ పరికిస్తే చాలు, అక్కడ జాతీయత కెట్లా పునాదిపడుతున్నదీ తెలుస్తుంది. మహాసభాసమావేశానికి ఆంధ్రు లొకయేటికంటె ఒకయేడు ఎక్కువగా వస్తున్నారు. తమమంచిచెడ్డలు తాము చెప్పుకొంటన్నారు. ఆయాతీర్మానములను గురించి నిర్మొగమాటముగా తమ అభిప్రాయాలు తాము చెప్పుకొంటున్నారు; చర్చలు చేస్తున్నారు. ఈ విధంగా ఆంధ్రమహాసభ ఏర్పడి ఆంధ్రజాతీయహృదయాన్ని మేల్కొల్పి దానికి కార్యవ్యగ్రత బోధిస్తున్నది. ఆంధ్రహృదయం జాగృతమవుతున్నది. వీరు ప్రజాప్రబోధం సభలద్వారానే కాకుండ కరపత్ర,పుస్తకాది

ప్రకటనములద్వారాకూడా చేస్తున్నారు. గ్రంథాలయములు; వర్తక స్వాతంత్ర్యం; నిజాం రాష్ట్రాంధ్రులు; వెట్టిచాకిరి; రైతుల ఋణ బాధానివారణ; న్యాయస్థానములు — దేశ భాషలు; మన వాక్స్వాతంత్ర్యము—విజ్ఞప్తి; వ్యవసాయకులకు కొన్ని సూచనలు — ఈ మొదయిన పుస్తకాలు (Booklets) చాలా ప్రకటించారు. అక్కడి ఆంధ్రులు పట్టుదలతో ఏవిధంగా, ఎంతటి పనిచేస్తున్నారో పై విషయాలే తెలుపుతవి. పైని పేర్కొన్న పుస్తకాలలో వివరించిన, చర్చించిన విషయాలన్నీ నిజాంరాజ్యానికి ప్రస్తుత మనువర్తించే సమస్యలే.

ఈ విధమయిన పౌరహితోద్యమాలలో శ్రీ హనుమంత రావుగారితో సమంగా పాటు పడుతున్నవారు శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణా రావుగారు, వకీలు. వీరు చాలా సౌమ్యులు; ఉత్సాహశీలురు. వీరు పత్రికలలో వ్రాస్తూ వచ్చిన వ్యాసాలనుబట్టి ఇదివరకే వారికి ప్రసిద్ధి కలిగింది. వారంటే ఆంధ్రాభిమాను లనీ, దేశభక్తులనీ అభిప్రాయం కలిగింది నాకు. నిలయం వర్ధంతి సందర్భంలో వారు చేసిన ప్రసంగాన్ని బట్టి ఆంధ్రవాఙ్మయం బాగా తరచిన పండితులూ, సారస్వతవిమర్శకులూ అని కూడా తేలింది. మొహమ్మదు కాసిం అనేవారి తాళపత్ర గ్రంథాలయం సందర్శింప వెళ్లిన సందర్భంలో వారు పార్షీ విద్వాంసులనీ, తెలుగులో లాగే అందులో కూడా కవిత్వం చెప్పగలరనీ కూడా తెలిసింది. వారికి అరబ్బీకూడా వచ్చుననే నమ్మకం. ఇంతటి వారవునా, ఏమీ తొణకరు; బెణకరు. సహృదయులు, సారస్వతగోష్ఠీ ప్రియులు

శ్రీ లక్ష్మణరాయ పరిశోధకమండలి నిజాంరాష్ట్ర ఆంధ్రజన కేంద్రసంఘానికి మొదట అనుబంధంగా ఏర్పడి ఇప్పుడు విడిగా పనిచేస్తున్నది. దీనికి కార్యదర్శులుగా ఉండి పనిచేస్తున్నవారు శ్రీ ఆదిరాజు వీరభద్రరావు గారు. వీరిని తలచుకొంటే ౧౯౦౩-౦౪నాటి విజ్ఞానచంద్రికా మండలి జ్ఞాపకం వస్తుంది. అప్పుడా కార్యాలయంలో పనిచేస్తూవచ్చారు. అప్పుడే శ్రీలక్ష్మణరావుగారి సమక్షాన వీరితో పరిచయంఏర్పడింది. మొత్తంమీద ఆయనకు కూడా లక్ష్మణరావుగారికి ప్రియతమమయిన చరిత్ర పరిశోధనతో ఏదో విధంగా సంబంధం కలగడం విచిత్రమే. ఉత్సాహపరుడూ, అమితభాషాభిమానీ అయిన వీరు పరిశోధక మండలికి అండ. ఇదివరలో ప్రకటితమయిన తెలంగానా శాసనములను పునః సంస్కరించి ముద్రింపబోతున్నారు. ఇది సంతోషించ వలసిన విషయం. ఇప్పటికీ మండలివారు సేకరించిన నూతన శాసన ప్రతిబింబాలు చాలా ఉన్నవి. ఈ శాసనము లింకా ప్రకటింపబడ లేదు. మంచిపని నిరాడంబరంగా సాగిస్తున్నందుకు వారు అభినందనార్హులు.

ఇక్కడ పేర్కొనవలసినవి ఇంకొక రెండు గ్రంథభాండాగారాలున్నవి: (౧) మొహమ్మదుకాసిం పుస్తకభాండాగారము; (౨) శైవభారతీభవనగ్రంథాగారము.

మొహమ్మదుకాసింగా రనేఆయన విజాపురంవజీర్లసంతతిలోవారనీ, ఈ గ్రంథభాండాగారము హిందూప్రభువులయొద్దనుండి విజాపురంవారు సంగ్రహించినబాపతనీ చెపుతారు. ఆయనయింటనే ఉన్నవి ఈ గ్రంథాలు. ఆయనను గురించి వినవచ్చుచరిత్ర మాత్రం చాలా చిత్రమయినదే. ధననిక్షేపాలెక్కడెక్కడ ఉంటవో తెలిపేగ్రంథాలు ఈ గ్రంథసముదాయంలో ఉన్నవనీ, వీటినాధారం చేసికొని విజయనగర (హంపీ) ప్రాంతానను, మరికొన్నిచోట్లను కొందరి సహకారం తీసుకొని ఈయన ఆ నిక్షేపాల కోస తవ్వింప ప్రయత్నించాడనీ, ఇంతలో స్థానికులయినవా రాటంకాలు కల్పించడం వల్లను, ఆర్థికపు చిక్కుల వల్లను త్రవ్వ పని నిలిచిపోయిందనీ చెపుతారు. ఆయనయింట సంస్కృతం, కన్నడం, తెలుగు, ఫార్సీ, అరబ్బీ, మోడి, మహారాష్ట్ర గ్రంథాలు ఎన్నిఉన్నవో లెక్కా లేదు; వాటి కొక పట్టికా లేదు. అదొక మహాగని. ఆగనిలో సరిగా వెదకితే ఎంతటి అమూల్యములయిన రత్నాలు దొరకుతవో. షాజహాన్, జహాంగీరు, దారాలసంతకాలతో ఉన్న ఫారసీ గ్రంథా లున్నవి. ఫారసీ, అరబ్బీ గ్రంథాలెంత ఎక్కువగా ఉన్నవో సంస్కృతాది దేశభాషాగ్రంథాలూ అంత ఎక్కువగానే ఉన్నవి. కాని ఏమికార్యం? అస లున్న పుస్తకాలే ఏమిటో తెలియదయ్యె. అవి తెలిస్తేకదా ఏవి కొత్తవో, ఏవి పాతవో నిరూపించుకోవడానికి? శ్రీ కృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషా నిలయంవారుకాని, అక్కడి ఆంధ్రులుకాని శ్రద్ధవహించి ఆగ్రంథాల కొక పట్టికయినా తయారుచేయిస్తే మేలు.

శైవ భారతీభవనం నడుపుతున్నవారు తెలుగుపాఠకులకు పరిచితులయిన పండిత శ్రీ చిదిరెమఠం వీరభద్రశర్మగారు. వీరు కాశీనివాసం వదలి యిప్పుడు హైదరాబాదులో ఉండి శిష్యబృందానికి విద్య చెప్పుతూ కాలక్షేపం చేస్తున్నారు. కేవలం విజ్ఞానసముపార్జనమూ, విద్యాప్రదానమూ లక్ష్యంగా పెట్టుకొని బ్రహ్మచర్య వ్రతం పాలిస్తున్న శైవగురువులు. వీరు తమ భారతీభవనంలో గొప్పగొప్ప పుస్తకాలెన్నిటినో సేకరించారు. ఒక్కరెక్కమీద వారు అంతటిగొప్ప గ్రంథసంగ్రహం జాగ్రతపెట్టగలిగినందుకు నా కాశ్చర్యము కలిగింది. వారి మతాభినివేశాని కేమాత్రమూ తీసిపోనిది వారి భాషావిద్యాభిమానం. గొప్పసంస్కృతపండితులూ, శాస్త్రజ్ఞులూమాత్రమే కాకుండా ఆయన శాసనపరిశోధకుడయి శాసనాలు సంపాదించడంకూడా చాలా విచిత్రం.

హైదరాబాదునుగురించి వ్రాసేటప్పుడు తప్పకుండా చెప్పి తీరవలసిన మరొక ఆంధ్రసంస్థ బాలికల ఉన్నత పాఠశాల. తొమ్మిదేళ్ల కిందట స్థాపించారు దీన్ని. జాతి మతభేదాలతో కాని, పేదసాద భేదాలతో

కాని నిమిత్తంలేకుండా అందరికీ సమంగా ఉచితంగా విద్య నేర్పుతున్నారు. ఈ పాఠశాల ఆదర్శమిది: "స్త్రీయొక్క వివిధ కర్తవ్యములకు గృహమే ముఖ్యాకరణము. అప్పుడే ఆమెయొక్క యోగ్యత, కౌశల్యము సఫలములు కావలసియున్నవి. కనుక ఆమెను ఉత్తమగృహిణిగను, ఉత్తమమాతగను, సంఘమున కుశలగను చేయుటయే స్త్రీ విద్యయొక్క యాదర్శము. ఇట్టి మహాదర్శమును దృష్టిలో నుంచియే ఈ సంస్థ పనిచేయుచున్నది." దీనిని కేవలము ప్రజాప్రముఖులూ, దాతలూ నిర్వహిస్తున్నారు. ఇది బొంబాయి మహిళా విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధించి ఉన్నది. ఇందు వివాహితలు, అవివాహితలు, వితంతువులు కూడా చదువుతున్నారు. అంతా కలిసి ౨౫౦ మంది వరకు ఉన్నారు విద్యార్థినులు. ఇక్కడ చదువయిన తరువాత ఇంకా చదవాలంటే పైని చెప్పిన విశ్వవిద్యాలయ కలాశాల పరీక్షలకు చదవుతారు. ఏయేటికాయేడు ప్రజలకు దీని ఉపయోగం తెలిసి రావడంవల్ల విద్యార్థినుల సంఖ్య హెచ్చుతున్నది. జిల్లాలనుంచి వచ్చే వారి సంఖ్యకూడా క్రమాభివృద్ధి పొందుతున్నది. ఇక్కడ కుట్టుపని, సంగీతము, ప్రథమ చికిత్స, రోగుల కుపచారము — ఇటువంటివికూడా నేర్పుతున్నారు. వీటికి ప్రత్యేకతరగతు లున్నవి. ఇంతటి ఉపయోగకరమయిన సంస్థకు స్వంతభవనం లేదు. భవనం కట్టించడానికి కొంత ప్రయత్నం జరుగుతున్నది. ఆంధ్రులలో సంపన్నులయినవారు దీనికి తోడ్పడడం ధర్మం. ఈ పాఠశాలలో చదివే రెడ్డిబాలికల కొక వసతిగృహ ముంది. అందిప్పు డిరవైమందిదాకా ఉన్నారు 'బోర్డరులు'.

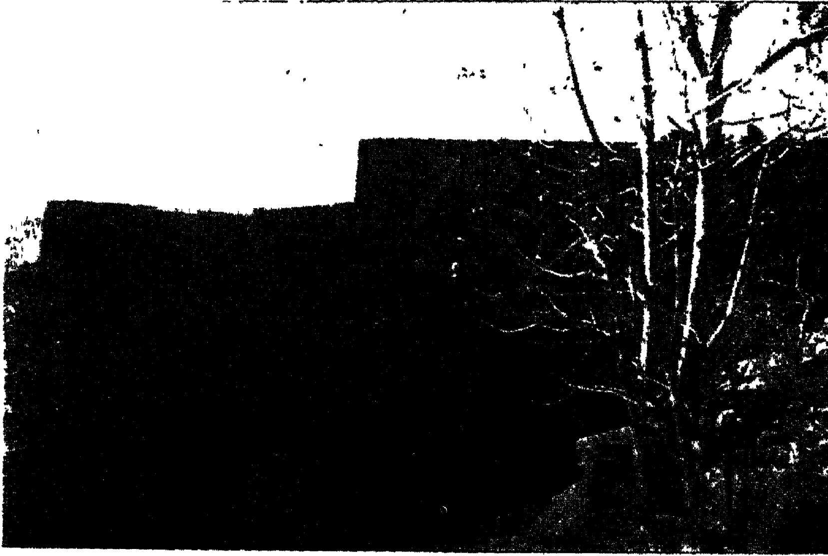
ఈ సంస్థ రెండువిధాల చాలా ముఖ్యమైనది: (౧) మెట్రిక్ వరకూ విద్యయిక్కడ తెలుగులోనే బోధిస్తారు. అట్లని ఇంగ్లీషు చెప్పడం మానరు. అది నిర్బంధంగా నేర్పుతారు తెలుగులో చెప్పేపద్ధతి ఒక్కయిక్కడతప్ప ఆంధ్రదేశంలోని ఏ ఉన్నత విద్యాలయంలోనూకూడా ఉన్నట్టు ఎరుగను. చెన్నరాజధానిలో మన దేశంలో మహిళా విశ్వవిద్యాలయాని కనుబంధించి ప్రజలు స్వతంత్రంగా నడిపే పాఠశాలలూ లేవు; విద్యను మాతృభాషద్వారా నేర్పేవీ లేవు. నిజంగా ఈ విషయంలో తెలంగాణం మిగతా ఆంధ్రదేశానికి ఆదర్శప్రాయంగా ఉండదగ్గదే; (౨) ఈ పాఠశాలలో చదివే విద్యార్థినులలో లేఖనోత్సాహం వృద్ధిచేయాలని కొంతకాలంనుంచి 'మాతృభారతి' అనేపేర ఒక లిఖిత మాసపత్రిక పెట్టి నడుపుతున్నారు. వ్రాసేవారు చాలాభాగం — అంతానేమోకూడాను — విద్యార్థినులే. సంవత్సరం ఆఖరున వాటిలోనుంచి మంచివ్యాసాలేరి ఒక సంచికక్రింద అచ్చువేయించి ప్రకటిస్తారు ఇట్టివి మాతృభారతీ సంచికలిప్పటికి రెండు వచ్చినవి. ఆ రెండుసంచికలూ విద్యార్థినులలో ఉదయించే లేఖనోత్సా

హానికీ, బుద్ధి వికాసానికీ నిదర్శనంగాఉన్నవి. కేవలం విద్యార్థినులుగా ఉన్నవారే రకరకాల కథలూ, చిన్న చిన్న నాటికలూ, పౌరాణికవృత్తాలూ మొదలైన అనేక విషయాలకు సంబంధించిన వ్యాసాలూ, పద్యాలూ వ్రాయడంచూస్తే అచిరకాలంలోనే ఈ విద్యాలయంలో చదువుకొన్న విద్యార్థినులలోనుంచి మంచి కవిత్వం చెప్పేవారూ, మంచి వ్యాసాలు వ్రాసేవారు బయలుదేరి తెలంగాణానికి గొప్ప పేరు ప్రతిష్ఠల నార్జిస్తారనీ, అక్కడి వారిని శక్తివంతమయినజాతిగా దిద్దగలరనీ నా నమ్మకం. నూతనాభిప్రాయాలతో, నూతన లక్ష్యాలతో, నూతన విజ్ఞానంతో స్త్రీ ముందు కడుగుపెట్టిందంటే దేశంలో ఇంక చీకటెక్కడ? తన బిడ్డలను తన లక్ష్యాని కనుగుణంగా దిద్దితే ఇంక జాతికి దౌర్బల్య మెక్కడ? సర్వథా ఈ సంస్థ అభివృద్ధిపొందాలి.

ఇక శ్రీ ఇల్లిందల సీతారామారావుగారిని గురించి చెప్తితే నేటి తెలంగాణంలోని యువజన హృదయాన్ని వ్యక్తీకరించినట్లే. చిత్రం — ఆయనదగ్గర చేరినది ఎంత మాత్రమూ చనవులేని పరదేశిలా తొట్రుపాటుతో; తుద కాయనను విడిచివచ్చినది విడవలేక ఆప్తబంధువును విడిచివచ్చే పరితాపభరంతో! మరి ఆ హృదయంలో ఏమి నిధులున్నవో, ఎంతటి ఆకర్షణ ఉన్నదో! సరసహృదయు డాయన. ఆయన మాటలలోకాని, చేతలలోకాని ఒకరిని నొప్పింపనూ లేదు; ఒడిదొడుకన్నదే లేదు. తెలుగుభాష అంటేను, తెలుగుదేశమంటేనూ చాలా అభిమానం. ఆ యౌవనహృదయంలో ఎప్పుడూ కెరటంవేస్తూ ఉంటుంది ఉత్సాహం — అది క్రియారూపంగా పరిణమించడానికిమాత్రమే. దగ్గరకు చేరినకొద్దీ చేరాలనిపిస్తుంది ఆయన మనస్సుదగ్గరకు. అట్టిది ఆయన ప్రకృతి. ఇదే అక్కడి యువజనహృదయానికి నిదానం. శ్రీ ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనంగారు, ఎస్. వి. కృష్ణమాచారిగారు, భాస్కరభట్ల కృష్ణరావుగారు, మంగముసోదరులు, వెల్దుర్తి మాణిక్యారావుగారు మొదలయినవారు, నాకు తెలియనివారు ఎందరో ఉన్నారు ఉత్సాహపూరితులయిన యువకులు; నిర్భయముగా తమ అభిప్రాయాలు చాటిచెప్పి స్త్రీలకుసంబంధించిన విషయాలనుగురించి చక్కగా చర్చించి స్త్రీలోకానికి తగపట్టా ధర్మమూ దిద్దగల శ్రీమతి యెల్లాప్రెగడ సీతాకుమారిగారివంటి యువతులున్నారు — పేరుపేరున చెప్పడమెందుకు ఇటువంటివా రెందరో ఉంటే ?

తెలంగాణంలోని ఆంధ్రులలో నేడొక సంచలనం కలిగింది; ఒక ఆవేదన పుట్టింది. తమ జాతీయాత్మను సందర్శింపవలెనని వారి కుత్కటమయిన ఆకాంక్ష కలిగింది. హైదరాబాదులో ఆంధ్రాభ్యుదయంకోసం త్రికరణశుద్ధిగా పనిచేస్తున్న మాననీయులు ఎందరో ఉన్నారు—పిన్నలూ, పెద్దలూను; ఎన్నో ఉన్నవి సంస్థలు. పెద్దలకంటెనూ ఉడుకు రక్తముతో పనిచేస్తున్నారు పిన్న లక్కడ.

నేటియువకులూ, యువతులూ గొప్ప ఆశ కట్టి పనిచేస్తున్నారు. వారి అభీష్టార్థం సిద్ధించే యోగాలూ, గొప్పలక్ష్యాలూ సంతరించుకొని టందుకు మనంకూడా వారి నాశీర్వదించి దేశభాషాభ్యుదయాలకోసం దీక్షాకంకణం మంగళాక్షతలు చల్లుదాం.

రామదాసు బందిఖానా, గోలకొండ

—M. V. R.

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు

బంగారయ్యగారి

భారతోపన్యాసములు

ఒంగోలు వేంకటరంగయ్య

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు తనధర్మమును ప్రశస్తపథమున నిర్వహించుకొనుచుండుట ఆంధ్రులకు ప్రమోదోత్సాహజనకము. ఆంధ్రదేశమున విజ్ఞానమును వ్యాపింపజేయుటకీవిశ్వవిద్యాపీఠమువారప్పుడప్పుడు నిపుణులచే మహోపన్యాసము లిప్పించుచున్నారు.

నెల్లూరిలో కడచిన జనేవరి ౨౫, ౨౬, ౨౭ తేదీలందు రాజమహేంద్రవరవాస్తవ్యులగు శ్రీమంతులు నందూరి బంగారయ్యపంతులు (బి. యె, బి యల్.) గారిచే తిక్కనపాత్రీకరణప్రాశస్త్యమునుగూర్చి యుదాత్తములగు నుపన్యాసముల నిప్పించిరి. పంతులుగారు వృత్తిచే వకీలుగా నున్నను ఆంధ్రభాషలో నపారకృషి సలిపి అదియే పరమార్థసాధనముగ నుపయోగించుచున్నారని తోచెడిని. వారు తిక్కనపాత్రీకరణప్రాశస్త్యమును నిర్ణయించుటకు తిక్కనను షేక్స్పియరుతో పోల్చి ఎన్నియో అపూర్వసారస్వతరహస్యములను, నూతనసిద్ధాంతములను వెల్లడించి తమయుపజ్ఞను ప్రకాశింపజేసిరి.

మొదటియుపన్యాసము ఇంచుమించుగ నుపక్రమణికము. ఈ యుపన్యాసమున వీరు తిక్కనపాత్రీకరణమును షేక్స్పియరుపాత్రీకరణముతో పోల్చుటయందలి యౌచిత్యమును చర్చించిరి ఇతిహాసమయిన భారతమును తీసికొనపోయి షేక్స్పియరు నాటకవాఙ్మయముతో సరిపోల్చుట యనుచితముగ నెవ్వరి కయినప్రథమమున తోచితీరును. కాని పంతులుగారిచ్చిన సమాధానమును వినినవెనుక నట్టిసంశయమునకేమాత్రము నవకాశము గానరాదు. సంస్కృతభారతము పూర్ణముగ ఇతిహాసమే కావచ్చునుగాని తిక్కనభారతమున నాటకీయకళకూడ ప్రధానముగ ప్రత్యక్షమగుచున్నది గావున ఈ రెంటిని సరిపోల్చుట సముచితమని వీరిసిద్ధాంతము. ఇదిగాక ప్రపంచమునందలి పాత్రీకరణప్రజ్ఞను వీరు ఆదర్శీకరణము (Idealisation), జాతిలక్షణనిరూపణము (Typification), యథార్థప్రదర్శనము (Objective presentation) అని మూడు తరగతులుగ విభజించుచు కాళిదాసుని పాత్రీకరణము మొదటితరగతికిని, షేక్స్పియరుపాత్రీకరణము మూడవతరగతికిని చెందును కావున వాని నొండొంటితో పోల్చరా దనిరి. భారతపాత్రీకరణము షేక్స్పియరు పాత్రీకరణముకూడ ఒకేతరగతికి, అనగా మూడవతరగతికి చెందును గావున యీ రెంటిని సరిపోల్చుటవలన విమర్శకులకు సాహిత్యరసానందమును, నవకవులకు కావ్యనిర్మాణవైదగ్ధ్యమును ఇనుమడించు నని వీరియాశయము. అయితే ఆంధ్రమహాభారతమున గనవచ్చు పాత్రీకరణప్రజ్ఞ ఎంతవరకు వ్యాసునిది? ఎంతవరకు తిక్కనది? అనువిషయముతో మనము జోక్యము కలిగించుకొన్నచో ఉపన్యాసము లతివిస్తృతి వహించును గావున అది మన కప్రస్తుత మనిరి. అందలి మాహాత్మ్యమంతయు వ్యాసునిదే యయినను సంతోషమే. 'తిక్కన' అనుపదమునకు తిక్కనకృతాంధ్రమహాభారత మని వాఙ్మయపరార్థము చెప్పుకొనవలసినదేగాని వ్యక్తిగతార్థము చెప్పుకొన నక్కర లేదనియు, సారస్వతమున సత్యాన్వేషణమే తమ ప్రధానాశయ మనియు నొక్కి వక్కాణించిరి.

తదుపరి పాత్రీకరణ ఉపకరణములనుగూర్చి ముచ్చటించుచు ఇవి షేక్స్పియరుకు, తిక్కనకు సామాన్యములే యని నుడివిరి. ఈ పాత్రీకరణసాధనములలో వీరు ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతములలో నాదృష్టి నాకర్షించినవి ముఖ్యముగ రెండు. అందు మొదటిది వీరి పాత్రీక

...చైతన్యసిద్ధాంతము. మనలో నే గ్రంథమునయిన నయినా పాత్రీకరణ మన్వేషించు నలవాటు హెచ్చుగ నున్నదనియు, ఒక గ్రంథమున పాత్రీకరణము నన్వేషించుటకు పూర్వము కావ్యమునకు పాత్రీకరణ చైతన్య మున్నదా యను ప్రశ్న వేసుకొనవలసియుండు ననియు వీరు ప్రతిపాదించిరి. కొన్ని కావ్యములలో కథానకప్రవృత్తిమాత్రమే యుండును. మరికొన్ని కావ్యములకు అలంకారబాహుళ్యమే యాశయమయి యుండును. ఇంకను కొన్నిటికి శైలిమాత్రమే పరమ ప్రయోజనము కావచ్చును. అట్టికావ్యములన్నియు కాని వానిలో పాత్రీకరణ మరయుట కుమ్మరావములో ఇత్తడి ముంతలు వెదకుటవంటిది. పాత్రీకరణ ముద్దిష్టము కానంతమాత్రమున ఒకకావ్య మప్రశస్త మనికాదు. కావ్యమునకు ప్రాశస్త్యమును సమకూర్పజాలిన మహో సాధనములలో పాత్రీకరణ మొకటి. అది లేకున్న కావ్యములుకూడ మనోహరములుగ నుండవచ్చును. కాని ఒక కావ్యమున పాత్రీకరణమును గూర్చి ముచ్చటించుటకు పూర్వము ఆ కావ్యమునకు పాత్రీకరణచైతన్య మున్నదా యని ప్రశ్నించుకొనవలసియుండును. ఈ సిద్ధాంత మెంతవరకు సారవంతమో భావివిమర్శకులు నిశ్చయింపవలసియున్నది.

సంవాదము, వివాదము, స్వగతము, వ్యత్యాసనిరూపణము మున్నగు నుపకరణములనుగూర్చి సోదాహరణముగ ముచ్చటించుచో స్వగతమునుగూర్చి వీరు సలిపిన చర్చ నవీన నాటకకర్తలకు చాల ఉపయోగకరముగ నుండు నని నా యాశయము. షేక్స్పియరులో దీర్ఘము లగు స్వగతము లున్నవనియు, అది యెల్ల లోకకల యనియు, "నాటకములలో స్వగతములే యనికిరావు. అవి మిక్కిలి యసహజము" లని వాదించు కొందరు నవీన కవుల వాదన తేలికతలమనియు, ఈ రెంటిని విమర్శించుచో స్వగతములు అసహజము లనుటకు వీలులేదనియు, పాత్రములు ఇతరులెవ్వరితోడను వ్యక్తీకరించుటకు వీలులేని యాంతరంగికభావములను తమ యాత్మలో తలపోసికొనుట అత్యంతసహజ మనియు, వానిని వ్యక్తీకరించుటకు స్వగతమును ప్రకాశముగ

నుచ్చరింపజేయుట కవిసమయ మనియు, ఇది యెంతయు నాదరణీయ మనియు, కాని ఇవి నాతిదీర్ఘములుగ నుండకున్నచో కళాప్రవీణతకు భంగకరములనియు వక్కాణించిరి. షేక్స్పియరుస్వగతములు మనోహరము లయ్యు అత్యంతదీర్ఘము లగుటచే అట్టివి నేటిరచనలలో పరిహార్యము లనిరి. భారతమున రెండుతరగతుల స్వగతములు నున్నవి. ఈ రెండింటిలో రససాంద్రతకు లఘుస్వగతములే ఎక్కుడుగ తోడ్పడుటచే వాని నవలంబించుట భావికవులకు కర్తవ్య మనిరి.

"తే. రాగరసమున్నదయ్యె సైరంధ్రిజూచి
యకట చెన నింకేమి యపాయమగునో
వలదు తగదన్న నుడిగెడివాడె వీడు
మాయదైవము యే నేమిసేయుదాన?"

అను సుదేష్ణస్వగతమును ఈ జాతిస్వగతముల కొకయుదాహరణముగ నిచ్చిరి. సాధ్యమగునంతవరకు స్వగతములలో జెప్పెడిన వృత్తాంతమునుగూడ స్వగతేతరసంభాషణములలో సూచించుటయే కళకు పోషకము. స్వగతము అనివార్యమయినపు డిట్టి లఘుస్వగతముల నుపయోగించుట మంచిది.

రెండవ యుపన్యాసము ఎవరెస్టు పర్వతారోహణమువలె వీరి కత్యంతశ్రమ కల్పించియుండవచ్చునని యూహింపదగియున్నది. బహుక్లిష్టములు, ఆధ్యాత్మికాశ్రయములు నగు విషయములను జనసామాన్యమునకు సుబోధముగా వివరింపవలసియుండెను. ఇందుకు వీరెంతో శ్రమ తీసుకొనియుండక తప్పదు. కాని వీరిశ్రమ సఫలమయి యీ యుపన్యాసమునందలి యపూర్వరామణీయకత ఎల్లరకు విస్పష్టముగ గోచరించినది. ఈ యుపన్యాసమున ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతములన్నియు క్రొత్తవేయని చెప్పనొప్పును.

మొదటి సిద్ధాంతము పాత్రవిభాగజ్ఞత్వమును గూర్చినది. షేక్స్పియరు పాత్రములలోనున్న వైవిధ్యము భారతపాత్రములలో లేదనువాదనను వీరు ఖండించిరి. పాత్రములను రాజు, మంత్రి, దేశభక్తుడు, దేశద్రోహి, సేవకుడు అని ఇత్యాదిగ చేయుస్థూలవిభజనము అప్రశస్తమనిరి. రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు విశ్వమునంతయు మూల

ద్రవ్యముల (elements) క్రిందను, పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞుడు విశ్వమునంతను శక్తుల (energies) క్రిందను విభజించునట్లే పాత్రముల యాంతరంగిక స్వభావమునుబట్టి తరగతివిభజన ముండవలెననిరి. ఇందులకు సాంఖ్యులు చేసిన గుణత్రయ విభాగమే ప్రశస్తమనిరి. జీవులనెల్ల గుణబద్ధులనియు గుణాతీతులనియు రెండుపెద్దతరగతులుగ విభజింపవచ్చుననియు ఈరెండుతరగతులనుమరల సాత్త్విక, రాజసిక, తామసిక భావములనుబట్టి ఎన్నో తరగతులుగ విభజింపవచ్చుననియు నిరూపించిరి. ఇందు గుణాతీతులు షేక్స్పియరు వాఙ్మయమున లేనేలేరనిరి సృష్టిలో దివ్యత్వమును, అతిలోకసౌందర్యమును ప్రదర్శించుటకు గుణాతీతులు తోడ్పడినట్లు గుణబద్ధులు తోడ్పడరనిరి. ఈ విభజన మెల్ల నిదివరలో మనలో నున్నదే కాని దీనిని కావ్యవిమర్శనములో ప్రవేశపెట్టుటలోను, దాని యావశ్యకత నెంతో నిపుణముగ నిరూపించుటలోను వీరిప్రజ్ఞ గానవచ్చుచున్నది.

రెండవ సిద్ధాంతము షేక్స్పియరు పాత్రీకరణము వ్యక్తిత్వప్రతిపాదనము (individualisation)తో నాగిపోయిన దనిరి. ఆవ్యక్తిత్వప్రతిపాదనమునుగూడ షేక్స్పియరు అసంపూర్ణముగ నిర్వహించినాడనిరి. ప్రతివ్యక్తిలోను విశ్వత్వమువరకు పెంపొందజాలిన బీజములను ప్రతిపాదించినపుడే వ్యక్తిత్వప్రతిపాదనము సాకల్యమగుననిరి. అట్టిది షేక్స్పియరులో కానరాదు. భారతము వ్యక్తిత్వములో విశ్వత్వమును బీజప్రాయముగ ప్రతిపాదించినది. అంతియేకాక విశ్వత్వమును పూర్ణముగ వహించిన శ్రీకృష్ణుడు, భీష్ముడు ఇత్యాదిపాత్రములు కొన్ని భారతమున నున్నవి. వానివిశ్వత్వమువలన పాఠకులకనులు మిరుమిట్లుగొనకుండ వానిమానవత్వమునకు పోషకముగ నుండుటకయి వానిలో కవి వ్యక్తిత్వలక్షణములను ప్రతిపాదించినాడు. అనగా - భారతకారుడు వ్యక్తిత్వములో విశ్వత్వము, విశ్వత్వములో వ్యక్తిత్వము ప్రతిపాదించినాడు. దీనినిబట్టి అతడు షేక్స్పియరు కెన్నియంతస్తులు పైనున్నాడో తెలిసికొనుట సుకరమనిరి. నాకుదెలిసినంతవరకు ఈ సిద్ధాంతము ప్రతిపాదించినవారు ఇంగ్లీషువిమర్శకులలోగాని, ప్రాచీనాలంకారికులలోగాని ఎవ్వరును కానరారు ఇట్టియపూర్వసిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించినందులకు, దానిని సమర్థించినందులకు వీరు ప్రశంసార్హులు.

ఇక మూడవది అంతర్గమనసిద్ధాంతము. ఇది కూడ మిగుల నపూర్వమే. షేక్స్పియరుపాత్రములకు అంతర్గమనము లేదని వీరిసిద్ధాంతము. పాత్రమునకు బహిర్గమనమని, అంతర్గమనమని రెండుగమనము లుండునట. బహిర్గమనమనగా పాత్రము కథలోనితుదియందము వైపు నడచుట "లియర్"(Lear) నాటకములోతుదియందము ముఖ్యపాత్రములఘోరమరణము. జీవి జన్మించినదిమొదలు యముడుమృత్యుపాశముతో నీడ్చుచున్నట్లు ఈతుదియందమువైపు పాత్రమును కవి మొదటినుండియు నడిపించుచునేయున్నాడు. ఈబహిర్గమనము భారతమునకు షేక్స్పియరుకు సామాన్యమే. కాని భూమితనచుట్టుతాను తిరుగుచు సూర్యునిచుట్టుతిరుగునటులనే పాత్రములు బాహ్యోద్దేశమువైపు మాత్రమేగాక ఆంతరంగిక పరిపూర్ణత్వమువైపుకూడ ప్రవహించుచుండుట సహజము. ప్రతిజీవికిని ఆరోహణగతియనియు, అవరోహణగతి యనియు రెండుగతు లున్నవి. పశుత్వమునుండి బ్రహ్మత్వము నొందబోవు గతి ఆరోహణగతి యనియు, బ్రహ్మత్వమునుండి పశుత్వమునకు బోవుగతి అవరోహణగతి యనియు నిర్ణయించుకొనవచ్చును. ఈరెండును అంతర్గమనమునకు చెందినవే. ఈరెండింటిని కాని, రెండింటిలో నొక్కదానిని గాని పూర్ణముగ చిత్రింపవలసిన బాధ్యత కవికిలేదు. కాని జీవియొక్కయే యవస్థ కైకొన్నను యీరెండుగతులలో నేదో యొకటి సూచితమగుచునేయుండును. ఆసూచన లేకపోవుట పాత్రీకరణములో లోపమే. ఈసూచన షేక్స్పియరులో లేదు. ఈసూచనమాత్రమే గాక ఈగతుల సంపూర్ణ స్వరూపముకూడ భారతమున నిరూపితమయినది.

పాత్రీకరణములోని ఆకృతివైభవము (design) నుగూర్చి సాకల్యతనుగూర్చి వీరు వేసినసిద్ధాంతము లింకను కొన్నియున్నవి గాని ఆకృతివైభవమును గూర్చిన సిద్ధాంతము నింకను తామే స్థిరపరుప జాల

మిరి. తక్కిన వానినిగూడ గ్రంథవిస్తర భీతిచే నిట నుదాహరించుట లేదు.

మూడవ యుపన్యాసమున భారతకారుని ప్రౌఢపాత్ర నిర్వహణమును గూర్చియు, పాత్రీకరణమునందలి లాఘవమును గూర్చియు నుపన్యసించి మొత్తముమీద షేక్స్పియరు పాత్రీకరణమువలన జనించు రసానందమును భారతపాత్రీకరణమువలన జనించు రసానందముతో సరిపోల్చిరి.

ప్రౌఢపాత్ర నిర్వహణ మనగా ప్రౌఢస్వభావము గల పాత్రములను (Complex characters) నిర్వహించుట. రామాయణములో నున్న పాత్రములన్నియు నించుమించుగ సరళపాత్రములే (Simple characters) కాని షేక్స్పియరులోను, భారతములోను మాత్రము ప్రౌఢపాత్రములకు ప్రాధాన్య మీయబడినది. పైకథ ర్మమువలె గనవచ్చి లోపల నత్యంతభయంకర దుష్టులయిన కృత్యములను మాటలను బల్కుటవలనను పాత్రము సమరేఖ (straight line)వలె బోక మానవస్వభావమునను మానవజీవితములోను సిద్ధించు వివిధపరిస్థితులను బురస్కరించుకొని వంకరటింకరలుగ బోవుట ఈ ప్రౌఢత్వమునకు ముఖ్యలక్షణ మనిరి. ఈ ప్రౌఢత్వప్రతిపాదనము యథార్థప్రదర్శనమునకు పరాకాష్ఠ. ఇది కవికి కత్తిసాము వలె మిగుల కష్టసాధ్యము. షేక్స్పియరు వాఙ్మయమున అత్యంతప్రౌఢము లనుకొనదగిన హేమ్లెట్టు, హెన్రీ (V), ఇయాగో, ఇమోజన్ మున్నగుపాత్రములు భారతకారుని ప్రౌఢపాత్రములలో రెండవతరగతికి చెందిన ధర్మరాజు, ధృతరాష్ట్రుడు, ద్రౌపది మున్నగుపాత్రములతోనైనను సరితూగలేవని వీరు సోదాహరణముగ చర్చించిరి. ఇక శ్రీకృష్ణునివంటి ప్రౌఢతమపాత్రనిర్వహణము షేక్స్పియరుకు అసాధ్యమనిరి.

భారతమునందలి పాత్రీకరణప్రావీణ్యము నంతను వీరు మూడుతరగతులుగ విభజించిరి. అందు విరాటపర్వములోనిది మొదటితరగతి. ఉద్యోగపర్వములోనిది రెండవతరగతి. అశ్వమేధపంచకమునందలిదియు, యుద్ధపంచకమునందలిదియు పాత్రీకరణము మూడవతరగతి. ఇవి ఉత్తరోత్తరముగ ప్రాశస్త్యమున నాధిక్యము వహించుచున్నవి. "Art lies in concealing art" అని ఇంగ్లీషులో నొకసిద్ధాంత మున్నది. చమత్కృతిని సాధించుటకయి కవి శ్రమపడుచున్నాడనుట కావ్యములో గోచరింపగూడదు. దీనిని మనము లాఘవమని పేర్కొనవచ్చును. షేక్స్పియరు లాఘవము భారతకారుడు విరాటపర్వములో చూపిన లాఘవమును మించదు. పాత్రీకరణమునకయి ప్రత్యేకము కొంతయవకాశమును గైకొనుచున్నట్లును, ప్రత్యేకము కృషి జరుగుచున్నట్లును ఆతనిలో గోచరించి తీరును. భారతమున నుత్తమప్రదేశములలో కవి పాత్రీకరణ మొనర్చుచున్నట్లే గోచరింపక రసప్రవాహమున నది లీనమై పోవుచున్నది.

మొత్తముమీద చూచినచో దైవము, పౌరుషము అనురెండు శక్తులను వ్యక్తులజీవితములలో ప్రదర్శించుటలో షేక్స్పియరుకంటె భారతము యథార్థమున కత్యంత సన్నిహితముగ బోయినది. షేక్స్పియరు పాత్రపరిణామమును దిలకించునపుడు ఒక విధమయిన చిత్తావసన్నము (depession) తప్పదు. కసాయికత్తికి బలియయిమెండెమును వీడిగిజగిజ కొట్టుకొను శిరోభాగములతో నున్న జీవులవలె షేక్స్పియరు విషాదనాటకమునందలి పాత్రములు గోచరించును. కష్టములకు, అపజయములకు, మరణమునకు అతీతములయి భారతపాత్రములు కానవచ్చును. ఉపశాంతి (Repose) అను అనుభవము కళకు పరమప్రయోజనమని ప్రాచ్యపాశ్చాత్య విమర్శకులేకగ్రీవముగ నంగీకరించుచో నది భారతపాత్రములవలననే ఎక్కుడుగ సిద్ధించుచున్నది.

శ్రీ బంగారయ్యగారి సిద్ధాంతము లన్నియు పరమ ప్రామాణికములని గాని, నిర్దుష్టములనిగాని నేను వాదింపను, వారును వాదింపరు. వారొకస్వతంత్ర మార్గము నవలంబించి సాహిత్య సత్యాన్వేషణ మొనరించిరి. వాని సత్యాసత్యములను పరిమర్శించుట నిర్ణయింపవలసియున్నది. కాని వారు తమ సిద్ధాంతములను ప్రతిపాదించిన విధానము మాత్రము మిక్కిలి ప్రశంసార్హమని యందరు నొప్పుకొందురు. ప్రాయికముగా విశ్వకళాపరిషదుపన్యాసములు చదువుట యల

వాటయినను వారాసవుగ వాడుకభాషలో నుపన్య సించి పండితపామరులకు తమసిద్ధాంతములను సుబోధ పరచిరి. అన్నిని వాక్యసాంగత్యమునగాని, విషయవిభాగ మునగాని అప్రస్తుత ప్రశంసను తావీయక చక్కని స్వరూప సౌష్ఠవమును గానబరచిరి. నడుమనడుమ ఇంగ్లీషుమాటలను చిలుకరించుట మూలమునను, ఇతర విధములను హాస్యరసమును యథోచితముగ బ్రయో గించి సభ్యుల కుల్లాసము పుట్టించిరి.

వీరు వాచా చెప్పినదానికంటె వ్రాసియుంచిన దెంతో యెక్కుడుగ నుండునని తోచుచున్నది. ఏలయన పలుమారు కాలాతిక్రమణభీతిచే కొంతభాగమును వదలు చున్నామని వీరు సభ్యులను హెచ్చరించుచువచ్చిరి. ఈయుపన్యాసము లచ్చుపడగ చూడవలెనను కుతూహల మనేకులకు గలదు. అట్లయినచో వీరిసిద్ధాంతముల నింత కంటె సావధానముగ బరిశీలించి విమర్శించుట కవ కాశ మేర్పడును.

బంగారయ్యగారిలో మెచ్చుకొనదగినగుణము లలో వారి నిష్పాక్షికస్వభావము, సత్యప్రియత్వమును పేర్కొనదగియున్నవి. భారతమును ప్రశంసించు నుత్సా హములో వారు షేక్స్పియరునుగూర్చి యెక్కడను లఘువుగ మాట్లాడలేదు. షేక్స్పియరుపట్ల వీరికిగల యఖండగౌరవము వీరియుపన్యాసములను విన్నవారికెల్ల సువ్యక్తమగుచునే యుండును.

బంగారయ్యగారు విమర్శనమున కొక నవీన మార్గమును త్రొక్కి భారతమును భాషాంతరవాఙ్మయ ముతో స్పర్ధింపజేసి విజయులయిరి. సంస్కృతాంధ్ర పండితులకు సాధారణముగ భాషాంతరవాఙ్మయప్రవేశ ముండదు. వారు తమతమభాషలలో మాత్రము పారదృశ్వ విగ్రహులై యుందురు. అట్టివారికి దేశాంతరభాషాంత రములందలి గ్రంథవాఙ్మయమాహాత్మ్యము తెలియజెప్పుట యుపన్యాసగోష్ఠులు మహోపకారకములుగ నుండగలవు.

ఇట్టి యుత్కృష్టపద్ధతినే భారతమునందలి ప్రత్యేకముల విమర్శ వెలువడినచో బాగుండును. ఒక్క షేక్స్పియరుతో మాత్రమేగాక మిల్టన్, డాంటి, హోమరు మున్నగు పాశ్చాత్యకవుల కావ్యములతో భార తమును సరిపోల్చు నుద్యమముకూడ బయలుదేర దగినదే. ఇట్టి యుద్యమములను సత్యాన్వేషణబుద్ధితో నిర్వహిం చుటకు శ్రీ బంగారయ్యపంతులుగారు సమర్థులుగ గనవచ్చుచున్నారు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయాధికారులు వీరిని ప్రోత్సహించి ఇతోధికములగు విమర్శన ములకు, వ్యాఖ్యానములకు వీరిని ప్రేరేపించుట ఆంధ్ర భాషకు మహోపకారము.

బసవపురాణము వెల 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకుడగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్ర ములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను, కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురములగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్న మండలములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్ర మాతృకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచియించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వత చారిత్రక విశేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్చికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 2, తంబుసెట్టివీథి, మదరాసు

ప్రెరుకో త —వాసక్

జడ ప్రకృతి

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

ప్రకృతిపురుషుల సమ్మేళనమువలన ఈ విశ్వము తయము సృష్టియైన దని సాంఖ్యులు వాదించుచున్నారు. సాంఖ్యు లేల, వేదాంతవేత్తలు గూడ చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుడు అను నీ మూటినుండియే సర్వమును ఉద్భవించిన దని చెప్పుచున్నారు. ఈ వాదములును, చర్చలును సతతము జరుగుచునేయున్నను సామాన్యుల కర్థమగుట చాల కష్టము.

కాని ముఖ్యాంశము లందరికిని తెలిసినవే. ప్రపంచమునకున్న వస్తుసముదాయము నంతటిని (౧) జీవము కలవి (౨) జీవములేనివి అని రెండుతెగలుగ విభజింప వచ్చునని అందరికిని తెలిసినవిషయమే. చీమ, దోమల నుండి గజ, గండభేరుండములవరకును అన్నియు జీవరాసులు. మొన్న మొన్నటివరకును పాశ్చాత్యులు వృక్షములకు జీవములేనట్లు భావించుచుండిరి. కాని ప్రకృతిశాస్త్రమహామహుడగు జగదీశచంద్రబోసు వృక్షములకు జీవమున్నదనియు, అవియు ఇతర జీవరాసులవలెనే జరామరణములకు లోనైనవనియు పరిశోధనాపూర్వకముగ నిర్ధరించియున్నాడు. ఇక రాళ్లు, రప్పలు, లోహములు మొదలగునవియన్నియు అజీవములు. ఈ రెంటికిని ఉన్న భేదమంతయు జీవమునందే. ఇక జీవములను, అజీవములను గూడ సృష్టించిన కర్త యొకటియో, ఒకడో ఉండవలయును గదా. ఈశ్వరుడే సృష్టికర్తయని కొందరు వాదించుచున్నారు. కర్తయే అవశ్యకములేదు, విశ్వమునందు ఉన్నదంతయు జీవములు,అజీవములు అను ఈరెండు మాత్రమే యని నాస్తికులు వాదించుచున్నారు. ప్రకృతము మనము నిరీశ్వరవాదమునుగూర్చి చర్చింప నవసరములేదు. ప్రత్యక్షముగ మనకంటికి కనబడుచున్న వస్తువులనే మన మర్థముచేసుకొనలేనప్పుడు ఇక పరోక్షమునుగూర్చి చర్చించుటకు సాధ్యమగునా? ప్రత్యక్షమునే ఇంకను కొంత పరిశీలింతము.

ప్రాణ మనునది ఎట్టిదో ఎవరును చెప్పలేరు. ప్రాణము పోయినవెంటనే ఏ జంతువైనను చలనశక్తి నంతటిని గోల్పోయి నేల గూలును. ఒక జంతుశరీరము ప్రాణమున్నదా లేదా యని సందేహముకల్గినప్పుడు ఆ జంతువు చలించుచున్నదా, లేదా యని జాగ్రత్తగా పరీక్షించెదము. చాలకాలము చలించకనేయుండినయెడల అది చనిపోయియున్నదని నిశ్చయింతుము. అయితే "ప్రాణము" అనునొక్క యంశమును మాత్రము వదలిపెట్టిచో విశ్వమునందున్న పదార్థము లొక్కటేనా అని యడిగిన ఔనని మనము స్పష్టముగ జెప్పలేము. మనము రబ్బరుబూట్సుల నుపయోగింతుము. చర్మములో చేసిన బూట్సులనుగూడ ఉపయోగింతుము కాని రబ్బరును చర్మమును ఒక టేనకళ్ళపదార్థములని చెప్పలేము. ఒక్కొక్కమారు దంతముతో చేసిన చిన్న పెట్టెనో, భరిణనో తాకిచూచినయెడల ఏలోహముతోనో చేసినదానివలె తోచును. కాని దంతము దంతమే, లోహము లోహమే. ఎంతటి భద్రమైన కలపతో చేసిన పెట్టెయైనను లోహముతో చేసినదానివలె నుండదు. ప్రాణిజములైన పదార్థములకును లోహాది ఇతరపదార్థములకును చూచుట కెంతయో భేద మగపడుచున్నది.

ఈ భేదము నాధారముచేసియే రసాయన శాస్త్రజ్ఞులు ఇటీవలివరకును ప్రకృతియందున్న పదార్థముల నన్నిటిని ప్రాణిజము (Organic)లనియు అప్రాణిజము (Inorganic) లనియు రెండుతెగలుగ విభజించిరి. ప్రాణికోటినుండి వచ్చిన వన్నియు ప్రాణిజములే. తేనె మధుకరములచే పువ్వులనుండి తయారుచేయబడినది. కాన తేనె ప్రాణిజమే. కలప ప్రాణిజము. దంతము మొదలగునవి యన్నియు ప్రాణిజములు. వీనిని పరిశోధనాలయములందు తయారుచేయ సాధ్యముగాదని మొదట ననుకొనిరి. కాని ఇట్టిపదార్థములను గూడ కొన్నిటిని

ప్రాణిజములను లేక మానవులను సృష్టించుటకు నేర్చుకొనెను. ఉదాహరణముగ నీలిరంగు ఉత్పత్తినిగూర్చి పరిశీలించెదము. అనేక వేలసంవత్సరముల వరకును హిందూదేశము నీలిరంగు యధికముగ పండెను. ఇతర దేశములకు నీలి ఎగుమతియు చేయుచుండినందున హిందూదేశము నీలి తయారగుచుండెను. నేటికిని పల్లెలలో సామాన్యమైన నీలితొట్లు శేషముగా గాన్పించుచున్నవి. నీలి ప్రాణిజము. పాశ్చాత్యదేశములలో నీలి పండించుటకు సాధ్యము గాదు. కాన వారు తమ నీలి రంగునకై హిందూదేశముపై సంపూర్ణముగ నాధారపడి యుండిరి. ఇది సహింపజాలక పంటపొలమున గాక పోయినను ప్రయోగశాలయందైనను తామే నీలిని తయారు చేయ సాధ్యమగునాయని పాశ్చాత్య రసాయనశాస్త్రజ్ఞులు పరిశోధించి పరిశోధించి తుదకు క్రీ. శ. ౧౮౯౭వ సంవత్సరమునందు తారు (Tar) నుండి నీలిని తయారు చేయుటకు నేర్చుకొనిరి తారు నేలబొగ్గునుండి తయారగును. పాశ్చాత్యదేశములందు నేలబొగ్గు అధికముగ దొరకుచున్నందున పాశ్చాత్యులు ఇందుండి నీలిని అధికముగ తయారుచేసి మనకన్న చాల సరసమగు ధరలకు అమ్మి మననీలిపంటనే నాశనముచేయగలిగిరి. 'ప్రాణిజము' అనుకొన్న వస్తువును అప్రాణిజములగు ఖనిజములనుండి తయారుచేయ సాధ్యమయ్యెను. ఇక ప్రాణిజములు, అప్రాణిజములు అన్న ప్రత్యేకతకు ఆధారమేమి?

కాన ఆనునికరసాయనశాస్త్రజ్ఞులు ఈవిభజనమును, ఈలక్షణమును వదలి వేరులక్షణముల నేర్పరచిరి. జీవరాశులన్నిటియందును అంగారపదార్థము ఉన్నది గాన అంగారపదార్థయుక్తములైనవన్నియు ఆర్గానిక్ (Organic) విభాగమునకు జెందినవనియు, తదితరములు ఇనార్గానిక్ (Inorganic) విభాగమునకు జెందినవనియు ఇప్పుడు నిశ్చయించియున్నారు.

అంగారము జంతువులలో నున్నది, మనలో నున్నది; గాని పెన్సిలునందును, వజ్రమునందును కూడ ఉన్నది. కాన జీవజంతువులును పెన్సిలు ఇత్యాది, నిర్జీవములును ఒకటేనా? జీవజంతువులకు స్వతస్సిద్ధమైన చలనశక్తి యున్నది కాన ఇవి పెన్సిలు మొదలగు వానికంటె భిన్నము అని చెప్పవలదా? అనుప్రశ్న బయలుదేరును.

ఈ యంశముకూడ సందేహాస్పదమైనదే. మనము సాధారణముగ పాంచభౌతికమైన ద్రవ్యమును జడమని యందుము. ఒకరాయికాని, ఇనుపముక్కకాని తనంతనదే ఒకస్థలమునుండి మరియొకస్థలమునకు చలింపజాలదు; తనయాకారమును మార్చుకొనజాలదు. అది చలింపవలెనన్న కొంతశక్తిని దానిపై ప్రసరింపజేయవలెను. కాని ఒకముద్ద బంగారమును,మరియొకముద్ద సీసమును రెంటిని గట్టిగా అదిమి పెట్టినయెడల కొంతకాలమునకు సీసము ముద్దలో కొంతబంగారమును,బంగారముముద్దలో కొంత సీసమును చేరియుండును. చాలకాల మట్లే యుంచిన యెడల నిమ్మపులుసును నీళ్లును కలిసిపోయినట్లే బంగారమును సీసమునుకూడ-అవి గట్టిలోహపుముద్దలైనను-కలిసిపోవును. సీసమును బంగారమును ఖనిజములు. వానియందు ప్రాణములేదు. ఈకారణమున వీనియందు స్వతస్సిద్ధమగు చలనశక్తి ఏమాత్రమును లేదనినచో ఇక ఇవి ఒకదానిలో నొకటి చేరిపోవుట కెట్లు సాధ్యమగును?

ఒక ఆవులమందకు సమీపముననే ఒక ఎద్దుల మందనుగూడవదలి పసులకాపరు లందరును అన్నముతినుటకు కొంతదూరము పోయి రనుకొందము. ఒకగంట రెండుగంటలకు పిమ్మట వచ్చిచూచినయెడల ఆమందలు ఆవిధముగనే యుండునా? రెండుమందలును బాగుగ కలిసిపోయి ఇంచుమించుగ ఒకటేమంద యైయుండును. ఆవులును ఎద్దులును ఏమాత్రమును చలింపక నేయుండిన యెడల ఈ విధముగ మందలు కలిసిపోవుటకు సాధ్యమగునా? అట్లే ఈ లోహములందలి కణములు (particles) ఏమాత్రమును చలింపక యుండినయెడల ఈవిధముగ కలసిపోవుట కెట్లు సాధ్యమగును?

గట్టిగానున్న లోహముముద్దలే వానియందున్న కణముల చలనమువలన ఈ విధముగ కలిసిపోవుటకు సాధ్యమైనయెడల ఇక ద్రవపదార్థములనుగూర్చి చెప్పవలెనా? వీనియందలి కణములు సతతము అధికముగ చలించుచునే యుండును. కాని ఈ కణములు అతి

సూక్ష్మములుగ నున్నందున వానిచలనమును ఎట్టి సూక్ష్మదర్శనియంత్రముతో నైనను చూచుటకు సాధ్యము గాదు. కాని వానియందు చిన్న రవలు పడినయెడల ఈ చలనము దృగ్గోచరమగును. బ్రౌన్ (Brown) అను వృక్షశాస్త్రజ్ఞుడు వృక్షములందుండు ద్రవమును సూక్ష్మదర్శినితో పరీక్షించుచు దానియందున్న అణువులవంటి చిన్నచిన్న ముక్కలు ఒకసమూహమునబడి త్రోపులాడుచున్నట్లు అధికముగ చలించుచుండుటను జూచెను. ఈ విశేషమునకు అతనిపేరనే బ్రౌనియన్ చలన (Brownian movement) మని పేరుపెట్టిరి. కాని ఇందున కేమికారణమో చాలరోజులు తెలియనేలేదు. ద్రవమునందలి కణముల సంచలనమే ఇందుకు కారణ మని ఇప్పుడు స్పష్టమయినది. వేగముగ నీజలకణములు చలించునపుడు వానితో నీరవలు ఢీకొని, మహాసముద్రజలతరంగముల నడుమ చిన్నచిన్న తెప్పలవలె ముందునకును వెనుకకును చలించుచునేయుండును. ఈ విధముగ మనకు ఈ చిన్నిముక్కల చలనమునుండి ఈ విషయము వ్యక్తమైనది.

ద్రవపదార్థములు ఇమిరిపోవుటకుకూడ నిదియే కారణము. ఒకతట్టలో నీళ్లు పోసి పైన ఏలాటి మూతనువేయక వదలిపెట్టినయెడల కొంతకాలమునకు నీరంతయు ఆవిరిగ మారిపోయి తట్టలో నేమియు నగపడదు. ఇది ఎట్లు జరుగును? నీటికణములు సతతము వేవేగముగ చలించుచుండుటవలన అప్పుడప్పుడు వానిలో కొన్ని పైకెగిరి గాలిలో చేరిపోవును. సముద్రతరంగములు చాలపెద్దవిగ నున్నప్పుడు తరంగశిఖరములందలి జలము చాల అల్లకల్లోలమునకు పాలై ఫేనరూపముగ మారి చూపరుల కచ్చెరువు గలిగించుట యందరెరిగిన యంశమే. ఒకొక్కసారి నీటితుంపరలు పైకెగిరినపుడు సూర్యరశ్మి కెదురుగ మనము నిలుచుకొనియున్నచో మన కొక చిన్న ఇంద్రధనుస్సు కనబడును. గాలిలో నీటికణములు చేరిపోయిన వనియు కాననే మనకీ చిన్న ఇంద్రధనుస్సు కనబడుచున్నదనియు ఇందుండి స్పష్టమగుచున్నది. అట్లే చిన్నగిన్నెలోని నీరుగూడ అంతకంతకు కొంచెము కొంచెముగా ఆవిరియగుచు తరిగిపోవుచుండును. ఇప్పుడా నీటిక్రింద మంటవేసి నీటిని కాచినచో జలకణముల సంచలనము నత్యధికము చేసినందువలన అధికకణములు పైకెగిరి గాలిలో చేరిపోవుట కాస్పద మున్నది. కొంతకాలమునకు నీరంతయు ఆవిరిగ మారిపోవును. నీటిపైన గట్టిగా ఊదినను గూడ నీరు ఇమిరిపోవుటకు ఆస్పద మెక్కువగును. ఇందునకుగూడ కణచలన మధికమగుటయే కారణము. కాననే శీతకాలమునందు సూర్యరశ్మి యధికముగ లేకపోయినను తడిబట్టలను గాలిలో నారవేసినయెడల త్వరగ ఎండిపోవును. ద్రవపదార్థములలో కొన్ని మిగత వానికన్న త్వరగా ఇమిరిపోవును. మోటారుబండ్లకుపయోగించు పెట్రోలియమ్‌నూనె గల యొకడబ్బాను మూత దీసిపైచి కొంతసే పుంచినయెడల పెట్రోలియము వాసన గదియంతయు వ్యాపించును. పెట్రోలియము గాలిలో చేరిపోయినది. ఇప్పు డెవరైన అజాగ్రత్తగ ఆగదిలో నొకయగ్గిపుల్ల గీచినయెడల గాలిలోనున్న పెట్రోలియమునకు నిప్పంటుకొనును. అందుకే పెట్రోలియము నుంచు ప్రదేశములందు పొగపీల్చరాదను నిబంధన కలదు.

ఘన ద్రవపదార్థములయందే కణముల కీవిధముగ నధికసంచలన మున్నప్పుడు వాయుపదార్థము విషయమున చెప్పనక్కరయేలేదు. వాయుపదార్థమున కణములు పైకి, క్రిందికి, ముందుకు, వెనుకకు నానావిధములుగ, నొక్కొక్కప్పుడు అధికోద్వేగముతో చలించుచునే యుండును. "నేడు గాలియే లేదు. నిశ్చలనముగ నున్నది. ఆకైనను ఆడకున్నది." అని మనము పరితపించు వేసవిరాత్రులందు గూడ గాలియందు అధికసంచలన ముండియేతీరును. అనుదినమును, నిమిష నిమిషమును వాయుకణములు మనమొగముమీద తుపాకిగుండ్ల వేగముతో పడుచునేయుండును. నిజముగ నివి తుపాకిగుండ్ల పరిమాణములో సగము పరిమాణము గలవైనను మన మీపృథివియందు బ్రతుకజాలము.

ఇట్టి పదార్థములను "జడ"మనుటలో నర్థమేమి? ప్రాణముకలవానికిని, లేనివానికిని ఉన్న భేదమంతయు మొదటిరకమువానికి స్వతఃసిద్ధముగగల చలన

శక్తిలేదు యని మనము తలచితిమి. కాని ప్రాణము లేని పదార్థములకు కూడ స్వతస్సిద్ధముగనే యధిక చలన శక్తి కలదని ఇప్పుడు తెలిసినది. కాన మనకును పృథివ్యాది ద్రవ్యములకును ఏమైన భేదము కలదా యను సందేహము ఇప్పుడు బలవత్తరమైనది.

మానవదేహ మెట్టిపదార్థముతో చేయబడినదో శాస్త్రరీత్యా పరిశీలించినయెడల మనకును జడప్రకృతికిని గల సంబంధము విశదమగును. ఇదివరకును పృథివ్యాది ద్రవ్యముల గుణములను పరిశీలించి వాని కేదైన ప్రత్యేకత యున్నదేమో యని పరీక్షించితిమి. కాని జీవరాసుల కున్న ముఖ్యగుణమగు చలనశక్తి పృథివ్యాదిద్రవ్యముల కుగూడ కలదని కనుగొంటిమి. ఇందువలన ఈరెంటికిని గల్పించు కొద్దిపాటిభేదముకూడ నశించినది. అట్లయిన ప్రాణిదేహనిర్మాణద్రవ్యమునకును, పృథివ్యాదిద్రవ్యమునకును భేదమే లేదా? తత్వవేత్తలు చెప్పినట్లు మనదేహము నిజముగ పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశములనెడు పంచభూతములతో చేయబడినదేనా? అట్లనుట కెట్టిఆధారములు గలవు? మొదలగుప్రశ్నలు ఇపుడు చర్చనీయములు.

పసిపాపలు సాధారణముగ పుట్టినపుడు ౧౨ సేర్లబరు వుందురు. క్రమక్రమముగ పెరిగి సుమారు ౨౫ సంవత్సరముల ప్రాయమున అంతకన్న ౨౩ లేక ౨౪ రెట్లు అధికముగ బరువుందురు. మనము తినునాహారము నుండి ఇంతభారముగల మనదేహము నిర్మితమైనది. కాన మనయాహారపదార్థము లెట్టివో పరిశీలించినయెడల మనదేహ మెట్టిపదార్థములతో నిర్మింపబడినదో విశదమగును. సాధారణముగ హిందువుల భోజనమునందు చాలభాగము శాకాహారమే. కొందరు అప్పుడప్పుడు కొంత మాంసమును తినెదరు. పాలు, పెరుగు, నెయ్యి గూడ మన మెక్కువగా వాడుదుము. ఎవరును లోహములనుగాని, ఇతరఖనిజములగాని భక్షింపజాలరు. పాలును, పెరుగును, మాంసమును జంతువులనుండి వచ్చును. కాని ఆవులు, గేదెలు, మేకలు మొదలగు జంతువులు పచ్చిక నైననో, చొప్పపైననో యాధారపడియుండుటవలనమాత్రము మనము పరిశీలించినచో మనయాహారపదార్థములన్నియు-

మనము శాకాహారులైననేమి, మాంసాహారులైన నేమి- వృక్షలోకముపై నాధారపడిన వని యనవచ్చును. కాని వృక్షలోకము సూర్య రశ్మి, గాలి, భూమియందున్న ఖనిజములు- వీనిపై నాధారపడియున్నందున ప్రాణికోటికంతటికిని మూలాధారము ఖనిజసంపదయే యని తేలినది. ఈ క్రింది యుదాహరణమున ఈ విషయము ఇంకను విశదమగును. అన్నిటికన్నను ఆవుపాలు అత్యుత్తమమైన యాహార మనియు, మానవునికి కావలసినఆహారపదార్థములన్నియు అందున్నవనియు మన మెరుగుదుము. అందువలననే రోగు లకును, పసిపిల్లలకును పాలుతప్ప మరిఏమియు నొసగరు. పాలు మనకు ఆవునుండి వచ్చును. ఆవు చొప్పను మేసియో, పచ్చిగడ్డినితినియో పాలను తయారుచేయును. పచ్చిగడ్డి మొలిచి బాగుగా పెరుగుటకు సూర్యరశ్మి, గాలి, భూమియందున్న ఖనిజములు, నీరు ఆహారము. దీనిని బట్టి జంతులోకమునకు వృక్షలోక మాధార మనియు, వృక్షలోకమునకు ఖనిజము లాధారమనియు తెలియుచున్నది. మూలాధారము ఖనిజములు. మనదేహ విభాగములగు మెదడు, ఎముకలు, రక్తము, కండరములు, చర్మము, వెంట్రుకలు మొదలగువానిని దీసికొని పరీక్షించినచో అవన్నియు పృథివియందున్న ఖనిజములలో నేవో కొన్ని చేరి నిర్మితములైనవే యని బోధపడును.

శాస్త్రీయముగ మనదేహమునందలి ప్రతిపదార్థమును పరీక్షింప ప్రయత్నింతము. తిర్యగ్జంతువుల దేహములుగూడ చాలవరకు మానవదేహమువలెనే యున్నందున, మానవదేహ మొక్కదానిని సరిగా పరీక్షించిన యెడల జంతులోకనిర్మాణము చాలవరకు బోధపడినట్లే. శాస్త్రీయముగ పరీక్షింపవలెనన్న మనము రసాయన శాస్త్రపద్ధతుల నవలంబించియే తీరవలెను. ఒక రసాయన శాస్త్రజ్ఞునికి ఒకసీమసున్నపు ముక్కనిచ్చి "ఇది ఏమి? దీనిని పరిశోధింపుము." అని చెప్పినయెడల వాడు ఏమిచేయును? ఆసీమసున్నపు ముక్కను గైకొని దానినిపిండిచేసి కాచియో, లేక దానిపై ఆసిడ్లను (Acids) ఆమ్లద్రవములను పోసియో, మరి ఇంకే

విధముగనైననో ఆపదార్థమును "విభజించుటకు" (Analyse) ప్రయత్నించును. ఈవిధముగ పరిశోధనకు లోనైన రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు సీమసున్నపుముక్కను ప్రథమమున సున్నము (Lime), బొగ్గుపులుసువాయువు (Carbon-dioxide) అను రెండు ప్రత్యేకద్రవ్యములుగ విడదీయును. పిమ్మట వీని నొక్కొక్కటిని 'విభజించి' సున్నమును ఖటిక (calcium), ప్రాణవాయువు (Oxygen)లగను, బొగ్గుపులుసువాయువును బొగ్గు (Carbon), ప్రాణవాయువు (Oxygen) లగను విడదీయును. ఇప్పుడు 'సీమసున్నము' అను నొక్క పదార్థము (i) ఖటికము (ii) బొగ్గు (iii) ప్రాణవాయువు అనుమూడు పదార్థములుగ విభజింపబడినది. ఈపదార్థముల నొక్కొక్కదానిని ఇంకను విభజించుటకు సాధ్యము గాదు ఇట్టివానిని సాధారణముగ మూలద్రవ్యము లందురు.

ఉదాహరణముగ మరియొక పదార్థమును గైకొందము. స్వచ్ఛమైన నీటిని గైకొని రసాయనశాస్త్రరీత్యా విభజించుటకు ప్రయత్నించినయెడల ఉదజని (Hydrogen), ప్రాణవాయువు (Oxygen) అను రెండు వాయువులు బయలుదేరును. ఇవి సమ్మేళనము జెందియే నీ రేర్పడినది. ఇందెట్టి మర్మమును లేదు. ఎవరైననుసరే, ఒకగిన్నె నీటిని గైకొని నీటిగుండా విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించునట్లు చేసినయెడల వెంటనే నీరు మాయమై గిన్నెలో ఉదజనివాయువును, ప్రాణవాయువును ఏర్పడును. ఇంకను సందేహమున్నయెడల ఈవాయువులను రెంటిని గిన్నెలోనే యుంచి విద్యుచ్ఛక్తిని మెరుపువలె ప్రసరింపజేసినచో (Electric spark) మరల ఈ రెండువాయువులును సమ్మేళనముచెంది నీరుగ మారును. ఈవిధముగ రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు పదార్థములను మూలద్రవ్యములుగ విభజింపగలడు. మూలద్రవ్యములను గైకొని సమాహృతద్రవ్యములుగ (Compounds) జేయగలడు.

నీటియందు ఒకపాలు ప్రాణవాయువును, రెండు పాళ్లు ఉదజనియు గలవు. రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు ప్రాణవాయువు నింకను అధికముగ గైకొని రెండుపాళ్లు ప్రాణవాయువును, రెండుపాళ్లు ఉదజనియు ఉపయోగించినయెడల నీటికిబదులు ఉదజనిద్విప్రాణిదము (Hydrogen per Oxide) అను ప్రదార్థ మొకటి తయారగును. మనకు చెవిలో పుండుచేసినను, పండ్లునొప్పి యధికముగ నున్నను ఈ పదార్థమును మనము సాధారణముగ వాడెదము. పుండ్లను కడుగుటకుగూడ వైద్యులు దీనిని సాధారణముగ నుపయోగింతురు.

ఒకభాగము బొగ్గును, ఒకభాగము ప్రాణవాయువును జేర్చినయెడల అది యొక ప్రాణాంతకమగు విషవాయువుగ (Carbon monoxide) పరిణమించును. ఒకటికిబదులు రెండుపాళ్లు ప్రాణవాయువు నుపయోగించినయెడల బొగ్గుపులుసువాయువు (Carbon dioxide) గ తయారగును. ఇది మనము సామాన్యముగ పీల్చువాయువునం దెంతయో యున్నది. నిర్మాణమునందంతే స్వల్పభేదమున్నను స్వభావమునందీ రెంటికిని ఎంత భేద మున్నదో చూచితిరా?

ఈవిధముగ రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు ప్రపంచమునందున్న పదార్థముల నెన్నిటినో పరీక్షించి వాని నన్నిటిని పది, పండ్రెండు మూల ద్రవ్యములుగ విభజింపగలడు. ఆ మూలద్రవ్యములను గైకొని మరల ఆ పదార్థములను సృజింపగలడు. ఏబది, ఏబదియైదు అక్షరములతో నానావిధములైన పదములను, వాక్యములను, పుస్తకములను రచింపగలిగినట్లు రెండుమూడు మూలద్రవ్యముల (Elements) నొసగినను రసాయనశాస్త్రజ్ఞుడు ఎన్నియో పదార్థములను నిర్మింపగలడు.

పదార్థముల నిర్మాణమునందు ఎంత భేదమున్నదో పైనుడివిన ఒకటిరెండు ఉదాహరణముల నుండియే విశదమైనది. నీరు మొదలగు పదార్థముల నిర్మాణము సుకరము. ఇందు రెండు మూలద్రవ్యములు మాత్రమే గలవు. కాని కొన్నికొన్ని సమాహృతద్రవ్యము (Compounds) లందెన్నెన్నియో మూలపదార్థము లుండును. ఇవన్నియు ఒకదానిలోనొకటి ఏవిధముగ సమ్మేళనము చెందగలవో శాస్త్రజ్ఞు లింకను గనిపెట్ట

రైనను ఎట్టి అసమానకార్యములను చేయువారైనను ఇట్టి సాధారణపదార్థములతో నిర్మితులైనారు.

కడకు తేలిన సిద్ధాంతమేమన, సజీవముగాని, నిర్జీవముగాని జగత్తంతయు ఒకే రకపు పదార్థముతో నిర్మితమైనది.

పంచభూతముల సమ్మేళనముననే ఈ జగత్తంతయు నిర్మితమైనదని ప్రాచీనహైందవులు సిద్ధాంతీకరించిరి. కాని ఈ పంచభూతములలో నేదియు విభజనాతీతమైన మూలద్రవ్యముగాదని ఇదివరకే చూచితిమి. నీటిని ఉదజని, ప్రాణవాయువులుగ విభజింపవచ్చును. కాన నీరు మూలద్రవ్యము గాదు. అట్లనే నత్రజని ఉదజని, ప్రాణవాయువు, బొగ్గుపులుసువాయువు చేరి "వాయువు" అను చతుర్థభూత మేర్పడినది. ఇక పృథివీ భూతమున ఇంచుమించుగా అన్నిమూలద్రవ్యములును కలసినవని శాస్త్రరీత్యా చూపవచ్చును.

హైందవపద్ధతిని వదలి రసాయనశాస్త్రరీత్యా పరీక్షించినచో విశ్వమంతయు ౯౨ విధములైన మూల ద్రవ్యములతో నిర్మితమైనదని విశదమగును. ఇవిమాత్రము విభజనాతీతములైన ప్రత్యేకద్రవ్యములా? వీనిలో నొక దానితో నొకటి కేలాటిసంబంధముకాని, కడకు రూపమునం దొక పోలికయైనను కనబడదా? వీనిలో నొక్కొక్కటియు ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వముగల స్వతంత్రద్రవ్యములా? అని యడుగవచ్చును. కాని వీనిలో నొక్కొక దాని కొక ప్రత్యేకధర్మమును, కొన్ని ప్రత్యేకలక్షణములను గనపడుచున్నను వీనికి పరస్పరసంబంధ మొకింతయు లేదనియు, ఇది యొకదానివలె నొకటి ఎంతమాత్రమును లేవనియు చెప్పుటకు సాధ్యముగాదు.

ఈవిషయము ఈక్రిందిపట్టిక (పు ౪౯౫-పట్టిక ౧) చూచినచో కొంతమట్టుకుబోధపడును. ఈపట్టికలో ఉన్న ౯౨ ద్రవ్యములలో ౭౦ ద్రవ్యముల పేర్లు మాత్రమే ఇవ్వబడినవి. కాని ఇతరద్రవ్యము లన్నిటినిగూడ జేర్చి ఇట్టి పట్టికను తయారుచేయవచ్చును.

ఇందలి విశేష మేమన పట్టికలో నిచ్చినట్లు ఈ ౯౨ మూలద్రవ్యములను ౭ తరగతులుగ చేర్చినయెడల ప్రతితరగతియందును ౯ ద్రవ్యము లుండును. ఈ మూటికిని స్వరూపమునందేమి, గుణములయందేమి యధిక సామ్యము గాన్పించుచున్నది. మొదటితరగతిని గైకొనిన యెడల ఇందున్న హీలియమ్, నియోన్, ఆర్గన్‌లకు పరస్పరము సామ్య మధికముగనున్నది. ఇవి ఇతరద్రవ్యములతో జేరి సమాహృతములు గావు. ఈ సామ్యములను, సమానధర్మములను విపులముగ చర్చించుటకు ఈ వ్యాసమున సాధ్యముగాదు. కాని ప్రధానవిషయమున నెట్టి సందేహమును లేదు. ఒకొకతరగతియందలి ద్రవ్యములకును పరస్పరసంబంధము విస్పష్టముగ నున్నందున, ఏ తరగతియందైనను సరే, ఒకటి రెంటిని చేకొనిన యెడల మూడవది ఏదో, అది ఎట్లుండునో నిస్సంశయముగ జెప్పవచ్చును. మెండలీఫ్ (Mendeleef) అను రష్యాదేశపు శాస్త్రజ్ఞుడు ఈ యంశమును గనిపెట్టి ఈ తరగతుల నేర్పరచినపుడు చాలతరగతులలో నొకటి రెండు ద్రవ్యములుమాత్రమే లోకమునకు తెలిసియుండెను కాని మెండలీఫ్‌మహాశయుడు ఈ సామ్యమును బట్టి ఆయాతరగతులకు జెందిన అజ్ఞాతద్రవ్యములు ఫలానావిధముగ నుండునని తీర్మానించెను. క్రమక్రమముగ చాలసంవత్సరములకుపిదప శాస్త్రజ్ఞులు ఈమూల ద్రవ్యములను కనిపెట్టి పరీక్షింపగా మెండలీఫ్ చెప్పిన విషయము లన్నియు సరియని విశదమాయెను. మన పట్టికలో నాలుగవతరగతికి జెందిన స్కాండియమ్ (Scandium) ఇట్టివానిలో నొకటి.

పరిశోధన లధికమై, విజ్ఞానమభివృద్ధిజెందినకొలదియు ఈ ౯౨ మూలద్రవ్యములును ఒకే వంశమునకు జెందిన వని తెలిసెను. స్వరూపభేదము లెన్నియో యున్నను కుక్కలు, పిల్లులు, గుంటనక్కలు అన్నియు నొకజాతికి జెందిన వనియు, పులులు, సింహములు, కోతులు, మానవులు మొదలగునవి స్తన్యజాతి యను నొకజాతికి జెందినవనియు జీవసంతతియం దొకక్రమపరిణామము గలదనియు డార్విన్ (Darwin) పరిణామ సూత్రములనుండి సిద్ధాంతమైనట్లే స్వరూపభేదము లెన్నియున్న ౯౨ మూలద్రవ్యములును ఒకే కుటుంబమునకు జెందినవని స్పష్టమాయెను. ఇంతేకాక వీనిలో కొన్ని

నా మహారాష్ట్ర యాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

హిమగిరియందలి కైలాసశిఖరమును వీక్షించి నపుడు ఈశ్వర భ్రూలతికలను, ఈశ్వరశిరమును పోలు దృశ్యములందు నెఱుగుదును. మంచుకొండ మహేశ్వర ధామమైన వెండి కొండవలెనే యుండునుగదా! నేనిక నాదృశ్యములను విలోకించినట్లే, నేను నాప్రవాసభాగ మునయున్న దృశ్యములనుగూడ గౌరవభావముతో పరి కించితిని. కాని, వీనిని గురించిన ఉదంతమును నే నెన్నడు ఉన్నదాని నున్నట్లుగా గ్రహించితినిగాను. గిరి శిఖరములు రాళ్లప్రోవులు మాత్రము కావనియు, వాని యందాత్మను తనుపు అనంతభావమును ఉద్భవించు ననియు తెలుపుట మన ప్రాచీనుల ఆశయము.

ఎట్టి మహత్తరభావమైనను, సాధారణ వ్యక్తీకర ణముకతన సామాన్యప్రజల మనసుల బ్రవేశింపదుకదా! రూపుదాపని భావము, గట్టిమెసడనకే లొంగుభావము, తీవ్రతార్కికరణమును బురికొలుపుభావము, కఠినతా త్త్విక సమాలోచనమునకే పనికివచ్చుభావము అవమానితు డైన అతిథివలె నిట్టిమనసులనుండి తరలిపోవలసినదే! మనుష్యమానసము బాలకునివంటిదని తెలుపుదును. బాల కుడు పరుగులెత్తుచునే యుండునుగదా! తనదృష్టి నాక ర్షించిన బొమ్మనే అతడు పట్టి ప్రాకులాడును. పొంత నుండి గట్టిపండితుడు నడచుచుండినను వాని నీతడు పరి కింపడు. మనసు స్వేచ్ఛాకామి, ఆనందకామి. గుమాస్తా వలె నది పనిచేయదు. ఒకరిచ్చు పరిశ్రమకు తలనొగ్గుట కది యిచ్చగింపదు. ప్రమోదమే దీని పరమావధి. పరిశ్ర మను కాంక్షించు కొన్ని మనసులుండుటకు కారణ మీ పరిశ్రమ స్వయం నిర్ణయమై, ప్రమోదసంభరితమైన దగుటయే! తపసులందు మెలుగుదుము. రేబవళ్లు పఠనమున, గ్రంథరచనమున, గభీరయోచనమున నిమగ్నులైన వారం డు మెలుగుదుము. ఇవి కష్టభూయిష్ఠములని, మనసును నొప్పించునవనినీరు యోజించియుండుచో వీనినుండి తత్క్ష ణమే—తక్షణమే కాకున్నను అచిరములో తొలగి పోదురు. జయపతాకనెత్తలేక పేరు వ్యక్తి తీవ్రపులుడుడు ఈయంశమును స్పష్టియం దిడికొనియే, రవీంద్రుడు "Strenuousness is the open foe of attainment" అని తెలిపియుండెను. (Vide: Tagores. "Letters to a Friend" page 43) తపసి, జిజ్ఞాసువు, విద్యార్థి, కవి, యాత్రికుడు, ప్రజాసేవకుడు తమ క్రియలందు చెమ్మటబొట్టులనుగాక అమృతబిందువులను గాంచి మురియుదురు. "అబ్బా!" అనుకొనువారు, దుఃఖపడువారు, కర్మక్షేత్రమున నానందపుఝరులను విలోకింపక అస్సురుస్సు రనుకొనువారు సోమరులై, ఎండుకట్టెలై నేడో రేపో తమ బ్రదుకును బూడిద ప్రోగు జేసికొందురు. కాలక్రమమునగాని, క్రమనిష్ఠ కతనగాని మానవుడు తపసికాడు. కావున తపసియందు ప్రమోదము కాలముకడచుకొలది మనసునందూటవలె నధికమగుచుండును. ఈ పరితోషము అమృతకలశము వంటిదని వచింపవచ్చును. తపస్వి అమరుడనవచ్చును. అమరున కాహార మమృతమే కదా! తపస్వి క్రోలు పానీయము ఆనందము; ఈతని కృషి ఆనందపూరిత మైన కలశము. ఈకలశమును నేలబడగొట్టితిరేని అత డును నేలబడి, నెత్తికొట్టుకొని యేడ్చును. చూచి తిరా?—సామాన్యుడు వలదని యేడ్చినదానికై తపసి కావలెనని యేడ్చుచుంట బరికించితిరా? తపసి ఘన భావములకై, యాత్రికు డుత్తుంగ శిఖరములకై పోగలును. గురుగంభీర దృశ్యముల నన్వేషించుచు, తుచ్ఛసుఖములను పడదన్ని ఇతడు ముందంజవేయును. తపసికాని మానవుని, ఈతడును పరితోషకామియే కావున, గురుగంభీరదృశ్యము లన్వేషించుచు పోవలెను. కన్నుగట్టు నీ దృశ్యములను గాంచి తన పరుగునుండి తరలి, ఈతడు సంశయమందును. చోద్యము జూచుట కందనెందతో పోవుదురేల? అది ప్రమోద సంభరిత

మానుటచేగదా! కవులును, ఋషులును కన్నతల్లుల పోలువారందురు. ఘనతాత్త్వికాంశములను హృదయంగమ మొనరించు కొలదివారే యయ్యు, ఓడ్డలుపోలు సామాన్య ప్రజల మనసుల కివి కడుంగడు కర్కశములై యుండునని యెఱింగి, వానికి రూపులిచ్చి, వానిరి గన్నుల్కట్టు దృశ్యములను గావించి, కమ్మని కావ్యములని వానికి పేరులిడి వీరు జనాళి కొసగుదురు. మన కావ్యముల చుట్టుగల కెంబట్టు పుట్టముల తొలగించి చూతుము. అందు సుపవిత్తుల నవలోకింతురు! వజ్రములుపోలు గట్టి తలపు లందుంట గాంతురు. మన ఋషికవులెంత విశాల హృదయులో కనుగొనుడు! గ్రంథములందు, అక్కర ములవెనుక సుందరదృశ్యములను చిత్రించి వారు మిన్న కొనియుండరేదు. తమ శిల్పకౌశలమందలి సుధాధారల గ్రోలుటకై, తమ కావ్యములనే కొందఱు మాత్రమే తెఱచిచూతురని వారెఱుగుదురు. కావున తమ భావములను - ఆనందసుధాసంసిక్తము లైన తమ భావములను బాహ్యదృష్టి నాకర్షించు దృశ్యములందు విరబోసి, వానిని బహుళసంఖ్యాకుల కర్పన మనిరి. మితాయిని చూచి పాపాయిలు పరుగులెత్తుమరారా? మనకావ్యములందును, యాత్రా స్థలములందలి దృశ్యములందును ఎంతో భావసృష్టాన్న మున్నదని తెలుపుట నాయాశయము. కవితలును, పథికులును వీనికై పరుగులెత్తుచుందురు. మన మతమందలి యుద్దేశములను, మన రచనలందలి భావములను గ్రహింపనేరక, భావపఠనము నంతగా నెఱుగని పాశ్చాత్యులు మనము మూఢులమని, మనమతము, మన యాచారములు మౌఢ్యగర్భితములని మాటలు మిగులు చుందురు. ప్రతి మానవునిగూడ మహా విజ్ఞానిగను, నిర్మల చారిత్రునిగను గావింప నుద్దేశించి భావగ్రహణమునకు తోడ్పడు దృశ్యపరికరములను సమకూర్చుటయే కాక భావానుష్ఠానమునకు మనుజుని బురికొలుపుటకై మన ఋషులు చక్కని యాచారముల నేర్పఱచిరి కర్మకాండయున బిచ్చితనియా? మిథనువలె జేయుక్రియయా? కండ్లుమూసికొని, ఒకని మ్రోల బానిసయై నిలిచిచేయ వలసిన కర్జమా? బాహ్యదృష్టినుండియు, సంతరంగ దృష్టినుండియు మనసున జేరుకొనిన మహితభావములను ఆత్మజీవములందు చొప్పించి, వానిని దేవగర్భితములైన మహామందిరములట్లు మహిమోపేతములు జేయుటకై మన ప్రాచీన విజ్ఞానులు నిర్ణయించిన మహదాశయమంశికర్తవ్యము కాదా? మన విజ్ఞానమేమో మన మెఱుగము కావున. మన కర్మకాండ యెట్టిదో, నిత్యభావానుష్ఠాన మెట్టిదో యెఱుగక మనమతమును జూచి, మన యాచారములను జూచి కిచకిచలాడుచు పండ్లికిలించుచున్నాము. ఈ మతమునకును, ఈ యాచారములకును ముప్పదెచ్చు నిరక్షరకుక్షులను, దుర్మతులను నిక్కంపుపూజారులని, నిక్కంపు పురోహితులని నమ్మి వీరి దుష్క్రియలకతన వానిని వక్రదృష్టితో, జుగుప్సాగర్భిత నేత్రములతో విలోకించుచున్నాము. మన విద్యావిధానమున మార్పులు తోచినగాని మన మనసులు క్రమపంథయందు పనిచేయవు; మన గ్రంథములందు, మన పుణ్యభూముల దృశ్యములందు, మన తీర్థములందు, మన విహిత కర్మలందు గల గంభీరోద్దేశముల నవి గ్రహింపనేరవు. హిమగిరియందు దీర్ఘయాత్ర సలిపినవు డచటి రాళ్లయందును, రప్పలయందును దివ్యాక్షరముల గాంచితిని. ఈ యక్కరములందు భావభువనములను విలోకించి, *

* భావపఠనమందు, అంతర్దృష్టినుండి కావించిన పఠనమందు మనమందు ఆనందమనూనమైనది కళోపాసకులందు గూడ నిట్టి పఠనము నలవఱుచుకొనువారి సంఖ్య అత్యల్పమైయుండును. ఇట్టివారిలో, ఆధునికులలో, భారతీయులలో ప్రధానుడు రవీంద్రుడు. ఈ పఠనము తన కెంతో పరితోషమొసగునని ఈతడు తెలుపుకొనుచుండును. (“ I cannot tell you the great joy of seeing everything through the sight which comes from within” (Vide: page 41 Tagore's “Letters to a Friend”) హృదయముతో సలుపు యోచన మిట్టి పఠనమునకుదారి దీయును. ఆపర్మ ఆంగ్ల విద్వాంసులిట్టి యోచనమును మిగుల మగ్గడించిరి. ఈ యోచనాశక్తి వంగీయునకు కలదని అరవిందుడు తెలుపుకొనుచుండును. (“Tht Bengalee has the invaluable gift of thinking with the heart” Vide: page 4, “The Brain of India” By-Sri Aurobindo Ghose”) హృదయముద్వేగమున కొటపట్టు. ఉద్వేగభరితమైన యోచనము అద్భుత ప్రభావముకలదై దివ్యరచనము గనును. ఇట్టి రచనమే పాఠకుని యాత్మచే తన్మయన్మృత్యము జేయించును.

వీనినన్వేషించిరయే నిలింపు లీపుణ్యభూమియం దవతరించి ఈ కర్మక్షేత్రమున ధర్మక్షేత్రమును విలోకించి, ఇందుండియే ముక్తి నందుకొనిరని గ్రహించి ఉత్తమాశయ విలసిత ప్రవృత్తికపై మనలు భాగ్యము నా కలవడినందులకెంతో మురిసితిని. అందు నే గాంచిన భావభువనముల నెప్పటికైనను పాఠకమహాశయుల చిత్తముల కందింప గలనని ఆశపడుచున్నాను. తుషారాద్రి పరికింప,అందలి దివ్యదృశ్యములందలి "గంగా మాహాత్మ్యము"ను పఠించి పరితోష మందినట్లు నేను బ్రహ్మగిరిపై నిలిచి, మహారాష్ట్రసేవకుడు చూపిన దృశ్యమునగల "పుణ్యగోదావరీ చరిత్ర"ను పఠించి ఆనందించితిని. మహిత భావనకు నిమిత్తమైన వస్తువు పూజనీయమైనదని నా యుద్దేశము. దీని నిట్టి నిమిత్తముచేసిన మునిమానసమునకు జోహారంటిని. జడములైన రాళ్లయందును ఇట్టి యాధ్యాత్మిక సృష్టి జూపజాలుట భారతకవిబుధులకే సాధ్యమైనది. వీరికను గొనుడు, భావభరితమైన గోదావరీచరిత్రకు నను గొనుచు, శైలతలమందలి గభీరతత్త్వమహత్త్వముకనుడు సొగిలపడితిని. నాశిరము సలిలసంసిక్తమయ్యెను. మనసు భావప్లావితమైనది. కూడనున్న సేవకుడును నావలెనే అందు సాష్టాంగపడినాడు. వీని విశ్వాసమే విమలతరంగిణియై వీనిని పునీతు జేయుచున్నది. నాచేతిలోని మరచెంబును గైకొని సేవకుడచటి పవిత్రోదకమున బుడుంగున ముంచినాడు. నాచెంబుకూడ యాత్రీకుడే యంటినిగదా! మునిగినంతనే దాని యంతరంగము నవభావపూరముచే నిండిపోయెను. భావబ్రహ్మాండమును మోచుకొని యమునాసరిత్తీరమున మసలిన వసుదేవుని వలె, భావభారమును వహించి గోదావరీధారలందు జరించితిని. ఆ భావబ్రహ్మాండము ముద్దుకృష్ణునందుండెను; ఈ భావభారము నాముద్దుకలశమున నుండెను.

అనుచరసహితుడనై ప్రదక్షిణముచేయుచు, గిరిశిఖరమునుండి అల్లన దిగదొడగితిని. క్లిష్టమైనను మార్గమంత యధ్వాన్నము గలేదు. కడచిన సాయంసమయమున నన్నెదుర్కొనిన కడగండ్లు నేడు తోపలేదు. త్రోవతప్పి అట్టిపాట్లలో (ఇవి పడరానివని నే దెలుపను) పడిపోతిని.

కొండచుట్టు అందందు జలధారలు రాలుచున్నవి. కొంతదూరము దిగిపోయిన ఇవి రాలుచోటులందు ఏదో బొమ్మను ముందిడికొని దానికింత కుంకుమపూసిన ఒకొక్కక్క అవ్వ కూర్చుండును. ఒకే గ్రామమునోరి అవ్వలు ఎట్లు సెకెట్టుఅయి ఇందు జేరుకొనిరో! అమరాపురపు కురిదేలకును ఈ యవ్వలకును నిండు ముట్టడిక మున్న పృదిక? వీరు మహారాష్ట్రపు అవ్వలగుటచే గట్టివరు కులమున తగ్యము. ఈసరుకును బోలీ లింగు జేర్చియుందును. కుంకుమకుగాక ముందున్న రాళ్లకు, బొమ్మలకు వీరు చక్కని భస్మమును పట్టించియుండవలసినది. గోదావరీ జన్మస్థలమని తెలుపుచు, "ఉదంబరేర్ యాత్రే" అను సంస్కృతపదమునకు పెక్కుమహారాష్ట్ర శబ్దములను జోడించుచు, ఆవేశపూరితులై ప్రసంగించుచు "యాత్రను జయప్రదముగ ముగించుకొని పోతున్నారు. దయచేయండి" అని ఇంత ఒల్వప్రతిని. కుంకుమను, హారతికర్పూరమును, ఇన్నిపూలను, అగరువత్తులను, ఒకటి రెండు కనకోలనో, ఒక కొబ్బరికాయనో వీరు చేతికిత్తురు వీరి పూజ ముగిసినవెనుక చేతనైనంతవఱకు దక్షిణనులాగి, అప్పటికిని యాత్రీకుని వదలక "మఱొక్క దేవుని చూతురుగాని రండు" అని వెనుకతట్టున నున్న ఓలమువలోనికి గొనిపోయి అందురాలు నీటిబొట్టుల దిగుచున్న బొమ్మరాతినిజూపి "దక్షిణాధారోదో!" అని పలుకుచుందురు. ఈవృద్ధనారులు పాపము కడుపేదలు. ఆప్రదేశము భయంకరమైనదయ్యు ఎట్లో నాలుగు డబ్బులు దొరకునను ఆసతో అందుజేరుకొని, చీకటి పడకముందు వన్యపశువుల బారిబడక దిగవకు బోవుచుందురు. వీరి మాటలు నవ్వు పుట్టించిననేమి, వీరి యవస్థ కనికరమును కలిగింపకమానదు. కావున వీరికి సాయము సలుపుటకు సంశయింపము. కాని తెరువున అందందు పసపుపూసినరాళ్లనో, ఎన్నోచేతులు గల బొమ్మలనో, వింత వింత విగ్రహములనో నిలిపి వానిని గురించి అబద్ధపు గాథల నేకరువుపెట్టుచు, చిత్తము వచ్చిన దక్షిణనందుటకై ఎన్నెన్నో పోకిళ్లకు పోవుచు తమ యాటలు చెల్లనపుడు మాటలు విసుగులు పూజారులను చూచినపుడు కోపమురాకమానదు. క్రమక్రమముగ

ప్రదేశ కని మొదలు ప్రదేశములో పెరుగుచు అంగుడు అల పత్రములగా, నిర్మలపుదారులగా, నీర్కుక్రై సౌందర్యముగల పద్మాలుగా, గోవిందాలుగా, అంగలమున్న వాగూ, పచ్చిగల నిర్జ కలిన్నవారూ తోచుచుండును. అందరు స్త్రీకలా ప్రస్ఫుటముగనుండురు.

పర్వత పార్శ్వమున అప్పుడప్పుడు తోచు కొన్ని కన్దరములు మిగుల ప్రాచీనమైనవి. అందరు పాడు పడిన గాలులున్నవి. వానిలో నెవ్వరు లేకున్నను, పోయి లోపల ప్రవేశించిన నాతిసాంద్ర మేదేని కనుల బడునని ఆశపడి, అందు జొరబడి నలుతట్టులను పరికించువాడను. "మాకేంటుకు అక్కడ వింత ఏమీ ఉండదండి. పాములు మాత్రము ఉంటాయి. రండి పోదాము." అని నేనను హెచ్చరించువాడు. "పట్టపగలు అడలనేల? నీ చేతిలో బలమైన కఱ్ఱ కలదు కదా!" అని ఆశ్రమములను విలోకించునట్లే జిజ్ఞాసువునై శిథిలాలయములను వీక్షించువాడను. పేష్వాలకు ముందునుండి అవి యున్నవని కొందరు అనుచుండువారు. వానిలోని దుమ్ములో చరిత్రకును, పురాణమునకును సంబంధించిన నివర్శనము లెవ్వియైన గోచరించునని మక్కువపడు వాడను, కొన్ని కొన్నిచోటులు నా కెంతో ప్రీతి గొలిపినవి. మఱికొన్నిట గొందలు జోగు లగపడువారు. ఒకానొక పాడుకొంపలో నేవో ప్రాతసుద్ద లగపడినవి. వాని వెనుక నేవో మెదలుచున్నట్లు తోచినది, "పాము పా"మని కఱ్ఱతో సహితముగ ఒక్కదుముకుతో నేవ కు డీవల బడినాను. ఇకేమి చేతును? వీరప్రవరునితో నవ్వులికి లంఘింపక తప్పినదికాదు.

కొండనుండి చాలభాగము దిగినపిదప వీరప్రవరుడు మఱొకత్రోవనుండా మరల పర్వతమెక్క సాగినాడు. కొండయొక్క మఱొక్కతట్టున నెత్తయిన చోటున కొన్ని విగ్రహము లున్నవనియు, వానిని చూడ వలెననియు మా వాడు సెలవిచ్చినాడు. అందున్నవి కేవలము విగ్రహములే యగుచో వానిని చూచుటకై కొండ నిటాటికి నెగిరెగిరి పడరా దనుకొంటిని. కాని, ఆయెత్తు చోటున చక్కని దృశ్యములును, మనసునకువచ్చు చిత్రములును, గంభీరభావ విలసితములైన మఱెట్టి పదార్థములేని యున్న నేమోయను నాశ నాహ్వానము మునుపటిలయెత్తి సాగినది. మరల నెత్తుకొండనెక్కుట కష్టమైనపనియే యయ్యు వీరప్రవరుడు మార్గదర్శకుడై యున్నాడు కావున, క్రమముగనుండి కదలిపోజాలుదుననియు, మరలమరల బ్రహ్మగిరినెక్కు నవకాశము కలుగదేమో యనియు యోచించి నడుముగట్టి కాలు సాగించితిని. కొంతసేపటికి కా చోటు చేరుకొంటిని. జలధార, సామాన్యపూస్తులు తక్క అందు నూతనవస్తు వెద్దియు గోచరింపలేదు. ఉన్నతస్థానమునుండి నలువంకలను పరికించి, చూడ్కివలనుండి పర్వతదృశ్యమును అంతరంగములోనికి లాగుకొని తృప్తినంది దిగువకు తరలితిని. ఈ తీరున బ్రహ్మగిరియొక్క నాలుగుతట్టులనుండి కొండొక తెన్నునుండి కొంతదిగి మఱొండు తెరవునుండి మీదికి నెక్కి విస్తృతశైల సామ్రాజ్యమును కడుకౌతుకమున పరిశీలించితిని. కడచిన సాయంసమయమున కండ్లబడిన భయంకరసుహాగాని, దురంతయాతన మొదవించిన గొందమిజ్జుగాని ఈ విచరణమున మఱొక్కమాఱు సాక్షాత్కరించునేమో యని యూహించితిని. వీరప్రవరుని తోడ్పాటుకతన నీపర్యాయము మనుష్యసంచారముచే కొంత నలిగిన దారులందే నడచుటచే వెనుకటి భయంకరదృశ్యములు మరల దృగ్గోచరము కాలేదు.

అప్పటికి పగలు పదునొకండు గంటలు కడచెను. దివంగతయైన అమ్మకు నేను కొంత ప్రసాద మర్పింపవలెను గదా! ఇక కొండనేలయం దాలసింపరాదు. నేటి పవిత్రకార్యమునుగుఱించి హైమానురాజుతో ముందే తెలిపియుంటిని. యాత్రాస్థలమున సాధారణముగ నైజపవలసిన తీర్థవిధిని నేను జరిపితీఱుదునని అతడెఱుగును. కావున పితృకార్యమునకై చేయవలసిన సన్నాహమునంతను అతడు జరపియుండునను దృఢవిశ్వాసము నాకు కలదు. పైగా నిట్టి కార్యములందాతడు సిద్ధహస్తుడుకదా! ఇవి వాని నిత్యకృత్యములు. జరుగవలసిన యత్నము జరిగియుండకపోయినను నిముసములో నాతడు నెఱపగలడనుట అతిశయోక్తికాదు. ౧౯౩౦లో నాజననము (శారద సహితముగ) కాశిపోయి

నపుడు, చల్లా సుబ్బారావుగారు పదునొకండు గంట లప్పుడు "శో" అని కేకవేసినంతన నార్గురు బ్రాహ్మణులు మోలవ్రాలిరి. గంటలో వంటముగిసినది. శైవమాం రా జీవర్గములోనివాడే! ఇక నాలసింపరాదనియు, నీ పర్వతభూమిపై మసలుటకు మఱునాడు మరలరావచ్చుననియు దలపోసి "నిక నూరిలోనికి దారిదీయు"మని వీరప్రవరునితో నొక్కి చెప్పితిని.

మఱికొంతసేపటికి కొండదిగుటకు వచ్చితిమి. చెట్లగుంపులో ప్రవేశించితిమి. ఊరినుండి మెల్లగ నడచి వచ్చుచు, వరంగలుమిత్రులు నా కందు నెదురైరి. నన్ను పలుకరించుచు, "అయ్యవారూ! ఏమైపోయూరు నిన్న? చీకట్లో ఎక్కడో పడిపోయూరని దిగులుపడ్డాము" అని వారు దేవులాడిరి. ఈ యువాయికుల వాక్కులు అనురాగపూరితములై యుండెను. చదువు సంస్కృతులెఱుగరని, నాగరకతకు దూరమందున్నారని మనము చులకనచేయు వారి హృదయములు కరుణాప్లావితములనుట కెన్నేని దృష్టాంతములను స్వానుభవమునుండి పేర్కొనగలను; మహాషీ ధావులని నేను కీర్తించువారిలో పలువురి హృదయములనుండి అనుకంపయు అదృశ్యమయ్యెననుటకును ఎన్నేని దృష్టాంతముల నీయగలను. రాజస్థానమున హనుమాన్‌గడ్ అనుచోటున చాన్‌జీయను నిగుపేద నన్నెట్లు సత్కరించెనో, భటిండాకడ దుబేజీ ప్రభృతులు నాయెడల జూపిన ఆదరానురాగము లెట్టివియో నా "కాశ్మీరమజిలీ"లను పఠించిన పాఠకు లెఱుగుదురు. వరంగలు తెలుగు సైదోడులు నాకేమియు సాయముచేయలేదు. వారిసాహాయ్యమందు తరుణము నాకు లభించలేదు. కాని ఆతుర పాటుతో నిండిన వారిమాటలు నాకు పదివేల మాటలకంటె వెలగలవై నా మనసున కెంతేని యానందమొనగూర్చినవి. ఆహా! సద్భావమును, సద్వాక్కును ఆత్మకు నమృతంపు గ్రుక్కలగును కదా! వీనిని గూడిన సత్క్రియ మధుమయమైనదగును. వీనినెఱుగని క్రియ— ఒక్కొకపుడది దొడ్డదియయ్యు—మానసమునకు ప్రీతిగాక బాధనే కలిగించును. తిట్టినాకే మొకము పాయస మొగ్గించును, మనః జుగుప్సకని చేయును, చిత్తమునకు శోతను బుట్టించును. అనురాగకల్పితమైన పలుకెట్టిదైనా, నాటకమునకును బూటకమునకును సంబంధించినమాట ఎట్టిదో అనుభవముకలదు స్మరింపకపోను. తియ్యని మాటలచే సంతోషపెట్టి, శక్తి సంపన్నులయ్యు ఆచరణ సమయమున గాళ్లు ముడుచువారును, ఎగ్గుచేయువారును గూడ గలరు. ఇట్టివారి జీవనము మానులోకమునకు కూడ కోపపెట్టించును. ఎంతో సేవచేసియు, నెంతో సాయము సలుపగాంక్షించి, కృతకృత్యులు కానివారు కన్నీరొల్కుచు, చల్లనిమాట చెప్పువారును గలరు. ఆలివర్ గోల్డ్‌స్మిత్ ప్రభృతు లిట్టివారు (Vide: "The Citizen of the world "Their City Night's Peace"). వీరిమాటలను వారిమాటలను చల్లనివే యయ్యు వీని యంతరంగములందు వ్యత్యాసము లుండును గదా! వీనిని గుర్తించుట కెన్నేని తెరవు లున్నవి.

భావము కేవలము వచనమునుండియే వ్యక్తము కాదు. ఇది నీటియందలి మంచుకొండను బోలునదని తెలుపవచ్చును. ఈ కొండయందలి తొమ్మిదివంతు లుదకమున మునింగియుండును. ఒకవంతుమాత్రము జలముపై తేలును. (vide: Freud's Book on Psychology) ఇంతకంటె నధికముగ నది యాత్మప్రకాశము గావించుకొనజాలదు. అంతరంగ మహార్ణవమందలి భావము ప్రసంగమునందు కొంతిదనుకమాత్రము ఆత్మప్రకాశ మొనరించుకొనగలదు. కాని భావము జడముకాక జీవానల సందీప్తమైనది కావున కొండవలె నడగియుండ నేరదు. మాటలందుగాకమానె, కన్నీళ్లందును, నవ్వునందును, అంగాంగ భంగిమమందును, ఉద్వేగపూరితమైన చేష్టలందును అది వెలువడును. కొండొకవడి సంయమి భావము నంతరంగమున బంధించియుంచినను, ద్విగుణీకృత శక్తితో కాలక్రమమున నేరూపమందైన నది విజృంభించి తీఱును. లతలందును, రెమ్మలందును నెలలకొలది నిదురించియుండు భావము వసంతసమయ

* త్రివేణీకుంభమేళ మహోత్సవానంతరము ప్రయాగనుండి కదలిపోయి వారణాసి నావేశకు చేరుకొంటిమి.

మున మొక్కలందును, పూవులందును, కాయలందును, పంక్తి యందును హాసన్మూర్తియై ఆత్మప్రకాశమొనరించుకొనదా? కమ్మతావియందు తన చరిత్ర ఇట్టిదని ప్రకటించి బహు శాస్త్రముల నలరింపదా? మనుష్య మానసమున పొడసూపిన భావను బహుజన్మములందు గూడ నవతరించి వివిధ క్రియ లందు ప్రస్ఫుటించునని హైందవతాత్త్వికు లెంచుదురు. భావము సత్యముకావున, ఆత్మకు వస్తుమట్టము కావున నెన్నడు మృత్యువు నొందగదు.

అభినయమం దావిర్భవించునది అసత్యమేకదా! ఎవరైనను ఖలుడాలిని సత్యమనితోచు లీల భావమతె నిజ నటించును. నేను కాకున్న నేనైన నీనగలు రాలితీరును. ఇష్టము కాకున్న పిపాసనైనను మోముమీది ప్రాత యంత రించి తీరును. చక్కని చుక్కవలె కొండొకవడితోచిన నేమి, అనృతము సిగ్గర్భమున మృత్యువును ధరించియే యుండును. సింధుకడుపున నిప్పునెరసుల నిడికొనిన కొండ ఏదేని మహూర్తమున పెల్లుబుకక మానునా? కాలనియత్తలమున సత్యము చిరసందీప్తమైయుండ, నసత్యము తాత్రవ్వుకొనిన గోతిలోబడి చచ్చి కంపు గొట్టదా?

చిలుత ప్రాయమునందే గృహమువీడి, విశాల భూభాగములందు మసలి, వివిధ ప్రకృతులను పరించు తరుణములు నాకెన్నో లభించుటచేతను, క్లిష్టమైన జీవనమార్గములందు ప్రతికూలపరిస్థితులందు నడచుచు, బహువిధ గుణదోషములను గాంచి సర్వవిధ మనుష్య చరిత్రల నెఱుగవలసిన యక్కఱ నాకు పలుమారు కలుగుటచేతను, సైనికజీవనమున నే గలియు వ్యక్తుల ఆంతరంగికశక్తు లెట్టివో, వారి హృదయములం దెట్టి భావములు సంచరించుచున్నవో, వివిధ సమయము లందు వారి మానసికప్రగతి యెట్లు పరిణమించు చుండునో అవలీలగ గ్రహింపగలనను ఆత్మవిశ్వా సము నాకు కలదు. క్రమగతి నైహికయాత్ర సలిపి, విభిన్న జీవనసమస్యలను ధృతి నైపుణ్యములతో నెదుర్కొనుటకై జీవన రహస్యములను గుర్తించిన పరిజ్ఞానమెంతో అవసరము కదా! ఆర్థికముగను, నైతికముగను పల్వురు నేడు పతితులై యుండుటచే, మతమాహాత్మ్యమునై, ధర్మనిరతినై, ఘన చరిత్రనై, సుందరభావమునై, సదాశనై సల్కృష్టి సేయ మిక్కుటముగ సురయుచుండుటచే తఱచుగ నహి తులనే, ప్రవంచకులనే, ద్రోహులనే, దుర్మతులనే మనము విలోకింపుచుందుము. అడుగువేసిన కొలది బొబ్బ గట్టించుకొనుచుందుము. నేను ఇట్టిగాయములు నాకు లభించుచున్నవి. దెబ్బతిని దెబ్బకొట్టిన సాధ్యా త్మికనియమమునకు భంగము వాటిల్లుచుండ, తీవ్ర సంఘర్షణము పిశాచమును లేపునదియు, ఆత్మశాంతిని మనుమాడునదియు, పరస్పర విధ్వంసము తెలనూపు తథ్యమనియు నెఱుగుదును. ప్రతికూల ప్రకృతులనుండి సంఘర్షణమును గాక సఖ్యమునే సృష్టించుటకును, విష బిందువులను గాక అమృతకణములను లాతివారి నడవడి యందు చిందింపచేయుటకును, తెరలుతెరలై ఎసుటి జీవనమునుండి దుర్గంధము మీదికి పొరలి రానున్నతఱి సుగంధపూరమునకు దానిని గంగోత్తరి గావించుట కును, చీకటికోణమైన మనసున దివ్యజ్యోతిని నిలుపు టకును, ప్రకోపమును పాలియించి ప్రణయమూ నకు పట్టముగట్టుటకును, కలుషమును కడతేర్చి ఉత్తమా శయములకు విజయధ్వజము లందించుటకును, హాహాకార ములను తఱిమికొట్టి జయమంగళ మాలాపించుటకును, మనుష్యహృదయమున పెరుగుచున్న డొంకలను తెగ గొట్టి మరల నందన మందార పారిజాతములను కుసు మింపజేసి నందనశోభ నందు పునరుద్ధరించుటకును నేటి మానవుడు మాటలకందని ఆంతరంగిక శక్తి నలవఱచు కొనవలెను. ఆత్మసంయమ మనుడు, నిశితబుద్ధి యనుడు, దూరదృష్టి యనుడు, అద్భుతకౌశల మనుడు ఈ శక్తి లోనివే! దీనినందిన మహూర్తమందే మహత్తర జీవన కళ నలవఱచుకొంటిమని తలపవచ్చును. వడగండ్లవలె కడగండ్లు పైబడుచున్నను, వింతలును ముంతలును నిముస నిముసము మారుచున్నను, నా మహత్తర మహూ ర్తమున పండువెన్నెలను జాఱు రథాంగములవలె, సుధా బిందువులను గుటకవేయు తేటిగుంపులట్లు, పూలపాను పున గలియు దంపతులచందమున, భావాంబరమునుండి రాలు చల్లని తలపులకు మనసులొగ్గు కవిచాతకముల చాడ్పున నవంతానందమునంది, ఎంతేని మురియుదుము.

మధురరాగాలాపమునకు, మంజులధ్వని సృష్టికి సంగీతార్ణవమందలి ఆరోహణావరోహణము లవసరమగు లాగున, మధురమంజుల జీవనగీతికాసృష్టికి భావమూర్ఛనమును, క్రియాకౌశల్యమును అక్కరైనవి. వివిధ సూచకములగు మన హృద్వీణా తంత్రులను సప్తస్వరముల సమన్వయము తేటపడు వరుసన నేరిమి మెయి మీటజాలినపుడు మన జీవనముల నమరులకు కూడ పాలుకచేరుల గావింపగలము. ఈ సామర్థ్యము నందుట కెంతో సాధన మవసరము. ఇంటనుండి గ్రంథములకుట్టయందు పద్మాసనము వేసికొని రుద్రాక్షలను త్రిప్పునట్లు గ్రంథాక్షరములను మనన మొనరించిన నిట్టిసాధనము కానేరదు. ఈ సాధనమును, పైన నుల్లేఖింపబడిన పరిజ్ఞానమును స్వీయపరిశోధనము వలన, స్వయంకృషికతన, గంభీరపరిశీలనమువలన, హృదయపరీక్షమూలమున, ఆత్మసంయమముకతన, నిశితబుద్ధి వలన, నూతనశక్తిసంపాదనముకతన నలవడును. పాడుచుండ, నాడుచుండ నెల్లరవములను, ఎల్లరూపములను ఆకర్షించుకొని, మనమ్రోల ప్రదర్శించు టాకీజంత్రములట్లు ప్రకృతి జీవనమందును, మనుష్యజీవనమందును బహుళచలనదృశ్యములను దాగైకొని, సాహితి దాని నాత్మహృది ప్రత్యక్షమొనరించును గావున, నాదర్శ జీవన నిర్వహణమునకేకాక, ఆదర్శసాహిత్య సృష్టికిని గూడ నట్టిసాధనమును, అట్టి పరిజ్ఞానమును అనివార్యమైనవి.

సాహితీవసుమతియందును, ప్రత్యక్ష ప్రపంచమందును పూర్ణాదర్శములను నిండుపండ్లనట్లు పుడికితీయవలెనని కాంక్షించువాడను కావున నీపరిజ్ఞాన సాధనలందు క్రమవృద్ధినంద నాతురపడుచునేయున్నాను.

వరంగలుమిత్రులతోకలసి నే నెంతకాలమో మసలకున్నను, వారితో దీర్ఘప్రసంగము సలుపకున్నను వారి హృదయము లెట్టివో, వారి చరిత్ర లెట్టివో, వారి జీవన విధానము లెట్టివో గ్రహించుటకు నాకు నిముసము సేపుకంటె నాలస్యముపట్టలేదు. అభినయమునకుగాని, నాటకమునకుగాని వారి జీవనములందు చోటులేదని గ్రహించి, ఆయమాయికుల నిష్కళంకచిత్తములకు జోహారంటిని. కంటిపాప చల్లగనున్నంతకాలము, మానవ సృష్టి వాడియై యున్నంతకాలము (ఈ మాటల నెవుటివాడు చూపెనితెలుపన సాధించుచు)పది సత్యంపు వ్యక్తీకరణమో, పద్యాని యాసత్యపువిజృంభణమో గ్రహింపజాలకున్నాను.

కడచిన రాత్రి నా కెట్టి యవస్థ ప్రాపించెనో యని వరంగలుసైదోడు లెంతో వందురించుచుండు రని గ్రహించి, పరార్థచింతకు తావొసగిన వారి పవిత్ర హృదయములకు ధన్యవాదము లొసగితిని. నిరపాయముగ నేను బయటబడినందులకు వా రెంతో యానందించిరి. సమీపమున నేదేని దేవాలయ ముండియుండునని యూహించి దానిని చూచుటకై పయనమైతిమని వా రనిరి. మతావేశముతో కాబోలు, వారితోనున్న అబల తాటిపండుగాడిని చంకబెట్టికొని ఎంతో చురుకుగ నడచుచున్నది. తనముం దొక యెత్తుకొండ కలదని పాపమామె యెఱుగదు. ఎఱిగినను ఆవేశభరిత హృదయయై యున్నంతదనుక ఆమె వెనుకంజవేయదు. ఆహా! మతావేశ మెంత మహత్తరమైనది! అది యొసగు శక్తి ఎంత యద్భుతమైనది! మనుజునకు రక్తమాంసములిచ్చు బలమెంత? భావోద్వేగమును, మతావేశమును అదృశ్య దివ్యశక్తులై యాంతరంగమున విరాజిల్లుచుండ నంగుష్ఠమాత్రశరీరులుకూడ ధైర్య సాహసులగుదురు; అసాధ్యములను సాధించితీరుదురు. గిరీంద్రములును, కరీంద్రములును వీరి కరుణకై దోసిలొగ్గి వీరి మ్రోల నిలుచును.

తెలుగు సైదోడులనుండి కదలిపోయి, సేవకుని గూడి మఱికొంతదూర మరిగితిని. తరుబృందమున ప్రవేశించుచు, గజాసురుడు నా కెదురై "నమస్తే బాబూ సాబ్! అభీతక్ జంగల్ మే హవా ఖాతేహై క్యా? పహాడ్ పర్—("అయ్యా! వందనము. ఇప్పటివఱకు వనములో వాతూలము నారగించుచున్నారా? కొండపై—") అని చిఱునవ్వుతో వ్యంగ్యస్వరమున నాతడేమేమో ప్రశ్నించుచుండగాంచి, "నమస్తే" యని మాత్రము పలికి, వానితో ప్రసంగింపక, అప్పటికే చాల ప్రొద్దెక్కుటచే వడివడిగ నడచిపోతిని.

కష్టభూయిష్ఠమైన ప్రయాణమున గజాసురుడు నాకెంతో తోడ్పడునని ఆశపడితిని. ఉత్సాహించుచు ప్రారంభమున నేను పలికిన ద్విపాత్రలో నాపొట్టిపిచికి నాయెంతో పరిచర్యసలిపె, నాకు ప్రాణాధికుడైనాడు. పిమ్మటవలెనన్న వాని సుందరమందు మేరువుబోలిన మహాదార్ఢ్యముండెను! చెప్పిన నియముడు వాని యంతరంగము వియత్తలముకంటె విశాలమై యుండెను. మహోత్తరచేతోధర్మవనకై ప్రతికోలుపు దివ్యభావము పరంజ్యోతివలె వాని హృదయగర్భాలయమున తేజరిల్లినది! తాను చేయునది మహాత్కార్యమని ఆతడెన్నడు తలంపడు. అతడాడును, పాడును, అంతియే! కోపించినపుడు తనలోతాను నవ్వుకొనువాడు; నామనసునకు నెనలు కలిగెనని యూహించినపు డేడ్చువాడు. వాని యొలసిన కుసుమములు కోమలములు. అది బాలునియందే కనబడినది; మంచుకంటె శుభ్రమైనది. కఠినమైన ప్రశాంతికను నిర్దిష్ట మొనరించుకొని, కష్టమైన పయనము సలుపుచు, నిష్ఠురుడనై నే ప్రవర్తించినపుడు డెందమునకైన గనలక, విసుగుజెందక, దినులుపడక, తనకష్టమును కష్టమన్లెంచక, నేబడుపాట్లకు దుఃఖించుచు, తన నిద్రాహారములను పాటింపక, నా నిద్రాహారములకై వింతవింత వ్యవస్థలు సలుపుచు, తన మాటలచే, నాటపాటలచే నా కెంతో సంతసముగూర్చుచు, నాకు తోడై నా నీడయై మసలిన వాని నెన్నడును మఱువజాలను. ఆతడు మహాత్ముండని గుర్తించియే, ఆతడెలుగనితీరున తెలిచుగ వాని హృదయమహత్త్వమునకు సాగిలపడువాడను. మరల వానిని గలిసికొని, వానిగూడి మాటిమాటికి హిమగిరియాత్ర సలుపవలెనని మక్కువపడుచుందును. ఈతని జాడవలెనని అనవరత మాతురపడుచుందును. గజాసురుని దాపున నున్నపుడు Law of Contrast ననుసరించి నా పొట్టిపిచికి తలపునకురా, నిరువురందు గోచరించిన వ్యత్యాసము దలచి అబ్బురపడిపోతిని. శారీరకోన్నతియందు గజాసురుడు బ్రహ్మగిరి తలదాటినాడు. హిమాచలమున కుజ్జీకాగలవాడు. ఉన్నత శరీరమునకును, ఉన్నతభావమునకును దగ్గఱిచుట్టరిక ముండునని తలపజెల్లదని ఈతని దృష్టాంతము ధ్రువపఱచినది. పొట్టిపిచికిపరిమాణము గజాసురుని చిటికెనవ్రేలియం దరపాలైన నుండదు. పరమాణువునందు కొండంతభావమును గాంచి, కొండంత కాయమున పరమాణువంత మహత్త్వమును గాంచక, ఇదేటి సృష్టిచిత్రమని యచ్చెరువొందితిని.

పుంఖానుపుంఖముగ పరిశీలించితిమేని, సృష్టియం దన్నేని చిత్రములను విలోకింతుము. ఒక్కొక్క చిత్రమున నొక్కొక Epigramను గాంతుము. పరస్పర ప్రతికూలములట్లు తోచు రెండుభావముల కైయికలో నద్భుతసత్యము ప్రదర్శించునదే Epigram కదా! మృత్యువునుండి జీవన మాత్మవిజయము నందుటయు, దుఃఖమునకు సుఖము హేతువగుటయు నిట్టి సత్యములే! అనంతమైన బ్రహ్మము హద్దుగల నిజసృష్టియం దాత్మప్రకాశ మొనరించుకొనుట నిట్టిసత్యమే! నెగులునుండి సుఖ ముద్భవించుటయు యిట్టిసత్యమే! కమలముఖమున దోచు కన్నీటిబిందువు ప్రభాతసమయమున చక్కని రతనమట్లు కాంతిలదా? నిజేశునకు సరోజిని యొసగు రత్నాంకితహారము బాష్పసముద్భవమైనదే కదా!

మనుష్యచరిత్రయందు తోచు చిత్రములనుండి చిత్రములను సృష్టించుట అసాధ్యముకాదు. ఈ చరిత్ర జీవసంచారము గలది కావున చలనయుతమైనది; పరివర్తన ముండజాలునది. మనుష్యదృష్టి గాంతిలునది పరిపూర్ణత్వము (Perfection) కావున దీని వెనువాగి పోవుట మానవుని సహజగుణము. దీనికతన కుత్సితంపు చరిత్రలు కొన్ని ఆంతరంగిక పరివర్తన మందుట గాంతుము. ఈ పరివర్తనమునే తాత్త్వికులు Resurrectino అనియు, Inward renewal అనియు దెలుపుచుందురు. హైందవసారస్వతము దీనిమహత్త్వమును వేనోళుల బ్రకటించినది. గతే టాల్‌స్టాయి ప్రభృతులీ యాధ్యాత్మిక గుణమును బహుభంగుల నుగ్గడించిరి (Vide: Leo Tolstoy's famous novel 'Resurrection'). క్రైస్తవమత చరిత్రయం దిది ఎంతేని ప్రాముఖ్యము నందినది. అంధకార బంధురములై యుండిన *అగస్టయిను

* అగస్టయిను ఘోరవ్యభిచారియై యుండెడువాడు. ఈతని దుశ్చరిత్ర వీనితల్లి కెంతో సంతాపము గలిగించెను. తుదపడి ఆంతరంగికపరివర్తన మంది, ఈతడు యోగీంద్రుడై రోమునుండి గ్రగరీ యనువాఁచే పుత్తెంపింపబడి

పాల్ ప్రభృతుల జీవనములు దీనికతనసే ఆలోకితములై సౌందర్యసందీప్తములు కాజాలినవి.

గజాసురుడు పొట్టిపెదికివలె మహాత్ముడు కాడు, నిష్ఠురునివలె దోచినాడు. కరుణాశరధి కాగలడని నా దృఢవిశ్వాసము. కొంతకాల మీతనితో మసలి ఈతని చరిత్రము దుగయించు నూతనశోభను గాంచవలెనని యాశపడితిని.

నడచుచు నడచుచు నేవకు డేమేమో పలికినాడు. నా మనసు వేఱుగ పనిచేయుచుండుటచే వాని నుడువులు వాని "స్వగత"మందే నిలిచిపోయినవి! వాడు గంభీరవదనుడైపోయినాడు. ఇంతలో మిరపపండుగాడు, పండ్లీవల బాఱవైచి, ప్రత్యక్షమైనాడు. నా యాగమనమును తెలుపుటకై కాబోలు పరుగుపరుగున వెనుకకు పోయినాడు. వీరప్రవరునిగూడి అల్పసమయములో దైమాకారాజుదివ్యభవనమును జేరుకొంటిని.

తీర్థయాత్రలను చేయించుటందును, తిథులను పెట్టించుటందును దైమాకారాజు అందెవేసినచేయి. ఈ వృత్తులలో వానిబుద్ధి పరిణతినందినది; తలపండినది. తాతముత్తాతలనుండి అవతరించుచు వచ్చిన క్రియాకలాపమును ఉగ్గుబాలనాటినుండి చేపట్టి సాధించుచున్న ఘటము అందులో నింతటివా డగుటలో అక్కజమేమున్నది? నిన్నటిదినము నేననిన నాతల్లి తద్దినము మాట ఆతనిచెవి బడి ఊరకొనలేదు. వానిమనసున ప్రవేశించి, మంచి మందుకణికవలె పనిచేసినది. మరల దానిని గణించి వానికి జ్ఞాపకముచేయవలసిన అక్కఱ లేకపోయినది. అతడు బ్రహ్మగిరివృత్తాంతము నెఱుగనివాడు కాడు. కొండకొన జేరుదునని పోయిన వ్యక్తి ఇంతలో తిరిగిరావలెనని కాపలువాడు హెచ్చరికతో ప్రకటించినాడు. గిరిశిఖరము నెక్కినను ఎక్కజాలకపోయినను, అర్థికము కనుక దొరకినదైనను, తనవేడనై వదిలించుకొనని ఆ బుద్ధిమంతుడు సంకల్పించినాడు. ప్రాణపతి చిత్రమును కనిపెట్టి ఆతని యడుగు జాడలననుసరించు వాడైయిల్లాలైనను కాకపోయినను కాపురమునకు వచ్చినప్పటినుండి ఆతని యుద్యోగమున పాల్గొనుచు విశేషానుభవమును సంపాదించిన దగుటచే మరామ నేటివంటకై వలసిన సన్నాహమును నేను మరలిరాకముందే చేసికొనినది. * నేను వచ్చినంతనే కబురు తెలుపుమని తనయున కాజ్ఞనొసగి ఎవరిచేతనో అమావాస్య తర్పణమును విడిపించుటకై కాబోలు దైమాకారాజు కుశావర్తమున కరిగినాడు. చేతినిండా కావలసినంత ప్రాక్టీసుగల అదృష్టవంతుడు!

మిరపపండు తూనీగవలె ఎగిరిపోయినాడు! అచిరములో దైమాకచక్రవర్తి హాజరైనాడు. వెంట నలుగురు మహాశయులున్నారు. నలువురును దైమాక వర్గములోనివారే! శరీరములపై బుక్కా చల్లుకొనిరేమో అని యూహించితిని. ఒక్కడు మాత్రము లంకగుమ్మడిపండును బురుడించు బొజ్జతో నలరారుచున్నాడు. నలుగురును పెద్దమీసములు గలవారే! తక్కుంగలవారి ముఖభాగములును, తలకాయలును నున్నవై యున్నవి. గడ్డిపరకలవలె పుంజీడు వెండ్రుకలు ఒక్కొక్కని నడినెత్తిపై శోభిలుచు మందమారుతమున నూగాడుచున్నవి. కొంతదూరమున నిలుచువారికివి గోచరింపవు. నాలుగు మెడలపై నాలుగప్పడాల పిండిముద్దలు రంగారి యున్నవని చూపఱులు గ్రహింపకపోరు. గుమ్మడిపండును చూపి "ఇతడు మంత్రము

క్రీ. శ. ౫౯౭ లో కెంటున గాలిడి ఆంగ్లావనియందు క్రైస్తవమతమును ప్రచారమొనరించిన ప్రథమాచార్యుడైనాడు. తెరువుదాపున వెలుగునుగాంచిన మహూర్తమది దే పాల్ మహాత్ముడైనాడు.

* ఈరీతి అక్కఱలు ఆకస్మికముగ పొడసూపినను, జంకుగొంకులు లేక వాని నెదుర్కొనజాలు శక్తి పండాల కుండును. ప్రయాగనుండి పగలు పదునొకండుగంటలకు కుటుంబసహితుడనై ఏడేండ్లకుమున్ను నేగాశీ జేరినపుడు చల్లా సుబ్బారావుగారు "శో" అనినంతనే ప్రమథగణమువలె పలువురు ప్రత్యక్షమై నాటి సన్నాహమును నిమిషములో నెఱపిరి.

చెప్పను. దక్కిన ముగ్గురును భోక్తలు. ఉత్తములైన బ్రాహ్మణులు" అని హైన్యాకారా జరిపాడు. "నిజము చెప్పితిరి" అని వారిని ప్రోత్సాహపరచితిని. "పదునేనుదినముల నుండి నాసిక స్టేషనులో మీకొరకై ఎదురుచూచుచుంటిమి బాబూ! ఎప్పుడు దయచేసినారు?" అని గుమ్మడిపండు గౌరవపూర్వకముగా నన్ను ప్రశ్నించినాడు. ముసలి ఘటం దరికిపడని, గట్టిఘటమని గ్రహించుటకు నా కాలస్యము పట్టలేదు. ఇట్టి వృద్ధులను చూచినప్పుడు ఎంతో సంతసమందుచుందును. ఈ ప్రశ్నను వృద్ధుడు కాక యువకుడు ప్రశ్నించియుండిన కోపించియుందును. పదునేనుదినములకు మున్ను అమృతసరమందుంటిని. నాకై ఇతడు నాసికలో ఎదురుచూచుచున్నాడట! తొలుతటి పర్యాయము (౧౯౧౭ లో) కాశీపోయినప్పుడు చల్లా సుబ్బారావుగారి ఏజంటు "అబ్బాయీ! నీకై మొగల్ సరాయి స్టేషనులో ఎదురుచూచితిని" అనినాడు. ఈవచనము పండాబాపలందఱి నాల్కలపై తేలియాడుచుండునేమో! "పదునేనుదినములకు మున్ను రాత్రివేళ జలియన్‌వాలాబాగ్‌లో మీవంటిరూపమే గోచరించినది. మీయన్వేషణ మచ్చటివఱకు సాగి యుండును." అని గుమ్మడిపండుతో పలికితిని. "ఇతడెప్పుడెప్పుడు భూతముగనుండును. బాగ్‌లో మీకు గోచరించినవాడీతడే!" అని ఒకభోక్త పలికినాడు. గుమ్మడిపండు కను లెఱ్ఱజేసి ఒకమాఱు నాలుక నీవల బాఱజేసినాడు. ఇక నాలసింపక నాటిక్రియకై గడంగవలెనని వారిని హెచ్చరించి, స్నానమునకై వారితో కుశావర్తమున కరిగితిని.

పిత్రుకార్యములందు ఆంధ్రులకు మహారాష్ట్ర భోక్తలు (వారును పంచద్రావిడులలోనివారే కావున) పనికివత్తురని మనపెద్ద లనుచుందురు. కాశీప్రయాగలందు పిండప్రదానసమయములందు వీరు విరివిగా చెల్లుబడి యగుచుందురు. కాని తెలుగుతిండికి వీ రలవాటు పడలేదు. *

కన్నతల్లి తద్దినము. ఈపవిత్ర సాంవత్సరిక కర్తవ్యమును నేనిప్పుడంతగా విమర్శింప బూనుకొనను. ధర్మశాస్త్రము తెలుపు ప్రత్యక్షప్రమాణమువలనగాని, అనుమానమువలనగాని దీనిని గ్రహించుట సాధ్యముకాదు. ఆప్తవచనముకూడ నొక ప్రమాణమే కదా! వేదవచనమే హిందువులకు ప్రధానమైన ఆప్తవచనము. దీనిమహత్త్వ మచింత్యమని విందుము. ఇది సనాతనమైనది. మనుష్య వివేకమునుండి కాక ఈశ్వరముఖమునుండి వెడలిన దని విందుము. ఈయంశములను తూచాతప్పక విశ్వసింప కున్నను, మనుష్యమానసము దివ్యభావోద్వేగముచే చలించినపుడే అందుండి వేదవాక్కు వెడలెనని నమ్మ జెల్లును. ఆధునిక తాత్త్వికులం దగ్రగణ్యుడైన రాధాకృష్ణుని పలుకు లాలింపుడు! " The Veda is

* కడపటిమాఱు ప్రయాగలో తీర్థవిధి పెట్టినపుడు ఇరువురు మహారాష్ట్ర భోక్తలు తప్పిరికారు. తెలుగు ముద్దలు కంఠములో చొరబడినంతనే (ఇంజనునుండి గుప్పుగుప్పున స్టీము బయలువెడలునట్లు) వానిపవరు భోక్తలనవరంధ్రములనుండి వెడలినది. పోలుపాగలు అధికమైనకొలది వారికన్నులనుండి నీరు జొటజొట రాలినది. పురుషులు, అందును మహారాష్ట్రజాతియం దుద్భవించినవారు, మహావీరులు, ఆ వారివలె నేల బేలలగుచుండిరో నాకు తెల్లముకాలేదు. ఆశ్చర్యాన్వితుడనై "ఆస్తే, ఆస్తే, — ధీరేధీరేపాయియే ("మెల్లమెల్లగా ఆరగింపుడు") అని నేనంటిని. "హం లోగ్ తే-లోగ్ తేక్యా—" ("మేము ఏడుస్తూ ఏడుస్తూ ఏమి—") అని ఇక వారుమాటలాడజాలకపోయిరి. "అసలైన సరుకు, అనగా ఆవకాయ, గోంగూరపచ్చడి వగైరాలు సుదూర ఆంధ్రవసుంధరలోనే యున్నవి. ఈరీతి భోజనములందు అవి నిషేధములేయైనను, కొంత Concession కు చోటిచ్చి వాని నెట్లయిన తెప్పించి వీరికి వడ్డించినయెడల చప్పున వీరు నా పిత్రుదేవతలను చేరుకొనగలరు. హరిహరాదుల మ్రోల ఆంధ్రప్రజ్ఞను గుఱించి మహోపన్యాసము లీయగలరు. నేడు వీరు విలపించుచు ముద్దలు మ్రింగిననేమి? నా పిత్రుదేవతలు కారమున కలవడిన ఆంధ్రవీరులే కనుక, తమరుచికి సరిపడిన పదార్థములు లభించుచున్నవని భోక్తలేడ్చినకొలది తాము సంతసించుచునే యుందురు." అని యూహించుకొని ప్రకాశముగానే మేమో పలికి వారిదుఃఖము నుపశమింపజేసితిని.

called 'Sruti' or the rhythm of the infinite heard by the soul. The words *drsti* and *sruti* which are the Vedic expressions point out how the Vedic Knowledge is not a matter of logical demonstration, but an intuitive insight The poet's soul hears or has revealed to it the truth in its inspired condition, when the mind is lifted above the narrow plane of the discursiveconscious ness. According to the Vedic seers the contents of the hymns are inspired and revelatory only in this sense" (Vide: page 128 chapter on "Transition to the Upanishads" RadhaKrishnan's celebrated work "Indian Philosophy," Volume I.)

వేదవిజ్ఞాన మనంతమైనది. ఈ విజ్ఞానమహోదధిని మథించి క్రొంగ్రొత్తదగు భావామృతమును వెడలించు శక్తి మహామేధావులకే సాధ్యము. శంకర రామానుజాదు లిట్టివారు. కాలపథమున బహుశతాబ్దులు గడచుతఱి కొండొక మంగళముహూర్తమున వీరు జనించి, యుగమర్యాదకు సరిపడుపంథగుండా జన సమూహమును దోడ్కొనిపోదురు. స్వతంత్రగమనిక మహత్తరమైనదే! కాని విజ్ఞానముపై, ప్రజ్ఞపై, ప్రతిభపై నాధారపడిన స్వాతంత్ర్యమే సురుగంభీరమైన ఫలములను చేకూర్చును. విజ్ఞానరహితుని స్వాతంత్ర్యము విచ్చలవిడ వడియై, తీఱనిచెఱుపు దెచ్చిపెట్టును. సంస్కృతాక్షరము తెలియనివారు, తత్త్వశాస్త్రమును మందునకైన గాంచనివారు, మతమహత్త్వమున గ్రుంకులిడజాలనివారు, భౌతికశాస్త్రదృష్టితోడనే ఆధ్యాత్మికాంశములను గూడ పరికించువారలు వేదములను నిరసించి, అందుల్లేఖింపబడిన కర్మకలాపమును గర్హించి, ఆధునిక దృష్టియందైనను అందలి గభీరతత్త్వార్థమును గననేరక, హిందువులమని తెలుపుకొనుచున్నను, హిందూధర్మ విరుద్ధముగ జీవనములు గడపుచు, స్వతంత్రపథమున

నక్షత్రముల మనసుండమని దెబ్బలాడు తమ తీరన రంగముల నిర్దేశించుటకు క్రీడాంగణములను గావించు కొందరు. కీర్తనమును చేయుటకంటె, తెలియరాని అతీతమైన రూపముల కంటరాని ఆధ్యాత్మిక విషయములకై సూక్ష్మములై సంకేతాత్మకములై మానవుని ప్రాణి నను సంతుష్టుం జేసి, విశ్వాసము నాధారము జేసికొని, విహితకార్యము నాచరించి, * శాస్త్రపథమున పదస్ఖలన మెలగక చరించుట ఆత్మశాంతి కంటు మేలుకాదా?

ఆత్మ మృత్యువు లేనిదని ప్రధాన మతము లన్నియు నంగీకరించుచున్నవి. ఒకశరీరము నాల్చినను తన కర్మకు నెఱవుగా నటులైన ఆత్మ మఱియొకకాయమున ప్రవేశించునని శాంతిదేవి కథనమున కన్గొంటిని. ఈ ప్రత్యక్ష దృష్టాంతమందలి మహత్త్వమును లోకమునకు దెలిపితిని. ఒక యాగారమునుండి వేఱొక యాగారమున ప్రవేశించు తెఱగున నొక భవమునుండి మఱొకజన్మమున వచ్చి కాలక్రమమున కర్మబంధమును త్రెంచుకొని ఆత్మ ముక్తినందును. చినిగిన వలువలు వదలి మానవుడు నూతనాంబరముల నెట్లు దాల్చునో, జీర్ణదేహములను వీడి ఆత్మ నూతన శరీరములను గ్రహించుచున్నదని కదా భగవద్గీత తెలుపుచున్నది:

"వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ
నవాని గృహ్ణాతి నరోఽపరాణి,
తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా
న్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ."

నాయమ్మయాత్మ అమృతజీవి. ఈ యమృత జీవి నారాధించినపుడు హృదయమున కెంతో సాంత్వనము, ఎంతో పరితోషము చేకుఱును. భావము కైదీయై యుండజాలదు. ఆత్మప్రకాశమందే అది యానందము నందును. అందును, ప్రేమభావము అద్భుతశక్తిగలది. విశ్వసృష్టియం దాత్మప్రకాశము గావించుకొని జగదీశుడు కులుకునట్లు దీని వ్యక్తీకరణమున మనుష్యహృదయము సంతసమందును. ఆరాధన మిట్టి వ్యక్తీకరణమే!

---

* "తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్య వ్యవస్థితౌ, జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తు మిహార్హసి."—శ్రీ భగవద్గీత.

అమ్మకును, అయ్యకును జోహారు లనలేనివాడు, అర్ధాంగి నాత్మహృదిని జేర్చుకొనలేనివాడు, తోడిమానవులయెడల సహానుభూతిని జూపజాలనివాడు, సౌందర్యమునకు ప్రణమిల్లలేనివాడు ఇంద్రియానందమునకు బహుయోజనముల దూరమున నుండును. ఆతనిజీవనమే ఆతనికోర్కియై యుండును; ఇంకే ఆతని పడగనీడనే యుండును; పురుగులట్లు సంపూర్ణత లేతని పీడించి పిడించి, తుదకు తమ పొట్ట బెట్టికొనును.

నాయమ్మ పసితనమందే నన్నుబాయక, నేనును నా ప్రేమోలనుండిన, సచ్చిదానందములు నాజీవనాంగణమున వాడిపోవువై యుండెడివి.

నిభృతమున హృదయమును విప్పి "అమ్మా!" యని ఆతురనాటున కంఠమెత్తి పిలచినపుడు గుండెనుండి దుఃఖపూరము పొంగిపొరలును. కరుణామయికై ఆక్రందన మొనరించినపుడు అంతరంగమందలియాతనము పంజరమునుండి విడివడినపిట్టవలె అంతర్ధానమగును. కని పెంచిన ఆనందము, ఇంచుకకనలిన సంతప్తహృదయమై, ఇంచుకసంతసించిన పరమానందభరితయై నెసలు చూచి పొగిలి వేయివిధముల దల్లడిల్లి వేయినెరసులను క్రీగంటనైన పరికింపక నిరంతర ప్రేమదానమున ననంతానంద మందుచు, ఆటలందును పాటలందును పాఠములు గఱపుచు, నిసుగునకు పెట్టులెన మోదమును, శాంతమును గూర్చుటకై ఆత్మార్పణ మొనరింప నాతురంపడు కన్నతల్లి చిఱుతప్రాయమందే కఱవైనపుడు, వసగండ్లవలె పైబడు కడగండ్లకు గొడుగైనయెడద అకాలమున నెందో యెగసిపోయినపుడు, అంధకారమందును, పరసీమయందును, ఘోరాతపమందును దురంత దుర్దాంతబాధల నోర్వజాలక దగ్ధమై యెదను చేతబట్టి కనుగాయ "అమ్మా! అమ్మా!! పలుకవేమి?" అని యఱచినపుడు, రెక్కలు కట్టుకొనియైన వచ్చి అక్కున జేర్చుకొనసెంచు తల్లిప్రాణమును మృత్యువు తనపిడికిట నొక్కపట్టినపుడు గుండె గుండయై నేల రాలదా? అమ్మఅయ్యల ఆత్మలు తీర్థస్థానములందు పవిత్రదంపతులై తానమాడుచుంట గాంచి ఆంతరంగిక సాంత్వనము నందవలెనని యెంచి పసితనమున నొంటరినై పరిభ్రమణము మొదలిడి తొలుత వారణాసి పోతిని. నాటి నామాటల కాదరపూర్వకముగ వీనులొగ్గి, నా యుద్దేశమును గ్రహించి, అది సిద్ధించుటకై తోడ్పడిన శ్రీ చల్లా సుబ్బారావుగారు నేడును సుఖులై యున్నారు. కన్నవారియాత్మల నావాహన మొనరించుకొని మహాక్షేత్రములందు వాని నాత్మహృది గాంచి, లోనియులముట నపనయించుకొని చిత్తశాంతినందుటకై యే నేను తీర్థవిధులను పెట్టుచుందును. ఈ విశ్వాస బీజమును చిఱుతప్రాయమున నా హృదయమున నెవరు నాటిరో నే నెఱుగను ఇది తొలుతటి పుట్టువులోని పంటగింజయేమో! ఈ బీజమును చితుకకొట్టవలెనను ఆంగ్లవిద్య నాకు తప్పనిదైనను, దీనిని తాకనీయక దాని ధాటిని హద్దులో నుంచుటకై యత్నించుచునే యుందును.

బాల్యావస్థ కడచినంతన, అమ్మ నుద్దేశించి వెడలిన ఆర్తనాదము ఆంతరంగిక సాంత్వన మొసగుటకు కారణ మది భావగర్భిత మైనదగుట యని గుర్తింతును. ఈ దీనారవమును పంథగావించుకొని అందుండి అమ్మయాశీస్సు గాంగనిర్ఝరమట్లు హృదయమున ప్రసరించి అందలి యగ్నికుండమును చల్లార్చును. అమ్మకై పొసులగలశక్తి అంతరంగమున నశగంటనంతదనుక, ప్రణయప్రసన్నతకై, భావోన్నతికై తల్లడిల్లజాలు సామర్థ్యము హృదయమున మడియనంతవఱకు ఎన్నియిక్కట్టులు తలపైబడినను, గోళీలట్లు పిడుగు లెన్ని తలపై డుల్లిపడినను మానవుకు నిట్టూర్పులు వీడనక్కఱలేదని నొక్కిచెప్పెదను.

కాని, మానవమానస మనవరతము బేలయై యుండదు. వ్యక్తీకరింపదగు ముహూర్త మాసన్నమగునంతవఱకు భావోద్వేగము నది నిలిపియుంచగలదు. అద్భుతమగు మానసికశక్తి నలవఱచుకొనినవానికే ఇట్టి సంయమ సామర్థ్యము సాధ్యమగును. మేఘగర్భమున నెన్నో నెలలు తడసియుండి, అందు పెరిగి పెంపొంది మృగశిర ప్రవేశసమయమున కువలయమున లంఘించు వారిధారయే చల్లనై, అవిరళమై, ఆనందగీతిక నాలాపించుచు శ్యామలసస్యములకు, పైడిపైరులకు కన్నతల్లి

యశలీల, ఐదుఋతువులు కడచువఱకు లతాహృదయమున తపసియుండి, వసంతసమయము పొడసూపినంతన పల్లవములందును, కుసుమములందును, లలితములైన చిగుళ్లందును శృంగారమున రంగారియుండు పండ్లయందును నాత్మప్రకాశమొనరించుకొను సౌందర్యము చందమున, జననిగర్భమున తొమ్మిదినెలలు తపసి, తపయుతజీ వృద్ధినంది తల్లియొక్క శారీరక, మానసిక, ఆధ్యాత్మిక గుణములను తనవి గావించుకొని యుదయించు శిశువు సర్వాంగ లావణ్యమున రాజిలుచొప్పున, నిశియంతయు నెంతో తపసుచేసి శక్తి సంచిత మొనరించుకొని పదంపడి అస్ఖలిత ప్రభలను పృథ్విపై పుత్తెంచు రవిచొప్పున, కృష్ణపక్షమున నిభృతతపము గావించి పిదప నాత్మవ్యక్తీకరణ మొనరించుకొను సుధాంశువు వెన్నెలవానయందు తన ప్రతిభను గాంచి మరియుకైవడి మానసప్రసూతిగృహమున నీశ్వరసంపర్కముకతన నుదయించిన- భావడింభకము కొంతసమయము తపసి మనన నిదిధ్యాసనముల పరిచర్యవలన పెరిగి పెంపొంది ఉచితకాలమున, మంగళముహూర్తమున నవ్వలియవని నాత్మప్రకాశ మందజేసిని మన్మథునివలె (అతనుడు జగదీశునిబిడ్డయే కాదా?) సౌందర్యసంశ్లిష్టమై యుండును.

సహజసంయమములందును, నిభృతనిస్తబ్ధతలందును, మౌనశాంతములందును, ఏకాగ్రదృష్టిధ్యానములందును పూర్ణవృద్ధి నందిన ప్రతిభ పూర్ణప్రకాశమునే కాంక్షించును. తపసి, తగుముహూర్తమున నాత్మవ్యక్తీకరణము గావించుకొనినప్పుడే తజ్జన్మ సార్థకమైనదని ఇది మరియును. సముచితవ్యక్తీకరణావకాశమును, తనకు లభించుకున్నలను గానక ప్రతిఘటించు ప్రతికూలపరిస్థితులు ప్రత్యక్షముగ నిరీక్షించినచో ప్రతిభ పడు బాధ దురంతమై, దుస్సహమై యుండును. రవి సుధాంశువులును, పూవుపండ్లును ఆత్మప్రకాశము నందగజాలవేని తమకన్నీళ్లచే ముల్లోకములను ముంచివేయును. విశ్వసృష్టియుం దాత్మవ్యక్తీకరణ మొనరించుకొనని నాడు జగదీశునెందు పరితాపము అనిర్వాచ్యమై యుండును.

మనుష్యాంతరంగమున ప్రతిభ కవిష్ట జీవనమును పరిశీలించితిమేని అది విశేషముగ వేదనతోను, పరిశ్రమతోను నిండినదనియే గ్రహింతుము. ఈ యాంతరంగిక యాతనము నందు శక్తి మనుష్యలోకమున నే కొలదిమందికో కాని యుండదు. రక్తపూరముపోలు కాంతియుండే బంగారువన్నెగల బాలభాను డుదయించు లీల, అంగలార్చు చైతన్యాని కన్నీటియుండే ముద్దు కృష్ణుడు మురళివాయించుచు ప్రత్యక్షమగుచొప్పున హృదయఖేదమందే పండువంటి ప్రతిభ యుద్భవించును. ప్రతివ్యక్తియు ప్రతిభావంతు డేలకానేరడో చదువరులు గ్రహించియే యుందురు. కూడుగుడ్డలే బ్రదుకని యెంచువారి సంఖ్యయే పెద్దది. అశనవసనముల నంది, భోగభాగ్యములు పడసి సంతసమంది, సుఖముగాంచి వీనియందే వీరు చత్తురు.

చీకట్లో వెలుగు —శర్మ

తప్పటడుగులు

వెంపటి నాగభూషణం

అ

'ను

త్తే...

ఎందుకూ...ఇంతకోపం?'

'ఎవరికి...'

'మరెవరికి...?'

'పంతమా?'

'ఏమో......'

'బాగానేఉంది. ఏంవగలుపోతారండీ!'

'కాదే...'

'అదిగో, ఆమాటే అనవద్దు అన్నది. ఎన్నిసారులు చెప్పాను? ఒసే...ఏమే... ఓయ్... ఓహో... ఆఁ... ఎవరక్కడ... ఇదిగో—ఎందుకు ఈ వెఱ్ఱివేషాలు? భార్యను మర్యాదగా పిలవడమనేది తెలియనే తెలియదా? ఇక, ఈలాటి ఛాందసపు సంబోధనలు మానేయకపోతే, నేను మీతో సావాసం కొట్టివేయాలిసి వస్తుంది....'

'మరి...ఏమనమంటావు?'

'వేరేచెప్పాలా?ఏం...పేరుపెట్టిపిలవడం చేతకాదా? ఓ వేళ,మీశాస్త్రాలు అలా ఒప్పుకోవంటే...పోనీ, చప్పట్లు కొట్టండి! కాదంటారా, ఎదురుగుండా కనబడుతూనేఉంటాను కాదూ...ఇంకా పిలుపు ఎందుకు?...ఊళ్లో అందరికీ తెలియాలా...మీ ఘనకార్యం?

'సైకవిత్వం......'

'అయ్యో, మీరు చెప్పినోటికి ఆమడ దూరంలో ఎటుచూసినా...అశ్లీలతే కనబడటమే! "దూరాత్ సంకుచితైః గచ్ఛతి యథా చణ్డాలతశ్ఛాద్యసాత్"— అని చెప్పారుట, నిజమేనా?'

—పాపం... మానవుడు చిన్నబుచ్చుకుని...మొగం యింత చేసుకుని ... కిక్కురుమనకుండా ఊరుకున్నాడు.

అంతా, అపసవ్యముగానే ఉన్నది— వైదికారణ్యంలో సింహవిక్రమం చలాయించడానికి నడుముకట్టుకున్న సనాతనమూర్తికి... ఏరికోరి, చుక్కకన్నెలతో పంతాలువేసుకుని వాదులాడుతూ మురిసిపోయే వయ్యారి ...ఇల్లాలు కావడం...

పొత్తు, ఇక ఏలా కుదురుతుంది...?

'ఏం...మాటాడరేం? మీదగ్గరఉన్న ఇదే అంత! జవాబుచెప్పకుండా...మూగనోము ముత్తైదువులాగ కూర్చుంటే...ఊరుకుంటా ననుకున్నారా ఏం? ఇదిగో... వస్తున్నా ముట్టుకోడానికి...'

'ఉండు, నీపుణ్యమాయెను! ఇంకా.. అర్ఘ్యవిధికాలేదు...మైలపడేయమాక...'

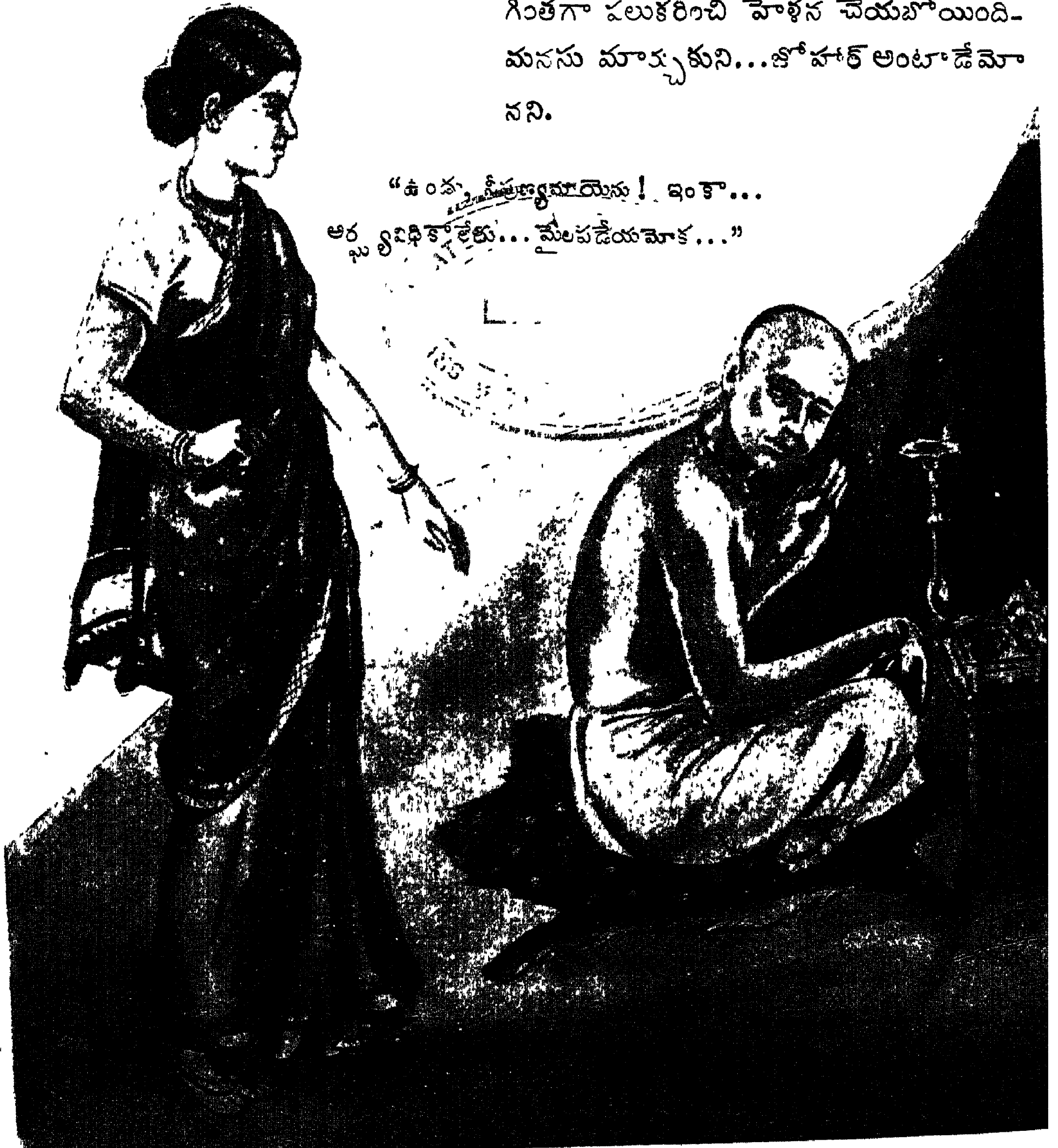
'పడితే...మళ్లా ఓమారు స్నానం...'

'నేను...చేయలేను'

'చేయలేక తీపెల్లిందేం? ముక్కుపట్టుకు కూర్చుంటే కూర్చున్నారు కాని...ముసలితనం అభినయించమోకండి...వళ్లు మండుకు వస్తుంది!'

—చంద్రకళలో...సూర్య కాంతుల జీరలు మెరసిపోయినవి. కాని, ఆ మనోహర రామణీయకాన్ని...ఆనందాంకితము చేసుకుని లోబరచుకునే రసికమర్యాద...శివావధానిలో కనబడలేదు. ఆ అమ్మాయి మీద మీదకు రాబోతూన్న కొద్దీ...అతడు, చిత్రాసనం మీద కుదించుకు పోవడం మొదలుపెట్టాడు.

'ముద్దొస్తున్నారండి...!'—అని, గిలిగింతగా పలుకరించి హేళన చేయబోయింది-మనసు మార్చుకుని...జోహార్ అంటాడేమోనని.

'...నోచ్ఛిష్ట మధరం కురు...'- అని, నవ్వుతూ గీర్వాణం వెలిగించబోయినాడు! ఆమె, బెదరిపోయిన దానిలాగా... ఎత్తిన పాదం నేలను మోపకుండా-

'మరి, చెవి కసుక్కు మనిపించాలా ఏం? ఈ మాత్రం సంస్కృతం నేర్పకుండా... నన్ను మీ యింటికి పంపలేదు మావాళ్లు. తలతిక్క వేషాలు వేయమోకండి...'

'ఏం ... మాటలు మరీ పెరిగిపోతున్నాయ్ ?'

'వాటికికూడా... మొగం వాయవలసి వస్తే...సరే, కానీయండి!'

సరే, కానీయండి! ...ఈ ముక్కలతో వాళ్ల ప్రణయజీవనపు దోహదోపచారములు... కట్టుబడిపోయినవి. అన్న మాటలో అంత అర్థములేదు. కాని, చంద్రకళ... అవధాని సాన్నిధ్యానికి అంతటితో స్వస్తి చెప్పింది....

కోపంతో... నిస్పృహతో... ఆమె యిల్లువదలి బయటకు వచ్చేసింది. అవధాని మీద ఆమెకు ఆగ్రహంలేదు. అసలు... అతని తలపే లేదు!

రోజులు పగలకపోయినా...రోహిణిలోగా ఎండ మండిపోవడం మొదలుపెట్టింది. కపాలం చుర్రుమన్నది. దానికితోడు, లోపల ఉక్రోశం...రోషం....

తల్లిదండ్రులు...తనకు ఎందుకు ఇలా అన్యాయం చేయాలి? చక్కగా చదువూ అన్నీ చెప్పించి... చక్కని మాష్టారి లోకం లోని అందం గమనించి... అనుభవించాలనే కోరికల మొలకువలు చెలియకట్టె తెగ్గి అలవరించి... చివరకు, ఎందుకూ కొరగాని ఈ అరటికునికి... ఎందుకు అంటగట్టాలి?... కన్నవారు చేయగలిగిన న్యాయమేనా... ఇది?

ఎన్నివిధాల అభిమానప్పు చెప్పించాలని... ఎన్ని మాటలు ప్రయత్నించేసింది? ఎంత పలచింది... బ్రతిమాలింది! కాని, కఠిన మనసు... ఎలా కరుగుతుంది...?

అది, ఆయనలోపము కాదేమో ... ప్రకృతే అంతేనేమో? ఊహుఁ... ఏమీ తెలియని పసిపాపా? అంత, భార్యకు దూరంగా మడిలో... జీవితమంతా గడపదలచినవాడు ... పెళ్లి చేసుకోకుండా ఉండలేకపోయినాడా? పోనీ.. పొరబాటున... ఏ గ్రహచారవశాన్నో చేసుకున్నా... కాపురములేని ఈ కాపురము చేయడానికి... తగుదునమ్మా అని ఎందుకు తయారుకావాలీ...?

...ఎదుటివారిచేత వ్రేలు పంపించుకోకుండా... లక్షణంగా కాపురంచేసి ఉభయ కులాలకు ప్రతిష్ఠ తీసుకురమ్మని... దీవెనలిచ్చి సాగనంపారు పుట్టింటినుంచి... పెద్దము త్తైదువు లందరూను! కలకాలం, తలవంచుకుని... లోపలః కుమిలిపోతూ... శుష్కజీవనం గడపడంకన్న.. వంచినవ్రేళ్లు అంచెలుగా ఆవేశపడానికి ఎగిసిపోయి...తరువాత ఏమైపోతే మాత్రం...విచారం ఏమున్నదీ...?

—ఆలోచనలు...ఇలా దోవా తెన్నూ లేకుండా సాగిపోయినవి...నిలుచున్న చోటనే. కాని, ఆ రసికావతంసికి...అనుభవించడం ఏలాగో, ఏలా ఉపక్రమించాలో...తెలిస్తే కాదూ...?

తూలుతూ...వాడిపోతూన్న పూతీగలాగా...తిరిగి మెట్లు ఎక్కి...తలుపుతోసుకుని, సద్దుచేయకుండా యింట్లోకి వచ్చి...దేవతార్చన గృహంలోకి తొంగిచూసింది-

శివావధాని,పరమశివ-నిశ్చలదీక్షలో...బాహ్యదృష్టి పూర్ణంగా ఉపసంహరించేసి...చలనం లేకుండా కూర్చుని ఉన్నాడు!

—చూసి, శోకం పొరలివచ్చి...గదిలోకి పరుగెత్తుకుని వెళ్లి...క్రింద పడిపోయి, చాలాసేపు వెక్కి వెక్కి రోదనంచేసింది...

అవధాని బయట మెసలుతూనే ఉన్నాడు. పెద్దగా సూక్తములు పఠిస్తూనేఉన్నాడు. కాని, ఆ అమ్మాయి ఉన్న గది చాయలకైనా పోలేదు! కొంత సేపటికి మాత్రం—'ఇంకా మడికట్టుకోలేదేం...ప్రొద్దెక్కడము లేదూ ?'-అని పొలికేకపెట్టాడు.

చంద్రకళకు వెర్రి ఎత్తుకు వచ్చి...ఆవేశంతో...మంచం కోడును ఫెడేలున తన్నింది. వంట చేయాలి!...అందుకోసం, ఆవేళకు తన అజ వచ్చింది ఆతనికి! ఏంచేస్తే పాపం ఉన్నది ? అయినా...కసి తీర్చుకునేందుకు ఆ ముచ్చటకూడా చెల్లించడం మంచిది...ఇక రేపటినుంచీ...

లేచి, పసుపు రాచుకుని స్నానంచేసి...వంటచేసి భోజనం పెట్టింది-అవధానికి. ఆసమయాన...నిత్యమౌనమే ఆతనివ్రతముకాబట్టి ఉభయులూ పలుకరించుకోవలసిన అవసరం కలుగలేదు. భోజనానంతరం...పగటిపూట తాంబూలచర్వణం చేయని నైష్ఠికుడికి...భార్యను పిలువవలసిన అగత్యం ఏమి ఉన్నది....?

లాంఛనానికి...ఎంగిలిపడిలేచింది, చంద్రకళ. శేషించిన పనులన్నీ తీర్చి...ఎక్కడివక్కడ అమర్చి...వీధితలుపు దగ్గరగాలాగి, బయలుదేరింది—ఎక్కడికో! అవధాని, అప్పటికప్పుడే...చేయితడి ఆరకుండానే...భాష్యశ్రవణమునకు వెళ్లిపోయినాడు....

నడచిపోతూన్నది ... మల్లుతూన్న ఎండలో. దుమ్ముకొట్టుకోకుండా...రోడ్డుకు కొంచెంపక్కగా...అలా...ఎన్నో ఆలోచనలతో, ఊహాలమీద ఊహాలతో...తేలిపోతూన్నది.

—కారు...విసురుగా ముందుకువెళ్లిపోయి... బ్రేకుల బలవంతంమీద ఆగింది. డ్రైవరుసీటులోంచి...ఒకవయసుమళ్లిన పెద్దమనిషి...ఈ వంటరికత్తెను... ఆశ్చర్యంతో నిదానించి చూస్తున్నాడు. చూ...స్తూ...న్నా...డు!

ఆవాహనమునుగానివ్యక్తినిగాని అంతగా గమనించకుండానే...పరధ్యానంలో నడచిపోతూ...సమీపించింది, చంద్రకళ.

'ఎక్కడికి...?'

—గరిమీసాల గుబురులోనుంచి... కవరిస్తేటట్టుగా పలుకరించి, పిలిచాడు ఆతడు. ఆ అమ్మాయి వినిపించుకోలేదు.

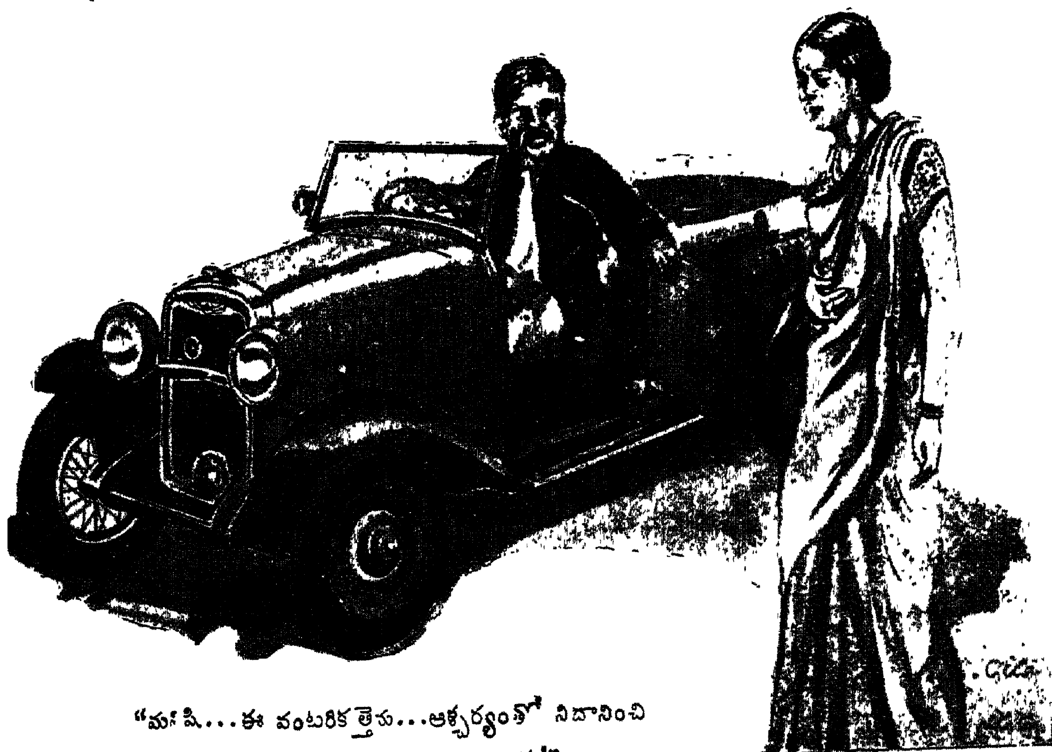
హారన్... గబగబా మ్రోగింది. కొంచెం ముందుకు వెళ్లినదల్లా, బెదిరి... తప్పుగా నేలాగ... ఓరగా వెనుదరిగి చూసింది.

'ఎక్కడికి...ఒంటరిగా...?'— అంటూ రెట్టించాడు. ఎక్కడికో... ఆమెకు మాత్రం ఏమి తెలుసును? తాను ఎక్కడికో... ఆ రోజు ఎక్కడికి వెళుతుందో... ఏమీ సమాధానం చెప్పలేకపోయి ది. మళ్లీ, చెప్పక పోవడం బాగుండదేమో పెద్ద మనిషి అడుగుతున్నప్పుడు... అని - 'ఇక్కడికే...మా ఊరు...'-అంటూ. తుదకి గొణుగులూ అందకుండా...జవాబిచ్చింది.

'నేనూ అటే పోతున్నాను. దింపేస్తాను ...రా అమ్మా...భయపడకు...'- బాగా వంతం చేసి, కారు ఎక్కించి తన సరసనకూర్చోపెట్టుకున్నాడు.

సాగిపోతూన్నది...శరవేగంతో. అతను మధ్య మధ్య ఎన్నో ప్రశ్నలు వేశాడు దేనికీ ప్రత్యుత్తరమీయలేదు...చంద్రకళ. ఒకటే పరాకు. ఒకమారు మాత్రం... అతని మోచేయి తనకు తగిలినట్లు తోచి...ఉలిక్కి పడి పక్కకు ఒదిగింది.

...ఎంతసేపు ప్రయాణంచేశారో... చల్లనివెన్నెలలో...హాయిగా...మీదనుంచి

"మనిషి...ఈ వంటరికత్తెను...ఆశ్చర్యంతో నిదానించి చూస్తున్నాడు. చూ...స్తూ...న్నా...డు!"

తేలిపోతూన్న గాలిలో...మనసు మరచి పోయి...చెప్పలేనిపారవశ్యం అనుభవించింది.

'కొండపల్లి ... వచ్చాం ... '— అని ఆయన హెచ్చరించాడు. అంతటితో... చంద్రకళకు మెలకువ వచ్చింది. ఎక్కడకైతే నేం...అసలు గమ్యస్థానమే లేనప్పుడు... ఇక దిగిపోవడం మంచిది అనుకుని—

'నేను...దిగుతాను...'...అన్నది.

ఆ పెద్దమనిషి ... ముఖంలో ఒక వింత వెలుగును సృష్టించుకుంటూ ...కొంచెం చనువుగా—

'మీ యిల్లు...ఎక్కడ ?'...అని, దగ్గరకు జరిగి...అడిగాడు. జవాబు లేదు. మాటాడు తుందేమోనని ఒకనిమిషం ప్రతీక్షించి... ఆయన, ఆపిన కారును పోనిచ్చి...మెలికల కొండదారులగుండా తిప్పి తీసుకువెళ్లి...ఒక బంగళాదగ్గర ఆపి, దిగి...గేటు తెరిచి... కారు లోపల ప్రవేశపెట్టి,ఇంజన్ ఆపి వేసి...

'దిగు...'-అని కొంచెం గదమాయింపుతో...అన్నాడు.

చంద్రకళకు ... ఒకమాదిరిగా ... తల దిమ్మెక్కిపోయింది. ఏమిటి తాను చేసిన పని ?...ఎవరాయన ?...అక్కడకువచ్చింది ఎందుకు ?...ఏమి కానున్నది ?...ఇక...

భయంతో దిగి...కారుఆవలివైపున నిలుచుని...... 'నేను... తెలియక వచ్చాను. నన్ను...యింటిదగ్గర దింపండి, బెజవాడలో. ఏమో...నాకు మనసుచెడిపోయింది... '

ఇంకా...ఏమి చెపుదామనుకున్నదో, అమితభయంతో...ఏం చెపుతూన్నదో తెలియకుండా....ఆతడు దగ్గరకు సాభిప్రాయంగా...రావడం పొడగట్టగానే హఠాత్తుగా స్మృతితప్పిపోయింది.

మధ్యమధ్య... స్మృతి వస్తూన్నా... కనులు తెరిచిన బడినపుడల్లా... పిడుగుపడినట్టుగా...మరీ నిలువునా... నీరై క్రుంగిపోయి నరకయాతనలో మునిగిపోతూన్నది. జరుగుతూన్న దుర్వృత్త ఛాయారూపం లీలగా అవగతమైపోయినా... ఇంతవిపర్యయమునకు సన్నద్ధురాలు ఎన్నడూ కాలేని ఆభిజాత్యం...ఆమెకు పరమశత్రువై...ప్రాణను మొదలంట నరికివేసింది. ఎదురించి... తనను, తన సర్వస్వాన్ని రక్షించుకోవలసిన పరీక్షా సమయం...జీవితంలో...ఆజీవితంలో...ఇక ఎన్నడూ రాదు...అని తెలుసునుకాని,... ఏంచేయగలదు...ఝంఝూ ప్రళయంలో... ఒక లేతలతకూన ?

ఒంటరిగా...అవశయై...ఆతడు కారులోనుంచి దించేవ్యవధానం లేకుండానే...కుప్ప కూలిపోయింది...నిలువలేక.కారు,ఆతను... సాగిపోయినారు...గంభీరంగా...ఏమీ తెలియనట్టుగా...

గంధగజ పాదోపహతమైన మృణాలినికొన తంతువులతో...విరిసిన రేకలతో... ఇనకర స్పర్శభాగ్యానంతరం మలగి... ప్రవాహంలో కలసిపోయే నిరీహాయత్నంతో ... మనోబలంతో ...లేచి ... తూలకుండా

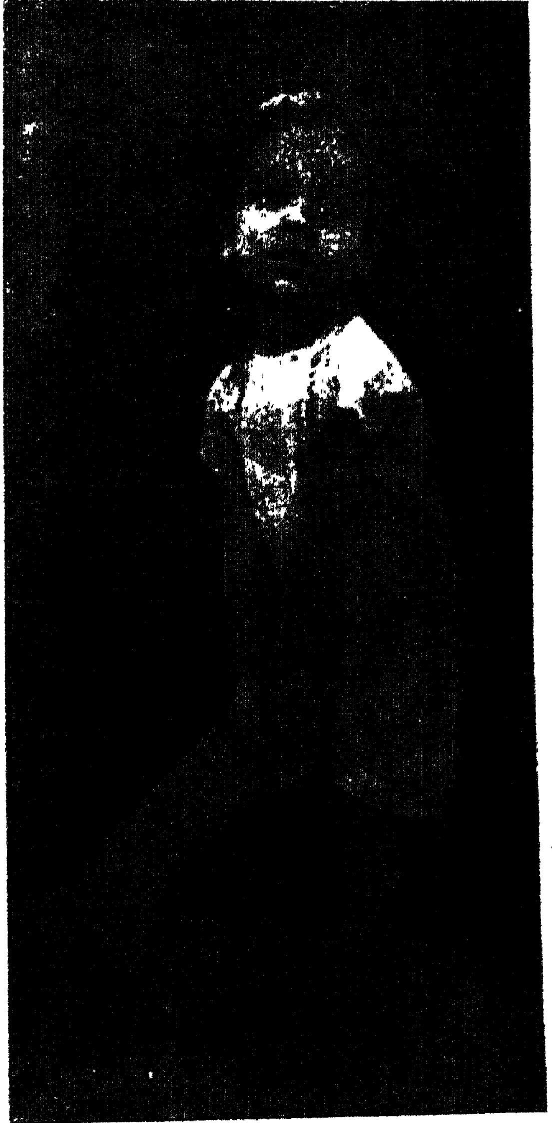
నిలిచి... అనాలోకితముగా గుప్పెటలో చిక్కి పోయివున్న పాపమూర్తుల్ని... కాలాహిలాగా చీదరించుకుని వదిలేసి... తాను ముందట కారు ఎక్కిపోతున్నప్పుడు... ఆ పుణ్యాత్ముడు ఆ ఉపకారంమాత్రం చేసిపోయినాడు)... ఇంటి ముఖమైంది.

ఇంత జరిగిన తరువాత... ఇక తల ఎత్తుకుని మళ్ళా ఆయన ఎదుట తిరగాలని కాదు... కాపురము, ఏమీ ఎరుగనట్లు చేయాలని కాదు...

అవధానికి కనుపించకుండా... కన్నవారి ఒక్కసారి చూచి...!...

ఇంటికి వెళ్ళింది. కాని, ఆ అభాగ్యురాలికి... విధి... ఆ కొంత జీవితావకాశము లోనూ... సుముఖుడయే సౌభాగ్యాన్ని... లభించకపోయింది

ఆమె... కొంత యాతన అనుభవించిన వెన్నెలవేళనే... కృష్ణాతటిని... శివావధాని తరంగమాలికలతో... స్వయంగ్రాహముచేసుకుని. రసికురాలైనది...!

క్రికెట్టు మోహనుడు

S. S. S.

కాకతీయ రాజు లెవరు?

దుర్జయసంతతివారగు కమ్మ, వెలమ, రాచవారల పూర్వీకులా?

కొత్త భావయ్యా చౌదరి

స్పష్టమైన శాసనాధారములను నమ్మి చరిత్రాంశములను నిశ్చయింపక ఏవో మాగధుల గాథలను అభిమాన స్తోత్రముల గ్రంథములను మాత్రమే నమ్మి చారిత్రక విషయములను పక్షపాతబుద్ధితో ప్రకటించు చరిత్రజ్ఞులీ కాలమున గలరు. కాకతీయు లెవ రను విషయమున నిట్టివారి మాటలను వలయించక, సహృదయులగు చరిత్రకారు లీక్రింది విషయములను సావధానముగ జదివి కాకతీయులు నే వంశమువారి పూర్వీకులో నిర్ణయింతురుగాక!

(౧) కాకతీయులలో రెండవ ప్రోలరాజు వ్రాసిన ఖాజీపేట శాసనములో తనతండ్రి బేతరాజు దుర్జయకులాబ్ధి చంద్రుడని స్పష్టముగ వ్రాసియుండుట.

(౨) రెండవ బేతరాజు వ్రాసిన శాసనములో తనతాతయగు మొదటి బేతరాజు దుర్జయవంశీకు డనియే వ్రాయించుట.

(3) గణపతిదేవ చక్రవర్తి యాజ్ఞానుసారము వారి సేనానులలో ముఖ్యులగు ఇమ్మడిదేవ రడ్డీంద్రుడు వ్రాయించిన పాకాలశాసనములోను, సామన్తభోజుడు వ్రాయించిన కాంచీనగరములో ఏకామ్రనాథుని దేవాలయ శాసనములోను సూర్యవంశములోని దుర్జయునివలననే కాకతీయవంశ ముత్పత్తియైనట్లు వ్రాయించుట.

(౪) గణపతిదేవ చక్రవర్తి మంత్రులలో నొకరగు గేవరాజుయొక్క ద్వితీయ పుత్రుడు తిక్కచమూపతి వ్రాయించిన గారపాడు శాసనములోగూడ (క్రీ. శ. ౧౨౬౦) గణపతిదేవునివంశము దుర్జయవంశ మనియే వ్రాయించుచు, నట్లప్పటిప్రజలు చెప్పుకొనుచున్నారని గూడ వ్రాయించియుండుట.

దుర్జయు డేవంశస్థు డైనను పైవానినిబట్టి కాకతీయులు దుర్జయవంశీకులని యొప్పుకొనక తీరదు.

౬, ౭ శతాబ్దములలోని బుద్ధవర్మాదులుగూడ దుర్జయసంతతివార మని చెప్పుకున్నందున వారు కాకతీయుల పూర్వీకులైయుందురు. దుర్జయసంతతిలోని వీరు చతుర్థాన్వయులమన్నను, తర్వాతవారు కొందఱు క్షత్రియులుగాను, మల్యాలగుండయవంటివారు మరల చతుర్థుల మనియు జెప్పుకొన్నను మూలపురుష డగు దుర్జయుడు మాత్రమే డనవచ్చును. ఇక దుర్జయసంతతిలో నేయేప్రభువు లున్నదియు, వారి గోత్రములు, వారిసంబంధములను తెలిసికొందము.

(౧) గుడిమెట్టసీమలో పాలించిన సాగిప్రభువులు తాము దుర్జయ కులజులమనియు మనుమకుల సంభూతుల మనియు (అనగా సూర్యవంశజులమనియు) విష్ణువర్ధ గోత్రజులమనియు వ్రాయించిరి (అనుమంచిపల్లె శాసనము, అనుబంధము II చూడుడు).

(౨) ప్రాచీనమైన గూడూరుశాసనములో విరియాలవారు దుర్జయవంశీకులనియే వ్రాయబడెను. (అనుబంధము I చూడుడు.)

(3) విరియాలవారు వెలమవారిలో మాత్రమేయుండి విష్ణువర్ధగోత్రీకులుగా నున్నారు.

(౪) కొండపడమటి సీమప్రభువైన బుద్ధరాజును, వానివంశీకులును తాము చతుర్థాభిజనులమనియు, దుర్జయవంశజుల మనియు నాదెండ్ల, చేబ్రోలుశాసనములలో వ్రాయించిరి.

(౫) నతవాటిసీమప్రభువగు రుద్రరాజు చతుర్థాన్వయు డనియు, దుర్జయవంశస్థు డనియు త్రిపురాంతక శాసనమువల్ల తెలియుచున్నది. సూర్యవంశమర్యాదనను

సరించియే కాకతీయులు ఈ దుర్జయసంతతిలోనే పరస్పరవివాహము లొనరించిరి. దీనికితార్కాణములు;

(౧) గణపతిదేవచక్రవర్తిసోదరి మైలమ్మను పైన నుడివిన రుద్రరాజు వివాహమాడియుండుట;

(౨) రుద్రరాజుకుమార్తె బయ్యలదేవిని ధనంజయగోత్రీకు డగు ౩-వ కేతరాజు వివాహమాడుట;

(౩) గణపతిదేవచక్రవర్తి రెండవకుమార్తె గణపాంబ కోటకేతరాజుకుమారుడు రుద్రరాజును వివాహమాడుట;

(౪) గణపతిదేవచక్రవర్తి పిన్నచోడునికుమార్తెలగు నారాంబ, పేరాంబలను వివాహమాడుట, ఇట్లింకను గలవు.

కాకతీయులు చోడులతోను, దుర్జయవంశస్థులతోనుమాత్రమే సంబంధములొనర్చిరి. రుద్రమదేవికాలమునుండి చాళుక్యులతోగూడ చేసినట్లు కన్పడుచున్నది. చోడులు, చాళుక్యులునుగూడ సూర్యవంశములోనివాడనబడు కరికాలచోడుడు మున్నగువారి సంతతియగుటవల్లనే వారితోగూడ కాకతీయులు సంబంధములొనర్చినట్లు కన్పడును. కాకతీయుల పూర్వీకు డగు దుర్జయవంశములో బుద్ధవర్మాదు లెట్లు చతుర్థాన్వయులనిచెప్పకొనిరో, చళుక్యవంశముగూడ మొదటచతుర్థవంశమనియు, వారిశౌర్యపాలనములవల్లనే క్షత్రియవంశమైనట్లు సూచించుచు కీర్తిశేషులగు కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుపంతులుగారు తమతుదివ్యాసములో వ్రాయించిరి. పైవిషయములు గమనించినకొలదిని కాకతీయ రాజులు తమవంశీకులతోడను, తమతో తుల్యమగువంశములవారితోను సంబంధములొనర్చిరని తేలునుగాని తక్కువజాతిస్త్రీలను వివాహమాడినట్లు కన్పడదు. ఈ దుర్జయవంశము గూడూరుశాసనము నాటికే పెక్కువిధములుగా వృద్ధినొందెననుట స్పష్టము. ౬, ౭ శతాబ్దములనుండి వరుసగా వచ్చు నీవంశ మట్లు వృద్ధియైనదనుటలో నాశ్చర్యము లేదు. గూడూరుశాసనములో వివరింపబడినవిధముగా నిప్పటి వెలమవారిలోని విరియాలవంశీకులపూర్వీకులలో నొక్కడగు కామసాని కాకతీయవంశమును నిల్పెననుసూచన గూడ కాకతీయులు తనవంశస్థులగుటవల్లనే యట్లుచేసియుండునని ముఖ్యముగ గ్రహింపవలెను. ఇక దుర్జయవంశస్థులు నేడు కమ్మవారిలోను, వెలమవారిలోను, క్షత్రియులనబడువారిలోను గన్నారనుటకు ఈ క్రింది విషయములు గమనింపవలెను.

(౧) దుర్జయవంశములోని సాగివారే వత్సవాయవారుగా మారిరని ఏనుగ లక్ష్మణకవిరచితమైన రామవిలాసములో నుండుట.

(౨) దుర్జయవంశీకులమనియే యిప్పటి క్షత్రియులొప్పుకొనుచు వారివద్ద వరుసగా పెద్దవంశవృక్షము గూడ కలదని చెప్పట. (భారతీసంపుటం ౧౦, సంచిక ౨ లో పండితపెనుమెచ్చ సత్యనారాయణ రాజుగారు వ్రాసిన వ్యాసము జదువుడు. పెద్దాపుర సంస్థాన చరిత్రముగూడ జూడుడు.)

(౩) దుర్జయవంశీకులమని చెప్పుకున్న సాగివారి శాసనములలో వారిగోత్ర మిప్పుడు కమ్మ, వెలమవారిలో గల విప్పర్లగోత్రమేయగుట (మన్మచాగి గణపతిరాజు అనుమంచిపల్లె శాసనము జదువుడు. అనుబంధము II.)

(౪) సాగివారిగోత్రము విప్పర్లయేయని సాగిబైచనపేరగల చాటూక్తులలోగూడ నుండుట.

(౫) దుర్జయవంశీకులని గూడూరుశాసనములో జెప్పబడిన (వెలమవారిలోని) విరియాలవారిదిగూడ విప్పర్లగోత్రమే యగుట.

(౬) దుర్జయవంశీకులును, రుద్రమదేవికి తంత్రపాలురు, అంగరక్షకులుగానుండిన ప్రోలరౌతు, ఈతని కుమాళ్లు ఎక్కనాయుడు, రుద్రినాయుడు, పినరుద్రినాయుడు, పోతినాయుడు వీనికుమారులు మున్నగువారిది వలపుర్ల (యిప్పుడు వల్లుట్లగా నుచ్చారణలో మారినది.) గోత్రమని ౧౯౧౬ సం|| ఎపిగ్రాఫికా రిపోర్టు ౧౩౫ పేజీనిబట్టి తెలియుట. ఈవల్లుట్లగోత్రీకు లిప్పుడు కమ్మవారిలో వాసిరెడ్డివారు మున్నగువా రుండుట.

(౭) సాగివారిలోని ముప్పరాజు, దోరపరాజు, రామరాజు మున్నగువారిపేర్లతోనే గాబోలు నేటికిని

కమ్మవారిలో మున్నానేనివారు, నోరపనేనివారు, రామనేనివారు మున్నగు ఇంటిపేర్లవా రుందురు.

(౮) సాగి నన్నమనాయుడు పేరిటనే గాబోలు నన్నపనేనివారు నేటికిని కమ్మవారిలోను, సాగి పైడన పేరున పైడిరాజువారు క్షత్రియులలోను ఉండుట. పైడిరాజు వెంకటనారాకవి యొకడు ౧౭,౧౮ శతాబ్దములలోనుండి పంచతంత్రము పద్యకావ్యమురచించెను. (శ్రీ వీరేశలింగంపంతులవారి కవులచరిత్ర రెండవభాగము జూడుడు.) ఈపైడిరాజువా రిప్పటికిని క్షత్రియులలో నున్నారో లేదో తెలియదు.

(౯) సాగివా రిప్పటికిని క్షత్రియులలోను, కమ్మవారిలోను ఉండుట. (శ్రీ చి. వీరభద్రరావు పంతులు గారి కాకతీయాంధ్రరాజయుగ చరిత్రము ౬౦ పేజీ చూడుడు.)

(౧౦) దుర్జయవంశస్థుడను మల్యాల గుండయ దండనాథుడు నేడు కమ్మవారిలోగల మల్లెలవారి వంశములోనివా డని యూహింప నవకాశ ముండుట.

పైకారణములే నేటి క్షత్రియులును, కమ్మవెలమవారును ఒకే దుర్జయవంశస్థులనుటకు చాలి యున్నను, కమ్మ వెలమవా రొకేజాతియనుటకు మరికొన్ని నిదర్శనములు గూడ గలవు, చూడుడు.

(౧) ముమ్మలనేనివారు, మేకావారు, రేచెర్ల గోత్రీకులు, విప్పర్లగోత్రీకులు, నాగంటిగోత్రీకులు మున్నగువారు కమ్మవారిలోను, వెలమవారిలోను గలరు.

(౨) పల్నాటియుద్ధవీరులు వెలమలనిగదా సాధారణముగ జెప్పునది. వారిలో దొడ్డనాయని పేరిట దొడ్డపనేనివారు, బ్రహ్మనాయని పేరిట బొమ్మిరేనివారు, నూర్నీడు పేరిట నూరనేనివారు, మల్లనీడు పేరిట మల్లినేనివారు, పేర్నీడు పేరిట పేరినేనివారు నేటికిని కమ్మవారిలో నుండుట. (గృహనామము లాశతాబ్దములోనే విరివిగా పెట్టబడెననుట వివాదాంశముగాదు.)

పైగూడమారు, అను మంచిపల్లెకాసనదృష్టాంతములకు పైయూహాలు సరిపడుచున్నవిగదా. ఇట్లెన్ని గలవో! ఇదిగాక మరియొక్కటి వినుడు.

దుర్జయవంశజుడైన ప్రతాపరుద్రుని సహపంక్తిభోజనము వెలమవా రేలకోరిరని ప్రశ్నించవచ్చును. ఇదిగూడ ముఖ్యమైనదియే. ఏకారణముచే వెలమ, కమ్మ క్షత్రియశాఖలు వేరుపడి, బంధుత్వములనుసైతము త్రెంపుకొనెనో, ఆకారణమే వెలమవారిచే తిరిగి ప్రతాపరుద్రుని సహపంక్తి నేర్పరుప గోరబడెనని నమ్మకతిప్పదు. ఆ కారణ మీక్రిందివిధముగా నూహింపవచ్చును. కేవల మిది యూహామాత్రమే గాక పల్నాటి చరిత్రమున నచ్చటచ్చట వివరించబడిన వాపకూనలు, వీరవైష్ణవ, శైవమతములను బట్టి గ్రహించవచ్చును.

దేశమున రగుల్కొనిన మహమ్మదీయయుద్ధములకుతోడు, జైన, బౌద్ధ, శైవ, వీరశైవ, వైష్ణవ, వీరవైష్ణవాది మతయుద్ధములు ప్రబలినప్పుడు మొదట జైనులుగా నున్న దుర్జయాన్వయులందరు (చాలవరకు) శైవమతములో జేరిరి. జైనులుగాను, శైవులుగాను ఉన్న కాలములో పరస్పర సంబంధ బాంధవ్యము లుండెను. వీరశైవ, వీరవైష్ణవమతములు ప్రబలినకాలమది దుర్జయకులములోని పలువంశీయులు కొంద రొకమతమును, కొందరు వేరొకమతమును గైకొనియుందురు. ఆ యామతముల కట్టుబాట్లనుబట్టియే వారు తమ కులస్థులతో గూడ వేరుపడియుందురు. కమ్మవారినుండి వెలమవారు వేరగుటకు ముఖ్యముగ నిదియే కారణము. క్షత్రియులన బడు శాఖలవారు సాధారణశైవ, వైష్ణవ మతములలోనే యుండి గణపతి దేవరాజాదులనుండి నేర్చుకొన్న యుద్దేశ్యముల ననుసరించి తాము రాజులుగనే వ్యవహరించుటకు గట్టికృషి చేసియుండవచ్చును. ఈ కాలము తర్వాత నెప్పుడో వారు ఋషిగోత్రములు ధరించియుండవలెను. లేనియెడల దుర్జయవంశీకులలోని పూర్వీకులలో నెవ్వరికిని లేని ఋషిగోత్రములు వీరికి వచ్చుటకు గారణ మేమి? గుడిమెట్టసాగివారి వంశవృక్షము పూర్ణముగా తమవద్దనున్నట్లు కన్పరచిన "పెద్దాపురసంస్థాన చరిత్ర" గ్రంథకర్త దీనికేమనును? వారిగోత్రములు మారెననునా? లేక వారు గుడిమెట్టసాగివారు కా దనునా?

ఒకవేళ ఈ క్షత్రియులు ఆదినుండియు, నేయన్యమతములోనికి జొరకపోవుటచే వారిగోత్రములు

పారంపర్యముగా ఋషిగోత్రములుగా నున్నవని సమర్థింప వీలులేదు. దుర్జయవంశీయులైన బుద్ధవర్మాదులు ౬, ౭ శతాబ్దములలో బౌద్ధమతస్థులుగనుండి యార్యమతమున జేరినట్లు తెలియుచున్నది. తర్వాత కాకతీయులపూర్వీకులు జైనమతస్థులని స్పష్టపడినది. వారిలోనే తర్వాత వచ్చినవారు శైవులగుట తటస్థించినది. క్రమక్రమముగా వీరవైష్ణవ, వీరశైవము లీజాతులలో తగ్గి, శైవ, వైష్ణవములే అమలునకువచ్చి ప్రతివంశములోను ఈ రెండును నిలబడియుండుటకు హేతువైనది. బుద్ధవర్మాదులు తాము చతుర్థుల మని వ్రాయుటకుగూడ కారణము బౌద్ధమతమునుండి యార్యమతమునకు జేరుటయే యనవలెను. కాకతీయులుగూడ మొదట చతుర్థులనుకొనుటకుగూడ జైనమతమునుండి నూతన శైవమతము గైకొనుటవల్లనేయని తెలియవలెను. ఏమతమునగాని నూతనప్రవేశమున కట్టియర్హతయే యుండుననుట సామాన్యము. క్షాత్రవంశీయులగు వీరు క్రమముగాను, పూర్వపుదుర్జయ రాజునునుసరించియు క్షత్రియవంశజుల మని వ్రాసుకొనుటలో దప్పులేదు. ఏకాలములోనైన నిట్లే వ్రాసుకొనిరని చరిత్రము దెలుపుచున్నది.

క్షత్రియులలో జందెములు ధరించుట యున్నగు పూర్వాచారములుండి, కమ్మ, వెలమవారలలో నవి యేల లేకుండెనని మీరు సంకోచించవచ్చును. పరమతములలో జేరినప్పుడీకులస్థులు వానిని తీసివేసి యుండవచ్చును. మరల ధరించుటకు వారి కంతగా యిష్టములేక యుండవచ్చును. ఇది యిచ్ఛామాత్ర మే జరిగియుండును. కమ్మ, వెలమవారివివాహములలోను, పితృకర్మలలోను జందెములిప్పటికిని ధరించుచునేయున్నారు. కమ్మ, వెలమ, క్షత్రియజాతులవారి పాగడు ఖడ్గాలకు జందెములున్నవిగదా. ఆజందెములుగలవారే వీరందరియిండ్లలో నేటికిని భుజించుటయు, వారికి రాజశబ్దము వచ్చుటయుగూడ వీరి కట్టివిగలవనుటకు దృష్టాంతము. కమ్మవారికిజందెములున్నవా లేవా యనువిషయ మత్యల్పము. కమ్మవారు జందెములువేసి, బ్రాహ్మణులై పోయిరనికూడ చాళుక్య రెండవ అమ్మరాజవిజయాదిత్యుని కురువాడశాసనమువల్లను, ఆయినవ పశ్చిమచాళుక్య విక్రమాదిత్యుని ఆలూరుశాసనమువల్లను తెలియగలదు. (అనుబంధము IIII చూడుడు) ఆశాసనములలోని శ్లోకములకు బ్రాహ్మణులే కమ్మశబ్దముతో వ్యవహరించిరని యర్థమని కొందరు వాదింతురు. అది సమంజసము గాదు. ఏలన నాలూరు శాసనములో వ్రాయబడిన ధీతగోత్రము బ్రాహ్మణులలో లేదు. దైతాయను గ్రామమునుబట్టి యుత్పత్తియైనట్లు కన్పడు నీగోత్రజులు కమ్మవారేయనుటకు సందియములేదు. కమ్మవారివి చాలవరకు గ్రామగోత్రములేయైయున్నవి. బ్రాహ్మణులలో నెప్పుడు నితరులుకలియలేదా యను ప్రశ్నకు తప్పక కలిసిరనియే చెప్పవలెను. పురాణములలో భార్గవుడు కొన్ని కులములవారిని కలిపెననునది యటుండనిచ్చి క్రీ. శ. ౯౭౩ సం॥లోని సర్వలోకాశ్రయుని శాసనములో బోయవాండ్లుగూడ బ్రాహ్మణులైరని వ్రాయబడినది. ఇట్లే కమ్మవారు బ్రాహ్మణులైరనియు, క్షత్రియులైరనియు వేరుగ చెప్ప నక్కరలేదు.

పర్యవసాన మేమన, నేటి క్షత్రియులును, కమ్మవెలమవారును పూర్వమొకే దుర్జయమహారాజసంతతి యగియు, మతభేదములలో మునింగి వేరుపడిరనియు, నందుచే నిప్పు డొకరికన్న మరియొకరు కులమున హెచ్చు అని భ్రమించక గుణములచే బ్రకాశించెదరనియు దెలియగోరెదను. చరిత్రకారు లీ విషయములు గుర్తింపవలెను.

ఈ వ్యాసమును విమర్శించువారు నాకు వారి విమర్శనము బంపనియెడల జవా బిచ్చుటకు వీలుండదు.

(కొత్త భావయ్య చౌదరి, సంగం జాగర్లమూడి పోస్టు (గుంటూరు జిల్లా)

అనుబంధము I

గూడూరుశాసనభాగము.

అనుపమదుర్జయాన్వయసు
ధాబ్ధి ననేకులు రాజనందనుల్
సనినఁబిఱుంద వెన్నఁడును
సంభవుఁడయ్యె నతిప్రసిద్ధుఁడై
వినుతవిరోధిమండలికి వెన్నడు
వెన్నడవోలె వానికిన్

ఘనుడగు రేచర్లప్రసాదపతి జ
    గన్నుతుం డుదయించె గీర్తిశ్రీన్.
భూవిభుకీర్తినాతనికి
    నాంధ్రదేవమహ్యమ భీమునకోయనం
గా నిరుపాలకీమన్నృప
    ఘుపత్రుడ్రై యుదయించెవానికిన్.

*   *   *   *

అరుదగునట్టి ప్రాజ్ఞనృపునంగన గామమసాని యాక మే
ల్లరసిరిజేతభూవిభుని గాకతివల్లభు నేసి వానితో
బరగగ జేతజెట్టి ఘనుబల్లవిరాయరియాగిజొచ్చె భా
స్కరవిభుచక్రవర్తిగని, కాకతినిల్పుబగోటిసేయదే.

అనుబంధము II

ము. మహ్యచాళుక్యగణపతిరాజు అనుమకొండపల్లె శాసనభా
    త్రితా స్తిబాహుజకులాభరణంతపోధి
    విజప్పులవంశతిలకప్రకాశోపమానాత్.

Ins no ౨౮౩ of ౧౯౨౮

అనుబంధము III

ఆయిదవ పశ్చిమచాళుక్యవిక్రమాదిత్యుని ఆలూరు శాసనభాగము.

"విప్రకులకమలభాస్కరం పార్వతీగోల్లండం సప్త గ్రామాగ్రగణ్యాం, కమ్మకులోద్భవం, ధీతగోత్రం, డింభపండితపుత్రం చాత్రకమిత్రం పండితమండనం వెణ్ణియభట్టు"

(ఎపిగ్రాఫికా ఇండికా ౧౬ సంపుటము ౧ వ భాగము)

ఈ వ్యాసములోని కొన్ని యంశములును, శాసనముల నకళ్లును బ్రహ్మశ్రీ చి. వీరభద్రరావుపంతులుగారి కాకతీయాంధ్రరాజయుగ చరిత్రమునుండియు, మూ. రాఘవయ్య చౌదరిగారి "వర్ణాశ్రమదర్పణము" నుండియు గ్రహింపబడినందున వారికి కృతజ్ఞుడను—కొ. భా.

శివభక్తమాహాత్మ్యమునందు కృషీవలోపాఖ్యానమున నొకానొకరంగము
(శ్రీ కాశీనాథరావుగారి తంజాపుర ప్రాచీనచిత్ర సంగ్రహమునుండి)

స్వేచ్ఛ

బుర్రా వెంకట సుబ్రహ్మణ్యం

నాలుగైదు నెలల క్రిందట ఒకనాడు రాత్రి నా స్నేహితుడు శ్రీనివాసరావు ఎంతో హడావిడిగా వచ్చాడు నాగదికి. "నీతో చాలా అవసరంగా మాట్లాడాలి, రామం" అన్నాడు.

నా బల్లమీద కచ్చేరీ కాగితాలకట్టలు మూడంతస్థుల మేడలాగ పడున్నాయి. అప్పుడే పైకట్టతీసి విప్పబోతున్నాను. ఈ రాత్రికూర్చుని ఈ కాగితాలన్నీ చక్కబెట్టుకోకపోతే నాగుమాస్తాఉద్యోగం కాస్తా ఊడుతుందేమో అన్నంతదురవస్థలో ఉన్నాను. 'అన్నీ బకాయిలే' అంటూ, నా పైఉద్యోగి నన్ను ముప్పతిప్పలూ పెట్టున్నాడు. ఇటువంటి సమయంలో పొద్దున్న మా మామగారిదగ్గరనుంచి తనకూతురికి పదహారేళ్లు నిండిపోయాయనీ, ఇంకా నేను పెళ్లాన్ని కాపురానికి తెచ్చుకోకపోవడం అంత తెలివైన పనికాదనీ ఒకచిన్న ఉత్తరం! పగలంతా కచ్చేరీలో ఆ ఉత్తరం గురించే ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాను. సరే, రాత్రి కచ్చేరీ పని చేసుకుందామనుకునేసరికి శ్రీనివాసరావు సిద్ధం.

"ఏమిటి, శీనూ?"

"రామం, చాలాచెప్పాలి ...... తొందరసనా ఇదంతా?"

"ఇదా? తొందరపనే అని నేను జవాబుచెప్తే నువ్వు వెళ్లిపోతావా?"

"అంతకంటెకూడా నాపని ముఖ్యం, రామం... ఈ ఊళ్లో నాకు చాలామంది స్నేహితులే ఉన్నారు. కాని నీఒక్కడి దగ్గరకే రావాలని తోచింది నాకు."

"శీనూ, నాదగ్గర డబ్బులేదుసుమా, నువ్వు కిందటినెల పట్టుకువెళ్లిన పదిరూపాయిలూ ఇవ్వలేదింకా నాకు."

శ్రీనివాసరావు జేబులో చెయ్యిపెట్టేడు. ఆబదులుసంగతి జ్ఞాపకం చేసినందుకు నాకే సిగ్గేసింది. నాలుగురూపాయిలూ కొంతచిల్లరా పైకితీసి చూపించాడతను. "కావలిస్తే ఈడబ్బు తీసుకో, రామం. నేనిప్పుడు రావడం ఇంకా బదులు చెయ్యాలనికాదు. నాకు ఏమీ తోచడం లేదు. మతిపోయినట్టుంది. ఈ నిముషం నీ బల్లమీద తలవాల్చి ఏడ్చేసేస్థితిలో ఉన్నాను."

కాగితాలకట్ట మళ్లీ పక్కకి తోసేసేను.

"ఊరికా అన్నాన్లే, శీనూ! తొందరలేదు. జేబులో పెట్టుకో. ఏమిటి జరిగింది?...అదేమిటి?... ఎందుకలా ఏడుస్తావు?...ఛా! ఛా!"......

ఇంతకుపూర్వం శ్రీనివాసరావు ఏడవడం చూసి పన్నెండేళ్లో పదమూడేళ్లో అయింది. మా ఇద్దరి చిన్నతనంలో పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయుడొకడు పక్కవాడు చేసిన అల్లరి శ్రీనివాసరావే చేసేడనుకుని అతన్ని బల్లమీద నుంచోమన్నాడు. తనా అల్లరి చెయ్యలేదన్న మాట చెప్పక బల్లమీద ఆగంటంతా ఏడుస్తూనే నుంచున్నాడు శ్రీనివాసరావు. నిజంగా అల్లరిచేసిన కుర్రాడు నవ్వుతూ పక్కని కూర్చున్నాడు......

కానేపయాక శ్రీనివాసరావు తలఎత్తి జేబురుమాలుతో కళ్లుతుడుచుకున్నాడు.

"ఏడిస్తే ఎలా, శీనూ? ఏమిటి జరిగిందో చెప్పు."

అప్పుడు సద్దుకుని, నావైపు చూడడానికి సిగ్గుపడి గోడవైపు పరధ్యాన్నంగా చూస్తున్నవాడిలా చూస్తూ చెప్పేడు:

"కామేశ్వరి నన్ను వదలి వెళ్లిపోయింది."

"ఎప్పుడు?"

"సాయంత్రం నేనింట్లో లేనప్పుడు."

"ఆవిడ నీకేదైనా ఉత్తరం వ్రాసి ఇంట్లో ఉంచారా?"

"లేదు."

"ఎక్కడికి వెళ్లేరో, ఎవరితో వెళ్లేరో నీ కేమీ తెలియదన్నమాట?"

"ఎక్కడికి వెళ్లిందో తెలియదు. ఎవరితో వెళ్లిందో తెలుసును."

"ఎవరితో?"

"రమణయ్యతో."

"ఎవరుచెప్పేరు నీకు?"

"మా నౌకరు వెంకటసామి...వాళ్లిద్దరూ కలిసి వెళ్లేరట. వెళ్తూ కామేశ్వరి నౌకరుతో నేను ఇంటికి వచ్చేవరకూ ఇల్లు కాపలాకాస్తూ కూర్చోమందట."

"మళ్లీ రాకుండా ఉండే ఉద్దేశ్యంమీద వెళ్లినట్లు నిర్ధారణ ఏమిటి?"

"నిన్నరాత్రి పోట్లాడుకున్నాం. ఇరవై నాలుగు గంటలలో నా ఇల్లువిడిచి పోతున్నానంది. నా భయాలన్నీ అందువల్ల ...... ఎంత సేపట్లో తను ఇంటికి వచ్చెయ్యదలచుకున్నదీ నా నౌకరుతో చెప్పలేదు. తొమ్మిది గంటలవరకూ వస్తుందేమోనని చూసి ఆఖరికి ఇలావచ్చాను."

"ఆవిడ బట్టలు కాని, సామాన్లుకాని ఏమీ తీసుకు వెళ్లిపోలేదుకాదూ?"

"తీసుకువెళ్లలే దనుకుంటాను. తన తాళాలు మట్టుకు ఇంట్లో లేవు."

"అంత బెంగపెట్టుకోవలసిన కారణం లేదనుకుంటాను, శీనూ."

"ఎన్నడూ ఇలాజరగలేదు. ఇదే మొదలు."

"రమణయ్యగది నీకు తెలుసునుకాదూ?"

"తెలుసును."

"అత నీమధ్య గదిమార్చేడని విన్నానులే."

"అవును."

"కనుక్కునేందుకు అక్కడకి ముందు వెళ్లలేదేమీ నువ్వు?"

ఆప్రశ్నకి సిగ్గుపడుతూ నాకేసి చూసేడు.

"ఏముఖంపెట్టుకొని వెళ్లను, రామం, నేను?"

"నన్ను వెళ్లి కనుక్కోమంటావా?"

"నీ ఇష్టం"

"అతనిగదెక్కడ?"

"దేవాలయం వీథిలోంచి బోడపాటివారివీథిలోకి తిరిగితే కుడివైపున నాలుగోయిల్లు. మేడమీదగది. వీథిలోకి కిటికీ ఉంటుంది. ఇంటి ఎదురుగుండానే మునిసిపల్ దీపం ఉంటుంది."

"వెళ్లనా అయితే? నేను వచ్చేవరకూ ఇక్కడే కూర్చో నువ్వు."

అన్నట్టు రామం,...సరేలే...వెళ్లి కనుక్కొ ముందు."

ఉత్తరీయం వేసుకుని బయలుదేరేను— తోవలో శ్రీనివాసరావు దుస్థితిగురించి అన్ని అంశాలూ ఆలోచించాను.

ఊళ్లో అనేకమంది శ్రీనివాసరావు భార్యకీ రమణయ్యకీ ఉన్న స్నేహం విషయమై మాట్లాడుకోడం విన్నాను. రమణయ్య శ్రీనివాసరావుకి చాలాస్నేహితుడైయుండడంవల్ల ఆ మాత్రంలో ఏమీ తప్పులేదని నేను వాదిస్తూ ఉండేవాడిని. శ్రీనివాసరావు అంటే నా ఉద్దేశ్యం ఎప్పుడూ అతనొకవిచిత్రమైన మనిషనే. అయిదారు సంవత్సరాలక్రిందట అతను కొత్తగా భార్యతో కాపురంపెట్టినప్పుడు నేను తనతో ఎంతచనువుగా ఉంటానో తనభార్యతో కూడా అంత చనువుగానూ ఉండాలని బలవంతపెట్టేవాడు. కొన్నికొన్ని సమయాలలో అత నావిధంగా మాట్లాడుతుంటే నే నెక్కువసిగ్గుపడేవాడినో, అతనిభార్య ఎక్కువ సిగ్గుపడేదో చెప్పడానికి వీలుండేదికాదు. నాకు చిన్నతనంనుంచీ మా అమ్మకోసం మా నాయనమ్మకోసం పరాయి ఆడవాళ్లు ఇంటికివస్తే నా గదిలోకిపోయి తలు

ప్రవేసుకోడం అలవాటు. ఇతర ఆడవాళ్లంటే పట్టరాని సిగ్గు అటువంటిది, తనభార్యని చూసిన రెండవమాటే నేను పేరుపెట్టి 'కామేశ్వరీ' అని పిలవాలని శ్రీనివాసరావు అనేసరికి అతని తెలివితక్కువచేష్టలు నాకొక వెర్రికోపం కలుగజేసేయి. మొదటినుంచీ ఆవిడని నేను 'ఏమండీ' అనే పలుకరిస్తుంటే నేనేదో అది అమర్యాదచేస్తున్నట్టుగా భావించుకునేవాడు శ్రీనివాసరావు. ఈ విషయంలో అతన్ని నేనెన్నడూ సరిగ్గా బోధపరచుకోలేకపోయాను.

చిన్నతనంలోనే శ్రీనివాసరావుకి తల్లితండ్రులిద్దరూ పోయారు. పెంచి పెద్దవాడినిచేసిన నాయనమ్మ కూడా అతనికి పెళ్లయిన రెండవసంవత్సరంలో చచ్చిపోయింది. అతని పంతొమ్మిదవ ఏట భార్య కాపురానికివచ్చింది. అప్పటి కావిడకి పదమూడేళ్లు. పల్లెటూరులో పెరిగినపిల్ల. అందమయినదేకాని మొదట చూసినప్పుడు ముఖం కొంతమోటతనంగా కనబడింది. విస్తళ్లు కుట్టడం, వంటవండడం, తెలుగులో కొంత చదవడం వ్రాయడం తప్ప అప్పట్లో ఆవిడకి మరేమీ తెలియవు. వచ్చినకొన్నాళ్లలోనే శ్రీనివాసరావు ఆవిడకి ఇంగ్లీషు భాష నేర్పడం మొదలెట్టేడు. ఆవిడ కిప్పటికైనా ఆ భాష అంతపట్టుబడిందని చెప్పలేను కాని, రాను రాను కొన్ని ఇంగ్లీషు ముక్కలు సందర్భానుసారంగానూ, అసందర్భంగానూ కూడా ప్రయోగిస్తూవచ్చేది.

శ్రీనివాసరావూ నేనూ కళాశాలలోకూడా ఒకేతరగతిలో ఉండేవాళ్లం. శ్రీనివాసరావుకి ఇంగ్లీషుభాషన్నా ఇంగ్లీషువాఙ్మయమన్నా చాలా అభిమానం. మిగిలిన విషయాలలో తోటివిద్యార్థులందరూ తనపైవారయినా ఇంగ్లీషులో ఎప్పుడూ అతనే మొదటివాడు. ఎంతచిన్నతనంలో నేర్చుకోడం ప్రారంభించినా విదేశపుభాష విదేశపుదే కనుక మిగిలినవాళ్లం అందరం ఆంగ్లేయ కవిత్వం సమంగా బోధపరచుకోలేక పోయేవాళ్లం. శ్రీనివాసరావు అనేకమంది ఆంగ్లేయకవుల వ్రాతలు చదివి మాకందరికీ బోధపరుస్తూ ఉండేవాడు. ఆ కవులందరిలోనూ షెల్లీ అంటే అతనికి అతిప్రీతి. షెల్లీజీవిత చరిత్రం అతనికి కంఠోపాఠంగా వచ్చును. స్త్రీలని షెల్లీ ఎలా ఆదరించేవాడో, ఎలా ఆరాధించేవాడో చెప్తూ తన్మయుడైపోయేవాడు. పెళ్లిళ్లయిన తర్వాత కూడా భార్యాభర్తలు ఏవిషయంలోనూ ఒకరిస్వేచ్ఛనొకరు నిర్బంధించకూడదనీ, ఇంకా ఆలోచిస్తే పెళ్లిఅనే సంస్కారమే మానవస్వేచ్ఛకి ఆటంకపడుతుంది కనుక పెళ్లిళ్లే ఉండకూడదనీ షెల్లీవ్రాసిన పద్యాలు శ్రీనివాసరావు మాకు చదివి వినిపించి, షెల్లీ ఉద్దేశ్యాలతో మేమందరం ఏకీభవిస్తున్నామని ఒప్పుకునేవరకూ మమ్మల్నందరినీ బాధపెట్టేవాడు. మొదటిలో శ్రీనివాసరావుఉద్దేశ్యాలన్నీ సరదాగా వింటూవున్నప్పటికీ రానురాను షెల్లీకవిత్వంలో ఉన్న స్వేచ్ఛకీ మనహిందూసంఘ పరిస్థితులకీ ఏవిధంగా లంకె కుదరగలదో నాకు బోధపడేదికాదు. కాని మాతో చదువుకుంటున్న వెంకటచలమూ, రమణయ్యా అనే ఇద్దరు కుర్రవాళ్లు శ్రీనివాసరావు షెల్లీ నెలాపూజించేవాడో శ్రీనివాసరావుని అలాపూజించేవారు. నాకిదంతా నచ్చేదికాదు. శ్రీనివాసరావొకతమాషామనిషి అనుకుని ఊరుకునేవాడిని. ఈవిషయం శ్రీనివాసరావుకూడా కనిపెట్టేడు. తనతో పూర్వపుటంత సరదాగా నేను మాట్లాడడం లేదని తప్పుపట్టేడు. తనకి మిగిలిన స్నేహితులంటే ఒట్టి స్నేహభావమేకాని, నేనంటే తనకి చాలామర్యాద కూడా ఉందని చెప్పేడు. అతనంటే నాకు స్నేహభావంలో ఏమీమార్పురాలేదని బోధపరిచాను. "వెంకటచలంతోనూ, రమణయ్యతోనూ నేను స్నేహంగా ఉండడం నీకు నచ్చలేదా?" అని నన్నొకసారి అడిగేడు. ఆ విషయంలో తనస్వేచ్ఛ తనదే అని నవ్వుతూ జవాబుచెప్పేను. వెంకటచలాన్నికాని, రమణయ్యనికాని ఎప్పుడు కలుసుకున్నా ఆగి వాళ్లతో మాట్లాడేవాడినికాని ఎన్నడూ వాళ్లకి నేను చనువివ్వలేదు. వాళ్లకికూడా నేనంటే లోలోపల కక్షగానే ఉండేది.

ఇంకకొన్ని నెలలకి పదిహేనేళ్లు నిండుతాయనగా శ్రీనివాసరావుకి పెళ్లయింది. నేను తనపెళ్లికి వస్తేనేకాని వీలులేదన్నాడు. వెళ్లేను, రమణయ్యా వెంకటచలమూ పెళ్లికి రాలేదు.

మరికొన్ని నెలలకి వెంకటచలం పెళ్ళిచేసుకున్నాడు. మరొక రెండుమూడు సంవత్సరాలలో శ్రీనివాసరావూ, వెంకటచలమూకూడా పెళ్ళాలని కాపురాలకి తెచ్చుకున్నారు. వెంకటచలం పెళ్ళిచేసుకున్న రోజునుంచీ రమణయ్యతోనూ, శ్రీనివాసరావుతోనూ అంతచనువుగా తిరగడం మానేసేడు. అదిచూసి చాలామంది వెంకటచలమూ, రమణయ్యా ఎందుకో పోట్లాడుకున్నారని అనుకుంటూ ఉండేవారు. నిజానికి మట్టుకు వాళ్ళిద్దరూ ఎన్నడూ పోట్లాడుకోలేదు.

రమణయ్య పెళ్ళిచేసుకోలేదు. ఇప్పటికింకా అతను బ్రహ్మచారే. రానురాను శ్రీనివాసరావుకి అతనొక్కడే చాలా ఆప్యాయమైన స్నేహితుడుగా మిగిలిపోయాడు. శ్రీనివాసరావూ భార్యా ఎక్కడికివెళ్ళినా అతనుకూడా వాళ్ళతో వెళ్ళేవాడు. ప్రతిసాయంత్రమూ వాళ్ళు ముగ్గురూ కలిసి షికారుకి వెళ్ళేవారు. ఎప్పుడైనా శనివారంకాని, ఆదివారంకాని నేను శ్రీనివాసరావు ఇంటికి వెళ్ళినప్పుడు రమణయ్య తప్పనిసరిగా అక్కడుంటూ ఉండేవాడు. శ్రీనివాసరావు భార్యని రమణయ్యకూడా ఊరికే పేరుపెట్టే పిలిచేవాడు. నేను వాళ్ళింట్లో ఉన్నంతసేపూమట్టుకు శ్రీనివాసరావుభార్య మరీచనువుగా మా అందరితోనూ వచ్చి కూర్చునేదికాదు. మొదటిలో భర్త ప్రేరేపణవల్ల నాతో చాలాస్నేహంగా ఉండేందుకు ప్రయత్నించేసేదావిడ. ఆఖరాఖరికి నేను పిగ్గుబోతుననీ శుంఠననీ, కనిపెట్టిలోలోపలఆవిడ నన్ను తృణీకరించేదనే నా అభిప్రాయం.

రెండేళ్ళకిందట నేను పెళ్ళిచేసుకున్నప్పుడు శ్రీనివాసరావునీ, శ్రీనివాసరావు భార్యనీ తప్పకుండా పెళ్ళికి రమ్మని పిలిచాను. ఆవిడ రాలేదు సరిగదా, ఆఖరి నిముషాన్ని భర్తనికూడారాకుండా చేసింది. ఈవిషయం అతి రహస్యంగా శ్రీనివాసరావే తర్వాత బోధపరిచాడు. నే నేమీ మారుమాట్లాడలేదు.

మూడేళ్ళకిందట నేను కలెక్టరు కచ్చేరిలో గుమాస్తాగా ప్రవేశించాను. అప్పుడే శ్రీనివాసరావు మా ఊరి పెద్దపాఠశాలలో ఉపాధ్యాయుడుగా ప్రవేశించాడు. వెంకటచలం అంతకిముందరే బళ్ళారిదగ్గర ఎక్కడో తాలూకాబోర్డులో ఉద్యోగం సంపాదించి వెళ్ళిపోయాడు. రమణయ్యకి ఇప్పటికింకా ఎక్కడా ఉద్యోగం దొరకలేదు. పోలీసుశాఖలో ఆ మధ్య రమారమి ఒక ఏడాది పనిచేసేడు కాని మళ్ళీ వాళ్ళు తీసుకోలేదు. తెలుగులోనూ ఇంగ్లీషులోనూకథలూ పద్యాలూవ్రాస్తూ కాలం గడుపుతున్నాడు. అప్పుడప్పుడు అతనివ్రాతలు పెద్దపెద్ద పత్రికలలో ప్రకటింపబడుతున్నాయి కూడాను.

కొన్నికొన్నిసార్లు శ్రీనివాసరావుని చూడడానికి అతనింటికి నేను వెళ్ళినప్పుడు అతనుండేవాడు కాదు. అయినా రమణయ్యమాత్రం ఇంట్లో కనబడేవాడు. భార్యతో రమణయ్యని ఒంటరిగా ఉంచి శ్రీనివాసరావు బయటికివెళ్ళడం నాకు వింతగా తోచేది కాని, 'పిటిజోలి నాకెందుకు?' అనుకుని ఊరుకునేవాడిని. శ్రీనివాసరావు నాతో ఈ రాత్రివరకూ రమణయ్య గురించి ప్రత్యేకంగా ఎప్పుడూ మాట్లాడలేదు. రమణయ్య గురించి అతనితో నేను అంతకంటే మాట్లాడలేదు.

రమణయ్య ఉండేయిల్లు జేరుకున్నాను. మ్యునిసిపల్ దీపం కింద నుంచుని "రమణయ్యగారూ, రమణయ్యగారూ" అని గట్టిగా పిలిచాను. "ఎవరది?" అని గంభీరంగా మేడమీదనుంచి కేకవేస్తూ వీధి కిటికీలోంచి నన్నుచూసి, "మీరా? రండి, మేడమీదకి రండి" అని పిలిచాడు.

"మీరే దిగివస్తే సంతోషిస్తాను." అన్నాను. దిగివచ్చాడు.

"అలా కాస్తమార్గంవెళ్ళి మాట్లాడుదాం, రండి" అన్నాను.

నడుస్తుంటే అతనితో ఏమనిచెప్పడమో నాకు తెలియలేదు. అతన్ని ఏమని అడగడమో బోధపడలేదు. ఆఖరికి, "మన......శ్రీనివాసరావుభార్యని మీరు చూసేరా ఈవాళ?" అని అడిగేను.

"చూసేనండీ. ఆవిడా నేనూ ఈ సాయంత్రం పిఠాపురం వెళ్ళేతోవలోవున్న నాభివారితోటకి వెళ్ళేము. అక్కడికి తీసుకువెళ్ళమందావిడ. వెళ్ళడం నడిచివెళ్ళేము

కాని, ఆవిడ అలిసిపోయింది. వచ్చేందుకు వేళకిబస్సు దొరకలేదు. అందుకే వచ్చేసరికి కొంత ఆలస్యం అయింది. ఇప్పుడిప్పుడే ఆవిడని ఇంట్లోదిగబెట్టి గదికి వచ్చాను......శ్రీనివాసరావు ఆవిడకోసం వెతుక్కుంటున్నారా?"

నాకు ఒళ్లుమండుకొచ్చింది. కాని కోపం ఆపుకున్నాను. "వెతుక్కోడం అంటే......ఇప్పుడిప్పుడే మా ఇంటికి వచ్చాడులెండి, నాకేమైనా తెలుసునేమో కనుక్కునేందుకు. నే నిలావచ్చాను. అతను......వేరే చోట్ల వెతుకుతున్నాడతను"

"అయ్యయ్యో! మేము వెళ్తున్నట్టు శ్రీనివాసరావుకి తెలుసుననుకున్నాను. నాతో కామేశ్వరి.... కామేశ్వరి నాతోచెప్పడం శ్రీనివాసరావుతో చెప్పేనని చెప్పినట్టు జ్ఞాపకం."

"పరవాలేదులెండి. అతనుకూడా బెంగపెట్టుకోలేదు. ఏమైపోతారు మనుష్యులు? వెళ్తాను."

"అనవసరంగా మీకుకూడా శ్రమకలగజేసేం, క్షమించాలి."

ఇల్లుజేరుకుని శ్రీనివాసరావుతో చెప్పవలసినదంతా చెప్పేను.

"ఈవాళ అక్కడికి వెళ్తానని కామేశ్వరి నాతో చెప్పనే లేదు"అని విసుక్కున్నా డతను.

అతను లేచి వెళ్లిపోతుంటే ఆఖరిక్షణాన్ని "శీనూ, రేపు సాయంత్రం ఆరుగంటలకి ఇలావస్తావా? నీతో కొంచెం మాట్లాడాలి" అన్నాను. "సరే, అన్నాడు శ్రీనివాసరావు, ఆశ్చర్యపోయిమాస్తూ.

మొన్నాడు అతనితో అతనికుటుంబ విషయమై యావత్తూ ధైర్యంచేసి మాట్లాడాలని నిశ్చయించుకున్నాను.

మొన్నాడు కలసుకున్నప్పుడు అతని ప్రశంస నేను ఏమీ ఎత్తకుండానే అతను కొన్ని సంగతులు చెప్పడం ప్రారంభించాడు.

"నిన్నరాత్రి నాకూ కామేశ్వరికీ ఒకఘోర యుద్ధం జరిగింది, రామం. నాకు ఎన్నడూరానికోపం వచ్చింది. ఆ వెర్రికోపంలో కామేశ్వరిని నానా మాటలూ అన్నాను పకుంవంతతూ ఉన్నవంట మాని ఏడుస్తూవచ్చి పడుకుంది. ఇద్దరం తిండితినలేదు. అలా ఉండగా పదిగంటలకో పదిన్నరకో రమణయ్యవచ్చాడు. నేనూ కామేశ్వరీ కూడా మౌనంగా ఉండడంచూసి నా క్షమార్పణ కోరి వెళ్లిపోయాడు........నిన్న అతన్నిచూస్తుంటే నాకు అరికాలిమంట నెత్తికొచ్చింది."

"శీనూ, ఇంతవరకూవచ్చింది కనుక ధైర్యంచేసి అడుగుతున్నాను. రమణయ్యని నీ ఇంటికి అంతచనువుగా ఎందుకు రానిస్తావు నువ్వు? దానికి అతను అర్హతలేని మనిషి ..."

"ఇంట్లో చనువుమాట నేను చెప్పడంలేదు రామం. అది వేరేసంగతి. రాత్రి అంత ఆలస్యంగా వచ్చేటప్పుడు నాతో చెప్పనక్కరలేదూ? అదీ నాకు పట్టుకున్న కోపం. ఊరంతా వెతుక్కోనా నేను?... చనువు కేముంది?..."

"మాటవరసకి చెప్పేను సుమా, శీనూ. నువ్వేమీ అనుకోవద్దు."

తనకుటుంబ వ్యవహారాలు నాతో నిర్మొఖమాటంగా చెప్పేందుకు శ్రీనివాసరావు ఇష్టపడడంలేదని గ్రహించాను. ఇంకా నాకు తెలియకుండా దాచేందుకు ప్రయత్నంచేస్తున్నాడతను. నే నీవిధంగా అతనివిషయంలో అనవసరంగా కలుగజేసుకున్నాను కదా అని విచారించాను ఇప్పటికికూడా అతను ఇంత తెలివి తక్కువగా ఉండేటట్టయితే అతని దురదృష్టం అతనిదే అనుకుని ఊరుకున్నాను.

అటుతర్వాత ఒక నెలరోజులలోపున నాకుటుంబ పరిస్థితులలో చాలామార్పులు జరిగేయి. మా మామగారి ఊరువెళ్లి మా ఆవిడని కాపురానికి తెచ్చుకున్నాను. పూర్వం నేనుంటున్నగది వదిలేసి ఒకచిన్న ఇల్లు అద్దెకి పుచ్చుకున్నాను. అన్నిటికంటే ముఖ్యమయినమార్పు హోటలుతిండి బదులు మా ఆవిడవంట. ఆహోటల్ తిండివల్ల నేనుపడ్డబాధలు దేవుడికే తెలుసును.

ఆ రెండురోజులలో శ్రీనివాసరావుని నేను అస్సలే చూడలేదు. తర్వాత ఒకసాయంత్రం అతనూ భార్యా మా ఇంటికి వచ్చారు. మా ఆవిడచేసిన కాఫీ చాలాబాగుందని అతను మెచ్చుకున్నాడు. మా ఇద్దరినీ ఒకసారి తమింటికి రమ్మన్నాడు. శ్రీనివాసరావుభార్య కూడా మా ఆవిడని రమ్మని చాలాసార్లు అడిగింది.

వాళ్లు వచ్చివెళ్లినరాత్రి మాఆవిడ తాములపాకులు చుట్టూ "మీ స్నేహితుడిపెళ్లాం నాకు నచ్చలేదుసుమండీ" అంది. ఎందువల్ల నచ్చలేదని అడిగితే, "ఆవిడ పోకల్లా, ఆవిడనెకిలితనాలూ మాస్తే అసహ్యం వేసింది. ఆ చేతులులేని జాకెట్లూ ఆ ముసిముసినవ్వులూ ఎందుకొచ్చినవని ? అటుపైని, నిముషనిముషానికీ, నాతో మాట్లాడుతూకూడా మీవైపు చూడడం ఎందుకూ ?" అని జవాబిచ్చింది

వారంపదిరోజులలో మేమిద్దరం శ్రీనివాసరావు ఇంటికి భోజనానికి వెళ్లేం. రమణయ్యకూడా అక్కడ తయారయాడు. శ్రీనివాసరావుభార్య ఆరోజు కొకవంటమనిషిని కుదిర్చి అందరం ఒకేసారి ఒకే పంక్తిలో భోజనంచేసేటట్టు ఏర్పాటుచేస్తే, తీరా భోజనానికి లేచేవేళకి మా ఆవిడ మొగవాళ్లతో పంక్తిలోకూర్చుని భోజనంచెయ్యనంది. మేమందరం ఎంతచెప్పినా వినలేదు. ఆఖరికి శ్రీనివాసరావు నవ్వుతూ, "మరేమీపరవాలేదు. మొగవాళ్లం ముందర లేద్దాం" అన్నాడు. నాకు సిగ్గేసింది. మా ఆవిడ తనపంతం నిలబెట్టుకుంది. శ్రీనివాసరావు భార్యా తనూ మేములేచేక భోజనానికి వెళ్లేరు. ఈ మార్పుకి శ్రీనివాసరావుభార్య చాలా అసహ్యించుకుందని నేను కనిపెట్టేను.

అందరిభోజనాలూ అయాక మా ఆవిడచర్యకి మనస్సులో దుఃఖపడుతూ నేను మౌనంగా కూర్చున్నాను. శ్రీనివాసరావుకూడా మరేకారణంవల్లనో చాలామౌనంగా ఉన్నాడు. రమణయ్యమట్టుకు చాలా ఉత్సాహంగా ఉన్నట్టు నటిస్తూ దానిగురించీ దీనిగురించీ అనేకవిషయాలు మాట్లాడడం మొదలుపెట్టేడు. అతను చెప్తున్నమాటలు కొన్ని నేను వినడానైనా వినలేదు. అంతసేపూ కూడా అతను ఏవిధంగానైనా శ్రీనివాసరావుని సరదాగా కబుర్లలో పెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్టు నాకు తోచింది. శ్రీనివాసరావు రమణయ్య మాటలు వింటున్నట్లు అప్పుడప్పుడు నటించినా ఏదో విషయమై అతను చాలా బాధపడుతున్నట్టు నాకు కనిపించాడు. కుటుంబవిషయమే అయి ఉంటుందనుకున్నాను. శ్రీనివాసరావు భార్యకూడా వేరే మా ఆవిడతో పక్కగదిలో కూర్చున్నా ప్రతి అయిదునిముషాలకీ ఒకసారివచ్చి మాతోకూర్చుని శ్రీనివాసరావుతో ఏదో ఒకసంభాషణ మొదలుపెట్టబోయేది. ఇలా, నాలుగైదుసార్లు అతను వద్దంటున్నాకూడా "ఇంకా తాములపాకులు కావాలా ?" అని ఆవిడ అడిగితే ఆఖరిసారి విసుక్కుంటూ అతను "ఎన్నడూలేనిది ఈవాళ నన్నింత ఆప్యాయంగా ఇన్నిసార్లడుగుతున్నావేమిటి ? నాకేమీవద్దు." అన్నాడు. ఆవిడ చిన్నబుచ్చుకుంటూ, "మీకనికాదు. మీ స్నేహితులకి కావాలేమోనని అడిగేను." అని సమాధానంచెప్తే, "కొత్తగా ఈ సిగ్గులన్నీ ఎందుకు ? వాళ్లని నువ్వే అడుగు" అని సణిగేడు. చటుక్కున లేచి వెళ్లిపోయి ఆవిడ మళ్లీ మా దగ్గరికి రాలేదు.

ఆరోజున వెళ్లిపోతూ శ్రీనివాసరావునీ భార్యనీ ఎప్పుడైనా మా ఇంటికి వస్తూఉండమని కోరేను. రమణయ్యనిమాత్రం పిలవలేదు. మా ఆవిడ శ్రీనివాసరావు భార్య తనకి బొట్టుపెట్టున్నప్పుడుకూడా ఆవిడతో 'వెళ్తున్నాం' అన్నముక్క అనలేదు.

తర్వాత సరిగ్గా రెండువారాలకి ఒకసాయంత్రం శ్రీనివాసరావు నాకు బాకీఉన్న పదిరూపాయిలూ ఇచ్చెయ్యడానికి వచ్చాడు. కాసేపు కూర్చుని కాఫీతగి వెళ్లమన్నాను. కాఫీతాగుతూ నెమ్మదిగా, "రామం, ఒకవేళ నేను అకస్మాత్తుగా చచ్చిపోతే నా ఆస్తిసంగతీ కామేశ్వరిసంగతీ నువ్వే చూసుకోవాలిసుమా." అన్నాడు. నాగుండె గుబాలుమంది.

"నువ్వు అకస్మాత్తుగా చచ్చిపోవడం ఏమిటి శీనూ ? ఎందుకు నీకా ఉద్దేశ్యం కలగాలి ?"

"ఉద్దేశ్యానికేముంది ? అది ఎవరికయినా జరగొచ్చునుకా.... కామేశ్వరికి దగ్గరచుట్టా లెవరూలేరు.

మేనమామ పెంచేడు. పిల్లలులేకుండా పోయాడాయన. ఆ మేనమామపెళ్లానికి కామేశ్వరికీ పడదు."

"అదిసరేలే...నిన్ను మనస్సులో ఏదో చాలా బాధిస్తొంది, శీనూ. అదేమిటో నాకుచెప్పాలి."

"నీకు తెలుసును."

"నా కెలాతెలుస్తుంది, శీనూ ?"

"నీకు తెలుసును."

"అయితే, రమణయ్యేనా ?"

"అవును."

"రమణయ్యని మీ ఇంటికి రావద్దని చెప్పకూడదూ నువ్వు ?"

"ఇప్పుడు చెప్పినా లాభం లేదు."

"ఎప్పుడైతే ఏమిటి ?"

"అంతా అయిపోయాక..."

"అంటే ?"

"రామం, మీ ఆవిడ వింటుందేమో ?"

"ఇక్కడిమాటలు వంటగదిలోకి వినపడవు."

"మీ ఆవిడతో నువ్వు ఎన్నడూ చెప్పనని వాగ్దానం చెయ్యి."

"ఎన్నడూ చెప్పను, శీనూ."

"కామేశ్వరికి రమణయ్యతో చనువు ఎంతదూరం వెళ్లడానికి వీలుందో అంతదూరమూ వెళ్లిపోయింది."

"నిజంగా ?"

"తనే ఒప్పుకుంది. రమణయ్యకూడా ఒప్పుకున్నాడు....ఒకరాత్రి కామేశ్వరి ఇంట్లో లేదని నిన్ను నీగదిలో చూడడానికి రాలేదూ నేను—ఆ రాత్రే."

ఇంతకఠోరమైనవార్త శాంతంగా, తడుముకోకుండా శ్రీనివాసరావు నాకు చెప్తుంటే నాకు ఆశ్చర్యం వేసింది. నాకుమట్టుకు నాకే రమణయ్య అంటే ఎక్కడలేనికోపం పుట్టుకొచ్చింది ఆ ఆవేశంలో ఆక్షణం రమణయ్య నా ఎదురుగుండా ఉంటుంటే నేనేమి చేసుందునో చెప్పలేను.

"అయితే, ఇప్పు డేమిటిచేస్తావు, శీనూ ?"

"ఏమిటిచేసేది ?... మొన్నాడుకూడా నిన్ను చూడడానికి వచ్చాను, జ్ఞాపకం ఉందా ? అప్పటికప్పుడే నా కంతా తెలుసును. అప్పుడే నీకంతా చెప్పేద్దామనుకున్నాను. మళ్లీ, చెప్పడానికి బుద్ధిపుట్టలేదు.... నా స్థితిలో నువ్వుంటే నువ్వేమిటి చేస్తావు, రామం?"

"ఆవిడని పుట్టింటికి పంపించేస్తాను. ఎన్నడూ ఏలనని చెప్పేస్తాను."

"కామేశ్వరికి మేనమామపెళ్లాంతప్ప మరెవరూ లేరు. ఆవిడకి కామేశ్వరి నచ్చదు."

"ఆవిడతోనే ఉండాలన్నమాటేమిటి? ఎక్కడైనా ఉండొచ్చును డబ్బిచ్చి పొమ్మను."

"నా కంతడబ్బుకూడా లేదు."

"నువ్వు డబ్బుమట్టుకు ఎందుకివ్వాలి? రమణయ్యనే పోషించుకోమను కావలిస్తే."

"మనహిందూసంఘంలో తనిప్పుడు నేనుబతికుండగా రమణయ్యని పెళ్లిచేసుకునేందుకు వీలులేదుకా."

"వాడితో పెళ్లిచేసుకునే ఉండాలన్న మాటేమిటి?"

"పెళ్లిచేసుకోకుండా రమణయ్యతో తను కాపురంచెయ్యడం నాకిష్టంలేదు."

"నిన్ను మోసపుచ్చి నిన్ను వదలిపెట్టిపోయాక కూడా తనఘోష నీకెందుకు, శీనూ?"

"అకస్మాత్తుగా నేను చచ్చిపోతే రమణయ్యని తను పెళ్లిచేసుకోవచ్చును."

"నీ కేమైనా పిచ్చెత్తిందేమిటి,శీనూ? ఆత్మహత్య చేసుకోవాలని చూస్తున్నావా?"

"అబ్బెబ్బే!"

"మరేమిటి నీమాటల ధోరణి ?"

"రామం, ఇటువంటి సందర్భమే పాశ్చాత్య సంఘంలో తటస్థిస్తే వాళ్లు ఎంతసునాయాసంగా సర్దుకుంటారో ఆలోచించు. విడాకులిచ్చాక భార్య మళ్లీ పెళ్లి చేసుకోవచ్చు."

సామాన్య మానవస్వభావానికి ఇంత వ్యతిరిక్తంగా తన స్వంత దురవస్థ మరచిపోయి, మొగజన్మ ఎత్తినందుకు ప్రబలంగా ఉండవలసిన అసూయకూడా ఏకోశాన్నీ లేకుండా, ఇంత నిర్మలంగా సంఘపరిస్థితుల గురించి చర్చిస్తున్న శ్రీనివాసరావుని చూస్తే నిజానికి నాకు అసహ్యంవేసింది 'ఇతనొకపిచ్చివాడు. ఇతనికేమీ పౌరుషం లేదు. చిన్నప్పటినుంచీ ఇతను అర్థంలేని కవుల ప్రపంచంలోనే మెలిగేడుకాని, ఈ మానవ ప్రపంచం ఏమిటో, మానవులసుగుణాలేమిటో దుర్గుణాలేమిటో ఇతనికేమీ తెలియవు. ఇతనొక లోకవిరుద్ధమైన అప్రయోజకుడు." అని నాలో నేను ఎన్నోసార్లు అనుకున్నాను. ఆఖరికి ఊరుకోలేకపోయాను.

"శీనూ, మీ ఆవిడగురించి ఆమాటవిన్నప్పుడు నీకు పిచ్చెత్తలేదూ? ఒళ్లు మండుకుపోలేదూ? రమణయ్యని చంపెయ్యాలన్నంత కోపం రాలేదూ?"

"అన్నీ జరిగేయి, రామం. పిచ్చెత్తింది. ఒళ్లు మండుకు పోయింది. రమణయ్యని చంపేద్దామన్నంత కోపమూవచ్చింది. కాని, శాంతంగా ఆలోచించకుండా మనంకూడా హఠాత్తుగా ఏదో వెర్రిపని చేసేటట్టయితే మనకీ అడవిప్రజకీ భేదంఏమిటి? మనకీ మిగిలినజంతువులకీ భేదంఏమిటి?......ఆరాత్రే నాకు వాళ్లిద్దరిగురించీ అనుమానం కలిగింది. కామేశ్వరిని నిజంచెప్పమని చంపేసేను. ఆ రాత్రిమట్టుకు నా కోపమూ నా అసూయా నేను వర్ణించలేను. చాలాసేపు ఏమీ జరగలేదని వాదించడం మొదలుపెట్టింది. నేను నమ్మనన్నాను. కొంతసేపటికి నా పోరుపడలేక ఒక్కసారి మట్టుకు రమణయ్య తనపెదవులు ముద్దుపెట్టుకున్నాడని ఒప్పుకుంది. రమణయ్యని తను మళ్లీ చూడనని వాగ్దానం చేస్తూ, క్షమించమని నన్ను బతిమాలుకుంటూ ఏడవడం ప్రారంభించింది. ఇంకా తను నాతో పూర్తిగా నిజం చెప్పడంలేదని నాకు తెలుసునన్నాను. నన్ను తిట్టింది. రాత్రికిరాత్రే తను లేచివెళ్లిపోతానంది. అప్పుడు వీధి తలుపు తాళంవేసితాళం దగ్గరపెట్టుకుని కూర్చున్నాను. ఏడ్చిఏడ్చి, ఆఖరికి నిజం అంతా చెప్పేసింది. నేనేమి చేసినా తను భరిస్తానంది. తను అగాధంలో పడి కొట్టుకుంటున్నానంది. రమణయ్యఅంటే తనకి గాఢమైనప్రేమ అనిచెప్పి ఏడ్చింది. అంతవరకూ అసూయతోనూ పౌరుషంతోనూ గర్వంతోనూ బాధపడుతున్న నాకు ఎక్కడలేనిదుఃఖం వచ్చింది. చంటిపిల్లవాడిలా ఏడ్చేసేను. ఒకఅరగంటైనా గుక్కతిప్పుకుండా అలా ఏడ్చుంటాను. ఆ అరగంటా కామేశ్వరి ఏమిటిచేస్తోందో కూడా నాకప్పుడు తెలియదు. కాని ఆఖరికి తన కొక వాగ్దానం చేసేను తనజీవితప్రవాహానికి నేను ఎన్నడూ అడ్డుపడనన్నాను. తనస్వేచ్ఛకి నేను ఎన్నడూ భంగం కలుగచెయ్యనన్నాను. ఇప్పటికీ నా ఉద్దేశ్యం అదే. తనస్వేచ్ఛకి నేను అడ్డురాను."

స్వేచ్ఛ! స్వేచ్ఛ!

"ఏమిటి, శీనూ, ఈపిచ్చిఊహలూ నువ్వూనూ?"

శ్రీనివాసరావు లేచి నుంచున్నాడు. జవాబు చెప్పలేదు.

"పోనీ, ఏమిటి చెయ్యదలచుకున్నావు, శీనూ, నువ్వు?"

"నువ్వేదైనా సలహా చెప్తావేమో అనుకుంటే నాసహాయానికి నువ్వు రాలేదు."

"ఆవిడని పారదోలి నీ బతుకు నువ్వు బతుకు."

"ఏదో ఒకటి చేస్తాను.... నీ పదిరూపాయిలూ నీ కిచ్చేసేనుకాదూ?"

"ఇచ్చేసేవు...శీనూ, ఆత్మహత్యమట్టుకు తలపెట్టకుసుమా. ఎందుచేత అంటున్నానంటే, నీ సంగతి నాకేమీ బోధపడడంలేదు.... తెలివితక్కువపని మట్టుకు చెయ్యకు."

"ఆత్మహత్య చేసుకుంటానని నీ ఉద్దేశ్యం?"

"ఏమో, నువ్వు మళ్లీ రేపిక్కడికిరా. సాయంత్రం రా. మనిద్దరం మళ్లీ దీనివిషయమయి మాట్లాడుదాం. ఈ రాత్రంతా నీ గురించే ఆలోచిస్తూ వుంటాను. వస్తావా రేపు ?"

"వస్తాను."

మొన్నాడు శ్రీనివాసరావు రాలేదు. సాయంత్రం ఆరుగంటలకి అతనినౌకరు వచ్చి అతను ఆత్మహత్య చేసుకున్నట్టూ, పోలీసువాళ్లువచ్చి నన్ను పిలుచుకురమ్మన్నట్టూ కబురు చెప్పేడు. నేను భయపడుతున్నట్టే అయింది. మా ఆవిడ కబురువినగానే కూలబడిపోయింది.

ఉన్నవాడిని ఉన్నట్టుగానే శ్రీనివాసరావుఇంటికి పరుగెత్తేను. ఇంటిచుట్టూ ప్రజ మూగిఉన్నారు. గుమ్మం దాటగానే రమణయ్య కనబడ్డాడు. అతనికేసి సమంగా మాపైనా చూడలేదు నేను. లోపలికి వెళ్లేను. ఒక పోలీసుఉద్యోగీ ఇద్దరు పోలీసువాళ్లూ శ్రీనివాసరావు పడకగదిలో ఉన్నారు. ఒకపోలీసువాడు నన్ను పైకి తోసెయ్యబోయాడు. శ్రీనివాసరావుశవం మంచం మీదుంది. నేను శ్రీనివాసరావు స్నేహితుడినని బోధపరిచాను. ఆ ఉద్యోగి నావైపు తిరిగి "రామలింగంగారంటే మీరేనా" అని అడిగేడు. ఆత్మహత్యచేసుకునేముందు శ్రీనివాసరావు నాకొకఉత్తరం వ్రాసేడని చెప్తూ ఆ ఉత్తరం నా కిచ్చాడా ఉద్యోగి. ఆ ఉత్తరంలో ఉన్నవిషయం ఇదీ:

"రామం, నాకు మరొకమార్గం కనబడలేదు, నువ్వేమనుకుంటావో నాకు తెలుసును—నేను పౌరుషం లేనివాడినని ! అది నిజమేనేమో. కాని కామేశ్వరిని నేను చాలా ప్రేమించాను. నా జీవితం అంతా తనమీద ఆధారపెట్టుకున్నాను. తమ జీవితం మరొకరిమీద ఆధారపెట్టుకునేవాళ్లగతి ఎప్పుడూ అన్యాయమే. నేను చెయ్యగలిగినది మరేమీ నాకు తోచలేదు.

పోలీసువాళ్లకికూడా ఒక ఉత్తరం వ్రాసిఉంచాను. విషంతెచ్చుకుతాగినది నాతప్పే. మరెవరితప్పూ కాదు. ముఖ్యంగా రమణయ్యనీ కామేశ్వరినీ పోలీసువాళ్లు బాధపెట్టకూడదని నాప్రార్థన. ఈవిషయమై నువ్వు జాగ్రత్తగా చూడాలి.

నా పెద్దలభూములూ ఆస్తీ కామేశ్వరి మళ్లీ పెళ్లిచేసుకుంటే కామేశ్వరి అనుభవించడానికి వీలుండదు. కాని ఇంపీరియల్ బ్యాంకిలో నాస్వంతడబ్బు రెండువేలపైచిల్లర వేరేఉంది. అది కామేశ్వరికే. ఒకవేళ రమణయ్య కామేశ్వరిని పెళ్లిచేసుకోకపోయేటట్టయితే ఆడబ్బుతో కామేశ్వరి చదువుకుని వృద్ధిలోకి రావాలని నా ఆశ. రమణయ్య తనని పెళ్లిచేసుకున్నా కూడా ఆడబ్బు తనదే.

నీకు కామేశ్వరి అంటే అభిమానం లేదని నాకు తెలుసును. కాని, నాకోసం, నన్ను జ్ఞాపకంఉంచుకుని, తనమంచిచెడ్డలు నువ్వుచూసుకోవాలని నాప్రార్థన. రమణయ్య పెళ్లిచేసుకునేవరకూ అయినా నువ్వు చూసుకోవాలి.

ఇదే నా ఆఖరి ఉత్తరం.

నాకేమీ చింతలేదు. రైలుప్రయాణానికి వెళ్తున్నట్టుంది– ఒక వూరు విడిచి మరొకవూరికి. నిజానికి, మళ్లీ, మరొక ఊరు జేరుతానన్న ఆశా లేదు, మరొక ఊరు జేరాలన్నకోరికా లేదు. మనకాళ్లకిందపడి చచ్చిపోతున్న ప్రతిచీమా మరొకవూరు జేరుకుంటోందా? మరొక ఊరు జేరుకుని ఇక్కడికంటె సుఖపడుతోందా?...ఏదీ ఉండదు.

ఇంతే,

శీను"

ఉత్తరం చదువుకుంటూ నేను ఏడుస్తుంటే పోలీసుద్యోగి శవాన్ని తీసుకుపోయి కోయించి పరీక్ష చెయ్యవలసి ఉంటుందన్నాడు. మొన్నాడు పొద్దున్న పరీక్షఅయిపోయాక దహనకృత్యాలకి శవాన్ని ఇచ్చేస్తారన్నాడు. మొన్నాడు ఇది ఆత్మహత్యఅని స్థిరపడే వరకూ శ్రీనివాసరావు నాకువ్రాసిన ఉత్తరంకూడా తన దగ్గరే ఉంటే మంచిదన్నాడు. శ్రీనివాసరావు వ్రాసిన రెండు ఉత్తరాలూ ఉన్నాయికనుక అతనిభార్యతో కను ప్రత్యేకంగా మాట్లాడవలసిన అవసరం లేదనే తన ఉద్దేశ్యం అన్నాడు.

పోలీసువాళ్లు శవాన్ని తీసుకువెళ్లిపోయారు. నేను మా ఇంటికివెళ్లి మా ఆవిడని శ్రీనివాసరావుఇంటికి తీసుకువచ్చాను. మొదట రమ్మంటే రానని పట్టు పట్టింది. ఆఖరుసమయంలో నాలుగుతిట్లు తిట్టేసరికి కిక్కురుమనకుండా నా వెంట వచ్చింది. మే మిద్దరం శ్రీనివాసరావుఇంట్లోకి వెళ్లేసరికి రమణయ్య శ్రీనివాస రావుభార్యపక్కని కూర్చుని ఓదారుస్తున్నాడు. మమ్మల్ని చూసి లేచినుంచున్నాడు. అంతవరకూ అతనితో నే నేమీ మాట్లాడలేను. నాతో అతనూ ఏమీ మాట్లాడలేదు అతన్ని చూస్తూంటే నాకు అరికాలిమంట నెత్తికొచ్చింది. "మీరు వెళ్లండి, ఇంక ఇక్కడక్కర లేదు." అన్నాను. "వెళ్తున్నాను." అని సమాధానం చెప్పేడు. శ్రీనివాసరావుభార్యకేసిచూస్తూ, "మళ్లీ వస్తాను, కామేశ్వరీ" అన్నాడు. నేను చూస్తూ నుంచున్నాను. అతను వీధిగుమ్మం దాటుతుంటే నాకొక ఉద్దేశ్యం కలిగింది. వెంటవెళ్లి "రమణయ్యగారూ, మరొకమాటచెప్పాలి." అని పిలిచాను. అతను "ఏమిటి?" అంటూ వెనక్కి తిరిగేడు. ఆ దుఃఖంలోనూ, ఆ కోపంలోనూ ఒళ్లుతెలియక అతన్ని సాగదీసి లెంపకాయ కొట్టేను. నాకేసి తెల్లపోతూ చూసేడతను. "ఇదే చెప్పదలచుకున్నమాట" అన్నాను. మారు మాటాడకుండా వెళ్లిపోయాడు.

ఆరాత్రి ఎవరూ ఎవరితోనూ మాట్లాడలేదు. తెల్లవారేవరకూ శ్రీనివాసరావుభార్యఏడుపు నాకు వినిపిస్తూనే ఉంది.

ఆ రాత్రే తంతికొట్టే మర్నాడు శ్రీనివాస రావుచుట్టాలు కొందరు వచ్చారు. అందులో శ్రీనివాస రావు పినతండ్రికొడుకొకడు శ్రీనివాసరావు భార్యని పడతిట్లుతిట్టుంటే వెళ్లి బలవంతంగా అతన్ని ఆపవలసి వచ్చింది.

దహనం అంతా అయాక శ్రీనివాసరావుచుట్టాలతో అతని ఆస్తివిషయం మాట్లాడి అతను నాకు ఆఖరిని వ్రాసిన ఉత్తరం చూపించాను.

ఒకరాత్రి మాత్రమే ఉండి వాళ్లంతా వెళ్లిపోయారు.

మూడవరోజున మా ఆవిడ నన్ను, "ఈ రెండు రోజులలోనూ చాలా గ్రహించానుకాని, ఆయన ఎందుకు ఆత్మహత్య చేసుకున్నారో నిజంగా అంతా చెప్పరూ?" అని అడిగింది. అంతా పూర్తిగా బోధపరిచాను.

"ఈవిడిటువంటిదని చూసిన మొదటినాడే నాకు తట్టింది సుమండీ" అంది.

ఆ మధ్యాహ్నం రమణయ్యవచ్చి శ్రీనివాసరావు భార్యతో ఏదోమాట్లాడి వెళ్లిపోయాడు. మళ్లీ నా కతను కనబడలేదు.

నాల్గవరోజున ఆ ఇల్లు వదిలేసి శ్రీనివాసరావు భార్యని వెంటబెట్టుకొని సామాన్లన్నిటితో మా ఇంటికి వచ్చేసేము.

శ్రీనివాసరావుపోయిన పదిహేనురోజులకి అతని భార్య చెన్నపట్నం వెళ్లిపోయి చదువుకుంటానని చెప్పి చెన్నపట్నంలో సదుపాయాలన్నీ చేసిపెట్టమంది. సదుపాయాలన్నీ చేసి ఆవిడ నక్కడ దిగబెట్టి, ప్రతి నెలా డబ్బు పంపిస్తానని చెప్పి, ఇంటికి వచ్చేసేను.

"మీరు నాకు చాలా సహాయపడ్డారు. మీ దయ నే నెప్పటికీ మరిచిపోలేను." అం దావిడ, నేను వచ్చేస్తుంటే.

"మీరు చేస్తున్నదంతా నేను మీ మీద అభిమానంకొలదీ చెయ్యడంలేదు." అని సమాధానం చెప్పేను.

"ఆవిషయం నాకుకూడా తెలుసును." అం దావిడ. ఇల్లు చేరుకున్నాక నన్ను మా ఆవిడ శ్రీనివాస రావుభార్యగురించి అనేకప్రశ్నలు వేసింది.

ఆఖరికి "చెన్నపట్నంలో రమణయ్య మీకు కనబడ్డాడా?" అని అడిగింది.

"కనబడలేదు" అన్నాను.

"మీరు చూస్తూఉండండి. వాడు చెన్నపట్నం లోనే ఉన్నాడు," అంది.

ఈ సంభాషణజరిగిన రెండురోజులకే శ్రీనివాసరావుభార్యదగ్గరనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది. రమణయ్య చెన్నపట్నం వచ్చాడనీ, రమణయ్యని తను పెళ్లిచేసుకుంటున్నాననీ శ్రీనివాసరావుఆస్తి తనకేమీ అక్కరలేదనీ మూడేమూడు పంక్తులు వ్రాసింది.

వెంటనే శ్రీనివాసరావుప్రశస్తిగురించి వివరాలు తెలియపరస్తూ ఆవిడికి చెన్నపట్నానికి నేను ఉత్తరం వ్రాస్తే, ఆవిడ ఎక్కడున్నదీ తెలియలేదని టపావాళ్లు నా ఉత్తరం నాకు తిరక్కొట్టేసేరు.

"రెండువేల రూపాయి లీలా ఆమనిషి తోసి పారేస్తుందనుకోలేదు సుమండీ" అంది మా ఆవిడ.

రమణయ్యకి ఉద్యోగంలేదన్నమాట ఆలోచిస్తూ రూపాయిలవిషయమై నేనూ ఆశ్చర్యపడ్డాను.

అలనాటి కోరిక

సీతమ్మ

నేను మాఊరు ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో చదువుకొంటూ వుండేదాన్ని. నాకప్పుడు సుమారు ఏడు సంవత్సరాల వయస్సుండ వచ్చు. మా అయ్యవారమ్మ శిక్షణమాహాత్మ్యమో, లేక పూర్వజన్మవాసనేనో ఏదో మాత్రం చెప్పలేను గాని ఆ లేతవయస్సులోనే నా చిన్న మెదడులోనూ, హృదయంలోనూ కూడా నేనూ ఒక కథకురాల్ని కావలెననే కోరిక అంకురించింది. కథలు వ్రాయడమంటే మాటలా? నలుగురూ తలలూచేటట్లు వ్రాయడం మహా మహా వాళ్లకే సందర్భపడకపోతూవుంటే నేనెంత, నా యోగ్యతయెంత–నేను కథలు వ్రాయడమేమిటని సంకోచంకూడా ఆ తోడుతనే పొటమరించింది. పొటమరించినట్టుగానే పొటమరించి ఆ సంకోచం నీటిబుడగవలె క్షణంలో మాయమైపోయింది. చూదాం, ప్రయత్నించి చూదాం. సరదాకు సరదాగానూ ఉంటుంది, అలవాటుకు అలవాటూ అవుతుంది. ఇప్పుడు వ్రాస్తూండేవాళ్లు మాత్రం ఒకటేసారి ఆకాశంనుంచి ఊడిపడినారాయేం? యత్నించి చూడడంలో తప్పేముంది గనక? అన్నీ కలిసివచ్చి, సందర్భాలు అనుకూలపడి వ్రాసినవి నా మనస్సుకు తృప్తికరంగావుండి ఫరవాలేదన్న ధైర్యంగలిగి పుస్తకరూపంగా అచ్చుపడినాయంటే నా కోరిక సఫలమూ అవుతుంది; ఏ నాలుగు కాసులకో ఎట్లాగో ప్రాప్తీ కలుగుతుంది. పుస్తకరూపంగా కాకపోయినా ఏ పత్రికలోనైనా ప్రకటించి నాలుగు కాసులు సంపాయించుకోవచ్చు. విజ్ఞానం మాట యెట్లావున్నా నీడపట్టునే ఇంట్లోనే కూర్చొని భర్తగారి సంపాదనకు మరికొంత జమా కలపవచ్చును. స్త్రీలు ఈ నూతన పరిశ్రమను ఎందువల్ల అవలంబించ గూడదు? హిందూయువతుల ధర్మానికేం వ్యతిరేకమా? అన్న యోచనలు ఒకటిపై ఒకటి తోస్తూ వచ్చి ఊరట చెందినాను. నా సంకల్పమే గనక కొనసాగే టట్లయితే నేను ప్రతి నిత్యమూ పొద్దస్తమానం చూస్తూవచ్చిన అమాయకపు పల్లెటూరుజనాన్ని, పల్లెటూరు జీవనాన్ని గురించిన కథలే వ్రాయవలెనని కూడా నిర్ణయం చేసుకొన్నాను.

రోజులు దాటిపోతున్నాయి. నేను ఏదో క్లాసు ప్యాసయినాను. ఆవూరి చదువంతతో అయిపోయింది. ఏ పట్నవాసమో చేరుకొని ఇంకా పైపైన చదువుదామని నాకేమో అప్పుడుండేది. 'నిబిడతనంచేతనూ 'ఎందుకామాల చదువంకా! ఇంత చాలు మనకు. ఏం భారీ ఉద్యోగాలు చేయబోవాలి! కావలిస్తే ఇంట్లోనే అదీ యిదీ తెలుగు పుస్తకాలు చదువుకోవచ్చులే.' అన్న ఉదాసీనం చేతనూ మా అమ్మా, మా నాయనా కూడా అం

దుకు సమ్మతించలేదు. నాకేమో రాత్రీ పగలూ అదే కలవరింత. అయితే మాత్రం నేనేం చెయ్యగలను ?

మొదట్లో వాళ్లమీాదనాకు పట్టరానంత ఆగ్రహం వచ్చింది కాని అదీ ఒకందుకు మంచికే యేర్పడ్డదని యిప్పుడిప్పుడే గ్రహించగలిగినాను ఇంకా పైచదువులు చదివి ఉండినానంటే ఆదర్శాలకు, షోకులకు, నాగరికతలకు అలవాటు పడిపోయి నా ప్రాణపదమైన, ఆనందస్వరూపమైన గ్రామజీవితంమీాద అసహ్యమే కలిగివుండేది.

మా దేమంత భారీకుటుంబంకాకపోవడం చేత ఇంటిపనులన్నీ మేమే చక్కబెట్టుకోవలసివచ్చేది. అటువంటి విషయాల్లో మా అమ్మకు నా సహాయం ఎంతైనా అవసరముండేది. నాకూ పనిపాటలు చేసుకోవడమంటే చాలా సరదా. చదువుమీాది అభిలాషకొద్దీ విరామం దొరికినప్పుడల్లా వృథాపుచ్చకుండా చదువుకొంటూ వుండేదాన్ని; బాల్య సంకల్పానికి దోహదాలు చేసుకొంటూవుండేదాన్ని.ఇరుగింటిబిడ్డలూ పొరుగింటి బిడ్డలూ వచ్చి 'అత్తా, అత్తా నాకు లత-తల-వలలు నేర్పవూ'అంటూ తొందరచేసేవాళ్లు. విసుగులేకుండా బహుసంతోషంతో నేర్పుతూవుండేదాన్ని.

యుక్తవయస్సురాగానే నాకు వివాహం చేశారు. మా అత్తవారిదీ పల్లెటూరే. నాభర్త ఉన్ననాలుగెకరాల మాగాణీ సొంత సేద్యంచేసుకొంటూ సుఖంగా కాలక్షేపం చేస్తూండేవారు. ధర్మేచ, అర్థేచ, కామేచ అతిచరించనంటూ మెలగే హిందూయువతిని కాబట్టి నాకూ ఆయనతోడిదే లోకం అయిపోయింది. ఆయనకష్టసుఖాలలో నేనూ భాగం వహించేదాన్ని. చిలకాగోరింకల్లాగు ఎంతో ముచ్చటగా వుండేవాళ్లం మేమిద్దరమూాను

కాని యీా సందడిలో నావ్యాసంగమంతగా సాగడం తప్పిపోయింది. అయితేనేమి, పనులన్నీ ముగించుకొని, రాత్రి అందరూ నిద్రపోయినతరువాతనన్నా సాధ్యమైనంతమట్టుకుతప్పకుండాచదువుకొంటూ వుండేదాన్ని. ధర్మలోప భయం లేకుండా మెలగుతూవుండడాన్నిబట్టి నాభర్తగారు నా చదువుకేమీా ఆక్షేపణ చెప్పలేదు. అప్పుడప్పుడు ఏవో పిచ్చికథలు తోచినట్లు వ్రాసుకొంటూ అసంతృప్తిగా నేనే చించి పారవేస్తూవుండేదాన్ని. అప్పటికి సాధించిందేమీా లేకపోయినా వ్రాత అలవాటవుతూవుండేది. ఈ ప్రయత్నమేమీా కావ్యసృష్టికికాదుగనుక త్వరలోనే సంకల్పం సిద్ధించే లక్షణాలు తోచాయి.

మా యింటికిదగ్గరగానే ఒకతోట వేసుకొన్నాం. కూరగాయలూ, పూలమొక్కలూ అందులో వేసుకొన్నాం. ఇంట్లో పాడిపశువులు, గొడ్డుగోదములు. ఈ అన్నీ చక్కబెట్టుకోవడంతో ఉదయం నాలుగ్గంటలు మొదలు రాత్రి పదింటిదాకా నా కొకేపనిగా వుండేది. అన్ని కష్టాల్లోకూడా నే నానందమే అనుభవించేదాన్ని. నా భర్తగారు కూడా

తమపను లన్నీ సర్దుకొని నాకూ సహాయపడుతూవుండేవారు. ఉన్నమట్టుకు ఇల్లూ, ఇంటిలోని వస్తువులూ మట్టసంగా పెట్టుకొని అనుకూలాలు చేసుకొంటూవుండేదాన్ని.

ఈవిధంగా ఒకటి రెండేండ్లు గడచిపోయినాయి ఏవిధమైన విచారమూ లేకుండా సంసారం చక్కబెట్టుకొంటూవచ్చాను. ఇది యిలా వుండగా మా యింట్లో ఒక చిన్న పాప అవతరించడానికి ఉపక్రమించుకొన్నది.

బిడ్డలంటే నా భర్తగారికి కెంతో ప్రీతి. ఆయన విచారించేదల్లా నా ఆరోగ్యాన్ని గురించే. ఈ కొత్తపరిస్థితికి ఆయన పరమానందపడినారు.

అన్నవస్త్రాలకు లోటులేదు. వ్యసనాలు లేవు. అభిమానంగల భర్త. అన్నీ అనుకూలపడి నాజీవితం బ్రహ్మానందంగా పరిణమించింది. కమలపుట్టి దాన్ని మరింత వృద్ధి చేసింది.

ధాన్యంధరలు బాగానే ఉన్నాయి. మాకు పంటకూడా బాగానేపండింది. అప్పుడప్పుడు చేస్తూవచ్చిన బాకీలు తీర్చుకొన్నాం. అందరికీ ఆరోగ్యం సలక్షణంగా ఉంది. చిన్నకూన కమలకూడా అల్లారుముద్దుగా ఆడుకొంటూవుంది. అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి.

ఉన్నదున్నట్టు కాలం వక్రించిపోయింది. కానిరోజులు వచ్చి పడినాయి. పంటయేమో ఇంకా బాగానే వచ్చిందిగాని ధరలే ·నగానికి నగం పడిపోయినాయి. ఇంటిబాకీలు బాకీలుగానే నిలిచిపోయినాయి. శిస్తులకు, కూలీలకే సమ్మసరిపోయింది రాబడి. అన్నవస్త్రాలకు తృణంగూడా మిగలలేదు. గుడ్డలేమో పాతవాటినే చిరుగులు కుట్టుకొని సర్దుకొన్నాం.

అంతలో మరింత చురుకుపుట్టింది. ఇబ్బడిగా శ్రమించడానికి పూనుకొన్నాం. ఇంటిపనులు, తోటపనులతోనే ఉన్నదాన్ని వ్యవసాయపు పనుల్లోకూడ భర్తగారికి తోడుపోతూవచ్చాను. ఈ సారయినా ముందటియేడు లోటు భర్తీచేయవలెనని సకలప్రయత్నాలు చేస్తూన్నాం. పంటైనా రెండింతలుగా వస్తే అన్నీసర్దుకొని పోవచ్చునని ఆశ. అన్నిసూఖాలూ వదలుకొని ఒకే ధాటిగా పాటుపడడానికి పూనుకొన్నాను.

అటువంటి పరిస్థితులలోని కష్టాలు అనుభవించినవారికేగాని తెలియవు. కాని నా కొకర్తెకే కాదు; ఇరుగుపొరుగువారి కందరికీ గూడా ఇదే అనుభవం.

వేకువజామున లేవడం, పశువులకు నీరు పెట్టడం, పాలు పిండుకోవడం, మజ్జిగ చిలకడం, ఇంటి కసవూడ్చుకోవడం, పాచి పనులు చేసుకోవడం, స్నానంచేసి వంట వార్చడం, భోజనం చేయడం, తోటా పొలాలూ చూచుకొనివచ్చి గుడ్డలు ఉతికి ఆరవేసుకొని నీళ్లు తోడిపెట్టుకోవడం, వంట సామగ్రి చక్కబెట్టుకోవడం, తోటలో కాయగూరలు-పూలు కోసుకొని రావడం, సందెకసవు ఊడ్చడం, పశువులను కట్టివేసి మేతా నీళ్లూ పెట్టడం, పాలు పిండుకోవడం,

మళ్లా వంటకుపక్రమించి భోజనం చేయడం, మరుసటి నాటికి కావలసినవన్నీ సర్దుకోవడం, పడకలు వేయడం, ఈ మధ్య మధ్య బిడ్డను ఆడించుకోవడం మొదలైన పనులతో క్షణం విరామంలేకుండా కార్యక్రమం సాగిపోతూ వుండేది. రాత్రిపూట ఏ అయిదారుగంటలలో తప్ప విశ్రాంతే దొరికేదికాదు. అప్పుడూ కొంతసేపు చదువు.

ఇంత అవస్థపడినా జీవనం సక్రమంగా జరిగే ఉపాయం కనుపించలేదు. పంటల మాట యెట్లావున్నా ధరలు మాత్రం పడి పోయినవి పడిపోయినట్టుగానే ఉన్నాయి. రోజులు గడపడం బహు దుర్భరమైపోయింది. అయినా మేము లెక్కచేయులేదు.

మేమన్నా ఎంతో మేలు, సగం కడుపు కన్నా తినగలుగుతున్నాం; ఇల్లూ వాకిలీ ఉన్నది అంతమాత్రానికీ నోచుకొని చుట్టు పక్కలవాండ్లను చూస్తూవుంటే వారి అవ స్థలముందు మావి అవస్థలే అనిపించేవికావు.

ఇట్టి స్థితిలోకూడా, దైవబలం కాక పోతే మరేమి, బాకీదార్లు తొందరచేయడం లేదు. ఇచ్చిన తృణమోపణమో పుచ్చుకొని తర్వాతనే ఆయెలెండిఅంటూ సమాధానంగా పోయేవారు.

ఎన్నిరోజులన్నా యిలాగే గడుస్తూవుం డేటప్పటికి కొంచెం కష్టం తోచిన ట్టయింది. ఇల్లు మరమ్మతు చేసుకోవడంకూడా సాకర్య పడలేదు. వ్యవసాయపు పనిముట్లు పాతపడి చివికిపోయినాయిగాని కొత్తవాటిని కొను క్కోవడానికి సందర్భపడలేదు. అన్నట్టు చెప్ప మరిచినాను, రెండవ సంతతికూడా కలిగింది. ఆ బిడ్డలకు కావలసిన వస్తువులకు కూడా మార్గం లేదు. ఖర్చులేమో రోజుకు రోజుకు బలిసిపోతున్నాయి.

పోనీ, చిల్లరపనులేమన్నా చేసుకొని అదనపు ఆదాయానికి మార్గంచూతామంటే అటువంటి వేమీ స్ఫురించలేదు. పూలూ, కాయగూరలూ అమ్ముకొంటే మాత్రం ఎంత వస్తుంది? కూలిపెట్టి సమీపంలో వుండే సంతలకు పంపితేమట్టుకు బండిబాడుగలు, కూలీలు సర్దుకొనిపోయేటట్లు రాబడి వస్తేనే బ్రహ్మాప్రళయ మైపోయేది.

*   *   *   *

కాలచక్రం గిర్రున తిరుగుతూ వుం టుంది కాబోలు, మళ్లా మంచిరోజులు వచ్చి నాయి. కష్టాలు కాపురం ఉండవ వంటారు, ఇదే కాబోలు! ధరలు మామూలు స్థితికి వచ్చినాయి. ఊరందరితోపాటు మేమూ అమితంగా సంతోషించినాము. ఇలువేల్పుకు మొక్కులు సహా చెల్లించాము. తిరిగీ మొదటి సుఖజీవనంలో పడినాము. పసికూన లకు కావలసినన్ని వస్తువులు సమకూర్చి నాము; మేమూ సమకూర్చుకొన్నాము. ఇల్లు మరమ్మతు చేసుకొని అందంగా తీర్చు కొన్నాము. బాకీలు తీర్చుకొన్నాము.

కష్టములంటే యేమిటో, సంసారంలో యేర్పడే చిక్కులేమిటో, ధనం లేకపోతే

వచ్చే యిబ్బందు లెట్టివో నా అనుభవాన్ని బట్టి చక్కగా గ్రహించగలిగినాను. కాని. రోజులు అనుభవించినాను గాబట్టి జీవన సౌందర్యాన్ని అప్పుడే అనుభవింపగలిగినాను. కష్టసుఖాల తారతమ్యం తెలిసి వచ్చింది. అనుభవపాఠాలు నేర్చుకొన్నాను.

మళ్లా నా జీవితంలో ఒకటిరెండుసార్లు ఇటువంటి ఎగుడుదిగుడులే సంభవించినాయి. అప్పటికి నాకు మరియిద్దరు సంతానం కలిగియుండడం మూలాన్న మొదటిసారికన్న పెక్కింతలు ఆజీవితం కష్టంగా అగుపించింది గాని ఒకసారి అనుభవించినదాన్ని గావున సమాళించుకొంటూవచ్చాను. నా భర్తగారు కూడపిల్లలమీదనుండే ఎనలేని మమతతో కన్న కష్టాలుపడుతూ వాండ్లసౌఖ్యానికై ప్రయత్నపడుతూవుండేవారు.

ఇన్నికష్టాలలోకూడా ఆనందాన్ని, హాయినిగూర్చిన నాపల్లెటూరు జీవనాన్ని గురించి, ఆ సౌందర్యాన్ని గురించి తరుచు మిత్రురాండ్రతో ప్రసంగం చేసుకొంటూ మురుస్తూవుంటాను. ఆసంభాషణల సారాంశమే యీ కథ. నాచిరవాంఛితం యిప్పటికైనా యీ రీతిగానైనా తీర్చుకోగలిగితిని గదా యని అమిత సంతోషమవుతూంది.

ఇదేం గొప్పకథ అని గాదు ప్రకటించుకోవడం. నేను గడపిన సామాన్య జీవనాన్ని, అందు లోని ఆనందాన్ని ప్రపంచంలో నాతోటివారు పడే అవస్థలను వ్యక్తము చేయడానికీ, నా చిన్ననాటి సరదాను ఎలా పోషించుకొంటూవచ్చి కృతకృత్యురాల్ని అయ్యానో తెలుపడానికీ మాత్రమే యిది వ్రాశాను. నాచదువుకులాగానే ఈవ్రాతకుగూడా రాత్రిపూటే విశ్రాంతిదొరికి వ్రాసినాను. చదువరులు ఈకథకు సంతోషించినా సంతోషించకపోయినా ఆనాటికోరికను నెగ్గించుకోగలిగితిని గదా అని లోలోపలే మురిసిపోతున్నాను. ఇలాంటివే యింకా వ్రాస్తూవుంటే ఇప్పుడు గాకపోయినా మరొకప్పుడైనా నా కథలూ జాతిరత్నాలే అవుతాయి. చూస్తూవుండండి.

వాఙ్మయమన నేమి?

దివాకర్ల వేంకటావధాని

సామాన్యముగా నెల్లరును బుస్తకముగా ముద్రింపఁబడిన సర్వమును వాఙ్మయాంతర్భాగమే యని తలంతురు. ఈ నిర్వచనము నన్యథాకరించుట కంత తర్కముతోఁ బనిలేదు. కేవల మపండితులకైనను సర్వసామాన్యమానవజీవితముతో సంబంధించి యుండుట వాఙ్మయమున కపరిహార్యమైన ముఖ్యలక్షణములలో నొకటి యని సుఖముగా బోధింపవచ్చును. అందుచే నొకవ్యక్తియొక్కకాని, సంస్థయొక్కకాని, వృత్తియొక్కకాని జీవితాభ్యుదయములతో మాత్రమే సంబంధించియుండుదానిని పుస్తకాకార ముద్రితమే యయ్యును నిజమైన వాఙ్మయభాగ మనఁ జెల్లదు. ఇట్లగుటచేఁ బై నిర్వచనమునందలి యతివ్యాప్తిదోషము పరిహృతమైనదికాని యవ్యాప్తిదోషము కొంతవఱకుఁ గలుగుచున్నది. ఏలయన గ్రంథస్థమైనదెల్లను నిజమైన వాఙ్మయమెట్లు కాదో వాఙ్మయశబ్దవాచ్యమల్లై గ్రంథస్థము కానిదెంతో యున్నది. జనసామాన్యము నందలించి సమర్థించి సుఖితము గావించి భయపెట్టి తచ్చిత్తముల సర్వతోముఖముగా సంస్కరించు మతాచార్యుల ధర్మోపన్యాస వాఙ్మయమున నధమము వేయవవంతునకైన గ్రంథభాండారములఁ గానిపించుపుణ్యము లేదు. ఆంగ్లనాటకసార్వభౌముఁ డనఁదగిన షేక్స్పియరుయొక్క నాటకములును, గ్రీకువారి యుత్తమవిషాదనాటకములును దొలుఁదొల్త జనసామాన్య చిత్తముల సారస్వతత్వము నొంది పఠనయోగ్యములైన వస్తువులుగా ముద్రింపఁబడుటకు మున్ను తత్ప్రదర్శనదిదృక్షాగతులైన సామాజికసంఘములమూలముననే నిజముగాఁ బ్రచురింపఁబడియుండెను. ముద్రణలేఖనవ్యయ మతిమాత్రమైన యా దినములలో నీ ప్రదర్శనాఖ్య ప్రచురణము పుస్తకములుగాఁ బ్రచురింపఁబడు నెప్పటికంటె నెక్కువ సంస్కారమునే కలిగించియుండెను.

అందుచేఁ 'పుస్తకము' లనుపదము వాఙ్మయపదమంత విస్తృతార్థము కలదికాని, తదభిన్నమైన పర్యాయపదము కాని కాఁజాలదు. ప్రదర్శనసమయాపేక్ష్యమును, వాగ్వివాద్యమును, నీతిగర్భమును నగు నుపన్యాసముల వంటి యథార్థవాఙ్మయము పుస్తకపదవాచ్య మెన్నఁడును గాకుండుటయుఁ బుస్తకపదవాచ్య మెంతో యెక్కుచోట్ల సారస్వతధర్మవియుక్తమై యుండుటయు దీనికిఁ గారణములు. వాఙ్మయపదమునకు యుక్తతరమైన నిర్వచనాంతరమునకై ప్రయత్నించుటకంటెఁ దన్నిష్పాదితమగు ప్రయోజన ద్వితయమునందలి తారతమ్యమును నిశితముగా గమనించినచో గ్రంథాకృతిఁదాల్చినదెల్ల వాఙ్మయమే యను తప్పటూహ కొంతవఱకు సవరింపఁబడును. మనము వాఙ్మయమను సమాహారాభిఖ్యనొసంగు నీమహత్తరమైన సాంఘిక సాధనమునఁ బ్రత్యేకములైన రెండు ప్రయోజనములు పృథక్కరింపఁబడవచ్చును. ఈ రెండు నొండొంటితోఁ దఱుచు కలయికఁ గాంచునవకాశమున్నను స్పష్టముగా వేఱుపడుటకును నైసర్గికముగా నన్యోన్యవైరుద్ధ్యమును గాంచుటకును నర్హములై యున్నవి. అందు మొదటిది వైజ్ఞానిక వాఙ్మయము; రెండవది శక్తిమద్వాఙ్మయము. బోధించుట మొదటిదానిపని; హృదయమును జలింపఁజేయుట రెండవదానిపని. మొదటిది పడవచుక్కానివంటిది; రెండవది తచ్చాలకమగు తెడ్డు తెరచాపలవంటిది. మొదటిది కేవల తార్కికబుద్ధికే రంజకముగా నుండును. రెండవది సంతోషసానుభూత్యనుభావములద్వారా వివేకమనఁబడియెడు విశుద్ధవిజ్ఞానమును రంజింపఁజేయును. అది చివరికమలమైన శుద్ధవిజ్ఞానమునే చేరఁగల్గినను మొట్టమొదట మానవకామరాగోల్లాస భావములచే నాచ్ఛాదితమైన సామాన్యజ్ఞానమునకుఁగూడఁ జలనముఁ గలుగఁజేయును. అట్లుకానిచో నది శక్తిమంతమే కాకపోవును. సారస్వతముయొక్క యున్నతప్రయోజనములఁగూర్చి

పెక్కుచు బాగుగా నాలోచింపక పోవుటచేఁ గేవలవ్యుత్పత్తివర్ధకత్వము వాఙ్మయముయొక్క యప్రధాన ప్రయోజనమని చెప్పుట వారికసత్యాభాసమువలెఁ గానిపించును. సాధారణముగా జ్ఞానసంపాదనమునుగూర్చి మనము మాట్లాడునప్పు డేదో క్రొత్తదనముతోఁ గూడిన పదముల నేర్చుకొను టనియే యనుకొందుము. కాని యల్పబుద్ధులకు సైత మెన్నఁడును పరిక్రొత్త కాకుండుటయే మానవప్రవృత్తులలో నున్నతస్థాన మాక్రమించు మహాసత్యముయొక్క యాధిక్యము. అల్పులలోఁ గాని యధికులలోఁ గాని యది శాశ్వతముగా బీజప్రాయముగానైన నుండితీరును. అది తతోఽధికోన్మేషము నాశంసించుచుండునే కాని యెన్నఁడును నంకురార్పణము నాసించుస్థితిలో నుండదు. ఒకచోటినుండి తీసి యింకొకచోట నాటుట కర్హమై యుండుట నీచతరగతికిఁ జెందిన సత్యముయొక్క లక్షణము. ఇదిగాక సత్యముకంటె నరుదైన 'శక్తి' అనఁబడు సత్త్వమందలి సానుభూతి యింకొకటి కలదు. ఉదాహరణమునకు సంఘముపై శిశువులకుఁగల ప్రభావ మెట్టిదో పరికింతము. వారియసహాయతతోడను, అమాయికతతోడను, అతిసారళ్యముతోడను సంబంధించియుండు దయాలాలిత్యప్రీతులచే మనలోని ప్రధానానుభావములు ప్రబలీకరింపఁబడి క్రమక్రమముగాఁ గొనసాగింపఁబడుటయేకాక సమానాకర్షకమైన యసహాయత, దివ్యతాసూచకమైన అమాయికత, లౌకికదూరగమైన సారళ్యము మొదలగులక్షణములు-స్వర్గదృష్టితోఁ జూడఁ బ్రియతమములైనవి- శాశ్వతస్మృతియం దుంపఁబడి తదాదర్శములు నిరంతరముగాఁ బునరుద్ధరింపఁబడును. ఉన్నతజాతికిఁ జెందిన శక్తిమద్వాఙ్మయముచే నిట్టిదే యొక ప్రయోజనము సాధింపఁబడును.

పరమపవిత్రమైన రామాయణమును బఠించుటవలన మనము నేర్చుకొనున దేమి? ఏమియును లేదు. కాని పాకశాస్త్రమునందలి ప్రతివాక్యమునుండియు నజ్ఞాతపూర్వములైన యభినవాంశముల నెన్నిటినో నేర్చుకొనఁగలము. ఈకారణముచే మహత్తరమైన యీ దివ్యకావ్యముకంటె నల్పమైన యీ పాకశాస్త్రమే యున్నతతరగతికిఁ జెందు ననవచ్చునా? రామాయణపఠనమువలన మనము బడయఁగల్గునది అధిగమించిన కొలంది నైహికమాత్రోన్నతిని గల్గించునట్టి కేవలవ్యుత్పత్తిమత్త్వము కాదు. దానివలన మన మలవరించుకొనునది 'శక్తి' అనఁగా మనలో గూఢమైయున్న యనంతపదార్థముతోడి సానుభూతి సామర్థ్యమునకు సంధుక్షణము కలిగించి విస్తరింపఁ జేయుటయే. అట్టియెడఁ బ్రతిరక్తనాళ చలనమును, అంతఃప్రవిష్టమైన ప్రత్యక్షరార్థమును సోపానపరంపరల సాహాయ్యమునవలె నతిలోకమైన యత్యున్నతపదముల నొక్కొక్క యడుగిడుచుండుటయే యగును. పాకశాస్త్రపఠనమువలన పలువిధములైన ప్రవృత్తి యిహలోకమునందే క్రమోన్నతమైన స్థానమును గలిగింపఁగలదు. కాని సామాన్య ప్రపంచపుఁబొలిమేరనుండి యొక్కపదమైనఁ బైఁబెట్టనీయదు. కాని 'శక్తి' సంపాదనానంతరము వేయు మొట్టమొదటిపదమే యైహికప్రపంచ విస్మారకమైన ప్రపంచాంతర పరిసరములకుఁ బ్రయాణారంభమై యుండును.

వైలక్షణములతోఁ గూడిన శైశవావస్థ సందర్శించుటచేతఁగాని, యవకాశ వ్యత్యాసములతోఁ గూడియుండు యథార్థజీవితముచేతఁగాని, కావ్యాద్యనుకరణములలో నేకదంశద్వితయమును మిశ్రీకరించు వాఙ్మయముచేతఁగాని మానవమనఃప్రవృత్తులు సంధుక్షితములై నిరంతరోన్మేషితములు కానిచో నవి యనుపయుక్తమైన యంత్రశక్తివలెఁగాని, కండరశక్తివలెఁగాని క్రమక్రమముగా క్షీణించి నశించిపోవును. వైజ్ఞానిక వాఙ్మయముతోఁ బ్రతియోజితమైనప్పుడు శక్తిమద్వాఙ్మయము మానవుని యీ నైతికశక్తులఁ బురస్కరించుకొనియే సజీవమై కార్యక్షేత్రమును గలిగియుండును. అది మానవునిలో నత్యున్నతమైనదానితో సంబంధించియుండును. ఏలయన మతగ్రంథములు సైతము ప్రత్యక్షముగాఁగాని, యప్రత్యక్షముగాఁగాని కేవలలౌకిక బుద్ధినిగూర్చి యెన్నఁడును జెప్పియుండలేదు. మానవుని వైజ్ఞానిక శక్తినిగూర్చి చెప్పవప్పు డవి కేవలబుద్ధినిగూర్చి కాక సర్వబోధకమైన హృదయమును (Un-

derstanding heart) గూర్చియే చెప్పుచుండును. చూచినంతమాత్రమున సర్వమును గ్రహింపఁగల 'హృదయ' మిచ్చుట ననంతసత్యముతోడి సానుభూతికల మానవునికిఁ బర్యాయముగాఁ జెప్పఁబడినది. విషాదనాటకముకాని, చిత్రకథకాని, యితిహాసముకాని, న్యాయముయొక్కయు, ఆశయొక్కయు, సత్యముయొక్కయు, దయయొక్కయు, దండనముయొక్కయు నాదర్శనములను మానవస్మృతిపథమున నచ్చొత్తించును. అట్లుగాక యథార్థమైన నిత్యజీవితముపైమాత్రమే యాధారపడియుండుచో నవి యర్థమైన యుదాహరణాభావముచేఁ గ్రమక్రమముగా క్షీణించిపోవలసివచ్చును. ఉదాహరణమునకై యిటఁ గావ్యన్యాయమును దీసికొందము. ఈ కావ్యన్యాయమునకును సాధారణ లోకన్యాయమునకును నుద్దేశములలో నెట్టి వ్యత్యాసమును లేదు. అట్లుండుచో నది మిక్కిలిచెడ్డ రకమునకుఁ జెందిన న్యాయ మనవలసివచ్చును. నిజమునకు సామాన్య లోకన్యాయమునకును దీనికిని గలభేద మది సాధించునుద్దేశముల పరిమాణమం దుండును. అది లోంగనిప్రాపంచిక జీవితతత్త్వములతోఁ గాక, స్వకల్పితములైన తత్త్వములతోడను, బరిశుద్ధములైన తన పూర్వకల్పనల కనుగుణముగా మాఱుచుండువస్తువులతోడను మాత్రమే సంబంధించియుండుటచే స్వోద్దేశసాధనమున నెక్కుడదక్షమైయుండును. శక్తిమద్వాఙ్మయమే లేనిచో నీయాదర్శములు శుష్కమైనయూహారూపములుగా మాత్రమే యుండిపోవును. కాని యవి వాఙ్మయ ప్రదర్శితమైన మానవసృజనశక్తిచే నవనవమైన సారస్యమును బొంది సారవంతమైన సంచాలకగుణములుగాఁ బరిణమించును. అతిసామాన్యమైన నవలయైనను మానవాశా సంత్రాసములతోడను, సదసత్ప్రవృత్తులతోడను గలసి సాగుచుండును గావున యాభావములను సముద్ధరించి సంధుక్షితములఁ గావించును. అది వానిని బ్రియోన్ముఖములు గావించి యాలస్యమునుండి పరిరక్షించును. కేవలబోధకమైన వాఙ్మయమునకంటె నధమమైనదైనను మనశ్చాలకమైనట్టియు, బోధించినను గూఢముగాఁ జలింపఁజేయునట్టియు వాఙ్మయమున కాధిక్యము చెప్పఁబడుట యిందుచేతనే. వైజ్ఞానికవాఙ్మయ మెంత యుత్తమగ్రంథమైనను గేవలము తాత్కాలికమైనదే. స్థిరత్వము లేమిచే నది యెప్పటికప్పుడే మాఱుచుండును అందలి విషయములు పాక్షికముగాఁ బరిష్కరింపఁబడినను విస్తరింపఁబడినను, ఉదాత్తతరమైన యాకృతి యొసంగఁబడినను బూర్తిగా రద్దుచేయఁబడినదన్నమాటే. శక్తిమద్వాఙ్మయమునం దధమాధమమైన కావ్యమైనను సుసంపూర్ణమై మానవుఁలో మార్పరానిదిగా నుండును. ఉదాహరణమునకు శాకటాయనుని వ్యాకరణముఁ దీసికొందము. అది మున్ముదట విషయమునుగూర్చియుఁ దరువాత దానినేర్పరించి సుస్వరూపము నొసంగుటను గూర్చియుఁ బ్రతిపదమునందును బరమప్రయాస పడవలసియుండెను. పాణిన్యాచార్యుఁ డరుదెంచి యందలి మూలసూత్రముల ననుసరించియే తనయుత్తమవ్యాకరణమును వ్రాయుటచే నిది మూలఁబడవలసివచ్చెను. అనఁగా శాకటాయనునినుండి గ్రహించిన సాధనములతోడనే పాణిని యాతనిగ్రంథమును మూలఁబడవైచి విస్మృతము గావించెనన్నమాట. అందుచే శాకటాయనునినామము మబ్బులోపలి చంద్రునివలె మరుగువడియున్నది. కాని సత్యమాత్రసమన్వితము, సజీవము నగుటచే నాతనిగ్రంథ మష్టాధ్యాయిలో నాకారాంతరమును గాంచిన దనవచ్చును. భారతము, భాగవతము, శాకుంతలము, ఉత్తరరామచరిత్రము మొదలగునవట్లుకాక తామువ్రాయఁబడినభాష ధరణిలోనున్నంతకాలము సందిగ్ధములుకాక శాశ్వతసమున్నేమము కలవైయుండును. అవి పైవ్యాకరణమువలె రూపాంతరము నెన్నఁడును బడయలేవు. వానిని గ్రొత్తరూపముల వెలయించుటకాని, పాక్షికముగానైన సవరించి పుస్తకాంతరముగాఁ బ్రకటించుటకాని గ్రంధచౌర్యమే యగును. ఒకమంచి యావిరియంత్రమునకు బదులుగా నంతకంటె మంచిదైన మఱియొకయంత్రమును నెలకొల్పవచ్చును. కాని రమ్యమైన యొకపచ్చికబయలును మఱియొక పచ్చికబయలుచేఁగాని, రవివర్మచిత్రమును "మైకలాంజిలో" చిత్రముచేఁగాని రద్దుచేయుట మిక్కిలి దుర్ఘటము. ఈ వస్తువు లొకవిధముగాఁ బృథక్కృతములగుట

సామ్యాసాధ్యతచేతనేకాని సామ్యాభావముచేఁ గాదు. అవి జాతిచే భిన్నములైనను ఒకటే ప్రమాణమును బట్టి యసమము లని యనుకొనరాదు; అవి యింకొక విధముగా సమములైనను భిన్న ప్రమాణములనుబట్టియే శాశ్వతసౌందర్యముగల మానవకార్యము లన్నియుఁ బ్రకృతివస్తువు లొకరీతిగను సమానపరిస్థితిలోనే యుండును. అవి యెన్నఁడు నొండొంటికిఁ బౌనరుక్త్యములు కావు. భేదము లేనంతగా సాన్నిహిత్యమును గూడ నెన్నఁడును బొందవు. ఉత్తమాధమములుగాఁగాని, యెక్కువతక్కువలుగాఁగాని యవి యెప్పుడును భేదిల్లవు. వాని పరస్పరభేదములు దుర్జ్ఞేయములును, అన్యదుర్వచములునునైనవి. వాని ననుకరించుటకుఁగాని, నకలుటద్దములలోఁ బ్రతిబింబించుటకుఁగాని వీలులేదు. నీచములైన యుపమానపరిమాణములలో వానినిఁ గూర్చి యూహించుటయే యశక్యము.

(డీక్విన్సీ ననుసరించి.)

మకరందము —తోట.

రాకెల్ హడ్సన్ - మైకెల్ వేల్డ్

సుందరులైన యీ యువతీ యువకులు ‘పిచ్ ఎడిషన్’ ఆనే ఫిలిములో నటించుచూ ఉన్నారు. ఇద్దరుకూడా చాలా నిపుణులయినారు. నటించడమే జీవనోపాయంగా తాము చేసుకోవాలని చిన్నప్పుడే అనుకున్నారు. ఎన్నో ఒడుదొడుకులు వచ్చినా వెనుక్కు తగ్గకుండా వెతుక్కొని తిరిగి ఫిలిముల్లో నటించి సినిమాప్రపంచంలో తిన్నగా పైకివచ్చారు. ఇతర వైద్యాది వృత్తుల్లోలాగే సినిమానటనంలో కూడ కష్టపడి పైకిరావచ్చునన్న సంగతిని లోకానికి ప్రకటించిన వీళ్లకు ఎప్పుడూకూడా విజయం కలుగుతూ ఉండవలెనని ఆశించతగును.

శ్రీ. శే. డాక్టరు వింటర్నిజు

డాక్టరు వింటర్నిజు భారతీయ సారస్వతానికి తన జీవితాన్ని అర్పించిన మహాపురుషుడు. ఆయనకు భారతీయ సారస్వతమంటే అపారమయిన ప్రీతి. ఆయన దాంట్లో అఖండమయిన పాండిత్యం సంపాదించుకున్నాడు.

వింటర్నిజు దిగువఆస్ట్రియాలో ౧౮౬౩ సంవత్సరం డిసెంబరు ౨౩ తేదీనాడు పుట్టాడు. పదిహేడేండ్ల వయస్సప్పుడు వియన్నా విశ్వ

డాక్టరు వింటర్నిజు

విద్యాలయంలో తత్త్వశాస్త్రాన్ని, భాషా తత్త్వశాస్త్రాన్ని చదువుకోడానికి మొదలు పెట్టాడు.

ఆయనకు ఆకాలంలోనే డాక్టరు బూలరు పండితుడితో పరిచయంకలిగింది. ఆయనకు మానవజాతుల తత్వాన్ని పరిశీలించాలన్న కుతూహలం ఆ మందటనే కలిగింది. ౧౮౮౮ సంవత్సరంలో ఆయన డాక్టరు బిరుదాన్ని సంపాదించుకున్నాడు. ఆయన వ్రాశినపుస్తకాల్లో మొట్టమొదటిది "ఆపస్తంబీయ గృహ్యాసూత్రం." ఆయన పాండిత్యాన్ని ఈ గ్రంథం లోకానికి బాగా మెరుకపరిచింది.

ఆ ప్రాంతాల్లోనే మాక్సుమూలరు పండితుడు ఋగ్వేదాన్ని రెండోమారు ముద్రించడానికి తలపెట్టి ఉన్నాడు. ఆపనిలో ఆయన తనకు సాయంగా ఉండడానికి సమర్థుడైన ఒక పండితుడికోసం వెతుక్కుంటూ ఉన్నాడు. వింటర్నిజుసామర్థ్యం విని ఆయన్ను తనకు సాయంగా పిలిపించుకున్నాడు. ఇరవయి అయిదేండ్ల ప్రాయంలో ఉండే వింటర్నిజుకు భారతీయ సారస్వతంలో లభించిన అఖండ పాండిత్యం చక్కగాపరిష్కరింపబడి అచ్చుపడిన ఆ పుస్తకంవల్ల లోకానికి వెల్లడయింది. దాంతో ఆయనకు ప్రపంచంలో పేరుమోసిన భారతీయ సాహిత్యవేత్తలలో పద్దుపడింది.

మానవజాతితత్త్వపరిశీలనమందు ఎక్కువ ఆసక్తి ఉన్నవాడుకావడం మూలాన 'వేదకాలంలో వివాహక్రమము' ఆయనదృష్టిని ఆకర్షించింది. కొన్నాళ్లకు ఆయన 'ఆపస్తంబమంత్రపాఠం' అనే గ్రంథాన్ని వ్రాశి ప్రకటించాడు.

ఆక్సుఫర్డులో బాడ్లీను లైబ్రరీలో ఉండే వైదిక గ్రంథాలకూ, గ్రేటుబ్రిటను, ఐర్లండు- లైబ్రరీలలో ఉండే దక్షిణభారతీయ సం

స్మృత లిఖితగ్రంథాలకూ అకారాది పట్టికను వ్రాయడానికి వింటర్నిజుపూనుకున్నాడు. ఇటువంటి నీరసకార్యాన్ని చేయడానికి పూనుకున్నాడంటే చాలును ఆయనకు భారతీయ సారస్వతంమీద ఉండే ప్రీతివిశ్వాసాలను నిరూపించడానికి. మరివేరే నిదర్శనం పనిలేదు.

ఈ పట్టికను తయారుచేస్తూ ఉన్నప్పుడు మహాభారతాన్ని చక్కగా శోధించి సరిచూచి అచ్చువేయడం చాలా అవసరం అని ఆయన తెలుసుకున్నాడు. మరీ, అప్పుడే 'బ్రాహ్మణ సారస్వతంలో స్త్రీల స్థానం' (Position of women in Brahminical Literature) అనే గ్రంథాన్ని వ్రాశి ప్రకటించాడు. ఇదంతాకూడా ఆయనకు మానవజాతి తత్త్వ పరిశీలనంలో ఉండే అధికమయిన ఆసక్తికి ఫలమే. ఇందుకోసమనే ఆయనకు మహాయాన బౌద్ధమతతత్త్వాన్ని అవగాహం చేసుకోవలసివచ్చింది

ఆయనఖ్యాతిని శాశ్వతంగా నిలబెట్టగలిగింది ఆయన రచించిన 'భారతీయ సారస్వత చరిత్ర' (History of Indian Literature). ఆ మహా గ్రంథాన్ని ఆయన జర్మను భాషలో వ్రాశాడు. ౧౯౨౨ సం॥లో అది పూర్తి అయింది.

ఆ వెంటనే ఆయన భారతదేశానికి వచ్చాడు. ఇక్కడ అనేక విశ్వవిద్యాలయాల్లో అనేకపర్యాయాలు ఉపన్యసించాడు. అనేకగ్రంథాలు వ్రాశాడు. ఆయన ఉత్సాహమూ, గ్రంథరచనా కారణంగా రెండుసారస్వతపత్రికలు అవతరించినవికూడ. అందుచేత ఆయనరచనలే ఆయనకు స్మృతిచిహ్నాలుగా నిలిచినవి.

ఆయన పూనాలో మహాభారతాన్ని పరిశోధించి, సంప్రతించి, ప్రకటించడానికి పూనుకొనిఉన్న భండారుకరు సంస్థలో కొంతకాలం ఉన్నాడు. భారతేతిహాసాన్ని అసంఖ్యాలయిన మాతృకలతో సరిచూచి, చక్కగా పరిష్కరించి (పాఠభేదాలతోకూడ) అచ్చువేయవలసిన ఆవశ్యకతను కార్యకర్తలకు బోధించాడు. ఆయనకుండే నిశితమైన విమర్శన శక్తి, సారస్వతంమీద గాఢంగా ఉండే ఆసక్తి ఏకమయి రూపుకట్టుకున్న క్రమమే ఇది

ఆయనభారతీయ సారస్వతాధ్యయనం సచేతనమయింది. భారతదేశంతో కలిగిన నూతనసంబంధానికి బహుముఖవ్యాపిని అయిన ఆయనప్రతిభకు అమూల్యమయిన దోహదం అయింది. నూతన దృక్పథాలెన్నో ఆయనమెదడులో మొలకెత్తినవి.

ఈ విధంగా అంతా కావలసిన సామగ్రిని సేకరించుకొని ఆయన జర్మను 'భారతీయ సారస్వతచరిత్ర'ను ఇంగ్లీషులో వ్రాయడానికి మొదలుపెట్టాడు. ౧౯౩౮ సం॥ లో రెండో సంపుటం పూర్తిఅయింది. మూడవ సంపుటంపని సాగుతూ ఉండగా పెద్దజబ్బులో పడిపోయినాడు ఆయన. జీవిస్తాడా అనిపించిందికూడ. అయితే త్వరలోనే ఆరోగ్యం కలిగింది. ఆగిపోయినపని మళ్లాకొనసాగింది. అది కేవలమూ అనువాదంకాదు. అది ఒక నూతనసృష్టి. అందులోఆయనపాండిత్యమూ, అనుభవమూ, పరిణతమయిన జ్ఞానమూ నిండి నిమిడీకృతాలయినవి.

ఆయన నిగర్వచూడామణి; మృదుస్వభావం గలవాడు. ఆయనవాక్కు మధురమైంది. భారతీయ సారస్వత తత్త్వజిజ్ఞాసే ఆసార

స్వతంమీాద ఆయనకుండే ఆదరవిశ్వాసాలకు అన్యథాకరింపరాని నిదర్శనం. ఆయన అధ్యయన పద్ధతిని, అపూర్వవిమర్శనశక్తిని ఆయన చేసినపనినిబట్టి తెలుసుకోవలసిందే కాని ఆయన ఏ మాత్రమూ ప్రకటించుకోడు. అంతనిగర్వి ఆయన. ఆయనకుండే విమర్శన సామర్థ్యానికీ, మనసారస్వతంమీాద ఆయనకుండే పరమప్రీతికీ ఆయనలో భవ్యమయిన ఐక్యం కుదిరిపోయింది. అందుచేతనే ఆయన అధ్యయనవిధానం అనుత్తమం అయింది.

యూరపియనుని పాండిత్యం ఎంత విస్తారమయినా సరే, ఎంత గాఢమయినా సరే భారతీయ సారస్వతంలో అంతర్నిహితమైన సౌందర్యాన్ని, పారాన్ని కనుక్కో గలడా అనేది ఒక చిన్న సంశయం. ఆ సంశయం కాస్తా వింటర్నిజువల్ల అపాస్తం అయిపోయింది. ఆయన స్వయంగా గొప్పవాడు. కాబట్టి మన సారస్వతంలో గొప్పతనాన్ని కనుక్కో కలిగాడు; అర్థం చేసుకోగలిగాడు దాన్ని. కాకుంటే అది అసాధ్యమే.

ఒకని జీవితంలో ఉండే ఆంతర్యాన్ని తెలుసుకోవడమే ఎంతో కష్టం. ఇంక ఒక జాతి జాతియొక్క జీవితంలోని ఆంతర్యాన్ని తెలుసుకోవడ మంటే ఎంతకష్టమో చెప్పవలెనా? డాక్టరు దగ్గర ఈశక్తి అపరిమితంగా ఉంది. కాబట్టే ఆయన బుద్ధుని ఉపదేశాలను తన జీవితంలో ప్రత్యక్షానుభవానికి తెచ్చుకున్నాడు.

ఆయనకు భారత దేశంలో ఉండగా తంత్ర, యోగ సారస్వతంతోను, యోగవాసిష్ఠంతోను ప్రథమ పరిచయం కలిగింది. యూరపులో ఉన్నంతకాలమూ ఆయన కిది సాధ్యమయింది కాదు. వీటినధిగమించడంలో ఉండే ప్రతిబంధకాల నన్నింటినీ సత్యాన్వేషణాసక్తిబలంచేత పోబెట్టుకో కలిగాడాయన. ఆయన చెప్పేవాడు : "భారత దేశానికి వేలకొలది మైళ్లదూరంలో ఉండే విదేశపండితుడికి భారత దేశ సారస్వతంలోని సత్యమూ, గొప్పతనమూ భావనామాత్ర జన్యమంటే క్షమించవచ్చును. అయితే భారత దేశంలోనే ఉండి, ఆసారస్వతాన్ని అధ్యయనం చేసి, అక్కడనే ఆసారస్వతాన్ని పరిష్కరించి ప్రకటించేవారు అందలి తత్వం సరిగా ప్రత్యక్షం అయ్యేటట్లు సచేతనంగా తమరచనాన్ని నిర్మించడం మిక్కిలీ ఆవశ్యకం" అని.

తాంత్రిక సంబంధాలగు రహస్యాలను ఆయన ఆశ్చర్యం కలిగేటట్లు వివరించేవాడు.

ఆయన పాండిత్యం ప్రపంచమంతా ప్రఖ్యాతమయినా మానవసంఘం మీాద ఆయనకుండే ప్రేమ పారాన్ని తెలిసినవాళ్లు చాలా కొంచెమందే.

కొన్నాళ్లకిందట ఆయనకు భార్యా వియోగం కలిగింది. అది ఆయనహృదయానికి ఒకపెద్దదెబ్బ అయింది. ఆయనకూడ ఇప్పుడు మనకండ్లకు కనపడడు.* కాని మనస్సులో ఎప్పుడూ ప్రత్యక్షం అవుతూనే ఉంటాడు. మన హృదయాల్లో ఆయనకు శాశ్వతమయిన స్థానం ఏర్పడింది.

[మార్చి మాడరన్ రివ్యూలో క్షితిమోహన సేనుగారి రచనాన్ని అనుసరించి.]

* డాక్టరు వింటర్నిజుగారు మొన్న జనవరిలో జెకోస్లోవాకియాలో ప్రేగునగరంలో చనిపోయాడు.

ఆంధ్రనాటకకళాపరిషత్తు, ఆరవసమావేశము—బెజవాడ

(౨౭-3-'3౭)

ఈ సమావేశమునకు అధ్యక్షులు శ్రీయుతులు పింగళిలక్ష్మీకాంతముగారు. వారి అధ్యక్షోపన్యాసమున నాట్యకళాభ్యుదయమున కభ్యంతరములను కలిగించుచున్న విషయములనేకములు చర్చింపబడినవి. వాని నివారణమునకయి సప్రమాణములు, సయుక్తికములు, సముచితములునగు నుపదేశములా యుపన్యాసమున గలవు. నాట్యకళారాధకుల కవి యథాశక్తి నాచరణార్హములు. అందువలన నానాటికి మననాట కృశించిపోవుచున్న నాట్యకళ పుష్టినొందుట కవకాశ మేర్పడగలదు. ఆయుపదేశవిషయము లీక్రింద నుద్ధరింపబడినవి.

నృత్త, నృత్య, నాట్యభేదములు

నృత్తము, నృత్యము, నాట్యము, అనెడి మూడు పదములను సాధారణముగా లోకము సమానార్థములుగానే వాడుచుండును. అది పొరపాటు. ఈ మూడును పర్యాయపదములు కావు. ఇవినిరూపించెడి యర్థములయందు సామ్యముకంటె భేదభావమే యెక్కువ కలదు. అయినను ఈ భిన్నార్థములు నాటకప్రదర్శనమున మిశ్రీభూతమై ప్రయోగింపబడుట ప్రాచీనమైన యాచారము. వీనిలో నృత్తము తక్కిన రెండింటికంటె ముందు పుట్టినది. తరువాత నృత్యనాట్యములు వెలసినవి.

శరీరావయవవిక్షేపమును లయాన్వితము చేయనెంచిన ప్రాక్తనమానవుడు మొట్టమొదట సృష్టించుకొన్న కళ నృత్తము. ఏపటహవాద్యమో నెరపుచు తత్తాళమునకు ననుగుణముగా లయశుద్ధియొప్పునట్లు ఆతడుచూపినపాదన్యాసమే నృత్తమునకు ప్రారంభదశ. క్రమముగా దానిని అన్ని తాళములకును అన్ని కాలములకును అనురూపముగా ప్రపంచించి పెంపుచేయవలెనని యాతడు యత్నించెను. ఎంత యత్నించినను పాదన్యాసము తాళమును తుదముట్ట ననుగమింపలేదు. హస్తనాడులకుగల లాఘవము పాదనాడులకు నుండదు గనుక హస్తముతో వేయు తాళగతుల నన్నిటిని పాదముతో చేయు నృత్తగతులన్నియు ననుసరింపలేవు. కనుక నృత్తవిద్య తాళముతో కొంతదూరమే నడచినది. నృత్తము చేయునపుడు పూర్వాపరకాయములకు సమత కుదురుటకై వేఱొకదశలో పాదవిక్షేపమునకు హస్తవిక్షేపము తోడైనది. ప్రారంభదశలోగాని యీదశలోగాని నృత్తమునకు శబ్దముతోడి సంబంధ మించుకయులేదు. అనగా నృత్తముచేయునప్పుడు తాళమే యపేక్షింపబడునుగాని గీత మపేక్షింపబడదు.

ఈగాత్రవిక్షేపవిద్య తాళలయాన్వితముగా నుండుటయేకాక శబ్దార్థక సూచకముగా కూడ నుండవలెననెడి యాశతో మానవుడు కల్పించిన ప్రక్రియాంతరము నృత్యము. నోటితో గీతము పాడుచు అందలి శబ్దములయర్థమును చేతితో ప్రదర్శించుట దాని ప్రధానాశయము. ఆపాడెడి గీతము తాళబద్ధముగా నుండునుగనుక తాళమునకు తగినట్లు కాలితో నృత్తముచేయుట దానికొక యంగము. కావుననే నృత్యమునందు అర్థసూచకమైన హస్తన్యాసమేకాక యొక్కొక్కెడ తాళాశ్రయమైన నృత్తముకూడ ప్రకటితమగుచున్నది. కృష్ణలీలాతరంగ నృత్యమును చూచినపుడు మన కిది తార్కాణ యగును. నృత్యము, నృత్తముకంటె గుణాధికమై, శాస్త్రనిబద్ధమైనది. అందుచేతనే దానిని మార్గయనియు, నృత్తమును దేశి యనియు ఆలంకారికులు పేర్కొనిరి. గీతి పాడకయే యర్థవంతముగా నృత్యము సల్పుట తరువాత క్రమముగాకలిగిన పెంపులలో నొకవిశేషము. భారతీయ నృత్య

బకుట, పేరుపణముపెట్టి పాచికలాడుట. పెద్ద పేరుగలవా రెవ్వరును సాధారణముగా, ఈజూదమునకు దిగరు. అపజయము లభించినచో పేరు పోవుటేకాక పరాభవము కూడవచ్చునని వారి భయము. వారి శంక సహేతుకమే కాని నిష్కారణముకాదు. మొదలు పోదగిన పేరు లేదుగదా యనెడి నిబ్బరముతో కొందరు; పరీక్షాధికారులు నన్ను త్రోసిపుచ్చగలరా యనెడి యహంభావముతో కొందరు; బహుమతిమాట భగవంతుడెరుగును, మనపేరుకూడ జాబితాలో అచ్చుపడునని కీర్త్యాశతో కొందరు; లాటరీవలె మనకే బహుమానము రాగూడదాయనెడి ధనలోభముతో కొందరు నడుములుకట్టి మల్లచరచి పోటీలలో దిగుదురు. వీరి సాములన్నియు జూచి పరీక్షాధికారులు నిరుత్సాహముతో ఒండొరుల మొగములు చూచుకొనుచు గుసగుసలు పోదురు. తుదకు కన్నులు మూసికొని లాటరీ లాగి యెవరిపేరు పండునో వానిచేతిలో గుట్టు చప్పుడుగాకుండ సంభావనపెట్టి పంపెదరు. గుట్టు చప్పుడు కాకుండ తనచేతపెట్టినయాముల్లెను గుట్టు చప్పుడు కాకుండగనే గ్రహించియూరకుండక ఆయదృష్టశాలి తనప్రయోజకత్వమును తనప్రజ్ఞను తానే కొండాడుకొనుచు నితరుల నధిక్షేపించును. స్వయంవరమున వధువుచే నిరాకృతులైన రాజకుమారులవలె ఆశాభంగముచే మొదలేడిందుపడియున్న తక్కిన పోటీదారులు వానియధిక్షేపములకు మరింత కనలి వానిజయగర్వము వణచవలెనని పత్రికలకును రచ్చలకును ఎక్కి, యుపన్యాసాస్త్రములు, వ్యాసశస్త్రములు ప్రయోగింతురు. అవి సత్కరించినవానికిని, సత్కారము పొందినవారికిని మాత్రమేకాక పౌరోహిత్యము జరిపినవానికిగూడ తగులును. పోటీపరీక్షలింత ముచ్చటగా ముగియును. ఇట్లు జరిగినకొన్ని పోటీలు నాయనుభవములో నున్నవి. కనుక వానియందు నాకు విశ్వాసము లేదు. నేను చెప్పినది లోకసామాన్యమైన విషయమేకాని, మీరు పెట్టిన నాటకపరీక్షకు సంబంధించినదికాదు. అది యెట్లుజరిగినదో, ఎంతవట్టు సఫలమైనదో నేనెరుగను. కాని న్యాయముగ చేయదగిన దేమనగా, మీకు నచ్చిన యొక కవిని చేరదీసి, మీయాశయము లాతనితో చర్చించి, ఆతనికిని మీకును చర్చాసామరస్యము కలిగిన పిమ్మట, తదనుగుణముగా నాటకము వ్రాయించి సత్కరించుట.

ఉత్తమ నాటకమంటే?

ఉత్తమనాటక మనగా నెట్టిది? నాటకము కావ్యభేదములలో నొకటిగనుక, అది మొదట కావ్యముగానే పరిగణింపబడవలెను. కావ్యమేకాక రూపకముకూడ నైయున్నది గనుక, నాట్యవస్తువుగా తరువాత స్వీకరింపబడవలెను. అందుచేతనే దానిని దృశ్యకావ్య మనిరి. అది కావ్యము కావలెను; దృశ్యము కావలెను. కాన కావ్యగౌరవమును, ప్రయోగానుకూల్యమును గలనాటకమే ఉత్తమనాటకము. ఈ రెండు ప్రయోజనములలో నేది లోపించినను దానిపరిపూర్ణత చెడినట్లే యెంచవలెను. ఉత్తమకావ్యమైయుండి ప్రయోగానుకూలముకానిచో దాని కావ్యతాగౌరవము లోపింపదు. కావ్యతాగౌరవము లోపించి ప్రయోగానుకూల్యమున్నచో వాఙ్మయమున దానియునికి స్థిరము కాజాలదు. కవిత్వమునెడనే దృష్టినిల్పి దానిని రచించును. ఆకావ్యత్వసిద్ధియైనను తేలికగా లభించునదికాదు. రసపరిపాలనము, పాత్రోన్మీలనము, కథాసంధానము, శబ్దవిన్యాసము లోనగు కావ్యాంగము లన్నియు చక్కగా కుదిరినప్పుడే అనవద్యమైన సిద్ధి గల్గును. అంగభూతములైన యీ యంశములలో ఏది కొరవడినను అది యుత్తమకావ్యము కాజాలదు. అందును వస్తుసన్నివేశమున వెలితి యున్నప్పు డది శిల్పమే యనిపించుకొనదు. అట్టి వెలితి రాకుండ కాపాడుకొనుటకై యే మనయాలంకారికులు నాటకలక్షణమున పంచసంధులను నిర్దేశించిరి. సంధులు చెడిన నాటకము కీళ్లుసడలినబొమ్మ. వర్ణము బాగుగానుండుగాక, ముఖము సొగసుగా నుండుగాక, మరియే వన్నెచిన్నెలైన నుండుగాక, యావికృతపుబొమ్మను చూడ నిచ్చగింపము. అట్లే సంధులు పొందుపడక కథాసంధానముచెడిన నాటకమున పాత్రపోషణాది గుణము లున్నను మెచ్చుగొల్పవు. కావుననే అరిస్టాటలు పండితుడు "Beginnners

succeed in character and diction but not in structure" అన్నాడు. సర్వకావ్యగుణముల కలిమి నాటకము వాఙ్మయాలంకారమై రంగోపయోగి కాకున్నను కవికృతార్థుడైనట్లె యెంచుకొనవలెను. అంతతో సంతసింపక, తన నాటక ముత్తమదృశ్య మగుననియు నాతడాశ పడుచో పరిహాసపాత్రుడుకాక తప్పదు. దాని నాడిన నటులును నగుబాటుపాలే యగుదురు.

ఈ రెండు ప్రయోజనములను సాధించిన నాటకసంఖ్య బహుస్వల్పము. సంస్కృతాంగ్ల భాషలలో గొప్ప నాటకములుగా మనము కొనియాడువానిలో ననేకములు కావ్యములేకాని, రూపకములు కావు. వానిని శ్రవ్యనాటకము లనవలెను. దృశ్యకావ్యములనరాదు. సంస్కృతమున ఉత్తరరామచరిత్ర, బాలరామాయణము మొదలగు నవియట్టివి. ఆంగ్లమున షేక్స్పియరు వ్రాసినవి "టెంపెస్టు" "కింగులీయరు" మొదలగునవి యటువంటివి. ఆతని ట్రాజెడీలు ప్రదర్శనమున కుపయోగపడవని కాలెడ్జీ పూర్వపక్షములేని సిద్ధాంతము చేసినాడు. అంతమాత్రమున "కింగులీయరు" యొక్కయు ఉత్తరరామచరిత్ర యొక్కయు కావ్యప్రతిష్ఠ పోదు. అవి సరస్వతీకంఠాభరణాయమానములై వెలుగొందుచునే యున్నవి. అయినను సాహితీపరులకే కాని నాట్యపరులకు నక్కరకు రాకపోవుటచే నవి రంగమునకు దూరస్థము లైనవి. అయినను, వానిలోని రసవత్తను, కళాసౌష్ఠవమును చూచి విడనాడలేక, యెట్లో సరిపెట్టుకొని కొందరు ప్రదర్శించు చుందురు. అది వస్తుగౌరవముచే నొనర్చెడిపని. నాట్యపరులను, సాహితీపరులను సంతోషపెట్టగల నాటకములు సార్వజనీనములు; అవి యుత్తమనాటకములు. అట్టివానిని చూచికొని నటులు ప్రదర్శనమునకు గైకొనవలెను. అటుగాక సాహితీగుణమును లోపింపజేసి ప్రయోగార్హత మాత్రమే యుండునట్లు వ్రాయుమని మనము నిర్దేశింప కవిశబ్దవాచ్యు డెవ్వడును వ్రాయడు.

అదిగాక సాంఘికేతివృత్తమునెడ నంత పక్షపాతమును పౌరాణిక గాథలయెడ నంత యనాదరమును మీకేల కలుగవలెనో నాకు బోధపడ లేదు. పౌరాణిక గాథలలోమాత్రము ఒకనాటి సాంఘికప్రవృత్తి నిరూపకములు లేవా? శకుంతలా వృత్తాంతము పురాణేతిహాసములందు నుదాహరింపబడి యుండుటచేతనే పౌరాణికమైనది గాని నిజమున కది సాంఘికవృత్తము కాదా! సంఘమున రాజవంశ మున్నతపదస్థమై యుండును. కనుక రాజసంబంధి యగు ఆకథ యితిహాసోదాహృతమై ప్రసిద్ధవస్తువైనది. అట్లే నేటి సాంఘికవృత్తములలో నేదేని రాజవంశసంబంధియై ఉదాత్తమైయుండినచో రేపటి కది చరిత్రగతమై యితిహాసప్రసిద్ధమైన వస్తువుగా మారును. కాలము గడచినకొలది మూలకథకు వన్నెలు చిన్నెలు కల్పింపబడును. ఆకల్పనలవలన దాని రూపము అసంభావ్యముగా తోచి, మీరు తృణీకరించుచున్నా రనుకొనెదను. అటుగాక నేటి సంఘమునందలి సామాన్యుల నడవడినే నాటకేతివృత్తముగా నిబంధించవలెననిమీయాశయ మేమో? దాన దోష మేమియు లేదు. రమణీయతాభ్రంశము జరగకుండవలెను గాని యితివృత్తము నేనిది గైకొన్నను విప్రతిపత్తి లేదు. మాలతీమాధవము, మృచ్ఛకటికాదు లటువంటి నాటకములే! ఈ యాచారము మనకు క్రొత్తకాదు. ఆచారమే కాక మనకు శాస్త్రవిధియు నున్నది.

"దేవతానాం ఋషీణాం చ
రాజ్ఞా మథ కుటుంబినాం
కృతానుకరణం లోకే
నాట్య మిత్యభిధీయతే"

ఆచారమునను శాస్త్రమునను ఆధారము లున్నవి గనుక చూపితినిగాని, యవి లేకపోయినను క్రొత్త ప్రక్రియలు కల్పించుకొనరా దని నా యభిప్రాయముకాదు. క్రొత్తకల్పనలవలన వాఙ్మయమునకు పుష్టికల్గునే కాని నష్టిరాదు. మనపూర్వులు పౌరాణికగాథలకును సాంఘిక గాథలకును సమానప్రతిపత్తినే యిచ్చిరి. ఒకదానిని మన్నించి రెండవదానిని క్రిందు పర్చలేదు. అసలు వస్తువునెడ వారికి తిరస్కార పురస్కార భావములులేవు. ఆవస్తు వేదైనను కవిచే భావ్యమానము కావలెననియే వారికోర్కి:—

"రమ్యం జుగుప్సిత ముదారమథాపి నీచం
ఉగ్రం ప్రసాది వికృతం గహనం చ వస్తు
యద్వాప్య వస్తు కవిభావక భావ్యమానం
తన్నాస్తి యన్నరసభావ ముపైతి లోకే."

కాని తత్కాల లోకవృత్తాంశమును గైకొను చో నొకయెడ మాత్రము మిగుల నప్రమ యయ్యుం డవలెను. అట్టి రచనలు తాత్కాలికములైన యే సాంఘిక సంస్కార ధర్మములనో ప్రచారము చేయునవిగా నుండరాదు. ప్రచారార్థము వ్రాసిన రచనలన్నియును ఆ కార్యము కడముట్టినవెంటనే విస్మృతములై పోవునుగాని నిల్చియుండవు. కావ్యమన్ననో త్రికాలాబాధితమై యుండవలసిన రచన. దానికి నజరామరత్వమునిచ్చునది రమణీయ తాస్ఫూర్తి. దానినే రసవత్తయనియు చెప్ప వచ్చును. కాన ప్రచారార్థమైకాక కావ్యకళా సిద్ధికై సాంఘికేతివృత్తములను గైకొని యుదాత్తతయు రామణీయకము నెలకొనునట్లు నాటకములు వ్రాయింతురేని లోకమునకు మీ రొక మహోపకారము చేసినవారగుదురు. ముప్పది సంవత్సరములనుండి యొకేతీరు నాటకములు చూచి విసివియున్న ఆంధ్రలోకము క్రొంగ్రొత్త నాటకములకు స్వాగతాంజలులు పట్టుననుటకు సందియములేదు. అట్లుగాక ప్రజలకు విజ్ఞానము కల్గించుటకై తేలిక నాటకములు వ్రాయించి యాడెదమందురా, రంగపీఠమును ఉపన్యాసవేదికగా మార్చెదరన్నమాట అంతకంటె నింకొక పతనహేతు వుండదు. ఆ తలంపునకును "కళారాధనము" "కళోపాసనము" "కళాభివృద్ధి" యనెడి యీ మంత్రజపములకును చాలదవ్వు. ఈ రెండును ఏకహృదయముననే పుట్టుట యసంభవము. విజ్ఞానాధాయకత్వమే నాటకమునకు ఫలమన్నవారికి ధనంజయుఁ డిచ్చిన సమాధానము చూడుడు.

ఆనంద నిష్యందిషు రూపకేషు
వ్యుత్పత్తి మాత్రం ఫల మల్పబుద్ధిః
యోఽపీతిహాసాదివ దాహ సాధుః
తస్మై నమః స్వాదు పరాఙ్ముఖాయ."

ఒకవేళ నటువంటి ప్రయోజనము నాటకముల వలన నున్నదనుకొన్నను, దానిని సినీమాలకు వదలివేయుట మంచిది. అవి వీనికంటె నెక్కువ వేగముగా నెక్కువ సులభముగా నటువంటి పనులను నెరవేర్పగలవు.

పురాణగాథలయందువలెనే పద్యములయందును మీకు మిక్కిలి నిరసనభావ మున్నట్లు పొడకట్టుచున్నది. పద్యములు స్వాభావికము లనియు, పద్యపఠనవ్యాజమున నాట్యము సంగీతప్రాయమగుచున్న దనియు మీరు వాదింతురు. నిజ మారసినచో పద్యములును, సంగీతమును నాట్యమునకు నుపకారకములేకాని, ప్రతిబంధకములుకావు. నాట్యము మిశ్రకళ. దాని కంగభూతములైన కళలలో సంగీత మొకటి. ఆ సంగీతము సముచితముగా ప్రయోగింపబడి యథాస్థానమున నున్నంతవరకు, దానివలన కలుగు కీడేమియులేదు. రసోచితమైన రాగమును పాడవలసిన మితిని ఎరుగని నటునివలన నాట్యము చెడిపోవుచున్నదిగాని పద్యములయునికివలన కాదు. సంగీతమువలెనే కవిత్వము నాట్యమున కింకొక యంగము. పద్యము కవిత్వసారము. రసోచితమైన వృత్తమును వ్రాయవలసినచోటును ఎఱుగని కవివలన నాటకము చెడిపోవుచున్నది. కాన నెచ్చట పద్యము వ్రాయవలెనో ఏఛందోవిశేషము వాడవలెనో తెలిసికొని కవి వ్రాయుటయు, ఏరసమున కేపద్యమున కేరాగ మెంతవఱకు తగునో తెలిసికొని నటుఁడు పాడుటయు జరగవలెనుగాని పద్యములనే తుడిచివేయుట వాంఛనీయమైన సంస్కారము కాదు. రసానుగుణములైన ఛందోవిశేషము లున్నవా యని ప్రశ్నింతురేమో? ఒక కాలమున నున్నవి. కాలక్రమమున వానిసార్థకత లుప్తమైనది. కాళిదాసుని కుమారసంభవములోని రతివిలాసమనెడి నాల్గవసర్గ వియోగినీవృత్తమున వ్రాయబడినది. ఆ వృత్తము వియోగభావమున కెంత పొందుపడియున్నదో దానిని చదివిచూచిన రసికులకు నేను చెప్పనక్కరలేదు.

ఛందశ్శాస్త్రములో చెప్పియున్న వృత్తములు రసానుగుణముగా లేవని తోచినచో, ఉపజ్ఞాశాలి యగు కవి క్రొత్తవి కల్పించుకొనవచ్చును. అట్లే రసానుగుణమైన రాగములును ఉన్నవని యెల్ల రెరిగినదే. మేఘరంజనీ రాగ మాలాపింపబడుచో వర్షము కురియునని చెప్పుదురు ఒకప్పు డట్లు జరిగినదేమో? లేదా దాని చల్లదనమునే యీ విధముగా నుత్ప్రేక్షించిరో? దాని సంగతి యటుంచి మన మెరిగిన యొకదృష్టాంతము చెప్పెదను. పెండ్లి యైదవనాటి తెల్లవారుజామున పిల్ల నప్పగించెడివేళ పాడెడి యప్పగింతలపాట శంకరాభరణమున పాడుదురు. అటుగాక వేరొక రాగము పాడుదురేని కన్నె నప్పగించునప్పటి

యీవశ్యపాద శబలితమైన యనురాగమునకు ననురూపముగా నుండదు. కాన నాట్యకళ సర్వావయవశోభిగా నుండవలెనన్న శాస్త్రీయములైన పరిశోధనలు జరిగి యీరహస్యము లన్నియు పునఃప్రయుక్తములు కావలెను. ప్రస్తుత నాట్యమునందలి సంగీత మేవము కొల్పుటకు నింకొక హేతు వున్నది. నటుల గాత్రములు సుశిక్షితములు కావు. సాంప్రదాయికమైన గాన సాధన వారికి లేదు. సాధనలేని గాలిపాట స్వాధీనము కాని గొంతుతో పాడుచుండగా రసోచితత్వ మెట్లు కల్గును? ఆ శిక్షణమే మొదలిడుదురేని హార్మోనియమును ముమ్మొందే విసర్జింపవలెను. సుశిక్షితమైన గాత్రము పద్యములు చదువుటకే కాక వచనమును చెప్పుటకును ఆవశ్యకమే. ఇట్టి యభ్యాసములు చేయుటకు మనస్సుగాని చేయుదగినయోపిక గాని లేక తోచినట్లు నాటకములాడు లోపము నటులయందుండగా పద్యములను సంగీతమును శపించుటవలన నేమిలాభము?

పద్య, గద్య నాటకములు

పద్య మస్వాభావికమని కదా మీవాదము? కళ యనుమాటకే అలౌకికమైన రచనా చమత్కారమని యర్థమైనప్పుడు పద్య మస్వాభావికము గాక మరేమగును? వాస్తవికమత మనియు కాల్పనికమత మనియు కళావిషయకములైన రెండు భిన్నమతములు ప్రపంచమున నున్నమాట నిజము. ఈ రెంటిలో మొదటిమతమువారు శిల్పరచనకును ప్రత్యక్షప్రపంచమునకును బింబప్రతిబింబసామ్య ముండవలెనని గట్టిగా వాదింతురు. అందుచే ప్రకృతివిరుద్ధములైన రేఖాంశములను కళలయందు వా రంగీకరింపరు. రెండవ మతము వారు కళ ప్రకృతికి ప్రతిబింబము కాదనియు ప్రకృతి నిలయాత్మకమైన ప్రాణిగా రమణీయ మూర్తిగా ప్రదర్శించుట కేర్పడిన సృష్టివిశేష మనియు, ఈ ప్రదర్శనము ప్రస్ఫుట మగుటకు వలయు నాలంకారిక సాధనములన్నియు శిల్పి యథేచ్ఛముగా వాడవచ్చుననియు సమాధానము చెప్పుదురు. ఈవాదములలోతును తరచిచూచుట కిది యదనుకాదు. కాని మనకు సంబంధించినంతవరకు నొకరహస్యము మాత్రముమరవరాదు. ప్రత్యక్షప్రపంచమునకును, నాటకమునకును ఈషద్భేదమేది యుండవలదందురేని అనియమ మెంతదూరముపాలింపగలము? రంగమున పాత్ర లుచ్చరించుమాటలు లోకమున అసుకార్యులు మాటలాడినవేనా? కావనియు అవి కవికల్పితము లనియు కదా సమాధానము? అనుచో, నొకచో నంగీకరించిన కృత్రిమత్వము వేరొకచోట నేలయంగీకరింపరాదు? లోకమర్మము తలపించుచుండుటయే కళాధర్మముగాని లోకధర్మమే కళాధర్మము కాదు. కళారచన మెప్పుడును, లోకమునకు కొంచెము దూరముగా నున్నతముగానుండును. లోకస్వభావము చక్కగా ప్రతిఫలించుకొరకే యది లోకమునకు కొంచెము దూరముగా నుండవలెను. అద్దమున తన ముఖసౌందర్యము చూచుకొను విలాసిని ఆయద్దమును తన ముఖమునకు కొంచెము దూరముగా నుంచుకొనునట్లే కళాదర్శమున తనవిలాసమును చూచుకొను ప్రకృతిదేవత యాయాదర్శమును తనకించుక నెడముగానే నిల్పుకొనును. కనుక స్వభావవాదమును పురస్కరించుకొని కళల మూలధర్మములను భేదింప ప్రయత్నింపరాదు. పద్యరచన కావ్యమున నుపాదేయమేకాని రూపకమున కాదందురా? రూపక మనగా కావ్యత్వములేని నాటకమని వింతనిర్వచనము చేసినవారగుదురు. అది హర్షింపదగినవాదము కాదు. లేదా వైవిధ్యముకొరకు నిర్వచనప్రబంధములవలె శుద్ధగద్య నాటకము లుండవచ్చును. వానివలన నేకీడును రాదు. పద్యము లుండరాదని వాదించువారివలె గద్యనాటకము లుండరాదని నేను వాదింపను.

ముఖ్య సంస్కారములు

నాటకములను వ్రాయించుటకంటె నెక్కువ యావశ్యకములైన సంస్కారములు చాల కలవు. మునుముందు వానికి పూనుకొనుట చాలమంచిది. ప్రస్తుతకాలమున రంగాలంకృతియు వేషధారణము రసావస్థానుగుణముగా నుండకపోవుటయే కాక మిక్కిలి రసభంజకములుగా నున్నవి. నాట్యశాస్త్రకర్త యేరసమున కేవర్ణ ముచితమో యేపాత్ర కెట్టియాహార్యము తగునో చక్కగా వివరించినాడు. మనకాశాస్త్రపరిజ్ఞానము బొత్తుగా లేకపోబట్టి యంధప్రాయముగా ప్రవ

ర్తించుచున్నాము. మఱియు నాట్య మెంత లోకావస్థానుకృతి యైనను ఆయనుకరణమునందు ను పొందవలసి శిక్ష యెంతో కలదు. కేవల వివేక జన్యమైన యనుసరణముకంటె వ్యుత్పత్తిపూర్వక మైనది గంభీరతరముగ భావితముగా నుండునను టకు సందేహములేదు కాన నాట్యశాస్త్రము ప్రస్తుతోపయోగియగునట్లు సంగ్రహముగా సచి త్రముగా వ్రాయించి యానిర్దేశములు ప్రస్తుతదేశ కాలపాత్రలకు పనికివచ్చు నంతవరకు ననుష్ఠించుట మిక్కిలి శ్రేయము. లేనిసందర్భములగాని, ఉన్నను ప్రస్తుతోపయోగము లేకున్న సందర్భ ములగాని, లోకపరిస్థితులను బట్టి మనము స్వతంత్రకల్పనలు చేసికొనవచ్చును. అన్నియంగ ములవారికిని ఆశాస్త్రమే సర్వథా శరణ్యమని నేననను. ఆమాట శాస్త్రకర్తయు ననలేదు.

"ఏవం నాట్యప్రయోగే బహుబహు విహితం కర్మశాస్త్రప్రణీతం నహోక్తం యచ్చ లోకాద నుకృతికరణం తచ్చ కార్యం బుధైః"

"ఏవ మేతేమయాప్రోక్తా
వాగంగాభినయాః క్రమాత్
నోక్తా యేచ మయా తత్ర
లోకా ద్గ్రాహ్యాస్తు తే బుధైః"

ఇట్లే సంగీత సాహిత్యములను గూడ కొంత కాలము గురుముఖమున నభ్యసింపవలెను. నాట్యాంగములైన యీవిద్యలు నేర్చి యీపరి జ్ఞానమునకు వివేకము జతపరిచినప్పుడు ప్రదర్శన ములు సర్వాంగపద్యముగా నుండునని యాసించు చున్నాను. ఏకళకైనను ప్రజ్ఞబీజము. తత్కళా సంబంధియగు శాస్త్రజ్ఞానము ప్రజ్ఞ నున్మీలితము చేయుదోహదము. గాయకులు, కవులు లోనగు శిల్పులెల్లరు తమతమ సహజశక్తికి వ్యుత్పత్తిచే వన్నె పెట్టు చుండ నటులు మాత్రమే కేవల ప్రజ్ఞనే నమ్ముకొని యుండుట యేమి న్యాయము? మనతరమువారికి ఈవయస్సున నక్షరాభ్యాసము చేయుట క్రొత్తగా పొసగదు గాన నీవిద్యాశిక్ష రాబోవు తరమువారికైనను ఇప్పించుటకై తగిన ప్రయత్నము చేయవలెను. ఒకనాట్య విద్యాల యమును స్థాపించి తగినగురువులచే విద్యార్థు లకు సంగీత సాహిత్యనాట్యవిద్యా ప్రదానము చేయింతురుగాక. ఈపరివర్తిత విద్యాలయవల్లికి మూలకందగుమగాక.

* * * *

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము
కళాప్రపూర్ణ బిరుదములు

ఈ మాసమున ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము, ఆంధ్ర దేశమున పేరుప్రతిష్ఠలతో వెలసిన నలుగురుపండితులను 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదముల నర్పించి గౌరవించినది. ఆపండితులు.

౧. మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు, (విజయనగరము)

౨. మహామహోపాధ్యాయ శ్రీ పాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు, (రాజమహేంద్రవరము)

ఈ నలువురు విద్వాంసులలో తొలి యిరువుర పాండిత్యవిశేషములను భారతి యిదివఱకే పేర్కొనినది. తక్కినవారిలో జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు సంస్కృతాంధ్ర భాషలయందు సమానపాండిత్యము

లనాడి: ప్రవాహమువలె కవితాధోరణి కలవారు. బ్రహ్మోత్తరఖండాది పురాణములను రామాయణాది కావ్యములను అనువదించినారు. రామ, కృష్ణ, అవతారముల తత్త్వములను విపులముగ గద్యరచనమున వివరించినారు.

౩. జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు, (కడప)

వీరిరచనములు పండితపామరజన సమాదరమునకు పాత్రములయినవి. గ్రంథములను శర్మగారివలె నతిమాత్రముగ నాంధ్రమున వెలయించినవా రాంధ్రులలో మరొకరు కానరారు. ఇక, నాలవవారగు కపిస్థలము దేశికాచార్యులుగారు అఖండపండితులు తర్క వేదాంత శాస్త్రములపారమును గన్న మహామహులు. విశిష్టాద్వైతులయ్యును ద్వైతాద్వైతములయెడ ద్వేషభావములేని సమదర్శనులు. మతత్రయమువారికిని ఆచార్యులుగారి యుపదేశములు ప్రమాణములు.

౪. మహామహోపాధ్యాయ కపిస్థలం దేశికాచార్యులుగారు, (తిరుపతి)

ఇట్టి పండితులను సముచితరీతిని గౌరవించిన ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మభినందనార్హము.

కలిగురు గంప

ఆతపస్నానము

ఆరోగ్య సూత్రాలను అనుసరించడానికీ, ఆరోగ్యానికి అవసరమైన అనేకవిషయాలలో పరిశోధన చేయడానికీ యీరోజుల్లో అనేక ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నవి. ఆపరిశోధనలలో ఆతపస్నానం ఒకటి; అంటే ఎండలో నిలుచుండటము. సూర్యకిరణాలకు రోగాన్ని కలిగించే సూక్ష్మజీవుల్ని చంపి, శరీరంలోని జీవశక్తికీ, విద్యుచ్ఛక్తికీ ఉత్తేజాన్ని కలిగించేశక్తి వున్నదని శాస్త్రజ్ఞులు కనుక్కున్నారు. పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులు ఇటీవలనే కనుక్కున్నారుకాని, హిందూమహాఋషులు ఈ విషయాన్ని కొన్ని వేల యేండ్లకు పూర్వమే కనుక్కున్నారు.

ఈ ఆతపస్నానము చెయ్యడం చాలామందికి ఇటీవల సరదా అయిపోయింది. మరీ పాశ్చాత్యదేశాల్లో వేలంవెర్రికింద పరిణమించింది. కాని, వారిలో చాలామంది, ఎండలో నిలుచునేటప్పుడు అనుసరించవలసిన విధానాన్ని అనుసరించడం లేదు. ఈ ఆతపస్నానాలు చెయ్యవలసిన పద్ధతిలో జాగ్రత్తగా చెయ్యకపోతే శరీరానికి మేలు కలగడానికి మారుగా హాని కలుగుతుంది.

ఆతపస్నానం చెయ్యటంటే ముఖ్యంగా వస్త్రహీనంగా ఎండలో నిలుచోవడం ఒకటి. శరీరంమీద వస్త్రాలువుండగా మనం ఎండలో ఎంతసేపునిలుచున్నా సూర్యకిరణాలశక్తి మనమీద పనిచెయ్యదు. ఎందుచేతనంటే — సూర్యకిరణాల ఏడురంగులలోనూ ఒకటైన ఊదారంగును మనశరీరంమీదనున్న వస్త్రాలు హరించివేస్తాయి. ఏవొక్కరంగు తక్కువైనా సూర్యకిరణాలలోని మహత్తరశక్తికి లోపమే. అందుచేత ఆతపస్నానం పూర్తిగా దిగంబరులై చెయ్యవలసినదే.

తరువాత ఎండవైపు—అంటే సూర్యునివైపు— ఎప్పుడూ మన శరీరంలోని ఒకపార్శ్వమే, ఉంచకూడదు. కొంతసేపు ఒకపార్శ్వమూ, ఆ పార్శ్వము చిమచిమలాడి వేడి ఎక్కుతూవున్నప్పుడు రెండోభాగమూ సూర్యునివైపు త్రిప్పి నిలుచుంటే శరీరమంతటికీ సూర్యకిరణాలు సరిగా సోకుతాయి.

ఎక్కువసేపు — శరీరం మంటపుట్టేదాకా ఎప్పుడూ ఎండలో నిలుచోకూడదు. ఏమంటే, సూర్యకిరణాలలో సూక్ష్మాణువులను నశింపజేసేశక్తి ఉంది. ఆ శక్తి మనశరీరంమీద వుండే జీవకణాల్ని మాడ్చివేస్తుంది.

ఎండలో నిలుచున్నపుడు, గాలివచ్చేబయలులో నిలుచోవాలి. వుత్త ఎండవలన శరీరానికి శోషకూడా వస్తుంది.

ఈ ఆతపస్నానాలు ఎక్కడచేస్తేమంచిది అనే విషయంలో చాలాపరిశోధనలు జరిగాయి. చివరకు తేలినవిషయము యేమిటంటే, ఇసుకా, నీరూ సూర్యకిరణాలను ప్రతిఫలింపచేస్తాయికనక, సముద్రపువొడ్డు ఆతపస్నానానికి చాల యోగ్యమైన ప్రదేశం అని. ఆతపస్నానం చేసేవారి శరీరములోవున్న చెడునీరు త్వరగా బయటికి పోతూవుంటుంది. అంచేత వారు ఎక్కువగా మంచినీరు త్రాగుతూవుండాలి.

చాలామంది శరీరానికి నూనెరాచుకొని ఆతపస్నానం చెయ్యబోతారు కాని యిందువల్ల వుపయోగం చాలాతక్కువ. ఏమంటే, సూర్యకిరణాలలోని ఊదా

సంఘకిరణాలు యీ నూనెలో మిళితమైపోయి శరీరానికి తాకవు.

ఆతపస్నానం చేసేటప్పుడు, కొంచెం చలిచలిగా వున్నట్టయితే, దుస్తులు ధరించి, ఎండలో నుంచి వెళ్లిపోవాలి; ఎండకు శరీరమంతా కాగి మంటలు పుట్టినట్టయితే నీడలోకి వెళ్లాలి.

సరియైన విధానాన్ని తెలుసుకోకుండా చెయ్యడంకంటె అసలు చెయ్యకుండా వుండటమే మేలు.

'చక్రవర్తి'

యుద్ధసామగ్రి - ప్రపంచవ్యయము

౧౯౧౪ సంవత్సరంలో కంటే యుద్ధపరికరాలను తయారుచేయడానికి ప్రపంచం నేడు ఎక్కువ సొమ్ము వెచ్చిస్తూఉండడం వాస్తవం. మన కావిషయం కొన్నాళ్లనుండి తెలుసు. అయినా, తుపాకులకూ, విమానాలకూ, యుద్ధనౌకలకూ ఇప్పుడు ఎంతఅధికంగా వ్యయమవుతూఉందో తెలిశినవాళ్లు మనలో చాలా కొందరే ఉంటారు. దాని వాస్తవం తెలిసిందంటే చాలమందికి ఎంతో ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. వారిగుండెలు బద్దలయిపోతుంది కూడా. 'డెయిలీ హెరాల్డు' పత్రికా సంపాదకుల్లో ఒకరయిన ఫ్రాన్సిస్ విల్లియమ్సు అనే ఆయన ఈవిషయాన్ని గురించిన లెక్కలు సంపాదించి ప్రకటించారు.

ఆయనలెక్కలప్రకారం యునైటెడ్ స్టేట్సు (అమెరికా), బ్రిటను, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, ఇటలీ, జపాను, రషియా అన్నీకలిసి ౧౯౧౪ లో యుద్ధపరికరాలకోసం ౨,౨౦౦,౦౦౦,౦౦౦ డాలర్లను వెచ్చించినవి. నేడు అన్నిదేశాలూ కలిసి వెచ్చించేమొత్తం ౧౧,౦౦౦,౦౦౦,౦౦౦ డాలర్లకు బాగామించుతుందని అంచనాకట్టాడాయన. ఇందులో జర్మనీ వ్యయమే ఎక్కువగా పెరిగింది—౧౯౧౪ లో ౪౬౦,౦౦౦,౦౦౦ డాలర్లు ౧౯౩౭ లో డా. ౪,౬౦౦,౦౦౦,౦౦౦ దాకా వెళ్లింది. అనగా నూటికి వెయ్యిలెక్కన పెరిగిందన్నమాట. దానికి తరవాతది రష్యా. ౧౯౧౪ లో దానివ్యయం డా. ౪౫౦,౦౦౦,౦౦౦. ౧౯౩౭ లోనో డా. ౨,౯౫౬,౦౦౦,౦౦౦. దీంట్లో మూడోస్థానం నిరుడు యునైటెడ్ స్టేట్సుది. దాని మొత్తం డా. ౧,౦౦౦,౦౦౦,౦౦౦ దాటింది. ప్రపంచమహాయుద్ధం మొదలుపెట్టిన ఏడాదిలో దానిఖర్చు డా. ౨౫౦,౦౦౦,౦౦౦ మాత్రమే ౧౯౧౪ లో ఫ్రాన్సు డా. ౩౫౦,౦౦౦,౦౦౦ ఖర్చుపెట్టింది. ౧౯౩౭ లో డా. ౯౦౦,౦౦౦,౦౦౦ కంటె అధికంగా వ్యయపెట్టడానికి ఎత్తువేశిఉంది. బ్రిటను హాలుసాలువ్యయం డా. ౭౦౦,౦౦౦,౦౦౦. ఆవ్యయం ౧౯౧౪ లో డా. ౩౭౦,౦౦౦,౦౦౦. ఇటలీ యుద్ధసామగ్రి వ్యయాన్ని డా. ౧౭౦,౦౦౦,౦౦౦ నుండి డా. ౬౫౦,౦౦౦,౦౦౦ కి పెంచుకుంది. ఇంక జపాను ఒక్కదూకుతో డా. ౯౫,౦౦౦,౦౦౦ నుండి డా. ౩౨౦,౦౦౦,౦౦౦ కు వెళ్లిపోయింది. రషియా, జర్మనీల మొత్తాలు, మారకంవల్ల ఏర్పడే బాధలనుబట్టి, ఆదేశాల కొనుగోలుశక్తికి, వాస్తవంగా అయినదానికంటె కొంత అధికమనే అనిపిస్తుంది. జపాను జీవితపద్ధతుల ప్రమాణం చాల తక్కువకాబట్టి వాళ్ల మొత్తం చాలాతక్కువ అనిపిస్తుంది.

ఆయాదేశాల జనసంఖ్యనుబట్టి ఆయాదేశాలు యుద్ధసామగ్రికోసం, ఖర్చుపెట్టిన సొమ్మును పరిశీలిస్తే జర్మనీ అపరిమితంగా యుద్ధసామగ్రిని సేకరించుకుందనీ, రషియాకు, మొత్తం ఎంతపెద్దదయినా తాను కాచుకోవలసిన ప్రదేశాలనుబట్టి, సేకరించుకున్న యుద్ధసామగ్రి చాలాతక్కువనీ తేలుతుంది.

ఈ యేడు రాజ్యాల మొత్తంజనసంఖ్యలో నూట ౧౧.౩ పాళ్లు మాత్రమే జర్మనీ జనసంఖ్య. కాని యుద్ధసామగ్రికి వెచ్చించిన టోకుమొత్తంలో జర్మనీదే నూట ౪౧ పాళ్లు. రషియాజనసంఖ్య౨౯.౩ పాళ్లున్నా యుద్ధసామగ్రివ్యయం ౨౬ పాళ్లు మాత్రమే, యునైటెడ్ స్టేట్సు జనసంఖ్య ౨౨.౫ పాళ్లు; యుద్ధసామగ్రి వ్యయం ౭.౭ పాళ్లే. జనసంఖ్య ౧౨.౩

పౌల్లున్న జపానుకు యుద్ధసామగ్రివ్యయం ౩.౬ పౌల్లు; బ్రిటను జనసంఖ్య ౮.౨ పౌల్లు; యుద్ధసామగ్రికోసం దానివ్యయం ౭ పౌల్లు. ఫ్రాన్సు జనసంఖ్య ౭.౪ పౌల్లు; యుద్ధసామగ్రివ్యయం ౮.౧ పౌల్లు. ఇటలీ జనసంఖ్య ౭.౨ పౌల్లు; యుద్ధసామగ్రి వ్యయంలో దానివ్యయం ౬.౬ పౌల్లు.

[ఫిబ్రవరి ౧౯౩౭, 'లివింగ్ ఏజ్' సంపాదకీయం నుండి]

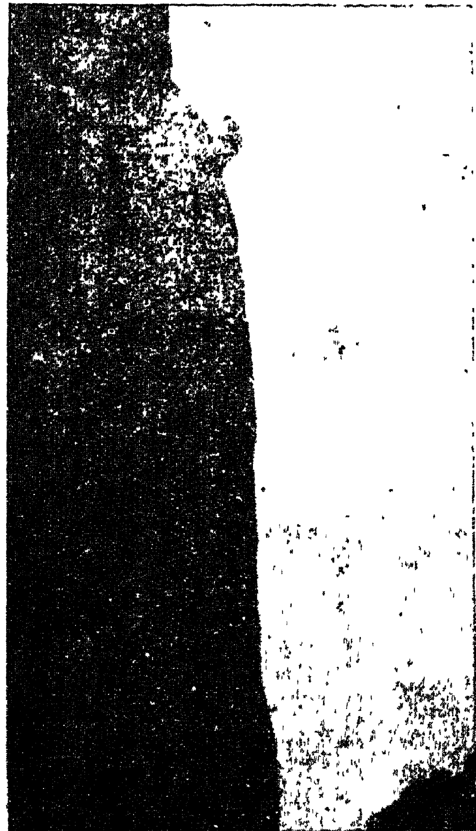
ఐరోపాదేశస్థుల చలికాలపు వ్యాయామక్రీడలు

మనదేశములో అనేకమందికి తెలియనటువంటివియు, విననటువంటివియు నైన ఆటలు ఐరోపాదేశములో అనేకములు మాకు చిత్రముగాను, బహు కష్టముగాను తోచునట్టివి కలవు. ఈఆటలు ఆడువారు, మగవారు, పిల్లలుకూడ ఆడుదురు.

ఆదేశమందు - అందు ముఖ్యముగా స్విజర్లెండు దేశమందు - అమితమైన చలివల్ల, ఎల్లప్పుడును మంచు కురియుచునేయుండుటవల్ల చుట్టునుగల ఆల్ప్సుకొండలమీద మంచు దట్టముగా నుండును. మంచు గట్టిగా రాతివలెకాక ఇసుకవలె సాధారణముగా కురియుచుండును. మంచుకురియుచున్నప్పుడు పెద్దపెద్దవడగళ్లు పడుచున్నట్లు ఉండును. అట్లు పడినప్పుడే ఆటలాడువారికి మిక్కిలిసౌకర్యముగాఉండును. వీరు ఆటలకొరకు కొండలమీదికి వెళ్లునప్పుడు చలి నాపుటకు మంచిబలువైన ఉన్నిదుస్తులను ధరించి వెళ్లుదురు. స్త్రీలును పురుషులును కూడ ఆటలాడుటకు వీలుగా నుండుటకు ఒకేవిధమైనదుస్తులను ధరింతురు. ఈదిగువ చెప్పబడిన ఆటలు వీరిట్లు ఆడుటవల్ల అవి వారికి దేహపరిశ్రమగాను, ఖులాసాగాను కూడ ఉండును. వీరిట్లు ఆడు ఆటలలో మొదటిది స్కైయింగ్ అని అందురు.

(౧) స్కైఇంగ్‌కు స్త్రీలును, పురుషులును, పిల్లలును కూడ బాగుగ మంచు కురిసి ఎత్తుపల్లములు గానుండుకొండలమీదకే సాధారణముగా వెళ్లుదురు. వారు మిక్కిలిమందముగాను, బలువుగాను ప్రత్యేకమీఆటలకొరకే చేయబడిన కాలిజోళ్లను, చలి నాపగలిగినంత వెచ్చని పొడవైనమేజోళ్లను వేసికొందురు.

స్కై-ఇంగ్ అనిన ఎత్తుమీదనుండి అందరును వంతులువేసకుని క్రిందకు మంచుమీద జారుట. అట్లు

ఈ దేశపువారు వేసవికాలములో (Winter sports) లేనప్పుడు ఈ విధముగా ఎత్తుగాను, ఎక్కుటకు బహుదుష్కరముగాను ఉండు కొండలను తమాషాకు త్రాటిసహాయమున మనవారు త్రాటిచెట్లనెక్కునట్లు ఎక్కిదిగుదురు.

జారుటకు కాళ్లకు (పాదములకు) సన్నగాను, పొడవుగాను ఉండు పాదమంతవెడల్పుగల రెండు కర్రలను కట్టుకొందురు. ఆకర్రలు షుమారు ౨ లేక ౨౼ గజముల పొడవు గలవై ముందుభాగమున కొంచెము పైకి వంగియుండును. వీరిచేతులలో రెండుకర్రలనుగూడ పట్టుకొం

సుదు. ఆకఱ్ఱలను పట్టుకొనుటకు వీలుగా, ఉండునట్లు పైభాగమున తోలుతో, బెల్టువలె చేయబడియుండు టవల్ల అందు వారిచేతులను దూర్చి కఱ్ఱను పట్టుకొం దురు. అట్లు చేయుటవల్ల వారిచేతిపట్టు వదలిపోయి నప్పటికిని వారిచేతినుండి కఱ్ఱ పడుటకు అవకాశము లేదు. ఆకఱ్ఱలకు అడుగుభాగమున ఎటుప్రక్కకుత్రిప్పిన యటుతిరుగు చిన్న చక్రమొకటి యుండును. ఆచక్రము చుట్టును రబ్బరు వేయబడియుండును. అట్లు రబ్బరు

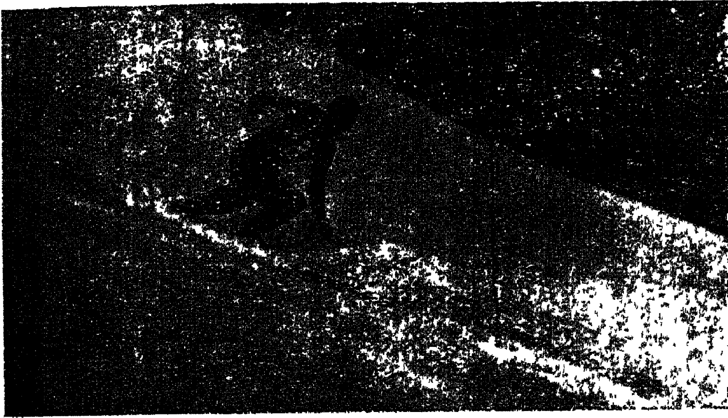
స్కేటింగు చేయుచున్నస్త్రీలు

వేసియుండుటవల్ల వారు Balance తప్పి క్రిందపడి నప్పటికిని ఆకఱ్ఱ గ్రుచ్చుకొని గాయములుకాకుండ కాపాడును. ఆకఱ్రలు పట్టుకొన్నందున వారు ఎచ్చట ఆగవలెనన్న అచ్చట ఆగగలరు. వారు క్రిందకు జారి తిరిగి పైకి ఎక్కవలసినప్పుడు చేతపట్టుకొన్నకఱ్ఱలను గట్టిగా మంచులోనికి నొక్కుకొనుచు వెళ్లెదరు.

వారు కాలికి కట్టుకొనుకఱ్ఱలకు రెండడుగులనిడు పును వేలివెడల్పును గల సంట చేయబడియుండుట వల్ల వారు పైకిఎక్కునపుడు మంచు ఆసంటలో చిక్కు కొని వారు జారిపడకుండ కాపాడును. అయినప్పటికిని అనేకులు-అందు ముఖ్యముగా క్రొత్తగా ఈఆటలలో చేరినవారు-పడుచును, లేచుచును ఉందురు. మంచు ఇసుక వలెగాక గట్టిగా పడినప్పుడు వారు అట్లు ఎక్కుట చాలకష్టము కావున ఎక్కవలసినప్పుడు కొందరు కాలికి కట్టుకొన్నవితీసి భుజములమీద పెట్టుకొని వెళ్లుదురు. అట్లుకూడ ఎక్కలేనివారికి కొండక్రిందనుండి పైవరకును ఒకత్రాడు (Electric rope) ఉండును. దానిని వారు ఒకరితరువాత ఒకరు వరుసగా పుచ్చుకొన్నయెడల ఆత్రాడే వీరిని పైకి యంత్రమూలమున ఈడ్చుకొని పోగలదు. మరికొన్నికొండలమీద ఇట్లు త్రాళ్లుగాక ఎంత ఎత్తుకొండలమీదకైనను తీగలమీద విద్యుచ్ఛక్తి మూలముననే వెళ్లు పెట్టెలుండును. వానిని వారు Teliferick అనిఅందురు. అందు ఒక్కొక్కదానిలో ౨౦ మందికి స్థలముండును. ఇటువంటివి మిక్కిలి ఎత్తుగాను, ఎక్కుటకు కష్టముగాను ఉండు కొండలమీద మాత్రమే ఉండును.

ఆదేశమున బాగుగా సూర్యరశ్మిగలదినములు అరుదయినందున ఎన్నడైన సూర్యుడు బాగుగా ప్రకాశించినరోజున ఇండ్లలో ఎవరును ఉండక అందరును బయటకు వెళ్లుదురు. అందు ఎక్కువమంది స్కీఇంగ్‌కే వెళ్లుదురు. అట్లు ఎండగాఉన్నరోజులలో

దినమంతయు కొండలమీదనే గడపి రాత్రికి ఇల్లు చేరుకొందురు. అట్లు వెళ్లునపుడు వారువీపులమీద పెద్దసంచులు కట్టుకొని అందు వారికి కావలసిన ఆహారములను తీసుకొనివెళ్లి ఆకలివేసినప్పుడు ఆకొండమీదనే కూర్చుని తిందురు.

స్కైఇంగు కొండపైనుండి క్రిందకుజారుట

ఇట్లు తమతో భోజనము తీసుకొనివెళ్లనివారికిని భాగ్యవంతులైనవారికిని అచ్చటనే భోజనశాలలు గలవు. అందు వారివారికి కావలసినఆహారములను భుజించి తిరిగి యథాప్రకారముగ మంచుగో ఆడుకొందురు. ఈ స్కైఇంగ్ (Skiing) విషయమై ఇందుగల చిత్రములవల్ల చదువరులకు కొంత బోధపడగలదు.

(ఆ) స్కేటింగ్ (Skating) అని మరియొకఆట గలదు. అది ఎత్తుపల్లములులేక చదునుగా ఉండు భూమియందుమాత్రమే ఆడవలసినది ఈఆట నాడుటకు మంచు ఇసుకవలె కాక గట్టిగా రాతివలె నుండవలెను. అందుకు వారు సాధారణముగా మంచిచలిదినములయందు చదునుగాను నలుచదరముగాను ఉండు భూమియందు వ్యాప్తిగా పేరుకొని అట్లే 3, 4. దినములు ఉండెదరు. అట్లు ఉండుటవలన చలికి ఆనీరంతయు గడ్డకట్టుకొని గట్టిగా రాతివలె అగును దానిమీద వారు ఆడుదురు.

ఈ యాటకుకూడ నొకవిధమైన కాలిజోళ్లు ఉండును. మామూలుజోళ్లవలెనే మరికొంచెము లావుగా ఉండి క్రిందిభాగమున ఒకరేకువలె ఉండి దానికి ఒకకత్తిమాదిరిగా మరికొంచెముమందముగా జోళ్లపొడుగునను అంగుళముఎత్తున ఇనుముతో చేయబడియుండును. దానితో కాలు అడుగు ఎత్తివేయకుండ మంచుమీద జార్చుచునే పడకుండ Balance నిలుపుకొనుచు పరుగులెత్తుట మొదలగు చిత్రములైన Feats చేయుదురు. అట్లు మంచుమీద స్త్రీలుకొందరు నాట్యము కూడ చేయుదురు. అది చూచువారికి మిగుల సొగసుగా నుండును.

స్కైఇంగుకు బయలుదేరుచున్నవారు

పెలిఫెరిక్

మన ఊర్లలో Tennis' matches వలెనే అచ్చట చలికాలములో స్కేటింగ్ పందెములు (Skating competitions) జరుగుచుండును. అందు మిక్కిలి తెలివిగాను, బాగుగాను స్కేట్ చేసినవారికి బహుమానములు కూడ ఇవ్వబడును. ఇటువంటి పందెములకు దేశ దేశములనుండియు స్కేట్ చేయగలవారు వచ్చి బహుమానములు పొంది వెళ్లుచుందురు.

ఒకొక్కప్పుడు ఇరువురుకలసి స్కేట్ చేసెదరు. ఇరువురుకలసిచేయుట మిక్కిలి కష్టము. అట్లు చేయుచునే మధ్యమధ్య గిర్రునతిరిగి మరల మామూలుగా నిలుచుందురు.

స్కైఇంగ్ చేయలేనివారికి చూచుటకు మిక్కిలి విసుగుగా ఉండును గాని స్కేటింగ్ తెలిసినవారికి చూచుటకు మిక్కిలిబాగుగాను, ఇంపుగాను ఉండును.

(3) ఇదేవిధముగా వారు చదునుగా నుండునేలమీదనే గట్టిగా ఉండు మంచుమీద గోల్ఫు (Golf) ఆడుదురు. అది మామూలుగోల్ఫు ఆటమాదిరిగానే ఉండును.

ఇంకను వీరు మంచుమీద ఆడు ఆటలలో టోబోబూగింగ్ (Toboboogiug) అనియు, కర్లింగ్ (Curling) అనియు అనేకవిధములైన ఆటలు గలవు కాని అన్నిటిలోకి స్కైఇంగ్, స్కేటింగ్ మాత్రమే ముఖ్యమైనవి.

వంగల వాణీబాయి

ఒంటికాలిమీద చేయుచున్నఫీటు

బ్రిటిషురాజుల రాజలాంఛనాలు

పట్టాభిషేకాలంకారాలు

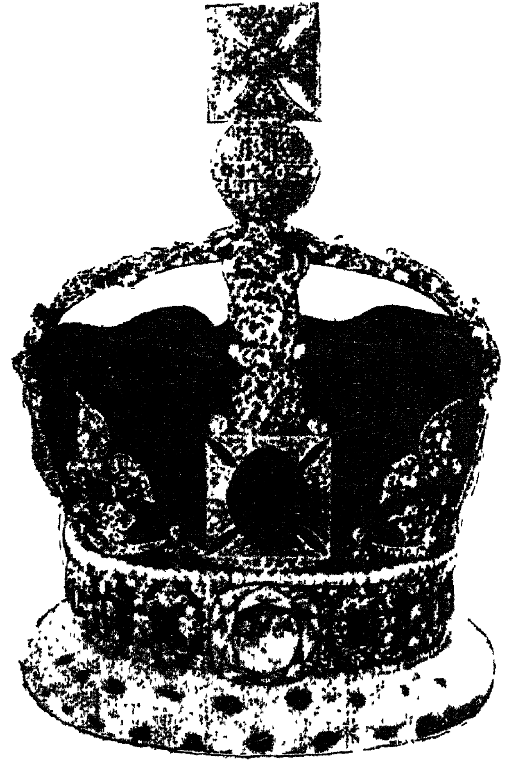
బ్రిటిషురాజులు పట్టాభిషేక మహోత్సవ సమయంలో ఉపయోగించే రాజలాంఛనాలు ఎన్నో ఉన్నవి. వాటిలో కిరీటాలు మూడు. అందులో ముఖ్యమయింది ౧. ఇంగ్లాండు కిరీటం దీనిని సింహాసనం ఎక్కినప్పుడు పెట్టుకుంటారు. దీని అసలు పేరు "సెయింటుఎడ్వర్డు కిరీటం" అని. రెండవచార్లెస్సు రాజు తన

౧

పట్టాభిషేకంకోసం ౧౬౬౧ సంవత్సరంలో చేయించుకొన్నాడు దీన్ని. అంతకుపూర్వం ఇంగ్లాండు రాజులు ఆనవాయితీగా పెట్టుకుంటూవచ్చిన కిరీటాన్ని క్రాంవెల్లు చెడగొట్టించి అమ్మివేశాడు. అందువల్ల ఆనవాళ్ల నాగానే చార్లెస్సు దీన్ని చేయించాడు. వెలగల వజ్రాలూ, కెంపులూ, పచ్చలూ, నీలాలూ దీని నిండుకూ చెక్కించాడు.

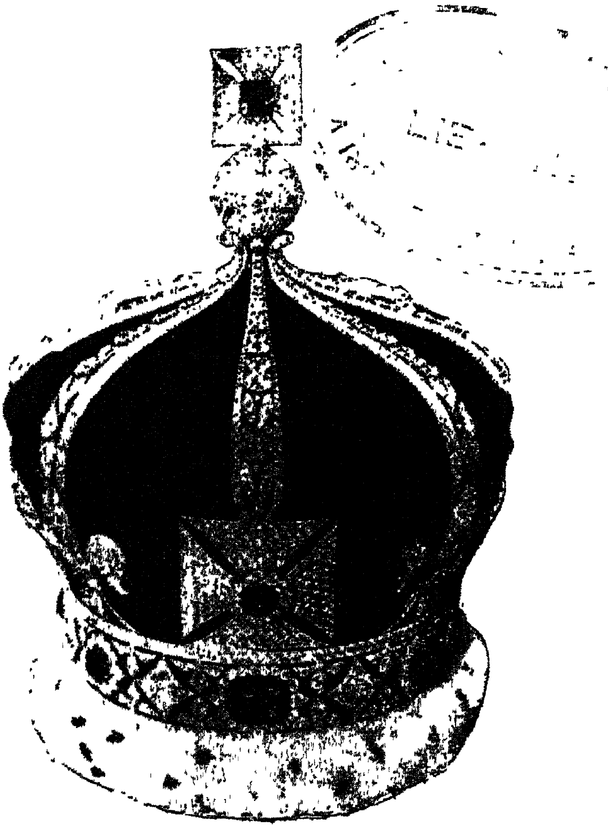
౨. రెండోకిరీటంపేరు 'ఇంపీరియల్ స్టేటు కిరీటం'. దీన్ని విక్టోరియారాణి తన పట్టాభిషేకంకోసం ౧౮౩౮ సంవత్సరంలో చేయించుకుంది. ప్రపంచ

౨

ప్రఖ్యాతాలయిన రత్నాలు దీనిలో చెక్కబడ్డవి. ఎలిజబెతురాణి ముత్యాలలోలకులూ, ౧౧ శతాబ్ది ప్రారంభంలో ఉన్న 'ఎడ్వర్డు దికన్ ఫెసరు' వేలిఉంగరంలో నీలమూ ఇందులో ఉన్నవి. దీనంత వెలగలకిరీటం మరే రాజ్యంలోనూ లేదట.

౩. మూడోది ఇండియా కిరీటం. ఢిల్లీలో అయిదో జార్జి చక్రవర్తి పట్టాభిషేకంకోసం ౧౯౧౧ సంవత్సరంలో ఇది చేయబడింది. ఇంగ్లాండు కిరీటం ఇంగ్లాండు దాటి రాకూడదట. అది శాసనం. అందుకోసమని ప్రత్యేకంగా దీన్ని చేయించుకోవలసివచ్చిందట. దీనినడుంగా ఉండే కుచ్చులో ఒక శ్రేష్ఠమయిన,

౩

అందమయిన పచ్చ ఉంది. అది ఇండియాలోది. దీనిలో పొదిగిన వజ్రాలు ఆరువేల కధికంగా ఉంటవి. దీనివెల అరవయివేల పౌనులు.

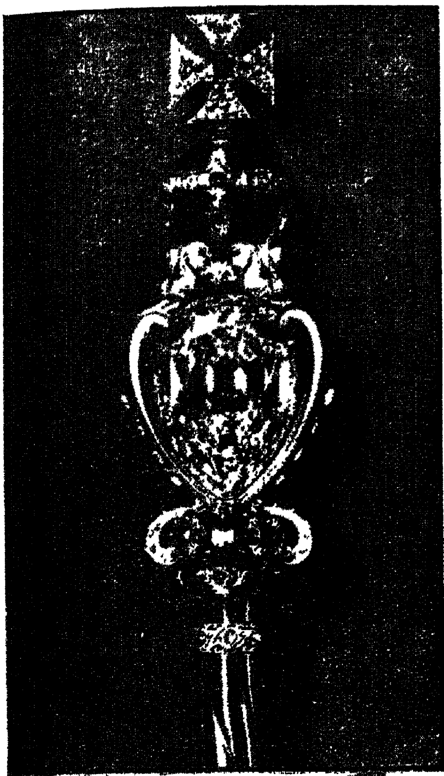
౪. రాజు చేతపట్టుకునే బంగారుచెండు. ఇదికూడ రెండవచార్లెస్ పట్టాభిషేకం కోసమే చేయబడింది. రాజు గద్దెయెక్కి కిరీటం పెట్టుకున్నప్పుడు దీన్ని ఎడమచేత పట్టుకుంటాడు దీనిమీద నిలువున

౪

ఉండే శిలువ క్రీస్తుమతంయొక్క ఆధిక్యాన్ని సూచిస్తుంది. ఇది రత్నఖచితమయింది; అమూల్యం అయిందన్నీ.

౫. సెయింటు ఎడ్వర్డు రాజదండం. ఇది బంగారుది. రత్నాలు చెక్కబడిఉంది. 'దక్షిణ-ఆఫ్రికా యూనియన్' వారు ఏడవఎడ్వర్డు చక్రవర్తికి కానుకగా

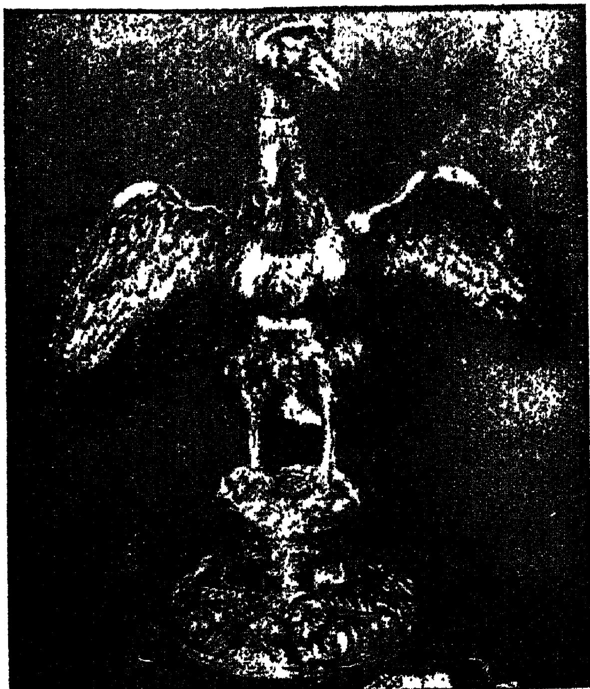

౬

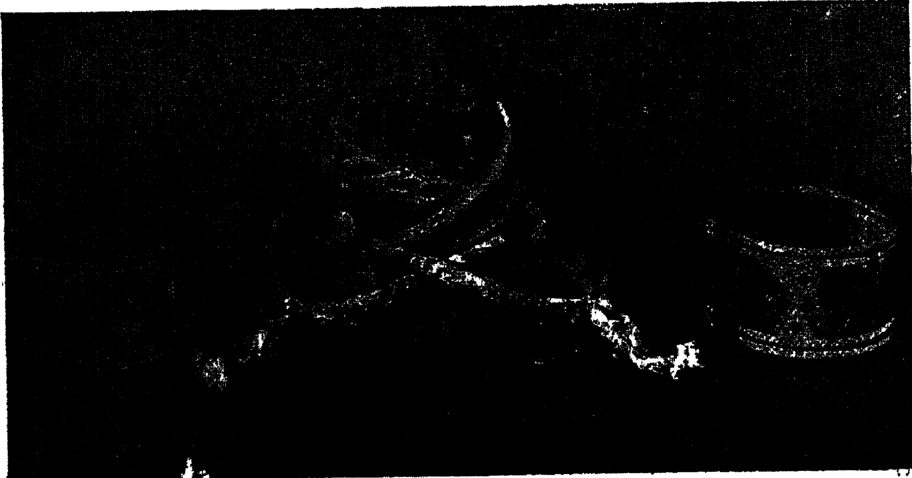
ఇచ్చిన 'గ్రేట్‌స్టార్ ఆఫ్ ఆఫ్రికా' అనే పెద్దవజ్రం దీనిలో చెక్కబడిఉంది. దీనిపొడుగు మూడడుగులు.

౭. బంగారు రాజకంకణాలు, సెయింటు జార్జి కంటకాలు. ఇవి ప్రాచీనకాలంనాటివి. కంకణాలమీద ముఖమల్ బుటేదారీపని చేయబడిఉంది. కంటకంఅంటే గుర్రంమీద సవారిచేసేటప్పుడు గుర్రం పక్కల్లో పొడిచి నడపడానికని కాలు కాళ్లకు కట్టుకునే ముల్లు. దీన్ని ఇనుముతో చేయడం మామూలు. ఈ రాజకంటకాలు మాత్రం బంగారపు గట్టిచేతవి.

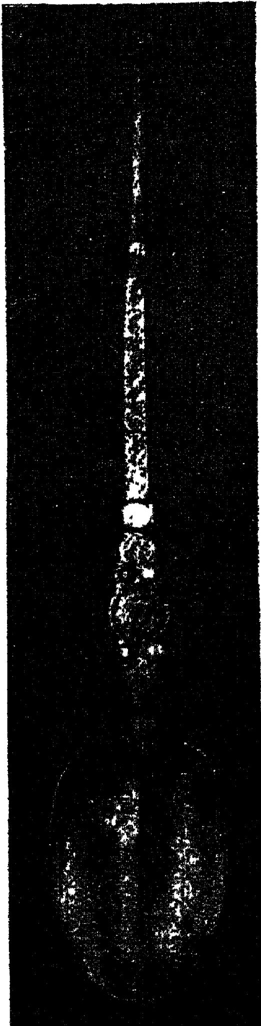
౮. (ఎ. బి) అభిషేకపాత్రలు: కాంటర్బరీ ఆర్చిబిషప్పు (రాజపురోహితుడు) గద్దలాగు బంగారం

౮ ఎ

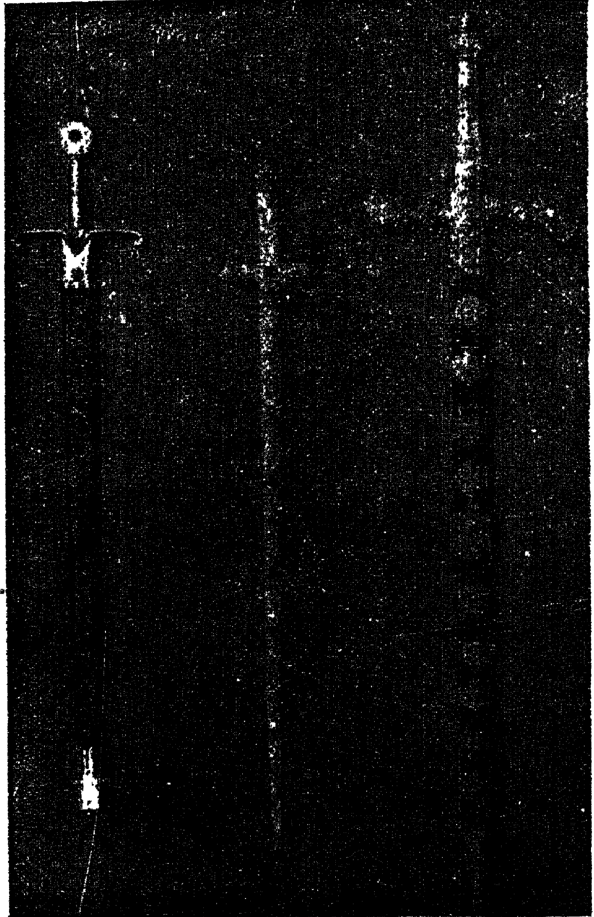
తో చేసిన పాత్ర (ఎ) లోనుండి ముక్కు గుండా అభిషేకార్థమయిన పవిత్ర తైలాన్ని బంగారు చెంచా

౭ (బి)

(బి) లోకి వంచుకొని రాజుకు అభిషేకం చేస్తారు. ఇవి క్రాంవెల్లుకరంకంలో రూపుమాసిపోకుండా మిగిలిన ప్రాచీనపాత్రలు.

౮. రాజఖడ్గాలు: ఇవి మూడు. ఎడమనుండి: ౧. ఇది ప్రధానమయిన రాజఖడ్గం. దీనివాదర మొక్కగా ఉంది. ఇది దయాసూచకమట. దీన్ని రాజు పట్టాభిషేకానంతరం దట్టీకి తగిలించి వ్రేలవేసుకుంటాడు. ౨. రెండోరాజఖడ్గం వరమీద ఇంగ్లాండు, స్కాట్లాండు, ఐర్లాండు రాజ్యలాంఛనాలు చిత్రింపబడిఉన్నవి. ౩. మూడోదాని పిడి బంగారంతో చేశారు.

౮

ఇవికాక రాణిపెట్టుకునే కిరీటం ఒకటి ప్రత్యేకంగా ఉంది. ఇది ఎలిజబెతురాణికోసం చేయబడింది. దీనికిన్నీ రత్నాలు చాలాచెక్కబడినవి. ఇందులో చెక్కబడినవజ్రాల్లో చాలమట్టుకు మేరీరాణి ఇచ్చినవేనట. ఇంకా రాజదండాలు, ఉంగరాలూ మొదలయినవి కొన్ని కలవు. రేపు మే నెల ౧౨ తేదీని ఇంగ్లాండులో జరగబోయే ఆరవజార్జిరాజు పట్టాభిషేకమప్పుడు వీటన్నింటినీ ఉపయోగిస్తారట.

—ౘైమ్సు ఆఫ్ ఇండియా వీక్లీ

భారతీయ సాహిత్య పరిషత్సమావేశము త్యాగరాయనగరు, చెన్నపురి. (27-3-37)
అధ్యక్షుడు మహాత్మగాంధి. సమావేశ ప్రారంభకులు, కాకాసాహేబ కాలేల్కరుగారు ఉపన్యసించుచున్నారు.

సి. వి. రామను సతి

ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షురాలు, (భారతీయ సాహిత్య పరిషత్సమావేశము.)

శ్రీ కమ్మ్మలమాణిక్యం, ఏలూరు.

కడచిననెలలో కాకినాడయందు జరిగిన వ్యాయామ సంఘ వార్షికోత్సవమున మల్లవిద్యపోటీలో గెలిచి వెండిగదను బహుమానముగా పొందిన యువకుడు.

సులోచన

'భారతీయ-ఫిలిం' ప్రపంచంలో ప్రజాహృదయాన్ని ఎక్కువగా ఆకర్షించిన ఫిలిం తారలలో ఒకత్తి సులోచన. సులోచన అసలుపేరు 'రూబి మేయరు.' మూకచిత్రాల నాటి పాత కాలంలో రంగం ఎక్కింది. మొట్టమొదట సులోచన నటించిన చిత్రం 'వీరబాల.' తరవాత 'మేవారురత్నం' 'అనార్కలి', 'మేజిక్ ఫ్లూట్' అనే సుప్రసిద్ధాలయిన ఫిలిముల్లో నటించి మంచి పేరు తెచ్చుకుంది. చివరిఫిలిము ఇంగ్లాండులో ప్రదర్శించినప్పుడు సులోచనమీద మెప్పులు చాల జోరుగా కుమ్మరిల్లిపోయినవి.

ఇంతలో టాకీలు వచ్చాయి. దూరదృష్టిలు కానివాళ్లు 'ఇంక సులోచనపని అయిపోయిన' దన్నారు. కానికొన్నాళ్లపాటు సులోచన ఏమారుమూలో ఉండిపోయి దేశభాషలను చక్కగా నేర్చుకుని మళ్లా రంగానికెక్కి టాకీలో నటించింది. సులోచన మొదట నటించిన టాకీ 'మాధురి.' అందులో తనపేరును నిలుపుకుంది. ఆ తర్వాత 'ప్రైడ్ ఆఫ్ఇండియా', 'డాకూకీ లడ్కీ' అనేటాకీల్లోనటించి పేరుమోసిన హిందూస్థానంతారల్లో చోటు చేసుకుంది.

ఇంకముందు 'జంగిల్ క్వీను' టాకీలో కురంగి (నాయిక) పాత్ర నటిస్తుందట. అందులో డి. బిల్లిమోరియా కమలకుమార (నాయక) పాత్రను నటిస్తాడట విషాదఘట్టాలతో నిండినకథ ఇది. సులోచనకు భారతీయతారల్లో అగ్రస్థానం లభించే అవకాశం ఇందులో ఉంటుందని తలపబడుచున్నది. సొక్కుమందు చల్లే చూపులతో సొగసులుకురిపించే కన్నులమూలాన్ని సులోచన పేరు సర్వథా సార్థకం అయింది.

టైమ్సు ఆఫ్ ఇండియా వీక్లీ.

విజ్ఞానవిశేషాలు

చిన్నరేడియో సెట్టు

ప్రపంచములోనెల్ల చిన్నదగు రేడియో సెట్టును ఒక న్యూయార్కు వాస్తవ్యుడు కనిపెట్టెను. ధ్వనిని విద్యుత్తరంగముల రూపమున వ్యాపింపజేయు ట్రాన్సుమిటర్ సెట్టుకొలత ౩ × ౩ × ౧౨ అం. దీనిబరువు ౧౪ అవున్సులు. ఆకాశమునుండి విద్యుత్తరంగములను గ్రహించి

మరల ధ్వనిరూపమున మార్చెడు రిసీవర్ చిత్రమునందలి వ్యక్తిచేత నున్నది. ౧౪ అంగుళముల పొడవుగల రెండు అంటెనాలు (స్పర్శశృంగములు) కలవు. ఒకపౌను బరువుగల జేబుబాటరీని ఉపయోగించి అరమయిలు దూరమున నుండువానితో టెలిఫోనులోవలె మాటాడవచ్చును. రేడియో సెట్టులో ఒకమీటను నొక్కినంత, ట్రాన్స్మిటరు రిసీవరగును; రిసీవరు ట్రాన్స్మిటరగును. కొంచెము ఎక్కువ శక్తిగల బాటరీల నుపయోగించి, కొలది మార్పులనుచేసినయెడల ఈసెట్టునుండి పుట్టు ధ్వని అయిదుమయిళ్ల దూరమువరకు వినిపించును.

కార్బనుకాగితము లేకయే టైపుయంత్రమున కాపీలు

ఒక క్రొత్తసాధనము మావాలు టైప్‌యంత్రమునకు అమర్చబడి యుండుటవలన, కార్బనుకాగితముల అవసరము లేక ఒకేమారు ఒక ఉత్తరమునకు నాలుగు కాపీలు తీయవచ్చును. టైపుయంత్రమున నాలుగు కాగితములు చొప్పించవలెను. అపుడు క్రొత్త ఏర్పాటుకలన నాలుగురిబ్బనులు నాలుగు కాగితములకు అమరును. ఇట్లు టైపుచేసిన కాపీలు నాలుగును ప్రత్యేకము టైపుచేయబడినవానివలెనే యుండును. అవి మసి మొదలయిన వంటుకొనక శుభ్రముగ నుండును.

అలంకారపు జేబుపెట్టె, బాటరీ లైటు సహా

సిగరెట్లపెట్టెయంత ఈ చిన్నపెట్టెలో ముఖమును దిద్ది అలంకరించుకొనుట కవసరమైయిన పదివస్తువు లుండును. అద్దము, మొగమునకు బుగ్గలకు రాచుకొను పౌడరులు, పెదవులకురంగు, చిన్నపట్టుకారు, సిగరెట్లు, అగ్గిపుల్లలు, పెన్‌సిలు, కాగి

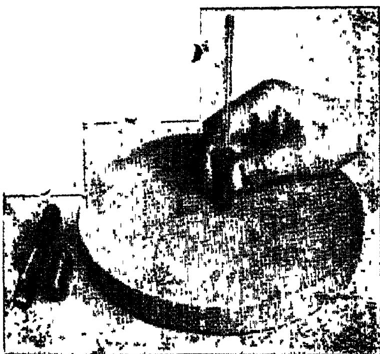
తము, ఒక బాటరీలైటు—ఇవి అందులో ఉంచేపెడివస్తువులు. బాటరీలైటు వెలుగున మొగమును దిద్దుకొనవచ్చును. ఈపెట్టెను ప్రత్యేకము బాటరీదీపముగా కూడ మార్చి వాడుకొనవచ్చును.

బ్రహ్మాండమయిన వ్రాతపుస్తకము

ప్రొ. ఆర్. హెచ్. వీలరు అను మనస్తత్వశాస్త్రపండితుడు మనస్తత్వశాస్త్రసంబంధములగు పరిశోధనల ఫలములు, వానియొక్క పరస్పర సంబంధములు మొదలయిన విషయములు సులువుగా తెలియుటకయి ఒక బ్రహ్మాండమయిన సంపుటమున వ్రాసియుంచుచున్నాడు. ఆ సంపుటమున ప్రతి పుటపొడవు నాలుగడుగులు; వెడలుపు గిర అంగుళములు. పూర్తి అయిన దానిబరువు నూటపదిపౌను లుండునట.

కాంక్రీటు ఎండియుండుటను తెలుపుయంత్రము

నేలపయిని క్రొత్తగా కాంక్రీటువేసినపుడు దానిమీద బల్లలుఅమర్చుటకు పూర్వము, అది చక్కగా ఎండినదో లేదో తెలిసికొనుటకు కొందరు నిపుణులు ఒకయంత్రమును తయారుచేసిరి. అది చెమ్మనుపీల్చుకొనని ఒక సంప్రదని డాలులో అమర్చబడియుండును. ఆడాలును కాంక్రీటుమీద, ' ప్రత్యేకగలట్లు, ఉంచిన చో ఆవిరినిబట్టి కాంక్రీటులోని చెమ్మను అది తెలుపును. కాంక్రీటు బాగుగా ఎండినతరువాత బల్లలు పరిచినట్లయిన మెరకపల్లములు లేక తలము చదునుగా నుండును.

వేళకు పనిలోనికి రాని పనివారిని పట్టియిచ్చే ఘటికాయంత్రము

ఇట్టి ఘటికాయంత్రము లీవల కార్ఖానాల లోను, కచేరీలలోను ఉపయోగింపబడుచున్నవి. పనివాడు వచ్చి యంత్రమునగల మీటను నొక్కవలెను. వెంటనే ఆనాటితేది, అప్పటివేళ-గంటలు,నిమిషములు-లోపలనున్న కాగితపుబేపుమీద అచ్చుపడును. ఆవల వాని సంతకమునకయి యంత్రముమీదిపైపున నున్న కన్నమునకు సరిగా వచ్చి ఆటేపు ఆగును. ఆటేపుమీద అక్కడ మీటనొక్కినవాడు సంతకము చేయవలెను. ఆలస్యముగా వచ్చినవారు త్వరగా వచ్చినట్లు తప్పువేళను సృష్టించుట కింక ఏమాత్రమును అవకాశము లేదు. చిత్రమున ఒక ఉద్యోగి మీటనునొక్కి, టేపుమీద సంతకముచేయుచుండుట కానవచ్చును.

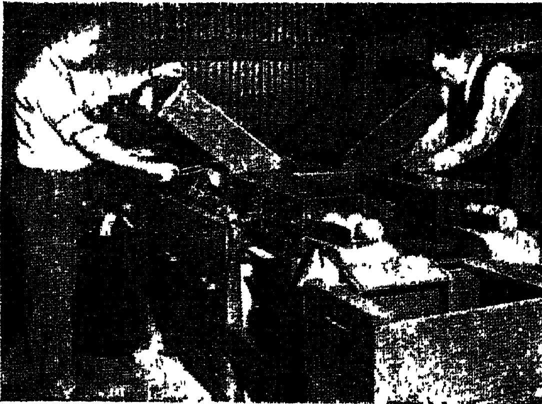
బ్యాంకి చెక్కులను తూచి లెక్కపెట్టవచ్చును

లాస్ఆంజలీస్ (కాలిఫోర్నియా) బ్యాంకులలో ప్రతిమాసాంతమునను కోట్లకొలది చెక్కులను లెక్కపెట్టవలసియుండును. ఆ పనికి ఎంతయుకాలము వ్యయ

ము నగును; శ్రమకూడ అధికమే. దానినంతయు పోఁబెట్టుటకయి ౨౨ చెక్కులు రమారమి ఒకఆవున్స, మరి, ౩౫౦ ఒకపౌను బరువు ఉండునని తూచి కనుగొని, ఆలెక్కల ననుసరించి కట్టలకొలది చెక్కులను తూచి సులువుగ లెక్కకట్టుచున్నారు.

చెడిపోయిన నారింజపండ్లను తెలుసుకొనుటకు యంత్రము

ఇది ఒక 'ఎక్సు రే' యంత్రము. కాలిఫోర్నియా లేబరేటరీలో తయారయినది. ఈయంత్రము సాయమున పుచ్చిన, ఎండిన పండ్లను తెలిసికొనవచ్చును. ఇద్దరు మనుష్యులు గంటకు ౨౨,౫౦౦ పండ్లను పరీక్షింపగలరు. రెండు గాజుతెరలమీద వారియెదుర ఒకదాని వెనుక నొకటిగా జరిగిపోవుచున్న నారింజపండ్లయొక్క నీడ పడును. ఆనీడలో పండ్లలోపలి మంచిచెడ్డలు తెలియును. పండులో దోషము కనుపడినతోడనే ఎదుటి వ్యక్తి ఒక మీటను నొక్కును. వెంటనే దోషముగల పండు అవల పడిపోవును. ఈవిధముగా పరీక్షించి మంచి నారింజపండ్లనే అక్కడివారు ఎగుమతిచేయుదురు.

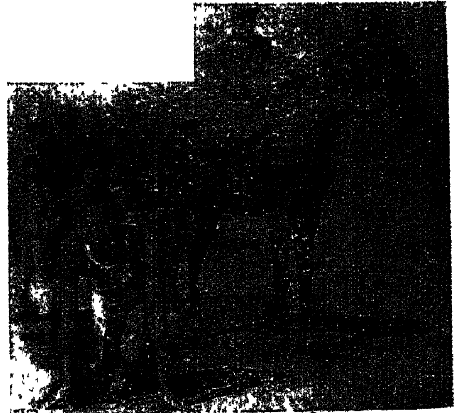
పెద్ద ఫోటోలను కడుగుటకు పెద్దతొట్లు

గోడల నలంకరించుటకొరకు తయారుచేయు పెద్దపెద్ద ఫోటోచిత్రములను కడుగుటకయి పెద్దతొట్లు

చికాగోలో తయారుచేయబడినవి. వానియందు ౪౨ అం. వెడలుపు, ౨౫ అ. పొడుపు గల ఫోటోలను కడుగవచ్చును. ౧౧౪ గాలనుల నీరుపట్టు ఆతొట్లలో వడబోసిననీరు నిరంతరము పారుచుండును. శ్రేష్ఠమయిన ఉక్కుతో చేయబడినవి కావున రసాయనపదార్థముల మిశ్రణము కారణముగా అవి ఏమాత్రము పాడుకావు. ఫోటోలును చాల శుభ్రముగానుండును.

వేగపరీక్షలో మనిషి గుఱ్ఱమును ఓడగొట్టెను

జెస్సె ఓవెన్సు అను నీగ్రోయువకుడు ఇటీవలి ఒలింపిక్ పందెములలో మిక్కిలి వడిగాపోవు ఒక గుఱ్ఱముతో పోటీచేసి దానిని ఓడించెను. క్యూబా ట్రాపికల్‌పార్కులో పదిసెకనులకంటె తక్కువ కాలమున ౧౦౦ గజములదూరము పరువిడి ఇరువదిగ

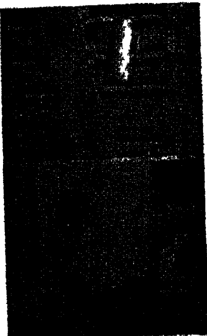
...ల పూర్తిగా ముందుకుమించి తనకిచ్చిన ౪౦ గజములకన్న అధికమని అతడు రుజువుపరచినాడు.

కాగితములను తనంత గ్రహించు టైపుయంత్రము

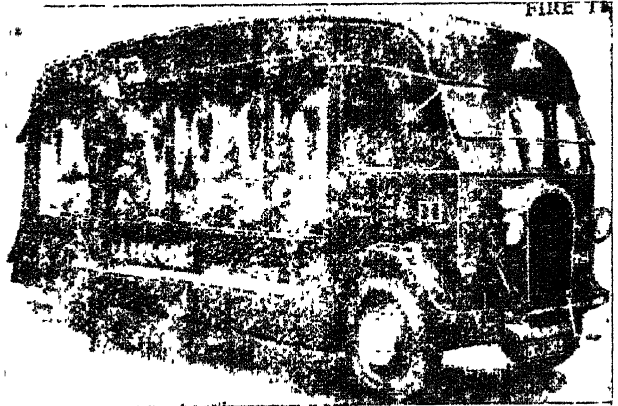
ఇది క్రొత్తమాదిరి ఎలెక్ట్రికు టైపుయంత్రము. యంత్రము ముందుభాగమున నుండుతొట్టిలో తెల్లకాగితములను, కార్బను కాగితములను పేర్చిఉంచినయెడల టైపుచేయ మొదలుపెట్టునప్పుడు, తెల్లకాగితమును, కార్బనుకాగితమును సరిగా తిన్నగా మరలోకి తమంత వెళ్లుచుండును. ఇందువలన కాగితములను ఎగుడుదిగుడు లేకుండ ఎక్కించవలసినశ్రమ, ఆలస్యము మొదలయిన తొందరలన్ని తప్పిపోయినవి. కాగితాలు సలుగకుండ టైప్ సిలుకాపీలు కావలసినన్ని తీసుకోవచ్చునని యంత్రనిర్మాత చెప్పుచున్నాడు. టైపుచేయునతడు యంత్రమునందలి తొట్టిలో కాగితములను పేర్చుచుండుట చిత్రమున కానవగును.

జంత్రపు పావురము

హార్వర్డు ఎంజినీరింగ్ కళాశాలలో రెండు కట్టడములలోనివారు ఉత్తర ప్రత్యుత్తరముల రాకపోకలను సాగించుటకు 'జంత్రపుపావుర' మొకటి నిర్మింపబడియున్నది. ఇది రెండుకట్టడములకు కట్టబడిన తీగలవెంట నడచును ఇది 'సలిండరు' ఆకారమున నుండును; మోటారుశక్తితో నడచును. తనంతట నదియే పోయి తీగయొక్క రెండు చివరలను ఆగిపోవును. దీనిలో ఉత్తరముండినయెడల, ఎఱ్ఱనిరంగుదీపము వెలుగుచుండును.

క్రొత్తరకపు నిప్పునార్పు యంత్రము

ఇది యిటీవలనే యమలునకు వచ్చినది. దీనిలోని విశేషమేమనగా, నిప్పురగుల్కొన్న ప్రాంతములకును నీటిసరఫరా కనుకూలమైన జలాశయాదులకును నడుమ చివర కొకటిన్నరమైలుదూర మున్నను సరే దీనిసాయముతో అనాయాసముగనిప్పునార్పు కార్యమును నెరవేర్చవచ్చును. ఇందులో ఒకటిన్నరమైలు పొడుగుగల పట్టగొట్టము లమర్పబడియుండును. ఈ యంత్రము సాధారణముగ గంటకు ౧౫ మైళ్లదూరము పోగలిగియుండును గావున దూరజలాశయాదులకు గొట్టములను తగిలించుటకుగూడ సుమారు ౬ నిమిషములకన్న నెక్కువ వ్యవధి పట్టదు. నీటి సరఫరా ఎక్కువగా కావలసిన సందర్భములం దనుకూలముగ నుండగలందులకై ఒకతేమారు రెండుగొట్టములను అమర్చుటకుగూడ నిందులో సౌకర్యములు చేయబడియున్నవి.

క్యామెరాలలో మరియొక అభివృద్ధి

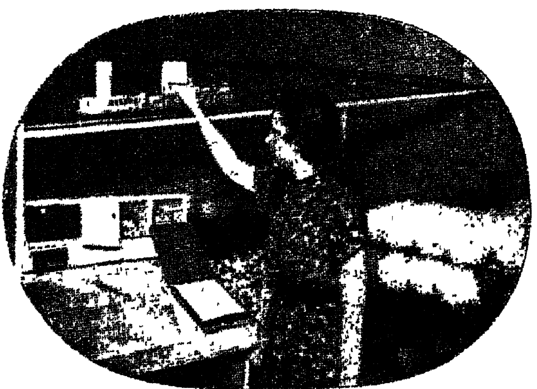

ఏయే సమయములందు ఏయేచిత్రములకు ఎంతెంత వెలుతురునిచ్చి బింబములను తీయవచ్చునో తూచినట్లు

చెప్పుటగాని, నిర్ణయించుటగాని దుర్ఘటమైనపని. సూర్యుని తేజము ప్రతికాలమునకు, ప్రతి స్థానమునకును వ్యత్యాసపడుచుండు ననుసంశయము మనము గమనించుచునే యున్నాము. ఆవైనము చక్కగా గ్రహించి బింబములకు ప్రతిబింబములను సలక్షణముగా తీయుటలోనే ఛాయాచిత్రకారుని నేర్పు వ్యక్తమగుచుండును. అది యొకరి బోధనతో వచ్చునదికాదు. ఒక్కొక్కప్పుడు కష్టపడి, లోటుపాట్లు అనుభవించి, వానిని సవరించుకొనుచువచ్చి ఆపరిస్థితిస్థితికి రావలసినదే. అది యెంత వ్యయ, ప్రయాససాధ్యమో ఛాయాచిత్రకారు లెరుగుదురు. అటువంటి వ్యయప్రయాసలను తప్పించుటకై యీరకపు క్యామెరాలు క్రొత్తగ నిర్మింపబడుచున్నవి. చిత్రకారుని ప్రజ్ఞజోలి అక్కరలేకయే యీ యంత్రములు సమయసందర్భముల కనుకూలముగ స్వయముగనే కావలసినంత వెలుతురును ప్రతిబింబఫలకములకు సమకూర్చి చక్కని ప్రతిబింబములను తీయగలుగుచున్నవి. వీనిలో వెలుతురు మొట్టమొదట సహాయకకటకము (Auxiliary lens) న ప్రవేశించి ఆప్రాంతముననుండు ఫోటో ఎలెక్ట్రిక్ సెల్లును తాకును. వెంటనే యంత్రములోపలి వడబోతతెర (Screen filter) చలింపనారంభించును. ఆతెరలోని పారదర్శకత భిన్నభిన్నముగ నుండి చిత్రఫలకములకు అనుగుణమైన వెలుతురును తూచినట్లు ప్రవేశపెట్టుచుండును. పరిమితమైన వెలుతురు ప్రవేశింపగానే వూత మూసుకొనిపోవును.

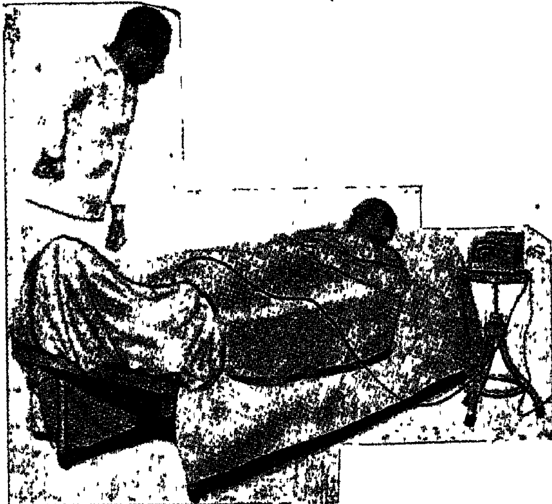
కార్యాలయములయందు 'బోయీ' లవసరము లేదు

మేనేజరు గుమాస్తాలకుగాని, గుమాస్తాలు మేనేజరుకుగాని, గుమాస్తాలలోనే ఒకరు మరియొకరికిగాని కాగితములు వగైరాలు పంపవలసినప్పుడు వానిని తీసికొని పోవుటకు 'బోయీ'లు ఇంతవరకు నియమింపబడుచున్నారు. ఆ ఖర్చును తగ్గించుటకై యీ క్రొత్త పద్ధతి యాచరణలోనికి వచ్చినది. ఉద్యోగుల పీఠముల మార్గముగా అంతరాళమున తగుమాత్రపు వెత్తున

నొక తీగెలయినుపదారి స్తంభముల మీదుగా సమర్పబడి యుండును. ఆ యినుపదారి మీద ఆటరైలుబండి ఆ కొననుండి యీకొనకు పరుగెత్తుచుండును. ఏ పీఠమువద్దకు వెళ్లవలయునో ఆ దూరమునకు పోగలుగునంత బిరతిప్పి ఆ బండిమీద పంపవలసినకాగితములను పెట్టి విడిచెదరు. అది నిర్ణీతదూరమునకు వెళ్లి టక్కుమని యాగిపోవును. ఈ పద్ధతిమూలముగా కార్యాలయములకు 'బోయీల' జీతముల ఖర్చు తగ్గింపబడినది.

చలికాలమునకు విద్యుచ్ఛక్తి దుప్పట్లు

చలికాలములందు తలుపులు బిగించుకొని దుప్పట్లు, శాలువలు కప్పుకొని పరుండుట మామూలు. ధ్రువప్రాంతములందును, పర్వతప్రాంతములందును, తదితర శీతలప్రదేశములందును ఎన్ని ప్రయత్నములు చేసినను

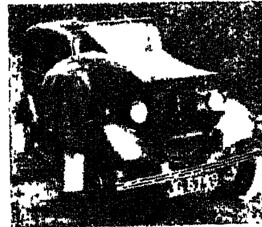
చలికాచుకొనుట కష్టముగనుండును. అట్టి పరిస్థితుల యందు సౌకర్యముగనుండుటకై యీదుప్పట్లు క్రొత్తగ తయారుచేయబడినవి. ఇవి సన్నని, మెత్తని నిరోధపు తీగలతో అల్లబడియుండును. వీనిని నీటిలో తడుపవచ్చును; ఉతుకవచ్చును. వీనికి ఒకకమ్మి అమర్చబడియుండును. ఆకమ్మిని ఇంటిలోని ఏవిద్యుచ్ఛక్తిపేటికకైనను తగిలించి ఈ దుప్పటికప్పుకొని పండుకొన్నచో బయట ఎంతచలిగనున్నను సరియే, వెచ్చగ హాయిగ నుండును. దుప్పటిఅల్లిన తీగలు నిరోధపుతత్త్వముగలవి గావున వ్యక్తులకు విద్యుచ్ఛక్తిఘాత యేర్పడుసంభవముండదు. దేశకాలములనుబట్టి వెచ్చదనమును హెచ్చించుకొనుటకును, తగ్గించుకొనుటకును ఉపాయములుకూడ అందులోనే ఏర్పాటు చేయబడియున్నవి.

వేటకాండ్రు లక్ష్యవిద్యను నేర్చుకొనుటకు క్యామెరా తుపాకి

వేటాకుతూహలమున లక్ష్యజ్ఞానములేనివారును అందుకు పూనుకొని వెళ్లి ప్రమాదకరములైన మృగములను గురిపెట్టి తుపాకులను ప్రేల్చుటయు, గురితప్పిపోయి యామృగములు కోపావేశమున వారిపై దుముకబోవుటయు, ఆ ప్రమాదమునుండి తప్పుకొనుటకు కన్నతంటాలుపడుటయు మనము వినుచున్నాము. ఈ యవస్థలను స్వయముగ నెరిగినయొక రీ నూతనపద్ధతి నవలంబించినారు. తుపాకియందలి తోటాలగొట్టము నూడదీసి దానిస్థానమున సూక్ష్మమయిన యొక క్యామెరాను, దూరదర్శినితాలూకు కటకమును అమర్చుకొన్నాడు. కటకప్రుమాతకును, తుపాకి నొక్కుమీటరును ఒకబిరుసు తీగను తగిలించినాడు. దీనితో నతడు తన పెంపుడు మృగములను గురిచూచి మీటనొక్కును. వెంటనే క్యామెరాయూత తెరచుకొని మూసుకొనుటవలన ఫిలిముమీద నామృగముచిత్ర మేర్పడును. అంత దానిని కడిగి పరిశీలించును. దానిలోని బింబపు సన్నివేశమునుబట్టి నిజముగ తుపాకికాల్చియున్నచో ఆమృగము ఆహుతియయ్యెడిదో కాదో నిర్ణయించుకొనును. ఇట్లే అతడు దినక్రమముగ నభ్యాసముచేయుచు లక్ష్యభేదనమున గలుగు లోటుపాట్లను సవరించుకొనుచువచ్చి పరిపక్వత ప్రజ్ఞను సంపాదించినాడట. సరుకే అవసరములేదు; క్షేమయిన విధానమే!

మోటారు ఇంజనులకు వానకాలపు డేరాలు

వాన కురియుచుండగా నెక్కడనయినను ఇంజనులను మరామతుచేయవలసి వచ్చినప్పుడు మెకానిక్కు వానలో తడియుదుమే యన్న భయమును, ఇంజనులోపల నీరుచొచ్చి యంత్రభాగములు తడియునే యన్న యాలోచనయు లేకుండ ఇంజనులకు పైన తెరచుకొని నిలుచునట్లు కారు పైకప్పులకు జోడించి డేరాలు అమర్పబడుచున్నవి. అవసరము వచ్చినప్పుడు వానిని తెరచి ఇంజనుముందుకొనలో నుండు 'ట్రోపే'లకు తగిలించవలయును.

మోటారుకారు కప్పలను తెరచుటకును, మూయుటకును సులభోపాయము

మోటారుయంత్రములోనే యొకభాగమున నొక పేటికలో గాలి నింపబడి భద్రపరుపబడియుండును. ఎడమచిత్రమునందు చూపబడినట్లు మీటను లాగినంతనే ఆపేటికలోని గాలి యొకగొట్టమునుండా విసవిస పోయి కారు పైకప్పు నెగదన్నును. కప్పు తెరచుకొని సక్రమముగ నిలుచును. మరల ముడిచివేయవలసివచ్చినప్పుడు

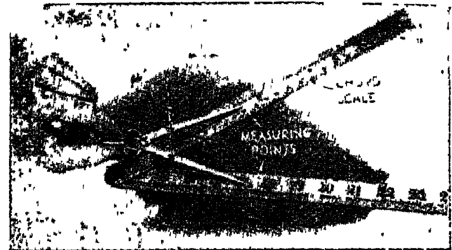
కప్పలోపలిభాగమునకుండు మరియొక మీటను కుడి చిత్రమునందువలె ఒత్తినచో ఆ చట్టములోని గాలి ఒత్తిడి మరల యథాస్థానమునకు పోవునుగావున కప్పు మూసుకొని పడిపోవును. గాలిపేటికలో నొకసారి గాలింపుకొన్న నో ధారాళముగా ౧౫ మార్లు కప్పును తెరచి మూయుటకు చాలును. ఆ తర్వాత మరల గాలిని పూరింపవలసియుండును.

సోఫాలు మొదలగువాని మెత్తలను శుభ్రముచేయు పరికరము

సోఫాలు మొదలగు వాని మెత్తలు, దిండ్లు మొదలగునవి మురికిపట్టి నప్పుడు వాని గుడ్డలను కుట్లు విప్పి యుతుకుట సాధ్యముకాదు. నీటిలో తడుపకనే వానిని శుభ్రము చేయవలయును ఈ క్రొత్తయంత్రము పనికి మిక్కిలి యుపకరించును. ఈ యంత్రమునకు రెండు గొట్టములమర్పబడి యుండును. ఒకగొట్టముకొనకు ఒక తూలిక తగిలింపబడియుండును. యంత్రములోనుండి యాగొట్టముగుండా సబ్బునురుగువంటి యొకపదార్థము చిమ్మబడును. అది రసాయన వస్తువులతో కలిసియుండును ఆపదార్థమును మెత్తలు మొదలయినవానిమీద చిమ్మును నాతూలిక ఆవస్తువులను చక్కగా మర్దనముచేయుచు శుభ్రముచేయును. వస్తువులయందలి మురికియంతయు విడిపోయి నురుగులో కలిసిపోవును. తరువాత నా మురికి నురుగునంతను రెండవగొట్టము కొననుండు సాధనము పీల్చివేసి అందుకై ప్రత్యేకించియుంచిన మురికిడబ్బాలోనికి చేర్చును. మెత్తలు, పరుపులు ఈ విధానముతో బాగుగా శుభ్రమగును. దిగువ చిత్రమున నురుగును చిమ్ముటయు, ఎగువచిత్రమున మురికినురుగును పీల్చివేయుటయు గాంచనగును.

కోణములను కొలుచుటకు అడుగుబద్ద

... యె యీ అడుగు బద్దతో కోణములను ఏ పరిమాణముతోనయిను నిర్మింపవచ్చును; ఏ కోణమునయినను కొలవవచ్చును. ఈ బద్ద నిడుపున రెండుగా నుండి, నడుమను విభజింపబడి కీలుతో కూర్పబడియుండును. రెండు భాగములందును ప్రత్యేకపు కొలతగుర్తులు గీయబడియుండును. ౬౦ డిగ్రీల కోణమును నిర్మించవలెననుకొనుడు. ఒక విభాజనిని ఈ కొలతబద్దయొక్క ఒకభుజముమీదనుండు కొలత గుర్తులమీద పెట్టి ౬౦ యీనిట్ల కొలతవరకు వచ్చువరకు విభాజనిని తెరవవలయును. ఆ తర్వాత విభాజని రెండుకొనలను అడుగుబద్దమీది గుర్తులమీద నిలుచునట్లు భుజములను చాచి నిలిపినచో గీయదలచుకొన్న ౬౦° కోణము తనంతన ఏర్పడుచున్నది. ఇదే విధానమును తలక్రిందులు చేసినచో నెటువంటి కోణమునయినను క్షణములో కొలిచి దాని పరిమాణమును తెలుపవచ్చును.

ఇంకొక నిప్పునార్పుయంత్రము

మరియొక జలాశయమునుండి నీటిని తెచ్చుకొనవలసిన యవసరము దీనికి లేదు. ఇందులోనే ఒకజల

తేజస్సు తెచ్చిపెట్టిన మాట వాస్తవము. ఇది శ్లాఘనీయమైన పరిణామముకూడ కాని ఆంగ్ల భాషనుండి ద్రావిడభాషలకు గ్రంథముల ననువదించునప్పుడు సహజములైన కష్టములు చెప్పనలవికావు. అట్టికష్టపరిస్థితులయందు గ్రంథములు జనించుచుండినందులకే సంతోషింపవలయును. భాషా సంప్రదాయములు వేరుగా నుండుటవలన ఆంగ్లమున సాహిత్యరూపమున భావావేశములను శబ్దరూపముగ కన్నది యుండేకాదు, మరియే యితరభాషలయందు తెచ్చుటకూడ సాధ్యముగాని ప్రసంగము ఆంగ్లభాషకు నిజములవలె నుండునవి రూపకములు (Metaphors), జాతీయములు (Idioms), అతిసూక్ష్మ మనోభావములను వ్యక్తము చేయుటకు తగిన మరియు కొన్ని పదజాలములు. ఇట్టివిపుల శబ్దభాండారము మన ద్రావిడ భాషలకు లేదు. వాస్తవమే. కాని యీ గ్రంథానువాదకులు కేవల మెల్లరకు తెలియునట్లు వాడుకలోనుండు పదములను వదలి కృత్రిమపదజాలమును కల్పించి ఆంగ్లభాషాపదములకు సరిపోవున ట్లుండవలెనని చాల శ్రమపడినట్లు తెలియుచున్నది. రాష్ట్రీయతావాది, ఐకోపయోగ బాలికె, అనుభవక్కె పూరకముగలు తోరివవు, బౌద్ధిక దిగంత, నవుగాడినవు, లింగవిజ్ఞాన, నైతికరాష్ట్రీయతె, మూర్తరూప, అక్రమకూటస్థను మున్నగు పదములిందున్నవి. వర్ణ్యాంతమైన పదములను పరంపరగా పెక్కుచోటులందు దుపయోగించినందువలన శైలి కృత్రిమముగా నడుచుచున్నది. "నీతిరహితరాగిద్ద, హింద బిద్దిద్ద, మురిదు ఒద్దిద్దజనగళు" (౧౦౭ పుట) అనునటువంటి వాక్యములనేకములుగలవు. Back to Villages అనుదానిని 'హళ్లిగళిగె మరళి' అని అనువదించుట విచిత్రముగా నున్నది.

ఈ గ్రంథమందు సుగుణములును పెక్కులున్నవి. ౫౦ పుట అయిన తరువాత భాష ఏకధారగా నడచినది. 'అసహకార' అను ప్రకరణము కర్ణాటక భాషాశైలి యొక్క అంతిమ స్థానమును బొందినది. 'అహింస' ప్రకరణములం దగపడు వ్యాప్తమైన Reicence భాషాపరిపక్వస్థితిని ప్రదర్శించుచున్నది. ఇది చదివినప్పుడు గొప్ప సాహితి Haldane గారిశైలి జ్ఞాపకమునకు వచ్చును. 'సత్యాగ్రహ మత్తు అమృతసర' అను ప్రకరణ మొక నూతన శైలిలోనున్నది.

గ్రంథము శ్రేష్ఠ ముద్రణమునకు మనోహరమగు నున్నది. కర్ణాటక ముద్రితగ్రంథములం దుత్తమస్వరూపము నిది ప్రదర్శించుచున్నది. నెహ్రూసంపతుల యొక్కయు, మోతీలాల్ నెహ్రూగారి యొక్కయు చిత్రములు ఇందుచేర్చబడి యున్నవి కాని వాటిని గ్రంథమునం దుచితమైన స్థలములలో నిమిడ్చియుండిన బాగుండెడిది. పైఅట్టమీద నెహ్రూగారి ఆనందభవన మందిర చిత్రమునుంచిన బాగుగ నుండెడిదేమో!

ఈ లోట్లను రాబోవు ముద్రణములందు సరిపుచ్చుకొందురను ఆశయముతో ఇంతవిపులముగా వ్రాయవలసి వచ్చినది.

టి. వి. నాథముని అయ్యంగారు

గ్రంథ స్వీకారము

భజగోవిందం

చిన్నసైజు పుస్తకము, పు. ౭౦, వెల ౦ ౪-౦ మూలము, ఆంగ్లానువాదము. అనువాదకుడు : విద్వాన్ పి. కృష్ణమూర్తి. ఉపాధ్యాయుడు, వెస్లీ గరల్సు నార్మల్ స్కూలు, సెకండరాబాదు (దక్కను)

ఆత్మకథ - తొలిపాలు

(పద్యకావ్యము) క్రౌను ౧/౮ వ, పు. ౨౩౨, వెల రు ౧-౦-౦. గ్రంథకర్త: ఉ. భా. ప్ర. తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి, బోర్డు హైస్కూలు పండితుడు, బాపట్ల.

---

౧ సౌందర్యలహరి

డెమ్మి ౧/౮, పు ౭౦, వెల రు ౦-౮-౦.

శ్రీ శివానందలహరి

డెమ్మి ౧/౮, పు. ౨౧, వెల రు ౦-౬-౦ అనువాదకుడు: సోమంచి వాసుదేవరావు, తెక్కలి, గంజాం జిల్లా.

రాధికా సాంత్వనము, సప్తపదులు

డెమి ౧/౮ సైజు, పు. రా. సాం. ౧౪ + ౧౪౮; స. ప. ౭౯, వెల ౨-౮-౦; రచయిత్రి: ముద్దుపళని.

ప్రకాశకులు:—శృంగారకావ్య గ్రంథమండలి, మచిలీపట్టణము.

కొన్ని నియమములకు లోనయినవారికే యిది యమ్మబడును.

ముత్యాలశాల-కథలసంపుటి

డెమి ౧/౮ సైజు. పు. ౧౪౭, వెల రు. ౧-౦-౦.

గ్రంథకర్త:—వెంపటి నాగభూషణ.

ప్రకటనస్థానము:—పద్మావళీ పరిషత్, మచిలీపట్టణము.

కారుణ్యం (కథలసంపుటి)

క్రౌను ౧/౮ పు ౯౬, వెల రు. ౦-౪-౦.

గ్రంథకర్త:—కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

ప్రకటనస్థానము:—యువకార్యాలయం, పాతపేట, తెనాలి.

Man (మనిషి)

డెమ్మి ౧/౮ సైజు. పు. ౬౧ వెల రు. ౧-౦-౦.

గ్రంథకర్త:—రవీంద్రనాథ టాగూరు.

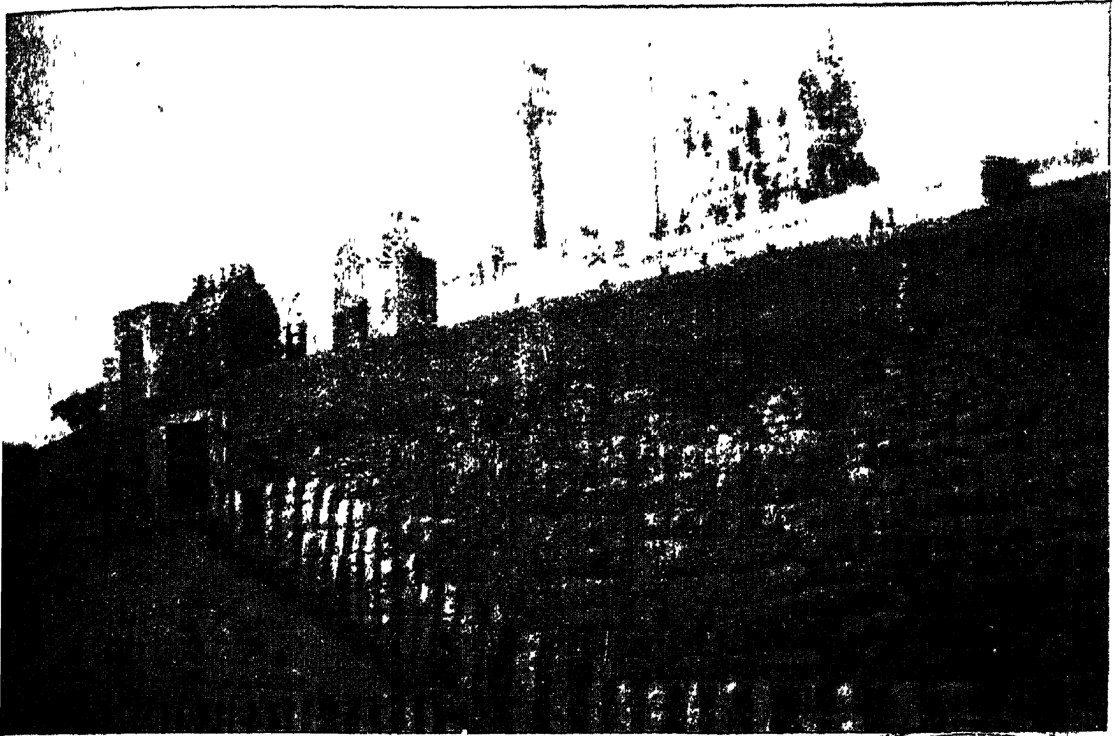
ప్రకటనస్థానము. ఆంధ్రయూనివర్సిటీ, వాల్తేరు.

హాస్యకుముదాకరము

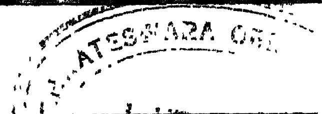
డెమ్మి ౧/౮, పు. ౭౪. వెల రు ౦-౬-౦

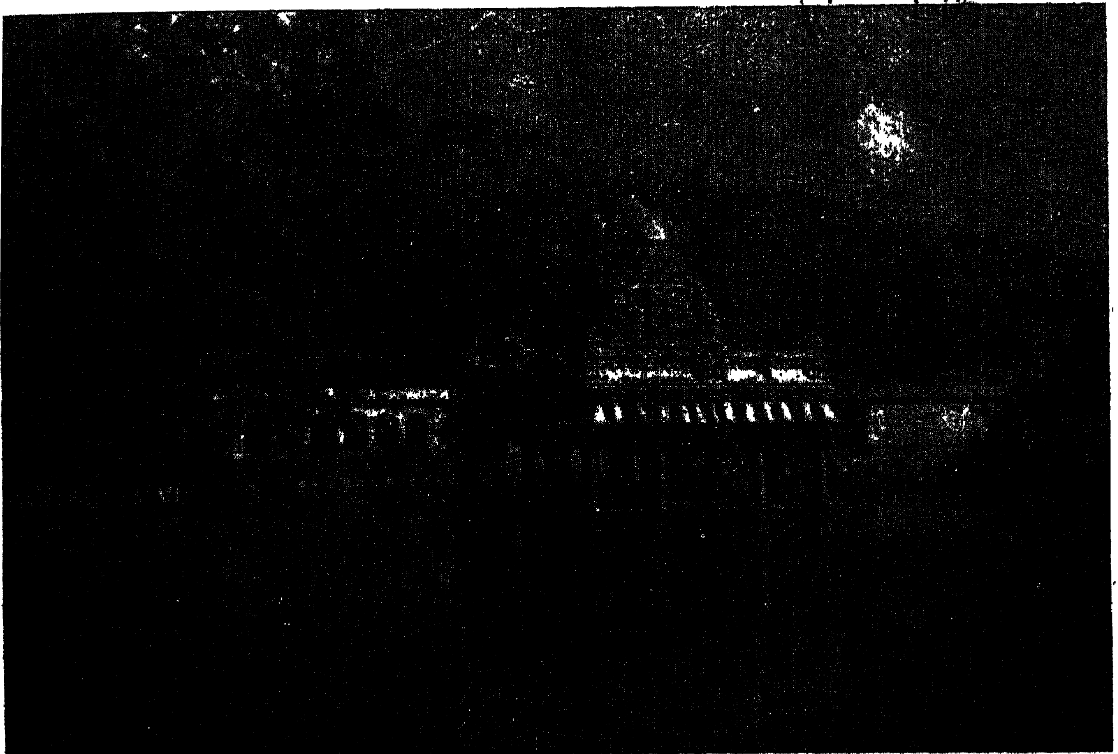
గ్రంథకర్త: కీ. శే. మహోపాధ్యాయ కల్లూరి వెంకటరామశాస్త్రి.

ప్రకటనస్థానము: ఇతిహాసతరంగిణీ గ్రంథమాల, కొవ్వూరు.

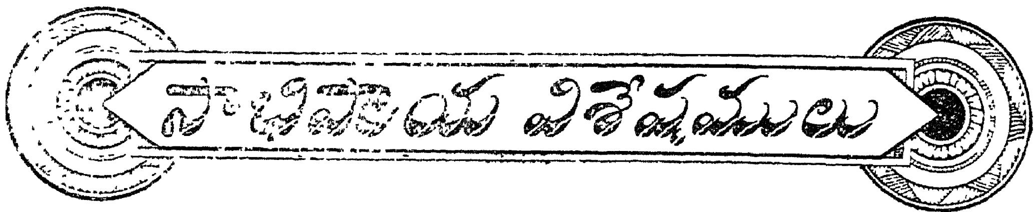
౧. తిరుత్తని కొండమీద గుడి

౨. తిరుత్తని కొండక్రింద కొలను

—D. A. R.

గత మాసమునందు ఢిల్లీ నగరమునందు సమావేశమైన రాజకీయసభలు, సభా వ్యవహారములు వేలయేండ్లకు పూర్వము సుప్రాప్తమైన భారతేతిహాసమును సంస్మరింపజేయుచున్నవి. హస్తినాపురము శాశ్వత బ్రహ్మకల్పమని నమ్మిన సుయోధనుని దురభిమానమే న్యూఢిల్లీ సింహాసనాక్షిప్తులను పీడించుచున్న విధమును ప్రభుత్వ నిరంకుశ వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. భారత ప్రభుత్వాధికారు లవలంబించిన రాజ్యాంగార్థిక వ్యవహారములు దురభిమాన నిరంకుశత్వమునకు వలెను, వివేక సానుభూతికి నిదర్శనములు కావు. చక్కెరమీదను క్రొత్తగా వేసిన ఎక్సైసుపన్ను నూతనవికాసమును పొందుచున్న చక్కెర పరిశ్రమ కనర్థదాయక మని దేశమంతయును ఘోషించినను, భారతశాసనసభయందు ప్రభుత్వము పరాజయమును పొందినను, సర్ జేమ్సు గ్రిగ్గుగారి నిరాకరణము ప్రభుత్వమునకు ప్రజాభిప్రాయముపట్లను, దేశక్షేమము పట్లను గల నిర్లక్ష్యమును చెప్పక చెప్పుచున్నవి 35 కోట్ల ప్రజలు దరిద్రమువలనను చక్కెరను చాలినంత వాడుటలేదు. కాని ఎప్పటికిని చక్కెరను నధికముగాను తయారు చేయుట యసంభవము. సంభవమైనను తగిన ప్రతిక్రియలను క్రొత్తపన్యాములను అధికమైనపుడు యోచించవచ్చును. బలహీనములైన చక్కెర పరిశ్రమాలయములను నాశనముచేయుటకు సంకల్పించుట యహంభావము కాని వివేకము కాదు. క్రొత్తగా పరిశ్రమాలయములు పుట్టునప్పుడు బలహీనములైన పరిశ్రమాలయములు సహజముగను కొన్ని యేర్పడును. క్రొత్తగా నేర్పడిన పరిశ్రమాలయములు కాలక్రమమునను వర్ధిల్లి ప్రబలములు కాగలవు. క్రొత్తపరిశ్రమలను, పరిశ్రమాలయములను పోషించుట, రక్షించుట ప్రభుత్వమునకు పరమార్థము

ఈయనాలోచిత కార్యము వలనను చెరుకును పండించు వ్యవసాయదారులకును, శర్కరయంత్రాలయములకును, శర్కరపరిశ్రమకును, దేశక్షేమమునకును నష్టము గలుగుట యథార్థమైనను గ్రిగ్గుగారికి కావలసినవి రివిన్యూయును, ప్రభుత్వప్రతిష్ఠ రక్షణమును మాత్రమే అయియున్నవి. అన్నిటికంటెను మించినది వారి సర్వజ్ఞత్వ సంరక్షణము. గ్రిగ్గుగారివలెనే శ్వేతముఖులందరును సర్వజ్ఞశిఖామణులు; భారతీయులు కార్యదక్షత, వివేకము లేని పామరులు.

భారతశాసనసభయందు భూలాభాయి దేశాయిగారి ప్రసంగములను, ఇతర జాతీయవాదుల ప్రసంగములను చదివి వారి పరిశ్రమ ఫలమును సందర్శించినవారలకు ఢిల్లీసమా

దేశాధఃపతనము "కొండనుత్రవ్వి ఎలుకను పట్టిన" సామెతను స్మరింపజేయుచున్నది. అయినను ధర్మవిజయము కాంగ్రెసునకు గలిగిన విధమును నిరంతర ప్రభుత్వపరాజయములు, ప్రజ్ఞావాదములు, కుంఠిత ఖండనమండనములు విశదముచేయుచున్నవి. ప్రత్యక్షముగను ధర్మోపదేశమును జేయుచున్న హాస్తినాపుర జీర్ణమందిరములు, అశోక శిలాస్తంభము పరిపమమూర్ఖులకును జ్ఞానోపదేశమును జేయుటకు దగియున్నవి. ప్రాచీనకాలమునందు దుర్యోధనుడువలెను వర్తమానకాలమునందు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును భారతీయాశయములను నిరాకరించి పరమానర్థములకు హేతుభూతమగుచున్నది. ప్రజాలక్ష్యము అసెంబ్లీ వైస్రాయిలనుండి క్వీన్సుగార్డెన్సు కింగ్సువేలకు మరలినపుడు ధర్మప్రభావము, ధర్మవిజయము స్ఫురించుచున్నవి.

* * * *

కన్వెన్షను – ధర్మవిజయము

ప్రజానాయకులు గాంధి నెహ్రూగారల సందర్శనార్థము తీర్థయాత్రలకువలెను గుంపులు గుంపులుగాను వెడలిన దృశ్యములు ప్రజలకు కాంగ్రెసుపట్లను, స్వాతంత్ర్యముపట్లను గల గాఢానురాగమును విశదము చేసినవి. గాంధికి జై, నెహ్రూకి జై, కాంగ్రెసుకు–జై జయఘోషలు ఢిల్లీయందు ప్రతిధ్వనిల్లినవి. శాసనములు, శాసనసభలు, రాజ్యాంగములు, సైన్యములు, విమానములు భౌతికవిజయమునకు సాధనములైనను ధర్మవిజయమునకు నిరర్థకములు. ఢిల్లీయందు సమావేశమైన కన్వెన్షను ధర్మప్రభావమును ప్రత్యక్షము చేసినది. నిరంకుశ ప్రభుత్వ మవలంబించెడి నిర్బంధవిధానములు దేహేంద్రియాది బాహ్యవ్యాపారములను నిరోధించినను ఆత్మస్వాతంత్ర్యాభిలాషను నిర్బంధింపజాలవు. భారతప్రజా హృదయమునందు దినదిన ప్రవర్ధమానంబగుచున్న స్వాతంత్ర్యాభిలాషను కన్వెన్షను వ్యవహారములు, నాయకుల ప్రతిజ్ఞ విశదము చేసినవి. కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు పండిత జవాహరిలాలునెహ్రూ, బాబు రాజేంద్రప్రసాదు, వల్లభాయిపటేలు, భూలాభాయిదేశాయి, అబ్దులుకలాంఆజాదు, సరోజనీదేవి, రాజగోపాలాచార్యులు మొదలగు ప్రముఖులు, అఖిలభారత కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘ సభ్యులు, భారత శాసనసభా సభ్యులు, రాష్ట్రీయ శాసనసభా సభ్యులు నిలువబడి దివ్యగంభీరస్వనములతో ఢిల్లీనగరమునందు జేసిన స్వాతంత్ర్య దేశారాధన ప్రతిజ్ఞ భావికాలమునందు సువర్ణాక్షరములతో లిఖింపబడగలదు.

"అఖిలభారత కన్వెన్షను సభ్యుడనగు నేను శాసనసభలయందును, బయటను, భారతదేశ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము కొరకు, భారతీయుల భాగ్యమును చూరగొను యత్నముల నెదుర్కొని ప్రజల దారిద్ర్యమును అంతరింపజేయుటకు ప్రయత్నింతునని ప్రమాణము చేయుచున్నాను. భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము బడసి, కోట్లకొలది భారతీయు లిపు డనుభవించుచున్న బాధలు తొలగుటకు కాంగ్రెసు ఆదర్శముల ప్రకారము కాంగ్రెసు శిక్షణకు లోబడి పనిచేయుటకు బాస చేయుచున్నాను".

ప్రజల తరఫున పోయము వారి హస్తము లందే కలదు. స్వాతంత్ర్యప్రతిజ్ఞ విషయమై నెహ్రూగారు చేసిన యుత్సాహోద్రేక పూరితమైన వ్యాఖ్యానము శ్రోతలకును, నితరులకును పరమార్థమును వ్యక్తము చేసినది. కన్యోపనుషందు నాయకులు చేసిన ప్రతిజ్ఞను త్రికరణశుద్ధిగను పాలించుటకు భగవంతుడు శక్తిసామర్థ్యము లను ప్రసాదించుగాత! కాంగ్రెసుపట్ల ప్రజలకు గల గౌరవాభిమానములను రాష్ట్రీయ సభల ఎన్నికలు రుజువుచేసినవి.

* * * *

రాష్ట్రీయస్వపరిపాలనము-కాంగ్రెసు

నూతన రాజ్యాంగములు నిరర్థకము లనియును, బాధ్యతకు బదులు బంధనమునకు సాధనము లనియును, వాటిని నిర్మూలము చేయుటయే ప్రజల కర్తవ్య మనియును కాంగ్రెసు నిర్ణయించినది. ఆ నిర్ణయములోని పరమార్థమును ఎన్నికల ఫలితము, తదనంతరము నిరంకుశాధికారుల నిరంకుశాధికార నిర్వహణము నవీన రాజ్యాంగము లందు బాధ్యతయును, స్వాతంత్ర్యమును పూజ్యములని విశదము చేసినవి. రెండవ రౌండు టేబిలు కాన్ఫరెన్సునుండి గాంధిజి చేయుచున్న ప్రతిపాదనము యథార్థమైనది. రాజ్యాంగ నిర్మాణమునందే బాధ్యతలేకుండ నిర్మించినవిధము బహిరంగ రహస్యము, దాన భేదదండనోపాయములతో రాజ్యాంగములను నిర్వహించుటయందు బ్రిటీషు అధికారులు మహాదక్షులు. కాని ఎంత దక్షునికైనను విధివిహితధర్మము నూహించుటయును ప్రతిఘటించుటయును దుర్లభము. తలవని తలంపుగను ౭ రాష్ట్రములం దెన్నికలయందు కాంగ్రెసునకఖండ విజయము సమకూడినది. కాంగ్రెసునకు సమకూడిన విజయమును నిరుపయోగము చేయుటయే ప్రభుత్వమునకు పరమార్థము. ఆ పరమార్థమును సాధించుట కేసందుచిక్కినను ధర్మాధర్మములతో ప్రమేయములేకను నవలంబించుటకు స్టేటు సెక్రటరి, గవర్నరు జనరలు, గవర్నరులు, కార్యదర్శులు సిద్ధముగ నేర్పడిరి. పేరునకు రాజ్యాంగములందు స్వాతంత్ర్య బాధ్యతయున్నను వ్యవహారములందు రాజ్యాంగములందు సకల నిబంధనలందును నిర్బంధము ప్రత్యక్షముగ నున్నది. ఈ సంకుచిత నిర్బంధావరణములందైనను మంత్రులకు స్వతంత్రాచరణమున కవకాశములు లేవు అధికారులకు, గవర్నరులకు, బ్రిటీషుప్రజలకు, సామ్రాజ్యప్రజలకు, తెల్లజాతులకు రక్షణములు పోను శేషించిన అధికార మేమియుండునో రాజ్యాంగశాసననిర్మాతలే గ్రహించుటకు సమర్థులు. శేషించిన స్వల్పాధికారమునందైనను పరిపాలన బాధ్యత మంత్రులకు సంక్రమించుటకు బదులు గవర్నరులే కలిగియున్నారు. భారతీయుల నెంత హేయముగ నధికారులు చూచెదరో స్వానుభవైకవేద్యమైన విషయము. సోకతాలో

గారు హోంమెంబరు సర్ హెన్రీ క్రెయికు గారి ప్రవర్తనమును భారతశాసనసభయందు వర్ణించియున్నారు. సామాన్యుల విషయమై చెప్పనవసరము లేదు. మంత్రి బొమ్మలను పెట్టి రాజ్యాంగనాటకముల నాడించుటకు రాజ్యాంగశాసనము కల్పింపబడినది. రహస్యము నెరిగిన గాంధిమహాత్ముడు కాంగ్రెసునాయకులను ప్రజలును నిట్టి మహోపద్రవమునందు చిక్కుకొనకుండ ప్రభుత్వమునుండి రాజ్యాంగశాసనావరణములందే రక్షణమును కోరి నిరంకుశాధికారుల హృదయమును, రాజ్యాంగముల నిరుపయోగమును విశదము చేసెను. విఘ్నేశ్వరపూజమైనను చేయకపూర్వమే రాజ్యాంగ శాసనము ధ్వంసమైనది.

*   *   *   *

కాంగ్రెసువిజయము - మంత్రిపదవులు

కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు ఏడురాష్ట్రములందు పూర్ణవిజయమును బడసిరి. ప్రాతపక్షము లన్నియును గాలి కెగరకొట్టుకొనిపోయినటు లెగిరిపోయినవి. రాజులు, మంత్రులు, జమీందారులు, నాయకులు ఎన్నికలం దోడిపోయిన విధము కాంగ్రెసు బల ప్రతిష్ఠలకును, ప్రజల స్వాతంత్ర్యాభిలాషకును ప్రత్యక్ష ప్రమాణముగ నున్నది. చెన్నరాష్ట్రమునందు పిఠాపురము, బొబ్బిలి, వెంకటగిరి రాజాగారులు, రాజన్, పాత్రో, కుమారస్వామిరెడ్డి, రామచంద్రారెడ్డి, కుప్పుస్వామి చౌధరిగారులు మొదలగు సుప్రసిద్ధ నాయకులు పూర్ణపరాజయమును పొందిరి. కాంగ్రెసు అభ్యర్థులందు ౭౩ యందు ౧, జస్టిసు అభ్యర్థులందు ౧౨౦ యందు ౨౧, ప్రజాపక్షాభ్యర్థులందు ౫౩ యందు ౨౩, స్వతంత్రపక్షాభ్యర్థులందు ౧౨౩ యందు ౩౮ మంది ధరావతును గోల్పోయిరి. కాంగ్రెసునకు అసెంబ్లియందు ౧౭౮, కౌన్సిలునందు ౨౮ స్థానములు సమకూడినవి. వోట్ల తేడాకు కారణము కర్యములెటివు చోటింగు అధికార ప్రమేయము పోలింగుస్టేషనుల కారణములని బాలికులకును తెలిసిన విషయము. ఢిల్లీయందు అఖిలభారత కాంగ్రెసుస్థాయి సంఘము మంత్రిపదవీస్వీకారమును కొన్ని నియమములతో నంగీకరించినది. ఆ నియమములతోనే శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులు, గోవిందవల్లభపంతు, శ్రీకృష్ణసింహా, ఖరే, విశ్వనాథదాసుగారులు మొదలగువారు మంత్రిపదవులను స్వీకరించునటులు గవర్నరులకు తెలిపిరి. గవర్నరులు శాసనసభలను సమావేశము చేయకనే యథేచ్ఛగను మంత్రుల నేర్పాటుచేసిరి. చెన్నరాష్ట్రమునందు సర్ కూర్మారెడ్డిగారు మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయుట మాత్రము క్షంతవ్యము గాదు. స్వార్థారాధనమునకును మితిమేరలు కలవు. పాపము, రెడ్డినాయుడుగారు మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయుట బ్రిటీషుసామ్రాజ్యము నిలుచుట కట! తీతువుపిట్ట విశ్వమంతయును తన రెండుకాళ్లమీదను నిలుచుచున్నదని యానందించిన రీతిని నాయుడుగారి సమా

...నమున్నది. ఎన్నికలందె పెద్దపతో ఓడిపోయి పిరికి ఎన్నుకొనబడని నాయుడుగారిని ఎన్నికప్రభుత్వ నాయకునిగను నంగీకరించుటయును వారు శిరసావహించుటయును రాజ్యాంగశాసనమునందలి రహస్యమును బహిర్గతము చేయుచున్నది. సుప్రసిద్ధ రాజ్యాంగ పండితులు శాసనసభా సమావేశమును చేసికొనక మంత్రివర్గము నేర్పాటు చేయుట పార్లమెంటరి బాధ్యతనే సిద్ధాంతము చేసినది విమర్శించిరి. నిరంకుశప్రభుత్వము శాసనసభాసమావేశమును చేయకుండ వారి కనుకూలమైన మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయుట వోటర్లకు, అభ్యర్థులకు, ప్రజలకు, బాధ్యతాయుత పరిపాలనమునకు, ప్రజాస్వామ్యత్వమునకు పరమద్రోహముగ నున్నది. శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులు ప్రభృతు లీ విషయమయి చేసిన వ్యాఖ్యాన విమర్శనలు నిరంకుశాధికార వర్గమునకు జ్ఞానోదయమును గలుగజేయవలసియున్నది. రాజుగారి పట్టాభిషేక మహోత్సవమునకు పూర్వము గవర్నరులు వారు చేసిన తప్పును దిద్దుకొనుట కన్ని రాష్ట్రములందును శాసనసభలను సమావేశముచేసి పరిమితమైన రాజ్యాంగములందైనను యథార్థమైన స్వాతంత్ర్యాచరణమున కవకాశములను గలుగజేయుదురుగాత! శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులుగారు, ప్రకాశముగారు మొదలగు నాయకు లాంధ్రదేశమునందు చేయుచున్న తీవ్రప్రచారమునకు ప్రజలు పరమోత్సాహముతో స్వాగతము నొసగి స్వధర్మనిర్వహణమును చేయుటకు సంసిద్ధులుగ నుందురుగాత! గాంధి మహాత్ముని నాయకత్వముక్రిందను సత్యాగ్రహప్రస్థానము పొందనున్న పరిణామము నారాధించుటకు సకల జనులకును ధర్మబలము సమకూడి సత్యాగ్రహమూర్తి సంకల్పము హిందూస్థానమునకును, లోకమునకును కల్యాణమును ననుగ్రహించుగాత!

Printed and Published by K. Nageswara Rao,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras. Editor: G. Subbaramayya.

విషయసూచిక

చిత్రములు

మృత్యువిజయము —సుబ్రహ్మణ్యం.

సంపు. ౧౮ ఈశ్వర సంవత్సరము, వైశాఖమాసము (మే ౧౯౩౭) సంఖ్య ౫

శి శి ర ర్తు వు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

శిశిరమ్ము వచ్చె పారిశవధారాక్రాంతనముఖంబోని ఛిన్నాధరములదాఁక
ఆజ్యధారాలేపనాభిరామ నవాధరములతో మృదుశిశిరమ్ము వచ్చె
నేతెంచె శిశిరమ్ము సాతంక పాణి పాదాంగుళీ కర్ణనాసాంతములకు
హేమాంచలోర్ణాయులోమోత్తరీయాత్తధృతులుగా శిశిర మేతెంచె మృదువు
శిశిర మేగుదెంచెఁ జెఱఁగుల నాల్గింటఁ - దెలుఁగునాట సుమవతీలతాస
తీసుమ ఘురీగతిధురీణ కాంతా ప్ర - కాశమాన కైశికములదాఁక.

పసిపెండ్లి కూతురు పతి మేజువాణిలోఁ జాదుగందపుఁబూత జలదరించె
కుడితితొట్టియపైఁ దవుడు నాలుక లాగి ముట్టెముంచదు చూలు మొదటిమొగవు
వ్యాజమ్ము కనిపెట్టి పరిరంభరుచికినై మూఁడు నిద్దురలలో ముద్దరాలు
ప్రక్కకై యిడిన దుప్పటికూడ నిదురలోఁ గొని కప్పుకొనియెఁబో కుఱ్ఱవాఁడు.
ముడుచుకొని మునిగాళ్లలో ముట్టె దోపి - చిన్నియాఁడుదూడ రేయి ప్రాఁగన్ను వెట్టె
చలికి బెదరినదనుటంగో సౌఖ్యమందు - నంతయింత భోగస్వామియయ్యె జగము.

పచ్చి యారకమున్న పసిదూడకొనకాలిగిట్టలు మెలపుతో గల్లుకొనఁగ
ప్రత్తివిత్తులు ప్రాతవడ్లుఁ జేటనుబోసి మిసిమి బాలెంతావు మేపుకొనఁగ
మావి యెప్పుడు వేయునో వేసి తినకుండగా వేయికనులతోఁ గాచుకొనఁగ
తనదూడను హరింతురని బుస్సకొట్టుచుఁ ఘుమ్మెడు నావునకుం దొలంగ
పాడియావు ఈనగా నొక్క పంటకాపు - కాపు పెండ్లామును సుఖజాగరము చేసి
యుత్తరీయము పయ్యెద యొడ్డుకొనుచు - నడు శిశిరకాలమున నొక్కనాఁటి రాత్రి.

వలిఁ బేరుకొనిన కొబ్బరినూనె కుడుపలే సీమంతములయందు జెక్కుకొనుచు
కంగులలో జల్లగానున్న మడత లే కఠిన స్తనశ్రోణిఁ గ్రచ్చుకొనుచు
చలిరాజు ముద్దుచెల్లెలు గందపూతయే కంఠదేశములందు గ్రమ్ముకొనుచు
తత్తలోహమయత శీతలభూషణమ్ములే సంధిబంధములందుఁ జాదకొనుచు
తమ ధరించిన వస్తువుల్ తమ యొడళ్ల - వేడిమిని గొంతకొంతగా వెచ్చగిలఁగ
స్మరమహాస్త్రయాగాగ్ని సమిధలైన - భీతహరిణాక్షులకుఁ జలి బెదరిపోయె.

పల్లకీబొంగుతోపాటు వంగెను గమ్మవారి పెండ్లికుమార్తె వదనసీమ
ప్రత్తికాయవిధానఁ బగిలిన పెదవితోఁ గొమరారె ప్రత్తేరు కూలిపడుచు
చెదరిన తెల్లుపూచెలువొప్పె జనుములో మునిగిమేసెడు గిత్తమూపురంబు
ఆకూడ్చి చిగురించు మొకగాఁ బరికిణీల్ వదలి చీరలుకట్టెఁ బ్రథమయువతి.
చీమ యిల్లాలు కరివేపచెట్టు మొదట - గ్రుడ్లిడీ చిటారుపండ్లవి కులికిపోయె
కొన్ని ప్రాణుల ధర్మముల్ కూడఁ జలికి - గూడి యన్యధర్మము లానుకొన్నవనఁగ

పాడి బఱ్ఱియచనుల్ పగిలి తాఁకఁగ బాలుతీయుచో నడ్డమ్ము తిరిగి తన్నె
ముంజేత నార్మడిపోయెఁగాఁ దొలిదక్కి కనువతె దక్కెటు దద్దుపగిలి
వేరు వెట్టియును బాలేరు పెండ్లిండ్లఁ జిక్కిరి గింజలేక పాతరనుదీయ
ములగచెట్టునకుఁ గంబలిపుర్వు బలిసి యుల్ప్రాకి కూరాకులు నాకిపోయె
చిలుపజల్లువడి పొగాకు చెడియె పశువు - లేఁతకమ్మేను బెసరయు మినుమును జెడి
రైతు లొకొక్క డొకొక్క రాపు నొందె - చెప్ప నొకరీతిగాని శైశిరమువలన.

చల్లపోసికొనంగఁ జలివేసె జిహ్వకు మంచినీళ్లులు ద్రావ మణగె నాల్క
కంచాలఁ జేతులు కడిగిరి పిల్లలు కనుగక కాళ్లులు తుడుచుకొనిరి
చల్లారకయమున్న చప్పరించిరి పాల బెల్లముంచిన వేడివేడి జున్ను
తలు పింత యోరవాకిలి తీయనీయరు హుహుహుంచు గొంతుకూర్చుండి తింద్రు

తిని యలుకకుండఁ బసపు చిందెదరు స్త్రీలు - చిలికెదరు తడిచేత రాచెదరు పైని
చిఱుచలికి గూడ వెనుబీతు చెందెడి జనము - తడి పరిహరించుటకె మేలుపడియె జతుకు.

అద్దమ్ములోఁ జూచినట్లు నీహారపుఁగాయలో దమ చలికంత మరచి
ఎప్పటియత్తరూ యిప్పుడే పగయట్టు లరకాళ్లు చలికాచు చలుచుటించి
నగమునిద్దుర లేపి జనని యన్నముపెట్టు టెరుగ కకలియని యేడ్చి యేడ్చి
దుమ్ముకొట్టుక తలదువ్వించుకొనకుండ నూరేగుటను దిన్నయొడలు పగిలి
పట్టుకొని తల్లి సంజల జుట్టుదువ్వి - యొడల నూనియ రాచి మైంగడిగినంత
నావులించుచుఁ జేతులయందె తూలి - చిన్నబిడ్డలు నిదురింత్రు శిశిరవేళ.

ఉరముగంపముతోడ నుదికినపాగలో వేంచేసె సీటుగాఁ బెండ్లిపెద్ద
గుమ్ముతప్పెటలతో కొమ్ముబూరాలతో నెలగోలు మేళమ్ము లేకపెంచె
గొడుగునీడలతోడ గుచ్చుచెప్పులతోడ నడచివచ్చెరి పెండ్లికొడుకు మఱది
ముంతకొప్పులతోడ వింతగందములతో వెడలిరి నవ్వులపేరటాండ్రు.
పిన్నపాలెగాని పెండ్లి యూరేగింపు - సాగుచెంచె రెండు జాములపుడు
అరుగుపైని నిడిన యాకువక్కలు గొంచు - వీథి యెల్ల నొడ్డు వీగిపోయె

వృషభరాజ విషాణకషణాంకితాకాశమున వంకజాబిల్లి యనవసరము
భూభృత్సుతాతనూ శోభాపరీవాహగతి పిండుమిన్నేరుగరుజు లేదు
భృంగిరిటీశకల్పిత విభూతి విలేపమున వెండిమలవెల్గు పనికిరాదు
చక్షుశ్రవశ్శిరశ్ఛవిమన్మణిచ్ఛవిచ్ఛట తుమ్మిపూల ప్రసక్తిలేదు
చలి పరిహరించుట ప్రవృత్తి గలుగఁజేయు - కలుగఁజేసెడు స్వామి లోకముల వాంఛ
చలి యుషోవేళ నిర్భయస్నాతలకును - చలి బెదరి గుండియలు జారి చదికిలఁబడె.

---

14.   5-   1౨   ఉషశ్రీ

కథలు

పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య

అమ్మనో నాయనమ్మో అలవాటుచేసింది కథలుచెప్పడం. అల్లరిమానేసి ఆలకించే వాళ్లం చిన్నప్పుడు కథలు. చిన్నవో పెద్దవో, చిత్రమయినవో, ఊహాప్రపంచంలో ఇమిడేవో ఇముడనివో ఏవోరకంకథలు అలవాటుగా ప్రతిరాత్రీ నిద్రపోయేముందుగా ఒకటో రెండో విని పరీపడుకోవాలి. కొన్ని కథలు మంత్రాలవలె కంఠతా వచ్చేదాకా ఆలకించి అలవరుచుకున్నాంకూడా. కథలాలకించడం మనకుసనాతనంగావచ్చే అలవాటూ, ఆచారమూకూడా అయింది. ఏదయినాకథ మన మాలకించేటప్పుడు కథాంశము మనకు హృదయస్థమై మనస్వభావాదులకు నచ్చిన వస్తువే అయితే దానితో మన మైక్యమయిపోయి మరీ ఆలకిస్తాం ఆకథను. ఇలాటిచోట్ల కథ చెప్పేవాని చేతకానితనంకూడా నేర్పుగానే పరిణమిస్తుంది. ఆకథకు ఆలకించేవాడు వన్నెయిస్తాడు. కథ మంచిది అంటే శ్రోత మంచివాడే అన్నమాట.

పూర్వ మొకప్పుడు,యశోద శ్రీకృష్ణుని నిద్రపుచ్చుటకుగాను, ఊయలలో వేసిఊస్తూ "రాముడనే రాజుండేవాడురా, కృష్ణా" అంది. ఊఁ! అని ఊఁకొట్టేడు కృష్ణుడు. "వానికి సీత అనే భార్యగలదు." ఊఁ అన్నాడు మొదటిమాటుకంటె కాస్త శ్రద్ధగా. "ఆ రాముడు తండ్రి ఆజ్ఞ ననుసరించి భార్యతో కూడా అడవికిపోయాడు." ఊఁ అన్నాడు మరింత గట్టిగా. "ఆ అడవిలో వారుండగా రాముని భార్యను రావణుడెత్తుకొనిపోయినాడు." ఈ మాటు ఊఁకొట్టుటకు మారుగా "లక్ష్మణా! విల్లు బాణము తీసుకురా. ఆ పాపాత్ముణ్ణి కొట్టేస్తా" నన్నాడట చిన్నికృష్ణుడు. ఇందలి అంతరార్థ మేదో మన కక్కరలేకపోతే యశోదమ్మ చెప్పిన ఆ పొడిముక్కలే చిన్ని కృష్ణుని హృదయాన్ని కదలించ గలిగేయి. అలాటి పాఠకులు దొరుకుతారు అదృష్టవంతుడయిన కథకుడికి. కథకు నిరచనాచాకచక్యం పాఠకునిభావనాశక్తిలో ఉంటుంది.

క్రమక్రమంగా కథలు చెప్పడం, ఆలకించడం ఒక విశిష్టమయిన సంప్రదాయంగా ఏర్పడి, విద్యాబుద్ధులు, నీతి, భక్తి మొదలయినగుణా లలవరచడానికి కథలే సాధనాలుగా గ్రహింపబడ్డాయి అదినుండీ. మన కెక్కడ చూచినా కథే, ఇతిహాసమే. మన చదువే అది అయి సాంఘికజీవనమే అది అయింది. శ్రోతలుకూడా వాటికి కథ లాలకించే ఉత్సాహం నానాట హెచ్చుచేసుకుంటున్నారుగాని వెనుకబడ లేదు.

కొలది సంవత్సరాలనుండీ మనకు కథ లాలకించే విధానంలో మార్పు కావలసి

వచ్చింది. ఇందుకోసం, ఆంగ్లవిద్యాసంపర్కం ఉండడంవల్లా, మనం ఫ్రెంచిదేశపుకథలూ, రష్యాదేశపు కథలూ, ఇంగ్లీషుదేశపుకథలూ, ఇంగ్లీషుభాషలో చదవడమేకాకుండా, ఇప్పటి విదేశీయరచయితల క్రొత్తకథలూ, అవి చెప్పే విధానమూ మున్నగునవి ఆంగ్ల పత్రికలలో చదివి — తెలుగులో, మనకు అందుబాటులోనున్న లక్షణాలనే పరికొని లక్ష్యాలుగా మనవాళ్లూ కథలు ఆంధ్రంలో వ్రాయడం మొదలెట్టేరు. ముందు ముందు లక్ష్యాలు బయల్దేరుతున్నాయి, వడి వడిగా వేడివేడిగా సెల్లాగు. వీనినిబట్టి లక్షణా లేర్పడాలి. ఇదివరకే లక్షణలక్ష్యాలతో సమృద్ధము లయిన ఆంగ్లభాషలోని చిన్నకథలు మన కన్నిటా ఆదర్శాలుగా ఉండాలంటే కుదరదు. అయితే ఆరచనావిధానంలో ఉత్కృష్టపద్ధతులనుమాత్రము మనము స్వీకరించవచ్చును.

ఇంతకూ మన తెలుగులో చిన్నకథలు చిన్న చిన్న పూవులలా విడుతున్నాయి, యీ రోజుల్లోనే లక్షణాలుగుర్తించి కూర్చడాని కవకాశం చాలదేమో. చిన్నకథలు అనేక విధాల వ్యాప్తం కావాలి. అవి రచించడానికీ చదువడానికీకూడా మనము బాగా అలవాటుపడాలి. అప్పుడు చిన్నకథలకు సర్వజనాంగీకృతము లయిన లక్షణసూత్రా లేర్పడాలి. ఇప్పుడే లక్షణచర్చకు దొరకొనుట నాటిన విత్తనము మొలకెత్తినదేమో చూచుటకుగా దానిని పెకలించుటవంటిది. దానికి తగినకాలము విడిచి ఆ గ్రంథము బహుళముగా పెరుగనిచ్చి దేశాభిరుచినీ, కాలమర్యాదనూ అనుసరించి లక్షణాలు నిర్ణయింపవలెను గదా.

అయితే ఇప్పటి కొకరకంగా మీద మీదను చిన్నకథల లక్షణాలు మనము కొలదిగా గుర్తించవచ్చును. ఇవి కాలప్రవాహంలో కొట్టుకొనిపోవచ్చును, లేదా దాని రాపిడిలో సానదీరనూ వచ్చును.

చిన్నకథలరచన మన మనుకున్నంత సులభమయినది కాదు. దాని రచనకూ విశేష చాకచక్యం కావాలి. తీయని పలుకులలో పొదివి చల్లనిరసము చిమ్మే భావసంపదతో, ఏదో ఒక మానవస్వభావ సంఘట్టనమును చిన్ని చిన్ని ఉదంతములతో వాకొనడం కథారచనగదా !

చిన్నకథల రచన గుజ్జనగూడు వంట వంటిది. దానిలో, వయోభేదం లేకుండా రుచి కలిగించడమే ఒకకళ. పిట్టచిన్నదయినా కూత ఘనమే. చిన్నం కావాలి చింతాకు కావాలి, మేలిమి కావాలి మెడ తిరగాలి, నగ ఏదయినా సరే, గ్రహించేవానికి తాత్కాలిక హృదయవికాసం కలిగించడమే కాకుండా, పై యెత్తుటూహాలు పల్లవించాలి. ఇట్టి సందర్భ సన్నివేశాలలో నేను కూడ ఇట్టే చేసియుందునని చదువరి ఊహించు నంతటి సహజంగా ఉండాలి కథా గమనం. కథాంశము మనుష్య సహజబుద్ధి నుట్టంకి చి చూపవలెనే కాని, నాటకాదులలోని ఇతివృత్తంలాగు, స్వభావవైపరీత్యాన్ని ప్రస్తరించరాదు. ఇందు సమయోచిత వర్ణనలేశం తప్ప విశేషవర్ణనలతో విసువు జనింపచేసే ధోరణి మంచిది కాదు. చిన్నకథలు ఏసంస్కారణనుగాని సాగించే ప్రచారసరదేశాలను నడిపే సాధనాలు కాకూడదు. అట్లయిన మనం, ఇతిహాసలక్షణంతో పురాణ

కాలానికి-- పోతాం. సీతికోసం, ప్రీతికోసం కథకు కాళ్లూ చేతులూ కల్పించకూడదు. సహజంగా దానికుండవలసిన కాల్సేతులను కట్టి పడనేయనూ కూడదు.

చిన్నకథలలోని భాష సరళమై బహుజనాంగీకృతమయిన ప్రయోగసరళితో నడిపించవలెనే కాని క్లిష్టనిర్మాణం పనికిరాదు. సంభాషణాదులు సహజంగా పాత్రనోట మొలచిన ట్టుండవలెను

ఇట్టి వెన్నోని సామాన్య లక్షణములు మనము పేర్కొనవచ్చును. కాని చిన్నకథకు, ఆంధ్రసంప్రదాయమున కనువయిన లక్షణములు స్ఫూత్ర ప్రాయములుగ వెలువడే తరుణ ఇంకా రాలే దనుకుంటాను; కొలదిలో రాగలదు.

చిన్నకథలలో శృంగారాదిరసపోషణ మటుండ నిటీవల హాస్యముకూడ తలయెత్తుచున్నది. హాస్యము తలచూపి తొలగినపుడే హృదయంగమ్మ మయి ఉంటుంది గాని నిలువరించిన నది నీరసమే. అందుకు చిన్నకథయే కడుంగడు తగియున్నది ఇప్పు డాంగ్లపత్రికలలోనికథలు హాస్యరసప్రధానములుగానే నడిచినవి ఎక్కువగా పాఠకలోకం ఆదరిస్తూంది. మన ఆంధ్రంలోకూ అవి విపులంగా తల చూపుతున్నాయి.

అన్నిరచనలలోనూ హాస్యమును చిన్నమతాబావెలుగువలె రచించి విడుచుటకు చిన్నికథలు మంచిసాధనాలుగా ఉన్నాయి.

సరే. ఈ గుజ్జనగూడువంట సాగిస్తున్నారు మన ఆంధ్రరచయితలు. ఏదోఅని, వారి ప్రయత్నం మాటక్రింద నలక్ష్యీకరణకే వమోభేదం లేకుండా పాఠకలోకం పంక్తులు సాగించి కూర్చుంటున్నారు విందు లారగించడానికి. శ్రీరామునంతటిరాజుంటే ఆంజనేయునంతటిబంటూ ఉంటాడుగా! తయారవుతున్నాయి చిన్నకథలు. దినపత్రిక మొదలు వార్షికసంచికవరకూగల అన్నిపత్రికలలోనూ, చిన్నకథ ఉండితీరా లనిపిస్తూంది; ఉంటూంది. పత్రికందుకొని ముందుగా చిన్నకథకే దేవులాడేపాఠకు లెందరో ఉన్నారు. హిందూ పత్రికలో S. V. V. కథకోసం ఎదురుచూచే వారెందరో. Strand లో Wodehouse కథ రావాలి. కథ కావాలి. అదీకథ!

ఇట్లు పంక్తులు సాగించిన పాఠకలోకం, ఈచిన్నిరచనలో ప్రయత్నించాలదనీ, సన్నై సరిగా అందలేదనీ, కడుపు భేరీలాగు నిండలేదనీ రసజ్ఞులయినవారి గొణగరుగా. ఇందు రుచే ప్రధానం. మొగంమొత్తేదాకా మేపడం చిన్నకథపని కాదు.

రచయితలు బయల్దేరుతున్నారు. ప్రచురణకర్తలు సిద్ధమవుతున్నారు. పత్రికలూ అభివృద్ధి నందుతున్నాయి. కొండి కాలంలో చిన్నకథలు విపులంగా విరిసే వసంతసౌభాగ్యం ఆంధ్రవాఙ్మయోద్యానానికి పట్టగలదని వ్యక్తమౌతూంది. దీనికి పాఠకలోకంలో అనుభవజ్ఞులే బాధ్యులు.

ఇంకొక్కమాట చెప్పవలసిఉంది ఈసందర్భంలో. చిన్నకథలోని ముఖ్యాంశమును స్ఫురింపజేసేబొమ్మ లెంతైనా తోడ్పడతాయి కథను పాఠకునిహృదయాని కెక్కించడానికి. ఇక్కడ చిత్రశిల్పానికీ, వాక్శిల్పానికీ గలసన్నిహితత్వం వ్యక్తమౌతూంది. అవి అన్యోన్యం పొందే తోడ్పాటు ప్రస్ఫుటమౌతూంది.

బేలూరు దేవాలయము: వాస్తు, శిల్పవైభవము

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

హిందూదేశచరిత్రమున ౧౧, ౧౨ శతాబ్దములందు ఒక నూతనయుగ మారంభమాయెను. ఈయుగమున ఉత్తరహిందూస్థానమంతకంతకు మహమ్మదీయుల పాలనకు లోనయి హైందవవ్యక్తిత్వమునే పోగొట్టుకొనుచుండెను. దక్షిణాపథమునమాత్రము హిందూమతము విజృంభించి, హైందవేతరములగు జైన, బౌద్ధమతముల నణగద్రొక్కుటయేకాక, హైందవవ్యక్తిత్వమున కొక ప్రాధాన్యమును, ఒక అపూర్వశక్తిని ఒసంగినది. హైందవధర్మసంరక్షణార్థము అసువుల నైనగోల్పోవుటకు జంకక, అసమానపౌరుషముతో తురుష్కధాటి నెదుర్కొని విజయము గాంచిన దక్షిణాపథవీరులు ఈ నూతనమత విప్లవప్రభావమున జన్మించినవారే.

ఆకాలమున దక్షిణహిందూస్థానమున విలసిల్లినఉత్తమసామ్రాజ్యములలో హొయిసలసామ్రాజ్యముగూడ నొకటి. పశ్చిమ చాళుక్యులకు సామంతరాజులుగ నున్న హొయిసలులు క్రమముగ ప్రబలించి, పశ్చిమ చాళుక్యరాజ్యము క్షీణదశకు వచ్చినపిదప స్వాతంత్ర్యము ప్రకటించి, రమారమి క్రీస్తుశకము పండ్రెండవశతాబ్దారంభమునుండి పదునాల్గవశతాబ్ది మధ్యమువరకును సుమారు ౩౩౫ సంవత్సరములు మహావైభవముతో రాజ్యమేలిరి. వీరిరాజ్యము ప్రథమమున నేటి మైసూరురాష్ట్రములో కొంతభాగమేయైనను, చోళపాండ్యాది దక్షిణాపథరాజ్యములు క్షీణస్థితియందుండినందున త్వరలో వానిని జయించి ఇంచుమించుగా దక్షిణదేశమునంతటిని ఆక్రమించిరి.

ఇట్టి సామ్రాజ్యమును నెలకొల్పినమహాశయుడే హొయిసల విష్ణువర్ధన మహారాజు. ఇత డొక అపూర్వ సామర్థ్యశాలి; రసజ్ఞుడు; దైవభక్తి సంపన్నుడు; రామానుజీయవైష్ణవ మతావలంబకుడును. ఇట్టివా డొక దండయాత్రయందు తనకు చేకూరిన విజయమునకు అమితానందభరితుడై, దేవునియందు భక్తి ప్రేమ లతిశయింప కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లర్పించి దేవుని కేదేని యొక

కానుక సమర్పింప నెంచినయెడల ఇట్టి లోకోత్తర దేవాలయము నెలకొనుట ఏమి యాశ్చర్యము? తన యభీష్టసిద్ధికి దైవమే అన్నివిధములను సహాయమొనరించి నట్లు ఈకనికాలముననే జకణాచారియను లోకోత్తరశిల్పి యొక డుండెను ఈ శిల్పి సహాయమున విష్ణువర్ధనుడు బేలూరునం దీకేశవాలయమును సొంపుగ గట్టించుటయే కాక ఇచ్చటికి సుమారు ౮, ౧౦ మైళ్ల దూరముననున్న ద్వారసముద్రము (హాళేబీడు) నందును, ఇతర ప్రదేశములందును మనోహర దేవాలయములను కట్టించెను.

బేలూరునందున్న ప్రధాన దేవాలయ మీ కేశవాలయమైనను, విష్ణువర్ధనుని రాణియు, ఇతరులును ఈ యాలయమునకు చుట్టును మరికొన్ని దేవతలనుగూడ ప్రతిష్ఠచేసినందున నేడు బేలూరునం దయిదారు దేవాలయములు గాన్పించుచున్నవి. వీనిలో విష్ణువర్ధనుడు గట్టించిన కేశవాలయమను, ఇతని రాణి శాంతలదేవి గట్టించిన కప్పెచెన్నగిరాయ దేవాలయమును, రెండవ వీరబల్లాలుడు గట్టించిన వీరనారాయణ దేవాలయమును ముఖ్యములు.

నేడు మనము కేశవాలయమనునది నిజముగ విజయనారాయణదేవాలయ మనియు, ఇందు నెలకొలుపబడిన విగ్రహము విజయనారాయణమూర్తియనియు, దీనిని విష్ణువర్ధనుడు క్రీ. శ. ౧౧౧౭ లో కట్టించెననియు శాసనములవలన ఇటీవల దెలియవచ్చినది. ఈ దేవాలయముకూడ ఆదిన విష్ణువర్ధనుడు కట్టించినపుడు ఈ విధముగ నుండలేదు. గర్భగృహము, దాని నానుకొని సుఖనాసి, ఆ సుఖనాసిని చేరియే యున్న నవరంగమంటపము-ఈ మూడును దప్ప దేవాలయమునకు ప్రాకారముగాని, వంటగది కాని, ఉగ్రాణపుగదికాని, కొలనుగాని, వేరెట్టి నిర్మాణములును లేవు. నవరంగమంటపమున కూడ కుడివైపు (అనగా సుఖనాసిని ఆనుకొనియుండు వైపు) తప్ప మిగత యన్నివైపులను గోడలు లేనందున సూర్యకాంతి యథేష్టముగ లోన ప్రవేశించి అసమానశిల్ప విరాజితము లగు శిలాస్తంభములనే కాక సుఖనాసియందలి శిల్పమును, గర్భగృహముననున్న మూలవిగ్రహమునుగూడ ప్రకాశింపజేయుచుండెను. ఈ నవరంగమంటపమునకు మూడు నిష్క్రమణమార్గము లుండెను. ఈ మార్గముల మధ్య భక్తులు విశ్రమించుటకు గాబోలు ఏటవాలుగా నున్న రాతిఅరుగులును, వాని ననుకొని వెలుపలివైపున కటకటాలును ఉండెను. వీరబల్లాలుడు ఈ దేవాలయమున కొక ప్రాకారమును గట్టించుటయేకాక, నవరంగమంటపముచుట్టును, అరుగులమీద సరంధ్రములగు శిలాఫలకముల నన్నివైపుల నమర్చి నిష్క్రమణమార్గములందుమాత్రము ద్వారము లుంచెను. మరియు, ఈ శిలాఫలకములు మనోహరశిల్ప సంపన్నము లయి యుండుటవలన దేవాలయమున ఆకర్షకము లగు కొన్ని నూతనవిశేషము లేర్పడెను.

కప్పె చెన్నగిరాయాలయమును, వీరనారాయణాలయమును ప్రధానాలయము వలెనే ఉండును. సాధారణముగ దక్షిణదేశమున కంచి, మధుర, కుంభకోణము మొదలగుచోట్లగల దేవాలయములకును ఈ దేవాల యములకును

స్వరూపమునందు చాల భేద మున్నది. హొయిసలరాజులు కట్టించిన దేవాలయము లందున్న కొన్నికొన్ని విశేషములు ఇంక నేయితర దేవాలయములందును లేకున్నందున వాస్తుశాస్త్రరీత్యా ఇవి యొక ప్రత్యేకపద్ధతికి చేరిన వని నిర్ధారింప బడినవి. ఈ పద్ధతికి హొయిసలపద్ధతి" యనుపే రేర్పడినది. పశ్చిమచాళుక్యులు కట్టించిన దేవాలయము లకును, వీనికిని కొంత పోలికయున్నందునను, హొయిసలులు ఆదిని పశ్చిమచాళుక్యుల సామంతులై యుండినందునను, ఫెర్గూసన్ (Fergusson) మొదలగువారు ఈ దేవాల యము లన్నిటిని "చాళుక్యపద్ధతి" దేవాల యము లనిరి. కాని భారతీయవాస్తుశాస్త్ర మును పరిశోధించినకొలదియు అందలి విశే షములన్నియు క్రమముగ బోధపడి బాహ్య స్వరూపమునందుమాత్రమే కాక శిల్పకళా విన్యాసమునందును, హొయిసలదేవాలయ ములకును చాళుక్య దేవాలయములకును విశేషభేదము కలదని స్పష్టమాయెను.

హొయిసల దేవాలయములు చతు రస్రముగగాక నక్షత్రాకృతి నుండును. ఇందు వలన దేవాలయమునకు నాలుగు పక్షములు మాత్రమేకాక అనేకపక్షము లేర్పడును. 2 వ పటమున ఈ పక్షములు కొంతవరకును గానవగును. చతురస్రముగ నున్న ఒక సౌధము నాలుగువైపులను ఒక వసారాను గట్టించితి మనుకొందము. సౌధమునకువైపు నను ఈ వసారా ఈ కొననుండి ఆ కొనవర కును ఉండక మధ్య కొంతభాగమువరకు మాత్రమే యుండి, ఈ వసారాముందట మోటారుబండ్లు నిల్చుటకు మెట్లు కీవైపునను ఆ వైపునను, కొంత దూరమువరకు నుండు నట్లు పోర్టికో (Portico) అను వరియొక చిన్న వసారాను నాల్గువైపులను గట్టించి నచో ఎట్లుండునో ఈ దేవాలయమును ఇంచుమించుగా నట్లే ఉండును. కాని పోర్టికో వసారాకు ఇరువైపులను ద్వారములుండవే, ఈ దేవాలయమున మాత్రము ఎదుటనే ఒక్క ద్వారము గలదు.

ఈ దేవాలయమును నేలమట్టమునుండి నిర్మించలేదు. 3, 4 అడుగుల ఎత్తుగ విశాలమైన దిన్నెను మొదట తయారు చేయించి దీనియందు చుట్టును కొంతభాగము వదలి మధ్యప్రదేశమున నీదేవాలయమును గట్టిరి. 3 వ పటమున ఈ దిన్నె గాన్పించు చున్నది. ఇది కూడ నక్షత్రాకృతినేయున్నం దున దీనిపక్షములును,మూలలును పైనున్న దేవాలయ పక్షములకును మూలలకును సరిగా సరిపోవుచున్నవి.

ఈవిధముగ దేవాలయముచుట్టును ఈ దిన్నె యుండుటవలన భక్తబృంద మిట కూర్చొని సేదదీర్చుకొనుటయే కాక దీనిపై నెక్కి దేవాలయమునకు ప్రదక్షిణము చేయు టకును, చుట్టును గోడలపైనున్న శిల్పమును జాగ్రత్తగ పరీక్షించుటకును ఆస్పదమున్నది. పైగా అడుగుభాగమున ఈవిశాలమైన దిబ్బ యుండుటవలన దూరమునుండి చూచునపుడు ఈ దేవాలయ మంతఎత్తుగనున్నట్లుకానరాదు. దేవాలయమునకు అనేకపక్షము లున్నందు నను, కుడ్యములపైన, గోపురములను నిల్చు కొనియున్న మూర్తులను, స్తంభములను చిత్రించి యున్నందునను దూరమునుండి చూచుటకు దేవాలయమున నిలువుగీత లధిక

ముగ నున్నట్లు కాన్పించుచున్నది. కాని దేవాలయము చుట్టును అనుగున దిన్నెయు, పైన పటవాలుగ నున్న చిన్నవారపాకను ఉండి, శిల్పమంతయు కొన్ని ప్రత్యేకపంక్తులుగనుండి, ఈపంక్తులు సమతలమునను ండక ఒకదానికంటె నొకటి కొంచెము ముందరికి వచ్చియో, లేక వెనుకకు జరిగియో భిన్న తలముల నేర్పరచియున్నందున దూరము నుండి చూచుట కివి అడ్డగీతల వలె గాన్పించుచు పైన జెప్పిననిలువుగీతల తీక్ష్ణతను కొంత వరకు తగ్గించును. ఈ అడ్డగీతలును, నిలువుగీతలును మనోహరముగ సమ్మేళనము జెందినందువలననే ఇతరపద్ధతి దేవాలయముల దు కానరాని అప్రతిమాన సౌందర్య మీదేవాలయమున గలదు.

నక్షత్రాకృతివలన దేవాలయమున కనేకపక్షము లేర్పడినందున కుడ్యముల యుపరితలమంతయు శిల్పితమైనను ఈశిల్పము ఒకచోట ప్రోగుచేయబడినట్లుండక వేర్వేరు భాగములుగ నున్నట్లున్నది. ఒకపక్షమున నొకటి రెండుమూర్తులే యున్నందున మనము ఒక్కొకదానిని సావధానముగను, అనన్యమనస్కులుగను పరీక్షింపగలము. ఒక పక్షమును జూచి మరియొక పక్షమునకు బోవునంతలో మధ్య కొంత విరామమున్నందున ఎన్ని మూర్తులను చూచినను, ఎంత యధికముగ శిల్పమును పరీక్షించినను విసుగుపుట్టదు. ఈ విధమునగాక ఈ మూర్తులనన్నిటిని తిన్ననిగోడమైన వరుసగ చిత్రించినచో ఇవియే అంత ఆకర్షకములుగ గన్పడవు.

౭-వ పటమున దేవాలయద్వారమున కిరువైపులనున్న మనోహరశిల్పము గానవచ్చుచున్నది. ద్వారమునకు ముందు రెండు వరుసలు మెట్లున్నవి. మొదటివరుస మెట్లనెక్కినవెంటనే దేవాలయము చుట్టును ఉన్న దిన్నెపైకి వత్తుము. ద్వారముక్రిందనే ఆనుకొనియున్న మెట్లవరుస నెక్కి ద్వారమును ప్రవేశించుటకు పూర్వము ఈ దిన్నెమీద ఒకక్షణమాగుటకు అవకాశమున్నందున, మెట్లసంఖ్య తక్కువయయినట్లుగాన్పించుటయేకాక ద్వారమున కిరుపార్శ్వముల నున్న ఉత్తమశిల్పమును కొంచెము జాగ్రత్తగా పరీక్షించుట కాస్పదమున్నది.

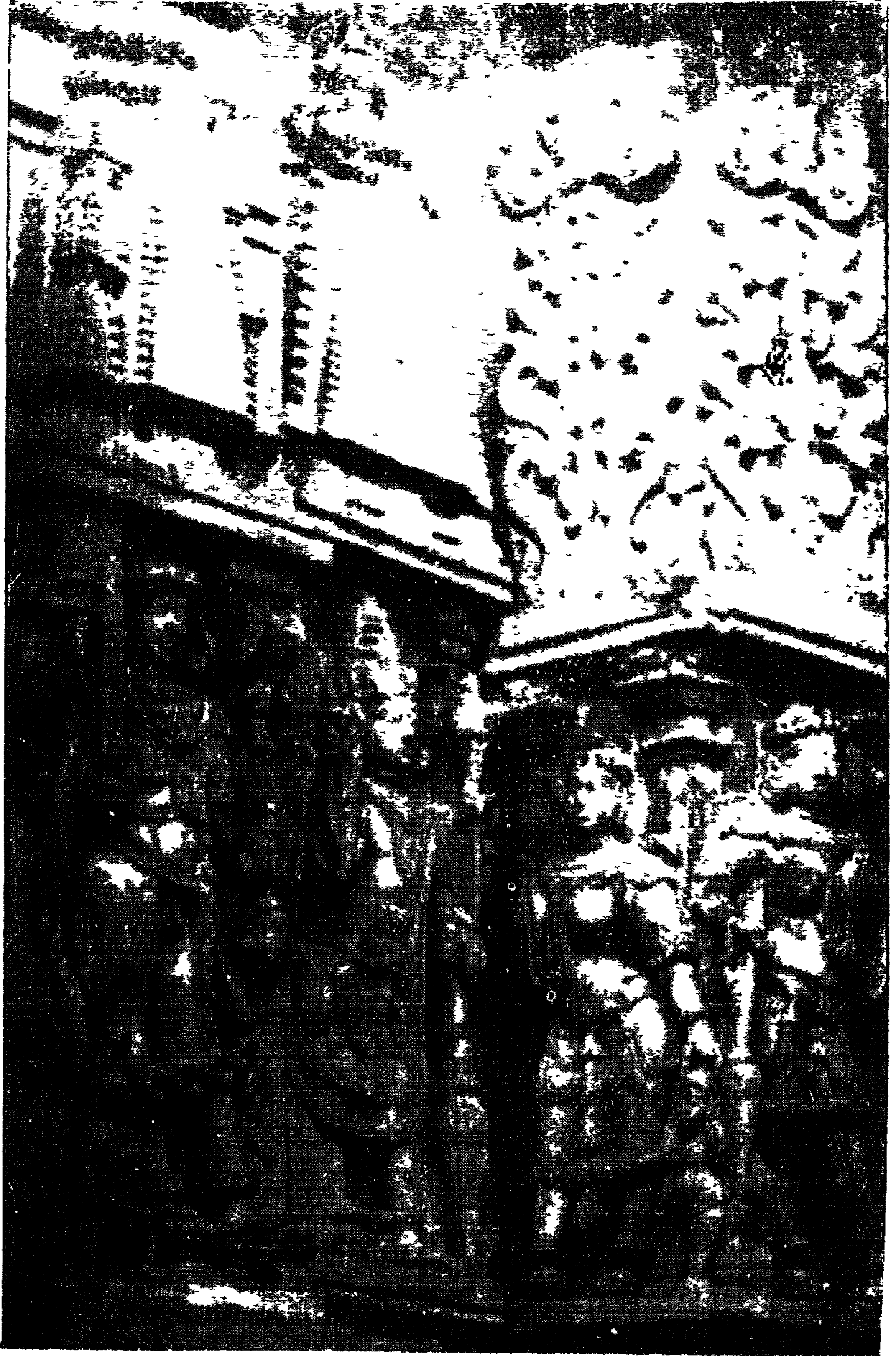
ఈ దేవాలయముచుట్టునున్న మూర్తులలో కొన్ని ౧౩ వ పటమునందు గాన్పించుచున్నవి.

కుడివైపున శంఖ చక్ర గదా పద్మధారియగు శ్రీవిష్ణుమూర్తిని శిల్పి రెండుమార్లు చిత్రించినాడు. చతుర్వింశతివిష్ణుమూర్తులలో నివి ఏవో యీ చిత్రమునుండి విశదముగాకున్నది. దీనికివిడమవైపున నొకవిగ్రహము అస్పష్టముగా గాన్పించుచున్నది. ఇదియు నేదో తెలియుటలేదు. కాని దీనిప్రక్కన నున్న మూర్తిమాత్రము పరశురాముడని చేత నున్న గండ్రగొడ్డలినిబట్టి తెలియుచున్నది. పరశురామునికి ప్రక్కన ఒకవ్యక్తి ఒకకుంభమును చేతబట్టుకొని ఒకవామనమూర్తితో మాటలాడుచున్నట్లు గన్పడుచున్నది. బహుశః ఇది వామనావతార వృత్తమేమో! శిల్పి దశావతారముల నిచ్చట చిత్రించినాడేమో?

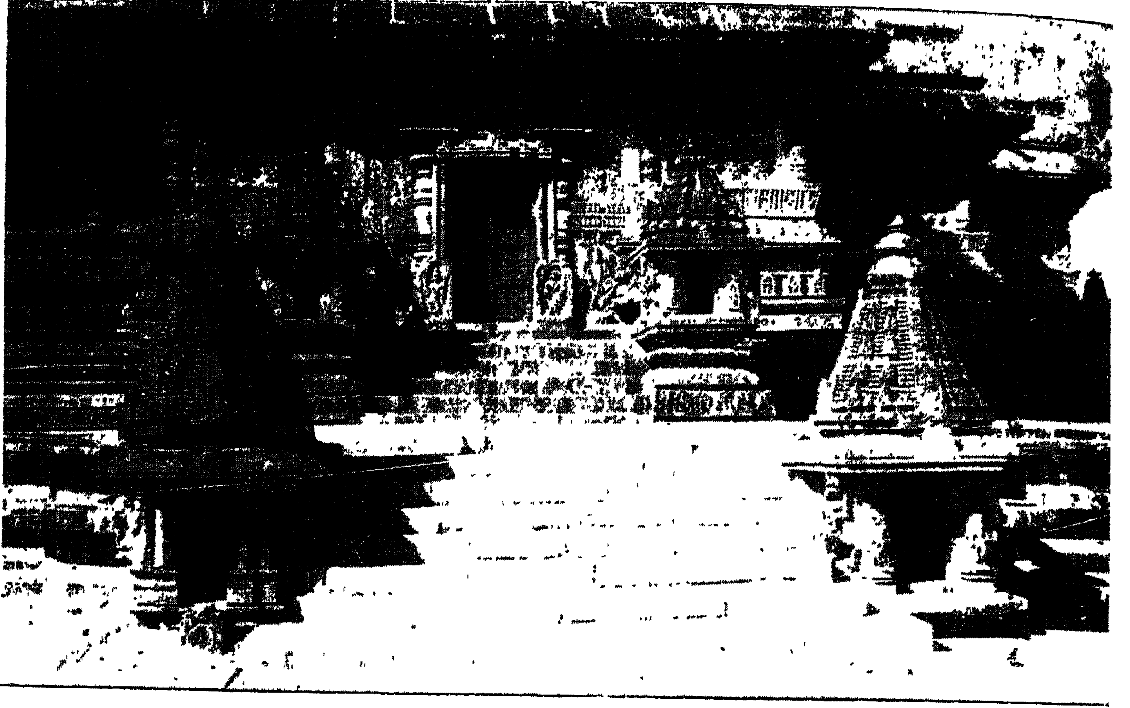
ఇచ్చటి ప్రతిమాశిల్ప మెంతయుత్తమముగ నున్నదో ౧౪,౧౫,౧౬ సంఖ్యలుగల

౩. కుడి వైపు: గజాసురదమనుడు. ఎడమ వైపు: నాగదంపతులు

౪. పై ప్రతిమలకు ఉత్తరమునను్న సుందర శిల్పప్రతిమలు.

౭. దేవాలయప్రధాన (తూర్పు) ద్వారము. దీనికి రెండుప్రక్కల రెండేసి మంటపములుండుట కాననగును. తక్కిన ద్వారములకడను మంటపములిట్లే కలవు.

౮. ప్రాకారమందు నిర్ృతిదిశయందున్న మరియొక ఆలయపు ముందరిమంటపము. స్తంభరచనయందలి వైవిధ్యము ఇందు కాననగును.

ఈమూడుచిత్రములను జూచిన బోధపడును. ఇందు ౧౩-వ సంఖ్యగల చిత్రము వాసుదేవ మూర్తి. కుడిచేతులు రెంటియందును శంఖ, గదలను, ఎడమచేతులందు చక్రపద్మము లను, శిరమున కరండమకుటమును ధరించిన ఈమూర్తి—పొట్టకొంచెములావుగనున్నట్లు న్నను— శిల్పి యసమాన కౌశలమును చాటి చెప్పుచున్నది. కంకణకేయూరములను, నూపు రములను చిత్రించిన వైఖరిని జూచినచో నగిషీ పనియం దీశిల్పి ఎంత నేర్పరియో బోధపడును. ఈనేర్పరితనమే ౧౪-వ చిత్రమున విగ్రహము చుట్టును ఉన్న ప్రభామండలమున ఇంకను విశదముగ గాన్పించుచున్నది. ముక్కు మొగము శిథిలమైనదిగాని ఈమూర్తి ఇంకను మనోహరముగ నున్నది. శంఖ, చక్రముల క్రమమునుబట్టి ఈమూర్తి శ్రీధరమూర్తి యేమోయని తోచుచున్నది. కాని రూపరేఖా విన్యాసమున నీమూర్తి దేనికిని తీసిపోదు.

భావగాంభీర్యము, ధైర్యస్థైర్యాద్యనేక గుణాతిశయమును సువ్యక్తముజేయుచున్న ఈమూర్తులను వదలి ౧౫-వ సంఖ్యగల స్త్రీ చిత్రమును జూతము. ఈలాలిత్యమును, ఈ లావణ్యమును ముద్దులుకురియుచున్న ఈ త్రిభంగిచిత్రమున గాన్పించునట్లు పాశ్చాత్య పురాతనశిల్పములం దెచ్చటను గానరాదు. గగనసదృశమైన తనుమధ్యమును, కుచగౌరవ మును ఈస్త్రీవ్యక్తియం దెంతయు రాణించు చున్నవి. ఈమూర్తి రతిదేవియట. కుడిచేత నున్నది ఏమిటో మాత్రము విశదముగ దెలియుటలేదు. కాని చుట్టునున్న ప్రభావళి యందలి వంపులు గూడ లతాగుల్మముల ఒయ్యారము ననుకరించుచు మూర్తిసౌకు మార్యమున కొక ఉత్తమ పృష్ఠభూమిక (Back-ground) వలె నేర్పడుచున్నది. ఈ సౌకుమార్యమే ౧౬-వ పటమునందు కుడి వైపుననున్న రెండు స్త్రీమూర్తులయందును గాన్పించుచున్నది. కాని ప్రదర్శితభావమున ఈ రెంటికిని ఎంతయో భేదమున్నది. చేతితో గదాయుధమును బట్టుకొనువైఖరికిని పిల్ల వానిని చేరదీయు వైఖరికిని ఉన్న భేదమునం తయు అల్లే శిల్పి ఈమూర్తులహస్తములను తీర్చి దిద్దుటలో సువ్యక్తము చేసినాడు. వీనికి ప్రక్కననే యున్న పురుషోత్తమ భైరవమూర్తు లను జూసినయెడల స్త్రీ, పురుష దేహసౌంద ర్యముననున్న విభిన్నత స్పష్టమగును. ఈ పురుషవ్యక్తిద్వయమునందుగూడ ఖండిత శిరమును ఖడ్గము మొదలగు వానిని ధరించిన భైరవునిరూపమునకును, శంఖ, చక్రాదిధారియగు పురుషోత్తముని రూపము నకును అంగవైఖరియందు గాకపోయినను భావప్రదర్శనమునమాత్రము అధికభేద మగు పడుచున్నది.

అంగసౌష్ఠవమున కన్న భావౌన్నత్య మును ప్రదర్శించుట శిల్పమునందు కష్టము. కాని భావప్రదర్శనమునందు మాత్రము ప్రాచీనహైందవశిల్పి ఎవరికిని దీసిపోడు. లోకోత్తరవిఖ్యాతి గాంచిన యవనశిల్పమున అంగసౌష్ఠవమును (అదియు పురుషరూపము నందు మాత్రమే) అత్యుత్కృష్టముగ గాన్పించుచున్నది. యవనకళతో బోల్చి చూచినచో మన శిల్పము వివిధాంగ ప్రదర్శన మున ఉత్ప్రేక్షాతిశయోక్తులకు కొంతవరకు పాల్పడినదేమో యని కూడ తోచవచ్చును.

కాని భావప్రదర్శనమున మాత్రము యవన శిల్పి మనవారల సామర్థ్యమును మించుట యటుండ కొన్ని యంశములందు సాటియైన రాజాలడు. ౫, ౩ సంఖ్యలు గల నరసింహ, గజాసుర దమన చిత్రములను జూడుడు. ఈ రెండును పరిపూర్ణ భావగర్భితములే. కాని హిరణ్యకశిపుని పొట్ట చీల్చి ప్రేగులు మెడకు హారముగ వైచుకొని ప్రహ్లాదుని ప్రార్థనల నాలకింపక తన దారుణకర్మమందే నిమగ్నుడైన నరసింహచిత్రము గజాసురుని పై తాండవము చేయుచున్న గజసంహారి చిత్రమువలె గాన్పింపదు. ఇందున్న రౌద్రము గజసంహారిచిత్రమునందు గాన్పింపదు. హిరణ్యకశిపుని శిర మొకచేత బట్టి, కాలు వేరొకచేత బట్టి, మరి రెండుచేతుల గోళ్లతో ఆ దానవుని పొట్ట చీల్చుచున్న నరసింహ మూర్తియం దెంత ఉత్తమకళానైపుణ్యమును శిల్పి చూపగల్గినాడో అంతకంటె నధికముగ గజాసురసంహారుని తాండవమునందు ప్రదర్శించియున్నాడు. గజాసురుని చర్మమును ప్రభావళివలె పైకెత్తిపట్టి గజాసురుని తలపై నొకకాలుంచి వేరొకకాలు పైకెత్తి యక్షాది గణములు సంస్తుతింపుచు గానము చేయుచుండ తన్మయుడై తాండవము చేయుచున్న ఈశ్వరుని విచిత్రనృత్తమునకు సర్వమును ప్రకంపిత మైపోవుచున్నట్లున్నది. ఈ యఖండ లయ సర్వమును వ్యాపించిపోవుచున్నట్లగపడుచున్నది. ఈ చిత్రము దక్షిణదేశమునందలి యేఉత్తమ నటరాజ విగ్రహములకైనను పనితనమున తీసిపోవునది కాదు.

౬వ సంఖ్యగల చిత్రమున నొక సమగ్ర ప్రశాంతభావము వ్యక్తీకృతమైనది. ఇందు పార్వతీపరమేశ్వరుల త్రిభంగి రూపములను రెంటిని శిల్పి చిత్రించియున్నాడు. డమరు, త్రిశూల, అక్షమాలాధారియై శంకరు డొక చేత ఉపదేశముద్రను బట్టి, వేరొకచేతిని పార్వతిభుజముపై వైచి మనోహరముగ గన్పడుచున్నాడు. ముఖమును జాగ్రత్తగ పరీక్షించినచో, ఈ మూర్తిని చిత్రించిన శిల్పియే గజసంహారమూర్తినిగూడ చిత్రించె నని నిస్సంశయముగ జెప్పవచ్చును. ఈ మూర్తులు రెండును ఒక్క దేవతకు సంబంధించినవే; ఒక్క శిల్పి నిర్మాణములే. ఐనను భావమునం దీరెంటికిని ఎతయో భేదము గాన్పించుచున్నది.

హొయిసల కాలమునాటి శిల్పి సామాన్యుడుగాడు. ఎట్టి హావ, భావ, విలాసముల నైనను ఏ సినిమాచిత్రమునందు కంటెను అవలీలగ తన శిల్పమున జూపగలడు. ఈ దేవాలయమునుగూర్చి య్యే. ఫెర్గూసన్ అను పాశ్చాత్యపండితు డీవిధముగ జెప్పియున్నాడు.

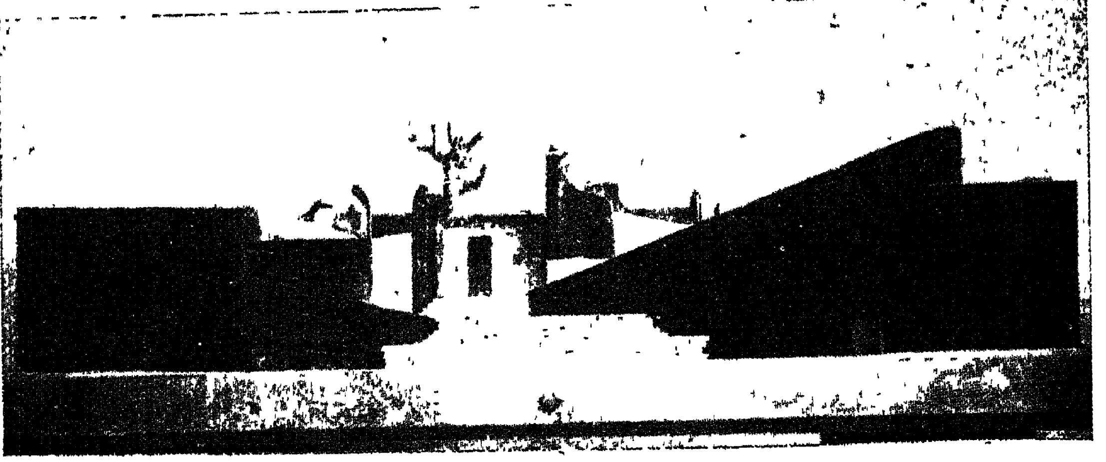
"సుందరమగు నా రేఖాసమ్మేళనము, ఆకృతిచిత్రణము, అలంకరణానైపుణి గోథిక్ (Gothic) శిల్పప్రపంచమున నప్రతిమానము. ఇట్టి సౌందర్యసమావేశము మధ్యయుగ మందలి శిల్పకళాభిజ్ఞుల కేరికి సాధింపరానిదానిని బేలూరునగరమునందు ప్రదర్శింపగలిగినది."

కేవలము ఫోటోచిత్రములను మాత్రమే చూచి ఈ యనమాన శిల్పసౌందర్యముయొక్క పరిమితిని నిర్ణయించుట సాధ్యముగాదు. హొయిసలరాజులు కట్టించిన దేవాలయమేదైననుసరే కళాభిజ్ఞుల కొక అపూర్వశిల్పరత్న ఖనియగుచున్నది. అందునను బేలూరు

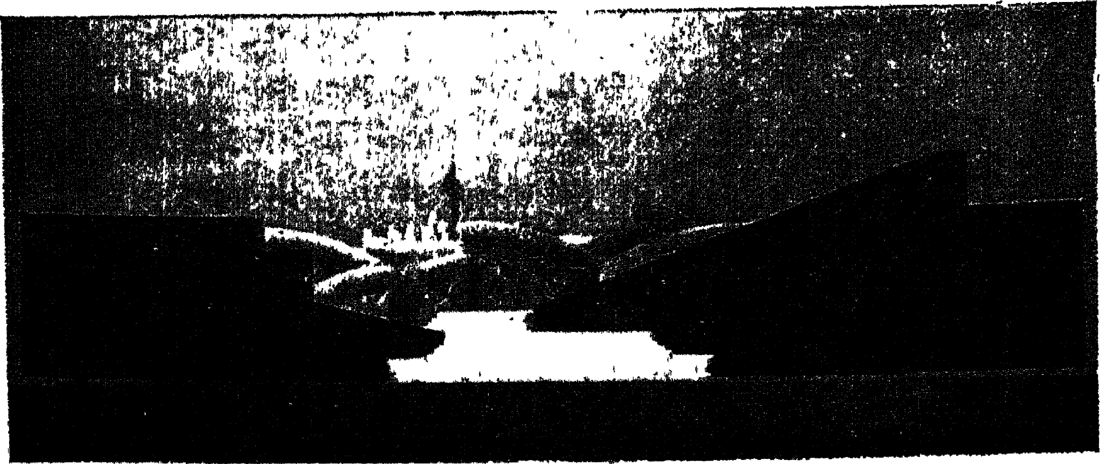
దేవాలయము ఉత్తమతరగతికి జెందినది. ఈ దేవాలయమునందలి శిల్పముల నొక్కొక్క దానిని పరీక్షించుచు గూర్చునినచో ఆకలి దప్పులు గూడ కళావేత్తల నంటవు. ఇట్టి శిల్పమును ప్రోత్సహించి ఇట్టి దేవాలయములను గట్టించిన హొయిసలరాజు లెంతటి కళారసికులో! నేడు మన మట్టిరసజ్ఞులు గాకపోయినను ఈలోకోత్తరవాస్తు, శిల్పసంపదను జూచినైన మన వ్యర్థజీవితములను రసవంతములుగ జేసికొనుట ఎంతయు ఆవశ్యకము.

గ్రీకు నాటకరంగము ప్రాచీనము

౧. యు`పిడస్ - ఇప్పాలిటోకు అమర్చబడినది

౨ సోఫికిల్స ఓడిపస్‌కు అమర్చబడినది

హైందవతత్త్వశాస్త్రము

నూతన దృక్పథము

డాక్టరు పి. టి. రాజు

౧ హిందూదేశము రాజకీయముగా నెన్నెన్నో సంకటావస్థలకు పాల్పడి కొంతవరకు మారుచు వచ్చినది. రాజకీయవ్యవస్థలలో మార్పు కలిగినపుడెల్ల భారతీయుల నాగరకతలో కూడ మార్పు లగపడుచుండెను. పరిపాలనా వ్యవస్థలందును, నైతికమానముల యందును, యోచనామార్గములందును నూతన భావములు బయల్పడి భరతభూమిని మార్కొనినపుడు ఆత్మవినాశము నొందకుండ భారతీయుల మూలతత్త్వము వ్యాకోచశీలమై సందర్భానుసారముగా పెరిగి నూత్న భావాదులను పీల్చుకొని తనలో చక్కగా విలీనము గావించుకొని పెక్కువిధముల పెంపుగనుచు నూతన వైఖరులను దాల్చుచు విలయమెరుగని వృద్ధితో వెలయుచుండిన విధానము మిక్కిలిగమనింపతగి అద్భుతావహమై యున్నది. హిందూమతధర్మమునకు భిన్నమైన క్రొత్త మతధర్మ మొకటి పొడచూపినపుడు, అందువలన నుపద్రవ మేమియు సంభవింపకుండ, ముందే మేల్కొని, ఆ క్రొత్తధర్మములను తనలో కలుపుకొని పట్టియుంచుకొని ప్రాతధర్మములను విస్తరింపచేసికొనుచు అవసరమైన మార్పులతో పెరిగి వృద్ధిగనుచుండెనేకాని అసలు మాత్రము ఎన్నడును చెడిపోలేదు. హిందూమత ధర్మమునకు అందువలన నెన్నడును ఏహానియు కలుగలేదు. చూడుడొక ఉదాహరణము: ఒకప్పుడు ఆసేతుహిమాచలపర్యంతము భరతవర్షమున అద్భుతవ్యాప్తిగనిన బౌద్ధమతముయొక్క ముఖ్యధర్మములను విడువకుండ హిందూమతము తనలో చక్కగా చేర్చి కలుపుకొని బాగుగా వృద్ధిపొంది బౌద్ధమతమునకు ఒకవిశిష్టత లేకుండ చేసి చల్లగా కబళించివైచినది. అందలి ముఖ్యాంశములు హిందూమతధర్మములలో నేర్పుగ మిళితము జేసికొని తాను వృద్ధిపొంది బౌద్ధమతమును ఈ దేశమున నామమాత్రావశిష్టము చేసి హిందూమతధర్మము విలసిల్లినది.

౨. మన ప్రాచీన గ్రంథములలో తత్త్వయోచనా పద్ధతులనుండి నైతిక, రాజకీయచర్చలు ప్రత్యేకింపబడినవి. (మనువు మొదలైన ధర్మశాస్త్రవేత్తల స్మృతులు తత్త్వవివేక మూలములైనవే యని కొందరనుచున్నారు. కాని ఆస్మృతులు తత్త్వవిషయకము (philosophical) లనుటకంటె మతవిషయకములే (religious) అనుట ఒప్పియుండును. ఏలయనగా ఆస్మృతులలో ధర్మజిజ్ఞాసయే కాని తత్త్వజిజ్ఞాస, వేదాంతచర్చాదులు (Metaphysics) అగపడవు. హెగెల్ (Hegel), ప్లేటో (Plato) లోనగు పాశ్చాత్యతత్త్వవేత్తల గ్రంథములలో నగపడు తత్త్వవిషయములు మనుస్మృతిలో కానరావు. మను ధర్మశాస్త్రములనుగురించి డాక్టరు భగవాన్ దాసు గారు చేసిన అర్థవ్యాఖ్యానములలో కూడ అందు అట్టి తత్త్వజిజ్ఞాస ఉన్నట్లు ఎక్కడను సూచించలేదు. మను ధర్మశాస్త్రమును అద్వైతప్రతిపాదకులగు శంకరాచార్యులవారును, విశిష్టాద్వైతప్రతిపాదకులగు రామానుజాదులును, బహుత్వ ప్రతిపాదకులైన నైయాయికులును కూడ ఒక్కరీతినే గ్రహించినారు. కాబట్టి మనుస్మృతికి వేదాంతజిజ్ఞాసలో ప్రత్యేకత ఉన్నట్లు భావించు

కొనుట సరికాదు. మనువు, పరాశరుడు చెప్పినదే ధర్మ నిశ్చయము. దాని నాక్షేపించుటకును మార్చుటకును ఎవ్వరును అంగీకరింపకుండిరి. ప్రపంచ భావమునకు మూలాధారములైన ముఖ్య విషయములందైనను తత్త్వ నియమములతో స్మృతులకును ధర్మశాస్త్రములకును ఎట్టి సంబంధము లేకుండెను. అలాగుననే రాజకీయ వాదములతో కూడ తత్వజిజ్ఞాసకు సంబంధములేకుండెను. ఆనాటి జీవితపరమార్థములై అప్పటికి కావలసిన అపరోక్షానుభవ, బ్రహ్మజ్ఞానసిద్ధులకు నైతికరాజకీయ వ్యవస్థలు అడ్డురాకుండిన చాలును; ఆవ్యవస్థ లెట్లున్నను తత్వజిజ్ఞాసువులకు సమ్మతమై నిశ్చింతగా నుండెను.

3. కేవల-ఆముష్మికచింత తప్ప అనుదినజీవనమున నందరకు నత్యవసరమైన సాంఘిక, నైతిక, రాజకీయాదివిషయములందును వాని విజ్ఞాన పరిశీలనమునందును ఏ చింతయు, చీకును లేక "ఘోరనిర్లక్ష్య భావమూనుట" అనునది మనపూర్వులగు భారతీయుల తత్త్వవివేచన పద్ధతిలో గట్టిగా నాక్షేపింపదగిన పెద్ద లోపమై యున్నది.

4. ఆముష్మికచింత, విశ్వభావవాది చర్చలు వీటితోనే సరిపెట్టుకోక, తత్త్వజిజ్ఞాస, మనమానవ జీవితమునకు అవసరమైన సౌఖ్యోన్నతుల నొసగి, సర్వవిధముల మనల సంతృప్తులను జేయుటకు మనసాంఘిక జీవసంభవములైన సమస్యలను విప్పజాలిన విజ్ఞానవృద్ధి కొరకుగూడ ప్రయత్నించుట అత్యవసరము. విశ్వనిర్మాణవివేకమును, ఆ విశ్వమును సంగ్రహముగా నవలోకించుటకు తగుభావములును అను ఈ రెండే తత్త్వజిజ్ఞాసువులయొక్క పరమావధులు కాకూడదనుట నిశ్చయమే. అట్టి భావమునుండి విడివడి పైకిలేచుటకు వలయుసామర్థ్యము పాశ్చాత్యులకు లేదు. వారి తత్వజిజ్ఞాసపద్ధతులలో విశ్వరచనములందలి విచిత్రములేవో తెలిసికోవలెనను నభిలాషయేకాని, మన జీవసమస్యల భేదించవలెనను గాఢసంకల్పములతో వారు పరిశోధనల గావించుచున్నట్లు కానరాకున్నది. నైతిక, రాజకీయ విషయములుకూడ అనుదినము మనల డీకొనుచున్న జీవసమస్యలే నని మనము మరువకూడదు. ప్రపంచప్రకృతిని బోధించువిషయములతో నైతిక, రాజకీయములకుకూడ సంబంధ ముండకతప్పదు. హైందవతత్త్వదృష్టి అభ్యాసప్రధాన మనియు హిందువులకు తత్త్వజిజ్ఞాస జీవితక్రమమేకాని యోచనామాత్ర మార్గము కాదనియు చాలమంది చెప్పుచున్నారు. తత్త్వజిజ్ఞాస జీవితక్రమమగుట వాస్తవమే అయినను అది చింతామయజీవితక్రమముగాని క్రిమికీటకములవలె అచింతా బహిర్భూతము కాదు. సంఘతత్వము, పరిపాలనాసందర్భములు, నైతికవిచారములు అనునవి చైతన్యయుక్తములైన మన జీవితాంశములు; వాటినిగూర్చి ఆలోచించకుండ వాటితో సంబంధము కలిగించుకోకుండ మనము జీవించజాలము. పరస్పరసంబంధములేని ప్రత్యేకవిభాగముల క్రింద మానవజీవితము ను ప్రత్యేకింపజాలము. విశ్వతత్త్వవిచారముతో సాంఘికశాస్త్రములకు సంబంధ మేమియు లేదని నక్కాణింపజాలము. జీవనము అనేకకళలతో గూడుకొనియున్న సంపూర్ణవ్యవస్థ. ఏకరూపియైన జీవితముయొక్క వివిధకళల పరస్పరసంబంధమును తెగగోసి విడదీసి ప్రత్యేకభావనలు చేయుచుండజాలము.

డ్యూయీ పండితుడు తత్వజిజ్ఞాసయొక్క ప్రయోజనము నీ క్రింది విధమున నిర్వచించినాడు. "తత్వజిజ్ఞాసువులు కూడ ప్రపంచచరిత్రతో సంబంధము కలిగి అందొకభాగముగా నేర్పడియున్నారు. చలించుచుపోవు చరిత్రాంశములకు చిక్కి వీరును చరిత్రతో నడువవలసినవారలే. వారు ప్రాదుర్భవించినది చరిత్రలోనే; కాబట్టి వారు గతకాలచరిత్రసంభవు లనుట నిశ్చయమే. భవిష్యత్ చరిత్రనిర్మాణము కూడ కొంతవరకైన వారివలన కావచ్చును." ఈ సందర్భములను బట్టిచూడగా తత్వజిజ్ఞాసయొక్క ధర్మము, అనగా అందువలన కావలసినపని యెట్టిదో నిర్ణయించుకొనుటకు సూత్రమొకటి నిర్వచించుకోవలసి యుండును: "మనుష్యుని మనస్సునందు నిజముగ చేరి, ఆ మనస్సుయొక్క నిర్మాణకారణములని చెప్పదగిన అనుభవసంభవములైన గాథాపరంపరకు నూత్నవిజ్ఞాన విషయాంశపరిగ్రహణమునందును రాజకీయ పరమావధులయందును

ఉచ్ఛృంఖలత కలిగించి, ఆవరకు అంగీకృతములై అవలంబింపబడియున్న భావములకు విభిన్నములైన నూత్నభావములు బయల్పడినపుడు వాని నుచితరీతిని సంగ్రహించి స్వప్రయోజనార్థమై ఉపయోగించుకొను విషయమున దేశకాలానుసారముగ ఎప్పటికి తగినట్లు అప్పటికి కాలోచితముగా నిరంతర నూత్న కార్యనిశ్చయము గావించుకొనుటకై తగు ప్రయత్నములు చేయుటయే తత్త్వవివేచనయొక్క పరమార్థ మని నిర్ణయింపతగి యున్నది. (చూ. డ్యూయీ పండితుని Philosophy and Civilisation) కాని గతకాలమునందు మనతత్త్వజిజ్ఞాసువులు మన రాజకీయ పరమావధులను గూర్చి చెప్పవలసిన దేమియులేదుండెను. ఆ విషయమై మనకు స్వంతముగా క్రొత్తభావములు లేవు. ఇపుడు మన కత్యవసరమై గత్యంతరములేక విదేశ రాజకీయ భావములను మనము దిగుమతి చేసికొని స్వీకరించుకోవలసి వచ్చెను. అందు మనవారు కొందరు "రూసో" మతమును, కొందరు "మార్క్సు, రసెల్" పండితుల మతములను, మరి కొందరు హెగెల్ పండితుని మతమును, వేరొక కొందరు "క్రొచెజంటిలె" పండితుల మతములను అనుసరించుచున్నారు.

అయితే ఆ తత్త్వవేత్తల భావములు విదేశములలో భిన్నపరిస్థితులలో ప్రాదుర్భావము పొందుటచేత అవి మనఉద్దేశములకు సరిగా సరిపడనేరవు. అక్కడ నొకటి, ఇక్కడ నొకటిగా అచ్చటచ్చట ఏరుకొంటిమేని కొన్ని అంశములుమాత్రము మన పరిస్థితులకు చక్కగా సరిపడి స్వీకారార్హములుగా నగపడవచ్చును. ఈవిధముగ ఆమూల నొకటి, ఈమూల నొకటి, ఒక్కొక్కటిగ ఏరి దిగుమతిచేసుకొనిన తత్త్వవిషయములవలన కలుగు ప్రయోజనములకంటె అనర్థములే అత్యధికములగుటచేత అట్టి దిగుమతిపద్ధతి ప్రోత్సహింపతగదు.

సృష్టిక్రమమును గూర్చి మనకు స్వకీయములు, స్వతంత్రములు నైనభావములు బహుకాలమునుండి కలవు. దిగుమతికాబడిన విదేశీయభావములకును, మన స్వకీయభావములకును సరిపడకపోయినప్పుడు క్రొత్త దిగుమతులు మన ప్రాతభావములను చీకాకుపెట్టి మన జీవితములకు అపారనష్టమును తెచ్చిపెట్టకమానవు.

కాబట్టి మన స్వకీయ వ్యక్తిగతభావములను ఆధారముచేసికొని, మన జీవితములను మార్కొనుచున్న క్రొత్తసమస్యల నెదుర్కొని సాధించుటకు క్రొత్త సాధనలను అన్వేషించుట మనకు అత్యంతావసరమైన కర్తవ్యము.

మన ప్రాచీనతత్త్వవేత్తల అభిప్రాయములయందు మనకు దినదినము అనాదరము అధికమగుచున్నది. ఇందుకు ముఖ్యకారణమేమనగా:—నేటి మన విజ్ఞానమునకును, సంఘపరిస్థితులకును, ప్రాచీనుల భావములకును యెంతమాత్రమును కుదరకపోవుటయే. వీటి ప్రయోజనమేమియును వాటికి లేకపోగా నిష్ప్రయోజనము లని వీటిని గర్హించి పరిత్యజించవలసి వచ్చుచున్నది. ఈనాటి మనదేశపు తత్త్వవేత్తలు ప్రాచీనుల తత్త్వపద్ధతులను చదువుచున్నారు. ఏ దృష్టితో చదువుచున్నారు? వెనుకటివారు ఎట్లుండిరో? ఏమనిరో? ఆ చరిత్ర వింతమాత్రమను వినోదబుద్ధితో వాటిని చదువుచున్నారు కాని నేడు మనదేశమును, మనసంఘమును ఎదిర్చి మార్కొని పైబడుచున్న సమస్యలను సాధించుటకు మార్గముల నన్వేషింపవలెనను సంకల్పముతోను, లక్ష్యముతోను కాదు. ప్రాచీనులతాత్త్వికభావములు మనప్రస్తుత జీవనప్రకారములతో సంబంధించినవి కావు; అవి జీవరహితములైన ప్రాచీనశల్యములు; అవి ఒకప్పుడు ఇట్లుండెనని ప్రాచీన వస్తుచరిత్రదృష్టితో చూచుకొనుటకు తప్ప అవి మన వర్తమానజీవపరిస్థితుల మేలునకు ఉపయోగింపజాలవని మనకు స్పష్టమగుచున్నది. ప్రాణముపోయిన పిమ్మట పీనుగను పట్టుకొని దేవులాడునట్లు మనము తేజమెసలిన ప్రాచీనతత్త్వ విషయములను వదలనేరక గట్టిగా పట్టుకొని ప్రాకులాడుచున్నామని అనుకోకతప్పదు.

బహుకాలముక్రిందట, హిందూదేశమునకు ఇతర ప్రపంచముతో సన్నిహితసంబంధము అంతగా లేనప్పుడు, అనేకవేల సంవత్సరముల క్రితము, ప్రాచీన హిందువుల తత్త్వవివేచనము ఆనాటివారికి సంతృప్తికరమై సరిపడియుండెనని అంగీకరింతము; కాని నాటి పరిస్థితులు నేడు లేవే! పూర్తిగా మారిపోయినవే! ఈ

కాలమున మనసంఘమునకు, దేశమును మార్గాని మీద కురుచున్న క్లిష్టసమస్యలను సాధించుటకు మనపెద్ద లెవరును పూనుకొనకున్నారు. అందువలన నాటి తాత్త్వికసిద్ధాంతములు నేను ఎందుకును మారక కొరగాక పడియున్నవనుట స్పష్టమగుచున్నది. లోకమాన్యతిలక్, మహాత్మాగాంధీ లోనగు మహామహులు భగవద్గీతకు క్రొత్తఅర్థములు చెప్పి విశేషవ్యాఖ్యానములు వ్రాసి గ్రంథములు ప్రకటింపవచ్చును; రాధాకృష్ణునివంటి పండితులు ప్రాచీనజంతుశల్యము లనదగు పురాతన హైందవ తాత్త్వికభావములకు కొంత చైతన్యమిచ్చి క్రొత్తవెలుగులో జూపవచ్చును. కాని అంతమాత్రముచేత మన పూర్వాచారపరాయణులు సంతోషించలేదు; సంతోషించరు. సరేకదా! ప్రాచీన తత్త్వగ్రంథములకు స్వప్రయోజనార్థము వీరలు అర్థములు కల్పించి దుర్వ్యాఖ్యానములు చేయుచున్నారని నిరాదరభావముతో దూషించుచున్నారు. ఎవరియిష్టము వచ్చినట్లు వారు సాగదీసి అర్థముచెప్పుకోనీ; మన కేమి పోయినది? మా భావములను పెంచుకొన్నప్పుడు ఈ యర్థమువచ్చునని వారు చూపించినప్పటిమాట చూచుకో వచ్చును” అని మన పండితులనేకులు ఆ వ్యాఖ్యానముల యందును ఉపన్యాసములందును గౌరవాదరములు లేక యున్నారు క్రొత్తసమస్యలు బయల్పడుచున్నవి. వాటిని సాధించుటకు తత్వవేత్త లెవరైన నూతనమార్గములు చూపదలచినపక్షమున అవి స్వకీయ తత్వవాదములకు తోరాకాణముగా నున్నవని ఋజువుచేసినపుడే జీవయాత్రలో మన కవి ప్రయోజనకారులు కాగలవు. అట్టి ఘనకార్యమునకు తత్వవేత్తలైన నేటిపెద్దలు పూనుకూవలసిన అవసరము చాలాకాలము క్రిందటనే కలిగినది. ఇప్పుడు మరియు అవసరమగుచున్నది. బహుదశకముల నుండి తాత్వికగ్రంథ భాషాంతరీకరణ, వ్యాఖ్యాన, అర్థవివరణ, ఉపన్యాసాదులు జరుగుచున్నవి. పాశ్చాత్యపండితులు ఇతఃపరకు చేసిన అపరిమితమైనపని అటుండ మన భారతీయపండితులుకూడ కొందరు తత్వజిజ్ఞాసావ్యాప్తికై ఈమధ్య చాలచురుకుగా పనిచేయుచున్నారు. అందు కొందరు పండితులు చేసినపనిని గూర్చి సంగ్రహముగా ప్రశంసింతము. డాక్టర్ గంగానాథ్ఝాగారు హైందవ తత్వగ్రంథములలో అనువాదయోగ్యములైన గ్రంథములన్నిటిని ఇంగ్లీషుభాషలోనికి పరివర్తించివేసినారు. డాక్టరు సర్ రాధాకృష్ణన్‌గారు వివిధదేశీయుల తాత్వికసిద్ధాంతములందలి తారతమ్యములను నిరూపింపవలెనను లక్ష్యముతో సూక్ష్మముగా పరిశీలించి విశేషముల విస్పష్టముచేసినారు. చెప్పవలసిన విషయ మేమియు విడిచిపెట్టక వారు తలపెట్టినపని చక్కగా నిర్వహించినారు. ఆయనయిచ్చిన ఉపన్యాసములలోను, వ్రాసిన గ్రంథములలోను, మన తత్వవేత్తలు నేడవలంబించుకొని క్రొత్తమార్గములలో పెంపొందించవలసిన విషయములు అనేకము చెప్పియున్నారు ఆ యంశములు వారి గ్రంథములలో అచ్చటచ్చట చెదరియున్నవి. విశేషించి ఆయన వ్రాసిన Idealist veiw of life అను గ్రంథములో నూతన నిర్మాణములకు మార్గములను కూడ సూచించినారు. దాస్‌గుప్త పండితులు హిందూ తత్వవిద్యావ్యాప్తికై రెండు సంపుటములు ఈ వరకు ప్రచురించినారు. ఇంకను ౩ సంపుటములు ప్రకటింపనైయున్నారు. అదియుగాక పూనా నగరమందు ప్రతిష్ఠింపబడిన తత్వమతసభవారు (Academy of Philosophy and Religion) హైందవతత్వజిజ్ఞాసా సర్వస్వమును ప్రకటింపయత్నించుచున్నారు. వారీపనులు పూర్తిచేయు నెడల మనతత్వశాస్త్రములయొక్క అర్థవ్యాఖ్యాన వివరణాది కార్యములయందు చేయవలసినపని మిగిలియుండకూడదు. అట్టి కార్యము లింకను చేయవలసిన అవసర మంతగా కనబడక వాటియందు ఉత్సాహము మందగించిన సూచన లగపడుచున్నవి. మహోపాధ్యాయులైన తత్వవేత్తల పరిసరస్థానము లటుండ మననాటి జీవపరిస్థితులను బట్టియు మన సంఘస్థితిని బట్టియు మన యోచనాపద్ధతులందు కూడ ముఖ్యముగా మార్పు అవసరమగుచున్నది. ఈనాటి సందర్భము లెట్లున్నవో చిత్తగింపుడు. ప్రాచీన తత్వవిధాన ప్రవాహమునకు నవజీవన నూతన భావ ప్రవాహము ఎదురు పారుచున్నది. రెండును ఢీకొనుచున్నవి. అం దేదియు ముందునకు సాగిపోజాలకున్నది. రెండును ఆగి నిల్చిపోయినవి. ఇవి సజీవములై ప్రవహించుట మనభవిష్యదభివృద్ధికి

చాల అవసరము. ఈ రెండును కలసి ఏమార్గమునే పోవలెను? అని ప్రశ్న. ఆమార్గమును సూచింపగల నూతన నిర్మాణక్రమము నొకదానిని ఏర్పరచుకొని మనము పని సాగించుకోవలెను. యుగపరంపరగా బహుకాలమునుండి వచ్చుచున్న ప్రాతభావములను నూత్నభావములను పరస్పరము పోలిసిపోకుండ నిలుచునట్లును, మన తాత్త్విక నాగరికజీవనములకు భంగమురాకుండ చూచి కాచుకొని, క్రొత్తశక్తిని అవలంబించుట ఇప్పటికర్తవ్యము. తత్త్వవివేచనములేని నాగరకత యెట్టిదో హెగెల్ పండితుడు తన తర్కశాస్త్రము ౩౮-వ పుటలో ఇట్లు చక్కగా చెప్పినాడు. "తత్త్వవివేచనములేని నాగరకత నవరత్నాభరణభూషితమయ్యు పవిత్రాతిపవిత్రమైన పరమాత్మమూర్తి విగ్రహము లేని దేవాలయమువంటిది." కనుక మన నాగరికతయు అట్టిదే యగును. కాబట్టి నేడు మన తత్త్వజిజ్ఞాసువుల ముఖ్యకర్తవ్యమేమనగా — బహు పురాతనకాలమునుండి అమలులో నున్న ఆచార వ్యవహారములకు అప్రయత్నముగా మనము లోబడిపోయి చేయుచున్న కార్యములకును, ఈ నాడు ప్రపంచమంతటను బహుముఖముల వ్యాపించి కలంచుచున్న నూతన భావములకును ముఖాముఖిగా జరుగుచున్న ఘోర ద్వంద్వయుద్ధ సందర్భములలో మనము తెప్పగా గ్రహింపగలిగిన పూర్వాంశములకును, పొంగి పొరలివచ్చుచున్న నవీనభావపరంపరకును సరియైనతావు చూచి, చక్కని సంధి చేసి, తత్త్వవివేచన పద్ధతులయందు ఇప్పటికి తగిన క్రొత్తశక్తి నవలంబించుటే. అదితప్ప మనకు వలసివచ్చునది ఇపుడు చేయ తగినది మరొక కార్యమేదియు లేదు. "వివిధయుగములలో బయల్వెడలిన తత్త్వవివేచన పద్ధతులే నిరంతర గతిగల పెద్దతరహా జిజ్ఞాసాక్రమములను నిర్వచింపగలవు. అవే సంధిపొసగించు సామర్థ్యము కలిగియున్నవి. కదలము, వదలమని గట్టిగా పట్టుపట్టుకొని మొండిశిఖండి బండలై మారుచునియున్న గతకాలపరిస్థితులకును, క్రొత్తగా పొడచూపి లోకమంతయు కబళించి ఆక్రమించకమానమని గట్టి నిశ్చయముతో ఆగక త్రోసుకొని పరతెంచుచున్న భవిష్యత్పరిస్థితులకును మధ్య వర్తమానతత్త్వవిచారము అవసరసంధి పొసగించి శాశ్వతముగా శాంతిస్థైర్యములను చేకూర్చగలదు" అని విశ్వ్యాయా పండితుడు తన "తత్త్వవివేచనము, నాగరికత" అను గ్రంథమునొక్క ౮ వ పుటలో చేసిన మహోపదేశము మనవారెల్లరు శ్రద్ధగా గ్రహింపదగియున్నది. అందు తెలుపబడిన కార్యము చక్కగా నిర్వహించుకొనుటవలన హిందూతత్త్వపద్ధతులు అతిశీఘ్ర రక్షణము బడయగలవు. మన నాగరకత నాశనము గాకుండ తలయెత్తి నిలుచుటకు అవకాశము ఏర్పడగలదు.

అది మాటలతో జరుగునని కాదు. నూతన నిర్మాణక్రమములను గూర్చి గాఢప్రయత్నములు జరిగినపుడే అది నెరవేరును. కాబట్టి నేటితత్త్వజిజ్ఞాసువు భావికాలమున జరుగవలసిన కార్యక్రమమును గూర్చిన యోచనలకు క్రొత్తరూపముల నిచ్చి పనిచేయుటవలన తన సంఘమునకు నిజమైనసేవ చేయగలడు. ఇపుడు బహుముఖముల జరుగుచున్న కార్యవిధానములకు ఉత్తమాదర్శముల నేర్పరచి వానిని అనుసరించు సంఘమును సరియైన మార్గముల నడిపించి గమ్యస్థానము చేర్చుటకు ముఖ్యముగా కావలసిన దొకటియున్నది. అదేమనగా మన సంఘసమస్యలను సాధించుటకు అనువైన ప్రపంచ నిర్మాణభావమును గూర్చిన విజ్ఞానము. అట్టి విజ్ఞానము లేనప్పుడు ఏ విధమున ఆదర్శము లేర్పరచుట సాధ్యము కాదు. ఆపని జరుగుటకు మనతత్త్వ వివేచనపద్ధతులను నూతనదృష్టితో పరిశీలించుట అవసరము. కావున మనతత్త్వజిజ్ఞాస ప్రాతపుంతలను విడిచి పూర్వదృష్టులను మార్చుకొని క్రొత్తపుంతలను త్రొక్కి క్రొత్తదృష్టులను బడసి ముందునకు సాగిపోవునట్లు చూచుకోవలెను. ప్రాతపద్ధతులు ఎంత గొప్పవయినను మన తత్త్వశాస్త్రములు ఈ నాడు మనకు పనికివచ్చునట్టి సక్రమనిర్మాణములో నున్నవని మనము దంభములు పలుకజాలము. మనతత్త్వపద్ధతులలో తార్కిక, మానసికములను, మత, వేదాంతములను గూర్చిన చర్చలు కనబడుచున్నవి. జీవయాత్ర గడుపుటకు కొన్ని నియమములుకూడ అందు లేకపోలేదు. కాని అవియు మతైకవిషయములేకాని నైతికధర్మములు కావు; ఉన్నవియైనను చక్కగా విభజింపబడక సరియైనక్రమమున కేర్పరింపబడక కలగాపులగముగా కలిసిపోయియున్నవి. వాటిని విడదీసి శాఖోపశాఖలుగా

విభజించి సరియైనక్రమమున నుంచుకోవలెను. ఈవిభజనపద్ధతులు సక్రమ నిర్వహణపద్ధతులు మనము నేర్చుకొని మనతత్త్వములలో ప్రవేశపెట్టుకోవలెను. అట్టి సక్రమవిభజనము లేకపోవుటచేతనేగదా మనము రాజకీయముగా పరాజితులమై స్వాతంత్ర్యమును గోల్పోతిమి! మన తత్త్వశాస్త్రములకుగూడ ఆలోపముచేతనే అధోగతి పట్టవచ్చును. దానియందుగల అభిరుచి పూర్తిగా నశించిపోవచ్చును.

నానావిధములైన మన అనుభవములను వర్గీకరణముచేసి సక్రమమార్గమున బెట్టుకొనుట ఒక్కటే తత్త్వజిజ్ఞాసయొక్క ఏకోద్దేశము కాకున్నను అట్టి విభజన అందలి ప్రధానాంశములలో నొక్కటై తీరవలయును. మన తార్కిక, నైతిక, సాంఘిక, రాజకీయ సిద్ధాంతముల కన్నింటికిని (Metaphysics) తత్త్వవివేచనమే పునాదిగానుండి పునర్నిర్మాణము గావించుకొనవలయును. మనసాంఘిక, రాజకీయోద్దేశములను సరియైనమార్గమున నడుపగల తార్కికసిద్ధాంతములు అందునుండి జనింపచేసికోవలెను. అప్పుడే ఆతత్త్వపద్ధతి మనజీవితములను ప్రత్యక్షముగా స్పృశించునది, సజీవమైనది అని చెప్పతగినదియుండును.

వెనుక అనగా క్రీస్తుపూర్వము ౪వ శతాబ్దమున గ్రీసుదేశమున ప్లేటో (Plato) అను తత్త్వవేత్త స్వసంఘస్వరాజ్యవ్యవస్థలయందు తాత్త్వికవిషయముల నాలంబనము గావించుటకై యెట్టి గాఢప్రయత్నములు చేసెనో చూచినారా? యూరపుఖండమునందలి మధ్యదేశములలో పొందికకుదిరి ఏకముఖమునకు తెచ్చుటకు హెగెల్ పండితుని బ్రహ్మస్వభావవిషయకచర్చ యెంత పనిచేసినదో. గమనించినారా? ఈ తత్త్వజ్ఞులపద్ధతులనే మన మవలంబించి మనము మక్కికిమక్కి తయారుచేయ నక్కరలేదు. కాని మన విజ్ఞానముయొక్క బహువిధశాఖలు ఏకమూలసంబంధము కలవని గ్రహించి భిన్నముగా నగపడుశాఖల నేకముఖమునకు తెచ్చుట అత్యావసరమని ఒప్పుకోకతీరదు.

ఇట్లనుటచే ఇంతవరకు జరుగుచున్న అర్థవివరణ వ్యాఖ్యానకరణాదులైన తత్త్వవిమర్శ పద్ధతులను ఒక్కసారి మానివేయుమని చెప్పుట మాయుద్దేశము కాదు. మన వేదాంతభావములను వెనుకటిచూపుతో చూచుట చాలించి దృగ్విధానము మార్చి క్రొత్తపుంతత్రొక్కి నూతనదృష్టితో పరికింపుడని మేము విన్నవించుచున్నాము. ఈమార్పు అవసరమని యెంచి యిం చుకసుకింది మనవా రెవ్వరును తీవ్రముగా యోచించి పనిచేయలేదని మనవిచేయుచున్నాము. ఇట్టులైనా హిందూదేశములో తత్త్వవిధానము ఒక్కటే ఉండవలెనని చెప్పుటకూడ మా అభిప్రాయముకాదు. ఒకజాతి ఒక్క తత్త్వమునే అవలంబించుకొనియున్న పక్షమున ఆజాతిని బుద్ధిమాంద్య మావహించెనని యయిన చెప్పవలసి యుండును; లేదా ఆజాతియొక్క బుద్ధినికొసనులను కాపట్యము ఆవహించెనని యైన చెప్పవలసియుండును. లోకములో ఏదేని ఒక్కతత్త్వసిద్ధాంతము అందరి మనస్సులకును నచ్చి అందరిమనస్సుల నాకర్షించి లోబర్చుకొని అందరి యభిలాషలను తీర్పజాలియుండదు. ఏదేశచరిత్రచూచినను, ఏజాతిచరిత్ర పరిశీలించినను యోచనాప్రవాహములు భిన్నములై బహుముఖముల వ్యాపించినట్లు స్పష్టమగును కాని ఒక్కగతినే పోయినట్లు కనబడదు.

తత్త్వజిజ్ఞాసలో ఒక్కొక్కభేదభావమును ఒక్కొక్కతత్త్వసరణి (System) గా పెంపొందింప జేయవచ్చును. కాని అట్టి ప్రతిసరణియు విజ్ఞానముయొక్క వివిధశాఖలకు సంబంధము కూర్చుచు సక్రమముగా వాటిని ఏకముఖమునకు తెచ్చుసంస్థయై యుండవలెను. అట్టిసంస్థలు నిర్మించుట యెప్పుడు సాధ్యమగును అని ప్రశ్న. వేదాంతభావములకు ఈ విశిష్టతతో ప్రత్యేక నిర్వచనము సాధ్యమైనపుడే అట్టిసంస్థలు నిర్మించుట సాధ్యమగును అని జవాబు. అట్టిది లేకపోవుటయే మన తత్త్వ విషయములలో గొప్పలోపము. ఇప్పటి మన ఐహికజీవనము ఒకదారిని పోవుచున్నది. దీనితో సంబంధము లేక వెనుకటివేదాంతము ఆముష్మికమైన ఔన్నత్యమునకై గుట్టలను, మెట్టలను బట్టి పోవుచు మెట్టవేదాంతమని అపహాస్యముపాలగుచున్నది. ఆమెట్టవేదాంతములు ఈనాటి మన సాంఘిక, రాజకీయ, నైతికపరిస్థితులకు పనికిరావు. కనుక ఆలోపము దీర్చుటకు నూతన తత్త్వవేత్తలు ప్రాతవేదాంతములకు క్రొత్తభావములకు మధ్య సామరస్యము గూర్చి, వేదాంతము సౌఖ్యావహమైన జీవయాత్రగడుపుటకు సాధనభూతమై తోడ్పడునట్లు నూతనదృష్టితో చూచి సంస్కరించి, తత్త్వజిజ్ఞాసువులు వ్యక్తికిని సంఘమునకును దేశమునకును లోకమునకును సౌఖ్యోల్లాసముల గల్పించునట్లు నేటి జీవసమస్యల ఛేదించి కృతకృత్యులు కావలెనని విన్నవించుచున్నాము.

'శ్రీసూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు'*

[ప్రథమ సంపుటము]

బుఱ్ఱాసు వేంకటరమణయ్య

'తెలుఁగుభాషను వాఙ్మయమును అభివృద్ధి నొందించుటయు, ఆ విషయమునఁ బరిశ్రమ చేయువారలకుఁ బ్రోత్సాహ మొసంగుటయు' ప్రయోజనములుగా నాంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు చెన్నపురియందు అ. ౧౯౧౧-వ సంవత్సరమందుఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడినది. ఏతత్పరిషత్ప్రయోజనముల నెఱవేర్చు మార్గములలో 'తెలుఁగు భాషలోని పదములకు వ్యుత్పత్తి మొదలగువానిని నిరూపించుచు లక్ష్యసహితముగ నర్థమును వివరించు సర్వంకషమగు నిఘంటు వొకటి రచించి ప్రకటించుట' ప్రథమమార్గముగా నిరూపింపఁబడినది.

పరిషదుద్దిష్ట కార్యములలో ప్రధానమగు నిఘంటునిర్మితి వాఙ్మయోద్ధారకులు, మహోదారులు నగు (శ్రీ) పిఠాపురము మహారాజావారి పోషణమున '(శ్రీ)సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు'వను పేరితో— పరిషత్తేర్పడిన కొలది కాలములోనే ప్రారంభింపబడినది; ఇప్పటికి నిఘంటువులోని ఏకదేశమగు అజాది పదసంపుటము వెలువడినది. నిఘంటువు పూర్తియగుట కెన్నియేడులు పట్టునో! ఎన్ని సంపుటములు కావలయునో!

నిఘంటుముఖపత్రమున అది 'పండిత సాహాయ్యమున జయంతి రామయ్యపంతులు, బి. ఏ., బి. ఎల్. గారిచే రచింపఁబడి'న దని (సంపాదింపబడినదని ఆశయమేమో?†) కలదు. నిఘంటుగ్రంథమున శ్రీపంతులుగారే పండితుల సాహాయ్యమును స్వీకరించిరో యిందు వివరింపబడలేదు.

---

* ('అ' నుండి 'జో' వఱకు) పండిత సాహాయ్యమున జయంతి రామయ్యపంతులు బి. ఏ., బి. ఎల్. గారిచే రచింపఁబడి, కాకినాడ 'ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు' వారిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది. రాయలు క్రౌ. సైజు, ౯౯౨ పుటలు వెల రు. ౫ లు.

† నిఘంటువు శ్రీపిఠాపురము మహారాజావారికి సమర్పింపబడు సందర్భమున శ్రీపంతులుగారు చదివిన నివేదికనుబట్టి పంతులుగారు నిఘంటువునకు సంపాదకులనిమాత్రమే తెలియుచున్నది.

వాఙ్మయపోషకులు, ఉదారులు నగు మహారాజావారు ధనమిచ్చుటచే నిఘంటువు తన్నామాంకిత మయినది; రచయితలగుటచే శ్రీరామయ్య పంతులుగారి పేరు నిఘంటు వున కెక్కినది. ఎవరి ప్రతిభా, పాండిత్యములు, విశేషపరిశ్రమ ఈ నిఘంటురూపమును దాల్చినవో ఆ పండితుల నామములు విస్మృతము లయినవి; విడువబడినవి. కార్యాలయమువారు వారి కొసగు నెలజీతములు శ్రమకు ప్రతిఫలము; పాండిత్యమున కెంత మాత్రము కాదు. ఇది నిఘంటువునకు తీరని కొరత; పండితతిరస్కారము; అన్యాయము.*

శ్రీ రామయ్యపంతులుగారు 'పీఠిక'లో గ్రంథ నిర్మాణపద్ధతిని వివరించుచు క్రింది యంశములను తెలిపిరి:

౧. "తెలుఁగులోఁ బృథక్ప్రయోగార్హములు గాకున్నను సమాసములలో నుపయోగింపఁబడును గనుక ఉపసర్గ, శత్రంతాదిశబ్దములు గూడ నిందు గ్రహింపఁబడినవి. ఈ నిఘంటువునందున్న సంస్కృతపదజాలము శబ్దరత్నాకరమునం దున్న దానికంటెఁ బెక్కుమడుంగు లధికము. ఈ విషయములో నీ నిఘంటువు, సంస్కృత విద్యార్థులకుఁగూడ మిక్కిలి యుపకరించునని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును."

౨. "దేశ్య, వైకృతవిభాగము శబ్దరత్నాకరమందుఁ జేయఁబడినది. కాని పెక్కుతావులం దీ నిర్ణయము తప్పిపోయినదని పండితుల యభిప్రాయము............ వర్తమానకాలమం దీ విభాగము చేయుట సాహసముగా నుండునను భీతిచేత మాని వేయుట యైనది. కాని......—పెక్కుశబ్దములకు.........సజాతీయ పదము లను సాధ్యమయినంతవఱకుఁ జూపియున్నాము. ఈ సామగ్రినిబట్టి మూలశబ్దము లేవియో, జన్యశబ్దము లేవియో పండితులు నిర్ణయింతురుగాక!"

ఇది ఆంధ్రనిఘంటువు; దీని నుపయోగించుకొనువారు ఆంధ్ర విద్యార్థులు, ఆంధ్ర వాఙ్మయజిజ్ఞాసువులును. కాన ఇం దాంధ్ర

---

* నిఘంటుసమర్పణసభాసమయమున శ్రీ రామయ్యపంతులుగారు చదివిన నివేదికనుబట్టి ఆ పండితు లెవ్వరో స్పష్టమగుచున్నది. నిఘంటువునకు తొలిసంపాదకులు శ్రీ వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారు. సంస్కృతశబ్దోద్ధారకులు శ్రీ తిం. శేషప్పెరుమాళ్లయ్యగారు. సంపాదకులకు సహాయులు శ్రీ ఓ. సి. దొరస్వామయ్యగారు. కార్యస్థానము పిఠాపురమునకు మార్పబడినపిదప నిఘంటుసంపాదకులు శ్రీరామయ్యపంతులుగారు. వారికి సహాయులు శ్రీ శేషప్పెరుమాళ్లయ్యగారు, శ్రీ ప్రరాణపండ మల్లయ్యశాస్త్రిులుగారు, శ్రీ వేరి పేరయ్యశాస్త్రిులుగారు, శ్రీ శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిులుగారు, శ్రీ శ్రీపాద పాపయ్యశాస్త్రిులుగారు, శ్రీ కూచి నరసింహముగారు, శ్రీ చర్ల నారాయణశాస్త్రిులుగారు, శ్రీ పిసుపాటి చిదంబరశాస్త్రిులుగారు, శ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిులుగారు, శ్రీ దర్భా సర్వేశ్వరశాస్త్రిులుగారును. నిఘంటువు ప్రథమసంపుటము ప్రకటింపబడునాటికి పనిచేయుచున్నవారు చివరి అయిదుగురుమాత్రమే. మొదటి యిద్దరు కీర్తిశేషులు; తరువాతివారు పనిచేయుట మానుకొనిరి.

పదములే ఎక్కువ ఉండవలెను. సంస్కృత విద్యార్థుల సౌకర్యముకొరకు శబ్దరత్నాకర మందున్నవానికంటె పెక్కుమడుంగుల సంస్కృతపదముల నిందు చేర్చుట అనావశ్యకము. వారి కావశ్యకములగు సంస్కృత నిఘంటువులు - సమగ్రములు లెక్కలేనన్ని ఉండనే యున్నవి. మరియు నీ సంస్కృతపదములలో చాల ప్రత్యేకప్రయోగార్హత లేని ఉపసర్గ, శత్రంతాదిశబ్దములు! ఇట్టి పదముల వలన ఆంధ్రవిద్యార్థులకు ప్రయోజనములేదు. సంస్కృతభాషాప్రవేశము, సంస్కృత వ్యాకరణజ్ఞత కలవారికే వీని తత్త్వము, ప్రయోగవిధానమును తెలియనగును. సంస్కృతాభిజ్ఞులకు దీనికంటె సంస్కృతనిఘంటువులే బహూపకారకములు. 'ముహుర్ముహుర్లుఠదభంగ...' అనుచోట 'ముహుర్ముహుః, లుఠత్, అభంగ' అను పదవిభాగ మొనరింపగలవారు కేవలాంధ్రభాషాజ్ఞానము కలవారిలో చాల తక్కువ. 'అధస్'—కు ఇందున్న 'అధఃపతితము, అధోగామి, అధోముఖము, అధోంకుశము, అధఃఖననము, అధస్థితుఁడు' అను చోట్ల తప్ప 'తక్కినచోట్ల 'అధస్' అని యెట్లు వారికి తెలియును? శత్రంతము లచ్పరమగునపుడు* 'దాంతము'లైనను, హల్లులు పరమగునపుడు లెక్కలేనన్ని మార్పులు పొందునే! (ఉ. లుఠత్కమల, లుఠచ్ఛీతల, లుఠజ్జాల, లుఠట్టీకా, లుఠన్మాల, మొ.) వాని నాంధ్రవిద్యార్థులెట్లు గుర్తెరుగగలరు? కాన వీనివలన వారికేమి ప్రయోజనము? పోనిండు. ఇంచా వ్యవస్థయయినను సరిగాలేదు.

కొన్నిటివివరణమున 'దీనికి వ్యస్తప్రయోగములు కానబడవు' అని వ్రాసి మరికొన్ని చోటులను విడిచినచో అవి ప్రత్యేకప్రయోగార్హములు కావని ఎట్లు అనుకొనవలెను?† కావున 'ఈ నిఘంటువునందున్న సంస్కృతపదజాలము శబ్దరత్నాకరమునందున్నదానికంటెఁ బెక్కుమడుంగు లధిక' మయినను ప్రయోజనములేదు. ఆంధ్రనిఘంటువున ఆంధ్రపదము లెక్కువ ఉండినచే తగిన ప్రయోజన ముండును.

ఇక రెండవ యంశము—ఇప్పటివరకును తెలుగున గల సమగ్రనిఘంటువు శబ్దరత్నాకర మొక్కటియే. దానిని పెక్కేండ్లక్రిందట ఏకాకియగు పండితుడు కూర్చినాడు. అప్పుడిప్పటివలె ముద్రితగ్రంథము లెక్కువగ లేవు. తప్పులతడికలగు తాటియాకుపుస్తకములను తదేకదీక్షతో పరిశీలించి వీలగునంత త్వరలో దానిని వెలువరచినాడు. అతనికి ధనసాహాయ్యము లేదు. ఒక పాఠశాలలో

* ఇందు శత్రంతములకు ప్రయోగము లీయబడలేదు.

† అర్వాచీనములు కొన్ని వివరింపబడునప్పుడు ఇతరదు 'దీనికి ప్రత్యేకప్రయోగము కానఁబడదు' అని వ్రాయబడినను శత్రంతములకు అట్టి వివృతి కానరాదు.

పండితోద్యోగమును సాగించుచు తీరిక కలిగినప్పుడెల్ల అతడు నిఘంటువ్యాకరణాదినిర్మాణము నొనర్చెడివాడు. కావున అందలి వైక్రృత, దేశ్యవిభాగము సరికాకపోవచ్చును; అదియే కాదు - దానిలో ఇంకను ఎన్నియేని లోపము లుండవచ్చును. శ్రీ సూర్యారాయాంధ్రనిఘంటు వట్టిదికాదు. శ్రీ పీఠికాపుర ప్రభువులు దీనికయి లెక్కలేని ధనమును వెచ్చించుచున్నారు. దీనికి సమర్థులగు కార్యనిర్వాహకు లున్నారు. దిగ్దంతులవంటి పండితులు ఇరువదయిదేండ్లనుండియు ప్రత్యేకముగ నీ నిఘంటుగ్రథనకార్యమునందే నిమగ్నులయియున్నారు. నిఘంటుగ్రథనమార్గమును చూపు ముద్రితనిఘంటువుల సాయము ఉన్నది. (తత్సమపదములకు సంస్కృత, ప్రాకృతనిఘంటువు లున్నవి. తత్సమేతరపదములకు లక్ష్మీనారాయణీయ మున్నది. రెండువిధముల పదములకును (దీనికి మూలాధారముగా) శబ్దరత్నాకర మున్నది.) పరిశోధించుటకు, ప్రమాణీకరించుటకును ముద్రితాంధ్రగ్రంథములు అసంఖ్యాకము లున్నవి. ఇట్టి సౌకర్యము లుండుటచే నిందు తప్పక శబ్దరత్నాకరమునందలి లోపములు సవరింపబడవలసియున్నవి. కాని అందలి నిర్ణయము తప్పిపోయినదని అనుకొని, 'వర్తమానకాలము దీ విభాగముచేయుట సాహసమని భీతి' జెంది, తుదకు తన్నిర్ణయభారమును పండితులపై వైచి, బాధ్యతను పోబెట్టుకొనుట నిఘంటునిర్మాతలు చేయదగ్గకార్యము కాదు. అట్లయిన నీ నిఘంటువులో గల విశేషమేమి? విశేషములేని దీనివలన నయ్యెడి ప్రయోజనమేమి?

ఇంత వ్యయముతో నిందరు పండితులోరంతప్రొద్దు నింతకాలము పనిచేసి ఇట్టి నిఘంటువును సమకూర్చుట కొండను త్రవ్వి యెలుకను పట్టుటవంటిదనిన సాహస మేమాత్రమును కాదు.

ఈ నిఘంటువున తత్సమపదము లసంఖ్యాకములు; తదితరము లత్యల్పసంఖ్యాకములు. ఈ యాంధ్రనిఘంటువు యథార్థమగు నాంధ్రనిఘంటువు కావలెనన్న ఇందు తత్సమేతరములే - దేశ్యములే - ఎక్కువగ ఉండవలెను. తత్సమపదము లాంధ్రపదములు కావా అని వాదించువారి కొక జోహారు!

ఆ పదములుకూడ అన్నియు జనసామాన్యమున కుపయోగించునవి కావు. అందు కొన్ని సంజ్ఞావిశేష్యములు; కొన్ని పారిభాషికపదములు; కొన్ని అప్రస్తుత విషయములు. అవియు నిం దనవసరముగనే ఈయబడినవి. ఇట్టివి విజ్ఞాన సర్వస్వమున చేర్పదగినవి.

వానికి కొలది ఉదాహరణములు—

౧. సంజ్ఞావిశేష్యములు—

అంబరీషుడు, అముక్తమాల్యద, ఉగ్రశ్రవసుడు, ఉగ్రసేన, ఉజ్జయిని, ఋతుపర్ణుడు, ఋష్యశృంగుడు మొదలగునవి.

౨. పారిభాషికపదములు—

అధికము; అన్యథాసిద్ధి; అన్వాచయము; అన్వాదేశము; అన్వితాభిధానవాదము; అభిహితాన్వయవాదము; అనుష్టోభము మొదలగునవి.

పయి సంజ్ఞావిశేష్యములు, పారిభాషిక పదములు అసంఖ్యాకము లగుటచే నిఘంటువున అన్నింటిని చేర్చుట అసాధ్యము. నిఘంటువున గల పయి పదములు వానికి గల ప్రసిద్ధార్థమును గాక వేఱేమయిన విశేషార్థమును తెలియజేసినచో అవి యిచట అత్యంతావశ్యకములే; కాని ఇవి యేవియు విశేషార్థబోధకములు కావు.

3. అప్రస్తుతపు విషయములు—

'అష్టాదశ' అను పదముక్రింద అష్టాదశ పురాణములు, ఉపపురాణములు, ధాన్యములు, విద్యలు, వర్ణనలు, జాతులు, స్మృతులు వివరింపబడినవి. ఇట్టివిశేషము లున్నను 'ఏకాదశ' మొదలగుచోట్ల వివృతి లేదు.

ఈ నిఘంటువులో గల పదములు చాలవరకు రూఢములుకాని సమస్తపదములు; యోగార్థమాత్రప్రధానకములు. అట్టివి నిఘంటువుపుటలు పెరుగుటకుమాత్ర ముపయోగించును.

ఉ. అనాత్మజ్ఞుడు; అనాత్మవేది; ఆసన్నమృత్యువు; అరణ్యకుక్కుటము; అబ్జబాంధవుడు; ఆరుమోములవేలుపు; ఉప్పుఁగడలి; ఇహాముత్రఫలము; ఏనుఁగులగొంగ; ఏనుఁగులరాకాసిగొంగ; ఏనుఁగులనూడు; ఎనచుచ్చు; ఎనసేయు; ఎనవాయు; ఎనవోలు; ఎలమిమిడికొక్కరిక్కనెల మొదలగునవి.

పయువానియందు దేనికిని ప్రత్యేకార్థప్రతిపాదకము కాదు. ఇట్టి ప్రత్యేకపదములనే యంగీకరించినచో నిఘంటువు ఎన్ని సంపుటములయినను పెరుగును; ఎంత కాలమైనను పట్టును.

కొన్ని సంఖ్యావాచకములు కూడ నిందు పయురీతినే కలవు. ఉదా.-ఏకషష్టి; ఏకసప్తతి; ఏకశతము; ఏకశతతమము మొ.

ఇందు 'ఏగాని'—అను పదమునకు 'కానిలో సగము విలువగల రాగినాణెము' అని వివరణము కలదు. రెండు దమ్మిడీలు ఏగాని; (శ్రీ కాని. త్రి కాదు.) ఇది ప్రత్యేకముగ నాణెమును కాదు.

ఇట్లు ఈ నిఘంటువునందలి పదముల అర్థవివరణము చాలవరకు పుటలను పెంచుటకే ఉపయోగించుచున్నది. ఏదేని పదమునకు అర్థము లోకప్రసిద్ధమై యున్నపుడు దానిని సాధించుటకు వేరుగ ప్రమాణములను జూపనక్కరలేదు. కాని యిందు అట్టి సందర్భములందును ప్రమాపకప్రయోగము లీయబడినవి; కావలసిన భాగముకాక పద్యమంతయు కొన్నిచోట్ల ఉద్ధృతమయినది; కొన్నిటికి రెండు, మూడు ప్రయోగము లీయబడినవి; కొన్ని సందిగ్ధములుగ నున్నవి; ఇచ్చిన ప్రయోగములే సమగ్రముగ మరికొన్నిచోట్ల ఈయబడినవి. కొన్ని సరియగుప్రమా

ణములు కానున్నవి; కొన్నిపదములక్రింద సంస్కృత శ్లోకములు, వాని కాంధ్రవివృతియు నీయబడినవి. మచ్చునకు కొన్ని—

౧. ప్రసిద్ధములకు—

ఆఱు—వి స. ఔ. (త. ఆఱు. క. ఆఱు.) ఐదు నొకటి.

క. తురగముల నాలుగిట ను, త్తరునాఱిట...

[భార. విరా. ౫-౧౦౩.]

ఆయత్తపడు—అ. క్రి. (ఆయత్తము + పడు) సిద్ధపడు.

'ద్వి. ....మీకులంబెల్లఁ, జాయక రోషాగ్ని భస్మీకరింతు, నాయత్తపడియుండు మనిన నీ విపుడు, పోమెదవో నిను బోనీను గాని, పుడమి శత్రుఘ్నుండు పుట్టినవాఁడు, కడిఁదివీరుఁడవైకఁగాక నేఁడగుదె!"

[రం. రా. ఉ. ౧౮౫. పొ. ౨౩. పం.]

'ద్వి. కాయంబు కడఁజేసి కన్నులుమూసి యాయత్తపడియుండె-నా రాజసుతుఁడు.

[ద్వి. శ. సా. ౮౨. పొ. ౬. పం.]

పయి రెండర్థములును ప్రసిద్ధములు. వానిని ప్రమాణీకరించు ప్రయోగము లిట ననావశ్యకములు.

'ఆయత్తపడు' అనుదాని కిచ్చినను రెండింటిలో నొక్కటి చాలును.

౨. సంపూర్ణపదోద్ధరణమునకు—

అర్థి. సం. వి. ౩. అన క్తి—

గీ. అనఘ! ధర్మార్థకామంబులందు నొకట, నర్థిఁ దగిలిన మానవుం డధముఁ డొకటి, మాని వర్తించునాతఁడు మధ్యముండు, నడపు నన్నింటి నుత్తమనాయకుండు.

[భార. శాం. ౩. ౮౭౧.]

ఆనందించు - ౨. అభినందించు, కొనియాడు, స్తుతించు.*

'మ. హరిమై పావిశిరంబు సాదిమెయి జా
త్యశ్వోత్తమాంగంబు గూ
డ రణోర్విఁ రఘునాథశౌరి యసిఁజెం
డఁ దివ్యమందారవృ
ష్టి రహిం బ్రాణయుతంబులై గగనవా
టిం బర్వ గంధర్వ కి
న్నరరూపంబులు దాల్చి సారె కవి యా
నందించు దచ్చార్యముల్.'

[వసు ౧. ౭౦.]

ఇందు మొదటి యుదాహరణము 'నొకట నర్థిఁ దగిలినమానవుం డధముఁడు' అని, రెండవ ఉదాహరణము 'సారె కవి యానందించు దచ్చార్యముల్' అనియు నుండిన జాలును. అర్థము సందిగ్ధమగుచో పద్యము సమగ్రముగ నుదాహరింపబడినను

* 'కామా' (,) చే విభజింపఁబడిన పదములు సమానార్థకము లనియు, 'సెమికోలను' (;) చే విభజింపఁబడినపదముల కీషదర్థభేదము కలదనియు సూచించునది' అని అర్థనిర్ణయవిషయమున పీఠికలో చెప్పబడినది. కాని పయి మూడర్థములు సమానములు కావు. 'అభినందించు'టకు 'సంతోషించు, సంతోషపెట్టు' అను నర్థములే ఈ నిఘంటువున ఈయబడినవి.

ప్రయోజనములేదు; సుస్పష్ట మగునెడ ఏక దేశమే పర్యాప్తము.

3. ఎక్కువగ ప్రయోగము లిచ్చుటకు—

'ఈదు.I స. క్రి. (కాలు సేతులసాహాయ్యముచే నద్యాదులను) తరించు, దాటు.'

దీనికి 'ఏచి మున్నీరు నేయీఁత నీఁద' ....జననీ మునిసి మున్ను కాలంబున సుతశోకసాగరం బెబ్బంగి నీఁదఁగలదానవు, ...గడవ, నీఁదవశమె నాపుత్రులకు' ఎవ్విధంబున నీ వల పీఁదనేర్తు' అని నాల్గు ప్రయోగము లీయఁబడినవి.

అర్థాంతరస్ఫూర్తిని తొలఁగించి ప్రస్తుతార్థస్ఫూర్తిని కలుగజేయుటకు ఎక్కువ ప్రయోగము లీయబడినట్లు పీఠికయందు చెప్పబడినది. పయి నాల్గు ప్రయోగములలో మొదటి రెండిటిలో నేదో యొకటియుండిన జాలును. ఆ రెండును స్పష్టముగ నున్నవి. చివరిరెండును అస్పష్టముగ నున్నవి. అవి అనావశ్యకములు కూడ.

౪. సందిగ్ధమునకు—

ఈదు.3. చల్లఁదనము, తడి.*

'శా. తారాప్రోష్ఠులఁ గాలసూతుఁడు వియ
ద్వారాశి వేఁటాడి ప్రా
తఃప్రారంభంబును బుట్టఁ బెట్టి నులివా
యం గుంజి యీఁదాఱఁ జె
న్నారన్ వైచిన......[కాశ. ౪. ౯౬.]

('ఈఁద + ఆరన్'అనియు విడఁదీయవచ్చును)' అని నిఘంటువునందే యున్నది. ఈ పదమే— ఈయర్థమున సందిగ్ధముగ నున్నది.

౫. ఇచ్చినదే మరల యిచ్చుటకు—

ఆమని—క్రి. విశే. అధికముగా, తృప్తికరముగా—

ఇచట నీయబడిన ప్రయోగమే మరల 'ఆముకొను'లో ఈయబడినది. రెండవసారి గ్రంథనామము, పద్యసంఖ్య ఇచ్చినచాలును.

౬. తగిన ప్రమాణములు కానివానికి—

అర=అఱ (౧, ౨. అర్థము బునగము; కొంచెము.)

రెండవ యర్థమునకు క్రింది ప్రమాణము లీయబడినవి—

'క. అరమోడ్చిన కన్నులు సు
స్థిరమగు నాసనము'
[హరి. ఉ. ౫-౨౧౩.]

'క. 'అరమేసి.' కు. సం. ౪-౪౬౯.

పయిచోట్ల 'సగము మోడ్చిన, సగము మేసి' అను అర్థమును గ్రహించుటయే ఉచితము. (చూ. 'దర్భైరర్థావలీఢైః శ్రమవివృతముఖభ్రంశిభిః కీర్ణవర్త్మా' అభిజ్ఞాన శాకుంతలమ్. ౧]

౭. సంస్కృతమూలముతోడి ఆంధ్రవివృతికి.

అష్టద్రవ్యములు, అష్టాంగములు, ఆసవము, ఉత్తరపాదము మొ. పయిచోట్ల సం

* ఈ రెండును సమానార్థకములు కావు.

స్మృతశ్లోకములు, వానికి తెలుఁగువివృతియు ఉన్నవి. తెలుఁగువివృతి యుండిన చాలును.

ఈ తొలిసంపుటపు వెల రు ౫ లు. గ్రంథ ప్రమాణమునుబట్టి ఇది ఎక్కువ వెల కాదు. కాని నిఘంటువు పూర్తియగుట కెన్ని సంపుటములు కావలెనో! ఎంత వెల యగునో! నిఘంటువు జనసామాన్యమున కందుబాటులో నుండవలెనన్న కొలది సంపుటము లలో నది పూర్తికావలెను. అప్పుడు దాని వెలయు తగ్గవలెను.

శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు వెలువడి తెలుగులో ఉత్తమనిఘంటువు లేని కొరత తీర్చి వాఙ్మయమున కెనలేని సేవ చేయునని ఆంధ్రలోకము గంపెడాశతో నుండినది. ఈ తొలిసంపుటమే ఆ యాశ నిరాశయగునట్లు చేయుచున్నది. నిఘంటు కార్యాలయమువారు తగురీతిని పరిశోధింప జేసి అనావశ్యకపదములను విసర్జించి మారుమూలలబడి మాటుమణగియున్న తెలుగు పదముల నెక్కువగ సేకరించి, ముందు సంపుటములనైనను సంస్కరించి సమగ్రముగ ప్రకటించినచో వాఙ్మయములకు సాటిలేని రగుదురు.

మొక్కుబడి

"కరుణకుమార"

ఆ చుట్టుపక్కల ఇరవై, ముప్ఫయిమైళ్ళ దూరంలోగల అన్ని గ్రామాలకూ అంకమ్మతిరునాళ్లు ఒక్కటే గొప్పతిరునాళ్లు. ప్రతిసంవత్సరమూ జ్యేష్ఠశుద్ధ పంచమి లగాయతు మూడురోజులు అంకమ్మజాతర బహువేడుకగా జరుగుతుంది. ఆ తల్లి ప్రత్యక్షదేవత అని ప్రతీతి. ఆ అమ్మవారి తిరునాళ్ల వైభవం కళ్లతో చూడవలసిందే కాని వర్ణించడానికి శక్యంకానిపని. అమ్మవారి దేవళం గ్రామానికి తూర్పుగా ఒక ముప్పాతిక మైలు దూరంలో ఉన్నది. అది ఒక చిన్న దేవళం. అమ్మవారి కా దేవళం అత్తవారిల్లు. ప్రతీయేటా జాతర మూడురోజు లుందనంగా అమ్మణ్ణిని అత్తవారింటినుండి గ్రామంలోనికి (పుట్టింటికి) తీసుకొనివచ్చి గ్రామంలో నాలుగువీథులూ కలిసేచోట ఒక చిన్న తాటాకులగుడిసె వేసి దానిలో ప్రవేశపెట్టే మామూలు అమ్మణ్ణికి లాంఛనాలూ, మర్యాదలూ జరపడానికై ఆ గ్రామకరణంగారిల్లు అమ్మకు పుట్టిల్లూ, మునసబుగారిల్లు అత్తవారిల్లూగా అనాదినుండి ఏర్పాటు అయిఉన్నవి. అందువల్ల గ్రామంలో వేయబడిన గుడిసెలో వేంచేపు చేసేముందు అమ్మవారిని ముందుగా కరణంగారింటికి తీసుకొనివచ్చి కొత్తచీరలు కట్టబెట్టి పసుపూ కుంకుమా పెట్టి, ఒడిబియ్యం మూటగట్టి, వడపప్పూ పానకం చలిబిండిముద్దలూ పంజారం చేసి, పాద్యోముందు రెండుబిందెలనీళ్లు వారుపోసి అమ్మను పుట్టింటిగుడిసెలో ప్రవేశపెట్టే ఆచారం. జాతరనాడు అమ్మవారు పయనమైపోయ్యేముందు గ్రామమునసబుగారింటికిపోయి, వారివల్లకూడా తగు సత్కారాలు పొంది, జాతరకు బయలుదేరి ఊరుకు తూర్పుగా ఉన్న దేవళంలో చేరుతుంది. అది లగాయతు మూడురోజులు జాతరవైభవం అంతా దేవళందగ్గరనే జరుగుతుంది. మూడురోజులూ జాతర అయినతరువాత అమ్మవారి గరగలను దేవళంలోనుండి తేవదీసి వంతు చాకలి వాడిఇంట్లో అటకమీద భద్రపరుస్తూ ఉంటాడు. ప్రతిగరగకూ లావూ, పొడుగూ, ఎత్తూ వగైరా కొలతలు తీసుకొని, కాగితంమీద వ్రాసి, గరగలెన్నో లెక్కపెట్టుకొని కరణంగారు వంతుచాకలివాడిదగ్గర రసీదుతీసి దగ్గర పెట్టుకొంటాడు.

ఆ సంవత్సరం పంచమినాడు జాతర అనంగా, పాడ్యమినాడే వంతుచాకళ్లు గరగలను అటకమీద నుండి దించి, అరవీసెడు చింతపండు పట్టించి, ఊరు బయటదొరువుకాడ ఇసకాబూడిదాపట్టించి ఒక్కపూట అంతా చేతులు మంటపుట్టేటట్టు — నల్లగా చెక్కపేడులాగ ఉండిన ఇత్తడి గరగలు తెల్లగా బంగారు చాయ వచ్చేటట్టుగా — రుద్ది శుభ్రంచేశారు. సంవత్సరం నుండి పాడుపడి, గాడిదలూ, పందులూ, కుక్కలూ పొర్లాడే దేవళాన్ని అర్చకులుగా ఉండే పూజగొల్లలు చిమ్మి బాగుచేసి లోతట్టూ వెలితట్టూ కూడా సున్నం కొట్టి, వాకిటిముందొక తాటాకుపందిరి వేసి, వేపమండల తోరణాలు కట్టి అలంకరించారు. మామూలు ప్రకారం అమ్మవారిని విదియనాడు ఉదయాన్నే దేవళం దగ్గరనుండి తేవదీసి పోతురాజుతోసహా గ్రామంలోనికి తీసుకొనివచ్చి మామూలు మర్యాదలు జరిగిన తర్వాత వీథిలో వేసిన గుడిసెలో ప్రవేశపెట్టారు.

పంచమినాడు జాతర ఆరంభం. ఆవుదయాన్నే అర్చకులు గుడిసెవాకిట చిమ్మి, అలికి, ముగ్గులు పెట్టి,

పోతురాజు కొయ్యకు కొత్త పసుపూ, కుంకుమా పూసి వేపమండలు కట్టి అలంకరించి బయట గుడిసెకు ఆనించి యుంచారు. గుడిసెవాకిలి తెరచి ఉన్నది. అమ్మవారి గరగలు పసుపుకుంకుమాలంకారాలతో విరాజిల్లుతున్నవి. మట్టికుండలోని అగ్నిహోత్రంలో వేల్చిన సాంబ్రాణిపొగ చుట్టుప్రక్కల వందగజాల వరకు వ్యాపించి ఆ వాతావరణాన్నంతా పవిత్రం చేస్తున్నది. రెండు సన్నాయి మేళాలూ, రెండు డోళ్లూ, రెండు వీరణాలూ, రెండు తాషాలూ, ఒక రండోలూ, ఆరు డప్పులూ గల మేళం గుడిసెముందు మోగుతూ మిన్నుముట్టే ధ్వనిచేస్తున్నది. అప్పుడప్పుడు కొందరు పూజారులు వలయాకారం గల బూరగొమ్ములు ఊదుతూ అంత ధ్వనిగల మేళవాయిద్యంలోనూ ఒక వింత ధ్వని కల్పిస్తున్నారు. అప్పటికప్పుడే అమ్మవారి గుడిసెకాడ జనం గుంపులుగూడి ఉన్నారు. మేళం ఆరంభం కాగానే చాకలివాడొకడు ఒక కోడిని తెచ్చి అమ్మవారి వాకిట తెగ్గోసి గరగలచుట్టూ తిప్పి పారవేశాడు బయట నిలబడియున్న మరొకచాకలి వాడు దాన్ని తీసుకొని భద్రపరుచుకొన్నాడు

అమ్మవారి సమక్షంలో — అనగా ఆమె దృష్టికి ఎదురుగ్గా — ఒక ఏభయిగజాలదూరంలో వీధికి నట్ట నడుమను ఒక చిన్నగొయ్యి తీసి, ఆగోతిలో ఒకచిన్న పందిపిల్లను (బ్రతికినదాన్ని) కాళ్లూ పొట్టా భూమిలోకి దింపి పీకెవరకూ మట్టితో పూడ్చి, మూతీ, కళ్లూ, తలా మాత్రం పైన ఉండేటట్టు మట్టికూరి గట్టిచేశారు. దూరాన్నుండి చూస్తే ఆ పందిపిల్ల తలకాయ సుమారు అయిదారంగుళాల ఎత్తున ఒక కొయ్యను భూమిలో నాటినట్టుగా కనపడుతుంది. ఆ పందిపిల్ల పీకెవరకు భూమిలో ఉండి, ఎటూకదలడానికి వీల్లేకుండా, ఊపిరి తిరగని స్థితిలో ఉండినప్పటికీ ఇంకా బ్రదికి బయట పడి జీవించాలన్న అడియాసతో కాబోలు, ఎప్పుడూ కీచుకీచుమని అరుస్తున్నది. అంతట గ్రామంలోని రైతు లందరూ వారివారి పశువులనూ, ఎద్దులనూ, ఆవులనూ, ఆవుదూడలనూ, బర్రెలనూ, బర్రెదూడలనూ ఒక్కొక్కరే మందలుమందలుగా పడమటినుండి తోలుకొని వచ్చి, పందిపిల్ల తలను పశువులచేత తొక్కించి తూర్పుగా తోలుకొనిపోతున్నారు. పశువుల డెక్కలు తన మూతిమీద పడినప్పుడల్లా, ఆ పందిపిల్ల కీచుకీచుమని రోదనచేస్తూనే ఉన్నది. దీని ఏడుపు విని కొన్ని కొన్ని పశువులు బెదురుకొని, చెవులు నిక్క బెట్టి, ముక్కు పెద్దదిచేసి బిత్తరచూపులు చూస్తూ, తోకలెత్తి భూమి నొకమారు మూచూచి, తటాలున నాలుగుకాళ్లూ ఎత్తి ఎగిరి ఒక్క గంతువేసి ముందుకు పారిపోతున్నవి. ఇంతకష్టపడి తోలుకొని వచ్చిన పసరాలు పందిపిల్లను తొక్కకుండా పోతే ప్రయోజనంలేదని, అట్టిపశువుల ఖామందులు వాటిని మెడపలుపులు పట్టుకొని, బెదరకుండా చోయ్, చోయ్ అని మెడమీదా, వంటిమీదా చేత్తో నిమురుతూ నెమ్మదిగా పందిపిల్ల దగ్గరకు తెచ్చి, నాలుగు కాళ్లల్లో ఒక్క కాలితోనయినా పందిపిల్లను తొక్కించి మరీ తీసుకొనిపోతున్నారు. కొన్ని పశువులు పరధ్యానంగా పోతూ పోతూ, కాలికింద పందిపిల్ల పడి కీచుకీచుమనేవరకు హఠాత్తుగా బెదరి ఎటుపోవడానికీ తోచక అక్కడనే కటికక్కన నిలబడి నాలుగు కాళ్లతోనూ గబగబ గుర్రము కదంతొక్కినట్లు పందిపిల్లను తొక్కుతూ వికటనృత్యం చేస్తున్నవి. ఇంతలో వెనకనుండి కొన్నిపశువులు తోసుకొనివచ్చి ముందు పశువులను కొమ్ములతో కుమ్ముతూ తరువాత వాటివంతు తీర్చుకొంటున్నవి. ఈ ప్రకారం జాముపొద్దెక్కేవరకు గ్రామంలోని పశువులు, పిన్నా పెద్దా సుమారు నాలుగైదు వందలు, డెక్కలతో పందిపిల్లపై విహారం సలిపే వరకు, పాపం, ఆపందిపిల్లకు పొడుగాటి మూతిచివర మెత్తనిస్థలం కొట్టుకొనిపోయి, చర్మంలేచి, చితికి ముద్దయి, ఎర్రగా పుండుపడి నెత్తురు ప్రవహిస్తున్నది. ఇంకా పందిపిల్ల అరుస్తూనే ఉన్నది — దాని దెంత మొండిప్రాణమో! ఇంతలో ఒకకాపువాళ్ల పిల్లవాడు-పద్నాలుగేళ్లవాడు - తనఇంట పుట్టిన పడమటి ఆవు కోడెదూడను తాను స్వయంగా తోలుకొనివచ్చి, తన కోడె బెదరి సరిగా తొక్కుతుందో తొక్కదో అని, తానకూడాఉండి, పందిపిల్లదగ్గర కూర్చొని, గూడ

ముందుకాలు చేత్తోపట్టుకొని, రక్తప్రవాహంతో ఎర్ర కాలు పొందిన పందిపిల్లమూతిమాంసకండమీద రెక్కతో పదిసార్లు తన తనివితీర తొక్కించి, చూచే వాళ్లు నవ్వుతూ కేరింతాలు కొట్టుతుండగా కోడెను ఇంటికి తోలుకొనిపోయినాడు. అప్పటికప్పుడే పది, పదకొండు గంటలైనది. గ్రామంలో ఇక రావలసిన పశువులు లేవంటే లేవని అనుకొన్నారు. రాత్రిళ్లు పొలంలో కట్టివేసే పశువులుకూడా వచ్చిపోయినవని కొందరన్నారు. చాకలివాడొకడు వచ్చి, పూడ్చి ఉంచిన పందిపిల్లనుబయటికితీశాడు. దాని కింకా ప్రాణం పోలేదు. గోతిలోఉండంగనే ప్రాణంపోతేనే తప్ప లేనియెడల గ్రామపసరానికి చీడ తగులుతుందంటారు మరి! అందువల్ల అట్టిపందిపిల్ల బ్రతికి మళ్లా గ్రామంలో తిరిగితే గ్రామానికంతకూ కీడు రాగలదన్న భయంతో, ఆ చాకలివాడు మూడుగజాలపొడుగూ, బొటనవ్రేలి లావూ గల ఒక ఇనపకడ్డీ తెచ్చి, సన్నంగా గూటివలె పదునుచేసిన దానిమొనను పందిపిల్లపొట్టలోగుండా అడుగునుండి వీపునడిభాగంలోకి వచ్చేటట్లు, కసుక్కున దాని లేతకడుపులో గుచ్చి, కడ్డీమొన వీపుపై ఒకబెత్తెడు ఎత్తుకు వచ్చినతరువాత, పందిపిల్ల ప్రజలకందరికీ కనపడేటాగున, ధ్వజంఎత్తినట్లు, కడ్డీ పైకిఎత్తి పట్టుకొన్నాడు. అప్పటికి పందిపిల్లకు బాధ నివారణమై ఏడుపు చాలించింది. దానికడుపులోని లేతనెత్తురు ఇనపకడ్డీమీదుగా చాకలివాడి చేతిమీదికి ప్రవహిస్తూ, నల్లని ఇనపకడ్డీని ఎర్రగా మార్చివేసింది. అటుపిమ్మట అమ్మవారిని గుడిసెనుండి శేవదీసి ఉత్సవంతోసహా గ్రామమునసబుగారింటికి తీసుకొనివెళ్లి అక్కడ మర్యాదలు జరిగిన తరువాత మేళతాళములతో మధ్యాహ్నం ఒంటిగంటకు ఊరిబయట దేవళంలో ప్రవేశపెట్టించారు.

౨

ఆరోజే జాతర ఆరంభం. మూడురోజులు మహా వైభవంతో జరుగుతుంది. ఓ! జనం ఊరూరనుండీ విరగబడిపోతున్నారు. దేవళం, ఊరికి ఒక ముప్పాతిక మైలు దూరంలో ఒక విశాలమైనప్రదేశంలో ఉన్నది. ఆరోజు లగాయతు జరగవలసిన వైభవంఅంతా దేవళం గ్గరనే జరుగుతుంది. దేవళానికెదురుగ్గా పెద్దమైదానం. మైదానంలో చింతచెట్లూ, వేపచెట్లూ, తాటిచెట్లూను. ఆ ప్రదేశం ఇరవై, ముప్ఫై ఎకరాల విస్తీర్ణం ఉంటుంది. అక్కడ ప్రతిసంవత్సరమూ గొప్పతిరునాళ్లు జరుగుతుంది కాబట్టి వేలకువేలు ప్రజలు దిగడానికీ, వేడుకలు చేసుకోడానికీ అనువుగా ఉండేటట్టు, ముప్ఫయిఏండ్ల క్రిందట జరిగిన రీసెటిల్మెంటులో సర్కారువారు ఆప్రదేశాన్నంతా ప్రత్యేకంగా ఒక సర్వేనెంబరుగా సర్వేచేయించి, దానిలో ఇతరులెవ్వరూ ప్రయివేటు ఉపయోగానికై ప్రవేశించకుండా, సెటిల్మెంటు రిజిస్టరులో ఆ నెంబరును అంకమ్మదేవళం పోరంబోకుగా రిజిస్టరుచేసి పుణ్యంకట్టుకొన్నారు. అ[illegible]యతు [illegible]లేదు కలు జరుపుకోడానికి కావలసినంత విశాలమైన [illegible] మండు వేసవిలో రోహిణీకార్తిలో జరిగేజాతర కాబట్టి ప్రజలకు చల్లగా నీడ నివ్వడానికి ఎన్నోచెట్లు వేయించారు — దేవళం అర్చకులు. మంచినీళ్లకు కొందరు పుణ్యాత్ములు చలివేంద్రలు పెట్టించి నీళ్లు సప్లయి చేస్తుండే ఆచారం కలదు. ఆమధ్య తాలూకాబోర్డువారు కూడా కనికరించి, ఒక ప్రత్యేకమీటింగులో వెయ్యి రూపాయలు శాంక్షను చేయించి, అక్కడ ఒక చేదుడు బావి త్రవ్వించి, గచ్చుతో బొడ్డుగోడా, పళ్లెమూ, గిలకా, బొక్కెనా వగైరాలన్నీ ఏర్పాటుచేయించారు. కాని - బావిని త్రవ్వించడానికి కంట్రాక్టు తీసుకొన్న తురకసాహెబుచేతి చలవకాబోలు—ఇంత కర్చుపెట్టి త్రవ్వించిన బావిలో మంచినీళ్లు పడకుండా నీళ్లు జవ్వలుగా తేలినై. అయినప్పటికీ ఎండాకాలంలో ఆ చెవి గాడ్పు ఈచెవికి కొట్టేరోజులు కాబట్టి, ఆవురావురుమని పీకె ఆర్చుకొనిపొయ్యే దాహానికి ప్రజలు ఆనీటితోనే గొంతుకు తడుపుకొంటున్నారు.

తెల్లవారితే జాతరఅనంగా మైదానంయావత్తూ చిల్లరఅంగళ్లతో నిండిపోయినది. మిఠాయిఅంగళ్లూ, మామిడిపళ్ల అంగళ్లూ, ఇత్తడిసామాను అంగళ్లూ, కొయ్యసామాను అంగళ్లూ, పందిరిపట్టెమంచాల అంగళ్లూ,

లక్క బొమ్మల అంగళ్లూ, పిల్లలాడుకొనే ఆటవస్తువుల అంగళ్లూ — ఒకరకమేమిటి, రకరకాల అంగళ్లతో నిండిపోయినది. ఒకతట్టు రంకులరాట్నం తిరుగుతోంది. ఇంకొకతట్టు గారడీజరుగుతోంది. మరొకతట్టు యానాది వాళ్లు పగటివేషాలు వేసి ఆడుకొంటున్నారు. ఇంకో తట్టు కాటమరాజుకథ, మరోమూల చిన్నపరెడ్డిపాట, వేరొకచోట ఆరెమరాటీలకథ, ఇంకోచిక్కన దేసింగ రాజుకథ వగైరాలు జరుగుతున్నవి. అంతమందిజనం చేరి నపుడు ఏకలరాఅయినా అంటుకొంటే తుడిచిపారేస్తుం దన్న భయంచేత, అట్టిజాడ్యాలు రాకుండా కాపాడేదేవత అయిన అంకమ్మతల్లి సమక్షంలోనే ఉన్నప్పటికీ — ఆ చల్లనితల్లిమీద విశ్వాసంలేని సర్కారువారు ఇద్దరు హెల్తు ఇన్‌స్పెక్టర్లనూ, నలుగురు వ్యాక్సినేటర్లనూ తిరునాళ్లడ్యూటీకై డెప్యూటుచేసి పంపారు. వారొక విశాలమైన పందిరి నిర్మించి, ప్రజలకు ఆరోగ్యవిషయక మైన విషయాలు బోధించే బొమ్మలపటాలను గోడలకు తగిలించి ప్రదర్శిస్తున్నారు మరొకవంక తహశీల్‌దారు గారికీ, సబుమేజస్ట్రేటువారికీ, పోలీసు సర్కిల్ ఇన స్పెక్టరుగారికీ విడిదినిమిత్తం పాకలు వేయబడిఉన్నవి. జాతర మొదటిరోజు అంతగా వేడుక ఉండదు. రెండో రోజు సాయంత్రం ఆరుగంటలకు అమ్మవారికి గావు సమయం. అదే జాతరకంతకీ రసవత్తమమయిన ఘట్టం. అప్పటికిగాని జనం ముమ్మరంగా అందుకోరు.

తెల్లవారింది; రెండోరోజు. ఉదయం ఏడు గం టల లగాయతు జనం చీమలబారులాగ రోడ్లవెంబడి బడి మూలమూలలనుండి వస్తున్నారు. ఇంటికాడ జరుగుబాటుగల ఆసాములు, వారివారి తాహతుకు తగినట్లు కుంకంబండ్లు కట్టుకొని, వాటికి పైన రంగు రంగుల చీరలు కట్టి, ఎద్దులకు మెడలో మువ్వలపట్టెడా, గంటలూ, మొఖాన్న చికుమోర, తలవెంట్రుకల తాడూ, కొమ్ములకు పింగాణీపూసల దండా వగైరాలు కట్టి, శృంగారించి తోలుకొని వస్తున్నారు. ఇంకో జరుగుబాటు గలిగి కాస్తకలిగిన సంపన్నగృహస్థులు ఒకటికి మూడూ, నాలుగూకూడా కుంకంబండ్లు కట్టు కొని రావడమేకాకుండా, తలా ఒకప్రభా కట్టించి, బండిమీద ఎక్కించి తీసుకొని వస్తున్నారు. ఆసాముల ఐశ్వర్యంలోగల ఔన్నత్యంకొద్దీ ప్రభలుకూడా ఉన్న తంగా మింటికి ఎగప్రాకుతున్నవి. ప్రభఎంత పెద్దదిగా ఉంటే, ఖామందుకు అంతగౌరవమూ, గొప్పదనమూను. ప్రభలకు రోడ్లమీది చెట్లు అడ్డుతగలకుండా రైతులు ముందుగానే లోకల్ ఫండుడిపార్టుమెంటువారికి అర్జీలు యిచ్చుకోగా, వారు అడ్డుతగిలే చెట్ల కొమ్మలు నరికించి ప్రభల రాకపోకలకు ఇమ్ము చేసియుం చారు. అక్కడక్కడ టెలిగ్రాఫు తీగెలుకూడా అడ్డు తగిలేవరకు, ఆడిపార్టుమెంటువారికి అయిదేసి రూపా యలు అపరాధంకట్టి తీగలను క్రిందికి దింపుకొని ప్రభ లను తోలుకొని తెచ్చుకొంటున్నారు ఆసాములు. ఎట్టి ఆటంకము లున్నా, ఆమూడు రోజులూ తిరునాళ్ల ప్రజలకు ఇబ్బంది కలుగకుండా వాటినన్నిటినీ నివారించ డానికి సర్కారువారు కనికరించి తయారుగాఉన్నారు.

ఓ! వందలకొద్దీ ప్రభలు తిరునాళ్లకు చేరుతు న్నవి. కొందరురెడ్లు ప్రభలతోకూడా మేళమూ, తాళమూ, డప్పులూ వగైరావైభవాలతో కూడావస్తు న్నారు. వారిలో ఇంకా గొప్పగొప్ప రెడ్లు పసుపు టంగీ, నెత్తికి ఎర్రపాగా, మెడకు ఉత్తరీయం, చేతకై జారూ, మొఖాన్న కుంకంబొట్టూ ధరించి, పగటిదివ్వె, హనుమంతుచీర, పెడకొమ్ము, కలికితురాయి, ఉమ్మా యిపిట్ట, వేటకత్తి, కంచుకాగడావగైరా లాంఛ నాలతోసహా తిరునాళ్లకు వేంచేపు చేస్తున్నారు.

ఆ రోజు సాయంత్రం అయిదుగంటలయ్యేసరి ఎక్కడా ఇసకవేస్తే కిందికి రాలనట్టున్నారు జనం. పిల్లలు, పెద్దలు, ముసలివాళ్లు, ఆడవాళ్లు, మొగవాళ్లు — రకరకాలమనుష్యులు రకరకాల శృంగారవిజృంభణ ములతో తిరునాళ్లకు చేరుకొంటున్నారు. ఆ ప్రదేశ మంతా ఆనందం పొంగి పొర్లెత్తుతూవుంది. వెంకురెడ్డీ భార్యాకూడా కొడుకు బాలయ్యను తీసుకొని తిరు నాళ్లకు వచ్చారు.

౩

బాలయ్యకు జబ్బుచేసినపుడు మొక్కుకొన్న మొక్కుబడి వెంకురెడ్డికీ అతనిభార్యకూ మరపునకు

రాలేదు ఎక్కడా మరుస్తారు గాక్లు ?— వాళ్లకు బాలయ్య ఒక్కడే కొడుకయ్యె. అదీగాక, బాలయ్య పుట్టేంతేరు వాత ఈ పదిసంవత్సరాలుగా తల్లికి మళ్లా కాన్పురా నందున అతనిమీదే పంచప్రాణాలూ పెట్టుకొని అపం పను లతన్ని కంటికి రెప్పలా కాపాడుకొంటున్నారు. అందులోనూ అతను లేక లేక కలిగినసంతానం.

భార్య కాపురానికి వచ్చిన పదిపదకొండేళ్ల వరకూ వెంకురెడ్డికి సంతానంలేక భార్యాభర్త లిద్దరూ పిల్లలకోసం ఆరాటించి, అనేకదేవుళ్లకూ, రాళ్లకూ, రప్పలకూ మొక్కుకోగా లేక లేక ఆనలుసు— బాలయ్య పుట్టాడు. బాలింతరాలి పురిటిస్నానంరోజున వాళ్లు గ్రామం యావన్మందికీ పసుపూ, కుంకుమా, నూనే, నున్నిపిండీ, కుంకుడుకాయలూ పంచిపెట్టుకొన్నారు. గ్రామస్థులుకూడా వెంకురెడ్డిభార్య ఇంతకాలానికి మొగపిల్లవాణ్ని కన్నదికదా అని పదకొండోరోజు పురిటిస్నానంనాడు సంసార్లందరూ తలా ఒకబిందెడు వేణ్నీళ్లూ భుజానపెట్టుకు మోసుకువచ్చి బాలింతరాలికి నెత్తిన దిమ్మరించిపోయారు. పదకొండోరోజునే బిడ్డకు భారసాల చేసుకొని, బాలయ్య అని తాతగారిపేరు పెట్టుకొని ఇరవైయొకటోరోజున పిల్లవాణ్ని తొట్టిలో పెట్టుకొని, ఆరోజు సాయంత్రం నలుగురు పేరంటాండ్రనూ పిలుచుకొని, గ్రామానికి తూర్పుగమిడిలో వున్న మంచినీళ్లబావిలో బాలింతరాలిచేత చేదవేయించారు. ఈ ప్రకారం అవకాశాలు ఉన్నవి కొన్నీ, లేనివి కొన్నీ కల్పించుకొని ఆదంపతు లెన్ని వేడుకలో చేసుకొని ఆనందిస్తూ వచ్చారు.

భగవదనుగ్రహంవల్ల బాలయ్య ఏకదగండ్లూ లేకుండా ఆరోజుకారోజు క్షేమంగానే పెరుగుతూ, రోజులూ, నెలలూ, సంవత్సరాలూ గడచి పెద్దవాడయి నాడు. బాలయ్యకు తొమ్మిదోయేడు దాటి పదోయేడు రాంగనే, మామూలు ప్రకారం ఆ సంవత్సరంకూడా తలిదండ్రులు బిడ్డకు పుట్టినరోజుపండుగ చేసుకో వాలని ఆశపడి, ఉదయాన్నే పిల్లవాడికి తలంటి నీళ్లు పోసి, కొత్తగుడ్డలు కట్టి, ఆవుపాలు పొంగించి, ఇంత పప్పూ పరమాన్నమూ చేసుకొని మినపవడలూ, నిప్పట్లూ కాల్చుకొని, కావలసిన బంధువులను నలుగురినీ భోజనానికి పిలుచుకొన్నారు. మరి ఆరోజున చేసు కొన్న పిండివంటలు తిన్నందువల్లనో, పిల్లవాడికి ఆరోజు నీళ్లుపోసి శృంగారించగా ఏ పాపిష్టికళ్లయినా పడి దృష్టిదోషం తగిలినందువల్లనో గాని పండుగ చేసు కొన్న సాయంత్రానికి బాలయ్యకు పొట్ట ఉబ్బరించి తెల్లగా కడుగులాగ నాలుగయిదు విరేచనాలయి, వొళ్లు కొంచెం వెచ్చబడింది. దానితో తండ్రికీ, తల్లికీ గుండె గుభేల్లుమనింది. దీనికి తగినట్టుగా — ఆ గ్రామంలో ఎక్కడా అలికిడి కనబడలేదు కాని!— ఆచుట్టుపక్కల అయిదారుమైళ్లదూరంలో అక్కడక్కడ ఒకటి రెండు గ్రామాలలో అమ్మవారి జాడ్యాలవల్ల బాగాఉండేనట్లు ఆనోటా ఆనోటా వెంకురెడ్డికీ, అతనిభార్యకూ అదివరకే చెవికివచ్చింది. ఆపుకారు లేచిందిలగాయతు అప్పటి కప్పుడే వారంరోజులుగా హంసాయిగ్రామాలవాండ్లను ఈ గ్రామానికి రాకుండా, ఈ గ్రామం వాండ్లను పొలి మేర దాటి పాయకారిగ్రామాలకు పోకుండా వెంకు రెడ్డీ వగైరా రైతులు గ్రామంనాలుగుగమిళ్లలోనూ, పొలిమేరలలోనూ మనుష్యులనుపెట్టి కాపుదారీ చేయి స్తూనే ఉన్నారు. కాని ఎన్నికట్టుదిట్టాలు చేసినా ఆరోజున బాలయ్యకు వెంటవెంటనే నాలుగుసార్లు కడుపువెళ్లేవరకు తలిదండ్రులకు బంగారుపుట్టి వెయ్యి దేవుళ్లకూ, దేవతలకూ మొక్కుకొన్నారు. పిల్లవాడికి ఏ ఆపదా లేకుండా తెల్లవారేవరకు సుఖవుగా లేచి తిరిగినట్టయితే అంకమ్మతల్లికి గావుసమయంలో కుంభంపోయించి మేకపిల్లను కోసుకొంటామని మొక్కు కొని పసుపుగుడ్డకు చిన్నడబ్బు మీదుకట్టుకొన్నారు. ఆతలిదండ్రుల అదృష్టంకొద్దీ—భూమిమీద నూకలుండబట్టి—రాత్రి భోజనంలేకుండా పండుకొన్న బాలయ్య తెల్లవారి నిద్రలేచేవరకు కడుపుబ్బరం తీసి, విరేచనాలు కట్టి, అతనికి రెపరెపలాడుతూ ఆకలి బయలుదేరింది. అతను నిద్రమంచంమీదనుంచి లేవంగానే చీపురుకట్ట చదురులో ముంచి, నిప్పుపుల్ల ముట్టించి, ఆమంట బాలయ్యచుట్టూ మూడుసార్లు దిగదుడుపుగా తిప్పి

దృష్టితీసివేసింది తల్లి. ఆరోజు మొదలు పిల్లవాడు ఆరోగ్యం కలిగి మళ్లీ సుఖంగా తిరుగుతూ ఆడుకొంటు న్నాడు.

బాలయ్యకు జబ్బుచేసి నెమ్మదించిన మూడు నెలలకే అంకమ్మజాతర సమీపించింది. ఆరోజున ఉదయాన్నే బాలయ్యకు తలంటి నీళ్లుపోసి కొత్తగుడ్డలు కట్టి అతన్ని శృంగారించారు. తలిదండ్రులుకూడా ఆ రోజున తలకు స్నానంచేసి ఇంట్లో అమ్మవారికి చలిమిండి, పానకం నైవేద్యంచేసుకొని, ఉదయం పదీ, పదకొండుగంటలకల్లా పెందలాడే భోజనంచేసుకొని వాళ్లకుతగినట్టుగా ఒక కుంకంబండి కట్టుకొని వెంకురెడ్డీ, భార్యా, బాలయ్యా తిరునాళ్లకు తయారవుతున్నారు.

“నాయనా! ఎక్కడికే మనంపోయేదీ?” అని బాలయ్య తండ్రి నడిగాడు.

“అంకమ్మతల్లి తిరునాళ్లకు తండ్రీ!” అన్నాడు వెంకురెడ్డి. వెంకురెడ్డీ, భార్యా బాలయ్య పుట్టినతరువాత మొదటి రెండుమూడేళ్లు అంకమ్మతిరునాళ్లకు వెళ్లారు కాని తరువాత తమకుటుంబవ్యవహారాలవల్లా, ఇతర కష్టాలవల్లా, పైగా వెంకురెడ్డికి వంట్లో బాగుండకా వాళ్లు ఆరేడేళ్లనుంచి ఏ తిరునాళ్లకూ తీర్థాలకూ వెళ్లడం మానేశారు. బాలయ్య కొంచెం జ్ఞానమెరిగినతరువాత ఇదే వెళ్లడం అంకమ్మ తిరునాళ్లకు.

“అక్కడ ఏంచేస్తారు” అన్నాడు బాలయ్య.

“అబ్బో! ఎంతోమంది జనం వచ్చి వేడుకలు చేసుకొని అంకమ్మ తల్లికి మొక్కుబళ్లు చెల్లించుకొని పోతారు నాయనా!”

“అంకమ్మ తల్లంటే ఎవరు?”

“ఏజబ్బూ, ఏ ఆపదా రాకుండా మనలనందరినీ కాపాడే తల్లి. నీకు జబ్బుచేసినప్పుడు ఆయమ్మవారికి మొక్కుకొన్నాం.”

“నాయనా! నా మేకపిల్లనుకూడా తెచ్చుకొంటానే” అని పిచ్చిబాలయ్య అమాయకంగా అడిగాడు.

“అట్లాగే నాయనా! మేకపిల్లను తీసుకుపోకుంటే ఎట్లాబాబూ! నీకు మొక్కుబడి చెల్లించుకోవద్దూ?” అన్నాడు వెంకురెడ్డి.

బాలయ్యకు మేకపిల్లలంటే ఎంతోమక్కువ. అందులో ఆ మేకపిల్లంటే మరీ ప్రాణం. మొదటినుంచీ బాలయ్య మేకపిల్లలతోపాటు సమానంగా పెరిగి వాటితోనే ఆడుకొంటూ వచ్చాడు. తండ్రి వెంకురెడ్డికి ఎప్పుడూ ఒకటో రెండో మేకలను పెంచే అలవాటు. ఎప్పుడూ అతనియింట్లో అధమం ఒక మేకపోతూ, ఒక ఆడమేకా ఉండేవి. ఆడమేక ప్రతియేటా ఒకటో రెండో పిల్లలను పెడుతూఉండేది. ఆపిల్లలు కాస్త పెద్దవి కావడంతోనే వెంకురెడ్డి వాటిని ఎవరికైనా అమ్మివేసి పెద్దమేకలనుమాత్రం ఇంట్లో పెట్టుకొనే మామూలు కద్దు. బాలయ్యకు కయిదారేళ్లువచ్చినదిలగాయతు అతను ఈ రెండుమేకలతోనూ అస్తమానూ తిరిగి ఆడుకొంటూ ఉండేవాడు. ఆమేకలు మేతకోసం బయటికిపోయినప్పుడు తప్ప అవి తిరిగి ఇంటికి చేరినదిలగాయతు అతను వాటిని క్షణం విడిచిపెట్టకుండా ఉండేవాడు. బాలయ్యఏడోయేట ఆడమేక రెండుపిల్లలను ఈనింది. అందులో ఒకటి మొగదీ, రెండోది ఆడదీని. ఆపిల్లలు కాస్తపెద్దవై తల్లిపాలు విడిచి మేతమేసే యీడుకు వచ్చేవరకు వాటితల్లి అప్పటికే ఏడెనిమిది ఈతలు ఈని ముసలిదయినందువల్ల వెంకురెడ్డి దాన్నీ, దానితోపాటు మేకపోతునూ — రెంటినీకూడా ఒక తురకసాహెబుకు రెండువరాల మాడాచవలానికి అమ్మివేసి, వాటిపిల్లలను రెంటినీ మట్టుకు తాను నిలుపుకొన్నాడు. ఈ రెండుపిల్లలూ ఇంట్లో బాలయ్యకు తోడుగా ముద్దుగా పెరుగుతూ పెద్దవవుతూ ఉన్నందువల్ల వెంకురెడ్డి మళ్లా పెద్దమేకలను కొని తీసుకురాలేదు. కాని, తల్లిమేక నమ్మివేసిన రెండునెలలకు వాయుగుణం కనిపించి, ఈ రెండుపిల్లలలోనూ ఆడపిల్ల నాలుగోనాటికి హఠాత్తుగా నాలుక బయటవేసి చచ్చిపోయింది. అదిలగాయతు మొగపిల్ల ఒక్కటే బాలయ్యదగ్గర బాగా మాలిమయింది. బాలయ్య ఆ వొక్కమేకపిల్లనూ తన ప్రాణంతో

సమానంగా పెంచుకొంటున్నాడు. దానితల్లి ఉండే ఎప్పుడు ఆపిల్లతోపాటు తానుకూడా తల్లిమేకపొదుగులో తలదూర్చి, రెండోచన్ను నోట్లోపెట్టుకొని చప్పరిస్తూ, పాలుచేపేనతరువాత పిల్చితాగుతూ మేకపిల్లతో సమానంగా తానుకూడా కడుపునింపుకొని ఆకలి తీర్చుకొంటూ ఉండేవాడు. బాలయ్యకు ఎనిమిదోయేడు వచ్చిందిలగాయతు మొలకు గోణం కట్టుకొని ఆమేకపిల్లను తానే స్వయంగా పొలం తోలుకొనిపోయి తల్లీ తండ్రీ పొలంలో ఏకలుపో తీసుకొంటూవుంటే అతను మేకపిల్లమెడకు పొడుగాటి తాడుకట్టి పట్టుకొని చెరువుగట్టుమీది పొదలలో చెడిబుడ్డీ ఆకు మేపుతూ ఉండేవాడు. పొద్దుగూకులూ ఆమేకను మేపినంతసేపూ మేపి సాయంత్రం దానికి చెరువులో నీళ్లు తాపించి, రాత్రి ఇంటికాడ మళ్లీతినడానికై ఏ జువ్విమండలో, ఏ రాగిమండలో నాలుగు—లేతవిగాచూచి—తండ్రి చేతనే కోయించి, వాటిని మోయనుగా ఒక చిన్నకట్ట కట్టించి, తానే నెత్తిన పెట్టుకొని మేకను తోలుకొంటూ ఇంటికి తెస్తూ ఉండేవాడు. రాత్రిళ్లుకూడా బాలయ్య మేకను తానుపండుకొనే మంచాని కానించి గుంజకుకట్టి, తాను అన్నంతిని పండుకోబోయే సమయంలో, సాయంత్రం తెచ్చిన మండలు దానిముందు వేసి మరీ పండుకొనేవాడు.

మేకపిల్లకుకూడా బాలయ్యదగ్గర బాగా మాలిమయి, అతను ఒక్కగడియ అగుపడకుండా వుంటే దిగులుపడి మేతా నీళ్లూ ముట్టకుండా చెవులునిక్కబెట్టి, నలుదిక్కులా పారజూస్తూ మే, మే, మే అని అరుస్తూవుండేది. బాలయ్యవద్ద అలవాటయినప్పటి నుంచీ తనతల్లి మూరమైన దిగులు ఆమేకపిల్ల మరచిపోయింది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ మేకపిల్ల నిద్రపోతూవున్న బాలయ్య పక్కలోకి పోయి ఆమంచం మీదనే తాను కూడా కాళ్లు ముడుచుకొని పండుకొని, నెమరువేస్తూ, అప్పుడప్పుడు తనతల బాలయ్యఒడిలో పెట్టుకొని నిద్రపోయేది. మెలకువ వచ్చినపుడు బాలయ్య ఆపిల్లను దగ్గరగా తీసుకొని చేత్తో దువ్వి ముద్దు పెట్టుకొని చలివేయకుండా తాను కప్పుకొన్న దుప్పటి సగం దానికి కప్పి, మీద చెయ్యివేసి పండుకొనేవాడు. ఈ విధంగా బాలయ్యా, మేకపిల్లా పశునరజన్మలభేదం పాటించకుండా ఏకగర్భవాసాన్న పుట్టిన బిడ్డలవలె పెరుగుతూ ఒకరి నొకరు అనోన్యమూ ప్రేమించుకొంటూ జీవిస్తూవున్నరోజు లవి. బాలయ్యకు పదోయేడు ప్రవేశించినప్పటికి మేకపిల్లకు మూడోయేడు ప్రవేశించింది. బాలయ్య మేకపిల్లకు ముస్తీబుచేశాడు.

అంకమ్మతల్లి జాతరకు వెంకురెడ్డి, భార్యా బాలయ్యానూ, అతని మేకపిల్లనూ తీసికొని బండెక్కినారు. తండ్రి చెప్పిన మాటలు బాలయ్యకు అర్థంకాలేదు; తానూ తన మేకపిల్లా తిరునాళ్లకు వెడుతున్నామన్న సంబరంలో అతను వాటినిగూర్చి యింక ఆలోచన కూడా చేయలేదు. బండెక్కి కూర్చుని బాలయ్య మేకపోతును దగ్గరకు తీసుకొన్నాడు. . మేకపోతు బాలయ్యఒడిలో తలపెట్టుకొని నెమరవేస్తూ పండుకొన్నది. బాలయ్య పుట్టిన గ్రామానికీ, అంకమ్మజాతర జరిగే గ్రామానికీ సుమారు పదిమైళ్లదూరంపైగా ఉంటుంది. దారిపొడుగునా వెంకురెడ్డీ, భార్యా అంకమ్మతల్లికి దణ్ణాలుపెట్టుకొంటూ మధ్యాహ్నం మూడునాలుగు గంటలకు అంకమ్మదేవళంవద్దకు చేరుకొన్నారు. బండిని ఎడంగా వేపచెట్టుకింద విప్పి వెంకురెడ్డీ, భార్యా, బాలయ్యా తిరునాళ్లు చూడడానికి బయలుదేరారు. బాలయ్య మేకపిల్లను విడిచిపెట్టకుండా దాని తాడు చేత్తో పట్టుకొని కూడాతిప్పుకొంటున్నాడు.

౪

మంచిమండువేసవి. పడమటి గాడ్పు చేటలతో నిప్పులు చెరుగుతున్నది. జనానికి నాలుక తడారిపోతున్నది. ఎన్నినీళ్లు తాగినా పొట్ట ఉబ్బడమేకాని దాహశాంతి కావడంలేదు. జనం కిటకిటలాడుతూ ఉన్నారు. దేవళందగ్గరి తిరునాళ్లఘోష బయట మైలుదూరంలో గలవారికి కూడా వినపడుతున్నది. బాలయ్య అదివర కెన్నడూ అమ్మవారిజాతర చూచినవాడూ కాడు; విన్నవాడూ

కాదు. అంతా మహావింతగా ఉన్నదతనికి. అంతమంది జనం ఒక్కచోట చేరగా తానెన్నడూ చూడలేదు. మిఠాయిఅంగడికి తీసుకొనివెళ్లి తండ్రి ఒకరూపాయిమిఠాయికొమ్మలూ, జీడిపప్పూ కొని బాలయ్యచేతిలో పెట్టాడు. నాలుగుకొమ్మలు తాను తిని నాలుగు మేకపిల్ల నోటికందిచ్చాడు బాలయ్య. కాని ఆ జనసమ్మర్దంలో మేకపిల్ల పసికట్టిందో యేమో, దానికిగుండెలు ఆదుర్దాగా ఉండి, నోటికేమీ హితవుకానందున కాబోలు, బాలయ్య అందిచ్చిన కొమ్మలు అది అందుకోకుండా, నెమరుఅయినా వేయడంచాలించి, అతనితో కూడా తిరుగుతున్నది.

సాయంత్రం అయిదు గంటలు కాగానే అమ్మవారి దేవళందగ్గర జనం తోసుకొంటున్నారు. దేవళం వద్దకు పోవడానికి వీల్లేకుండా ఉన్నది. గావుసమయం సమీపించింది. అయిదూ అయిదున్నరగంటల లగాయతు మొక్కుబళ్లు చెల్లుబడికావాలె. గావుఅంటే ఏమిటో, ఎట్లాఉంటుందో కళ్లారా చూడడానికై తహశీల్దారుగారు, మేజస్ట్రేటుగారు, పోలీసుసర్కిల్ ఇనస్పెక్టరుగారు దేవళంవాకిట విడిగా ఒకప్రక్కతలాఒకకుర్చీ వేయించుకొని కూర్చున్నారు. సబినస్పెక్టర్లూ, పోలీసు జవానులూ జనాన్ని ఆకట్టుకూ, ఈతట్టుకూ లాఠీకర్రలతో నెట్టి మొక్కుబడి చెల్లించవలసినవాండ్లు దేవళంకాడికి రావడానికి దారితీస్తున్నారు. అక్కడ ఏమిజరుగుతోందో బాగాకనపడాలని, జనం ఒకరిభుజాలమీద మరొకరు తలలు పెట్టి పాదాలు ఎత్తి బొటనవేళ్లమీద నిలబడి, ముఖం అంతా కళ్లు చేసుకొని చూస్తున్నారు. చిన్నపిల్లల్ని కొంతమంది భుజాలమీద కూర్చోపెట్టుకొని, దేవళం వాకిటజరిగే వైభవాన్ని చూపుతున్నారు. ఈత్రొక్కుల్లాటలో మోచేతిపోటులకు, మోకాలి త్రోపులకు అవస్థపడలేక కొంతమంది సమీపంలో గల చింతచెట్లూ, వేపచెట్లూ ఎక్కి, కొమ్మలసందున కూర్చుని చూస్తున్నారు. దేవళానికి ఉత్తరపుతట్టు సుల్తానీ తిరుగుతున్నది. దేవళంచుట్టూ కుంకంబళ్లు తిరగడానికి కట్టబడిన దారిలో బళ్లు తిరుగుతున్నవి. అమ్మవారిగరగలు దేవళంలో అలంకరింపబడి శోభిల్లుతూఉన్నవి గణాచారులలో ఒకడు, మూతిమీది మీసాన్నయినా తీయించకుండా చీర కట్టుకొని, రవికె తొడుక్కొని, ఆడవేషం వేసుకొని, ఒంటికీ, ముఖానికీ పసుపూ కుంకుమా అలముకొని, ముక్కుకి నత్తుపెట్టుకొని, చేత వేపమండలుపట్టుకొని దేవళంగడపలో, ఎడంకాలు కిందికిముడిచి, కుడికాలు పైకి వంచి, మోకాలిపై చేయి పెట్టుకొని కూర్చున్నాడు. ఇతడే అమ్మవారి అపరావతారం. ఇతడారోజున ఎవరితోనూ మాట్లాడడు. మౌనముద్రవహించి ఉంటాడు. మనిషి మన స్మారకంలోనే ఉండడని అంటారు కొందరు. అప్పుడప్పుడు చిరునవ్వు మాత్రం నవ్వుతూ ఉంటాడు. మరొకగణాచారి చేత్తో వురదాడు పట్టుకొని ఒళ్లుతెలియకుండా గంతులువేస్తున్నాడు. ఇతనికికూడా ఆరోజు స్మారకం ఉండదనే ప్రతీతి దేవళంవాకిటకు దక్షిణపుతట్టు డప్పులు వగైరాల మేళం చెవులు చిల్లులుపడేటట్టు ఎవరిమాట వారికే వినపడకుండా ధ్వనిచేస్తున్నది. గణాచారిప్రక్కన కుందిలో సాంబ్రాణిపొగ పొరలు పొరలుగా, తెరలు తెరలుగా పైకిలేచి మేఘంలా వ్యాపిస్తూఉన్నది. దాన్ని ఆఘ్రాణించేవరకు గణాచార్లకే కాకుండా, చూపరులకుకూడా ఒకవిధమైన ఆవేశం కలుగుతున్నది. మొక్కుబళ్లవారు తలా ఒక మేకపోతునో, పొట్టేలునో, కోడినో తెచ్చి, దగ్గరపెట్టుకొని నిలబడియున్నారు. వారివెంట వచ్చిన ఆసన్నజీవాలు చేసే ఆక్రందనధ్వని సముద్రంలో పడ్డ వానచినుకులాగ, ఎవరికీ వినపడకుండా ఆరొదలో లీనమైపోతున్నది. వెంకురెడ్డీ, భార్యా, బాలయ్యాకూడా దేవళంకాడికి వచ్చి ఒక తట్టుగా ఒదిగి నిలబడి యున్నారు.

ఇంతలో ఒక ప్రాజగొల్లవాడు ఒక నిండుకల్లుకుండ భుజానపెట్టుకొని, దేవళం గడపలో కూర్చున్న ఆడవేషధారి అయిన గణాచారిని సమీపించి, కుండలో కల్లు తాను నోట్లో పోసుకొని, పుక్కిలించి, ఒక్కొక్కపుక్కిలే గణాచారి ముఖాన్న తుపుక్కున ఉమ్మివేస్తున్నాడు. ఆ ప్రకారం కుండలో కల్లుయావత్తూ పూర్తిఅయ్యేదాకా అతడు పుక్కిలించి, గణాచారిని

నఖశిఖపర్యంతమూ స్నానం చేయించాడు. గణాచారి చిరునవ్వు నవ్వుతూనే ఉన్నది. ఇంతలో మరిద్దరు మనుష్యులు వచ్చి గణాచారిని నోటపట్టరాని బండబూతులు, తిట్టినబూతు తిట్టకుండా, సక్రమంగా తిరగకుండా ఒకరి తర్వాత మరొకరు చొప్పున ఒకపావుగంటసేపు బూతులదండకం చదివి ప్రక్కకు ఒదిగారు. గణాచారి ప్రసన్న సూచకంగా చిరునవ్వు నవ్వింది. ఈ ప్రకారం తిట్టితే అమ్మవారికి బ్రహ్మానందమట! ఆ తరువాత ఒక ఆసాదివాడు నోట్లో పెడబొమ్మ పెట్టుకొని, గణాచారిముఖందగ్గర పెట్టి ఊది వికృతశబ్దం చేశాడు. ఆతరువాత మరిద్దరు మనుష్యులు ఒక మేకపిల్లను తెచ్చి, ముందుకాళ్లురెండూ ఒకడున్నూ, వెనకకాళ్లు రెండూ మరొకడున్నూ పట్టుకొని, మేకకడుపు అడుగుభాగం పైకి వచ్చేటట్టు వెల్లకిలా త్రిప్పి, ఎత్తిపట్టుకొని నిలబడ్డారు. మరొకడు వచ్చి మేకనోరూ, ముక్కురంధ్రాలూ చేతులతో గట్టిగా మూసిపట్టుకొన్నాడు. మళ్లా మేకమీద ఒకడు పెడబొమ్మ పెట్టి ఊదాడు. అప్పటికప్పుడే మేకపిల్లకడుపు పీరణంలాగ ఉబ్బిపొట్ట పైకి లేచింది. దేవళంవాకిట గణాచార్లు సివంఎత్తి శరీరం తెలియకుండా చిందులు తొక్కుతూ వెర్రికేకలు వేస్తున్నారు. వారిలో ఇద్దరు గణాచారులు మేకకు ఇరుప్రక్కలా చెరొకరూ నిలబడి, చేతిలోఉండిన పురదాడుతో (అనగా మొదట లావుగాఉండి చివరకు పొయ్యేవరకు సన్నగిల్లే బారెడు పొడుగుతాడు) వరుసవరుసగా, ఒకరితర్వాత మరొకరుచొప్పున మేకపిల్ల కడుపుమీద పెటీ, పెటీ మని ఇరవై దెబ్బలు కొట్టారు. వాకిట గణాచారి చిరునవ్వు నవ్వింది. ఇంతకంటె నన్నుమీ రేంచేయగలరు - ఇంతేనా అన్నట్టుగా, ఎన్నిదెబ్బలుకొట్టినా మేకపిల్ల కిక్కురుమనకుండా నోరుమూసుకొని ఊరుకొంది. అంతట గణాచార్లలో ఒకడు ఆమేకపిల్లను చేతులతో ఎత్తుకొని తనమూతివద్ద మేకపిల్లమూతి పెట్టుకొని దాని అడుగుదవడ, పైదవడచివరఉండే చర్మాన్ని తన మునిపళ్లతో ముక్కలు ముక్కలుగా కొరికి మాంసపు కండలను క్రిందకుమిమ్మివేస్తూ గంతులువేస్తున్నాడు. అప్పటికి జనంలో విపరీతావేశమూ, అహాకారాలూ జాస్తిఅయినవి. గణాచారి చిరునవ్వు నవ్వుతూనే ఉన్నది. ఈ వినోదాన్నంతా చూస్తూ సర్కారుఅధికార్లు ఆనందిస్తున్నారు.

బాలయ్య కిదేమీ అర్థంకావడం లేదు. అతనికి గుండెలు రైలుఇంజనులాగ దడదడ కొట్టుకొంటున్నవి. అతని తల్లిదండ్రులు అమ్మవారికి చేతులెత్తి మొక్కుకొంటున్నారు. చేతులోపట్టుకొన్న మేకపిల్ల మే, మే అని తెగఅరుస్తున్నది. బాలయ్యకు మేకపిల్లమీద వెర్రిమమకారం బయలుదేరింది. దాన్ని తనప్రక్కకు దగ్గరగా లాక్కొని చేత్తోదువ్వుతున్నాడు.

ఇంతలో మొక్కుబళ్లు అని కేక వినబడింది. ఒక్కొక్కరే ముందుకు సాగారు. వేటలకు ముఖాన్న పసుపూ, కుంకుమా పూసి, మెడలో వేపాకు కట్టి, ముందుకు తీసుకొనివస్తున్నారు. ఒక గణాచారి అర్ధమణుగు బరువుగల ఒక ఆయుధాన్ని భుజంమీద పెట్టుకొని నిలబడియున్నాడు. ఒక్కొక్కరే వేటపోతును గణాచారిసమక్షంలోనికి తీసుకొనిపోయి, ముందుకు వంగి దణ్ణాలుపెట్టుతున్నారు. గణాచారి చిరునవ్వునవ్వుతూనే ఉన్నది. ఆయుధపాణిఅయిన మనిషి పూర్తిగా కై పెక్కి ఉన్నాడు. అతనికళ్లు ఎర్రగా చింతనిప్పులలాగా కణకణలాడుతున్నవి. ఆ ప్రదేశం అంతా కల్లుకంపుతో ముక్కుబద్దలైపోతున్నది. పైన ఆకాశం మీద గద్దలు గుంపులు గుంపులుగా వలయాలు చుట్టుతున్నవి. కొన్ని రాబందులు సమీపంలోఉన్న తాటిచెట్లమీద కూర్చున్నవి. ఆయుధపాణి ఒక్కొక్క వేటనే మెడమీద ఆయుధంతో ఒక్కపెట్టుపెట్టి, త్రుటికాలంలో దాని మొండెం, తలకూ మెడకూ సంబంధం విడదీస్తున్నాడు. క్రిందపడిన తలలూ, మొండెములూ ఒకటి రెండు నిముషాలు గిలగిలకొట్టుకొంటూ వరదలై ప్రవహించేరక్తాన్ని నలువైపులా చిమ్ముతూ కొంతసేపటికి చలనంతగ్గి ఊరుకొంటున్నవి. ఇట్లా ఒకచోట కాదు, రెండుచోట్ల కాదు; నాలుగైదుచోట్ల వేటలు

జరుగుతున్నవి; సన్నజీవాలు లెక్కలేకుండా తెగిపోతున్నవి. చిందిన నెత్తురు చుక్కలు చుట్టూ నిలబడివున్న జనం గుడ్డలమీదనూ, ముఖాలమీదనూ చిందుతున్నవి. పొద్దుకూకి సంజచీకటి పడేవరకు వేటలు వందలు వందలుగా తెగిపోతున్నవి. తెగిన తలకాయలుమాత్రం — మేకతలకాయలు ఒకగుట్టగానూ, గొర్రెతలకాయలు ఒక గుట్టగానూ, కోడితలలు ఒకగుట్టగానూ, — గొల్లవాళ్లొకచోట విడివిడిగా పోగులుపెట్టుతున్నారు. కళేబరాలనుమాత్రం స్వంతదార్లు తీసుకొనిపోతున్నారు. నెత్తురుతో తడిసిన కాలిక్రింది మట్టి ఎర్రగా అయిపోయి బురదబురదగా కాలువేస్తే జర్రున జారుతున్నది. ఆయుధధారిఅయిన గణాచారి కత్తి మార్చి మరొక కత్తి తీసుకొన్నాడు. పాతకత్తిని మరొకడు రక్తం తుడిచి రాతిమీద పదును పెడుతున్నాడు. అంతా మహా కోలాహలంగా ఉంది; జనసమ్మర్దం ఎక్కువైనది.

ఇంతలో వెంకురెడ్డీ, భార్యా ముందుకు రెండడుగులు వేశారు. బాలయ్య మేకను దగ్గరగా తీసుకొని వెనుకకు నాలుగడుగులు వేశాడు. తనకళ్లఎదుట లెఖ్ఖలేని సన్నజీవాలు తెగిపోతున్నవి. సృష్టికర్తచే సృజింపబడ్డ నోరులేని ఆ సన్నజీవాలతలకాయలను కనురెప్పపాటులో శరీరంనుండి వేరుచేయగలవారేగాని విడిపోయినతల నొక్కదానిని కూడా తిరిగీ అతికించగలమొనగాడు అతనికళ్లకొక్కడుకూడా కనిపించడం లేదు. బాలయ్యకు గాబరాపుట్టింది. శరీరం చిరుచెమ్మటపోసింది. కాళ్లు భూమిమీద నిలవడం లేదు. త్రోపుడెక్కువయినది; నలిగిపోతున్నాడు. అతనికి కళ్లు చీకట్లుకమ్ముతున్నవి. ఆ త్రొక్కిడిలో గాలి సరిగా రాక అతనికి ఊపిరాడడంలేదు. దాహం పీకె ఆర్చుకొనిపోతున్నది. గుండె దడదడమని కొట్టుకొంటున్నది. తనమేకపిల్ల ఏమవుతుందో అని అతనికి భయంవేసింది. తనపిల్లకు కూడా ముఖాన్న పసుపూ, మెడలో వేపమండలూ ఉన్నవి. ఇంతవిపరీతమైన జీవహింస చూచేసరికి ఆబాలుడికి ఒళ్లు కంపరమెత్తిపోయింది. ఎందుకు నరుకుతున్నారో అతనికి అర్థంకావడం లేదు. ఇటువంటిచోటికి తనతల్లిదండ్రులు తీసుకొని వస్తారని అతనికి తెలియదు. మేకపిల్ల తన ప్రక్కన వున్నదో లేదో అని అతడు పదేపదే చూసుకొంటున్నాడు.

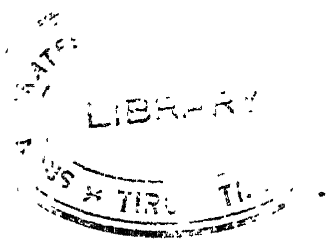
"అబ్బాయీ! రా" అని ముందుకు జరిగిన తండ్రి పిలిచాడు. బాలయ్య కదలలేదు. తండ్రి వెనక్కివచ్చి మేకపిల్లను బాలయ్యచేతిలోనుంచి లాక్కొన్నాడు. బాలయ్య కెవ్వుమని కేకవేసి ఏడుపు ఆరంభించాడు.

"నాయనా! తప్పు! ఏడవకూడదు. అదుగో చూడు! అంకమ్మతల్లి, భయపడకు. దణ్ణంపెట్టుకో" అని తల్లిదండ్రులు గణాచారిని చూపించారు. "నా మేకపిల్లని నా కిచ్చివేయవే నాయనా! నేను రానే" అని బాలయ్య ఏడుస్తున్నాడు. "అట్లా అనకూడదు తండ్రీ! నీకు జబ్బు చేసినప్పుడు మేకపోతు నిస్తామని మొక్కుకొన్నాం. దీన్ని అమ్మవారి కిచ్చివేయి. నీ కింకొకటి మంచిది కొని పెడతాలే" అని తండ్రి బుజ్జగిస్తున్నాడు. ఇంతలో పిల్లవాణ్ని ఎందుకు తీసుకువచ్చావయ్యా! వెనక్కి తీయవయ్యా" అని గణాచార్లు అరుస్తున్నారు. బాలయ్య మేక తెగఅరుస్తూ నిలబడిఉన్నది. వెంకురెడ్డి మేకపిల్లను గణాచారిచేతి కందిచ్చాడు. బాలయ్య గొల్లున గోల పెడుతూ ముందుకు దూకుతున్నాడు. తల్లి వెనక్కి తీస్తోం దతన్ని.

ఒక గణాచారి మేకపిల్లను గుమ్మంలో కూర్చున్న ఆవేశధారి అయిన గణాచారివద్దకు తీసుకొనివెళ్లాడు. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వింది. సంజచీకటి-సాంబ్రాణిధూపం పొగలు. అంతా మసకమసకగా ఉంది. జనసమ్మర్దం జాస్తి అయినది. పక్కజనంలో వేటభాగాలకోసం చాకళ్లలో చాకళ్లకు తగవులుపడ్డవి. తప్పతాగిఉన్నారేమో వాళ్లు అది పెద్ద దెబ్బలాటయి గలభా ముదిరింది. తోపు డెక్కువయింది జనం కనిష్ఠీబులనుకూడా తోసుకొని అధికారులమీద పడుతున్నారు. అక్కడ కూర్చుండడం వారికే కష్టమయింది. బయటకు వెడదామంటే దారితెన్నూ కనబడడం లేదు; లేచి నుంచున్నారు. అంతా ఒకటేతోపుడు. ఇంత సమ్మర్దంలోను, ఇంత తోపుడులోను బాలయ్యకు కనబడుతున్నదల్లా అతని మేకపిల్లే. దానిమీదే ఉంది అతనిదృష్టి. మేకపిల్లకూ

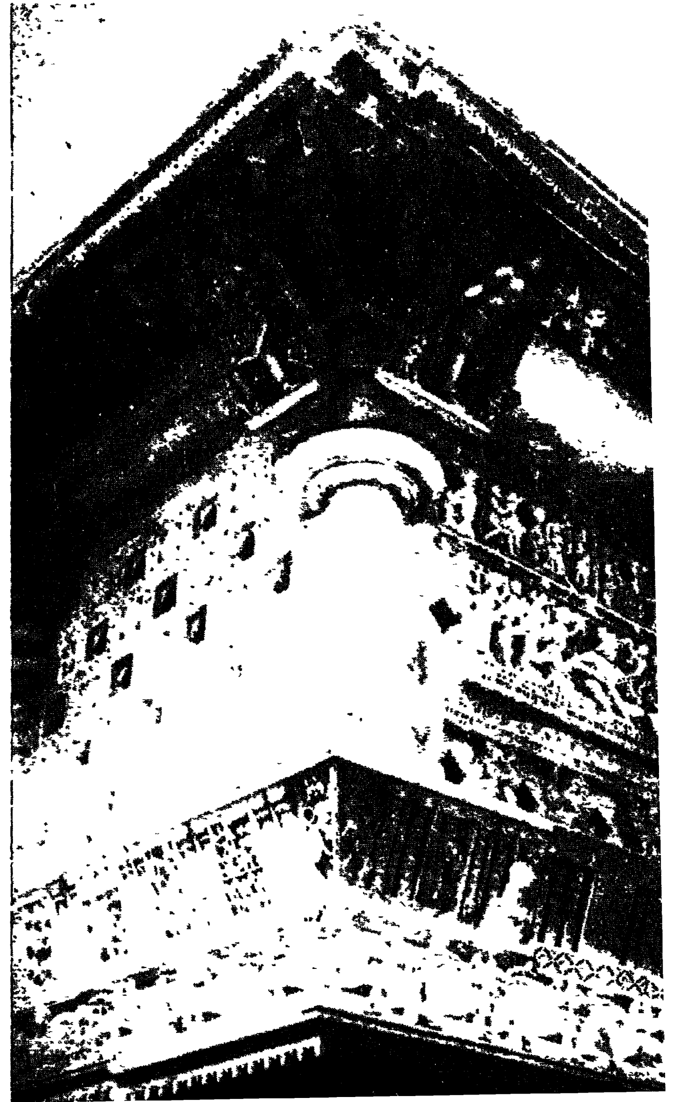
అంతే. మేకపిల్ల బాలయ్యవైపు తిరిగి కన్నీరుకారుస్తూ ఒకటే అరుస్తోంది. బాలయ్యకు హృదయం ద్రవించి పోతోంది. అతనిమనస్సు మనస్సులోలేదు. కేకలు హెచ్చుతున్నవి. ఎవరి సందడిలో వారున్నారు. ఇంతగోదగానూ ఏకాగ్రచిత్తంతో "అంకమ్మతల్లీ! నీపసు చల్లంగా ఉండాలమ్మా" అని బాలయ్య తల్లిదండ్రులు అమ్మవారికి చేతులెత్తి మొక్కుకొంటున్నారు. ఆయుధపాణి మేకపిల్లమెడకు కత్తి గురిచేసి పైకెత్తాడు. బాలయ్యకు ఒళ్లు తెలియులేదు. "చచ్చిపోతోంది బాబోయి నా మేకపిల్ల" అంటూ ముందుకు దూకినాడు. ఆగలభా జనంత్రోపుడులో ఎట్లాజరిగిందో మరి, మేకపిల్లమీద వచ్చిపడ్డాడు బాలయ్య. ఆతోపుకి మేక జరగింది. పైకెత్తిన గణాచారికత్తి బాలయ్య ప్రాణాలు తీసింది, అతనితలా, మొండెమూ నేలమీద పడి గిలగిల కొట్టుకొంటున్నవి. మే, మే అని అరుస్తూ మేకపిల్ల బాలయ్యచుట్టూ తిరుగుతున్నది. బాలయ్యకళ్లు మేకను చూసుకొని నవ్వి మూసుకుపోయినవి,

అంతా నిశ్శబ్దమయిపోయింది క్షణకాలం. బాలయ్యతలిదండ్రుల యేడుపే వినబడ్డదల్లా అప్పుడు. "బాలయ్యో! బాబో!" అంటూ నేలమీద కుప్పగూలిపోయారు వారు. "ఖూనీ, ఖూనీ, పకడ్ లే" వంటూ అదిగరకే లేచి నుంచున్న పోలీసుసర్కిల్ ఇనస్పెక్టరు ముందుకు తోసుకవచ్చాడు. ఆయుధపాణి నిద్దరు పోలీసుజవానులు అరెస్టు చేసేవరకు అతని సిగం తగ్గి ఒంటిమీద స్మారకం కలిగింది. గుమ్మంలో కూర్చున్న గణాచారికి ఈ సారిమాత్రం ముఖంమీద చిరునవ్వు లేదు; తెల్లమొఖంవేసింది. కూర్చున్నమనిషి లేచి నిలబడ్డాడు.

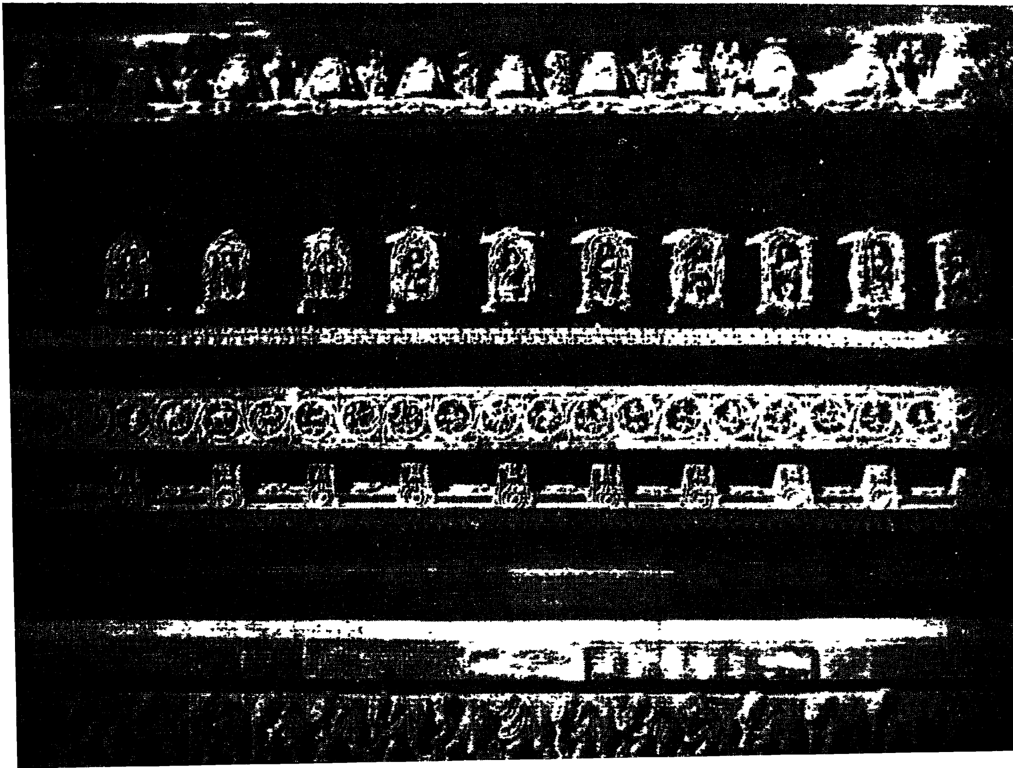

పలనాటి వీరగాథ - ఎత్తిపొడుపు —గోఖలే.

౯. ఆలయప్రధాన ద్వారమునకు దక్షిణమున నొకమూలయందు గల సుందర శిల్పరచన. స్తంభాగ్రముమీద ముంజూరు మోచియున్నట్లు సుందర స్త్రీ ప్రతిమలు చెక్కబడియున్నవి. ఇట్టివి ఆలయముచుట్టునున్న స్తంభాగ్రములపయి నున్నవి.

ఆలయ ప్రధానద్వారమునకు, దక్షిణముగ గోడక్రింది భాగమున గల శిల్పరచనా విశేషము.

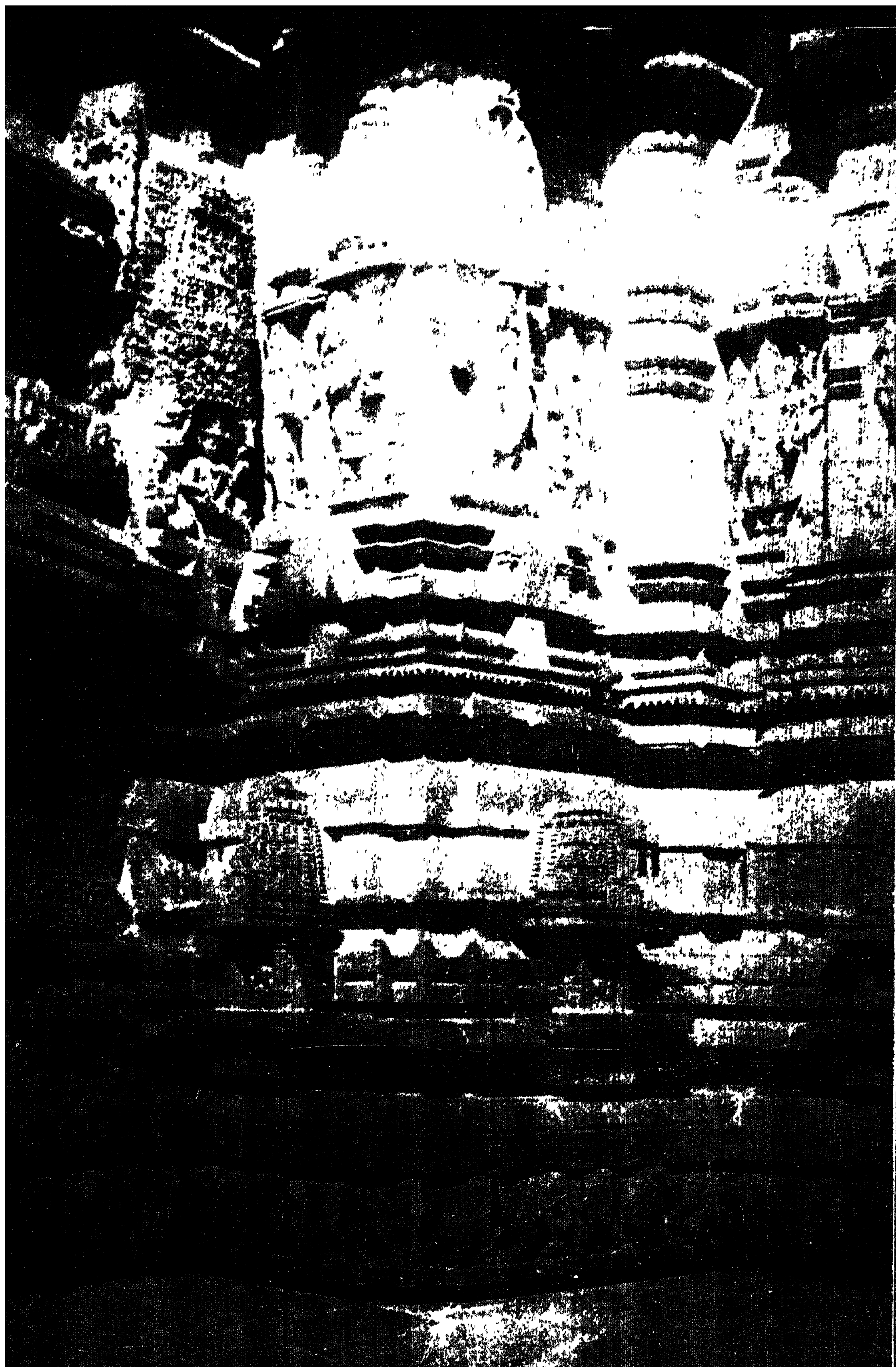

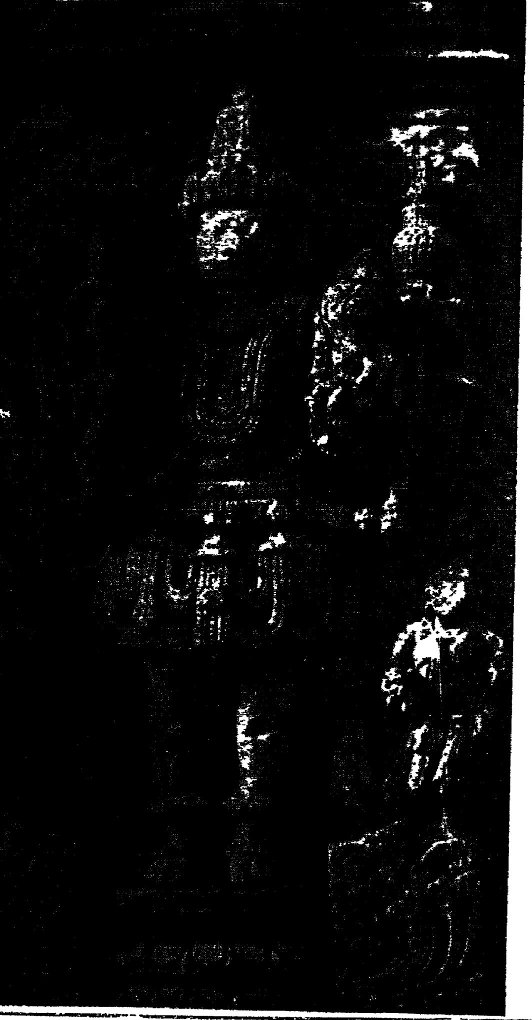

౧౧ దేవాలయ ప్రధానద్వారమున కుత్తరముగ నున్న మంటపము (ముందు వైపు.) (ఇట్టి మంటపములు దేవాలయ ద్వారములు మూడింటికి రెండువైపుల, వైపుకు రెండేసి చొప్పున నున్నవి.)

౧౨. మరియొకద్వారమున కొకవైపున నున్న విూదవేర్కొన్నమాదిరి మంటపము యొక్క ప్రక్కవైపు.

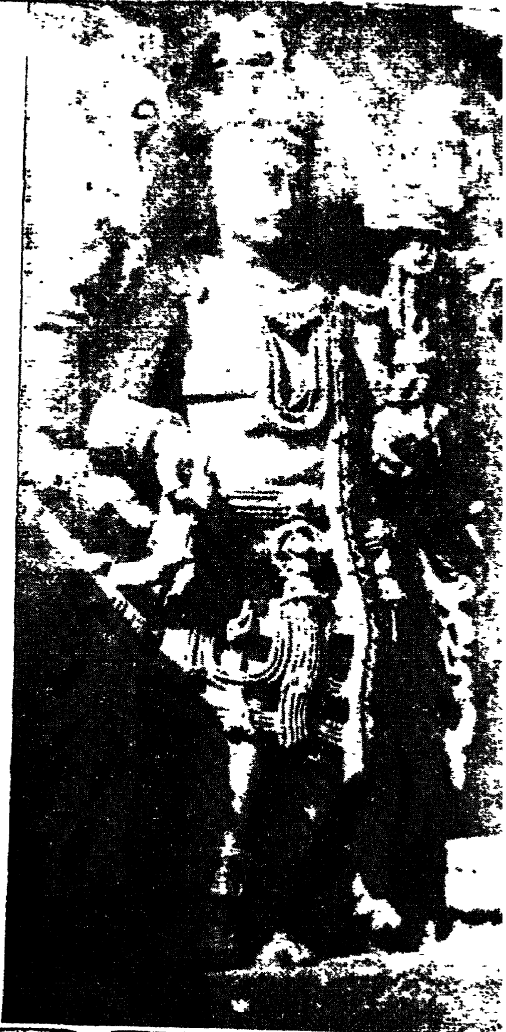

౧౪. విష్ణుమూర్తి

౧౫. ... శ్రీ ... గహము

౧౬. విష్ణుమూర్తి

పూర్ణ

[అనువృత్తము]

వాసిష్ఠ గణపతిముని

పదునైదవ ప్రకరణము

రాజకాళి ప్రతిజ్ఞ

ఇంతట 'నాగమణీ! నాగమణీ!' అని యెవరో తలుపుతట్టిరి. ఆ కంఠధ్వని నందఱును పోల్చుకొనిరి. అది రాజకాళిది. ఆ సభలో చాలమందికి రాజకాళిపై పూజ్యభావము గలదు. శీలుని యుత్తరువు ననుసరించి జంభుఁడు వెళ్లి తలుపుతీసెను. రాజకాళి లోపలఁ బ్రవేశించెను. తలుపుగడియ తిరిగియు వేసుకొనఁబడినది. పర్ణినిచే సమర్పఁబడిన ప్రత్యేకాసనముపై రాజకాళి కూర్చుండినది. పర్ణినీజంభులుకూడ తమ యాసనములపై కూర్చుండిరి. అనంతరము రాజకాళి ఛందోబద్ధవాణితో నాకూటము నిట్లు ప్రశ్నించినది—

రాణి లీలావతి రాజ్యము సేయ
కోణమునం దేమి కూయుచున్నారు?
మనపత్తుపురథంబు మహిమతో భువిని
చనునట్లుగా నేమి సలుపనున్నారు?

శివ—అమ్మా! ఆయుపాయమును మీరే యుపదేశింపవలెను.

రాజకాళి—

భూజనులహితంబు బుద్ధిచేఁ గోరి
రాజమ్ము యోచించె రాజకీయముల
వాటిగా నున్నవి బాటలు నాల్గు
సూటిగా నున్నదిసుమ్ము నా బాట
మీ బాట నున్నది మితిలేని మబ్బు
మా బాట నున్నది మఱి జాఱుబురద
మీ బా. మితిలేక మింటికి నెగయు
మా బాట మతిలేక మంటిలోఁ గలయు.

శివ—అమ్మా! సూటిగానుండు మీ బాట యేదియో మాకు బోధపడుటలేదు.

రాజకాళి—

సామమే నేఁ జెప్పు సరియైన బాట
ప్రేమమే దానిలో విలసిల్లు బురద
చంద్రబింబమునుండి చక్కెరనుండి
చంద్రాస్యనగవుల చాయలనుండి
చిన్నపిల్లల ముద్దుచేష్టలనుండి

కన్నతల్లుల వింతకౌఁగిళ్ళనుండి
గతి మందమైయుండు గాలులనుండి
యతినిర్మలంబైన యంభస్సునుండి
సుఖవారి మగ్నుల చూపులనుండి
మఖవాటిఁ బాడెడు మంత్రాలనుండి
సామరహస్యము చదివితి నేను
కోమలయుక్తి గన్గొంటిని నేను.

శివ—నాస్తికుఁడగు భోగనాథుని దగ్గఱ సామోపాయమా? అది మాకు సాధ్యము గాని పని.

రాజకాళి—నాభావము నీకుఁ దెలిసినదిగాదు. భోగనాథుఁడు యావరాజ్యమునం దభిషేకింపఁబడు నని మీరు భయపడవలదు.

కాలకంఠుని నెత్తికంటిపై నాన
పాలించు భూదేవిపంటపై నాన
తెల్లని సురదంతితెలుపుపై నాన
నల్లని ధవలాక్షినలుపుపై నాన
పూజ్యబృహస్పతిబుద్ధిపై నాన
ప్రాజ్యదేవేంద్రుని బలముపై నాన
పురుషుఁడౌనీలునిభుజముపై నాన
పరుషుఁడౌ కాలుని పండ్లపై నాన
యోధుఁడౌ శివకీర్తి యుక్తిపై నాన
సాధు జటామౌని శక్తిపై నాన
నేతయౌ మల్లయ్య నీతిపై నాన
త్రాతయౌ ఘనబాబుధనువుపై నాన
కాలనాథుని వాఁడి కత్తిపై నాన
కోలనాథుని యొంటికోఱపై నాన
పాకశాసను రాణి కేకపై నాన
మాకర్ణికామరుని మహిమపై నాన
ప్రతిలేని గజవీరు బాకుపై నాన
యతి పుణ్యుఁడౌ రామయశముపై నాన
దేశభక్తుల తీవ్రదీక్షపై నాన
మూశక్తిశరబాబు మాటపై నాన
వర్ణిని పాడెడుపాటపై నాన
పూర్ణిమ వెన్నెలపూఁతపై నాన
శీతవక్త్రి రథినమ్మ యెత్తుపై నాన
శితశస్త్ర పూర్ణమ్మచేఁతపై నాన
దివ్యుఁడౌ సూర్యుని దీప్తిపై నాన
భవ్యుఁడౌ భైరవిపదముపై నాన
కాచిన కొబ్బరికాయపై నాన
పూచినమల్లియపూవుపైనాన
అంహోయుతుండగు నాభోగనాథు
సింహాసనముప్రక్కఁ జేరరానీను.

ఈ పాటలుపాడి రాజకాళి యాసనము నుండి లేచినది.

శివకీర్తి—(లేచి) అమ్మా! మఱియెవరితో సంధి?

రాజ—మహారాజసుచంద్రునితో.

సరియైనమాటయని భీమనాథుఁడు తల యూఁచెను. రాజకాళి నిష్క్రమించెను. నిశంభువుమాత్రము రాజకాళిమాటవలన మాఱలేదు. సుచంద్రుని సంధిసూచనను తిరస్కరించుటకే మఱియొకసారి యాజ్ఞాపించెను.

పదునాఱవ ప్రకరణము

"కితవునకే దక్కె కిరణాంభామ"

భారద్వాజ భవనంది సర్వశాస్త్రములం దాచార్యపురుషుఁడని యింతకుమునుపే తెలిపియుంటిమి. అతనివయస్సిప్పుడు డెబ్బదిసంవత్సరములు. అతఁడు పండితుఁడే గాక లోకానుభవముగల వ్యవహారనిపుణుఁడు. స్వార్థపరుఁడైనను పాపభీరువు. లోభియైనను పర

ప్రఖ్యాశాపవర్జితుఁడు. రూపవంతుఁడుగా నుండియు పరదారాభిలాషవర్జితుఁడై తనపూర్వ వయస్సంతయును గడపిన సచ్చరిత్రుఁడు. అమితభాషియైనను సత్యవంతుఁడు. నిత్యాగ్నిహోత్రియగు కర్మఠుఁడు. ఇప్పటికిని చెవిని శ్రోత్రనేత్రదంతపాటవము గలవాఁడు.

సోమవారమునాఁడు రాత్రియే భోజనానంతరము భవనంది శయనశాలలో నతిథియు, బంధువు నగు కాశ్యపసుమిత్రునితోఁగూడ చాపపైఁ గూర్చుండెను. పరిశుద్ధమగు నతని యంతరాత్మవలె దీపము వెలుఁగుచుండినది.

సుమిత్రుఁడు కనకపురవాస్తవ్యుఁడు. భవనందికి మేనత్తకొడుకు. కనకపుర దుర్గపాలకుఁడగు సామంత విజయసేనుని పురోహితుఁడు. తన యజమానుని పనిపై రాజధానికి వచ్చియున్నాఁడు. పాండిత్య చాతుర్యములందు భవనందికి సమానుఁడు. సుమారేఁబదియైదు సంవత్సరములు వయస్సు గలవాఁడు.

భవనంది జంబీరఫలచ్ఛాయుఁడు. సుమిత్రుఁడు జంబూఫలవర్ణుఁడు. భవనందిముఖము ప్రసన్నము. సుమిత్రునిముఖము గంభీరము.

భవనంది—బావా! నీయాగమనమున కేదియో గొప్ప కారణ ముండవలెను. దానిలో నీకు నే నేమియైన సహాయము సేయఁగలుగుదునని నీవు నమ్మునెడల నాతో సంగతి నంతటిని చెప్పుము. నిరర్థకముగా స్వకీయ కార్యరహస్యముల నితరులకరితోఁ జెప్ప నలవాటు నాకు లేదు గాన నేనడుగ కరుల నట్లు సేయుటకు కోరువాఁడను గాను.

సుమిత్రుఁడు—ఈ రాజధానిలో నీసాహాయ్యము లేక నే నే కార్యము సేయఁగలను? ముందుగా నీ వొక విషయము తెలుసుకొనఁగోరెదను. నేను వచ్చిన పని నా స్వకీయము గాదు. నా యజమానుఁడు ననొకకార్యము నిమిత్తము పంపియున్నాఁడు. నేను కార్యము సాధించుకొని వెళ్లఁగలుగు నెడల యజమానుని సన్నిధిలో నా గౌరవ మతిశయించుటయే గాక దానివలన నాకు కొంత యర్థలాభము గూడ కలుగవచ్చును.

భవ—నా బాంధవునకు గౌరవార్థలాభములు సమకూర్చు కార్యములో సహాయపడుట నా కెంతయు సంతోషదాయకముగా నుండును.

సుమి—కొలఁది మాసముల క్రిందట నా యజమానుని ధర్మపత్ని కాలధర్మ మొందినది. ఇప్పు డతని వయస్సు ముప్పది సంవత్సరములకు మించియుండదు. మహావీరుఁడు. రూపసి. దుర్వ్యసనవర్జితుఁడు. అతని మహాసంపద గుఱించి నీకు నేను వేఱుగఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. ఈ యుత్తరాయణము దాఁటకముందే ద్వితీయవివాహము చేసుకొనవలెనని యతని యుద్దేశము. రాజధానిలో తగిన కన్య దొరకునని యతని ప్రత్యాశ.

భవ—తగిన కన్య నెన్ను భారము నీకే విడిచిపెట్టఁబడినదా?

సుమి—ప్రాయికముగా నాకే విడిచిపెట్టఁబడెను. పిల్ల మంచి రూపవతిగా నుండవలెను. విద్యావతిగా నుండవలెను. అతనికి కావలసిన ధీశక్తియే.

భవ—కోటలో ముందుగా యత్నింప వలెనని యతఁడు చెప్పలేదా?

సుమి—వేలు మనుష్యుల ద్వారా యత్నించి విఫలుఁడయ్యెను. రాజుగారు కడిగినకాళ్లు కడగనన్నారఁట. అంతియేగాక కౌండినులకు కుశికులతో సంబంధ మచ్చ దన్నారఁట. వీ రుభయులును వసిష్ఠ విశ్వామిత్రుల సంతతివారుగదా! చండసేనపుత్రి ఫలినివిషయములో గోత్రైక్యము ప్రతిబంధక మయ్యెను. అందువలన పైకే సంబంధము చూడవలసియున్నది. అందులో నీవు పిల్ల నిచ్చిన రాజసంబంధము లభించినట్లే యతఁడు సంతోషించును.

సుమిత్రునివాక్యము ముగించినదో లేదో యాకిటికి సందునుండి కొన్నిపాటలు స్పష్టముగా వారికవురికిని వినిపించినవి.

వీరునకే డక్కు— వీరయౌ యువతి
చోరునకే డక్కు— భీరువౌ సుదతి
ధీరునకే డక్కు— దిట్టమౌ నారి
మారునకే డక్కు— మాయలమారి.
భద్రునకే డక్కు— బంగారులతిక
రుద్రునకే డక్కు— రోగాలకణిక.
రంగనికే డక్కు— రంగైనపక్షి
సింగనికే డక్కు— చించాదలాక్షి.
బలశాలికే డక్కు— వరరత్నమాల
ఖలనేతకే డక్కు— గానాలబాల.
కవకునకే డక్కు— కాముసినేన
మనుజునకే డక్కు— మహాసియచాన.
చతురునకే డక్కు— శ్యామాంగిరామ
కితవునకే డక్కు— కిరణాలభామ.
బంగారుపురమేలు భాగ్యవంతునకు
శృంగారరసమేలు చిన్నదే డక్కు.

పాటలు ముగించువఱకు నిద్దఱును నిశ్శబ్దముగా నుండిరి.

సుమి—బావా! ఎవ రీపాటలుపాడు వ్యక్తి? స్త్రీకంఠమువలె నున్నది. ఇవి యాశురచిత ద్విపదలువలె కన్పట్టుచున్నవి.

భవ—ఈమెపేరు రాజకాళి. ఉన్మత్తయైనను తప్పులులేని యాశుకవితాధార గలది. అప్పుడప్పుడు రాత్రివేళలందు మాయరుఁగుపై వచ్చి పండుకొనుచుండును పగలెల్ల వీథుల వెంబడి తిరుగును. ఈమె మహాయోగీశ్వరి యని నమ్మువా రనేకు లీపట్టణమున నున్నారు.

సుమి—ఈమె మహాకవీశ్వరి యనియే చెప్పవచ్చును. ఈమెపాటలలో గూఢార్థమున్నది. కేవలోన్మత్తప్రలాపములు గావివి. ఈమె మహాయోగీశ్వరియగునో గాదో గాని యున్మత్తగాదని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును. ఈమె మన మాటుకొనుమాటలు విని ప్రకరణోచితముగా నీపాటలు రచించి పాడినది. బంగారుపురమేలు భాగ్యవంతుఁ డనిన మా యజమానుఁడే యగును. ఈమెదృష్టిలో శృంగారరసమేలు చిన్నది యెవరో?

భవ — ప్రతికన్యకయు శృంగారరసమేలు చిన్నదే యగును. ఇట్టిపాటల కిర్థము నెట్లు తీసినట్లు వచ్చును. (తనలో) ఈమె మా భానుమతిని కిరణాలభామయను పదముచే నుదాహరించినదియని తోఁచుచున్నది. దీనిభావములో కితవుఁ డెవఁడో? కౌండిన్య

నగధరుఁ డేమో? వాఁడు చక్కగానే చదివినాఁడు. ఆయుధవిద్యలందుఁగూడ సుశిక్షితుఁడైనాఁడు. ప్రయోజన మేమి? దుస్సహవాసమువలన చెడిపోయినాఁడు. పిత్ర్యమైన యఖండమగు నాస్తిని పాడుచేసివేసినాఁడు. దినవెచ్చమునకుఁగూడ వాఁడు కష్టపడవలసినకాలము వచ్చినది. ఇప్పటికిని ద్యూతము మానఁడు. ద్యూతము మానినట్లు తెలిసినఁగాని వాని కెట్టి యుద్యోగముగూడ నీయఁగూడదని రాజుగారు శాసించియున్నారు. వాఁ డీయున్మత్తకవీశ్వరి నాశ్రయించు చుండును. వానికి నాకూఁతు నీయవలెనని యీయామె భావినిర్ణయ వ్యాజముచే సూచించుచున్నది. అది యెట్లు సాధ్యమగును?

సుమి—ఈమె యే కులస్థురాలు?

భవ—వర్చస్సు చూచిన బ్రహ్మజాతీయురాలనియే తెలియును. జటాముని తన తండ్రి యని వ్యంగ్యమగున ట్లీమె యీదినమున జరిగిన సాక్షరనారీసభలో వచించినది. అదియే వాస్తవ మగునెడల నాకీమె బావకూఁతురగును. మాస్యాలకుఁడు కంకోలుఁడే జటాముని యని నే ననేకానుమానములను బట్టి నిర్ధారించితిని.

సుమి— బావా! శృంగారరస మేలు చిన్నది యెవరో యామెనే యడిగి చూచెదను. ఏమి చెప్పునో?

భవ—మఱి నాలుగు పాటలల్లి నిన్ను నింకెంత యంధకారములో ముంచును. అయినను అడిగి చూడుము.

సుమి—(కిటికి దగ్గఱకు వెళ్లి) రాజకాళమ్మా! ఎవ రా శృంగారరసమేలు చిన్నది?

రాజకాళి—బాబయ్యా! వినుము.

ముగ్ధాంగి నవ్విన ముత్యాలుప్రాలు
　దగ్ధుఁడౌ మదనుఁడు తనువుతో లేచు.
జలజాక్షి చూచిన జనులకు విందు
　జలజాతబాణుని జయభేరి మ్రోఁగు
సుమకోమలి వచింప సుధవానకురియు
　శ్రమ లెల్లఁదీరును శ్రవణవంతులకు
వరనారి నడిచిన వసుధయుప్పొంగు
　స్మరుఁడు నడుచు వెన్క సామంతుఁడగుచు
బంగారుబొమ్మయే ప్రాణాలతోడ
　శృంగారరసమేలు చిన్నదై వెలసె.

భవనంది చెప్పినట్లే యయ్యెను. సుమిత్రున కేమియును విశేషము తెలియలేదు. కిటికిసందులోనుండి యా యున్మత్త కవీశ్వరిని జూచినాఁడు. ఇదియే యతనికి తెలిసిన విశేషము. చంద్రసేనునియింటినుండి యిప్పుడే యీయామె యిచ్చటికి వచ్చినది. సుమిత్రుఁడు తిరిగియు వచ్చి తన బావదగ్గఱ కూర్చుండెను.

భవ—ఏమియైన నామెయుద్దేశము తెలిసినదా?

సుమి—తన రమణీయ కవితను మన దగ్గఱ ప్రదర్శించుటయే యామెయుద్దేశము. అది యట్లుండనిమ్ము. మనశుభ్రాంగి గురుకులములో సుశిక్షితలైన సుందరకన్య లెందఱున్నారు?

భవ—చాలమంది యున్నారు. వారిలో ముఖ్యమైనవారిని కీర్తించెదను. లెక్కపెట్టుకొనుము. రాజకుమారి రథిని, రాజ్ఞీభగిని పద్మావతీకూతురు ఫలిని, గౌతమహిరణ్యనాభుని కొమార్తె కనకవల్లి, సాలంకాయన సముద్రదత్తుని కొమార్తె మధువాణి, నా పుత్రి భానుమతి, మా మామయ్య కంకోలుని మనుమరాండ్రు పూర్ణామణిమాలలు, మౌద్గల్యహేమచంద్రుని తనయ విలాసవతి, కాశ్యపసుదర్శనుని దుహిత ధరణి, కాశ్యపధ్రువకీర్తికన్యక కామసేనయును. భార్గవ విశాలాక్షుని పుత్రిక కుముదాక్షి వీరితో సమానురాలు. ఆపిల్ల తనతండ్రియొద్దనే చదివినది. చదువు లేకపోయినను హారీత వీరభద్రావధానిపిల్ల పద్మాక్షి మంచిచక్కని కన్యకలలో జమ.

సుమి—రథినీఫలినులకు తరువాత మన భానుమతియే తక్కినవారికంటె శ్రేష్ఠ యని నాకు తోఁచుచున్నది. ఆపిల్ల మహాసుందరి యనుటలో నాకండ్లే ప్రమాణము. శాస్త్రములలో గొప్ప విద్వాంసురాలు. ఎన్నఁదగిన మహాకులమునందు పుట్టినది. ఇంకేమి కావలెను? నీ వంగీకరించినఁ జాలును. నేను మా యజమానుని బోధపఱచెదను.

భవ—కుటుంబస్థుల మందఱ మొకసారి యాలోచించుకొని రేపు సాయంకాలము నీకు బదులు చెప్పెదను.

సుమి—అట్లే కానిమ్ము.

ఇంతటితో వారిమాటలు ముగించినవి. తనంతరము వా రిద్దఱును పండుకొనుటకు లేచిరి. తన బాంధవునకు గొప్పసంబంధము కుదుర్చుచున్నానని సుమిత్రునితృప్తి. భవనంది దృష్టిలో నాసంబంధము నాల్గవ రకముగా నున్నది. సింహాసనోత్తరాధికారియగు రాజుగారి జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు భోగనాథుఁ డతని దృష్టిలో మొదటిరకము. రెండవ పుత్రుఁడు శక్తిధరుఁడు రెండవ రకము. ఆచార్యవిషమసిద్ధి కుమారుఁడు ధనంజయుఁడు మూఁడవ రకము. ఆమూఁడు సంబంధములలో నొకటి లభింపనపుడు కనకపురీశ్వరుని సంబంధము నంగీకరింపవచ్చునని భవనంది తలంపు.

పదునేడవ ప్రకరణము

"చంద్రబింబమునుండి విషోద్గారమా ?"

సుచంద్రభట్టారకుని తాత కమలేశ్వరుని తమ్ముఁడు కుముదేశ్వరుఁడు. రాజ్యస్థాపనానంతరము పర్వతస్వామి భట్టారకుఁడు తన పినతండ్రి కవిభాజ్యమును, జ్యేష్ఠపరంపరాయత్తము నగు నొక సంస్థాన మిచ్చి గౌరవించెను.

కుముదేశ్వరున కిద్దఱుకుమారులు. పెద్దవాఁడు సర్వసిద్ధి. రెండవవాఁడు శాంతినాథుఁడు. సర్వసిద్ధికుమారుఁడే సుప్రసిద్ధుఁ డగు నాచార్యవిషమసిద్ధి. అతఁ డిప్పుడు తన పూర్వుల సంస్థానము ననుభవించుచున్నాఁడు. అతనికుమారుఁడు ధనంజయుఁడు వీరయువకుల ప్రథమశ్రేణిలో వెలుఁగుచున్నాఁడు. శాంతినాథునికొడుకు శుచింధరుఁడు. శుచింధరుని కొడుకే జూదరి నగధరుఁడు. శాంతినాథునివంశమునకు నతఁ డొక్కఁడే యిప్పుడు కన్పట్టుచున్నాఁడు.

నగధరునియొద్ద జనులందఱును తెలిసికొనిన దుర్గుణము జూదరితనము. అది యత

కులకు బాధకము గాకపోయినను గొప్పని యగు తన కుటుంబాస్తికి ధ్వంసకమైనది. ఇతరులకు బాధకమగు మఱియొక దుర్గుణ మతని యొద్దఁ గలదు అది ప్రచండమగు దొంగతనము. చాలమందికా విషయము తెలి యదు.

పరంతప సంఘములో దొంగతనము సేయు సంఘంతయు చేరి నూఱుమంది. ఆ నూర్వురి కధ్యక్షుఁడు భీమనాథుఁడు. ఉపా ధ్యక్షుఁడు జంభుఁడు నూర్వురిలోనివాఁడే యగును. తక్కిన తొంబది తొమ్మండ్రుగురు తొమ్మిదివర్గములుగా విభజింపఁబడిరి. ఒక్కొ క్కవర్గములో పదుగురేసి భటులు, నొకవర్గ పతియు నుండిరి. అట్టి పరంతపసంఘ చోర వర్గపతులలో మన నగధరుఁ డొకఁడు. సం ఘమువారు వర్గపతికి నెలకు ముప్పదేసికార్షా పణములు (రూప్యములు) జీతమిత్తురు. ఆ ముప్పదికార్షాపణములలోఁగూడ నగధరుఁడు గృహనిర్వహణార్థము పదునైదు కార్షాపణ ములమాత్రమే తల్లిచేతి కిచ్చుచుండును. తక్కినవి ద్యూతశాలకు ధారవోయెన సం పద యంతయు ద్యూతమువలననే తిరిగి యు సంపాదింపఁగలనని యతని యాశ. అతనిది యొక చిన్న వ్యాయామశిక్షణశాల గలదు. బ్రాహ్మణ బాలకులును నాగబాలకులును గూడ నాశాలలో వ్యాయామము నేర్చు కొనుచుందురు. నాగబాలకులు మాత్రము జీతమిచ్చుకొనుచుందురని యతఁడు జనులకు చెప్పుమాట. అది పర్యాప్తము. తన ధన సంపాదన శుద్ధమైనదియే యని జనులకండ్లు కప్పుటకతఁ డవలంబించిన త్రోవ యది. ఆ యసత్యములో నాగబాలకుల సంరక్షకు లతనికి తోడ్పడుచుండిరి. అత్యంత దరిద్ర స్థితిలో తన యుద్యోగమీయ నిరాకరించినం దున రాజుగారిపై నతనికి ద్వేషము కలిగినది. అదియే యతఁడు పరంతప సంఘములో చేరు టకు హేతువయ్యెను.

నగధరునకు భీమనాథునిపై నపారభక్తి. శివకీర్తితో ప్రాణస్నేహము. అజ్ఞాతరూపుఁ డగు నిశంభుని నామముపై నధికగౌరవము. రాజకాళీ పూర్ణాపర్ణను లతనిదృష్టిలో మహా లక్ష్మీ మహాసరస్వతులు. భానుమతి మానవీ రూపధారిణియగు రతి. అతఁ డామెను ప్రాణ ములకంటె నెక్కువగా ప్రేమించుచున్నాఁడు. అతఁడు భవనంది గురుకులములో చదివినంత కాలము తనదృష్టులచే భానుమతి నర్చించు చుండెడివాఁడు. తన ప్రియోక్తులచే నామె నారాధించుచుండెడివాఁడు ఆమె యేదియైన చిన్నపని చెప్పిన మహాప్రసాద మని భావించి చేయుచుండెడివాఁడు. ఆమె 'బావా' యని పిలిచిన దేవత వరమిచ్చినట్లు సంతోషించు చుండెడివాఁడు. ఆకాలము గడచిపోయినది. ఇప్పు డాచార్యుని యింటికి తాను వెళ్లుటకు సందర్భములు తక్కువ. అయినను తాను ప్రేమించినకన్య నతఁడు తన హృదయపీఠ ములో నుంచుకొని పూజించుచునేయు న్నాఁడు. అతని కాయుత్కృష్ట కన్యారత్న మును పొందవలెనని గాఢమగు కోరికగలదు. ఇప్పు డతఁడు దానిని బయట నుచ్చరించు టకుఁగూడ తగినస్థితిలో లేఁడు. అట్లయ్యు నతఁడు తనకోరిక నుపహరించుకొనలేదు. అతని ప్రాణస్నేహితుఁడును, మేనమామ కుమారుఁడు నగు శివకీర్తి యతనితో నిట్లు చెప్పుట గలదు.—"బావా! ఉన్మాదలక్షణ

ములు రెండు నీయందు కలవు. వాటిలో ద్యూతమువలన నష్టైశ్వర్యమును తిరిగియు సంపాదింపఁగల ననునాశ మొదటిది. ఆచార్య భవనందికూఁతురు భానుమతిని బెండ్లాడెద నను మనోరథము రెండవది. ఈ రెండును నీ వెప్పుడు విడిచిన నప్పుడు నీకు మనశ్శాంతి కలుగును." ఆమిత్రుని యుపదేశమునకు నగధరుఁ డిట్లు బదులు చెప్పను—"ఆ రెండే నా ప్రాణములను నిలిపియున్నవి. వాటిని నే నెట్లు విడువఁగలను ?"

సోమవారమునాఁడు రాత్రి నగధరునకు భానుమతికి పెండ్లిమాటలు జరుగుచున్నవి యని తెలిసిపోయినది. ఆసంగతి నతని చెవిలో వేసినవాఁడు శుకనాసుఁడు. కనకపురేశ్వరునకు భానుమతి దగ్గఱ దగ్గఱ నిశ్చయింపఁబడినట్లే యెంచవచ్చునని శుకనాసుఁడు చెప్పెను. "అభాగ్యుడా! నీవు ప్రేమించిన పిల్ల దాఁటిపోవుచున్నదిరా" అని శుకనాసుఁడు చెప్పినమాటకు తాత్పర్యార్థముగా నుండెను. నగధరుఁ డావలిన్న పసరమువలె నేమియుతోఁచక తనప్రాణమిత్రుఁడు, నాప్తబంధువు నగు శివకీర్తితో నాలోచించుటకు మేనమామ దేవకీర్తిగారింటికి వెళ్లెను. అచ్చట తనమేనబావ కన్పట్టుటలేదు. పిమ్మట నతఁడు భీమనాథుని కలుసుకొనుటకు కర్ణియింటికి వెళ్లెను. అచ్చట భీమనాథుఁడు కనిపించలేదు. అతఁ డున్మత్తుఁడువలె భవనందిగారి యింటివాకిటికి వచ్చెను. భానుమతి కనిపించిన దీనముగా నామెను యాచింపవలె నని యతని యుద్దేశము. అది సంభవమా? అప్పటికి సుమిత్ర భవనందుల సంవాదము ముగించినది. ఇంటిలోపల భానుమతితక్క తక్కిన వా రందఱును నిద్రపోవుచున్నారు. అరఁగు మీఁద రాజకాళి కూర్చుండి యున్నది. రిత్తగా కూర్చుండలేదు. శివోపస్థాన మిట్లు చేసుకొనుచుండినది ——

రంగుమీఱఁగవచ్చి రమకౌగిలింప
బంగరుపుంఖపు ప్రభకైతవమున
కాలంబువచ్చు నాఁకలిదీరునంచు
గాలినెయ్యుండు ముఖంబునడాఁగ
తూణీరరూప పాథోరాశియందు
బాణరూపంబునఁ బవళించుహరిని
గారవమున లేపి కరమున నంది
స్ఫారసుమేరు చాపంబునఁగూర్చి
చికురరూపంబగు జేజేల దారి
శకటరూపంబగు క్షమయును గదల
శకటాంగవేషభృచ్చంద్రార్కరుచుల
ప్రకటాట్టహాసప్రభలు మించి పర్వ
హుంకారజోధిత మునినభోవాటి
నోంకారపటునాద ముగ్రమై వెలయ
ధనురాయ మన చండధాటికి నదరి
మిసుకులు గుఱ్ఱాలు మేనులు వంప
జయము నీకగుఁగాక శంకరయనుచు
హయచోదకుఁడు బ్రహ్మయాశీర్వదింప
ఒక్కయేటున మూఁటి నుగ్రపురముల
స్రుక్కడఁగించిన ముక్కంటిఁ గొలుతు.

రాజకాళిని చూడఁగానే నగధరునకు కొంచెము ప్రాణము వచ్చినట్లయినది. అతఁడు మెల్లగా నామెను సమీపించి వినయముతో నిట్లు ప్రశ్నించెను!

"అమ్మా! పాట పాడుకొనుచున్నారా?"

రాజ—పాడక నేనేమి చేయుదును?

ఊపు పోవఁగ బాట యుబ్బంగఁ బాట
కాసుగూర్పఁగఁ బాట కలియంగఁ బాట
పాములాడఁగఁ బాట పని సేయఁ బాట
భామ నోర్వఁగఁ బాట పతిఁ గొల్వఁ బాట
దారి దాటఁగఁ బాట దరిఁ జేరఁ బాట
నారి మెచ్చఁగఁ బాట నరునాఁప బాట
పాటయే లేకున్నఁ బాడౌను జగము
పాటయే లేనిచో బ్రతుకేది మనకు
పాటచే నింద్రుఁడు పాలించు జగము
పాటచే జీవుఁడు పాలించు తనువు
పాటచే సిద్ధించు భగవంతు భజన
పాటయే శరణము పాపతప్తులకు
గతిలేనివారికి గానమే దిక్కు
మతిలేనివారికి మాటలే టక్కు.

నగ—అమ్మా! అట్టి పాటచే మహాపత్తులో మునిఁగియున్న నన్నుద్ధరింపుము.

రాజ—దుక్కలా గున్నావు. నీకు వచ్చిన మహాపత్తేమి?

నగ—(లజ్జవిడిచి) నా ప్రాణేశ్వరి నింకొక రపహరించుచున్నారు. అంతకంటె నాపదయేది?

రాజ—నీకు పెండ్లి జరిగిపోయినదా? నా కింక నాసంగతి తెలియలేదు.

నగ—భావనాప్రపంచములో నా పెండ్లి ముగించిపోయినది.

రాజ—హృదయములో దాఁగియుండిన నీ భావనాప్రాణేశ్వరి నెవ రపహరింపఁగలరు? అబద్ధమాడుచున్నావు.

నగ—అసలు ప్రాణేశ్వరి యపహరింపఁబడుచుండ భావనాప్రాణేశ్వరి నా హృదయములో నుండి నన్ను మఱింత దహించును.

రాజ—అప్పుడు నీవు తగులఁబడకుండ రాజకాళి వచ్చి నాలుగుకుండలు నీరు నీగుండెలపై పోయఁగలదు. నీకు భయములేదు. ఇంటికి వెళ్లి నిద్రపొమ్ము.

నగ—ఆమె యపహరింపఁబడినపిమ్మట మీరు నూఱుకుండలు నీరు నా గుండెలపైఁ బోసినను ప్రయోజనముండదు. అపహరింపఁబడకుండ ననుగ్రహింపఁగోరెదను.

రాజ—అనుగ్రహించుటకు నే నేమి దేవతనా? పచ్చిమనిషిని. రక్తమాంసములతో నుండు మనిషిని. రెండుచేతుల మనిషిని. రెండుకండ్ల మనిషిని.

నగ—మహాశక్తియే రెండు చేతుల మహిళగా నవతరించెనని నిన్నెఱిఁగినవారు చెప్పెదరు. అనుగ్రహించినఁగాని తమ పాద సన్నిధిని నేను విడువను.

రాజ—నేనుగా నున్మత్తను. నావంటి యున్మత్తను దేవతనుగా నమ్ము నీ వంటి యువకులే యున్మత్తులు. అయినను నీవనుగ్రహింపుమని చెప్పుచున్నావు గనుక నేను నిన్ను ప్రశ్నించెదను. నీవు ప్రేమించిన కన్య దేవతయా? మానవియా? పశువా?

నగ—నాకు తమ ప్రశ్నల తాత్పర్యమేమియును బోధపడుట లేదు. కన్నతల్లికంటె నధికురాలగు నాయిష్టదేవత యొద్ద నాకు రహస్యమేల? భవనంది కూఁతురు భానుమతిని నేను ప్రేమించితిని. ఇంటివా

రామెను కనకపురేశ్వరున కీయ నిశ్చయించు కొని యున్నారఁట. అది యట్లు జరుగునెడల నే నాత్మహత్య చేసుకొనవలసివ జే.

నగధరుని వాక్యము పూర్తియైనపిమ్మట హఠాత్తుగా తలుపుతీసుకొని భానుమతి యరుఁగుమీఁదికివచ్చి యుద్రేకముతో నిట్లు పలికినది.—

"అది యట్లు జరుగుట సంశయమే యైనను నీ వాత్మహత్య చేసుకొనునెడల చింతించువా రెవ్వరు నుండరు. అంతటితో ఘనతచెందిన కుండినుల రాజవంశముయొక్క మచ్చ తుడుచుకొనిపోవును. పదిలక్షలవరాలకు తక్కువకాని పిత్ర్యమైన యాస్తిని ధ్వంసము చేసితివి. తల్లియొక్క బోలెడు నగలను మంటిలోఁ గలిపితివి. పూజ్యులగు పెత్తండ్రి యాచార్యవిషమసిద్ధి కండ్లకు కన్పట్టకుండ దొంగవలె తిరుగుచున్నావు. ద్యూతవ్యసనము మానిన నుద్యోగమిచ్చెద నని పెత్తండ్రి మహారాజు చెప్పినను వినక నాగులజీతపురాళ్లతో ద్యూతము నింకను సాగించుచున్నావు. నీతల్లికి కడుపునిండ తిండి లేదు. కంటినిండ నిద్రలేదు. ఇట్టి నీకు భవనంది కూఁతురను కోరుటకు లజ్జలేదా? సిద్ధకవీశ్వరి నోటినుండి యనుకూలమగు మాట తెప్పించుటకు దుష్ప్రయత్నము సేయుచున్నావు." (రాజకాళినిజూచి) "వదినా! నీ వీ దుర్వ్యసనాంధు నాశీర్వదింపవలదు. నే నెంతమాత్రము వీనిని పెండ్లియాడను. వీఁడే యాత్మహత్య చేసుకొనునెడల నాలుగు కన్నీటి బిందువులచే నాదుఃఖమును కడిగి వేసికొనెదను."

ఆ మాటలు విని రాజకాళి తెలిసియు తెలియనట్లు లేచి యచ్చటినుండి వెళ్లిపోయినది. "చంద్రబింబమునుండి విషోద్గారమా?" యనుచు నగధరుఁడు బిక్కసొచ్చిపోయినాఁడు.

భానుమతి తన తండ్రికి సుమిత్రునితో నైన సంవాదమునుగాని యప్పుడు రాజకాళి పాడిన పాటలుగాని వినియుండలేదు గాని సుమిత్రుఁడు పెండ్లిమాటలకే వచ్చియున్నాఁడని మాత్రము తెలుసుకొన్నది. ఆమెకు కనకపురసంబంధ మంతగా నిష్టములేదు. అందువలన పడకపై పండుకొనినను ఆమెకు నిద్రపట్టలేదు. ఆ సందర్భములో నామెకు రాజకాళిని చూచి మాట్లాడవలెనని బుద్ధి పుట్టినది. రాజకాళి తమ యరుఁగుపై పండుకొనుటకు వచ్చెనని మాత్ర మామెకు తెలిసినది. వీథితలుపు గడియపెట్టుటకు వచ్చినపు డామె చూచినది. ఆమె లేచి నడవలోనికి వచ్చునరికి రాజకాళీ నగధరుల సంవాదధ్వని వినఁబడెను. నగధరుని ప్రార్థన వినినపిమ్మట రాజకాళినోటినుండి యనుకూలాశీర్వచనము వచ్చునేమో యను భయముచే నామె హఠాత్తుగా ప్రవేశించి యిట్లు పలికినది. రాజకాళి వాక్సిద్ధురాలని యామెకు తెలుసును. ఆమెయాశీర్వచనము ముందే నగధరున కనుకూలముగా వెలువడియుండెనని భానుమతికి తెలియదు. రాజకాళి వెళ్లిపోయిన పిమ్మట భానుమతి యావిషిక్తస్థలములో నగధరునితో కలిసియుండనొల్లక తలుపు వేసుకొని లోపలకు వెళ్లిపోయినది. నగధరుఁడు కొన్నిక్షణము లంధకారమధ్యమునఁ గూలఁబడియుండెను.

పదునెనిమిదియవ ప్రకరణము

రాజకాళి దీవన

కొన్ని క్షణములకుఁ బిమ్మట దెబ్బ తినిన మనిషివలె నాయాసముతో మెల్లగా నగధరుఁ డరుఁగుమీఁదినుండి లేచి భవనంది యిల్లు విడిచినవాఁడయ్యెను. ప్రాయికముగా నతనియాశ యస్తమించినను చిన్న యొక కిరణము మాత్రము మందముగాఁ గన్పట్టుచుండెను. "నీఁకై యాత్మహత్య చేసుకొనునెడల నాలుగు కన్నీటి బిందువులచే నా పుఃఖమును కడిగివేసికొనెదను." అని భానుమతి పలికిన యుపసంహారవాక్యమే యా కిరణమును నిలిపినది. తనయందు ప్రేమయే లేని యెడల తాను చచ్చిన నశ్రుబిందువులు రాల్చుట యెందుఃకు?

నగధరుఁ డింటికి వెళ్లలేదు. రాజకాళిని సంధించి తిరిగియు వేడుకొనవలెననియే యతనికి సంకల్పము పుట్టెను. రాజకాళి రాత్రులందు నిద్రించు స్థలములు నాలుగు. ఒకటి ఆచార్యభవనందిగారి యరుఁగు. ఇంకొకటి చంపావతిగారి యరుఁగు. మఱియొకటి కర్ణిగారి యరుఁగు. వేఱొకటి సేనాపతిగారి సావడి.

ఇప్పుడు నగధరుఁడు చంపావతిగారింటికి వెళ్లెను. వారి వీథియరుఁగుపై రాజకాళి కన్పట్టుటలేదు గాని దేదీప్యమానమూర్తి యగు పూర్ణ కన్పట్టినది. పూర్ణ గూడ నగధరుని చూచెను. నగధరునితల్లి వసుంధర పూర్ణతండ్రి సత్యరథునకు పినతల్లికూఁతురు. అందువలన నగధరుఁడు పూర్ణకొకవేలు విడిచిన మేనబావ. అవేళయందు నగధరుఁడు వచ్చుట పూర్ణ కాశ్చర్యము కలిగించెను అప్పటికి సుమారు పదునాలుగు గడియల రాత్రియైనది. నగధరుఁ డరుఁగుదగ్గఱకువచ్చి నిలువఁబడియుండెను.

పూర్ణ—బావా! కూర్చుండుము.

నగ—ఈ యభాగ్యుని నీవు కూర్చుండుమనుచున్నావా? నేను నీయొద్దఁ గూర్చుండుటకు తగినవాఁడనుగాను.

పూర్ణ—ఏమి యంత దుఃఖముగా నున్నావు? అమ్మ నిమ్మళముగా నున్నదా?

నగ—ఆమె ప్రాణములతోడనే యున్నది. మఱందలా, నా యాస్తియంతయును పోయినది. దానికి నేను చింతింపలేదు. రాజుగారు నా యుద్యోగ మీఁయ నిరాకరించిరి. దానికిని నేను చింతింపలేదు. నాసోదరులు భోగనాథశక్తిధరధనంజయులు నన్ను కుక్కకంటె నన్యాయముగా చూచుచున్నారు. దానికిని నేను చింతింపలేదు. నేను మహైశ్వర్యముతో నుండుకాలమున ప్రతిదినము నా యింట భోజనముసేయు బ్రాహ్మణులు పాఱవేసిన పదార్థముః పాటి సంవత్సరాదాయము గలవారు నన్ను జూచి యిప్పుడు పరిహసించుచున్నారు. దానికిని నేను చింతింపలేదు. నేను ప్రాణములకంటె నధికముగా ప్రేమించినకన్య—నాహృదయములో నిత్య మారాధింపఁబడుచుండిన కన్య—తప్పక నా గృహేశ్వరి యగునని నేను సర్వకాలములందు నమ్మినకన్య నన్ను పరుషోక్తులతో తూలనాడి తిరస్కరించినది. నేను జూదరినే యగుదునుగాక. అంతమాత్రమున పట్టణమంతయు నన్ను బహిష్కరింపవలెనా? ద్యూతములో

గెలుచుచు తమసంపద నభివృద్ధిపఱచినవారు సంఘములో పూజింపఁబడుచునేయున్నారు. నాసంపద పోయినందున నేను సంఘముచే తిరస్కరింపఁబడితిని. రాజుచే తిరస్కరింపఁబడితిని. సోదరులచే తిరస్కరింపఁబడితిని నేను ప్రేమించిన నాయికచే తిరస్కరింపఁబడితిని. నా దుర్గుణము దారిద్ర్యమేగాని జూదరితనముగాదు. నాయైశ్వర్యసమయములో నేను ఔదార్యాంధుఁడనై చేసిన దానధర్మముల నెవరైన గణించిరా? అప్పుడు నన్నుపరకర్ణుఁడని పొగడిరి. ఇప్పుడు శవమునువలె జుగుప్సతో చూచుచున్నారు. నీ వాత్మహత్య చేసుకొనను చింతించువా రెవ్వరు నుండరని నా హృదయేశ్వరి యనినది ఆమాట విని నప్పటినుండియు నాప్రాణములు నాకు బరువై పోయినవి. భగవతి రాజకాళమ్మ నొకసారి చూచిపోవలెనని వచ్చితిని. ఆమె యాశీర్వచనమే నా కీరాత్రి దొరకనియెడల రేపు సూర్యోదయమును నేను చూడఁదలఁచుకొనలేను.

పూర్ణ—కూర్చుండుము బావా! నలయుధిష్ఠిరులు జూదమాడి రాజ్యము పోఁగొట్టుకొనలేదా? మాయింట మాత్రము నీవే రెప్పుడును నీచపఱుపఁబడలేదు. నీవు చేసిన దానధర్మములను గుఱించి మే మెప్పుడును చెప్పుకొనుచునే యుందుము. శక్తిధర ధనంజయులను నీవు నిందింపకుము. వా రిద్దఱును తండ్రిచాటు పిల్లలు. వారి తండ్రులు సాధారణులు గారు. గోదావరీకృష్ణానదుల మధ్యప్రదేశములో నెదురులేని మాటగలవారు. ఒకఁడు రాష్ట్రమున కంతటి కధ్యక్షుఁడు. మఱియొకఁడు శస్త్రమువట్టినవారికెల్ల నాచార్యపురుషుఁడు. వా రుభయులును నీకు హితముచెప్పి విఫలులైరి. వారి యాజ్ఞ మన్నించుటకైనను నీవు ద్యూతము మానవలసియుండెను. అట్లు నీవు చేయఁజాలకపోతివి. అందువలన వారికి కోపము కలుగుట సహజము. తమతండ్రులను ధిక్కరించినవారితో స్నేహముసేయు సాహసము శక్తిధర ధనంజయులకు లేకపోయినది. ఆ సంగతుల కేమి? నీవు కూర్చుండుము. ప్రకృతము గుఱించి మాట్లాడవచ్చును.

నగధరుఁ డరుఁగెక్కి కూర్చుండెను.

పూర్ణ జరిగిన సంగతి నడిగినది. నగధరుఁడు దాపఱిక మేమియు లేక యంతయును చెప్పెను. పూర్ణ యంతయును విని—

"బావా! ఆశగలదు. నీ వాత్మహత్య చేసుకొనవలసినంత యావశ్యకత తటస్థింపలేదు."

నగ—(కొంచెము సేదదేఱి) "ఆశగలదనుటకు గుఱు తేమి యున్నది?

పూర్ణ—రాజకాళమ్మ భానుమతి వేడికోలుతో సహానుభూతి చూపలేదు. నిన్నాశీర్వదింపవలదని భానుమతి వేడినది. ఆమెకు బదులుచెప్పకుండ యోగీశ్వరి యచ్చటినుండి వెళ్లిపోవుట భానుమతి వేడికోలు నామహాత్మురాలు తిరస్కరించినట్లె యగును. తన కిష్టము లేనపుడు రాజకాళమ్మ యట్లుసేయుట యలవాటు. కోపాంధతవలన భానుమతి తనకు జరిగిన యీ యవమానమును గమనింపలేదు.

నగ—నాయందు యోగీశ్వరికి కరుణ యుండవచ్చును. అంతమాత్రముతో కార్యసిద్ధి యగునా? ఆమెవాక్కు వెడలినంగాని నాకు నమ్మకము కలుగదు.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండంగా తలవని తలంపుగా రాజకాళివచ్చి యచ్చట ప్రత్యక్షురా లయ్యెను. ఇద్దఱును ప్రత్యుత్థానముచేసి యామెను రాబట్టుకొని ఆమె యరుంగుమీాద కూర్చుండినపిమ్మట వారామెవద్దఱు భక్తితో కూర్చుండిరి.

రాజ—పూర్ణా! వైజయంతి అత్తయ్యగారి యరుంగుపై పండుకొనుటకు వెళ్లితిని. మఱిందలు భానుమతి యచ్చటినుండి నన్ను గంటికేసినది. సేనాపతిగారింటికి వెళ్లితిని. సావడిలో నెవ్వరును పఱుపువేసియుంచలేదు. రథినీకుమారి తాతతో నేమియో రాజకార్యములు మాట్లాడుచున్నట్లున్నది. అందువలన నేను మా వదినెగారింటికి వచ్చివేసితిని.

పూర్ణ — అత్తయ్యా! మాయింట పఱుపువేసెద మన్నను వేసుకొనవు. సేనాపతిగారింట పఱుపు వేయలేదని వచ్చివేసితివి. నీవిచిత్రచర్య యాశ్చర్యకరముగా నున్నది.

రాజ—ఇది నా పుట్టిల్లు. మా అన్నయ్య సత్యరథబాబు వేయించిన చల్లనియరుంగు నాకు వెయిపఱుపులతో సమానము.

పూర్ణ—ఈ రోజున నేను నిన్నొకమాట యడుగవలెనని యున్నాను. స్పష్టభాషతో నాకు బదులు చెప్పవలెను.

రాజ—అది స్పష్టమో అస్పష్టమో నాకు తెలియదు. నాకు వచ్చిన భాషతో నేను మాట్లాడెదను.

పూర్ణ—సరి. అట్లే కానిమ్ము. మీా తండ్రి కగచజబాబు ఎవరు?

రాజ—మన వసుంధరగారి అబ్బాయి కార్యమేదియో చూచి మనము ముందు పంపించివేయుదము. తరువాత మనము మాట్లాడుకొనవచ్చును.

పూర్ణ—ఇతని కార్యమేదియో యత్తయ్యకు తెలిసినదా?

రాజ—నాకు తెలియకపోలేదు. నాలుగు కాళ్లమనిషిగా మాఱవలెనని కోరుచున్నాడు.

పూర్ణ—(నవ్వుచు) మాఱునా?

రాజ—ఇప్పుడు రెండుకాళ్ల పశువుగా నున్నాడు. ఆ పశుత్వము పోయినంగాని నాలుగుకాళ్లమనిషి కానేరడు.

పూర్ణ—ఇతడు రెండుకాళ్ల పశువా? అది యెట్లు?

రాజ—వివేకము లేనివాడు పశువుగాక మనిషియగునా? వినుము వీని చర్యలు.

పెట్టెను తిండిని పెనుభూతములకు
తిట్టుచునున్నారు తినినవా రిపుడు.
కట్టెను మేడను కంసాలు లుబ్బ
మట్టుట కెవ్వరు మనుషులు లేరు.
వీగెడు వేళలో విత్తములొడ్డె
నాగులకొంపలు నగరిలో నిండె.
ఆడుచునున్నాడు పాడుయాటింక
మాడుచునున్నది మహనీయ తల్లి.
రాణువచేరడు రాజు చెప్పినను
బాణాలతో విల్లుపడె నొకమూల.
మ్రొక్కుచునున్నాడు మూఢమానవుల

నెక్కవగానుండి హీనుఁడైనాఁడు.
స్రుక్కుచునున్నాఁడు సొత్తేమిలేక
త్రొక్కుచునున్నాఁడుదూష్యహస్త్రోవ.

పూర్ణ—(తనలో) ఇతఁడు పరంతప సంఘములో చేరినాఁడా యేమి? దూష్యహస్త్రోవ త్రొక్కుచునున్నాఁ డనుచున్నది. (ప్రకాశముగా) ఇతనిని బాగుసేయ బాధ్యత యత్తయ్యది. (ఛందోబద్ధవాణి నాశ్రయించి)

మేఘమువలె నిచ్చి మెఱసినవాఁడు
మోఘేతరంబుగ మ్రోగినవాఁడు.
నిండుపంక్తులలోను హండాలతోడ
పిండివంటలు చేసి పెట్టినవాఁడు.
పరధనం బెఱుఁగని పరిశుద్ధతముఁడు
పరనారిముట్టని పావనతముఁడు.
మాయయెఱుంగని మానేస్తకాఁడు
కాయవాక్చిత్తము ల్గలిసినవాఁడు.
వాలుఁగన్నులవాఁడు వాడలోవీఁడు
నాలుగుకాళ్లతో నడుచు నేనాఁడు.

నగ—(గద్గదకంఠుఁడై) అయ్యో! మఱఁదలా! అభాగ్యుఁడగు నన్ను నీ వట్లు పొగడి నీవాక్కును మలినపఱచుకొనవలదు. నే నిప్పుడు కాయముకొఱకు మాయ నేర్చుకొనుచున్నాను.

పూర్ణ—ఇ ట్లంగీకరించుట మాయలేమి గాదా? (రాజకాళిని జూచి) అత్తయ్యా! దీవింపు మీ దీనుని.

రాజ—నాప్రియమైన పూర్ణా! నీమాట కెదురాడుదునా?

మోసెడుకాళ్లకు మ్రోగెడుకాళ్లు
వేసెడుకాళ్లకు వెలిఁగెడుకాళ్లు.
సాగెడుకాళ్లకు చక్కనికాళ్లు
బాగైనకాళ్లకు బంగారుకాళ్లు.
ధావించుకాళ్లకు దన్నైనకాళ్లు
భావించుకాళ్లకు బలమైనకాళ్లు.
సేవించుకాళ్లకు సిరియైనకాళ్లు
కావించుకాళ్లకుఁ గామించుకాళ్లు.
పండించుకాళ్లకు వండెడుకాళ్లు
దండించుకాళ్లకు దడిసెడుకాళ్లు.
సాధించుకాళ్లకుఁ జల్లనికాళ్లు
రాధించుకాళ్లకు రంగైనకాళ్లు.
మేలైనకాళ్లకు మెత్తనికాళ్లు
లాలించుకాళ్లకు లాభించుకాళ్లు.
శ్రమమొందుకాళ్లకు శ్రమదీర్చుకాళ్లు
భ్రమియించుకాళ్లకు బంధించుకాళ్లు.
అడిగినకాళ్లకు నమరినకాళ్లు
కడిగినకాళ్లకు కళగలకాళ్లు.
ఆడెడుకాళ్లకుఁ బాడెడుకాళ్లు
తోడౌను కష్టాలు దూరంబులగును.

పూర్ణ—బావా! ఇంక నీకార్యము సిద్ధించినట్లే. నీవు వెళ్లి నిశ్చింతగా నిద్ర పొమ్ము.

నగధరుఁడు రాజకాళికి నమస్కరించి యతిసంతోషముతో నిష్క్రమించెను.

పందొమ్మిదియవ ప్రకరణము

"కనుపాపలో నుండు కగచజబాబు"

పూర్ణ—అత్తయ్యా! నగధరుఁడు వెళ్లిపోయెను. కగచజబాబు గుఱించి యిప్పుడు చెప్పెదవా?

రాజ—కకారుఁడు గకారుఁడు చకారుఁడు జకారుఁడు వీరు నలువురును కలిసిన యొకసమష్టికి కగచజబాబని పేరు.

పూర్ణ—(నవ్వుచు) అట్లగునెడల మీ యమ్మకు నలుగురు భర్తలా ?

రాజ—మా అమ్మభర్త యొక్కఁడే. వానిపేరు గకారుఁడు. కకారుఁడు మీ నాయనమ్మ సిద్ధేశ్వరి పెనిమిటి. చకారుఁడక్షోభ్యముని తల్లికి మగఁడు. జకారుఁడు కర్ణికి రమణుఁడు. ఈనలుగురికిని నామభేదమేగాని వ్యక్తిభేదము లేదుసుమా !

పూర్ణ—అక్షోభ్య భీమనాథులు నాపిన తండ్రులా? ఆశ్చర్యములను వినుచున్నాను.

రాజ — మఱియొక యాశ్చర్యమును వినుము. శాంతి నీవభర్త యాంగిరసవిమలుఁడును నేను నొకతల్లి పిల్లలము. అతఁడు గకారుని కొడుకు. అతఁడు నీకు మఱియొక పినతండ్రి. ఇట్లు సత్యరథ విమలులు నా అన్నలు. అక్షోభ్య భీమనాథులు నాతమ్ములు.

విమలుని గుఱించి పూర్ణ కిన్నియో సంగతులు తెలుసును. అట్లయ్యు నతఁడు తనను పెంచిన తండ్రియగు సత్యరథునితమ్ముఁడని తెలియదు. విమలుఁ డామెకు మిక్కిలి పరిచితుఁడు. అతఁ డామె కెప్పుడు నీరహస్యమును వెల్లడించియుండలేదు. తనతల్లికిఁగూడ విమలుని పరిచయ మెక్కువగా నున్నది. ఆమెకుఁగూడ నీరహస్యమును విమలుఁడు చెప్పియుండలేదు గాఁబోలును చెప్పియుండిన తన కామె చెప్పదా ? ఇప్పు డారహస్యమును రాజశాలి యుద్ఘాటించినది. పూర్ణ యాశ్చర్య సంభ్రమములతో నిట్లు పలికినది.—

"అత్తయ్యా ! మీ తండ్రి గకారుఁ డాంగిరస గణదాసా? చిత్రకూటరాష్ట్రము నందలి నందాపురమునందు సుప్రసిద్ధుఁడై వెలసిన గణదాసా గకారుఁడు ? మా తాత కంకోలుని యపరవేషమా గణదాసు ? మేఘస్వామి భట్టారకుని యల్లుఁడగు విమలుఁడు నీకు సాక్షాత్సోదరుఁడా ?

రాజ—ఔను. కంకోలుఁడే గణదాసు. విమలుఁడు నా సాక్షాత్సోదరుఁడే.

పూర్ణ—గణదాసుకు వేఱుసంతానము గలదా ?

రాజ—గణదాసుయొక్క మొదటిబిడ్డ విమలుఁడు. రెండవబిడ్డ నిర్మల. ఆ పిల్లను చిన్నతనములోనే కిరాతు లెత్తుకొనిపోయిరి. మా తండ్రియు మా తల్లి వనదుర్గయు తమ పిల్ల నష్టురాలయ్యెననియే నిశ్చయించుకొనిరి. అభాగ్యురాలగు మాతల్లి తన జీవితకాలములో నా పిల్లను తిరిగియు చూడలేదు. మా అన్న విమలుఁడు గూడ నిదివఱకు తన చెల్లెలిని కనిపెట్టియుండలేదు. విజాతీయుల గృహమున నజ్ఞానాంధకారమున మునిఁగియుండిన యా పిల్లను కొనకు జటాముని కనిపెట్టి వెలుతురులో వేసెను. ఆవిడయే నీయెదుట నిప్పుడు మాట్లాడుచున్నది.

పూర్ణ—(ఆశ్చర్యముతో) అత్తయ్యా ! మా కుటుంబమున కీ దినమున గొప్ప నష్టద్రవ్యలాభము కలిగినది. ఈ సంగతిని మా అమ్మతో నేను చెప్పుట కనుజ్ఞనిమ్ము.

రాజ—చెప్పకొనుము. అభ్యంతరము లేదు.

పూర్ణ—విమలబాబు కనిపించిన నీసంగతి నేను చెప్పవచ్చునా?

రాజ—చెప్పవచ్చును.

పూర్ణ కంకోలుఁడే జటాముని యని ముందే గ్రహించియుండెను. స్పష్టార్థము తిరిగియు రాజకాళి నిట్లు ప్రశ్నించినది—

"అత్తయ్యా! జటాముని యెవరు?"

రాజ—జటామునియే జకారుఁడు. అతఁడు నీతాత. నా తండ్రి. దక్షిణాపథములోని యోగిబృందమున కంతటికిని గురువు.

పూర్ణ—నే నిప్పుడు రతిసీకుమారికంటె గొప్పదాననని గర్వించుచున్నాను. భగవాన్ జటాముని నా తాతయా?

రాజ—ఔను. సాక్షాత్తుగా నీతాత.

పూర్ణ—అత్తయ్యా! చకారుఁ డెవఁడు?

రాజ— సంస్కృతశ్లోక పాదములను పూరించువాఁడు. ప్రాఁత పుస్తకములలో నిరర్థకుఁడేగాని యీ కాలపు కవులు వానిని సముచ్చయార్థమునందు తఱుచుగా నుపయోగించుచున్నారు.

పూర్ణ—భాషలోని చకారుని నే నడుగలేదు. కగచజడబులోని చకారుని నే నడుగుచున్నాను.

రాజ—అక్షోభ్యముని తన తండ్రిని గుఱించి నీ కెప్పుడును చెప్పియుండలేదా?

పూర్ణ—తన యసలు పేరు సోమదత్తుఁడనియు, భగవాన్ జటాముని తన గురువనియు చెప్పియుండెను. అంతకంటె నధిక మేమియును చెప్పియుండలేదు.

రాజ—అతని తండ్రిపేరు వైరూపచక్రధరుఁడు. రాఢీశరకంకోలుఁడే తన భార్య గతించిన పిమ్మట నాంగిరస గణదాసుగా మాఱెను. ఆంగిరస గణదాసే తన రమణి యస్తమించిన పిమ్మట వైరూపచక్రధరుఁడుగా మాఱెను. వైరూపచక్రధరుఁడే తన ప్రేయసి మరణించిన పిమ్మట పేరులన్నియు విడిచిన పెనుజడదారియైనాఁడు. అతనినే జటాముని యని జనులు వ్యవహరించిరి. అతని యేక రాత్రి కళత్రము కర్ణి. ఒకసారి యామహాపురుషునకు శరీరమర్పించిన కర్ణి మఱి యెప్పుడు నెచ్చటనుగూడ నెంగిలిపడలేదు. లోకాపవాదమును లక్ష్యపెట్టక ఋషిసేవా ఫలితమగు తన గర్భమును దాఁచక లోకోత్తర పరాక్రముఁడగు భీమనాథుని గనినది. తండ్రి యామెను బహిష్కరించెను స్వసంఘ బహిష్కృతురాలగు నానాగాంగనకు కరుణావతియగు చారుమతీమహాదేవి యాశ్రయ మిచ్చి కాపాడినది. మా తల్లులు నలువురిలో నామెయే యిప్పుడు మిగిలియుండిన తల్లి. ఇప్పు డా తల్లి కొడుకును నాగులు నెత్తిపై పెట్టుకొని పూజించుచున్నారు. ఆమెపై ప్రయోగించి యుండిన బహిష్కారాస్త్రము నా సంఘము నా రిప్పు డుపసంహరించుకొని నను ఆమె మాత్రము సంఘములో నంటకయే యున్నది.

పూర్ణ—ఆమె తన నొకరాత్రి యను గ్రహించిన మహాపురుషుఁడు జటామునియే యని తెలుసుకొనినదా?

రాజ—ఆమెకు తెలుసును. అయినను ఆసంగతి నామె యెవ్వరిదగ్గఱను వెల్లడించి యుండలేదు. వెల్లడించిన నా మహాపురుషున కపకీర్తి వచ్చునని యామె భయము. ఈ విషయమును నాకు మాతండ్రి స్వయముగా చెప్పెరి.

పూర్ణ — చక్రధరునకు వేఱు పిల్లలు గలరా?

రాజ— కల రిద్ద ఱాడపిల్లలు. పెద్దది సుముఖి. రెండవది యపరాజిత. సుముఖి బ్రాహ్మణవేషధారియగు నొక నాగుని చే వంచింపఁబడినది. లోకముయొక్క యక్షేమమునకు దాని కొకకొడుకు పుట్టినాఁడు. వాఁడే యిప్పుడు పరంతపసంఘమును నడిపించుచున్నాఁడు.

ఈవార్త పూర్ణను కంపింపఁజేసినది. కొన్నిక్షణము లామె కేమియును తోఁచలేదు. తిరిగియు మనస్సు పర్యవస్థాపన చేసుకొని యిట్లు ప్రశ్నించినది.—"అపరాజిత వృత్తాంత మేమి?"

రాజ—ఆమె యొకతాఁసి యయ్యెను. చాలకాలము కాశీలో నుండి యిప్పుడు చిదంబరమునకు వచ్చి వసించుచున్నదియఁట. ఇది మాతండ్రి చెప్పినమాట.

పూర్ణ—అత్తయ్యా! రాథీతరుఁ డగు మీతండ్రి ఆంగిరసుఁ డనియు, వైరూపుఁ డనియు రెండుసారులు గోత్రనామములను గూడ మార్చుకొన్నాఁడు. అంతగోప్య మతని కెందులకో?

రాజ—ఒక గొప్పయింటి విధవాంగనను గుప్తముగా నాపద్ధర్మము ననుసరించి వివాహము చేసుకొని యీ రాజధాని నతఁడు విడిచెను ఆరహస్యమును రక్షించుట కామెయు తానునుగూడ పేరులు మార్చుకొనవలసి వచ్చినది. పేరు మార్చుకొనునపుడు గోత్రనామముగూడ మార్చుకొనినాఁడు. రథీతరులు గూడ నంగిరోగణములోనివారే గనుక సామాన్యముగా నాంగిరసనామము రాథీతరునకుఁగూడ నొప్పును. మాతల్లి పోయినపిమ్మట నైన నతఁడు తన పూర్వనామమునే ధరింపవలసియుండెడిది. మఱియొక చెడ్డలంపటము తప్పించినందున వేఱు గోత్రనామములను పెట్టుకొనవలసినవాఁ డయ్యెను. అతని మూఁడవభార్య యీకాలములో బ్రాహ్మణులు పెండ్లియాడఁదగినజాతిలోఁ బుట్టలేదు. ఈ దక్షిణాపథమునందు కాపాలికులను క్రూరజాతివా రచ్చటచ్చట విరళముగాఁ గలరు. వారినే మనపూర్వులు రాక్షసులని చెప్పుచుండెడివారు. వారు మా మూఁడవతల్లి పుట్టింటివారు. ఆవిడపేరు భైరవి ఆ రాక్షసకన్యతో కాఁపురము సేయుకాలములో మా తండ్రి పూర్వనామములతో నుండనొల్లక వైరూపచక్రధరుఁ డయ్యెను. రథీతరు లనినను, విరూపు లనినను ఏకవంశస్థులే యగుదురు. విరూపఋషియే గదా రథీతరులకు మూలపురుషుఁడు.

పూర్ణ—(సంభ్రమముతో) అక్షోభ్యముని బ్రహ్మరాక్షసుఁడా?

రాజ—భయపడకుము. అతఁడు బ్రహ్మరాక్షసుఁడేయైనను కాపాలికుల క్రూరగుణములు లేనివాఁడు.

అనంతరము వనదుర్గ పూర్వనామ మేదియో, నిర్మలాఽపరాజితలకు పెండ్లియైనదో లేదో, వారికి పిల్లలున్నారో లేరో యడుగుటకు పూర్ణ తలంచినది గాని రాజశాలి యంతలో పాటలు పాడనారంభించినది—

అండంబులో నుండు నచ్చదయ్యంబు
పిండంబులో నుండు పిచ్చి పుల్లయ్య

కుండంబులో నుండు కుంభోదరుండు
కాండంబులో నుండు కామేశ్వరమ్మ
శ్లోకంబులో నుండు లోకాలయవ్వ
శోకంబులో నుండు శుభదేవియక్క
వర్షంబులో నుండు వజ్రాలదేవి
హర్షంబులో నుండు నంభోజహ స్త
మనచూపులో నుండు మకరధ్వజుండు
కనుపాపలో నుండు కగచజబాబు.

ఇరువదియవ ప్రకరణము

లోకాభిరామాయణము

పాటలు ముగించిన పిమ్మట కొన్ని క్షణము లారంగస్థలము నిశ్శబ్దముగా నుండెను.

తిరిగియు రాజకాళి ప్రసంగ మారంభించినది.

"ఆచార్యవిషమసిద్ధికి జయలక్ష్మి యను నొక విధవమేనత్త యుండెను. అందువలన నగధరుఁడు మామేనబావకొడుకు."

పూర్ణ—(తనలో) బాగున్నది కార్య కారణ సంబంధము. ఆ జయలక్ష్మియే తమ తల్లి-వనదుర్గయని యీ ప్రసంగముయొక్క తాత్పర్యముగా నుండవచ్చును.

రాజకాళి యింకను చెప్పుచున్నది—"ఆమె పితామహుఁడు గిరిధర భట్టాచార్యుఁ డొక గుడిచేటికి సర్వస్వము ధారవోసె నని వినికిడి. అతని పేరింటిగాఁడు నగధరుఁడు. వీఁడు కాముకుఁడు గాకపోయినను ఆస్తిని పాడుసేయుటలో తనకూటస్థునకు సమానుఁడే యగును. గిరిధరుని కుమారులు తిండి కవస్థపడుచుండిరఁట. ఇప్పు డా గిరిధరుని మునిమనుమఁడు దక్షిణాపథములోని మహారాజులలోనికెల్ల నగ్రగణ్యుఁడై వెలుఁగుచున్నాఁడు.

పూర్ణ—వారిలో పర్వతస్వామి భట్టారకుఁ డవతారపురుషుఁడు పుట్టెను. అతని వలన నావంశమునకు వెలుతురు వచ్చినది.

రాజ—దాని కేమిగాని వసుంధర యెంత యెూ కష్టపడు నీసమయములో అన్న దేవకీర్తి యెంత యుపేక్ష వహించుచున్నాఁడో చూడుము. బొటాబొటిగా తిండికిమాత్రము జరుగు సంసారి తనచెల్లెలింటి సొత్తెంతయో యపహరించి లక్షాధికారి యైనాఁడు. ఏమి యైన వానికి కృతజ్ఞత యున్నదా ?

పూర్ణ—స్వంత చెల్లెలికే సంవత్సరమున కొక పంచల చాపైన నీయని లోభి సవతి చెల్లెలిని చూచునా? అదృష్టమువలన వసుంధర తల్లిని సవతి కొడుకు క్రూరహస్తము నుండి తప్పించి భగవంతుఁడు మీఁదికి తీసుకొనిపోయినాఁడు. వాని కొడుకు శివకీర్తి నిప్పుడు నగధరుఁడు ప్రాణమిత్రునిగా నమ్ముచున్నాఁడు. వానివి శుష్కప్రియములు, శూన్యహస్తములు.

రాజ—దేవకీర్తి స్వంత చెల్లెలు వీర భద్రావధాని భార్య మనోహారిణి పడు కష్టములకు మితిలేదు. ప్రతిదినమొకసారి యవధానిగారి క్రోధాగ్ని రవిలి మండుచుండును. భర్త ప్రథమ కోపి. గంపెడు పిల్లల సంసారము. ఆపై లేమి. పుట్టింటి సహాయము మృగ్యము. అవధాని యిప్పుడు తన పిల్ల పద్మాక్షి నమ్ముటకు యత్నించుచున్నాఁడఁట. మనోహారిణి కది మఱియొక కష్టము.

పూర్ణ—పతంగావధానికంటె వీరభద్రావధాని మేలు. ఇతని కోపము తిట్లతో చల్లారును. అతని కోపము ప్రహారములవఱకు ప్రాపించును. అతని యిల్లాలు సిలకేశి దెబ్బలు తినని దినమే లేదు. కూతురు సుశీలకుఁగూడ నప్పుడప్పుడు ముట్టుచుండును వదినెగారి కూతురు ఫణిని మాత్రము కొన్నాళ్లనుండి కొట్టుట మానినాఁడు. వీరభద్రావధాని తన కూతురు నమ్మఁదలంచినట్లే పతంగావధాని తన వదినెగారి కూతురు నమ్మఁదలంచియున్నాఁడు.

రాజ—ఒక విషయములో మాత్రము వీరభద్రునికంటె పతంగుఁడు మేలు. ఆతఁడు తన కొమారితెను చదివింపక గొప్పపుణ్యము చేసినట్లు సంతసించుచున్నాఁడు. ఇతఁడు తన వదినెగారి కూతురును, తన కూతురును శుభ్రాంగీగురుకులమున వేసి వారి విద్యాభివృద్ధికి తోడ్పడినాఁడు.

పూర్ణ—తాను విక్రయింపఁబోవు వస్తువులవెల హెచ్చుసేయుటకే యీ యజుర్వేదావధాని యీ త్రోవ త్రొక్కినాఁడు. ఆ ఋగ్వేదావధాని కాపాటి బుద్ధి లేకపోయినది.

రాజ— ఇతనికి తన యజుర్వేదములో నూటి కొకముక్కయైన నర్థమగును. అతనికి తన ఋగ్వేదములో నంతయును గోడయే. ఇదియే వీరి బుద్ధివ్యత్యాసమునకు కారణము.

పూర్ణ — ఏమియును చదువనివారి కంటెఁగూడ నర్థజ్ఞానములేని స్వాధ్యాయాధ్యేతలే మూర్ఖులై కన్పట్టుచున్నారు. కారణమేమియో?

రాజ—చదువనివారి కహంకారముండదు. అందువలన వారు తమకు తోఁచక పోయినను ఒకరు చెప్పిన విందురు. స్వాధ్యాయాధ్యేతలకు జ్ఞానము లేకపోయినను గొప్పగా చదివినారమను నహంకారము మెండు. అందువలన వారికి తమకు తోఁచదు; దురహంకారమువలన నొకరు చెప్పినను వినరు. ఇట్లు వారి యర్థజ్ఞానములేని చదువనర్థదాయక మగుచున్నది.

పూర్ణ—మూర్ఖులు కిరాతులతో సమానులు. మనసంఘములో నట్టివారి కగ్రస్థాన మిచ్చుచుండుట చింతాకరము.

రాజ—కిరాతులలో నెందఱో మంచివా రున్నారు. నన్ను పెంచిన పల్లికాపీరకు లెంతయో మంచివారు. నందాపురదుర్గపాలకుఁడు కిరాతాధిపతి వీరసేనుఁ డెంతయో మంచివాఁడు

పూర్ణ—కిరాతులలో మంచివారే పుట్టరని నాభావము గాదు. నాది ప్రాయికోక్తి.

రాజ—ఈమాటల కేమిగాని రాజుగారి సైనికాధికారులలో నెవరిసామర్థ్య మెట్టిదో నీకు తెలిసినంతవఱకు చెప్పుము. ఒకప్రక్కలో నర్మకేశ్వరుఁ డగు వీరబాహువును, ఇంకొకప్రక్కలో కలింగేశ్వరుఁడు శ్రుతసేనుఁడును, మఱియొకప్రక్కలో కుంతలేశ్వరుఁ డగు ననంతసేనుఁడును, లోపల నందఱిని మించిన నిశంభువును కౌండిన్యునకు శత్రువులై యున్నారు. ఇందఱిని ఢీకొనఁ గలుగు బలము మనమహీపతి కున్నదో లేదో యదే నాకు సదాచింత.

పూర్ణ—సైన్యముయొక్క పునాదులు బాగున్నవి. యోధులును దశపతులును శతపతులును మంచి సమర్థులుగా నున్నారు.

శతపతివఱకు నియమించు నధికారము సేనాపతిదేగాన నంతవఱకు సౌష్ఠవమేమియు చెడలేదు. వీరులను పరీక్షించి సంగ్రహించుటలో సేనాపతి యద్వితీయుఁడు. సహస్రపతులలో ప్రాఁతవారు సమర్థులేగాని క్రొత్తవారిలో బలభద్ర ద్రుమసేన పద్మాక్షుల విడిచిన తక్కినవారిలో సామర్థ్య మంతగాఁ గానము. ప్రాఁతవారిలోఁగూడ కామపాలుఁడు మిక్కిలి సమర్థుఁడు. దండనాయకులలో శక్తిధర ధనంజయులు గొప్పపని సేయ శక్తులు. పింగాక్షరుద్రసేనులు సమర్థులేగాని సమయమునకు పనికిరారు పింగాక్షునకు రాజభక్తి చాలదు. నిశుంభునిపై గూఢప్రీతిగూడ వానికిఁ గలదని మా యనుమానము. రుద్రసేనునకు స్వశరీర ప్రీతి యధికము. అట్టివారు సమయమునందు తెగించి పోరాడలేరు. చండసేనుఁడు వట్టి యార్భాటమేగాని క్రియ సున్న. రణేశ్వర భుజంగులు దశపతి పదవికిఁ గూడ పనికి రానివారు దండనాయకులుగా నున్నారు. ఒకఁడు రాణిగారి చెల్లెలికొడుకు. మఱియొకఁడు రాణిగారి సవతల్లి కొడుకు. ఇవియే వారికిఁగల యోగ్యతలు. వీరనాథ చిత్రసేన బలవర్ధనులు సాధారణ సమర్థులైనను రాజభక్తితో ప్రాణములను లక్ష్యపెట్టక పనిసేయఁగల ప్రాఁతదండనాయకులు.

రాజ—పునాదులు బాగున్నవి యన్నావు. అదియే నాకు ధైర్యము. అయినను శత్రువులందఱు నొకసారి తలపడిన మాత్రము కొంత కష్టమే.

పూర్ణ—పరరాజుల దాడికంటె లోపల నిశుంభుని విప్లవమే భయంకరము. అతని మహిమల ననేకు లనేకవిధములుగా పొగడుచున్నారు. ఘోర పరమేశ్వర ఘోరరాక్షసులతని చక్రరక్షకులంట. ఘనేంద్రబాబునగర పాలుఁడుగా నియమింపఁబడుట కొంత శుభసూచకమేగాని రాష్ట్రియుఁడు వీరనందుఁడతని పనికి పానకములో పుడకవలె నడ్డు వచ్చుచుండునని వినికిరి.

రాజ—లీలావతీదేవి మాట సాగునంతవఱకు రాష్ట్రమునకు విముక్తిలేదు. వీరనందుఁడు రాష్ట్రియుఁడుగా నుండుటను తగిన యోగ్యత యామెతమ్ముఁడుగా నుండుటయే గాక మఱి యేమున్నది? ఆదీర్ఘవికారుఁడు విశ్రాంతి తీసుకొనినఁగాని రక్షిదళము బాగుపడదు.

పూర్ణ—లీలావతిపలుకుబడి తగ్గుట కారంభించినది యని వినికిరి. రథినీకుమారి ప్రయత్నము ఫలవంతమగుచున్నదియఁట.

రాజ—క్రొత్త గుడిచేటి కోమలాంగి యాటయు నాగకన్యపర్ణిని పాటయు రాజకుమారి రథిని మాటయు నమోఘములు. వాటి యాకర్షణశక్తికి తిరుగులేదు.

పూర్ణ—నిజమే కోమలాంగియాటయు పర్ణిని పాటయు తత్కాల మాత్రాకర్షకములు. రథిని మాటలు మనుష్యుల జీవితములనే మార్చును.

రాజ—ఆవిడ యిప్పుడు లోకసంస్కారార్థ మవతరించిన మహానుభావురాలని చెప్పవచ్చును. నాయాశలన్నియు మీాయిద్దఱిపై నాధారపడియున్నవి.

పూర్ణ—అత్తయ్యా! ఒక సంగతి విమల బొబయ్య చెప్పఁగా వింటిని. ఇంద్రావతియను నొక స్త్రీగర్భమున విష్ణు వవతరించి పుట్టినాఁ

వఁట. అతఁడు దుష్టుల గుంపు నడంచి ధర్మ మర్యాదాస్థాపకుఁ డగునఁట. భగవాఞ్జబాలముని తన కిట్లు చెప్పెనని బాబయ్యకథనము. ఆ పిల్లవాని పేరుగూడ విష్ణువేయఁట.

రాజ—ఔను, నాకుఁగూడ మా నాయన యొకసారి యట్లు చెప్పియుండిరి.

పూర్ణ—విష్ణుశర్మ యను బ్రాహ్మణకుమారుఁడొకఁడు భవనంది విషమసిద్ధులదగ్గఱ శాస్త్రశస్త్రములయందు శిక్షితుఁడై రాజకీయసేనలో శతపతిగాఁ జేరి పనిసేయుచున్నాఁడు. అతనియొద్ద మంచియభివృద్ధి లక్షణములు కన్పట్టుచున్నవి యని మా అన్నయ్య మల్లికార్జునబాబు నాతో చెప్పెను. అతని తల్లిపే రింద్రవతియనియు, తండ్రిపేరు రణకుంభుఁ డనియు తెలియుచున్నది. అతఁడే తాతయ్య చెప్పిన యవతారపురుషుఁడేమో?

రాజ—దేవరహస్యము లెవ్వరికిని కార్యమునకు ముందుగా తెలియవు. ఒక్కటి మాత్రము మనము నిశ్చయముగా నమ్మవచ్చును. అనేకదేవతల యంశములు భూమికి దిగినసమయ మిది.

పూర్ణ—నాకును అట్లే తోఁచుచున్నది, ఒకసంగతి గుఱించి తాతయ్య నీకెప్పుడైన చెప్పెనా?

రాజ—దేనినిగుఱించి?

పూర్ణ—మా దొడ్డమ్మ జ్ఞానేశ్వరిభర్త యాంగిరస యజ్ఞమిత్రబాబు ప్రవాసమును గుఱించి. అతఁ డెప్పుడైన తనకు కనిపించెనా?

రాజ—అతనినిగుఱించి చెప్పలేదుగాని కౌత్సుకర్మను గుఱించి తానుమాచితినని చెప్పెను. అతఁడు కీర్తిశేషుఁడైన శ్రీశైలమహామండలేశ్వరునకు పెద్దకుమారుఁడు. తండ్రి యొక్క నేరము విషయములో దండించుటకు సిద్ధముగా నుండిన సమయములో తప్పించుకొని పరారియైనాఁడు. ఇప్పు డా మహామండలమేలు సత్యకర్మ యతని తమ్ముఁడు.

పూర్ణ—ఇప్పుడు కౌత్సుకర్మ బ్రతికియే యున్నాఁడా?

రాజ—ఉక్కుగుండులా గున్నాఁడఁట.

పూర్ణ—ప్రాసాదసింహద్వారపాలుఁడు ఘోరకుఁడు రాత్రివేళలం దేదియో యొక భూతము కోటయెదుట నప్పుడప్పుడు కన్పట్టునని చెప్పెను. దానిని గుఱించి యత్తయ్య కేమియైనం దెలుసునా?

రాజ—భూతవేషధారియగు నిశుంభుని మనుష్యులలో నొకఁడుగా నుండవచ్చును. ఒకనాఁడు ఘోరకుఁడు లేని సమయము చూచుకొని యా భూతము కోటలో ప్రవేశింపఁబోయి యతనికుమారుఁడు ప్రమథనాథుని జూచి దడుసుకొని పాఱిపోయినది యని వినికిరి.

పూర్ణ నవ్వెను.

రాజ—ఇప్పుడు న్యాయస్థానములో కౌశిక ప్రమతిపై కాలనాథుని తన కొప్పగింపవలెనని కాళిక సులోచనుఁడు చేసిన వ్యాజ్యములో విచారణ ముగించినను ప్రాడ్వివాకుఁడు శివదత్తుఁ డింకను తీర్పు చెప్పలేదు.

మహాప్రాడ్వివాకుఁడుగాని ప్రాడ్వివాకులు సువ్రతధర్మవర్ధనులుగాని యింత యాలస్యము చేయరు. ఇతడు నసుగుమనిషి. శ్యామలా సులోచనుల పుత్రుఁడో కాఁడో కాలనాథుఁడా విషయమును ముందు నిర్ధారణ సేయవలసియున్నది. అగునెడల నతఁడు పెంచిన కాలకేళీ సుదర్శనుల పుత్రుఁడో కనిన శ్యామలా సులోచనుల పుత్రుఁడో నిర్ధారణ సేయవలసియున్నది.

పూర్ణ——ముందు సత్యముకనిపెట్టవలెను. పిమ్మట పెంచినవారిది బలమో కనినవారిది బలమో నిర్ణయింపవలసియున్నది.

రాజ——ఔను.

ఇంతటితో వారి లోకాభిరామాయణము ముగించినది. రాజకాళి యింత సరళముగా నెప్పుడు నెవ్వరితోడను పిచ్చిచేష్టయేమియు లేక మాట్లాడలేదు. అందులకు పూర్ణ మిక్కిలి యాశ్చర్యపడినది.

మొదటిభాగము సమాప్తము.

నా మహారాష్ట్ర యాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

వాడియైన నాగలితో ధరిత్రీగర్భమును చీల్చినగాని, అందలిసారము సార్థకముకాక మట్టికడుపులోనే క్షీణయై మటుమాయమగుమాడ్కి అంతరంగమునుచీల్చు హలమువలనగాని అందలిసారము బైటపడక లోపలనే కుమిలికుమిలి చచ్చును. జిజ్ఞాసాసహితమైన వేదనమే ఈ హల మందును. ఇది ఎంత యధికమైయుండునో, ఆత్మకావించు తపనను, తపఃఫలమైన ప్రతిభావృద్ధియును, ప్రజ్ఞాప్రకాశమును అంత యధికమైయుండును. వీనికితోడు అదృష్ట ముండవలెను. కట్టెదుట గానుపింపక, మఱుగుననుండి ప్రసన్నభావమును ప్రసాదించు ఈశ్వరశక్తియే అదృష్టమని వచింతును. ఈరీతి సదుపాయములందినవారిసంఖ్య అల్పసంఖ్యాకులైన ప్రతిభావంతులలోనే మిగుల స్వల్పమైనది. వ్యాసవాల్మీకులు, హోమరుడాంటేలు, కాళిదాసు షేక్స్పియరులు పోలు కవులును, రామకృష్ణులపగిది గురుగుణసంశోభితులును, మహాపురుషులను ఇట్టివారు. వీరి సంయమ మెట్టిదో వీరితప మెట్టిదో, వీరి భావఫలసాయ మెట్టిదో (దీనినందిన వగుచు) సకలలోకములును, సర్వకాలములును ఎఱుగును గదా!

"కోరికను పరిత్యజింపుము. లేనిచో దుఃఖపడెదవు" అని బుద్ధు డనినాడు. ఐహికసుఖమునకును, స్వార్థవృద్ధికిని సంబంధించిన కోరికపట్ల శాక్యమునిపలుకులు చెల్లును. మహద్గుణములవృద్ధికై, ఉత్తమాశయసిద్ధికై ఆత్మ పడు వేదనము పవిత్రమై, ఆధ్యాత్మికమైన కోరికయే! ఇది బలయుతమైనది కావున దీనిబాధ అధికమైయుండును. గర్హింపదగినది గాక అపేక్షణీయమైన ఈ బాధ కాలక్రమమున మనుష్యత్వమును దేవత్వముగావించి వదలును. అతనిచే "సోహమ్" అనిపించును, దీని నెఱుగని మర్త్యుడు మృగమే యగును.

వయసువలననేమి, విజ్ఞానానుభవములకతననేమి, మనసు గంభీరతనందును. ఉత్తమాదర్శములకై అపుడును అది ఆర్తనాద మొరించునుగాని, అది బాలకుని ఆక్రందనమువలె బాహ్యజగతియందు శ్రుతిగోచరము కాదు. జేగంటవలె నంతరంగగర్భాలయమున నది ప్రతిధ్వనించును. ఆత్మకావించు ఈ యాంతరంగికాక్రందనమునే వేదనమని పైన పేర్కొంటిని. తపనము, దీక్షయనుడు, ఉపాసనమనుడు ఇందుండియే జనించును

ఈ వేదనమునకును తపసునకును గల సంబంధము మిగుల చిత్రమైనది. ఈ యాతనమునుండి, —తీటకగొన నీయని ఈ యాంతరంగికప్రోత్సాహమునుండి మానసము తపసున జొచ్చినంతన, అగ్నికుండమునుండి జారి పన్నీటి సరస్సున పడినవానివలె నెంతో పరితోషమును (ప్రసవవేదనము పడిపడి, పండువంటి బిడ్డను గని మఱిమఱి మురియుచున్న తల్లిని దలపించుచు) పడయును. ఈపన్నీటి చెరువున గ్రుంకులిడ గాంక్షించునాత డాయగ్నికుండమున దొలుత నిలిచితీఱవలెను. కఠోరమైన అంతరంగిక పరీక్షను పీఠికగాగల మనుష్యచరిత్రయే ఆనందప్లావితమైయుండజాలును. అనలకీలలను సోపానముల గావించుకొనిన ప్రాణియే దివ్యపుష్పకము నధిష్ఠింపజాలెనుగదా!

తపసునజొచ్చుటన, పరితోషమను పన్నీట గ్రుంకులిడుటయన ధ్యానమున మగ్నమైయుండుటే!

పుష్పహృదయమున పొంగిపొరలు మరందమట్లు గగనహృదయం దుప్పొంగు నీలిమువలె ధ్యానమున భావోద్వేగము తొలుకాడును. సద్బ్రాహ్మణుని పుడిసిటగల ఆపోశనోదకము చందమున, అగస్త్యుని గుండెలోని జలధివలె, నిలింపుల జవరాండ్రు జలకమాడు నాక కాసారముకైవడి, చతుర్ముఖుని గనిన కరుణాపూరిత నళినగర్భము భంగి, మరాళముల నిజాంతరంగముననిడి కొనిన మానససరోవరముపోలుపున ధ్యానము దివ్యప్రభావముతో దొలుకాడును. ఇందు మనుగుట సచ్చిదానందములందు గ్రుంకులిడుటే!

ప్రసంగమునలుపుటన ధ్యానమున గండివేయుట. నిండుగుండెకు గండిపడినపుడు భావస్రోతము పిల్లకాల్వలై పలుదిక్కుల జెల్లాచెదరగును. ఈ పరుగున మధురాలాపన ముదయింపదు. గుండెలో చేయివెట్టి కలచివేయక, భావమునకు స్వాతంత్ర్య మొసగితిమేని తుషారహ్రదమునుండి మంజులగీతిక నాలపించుచు జాలువారు సురాపగపగిది మధురనిస్వనమున విశ్వసందేశ మొసగుచు నది వెలారును. నవసమాగమ ప్రణయపరిష్వంగమున (పరమాత్మ జీవాత్మలట్లు) జొక్కియున్న పుణ్యదంపతులను విడదీయు టెట్టిచెట్టయో, ధ్యాననిరతుని ధ్యానమునుండియు, యోగనిమగ్నుని యోగనిద్రనుండియు తొలగించుట యట్టిదే! అనుభవసమయమున, ఆనందము గ్రోలుతఱి నిశ్చలత్వనిస్తబ్ధతలుండవలెనుగాని శబ్దము కాదు. గభీరతకు ముప్పు దెచ్చునది వాగుడే! కావున యోచనాపరులు మితభాషులై యుందురు. నలువలకులందు గగనమును చుంబించుచు హిమగిరులు నిలిచియుండ నడుమ నిభృత జీవనము గడపుకొలను తనలో తెట్టిదోయని భావించుచు, బహుశాంతములను మననము చేసికొనుచు, యోగనిద్రలోని మునిమానసమట్లు అనంతశాంతియందు మునిగి, సుందరమైన నిజాత్మను ఈశ్వరహృదికి లగించి ఆత్మవిస్మృతి నందియుండ, గులకరాయియొండు దానిగర్భమున బడిన నదెంత నెగులునందదు? తనయానంద పేటికకు చిల్లిపడెనని సంతపింపదా? సుషుప్తిమగ్నయైయున్న యెడందయం దీటెపోటు చొరబడినపుడు లోని ప్రాణ మెంతకొట్టుకొనదు? ప్రభాతసమయములందును, శారదరాత్రులందును నొయ్యారిభామవలె తోచు ప్రకృతి నవలోకించి, చూపుక్కలందు వింతమస్తలను, మనసునందు తళుక్కుతలపులను నింపుకొనుతఱి, వెన్నెముకపై దుర్విధి బలముగ గ్రుద్దినచో నెంతఘోరము జరుగదు? అంతరంగమందలి శాంతికి దురంతమై అత్యాచారము జరుగదా? సౌందర్యసంగ్రహణమునకును వికృతనినదమునకును, ఏకాగ్రదృష్టికిని అల్లకల్లోలమునకును ఘోరవైరమనుట స్పష్టాంశము. తన్మయానుభవమునకు ప్రతికూలయోచనము భంగపాటు దెచ్చితీరును. వారచూపులు ప్రక్కమార్గములై ధ్యానహ్రదమందలి ఆనందపూరమును ఇందందు పాఱించి దుర్వ్యయమొనరించును.

మహత్తరాశయములను మానసికదృష్టియం దిడికొనియే, వానిని పడయనెంచియే, వానికై పరితాపమంది, ఆంతరంగికవేదనమున బొగిలి తపించి, ఏకదృష్టితో ధ్యానించి, తన్మయభావమున మునిగి, శక్తిగని ధన్యులమగుచుందుము. మానవజీవనముపై దివ్యముకుటము నిలుపు నీయాశయములం దెట్టిశక్తి విరాజిల్లుచున్నదో!

ఎదుటివ్యక్తియెడగాని, ప్రత్యక్షమైన ఎద్దానియెడలగాని యొకడు భక్తిశ్రద్ధలను, ప్రేమభావమును చూపుటకు హేతువు హృదయము నాకర్షించుమహత్త్వమందుండుటచేతనే; మొద్దు నెవ్వడైన "అర్ధాంగీ!" యని కౌగిలించుకొనునా? "దేవదేవా!" యని బొగ్గుల గుట్ట కెవ్వండేని ప్రణమిల్లునా? చీకటిని చూచి "జన్మసార్థకమైన"దని గంతులువేయునా? "ఆహా! ఎట్టిదృశ్యా!" మని పెంటప్రోగునకు దీపారాధన గావించునా?

ఉత్తమాశయములు ఎందుండియో వ్రేలాడు కొయ్యముక్కలు కావు కొయ్యపై విడిది సేర్పఱచుకొనునది మృత్యువు. ఆకులందలి పచ్చందనమందును, పూవులందలి చక్కదనమందును తోచు ఈశ్వరశక్తికే మానవలోకము చేతులుమొగుచును. ఉన్నతాదర్శములం దిట్టి దివ్యశక్తి కలదు. వీనిమహత్త్వ మెట్టిదో సుందర సృష్టిదృశ్యములను విలోకించినపుడు కొంత తెల్ల

మునుగు. ఈ దృశ్యము లివి గ్రహించు శరీరములు. ఈ దృశ్యముల ముఖకాంతి నవలోకించితిమేని వీని యంతరంగములందు తేజరిల్లు భాస్వదాశయజ్యోతిర్లీల యెట్టిదో గ్రహింతుము. వ్రజయువతీ యుతుడై బృందావన విపినమున రాసక్రీడల దేలు మురళీధరుని చందమున తారకాంగనాసహితుడై గగనకుంజమున సరాగ్యలీలాడు చందురునందును, స్వయంవరాంగణ మందలి సౌందర్యతిలక పోలుపున రమ్యోద్యానమున రాజిలు గులాబియందును, కవికుమారుని యెడందలోని భావరూర్తికమట్లు శిశిరకణమందు శోభిలు ప్రభాతకిరణ గుచ్ఛకమందును, అర్ధాంగీహృదయమువలె కాంతిలు రాగ రంజిత సంధ్యాకాశమందును మిసమిసలీనునవి దివ్యశక్తి సమన్వితములైన ఆశయములే! వీని నీశ్వరభావములని వచించితిమేని ప్రకృతిదృశ్యము లీశ్వరవాక్కులని మానవులు గ్రహింపకపోరు. జీవ మెందున్నదో, చలన మెందున్నదో, కాంతి ఎందుకలదో, సౌందర్యసౌరభ మాధుర్యము లెందుకలవో, సచ్చరిత్ర ఎందున్నదో ఈశ్వరలీలిత అక్షరములు - అక్షరములుగాని సదాశయములు అందే యొప్పుచుండును.

ఇవి తమ యందచందములతో సంతసంపడి అంత రింపవు. ఈశ్వరుడు మృత్యుంజయుడుకదా! ఈశ్వర హృదయసముద్భవభావములు మిత్తిగొంగలనుట నిస్సంశ యము కాదా? అనంతకాల మివి కాంతిలుటకు కారణము అనంతప్రాణుల యాత్మలను తనుపుటకే! వీనిని గాంచిన కన్నులు, వీనిని గ్రహించిన మనసులు, వీనిని ధ్యానిం చిన ఆత్మలు ఈశ్వరసంయోగమున దనియు గోపికల వలె పరమపరితోషమందును.

మహోత్తరాశయములకు త్రోసిరాజను మానవులు కొందఱుండుట నిక్కమే! అన్యచింతలు పురుగులవలె వీరి చిత్తములపై వ్రాలుటచే ఉన్నతాదర్శములదెస వీరు చూడ్కుల బుత్తెంపరు. కాని యీ చింతలు వీరి చిత్తములను చిరకులాయముల గావించుకొననేరవు. మానవ హృదయము మట్టితోగాక దివ్యసామగ్రితో తయారైనది. రంగారు బంగారుపై మలినముచేరినను అది దానిని తిని వేయజాలదు. ఎట్టికలుషమైనను మనుష్యహృదయమును కబళింప లేదు. నేడు కాకున్న రేపైన మేఘముక్తన భమువలె నది నిర్మలము కాగలదు. పండువెన్నెలను పాయసమట్లు జుఱ్ఱె నభోమానిని ముదమందులీల సదా శయాలోకమును గ్రోలి మానవహృది మఱిమఱి మురి యును.

విశాలవారాశిలో నొక్క కెరటము చలించినం తన తక్కిన యలలన్నియు జలించులాగున విశ్వమం దలి ఒకదొడ్డ హృదయము తనసుగాశయముకతన కదలిక గాంచినంతన అసంఖ్యాకములైనయెడందలు కదలిపోవును. కదలినయంత దెన్నో కరగిపోవును; వీని యన్నింటికి కన్నతల్లి కడలియే కావున సమీరస్పర్శచే నొక్క వీచికలేచినతోడనే సింధుకుటుంబమందలి తరంగసంతా నమంతయు తలయెత్తును. ఎట్టి ప్రేమసంబంధమో! బహు శాశయరూపములం దీశ్వరశక్తి సృష్టియందంతటను గాంతులనని తెలిపియుంటిమికదా! సృష్టిలోని ప్రాణులన్ని టికి నీశక్తి కన్నతల్లి. మాతృప్రేమ ఒకేడింభకుని హృదయమును సోకియుండదు. అనురాగస్పర్శ, సద్భా వస్పర్శ, సదాశయస్పర్శ సృష్టిస్థితప్రాణుల నన్నిటిని జలింపజేసి యుఱ్ఱూతలూగించును.

సౌరభాస్వాదనమందును, సౌందర్యానుభవ మందును, రసానుభూతియందును, మధురగాన మనన మందును ఆనందమందని హృదయమేది?

అనంతవిశ్వమున గాంతిలుభాస్వదాశయము లన్ని యు ఒక్క జనయిత్రియందు వెలయును. ఈమె హృదయము నీలాకాశమువలె నిర్మలమైనది. ఈమెమాన సము రత్నాకరముభంగి గుణమణిపూరితమై గభీరమైనది. ఈమెకన్నులందు సూర్యచంద్రులు తేజరిల్లుచుందురు. ఈమెమృదువులు జలజలరాలునుడులు రాశి కెనయైయుండును. ఈమెభావములు సౌందర్యసందీప్తములు. ఈమె ఇలు వేల్పు సత్యము. "శివమస్తు సర్వజగతామ్" అందే ఈమె మనసులుచుండును. సచ్చిదానందము లీమెడెందమున త్రివేణీక్షేత్రమును సృష్టించును. భూమిజనులకు తనపు టకై మేఘుడు తనగుండెను చీల్చుకొని, శీతలవారిధారలై

జాలువారు నిజాసుల నర్పించులీల, ఆర్తుల ననేకుల డనుప నమ్మ తన ప్రాణముల ధారవోయును. అరుణా లోకమున లంఘించు పిట్టవలె, తామరలందు వ్రాలు అంచవలె కన్నబిడ్డకై తల్లి అగ్నికుండమున లంఘించును.

ఈ ప్రాణి ఎట్టిదని వర్ణింపగలము? అమ్మచరిత్రను వర్ణించుట కెరికి సాధ్యము? కవులును, భక్తులును ఈమెను వేర్వేరు తెఱగుల బ్రస్తుతించిరి. "పెరుగును, వంటకంబు, పడపిండియులం గొనితెచ్చిపెట్టు దుగ్ధకకరుణాధురీణ యగు ప్రాణముప్రాణము" అని తల్లి నుద్దేశించి శ్రీనాథు డనినాడు.

"Thy constant flow of love, that knew no fall, Ne'er roughen'd by those cataracts and breaks, That humour interposed too often makes;"

అని కౌపరుకవి పలికినాడు. "Cariolanus" లో షేక్స్పియరును, "చంద్రగుప్త" లో ద్విజేంద్రుడును కడుకౌశలమున మాతృప్రణయమును చిత్రించిరి.

"On woman it is not only the lover, but the mother also, that is awakened by love" (Vide: page 188 "Annette and Sylvie" by Romain Rolland.) అని నేటి సుప్రసిద్ధ ఫ్రెంచి గ్రంథకర్త తెలిపినాడు. చిన్ననాటి తల్లి ముద్దులను వర్డ్స్‌వర్త్ కవీంద్రుడు తలపోసెను. ("Sallies of mother's Kisses "Vide: Wordsworth's code on "Intimations of immortality from recollections of early childhood") "The spirit of sacrifice in the parents is the touch of the Infinite" అని నిన్నకాక మొన్న రవీంద్రు డనినాడు Vide: Dr. Tagore's Presidential address delivered on the third day at the Parliament of Religions, Calcutta 2-3-37). ప్రపంచసార స్వతమును పరికించితిమేని తల్లినిగుఱించిన సంస్తుతి వంతేని గోచరించును. కవులును తాత్త్వికులును ప్రకృతిని జనయిత్రి యందురు. యాత్రికులు గంగను "అమ్మా!" యందురు. గోదావరినిగూడ నట్లే పిలతురు. దేశభక్తులు స్వదేశమును "జనని" యందురు. రామకృష్ణాదులు భగవతిని "మాతా!" యని సంబోధించువారు. "దుర్గ మా యమ్మ యిచ్చుత మహత్వకవిత్వపటుత్వ సంపదల్" అని పోతరా జనినాడు. తల్లిచరిత్ర ఎందఱెందఱు వ్యక్తులకు మేలుబంతియైనదో!

కాని, మాటలవలన మాతృదేవిమహత్త్వమును సంపూర్ణముగ నెవ్వరైన వ్యక్తీకరింపజాలుదురని తలప జెల్లదు. సృష్టిలోని జ్యోతులన్నియు, సుందరదృశ్యము లన్నియు నొక్కమాఱు పురోభాగమున నిలిచి, తమ ప్రభావమును మనసామ్మ గావించినపు డేమియనగలము? పిడికిలికంటె పెద్దదికాని గుండెయందు భావమహోదధు లుప్పొంగ, నెట్టి కథనమునకైన నది కడంగగలదా?

దేనినిగాని ఇమ్పుటకంటె గైకొనుట సులభమని పలువురు తలంతురు. ఇది సరికాదని నాతలంపు. మను ష్యహృదయగ్రవన మెట్టిదో కాని అం దొకప్రేమ బిందువు రాలినంతన నవురాగసింధు వుప్పొంగును. ఒక్కసద్భావ మందు విత్తనమై పడినంతన నిలింపుల నందతిరి తనుపజాలు భావఫలపాయము దానిలో నుదయించును. లలితహృదయములం దిట్టివోద్యములు మెండుగా నుండును. ఏ మహా పురుషుడో, ఏ సుందరదృశ్యమో, ఏ మహత్తరసంఘట నమో మనసున నొక మహితభావమును రాల్చినంతన మృదుహృదయుడు — ఈతనినే కవియందుము — నిజాంతరంగమున బహుళభావములను గని తన పాట లందును, పద్యములందును, తన ఆటలందును, మధురంపు మాటలందును వానిని వెడలించును. ఈతనికడుపు చేపు వచ్చిన ఆవుపాడుగువంటిది. క్షీరము వెడలకున్న "అంబా!" యని గగ్గోలుపడక ధేను పూరకొనగలదా? పద్యములు వ్రాసినను వ్రాయకున్నను, గ్రంథములు లిఖించినను లిఖింపకున్నను, భావప్రకటనమునకై పొగులువా రెందఱు కవులేయని వచింతును. జిజ్ఞాసు లోకము వెత్సమ్మై, తమ్మజేరినపుడు వీరి యానందమునకు మేర యుండదు. సౌందర్యపిపాసువైన కవి "భిక్షాందేహి" అని తనసుండెను ప్రకృతిమాతప్రోల నిలిపి; సౌందర్య

గానమందె, భావనావేశము కతన దన్నుదాను మఱచి, లోనుపెకిన సౌందర్యపూరమును వేయివిధముల వ్యక్తీకరించును. కన్నతల్లికిని, ప్రకృతిమాతకును ఎంతో పోలిక కలదనిక దా వచించితిని. కన్నతల్లి కదలిరాగల, ప్రసంగింపగల, ఊడిగము సేయగల ప్రత్యక్షభావమున నను కంపజూపగల, వెతకివెతకి అనురాగము ప్రసాదింపగల దేవి. ఒక్క ప్రేమబిందువునుగాదు, ఒక్క సద్భావమును గాదు ప్రేమార్ణవమును, భావబ్రహ్మాండమును నీమె మన యెడందలందు వర్షించును. ఇవి మన యంతరంగములందు పెక్కుమడుంగులుగ నను సంశయమును మఱువకుడు జుడీ! ఇవి హృదయమున కుమిలికుమిలి ఎంతకాలముండును? ప్రేమకణము నందినగుండె భక్తి-సింధువు నొసగ నుద్విళ్లూరును. వాణిజ్యవీథి యందువినబడు "వినిమయము" (Exchange, barter, or interchange) ప్రేమ సామ్రాజ్యమున శ్రుతిగోచరము కాదు. ఒక రేమో ఇచ్చిరని మరల దానినో మఱొకదానినో విధిలేకనో, తప్పనిసరిగనో ఇచ్చుట కాదు. అర్థితుడు కాక అంబుధరుడు జలమిచ్చుచొప్పున, కుముదహర్షంబుగావించు నమృతసూతికైవడి, పద్మాకరమును వికచముగజేయు ద్యుమణికరణి పరహితాచరణమతియైన మాత ప్రణయదానము చేయునట్లే, అర్థితుడు కాకనే తనయుడు అమ్మకు భక్తిజాప గాంక్షించును. ఈభక్తి ప్రత్యుపకృతికంటె కృతజ్ఞతాస్వీకరణముకంటె కోటిమడుంగులు ఘనతరమైనది. పూజామందిరమున, దేవీసమ్ముఖమున "కృతజ్ఞత" "ప్రత్యుపకృతి" భావగంభీరము లనిపించుకొనవు. నిస్వార్థప్రేమనందిన హృదయము వేయివిధముల నాత్మభావప్రకాశము గావించుకొనును. తల్లిపదములు పుడికియో, ఆమెమ్రోల నతజానువయి యంజలిఘటించియో "అమ్మా! అమ్మా!" యని యావేగభరితహృదయుడై ఆమెను సంబోధించియో, బహుభంగుల నామెనుకీర్తించియో, పూజాపీఠమున నామె నాసీనజేసి తనివార పూజించియో, ఆమెదివ్యమూర్తిపై దృష్టినిలిపి హృత్పీఠి నామెకు చిరస్థాన మొసగి మధురధ్యానమున మునింగియో తృప్తిమెయి ఆమెకు సేవసలిపియో, ఆమెచరణ సరోజములపై నిజోత్తమాంగమిడి నిదురించియో, కవి కుమారునివలె పలవించెనో [illegible] గుండెలోని ఉత్తాలభావతరంగములను ప్రసర్పించును.

తా దల్లికావలెనని దుర్గయే తపించియుండ సామాన్యమానవి తపింపదా? తల్లికానిదే స్త్రీ మహాత్త్వము సంపూర్ణముగ వ్యక్తముకాదని, స్త్రీ జన్మయే సార్థకము కాదని ఈమె తల్లడిల్లునేమో! తనయులకు తల్లి యయ్యు, తనయునకుగూడ తల్లికావలెనని స్త్రీ తపించును. అప్పుడుకాని తద్హృదయము పూర్ణప్రకాశము కేడిగాదని ఈమె తలపోయునేమో!

కొడుకునకై నాతల్లి తల్లడిల్లినదట. నన్ను కని పరమానందభరితయైనదట. తలనొప్పివగర్పులచే తఱచుగ బాధపడునదయ్యు, అనవరతము నన్ను తనగుండెమీదనే నిలుపుకొనినదట. అమ్మగుండె దివ్యమందిరమని నాడు గుర్తింపక అందు చిందులుత్రొక్కి అపచారమున కొడిగట్టియుందును. అమ్మచెప్పిన జాబిలిపాట నా స్మృతిపథమున చిరాంకితమైయున్నది. కాని ఆమె ప్రబోధించిన పాఠము ముగియకమున్నే, తల్లికడుపులోని చలువను తనివార బడయకమున్నే, మాతృదేవి హృద్వీణకు చెవియొగ్గి అనంతప్రణయ గీతికామాధురిని సంపూర్ణముగ మానసాంజలి జేర్చుకొనకమున్నే, తల్లి మాటలోని గభీరసాహితీ రత్నాకరమును గాంచి మనసునకువచ్చినలీల అందు మునకలేయకమున్నే దుర్విధి నన్ను గుభాలున క్రిందికి గూలద్రోసి పిచ్చుకపిల్లను చివాలున నెగదన్నుకొనిపోవు గ్రద్దవలె నా కన్నతల్లిని నాకన్నులనుండి ఎందో గొంపోయెను. తల్లిపటమును చూచుకొని కొపరుకవి కొంతసాంత్వన మందువాడను. అమ్మచిత్ర మొక్కటైన నాకు లేదు. ఐదేండ్లవయసు ఆమెమోమును చూడజాలితిని గావున నాదేవి పవిత్రరూపమును హృదయయవనికపై జిత్రించుకొని బాష్పాకులలోచనుడనై దానికి ప్రణమిల్లుచుందును. నా హృదయమున నామె ధారవోసిన ప్రేమ బిందువులు క్రమాభివృద్ధి నందినవి. గుండెయందు తొలుకాడు భక్తిభావమును మాతృదేవిమ్రోల ప్రకాశము గావించుకొనజాలు భాగ్యము నాకు కలుగలేదు, కాని

ఆమె సుందరమూర్తి నాహృత్సింహాసనముపై విరాజిల్లుచునేయున్నది. బాలకుడనై ఒంటరినై దూరసీమలందు చరించుతఱి ఆమెకై ఆర్తనాదము * సలిపితిని. పదంపడి దైనను ఈయాక్రందనము గుండెనుండి యంతర్హితము గాక అందు గట్టువడి జిజ్ఞాసయైనది. అమ్మకై పొగులం వపుడే ఉత్తమాశయములకై అంతరంగమున పొగుల జొచ్చితిని. అవిచలితచిత్తుడనై అమ్మను ధ్యానించినపుడే ఉన్నతాదర్శములను ధ్యానింప దొడగితిని. నా హృదయము దురంతమైన యాతనమునకు గుఱియైనను హూర్తము లున్నవి. ధ్యానమగ్నుడనై కొపరుకవి తెలిపిన Elysian reverie లోని పరమానందమునందిన మహూర్తములును ఉన్నవి. దివ్యదృశ్యములను విలోకించినపుడును, మహత్తరక్రియలు కనులబడినపుడును, భావస్వాదాశయములు హృదయాకాశమున తళుక్కొత్తినపుడును, పుణ్యతీర్థములను సేవించినపుడును, తిథిదినములు ప్రత్యక్షమైనపుడును స్మృతిపీఠమున నాజనయిత్రి ద్విగుణీకృత సౌందర్యమున దేజరిల్లును. ఈమెను దలచి ఈమె పవిత్రాత్మకు భక్తిసుమాంజలి నర్పించినపుడు, నాహృదయము శాంతినికేతనమై, ఆనందధామమై తనరును అదృశ్యయై అమ్మ పుత్తెంచు ఆశీర్వాదము దేవదేవుని మూపున నిడికొనిన ఖగపతివలె వైకుంఠమునుండి అవతరించి నా హృదయమందిరమును జేరుకొనును. దానితో నిలింపులుపోలు భావములు అంతరిక్షమునుండి పరుగెత్తుచువచ్చి అందు విడిది నేర్పఱచుకొనును. చిత్తమత్తఱి దివ్యాలోకప్రదీప్తమగును. మాతృదేవినుండి మాటలకందని ఇట్టి మానసికవిభవమునందు నవకాశమిచ్చు

---

* అక్కఱలైన పైకము సంపాదించుకొనుచు కలకత్తాలో చదువుకొంటిని. కాని ఆనగరముతో పూర్ణపరిచయము కలుగునంతదనుక దుష్టకష్టపరంపరలకు కాలిబంతినై పోతిని. కొన్నిదినములు ఈడెన్ గార్డెన్ (Eden Garden) లో నుంటిని. ఎందైన పార్ట్ హేండ్ టైపిస్ట్ పని (దినమంతలో గాని కొంతసమయమున గాని— Wholetime or part-time—చేయుటకు) దొరకునేమో యని మధ్యాహ్నములందు ఫర్ములకు పోవువాడను. తక్కంగల వేళలందును, మనసుపూర్తిగ దుఃఖానలమున దగ్ధమగుదినములందును తోటలోనే పడియుండువాడను. అది వర్షాకాలము. తోటలోని ఒక చెట్టుక్రింద పడియుండువాడను. లోనివేడిమి చల్లారు నని ఆశపడితిని. పదునేనులక్షల జనసంఖ్యగలమహాసౌధముల మహానగరమని పేరందిన కలకత్తాలో అత్తఱి నన్ను పలుకరించువారు గాని, నీడనిచ్చువారుగాని లేరైరి. వెనుకవైపున గంగాభవాని హోరని విలపించినది. వెలికిలబడుండి చెట్టుకొమ్మల నుండి మేఘావృతమైన అంతరిక్షమును చూచువాడను. ఆ దిక్కునజని, దివిగల అమ్మను చేరుకొనవలెనని నాప్రాణము లాతురపడినవి. ఆకులనుండి వానచినుకులు నాపై రాలునవి. అది స్వర్గోద్యానము (Eden Garden) కదా! అమ్మ స్వర్గమందేకదా వసించుచున్నది! నా కన్నతల్లి నాటి నాదుస్థితి గాంచి అదృశ్యయై ఆకుమూకలనుండి నాకై కన్నీరొడ్చుచున్నదని యూహించితిని. వృక్షమందు అమ్మను విలోకించితిని. నాకన్నతండ్రి నీటిబుగ్గవంటి తన గుండెను నాకిచ్చిపోయెను. వెలుపలివర్షముతో సహకరించుటకై లోనుండి దుఃఖపూరము పొంగిపారలినది. సంవరణశక్తినిగోలుపోయి, ఏ దిక్కులేని బాలుడనై "అమ్మా!" అని పెద్దపెట్టున నేడ్చితిని. మూడునాళ్లే పొగిలితిని. పదంపడి జీడిగుంట వెంకటసూర్యనారాయణ యను తెలుగుసైదోడుకన్నులబడితిని. ఈయనస్వస్థలము శ్రీకాకుళము. కలకత్తాలో డబ్లియు. లెస్లీ కంపెనీ (W. Leslie & Co., Chouranghee)లో పార్టు హేండ్ టైపిస్టుగా నుండువాడు. కుటుంబముతో కిదరుపురములో నుండువాడు. స్వర్గమునుహృదయము గావించుకొనినాడు. తోటనుండి నన్ను తనయింటికి గొనిపోయినాడు; అతనితల్లి ఎంతో ఆదరించినది. తల్లిప్రాణము! ఒకపూట ఈ నెచ్చెలియింటనుంటిని. నాకై అశ్రుధారలు విడిన వృక్షమాత నేనుగతించినను పెక్కేడులు మనియుండును. ఈ తల్లిని-నాటి నాదిక్కును చూచినపుడు నా హృదయమునభక్తిభావము వెల్లివిరియును. నాకు మిగులగూర్చు కలకత్తాకు పోవువేళలందు తప్పక చెట్టుతల్లినిమూచిదానిచెంతగూర్చుని అప్పటిదినములను ఆత్మగతమున నెమరు వేసికొనుచుందును.

మం గళమయమార్గ కోత్సవమే అద్వితీయమని నాయభిప్రాయము.

స్నానానంతరము భోక్తలఁగూడి కుశావర్తము నుండి దైవజ్ఞ రాజుసౌధమునకు మరలితిని. విధ్యుక్తముగ తల్లితద్దినమును జరిపితిని. తోడ్తోడనే మహాక్షేత్రములందు జరుపవలయు తీర్థవిధినిగూడ నిర్వహించితిని. పితృదేవతల నుద్దేశించి కుశావర్త క్షేత్రమున పిండములు వీడితిని. "అహంహి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభురేవచ" అని జగదీశుడే (గీతయందు) వచించుటచే నేను నేనుజ పిన విధ్యుక్తకర్తవ్య మీశ్వరునకు ప్రీతికరమగునని విశ్వసించితిని.

ఈ పితృదేవతలలో ముఖ్యులు నా తండ్రిగారు. అమ్మ దివంగతయైన అనంతరము అమ్మయు అయ్యయు దామెయైరి. ఆధునికులదృష్టిలో మిన్నయైయున్న ఆంగ్లవిద్యను వీరెఱుగరు. ఆంగ్లాక్షరములు మా యూరి పొలిమేరలో జొరబడజాలకపోయెను. కావున వీనిని పరికించునవకాశము వీరికి కలుగనేలేదు. సంస్కృతాంధ్రములనైన వీ రంతగా పరిశీలించిరికారు. మా తాతగారు గొప్ప భూస్వామి; లక్ష్మీప్రసన్నులకు సరస్వతీసేవ అక్కఱకు మాలినదనియో, అనుచితమైనదనియో యోచించియుందురు. గ్రామమున లౌకికజీవన నిర్వహణమునకు వలసినచదువే తమవంశీయులకు చాలునని తలపోసియుందురు.

గ్రంథపఠనమే విద్యార్జనమని తలపరాదు. విద్యాదర్శసిద్ధికి అక్కఱయైన నిమిత్తములలో గ్రంథపఠన మొక్కటియయ్యు, అది ప్రధానమైనదని యూహింపరాదు. మహామేధావులును, ప్రతిభావంతులును ప్రకృతి పుస్తకమునే పఠించిరి; చెదపుర్వులై గ్రంథములను ప్రమింగక, విహంగములై విశ్వదృశ్యములను కన్నుల జొనుపుకొని, మిఃలనేరి భావవిభూతి నందిరి. హృదయపరిశీలనమువలన సహజప్రజ్ఞను కన్గొని, నైసర్గికమానసిక విభవమును సత్రించి, ఆత్మవిన్యాసమును బలపఱచుకొని, ఈశ్వరారాధనమున విజ్ఞానము పెంచి, * మహామోహితమైన స్వతంత్రసృష్టి గావించి, సహృదయులకు భావభిక్ష పెట్టి, ప్రకాశితజీవులయిరి. ప్రకృతియాధారమున జనించుటచే నా కన్నతండ్రి, గోరుముద్దలట్లు ప్రకృతిమాతయొసగిన మధురాశయముల మననార నారగించెను. ఇట్టి మృష్టాన్నమేకదా ఆత్మను దనుపును! పవిత్రసంప్రదాయము నిర్దేశించిన పథమందే వారు నడచిరి కావున వారి యంతరంగము కరుణాతరంగిణులకు జన్మస్థలమైనది; వారి హృదయము ప్రేమకలశాంబుధి యైనది; వారిమన నందనోద్యానమునకు అందచందములు తెలిపినది; వారియాత్మ పరంజ్యోతికి ప్రతిరూపమైనది.

తామునివసించు అరువదేండ్లలో నెన్నడును గోదావరీ క్షేత్రమునుండి కదలిపోయి వారు మఱెందును వసింపలేదు. లంకలను కొలుచునలవాటుగలవారు కావున గోదావరీదీవులను తమ మరికిపట్టులు గావించుకొనినారు. అమ్మ తరువాత అక్కలిర్వురు దివంగతులగుటచే, కొంతకాలము నన్ను మఱెందును విడువక పచ్చపట్టులట్టులుండు నీమనికిపట్టులకు కూడ గొంపోవువారు. కావుననే గోదావరీహృదిపై రంగారియుండు దేలు నాశైశవక్రీడాంగణము లైనవి. శాంతి సౌందర్యములు నాబాల్యము నెత్తిముద్దాడిన దారులగుట నా భాగ్యము. గోదావరీ కల్యాణవేదికలందు పెండ్లికూతురట్లు శోభిలునది స్వర్గమే! ఈ నసుమోముచెల్వ యుచ్చరించిన మంగళాశీస్సు దివ్యసుమమట్లు నాశైశవశీర్షమున రాలియుండకుండునా? "Heaven lies about us in our infancy" అని మహాకవి వర్డ్స్‌వర్త్ పలికినమాట సత్యదూరముకాదని పలుతెఱగుల ఋజువుచేయగలను.

"By Contemplation's help, not sought in vain, I seem to have lived my childhood o'er again"

---

* "చతుర్విధా భజంతే మాం జనా స్సుకృతినోఽర్జున, ఆర్తో జిజ్ఞాసు రర్థార్థీ జ్ఞానీచ భరతర్షభ"
(శ్రీ భగవద్గీత, విజ్ఞానయోగః)

అని కౌపర్ కవి వచించినాడు. అవును! అంతరంగవీథి నుండి పక్కుపక్కున వెన్కకు తరలినపుడు దివినుండి బాలశిరముపై రాలు తుషారబిందువులవలె నానందకణములు హృదయమున రాలును! "స్వర్గసంపర్కమునుండి కపటి ఎన్నోయడుగులు వేయలేదుకావున బాల్యమున నింకను దివ్యద్యుతులు తళుక్కుమనేయుండు" నను భావమునుకదా మహాపురుషుడు 'మజ్జినీ' సూచించినాడు! బాల్యమందలి స్వర్గప్రాభవమును కన్గొనికదా "ఈశ్వరసామ్రాజ్యమున ప్రవేశింప నాశించువాతడు శిశువట్లుండవలె"నని ఏసుక్రీస్తు పలికినాడు!

ఇంగ్లీషుచదువునకై రాజమండ్రిలో ప్రవేశించినంతనే ఈ స్వర్గసౌఖ్యమునుండి దూరమైపోతిని. ప్రకృతిసౌందర్యముతో గాక తెచ్చిపెట్టుకొనిన అందముతో వెలయు కలకత్తాలో వాసము మొదలిడినంతన నాకవాసనలకు మఱింత దూరమైతిని. నా తండ్రిగారో! శైశవమును కడపిన సుందరాంగణములందే తమ యావజ్జీవమును గడపిరి నాల్గయిదుమాఱులుమాత్రము వీరు రైలెక్కియుందురు. ఇటు నిడదవోలును అటు అనపర్తిని వారు దాటిపోలేదు. నా పెండ్లికిమాత్రము సింహాచలముదనుక వచ్చిరి. నిత్యకల్యాణమునకు, పచ్చతోరణమునకు పట్టుగొమ్మలైన చేలనుండి కదలుటకు వారి మనసొప్పెడిదికాదు. హలమును చేబట్టియు, నోరులచేతులకు హలము నొసగియు, భారతభాగ్యమునకై తోడ్పడి వారు పుణ్యాత్ములైరి. గోదావరీక్రోడతలమున నుదయించి, ఆలోకపావని యూరువందే యస్తమించి ధన్యులైరి. పూతగోదావరీ పులినతలమునుండి కదలిపోక, నేను గలమును గాక హలమునే చేపట్టియుండినచో, నగరమందల్లాడు నాజీవనమున నేడు దుమ్ము రేగకుండెడిది. కలమునకు ప్రాపించు దౌర్భాగ్యముగాక హలమునకు లభించు సౌభాగ్యము నేడు నా సొమ్మయ్యెడిది. కనకవసన సుందరియైన ప్రకృతిమాల నిత్యానందమున నాజీవన మాదులాడుచుండెడిది.

విశ్వవిద్యాలయములందును, కళాపరిషత్తులందును నాయయ్య ఎట్టి సర్టిఫికేటులను పడయకున్ననేమి? నిర్మలమైన వారిహృదయపత్రమున అనంత విశ్వవిద్యాలయాధ్యక్షుడైన ఈశ్వరుడు స్వర్ణమయాక్షరములతో దివ్యగుణపత్రమును (Divine certificate) లిఖించినాడు. ఉద్యోగములకై, సద్యోగములకై, బానిసవనమునకై, దాస్యమునకై పనికివచ్చు దరఖాస్తు ఇదికాదు. భాస్వచ్చరిత్రచే కనులపండువొనరించుకొన గాంక్షించు భావోపాసకులప్రేమాలి నిది సదాళయసందీప్తపత్రమై తోచినది. ఈ యాధ్యాత్మికగుణపత్రముకతననే ముక్కోటియేకాదశినాడు పరంజ్యోతిఃప్రదీప్తస్వర్గద్వారములందు నాకన్నతండ్రి కద్భుతస్వాగతము చేకుఱినది. బహువిధగానయంత్రములు చేబూని, దివ్యసంకీర్తనమొనరించుచు, నృత్యము గావించుచు, గీర్వాణులీ పవిత్రహృదయపత్రమునకు జోహారనిరి. ఈ మహోత్సవమును గాంచి, అహిపీఠినుండి శ్రీనాథుడు దివాలున దిగి, ముదమార దానిని చేగొని, పదిలముగ నాత్మహృత్పేటిక నిడికొనెను. చదివిచదివి పసదనములతో సర్టిఫికేట్ల దస్తరములను పడసి, భారత విశ్వవిద్యాలయములందు తలమిన్న యనిపించుకొనిన విశ్వకళాపరిషత్తు శిఖరమున గగనచుంబియై తేజరిల్లు డిగ్రీలగుత్తి నవలీలగ త్రుంపి నిజమౌళి దురాయిగావించుకొని, నేడు అభాగులైన భారతయువకులందగ్రగణ్యుడనైన నేను నాజన్మదాత పొందిన మహోన్నతస్థానము నెట్లందజాలుదును? దానిసౌందర్య మిట్టిదని యూహింపనైన నూహింపగలనా?

తల్లికడుపుగల నాతండ్రి నన్ను ప్రాణాధికముగ ప్రేమించి, కడుగారాబమున పెంచి, ఓలిత్రాయము నందే నాచే శారదకు ముడిపెట్టించి, మాయిర్వురను చూచి మఱిమఱి మురిసి, ఈ బొమ్మలపెండిలినుండి వెడలిన మంగళగీతిక మలయపవన పథమున నల్లన నెగసి గగనగవాక్షములందు ప్రవేశింపకమున్నే తమయర్ధాంగలక్ష్మిని గలసికొనుటకై విమానారూఢులై వెడలిపోయిరి.

ఇహజగతినుండి తరలిపోవలెనని కొలదిదినములకు మున్ను తాము గ్రహించిరేకాబోలు నన్ను ప్రక్కలోనికి చేరదీసికొని కన్నుల నీరునించుచు "తండ్రీ! ఇక

నీ కేదిక్కును ఉండదు కాబోలు. పక్షికైన ప్రపంచమున నాహ్లాదము లేదేమో! దేశదేశములం దెల్లి పాట్లుపడెదవే నాయనా!" అని గద్గదస్వరమున పలికిరి. ఈ మాటలు వినినంతనె నాగుండె క్రుంగిపోయినది. ప్రాణములు కొట్టుకొనినవి. దుర్విధి తలపై నధిక్షేపించ నున్నదని యూహించితిని. "ఇక నీ బ్రతుకు వేయి యిడుమలకు కబళము"నని ఎవరో యంతరంగమున నఱచినట్లాయెను. కడుపులో కల్లోలము పుట్టినది. నా యారాటమును గాంచి నాతండ్రి "భయము లే"దని యూరడించిరి. వైద్యుడును పలుమారు నాకు ధైర్యము జెప్పి, బడికి పోయి మర్నాడురమ్మని నన్ను రాజమండ్రి పంపెను. నేబోయిన నాటిరాత్రియే నాకై తల్లడిల్లుచు నాకన్న తండ్రి ప్రాణములు వదలిరట! మరుచటిదినమున నా బావమఱది నన్ను రాజమండ్రిలో కలిసికొని, మరణవార్త దెలుపక నన్ను దోడ్కొనిపోయెను. నాగుండెలో నగ్గోలుపుట్టెను. "అంతయు ముగిసినది" అని విషాదాక్తమైన అతనిముఖము తెరువున నాకు తెలిపినది ఎట్లో పోతిని. నాకు నా అయ్య కానుపించలేదు. పుష్కరతీరమున బూడిద తోచినది! ఈ బూడిద నా కన్నతండ్రియా? శ్మశానవాటికనుండి వేయియాబె లొక్కమారుగా నెగసివచ్చి నాగుండెలో గ్రుచ్చుకొనినవి! గృహాంగణమునకు బదులు ప్రత్యక్షమగునది శ్మశానభూమియా? ఇక నన్ను పోషింపనున్నది బూడిదప్రోగా? నన్ను కని, నన్ను పెంచి, నన్ను కడుపున బెట్టుకొని నాకై దుఃఖించిన నాయయ్యను ఇట్లు బూడిదజేసినవారెవరు? "ఇదియే నీదిక్కు. దీని నిక చేతులనెత్తి పోయుము" అని నిష్ఠురపరిహాసము పలుకుచు దుర్విధి నన్నా బూడిదప్రోగుపై దొరలించినది. ఈ తీరున నా మనసునకు చిచ్చుపెట్టుటకంటె నది చివాలున నన్నుగూడ బూడిదజేసి రెండుప్రోవుల నొకేమారు భూమితల్లికి నంజుకొనపెట్టిన బాగుండెడిది. ఈ దుర్విధికి నే జేసిన యపకారమేమో?

మృత్యువు! నిదురించునట్లు పడియుండుటను మృత్యువనిన, మనసెట్లు కుదుటబడును?

"ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహు
రింద్రియేభ్యః పరం మనః,
మనసస్తు పరా బుద్ధి
ర్యో బుద్ధేః పరతస్తు సః"

అని గీతాచార్యుడెలిపినాడు. ఆత్మ, బుద్ధి, మనస్సు, ఇంద్రియములు, స్థూలదేహములను తుదిదానికే తుదిచోటు నిర్ణయింపబడినది. ఆత్మ కగ్రస్థానమును శరీరమునకు కనిష్ఠస్థానమును నిర్దిష్టమైనను మనము చూచునది శరీరమే! అనురాగాదులు చూపు అంతరంగమున కిది నిమిత్తమే! ప్రత్యక్షమగుదు ఇది నిక్కముకాదని ఇది యంతర్ధానమైనపుడుగాని విశ్వసింపము. "అవు"ననిపించునది కనబడునది. కాబోలు ననిపించునది ఊహ! ప్రత్యక్షమైనదానియెడల మనకు నమ్మకయును మక్కువయును కలిగితీరును.

మాటవలనగాని, క్రియవలనగాని ఎట్టిభావవ్యక్తీకరణము గావింపని వస్తువునెడల సయితము సంపర్కము కతన ప్రీతికలిగియుండును. మాకిపట్టు వీడిపోవుటకు మనకు మనసొప్పదు. "Sweet Auburn" అని తన యూరును దలచి గోల్డ్‌స్మిత్ వాపోయినాడుగదా! "నిజదేశమును జూచినంతన నెవ్వనిహృదయ ముప్పొంగదు?" అని స్కాట్ మహాశయుడు వాకొనుట పలువు రెఱుగుదురు. జడవస్తువైనను (అందు మనము కాంచు భావము కతన) మనసు నాకర్షించితీరును. జడముగాని శరీరము, దశేంద్రియములకు ప్రాపైనశరీరము, మనసునకు యునికిపట్టయినశరీరము, బుద్ధికి నిధానమైనశరీరము, ఆత్మకు ఆలయమైనశరీరము సర్వతోముఖ జీవననిర్వహణమున నెంతప్రాముఖ్యము గలిగినదో యూహింపుడు.

భావము గంభీరమైనదయ్యు కొండొకనిమిత్తము నాధారముజేసికొనియే అది వ్యాప్తి నాసీనయగును. భావమునకు నిమిత్తము దిక్కు; నిమిత్తమునకు భావము దిక్కు. నిమిత్తములేకున్న భావ మాత్మవ్యక్తీకరణము నందదు. భావములేకున్న నిమిత్తము సజీవముకాదు.

వట్టియక్కరములగుంపులోను, రాళ్లగుట్టయందును భావముండదు. అక్కరములందు భావము ప్రవే

శించినంతన నది వచనమగును, రచనమగును. రాళ్లప్రోవున భావముచొచ్చినతోడన నది తాజమహలగును, రంగమహలగును. శిల్పమందును, కళయందును నగుమోము భావము తళుక్కొత్తును. కాని శిలాగ్రథనము లేకున్న, నక్షరగ్రథనము లేకున్న శిల్పమును, కళయును నెందు సాక్షాత్కరించును? శరీరగ్రథనమున సృష్టిశిల్పము ప్రత్యక్షమగును. జీవకళ దృగ్గోచరమగును. శరీరమును త్రోసి రాజన జెల్లునా?

నిర్జనప్రదేశమున కనులు మూసికొని సామాన్యులు భావస్పర్శ యెట్టిదో, ప్రణయస్పర్శ యెట్టిదో అనుభవింపజాలరు. ప్రేమించినవ్యక్తిని, చూచినపుడును, ఆతని పలుకులకు వీను లొగ్గినపుడును, ఆతనితో ప్రసంగించినపుడును, ఆతని గవుంగిలించుకొనినపుడును, ప్రేమస్పర్శ యెట్టిదో ప్రణయప్రకాశ మెట్టిదో వీరు గ్రహింతురు.

భావమునకు నిమిత్తమైన శరీరము వెనుక నిలిచినను దేహమునకు ప్రతినిధియైన వేఱొకనిమిత్తమును ముందు నిలిపికొని ఒకయింద్రియకవాటమును గాకున్న వేఱొక యింద్రియద్వారమును తట్టి భావ మెదుటిమనసున ప్రవేశించును. ప్రేమించువ్యక్తిని చూచియు, నాలింగన మాచరించుకొనియు సంతసంపడుటయు గాని కాని ఆతడు ప్రత్యక్షము కానితఱి ఆతనిమాటను టెలిఫోనులోనో, గ్రామఫోనులోనో విని కొంతదనుక తృప్తినందెదము. భావమునకు బలాధారనినపుడే ఇంద్రియములకు దిగదుడుపు పనజెల్లును. * ఆత్మకగ్రస్థానమిచ్చిన గీతాచార్యుడు ఆత్మవృద్ధికై, ఆత్మోద్ధారసిద్ధికై శరీరమును, ఇంద్రియములను, మనసును, బుద్ధియును సేవసలిపి తమమను గడ గడపవలెనని యుద్దేశించియుండును. ప్రత్యక్షమగు ప్రధాననిమిత్తము బూడిదప్రోగైనచో శరీరము బుగ్గియైనచో ప్రత్యక్షానుభవమునే యెఱిగిన సామాన్యుడు, సామాన్యులందలి బాలకుడు సర్వనాశనమైనదని దుఃఖింపడా?

ప్రత్యక్షానుభవావకాశము కడతేఱినపుడు అంతర్జ్ఞానమైన వ్యక్తి యాత్మతో ప్రార్థనవలన, ధ్యానమూలమున, యోగముకతన కలసిమెలసి వర్తించి ఆత్మానంద మందవచ్చును. కాని మనుష్యాత్మ అత్యద్భుతశక్తి నందినపుడే యిట్టియానందమందుట సాధ్యమగును. విశేషతపమువలన గాని, దీర్ఘమైన అభ్యాసమువలన గాని మానవుడు యోగీశ్వరుడు కాజాలడు, "భావాంబర వీథి విశ్రుతవిహారి" కాలేడు.

సామాన్యు డనవరతము తాత్త్వికవీథులందు పరిభ్రమణ మొనరింప జాలడు; ప్రత్యక్షప్రపంచమునుండి చని అదృశ్యవసుంధరలందు, ఊహాజగతులందు వాసమేర్పఱచుకొనలేడు. రక్తమాంసములందలి ఉష్ణము చెప్పచేతలందు నిలువనంతవఱకు, దశదిశల నుడాయించు దశేంద్రియములు వెనుదిరుగుట నేర్వనంతవఱకు, ఆత్మారాముని ప్రోల మానసము మరులి కానంతదనుక మనుష్యు డాత్మసామ్రాజ్యమున పట్టాభిషిక్తుడు కానంతవఱకు ధ్యానమార్గమున భావభువనమున ప్రాతకాపై యుండ జాలడు.

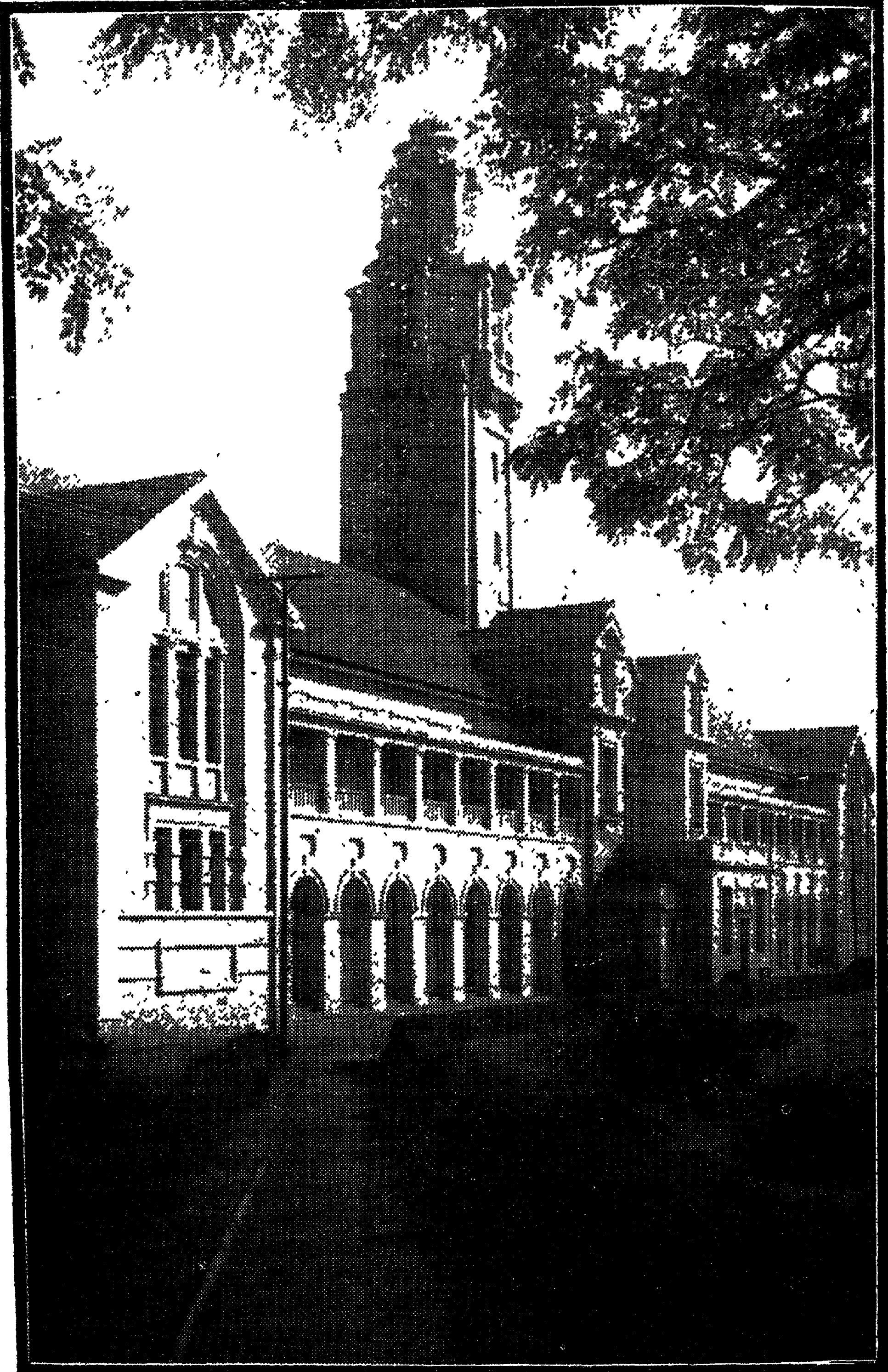
భావభువనమున ప్రాతకాపులై యుండజాలు వారిసంఖ్య మానవకోటిలో మిక్కిలితక్కువ. లోగల ఈశ్వర తేజమును వృద్ధిగావించుకొనువాడే,— ఆత్మశక్తి నధిక మొనరించుకొనినవాడే ఇట్టికాపు కాగలడు. ఇది

---

* ఈ సందర్భమున నెడలిపిన 'భావము' ప్రత్యక్షప్రమాణసముద్భవము జుడీ. దీనితరువాత పాటింపవలసినది అనుమానమని తార్కికు లందురు. అతీంద్రియమును, అనాదియు నైన బ్రహ్మపదార్థమును గ్రహించుటకు ప్రత్యక్షానుమానప్రమాణములు చాలవు. కావున "ఆత్మవాక్యము" లేక శబ్దప్రమాణ మక్కఱైనది. ఆంగ్ల తాత్త్వికులు "Authority" "Intuition" ల (Vide: Sources of knowledge) దెలుపుదురు. ప్రమాణము లన్నిటివలన గాని పూర్ణజ్ఞానము లభించదు.

“బిగిల్ మెట్టు”. టిప్పుసుల్తాన్ దీనిపైకెక్కి బిగిల్ ఊది, సైన్యాన్ని దండయాత్రకు ఆయత్తంచేసేవాడట.

తాతా సైన్సు పరిశోధనాలయము

సామాన్యక్రియకాదు. హృదయగర్భాలయమున నీశ్వరు డుండు నిక్కమే! మానసప్రాంగణమున పసువుకూడ కలదు. ఇది లొంగినగాని ఆధ్యాత్మికశక్తి వృద్ధికాదు. ఒకపరి పశుప్రవృత్తిని చెలరేగనిచ్చినచో అది చులకనగా లొంగదు. విచ్చలవిడిగా ప్రవర్తించు ఇంద్రియములు దీనికి వలసినంత మేత నొసగును. దీనిని తలయెత్తనీయక లోగల రెండవశక్తిని—దివ్యశక్తిని—క్రమముగను తగిన వృద్ధిజేయించుటకే ప్రాచీనులు తమడింభకులను బ్రహ్మచర్యమున ప్రవేశపెట్టిరి. పశుప్రవృత్తిని కట్టిపెట్టుటన నాత్మసంయమము నందుట. ఇది యలవడిన ముహూర్తమున చిత్తము చిత్తమువచ్చిన తెఱగున పరుగులెత్తక, అధోగతియందు కూలబడక, ఎగిరెగిరి కొండకొనను చేరు పిట్టవలె ఉన్నతాశయముదెస జనును. ఏకాగ్రదృష్టియందే ఈగమనపంథ కలదు.

దివ్యశక్తి లోగల ఓజస్సున గలదు. ఇది ప్రాణభరితము. అద్భుతసృష్టి ఇందుండియే వెడలును. దుర్వ్యయమొనరింపక దీనిని నిలుపుకొనువాని కసాధ్యమెద్దియునుండదు. చంద్రతారార్కులు చావనంతవఱకు సజీవములైయుండు రచనలను గను ప్రతిభయును, సర్వకాలములందు విజయపాంచజన్యమును మ్రోగింపగల ప్రజ్ఞయును, మానవునిచే "సోహమ్" అనిపించి, ఆతని దేవుని పట్టమహిషిగావింపగల మహాద్భుత శక్తియును ఇందుండియే యుద్భవించును. బ్రహ్మచర్యమువలనగాని ఇది సంచితము కాదు. నియమబద్ధజీవులు, వివాహితులైనను, బ్రహ్మచర్యము నెఱపువారగుదురు. పదునాఱువేల యెనమండుగురకు పతియైన శ్రీకృష్ణుడు నిత్యబ్రహ్మచర్యమున సాటిలేనివాడు; బ్రహ్మచర్యవ్రతము ననుష్ఠించువారు తనదెస దృష్టినిలిపియుంచవలెనని తెలిపినాడు.

"ప్రశాంతాత్మా విగతభీర్బ్రహ్మచారివ్రతే స్థితః,
మనస్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః."

దివ్యసుందరమూర్తిని మనశ్చక్షుస్సమక్షమున నిలుపుకొనిననాడే బ్రహ్మచర్యము నెగ్గును. మనసు చెదరిన ముహూర్తమున దీనికి భంగమువాటిల్లును.

లోనున్న ఎద్దు రంకెలువేయును, కుమ్మికుమ్మి మానవుని లోతుగోతిలో పడద్రోయును. మదించిన ఎద్దుతో కుస్తీపట్టు పెనగెదము? దీనిపెను జూడనినాడు ఇది కృశించును; క్రుంగిపోవును. ఈ తత్ప్రవృత్తి దినదినకైన బోవును, ఏనాటికైనబోవును అది కష్టపడెగాని, రాయివలెగాని ఉండదు. అది గోతినైనగూలును, కొండనైన నెక్కును మంచినభ్యసింపనివాడు ఎద్దుకాలిక్రింద పడితీఱును. ఇతడు చెడ్డవాడగుట నిక్కము. ఉత్తమ భావములను మనసున నింపుకొని, వాని నాత్మజీవనమున నింకింపజేయుటే ఈ యభ్యాసము; ఇదియే బ్రహ్మచర్యానుష్ఠానము. బ్రహ్మచర్యమును కొంతదనుకైనను అభ్యసింపనివాని చరిత్రనుగూర్చి శంకించుటనుచితముకాదు. ఈ యభ్యాసము కడుంగడుకష్టమైనది. క్రమనిష్ఠవలనగాని యిది యలవడదు. దుశ్చింత మనసును మఱొక్కవేళ అవధానమును (Attention) మార్చవలెనని మనశ్శాస్త్రము (Psychology) తెలుపుచున్నది. ఇట్లు మార్చుట మొదలిడిననాడే మానవుడు క్రమనిష్ఠలో ముందంజ వేసినవాడగును. మనననిదిధ్యాసనములవలన నీ నిష్ఠ బలవత్తర మగును. ప్రబోధమువలన విశేషాభ్యుదయము కలుగునని యయాతిప్రభృతుల చరిత్రలు తెలుపుచుండుట లేదా? క్రమనిష్ఠయందు, బ్రహ్మచర్యమున విజయుడైనవాడే పూర్ణత్వ (Perfection) సిద్ధినందిన వాడగును. ఈశ్వరుడే యగును. ఇట్టివానికే ఎద్దు పూర్తిగ లొంగియుండును. ఈశ్వరుడు ఎద్దునెక్కువాడందురు; లోని యెద్దును లొంగదీసినవాడని మన మూహించుటకే ఇట్లందురని నాయభిప్రాయము. మహేశుని దృష్టి విష్ణువుపై నుండునందురు. ఆతని ఏకాగ్రదృష్టియే ఆతని నంతవానిజేసినది.

ఈదృష్టి ఎట్లలవడును? ఇట్టిశక్తి మనుష్యహృదయమునందే కలదు. ఇది సత్యమును వలచునది, సౌందర్యమునభిలషించునది. కావున నందంపుదృశ్యముపై కన్ను నిలుప మక్కువపడెదము. సౌందర్యసందీప్తరూపమును ముంగిటికొనినముహూర్తమున నేకాగ్రదృష్టి తనంతదాను వృద్ధియగును. మరలుమనినను చూడ్కి మరలదు.

జగన్మోహిని జూచి ఆత్మవిస్మృతుడై ఈశ్వరుడు పరుగు లెత్తలేదా? సదాశక్తై, సుందరాశయమునకై పరుగు లెత్తువారు ఈశ్వరునిబోలు భక్తులు. ఆయతనయనార విందములను శ్యామసుందరుని నగుమోమున కప్పగించి వ్రజవీథులందు పరుగులెత్తినగోపిక లిట్టిబ్రహ్మచారిణు లని, ఇట్టి భక్తురాండ్రని కంఠమెత్తి పఠింతుము. మహ నీయ తేజుడై, క్రేవులమేపు మోహనమూర్తిని ప్రేమిం చినవారందఱు అతని యిల్లాండ్రే బృందావనమున భక్తబృందపరివృతుడై యుండిన గోస్వామి మీరా బాయి నుద్దేశించి "నీవు శ్రీకృష్ణుని యిల్లాలవుకదా! మేము మీ చెల్లెండ్రము" అని పలుకలేదా? "నాథా! నాథా!" యని శ్రీచైతన్యుడు శ్యామసుందరు నుద్దేశించి పలికి తన్మయనృత్య మొనరించువాడుకాడా? ఈతని దృష్టిలోగల దివ్యసుందరమూర్తిని, భావనాసృష్టియం దాటితేలనివారు శిలయందు నిర్మించి తమదృష్టిని దానిపై నిలుపుచుందురు. గౌడీయమతప్రచారకులను, వంగవైష్ణవులను తెలుపు పౌత్తలికారాధన మిట్టిక్రియయే! చైతన్యప్రభృతు లావాహనము గావించుకొనజాలిన సుందర సత్యస్వరూపములను మనము దృష్టిముందు నిడి కొందుము. ఈ యంశమున కవగతులు గానివారే 'Idol-worshippers' మనమని మాటలు విసురు చుందురు.

సుందరభావము దేనను, సుందరమూర్తి దేనను దృష్టిపాలుతటి అత్యద్భుతదివ్యభావ మొండు హృదయ హ్రాదమున పొంగిపొరలును. శశికిరణము వెన్క నెంత యమృతమ ుండదు? నగుమోము నీ యిందు ముక్కవేయు మెలుగవా? పూవురేకుల యంచులనుండి కమ్మతావి వెడలుతటి పుష్పకదుప్రన సుధాసింధువు తరంగసంకు లము కాదా? రెప్పదెబ్బ తిననిచూడ్కిలో ననురాగాంబు రాశి తెరలుతెరలై పొంగిపొరలును గాఢమైనభక్తియే ప్రేమ; గాఢప్రణయమే భక్తి. ప్రేమకును ఏకాగ్ర దృష్టికిని గలసంబంధము వృక్షమునకును విత్తునకును గల సంబంధమువంటిది. ఏకాగ్రదృష్టివలన గలుగునది ప్రేమ; ప్రేమసముద్భవ మేకాగ్రదృష్టి.

సౌందర్యము సృష్టిగర్భితము. సుందరసూర్య కిరణమును పరికింపుడు. అందు సప్తరాగములు తళ్కొ త్తుట గాంతురు. ఛవి కిరణడింభకములేకదా! అంతియ కాదు. రవిమయూఖము పుద్దిడికొనిన చోటులం దెట్టి యద్భుతసృష్టి గోచరించుటలేదు? మొగ్గమోము విచి చుంబించి, దానియంగప్రత్యంగములను ముక్కవమెయి కవుంగిలి జేర్చుకొనినపుడేకదా పూవు పులకలందు భావ భువనములు పుట్టును! నగుమోమునన సౌందర్యప్రసవినియై కవిహృదయమును అల్లుని గావించుకొని కులుకునుగదా! దినమణిద్యుతి కల్హారహృదయమును స్పృశించినంతన బిలబిలలేచు కలహంసలబోలు తళుక్కులెన్నెన్ని తెలి కెరటాలకొనలం దుదయింపవు? తూగుటుయ్యాలలం దూగు రాచముద్దియలవలె నయ్యాలలపై నూగాడుపువ్వా మద్దుమోములపై ఒలుకొత్తు నవ్వులం దెట్టియద్భుత సృష్టి గోచరింపదు?

తెలుగుటాకీ వ్యాపారము:
రానున్న విపత్తు

ఎ. వి. సీతారామయ్య

మిక్కుటముగా ధనార్జనము చేయవలెనను కోరిక సాధారణపు చూపునకు పేరాసగా కనబడుతుంది. కాని అది అపేక్షించదగిన ఒకభారీగుణము. ముఖ్యంగా వ్యాపారంలో అది ఉండటం చాలా అవసరం. విపరీతంగా ఆర్జించవలెననే కోరిక లేకపోతే పెద్ద పెద్దపనులు చేయవలెననే సంకల్పం, అందుకు తగిన ఉత్సాహం కలగవు. అందువలన ధనార్జనయందలి కోరిక నిందించతగినదికాదు; మెచ్చుకొనదగినది.

కాని వ్యాపారములో అనుభవము, దూరదృష్టి ఉండి సమయానుకూలంగా ప్రవర్తిస్తే తప్ప కేవలం ఆర్జించవలెననే కోరికఉండి లాభంలేదు. పైగా అపారమైన నష్టంకూడా కలుగుతుంది. గుడ్డిఎద్దు చేలోపడినట్లు వ్యాపారం సాగిస్తే హఠాత్తుగా గోతిలో పడిపోతుంది వ్యాపారం. అందువలన ఎప్పటికప్పుడు మార్చుకుంటూ-వ్యాపారధోరణిని - నడిపించుకుంటూ వస్తేతప్ప లాభం రాదు.

టాకీవ్యాపారంలో మిక్కుటమైన లాభాలు వున్నాయని దేశంలోని వర్తక ప్రముఖులు గ్రహించారు. కొంచెం ఆలస్యంగానైనా మన తెలుగువారు కూడా గ్రహించి ఫిలింవ్యాపారంలో జొరబడినారు. అంతవరకు మంచిదే. చాలా ఫిలిములను కూడా తయారు చేశారు. వీరు అన్యరాష్ట్రపు పెట్టుబడిదారులవలన తయారుచేయబడిన ఫిలిములను, వాటికివచ్చిన లాభములను చూచి తాముకూడా ఫిలిములను తీశారేగాని వాటికి వచ్చిన లాభములుమాత్రం వీరికిరాలేదు. కారణం ఫిలిము వ్యాపార పద్ధతులు వారికి అకళింపు అయినట్లు మనవారికి కాలేదని మాత్రం ఖండితంగా చెప్పవచ్చు. ఫిలిము తీసే పద్ధతులలో, వాటిని డిస్ట్రిబ్యూటుచేసే పద్ధతులలో, వాటిని ప్రచురించే విధములలో, వాటిని ప్రదర్శించటానికి తగు స్థలములను ఎన్నుకొనే విషయములో, మరి తదితర విషయములలో తెలుగుఫిలింపారిశ్రామికులకు శాస్త్రీయమైన జ్ఞానమున్నట్లు కనబడటంలేదు. ఈపరిస్థితులలో అనుభవంమాత్రం ఏవిధంగా వుంటుంది! ఉదాహరణ- ఈస్టిండియా కంపెనీవారి 'లవకుశ'కు లక్ష లొచ్చిపడినాయని బజారుకో ఫిలిం కంపెనీ లేవదీశారేకాని ఆకంపెనీవారి ఫిలిములు ప్రదర్శించడానికి ఎన్నిథియేటర్లు వారిస్వాధీనంలో నున్నాయో, ఎన్ని టూరింగుసినిమాలు వారిచేతికింద నడుస్తున్నాయో ఆలోచించిన తెలుగుఫిలింవర్తకుడు ఒకడూ వున్నట్లు కనబడడు.

ఇప్పటికే చాలా ఉపోద్ఘాతం అయినట్లున్నది. కాని అవసరం.

ప్రస్తుతం మన తెలుగుసినిమా వ్యాపారాన్ని ఒక గొప్పవిపత్తు ఎదుర్కోబోతూంది కొందరుకలకత్తా, బొంబాయి, బెంగుళూరు పట్టణముల ఫిలింవ్యాపారప్రముఖులు తెలుగుదేశంలోనున్న సినిమాప్రదర్శనశాలలను నెమ్మదిగా గుత్తకు తీసుకుంటున్నారు. ముఖ్యమైన సెంటర్లు అన్యరాష్ట్రీయులచేతిలో పడిపోతున్నాయి. మారుమూలలనున్న గ్రామాదులలోని థియేటర్లు సైతం వారివశమైపోతున్నాయి. విస్తీర్ణమైన నగరములలో ఆకర్షణీయ

మునైన థియేటర్లను వారు నిర్మిస్తున్నారు. ప్రదర్శనానికి కావలసిన మెషీన్లు విక్రయించేది, అద్దెకు యిచ్చేది వారు. థియేటర్లు వారివి. టూరింగు సినిమాలు వారివి. కొత్తగా తెరువబడుతున్న సినీమాలు వారివి. వారే తెలుగుఫిలిములుకూడా తయారుచేస్తున్నారు. ఈ పరిస్థితులలో మనవాళ్లు లక్షలు తగలేసుకొని చచ్చుఫిలిములను తయారుచేసి మురుస్తున్నారు. ఈ ఫిలిములు ఎక్కడ ప్రదర్శించడానికి? ఒకమారైనా ఈవిషయం వారికి తట్టిందా? ఫిలిములు తయారైన తరువాత వారి ఆజ్ఞకు బద్ధులై వారుకోరినవరతులకు వారి థియేటర్లను దేబిరించి ప్రదర్శించుకొని నష్టపడాల్సిందే యిక మీద తెలుగుఫిలిములు తీశేవారు. కలకత్తాలో మెట్రో గోల్డిన్ కంపెనీవారు హిందూదేశంలోకల్లా గొప్పదైన సినిమాథియేటరును దాదాపు ఇరవై లక్షలు ఖర్చుచేసి కట్టించారు. అది కట్టిస్తారని తెలియంగానే బెంగాలీ వారు చేసిన ఆందోళన యింతంత కాదు. కారణం దానివలన వారి పరిశ్రమకు అంత నష్టంకనక. మన తెలుగుదేశానికి ముఖ్యనగరాలలో ఏ మహారాష్ట్రుడో, ఏ మార్వాడీయో వచ్చి ప్రదర్శనశాలను కట్టించి తన ఫిలిములు ప్రదర్శించుకుంటూ మన వ్యాపారాన్ని ధ్వంసం చేస్తుంటే మనవాళ్లు కళ్లుమూసుకుని ఒకరికొకరు పోటీలు పడుతూ - కథలుగూడా కనబడక-ఎందుకూ పనికిరాని ఫిలిములను తయారుచేస్తున్నారు, అన్యరాష్ట్రపు స్టూడియోలలో.

అందువలన ఈ తెలుగుఫిలిం వర్తకులు-ముఖ్యంగా అద్దెస్టూడియోలలో తయారుచేయుచున్న స్వతంత్ర ప్రొడ్యూసర్లు-కొంతకాలం ఈ ఫిలిములను తీయడం ఆపివేసి మనదేశంలో నున్న థియేటర్లను భద్రపరచుకోవడం, నూతనంగా మంచి థియేటర్లు కట్టించడం వగైరా ప్రదర్శనావకాశాల్ని వృద్ధిచేసుకుంటే తప్ప తెలుగు ఫిలిం వ్యాపారానికి గతిలేదు. కాని మనవాళ్లు వెంటనే ఆపనికి పూనుకుంటారా? లేక ఆలస్యమైపోయిన తరువాత నిష్ప్రయోజనంగా బజారుకొక థియేటరు ఇంకా నాలుగైదు సంవత్సరాలైనాక పోటీలుపడి కట్టించడం చేస్తారా?

తెలుగు పంచాంగం క్యాలండరు

దిన, వార, మాసపత్రికల చందాదారుల కుచితము

ఆయా స్థలములందున్న యేజంట్లచే పైక్యాలండరులు దిన, వార, మాసపత్రికల చందాదారులకు ఉచితముగా పంచిపెట్టబడును. ఏజంట్లకు క్యాలండరులు పంపబడినవి. వారు పంచిపెట్టుటలో ఆలస్యము జరుగునని తోచిన చందాదారులు నేరుగ వారినికలసికొని సేకరించగోరెదము.

వ్యవస్థాపకుడు:

కర్నల్ కాలిన్ మెకెంజి

బులుసు వెంకటరమణయ్య

దక్షిణ హిందూదేశపు స్థానికచరిత్రల సంపుటాల్ని చూసినవారికీ, అథవా వాటినిగురించి విన్నవారికీ కర్నల్ మెకెంజీ కొత్తవాడు కాడు. అతను స్కైదేశకుడు అయినప్పటికీ భారతదేశ చరిత్రాంశాలని పరిశోధించి అందుకుగాను పల్లెపల్లెకూ తిరిగి స్థానికవిమర్శకులికి తెలియని విశేషాల్ని విరివిగా సంగ్రహించి లోకల్ రికార్డ్సు (స్థానికచరిత్ర)లను తయారుచేశాడు. అతను కేవలం విమర్శకుడే కాదు, అప్రతిమాన మేధాసంపత్తిగల ఇంజినీయరు; గొప్ప యుద్ధవీరుడు; ఇండియా కంతకూ సర్వేయర్ జనరలు; ప్రాచ్యవిద్వాంసులను పోషించిన ప్రభువు. కనుకనే కర్నల్ మెకెంజీ ప్రతిభ సర్వతోముఖంగా వెల్గినది. మెకెంజీ యింగ్లాండు దేశంలో వున్న లూయిస్ ద్వీపంలో ౧౭౫౩ వ సంవత్సరంలో పుట్టాడు. అతడు పుట్టినది సామాన్యపు కుటుంబంలో; పేరుగడించింది పెద్దవాడయాక. అందుచేత అతని తల్లిదండ్రుల్ని గురించికాని, బాల్యాన్ని గురించిగాని యేమిన్నీ తెలియలేదు.

ఆకాలంలో - అంటే - మెకెంజీకి నిండు వయస్సు వచ్చిన సమయంలో - ఇంగ్లాండులో వుండిన లార్డు నేపియర్ ఫ్రాన్సిస్ ప్రభువు తనవంశంలో పూర్వీకుడూ, గణితశాస్త్రవేత్తలలో అఖండుడూ అయిన 'జాన్ నేపియర్' జీవితచరిత్రాన్ని వ్రాయడానికి పూనుకున్నాడు. అందుకోసరం ఆయన భారతీయ గణిత శాస్త్రాన్ని పరిశోధించవలసి వచ్చింది. ఆ విజ్ఞాన విషయాల్ని పేర్చి కూర్చడానికి ఆతనికి సహకారులలో వుండి, మొదట్నుంచీ హిందూదేశ ప్రాచ్యవిజ్ఞాన పరిశోధనానికి ఉబలాటంతోనూ, ఉత్సాహంతోనూ వున్న మెకెంజీ కుడిభుజమై తన ప్రతిభాశక్తుల్ని ప్రకటించాడు. ఆసమయంలోనే మెకెంజీకి సీఫోర్తు ప్రభువుతోకూడా పరిచయభాగ్యం కలిగింది.

తలపెట్టిన పని పూర్తికాకుండానే ఫ్రాన్సిస్ ప్రభువు గతించాడు. మహోత్సాహంతో తాను చేస్తున్న పనికి ఆటంకం కలిగినా మెకెంజీకి ఉత్సాహం తగ్గలేదు. ఆ ఉత్సాహమే- ప్రాచ్యవిజ్ఞాన పరిశోధనోత్సాహమే అతన్ని భారతదేశానికి ప్రయాణం కట్టించినది.

మెకెంజీకి పరిచితుడైన సీఫోర్తుప్రభువుకి ఈస్టిండియా కంపెనీలో చాలా పలుకుబడి వుండేది. ఆపలుకుబడే దొరచేత తన ఆశ్రితునికి కంపెనీవారి మద్రాసు శాఖలో ఇంజినీరింగు డిపార్టుమెంటులో ఒక ఉద్యోగాన్ని యిప్పించినది.

మెకెంజీ ౧౭౮౩ వ సంవత్సరంలో ఇండియాకు వచ్చేడు. ఆ వచ్చేటప్పుడు అతను మద్రాసు గవర్నరు లార్డు మెకార్ట్నీకీ, మధురలో పెద్ద ఉద్యోగంలో ఉన్న మిస్టర్ జాన్స్టన్కీ సిఫారసు ఉత్తరాలు తెచ్చుకున్నాడు.

జాన్స్టన్ భార్య వెనుక మెకెంజీని పోషించిన నేపియర్ ప్రభువుకు కుమార్తె. ఆమె మంచి విద్వాంసురాలు. తన తండ్రి తలపెట్టిన కార్యాన్ని పూర్తిచేయాలని చాలా పట్టుదల కలిగి మధురకి చుట్టూపట్లనున్న గణితశాస్త్రపండితుల్నీ, జ్యోతిశ్శాస్త్ర పండితుల్నీ తనవద్ద ఉద్యోగానికి ఆమె కుదుర్చుకున్నది. పరిచితుడైన మెకెంజీ మద్రాసుకు వచ్చాడని తెలిసి ఉత్సాహంతో ఆమె ఆకాశం

అందుకుంది. వెంటనే మెకెంజీకి మధురకు వచ్చి తమని కలుసుకోవలసినదని ఆహ్వానం-జాన్‌స్టన్ దంపతులు పంపించారు. వెంటనే మెకెంజీ మధురకి వెళ్లి అచిరకాలంలోనే జాన్‌స్టన్ సతివద్ద పనిచేస్తూ వున్న పండితులతోటీ, తదితర పండితులతోటీ ఎక్కువపరిచయం కలుగచేసుకున్నాడు. అతడు వారితో తరుచుగా సంభాషిస్తూ, ఆ సంభాషించినప్పుడల్లా హిందూదేశచరిత్రకి సంబంధించిన చాలా భోగట్టాను తెలుసుకున్నాడు. అల్లాంటివాళ్ల సహాయంతో 'లోకల్ రికార్డు' లని కూర్చాలనే అభిప్రాయం మెకెంజీకి అప్పుడే కలిగింది. అదిమొదలు అతడు జీవించివున్న ౩౮ సంవత్సరాల కాలంలోనూ, ఎప్పుడూకూడా మనస్సులో ఆ అభిప్రాయమే వుండేది.

అతనికి ఆ కోరిక వున్నా అతను ఇండియాకు వచ్చిన పధ్నాలుగు పదిహేనేళ్లదాకా దానికి తగిన అవకాశమూ తీరుబడీ లేకపోయినవి. ఉద్యోగానికి వచ్చినదిమొదలు రమారమి పదిహేనేళ్లదాకా తన వుద్యోగపు పనులలోనూ, యుద్ధాల్లోనూ అతను మునుగుతూ తేలుతూవుండేవాడు. దేశంలో అశాంతి ప్రబలివుండిన రోజులవి. ప్రతిదినమూ యెక్కడో వకచోట యుద్ధం జరుగుతూనే వుండే దప్పుడు. పైగా కరువు దేశాన్ని మలమల మాడ్చి వదలిపెట్టేది!

మెకెంజి ౧౭౮౩ వ సం. లో మద్రాసుశాఖ ఇంజినీరింగు డిపార్టుమెంటులో ఉద్యోగిగా ప్రవేశించి, ఆ పని మీదనే ఆ సంవత్సరంలోనే కోయంబత్తూరు, దిండిగల్లు, గుంటూరు, నెల్లూరు మొదలైన ప్రదేశాలకి తిరగవలసి వచ్చింది. ఆ పనుల్లో మునిగివున్నా అతను తీరిక వుండేటప్పుడల్లా ఆర్కియాలజీకీ, హిస్టరీకీ సంబంధించే విజ్ఞానాన్ని ఆర్జించేవాడు.

౧౭౯౦-౯౨ ప్రాంతాల్లో ఆంగ్లేయులకీ, కర్ణాట నవాబయిన టిప్పుసుల్తానుకీ ఘోరమైన యుద్ధాలు జరిగేయి. మూడవ మైసూరుయుద్ధంలో మెకెంజీ పాల్గొన్నాడు. యుద్ధసేనల్లో వుండే నలుగురు ఇంజనీర్లలోనూ ఇతనొకడు. ఆ సేనకి అధిపతి వారన్ వాలీస్. ఆ ముట్టడిలో మెకెంజీ సాహసించి కొద్దిమంది సైనికుల సహాయంతో కందకాన్ని దాటి నిచ్చెనలువేసుకుని కోటగోడ ఎక్కి శత్రువీరులతో దొమ్మియుద్ధానికి డీకొని కోటని స్వాధీనపరచుకున్నాడు. ఆ విజయానికి ఫలితంగా మెకెంజీ చీఫ్ ఇంజినీరు రయ్యాడు.

తర్వాత ఆంగ్లేయులు నందిదుర్గంకోటని ముట్టడించారు. అది సముద్రమట్టానికి రెండువేలఅడుగుల ఎత్తునవున్న - మూడుమైళ్ల చుట్టుకొలతగల దుర్భేద్యమైన దుర్గం! దానికి ఒక్కదారే వున్నది. దాన్ని మొదట హైదరాలీ స్వాధీనపరుచుకోడానికి మూడేళ్లు ఘోరమైన యుద్ధం చేయవలసివచ్చింది. అటువంటికోట ఆంగ్లేయులకి మూడు వారాల్లోనే స్వాధీనమైంది. ఆ సమయంలో మెకెంజీ చూపిన ధైర్యసాహసాలని ముఖ్యసేనాధిపతి హెచ్చుగా మెచ్చుకున్నాడట!

కారన్‌వాలిస్ ౧౭౯౨ లో మైసూరుని ముట్టడించాడు. ఆ సందర్భంలో శ్రీరంగపట్టణంలో జరిగిన యుద్ధంలో ఛీఫ్ యింజినీరుగా వుండిన 'పాట్రిక్ రాస్'కు మెకెంజీ కుడిభుజంగా ఉన్నాడు.

౧౭౯౩ లో పుదుచ్చేరిలో జరిగిన ముట్టడిలో మెకెంజీ పాల్గొన్నాడు.

౧౭౯౫ లో యూరఫ్‌ఖండంలో ఇంగ్లీషు వారికీ డచ్చివారికీ యుద్ధం జరిగింది. అంచేత ఇచ్చట వున్న ఆంగ్లేయులు కూడా సింహళద్వీపంలో వున్న డచ్చివలసలపై దాడి వెడలినారు ఆదాడికి జేమ్సుస్టూఅర్టు నాయకుడు. ఆసేనలతో వెళ్లిన ఆర్గురు ఇంజినీర్లలో మెకెంజీ వకడు. ఆంగ్లేయులు డచ్చివారి నుండి ట్రిన్‌కోమలి లాక్కున్నారు. తర్వాత కొలంబో మీదికి యుద్ధానికి వెళ్లేటప్పుడు మెకెంజీ ఛీఫ్ ఇంజనీరు! ఆ ముట్టడిసమయంలో ఒకనాడు ఇంగ్లీషు వారికి వంటచెరకు దొరకలేదట! అప్పుడు మెకెంజీ తాను ప్రాణపదంగా దాచుకున్న సుందరమైన పేదరి బుట్టల్ని, వంపులూ, సొంపులూ తీర్చి చిత్రికపట్టి తయారుచేసి జాగ్రత్తపరచుకున్న కర్రదిండ్లనీ వంటచెరకుగా ఇచ్చివేశినాడట! ఎంతో ప్రయత్నంమీద సంపాదిం

చిన ఆ అపూర్వవస్తు సామగ్రిని అగ్నికి ఆహుతివ్వడానికి అతని మన స్సెంత చికాకుపడిందో!

అయితేనేం? వీరిప్రయత్నం సఫలమైనది గనక ఆనష్టానికి అతను ఎక్కువ విచారించలేదు. ౧౭౯౬ జనవరి పదిహేనో తేదీని కోలంబో ఆంగ్లేయులకి దఖలుపడ్డాది.

౧౭౯౭ లో జనరల్ క్రెయిగ్ యాజమాన్యాన్ని ఆంగ్లేయులు ఫిలిప్పైన్ దీవుల్లోని మానిల్లాపైకి వెళ్లేరు. అప్పుడు ౩౦౦ పయనీర్లపైని మెకెంజీ ఛీఫ్ ఇంజినీరుగా ఉండి పని నెరవేర్చి తిరిగి మద్రాసుకు వచ్చాడు.

ఆయేడులోనే ఆంగ్లేయులు నిజాం సేనలో వున్న ఫ్రెంచిసైనికుల్ని ఓడించే సందర్భంలో మెకెంజీ హైదరాబాదులో వుండినాడు. ౧౭౯౯ లో జరిగిన నాల్గవ మైసూరుయుద్ధంలో మెకెంజీ పాల్గొని శ్రీరంగపట్టణాన్ని వశపరచుకోవడంలో ఆంగ్లేయులకి చాలా సాయపడ్డాడు. ఆసమయంలోనే అతను అక్కడి ప్రాచీనవస్తువులనీ, నాణేలనీ సంగ్రహించాడు.

ఆ తర్వాత కంపెనీవారు మైసూరు రాజ్యాన్నంతనీ సర్వేచేయడానికి మెకెంజీని నియమించారు. మైసూరు ౪౦ వేల చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణం గల విశాల రాజ్యం! ఆ సర్వే ౧౮౦౯ దాకా సాగింది. ఆ సమయంలోనే ఇతడు పురాతనవస్తువుల్ని సంగ్రహించడానికీ, చరిత్రవిషయాల్ని సేకరించడానికీ వీలుపడ్డింది. మెకెంజీ కార్యదక్షతని మెచ్చుకొని ప్రభుత్వంవారు ౧౮౧౦ లో అతన్ని మద్రాసురాష్ట్రానికి సర్వేయరు జనరలుగా నియమించారు. ఆ వుద్యోగంలోనే వుంటే అతనికి ఓరియంటల్ రిసెర్చికి మంచి అవకాశం చిక్కేదే! కాని ప్రభుత్వంవారతన్ని చాలాకాలం ఆపనిలో వుంచలేదు.

౧౮౧౧ వ సం. లో ఆంగ్లేయులకి జావాలోని డచ్చివారితో యుద్ధం చేయవలసివచ్చింది. ఆ యుద్ధపు సైన్యానికి మెకెంజీయే ఛీఫ్ఇంజినీరు! ౧౮౧౧, జూలై ౧౮ వ తేదీని మెకెంజీ లెఫ్టినెంటు జాన్ బ్లాక్స్టన్ తోనూ, మరికొందరు నావికులతోనూ బటేవియా సముద్రతీరాన్ని దిగి తమ సేనలు బసచేయడానికి అనుకూలమైన ప్రదేశాన్ని వెతక సాగారు. మెకెంజీ, జాన్ బ్లాక్స్టనూ మారువేషాలతో బయలుదేరారు. దారిలోనూ వైకి ఒక పడవావాడూ, నలుగురు నావికులూ వారికున్న సహాయం! వీరొక పల్లెచేరారు. అంతకుముందే అక్కడ బసచేసివున్న ఫ్రెంచివారు వీరు ఇంగ్లీషువారని గుర్తించి తుపాకులు పేల్చడానికి ఆరంభించారు. మనవాళ్లు అప్పుడు చేసేది లేక కాళ్లకి బుద్ధిచెప్పవలసివచ్చింది. వెంటతరుముతున్న ఫ్రెంచివాళ్లని తప్పించుకుని వీరు నావల్ని చేరి లంగరెత్తి సముద్రంమధ్య ప్రవేశించారు. ఆ సమయంలో మెకెంజీకి కొలదిపాట్లో అపాయం తప్పిపోయింది. ఎలాగయితేనేం చివరికి జావా ఇంగ్లీషువారికి స్వాధీనమైంది. ౧౮౧౫ మార్చిదాకా–అంటే రమారమి నాలుగేళ్లపాటు మెకెంజీ జావాలోనే వుండిపోయాడు. అప్పుడతను జావాకు సంబంధించిన భూగోళవిషయాలనీ, పాడిపంటల్నీ, పూర్వపు డచ్చిప్రభుత్వవిధానాన్నీ, మిలిటరీ రిపోర్టులనీ, పురాతత్త్వ విషయాలనీ, చారిత్రక విషయాలనీ చాలావరకూ సంగ్రహించాడు. అంతకి పూర్వం తనకి శత్రుకోటిలో వారైన బటేవియావారు అతనికి ప్రాణస్నేహితులైపోయారు! బటేవియన్ సొసైటీవారు ప్రకటించే జర్నలుకి మెకెంజీ వ్యాసాల్ని ఎన్నో వ్రాశాడు!!

౧౮౧౫ సం. లో ఇతను ఇండియాకి తిరిగి వచ్చాడు. అప్పుడు ప్రభుత్వంవారితన్ని 'కంపేనియన్ ఆఫ్ ది బాత్' అనే బిరుదుతో గౌరవించారు. అంతే కాకుండా ఆమరుసటి సంవత్సరంలోనే ఇతనికి ఇండియాదేశపు సర్వేయర్ జనరల్ వుద్యోగం యిచ్చారు.

ఇండియా సర్వేయర్ జనరల్ ఉండవలసిన చోటు కలకత్తా. కాబట్టి మెకెంజీ దక్షిణహిందూస్థానం విడవవలసి వచ్చింది. తాను సంపాదించిన వస్తువులతోనూ, గ్రంథాలతోనూ అతడు ప్రయాణమయ్యాడు. అంతకుముందే అతని పోషణలో వుండి రిసెర్చిపనులు

చేస్తూవున్న-దక్షిణదేశ పండితులు అతన్ని వదలలేక కలకత్తాకు ప్రయాణమయ్యారు. వారి సాయంతో తాను సంపాదించిన వస్తువులకీ, పుస్తకాలకీ పూర్తిఅయిన కేటలాగు తయారు చేయవచ్చునీ, తనకు తెలిసిన విషయాలని ప్రకటించవచ్చునీ మెకెంజీకి గంపెడాశ కలిగింది. కాని అతనితో వెళ్లిన పండితులకి చాలామందికి కలకత్తాలో ఆరోగ్యం చెడింది. కొందరు కాలంచేశారు అంతతో మెకెంజీ ప్రయత్నానికి తీరని విఘ్నం కలిగింది. అతని ధైర్యం దిగజారింది. తాను తన వుద్యోగ ధర్మాల్ని నెరవేరుస్తూ పరిశోధనలు చెయ్యలేడనే నిశ్చయం అతనికి కలిగింది. వెంటనే అతడు తనకి జీతం నష్టం లేకుండా మూడేళ్లపాటు సెలవిప్పిస్తే యింగ్లాండుకు వచ్చి ఆ విశ్రాంతిసమయంలో అక్కడి ప్రాచ్యభాషాపండితుల సాయాన్ని తనవద్దవున్న హిస్టారికల్ రికార్డులని ప్రకటిస్తానని ఈస్టిండియా కంపెనీవారి కోర్టు అఫ్ డైరక్టర్లతో చెప్పవలసిందని తన మిత్రుడు సర్ అలెగ్జాండరు జాన్‌స్టన్‌కు ఉత్తరం రాశాడు. కాని లాభం లేకపోయింది. దానికి కంఫిణీవారు ఒప్పుకోలేదు.

తన వృత్తిపనులూ, తలచుకున్న పనులూ—రెండూ చేరి తలమునకలయి మెకెంజీకి తీరని శ్రమకలిగించి తుదకి అతన్ని కబళించివేశాయి. తన ఆశయాలు నెరవేరకుండానే అతడు ౧౮౨౧ మే ౮ తేదీని కలకత్తా సమీపంలో ఇహలోకాన్ని విడిచాడు.

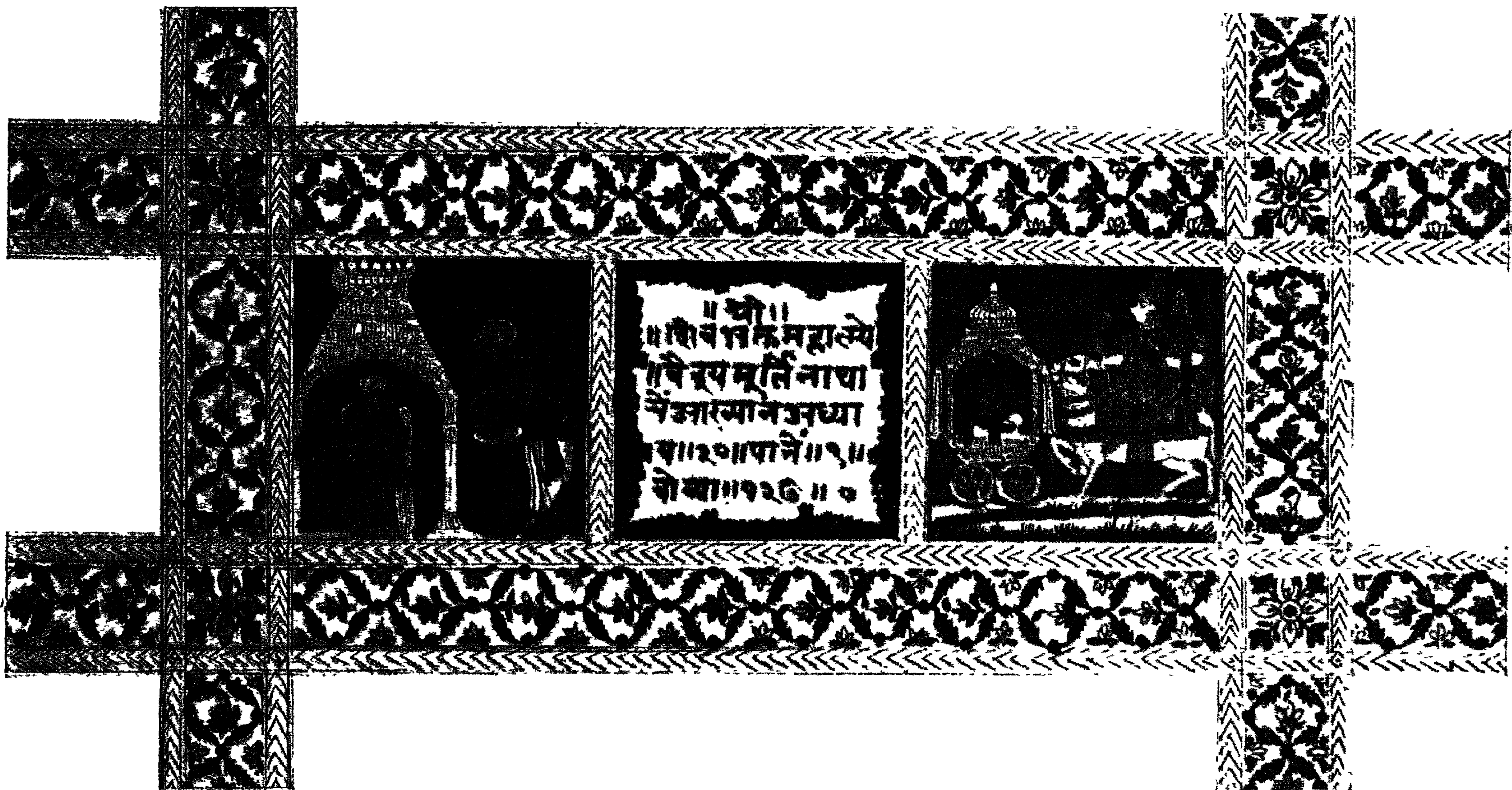
తన కోరికని పూర్తిగా నెగ్గించుకోలేకపోయినా మెకెంజీ జీవించి ఉన్నంతకాలంలో ఎక్కువపనే చేశాడు. అతడు కృష్ణకి దక్షిణంగావున్న ప్రతిప్రదేశాన్నీ—అంటే—పురాతత్వవిషయ పరిశోధనకి తగిన దాన్ని—పరిశోధించాడు. ప్రాచీనశిల్పాలకు కొండగుర్తులకు పైగా చిత్రాల్ని తయారుచేశాడు. శాసనాలకి నూటికిపైగా ప్రతిబింబాలని తీశాడు. ఎనిమిదివేల శాసనాలకి నకళ్లు వ్రాశాడు. ౨౨ స్థానిక చారిత్రకసంపుటాల్ని కూర్చాడు. మైసూరు చరిత్రరచనలో మార్కు విల్క్సుకు చేదోడూ, వాదోడూ అయినాడు. అతని కార్యదీక్ష అనన్యసాధారణమైనది. హిందూదేశచరిత్రకి సంబంధించిన ఇంత రికార్డును సంపాదించినవారు మెకెంజీని మించినవారు మరెవ్వరూ లేరు.

గవర్నమెంటు అతని ఖర్చుల్నీ, పండితుల జీతాల్నీ మాత్రం భరించేది. వస్తువులకీ, పుస్తకాలకీ అతను స్వంత డబ్బే ఖర్చుచేశేవాడు. అతడు ౧౫ వేల పౌనులు దీనికై వ్యయంచేశాడు. తన సర్వస్వాన్ని—ధనాన్నీ, ప్రాణాన్నీ కూడా పరిశోధనకే సమర్పించాడు.

ఇంత వ్యయప్రయాసలతోనూ అతను సేకరించిన వస్తువుల్నీ పుస్తకాలనీ గవర్నమెంటువారు అతని భార్యదగ్గర ౧౦ వేల పౌనులకే తీసుకున్నారు.

మెకెంజీ తలపెట్టిన కేటలాగుపనిని విల్సన్ అనే ఆయన నిర్వర్తించాడు. అందులో అతని వస్తువుల్నిగురించీ పుస్తకాల్నిగురించీ వివరంగా వ్రాయబడ్డది. కేటలాగే ఐదువందల డెబ్భైపుటల పెద్ద గ్రంథంగా తయారయింది!

(ఆంధ్రభూమి- ఫిబ్రవరి ౧౯-౩౭-లోని వ్యాసాన్ని అనుసరించి)

శివభక్తమాహాత్మ్యమునందలి వైశ్యమూర్తి నాథాఖ్యానమున నొకానొకరంగము

(శ్రీ కాశీనాధరావుగారి తంజాపుర ప్రాచీనచిత్ర సంగ్రహమునుండి)

తేనీటి సేవ

కంపెంగి రామేశ్వరరావు

తేయాకు యొక్క హిందూదేశమునకు వచ్చి నూరు సంవత్సరముల క్రితము వచ్చెను. అప్పటి నుండియు ఈ పరిశ్రమ ముఖ్యముగా అస్సాము ప్రాంతమందు చాల అభివృద్ధిగాంచెను. ముఖ్యముగా ఎగుమతి కొరకే తేయాకు పండింపబడుచున్నది ఇండియన్ 'టీ' ప్రశస్తమైన దగుటచే పాశ్చాత్యదేశములందు మంచిపేరు సంపాదించినది. ఇటీవల ఆర్థికదుస్థితివలన నీ పరిశ్రమకు తీరనినష్టము గల్గినది ఈ ఆపదనుండి మేనేజింగు ఏజంట్లు దీనిని రక్షించిరి. ముందువెనకాడక ద్రవ్యమును విశేషముగ వెదచల్లి పరిశ్రమను నిలబెట్టిరి. మేనేజింగు ఏజన్సీ పద్ధతి స్వతహా లోపభూయిష్టమై యున్నను ఈ సందర్భమున సాటిలేనిసేవ చేసినది. తరువాత అట్టావా ఒడంబడిక (Ottawa Agreement) సేయూత నిచ్చినది. సామ్రాజ్యదేశములు (Empire Countries) ఇండియన్ 'టీ' యెడ పక్షపాతము (ప్రియత్వము?) (Preference) చూపించుచున్నను ప్రక్కను సిలోను 'టీ' కూడ ఉండుటచే అట్టి లాభము కలుగుటలేదు. తత్రాపి యింతవరకు సామ్రాజ్యేతర దేశములందుగల అమ్మకము (Non Empire Market) సన్నగిలినది. ఇందుకు సాయము కాఫీ, కోకో మొదలగు పానీయముల పోటీ కూడ హెచ్చుగనున్నది. తుదకు 'టీ' పండించువారందరు కలిసి 'టీ' పైరు పరిమాణమును కూడ తగ్గించివైచిరి. ఇన్ని చేసినను పరిశ్రమ మాత్రము తృప్తికరమైన స్థితికి రాలేదు. రెండు సంవత్సరముల క్రితమువరకు పరిస్థితు లిట్లుండెను. అపుడు ఇండియన్ 'టీ' సెస్ సంఘమువారు (Indian Tea Cess Committee) మన దేశమందలి వివిధ రాష్ట్రములలో తీవ్రప్రచారము సాగింప మొదలిడిరి.

ఈ రెండుసంవత్సరములలోను వివిధ ప్రాంతములందు ప్రచారణాధికారులు (Propaganda Inspectors) నియమింపబడిరి. వారు ప్రతిరోజును 'టీ' తయారుచేయు పద్ధతిని ప్రదర్శించుటయేకాక జనసామాన్యమునకు 'నమూనా' (Sample)గా తేనీరు ఉచితముగా నిచ్చుచున్నారు. తేనీరు త్రాగుటవలన కలిగెడు మంచిని గురించి వారిచ్చెడి కరపత్రోపన్యాసముల కంతులేదు. ఇంగ్లీషు, దేశభాషల పత్రికలందు ఆకర్షణీయమగు ప్రకటనలతోడు అధికార, అనధికార ప్రముఖులయొక్క సహాయ సానుభూతులకొరకై ప్రయత్నించుచున్నారు. సర్ కూర్మా వెంకటరెడ్డినాయుడు గారు తాత్కాలిక గవర్నరుగా నున్నప్పుడు తాము తేనీటికి బాగా అలవాటుపడియుండుటచే ఈ యుద్యమము జయప్రదమగుగాక యని దీవించిరి (As a confirmed "tea-drinker" I wish the campaign every success.). హైదరాబాదు సంస్థానమందు గవర్నమెంటు సానుభూతిని అచటి ఉన్నతన్యాయస్థానపు ప్రధానన్యాయమూర్తులైన నవాబ్ మీర్జా యార్‌జంగు బహదూరుగారు అధ్యక్షులుగాగల 'మితపాన ప్రచారసంఘము'(Temperance Committee) వారు త్రాగుడుకు మారుగా తేనీటిని సేవించుడని ప్రజలకు సలహా నిచ్చిరి.

ఇంతవరకు జనసామాన్య మీవిషయమై కనపరచుచున్న అశ్రద్ధ గర్హ్యమైనది. సంవత్సరముక్రితమే ఆచార్య ప్రఫుల్లచంద్రరాయిగారు ఈవిషయమున తమ తీవ్రమగుఅసమ్మతిని వెల్లడిచేసిరి. ఈ దురలవాటువలన కలిగెడునష్టములను శాస్త్రయుక్తముగా వివరించిరి. దూరదృష్టితో చూచిన, 'తేనీరు' కూడ ఇతర మత్తుపదార్థములవంటిదేయని ఒప్పుకొనకతప్పదు. మహాత్మ గాంధిగారుకూడ తమ అసమ్మతిని "హరిజన" పత్రికయందు ప్రచురించిరి. కాని తగునంతఅలజడి జరుగలేదు. ముందుకూడ పరిస్థితు లిటులనే యున్నయెడల అమాయ

కులకు పామరజనులీయలవాటుకు దాసులగుట తథ్యము. మధ్యతరగతివారినిగురించి వేరుగ వ్రాయనవసరము లేదు. వీరిలో మూడుమువ్వాతిక యిందు కలవడినవారే. ఇక శ్రీమంతులగుపైతరగతులవా రేలయూరుకొందరు?

'తేనీటి' యొక్క మంచిచెడ్డలనుగురించి యొకింత ఆలోచింతము. ఈజాతీయపరిశ్రమ (National Industry) ను దేశీయులెల్లరు పోషింపవలయు ననెడువాదము కలదు. కాని దీనిని జాతీయపరిశ్రమగా పరిగణించుట కేవలము పొరపాటు. ఈపరిశ్రమయొక్క మూలధనము, ఆధ్వర్యము (Capital and Management) యూరపియనులచేతులం దున్నవి. అస్సాము 'తేయాకు' తోటలందు హైందవకార్మికు లెట్లు పరిగణింపబడుచున్న సంగతి మనకు పూర్తిగా తెలియును. ఇటీవలవరకు కేవలము బానిసమాత్రులుగ నుండిరి. ఈమధ్య కొన్ని సౌకర్యములు జరిగినను మొత్తముమీద తృప్తికరముగ లేదనియే చెప్పవలసియున్నది. దూరదృష్టితో చూచిన యెడల 'తేనీరు' కూడ విదేశీయపానీయ మనుటయందతిశయోక్తి లేదు. దీనిని "స్వదేశీ" పానీయమనుట అవమానకరముగ నెంచవలసియున్నది.

'తేనీరు' ఉత్సాహమునిచ్చు పానీయ (Cup of cheer) మనిచెప్పెదరు. ఇం దెంతమాత్రము నిజము లేదు. ఇందుగల ముఖ్యవస్తువైన 'ట్యానిక్ ఆసిడ్' (Tanic acid) ఉద్రేకము కలిగించుగుణము కలిగియున్నది ఎక్కువగా తీసుకొన్నపుడు మత్తు (Intoxication) కూడ కల్గును. ముఖ్యముగ నిద్రను లేకుండ (Insomnia) చేయును. కాలము గడచినపిదప కొంచెపాటి విషము (Slow poison) గ పరిణమించును. మామూలుగ నుండెడి ఆకలిని (Appetite) తగ్గించును. ఈ దురలవాటు నాగరికతాలక్షణమనెడి భావముకూడ వృద్ధియగుచున్నది. తాము త్రాగుటయేకాక చూడవచ్చువారందరకు వేళపాళలతో నిమిత్తము లేకుండ 'తేనీరు' నిచ్చుట ఆచారమైపోయినది. ఇందులకగు ఖర్చుకూడ మితిమీరిపోవుచున్నది. ఇప్పుడైనను అనర్థదాయకమగు ఈ 'తేనీటి'ని విసర్జించి సకలవిధంబుల పుష్టికరమైన 'పాలను' త్రాగుట మంచిది. ప్రస్తుతపు రాజప్రతినిధిగారైన లిన్‌లిత్‌గో ప్రభువుకూడ 'క్షీరము' యొక్క శ్రేష్ఠతను గురించి నొక్కివక్కాణించుటయే కాక దీనిని అనుచరణలోనికి తీసుకువచ్చుటకు కూడ ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ విషయమై పెద్దలందరు కూడ [illegible] వాంఛనీయము.

భారతీయ చిత్రకళ

గ్రంథకర్త: తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి, ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతవిధానము, బాఘ్‌విహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములవైఖరి, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజిజ్ఞాసువులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు వాంధ్రులెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము. వెల. రు. ౧-౧-౦.

మేనేజరు, **ఆంధ్ర గ్రంథ మాల,** నెం. ౭, తంబుచెట్టివీధి, మదరాసు.

మాటవరస

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

౧. బస్తీరోడ్లు

బస్తీరోడ్లకేసి చూస్తే జీవితం అంటే పెద్ద పోటీపందెం అనిపిస్తుంది. ఈ పందెంలో ఎవడిబాధ వాడిది అని తెలుస్తుంది. సకల మానవసమత్వం తెలిసి నమ్మినప్పటికీ, ప్రతీవాడూ మరోణ్ణి దిగదొక్కి ముందుకి తను పెందరాళే వెళ్లాలని చేసేప్రయత్నం ప్రత్యక్షం అవుతుంది. పెందరాళే వెళ్లాలంటే వేగం ఎక్కువుండాలి. ధనవ్యయం చేస్తేగాని వేగం సిద్ధించదు. అందుచేత ధనవంతుడు బయల్దేరి, అనవసరంగా, తాత్కాలికంగా తనంతట తను తనకి ఆరోపించుగున్న అధికారాన్ని ప్రపంచంమీద చలాయిస్తాడు. ఆ చలాయింపుకూడా మనం చూడచ్చు. మనిషిని తప్పగోమని బళ్లవాళ్లు. అందులో రెండెడ్ల బండివాణ్ణి ఒంటెద్దుబండివాడు, వీళ్లిద్దర్నీ జట్కామనిషి, వీళ్లముగ్గుర్నీ రెండుగుఱ్ఱాల కోచివాళ్లు, వీళ్ల నలుగుర్నీ సైకిల్‌వాళ్లు. పాపం, రెండెడ్లబండివాడు మనుష్యుల్ని తప్ప మరెవర్నీ తప్పగోమని తిట్టడానికి లేదనుకున్నాను. కాని, ఒకచోట ఒక రెండెడ్ల బండివాడు ముందున్న ఒకబండిని తప్పగోమంటున్నాడు. తీరా ఏమిరా అని చూస్తే, ఆ ముందుది పోతులబండి. సరి, ఇదాఖరు. వీడు మరి తప్పగోమని తిట్టడానికి ఏవాహనం లేదనుకున్నాను. కాని, మరొకసందర్భంలో ఒకపోతులబండివాడు ముందున్న బండివాణ్ణి 'తప్పించు, కళ్లాపళ్లా?' అని మోటుగా తిడుతున్నాడు. ఏంచెప్మా అని చూసేసరికి – ఆ ముందుబండికి కట్టింది ఒకమెద్దూ ఒక పోతూను! పెత్తనం ఇచ్చేదాకా ఎవడేనా ఉండాలిగాని, పెత్తనం ఇచ్చి నెత్తియెక్కించుగునేసరికి, వేనుకూడా తలంతా కొరికెయ్యగలదు. వీళ్లందరికీ పైవాడు సైకిలిష్టు. ఇతను నోరు విప్పకుండానే, గంట గిలగిలలాడించి అథార్టీ చేస్తాడు. వీళ్లందరికీ పై వాడు మోటారుసైకిల్‌గారు. ఆయన కేవలం జనం వగైరాల్ని హారెత్తగొట్టి డబడబలాడించి దారి పుచ్చుగుంటాడు. అతనిధోరణిలో కొంత లయ ఉందని గానశాస్త్రజ్ఞులు దెబ్బలాడితే ఆడచ్చుగాని, పామరులప్రాణానికి అది ప్రళయంగా ఉంటుంది. దుమ్మురేకొట్టడంలో అతడు ప్రథముడు. బస్సు వీరికి పైమాట. మహాబస్తీల్లో తప్ప కడంచోట్ల వీరియినంతమందికి నోట మట్టికొడితేగాని దానికి తోచదు. ఒక వ్యక్తి తాలూకు స్వంత కారు వచ్చేసరికి వీరంతా దారివదలాలి. డ్రైవరుయొక్క ఔన్నత్యం, చక్రత్వం గమనించడానికి ప్రస్తుతం సావకాశం చాల్దు. "బతకవురా! సావాలనుందా! నూకల్లేవురా! కళ్లు లేవురా! చెవ్వుడా! బుద్ధిలేదురా! యెదవా!" అనే మార్దవంగాఉండే మందలింపుల్తోనూ,

అవాచ్యాలైన మరి యితరమాటల్తోనూ, ఎంత గొప్పవాడైన పాపచార్యైనా సరే సాధారణంగా ఉత్తపుణ్యానికి డ్రైవర్లుకొందరు సరదాగా, అలవాటుపోవ్వన హెచ్చరిస్తారు. అందుచేత ఎంతహడావిడీ అల్లరిచేసి, ఎంతదుమ్ము రేగకొట్టే రోడ్డుమీద అంత గొప్పవాడు కదా అని మనకితెలుస్తుంది. ఒక స్వంతవ్యక్తిది కాకుండా, ఒక సంఘం తాలూకు కారైతే, ఆడ్రైవరికి భూమిమీద ఎవ్వరూ అడ్డు ఉండకుండా తప్పుగోవలిసిందే. కాని ఈశ్వరవేసు ఉండితీరుతుంది. రావణుడికి మైరావణు డుంటాడు. అల్లానే ఎంతకొమ్ము లెరిగిన కారుడ్రైవరుకీ కూడా అప్పీలుంది. గట్టిపదార్థాలు చెప్పమంటే ఓ కుర్రాడు 'ఇనుము' అని చెప్పాడట. ఇంకా గట్టిది 'ఉక్కు' అని చెప్పాడట. ఇంకా గట్టిపదార్థం ఏది అని అడిగినప్పుడు 'దున్నపోతు' అన్నాట్ట. మేష్టరు, 'అదేమిరా, దున్నపోతా ఉక్కుకంటేగట్టి?' అని కోప్పడ్డాట్ట. అప్పుడు కుర్రాడు, 'అవునండీ, ఉక్కుతో చేసిన కార్ని దున్నపోతు ఆపేస్తుందండి' అన్నాట్ట. అల్లాగ్గా, దున్నపోతుగారుగాని, లేక వారి తాలూకు పట్టమహిషిగాని, ఎంత కారువారు ఎంత హారుచేసినా లక్ష్యపెట్టక చెక్కుచెదరకుండా కార్ని క్షణాయించి ఆపేసి, అవలీలగా ప్రైజు పుచ్చుగుంటుంది. ఇక్కణ్ణించి మనం దుమ్ముఘట్టంలో ప్రవేశిస్తాం. అందుచేత, ప్రస్తుతం బస్తీరోడ్లమీద మనకి కనిపించే యితరదృశ్యాల్ని వొదలేసెయ్యాలి. అవి ఏవి అనగా, సైడుకాలవలు: సైడుకాలవల్లో ఉన్నన్ని వర్ణభేదాలు ఎక్కడా లేవు. అవి ఓపక్కగా ఏడవండ్రా అంటే అల్లా ఏడవక, స్థితి పాడుచేసుగుని, రోడ్డుకి అడ్డంగా నడుస్తాయి భయభక్తు ల్లేకుండా! వాటిలోనీరు: దానికి, రామరామ, బొత్తిగా సిగ్గు లేదు. పాతనీరు ఎండమంటే ఎండదు, ఆయిలు చిలికినా మండమంటే మండదు, పోనీ కంపులేకుండా ఉండమంటే ఉండదు. తననిగురించి అడ్డమైనవాడూ తలోమాటా అని తలో తిట్టూ తిడుతున్నారని అది లోపల్లోపల తెగి కుళ్లి కుళ్లిపోతూంటుంది. 'నిజం దేవు డెరుగును, నీరు పల్లం ఎరుగును' అని శాస్త్రం. మనం నిజాన్ని దేవుణ్ణికూడా ఎరగం గనక, నిజం దేవు డెరుగు నని నమ్మితే నమ్మొచ్చు. కాని ఈ సైడుకాలవలకేసి చూస్తే 'నీరు పల్లం ఎరుగుంనడం'సందేహించవలి సొస్తోంది. వాటిల్లో నీరు 'నీరు' అనే శబ్దానికికూడా అప్రతిష్ఠ తెస్తోంది, ప్రతిష్ఠతో ఉంటున్నా ననుకుని. దానికి పల్లం ఏవేపో తెలియకపోతేచస్తామా మరీ! పొద్దున్న తూర్పుకి వెడుతూంటుంది. మనం ఎదేనా పని చూసుగుని కాస్సేపట్లో చక్కావచ్చి మళ్లీ చూసేసరికి పడమటగా పోవాలని తంటాలు పడుతూంటుంది, దిక్కుమాలి తంటాలుపడడం ఇదీనూ! ఇవిగాక, పైపులు: అక్కడ స్నాన, పాన, క్షాళన, గ్రహణ, క్రీడ వగైరా ఉద్దేశాలతో అనేక జనం పోగవడం: ఒకొక్కప్పుడు కుంభ

మేలా: ఘటవాయిద్యం: మాతృభాషలో ఉపన్యాసపు పోటీలు: అక్కడే యుద్ధాలు– జిహ్వాస్త్రప్రయోగాలు. ఆ పైపులపక్క– బస్సు జంతువులు: అనేకదూరం, శ్రమపడి, తొందరగా తిరిగిరావడంవల్ల అనేకరకాల మాలిన్యం పొట్టనెట్టుగుని స్వగ్రామం వేంచేసిన అంచీబస్సులు. వాటిని పరిశుభ్రంగా, పైచెప్పిన మాలిన్యం యావత్తూ అక్కడా అక్కడా పడిపోకుండా, మంచినీళ్లు తీసుగునే చోట పరిచి ఉంచితే, యథాశక్తిగా జనం ఆరగిస్తారు, ఎక్కడికక్కడికే ఆయిరి, అని పైపుపక్కనే, పల్లెటూరిచెర్లో గేదెల్ని కడిగినట్టు, ఈ బస్సుల్ని కడగడం. ఇంక రకరకాల కంపులూ; వాటికి ఆటపట్టులూ: వగైరా వగైరా ఉన్నాయి. అవన్నీ వొదిలి దుమ్ము గురించిమాత్రం కొంచెం ముక్కుపట్టుకుందాం.

దుమ్ము హైరోడ్డుమీద ఎక్కువ ఎత్తుగా లేస్తుంది. అల్లా పైకి లేచిపోడంలో దానికి దురుద్దేశం ఎంతమాత్రం లేదు. సరి గదా, దానిగోలంతా ఏమని అంటే, 'హైరోడ్డు' అనేదాల్లో 'హై' అనేది సార్థకం చెయ్యాలనే. అందుకనే కోచిబళ్లమీద కూర్చుని, అశ్వాల్ని తోలేవాళ్లూ వాళ్లు కూడా 'హై' అనడం. పైగా ఆదుమ్ముని ఏంజెయ్యనున్నారు?

అప్పులు ఎగిరిపడతారనిస్నీ, నీచస్థితిలోవాళ్లని కదిపితే, ఇల్లానే, కదపినవాడిమీదే కాకుండా దారేపోయేవాళ్ల నెత్తిమీదకూడా ఫైటాయిస్తారు అని కూడా బుజువు చెయ్యాలని అది బయల్దేరింది. బస్తీ దుమ్ము బాగా మరిగి కొందరు పొడుం పీల్చడం మానేశారు. అందుకని నస్యవర్తకులు కొందరు పొడుంకొట్లు ఎత్తేసి, దాంతో ఐ.పి. పెట్టేశారు. కొందరు, పొడుంచేసుగోడానిక గాని, కొట్టుదాకా వెళ్లడానికిగాని బద్ధకించిన వాళ్లు, హైరోడ్డుమొగిలో మాటలెట్టుగుని, గుక్కఅయిపోనిచ్చి, తమరి తాతగారి సొమ్ములాగ, ఒక్కొక్కపీలుపుకి మూడేసిగజాల దుమ్ము పీలుస్తూంటారు. ఏదోవిధంగా, నలుగురూ, జాతిమత వివక్షతలేకుండా, బస్తీ దుమ్ముమూలాన్ని ముక్కుమూసుగుని నడిచి పోతూ, (తిట్టుగోడానికే వీల్లేకుండా అంతకు ముందే నోరుమూసుగుని) సనాతన ధర్మం నిలబెడుతూ, యోగసాధన విషయంలో ప్రథమప్రయత్నాలు బలవంతం మీద చేస్తున్నారు. ఈ దుమ్మువల్ల ఉఫ్ అంటే ఎగిరిపోయే జనంకూడా కొంచెం గురుత్వం, భారీతనం సంపాదిస్తున్నారు. బస్తీదుమ్మువల్ల హైరోడ్డుపక్కల గోడలకి మందం పెరిగిపోడాన్ని చూసి, గోడలికికూడా పెరగడం ఉంటోంది గనక, చెట్లలాగ ఏదో ఒకరకం జీవం వీటికికూడా ఉండితీరాలని ఏ ధురంధరుడో కనిపెట్టకపోతాడా, అపూర్వ వ్యాసాలు ప్రకటించి పట్టాపుచ్చుగోకపోతాడా అని, కొన్ని పరిషత్తుల్లో తన్నిమిత్తం పట్టాలుచేయించి, మెరుగెట్టించి, 'రడీ'లో ఉంచారు. 'దుస్థితి' అంటే దుమ్ము

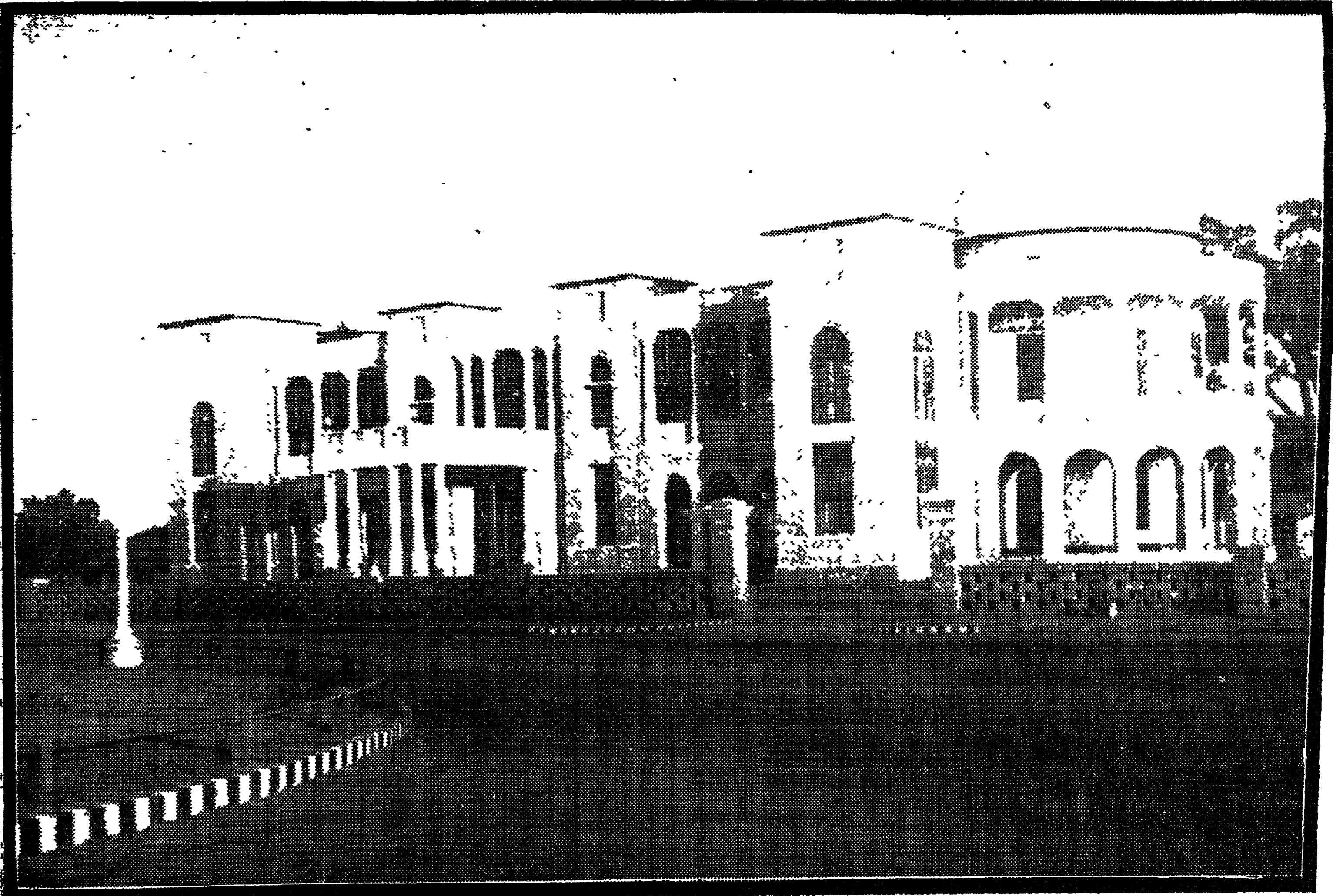
వల్ల కలిగేస్థితి అనేవిగ్రహం చెయించాలని కొందరు అన్నారు. సృష్టి, స్థితి, లయాలు దుమ్ములోనే నని మనికి బస్తీదుమ్మువల్లే తెలిసొస్తుంది. దుమ్ముకేసి చూస్తే, అన్నిందాలా మానవుణ్ణి తను కనిపెడుతూంటే, మానవుడు కనికరంలేకుండా తనని ఉపయోగించినందుకు, మరి ఓర్చుకోడం దుర్భరమై భూమి మానవుణ్ణి దుమ్మెత్తిపోస్తోందా అనిపిస్తుంది. ఇప్పటిదాకా కొందరు జనం 'కళ్లజోళ్లు' పట్టుగుని 'ముక్కద్దా'లనీ, 'ముక్కుజో'డనీ కూడా వాడేస్తున్నారు. ఇక అల్లాంటి వాళ్ల ఆటలు సాగవు. బస్తీదుమ్ముధర్మమా అని ముక్కురాష్ట్రానికి ప్రత్యేకపుజోడు ఏర్పాటు కావచ్చు. కాళ్లకి రకరకాల జోళ్లు ఉన్నాయనీ (అంటే బంగారంవీ, వెండివీ, ఇనపవీ, కర్రవీ)—చేతులికి జోళ్లున్నాయనీ, కళ్లకి జోళ్లు సరే సరి అనీ,—చివరికి కర్మ దశ చెవలకి గుడా జోళ్లుండడం ఏమిటి, మాకు లేకపోవడం ఏమిటి అని ముక్కు రంధ్రాలు చిరకాలం భగవంతుణ్ణిగురించి వాయుభక్షణమాత్రం చేస్తూ తపస్సుచేశాయిట. "క్రమేపీ చుట్టుపక్కలవాళ్లందరికీ రాష్ట్రాలు ఏర్పడనీండి. ఆ పని జరిగిపోయిం తరవాత మిగిలిపోయింది దానంతట అదే మన స్వంత రాష్ట్రంగా ఏర్పడుతుంది. ఇంకోర్ని అడగా అక్కర్లేదు, వాళ్లు ఇవ్వా అక్కర్లేదు, మనం దానం పట్టా అక్కర్లేదు." అని ఆంధ్ర జన వేదాంతుల్లాగ ఊరుకోక అవి తపస్సుచేసే సరికి, "మీకు తొలగిన అన్యాయం కారు యుగం రానీండి తొలగిస్తాను" అని ఆయన అన్నాట్ట. కారుయుగం అంటే కారేజి. అదే ఇంగ్లీషులో గారేజి అనిఅంటున్నారు—అరవ సాంప్రదాయంలో 'క' కారాలు 'గ' కారాలుగా మారతాయి గనక. ఎంత గొప్పవాళ్లైతేం, పట్టపగలు అశేషజనానికీ, కళ్లల్లో దుమ్ముచల్లగలవారంటారుగదా అని రోడ్డు మీదే తెలుస్తుంది. అటువంటప్పుడు, ఇక రాత్రివేళ అడిగారూ కథ! సాయంత్రం పడ్డ తరవాత కార్లు, ఇంటిమొహం పట్టిన యెడ్లలాగ మరీ జోరుగా నడుస్తాయి. ఎంచేతంటే, పగలైతే వినపడడం కోసం కుయ్యాలి. రాత్రి కనపడితే చాలు. వెలుగుయొక్క వేగం శబ్దం వేగానికి లక్షరెట్లు, మళ్లా మాట్లాడితే పది లక్షలరెట్లు. అందుకని రాత్రివేళ కారు చాలా దూరంలో ఉండగానే ఆధూళిమండలంలో కారుదీపోదయం అయి, మనికీ వచ్చే కారుకీ మధ్యనుండే జన జంతు శకటాదులు అన్నీ ధూళితెరమీద ఆడుతూన్న నవీన యుగపు తోలుబొమ్మల్లాగ, తెల్లకాగితం మీద సిరాబొమ్మల్లాగ మిక్కిలి శోభగా ఉంటాయి. అందరికీ ఏకరంగు ప్రసాదించడం వల్ల వర్ణభేదం నశించడానికిన్నీ, మధ్య జాగాలో ఉండే వీర్నీ వార్నీ కుడా ఏకకాలమందే అది తాకుతూఉండడంవల్ల అస్పృశ్యతా దోషానిన్నీ తొలగించడానికి బస్తీ దుమ్ముకిందామీదా తెలియకుండాపనిచేస్తోందని చెప్పచ్చు. బస్తీహైరోడ్డుమీద, రాత్రివేళ, జట్కాలో వెడుతూ, మా స్నేహితు డొకా

యన,— అతడు ప్రబంధకవిత్వం తప్ప మెచ్చడు — 'స్మరశిలీముఖ కుసుమ కేసర పరాగధూళి'— అనేది జ్ఞాపకం తెచ్చుగుని, అప్రస్తుతం అని తెలిసినా శ్రీనాథుణ్ణి పొగిడి, మెచ్చి అంతటితో ఆగక, ఆదుమ్ము మీద కవిత్వం యత్నించి, బస్తీ శృంగార వ్యవహార ప్రారంభోత్సవం సూచించడానికి బయల్దేరిన పుష్పబాణ విలాసఫలితం అన్నాడు. కొన్నిచోట్ల వీధిదీపాలు తామే చీకటికి భయపడి కళ్లు మూసుగున్నట్టు కనిపిస్తాయి ఒక్కొక్కప్పుడు మూడు నాలుగు కార్లు ఇటూ అటూ ఒకేక్షణంలోనే వెళ్లడం గనక తటస్థిస్తే, వీధిదీపాలు ఎక్కడుంటాయో చెప్పగోడానికి ఇతరదీపాలు పట్రావాలి. ఏమైనా చెప్పడం గగనం. రాత్రిభాగంలో వెలుగుకిరణాలకి దుమ్మనేది ఒక వైభవం తేవడంవల్ల, వెలుగులూ అడ్లూ నీడలూ గమనించి, గ్రహణాల కారణాలూ, రకాలూ, ముక్కు మూసుగుని నేర్చుగోవచ్చునని భూగోళధూళిశాస్త్రప్రియులు చెబుతున్నారు. ధూళి లేనిపక్షానికి వర్షాలు నశించుతాయి గనక, ఇది మానవులకి అత్యంతోపయోగం అని కొందరిమతం.

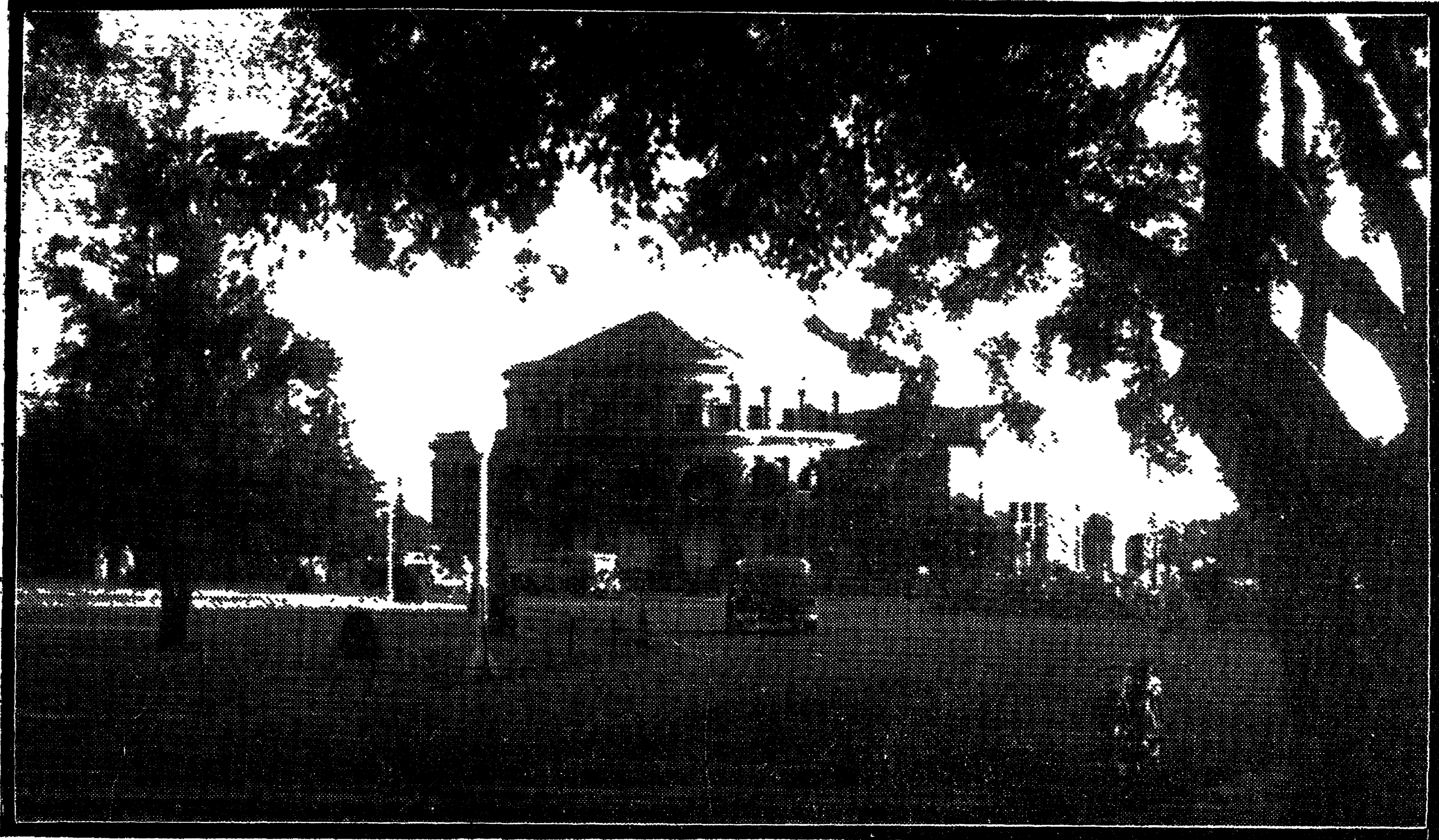
౨. పదిరూపాయల టిక్కెట్టు

హద్దూ పద్దూ లేకుండా తిరగడాన్ని గురించి చెప్పేటప్పుడు తెలుగువాళ్లు, కాలుగాలినపిల్లిలా తిరగడం, మారని డబ్బులా తిరగడం, తడిమన్ను పొడిమన్ను అయేటట్టు తిరగడం, ఆసుకండిలా తిరగడం, అరువు సైకిల్‌లాగ తిరగడం అని అంటూంటారు. రైలు కంపెనీవారి ధర్మమా అని ఇటీవల 'పదిరూపాయల టిక్కెట్టువాడులాగ తిరగడం' అంటున్నారు. తిరగడానికి నియమించినకాలం వెనక నెల ఉండేది. ఇటీవల అది చిక్కి సగం అయింది. ఆ రోజుల్లో జనం కొత్తవార్ని కలుసుకోగానే, 'ఎప్పుడు రావడం?' అని హెచ్చరించి, 'నేను ఈమధ్య పదిరూపాయలు' అని అవతలవారు అనగానే, ఇంకా ఏం దస్తరం విప్పుతారో అని, 'అల్లానా? నాకు పనుంది సెలవు' అని చెప్పేసి బలవంతపుసెలవు పుచ్చుగుని పోతూండడం జరిగింది. ఈ రీతిగా తెలుగుభాషలో చరితార్థులైనవాళ్లని అందర్నీ అభినందించవలసిందే. రైలువాళ్లు మంచిపని చేశారని కొందరన్నారు. తెలుగువాళ్ల ప్రథమావేశం, వేలంవెర్రీ, డబ్బుఖర్చు వేదాంతం ఎగసందోసి సొమ్ముచేసుకున్నారని కొందరన్నారు. "ఉన్నపన్లన్నీ దబ్బున చూసుగోవచ్చు, రండయ్యా!" అని రైలువాళ్లు పిలుస్తూంటే రాం అని పట్టుపట్టడం భావ్యంకాదని, పన్లున్నవాళ్లూ, పన్లు ఉన్నాయి అనుకున్నవాళ్లూ, పనిలేనివాళ్లూ, ఏదోపని ఏర్పాటు కాకపోతుందా అనుకున్నవాళ్లూ, 'ముందు టిక్కెట్టు కొనేసి ఓమూల్నించి సర్క్యూటు ప్రారంభిస్తే ఏ ఊళ్లోదిగినా అక్కడ ఏ ఎరుగున్నవాడో, వాడులాంటివాడో దొరక్కపోతాడా, ఎక్కడో ఎల్లానో మకాం వెయ్యలేకపోతామా, కానీ! దేవుడున్నాడు!' అను

కున్న వాళ్లూ, ఇంకా చాలామంది ఇతరులూ కూడా ఆ తర్వాత ఉపయోగించుకున్నారు. టిక్కెట్టు పదిరూపాయలైనా, వందలకొద్దీ జనం చిన్న పెట్టెస్టేషన్లకి కూడా ఎగడి, వేల కొలది టిక్కెట్లు కొనుక్కోగా, రైలువారి కొచ్చిన డబ్బు లక్షలమీదా, బయల్దేరి తిరిగినజనం సంకల్పించుకున్న పన్లు కోట్ల మీదా, ఈజనమూ వీరియొక్క దర్శన, సమావేశ, పరిచయ, ఆతిథ్యభాగ్యం పొందగలిగిన ఇతరజనమూ పడినకష్టాలు శతకోట్ల మీదా ఉంటాయని మాస్నేహితుడు ఒకాయన మదింపువేశాడు. వీరిలో చాలామందికి నెరవేరిన పన్లు లెక్కకి అందవు. కొందరికి పన్లు ఒకట్లమీద అయినాయి. కొందరికి ఒకటేపని నెరవేరింది—ఇంటికి చేరుకోడం—చాలామంది పని అయిపోయింది - కాలం అయిపోయి ఇల్లుచేరేసరికి. కొందరికి ౧౨ రోజులపాటు నిరుద్యోగసమస్య తెగిపోయింది. అందరికీ నిష్పక్షపాతంగా 'దశ' మారిపోయింది. రైలువారు జనానికి, ఇటువంటివే నూతనదశలు త్వరత్వరగా ఇప్పిస్తారనిన్నీ, వందరూపాయల టిక్కెట్టుమీద సంవత్సరమున్నూ, వెయ్యిరూపాయల టిక్కెట్టుమీద యావజ్జీవితమున్నూ తిరిగి పనులుచూసుకోవచ్చును అని అంటారనిన్నీ, అప్పుడు బ్రతికున్న తెలుగువాళ్లంతాకూడా రైళ్లెక్కి ఇటో అటో ఎటో తమకే తెలియని స్టేషన్కి వెడుతూంటారనిన్నీ, అప్పుడు బస్తీల్లో దుమ్ము తగ్గి, కంపుపోయి, జనం ఉండరు గనక ఆరోగ్యం హెచ్చి, ఇళ్లుచౌకై ఇంకాబోలెడు సదుపాయాలు వాటంతటఅవే సిద్ధిస్తాయనిన్నీ, ఎల్లానో అల్లా ఆ టైములోనే కొత్త ఎన్నికలు పడేటట్టుచేసి కొన్నికక్షులవారు ఒకటి మెజారిటీతోటేనా నెగ్గాలని చూస్తున్నారనిన్నీ పామరులు అనుకుంటున్నారు. ఈరీతిగానే ౧౦౦౦ రూపాయలకి ఓడమీద భూలోకయాత్రా టిక్కెట్టున్నూ, మరికొంతకాలానికి ఓలక్షరూపాయలకి విమానంమీద సంపూర్ణగ్రహచారపు టిక్కెట్టున్నూ దొరుకుతాయనిన్నీ, అప్పుడు జీవరాసులు సశరీరంగా ఈరేడులోకాలూ పర్యటనం చెయ్యవచ్చుననిన్నీ శాస్త్రజ్ఞులు నమ్ముతున్నారు.

పురపాలక సంఘకార్యాలయము

కబ్బన్ పార్కులో పబ్లికు లైబ్రరీ, శేషాద్రిస్మారకభవనము

వార్తాపత్రికలు

పి. టి. రామాచార్యులు

వార్తాపత్రికల నెరుగనివా రుండరు. "వార్తాపత్రికలు" అను పేరును బట్టియే వానిలో నెట్టి యంశము లుండునో తెలియుచున్నది. కబుర్లు, విశేషములు, ఆశ్చర్యకరమైన వృత్తాంతములు, అభిప్రాయములు, ఉపన్యాసములు, పిట్టకథలు, నానావిషయములును వార్తాపత్రికలనుండి మనకు తెలియుచున్నవి. మన దేశమునందలి విషయములైననేమి, దూరదేశములందలి విషయములైననేమి, ప్రపంచమునందు జరుగుచున్న నానా విచిత్రవిషయములను తెలియజేయునదియె వార్తాపత్రిక.

వార్తాపత్రికలు ప్రచురించువారికి క్రొత్తసంగతు లెట్లు తెలియును అనువిషయమున మనలో చాలమందికి కొంత సందేహముండవచ్చును ఏ స్పెయిన్ దేశములోనో ఒకమూల యుద్ధము జరుగుచుండినయెడల, ప్రతిదినము ఏ మేమిజరిగినది, ఏపక్షమువారిశక్తి తగ్గుచున్నది మొదలగు వృత్తాంతములు మన ఆంధ్రపత్రికకు ఎట్లు తెలియును? ఇతరపత్రికలను జూచి వ్రాసికొందురా? అట్లయినచో ఆ ఇతరపత్రికలకు మాత్రము ఈవిషయము లెట్లు తెలియును? ఈపత్రికలకు ఈవిషయములను తెల్పుటకు అచ్చట ఎవరైనను ఉన్నారా? అను సందేహములు మనకు కలుగవచ్చును.

ప్రపంచమునందున్న ప్రతిముఖ్యపట్టణమునందును వార్తలకొరకై తమవారి నొకరిని నియమించుట ఎట్టి గొప్పవార్తాపత్రికకైనను సాధ్యముగానిపని. కాన పత్రికల కన్నిటికిని నానాదేశములందలి వృత్తాంతములను దెల్పు సంఘమొకటి కలదు. దీనిని రూటరు (Reuter) సంఘము అని అందురు. రూటరుసంఘమువారు ప్రపంచమునందలి ముఖ్యస్థలము లన్నిటియందును కలరు. ఏ దేశమునందెచ్చట నొకముఖ్యవిషయమో, విచిత్రవిషయమోకాని జరిగినను వెంటనే వీరు తమ ప్రధాన కార్యాలయమునకు తంతిద్వారానో, లేక రేడియో మూలముగనో అట్టివిషయములను తెలియజేతురు. అచ్చటనున్నవారు ఈ విషయములను నానాదేశముల పత్రికలకును రేడియోమూలముగనో, తంతిమూలముగనో తెలియజేతురు. ఇట్లు దినదినమును నానావృత్తాంతములను వీరు తమకు తెలియజేయవలెనన్న పత్రికాధిపతులు వీరికి ప్రతినెలయు కొంతధనము చెల్లించవలెను.

రూటరు కంపెనీ నానాదేశములందును జరుగు ముఖ్యవార్తలను మాత్రమే తెల్పును. ఇతర దేశములందలి సామాన్యవిషయములు మనకంతగా కాబట్టవు. ఫ్రాంస్ దేశ మెట్టి యుద్ధసన్నాహములను జేయుచున్నదో తెలిసికొనుటకు మనకు కౌతూహల ముండును. కాని లూవర్ నగర పురపాలకసంఘమువారు ఒక క్రొత్త ఆస్పత్రి నిర్మించుటకు తీర్మానించిరనునంశము మనకు కాబట్టదు. కాని అదేవిషయము బొంబాయిలోనో, కలకత్తాలోనో జరిగినయెడల మనకు కొంతయుత్సాహముండియే తీరును. కాన ఇట్టి విషయములను గూడ తెలిసికొని వ్యాపింపజేయుటకు ఒకొక్క దేశమునందును ఒక ప్రత్యేకసంఘముండును. హిందూదేశమునందును అట్టి సంఘమొకటి కలదు. దీనిని అస్సోసియేటెడ్ ప్రెస్ ఆఫ్ ఇండియా (Associated Press of India) అని అందురు. వీరి ప్రతినిధులు మనదేశమునందలి నానాదేశములందును గలరు. ఐనను మనతెలుగుదేశమునందున్న ప్రతిజిల్లా వృత్తాంతములను, ప్రతి ఆంధ్రనాయకుని చర్యలను ఆంధ్రపత్రికకు దెల్పుటకు ఈ సంఘమునకు సాధ్యముగాదు. కాన ఆంధ్రపత్రికా విలేఖరులు (Reporters) మన తెలుగుదేశములో చాలచోట్ల గలరు. వీరు తెల్పు విషయములు ఒక్క తెలుగువారికే ఆవశ్యకములుగాన ఈవిషయములు సాధారణముగా తెలుగుపత్రికలలోతప్ప ఇతరత్ర ప్రచురింపబడవు.

ఈవిధముగ పత్రికాకార్యాలయమునకు మూడు మార్గములనుండి వృత్తాంతములు వచ్చుచుండును. ఉదా

కారణముగ- ఆంధ్రపత్రికను గైకొనినయెడల ఒకవైపు ఆంధ్రపత్రికావిలేఖరులు తెలుగుదేశమునందలి నాల్గు మూలలనుండి తమతమ జిల్లాలలో నేమేమి జరుగుచున్నదో, ఎట్టి విచిత్రములు గలవో తెల్పుచుందురు. ఇంకొకవైపు ఎ. పి. వారును (Associated Press of India), రూటరువారును హిందూదేశమునందలి వృత్తాంతములను అన్యదేశీయ ముఖ్యవృత్తాంతములను దెల్పుచుందురు. చాలవిషయములు సంగ్రహముగ తంతి వార్తద్వారా తెలియుచుండును. తపాలా ఖర్చులను తగ్గించుటకు ఒకొమారు చాల సంకేతపదములనుగూడ వృత్తాంతములనంపువారు ఉపయోగింతురు. అట్టి వానిని సరిగా వ్రాసి చదువువారల కర్థమగునట్లు విపులీకరించుటయే పత్రికాకార్యాలయమువారి పని. ఇందుకుతోడు పత్రిక జనరంజకముగ నుండుటకై చిన్నచిన్న కథలను అపూర్వవిజ్ఞాన విషయములను, ఫోటోచిత్రములను, బజారుధరలను, నానావిషయములను పత్రికలందు జొప్పింతురు. ఇవన్నియు కాక ప్రతిపత్రికయందును రెండుమూడు సంపాదకీయవ్యాసము లుండియేతీరును. ఈవ్యాసములందు సంపాదకులు ముఖ్యవిషయములపై తమ యభిప్రాయములను దెల్పుదురు.

దీనినిబట్టి చూడ పత్రికలప్రాముఖ్యము విలేఖరులపైన ఎంతమట్టుకు ఆధారపడియున్నదో విశదమగును. రూటరుకంపెనీ కేంద్రస్థానమునకు వార్తల తెలియజేయు విలేఖరిగాని, ఎ. పి. పక్షమున పనిచేయుచున్న విలేఖరిగాని, కడకు ఏదుగ్రామమునకో ఆంధ్రపత్రిక పక్షమున ప్రయాణముచేసిన విలేఖరిగాని విశేషములను విశదముగ తెలిసికొని శీఘ్రముగ తెలియజేసినగాని ప్రయోజనములేదు. పత్రికాకార్యాలయమునందలివారు ఎంత శక్తిమంతులైనను, బుద్ధిమంతులైనను విలేఖరులు వృత్తాంతములను సరిగాపంపకపోయినచో ఏమియుజేయలేరు కనుక వార్తాపత్రికలు బాగుగానుండవలయునన్న విలేఖరులు శక్తిమంతులుగ నుండవలయును. క్రొత్త సంగతులన్నియు త్వరలోకనుగొని, వాటిని విపులముగను రంజకముగను వ్రాసి పత్రికాధిపతులకు శీఘ్రముగ నందజేయవలెను.

ఊరిలోనున్న విశేషములను అతిశీఘ్రముగ కనుగొను శక్తి విలేఖరికి అత్యావశ్యకము. జనసామాన్యమునకు అయిదు ఇంద్రియములు మాత్రమేయుండిన విలేఖరికి ఆరుఇంద్రియము లుండవలయునని చెప్పుదురు. క్రొత్తసంగతులు, వార్తలు ఎక్కడికివెళ్లిన దొరకును, ఊరిలో ఎవరినిపట్టిన ఫలానా విషయము వ్యక్తమగును అని ముందుగనే అతిచాతుర్యముతో ఆ క్రొత్తసంగతులను పసిపట్టి తెలుసుకొనుటకు సతతము ప్రయత్నము చేయుటయే విలేఖరి ఆరవఇంద్రియము యొక్క కార్యము. చిన్నఊరియందుండు విలేఖరి పని సులభము. ఊరిలోనున్న వారందరిని అత డెరుగును. ప్రొద్దున నొకసారి ఊరంతయు చుట్టివచ్చినయెడల విషయములన్నియు తెలిసిపోవును. ఊరిలోనున్నవారందరు ఇతనికి కబుర్లుచెప్పుచునేయుందురు. దారిలోనే అనేక విశేషములు తెలిసిపోవును.

నేర్పరియైనవిలేఖరి సతతము కొన్ని ముఖ్య విషయములను గమనించవలెను. ఏవిషయమును గురించియైనను సరే, కొంతవృత్తాంతము తనచెవిని బడినదనిన, ఉత్తమతరగతికి జెందిన విలేఖరి వెంటనే ఆవిషయమునుగూర్చి అన్ని సంగతులను తెలిసికొనుటకు పూనుకొనును. అసంపూర్ణవార్తలు ప్రమాదకరములు. తెలిసీతెలియనిజ్ఞానము ఎందులోనైనా అపాయకరమే. ఇందుకొక ఉదాహరణము: అగ్నిప్రమాదమువలన ఒకయూరిలో నొకఇల్లంటుకొని కొంతమందికి అపాయము కలిగినదనుకొందము. కాలిపోయినఇల్లు ఎవరిదో, ఎవరికి అపాయముకలిగినదో ఈ విషయములు విశదముగ కనుగొనక, విలేఖరి ఈవార్తను అసంపూర్ణముగా తెల్పిఅదిపత్రికయందు అట్లే ప్రచురింపబడినయెడల, దూరదేశములందున్న వారీవార్తనుచదివి, తమబంధువులెవరైన ఆయూరియందుండిన యెడల వారికే ఈ యపాయము తటస్థించినదేమో అని భయపడుదురు. కాన విలేఖరి ఊరివారిని బాగుగా ప్రశ్నించి వర్తమానమును సంపూర్ణముగా తెలుసుకొనిన పిమ్మటనే పత్రికకు తెలియజేయవలెను.

ఏ విషయమును గూర్చియైనను సరే పూర్తిగా తెలుసుకోవలయునన్న ఆరు చిన్న ప్రశ్నలకు సమా

ధానము బడయవలెను. (౧) ఏమి? (౨) ఎవరు? (౩) ఎక్కడ? (౪) ఎప్పుడు? (౫) ఎట్లు? (౬) ఎందుకు? ఏవిషయమునుగూర్చియైననుసరే ఈఆరుప్రశ్నలకును సరియైన జవాబు ఉన్నయెడల ఇక ఆవిషయమునుగురించి మనకు సంపూర్ణముగా తెలిసినట్లే. ఏ పత్రికలోనైనా ఒక వృత్తాంతము సరిగా ప్రచురింపబడినదనిన ఈ ఆరుప్రశ్నలకు అందుండి సరియైన సమాధానము వచ్చుననియర్థము.

ఈ ఆరు అంశములలో ఏ అంశమును ముందు వ్రాయవలెను అని సందేహము కలుగవచ్చును. ఏ అంశమును ముందువ్రాయవలెననునదియు మనము వ్రాయు విషయ ప్రాధాన్యమునుబట్టి యుండును. వ్రాయు వృత్తాంతము చాల ప్రాముఖ్యమైన మనుజునికి సంబంధించినయెడల అందు 'ఎవరు' అనే అంశము ముందు వ్రాయవలయును ఒక పెద్దబ్యాంకును కొల్లగొట్టినారనిన అచ్చట కొల్లగొట్టిన విషయమే ప్రధానము గనుక అందు ఏమి అను అంశము ప్రధానము. ఈవిధముగ వ్రాయు విషయమునుబట్టి దానిలోని అంశములన్నిటిని వాటి ప్రాముఖ్యత ననుసరించి క్రమముగ ఒకటివెనుక నొకటి చేర్పవలెను.

రామాయణమునందు హనుమత్సందేశాన్ని 'దృష్టా సీతా మయా రామ' అనే మాటలతో ప్రారంభించినాడు శ్రీవాల్మీకిమహర్షి. సీతమ్మను వెతుకబోయిన వారలలో ఆమెను మొట్టమొదట దర్శించు భాగ్యము హనుమంతునికే కలిగినది. పరమానందభరితుడై ఆవృత్తాంతమును రామునకు వెంటనే తెలియజేయవలెనని హనుమంతుడు రాముని కడకు అతివేగమున వచ్చెను. ఇక రాము డన్ననో సీతావృత్తాంతమునకై అత్యౌత్సుక్యముతో నెదురుచూచుచున్నాడు. మేఘమును జూచు చాతకము వలె హనుమంతుని చూడగనే రాముని హృదయము పరిస్పందించినది. ఇట్టి స్థితియందు హనుమంతుని నోటినుండి వెడలు ప్రతిపదమునకును ఒక విశేషప్రాధాన్యము గలదు. వృత్తాంత మంతయు సావధానముగ వినుటకు అట్టిసమయమున సాధ్యముగాదు. ఒకపదము నుచ్చరించి రెండవ పదము నుచ్చరించునంతలోనే అనేకతలంపులు రాముని మనస్సును పీడించును. వ్యర్థపదములతోను, గౌరవవాచకములతోను కాలహరణము చేయుటకు అప్పుడు సమయముగాదు. చెప్పబోవు వృత్తాంతమున ముఖ్యాంశము సీతమ్మ దర్శనమె. ఆ పదముతోనే ప్రారంభించినాడు ఆవృత్తాంతమును. వేయిచెప్పనేల? ఆ వాక్యమునందలి పదముల వరుస ఇంకొకట్టి విధముగ నుండినను సౌష్ఠవము చెడును. దీని ననుసరించియే కాబోలు కాళిదాసమహాకవి తన మేఘసందేశమునందు ఈ విధముగ వ్రాసియున్నాడు.

'భర్తుర్మిత్రం ప్రియ మవిధవే విద్ధి మామంబువాహం' అనే వాక్యముతో తన సందేశమును ప్రారంభింపుమని యక్షుడు మేఘునకు చెప్పెనట. భర్త వియోగదుఃఖమున మైమరచియున్న యక్షునిభార్యను ఇంకేవిధముగ పలుకరించినను ప్రయోజనములేదు. ఆమె వినిపించుకొనదు. కాని భర్త యనినచాలు, వెంటనే యామె సకలేంద్రియములును తనపై కేంద్రీకృతములయియుండును. కావననే యీమేఘుడు ఈపదక్రమము ననుసరింపవలెనన్నాడు. పత్రికల విషయముగూడ నిట్టిదే. ఉన్నవిశేషమేదో చదువరికి శీఘ్రముగ దెలుపక ఉపోద్ఘాతములతోను, సంబోధనములతోను కాలహరణముచేసిన విసుగు జనించును.

కొందరు ఉన్నవిషయములను ముందు వ్రాయక పట్టివర్ణనలతో ప్రారంభింతురు. "రాత్రి పండ్రెండు గంటలు, చిమ్మచీకటి; పారావాడు ఒంటరిగా పారావేస్తూ ఉన్నాడు. అంతయు నిశ్శబ్దం. కొంతసేపటికి పటపటమని శబ్దమువినవచ్చినది. ఇల్లు విడిచి కొంతదూరముపోగా కొంచెము పొగకనిపించినది అటుపిదప పొగ చాల యధికమై కొంచెముమంట గూడ కానవచ్చినది. ఆపైపుననే మరికొంతదూరము నడచి చూడ ఒక ఇల్లునకు నిప్పు అంటుకొనిన దని తెలిసినది......" ఈవిధముగ వ్రాసినయెడల, చదువరి విసిగి "ఏమయిందో విషయం త్వరగా ఏడవరాదూ" అని కేకవేయకమానడు.

మరికొందరు ప్రమాణవచనములతోనో, నీతివాక్యములతోనో, లేక సాధారణముగ అందరికిని తెలిసిన

లోకోక్తులతోనో తమ వృత్తాంతములను ప్రారంభింతురు. ఇట్లు చేసిన, వ్రాయబోవు వృత్తాంతమున కిది యొక ప్రచండ- ఉపోద్ఘాతమువలె నేర్పడి, ముందురాబోవువృత్తాంతమును చదువకుండనుండకుండునట్లు చదువరిని బెదరించివేయును. అతినైపుణ్యముగల విలేఖకుడు తప్ప మిగతవారు ఇట్టి ఆరంభమును జేసి సమర్థించుకొనలేరు.

వ్రాయబోవు విషయము నంతయు స్ఫురింపజేయు నొక చక్కని శీర్షికను (Heading) ఆలోచించి, మొదట వ్రాయవలెను. పత్రికయందలి పుటలను ఔదాసీన్యముతో తిరగవేయుచున్న వారిని గూడ చక్కనిశీర్షిక ఆకర్షించగలదు. శీర్షికను చదివినతోడనే చదువరికి ఉత్సాహముకలిగి వ్యాసములో నేమున్నదో తెలుసుకొనగోరి చదువనారంభించును. ఈశీర్షికలను పెద్ద యక్షరములతో ముద్రింతురు. శీర్షిక క్రింద చర్చించబోవు విషయమునందలి ముఖ్యాంశములను సంగ్రహముగ కొన్ని వాక్యములలోనే తెల్పవలెను. ఇందెట్టి వర్ణనలును ఉండకూడదు. దీనిని లీడు (Lead) అందురు. ఒక్కొకసారి వార్తలధికముగ వచ్చి అన్నింటిని ప్రచురించుటకు వీలులేనియెడల 'లీడును' మాత్రము ముద్రింతురు. ఈభాగమును గూడ పెద్ద యక్షరములతో ముద్రింతురు. 'లీడు' వాక్యములను తుదివరకు జూచిన చదువరికి చర్చింపబడిన విషయము కొంతవరకు బోధపడి ఉత్సాహమింకను అధికమగును. అటుపిదప వ్యాసమును చదువకతీరదు. మొదటిపేరాయందు ముఖ్యాంశమును విపులముగ వ్రాయవలెను. పిదప ఒకపేరావెనుక నింకొకటి చదువవలెనని చదువరికి ఎక్కువ కుతూహలము కలుగునట్లు అతనిదృష్టిని ఆకర్షించుచు విషయమునంతటిని సంపూర్ణముగ వ్రాయవలెను.

శీర్షిక నాలోచించుట, వ్రాయుక్రమము నిర్ధరించుట మొదలగు విషయములు వ్రాయుటకు ముందే జరిగియుండవలెను.

ఏ భాషయందైనను సరే, ఒక విషయమును ఎన్నియోవిధములుగ వ్రాయవచ్చును. కావ్యముల శైలి యొకరీతి, నాటకముల ఫక్కి మరియొకటి. ఇక నవలలను, వ్యాసములను, కథలను వ్రాయువారు గూడ ఒక్కొక ప్రత్యేకశైలి ననుసరింతురు. ఇట్లే వార్తాపత్రికలకు వ్రాయుటయందుగూడ నొక ప్రత్యేక విధానము గలదు. ప్రౌఢశైలి వార్తాపత్రికలకు తగదు. సాధారణముగా వార్తాపత్రికలను చదివేవా రందరును సామాన్యులేగాని విద్యాధికులుగారు. అదియుగాక వార్తాపత్రికను చదువునపుడు చదువరి ఎట్టి స్థితియందుండునో కొంత గమనింతము. దినమంతయు ఏ కచేరీయందో, లేక ఏపొలమునందో కష్టపడి పనిచేసి, సాయంత్రము విసుగుతో ఇంటికి వచ్చునప్పుడో, లేక ప్రొద్దున పనికి పోవుటకు ఆతురపడుచున్నపుడో వార్తాపత్రిక పుటలను చదువరి ఒకమారు తిరగవేయును. అంత యాతురముతోనో, విసుగుతోనో ఉన్నవారికి నిదానముగా పత్రికలోనున్నదంతయు విపులముగ చదివి, అందులో నున్న కఠినపదములకు అర్థము కనుగొని విషయమును గ్రహించుటకు వీలుండదు. కనుక పత్రికలకు వ్రాయు విషయములన్నియు సులభముగ అర్థమగునట్లు సరళశైలియందుండవలెను.

వ్రాయు విషయమునందలి ప్రతియంశమును వేరువేరు పేరాలయందు వ్రాయవలెను. ప్రతి పేరాయందలి మొదటివాక్యమును ఆ పేరాలోని ముఖ్యాంశమును దెల్పవలెను. పేరాలు అతిదీర్ఘముగ నుండకూడదు. సామాన్యభాషలో చిన్నచిన్న పదములతో ముచ్చటగ వాక్యములను కూర్చవలెను. వాక్యములుగూడ అతి దీర్ఘముగ నుండరాదు. దీర్ఘసమాసములు గాని, కఠినపదములుగాని, అపూర్వప్రయోగములుగాని ఉపయోగపరచరాదు. అవి చదువరులను బెదరించి వ్రాసినవిషయమునే చదువనియ్యవు. మనము వ్రాయునది సామాన్యజనమునకే గాని పండితులకు గాదని వ్రాయునపుడు ముఖ్యముగ మనస్సునం దుంచుకొనవలయును. నారింజపండు ఒలిచి, తొనలను వేరుచేసి, అందుండు నారను విత్తులను విడదీసి సుళువుగ పసిపిల్లల నోటికి అందించునట్లు, జ్ఞానమునందు బాల్యదశయందున్న సామాన్య జనమునకు వ్రాయు విషయములు సులభముగ అర్థమయి మనస్సునకెక్కునట్లు చేయవలెను. ఎంతయజాగ్రత్తగా చదువువారికైనను

వ్యాసమునందలి విషయము అర్థమై అంపలి ముఖ్యాంశములు మనస్సున నాటవలెను.

వార్తాపత్రికలకు వ్రాయువారెల్లరును రెండు ప్రధాన విషయములనైన ముఖ్యముగ గమనింపవలెను. అందు మొదటిది సత్యము. ఏవార్తనుగాని, ఏవిషయమునుగాని వ్రాయునపుడు సత్యమునుదప్ప ఎట్టిఊహా కల్పితములగు నభిప్రాయములను జేర్పరాదు. రాజకీయ విషయములను వ్రాయునపుడుగాని, వివాదాంశములకు సంబంధించిన ఉపన్యాసములను ప్రచురించునపుడుగాని విలేఖరులు ఉన్నవిషయములను ఉన్నదున్నట్లుగ పక్షపాతబుద్ధిలేక తెలియజేయవలెనుకాని తమ యభిప్రాయానుసారముగ మార్చగూడదు. కావలయునన్న వారి యభిప్రాయములను, ఊహలను ఏ ప్రత్యేకవ్యాసమునందో (independent article) వ్రాసుకొనవలెను; కాని ఉన్నసంగతులకు రంగుపూసి, అందులో కొన్ని యంశములను వదలివైచి, మరికొన్ని యంశములను ఎక్కువచేసి, విషయమునంతయు తారుమారుజేసి పక్షపాతబుద్ధితో వ్రాయగూడదు. అంతకన్న గొప్ప దేశద్రోహ ముండదు. కొన్నిపార్టీపత్రికలు ఈ విషయమును గమనింపనందున అమాయకులైన చదువరు లనేకులకు ఎన్నియో దురభిప్రాయములు ప్రబలినవి. ఇట్టిపత్రికలు జనసామాన్యమునకు అపాయకరములు.

వార్తాపత్రికలకు వ్రాయునపుడు గమనింపవలసిన రెండవముఖ్యాంశము, మనము వ్రాయు వృత్తాంతములు సర్వజనాకర్షకములుగ నుండవలెను. వార్తాపత్రికలచర్చయం దెట్టివిషయములను నిజముగ వృత్తాంతము లనవచ్చునో అయోవా విశ్వవిద్యాలయమునందు జర్నలిసమ్ ప్రొఫెసర్‌గానున్న ఫ్రెడరిక్ జె. లాజీల్‌గారు ఈ విధముగ విపులీకరించినారు. 'News is sometimes defined as the immediate, accurate, and unbiased record of that which interests any group of the paper-readers, and the best news as that which interests all the paper-readers.' జనులందరికిని ఇష్టములైన విషయములు, తెలిసినవెంటనే, పక్షపాతబుద్ధిలేక ఉన్నదున్నట్లుగ తెలియజేసిన అదియే మంచివృత్తాంతమట.

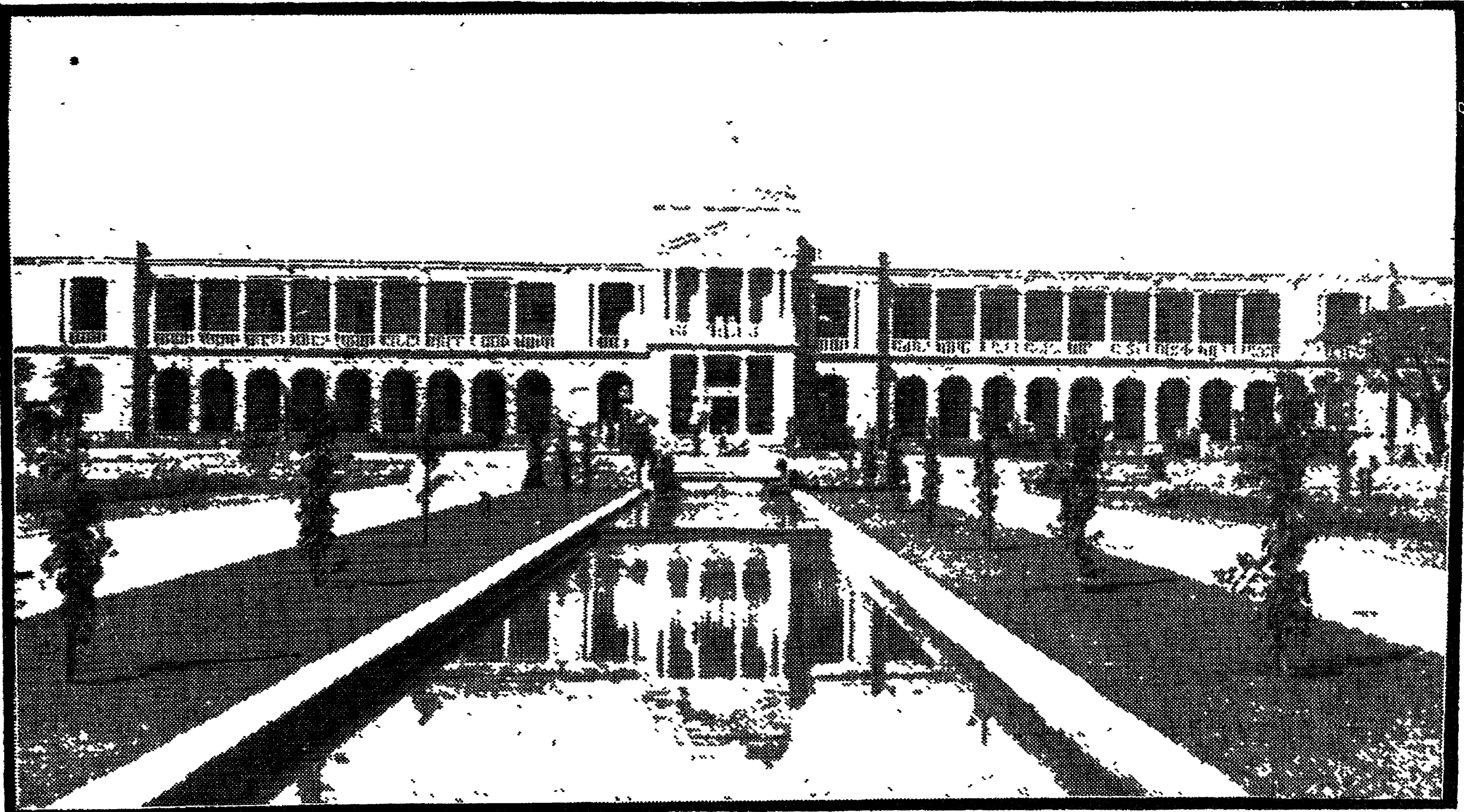
వార్తాపత్రికలు బాగుగానుండవలెనన్న వానియందలి వార్తలు చదువరులకు ఆకర్షకముగను, హృద్యముగను నుండవలెను. లేనిచో సామాన్యజనులు పత్రికలను చదువరు. కనుక వార్తాపత్రికలకు వ్రాయువారు సర్వజనులకును ఇష్టములగు క్రొత్తవిషయములను వ్రాయవలెను. చదువరులకు అభిరుచిగకలిగించు విషయము లెట్టివి అనునది మరియొక క్లిష్టసమస్య. చదువరుల ఆచారవ్యవహారములను బట్టియు, అభిప్రాయవిశేషములను బట్టియు, చిత్తవృత్తులనుబట్టియు ఈ విషయమును గ్రహింపవలసియుండును. కాని సాధారణముగ జనసామాన్యమునకు ఇష్టములయిన విషయములు ఈ క్రింది మూడింటిలో నొకటిగా నుండు నని చెప్పవచ్చును. (౧) అర్థశాస్త్ర విషయములు (Economics); (౨) మానవచిత్తవృత్తికి సంబంధించినవిషయములు, లేక మనోభావములు (Emotions) (3) మానవభోగములకు సంబంధించిన విషయములు (Enjoyments). ఈ త్రివిధవిషయములందును ఇష్టము లేని మనుజుడు చాల అరుదు. వాణిజ్యమునకును, సంఘప్రయత్నములకును, వ్యక్తిప్రయత్నములకును వీనియం దుండివచ్చు అనుకూలప్రతికూలములకును సంబంధించిన విషయములు అర్థశాస్త్రాదిభాగమునకు జెందును. ప్రేమ, దయ, ఔదార్యము, ధైర్యము మున్నగుభావములనుండి పుట్టు మనుజునిచర్యలు రెండవభాగముక్రింద వచ్చును. వినాశములు, ఆకస్మికాపాయములు, నేరములు మున్నగునవిగూడ ఈ భాగముక్రిందనే వచ్చును. ఏలన అవి మనమనోభావములను మార్చి, దయ, ఆశ్చర్యము, కోపము మున్నగు భావములను జనింపజేయును. ప్రపంచమునందలి అందమైనవస్తువులు, జ్ఞానము, కళలు, అందున లలితకళలు, ఆటలుమున్నగునవి మూడవభాగమునకు జెందినవి. ఈ త్రివిధసమూహమునకు జెందిన యంశములనుగూర్చి పత్రికలకు వ్రాసినయెడల జనులందరును ఉత్సాహముతో చదివి యానందింతురు.

వార్తాపత్రికలకు వ్రాయుట నిజముగ నొక అపూర్వకళయె. చిత్రకారుడు ఒకసీసపుముక్కతో

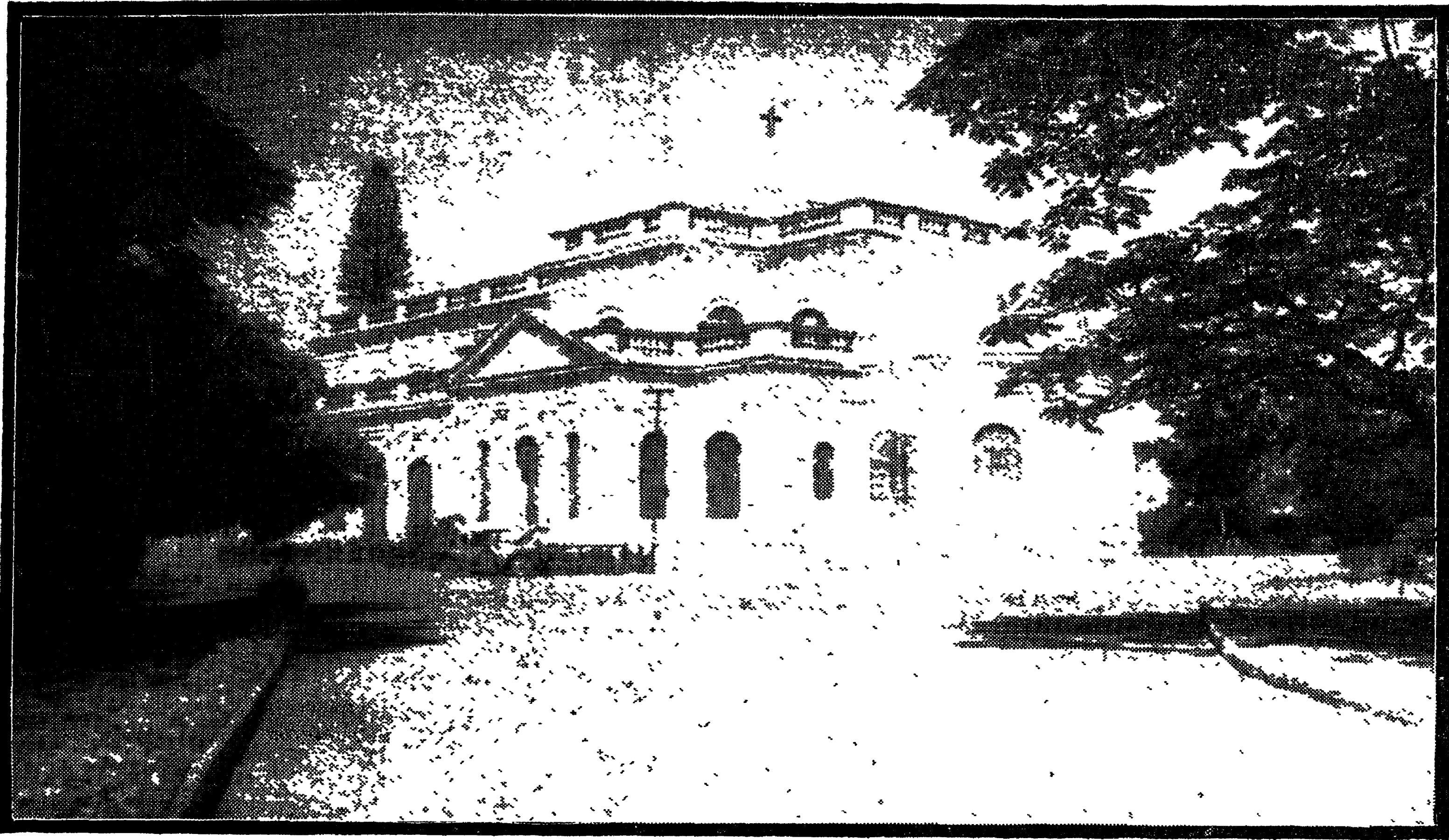
చక్కని గీతలను గీచి అందు తన భావము నిమిడించును; లేదా అద్భుతములైన రంగులవికాసమును తనకుంచెతో సమర్చి, తనమనోభావమందు ఉన్మీనమైన ప్రతిమను ఆహ్లాదకరముగ వ్రాయును; నటకుడు మూకాభినయముచేతనే చిత్తవృత్తులయుద్వేగమును అతినిపుణముగ తెలియజేయును; వ్రాయువాడు సత్యమును, సౌందర్యమును పదసౌష్ఠవముచేతను, సరళశైలిచేతను వ్యక్తపరచును.

పత్రికలకు బాగుగ వ్రాయవలయునన్న అదియొక దినములో నేర్వ సాధ్యము గాదు. ఉత్సాహముతో చాల కాలము కృషిచేయవలెను. ప్రపంచమునందు బాగుగ వ్రాయగలరని పేరుపొందినవా రందరును మొదట పల్లెటూరి వార్తాపత్రికలకు వ్రాసి క్రమముగ తరిఫీదు అయినవారే. పుట్టుకతోనే బాగుగ వ్రాయుశక్తి వారికి వచ్చినదని మన మనుకొనవచ్చును కాని, నిజముగ వారు కీర్తిగడించుటకు ముందు ఎన్నిపత్రికలకు ఎన్నివేల మారులు వ్రాసిరో గమనించిన, వారివ్రాతియందు అంత ప్రభావ ముండుట ఆశ్చర్యకరముగ దోపదు. వ్రాసిన దానిని దిద్ది మరల దానినే వ్రాసి మరల దిద్ది ఇట్లెన్నియోమారులు చేసినగాని వ్యాసము సర్వోత్తమముగ నుండదు. నేటి పత్రికామహామహులుగూడ ఇట్లే ఎన్నియోసంవత్సరములు కృషిచేసి శ్రమపడినపిమ్మటనే సులభముగ వ్రాయుశక్తిని సంపాదించిరి. కావుననే **Genius is made, not created** అను చాటూక్తి ఎంతయు సత్యము. 'అనగ ననగ రాగ మతిశయిల్లుచునుండు.... .. ... సాధనమున బనులు సమకూరు ధరలోన ...." అను వేమనరత్నమును పత్రికలకు వ్రాయగోరువారు మఱువగూడదు. నిరంతరాభ్యాసమున నెట్టి ఘనకార్యమునైనను జేయవచ్చును. సౌకర్యము లేమాత్రమును లేని పల్లెటూరివారుకూడ బాగుగ వ్రాయుటకు నేర్చుకొనవచ్చును. శ్రద్ధయుండినయెడల దేనిని చేయవలెనన్నను విరామావకాశము లేర్పడును. విరామసమయములందును, రాత్రులందును కాలమును వ్యర్థపరుపక ఏదైనను వ్రాయుచుండవలెను. వ్రాసినవిషయమునే మరల మరల వ్రాయుచునుండిన, ఒక్కొకసారి వ్రాసినపుడును కొన్నికొన్ని యంశములు విశదముగను, ఆకర్షకముగను అగుచుండును. ఇట్లు వ్రాయుచు వచ్చిన తుదకు వ్రాసినవిషయమునందు ఏభాగమును మార్చవలెనన్నను, అందలి మాధుర్యమునకు భంగమువాటిల్లునట్లేర్పడును. లింకను మహాశయుడు చాల పట్టుదలతో తన ఉపన్యాసము లన్నియు వ్రాసెను కావుననే ఆ వ్యాసములు అంతయమూల్యములుగ నున్నవి. లాంగుఫెలో కవియు గూడ నిదే చెప్పుచున్నాడు ఈ క్రిందిపద్యమున.

> 'The heights by great men reached
> and kept,
> Were not attained by sudden flight;
> But they while their companions
> slept,
> Were toiling upward in the night'

ప్రసూతి చికిత్సాలయము, నూతనము

'సెయింట్ పాల్స్ కెథీడ్రల్'. క్రైస్తవ దేవాలయము

రక్తి బికారి

కవికొండల వెంకటరావు

"ఆమెకౌగింటిలో నాకోర్కె పండిస్తి,
ఆమెకందోయిలో నా వేడ నిర్మిస్తి,
ఏవాడనై నాను గన్నారు'రా?
నాచేడెజాడ లెటెఉంటె చెప్పర!

పెదపెద్దవీథుల్ల పిలిచి విసికాను,
ఇసుకతిన్నెల నీలవేసి యలిసాను,
మసకసంజలా సందియంగ బ్రమిశాను,
కానకు గాదని తెలిసి కడలిడాశాను."

అనుచు విరహ విహ్వలుడై బికారి వొకడు వెన్నెట్లో విశాఖపట్నపు సముద్రతీరాన్ని "స్కాండల్ పాయింటు" దగ్గఱనుంచి పాడుకుంటూ, "ఏంకర్ పాయింటు" ప్రాంతానికి జేరుకున్నాడు. అప్పుడక్కడ జనం పెద్దవాళ్లెవళ్లూ లేరు. పల్లెపిల్లలు కూళ్లుతిని వెన్నెల్లో ఆడుకుంటూ వున్నారు. ఓ పడిపోయిన కొబ్బరిచెట్టుయొక్క మోడు మోచేతినిక్కగా అమరివుంటే దాని చివర్నెక్కి ఊగుతూ వున్నారు.

కుఱ్ఱవాళ్లాపాటట్టుకుని "ఆమె కౌగింటిలో - ఆమె కౌగింటిలో" అని ఊగడం మఱీ ఎక్కువచేసికొంటూ సముద్రంకేసి చూచినారు. వాళ్ల కెవరూ కనిపించలేదు. మఱి పాట వినిపించనూ లేదు. ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చి, ఆపాటక్కడాగిపోయిందో తెలిసికొందామని ఆ పిల్లకాయలందఱూ మూకుమ్మడిగా సముద్రపువొడ్డుకు వెన్నెట్లో పఱుగెత్తినారు గాని, సైటిపంపకు జేరే అంతలో, చంద్రుణ్ణి వోమేఘం కప్పిపుచ్చడంచేత, చీకటికి జడిసినవారై, తమ నెమరుడుప్రద్యమాన్ని మానుకొని, ఆటలు కూడా కట్టిపెట్టి, తమతమ గుడిసెలకు మళ్లిపోయి ముణుచుకు తొంగుడుంకిపోయినారు.

క్రమశః తెల్లాఱొచ్చి, సూర్యోదయం కూడా అయింది. సముద్రమ్మీద తెల్లాఱి సూర్యోదయం అయిందీ అంటే, సముద్రమ్మీదవాళ్లమాట నేను చెప్పలేను గాని భూమ్మీదవాళ్లకు మాత్రం మిక్కిలీ సంతోషం.

"ఉదయించవయ్యా! ముదముగనవయ్యా!
ఉదధిపై దరిలేని తొలితోయములదోగి
యుదయించవయ్యా! ముదముగనవయ్యా!
బాలార్కదేవా! ప్రభచిల్కవయ్యా!
ప్రసరింపవయ్యా! శుచిగొల్పవయ్యా!

సంద్రపన్నిగోళంబు సుండెఆందోళంగ
ఎటుపెక్కవయ్యా! ఒటపుగనవయ్యా!"

అనిఆ వుదయం యక్షులనుంచి పక్షులవఱకూ పాడుతూ ఆహ్వానిస్తూవుంటే అతిశయించి పోయినాడా అన్నట్టు సూర్యుడుదయించాడు సముద్రతీరపు తూరుపువాంక. సూర్యబింబం అలా జాజువాఱుతూ తడీపొడి నెగసిపోతూ వుంటే ఏకాడి కాకాడికే అందంఅనిపించింది. ఎక్కడి కక్కడే ప్రకృతి అనే నిండుచూలాలి కడుపుపండి తరించిందా అన్నట్టుంది. ఆబాల సూర్యుణ్ణి ప్రస్ఫుట ప్రభ నెత్తిపట్టి యింకను తనివిసనక సముద్రుడు తన నీలిసేటి నూగుచు, ఆ బింబముయొక్క అడుగుభాగపు టరుణ రేఖను లేచి లేచి ముద్దుగొనే క్రొంగ్రొత్త ఘడియల్నీ, మొగంవాచినట్లు తనలో ప్రతి బింబించుకునే లేలేతభావాల్నీ ఏమనగలం? కాలం అని అనగలమా? అవకాశం అని అనగలమా? — నల్లనిమేఘం మందేహం లాగు అదెందు కక్కడ? ఆసమయమప్పుడు దాని కేంపని? దానిలోనికి రవికిశోరుడు ప్రవేశించి, అందులోనుంచి పైకి విజృంభించు కుంటూ రంగులు విసురుతూవుంటే క్రింద దిఙ్మండలం మఱింత మెఱ్ఱనై నిజంగా కెంపు రజంతో పునాదికట్టుకట్టినట్టు విలసిల్లిపోయిం ది. ఆకాంతాన్ని మెలకువగొని లేచివస్తూ వున్న ప్రతీకరదుయొక్క కొనమీదనూ తెలు స్తూనే వుంది అరుణోదయశోభ. మఱిన్నీ అలఘట్టిన చెలియలికట్టయొక్క ఏటవాలు తెన్నే జిగిబిగిగా యినకతో సమేలమై విరాజిల్లింది దినమణియొక్క పురిటింటికళ. అంతేనా? నిరాధారంగా వారకొచ్చి పడ్డ కోడెకెరటంయొక్క అకాలవైరాగ్యము నా విరియు తెల్లని నురువుల మల్లెచండ నెడ నెడ లోకబాంధవ్యమను రోజాపువ్వులు కల గలిపి గ్రుచ్చుపోలిక తొంగరెక్కించి ఇక్కడ నక్కడ నెక్కడ చూచిన "ఈ కెరటమే నీ రక్తిబికారీ! ఈకెరటమే నీరక్తిబికారీ!" అని అందఱికీ చూపించిన ట్టయింది ఆనాటి చిటి పోటి పొద్దుపొడుపు.

* * *

వాళ్ల అసలుపేర్లు మనకు తెలియవుగాని వైద్యకళాశాలలో చదువుకోడానికి ప్రవేశించి నప్పటినుంచీ "ఏమే కనకాంబరం!" అంటే "ఏమే నీలాంబరం!" అని అనుకుంటూ అన్యోన్యం బస్తీ జోస్తీగా నేస్తం గలిగివున్న విద్యార్థినులిద్దఱు విశాఖపట్నంలో వున్నారు. వాళ్లిద్దఱూ పై వుదయమప్పుడు రోడ్డే మోటారుకారెక్కి వచ్చినవాళ్లై కారు రోడ్డు మీద నిలిపి తామువూత్రం సరిగ్గా సము ద్రపు వొడ్డుకు వెళ్లిపోయి, అదురూ బెదురూ లేకుండా నవనవప్రభాతపవమానప్లవమానలై విహరిస్తూ వున్నారు. హార్బరు వచ్చింతరు వాత "యేంకర్ పాయింటు" అంటూ వొకటి కుదిరిందికాని, అనాదిప్రసిద్ధమైంది యిదే యీ "స్కాండల్ పాయింటే"ను అని వాళ్లల్లో వాళ్లనుకుంటూ వున్నారు. సము ద్రంకేసి చూస్తూ వున్నారు. — జనసామాన్యం అనుకోవడమేగాని నే నెప్పుడూ ఇక్కడ

వాక్క "స్కాండలూ" చూడలేదు అంది కనకాంబరం. అసలు "స్కాండల్" అంటూ వొకటీ ప్రపంచంలో వుందా అంది నీలాంబరం.

సూర్యుడు ఎఱుపుదాలు విడిచిపెట్టి తెలుపుతీక్ష్ణతలోపడి నీళ్లమీద మిఱుమిట్లు గొల్పుతున్నాడు తీర్థాలరాళ్లసరసని పల్లె పడుచులు కొబ్బరిపీచు చితక్కొడుతూ వున్నారు. పల్లెవాళ్లు కొందఱు తాళ్లు పేనేసుకుంటూ వున్నారు. లోకానికి కాస్తో కూస్తో అప్పుడే వేడెక్కిం దన్నట్టు ఓ యురేపియన్ యువకుడు ఓ యురేపియన్ యువతిని సైకిలుమీద కూర్చోబెట్టుకొని తాను తొక్కుకుంటూ ఆమెమీదకు వొరుగుతూ దీపస్తంభంకేసి వెళ్లిపోతూవున్నాడు. ఏవో వోవోటను వూళ్లోనుంచి రోడ్డుదిగి, సముద్రపు టిక్క వేగం రెట్టించి ప్రియురాలి చెక్కిలి వొంగొంగి ముద్దుపెట్టుకుంటూ — వెళ్లిపోతూ వున్నాడు. — అటువంటి మహాభోగ తరుణంలో ఎవడు చూచాడో మనం చెప్పలేంగాని, ఎవడో చూచాడు సముద్రం మీద ఓశవం తేలి వొడ్డుకు కొట్టుకొస్తూ వుండడం — మధ్య మధ్య కెరటాల్లోపలికి పోతూ మళ్లీ వొడ్డునపడి మళ్లీ నీళ్లల్లోకి పోతూవుండడం ఎవడో కనిపెట్టాడు. కొందఱు కర్రేమో అన్నారు. కొందఱు ఏకీ కాదు కెరటమే నన్నారు. మనిషేమిటి, మనవాళ్లంతా యిక్కణ్ణే వున్నారు అన్నారు కూడాను. తుద కెలాగైతేం మనిషి అని పల్లెపాలెంవాళ్లంతా నిర్ధారణచేసి వారివారికి చెవినివేసికొంటూ చేపచుట్టూ చేరినట్టు చేరుకున్నారు. ఆలా చూస్తూవుండగానే ఆశవం తీర్థాలరాళ్లదగ్గఱ వొడ్డుకు జేరుకుంటుందని అనుకున్నదల్లా మఱి రెండు ఫర్లాంగులు అటువైపుగా, కనకాంబరం నీలాంబరం అనేవా రిద్దఱూ పచారుచేస్తూవున్న రేవుకేసి చేరుకొంది.

ప్రజల కోలాహాలం అంతకంత కెక్కువయింది. ఆకోలాహలం అట్టాఅట్టా విద్యార్థినుల చెవుల్లో కెక్కింది. కనకాంబరం అంది "అక్కడేవో జనం మూగుతూ వున్నట్టుగా వున్నారు, చూసిపోదామా?" అని. నీలాంబరం "కారు రోడ్డుమీద దిగబెట్టామే?" అంది. కనకాంబరం "ఫరవాలేదు. ఇప్పుడు తిరిగిరాం?" అంది. బయల్దేరారు.

షాఫ్పూర్ లేకుండా కారేసుకుని కనకాంబరం, నీలాంబరం అన్న ఆపిల్ల లిద్దఱూ ఈన్నగా సముద్రపొడ్డుకు వచ్చేశారూ అంటే ఆపిల్లలకున్న ముందంజెయొక్క భాగ్యరేఖ వేఱే వర్ణించాలా?

* * * *

ప్రజలమధ్య నున్నదేమా అని తల్లెత్తి చూచినవారై, కనకాంబరం, నీలాంబరం కూడా పరస్పరం దృక్కులు సవరించుకున్నారు. కనకాంబరం "ఇంకా ప్రాణం వున్నట్టువుంది ఆబొందిలో"నంది. నీలాంబరం జనాన్ని వొత్తిగించివేసి "కట్టెకు బాగా గాలీ ఎండా

తగలిన్వ్వండి” అంది. కనకాంబరం ఆ యుల్లోలకల్లోలునియొక్క యుడుపులు వదులుచేసి, కొంతయినుక ప్రోవుచేసి, తలా డగా వాని తలక్రిందకు జొప్పించి, నాలిక పైకి లాగిపట్టి, బోర్లాపరుండబెట్టి వెన్నెముక భాగాన్ని నొక్కినీ్న, తిరిగి వెల్లకితలా త్రిప్పి ముక్కూ మూతి తుడిచినీ్న, నీళ్లు కక్కించి, నీలాంబరంకేసి సంజ్ఞగా చూచింది. నీలాంబరం తనమెడలో కాసులపేరుమాదిరిగా వేసికొన్న గుండెరోదకొలగొట్టం కనకాంబరానికందిచ్చింది. కనకాంబరం బొందిని పరీక్షించి, ‘హార్టు’ ‘లంగ్సు’ సరిగ్గానే వున్నాయి, తెలతెలవారుతూంటే ఈరోజునే నీటిలో పడి వుండాలి యీపురుషుడు అంది. చేయవలసిన ప్రథమచికిత్సాసాహాయ్యము మఱికొంత ఒక అరగంట ముప్పావుగంటవఱకూ అక్కణ్ణే గావిస్తూ, నిప్పూ ఉప్పూ తెప్పించి, కాచి పీచి, చేతు లెగసాచి, దిగమోచి,ఎలాగైతేం, ఆప్రాణిచేత “ అమ్మా !” అని అనిపించారు. కాని మనిషి కింకా మంచి వైద్యవిశారదుల సాహాయ్యం అవసరం అన్నట్టు, వారిద్దఱూ కూడా దిక్కులు కలయజూచి, పల్లెవాళ్లలో ఇద్దఱ్ని “నాయనలారా ! ఈ మనిషిని ఎత్తి తీసికొనిపోయి ఆకనబడే కారులో పెట్టగలరా ? అందులో పండుకోపెట్టారా అంటే పదినిమిషాల్లో పెద్దఆసుపత్రికి మేం తీసికొనిపోయి మంచివైద్యం చేయించగలం”అన్నారు. పల్లెవాళ్లు మోసుకుపోవాలంటే ఆలాంటి మనిషినన్నమాటేమిటి ? తాటిదుంగనే అమాంతంగా బుజమ్మీద వొక్కొక్క డొక్కొక్క దుంగను మోశేశాస్తారు. కాని అక్కడా మనిషిని మోయడం అనే సందర్భంలోమాత్రం వాళ్లందఱికీ ఎక్కళ్లేని నానుపుడూ కలిగింది.—మోసే కాసంతలోనే గుటుక్కుమంటే ! వాళ్లంతా కూడి చంపారంటారేమో. అప్పుడీ అమ్మాయి లక్కడుంటారా ? కాకెక్కి వుడాయిస్తారుగాని—— ఇలాగ్గా వెఱ్ఱిటున మొగమొగాలా మొగాల్లు చూచుకోసాగారు. జాగుచేస్తే కాళ్లు మళ్లీ చల్లబడిపోయేటంత అపాయస్థితిలోవుంది దరిబడ్డ ఆ అభాగుని కాలపరిమితి. వెంటనే నీలాంబరం కనకాంబరంతో అంది. “ఆలా నీచెయ్యి మెడకిందనుంచి రానియ్యి ! నాచెయ్యి ఇలా నడుంక్రిందకు పోనిస్తాను. ఇద్దఱం గంజీకావడిలా మోసుకుపోదాం” అంది. కనకాంబరం సరే అని నీలాంబరానికి తోడ్పాటై యిద్దఱూ ఆలాతి మనుష్యుని ఎత్తి తమకారుదగ్గఱకు కొనిపోయినారు. చెంతనున్న పల్లెపెద్దలు మఱి అటు చూడలేదు. కాని దూరాన్నున్న కొంచ ఎదిగిన పిల్లకాయలుమాత్రం “ఆమె కౌగింటిలో - ఆమెకౌగిటిలో - నని రాత్రి పాడింది వాడేనేమో నర్రా ! ఆలాపాడుతూ కెరటాల కౌగిలి అందుకున్నాడు కమోసు పాపం ! ఏమొచ్చిందో ఖర్మం !” అని సానుతాపపూర్వకమైన, సంభాషణ ఓక్షణం సాగించి మఱీ నిష్క్రమించారు.

* * * *

నీలాంబరం, కనకాంబరంకూడా సముద్రంలోంచి యివ్వలబడ్డవాడు తమకుకాని శరీరి అని యెంతమాత్రమూన్నూ ఏవగించుకోకుండా, జాతిరత్నం అన్నంత జాగరూకతతో మోసికొని తమ కారుదగ్గఱకు తెచ్చి దించారు. కారులో లోపలి మెత్త ఏకంగా పఱుపు గలిగివుంటుంది కాబట్టి అందులో పడుకోపెట్టి గొంపోవచ్చునని వారి ఆశ. ఆ ఆశకొద్దీ కారుతలుపు తెఱచి, దుమ్ము దులపడానికని నీలాంబరం చెయ్యి యిలా అంది. గాలిలోనే చెయ్యి యింకావుంది — కారులో ఆసీటులో ఓ శిశువు కందగడ్డలాంటి ముఖంతో పసుప్పచ్చని పొత్తిలోంచి తొంగిచూస్తూ అఘ్రపడింది. నీలాంబరం "ఏమి టీ వింత ? కనకాంబరం!" అని కేకేసింది. కనకాంబరం ఆ సమయాన్ని ఏం చూస్తూవుందంటే — చిత్తడి జీవియొక్క నాడి పరీక్షిస్తూవుంది. కొంచెం బ్రాందీవుంటే బాగుండిపోయేని అని అనుకుంటూవుంది — నీలాంబరం వేసిన కేక కులిక్కిపడింది. తాను కూడా కారుదగ్గరసా పోయి రెండో ప్రక్క ద్వారం గుండా తొంగిచూచింది. "కూచి! కన్న కూచి! ఎంచక్కా దోబూచు లాడుతూందో! ఛీ! ఛీ!" అంది. నీలాంబరం "ఏమిటే కనకాంబరం! ఆ ఆట ? ఇదిచాలా విషమసంధిగా పరిణమించేటట్టుందేవ్! ఈ పొద్దున్న మన కేం శకునం అయిందోగాని ? ఏమిటే ఆ ఆటా నవ్వ్వాను !" అంది. కనకాంబరం "వైద్యశాస్త్ర ప్రవీణలంగా విజృంభింపబోయే మనకు ఈ అనుభవం భగవంతుని దయవల్ల లభించిందని సంతోషించక, "విషమసంధి ! విషమసంధి !" అని వెనక్కుపోతున్నా వేమిటి ? నీలాంబరం మనకు చావెట్టిదో పుట్టువూ అట్టిదే. అక్కడా మనిషి చావుబదుకులతో వున్నాడూ అంటే ఏం చేశాం ? విచారించి వలసిన సాయం చేశాం! ముందు చేయబోతున్నాం. ఆలాగ్గానే యిక్కడీ చంటి కనబడిందీ అంటే ఏం చెయ్యాలి ? సంతోషించాలి. మనం తగినసాయం ఈ చంటికీ చెయ్యాలి. ఈ చంటిని తిన్నగా మనం ఆసుపత్రికి తీసుకొనివెళ్లి "కానుపుల కాను"లో పోషిద్దాం. అంతకంటె మనం చేయదగ్గ సేవ యీలోకంలో మఱేముంది ? నే నీపిల్ల నిల్లాళ్లోకి తీసికొని, ముందుసీటులో కూర్చుంటాను. నీ వామనిషిని ఎలా గత్తి లోపలి సీటులో జాగ్రత్తగా పరుండబెడతావో పరుండబెట్టి, వానికాళ్ల మీద, గుండెలమీద కారు ముసుగుడు నీలపుగుడ్డ కప్పి నీవు తలుపులు వేసి యివలకు వచ్చి కారునడుపు. నేను తేలికపని పుచ్చుకుని నీకు బరువుపని చెప్పాను అని అనుకోకు" అంది. నీలాంబరం "ఆడవాళ్లకు బరువుపని అంటూ వొకటి వుందా ఏమిటే? చతుర్దశభువనాలూ బొజ్జనిడుకొన్న శ్రీకృష్ణుణ్ణి అమాంతంగా తన కుచాగ్రాలమీద లేవనెత్తిన భామామణి రుక్మిణి చెందినట్టి పద్మినీజాతి కోవలోవాళ్లం మనం! మనకు బరువు అనేపదార్థం వుందా లోకంలో ?"

అంటూ రోడ్డుమీది మనిషిని అపురూపంగా లేవనెత్తి అప్రమత్తతతో మెత్తని వెనుకసీటు మీద పరుండబెట్టింది నీలాంబరం వొక్కర్తేని. పరుండబెట్టి ఆమె చేతు లలా తీసికొంటూ వుంది. ప్రమాదావస్థనున్న ఆ పురుషుడు కను రెప్ప లెత్తి నీలాంబరంమోము చూచి తిరిగి కళ్లుమూసికొన్నాడు. నీలాంబరం కనకాంబరంతో "ఫరవా లేదు, మన మగవాడి కింక" అంది. కనకాంబరం "మనమగవాడేమిటి ?" నీలాంబరం "మనకు దొరకిన యీమగవాడన్నమాట" అని చిరునవ్వునవ్వుతూ కార్ బ్రుంయిమనిపించింది. బంగారురాజు లెగద్రోసికుంది. వాలుజడ ముందు కేసుకుంది. "ఆలావచ్చి కూర్చో కనకాంబరం" అంది. కనకాంబరం పట్టాగొలుసు కాళ్లసల్లించుకుంటూ తమ కానాడు దొరకిన రెండోవింతను అద్దాల్లో పెట్టుకుని అదిపూరికే అనునాసికాక్షర స్ఫుటమైన కెవ్వు గ్రుక్కలతో కేక మన "లేదోయి ! లేదోయి !" అని లాలిస్తూ ముందుసీటులో కూర్చుంది. సముద్రపురోడ్డు నిర్మానుష్యం నిస్తేజం ఇఖ న్నట్టు మోటారుకారు వారందరితోనూ మలుపుతిరిగి మటుమాయమైంది.

* * * *

ఆమోటారు అలామలుపు తిరిగేదాకా తదేకధ్యానంగా చూస్తూ మలుపు తిరిగే అంతలో మూర్ఛిల్లినవ్యక్తు లెవరైనా ఆ ప్రదేశంలో వుండి వున్నారేమో చూచి చెప్పండి అని ఇప్పుడు నేను నా పాఠకుల్ని అడుగుతూవున్నాను. చూచి చెప్పండి !

ఒకానొకవ్యక్తి, ఆపసికూనను కన్నటువంటి వ్యక్తి, ఆపసికూనను కని పారేయలేక, వేతే తలదాచుకోవడానికి తనకు జాగాలేక, దైవికంగా ఖాళీగా కనబడ్డ ఆ కారులో పరుండబెట్టి ఆవలగా చన్నటువంటి వ్యక్తి ఆపసికూనయొక్క మాతృదేవత అదిగో! అదిగో! తనయొక్క పురిటి నెత్తుటి గుడ్డ పేలికల నన్నింటిని ఇసకలో ననతిదూరాన్నే కప్పెట్టి, తాను జుత్తుముడేసుకుని, జఘన భాగాన్ని ఎట్టనిబొంత నక్కలాళ్లలాగు చుట్టబెట్టుకుని, పై నోపటకా బిగించుకొని, అదేమీ యితరుల క్కనబడకుండా, చుట్టూ, పసుప్పచ్చంచులుగల సన్నజరీకోక తుంపుడు వొాహటి కట్టబెట్టుకొని, మూమోలు మదవతిలాగు సముద్రపు టొడ్డుయొక్క అఖాతదిశా భాగమందు నిలబడి, రోడ్డుమీద అలా పోతూవున్న కారుదుమ్ముకేసి చూచి అనుకుంటూ వుంది. "ఓ దయామయా ! నీదయ వల్లనుగదా బిడ్డకు ఆకారులో తావు దొరికింది. ఇక న్యాబదు కెలా అయినానరే! నాకు చింతలేదు. నేను ధన్యనే" అని తనను కకావికలుగ జేసి పాఱవేయుచున్న లోని వికారాన్ని ఎఱుక్కుండా, కారు, మలుపు తిరిగేదాకా చూచిచూచి కారు మలుపుతిరగడం లో తలతిరిగి అక్కడే ఆ యిసకమీదనే పడిపోయింది ఆతల్లి.

ఊటగడ్డ ఆప్రాంతాన్ని వెయ్యినొక్కొక్క కుక్క అయినా యీపాటికి ఈని తమపిల్లల్తో సుఖంగా సంచరించి వుండాలి, లక్ష సరీసృపా లైనా గ్రుడ్లుపెట్టి పొదిగి పొందిగ్గా తమ కూనల్తో ప్రాకులాడి వుండాలి, కోటిపక్షు లైనా చెట్లముళ్ళల్లో క్రొవ్వి కేరింతా లాడి ఈకెలురాని తమనిసుగుల్ని సాక్కుంటూ సంగీతాలు తీసివుండాలి. అక్కడే ఒకా నొక ఆడమనిషి, బిడ్డను కని, మనవలె నంటే, ఎందు కంత బీభత్సమైపోవాలి ఇహ లోకము? ఎందు కంత విపరీతమని అను కోవాలి ఆముష్మికనాకము? ఎందుకంతగా వెల్లడికాకుండా ఉంచాలని ప్రయత్నించి వుండాలి ఆ మాతే? ఆమాతే?—— ఇది మహాసమస్య కాదా సంఘానికీ, సౌఖ్యానికీ, జాతికీ, నీతికీ? ప్రతీమాతృస్వరూపిణికీ? ఆబాలెంత రాలి యొక్క తొల్లింటి పరిహాస పాత్రమైన నిర్బంధ ప్రారబ్ధము, ఆమె యొక్కయు ఆమెను ప్రేమించినవాని యొక్కయు అన్యోన్యవియోగ ఖండకావ్యా మృతముయొక్క ఆద్యంత రహితనిశ్శబ్దము, ఆమె యునికీ మనికీ, వాని సిరీ సంపదా, వాటి నన్నింటినీ యీసడించిన రచ్చపట్టుల యొక్క కుత్సిత సాంప్రదాయులుబ్ధత్వమూ, ఇవన్నీ ఎంతమాత్రమూ కథకు పోషకములు గాకపోయినా పవిత్రపు బుక్కుల్లాగ నిక్క పుటూర్పుల నెప్పటికేని వెల్లడిగాకమానవు.

* * * *

ఎప్పుడైతే కనకాంబరం నీలాంబరం అన్న ఆపిల్లలిద్దఱూ తమకు దొఱికిన ఆనాటి విశేషప్రాణుల రెండింటిని ఆసుపత్రికి దీసి కొనిపోయి పురుషుని జెనరల్ వార్డుకు, శిశు వుని మెటర్నిటీవార్డుకు అప్పజెప్పినారో అప్పుడే ఆవార్త పుకారుగా పట్నాన్నంత నూ రేగ్గోకింది. "టి. పి." ల కేమిటి "ఆర్. పి." ల కేమిటి, "జి. డి." ల కేమిటి, "సి. ఐ. డి" ల కేమిటి ఎక్కడెక్కడవున్న పోలీసులకు పని కల్పనైంది ఆ పిల్లను కని పారేసిన తల్లి యెవ్వర్తె యని ఆచోకీ తీస్తూవున్నారు. దం డిస్తామంటూ వున్నారు. దానికి మగాడెవ డన్నా వున్నాడా, వుంటే వాని చహరా చెప్పమంటూవున్నారు.

అదంతా లౌక్యము! పరమలౌక్యము!—— ఆసుపత్రిలోవాళ్ల కా లౌక్యంతో ఎట్టిసంబం ధమున్నూ లేదు. ఆసుపత్రిలోని ప్రతీవై ద్యుని కృషీ ఆనాడు ఆ రెండు ప్రాణాల్ని ఎలా సంరక్షించడం అనే విశ్వప్రయ త్నంలో లీనమైపోవడమే! వారికి పేర్లతో సంబంధంలేదు. భాగ్యంతో తగులాటంలేదు, కులంతో నిమిత్తంలేదు, బొందిలో ప్రాణం నిలిపి జీవి ననామయంగా జేసిచూపడమే వారి మహాదాశయం.

ఇనకొండమీాద సుప్రతిష్ఠితమైయున్న ఆ మహాభిషక్స్థానను ఇక్కడ కొంచెమైనా వర్ణించకపోతే కథకు విశ్రాంతి మఱిదొఱక దేమో?——ఊరికంతకూ ఎత్తయినస్థలం అది.

ఓతట్టుచూస్తే అపారమైన నీలనీలాంబుధి తేలియాడుతూవుంటుంది. ఓతట్టుచూస్తే ఏరాడకొండ కతిపయోత్తుంగ తాళపాదపశిఖాగ్రాల్తో ప్రత్యక్షమైవుంటుంది. ఓతట్టు పెద్ద హార్బరు గొప్పగొప్ప పొగయోడలతో కనిపిస్తూవుంటుంది. నాలుగోతట్టు తిన్నగా తిలకిస్తే "సీతమ్మధార" నాబడే లోయయొక్క పచ్చని చిక్కని చాయ తనచల్లనిచూపుల్ని ప్రసరిస్తూ వుంటుంది.

* * * *

ప్రాణాలు పోవడం అనేదివస్తే ఎవరికోగాని మధ్యాహ్నంపోవు: సర్వసాధారణంగా చాలామందికి సాయంకాలపు చల్లపొద్దులోన్న తెల్లవాఱగట్లనో పోతూవుంటాయి. డాక్టర్లక్కూడా అదేభయం. "ఈ రాత్రి గడిస్తే బ్రతికినట్టే రోగి" అని వాళ్లు అనడం తఱుచు వింటాం. ఆసుపత్రికి పోయేమార్గాన్ని ఎండతాకుడు పడమటితట్టునుంచి కొట్టడం ప్రారంభించింది. క్రమంగా ఎండతీక్ష్ణత తగ్గింది. సూర్యుడు కొండవెనక్కిపోలి ఏరాడ జనపద ప్రాంతాన్నా అన్నట్టు క్రుంకిపోతూవున్నాడు.

ఆ సూర్యాస్తమయ ఘడియలు పూర్తి కాకుండా రూల్సుప్రకారంగా పోలీసులు వొక చచ్చిపోయిన ఆడమనిషిని పోస్టుమార్టెమ్‌కు గాను ఆసుపత్రికి తీసికొని వస్తూవున్నారు. తీసికొనివస్తూ దారంట అంటూ వున్నారు. "ఈమె మిక్కిలీ నిర్భాగ్యురాలు తన్ను ప్రేమించినవానికైనా తాను పురుడు పోసుకోవడం తెలిస్తే తనకు తలవంపు లనే విచింత సంకొద్ది ప్రియునితోకూడా చెప్పకుండా, ప్రియు డెఱక్కుండా తలుపీవల తాళంవేసికొని నిన్న సాయంకాలం లేచిపోయిందట. లేచిపోయినందుకు అనుభవించింది! దిక్కులేనిచావు చచ్చింది. పోనీ కన్నపిల్లమీద అపేక్షకొద్దీ దైవికంగా కారుదొరికింది అని ఆకారులో ఆపిల్లను పరుండబెట్టిన మనిషి తాను తిన్నగా యింటికిపోయి కస్తూరో తాంచేటిచెరో వేసుకోక, సముద్రపునీటి బాహాటపుగాల్లో, చవిటిపఱ్ఱ నక్కాడుతూ వాతం కమ్మించుకోవడం ఏం తెలివితేటలు" "ప్రాక్కృతకర్మపరిపాకం కాకపోతేను? అని పోలీసు సబుఇన్సపెక్టరు తమ్మయ్య రోడ్డుతూమీద నిలబడి నిర్వచిస్తూన్నాడు. "పాపం! చంటిబిడ్డన్నా బ్రతికిందో లేదో? తత్సంబంధమైన ఋణానుబంధం పచ్చనిపసిబొంగు పేకరూపకంగా తీరిందనుకోవాలి మనం" అని పంచాయితీ రిపోర్టువ్రాసిన విలేఖరి బ్రహ్మయ్య క్రిందప్రక్కబాటనే గొంతుకూకుని అంటూ వున్నాడు.

స్త్రీయొక్క శవం ఇసక్కొండ మీదకు తేబడుతూ మెల్లమెల్లగా వైద్యవిద్యాలయపు "ఎనాటమీ" తరగతి కట్టడములకేసి వాహకుల బుజాలమీద ముఖమాత్రంగా దర్శనీయమౌతూ చలిస్తూవుంది. ఆదృశ్యం చూచిన ప్రతివ్యక్తీ తక్రీనుండి చమారీదాకా "పొడుగైన పోక, సన్నని శలాక, చక్కని చుక్క, తొలికానుపై యుండాలి, తలకట్టెంతుందో, అహో! చెవుల దిగుచాయకంటూ

చెపల్ని చెప్ప శక్యంగాని ఎవరికీ లేని నీలి నీలి చిటిపాటి కురులయొక్క ముతి ముతి యిరుల కళ! ఆ కళింకా ఆలాగే నిలిచి వుంది." అని నివ్వెఱపడి చూస్తూ విషాద భరితులైనవారే.

ఆలా ఆస్త్రీవ్యక్తియొక్క కట్టె ఆసుపత్రికత్తికోతగ్గాను తీసికొనిరాబడుతూవున్న పరిక్లిష్ట సమయంలో నీలాంబరం కనకాంబరం ఏంచేస్తూ వున్నారు? కనకాంబరం కానుపుల కాను కటకటాలగుండా చూస్తూ వుంది, ఎనాటమిా కట్టడంకు గొనిపోబడుతూ వున్న కొత్తశవంకేసి. నీలాంబరం జెనరల్ వార్డులో పరుండబెట్టబడ్డ కాలకూట మూలజ్ఞునియొక్క శరీరోష్ణిమగాజుపుల్లనే గమనిస్తూ చూస్తూవుంది తనూ ఆశవంకేసే.

* * * *

కనకాంబరందగ్గఱకు దాది వొక్కర్తె వచ్చి "మిా రుదయం తీసికొనివచ్చినచంటిపిల్ల బ్రతకలేదు. దాన్ని కన్నతండ్రి సవాయితవాయిగాడైయుండాలిసుమండీ!" అంది. కనకాంబరం తనకు లోలోపుట్టుకొచ్చే దుఃఖం ఆపుకుంటూ గద్గదికతో అంది "ఆలా అనుకోవడం ఎందుకు మనం?—పుట్టీపుట్టనప్పట్నుంచీ కనపడని దారిద్ర్యపు హోరుగాలి జల్లుకూ, కనబడిన్నీ తియ్యందన మెఱుగని కడలి నిలవపడియల తేమపొర్లుకూ, పసిపిల్ల కొయ్యబారి చనిపోయిందని ఏల అనుకోరాదు?" అంది. అంటూ నీలాంబరాని కా సంగతి చెబుదామని బయలుదేరి ఆమెవున్న వార్డు దరిసింది. నీలాంబరం గుమ్మందగ్గఱే ఎదురై "ఇఖ ప్రయోజనంలేదు. ఆ కొత్తగా ఆలా తీసికొనిపోబడుతూవున్న తనప్రియురాలి శవంకేసి చూస్తూ రక్తశూన్యుడై ప్రొద్దుటి సముద్రపు మనిషి "ఆమె కౌగింటిలో" అని ఓపాట పాడుతూ తనహంసకు స్వస్తిచెప్పాడు. నీముఖవైఖరిచూస్తే చంటిపిల్లా జీవించినట్లులేదు. మనమిద్దఱం ప్రస్తుత మింక చేసేకర్తవ్య మిా ఆసుపత్రిలో మఱేముంది కనుక—కనకాంబరం! రా! అటు చూడ కింక! ఆ కానుపులకానుకేసి చూడకు. సముద్రపుమనిషి కడసారి పాడిన పాట విను.

"ఆమెకౌగింటిలో నా కోర్కె పండిస్తి
ఆమెకందోయిలో నా మేడనిర్మిస్తి
ఏవాడనైనాను గన్నారుటర్రా
నాచేడెజాడ లెరిగుంటె చెప్పర్ర!
పెదపెద్దవీథుల్ల పిలిచి విసికాను
యిసుకతిన్నెల నీలవేసి యలిసాను
మసకసంజలో సందియంగ బ్రమిశాను
కానరు గాదని తెలిసి కడలిడాశాను."

అని పాడింది.

కనకాంబరం తననేస్తం నీలాంబరంపాడిన కొత్తపాట ఆలా వింటూ ఇసకకొండ దిగుతూ, నీలాంబరాన్ని సింహాచలం దిక్కుగా జూడమంది. సీతమ్మగడ్డయొక్క సన్నటి ధారనే ఒకటి, రెండు, మూడు కునుకుకిరణాలు సూర్యునివి ప్రతిబింబించినవి. ఏతత్ప్రతిబింబితకిరణత్రయమే నాటిరేయి మహదాశ్వాసము!

—దుర్గారావు.

విహారానికి

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారి కొన్నిలేఖలు

అడవి శంకరరావు

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు వ్రాసిన లేఖలను నేను సేకరించినవానిలోఁ గొన్నింటిని క్రిందఁ బ్రచురించుచున్నాను. ఈ లేఖలను బ్రచురణార్థమై యొసంగిన పెద్దాడ సుందరశివరావు బి. యె., బి. యల్., పాలెపు సుబ్బారావు బి. యే., బి. యల్., దుగ్గిరాల వేంకటసూర్యప్రకాశరావు బి. యె., కందూరి వేంకటరత్నము, కనుపర్తి శ్రీరాములు, రాయసము వేంకటశివుఁడు యమ్. యె., గార్లకు నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. ఈ లేఖలలో వీరేశలింగము పంతులు నిరంతర కృషియు, కార్యదీక్షయుఁ బ్రస్ఫుటితములగుచుండును. ఎవరిపేర లేఖ వ్రాయఁబడినది లేఖపైన కుండలీకరణములో గుర్తింపఁబడినది.

౧

(రాయసం వేంకటశివుడంగారు, ఎం. యె., గుంటూరు.)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము,

౨౦ ఎల్లాలవీధి, పరశువాకము, చెన్నపురి,

3 మార్చి ౧౯౦౨.

ప్రియమిత్రమా,

మన్నవ బుచ్చయ్యపంతులుగారి మరణమువలన సుహృదయుఁడైన నిజమగు స్నేహితు నొకనిని మనము గోల్పోయితిమి. ఆకనినిబట్టి కాని లేనియెడల నే నిచ్చట నిల్లొకదానినిఁ గొనియుండను.

మీ జనానాపత్రిక ఫిబ్రవరిసంచిక ఆలస్యముగాఁ బ్రచురింపఁబడినందుకు నేను మిక్కిలి విచారించుచున్నాను. ఆర్థికపరిస్థితులకు ఈ ఆలస్యముతో నేమియు సంబంధము లేదు. మొదటికారణము, పత్రికకు వ్యాసములాలస్యముగఁ బంపఁబడినవి. రెండవది, నేను జబ్బుపడుటచే ప్రూఫులను సకాలమున దిద్దలేకపోయినాను. మూడవది, ఆఖరుఫారము అచ్చున కిచ్చునప్పటికి, మూడునాల్గు పేజీలకు తగిన వ్యాసములేక లోటుగ నుండెను. ఎట్లయినను, మాసాంతమునకు పత్రిక చందాదారులకుఁ బంపఁబడుటకుఁ దయారయ్యెను. మీ చిరునామాకుఁ బంపఁబడిన ప్రతులు మీకు చేరినవని నేను నమ్ముచున్నాను.

ఫిబ్రవరి మాసారంభమున నొక వారముదినముల వరకు నేను జబ్బుపడితిని. ఈ జ్వరమువలన నాకు నిస్సత్తువ, తీవ్రమైన దగ్గు దాపురించినవి. మన స్నేహితుని మరణసమయమున నేనును అనారోగ్యముగానే యుంటిని. దైవానుగ్రహమున నా కిప్పుడు చాల నయముగనున్నది. దగ్గుమాత్రము నన్నింకను బీడించుచున్నది. డాక్టరు సి. బి. రామారావుగారే నా కింకను వైద్యము చేయుచున్నారు. నాకు జబ్బుగానుండుటచే సత్యసంవర్ధని (The voice of progress) కి కూడ నేను వ్రాయుటలేదు. సత్యసంవర్ధనియొక్క జనవరి సంచిక ఇంకనుఁ బ్రచురింపఁబడనిసంగతి మీకుఁ దెలిసియేయున్నది. పత్రికకు మీ వ్యాసములను గ్రమము దప్పకుండఁ బంపుచుండవలెనని నేను కోరుచున్నాను. ఒక వ్యాసము సాధ్యమైనంత త్వ

కలోఁ బంపఁగోరెదను. జనానాపత్రిక
యొక్క సూచ్ఛిసంచికకు వ్యాసములఁ
బంపవలెను. నెల్లూరినుండి నాకు
సొమ్ము రాఁగానే గుచ్చయ్యపంతులు
గారి భార్యకు ౫౦ రూపాయలనిచ్చె
దను. మీ సుహృదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము.

౨

(రాయసం వేంకటశివుడుగారు
యెమ్. యె., యెల్. టి.,
గుంటూరు ,)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము, ౨౦ వెల్లాళవీధి,
పరశువాకము, చెన్నపురి, ౨౫
మెయి, ౧౯౦౨.

ప్రియమైన అయ్యా,

సాంఘికసభ (౧౯౦౨ జూన్ ౧౮ తేదిని కాకినాడలో జరిగిన చెన్న రాజధానీ దేశీయసాంఘిక మహాసభ?) కు అగ్రాసనాధిపత్యము వహించుటకు మొదట నేను సందేహించి తరువాత ఈ గౌరవమును నేను నిరాకరించితిని. ఇష్టములేకున్నను మిత్రుల నిర్బంధము చేతను, ప్రోత్సాహముచేతను చివరకీ గౌరవమునకు నే నంగీకరించుచున్నా ను. ఈ గౌరవమునకు నే నర్హుఁడను గానివియు, నసమర్థుఁడననియు నిప్పటి కిని నేననుకొనుచున్నాను. దేశమును మరల సన్నతస్థితికిఁ దెచ్చుటకు గాఢ ముగాఁ బ్రయత్నించుచున్న మీవంటి వారే ఈ సభయొక్క విజయము పూ ర్తిగా నాధారపడియున్నది. మన స్నేహితులు చాలమంది వచ్చెదరని నేనాశించుచున్నాను. సంఘసంస్కా రిణి (Social reformer) లో ఆంగ్ల మున నాజీవితమును బ్రచురించెదమని మీరు ప్రకటనచేయుచున్నారు. తగి నంత సామగ్రి మీవద్దనున్నదా? నా స్వీయచరిత్రను రెండుప్రకరణములను నేవ్రాసినాను. ఇది సుమారు వలువది

పంతులుగారి ఇంగ్లీషు దస్తూరికి మచ్చు

RAJAYA LAKSHMI VILAS"
20 Vellala Street, Parasuwakam,
Madras, 10/10/ 1902

Dear Sir,

Myself and wife are just leaving this place for Guntur where a widow marriage will be celebrated tomorrow. We will leave Guntur for Rajahmundry on Monday and reach Rajr that very night (at 1 Am). We have arranged to have a widow marriage celebrated at Rajahmundry on Tuesday. We will leave Rajahmundry that very night for Madras. Please don't fail to meet me at Rajahmundry on Tuesday morning and to make necessary arrangements for the marriage. I earnestly request you to comply with my request. More in person.

Hoping that this will reach you in good health,

in haste

I remain, yours truly

K Veeresalingam

పంతులుగారి తెలుగుదస్తూరికి మచ్చు

'ao Bahadur
. Viresalingam Pantulu

"Rajya Lakshmi Vilas"
20, Vellala Street, Porasewakam
Madras 17th June 1904

Dear Sir,

[illegible]

Yours truly
K. Viresalingam

కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులు, వారి భార్య రాజ్యలక్ష్మమ్మ
(ముప్పాతిక వయస్సున)

పుట్టలైనది. ఈరెండు ప్రకరణములను మీకుఁ బంపనా? మీకళాశాల నెప్పుడు దెరిచెదరు?

మీ సహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము.

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు
(నడువయస్సున)

౩

(రెబ్బాప్రగ్గడ పాపయ్యగారు
రాజమహేంద్రవరము,)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము,
౨౦ పెల్లాలవీధి, పరశువాకము, చెన్నపురి,
౧౦-౧౦-౧౯౦౨.

ఆర్యా,

నేనును, నాభార్యయు నిప్పుడీ పట్టణమువదలి గుంటూరునకు వెడలుచున్నాము. రేపు గుంటూరులో స్త్రీపునర్వివాహమొకటి జరుపఁబడును. సోమవారము గుంటూరువదలి ఆరాత్రి ౧ గంటకు రాజమహేంద్రవరము చేరుచున్నాము. రాజమహేంద్రవరములో మంగళవార మొక స్త్రీపునర్వివాహము జరుపుటకై మేమేర్పాటుగావించియున్నాము. ఆరాత్రియే రాజమహేంద్రవరము వదలి మేము చెన్నపురికి వెడలిపోదుము. మంగళవారముదయము నన్నుఁగలిసికొనుటకును, వలయు నేర్పాటుఁజేయుటలోను మీరుపేక్షఁజేయవలదు. నా కోరిక నెరవేర్పవలయునని నేను మిక్కిలి కోరుచున్నాను. మనము కలిసికొనినతరువాత తక్కిన విషయములను గురించి మాట్లాడుకొనవచ్చును. ఈ లేఖ యందునప్పటికి మీ సంపూర్ణారోగ్యమును నేనభిలషించుచున్నాను. ఈ లేఖను తొందరలో వ్రాసినాను.

మీహితుఁడు,
కం. వీరేశలింగము.

౪

(కాళ్లకూరి నరసింహముగారు, బొండాడ)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము,
౨౦ పెల్లాలవీధి, పురశువాకము, చెన్నపురి,
౧౬ వ జూన్ ౧౯౦౪.

ఆర్యా,

మీరు వ్రాసినకార్డు చదివి సంతోషించినాను. అక్కడ మనవారందఱును సుఖముగా నున్నారని వినుటకు సంతోషమైనది. మా క్రొత్తయింటిపని వేగముగా జరగనందుకు విచారించుచున్నాము. అది కాఁగానే యిక్కడనుండి బైలుదేఱి వచ్చుచున్నాను. మీరందఱును నాకు సహాయము చేసెడుపక్షమున నేను రాజమహేంద్రవరములోనే యెక్కువకాల ముండెదను. నాయునికివలన లాభముండునో లేదో నేను చెప్పఁజాలను. అయినను మీరందఱు నన్ను వెనుకనుంచుకొని పనిచేసి నాయునికి సార్థకముచేయవలెను. ఇఁక నాజీవితశేషమును సాధ్యమైనయెడల పుస్తకముల వ్రాయుటలోఁ గడపవలెననియున్నది ముఖ్యముగా స్త్రీలకుపయోగించుపుస్తకములను, మతపుస్తకములను వ్రాయఁదలఁచియు

న్నాఁడను. ఈశ్వరేచ్ఛ యెట్లున్నదో యట్లు జరుగును. వితంతుగృహమూపని జరుగుచున్నది. వెంకురేయుచున్నారు. ఇరువది దినములలో ముగియవచ్చును. మీరు శీఘ్రముగా రాజమహేంద్రవరమువచ్చి జనానాసంఘాభివృద్ధికి తోడుపడవలెను. అనేక నమస్కారములు.

మీ హితుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

౫

(రాయసం వేంకటశివుడుగారు, ఎమ్. ఏ., గుంటూరు.)

చెన్నపురి, ౧౫ జూలై, ౧౯౦౩.

ప్రియమిత్రమా,

మీ రడ్వాన్సుగాఁ బదిరూపాయ లంపినందులకుఁ బెక్కువందనములు. డబ్బు నాకు చాల అవసరముగా నున్న సమయమున ఈ సొమ్ము దైవికముగా నాకు చేరినది. నాకుఁగల స్వల్పధనమును నే నిచ్చటి వితంతుశరణాలయమునకై వెచ్చించుచుంటినని మీకు బహుశః తెలిసియే యుండును. నెలకు ౧౫ రూపాయ లద్దె వచ్చు గృహమును నేనీ వితంతు శరణాలయమున కిచ్చినాను. ఈయుద్దెవలన వచ్చురాబడి శరణాలయమందలి బాలికలకై వెచ్చింపఁబడుచున్నది. ఈ బాలిక లిప్పుడు నాగృహమునసే యున్నారు. ఇప్పటి యేర్పాటునుఁబట్టి ఇది నాకును వారికినిఁగూడ సదుపాయముగ లేదు. అందువలనఁ బ్రక్కవీథిలో అర్ధయకరము స్థలమును అందులో వితంతుశరణాలయమును గట్టించుటకై నేను కొని, ఆస్థలమునకు నాలుగువైపుల నిటుకతో ప్రహరీగోడఁ బెట్టించితిని. వితంతువు లచ్చట నివాసముగా నుండుటకై ఈ క్రొత్తగాకొన్న స్థలములో వంటగదులను గొన్నింటిని గట్టించినాను. దీనికొరకై ఇప్పటివరకు నేను రూ. ౨౦౦౦ వ్యయపరచినాను. మరియొక రూ. ౨౮౦౦ వెచ్చించి మధ్యను హాలు కట్టించవలెనని యున్నది. చెన్నపురికి నేనొసంగు కానుకలలో బహుశః ఇది కడపటిదికావచ్చును. ఇందులకై నేను రూ. ౮౦౦ ఋణము చేసినాను. పనిచేయుచున్న కూలివాండ్రు ఏదినముకూలి ఆదినమే అడుగుచున్నారు. సంవత్సరము తరువాత సంవత్సరము నా ఆరోగ్యము పాడైపోవుచున్నది. రాఁబోవు ఏప్రియల్ నుండి నేనుద్యోగమునుండి విరమింప నభిలషించుచున్నాను. పరిపూర్ణదయాస్వరూపుఁడగు సర్వేశ్వరుఁడు నా కాయుర్దాయము నారోగ్యము ననుగ్రహించినయెడల నే నుద్యోగమునుండి విరమించినతరువాత

మన్నవ బుచ్చన్న పంతులుగారు

నా దేశమునకుఁ గొంతసేవఁ జేయఁగల్గుదునని యూహించుచున్నాను. నాకు మునుపటి సత్తువలేదు. ఏమాత్రము పనిచేసినను నా కాయాసము కొంతకాలమునకే కలుగుచున్నది.

కడచిన కృష్ణామండల సాంఘికసభాధ్యక్షపదవి (౧౯౦౨) నే నేమియు నుపన్యసింప నక్కరలేదను షరతుమీదనే నేనంగీకరించితిని. కాని నా యుపన్యాసమును వినుటకై చాలమంది ఆవాడ్కు సమావేశమగుట

చూచి నా దృఢసంకల్పమునకు వ్యతిరేకముగా నొక గంటకుపైగా నేనుపన్యసించితిని.

మీ పత్రిక బైండింగు చేయఁబడుచున్నది. బహుశః సోమవారము మీకు పంపఁబడును. మీ సుహృదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

రని నేననుకొన్నాను. భీమవరమున ౫వ తారీఖున చేరియుండవలసిన నా లేఖ మీకెందుకు చేరలేదో నాకు తెలియదు. ఆ లేఖను మీకుఁ బంపవలయునని మీ సోదరునకు వ్రాయండి. ఆ లేఖలోని సంగతుల సారాంశ మీ దిగువను వ్రాయుచున్నాను.

మూడవ వితంతువివాహము-1886

౬

(రాయసం వెంకటశివుడుగారు ఎం. ఏ., గుంటూరు)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము,
౨౦ వెల్లాలవీథి,
పరశువాకము,
౨౭ జూన్ ౧౯౦౮, చెన్నపురి.

ప్రియమైన అయ్యా!,

మరియొక ముద్రణాలయమున మీ జనానాపత్రిక నచ్చొత్తించుటకు మీ రీవరకే యేర్పాటు చేసియుందు

"జనానాపత్రిక విషయమై మనము చేసికొనిన యేర్పాటు దురదృష్టవశమున భగ్నమైనప్పటినుండి నా కిప్పుడు నెలకు వచ్చుచున్న రూ. ౧౧-౪-౦ ల కోసమై నెలకు రూ. ౪౦-౦-౦ ఖర్చుపడుచున్న ముద్రణాలయమును సాగించు వివేకము విషయమై నేను తీవ్రముగా నాలోచించుచున్నాను. ముద్రాయంత్రము నెప్పుడైనను నే నమ్మివేయవచ్చును. ఇదమిత్థమని నే నేమియు నిప్పటికి నిశ్చయింపలేదు. రాఁబోవు జూలై నెలలో నేను రాజమహేంద్రవరమునకు వెళ్లినప్పు డచ్చటి మిత్రులతో నాలోచించి యేదియో యొక

నిర్ధారణకు వచ్చెదను. నేను ముద్రాయంత్రము నమ్మివేయనియెడల దానిని రాజమహేంద్రవరమునకు మార్చెదను. మీపత్రికను మరియొక ముద్రాయంత్రమున నచ్చొత్తించుట కేర్పాటుచేయవలెను. రాఁబోవు జూలై నుండి జనానాపత్రికలో మీ స్నేహితునిచే ప్రకటింపఁబడు శారీరశాస్త్రము (Physiology) లో నాబ్లాకు ఉపయోగించుకొనుట కివ్వలేనందుకు నేను విచారించుచున్నాను. క్రొత్తసంపుటము జూలై సంచికతో ప్రారంభమగును. కావున నూతన సంపుటము ప్రారంభమునుండి మరియొక ముద్రణాలయమున మీజనానా నాపత్రిక నెరొకచోట ముద్రించు నేర్పాటుఁజేయఁ గోరెదను........పండిత శివనాథశాస్త్రి విక్టోరియా హాలులో ౬ వ తేదిని ఉపన్యసించినతరువాత నేను కె. సీతారామయ్య బి. ఎ., గారిని కలిసికొని ఈ విషయమై వారితో ప్రస్తావించితిని. పయిరీతిని మీకేను వ్రాసితినని వారితో జెప్పితిని. చందా 2 రూ. చేయవలయునని తాను మీకు సలహానివ్వలేదనియు, నాతో నాలోచింపకుండ ఉన్న యేర్పాటు మార్చవద్దనికూడ దాను మిమ్ము హెచ్చరించితిననియు అతడు నాతో జెప్పెను. పోనీయండి జరిగినదేదో జరిగినది, మనము

వితంతువివాహము చేసుకొన్నవారు, వీరేశలింగముదంపతులు-1908

పత్రికను ముద్రించిన బాగుండును. నేను ప్రచురింపనెంచు పుస్తకములు (భౌతికభూగోళశాస్త్రము మొదలగునవి) మాసపత్రికలోఁ బ్రచురించుటకంటె ప్రత్యేక పుస్తకములుగాఁ బ్రచురించుట మంచిదని నేనెంచుచున్నాను.”

ఇప్పటికైనను నానిర్ణయమును మార్చుకొనవలసిన కారణమేదియు నాకు గోచరించుటలేదు. మీజనా గాఢముగా నాలోచించిచేసిన సంప్రతింపులు, ఏర్పాటులు మీరు హేలగా నాలోచించినారు. వ్యవహారము సరిచేయుట కిప్పు డదను తప్పినది. జనానాపత్రికవిషయములో—కొంతకాలమువరకు నన్ను వదలివేయండి. ప్రస్తుత మాపత్రికతో నా కేమియు సంబంధము వలదు. మీ లేఖలలో నొకదానిలో మీరు వ్రాసినట్లు ఈ విషయము స్వల్పమైనదేయైనను, అది మన అన్యోన్యసంబంధ

మన కెక్కువ విఘాతము గల్గించినది. మీరు డబ్బు విషయమై మాత్రమే యెక్కువ జాగరూకతవహింతు రనియు, (మీదేశసేవయు) పరోపకారమును మీకు

ప్రార్థనసమాజము, రాజమహేంద్రవరము-1902 కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులు మున్నగువారు

ద్రవ్యనష్టము రానంతవరకే సాగింతురనియు నాకు దృఢమైన నమ్మకము కల్గినది. ఇతరులవద్దనుండి నేను చాల ఆశించుచుందును. మీపద్ధతియే బాగున్నది నేనే పూర్తిగా తప్పుత్రోవనున్నాను. నే నింతస్పష్టముగ వ్రాయుచున్నందులకు నన్ను క్షమింపవలెను నే నెట్లభిప్రాయము పడినది అరమరలేక మీకు తెలియజేసినాను. ఇకముందైనను మనోవేదన లేకుండనుండగలనని నేనాశించుచున్నాను. సంగతిసందర్భముల సరిగా నాలోచించుటకు వీలులేనంతగా నేను వృద్ధుడను, దుర్బలుడనైతిని. అందుచే నాయభిప్రాయములు క్షంతవ్యములు. పైన పేర్కొనబడిన లేఖలలో నేను వ్రాసినట్లే ఆదవాని కొప్పరప్పగారికిని మరి ఇరువురకును నేను ప్రత్యుత్తరము వ్రాయుచు నాకును జనానాపత్రికకేమియు సంబంధము లేదని తెలియజేసినాను. ఆంధ్రప్రకాశిక మున్నగు పత్రికలలో చేయబడుచున్న ప్రకటనము ప్రజలలో అపోహముల గల్గించును కావున, నే నీవరకు వ్రాసిన లేఖలో కోరినరీతిని నాకు జనానాపత్రికతో ప్రస్తుత మేమియు సంబంధము లేదని మీరు సంగ్రహముగా వ్రాసి ప్రచురించవలెను. మీరు కోరినయెడల జూలై సంచికను నేనే ముద్రించెద(?)ను. తిరుగు టపాలో జవాబు వ్రాయగోరెదను.

మీ సుహృదుడు,

కం. వీరేశలింగము.

౭

(దేశిరాజు పెదబాపయ్యగారు, బి. ఏ.,
రాజమహేంద్రవరము.)

రాజ్యలక్ష్మీవిలాసము, ౨౦ సెల్లాలవీధి,
పరశువాకము. చెన్నపురి, ౧౫-౧౦-౧౯౦౪

ఆర్యా,

మీరు దయతో కార్డు వ్రాసినందులకనేకవందనములు. ఈ యుత్తరము మీకందునప్పటికి గౌకన్య (Miss Gow) అక్కడ యుండునని నే ననుకొనుచున్నాను. నేనింకను ఎక్కువ దగ్గుతో బాధపడుచునే యున్నాను. భజేకర్ గారు (Mr. Bhajekar) నాపేర కూడ వ్రాసినారు. డాక్టరు రామారావుగారిని ఒకటి రెండు రోజులలో కలిసికొనియెదను. మీకు కొంచెము నయముగ నున్నందుకు నాకు సంతోషముగ నున్నది. కార్లీలియను (Carlylean) లో ప్రకటనచేయుటకు రేట్లు ఎట్లున్నవి? మన పాఠశాల కుపాధ్యాయినిలు కావలయునని ఆ పత్రికయొక్క రెండు మూడు సంచికలలో మనము ప్రకటనఁ జేయవచ్చును. మన రాజధానిలో జరిగిన స్త్రీ పునర్వివాహముల పట్టికను సమగ్రమైనదానిని నే నివ్వలేనందుకు విచారించుచున్నాను. ఈలేఖ రెండవవైపున నాకు తోచిన రీతిని ఈ వివాహముల పట్టిక నొకదానిని వ్రాసి మీకు పంపుచున్నాను. ఇక్కడ నాకాలము వృథాగా గడచుచున్నది. ......

మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము

పట్టిక

గోగులపాటి శ్రీరాములు-గవరమ్మ
రాచర్ల రామచంద్రరావు-రత్నమ్మ
తాడూరి రామారావు-సీతమ్మ
పులవర్తి శేషయ్య-శేషమ్మ.
ముంజులూరి గోపాలము-సూరమ్మ.
చేబోలు వెంకయ్య-వెంకమ్మ
బోడా శ్రీరాములు-రత్నమ్మ.
తణుకు వెంకటచలపతిరావు-కోటమ్మ.
పలాది రామయ్య-రత్నమ్మ.
నల్లదండ కోదండరామయ్య-సుబ్బమ్మ.
ఓట్టూరి సుబ్బారావు (బెల్లారి)
జటప్రోలు రామారావు (బెల్లారి)
పటానేని వెంకయ్య-సుబ్బమ్మ
కొమ్మరాజు గోపాలము-పూర్ణమ్మ.
నల్లదండ కోదండరామయ్య-మంగమ్మ.
పటానేని వెంకయ్య-కామేశ్వరమ్మ.
జి. వెంకటరెడ్డి (వైశ్యులు)
తణుకు నరసింహము-వెంకటలక్ష్మమ్మ
మానూరి పురుషోత్తముపంతులు-సీతమ్మ
ఆదిపూడి సోమనాథరావు-సీతమ్మ.
గని సుబ్బారావు-లక్ష్మీనరసమ్మ.

దేశిరాజు పెదబాపయ్య, వీరేశలింగముపంతులు మున్నగువారు
ప్రార్థనసమాజము, రాజమహేంద్రవరము-1904

ద్రోణంరాజు శేషగిరిరావు-తులశమ్మ.
కోపల్లి శేషగిరిరావు-రంగనాయకమ్మ.
నాళ్లచెరువు కృష్ణారావు-పార్వతమ్మ.
టి. రామారావు-వరలక్ష్మి.
పుల్లాభొట్ల గవరయ్యశాస్త్రి-పార్వతమ్మ
క. గోపాలము-సన్నమ్మ
నందుల గోపాలస్వామయ్య-శేషమ్మ.
ఆకిపూడి గోపాలరావు-బంగారమ్మ.
న్యాపతి శేషగిరిరావు-మహాలక్ష్మమ్మ
యల్. వీరభద్రయ్య-సీతమ్మ
పి. గవరయ్యశాస్త్రి-కొసవ్వ
కోకా వెంకటసుబ్బారావునాయుడు-చిరంజీవమ్మ.
వి. లక్ష్మీనారాయణ-మహాలక్ష్మి.
శేషయ్యంగారు-చొక్కమ్మ
వెంకటవరదయ్యంగారు-కృష్ణమ్మ
బాజీరావు-అభిరామమ్మ.
పటానేని వెంకయ్య (మూడవవివాహము)
ముంజులూరి గోపాలము (రెండవవివాహము)
చిట్టూరి సుబ్బారావు (రెండవవివాహము)
జి. సుబ్రామయ్యగారుకూతురు (౧౮౯౮ సం. లో)
తిరువేంకటాచారి (సేలములో)
శేషయ్యంగారి కూతురు (నాగర్ కోయిలలో)
రామచంద్రరావు-రమణమ్మ (రాజమహేంద్రవరములో)
బి యస్. ప్రకాశరావు-వేంకటరమణమ్మ (గుంటూరు)
తిరుమెల్లె వెంకటసుబ్బారావు-వేంకటలక్ష్మి.
భట్టిప్రోలు శరభయ్య-రాజేశ్వరమ్మ.
ధేరం వేంకటేశ్వరులు-శేషమ్మ.
కె. నమశ్శివాయ-అన్నపూర్ణమ్మ.
సి. యస్. శ్రీనివాసాచారి-లక్ష్మీదేవమ్మ.
ఉప్పలూరి సుబ్బారావు-సీతారామమ్మ
కస్తూరి సుబ్బారావు-సీతారామమ్మ (గుంటూరు)
పి. కృష్ణమూర్తి-వెంకుబాయమ్మ (గుంటూరు)
ఉప్పలూరి సుబ్బారావు-నాగరత్నము (గుంటూరు)
ఈమధ్యను గుంటూరులో జరిగిన తెనాలికన్యవివాహము
అయ్యప్ప (కరణం-కోలారుజిల్లా-మైసూరు) ౧౯౦౦

లో వితంతువైన తనకొమార్తెకు వివాహముచేసెను.
సాతానికులమున రెండు స్త్రీపునర్వివాహములు.

ఒకటి, రెండువివాహము లింకను జరిగియుండ వచ్చును.

౫

(రాయసం వేంకటశివుడుగారు ఎం. ఏ.,)

రాజమహేంద్రవరము, ౨౭ ఏప్రియల్ ౧౯౦౭.

ఆర్యా,

దయతో మీరు కార్డు వ్రాసినందుకు వందనములు. చాలకాలమునుండి నే నూరక యుండుటకు హేతువు ప్రయోజనకర మైనపని దేనిని నేను చేయుచుండుటవలన కాదు. మూడువారములనుండి నే నొక కురుపుతో బాధపడుచు ఇల్లు కదలలేకున్నాను. దైవానుగ్రహమువలన ఆకురుపు పూర్తిగా నిమ్మళించినది. కడచినవారము నేను సభలలో నిమగ్నుడనై యుంటిని. సభలు జయప్రదముగనే జరిగినవని యనుకొనుచున్నారు. నాకు మించిన పనిని నే నిచ్చట చేయుచుండుటయు వాస్తవమే. జనానాపత్రికకు కొంత వ్రాసిపంపండి. ఏప్రియల్, మే పత్రికలను గలిపి ప్రచురించెదను. తగినంతయారోగ్యమున్నప్పుడే కొంత యుపయోగకరమైన పని చేయవలెనని యున్నది. వాల్తేరు చల్లని ప్రదేశమేనా?

మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము

౬

(దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు, బి. యె., కాకినాడ.)

రాజమహేంద్రవరము, ౧౪-౮-౧౦.

ప్రియమిత్రమా,

దయతో మీరు లేఖవ్రాసినందుకు వందనములు. మీ వద్దనుండి ఈవరకే యుత్తరము వచ్చునని యనుకొంటిని. నేను మీ కుటుంబములోనివాడనేయని మీరు భావించుచున్నారని నే నెఱుంగుదును. ఈ కష్టము

నోర్చుకొనుటకు దేవుడు నాకు దగిన బలము నొసంగి నన్నన్నివిధముల సంరక్షించుచున్నాడు. ఇంతకంటె మీకు నే నెక్కువ వ్రాయలేను. నాయుడుగారికి నేడు నేను వ్రాసిన యుత్తరముం జదువంగోరెదను. ఆ యుత్తరమువలన నా ప్రస్తుతస్థితి మీకు దెలియంగలదు. మీరు శ్రమపడి నన్నుం జూచుటకై యిక్కడకు రావద్దు. నేనే అక్కడకువచ్చి కొన్నిరోజులు మీ యందరిమధ్యను గాలము గడపెదను. ముందు వివరముగా వ్రాసెదను.

మీ సుహృదుండు,

కం. వీరేశలింగము

జనానాపాఠశాల, రాజమహేంద్రవరము
కందుకూరి రాజ్యలక్ష్మమ్మ మున్నగువారు

౧౦

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము.)

బెంగుళూరు, ౨౧-౮-౧౨.

ప్రియమిత్రమా,

మీరు లేఖవ్రాసినందుకు వందనములు. మీరును గంగన్నగారును వితంతుశరణాలయ వ్యవహారములలో శ్రమదీసికొనినందులకు వందనములు. వీలైనన్ని పర్యాయములు మీరు తోటలోనికి వెళ్లుచు అక్కడ వితంతుశరణాలయ వ్యవహారములను గురించి తెలిసికొనుచుండవలెను. గంగన్నగారు నమ్మకముగం బనిచేయువారని, మనపాఠశాలయెడల చాలశ్రద్ధ వహించువారని నాకు తెలియును. వారిని పైకిదీసికొని వచ్చుటకు నాకు వీలయినంతవరకు నేను ప్రయత్నించెదను. ఈలేఖ తొందరగా వ్రాసినాను.

మీ సుహృదుండు,

కం. వీరేశలింగము

౧౧

(రెబ్బాప్రగ్గడ పాపయ్యగారు,
రాజమహేంద్రవరము)

బెంగుళూరు ౧౫-౬-౧౨

ఆర్యా,

మీరు దయతో లేఖవ్రాసినందుకు వందనములు. సీతారామారావుగారితో ఆలోచించి మీ కవసరమని తోచిన రీతిని మనపాఠశాలాభవనము యొక్క పేడవరండాలలో నేల మరమ్మత్తు చేయించవలెను. పాలావర్తుల లక్ష్మీనారాయణగారి విషయమై మన మిత్రులయిన కనుపర్తి శ్రీరాములుగారితో ఆలోచించవలెను. నేను ౨౨ వ తారీఖున ఈ నగరము (బెంగుళూరు) వదలి చెన్నపురికి బయలుదేరుచున్నాను. ౨౪ ఉదయమున నేను రాజమహేంద్రవరములో నుండెదను. మనము కలిసికొనినప్పుడు తక్కినసంగతులు మాట్లాడుకొనవచ్చును.

మీ సుహృదుండు,

కం. వీరేశలింగము

౧౨

(మోచర్ల రామచంద్రరావు పంతులుగారు,
ఏలూరు)

రాజమహేంద్రవరము, ఆనందాశ్రమము ౧ ౧౦ ౧౩

ఆర్యా,

టంగుటూరి శ్రీరాములుగారిచే నాపై తేబడిన అభియోగము కొట్టివేయఁబడినదనియు, స్థానిక సంయుక్త దండనాధికారి నన్ను నిర్దోషిగ నెంచెననియు మీ కీసరికి దెలిసియేయుండును. నే నెప్పుడును సర్వేశ్వరునే నమ్మియున్నాను. ఆయన న న్నెప్పుడును ఉపేక్షింపకుండ నుండలేదు. సర్వేశ్వరునకు వందనములు. నిన్న లేఖ వ్రాయలేనందుకు విచారించుచున్నాను.

మీ సుహృదుఁడు
కం. వీరేశలింగము

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు, రాజమహేంద్రవరము.) ౧౧-౪-౧౩.
చామరాజపేట, బెంగుళూరు.

ఆర్యా,

నే నీరోజున నిచ్చటకు వచ్చినాను. ఇచ్చటిశీతోష్ణస్థితి నాకు గొంత మేలు చేయునని నే నాశించుచున్నాను. ...మీరందరు క్షేమముగనున్నారని అనుకొనుచున్నాను. నాకు జలుబుచేసినది. దీర్ఘప్రయాణమువలన నాకు గొంత బడలికగ నున్నది మీ రప్పుడప్పుడు ఆనందాశ్రమము (Ananda gardens) లోనికి వెళ్లి వితంతుశరణాలయములో నివారి యోగక్షేమముల తెలిసికొనుచున్నారని నేను నమ్ముచున్నాను. తక్కిన వ్యవహారము లెట్లు నడచుచున్నవి? అవసర సమయములందు స్వార్థపరాయణులైన మిత్రులు నన్ను వీడవచ్చును. కాని సర్వేశ్వరుఁడు నన్ను వీడడని నా నమ్మకము.

మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము

౧౪

(కుందూరి వెంకటరత్నంగారు, రాజమహేంద్రవరము.)
౧౫-౪-౧౩, బెంగుళూరు.

ఆర్యా,

...నే నెల్లసమయములందును సర్వేశ్వరు నొక్కనినే దృఢముగా నమ్మియున్నందున నా మనస్సులో నేవిధమైన ఆందోళనము గల్గుటలేదు. నాకు పరమమిత్రులని యెంచఁబడినవా రేనిముషమందైన నన్ను వదలివేయవచ్చును. కాని సర్వేశ్వరుఁడు నన్నెప్పుడును విడువడు... రాజమహేంద్రవరసమాచారములు మీరు నాకు దెలియఁజేయుదురని నే నాశించుచున్నాను.

మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము)
చామరాజపేట, బెంగుళూరు. ౨౨-౪-౧౩

ఆర్యా,

.........ఈ రోజున నాకు కొంచెము నయముగనున్నది. నాదగ్గుబాధ తగ్గుచున్నది.—నాకు రుచిగ నుండునట్లు వంటచేయుటలేదు. నాకు గత్యంతరములేదు. క్రమముగ ఈ వంటకు నే నలవాటుపడియెదను.

నేను వ్రాసినలేఖలో "నా ఆప్తమిత్రులుకూడ నన్ను వదలివేయవచ్చును కాని ఈశ్వరుఁడు నన్ను విడువడ"ని వ్రాసినప్పుడు నేను ప్రత్యేకముగా నెవరి నుద్దేశించి వ్రాయలేదు. ఈ ప్రపంచమున నే నేకాకిగనుంటి ననియు, ప్రాపంచికధోరణికల్గిన మన స్నేహితులు నన్ను వదలివేసిరనియు నే నప్పుడప్పు డనుకొనుచుందును. నా వృద్ధాప్యములో, ఇప్పటి నా అసహాయస్థితిలో సర్వేశ్వరుఁడు నాకు శాంతి (Comfort) నొసంగుచున్నాడు. ఈ విపత్తుల, అపవాదములనడుమ నాకు మనశ్శాంతి నీశ్వరుఁ డొసఁగియున్నాడు....... ఈ ప్రపంచమున నేను చేయవలసినపని ముహ్పాతిక మువ్వీసము ముగిసినదని నే నెంచుచున్నాను. త్వరలో జగత్పితయు, శ్రేష్ఠమిత్రుఁడు (Heavenly Friend and Father) నగు సర్వేశ్వరుని నేను కలిసికొనవలసియున్నది....... నే నెప్పుడును ఈశ్వరునిపై ఆధారపడియున్నాను. ఈశ్వర పాలితమైన ఈ ప్రపంచమున సత్యమే జయించితీరును. మనయుద్యమము ధర్మముపైనను, సత్యముపైనను ఆధారపడియున్నది. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్సమావేశముయొక్క కార్యక్రమము

ఈ సరికి (నేను ౫ గంటలకు) చాలవరకు ముగిసియుండును. వారి రెండవవార్షికసభ సంపూర్ణముగ జయప్రదమైనదని నేనాశించుచున్నాను. పిఠాపురము రాజాగారు సభకు వచ్చినారా ? మీ సుహృదుఁడు

కం. వీరేశలింగము

౧౬

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము)

బెంగుళూరు, ౩-౫-౧౩.

ఆర్యా,

.............మన పాఠశాలయొక్క పరీక్షాఫలితములు మొత్తముమీద బాగుగనే యున్నవనుకొనియెదను. ఇంతమంది బాలికలు పై తరగతులలోనికి పరీక్షలో కృతార్థులై వచ్చినందులకు నాకు సంతోషముగనున్నది. ....దైవానుగ్రహమున నా ఆరోగ్యము బాగుపడుచున్నది. ఏసుక్రీస్తుయొక్క జీవితము మిగిలిన భాగమును నేను వ్రాయ నారంభించినాను. ఈ నెలాఖరు లోపుననే యీపనిని పూర్తిచేయఁగలనని ఆశించుచున్నాను. ......

మీ సుహృదుఁడు,
కం. వీరేశలింగము.

౧౭

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు —
రాజమహేంద్రవరము.)

బెంగుళూరు, ౧౦-౫-౧౩

ఆర్యా,

.........నేను ఏసుక్రీస్తుజీవితమును వ్రాయుట ముగించినాను.......... మీ సుహృదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము.

౧౮

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు—
రాజమహేంద్రవరము.)

బెంగుళూరు, ౧౨-౫-౧౩.

ఆర్యా,

ఆ పత్రికయొక్క మూడుసంచికలు నేనిక్కడకు వచ్చినతరువాత నాకు చేరినవి. అటువంటి.....వ్రాతలను లెక్కసేయుట తెలివితక్కువ. కుక్కలు మనలనుఁ జూచి మొరిగిన మొరగనీయండి. మనజీవితాంతమువరకు భూషణదూషణములఁ బరిగణింపక మన విధ్యుక్తధర్మమును చేయుదము. సర్వేశ్వరుఁడొక్కఁడే మంచిచెడ్డల నిర్ణయింపఁగలడు. మీ సుహృదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

౧౯

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము.)

బెంగుళూరు, ౧౫-౫-౧౩.

ఆర్యా,

దయతో మీరు వ్రాసిన లేఖ ఇప్పుడే చేరినది భగవంతుఁడెప్పుడును ధర్మపక్షమునను, న్యాయపక్షమున నుండును. సర్వేశ్వరునిఁ త్రికరణశుద్ధిగాగొలిచి ధర్మబద్ధమైన యుద్యమమున ఆతని మెప్పించుటకై పనిచేయుటమాత్రము మనవిధియైయున్నది. మనజీవితకాలమున మనకృషియొక్క ఫలితములను మనము చూడలేకపోవచ్చును. భారమంతయు దేవునిపైనుంచి స్నేహితులవద్దనుండి కాని విరోధులవద్దనుండికాని కలుగు ప్రతిఘటనము, అపవాదములు లెక్కసేయక మనము కష్టపడి కృషిచేయవలసియున్నది. అర్హులమైనచో సర్వేశ్వరుఁడు మనకు దోడ్పడునుగాక! మీరు తరుచ ఆనందాశ్రమము (Ananda gardens) లోనికి వెళ్లుచున్నారని తెలిసికొని సంతోషించినాను. మీ సుహృదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

౨౦

(కుందూరి వెంకటరత్నముగారు,
రాజమహేంద్రవరము.)

బెంగుళూరు, ౧౯-౬-౧౩.

ఆర్యా,

...కొంతకాలమునుండి నాకు బలహీనముగనున్నది. అంతయెక్కువగ కాకపోయినను దగ్గు నన్నింకను బాధిం

దుచున్నది. ఇవన్నియు నిట్లున్నను నేనిక్కడ గొంతవరకు బనిచేయఁగలుగుచున్నాను. ప్రతిదినము నేను నాలుగైదు ఉత్తరములు వ్రాయుచున్నాను. క్రమము తప్పకుండ నిత్యము ఉదయమునను, సాయంత్రమునను రెండువేళల నేను షికారుకు వెడలుచున్నాను. ఏసు క్రీస్తు జీవిత మేబదిపుటలవరకును, నాస్వీయచరిత్రములో రెండవభాగమున వందపుటలును వ్రాయఁగలిగినాను.

మీ కొక నిదర్శనమును దెలియఁజేయుచున్నాను. అల్ప విషయమయినను నాకీనిదర్శనము మనస్సున కూరట గల్గించుటయే కాక ఉత్సాహమును గలిగించినది. నాకు బలహీనముగ నుండుటచే బలమిచ్చు ఔషధము కొరకు నేను కలకత్తాకు వ్రాయగా ఆ ఔషధము నిన్న సాయంత్రము నాకుచేరెను. పెట్టెనుదెరచి మందుపుచ్చు కొనుట ప్రారంభించుటకయి సీసాను నేను తీయగా

దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావు, కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులు, రఘుపతి వెంకటరత్నము నాయుడు మున్నగువారు, కాకినాడ-1905.

నాస్వీయచరిత్రము చాలవరకుగాని పూర్తిగాగాని వ్రాయుటకు వీలగునట్లు ఈ మాసాంతమువరకు నే నిచ్చటనే యుండఁదలచినాను.

భగవంతుఁడు తప్పక నాపక్షమున నున్నాఁడు. నిస్సంశయముగ నా కాతఁడు సాయముచేయుచున్నాఁడు. సర్వేశ్వరునకు నేనుమిక్కిలి వందనములాచరించుచున్నాను. ఈశ్వరుఁడు నాకు సాయముచేయుచున్నాఁడనుటకు ఆ సీసాయొక్క కార్కుమూత గట్టిగా మూయఁబడి మైనముతో బిగింపఁబడియుండుట కనుఁగొంటిని. ఆ సీసాను దెరువలేక నేను వ్రాసికొను బల్లవద్ద గిటికీలో నుంచితిని. కార్కుమూత దెరచుటకు నావద్ద సాధనము (Screw) లేదు. అట్టిసాధనము నొకదానిని గొనుటకు గాని, ఆ సీసాను దెరిపించుటకుగాని నేటిసాయంత్రము బజారుకు వెళ్లవలయునని నే నాలోచించుచుంటిని. నేటి

యుదయము నాపనిని చూచుకొని ఇంటికి వచ్చినతరువాత నాబల్లవద్ద కూర్చుని నేను కొంతగ్రంథము వ్రాయుచుంటిని. అప్పుడు (ఉదయము ౯ గంటలకు) ఆకస్మికముగా నొకధ్వని నాచెవిని బడినది. పైనుండి నా యొడిలో నేదియో పడినది. ఎవరో రొకరాయిని ఇంటి కప్పుమీదవిసరగా ఏలికిగిన పెంకుముక్కైనను నాబట్టలో పడినదేమో యని నేననుకొంటిని. పైకి చూడగా ఇంటి కప్పులో విశేషమేమియు నాకు కనఁబడలేదు. నాబట్ట తడుముకొని చూడగా అందులో నొకకార్కు ఉండుటజూచి నేనత్యాశ్చర్యపడితిని కిటికీలోనున్న సీసావైచూడగా ఆ సీసా తెరువఁబడి కార్కులేక యుండెను. ఈ సంఘటనము జరుగునప్పటికి వాతావరణము మిక్కిలి చల్లగనే యుండెను ఇది దైవసంఘటనమే యని నేను దృఢముగా నమ్మి ఆ సర్వేశ్వరునకు నమస్కరించితిని.

ఈ స్వల్పవిషయమును గురించి ఇంతగా వ్రాసి మీకు శ్రమఁ గలుగఁజేసినందులకు క్షమింపవలయును. ఎక్కువవేడిగానున్నప్పుడు ౮౭ డిగ్రీలును మిక్కిలిచల్లగానున్నప్పుడు ౭౭ డిగ్రీలును ఇచ్చట శీతోష్ణస్థితిగానున్నది.

మీ సుహృదుఁడు

కం. వీరేశలింగము

౨౧

(దుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు, కాకినాడ.)

రాజమహేంద్రవరము, ఆనందాశ్రమము, ౨౮-౭-౧౩.

ఆర్యా,

నే నిచ్చటకు ౨౧ తేదిని వచ్చినాను. కాకినాడను వదలిపెట్టుటకు పూర్వము మిమ్ము కలిసికొనలేక పోయినాను. ......అబద్ధపుసాక్ష్యము నిలువనేరదు, సత్యము జయించితీరును. నేను వృద్ధుఁడనైనాను. నే నొకవిధముగ విశ్రాంతిజీవనము నడుపుచున్నాను. అందువలన ఈపట్టణములోని ఇప్పటితరమువారితో నాకు బరిచయము లేదు. నాకు శత్రువులుకూడ నున్నారు. ఇచ్చట నాకు నమ్మకమైన స్నేహితులు చాల తక్కువగా నున్నారు. అందువలన వారివద్దనుండి యెక్కువ లాభము గల్గునని నే నాశపడుటలేదు. నా పూర్వపు విద్యార్థులు స్నేహితులు నగు మీవంటివారిపై నేను సాయముకొరకాధారపడవలసియున్నది. మీరు నాయందు నిజమైన శ్రద్ధఁదీసికొని మీశక్తికొలఁది నాకు సాయపడవలెను. ఇంతకంటె ఎక్కువగా మీకు వ్రాయ నక్కరలేదు.

మీ సుహృదుఁడు,

కం వీరేశలింగము

(మోచర్ల రామచంద్రరావుగారు, ఏలూరు.)

రాజమహేంద్రవరము, ఆనందాశ్రమము, ౨౨-౧౦-౧౮.

ఆర్యా,

మీరు దయతో నంపిన ఆహ్వానమునకు మీకు వందనములు. మీ మండలసభకు నేను రాలేనని విచారించుచున్నాను......ఈ సంవత్సరసభ జయప్రదముగా జరుగునుగాక! సర్వేశ్వరుఁడు సభ నాశీర్వదించునుగాక!

మీ సుహృదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

౨౩

(రెబ్బాప్రగడ పాపయ్యగారు,
రాజమహేంద్రవరము.)

బెంగుళూరు, ౧౯-౮-౧౫.

ఆర్యా,

నేను వెంకయ్యతో ఇచ్చటకు సురక్షితముగ చేరినాను. కాలమాన మాకస్మికముగ మారుటచేతనుఁ నిన్నరాత్రి రయిలుబండిలో గాలివల్లను, నా ఆరోగ్యము కొంతవరకు చెడినది. త్వరలో నే ఆరోగ్యమును బడయుదునని నే నాశించుచున్నాను. ప్రతిదినము మీరు తోటలోనికి వెళ్లి వ్యవహారములు శాంతముగ నడుచునట్లు చూచుచుండవలయును. కుందూరి వెంకటరత్నముగారిని కూడ అప్పుడప్పుడు తోటలోనికి వెళ్లుచుండవలయునని కోరవలెను......అన్నివిధముల మీరు నాకు చేయుచున్న సాయమునకు దగినరీతిని నేను వందనము లర్పింపలేకున్నాను. ....

మీ సుహృదుఁడు,

కం. వీరేశలింగము

"అలాగే నిలిపింది ఉత్కటం"

సువర్ణ

'జ్యోత్స్న'

"ఇయం గేహే లక్ష్మీరియమమృతవర్తిర్నయనయోః,
........................"

అలాగే నిలిపింది వుత్కటం.

విశాలమైన కళ్లను మరింత గొప్పవి చేసుకొని వింటున్నది సువర్ణ, ప్రశాంతప్రకృతి. కుత్సితులయిన వదినెమరదండ్రు, వెక్కిరించు తోడిచెలియలు, భయంకరుడైన భర్త, తృణీకరించు మరది గానరారు. చిన్ననాటి నేస్తకాడు, ప్రియజనకుని ప్రియశిష్యుడు, మురిపెంపు సోదరుని ముఖ్యమిత్రము అయిన పురుషోత్తముని గంభీరకంఠము! పాడుకుంటేడి తన కత్యంత ప్రీతికరమైన శ్లోకం—ప్రేమనిలయుడైన భర్త ప్రేయసిని కొనియాడటం! నిజమా? అట్లాను జరుగునా, పతులు పత్నుల నంతగా ప్రేమిస్తారా? కథలోనిమాట లని సోద్దెపడేది బేల............

బావిగట్టున వచ్చి నిలిచాడు శాస్త్రి. క్రింద మోహనమూర్తివలె నిలుచున్న సువర్ణనుచూచి నివ్వెరపడాడు. సాంధ్యకృత్యముల దీర్చుకోవచ్చినవాడు — పైరుపంటల పచ్చదనానికి, పిల్లతెమ్మెర్ల చల్లదనానికి హాయి ననుభవిస్తూ అనాలోచితంగానే రాగంలో పడ్డాడు. ప్రేమామృతాన్ని వర్షించేభవభూతికవిశ్లోకాలు ఒకటికరువాయి నొకటిగా పాడుకుంటూ తన్మయుడైయుండిన సమయంలో ఆశ్లోకాన వర్ణించిన సాధ్వీమణివలె తలవనితలపుగా సువర్ణ నక్కడ చూచింది... ఎల్లాగో అయింది శాస్త్రికి. గడిబిడి నడచుకొన్నాడు.

"ఏమమ్మా బావికి ఒంటరిగావచ్చావే, మీ రంగినైనా తోడును తీసుకొరాకూడదా? అబ్బో! ఎన్నిగుడ్డలు—ఒక్కర్తవే పుతుకుతున్నావే!"

హఠాత్తుగా శాస్త్రిని చూడడం, వెనువెంటనే అతని అత్యాదరపూరితవాక్యాలు వినడం—సువర్ణకు చెప్పరాని వుద్వేగాన్ని పుట్టించేయి. ఆమె కెరుకలేకనే కన్నీరు మున్నీరుగా కారుతోంది. కన్నీ రతని కవుపడనియ్యరాదని మరింత వంగింది చీరగుంజడానికి. అతని పలుకులు అందరూ ఆడేటివేయైనా ఆ సమయాన ఆమెకవి వెలలేనివిగా తోచేయి. తన తమ్ముడు తప్ప తుదకు తలిదండ్రులుకూడా ఇంత అనురాగపూర్వకంగా పలుకరింపరు. వారికి గుండె ఏదీ! ప్రాలుగోడ. ఆదరించి అనుతాపంచూపితే యేమనర్థం కలుగుతుందో! ఈ అత్తింటికాపురం నావల్ల కాదని వెన్నంటుతుందేమో! అబ్బో అపనింద! ....
..................మౌనం ... సువర్ణ తుద కందుకున్నది మాట - భయసంభ్రమానందాల్తో వణుకుతోంది కంఠం "అన్నా, ఆడజన్మెలెత్తి పనిపాట్లకు జంకితే

ఎట్లు......పోనిత్తురుగాని, వూరినుండివచ్చారా? బావ వచ్చాడలనే? లలిత క్షేమమా? నన్ననుకుంటుందా! సుఖజీవులు మరచిపోతారు మాలాంటివారిని. ......మా వుపేంద్రం శెలవుల్లో రాలేదే- చూచారా అతన్ని?" దైన్యవాక్యాలు. కలతపడింది పురుషోత్తం చిత్తము. అంగవస్త్రంతో ముఖం తుడుచుకొంటూ అట్లేయోచిస్తున్నాడు. ఆమెప్రశ్నల కుత్తర మిచ్చుటకూడా మరచాడు. సువర్ణను జడిపించిం దతినిమౌనం. భీతకురంగి మల్లె చూచింది తలయెత్తి. ఇరువురిచూపులూ కలిశాయి ....

"ఏమిటే! చింతిస్తున్నారేం? అందరూ బాగున్నారుకదా?" ఆమెకుబదు లుత్తరమివ్వక ఆలోచనాయత్తమైన తనబుద్ధిని నిందించుకున్నాడు శాస్త్రి.

"ఆఁ- అందరూ బాగున్నారమ్మ. ఉపేంద్రం రావాల్నను కున్నాడిలోపుగానే. కాని శెలవులు దొరకలేదట. వేసవి శెలవుల్లో తప్పక వస్తాడు. ఇంగ్లీషు చదువులు సులభాలు కావు. అవి చదివేవారికి వలసినంత స్వాతంత్ర్యాలుండవు."

అందరిక్షేమవార్తలూ తెలిసింది సువర్ణ కెంతో వుల్లాసమైంది. పురుషోత్తంతో మాట్లాడుతూ, ఆట్లాడుతున్న కాలంవలెనే తోచింది మనస్సుకు. అట్టే గుడ్డలుతుకుతూనే బెదురులేని మధురస్వనంతో "పురుషోత్తం, అయిన ఇంగ్లీషు చదువు లంతకష్టమా చదవడం?" అనింది.

"అన్నిచదువులూ కష్టమేగాని నేర్పేరీతిలో వ్యత్యాసముంది. మన చదువులైతే ఒకటితరువాయి నొకటి నేర్చికొందుము. ఆంగ్లవిద్య అట్లుగాక, ఏకు రొనిమిదిశాస్త్రా లొకేసారిచదువాలి — ఒక్కొక్కటీ తలాతోకా తెలియనివిగా నుంటుంది. అదోవిధమైన కష్టం."

"నీ వెందుకు చదివావుకా వన్నయ్యా ఈ ఇంగ్లీషుచదువు? మీరిరువురూ చిన్నతనంలో నాన్నవద్ద చదువుతూన్నదినాలెట్లుండె! అట్లే, ఇప్పటికీ ఉపేంద్రుడుపాధ్యాయిగానే వుండియుంటే బాగుండె... ఉపేంద్రు డెప్పు డనుకునేవాడు."

ఆ ముగ్ధవాక్యాల కలరిపోయాడు పురుషోత్తం. ప్రియభాషిణి ... ఎదుటివారి కావంతేని నొప్పించని మాటలు.........

"చదివుంటే బాగుండేది. చదువలేదు"......

"ఆ పద్యం మరల చెప్పలేవా అన్నయ్యా? నాకా ఐదారు శ్లోకాలూ ఎంతోయిష్టం వినడానికి. నాన్న ఉపేంద్రుడు చెప్పిస్తున్నప్పుడు కోటికొస్తుండేవి వినివినీ."

శాస్త్రి చెప్పాడా నాలుగైదున్నూ ఎంతో రమ్యంగా. వింటూపరవశఅయింది సువర్ణ

* * *

"సువర్ణా, నీవూ నాన్నగారివద్ద ఈ గ్రంథములన్నీ చదవడం నేర్చియుండిన యెంతబాగుండేది! ఉత్తరరామచరిత్రవంటి రసవన్నాటకా లెన్నియున్న వనుకొన్నావు సంస్కృతంలో! ఒకొక్కటి చదివినా తన్మయంగా నుంటుంది..... ......ఏమి, గంప ఎత్తనా? ఒకతే ఎత్తుకొంటున్నావే, భారముకాదూ!" మెట్లుదిగి లోనికివచ్చేడు పురుషోత్తమశాస్త్రి — "అక్కర్లేదు. వద్దు అన్నయ్యా వద్దు. నే నెత్తుకుంటాను. నీ వేమీపట్టవలసింది లే దన్నయ్యా. రోజూ ఎత్తుకోలేదా ఒక్కర్తెనే..." ఎంతవారించినా ఆగాడుకాడు పురుషోత్తం. గంపను తానూ పట్టుకొని సువర్ణనెత్తిన బెట్టాడు. అదెవరు తొంగిచూచింది పైనుండి! సువర్ణ వదినెమరదలు సావిత్రి...

* * *

"దాన్నొక్కర్తెనే బావి కంపుకంపారే? సావిత్రిని వెంట పంపకపోయినారా?"

"దానిక్కూడా ఆ అక్కరుండాలె, ప్రాయమాడుది ఒంటరిగాపోరాదని. పిలవరాదేం ఎవర్నయినా, ఇంతమందున్నామే సుంద్రాళ్లలా? గర్వం పొంగిపోతుంటే! ఇంతకు వేల్పులవారింటి పిల్లగాదా దాని కేంభయం, కత్తులకవచంతోనే అవతరించింది — మహా పతివ్రత, మావలెనా, మానంమర్యాదలు లేనివారం."

"ఎందు కిన్ని మాటలు? మాటకు పదిమాట్లాడడం ఒక గొప్పపని, పాడుగోల. పోనీ పంపెవర్నయినా మొదలు."

"అవునవును. ముసలిముప్పాలో కట్టుకున్నావు వయ్యారిని. ఏంచేస్తుంది? ఏలావుందనైనా విచారించుకోవు. మా మాటలు నీకింతవినుకు. సావిత్రిని పంపానులే. నీకన్నా నా కెక్కువగా వున్నదన్నయ్యా కుటుంబ మర్యాద కాపాడుకోవాల్నని. ఇంతకు నీభార్య కేమి తక్కువలే - శాస్త్రిలవారింటివారందరికీ - ముఖ్యంగా చిన్నశాస్త్రికి దానిమీద చాలాదయ. ఎప్పుడూ తోడు నీడగా వుంటాడు"

నరసయ్య కోపానలంతో ఉడికిపొయ్యాడు అసలే వృద్ధభర్త కనుమాన మెక్కువ. అందులో కారణమూ దొరికితే చెప్పేదేముంది? నాగమ్మ నరసయ్య పెద్ద చెల్లె. విస్తర్లు కుట్టుకున్నది. తాను రగిలించిన నిప్పు చక్కగానే అంటుకుంటోన్నదన్న సంతోషం పైకి కనబడనీకుండటానికి ముఖం ముడుచుకొని మరీ జాగ్రతగా కుట్టుకున్నది విస్తరి. కదురులో జంధ్యాలు తొలుస్తున్నాడు నరసయ్య. చెల్లిమాటలకు మనసు విసిగిందేమో, గూట్లోకి పారవేశాడు కదురు. అంతలోవచ్చింది సావిత్రి, నరసయ్య కడగొట్టుచెల్లి, వితంతు. "అదేది?" ఏకగ్రీవంగా అడిగా రిద్దరునూ. "వస్తూంది వెనుకాల. చిన్నశాస్త్రి వెంబడేవున్నాడు."

"............ఏమీ? ఏమిటీ?........."
సావిత్రి వేచియుండినసనం వచ్చింగి. కోరినకోర్కె నెరవేరింది. లోనిసంతోషాన్ని అణచుకొంటూ "వస్తున్న దన్నయ్యా పురుషోత్తమశాస్త్రి న్నాడంటినే వెనుకాలే"

"నీవెందుకు పొయ్యావుగానే దానివెంబడి?"

"నన్నది పిలిచిందీ తోడుకురమ్మని? ముసలివాడవు,దానిసంగతి నీకేంతెలుసు మధ్యాహ్నమే వెళ్లింది బావికి ఒకతేను. నేనందే కూర్చున్నా పిలుస్తుందేమో నని-ఎందుకు పిలుస్తుందీ......సంధ్యకొవచ్చె రాలేదు. పోయి చూచిరమ్మంది అక్క. పోయి చూచేసరికి... ఇంకేముంది శాస్త్రితో సరసాలాడుతుండె. అతగాడే గంపకూడా ఎత్తి నెత్తిమీ దుంచాడు. అట్టెవారంతా తోడుండ - నేనేమిలెక్క నీసహధర్మిణికి!"

తల గిఱ్ఱున తిరిగింది నరసయ్యకు.

"ఏమేమీ శాస్త్రి బావివద్దకు వచ్చాడా?"

సావిత్రి మూతి మూరెడుచేసి "ఊఁ. మరేమి, నన్ను నిందిస్తుంది సువర్ణవదినె. పరాయిమగవాళ్లతో మాటాడుతానని తప్పులు పట్టుతుంది. తాచెడ్డచేల్లకు మందేలేదు."

"విన్నావా అన్నోయి సంగతులెల్లా వుందో! ఇప్పుడైనాచెప్పు బుద్ధి."

అంతలో వచ్చింది సువర్ణ బెదరినలేడిపిల్లలాగు. నెత్తిన మోయలేనంతమోత. చూపులన్నీ కేంద్రీకరించాయి ఆమెపైన వివిధాలగా......

"అల్లా దింపుకుంటారు వదినా గంపను......" అరకాలిమంట నెత్తికెక్కింది నాగమ్మకు. "మధ్యాహ్నామావినయ మెక్కడపోయిందో పతివ్రతాశిరోమణికి! శాస్త్రినే పిలుచుకొని రాకపోయేవా గంపదించుకోను. అంతకన్న పని యేమతనికి."

చిమ్మచీకట్లు క్రమ్మింది సువర్ణకు - వొడలు వణకిపోయింది. అబ్బ, కథ ఎంత కొచ్చింది!! నిష్కల్మష విషయమున ఎంత దుష్టకల్పన, ఏం భయానకమైన కథకట్టా రరక్షణంలో! బాబోయి, ఆ వృద్ధు డేమట్లురుముతున్నాడు! సావిత్రేమిట్లు ముసిముసినవ్వులు నవ్వుతున్నది! ఈ వదినెగారిమాట లేమి! మాటలాయివి! నిశితబాణాలపోట్లుగావా! ఆ తోడిపడుచేమి అంతనిశ్చింతగా ఇల్లంతా తానేయై పొరాడుతున్నది! ఏమి, ఏమి, ఎవరిపైన వీరికంతా యింత కోపం - చుట్టగాలిలో దూసిపోయే చివురాకు కంటె మల్లగా వడవడవడవడకుతూ, నెత్తిమీదిబరువు నేల దింపింది. నిలుచో లేకపోయింది. అట్లే గోడ నానుకుంది సువర్ణ..............................

"ఏమిటే, ఆ శాస్త్రితో నీకేంపనే? వాణ్ణెందుకు తీసుకొపోయ్యావే నూతికి? గొప్పవారింటి పిల్లవు గుణంగా నుంటావని మాటాడించక మర్యాదచేస్తుంటే—ఇదా నీనడత! ఛా, ఛా."

సువర్ణకు చెప్పరాని దుఃఖం, కోపం పొంగుకొచ్చింది. "నానడతలో ఏం కొదువైనది? అనడానికేముంది అపరాధం? నేనేమి, శాస్త్రిని తోడ్కొని పోవడమేమి! ఏంమాటలివి! సంధ్యావార్చను వచ్చాడట. ఇంతకు అత నెంతటియోగ్యుడు! మీ రిల్లాంటిమాటలంటుంటే నేపడ........"వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తోంది. అనుకున్నంతమాట అనకముందే దుఃఖం కట్టతెంపుకొనొచ్చింది.

"ఈకళ్లజొల్లి చేష్టలకే నాకొచ్చింది. మాటకు మునుపే ఏడ్పు. భద్రం. బావికి ఇకముందు ఒంటరిగా పోబోయ్యేవు. ఆడది దారితప్పితే వంశాల కప్రతిష్ఠ - మహాఅప్రతిష్ఠ" అరచాడు ముసలాయన.

"మరిమరి అల్లా అనకండి. ఇందులో దానితప్పడమేమి." అంతలో అడ్డొచ్చింది సావిత్రి "అదేం వదినా, పరాయి మగవాడు, అతగానిచేత గంప తలపైని కెత్తించుకున్నావు? నేనందే కూర్చున్నానే రవిక కుట్టుకుంటూ. బావికి పోవునప్పుడు నన్ను రమ్మని పిలిచేంత తాళిమి లేకపోయిందే నీకు? చెప్పేనీతులకు మాత్రం అంతేలేదు." తనదుఃఖాల పంట నేడు ఫలితాని కొచ్చినట్లు తోచింది సువర్ణకు. తన దుర్విధికి దిఘాలుపడింది. "రోజూ నిరసించినా సరకుగొనక, తప్పక పిలుస్తుండిన సావిత్రిని నేడేల పిలువకపోతిని! ఆసమయాన ఎన్నడూరాని పురుషోత్తం నే డెందుకు రావాలి నూతికి? వచ్చినవా డల్లేపోక నిలచాడెందుకు? ఎంత వలదన్నా నాకేల సాయమొచ్చాడు? నే కోరానా...... ఆసమయానికే దుర్దేవత ప్రత్యక్షం కావాల్నా...అయ్యో విధీ! నోట మాటరాక డిల్లపడిపోయింది సువర్ణ. రగులుతున్న కోపం ధగధగమన్నది వరసయ్యకు. లేచి పండ్లుకొరుకుతూ మూలనున్న చేతికఱ్ఱ పుచ్చుకొన్నాడు. దబదబా వేశాడు దెబ్బలు సుందర సుకుమార శరీరముమీద. అనటివలె వ్రాలింది నేలను సువర్ణ......

"ఇయం గేహే లక్ష్మీ......అయ్యో—నొప్పి. హా, ఇదేమిజీవితము. కాస్తేని ప్రయోజనంకాన. మెప్పించలేను లోకాన్ని. అయ్యో లోకమంటున్నానేమి? మావదినెల్లో ఒకామెను మెప్పించగలనా? అబ్బా తల యెంతగా నొప్పున్నదోయి భగవంత! ఇంతకంటే పరాభవమా! దుడ్డుకఱ్ఱతో పశువును మల్లె బాదడమా, నిలాపనిందలా! ఈపాడుబ్రతు కెందుకో! మొండికత్తి బ్రతికి యేంసాధింపను! లోకమా లోకమ! నీకం డ్లెంత గ్రుడ్డివి! సత్యమెరుగవే! నావదినెలు తమ ముక్కుకు తిన్నగా చూస్తున్నారు. ఏంలాభము సంపాదింపనో తములాంటి అబలపై, ఏసుఖమెరుగని నిర్భాగ్యవనితపై... అబ్బా ఏం నింద...ఎంతమాటలు...ఏం పశుత్వము... ఇక దుర్భరము—జీవితమే దుర్భరము—నాలాటికొరతలుండేవారికి తావులేదు భూమిమీద బాబూ...... ఉపేంద్రం ఇంక నిన్ను చూడనూ...? పురుషో...ఆః; ఇక నే నతనిపేరైన యెత్తుకోను. ఇదివరకు మాత్రమేమిచేశాను! చిన్ననాటి నేస్తకాడను మచ్చికతో చూచినప్పుడు అదీ అతనే పలుకరిస్తే మాటాడేదాన్ని. నామనస్సాక్షికి నే విరోధి నెట్లయ్యేది! అనేమి, పురుషోత్తమాన్ని చూస్తే మనస్సుకు యెంతో సంతోష మౌతుండేది! నాన్నా! నాన్న చెప్పతుండిరే 'కాయేనవాచామనసా' కాయేన వాచా, నే నేపాపాలనూచేసియెరుగను... మనసా? అదియే నన్నూరక భయపెట్టుతుందే! అబ్బా- తలనొప్పి...సుంతేనిదయలేక మోదాడే భర్త...నా భర్త...పురుషోత్తం నీవెంత దయానిధివి. నీవైయున్న... అబ్బో నే నే మిట్లైపోతున్నా...భర్తవున్న మరోపురుషుని తలచుటా - పరమపాపము కాదా. కాయేన వాచా శుద్ధురాలను—మనసాకూ శుద్ధురాలనే. నాతల్లి తండ్రులు ఏమని నన్నీవృద్ధునికి కట్టబెట్టారు! ఏయాస తో త్రోశారిక్కడికి! నా ఈశరీర మతనిదట...అందుకే ...బాదాడు...అబ్బా యెంతటి స్వతంత్రం! నా మనస్సు? మనస్సతనిదికాదు—మనసుకడ్డేది? నీతి ఒకటే దాన్నడ్డగించేది. నీతి......అందుకే నూయి...

...సావిత్రీ! ఎంతపనిచేసింది సావిత్రి! తెలివిమాలిన పిల్లా, నాలో దోసాలుకల్పించి నీదుర్నయాలను మరుగు చేస్తున్నావా! నిర్భాగ్యురాలా నిన్నని యేం ప్రయో జనం.. ...అయ్యో నేనేల నిన్ను తోడుకు పిలువక పోతినీ??.....నాన్నా.............ఉషేం..."

ఒకటే జ్వరం. ఒళ్లు దగదగా కాగిపోతూన్నది సువర్ణకు. ధాన్యపుకొట్టులో తలుపుచాటున పడుకుంది చీరచెరగు పరచుకొని. పల వరింపులు.........కన్నీటి కాల్వలు.....మధ్యమధ్యన యెదుటిగదిలోని సరసాలు వినపడుతోంది.

ధాన్యపు కొట్టులో.........చెరగును పరచుకొని

?దితలుపు వేసున్నది. "పలకవేం, కోపమా వేసు కొన్నావాని? పండుగకు పట్టంచుకోక కొనిపెడతా లే. ఏదీ, ఈలాచూడు. నవ్వు మరీ. అదుగో... అదుగో... అదు గో వచ్చింది నవ్వు."

"చాల్లేండి నేనేమిపసిపిల్లనా ఆలా ఆడించను?"

"పసిపిల్లలు లేరు కదా, నిన్నే ఆడించి ఆముద్దు తీర్చుకుందామని."

"ఎందు కీలా ఆడుతారో, నాకు సిగ్గువేస్తుంది. పోనిత్తురూ, నేపోవాలి."

"నేనల్లాపోనిచ్చేవాడను గాను సుమా. పోనిస్తే ఎందుపొయ్యేవో మీ అక్కలాగే కన్నవాళ్లతో సరసా లాడడానికి. అన్నయ్య కేం తెలియదు. ఆడుదాన్ని చేతిక్రింద నుంచుకోలేనివాడు. ఆమె పొయ్యిందే దోవైంది. సుందరం! నీవల్లాబయటగియట పోబోయ్యేవు సుమా, జాగ్రత్త."

"ఛీ, నన్నెందుకు దాంతో సరిపోలుస్తారుగాని. నాకేం గ్రహచారం కన్నవాళ్లతో సరసాలాడడానికి పోవాలని దేవుడిలా మీరుండగా? ఆడదానికి మొగుడే దైవం, ఇల్లే వైకుంఠం. బయటేం పనీ?" పొంగి పొయ్యాడు వాసుదేవయ్య భార్య పలుకులు విని. ఆమె పాతివ్రత్యానికి మురిసిపొయ్యాడు...

"ఏది, సుందరం......మంచిపిల్లవు. పోయిపనస పండు పట్టుకురా కోతాము. తోనలద్దుకోడానికి నిన్న కాచిన ఆవునెయ్యి తెత్తూ?"

మగని ఆదరణకు మైమరచింది సుందరం. త్రిలో కాలాకటైనా తనతోసమానం కాదనుకొంది. అల్లే కులికిపోతూ వాలునడకతో పోయింది ధాన్యపుకొట్టు లోనికి—పనసపండు తేను. అందు సువర్ణ పడుకుంది. పోయిన ఇక విచారించాలె. దాన్నేమి విచారించడం. సావిత్రిని పంపితెప్పింతామని దొడ్లోకిపోయింది. అదేమి దానిమ్మచెట్టు చాటున.....ఎవ రాగుసగుసలు! అల్లే తలుపుచాటు చేరింది సుందరం విందామని ఒకస్త్రీ, ఒక పురుషుడు. మరేమున్నది! స్త్రీ సావిత్రి. పురు షుడు అవూరివైద్యుడు వెంకటప్ప.

"ఏ మింత అపరూపమయ్యావు?"

"ఏంచేయను అక్కగార్లిరువురునూ వచ్చియు న్నారా. మా పెద్దవదినె నీకే తెలుసును—నాపై ఒక కన్నామెకు."

"సరిసరి. ఆమె కేం భయపడడం? ముసలయ్య పెళ్లాం. నీకన్నా కడయని యెంచు, కానీగానీ కెలవుకు

లేదు. ఏంచేయను. ఈ మధ్యా వెనక్కుతీసుకున్నావు ధర్మంచెయ్యిని."

"నావద్దవుంటేగా నీకివ్వడం. వున్న ఆకాస్త పుస్తెబొట్టు యెటోపోయిందని వదినమీదా, వారిమీదా వీరిమీదా పెట్టి నీకేయిచ్చానే. మరేం లేదు నావద్ద."

"ఏమో చూడు, నీసొట్టు నాచేతనుంది. పాపం యేమో తెలియందని పూరుకున్నా. యెన్నిమార్లు మందులు చేశిచ్చెనో! నీ:దంతా మరచేపోయింది. లేకున్న నిన్నీపాటికి కులభ్రష్టచేసియుండరూ. ఇవన్నీ యెన్నో చూడు. నీ మానం మర్యాదలు నాచేతిలోనివి."

సావిత్రిస్థితి వర్ణనాతీతం! వీ:తో విరోధమాడితే నలుగురిలో మానంతీయడం వేరే చెప్పనక్కరలేదు. ఏమైనా కానిమ్మన్న పెద్దన్నదే భయం. తెలిసరేపే మడియిప్పిస్తాడు. ఇంతకువచ్చిందానికేం భయపడడమంటే, ఈ మెత్తని బారెడు వెంట్రుకలు ... గిర్రూమ్మలించుకోవాల్నే...!"అట్టే: న్నీటిని జారనియ్యక "ఏంచెయ్యమన్నావు అయితే?" అన్నది. కోరనవ్వునవ్వాడు వెంకటప్ప. "మరేమంటాన, ఖర్చుకేమన్నా తెమ్మన్నాను." సావిత్రి అటుఇటు చూచి, వడిలోనుండీ ఏదో తీసిచ్చిందివైద్యునికి. నవ్వుతూ బుగ్గనలిమి వెళ్లిపొయ్యేడు. సావిత్రి దొడ్లోకెళ్లింది.

సుందరం నిద్రొరపోయింది అమ్మో ఏంసంగతి? ఇంట్లోఅంద రన్నివిధాలగా వున్నారే! అదేంచెప్తా సావిత్రి వానికిచ్చింది వడిలోనండి!

లోనుండి "సుందరం, సుందరం, ఏంపెళ్లేపొయ్యావన్నట్టే—"

"వస్తున్నా."

* * * * *

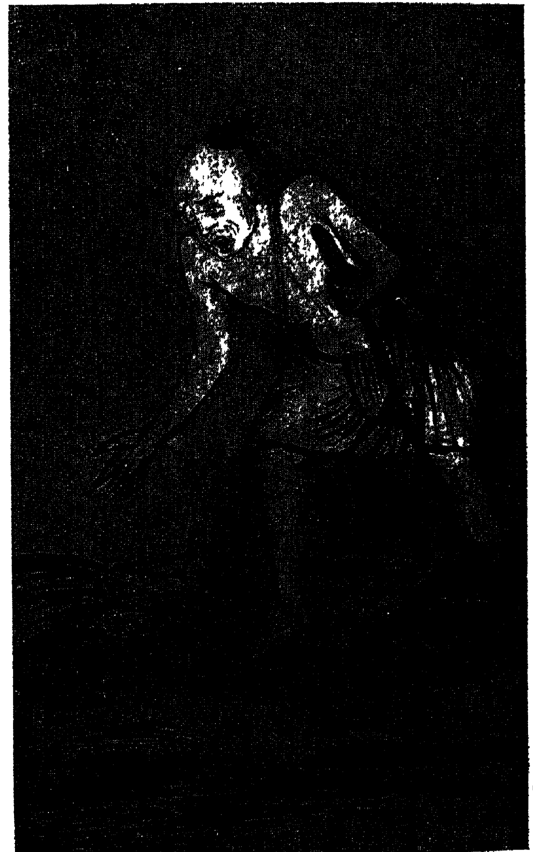
రాత్రి యెనిమిదిగంటల సమయం. నాగమ్మ కూతురిది నాగరము పోయింది ఒకటేగోల యింట్లో. వెదకి వేసారిపోయింది. సొమ్ము దొరకలేదు. కోపావేగాన నోటికివచ్చినంత మాట. "ఎట్టిపనులైనా చేసుకోనీ నాకేం. నాబిడ్డసొమ్మే దొంగిలించాల్నా, దీనిల్లు గుల్లకాను. దొంగిలించకపోతే ఎట్లూ–వి.........ను సంతోషపెట్టడం ?"

మరదీ చెల్లీ చేసినమర్యాదలూ, ఇప్పటివదినెగారి దీవనలు, సాయంత్రం భర్తగారిచ్చిన బహుమతులు...

.....కత్తితో మోదిన గాయాల్లో నెత్తురుకారుతోన్నది. హృదయంలో పోట్లు పొడుస్తున్నవి. వాతపై కోత - నొప్పిమీదనొప్పి.

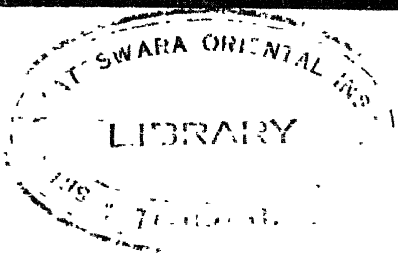
* * * * *

మసక వెలుతురు. నరసయ్య ప్రాతఃకృత్యాలకని పాపయ్యబావికి వచ్చాడు. ఎప్పటివలె గోస్తుతిగాని, గజేంద్రమోక్షంగాని చెప్పతుండలేదు. ముందునాటి అనాహుతం...అనుకొని కుందుతున్నాడేమొ. పడుచుపెళ్లాంపోకడలు తన కనుమానదాయకాలు, తన నడవడు లామె కనిష్టం. చూచి వెక్కిరించను లోకమొకటి ఇంతకన్నా చింత లేమికావాలె "ఉష్శ్, రామచంద్ర." మెల్లిగా దిగుతున్నాడు మెట్లు. ఏమిటదీ! బావిలో నల్లవస్తు వేదో తేల్తున్నది......... పాములూ గీములూ మాట్లాడకూడదే ఈ బావిలో! అదిగో చట్రాతిపై నేదో మెరుస్తున్నది తెల్లగా! సమీపానికెళ్లాడు. వెండిపద్యాణం! సువర్ణది.........

ఏమిటదీ! భావిలో తేల్తున్నది........

పల్లెటూరి కోనేరు
(త్రివర్ణ చిత్రమునుండి)

—చామకూర.

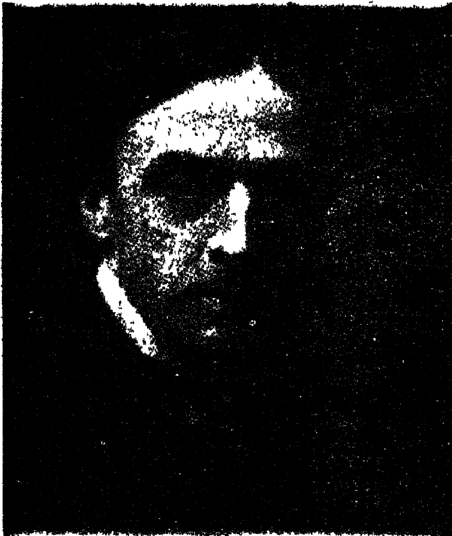
విక్టోరియాకాలపు

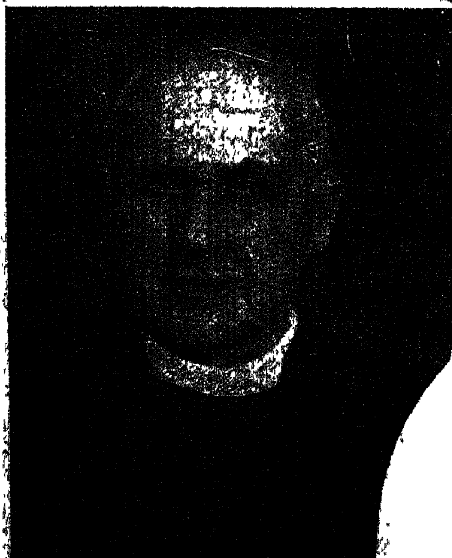
దీనిని నానుడియయినా, జనవాద మనుడు-నాగరకతలేని, ఆధునిక భావముల కలవాటుపడని వారిని 'విక్టోరియాకాలపుమనుష్యు' లని చులకనచేసి మాటలాడుట నేటికాలమున పరిపాటియయినది. మనుష్యులకే కాదు వస్తువులకును, గుణములకునుగూడ నీ 'విక్టోరియాకాలపు' విశేషణమును తగిలించి తగవుమాలినతనమును వ్యక్తీకరించుట సంప్రదాయమయిపోయినది. బల్లలు మొదలగు సామగ్రి కీవిశేషణమును జతకూర్చుట వానిని వికారవస్తువులక్రింద జమకట్టుట; స్త్రీల కన్వయించుట వారి కమాయికత నంటగట్టుట; కళకు జోడించుట మోటుదనమును దెలుపుట; దుస్తులకు తోడుచేయుట వానికి నాణ్యములేమిని నిరూపించుట; నడతకు సంబంధపరచుట బిడియమును వ్యక్తీకరించుట; నీతికి జతచేయుట దానికి కఠోరతను, శృంఖలాబద్ధతను, వంచకతను ఆపాదించుట.

ఈ ఆధునికాపాదనలు కొంతవరకు నిజము; కొంతవరకు కేవలకల్పితములు. విక్టోరియాపరిపాలన చాలఏండ్లు సాగినది. ఆకాలములో ఎన్నెన్నోమార్పులు సంభవించియుండనోపును. ఒక దశకమునందుండునది మరియొకదశకమునందుండుట అసంభవము. విక్టోరియారాణి ఆరుదశకములకుపైగా రాజ్యమేలినది.

ఆకాలములో రోజురోజుకు ఇంగ్లండు మారిపోవుచుండెను. జార్జినాటికి లండను పరిసరక్షేత్రము లన్నియు నెట్టిరియిటుకల యిండ్లుగా మారిపోయెను. ఉత్తర, మధ్యదేశములు పచ్చగానుండినవి బూడిదరంగునకును, ఆపిదప నల్లరంగునకును పరిణామము చెందినవి. పరిశ్రమాగారములందలి ధూమసంకలితకిది ప్రతిఫలము. కాపురములు చేయునిండ్లు, ఇండ్లయందలి సామగ్రియునునిరా

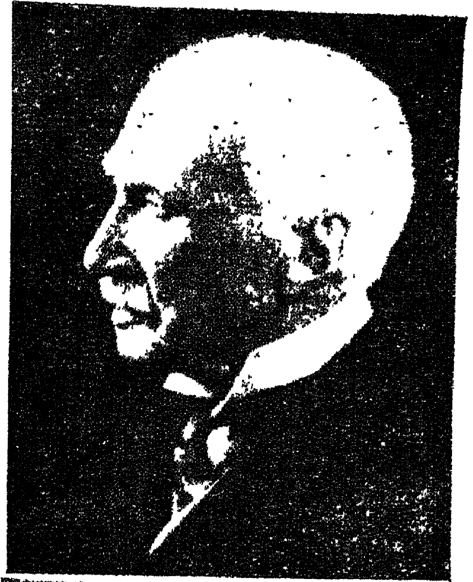
రాల్ఫ్ డి. బ్లూమెన్‌ఫీల్డు
సర్ జాన్ మార్టిన్ హార్వే
ఆల్బర్టు బెయిలీ

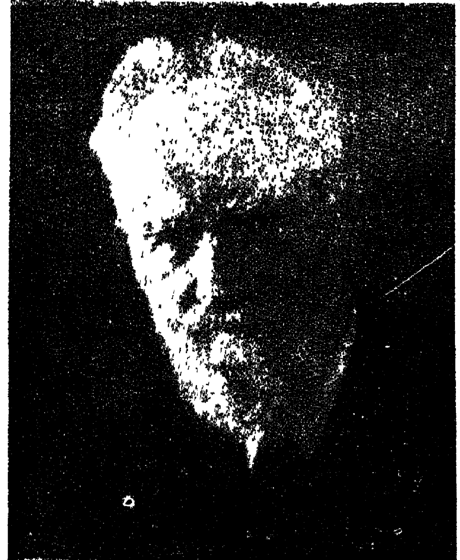
ఇంగ్లండుదేశము

సంబరములయి యుండినవి ఆడంబరములతో ప్రబలిపోయినవి.

విక్టోరియా కాలములో స్త్రీల వేషములు పదిపండ్రెండు రకములైనను మారియుండును. చేతుల జాకెట్లు చేతులు పోగొట్టుకొనెను. మడిమ లంటుచుండిన పావడలు మోకాళ్లదాక ప్రాకిపోయెను. నిండుగుండీల కంచుకములు V మెడ కంచుకములకు మార్గముద్రొక్కెను. ఈరీతిగ మరెన్నియో మార్పులు!

ఇటువంటి పరిణామదశలో నుండిన విక్టోరియా కాలమును మనబాల్యమునే సరిగా గుర్తెరుగలేని మనము ఏమని నిరూపించుకొనగలము? విశ్రాంతి, భద్రము, ఉన్నతి, ఆత్మగౌరవము, ఉత్తమనీతులు, మేలుపద్ధతులును గలదనియా? తాము నమ్మిన విషయములను గ్రహించి, వానికై పోరాడుటకు జంకని పురుషసింహముల యుగమనియా? శాంతి విశ్రాంతులను, సాంసారిక జీవనమును మనసార ప్రేమించి, అర్థముచేసికొనిన శకమనియా? వీరులు, సాహసికులు, ధీరులును పెచ్చిల్లిపోయిన విక్రమయుగమనియా?—లేక, వంచనలు, కపటతంత్రములు గలిగి, దయాదాక్షిణ్యములు లేక బీదలకు కష్టపరంపరలను, ధనవంతులకు భోగసంపదను సమకూర్చిన శకమనియా? సహజదాంపత్యసుఖ మెరుగక యువకులు క్రుంగిపోయిన కాలమనియా? జీవితమంతయూ మానసికములైన వేదనలతో నిండి అంధకారమయమైన దశయనియా? ఏది నిజము—తేజోదశయా, అంధకారదశయా? ఆ కాలమునందుండియుండిన మన మదృష్టవంతులమయియుందుమా, లేక ఇప్పుడే మనము బాగుగనున్నామా? ఏమి నిర్ణయించుటకును సాధ్యముగాదు. ఈ కాలముగాదు, ఆ కాలముగాదు, ఏ కాలముగాదు

బిండర్ బ్లడ్

జార్జి బెర్నార్డుషా

అన్నిట చీకటివెలుగులు కలిసియేయుండును; ఉన్నతి-అవనతులు జతగానే యుండును; సంకోచవికాసములు కూడియే యుండును. అది కాలధర్మము!

ఆ కాలమువారింకను కొందరు నేడు జీవించియున్నారు. కడచిన శతాబ్దపు ౮, ౯ దశకముల సంగతులు కూడ వారివలన మనము తెలిసికొనవచ్చును. మరి కొన్నిరోజులలో వారుకూడ మనకు స్మృతిపథమునందు మాత్రమే మిగిలియుందురు. మన కొడుకులు పెరిగి పెద్దవారయినప్పుడు 'గ్లాడ్‌స్టను నెరుగుదువా?-స్ఫటిక ప్రాసాదము జ్ఞాపకమున్నదా?' అను ప్రశ్నలువేయుచో 'ఎరుగుదును-జ్ఞాపకమున్నది' యని జవాబుచెప్పువారే లభ్యము కారు. మన యదృష్టము! ఆకాలపు సంగతులు తెలిసికొనుటకు వీరయినను మనకు మిగిలియున్నారు. ఆకాలపు బాగోగులను ఈ కాలపు బాగోగులలో పరిశీలించి తెలుపుటకు వీరే తగినవారు. అప్పటి వివిధ పరిణామములను మనము గ్రహింపవలసియున్నది గావున వివిధకక్ష్యలవారి యభిప్రాయములను గమనింపవలెను. వారెవరు? వారి యభిప్రాయము లేవి?

లేడీ ట్రీ

పురోహితుడు: ఆల్బర్ట్ బెయిలీ

"మా కాలములో మేము సురక్షితముగా నున్నాము. నిశ్చితజ్ఞానమును కలిగియుంటిమి. అది మీకు లేదు. అంతనిశ్చితముగ నుండుట మంచిదనుగాని అదియే మా జీవితములకు సౌఖ్యమును ప్రసాదించినది. సహేతుకమై సక్రమమైన పద్ధతులలో మేము పెరిగితిమి. ఉద్యోగమును నిర్ణయించుకొని పాటుపడి పనిచేయుటయే మాకు కర్తవ్యముగా నుండెనుగాని జయమునుగురించి మాకు ఆలోచనయే యుండలేదు. జయము నిశ్చయమనియే మా విశ్వాసము. 'ఏదియు నిశ్చయముకాదనియు, 'ఏదియో యొక విఘ్నము వచ్చిపడుచుండు'ననియు! మీకుగల భావము మా కేనాడును ఉండలేదు. భవిష్యత్తులోనేమి జరుగనున్నదో మాకు తెలుసునని మేము నమ్ముచుంటిమి. ఆ ప్రకారమే మెలగుచుంటిమి.

"మతమువిషయములోమాత్రము మీ కున్నంత జిజ్ఞాస, మీ కున్నంత పరిజ్ఞానము మాకు లేదాయెను. మాతల్లితండ్రులు, మాతాతముత్తాతలును పరిస్ఫుటము, నిశ్చలము, శిక్షితము నగు విశ్వాసమును గలిగియుండిరి. మాకాలమునకు వచ్చునప్పటి కది సంప్రదాయసిద్ధముగ నంగీకరింపవలసిన దయినది. అది యెందు కని ప్రశ్నించు సాహసమునకుగాని, అది మాకు కల్లకానిపని యని తప్పించుకొనుటకుగాని మేము పూనుకొనలేకపోయితిమి. మాలో చాలమందిమి మతమునెడల సౌముఖ్యమును సంపాదించితిమి కాని ఆకాలమున మతావేశము రవంత స్తంభితమయియే యుండెను. ప్రస్తుతము చక్రము తిరిగి పోయినది. నూతనయుగమే ప్రారంభమయినది.

"విక్టోరియారాణి కాలమునందు ... మీరు సంపాదించినదానికంటె మేము కోల్పోయిన దెక్కువ. వ్యక్తిగతమైన జీవనము ఆనందమయముగ నుండెను. స్నేహితులతో కలసిమెలసి వినోదముగ కాలక్షేపము చేయుటకు మాకోపికంత విరామముండెను. తరచు మిత్రుల రాకపోకలచేతను, కూడిమెలగి దినములకు దినములు గడపుటచేతను మాలోమాకు ప్రేమానుబంధములు బలిసిపోయి చిరప్రతిష్ఠ గాంచుటకువీలయ్యెను. మోటారు

లోను, విమానములలోను గడియారమును చూచుకొనుచు చుట్టినచ్చు మీ కీ యవకాశమెక్కడిది? దూరప్రయాణమునందలి యందమును మీరు చవిచూడలేకపోవుచున్నారు. అట్టి ప్రయాణములు చేయవలసివచ్చినప్పుడు మేము గుఱ్ఱపుబండ్లలో చుట్టుప్రక్కల ప్రకృతిసౌభాగ్యము తిలకించి యానందించుచు నెమ్మదిగా వెళ్లుచుంటిమి.

"మాకు తరగతివిభేదములు లేవు. హెచ్చుతగ్గులంతకంటెను లేవు. దీని ఫలితముగ జనములో సామరస్యమును, ఐకమత్యమును పాదుకొనిపోయినవి.

"ఆ నాటి స్త్రీలుకూడ మహోన్నతదశలోనుండిరి. ఆదశ యిప్పటివారికి లేనేలేదు. ఒక్కొక్క పరగణాను అప్పుడొక నియంత్రి విధవయుండెను; భర్తనుండి సంక్రమించిన యాస్తితో నామె యొకరాణివలె తేజరిల్లుచుండెను. సాంఘికవిషయములందామెయే అధికారిణి. అవివాహితలైన యువతులానాడును నిశ్చేతనమయిన, సుఖవిహీనమయిన జీవితము గడపుచుండిరికాని వివాహితలుమాత్రము సర్వాధికారములను గలిగియుండిరి.

"స్త్రీలకు వివాహమనునది అధికారమునకు రహదారిచీటివంటిది. దానినసేవ ఉపయోగించుకొనిరి. వివాహితయయి, ప్రతిష్ఠగలిగిన ప్రతిస్త్రీయు ప్రతివిషయమునందును- రాజకీయముగాదు, సాంఘికముగాదు, సాంసారికముకాదు, అన్నిటియందును- పలుకుబడిని, అధికారమును గలిగియుండెను. ఇప్పుడున్నవా ఆ హక్కులు?

"అందులో ప్రథమగణ్యురాలు విశిష్టాధికారముతో సర్వమునువిలుబడిచేయుచుండిన వ్యక్తివిక్టోరియా. అద్భుతమైన వ్యక్తి! రాచరికమామెలో పొంగి పొరలుచుండెను. అంతటివ్యక్తి అదివరకు లేదు; ఆ పిదపను లేదు."

సుందరీమణి: వయొలెట్

ఏబదియైదేండ్లనాటిమాట. అప్పటికి వయొలెట్ లిండ్సేకు - రట్లాండుప్రభువు పత్ని- పదునేడేండ్లు. గారాబముగా పెరిగిన పిల్ల కాబట్టి ఈమెఇతరులతో మాటలాడుటకుగూడ బిడియపడెడిది. ఈవిడను విక్టోరియా ఒకసారి తనయింటికి రెండువారములపాటు రప్పించుకొనెను. ఈ పిల్ల సౌందర్యమునకు స్వల్పకాలముననే విక్టోరియా ముగ్ధయైపోయెను. ఆ నిర్మాణము, ఆ అంగప్రత్యంగ రామణీయకత విక్టోరియాను చకితనుచేసినవి. ఈ రూపసంపదయే ఆనాటి విఖ్యాతచిత్రకారులను ఈమెచిత్రమును గీయుటకై తారట్లాడించినది.

ఒకవైపు ప్రభుత్వము; ఇంకొకవైపు వైధవ్యము. ఈసందులో ప్రతి ఆదివారమును ఉదయము రెండు గంటలసేపు తనయిష్టమువచ్చినట్లు గడపుటకు విక్టోరియా నిర్ణయించుకొన్నది. కాన ఆ రెండు ఆదివారములునురూపచిత్రము నొసగుటకై వయొలెటును కూర్చుండగోరినది; నీటిరంగులతో నామెచిత్రము నా రెండు నాళ్లలోను

55 ఏండ్లకు పూర్వము విక్టోరియా రాణి చిత్రించిన వయొలెటు రూపచిత్రము

ముగించినది. ఈ సంభవమే తరువాత వయసొచ్చిన చిత్రకళావ్యామోహమును గలిగించుటకు కారణమైనది. తుదకు ఒకప్పుడు విక్టోరియారాణిచిత్రము ఈమెచేతులలో తయారైనది.

తన సౌందర్యము నీమె యెరుగనేయెరుగదు. చెలిమికాండ్రతో చెలిమి వ్యర్థకాలయాపన యని యీమెతలంపు. ఈమె కాలక్షేపమంతయు-పియానో మీద పాడుకొనుట; క్రొత్తపుస్తకములను తీసికొని బిగ్గరగ చదువుట; చక్కని వ్రాత కుదురుటకు ఇటలీ లిపిని పలుమరు వ్రాయుచుండుట; బిగ్గరగ చదువుకొనునప్పుడు యోచనలకును, భావనలకును అనుకూలముగ నుండెగలందులకై నేలమీద వెల్లకిల పరుండుట మొదలుగా.

"నా కీకాలపు బాలికలను జూచినప్పుడు జాలి వేయును. ఆ అంతుపంతులేని స్నేహితులేమి? ఆవ్యర్థ ప్రసంగములేమి? కల్లమాలిన ఆచదువులేమి? ఎందుకు వచ్చినట్లు? తమ తల్లులకు వారేవిధముగనైన తోడ్పడ గలుగుచున్నారా? తా మెక్కడెక్కడ తిరిగివచ్చుచున్నారో తల్లిదండ్రులకు చెప్పుటలేదు; తమకార్యక్రమ మేదో తెలుపుటలేదు ఈకాలపు తల్లులకు సౌఖ్యమనునదిలేదు. కూతుండ్ర కంటకంటెను లేదనియే చెప్పగలను. నేను పుట్టినదిలగాయతు ఆమెచనిపోవుదాక మాతల్లిని నేను విడిచియుండినదిలేదు. ఇంటిపనులు చక్కబెట్టుటకు ఆమె మనిషిని కుదుర్చుకొననదిలేదు. నన్ను బడికంపినదియులేదు. ఇంటివద్దనేయుండి నేనెన్నియో విషయములను నేర్చుకొంటిని.

"మే మనుభవించిన జీవితసౌఖ్య మీకాలపువారికి స్వప్నవృత్తాంతము వీరికి వినోదములులేవు; వేడుకలు లేవు. ఉన్నదంతయు స్నేహితులతో విచ్చలవిడి తిరుగుట, పాడునవలల నలవరచుకొనుట. నాకు నేను పదునేడేండ్లు వచ్చువరకు రెండవబాలికను పరిచయము చేసుకొనలేదు.

"ఇక నీకాలపు చిత్రకళయా? వీనికి గీయుట యనునేమో తెలియదు. వీరి చిత్రములు నాకు దుర్గ్రాహములైన స్వప్నములు. ప్రదర్శనశాలలకు పోవుటకే నాకు మనసుపుట్టదు. కొత్త చిత్రకారులు, పిచ్చిచిత్రములు!"

వైద్యుడు: జాన్‌స్టన్ అబ్రహాం

తొమ్మిదవ దశకపు తన వైద్యవిద్యార్థిదశను తలపోయుచు నిత డిప్పుడే బాగున్నదనుచున్నాడు.

"ఏ వైద్యునినయినను తరచి, ఏకాంతముగ నడుగుడు. ఈవిద్య అప్పుడే బాగుండెనో, ఇప్పుడే బాగున్నదో! ఆనాటి స్థితిగతులకు కొంకుపడకమానడు. ప్రముఖములయిన చికిత్సలన్నియు ఇటీవలనే - నలువది యేండ్ల కిటీవలనే- కనిపెట్టబడినవి. అప్పుడేముండినది?

"శస్త్రవైద్య మింకను బాల్యమునందే యుండెను. యక్సురే చికిత్సలు పేరుకుగూడ లేవు. క్షయరోగము విజృంభించిపోవుచుండెనుగాని చికిత్సలు మాత్రము లేశమాత్రమును తెలియలేదు. ప్రతిబాలికయు దాదాపు రక్తక్షయముతోను, పాండురోగముతోను అవస్థపడుచుండెను. వ్యాయామము లేదు. అనువైన దుస్తులు వాడుకలో లేవు. ఉత్తమమైన ఇప్పటి యారోగ్యమప్పుడు లేనేలేదు. బిడ్డలనుగని ఎందరో తల్లులు మరణించుచుండిరి. ఆ సంఖ్యకును ఇప్పటిసంఖ్యకును హస్తిమశకాంతరము. మాతృమరణములు, శిశుమరణములును ఆనాడు లెక్కకు మీరియుండెను. ఆదశకములో సుఖరోగములు ప్రబలముగ నుండెను. ఏడవదశకమున ఆస్పత్రులకు వచ్చుచుండిన రోగులలో నూటికి పదియైదుమంది కొరుకురోగముతో కృశించినవారే. ఆస్పత్రులకు రాక ఎంతమందియో రోగమును కప్పిపుచ్చుకొనుచుండిరి. ఆ దాపరికమే మన తండ్రితాతలయందలి అనారోగ్యమునకు మూలమయినది. సంధివాతము, వాతరక్తముగూడ నాకాలమున హెచ్చుగనే యుండెను. ఎనిమిది తొమ్మిదిమువ దశకములలో మాంసాహారులపరిమితముగ నుండిరి. శాకాహారమును తలచినవారలే అరుదు. ఇక త్రాగుడా? నలువదియేబది యేండ్లకు ముందున్న త్రాగుడు దృష్టితో చూచినచో ఇది త్రాగుడే యనిపించదు.

"ఆ కాలమునందలి విశ్రాంతి విరామములు స్థితిపరులకు స్పృహణీయములుగా నుండినమాట వాస్తవమే. కాని నడితరగతివారి కవి యేమిస్పృహణీయము లగును? కర్మాగారములయందును, విక్రయశాలలందును పనికి కుదురుకొన్నవారు గంటలతరబడి సంకట పరిస్థితులతో పని చేయవలసి యుండెను. తిన తిండి, కట్ట గుడ్డ చాలక వారు నానాపాట్లు పడుచుండిరి. కూలి కూడ చాల తక్కువ. సెలవులు లేవు ఇతరసదుపాయములు లేవు. విక్రయశాలలందు పనిచేయు నీనాటియువతీయువక బృందముతో నానాటివారిని పోల్చిచూడుడు; విక్టోరియాశకమునందలి విశ్రాంతి, విరామము, సంస్కృతి మొదలయిన వెట్లుండెనో తెలియగలవు."

సంగీతవిశారద: వెస్టా టిల్లీ

డెబ్బదియేండ్లు పైకొన్నవి కాని యింకను ఉత్సాహము, ఆవేగమును తగ్గలేదు. అరువదియేడేండ్లకు పూర్వమే - అనగా తన మూడవయేటనే - ఈమె సంపాదన కుపక్రమించినది. ఆకాలలో ఈకాలలో కచేరీలు చేసి ఆ చిరుతవయస్సునందే యీమె వారమునకు అయిదుపౌనులకు తక్కువగాని సంపాదన గలిగి యుండెను.

"అప్పటి సంగీతశాలల నిక మనము చూడలేము. నా చిరుతవయస్సులో నేను కచేరీలు చేయు నప్పుడు సంగీతశాలలకు కమ్మల కటకటాలే కాని గోడలు లేవు. ఆ శాలలలోను రంపపుపొడి పరచిన నేలలు, పొడుగాటి మేజాలు వాని నలంకరించుచుండెను. శ్రోతలలో స్త్రీలరుదుగ నుండెడివారు. అధ్యక్షుడు నడుమ నొక మేజాపైన రంగస్థలమునకు వీపుచేసి కూర్చొని అప్పుడప్పుడు తలసిన ప్రకటనలను చేయుచుండెను; సద్దు అణచుటకు మేజాను గుద్దుచుండెను. గాయకుల స్థితిగతుల చెప్పవలవి కాదు. ఒకొక్కప్పుడు తడవకు మూడు ప్రదర్శనముల నొసగవలసివచ్చుచుండెను. కాని తగినసౌకర్యములు మాత్రము సున్న. నేపథ్యశాలలందు వాలుడుకుర్చీలుగాని, చేతులకుర్చీలుకాని యుండలేదు; వేడినీళ్లుగాని, చివరకు ముఖముకడుగు కొనుటకు పరికరములుగాని యుండలేదు. శ్రోతల కప్పుడు రాజభక్తి- దేశభక్తి గీతములును, కరుణగీతములును పరమానందకరములు.

"నేటి శ్రోతల రుచులు వేరు; అప్పటి శ్రోతల రుచులు వేరు. ఇప్పటివారికి గాయకులు ఏడు నిమిషములకన్న నెక్కువగ రంగముపై నిలుచుట సహింపరు. నాకాలములో నేను తడవకు గంటసేపు ఏడెనిమిది గీతములను ఒక్కొక్కదానికిని వేషములు మార్చుకొనుచు పాడుచుండెడిదానను. ఈ విధముగ అప్పుడు శ్రోతలకును గాయకులకును ప్రీత్యనుబంధము లేర్పడుట కవకాశముండెను. అది యిప్పుడులేదు."

సైనికుడు: బిండర్ బ్లడ్

అయిదేండ్ల కొరవతో ఇతనికి నూరేండ్లు నిండినవి. ౧౮౪౩ నవంబరులో నితని జననము. అప్పటికి విక్టోరియాకు ఇరువదినాలుగేండ్ల వయస్సు. అప్పటికే ఆమె గద్దెయెక్కి అయిదేండ్లయియుండెను. ఆతర్వాత కొన్ని యేండ్లకే యితడామె సేనలో ప్రవేశించి ముప్పదియేండ్లిండియాలో నుండి పోయినాడు. అరడజను యుద్ధములలో పాల్గొనియు నితడు చెక్కుచెదరలేదు; ఎన్నియో హత్యాప్రయత్నములకు గురియయ్యు చిక్కుపడలేదు. ఇప్పటికిని ఇతనికి దృష్టిపాటవము తగ్గలేదు; శ్రోత్రపాటవము చెదరలేదు.

"యుద్ధములు చేయుటయందు నేననుభవించుచుండిన యానంద మిప్పుడు శూన్యమైనది. నిరాయుధముగా ముష్టిముష్టి పోరాడుట యెంతో సంతోషదాయకమైయుండెను. సామాన్యముగా అప్పుడు సైనికులలో చాలమంది నిరక్షరులుగానే యుండిరి. చదువు సంధ్యలు వారెరుగరు. త్రాగుడుమాత్రము విపరీతముగానే యుండెను. కాని వారు యుద్ధవిద్యయందు ఆరితేరి యుండిరి.

"ఆనాడు యువకులకు సేన పరమాలంబనీయముగ తలపబడుచుండెను. ప్రతివాడును సేనలో చేరుట కుత్సహించుచుండెను."

విక్టోరియాతో నితనికి గాఢమైన పరిచయము గలదు.

"దేశీయసేవలు తనయందు భక్తిగలిగియున్నవో లేవో తెలిసికొనుటకామె కుతూహలపడుచుండెను. సైనికులలో పలువురు ఆమెను చూడనేయెరుగరు. వారి భక్తిని నేను ప్రశంసించినపుడు ఆమె తృప్తిపడెడిది."

ఎప్పుడో ఒకసారి భారతదేశమునుండి అపహరించిన యొక ఖురాను వ్రాతప్రతి నితడు విక్టోరియాకు బహుమతిచేసెను. దాని నామె విండ్సరుకాజిల్ గ్రంథాలయములో నుంచెను; ప్రతిబహుమానముగా నితనికి తన రూపచిత్రము నొసగెను.

పత్రికావిలేఖకుడు : రాల్ఫ్ డి. బ్లూమెన్ ఫీల్డు

ఇరువదిమూడేండ్ల వయసులో నీ అమెరికను విలేఖకుడు ౧౮౮౭ లో లండను ప్రవేశించి యక్కడ ఏబదియేండ్లు వాసముచేసినాడు. ముప్పది యేండ్లు 'డెయిలీ ఎక్స్ప్రెస్సు' సంపాదకుడుగా విఖ్యాతిగాంచినాడు.

"మాకాలములో సర్వమును సావధానముగా జరుగుచుండెను. తొందరపాటు, తత్తరపాటును మా కాలమువారి కెరుకలేదు. మా పత్రికాకార్యాలయము సంగతి చెప్పెదను: మాకు కడపటివార్తలనగా రాత్రి పదునొకండన్నరగంటలకు తరువాత వచ్చునవి. అంతవరకును పత్రిక పనిచేయుచునేయుండెను. పత్రికలలో అప్పుడు వ్యాసకర్తలపేర్లు వేయు సంప్రదాయములేదు. సామాన్యముగ నప్పటి పత్రికల వ్రాతలు అంత ఉత్తమములుగా నుండలేదు. రిపోర్టర్లు కేవలము పార్టుహోండు గుమాస్తాలేకావున వారు చెప్పినదిచెప్పినట్టుగా వ్రాయగలిగియుండిరేకాని ఆ వ్రాతకు చక్కనిరూపము కల్పించుటకు వారు చాలకపోయిరి. పత్రికలకార్యాలయములుకూడ నాజూకుగలేక కలగాపులగముగ నుండెడివి. బల్లలు మొదలగు పరికరములుకూడ సరియయినవి ఉండలేదు.

"లండనుపట్టణము ఇప్పుడెంతో అభివృద్ధిగాంచియున్నది. నాటి పోలికలే నేడు లేవు. కాని అయుత్సాహము మాత్రము నేడు లేదు. ద్రవ్యసంపాదనదృష్టియే కాని యిప్పుడు మరివేరదృష్టి లేదు. అప్పుడిట్లుకాదు. ఇతరసదాశయములు అనేకము ప్రజలదృష్టిలో మెలగుచుండెడివి."

నటీమణి : లేడీ ట్రీ

ఈమె కిప్పుడు డెబ్బదియాడేండ్లు. ఈమె అసలు పేరు మాడ్ హోల్ట్. ఈమెభర్త హెర్బర్టు బీర్ బోమ్ కూడ ఒక సుప్రసిద్ధనటకుడు. వీరిద్దరిని ఒకప్పుడు విక్టోరియా తన సన్నిధానమునకు పిలిపించి వీరికళాకౌశలమును ప్రదర్శింపగోరెను; వీరి ప్రదర్శనమునుగాంచి సంతసించి యుచితరీతిని సత్కరించి పంపెను.

"నాట్యరంగమున నానాటికిని ఈనాటికిని ఏమంత వ్యత్యాసము కనబడదు. ఔత్సాహికులు అప్పుడును ఉండిరి; ఇప్పుడును న్నారు. కాని అప్పటివారు చక్కని నడతగలిగియుండిరి. మంచినడతయే మాకు చిన్నప్పటినుండి పూజాస్థానముగ నుండెను.

"మాదుస్తులే వేరు. వాని తరహాలే వేరు; వాని తయారే వేరు. వాని నిప్పుడు చూతమన్నను లేవు. అవి

వయలెటు చిత్రించిన విక్టోరియారూప చిత్రము

ఆకాలముతోనే తీరిపోయినవి. అప్పటి వింతవింత దుస్తుల మోజు ఇప్పటివారికి లేదు."

నటుడు: జాన్ మార్టిన్ హార్వీ

డెబ్బదియారేండ్లమనిషి. ఇతడు ఇప్పటికిని నాటకములందు పాల్గొనుచునేయున్నాడు. ఆరేండ్ల వయస్సులో నితడీవృత్తికి దిగినాడు.

"మానాడు నాట్యరంగము వ్యాపారసరళిలో నడువలేదు. నిర్వాహకుల యాస్తుల నాదరువుచేసికొనియే ప్రదర్శనములు ప్రారంభింపబడుచుండెను. నటుల కిప్పటివలె జీతభత్యములుకూడ ఉండలేదు.

"కాని యిప్పుడు నాట్యరంగమున నొక వికాసము కనబడుచున్నది. క్రొత్తగా అందులో చేరువారి కిప్పుడు మంచి యవకాశములు గలవు. నాట్యకళను నేర్చుకొనుటకును ఇప్పుడు సదుపాయములు మెండుగా నున్నవి. అప్పుడు పెద్దనటకుల పంచల నాశ్రయించి వారి యడుగులకు మడుగులొత్తుచు కాలజెప్పిన పనిని చేతజేయుచు నిరీక్షించుకొన్నగాని నాట్యరంగమున చోటు అబ్బెడిదికాదు. కాని అప్పటివిశేష మేమన- నాట్యరంగ మొక పూజామందిరముగ భావింపబడుచుండెను. నాట్యరంగమును ప్రవేశించుట ఒక గొప్ప కార్యముగను, గొప్ప విశేషముగను తలపబడుచుండెను."

నాటకకర్త: జార్జి బెర్నార్డ్ షా

"నాటికి నేటికి చాల విషయములు మారిపోయియున్నవి. అందులో గొప్పగ చెప్పుకొనదగిన మార్పేది యనగా- ధనవంతులయొక్కయు, నడిమితరగతివారి యొక్కయు బాలికలు వారి కభిమతమగునెడల తమ సంపాదన తాము చేసికొనుటకు మార్గ మేర్పడినది. తల్లిదండ్రులు ఈ మార్పునకు సమ్మతించినారు. విక్టోరియాకాలములో స్త్రీలకీ హక్కుండెలేదు. ఇది అసహజమైనట్టియు, అసంభవమైనట్టియు సంస్కారమని అప్పుడు వారితలంపు. క్రొత్తగా స్త్రీలీసంస్కారమునకు మార్గమ్రొక్కి కార్యమున కుపక్రమించినప్పుడు వారిని, వారికుటుంబములను నైతికముగా తృణీకరించుటకును అప్పటివారు జంకలేదు."

విక్టోరియాకాలమునాటి వివిధపరిస్థితులను వీరందరును స్వయముగ నిట్లు టూకీగా తెలిపినారు. ఆపరిస్థితులలో ఉండి, అనుభవించి, బాగోగులను గ్రహించిన యీ పెద్దలవాక్కులకంటెను ఆనాటిపరిస్థితులను యథాతథముగ తెలిసికొనుటకు ప్రమాణములేవి గలవు? ఈ పెద్దల సుద్దులనుబట్టి 'విక్టోరియాకాలము' ఈ నవయుగముకంటెను తరుగో మెరుగో పాఠకులే యూహింపవచ్చును.

'ఆచార్య'

[పాష్‌మేగజిన్ - మార్చిసంచిక ననుసరించి]

కలగూరగంప

జపానులో విద్య

'ఏలిజబెత్ ప్రయిస్' అనేఆయన 'లైఫ్ అండ్ లెటర్స్ టుడే' అని ఒకవ్యాసం వ్రాశారు. ఈక్రింది అంశములు దానినుండి సంగ్రహింపబడినవి:

ఏదేశంగాని విద్యవల్ల అధికంగా లాభంపొంద కోరడం లేదు. అందుకు సరిఅయిన కారణంకూడ లేక పోలేదు. విద్య జపానును తయారుచేసింది. జపానును ఇతరములయిన పెద్దదేశాలతో సరిసమానంగా చేసింది విద్య. ముందు శతాబ్దిలో వాటిని మించిపోయేటట్లు కూడా చేయవచ్చును. అజ్ఞాతాలయినా, అసంభవాలు కాని భావికాలపు విజయపరంపరల కన్నింటికీ విద్య విశేషంగా ఆవశ్యకం అవుతుంది. అందుచేత జపాను వారు అతిసత్వంతోను, అత్యుత్సాహంతోను విశేషంగా విద్యార్జనం చేస్తున్నారు. వారి విద్యార్జనకార్య ప్రణాళిక బ్రహ్మాండమయింది. సకల ప్రపంచవిజ్ఞాన సంకలనానికి ఉద్దేశపూర్వకంగా ప్రారంభించినమొట్టమొదటి దేశం జపానే. ప్రాచీప్రపంచ విజ్ఞానాన్ని, ప్రతీచీ ప్రపంచ విజ్ఞానాన్నీ సంపూర్ణంగా స్వాధీనం చేసుకోవడానికి జపాను సంకల్పించింది. జపాను ప్రాచీప్రతీచీ ప్రపంచముల మధ్య ద్విభాషిస్థానంలో నిలుస్తుంది. అది ప్రాచ్య రాజ్యంకాదు, పాశ్చాత్యరాజ్యమూ కాదు. ప్రపంచ రాజ్యం కాబోతుంది.

బడికిపోయేయీడుకుర్రవాండ్లలో నూటికి తొంభై పాళ్లమంది బళ్లల్లో చదువుతూఉంటారు. ప్రపంచంలో మరే పెద్దదేశంలోనూకూడా జపానులోఅంతమందిచదువు కున్నవాళ్లు లేరు. జనసంఖ్యనూ, సంపదనూ అనుసరించి ప్రపంచంలో మరేదేశంకూడా విద్యకోసమని ఇంత సొమ్ము వ్యయపెట్టడం లేదు. అంత తొందరగా వెను కటిశతాబ్దాల విద్యాబోధలను, అన్యవిజ్ఞానసంపదను స్వాధీనంచేసుకొన్న దేశంకూడా మరేదీ లేదు.

జపానువారు అనుకరించే స్వభావం కలవాళ్లు కారు. అంతా తమలో ఐక్యం చేసుకుంటారు. ఉన్నదాన్ని ఉన్నట్టుగా దేన్నీ గ్రహించరు. ప్రతిదీకూడా విపరీతమయిన మార్పును పొందుతుంది. చాలా విలువకలదీ, విచిత్రమయిందీ అయిపోతుంది. ముఖ్యంగా జపాను సొంతమే అయిపోతుంది. జపాను వారి అభిరుచికి సరిపోయేటిగానే తయారవుతుంది.

ఏదీకూడా అంతసులభసాధ్యం అయింది కాదు. వారాని కారురోజులు బడి ఉంటుంది. ఏడాదిలో ౨౨౦ మొదలు ౨౪౦ దినాలవరకు బడికి పోవాలి అదే యూరపు, అమెరికాదేశాల్లో ఇంచుమించు ౧౫౦ దినాలుమాత్రమే. వేసవిసెలవులు నాలుగు మొదలు ఆరు వారాలకు మించవు. ప్రైమరీస్కూళ్లచదువు ౬ ఏండ్లు, మిడిల్‌స్కూళ్లచదువు ౫ ఏండ్లు, హైస్కూళ్లచదువు 3 ఏండ్లు, యూనివర్సిటీచదువు 3 ఏండ్లు, మొత్తం ౧౪ ఏండ్లు చదవాలి. పరీక్షలు చాలాకఠినం. ఈపదిహేడేండ్లలోను చదువు పూర్తి చేయగలిగినవాడుంటే వాడు గొప్పమొనగాడు. క్రిందిబడిలోనుంచి పైబడిలోకి ప్రమోషను కావడానికిముందు చాలమంది విద్యార్థులు కనీసం నాలుగైదేండ్లయినా పరీక్షలలో బోల్తాకొడుతూ ఉంటారు. చాలమందికి చివరదాకా చదవడమే పడదు. చివరదాకా వెళ్లిన ఏకొంచెంమందోకూడా ౨౫, 3౦ ఏండ్లమధ్యవయస్సులో ఉన్నవాళ్లే.

ప్రైమరీవిద్యమాత్రం నిర్బంధమయింది. ఆతరువాతవిద్య ఇచ్ఛాధీనం. ప్రైమరీస్కూళ్లవిద్యార్థుల్లో నూటికి పదిమందిమాత్రమే మిడిల్‌స్కూళ్లముఖం చూస్తారు,

వాళ్లల్లో పద్మాలుగుమందికి ఒక్కడు చొప్పున హైస్కూళ్లకు పోవాలని కఠినపరీక్షలపాలవుతారు. హైస్కూళ్లల్లో కృతార్థులయినవాళ్లలో మూడోవంతు విద్యార్థులు యూనివర్సిటీ పరీక్షల్లో కృతార్థులవుతారు.

జపాను విద్యార్థికి మాతృభాష నేర్చుకోవడమనేది ప్రాణంమీదికి వచ్చే పని. ఆ భాషకు సహజంగా ఉండే ఉపద్రవాలతోపాటు చీనాభాష తొందరఒకటి కొత్తజపానుభాషలో ౫౦ వేలకుపైగా చీనా అక్షరాలు కలిసిపోయినవి. ప్రైమరీస్కూలు విద్యార్థి వారానికి బళ్లో ౭ గంటలసేపూ, ఇంట్లో ౭ గంటలసేపూ మాతృభాష అభ్యసిస్తాడు. ఇలాగ ౬ ఏండ్లు కృషిచేస్తే అప్పటికి మూడువేల చీనాఅక్షరాలు గుర్తుపడడం కష్టం; ఈ అక్షరాల్లో ఒక్కొక్కదానికి అయిదారు వేరువేరర్థాలు ఉంటవి. అక్కడికి ఏవో వార్తాపత్రికలు చదవడానికే సాధ్యం అవుతుంది. అంతే. చాలావ్యావహారికభాషలో వ్రాశిఉంటేనేతప్ప గ్రంథాలుగాని, మాసపత్రికలుకాని చదవడానికి తడుము లాడుకోవలశించే వారికి.

విదేశభాషలు నేర్చుకోవడం జపానువారికి చాలకష్టం. తమభాషకూ వాటికీ ఏలాంటి సంబంధమూ ఉండదు. అయినా ఆభాషలను నేర్చుకోవడం వారికి అవసరం. వాటిలోనయినా చాలవాటికి వ్యవహారమాత్ర జ్ఞానమే వారికి లభిస్తుంది. పాండిత్యంమాట సున్నే. పారిశ్రామిక ప్రవృత్తికి పారిశ్రామికభాష తెలియడం అవసరం. విదేశవర్తకమంతా విదేశపు కొతాదారులతో మాట్లాడడానికీ, వ్యవహారంసాగించడానికీ తెలిసినవారికే. ఇతరులకు లేదు.

ప్రపంచంలో అన్నివిధాలా మించిపోవాలన్న ప్రయత్నానికి ఫలం ఆరోగ్యహాని, నరాలదౌర్బల్యం, భయంకరమయిన క్షయరోగం, ఆత్మహత్యలు. పరీక్షలో కృతార్థుడుకానంతమాత్రాన ఆంగ్లవిద్యార్థి ఆత్మహత్య చేసుకోడు. జపానువిద్యార్థివిషయం వేరు. వాడికి సర్వస్వమూ చదువే. జపానువిద్యార్థివిద్యార్జనకోసం కుటుంబమంతా తిండికయినాలేకుండా అల్లాడవలసిన కాబోలు! అక్కడ విద్యార్థివేతనాలు లేవు. నాటి నాటికి పరీక్షలో తప్పిపోతూవుంటే ఆ అవమానాన్ని జపానువిద్యార్థి భరించలేడు. ఆత్మహత్యల సంఖ్య ఏడాదికి మూడువేలకు మించుగానే ఉంటుంది. చదవడంవల్ల ఆరోగ్యం చెడకపోయిందా, యింక వాడు గొప్పప్రయోజకుడు అయితీరుతాడు. విద్యావంతుడయిన జపానువ్యక్తియొక్క హృదయం కచ్చితమయిన యంత్రం వంటిది. ఎంతచిక్కు సమస్యనయినా గట్టిపట్టుదలతో పరిష్కరించగలదది. ఏమాత్రమూ శ్రమలేకుండా అలా సాగిపోతూ ఉండగలదు. అవిధంగా శిక్షపొందిందది.

శారీరకశిక్షణముకూడా చాల కఠినముగుండే. వాళ్ల జీవితం సన్న్యాసిజీవితంలాంటిది. ఈమిగదులు. అరకడుపుతిండి. ఎంత సంపన్నులయినాసరే విద్యార్థులు ఉపాధ్యాయులతోపాటుపేదబతుకు బతకవలసిందే. జపానుఉపాధ్యాయుల జీతం నెలకు ౬౦.౮౦ ఎన్నులు. అంటే ౨౦ డాలర్లకంటె తక్కువ అన్నమాట.

శరీరవ్యాయామం నిప్పను స్కూళ్లల్లో చాలా కఠినంగా ఉంటుంది. కడచిన మప్పయి యేండ్లలో ఒక అంగుళం పొడుగు ఎదిగేటట్లు చేయగలిగిందన్న ప్రసిద్ధిని పొందింది. మంచూరియాలో చలిని, ఉష్ణదేశాల్లో వేడిని సహించేటట్లుగా తయారవుతవి జపానువారి శరీరాలు. టోకియోలో జుజుట్సుబడిని చలికాలంలో వేకోజామున నాలుగుగంటలకు,వేసవికాలంలో మధ్యాహ్నమప్పుడు ప్రారంభిస్తారు.

అన్నిబళ్లల్లోను సైనికశిక్షణం నిర్బంధం. అమెరికాలో ఉపాధ్యాయబృందంలో అయిదింట నాలుగుపాళ్లు స్త్రీలయితే జపానులో మగవాళ్లు. వీళ్లందరూ సైనికశిక్షపొందినవాళ్లే—సైనికులే.

అక్కడ ట్రెయినింగ్ స్కూల్ అఫీసర్లట్రెయినింగ్ క్యాంపువంటిది. అందువల్ల సేనలో రెండేళ్లు తర్ఫీతు కావలసిన అవసరం లేదు, ఒకఏడు తర్ఫీతుఅయితే చాలు. మంచిసైనికుడవుతాడు. ఇలాగా తయారయి వచ్చిన ఉపాధ్యాయులు తరుణ శిష్యబృందానికి సైనికతత్వాన్ని ఉపదేశిస్తూ ఉంటారు.

ఇన్నింటికీ ముఖ్యమయిన ప్రయోజనం కేవలం శరీరబలముకాదు. ఎట్టి అభ్యంతరాలనయినా తప్పించుకొనగల నైతికబలం, నిరాడంబరమయిన జీవనం, కఠినమయిన విద్యార్జనవిధానం, వంకపెట్టరానివిధేయత, ఆచశీలం, దేశాభిమానం,చావుపర్యంతం లొంగని దిట్టతనం- ఇన్నీ ఏకమయి అసౌఖ్యం అనేమాట తెలియనివాళ్లుగా తయారుకావడమే. వాళ్లకు ఆకలిదప్పులూ, చలి ఎండలు శ్రమా అంటే ఏమిటో తెలిసేటట్టులేదు. యుద్ధంలో వాళ్లకు ఉపయోగపడే గుణాలన్నీ ప్రకృతం వ్యాప్తిలోఉండే క్లిష్టపారిశ్రామిక పరిస్థితుల్లోను ఉపయోగానికి వస్తవి. పరిశ్రమ సైనికసంబంధము కలది. సైనికులే పరిశ్రమలను నడిపేవారు. సైనికులంటే జపానులో ప్రత్యేకం ఒకతెగవారు కారని గుర్తుంచుకోవాలి. సైనికులే జపాను. ప్రతివృద్ధకాయుడూ సైనికుడే. సంజ్ఞ చేస్తే సేనలో చేరావాలి. అంతవరకు వాడు పారిశ్రామిక సైన్యంలో వాడు. జపానుఆర్థికఘనము క్రమశిక్షితులూ, కష్టసహులూ అయిన సైనికులమీదనే నిలిచి ఉంది.

(ఏప్రిల్ మాడరన్ రివ్యూ)

యుగోస్లావియా బాలరాజు దినచర్య

యుగోస్లావియా రాజకుమారుడు రెండవపీటరు యొక్క చరిత్రను పారిస్ పత్రిక 'ఫ్రా' అనేదానిలో 'రోగర్ క్రొకెట్' వర్ణించాడు. దానిఇంగ్లీషుఅనువాదం 'లివింగ్ ఏజ్'లో ప్రకటింపబడింది. దానినుండి యీ క్రిందిభాగాలు ఉద్ధరింపబడినవి.

"రాజ్యాధికారం బాధ్యతలు అతనికింకా పూర్తిగా మీదికి రాకున్నా, తాను గొప్పదనంతో బాల్యోత్సాహంతో ప్రభుత్వం వహించిన తనదేశంలోని ప్రజల జీవితంతో సన్నిహిత పరిచయం ఏర్పడింది. అతని దినచర్య గట్టి కట్టుదిట్టాలతో నడుస్తూఉంటుంది. ఏడుగంటలకు అతడు నిద్రలేస్తాడు. దైవప్రార్థన చేసి తండ్రితోను తమ్ములతోను ప్రొద్దుటిభోజనంచేసి కాలినడకతో కొంచెందూరం విహరించడానికి పోతాడు. అవతల తొమ్మిదిగంటలకు చదువుకోవడానికి మొదలుపెడతాడు అతనికోసం నలుగురు ఉపాధ్యాయులు వచ్చి కనిపెట్టుకొని ఉంటారు. నాలుగుపాఠాలు చదువుతాడు అతడు. ఒక్కొక్కపాఠము నలభయ్యేసి నిమిషాలు పడుతుంది. పండ్రెండుమ్ముక్కాలుకు మధ్యాహ్నభోజనం. ఆతర్వాత కొంతసేపువిశ్రాంతి. మూడుగంటలదాకా మళ్లా చదువుకుంటాడు. సాయంవేళంతా వ్యాయామం- గుర్రపుస్వారీ మొదలయినవీ, ఏవో ఇతరవినోదాలు కూడా.

కుటుంబంతో కలిసి నాలుగున్నరకు టీ పుచ్చుకుంటాడు: ఏడున్నరగంటలకు రాత్రిభోజనం. దాంతో అతని దినచర్య పరిసమాప్తి. వాళ్ల అమ్మతోకూడ కొంతసేపు వుంటాడావల. తొమ్మిదిగంటలు దాటకుండా పండుకోవలసిందే ఎలా అయినా.

అతనికి ఎప్పుడూ బయటకూర్చుని చదువుకోవడం ఇష్టం. కాలమానం బాగాలేనప్పుడుమాత్రం ఇంట్లో కూర్చుని చదువుకుంటాడు.

అమ్మ తనసెలవుకు చాలినంతసొమ్ము ఇచ్చేదిలేదని నిరుడు తన సావాసగాండ్రతో చెప్పుకుంటూ ఉండేవాడట. వాళ్లమ్మ మేరీరాణికి తన కొడుక్కు మితవ్యయం నేర్పాలని కోరిక. అందుకని కొంచెంగా సొమ్మిచ్చేది కొడుక్కు. ఒకనాడు పీటరు "అమ్మా, కాలం ఎప్పుడూ ఒకేమోస్తరుగా సాగుతూ ఉండదు. నాకు వ్యయానికి కావలసినంతసొమ్ము నీవు ఇవ్వడంలేదు. నే నేదయినావర్తకంచేసి సంపాదించుకుంటాను" అని అమ్మతో అన్నాడు.

'మంచిపనే అబ్బాయీ' అందిట మేరీరాణి. అతనికోసం నగళ్లపక్కనే వడ్రంగంకార్ఖానా ఒకటికట్టించారు. వడ్రంగం నేర్పడానికని ఒకణ్ణి ఏర్పాటుచేశారు. ఈకొత్త ఉపాధ్యాయుణ్ణి చూచి పీటరు 'అయ్యా నాకు సొమ్ముకావాలి. ఈకరువుకాలంలో కూడా బాగా అమ్ముడుపోయే వస్తువులను చేయడానికి నాకు నేర్పడం మీ పూచీ' అన్నాడు. వడ్రంగిసాయంతో పీటరుచేసిన వస్తువులన్నీ ఎక్కువ వెలకు అమ్ముడుపోయినవని చెప్పడం అవసరంలేదు.

ఇప్పుడు పీటరుకు పద్నాలుగో ఏట వచ్చింది. ప్రజలందరూ అతనికోసం ఎదురుచూస్తూ ఉన్నారు. అతని చిన్నకార్యాలను వాత్సల్యంతోనూ, ప్రీతితోను అనుకరిస్తూ ఉంటారు. అతడు పెరిగి పెద్దవాడు ఎప్పుడవుతాడా అని కనిపెట్టుకొని ఉన్నారు.

అలెగ్జాండరు దేశంకోసం సైనికుగులాగా పోరాడాడు. దాన్ని సంపూర్ణతను కాపాడుతానని శపథం చేశాడు. ఆపరిపూర్ణతను కాపాడడానికి పీటరు ఎక్కువ జాగ్రత్తతీసుకుంటాడు. దాన్ని అతడు పవిత్రమయిన పిత్రార్జితంగా భావిస్తాడు. అతడు సుప్రసిద్ధులయిన వీరుల వంశంలోవాడు. ఆవీరులు దక్షిణపు - స్లావుల రాజ్యాన్ని ఏకముఖంచేసినవారు.

(ఏప్రిల్ హూడరన్ రివ్యూ)

విదురనీతి

శ్లో. ఏకయా ద్వే వినిశ్చిత్య
త్రీం శ్చతుర్భి ర్వశే కురు,
పఞ్చ జిత్వా విదిత్వా షట్
సప్త హిత్వా సుఖీ భవ.

(సంస్కృత మహాభారతము ఉద్యోగపర్వమున ప్రజాగరపర్వము, ౩౩ వ అధ్యాయము, ౫౧ వ శ్లోకము.)

తే. ఒకటఁగొని రెంటి నిశ్చలయుక్తిఁ జేర్చి
మూఁటి నాల్గింటఁ గడువశ్యములుగఁ జేసి,
యేనిటిని గెల్చి యాఱింటి నెఱిఁగి యేడు
విడిచి వర్తించువాఁడు వివేకధనుఁడు.

(ఆంధ్రమహాభారతము, ఉద్యోగపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౩౭ వ పద్యము.)

ఏకయా బుద్ధ్యా, ద్వే కార్యాకార్యే, వినిశ్చిత్య సమ్యగవధార్య, త్రీన్ మిత్రోదాసీనశత్రూన్, చతుర్భిః సామదానభేదదండైః మిత్రం సామ్నైవ దానభేదాభ్యాముదాసీనం సర్వైః శత్రుం వశీకురు.

పఞ్చ ఇంద్రియాణి జిత్వా, షడ్విదిత్వా సంధివిగ్రహాదీన్ జ్ఞాత్వా, సప్త హిత్వా 'స్త్రియోఽక్షా మృగయా పానం వాక్పారుష్యంచ పఞ్చమం, మహచ్చ దండపారుష్య మర్థదూషణమేవచ' తిసప్త హేయాని త్యక్త్వా సుఖీభవ.

ఒకటఁగొని = ఒకబుద్ధిచే, రెంటి = కార్యాకార్యముల, నిశ్చలయుక్తిఁజేర్చి = బాగుగా నిశ్చయించి, మూఁటి = మిత్రోదాసీనశత్రువులను, నాల్గింటన్ = సామదానభేదదండములచే మిత్రుని సామము చేతను, ఉదాసీనుని దానభేదములచేతను, శత్రువును సామదానభేద దండములచేతను - కడువశ్యములుగఁ జేసి = మిక్కిలి వశమగునటులఁజేసికొని, ఏనిటిని = పంచేంద్రియములను 'శ్రోత్రంత్వక్చక్షుర్ జిహ్వానాసికాచైవపంచమీ' గెల్చి=జయించి, ఆఱింటిన్ = సంధి, విగ్రహ, యాన, స్థాన, సంశ్రయ, ద్వైధీభావములను, ఎఱిగి = తెలిసికొని, ఏడు = 'వెలదిజూదంబు పానంబు వేట పలుకుప్రల్లదంబును దండంబు బరుసదనముసొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ రమ్మనేత' యనెడు సప్తవ్యసనముల, విడిచి = విడిచిపెట్టి, వర్తించువాఁడు = సంచరించువాడు, వివేకధనుఁడు = వివేకముగలవాఁడు.

మద్దూరి గణేశ్వరం.

పుట్టెడుప్రత్తి: పట్టెడుఅన్నము

పుట్టెడుప్రత్తిలో పట్టెడు అన్న మెంతయో కనుగొనవలెను. పుట్టెడు ప్రత్తిఖరీదు ౪౦, ౪౨ రూపాయలు. దానిలోనిగింజలు తీయుటకు షుమారు ౪ రూపాయలగును. ఆ గింజలు ౧౫ మణుగులగును. మిగిలిన ౫ మణుగులు దూది. దానిని చక్కగా, వృత్తివంతులగు దూదేకులవారిచేత గాక, స్వావలంబులచేత ఏకించి, ఏకులు తయారుచేయుటకు ౧౨, ౧౫ రూపాయలగును. ఆ యేకులను నూలుగా వడకుటకు ౧౧౦, ౧౧౫ రూపాయలగును. దానితో ఖాదీగుడ్డ నేయుటకు ౭౫ రూపాయలగును. అనగా ప్రత్తి ఖద్దరు అగునప్పటికి ౨౦౯ రూపాయలు మజూరిక్రింద వ్యయమగును.

పుట్టెడు పత్తి దంపించుటకు ౫ రూపాయలు మాత్రమగును. కాన పుట్టెడువడ్లు పండించువానికన్న పుట్టెడు ప్రత్తి పండించువాడు కార్మికునకు కాయకష్టము చేయ నేర్చినవానికి హెచ్చుపనిని కలిగించును; హెచ్చుకాలము వృత్తినిచ్చును; హెచ్చుద్రవ్యమిచ్చును; హెచ్చు అన్నమిడును.

పుట్టెడువడ్లు దంచుటకు ఇద్దరు మనుష్యులకు ౧౩ రోజులు పట్టును, రోజుకు తలకొక ౦-౩-౦ గిట్టును.

ప్రత్తిని పరిణమించుటకు ఇద్దరికి ౪౬౬ రోజులు పట్టును. గింజలుతీసినవారికి రోజుకు ౧-౩-౦ లున్ను, ఏకినవానికి ౦-౩-౦ లున్ను, వడికినవారికి ౦-౨-౬ యున్ను, నేసినవానికి ౦-౧౨ ౬ యున్ను గిట్టును. రెండుప్రత్తిరాటాలకు ౧౦ రోజుల కాలము ౨ చిన్నకమానులకు ౪౦ రోజులును ౨ చర్ఖాలకు ౩౬౮ రోజులును ౨ మగ్గాలకు ౪౫ రోజులును పనికలుగుచున్నది. ఎవ్వరికైనను రోజుకు ౮ గంటలు పనిచేసినచో తిండికి లోటుండదు.

దేశములో పండెడి ప్రత్తికి కొదువలేదు. తిండిలేక పనికై ప్రాకులాడు జనమునకు కొరవలేదు. అట్టిచోట ప్రత్తినిగాని లేక దూదినిగాని ఎగుమతి చేయుట దేశారిష్టము. బట్టలమరలలో స్వదేశములో దీనిని పరిణతి పొందించుటకు విదేశ ఎగుమతికన్న తక్కువగానైనను ఉపద్రవకరమే. బీదల పొట్టలపై దెబ్బ అది.

౨౫ మంది యుక్తవయస్కులుగల సంస్థలో ౬౫ పుట్ల ప్రత్తిని ఖద్దరుగా ఏ డాదిలో తయారు చేయవచ్చును. ౩౧౨౦౦ గజాల గుడ్డ అగును. సగటున ౨౪౦౧ జనమునకు సరిపోవును.

ఎంత హాయియైనపని ఇది! ఎంత లాభదాయకము! ఆంధ్రమహాజనులు యోచింతురుగాక!!

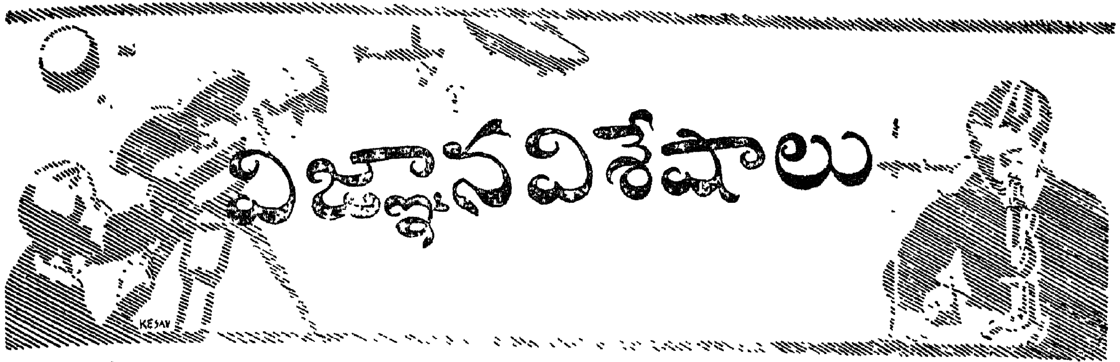
గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి.

(గ్రంథాలయ సర్వస్వమునుండి)

కీ. శే. వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారు

కొవ్వూరు ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాలయమునకు కార్యదర్శిగా పెక్కువత్సరముల నుండి పనిచేయుచున్న వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు పంతులు బి. ఏ. బి. ఎల్. గారు 70-వ యేట 27 తేదీ రాత్రి మూడుగంటలకు విషపడిసెము (న్యూమోనియా) వలన మృతినొందిరి. వీరు 40 ఏండ్లనుండి ఆంధ్రదేశమునకు సేవచేయుచుండిరి.

గిల్టు వేయుపద్ధతి (Electro-plating)

గొల్లకోట సోమసుందరం

చవుకరకపులోహముతో దేనితోనైనను తయారు చేయబడిన ఏ వస్తువునకైనను విలువగల లోహముతో పూతనిచ్చుటకే గిల్టువేయుట అని పేరు. పూర్వము విలువగల పలుచని లోహపురేకును విలువతక్కువగల లోహపురేకుపై నుంచి యంత్రములలో రోలర్లచే నొక్కించి రెండురేకులు అతుకుకొనునట్లు చేయుచుండిరి.

కాని రానురాను, విద్యుచ్ఛక్తి (Electricity) యొక్క యుపయోగములు మానవునిచే విస్తరింపబడుట చేత ప్రస్తుతము గిల్టువేయుట విద్యుచ్ఛక్తివల్ల జరుగుచున్నది. ఈ నవీనపద్ధతి అన్నివిధములుగాను పైజెప్పిన పురాతనపుపద్ధతికంటె చాల శ్రేష్ఠమును, చౌకయునైయున్నది. విద్యుచ్ఛక్తిచేత వస్తువులకు గిల్టువేయుటకే ఎలెక్ట్రోప్లేటింగ్ (Electro-plating) అని చెప్పెదరు.

గిల్టువేయుటకు సాధారణముగా నుపయోగించు లోహములలో ముఖ్యమైనవి- బంగారము, వెండి, రాగి, నికెల్, జింకు, ఇనుము. సర్వసాధారణముగా గిల్టువేయుట కుపయోగించునవి బంగారము, వెండి.

బంగారుగిల్టు: గిల్టువేయవలసినవస్తువులను శుభ్రముగా, నిర్మలముగా నుంచవలెను. దీనికై ఒకగాజు పాత్రలో కాస్టిక్‌సోడా అనుపదార్థమును నీటిలో కరగించిపోసి, దానిలో గిల్టువేయవలసిన వస్తువును కొంతసేపుంచి తిరిగి శుభ్రమైన నీటితో కడుగవలెను. తరువాత ఆవస్తువును నైట్రిక్‌ఆసిడ్ (Nitric Acid) అను ఆమ్లములో కొంతసేపుంచి తిరిగి మంచినీటితో కడగవలెను. తరువాత పాదరసముగల రసాయనమును దేనినైనను కొద్దిగా నీటిలో కరగించి దానిలో నొక్కసారి వస్తువును ముంచవలెను. ఇందువలన పలుచని పాదరసపు పొర గిల్టువేయవలసిన వస్తువునకంతటను అంటుకొనును. ఈ పొరపైననే బంగారు విద్యుచ్ఛక్తివలన అంటుకొనునట్లు చేయబడును.

ఒక పెద్ద గాజుతొట్టిని తీసికొని దానిలో శుభ్రమైన నీటిని పోసి దానిలో బంగారముపొటాసియము లోహములయొక్క సయనైడ్ (Double cyanide of gold and potassium) అను రసాయనమును కరగించవలెను. ఈ రసాయనములో నూటికి ౧౦ పాళ్లు సయనైడును, ౧ పాలు బంగారమును ఉండును. పై తొట్టిలోని ద్రావకములో మునుగునట్లు, గిల్టువేయవలసినపాత్ర నొకచివరను రాగితీగతో వ్రేలాడ గట్టవలెను. తొట్టిలో రెండవచివరను కల్తీలేనిబంగారురేకును చిన్నదానినొకటి తీసుకొని రాగితీగతో (తొట్టిలోని ద్రవములో పూర్తిగా మునుగునట్లు) వ్రేలాడ గట్టవలెను.

తదుపరి, విద్యుత్తునిచ్చెడి బేటరీ నొకదానిని తీసికొని దానిపాజిటివ్‌కొనను అసలు బంగారురేకును వ్రేలాడదీసినతీగకు తగిలించవలెను. బేటరీయొక్క నెగటివ్‌కొనను గిల్టువేయవలసిన వస్తువును వ్రేలాడదీసినతీగకు తగిలించవలెను. ఇందువలన బేటరీనుండి విద్యుత్తు బయలుదేరి నిర్మలమైన బంగారురేకునుండి గాజుతొట్టిలోని ద్రవముగుండా ప్రవహించి గిల్టుచేయవలసిన పాత్రగుండా పోయి తిరిగి బేటరీలో చేరును, మరల యిదేపనిగ తిరుగుచుండును. ఇందువలన విద్యుత్తు బంగారు

లేకుండా ప్రవహించునప్పుడు, బహుసూక్ష్మమైన అణువులను దానినుండి వేరుచేసి, వాటిని ద్రవముగుండా పోయి పాత్రకంతకును అంటుకొనునట్లు చేయును. ఈ విధముగా కొంతసేపటికి పాత్రపైనంతటను నొక పొర పూర్తిగా తయారయి పాత్రపూర్తిగా బంగారుతో చేయబడ్డట్లు కానిపించును.

వెండిగిల్టు: వెండిగిల్టు చేయుటకూడ పైవిధముగానే జరుగవలెను. కాని, గాజుతొట్టిలో మాత్రము శుభ్రమైన నీటిలో వెండి పొటాసియము లోహములయొక్క సయనైడ్ అను రసాయనమును కరగించిపోయవలెను. ఇచ్చట గాజుతొట్టిలో పోసిన ద్రవమునకు కొంచెము కార్బన్ డైసల్ఫైడ్ (Carbon di sulphide) అను ద్రవమును చేర్చవలెను. అట్లుచేయుటచేత వెండిపూత ప్రకాశవంతముగా మెరయుచుండును. లేనిచో కాంతి హీనముగా నుండును.

నడకతీరును గనిపెట్టుటకొక విద్యుద్యంత్రము

మానవుల నడకతీరులను పరిశీలించుటకు పూను కొన్న శాస్త్రవేత్తల పరిశ్రమఫలిత మీయంత్రము.

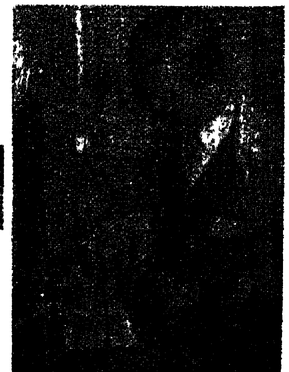

యంత్రమున కతుకగట్టియుండు తీగలను నడిపించి పరిశీలించ దలచుకొన్న వ్యక్తియొక్క మడిమలకు, నడుమునకు తగిలించి, ఆవ్యక్తిని లోహపు అట్టలుగల పాద రక్షలతో నొకలోహపు తివాసీమీద నడపలిస్తురు. నడచునప్పుడు నడుమునందేర్పడు ఒక్కొక్క కదలికను, తివాసీకిని పాదరక్షలకును గలుగుచుండు నొక్కొక తాకిడిని యంత్రము చిత్రాలోనికి ఎక్కించి గుర్తించుచుండును. మరియొక విధానముతో పాదవిన్యాసములను కాలపరిమితినికూడా పరిశీలించుచున్నారు. ఎట్లన, వ్యక్తులను లోప్రక్కచిత్రమునందు జూపినట్లు ఒక త్రొక్కుడుబల్లపై నడచునట్లుచేసి వరుసగ ఫోటోలు తీయుదురు. మనుష్యుల నడకతీరుల కనుగుణమైన పాద రక్షలను నిర్మించుటకీపరిశీలనలు చాల ఉపకరించు చున్నవట.

బొద్దికల హృదయస్పందనములను నిరూపించుయంత్రము

బొద్దికలు ఎంతసూక్ష్మకీటకములో వాని హృదయస్పందనము లెంత సూక్ష్మముగ నుండునో అంధ

రను గ్రహించిన విషయము. ఆస్పందనములు కూడ ఈ మెకానో కార్డియోగ్రాఫు' యంత్రముచేత స్పష్టముగా నిరూపింపబడుచున్నవి. ఈ యంత్రము సాయముతో శాస్త్రజ్ఞులు బొద్దికలపైన నికోటిన్ అనబడు కీటకవిషమును ప్రయోగించి తత్ఫలితములను పరీక్షించుచున్నారు. సదరు కీటకములకు స్పర్శజ్ఞానమును పోగొట్టి, మైనపుముద్దకు వానిని గ్రుచ్చిపెట్టెదరు. అంతట చిన్నశస్త్రచికిత్సచేసి ఆకీటకముల హృదయములను బయటపెట్టెదరు. పిదప ఆసూక్ష్మావయవములను మనిషి వెంట్రుకలతో సన్నని గాజుసూదులకు కట్టిపెట్టెదరు. ఆసూదులకు నల్లనిఅగ్రము లుండును. ఆ అగ్రముల గుండా వెలుతురును వేగముగా వ్యాపింప జేసినచో, ఆకీటకహృదయములు ముందుకును వెనుకకును ఊగినట్లెల్ల వానిఛాయలు కదలుచు దగ్గరనున్న సూక్ష్మదర్శిని కటకములో ప్రతిఫలించును. ఆఛాయలను మిక్కిలి పెద్దవిచేసి చూచినచో హృదయ స్పందనములు బింబగ్రాహకపు కాగితములపైన విశదముగా కనుపడును. కాగితముల మీది ఆచిత్రములు అలలవంటి రేఖలతో హృదయ స్పందన విశేషములను తెలుపును. వానినిబట్టి విషములను ప్రయోగించుటకు పూర్వముండిన పరిస్థితులను, విషమును ప్రయోగించిన తరువాత మారిపోయిన పరిస్థితులను చక్కగా గ్రహించుటకు రాగలవు. కీటకవిషముల గుణ స్వభావములను పరికిలించుటకు ఈ యంత్రము మిక్కిలి ఉపయోగపడగలదు.

చీమలకు గాజుటిండ్లు

చీమలజీవితక్రమమును, వానిపనిపాటలకౌశలమును పరిశీలింప గొందరికి మనసుపుట్టినది. వానిని పదిలపరచి [illegible] కాపాడుటకు గాజుటిండ్ల నేర్పాటుచేసినారు. వానిలో చీమల కనువయిన మంటిని శుభ్రముచేసివేసి, ఆహారమునకు యోగ్యమైన తుంగముస్తెలు మొదలయిన వానిని కలిపి చెమ్మకేర్పాటు చేసియుంచినారు. చిన్న చిన్న గరిటెలతో చీమల నేరుకొనివచ్చి వానిలో వేసియుంతురు. అప్పుడప్పుడు బిందుస్యందినాళికలతో నీటిని ఆగాజుటిండ్లలోనికి పోయుచుందురు. అలంకరణార్థము ఆ గాజుటిండ్లలో అట్టలతోను, చెక్కలతోను కట్టడములను, ఇండ్లను చెక్కిపెట్టియున్నారు. మామూలు నేలలోవలెనే యీ యిండ్లలోకూడ చీమలు తమ జీవితములను యథాప్రకారముగ సాగించుచుండును. ఈ గాజుటిండ్లు అంచులలో తప్ప అంతట గాజుపలకలే గనుక వానిగుండా లోన నడచుచుండు కార్యకలాపమంతయు కండ్లకు గట్టినట్లు కనబడుచుండును. బొరియలు, కన్నములు త్రవ్వుట, అరలు నిర్మించుకొనుట, ఆహారమును సేకరించుకొనుట, పిల్లచీమలను పోషణచేయుట, తగాయిదాలు వచ్చినప్పుడు శత్రువులతో పోరాడుట, చచ్చిన చీమలను బూడ్చిపెట్టుట మొదలైన చీమల కార్యకలాపము చూడవేడుకగనుండును. ప్రకృతిచిత్రపరిశీలన చేయువారి కిటువంటి వ్యామోహములు మెండు.

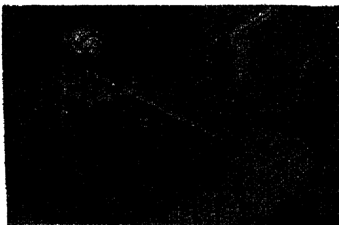
మైళ్ళకొలది దూరము గాసును తీసికొనిపోగల గొట్టములు

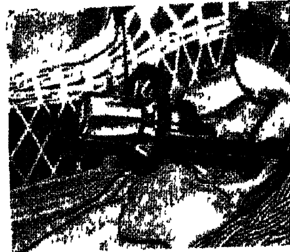
ఇండ్లలోనే తయారుచేసుకొన్న గాసుకు సహజముగా వేడిమి తక్కువగానేయుండును. పైగా గాసును ప్రత్యేకముగా తయారుచేసుకొనవలెనన్న విశేష ధనవ్యయమగును. కాబట్టి యిటీవల ఈ క్రొత్తపద్ధతి అమలులో పెట్టబడినది. ఎన్నిమైళ్ల దూరమునుండి యైనను సరియే ఈ గొట్టములగుండా ప్రకృతి సిద్ధమైన గాసును తీసుకొని రావచ్చును. గాసు నుపయోగించవలసిన పరికరములు గలవారి కిది మంచి సదుపాయము. ఈ గొట్టములనుండి వచ్చు గాసును హెచ్చించుటకును, తగ్గించుటకును రెండవ చిత్రములోని చక్రకవాటము ఉపకరించుచున్నది.

ఒత్తిడిగడియారముగల స్క్రూడ్రైవర్లు

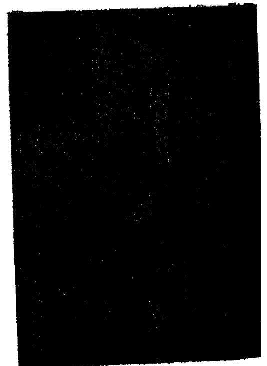
యంత్రభాగములందు సామాన్యముగ ఒక్కొక్క దానియందును పెక్కు మరచీల లుండును. వాటిని బిగించవలసి వచ్చినప్పుడు అన్నిటిని ఒకేఒత్తిడి నుపయోగించి బిగించవలసియుండును. అట్లుకాక హెచ్చు తగ్గులైనచో మరలు విరిగిపోవుటయో, లేక ఆ యంత్రభాగము అంతట సరిగా నమరక యంత్రము పనిచేయక పోవుటయో జరుగును. మరలు తిరుగక నిలిచిపోవునంతవరకు త్రిప్పుచుండినచో ఆ గట్టిఒత్తిడికి మరలు విరిగియే పోవచ్చును. ఎందుల కీ లేనిపోని తంటా? ఈ స్క్రూడ్రైవర్ల నుపయోగించినచో, ఒత్తిడిని లెక్కపెట్టు గడియారములు వీనికి బిగింపబడియుండను గాబట్టి, కొలతప్రకారము హెచ్చుతగ్గులు లేకుండ మరలను బిగించవచ్చును. అన్నిటికి ఒకేఒత్తిడి యుపయోగింపబడును గాబట్టి యంత్రము అంతట సరిగా కుదించినట్లు అమరిపోవును.

పాలబుడ్డిని పట్టుకొనుటకు పండ్ల ఉంగరము

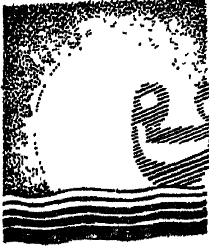

పిల్లల తల్లులు భోజనము మొదలగు పనులకు బోయినప్పుడు పిల్లలు పాలకు మారాము చేయకుండ పాలబుడ్డీలను ఈ యుంగరములకు తగిలించి పిల్లలనోటి కందించి విడిచి పెట్టిపోవచ్చును. ఈ యుంగరము ఊయాలల కడ్డముగ కట్టబడియుండి పాలబుడ్డీని సరియైన సన్నివేశమునందుండునట్లు పట్టుకొని యుండును. ఇతర సమయములందీ యుంగరమును దంతపంక్తిని చక్కదిద్దుటకును, దంతపు కుదుళ్లను సరితీర్చుటకును ఉపయోగింపవచ్చును.

సంభాషణలోపములను చక్కదిద్దుకొనుట కుపాయము

మనము మాటలాడు మాటలు ఎదుటివారికి మనకంటెను గట్టిగా వినబడును. ఇది పరీక్షించి నిర్ధరించిన విషయము. ఆ మాటలాడుటలో సంభవించు పలువిధములైన లోపములు ఎదుటివారు స్పష్టముగా గ్రహింపగలరు. అట్టిలోపములం

ఆంధ్రాభ్యుదయము

శ్రీ డాక్టరు అప్పాద్వేదుల లక్ష్మీనారాయణగారు

ఎం. ఏ, డి. ఎస్ సి, ఎఫ్. ఐ. పి,

కొడైకెనాలునందలి నక్షత్ర పరిశోధనశాలకు డాక్టరు టి. రాయిడ్సు దొరగారిస్థానే డైరెక్టరుగా నియమింపబడిరి. ఈపదవి నాక్రమించుటకు వీరే ప్రథమ భారతీయులు శ్రీ లక్ష్మీనారాయణగారు శాస్త్రవిజ్ఞాన ప్రపంచానికి చిరపరిచయులే. విజయనగరం మహారాజా వారి కళాశాలయందు భౌతికశాస్త్రములో ప్రధానోపాధ్యాయులుగా చాలకాలము పనిజేసి పేరుబొంది, 1928 వ సం॥లో కొడైకెనాల్ పరిశోధనశాలకు అసిస్టెంటు డైరెక్టరుగా నియోగింపబడిరి. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపబడినది మొదలు, షుమారు 10 సంవత్సరములుగా ప్రత్యంగమున పాల్గొని ఆంధ్రులకు, ఆంధ్రవిజ్ఞానమునకు మంచిసేవచేయుచున్నారు. ఆంధ్ర, భారతీయాభిమాని.

శ్రీమతి జనస్వామి సామ్రాజ్యలక్ష్మి

ఈమె బారిస్టరు కోట వెంకటసుబ్బరావు కూతురు. నర్సారావుపేటలో గౌరవ న్యాయాధికారి పదమున నియమింపబడింది.

కవితా సందేశము

ఉమర్ ఆలీషా

ఈప్రణవగీత మెందుండి యేగుదెంచు
ఈయమృతకంఠ మేవ్యక్తి నెనసివచ్చు
ఆరసాత్మకాక్షరసమాధ్యాయ మెందు.
నణఁగియున్నది యెవరిదాస్యమునఁ గలదు
దాస్యశృంఖలబద్ధ విద్యావధూటి
కేది యీరీతి స్వాతంత్ర్యమేది సొగసు.
విహ్వాలనిషిద్ధ దైన్యజీవితమునందు.
విషసమారూఢ దగ్ధజీవితమునందు

* * * *

ఇది యవాఙ్మానసంబు నతీంద్రియంబు
ఇదిమహాశూన్యగళదణుపదరవంబు
నేను వాకొనుగీతంబు నేఁడలంచు
భావ మీజరద శరీరవాణిపాడి
పాప్రకటించు ప్రకృతినీవాళియొసఁగ
ఇంక నాకు స్వతంత్ర మింతేని కలదె ?
ఇంక నాకుఁ గర్తవ్యమేదేనిఁ గలదె ?
మెఱపుతీవలు రత్నాలుమేళవించి
మిణుగురులు వెన్నె లొకవంక ననున్నపరచి
ప్రేమరసవాహినులఁ దేలు వీచికలను
అల్పప్రభాతనిశాత నాట్యానుబద్ధ
శర్వరీకాంత మోహనస్వరవిలాస
మాధురీమార్గణంబుల మాటునందు.
మసలు జీవిత పాషాణమండలంబు
మండిమెగయు బూడిదపయినుండి రాలి
వ్రాయుచున్నది యీపాట పాంథకోటి
చదువుకొనునట్లు కోవిదుల్ చదువునట్లు
ఇంక నీపాట నాదనిపించు టెట్లు ?
ఇంక నీగీతి నాదని బొంకు టెట్లు

* * * *

ప్రణయనిస్సాణ మదె మ్రోయఁబయనమైన
యువకపథికుల వాగమృతోపవృష్టి
అదె ప్రవాహవిధంబున నరుగుదెంచి
వీచికలచేత ఈగీతి వెల్లివిరియ.
ప్రతిలతాగుల్మములయం దు ప్రతిఫలించి
ప్రతిజలాశయమం దభివ్యక్తినొంది
ప్రతినదీగర్భమందుండి బయలుదేరి
మ్రోయుచున్నది దిశలుమార్మ్రోయునట్లు
పాడుచున్నది జగము సొంపారునట్లు
ఇంక నీపాట నాదనిపించు టెట్లు
ఇంక నీగీతి నాదనిపించు టెట్లు ?
ప్రాఁతపాఠాలువల్లించి ప్రాఁతకథల
శాటియీనాటి కవితావధూటిఁ గట్టి
ప్రాఁతతొడవుల ముస్తాబు పరిఢవిల్ల
వెనకి పాశ్చాత్య ఫేసుబూడిదను పూసి (?)
పులిమి తలదువ్వి బిచ్చపువెలఁది చేతి
బొమ్మనాడించి నవ్వించి బుగ్గి చేసి

పశ్చికన్నీళ్లుదుడిచి మీ కిందయనుచు
నేను మీముందు పెట్టి మెప్పించలేను
నేను మీ ప్రేమలపాడి వంచించలేను.
నేనుకవిని నాకల మీజగాన నొక్క
మాఱు ఖడ్గంబుకై వడి మాఱుఁగలదు
ఒక్కమారుసంస్కర్తగా నోపఁగలదు
గానకవితను నూత్నమార్గములఁద్రొక్కి
క్రొత్తవన్నెల జగము రేకెత్తునట్లు
చేసి చక్కెరతో నింపివేసి నాస్వ
శక్తి యీశ్వరశక్తిగాఁ జాటలేనె?
దివిని దివిజుల నేలకుదింపలేనె?

* * * *

మొగ్గగాలేచి పూచి యేమోవిలాస
పూరపూరిత కాంతులు పొంగిపొరలు
నట్టినానావికీర్ణ పుష్పాసవముల
ద్రావి మైకొన విరహానిద్రాణమైన
రమణిపద రాగముల నైక్యరమగడించి
ఆమెహారాళి మైఁండ నలమికొనఁగ
ఆమె ప్రేమసామ్రాజ్యంబు నాచికొనఁగ
ఆమెదృక్పథసర్వస్వ మందుకొనఁగ
వెడలి రేదఁగి పూల పుప్పొడుల గ్రమ్మి
మాసిరి మొత్తిపోయి హతాశమైన
భ్రమర మీగీతి యెలుగెత్తిపాడుచుండ
నేటి యీపాట నాదని తెలుపుచుండ?
ఇంక ఈపాట నాదనిపించు టెటుల?
ఇంక ఈగీతి నాదని బొంకు టెటుల?

* * * *

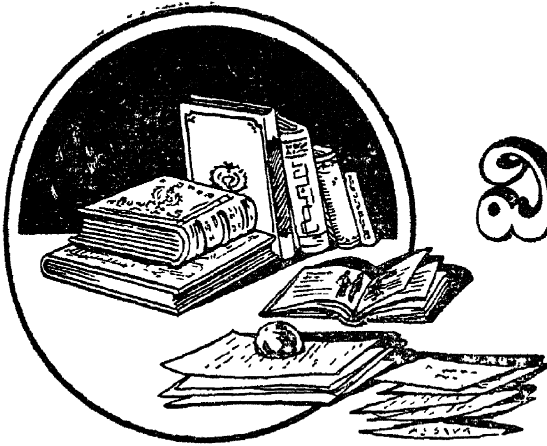
పంచమస్వరాళికిని విపంచికలకు
విరహులకు రాగరససముద్వేలమైన
పాఠశాలనుపెట్టి సొంపారునట్టి
కోకిలముచంచుపుటమున లోకమునకు
పాడివినిపించునిది తొలిపాఠమనుచు.
చదివివినిపించునిది తొలిచదువుగాఁగ.
ఇంక నీపాట నాదనిపించు టెట్లు?
ఇంక నీగీతి నాదని బొంకు టెట్లు?

* * * *

మనసుమనసును గలిపి యేమాటకైన
మరపు రాకుండుటకు తనవరునిమనసు
కొంగులోపల ముడివేసుకొన్న యట్టి
ప్రేమకామిని హృదయారవిందమందు
రేకురేకు నీపాట చిత్రించియుండ
స్వరముస్వరమున నీపాటవచ్చుచుండ
పలుకుపలుకున నీపాటపాడుచుండ?
ఇంక నీపాట నాదనిపించు టెట్లు?
ఇంక నీగీతి నాదని బొంకు టెట్లు?

* * * *

కవులభాండార మిట్లు లోకము గ్రహింప
కవులసర్వస్వ మిట్లు వక్కలయిపోవ
ఇంకశూన్యభాండముల లెక్క మిగలదు?
ఇంక ముక్తకంఠముల జోలే మిగలదు?
గానకవి విశ్వరూపంబు గాంచవలయు
ఇంక కవి విశ్వమై వినిపించవలయు.

విమర్శనము

ఆంధ్రపత్రిక ఈశ్వర సంవత్సరాది సంచిక

డెమ్మీ ౧/౮ సైజు, ౨౨౫ పుటలు; సచిత్రము. వెల-ఆంధ్రపత్రిక, భారతి చందాదారులకు రు. ౧. ఇతరులకు రు. ౨. పోస్టేజి వేరు. ప్రకాశకులు-ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమువారు, ౬. తంబుసెట్టివీధి, మదరాసు.

వెనుకటి సంచికలవలెనే ఈ సంచికయు వివిధములగు చిత్రములతోను, విద్వత్ప్రకాండులు వ్రాసిన గద్య, పద్యవ్యాసములతోను ముచ్చటగ కూర్చబడి హృదయాకర్షకముగ నున్నది. విశేషమేమన, ఈ సంచిక కూర్పు చాల మార్పునొంది అన్నివిధములను నవ్యతను, ప్రత్యేకతను ఆర్జించుకొన్నది. ఇది యెంతయు మెచ్చుకొన తగినది.

ఇందు ౫ త్రివర్ణచిత్రములును, ౮ సాధారణ చిత్రములును, ౩౮౦ ఛాయాచిత్రములును, రమారమి ౮౦ వ్యంగ్యాది చిత్రములును కలవు. త్రివర్ణ, ఏకవర్ణ చిత్రములు సంఖ్యయందు తక్కువయినను కళయందద్వితీయములై యున్నవి.

ఛాయాచిత్రములలో 'హాళేబీడు' శిల్పచిత్రములు, కృష్ణరాజసాగర చిత్రములు, శృంగారచిత్రములు మిగుల రమణీయములు; తక్కినవి చాలవరకు పేరుపడిన పెద్దల చిత్రములు. ముఖచిత్రము నిరాడంబర గ్రామోత్సవమును తెల్పుచు చాల ఆకర్షణీయముగ నున్నది.

ఇందు రాజకీయ, మత, సాంఘిక, సారస్వత, చరిత్ర, శాస్త్రాదివిషయములకు సంబంధించినవి, కథలు, నాటికలు మొదలగు రచనలు ౮౬ కలవు. అవి అన్నియు సుప్రసిద్ధాంధ్ర కవిశేఖరులు, విద్వాంసులు రచించినవి. అందు తమ ప్రత్యేకతను నిలుపుకొని, క్రొత్తదనము నలవరచుకొని దేశ, భాషా, వాఙ్మయముల కుపకరించు వ్యాసములు చాలవరకు గలవు. పద్యములు హృద్యములు.

దీనితో ఆంధ్రపత్రిక ఇరువదెనిమిది వార్షిక సంచికలను ప్రకటించినది. ఏతత్ప్రకటనమున కగుచున్న వ్యయప్రయాసము లమూల్యములు. వానికి తగిన ప్రతిఫలము--అధిపతులకు కాదు--దేశమునకు--కలుగుట లేదు. ఈ యంశము 'కాని సంకల్పములందుగల మహదాశయములు నిర్వహణమునందు రిక్తమనోరథముల వలె గోచరమగుచున్నవి. నిర్వాహకులకు గల సంకల్పోత్సాహములు ప్రజాహృదయములందు ప్రతిబింబితము లయినపుడే అవి సఫలము లగుచున్నవి.' అను ప్రస్తావనాలేశముననే స్పష్టపరుపబడినది

దేశభాషాపత్రికా నిర్వాహకు లెవ్వరును నెరవేర్పలేని యీరీతి ఉత్తమ వార్షికసంచికలను ప్రకటించి వాని నల్పమూల్యమునకు ఇచ్చు మహోదారులు, శ్రీ విశ్వదాత, దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు యావదాంధ్రులకును అత్యంతము ప్రశంసార్హులు.

బు. వేం. ర.

కవికోకిల గ్రంథావళి

౨ ఖండకావ్యములు

కర్త: దువ్వూరి రామిరెడ్డి, క్రౌను ౪౨౦ పుటలు, చక్కని యచ్చు. వెల రు. ౨ లు.

'కవికోకిల' బిరుదాంచితులగు శ్రీ రామిరెడ్డిగారు ౧౯౧౬ మొదలు ౧౯౩౩ వరకు రచించిన ఖండకావ్యములన్నియు ఈ సంపుటమున సమకూర్పబడినవి.

ఇందు ౯౨ ఖండకావ్యములు కలవు: అన్నియు 'నక్షత్రమాల, నైవేద్యము, భగ్నహృదయము, పరిశిష్టము, ప్రథమకవిత్వము' అను నైదు తరగతులుగ విభజింపబడినవి. ఇందు కొన్ని అనువాదములు; కొలది కథారూపములు; కొన్ని మర్మకవిత్వములు; కొన్ని పద్యములు; మరికొన్ని గేయములు పద్యములు గ్రాంథికభాషానిబద్ధములు; గేయములు వ్యావహారిక, గ్రాంథికోభయాత్మకములు.

కోకిలగానమువలె ఈ కవికోకిల కవితాగానము శ్రోత్రపేయము; ఆ మాధుర్యమునకు ప్రాథమిక, ప్రౌఢభేదముతోడను, ఖండాఖండ భేదముతోడను పని లేదు. శ్రీ రెడ్డిగారి ప్రథమకవిత్వము కూడ భావాంచితము, రసోత్తేజకము నయి యున్నది.

కావ్యరచనకంటె ఖండకావ్యరచన కొంత సులభము. కావ్యములందు కథాసంవిధానము, పాత్రౌచిత్య పరిశీలనము, అంగాంగిరస భావప్రతిపాదనము, వస్త్వైక్యము మొదలగుపట్టుల మిక్కిలి శ్రమపడవలసియున్నది. ఖండకావ్యములు పరిమాణమున అత్యల్పములు; గ్రహించిన విషయము ఏదో ఒక భావమునకు సంబంధించియు, రసమునకు సంబంధించియు నుండును. ఇందలి ప్రతి పద్యమునకును ప్రత్యేకత కలదు. కావుననే కావ్యములకంటె ఖండకావ్యములు రసవంతము లగుట కవకాశము కలదు. శ్రీ రెడ్డిగా రట్టి సదవకాశమును సద్వినియోగ మొనర్చి ఈ రసవత్ఖండకావ్య సంపుటిని కూర్చినారు.

నేటి మర్మ (భావ) కవులలో పలువురి కవిత్వమునకు ప్రతిభకంటెను, పరిమిత పాండిత్యముకంటెను ఉత్సాహమే ప్రకృష్టకారణము. కావుననే అట్టి కావ్యములు చాలవరకు అనువాదములో, అనుకరణములో అగుచున్నవి. అందలి భావముకూడ ఆకాశకుసుమప్రాయము. 'కవికోకిల' ఖండకావ్యావళియందీ దుర్లక్షణములు సమన్వయింపవు.

శ్రీ రెడ్డిగారు ప్రతిభావంతులు; సరసకవులు; స్వయముగ సర్వవిషయములందును పరిశ్రమించిన పండితులు. మర్మకవిత్వమున వీ రింకొకరి ననుకరించినట్లు నే నెరుగను; వీరి ననుకరించినవారిని మాత్రము కొందరిని నే నెరుగుదును.

నేటికాలపు మర్మకవుల అశక్తత కవిత్వమునకొక చెడ్డపేరు తెచ్చినది; మర్మకవిత్వముపట్ల జనులకాదరము తగ్గించుచున్నది. ఈ ఖండకావ్యసంపుటి ఆ చెడ్డపేరిని పోగొట్టి గౌరవము నాపాదించి మర్మకవిత్వ మర్మములను వెల్లడింపజాలియున్నది.

బు. వేం. ర.

ఆంధ్ర తేజము

గ్రంథకర్త: ఉభయభాషాప్రవీణ బోడేపూడి వేంకటరావు, బోర్డుహైస్కూలు, పండితుడు బాపట్ల. వెల నాలుగణాలు.

"కీర్తిశేషులగు వంగూరి సుబ్బారావుగారి 'మణిమేఖల'లోని 'శిరచ్ఛిత్తి' కిది రూపాంతరము. మూలమున కిందుఁ గొన్ని కూర్పులు, మార్పులుఁ జేయఁబడినవి."

ఇందలి ముఖ్యవస్తువు: అళియరామరాయలకు బీజపురము, నైజాము, అహమ్మదు, బీదరు నవాబులతోఁ దటస్థించిన సమరమున 'కేశవు'ని వీరవిహారము, అందునకుత్తేజకములగు 'ప్రేమలత' పలుకులు, కడకతఁడు వీరస్వర్గము జూఱఁగొన్న నామె సహగమన మొనర్చుట. తెనుఁగుమొనగాని తెగువయు, తెనుఁగు తెఱవమనసును దెలుపు నీకృతి వస్తుగౌరవమును నాఁచికొన్నది. కథాప్రక్రమ విస్తారములఁ గొంత క్రొత్తదారిఁ ద్రొక్కినది.

హృదయేశుఁడు కదనమున కరిగినతోడి 'ప్రేమలత' 'వనవాటి' 'సెజ్జాఁతిన్నియ' పై నాసీనయైనది. ఆమె 'యేమూలఁజూచినఁ గనులముందట నిల్చినయట్లు దోఁచు' నాథునిగూర్చి తలపోయుచున్నది. ఇప్పట్టున 'నాకటిఖాలకయు, ద్భటమదనావేశ గరిమ దార్కొని హృదయం, బటమటము నేయఁగా నృత్కటమును

కన్నీటఁ జెక్కు కడుగును' నంతటమాత్ర ముచితముగ లేదామెకు. వలపులదొర కలర నెన్నిచ్చెనని తలఁచినంత వీరావేశమున 'పండయిపోయెనే నేటికాంధ్రజాతి' యను వీరనారి మగఁడు యుద్ధమునకంపె మదనావేశ మూనునా ?

తొలిప్రకరణమున 'జయము పై నాసరిషి' కేశవుడు నాతినిఁ జూడవచ్చినట్లున్నది. కాని మూఁడవ ప్రకరణమున నున్న యుద్ధవర్ణనమున నిట్టి సన్నివేశమునకుఁ దగు తావు లేదు. రాయలహత్యవలకు ఆంధ్రవీరులకు జయసూచనలే. వెనువెంటనే 'కేశవు'నిరాక. రాయల హత్యానంతర మతఁ డింటికేగుటయుఁ బొసగదు.

ఇందలి కవిత చక్కని ధారాశుద్ధికలది. ఎందును ఎగుడుదిగుడు వడక ప్రసాదగుణభూయిష్ఠమై తీవ సాగుచున్నది.

వచ్చునకొక పద్దెము—

'అలితోఁగి కోమల హృ
దంతరమం దపు డొక్కరీతి భా
వాలు జనింపసాగె నిజ
వల్లభు శౌర్యవిలాసమూర్తి యే
మూలలఁజూచినన్ గనుల
ముందట నిల్చినయట్లు దోఁచె నా
గోల యెఱుఁగగా గదొ
కొ ప్రకృతి ప్రణయానుబంధముల్.

నవ్యభావముల కిందుఁగావలసినంత తావుతక్కన, కల్పనలు ప్రబంధపుఁబోకడల బహ్యకుమనేయుచున్నవి. ఇందున్న యనుకరణ మట్టి కవిగారికిఁ బ్రబంధములపైఁగల గాఢాభిమానము గనఁబడును.

"గ్రీష్మకాలసహస్ర కిరణదీధితులలో
దీప్తిజాలంబెల్ల దిగిచితెచ్చి
బడబానలోజ్వల జ్వాలికా మాలలోఁ
దీక్ష్ణతాగుణమెల్లఁ దీసితెచ్చి"

.... (౨౬ పేజీ) మొదలగు నవెన్నియో కలవు.

'ఆంధ్ర విభుం డరివెట్టనోటు దీ
నుని గతిఁ బందవోలెగుజ.'

నుంబలె (౨౩ పేజీ) ఇందు 'కుజనుంబలె' యను నుపమాన మసంబద్ధమయ్యె యతి సంబద్ధముగుట నాదృత మయ్యెనేమో?

'ఎనుబదియేండ్లు నిండెనను
లే ప్రాయ మెఱుఁగం డిసుమంతయేని ఒ
వ్వనలోకలక్షుమంజియును
బాటియటంచనరానిమాట...' (౨౮ పేజీ)

ఇందు 'యువతు' లను నర్థమున రూఢము 'జవ్వను' లనుపదము 'యువకు'లనునర్థమునఁ బ్రయుక్తమగుట క్రొత్త.

'యవను మూఁకలు' 'తనుమూలపద్ధము' 'శునిశ్వపాకే చైవ' 'అరివీరు కుస్పైనశిరము లల్లాడించు - 'రాజనగళ్ళు' మొదలగునవి చింత్యములు.

ఇట్టి నెఱసు లటనటనున్నను మొత్తముపై మల్లెపూలచెండువలె చక్కని రచనగల యీకృతి రసికజన కంఠముల నలంకరించుఁగాక.   'ఒన్యం'

ఆత్మకథ

కర్త: తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి బోర్డు హైస్కూల్ పండిట్, బాపట్ల కెల ౧-౮ ౦.

నరుల నడవడులకు మహాత్ముల వర్తనలు మేల్బంతులు. ఆదర్శప్రాయము లగు వారి జీవితానుభవముల ననేకకఠినతరసమస్యలు సుగమముగ విడిపోవును. జగమెఱిగిన మనగాంధీజీని గూర్చి పలుకఁదలఁచుట పలుకుల విలువ తెలియమియు యనును.

అమ్మహాత్ముని 'ఆత్మకథ'కిది పద్దెపుఁదెలుఁగునేత. దీనిని శ్రీ తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి కవిగారు బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారి వచనపు 'ఆత్మకథ' ననుసరించి రసవంతముగ వ్రాసిరి.

వచనమున నున్నదానికి మఱల పద్యముల వ్రాయనేల యనుటకు కవిగారే సమాధాన మొసగిరి. చూడుడు.

'ఎల్లరు గద్యమే చదువ నిచ్చవహింపరు పద్యమన్న పంఢిల్లును పెద్దపెక్కురకు దెల్గుకవిత్వ

చరిత్రఁ జూచినన్, నొల్లిటినుండి పద్యపుఁ గృతుల్ ప్రజలం దనియించి గౌరవా, భ్యుల్లసితంబులై వెలయు చున్నవిధం బది తెల్లమయ్యె నిన్.'

'పద్యంబు సర్వకవితల
కాద్యంబై గానబద్ధమై శ్రుతిహితమై
హృద్యంబై నియతం బన
వద్యంబై! చెప్ప నోడువడు ధారణకున్ !'

ఇందుచే 'శివరామశాస్త్రి విద్వత్కవిసింహము దీని మధురగద్యాకృతిలో, సవరించెఁ గదా యిప్పని కవసర మేమీ యటంచు నాడకుఁ' డనుచున్నాడు. ఈ సమాధాన మంత తృప్తికరము కాదనుకొనెదము. 'ఇంతకు వ్రాసినది బాగుగా ఉన్నదా? లేదా ? అని చూడనగుఁ గాని ఇచ్చకు వచ్చినది వ్రాయునపుడు ఎవరినిగాని వరవెడ్డఁగలరు ?'

కవిత ప్రసాదగుణమహిత. తెలుగుపలుకుబడి విలువ గుఱుతెఱిగిన కలము. 'ఇందు తిక్కననుడికారంపు ప్రౌఢతనంబును, పెద్దన్న అల్లికజిగిబిగియును, నంది తిమ్మన్న ముద్దుపలుకులును జేరి' ఒండొంటితో వియ్యమందినవి. అను రామచంద్రశాస్త్రిగారి వాక్యమున అనత్యుక్తి కించిత్తయిన లేదు.

ఇందు తెలుగుకావ్యములందువలె వచనములే కాక 'మంజరు'లనుగూడ వాడినారు. వచనమునను పాత్రమును 'అతి హృద్య'మని పద్యమున వ్రాయుచు మరల వచనముల నెడనెడ నుపయోగించు టేల ? అవి రైన పద్యములకన్న వాడుకను గడుసారముగ వాక్యాంతమునఁగూడ సంధులు లేకుండ ప్రాచీనకావ్యముల పద్ధతితో పూర్ణానుస్వారములు 'ంబు' లు (పుం॰ లతో) నున్నవి అందులో పద్యములవ్రాసిన వర్ధమునుట కష్టమగు 'తేదీలు' మొదలగునవి వ్రాసిన బాగుండెడిది. అట్లుకాక ఎంతయో వచనమున వ్రాసి తేదీదగ్గర పద్యము వ్రాసిరి. మచ్చునకు ౧౩వ ప్రకరణము కడపట దాదాపు పదునాల్గు పంక్తులవచనము వ్రాసి, మఱల. (పుట ౧౮౩) 'వసుగజైశ్వర్యకుముదినీబంధుసంఖ్య (౧౯౮౯) వసుధ నొనఁగు శ్రీ) స్వరశకవత్సరమున నవమమాస తురీయదినమ్మునందు బయలువెడలితి నేను బొంబాయి విడిచి.'అని లిఖించిరి. వచనమున సులువుగ తెలిసిన కుండలీకరణమున లిఖించుటకను లేకుండెడిది.

ఈపాత్రమునకు దెలుగునుడి తొలికొలువరి తొలి పలుకు పారయిక గీటు చెలువము గూర్చు విలువ గట్టుచున్నది. వారిమాటల సున్నితము, (పచ్చి) తెనుగుపోకడలు పరాకాష్ఠ నందినవే కదా. అచ్చతెనుగే వాడుట అతిరమణీయమనుటలో విప్రతిపత్తిలేదు కాని సంస్కృతమే వాడకూడదను అభినివేశముతో 'వ్రాగమి' వంటి పదములసృష్టిచేయుటలో గల గట్టి పట్టుదలబిట్టువదలుటయు మేలు. వ్యవహారమున నున్న పదములే- సంస్కృతములో ఇతరములో- మనోహరములగుటకు సందియముండదు.

ఇట్టి కావ్యము నాంధ్రమాత కలంకారముగ నర్పించిన చౌదరిగారెంతయు వందనీయులు. ఇట్టి వీనిని విశ్వవిద్యాలయములవారు గమనించుచో - తెలుగన్న తీవరమైన తాస్కారముగల చదువరులయెదల తెనుఁగు తీయఁదనము మొక్కలెత్తించినవారగుదురు. పలుకునేర్పుకొనుటకేకాక తలపు దిద్దుటకుగూడ వలసినంత సాయము గల్పించినవారగుదురు. 'విశ్వం'

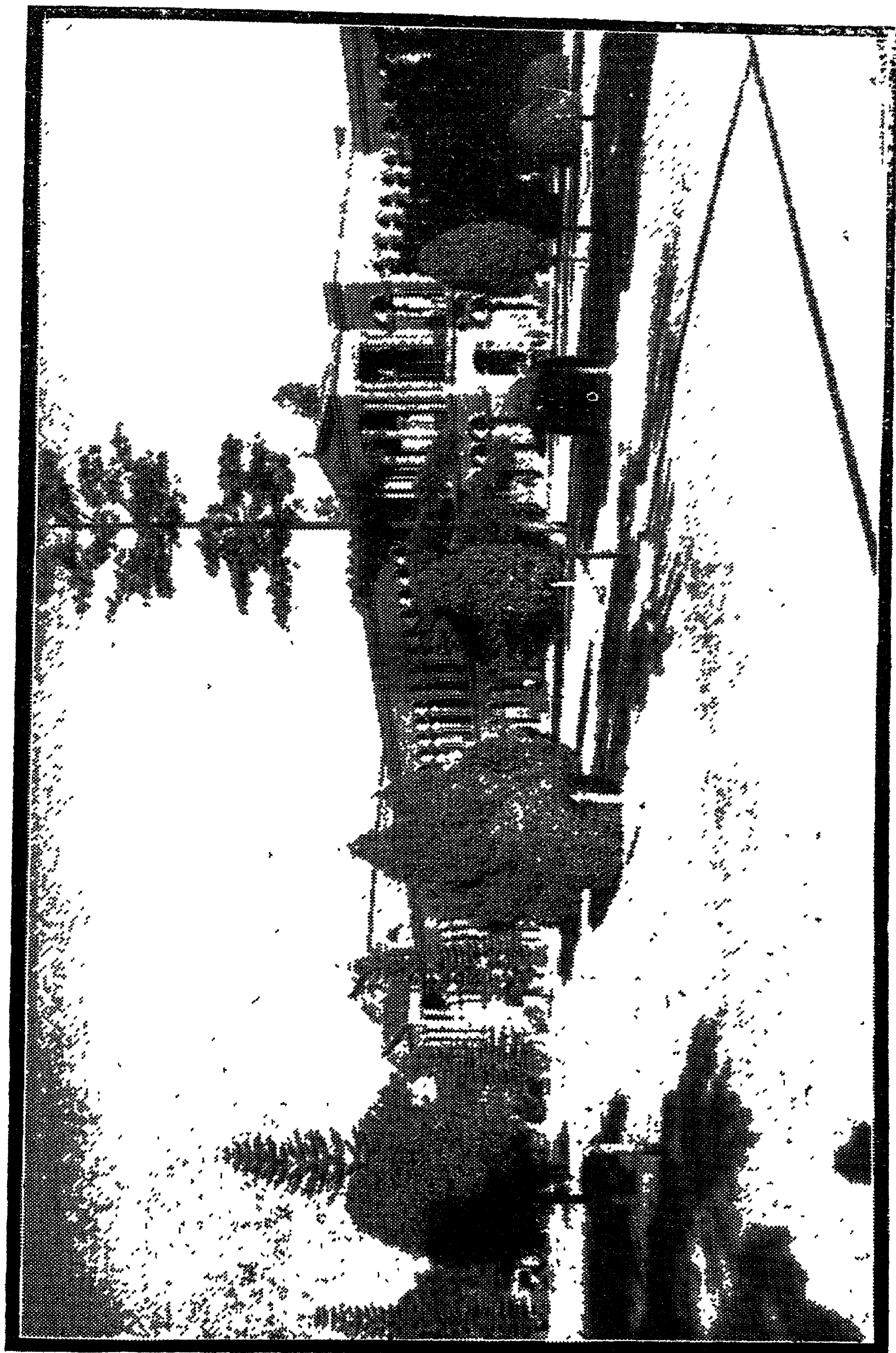
i సౌందర్యలహరి

ii శివానందలహరి

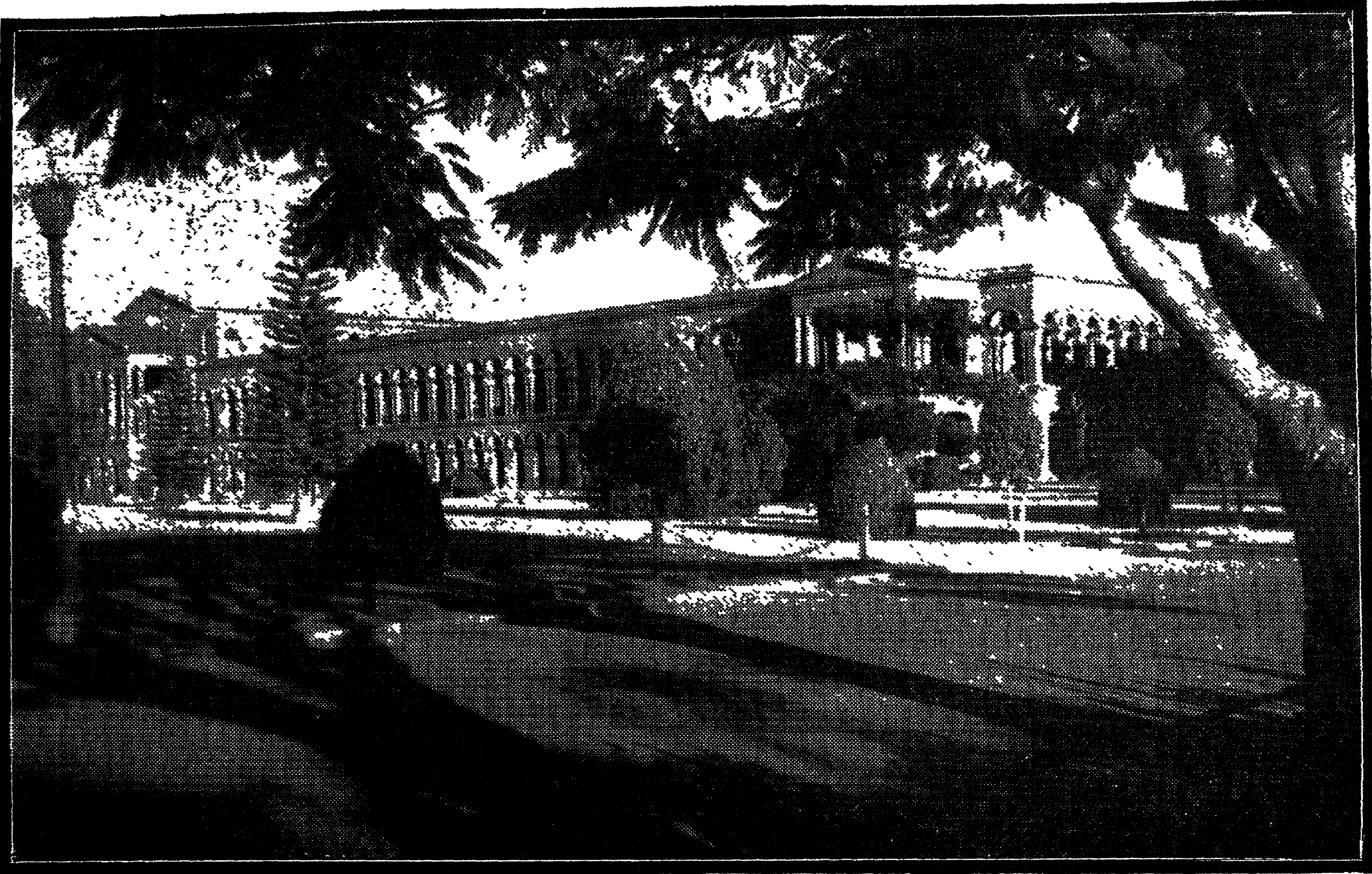
అనువాదకుడు : సోమంచి వాసుదేవరావు

వెల ౦-౮-౦, ౦-౬-౦.

మేధామహిమచే మిన్నయని యెన్నికగన్న శంకరాచార్యులవారి మృదుమధుర గంభీరకవితాస్రవంతీకల్యాప్రాయము లీకృతులు. ఒకటి దేవీస్తుతి, మఱొకటి శివస్తుతి. ఇవి పేరునకు స్తోత్రములేకాని ఖండకావ్యములో, లేక కావ్యములో అనుటకు చాలినవి. కడు రసవంతములగు పద్య రత్నము లిందు పదవినందినవి. పలుమారు చదివినను తనివిదీఱని యనువున రసస్రవంతికి యూటబుగ్గ లనిపించుకొనదగినవి.

కబ్బన్ పార్కు

కబ్బనుపార్కులో ప్రభుత్వకార్యాలయములు

ఇట్టి సంస్కృతశ్లోకములకివి తెలుగున ననువాదములు. ఇంతకుమున్నే యివి పలువురచే ననూదితములైనవి.

మూలమునను న్న మధురిమ రప్పింపవలెనన్న నది యసాధారణకృత్యము. కావున నద్దానిగూర్చి విస్తరము వ్రాయనేల?

ఇందు పాదపూరణకై యనేక వ్యర్థపదములు (‘లలి’ ఇత్యాదులు) పదేపదే ప్రతిష్ఠనందినవి. ఒకొక్క పద్యము ఐదారు పాదములవఱకు బోవుగొన్నది. ఇది మనోహరముకాదు. సాధ్యమైనంత నాల్గుపాదములలో మూలభావమును ముగించవలెను. లేకున్న వేఱొక వృత్తమును చేకొనవచ్చును. కాని సారెసారెకు పాదముల మాలికలుగట్టుచు కొంత విసుగు గల్పింపకుండునా? ఐనను ధారాశుద్ధిగల పద్యము లిందు లేకపోలేదు. మచ్చుకొక్కటి.

‘ధనువు సుమాళి, నారి యళి
తండము, బాణములైదు, మాధవుం
డును సచివుండు, గంధవహుఁ
డున్ రథముపొయ్యర, మన్మథుండొకం
డు నిఖిలలోకజాలము గ
డున్ గడుఁగెల్చె భవత్కృపావిలో
కనము హిమాస్పదుండగుట
గాదె హిమాచల కన్యకామణీ.
(సౌందర్యలహరి ౬.)

‘వలసన్ బోయెడువాఁడు తీర ముఖమున్
బాంథుండు నీడన్ భయం
కర వర్షాచకితుండు గేహమును వీఁ
కన్ సత్ప్రభు న్నిర్ధనుం
డరయం జీకటిఁ గుందు మానవుఁడు న
త్యంతంబు దీపంబు నే
సరణిం గోరునో యట్లు గోరెద మహే
శ శ్రీపదాంభోజముల్.’
(శివానందలహరి, ౬౦)

వీనియందు అచ్చుతప్పులు లెక్కకు మిక్కిలియై ఎచటబట్టిన నట ప్రత్యక్షమగుచుండును. విరామాదిచిహ్నము లత్యవసరములగు పట్టులఁగూడ లేకుండుట కడునసమంజసము. రెండవకూర్పునైన చక్కఁజేసుకొందురు గాక.

మొత్తముపై గ్రంథకర్తగారు ‘భక్తజనముల కత్యంతోపయుక్తమగుటచే దీని నిప్పటి కయినను ప్రకటించి ధన్యు’ లయిరనుటకు సందియము లేదు.

‘విశ్వం’

మల్లికామాధవము

గ్రంథకర్త: కీ. శే. మంగళపల్లి నాగేశ్వరరావు,
ప్రకాశకులు: "సాహిత్యలత" చీరాల.

ఇది ఐదంకముల తెలుగునాటకము. "సాహిత్యలత" గ్రంథమాలా సంపాదకులు కర్లపాలెం కృష్ణారావుగారు తమ సంపాదకీయములో నీ నాటకమును కీర్తిశేషుడగు కర్త అసంపూర్తిగ ముప్పదిసంవత్సరములకు పూర్వము రచించెననియు, వీలున్నంతవరకు దిద్ది, సందర్భమునెఱిగి కొంతభాగమును పూర్తిచేసితి మనియు, కర్త ప్రాతమర్యాదల ననుసరించినప్పటికిని కావ్యము రసవంతమగుట స్వీకరించి ప్రచురింప సమకట్టితి మనియు వ్రాసినారు.

గ్రంథనామము సూచింపుచున్నట్లు మల్లిక- మాధవుడు-వీరల ప్రణయగాథ యీ దృశ్యప్రబంధమునకు ఇతివృత్తము. కథాంశములు స్వకపోలకల్పితములు కావు. సరియైన యనువాదమునుగాదు. ఈకథకు మాతృక షేక్స్పియర్ మహాకవి కృతమగు "రోమియో అండు జూలియట్" అను సుప్రసిద్ధ దృశ్యప్రబంధము. ఇది యా మహానాటకమునకు భాషాంతరీకరణమును కాదు. స్థూలమగు అనుకరణము. ఈ గ్రంథకర్తకు ఆంగ్లమునను న్న షేక్స్పియరు కృతనాటకమును, అందలి యౌన్నత్యమును, భావగాంభీర్యమును గ్రహించి సర్వస్వతంత్రమగు ప్రత్యేక స్వరూపము నొసఁగఁగలిగిన ఆంగ్ల భాషా వైదుష్యముండెనో లేదో యీ "మల్లికామాధవము"ను బట్టి నిర్ణయింపజాలము. మాతృకయందలి స్థూలకథాంశములను మాత్రమే సేకరించి రచింపఁ

బడిన యీ నాటకము వలని ప్రయోజన మంతగ కన్పింపదు.

కథాంశములా, సర్వసాధారణములు. పాత్రల స్వరూప స్వభావాదులా, పాశ్చాత్యములు. భాష యా, తెలుగు. ఇందలి వ్యక్తులకును మనకును సహస్రయోజనముల దూరము.

ఇలాంటి సందర్భములలో ప్రచారక మహాశయుల పరమోద్దేశము గోచరింపదు. యథాతథముగ "రోమియో - జూలియట్" కథను తెనిగింపఁ జేసిన వినోదప్రదము; ప్రయోజన సహితము. ఇందు ప్రయోగింపబడిన భాష. గ్రాంధికము. భావములా — కథయే కేవలముగ నున్నది. పద్యములు మాత్రము కొన్ని రసవంతములు.

పో. రామబ్రహ్మం

అశ్విన్
ప్రథమభాగము

రచయిత: శ్రీమాన్ శ్రీమదళహర తిరుమల మాడభూషి గోడవర్తి వెంకటనరసింహాచార్యులు.

డెమ్మీసైజు, చక్కని గ్లేజుకాగితము, షుమారు ౪౩౦ పేజీలు, వెల ప్రతి ౧-కి రు. ౨-౮-౦ లు.

ఏదేశమునకు చెందినదైనను సరే వైద్యశాస్త్రము బహు అగాధమైనది. హిందూదేశమున నీశాస్త్రము కేవలము 'బ్రహ్మణ వాచ' యేర్పడినట్లు తగిన సిద్ధాంతము లుండుటచేత నియ్యది దర్గమమగు సంస్కృతమున నుండి సామాన్య మానవున కేమాత్రము అలవిగాకున్నది. ఆర్యావర్తము పరరాజుల వశము గావలసినంత దుర్గతి పట్టనంతవరకు నిచట ఆయుర్వేదమే బహుళ వ్యాప్తమున నుండియుండెను. ఈదేశము కాలక్రమేణ ముసల్మానులకు, ఆంగ్లేయులకు వశమైన సందర్భములందు అంతవరకు ప్రబలముగ నున్న ఆయుర్వేదము క్షీణదశ నొంది యునాని, ఆంగ్లేయవైద్యములు ప్రధానము కాజొచ్చినవి. ఇరువదవ శతాబ్దారంభమువరకు నిచ్చట ఆంగ్లేయ, యునానివైద్యములే హెచ్చగు ఆదరమును పొందుచున్నవి. ఇప్పటు కొందరు మహామహుల నిరంతర కృషివలన ఆయుర్వేదము తలయెత్తినది. అటుపైని హోమోపతి, బయోకెమిస్ట్రీ, క్రోమోపతి మొదలగు వైద్య విధానములుగూడ వాటికితోడై యెట్టి వైద్యపద్ధతి ప్రశస్తమైనదో తెలియక వైద్యకోటియందు సహితము మనస్సర్థ లేర్పడుటకు తగినంత కలవరమును పెంచుచున్నవి.

ఈశాస్త్రము కేవలము పారిభాషిక సంబంధమైనదగుట సామాన్యులకు దుర్గ్రాహ్యము. సంస్కృతమున నున్న ఆయుర్వేదగ్రంథము లింతవరకు కొన్ని ఆంధ్రీకరింపబడి యున్నవి. కాని అవెల్ల మక్కీకిమక్కీగ నున్న కారణమున వైద్యశాస్త్రాభ్యాసకులకు తప్ప తదితరులకు సాధ్యపడకున్నవి. ఈ నాటి కాలమానపరిస్థితులు సనాతనపద్ధతిని కొంత సడలింప ప్రేరేపించుచున్నవి. దీని ననుసరించియైన కళలు, శాస్త్రములకు సంబంధించిన కొన్ని విశేషాంశములు నూతన శక్తిని వెలువడజేయు టావశ్యకము.

శ్రీమాన్ నరసింహాచార్యులుగారు "అశ్విన్" అను నీ వైద్యగ్రంథమును పండిత పామరులకు సులభసాధ్యమగునట్లు రచించుటలో నూతన శక్తిని జూపిరని అంగీకరింపక తప్పదు. స్త్రీ పురుషులకు సులభగ్రాహ్యమగునట్లు ఆంగ్ల, ఆయుర్వేద, హోమోపతి, బయోకెమిస్ట్రీ, క్రోమోపతీల వైద్యవిధానముల గూర్చి అతివిపులముగ నీ గ్రంథమున నుదాహరించిరి. వైద్యసందర్భములు తెలియని వారికి సహితము ఈ గ్రంథము ఒకపాటి పరిజ్ఞానమును ప్రసాదించు ననుటలో ఏ మాత్రము సందేహము లేదు.

వైద్యవిద్యకు మొట్టమొదటి మెట్టు రోగనిదానము. రోగియొక్క జాడ్యచరిత్రను ముందుగ కూలంకషముగ గ్రహింపగలిగిననేగాని ఔషధ ప్రయోగము చేయ జనదు. రోగచరిత్ర నవగాహన చేసికొనదగు విషయము లనేకములు. నాడీచలనము, హృదయచలనము, నాడీభేదములు, ఊపిరి, శరీరోష్ణము, జ్వరమానము, చర్మము, ముఖము, నాలుక, నేత్రములు, మూత్రము, మలము మొదలగువాటికి సంబంధించిన వివిధలక్షణములు

గుర్తించిననేగాని సాధ్యముకాదు. ఆచార్యులవారు పై వాటినన్నిటిని వివిధ శాస్త్రపద్ధతుల ననుసరించి గుర్తించుట యెట్లో తేటతెల్లముగ విపులపరచిరి.

ఇంతేగాక చికిత్సా ప్రకరణమునందు సుమారు ౧౧౨ వ్యాధులకు సంబంధించి ప్రతిదానికి కారణములు, లక్షణములు, ఆంగ్ల, ఆయుర్వేద, హోమోపతి, బయోకెమిష్ట్రీయున్నగు వివిధ వైద్యవిధానముల ననుసరించి చేయుతగిన చికిత్సాపద్ధతులు, ఆహారనియమములు, సలహాలు చక్కగ వివరించిరి. ఆయుర్వేదమును సంబంధించిన కొన్ని చిటకాలమాదిరి చికిత్సలు కేవలము అనుభవము మీద రచించినట్లు స్పష్టపడుచుండుటచే సామాన్యులకు సహితము ఈగ్రంథము ఉపయోగకారిగ నుండగలదు.

పై ౧౧౨ కి తోడు పాండు, భగందరము, ఉన్మాదము, కుష్ఠు, బొల్లి, బోదజ్వరము, తలపోటు చుండు, వెంట్రుకలూడుట, మొదలగునవి, నేడతి ప్రబలముగనున్న కొన్ని శిశువ్యాధులనుగూర్చి గూడ రచయిత మరికొంత శ్రమవహించి యీ గ్రంథమునందు చేర్చియుండవలసినది. రెండవముద్రణమునందైన పైవాటిని చేర్చెదరుగాక.

ఒక శాస్త్రిమునే స్వాధీనపరచుకొనుట సాధ్యముకాని యీ దినములలో నాలుగురకముల వైద్యవిధానముల నవగాహనచేసికొని యేకగ్రంథమునందిమిడ్చిన ఆచార్యులవారి సమర్థతయు, కృషిని, లోకోపకారక బుద్ధిని కొనియాడదగినదియున్నది. 'అశ్విన్' గ్రంథము ఆంధ్రదేశమున ప్రతియింట నుండతగినది. సచిత్రముగ వీరి "అశ్విన్" రెండవ భాగము గూడ త్వరలో వెలువడగలదని వినుట కెంతేని సంతసించుచున్నాము.

గ్రంథములు డాక్టరు జి. వి. నరసింహాచార్యులు, చేబ్రోలు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా అని వ్రాసికొనిన బడయగలరు.

వ. కుటుంబరావు.

సందేశ తరంగిణి
(శ్రీ వివేకానంద ప్రవచనము)
(ద్వితీయభాగము)

డెమ్మిసైజున ౨౧౬ పుటలు.

మదరాసు శ్రీరామకృష్ణ మఠమువారిచే ప్రచురితము. వెల రు ౧-౦-౦.

భారతదేశము నేడు హైన్యస్థితియందున్నది. పూర్వ మీదేశము బహుజౌన్నత్యదశ ననుభవించియున్నదనుటకు లక్షలాది దృష్టాంతములు మనకు నేటికిని ఋజువులుగ నున్నవి. ప్రతిభారతీయుడును తన దేశము తిరిగి తేజోమయముగను, మాననీయముగను, మహిమాఢ్యముగను వెలయునట్టుల జేసికొనువరకు యీ జాతి సభ్యజాతిగ పరిగణింపబడజాలదు. భారతదేశ సమస్యలు బహుళములు. సంఘము, మతము, భాష, పరిపాలనము మొదలగునన్నియు నీ దేశమున అనేక హేతువుల నాధారముగ చేసికొని నేడు వక్రమార్గమున నడచుచున్నవి. భిన్నమతములు, భిన్న భాషలు, భిన్నఆచారములు, పరరాజ్యము మనసంతతిలో పొరపులు కల్పించి ఐకమత్యమును నశింపచేసినవి. భారతదేశము పునరుద్ధరణ చెందవలెనన్న మున్ముందు ఐకమత్యమును బోధించవలెను సంఘబలమన నెట్టిదో శ్రుతపరుపబడవలెను. నేడీదేశమున అట్టిదానిని బోధించుచున్న మహాసంస్థ కాంగ్రెసు ఒక్కటే. కాంగ్రెసుయొక్క లక్ష్యము ఒక్క రాజకీయములందేగాదు జాతీయవికాసమునకు తోడ్పడనెంచు ప్రతియొక్కనికి కాంగ్రెసు కరచాలన మొసర్చును. దేశీయు లింతశ్రమపడుచున్నను దేశాభ్యుదయ మంతకంతకు దూరమగుచుండుటకు హేతువు భిన్నలక్ష్యములతో, భిన్నసంఘము లేర్పడి భిన్నమార్గము నవలంబించి పనిచేయుచుండుటే.

జాతీయాభివృద్ధికి మతమే ప్రధానమనియు తక్కిన రాజకీయ సాంఘిక విషయములు కేవలము ఆనుషంగికములనియు శ్రీవివేకానందుని నమ్మకము. మతమునకు సంబంధించిన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమెల్ల దుర్గమమగు

సంస్కృత భాషయం దిమిడియున్నది. అందుగల యుత్కృష్ట భావరాశినెల్ల పెకలించి తన్మూలమున జాతినంతను సంస్కృత పండితుల చేయవలెనని వీరితలంపు. రామానుజులు, చైతన్యులు, కబీరువంటి మహిమాన్వులు వారివారి ప్రయత్నములందు విఫలు లగుటకు కారణము సంస్కృతభాషను వ్యాపింపజేయుటయందు శక్తిని వినియోగింపకుండుటేనని వీరియూహ. లక్ష్యమున కనుగుణముగవీరు కొన్ని మతగ్రంథముల ప్రచురించిరి.

శ్రీవివేకానంద స్వాములవారు ౧౮౯౩ సంవత్సరమున అమెరికాయందు జరిగిన అఖిలప్రపంచ మహా మతసభలో వేదాంత మతోపన్యాసముల నొసగి అసదృశ దిగ్విజయముగాంచి భారతదేశమునకు మరలి వచ్చినపిమ్మట ప్రథమముగ భారతసోదరులం గూర్చి కొలంబో మొదలు హిమవద్గిరియందలి ఆల్మోరావరకు అందందు సలిపిన యుద్బోధనల సంపుటీకరణమే యీ "సందేశతరంగిణి". ఆంగ్లేయభాషయందు గల ఆ దివ్య ప్రబోధమును తేటతెలుగున శ్రీతత్వానందస్వాములవారనువదించిరి.

శ్రీ వివేకానందులవారు తమ యుపన్యాసములయందు భారతదేశ భావిభాగ్యోదయము, భారతదేశ బహుళసమస్యలు, భారతీయ జీవనరహస్యము, కుల సమస్య, సంస్కృతవిద్య, స్త్రీల అభ్యుదయము, ఇతర మతవిషయిక సమస్యలు మొదలగు ననేకాంశములగూర్చి విపులపరచిరి. జాతీయవికాసమును గోరుచున్న ప్రతియొక్కరు గమనింపవలసిన వివిధ విషయములు అనేకములుగలవు. నేడిట్టి యుద్బోధనల కెంతేని ఆవశ్యము గలదు. వీరిప్రయత్నము రామానుజులు, కబీరుల ప్రయత్నములవలె విఫలమగునో, సఫలత చెందునో నేడు మనము చెప్పలేకున్నను జాతీయ వికాసమే లక్ష్యముగాగలిగిన వీరుకూడ కాంగ్రెసువంటి దేశీభవించి యేకముఖమున ఐకమత్యముతో కృషిసలిపినచో భారతజాత్యుద్ధరణము త్వరలో సంభవించగలదు.

క. కుటుంబరావు

నందనార్

పద్యకావ్యము. గ్రంథకర్త: బాలకవి శ్రీ అల్లమరాజు నారాయణరావు. క్రౌను ౬౬ పుటలు. వెల ౧ అణాలు. ప్రకటనకర్తలు ఆంధ్రవాణీ ముద్రాక్షరశాల, బెజవాడ.

పరమశివభక్తుడును, ఆదిద్రావిడుడు నగు నందనారు చిదంబరక్షేత్రమున లింగైక్యము చెందిన కథ యిందు వర్ణితము. దీనికి మూలము శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి 'నందచరిత్రము.'

నందనారుచరిత్ర యిదివరకే తెలుగున గద్య, పద్య, నాటకాద్యాత్మకముగ పలువురిచే వ్రాయబడినది. కాని యవి అన్నియును మూలమునందలి చరిత్రమును అనుసరింపక స్వతంత్రమార్గముల మెట్టినవి ఇదియు వానిరీతినే యున్నది. మూలములగు ద్రావిడగ్రంథములను చదివి- లేదా- చదివించి అందలి కథనే తెనుగున కూర్చినచో దీనికి కొంత ప్రత్యేకత అబ్బియుండెడిది. మూలము ననుసరింపమిచే కలుగు లోపము లిందును కన్పట్టుచున్నవి.

నందనారుస్వామి 'ఇల నాలుగునూరు వత్సరముల క్రిందటివాడని ఇందు వ్రాయబడినది. అతడు క్రీ. శ. ౭ వ శతాబ్దికంటె ప్రాచీనుడు, ఇప్పటికి ౧౩ నూరుల ఏండ్లక్రిందటివాడు. అతని నివాసస్థలము 'ఆదనూరు' గాని ఇందున్నట్టు 'ఆనయూరు' కాదు. నంది కదలిన దేవస్థలము 'తిరుప్పుంగూరు' కాని ఇందు చెప్పబడినట్లు 'చిదంబరము' కాదు.

ఈ గ్రంథమున కవితాధార అనర్గళమయినను శుద్ధి తక్కువ. కుదికకయి ఇందలి పద్యములు చాలవరకు నియమితములకువానికంటె ఎక్కువపాదములతో నడచినవి. ఇందొకచో ఆకాలపుబ్రాహ్మణులు మితిమీరి నిందింపబడియు, వేఱొకచో మితిమీరి కొనియాడబడినారు. పద్యములు రసవంతములు కావు.

ఇందు 'రవిసంద్రము, చంద్రార్కము, (ఆరవిచంద్రము, ఆచంద్రార్కము అనుటకు) నేవకాతతి, (సేవకతతి అనుటకు) పట్టవిరాజ్మణ సభికులు, మకుటరాహిత్యుడు, (నాటిమాల దుఃస్థితి) నీచభూయిష్ఠరు, కోశేరునోందు, కులగుర్వు, (కులగురువనుటకు) భక్తిరాహిత్యుడు, దీక్షితాగలు, దీక్షితారు (దీక్షితులనుటకు) మొదలగు అపప్రయోగములును, 'ఉన్నత, రోహితాశ్వంబు, పిలచి మొ. అచ్చుతప్పులును కలవు. గ్రంథకర్త

గారి కవిత ఇంకను బాల్యదశయందున్నది. వీరు సత్కవులు కావలెనన్న సారస్వత లక్షణములయందు ఎక్కువ కృషి ఒనరింపవలెను. ర.

శ్రీ విజయవాడ కనకదుర్గా కంఠమాల

పద్యము; సదండకము. గ్రంథకర్తలు: శ్రీ వేంకట నారాయణకవులు. (కుందుర్తి వేంకటశాస్త్రి, అల్లమరాజు నారాయణరావుగార్లు) క్రౌను ౧౧ పుటలు. వెల అరణా.

ఇందు ౩౭ పద్యములలో బెజవాడలోని కనకదుర్గ స్తుతింపబడినది. ఇందలి రచన బాగుగ సాగినను రసము మృగ్యము. అచ్చటచ్చట సందర్భము లేకున్నను ఇప్పటివారల నడవడి పరామర్శింపబడినది. దీనిలో 'నమోపార్వతీ' వంటి అచ్చుతప్పులును, 'సద్గుణామతి, కవిశంబు' లవంటి అపప్రయోగములును ఉన్నవి. ఈజంటకవు లింకను పరిశ్రమించి తగినపాండితిని సంపాదించిన పిదప గ్రంథరచనకు కడంగుట శ్రేయము. —ర.

మోహలేఖ

పద్యములు. క్రౌను ౧౭ పుటలు. గ్రంథకర్త: బాలకవి అల్లమరాజు నారాయణరావు. వెల అరణా.

మోహోన్మత్తు డొకడు తాను వలచిన మోహనాంగికి వ్రాసిన జాబిది. నాయకుడు మాత్రమే మాతని పై వలపున్నట్లు కనబడదు. నాయకుమాత్రగత మగుటచే నిందలి ప్రణయము ఏకపక్షమాత్ర మగును. వలపుపిచ్చి బాగుగ తలకెక్కుటచే గాబోలు నాయకుడు కొన్నియెడల తన్ను ఉత్తమోత్తమునిగను, కొన్నిచోట్ల నీచాతినీచునిగను వర్ణించుకొనినాడు. అతని దైన్యము, హృదయదౌర్బల్యము నిందు ప్రతిపద్యమునను సువ్యక్తములు. గ్రంథకర్తకవిత బాల్యదశయం దుండుటచే నిందు పద్యముల గమనిక బాగుగ సాగినను పరిణతిని పొందలేదు. పద్యములు రసవ్యంజకములు కాక అసభ్యవర్ణనములతో వెలయుచున్నవి. భావసమాప్తి కొరకు వాక్యము పూర్తియగుటకు నిందలి పద్యము లెక్కువ పాదములను కూర్పబడినవి పెక్కుగలవు. 'జ్యోతిషోత్తములు' 'ఇలు సత్యాంగీకరయంబె' (ఇంటి సత్యాంగీకరయందో అర్థము) 'ద్రోహులు' మొ. అప్రయోగము లింక కలవు. కవి తనకుగల భూగోళశాస్త్ర జ్ఞానమును 'ప్రునహో, యూరపు, ఫ్రాన్సు, ఐర్లియాములన్, బొంబాయి, బెంగాలు, జర్మనీ, రష్యా, యిటలీ, జపాను, మొదలౌ రాష్ట్రింబులన్ జూచితిన్' అని విశదపరచుచున్నాడు.

ఈ 'బాలకవి'కి శారద 'సరసమృదూక్తి లలిత సత్కవితారచనా ప్రభావమున్, గురుకరుణార్ద్రచిత్తమునం గూర్చెద నీ వెడి ప్రాయంబునన్' అని వరము నొసగెనట.

తగిన కృషి సల్పి పాండిత్యమును సంపాదించి కవిత చెప్పినచో మున్ముందీ బాలకవి మంచికవి కావచ్చును. ర.

శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరీస్తవము

గీతమాలిక. దండకసహితము. క్రౌను ౧[illegible] పుటలు. గ్రంథకర్త: బాలకవి అల్లమరాజు నారాయణరావు. ప్రచురణకర్తలు: యడవల్లి సుందరరామయ్య, కుందుర్తి వేంకటశాస్త్రి, బెజవాడ. వెల ౨ అణాలు.

వైశ్యుల కిలువేల్పగు కన్యకాదేవిచరిత్ర మిందు గీతమాలికగా కూర్చబడినది. కథ ఛందోబద్ధము కాకుండుటయే యిందలి విశేషము. వెల మిక్కిలి ఎక్కువ. —ర.

శ్రీ సీతానగరాంజనేయ కంఠమాల

పద్యము. సదండకము. గ్రంథకర్త బాలకవి అల్లమరాజు నారాయణరావు. క్రౌను ౭ పుటలు. వెల ఒక అణా. ప్రకటనకర్తలు వేముల కోటయ్య, కనపల్లి సత్యనారాయణ, కూరపాటి సత్యనారాయణ, కొల్లిపర కోటీశ్వరరావు, బెజవాడ.

బెజవాడకు చేరువ గల సీతానగరమునందలి ఆంజనేయస్వామి యిందు ౩౭ పద్యములచే స్తుతింపబడినాడు. రచన హృదయంగమముగా లేదు. ఇందలి తుచ్ఛప్రయోగములు కొన్ని కలవు. వెల అధికము. —ర.

సాభిప్రాయ విశేషములు

ఈశ్వరసంవత్సరము; ఉత్తరాయణము; వసంతము; చైత్రమాసము. విశ్వమంతయు ఆనందమయము. తరులతాగుల్మములకు నవపల్లవములు నూతనశోభను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. నవపల్లవములు సూర్యకాంతి విలసితములైన సప్తవర్ణములను ప్రతిబింబించుచున్నవి. నవపల్లవ ప్రతిబింబితములైన చిత్రవిచిత్రకాంతులు ప్రపంచాధారమైన విశ్వానురాగమును స్మరింపజేయుచున్నవి. శీతలప్రదేశములకు సాధ్యముకాని ప్రకృతిసౌందర్యానురాగము ఉష్ణప్రదేశములందు వసంతమునందు పల్లవములు, పుష్పములు, ఫలములు జడులకును జీవితపరమార్థమైనవిశ్వేశ్వరయోగమునుబోధించుచున్నవి. విశ్వచిత్రకారుని మహిమను చరాచరప్రపంచమంతయును వసంతరూపముననను సువ్యక్తము చేయుచున్నది. ఎండిన ఆకులు రాలిపోయి, రసవంతములైన నవాంకురములు నూతనాశావిలసితములై జడమయమైన మానవప్రవృత్తికి ఈశ్వరహాస్యమును విశదము చేయుచున్నవి.

సప్తవర్ణముల వలె సప్తస్వరములును విశ్వానురాగమును గానముచేయుచున్నవి. కోకిల మధురారావములు, పిట్టలపాటలు దశదిశలందును మారుమ్రోగుచు విశ్వహృదయానందమును స్మరింపజేయుచున్నవి. ప్రకృతి జీర్ణవాసనలను విసర్జించి నవవిలాస విలసితమై ఆనందతాండవముచేయుచున్నను మానవుల అభిమానాహంకారములు ప్రకృతి సిద్ధమైన ఆనందానుభవమునకు ప్రతిబంధకములుగ నున్నవి.

*　*　*　*

అభిమానాహంకారములు

వ్యక్తులు, సంఘములు, జాతులు స్వాభిమానాహంకారావేశపరవశులై చేయుచున్న ప్రళయతాండవ ప్రయత్నములు భయంకరముగ నున్నవి. స్పెయినునందు నిరపరాధులైన స్త్రీలు, పిల్లలు, వృద్ధులును ననుభవించుచున్న బాంబుల బాధ ప్రపంచమనుభవించ నున్న దుఃఖానుభవమునకు సామాన్య దృష్టాంతము. స్పెయినునందు స్వదేశీయులు పూనిన పరస్పరద్వేషము ప్రపంచ వ్యాప్తమైన ద్వేషానల ప్రభావమునకు నిదర్శనము. స్వోత్కర్ష పరాయణమైన ప్రపంచమునం దభిమానాహంకారముల ప్రతిష్ఠ అప్రమేయము. హిట్లరు, ముస్సొలోని, బాల్డువిను, ఫ్రాంకోగారులు మొదలగునాయకులు భిన్నరూపములను ప్రపంచము నావరించిన దురహంకార దురభిమానములనె చాటుచున్నారు. హిట్లరుగారి స్వోత్కర్ష వలెను బాల్డువినుగారి స్వోత్కర్షయును మానవధర్మారాధనమును దుర్లభము చేయుచున్నది. ఒకరిని స్వోత్కర్షాభిమానమును, ఇంకొకరిని సామ్రాజ్యాభిమానమును, వేరొకరిని స్వదేశ స్వజాతీయాభిమానములును పీడించుచు స్వధర్మారాధనమును దుర్లభము చేయుచున్నవి. వేదాంతము వలెను ఆచారపు రాజ్యాంగ వ్యవహార సిద్ధాంతములు పరమ

గుఖ్యాములు. యూరపు రాజ్యాక్రమణము నందున్న దేశములందును ఈ రాజ్యతంత్ర మే పరిపాటి అయినది. హిందుస్థాన రాజ్యాంగములందు సంభవమైన విషాదావస్థ విషయమై స్వదేశీ విదేశీమంత్రులు చేయుచున్న ధర్మవ్యాఖ్యానములు దురభిమాన, దురహంకారములను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. మాయమంత్రుల వ్యాఖ్యానములు, ప్రగల్భములు విస్మయమును గలుగ జేయుచున్నవి.

* * * *

కాంగ్రెసు - మంత్రులు

ఎన్నికలు జరిగి యొకమాసము గతించినది. ఎన్నికలందు ప్రజలు స్వాతంత్ర్యాభిలాషను, కాంగ్రెసుపట్ల విశ్వాసమును సువ్యక్తము చేసిరి. రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యము రాజ్యాంగశాసనమునందు శూన్యమని స్పష్టమైనది. మంత్రులు ప్రజలకు బాధ్యత లేకుండ కార్యదర్శులకు, గవర్నరులకు, బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులకు బాధ్యతను వహించుచున్నారు. గతించిన రాజ్యాంగసంస్కరణ శాసనములవలెను కాలయాపన లేకనే గాంధి మహాత్ముడు తనకుగల ఆత్మవిశ్వాసమూలమునను వర్తమానశాసనమును సువ్యక్తము చేసెను. గాంధీమహాత్ముడు కోరిన అభయము శాసన సమ్మత మనియును, శాసనవిరుద్ధము కాదనియును రాజ్యాంగవేత్తలు, నాయకులు గత మాసమునందు చేసిన ప్రసంగములు, వ్యాఖ్యానములు వేయినోళ్లను చాటుచున్నవి. మహాత్ముడు కోరిన అభయము సశాస్త్రీయమైనదియును, అశాస్త్రీయమైనదియును నిర్ణయించుటకు మధ్యవర్తులను నియమింపమని గాంధీగారు కోరిరి. కాని జట్లండు ప్రభువు, జట్లరుగారు, గవర్నరు జనరలు, గవర్నర్లు ససేమిరా అనుచున్నారు. ఈ విషాదావస్థను తొలగించవలసిన భారము బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులమీద కలదనుట నిర్వివాదాంశము. కాని వారి హృదయములందు సంచలనము కలుగకుండుట సంతాపకరము. పట్టాభిషేక మహోత్సవమునకు గ్రేటుబ్రిటనునందును, హిందూస్థానమునందును ప్రయత్నములు మామూలుగానే జరుగుచున్నవి. కాంగ్రెసు మహోత్సవమును బహిష్కరించుటకు నిర్ణయించినది. ఈ12-వ తేదిని ప్రజానాయకులు ప్రశాంతముగను కాంగ్రెసు కార్యవిధానమును నిర్వహింతురుగాత!

* * * *

గాంధీమహాత్ముడు - కాంగ్రెసు

గాంధీమహాత్ముడు గతించిన రెండేండ్లనుండియును కాంగ్రెసు రాజ్యాంగ వ్యవహారములనుండి విరమించినను కాంగ్రెసు వ్యవహారములు వారి ఆలోచనమీదనే నడుచుచున్న విధమును వార్ధా, ఢిల్లీ, ప్రయాగ సమావేశములు విశదము చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసు పార్లమెంటరీ విధానమును అవలంబించుటకును సత్యాగ్రహమును విరమించుటకును నిర్ణయించి, ఎన్నికలందు పాల్గొని అఖండవిజయమును బడసినది. బ్రిటీషు ప్రభుత్వాధికారులు కాంగ్రెసువిజయమును నిరర్థకముచేయుటకు చేసిన ప్రయత్నములు తాత్కాలికముగ సఫలములైనను బ్రిటీషు ప్రభుత్వ ధర్మప్రతిష్ఠలను నాశనము చేసినవి. గాంధీమహాత్ముని ధర్మసిద్ధాంతము ప్రపంచమునందంతటను ప్రతిధ్వనించినది. బ్రిటీషు

రాజ్యాధికారులు గాంధీమహాత్ముని ధర్మసిద్ధాంతములను నిరాకరించుటకుగాని, ఆదరించుటకుగాని సందేహించుచున్న విధమును వారి సంభాషణలు విశదము చేయుచున్నవి. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారుల నిరంకుశత్వము, ధర్మవిముఖత్వము ప్రజాశక్తిని విజృంభింపజేయు చున్నవి. ప్రజాహృదయమునందు అపూర్వమైన సంచలనము బయలుదేరినది. గవర్నరులు శాసన సభలను సమావేశము చేయకుండ, మాయమంత్రులద్వారా చేయుచున్న పరిపాలనము పరమాసహ్యముగ నున్నది. ఈదుష్పరిపాలనము త్వరలో నంతము నొందుట సహజము. క్రొత్త ఎన్నికలు జరిగినను, గవర్నరులు రాజ్యాధికారమును స్వీకరించినను ఇండియా ఆక్టు వ్యతాకర మైనదగుట నిర్వివాదాంశము. ధర్మాత్ముడైన గాంధీమహాత్మునకు కుతంత్రము నారోపించుటయవివేకము. సత్యాగ్రహమూర్తి అయిన గాంధీ మహాత్ముని పవిత్రహృదయమునందు తంత్రములు స్ఫురింపవు. జవహర్లాలు నెహ్రూ, రాజేంద్రప్రసాద్, రాజగోపాలాచార్లు, వల్లభాయిపటేలుగార్లు మొదలగు నాయకులు దిగంతములందు స్వాతంత్ర్యశంఖారావమును పూరించుచు ప్రజాశక్తిని విజృంభింపజేయుచున్నారు. గాంధీమహాత్ముని ధర్మసిద్ధాంతమును విమర్శించుటకును, ఆక్షేపించుటకును, ఆచరించుటకును విశ్వప్రయత్నములను చేయుట బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునకును, హిందూస్థాన యోగక్షేమములకును, ప్రపంచ శాంతికిని పరమార్థము.

Printed and Published by K. Nageswara Rao,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras. Editor: G. Subbaramayya

విషయసూచిక

తెరువరి

—హనుమంతరావు

సంపు. ౧౪ ఈశ్వర సంవత్సరము, జ్యేష్ఠమాసము (జూన్ ౧౯౩౭) సంఖ్య ౬

చకోరాశ్వాసనము

మేడవరపు రామబ్రహ్మశాస్త్రి

క్రమముగాఁ బున్నములె మూటగట్టినావె?
కోటిజన్మల నోయీచకోరకంబ!
మబ్బుతెరనిండు నెల కనుమూసినంత
సులికెదవు చిన్నవోదు వాకులతఁ గొనెదు.

కవ్వపుంగొండరాయిడిఁ గలఁగి వెల్లి
విరియు మున్నీటిపెన్నీట వెలలి, నీదు
పెన్నిధానంబు వేలుపుఁబెద్దకేనిఁ
జేపడనినాఁడు నవసుధాసీధుచంద్రి
కాప్రపూరం బపాంనిధి కలితభంగ
సంగతికిఁ బాఁపి రాయంచసరణిఁ దోఁప
గెరలి తొలిబువ్వముగ నారగింపలేదొ!

నవనవోద్యత చంద్రికానళిననాళ
పారణ తనంత నబ్బి యప్పట్ల నెంత
చవులఁ దేలించెనో యెట్టితవుల మొదవఁ
జేనొసె? యెట్టు లానందసింధునిభృత
మానసాంభోజమును జేసి మప్పికొనెనొ?
దైవమ యెఱుంగుఁబో! నీదుతనువుగునుపు.
కాలగతి చెట్టయై తలకడచి నడువఁ
గడువఁగొలఁదియె? యిఱుమనిపిడుగుమ్రాఁడిఁ

గాలకూటంబుతోట్టి యాకంఠముగను
గ్రోలి గట్టునఁ గ్రేచిన ఘోరమూర్తి
పునుకపేరులు దాల్చిన బూచి, పాఁప
జందెముల నందగించిన సాహసికుఁడు
వింత క్రేగంట మరుఁ గాల్చు వెగటు, వలచు
వెలఁది కర్ధాంగ మొసఁగిన వేలి, యంత
కాంతకుఁడు నాఁగ నొక్క మహానటుండు
ప్రాగ్భవార్జితతావకప్రచురసుకృత
సారసంభూత నీబాలచంద్రరేఖ
నొడిసి పెడకేల నీదానొ రడఁచి నిజశి
రోగృహాంతరకారావరుద్ధఁ జేసి
యలముకెంజడపిండు కావలి యొనర్చి
సిలుఁగులంబెట్ట వలవంతఁ జెందలేదొ ?

పద్మజాండకటాహ గర్భంబునిండి
నిబిడ మయి కారుచీఁకట్లు నింగిఁ బ్రాఁకి
కడలు దిగ్రమింగి తొల్లి నీకన్ను వాడుచు
నాఁడు కడలేని వేదన గోడు గుడిచి
పలపలని సంజచిగురుజొంపములు నిక్క
మొగ్గదొడిగిన క్రొన్నెలఁ గా మొనలు చిట్లు
కన్నె వెన్నెల రేకులఁ గమిచికమిచి
మేతునేయంచుఁ గ్రుక్కిళుల్ మ్రింగలేదొ ?

అమ్మహానటు సాంధ్యనాట్యాంతమూర్ఛ
నాకులజటావిటంకపర్యస్త యగుచు
నాకసం బంటి పూర్ణకలాకలాప
ముల్లసిల నేఁడు జాబిల్లి యుదయమంది
కనులపండువుగాఁగ సాక్షాత్కరించి
చిలుపచిలుపని నవసుధల్ చినికి మినుకు
మిన్కునం గ్రొత్తరుచి మేరమీఱఁ దొనుకు
కుల్కు బెళ్కుల వెన్నెలల్ గురిసి నీదు
చిత్త మెత్తెలఁ గొని తమిఁ జిక్కఁబట్టి
నిరుపమానందరసఝురీనిర్నిరోధ
మజ్జనోన్మజ్జనముల మైమఱపుఁ గూర్పఁ
దమక ముడివోక తద్రుచుల్ తవిలితవిలి
నేను గోరినకొండల వాన గురిసె
మొలప ఆనేల బలువింత మొలక లెత్తె
ననలుఁ గొమ్మలునై కోర్కి కొనలుసాగె.

మూఁడు పూలాఱుకాయలై మొరడుకొఱడు
లేక మూలంబుముట్ట ఫలించె ; సాటి
పులుఁగు ముత్తెంబులను చేనె పుణ్యమూర్తి
ననుచు నెనలేనితనివి నీ వెలయలేదె ?

క్రమముగాఁ బున్నములె మూటగట్టినావె ?
కోటిజన్మల నోయీ చకోరకంబ !
మబ్బుతెర నిండు నెల కనుమూసినంత
నులికెదవు చిన్నవోదు వాకులతఁ గొనెదు.

పూర్ణ

[అనువృత్తము]

౨

వాసిష్ఠ గణపతిముని

మొదటి ప్రకరణము

కుటుంబసభ

జ్యేష్ఠశుద్ధసప్తమీ మంగళవారమునాఁడు మధ్యాహ్నభోజనానంతరము భవనందిగారింట కుటుంబసభ జరిగినది.

భవనందికుటుంబము మిక్కిలి పెద్దది. ఇద్దఱు కుమారులు నేడుగురు కొమారితెలును కలిపి తొమ్మండ్రుగురు భవనంది సంతానము. పెద్దకుమారుఁడు, కోశాధ్యక్షు గుణాకరుఁడు. చిన్నకుమారుఁడు నగరపాల ఘనేంద్రుఁడు. కొమారితెలలో జ్యేష్ఠురాలు పరివ్రాజికశుభ్రాంగి. సర్వకనిష్ఠురాలు భానుమతీకన్య. తక్కిన యైదుగురు కొమారితెలు తమ యత్తవారిండ్ల కాఁపురము సేయుచున్నారు. విశాలాక్షి ప్రమతి ధర్మవర్ధన బలవర్ధన వీరనాథు లతని యల్లుళ్లు. అన్నియు మంచిసంబంధములే.

ప్రకృతము ననుసరించెదము. భవనందియు, భార్య వైజయంతియు, పుత్రులు గుణాకరఘనేంద్రులును, కన్య భానుమతియు నాలోచించుట కొకచోటఁ గూడిరి. విరక్తయగుటచే శుభ్రాంగియు స్వస్వగృహకార్యవ్యాపృతలగుటచే నితర వివాహితపుత్రికలు నాలోచనమున కాహ్వానింపఁబడలేదు. తమ పంచకముయొక్క యాలోచనమే సరిపోవు నని భవనంది తలంచెను.

భవనందినిగుఱించి యింతకు ముందే మా పాఠకులకు పరిచయము గలిగించితిమి. అతనిభార్య వైజయంతి గుణములందు భర్త కనురూపురాలు. గృహకార్యదక్ష యగు గృహిణి. పతిభక్తయగు నిల్లాలు. ఆమె భర్త కంటె నాలుగేండ్లు చిన్నది.

గుణాకరుఁడు తండ్రిని మించిన విద్వాంసుఁడు. నయవేత్తలలో నగ్రగణ్యుఁడు. సాధారణ రూపశాలియే యైనను విజ్ఞానకళచే జనుల నాకర్షించు ముఖఖన్నీ గలవాఁడు. స్వపక్షస్థాపనచతురుఁ డగు వక్త. నలువది సంవత్సరములు వసయస్సు గలవాఁడు. వత్సలుఁడగు పిల్లలతండ్రి. ఏకపత్నీవ్రతుఁ డగు గృహస్థుఁడు. రాజభక్తుఁడగు పెద్ద యుద్యోగస్థుఁడు.

ఘనేంద్రుఁ డసాధారణ పురుషుఁడు. భవనంది గుణాకరుల విద్య శిక్షాలబ్ధము. ఘనేంద్రుని విద్య ప్రకృతిసిద్ధము. శిక్ష దానిని వికసింపఁజేసినది. ఎంత చక్కని మానవుని రూపములోనైన నేదియోలోప ముండును. అతని రూపములో లోప మేదియును లేదు. అతనిరూపము పార్థివమే యైనను దివ్యముగా కన్పట్టుచుండును. ఒక విశేషముమాత్రము గలదు. అది యనిమేషము. ఇది సనిమేషము. ఆ విషయువకుఁడు శాస్త్రవిద్యలతో తృప్తినొందక శస్త్రవిద్యలనుగూడ నాచార్య విషమసిద్ధియొద్ద నభ్యసించియాంధ్ర రాష్ట్రము నందేకాక భూప్రపంచమునందే మేటివీరుఁ డయ్యెను. రాజధానియందలి శిక్షితయువకుల కితఁడు నాయకుఁడుగా నున్నాఁడు. కుమారశక్తిధరునితో నితనికి మంచి మైత్రి గలదు. కాలనాథ మల్లికార్జును లితనికి ప్రాణస్నేహితులు. ఇతనివయస్సు సుమారు పాతిక యేండ్లు.

భానుమతి వీరసింహుఁడు పొగడిన నిత్య ప్రసన్నముఖి రూపచంద్రుఁడు పొగడిన పవిత్రమూర్తి. రాజకాళి పొగడిన బోధ మహిమగలది. దోషజ్ఞుఁడగు సుమిత్రుని కండ్లుగూడ నామెను మహాసుందరినిగా నిర్ణయించినవి. అతని నిర్ణయములో పొరపాటుండదు. శరీరచ్ఛాయయందామె తొలకరి మెఱుపు. పదునెనిమిదిసంవత్సరము లామెకు నిండినవి.

భవనంది సుమిత్రుఁడు సూచించిన సంబంధమును గుఱించి యా కుటుంబసభలోఁ జెప్పి యిట్లు పలికెను—

"దీనిని గుఱించి యంగీకరించుటకుఁ గాని తిరస్కరించుటకుఁగాని కొన యధికారము భానుమతికే యుండవలెను. ఈమె యేదియో నిర్ణయించుకొనుటకు ముందు మనము తమ తమ యభిప్రాయము లామె దగ్గఱ చెప్పవలెను." (వైజయంతిని జూచి) "నీ వేమనియెదవు?"

వైజ—దూర మను దోషము తప్ప తక్కిన దంతయు బాగున్నది. మన యాఁడపిల్ల లందఱును నగరిలోనే యున్నారు. కడసారపుపిల్ల యొక్కరితెమాత్రము దూరము వెళ్లిపోవు ననిన నా మనస్సు వెనుకఁబడుచున్నది. రాజకుమారులలో నొకరుగాని దండనాయక ధనంజయుఁడుగాని మనకు లభింపనపుడు దూరమైనను వచ్చిన సంబంధమును పోఁగొట్టుకొనఁగూడ దనియే నా మతము.

భవ— (గుణాకరుని జూచి) పెద్దబ్బాయీ! నీ యభిప్రాయ మేమి?

గుణా—ఒకవంక కోటీశ్వరుఁడు హిరణ్యనాభుఁడును, మఱియొకవంక ప్రాసాదము నందు గొప్ప పలుకుబడిగల భృంగారికయు, నింకొకవంకమన విశాలాక్షిబావయు కుమారభోగనాథునిగుఱించి యత్నించుచున్నారు. స్వయముగా నతఁడు మన సత్యార్థబావగారి పెంపకపుకూఁతురు పూర్ణను గుఱించి యత్నించుచున్నాఁడని యీ ప్రాతఃకాలము ననే యొక కబురు వింటిని. కవిత్వపరీక్ష కనంతర మతని కొక కవీశ్వరిని పరిగ్రహింప బుద్ధి పుట్టినది గాఁబోలును. ఇట్టి కోలాహలములో మనము యత్నించిన ననుకూల మగునో

కాదో? తన కుముదాక్షిపై మనము పోటీ వచ్చితి మని బావ విశాలాక్షునకు కోపము వచ్చునేమో? ఇంక శక్తిధరునివిషయములో రాజుగారు మహామండలేశ్వర సత్యకర్మ కొమారితె రత్నప్రభను చేసుకొని యతనిని శ్రీశైల మహామండలమునకు భావిప్రభువునుగా నిర్ణయించి తన కొమారితె రథినికి మాతామహుని సంస్థానము వచ్చునట్లేర్పాటు సేయనున్నారని వినికిడి. ఇక మిగిలినవాఁడు ధనంజయుఁడు.

ఘనే.—అతఁడు గూడ మిగిలియుండ లేఁడు. ఈదినము ప్రాతఃకాలముననే సముద్రదత్తుఁడు ఆచార్యునియొద్దకు పెండ్లిమాటల నిమిత్తము మన ప్రమతి బావను పంపించెను. తన యాస్తిలో చతుర్థాంశమును సముద్రదత్తుఁడు కట్నమిచ్చునఁట. పిల్ల గొప్ప సుందరియు, వ్యుత్పన్నురాలును, కవీశ్వరియు నైనందున సంపత్పూర్ణ మగు నామెశ్లాఘనీయహస్తము నాచార్యులు తిరస్కరింపరనియే చెప్పవచ్చును. ఈ సాయంకాల మేదియో మాట చెప్పుటకు వాయిదా వేసిరఁట.

వీ రిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండఁగా లోపలకు కాశ్యపప్రమతి వచ్చి ప్రవేశించెను. ఇతఁడు భవనందిజామాతలలో నొకఁడు. గొప్ప వక్త. రాజుగారివలన పౌరసామంత పదవిలో నియుక్తుఁడై పనిసేయుచున్నాఁడు. ఈకాలపు మేయర్ పదవివంటి దించుమించుగా నాకాలపు పౌరసామంతపదవి. కాలనాథుని పెంచిన కాశ్యపసుదర్శనున కితఁడు పినతండ్రికొడుకు. సుదర్శనదంపతుల మరణానంతర మితఁడే కాలనాథుని పెంచి పెద్ద వానినిగాఁ జేసియున్నాఁడు. కీర్తిశేషురాలగు మధువాణితల్లి యితని పెత్తండ్రికొమారితె. సుదర్శనుని సాక్షాత్సోదరి యన్నమాట. కుమారభోగనాథున కితఁ డంతరంగగురువు. లీలావతీపక్షమునకు దన్నైన పౌరప్రముఖుఁడు. వ్యవహారనిపుణులలో నగ్రగణ్యుఁడు. కార్యసాధకు లోఁ పెట్టినపేరు. శాస్త్రవాక్యార్థము సేయువారిలో దిట్టమైన చెయ్యి. కార్యాంతరమున నమరావతికి వెళ్ళి నిన్న సాయంకాలమే శ్రీకాకుళము చేరియున్నాఁడు.

భవనంది వచ్చిన తనయల్లుని కూర్చుండు మనెను. ప్రమతి కూర్చుండి యీ యాలోచనసభ కాఱవవాఁ డైనాఁడు.

భవ.—తండ్రీ! మీ మేనగోడలు మధువాణి ధనంజయునకు నిశ్చయింపఁబడినదఁట నిజమేనా?

ప్రమ.—అతఁ డంగీకరింపఁ డని నేను ముందే సముద్రదత్తునకు చెప్పియుంటిని. మహామంత్రి యెంతయో బలముతో తన దౌహిత్రి ఫలినిని ధనంజయున కీయఁ బ్రయత్నించి విఫలుఁ డైనాఁడు. ఆప్రయత్నములో ఫలిని తల్లిదండ్రులు ధారావతీచండసేనులును రాణి లీలావతీదేవియుఁ గూడ పాల్గొనినారు. కుశికులతో కుండినులకు సంబంధ మచ్చదను నొక కారణముచే నాచార్యవిష్ణుసిద్ధి మహామంత్రి వేడికోలును తిరస్కరించినాఁడు. సాలంకాయనులతోడను గూడ కుండినులకు సంబంధ మచ్చదని చెప్పుచు కొన్ని క్షణముల క్రిందట నన్ను పిలిచి సముద్రదత్తుని యాచనను ప్రత్యాఖ్యానము చేసినాఁడు. సాలంకాయనులుగూడ విశ్వామిత్రగణములోనివారే

కదా! ఆచార్యుఁడే తిరస్కరించినపుడు రాజుగారు తిరస్కరింపరా? అందువలన మా అక్కయ్యగారి మధువాణీకి రాజకుటుంబముతో సంబంధ మసంభవ మన్నమాటయే.

భవ—మన భానుమతిని ధనంజయున కీయవచ్చునా?

ప్రమ—ఇప్పు డాంధ్రరాష్ట్రములోని వరులలోనే ధనంజయుఁడు శ్రేష్ఠుఁ డని గణింపవచ్చును, రాజపుత్రులకు తరువాత.

భవ—కుమార భోగనాథుని గురించి మనము యత్నించిన సఫల మగునా?

ప్రమ—అందును గురించి మాట్లాడుటకే నే నిప్పుడు వచ్చితిని. ప్రాతఃకాలమునందు నే నాచార్యునితో సముద్రదత్తుని సందేశము చెప్పి భర్తృదారక భోగనాథుని దర్శనముకొఱకు కోటకు వెళ్లితిని. అప్పుడు భర్తృదారకుఁడు నాకు దర్శనమిచ్చి నాతో చాలసేపు మాట్లాడెను. "మీ మఱఁదలు భానుమతికి సంబంధ మెచ్చట నిశ్చయించినారు?" అని యొకప్రశ్న నన్నతఁ డడిగెను. నేను మీ యుత్తరువు తీసుకొనకయే సాహసించి—"ఆ పిల్లను శ్రీ కుమారుని చేతిలో పడవేయవలె ననియే మా మామగారు తలంచుచున్నారు." అని నేను బదులు చెప్పితిని. పిమ్మట నతఁడు నాతో నంతరంగముగా తనను గురించి వచ్చిన సంబంధముల యన్నింటి గుణదోషములనుచర్చించి కొనకు మన భానుమతిని పెండ్లియాడుట కంగీకరించెను. ఆ విషయములో తన తల్లిదండ్రులను బోధపఱచుబాధ్యత తానే వహించెద నని కూడ చెప్పెను.

భవ—(తెలియనట్లు) అతనినిగురించి వచ్చిన సంబంధము లెవ్వి?

ప్రమ—హేమచంద్రుని పిల్ల విలాసవతి, హిరణ్యనాభుని పిల్ల కనకవల్లి, మన కుముదాక్షి, చంపాపతిగారి పూర్ణయును.

గుణా—విలాసవతి తన ప్రియమిత్రుని చెల్లెలు. కనకవల్లి కోటీశ్వరుని యేకపుత్రి. కుముదాక్షి తన మాతామహుఁడు పట్టుపట్టిన కన్య. పూర్ణ కవీశ్వరియు వీరురాలును. వీరి నుల్లంఘించి యతఁడు మన భానుమతిని వరించుటలో నతనియభిప్రాయ మేమి? అంతరంగగురు వగు నీ బోధనప్రతాపమా యది?

ప్రమ—కొన్నిదినములనుండి భర్తృదారకుని స్థితి మాఱినది. ఇప్పుడు తన యుత్తరాధికారిత్వమును గుఱించి తన తమ్ముఁడాక్షేపించుచు రాజధర్మాసనసన్నిధిలో వ్యాజ్యము తేవచ్చునని యతనికి శంకవొడమినది. జ్యేష్ఠుని కంటె పట్టమహిషీపుత్రుఁడే యుత్తరాధికారిత్వములో బలవత్తరుఁ డని యొకవాదమును ప్రతిపక్షులు లేవఁదీసిరని యతనికి విశ్వసనీయ మగు వార్త చెవి ముట్టినది. హేమచంద్రుఁడు రాజాశ్రితులలో నగ్రగణ్యుఁడే కాని పురములో పలుకుబడిగలవాఁడు గాఁడు. అతని సంబంధమువలన భర్తృదారకునకు ధనలాభముగూడ నేమియును కలుగదు. అందువలన నా సంబంధము నన్నింటికంటెను ముందుగా నతఁడు ప్రత్యాఖ్యానము చేసినాఁడు. విశాలాక్షబాబును రణేశ్వరుని సంబంధము చూపి తృప్తిపఱుపవచ్చునని యతని యుద్దేశము. కనకవల్లిసంబంధము ధనలాభ

కరమైనను జనబలము లేనిది. అదియునుగాక హిరణ్యనాభుఁడు గొప్ప సంపన్నుఁడుగా నుండియు లోభిగా నున్నందున నతనిపై పౌరులకు మిక్కిలి యసహ్యము. తన యుత్తరాధికారిత్వస్థాపనమున కా సంబంధ మెంత మాత్రమును తోడ్పడదు. అందువలన దానిని గూడ నతఁడు త్రోసివేసెను. పూర్ణ స్వాయముగా జనప్రియురాలుగా నుండుటవలనను, ఘనేంద్ర మల్లికార్జునులకు బంధువుగా నుండుటవలనను ఆమెను పెండ్లియాడినచో పురములో తనబల మధికమగునని యతనియుద్దేశముగా నుండినది ఘనేంద్రమల్లికార్జునులకు పురయువకులపైని, పూర్ణకు పౌరస్త్రీవర్గముపైని అధికమగు ఆకర్షణశక్తితోఁ గూడ పలుకుబడి గలదని యతనినమ్మకము. నేను ఆ విషయమును ఖండించితిని. ఆమె యపవిద్ధగా నుండుటవలన నామెకు గొప్ప పదవి వచ్చునెడల జనుల కసూయకలుగునని నేను చెప్పితిని. ఘనేంద్రమల్లికార్జునులకామెతోఁ గల బంధుత్వము భావనాసిద్ధమేకాని రక్తసంబంధసిద్ధము గాకపోవుటవలన దాని నంతగా విశ్వసింపఁగూడ దని యతనికి బోధపఱచితిని. భానుమతిసంబంధమువలన నతని భార్యాబంధుబల మెంతపురములో నతిశయించునో యా సంగతి నతనికి నచ్చఁజెప్పితిని. ఘనేంద్రుఁడు సాక్షాత్సోదరుఁడే యగును. మల్లికార్జునున కీమె గురుపుత్రి. కొనకు నావాద మతఁ డంగీకరించి తనపక్షబల మభివృద్ధి చేసుకొనుటకు మన భానుమతిని పెండ్లియాడ నంగీకరించెను. శక్తిధరుఁడు తగాయిదా చేసినను నిలువదు. అయినను సంశయముచే భర్తృదారకునకు భయ మంకురించినది. స్వకార్యసాధనార్థము నేను దానిని తొలఁగింపఁజాలకున్నాను.

ఘనే — ధనంజయునకే మధువాణి సంబంధము స్థిరము కానియెడల నేనతని తోడను, ఆచార్యునితోడనుగూడ చెప్పి యా సంబంధమును కుదర్పఁగలను

ఘనేంద్రునిమాటయొక్క తాత్పర్యము ప్రమతి కవగత మైనది. అతఁడు శక్తిధర పక్షీయుఁడు గనుక భోగనాథ సంబంధము నంగీకరింపకున్నాఁడని యతఁ డనుకొనినాఁడు.

ప్రమ—కుదిరిన సహోత్కృష్టసంబంధము విడుచుకొని మనకు వేఱు ప్రయత్నమేల? ఆచార్యునియొద్దను, ధనంజయుని యొద్దను నీపలుకుబడిని వినియోగించి మన కుముదాక్షిని వారు చేసుకొనునట్లు నేయుము. విశాలాక్షుబాబుమనస్సు తృప్తి చెందును. అతఁడు అపవిద్ధునికుమారుఁ డగు రణేశ్వరుని సంబంధ మంగీకరింపఁడేమో? గొప్ప సంబంధము దొరకక యతఁడు చిక్కుపడునట్లు నేయుట మనకు న్యాయ్యము గాదు.

భవ— (ఘనేంద్రునిఁజూచి) నీవు ధనంజయునితో మాత్రము మాట్లాడి శీఘ్రముగా మన భానుమతిని చేసుకొనుట కిష్టమున్నదో లేదో తెలుసుకొనుము. మాట యీయవలదు. నీ కిష్ట ముండునెడల నేను మా నాన్నగారితో చెప్పెద ననుము. వారి యిల్లు దగ్గఱనే యున్నది గాన నీ వొకగడియలో రావచ్చును. అన్ని సంగతులును స్పష్టముగా తెలుసుకొని పిమ్మట మనము నిర్ణయింపవచ్చును.

వల్లెయని ఘనేంద్రుఁడు ధనంజయునితో మాట్లాడుటకుఁగాను నిష్క్రమించెను.

రెండవ ప్రకరణము

“ఇది కులపుత్రి యనవలసినమాట”

ఘనేంద్రుఁడు ద్వారముదాఁటి యాచార్యునియింటికి పోవునపుడు రాజకాళి యచ్చటఁ బ్రత్యక్షురాలై యతనివెంటఁ బడినది. మౌనముతో నడువలేదు. కొన్ని పాటలు పాడుకొనుచు నడుచుచున్నది.

శృంగారరసపూర్ణ మంగజమూర్తి
బంగారుకలశము నెంగిలిచేసె
అది వివాహముగాదు పోయియానాట
యడముహూర్తముగాదుపాతకపుపూట
మనభానుమతి యేడ ఘనభోగి యేడ
కనుచూపుమేరలోఁ గలియిక లేదు
అచ్చవిటున కేల యగ్నిహోత్రంబు
పచ్చిసంసారికిఁ బరవిద్య యేల
వానరమున కేల వరపుష్పమాల
కోనారిబిడ్డకుఁ గోళ మెందులకు
గుణము వలదు మీకు గొప్పగావలెను
గుణహీనమౌ గొప్ప కొంపలు తీయు.

ఘనేంద్రునిభావమే రాజకాళిపాటలలో ప్రతిధ్వనించినది. భోగనాథునితో సంబంధమునకు సర్వవిధముల విఘ్నము సేయవలెనని ఘనేంద్రుఁ డెంచెను. పాటలు ముగించిన పిమ్మట రాజకాళి వేఱుమార్గము పట్టి పోయినది.

ఘనేంద్ర ధనంజయులు ధనంజయుని యింట వివిక్తస్థలములో సంధించిరి. ఘనేంద్రుఁడు స్వర్ణకమలకల్పం బగు భానుమతి హస్తమును ధనంజయునకు నివేదించెను. ధనంజయుఁడు నతనితండ్రియు నింతకు ముందు రహస్యప్రసంగములలో దేనిని దుర్లభముగా నెంచిరో యది యిప్పుడు సులభముగా దగ్గఱకు వచ్చుచుండ నెవఁడు కాదనునా ? అది గొప్ప కులపుత్రిహస్తము. అది శాస్త్రవాదములో పరులను జయింపఁ గల హస్తము. సౌందర్యములో మన్మథుని నైదుబాణములలో నొకబాణమైన హస్తము. సౌకుమార్యములో మందారపల్లవమును మించిన హస్తము. పట్టిన నెందఱో పెద్దమనుష్యులను బంధువులనుగఁ జేయు హస్తము. ధర్మాచరణములో సోమరితనము లేని హస్తము. బహుజ్ఞుఁడగు ధనంజయుఁడు దానిని ప్రత్యాఖ్యానము సేయఁగలుగునా ?

ధనంజయుఁ డంగీకరించెను. నాయనగారితో మాట్లాడి నిశ్చయము చెప్పెద నని పలికి ఘనేంద్రుఁడు తన యింటికి మరలెను. మరలునపుడు తిరిగియు రాజకాళి సంధించినది. తిరిగియు పాటలు పాడినది.

పెద్దకన్నులవాని పెద్దకన్యకను
పెద్దబాబు వరించి పేరొందఁగలఁడు
విద్దెలనిధి పట్టు విజయసేనుండు
విద్దెలేని వరాంగి ముద్దు హస్తమును.

ఘనేంద్రుఁడు— (తనలో) వీరిద్దఱును మన భానుమతికి కారన్నమాట.

రాజకాళి—

ఆయుధాచార్యునియాత్మజాతుండు
మాయమర్మము లేని మహిమఁబొందఁగలఁడు.

ఘనేంద్రుఁడు—(తనలో) మా భానుమతికి ధనంజయుఁడు లభింపఁడా? ధరణి నతఁడు పొందనా?

రాజకాళి—

ద్యూతసంగము వీడి ద్యోతించువాఁడు
జ్యోతులరాణికి జోడు గాఁగలఁడు
పెట్టెడునరునకు పెదచెయ్యి నారి
కట్టిన నరునకు కళయైన నారి
వీఁకఁజౌనరునకు విదపియౌ నారి
సారమౌనరునకు సరసయౌ నారి
రాగియౌ నరునకు రంజిల్లు నారి
బాగైన నరునకు బంగారు నారి
వలదని యెందఱు పట్టు పట్టినను
నలతుల్యునకుఁ జిక్కు నవదమయంతి.

ఘనేంద్రుఁడు—ఈ విశేషణములు నగధరునకు చెల్లును. అతఁడు ద్యూతసంగము వీడునా? బాగుపడునా? అతనికి మా భానుమతి చిక్కునా? భానుమతి నగధరునకే లభించునెడల నది యొక యదృష్టము. రాజకాళమ్మవాక్కునకుఁ దిరుగు లేదన్నమాట ఈ సంగతి బాగుగా శోధించి చూడవలెను. నేను నా మనస్సాక్షికి విరుద్ధము లేకుండ ధనంజయునిపక్షముననే పనిచేసెదను.

* * * *

ఘనేంద్రుఁడు తన యింటఁ బ్రవేశించి సభను తిరిగియు పూర్తిచేసెను. అతఁ డిల్లు ప్రవేశింపకముందే రాజకాళి నిష్క్రమించినది. ప్రమతి ఘనేంద్రుఁడు వచ్చులోపుగా నూరకయుండలేదు. వైజయంతీ భవనంది గుణాకరుల మనస్సును తన శిష్యుఁ డగు భోగనాథుని ప్రక్కకు త్రిప్పియుంచెను. ఘనేంద్రుఁడు రాఁగానే ధనంజయుఁ డంగీకరించె నని చెప్పినవాఁ డయ్యెను.

భవ—(వైజయంతిని జూచి) మనకు మూఁడు సంబంధము లున్నవి. ఏది మనకు గ్రాహ్యము?

వైజ—మనపిల్ల భావిరాజ్ఞి యగుటకు తగిన భాగ్యము కలిసివచ్చినపుడు దానిని మనము తిరస్కరింపఁగూడ దని నామతము.

భవ—(గుణాకరుని జూచి) నీ యభిప్రాయ మేమి?

గుణా—నిజముగా రాజసంబంధము దొరకునెడల నది తిరస్కార్యము గాదుగాని భోగనాథబాబు తన మాటలో స్థిరముగా నిలుచునా యనునదియే ప్రశ్న. అతఁడు పట్టుపట్టిన తల్లిదండ్రు లభ్యంతరపెట్టరుగాని యతఁడు మిక్కిలి యస్థిరుఁడై నందున నాకు సంశయముగా నున్నది.

ప్రమ—అతనిని స్థిరముగా తన మాటపై నుంచు బాధ్యత నాది.

గుణా—అట్లగునెడల రాజసంబంధమునకే నా సమ్మతి నిచ్చెదను.

భవ—(ఘనేంద్రుని జూచి) చిన్నబ్బాయీ, నీ యభిప్రాయ మేమి?

ఘనే—ఆసంబంధము నా కెంతమాత్రము సమ్మతముగాదు. నామతమునందు మన భానుమతికి తగినవరుఁడు ధనంజయుఁడు. భోగనాథ ధనంజయుల కెంతయో తారతమ్య మున్నది. భోగనాథబాబు బ్రహ్మచర్య మనేక రమణీయ తరుణీజన ప్రపూర్ణ

మగు నగరమునందు కంపించుచు దీనావస్థ యం దున్నది. ధనంజయుని బ్రహ్మచర్య మిదివఱకు నిష్కలంకము. భోగనాథబాబు సహవాసస్థులు మిక్కిలి యయోగ్యులు. అతని ప్రాణస్నేహితుఁడు వీరసింహుఁడు వ్యభిచారమును పుణ్యముగా వాదించు మహాపురుషుఁడు. అతని పరమాప్తబంధువు రుద్రసేనుఁడుగూడ కొంచెమెక్కువతక్కువ యామచ్చులోనివాఁడే. అతఁడు సింహాస నోత్తరాధికారి యగుటగూడ సంశయగ్రస్త మగు విషయము. ధనంజయుని సహవాస స్థులు మిక్కిలి యోగ్యులు. అతఁడు గొప్ప సంస్థానమునకు వారసు; మహావీరుఁడు; ఉత్తమవంశజుఁడు.

ప్రమ — భోగనాథబాబు తాను పరి గ్రహించుట కెవతె తగినది యని పరీక్షిం చుట కనేకకన్యలను చూచుచుండుట వాస్త వమే యైనను అతనిచరిత్ర చెడిపోయినది యని చెప్పుట సాహసము. మన భానుమతి వివాహమే యైనపక్షమున నతని సన్నిధి నుండి వీరసింహు నెగురఁగొట్టుట గడియ లలో జరుగవలసినపని. వాస్తవముగా నతనికి ప్రాణస్నేహితు లెవ్వరును లేరు. రాజనీతి ననుసరించి యతఁడు తనదగ్గఱకు వచ్చిన వారితో మంచిమాట లాడుచుండును. గిరిధరునివంశస్థులు పెండ్లామనిన నెత్తిపైని పెట్టుకొను స్వభావము గలవారు. పెండ్లియైన యుత్తరక్షణము మొదలుకొని పండితురా లగు మామఱఁదలిచేతిలో నతఁడాడు నను మాట వాస్తవము మూఁడువంతుల ముప్పాతిక యుత్తరాధికారి జ్యేష్ఠుఁడే యగును. ఒకవేళ రాజధర్మాసనము పట్ట మహిషీపుత్రునిపక్షమున తీర్పిచ్చినను ధనం జయుని సంస్థానముకంటె నెన్నియో మడుం గులు పెద్దసంస్థానమును రాజుగారు తన జ్యేష్ఠపుత్రున కీయకుండ నుందురా? ఎంత యాలోచించినను రాజసంబంధమే మంచిదని నాకు తోఁచుచున్నది.

గుణా—(భవనందిని జూచి) నాయనా! మీ యభిప్రాయ మేమి?

భవ—వచ్చిన కనకపురేశ్వరుని సంబం ధమును తిరుగఁగొట్టివేయవలె ననియే నా మతము. ధనంజయునితోమాత్ర మింక నేదియు నిశ్చయము చెప్పఁగూడదు. ఈ శుద్ధ దశమీ శుక్రవారము నాఁడు ప్రొద్దున్న వృషభలగ్నమున హస్తానక్షత్రమునం దొక ముహూర్తమున్నది. ఆ ముహూర్తమునందే మనభానుమతికి వివాహము సేయ నేను నిశ్చ యించుకొన్నాను. ఆ ముహూర్తమునకు భోగనాథబాబు తనతల్లిదండ్రులతోఁ జెప్పి సిద్ధపడఁగలుగు నెడల నతనికే యిచ్చివేయు టకును, లేనియెడల నా ముహూర్తమునందే ధనంజయున కిచ్చివేయుటకును నే నభిప్రాయ పడుచున్నాను. పిల్ల యంగీకారమే యింక నే నెదురుచూడవలసినది.

వైజ—(భానుమతిని జూచి) పిల్లా! ఇంక నీ యభిప్రాయము చెప్పుము.

ఇప్పుడు భానుమతినెత్తిపై భారము పడినది. ఘనేంద్రునకు భోగనాథునితో సం బంధ మెంతమాత్ర మిష్టము లేకపోయినను అతనికి తిరిగియు మాట్లాడునవకాశమే లేక పోయినది. అతనికి "గుణహీనహా గొప్ప కొంపలుతీయు" అను రాజకాళి మాట

జ్ఞప్తికి వచ్చినది. "ద్యూతసంగము వీడి ద్యోతించువాఁడు, జ్యోతులరాణికి జోడు గాఁగలఁడు." అను రాజకాళి ద్వేషదగూఢ జ్ఞాపకమునకు రాకపోలేదు. చేయునది యేమియు లేక యతఁడు దైవముపై భారము విడిచి యూరకున్నాఁడు.

భానుమతికి తన బావ ప్రమతిమాటల వలన రాణి గాఁగలనన్న యాశ కొంచె మంకురించినది. అది యంకురస్థితిలో నున్నను అది యామె హృదయమును తండ్రి యభిప్రాయముప్రక్కకు త్రిప్పఁగలిగినది. అది భోగనాథుని ప్రేమింపకపోయినను అతని పదవిని ప్రేమించినది యని చెప్పవచ్చును. అప్పు డామె మెల్లగా నిట్లనినది—

"నాతల్లిదండ్రుల యిష్టమే నాకు ప్రమాణము. ఘనతచెందిన నాతండ్రి యిదివఱ కాఱు కన్యాదానములను బ్రాహ్మవిధి ననుసరించి చేసెను ఏడవ కన్యాదానములో మాత్రము గాంధర్వసంకర మెందులకు? ఒక బీదబ్రాహ్మణయువకున కైనను మా తండ్రి యిచ్చివేసినచో నేను సంతోషముతో నంగీకరించెదను."

ప్రమ—ఇది కులపుత్రి యనవలసిన మాట.

మూఁడవ ప్రకరణము

ప్రమతియెత్తుకుఁ బైయెత్తు

ప్రమతి తనను విడిచివెళ్లిన పిమ్మట భోగనాథబాబు తనదర్శనమునకు వచ్చిన విశాలాక్షుని సంధించెను. విశాలాక్షుని నీతివేత్తృతామహిమ భోగనాథునకు చక్కఁగా తెలియును. అతనికి విరుద్ధముగా చేసిన చేసినను తన కని క్షేమము గాదని భోగనాథుని నమ్మకము.

విశాలాక్షుఁడు భవసంధి రెండవచాణుక్యుఁ డని యింతకుముందే తెలిపియుంటిమి. అతఁడు భోగనాథుఁడు తలంచినట్లే మహానీతివేత్త. స్వార్థము సాధించుటయే నీతియొక్క పరమఫలితము గాన నావిషయములో నతఁ డెప్పుడును నిర్లక్ష్యముగా నుండలేదు. బంధుత్వముగాని, స్నేహముగాని, కారుణ్యముగాని యతనిని స్వార్థమునుండి మరల్పఁజాలవు. ఆ రెండుకండ్ల శుక్రునియెదుట భోగనాథబాబు భానుమతీ సంబంధ నిశ్చయము నిట్లు తెలియఁజేసినవాఁడయ్యెను.

"ఆర్య! ఆచార్యులవారు ప్రమతిబాబు ద్వారా భానుమతీకన్య నిచ్చెద మని నాకు సందేశ మంపిరి. ఆమహానుభావుని ప్రార్థనను త్రోసివేయఁజాలక మా తల్లిదండ్రులతో నా విషయము ననుకూలభావముతో నివేదించెద నని ప్రమతిబాబుదగ్గఱ చెప్పితిని. విఖ్యాతు లగు విశాలాక్షబాబు నా కన్నగా రగుదురని యీ సంబంధముయొక్క విలువ నాదృష్టిలో మఱింత యెక్కువయగుచున్నది."

విశా — (తనలో) ప్రమతికి నేను యత్నించుచున్నా నని తెలిసినను ఈ కుఱ్ఱవాని నతఁడు తన వలలో వేసుకొన్నాఁడు. నా యత్న మంతయు బుగ్గిలో కలిపివేయుటకు పూనుకొన్నాఁడు. ఘనేంద్రుని సాహాయ్యక మెరచూపి యతఁ డితనిని వశపఱచుకొనియుండవచ్చును. అవతల సూర్యుఁ డివతల ఉదయించినను ఘనేంద్రుఁడు శక్తిధరుని

విడువఁజాలఁడు. అందువలన నీ సంబంధమును కొట్టివేయుట నిమిషములలోని పని. (ప్రకాశముగా) మన కందఱికి పూజ్యు లాచార్యుల వారు. వారికోరికను మన మందఱమును చెల్లింపవలసిన దే.

భోగ——(తనలో) బ్రతికితిమి దేవుఁడా! ఇతఁ డేదియో పొడ్డుపెట్టు ననుకొన్నాను.

విశాలాక్షుఁ డింకను చెప్పుచున్నాఁడు. "కాని ఈ సంబంధమువలన మనకుఁ బొందఁ బోవు లాభమును పూర్తిగా పొందవలెను. అదియే నా మనవి."

భోగ——నా కర్థముకాలేదు తమమాట.

విశా——ఈ సంబంధములో ననేక స్పృహణీయాంశము లున్నను ఘనేంద్రని మన ప్రక్కకు త్రిప్పుకొనుట యన్నింటిలోను ముఖ్యము. అతఁడు శ్రీకాకుళనగర పౌర యువకులకు నాయకుఁ డనిన నతిశయోక్తి కానేరదు. అతఁడు మనపక్షమున పనిచేసిన చో శక్తిధరుని బలము పూర్తిగా సన్నగిల్లును. వ్యాజ్యమే వచ్చునెడల రాజధర్మాసనము వారు పౌరుల యభిప్రాయమును గూడ తీసుకొనవచ్చును. అది యట్లుండనిండు. శివంకర సంఘమువారు, పరంతపసంఘమువారుగూడ చిన్నబాబుకు దన్నైయున్నా రని నమ్మకమైన వార్తలు తెలియుచున్నవి. వారిని నిర్మూలించుటకు సైనికులయు, రక్షిజనులయు సాహాయ్యకముకంటెఁ గూడ సాధారణ పౌర యువకుల సాహాయ్యకము మన కత్యంతావసరము. వివాహమునకు ముందు మనము ఘనేంద్రునివలన మనకు సర్వానుకూలముగా పనిసేయునట్లు వాక్కు తీసుకొనవలెను.

విశాలాక్షుని సూచన భోగనాథునకు యుక్తముగానే తోఁచెను. ఇంకేమున్నది? ప్రమతి వేసిన సంమోహనాస్త్రమును విశాలాక్షుఁడు సర్వాస్త్ర విధ్వంసినిచే నెగురఁ గొట్టివేసెను. అయిపోయినది యనిన సంబంధము నిలిచిపోవుటకు తగిన సంభవ మేర్పడినది.

భోగనాథుఁడు తక్షణమే ఘనేంద్రుని పిలిపించెను. విశాలాక్షుఁడు తన పని ముగించుకొని నిష్క్రమించినవాఁడయ్యెను. అతని వెనుకఁబడి రాజకాళి యొక పాట పాడినది.

'విద్దె నేర్చినవాఁడు విఘ్నము చేసె
పెద్దకన్నులవాఁడు పెద్దెద్దు పనికి.'

ఆ పాట రాజకాళి వాక్కుయొక్క యలౌకికసత్యదర్శన మని విశాలాక్షుఁడు నమ్మలేదు. అది శక్తిధరుని పక్షము నందు పనిసేయువారి చారుల యాశుకారిత్వ మని యతఁ డెంచెను. రాజకాళి శక్తిధరునిపక్షము నందలి గొప్ప ప్రచారకురా లని యతని యనుమానము. ఆపాట నతఁడు వినియువినని వానివలె నడచిపోవుచుండెను. ఆమె విడువక వెన్నంటి మఱికొన్ని పాట లతని చెవిలో నాటునట్లు పాడినది——

నిండించె నొకచోట నిధిపోలె మూట
పండించె నొకచోట బరువైన పంట
శోధించె నొకచోట సొగసైన ముఖము
బోధించె నొకచోటఁ బూర్ణమౌ సుఖము
సాధించె నొకచోట సౌవర్ణఘటము
రోధించె నొకచోట ద్రుతమైన పటము
అట్టి నరశ్రేష్ఠు నద్భుతకథల
పొట్టివాక్కులచేతఁ బొగడంగ వశమె?

"ఎంత దుష్ప్రచారము సేయుచున్నదిరా యీ భిక్షుకురాలు." అని యనుకొనుచు విశాలాక్షుఁడు లక్ష్యముసేయనివానివలె తనదారిఁ బట్టి పోయెను.

నాల్గవ ప్రకరణము

ఘనేంద్రుని స్థైర్యము

కుమార భోగనాథుని యెదుట ఘనేంద్రుఁడు ప్రత్యక్షుఁ డయ్యెను. ఉచితాసనమున నతఁడు కూర్చుండినపిమ్మట సంభాషణ మారంభించినది.—

భోగ—ప్రమతిబాబు మీ చెల్లెలు భానుమతిని పరిగ్రహింప మీ కుటుంబపక్షమున నన్ను వేఁడెను. నాయెదుట మీ రొక విషయములో వాక్రుచ్చునెడల తప్పక మీ చెల్లెలిని పరిగ్రహింపఁగలను.

ఘనే—ఏమని? ఏవిషయములో?

భోగ—నాపక్షమున మీరు సర్వానుకూలతతో నుండినఁ జాలును.

తప్పక ఘనేంద్రుఁ డీవలలోఁ జిక్కుకొనునని భోగనాథుఁడు తలంచెను. దూరదర్శియగు విశాలాక్షున కట్టిభ్రమ లేనందుననే భానుమతీసంబంధము నిలిచిపోయె నని ధైర్యముతో నిష్కర్షించె నతఁడు.

ఘనే—కుమారశక్తిధర బాబుకు విరుద్ధముగా పనిసేయవలెననియా దీనిభావము?

భోగ—చిన్నబాబు నాకు విరుద్ధముగా పనిసేయునెడల నతనికి విరుద్ధముగాఁ గూడ పనిసేయవలసివచ్చును.

ఘనే—ఈపరతును శ్రీవారు మా ప్రమతి బాబుదగ్గఱ చెప్పియుండిరా?

భోగ—నేను చెప్పకముందే యతఁ డుద్ఘాటించి భానుమతిసంబంధములో నాకుఁ గల లాభములలో మీసాహాయ్యకము నొక దానినిగా పరిగణించియుండెను.

ఘనే—ప్రభో! తమ యన్నదమ్ములకు కలహమే తటస్థించునెడల నది న్యాయస్థానములో పరిష్కరింపఁబడవలసినదిగా నుండును గాని కత్తులచే పరిష్కరింపఁబడవలసినదిగా నుండదు. న్యాయస్థానమువారు తనకు విరుద్ధముగా తీర్పిచ్చునెడల కుమారశక్తిధరబాబు దానికి తలయొగ్గునేకాని తమకు విరుద్ధముగా నెన్నడును కత్తికట్టరని నేను నిశ్చయముగా చెప్పఁగలను. దురదృష్టవశమున నట్లు జరుగుటయే తటస్థించునెడల నతనిపక్షమున నేను పనిసేయుదు ననుమాట కల్ల. వారిని నిగ్రహింపవలె నని నాకు రాజాజ్ఞ యగునెడల నేను దానిని నెఱవేర్చుటకు వెనుదీయను. శ్రీవారికి న్యాయస్థానము ప్రతికూల మగునపుడు శ్రీవారుగూడ న్యాయస్థానపు తీర్పును గౌరవింతు రనియే నా నమ్మకము. అట్లు తమరు గౌరవింపక విప్లవమునకు దిగునెడల మా భానుమతిని తమరు పరిగ్రహించినను నేను తమపక్షమున కత్తిపట్టుదు నని తమరు నమ్మవలదు.

భోగ—ఒకసంగతి స్పష్టమయ్యెను. ఈ విషయములో మఱియొకమాట యడుగవలసియున్నది. న్యాయస్థానమువారు ప్రజలసాక్ష్యము కోరునెడల నందుల కనుకూలముగా మీరు నాపక్షము నవలంబించి భాను

మతీపరిగ్రహణమునకు ప్రతిఫలముగా పుర మునందు ప్రచారము సేయఁగలరా?

ఘనే—నే నట్లు చేయఁజాలను. అది నా మనస్సాక్షికి విరుద్ధమైన పని. చిన్నవాఁడైనను ప్రథమభార్యాపుత్రుఁడే సింహాసనోత్తరాధికారి యని నా యభిప్రాయము. చిన్నబాబుతో నాకుఁగల స్నేహమే ఈ యభిప్రాయమునకు కారణమని యెవ్వరైనఁ దలఁచిన నది పొరపాటు. ఒకభార్య యుండఁగా తిరిగియు వివాహ మాడుటవలన నా భార్య పొందవలసిన లాభమునకు బాధకముగా నుండఁగూడదని నా స్వతంత్రాభిప్రాయము

భోగ—(క్రోధముతో) అట్లగునెడల మీభానుమతిని నేను వివాహమాడఁజాలను. ప్రమతిబాబు మీతత్త్వము తెలియక పొరపాటుగా నాదగ్గఱ భానుమతీ సంబంధపు గొప్పను పొగడినారు. మీరు మీ నాయనగారియొద్ద నన్నుగుఱించి యాశపెట్టుకొనవలదని మనవి సేయవలెను.

ఘనే—ఎవరిదగ్గఱ శ్రీవారు సంబంధము గుఱించి యంగీకరించిరో వారిచే ఈ విషయములో దూతగా పంపఁ గోరెదను. నేను మా నాయనగారియొద్ద తమ ప్రత్యాఖ్యానమును చెప్పుట భావ్యముగా నుండదు.

భోగ—అట్లే కానిండు. మీరు శ్రమపడ నక్కఱ లేదు.

అనంతరము ఘనేంద్రుఁడు రాజకుమారునిచే ననుజ్ఞాతుఁడై నిష్క్రమించెను.

ఐదవ ప్రకరణము

"జూదరిభావిలో జ్యోతి చూచితిని"

భవనంది సుమిత్రునకు తన పిల్లను దూరమిచ్చుట కంగీకరింప లేదని చెప్పివేసెను. కొన్ని గడియలవఱకును భవనందిగారియిల్లు రాజుగారి వియ్యంకుని గృహ మగుదు నని యాశతో నుండినది. ప్రమతి శీఘ్రవివాహ సూచనాభిలాషతో కుమార భోగనాథుని దగ్గఱకు వెళ్లి యశనిపాతమువంటి ప్రతికూలవార్త వినినవాఁడయ్యెను. భోగనాథుని క్రుద్ధముఖము చూచినపు డతనిని బోధపఱచు నవకాశముగూడ లేకపోయినది. గుణాకరుని యనుమానము సత్యమే యయ్యెను.

ప్రమతి మ్లానముఖముతో మామగారి దగ్గఱకు వచ్చి జరిగిన సంగతిని వివరించి చెప్పినవాఁడయ్యెను. నేర మంతయు ఘనేంద్రునిపై త్రోసివేసినాఁడు. భవనంది ఘనేంద్రు నేమియు ననఁజాలక భానుమతికి రాణి యగు యోగము లేదని విషణ్ణతతో ననెను. ధనంజయుని సంబంధమైనను మించిపోకుండ చూడు మనిమాత్ర మతఁడు ఘనేంద్రుని పిలిచి దృఢస్వరముతో పలికినవాఁడయ్యెను.

ఘనేంద్ర ధనంజయులు మఱియొకసారి కలుసుకొనిరి. నాయనగా రంగీకరించి రని ఘనేంద్రుఁడు ధనంజయునితో నివేదించెను. అతఁ డాలస్యము సేయక తండ్రికి తెలియపఱచెను. ఆచార్య విషమసిద్ధి మిక్కిలి సంతోషముతో నా సంబంధమునకు స్వాగత మొసంగెను. సప్తమినాఁడు సూర్యాస్తమయమునకు ముందే యుభయ కుటుంబస్థులకే కాక యనేక పౌరప్రముఖులకుఁ గూడ

ఈ శుభవార్త తెలిసినది. దశమినాఁడే ముహూర్తమనికూడ యనేకులకు విదితమైనది. క్రొత్త బావమఱఁదులు కాంభోవు ఘనేంద్ర ధనంజయులును వారి మిత్రులు శక్తిధర కాలనాథ మల్లికార్జును లభినందించిరి. భోగినాథుని పక్షమువా రసూయ చెందిరి. పూర్ణా నగధరులు రాజకాళమ్మ సీఁన వ్యర్థ మగునేమో యని భయపడిరి. ఘనేంద్రుఁడు కార్య మగువఱకు నమ్మకుండెను. ఆ రాత్రి పూర్ణయెదుట రాజకాళి యీ సంబంధము కాదని సూచించుచు నీ క్రింది పాటలను పాడినది——

మేఘంబుపట్టెను మేనురం బగుచు
మోఘమే యగు నమ్మ ముహూర్త మనమ్మ
అన్యనిమిత్తాన నచిరకాలమున
ధన్యుఁడు పానీయధరుఁడు వర్షించు
తడియుదు భవనందితాత్ములై ప్రుడు
సుడిగాలి యేతెంచి సురతిసిద్ధుఁడును
జూదరిభోగిలో జ్యోతి చూపితిని
కాదని యెవ్వరు గలరు చెప్పంగ.

ఆఱవ ప్రకరణము

వివాహధర్మచర్చ

కాత్యాయని శ్రీకాకుళనగరియందు ప్రసిద్ధిగల వైద్యురాలు. సర్వరోగములందు చికిత్స యామెకు తెలిసినను వ్రణవైద్యమునం దామెనైపుణ్య మత్యధికము. రథినీకుమారితో సంవాదమునం దామెధర్మశాస్త్రప్రావీణ్యమును బుధోపాసకులు గమనించియున్నారు.

సప్తమినాఁడు రాత్రి కాత్యాయని భోజనము ముగించుకొని నట్టింటికి వచ్చినది. ఆమెకొమారితె కామసేన ముందే రెండు మెతుకులు నోటవేసుకొని సముద్రదత్తుని గారింటికి పండుకొనుటకు వెళ్లిపోయినది. సముద్రదత్తునికూఁతురు మధువాణిని విడిచి యామె యుండుట కొన్ని సమయములందు మాత్రమే. మధువాణి కామె ప్రాణస్నేహితురాలు.

నరసగా వంటగది నట్టిల్లు పడకగదియు వీధిగడప కిరుప్రక్కల రెండరుఁగులును పెరటిగడప కిరుప్రక్కల రెండరుఁగులును కాత్యాయనియింటి సర్వాంగచిత్రము. అది సంవత్సరమున కొకసారి నేయించుకొను పూరిల్లు. అప్పటి కెనిమిది గడియల రాత్రియైనది. వీథితలుపు తీసియే యున్నది. కాత్యాయని యిప్పుడు వీథితలుపు వేసుకొని పడకగది చేరుటకు సిద్ధురాలుగా నుండెను. ఇంతట లోపల కొక క్రొత్తయువతి ప్రవేశించినది. ఎట్టి సుందరినిగూడ చూచి యాశ్చర్యపడని కాత్యాయని కనుల కామె యాశ్చర్యము కలిగించినది. ఆమెవయస్సు ముప్పదియైదుకు మించదు. ఆమెశరీరము తప్తస్వర్ణగౌరము.

కాత్యాయని యామె యొక యాగంతుకాంగన యని గ్రహించినది. అందుకుఁదగిన వాక్యోపచారములు నడిచినవి. అవి యా నూతనవధూటి మార్గాయాసమును చాలవఱకు పోఁగొట్టినవి యని చెప్పవచ్చును. పిమ్మట కాత్యాయని యామె కూర్చుండుట కొకచాప యిచ్చి తాను వేఱుచాపపై గూర్చుండినది. నూతన యువతి గూఢ నాసీనురాలయ్యెను. అనంతర మీ క్రింది సంభాషణము వారిరువురికిని జరిగినది.

కాత్యా—అమ్మాయీ! మీది యేయూరు? ఏజాతి? నీపే రేమి?

క్రొత్తస్త్రీ—అమ్మా! మాది చంద్రపల్లియను గ్రామము. మేము బ్రాహ్మణులము. నాపే రింద్రవతి.

కాత్యా—నీ భర్త సుఖముగా నున్నాఁడా?

ఇంద్ర—సుఖముగా నున్నా రనియే తలంచెదను. వారి సుఖమున కేమియు లోపముండఁగూడదు.

కాత్యా—అతఁ డెక్కడ నున్నాఁడు?

ఇంద్ర—అదియే నాకు తెలియకున్నది. నేను నాభర్తను వెతకుచున్నాను. నా సంచారమున కదియే కారణము.

కాత్యా—విషయ మిప్పటికి కొంత బోధపడినది. అతఁడు నిర్దయుఁ డగు కిరాతుఁడు. నీవు మోసగింపఁబడిన బేలవు. దాని కేమి? నీవు నాయింటి కతిథివి. నేను వండిపెట్టెదను. ఒకగడియ చాలు వంటకు. భోజనము ముగించినపిమ్మట మాట్లాడుకొన వచ్చును.

అని లేవఁబోవును.

ఇంద్ర—అమ్మా! మీరు శ్రమపడ నక్కఱలేదు. నే నేకభుక్తవ్రత మవలంబించి యున్నాను. భర్తను చూచినఁగాని రెండవపూట భోజనముసేయ నని నా ప్రతిజ్ఞ.

కాత్యా—తనను విడిచి పాఱిపోయిన భర్తను వెతకుటయే యున్మాదము. దానిలో నిది మఱియొక యున్మాదము. ఇంతకును ఎవరిపిచ్చి వారి కానందము. ఆనందము మాత్రమే కాదు, ధర్మముగాఁగూడ భాసించును.

కాత్యాయని తనభర్తను నిర్దయుఁ డగు కిరాతుఁ డని తిట్టుటయు, పిమ్మట పతివ్రతా ధర్మమునకు విరుద్ధముగా నుపన్యసించుటయు నింద్రవతికి కిట్టలేదు. అందువలన నా యతిథి గృహస్వామినికి కొంచెము ప్రతికూలముగా నిట్లు మాట్లాడినది.—

"అమ్మా! పతివ్రతగా నుండుటయే పిచ్చి యని మీ రనుచున్నట్లున్నది. మీవంటి పెద్దలతో వాదించుటకు నాకు శక్తి చాలదుగాని మన యార్యగోష్ఠులలో నేను వినినంతవఱకు స్త్రీలకు పతిభక్తికంటె మించిన ధర్మము లేదను ముఖ్యసూత్ర మెన్నడును ఖండింపఁబడియుండ లేదు."

కాత్యా—స్త్రీలను బానిసలవలె నేలనెంచు పురుషుల గోష్ఠులలో నిట్టి కపట ధర్మసూత్రము ఖండింపఁబడకుండుట వింత గాదు.

ఇంద్ర—అమ్మా! సాధారణ మనుష్యులు స్వార్థప్రేరితులు గావచ్చును గాని శాస్త్రకారులు స్వార్థప్రేరితు లనుట సాహసము. శాస్త్రము పతివ్రతను శ్లాఘించుచున్నది. మూలశాస్త్ర గ్రంథములు నాకు రాకపోయినను మా గురువుగారు జటాముని రచించిన ధర్మమంజరి నాకు కంఠస్థముగా వచ్చును. దానిలోని యొక్కొక్క ద్విపదయు మూలవచనాధారము గలిగియే యుండును. దానిలోనుండి యొక ద్విపదను చదివెదను, వినుఁడు.

పతిఁగొల్చు నిల్లాలు పాపము ద్రుంచి
పతితోడ దివి కేగు నతికీర్తి మించి.

కాత్యా—(నవ్వుచు) శాస్త్రకర్తలు గూడ సాధారణమనుష్యులే కాని దేవలోకమునుండి దిగిరాలేదని తెలుసుకొనుము. ఒకస్త్రీ రచించిన ధర్మశాస్త్రములో నుండి యొక ద్విపద చదివెదను. అది యెట్లు చెప్పుచున్నదో చూడుము.

భార్య నారాధించు భర్త తరించు
భార్యయే భర్తకుఁ బరము చూపించు.

ఇంద్ర—(కొంచెము సపరిహాసముగా) ఈ ధర్మశాస్త్రము రచించిన మహాత్ము రాలెవరో?

కాత్యా—నీవు చదివిన నీతివచనపు మూలశాస్త్రము రచించిన మహాపురుషుఁడు వలె నామెయు నొక మనిషియే. ఆమె మహాత్మురాలగుటకు మాత్ర మామె రచించిన ధర్మశాస్త్ర మింకను ప్రాఁతపడలేదు. ఎంత పాడునీతి యైనను ప్రాఁతపడినపిమ్మట పావన మగు సనాతనధర్మముగా మారును. అప్పుడు శాస్త్రకర్త యెంత వంచకుఁడైనను ఋషిగా గౌరవింపఁబడును.

ఇంద్ర—శాస్త్రోక్తు లన్నియు వంచకోక్తులే యనెదరా?

కాత్యా—కొన్ని హితోక్తు లుండవచ్చును. అంతమాత్రమున గ్రంథ మంతయు గ్రాహ్య మని తలంచుట పొరపాటు. ఉదాహరణార్థముగా కొన్నిస్థలములు చూపెదను. అప్పుడు నీకు శాస్త్రములవైఖరి బోధపడును. తండ్రికి డబ్బిచ్చి కాని, గోవిచ్చి కాని కొనుక్కొనినవాఁడును స్త్రీలకు భర్తయే. పుట్టింటివారిని చావఁగొట్టి తానే స్వయముగా నపహరించినవాఁడును భర్తయే. నిద్రలోఁ గాని, మత్తతలోఁగాని చెఱిచినవాఁడు గూడ భర్తయే. వింటివా శాస్త్రములరహస్యము. ఇట్టిపశుల నారాధించుటయే స్త్రీలకు పరమ ధర్మమఁట. నోరులేని మనజాతి నడంచుటకు పురుషు లెన్ని యుపాయముల నైనఁ బన్ని యున్నారు. మన మబలలము. వారికి బలము గలదు. బలమే శాస్త్రము.

ఇంద్రవతికి కాత్యాయని వాదనైపుణ్యము బోధపడినది. వాదము పెంచుట యామె కిష్టము లేదు. అందువలన నామె ప్రకృతము ననుసరించి వాదము నుపసంహరింపఁ దలంచుచు ని ట్లనినది.—

"అమ్మా! నాపతి నన్ను డబ్బిచ్చి కాని, గోవు నిచ్చి కాని కొనలేదు. నా పుట్టింటి వారిని గొట్టి యపహరింపలేదు. నన్ను నిద్రలోఁగాని, మత్తతలోఁగాని మోసగింపలేదు. మాతండ్రిగారు నన్ను పవిత్రవివాహవేదికపై నగ్నిసాక్షికముగా దానము చేసి యుండిరి. అందువలన నాభర్తకు నేను ధర్మపాశబద్ధయగు భార్యనైతిని."

కాత్యా—(నవ్వుచు) వెఱ్ఱిదానా! మనశాస్త్రములలోని మఱియొకవింత యిది. తండ్రి కన్యను దానము సేయునెడల తండ్రికుండునధికారమే ప్రతిగ్రహీతకు సంక్రమించును. తండ్రికి తనపిల్ల ననుభవించు నధికార మెంతమాత్రమును లేదుగదా! ఆ యధికారము ప్రతిగ్రహించినవాని కెట్లు వచ్చును? అట్టెడు స్వీకరింపఁబడిన పిల్లకు పెంపకపుతండ్రి కావచ్చును. అమ్మాయీ! ఇది కన్యాదానపుసొగసు.

కాత్యాయని వాదనైపుణ్యము ఇంద్రవతికి మఱింత బోధపడినది.

ఏడవ ప్రకరణము

"వీరపతివ్రత యనఁగా నచ్చెబానిస"

కాత్యా—అమ్మాయీ! ఈవాదముల కేమిగాని నీచరిత్ర నాకు తెలుసుకొనవలెనని యున్నది. నీ కుపకారము సేయుటకు నా కేమిగ్రైన నవకాశము చిక్కినెడల సంతోషించెదను. నీచరిత్ర పూర్తిగా తెలిసిన పిమ్మట నా కట్టి యవకాశ మున్నదో లేదో బోధపడును.

ఇంద్ర—అమ్మా! ఈ ప్రశ్న నాకు సంతోషకరముగా నున్నది. అడుగకముందే నాకథ యంతయు మీ యొద్ద చెప్పవలెనని యనుకొన్నాను. వినుఁడు. ఈ యూరే నా పుట్టిల్లు. సుప్రసిద్ధుఁ డగు గౌతమ శతంగావధాని మా నవతియన్న.—

కాత్యా—(ఆశ్చర్యముతో) చిన్నమ్మాయీ! నీవా? ఆశ్చర్యముగా నున్నది. పోల్చుకో లేకపోయినాను. చిన్నతనములో మేము నిన్ను చిన్నమ్మాయి యను పేరుతో నేపిలుచుచుండెడివారము మీ తండ్రిగారు నీకు నామకరణము చేసిన యింద్రవతి యను పేరు మాకు తెలియనే తెలియదు. ఎంత కాలమునకు చూచితినమ్మా నిన్ను. నీ మగని పేరు రణకుంభుఁడు కాదూ?

ఇంద్ర—ఔను. నా పెండ్లి అయిన కొన్నాళ్లలో నా తల్లిదండ్రులు చనిపోయిన సంగతి మీకు తెలిసియేయుండును.

కాత్యా—తెలుసును. అల్లునిది గొప్పవాద మని మే మందఱము నవ్వ డనుకొని నారము.

ఇంద్ర—నే నత్తవారింటికి కనకపురము వెళ్లిపోతిని. ఆరోజు మొదలుకొని యిదివఱకు నేను పుట్టిల్లు మొగ మెఱుఁగను. నా భర్తకు కనకపురములో సామంతుని సేనలో నుద్యోగ ముండెడిది. తన మీఁది యధికారితో తాను దెబ్బలాడి పని పోఁగొట్టుకొనినారు. పెద్ద లార్జించిన సొత్తు రెండువేలు కార్షాపణముల వఱకుండినది. దానిని పెట్టి చంద్రపల్లిలో భూమికొని వ్యవసాయ మారంభించినారు. పట్టణములో బుట్టి పట్టణములోఁ బెరిగిన కొనకు గ్రామవాసిని నైతిని. రెండేండ్లు తిక్కఁగానే కడచినవి. పిమ్మట శ్రీకాకుళము వెళ్లి యుద్యోగమునకు ప్రయత్నించెద నని చెప్పి తా నిల్లు విడిచిరి. విడిచినవా రిప్పటివఱకును పికరు లేదు. మా అన్నయ్యకు నే నెన్నియో సారులు రాజధానికి వచ్చువారి ద్వారా కబుర్లు పెట్టితిని. నీభర్త యిచ్చుటకి రాలేదని మాత్రమే యతఁడు వారిద్వారా ప్రత్యుత్తర మిచ్చి తృప్తిచెందెను. చెల్లె లేమి ఇబ్బంది పడుచున్నదో కనుగొనుట కొకసారి మైనను రాఁడయ్యెను. తన వదినెగారి కూఁతురు నింద్రతీర్థమునకు వచ్చి తీసుకొనివెళ్లి పెంచిన వానికి చెల్లెలిసంగతి జ్ఞప్తికి రాలేదు అందఱికిని భార్యాబంధువు లాత్మబంధువులు!

కాత్యా—మీ యన్నయ్య తన వదినెగారి కూఁతురు నెంతయో నిస్స్వార్థబుద్ధితో లేక భార్యాప్రీతివలన పెంచుచున్నాఁ డని నీవు భ్రమపడవలదు. ఆపిల్లబోలెఁడుఆస్తితో వచ్చినది. ఆసొత్తువడ్డి యాపిల్లవంటివారిని నలుగురు వ్యక్తులను పోషించుటకు సరిపోవును. దానికేమి గాని, నీకు పిల్లలా?

ఇంద్ర — ఒకకొడుకు, ఒకకూఁతురు ను. పదియేండ్ల వయస్సు మించియు మించ కుండునపుడే కొడుకు మేనమామగారింటికి వెళ్లి యచటనే యుండి చదువుకొనెదనని శ్రీకాకుళమునకే వచ్చివేసెను. మామ యా పిల్లవానిని తనయింటికి చేరనీక ధర్మశాలలో బస చూపించి వారాలు కుది ర్చినాఁడఁట. వాఁడు చదువు ముగించి రాజు గారి సేనలో మంచి యుద్యోగములో ప్రవే శించినాఁడని విన్నాను. వాఁడు కబురు పెట్ట లేదు సుమండీ! పైవాళ్లు చెప్పినసంగతి.

కాత్యా—ఆడపిల్ల యెచ్చట నున్నది?

ఇంద్ర — పిల్ల నీ రాజధానిలోనే యుండు నొక సైనికోద్యోగస్థున కిచ్చివేసితిని. అతఁడు రెండవపెండ్లివాఁడే యైనను అతని స్థితిగతులు బాగుండుటచే నిచ్చితిని.

కాత్యా—కౌశికకామపాలునకా? అతఁ డీమధ్య చంద్రపల్లి వెళ్లి యొక పిల్లను కొను క్కొని వచ్చె నని జను లనుకొన్నారు.

ఇంద్ర — కౌశికకామపాలునకే యిచ్చి తిని. అమ్మతి నన్నమాటమాత్రము సత్య బద్ధము. పెండ్లిఖర్చులుమాత్ర మతఁడు పెట్టు కొన్నాఁడు. అతని స్థితిగతులను గుఱించి నేను గొప్పగా వింటిని. వాస్తవమేనా నేను విన్నది?

కాత్యా—సుమారు లక్ష కార్షాపణము లతనికి పిత్రార్జితమైన సొత్తు గలదు. రాజకీయసేనలో నతఁడు సహస్రపతిగా నున్నాఁడు. సహస్రపతికి వెయికార్షాపణము లు నెలకు జీతముదొరకును. శీఘ్రకాలములో నతఁడు దండనాయకుఁ డగుటకు సంభవ మున్నది. అప్పుడు జీతము చతుర్గుణమగును. వెయివరాలు జీతము దొరకు నన్నమాట. నీ కూఁతు రిప్పుడు రాణిగారియొద్ద ప్రధాన చేటిక లిద్దఱిలో నొకతెగా నున్నది. చేటీజనా ధ్యక్షురాలికి పిమ్మట ప్రధాన చేటికోద్యోగ మే యంతఃపురమున గొప్పది. ఆమెకు నూఱుకార్షాపణములు జీతము ప్రత్యేకముగా దొరకును. ఆపిల్ల పేరు హేమాంగియే కాదూ?

తన కూఁతురుయొక్క ఐశ్వర్యమును విని యింద్రవతిభుజము లుప్పొంగినవి. ఆమె సంతోషముతో ని ట్లనినది. — ఔను. నాపిల్లపేరు హేమాంగియే.

కాత్యా—నీకొడుకుపేరేమి ?

ఇంద్ర—విష్ణుశర్మ.

కాత్యా—విష్ణుశర్మయా ? నీవు రెండు రత్నములను కనియున్నావు నీ కొడుకు శ్రీకాకుల వీరయువకులలో మేటియై వెలుఁగు చున్నాఁడు. ఎత్తఁగానే సేనాపతి వానికి శతపతిపదవి నిచ్చియున్నాఁడు వాని కిప్పుడు రెండువందల కార్షాపణములు నెలకు జీతము.

ఇంద్రవతిసంతోషము ద్విగుణించినది. అయినను ఆమెమనస్సులో నొక కొఱంత బాధించెను. అది యేది? ఇంతపదవికి వచ్చిన కొడుకు తనప్రక్కకు వంగివాల లేదు సరియే కదా యొక కబురైనను పంపలేదు. అల్లుఁడు పంపకుండుట కతఁడు పరాయివాఁడు. కొడుకు పంపకుండుటయే యామెకు కష్టముగా తోఁచి నది. కొసకు వాఁడు బాగుండిన నాకు చాలు నని ధ్యానము యనుకొనినది. కొడు

కెంత యుపేక్షించినను తల్లిప్రేమ చెక్కు చెదరదుగదా!

కాత్యాయని మఱియు నిట్లు ప్రశ్నించినది.—"చిన్నమ్మాయీ! నీ విల్లుబయలు దేఱి యెన్నాళ్లయినది?"

ఇంద్ర—నెలరోజు లైనది. భగవాన్ జటాముని నీవు ప్రయత్నించి వెతకిన నీభర్త నీకు తప్పక లభించు నని నా కాలూధము చూచి చెప్పినారు. అందువలన వెతకుటకు బయలుదేఱితిని. చంద్రపల్లి మొదలుకొని రాజధానివఱకుఁగల గ్రామము లన్నియును వెతకితిని. ఎచ్చటను కన్పట్టుటలేదు. రాజధానికి వచ్చి పిల్లల నొకసారి చూచుకొని పోవచ్చుననియు, నిచ్చటఁగూడ వారిని వెతక వచ్చుననియు నీలాగున వచ్చితిని. ఈ రాత్రి యిచ్చట తలదాఁచుకొని రేపు నాకూఁతురు గారింటికి వెళ్లెదను.

కాత్యా—అట్లే కానిమ్ము. అటుకు లున్నవి. ఫలహారము చేసెదవా?

ఇంద్ర—అక్కఱలేదు.

కాత్యా—నీ మగఁ డిల్లు విడుచుట కుద్యోగకాంక్షయేనా హేతువు? వేఱు కారణ మేదియైనఁ గలదా?

ఇంద్ర—వారు చెప్పిన కారణ మది యొక్కటియే. వారు బయలుదేఱుటకు ముందు జటాముని శిష్యుఁడు విమలుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు మాయింటికి వచ్చి పదిరోజు లుండెను. నేనాబ్రాహ్మణుని మిక్కిలి గౌరవముతో చూచుకొంటిని. అది నాభర్త కసూయ జనింపఁజేసెనేమో యని నాయనుమానము. అతఁ డుండినంతకాలము నాభర్త ముఖము ప్రసన్నముగా నుండలేదు.

కాత్యా—నిశ్చయముగా నసూయవల ననే నీభర్త యిల్లు విడిచి పరారి యయ్యెను. నీవు గొప్ప పతివ్రతవుగదా! ఏల భర్తయిష్ట మునకు వ్యతిరేకముగా నతిథి నంత గొప్పగా గౌరవించితివి?

ఇంద్ర—కట్టుఁబాటుగల యిల్లాల నగుదునేకాని నేనంత వీర పతివ్రతను గాను.

ఇంద్రవతిమాటకు చమత్కారముగా కాత్యాయని యిట్లు శ్లాఘించి పలికినది—

"నీవు జితేంద్రియురాలవేకాని యొకరికి బానిసవు కావన్నమాట. వీరపతివ్రతయనఁగా నచ్చబానిస."

ఎనిమిదియవ ప్రకరణము

సుడిగాలి

ధనంజయునకు ఘనేంద్రకాలనాథ మల్లికార్జునులు గొప్పస్నేహితులే యైనను వారి కంటె నంతరంగస్నేహితుఁడు మఱియొకఁ డున్నాఁడు. మనయింద్రవతి కుమారుఁడు విష్ణుశర్మయే యతఁడు. చాలబీదవాఁడుగా నుండి కష్టపడి చదివి ముందుకు వచ్చినందున నా యువకునిపై నాచార్యునకు నాచార్య పుత్రునకుఁగూడ మిక్కిలి యభిమానము.

విష్ణుశర్మ యిరువది సంవత్సరములు వయస్సు గలవాఁడు. ఇంద్రవతి వీనిని తన పదునైదవ సంవత్సరమున కనినది. ఇంద్రావతి విష్ణువను కుమారుని లోకరక్షకుని కనునను జటాముని దీర్ఘదర్శనవార్త నితఁడు తన

తల్లిదండ్రులు తనచిన్నతనములో చెప్పుకొనుచుండఁగా వినియున్నాఁడు. అది మొదలుకొని యితఁడు తానే యారక్షకపురుషుఁడనని యభిమానించుచుండును. ఇంద్రవతి సే ఇంద్రావతియని వానిదృష్టి. హ్రస్వదీర్ఘభేదమంతగా పాటింప నక్కఱలేదని వాఁడనుకొనుచుండెడివాఁడు.

విష్ణుశర్మ బాల్యమునుండి మిక్కిలి చురుకుదనము గలవాఁడు. ఏకసంతగ్రాహి. అద్వితీయమేధాశాలి. మంచి శారీరబలము గలవాఁడు. ఇప్పు డతఁడు శస్త్రపరీక్షలో నద్భుతముగా గుణములను తెచ్చుకొనినాఁడు. బాల్యమునుండి యతనియందు దాఁగియుండిన యభిమాన మిప్పుడు విజృంభించినది. అచౌర్యము అవ్యభిచారము అహింస జిహ్వానిగ్రహణము మిథ్యాప్రలాపవర్జనము అశ్లీలప్రలాపవర్జనము అద్రోహబుద్ధి — ఈ సప్తమర్యాదల నతఁడు మిక్కిలి పొగడుచుండును. భోగనాథకూటముపై నతని కపారద్వేషము. జూదరు లనిన నతనికి తలనొప్పి. కొళికు లనిన నతని కత్యంతజుగుప్స. కాత్యాయని యుచ్ఛృంఖల వ్యభిచారిణి యని యతనిభావము.

అతని యుద్దేశములను పరీక్షించునెడల నతఁడు చెడ్డవాఁడని యెవ్వరు ననఁజాలరు. సూక్ష్మదృష్టి గలవారు మాత్రము కనిపెట్టఁదగిన రెండుమహాదోషము లతనియొద్ద నుండినవి. ఒకటి యాలోచింపకుండ తాత్కాలికాభిప్రాయవాత్యానుసారముగా నొకరిని గుఱించి తీర్పిచ్చుట; ఇంకొకటి దురహంకారము.

ఇంద్రవతి కాత్యాయనితో మాట్లాడు సమయముననే విష్ణుశర్మ ధనంజయునితో నొక ముఖ్యవిషయమును గుఱించి ప్రసంగించినాఁడు. వారిసంవాదము నంతటి నిచ్చట వెల్లడించుట యనావశ్యకము. సారాంశమును చెప్పెదము.

సోమవారమునాఁడు రాత్రి రాజకాళి వెళ్లిపోయినపిమ్మట భవనందిగారి వీథి యరుఁగుపై నొకక్షణకాలము నగధరుఁడును భానుమతియు నుండుట తటస్థించిన సంగతి మాపాఠకులకు తెలుసును. ఆసందర్భములో విష్ణుశర్మ వీథిలోనుండి పోవుచున్నాఁడు. దురదృష్టవశమున వాని దృష్టిభవనంది యరుఁగుపై ప్రసరించినది. భానుమతీనగధరు లొక యరుఁగుపై నన్యోన్య సన్నికృష్టులయి యుండుట యతనికి గోచరించినది. అంతియేగాదు. తనను జూచిన తత్క్షణమే భానుమతి త్వరితగతిలో లోపలకుఁ బోయి తలుపువేసుకొనుట గూడ నతనికి కన్పట్టినది. భానుమతి తన యావేశములో లోపలకు పోవునపుడు వీథిలోని విష్ణుశర్మను గమనించియుండకపోయినను అతఁడు మాత్రము తనను జూచియే యామె యుపక్రమించెనని భ్రమపడినాఁడు. తత్క్షణమే యతని దృష్టిలో భానుమతి కన్యాత్వము సురక్షితముగా నుండలేదను నపోహ కలిగినది. తాను ప్రాణముకంటె నధికముగాఁ బ్రేమించు తన గురుపుత్రున కొక యపవిత్రకన్య తటస్థించుట యతనికి కిట్టలేదు. అతఁడు తాను చూచిన సంగతి నంతటిని వివరించి భానుమతీవివాహము తన కిష్టము లేదని ధనంజయునితో పర్యవసానము తేల్చినాఁడు. ధనంజయుని బుద్ధి విఱిగిపోయినది. విష్ణుశర్మ

యబద్ధమాడఁడని యతని విశ్వాసము. వాస్తవముగా నతఁ డబద్ధము గూడ నాడలేదు. సందర్భము తెలియక యతఁ డపోహపడి నాఁడు. ఏమియు విమర్శింపక ధనంజయుఁడు తన యంధస్నేహితు ననుసరించిన యంధుఁడైనాఁడు.

మఱి యేమున్నది? ఆరాత్రియే విష్ణుధనంజయులిద్దఱును ఆచార్యునియొద్ద నీ విషయమును దాపఱికములేక నివేదించినారు. అతఁ డీ యిద్దఱి ననుసరించిన మూఁడవ యంధుఁడయ్యెను. దరిద్రుఁడగు తన పినతండ్రి మనుమఁడు ప్రేమించినపుడు తా మా పిల్లను చేసుకొనుట యన్యాయ్యమని గూడ నతనికి తోఁచినది. పిల్లను స్వాధీనపఱచుకొనియుండిన నగధరు నుల్లంఘించి తాను భానుమతిని కోడలినిగా చేసుకొనుట యా యవసన్న బాంధవునకు శాశ్వతాపకారము చేసినట్లగునని యతఁడెంచెను.

ఇంకేమున్నది? మఱునాఁడు సూర్యోదయమగుటయే తరవాయి. ఆచార్య విషమసిద్ధి గణపాంతనము కుదురలేదను వ్యాజముచే నాచార్యభవనందితో తన ప్రత్యాఖ్యాన వార్తను తెలియఁజేసినవాఁడయ్యెను. పూర్ణానగధర ఘనేంద్రు లాసమాచారము తెలుసుకొని రాజకాళి వాఙ్మహిమ యిది యని యాశ్చర్యపడిరి. రాజకాళి యుదహరించిన సుడిగాలి యీ విధముగా వీచినది.

తొమ్మిదియవ ప్రకరణము

పుత్రుని పారుష్యము

బుధవారమునాఁడు ప్రాతఃకాలమున నింద్రవతి తనయల్లునియింటికి చేరినది. అల్లుఁడత్తగారిని మిక్కిలి గౌరవముతో రాఁబట్టుకొనెను. కూఁతురు తల్లి నతిప్రీతితో స్వాగతమిచ్చినది. కామపాలునకు ప్రథమభార్యయందు పిల్లలు లేరు. ద్వితీయభార్య హేమాంగి కొలఁదిమాసముల క్రిందటనే యింటికివచ్చినది. అందువలన నాయింటి కుటుంబ మంతయు నాదంపతు లిద్దఱే. కామపాలుఁడు నలువదియైదు సంవత్సరములు గడచినవాఁడైనను దృఢకాయుఁడుగా నున్నందున వార్ధకప్రారంభచిహ్నము లేమియు నతనియందు కన్పట్టవు. హేమాంగి పదునెనిమిదియవ సంవత్సరము ప్రారంభించిన యువతి. ఆయోధశ్రేష్ఠున కామె యనుంగు నాయిక. ఆసంపన్నగృహస్థున కామె ముద్దు భార్య. ఆ కామతంత్రవిశారదున కామె ప్రియశిష్యురాలు. ఆ ప్రౌఢనరసున కామె లీలాసఖి. ఆహాస్యరసప్రియున కామె యంతరంగ విదూషకురాలు.

ఇంటిదగ్గఱ హేమాంగి కేపనియును లేదు. భోజనము సేయఁగానే కోటకువెళ్లి సాయంకాలము వఱకు రాణిదగ్గఱనుండి యామె వచ్చుచుండును. ఇంటిపనులు నెఱవేర్చుటకు దాసీదాసాదు లున్నారు. తాను రాణికి చేటిగా నుండుట గడియకకాదు. అది యొక గౌరవము. భావిలో తన భర్తయధికార విజృంభణమున కది యనుకూలింపఁగలదని యాశ.

అల్లుఁడును, కూఁతురును చేసిన గౌరవమువలనను, వారిమృదూక్తులవలనను వారు తనపై నింతకుముం దనాదరము చూపుచున్నారేమో యనుభ్రమ వీడిపోయినది.

పిమ్మట వారిచే నభ్యనుజ్ఞాతయై యొక గుజ్జుపుబండిపై తన కుమారుని బసకు వెళ్లినది. నౌకరు లోపలకువెళ్లి విష్ణుశర్మతో మీ అమ్మగారు వచ్చిరని తెలియఁజేసెను. ఆ మాట వినఁగానే యతఁడెంతో యానందముతో నెంతయో ప్రీతితో చిరకాలమునకు తన దగ్గఱకు వచ్చిన తల్లి నెదుర్కొనవలసి యుండెను. అతఁడట్లు సేయక నిరాదరస్వరములో లోపలకు రమ్మనుమని యొకమాట చెప్పెను. అతఁడప్పుడువండుకొనుచున్నాఁడు.

బండివానిని పంపివేసి యింద్రవతి లోపలకు ప్రవేశించినది. వంటింటివఱకు నిరాఘాటముగా వెళ్లినది. లోపలకు వెళ్లి వంట సేయు కుమారుని చూచినది. ఆమెకండ్ల కతఁ డద్భుతరేఖతో కన్పట్టినాఁడు. నాగర్భమునందు పుట్టినవాఁ డిట్టి యుత్తమచ్ఛాయతో వెలుఁగుచున్నాఁడా యని యామె యుప్పొంగినది. అయ్యో! దిక్కులేనివాఁడువలె తనవంట తానే చేసుకొనుచున్నాఁడా యని ఖేదించినది.

తల్లినిచూచిన పిల్లవాఁడు లేచి పాదములపైఁ బడవలసియుండెను. అతఁ డట్లు సేయలేదు. మంచిమాటలచే స్వాగతమైన నీయవలసియుండెను. అది గూడఁ జేయలేఁడు. కొనకు కుశలప్రశ్నమైనఁ జేయవలసియుండెను. అదిగూడ నతఁడు చేయలేదు. ఆలోకరక్షణోత్సుకుఁడు ఆధర్మాభిమాని తనకన్నతల్లినట్లు నిర్లక్ష్యము సేయఁ గారణమేమి? ఆమె హేమాంగిని వృద్ధుఁడగు కామపాలునకు శుల్కము పుచ్చుకొని యమ్మివేసెనను భావమతని మనస్సులో పడియుండెను. అందువలన నతని దృష్టిలో తన తల్లి మాంసమమ్ముకొను కటికదానివలె కన్పట్టినది. కాఁక నతనికి గౌరవమెట్లుండును?

“నాయనా! బాగున్నావా?” అని తల్లియే ముందుగా కుశలప్రశ్న చేసినది.

“ఏమి బాగు? నీవు చేసిన పనికి తలవంచుకొని నగరిలో తిరుగుచున్నాను. కటికవానికైన దయ యుండునుగాని నీకు దయలేకపోయినది. రత్నమువంటి పిల్లను వేలకు విలువైన పిల్లను సామంతకుమారులు కోరఁదగిన పిల్లను ఒక వృద్ధున కమ్మివేసితివి. ఒక పొట్టకు నీకు ధన మంత కావలసియుండెనా? నేను చచ్చిపోతి ననుకొంటివా? నిన్ను నేను పోషింపలే ననుకొంటివా?”

మంచిస్థితికి వచ్చియున్నాఁ డనుకొన్న కొడుకువలన తల్లి వినినమాట లివి. ఆమె నిలువున నీరైపోయినది. కూర్చుండుమని యైనఁ జెప్పక యతఁడు చిరకాలమునకుఁ జూచిన తల్లిని చావఁ జీవాట్లు పెట్టుచున్నాఁడు.

ఇంద్ర — ఏమి యీ అన్యాయపు మాటలు? నేను పిల్ల నమ్ముకొన్నానా? ఆ పిల్ల యొకజడవస్తువుగాదు. అడిగి కనుక్కొను మాపిల్లను. మా మ్మాఱు తా నిష్టపడినందున నే నా వివాహము చేసితినో లేక యమ్మివేసితినో నీకు బోధపడును. ఇంతకును నా ప్రారబ్ధ మిట్లున్నది. ఇల్లువిడిచిన భర్త యిదివఱకు రాలేదు. కడుపున కనుక్కొనిన కొడుకు ముందువెనుక లేమియు నాలోచింపక తూలనాడ నారంభించినాఁడు. అన్న ముందే విడిచిపెట్టివేసినాఁడు. భగవాన్ జటా

ముని చెప్పినట్లు — ఎవరి త్రోవ వారే చూచుకొనవలెను. నీవు నాకు తిండిపెట్ట నక్కఱలేదు నీవు బాగుండిన నదియే నాకు చాలును. కటికిదానికంటె నిర్దయురాలగు తల్లిసహవాసమువలన నీవు చెడ నక్కఱలేదు. నేను పోయివచ్చెదను.

ఇప్పుడైనను విష్ణుశర్మకు తల్లికాళ్ల పైఁబడి యామెను సమాధానపఱచుట కవకాశ మున్నది. అతఁడు తన తెలివితక్కువ నంగీకరించు స్వభావము గలవాఁడు కాఁడు. అందువలన నతఁ డాయవకాశమును జాఱవిడిచి యుత్తరప్రసంగమువలన స్థితిని మఱింత పాడుచేసెను.

"నలువదియైదు సంవత్సరముల ముసలివానికి శుల్కము లేక నీ విచ్చినమాత్రమున నదోషమునుండి తప్పించుకొనఁగలవా? చిన్నపిల్లల కేమి తెలుసును? నాలుగు నగలుపెట్టిన తత్కాలసంతోషమువలన వారూరకుందురు. ఆపెండ్లాడిన యెద్దయిన నాపిల్లను మర్యాదగా నుంచినాఁడా? కోటకు చేటిగా నానోరులేని పిల్లను కుదిర్చినాఁడు. అది తన భావి కభివృద్ధికరమఁట. అంతకంటె గుడిచేటినిగా చేసిన కొంతమేలు. నీ యనాలోచితక్రియవలన నా తండ్రికి చేటీపిత యనియు నాకు చేటీభ్రాత యనియు మచ్చలు వచ్చినవి. భోగనాథబాబు హాస్యప్రసంగములకు తలలాడించుటయే రాణిగారి ప్రధానచేటికల ముఖ్యోద్యోగము. ఎంత యవివేకకార్యములు చేసిన తల్లియైనను ఆమెను పోషించుట కొడుకువిధిగాన నీకు నాయింట పోషణకు లోపముండదు గాని నీవు నాయింట దిగక కూఁతురుగారి యింట దిగి గుఱ్ఱపుబండి యెక్కి యవమానగ్రస్తుఁడగు కొడుకును పరామర్శించుటకు వచ్చియున్నావు.

ఇంద్ర—ఇప్పుడు నీతో వాదించి ప్రయోజనము లేదు. ఇంత పరుషమైన చీవాట్లు నా భర్తవలనఁగూడ నేను తినలేదు. ఉద్యోగమయినది మొదలుకొని యిదవఱకు తల్లిని తొంగిచూచి వంగివాలని నీవు గొప్ప ధర్మశాస్త్రవేత్తవలె నుపన్యసించుచున్నావు. భగవాన్ జటాపు నిశిష్యురాలి కసుగుకాయల వలన నుపదేశములను విన నవసరము లేదు. చీవాట్లతోఁ గూడిన నీ తిండికొఱ కిచ్చటికి నేను రాలేదు. నా కూఁతురింట కాళ్లుదాఁచుకొని తినుటకుఁగూడ నేను గాలేదు. నా భర్తను వెతకుటకు నేను వచ్చితిని. మీ యిద్దఱిని చూచి వెళ్లిపోవలె నని యిచ్చట నొకసారి దిగితిని.

విష్ణు—ఇంక నది యొక్కటి బాకీ. నా తండ్రిని నేను వెతకి కనిపెట్టి నీ కొప్పగించెదను. నీ కెందు కూరూరఁ దిరుగుట? ఒక స్త్రీ యొంటరిగా తిరుగుట యెంత యవిచారిత కృత్యమో నీకు తెలియకున్నది.

ఇంద్ర—నా కది గుర్వాజ్ఞ.

విష్ణు—నిన్ను గురువు ఊరూరఁ దిరుగుమన్నాఁడా?

ఇంద్ర—నీ పతిని నీవు వెతకుమని నన్ను గురు వాజ్ఞాపించెను.

విష్ణు—(ఒకమెట్టు దిగి) నమ్మకమైన యొకమనిషిని సహాయ మిచ్చెదను. నీ వొంటరిగా తిరుగుటను నే నుపేక్షింపఁజాలను.

ఇంద్ర—నీ విచ్చిన చీవాట్లే నాకుఁ జాలును. మఱియేమియు నీయనక్కఱలేదు.

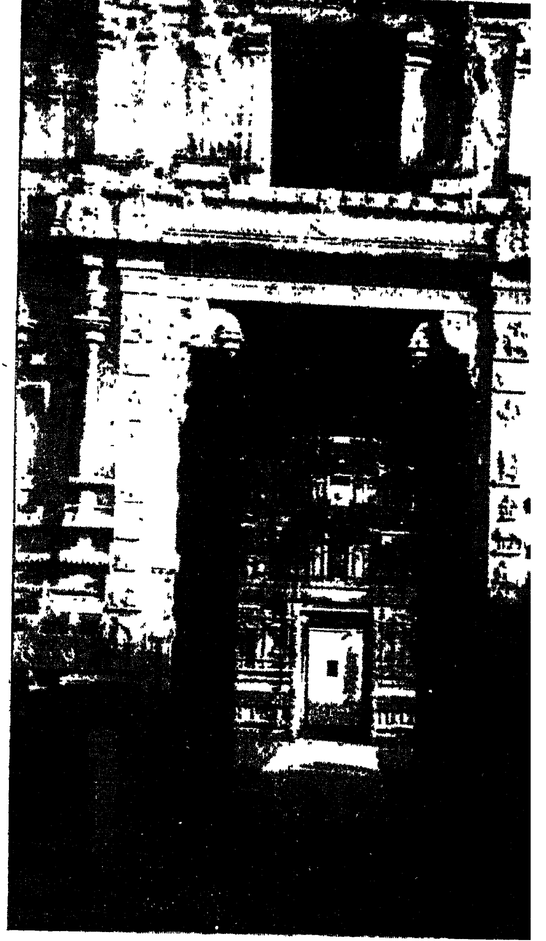
విష్ణు — యథార్థవాదీ బంధువిరోధీ యన్నాఁడు నీతిశాస్త్రకారుఁడు

ఇంద్రవతి యింక నచ్చట నిలువనోల్లక త్వరితగతితో నిష్క్రమించినది. ఇట్టి కష్టము లామెకు పరిచితములే. పుత్రుని పాపుష్యము వలన నామె వైరాగ్యము మఱింత హెచ్చినది. చిన్నగా నామె కొమారితెయింటికే వెళ్లెను. అచ్చట తన పరాభవము నామె వెల్లడించుకొనక గంభీరురాలుగానే యుండెను.

ఇచ్చట విష్ణుశర్మ తిన్నఁగ్రైన్ను తనను తాను సమర్థించుకొనుచున్నాఁడు. తల్లి చేసినది తప్పే యని యతని యభిప్రాయమైనప్పటికి. తప్పే కావచ్చును గాని నీవు తల్లిని పరాభవించుటమాత్ర మకాలోచిత మని యతని మనస్సాక్షి మెల్లగా నణిగెను. మనస్సు మాత్ర మా నణుగుట లక్ష్యపెట్టక తన కృత్యము నుచ్చధ్వనితో సమర్థించుచున్నది.

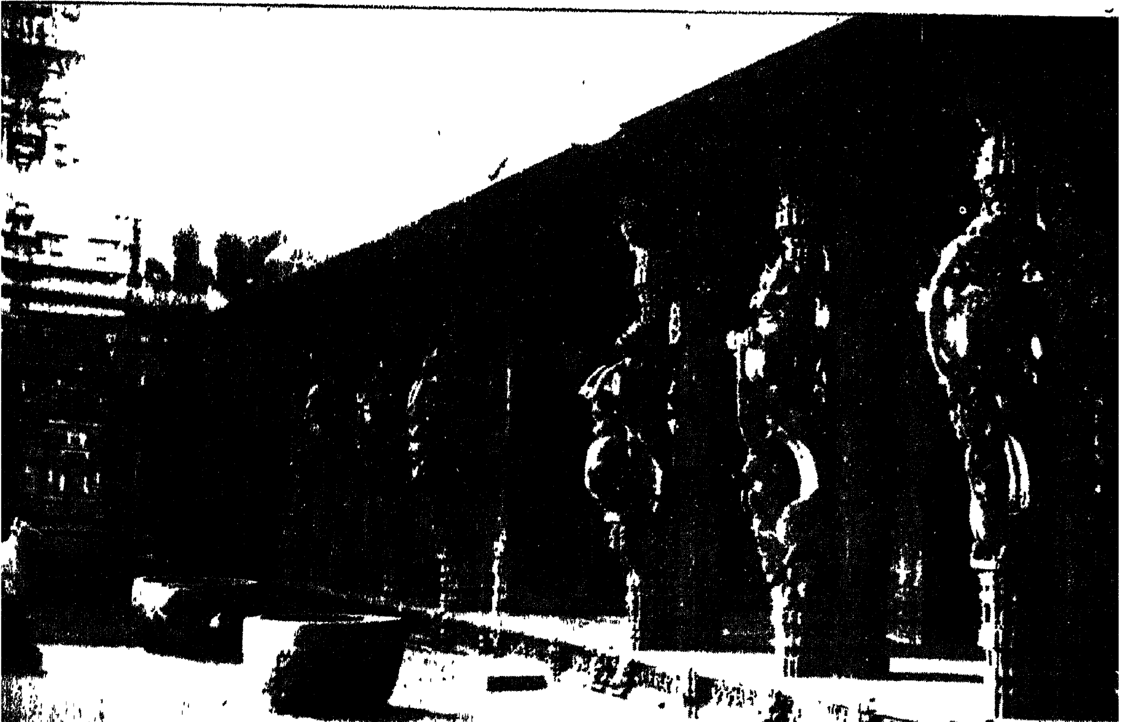
వేలూరు కోటలోని
జలకంఠేశ్వరాలయ శిల్పచిత్రములు

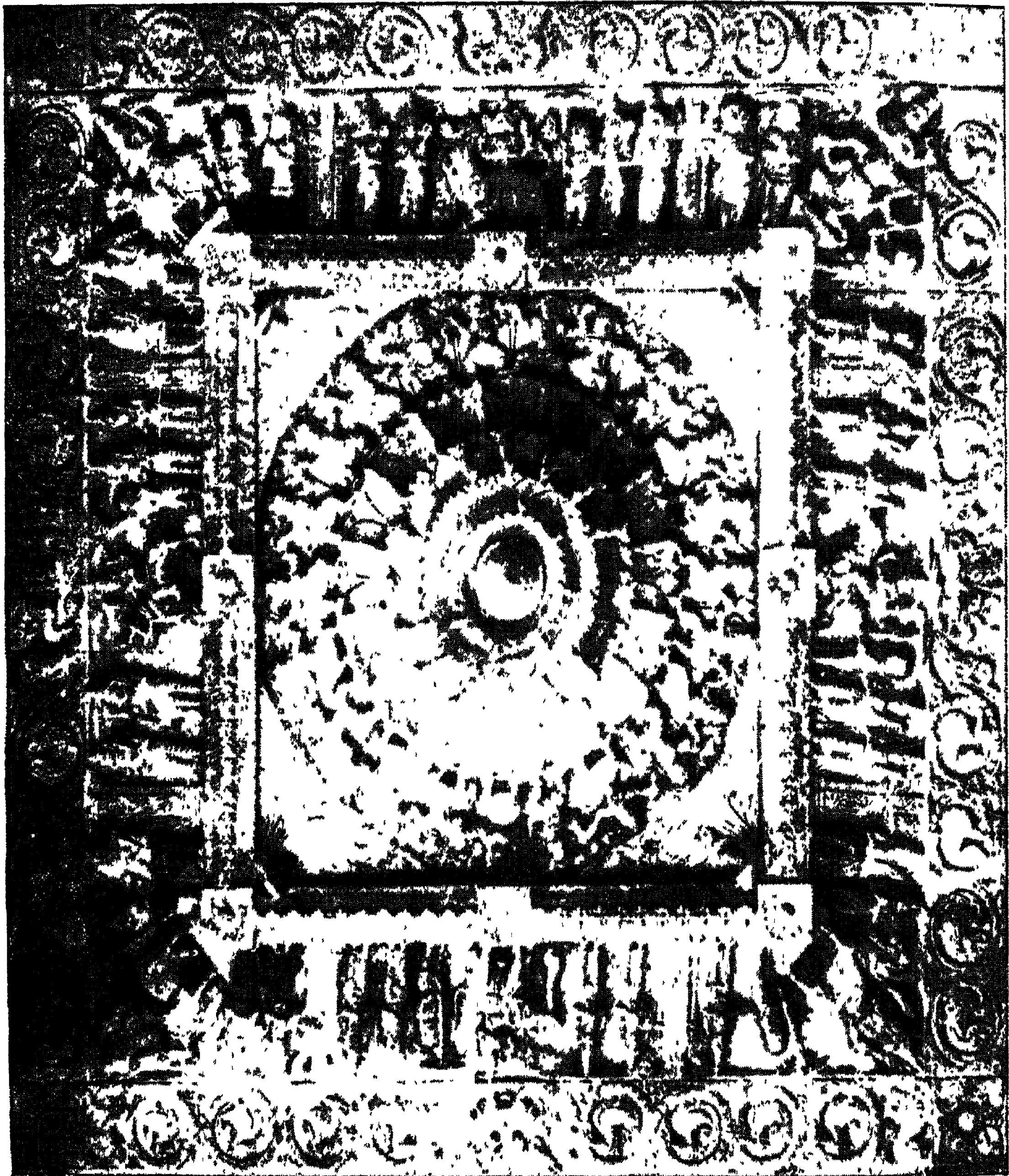
S. S. S.

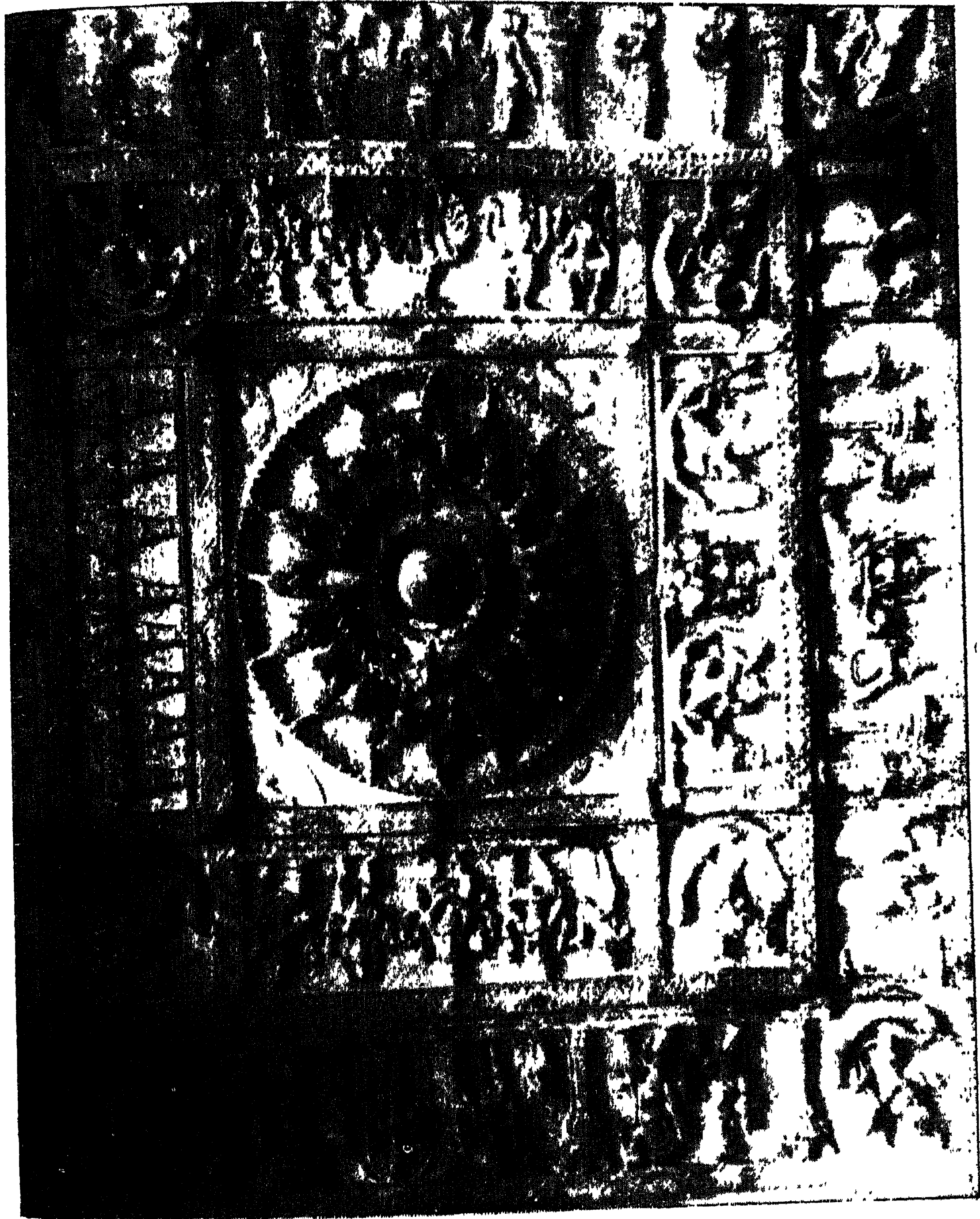
౧. దేవాలయ సింహద్వారము

యములోని కల్యాణమంటపము

3. కల్యాణమంటపముకప్పునగల శిల్పము (౧)*

౪. కల్యాణమంటపముకప్పునగల శిల్పము (౨)

౫. కల్యాణ మంటపమునందలి స్తంభములమీది శిల్పరచన

లక్షణాలని గురించి

బులుసు వెంకటరమణయ్య

'ఆ అమ్మాయి లక్షణంగా వున్నాది' అని ఒకరు ఒక అమ్మాయినిగురించి అన్నారంటే ఆమె అవయవ సౌష్ఠవం కలిగి అందంగా వున్నాదని అభిప్రాయపడు తున్నారని మనం అనుకుంటున్నాం. తక్కిన భాషల సంగతి యెలా వున్నా తెలుగువాడుకలో మాత్రం 'లక్షణం' అనే మాటకి 'అందం' అనే అర్థం అలవాటు పడిపోయింది.

నిజాన్ని బట్టి చూస్తే యీ అభిప్రాయాన్ని కొట్టి పారెయ్యడానికి వీల్లేదు. ఏ భావలోనన్నా సరే; లక్షణమనేది చెల్లాచెదిరివున్న లక్ష్యావయవాల్ని ఒక చోటికి పోగుచేసి తెచ్చి సంపూర్ణస్వరూపాన్ని వివరించి, దానికి ప్రత్యేకతని తీసుకువస్తుంది. అలా చెయ్యలేనప్పుడు అది నిజమైన లక్షణమే కాదు.

లక్షణాల్లో కొన్ని ప్రకృతిసిద్ధాలు; కొన్ని మనుష్యులు కల్పించినవి. ప్రకృతిసిద్ధాలయినవాటి లక్షణం మార్చడానికి మానవుడికి సాధ్యంకాదు. ఎంత గొప్ప సైంటిస్టు అయినా పదార్థాల స్వభావాన్ని మార్చలేడు. వాటికీ వాటికీ వుండే సంబంధంవల్ల కలిగే మార్పులే అతడు కనుగొనేవి. ఇక మానవకల్పితా లయిన వాటి లక్షణాన్ని మార్చవచ్చు; వాటివాటి స్వభావాల్ని తారుమారు చెయ్యావచ్చు. అలా మానవుడు కల్పించడానికీ, తార్మారు చెయ్యడానికీ కారణం యేమిటీ? అందచందాల్ని కూర్చడం వక్కటే.

మనుష్యుల ఊహలకు అంతు వుండదు. దాన్ని బట్టే లక్షణాలు మారుతూ వింతవింత పద్ధతులతో అందచందాల్ని కలుగచేసుకుని ఆనందాన్ని కలుగచేస్తాయి. అటువంటి పరిణామాలకి అవకాశం లేకపోవడం వల్ల ప్రకృతిసిద్ధాల లక్షణాలు మార్పుచెందక పాతపద్ధతుల్నే పాకులాడతాయి.

వాఙ్మయానికి – అంటే – కావ్య వాఙ్మయానికి ప్రధానంగా వుండే లక్షణాలు మూడు. అవి ఛందస్సూ, వ్యాకరణమూ, అలంకారమూను. అందులో ఛందస్సు కొన్ని గణనియమాలనీ, అక్షరనియమాలనీ ఏర్పరచుకుంటూ పరిశ్రమిస్తూ అన్నివిధాలా కావ్యపు అందానికీ, మానవుడి ఆనందానికీ ప్రయత్నిస్తూ వుంటుంది. వ్యాకరణం "వాడడానికి తగినపదా లివీ, తగనిపదాలివీ, యీ వాక్యం యిలా వుండాలి, అది అలావుండాలి" అని శాసిస్తూ ప్రయోజనంలో ఛందస్సుతోటే ఏకీభవిస్తూ వుంటుంది. ఇక అలంకారలక్షణమో, "ఇలా వుంటే రసానికి అనుగుణంగా వుంటుంది; ఇలా వుంటేవుండదు" అని ప్రధానంగా రసాన్నే ఆశ్రయించుకొని కావ్యానికి అందచందాల్నీ, చదివేవాళ్ల నేవాళ్లకీ కీ విలక్షితవేద్యాంతరమైన ఆనందాన్నీ కలిగిస్తుంది. ఏతావతా ఏం తేలిందీ! మనం కల్పించుకున్న లక్షణాలికల్లా ప్రధానలక్ష్యం అందమూ, తద్వారా ఆనందమూ అని. దేశ, కాల, పాత్రల పరిస్థితులని బట్టి అభిరుచులు మారుతాయి; అందాలూ మారుతాయి. వాటినిబట్టి లక్షణాలూ మారుతాయి. అలా లక్షణాలుమాత్రం మారకపోతే వాటివల్ల ప్రయోజనమూ స్వల్పమే!

అయితే ఒకసంగతి. "యీ లక్షణా లెప్పుడూ మారుతూనే వుంటవిగనక వీటికి స్థిరత్వం అనేది లేదే;

అలాంటప్పుడు పూర్తిగా లక్షణాలక్కర్లేదని తోసి రాజుచేస్తే ఏం మునిగిపోయింది?" అని అడగవచ్చు. కాని అభిరుచినీ, అందాన్నీ అనుసరించి లక్షణం మారుతుందే గాని లక్షణం ఉండితీరాలనే అభిప్రాయంలో భేదం ఏమాత్రమూ లేదు. ఓ దారీ, తెన్నూ లేదుకాబట్టే యిప్పటి నవ్యకవిత్వమూ, వ్యావహారికభాషా యిచ్చవచ్చినరీతిగా నానాముఖాలా పరుగులెత్తుతూ అందరి ఆమోదాన్నీ పొందలేకుండా వున్నాయి. వాటికూడా ఓ నియమం అనేదివుంటే మరి చిక్కేలేదు.

ఛందో, వ్యాకరణాలంకారాలనే మూడురకాల లక్షణాల్లోనూ అలంకారానికే రసంతో సాక్షాత్సంబంధం వుంది; తక్కినవాటికి రసంతో వున్నది పరంపరాసంబంధం. రసానికి అడ్డంకిని కలిగించేదే దోషం. శబ్దార్థాలవల్ల రసం కలుగుతున్నాది కాబట్టి పరంపరగా శబ్దార్థదోషాలుకూడా వచ్చాయి. * ఆ శబ్దగతదోషాల్లోనే చ్యుతసంస్కృతి (వ్యాకరణవిరుద్ధం) ఛందోభంగం దోషాలుగా చెప్పబడ్డాయి. రసం బాగా పోషించబడి వున్నప్పుడు ఛందస్సు తప్పినా, వ్యాకరణం అతిక్రమింపబడినా బాధలేదు. రసం లేకుండా యీ కట్టుదిట్టాలుమాత్రం వుంటేకూడా ప్రయోజనమూ లేదు. అంచేత అలంకారమే అన్నిలక్షణాల్లోనూ ప్రధానమన్న మాట.

రససంసిద్ధిని పొందిన మహాకవులు పయి ఛందోవ్యాకరణాదుల్ని అతిక్రమించడం కనబడుతున్నాది. ఇంతెందుకూ? కాళిదాసురచనల్లోనే కనబడతాయి ఆ పద్ధతులు! 'త్రియంబకం సంయమినం దదర్శ' అనే చోట అతడు 'త్ర్యంబకం' అనేదానికి బదులుగా 'త్రియంబకం' అనేదాన్ని చెప్పి వ్యాకరణాన్ని అతిక్రమించాడు. 'ఉమారూపేణ తే యూయం' అనే శ్లోకంలో 'శంభోర్యతధ్వమాక్రష్టుమయస్కాంతేన లోహవత్' అని వ్రాస్తూ 'లోహమివ లోహవత్' అని వ్యాకరణం విధించని ద్వితీయా విభక్తిమీది వతిప్రత్యయాన్ని విధించేడు. 'వపుర్విరూపాక్ష మలక్ష్యజన్మతా' అనేచోట 'విధేయప్రాధాన్యాన్ని విమర్శించకుండా 'అలక్ష్యజన్మతా' అంటూ సమస్తంగా కొట్టేశాడు. 'గాహంతాం మహిషా నిపానసలిలం శృంగైర్ముహుస్తాడితం' ఉపక్రమించి 'విస్రబ్ధం క్రియతాం వరాహతతిభిర్ముస్తాక్షతిః పల్వలే' అని ప్రక్రమాన్ని మార్చి కర్మణిప్రయోగాన్ని చేశాడు. ఇక తక్కినవాళ్ల సంగతి చెప్పనక్కర లేదు. తెలుగువారిలోనూ వ్యాకరణాది లక్షణాలని అతిక్రమించిన మహాకవులు ప్రాచీనులే చాలామంది వున్నారు. చిల్లరకవుల సంగతి చెప్పేదేమిటి?

మహాకవుల రచనల్లో ఇలాంటి లక్షణాతిక్రమణాలున్నా రసానికెంతమాత్రమూ భంగం కలగకపోవడంచేత వ్రాసిన కవులకీ, చదివే పాఠకులకీ, వినే సహృదయులకీ యేమిన్నీ లోపం కనబడడం లేదు. ఇది లక్షణానుసారి అవునా కాదా అని తర్కించి బాగా విమర్శించితే తప్ప పయి లక్షణాతిక్రమణాలు తెలియవు. ఆ స్వల్పలోపాలని మహా ప్రతిభావంతులైన మహాకవులు కవిత్వ సామర్థ్యంచేత కప్పిపుచ్చగలరు. ఈ విషయాన్నే ధ్వనికారుడు†సమర్థుడైన కవి అవ్యుత్పత్తివల్ల చేసిన దోషం కనిపించదనీ, అసమర్థుడు చేసినది వెంటనే తెలిసిపోతుందనీ వివరిస్తూ ఉదాహరణంగా కాళిదాసు చేసిన పార్వతీపరమేశ్వరుల దాంపత్యశృంగారవర్ణనాన్ని చూపేడు.

రసాన్నీ, చమత్కారాన్నీ, లోకవ్యవహారాన్నీ బట్టి లక్షణాలుండాలి; గాని లక్షణాలని అనుసరించి

---

†ముఖ్యార్థహతిర్దోషో రసస్తు ముఖ్యస్తదాశ్రయాద్వాచ్యః, ఉభయోపయోగినః స్యుః శబ్దాద్యాస్తేన తేష్వపి చ సః. (కావ్యప్రకాశః- దోషప్ర)

* అవ్యుత్పత్తికృతో దోషః శక్త్యా సంవ్రియతే కవేః, యస్త్వశక్తికృతో దోషః స ఝటిత్యవభాసతే. [ధ్వన్యాలోకః పు ౧౩౭]

అవి కావు. లక్షణాలు ఎంత బందోబస్తుచేసి శాసించినా కొన్ని విషయాల్లో ఉపేక్ష వహించక తప్పింది కాదు. 'శ్రుతికటుత్వం' అనేది దోషాల్లో ఒకటి. అలా అయినప్పటికీ రౌద్రాదిరసాల్లో అది గుణమే అవుతుంది. దోషం కాదు. కాబట్టే అది అనిత్యదోషాల పద్దుకి ఎక్కింది. నిష్ఠ్యూత, ఉద్గీర్ణ, వాంతాది శబ్దాలు ముఖ్యార్థాన్ని విడిచిపెట్టి గౌణార్థాని గ్రహించినప్పుడు చాలా సుందరంగా ఉంటాయనీ 'ఉమ్మట, కక్కుట, వాంతి చేసుకొనుట మొదలైన అర్థాన్ని (ప్రధానార్థాలని) చెప్పినప్పుడు గ్రామ్యాలవుతాయనీ, 'భగిని, భగవతి' మొదలైన శబ్దాలు విసర్జించి చూస్తే అసభ్యార్థాన్ని చెప్పతున్నా పండితవ్యవహారంలో వుండడంచేత అవి అసభ్యాలు కావనీ దండ్యాచార్యులు కావ్యాదర్శంలో చెప్పాడు.* సంస్కృత వైయాకరణులు "జయించడానికి యోగ్యుడు కానివాడు" అనేఅర్థాన్ని నియమించిన 'అజేయ' శబ్దాన్ని తెలుగువారు—అంటే - నన్నయ్యభట్టు మొదలుకొని నేటిదాకా వున్నవారంతా 'జయించడానికి శక్యము కానివాడు' అనే అర్థంలోనే ప్రయోగించడం అందరూ ఎరిగిందే! సంస్కృతంలో మాత్రం యీ రెండో అర్థంలో 'అజయ్య' పదాన్నే వాడాలి.† పయివిషయాలనిబట్టి చూస్తే ఒకప్పుడు విరుద్ధమైన పదాలే క్రమక్రమంగా పెద్దల వాడుకలోకివచ్చి గ్రంథాలకి ఎక్కుతున్నాయనీ, అలా ఎక్కినంత మాత్రాన కావ్యాలకీ, అందులో ప్రధానమైన రసానికీ భంగమేమీ కలగటం లేదనీ తేలుతున్నాది. ఇలాగ శబ్దార్థాలూ, వాటి ప్రయోగాలూ మారుతూవున్నప్పుడు లక్షణాలు మాత్రం ఒకే పద్ధతిని ఎందుకుండాలి?.

రసం చమత్కారాలమీద ఆధారపడి వుంది' ఆ చమత్కారాలు అంతం లేని మాటలతీరులమీదవస్తుంది.

ఆధారపడి ఉన్నాయి. కాబట్టి వాటి ననుసరించి లక్షణాలన్నా మారుతూనే వుండాలి. ఆలంకారికులు ఆ తత్వాన్ని గ్రహించే తలొకదారీ తీశారు. ఒకరనుసరించిన పద్ధతిని మరొకరు అనుసరించకా, ఒకరు చెప్పిన కావ్యలక్షణాన్ని మరొకరు చెప్పకా చర్చల్లోకి దిగేవారు. ఇదంతా ఏముఖేనైనా రసాన్ని సాధించడానికే.

అలా అయినప్పటికీ సంస్కృతాలంకారికులు నాటకాల విషయంలో ఒకటే నియమం పెట్టుకుని భీష్మించుకు కూచున్నారు. వాటికి పంచసంధులూ వుండాలి; వాటి అంగాల్లో కొన్నయినా తప్పక వుండాలి. వీర, శృంగారాల్లో ఒక్కటే ప్రధానరసంగా ఉండాలి. విష్కంభ, ప్రవేశక, చూళికాదులుండాలి; చివర అద్భుతం ఉండాలి; ఇన్నంకాలకి తక్కువా కాక, ఇన్నంకాలకి ఎక్కువా కాక వుండాలి. ఇలా నియమాలున్నా ఇప్పటి సంస్కృతాభిమానులుకూడా నాటకరచనంలో పయి నియమాల్ని లెక్కచేయలేదు; పెద్దపెద్ద పరిషత్తులే లెక్కచెయ్యనక్కర్లేదంటున్నాయి. ఒక్క సంస్కృతభాషాంతరీకరణాలలో తప్ప తెలుగువారు పయి నియమాలని లక్ష్యమే చెయ్యలేదు. క్రమక్రమంగా ప్రస్తావనకూడా పటాపంచలయింది. దేశ, కాల, పరిస్థితులనిబట్టి మార్పు లేకపోతే ప్రాచ్యనియమ శృంఖలాబద్ధాలయిన నాటకాలు ఎవరి ఆదరానికి పాత్రమవతాయి? అసలిప్పుడు నాటకాలమీద మోజు తగ్గింది ప్రజకి. ఇది టాకీలయుగం! ఈ స్థితిలో నాటకాలు జనాదరణకి పాత్రాలయే పద్ధతిని లేకపోతే కొద్దికాలంలో నాటకాలు నామావశిష్టాలు కావలసి

* 'నిష్ఠ్యూతోద్గీర్ణ వాంతాది గౌణవృత్తివ్యపాశ్రయాత్. అతిసుందర మన్యత్ర గ్రామ్యకక్ష్యాం విగాహతే' భగినీ భగవత్యాది సర్వత్రైవానుమన్యతే.'

† క్షయ్యజయ్యౌ శక్యార్థే-- యాస్తాదేశ నిపాతనార్థ మిదంసూత్రమ్. క్షేతుం శక్యం క్షయ్యమ్; జేతుం శక్యం జయ్యమ్; శక్యార్థే కిం? క్షేతుం జేతుంయోగ్యం క్షేయం జేయమ్."

ప్రాచీనలక్షణకర్తలు వారివారి కాలాన్ని అనుసరించి లక్షణాలు రాశారు. ఇప్పటి అభిరుచుల్నీ పరిణామాలనీ పురస్కరించుకొని అవి బాగులేవని అనుకోవడంకంటె అప్పటివాటిని అనాలోచితంగా అనుసరించడం మనవాళ్లదే తప్పని అనుకోవడం ఉత్తమం. ఆలక్షణాల్లోనీ కొన్నిమాత్రమే ఇప్పుడు సంస్కారార్హాలు. ప్రధానమయినవి ఎప్పటికీ వుండి తీరవలసినవే.

ఇప్పుడు ఆంధ్రదేశంలో బయలుదేరుతూన్న విమర్శకుల్లో కొందరు అలంకార లక్షణాలు తెలుగు వాఙ్మయాన్ని పాడుచేస్తున్నాయనీ, వాటిని అనుసరించడంచేతనే తెలుగు ప్రబంధాలు సందర్భంవున్నా లేకపోయినా తద్దినాల్లాగ అష్టాదశ వర్ణనలనీ నిర్బంధంగా వర్ణిస్తూ రసాన్ని కుంటుపరచాయనీ అని చెప్తున్నారు. దానికి ప్రధానకారణం 'మహాకావ్యం అంటే అష్టాదశ వర్ణనలూ వుండి తీరా'లనే మహాకావ్యలక్షణం! కాని కావ్యానికి ప్రధానమైంది రసం గాని, వర్ణనలు కావు. మరిన్నీ అష్టాదశ వర్ణనలూ కావ్యంలో-మహాకావ్యంలో ఉండాలని నియమించినవారు దాక్షిణాత్యాలంకారికు లైన దండీ, విద్యానాథాదులు. అయినా వారు పద్దెనిమిది వర్ణనలూ వుండి తీరాలని చెప్పక కొన్ని లేకపోయినా బాధలేదన్నారు.* తెలుగులాక్షణికుల్లో కొందరు పద్దెనిమిదీ చాలక మరికొన్ని చేర్చారు. ప్రామాణికు లయిన ప్రాచీనాలంకారికులూ, నవీనాలంకారికులూ పయిరీతిగాక రసాల (లేక వ్యంగ్యాల) ప్రాధాన్యా ప్రాధాన్యవివక్షనుబట్టే కావ్యభేదాల్ని లెక్కించారు. కాబట్టి మనవాళ్లు సంస్కృతాలంకారికులే కావ్యపద్ధతుల్ని పాడుచేశారని భ్రమించడం వట్టి పొరపాటు. కావ్యంలో రసం ప్రధానమని యెరిగిన మనవాళ్లు ఒకరిద్దరు చెప్పిన కావ్యలక్షణాన్ని-అష్టాదశవర్ణనలూ ఉండాలనేదాన్ని—తోసిరాజు చేసి తదితరుల లక్షణాన్నే ఎందుకు గ్రహించకూడదూ అంటాను. తెలుగులో ప్రబంధవాఙ్మయం బయలుదేరడానికి ముందే సంస్కృతంలో చక్కని లక్షణాలు వెలువడున్నాయే!

ఇప్పటి తెలుగుకవుల్లో చాలామంది భాషావాఙ్మయాల విషయంలో తగినంత పరిశ్రమ చేయక కవనం చెప్పడానికి సిద్ధపడి, యతిప్రాసలకోసం, తదితరాలైన కుదిరికలకోసం రసానికి ఎంతమాత్రమూ సంబంధించని పదాల్ని యిచ్చకు వచ్చినట్లల్లా వాడుతున్నారు. అలావాడడం బాగులేదని ఎవరన్నా అన్నారంటే 'నన్నయ్య వాడలేదా? తిక్కన్న వాడలేదా? ఎర్రన్న వాడలేదా' అంటూ కస్రుచ్చుకుంటారు. 'నన్నయ్య మొదలైనవారు వాడింది రసానుగుణంగా వుంది; కాకపోతే రసభంజకం కాలేదు. మనం రసాన్ని మనస్సులో పెట్టుకోక కేవలం ప్రయోగసామ్యాన్నే ముడికడుతున్నాం' అనే ఆలోచన వారికి వుండదు. బాగా లేకున్నా వారి కవిత్వం చాలాబాగా వున్నదని మెచ్చుకునేవాళ్లని చూస్తేనే వారికి పరమ గౌరవం!

మునుపటికాలంలో అలా కాదు. తనది తప్పయితే వొప్పుకొని కవి లేనిపోని సమర్థనాలకి చోరుకోక పైవాళ్లు చెప్పేది గ్రహించేవాడు. భవభూతి యంతటివాడిని ఒక విమర్శకుడు 'రాత్రిరేవం' తీసిపారేసి 'రాత్రిరేవ' వాడమంటే 'మహాప్రసాదం' అంటూ దిద్దుకున్నాడని ప్రతీతి. తిమ్మకవిస్తుతిరూపమైన పద్యంలో 'కూప నటద్భేకములకు గగనధునీ శీకరములె చెమ్మ' అనేచోట 'భేకములకు నాకధునీశీకరముల చెమ్మ' అని దిద్దిన కృష్ణరాయుణ్ణి కవి పరమానంద భరితుడై బహుమానం యిస్తూ గౌరవించాడు. ఇలాగ అప్పటివారు ఏమాత్రమూ అసంతుష్టిని చూపలేదు

కావ్యం సహృదయాహ్లాదకంగా వుండాలంటే అందులో రసం ప్రధానంగా పోషింపబడాలి; రసానికి విరుద్ధంగా వున్నప్పుడు దాన్ని - పోషించలేనప్పుడు అవసరమైతే లక్షణాలని అతిక్రమించవచ్చును. కాని పెద్దలు వాడారని ఎందుకూ పనికిరాని ప్రయోగాల్ని మూటకట్టుకుని ఇష్టం వచ్చినట్లు చొప్పిస్తే మాత్రం యేమీ ప్రయోజనం లేదు.

*ఏషామష్టాదశానాం మధ్యే కైశ్చిదూనమపీష్యతే.

చిత్రకవనములు

వి. కే. రాజగోపాలాచార్యులు

కళాజ్ఞానముయొక్క ఆవశ్యకతను గూర్చి వేనోళ్ల కీర్తించియు పూర్వులు పెద్దలు తనియరైరి.

> సంగీత సాహిత్యకళావిహీనః
> సాక్షాత్ పశుః పుచ్ఛవిషాణహీనః.

(సంగీతము సాహిత్యము (మున్నగు) కళలు లేనివానికి తోఁకయు కొమ్ములును కూడ లేవనియే కాని, వాఁడు సాక్షాత్తుగా పశువే) అను అభియుక్తోక్తి సార్వలౌకికము. ఇందువలన మానవునికి పశువులకన్నను విశేషము సిద్ధింపవలయునేని, కళల నెఱుక తప్పక సంపాదింపవలసినదే యని చక్కఁగా నేర్పడుచున్నది. వాత్స్యాయనుఁడును ఎచ్చరించినాఁడు: "గృహీతవిద్యులై గృహస్థులైన పురుషులును స్త్రీలును తిర్యగ్ జంతువులవలె గ్రామీణులై యుండరాదు; నాగరికులై యుండవలెను. ఆ నాగరికత అఱువది నాలుగు కళలయొక్క విజ్ఞానముచేతనే కలుగుచున్నది" అని. అనుభవకవి భర్తృహరియు ఇట్లే సిద్ధాంతీకరించినాఁడు:

> యే చైవం పురుషాః కళాసు కుశలా
> స్తే ష్వేవ లోకస్థితిః.
> [వరుసఁ గళాప్రవీణులగువారలయందె
> వసించు లోకముల్ (లక్ష్మణకవి)]

అని. కాని చతుష్షష్టికళలను ఒకఁడు నేర్చుట ఈ కాలమున కానిపని. కాఁబట్టి కళల నన్నింటిని నేర్వ నుద్యమింపక, కొన్నింటి యందేని సమగ్ర కౌశలమును పొందుట సముచితము. కవి-తార్కిక కంఠీరవుఁడు వేంకటనాథుఁడును ఆదేశించినాఁడు:

> ఏకయాఽపి కళయా విశుద్ధయా
> యోఽపి కోఽపి భజతే గిరీశతామ్
> భూయసీ రపి కళాః కళంకితాః
> ప్రాప్య కశ్చి దపచీయతే శనైః.

"విస్మృత్యాది దోషములు లేని, ఒకే కళను గలవాఁడును వాక్పతియో పార్వతీపతియో అగును. కళలను పెక్కింటిని దోషభూయిష్ఠముగా నేర్చినవాఁడు, షోడశకళాపూర్ణుఁడయ్యు సకళంకుఁడగు చంద్రునివలె క్రమముగా క్షీణించును." అని. కాఁగా కళలలో నొకదానినో, లేక కొన్నింటినో నేర్చికొనవలయును.

కృత్రిమాలంకారములు ఎక్కువగా అగపడుటవలనను, పాశ్చాత్య సారస్వతమున స్వభావోక్తి మొదలగు స్వాభావికాలంకారములు ఎక్కువగా అగపడుటవలనను, ప్రాయికముగా ప్రతిభావికల్పముల ననుసరించిన కవనము ప్రాచ్యమనియు, ప్రకృత్యనుసారి కవనము పాశ్చాత్య మనియు ఏర్పడుచున్నది. అట్లే పాశ్చాత్యుల చిత్రమును చాలవఱకు ప్రకృతిసంబద్ధమే; ప్రాచ్యుల చిత్ర మన్ననో ముగ్గు, బొట్టు మొదలగువాని రూపమున చిరకాలముగా అనువర్తించుచున్నదైనను-ఎక్కువగా ప్రకృత్యతీతముగాను ప్రతిభావికల్పానుగామిగాను ఉండును. (౨) కాని ప్రాచ్యత్వ పాశ్చాత్యత్వ విభాగమునకు ప్రకృత్యనుసరణ తదననుసరణములే కారణములు కాఁజాలవు. ఏల యనఁగా అట్టి నియమము లేకపోవుటయ కాక తద్వ్యతిరేకముసైతము క్వాచిత్కంబుగఁ గానవచ్చుటవలన. ఐనను చిత్రకవనములను ప్రకృత్యనుసారి ప్రతిభావికల్పానుసారి తెగలుగా విడఁదీసి మఱి పరిశీలించుట పలువురకు రుచించిన మార్గము.

చిత్రకవనములు కొంతకాలమునకుఁ బూర్వము మన దేశమునందంతటను ఎక్కుడు వ్యాప్తిం జెందియుండినవి; పాశ్చాత్యదేశములలో నేఁటికిని వ్యాప్తిం బొందుచున్నవి. మన దేశమున ఇప్పుడు వీటి వ్యాప్తి విచ్ఛిన్నముపోలె అగపడుచున్నది. మొదటి రెండవ మూఁడవ తరగతులకుం బాల్యములుగా నిర్ణయింపఁదగిన ఆంధ్రీకృత ద్రవిడీకృత కవనములే ఇప్పుడు ప్రాయికముగా వ్యాపించుచున్నవి. చిత్రమును మొదటి రెండవ మూఁడవ తరగతుల బాలురు కుందేలు, నక్క, కుక్క, మొదలగువానిని వ్రాయుటలోనే విశ్రాంతమై యున్నది. స్వాతంత్ర్యము నవలంబించి దేనినేని నిర్మించుట యను కథ అస్తమించినట్లున్నది. అద్యతన కథను వదలి, ప్రాక్తన వృత్తాంతముం బరికింతుమేని వీటి చరిత్రముం దెలుపు గ్రంథములు బహుళముగా అగపడకపోయినను, తొల్లి ఇవి ఈ దేశమున మిక్కిలి వ్యాపించియుండిన వను అనుమానమునకు సాధకములైన ప్రమాణము లెన్నియేని లేకపోలేదు. అప్పటి కవనవ్యాప్తి పెక్కు గ్రంథముల చేతను, చిత్రముయొక్క వ్యాప్తి అనేక దేవాలయములు రాజగృహములు మున్నగు వానిచేతను ఊహింపఁ దగియున్నవి. గ్రంథజాలముం బరిశీలించిన పూర్వము చిత్రమునకీదేశమున చిత్రశాలలు ఆలేఖ్యగృహములు శయ్యాగృహములు దేవగృహములు క్రీడాగృహములు అను నియతములైన సాధనములు ఉండినట్లు తెలియుచున్నది. వాటి చేతనే చిత్రమునకుఁ గలిగియుండిన యుత్కర్ష విశద మగుచున్నది. ఈ క్రిందివి కావ్యోదాహరణములు:—

౧ లతాగృహాణి రమ్యాణి చిత్రశాలాగృహాణి చ,
క్రీడాగృహాణి చాన్యాని దారుపర్వతకానపి.
దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే.
—రామా. సుంద ౬-వ సర్గ

చ. కరిరథ వాజిశాలలు ప్ర
కాశశిలీముఖ చాపశాలలున్
సురుచిర వాద్యశాలలు మ
నోహర నూతన చంద్రశాల లం
బరతలమంటి దివ్యమణి
మండితకాంచన నాట్యశాలలున్
సురుచిర చిత్రశాలలును
జూచె కుమారకుమారుఁ డర్యొడన్.
—గో. వెంకయ్య పుట ౨౫.

౨"యేన ప్రాణాశ్చ రాజ్యంచ స్త్రీశుల్కార్థే విసర్జితాః,
ఇమాం దశరథస్య త్వం ప్రతిమాం కిం న పృచ్ఛసి ?
—భాసుని 'ప్రతిమా' నాటకము

"ఎవనిచేత యుసురులును దొరతనమును (దొరతనమునకు లోఁబడిన దేశమును) ఆఁడుదానికి రోయిగా విడువఁబడినవో (అట్టి) దశరథుని ఈ ప్రతి ...నుగూర్చి నీవు ఏల యడుగవు ?"

3 ప్రవివేశ చ ...గృహకక్ష లిఖిత రతిప్రీతి దైవతం"
—అశ్వఘోషుని బుద్ధచరితము

"వాకిండ్ల ప్రక్కలలో వ్రాయఁబడిన మన్మథుని గలదానిని ప్రవేశించెను."

౪. చిత్రద్విపాః పద్మవనావతీర్ణాః
కరేణుభి ర్దత్తమృణాళభంగాః,
నఖాంకుశాఘాతవిభిన్నకుంభా
స్సంరబ్ధ సింహప్రహృతం వహన్తి
—కాళిదాసుని 'రఘువు' XVI-16.

సరసి దిగి తూండ్లనునకలు కరిణులిడినఁ
బడయుచున్నట్టు చిత్రింపఁబడిన కరులు
కుంభముల నంకుశమువంటి గోళ్లఁజీల్చు
కుపిత హరుల ప్రహారంబు లిపుడు గాంచె.
—ఆదిపూడి సోమనాథరాయనింగారు

౫. స్తంభేషు యోషి త్ప్రతియాతనానాం
ఉత్క్రాన్త వర్ణక్రమ ధూసరాణాం,
స్తనోత్తరీయాణి భవంతి సంగా
న్నిర్మోకపట్టాః ఫణిభి ర్విసృష్టాః.
—కాళిదాసుని 'రఘువు' XVI-17.

వీటి కంబాల వెలఁదుల విగ్రహముల
వన్నె మాసిన కుచములపైని గప్పఁ
బడిన పయ్యెద లనఁగఁ గన్పట్టు నచట
సప్పములు వీడియున్నట్టి కుప్పసములు."
ఆదిపూడి సోమనాథరాయనింగారు.

౬. "లక్ష్మణః—ఆర్య! ఆర్జునేన చిత్రకారేణ అస్మదుపదిష్టం ఆర్యస్యచరితం అస్యాం వీథ్యాం లిఖితం; త త్పశ్య త్వార్యః.

లక్ష్మణుఁడు—"ఆర్యా! ఆముచ్చి అర్జునుఁడు మనము నియమించిన ప్రకారము అన్నయ్య చరిత్రమును ఈవీథిలోఁ జిత్రించినాఁడు. దానిని అన్నయ్య వచ్చిచూడవలెను."
—ఆదికళాప్రపూర్ణుల తెలుఁగు 'ఉ. రా. చ.'

౭. చిక్రంసయా కృత్రిమపత్త్రిపఙ్క్తేః
కపోతపాలీషు నికేతనానామ్,
మార్జార మ ప్యాయత నిశ్చలాంగం
యస్యాం జనః కృత్రిమ మేవ మేనే.
—మాఘము III-౫౮.

ఉ. శ్రీలఁ జెలంగు వీటిగృహ
సీమలయందుఁ గపోతపాళులన్
జాలుగ నించినట్టి విల
సద్బహుకృత్రిమపత్రిపఙ్క్తులం
బోలఁగఁజూచి తద్గ్రసన
బుద్ధిఁజలింపక పొంచియున్న మా
ర్జాలములన్ జనంబులు ద
లంచిరి కృత్రిమ మంచు నెమ్మదిన్."
— గో. వేం. పుట ౪౭. I-౨౫౫.

ఇంతియకాక మాలతీమాధవ సాగరికో దయన వాసవదత్తా యత్తులు—ప్రాముఖ్యముగా శృంగారనాయికానాయకు లెల్లరు- విరహవినోదముకొఱకు చిత్రము నాదరించి రనియు ప్రబంధములలోఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇవిం కవిప్రపంచంబున కాల్పనికంబు లైనను ఇట్టి కల్పనలకు కొంతకు కొంత మాత్రకలు ఉండియుండవలెను. కాఁబట్టి పూర్వకాల ము లో చిత్రము మన దేశములో ఎక్కువ వ్యాప్తిని పొందియుండినదని చెప్పవచ్చును.

ఇఁక ఈ చిత్రకవనముల నభ్యసించు వారికి దానఁ గలుగు ప్రయోజనముల నొకింత విచారింతము:-

ధ్యాయతో విషయాన్ పుంస
స్సంగ స్తే షూపజాయతే,
సంగా త్సంజాయతే కామః.. ...

"విషయములను చింతించుచున్న పురుషునకు ఆ విషయములయందు సంసర్గము అధికముగా కలుగును; విషయ సంయోగము వలన ఇచ్ఛ పుట్టుచున్నది" అను శ్రీ గీతాచార్యులు చెప్పిన న్యాయము ప్రకారము ఈ చిత్రకవనముల నభ్యసించువారు ప్రథమమున ప్రాపంచిక పదార్థములను పరిశీలించి, చిత్తస్థైర్యముం బడసి, వానియందు సంగము పొంది, వానివిషయమున ప్రేమం జెందినవారగుదురు. అంతట వారు ఆ ప్రేమాతిరేకము చేత, రక్తాదివర్ణములచేతను అకారాదివర్ణములచేతను వాని ననుకరించుటకు మొదలిడెదరు. కావున వారికి పరీక్షాశక్తియు (The Faculty of keen observation) చిత్త స్థైర్యమును (The faculty of concentration), వస్తుప్రలయం దవ్యాజప్రేమయు (Attachment to the objects of the world), వీటివలన అనుకరణశక్తియు (The faculty of imitation) క్రమక్రమముగా వృద్ధిపొందును. వీటివలన వీరి ఉద్యమమును వర్ధిల్లును. ఇంతియ క వీరికి నరములయు మనస్సుయొక్కయు శక్తి పెరుఁగును. ఇట్టి వారు పలువు రగుదురేని దేశమున పరస్పర సౌహార్దమును, ఉద్యమమును, అహింసా ధర్మమును పెంపొందును ఇట్లు ప్రాపంచిక వస్తు పరిశీలనానుకరణ నిపుణులైన వీరు ఒక్కొక్క పదార్థమును వర్ణించుటయందును చిత్రించుటయందును తమకు గలుగు క్లేశ మునంబట్టి ఈ దృశ్య లోకరూప చిత్రకారుఁ డగు ఈశ్వరుని సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తిత్వాదులను ఆలోచించి,

కత్యోషధీః ? కతి తరూన్ ?
కతి వా మహీధ్రాన్ ?
కత్యంబుధీన్ ? కతినదీః ? కతి
పుంస ఏతాన్ ?
కత్యంగనా స్త్వ మసృజః ? కతి నగ!
దేశాన్ ?
మన్యే తవైష మహిమా న హి
మాతి బుద్ధౌ!

"ఓ ఈశ్వరా! ఎన్ని మందుచెట్లను, ఎన్ని వృక్షములను, ఎన్ని కొండలను, ఎన్ని సముద్రములను, ఎన్ని ఏళ్లను, ఎందఱి నీ పురుషులను, స్త్రీలను, ఎన్ని దేశములను నీవు

సృష్టించితివి! నీ ఈ మహిమ నా బుద్ధిలో నిముడుట లేదని తలంచుచున్నాను” అని భక్తితో స్తుతించి ఐహికాముష్మిక ఫలముల నందుదురు.

ఇట్లు బహుఫలములైన ఈ చిత్రకవనముల నేటి పరిస్థితి మన దేశమున శోచనీయముగను దేశాంతరములలో స్పృహణీయముగను ఉన్నదని ముందే చెప్పఁబడెను. ఇట్టి వీని ఉపచయాపచయముల చేతనే పాశ్చాత్య ప్రాచ్య దేశములకు ఉత్కర్షాపకర్షములు కలిగిన వని అన్వయవ్యతిరేకముల చే తేలుచున్నది. పరమార్థముగా ఇవి ప్రాచీనకాలంబున నీ దేశంబునను అభివృద్ధములే, కాని యంతట నిరుద్ధప్రసరములైనవి. ఎట్లనఁగా పూర్వము ఈ దేశమున కొన్ని అవస్థలును కథాభాగములును ఏకబుద్ధి విషయీభావమునకుం దగినవిగనై వర్ణింపఁబడి చిత్రింపఁబడినవి. అట్టి యవస్థలు,

శబ్దోపహితరూపాంస్తు
బుద్ధేర్విషయతాం గతాన్,
ప్రత్యక్ష మివ కంసాదీన్
సాధనత్వేన మన్యతే.

“శ్రోతలు (వక్తలు) శబ్దసమర్పిత రూపులై బుద్ధివిషయగతులగు కంసాదులను ప్రత్యక్షమునుంబలె (తమక్రియలకు) కర్తలుగను, కర్మలుగను తెలిసికొందురు” అనినట్లును,

ప్రమాణప్రత్యయాద్రత
కల్పితో న్యవికల్పతః
అపి భూతాని భావీని
భవన్తీవ భవంతి నః.

ఎలమి శ్రుతులఁ గల నమ్మిక
బలిమి నిటల వ్రాయఁబడిన పలురూపుల గాఁ
గలయవియు నైనయవియును
చెలఁగ జరుగునట్లు నిర్విశేషము గాఁగన్.

అనినట్లును లోకంబునకుం బ్రత్యక్షసామ్యముం జెందినవే కాని ప్రత్యక్షములే కాలేదు. అందును కుమారసంభవమున శివతపఃప్రస్తావమున వర్ణింపఁబడు మన్మథాదుల చేష్టలకును, కోకిలాదుల శబ్దమునకును చిత్రమున విషయీకరణము లేనందున అట్టి ప్రత్యక్షసామ్యమును దూరవిప్రకృష్టమేయనది. ఇది ఆ కాలమున ఇతర దేశంబులయందును తుల్యయోగక్షేమమే. ఐనను తరువాతి కాలమున చేష్టలకును, శబ్దములకునుంగూడ చిత్రములో విషయీకరణము కలుగునట్లు పాశ్చాత్యులు దానిని క్రమముగా వృద్ధిఁజేసిరి. దీని నుపేక్షించుటవలన మన దేశీయులకు అనుకరణశక్త్యాదులు క్షయించినవి. ఉద్యమమును అనుకరణశక్తియు లేని దేశమునకు సుభిక్షమును, స్వాతంత్ర్యమును ఎట్లు స్థిరపడియుండును? కాని ఇప్పటికిని ఈ దేశమునకు స్వాతంత్ర్యసుభిక్షాదులం గలిగించుటలో శ్రద్ధాళువులు గలరు. అట్టివారి దేశభక్తి మార్జాలభక్తిగాక అక్రూరుని భక్తి వంటిదై దేశతత్సంబద్ధవస్తువులయందుఁ దగిలి దేశంబునకు ఉత్కర్షం గూర్చునుగాక!

ఇఁక చిత్రకవనముల శ్రైష్ఠ్యములం గూర్చి ఇంకొక ప్రస్తావింతము. దేనికిఁ గాని దానివలన లోకంబునకుఁ గలుగు ఉపకారా

ప్రకారముల ననుసరించియే ఉత్కర్షాపకర్షములు కలుగును. ఈ రెండు కళలవలనను వీటి నభ్యసించువారికిఁ గలుగు ప్రయోజనమింతకు పూర్వమే చెప్పఁబడినది. ఇప్పుడు వీటివలన లోకమునకుఁ గలుగు ప్రయోజనమును చెప్పి వీటి యుత్కర్షను కొంత ప్రకాశపరిచెదము —

(౧) లోకమునకు తొలఁగింపరాని విషాదకరమగు ఒకానొక న్యూనతను ఇవి కొంతవఱకు పోఁగొట్టుచున్నవి. ఎట్లనఁగా.— లోకమున ఈశ్వరునిచే స్వకర్మానుగుణముగా సృష్టింపఁబడిన జీవరాసులకు పలువిధములగు జ్ఞానమును, పలువిధములగు ఇచ్ఛయు, అనేక ప్రయత్నములును అగపడుచున్నవి. సుఖ దుఃఖములు మాత్రము అందఱకు కలుగుచున్నవి. జీవుఁడు సుఖమునందానందమును దుఃఖమునందు విషాదంబును అనుభవించుచున్నాఁడు. ఇట్లు సుఖమును దుఃఖమును రెండును ఏల కలుగవలెను? ఆత్యంతికసుఖము ఏల కలుగరాదు? అట్లైనచో అన్నియు ఆనంద మందునుగదా! ఒకవేళ,

యుక్తే వోపనతం దుఃఖా
త్సుఖం తద్రసవత్తరమ్
నిర్వాణాయ తరుచ్ఛాయా
తప్తస్య హి విశేషతః!

ఎట్టకేలకుఁ గష్టాల్వ్రాన సేనసినట్టి
సుఖమె రసవత్తరం బయి శోభఁ జెందు
వడకు సోకినతని నిర్వాణ మొసఁగుఁ
జెట్టునీడ నరునకు విశేషముగను.

అను మనస్తత్త్వవిదుల న్యాయముబడి సుఖస్వరూప తదతిశయ జ్ఞానముకొఱకు దుఃఖమును వలసినదే యనిన, ముక్తియందు ముక్తులకు నిత్యసుఖము ఎట్లు? ఇట్లంతయు యోచించి విచారించి 'ఈ లోకమున ప్రాణులకు వారి కర్మానుసారముగ తొలఁగింపరాని కొన్ని న్యూనతలు ఉండుటచే వారికి దుఃఖము తప్పనిదే' అని పెద్దలు నిర్ణయించినారు. అట్టి న్యూనతలలోఁ బ్రధానమెద్దియన లోకము ప్రతిక్షణమును క్షయించుటయే! కొంచెము కొంచెముగా క్షయించుచు, లోకము క్రమముగా నాశముసేగదా పొందుచున్నది! దీనిని భావించియే కాళిదాసుఁడు,

త్యజత మాన; మలం బత! విగ్రహైః
న పునరేతి గతం చతురం వయః,

"కోపము వదలుము; అయ్యో! జగడము లేల? గతించిన చతురవయస్సు మఱల రాదు" అని దుగ్ఖించినాఁడు. రాముడును

న మే దుఃఖం ప్రియా దూరే
న మే దుఃఖం హృతేతి సా,
ఏత దే వానుశోచామి
వయోఽస్యా హ్యతివర్తతే.

—రామా. యుద్ధ V-౫.

తే. అలివిదూర దూరమున నున్న, దనియుఁ గాదు
దనుజవల్లభహృత యయ్యెనని యుఁ గాదు
సర్వసుఖసాధనంబైన జవ్వనం బ
తీత మగుటకు వగచెద సీతిశీల!

—గో. వెంకయ్య VI పేజీ ౫౫౫.

అని పలవించినాఁడు. ఇట్లు అతిక్రాంతదశను మఱల పొందరామి యను విషాదమునకుఁ

ప్రథమకారణ మగు న్యూనతను ఈ చిత్రకవనములు కొంత తొలఁగించుచున్నవి. ఎన్నఁడో గతించిన రామకృష్ణాదిమహాపురుషులను వీటి సాహాయ్యముననేకదా ఇప్పటికిని ప్రత్యక్షమునందు వలె అనుభవించుచున్నాము. విరహపు టెండతో దుఃఖకాలంబున తమప్రియుల ప్రతికృతిం దాల్చి ఒకింత యాశ్వసిల్లుట ప్రత్యక్షసిద్ధమే.

(౨) ఈ కళలచేతనే లోకము రసవంతముగాఁ దోఁచుచున్నది. ఎట్లనఁగా: నిపుణముగా విమర్శింతుమేని ఈ లోకము కాయివలెను, మట్టివలెను నీరసముగా కనుపట్టును. ఇట్టి ఈలోకము సమర్థుఁడగు కవియొక్క, లేక శిల్పియొక్క మనోదర్పణంబునం బ్రతిఫలించి సర్వగుణపముగా వెలువడి రసికులచే బాహ్యలోకముతోఁ బోల్చి విమర్శింపఁబడుచు సారస్యముం బొందుచున్నది. అటులనేకాక ఇది రసికుల అనుభవప్రత్యయములచే నెల్లరకును రుచించుచున్నది. ఒక పిల్లియొక్క కంఠధ్వని ఎవనిని గాని స్వతః ఆకర్షించి ఆనందపఱచుట లేదు కదా! అదే యొక నేర్పరిచేత అనుకరింపఁబడునపుడు అనుకార్యముతోటి సామ్యము ఎక్కుడగుకొలఁదియు ఎల్లవారిని ఎక్కుడుగా ఆనందింపఁజేయుచున్నది. అటులనే వాస్తవ బిడాలశబ్దమును లోకమునకు రుచింపుచున్నది. దీనినే పెద్ద లిట్లు తడవిరి:

"జగద్గ్రావప్రఖ్యం నిజరసభరా త్స్వాదయతి యత్" (ఏది తనరసముచే ఱాయితో సమానమగు జగత్తును రుచింపఁజేయుచున్నదో) అని.

(3) ఈ చిత్రకవనములచే లోకంబునకు బ్రహ్మానందానుభవము కలుగును. ఆనందఘనుఁడును రసఘనుఁడును అగు భగవంతుని జితించి కవనములచే స్తుతించువాఁడు ముక్తుఁడై బ్రహ్మానందము ననుభవించునుగదా! అపుడు "అహగ్గ్ శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోకకృత్" (నేను శ్లోకమును చేసినవాఁడను; నేను శ్లోకమును చేసినవాఁడను) అని యాతఁ డానందించునఁట!

వీటి యన్నింటిచేతను చిత్రముయొక్కయు, కవనముయొక్కయు ఉత్కర్ష వాగ్గోచర మగుట చెప్పకయ తెలియును. చిత్రకవనములం గూర్చిన గ్రంథము లీదేశమున నెన్నియో కల వందురు. పాతకమహిమయు లుండురేని మన దేశమున గ్రంథములకా కఱవు? మన పూర్వీకులు పెద్దలు ఘనులు తాము ఎక్కువశ్రమతోఁ గనిపట్టిన విషయములను మనకొఱకు వ్రాసియు నుంచినారు. మనము ఈ కళల నభ్యసింతుమేని పశువ్యావృత్తి కలుగుటయకాక, మనపెద్దల ఋణముం దీర్చి, దేశంబునకు క్షేమంబు నొడఁగూర్చి కృతకృత్యుల మగుదుము.

కలభాషిణి - సుగాత్రి

భారతుల పున్నయ్యశాస్త్రి

పింగళి సూరనార్యకృత కళాపూర్ణోదయమునందలి కలభాషిణీ సుగాత్రుల యనురాగ ప్రవృత్తులలోని తారతమ్యముల నొండొంటితోఁ బోల్చి యందలి విశేషముల నే నీవ్యాసమున వివరించెదను

కలభాషిణి పుట్టుకచే వారకాంతగాన జాతినిష్ఠమైన యపవిత్రత కొంతవరకుఁ గాకున్న కొంతవరకైన నున్నదని యంగీకరించకఁ దప్పదు. జాతినిష్ఠమైన యీ యపవిత్రత వ్యక్తిగతముగాఁ గలభాషిణియం దణుమాత్రమున మనశ్చాంచల్యరూపమున మన కగపడుచున్నది. కలభాషిణి కళాకోవిదురాలు. ఆమెకు జాతిసహజమగు ప్రాగల్భ్యము గలదు. కవిత్వము చెప్పఁగలదో లేదో గ్రంథమునుబట్టి తెలియవచ్చుట లేదుగాని యెట్టిదానినైన నేకసంతగ్రహించి పఠించఁగల దిట్టయని మాత్రము స్పష్టమగుచున్నది. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడైన నారదమహర్షి యంతటివానితో సహాధ్యాయిత్వము గాదుగాని, యంతగాఁ బ్రవర్తించి పరంధాముఁడైన శ్రీకృష్ణునిచేతను, యాతని ప్రధాన పట్టమహిషీమణులచేతను ప్రియశిష్యా నిర్విశేషముగఁ జూడఁబడి సంగీతవిద్యను సంపూర్ణముగ నేర్చినది వీణావాయించు నేర్పు గలదు. కవిత్వము, గానము - ఈ రెంటితోఁ బాటామెకు శిలాశాసనములఁ జదువఁగల సామర్థ్యముగూడ గలదు. అట్టి యీమె గానము జన్మహక్కుగాఁగల గంధర్వజాతికిఁ జెందిన నారదానుచరుఁడై సంగీతవిద్యావిశేషాభిలాషను శిష్యత్వము నుపచరించుచున్న మణికంధరునియందు మనంబు నిలిపినది. ఇదియే యీమె మొదటి ప్రణయ ప్రవృత్తి. ప్రణయము రేకెత్తకముందు నుండియు, కలభాషిణీ మణికంధరులకు స్నేహము గలదు. స్నేహము కుదురుటకు సైతము వారికిఁ జక్కని యవకాశముగలదు. ఏమన, కలభాషిణి రంభానలకూబరులఁ గాంచకముందు నారదుఁడు గానశిక్షకై యంతిపురంబును బ్రవేశించినపిమ్మట మణికంధరుఁడును గలభాషిణియు స్వపరభూరికథా ప్రసంగంబులను, అద్వైతదేవుని ప్రాసాదవన విశేషావలోకంబులను గలసి మెలసి గాలక్షేపము చేయుచుండెడివారు. ఈవిధముగా నారంభమైన స్నేహము ప్రణయముగా మారినది. మణికంధరుఁ డేమిటఁ దక్కువ? చక్కని రూపసంపద. జాతికి గంధర్వుఁడు. సహజ గానసంపదకుఁ దోడు నారదమహర్షి

యంతటివానికి శిష్యుఁడు. కలభాషిణికిఁ గూడ సంగీతమునం దభిమాన ముంటయు, పరస్పరము లోఁగడ స్నేహ ముంటయు, అయ్యది ప్రణయముగా మారిపోవు టెంతయు సహజము. భిన్న భిన్న మైన వృత్తులు గలవారి కొకరిపై నొకరి కభిమాన మున్నను ఆదర ముండదు. ఏకవృత్తి గలవారి కన్యోన్యము, ఆదరము మెండుగా నుండును. కనుకనే సంగీతమే అభిమానమును, వృత్తియునుగాఁ గల కలభాషిణీ మణికంధరుల కన్యోన్యాదర ములు ప్రణయముగా మారినవి. ప్రణయము మోహసమ్మిళితము. కావుననే రంభామనో హరుం జూచినంత కలభాషిణి యనురాగ మాతనిమీఁదకుఁ బారినది. మోహము వివేకశూన్య మైనది. కలభాషిణి కళోపాసకు రాలు అందును సౌందర్యోపాసిని. సౌభాగ్య కాంక్ష మిక్కుటము. త్రిలోకైకసుందరుఁ డైన నలకూబరునంతటివానిని రంభ తన రూపరేఖావిలాసాదులఁ గైవసము మొనర్చు కొనినదన సహింపలేకపోయినది. తా నేల యా సౌభాగ్యమును బొందరాదు? రంభకన్న తా నేమిటఁ దక్కువ? ఇదియే యామెలోని గర్వము. నలకూబరుని రూపసంపద యంతగా నామెను మోహపరుపలే దనుకొన్నను రంభ సౌభాగ్యము మాత్రము ఆమెకుఁ గన్ను కుట్టించినదని మాత్రము చెప్పక తప్పదు. ఆమెకు సవతిని గావలెనను సంకల్పముతోనే నలకూబరునియందు మనంబు నిలిపినది. ఇయ్యది యీయామె రెండవ ప్రణయప్రవృత్తి. నిజమున కీరెండవది సహజముగఁగాక కృత్రి మముగా నున్నదని స్పష్టమగుచునేయున్నది. ఇది వారకాంతా సహజమగు చాంచల్యము గూడ గాదు. స్త్రీ సహజమగు సపత్నీ మాత్సర్యము, లేక సౌభాగ్యకాంక్ష. కలభా షిణి మణికంధరుని స్వయముగ వరించినది. ఈపని కామె పెద్దల యామోదమును బడయలేదు. ఆమె కింకను పెద్ద లెవరు? అవునన్నను, గాదన్నను అన్నింటికిని పైచేయి యామెదియే. ఆమె స్వతంత్రురాలు. కలభాషిణిది ప్రణయము. అది యెత్తయిన కొండనుండి క్రిందికి దిగు నిర్ఝరిణివలె చూచుటకు మనోహరముగ నుండును.

ఇఁక సుగాత్రి యనురాగప్రవృత్తి విశే షముల నరయుదము:

సుగాత్రి పుట్టుకచేత యర్చకబ్రాహ్మణ సంతతికిఁ జెందినది. బ్రాహ్మణజాతికే స్వత స్సిద్ధముగ దైవభక్తి మెండు. అందును అర్చకులసంగతి యింకఁ జెప్పనది యేమి? కాన జాతిచేతనే సుగాత్రికిఁ బ్రాగల్భ్యము సున్న. మీఁదు మిక్కిలి యామె పెద్దలచే శాలీనున కగ్నిహోత్ర సాక్షిగ నుద్వాహ మొనర్పఁబడిన కన్యాలలామ. ఆమెకు లోన నెంత యుబలాట మున్నను - అయ్యది యర్హమైన దైనను సరియే పెద్దల యామో దమును బడయనిది చేయుటకు వెనుకాడును. మరియు నామెకుఁగల జ్ఞానమంతయు విని కిడిదేగాని శిక్షితమైనది గాదు. ఆమెకుఁ గళలయందుఁ బ్రవేశము లేదు. కావుననే భర్తమనోవృత్తిని ఎంతోకాలమునకుఁ గాని కనుంగొని తదనుకూలముగ ప్రవర్తించలేక పోయినది. ఆమెకుఁ బ్రాచీనపుపద్ధతులయం దభిమానాదరములు మెండు. కావుననే భర్తకు నాయుష్యాభివృద్ధి యగునని సొమ్ముల

నేమఱకఁ దాల్పసాగినది. భర్త తనవిషయమునఁ బరాకుగ నుండుటఁగని కారణమరయలేక ఎంతో పరితాపపడినది. కావలయునన్న తన నెవరికైన నమ్ముకొనవచ్చునని కూడ నుడివినది. ఆమెకు సర్వమును భర్తయే. భర్తలేకున్న ప్రపంచమే లేదు. ఆమె సర్వధర్మముల నెఱింగినదైనను భర్తకు సమ్మతముగానిచో ధర్మమును సైతము విడచును; అధర్మమును సైతము స్వీకరించును. పలుమాటలేల? భర్తకై యామె తన ప్రాణముల నర్పించుటకు సైతము వెనుకాడదు. ఆమెది ప్రేమ. ప్రేమకు త్యాగమే లక్షణము. మఱియు నది నిగ్రహసమన్వితము. అది ప్రణయమువలె మోహసమ్మిళితమునుగాదు; ప్రణయమువలె ప్రేమచంచలమైనదియుఁ గాదు. అయ్యది సుస్థిరము. ఎంతకాలమునకైన నయ్యది మార్పుజెందదు. తోటలోఁ దన సహాయమునకై తొందరలాడెడి సుగాత్రి సౌందర్యము శాలీనుని మనంబు హరించుట సహజమైన మానవకామము. అప్పుడు ధర్మవిరుద్ధమని సుగాత్రి పెనగులాడకుండుటయు ఆమె మానవత్వమునకుఁ దార్కాణముగ నున్నది. పెనగులాడి యంగీకరించిన కళాప్రదర్శనమగునేమో? అది యామెకుఁ దెలియని రహస్యములలో నొకటి. సహాయమునకై వచ్చిన యామెతో వనంబున విహరించుట కళావిలాసముగాక పోఁగా అనాగరికము. కలభాషిణి ప్రియులైన మణికంధరనలకూబరులనువలె సుగాత్రి శాలీనునియందలి కళాధర్మమునుగాంచి ప్రేమించియుండలేదు. ఆమె యతనియందలి భర్తృత్వమునే ప్రేమించెను. కలభాషిణి ప్రణయమునందుకన్న సుగాత్రి ప్రేమయందు దార్ఢ్యత యెక్కుడుగనున్నది. సుగాత్రిప్రేమ నదీపతియైన సముద్రునిం గవయఁగోరి పరువులెత్తు గంగానదివలె పవిత్రమైనది. ప్రణయము మధురము మనోహరము. ప్రేమ పవిత్రము, హృదయంగమము. ప్రణయమును మనసు నిర్మించును. ప్రేమ మనసునఁ బుట్టును. కలభాషిణి తన నేర్పుచే మనసును రంజింపఁజేయును. సుగాత్రి తన గుణములచే హృదయమును స్వైవసమొనర్చుకొనును. కలభాషిణిది మాటలపసందు. సుగాత్రిది గుణముల పసందు. ఒకరు మనసును రంజింపఁజేసి తననుండి పాఠకుని మనసును తొలంగిపోనివ్వకుండ చూచుకొనుచుందురు. ఇంకొకరు గుణములచే హృదయమును స్వైవసమొనర్చుకొని తనను దప్ప మిగిలిన ప్రపంచమును మరపింపఁజేయుదురు.

రేపటి కూడు —మూర్తి.

అహదనకర శాసనము

కాళ్లకూరి సూర్యనారాయణ

పూర్వ చరిత్ర[1]

ఈ రాగిశాసనము సర్ వాల్టర్ ఇలియట్ గారు సంపాదించినది; అహదనకర మను గ్రామమున దొరికినదట. ఇది ఇప్పుడు బ్రిటిషు మ్యూజియములో ఉన్నది. దీని ప్రతిబింబములు ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా లోను, ఒర్గెనుగారు సంపాదించిన "తమిళ సంస్కృత శాసనములు" అనే గ్రంథమునందును ఉన్నట్లున్నా, దానిని సంపూర్ణ వివరములతో ప్రచురించినవారు తెలుగు భాగము తెలియక విడిచిపెట్టినారనిన్నీ శ్రీయుత మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు శ్రీ రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచికలో తాము వ్రాసిన "ప్రాచీనాంధ్ర భాషాస్వరూపము" అనే వ్యాసమునందు మనకు తెలిపియున్నారు. దీనిని సాధించవలెనన్న తలంపుతో, కీ. శే. కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు, శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు, శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, దుందురి ఈశ్వరదత్తుగారు మొదలైనవారు చాలా కృషిచేసినట్లు కనిపిస్తుంది. ఈ శాసనము మూడవ విష్ణువర్ధనుని కాలమునాటిదని (క్రీ. శ. ౭౧౮-౭౫౧) శర్మగారి అభిప్రాయము; కాదు, అయిదవ విష్ణువర్ధనుని కాలమునాటిదని (క్రీ. శ. ౮౪౭) శాస్త్రిగారి అభిప్రాయము. మూడవ విష్ణువర్ధనుని కాలమునకు పూర్వము 'ఆంధ్రభాషాశాసనములు కొన్ని ఉన్నవటకాని వాటిలోభాష ఈ శాసనములో గల భాషకన్న ఎన్నోరెట్లు సులభముగా బోధపడునట, ఇంత బొత్తిగా అర్థము కాకుండా ఉన్న శాసనము వేరొకటి తెనుగు వ్రాతలో తెనుగుభాషలో వ్రాసినది లేదట. మీద చెప్పిన విష్ణువర్ధనుల కాలమున తెలుగు భాషకు గౌరవము సంస్కృతమునకన్న తక్కువ అగుటచేత, ఆనాటి దానపట్టాలన్నీ, సరిహద్దులు సహా, సంస్కృతంలోనే వ్రాసేవాడుక. సరిహద్దులు మాత్రము తెలుగుభాషలో వ్రాసి మిగిలిన శాసనమంతా సంస్కృత భాషలో వ్రాయడం పదకొండవ శతాబ్దము వరకునుండినిన్నీ. పదోశతాబ్దమునకు ముందు శాసనభాగము కూడా తెలుగు భాషలో వ్రాసినది ఇది ఒక్కటే. ఇట్టి సందర్భములలో, రాగిమీద చెక్కియుండుట, శాసనభాగము తెనుగుభాషలోను తెనుగువ్రాతలోను వ్రాసియుండుట, అక్షరాల స్వరూపమునుబట్టి మూడో, నాలుగో, అయిదో విష్ణువర్ధనుల కా...ని ...యుండవలెనని వచ్చుట, ఆకాలమునాటి మిగిలిన తామ్రశాసనములలోని తెలుగుభాషవలెగాక ఇందలి భాష అర్థముకాకుండుట యోచించి కాబోలు ఫ్లీటుదొరగారు ఇది

1. ఈ చరిత్రయందు వివరించిన విషయములు మ. రా. రా. మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు వ్రాసిన "ప్రాచీనాంధ్రభాషా స్వరూపము" (శ్రీరాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక) "అహదనకర శాసనము" (భారతి, విభవశ్రావణమాసం) అన్న వ్యాసములనుండి ఎత్తివ్రాసినవి.

14. 6- 6

నమ్మదగిన శాసనము కాదని అభిప్రాయపడినట్లుగా శర్మగారు వ్రాసియున్నారు. "ఒకవేళ చరిత్ర విషయము నిధి సరియైన శాసనము కాదని త్రోసివేసినను ఇందలి పదజాలమునకు సరియైన స్వరూప మేర్పడి అర్థ వివరణమే కుదిరినచో నిది యాంధ్రభాష కమూల్యా లంకారమనుటకు సందియము లేదు" అని వ్రాసిన శర్మ గారి ఈ వాక్యమునందలి కోరిక సఫలమైనందుకు నాకు చాలా సంతోషము. సహృదయులు, అట్టివారి సదుద్దేశము వ్యర్థంకాదు.

దీనిని తిరిగి పరిశీలించుటకు కారణము

రావుసాహెబు గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారి వద్ద శుశ్రూష చేసిన చిన్ననాటినుండి ఆయనఅనుగ్రహమువల్ల నాకు భాషాతత్వ విచారణ యందు కొంచెము అభిరుచి కలిగినది. దొరికిన దానిని వదలకూడదన్న తలంపుతో ఇన్ని సంవత్సరములై దానికి తగిన దోహదము చేస్తూనేవస్తున్నాను. నేను చేసిన కృషిలో ఒక్కవిషయము నాకు చాలా విడ్డూరముగా కనబడ్డది. పాణినిమతమును అనుసరించి భాషాతత్వమును పరిశీలన చేయవలెనంటే "ధాతువులు" అనేవి ప్రతిభా షకున్నూ ఉన్నవనిన్నీ, వాటికి 'ప్రత్యయములు' మొదటనో, నడుమనో, కొననో చేర్చుటచేత ఆయాధాతువులకు చేరిన మాటలన్నీ ఏర్పడుచున్నవనిన్నీ నేను ఒప్పుకోవలసి వచ్చినది. ఈ అభిప్రాయమును అనుసరించే మొన్న మొన్నటి వరకున్నూ భాషాతత్వ విచారణ జరుగుతూవస్తె. ఈ మార్గం నాకు నచ్చలేదు. భాషాతత్వ విచారకులలో కొందరికి "ధాతువు"లనేవి ఏభాషలోనూ ఎప్పుడూ ఉండలేదనిన్నీ, వాటి మూలాన భాషాతత్వవిచారణ చేయుట వాస్తవము కాదనిన్నీ తోచి అట్టి విచారణ వదలవలెనని మరీమరీ చెప్పినారు. ఈ విచారకుల మతప్రకారము వేరేమార్గము లేకపోవుటచేత పాణినిమతమును అనుసరించవలసి వస్తున్నదనిన్నీ, అట్టిమార్గము దొరికినవెంటనే పాణిని మతమును విడిచిపెట్టవలసినదనిన్నీ వారి నిర్ణయము. ఇట్టి నిర్ధారణను అనుసరించి వీరిలో కొందరు "హాలో ఫ్రాస్టిక్ థియోరీ" అన్న కొత్త థియోరీని కల్పించినారు. దీనిప్రకారం ఎల్లప్పుడునూ మనుష్యుడు నిండు వాక్యములలోనే ఆలోచించగలుగును గాని మాటలలో కాని ధాతువులలో కాని కాదనిన్నీ, భాషాతత్వ విచారణకు పునాదు నిండువాక్యము గాని ధాతువు కాదనిన్నీ, కాబట్టి అట్టివిచారణ ఈకొత్తపద్ధతిని అనుసరించవలసిన దనిన్నీ నిర్ణయమైనది. "ధాతువు" లను అనుసరించిన విచారణ కృతకము, కల్పితము. "హాలోఫ్రేజు"ను అనుసరించినది స్వాభావికమైన మార్గము. కాబట్టి ఈ నూతనమార్గము ఎంతవరకు వాస్తవమో తెలుసుకోవలెనని నాకు బుద్ధిపుట్టినది. ద్రావిడ భాషలన్నిటికిన్నీ మాతృకఅయిన "పురాతన ద్రావిడం" లో ఇట్టి హాలోఫ్రేజులు ఉన్నవా, ఉంటే వాటిలో కొన్నిటినైనా కనుక్కొనవచ్చునా అని ప్రశ్నించుకొని, తెలుగుభాషను ఈకంటితో చూస్తూ తిరిగీ పరిశోధించినాను. దీనితో సహా కొంచెం అరవము, ఇంగ్లీషు, కొంచెం సంస్కృతము కూడా చదివినాను. ఈ పరిశోధనలో తేలిన ముఖ్యవిషయములను క్రింద వివరిస్తున్నాను:

(౧) మనుష్యుడు ఏర్పరచిన భాషలన్నిటిలోనూ ఉన్న మాటలకుగాని వాక్యములకుగాని మాతృక "ఓం". ఏభాష కానీ, ఏకాలము నాటిది కానీ దానిలోని మాటలలో ప్రతిఒకటిన్నీ తుట్టతుదకు ఉచ్చారణలో ఈ "ఓం" అనే మాతృకనుండే పుట్టియుండవలెను.

(౨) మనుష్యుడు మాటాడుటకు నేర్చినవెంటనే వ్రాయుటకుకూడా నేర్చియుండవలెను. మాటాడుటకు, వ్రాయుటకుకూడా ఇంచుమించుగా ఒక్కేమారు మనుష్యుడు మొదలుపెట్టియుండవలెను ఒకవేళ ఈ రెంటిటిలో ఏదైనా ఒకటి రెండవదానికన్న ముందుది అని అనవలసివస్తే వ్రాతే ముందు అని చెప్పవలెను. నోటను వెలువడ్డమాట, దానిలో ఇమిడియున్న అభిప్రాయము, పురాతనపుమనుష్యులందరికీ ఎలాగున ఒకటే అయి ఉన్నవో అట్టిమాటను తెలియజేసే వ్రాతకూడా అందరి పురాతనపు మనుష్యులకూ ఒక్కటే. వాక్కునకు మాతృక 'ఓం' అయినట్లు వ్రాతకు మాతృక శిరస్సున్నూ, ఛిద్రాని భాగములున్నూ.

(౩) మీద వివరించిన కారణములచేత, అన్ని జాతుల మనుష్యులకున్నూ, పురాతనకాలమందు వ్రాత, మాట, మతము ఒక్కటే అయిఉండవలెను.

మీదచెప్పిన విషయములే వాస్తవమైనట్లయితే వాటి సహాయమువలన మొహంజొదారో-హరప్పలిపిని, సకారణముగా నేను పోల్చుకొనగలుగవలెన్నును అని యోచించి, దాని పరిశోధనను ప్రారంభించినాను. అదృష్టవశాత్తు ఆలిపి నాకు స్వాధీనమైనది. సుమారు 300-3౫0 మాటలను చదివి వాటికి అర్థములు సకారణముగా చెప్పగలిగినాను. ఈవిషయమై నాకు ఉన్న అభిప్రాయములను వెల్లడిపరుస్తూ సుమారు మూడు వందల పేజీల గ్రంథం తయారుచేసి వారి అభిప్రాయం ఇవ్వవలసినదని కోరుతూ ఒకకాపీ ఇప్పుడు లండనులో నున్న సర్ జాన్ మార్షల్ గారికిన్నీ ఇంకొకటి ఫ్రాన్సులో జూల్స్ బ్లాక్ గారికిన్నీ పంపించియున్నాను. వారికి ఈ కాపీలు చేరి సుమారు ౪, ౫ రోజులు అయి ఉంటుంది పూనికవేసి దానిలో మంచిచెడ్డలు వారు నిర్ణయించి నాకు సుమారు ఒకమాసంలో వారి అభిప్రాయం పంపగలరని యోచిస్తున్నాను.

ఇంతకుముందు ఎవరికిన్నీ స్వాధీనముగాని లిపి నేను సరిఅయినదని యోచించిన తియొరీకి లొంగినది కాబట్టి నేను నిర్ణయించిన భాషాతత్వవిచారణ పక్కలో చాలావరకు వాస్తవము ఉండవలెనని అనుకొంటున్నాను. మొహంజొదారోలిపి పరిశీలించగా తేలిన మాటలనుబట్టిన్నీ, వాటి అర్థములనుబట్టిన్నీ, అక్షర స్వరూపములనుబట్టిన్నీ ఈ క్రింది విషయములు ముఖ్యమైనవి తేలినవి:

(౧) మొహంజొదారో-హరప్పలిపి పరిశోధకులు, ప్రపంచంలో నేటివరకు పుట్టిన అన్నిజాతుల మనుష్యుల మాటలు (భాష), నేటివరకు పుట్టిన అన్ని జాతుల మనుష్యుల వ్రాతలు, నేటివరకు పుట్టిన అన్ని జాతుల మనుష్యుల మతములు, వాటి వ్యుత్పత్తి, పెరుగుదల, మార్పులు వాటికిగల పరస్పర సంబంధములు మొదలైన వానిని పరిశోధన చేస్తున్నారన్నమాట.

(౨) ఈలిపికి కారకులు ఆంధ్రులు. అనాది నుండిన్నీ వీరి వృత్తి మానవుని మాటను (భాషను), వ్రాతను, మతమును పరిశోధనచేయుటయే; పరిశోధన చేసి, వానిని సంగ్రహముగా, సూత్రముల సహాయమున జ్ఞాపకము ఉంచుకొని తరతరములుగా ఉపయోగించుటయే. వీరే అక్షరతత్వము, భాషాతత్వము తెలిసికొని ప్రపంచకంలో మిగిలినవారికి ఈ విషయములను నేర్పినవారు.

మీదను వివరించిన రెండు విషయములున్నూ వాస్తవములైనట్లయితే, మొహంజొదారో - హరప్పలిపి భాండాగారమును తెరచినతాళముతోనే అహాదనకర శాసనమునుకూడా నేను తెరువగలుగవలెను. ఇది ఇట్లుండగా, ఈ "అహాదనకరం" అన్నమాటకు మాతృక మొహంజొదారో-హరప్పలిపిలో నాకు కనబడి, దానిని విపులముగా చర్చచేసినాను. 'ఆంధ్ర' అన్నదికూడా కనపడినది. మొహంజొదారో - హరప్పలిపిని వాడిన ఆంధ్రుల ఈనాటి సంతతివారు తెలుగువారిలో కొందరు మహారాష్ట్రులు, కన్నడులలో కొందరు, తమిళులలో కొందరు, మళయాళదేశమునందలివారిలో కొందరును. ఇప్పుడు ఏవర్ణమునకు చెందియున్నా, ఏభాష మాట్లాడుతున్నా, జందెమువేసుకొని గాయత్రిని చెప్పగలిగిన హిందువులందరును ఆంధ్రులే. మొహంజొదారో-హరప్ప భాషలో తెలుగు పేర్లు, మాటలు, మహారాష్ట్రపు పేర్లు మొదలైనవి నాకు కనబడినవి. అందుననే ఆభాష ఆంధ్రము అని చెప్పుటకు నాకు ఆధారము కలిగినది. ఈ కారణములచేత దురవగాహముగాఉన్న ఈశాసనము నందలి తెలుగుభాషాభాగమును పరిశోధించవలెనని నాకు తోచినది.

శాసనమును బోధపరచుకొనుటకు ముందు చదువరులకు తెలియవలసిన విషయములు.

(౧) మనుష్యులు భాషనిమిత్తమై ఉచ్చరించే ధ్వనులు రెండువిధములు: సంతోషమును తెలియజేసేవి; దుఃఖమును తెలియజేసేవి. ఈ వ్యాసమునందు మొదటి

జాతి ధ్వనులకు "సత్ ధ్వనులు" అనిన్నీ, రెండవజాతిధ్వనులకు "దుర్ ధ్వనులు" అనిన్నీ పేర్లుపెట్టివాటినే ఉపయోగిస్తాను. అ, ఆ, ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, ఔలతో చేరినవి మొదటిజాతివి; ఇఈ ఎఏ ఐలతో కూడినవి రెండవ జాతివి. ఇది సాధారణసూత్రము. పెదవులు సాధారణ స్థితిలో ఉన్నప్పుడుగాని, ముందుకు తోసికొనివచ్చినప్పుడుగాని మొదటిజాతిధ్వనులు కలుగును; పెదవుల మూలలు దూరముగా పోవుటచేత పెదవుల మధ్య భాగము రవంత లోనికి ఈడ్చుకొనును; ఇట్టి స్థితిలో పుట్టే ధ్వనులు రెండవజాతివి.

(౨) మరియొక సందర్భమునుబట్టి భాషయందలి ధ్వనులు రెండువిధములు: నాదసహితములు, నాదరహితములు. గ్, ఘ్, జ్, ఝ్, డ్, ఢ్, ద్, ధ్, బ్, భ్ మొదలయినవి నాదసహితములు; క్, ఖ్, చ్, ఛ్, ట్, ఠ్, త్, థ్, ప్, ఫ్ మొదలయినవి నాదరహితములు.

(౩) ఙ, ఞ, ణ, న, మ : ఇవి ముక్కుధ్వనులు. వీటి ఉచ్చారణకు, నాదసహితమైనఊపిరి నోరుతమామూమూసిఉండుటచేత ఆమార్గముగా పోలేక ముక్కురంధ్రములలోనుండి వెలుపలికి పోవును. ఒకొక్కప్పుడు నాదసహితమైన ఊపిరి నోటిలోనుంచి కొంతవరకున్నూ, మిగత ముక్కులోనుంచిన్నీ పైకి పోవును. ఇట్టిజాతి ధ్వనులకు ముక్కు-నోటిధ్వనులని పేరు పెట్టవచ్చును. "వందమాత్రం" లో "వ" ముక్కు-నోటిధ్వని. దిగువవ్రాసిన గీత లేకపోతే "వ" అనే ధ్వని పూర్ణంగా నోటిధ్వనే అని యోచించవలెను.

(౪) ఇంకొక సందర్భమునుబట్టి భాషాధ్వనులు అచ్చులు, హల్లులు అని రెండుజాతులు. భాషకు ఉపచరించే ధ్వని ఏదైనా నోటిలో పుట్టవలెనంటే నోటిలో అధమపక్షం ఒకస్థలమందైనా సన్నని ఇరకుద్వారము ఏర్పడవలెను. గొంతుకలో నాదతంతువుల నడుమను ఇరుకుద్వారము ఏర్పడుటచేత ఊపిరికి నాదము కలుగుతుంది. ఇవి ఎడముగా ఉన్నప్పుడు నాదము ఉండదు.

ఇట్టి ఇరుకుద్వారము, మీదచెప్పినదిగాక నోటిలో సామాన్యముగా మూడుస్థలములందు ఏర్పడగలదు: మెత్తనిఅంగుడు నాలుక వెనకభాగమునకు దగ్గరగా దిగుటచేత ఒకటి; నాలుకకొనభాగము గట్టి అంగుడుకి దగ్గరగా మీదికి లేచుటచేత రెండవది; పెదవులు దగ్గరగా వచ్చుటచేత మూడవఇరుకుద్వారమున్నూ ఏర్పడగలవు. ఊపిరి ఈ ద్వారములలోనుండి పోవునప్పుడు సామాన్యముగా మూడుజాతుల ధ్వనులు కలుగును. మెత్తనిఅంగుడు క్రిందికి దిగుటవల్ల కలిగినవి అంగుడుధ్వనులు; నాలుక మీదికి లేచుటచేత కలిగినవి నాలుకధ్వనులు; పెదవులవల్ల కలిగినవి పెదవిధ్వనులు. అంగుడు క్రిందకుదిగుట, నాలుక మీదికిలేచుట, పెదవులు దగ్గరగాచేరుట అనే మూడుప్రయత్నములలో ప్రతిఒకటిన్నీ మిగిలిన రెంటింటితో సంబంధములేకయే జరుగగలదు; అనగా ఈ మూడుద్వారములును నోటియందు ఒకేసారిగా ఏర్పడగలవు. నాదసహితమైన ఊపిరి వీటిద్వారా వెడలినప్పుడు మీదను వివరించిన మూడుజాతుల ధ్వనులకున్నూ ఉన్న లక్షణములు గలిగిన ఒకేధ్వని ఏర్పడును. న్యాయముచేత ఒకజాతి లక్షణములు మరియొకదానికి ఉండవుకాని, ఈ త్రిద్వార ధ్వనిలో ఇవి అన్నీ ఇమిడియున్నవి. ఇదే "ఓం". వ్రాతలో ఒక్కఅక్షరముగా కనబడినను ఉచ్చారణలో దీనియందు మూడుభాగములు ఉన్నవి: మొదటిది అంగుడుద్వారమునకు చెందినది; రెండవది నాలుక ద్వారమునకు చెందినది; మూడవది పెదవులద్వారమునకు చెందినది. ఈధ్వనే పశువులకు, పురాతన మానవునకు సామాన్యముగా నున్నది. ఈ ధ్వనినుండే ప్రపంచకమందు వాడుకలో ఉన్న భాషలన్నీ పుట్టినవి. అందుచేతనే ఈ "ఓం" యొక్క ప్రాముఖ్యత. దీని స్వభావము పూర్ణముగా తెలిసే నిమిత్తము దీనిని "ఓం" అని వ్రాయుటకు మారుగా |గ| |ః| |ప| వ్రాస్తే చాలా ఉపచరిస్తుంది. ఇదిసత్ ధ్వని. దీనికిసరియైనదుర్ ధ్వని |య్యి| |ద్రై| |వై|. ఈ అక్షరములకు రెండుప్రక్కలను వ్రాసిన గీతలయొక్కయూ, అడుగునవ్రాసిన గీతయొక్కయు అర్థము తరువాత వివరిస్తాను.

కాలము గడవనుగడవను ఈ త్రిద్వారధ్వనినుండే ర| |ల|, |ల| |వ|, ర| |వ|, |వ| |ల|, |వ| |ర|, |ల| |ర అనే ద్విద్వారధ్వనులు పుట్టియుండవలెను. వీనినుండి ర| |ల| |వ| అనే ఏకద్వారధ్వనులును, వీనినుండి పుట్టిన ఈనాటి పలుభాషలలో గల ఇతరధ్వనులును ఏర్పడియున్నట్టు కనబడుతున్నది. ఇవిగాక వీటికి సంబంధించిన దుర్ధ్వనులుకూడా ఇదేరీతిని ఏర్పడియుండవలెను.

పరిశోధననిమిత్తము అంగుడుధ్వనులను మూడు భాగములుగా విభజించవచ్చును: వెనుకవి, నడిమివి, ముందువి. వెనుక వాటికి అరబ్బీల 'ఖ', తెలుగు వారి 'హ' అనేధ్వనులు చెందియుంటవి; క, గ, ఙ మొదలైనవి నడిమివి; సంస్కృతంలోని చ, జ, శ, య, మొదలైనవి ముందువి. ఇదేరీతిని నాలుకధ్వనులుకూడా మూడువిధములు: వెనుకవి ట ఠ డ ఢ ణ మొదలైనవి; నడిమివి ఇంగ్లీషు t (ట), d (డ) వలు; ముందువి త, థ, ద, ధ, మళయాళపు 'న' మొదలైనవి. పెదవిధ్వనులు వెనుకవి: దుర్ధ్వనిగా పలికిన ప, ఫ, బ, భ, మలు. నడిమివి, ప, ఫ, బ, భ, మ; ముందువి. సత్ధ్వనిగాపలికిన ప, ఫ, బ, భ మ లు. పరిశోధనకొరకు నోటిని, వెనుక నుండి ముందుకు, తొమ్మిదిభాగములుగా విభజించి యున్నాము. వీనికి సంఖ్యలమూలమున పేర్లు పెట్ట వచ్చును.

అంగుడుధ్వనులు	నాలుకధ్వనులు	పెదవిధ్వనులు
౧. వెనుకవి	౪. వెనకవి	౭. వెనుకవి
౨. నడిమివి	౫. నడిమివి	౮. నడిమివి
౩. ముందువి	౬. ముందువి	౯. ముందువి

ద్వారముయొక్క పరిమాణమును అనుసరించి నోటినుండి పైకి వడలే ధ్వనుల గుణము మారుతూవస్తుంది. ద్వారపరిమాణమును అనుసరించి అచ్చులు, హల్లులు ఏర్పడుతవి. ఈ రెంటికిని వ్యత్యాసమును కలిగించునది ద్వారపరిమాణమే. ఈ ద్వారము ఉండవలసినంత పెద్దదిగా ఉన్నప్పుడు అచ్చులు పుట్టును. అ, ఇ లు అచ్చులు. నాలుకను, మెత్తని అంగుడును ఇందుకు కావలసినంత కన్న రవంత దగ్గరగా తెచ్చినయెడల రాపిడిలేని హల్లులు పుట్టును. ఇంగ్లీషుడబ్లియు, తెలుగు 'య' మొదలైనవి రాపిడిలేని హల్లులు. రాపిడిలేని హల్లులకును రాపిడిగల హల్లులకును ద్వారము, ఎంతచిన్నదైనా, తెరచి కొని యుండవలెను. ద్వారమును ఇంకను చిన్నదిగా చేసినప్పుడు రాపిడిగల హల్లులు ఏర్పడును. స, శ, ష మొదలైనవిరాపిడిగల హల్లులు. ద్వారము ఇంతకన్న చిన్నదైనప్పుడు త్రేల్లులుపుట్టును. ర, ఱ మొదలైనవి త్రేల్లులు. ఇంతకుదగ్గరగా నాలుకను అంగుడుకిగాని, పెదవులకిగాని తెచ్చినయెడల ఆద్వారము తమామూ మూసికొనిపోవును. ఇట్టి సందర్భములో పైకి వెడలవలసిన ఊపిరి అయిదు విధాలుగా పోవచ్చును. (౧) ముక్కులో నుండి: ఇప్పుడు ముక్కుధ్వనులు కలుగుతవి. ఙ, ఞ, ణ, మ, న, ఇవి ముక్కుధ్వనులు. (౨) నాలుకకు ప్రక్కల నుండి: వీనికి ప్రక్కధ్వనులు అని పేరుపెట్టవచ్చును. ల, ళలు ప్రక్కధ్వనులు. (౩) ఎట్లుపోయినదో మాటాడేవానికిగాని వినేవానికి గాని తెలియకనే ఊపిరి చల్లగా నోటిలోనుంచో, ముక్కులోనుంచో పోవును. వీటికి పేలుడులేని ధ్వనులు అని పేరు. (౪) ఊపిరి పేలి మారుగా నోటిమార్గమున పోవును. ఇవి పేలుడుధ్వనులు. ఇంగ్లీషు 'T' (ట) పేలుడుధ్వని. ఈనాటి తెలుగులో పేలుడుధ్వనులు లేవు. (౫) ఊపిరి ఒత్తిడిగా పేలి నోటిద్వారా పైకి పోవును. వీటికి ఒత్తిడిధ్వనులని పేరు. ఈ అయిదు జాతుల ధ్వనులకున్నూ అడ్డుధ్వను లని పేరుపెట్టవచ్చును.

పెదవులు రవంత తెరచియుంచి నాలుకను, అంగుడును పాటియథాస్థానములో ఉంచి నాదసహితమైన ధ్వనిని చేసినయెడల రాపిడిలేని హల్లులు కలుగును; ఇంతకు కొంచెము హెచ్చుగా నోరు తెరిచి నాదసహితమైన ధ్వని చేసినయెడల అచ్చులు పుట్టుచున్నవి.

ఈ జాతిధ్వనుల తరగతులకు ఇదివరకువలెనే సంఖ్యల మూలముగా పేర్లు పెట్టవచ్చును.

రాపిడిలేని హల్లులు ౧
రాపిడిగల హల్లులు ౨
త్రేల్లులు 3

అర్ధధ్వనులు:—

ముక్కుధ్వనులు	౪
ప్రక్కధ్వనులు	౫
పేలుడులేని ధ్వనులు	౬
పేలుడుధ్వనులు	౭
ఒత్తిడిధ్వనులు	౮
అచ్చులు	౯

ఈ విభజనల ప్రకారము ఇక్కడ ఇచ్చిన పట్టీలో ౬వ జాతి పేలుడులేని ధ్వనులున్నూ, పురాతనభాషలోని తాలుకధ్వనులున్నూ అతి హెచ్చు అల్లరిధ్వనులు. కలుగజేయవలసిన మార్పులను కలుగజేసి అవితమ స్థానమున ఉండక మాయమైపోయినవి మాటలలో మార్పులను హెచ్చుగా కలుగజేసినవి ఇవే. ఇందుకు ఒక ఉదాహరణము పేలుడులేని "న" కారము. దీనిని ఉచ్చరించినప్పుడు వినేవాడికి ఇది న్ద్త్, న్త్న్, న్ద్, న్త్, త్ద్, త్,న్, ద్త్ అనే ధ్వనులలో ఏదో ఒకటిగా వినబడును. ఒక్కడికే ఒకప్పుడు ఒకలాగున, మరియొకప్పుడు మరియొకలాగున వినబడుటచేత ఒక మాటనుండి ఒకేభాషలో రెండు క్రొత్తమాటలు ఏర్పడుతవి. వాటి అర్థం మొదటిమాటదే. ఇదేరీతిని పేలుడులేని జ, ఞ, ణ, మ, మొదలైనవి.

పేలుడులేని జ: జ్గ్క్, జ్క్గ్, జ్గ్, జ్క్, గ్, క్, గ్క్, క్గ్.

పేలుడులేని ఞ: ఞ్జ్చ్, ఞ్చ్జ్, ఞ్జ్, ఞ్చ్, జ్, చ్, జ్చ్, చ్జ్.

పేలుడులేని ణ: ణ్డ్ట్, ణ్ట్డ్, ణ్డ్, ణ్ట్, డ్, ట్, డ్ట్, ట్డ్.

పేలుడులేని మ: మ్బ్ప్, మ్ప్బ్, మ్బ్, మ్ప్, బ్, ప్, బ్ప్, ప్బ్.

ఇంతవరకున్నూ వివరించిన విభజనల ప్రకారము అన్నిజాతుల ధ్వనులన్నూ ఒకపట్టీలో ఇమిడ్చి దానిని ఎపెండిక్సులో ఇచ్చియున్నాను. దానిని బట్టి ఈ వ్యాసమునందలి పురాతనపు మాటలను ఉచ్చారణను తెలిసికొనవలసి ఉంటుంది. ఇందుకు సందర్భించినట్టియు ఇక్కడవివరించనట్టియు విషయములను అన్నిటినీ పొందుపరిచి అచ్చటనే వ్రాసియున్నాను. కాబట్టి చదువరులు ఆపట్టీనుండే అట్టివిషయములను గ్రహించవలసి ఉంటుంది.

(౫) పురాతనపుభాషయందలి ధ్వనులు అన్నీ త్రిద్వారలో, ద్విద్వారలో; ఏకద్వారము గలవి ఈనాటి భాషలలోనివి. ఇట్టి గుణము వీటికి ఉండుటచేత ధ్వనులు కొబ్బరిముక్క విరిగినట్లు స్పష్టముగా ఉండవు అనగా ఒకేధ్వని ఒకరికి ఒకలాగునను, మరియొకరికి మరియొకలాగునను వినబడును. ఉచ్చరించేవాడికి మాట ఒకటే అయినా వినేవారికి వేరువేరుగా ఉండును. అందుచేతనే పురాతనపుభాష ప్రపంచకములోని ఆనాటి ప్రజలకందరకీ ఒకటే అయినా, ఈనాటికి ఆభాషే పలువిధములైన భాషలక్రింద అల్లుకొనట. ఈనాటి భాషలను పరీక్షించేవాడికి ఈ వేరువేరు భాషలయందు పరస్పరసామ్యము లేకుండా ఉన్నట్టు కనబడినా వాటితాత, ముత్తవతాతలైన భాషలలో ఎక్కువసామ్యము కనబడకతప్పదు; వాస్తవముగా కనబడుతున్నది కూడాను.

పురాతనభాషయందు అచ్చులు లేవు. ఆనాటి ధ్వనులు మొట్టమొదటివి రాపిడిలేని హల్లులు; తరువాతివి రాపిడిగలిగిన హల్లులు ట్రిల్లులు, అర్ధధ్వనులు, అచ్చులు ఇటీవల ఏర్పడినవి. ఈ మూడుజాతుల ధ్వనులున్నూ ఏ భాషలోనైనా ఏర్పడిననాటినుండీ దానికి పురాతనత్వము పోయినదని మనము నిస్సందేహంగా నమ్మవచ్చును. అచ్చులు వాడకుండా మనకు ఒక్క నిమిషమైనా వెగదే, పురాతనపుమనుష్యులు ఎట్లు తమ తమ భాషాధ్వనులను ఉచ్చరించేవారు, ఎట్లు మాటాడగలిగేవారు, ఎట్లు తమ భావములను ఇతరులకు తెలిపేవారు అన్న పెద్దసందేహం ఈనాటి భాషాతత్వవిచారకులకు కలిగినది. ఈప్రశ్నకు సబబైనజవాబు ఏవరున్నూ నేటివరకూ ఇవ్వలేదు. కాని నాకు తోచినవరకు నేను ఈ ప్రశ్నకు జవాబు ఇస్తున్నాను. చిత్తగించండి. ఇందుకు కారణము ముఖగహ్వరముయొక్క ఆకార

మున్ను, ధ్వనులను కలుగజేయు దాని భాగముల అమరికయున్నది. గహ్వరము ఇంచుమించుగా అడ్డకత్తెర ఆకారముగా ఉన్నది. మీదిదౌడ నిలకడగా అతికియున్నది; అది కదలజాలదు. క్రిందిదౌడ మీదికినీ క్రిందికిని ఆడగలదు. మీదిదౌడ అడుగుభాగము ముఖగహ్వరమునకు మీదికప్పు. దీనిలో వెనుకభాగము మెత్తనిఅంగుడు. ఇది క్రిందికిని మీదికిని ఎక్కి దిగగలదు; ముందుభాగమునకు ఎట్టి చలనమున్నూ లేదు. ఇకను, నాలుక పెళసరి రబ్బరుత్రాడువంటిది. దీని క్రిందిభాగములో వెనకసగము నోటి అడుగుభాగమునకు గట్టిగా అతికియున్నది. కాబట్టి ఈ భాగమునకు చలనము అతిశకుండ్రవు. నాలుకముందు భాగమును ఇష్టమువచ్చినట్టు క్రిందకును మీదికిని మనము ఆడించవచ్చును. పెదవులకు రెండింటికిని ఇంచుమించుగా ఒక్కేమట్టుకు చలనమున్నది.

అంగుడుధ్వనులను కలుగచేయగలిగిన భాగములు: మెత్తనిఅంగుడు, నాలుక వెనుకభాగము; వీటిలో స్వేచ్ఛాచలనము ఈ అంగుడుకే ఉన్నది; నాలుకకు ఆతితక్కువ. నాలుకధ్వనులను కలుగజేయునవి: గట్టి అంగుడు, నాలుకముందుభాగము. వీటిలో స్వేచ్ఛాచలనము నాలుకకే; అంగుడికి లేనేలేదు. మెత్తనిఅంగుడు నాలుకముందుభాగముయొక్క సహాయములేకుండానే క్రిందికిన్నీ మీదికిన్నీ ఆడగలదు; ఇట్లే మెత్తనిఅంగుడు సహాయము లేకుండానే నాలుక క్రిందికీ మీదికీ ఆడగలదు. కాబట్టి పరస్పర సంబంధం లేకుండా, మెత్తనిఅంగుడు క్రిందికి దిగుటవల్ల నోటికి వెనకభాగమున ఒకద్వారమున్నూ, నాలుకముందు భాగము మీదికి లేచుటవల్ల నోటికి మధ్యభాగమున ఒక ద్వారమున్నూ, ఒక్కేకాలమందు ఏర్పడగలవు. వీటికి తోడు, ఈ మీద వివరించిన రెండుజతల అవయవములతో సంబంధములేకుండానే పెదవులు రెండును దగ్గరగా వచ్చుటచేత నోటికి ముందుభాగమున ఇంకొక ద్వారము వాటితోసహా ఒక్కేకాలమందు ఏర్పడగలదు. ఈమూడు ద్వారములున్నూ ఒక్కమారుగా ఏర్పడిఉండగా పైకి వెడలే నాదసహితమైన ఊపిరి |క| |ల| |వ| (ఓం) అనేధ్వనిని చేయును. అవసరమైనప్పుడు మూడుద్వారములను చేయుటకు మారుగా రెండింటినే చేయవచ్చును. అప్పుడు |క| |ల|, |క| |వ|, |ల| |వ|, |వ| |ల|, |వ| |క|, |ల| |క| అన్న ద్విద్వారధ్వనులు ఏర్పడగలవు. మీదను వివరించిన త్రిద్వారధ్వనిలోఅయితేనేమి, ద్విద్వారధ్వనులలో నైతేనేమి ఏదో ఒకద్వారమువద్ద పుట్టిన ధ్వనిభాగమునే ఊది పలుకగలిగేవారు. కాబట్టి వాస్తవమున |క| |ల| |వ| అని వ్రాసినది మూడు వేరువేరు మాటలు:

|క| |ల| |వ|, |క| |ల| |వ|, |క| |ల| |వ|

మొదటిదానిలో ఊదిపలికిన భాగము |క|; రెండవదానిలో |ల|; మూడవదానియందు |వ|. కాబట్టి మిగిలిన రెండు భాగములును ముఖ్యభాగమునకు ఊతలుగా ఏర్పడుచున్నవి. ఈ మూడు ద్వారములవద్ద పుట్టిన ధ్వనులున్నూ హల్లులే. ఇందులో ఒకహల్లు మరి ఒకదానికి ఊత; అనగా మొదటిహల్లునకు అచ్చు ఉన్న ఎడల అది ఎట్లు సహాయపడవలెనో అట్లే రెండు, మూడు ద్వారములవద్ద పుట్టిన హల్లులు దానికి సహాయపడి, అచ్చులవలె ఊతలుగా ఉన్నవి. |క| అనేభాగమునకు |ల|, |వ| లు ఊతలు; |ల| అనేదానికి |క| |వ| లు ఊతలు; |వ| అన్నదానికి |క| |ల| లు ఊతలు. ఇట్లే ద్విద్వార ధ్వనలకు కూడాను. |క| |ల| ఒకటేధ్వని; దీనికి రెండు అంతర్భాగములు: |క| ఒకటి, |ల| ఒకటి. ఈరెండు ద్వారములవద్ద ఏర్పడిన అంతర్ధ్వనులున్నూ రాపిడి ఉంటేనేమి, లేకుంటేనేమి, హల్లులే. ఒకదానికి ఒకటి ఊత. |క| కు |ల| అనుకోవచ్చును; లేదా |ల| కు |క| అనుకోవచ్చును. |క| కు |ల| ఊత అని యోచించేవారు |క| ప్రధానధ్వని అని తలచి దానిని ఊది పలుకుదురు. |ల| ప్రధానధ్వని అని తలచేవారు దీనిని ఊది పలికియుందురు. నేటి ఏకద్వారధ్వనులు పురాతనపు ద్విద్వారధ్వనులనుంచిన్నీ, ఇవి త్రిద్వారధ్వనులనుంచిన్నీ ఏర్పడియున్నవనుటకు తగిన ఆధారములున్నవి. ఈనాటి తెనుగు 'గ' పురాతనపు |క| |ల|; ఈనాటి తెలుగు 'ల' పురాతనపు |ల| |వ| నుంచి పుట్టినది. ఇట్లే ఈనాటి 'వ'.

పురాతన భాషయందు త్రిద్వారధ్వనులున్నూ ద్విద్వారధ్వనులున్నూ మాత్రమే ఉండుటకున్నూ ఏక ద్వారధ్వనులు లేకుండా ఉండడానికిన్ని ఇటుపైని కారణమును వివరిస్తాను. బాగుగా తెరిచియుంచినప్పుడు ముఖద్వారము ఇంచుమించుగా కొంచెము తెరచిన అడకత్తెరవలె ఉండును. దాని లోపలికొన పెదవులకద్దకమ్మ ఇరుసు. అడకత్తెరకున్నూ దీనికిన్నీ ఒక వ్యత్యాసము ఉన్నది. అడకత్తెరదౌడల లోపలిఅంచులు తిన్నగా ఉన్నవి; కాని నోటిదౌడలలో అంచులు అట్లు కాదు: మీదిదౌడలో అంచు పల్లకీవాటముగా ఉన్నది; దిగువదౌడలో అంచు ఏటవాలుగా ఉన్నది. మీదిదానికి చలనము లేదు; దిగువదానికి అడకత్తెరదౌడవలె చలనము ఉన్నది. ఈ కారణములచేత, దిగువదౌడ మీదిదానికి రవంత దగ్గరగా వచ్చినప్పుడు ఏకకాలమందు ఇంచుమించుగా మెత్తనిఅంగుడువద్ద ఒకటిన్ని, పెదవుల దగ్గర ఒకటిన్నీ మొత్తమున రెండుద్వారములు ఏర్పడును. వీటిమార్గమున నాదసహితమైన ఊపిరి పైకి వెళ్లినప్పుడు ఇంగ్లీషు డబ్లియు (ద్విధ్వని) పుట్టును. ఇది పురాతన భాషలో ముఖ్యమైన ధ్వని; మొదటిది. దిగువదౌడను ఈస్థితిలో ఉంచి, నాలుకకొనను రవంత మీదికి ఎత్తిన యెడల నోటికినడుమ ద్వారము ఏర్పడును. ఈమూడు ద్వారములలోనుండి నాదసహితమయిన ఊపిరి కొంతవరకు ముక్కులోనుండిన్నీ మిగిలినది నోటినుండిన్నీ పోయినయెడల త్రిద్వారధ్వని, |గ| |ల| |వ| అనేది పుట్టును. ఇదే "ఓం". నాలుక మీదకు ఎత్తకుంటే ద్విద్వారధ్వనే పుట్టుతున్నది. ఈ ఇంగ్లీషు డబ్లియు అనేధ్వనిని మనము |గ| |వ| అని వ్రాయవచ్చును. దీనిని ఉచ్చరించుటకు పైకిపోయే ఊపిరిలో కొంత ముక్కులోనుంచికూడా పోతే ఈధ్వని |గ| |వ| అవుతుంది. ఈ ఇంగ్లీషుడబ్లియు (|గ| |వ|) వినేవారికి ఒకప్పుడు |గ| గా వినబడుతుంది; ఇంకొకప్పుడు |వ|గా వినబడుతుంది. కాబట్టి నేను పరీక్షచేసిన అన్నిభాషలలోనూ 'గ' కు మారుగా 'వ' ఉండడం, లేకుంటే రెండింటికి మారుగా డబ్లియు ఉండడం, లేకపోతే 'వ' కు బదులు 'గ' రావడం తటస్థించినది. ఇవి నోటి—ముక్కుధ్వనులైతే |గ| కు మారుగా |వ| గాని 'మ' గాని రావడం, 'మ' కు మారుగా 'బ' రావడంకూడా అతిసామాన్యమైన విషయము. ఈ ఇంగ్లీషుడబ్లియు అనేధ్వనే కొందరికి |గ| |వ| అన్నట్టు తట్టుతుంది; మరికొందరికి |వ| |గ| అన్నట్టు తట్టుతుంది. ఈ ఒక్క పురాతనధ్వనే, ఈనాటి భాషలలో కొన్నిచోట్ల 'గవ' అనిన్నీ, మరికొన్నిచోట్ల "వగ" అనిన్నీ కనబడుతున్నది. ఈ రెండింటికీ మధ్యను |ల| కూడా ఉంటే, ఒకే త్రిద్వారధ్వని రెండింటిక్రింద మారగలదు.

(౧) |గ| |ల| |వ| |వ| |ల| |గ| (౨)

|గ| కున్నూ, |వ| కున్నూ పురాతనభాషలో వ్యత్యాసము లేదుకాబట్టి పురాతనపు ద్విద్వారధ్వనిని ముందునుంచి వెనుకకుగాని, వెనుకనుంచి ముందుకుగాని చదివినా, ఉచ్చారణలో ఏమీ వ్యత్యాసం లేకుండా ఒక్కరీతిగానే వినబడుతుంది. ఈ కారణంచేత కొంతమంది ఈ త్రిద్వారధ్వనిని వ్రాసి ఆ వ్రాసినదానిని చదివినప్పుడు కుడినుంచి ఎడమకున్నూ, మరికొంతమంది ఎడమచేతినుండి కుడివైపునకున్నూ చదవడం ప్రారంభించినారు. ఆ నురాను ఈ వ్రాతపద్ధతులు రూఢమైపోయినవి. అరబిక్, ఉర్దూ మొదలయినవి ఒకరీతిగా వ్రాస్తే తెలుగు, అరవము, ఇంగ్లీషు దానికి వ్యతిరేకముగా వ్రాస్తాము.

ఇంగ్లీషు డబ్లియువంటి ధ్వని పూర్వం ఆంధ్రులకు కూడా ఉండేది. ఇది ఒక్కటేధ్వని అనిన్నీ, రెండుద్వారములు కలదనిన్నీ తెలియజేయుటకు ఒక వింత ఆయినపన్నాగమువారు పన్నినారు. రెండు ద్వారములలో ఒకటి మెత్తని అంగుడుదగ్గరది; కాబట్టి ఈ డబ్లియును వ్రాయుటలో అక్కడి అక్షరమును (గ) ఉపయోగించినారు. రెండవద్వారము పెదవుల దగ్గరది కాబట్టి దీనికి అనుగుణ్యమైన అక్షరమును కూడా ఉపయోగించినారు. రెండింటిని ప్రక్క ప్రక్కగా వ్రాస్తే రెండు వేరువేరు ధ్వనులన్న అభిప్రాయము కలుగుతుందేమో అన్నభయముచేత ఒకదానిక్రింద ఒకదానిని వ్రాసినారు. గ్వ అంటే ఎంతో గ్గ అన్నా అదేగా భావించవలెనని వారి తాత్పర్యము. |గ|, |వ| లకు

ఉచ్చారణలో భేదము లేదుగదా! అందుచేత 'గ్వ' అని వ్రాసినదానిని క్రిందనుంచి మీదికి చదివి దానిని ద్విబ్లియుగా ఉచ్చరించేవారు; మరికొందరు దానినే మీదనుంచి క్రిందికి చదివి దానికిన్నీ అదే ఉచ్చారణను కల్పించారు. అందుననే క్రిందనుంచి మీదికి వ్రాసే వ్రాతలు కొన్ని, మీదనుండి క్రిందికి వ్రాసేవి కొన్ని ఈనాటికిన్ని మనము చూస్తున్నాము. ఈనాటి తెనుగులో మనము "స్వ" అని వ్రాస్తే ఇదే పురాతన భాషలో |స్| |వ్| అనే ద్విధ్వనిగా పలికేవారు.

మీదను వివరించిన విషయములన్నీ సరియని ఋజువుచేయుటకు మహెంజొదారో - హరప్పలిపి నుండి విస్తారముగా ఉదాహరణము లివ్వగలను. ఇట్టి వింత వ్రాతలను ననుసరించే ఆవ్రాత ఆంధ్రులదని నిర్ణయించి యున్నాను. నేను ఆలిపి చదివిన పిమ్మట దానిని గురించిన కొన్ని అభిప్రాయములను వెల్లడించి యున్నాను. అదృష్టవశాత్తూ మీది నా అభిప్రాయములన్నిటినీ అహాదనకరశాసనము దృఢపరస్తున్నది. తప్పుదోవ తొక్కడంలేదని నాకు సూచన.

(౬) నా చిన్నతనంలో మాతండ్రి నాకు ఒక పద్యం చెప్పినారు. అది అందరికీ తెలిసినదే. 'త్రుప్వట బాబా' అన్నది. ఇది చక్కని తెలుగులో చెప్పియున్నది ఈ చాటుపద్యముయొక్క పూర్వచరిత్ర, అర్థము మొదలయినవి కూడా అందరికీ తెలిసినవే. అందుచేత నేను ఇక్కడ వ్రాయను. ఈ పద్యమునకు విపరీతార్థము ఒకటి ఉన్నట్లు నాకు కనిపిస్తుంది. ఇప్పటికి అప్రస్తుతం కాబట్టి అదిన్ని వ్రాయదలచుకోలేదు. కాని ఆపద్యంలో రెండు వింతధ్వనులు ఉన్నవి - మొదటిది త్రుప్వ; రెండవది డ్డబ డ్డబ అన్నదిన్నీ.

మొదట ఈ 'త్రుప్వ'అన్న దేమిటో వివరిస్తాను. మనుష్యుడు ఎవడైనా తుమ్మవలసి వచ్చినప్పుడు నోరు బాగుగా తెరచి, గాలిని తొందరగా లోనికి పీల్చుకొని, పూరించి, దానిని ఒక్కసారిగా బలంతో పైకి వెళ్లగొట్టును. ఈ వెళ్లగొట్టే కాలమందు అడకత్తెర మూసుకొన్నట్లు క్రమంగా నోరు వెనుకనుంచి ముందుకు మూసికొనివచ్చును. ఈరీతిని మూసుకొంటూ వచ్చే నోటిలోనుంచి తొందరగా ఊపిరి బయటకు వెడలుతూ ఉన్నది కాబట్టి ఒకదాని తరువాత ఒకటి తొందర తొందరగా ఈదిగువ నుదాహరించిన ధ్వనులు కలుగుచున్నవి: వీనిలో మొదటిది: ఱ. గాని దీనికి సరియైన దుధ్వనిగాని; తరువాత వరుసగా ఒకదాని తరువాత ఒకటి వెంటనే వచ్చే ధ్వనులు: |క| |క| |న| |త|; ఇటుపైని ఏర్పడే ధ్వని ఒక విస్ఫారమైన ధ్వని. ఇది ఒక ట్రిల్. ఈ ట్రిల్లును ఉచ్చరించేటప్పుడు కొంత ఊపిరి ముక్కులోనుంచిన్నీ మరికొంత నోటిలోనుంచిన్నీ పోవుటచేత దీనిని ముక్కు-నోటి ధ్వనిగా ఎంచవలెను. ఇది ఎట్లు ఏర్పడుతున్నదో ఇటుపైని వివరిస్తాను: బాణాకారముగా ఉన్న నాలుకయొక్క అంచుభాగము రెండుపెదవులమధ్యను ఉంచి, దీనికి బొత్తిగా వెనుకనున్న భాగమును మీదిపండ్ల మీదిభాగమునకు తగిలియున్న గట్టిఅంగుడికి ఎగదన్ని బలంగా ఊపిరిని వెళ్లగొట్టవలెను. అప్పుడు మొదట |త| యొక్క పుట్టుగస్థానమునకు అనుగుణ్యమైన ట్రిల్ వినబడును. వెంటనే మీది పెదవి, దానికి అంటియున్న నాలుక మధ్యనుండి ఈ ఊపిరి పోవునుకాబట్టి ఆస్థానమునకు అనుగుణ్యమగు ట్రిల్ ఇంకొక్కటి ఏర్పడును. ఇది నాలుక మీదిపెదవి అతితొందరగా చలించుటవల్ల కలిగినది; ఈవెనుక చెప్పిన ట్రిల్ పలుకుతూ ఉండగానే, నాలుక, మీదపెదవులు చలనమువల్ల, క్రిందిపెదవి కూడా చలించనారంభించును. రెండు పెదవులు చలించుటచేత ఏర్పడవలసిన ట్రిల్ ఇంకొకటి వినబడును. మీదచెప్పిన మూడు ట్రిల్లులున్నూ ఇంచుమించుగా ఒక్కేసారి పలుకును. ఇది ఇట్లుండగా ఈ ఊపిరిలో కొంతభాగము ముక్కులోనుంచి పోవునుకాబట్టి ఈ ట్రిల్లుల మిశ్రమమైన ధ్వనికి అనునాసికత్వముకూడా అంటుతుంది. ఒక్కేసారిగా పలికే ఈమూడు ట్రిల్లులను తెలుగు సంప్రదాయంప్రకారం వ్రాయవలెనంటే ఈ రీతిగా ఒకదానిక్రింద ఒకటి వ్రాయవలెను.

త్ ఞ
త్ బ్ ఞ
బ్ ఞ

ఇందులో ప్రతిఒక్క ధ్వనిన్నీ ఈనాటి తెలుగువారికి వింతే. మొదటి "త" అనే పలకడానిధ్వనికి

నాలుకను అమర్చి, ఊపిరిని బలంగా పైకి వెళ్లనివ్వవలెను. అప్పుడు ఈ ట్రిల్ ఏర్పడును. దానితరువాతి ధ్వని ఇంకా హెచ్చు వింతైనది. నాలుక విల్లువంటి కొనను రెండుపెదవులమధ్యను ఉంచి మీదిపెదవికి ఎగదన్ని అక్కడ "అడ్డుధ్వని" పలుకవలెను. ఇది నాదసహితమైనది అయితే 'బ్ద' అన్నట్టున్నూ, నాదరహితమైతే "ప్త" అన్నట్టున్నూ వినబడును. ఈధ్వనే ప్తాలమీ, కాప్త, చంద్రగుప్త అన్నమాటలలో ఉన్నది. రానురాను ఈ బ్ద, ప్త అనేధ్వనులు బ, ద, ప, త అన్నధ్వనులక్రింద విరిగినవి. బ్ద, ప్త అన్నధ్వనులను ఉచ్చరించుటకు నాలుకను పెదవిని అమర్చి, ఊపిరిని బలంగా వెడలిస్తే ఈ ట్రిల్ ఏర్పడును. ఇది ఒక్కటే ధ్వని; వేరుమార్గం లేక త్ బ్ అని రెండు అక్షరములుగా వ్రాసియున్నాను. కడపటిది రెండుపెదవులవల్లను కలిగిన ట్రిల్. ఈ మూడున్నూ ట్రిల్లులు అని తెలియజేయడానికి, '౯' అనే గుర్తు వాడినాను.

ఒకదానిక్రింద ఒకటి మూడు వరుసలుగా అక్షరములు అచ్చువేయుటకుగాని, వ్రాయుటకుగాని సౌకర్యము లేనందున వీనిని ఈ దిగువను కనబరచినట్లు ఇటుపైని వ్రాస్తాను. అలాగున వ్రాసినా ఇవి అన్నీ చేరి ఒక్కేధ్వని అని చదువరులు జ్ఞాపకము ఉంచుకొనవలెను. అడుగున గీసినగీత ముక్కుధ్వని అని తెలియజేయుటకు గురుతు.

త్౯త్బ్౯బ్౯

ఇప్పుడు మొదటినుంచి పుట్టిన ధ్వను లన్నిటినీ వరుసగా వ్రాస్తాను.

అ |గ| |క| |న| |త| త్౯త్బ్౯బ్౯

మీదను వ్రాసినది కొంతమంది ఊహించినట్లు. మరికొంతమంది మీదిదానిలో ఉన్న |న|, |త| తరువాత వచ్చినట్లు యోచించడంచేతనున్నూ కడపటి మిశ్రధ్వని కొంతవరకు ముక్కుధ్వనిగా ఉండుటచేతను దీనిని రవంత మార్పుతో వ్రాస్తారు. అది ఈదిగువను వివరిస్తున్నాను.

అ |గ| |క| |త| |న| త్౯త్బ్౯బ్౯

ఈ రెండువిధములైన ధ్వనులు ప్రజల నోళ్లలో ఎన్నివేలసంవత్సరములైయో్యా వాడుకలో ఉండిఉండి అవి మార్పులుచెందినవి. ఆ మార్పులను నేను ఇటుపైని వివరిస్తాను.

ఏ అక్షరమునకైనా రెండుప్రక్కలనూ గీతలు గీసియున్నట్టయితే దానిని అడ్డుధ్వనిగా పలుకకూడదు. దాని ఉచ్చారణనిమిత్తము నోటిలో ఏర్పడిన ద్వారము తెరిచేఉంచవలెను గాని తమామూ మూయకూడదు. ఇట్టి సందర్భంలో రాపిడి లేనట్టిగాని, రాపిడి గలట్టిగాని హల్లు ఏర్పడును. |గ| అని వ్రాస్తే "వాడిమొగ్గాం" అన్నప్పుడు "గ" ఎలాగు వినిపిస్తుందో ఆలాగు పలుకవలెను. ఇట్లే |క| మొదలైనవి. కాండ్రగించునప్పుడు వినబడే ధ్వని ఇంచుమించుగా |క| అవుతుంది.

|గ| |క| అనేధ్వనులు తమకూడికవల్ల గ, క, హ అనే ధ్వనులక్రింద మారినవి. త్౯త్బ్౯ అనే ధ్వనులు తమకూడికవల్ల, త్త్బ్౯ అని మారినవి. త్త్బ్౯బ్౯ అనే ధ్వనులు తమ కూడికవల్ల త్త్బ్బ్౯ గా మారినవి. |బ| కున్నూ, |వ| కున్నూ ఉచ్చారణలో భేదము లేకపోవుటచేత |బ| కు బదులు |వ| వచ్చినది; దీనికి బదులు |గ| గాని, |క| కాని కూడా రావచ్చును. 'బ్౯' అనే ట్రిల్ ఈనాటి తెలుగులో లేదు కాబట్టి బ్౯ అనే ధ్వని బ్ర్, వ్ర్, గ్ర్, క్ర్, ఫ్ర్ అన్న ధ్వనులక్రింద మారినది. అ |గ| అన్నే ధ్వనుల సముదాయము |గ| గా గాని, |వ| గా గాని మారినది. మొదటనున్న |అ| మీద వివరించినట్లు ఏవ్వ మైపోవుట వింతకాదు. |క| |త| అనేధ్వని |క| క్రిందగాని, |త| క్రిందగాని మారును. మిగిలిన మార్పులను అవసరం కలిగినప్పుడు వివరిస్తాను. ఇట్టి మార్పులను సూచించుటకు ఉదాహరణలు ఇస్తాను.

A

అ |గ| |క| |న| |త| త్౯త్బ్౯బ్౯

అ |క| |త| ప్ర ము = అక్షరము. అహ్ వంతపురము=అనంతపురం. అహ్నంతవరము = అనంతవరం.

అనాతారం. అహ్‌ద్‌త్రం = ఆదివరాహం. ఆహ్‌న్‌ద్‌త్రం = ఆంధ్రము. అకనదిత్రష్మ = అకనదిరజు (౫౮). అహ్‌ద్‌వ్లం = ఆదివెలము. ఫ్హ్‌ద్‌వ్లం = |ఫ| ద్‌వ్లం=పద్మవెలమ. ఆహ్‌న్‌డ్‌త్రం=ఆండవరు. ఆహ్‌ద్‌త్రాం=ఆదివారం. మ్హ్‌నత్‌బ్‌ఙ = మహానత్‌బిల్ = మహానబిల్ (౫౭) కన్‌త్‌వళ్ = కొన్‌త్‌గళ్ = కొంను గళ్ (౬౯) కత్‌త్రహ్‌న్=కనదిరజుళ్.

B

అ |X| |క| |త| |న| త్‌ఙత్‌బ్‌ఙబఙ

అహదనగరము(అహదనకరము). అహ్‌దాన్‌త్రం=అహ్‌ద్దాన్నం=అర్ధాన్నం, ఉద్దానం. |వ్| హ్‌దనపూర్|.|=బద్దనపూడి. దీనికి సరిఅయిన దుధ్వని బద్రపెర్యొలేక బద్రపెరెయు. |వ్| హ్‌న్‌ద |త్| త్రాం = మహేంద్రం మహేంద్రవరం, మహేంజదరో. అహ్‌క్‌త్‌ఙత్ర = అతుర అనేదానికి సరిఅయిన దుధ్వనిగా దీనిని పలుకవలెను. ఇదే రానురాను అ |త్| |క| వ్‌ఙ|.|గా మారి కడవరికి అచ్చుకట్టురి (78) అయినది. |వ్| హ్‌న్‌ద్ |త్| త్రాం = పానికనదిబము (౮6). |వ్| హ్‌ద్‌వ్‌ఙ |.| = మద్దకంచ్ (96).
మీదను ఇచ్చిన మాటలలో ముఖ్యము లైనవి.

౧. అక్షరము, అచ్చక్కరము-మొదటిది సధ్వని, రెండవది దుధ్వని. రెండింటికినీ వ్యుత్పత్తి ఒకటే. ఆల్ఫ, బీట అనే అక్షరములు మొదలుగాగల గ్రీకు అక్షరసముదాయమునకు "ఆల్ఫబెట్" అనిపేరు ఏరీతిని వచ్చినదో అదేరీతిని, అక్‌త్‌త్ర అనే ధ్వనుల సముదాయమునకు అక్షరము అని పేరు వచ్చినది. అక్షరము అనే మాటకు వాస్తవమైన ఉత్పత్తి ఇది. "నాశనము" లేనిది "అక్షరము" అని చెప్పుట సమంజసమా అని అనుమానం పుట్టుతున్నది ఇప్పుడు. ఈమాటకు మీద చెప్పిన రెండవ వర్ణక్రమము మహెంజోదారోసీళ్లలో మూడునాలుగు స్థలాలలో చూచి ఈ మాటను విపులంగా ఆగ్రంథంలో చర్చచేసినాను. అక్కడ వర్ణక్రమము ఈరీతిని ఉన్నది అక్‌త్‌శ్‌త్రం=అక్చుశారం. ఈసీళ్లలో వ్రాసిన మాట వేదభాష మాట్లాడేవారి దైతే "శ" అనే ధ్వని ఈమాటలో అక్కడ ఉండకూడదు. వేదభాష "ళ" వర్ణంఅయితే అక్‌శ్‌త్‌త్రం అని ఉండవలెను. వేదభాష వారి "శ"-3-వ స్థానమునకు చేరినది. ఆంధ్రులది ౬-వ స్థానమునకు చెందినది; అనగా వేదభాషలో "క,శ" అనేవర్ణములకు దగ్గరసంబంధమున్నూ, ఆంధ్రులలో "త,శ"లకు దగ్గరసంబంధమున్నూ గలదని భావము. ఈ కారణమునుబట్టి మహేంజొదారోసీళ్లలో వ్రాత ఆంధ్రులదిగాని వేదభాషవారిది కాదని నిర్ణయించినాను. అక్షరాలవారు, అనగా వ్రాతవారు ఆంధ్రులు వాక్కువారు వేదభాషవారు. వ్రాయుటకు సౌకర్యములు అనేకములు ఆకాలమునాడు ఉన్నా వేదములను వ్రాయక పఠిస్తూనేవచ్చుటకు కారణము ఇదే. వ్రాతా, మాటా ముఖ్యము? అన్నప్రశ్నకు వ్రాత అని జవాబు ఇచ్చినవారు ఆంధ్రులు. మాట అన్నవారు వేదభాషవారు. అందుకే వారికి పరస్పరవైరము.

౨. అకనదిరజు(అహ్‌ంద్‌త్రయ్‌మ్) = ఆంధ్రము, ఆంధ్రుల భాష. అహదనకర (అకనదిరజు) శాసనంలోని భాష ఆంధ్రము. వ్రాత తెనుగు. సంస్కృతపు మాటలు ఇంగ్లీషులో వ్రాసినట్లు, ఎవరో, ఎప్పుడో ఆంధ్రంమాటలను తెనుగులిపిలో వ్రాసినారు.

3. అర్ధాన్నం, బద్దనపూడి: అన్నమాటలు మన తెలుగువారు ఇప్పుడు తరుచుగా వాడుకచేస్తారు. 'అగమ్య అగోచరం, ఏమీ తెలియదు' అని అర్థం అనుకుంటాను. "అర్ధాన్నపు అడివి" = చొరరాని అడివి. దీనిలోనుంచే "ఉద్యాన" అన్నమాట వచ్చినట్టు కనిపిస్తుంది. "ఉద్దానం" గ్రామంపేరు; 'అహదనకరము' అన్నట్టే, కొందరు "అర్ధాన్నం" అనుకొని "కడుపునిండని కూడు" అని అర్థంచెప్పడం నేను విన్నాను. అదే సరిఅయితే 'బద్దనపూడి' ఏమిటి? జవాబు దొరకదు. ఈ రెండు మాటలూకూడా అక్‌త్‌ఙవ్‌ర్ అన్నమాటయొక్క వికారస్వరూపములే. ఈ రెండింటికిని గల పరస్పర సంబంధం గురువులవద్ద శిష్యులు నేర్చుకొని, బోధపడక, తిట్లు తిని ఈ "అర్ధాన్నం, బద్దనపూడి" అన్న సామె

తను కల్పించియుందురు. అది రానురాను లోకోక్తి అయిపోయినది. ఆల్జీబ్రా అన్నది లెక్కలలో ఒకభాగమనిన్నీ, కొంతమందికి నేర్చుకొనుటకు కష్టమనిన్నీ అందరకు తెలుసును. వీరు ఈ ఆల్జీబ్రాను ఎట్లు వర్ణించినారో అందరకు తెలుసును! ఇంచుమించుగా తెలుగు దేశంలో ఆల్జీబ్రా నేర్చుకొనే ప్రతిపిల్లకాయకును ఇది విదితమే.

౮. మహేంద్రం. |అ|గ| అన్నది |వ|కు సమానం; |క| అన్నది 'హ'కు సమానం. కాబట్టి A మోస్తరు వర్ణక్రమము గల మాట |వ|| హే|| స|| ద్ర| వ్రం అన్నమాటగా మారుతుంది. ఈవాటే మరొకమోస్తరుగా మారి మహెంజ్ దారో అయినది. ఈనాడు ఈ మాటకు "చచ్చినవాళ్ల దిబ్బ" అని అర్థము చెప్పినారు. సర్ జాన్ మార్షలుగారు వ్రాసిన గ్రంథములో ఈ అర్థము ఇచ్చియున్నారు. మహెంజొదారోకి వ్యుత్పత్తి దొరికినదికాబట్టి, 'హరప్ప' అన్నమాటకు వ్యుత్పత్తి వివరిస్తాను: వ్ర |హ| మ |.| = ప్ర వ్రప్ అని మారినది. 'వరాహం' అన్నది ఆదిమాటగా తలుచుకుంటే దానిలోనుంచి వ్రాహమ్ అన్నది కలిగినది. కడవరి 'మ'ను పెలుడులేని అర్ధధ్వనిగా పలకడం వాడుకలోనికి వచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది. పెలుడుఅర్ధధ్వని అని తెలియచేయడానికి 'మ|.|' వ్రాసినాను. రెండవ అక్షరమైన "హ"కారముయొక్క నాదరహితము 'వ'లో ముందుభాగమునకు రాబట్టి వ్ర |హ| అన్నది |ప్ర| వ్ర అయినది. ఈమార్పులన్నీ కూడితే హ్వ్రప్ప, లేక హరప్ప అయినది. కడవరి "మ" అనే ధ్వనిని దుధ్వనిగా పలికేవాళ్ల నోళ్లలో అది |మె| గామారి, |యొ| అయి తుదకు "జొ"గా పరిణమించినది. ఈ కారణంచేతనే వెంకన్నవరాహం (అనగా వెంకన్నబ్రాహ్మం)వెంకవ|.| వ్రాజు అయి తుదకు వెంకటరాజుగామారి ఈనాటి తెలుగులో కనిపిస్తున్నది. ఈ సంగతి నేను మహెంజొదారోలిపిలో వ్రాసిన మాటలలో చదివినాను. కాబట్టి మహెంజోదారోలిపి ఆంధ్రులదని నిర్ణయించినాను; మహారాష్ట్రులదికూడాను. కన్నడులుకూడా ఈలిపి మాదని చెప్పకోవచ్చును. వీరందరూ ఆంధ్రులే.

ఇప్పుడు ఈ హరప్ప, మహెంజొదారో అన్న మాటలను రెండింటిని చేర్చి మీద వివరించిన మార్పులతో వాటిని పలికితే రాజమహేంద్రవరము, రాజమహేంద్రపురము అన్నది అవుతుంది అనగా దీని అర్థం ఏమిటంటే హరప్ప మహెంజొదారో ప్రజలు, మొదట పంజాబు, తరువాత సింధు ఇప్పుడు నైజామురాష్ట్రము మీదుగా గోదావరివెంట వచ్చి రాజమహేంద్రవరమును స్థాపించినారని. ఓఢ్రులు వచ్చినదికూడా ఇంచుమించుగా ఇదేదారి. వీరు ఒ క్ ద్ త్ ఙ తబఙ బఙ (అక్షర) అనేమాటను ఒక్ధర్రా, ఓఢ్రఅస పలికేవారు. అసలు మాటలో ఉన్న "న" కారమునకు అను నాసికత్వము పోయిఅది 'ప'గా మారినది. 'క' రెండవస్థానపు హల్లు; 'ద' ౬వ స్థానమునకు చేరినది. ఈ రెండున్నూ ఒక్క మాత్రాకాలంలో పలకవలసివచ్చినందున రెండింటికిని నడుమగా నన్న 'డ'కారము ఏర్పడినది.

ఇట్లే, రాంబ్రధపురము అడివివరం, అగనంపూడి, అద్దంకి, గార్లదిన్నె, లకందిడ్డి, పెదపరియ, పెదపూడి మొదలగు విడ్డూరపు పేర్లకు చక్కని వ్యుత్పత్తులు, సకారణంగా ఇవ్వవచ్చును. మీదను చేసిన చర్చనుబట్టి 'పురము,' 'వరము' 'నగరము' పూడి, కట్టుమొదలైన గ్రామనామముల తోకలు ఎట్లు ఏర్పడ్డవో స్పష్టమై ఉండవలెను. ఇవి ఆంధ్రులవి; సంస్కృతంవారు తమ భాషలోకి చక్కగా ఇముడ్చుకొన్నారు.

ఇంతెందుకు! గొఱ్ఱె గాని ఆవుగాని తుమ్మినప్పుడు ద్ త్ ఙ తీ బ్ ఙ బ్ ఙ అన్న శబ్దము వినిపిస్తుంది. అందుచేతనే 'త్సుబ' అంటే పశువు అని అర్థం వచ్చినది. తెలుగుచంటిబిడ్డలు ఇప్పటికీ పశువులను

1. Algebra is a Zebra which makes the letudents 'gabbhra'.

త్రుబ్బవ్వ లంటారు. బండిని తోలేవాళ్లు, అరకలను కట్టే వాళ్లు త్రుబ్బవ, త్రుబ్బవ అని తమ పశువులను ఎక్తారీ చేస్తారు. ఈ త్రుబ్బవ అన్నమాట ఎన్నివేలు, ఎన్నిపది వేలసంవత్సరముల క్రిందటనుంచీ వాడుకలో ఉన్నదో నిర్ణయించుటకు తగిన ఆధారములు దొరకలేదు గాని ఒక్కసంగతిమాత్రం చెప్పగలను. ఈజిప్టుదేశంలో ఇది ౫౦౦౦ (సుమారు) సంవత్సరముల క్రిందట వాడుకలో ఉండెను అనడానికి తగిన ఆధారము ఉన్నది. ఆనాటి ఈజిప్టుప్రజలకు ఇది మామాట అని చెప్పుకోవడానికి ఎంత అధికారం ఉన్నదో ఆంధ్రులకు, ద్రావిడులకు కూడా అమాట తమదిన్నీ అని చెప్పుకోడానికి అంత అధికారము కలదు అని చెప్పవచ్చును. పూర్వపు ఈజిప్టు వారు ఈధ్వనిని గ్రహించి, ఇది పశువులలోనూ, మనుష్యులలోనూ కూడా కనపడుతున్నది కాబట్టి ఈ సంగతి వెల్లడి చేయడానికి ఒక వింత ప్రాణిని కల్పించినారు. దీనికి గొర్రెతల మనిషి దేహము. అందుకే "త్రుబ్బవ్వాట! బాబాతల" అన్న పద్యము. బాబా అని అరచేది గొర్రె. 'బాబాతల' అంటే "గొర్రెతల" అని అర్థం చెప్పవలసి ఉంటుంది ఈ రీతిని ఈ పద్యానికి అంతకూ విపరీతార్థం ఉన్నది. ఈ ప్రాణిని ఈజిప్టువారు దేవుడుగా భావించి పూజ చేసేవారు. ఈ దేవుడి పేరు ఖెనమ. పశువు - మనిషి దేవుడు అని అర్థం చెప్పుకోవాలి. ఈ ఖెనమ్ అన్న దానిని ఖానమ్ అనడంకూడా కద్దు. పర్లాకిమెడిపూర్వం పర్లాఖిమొండి. ఖెమన్ అన్నదే ఖిమొండి అయినది. మనమున్నూ తమిళులతో సహా "కనుము" నాడు (ఖెనమ్) పశువులను పూజచేస్తున్నాము. ఈ మాటలో నుంచే "ఆవు" "గేద" దేవుడు మొదలైన మాటలన్నీ ఏర్పడ్డవి. ఇంగ్లీషు, మిగిలిన ఇతర భాషలలోను దీనినుండి ఏర్పడిన మాటలుకూడా ఉన్నవి. ఇంగ్లీషు కాఫ్, కౌ, కూబ ఫెలో (ఖేమనేల్) క్యామెల్ గాడ్ సంస్కృతం కామధేనువు (ఖానమ్, ఖ్ |తే| నమ్) గో, గాను మొదలైనవి.

మహెంజోదారో భాషకున్ను ఆంధ్రభాష కున్ను గల సంబంధం కొంచెము చూపించినాను. పురా తన ఈజిప్టు భాషకున్నూ ఆంధ్రమునకున్నూ కూడా సామాన్యత ఒక్కరవంత చూపించినాను. ఇట్టివి ఎన్నో సామ్యములు చూపించవచ్చును. ఇదివరకు మహెంజోదారోలిపిమీద నేను వ్రాసిన గ్రంథంలో వీటిని చాలవరకు కనబరచినాను. ఇట్టి సందర్భంలో ఆంధ్ర భాషకు పదియవ శతాబ్దమునకు ముందు చరిత్ర లేనేలేదు అనే మహనీయుల మాటను ఎంత వరకు విశ్వసించవలసి ఉంటుందో చదువరులే గ్రహించగలరు. ఆంధ్రులకు లిపి ఇంతకుముందు ఉన్నదనడానికి మహెంజోదారోలిపి రుజువు. వారికి భాషా విషయకమైన ఉద్దేశములు, అభిప్రాయములు చాలా ప్రాచీనములైనవి ఉన్నవనడానికి ఈజిప్టుభాష రుజువు.

అక్కువము (అక్కరం) అన్నమాట ఆంధ్రులది. అక్షరమును అనుసరించి భాషను నేర్చుకొని, మాటలకు వ్యుత్పత్తిని కల్పించినవారు ఆంధ్రులు. భాషావిషయకమైన పరిశీలన ఇతరులకు నేర్పినవారు ఆంధ్రులు. ఈ అ |గ| |క| |త| |న| త్ ఞ త్ బ్ ఞ బ్ ఞ (అక్షుర అక్షరం) అన్నమాటే అగస్త్యర్; అగస్త్య మహాముని! ఈయనట తమిళులకు భాష నిచ్చి, వారికి, భాషను నేర్పినాడట! కాబట్టి ఆంధ్రులభాషకన్న తమిళుల భాషకు ఎక్కువ ప్రాచీనత లేదని ఇందువల్ల నిర్ణయము అవుతున్నది

త్రుబ్బ అన్నధ్వనిని గురించి చెప్పవలసినంత మట్టుకు చెప్పియున్నాను గనుక ఇటుపైని ఇంకొక ధ్వనిని గూర్చి వివరిస్తాను. ఇదిన్నీ త్రుబ్బవ్వట బాబా పద్యంలో ఉన్నదే. ల్బ్ళ ల్బ్ళ అని దీనిని వ్రాయవలసి వస్తుంది. ఒక దానిక్రింద మరియొకటి వరుసగా వ్రాయడంగాని అచ్చొత్తించడంగాని చికాకుగా ఉంటుంది గనుక దీనిని ల్బ్ళ్ అనివ్రాస్తాను. ఇటుపైని దీని ఉచ్చారణ: నాలుకను బిరుసుగా చేసి పెదవులవద్ద ఏర్పడిన ద్వారమున, మధ్యంలో కండెవలె దానిని తొందరగా ఇటున్నూ, అటున్నూ ఆడించవలెను. ఒకమూలనుండి మరియొకమూలకు నాలుకను తిప్పేసరికి ఒక ల్బ్ళ్ అన్నధ్వని కలుగును. దీనికి అర్థం తెలియకుండా ఉన్న

వారున్నూ, ధ్వనిని వర్ణించలేని వారున్నూ, పలకలేని వారున్నూ దీనిని 'లోడచిడ' అంటారు. ఈ తెలుగు మాటకు వ్యుత్పత్తి ఇది. ఈ రాజధానికి కడుఉత్తర మున ఉన్న ఓఢ్రుల ఆడవాళ్లు దేవుని పూజ చేసేసమయంలో అందరూ చేరి ఈరీతిని ల్బ్ళ్ ల్బ్ళ్ అని ఊలాలు పోస్తారు. ఇదేరీతిగా తిరువాన్కూరు జిల్లాలో ఉన్న స్త్రీలుకూడా గర్భాధాన మహోత్సవ మప్పుడును, మిగిలిన శుభకార్యములప్పుడును ఊలాలు పోస్తారు అని నామిత్రులు ఆదేశపువారు నాతో చెప్పియున్నారు. ఈ ధ్వనికి అనాదిని గూఢార్థం ఉన్నదని నా అనుమానం. పుట్టుగ, దానితో సంబంధించిన దైవములను ఆరాధనను చేయుచున్నప్పుడు వాడుక చేసేవారు అని అనుకుంటాను. ఇంగ్లీషులో దీనికి "ఫ్యాలిక్" అన్నమాట వాడుతారు. శాసనమును బోధపరచుకోవడమునకు తగినంత వివరణను ముందు ఇచ్చియున్నాను కాబట్టి ఇటుపైని శాసనమునకు అర్థం వివరిస్తాను. విదితమస్తు = తెలియుగాక !

వః + అస్మాభిః అని చెప్పవచ్చును.

౧ స్వస్తి, (స్వస్త.) దీనికి అర్థంసు + అస్తిఅని విరిచిచెప్పుతారు. కాని ఇది |స| |వ| |న| న|.| మామూలు గుర్తులలో దీనిని వ్రాయవలెనంటే సంవ్ న్ స్ త్ అని అవుతుంది. ఇది రానురాను ఆంధ్రంలో అయితేనేమి, సంస్కృతంలో అయితేనేమి అజంతంగా ఏర్పడినది. కడవరి అచ్చు ఇ, అ, ఉగా ఉన్నమాటలు అనేకములైనవి దీనినుండి ఏర్పడ్డవి. వానిలో కొన్ని ఇక్కడ ఇస్తాను: స్వస్తి, సమస్త, సామంత, శ్రీరస్తు మొదలైనవి. ప్రస్తుతం కడవరి అచ్చు ఏమైనా శ్రీరస్తు అని అర్థం చెప్పవలసి ఉంటుంది.

౨, ౩. ప్రిధ్వీవి (ప్రిధివి) పల్లవపట్టనబున. ప్రి అనేదానిని ప్ ర్ అనిగాని |ప| |న| అనిగాని పలకవలసి ఉంటుంది, రాపిడిలేని హల్లులుగా ఉన్నప్పుడు |ర| కు గాని |న| కు గాని ఉచ్చారణలో వ్యత్యాసం ఏమిన్నీ లేదు. ఈధ్వనే ముక్కు – నోటిధ్వనిగా ఉచ్చరిస్తే తెలుగువారి అర్ధానుస్వార అవుతుంది. |ప| |న| అని వ్రాయుటకు మారుగా |ప|ఁ అని వ్రాయవచ్చును గాని అట్లు వ్రాస్తే ఈగుర్తు అంగుడు ధ్వనులకున్నూ, పెదవి ధ్వనులకున్నూ వర్తించదని యోచించి, అన్నిటికీ వర్తించే గుర్తు (అక్షరానికి రెండుప్రక్కలను గీతలు) ఉపయోగించినాను.

కడవరి "వి" అనేధ్వనిని |వ| అని నోటి-ముక్కు ధ్వనిగా పలుకవలెను. రాపిడిలేని హల్లుకాబట్టి దీనిని సగందీర్ఘంగా పలుకవలెను. దీనికి ముందుగా ఉన్న అచ్చుకుకూడా, అసలు హ్రస్వమైనా, సగందీర్ఘం అబ్బుతుంది. ప్రిధ్వీవిఅని వ్రాసినా ప్రిధివి అని వ్రాసినా మధ్య ఇకారం సగం దీర్ఘంగా పలుకవలెను.

పల్లవ. దీనిని |ప| |న| |వ| అని పలుకవలెను; ఇంచుమించుగా ఫల్న్ం - మొదటి 'ఫ' ఇంగ్లీషు 'ఎఫ్' వలె పలకవలెను.

ప్రిధ్వీవి (ప్రిదివి) పల్లవ = |ప| |న| దే |ప| |న| |వ| = పన్న్ దే |ప| లం = పరదేవలం. భూదేవలం, బృందావనం అని ఈనాటి తెనుగున్యాసులతో చదువవలెను. దేవలం, దేవళం అంటే దేవాలయముగదా 'పర' ఏమిటి అని ప్రశ్న- చూడండి త్యాగరాయకృతి: అంబపరదేవతే, పేరిందేవి, భూదేవి. ఈ |ప| |న| అన్నదానిలోనుంచే, పరదేవతలో పర పేరిందేవిలో పేరిం, భూదేవిలో భూ, పార్వతిలో మొదటి పార్ అన్నవి పుట్టినవి. అన్నిటికీ పార్వతి అనిగాని, అంబ అనిగాని, భూమి అనిగాని అర్థంచెప్పవచ్చును. పృధివి వ్యుత్పత్తి ఇదే. బృందావనం అన్నమాట మనకు అందరకు తెలిసినదే.

అయితే 'ప్రిదివి పల్లవ' లేక పర్ దేఫలం అన్నమాటలో ఒకచిత్రం ఉన్నది. ఆంధ్రలిపిలో దీనిని మొదట వ్రాసినప్పుడు పర్ అన్నదానికి ఒక్క అక్షరమున్నూ, దేఫలం అన్నదానికి అంతటకీ ఒక్క అక్షరమున్నూ వ్రాసియుండియుందురు. మొహెంజోదారోలిపిలో ఇదేసంప్రదాయము. ఈ వ్రాతవ్రాయవలసివచ్చినప్పుడు కుడినుంచి ఎడమకు వ్రాయడం పురాతన ఆచారం; ఇది అన్ని వ్రాయగల భావలకున్నూ

సామాన్యమే. ఇటీవల మార్పుజరిగి ఎడమనుంచి కుడి వైపునకు వ్రాయడం ఆరీతినే చదవడం వాడుకలోనికి వచ్చినది చాలాభాషలలో. ఈ శాసనం వ్రాసినవానికే గాక మహెంజొదారోహరప్పలిపి కాలంనాటికే ఎటు నుంచి ఎటుచదవడం అన్న సందిగ్ధం కలిగినట్లు కనిపిస్తుంది. ఇదిగాక వ్యతిరేకభావాలను వ్యతిరేకంగా ఉన్నధ్వనులచేత వెల్లడిచేయడం, ఈ రెండు వ్యతిరేకపు ధ్వనులను ఒక్కే వ్రాతగా వ్రాయడం, కుడినుండి ఎడమవైపుకు చదివితే ఒకభావము అయి ఎడమనుండి కుడివైపునకు చదివితే వ్యతిరేకభావము స్ఫురించడం వాడుకలోనికి వచ్చినది, అన్ని భాషలలోనున్నూ. ఈ రీతిని మహెంజొదారోలిపిలో వ్రాసిన మాటలను నేను చాలా చూపించినాను.

కాబట్టి ఈ శాసనం వ్రాసినవానికి ఈ విషయం పూర్ణంగా తెలుసునని నా నమ్మకం. ఈ మీద వివరించిన అలవాటును అనుసరించి రెండు అక్షరములలో వ్రాసియున్న ఈ ప్రిధివిపల్లవ అన్న మాటను, ఇదివరకు చదివిన దిక్కునకు వ్యతిరేకంగా చదివితే అది దే|ఫ|ల|ఽ|న అని చదువవలెను. దీని ఉచ్చారణ ఇంచుమించుగా దె ఫ లెం ఫ (ప్వ) ర్ అని ఉంటుంది. ఇదే ఈనాటి ధవలేశ్వరం. ధవలేశ్వరం అంటే తెల్లని శివుడు; రుద్రుడు ఎర్రగా ఉంటాడు. ఈశాన్యపట్నంలోను దక్షిణాదిలోను బూడిదెగుమ్మడికాయకు గౌరవము. ఆకారం శివుని ఆకారం, తెల్లగా ఉంటుంది. ఈ తెల్లని శివుడు పుట్టుగదేవుడు; ఫ్యాలిక్ అర్థం ఇవ్వవలసివస్తుందని నా అనుమానం.

ఇంకొక చిత్రం. ఈ వ్రాతను ఒకవేపునుంచి చదివితే పార్వతిపరమైనట్టిగాని భూదేవిపరమైనట్టిగాని అర్థం స్ఫురించినది. అటునుంచి ఇటు చదివితే ఈశ్వరపరమైన అర్థమైనది. ఈశ్వరుడ్ని ఒకవేపునుంచి చూస్తే పార్వతి, రెండవప్రక్కనుంచి చూస్తే శివుడు, ఇది అర్ధనారీశ్వరం అన్న అభిప్రాయము ఈ వ్రాతలో ఇమిడియున్నది.

పట్టనబున ఈ శాసనకాలం నాటికి 'బు' అనే అక్షరమును మ|.| అని పలికియుండవలెను, ఏభాషలోనైనా 'మ' ముందర పుట్టినది; 'బ' తరువాత. మ.| అంటే పెలుదులేని అర్ధధ్వని. దీనిని ంబ్క్ అనిగాని ంబ్ అనిగాని లేదా ంప్ అనిగాని పలికియుండవలెను. ఇట్టివి మహెంజొదారోలిపిలో ఎన్నో ఉన్నవి. ఇక్కడ 'బు' అన్నదానిని '.బు' అనిగాని 'ంము' అనిగాని పలకవలెను. పట్టనబున=పట్టనంబున, పట్టనమ్మున అని ఈ నాటి వ్రాత, దానిని చదువుట.

|ప| ర్ అన్నదానిలో కడవరి 'ర' ను ర|.|గా పలికితే అది పర్ట్, అనిగాని |ప| ట్ట్ అనిగాని వినబడుతుంది. దే |ప| లం అన్నదానిలో కడవరి ధ్వనిని (అనగా ఇక్కడ సున్నగా వ్రాసిన |ప| ను న|.|గా పలికితే, దే |ప| ల బ్ లేక దే |ప| నబ్ అని వినబడుతుంది. |ప|ర్ + దే |ప|లం అని ఈ రెంటినీ కలిపితే |ప|ట్ దే |ప|లబ్ అని మారుతుంది. దే|ఫ|లంలో |ప| అన్నది రాపిడి గలిగి, తెరిచియున్న హల్లు కాబట్టి రానురాను అది అచ్చుక్రింద మారిపోయినట్లు కనిపిస్తుంది. అందువల్ల ఈమాట పట్‌దేలబ్ లేక పట్‌దేనబ్ అని ఏర్పడ్డది. ఈ మాటనే ఈనాడు మనము పట్టనము, పట్టణము అని ఉచ్ఛరిస్తున్నాము. పట్టనము పత్తనము అన్నమాటలు ఆంధ్రంగాని సంస్కృతంకాదు. ఇట్లే వరము, పురము, నగరము, పూడి మొదలైనవి. ప్రిథివిపల్లవ అన్నదానిని వెనకనుంచి చదివితే ధవళేశ్వరం అన్నమాట అయినట్లు |ప|ట్ దె |ప|లబ్ అన్నదానిని కూడా తలక్రిందులా చదివితే దే |ప|లబ్ |ప|ట్ అవుతుంది. ఇది ఈనాటి తెలుగులో దేవళపు పెట్టె అవుతుంది. దీనికి అర్థం దేవుడుపెట్టె అనిగాని దేవతార్చనపెట్టె అనిగాని చెప్పవలెను. ఒక వేపు చదివితే ఆంధ్రంమాట, దానికి వ్యతిరేకంగా చదివితే తెలుగుమాట కావడం మహెంజోదారోలిపిలో కొన్ని చూచినాను. ఆంధ్రులు అ|గ||క||న||త||త్ ఽ త్ బ్ ఽ బ్ ఽ వారు అయితే తెలుగువారు |త|త్ ఽ త్ బ్ ఽ బ్ ఽ |న| ||క||గ|అ అనేవారు. అందుచేతనే వారు త్ బ్ ఽ న్ గ్ అ లేక తెనుగువారు లేక తమిళ్ తుర్క్ ద్రవిడ మొదలైనవారు. ఆంధ్రులకు తెలుగువారికిగల సంబంధం ఇది. ఆంధ్రము, తెనుగు, తమిళము, తుర్కిష్‌భాషలు ఒకదానిని పోలి

పురియొక్కటి ఉన్నది. ప్రిధివిపల్లవపట్టనంబున = బృందావనపట్టనంబున, లేక భూదేవిపట్టనంబున అని తీసుకుంటే సరిపోతుంది. రెండువాడల వూరు, ప్రిథివి ఒక వాడ, పల్లంపట్నం ఇంకొకటి.

౮. ఊరివారు. ఈ మాటలో మొదటిధ్వని |గ|గా పలకవలెను. ఈ శాసనకాలంనాటికి ఈ "ఊ"అనే అక్షరం |గ| అనిన్నీ "ఉ" అనిన్నీకూడా పలికేటట్లు కనిపిస్తుంది. ఈదీర్ఘం నిండుదీర్ఘం కాదు; సగందీర్ఘం. ఊరివారుఅంటే గుడివారు అని అర్థంలాగు కనిపిస్తుంది. ఈ'ఊరి'తో సంబంధించిన మాటలు కొన్ని: గూడు, ఊరు; తమిళం. వీడు (వూడు, ఇల్లు) విడిది, గుడి మొదలైనవి ఊరు అంటే ఇండ్ల సముదాయము. మొదట బహువచనము వూరు అని ఉండేది, దీనికి ఏకవచనం 'వూడు'. ఊరివారు ఇంకొక అర్థం. |గ||న|వా|రు. ఇదే అన్‌మ్‌వారు లేక అమ్మోరు, అమ్మవారు లేక అమ్మన్ గ్రామదేవత అని అర్థం. మూడవఅర్థం: కూర్‌మన్. దీనిలోనుంచే కరిగళ్ అన్నమాట వచ్చినది. తాబేలుకు చిన్నకళ్లు, నడక అతి మెల్లన. ఏనుగుకుకూడాను. ఈమాట కూర్మన్ అన్నరూపంలో ఉన్నప్పుడు, తాబేలుఅనిన్నీ కరిగళ్ అన్న రూపంలో ఉన్నప్పుడు ఏనుగఅనిన్నీ రూఢమైనవి. (చూ. గునవన)

౫. కరిగళ్లవడవరికి. ఇక్కడ 'వ' ఇదివరకు వలెనే |వ|గా పలుకవలెను. |వ|కు బదులుగా ం వ్రాస్తే ఇంచుమించుగా అదేధ్వని అవుతుంది. కరిగళ్ల వడవరికి = కరిగళ్లంవ్ డంవ్‌రికి = కరిగళ్ల ఆండోళికి లేక గరిగళ్ల ఆండవరికి.

అవడవరికి అంటే అర్థం తేల్చినాను. కరిగళ్ అంటే ఏమిటి అని ప్రశ్న. ఏనుగవారు, ఏనుగగారు, లేకుంటే వినాయకుడు కావచ్చును. ఏనుగ అంటేనే బాగుంటుందని నా అభిప్రాయము. సర్ జాన్ మార్షలు గారు వ్రాసిన గ్రంథంలో మూసెవవల్యమునందుగల కొన్ని పేజీలనిండా ఏనుగుబొమ్మలే. ఏనుగు దైవం. అందుచేత అది పవిత్రమైనది. కాబట్టి దైవసమానులైన రాజులవద్ద, స్వాములవారివద్ద, కోవెలలోను ఉంటుంది ఈ ఏనుగు. కరిగళ్ అన్నమాటలో గళ్ అన్నది ద్రావిడ బహువచన ప్రత్యయము; గౌరవార్థం ఇక్కడ ఉపయోగించినారు. కరిగళ్ అనే మాటతో సంబంధించిన మాటలు: కరికాలచోడుడు, కారికల్ (గ్రామనామము). కరివళంవందనల్లూరు (దక్షిణాదలో గ్రామనామము) వెయిగళ్లతల్లి. గరగలు అమ్మవారు. గరగలు (అమ్మవారునెత్తిలో వాడుతారు) కరివళంవందనల్లూరు-కరిగళ్ + ంవ్ - ంవ్‌న్ + అల్లూరు = కరిగళ్ ఆండ్‌ర్ + అల్లూరు.

కరిగళ్ ఆండ్‌ర్ అన్నది కరిగళ్ ఆండోర్. కరిగళ్ అన్నది పురాతనపు భాషలో |-గే| న| గళ్ అయి ఉండవలెను. ఏనుగ ఘీపెట్టును, ఘీంకారము చేయును అని మనకు తెలుసును. ఘీం అనిగాని ఘేం అనిగానిశబ్దముచేసే జంతువుకు తెలుగుపేరు |గే|| ని| (ఘేం). |గే| అనేది రాపిడిలేక ద్వారము తెరిచియున్న హల్లు. కాబట్టి అచ్చుగామారితే 'ఏ' అవుతుంది; హల్లుగా మారితే 'గే' అవుతుంది. గేదె అరుపుకూడా ఇంచుమించుగా ఇట్లే ఉంటుంది కాబట్టి దీనిని గేదె అన్నారు దానిని ఏనుగు అన్నారు. అరవం: ఆనై. తెలుగులో ఏనుగకు పురాతనపుపేరు |గే| ని| ఈ రెండు అక్షరములతో సంబంధించిన అచ్చులున్నూ దుర్ధ్వనులే గనుక రాను రాను ఇది 'వేయి' అయినది. గళ్ అన్నది కళ్లక్రింద మార్చి చూచుటకు నిర్ణయించిన ఇంద్రియములు అని అర్థం చెప్పినారు. కాబట్టి |గే|| ని| గళ్ అన్నది ఒకమార్గంగా కరిగళ్ అనిన్నీ, ఇంకొకమార్గంగా వేయికళ్లు అనిన్నీ అయినది. కరిగళ్ అనేది అమ్మవారు అయితే అమ్మవారు వేయిగళ్లతల్లి అవుతుంది. అమ్మవారు వేయిగళ్లతల్లి అనిన్నీ ప్రజలనందరినీ తన వేయికన్నులతోనూ చూచి కాస్తుందనీ తెలుగువారి నమ్మకం.

ఆండవర్-అన్నదానితో సంబంధించిన మాట: ఆడవారు, ఆడవాళ్లు. అసలు ఆండవర్ అంటే "ఆదివారు" అని అర్థం. అందుకే స్త్రీ ఆదిశక్తి. ఆదిశక్తి మొదటిది అనుటకు కారణము.

ఊరివారు కరిగళ్లవడవరికి = అమ్మోర్లు కరిగళ్ ఆండవరికి అని అర్థం చెపితే సరిపోతుంది.

౬. ఊరిస్వామిల్. ఊరి యజమానులు పెద్ద తనం చేసేవారు. కడపటి 'ళ్' గౌరవసూచకమైన బహు వచన ప్రత్యయము. 'స్వామి' అన్నది పురాతనంగా | శి || స | |వ| అని ఉండేది. దీనికి 'శిర' అని అర్థం. స్వాములు అంటే తలవారు, పెద్దలు, యజమానులు అని భావం.

౭. ఇచ్చిన

౮. స్తితి. ఆయన స్తితిపరుడేనా అని అడుగు తాము. ఆస్తి ఉన్నదా అని అర్థము.

౯, ౧౦. రెండు (రెణ్డు) వాడల పట్టనావురకు,

వాడలు = ఓకలు. ఈనాటి తెలుగులో వారలు. రోడ్డుకు రెండు వారలను ఉన్న ఇండ్లలోనివారు.

పట్టనావురకు = పట్టనంవరకు = పట్టనంవారికి

౧౧. అరియుడగు = అరియుడు (కృదంతము) +అగు = తెలుపుడు అయ్యే

౧౨. తెఱియు. ఈమాటలోని అచ్చులన్నీ దుర్ధ్వనులు. కాబట్టి తెరగు అనేమాటలోని కడపటి 'గు', దుర్ధ్వనితో కూడడంవల్ల 'యు' గా మారినట్లు కనిపిస్తుంది. ఇదే సరి అయితే తెఱియు అంటే తెరగు అని అర్థం చెప్పవలెను

౧౩. సిద్ధాయబు = సిద్ధాయంబు = సిద్ధంబు. ద్విరుక్తధకారముమీద ఉన్న "ఆ" కారమున్నూ తరు: వాత వ్రాసిన "యు" కారమున్నూ ఒక్కటిగా పలుక వలెను. తాటాకులో మధ్య అకారము, శెమ్మలో కడపటి అకారము ఎట్లు పలుకవలెనో అట్లే ఈ'ఆయ' ని పలుకవలెను. ఇట్లే 'తామస మ్యాలనే' అని వ్రాస్తే, 'అ' క్రింద గూవడి వ్రాసినట్లు; ఈ రెండు చేరితే, 'ఏ' కాకుండా 'ఆ' కాకుండా పలుకవలెనని తెలియజేస్తుంది. ఇది ఒక వ్రాతసౌకర్యము. ఈ 'సిద్ధా యంబు' అన్నదానిని సిద్ధ్యంబు అని వ్రాసినట్లు.

ఈ 'సిద్ధంబు' ఏమిటి? తెనుగు శాసనములలో స్వస్తి అని మొదలుపెడితే, బౌద్ధశాసనములు సిధ అన్న మాటతో మొదలుపెట్టుతవి. ఈ సిద్ధ అన్నదానిలో స ౬ వ స్థానమునకు అనుగుణ్యమైన "శ" కారము. శ్రీ అని వ్రాసి చదివితే ఏలాగున వినిపిస్తుందో ఇంచుమిం చుగా దానిని అలాగున పలుకవలెను. 'శిర' అన్న మాటనే ఒకజాతివారు శ్రిధ అని పలికేవారు.

శిరస్సు, దానియందలి భాగములున్నూ ప్రతిభా షలోనున్న అక్షరముల ఉత్పత్తికి కారణభూతములు అయినవి కాబట్టి వ్రాసిన శాసనమునకు ముందు శిరస్సు, శ్రీరస్తు, స్వస్తి అని వ్రాయడం శుభసూచకంగా ఏర్ప డ్డది. శిరస్సు అన్నమాటకు సమానమైన పురాతనపు మాట శి | స| వ| స్ | (శిరః) దీనినుంచే సం, సుం, శివ, శిర, శిగ, సిగ, శిల, శిత, సిద్ధ అన్న ప్రత్యయ ములు, మాటలు ఏర్పడ్డవి. సంస్కృతంలో సంః అన్నది ఇదే. ప్రతిభాషలోను వందలకొలది మాటలు దీనిలో నుంచి పుట్టినవి ఉంటవి. ఓనమాలలోని సిద్ధం కూడా ఇదే. స్వస్తికి సిధకు అర్థంలో హెచ్చుతగ్గు లేదు. ఉచ్చారణలో మాత్రమే ఉన్నది.

౧౪. దణ్డు (దణ్డు) = దణ్డుగ = పన్ను

౧౫. దసపరాధబును = దశ అపరాధంబును. పండినపంటలో పదియవవంతు ఏలికకు ఇచ్చుట.

౧౬. సవ్వబాదపరియారువు = సర్వబాధ పరిహారం వ్ =సర్వబాధపరిహారంగానున్నూ అనిఅర్థం. యా = హ్య = హ్ య అని పలకవలెను.

౧౭, ౧౮, ౧౯. ఊరు దాయచెసి ఇచ్చి = ఊరు దయచేసి ఇచ్చ్రి = ఊరు దయచేసి ఇచ్చిరి. ఇచ్చి అనే శాసనంలో ఉంటే, 'చ్చి' అనేదానిని సిద్ధ అన్నమాటలో 'ధ' ను ధ్ర అన్నట్లు ఎట్లు పలుక వలెనో అట్లే 'చ్చి' అన్నదానిని 'చ్ర్చి' గా పలుకవ లెను. ధ, ధ, చ, అనేధ్వనులు మూడున్నూ ౬ వ-స్థాన మునకు చేరిన ధ్వనులు; ఇప్పుడు అడ్డుధ్వనులు- శాసన కాలమునాటికిన్ని అంతకుముందున్నూ అవి ట్రిల్లులు.

అందుచేత 'చ్చి'ని 'చ్ఛి' క్రింద చదువవలెను. అ|గ|క|న|త| త్ ఞ త్ చ్ ఞ చ్ ఞ అన్న దానిలో |త| త్ ఞ అని ఉన్నది చిత్తగించండి. అందుచేత ఆస్థానంలో ఉన్న హల్లులను శ్రీల్లులుగా పలికేవారు అని చెప్పటకు నాకు అవకాశం కలిగినది.

దాయసేసి. దయన్ + చేసి=దయను పట్టి అని అర్థం కావాలి. అయితే ఈ అర్థం "ద" కారముమీద ఆకారము ఎందుకు ఉండవలెనో చెప్పలేదు. దీనికి రెండు కారణములు ఉండవచ్చును. పురాతన భాషలలో రాపిడిలేక గాని రాపిడిగలిగి గాని ఉన్న తెరచినహల్లులు ఎప్పుడున్ను సగముదీర్ఘములు. ఇట్టివి రెండు ఒకదాని వెంట ఒకటి రాగానే రెండు సగముదీర్ఘములు ఒక నిండుదీర్ఘముగా వినబడును. 'దాయ' అన్నమాటలో 'య' పురాతనంగా రాపిడిలేని హల్లు. కాబట్టి 'ద' మీద హల్లు, దీర్ఘంగా మారినట్టు కనిపిస్తుంది పురాతనంగా ఈ మాట |ద| |న| |వ| అని ఉండవలెను. ఈ ధ్వనులను దుర్ధ్వనులుగా పలికినప్పుడు, దాయెం దాయ అవుతుంది. |వ| గాని |ఖ| గాని 'యు'గా మారుట ఇదివరకు మనకు ౧౨ వ మాటలో కనబడ్డది. తెరెయు—తెరగు. కాబట్టి 'దాయ' అన్నది "దానము" అన్న సద్ధ్వనుల మాటకు సరియైన దుర్ధ్వనుల పదము. దాయ = దళ్య నళ్యా. దాయసేసి అంటే దానంచేసి అని అర్థం చెప్పితే బాగుంటుంది. రానురాను ఈ అర్థమును మరిచిపోయి 'దయచేసినారు' ఇచ్చినారు అనిన్ని, వచ్చినారు అనిన్ని అర్థములు తేలినవి.

౨౦. దినికి–ఈ ఈవికి. కడపటి 'కి'ని ఊదిపలకవలెను. దినికి + ఎ = దినిక్'. ఇకారమును కొంచెంగా 'ఎ' వలె పలకవలెను.

౨౧. వక్రబుం (వక్రంబు) వక్రబుం=వక్రంబుం. 'బు' అన్నది 'ంబు'గా చదువవలెనని చెప్పియున్నాను (చూ. పట్టనబున). దినికి' వ్రకంబుం లేదు, అనగా దీనికి ఏ వక్రమున్నూ (అడ్డున్నూ) లేదు అని అర్థము.

౨౨. ళేదు = ఇల్ల్ అదు = లేనిది అయినది. జమిలి లకారధ్వని ఇక్కడ 'ళ'గా మారినది. దీని మీది అచ్చు సగందీర్ఘం.

౨౩. వచ్చివవారు. దీనిని వ్రచ్చినవారు అని పలుకవలెను (చూ. ఇచ్చి. ౧౯) వక్ర నామవాచకము. వ్రకు క్రియ. ఇదే వ్రచ్చి అని మారినది. వ్రచ్చినవారు–అడ్డుపెట్టినవారు.

౨౪. గళరేని = గలరేని.

౨౫, ౨౬, ౨౭ ఉరి (ఊరి) స్థితివప్పినవాడు. ఉరి = జీవుడు, ప్రాణము. తెనుగు. ఉసురు, తమిళం. ఉయిర్. తెనుగు. ఊపిరి (ఊ |పి| రి) పురాతనులకు ఊపిరే ప్రాణం. అది లేనివాడు "చచ్చినవాడు" అని అర్థం. "ఉరి' అన్నపాఠంకంటె 'ఊరి' అంటే బాగుంటుంది. ఊరి స్తితివప్పినవారు = ప్రాణములు పోయినవారు. ఇదిశాపము. ఉరితీయు = ప్రాణంతీయు

౨౮, ౨౯, ౩౦, ౩౧. దినికి వక్రబుం (వక్రంబు) వచ్చివగచ్చురు = దీనికి ఏ వక్రంబు వ్రచ్చినా, దీనికి ఎట్టివక్రమును చేసినా వారు, గచ్చు. చూ (ఇచ్చి ౧౯) వచ్చిన అన్నది 'వ్రచ్చినా' అని అర్థంచెప్పినాము. కాబట్టి అది 'వచ్చిన' గచ్చురు = వచ్చినన్ + కచ్చు అని విడదీయవలెను. ఇది |క| చ్చురి అన్నమాటనే ఈ లాగున వ్రాసినారనుకొంటాను |క| అన్నది దుర్ధ్వనిగా పలికితే చచ్చురి, చస్తురు, చత్తురు అవుతుంది, ఇదీ శాపమే. తెనుగుజిల్లాలలో రాజులు మాంసమును ఈ పేరుపెట్టి పిలతురు. వారు అనేకులు, అనేకసార్లు దీనిని 'గెదరు' అనడం విన్నాను. గెదరు అనగా చచ్చిన జంతువుయొక్క మాంసము. (కెత్రే)

౩౪. ఎలెమువరు (ఎలెవుగు) = ఏలేవారు. ఇది ఎలెంవరు = ఏలేవారు; రెండు వాడలను ఏలేవారు, గ్రామపెత్తనదారులు.

౩౫. లెముల = లేములను. ఇది కలిమికి వ్యతిరేకమైన మాటగాక నిపిస్తుంది. ఒకరికి ఆస్తి ఇస్తే వారికి కలిమి అయినట్లు, ఉన్న ఆస్తిని తీసుకుంటే వారికి లేమి

అవుతుంది. కాబట్టి లేములు, అంటే జరిమానా అని గాని ఆస్తిని లాగుకోవడం అనిగాని అర్థం చెప్పవచ్చును.

౩౬. వెసినదియు = వేసినదిన్నీ, వేయడమున్నూ.

౩౭. చన్ను = చనును.

అట్టివారికి రెండువాడల పెత్తనదారులున్నూ చేరి జరిమానాలను గాని శిక్షలనుగాని వేయడమున్నూ కూడును.

౩౮. విరిపయి = వీరిపైని.

౩౯. నాదువరు గళ్గిన, నాదుంరు = నాదారు = హీనము. తెనుగు. నాదారు బక్కలు = తక్కువ స్థితి పశువులు. నాదుకరు గళ్గిన = హీనమైన.

౪౦, ౪౧. ఎలెమలు (ఎళెముళ్) చెసిన = ఏలె మలను, ఏలికలను, ఏలుబడులను చేసినను.

౪౨. సెయుకుపసు = చేయుట (చేయడం) చనును = కూడును.

౪౩. మహానబియుళ్ = మహానమ్బియుళ్ = మహా నంబులు (బి = ంబి) పురాతనంగా ఈ 'నంబి' అన్న మాట నత్బ్ (చూ. అక్షరము). నత్బ్ = నమ్ త్బ్. దీనిలోనుంచే నంబూద్రి అన్నమాట వచ్చినది. ఇది మళయాళదేశంలో బ్రాహ్మణులకు పేరు. తెలుగు దేశంలో 'నంబి' అనిన్నీ 'నంది' అనిన్నీ రెండుమాటలు ఏర్పడ్డవి. నంబి, నంది ఈశ్వరునికి గల సంబంధం అంద రికీ తెలుసును.

౪౪. నరాళోక. = నర + ఆళ్ + లోక = నర వాళ్లలోక = నరలోక.

౪౫. మహాసద్దవుళ్ = మహాసత్వులు (సత్తవుళ్)

౪౬. విరాపవ = ంవరా |ప్రం = వరాహం అంగాని వృషభం అనిగాని అర్థం చెప్పవచ్చును. ఈ రెండింటికి గల సంబంధం విపులంగా మహెంజోదారో-హరప్పలిపిమీద నేను వ్రాసిన గ్రంథంలో చర్చించి నాను. ఇక్కడ వీరు నంబులుకాబట్టి వృషభం అని అర్థంచెపితే బాగుంటుంది. వరాహం అన్నమాటను కొందరు వెలమ, వరమ అని పలికేవారు వీరే. వెలమలు వీరికే వర్మఅన్న బిరుదు.

౪౭. మహానబియుళ్ = మహానంబులును. ౪౬= ౪౭ = వృషభమహానంబులను.

౪౮. గజ్నబు (గఙ్ఞబు), వ్రాస్ని = వ్రాసిన, రవ్నా = రవానా, స్వ = సం అన్నట్టు జ్న = జన్, ఙ్ఞ = జఙ్. గజ్నబు = గజంబు (ఏనుగ) గఙ్ఞబు = గజెంబు (ఇది దుర్ధ్వనిగా పలికితే వచ్చేమాట). ఇది వరకు ఏనుగ ఘీంకరించేది గనుక పురాతన భాషలో దానికి |గ| |ని| అని పేరు ఉంటుంది అని చెప్పినాను. జీ|వ| |వ| అనగా జీవ్ అని అర్థము. ఈ రెండింటినీ చేరిస్తే |గ| |న| |జీ| |వ||వ|అవుతుంది. ఈమాటనే మనము ఇప్పుడు గజం, గజెం అని పలుకుతున్నాము. అనగా గిం అని పలికే జీవుడు అన్న అర్థం. జీ |వ| |వ| అన్న దానిలోనుంచిజీవ, జన్మ, శివ, శిగ, శిర, చీమ మొద లైనవి ఎన్నోవందలు మాటలు పుట్టినవి. అప్పాజీ, ఇదర్ ఆవ్ జీ, డియర్ సర్ అనే వాట్లలో జీ, సర్ అన్నవాట్లకు జీవ అనే అర్థం, లేకుంటే 'శిర' అర్థం. జీవుడు శిరస్సులో ఉందని పురాతనపు మనుష్యుల నమ్మకం.

౪౯. సెట ([సె] ఙ్ల) = ఙ్ల అన్నది ఉంటుం దని నానమ్మకం. చూ (౧౧. మాట) దీనిని పలకడం మాత్రం ఒక స్థానం ట్రిల్లుగా పలకవలెను. (చూ. ౩౦) అది ఇంచుమించుగా సెధ్రల అని చదువవలెను. సెఙ్ల = సెంతను (చెంతను) చేరువను అని అర్థం.

౫౦. నదుపుళ్ (నడుపుళ్) న|.|ద్బుళ్ నం ద్బుళ్ = నంబులు. ౫౧, ౫౨, ౫౩, ౫౪, ౫౫ శమస్త భువన శ్రీ శ్రీ యకనదిరజు బద్రపెరెయ. సమస్త 'స' అనడానికి బదులు 'శ' వ్రాసినారు (చూ. ౧.) భువనశ్రీ శ్రీ. అకనది = అఖండ, రజు = రాజ, బద్రపెరెయ= మెంద్రపురము లేక వరము. పెరెయ అన్నదాని ధ్వను లన్నీ గుర్ ధ్వనులు. అకనది రజు బద్రపెరెయ = అఖండ రాజమెంద్రవెరము (చూ. ౧౧, ౧౨ పే) అఖండ

గోదావరి అన్నమాటకు వాస్తవమైన అర్థం ఇందులో తేలినది. ఇది ఆంధ్రంమాట. సంస్కృతంకాదు. పెరెయు అన్నదానిలో నుంచే పల్లెయు, పల్లె అన్నమాటలు వచ్చినవి. (చూ. ౪) పెద్దపరియ (గ్రామనామం)

౫౯. ఊరిపని |గ్గ| గూర్మరి = హూర్మరి ఇది ఇంటిపేరులాగు కనిపిస్తుంది.

౫౭. నర్రసివరవయ్యోతి = నరసింరంయ్యోతి = నరసింహనామ యతి. 'య్యోతి'లో య ను నాదరహితంగా పలికేవారు కొంతమంది, కడపటి 'తి' ని త్ ఇ అని పలికేవారు కొందరు ఉండేవారు. 'య'ను నాదరహితంగా చేస్తే శ, అని గాని, స అని గాని వినిపిస్తుంది. య్యోతి = శెత్తి (శెట్టి, సెటి) అవుతుంది. వీరే చెట్టివారు. య్యోతి = శెత్రి) (చూ. ౧౯) అని చదివేవారు శ్రెత్రి, ఛెత్రి, క్షత్రియు లవుతారు.

య్యోతి = సుత్ ద్ ర్ అని పలికేవారు శూద్రులవుతారు. వరాహం అన్నమాటను |బ్రా| హ్మ |ణ| అని పలికేవారు బ్రాహ్మలు. (చూ. ౪౬)

౪౩ - ౫౭. వరకూ అర్థం. మహానంబులు, నరలోక మహాసత్వులు, వృషభ (బ్రాహ్మ, మహానంబులు, గజంబు (కరిగళ్) చేయవున్న సాధువులు, సమస్త భువన శ్రీ శ్రీ అఖండ రాజమహేంద్రవరం హూర్మని నరసింహరాంయ్యోతి -(యతి, ఛ్ఛత్రి, చెట్టి, సూద్ర). నంబులు కాబట్టి బ్రాహ్మలు అని అనుకుంటే ఈ మాటను 'యతి' అని చదువవలెను.

౫౮. మాహానబిళ్ (మాహానబిళ్) వయ్యోతి = మోహానంబిలంయతి.

౫౯. మహాభిళ్ పనికొలుచె = మొహంబిళ్ |వ్హ| |హన్| త్ర్ = మోహన్ బ్ళ్ మహన్ తే = మోహనంబిళ్ మహంతు.

౬౦, ౬౧ నెరకపఞ్చి = నెర |క| పఞ్ త్ర్ = నెరసపంత్ = నరసపంత్.

౬౨. నర్రసి వయ్యోతి = నరసింయ్యోతి = నరసింహ యతి.

౬౩, ౬౪, ౬౫, ౬౬, ౬౭, ౬౮, ౬౯, ౭౦, ౭౧, ౭౨, ౭౩, ౭౪. మహానబి (భి) యుళ్, సకల కొస్థు (స్తు) కళ్, సవ్వలోక్ర్సియ మహాసద్ధ (త్థ) వళ్ పెద్దళ్, నెరవద్యమహాసద్ధ (త్థ) వళ్ పసిండిముద్దు వెటన్ దల చరువయ్య (య్య) విష్ణువద్ధన = మహానంబియులు సకల ఆంధ్రులు, సర్వలోకాశ్రయులు, మహాసత్వులు, పెద్దలు, నిరవద్య, మహాసత్రివాళ్లు (ఛత్రివాళ్లు, క్షత్రియులు) పండువృద్ధులు, వేందుల సరవయ్య విష్ణువర్ధన. కొస్థుకళ్ (కొస్తుకళ్). ఇందులో 'కొ'ను ఇక్కడ |క| గా పలుకవలెను. ఇది మొదట హగాహ, తరువాత అగాను మారినది. రెండవ అక్షరములోని 'స్థ' ను ధ్ర అని పలకవలెను (చూ ౯,౧౩.) ఇప్పుడు ఆమాట హన్థ్రిగళ్ లేక ఆంధ్రులు అని మారును. మొదటి 'క' మీద ఒకారము ఇప్పటి అకారము. సవ్వ = సంవ = సర్వ = సర్వఅని చదువవలెను. లొక్స్రియ = లోకాశ్రయ. (చూ. రవ్నా, వాస్న) పెద్దళ్ అన్నమాట నిజంగా పెర్|.|ళ్ = పెర్ దళ్. ఇచ్చటి రకారము పేలుడులేని అడ్డుధ్వని. కాబట్టి అది ర్ ద్ అనిగాని ద్ ద్ అనిగాని వినబడును. కాబట్టి పెర్ దళ్.

నెరవద్య. శాసనకాలం నాటికిన్నీ అంతకుముందున్నూ ఇకార ఎకారములకు ఉచ్చారణలో వ్యత్యాసం చాలా తక్కువ. అందుకే ఒకదానికి మారుగా ఒకటి వ్రాయడం (చూ. ౯౧)

పసిండి=ఫలం అనేమాటకు దుర్ ధ్వనులు కలిగినది ఫైఞంలేక ప. ఞం = పసిన్|.| = పసిండి. పండుముసలి, పండినపండు పచ్చగా ఉండునుకాబట్టి పిసిండి అంటే బంగారునకు పేరుకూడాను. ముద్దు=(తమిళం) ముత్తులు (ముదరవి) ముదురు. (తెనుగు) ముదుసలి, ముసలి పండు ముద్ద మొదలైనవి.

వెటన్దల: వెణ్|.|దల=వెటందల, వేందుల. ఇట్లే వ్రేణ్|.|లు=రెట్ డ్లు=డ్లు. దీనినే రెట్టడ్లు, రట్లడ్లు అని చదివినారు. కొన్ని శాసనాలలో, మొదట వ్రేణ్ డ్

లు (రేండు=రాజు); తరువాత రెడ్లు అయినారు. రాజు లయితేనేమి, రెడ్లయితేనేమి 'వ్రాం' (వరాహం) అన్న మాటను వ్రేణ్|.| అని పలికేవారు. అందుచేతనే వారికి ఈపేర్లు చెరువయ్య=సరవయ్య, లేకచలమయ్య. ఈతడు ఖత్త్రియుడు (క్షత్రియుడు) గనుక విష్ణువర్ధన అన్న పేరు ఇతనికి ఉన్నది:

౭౫, ౭౬, ౭౭, ౭౮, ౭౯, ౮౦, ౮౧, ౮౨, ౮౩, ౮౪, ౮౫, ౮౬, ౮౭, ౮౮. మహాసద్ధ (త్థ) వళ్ పసుశ్శెవుల కొన్థుకళ్, అచ్చుకుజ్జవనియు, కొన్థుకళ్ గజబుం (గజంబు) సెధ్రల (సెడ్లల) నదుపుళ్, ప్రిథివి మహద్ధణవళ్ (మహాసత్థణవళ్), వెటండళ్, పోని కనదిఅము (పోనికన్డిఅము) కొళనదుపు (నడుపు) విష్ణు వర్ధణన = మహాసత్త్వులు, పసుచెవుల (గోకర్ణ) అనే గ్రామంయొక్క ఆంధ్రులున్న. అచ్చుకుజ్జవనియొక్కయు ఆంధ్రులును గజంబుచేఅను (చెంతను) నంద్బులు (నంబులు) ప్రిథివిఅనే వాడయొక్క మహాచత్త్రివాళ్లు (క్షత్రియులు) వేందుల వొంకట్రాంగళ్ నంబు విష్ణు వర్ధన.

అచ్చుకజ్జు = అ |గ| |క| |న| |త| త్ణత్బ్ణ బ్ణ = అత్కుఅ్ = అచ్చుకుజ్జు.

సెధ్రల (చూ ౪౯).

నదుపుళ్ (చూ. ౫౦)

మహాసత్థణవళ్ అన్న పాఠాంతరము సరిఅయినది అని నాకు తోస్తున్నది.

వెటన్డళ్. (చూ. ౭౨)

పోనిక నదిఅముకొళ: దీనికి సరిఅయిన పురాతనపు మాట మహెంజొదారోలిపిలో వ్రాసియున్నది. •|ప్రా| |ని| |క| న|.| వ్రామ్. |ప్రా| |ని|=వొన్; |క| న|.|=కన్ట్ వ్రామ్ = వరాహమ్. వొంకెన్ట్వరాహం = వెంకట్వ్రామ్=వెంకట్రావు. పోనికనదిఅముకొళ=వొంకెట్రాంవుగళ్. నదుపు (నడుపు) (చూ ౫౦)

౮౯, ౯౦, ౯౧, ౯౨, ౯౩, మహాసద్ధ (త్థ) వల కొంఘుకలు (కొన్థుకలు) నిరవద్య ప్రిథివికనదిరజుళ్= మహాసత్త్వులు, ఆంధ్రులు, నిరవద్య (అడ్డులేని) ప్రిథివి ంకన|.|రాజులు:—ప్రిథివి కనజల్=ఇందులో మూడవ అక్షరమైన 'వి' |వ్రి|గా పలకవలెను. ఇది ముక్కునోటి ధ్వని. అందుచేతనే ఒకప్పుడు ప్రిథివి అనిన్నీ వ్రాయడం (చూ. ౨). కాబట్టి ఈ సమాసమును అంతటినీ ప్రిథివిం కనదిరజుళ్ అని తిప్పి వ్రాయవచ్చును ఆనాటికి ఇకారమునకున్నూ, ఎకారమునకున్నూ ఉచ్చారణలో వ్యత్యాసము లేదని చెప్పియున్నాను. దీనిని ప్రిదివెంకన|.|రాజుళ్=ప్రిదివి ఎఁకట్రాజులు అని చదువవలెను.

౯౪, ౯౫, ౯౬, ౯౭ గునవన మహానభి (వి) యుళ్, ముద్దకజ్చికొళ్ రమిస్వరా=కూర్మనమహానంబియులు, ముక్కంటి రమేశ్వ్రరాం (రామేశ్వరరావు).

గునవన=చూ. ౫౬. ఊరిపని=కూర్మని. |గు| |న| వ| |న| అని చదువవలెను; అయితే అప్పుడు కూర్మన అని అర్థం అవుతుంది. ముద్దకజ్చికొళ్=ము.న్కంట్చి గళ్=ముక్కంటిగళ్ రమిస్వరా=కడవ 'రా' ను 'రాం' అని పలుకవలెను. దీనిని రామేశ్వరరావు అనిగాని రామసాంరావు అనిగాని చదువవచ్చును.

౯౮, ౯౯, ౧౦౦ ప్రిథివి మహాసద్ధణ (త్థణ) వళ అపయజనువ=ప్రిథివి మహాసత్త్వులు అప్పయ్యాజీ. లేకుంటే మహాక్షత్రియులు అని కూడా చెప్పవచ్చును. ప్రిథివి అనేమాట ఒక్కటే, ౮౩, ౯౨, ౯౮, ౧౦౪, ౧౧౨ స్థలములలో వచ్చినది. ఇది రెండువాడలు కలిగిన ప్రిథివి పల్లవపట్టణంబున ప్రిథివి ఒక్కవాడ అయితే పల్లవపట్టణము రెండవాడ కావలెను. ఇదే సరి అయితే పల్లవపట్టణము పల్లపుపట్టణం అవుతుంది. ప్రిథివి మెరకవాడ, పల్లంపట్నం పల్లపూరు లేక పల్లపువాడ కావలెను. ఈ రెండింటిలోను పెద్దవాళ్లు ప్రిథివిలోనే ఎక్కువగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది. పల్లపూళ్లో ఉన్నవాళ్లు నాదార్లు కావలెను. మెరక ఊరినుంచి (గొప్పవారిది) పల్లపూరికి (పేదవారిది) నీరు పారుతుంది.

జనువ = జెనువ = జీవ (చూ. పేజీ ౨౧) = జీ. ఇప్పుడు గౌరవసూచకమగు మాటగా ఏర్పడ్డది.

౧౦౧, ౧౦౨, ౧౦౩. కాలకొన్డ (ణ్డ) కళ్ కొరద్ధికొళ్, కరిగల = గోలకొండవారును, గాయత్రివా

దుపు (అను) కరిగల (నామము) (చూ. కరికాలచోడుడు) కాటకొన్డకళ్ = |గ్| గాలకొండ = |క్| గోలకొండవారు.

కొర్ధినికొల్. ఇందులో రెండవ అక్షరము |ధి| గానున్నా మూడవదానిలో 'ధ' అనే దానిని ధ్ర (ఓష్ఠస్థానపుట్రిల్) అనిన్నీ పలకవలెను. గో యెన్|.|త్రికళ్ = గాయత్రివారు. ఈ గాయత్రివారే ఆంధ్రులని ఇదివరకు నేను నిర్ణయించి వ్రాసియున్నాను. కాబట్టి కొర్ధినికొళ్ అంటే ఆంధ్రులు అని అర్థం చెప్పుకోవచ్చును.

౧౦౪, ౧౦౫, ౧౦౬, ౧౦౭, ౧౦౮, ౧౦౯, ౧౧౦, ౧౧౧, ప్రిథివి, మహాసథ్థ (త్థ) వళ (ల) కొస్థగళ్ (కొష్టకల్), నన్ది, మహనవిల నదుపు (నడుపు) శ్రీ మహాసథ్వళ (సత్థవళ) సకాలోక్రశయ్య (సకలాకశ్రయ్య) = ప్రిథివి మహాసత్వులు, ఆంధ్రులు, నంబి, మహానంబులనంబు, శ్రీ మహాసత్వులు 'సకలలోకేశ్వరయ్య' సకల లోకేశ్వరయ్య = సకల్లోకేశ్వరయ్య = సకాలోకేశ్వరయ్య. ఈ చెప్పిన పాఠమే సరి అయినది. నన్ది=న్ది అన్నది. న్బ్ది (చూ. ౫౦) ఈ విషయం ఇదివరకే వివరించియున్నాను.

౧౧౨, ౧౧౩, ౧౧౪, ౧౧౫. ప్రిథివి మహాసథ్థ (త్థ) వళ (ల) దివకరయ్య (దివకరయ్య) పఞ్చకొళ్ = ప్రిథివి మహాసత్వులు (లేక చత్రియళ్లు =క్షత్రియులు) దివాకరయ్య (లేక దినకరయ్య) పంత్ |క|ళ్ (పంతులు) దివాకరయ్యపంతులు అని ఉన్నది కాబట్టి మహాక్షత్రియులు అనుటకు మారుగా మహాసత్వులు అంటే బాగుంటుంది. ఈ కాలంనాటికి బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, చెట్టివాళ్లు, శూద్రులు అన్నవి మాటలు ఉచ్చారణను బట్టి వచ్చియున్నవనిన్నీ, అంతగా ఈ నాటి కులములకు ఉన్నంత పట్టులు అప్పుడు లేనట్టున్నా కనిపిస్తుంది.

౧౧౬, ౧౧౭, ౧౧౮, ౧౧౯. శ్రీ జష్టి పెద్దటఱ గన్ధాద్ద (గన్జాష్ట) = శ్రీ జష్| | |పె| న|.|తఙా ఆన్ధ్రుండు. లేకుంటే గండండు. (చూ. మురురాయరగండండు) గండండు అన్నమాట గన్ధాదు అన్నదానిలో నుంచే వచ్చినది. శ్రీ జెష్ వెంతర్ ఆంధ్రుండు. వెంకట్రావు, వెంకట్రాజు, వెంకన్న వరాహం జెష్ వంతర్, దేశ్‌పాండేర్ షఙత్ అన్నమాటలు అన్నీ మహెంజొదారోలిపిలో వ్రాసియున్నవి. అక్షచ్చత్ర అక్షర అన్నవి కూడా వ్రాసియున్నవని ఇదివరకే చెప్పియున్నాను. మహెంజొదారోలిపి, ఆభావ, గాయత్రివారైనట్టిన్నీ అక్షరాలవారైనట్టిన్నీ ఆంధ్రులదంటే ఎవరు కాదనగలరు? పెనట్టఱ = పండితర్.

శాసనమునకు అర్థం

మీకు తెలియుగాక మావల్ల స్వస్తి. ప్రిథివి పల్లం పట్టణం అని రెండువాడలుగాగల ఊరిలో అమ్మవారు కరిగళ్లాండవరికి (వేయిగళ్లతల్లికి, వెయిగాళ్లతల్లికి) ఊరి అధిపతులు ఇచ్చిన స్థితి. రెండువాడల పట్నంవారికిన్నీ (ఇది) తెలుసునన్నమాట సిద్ధం. దండుగ- దళపరాధము- సర్వభాధపరిహారమున్నా ఊరు దానం చేసి ఇచ్చిరి. దీనికి ఏవక్రం లేదు. వక్రం తెచ్చినవారు ఉంటే ప్రాణం లేనివారు అవుతారు. దీనికి వక్రం తెస్తే చస్తురు. రెండువాడలను ఏలేవారున్నా వారికి జరిమానా వేసినా వేయవచ్చును. వీరికి నీచమైన శిక్షలు వేసినా వేయవచ్చును.

(ఇందులో దస్కతులు చేసినవారు గాజోలు)

౧. మహానంబులు, నరలోక మహాసత్వులు, వృషభమహానంబులు, గజంబు చేరువన నంబులు, సమస్త భువన శ్రీ శ్రీ అఖండరాజమెంద్రవరం కూర్మని నరసింహరాం రెుతి.

౨. మోహనంబిలం రెుతి.

౩. మోహనంబిల్ మహంతు నరసపంత్ నరసింహరెుతి.

౪. మహానంబియులు, సకల ఆంధ్రులు, సర్వ లోకాశ్రయులు, మహాసత్వులు, పెద్దలు, అడ్డులేని మహాక్షత్రియులు, పండు ముసలివారు వేందల సరవయ్య విష్ణువర్ధన

౫. మహాసత్త్వాలు, పసుచెవుల అనే గ్రామమున ఉన్నా, ఆచ్చుకట్టువనికిన్నీ ఆంధ్రులు (అనగా చదువు చెప్పేవారు, గాయత్రి చెప్పేవారు, మంత్రాలు చెప్పే వారు) గజంబు చెంతను నంబులు, ప్రిథివి మహాక్షత్రియులు వేందుల వెంకట్రాంగళ్ నంబి విష్ణువర్ధన.

౬. మహాసత్త్వాలు, ఆంధ్రులు, అడ్డులేని ప్రిథివి వెంకట్రాజులు.

౭. కూర్మన మహాసంబులు, ముక్కంటిగళ్ రామేశ్వరాం.

౮. ప్రిథివి మహాక్షత్రియులు (లేక చెట్టివాళ్లు) అప్పయాజీ.

౯. గోలకొండవాసు, గాయత్రివారు (అను) కరిగళ్ (నామము)

౧౦. ప్రిథివి మహాసత్త్వాలు ఆంధ్రులు, నంబి, మహాసంబులనంబి శ్రీ మహాసత్త్వాల సకలలోకేశ్వరయ్య.

౧౧ మహాక్షత్రియులు (లేక మహాసత్త్వాలు) దివాకరయ్యపంతులు.

౧౨. శ్రీ జెస్వెంతర్ ఆంధ్రుండు (లేక గండండు)

ఈ పజరుమందిన్నీ ఊరి పెత్తనదార్లుగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది.

శాసనకాలము మొదలైనవి

వ్రాసినవాడు ఆంధ్రుడు. భాష ఆంధ్రము-లిపి తెలుగు. గురువుదగ్గర నేర్చుకొంటున్నట్లు కనిపిస్తుంది. శాసనం రాగిరేకుమీద చెక్కడం, శాసనం వ్రాయడం ఇత్యాది మొదలైనవి చెక్కినవాడైనా మహాపండితుడు అయి ఉండవలెను లేకుంటే అతని గురువు. భాషా జ్ఞానం అమోఘంగా ఉంటేనేగాని ఇది వ్రాయడం కష్టం అని నాకు తోస్తుంది. ఇంకా తరిచి తరిచి దీనిని చదివితే చాలా భాషాసంబంధమైన విషయాలు ఇందులోనుంచి దొరుకుతవి. చారిత్రక విషయములు కూడా దొరుకును- అన్నమాట నేను ఇందులో కనపరచినాను. ఇది కొందరన్నట్టు అసంపూర్ణశాసనం కాదు పూర్ణంగా ఉన్నది. ఇదే రాగిరేకుమీద కాకుండా బంకమట్టిపలక మీద వ్రాసియున్నదైతే తక్షణం మహెంజొదారో హారప్పాకాలమునాటిది అని చెప్పియుందును. రాగిరేకు మీద చెక్కియుండుటచేత ఇటీవలది అని నిశ్చయం. దీని భాష అతిప్రాచీనంగా ఉండబట్టిన్నీ, దీనిలో మనకు చరిత్ర సంబంధమైన విషయములను బట్టిన్నీ చూస్తే ఇప్పుడు మనం ఎరిగిన రాగి శాసనములన్నిటికన్నా ఇది పూర్వపుది అని చెప్పవలసివస్తుందేమో. ఈకాలం నాటికి వర్ణాలు ఇంకా ఖచితంగా ఏర్పడినట్లు కనపడ డంలేదు ఇదే నిజమైతే ఈ శాసనం చాలా ప్రాచీన మైనది అని చెప్పడానికి ఈ ఒక్క కారణం చాలును. ఇది మహెంజొదారోలిపిలో లాగున ఆంధ్రులు తెలుగువారు, కన్నడులు, మహారాష్ట్రులు ఒక గుదివారు అని సూచిస్తున్నది.

(A) విజితమస్తు వోస్మాత్రభిః స్వస్తి (స్వస్త) ౧. క్రిధీవి (క్షిధివి) 3. పల్లవపట్టకబున ౪. ఊరి

(B) వారు ౫. కరిగల్లవడవరికి ౬. ఊరిస్వాముళ్ ౭. ఇచ్చిన ౮. క్షితి ౯. రెండు (రెణ్డు)వాడల ౧౦. పట్టనావురకు

(C) ౧౧. అరియుడగు ౧౨. తెలెయు ౧౩. సిద్దాయబు (సిద్ధాయంబు) ౧౪. దన్డు (దణ్డు) ౧౫. దసపరధబును ౧౬, సర్వబాదప

(D) రిహారవు ౧౭. ఊరు ౧౮. దాయసెసి ౧౯. ఇచ్చి ౨౦. దినికి ౨౧ వక్రబుం (వక్రంబు) 22. శెదు 23. వచ్చినవారు 24. గళరెని 25. ఉరి (ఊరి) 26. క్షితి

(E) 27. డప్పినవారు 28. దినికి 29. వక్రబుం (వక్రంబు) 30. వచ్చిన 31. గచ్చురు 32. రెన్డు (రెణ్డు) 33. వసల 34 ఎలెమువరు (ఎలెవ్రుకరు) 35. లెముల 36. ల (వె)

(F) సినదయు 37. చన్ను 38. విరిపయి 39. నాదు (నాడు) వరగళ్గిన 40. ఎలెముల (ఎళెముల) 41. చెపన 42. సెయుడుసను

(G) 43 మహనబియుల్ 44. నరాళోక (నరాళోక) 45. మహాసద్ధవుళ్ (మహాసత్థవుళ్) 46. విరాపవ 47. మహనబియుళ్ 48. గజ్నబు (గజ్జబు) 49. సె ([సె])

(H) ల (ల్ల) 50. నదుఫుళ్ (నడుపుళ్) 51. సమస్త 52. భువన 53. శ్రీ క్రీ 54. యకనదిరజు (యకనడిరజు) 55. బ్రదపెరెయు 56. ఊరిపని 57. న్రవసివర

(I) వర్యోతి (వర్యోతి) 58. మాహనబిళ్ (మాహనభిళ్) వర్యోతి (వర్యోతి) 59 మహాభిల్ పని కొళుచె 60. సెరక 61 పఇచ్చి 62 నక్రసి

(J) వర్యోతి 63. మహనబియుల్ (మహనభియుల్) 64. సకల 65. కొస్థుకల్ (కొస్తుకల్) 66. సర్వలోక్రయు 67. మహాసద్ధవల్ (మహాసత్థవల్)

(K) 68. శెద్దల్ 69. నెరవద్య 70. మహాసద్ధకల్ (మహాసత్థకల్) 71. పసింది మద్ధు (పసిణ్డి) 72. నెటన్దల 73. చరువయ్య (చరువయ్యా) 74. విష్ణువర్ధ (ధ) న 75. మ

(L) హాసద్ధవల్ (హాసత్థకల్) 76. పసుక్షవుల 77. కొస్థుకల్ (కొస్తుకల్) 78. అచ్చుకట్టిపనియు (అచ్చుకట్టికనియు) 79. కొస్థుకల్ (కొస్తుకల్ 80. గజబుం (గజంబు) 81. సెధ్రల (సెద్ధల)

(M) 82. నదుఫుల్ (నడుపుల్) 83. క్రిధిమి 84 మహద్ధవల్ (మహాసత్థకల్) 85 వెటండల్ (వెటన్దల్) 86. పొనికసథిఅము (పొనికస్తిఅము) కొళ 87. నదుపు (నడుపు) 88. విష్ణువర్ధన

(N) 89. మహాసద్ధ (త్థ) వల 90. కొంధుకలు (కొస్తుకలు) 91. నిరవద్య 92. క్రిధివి 93. కకదిరజుళ్ (కనడిరజుల్) 94. గునవన 95. మహనభియుళ్ (మహానవియుల్)

(O) 96. ముద్దకఇచ్చికొళ్ 97. రమిస్వరా 98. క్రిధివి 99. మహాసద్ధపళ (మహాసత్థవళ) 100. అపయజనువ 101 కాల కొన్డు (ణ్డు) కల్ 102 కొరిన్థికొల్

(P) 103. కరిగల 104. క్రిధివి 105. మహాసద్ధవళ (మహాసత్థవల) 106 కొస్థుగళ్ (కొస్తుకళ్) 107. సన్ది 108. మహానవిల 109. నదుపు (నడుపు) 110 శ్రీ మహా

(Q) సద్ధవళ శ్రీమహా (సత్థవళ) 111. సకాలోక్రయ్య (సకలోకక్రియ్య) 112. క్రిధివి 113. మహాసద్ధవళ (మహాసత్థవల) 114. దివక (టివక) క్రయ 115. పఇచ్చి

(R) కొళ్ 116. శ్రీ 117. జప్పి 118. కెన్థటజ 119. గన్ధాన్ద (గన్తాన్థ)

బర్గెసుగారి "తమిళ, సంస్కృత శాసనములు" అనే గ్రంథంలో ఉన్న ప్రతిప్రకారము వ్రాయుచున్నాను అని చెప్పి మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు "ప్రాచీనాంధ్రభాషాస్వరూపము" అన్న తమవ్యాసములో (రాజ రాజనరేంద్రసంచికయందు) ఇచ్చినట్టుగా నేను కాపీచేసినాను. వీరే "అహాదన |కరశాసనము" అన్న శీర్షిక క్రింద ఇదేశాసనమును వ్రాస్తూ అచ్చటచ్చట కొంచెం మార్పులను కనబరచినారు. అట్టిమార్పులు ఉన్నచోట వాటినికూడా బ్రాకెట్లలో ఇమిడ్చి వాటివాటికి నిర్ణయమైన స్థలములలో వ్రాసియున్నాను.

వాడుకచేసిన గుర్తులు, వాటి అర్థము: |ప| అని వ్రాస్తే దానిని అర్ధధ్వనిగా పలకక రెండుపెదవులకలిగినట్టిన్ని ద్వారము తెరిచియున్నట్టిన్ని ధ్వనిగా పలుకవలెను.

అక్షరంక్రింద గీతగీస్తే అది ముక్కుధ్వనిగా పలుకవలెనని సూచన. ఆ ముక్కుధ్వని, 'అ' కాదు.

న అని వ్రాస్తే 'న' అన్నదానిని పేలుడులేకుండా పలకవలెను.

శాసనమందలి మాటలను పట్టీగా ఏర్పరచిన జాబితా

(1) స్వస్తి (51) శమన (53), (110), (115) శ్రీ, 53 శ్రీ, (2) ప్రిదివి, (2) (92) (93) (104) (112) ప్రిథివి, (84) ప్రిథివి. III (3) పల్లవపట్టసంబువ (10) పట్టనావురవు. (4) ఊరివారు (6) ఊరిస్వామిళ్ (17) ఊరు (25) ఊరి (ఊరి) (56) ఊరిపని (94) గునవన, (5) కరిగళ్లవడవరికి, (103) కరిగల. (7) ఇచ్చిన (19) ఇచ్చి (8) (26) స్తితి. (9) రెండు (రెణ్డు) వాడల (32) (33) రెన్డ (రెణ్డు) వడల (11) అరియుపసు (12) తెనెయు (13) సిద్ధాయబు (సిద్ధాయంబు) (14) దన్డ (దణ్డు) (15) వసపరాధబును. (16) సవజబాద పరిహారవు. (18) దాయసెసి (41) చెసిన (37) చన్న (42) సెయుమసను. (20) (28) దనికి (21) (29) వక్రంబుం, వక్రంబు (23) వచ్చినవారు, (30) వచ్చిన. (22) లెదు. (24) గలరెని (39) నాదువరుగల్గిన, నాదువగుగల్గిన. (27) దప్పినవారు (31) గచ్చురు. (34) ఎలెమువరు (ఎలెవువరు) (40) ఎలెముల (ఎళెముళి) (35) లెముల. (36) వెసినదియు (లసినదియు) (38) విరిపయి (39) నాదువరు గల్గి, నాదువగుగల్గిన. (43) (47) (63) మహానబియుల్ (63) (95) మహానభియుల్ (58) మహానబిల్ వయ్యోతి (తి) (95) మహానవియుల్ (108) మహానవిల (44) నరాళోక, నరాలోక (48) గజ్నబు (గజ్ఞబు) (80) గజబుం (గజంబు) (46) విర పవ (49) సెటి (సెట్టి) (81) సెగ్గల (సెద్గల) (50) (82) నదుపుళ్ (నదుపుళ్) (87) (109) నదుపు (నదుపు) (52) భువన (54) అకనదిరజు (అకనడిరజు) (78) అచ్చకు త్రీవనియు (అచ్చకుత్రివనియు) (86) పానికనధిఅము కొళ (పానికన్దిఅము కొళ) (93) కనదిరజుల్ (కనడిరజుల్) (55) బద్రపెరెయు (57) (62) నశ్రసివరవయ్యోతి (నశ్రసివరవయొటి) (58) మహానబిల్ వయ్యోతి (మహానభిల్ వయ్యోతి) (మహానబిళ్ వయ్యోతి) మహానభిళ్ వయ్యోతి. (59) మహాభిల్ పనికొళుచె. (60) సెరక. (61) పఞ్చి (115) పఞ్చకొళ్ (64) సకల (111) సకాలోక్రశ్రయ్య (సకలాకశ్రయ్య) (65) (77) (79) కొన్దుకళ్ (కొన్దుకళ్) (59) మహాబిళ్ పనికొళుచె (90) కొండుకలు (కొన్దుకలు) (101) కొన్దుకళ్ (కొణ్డుకళ్) (102) కొరిత్థికాళ్ (106) కొంధుగళ్ (కొన్దుకళ్) (66) సవ్వలొక్రశ్రయ (111) సకాలోక్రశ్రయ్య (సకలోకశ్రయ్య) (67) మహా సద్ధవళ్ (మహాసత్థవళ్); (45) (75) మహాసద్ధవుళ్ (మహాసత్థవుళ్) (98) మహాసద్ధవల (మహాసత్థవల) (110) (118) (మహాసద్ధవళ మహాసత్థవళ మహాసత్థవల) (70) మహాసద్ధజవళ్ (మహాసత్థజవళ్) (99) (113) మహా సద్ధజవళ (మహాసత్థజవళ) (84) మహద్ధజవళ్ (మహాసత్థజవళ్). (68) పెద్దజళ్ (69) సెరవస్య (91) నిర నద్య (71) పసింపిముగ్లు (పసిణ్డియుగ్లు) (72) వెటన్దల (85) వెటండళ్ (వెటన్దళ్) (73) చరువయ్య (చరువయ్యళ) (74) (88) విష్ణువర్ధన (విష్ణువర్ధన) (76) వసు క్షవుల (96) ముద్దకచ్చెకొల్. (97) రవి స్వరా (100) అపజయనవ (107) సద్ది. (114) దివ్యరయ్య (జీవకయ్య) (116) జప్తి. (117) పెద్ద టుజి. (118) గద్దాద్ద (గద్దాద్దు)

---

14. 6- 9 ౮౪౯

చెన్నరాజధానియందు 1935-వ సంవత్సరము జనవరి ప్రారంభము మొదలు మార్చి తుదివరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఇతిహాసములు

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము, భా. ౨- (ప్ర) ఆంధ్ర గ్రంథమండలి లిమిటెడ్, తెనాలి.

కథలు-ఇతిహాసములు, పౌరాణికములు

ఆహుకచరిత్ర—పి. సూర్యనారాయణమూర్తి.
కుచేలోపాఖ్యానము— కే. సత్యనారాయణరావు.
జయద్రథవధ—యల్. సాంబశివరావుకవి.
ధ్రువచరిత్రము—యస్. ఆంజనేయులు.
పురూరవచక్రవర్తికథ— (ప్ర) యన్. వి. గోపాల్ అండుకో. మదరాసు.
భరతుడు—వి. రంగస్వామి అయ్యంగారు.
భీమప్రతిజ్ఞ—బి. వెంకటనాంచారయ్య.
శ్రీభరతచరిత్రము—యస్. ఆంజనేయులు.

—కల్పితములు

కాశీమజిలీకథలు, భా. ౧౦—యం. సుబ్బన్న దీక్షితకవి.
పద్యకథలు—జె. వెంకటనృసింహ చౌదరి.
బాలకథావళి—బి. శాంతకమలమ్మ.
భేతాళకథలు—యం. శ్రీరామమూర్తి.
సిందుబాదుకథలు—యం. సంజీవరావు.

—చారిత్రకములు

ఆంధ్రదేశ కథలు—టి. సుబ్బరావు.
గౌతమబుద్ధచరిత్రము—యన్. ఆంజనేయులు.
రామదాసు చరిత్రము—యన్. ఆంజనేయులు.

కల్పము

త్రిమూర్తుల వ్రతకల్పము—(ప్ర) వి. వీరారెడ్డి.
శ్రీ సత్యనారాయణ వ్రతకల్పము— (ప్ర) చ. రాజగోపాలరావు
పల్నాటి వీరచరిత్ర—శ్రీనాథ.
బాలనాగమ్మకథ—(ప్ర) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్స్, రాజమహేంద్రవరము.

కావ్యములు

ఆంధ్రసేతుబంధకావ్యము— (ప్ర). యం. వెంకటరమణాచార్యులు.
గయోపాఖ్యానము—రామవామాత్య.
చంద్రహాసవిలాపము— కె. కృష్ణశాస్త్రి.
సరస్వతీ రామాయణము—పి. సరస్వతీదేవి.
సీతారామరామాయణము—టి. సీతారామదాస్.

గణితశాస్త్రము

గణితసూత్రములు —జె. వి. సుబ్బారావు.
గోపాల ఎక్కాల పుస్తకము — (ప్ర) బి. జి. పాల్ అండ్ కో., మదరాసు.
బాలురగణితము, బుక్ ౪—యం యస్. సుందరేశ్వరం

గేయములు

కీరపాండురంగభజనకీర్తనలు—ఎ. కామరాజు.
కీరపాండురంగ భజనకీర్తనలు— (ప్ర) ఎ. కృష్ణారావు గుప్త, తెనాలి.
కుశలవ—(ప్ర) సరస్వతీస్టోర్సు, మదరాసు.
కుశలవుల యుద్ధము—జి. నరసింహం.
కేశవనామాలు, మేలుకొలుపులు — (ప్ర) సి. ఆదిమూర్తిశెట్టి, నెల్లూరు.
గానామృత భజనకీర్తనలు, భా. ౩,౪— (ప్ర) అప్పల నరసింహ గుప్త అండ్ బ్రదర్స్, పొట్నూరు.
తరణోపాయము—(ప్ర) శ్రీసీతారామ నామసంకీర్తన మందిరము, గుంటూరు.
నూతన గ్రామఫోను పాటలు—(ప్ర) యన్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మదరాస్.
పరతత్త్వార్థ సారసంగ్రహంబను అప్పదాసు చరిత్రము—వి. అప్పదాసు.
బ్రహ్మభజన కీర్తనలు—ఎ. షణ్ముఖశాస్త్రి.
భక్తిరసమంజరి—యస్. నరసింహదాస్.
భజనకీర్తనలు—పి. సూరమాంబ.

---

* ఈపట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము : అ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము, అనువాదకులు ప. పద్యము. ప్ర—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం. సంపాదకులు, సటీ.—సటీకము.

భక్తి తత్వజ్ఞానామృతము—కె. వెంకటదాసు.
మద్యపాన నిషేధకీర్తనలు—యన్. వెంకయ్య.
మాకొద్దు ఈకల్లుసార కీర్తనలు—యన్. చినవెంకయ్య.
వసంతగీత—రామచంద్ర అప్పారావు.
వేదాంతబ్రహ్మజ్ఞానతత్వములు—యం హుస్సేన్‌దాసు
వైతాళికులు—(ప్ర) ముద్దుకృష్ణ, బెజవాడ.
శివనక్షత్రమాలికకీర్తనలు—ఎ. చంద్రశేఖరయ్య.
శ్రీ కృష్ణలీల—(ప్ర) హాట్‌ఓన్స్ అండ్ కో. మదరాసు.
శ్రీ పాండురంగ బృందావన సంకీర్తనలు—ఎ. నారాయణదాస్.
శ్రీ పాండురంగ భక్తిరసభజనకీర్తనలు — (ప్ర) సి. రాములు గుప్త, సి. సుబ్బరావు గుప్త, తెనాలి.
శ్రీ పాండురంగభజనకీర్తనలు—వి. శంకరశర్మ
శ్రీ పాండురంగ శివస్తోత్ర నక్షత్రమాలిక—బి వీరాస్వామిదాసు.
శ్రీ పాండురంగసంకీర్తనలు— ఏ. నారాయణదాసు.
శ్రీ భగవన్నామసంకీర్తనలు—(ప్ర)యన్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మదరాసు.
శ్రీ రాజయోగానుభవార్థ తత్వములు— టి. పేరెడ్డి.
శ్రీ వెంకటేశ్వర మేలుకొలుపులు— కె. చంగయ్య.
శ్రీసీతారామాంజనేయ భజనకీర్తనలు—కె. కేశవదాసు.
శ్రీ హరినామామృత సంకీర్తనలు— కె. కొండయ్య.
శ్రీ హరిభక్తామృతభజనకీర్తనలు — యస్. బుల్లి సత్తిరెడ్డి, టి. లక్ష్మీనరసింహం.
సీతాకల్యాణము—(ప్ర) హాట్చిన్స్‌అండ్ కో., మద్రాసు
హరిజనకీర్తనలు — యన్. చినవెంకయ్య.

చరిత్రము

ఆంగ్లదేశచరిత్ర, ఫారం ౪—యస్. యస్. ప్రసాదరావు.
ఆంధ్రమహాసామ్రాజ్యము, భా. ౧ —యన్. జగన్నాథరావు.
కమలాహిందూదేశచరిత్రము, ఫారం ౨, ౩— (ప్ర) కమలకుబేర్, నర్సపూరు.
నవీన హిందూదేశచరిత్రము, తరగతులు ౪, ౫, ౬, ౭,— డి. అప్పారావు.
న్యూమాడల్ హిస్టరి, బుక్. ౧, ౨, ౩— యం. నరసింహారావు
భారతదేశము, ప్రాచీనాన్నత్యము — కే. బి. సుబ్బరాయుడు.
రామా హిందూదేశచరిత్ర, ఫారం ౧, ౨, ౩,—జి. వి. సీతాపతి.
హిందూదేశచరిత్రము, బుక్ ౨—వై. వెంకటాద్రిరావు.
హిందూదేశచరిత్ర, భా. ౨, ౩—యం. కామేశ్వరరావు.
హిందూదేశచరిత్ర—కె. జగన్నాథం.

చట్టము

గ్రామోద్యోగస్తులయు, ప్రొప్రైటర్లయు, చట్టములు- (ప్ర) బి. లక్ష్మీనరసింహం అండ్ సన్స్, గుంటూరు.

జీవితములు

కారల్ మార్క్స్—లాలా హరిదయాల్.
కీర్తిశేషులైన వెంపలి సుబ్బయ్యగారు- కె. హనుమంతరావు.
నాదూరు వేంకటశాస్త్రులవారి జీవిత చరిత్రము— (ప్ర.) కె. శ్రీనివాసరావు, విజయనగరము.
బొల్లిని మునిస్వామినాయునుగారి జీవితము-బి. రామానుజులురెడ్డి, పి. శ్రీ రాములురెడ్డి.
మహాపురుషులు —యల్. సాంబశివ రాయకవి.
శ్రీపంచముజార్జి చక్రవర్తి జీవితము — జె. వెంకట నృసింహాచౌదరి.

జ్యోతిష శాస్త్రము

కాలామృతము—(ప్ర) కె. వీరవెంకయ్య, రాజమహేంద్రవరము.
జ్యోతిష ప్రభావము—డి. స్వామిగుప్తసిద్ధాంతి.

దండకములు

పైడితల్లి అమ్మవారి దండకము—కె. రామదాస్‌కవి.
రాజాం శ్రీపైడితల్లి అమ్మవారి దండకము- కె. సత్యనారాయణకవి.
శనిదండకము—యన్. సత్యనారాయణశాస్త్రి.
శ్రీసుజ్జీవాంజనేయాష్టోత్తరశత కంద పద్యాంజనేయ సత్యస్వతి ముత్యాలమ్మదండకరామాయణమార్గిక— జి. పద్మనాభకవి.

నవలలు

ఉదంకుడు—యం. పార్వతీశ్వరశాస్త్రి.
గ్రీసెల్డా—గోమతీర్థస్వామి.
నావికుడు—టి. జోగారావు.
నీకే జయము, భా ౨—కే. సుబ్బరామయ్య.
పద్మినీభార్య—వి. వెంకటనరసింహారావు.
ప్రేయసి—యం. శ్రీ రామచంద్రశాస్త్రి.
మాయారణ్యము—బి. వీరనారాయణదేవ్.
వేశ్యారత్నము— యస్. రామనాథశర్మ.

నాటకములు

అశోకం—ముద్దుకృష్ణ.
గయోపాఖ్యాన నాటకము—యన్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మద్రాస్.
మట్టిపంట శశిరేఖాపరిణయ నాటకము—(ప్ర) యన్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మదరాస్.
ప్రద్యుమ్న విజయము — ఎ. వెంకటనరసింహాచార్యులు.
వివేకవిజయము—యం. పెరుమాళ్లాచార్యులు.
వివేకానంద—కె. కృష్ణరావు.
వేనరాజు—వి. సత్యనారాయణ.
శ్రీ తాటివర్లవారి విజయవిలాస నాటకము—టి. నారాయణకవి.
శ్రీయాశోనాటకము—(ప్ర) యన్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మదరాస్.
సీతాపహరణము—డి. రాజశేఖర శతావధాని

నీతి

నీతికథలు, భా. ౧, ౨, ౩—జి. శ్రీరామశాస్త్రి.
నీతిమార్గదర్శిని, భా. ౧, ౨—బి. కే. రావు.
సుభాషితరత్నమాల—వి. వెంకటకృష్ణ శర్మ.

పరిశిష్టము

ఆంధ్రకుమార వాచకము, తరగతి. ౧, ౨, ౩, ౪ ౫—పి. సుబ్బారెడ్డి, జె. వెంకట నృసింహచౌదరి,
ఆంధ్రభారతీవాచకము, నెం. ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—వి. వెంకటాద్రిశర్మ, యన్. పేరరాజు, యన్. వీరరాజకవి.
ఆంధ్రవాఙ్మయ సంగ్రహము, భా. ౧—(ప్ర). కె. పి. పిళ్లె అండుకో, మద్రాను.
ఆంధ్రసాహిత్యవాచకము, బుక్, ౧, ౨, ౩, ౪—(ప్ర) టీచర్స్‌పబ్లిషింగ్ హౌస్; మదరాస్.
ఆర్యవాచకము, తరగతులు, ౧, ౨, ౫, ౬, ౭, ౮—సి. భీమశంకరం, యం. వెంకటరత్నం.
కాశీయాత్ర—వి. రామ సుబ్బారాయుడు, వెంకటనారాయణ.
కులాంగన—వి. వెంకటరత్నం.
ఖండకావ్యములు—ఓ. వెంకటరామశాస్త్రి.
గ్రామమునసబుల పరీక్షాదర్శిని—బి. లక్ష్మీనరసింహం.
తెనుగుసంబంధవాచకము; నెం. ౩.—(ప్ర) టి. వి. చెల్లప్పశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు.
దేవీవాచకము, తరగతి. ౨, ౩—డి. సూర్యనారాయణమూర్తి, ఏ. శేషాద్రిశాస్త్రి, టి. తిరుమలరావునాయుడు.
దేశీయవాచక పుస్తకము, తరగతి. ౧, ౨—కె. నారాయణమూర్తి.
నివేదిక—(ప్ర) డి. సీతారామయ్య, సోంపేట.
పద్యకథాసుధ—(ప్ర) కె. కృష్ణమాచార్యులు, గూడూరు.
పద్యగద్యసంగ్రహము, ౧, ౨—(ప్ర). జె. తులసమ్మ, పిఠాపురము
పాలతరగలు—యన్. కృష్ణరావు.
బాలసరస్వతీ వాచకము నెం. ౨—సి. వెంకటరమణశాస్త్రి, సి. వెంకటకృష్ణ శర్మ.
బాలసూర్యవాచకము, తరగతి, ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—వెంకట పార్వతీశ్వరకవులు, యన్. వీరరాజకవి.
బాలబ్రహ్మానంద రత్నములు, భా. ౧—కే. బాలబ్రహ్మానందదాసు.
బీచనారాయణచరిత్ర—యం. నందిపతి.
భిషగ్రత్న సమ్మానము—(ప్ర) వి. వెంకటరామశాస్త్రి, పిఠాపురము.
మల్లెపూలు—కె. కృష్ణరావు.
మార్కాపురం తాలూకా రైతుల నాలుగవమహాసభ—(ప్ర) జె వెంకటరెడ్డి, మార్కాపూర్.
రత్నాపణము—పి వెంకటరత్నం.
రాజా- యం. సుదర్శనాచార్యులు.
రాయలసీమ క్షామనివారణ ప్రబోధము—(ప్ర)జి. వెంకటరామరావు, తెల్లదేవరపల్లి.
రాధాకృష్ణస్మృతి—యన్. లక్ష్మీకాంతశాస్త్రి.
వచనరచనాదర్శిని—పి యన్. రామశర్మ.
వినోదసరణి పుస్తకములు, నెం. ౭, ౮—(ప్ర) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు.
వ్యవహారజ్ఞానము—(ప్ర) భక్త అండ్ కో., కాకినాడ.
లయోలా తెలుగు విలాసిని—(ప్ర) ఎ. పరబ్రహ్మశాస్త్రి, మదరాసు.
లోకజ్ఞానము—(ప్ర) టీచర్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్, మదరాసు.
శృంగారపద్యములు—(ప్ర) కె. సుబ్బారావు.
శ్రీమద్ధ్వంశర్యజపాగాయత్రి క్యాలెండరు—పి. సుబ్బయ్య.
శ్రీరాజాను రంజనాదులు — ఒ. వెంకటరామశాస్త్రి.

శ్రీరాయలసీమకథా వాచకములు, బుక్ ౧, ౨, ౩— యస్. ఆంజనేయులు.
సరళవాచకము, తరగతి, ౧— జె. రామకోటయ్య.
సరస్వతీవాచకపుస్తకము, తరగతి ౧— పి. రాఘవేంద్రరావు
సాక్షి—పి. లక్ష్మీనరసింహారావు.
సులభవాచకము, తరగతి ౨— కె. కృష్ణమాచార్యులు.
స్వప్నకథ —జి. బాపునాయని.
స్వప్నానుభూతి—శి. రామమూర్తి.

పారిశ్రామికము

దేశీయపరిశ్రమలు—(ప్ర) సెక్రటరి అఖిలభారతఖాది స్వదేశీప్రదర్శనము, కాకినాడ.

పురాణము

గజేంద్రమోక్షము—పోతన.
పాతాళగంగపురాణము— (ప్ర) యస్. కృష్ణాజీరావు, ఆత్మకూరు.
శ్రీ కుచేలోపాఖ్యానము—డి. లక్ష్మీనరసమ్మ

ప్రకృతిశాస్త్రము

మారుతి శాస్త్రవాచకము, ఫారం ౧— పి. శ్రీరామయ్య, బి. సుబ్రహ్మణ్యం.
విజ్ఞానశాస్త్రవాచకము, ఫారం. ౧-౫. యల్. నారాయణ. యం. సూర్యారావు.
సాధారణముగా నేర్చుకొనవలసిన ప్రకృతిశాస్త్రవిషయములు, ఫారం ౧, ౨, ౩. జి. వెంకటరామయ్య.

భూగోళశాస్త్రము

గుంటూరుజిల్లా భూగోళము—వి. సీతారామకృష్ణయ్య.
నూతన గన్నవరం తాలూకా భూగోళశాస్త్రము— వై. గోపాలకృష్ణశాస్త్రి నాదెళ్ల.

మాహాత్మ్యములు

నాగేంద్రుని మాహాత్మ్యము —యం. నారాయణరాజు.
శ్రీ మహానంది క్షేత్రమహిమ — రామకృష్ణసీతారామ సోదరకవులు.
శ్రీ మహానంది క్షేత్రమాహాత్మ్యము— హెచ్. నాగోజీరావు, నంద్యాల.
శ్రీశైలమహాత్మ్యము— (ప్ర) యస్. కృష్ణాజీరావు, ఆత్మకూరు.
శ్రీశైలమహిమ—పి. ఈశ్వరయ్య.

మతము—హిందు

ఆర్యవైశ్య సంధ్యావందనము—(ప్ర) వి. శంకరశర్మ, పత్తికొండ.
నిత్యకర్మానుష్ఠానపూజావిధానము— (ప్ర) యం. తిమ్మయ్యశెట్టి, మదరాసు.
భక్తిప్రసూనమంజరి— (ప్ర) కె. రామచంద్రరావు, బయ్యన్నగూడెం.
భగవన్నామప్రభావము— (ప్ర) శ్రీ సీతారామనామ సంకీర్తనమందిరం, గుంటూరు.
బ్రహ్మోత్తరఖండము—వి. విశ్వనాథము.
శ్రీ చైతన్య శిక్షామృతము—ఠాకూరు భక్తివినోద్.
శ్రీ రామావతారతత్వము, భా. ౨— జె. శేషాద్రిశర్మ.

—ఇతరములు

క్రైస్తవయత్నసమాజపాఠములు — (ప్ర) రవిఆఫీసు, కాకినాడ.
జనవిభజనము—యఫ్. రూదర్ఫోర్డు.
బాలామృతము—(రెవ ఫాదర్)జి. జె. మార్క్
తెలుగు బాప్టిస్టుసంఘముల ఉత్తర సమాజముయొక్క ౭౦ సంవత్సరముల క్లుప్తచరిత్ర—వి. (రెవ్)జార్జి.
శ్రీ సద్గురుధ్యానం—ఖాదర్ మొయియుదిన్ ఖాద్రి.
సిలువధ్యానమాలిక—కె. పి. కృపానందం.
సువార్తపాట—జి. శామ్యూల్.

రాజకీయములు

కమ్యూనిస్టు ప్రణాళిక-కారల్ మార్క్స ఏంజిల్స్.
సామ్యవాదసిద్ధాంతాలు—ఫ్రెడరిక్ ఎంజిల్స్.
సామ్రాజ్యవాదము—లెనిన్.

వేదాంతము

అష్టాదశాధ్యాయి గీతామృతము—(ప్ర) యం. తిమ్మయ్యశెట్టి, మదరాస్.
ఆత్మబోధము—శ్రీ శంకరాచార్య.
ఆత్మప్రబోధము—తత్వానంద.
ఆనందసామ్రాజ్యము—రామతీర్థస్వామి
గీతాసారసంగ్రహము—సత్యధ్యానతీర్థస్వామి.
భగవద్గీత—(ప్ర) హిందూసేవాసంఘము, కర్నూలు.
శుద్ధనిర్గుణ తత్వకందార్థదరువులు—(ప్ర) యస్. వి. గోపాల్ అండ్ కో., మదరాస్.
శ్రీ తిక్కరామస్వామి తత్వసురశిష్య బోధామృత చరిత్రము—కే. నారాయణగారి.

శ్రీమదాంధ్ర భగవద్గీతా సంగ్రహము—(ప్ర) యం. సీతమాంబ, అప్పికట్ల.
సంయమనీపురం హైకోర్టు వేదాంతవిచారణ, సివిల్ కేసు 3 వ, ర వ ఇష్యూలు—శ్రీ సత్యధ్యానతీర్థస్వామి.

వైద్యశాస్త్రము

ఆర్థరీయము—ఎ. ఆర్థరు.
చరకస్థాన షట్కము—(ప్ర) యస్. కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి, బెజవాడ.
సర్వవైద్యవిజ్ఞానము-ఎ. జె. సోమయాజిశాస్త్రి.

వ్యాకరణ శాస్త్రము

బాలసరస్వతీ వ్యాకరణము — ఏ. వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, యం. పరబ్రహ్మశాస్త్రి.

శ త క ము లు

అచ్యుతానంత గోవింద శతకములు — తిరువెంగడతాత దేశికాచార్యులు.
కృష్ణశతకము—(ప్ర) ఓరియంట్ పబ్లిషింగ్ కంపెని, తెనాలి.
శతకభారతము—పి. సోమయ్య.
శ్రీ భక్తమందార శతకము—కె. జగ్గకవి.
శ్రీ రంగశతకము—టి. డి. నారాయణరెడ్డి.
శ్రీ రామశతకము—డి. డి. బాలాత్రిపుర సుందరాంబ.
సత్యరమేశశతకము—యస్. చినవెంకటాచారి.
సుమతిశతకము—(ప్ర) ఓరియంట్ పబ్లిషింగ్ కంపెని, తెనాలి.

శి ల్ప ము

వినోదశిల్పము, భా.౧ — కె. నాగేశ్వరరావు,మదరాసు.

సంగీత శాస్త్రము

సంగీతము, తాళలక్షణము-వి.వరాహ నరసింహాచార్యులు.

సాముద్రిక శాస్త్రము

సాముద్రిక శాస్త్రము—వి. వెంకటరామయ్య.

స్తో త్ర ము లు

శ్యామా స్తవము—యం. వెంకట నాగభూషణం.
శ్రీ కృష్ణస్తోత్రము—ఎ. వీరబ్రహ్మాచార్యులు.
శ్రీ అంతర్వేది నారసింహస్తోత్ర పద్యావళి— సి. వీరభద్రయ్యకవి.
హనుమన్నుతి—(ప్ర) బి. యల్. నరసింహం, గుడివాడ.

హ రి క థ లు

మార్కండేయ శివకథ—యం. సత్యనారాయణ.
వీరాచార్యకల్యాణము—యం. శ్రీరామమూర్తి.
శివచరిత్ర—యం. రాజారావుదాస్.

నా మహారాష్ట్ర యాత్ర

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

రవికిరణ మట్టి చిత్రవిచిత్రసృష్టికి కన్నతండ్రి కౌగలిగినపుడు సూర్యుని సృజించిన జగదీశుని సృష్టిశక్తి ఎంత యద్భుతమైనదో యూహింపుడు. ఒక్క సూర్యునిగాక పెక్కు సూర్యులను, ఒకేలోకముగాక అశేషలోకములను సృజించిన శక్తిని దలచినపుడు, భావనాశక్తిచే కోటి కోటి దివ్యచక్షులను సంపాదించి అనంతాకాశమున, ననంతకాలమున నిండియుండు తేజమును గొంత కాంచినపుడు, శరీరపంజరమున కట్టుబడియున్నను, మనుష్యాత్మ కొంత దేవశక్తి నందితీరును. వియత్తలమున నెగసినకొలది, విహంగము నూతన దృశ్యములను గాంచు లీల, ఊహాశక్తి యధికమైన కొలది బ్రహ్మాండమందలి అత్యద్భుతదృశ్యములు హృద్గతమగును. బ్రహ్మచర్యముకతన నియమబద్ధ జీవనమువలన, తేజస్సుతో నిండిన ఓజస్సును మనస్సున నిలుపుకొనివందున మునిముఖ్యులీశ్వరశక్తిని కొంత నంది అనూనమైన సృష్టిశక్తిని జూపజాలిరి. సాగరతీరమున శారదయామిని నొంటరిగా మానవుడు నలువలంకుల విలోకించినపుడు దివ్యదీప్తుల జిందుచు దిగ్వలయము చుట్టు జూపట్టును. దిగ్వలయ మొక పెద్దగిన్నెయంచువలె నుండును. గిన్నెలో వెన్నెల తొణుకుచుండును. వెన్నెల కరళ్లకొనలందు బుడగలవలె చుక్కలు తేలును. మరందమున నీదులాడు తుమ్మెదలవలె వెన్నెలందు మునిగిమునుగని కొండలు తోచును. పాలపైపడిన పచ్చని పొడిపగిది, మంచుపై రాలిన ఆకుమాకులవలె, గాముదీపికలపై నా యర్ధశర్వరీ ముహూర్తమున బుడబుగల యడవులు గోచరింపవా? పాలవెల్లిపై తేలియాడు విష్ణుదేవుని చందమున సౌందర్య సముద్భాసితప్రకృతి యత్తటి వెన్నెలవెల్లిపై దేలియాడును. ఈ గిన్నెలోని సౌందర్యమును వర్ణింపగల మానవమాత్రుడేడీ? తపసుచేసిన హృదయ మీ గిన్నెబోలునదని వచింతును. తన గుండె నిట్టిగిన్నె గావించుకొనిన తపశ్శాలి తన శక్తిని తానే వర్ణింపజాలడు. కాని, లోగలగిన్నెలోని యనిర్వచనీయ సృష్టిని తన కలమునుండి, తనరసనమునుండి వ్యక్తీకరించి, తానెఱుగని, తానూహింపజాలని సౌందర్యము తన రచనయందెట్లు విరాజిల్లుచున్నదో యని మిక్కిలి యక్కజంపడి తన యెడల బ్రసన్నుడై తన రచనను బ్రహ్మాండముజేసికొని అందు కాపురమున్న జగదీశునకు బ్రణమిల్లడా?

ఎట్టిచిత్రమో యోజింపుడు—కనులుమూసి అంతరంగమును పరిశీలించినపుడును, కనులు తెఱచి ఆత్మరచనమును పరికించినపుడును ఈతడొకే తెఱగు దివ్యదృశ్యమును పొడగాంచును. మానసనేత్రము వోలె నిట్టి దృశ్యమును బ్రదర్శించు రచనమును విలోకించినపుడు దానికర్త తపశ్శాలియని తప్పక గుర్తింతుము. పొడుపుకొండ చెంత నిలిచిన గాజుకుప్పెలో ననంతకాంతులు విడిచి నేర్పఱచుకొనులీల, నీశ్వరసమత్వమున నిలిచిన ఈతని హృదయమున ననంతశక్తులు వసించెనని గ్రహింతుము. భ్రమరముపై కన్నిడిన కీటకము భ్రమరమేయగులీల, బ్రహ్మాండముపై దృష్టినిలిపిన వీనిగుండె బ్రహ్మాండమయినదని గుర్తింతుము. ఈతనిమనను తన

మాలి వంకీరవమునకు నెచ్చెలియై ఎల్లకడలందు విహరించినదని, పోయిపోయి చుక్కతలుపులను తట్టి లోపల జొచ్చి అందలి వింతలను చూచి మురిసినదని, శ్రావణ మేఘములను పిండి అందలి శీతలబిందువులను మెఱపులను గుటకలు వేసినదని, ప్రకృతి సంసర్గముకతన పండుతలపులను కనినదని, నందనవనమందలి నవప్రోవులను తవవళముఖరించుకొనినదని, కల్పకమందలి సౌందర్యలక్ష్మికి జాగిమ్రొక్కి అవిరళవరముల నందినదని, దేవనర్తకీ బృందమున మసలిమసలి దివ్యగీతికాకళల నాలాపింప నేర్చినదని, భృంగియై, రమాపతి చరణకమల మరందమును తనివార గ్రోలినదని, భావనము కని యిచ్చిన సౌందర్యతిలకను తనదాని గావించుకొని, కవుంగిలిని జేర్చుకొని, మురమార ముద్దాడి, చిర్నగవుచిందు ఆమె కన్నులనుండి, చక్కని బెళుకుల గాంతిలు చెక్కిళుల నుండి, చంద్రవంకకు వంకలుచెప్పనోపలునుండి, మధురోక్తికి మార్గమిచ్చు నధరోష్ఠములనుండి, మక్కువతో గూడిన స్నిగ్ధను చూపు మూకిక్కగములనుండి, బాలచికురపిహిత ఫాలతలమునుండి యెనలేని కవితావిభూతిని కైకొనినదని, విందుగూర్చు మంగళమహూర్తములందు భావభువనములను బూరెలదొంతరలనట్లు దిగ మ్రింగినదని గ్రహింతుము. వ్రతమునకు, ఏకాగ్రదృష్టికి, ధ్యానమునకు, తపమునకు అసాధ్యమైన దెద్ది? ఇ ట్టి సుందరదృశ్యములను, ఎట్టి దివ్యమూర్తులను సృష్టించుకొనలేవు? ఒకరూపము నూహించుటకు వీనిమ్రోల నొక విగ్రహము నిలువనక్కరలేదు. దేహధారి యొక్కండు ప్రత్యక్షము కానక్కరలేదు. నిమిత్తమెద్దియు పురోభాగమున నిలువనక్కరలేదు.

"అది" యని, "బ్రహ్మ" మని, "సర్వాంతర్యామి" యని జగదీశు నుద్దేశించి శ్రీ శంకరుడు వచించినాడు. కాని సామాన్యులకే "అది" యెద్దియో బోధపడలేదు. పామరులయెడల ననురక్తుడైయుండిన మహాత్ముడు రామానుజాచార్యులు. జనసామాన్యమున కద్వైతముకాక విశిష్టాద్వైతమే సబోధకముకదా! సగుణబ్రహ్మను రూపసహితుని రామానుజుడు నిర్దేశించినాడు. "ఇందు గలడందులేడని సందేహముపవల"దని చక్రిగూర్చి ప్రహ్లాదుడు పలికి శంకర సిద్ధాంతమునకు దారిజూపినాడు. భాగవత రచయితయే బ్రహ్మసూత్రములను రచించి శంకరాదులభాష్యమునకు నవకాశమిచ్చినాడుకదా! "ఎందెందువెదకిచూచిన నందందే కల"డని తనయుడనినపుడు హిరణ్యకశిపునకు చక్రియాస్తిత్వమునగూర్చి సందేహమే యుండెను. కాని స్తంభమునుండి రూపసహితుడై జగదీశుడు గోచరించినపుడు దానవాగ్రణికంతయు బోధపడినది. ఆ మహూర్తమందలి ప్రత్యక్షతీవ్రానుభవముకతన ప్రహ్లాదప్రబోధమందలి సత్యమెట్టిదో మఱింత బాగుగ గ్రహించినాడు. భాగవతమందలి ఈ కథను విమర్శకదృష్టితో పరిశీలించితిమేని శంకర రామానుజ సిద్ధాంతముల ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యమును స్మరింతుము.

సాహిత్యమును, తత్త్వశాస్త్రమును, మతశాస్త్రమును సైదోడులని తెలుపుచుండును. నక్షత్రముల దోసిటగొని జగదీశుడు విశాలవినీలాకాశమున వెదజల్లునట్లే శాస్త్రములు భాస్వదాశయములను ఉత్కృష్ట సత్యములను సాహితీవియత్తలమున వెదచల్లునందుకనే సైదోడులే! భావవ్యక్తీకరణమున కనక్కరైన ఇంద్రియముల నివి మూలద్రోయుచో, సాహితికి పనికిరావని వచింతును పంచాస్యములలో నింద్రియములను చిటచిటలాడించుకొనువరి. జూచి కళోపాసకుడు కనువెఱ్ఱిజేయును. "అదీయువదనకమల మధుపానమును నిజనేత్రాంజలుల గ్రోలి"రని కదా పోతనామాత్యుడు శ్రీ కృష్ణుని విలోకించిన భక్తప్రవరులను గుఱించి తెలిపినాడు! దివ్యనేత్రము లొసగి కదా విశ్వరూప సందర్శనభాగ్యము జగదీశుడు గుడ్డిరాజున కొసగినాడు! మానవుని కన్నులు మూతలువడిన మహూర్తమున జగతి యందలి సౌందర్యలక్ష్మి నిర్వాసితయై భాగినివలె పోవును. మనుజుల చెవులు మూతలుపడిననాడు సంగీతము చచ్చి స్వర్గమును చేరుకొనుట మేలు. ఒక్కొక లలితకళ కొక్కొక ఇంద్రియము ప్రాపనుసంశయము పాశకులు మఱువరాదు. బాహ్యేంద్రియములకు వెన్కనే అంతరంగేంద్రియములు కలవు. అంతరంగమున జనించి, పెరిగి, పెంపొందిన భావము బాహ్యేంద్రియ కవాటమును

డియే ఆత్మప్రకాశము గావించుకొనును; రసనము తెగి పడినవాడు సగము చచ్చితినని గోలపెట్టి, ఇది కలమును చేబట్టును. కాని నాల్కనాడింపగల ప్రతివ్యక్తి కలమును పట్టగలడని తలంచుట తప్పు. భావగ్రహణమును, భావప్రకాశమును కర్తవ్యములుగాగల సాహిత్యోపాసకుడు తన ఇంద్రియములకు సీళ్లువేసికొననొల్లడు. వివిధానుభవములను తానంది తన పఠితలను తనవలెనీ డనుభవింపజేయును. తాను కులుకును; వారిని కులికించును. తా నేడ్చును; వారి నేడ్పించును. తాను కోపించును; వారిని కోపింపజేయును. ఈ విద్యాయందు దాటితేలినవాడే తన రచనమున నవరసములను కురిపించును. ఈ విద్య నెఱుగనివాడు రసరహితుడు. తనరచనలందు రసప్రవంతుల నెట్లుప్పతిల జేయగలడు? ఈతని రచనము సుజల సుఫల సస్యశ్యామల సుందరసుశోభిత మహోద్యానమువలె నుండదు. అది రాళ్లగుట్టవలె, నిటుకలయామవలె, పెంకుల ప్రోగువలె, కట్టెలమోపువలె, బొగ్గులగుంపువలె కచికల ప్రోవువలె నుండును. ఈ రకపు సరుకులకు కావ్యజగతియందు చోటులేదు. రసరహిత పదార్థమునకు, సౌందర్యసందీప్తముగాని వస్తువునకు గావ్యజగతిలో తావుండదు. లలితహృదయులకే పైన దెలిపిన విద్య యువలీలగ నలవడును. భావప్రకాశ మక్కరలేక, సంఘసంపర్క మక్కరలేక ఏమూలనో ముక్కుమూసికొనియుండువాని నటుంచుడు. ఈతడు మానియగుచో నమస్కరింతుడు. మౌని సంయమి; తన గుండెను పిడికిట బట్టినవాడు. కఠినుడు వేఱు. రాతిగుండెవాడు, ఎట్టి యనుభవమునకు హృదయమునొడ్డక, ఎద్దువలె తిని మొద్దువలె పడియుండువాడు, మోమునకు అన్నగారనిపించుకొనువాడు కలమునుగాని, కుంచెనుగాని పట్టుట కర్హుడు కాడు. ఈ రకపు మనిషిని నమ్మరాదని నొక్కి వక్కాణింతును. "అత డించుకైన కోపమెఱుగడు. చాల మంచివా"డని ఒక్కొకమానవుని గుఱించి కొందఱు కొందఱు వచింతురు. తోడన నిది వేదవాక్కని నేను గ్రహింపను. వెంటనే యావ్యక్తిని బోనులో నిలిపి తీక్ష్ణవిమర్శకు గుఱిజేతును. సంయమియో, దుర్మతులందు దుర్మతియో అని యెఱుగనంతదనుక ఒరుల యభిప్రాయములకు "భళాభళి" యనను. సూక్ష్మదృష్టిని, తీవ్ర విమర్శనమును ఎఱుగనివారు "కోపించువారిలో మంచివా రధికులైయుందురు; కోపమెఱుగనివారిలో చెడ్డవా రధికసంఖ్యాకులయి యుందురు" అను నంశమును జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెనని నా మనవి. పాషండులందఱు శాంతమంతులే! వీరు మనుష్యరూపులందు గోచరించు పాషాణములు. "అయ్యో!" అని యనవలసిన సమయమున మాకుగాదని వీర లూరకొందురు. "జాలి" యనుపదమును వీరు తమ నిఘంటువులనుండి తుడిచి పారవేసియుందురు. వీరికి కరుణారస మెక్కడిది? శోకరస మేది? వీరు నవ్వరు, త్రుళ్లరు. వీరికి హాస్యరస మెక్కడిది? ఇట్టి యయ్యలు కావ్యములు రచింతురా? రసపూరిత కావ్యమహత్త్వమును గ్రహింతురా?

చక్కని కావ్యమునుచూచి (ఆ కావ్యము తన శత్రువు రచించినదైననేమి) మెచ్చువాడు మహనీయుడని, దానిని దుర్విమర్శకు గుఱి గావించువాతడు అజ్ఞానియో, దుర్మతియో యని గ్రహింప టొప్పు. సహృదయుని సహజగుణము ప్రశంస; క్షుద్రహృదయుని సహజగుణము దూషణము. ఎట్లయిన మంచిగొనము కనుగొనవలెనని మంచిమాట యాడవలెనని మొదటివా డాతురపడును. రెండవవానిది ప్రతికూలపంథ. ప్రశంసింపగలవాడే ప్రశంసనందును; దూషింపజాలువాడే దూషణమును కట్నముగా పడయును. ప్రశంస సదాశకు సంబంధించినది. కావ్యమందలి జఠరము సదాశ. నిరాశనుండి, నిట్టూర్పునుండి, నిద్దురనుండి, అజ్ఞానాంధకారమునుండి మానవు నుద్ధరించునది ఇదియే! మానవసముద్ధరణమునకు, లోకకల్యాణమునకు హేతువగు కళను సృష్టించుటకు వలసిన శక్తి నందుటకు, తనరచనము భావభాస్వన్మరీచికలచే తళుక్కొత్తించుటకు సదాశను తన పూజాపీఠమందలి దీపిక గావించుకొని మొదటి వ్యక్తి దానికి జేజేలుపాడును; ప్రార్థనసలుపును. ప్రార్థనాపంథనుండియే ఆరాధ్య దైవతము (అది సత్యమనుడు, సౌందర్యమనుడు, శివమ్మనుడు) మనుష్యహృదయమున ప్రవేశించి అందు నిత్యశృంగారమును నిలుపును; పచ్చ

తోరణమును గట్టును. ఈ దివ్యశోభ కావ్యమున ప్రతిఫలించి, అందపూర్వసృష్టిని ప్రదర్శించును. ప్రార్థనకలన జేకుఱు అభ్యుదయము ఊహాతీతము. కావుననే టెన్నిసన్ మహాకవి "For, more things are wrought by prayer than this world dreams of" అని వచించినాడు. పైన నే దెలిపిన ప్రశంస ప్రార్థనమునకు సైదోడు. ఈమహద్గుణముల నలవరచుకొనువాడే కావ్యసామ్రాజ్యమున పట్టాభిషిక్తుడై, పరార్థజీవియై తనరునని, వీనినెఱుగని వ్యక్తి అందుండి నిర్వాసితుడగుట కర్హుడని తెలుపుట నాయాశయము.

గుణమణి హారముచే నాత్మజీవనము నలంకరింప జేసికొనువాడే పట్టాభిషిక్తుడగుట కర్హుడని వచించితిని. ఈశ్వర చరిత్రయను అనంత గుణఖనినుండి ఈత డీమణులను సంగ్రహించును. కావున భారతీయు లీత డీశ్వరాంశసంభూతుడని వచింతురు. * అంతియుకాదు. ఈత డీశ్వరావతారమని వేనోళులజాటి, ఈతని నారాధింతురు. కావ్యకర్త లీతని కావ్యవీరుగ గావించిరి. ఇట్టివీరుని సృష్టించిన కావ్యకర్తను ప్రజలు సమ్రాట్టని, ఇలువేలుపని ప్రస్తుతించిరి. ఈశ్వరగుణమైన ప్రతిభను తనరచనమున నీతడు ప్రదర్శింపగలుటచే, ఈశ్వరాంశ సంభూతుడని, పరార్థజీవియని లోకము తెలిసికొనుటకు నీతడు ప్రవర్తించుటచే, నిట్టిదివ్యపదవి నందినాడు. పాశ్చాత్యులందు హోమరిట్టివాడు. డాంటే, వర్జిల్, గెటే, షేక్స్పియరు లిట్టివారు. భారతీయులందు వ్యాసవాల్మీకి ప్రభృతు లిట్టివారు.

ఒరులకై పాగిలి, పోరి, ఒరులతో నానందించి, నిజజీవనములందు దక్ష్భతగుణములను కోటివత్తులు గావించుకొనినవారియందు భారతీయు లీశ్వరాంశమును గాంచిరనుటకు బహుళ తార్కాణములను పేర్కొననక్కరలేదు. అట్టి మహనీయులను వీరు సూర్యదేవుని సంతతివారని, చంద్రవంశజులని వచించిరి. చెప్పనేల, వారు దేవసములని దృష్టాంతీకరించుటకే స్వర్గములోనికి వారికి రాజమార్గముల నేర్పఱచిరి. దేవపతి సింహాసనము నధిష్ఠించి, ప్రత్యక్షముగ నీశ్వరుని కడనుండి వరములు గైకొని పరమార్థమును చేపట్టి ధనంజయుడై, మహాయాత్రీకుడై విజయుడైన వ్యక్తి వీరిదృష్టియం దెట్లు వృద్ధినందినాడో యెఱుగమా? కావ్యకర్త వీరి ప్రతినిధి జుమీ!

తానెఱుగని ప్రతిభను ఒకడుమఱొకని కాపాడింపనేరడు. కావ్యకర్త తొలుత తాను విజయుడై, తాను ధనంజయుడై మఱొకవిజయుని, ధనంజయుని సృష్టింపజాలునను ముఖ్యాంశమును చదువరులు మఱువరాదు. అర్జునుడెవ్వరో, కృష్ణుడెవ్వరో, రాముడెవ్వరో ఎఱుగనోరువారు ఈ మహావీరులను కావ్యప్రపంచమునసృష్టిం

---

* ఇట్టి విశ్వాస మాంగ్లేయులందు గూడ నుండెడిది. ఈ విశ్వాసముతోడనే స్టూవర్టురాజులు సింహాసనము నధిష్ఠించిరి. కాని ఆత్మచరిత్రలంగు వీ రీశ్వరగుణములను ప్రదర్శించిరి కారు. నిరంకుశత్వమును విజృంభింపజేసి తగు ఫలము ననుభవించిరి. క్రీ. శ. 1603 లో సింహాసనము నధిష్ఠించిన జేమ్సు "Divine right of Kings" అను వాక్కు నుచ్చరించుచు, చిత్తము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించి "The wisest fool or enlightened idiot in Christendom" అనిపించుకొనినాడు. ఈతని వెనుక "భళాభళి" యనిన మొదటి ఛార్లెస్ దేశమున సమర సంక్షోభమును జనింపజేసి, 1649, జనవరి 30-వ తేదిని తనకు త్తుకను తన ప్రజల కర్పించినాడు. ఈ తెరువునుండి తరలనేరక, ప్రజలందు దురంతమైన యసంతృప్తిని బుట్టించి, కనకంఠము నెట్టి ముసలము చేబట్టునో యని యడలి రెండవ జేమ్సు చల్లగ నింగ్లాండునుండి పరారియైనాడు. 1649 లోని Bloody Revolution, 1688 లోని Glorious Revolution, 1689 లోని Bill of Rights స్టూవర్టుల నిరంకుశత్వమునుండి జనించినవి. "ఈశ్వర స్వత్వము" నివి సున్న జేసినవి. వీనికతన ప్రజలే రాజులైరి. 1832, 1867, 1884 లందలి రిఫారమ్ఆక్టులు వీరికి మఱింతబలము నొసగినవి.

చిన మహావ్యక్తి ఎవ్వరో తొలుత కనుగొనవలెను. నాటకకర్త తన పాత్రలందు దూరడని, ఆతనికిని అతడు సృష్టించిన పాత్రలకును నెట్టి సంబంధము ఉండదని, ప్రకృతికిమోల ముకురమును నిలిపి సత్యసందీప్తమైన దృష్టితో మనుష్యచరిత్రను చిత్రించుటాతని కర్తవ్యమని వచింతుము. నిక్కమే! రంగస్థలి ప్రదర్శించుటకక్కరైన కావ్యమున వేర్వేఱు పాత్రల వ్యక్తిగత ప్రాముఖ్యమును వ్యక్తపఱచుట కిట్టి సిద్ధాంతము అనివార్యమైనది. ప్రబోధమ చార్యుని పనిగాని నాటకకర్తని కాదు. జగదీశునివలె నీతడు వెనక్కునుండవలెను. కాని, జగదీశుడు తాను సృష్టించిన మానవులందుగూడ కలడు. God is both immanent and transcendent అని తత్త్వశాస్త్రము వచించుచున్నది కదా! కావ్యకర్తకూడ నిట్టివాడే! ఈతని యుత్కృష్టపాత్రలందీతని కనుగొనవచ్చును. వీని మానసకైలాసమున నుదయించిన భావగంగాధార వీని యుత్కృష్టరచనలందు పాయపాయలై ప్రవహించి, అద్భుత సౌందర్యసృష్టిని పాఠకలోకము కన్నులకు కట్టును. వీని హృదయదిగ్వలయమున తళ్కొత్తిన సదాశ ఈతడు సృష్టించిన ఉత్కృష్టపాత్రల చరిత్రలందు మినుకులీనుట నిస్సంశయము. సృష్టి చిత్రములందు సృష్టికర్తను కనుగొనిన కన్నులులేవా? షేక్స్పియరను ప్రాస్పెరో, హేమ్లెట్, ఫాల్స్టేఫ్‌లతో పోల్చిన ఆంగ్లవిమర్శకులు లేరా? నన్నడిగితిరా, రామకృష్ణులందు, అర్జున యుధిష్ఠిరులందు వాల్మీకివ్యాసులున్నారని తెలిపి, అట్లని ఋజువుజేయుటకై రామాయణభారత భాగవతములనుండి బహుళదృష్టాంతములను చేర్కొనగలను. చూడుడు: వ్యాసుడు శ్రీ విష్ణువుయొక్క అవతారమని మన గ్రంథములే తెలుపుచున్నవి. రాముడును, కృష్ణుడును అవతారపురుషులే కదా! వ్యాసుడు శ్రీ విష్ణువుకావున కృష్ణునందు శ్రీ విష్ణువును జూపజాలెనని నొక్కి వచింతును. కిరాతుడేయయ్యు తపసుకతన శంకరునకు ముందే "సోహమ్" అని పలికి, భగవానుడైన వాల్మీకి రామచంద్రభగవానుని కావ్యజగతియందు ప్రత్యక్షమొనరించినాడు. తాను సాహితీసమ్రాట్టు కావున మల్లోకములకు సమ్రాట్టు కాజాలిన మహాపాత్రను కడుంగడు చక్కగ సృష్టించినాడు.

విధిసృష్టికి కవిసృష్టి తీసిపోదు. కావున కవికి బ్రహ్మయను నామాంతరము కలదు. కవిబ్రహ్మ కాళిదాసువాక్కుల నాలింపుడు:

"చెలువుగ వ్రాసిదిద్ది విధి
 చిత్తము రంజిల జీవమిచ్చెనో? -
పొలుపులఁగూర్చి మానసవి
 భూతిని గౌతుకియై రచించెనో
మెలఁతుక మేనిఁజూడఁ బర
 మేష్ఠి ప్రభావము నెంచిచూడ నా
కెలఁతుకదోఁచు నొండుతరు
 ణీ-మణి సృష్టి యటంచు నామదిన్."

("అభిజ్ఞానశాకుంతలము" వేంకటరాయశాస్త్రి గారి అనువాదము.)

సజీవమైన దృశ్యములే ఇవ్వలి మాడ్కి ప్రమోనో, ఆంతరంగికదృష్టి సమక్షమందో నిలుపుటే సృష్టికౌశలము. నామరూపములందు సృష్టి ప్రకాశమగును. కావ్యవీథులందు నడుకనేర్చిన మనసు ఎన్నెన్ని దృశ్యములనో, ఎందఱెందఱు వ్యక్తులనో కాంచును. దైనికానుభవమున కలుగు సంబంధములును, సంపర్కములును కావ్యవసుమతియందును గోచరించును. అంతెవి మఱింత గాఢముగ నున్నట్లుండును. గుణయుతులును, రూపసహితులును, వివిధానురాగ సూత్రములచే (అలుమగలట్లు, తండ్రికొడుకులట్లు) బంధింపబడినవారును అందు మసలుదురు. "ఆది" యను నిర్గుణబ్రహ్మకాక కమలభవకర్తనుడు కావ్యరంగస్థలి ప్రత్యక్షమగును రక్తమాంసములందు 'బ్రహ్మన్' రామకృష్ణులట్లు దృగ్గోచరమైనపుడే అష్టాదశపురాణములును, మహాకావ్యములును ఉత్పన్నమైనవి.

శుభాశుభ సంఘటనములు కలిగినపుడు సంతోషదుఃఖములను వ్యక్తీకరింప మానవులందఱు కాంక్షింతురు. మానవానుభవములను తామనుభవించి, ఆత్మానుభవములను కావ్యకర్తలు స్వీయకృతులందు ప్రదర్శింతురు

కావున మానవప్రకృతులు, మానవవికృతులు తమకేల యని వీరనలేరు. అందు రేని వీరు తామే యుందు పుడమిలో, తమకై నిర్దేశింపబడిన గ్రంథములనే వ్రాసికొనవలెను. సంతసింపవలసి వచ్చినపుడు సంతసింపక, సంతపింపవలసివచ్చినపుడు సంతపింపక అంతయు మిథ్య, సర్వము మాయ అని కిక్కురుమనక కూర్చుండునాతడు సన్యాసులందు నూటికినూఱు మార్కులను తెచ్చుకొని మఠాధిపతి కావచ్చును; ఒరులజోలి తనకేలని కదలని మెదలని రాయి కావచ్చును. బండరాతికి కావ్యమున చోటులేదు. కావ్యకర్త దానిపై ఆకులను, పూవులను ప్రాకించును. తన లేఖినీసంజీవిచే స్పృశించి దానిని చక్కనిచుక్క జేయును. ప్రతిభాస్పర్శచే (స్వార్థరహితుడు కావున తాను చేసినదానిని తన పాత్రచేసె నంచు తెలుపుచు) కటికిరాతినుండి ఏ యహల్యనో లేపి పరస్పర భావప్రకాశమునకు నక్కరైన చక్కని సంఘటనములను సృష్టించును. అంతియకాదు, కావ్యావనియందు మసలునంతకాలము తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము నణచియుంచి, తనగుండెలను కావ్యపాత్రల కాటపంది ళ్లొనరించును. తానే ఒక్కొక పాత్రయై కావ్యరంగస్థలి దోచును. వాల్మీకివ్యాసకాళిదాసు లేమికావించిరో, కావ్యజగతియం దెట్లు తోచిరో యెఱుగరా? జడదారులయ్యు, ప్రాపంచికానుభవములను దమ హృద్వీణల మీటనిచ్చిరి కారా? తాము గోలపెట్టగలవారగుటచే సీతమ్మ, ద్రౌపది, శకుంతలాదులచే గోలపెట్టించిరి. తాము కోపింపజాలుటచే భీమాదులను రెచ్చగొట్టింపజాలిరి. తాము భక్తులగుటచే హనుమదాదులచే తన్మయనృత్యము జేయింపగలిగిరి; తాముకులికిరి. ఒరులను కులికించిరి. శుభాశుభములు, సుఖదుఃఖములు తమకేలయని తమ గుండియలపై గోరీలను నిర్మించిరికారు. చింతిలి, కులికి, కనలి కావ్యజగతియందు రసస్రవంతుల బాఱింపజేసిరి.

వన్నడిగితిరా కావ్యకర్తమనసును, బాలకుని మనసును ఒకేవిధమైన వందును. నూరేండ్లబూచి కొకరి గొడవ యక్కరలేదు. ఈతని కేస్పురాదు; నవ్వురాదు. సంఘజీవనమునుండి ఈతడు 'విడాకులు'గైకొని, ఏమూలనో ముక్కుమూసికొని, స్వంతముక్తికి సంబంధించిన దీర్ఘయోచనమందు బుడుంగున మునిగియుండును. కావ్యకర్తవలె బాలకుడు రూపగుణముల నెఱుగును. రూపరహితమైన దద్దియు నీతనిచూడ్కి నాకర్షింపదు. ప్రత్యక్షగుణ ప్రదర్శన మొనరింపని వ్యక్తి ఈతని హృదయమును స్పృశింపలేదు. తండ్రిరూపమందే ఈతడు తండ్రిగొనములను, తండ్రిని వీక్షించును. రూపమునుండి తండ్రి నిష్క్రమించి, "అది" యని పేర్కొనబడు "బ్రహ్మక్"లో గలిసినంతన బాలకుడు తల్లడిల్లును. జనకునిరూపముకాక ఆతని బగాడిద ప్రత్యక్షమైనపుడు ఈతని మన సెట్లుండునో యూహింపుడు. తండ్రిరొమ్ము నుండి తన్నెవరో దూరముగ గిరవాటువేసిరని, తన్నొంటరి జేయుటకై ఎవరో, గ్రద్దవలె తనతండ్రిని తనపాలి నుండి యెగదన్నుకొని పోయిరని (ఏమియు నూహింపజాలని పసివాడుకాడు కానందున) యూహించి ఈతడంగలార్చును. సుఖదుఃఖ ప్రకాశమునకు, పరస్పర భావవ్యక్తీకరణమునకు భంగము వాటిలినపుడు బ్రదుకు తెల్లవారెనని బాలురును, సామాన్యులును ఊహింపరా? ఘోరవిపత్తు బాలకుని గుండెపై బడినపుడు, పిడుగుదెబ్బవలన పిండియై,- పిండియేయగుటకాదు కాలి బూడిదయై, వాతూలమున నదృశ్యమగు గింజవలె, నది బొగ్గును బుగ్గియును గాదా? ఈబొగ్గులోను, బుగ్గిలోను నెరసుండునని వర్తమానవిషాదవాతూలమున గుండియ మిక్కుటముగ చలించినను భావికాలమున నా నెరసు ప్రజ్వరిల్లి భావిజీవనమున నవజీవన ద్యుతులను జలజల రాల్చునని మనము తెలుపవచ్చును. జ్ఞాన ప్రదీపకళికనుండి ప్రసరించు నీ భావచ్ఛటను కసుగాయమనసు గుర్తింపజాలునా?

కావ్యకర్తను సృష్టికర్తను పోల్చితిమి. ఈ పోలికలోని సృష్టికర్త సగుణబ్రహ్మగాని నిర్గుణబ్రహ్మకాడుసుడీ! కావ్యకర్త నిర్గుణబ్రహ్మవలె తనగ్రంథములను వ్రాయడు. జగదీశుని సృష్టిశక్తినే ఈత డలవఱుచుకొనినాడు కాని తక్కుంగల ఆతని యనంతగుణములకు బహుయోజనములదూరముందేయున్నాడు. కొన్నియంశములందు బాలకునకు సమీపమందున్నాడు. బాల

షుడును, కావ్యకర్తయును, ఈశ్వరుడును కొన్నికొన్ని ముఖ్యాంశములందే పోలికలు కలిగియుండిరి.

జగదీశుడు త్రికాలవేది. ప్రస్తుతకాలముట్లే భావికాలమును అతనికి దోచును. కావ్యకర్తదృష్టి ప్రతిభాసముజ్జ్వలమయ్యు, దివ్యమయ్యు, కావ్యపాత్రయై ఆత్మరచనమున గోచరించుటాతని కర్జముగుడు, జరుగనున్నదేమో యెటులగని తెలుపన నాతడు ప్రవర్తించును. “కావలసిన కారణాంతము లవంబును తప్పదు.” అని యాతడనునుగాని “కారణాంత మిట్టి”దని తెలుపడు. వర్తమానము కడవకుండ, గాలిదిగ్వలయమున కవ్వల గల యంశములు తలలెత్తును కనులబడుచో వర్తమానము (The Present) వీక్షించువారెవరు? కావ్యము జోస్యముకాదు. అది భావికాలమును గుఱించిన గాధ కాదు; వర్తమాన సమయమునకు, ప్రత్యక్షకాలమునకు సంబంధించినది. గతాంశములను దెలుపుతఱి, గతమును దెచ్చి దాని నది దృష్టిసమక్షమున నిలుపును. కావ్యమున కవ్వల, రచనా కుశలుండు జోస్యముచెప్పినను, కావ్యమందు తాను నిమగ్నుడైయుండు నవసరమున తనకర్తవ్య లక్షణమెద్దియో యనుసరించియే తన క్రియను నెఱపును.

రేపు జరుగు సంఘటనము లెవ్వియో నేడే తెలిసిపోయిన, కావ్యమందు తెలుపుటకు కథన మేముండును? భావికాల మనుకూలమయినదని తెలిసికొనినపుడే మానవుడు తనపనికి పూనుకొనును. కాలవిమర్తలమున ననుకూలాంశములే గోచరింపవు. ప్రతికూలాంశములు కూడ నందు దోచిన గాని సత్యము పూర్ణ ప్రకాశము నందజాలదు. కావ్యమున నీసత్య మాత్మప్రతిబింబమును గాంచును రేబవళ్లులేకున్న దినమే లేదు సుఖదుఃఖములును, ఆలోకాంధకారములును, అనుకూల ప్రతికూలాంశములును గలిసియే పూర్ణ జీవనసామగ్రి యగును. కావ్యగ్రథనమున నక్కఱైన దీ సామగ్రియే!

కొండొకవడి దివ్యదృష్టినందిన యర్జునుడు విశ్వరూపసందర్శనమున కౌరవ విధ్వంసమును గాంచినాడు.* తాను విజయుడగుట ముందే యెఱిగి, కృష్ణప్రేరితుడై గాండీవము నెక్కువెట్టినాడు. కర్తవ్యాంగణమున లంఘించినాడు. “నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్” అని ధర్మక్షేత్రమున, కురుక్షేత్రమున బలికొలుపు శక్తిని సామాన్యులు గుర్తింపరు. సమ్ముఖమందలి సారథిని వీరెఱుగరు. కావున తమ భావికాలమెట్లుండునో వీరెఱుగరు. దానంజేసియే అనుకూలాంశముల సఖ్యమును, ప్రతికూలాంశముల సంఘర్షణమును జవిచూచి, కావ్యావలియందు తగుపాత్రలయ్యెదరు.

దాశరథుని చేతిలో తనకు చావుకలదని దశకంఠుడు ముందే గ్రహించియుండినచో, లోకమాతపై మోహాంధదృష్టిని సారింపకనే యుండువాడు. కలుషమయమైన తన వాడిమాడ్కి వాడి యడిదమైవెనుదిరిగి తనగుండెయందు గ్రుచ్చుకొనునని, రామకోదండము నది తనమీదికి పురికొలుపునని ఈతడు ముందే గ్రహించి యుండినచో, భావిసంఘటనములను, రామాయణ మహాకావ్య సృష్టికిని అవకాశ మొసగకుండువాడు. దూరదృష్టిగలవారును, త్రికాలవేదులును రావణులు కారు. కొన్ని

---

* “అమీ చ త్వాం ధృతరాష్ట్రస్యపుత్రాః సర్వేసహైవావనిపాలసంఘైః,
భీష్మోద్రోణః సూతపుత్రస్తథాఽసౌ సహాస్మదీయైరపియోధముఖ్యైః.
వక్త్రాణితే త్వరమాణా విశంతి దంష్ట్రాకరాళాని భయానకాని,
కేచిద్విలగ్నా దశనాంతరేషు సందృశ్యంతే చూర్ణితైరుత్తమాంగైః.
యథా నదీనాం బహవోఽంబువేగాస్సముద్రమేవాభిముఖాద్రవంతి,
తథా తవామీ నరలోకవీరా విశంతి వక్త్రాణ్యభివిజ్వలంతి.
యథాప్రదీప్తం జ్వలనంపతంగా విశంతి నాశాయ సమృద్ధవేగాః,
తథైవ నాశాయ విశంతిలోకాస్తవాపివక్త్రాణి సమృద్ధవేగాః”

కొన్ని సందర్భములందు, కావ్యపుష్టియుం దొకా నొక స్థలమందిరమున వీరు గురువులై తోచెదరు. పర స్పర సంఘర్షణమునకు డీకొను ప్రధాన పాత్రములలో వీరికి (వీరు సంఘర్షణాతీతులగుటచే) స్థానముండదు.

జగదీశుడు రాముడై యవతరించినపుడును, కృష్ణుడై యవతరించినపుడును ఎట్టి వ్యక్తిత్వ మును జూపెనో గ్రహించితిరా ? బాగోగుల సంఘర్షణమున నొకవైపున నాయకుడు నిలుచును. మరొక ముఖ్యపాత్ర ఈతనికి ప్రతిద్వంద్వియైయుండును. "ఇది నాది. ఈ క్రియను జరిపి, నన్ను మారొకనిన కీడను దునుమాడెదను. ఈ మేలునందెదను" అని నాయకుడు తలచియే కదనమునకు కడగును. భారత కావ్యకర్త సంఘర్షణానంతరమున నీతనిచేతికి జయపతాక మొసగును. సుగుణముచే విజయడిండిమమును మ్రోగింపజేయుటయు, దుర్గుణమును గూల్చుటయు నీతని యాశయము. ఎదుటి శత్రువునకును, నాయకున కును ఈత డుజ్జీజూచియే పోరుపొసంగించును. రాముని గాక, నిర్గుణబ్రహ్మనో, శ్రీ మహావిష్ణువునో వాల్మీకి రావణుని కెదుట నిలుపదొరకొనినాడా ? గుణాగుణ సంఘర్షణమునకు నాటపట్టైన కావ్యమున నిర్గుణ బ్రహ్మకు చోటేది? విష్ణుమూర్తి త్రికాలము లెఱు గును. లక్ష్మి నెవ్వడు దొంగిలించిపోవునో యెఱిగి, పర్ణ శాలనుండియే సుదర్శనచక్రమును పుత్తెంచి, వాయు పథమందే దైత్యస్వామి మస్తక ముత్తరించి, తోడన దన యర్ధాంగలక్ష్మిని జేకొనియుండును. రామ విలాపము నకుగాని, వారధి నిర్మాణమునకుగాని, తదుపరి యుద్ధ మునకుగాని అవకాశ ముండెడిదికాదు. జరుగనున్న దెఱిగియుండినచో, రాముడు పర్ణశాలనుండి కదలకనే యుండువాడు. వేయేల కావ్యమే యుండెడిదికాదు. పరిపూర్ణత్వము (Perfection) ను ప్రదర్శింపని మానవు డైన రాముడే సంఘర్షణమున పాల్గొనిన పాత్రయై నాడు. కృష్ణుడుకాలేదు. మానవుల నీతడు సంఘర్షణ మున ప్రవేశపెట్టినాడు; వారిని సమరమునకు పురికొలిపి నాడు. శ్రీ కృష్ణుని మధ్యవర్తియనుడు, Umpire అనుడు, సారథియనుడు, గీతాచార్యుడనుడు, గీతా లాపన మొనరించిన దివ్యగాయకుడనుడు, పొరపడిపెన మనుష్యుడననుడు. అవతారములందు క్రమవృద్ధి కలదు. మీనముకంటె కూర్మము, కమఠముకంటె వరా హము, అర్ధాంకంటె మానవుడు, మానవుని కంటె పూర్ణత్వము ప్రదర్శించు జగదీశుడు మిన్నయను భావము క్రమగతివోచిన అవతార పరంపరయందు గాంతుము. బైబిలుభావము ప్రయో గించితిమేని, రాముడు Son of man అని, కృష్ణుడు Son of god అని తెలుపవచ్చును. గిరిధారి కావించిన క్రియలన్నియు ఆతడు జగదీశుడని తెలుపు ప్రమాణ ములే! 'నిర్గుణబ్రహ్మము' సుఖింపదు, దుఃఖింపదు, కోపింపదు. దేవదేవుడు మానవులట్లు ప్రవర్తింపడు. ఒక పర్యాయము మాత్రము శ్రీ కృష్ణుడు అర్జునుని రెచ్చ గొట్టుటకై క్రోధవిజృంభణ మొనరించి, "కుండలముల కాంతి గగనభాగంబెల్ల గప్పికొనగ" తేరునుండి "కుప్పించి యెగసి" చక్రముబూని, భీష్మునిజంప నుంకించినాడు. అమ్ములు నేలరాల్చి, రొమ్మునొడ్డి, చేతులుమొగిచి, భక్తిపరవశుడై భీష్మాచార్యులు జగదీ శుని ప్రస్తుతించినాడు. ఉజ్జీలేనిదే కావ్యాంగణమున కదనమే లేదంటినిగాదా ? ఎదుటివానిని గుఱించిగాని, భావికాలమును గుఱించిగాని పరిజ్ఞానముగలవాడు ఈ సంఘర్షణమున పాల్గొనడని కదా తెలిపియుంటిని ! ఈ పరిజ్ఞానము భీష్మునకుగలదు; కావున నాతడు జగదీ శుని మ్రోల ప్రాంజలియై నిలిచి కాళ్లబేరమునకు వచ్చి నాడు. సమరము తనకు కాదని యెఱిగిన కృష్ణభగవా నుడు వెనుకకు తరలినాడు. మానవులిద్దఱు పోరుకొనిరి.

కావ్యస్థపాత్రలజీవనము మానవమాత్రులమున జీవ యొక్క ప్రతిబింబము ప్రతిబింబమున విశేషసౌందర్య ముండును. అందుకవితాశోభ తళుక్కుమను. కావ్యపాత్రలు భావనమున తానమాడినవారు; వారు విశేషభావోద్వే గమును వ్యక్తీకరింతురు. ఉద్వేగపూరిత సంఘటనమున జిక్కిన బాలుడు కావ్యపాత్రవంటివాడు; కావ్యకర్త*

* కావ్యాంగణమున నీతడు ఘనభావములను, గంభీరసత్యములను వెదజల్లునని, ప్రబోధధోరణి ప్రవే శింపడని, కావున్న దద్దిరియో యెఱిగియు నీత డెఱుగనట్లే యుండి యంజవేయునని మనము మఱువరాదు.

(తాను కావ్యపాత్రయై కావ్యకర్త నటించువాడుకావున) బోలువాడు. ముగ్గినపండువంటి తాత్వికునివలె, బుగ్గలోనున్న నెరసు భాసమానభావిజీవనమునకు జనకుడు కాజాలు నని ఈ బాలకు డెట్లూహించును? బుగ్గి బుగ్గి యనియే ఈత డెఱుగును. ఘోరవిపత్తున గాసియాకను చూచుతత్త్వవేత్తకాక అందు భీషణభిత్తికను విలోకించు పామరు డీతడు. గతసంబంధము ననుసరించియేకదా ఎదుటి సంఘటనము యొక్క గొడ్డుగొప్ప లుండును. సన్నిహితసంబంధమున గాఢప్రణయ ముండును, గభీర భావ ముండును. ప్రత్యక్షసంబంధమును తొలగించు ఘోరారిష్టము హృదయమును గభీరదుఃఖాంబుధిని గావింపదా? తండ్రిని గాక, తండ్రికిబదులు తండ్రిబూడిదను చూచి అభాసుడైన బాలకునికడుపున నిట్టికడలి నిండుకొనదా?

* * * *

ఆకులములుగునుండి తోచు పండువలె, కారు మొగులులో కాంతిలు కెంపుకాంతికరణి, సన్నని మేలిముసుగున గన్పట్టు నగుమోము పట్టుమహిషి యట్టులు, పవడపుర శిలో దాగిన నవభర్మశలాక పోలుపున, సదూరశూన్యమనీలంపువలువలో మిణుకు మిణుకుమను తారకవలె తామరలందు దాగిలిమూత లాడు రాయంచచందమున, బుడగకడుపులోని కెంపు తలపులీల సుందరినీలాలకలందు వజ్రపుపాళ్లతో నొప్పు పైడినగకైవడి, పచ్చపందిరిలో నవ్వులురాల్చు మల్లికలవలె, సరోజినీసంశ్లేషమున దాగిన భ్రమరవల్లభుని భంగి, మేఘడోలికలం దెగయు క్రొక్కారుమెఱుంగు తెఱంగున, వాతాయనమునుండి వాలుచూపులు నిగిడించుచు హాసన్ముఖులయి తోచు గులాబులచొప్పున, కాచపాత్రమున సౌదామినీ దీప్తి జేయు దీపకళికవలె, సాంద్రపర్ణములందు లంఘించిన కిరణశాఖలకరణి ముంగురులందు దోచు ముద్దుమోమువలె, అల్లన నాలాపన మొనరించుచు గభీరవనమున గన్పట్టు శరన్నదివలె, ప్రభాత శిశిరబిందుహృదయములందు మునిగితేలు సప్తరాగములట్లు, హంసతూలికాతల్పమున నొయ్యారముగ శయనించిన సౌందర్యతిలకపోలుపున, అమ్మరొమ్మున నడగిన పసిపాపపగిది, రేఖాతిరేఖలందలి త్రిచూర్ణతిలకమువలె, ఫేనమండలి కనకకలశచాడ్పున, ముత్తెములందు మెఱయు రతనముకరణి, తీవయిల్లాలిచేతులందలి ప్రవ్వాళిపౌలువున, బంగారుపన్నెగల గొల్లమిన్నలందు నవ్వులాడు శ్యామసుందరుకైవడి, కిలికిలలందు చలింపని జానయట్లు, ఘనవీధిలో జారిపడిన దేవాంగనవేసిమాడి ధవళాంబరమువలె తోచు పండవెన్నెలడంబున, ప్రభాత కాలమున గగనలక్ష్మిగళమునకు జగదీశుడు కట్టిన మంగళసూత్రముమాడ్కి దోచు దినమణి భాతి, ముకుటమండలి కోహినూరు మణిమాడ్కి, నల్లనిగుండియ మీది కౌస్తుభమణి భంగి, నందనందనుని మాళిపైగల శమంతకమణికరణి వర్ణమాలయందు కావ్యలక్ష్మి కాంతిలును. ఈలక్ష్మిజననము ఏసుపుట్టుక వంటిది. ఈశ్వరకరుణ కతన మేరీ కడుపున యేసు జనించెనని క్రైస్తవు లందురు. అనుభవసముద్భవమైన పరిజ్ఞానమునకు ప్రతిభాసంపర్కమునను కావ్యరమ కూతురై పుట్టుచుండును. మనుష్యహృదయమున నవతరించిన ఈశ్వరతేజస్సనే ప్రతిభ యని నేను వాకొందును. నీటి తుంపురును వెన్నెలవాక కలిసినపుడు తళుక్కు లుదయించులీల, అక్షర హృదయమందు కవిహృదినుండి చేరిన ప్రతిభాపూరమును అనుభవజనితజ్ఞానము కలియుటచే మనశ్చక్షువునకు మిఱుమిట్లుగొలుపు మినుకు లుదయించును.

స్వీయపరిశీలనమునుండి, స్వీయయోచనము నుండి, స్వీయభావనమునుండి, స్వీయానుభవమునుండి భావసామగ్రి గొని తేజఃపూరితమైన హృదయమున దానిని రంగరించి, కలముకొనకు వుత్తెంచి రచయిత కావ్యసృష్టి గావించును. పరకీయపరికరము లీసృష్టికి పనికిరావు. అంగప్రత్యంగములు కూర్చి మనుష్యసృష్టి గావింపగలమా? గులాబిసృష్టి గులాబి గుండెయందే తేనూపినది. రేకు లూడిన, నవ్వులినుండి కొన్నిదళములు కొనితెచ్చి కొమ్మకడుపున గోయిదీసి వానినందు ప్రాతిపెట్టినయెడల పువ్వుసృష్టి యగునా? ఇంద్రధనువు వియత్తలమున దోచు స్వయంభువు. ఎవ్వరేని క్రిందినుండి మీదికి పిచికారీగొట్టములతో

రంగురంగుల నెటిని గోట్టిన నింద్ర ధనుస్సు నిర్మింపబడునా? ఈ చెయువునకు కడంగిన వారి మొగములపై నారంగునీరు రాలి, వారికి కోతిరూపులు ప్రసాదింపదా? ప్రజ్ఞాధురీణులైన కావ్య కర్తలకు ప్రణమిల్లి, వారి దృష్టాంతముల కతన నాంతరంగికోద్వేగమునంది, ఈ యుద్వేగమున తలనూపిన శక్తులను పురస్కరించుకొని సహజమై, స్వతంత్రమైన కావ్యసృష్టికి మనము దొరకొను టొప్పు.

అవ్వలినుండి కైకొనబడిన ఉపకరణములనుండి (అవి యనుభవజనితము లైనను, అన్వేషణమున దోచినను) కావ్యసృష్టి కానేర దనునంశమును బహుళ దృష్టాంతములనుండి చదువరులు గ్రహింపగలరు. పెక్కు రాళ్లనొక్కచో జేర్చినయెడల పెద్దదిబ్బ తయారగును గాని తాజమహాలు సృష్టియగునా? యవనికపై నేడు రంగులను రాల్చినంతన, రోత పుట్టించు పులుముడు గోచరించును గాని ప్రతిమ ప్రత్యక్షమగునా? సరిగమలను పదసగ వడివడిగ పలుమారు వాగినతోడన, వెఱ్ఱిధోరణి వినబడునుగాని, మంజులాలాపనము శ్రుతిగోచరమగునా? తెయ్యిమనినపుడు తోచునది నృత్యముకాక పిచ్చిగంతు కాదా? పెద్దబాలశిక్షలోని అక్షరపంక్తిని కాపీపుస్తములం దెక్కించినపుడు, అర్థములేని చెత్త యగపడును గాని సర్వాంగసుందరి యైన కావ్యలక్ష్మి సాక్షాత్కరించునా? దిబ్బలోను, పులుముడులోను, వెఱ్ఱిధోరణిలోను, పిచ్చిగంతులోను, చెత్తలోను రూపులేదు; పొందు పొలిక; లయ నాస్తి; సమన్వయము సున్న; భావము శుద్ధపూజ్యము; ప్రాణము పూర్ణానుస్వారము. రూపును, పొందును, లయను, అంగాంగసమన్వయమును, భావమును, ప్రాణమును సృష్టించుశక్తి నేర్చిన నలవడునది కాదు. అది నైసర్గిక మైనది. ఈశ్వరస్పర్శకతన నేవస్తువైనను ప్రాణసహిత మగులీల, పైననుల్లేఖింపబడిన ఉపకరణములను నైసర్గికహృదయశక్తి సోకినంతన నవప్రాణసంచారమునంది, లలితకళలనబరగి మానసికనయనములకు పండువును, ఆంతరంగికకర్ణములకు విందును గావించి ఆత్మ నలరించును. దండిప్రభృతు లీశక్తిని ప్రతిభ యని పేర్కొనిరి. ఇది రచనాకౌశలమందును, శిల్పనైపుణ్యమందును, ఆలాపనమందలి నేరిమియందును, భావబంధురనృత్యభంగిమమందును ప్రకాశమగును. కళోపాసకుడు తన్మయభావమున మునిగి, ఆత్మవిస్మృతుడై యున్న మహూర్తమున, హృదయసింహాసనమున నాసీనుడైయున్న భగవానుడు "నిమిత్తమాత్రం భవసవ్యసాచిన్" అని వాని నుద్దేశించి పలికి, వానిరసనముపై దివ్యవాక్కుల జేలించి, ఆతని లేఖినీముఖమునుండి భావభువనములను దొరలించును. కావ్యజగతియం దావాక్కులు వంశీరవమట్లు వినంబడును; ఈ భువనములు సుందర సృష్టిని దృష్టిసమక్షమున జూపును. కావున కావ్యజగతికి దివ్యబృందావనము రూపాంతర మని వచింతును.

నిర్మాణసూత్రములను దృష్టినిడికొని, అంగప్రత్యంగములను తయారొనరించి, వానిలో నాయువు వోసి విధి మనుష్యుని సృష్టించులీల, నియమబద్ధ విషయసంయోగమున, వాక్యగ్రథనమున వరప్రసాదియైన రచయిత భావము వోసి కావ్యమును సృష్టించును.

తన కీశ్వరు డిచ్చిన శక్తిని కళోపాసకుడు తనకలమున నూరించును. మంత్రకాని చేతియందలి బెత్తము వలె నిది దివ్యమంత్రశక్తి గలిగియుండును. కృష్ణప్రజ్ఞ సుదర్శన చక్రమున ప్రవేశించిన తెఱగున, కళోపాసకుని ప్రజ్ఞ ఆతనికలమున బ్రవేశించును. నిర్మాణనియమములకు సహకారుల గావించుకొని, మానసనేత్రము మ్రోల భావనము నిలిపిన దృశ్యమునకు సమాధి నున్న తటిత్ప్రతీతి ప్రత్యక్షమైన దివ్యసుందర రూపమునకు ప్రభావ కలితమైన తనకలముచే నీతడు ప్రతిరూపమును ప్రతిదృశ్యమును చిత్రించునపుడే అం దాయువు ప్రవేశించును. పుష్పసృష్టి యగుట ఒకప్పుడు, అందుసౌరభము ప్రవేశించుటవేరొకప్పుడునగునా? సృష్టియనుడు, ప్రాణప్రతిష్ఠయనుడు, జీవప్రదీప్త సౌందర్య మనుడు, భావబంధుర సౌష్ఠవ మనుడు, రచనానైపుణ్య మనుడు, కళాకౌశల్య మనుడు ఈ చిత్రలేఖనమున జేరియుండును.

జిజ్ఞాసగల దృష్టితో, జగదీశుడు ప్రసాదించిన హృదయముతో భ్రమణ మొనరించుచు, ఆంతరంగిక

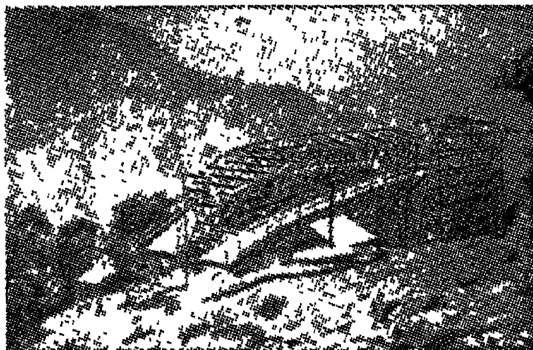
ప్రోత్సాహముకలిగిన జంకుగొంకులు చూపేయక, వివిధానుభవములను ఆత్మీకరించుకొన ఉటోపడుచు, హృదయస్థశక్తిని నీటిలోని కారాగారమొనరించుచు, నేనీరచనమునకు గడంగితిని. సుందరము నాధ్యాత్మికమైన పరుసవేదికలనని నాదృఢ విశ్వాసము కావున దీని స్పర్శ నందినంతనె వివిధానుభవములు దివ్యగుణసమన్వితము లగునని హృదయపూర్వకముగ నమ్ముచుంటిని గనుక, ఇట్టి యనుభవములే కావ్యసామగ్రి యగునని పూర్ణముగ విశ్వసింతును గావున, నీశ్వరుని నర్థించి చేతులు మొగిచి ఈ రచనమున కావ్యవిభవము తోచునేమో యని ఆశపడుచున్నాను; ఇందు సహజసృష్టి, స్వతంత్రసృష్టి, ఆత్మను తనుపు సృష్టి కన్పట్టునేమో యని మక్కువపడుచున్నాను; నాయారాధ్యదేవి సాహిత్యలక్ష్మి నాయెడల ప్రసన్నయై నా రచనమును కనులారయను గావించునేమో యని మిక్కిలి యాశించుచున్నాను. నాయాశ ఫలించునేని, నాయుద్దేశము సిద్ధించునేని నాజన్మ సార్థకమైనదని యానందింతును.

నాయాశయము సఫలమో విపరీతభావమున చదువరుల ప్రోల విన్నవించుచు, ఈ శివరాత్రిలోని ఈ మహారాష్ట్రయాత్రయందు నాకు చేకూరిన అనుభవములనుగూర్చి చెప్పుట మాత్రము చెప్పియూరకొనక, అందుండి నేను సంగ్రహించిన భావసామగ్రిని, సాహితీ సూత్రములను, కావ్యపరికరములను సందర్భోచితముగ నిందును నందును వ్యక్తపఱచుచుంటిని. వింతను, విడ్డూరమునే చూపునది కావ్యము కాదని నా యభిప్రాయము. వింతకై, విడ్డూరమునకై మాత్రము పోత్తములు తెఱచి, వానికే పారితోషికము లిచ్చు పాఠకులు కొంద ఱుండుట నే నెఱుగుదును. నా రచనలు సిరికై గాని, కీర్తిపదవులకై గాని తలసూపుటలేదు. సత్యసందీప్తములై, సౌందర్యసముద్భాసితములై పఠితహృదయము నాకర్షించినవియైన చిత్రములను తెలుపుచు, నంతమాత్రమున తృప్తి నందక, పఠితప్రతిభను తనిపి, పఠితయాత్మ విలసించు భావసామగ్రిని ఆయా సందర్భములందు మనసున పొడసూపిన కావ్యమునుండి కైకొని నేనీ గ్రంథపీఠమున జేరవేయుచుంటిని. జరిగిన సంగతుల జాబితాను వివరించుట నా యుద్దేశముకాదు. సాహిత్యము జాబితా కాదు; కావ్యము చిట్టా కాదు. నాయాశయము లెవ్వియో, నా రచనోద్దేశము లెవ్వియో గ్రహించి పాఠకమహాశయులు నా యత్నములను విశాలదృష్టితోను, విజ్ఞానదృష్టితోను విలోకింతురని ఆశపడుచున్నాను.

అమ్మ దివంగతయైన నిముసమున జడివానవలె నాత్రి నాతేబ్రాయమును మూసికొనినది. నిర్మలమైన అయ్యగుండియ శ్వేతాతపత్రమై వడిగల ఆ జడినుండి నన్ను కాచినది. దుర్విధి ఎదురై ఆ పవిత్రచ్ఛత్రమును వమ్ముజేసి, నా బ్రదుకుపై దుమ్ము బోసినది. దురంత దురితోత్కటపరిస్థితులు గదలు పూని నాపైబడి, నా గుండెలను గుండజేయదలపడినవి. ఒకచేత గుండియలను బట్టితిని; నాకై మిగిలిన అయ్యచితిలోని విభూతిని రెండవచేత గైకొంటిని. నాకు కలదానిని కావలసినవారు కబళించుటచే, నిక నావియనుకొనదగినవి రెండుచేతులగల ఈ సొమ్ములే. కొండొకవడి మిగులదూన్పిల్లినను, కడుంగడు పవిత్రమైన ఆ వమ్మునుండి ఆత్మను దన పుసొమ్మును సృష్టించుకొన నిశ్చయించి ఆ మహాత్రమందే అందుండి పయనమును ప్రారంభించితిని. నాటి శ్మశానఘట్ట మీయాత్రలోని ప్రథమఘట్టమై నేటి కావ్యఘట్ట మైనది.

నేపాళ దేశము

౧౯౩౫ సం. ఉత్తరార్థంలో సారనాథం మూల గంధకుటీ విహారపు వార్షికోత్సవం చూడడానికి వెళ్లితే అక్కడ భదంత రాహులసాంకృత్యాయనులను కలుకోడం సంభవించింది. మాటలధోరణిలో "కొన్నాళ్లనుంచీ నా వొళ్లు బాగాలేదు. నేను లంకా నివాసిని. ఈ కాశీశీతోష్ణస్థితి నాకు పడటంలేదు." అని అంటే వారు "శివరాత్రికి నేను నేపాలుకు వెళ్లుతాను. ఆఖరు న్యాయపరీక్ష ముగిసింతరువాత మీరుకూడా రండి. అక్కడ కొన్నాళ్లుంటే మీశరీరం బాగుపడుతుంది. తరువాత నాతోగూడా తిబెత్తుకువస్తురుగాని" అని

వగ్గపుదారి (Rope-way) స్టేషను

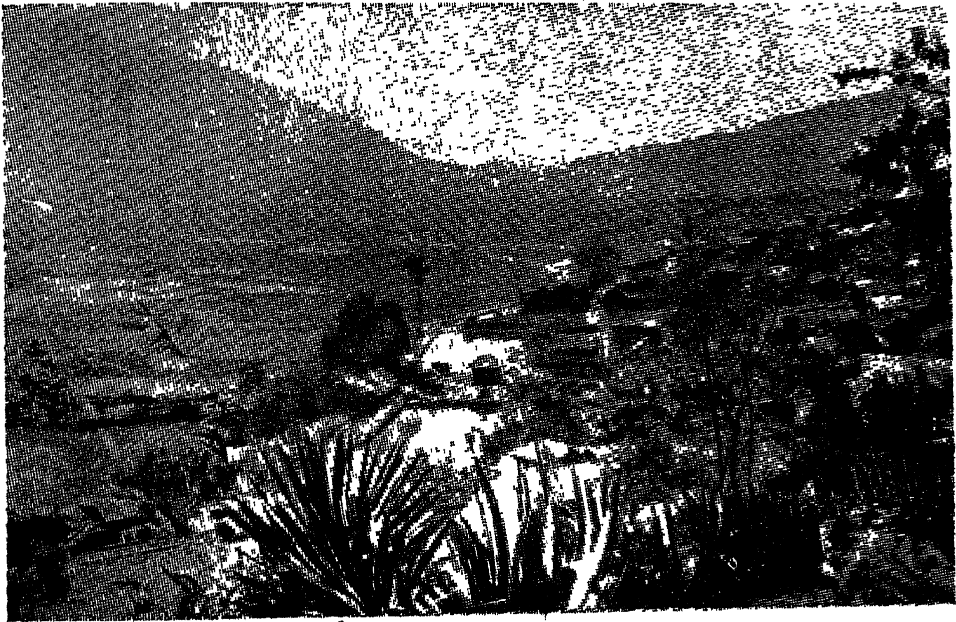
అన్నారు. అప్పటి కంతటితో సరిపోయింది. ౧౯౩౬ సం. ఫిబ్రవరినెలలో రాహులుగారిని కలుసుకొనగా మళ్లీ నేపాలు, తిబెట్టు ప్రయాణాలనుగూర్చి ఎత్తారు. నేనూ కొంచెం తటపటాయిస్తూ వెనుకాముందాడుతూ "మీరు పదండి, నేనూవస్తాను" అని అన్నాను.

చాలామంది స్నేహితులుకూడా కలిసి నన్ను వెళ్లమని ప్రోద్బలంచేయడం మొదలుపెట్టారు. అంతలో రాహులుగారు నేపాలంజేరి అక్కణ్ణుంచి ఒక పెద్ద వుత్తరం వ్రాస్తూ కాట్మండు చేరడానికి గల వీళ్లనన్నింటినీ వివరంగా తెలియపరచారు. అంతమనన్నును గట్టిపరచుకొని ౧౯౩౬ సం. మార్చి ౧౧ తారీఖున బెనారస్ కంటోన్మెంటు స్టేషన్నుంచి బయలుదేరాను. నన్ను సాగనంపడానికి రైలుదగ్గరికివచ్చిన మిత్రులందరూ "త్రివిష్టపం స్వర్గం గత్వా" అనే మహాభారత వాక్యాన్ని స్మరిస్తూ "మీరు స్వర్గానికి వెళ్లుతున్నారే" అని సాగనంపారు. ముజఫ్ఫర్‌పూర్, సుగౌరీలలో బండ్లను మార్చుకొంటూ రక్సౌల్ మీదుగా ౧౨ తేదీ తెల్లవారి ౮ గంటలకు వీరగంజ్ చేరాను. రాహులుగారి సూచనను అనుసరించి నేను సాహుధర్మరత్న గారి ఇంటికి వెళ్లవలసివుంది. నేపాలుకు ప్యాస్‌పోర్టు ఇప్పించడానికి వారే ప్రయత్నించాలి. కొంచెంముందుకు వెళ్లానోలేదో నేపాలు పోలీసు జవానొకడు నోటుబుక్కు పెన్సలు చేతబట్టుకొని నా దగ్గిరకువచ్చి ప్రశ్నలువేసి నోటుబుక్కు నింపడం ఆరంభించాడు. ఎవరు నీవు? ఎక్కణ్ణుంచివచ్చావు? ఎక్కడికి వెళ్లుతావు? ఎందుకు వెళుతున్నావ్? అని ఈలాటిప్రశ్నలన్నీవేసి చిట్టచివరకు "నీకు నేపాలుకు వెళ్లడానికి అనుమతి దొరకదు." అంటూనే వెళ్లిపోయాడు. సరే అని నేనూ ధర్మరత్నగారి ఇంటికి వెళ్లాను. మరునాడు సాహుగారు ప్యాస్‌పోర్టుకోసం ప్రయత్నం చేశారు కాని సఫలంకాలేదు. అందుమీద నేను కాట్మండుకు రాహులుగారికి టెలిఫోనుచేయించాను. అంత ౧౪ తేదీనాటికి కాట్మండులోని ఉన్నతాధికారులు నా ప్యాస్‌పోర్టుకు స్వీకరించినట్లు వీరగంజియందలి తమయధికార్లకు టెలిఫోనుద్వారా తెలియపరచారు. ఇక నన్ను అడ్డగించగలిగేదెవరు? కాని ఆనాడు శనివారం. నేపాలుసర్కారుకు శనివారమే ఆదివారం. ఆనాడు కచేరీలన్నింటికి సెలవు. కాబట్టి ఇంకోరోజు అక్కడే ఆగవలసివచ్చింది. మర్నాడు ప్రొద్దున్నే నా సామానుతోపాటు స్టేషనుకు వెళ్లడానికి హుకుందొరికింది. అక్కడ వక నేపాలీఆఫీసరుగారు వచ్చి నన్ను కలుసికొని ఒకటిరెండు ప్రశ్నలడిగి అతని వెంటనున్న జవానుకు ఉంగరం తీసియిచ్చాడు. జవాను ఆ వుంగరం

తో మొహరువేసి ప్యాస్‌పోర్టును నాచేతికిచ్చాడు. అటు పిమ్మట నేను నేపాలువారి కిల్లరైలులో ఎక్కికూర్చున్నాను.

రైలుబండి వీరగంజినుంచి ౮-౩౦ కు బయలుదేరింది. ఇదివరకు ఎద్దుబండ్లు నడిచే పాతరోడ్డు వెంటవెంటనే రైల్వేలైను పోవడం చూస్తే ఆసియాఖండాన్ని వెంటబెట్టుకొని యూరోపు ముందుకు సాగిపోతూవున్నదో అనిపించింది. కొన్నిమైళ్లుపోయిన పిదప పాతరోడ్డు దూరమైపోయి ఇకకన్పించలేదు. ౨౮ మైళ్ల దూరంనడిచి ఇంచుమించుగా ఒంటిగంట అయ్యేసరికి రైలుబండి అమ్లేఖగంజికి పోయిచేరింది. ఇక్కడితో రైలుదారికూడ సమాప్తం. రాబోయే మకాం భీమ్‌ఫేది. అంతవరకూ మోటారులారీలు వెళ్లుతాయి. కాని ఇవి ధాన్యపు బస్తాలనూ, సామాన్లను మోసుకొనిపోయే లారీలు. ప్రయాణీకులను కూడా వాటితోపాటే ఎక్కిస్తూ ఉంటారు. ఒక్క రూపాయకు ఒకసీటు. ఉప్పుబస్తాలతోపాటు నేనూ ఒకలారీలో ఎక్కికూచున్నాను. అక్కణ్ణుంచిఎక్కుడు మొదలైంది. లారీ పాతది. నడక మందం. పాస్‌పోర్టు తనిఖీకనీ, నీటికనీ అక్కడక్కడనిలుస్తూ సాయంకాలానికి భీమ్‌ఫేదీకి పోయి చేరింది మా లారీ.

భీమ్‌ఫేదీ ఒక చిన్న గ్రామం. అదీరెండుగా విభక్తమై ఒకభాగం సరిగ్గా కొండ అడుగునవుంది. ఈరెండు భాగాల్లోని ఇళ్లన్నీకలిపి పాతికకంటే ఎక్కువవుండవు. గ్రామస్థులలో అధికసంఖ్య నేవారుజాతివారు. అమ్లేఖగంజినుంచి ఇక్కడకు ౨౨ మైళ్లు. మోటారు లారీలు నడవడం ఇక్కడివరకే. ఇకమీద స్వయంగా నడిచో, లేక గుర్రాలమీదనో ప్రయాణం సాగించాలి.

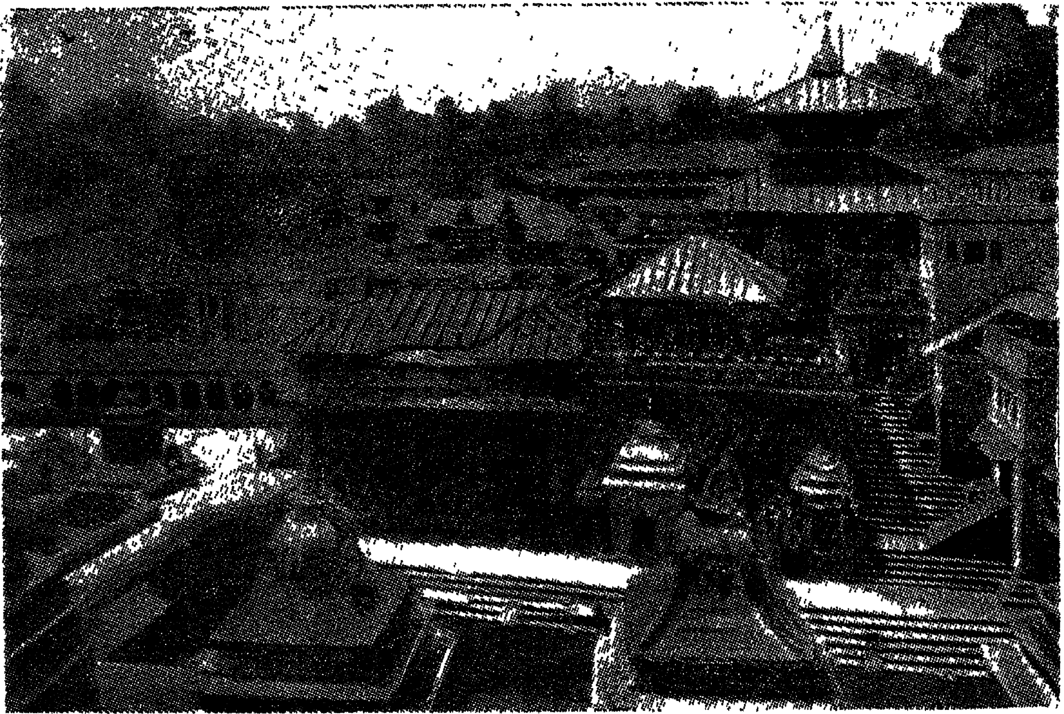
కాట్మండు కనుమ

ఇక్కడినుంచి కాట్మండువరకు ౧౪ మైళ్ల పొడవున పగ్గపుదారి (Rope-way) వుంది. దానిద్వారా సామాన్లు కాట్మండుకు రవానా అవుతూవుంటాయి. లారీనుంచి దిగంగానే కూలీవాళ్లు అనేకులు వచ్చి నన్ను చుట్టవేసుకొన్నారు. కొంచెంసేపు వాద వివాదాలు జరిగినమీదట రూపాయపావలాకు ఒకకూలీ దొరికాడు నన్ను కాట్మండువరకూ తీసుకొని వెళ్లడానికి. తరువాత ఉదరపూర్తి గావించుకొని ఒక అంగట్లో

పడుకొని రాత్రి గడిపాను. తెల్లవారు జామున నాలుగు గంటలకే కూలీవచ్చి తలుపుగొట్టి లేపాడు. ప్రయాణం సాగించాం. కొండమీదికి ఎక్కడం ఆరంభం. కూలి వానికి అలవాటు, సరాసరి ఎక్కిపోతున్నాడు. కాని నాకు చీకట్లో దారే సరిగ్గా కన్పించడంలేదు. ఏదోప్రకారం నడిచిపోతున్నాం. తెల్లవారింది. ఇంకా ఎక్కడమే. ౭-౩౦ కు కొండశిఖరంమీదికి చేరాం. అక్కడ నేపాలువారిపోలీసులు ఉన్నారు. యాత్రీకులను మూలమట్టుగా శోధిస్తారు. అక్కడితో ప్యాస్‌పోర్టు తంటా ముగిసిపోతుంది.

తప్ప ఇతర విదేశీయులకు నేపాలులో కాలు పెట్టడ మంటే దుర్లభమే. ౧౮౮౧ మొదలుకొని ౧౯౩౫ వరకు గల ౫౪ సంవత్సరముల దీర్ఘకాలంలో కేవలం ౧౫౩ గురు యూరోపియనులు కాట్మండు ప్రవేశింప గలిగారు. వారిలో చాలమంది సర్కారు పనిమీద వెళ్లినవాళ్లే. ౫౫ గురు ఖాస్ నేపాల్ మహారాజుకు అతిథులుగా వెళ్లినవారు.

అనంతరం దిగుడు ఆరంభమైంది. ౯-౩౦ కు కులీఖానా అనే మరో మకాం చేరాం. మధ్యాహ్నపు భోజనం అక్కడే. ఇది సాధారణంగా ప్రయాణీకులు

పశుపతి నాథమందిరము

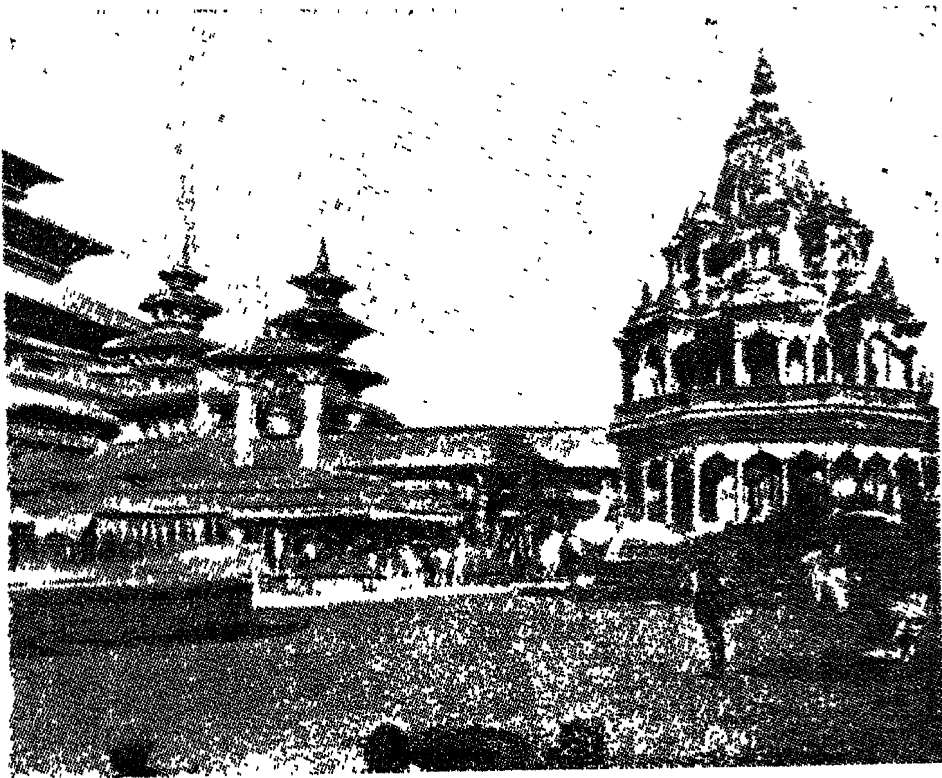
నేపాలు వెళ్లడానికి పరదేశీయులకే గాదు, నేపాలీలకు సైతంప్యాస్‌పోర్టు ఉండితీరాలి. సంవత్సర మంతటిలోనుఒక్క సందర్భంలోమాత్రం ఈప్యాస్‌పోర్టునిర్బంధంవుండదు. శివరాత్రికి పశుపతి నాథమహాదేవుని దర్శించడానికి వెళ్లే తీర్థయాత్రికులకు ప్యాస్‌పోర్టు తీసుకోవలసిన తంటా ఏమీవుండదు. ఇక భారతీయులకు

దిగి అన్నపానాలు చేసుకొని, భుజించి కొంచెం విశ్రాంతితీసుకొనే స్థలం. పదిపన్నెండు అంగళ్లు,సస్య శ్యామలమైన మనోహర ప్రదేశం - ప్రాకృతిక దృశ్యం మహాసుందరంగా ఉంది. సమీపంలోనే జల జలమని ఒక నిర్ఝరిణి పారుతూవుంది. దీనిని చూడగానే మాజన్మ భూమి లంకలోని "మనకేలియా" జ్ఞాపకానికి వచ్చింది.

భోజనాదులు చేసుకొని మళ్లీ ప్రయాణం సాగించాం. అటు ఎండ తీక్షణమైనకొలదీ మా నడకకూడా తీవ్రతను దాల్చింది. మొదటికొండ దిగడంతోటే వేరొక చిన్న కొండ ఎదురుగావస్తే దాన్ని ఎక్కిదిగాం. మూడో కొండ ఎక్కడం సాగించాం. ఇది అన్నిటికంటే కఠిన మైన ఎక్కుడు. కావడానికి నా వెంటవున్న కూలి కొండ మనిషే. ఇంతవరకూ బాగానే ఎక్కివచ్చాడు. ఇప్పుడు ఈకొండ నెక్కడంలో అతడూ వెనుకపడడం మొదలు పెట్టాడు. అతనువచ్చి కలుసుకోడానికి మధ్యమధ్య ఆగుతూ, అలసట తీర్చుకొంటూ, రొజుకొంటూ

భీమఫేదీనుంచి థాక్కోటకు ౧౫ మైళ్లు. మహా కఠినమయిన మార్గం. అందులో మూడు కొండలు ఎక్కి దిగడం. పడమరికొండ సులభమైనదేకాని ఇటూ అటూ వున్న కొండలు మహావికటమైనవి. బండ్లమార్గం నిర్మించ డానికి వీలులేనంత నిలువున గోడలులాగు నిలుచొని ఉన్నాయి. ఈ రెండుకొండలను దాటవలసిన కనుమ దార్లు- శిశగిరి, చంద్రగిరి అనేవి భారతవర్షపు మైదా నానికి ౭౦౦౦ అడుగులు ఎత్తున వున్నాయి.

థాక్కోటలో ఏడెనిమిది ఇళ్లకంటె ఎక్కువ లేవు. నేపాలుమార్గంలో సాధారణంగా ప్రతిపూటలో

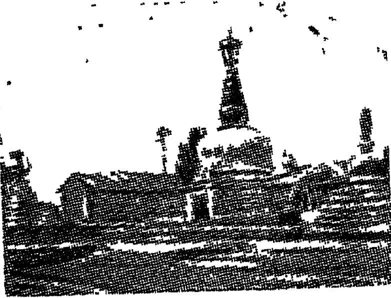

పాటనులోని రాజదర్బారు స్థలము

రొప్పుకొంటూ సాయంకాలానికి పర్వత శిఖరం మీదికి చేరాం. అక్కణ్ణుంచి దిగుడు ఆరంభమైందిగాని ఇది వరకటి ఎక్కుడుకంటె ఎక్కువ కఠినమైన, గుండెలు పాడలగొట్టే దిగుడు. చివరకు ౭-౩౦ గంటలకు "థాక్కోట" అనే ప్రదేశంచేరి రాత్రికి మకాం వేశాం.

ప్రయాణీకుల విశ్రాంతి నిమిత్తం చోటూ, వంటవండు కోడానికి పాత్రలూ, కావలసిన సామాన్లూ అన్నీ దొరుకుతాయి. ప్రత్యేకం అద్దె ఏమీ ఇవ్వనక్కరలేదు. దుకాణదారుకద్ద మనకు కావలసిన సామానులను కొను క్కొంటేచాలు.

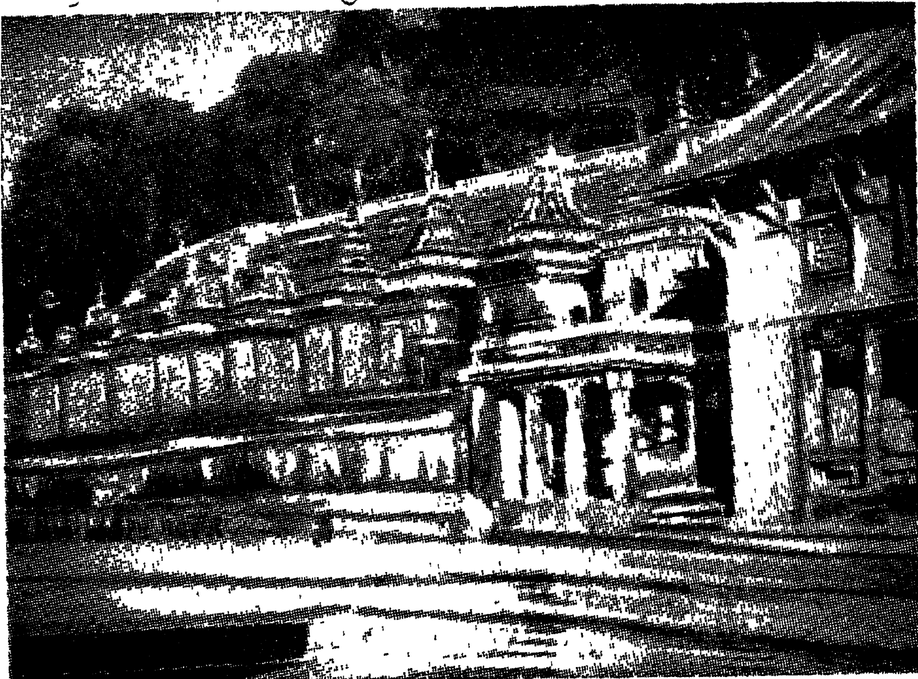
థాన్‌కోటలో నా కొరకు నేపాలీ కుటుంబం వారు కాట్మాండునుంచి తిరిగివస్తూ కలిశారు. వారేదో వ్యాజ్యం

పాటనులోని అశోకస్తూపము

సంబంధంలో అక్కడికి వెళ్లారట. వ్యాజ్యం తీర్మానమైనతరువాత రెండురోజులకంటే ఎక్కువ వారికి కాట్మాండులో నిలవడానికి వీలుకాలేదు. అతత్‌క్షణం వెళ్లిపొమ్మని పోలీసు అధికారులు ఆజ్ఞాపించారట. పాపం భోజనమైనా చేయకుండానే కాట్మాండునుంచి థాన్‌కోటకు బయలుదేరారు. ఇందువల్ల నేపాలు సర్కారువారు నేపాలీయులైనప్పటికీ వారిమీద ఎంత కఠినంగా వ్యవహరిస్తున్నదీ విదిత మవుతుంది.

భోజనంచేసి పడుకొన్నాను కాని నిద్రపట్టలేదు బాగా. తెల్లవారకముందే లేచి కాలకృత్యాలను తీర్చుకొని ప్రయాణం సాగించాం. ఒక్క ఫర్లాంగుదూరం దిగంగానే సరాసరి కాట్మాండుకుపోయే బండ్లదారి దొరికింది. రోడ్డుకు రెండువైపులా పచ్చిక బయళ్లూ పొలాలూ. మధ్యమధ్య ప్రయాణీకుల రక్షణకి పోలీసు ఠాణాలు. థాన్‌కోటనుంచి కాట్మాండుకు ఏడేమైళ్లు. దారి సరళమైనది కాబట్టి 2-30 గంటలకల్లా కాట్మాండు ప్రవేశించాం. రాహులుగారు నా కోసం చాలా ఆతుర్దాతో కనిపెట్టుకొని వున్నారు. ఆనాడు నే నచటికి చేరకపోయినట్లయితే మర్నాడు నాకోసం సీసగంజికి టెలిఫోను చేసేవారట.

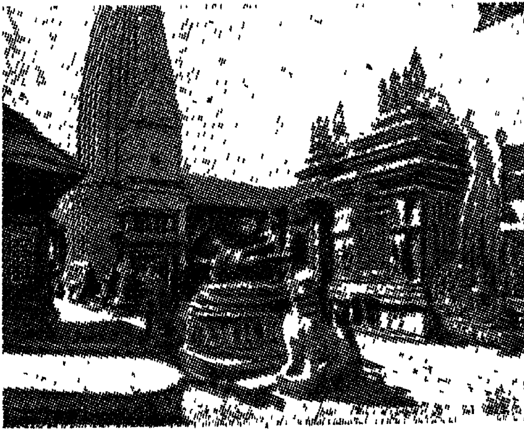

పశుపతినాథమందిరశ్రేణి

కాట్మాండు ఒక సమతలమైన లోయలో వుంది. చుట్టూ మహోన్నతాలయిన పర్వతాలు గోడలులాగు

నిలుచొని వున్నాయి. నాలుగువేపులా మాసినట్లయితే ప్రకృతి కొండలనే గోడలతో నైసర్గికదుర్గం నిర్మించిందా అనిపిస్తుంది.

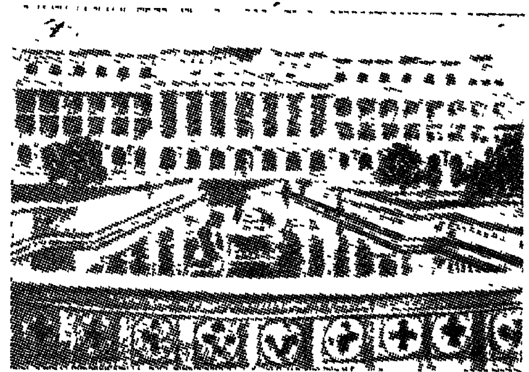
రాహులుగారికి ప్రూఫులు మొదలగునవి పరిజూచి పంపవలసి వచ్చుటచే మేము ఏర్పరుచుకొన్న కార్యక్రమం అనుసరించి తిబెతుయాత్రకు ఇంకా వకనెల అవకాశముఉంది. కొబట్టి ఈ మధ్యకాలంలో నేపాలమందలి ఐతిహాసిక, దర్శనీయ స్థలాలను చూడవలెనని సంకల్పించాను. అదిగాక తిబ్బెతు వెళ్లడానికి ముందే అక్కడి భాషా శబ్దాలు కొన్నింటిని నేర్చుకోవాలి ఆదేశంలో మాకు తోడుపడడానికి. అందుచే మార్గాయాసాన్ని సైతం లెక్కచేయకుండా వెంటనే కర్తవ్యాచరణానికి పూనుకొన్నాను.

స్వయంభూనాథు, వజ్రప్రతీకము

కాట్మండు చేరినమరునాడే రాజగురువు హేమరాజు శర్మగారిని చూడడానికి వెళ్లాను చాలా సేపటివరకూ మాయిద్దరికీ వార్తాలాపాలు జరిగాయి. ఆయన మంచిపండితులు. ఆయననోటివెంట వచ్చే ప్రతిమాటలోనూ ఆయన విద్వత్త ప్రకటమవుతూ వచ్చింది. సంస్కృతం, హిందీ, బంగళా, ప్రాకృతం, ఇతిహాసం, పురాతత్వము మొదలైనవాట్లో వీరికిగల జ్ఞానము మహా విస్తృతమైనది. సుప్రసిద్ధ బౌద్ధ దార్శనికుడైన ధర్మ

నదువుదని నాకు సలహానిచ్చారు. మరియు ప్రాచీన తాళపత్రములందలి కుటిలా, మాగధీ, రంజనా మున్నగు లిపులను చదివి తెలుసుకొనగలుగునట్లు అభ్యాసము చేయిస్తానని కూడా చెప్పారు. హేమరాజు శర్మగారు ప్రాచీనపద్ధతి ననుసరించి కాశీధామంలో సంస్కృత వ్యాకరణం, దర్శనాలను అభ్యసించినవారే. ఇక

కాట్మండులోని సింహదర్బారు, మహారాజు మహలు

వీరిప్పుడు వుండేది నవీనవిచారాలు ప్రవేశించడానికి వీ లేమాత్రమూ లేని దుర్గమ పర్వతప్రదేశాలమధ్య. అయినప్పటికీ ప్రపంచమందలి ఆధునిక విషయములను సైతమూ బాగుగ అవగాహనంచేసికొని వున్నారనుట చాలా ఆశ్చర్యంగొలిపేసంగతి. వారీ వృద్ధదశయందునూ మిగుల పరిశ్రమతో పఠన పాఠనాదులలో నిమగ్నులయి క్షణక్షణమునకూ మారిపోతూవుండే నవీనయుగపు విచారములందు సైతమూ అప్-టు-డేట్ పరిజ్ఞానము కలిగియుండుట మిగుల హర్షింపదగినది. వారివంటి బహుశ్రుత, కార్యదక్షులైన విద్వాంసులు నేపాలులో ఒకరిద్దరికంటె ఎక్కువ వుండరనుకొంటాను.

౧౯౩౬ సం. మార్చి ౩౧ వ తేది ప్రొద్దున సైకిలుమీద ఒక నేపాలీ పెద్దమనిషి శ్రీమాన్ దాసు గారిని వెంటబెట్టుకొని ఇచటి పుణ్యప్రదేశాలను చూడటానికి బయలుదేరాను. మొదలు బోధాస్తూపం వైపునకు వెళ్లాం. తిబెత్, చీనాలవరకూ పేరుమ్రోగిన గొప్ప

కీర్తి వ్రాసిన ప్రమాణవార్తిక మను గ్రంథమును శా గాజా టిలో బోధాస్తూపంగూడా వకటి. నేవారి భాషలో

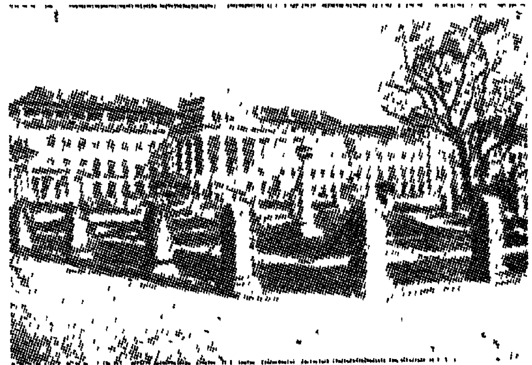
దీనిపేరు "ఖస్తీ;" తిబ్బెతు భాషలో "జమాఖాసర్." చీనా నేపాలుదేశాలకు సర్కారీ సంబంధంవుండిన దినాల్లో చీనాదేశపు రాజమాత ఇక్కడే వుంటూవుండే వాడనుకొంటాను. ఇప్పుడు కూడా బోధాయండలి వ్యవస్థ

కాట్మండులోని ఒక చతుర్దిక్-బుద్ధమూర్తి

ఒక చీనాదేశపు లామాయధీనమందే ఉన్నది. స్తూపము సువర్ణమయము. చట్టూ ఇండ్లవరుసలున్నాయి. మంచి రక్షితదశలో ఉంది. కాట్మండునుంచి ఇక్కడకు మూడు మైళ్లు-మధ్యరోడ్డు. రోడ్డుకు రెండువేపులా జీర్ణ దేవాలయాలు, శిథిలమైన స్తూపాలు ఎన్నో కనిపించాయి. మొన్నవచ్చిన బీహారపు భూకంపము ఈ కట్టడాలన్నింటినీ నేలమట్టం చేసిపోయింది. మిగిలినవాటిని ఎండలూ, వానలూ తింటున్నాయి. నేపాళదేశపు సిద్ధహస్తులయిన కళాకుశలులు నిర్మించిన ఉత్కృష్టవిగ్రహాలు నేడు మీదికప్పులన్నీ కూలి పడిపోవడంచేత బట్టబయలై కన్పిస్తున్నాయి. పట్టణానికి ఒక మైలుదూరంలో "అమర సింహ" అని వేరొకడు విహారం. సుప్రసిద్ధ అమరకోశ కారుడు అక్కడే వుండేవాడని ప్రతీతి.

బోధాస్తూపానికి ఎదురుగావున్న క్షేత్రానికి అడ్డంపడి మధ్యగుండా ఒకమైలు వెళ్లినపిమ్మట కుడిచేతివైపు గుహ్యేశ్వరీదేవాలయం వస్తుంది. ఇది మహాచిత్తాకర్షకమైన స్థానం. నాలుగువేపులా పూలు చెక్కిన వెండిపలకల కూర్పుతో, మధ్య సువర్ణశిఖర కిరీటాన్ని ధరించిన ఈ మందిరం చూడడానికి అతి మనోహరంగా వుంటుంది. నాలుగు మూలలందు పడగలెత్తుకొని నాలుగు రజతనిర్మితసర్పాలు నిలుచొని వున్నాయి. వీటివల్ల దేవాలయపు శోభ ఇనుమడించింది. దేవళంలోపలవున్నది వకజల. ఎల్లప్పుడు వెండిమూతతో మూసివుంచుతారు. లోపల నాల్గువైపులా తాజేశ్వమూర్తులున్నాయి. నేపాలుదేశపు దేవాలయాలన్నింటిలో హిందువులూ, బౌద్ధులూ రెండు జాతులవారు కలసి దేవతాపూజలను చేస్తూవుంటారు. దేవతయొక్క పేరుమాత్రం వేరుగా. అటులే ఇచటికి కూడా హిందువులు, బౌద్ధులు వస్తూఉంటారు ఉపాసనా నిమిత్తం. ఇక్కడ వాగ్మతీయనేనది పారుతూ వుంది. భిక్షుకులు నీళ్లుత్రాగడానికని కర్కశచంద్ అను కొండదగ్గరనుంచి బుద్ధభగవానుడీ నదిని తీసుకొని వచ్చాడని చెబుతారు. దీనితీరం వెంటవెంట కొంతదూరం వెళ్లినయెడల పశుపతినాథుని దేవాలయం వస్తుంది. ఇది నేపాలులో ప్రఖ్యాతికెక్కిన హిందూతీర్థస్థానం. దీని

కాట్మండులోని నేపాలమహారాజా మహాలు

దర్శనానికి ప్రతిసంవత్సరమూ భారతవర్షమునుంచి కూడా వేలకొలది తీర్థయాత్రికులు శివరాత్రికి వస్తూవుంటారు. దేవాలయంలోపల నలువైపుల నాలుగు మొగాలు కల స్తంభం వొకటివుంది. ఎరగనివాళ్లు దాన్ని

చూచి బ్రహ్మయని భ్రమపడుతుంటారు. అడుగున నేలంతా రూపాయలతో జోడించివుంది. ప్రసిద్ధ క్షేత్ర మవడంచేత ఇక్కడ ధనసంపత్తికేమీ కొదువయనేమాట లేదు.

పశుపతి నాథంనుంచి ఒక మామూలు రోడ్డు మీదుగ రెండుమైళ్లునడచి వెళ్లితిమేరి పాటణ్ అనే స్థానమును చూడవచ్చు. మధ్య ఒక సుందరమైన వంతెన మీదుగా వాగ్మతీనదిని దాటాలి. ఈ ప్రదేశం పేరు సంఖుసుగొల్. దీనిని ఉత్తరప్రయాగ అనికూడ వ్యవహ

నేపాలుదేశపు నడిమితరగతి మహిళ

రిస్తారు దగ్గరే రెండునదుల సంగమం ఉండటంచేత. పాటణ్‌లో ప్రవేశించగానే కుడిచేతివైపు చారుమతీ చైత్యమని ఒకస్తూపం కనుబడుతుంది. పాటణ్ నాలుగు కోణాల్లో నాలుగు ఇటువంటి స్తూపాలే. మొదటి స్తూపానికి నలుప్రక్కలా నాలుగు సుందరమూర్తు లున్నాయి. నేవారి భాషలో శ్రీ ౫ రాజరాజేంద్ర మహీపతీంద్రుని పేరుగల ఒకశిలాలేఖ ఉంది.

పాటణ్ ఒకపురాతన స్థానం. మౌర్యులకాలంలో నేపాలుకూడా అశోక చక్రవర్తి సామ్రాజ్యంలో వుండేది. క్రీ. పూ. ౨౫౦ వ సంవత్సరములో అశో కుడు నేపాలుకు పోయి ప్రాచీన రాజధాని యయిన మంజు పాటణ్‌కు బదులుగా లలితపాటణ్, లేక లలితా పురమనే పేరుతో నొకక్రొత్త పట్నాన్ని నెలకొల్పాడు. ఆమంజు పాటణ్, లేక లలితాపాటనే ఇప్పటిపాటణ్. అశోకుడు దీనిని పవిత్రస్థానముగనెంచి నాలుగు ప్రక్కల నాలుగుస్తూపాలనూ, మధ్య నొకస్తూపాన్నీ కట్టించాడు. అప్పుడాయనవెంట ఆయనకూతురు చారుమతికూడా వచ్చివుండింది. అనంతరమామె భిక్షుకయై ధర్మప్రచారం కొరకు ఇక్కడే నిలచిపోయింది. పాటణ్‌లోని మొదటి స్తూపానికి ఆమెపేరునుబట్టే చారుమతీ స్తూపమనుపేరు కలిగింది. నగరములోని స్తూపం పాడైపోయినప్పటికి కోణాలందున్నవి ఇప్పటికినీ మంచిస్థితిలో నేవున్నాయి.

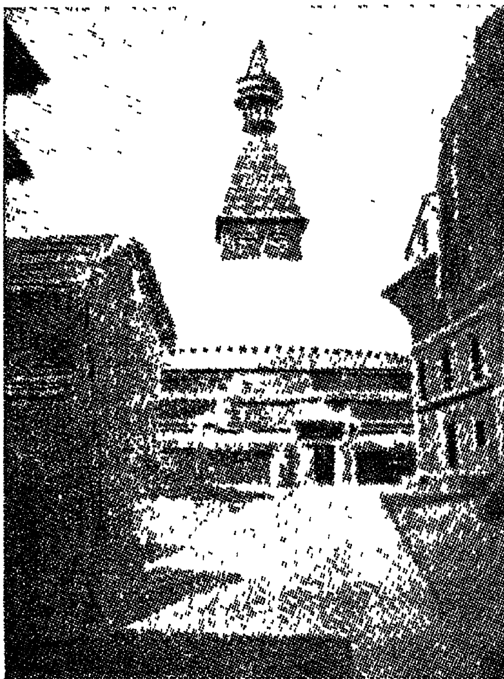
పాటణ్ యావత్తూ దేవాలయాలమయం. దాని కింతటి మహత్తురావడానికి ఇవే కారణాలు. వానిలో నాగవహాల్ అనేబౌద్ధ విహారంవకటి. అందు బుద్ధ భగ వానుని విగ్రహమును దానిరెండు ప్రక్కలా సారిపుత్ర మౌద్గల్యాయనుల మూర్తులును గలవు. ఇప్పుడిచట ప్రయి వేటు ప్రయిమరీ స్కూలు ఒకటి సాగుతూవుంది.

నాగవహాలుకు పడుమట సరస్వతీనది వేరొక పవిత్రస్థలం. ఇక్కడా వెండిబంగారాలకూ రత్నాలకూ తక్కువలేదు. బుద్ధ భగవానునకు కిరీటంపెట్టి హారా లువేసే ఆచారం బహుశా మహాయాన దేశాలన్నింటిలో ఉండవచ్చు. ఇక్కడి విహారపు బంగారుకప్పు ఆకాశా న్నుంచి క్రిందికి దిగే గరుడుని విచ్చుకొన్న రెక్కలలా నుంటుంది. ఆకప్పు క్రింది నుంచి నేలవరకూ వ్రేలాడు తూవుండే నానావిధహారాలు ఒక వింతయైన దృశ్యా న్ని కల్పిస్తూ ఉంటాయి.

మహాబోధ విహారపు ఆకారం, బుద్ధగయలోని దేవాలయపు ఆకారం వక్కటే. స్తంభాలు తప్ప మం దిరం యావత్తూ ఇటుకలతో గట్టారు. భూకంపంవల్ల దీనికీ నష్టం కలిగింది. కాని సర్కారువారు మరమ్మత్తు

చేయిస్తున్నారు. విహారపురచన మహా సుందరమైనది. నేపాలుకువచ్చే యూరోపియను లందరూ దీన్ని చూడాలని మహామక్కువ పడుతూ వుంటారు.

తరువాత మేము స్వయంభూచైత్యం చూడడానికి వెళ్లాం. పట్నం వెలుపల మైలు దూరంలో ఒక కొండ మీద దీని ఉనికి. కాని కొన్ని చిన్నస్తూపాలూ, కొన్ని శిలావిగ్రహాలూ కొండయడుగునుంచి చైత్యం వరకూ గల మార్గాన్ని ప్రదర్శిస్తూ ఉంటాయి. మెట్లు చాలా ఎక్కాలి. ఈ పర్వతం చూస్తే నాకు సింహళంలోని మహిందగిరి జ్ఞాపకానికి వచ్చింది.

బోధాస్తూపము

లోపల ప్రవేశించడంతోటే యిరుప్రక్కలా బుద్ధగయామందిరాలను బోలిన ఆకృతి గల రెండు విహారాలూ, ఎదురుగుండా స్వయంభూ చైత్యమూ కన్పించాయి. చైత్యంవేపు వీపులుండేలాగు అనేకసుందర మూర్తులు నాలుగు వైపులా ఆసీనమై ఉన్నాయి. స్తూప నిర్మాణ విధానం మహా సుందరంగా వుంది. అడుగున స్వల్పభాగం వదలి తక్కిన మందిరం యావత్తు ధాతునిర్మితమైన రేకుతాపడం కలిగివుంది. ఈ తాపడప్రపరిమాణం ౫౦ అడుగు లుండవచ్చు. దానిమీద నంతటా బంగారునీరు పోశారు. ప్రధానస్తూపానికి దగ్గరగనే ప్రక్కలందు చిన్నస్తూపాలుకొన్ని వున్నాయి. వీటిచుట్టూ సుమారు రెండునూర్ల మంది జనులు కాపురాలు చేస్తున్నారు. ఇది ఇతిహాసప్రసిద్ధమైన క్షేత్రం. స్వయంభూపురాణమున దీని విషయమై కలదు. ఈ చైత్యోపాసన నిమిత్తం ప్రతిరోజూ యాత్రికు లనేకులు వస్తూ ఉంటారు. టిబ్బెత్తువరకు గూడ దీని ఖ్యాతి వ్యాపించివుంది. అక్కడివారికి కాశీ అంటే తెలియదు. కాని ఈ చైత్యం పేరు చెబితే అందరికీ తెలుసు. ఇక్కడనీళ్ల యెద్దడి యాత్రికులు నీళ్లుదొరకక తంటాలు పడుతుంటారు. సర్కారువారు ఈ ఇబ్బంది తొలగింప గలిగిన యెడల ఎంతో మేలవుతుంది.

స్వయంభువు నానుకొని దాని వెనుకగా ఇంకో కొండవున్నది. దానిమీద యాత్రికులు దిగటానికి ధర్మశాలలు గట్టించారు. ఇదీ ఒక తీర్థస్థానమే. కొండమీద ఇనుపరేకులపందిలి క్రింద వినాయక,మంజుశ్రీలవిగ్రహా లున్నాయి. బౌద్ధుల్లో మంజుశ్రీ అంటే విద్యాధిదేవత, హిందువులలో సరస్వతిలాగు. సరస్వతి దేవి, మంజుశ్రీ దేవుడూ-ఇంతే భేదం.

మరిరెండు రోజులు గడచిన పిమ్మట నేపాలులోని చిత్రవస్తు ప్రదర్శనశాల చూడడానికి అవకాశం దొరికింది. ఇది స్వయంభువుకు సమీపంగా ఒక మైదానంమీద వున్నది. ఈ మ్యూజియానికి ఎవళ్లు బడితే వాళ్లు ఇష్టము వచ్చినపుడల్లా పోవడానికి వీల్లేదు. శ్రీ కాశీప్రసాద్ జాయసవాల్ గారి కోరకు సర్కారు హుకుంమీద దాన్ని తెరిచారు. అందువల్ల నాకు గూడా దానిని చూసే భాగ్యం కలిగింది. ఇందులో కత్తులూ, కటార్లూ, ఆయుధాలూ తప్ప ఇంకేమీ లేవు. అవీ పురాతనకాలపు నాటివి. కాని వాటి నక్కడ అలంకరించి పెట్టడంలో మహానైపుణ్యం కనుబరచారు. ఆయుధాలతోపాటు ఇక్కడ ఒక ఘటికా యంత్రం గూడా వుంది. మెషీన్ గడియారాలు రాక పూర్వం ఈ ఘటికాయంత్రాలే గడియారాల్లాగు ఉపయోగపడుతూ వుండేవి. ఒక ఇసుకతో నిండిన పాత్ర, దానియడుగున సన్నని బెజ్జం. పాత్రలోని ఇసుక ఆ

బొజ్జంగుండా జారి దానిక్రింద వున్న మరోపాత్రలో పడుతూవుంటుంది. పైపాత్రలోని ఇసుక యావత్తూ కారిపోవడానికి పట్టేకాలం ఒకహోర అని లెక్క. తర్వాత అక్కడి సంగృహీత పదార్థాల్లో రాతిగుండ్లు కొన్ని కన్పించాయి. అక్కడి కాపలామనిషి వాటిని ఫిరంగుల్లో పెట్టి వదులుతూ ఉండేవారని చెప్పాడు. ఫిరంగులనోళ్లనుంచి ఇవి యథారూపంతో బయటపడేవో లేక మార్గంక్రింద మారివచ్చేవో తెలియదు. తోలుతో చేసిన మరోచిన్న ఫిరంగీకన్పించింది. ఏదో యుద్ధంలో నేపాలువాళ్లు టిబ్బేతువాళ్లనుండి ఈతోలు ఫిరంగీని లాక్కొన్నట్లు తోస్తుంది. ఎందుకంటే భోటుల్లో (టిబ్బేటువాసులు) తోలుకు చాలావాడుక. అక్కడ నాళలు గూడా తోలువే.

స్వయంభూనాథులో బుద్ధుని విరాణ్మూర్తి

ఏప్రిల్ ౬ తారీఖున మానదాసుగారితో కలిసి బాలాజీ చూడటానికి వెళ్లాను. ఆనాడు హనుమజ్జయంతి. బాలాజీ అనేది ఒక రమణీయస్థానం. కొండల మధ్య లోయలో వుంది. చుట్టూచెట్లు, ఎన్నో జలలు. ఆనీటిని ఆపడానికి కట్టించినకుండ్లు. వాటిలో నేమైన పడవేసినయెడల దానిని పట్టుకొనవలెనని కందలకొలది చేపలు పరుగెత్తుకొని వస్తూ ఉంటాయి. ఇవ్వాళ ఇక్కడేదో గొప్ప ఉత్సవం. తెల్లవారినది మొదలుకొని పట్నంనుంచి జనులు గుంపులుగుంపులై వస్తూన్నారు. పట్నం (కాట్మండు) ఖాళీ అయిపోయింది ఒకమాదిరిగా. వచ్చిన వాళ్లంవరూ మీదవచించిన కుండాల్లో స్నానాలుచేస్తారు. వాటికి ప్రక్కగా ఒక పెద్దవిగ్రహంవున్నది. హనుమంతుని విగ్రహంకావచ్చు. ఇక్కడ ఒకజలధారనుపట్టుకొని ఎన్ని ధారలక్రింద విభాగించారు.

స్వయంభూనాథు లోపలిదృశ్యము

ఇవి నైనీటాలు (Nainital) లో పంచధారలు లాగున్నాయి. అక్కడిధారలకంటే ఇవి చాలపెద్దవి. బౌద్ధులిక్కడికి స్నానంచేయాలనేఉద్దేశంతో రారు. కందరాల సౌందర్యం చూడాలనే, కొండమీద ఉన్నసిఖీతథాగతస్తూపానికి నమస్కరించాలనీ వస్తూవుంటారు.

ఈ పర్వతంయావత్తూ సర్కారువారి నిరీక్షణలోవుంది. మామూలుగా జనులు అన్నివేళలా దీనిమీదికి రావడానికి వీల్లేదు. సంవత్సరానికి ఒక్కనాడు (నేడే) అందరికీ అడ్డంకి లేకుండారావచ్చు. పర్వతమంతా చిరుతపులులమయం. వాటినిపట్టుకోడానికి పెక్కుచోట్ల బోనులమర్చారు. వాట్లల్లో ఏగొర్రెనో, మేకనో కట్టి బోనుతలుపులను తెరచివుంచుతారు. చిరుతపులి భోజనాని కాశపడి బోనులోదూరి మేకమీద దూకపోతే బోనువాకిలి దానంతటదే మూసుకొంటుంది. బోనులో చిక్కిన ఎలుకలాగవుతుంది చిరుతపులి. మేమిద్దరం అడవిలో ఇటూ అటూ తిరుగుతూ చాలాదూరం వెళ్లాం. అటువేపునుంచి కొందరు నేపాలీ యువకులు చేతిలో కెమెరా వూగించుకొంటూ ఎదురుగా వచ్చి "ముందుకు వెళ్లవద్దు. ఆముందుపొదలో చిరుతపులివుంది. దాని నుంచిని మేము వెనుకకు తిరిగి వస్తున్నాం." అన్నారు.

(విశాలభారతనుండి)

బొమ్మల కొలువు

వై. సాంబశివరావు

నాన్నా బొమ్మలు తెచ్చేవా ?

లేదమ్మా ! రేపు తెస్తాను తల్లీ.

ఎప్పుడూ ఇలాగే అంటావు కానీ రోజూ రేపు రేపంటావు.

రేపు తప్పకుండా తెస్తాను కాదూ.

అందరూ బొమ్మలు పెట్టుకుంటున్నారూ - నాకో బొమ్మైనా లేదు. నాకు కృష్ణుడి బొమ్మలూ, రైలుబొమ్మలూ, మోటారు కారులూ, ఇంకా ఏంటే అమ్మా, అదోలాగ వుంటుంది, ఇంత వుంటుంది, కడుపునొక్కితే కీచుమంటుంది, వాళ్లింటో చూసేం.

అమ్మ—దొరసాని పిల్లబొమ్మా ! కొని తెస్తారులే.

బిడ్డ—ఆ ! అది. ఇంకా - అన్నీ తే నాన్న - ఎంచక్క చిన్న కొలువు పెడతాను. పేరంటాళ్లని పిలుస్తాను.

నాన్న—అమ్మా! ఇలారా! ఓ చిన్న ముద్దియ్యి. వెర్రితల్లి. వాళ్లింటోలాంటి బొమ్మలు మనకెలా వస్తాయి? వాళ్లు గొప్ప వాళ్లు. మనం......

అమ్మ—అబ్బా ఊరుకుందురూ. దానికూడా చెప్పడం ఎందుకు మనగోడవలు. సరేనమ్మా అంటే తీరిపోయె. దాన్నైనా సంతోషంగా వుండనీండి.

బిడ్డ — మనంకూడా గొప్పవాళ్లమే నాన్నా. మరి నువ్వు బొమ్మలు తెత్తావు కాదు.

నాన్న—తెస్తానమ్మా. పోయి ఆడుకో (ముద్దుపెట్టుకుని పంపించేస్తాడు.)

భార్యాభర్తలు వెర్రిమొగాలతో నొకరినొకరు చూచుకుంటూనే కళ్లంట నీళ్లు కారుస్తారు. ఒకళ్లకళ్లు ఒకళ్లుతుడుచుకుని ఓదార్చుకుంటారు. అతను బి. ఏ. నిరుద్యోగి - ఆస్తి సున్న. బంధువులు చేరనియ్యరు. రోజులెలా గడుస్తున్నాయో పెరుమాళ్లు కెరుక. వారు తిన్నా మానినా, వాళ్ల బిడ్డలకిమాత్రం నేటివరకూ పస్తుమాత్రం లేదు. పిల్లలు భోంచేస్తేనే వాళ్లకి కడుపునిండేది. ఒకరి

పొట్టలో ఒకరు ఇరుక్కు పడుక్కుని ఆకలి మృచ్ఛిలి కెడ మాయకుండా కాలక్షేపం చేస్తూవుంటారు. "శ్యామా! ఇలా ఎన్నాళ్లు" అంటా డాయన. వేడినిట్టూర్పే సమాధానం.

"ఇంత విశాలమైన భూమిలో మనకి తావులేదంటావా? భూమి సన్నగిలిపోయిం దంటావా?"

"మనలాంటివా ళ్లెందరో" అంది శ్యామ.

"ఏమైనా సరే, మన ప్రేమ మరొకరికి ఉండదేమో"

"మనకి ఉన్నది. అదే నా సౌభా గ్యం. ఒహాళ్లమాట నా కెందుకు" అంది శ్యామ.

పండుగ. ప్రపంచ మంతా కలకల్లాడు తోంది. శ్యామలరావుఇల్లూ కళగానే వుంది. తప్పేలామాత్రం కాళీ. అయినా కల కలకి కారణం? వాడిబిడ్డల కలకలనవ్వే. అంతా ముచ్చటగా పంచభక్ష్యపరమాన్నా లూ భుజిస్తారు. శ్యామలరావుగా రింట్లో పస్తు - పిల్లాది పస్తు - ప్రపంచం అంతా బొమ్మలకొలువుతో నిండివుంది. శ్యామల రావుగా రింట్లో - మహాలక్ష్మిపీట - మట్టి ప్రమిది - నూనెదీపం- అంతే.

"యీవేళ మాటేమిటి?" అన్నాడు శ్యామలరావు.

"పరమేశ్వరుడే శరణ్యం" అంది శ్యామల.

"వీధిలోకి వెళ్లివస్తాను. వేగిరం వస్తాను. వీలైతే మార్వాడీదగ్గర ఖాతాలు వ్రాసి ఒకరూపాయేనా తెస్తాను" అంటూ వెళ్లేడు శ్యామలరావు.

"నాన్నా బొమ్మలు. బొమ్మలు నాన్నోయ్" అంది కూతురు.

"మరచిపోలేదమ్మా" అన్నా డాయన.

మార్వాడీ పండుగ చేసుకుంటున్నాడు. రూపాయలకి పూజ కొట్టుకట్టేసేడు. శ్యామల రావు ఆశ అడుగంటింది. ఊరల్లా తిరిగేడు. పండుగపూట రూపాయలు మార్చమన్నారు. దీనుడై ఇంటికి రాబోతున్నాడు. "నాన్నా బొమ్మలు" అన్నమాటలు వినిపించేయి. బిడ్డ మీదప్రేమ ఉరకలువేస్తోంది. రివ్వున బజా రుకు మళ్లేడు. చిల్లిగవ్వైనా లేదు జేబులో. కుమిలిపోయినాడు. వ్యర్థంగా ఏడ్చేడు. కఠినుడైనాడు. తప్పొఒప్పలు తోచలేదు. యీవెధవప్రపంచానికీ, ధర్మానికీ బలాదూర్ అన్నాడు. బిడ్డకి ఒక్కబొమ్మైనా ఇయ్య లేని యీసన్యాసిది వ్యర్థపుబ్రతు కను కున్నాడు. "నేడే నాప్రథమతప్పిదం ప్రారం భం - నేడే అది ఆఖరుతప్పిదం" అన్నాడు. కండువాచిరుగు మడతల్లో కప్పి, కండువాతో పర్రుచిరుగుకప్పి, డాబుగా బొమ్మలదుకాణాల దగ్గరకివెళ్లి, మహా కొనేవాడిమల్లేనే బేరం చేస్తూ సమయంకనిపెట్టి దుకాణాని కొకబొమ్మ చొప్పున సంగ్రహించేడు. ఆరుబొమ్మలు దొరికేయి. చాలని తిరిగివస్తున్నాడు. "మా

తల్లి సంతోషిస్తుంది, ఆడుకుంటుంది, చిన్న చిన్న చేతుల్తో కొలువుపెడుతుంది. మాకు ఆకలిపోతుంది, ఇదే మాపండుగ” అని అనుకుంటూ రాబోతుంటే—

“ఆగు బద్మాష్ - చోరీ చేసేవా?” అన్నాడు బీటుకనిస్టేబు. శ్యామలరావు నిశ్చేష్టుడైనాడు. మాట్లాడకుండా ఆబొమ్మలు కనిస్టేబు చేతుల్లో పోసేడు. అతను శ్యామలరావును లాకప్ (Lock-up)లో వుంచేడు.

ఇన్స్పెక్టరు పార్థసారథి విచారణచేసి శ్యామలరావుకి ౪ రోజులు విడిశిక్ష విధేసేడు.

“ప్రథమతప్పిదం, క్షమించండి” అన్నాడు శ్యామలరావు.

ఇన్స్పె — ౪ రోజులు చుఃకనశిక్ష వేసేను, అనుభవించు.

శ్యా—బిడ్డమీద ప్రేమచేత చేసేను. భార్య, బిడ్డలు తల్లడిల్లుతూంటారు. ఇంట్లో బియ్యం లేవు. కనికరించి విడిచిపెట్టండి.

ఇన్స్పె—నీవంటిబిడ్డలతండ్రులు చాలా మంది వున్నారు. ఇంట్లో బియ్యం లేనప్పుడు ఇంటికి వెళ్లి ఏమి అఘోరిస్తావు? పండుగైతే మాత్రం ? పస్తేకాదూ. హాయిగా ఇక్కడే బాగుంటుంది. యీ నాల్గురోజులూ చక్రవర్తిగారి అతిథివైనావు.

శ్యామ—ఆలు, బిడ్డలతో పడిన పస్తు నాకు పెద్దవిందుగా వుంటుంది. ఇల్లాలు నా కోసం పరితాపంపొందుతూ ఉంటుంది. రక్షించండి. ఎన్నడూ చెయ్యను.

పార్థసారథికి యీమాట లెంతో ఆశ్చర్యం కలిగించేయి. వా రంత అన్యోన్యమైన దంపతులేనా అని అతని ఆలోచన. శ్యామలరావుమాట లతనిహృదయానికి శూలాలలాగ తగిలి, వెనక తాను హింసపెడితే, తన పోరుపడలేక లేచిపోయిన తనభార్య రుద్రమ్మ మాట జ్ఞాపకం వచ్చి, “నీకు ఖైదులోవిందు; నాకు ఖైదుకంటె అధ్వాన్నమైన హోటల్లో విందు. మనం ఇద్దరం ఒక్కలాగే ఉన్నాం లే, పడివుండు” అని వెళ్లిపోయేడు.

శ్యామలరావుని నిలువెల్ల అగ్నిముట్టి దహిస్తోంది. ఆలుబిడ్డలు కలలోలాగ కనుపించుతున్నారు. “హా! శివా! శరణు! శరణు భవా” అని అప్రయత్నంగా తననోటివెంట దీనాలాపాలు వచ్చేయి. కొయ్యలాగవుండి తెప్పరిల్లి చూసేసరికి - శ్యామా, బిడ్డలు వచ్చివున్నారు అక్కడికి జరిగిన సంగతంతా తెలుసుకుని. శ్యామ ఏడుస్తోంది. శ్యామలరావు దుఃఖం ఆపుకున్నాడు. బిడ్డ అమాయికంగా “నాన్నా! బొమ్మలు తెస్తానని చెప్పి ఇక్కడ కూచున్నావా? ఛీ! పోనీలే. బొమ్మలూ లేవూ, కొలువూ లేదు” అంది. యీ మాటలకి భార్యాభర్తల గుండెల్లో బల్లేలు పొడుచుకుపోయేయి. శ్యామలరావు భార్యకి జరిగిన వృత్తాంతం చెప్పేడు. నాలుగురోజుల్లో వస్తాను, ఇంటికి వెళ్లండి. పస్తుపడుతూ బ్రతికి

వుంటే మిమ్మల్ని చూస్తాను. లేకపోతే మీతోపాటే నాకు దారి" అన్నాడు. కనిస్టేబు తొందరపెడుతున్నాడు. శ్యామ కదలనంటుంది. ఖైదుతలుపుల్లోంచి బిడ్డని అందుకుని చేతులుమాత్రం ముద్దుపెట్టుకుని "ఇంటికి వెళ్లు తల్లీ, వస్తాను" అన్నాడు శ్యామలరావు. "ఇప్పుడు రా" అంది. "అప్పుడే రాను, పనిచూసుకు వస్తా" నన్నాడు. "నువ్వురాకపోతే నేను వెళ్ల" నని గుమ్మంలో కూచుని కూనిరాగాలు తీసింది బిడ్డ. శ్యామలరావు, శ్యామ ఆపిల్ల నిష్కళంకమైన ప్రేమ, అమాయికత్వం చూచి, ఏమిచేయాలో తెలియక పెద్దఏడ్పు ఏడ్చారు. కనిస్టేబు కళ్లు తుడుచుకున్నాడు. వాళ్లని కదలమని మళ్లీ చెప్పలేదు.

పార్థసారథి హోటల్లో విందారగిస్తున్నాడు. ఖైదీగొడవ తన కేల? పాయసం! వెర్మిసిల్లీ (సేమియా) పాయసం - కప్పులో పోసేడు అయ్యర్. నోటి కెత్తి త్రాగబొయ్యేడు ఇన్‌స్పెక్టర్. పాయసంలా కనిపించలేదు. వాన పాములతుట్టలావుందిఅంతా. పక్క వాడికిన్నె చూచేడు. నిక్షేపంగా వుంది. త్రాగలేక వదలివేసేడు. జిలేబీ విరవబొయ్యేడు. వానా కాలంలో రోకలిబండలు ఒకదా న్నొకటి చుట్టుకుని వున్నట్లుంది. అదీ తినలేకపోయేడు. "ఏమి" అంటే "ఏమి" అని అంతా అడిగే రతన్ని. కారణం చెప్పలేకపోయేడు. మనుష్యులంతా శ్యామలరావులా కనిపిస్తూ వచ్చి "ప్రథమతప్పు క్షమించండి" అంటూ ప్రార్థిస్తున్నట్టున్నారు. ఇన్‌స్పెక్టరు గ్రహించేడు. "ప్రథమతప్పు - స్వల్పవిషయం - కన్నకూతురిమీద ప్రేమ. నాకాభాగ్యంలేదు - ఇల్లాలితో పస్తు విందుట — నేనంత అదృష్టవంతుడను కాను - పాపం, కఠినశిక్ష వేసేను" అన్నాడు. కచేరీ చేరేడు. శ్యామ, శ్యామలరావు, చిన్నబిడ్డలు అక్కడే వున్నారు. జవాను గజగజ లాడేడు. శ్యామ వెలవెలబోయింది. బిడ్డ భయపడి ఏడ్చింది. శ్యామలరావు బిడ్డని బుజ్జగించేడు. ఈ దృశ్యం పార్థసారథి మనసును కలచివేసింది. అమరజ్యోతి తనహృదయంలో అంకురార్పణం అప్పుడే చేసింది. జైలు తలుపులు విప్పేడు. బిడ్డలు తండ్రిని కావలించుకున్నారు. శ్యామ భర్తని ఆలింగనం చేసుకోబోయి వెనక్కి జంకింది. శ్యామలరావు శ్యామను దగ్గరగా లాక్కుని పార్థసారథికి నమస్కారాలు చేస్తూ "కృతార్థులం. భగవంతుడు మిమ్మల్ని రక్షిస్తాడు" అంటూ వెళ్లిపొయ్యేరు. దారిలో ఒకనిస్టేబు ఒకబుట్టనిండా బొమ్మలుతెచ్చి వాళ్లకిచ్చేడు.

శ్యామలరావుగారిప్పుడు డిప్యూటీసూపరింటెండెంట్ ఆఫ్ పోలీసు అయినారు. బిడ్డకి ఇంటినిండా బొమ్మలే. నౌకర్ల ఇళ్లనిండా బొమ్మలే. శ్యామల కింకోకొడుకు పుట్టేడు. పేరు పార్థసారథి.

రెడ్డివాచకులెవరు?

కమ్మ, వెలమ, రెడ్డి, రాచవారల పూర్వీకులొకే సంఘమువారా ?

కొత్త భావయ్య చౌదరి

"కాకతీయు లెవరు?" అను వ్యాసమున కమ్మ, వెలమ, రాచవారలు ౧౩ వ శతాబ్దమునకుపూర్వ మొకే జాతివారని నిర్ణయించితిమి. ఇక రెడ్డివాచకులకు వీరికి గల సంబంధమును తెలుసుకొందము.

(౧) క్రీస్తుశకము ౧౨౦౨ సం.పు పిల్లలమర్రి లోని నామిరెడ్డిశాసనములో తనపూర్వీకులలో ముంజ రాజు, కాటరాజు, కామరాజు లనువారిని పేర్కొని తనపేరు నామిరెడ్డియని తెలుపుకొనెను. మరియు నీ శాసనములో నామిరెడ్డి తాను మనుమకులాదిత్యుడనని వ్రాసుకొనెను.

(౨) క్రీ. శ. ౧౨౦౮ సం. యొఱ్ఱకొట శాసనములో పై పేర్లన్నిటిని వ్రాయుచు నామిరెడ్డికి బదులు బేతి రెడ్డిని దెల్పుచు నాతనికుమారుడు మల్లారెడ్డి యని వ్రాయించినది. బేతిరెడ్డికిగూడ మనుమకులాదిత్య బిరుదము వ్రాయబడెను.

ఈ రెడ్డివాచకుల సంతతియే యిప్పటి వెంకటగిరి సంస్థానాధీశులగు వెలుగోటివారని వారివంశచరిత్రలో గలదు. దీనినిబట్టి వెలమవారిలో రెడ్డి, రాజుపదములు పూర్వమునుండి వాడుకలోనున్నవి. అనపోతనాయడు, మాదానాయడు, ప్రసాదాదిత్యనాయడు, బ్రహ్మ నాయడు, ఈతనితమ్ములు పేర్నీడు, సూర్నీడు, మల్లనీడు , ఈ పేర్లనుబట్టి వెలమవారిలో నాయడు నీడుపదములుగూడ వాడుకలో నున్నట్లు తేలుచున్నది.

(౩) చేబ్రోలు శాసనము (కపోతేశ్వరాలయములో నిది) క్రీ. శ. ౧౧౬౩ (శా. శ. ౧౦౮౫) సం.పు. దానిలో ఘనుఘకులవంశికుడు కేతిరెడ్డి దీపదాన మొసఁగెనని వ్రాయబడినది (E. R. No. 153 of 1899) దీనిని బట్టి రెడ్డివాచకులు సూర్యవంశికులుగనే యాకాలమున వ్యవహరించిరి.

(౪) శా. శ. ౧౧౩౧ లో జగదేకభూషణవీడ సోమేశ్వరునిభార్య గంగాదేవి వ్రాసిన శాసనములో గడ్డపు ఈరపరెడ్డి, సోమినాయకు డనుపేర్లు కనుపడు చున్నవి.

(౫) ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తికుమారుడు జుట్టయ లెంక గోంకారెడ్డినని క్రీ. శ. ౧౩౧౩ సం. చెందూరు శాసనములో వ్రాయించెను.

(౬) దుర్జయవంశీకుడు మల్యాలగుండయ దండ నాథుఁడు గోన బుద్ధారెడ్డికుమార్తెను వివాహమాడినట్లు బూదపూరు శాసనములోను, ఇతరశాసనములవల్లను తెలియుచున్నది.

పైవానినిబట్టి కాకతీయరాజులకు రెడ్డివాచకులకు సంబంధము లున్నట్లు తేలుచున్నది.

(౭) పల్నాటి అనుగురాజు తన మంత్రియగు బ్రహ్మనాయని అన్న బాదన్నను పెంచుకొన్నట్లు పల్నాటిచరిత్రమున నున్నది.

దీనినిబట్టి కాకతీయరాజులు రెడ్డివాచకుల సంబంధములు చేసినట్లే పల్నాటిరాజులు, నాయడు శబ్దవాచ్యుల సంబంధములు చేసి రాజు, నాయడు శబ్ద ములు వాడుకొన్నట్లు తేలుచున్నది.

(౮) కమ్మవారిలోగూడ పూర్వమునుండియు రెడ్డి, నాయడు, నాయకుడు, నీడు, రాజు పదములు

శివభక్త మాహాత్మ్యమునపశుపతినామక బ్రాహ్మణ పంచమోపాఖ్యానమున నొకరంగము
(శ్రీ కాశీనాథరావుగారి తంజాపుర ప్రాచీనచిత్రసంగ్రహమునుండి)

వాడుకలో నున్నవి. చూడుడు: కొమ్మారెడ్డి, వాసిరెడ్డి మున్నగు గృహనామములు, పోసరాజు, బైచరాజు మున్నగునవి. పెమ్మసాని తిమ్మానాయుడు, చినతిమ్మ నాయుడు (వీరు ప్రౌఢదేవరాయల, కృష్ణదేవరాయల సమకాలికులు), పెదతిమ్మరాజు, చినతిమ్మరాజు (వీరు శ్రీరంగరాయల, వెంకటపతిరాయల సమకాలికులు), ముప్పిడినాయకుడు, సాగిగన్నమనాయుడు, బైచరాజు (వీరందరు కమ్మవారే).

(౯) గోనగన్నారెడ్డి మనుమకులమార్తాండుడని క్రీ. శ. ౧౨౭౮ సం. నాటి రాచూరుదుర్గము గోడమీది శాసనములో గానవచ్చుట.

ఇక రెడ్డివాచకు లేయే పదము లుపయోగించిరో చూతము.

(౧) కామినేని రెడ్లవంశవృక్షములో వారి మూల పురుషుడు కామినేనిచౌదరి యని వ్రాయబడెను చౌదరి పేరు చౌత్ పన్ను వసూలుచేసిన పేరుగా నుండినందున దాని నటుంచినను, నీడుశబ్దవిశేషణముగా కామినేని పదము నేటికిని రెడ్లలో నుపయోగింపబడు చున్నది. ఈనేనిపదము విస్తారముగ కమ్మ, వెలమవారలలోగూడ నున్నది. రమారమి ౬౦ యిండ్లవారు కమ్మవారిలో నేని శబ్దవాచ్యులుగ నున్నారు.

(౨) కోరుకొండ రాజధానిగాపాలించిన రెడ్లలో ముమ్మడినాయకుడు, ఇతనితమ్ములు సింగమనాయకుడు, గన్నయనాయకు డనువారు గలరు. ఇందు ముమ్మడి నాయకుని కుమాళ్లు మాత్రమే రెడ్డిపదమునే వాడిరి. కూనా రెడ్డి, అన్నారెడ్డి, కాటమరెడ్డి మున్నగువారు. ఇది పదునాల్గవశతాబ్ది విషయము (ఆర్యవటము, ముమ్మడి సింగవరము శాసనముల జూడుడు). పైవానినిబట్టి రెడ్లవారిలో రెడ్డి, నాయుడు, నాయకుడు, నీడు శబ్దములు వాడుకలోనుండి సూర్యవంశీకులని చెప్పుకొను చున్నట్లు, అట్లు చెప్పుకున్నవారితో బంధుత్వములు చేసినట్లును కనబడుచున్నది. ఆ సూర్యవంశీక నామ ధారులును, వీరును కొన్ని సమయములలో చతుర్థాన్వయులమనికూడ చెప్పుకొనియుండిరి.

ఇక కాకతీయవంశమునకు జ్ఞాతులగు దుర్జయాన్వయు లెట్లుపయోగించిరో చూతము. కాకతీయులలో పూర్వపురాజులు రాజులనియు, చతుర్థాన్వయులనియు కొందఱు సూర్యవంశీకులమనియు వ్రాసికొనుచుండిరి. వీరిలో రెడ్డిశబ్దము వాడుకలో నున్నట్లును, రెడ్డిశబ్ద వాచ్యులతో సంబంధములు చేయుటయు పైన వ్రాసితిమి. ఇక నాయుడు, నాయకు డనుపదములు నేటివరకు వాడిరో గమనింతము.

(౧) గర్జయవంశరాజులలోనివారగు గన్నమ నాయుడు (ప్రతాపరుద్రుని మంత్రులలో నొకరు), మేచయనాయకుడు, ఎల్లయనాయకుడు వీరు నాయుడు నాయకాదిపదముల ధరించిరి (మారనకవికృత మార్కండేయపురాణము జూడుడు)

(౨) దుర్జయవంశస్థులును, వలపుట్ల (వల్లుట్ల) గోత్రీకులగువారిలో ఎక్కినాయుడు, రుద్రనాయుడు, పోతినాయుడు, వల్లయనాయకుడు, పోతినాయకుడు, సూరపనాయకుడు అనువారు రుద్రమదేవిచక్రవర్తిని కంగరక్షకులుగను,తంత్రపాలురుగను ఉన్నట్లు ౧౯౧౬, & ౧౯౨౧ సం. ఎపిగ్రాఫికారిపోర్టులనుబట్టి తెలియు చున్నది.

దీనినిబట్టి దుర్జయవంశరాజులలో నాయుడు, నాయకుడు శబ్దములుగూడ వాడుకలో నున్నట్లు తేలు చున్నది.

(౩) దుర్జయవంశస్థులే యైనట్టియు, విప్పర్ల గోత్రీకు లైనట్టియు, మనుమలసంభూతులమని, బాహుజ కులాభరణులమని వ్రాసుకొన్న సాగివారి శాసనములలో గూడ రాజుపదము వాడుకొనిరి (వీరు కమ్మవారేనని వారగోత్రమునుబట్టియు, గృహనామమునుబట్టియు కాకతీయు లెవరను వ్యాసమున వ్రాసియుంటిమి.) వీరిలో పోతరాజు, దోరపరాజు, మాచరాజు, రామరాజు, ముప్పరాజు మున్నగువారు కలరు. పల్నాటిచరిత్రలో శ్రీనాథుడుగూడ "సాగిపోతమరాజు సత్యాశ్వపెగడ" అని వ్రాసియున్నాడు. వీరివంశమే తమవంశమని నేటి క్షత్రియులు వాదించుచున్నారు. కాని వీరిగోత్రము కమ్మవారి దని తెలియక చేసినవాదము (అను మంచిపల్లె శాసనము చదువుడు.)

పై యన్నిటి సారాంశము క్లుప్తముగ నిట్లున్నది.

(౧) కాకతీయరాజులును, దుర్జయసంతతిలోని యితర ప్రముఖులును, రెడ్డి, రాజు, నాయడు, నాయకు డను పదములు గౌరవపదములుగను, పర్యాయపదములు గను వాడుకొనిరి.

(౨) రెడ్డి, రాజు, నాయడు, నీడు, నాయకు డను పదములు వెలమ, కమ్మ, రెడ్డి వారలని నేడనబడు వారి పూర్వీకులందరును పర్యాయపదములుగనే వాడిరి.

(3) రెడ్డిశబ్దమందుచే యొకశాఖకు సంబంధించి నదిగా తలంపరాదు. అట్లే తక్కినశబ్దవాచ్యులను వేరు వేరు తెగలుకాదు.

దీనినిబట్టి తేలిన దేమన:

ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి కాలమువరకును రెడ్డి, రాజు, నాయడు, నాయకుడు శబ్దవాచ్యులందరును ఒకే కులముగానుండిరనియును, ఒండొరులతో సంబంధ బాంధవ్యము లొనర్చిరనియును, వారందరీ పదములు సమానగౌరవపర్యాయపదములుగా వాడుకొనిరనియు, ఆ కాలములో ప్రబలిన వీరశైవ, వీరవైష్ణవాది మతముల వల్ల వీరిలో వీరు కలహించుకొని తలకొకదారి బట్టి రనియు, నట్లుపోయినవారిలో కొందఱు అద్దంకి, కొండ వీటి సీమాదులకును, కొందరు గోదావరీప్రాంతములకును, కొందరు నెల్లూరు మున్నగుచోట్లకును బోయిరనియు, నట్లు పోయినవారిలో ఒకశాఖ రెడ్లనియు, ఒకశాఖ రాజులనియు వ్యవహరించిరనియు తెలియుచున్నది ఈ రెడ్లలోనే పాకనాటిరెడ్లు, భూమంచిరెడ్లు, ఓరుగంటి రెడ్లు, పంటరెడ్లు, కొమంచిరెడ్లు, పెడకంటిరెడ్లు మున్నగువా రుండుటకుగూడ నిదే కారణమైయుండును. వేరుగాబోయినవారిలో ననేకప్రాంతములవా రుండి యుందురు. రెడ్డి, నాయడు, నాయకుడు, రాజు, వర్మ, నీడు పదములు క్షాత్రవంశీకుల గౌరవపర్యాయపదములుగా వాడుచుండి రనియు, ౬, ౭ శతాబ్దములలోని రాజు లెట్లు వర్మ, రాజుశబ్దములు వాడిరో, యట్లే ౧౨వ శతాబ్దమునాటికీశబ్దములన్నియు పైశాఖలన్నియు వాడుకొనిరనియు, పైశాఖలన్నియు నొకే వంశముగా నుండి సంబంధబాంధవ్యములు పరస్పర మొనరించు కాలమున గూడ రెడ్డి, నాయడు, నాయకుడు, రాజు పదములు వాడుకలో బర్యాయపదములుగా నుండె ననియు గ్రహింపగలరు. చౌదరిశబ్దము తరువాత మొగ లాయిప్రభుత్వములో నున్న చౌత్ పన్ను వసూలుజేయు నధికారమువల్ల వచ్చినదగుటవల్లను, ఈ బిరుదము మహమ్మదీయులలోను, బెంగాలుప్రాంతములో నన్ని జాతులలోను నుండుటవల్లను ఇది కమ్మవారి ప్రత్యేక బిరుదము కాదని తేలునుకాని తెలుగుదేశములో కమ్మ వారే దానిని రాజ్యాధికారమువల్ల హెచ్చుగా సంపా దించుకొనినట్లు కనుపడును. కాబట్టి రెడ్డివాచకులును, నాయడు, నాయకుడు, రాజు వాచకు లందరును జైన, బౌద్ధ ములనుండి నూతనముగా శైవ, వైష్ణవాది మతములలో జేరినకాలమున ఒకేశాఖగానుండి, క్రమముగా జ్ఞాతి విరోధములును, మతభేదములును బలపడగా వేర్వేరు చోట్ల కేగి వేర్వేరునామములతో విలసిల్లిరని తేలు చున్నది. ప్రతాపరుద్రుడే రసపుత్రుడు కాదనుటకుగాని, మల్యాలగుండయ దండనాథుడు మేచయనాయకుడు మున్నగువారు దుర్జయవంశస్థులు కాదనిగాని యెవ్వరు నిరూపింపజాలరు. కమ్మవారి కధికారప్రాబల్యమున కల్గిన చౌదరిబిరుదమువల్ల నదితరలో నున్న రెడ్డి, రాజు పదములవాడుక తగ్గించినట్లు కనుపడును. దుర్జయ వంశస్థులమని చెప్పుకున్నవారితో బంధుత్వము నెరపి నట్టియు, కాకతీయులవలెనే చతుర్థవంశమనియు, సూర్య వంశమనియు చెప్పుకొన్నట్టియు నీ రెడ్డి, నాయడు, నాయకుడు, రాజుశబ్దవాచ్యులగువారి పిల్లల నంపుడు గత్తెలుగా నితరుల కిచ్చిరని చరిత్రకారులు భ్రమింప రాదు. వారందరును సమానగౌరవ వంశస్థులగుటయే కారణము. చతుర్థాన్వయులనియు, దుర్జయవంశీకులనియు చెప్పుకున్న నతవాటిసీమ వంశమునుగురించి తెల్పుచు నావంశములోని రుద్రరాజు భార్యయు, కాకతీయ గణపతిదేవచక్రవర్తి చెల్లెలు నగు కుందాంబ క్రీ. శ. ౧౨౨౦ సం.లో వ్రాయించిన శాసనములో "శ్రీ కాక తీశవంశేన తదేవ విమలం కులం" అని నాతవాటివంశము కాకతీశవంశమువలె విమలమైనదని వ్రాయించినది. అందుచే దుర్జయవంశీకుల బంధువులగు రెడ్డివాచ్యులును పూర్వమునుండియు దుర్జయవంశరాజులతో తుల్యులేయని గ్రహింపవలెను. దుర్జయవంశరాజులే నేటి కమ్మ, వెలమ, రాచవారలని "కాకతీయరాజులెవరు?" అను వ్యాసమున నిరూపించితిని. వారి ముఖ్యబంధువులే రెడ్లని యిప్పుడు తేలినది.

స్వరూపసందర్శనము

ఆర్. రంగనాథశాస్త్రి

ఆనంపతు లిర్వురును ముస్తాబై చెరియొకగదినుండియు సావడిలోనికి వచ్చిరి. అప్పుడు భార్యను చూచి భర్త యిట్లనెను:

ఎక్కడికి మీరు?

భార్య: మీరెక్కడికి?

భర్త: నేను టెన్నీసుకు.

భార్య: నేను బాడ్మింటనుకు.

భర్త: అయితే యీ రాత్రికి భోజనం–

భార్య: నావంతు కాదే – మీవంతు.

భర్త: నిజమే. నేను బాగా వంటచేయజాలను. ఒకస్నేహితుని భోజనమునకు పిలిచినాను. ఈపూట నీవు వంట చేస్తే బాగుంటుంది. నేను ఎల్లుండి, ఆవలెల్లుండి మధ్యాహ్నముకూడ వంట చేస్తాను.

భార్య: నాకేంపని? అతడు మీస్నేహితుడు గాని నా స్నేహితుడుగాడు. నాప్రోగ్రాము మారుటకు వీలు లేదు.

భర్త: నాప్రోగ్రామంతకంటెను మారదు. కాని, పెద్దమనిషిని భోజనానికి పిలిచి ఇద్దరము తలుపు తాళంవేసి వెళ్లితే బాగుండదు.

భార్య: అవును. అందుకనే మిమ్ము వంటచెయ్యమన్నది. కాదంటారా, హోటలుకు పోయి భోజనము పట్టించుకురండి (అనుచు బయలుదేరును)

భర్త: ఆగు. ముందీసమస్య తేల్చి మరీ వెళ్లు.

భార్య: తేల్చడానికేమున్నది? మీ యిష్టం మీద; నా యిష్టం నాది ఏమైనాసరే–ఈపూట భోజనభంగము లేనివిధమున రాత్రి కుదరదా?

విషయమున నాకణుమాత్రమైనను జోక్యములేదు. నేను క్లబ్బుకు పోకతీరదు. నాస్వేచ్ఛను నేను చంపుకోను. నాస్వేచ్ఛను అరికట్టచూచుట మీకును మంచికాదు.

భర్త: నిజము. నీవు చెప్పినమాటలు నిజము. క్లబ్బుకు పోయి త్వరగా రా.

భార్య: ఎనిమిదిగంటలు కొట్టీకొట్టకముందే తిరిగివస్తా; కాని యీరాత్రికి కనీసము రెండువేపుడు కూర లుండవలె సుమా! లేకంటే నాకు ముద్ద గొంతు దిగదు. (చిరునవ్వు)

భర్త: వేయించడం గీయించడం నాచేతగాదు. ఏదో చేతనైనట్లు చేస్తా. కూర లున్నవా?

భార్య: నన్నడుగుత రేమిటి? మధ్యాహ్నము వంటచేసింది మీరేగా, చూడండీ – లేకపోతే బజారుకు పోయి తీసకురండి (అనుచు బయలుదేరును.)

భర్త: కాదు – నీవు ఇంట్లోఉండి వంటచెయ్యి. నేను వెచ్చాలు పట్టి చుకుని వస్తా; నేను క్లబ్బుకుపోను నాప్రోగ్రామును మార్చుకున్నా. యోచించు. నీవు కూడ మార్చుకో.

భార్య: యోచనాలేదు, గీచనాలేదు. నాప్రోగ్రాము మార వీలులేదు, మార్చుకోను. తర్వాత మీయిష్టం.

భర్త: ఇంత, పెంకెతనమా?

భార్య: ఇంత మొండితనట్టా?

భర్త: మనఇద్దర సమానప్రతిపత్తి! స్వేచ్ఛకు

భార్య: కుదరకేమి? కాని మనఇర్వురస్వేచ్ఛా నిరతికి భంగము కలుగకూడదు.

భర్త: అయితే విను. మనమిద్దరము క్లబ్బు ప్రయాణం మానుకుందాము. నీవు వెచ్చాలకు చీటి వ్రాసి ఇవ్వు. దాని ప్రకారం నేను వెచ్చాలు తీసికొని వస్తాను. నీవు వంటవండు, నేను పైపనులు చేస్తా.

భార్య: కాదు. కాదు. నేను పైపనులు చూస్తా. మీరు వంటచెయ్యండి.

భర్త: సరే. కాగితము దీసుకో. కావలసిన వస్తువులపేర్లు వ్రాయి.

భార్య: (కాగితము పెన్సలు దీసికొని) చెప్పండి వ్రాస్తా.

భర్త: ముందు నీవు పద్దులు వ్రాస్తే నేను లోటు పాట్లు చెప్తాను.

భార్య: (కావలసిన వస్తువులు చీటిమీద వ్రాసి) వ్రాశానండీ వెచ్చాలు. వారమురోజులకు సరిపోవును. మీ ఇష్టమువచ్చిన కూరలు రెండు కొనుక్కొని రండి. ఎంతఖరీదైనా సరే కాకరకాయలుంటే తీసుకురండి.

భర్త: సరే. ఇంక ప్రోగ్రాము వ్రాయండి. అన్నం వండడము నేను. పైపనులు చేయడం మీరు. పొయి మట్టించడము కూడ మీరేనుమా!

భార్య: కాదు కాదు, అన్నంవండువాళ్లే పొయి మట్టించడము.

భర్త: కాదండీ; పైపనులు చేసేవాళ్లే పొయి మట్టిస్తారు. కాబట్టి ఆపని మీవంతు.

భార్య: ఏమండోయి, బాగున్నదే పొగ నాకండ్లలోకా? వంట వండడము మీరా? రాజీకు-దు-ర-దు, కుదుర వీలులేదు.

భర్త: సరే. నేనే మట్టిస్తా; మీ కంగీకారమేనా?

భార్య: ఆఁ, అంగీకారమే.

భర్త: సాయంకాలపు భోజనము. విస్తళ్లు, పీటలు వేయడం మీవంతు. అన్నము మొదలగునవి పెట్టుట నావంతు. కాని ఒక్కమాట. మేమిద్దరము గూర్చుంటే మీరు నెయ్యిమొదలగునవి వేయవలయు సుమా? మేము లేచీలేవకముందే మీరు తినవచ్చు.

భార్య: నేను వంటకత్తెనా యేమి?

భర్త: అయితే నేను వంటవాడినా?

భార్య: మీరూకాదు, నేనూకాదు. అందుకనే ముగ్గుర మొక్కమారు తిందాం. అంతేకాని నేను వెనుక భోజనము చేయను. తర్వాత మీయిష్టం.

భర్త: అయితే నేను చెప్పినట్లుచెయ్యి స్నేహితునకు కాళ్లుకడుక్కొటానికి నీళ్లుఇవ్వడం మీవంతు. కాళ్లుచేతులు తుడుచుకొటానికి కొల్లాగుడ్డ యివ్వడం నావంతు. తర్వాత మూడువిస్తళ్లు ముక్కోణాకారముగవేసి అన్నము మొదలగునవి పెట్టి స్నేహితుని కూర్చో మంటాను. తర్వాత నేనుకూర్చుంటాను. ఆతను కూర్చోమంటే మీరు కూర్చోండి. లేదా? మాకు నెయ్యివేసి మీరు కూర్చోవచ్చు. సరిగా యున్నదా?

భార్య: సరిలేదు బేసీలేదు నేను ముందుగూర్చుంటా. తర్వాత మీస్నేహితుడు మిమ్మ కూర్చోమంటాడు. ఇది సరియగుపద్ధతి.

భర్త: ముగ్గురమొక్కమారు గూర్చుండిన బాగుండదే. ఆతడు భోజనమున కుపక్రమించినతర్వాత మనమిద్దరము కూర్చుంటే?

భార్య: అది మరీబాగుండదు.

భర్త: అయితే మార్గం?

భార్య: మార్గ మేమిటి? ఏమైనాసరే. ఇక రాజీ కుదురదు. నాస్వేచ్ఛను, సమాన ప్రతిపత్తిని నేను గోల్పోను.

భర్త: మీరు గోల్పోవద్దు నే నంతకంటెను గోల్పోను. అతిథిసత్కారము గృహస్థధర్మము కాదా? కాపాడవద్దా?

భార్య: నే నన్నానా, తప్పక కాపాడవలసి నదే. కాని నేను వంటమనిషిలాగ మీకు వడ్డించి చివరకు భుజింపను. రాజీమార్గము సూచిస్తా వినండి. మూస్గురి మధ్యను వంటపదార్థములు పెట్టుకొని మువ్గురము గూర్చుండి యెవరికి కావలసినవి వాళ్లు వేసుకుందాం. అంగీకారమేనా? సరిగా యున్నదా?

భర్త: సరే. అంగీకారమే. కాని, అప్పుడు మనము స్వేచ్ఛాతర్కమున తగులొక్కవగూడదు సుమా! ముందు మీరిద్దరు కూర్చోండి. నేనువడ్డించి నిలుచుంటే అతడే నన్ను కూర్చోమంటాడు. అంతటితోటి యీ సమస్య పరిష్కార మౌతుంది.

భార్య: బాగున్నది. ముందుగానే స్వేచ్ఛారతుల మని యాయనకు జెప్పిన మన కేవిధమగు చిక్కుండదు.

భర్త: సరే. మంచియుపాయమే. నీవుచెప్పు

భార్య: నన్ను పరిచయం చేస్తే ముందుగా నేనే చెబుతా.

భర్త: ఇక యిబ్బందిలేదు. ఈమె నాభార్య యం. ఏ. యల్. టి. అని పరిచయముచేస్తా.

భార్య: ఛీ ఛీ. ఛీ. (చెవులు మూసికొని) ఏం మాట లవి?

భర్త: ఛా-ఛా-ఏమంటావు? నే నేమన్నాను?

భార్య: (మండిపడుచు) ఏమిటి మీరన్నది? భార్య! దుర్భరము. ఛీ. భరించువాడు—అట్లు పరిచయముచేయుట నాస్వేచ్ఛానిరతికి భంగము. నాకు వ్యక్తిత్వము లేదన్నమాట. మీకు దాసురాలనన్నమాట. కర్ణకఠోరము. నేను మీకుదాసినా? కాదు. ముమ్మాటికి కాదు. ఇప్పటినుండి సరిగ్గా తెలిసికొని మాట్లాడండి. మీరు నాకు భర్తకాదు. నేనుమీకుభార్యనుగాను.

భర్త: ఏమంటావు? మనలో మామూలుగా భార్యాభర్తలంటారుగనుక అన్నా. అంతే. యోచించి యన్నది కాదు. క్షమించు. కోపమెందుకు?

భార్య: కోపమా — ఎందుకా— క్షమా లేదు గిమాలేదు. చాల్చాలు. మీస్వేచ్ఛా సాధన—

భర్త: అయితే, మార్గం? నాకేమీ తోచలేదు. చెప్పండి. మీరు చెప్పినట్లే చెప్పి పరిచయంచేస్తా.

భార్య: ఫ్రెండని చెప్పండి. స్నేహితులలో ఎచ్చుతగ్గులులేవు. సర్వవిషయముల సమానులు. ఇప్పటికైనా మీకు తెలిసిందా?

భర్త: ఆ, తెలిసింది. అటులనే పరిచయంచేస్తా. మీబుద్ధి యద్వితీయం. స్వేచ్ఛారతి నిరుపమానం కావున నే ఒక్క మహోపకారము మీకు స్మరించినది. నాకు చక్కని రాజమార్గమును చూపించితిరి. ఒక్కమాట. కలయందైనను మీ స్వేచ్ఛానిరతికి భంగము గలిగింపనని నమ్మిన సంతసింతును. మన మిద్దరము ఫ్రెండ్సు (స్నేహితులము) కాని భార్యాభర్తలముకాము. జయము, స్వేచ్ఛావాదమునకు జయము.

* * *

సరిగ ఎనిమిది గంటలకు శ్యామరావు వచ్చెను. శివరావతని సమ్ముఖకడ యెదురొక్కని గదిలోనికి దీసికొనిపోయి కుర్చీమీద గూర్చుండబెట్టి మరియొక కుర్చీమీద తాను గూర్చుండెను. పరస్పర కుశలప్రశ్నల అనంతరము శివరావు మరియొక గదిలోని కరిగి, మహాలక్ష్మిని వెంటనిడుకొని వచ్చెను. ఆమె శ్యామరావునకు నమస్కరింప, అతడును లేచి ప్రతినమస్కార మొనర్చెను. ఇరువురును చెరి యొక యాసనము నలంకరించిరి. అప్పుడు శివరావు శ్యామరావుకేసి చూచి "ఈమె నా ఫ్రెండు. పేరు మహాలక్ష్మి. యం. ఏ. యల్. టి." అని చెప్పి, మహాలక్ష్మివైపు తిరిగి, "ఈతడు నాబాల్య స్నేహితుడు. పేరు శ్యామరావు. బి. ఏ. బి. యల్. బొంబాయియందు నివాసము. ఒక్కవత్సరము సెలవుమీద ఇటకు వచ్చినాడు. పరిచయవాకమందు మకాము." అని భార్యకు చెప్పి మరియొక కుర్చీదెచ్చుకొని వారిసమ్ముఖమందు గూర్చుండెను.

శ్యామరావు: మహాలక్ష్మిగారూ! మీ రెక్కడ చదువుకున్నారు?

మహాలక్ష్మి: మహారాజా కాలేజి, మైసూరు.

శ్యామరావు: మీపరిచయ భాగ్యము వలన నే నీదినమును సుదినముగ భావించుచున్నాను. స్త్రీలు సర్వవిధముల నున్నతిని గాంచిన గాని మనదేశ మభివృద్ధికి రాదు.

అని నుడువుచు శివరావుకు గాంచి యిట్లనియెను: "నీ భార్య యిచ్చట లేదా?"

శివరావు: (ముసిముసినగవున) ఈమెయే నా భార్య.

ఆమాట చెవి దూరినంతనే మహాలక్ష్మి చివ్వున లేచి నిలుచుండి తోకద్రొక్కిన త్రాచువలెనే మండి పడుచు, శరీరము కంపింప తీవ్రదృక్కులను శివరావుమీద బరపుచు ఇట్లనియెను: "నే నెవ్వనికిని భార్యను గాను. నాకెవ్వడును భర్త లేడు."

అనుచు గదినివీడుటకు ప్రయత్నించుచుండ, శ్యామరావు వంగుచో, యామెను చూచుచు, మృదుమధుర వినయస్వరమున నిట్లనియెను. "మహాలక్ష్మిగారు, క్షమింపుడు. కూర్చొండి." అని పలువిధముల బతిమాలగా, ఆమె తిరిగి కూర్చుండెను.

శివరావు: ఎందుకు ఇంతకోపము? మన స్వేచ్ఛాసాధన ఆతనికి తెలియదు. అందువలన నాతని కర్థమగు భాషలో చెప్పితిని. అందు కింతకోపమా?

మహాలక్ష్మి: కోపమా? ముందు-ఆయనకు మేమి ద్దరము ప్రేమించుమని చెప్పండి. తర్వాత.

శ్యామరావు: మహాలక్ష్మిగారు, తిరిగిక్షమాపణ కోరుచున్నా. క్షమించండి. ఆతడు మీపరిచయము నాకు సరీగా చేసెను. కాని నేను పూర్వకాలపుమనిషిని. అందువలన నాకు గ్రాహ్యముకాలేదు. అప్పుడాతడు నాకు తెలియుభాషలో చెప్పవలసివచ్చింది. అంతే కాని యిందెవరిదోషము లేదు. మరియొకమారు నాపక్షమునను వానిపక్షమునను మన్నింపకోరుచున్నాను — మిమ్ము శివరావు భార్యయని యన్నందుకు, విన్నందుకు.

* * * *

శ్యామరావు మిక్కిలి నేర్పరి, సూక్ష్మగ్రాహి, సదయహృదయుడు, సచ్చరిత్రుడు, మితభాషి, మృదుభాషి. అందువలన నీదంపతుల మనస్తత్వము లను గ్రహించి, తర్కవితర్కముల కవకాశమును గలుగనీయక లోకాభిరామాయణమునకు గడంగెను. తదనంతరము భోజనము గూడ నేవిధమగు వాగ్యుద్ధమును లేక ముగిసెను. శ్యామరావు భోజనానంతరము తాంబూలచర్వణ మొనర్చుచు "ఈసంసార మెట్లు కుదుటపడునా" యని యోచించుచు, కారుమీద స్వగృహమున కరిగెను.

౨

ఈదంపతు లిరువురును మేష్టర్లు. మహాలక్ష్మికి రు. ౭౫ జీతము. శివరావునకు రు. ౧౨౫ రూపాయల జీతము. ఇరువురును గ్రంథావలోకనమందు దిట్టలు-తర్కవితర్కములయం దత్యంతనిపుణులు. నిష్కల్మష వర్తనులు, సత్యవాదులు, స్వేచ్ఛాప్రియులు. ఋషులు గార్హస్థ్యధర్మములను నిర్వర్తించుచు మానవమండలికి లక్ష్యమై యలరారుచుండు విధముననే ఈదంపతులు గూడ మానవమండలి కాదర్శప్రాయమగు స్వేచ్ఛాజీవితమున కాలము గడుపనెంచుచుండిరి. నరనారులు సర్వస్వతంత్రులనియు, ఇం దొకరి కొకరు దాసులుగారనియు, వివాహమన బంధనము దాస్యము దాస్యశృంఖల మనియు నమ్ముచుండిరి. మానవసంఘమందు పరిపూర్ణ స్వేచ్ఛను స్థాపించుటకే తాము భూమండలమం దవతరించితిమని మిత్రులతోగూడ జెప్పుచుండిరి. స్వగృహమందు వీరు పులులవలె నివసించుచుండినను, వీథియం దడుగిడిన అత్యంతవినయ వినమ్రతలతోగూడిన మితభాషిత్వముల మెలంగజొచ్చిరి.

ఇప్పటికి వీరివివాహమై దాదాపుగ మూడువత్సరములాయెను. ప్రతిదినమును గృహమందడుగిడగనే యిరువురును తర్కఖడ్గములను చేత ధరించి వాగ్యుద్ధమునకు గడంగుచుండిరి. ఆయుద్ధ మప్పుడప్పుడు రాత్రింబవళ్లను భేదమును బరిగణింపక అత్యంతతీవ్రముగ నడచుచుండెను. అందువలన నా పుపవసింపవలసివచ్చిన దినములు, పూట కూటింట భుజించిన రోజులు రెండు వత్సరముల కతిశ

యించి యుండుననుట యథార్థమే. స్వేచ్ఛాయుద్ధమందు మునింగి తేలుచుండినను ఉపాధ్యాయ వృత్తికి అణుమాత్రమైనను భంగము గలుగనీయకుండిరి. క్రమము తప్పక పాఠశాలకు బోవుచుండిరి. స్వేచ్ఛామతస్థాపనమున కాదిదంపతులమను కీర్తి ప్రతిష్ఠలు త్వరలో తమ్మాశ్రయింపనున్నవని యువ్విళ్లూరుచుండిరి.

ఒకదినమున మహాలక్ష్మి స్వీయరచిత స్వేచ్ఛాసాధనభావగీతములను బాడుచు వీణను వాయించుచుండెను. శివరావు గదినుండి సావడిలోనికి వచ్చి యిట్లనియెను. "మహాలక్ష్మిగారు, మీరు వీణను వాయించవద్దు. భావగీతములను బాడవద్దు. నాచదువుకు భంగము కలుగుచున్నది. మన స్వేచ్ఛావాదమును రేపు గోఖలేహాలునందు విద్వన్మండలికి వినుపింపదలచితిని."

భార్య: శివరావుగారు, మీరు చేయదలచినది మహోత్కృష్టకార్యము. అది మీనిర్ణయము. కాని నేనిపుడు వీణావాద్యమున భావగీతములను బాడకతప్పదు. ఇది నానిర్ణయము. ౭౪ గంటలవరకు. ఏమయినా సరే.

భర్త: మహాలక్ష్మిగారు, నా నిర్ణయము కూడ నంతయే. ౭౪ వరకు చదువుకొనకతీరదు. సంగీతము వలన నాచదువు సాగుటలేదు. మంచియవకాశమే రేపు. మన స్వేచ్ఛావాదమునకు మహోదయమే. మన నామములు భూమండలమందు చిరస్థాయినొందు సుముహూర్తము రేపేనే. కర్తవ్యము?

భార్య: శివరావుగారు, నిజము- ముమ్మాటికి సత్యము. మనస్వేచ్ఛావాదము సిద్ధించినది. కాని నానిర్ణయమును నేను మార్చుకోను; మార్చుకొనవీలును లేదు. మీ యభ్యంతరమువలన మార్చుకొంటినా నాస్వేచ్ఛ మంట గలిసినట్లే. నాతపోభంగమునకు నేనంగీకరింపను.

భర్త: మహాలక్ష్మి, నా నిర్ణయమును నే నెట్లు మార్చుకుందును? నాస్వేచ్ఛకు సమాన ప్రతిపత్తికి భంగముకాదా?

భార్య: శివరావ్, ఇంతయేమిటికి? మీచదువు మీది, నా సంగీతము నాది. ఇందేదియు ఆపవీలు లేదు.

భర్త: చదువుసాగదే. రాత్రిమార్గము లేదా?

భార్య: రాత్రికుదరదనియా? కుదరకేమి? ౭౨ వరకు నా సంగీతము. తర్వాత మీ చదువు.

భర్త: సరే బాగుంది. నేను ముందు చదువుకుంటా. తర్వాత నీ సంగీతము.

భార్య: కాదు కాదు. ముందు నా సంగీతము. తర్వాత మీచదువు. ఈ నిర్ణయము తిరుగదు. తిరుగుట అసంభవము. స్వేచ్ఛాభంగము.

భర్త: అంతకంటె అసంభవము. స్వేచ్ఛానాశనము.

భార్య: అయితే?

భర్త: అయితేలేదు- గియితేలేదు.

భార్య: ఇక మనకర్తవ్యము?

భర్త: అదే యోచన.

భార్య: నేను సంగీతము మానుకుంటాను. మీరు చదువుట మానండి. మీకొరకు నేను, నా కొరకు మీరు. బాగున్నదా?

భర్త: బాగుండ కేమి? ఇందొకరికొకరు లోబడుటలేదు. కాని యొకరికొకరడ్డ మగుచున్నాము. అట్టిచో స్వేచ్ఛాసిద్ధి కలుగుటెట్లు? సాధారణముగ దంపతులయందు పురుషుడు చెప్పినటుల స్త్రీయో, స్త్రీ చెప్పినటుల పురుషుడో వింటారు. అప్పుడు సంసారములు శాంతముగ నడచును. కాని అశాంతము దాస్యము. దాస్యజీవితము - ఛీ!

భార్య: యథార్థము. ఆపేనుగశాంతము నాకు సరిపడదు. నాచెవి జొరనియ్యను. స్వేచ్ఛ, స్వేచ్ఛ. నేను కోరునది స్వేచ్ఛ. నాకు కావలసినది స్వేచ్ఛాజీవితము. అదియే నాతపము; ఉపాసన; సాధన.

భర్త: మీరు చెప్పినమాటలు అక్షరాల సత్యము. కాని ఈ అశాంతి?

భార్య: నావల్లనా?

భర్త: నీవల్లనని నేనన్నానా? మన ఇశ్వరతపమునం దవతరించిన జ్వాలాయుతమగు విషమే ఈ యశాంతి దీనిని మింగగలమా, అమృతమును త్రావగలము.

భార్య: భేష్! నిజము. (సంతసించును)

భర్త: అయితే, ఈ రాకాసిని సంహరించు టెట్లు? నీకేదయిన మార్గము గోచరించుచున్నదా?

భార్య: ఆ. గోచరించుచున్నది. చెపుతా వినండి. మన స్నేహబంధములను తెగద్రెంచుకొని కొంతకాలము సాధనచేసిన గాని మనకు స్వేచ్ఛ సిద్ధించదు. మనకు లభించు స్వేచ్ఛాసిద్ధియే జగద్రక్షణకు ముఖ్యపీఠమగును. అప్పుడు మననామములు జగత్తునందు చిరస్థాయియగును.

భర్త: శెబాష్. సరిగ జెప్పితివి. సంతోషము. కాని నీపలుకును నేను వినను-వినగూడదు. అట్లొనర్చుట నాస్వేచ్ఛకు భంగము. అయినను స్నేహబంధన విచ్ఛేదనతలంపు నీకు కలిగినప్పుడే నాకును కలిగినది. కావున మన ఇశ్వర స్వేచ్ఛాసిద్ధాంతమునకు భంగములేదు. ఈబంధనములను తెగద్రెంచుకొనుటకు నాకంగీకారమే.

భార్య: అంగీకారమే - బాగున్నది. ఈయశాంతిని తలదన్నినట్లే.

భర్త: మొదలెవరు? నేను—

భార్య: కాదు—నేను—

భర్త: కాదు కాదు. నేను—

భార్య: నేనొకపద్ధతిని చెపుతావినండి. నేను తలవంచుతా - మీరుకూడా తలవంచండి. నేను మీజంధ్యమును, మీరు నాపుస్తెలను పరస్పరము పట్టుకొని యొక్కమారు పుటుక్కున తెంచుదాం. అంతటితోడ మనపీడ వదులుతుంది. ఏమంటారు? నాయోచన సరిగ్గా యున్నదా?

భర్త: భేష్! బాగున్నది. ఈయోచన నీతోబాటు నాకును దోచినది.

భార్య: ఆలస్యమెందుకు?

భర్త: అవును. ఒక్క సెకండయినను ఆలసించుట తగదు. త-గ-దూ.

ఇర్వురు తలలువంచుదురు. మంగళసూత్రమును శివరావుపట్టుకొనును. శివరావు మెడయందలి జంధ్యమును మహాలక్ష్మి పట్టుకొనును. ఇర్వురు "రెడీ-రెడీ" అని యని ఒక్కమారుగాలాగ రెండును పుటుక్కున తెగి నేలబడును.

చివ్వున ఇర్వురును తలలెత్తుదురు. "స్వేచ్ఛ, స్వేచ్ఛ" అని నవ్వుదురు, ఒకరు పశ్చిమముఖులును, రెండవవారు తూర్పు ముఖులుగను నడచుదురు.

3

మరుసటి దినము దయముననే బయలుదేరి శివరావు బంధువులు స్నేహితులు మొదలగువారున్న కృష్ణాగోదావరీ తీరముల కరుగక బెంగుళూరు మొదలగు ప్రదేశముల కరగి ఆయాస్థలములయందు దాదాపు మాసములు గడపి బెంగుళూరు మెయిలునందు ఉదయము ౫-౩౦ గంటలకు సెంట్రలు స్టేషనునందు దిగెను. కాని యచ్చటనే శూన్యహృదయమున ఇటునటు చూచుచు తిరుగుచుండెను. స్నేహితులు గూడ నాతని గుర్తింపజాలకుండిరి. కుష్కించి పాలిపోయిన శరీరము, గుంటలుపడిన కండ్లు, మాసినగడ్డము, మలినవస్త్రములు గూడిన శివరావును గాంచిన వారలు పిచ్చివాడనుకొనుటయం దాశ్చర్యమేమున్నది?

శివరావు ౧౦ గంటలవరకు స్టేషనునందే యిటునటు తిరుగుచు బస్సునెక్కి చింతాద్రిపేట యందలి స్వగృహమును జేరెను. తలుపుదీసి లోనికరిగి సావడియందొక కుర్చీమీద కూలబడి నిట్టూర్పు విడిచెను. ఒకరిద్దరు స్నేహితులువచ్చి పలుకరించిరి. సరియగు ప్రత్యుత్తరములేకుండెను. అందువలన వారెంతయు విచారింపజొచ్చిరి. భోజనమున కాహ్వానించిరి. కాని యాతడందుల కంగీకరింపకుండెను. వెర్రినవ్వులతో అసందర్భముగ ప్రసంగింపజొచ్చెను. "స్వేచ్ఛ, స్వేచ్ఛ, స్వేచ్ఛాసిద్ధి" యని యనుకొనుచుండెను. ఇక వారేమి చేయగలరు? అందొక స్నేహితుడు కాఫీ, ఉపమా మొదలగువానిని బంపించెను. కాని శివరావు వానిని కన్నెత్తియైనను చూడకుండెను.

కొంతవడి కా కుర్చీనుండి లేచి యింటియం దిటు నటుదిరుగుచు గదిలోనికరిగెను. అటనుండి వంటయింటి లోనికి బోయి తిరిగి మరియొకగదిలోని కరిగెను. అచట గోడకు తగిలించియున్న ఫోటోగ్రాపుల ఫ్రేమునందు మహాలక్ష్మి ప్రతిబింబమును గాంచి "జయము, స్వేచ్ఛా వాదమునకు జయము" అని యనునంత ఆతని కన్నీటి బింధువులు నేల రాలెను. కాని యావిషయ మాతనికి తెలియదు. అటనుండి సావడిలోనికి వచ్చి పడకకుర్చీ యందు కూలబడెను. కన్నులు మూయుచు తెరచు చుండెను

రెండావుగ పండ్రెండుగంటల వేళ ఘోషా ఆస్పత్రినుండి జవానువచ్చి 'శివరావుగారు' అని పిలిచెను. లోనికరిగి యొకయుత్తరము నాతనిచేతికిచ్చి చేతులు కట్టుకొని బహుమతికొరకు వేచియుండెను. ఆయుత్తర మును చదువుకొనినంతనే శివరావుమోము ఒకింత విప్పారెను. జవానున కొక రూప్యమిచ్చి తిరిగియుత్తర మును చదువుకొనెను. ఆయుత్తరమును చేతిపెట్టెయందు దుంచెట్టి గుమ్మముకడకువచ్చి తిరిగి రివ్వున మరియొక కుర్చీమీద గూర్చుండెను. చేపెట్టెనుండి యాయుత్తర మును దీసికొని తిరిగి చదువుకొనెను. గానిని భద్రముగ కోటుజేబునం దిడి, అతిత్వరితముగ స్నానమొనర్చి బీరు వాయందలి బట్టలనుదీసికొని వానినిధరించి వీధివాకిలి కడ వరకు జని తిరిగివచ్చి కూర్చుండెను. ఒకటిరెండు నిమి షములు యోచించి యేవిషయము నిర్ణయమునకు రాజాల కుండెను. ఒకింతవడికి అటనుండిలేచి గదిలోని కరిగి బీరువాను దెరచి యందొక రుమాలునుదీసి జేబునందు బెట్టుకొనెను. అతని శరీరమందంతటను ఏదియో యపూర్వశక్తి వ్యాపించెను; నేత్రములు వారిపూరితము లాయెను. అప్పు డాతని హృదయాగ్ని యొకింత యుపశ మిల్లెను. కాని పాదములు తూలిపోవుచుండుటవలన కూలబడెను.

ఒక్కనిముషము గూర్చుండి చివ్వునలేచి వీధి లోని కరిగి రిక్షామీద నెక్కి హాస్పిటలునకు బయలు దేరెను. మార్గమందు గాన్పించిన మిత్రుల ప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తర మీయక రిక్షా లాగువానిని త్వరితముగ బొమ్మని కొండాడించుచు హాస్పిటలుకు చేరెను. లో కరిగి జనరలువార్డునందు ఇటునటు [illegible] [illegible] బోయెను. అచ్చటనుండి క్రిందికివచ్చి [illegible] లోనికి బోవుచుండ మహాలక్ష్మిని గాంచెను. ఆమె చేసంజ్ఞలతో శివరావును ఆహ్వానింపగా [illegible] గల ఆగదిలోని కరిగెను.

అచ్చట ఇనుపమంచముమీద పరచిన [illegible] ప్రక్కమధ్య శయనించి దైవదృష్టిని నుదరించు [illegible] చూపుల రెప్పవాల్చక చూచుచున్న ఇరువదిదినముల నా మల శిశువును గాంచెను. సంతసమును సమీపించెను. తదేకదృష్టిని బాలుని చూడజొచ్చెను. అనిర్వచనీయ మగు ఆకర్షణవలన నాతనిదృష్టులు బాలుని దివ్యదృష్టియందు మిళితమాయెను. గోమాంచితుడై ఆనందాశ్రు వులు జొటజొట రాలుచుండ తలవంచి కుడిహస్తమున బాలుని బుగ్గలను స్పృశింప, ఆశిశువుబోసినోటినుండి పండువెన్నెలలు బహిర్గతమాయెను. సునిర్మలముకుర మందు- సుస్వచ్ఛతటాకజలములయందు- కృష్ణప్రకం తియలలయందు- స్వీయరూపరేఖావిలాసములను దిలకిం చినటుల, ఆశయనమందలి శిశువునందు స్వీయరూపమును నిశ్చంచలచిత్తమున సునిర్మలహృదయమున చూచుచుండ తనివిదీర గ్రోలుచుండ, ఆసుకోమలరూపసుధురిని నేత్ర యుగళమున జుర్రుచుండ మహాలక్ష్మి యాచూపున చూపు గలిపి అనిర్వచనీయమగు ఆనందము ననుభవించుచుండ, వారిర్వురి నేత్రయుగళమునుండి ఆనందాశ్రువులు బాలునిమీద వాలజొచ్చెను. అప్పు డామె అప్రయత్న ముగ, యోచనారహితముగ బాలునెత్తి భర్తకరకమల ములయందిడెను. శివరావు బాలుని ముద్దాడజొచ్చెను.

మహాలక్ష్మి ప్రక్కసర్ది పొత్తిలిగుడ్డలను సరిగ లాగి భర్తచేతియందలి శిశువును పరుండబెట్టెను. అప్పుడు బాలుడు చేతులుకాళ్లు కదలించుచు శరచ్చంద్ర చంద్రికల ధిక్కరించుచిరునగవులు బరపుచుండ శివరావు బాలుని శిరముమీద చేయిడి "స్వతంత్రరావు" అని మున్మార్గు పిలచి తలయెత్తెను. భార్యను చూచెను. ఒకరి దృష్టియందు మరియొకరిదృష్టిని విలీనమొనర్చుకొనిరి. ఇర్వురును బాలునిచూచుచు నొక్కస్వరమున "స్వతంత్ర

రావు" అని పిలచుచు చిరునగవుల నాబాలుని యాశీర్వదించిరి; దీర్ఘాయువును గోరిరి.

అప్పుడు మహాలక్ష్మి భర్తపాదములమీద వ్రాలి యిట్లనియెను. "నాథా! క్షమింపుడు" అని యనుచుండ శివరావామెను లేవదీసి కూర్చుండబెట్టి చేలాంచలమున నామె కన్నీరు దుడిచి "ప్రేయసీ, నీయందేమి లోపమున్నది? క్షమించుటకు నీవు నిర్దోషివి. నిష్కల్మషహృదయవు. నిర్దుష్టచరిత్రవు. నేనో క్షమార్హుడను. క్షమింపుము. నేను కుతర్కజాలమందు బంధింపబడితిని. నిన్ను బంధించితిని. అందువలన పలుబాములకు లోనైతిని. నూతన మతస్థాపనమున కవతరించితినను నాయజ్ఞానము-తర్కభ్రమ - విచిత్రతృష్ణ - అసహనము - ఈర్ష్య మొదలగువానివలన దగ్ధమగుచు, నిన్ను దగ్ధమొనర్చితిని. వేయివృశ్చికదంశనములవలన బొందుబాధను అనుభవించితిని. నేటికి జ్ఞానమూర్తియగు భగవానునకు హృదయమర్పింపగలిగితిని. ఆంధ్రుల జీవనము, జీవనాధారుడగు ఆత్మారాముడు స్వతంత్రరావును సర్వవిఘ్నముల సంరక్షించుగాత." అని యామెహస్తద్వయమునుబట్టుకొనెను.

మహాలక్ష్మి చేతులు జోడించుకొని గద్గదస్వరమున నిట్లనియెను. "నాథా! నాబుద్ధి నిరంతరము కీటకమువలె గ్రంథములయందు దిరుగుచుండెను. లోకజ్ఞానము కలుగవలయునని నాతలిదండ్రు లొనర్చిన ప్రయత్నములు నన్ను కల్పితజగత్తు, కుతర్కజాలమునుండి తప్పింపజాలకుండెను. విద్యాంసురాలనను అహంకారము మిన్నుముట్ట జొచ్చెను. అతిభయము - సిగ్గు - అత్యంత ధైర్యము - నిరుపమానమగు పిరికితనము - అశక్తత - మొదలగువానియందు దగుల్కొని మీకత్యంత దుఃఖమును గలిగించితిని. నే నధఃపతితనైతిని. త్రిలోకశరణ్యము, త్రిలోకవరేణ్యము అగు గృహస్థాశ్రమరూపమును, పవిత్రతను గ్రహింపలేకుంటిని. గృహస్థాశ్రమమే మానవమండలికి స్వభావసిద్ధమగు ఆశ్రమమనిగాని, రక్షణాభివృద్ధులకు ఆధారమనిగాని యెరుంగజాలక మిమ్మనేకవిధముల బాధించితిని. నేనత్యంత తీవ్రమనోవ్యథకుగురియైతిని. క్షమింపుడు." అనుచు కాళ్లమీద బడబోవు మహాలక్ష్మిని గూర్చుండబెట్టి శివరావు ఇట్లనియెను. "మన మిర్వురము సర్వవిషయముల సమానులము. ఇందెచ్చుతగ్గులుండినచో ఇంతటి దుఃఖము ననుభవించి యుండము. మనమునస్తత్వములు - కుతర్కవీచికలుగూడ సమానములు. నాయుపదేశములవలన అనేకమందికొంపలు కూలినవి. అంతియే కాదు. ఒకరిద్ద రాత్మహత్య యొనర్చుకొనిరి. ఆవిషయములు నన్ను నిరంతరము దగ్ధమొనర్చుచున్నవి. అట్టి నేను క్షమార్హుడను. కాని నీవుకాదు. క్షమించు. త్రికరణశుద్ధిగ క్షమించు మహాలక్ష్మీ! మనల నావరించిన యజ్ఞానాంధతమోరాశియందీ బాలచంద్రోదయమైనది. వెంటనే జ్ఞానము కలిగినది. తమస్సు పటాపంచలైనది. నిన్ను నేను క్షమించుచున్నాను. హృదయపూర్వకముగ నన్ను క్షమించుము." అనుచుండ నామె సుందరముఖారవిందము విప్పారెను. చిరునగవుల శివరావును ముంచి లేవనెత్తెను.

అంత నొకవైపున ముసిముసి నగవుల చూచుచు నిలుచుండిన శ్యామరావును, సుశాంతభావమున గూర్చుండియుండిన నర్సును గాంచి శివరావు ఒకింత సిగ్గుపడెను. 'ఎపుడువచ్చితివి' అని యడుగ శ్యామరావు "నీవు నన్ను చూడలేదు. నీకంటె ముందుగ నేనిటకు వచ్చితిని." అని ప్రత్యుత్తరమొసగి జంగ్యముల జతను మహాలక్ష్మిచేతి కొసగెను. ఆమె యాజంధ్యములకు పసుపు వ్రాయుచుండ, శివరావు చేతిరుమాలును శ్యామరావుకిచ్చెను. అందు ముడివైచియుండిన మంగళసూత్రమును గాంచి పరమానందభరితుడై శ్యామరావు తిరిగి శివరావుచేతి కొసగెను. శివరావు దానిని మహాలక్ష్మికంఠమున గట్టెను. మహాలక్ష్మినేత్రములు విప్పారమనముప్పొంగ శివరావుమెడయందు జంగ్యమును తగిలించెను.

అంత వారిర్వురును చిరునగవులు వెలిగ్రక్కుచు ఆశీర్వాద దృక్కుల చూచుచున్న శ్యామరావుకు నమస్కరించిరి. ఆతడు వీరిర్వురను దీవించెను.

భర్తచేయిబట్టుకొని మహాలక్ష్మి యిట్లనియెను. "ఈతడు పురుషోత్తముడు. నన్ను సర్వవిధముల గాపాడిన యుదారహృదయుడు. పరమపవిత్రుడగు నీసోదరుని ఋణమును నే నీజన్మయందు దీర్చుకొనజాలను. దీర్చుకొనుట అసంభవము. ఈమెను నర్సుగ భావింపకుడు. నే నటుల భావించను. ఈమె నాతల్లి. శ్యామరావు నాతండ్రి"

అంత శ్యామరావుకారు వచ్చెను. దానియందు నల్వురునుగూర్చుండి శ్యామరావుఇంటి కరిగిరి.

"ఆత్మావై పుత్రనామాసి."

రాజ్యాంగ ప్రతిష్ఠంభనం

"రావుజె"

మద్రాసు, బొంబాయి, సి. పి, యు. పి, బీహారు, ఒరిస్సా రాష్ట్రాలలో ఏర్పడ్డ రాజ్యాంగప్రతిష్ఠంభనాన్ని గురించి జరిగిన...జరుగుతూవున్న...వాదోపవాదాలు ఇన్నన్నికావు స్వదేశ విదేశవార్తాపత్రికలవారు, అనేకరాజకీయపక్షనాయకులు, సుప్రసిద్ధులూ, అప్రసిద్ధులూ అయిన న్యాయవాదులు, అధికారులు, అనధికారులు, మంత్రులు, ఉపమంత్రులు, మాజీమంత్రులు,—ఇలాగే మరెందరో ఈ సమస్యను వివిధదృక్పథాలనుంచి చర్చించారు; చర్చిస్తున్నారు. ఇంతగా చర్చించబడిన...చర్చింపబడుతూవున్న... ఈసమస్యను గురించి ఇక్కడ ఇంకోసారి క్రొత్తగా చర్చజరుపడం అనవసరం. పోతే, ఈ వ్యాసం ఎందుకంటే,— ఈ చర్చలన్నిటినీ సింహావలోకనం చెయ్యడానికీ, వాటిసారాంశాన్ని సమగ్రంగా చెప్పడానికీ.

అసలు ఈ రాజ్యాంగ ప్రతిష్ఠంభనం ఉత్పన్నమైన విధం ఇది:

నూతన రాజ్యాంగవిధానంక్రింద మొన్నటి ఫిబ్రవరిలో జరిగిన ఎన్నికలకు చాలా పూర్వంనుంచీ కూడా కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించవచ్చునా, కూడదా అని చర్చ జరిగింది. కాంగ్రెసుపక్షంలోని అతివాదులు...ముఖ్యంగా సోషలిస్టులు...స్వీకరించకూడదంటూ వాదించారు. పోతే, కాంగ్రెసుపక్షంలోని మితవాదులు...ముఖ్యంగా పూర్వపు దాసు-నెహ్రూల స్వరాజ్య పార్టీవారు...స్వీకరించవలసిందే నని పట్టుపట్టారు.

మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించరాదని వాదిస్తూ, అతివాదులు చెప్పిన కారణాలు ఇవి :

(౧) భారతదేశం వాంఛిస్తున్న స్వరాజ్యాన్ని ఇవ్వకపోవడమే కాకుండా, ఇప్పుడున్న స్వల్పస్వాతంత్ర్యాన్నికూడా హరిస్తున్న నూతనరాజ్యాంగవిధానాన్ని బహిష్కరించవలసినదని కాంగ్రెసు ఇదివరకే తీర్మానించింది. ఇలాంటి సందర్భంలో ఆ రాజ్యాంగవిధానం క్రింద మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించడం దానితో సహకారం చెయ్యడమే అవుతుంది.

(౨) మంత్రులకు నామమాత్రంగానే స్వాతంత్ర్యాన్ని ఇచ్చే ఈ రాజ్యాంగవిధానంక్రింద పదవుల్ని స్వీకరిస్తే ప్రజోపయోగకరమైన కార్యాల్ని వేటినీ సాధించలేకపోవడమే కాకుండా అలంకార పదవుల్ని అనుసరించివుంటే పరస్పర వ్యక్తిగత విద్వేషాలవల్లనూ, అంతఃకలహాలవల్లనూ ఇప్పుడున్న ప్రజావిశ్వాసాన్ని పోగొట్టుకోవలసివస్తుంది.

(3) ప్రస్తుత పరిస్థితులలో పదవుల్ని స్వీకరిస్తే, స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ చచ్చిపోయి, స్వల్పసంస్కరణాలతో సంతృప్తిపడే మితవాద వైఖరి ప్రబలుతుంది.

కాంగ్రెసు సోషలిస్టుల ఈ వాదనను కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడైన జవహర్‌లాల్ నెహ్రూకూడా పూర్తిగా సమర్థించాడు.

అయితే, కాంగ్రెసునాయకులలో మితవాదులని చెప్పదగినవారంతా ఈ వాదనను అంగీకరించలేదు.

ప్రస్తుత రాజ్యాంగవిధానంలో ప్రజామంత్రులకున్న స్వాతంత్ర్యం చాలా స్వల్పమని వారుకూడా ఒప్పుకున్నారు. కాని, ఈ స్వల్పస్వాతంత్ర్యాన్నే కాంగ్రెసు సంస్థను బలపరచే నిమిత్తం ఉపయోగించడానికీ, తద్వారా నూతనరాజ్యాంగవిధానాన్ని భగ్నంచెయ్యడానికీ కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించవలసిందేనని వారు పట్టుపట్టారు. పైగా, కాంగ్రెసువారు మడికట్టుకుని, ఇతరుల్ని మంత్రిపదవుల్ని ఆక్రమించనిస్తే, వారు ప్రభుత్వంవారిచేతులో కీలుబొమ్మలై జాతీయోద్యమ వ్యాప్తికీ, కాంగ్రెసుసంస్థ అభివృద్ధికీ ప్రతిబంధకాల్ని కల్పిస్తారనికూడా వాదించారు.

కాంగ్రెసుపక్షంలో అతివాదులకూ, మితవాదులకూ మంత్రిపదవీస్వీకారం విషయంలో ఏర్పడ్డ ఈ తీవ్రమతభేదాలవల్ల కాంగ్రెసు సంస్థలో చీలిక వస్తుందేమో నని అనుమానం తోచింది. కాని, ఈ విషయమై ఒక నిర్ణయాన్ని చెయ్యడానికంటూ మార్చినెల మూడోవారంలో ఢిల్లీలో సమావేశమైన ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెస్ కమిటీ...మహాత్ముని సలహా ననుసరించి... ఒక రాజీపద్ధతిని సూచించగలిగింది. ఆ రాజీపద్ధతి ఇది:

ఇతరపక్షాల సహాయంతో నిమిత్తంలేకుండా కాంగ్రెసువారు కేవలం తమ బలంతో తామే మంత్రివర్గాల్ని ఏర్పరచగల రాష్ట్రాలలో మాత్రమే పదవుల్ని స్వీకరించాలి. ఇలాంటిరాష్ట్రాలలోనైనా, పదవీ స్వీకారానికి ముందు గవర్నరుదగ్గరనుంచి ఒక హామీ కోరాలి. ఈ హామీ ఏమిటంటే,—రాజ్యాంగవిధానానికి లోబడివుండే కాంగ్రెసుమంత్రుల కార్యకలాపాలకు తన ప్రత్యేకాధికారాల్ని వినియోగించిగాని, మంత్రుల సలహాను త్రోసిపుచ్చిగాని గవర్నరు ప్రతిబంధకాలను కల్పించకూడదు. ఈ హామీ ఇవ్వబడ్డట్టు నిదర్శనం ఏమిటంటే–అసెంబ్లీ కాంగ్రెసుపక్ష నాయకుడు గవర్నరు తనకు ఇలాంటి హామీ ఇచ్చాడంటూ పబ్లిక్‌గా ప్రకటన చెయ్యగలిగివుండడమే.

మంత్రిపదవీ స్వీకారవిషయంలో కాంగ్రెసు పక్షంలో కలిగిన మతభేదాలను తీర్చడానికి గాంధిమహాత్ముడు సూచించిన ఈ రాజీపద్ధతి చాలా రాజనీతి చతురతాపూర్వకంగా వున్నదనే చెప్పాలి. గవర్నర్లు తాము తమప్రత్యేకాధికారాల్ని వినియోగించమనీ, కాంగ్రెసు మంత్రుల సలహాను త్రోసిపుచ్చమనీ హామీఇస్తే కాంగ్రెసువారు ప్రస్తుతరాజ్యాంగవిధానం ప్రసాదించే స్వల్పస్వాతంత్ర్యాన్నికూడా ప్రజోపయోగానికీ, కాంగ్రెసు సంస్థను బలపరచడానికీ ఉపయోగించ గలుగుతారు. అప్పుడు పదవీస్వీకరణం కూడదంటూ సోషలిస్టులు చెప్పే ఒక పెద్ద అభ్యంతరం తొలగిపోతుంది కూడా! ఇంతేకాకుండా, గవర్నరు ఇవ్వవలసినహామీ లిఖితపూర్వకంగా వుండాలని కోరకపోవడంవల్ల, అలాంటి హామీని ఇవ్వడానికి అభ్యంతరం ఏమీ వుండడానికి వీలులేదు. పైగా, కేవలం రాజ్యాంగవిధానానికి లోబడివుండే కార్యకలాపాలలోనే జోక్యంవుండదని హామీకోరుతూ వున్నందువల్ల ప్రస్తుతరాజ్యాంగవిధానంలో (పార్లమెంటుతో నిమిత్తం లేకుండా, గవర్నర్లద్వారానే) మార్పు తేవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని వాదించడానికైనా అవకాశం దొరకదు.

కాంగ్రెసు తీర్మానంలో గవర్నర్లు హామీనివ్వడానికి చట్టసంబంధమైన అభ్యంతరాలు ఏవీ లేనందువల్ల, వారు తప్పకుండా కాంగ్రెసు కోరే హామీని ఇస్తారనీ, కాంగ్రెసు పక్షానికి మెజారిటీవున్న మద్రాసు, బొంబాయి, సి. పి., యు. పి, బీహార్, ఒరిస్సా రాష్ట్రాలు ఆరింటిలోనూ కాంగ్రెసు మంత్రివర్గాలు విధిగా ఏర్పడతాయనీ అందరూ అనుకున్నారు. కాని, తెరవెనక ఏమి తతంగం జరిగిందో గాని, పై ఆరురాష్ట్రాలలోకూడా గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వ నిరాకరించారు. ఇంతేకాకుండా, మెజారిటీ పక్షమైన కాంగ్రెసును వదిలివేసి, మైనారిటీపక్షాలవారిచేత మంత్రివర్గాల్ని ఏర్పాటుచేయించారు. ఈ మంత్రివర్గాలకు "ఇన్‌టరిం మినిస్ట్రీలు" అని నామకరణం చేశారు. వీటిని తెలుగులో "నడమంత్రం మంత్రివర్గాలు" అని అంటున్నారు.

తమకు తమ ప్రత్యేకాధికారాలను పార్లమెంటరీ చట్టం ప్రసాదించిందనీ, వాటిని ఉపయోగించే అధికా

రాన్ని తాము విస్పష్టంగా వుంచుకోవాలనీ, తాము కోరినప్పటికీ వాటిని వదులుకునే హక్కు తమకు లేదనీ కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీనివ్వ నిరాకరిస్తూ గవర్నర్లు చెప్పారు. మద్రాసు, బొంబాయి, సి. పి., యు. పి., బీహార్, ఒరిస్సారాష్ట్రాల గవర్నర్లు ఆరుగురూ ఈ విధంగా ఒకేరకంగాని జవాబుచెప్పడంవల్ల గవర్నర్ జనరల్ వద్దనుంచో, ఇండియా సెక్రటరీవద్దనుంచో వచ్చిన తాఖీదు ప్రకారం వారు నడుచుకున్నారని అనుకోవలసివస్తుంది.

గవర్నర్లు హామీనివ్వ నిరాకరించడానికి చట్టం అడ్డువచ్చినదని అనుకోడం కేవలం పొరపాటు. ఎంచేతనంటే,—ఏ ప్రభుత్వంవారైనా తమకు ఇష్టంలేని పనిని కాదనడానికి "అబ్బే! దీని చట్టం అంగీకరించదు" అని సులభంగా అనివేస్తారు. వారే తమకు అవసరమైనప్పుడు మాత్రం చట్టంమాటనే పూర్తిగా మరిచిపోతారు. అంచేత హామీనివ్వ నిరాకరించడానికి చట్టంగిట్టంకాకుండా ఇతరమైన అభ్యంతరాలు ఏవో వుండి వుండాలి ఈ అభ్యంతరాలను గురించి చాలామంది చాలా వూహల్ని ప్రకటించారు. వాటిలో సబబైనవి ఇవి:

(౧) ఏప్రిల్ మొదటి తేదీనాడు నూతనరాజ్యాంగ విధానాన్ని నిరసించడానికిగాను హరతాళ్ జరపాలని ఫైజ్‌పూర్ కాంగ్రెసు తీర్మానించింది అంచేత ఆలోపుగానే కాంగ్రెసుమంత్రివర్గాలు ఏర్పడ్డట్టయితే, ఆనాడు ప్రభుత్వకార్యాలయాల నన్నింటినీ మూసివెయ్యాలని కాంగ్రెసుమంత్రులు ఉత్తరువు చేస్తారు. ఈ విధంగా నూతన రాజ్యాంగం ప్రసాదించే హక్కులే ఆ రాజ్యాంగ నిరసనానికి తోడ్పడతాయి. అంచేత, కాంగ్రెసువారికి మంత్రిపదవుల్ని కట్టబెట్టి ఏప్రిల్ ౧ వ తేదీ హరతాళాన్ని జయప్రదం చెయ్యడం తెలివితక్కువ పని అవుతుంది.

(౨) ఆరవజార్జి చక్రవర్తి పట్టాభిషేకం సమీపంలోనే వుంది. (అంటే ఇది ఏప్రిల్‌నాటి మాట) ఈ మహోత్సవాన్ని ఇటీవల వివిధకారణాలవల్ల కళావిహీనమైవున్న బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యప్రతిష్ఠను పునరుద్దీపింప చెయ్యడానికి వినియోగించాలని అనుకుంటున్నారు. కాని, కాంగ్రెసువారు మాత్రం ఈ మహోత్సవంపట్ల మూకీభావంవహించాలని నిశ్చయించుకున్నారు. ఇలాంటి సందర్భంలో కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవులలో వుంటే పట్టాభిషేక మహోత్సవం వైభవంగా జరగడానికి ప్రతిబంధకం ఏర్పడుతుంది. అంచేత, కాంగ్రెసువారికి (కనీసం ఇంత'') మంత్రిపదవుల్ని ఇవ్వకూడదు.

[కాంగ్రెసుపక్షం చేతిలోవున్న మద్రాసు, కలకత్తా కార్పొరేషన్లలోనూ, మరికొన్ని మునిసిపాలిటీలలోనూ పట్టాభిషేకం వేడుకలలో పాల్గొనరాదని తీర్మానించి, అలానే నడుచుకున్నారు. దీన్నిబట్టి ఈవిషయంలో ప్రభుత్వంవారి ఆలోచన... వారి దృక్పథం నుంచి... సక్రమమైనదనే అంగీకరించాలి]

(౩) కాంగ్రెసువారు తమ మంత్రిపదవుల్ని కాంగ్రెసు సంస్థను బలపరచడానికి వుపయోగిస్తామని స్పష్టంగా చెబుతున్నారు. గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరుతున్న హామీని ఇస్తే, కాంగ్రెసు తప్పకుండా ఇంకా చాలాశక్తిని చేకూర్చుకుంటుంది. ఇప్పటికే కాంగ్రెసుసంస్థ కంటకప్రాయంగా వుంది. దానికి ఇంకా బలంచేకూరితే, అది భారతదేశంలో బ్రిటిషు ప్రాబల్యానికే చేటుతెస్తుంది. అంచేత కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవులకు రాకుండా చెయ్యడమే మంచిది.

(౪) పదవుల్ని స్వీకరిస్తారనీ, తమకు ఏవేవో సౌకర్యాలను చేస్తారనీ నమ్మి, ప్రజలు మొన్నటి ఎన్నికలలో కాంగ్రెసువారికి అఖండవిజయాన్ని చేకూర్చినట్టున్నారు. ఇప్పుడు ప్రభుత్వంవారు ఆహ్వానించినా కూడా కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవుల్ని స్వీకరించకుండా, హామీ గీమీ అంటూ అభ్యంతరాలుచెప్పుతూ వున్నారు కనుక, ప్రజలకు కాంగ్రెసుపైన అసంతృప్తికలగవచ్చును. ఇదేనిజమైతే, ఏ ఆరుమాసాలతర్వాతనో తిరిగి ఎన్నికలను జరిపితే, కాంగ్రెసువారు ఓడిపోవడం తథ్యం.

(౨) ప్రస్తుతచట్టంలోని ౬౨వ సెక్షన్ ౩వ సబ్ సెక్షన్ ప్రకారం ఎన్నికలు జరిగినతర్వాత ఆరు నెలలవరకూ అసెంబ్లీ సమావేశాన్ని జరపకుండా తప్పించడానికి గవర్నరుకు అవకాశంవుంది. ఈ అవకాశాన్ని వినియోగించుకొని, అసెంబ్లీ సమావేశాన్ని ఆరుమాసాల వరకు జరపకుండావుంటే, ఈలోపుగా నడమంత్రం మంత్రివర్గాలవారు పదవుల్ని ఆశపెట్టి, ఇంకా ఇతర ప్రలోభాల్ని కల్పించీ, కొందరు కాంగ్రెసుసభ్యులను తమలో కలుపుకోవచ్చును. ఇలా జరిగితే, ఇప్పటి మైనారిటీ పక్షాలు మెజారిటీపక్షాలు అయితే కావచ్చును. పైగా, పదవులంటే ప్రలోభంగల కాంగ్రెస్ అసెంబ్లీ సభ్యులు తమంతట తామే తిరగబడవచ్చును కూడా. ఏకొద్దిమంది కాంగ్రెసుసభ్యులు ఇలా తిరగబడినప్పటికీ కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠకు భంగంవస్తుంది. అంచేత పరిస్థితులు ఎలా తిరుగుతాయో చూడ్డానికి ఆరుమాసాలపాటు వేచివుండడమే తెలివిగల పని.

[మద్రాసు నడమంత్రం మంత్రివర్గంలో ఒకడైన పాలెట్ చేసిన ప్రచారాన్ని గురించి ఇటీవల బయటపడ్డ రహస్యాల్ని బట్టి చూస్తే, ప్రభుత్వం పైన చెప్పిన ఊహ నిజంగా చేసినట్టు తోస్తుంది.]

(౬) తమకున్న జీవితపరిమాణం ఆరుమాసాలలోనూ నడమంత్రం మంత్రివర్గంవారు నూతనరాజ్యాంగం ప్రసాదించే స్వల్పస్వాతంత్ర్యాన్ని పురస్కరించుకొని, ప్రజలకు చిన్నచిన్న సహాయాలనుచేస్తే, ఈ సారి ఎన్నికలలో ఈ మంత్రివర్గాలవారు ప్రజామోదాన్ని పొందవచ్చును.

[మద్రాసు నడమంత్రం మంత్రివర్గంవారు కోటి రూపాయల్ని అప్పుచేసి, ఆ మొత్తాన్ని రైతులకు ఋణాలక్రింద ఇస్తామనడమూ, బొంబాయి మంత్రివర్గంవారు నిర్బంధ ప్రాథమికవిద్యను ప్రవేశపెడతామనడమూ, తక్కిన రాష్ట్రాలవారుకూడా ఇలాంటి కార్యక్రమాలనే ప్రకటించడమూ చూస్తే ఈ ఊహ సత్యమయినదన్నట్టే తోస్తుంది.]

(౭) తక్కిన లాభనష్టాలమాట ఎలా వున్నా, కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వడం ప్రభుత్వ ప్రతిష్ఠకు కళంకం. కాంగ్రెసుకు మెజారిటీలేని బెంగాలు, అస్సాము, పంజాబ్, సింధు, సరిహద్దు రాష్ట్రాలలో ఏ హామీనీ కోరకుండా ఇతర పక్షాలవారు మంత్రివర్గాల్ని ఏర్పరచగాలేనిది, ఒక్క కాంగ్రెసుపక్షంవారే హామీని కోరడమూ, దాన్ని తాము ఇవ్వడమూ—ఎంత సిగ్గుచేటుపని! ఇలా హామీని ఇస్తే, ఆ అయిదు రాష్ట్రాలలోని కాంగ్రెసు భిన్నపక్షాలకు తలవంపులు కూడా కాదూ? అసలు పూర్వం గాంధీ - ఇర్విన్ ఒడంబడిక జరగడంవల్లనే తమప్రతిష్ఠకు కొంతకళంకం వచ్చింది. వెల్లింగ్డన్ ప్రభువు పుణ్యాన ఆ కళంకం కొంతవరకు తీరిపోయిందని అనుకుంటూవుండగా, ఇంతలో మళ్లీ హామీలనూ గీమీలనూ ఇచ్చి అప్రతిష్ఠపాలవడమా?

పైపైన పేర్కొన్న వూహాలలోఏది ఎంతవరకుసత్యమైనదో చెప్పలేముగాని, అసలు విషయం ఏమిటంటే,- గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వమన్నారు. ఇలా హామీని ఇవ్వమని కాంగ్రెసువారు కోరడమూ, తాము ఇవ్వడమూకూడా చట్టవిరుద్ధమన్నారు ఇండియాకార్యదర్శి జెట్లెండ్ ప్రభువు, సహాయకార్యదర్శి బట్లర్,- వీరుభయులూ కూడా "ఔను, నిజమే! చట్టవిరుద్ధం!" అని ప్రకటించారు.

నిజంగా చట్టమే తమకు అభ్యంతరంగా వున్నదని ప్రభుత్వంవారు నమ్ముతూ వున్నట్టయితే, వారు గాంధీజీ చేసిన మధ్యవర్తిసంఘ నియామక సూచనకు అంగీకరించవలసింది. కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీ చట్టసమ్మతమైనదా, కాదా అనే విషయాన్ని నిర్ణయించడానికి ఒక మధ్యవర్తుల సంఘాన్ని నియమించండని గాంధీజీ సూచించాడు. ఈ మధ్యవర్తుల సంఘంలో ముగ్గురు జడ్జీలు వుండవచ్చుననీ, ఈ ముగ్గురిలో ఒకరిని కాంగ్రెసు ఎన్నుకుంటుందనీ, రెండోవారిని ప్రభుత్వం ఎన్నుకుంటుందనీ, వారుభయులూ చేరి తమకు ఇష్టమైన మూడో జడ్జీని ఎన్నుకోవచ్చుననీ, ఈ ముగ్గురు జడ్జీల మధ్యవర్తిసంఘంవారి తీర్పుకు కాంగ్రెసువారు బద్ధులై ఉంటారనీ గాంధీజీ అన్నాడు. ఇలామధ్యవర్తి సంఘాలను నియమించడం కొత్తకాదంటూ, ౧౯౦౭వ సంవత్సరపు ట్రాన్సువాల్ మూడో చట్టాన్నిగురించిన తగవు

పరిష్కారానికి బ్రిటిష్, ట్రాన్స్‌వాల్ ప్రభుత్వాలవారుభయులుచేరి, ఆరెంజ్ ఫ్రీస్టేట్ చీఫ్ జడ్జీని మధ్యవర్తిగా ఎన్నుకున్న నిదర్శనాన్నికూడా చూపించాడు. కాని, ఈ సూచనను ప్రభుత్వంవారు ఆమోదించలేదు.

కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీ చట్టవిరుద్ధమైనదని చెబుతూ ఇండియా కార్యదర్శి చెప్పిన ఒక కారణం ఇది:

గవర్నర్ల ప్రత్యేకాధికారాలు మైనారిటీల హక్కుల్ని రక్షించడానికి ఏర్పడ్డాయట. భారతదేశంలో ఏ మైనారిటీ సంఘంవారుకూడా తమ సమస్త హక్కుల్నీ, తమ యోగక్షేమాల్నీ మెజారిటీ పక్షమైన కాంగ్రెసువారికి అప్పగించడానికి వొప్పుకోరట. అంచేత గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వలేరట.

హామీగీమీ మాట యెలావున్నా "కాంగ్రెసువారి అధికారానికి మేము లోబడి వుండము" అని ప్రకటించవలసిందిగా మైనారిటీ సంఘాలవారికి ఇదొక ఆహ్వానమనే చెప్పాలి. అయినా, ఇంతవరకు ఒక్క మైనారిటీసంఘంవారైనా కాంగ్రెసువారికి హామీని ఇవ్వడం తమ క్షేమానికి భంగమని ప్రకటించలేదు సరిగదా, పైపెచ్చు ఆమధ్యను మద్రాసురాష్ట్రీ క్రైస్తవ సమావేశంలో వారు తమ హక్కులను కాపాడే విషయంలో తమకు గవర్నరుపైన యెంతనమ్మకముందో మెజారిటీ పార్టీవారైన కాంగ్రెసువారిమీదకూడా అంతే నమ్మకమున్నదని తీర్మానించారు. అన్నట్టు, అక్కడక్కడ కొన్ని యూరపియన్ వర్తక సంఘములవారు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీ అశాస్త్రీయమైనదనీ, దాన్ని ఇవ్వడం మైనారిటీ సంఘాల హక్కులకు ప్రమాదకరమనీ తీర్మానించారు. అయితే శ్రీయుత రాజగోపాలాచారిగారు చెప్పినట్టు భారతీయులు తమ స్వరాజ్యంకోసం యూరపియన్ వర్తక సంఘాలవారి ఇష్టానిష్టాలపైన ఆధారపడవలసివస్తే, కలకాలం వారికి బానిసత్వం తప్పదన్నమాటే!

పైన ఇదివరకే రెండుమూడుసార్లు నొక్కి చెప్పినట్టు గవర్నర్లు కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీని ఇవ్వడాన్ని చట్టం అంగీకరించదని అనడమూ ... అనుకోవడమూ... కేవలం పొరపాటు. రాజ్యాంగ శాస్త్రంలో అప్రతిమానుడని ప్రఖ్యాతిగడించుకున్న ప్రొఫెసర్ కీత్ అంతటివాడు కాంగ్రెసువారుకోరిన హామీని ఇవ్వడానికి చట్టం అడ్డురాదనీ ... రాగూడదనీ ... నిష్కర్షగా చెప్పాడు. అంతటివాడు "ఔ"నని అంటూ ఉండగా ప్రభుత్వంవారు "కా"దని సాకు పెడుతూ ఉంటే ఈ సాకును యెవరు నమ్ముతారు?

ఈ సందర్భంలో ప్రొఫెసర్ కీత్ వ్రాసిన మాటలు ఇవి:

"బ్రిటిష్‌మంత్రులవలెనే భారతమంత్రులుకూడా నిర్వర్తించవలసిన బాధ్యతలు కొన్నివున్నాయి. అయితే, బ్రిటిష్‌మంత్రుల బాధ్యతలు సాంప్రదాయంవల్ల ఏర్పడ్డాయి; భారతమంత్రుల బాధ్యతలను ఇండియా చట్టము విధిస్తున్నది. చట్టంప్రకారం భారత మంత్రులు శాంతిభద్రతలను కాపాడాలి మైనారిటీసంఘాలవారిని హింసపెట్టరాదు. సివిల్ సర్వీసుకు అన్యాయం చెయ్యగూడదు; న్యాయపరిపాలనను కళంకితము చేయరాదు; జాతి, మత, కుల విచక్షణలనుచేసి, బ్రిటిష్ పౌరులలో ఎవ్వరికిని చిన్నచూపు చూడరాదు; ఇరుగు పొరుగు సంస్థానముల క్షేమానికి భంగం కలగ జెయ్యరాదు. లార్డ్ జెట్లెండ్ అందరి గవర్నర్లకు ఒకేమాదిరి తాఖీదును పంపివుండకపోతే, వారిలో కనీసం ఒకరిద్దరైనా కాంగ్రెసు నాయకులను పిలిచి, మీరు పైనచెప్పిన చట్టవిహితమైన బాధ్యతలను అతిక్రమించమని అంగీకరిస్తే, మేము మీ పరిపాలనతో జోక్యము కలుగజేసుకోమని హామీ ఇవ్వడానికి వీలుండేదనే నా అభిప్రాయం. అజాగ్రత్తగా వున్నట్టయితే టోకరా కొట్టిద్దామని గాంధిజీ ఈ ఉచ్చు పన్నాడని లార్డ్ జెట్లెండు వాదాన్ని సమర్థిస్తున్న కొందరు చెబుతున్నారు. ఇదే నిజమైతే, గాంధిజీ ఇండియా సెక్రటరీని చక్కగా బోల్తాకొట్టించాడనే చెప్పాలి. ౧౯౧౯ నాటి చట్టంలో వున్నట్టుగానే ఈ క్రొత్తచట్టం క్రిందకూడా గవర్నరు తన మంత్రులకు ఏ విధమైన బాధ్యతను ఇవ్వకుండా, వారిని

కేవలం తన సలహాదార్లుగా మాత్రమే ఉపయోగించుకుంటూ నిజమైన బాధ్యతను తన చేతిలోనే ఉంచుకోవాలని ఏర్పాటైనదని అంటేమాత్రం, సర్ తేజ్ బహదూర్ సప్రూ ప్రభుత్వ వైఖరిని సమర్థిస్తూ చేసిన ప్రకటనకు కొంత అర్థం కనబడుతుంది. కాని, కొత్త చట్టం ఉద్దేశం ఇదే అయితేమాత్రం దీన్నిగురించి పార్లమెంటులో చాలా అపార్థానికి అవకాశమిచ్చే ప్రకటనలు జరిగాయని చెప్పవలసి వస్తుంది."

ఇంత ఖండితంగా......ఇంతనిష్కర్షగా.... ప్రొఫెసర్ కీత్ అంతటివాడు కాంగ్రెసు వైఖరిని సమర్థించిన తర్వాత, ఇంకా చట్టంగిట్టం అని ప్రభుత్వం చెబుతున్న సాకుల్ని ఎలానమ్మడం?

పైగా, ప్రభుత్వంవారికి చట్టం అంటే అంత గౌరవంవుంటే, దానికి విరుద్ధంగా నడమంత్రం మంత్రివర్గాల్ని ఏర్పాటుచెయ్యడం దేనికి? అసెంబ్లీ సమావేశాలను జరపకుండా, నడమంత్రం మంత్రివర్గాల జీవితాన్ని పొడిగించడం దేనికి? చట్టంలోని ౫౧ వ సెక్షన్ ప్రకారం అసెంబ్లీలో మెజారిటీ సభ్యుల విశ్వాసాన్ని కలిగివున్న వారినే మంత్రులుగా నియమించడానికి గవర్నరు శాయశక్తులా ప్రయత్నించాలి. ఇప్పుడు ఈ నడమంత్రం మంత్రివర్గాలవారిని సమర్థించేవారు నూటికి పదిమంది కూడా లేరుగదా! మరి వారిని మంత్రులుగా యెలా నియమించారు? పైగా, మెజారిటీ పక్షమైన కాంగ్రెసు వారికి మంత్రి పదవుల్ని ఇవ్వడానికి గవర్నరు చేసిన పెద్దప్రయత్నం ఏముంది? ఒకసారి ఆహ్వానించడమూ, హామీ అనేసరికి "వీలులేదు. పొ"మ్మనడమూ! ఇంతేగా! ఇది మరి చట్టవిరుద్ధం కాదూ! ఇంతేకాకుండా ఎన్నికలైన తర్వాత సాధ్యమైనంత త్వరలోనే అసెంబ్లీ సమావేశాల్ని జరిపి, అసెంబ్లీ అధ్యక్షుణ్ణి, ఉపాధ్యక్షుణ్ణి ఎన్నుకోడానికి ఏర్పాటుచెయ్యవలసిన బాధ్యత గవర్నరుమీద వుంది. ఇలాంటి సందర్భంలో అసెంబ్లీ సమావేశాల్ని ఆరుమాసాలపాటు వాయిదా వెయ్యడం చట్టాన్ని గౌరవించడమే అవుతుందా?

పైగా జాయింట్ పార్లమెంటరీ కమిటీ యెదట సాక్ష్యాన్ని ఇస్తూ, శాంతిభద్రతలను కాపాడ్డానికి ఒక నామినేటెడ్ మంత్రిని వుంచకూడదా అని లార్డ్ సాలిస్‌బరీ ప్రశ్నించినప్పుడు, అప్పటి ఇండియా కార్యదర్శి సర్ శామ్యూల్ హోర్ రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వాలలో భారత మంత్రులకు నిజమైన బాధ్యతను ఇవ్వడం తమ ఆశయమనీ, అంచేత నామినేటెడ్ మంత్రిని చెయ్యడం కూడదనీ చెప్పాడు. ఈ జవాబును బట్టి చూస్తే, ఒక్కమంత్రినే కాకుండా అందరు మంత్రులను నామినేట్ చెయ్యడం తప్పుకాదూ?

ఇలా ఏవిధంగా చూచినా ప్రభుత్వంవారి చర్య చట్టవిరుద్ధంగా వున్నదనడంలో సందేహంలేదు. అయితే, ఇక్కడ చట్టవిరుద్ధంగా వెళ్లడం వారికి అవసరం. అంచేత చట్టం అనేది ఒకటి వున్నదనే విషయంకూడా మరిచిపోతున్నారు. కాని కాంగ్రెసుకు హామీ ఇవ్వవలసివచ్చేటప్పటికి మాత్రం "అమ్మో! చట్టాన్ని అతిక్రమించడమే!" అని ధర్మపన్నాగాలు చెబుతున్నారు!

గాంధీజీ కాంగ్రెసువారు కోరిన హామీ వుద్దేశాన్ని వివరిస్తూ, చట్టాన్ని ఈ హామీద్వారా మార్పాలనే తలంపు లేదనీ, గవర్నర్లు కాంగ్రెసు మంత్రుల అనుదినచర్యలలో కూడా అనవసరంగా జోక్యం కలుగజేసుకొని, సక్రమమైన బాధ్యతాయుత పరిపాలనం కొనసాగకుండా అభ్యంతరాలు కల్పించకుండా వుండడానికి గాను ఈ హామీ కోరడమైనదనీ, కాంగ్రెసు మంత్రుల కార్యక్రమం తనకు నచ్చకపోతే, వారిని ఉద్యోగంనుంచి తొలగించగల అధికారం గవర్నర్లకు వున్నదిగదా అనీ, ఏదైనా ఒక సమస్యనుగురించి మతభేదాలు వచ్చి కాంగ్రెసుమంత్రులను పదవులనుంచి తొలగించినప్పుడు, ఆసమస్యనే ప్రాతిపదికగా చేసుకొని ఎన్నికలను జరిపి, ప్రజాభిప్రాయాన్ని తెలుసుకో వచ్చునుగదా అనీ చెప్పాడు.

ఇందుకు ప్రభుత్వంవారు చెప్పిన.........చెబుతున్న......జవాబు అతుకు అందకుండా, పొసగను పొందకుండా వుంది. కాంగ్రెసు మంత్రుల అనుదిన పరిపాలనాకార్యకలాపాలలో గవర్నర్లు జోక్యం కలుగజేసుకోరట! అలా జోక్యం కలుగజేసుకోవడం చట్టం

వుద్దేశంకూడా కాదట. ఒకవేళ గవర్నరు అనవసరంగా జోక్యం కలుగజేసుకుంటున్నాడని కాంగ్రెసు మంత్రులు తమంతటతామే రాజీనామా ఇవ్వవచ్చునట! స్థూలదృష్టితో చూస్తే గవర్నరు మంత్రులతో భిన్నాభిప్రాయుడై వారిని బర్తరఫ్ చెయ్యడంలోను, గవర్నరు జోక్యం కలుగజేసుకున్నందుకు కినిసి కాంగ్రెసు మంత్రులు తమంతటతాము రాజీనామా ఇవ్వడంలోనూ హస్తిమశకాంతరభేదం వుంది. గవర్నరు స్వయంగా కాంగ్రెసు మంత్రులను బర్తరఫ్ చేస్తే అందుకు సంపూర్ణ బాధ్యతను అతడే వహించాలి. అలా కాకుండా కాంగ్రెసు మంత్రులు తమంతటతాము రాజీనామా ఇస్తే ఫలానాకారణాలవల్ల మేము రాజీనామా పెట్టవలసి వచ్చినదని సంజాయిషీ చెప్పకుంటూ, అందుకుగల బాధ్యతలను కాంగ్రెసు మంత్రులే వహించాలి. ఈ రెండో సందర్భంలో గవర్నర్ "నేను వద్దు మొర్రో అంటున్నా, కాంగ్రెసు మంత్రులు రాజీనామా పెట్టిపోయా"రని వారిమీద నెపం వెయ్యడానికి వీలుంటుంది. ఇందులోవున్న రాజకీయ రహస్యం ఇదే! పైగా, గవర్నరు జోక్యం కలుగజేసుకున్నప్పడల్లా కాంగ్రెసు మంత్రులు రాజీనామా పెట్టి, తిరిగి తిరిగి ఎన్నికలను పెట్టిస్తూవుంటే, త్వరలోనే వారు ప్రజాభిమానాన్ని కోల్పోతారు కూడా!

మద్రాసు, బొంబాయి, సి. పి., యు. పి., బీహార్, ఒరిస్సా రాష్ట్రాలలో ఏర్పడ్డ రాజ్యాంగ ప్రతిష్టంభనం ప్రస్తుతం ఈ స్థితిలో వుంది. ఇకముందు ఏమి జరగనున్నదో జోస్యం చెప్పడం కష్టం. ఎన్నికలై ఆరుమాసాలు త్వరలో కావస్తుంది. జులై ఆఖరు వారంలోగాని, ఆగస్టు మొదటివారంలోగాని అసెంబ్లీ సమావేశాలను జరపాలి. అప్పుడు నవమంత్రం మంత్రివర్గాలపై తప్పకుండా విశ్వాసరాహిత్య తీర్మానాలు ప్యాసవుతాయి; దానితో వారు రాజీనామా ఇవ్వవలసి వస్తుంది. ఆ తర్వాత ఇప్పటి అసెంబ్లీలను రద్దుచేసి, తిరిగి ఎన్నికలను జరుపుతారా? లేక చట్ట సమ్మతమైన ప్రభుత్వం మంత్రులద్వారా సాగించడం దుర్ఘటమైనదనిచెప్పి, రాజ్యాంగ విధానాన్ని సస్పెండు చేసి, డిప్యూటీ గవర్నర్లతో పరిపాలనను సాగిస్తారా? తిరిగి ఎన్నికలను జరిపితే మాత్రం కాంగ్రెసు పక్షానికి ఇప్పటికంటె పెద్ద మెజారిటీలు రావడం నిజం.

భవిష్యత్తు అంతా అయోమయంగా వుంది. ముందు ఏమి జరుగుతుందో చివరకు ప్రభుత్వంవారికైనా స్పష్టంగా తెలియదేమో!

ప్రతిజ్ఞ

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

పొలాల నన్నీ
హలాల దున్నీ
ఇలాతలంలో హేమం పిండగ,
జగాని కంతా సౌఖ్యం నిండగ-
విరామ మెరుగక పరిశ్రమించే,
బలం ధరిత్రికి బలి కావించే
కర్షకవీరుల కాయంనిండా
కాలువకట్టే ఘర్మజలానికి,
ఘర్మజలానికి,
ధర్మజలానికి,
ఘర్మజలానికి ఖరీదు లేదోయ్.

నరాల బిగువూ,
కరాల సత్తువ
వరాలవర్షం కురిపించాలని,
ప్రపంచభాగ్యం వర్ధిల్లాలని
గనిలో, వనిలో, కార్ఖానాలో
పరిశ్రమిస్తూ,
పరిప్లవిస్తూ
ధనికస్వామికి దాస్యంచేసే,
యంత్రభూతముల కోరలుతోమే
కార్మికధీరుల కన్నులనిండా
కణకణ మండే,
గలగల తొణకే
విలాపాగ్నులకు, విషాదాశ్రులకు
ఖరీదుకట్టే షరాబు లేడోయ్.

నిరపరాధులై దురదృష్టంచే
చెరసాలలలో చిక్కేవాళ్ళూ,
లోహరాక్షసుల పదఘట్టనచే
కొనప్రాణంతో కనలేవాళ్ళూ,
కష్టం చాలక కడుపుమంటచే
తెగించి సమ్మెలు కట్టేవాళ్ళూ,
శ్రమ నిష్ఫలమై
జని నిష్ఠురమై
నూతిని గోతిని వెదకేవాళ్ళూ-
అనేకు లింకా అభాగ్యు లంతా,
అనాథు లంతా, అశాంతు లంతా
దీర్ఘశ్రుతిలో తీవ్రధ్వనితో
విప్లవశంఖం వినిపిస్తారోయ్.

కావున లోకపుటన్యాయాలూ,
కాల్చే ఆకలి, కూల్చే వేదన,
దారిద్ర్యాలూ, దౌర్జన్యాలూ
పరిష్కరించే, బహిష్కరించే
బాటలు తీస్తూ,
పాటలు వ్రాస్తూ
నాలో కదలే నవ్యకవిత్వం
కార్మికలోకపుకల్యాణానికి,
శ్రామికలోకపుసౌభాగ్యానికి
సమర్పణంగా,
సమర్చనంగా-
త్రిలోకాలలో,
త్రికాలాలలో
శ్రమైకజీవన సౌందర్యానికి
సమాన మైనది లేనేలే దని
కష్టజీవులకు,
కర్మవీరులకు
నిత్యమంగళం నిర్దేశిస్తూ,
స్వస్తివాక్యములు సంధానిస్తూ,
స్వర్ణవాద్యములు సంరావిస్తూ
వ్యథార్తజీవిత యథార్థదృశ్యం
పునాదిగా నిక జనించబోయే
భావివేదముల
జీవనాదములు
జగత్తు కంతా చవు లిస్తానోయ్.

కమ్మరి కొలిమీ,
కుమ్మరి చక్రం-
జాలరి పగ్గం,
సాలెల మగ్గం-
శరీరకష్టం స్ఫురింపజేసే
గొడ్డలి, రంపం, కొడవలి, నాగలి
సహస్రవృత్తుల సమస్తచిహ్నాలు
నా వినుతించే,
నా విరుతించే,
నా వినిపించే నవీనగీతికి,
నా విరచించే నవీనరీతికి
భావం! భాగ్యం! ప్రాణం! ప్రణవం!

ఆరవ జార్జి సార్వభౌముడు

కార్యశూరుడు, ప్రజారంజకుడు నగు రాజు

౧౮౯౯-వ సంవత్సరము డిసెంబరు నెల ౧౪-వ తేదీనాడు ఒకవృద్ధురాలు ఏకాంతమున గూర్చొని ౩౮ ఏండ్లనాటి యొక విషాదగాథను తలచుకొని విచారపడుచుండెను. ఆమె రాణి, చక్రవర్తిని. కాని యాకాలమంతయును ఆమె విచారపరంపరలతోనే కాలము గడపినది. మాయమైన యామహనీయవ్యక్తియే ఆమెను,ఆమెసంతానమును, ఆ సంతానముసంతానమును కాపాడుచువచ్చినది. నాలుగవతరము ప్రారంభింపబోవుచున్నను ఆమెకు తన మృతభర్తయే ధ్యేయమై, ఆధ్యాసయే చైతన్యమై జీవనాధార మగుచుండెను. అదే చింతతోనే యామె ప్రొద్దుపుచ్చుచుండెను. ఆ దేవతయే జీవించియుండినచో తననుండి యేసేవల నపేక్షించియుండునో యూహించుకొనియూహించుకొని వాని నాతని యాత్మకు సమర్పించుకొనుచుండెను. ప్రతి ఆబ్దికమునాడును ఆమె మహారాధనలు చేయుచుండెను.

ఆల్బర్టు రాకొమరుడు: నెలలబిడ్డడు

ఆనాడు ౩౮-వ అబ్దికము. ౧౮౬౧ డిసెంబరు ౧౪-వ తేదీ ఉదయమునగూడ తన పతిదేవత తన కింకను దక్కు ననియే పాప మాయమాయకురాలు ఆశించియుండెను. కాని ప్రొద్దెక్కను ఎక్కను అతనిజబ్బు విజృంభించిపోయెను. సాయంత్రమునకు ఆ దేవతజీవితజ్యోతి యారిపోయెను.

ఆ యేడదేతిథినాడు అదేధ్యాసతోనే యుండగా నామె శోకమూలనుండి పాత్రిలిబిడ్డని యేడుపు చెవులబడెను. ప్రజ లందరును ఆ వర్తమానమును విని అత్యాత్రిగ జయఘోషలతో సంతృప్తిపడుచుండ నక్కడ విక్టోరియాచిత్తము కలగిపోయెను. ఆమెమృతభర్తస్మారకదిన మది. ఆనాడు మరియొకప్రవృత్తికి చోటుండ

శైశవములో

వచ్చునా? అందులోను సంతోషప్రవృత్తికి! విషాదమున సంతోషమా? - నిజముగ విక్టోరియాకు సాముద్రికమే గనుక, జోస్యమే గనుక తెలిసియుండినచో నా మునిమనుమనియం దామె తన మనోనాథుని లక్షణముల్ల నుపలక్షించియుండెడిది. అచ్చము అవే గుణములు,అదే మనఃప్రవృత్తి! ఆ పోలిక యావంశమున మరియొకని కబ్బలేదు. ఆ నైనము నాడు విక్టోరియాకు బోధపడలేదు.

కాని ఈ చిన్న యాల్బర్టు పెరిగిన పరిస్థితులే వేరు. బాల్య మంతయు నితని కమితసంతోషముగానే

గడచిపోయెను. ఇంటిలో కావలసినన్ని సదుపాయములు; అవ్యాజమైన తల్లి ప్రేమ వాత్సల్యములు; తండ్రియను రాగము పుష్కలముగా నుండెను. మరి తాత ఆల్బర్టు తండ్రి? ఒక అభాగ్యసంసారి. తల్లి? బిడ్డపాపలనుండి దూరమై ప్రవాసమునకు ప్రయాణమైనది. అన్నింటి కంటెను ముఖ్యమైనది: ఇతడు ఇంగ్లీషు పద్ధతులలో, ఇంగ్లీషు సంప్రదాయములలో పెరిగినాడు. ఇంగ్లీషు హృదయములను చూరగొన్నాడు.

అయిదేండ్లప్రాయమున

చిన్నప్పుడితడు శాండ్రింగ్‌హాములో పల్లెటూరి పిల్లలతో బాటు కాలిబంతియాట ఆడుచుండువాడు ప్రజలతో కలిసిమెలసి సర్వసాధారణముగా ప్రవర్తించుట కది మొదలు. ఆతరువాత నితడు ఆస్బర్న్, డార్టుమాతులకు నౌకాశిక్షణకు వెడలుటతో నా సంగతి స్థిరపడినది. రాజకుమారుడని యతనికి ప్రత్యేకసౌకర్యము లేవియు నుండరాదనియు, తక్కిన యందరితో బాటుగ నితడొక్కడుగ జూడబడవలయుననియు, వారి కుండు క్రమశిక్షణయే యితనికి నుండవలయు ననియు రాజు గారు సుగ్రీవాజ్ఞ చేసిరి. మానవత్వము మొదటిది; తరువాతనే రాజకుమారత్వ మని యితనికిని తెలియును.

నావికవిద్య నితడు సమగ్రముగా నభ్యసించెను. డార్టుమాతు వదలివచ్చునప్పటికే యితడు స్వతంత్రించి యోడలను నడుపగలిగియుండెను. ఈ విద్యలో నితడు సమకాలీనులనందరిని మించిపోయెను. యంత్రతంత్రముల నితడు బాగుగ గ్రహించెను. నిరంతర మశ్రాంతిగ నితడు చదువు సంధ్యలందును, వ్యాయామక్రీడలయందును మునిగి తేలుచుండెను. ఇంతలో యూరపుఖండమున గొప్పతుపాను చెలరేగెను; అంధకారము అలుముకొనెను. ఇంకను తరిఫీదు పూర్తికాలేదు. అయినను నితడు

పదియేండ్లప్పుడు

ఆయవకాశమున హెచ్.యం యస్. కంబర్లాండులో జేరి పడమటి యిండియాదీవులు, కనడాలమీదుగా అట్లాంటిక్ సముద్రమును దాటెను. ౧౯౧౩ ఆగస్టులో హెచ్.యం.యస్. కాలింగ్‌వుడ్డులో నుద్యోగిగానే ప్రవేశించెను. తరువాత నొక నౌకాయుద్ధమునందే పాల్గొని యితడు వీరసంతతి విక్రమకీర్తిని గడించెను.

౧౯౧౭ చివరలో నితడు నావికప్రవృత్తినుండి వైమానికప్రవృత్తికి లంఘించి త్వరలోనే యాకాశము

నందుకొనెను. రాజవైమానికబలమునం దితడు చాలకాలము పనిచేసెను. వైమానికవిద్యలను బాగుగ నభ్యసించి యోగ్యతాపత్రములను గూడ సంపాదించెను.

సాంఘిక, ఆర్థికసమస్యలను పరిష్కరింపవలయునని యితని కెంతో ఆశ. కేంబ్రిడ్జికి బోయి ట్రినిటీ కాలేజిలో జేరి యితడు అర్థశాస్త్రము, చరిత్ర, ప్రభుత్వశాస్త్రము మొదలైనవి నేర్చుకొని వచ్చెను. భౌతికశాస్త్రమునందలి సిద్ధాంతభాగమును, యంత్రశాస్త్రమందలి తంత్రమర్మములను గూడ నితడభ్యసించెను. ౧౯౨౦ లో ఇతడు 'డ్యూక్ ఆఫ్ యార్కు' పదవికి నియమింపబడెను. ఆవెంటనే క్రొత్తగా నేర్పడిన పారిశ్రామిక శ్రేయోభిలాషి సంఘమునకు అధ్యక్షుడుగా నుండుట కితడనుమతించెను. పారిశ్రామికశ్రేయస్సును గోరువారిలో నితడు ప్రథమగణ్యుడు.

విద్యార్థి

పనివాండ్ర యుద్యోగముల విషయమున గాని, వారి యితర సౌకర్యముల విషయమునగాని యేసలహా వచ్చినను ఇతడు ప్రత్యేకశ్రద్ధ గైకొని వానిని పరిశీలించువాడు. ఉపకారవేతన ప్రణాళికలు, ప్రమాదరక్షణలు, వైద్యసహాయములు మొదలైన వెన్నో వారికి కలుగజేయవలయు నని యితనికి మహాసంకల్పము. ఇతని నాయకత్వమున నాయుద్యమము మూలమూలలకును ప్రాకుకొనిపోయెను. అనేక కర్మాగారములయందు, అనేక పరిశ్రమశాలలందు యజమానులు పనివాండ్ర సౌఖ్యమునకు సదుపాయములు గల్పింప సంబరపడిరి. యజమానులకును, భృత్యులకును నడుమ సామరస్యము ప్రబలిపోయెను. ఒకరికష్టసుఖము లొకరు గ్రహించిరి. పరస్పరసహకారమునకు పద్ధతి యేర్పడెను.

వైమానికవేషమున

ఇటువంటి యుద్యమము లనేకములు ఇతని నాయకత్వమున బయలుదేరెను. నామకార్థపు నాయకుడుగా నుండక ఇతడు ప్రతి విషయమునందును ప్రత్యేక జాగరూకత వహించి తానై పూనుకొని పనిచేయుచుండుట వలన ప్రతియొకటియు ప్రజల యాదరాభిమానములకు పాత్రమయ్యెను.

వైర్లెసుయంత్రము వచ్చిన క్రొత్తలో తానును నందులో కొంత పరిజ్ఞానము సంపాదింపవలయు నని యొక కర్మాగారమున గూర్చొని యితడు ఆ యంత్ర భాగములను విడదీయుచు మరల నమర్చుచు క్రొత్త యంత్రములను పరిశీలించుచు నానావిధములైన ప్రయోగములను చేసి చూచెను. తూర్పు ఆఫ్రికాలో వేటాడ బోయినప్పుడు, ఒక ముండ్లకంచెలోపల రాత్రిళ్లు కూర్చొని కంచెకువెలుపట నొక ఎఱ్ఱను గట్టిపెట్టి పొంచియుండి 'పెద్దపిల్లు' లెప్పుడు వచ్చునోయని కండ్లకు కలికము బెట్టుకొని నిరీక్షించుచు అవి వచ్చినప్పుడు చాటునుండి చంపు సులభోపాయము నెవరో మనవిచేయగా నితడు కస్సుమని యతనిని కసురుకొనెను. పట్టపగలు అనావృతమైన ప్రదేశము నందు నిలిచి ఎరలుపెట్టిమోసపుచ్చుపద్ధతికి బోక నిటారున ఎదురుగ నిలుచుకొనియే యితడు రెండు మృగరాజులను బరిమార్చగలిగెను. విక్రమసింహుడు కాడా మరి?

పారిశ్రామికశ్రేయోభిలాషిసంఘమునకు నాయకుడుగా నుండికూడ నితడు కేవలము నివేదికల తోను ఉపన్యాసములతోను సంతృప్తి చెందుచుండ లేదు. దేశమంతటను తిరిగి ప్రతి కర్మాగారమును ప్రతి పరిశ్రమశాలను ఇతడు పరిశీలించెను. ఆ పరిశీలన కేవలము సంప్రదాయబద్ధమైనది కాదు. తరచితరచి దానినిగురించి దీనినిగురించి అక్కడివారిని అడుగుచు, తన విషయజ్ఞతకు వారి నాశ్చర్యముగ్ధులను జేయుచుండెను.

ఒకప్పుడితడొకవజ్రపు(బంక)కార్ఖానాను తనిఖీ చేయబోయెను. అక్కడియుద్యోగు లితడు లోపలికిబోవుటకు సమ్మతింపనట్లు కనుపించిరి. పట్టి బాహ్యపరిశీలనతోనే సంతృప్తిపడిపోవుటకు యీరాజప్రభువు ఇష్టపడ లేదు. పట్టుదలతో లోపలికి పోబోయెను. అప్పటికిని ఆయుద్యోగులేదో మంతనములాడుకొని "దేవరా, మీరు లోనికిబోవుటకు మేమభ్యంతరపెట్టగలవారమా? కాని—వజ్రము దాగుచున్నప్పుడు దుర్భరముగా కంపుగొట్టును. అది మీకు కష్టముగలిగించునేమో అనియే మాభయము. మీ ముక్కులు ఆ పాడుకంపును తాళుకొనగలవా?" అని యితనిని వంచింపబోయిరి. ఇతడా వంచింపబడువాడు! "నా దేశప్రజలు అటువంటి కంపులోనే మునుగుచు తేలుచు పని చేయుచుండగా నేను లోపలికి బోవుటకే తాళుకొనలేనా? ఫరవాలే" దని వారిపోర్లను ఖండించివైచి లోపలికి బోయెను.

పోలో ఆటగాడు

ఈ రీతిగ నితడు ప్రజలకు ప్రీతిపాత్రుడై ప్రజాహృదయముల నవలీలగ చూరగొనెను. ప్రజారంజనమే యితని పరమార్థము.

ఇతడు ౧౯౨౩-వ సంవత్సరము ఏప్రెల్ నెల ౨౬వ తేదీనాడు ఎలిజబెతుసతిని వివాహమాడెను. వివాహము వెస్టుమినిస్టరు అబ్బేలో బహువైభవముగా జరిగెను. ఎలిజబెతుసతి ఆల్బర్టురాకుమారునికి బాల్యస్నేహితురాలు.

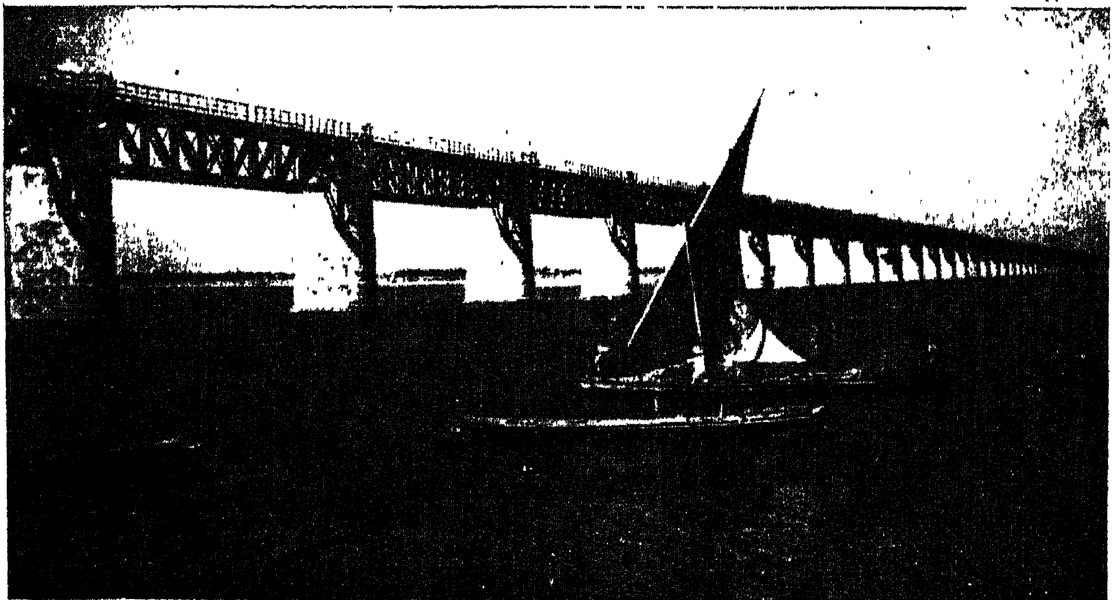
చిన్ననాటి యా స్నేహమే కాలాంతరమున నిర్మల ప్రేమగా పరిణమించి పరిణయమందు తీవమయినది.

ప్రజాహితకార్యములు యారుకు ప్రభువుకు హెచ్చాయెను. మాటలాడవలసిన సందర్భములు పెరిగి పోయెను. గొంతులోని కండరములలో నేదో లోప ముండికాబోలు మాటలలో తడబాటు గలుగుచుండెను. ఇది యితనికి బాల్యము నుండియు నున్నదేకాని యిప్పుడు దాని యభ్యంతరము స్పష్టముగ తెలియవచ్చెను. అప్పుడేదో సరిపెట్టుకొనుచువచ్చెను. ఉపన్యాసము లిచ్చు ధోరణి యితనికి రీతిగా నలవడకపోయెను. ఏమిచేయ గలడు? కాని మానవప్రయత్నమునకు లొంగని దని యొకటి కలదా? ప్రతినిత్యము ప్రాణాయామమువంటి శ్వాసవ్యాయామమును చేయజొచ్చెను; వాచికమును వాడుక చేయుచువచ్చెను; మాటల తడబాటును మాపు కొనుచువచ్చెను. చివర కాయుద్యమములోను నతడు విజయము గాంచెను. అన్నాళ్లును అతని నంత అభ్యంతరపెట్టుచువచ్చిన కొరత యేమయిపోయెనో కాని ౧౯౨౭లో క్యాన్బరాలో న్యూ ఆస్ట్రేలియన్ ఫెడరల్ పార్లమెంటును తెరచునాటికి దాని చిహ్నమైనను గోచరింపలేదు.

ఇతని హృదయము చాల విశాలమైనది. సంకుచితప్రకృతి యితని కోశమునందును లేదు. "ఉచ్చ నీచ భేదములు పెట్టుకొనవలదు; ధనస్వామ్య కార్మికత్వ విభేదములను దూరముగ ద్రోయుడు. సేవకసేవ్యులకు సామరస్యము గలుగజేయుడు. పల్లెటూళ్లు పట్టణములు నని తారతమ్యము లెంచకుడు. మనమందరమును ఒకే కుటుంబము వారము. ఒకరితోడు మరియొకరికి కావలసినదే." అను విశ్వప్రేమసిద్ధాంత మీయన మతము. ఆరంభశూరత్వముగాక కార్యశూరత్వ మీయనలక్ష్యము.

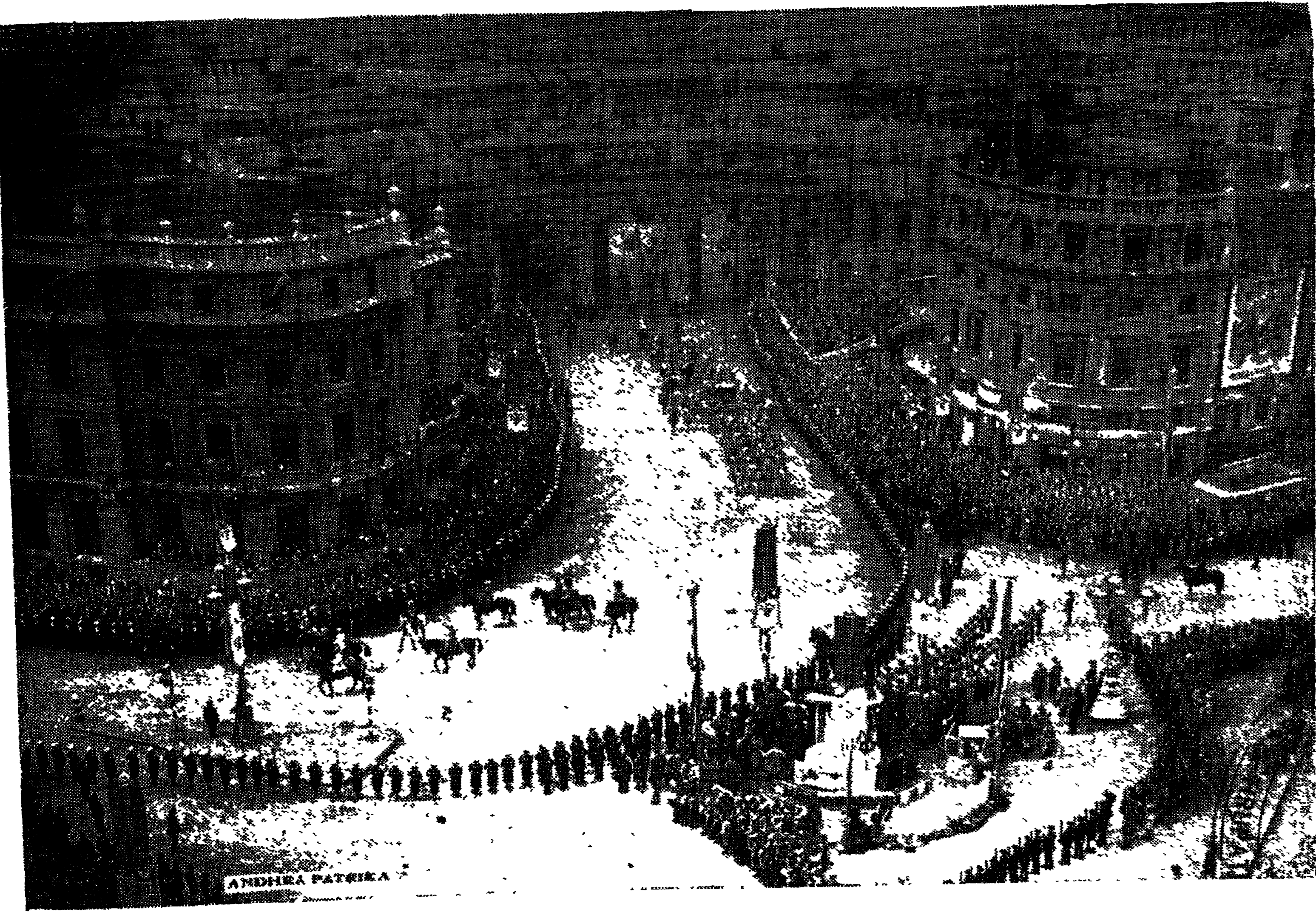
ఈయనయే ఆరవ జార్జినామముతో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యసింహాసనము నధిష్ఠించి ప్రస్తుతము మనలను పాలించుచున్నాడు.

['స్ట్రాండ్ మేగజిన్' నుండి]

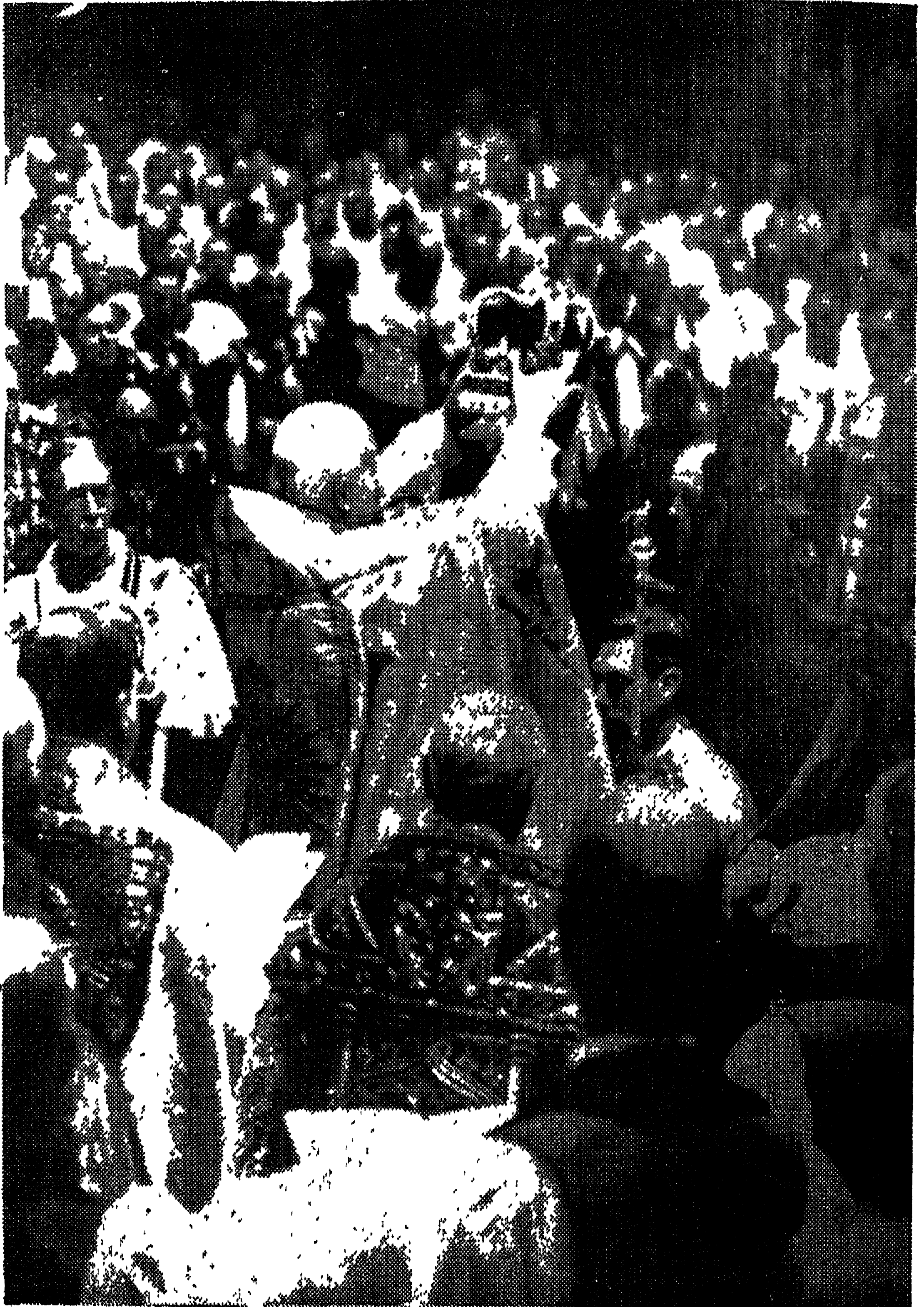

రెండు మార్గాలు —R. N. R.

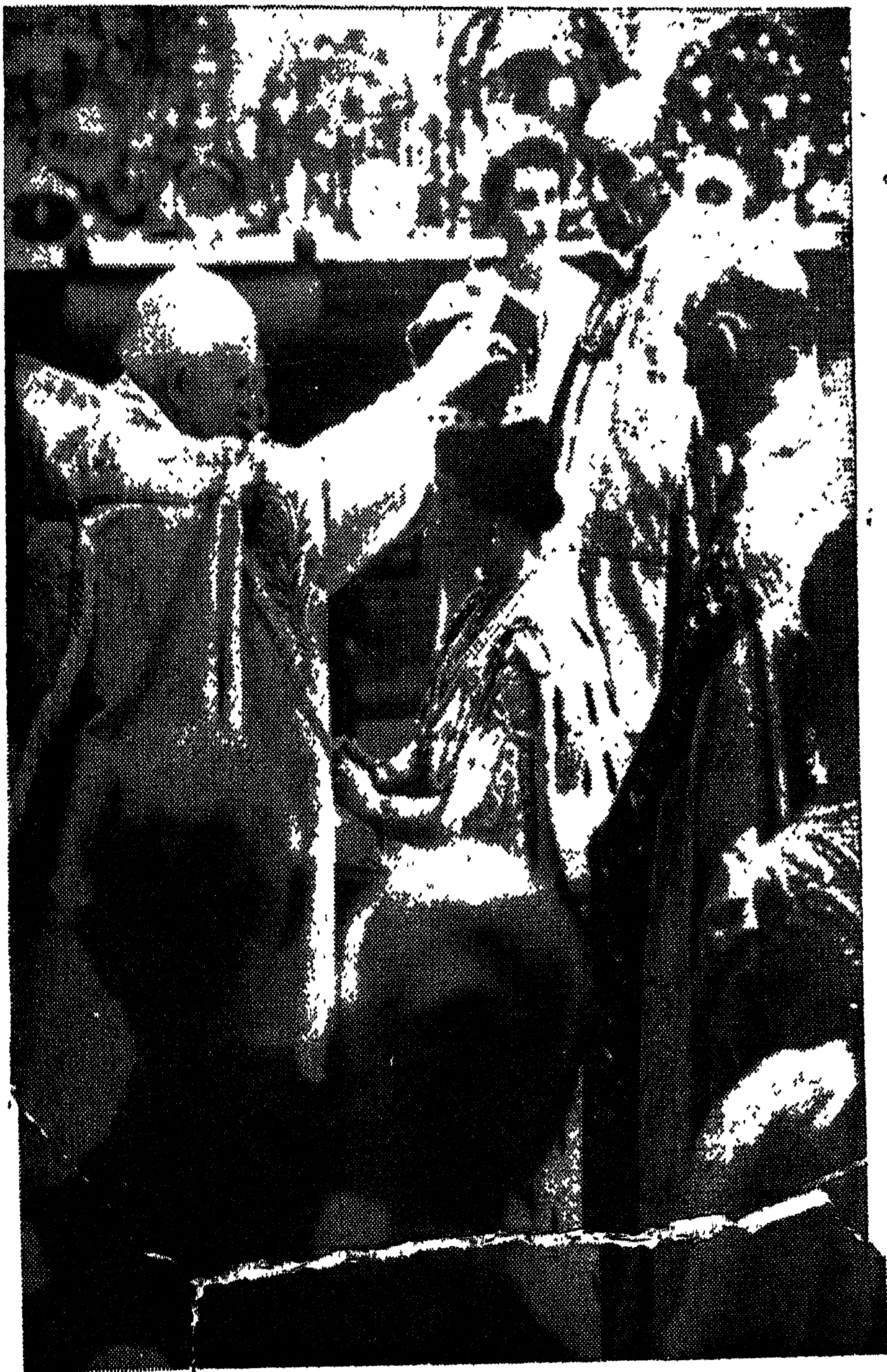
ఆరవజార్జిరాజు పట్టాభిషేక చిత్రములు

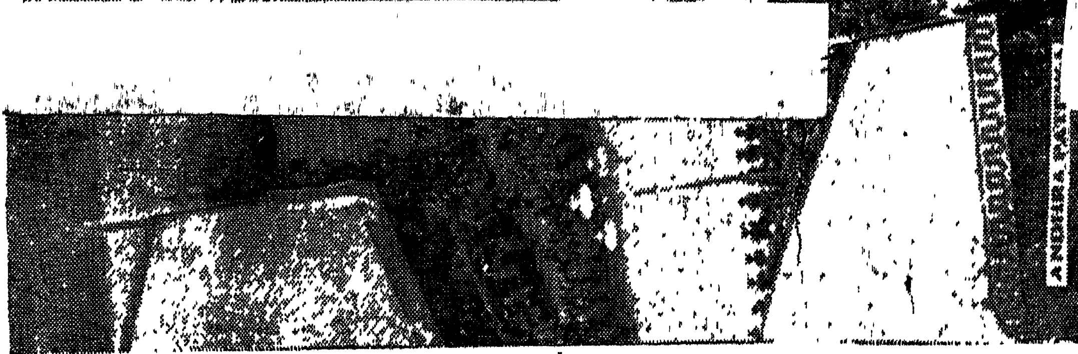
రాజదంపతుల పట్టాభిషేకానంతర మహోత్సవయానము

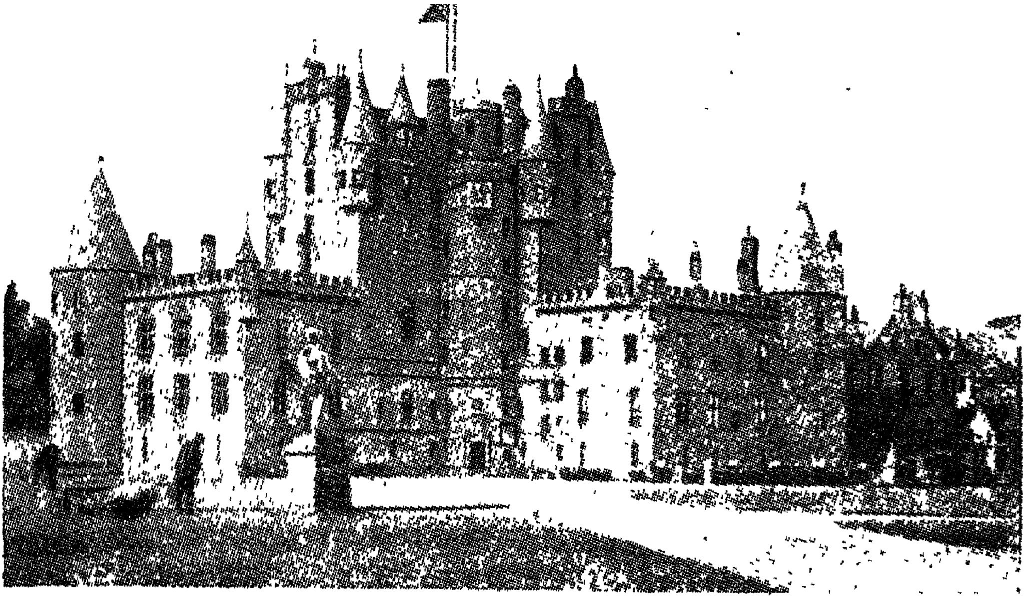

రాజు కిరీటధారణ మహోత్సవము

రాణికిరీటధారణ మహోత్సవము

ANDHRA

గ్లామిస్ కాజిల్ — ఎలిజబెతురాణి మాతృగృహము

ఆదర్శగృహిణి : ఎలిజబెతురాణి

'ఆచార్య'

ఒడ్డుపొడుగు లొద్దికగా కలిసియున్నమూర్తి, కోలమొగము, నిడుపుముక్కు, మపకగోధుమరంగుతో మందలించు కేశపాశము, నీలాలకన్నులు.

అవి యేమికన్నులనుకొన్నారు! కలకలలాడు కన్నులు; చిర్నగవులు చిందుచుండు కన్నులు; నిత్య జాగరూకములై దయారసమును, జ్ఞానతేజమును వెల్లివిరియు కన్నులు!

నిడువలగు చెంద్రుకలను కత్తిరించుకొన దలపు గలిగియు మామగారిమాటకు మాఱాడనోపక ఆయుద్యమమును మానుకొన్న మానినీమణి.

తన యిల్లన్న నల్లన నడికిపోవు మేలియిల్లాలు. గార్హస్థ్యజీవనపు ఇంపుసొంపులను ప్రేమించుకొన్న సౌహార్దవతి.

ఎవ రది? మన రారాణి ఎలిజబెతురాణి.

మనరాణి నవ్వులరాణి. ఆ ప్రసన్న ముఖకమలము నుండి యుబికివచ్చు నవ్వునకు విలువగట్టుటకు బ్రహ్మకైన దరముగాదు. తెచ్చికోలునవ్వుకాదామెది. మందస్మితమయ్యును చెంపలుదాటుకొని చెవులను జేరబోవు పూనిక ఆనవ్వులో నగపడుచుండును. భావాల కన్నులు ఆచిర్నవ్వుల పసందుకు తాళమువేయుచు పరిఢవిల్లుచుండును. మాయమర్మములెరుగని చెలిమి ఆరెంటికిని లెస్స జలిపిపోయినది.

౧౯౦౦ సంవత్సరము ఆగస్టునెలలో నామె జన్మోత్సవము.

ఎలిజబెతు బోవస్‌లయను మనరాణి సంపూర్ణ నామధేయము. భాగధేయము బాగుండబట్టి యామె

చక్రవర్తిని జేపట్టినది. నామధేయము మోహపెట్ట నారద జార్జి సమ్రాట్టు ఆమెను జేపట్టినాడు. వీరిరువురి దాంపత్యము అనుకూలమై నలుగురికి నాదర్శప్రాయమై యొప్పినది. 'చిలకాగోరింకల' దాంపత్య మది!

ఎలిజబెతురాణి మంచి చదువరి. చదువు ఆమెకు పరమానందప్రదము. ఈ సాహిత్యమునకు కూర్మిచెచ్చెలి యగు సంగీతమునయిత మామెను వలచినది. ఎలిజబెతు రాణి సంగీతసాహిత్యకళాభిజ్ఞురాలగు చదువులరాణి.

హాస్యరస మామెకు పుట్టుకతో నలవడిన గట్టి గుణము. నవ్వి నవ్వించుటయం దామె దిట్ట.

ఈ సజీవప్రకృతికి దోడు అనువయిన సందర్భ ములయందు గాంభీర్యౌన్నత్యములుగూడ ఆమెయందు గానుపించుచుండును. అతిథి-అభ్యాగతులను పరామ ర్శించుటలోను, వారి నుపచరించుటయందును ఆమె కలవిగాని యంశ ముండదు.

స్వారిచేయుటయందు దిట్టయైనను ఆమెకు దాని యం దంత యభినివేశము లేదు. ఉన్న యభినివేశ మంత యును చేపలుపట్టుటయందు కేంద్రీకరించుకొనిపోయినది. ఇతరక్రీడావినోదము లామెకు పట్టువడలేదు గాని టెన్నిసు, గోల్ఫు ఆటలయం దామె పాటవమును సం పాదించుకొన్నది.

ఆమె స్కాట్లండుయువతి యని యొకప్రవా దము. నిజమే, ఆమెతలిదండ్రులు స్కాట్లండుదేశీ యులే. కాని ఎలిజబెతురాణి సెంట్‌పాల్-వాల్డన్‌బరీ లోని తన తలిదండ్రుల హెర్ట్‌ఫోర్డుషైరునందే పుట్టువు గాంచినది. ఆ ప్రదేశము వెల్విను కు సమీపమున లండను పరిసరములందే యున్నది. ఆమె తన మాతృదేశమగు స్కాట్లండుకు కుటుంబముతోపాటుగ నప్పుడప్పుడు పోవుచు వచ్చుచుండినను నామెబాల్య మంతయు చాల మట్టుకు ఇంగ్లండులోనే కడచిపోయినది. స్ట్రాత్‌మో ర్ప్రభుదంపతుల యీ మూడవ ముద్దులకూతురు స్కా ట్లండులో నున్నప్పుడు గ్లామిస్ కాజిల్ ఆమె నివాస భవనమయి యలరుచుండెను. అది యామెజననీజనకుల స్కాట్లండు నివాసము.

బడిచదువు నామె యెరుగదు. ఇంటివద్దనే అధ్యాపకురాండ్రను బెట్టుకొని కావలసినది సకలము నామె నేర్చుకొన్నది. బడివాతావరణము గాక గృహ వాతావరణ మామెకు గురుగుణమును గూర్చిపెట్టినది.

బాల్యమును మధ్యపెట్టు మధురప్రకృతితోను, సుందర తరులతాగుల్మములతోను, రమణీయక్షేత్రముల తోను విలసిల్లుచుండు వాల్డన్‌బరీలోనే ఎలిజబెతురాణి శైశవమును గడపెను. తాము లండనకు బోవునప్పుడం తయు స్ట్రాత్‌మోర్ప్రభుదంపతు లామెను వెంటబె ట్టుకొని పోవుచుండిరి.

ఆరేండ్ల ప్పుడు

పాదరసమువంటి బుద్ధి ఎలిజబెతురాణిది. ఏ పాఠముగాని యామెకు కష్టముగగాని, కఠినముగ గాని తోచుచుండలేదు. లండనులో నుండుచువచ్చినసందర్భ ములందు గూడ నామె ప్రత్యేకపుటుపాధ్యాయులవద్ద సంగీతమును, ఫ్రెంచిభాషను నభ్యసించుచుండెను. నేను ఎలిజబెతురాణి ఫ్రెంచి భాషను ధారాళముగమాటలాడ గలదు.

ఆయా దేశములందు కొంతకాలముపాటయినను నివసించిననే కాని ఆయా భాషల యుచ్చారణ సరిగ పట్టువడ దనువారికి ఎలిజబెతురాణిదృష్టాంతము ప్రత్యు త్తర మొసగగలదు. పెద్దదయి ఫ్రెంచిభాషను సమగ్ర

ముగా, చక్కగా నభ్యసించినతరువాతగాని యామె ఫ్రాన్సునకు బోయినదిలేదు.

బాలికల విద్యావిధానమునకు కుట్టుపని, అల్లిక పని, చిత్రలేఖనము మొదలయినవి ప్రధానాంగములుగా ననాదిగ పరిగణింపబడుచువచ్చుచున్నవి. తల్లిప్రాపున వీనినిగూడ ఎలిజబెతురాణి అభ్యసించినది. ఇన్నింటి కినితోడు వంటచేయుట, రొట్టెలు కాల్చుట మొదలగు నవికూడ ఆమె నేర్చిన విద్యలలో ముఖ్యస్థానమును వహించుచున్నవి.

అంతతో నాగలేదు. ఆనాటి యితర బాలికల వలె నామెయు చిరుతవయస్సులోనే యుద్ధవిద్యను

తొమ్మిదేండ్లప్పుడు

గూడ నాకళించుకొన్నది. అప్పుడే యాదృచ్ఛికముగ గ్లామిస్ కాజిల్ ఆస్పత్రిగా మారిపోవుటకూడ తటస్థించి నది.

యుద్ధములందు బాధితులైనవారికి పరిచర్యలు చేయుటకామెవయస్సయినను కెంత? అయినను ఉత్సాహ మినుమడింపగా నామె యనేకవిధములుగా బాధితుల కుపచారములు చేయుటయందును, నర్సులకు సహాయ పడుటయందును పాటుపడజొచ్చెను. ఇంటిలో తల్లి దండ్రులకు ముద్దులకూన! బయట సేవారంగములో సాటిలేని పరిచారిక!

ఇటీవలిరూపము

౧౯౩౦ లో కాబోలు, ఆమె ఆస్కాటులు పోయినసందర్భములో నొకవిశేషము జరిగినది. ఒక స్నేహితురాలితో గలిసి ఎలిజబెతుసతి వీథిలో బోవు చుండినది. అప్పుడు హఠాత్తుగా నొక యెరుకత యెదురు పడి యామెచేయి పట్టుకొని, సోదెచెప్పుట కనుమతి కోరినది. ఉబలాటము కొలది ఎలిజబెతుసతి యంగీక రించినది. ఆముదుసలిది చెప్పిన గద్దె యేమని? ఎలిజబెతు సతికి రాణికాగలదశ యున్నదనియు, నామెకు పుట్టబో వు కూతురునకు సైతము రాజ్యాధికారము రంబోవుచున్న దనియును. ఎరుకత మొరటుజోస్యము ఫలించినదికాదా?

ఆ సుందరి మూడుమార్లడిగించుకొని కాని యార్కు ప్రభు వగు ఆల్బర్టును పరిణయమాడుటకు పరి ష్కారము చేసుకొనలేదు. ౧౯౨౩ డిసెంబరులో నత

డామెకు విన్నపము చేసుకొన్నాడు: నా ప్రణయసామ్రాజ్యమా, నన్ను పరిణయమాడవా యని. ఆమె బిత్తరబోయి చూచుకొన్నది. నా కిష్టములే దన్నది. సా కేమి? 'ఎందుకు వచ్చినబాధ! ఒకవేళ నేను రాణినే అగుదునేమో! ఆ వల్లమాలినభారము నే నెక్కడ భరించగలను?' అని చాటున

సేవారంగమున దిగి సేవచేయు వేషమున

మాటున చాటుకొన్నది. యార్కు ప్రభువు నిరాశచెందలేదు. మరియొకసారి ప్రయత్నము చేసిచూతము, కాలాంతరమునకైన బుద్ధి మారదా యనుకొన్నాడు. ౧౯౨౨లో తిరిగి ఆమెను బతిమాలినాడు. 'ఇదివరకే చెప్పలేదా నాయభిప్రాయము' నని తల త్రిప్పుకొన్నది. యార్కు ప్రభు వింతతో నెక్కడకూలిపోవునో యని కొంత చింతచెంది మేరీరాణి కుమారుని జేరదీసి 'నాయనా, స్త్రైరాశ్యము వహించవలదు. ముచ్చటగ మూడవమారు ప్రయత్నించి చూడు' మని నెమ్మదిగ నచ్చజెప్పినది. ౧౯౨౩ ఆరంభములో మరియొకమారు వినయమై ఎలిజబెతుసతిని హెచ్చరించినాడు. తల్లి యాశీర్వాదబలమో, లేక ప్రయత్నపాటవమో ఎలిజబెతుసతి యీమారు అంగీకరించినది. వరుని తల్లిదండ్రులీవరణమునకు సమ్మతించిరి.

ఆల్బర్టు ఎలిజబెతుల పరిచయ మీనాటిది గాదు. బాల్యముమొదలు వా రొకరి నొక రెరుగుదురు. లండనులోను, గ్లామిస్‌లోను అప్పుడప్పుడు జరుగుచువచ్చిన బాలబాలికల సమావేశములందు పాల్గొనుచుండిన కతమున ఒకరిపరిచయ మింకొకరికి బాగుగ నేర్పడినది. ఒకప్పుడు ఆల్బర్టురాకుమారుడు సోదరి మేరీ రాకుమారిని వెంటదీసికొని గ్లామిస్‌కు పోయెను. అదియే సమయమునకు సరిగ స్ట్రాత్‌మోరుసతి విపరీతమయిన వ్యాధికి గురియై శస్త్రచికిత్సకు శిరమొగ్గవలసినసంభవ మేర్పడినందున నాకుటుంబ మంతయు గందరగోళములోనుండెను. అయినప్పటికిని ఎలిజబెతుసతి ఆ సంతాపమును హృదయములోపలనే దాచుకొని వచ్చిన యతిథులను చక్కగ నాదరించినది. ఈ వినయముగ రాజకుటుంబమునందరితోను నప్పుడప్పుడు ఎలిజబెతుసతికి సన్నిహితసంబంధము సంభవించుచునేయుండెను. ఆల్బర్టువలెనే మేరీ రాకుమారియు నెలిజబెతుతో బాల్యమునుండియు సఖ్యముతో నుండుచువచ్చెను. మేరీరాణికూడ నొకప్పుడు గ్లామిస్‌కు పోయి స్ట్రాత్‌మోరుదంపతుల యతిథిగా నుండినందున నెలిజబెతును బాగుగా నెరుగును. ఇక నెరుగనిదంతయు నొక్క పంచమజార్జి రాజుమాత్రమే.

బోవస్‌లయనునది ఏమంత కుబేరసంపదగల కుటుంబము గాదు. కాని ఎలిజబెతు వట్టిచేతులతో నత్తగారియిల్లు మెట్టలేదు. అరణ మేరాళముగ జేరి వచ్చినది.

వివాహసంవిధానములు చక్కగా చేయబడినవి. ౧౯౨౩ ఏప్రెలు నెలలో పెద్దలు నిశ్చయించిన ఆ శుభముహూర్తముకూడ వచ్చినది, పెద్దల యెదుట, గురు

సమక్షమున, బాంధవజనము కంఠస్రోతల, దైవసాక్షిక ముగా నాల్బర్టు ఎలిజబెతుల వివాహమహోత్సవము వైభవముగా జరిగిపోయెను. ఆ నిర్మలప్రేమబంధమునకు ప్రజలు హర్షించిరి.

వివాహపు తంతును విధివిహితముగా ముగించుకొని నూతన దంపతులు ప్రణయ విహారమునకై పోలెస్డెన్‌లాసీకి పయనముగట్టిరి. ఆ సుందర మందిరావరణమున వారు వేడుకగను, ముచ్చటగను కాలము గడపుచువచ్చిరి. ఇష్టాహార విహారములతో సంతుష్టిగ ప్రణయవిహారము గావించిరి.

ప్రజాహిత కార్యములందు పాల్గొనుచున్నప్పటి యొక దృశ్యము

అక్కడనుండి పయనమై వారు గ్లామిస్‌కుబోయి మూడు వారములు ముద్దు ముచ్చటలతో మురిపెముగ గడపిన తరువాత రిచ్మండు పార్కులోని వైట్‌లాడ్జికి జేరుకొనిరి. కొన్నాళ్లపాటక్కడ కోరికలుదీర గాలక్షేప మాయెను.

అంతలో నెలిజబెతుసతికి - యార్కుప్రభ్వికి ఆహ్వానములమీద నాహ్వానములు కురియజొచ్చినవి. ప్రతిసమావేశమునకు, ప్రతిసభకు, ప్రతియుత్సవమునకును ఆహ్వానమే! వీలు లేదన్నను తప్పించుకొనుటకు వీలు లేదు. ౧౯౨౩ గ్రీష్మము - కొంత గ్లామిస్‌లోను, కొంత బాల్మొరల్‌లోను ఏమి గడచిపోయినదో అంతియే. అటుతరువాత యార్కు ప్రభ్వికి విశ్రాంతికి క్షణమయినను అవకాశము చిక్కుట కష్టమాయెను.

ఈ పరిస్థితులలో ప్రజల కొక ధర్మసంకటము పట్టుకొన్నది. ఆమెను రాజమర్యాదలతో గౌరవించుటయా, మానుటయా? గౌరవించుటకు — ఆమె రాచకూతురు కాకపోయెను. మానుట పోసగదు: ఆమె రాకుమారుని ధర్మపత్ని. చివరకు, సిద్ధాంత రాద్ధాంతము లయినతరువాత ఆమెను గౌరవించుటకే సంకల్పించుకొనిరి. జన్మతః ఆమె రాచకూతురు కాకపోయినను రాకుమారుని, యార్కు ప్రభువును చేపట్టిన హేతువుచేత ఆయనకు చెందు గౌరవముల కన్నింటికిని ఆమెయు పాత్రురాలే యని నిర్ణయించుకొనిరి.

ఆ ప్రభుదంపతు లాతర్వాత అధికారవ్యవహారములపైనను, అనధికారవ్యవహారములపైనను సెర్బియా, అయిర్లండు, స్కాట్లండు, తూర్పు ఆఫ్రికా మొదలగు దేశములకు వెళ్లివచ్చిరి. అచ్చటచ్చటి ప్రజల యాదరానురాగములను చూరగొనిరి.

ఆ దంపతులకు ౧౯౨౬ వ సంవత్సరమున నొక ఆడుశిశువు జనించెను. ఆ తొలికాన్పు ఉభయుల సమ్మతిపైనను ఎలిజబెతు పుట్టింటనే జరిగెను. పుత్రికోదయమున మాతాపితలు మహానందమున మునిగి తేలిరి.

తన వివాహమయిన మూడవయేటనే ఎలిజబెతు (యార్కుప్రభ్వి) తన విధిని గ్రహించినది. రాజుగారి రెండవకుమారుని భార్యయైయుండుట యెంత ఆత్మత్యాగమని తెలుసుకొనగలిగినది.

ముద్దులకూతు రింకను ప్రాకులాడుటకు ప్రారంభించుచుండెనో లేదో, అప్పుడే రాచదంపతులకు ఆస్ట్రేలియా ప్రయాణము పడినది. కాంబెరా నూతన రాజధానిలో నూతనముగ తొలిపార్లమెంటు ప్రారంభోత్సవమును జరుపుట వారిపాల బడెను. అప్పటికి ఎలిజబెతు రాకుమారికి సరిగా నెనిమిదిమాసములు. ఆ పసికూనను వదలి పోవుటకు వత్సలయగు నా తల్లికి మనసొప్పలేదు. కాని యేమి చేయగలదు? ధర్మనిర్వహణమునకు వెనుకాడ నగునా? ప్రతిస్త్రీయు నప్పటి యామెస్థితికి జాలిపడుటయే! ఏమిచేసిన నేమి? యార్కుప్రభ్వికి సమ్మతింపక తప్పినదికాదు.

స్నేహితురాలితో ఇష్టాగోష్ఠి

అత్తగారగు మేరీరాణి కోడలిని, కుమారుని ఓదార్చినది. "మీరు దగ్గర లేరన్న భావము బిడ్డకు కలుగకుండ చూచుకొను భారము నాది. నా మనుమరాలిని నే నామాత్రము సాకలేనా? నేనేమి పరాయిదాననా?" యని నచ్చబలికినది. ఆ ప్రకారముగనే యామె ఆ పసికూనను ప్రేముడితో పెంచుచుండెను. బిడ్డకూడ తల్లి వద్దవలెనే అవ్వవద్దగూడ మచ్చికతో మెలగుచుండెను.

అక్కడ ఆస్ట్రేలియాలో యార్కుప్రభ్వి ఉన్న కొలదికాలములోనే మంచి పేరుప్రతిష్ఠల నార్జించుకొనెను. ప్రతివ్యక్తియు నామెను కీర్తించుటయే. ఈ యాత్రలోనే యార్కుప్రభ్వి చిన్న చిన్న యుపన్యాసములు చేయుటకు అలవాటుపడజొచ్చెను. స్పష్టమైన యుచ్చారణ, విశదమయిన భావప్రదర్శనము నామెకు సహజముగ లభించియుండెను.

చివరకు యార్కుప్రభుదంపతులా దీర్ఘయాత్రను ముగించుకొని లండనుకు మరలిపోయిరి. అప్పటికి ఎలిజబెతు రాకుమారికి తల్లిదండ్రులను పోల్చుకొనగల వయసు పడియుండెను. జార్జిరాజును, మేరీరాణియు కొడుకు కోడండ్రను పిలుచుకొని పోవుటకు విక్టోరియా స్టేషనుకు బోయిరి. స్ట్రాత్ మోరు దంపతులుకూడ కూడ వెళ్లిరి. మేరీరాణియు, స్ట్రాత్ మోరు సతియు మనుమరాలిని గురించిన యుదంతముల నన్నిటిని తల్లికి తెలియ బరచిరి. బాలపాపపోషణలో స్ట్రాత్ మోరుసతి సయితము మేరీరాణికి సాయపడుచుండెను.

అంతట యార్కుప్రభుదంపతులు పికాడిల్లీ ౧౪౫ భవంతిలో కాపురము పెట్టిరి. ఆ భవంతి చుట్టుపట్టులనుండు సాదాభవంతులవలెనే యుండెను గాని రాజభవనమని నిరూపించుటకు తగిన విశేషమేదియు నందులో గానుపించలేదు. కాని ప్రజలందరును అందులో రాజకుమారదంపతులు కాపురముండుట నెట్లో పసిగట్టిరి. దారినబోవు ప్రతివాడును ఆయింటిని సమీపించుసరికి ఆ యింటి మొగసాలపైపే దృష్టి సారించుచు బోవుచుండెను. మొగసాలలో వారెవరయినను గనుపడుదురేమో యని వారి తహతహ! ప్రజలకు వారియం దంత యనురాగము!

పువ్వులన్న నెలిజబెతుకు మిక్కిలిమక్కువ. తాను నివసించుచువచ్చిన భవనములం దన్నింటను అనువయిన భాగముల నన్నింటిని పుష్పాలంకరణములతో

నింపుచుండెను. అది యామెకు ఆనందము. ప్రకృతి సౌందర్యపిపాస ఆమెకు నిత్యాభ్యాస.

ఆమెకు మాతృవాత్సల్య ముగ్గుపాలతో పెట్టిన గుణము. శైశవమునుండియే యామె మాతృవాత్సల్యమును గృహిణీత్వమును గోముగ బెంచుకొన్నది. చదువుకొనునాడే యామె వానిని స్థిరపరచుకొన్నది. గ్లామిస్ కాజిల్ ఆస్పత్రిగా మారినప్పుడవి యామెయందు మరింత దృఢముగ నాటుకొనిపోయినవి. తల్లి జబ్బుపడినప్పుడు ఇంకింత దిటవుగ బలిసిపోయినవి. వాత్సల్యమే మూర్తీభవించి యామెయాకారమును దాల్చినది!

ఎలిజబెతు రాకుమారికి నాలుగేండ్లు పోనవి. యార్కుప్రభ్వి రెండవకాన్పుకు గ్లామిసుకు బయనమాయెను. అది యొక యద్భుతపరివర్తనము! ఏమందురా? అదివరకు శతాబ్దముల తరబడిగా రాజకుటుంబమువారెవరును ట్వీడును దాటి యుత్తరముగ వెళ్లియెరుగరు. కావుననే స్కాట్లండువారి కది యొక మహాద్భుతవిషయ మాయెను.

శుభముహూర్తమున యార్కుప్రభ్వి మరియొక స్త్రీశిశువును ప్రసవించెను. నామకరణమునాడాపాపకు మార్గరెట్ రోజ్ అను చక్కని పేరు పెట్టబడెను. దినదినమునకు నాపాప శుక్లపక్ష చంద్రునివలె ముద్దుగ నెదుగజొచ్చెను. అది మొదలు నేటివరకు ఆపసియక్కచెల్లెండ్రు అమితానురాగముతో నాటపాటల దేలుచు సుఖముగ ప్రొద్దుపుచ్చుచువచ్చిరి.

లోకులనోరు మూయుటకు మూకుడు లేదు కాబోలు! వారికి వివేకవిచారముల ప్రసక్తి శూన్యము కాబోలు! మార్గరెటురోజారాకుమారి మూగదనియు, చెవిటిదనియు, నిక నేమేమియో లేనిలోపములు ఆకారణముగా చాటుచు వచ్చిరి. ఇందులో సత్యాంశమావంతయినను కించుకాగడా కయినను దొరకదు. ఇటువంటి తప్పుడు వదంతులవలన నాతల్లిదండ్రుల మనస్సు లెంత నొచ్చియుండునో పాపము!

రాకుమార్తె లిరువురును చక్కని చుక్కలు. లేతవయస్సునందే వారి మనస్సులు సంగీత నాట్యములయందు లగ్నమయినవి. గ్రహణధారణ పాటవము బాలికలకు జన్మాంతర సుకృత సిద్ధమయిన వరప్రసాదము. మూగజంతువులయందు వారికి మమత ప్రబలము. చెలిమికత్తెలతో చెలిమిగలిగి మెలగుట వారియందుగల లోభనీయమయిన గుణము.

తల్లివలెనే వారును బడిచదువులకు బోక ఇంటివద్దనే యుపాధ్యాయులను బెట్టుకొని రాజకుమారికల కుచితము లయిన విద్యలను ఏకసంథాగ్రహణముతో నభ్యసించుచువచ్చిరి. అన్ని చదువులును వారికి అనాయాసముగ పట్టువడెను తల్లిదండ్రులీ ముద్దుపాపలను మురిపెముతో జూచుకొనుచు ముచ్చటపడుచుండిరి. తొలి జేసిన పూజాఫలముగ రత్నములవంటి బిడ్డలకు ఎలిజబెతుసతి నోచుకొనెను. ఆమెది చల్లనికడుపు. ఆమె భాగ్యము పండినది.

ఎలిజబెతు రాకుమారి : మేరీరాణి

రాజకుటుంబమువారికి వారిగృహకృత్యము లెట్లు నిర్వహింపబడుచున్నవో ఏమియు తెలియదనియు, వాని స్వరూపజ్ఞానముసంగతికే పోగూడదని వారికి నిర్బంధము లున్నవనియును సామాన్యముగా ననుకొనుచుందురు. అవును, నిజమే. నిత్యకృత్యముల జోలి వారి నెత్తిన బడకూడదు. వారికి చేయదగినవి, ఉపేక్షింపరానివి మరియెన్నోపను లుండెను.

కాని—ఎలిజబెతురాణిది విభిన్నప్రకృతి. తన యిల్లు తాను చక్కబెట్టుకొనవలయునను తరహాలోని దాగృహిణి. స్కాట్లండులో స్వగృహమునందు అలవరచుకొన్న శిక్షణవలననో, స్వభావసిద్ధముగనో దేనివలన

పట్టువడినదో కాని ఆగుణము—ఎలిజబెతురాణియార్కు ప్రభ్విగానున్నప్పుడు ప్రతిదినమును వంటయింటికిపోయి తనిఖీచేయుచు, వంటవారితో నానాడు వండవలసిన వంటకములనుగురించి మాటలాడుచుండెడిది. అటువంటివి, ఇంకను ఆరకమువి పనులను చూచుకొనుటకు ప్రత్యేకముగ నొకమనిషి రాజగృహములం దుండనే యుండును. కాని ఎలిజబెతురాణికి స్వయముగ వానిని పరిశీలింపనిది తృప్తి కలుగదు.

ఇప్పుడుమట్టు కిప్పుడు రాజుగారి యారోగ్యము బాగుగనున్నది కాని చిన్నప్పుడు, యార్కుప్రభువుగా నున్నప్పుడును అతని యారోగ్యమున కొంత కొరత యుండెడిది. ఆహారమువిషయమున నాతడు జాగ్రత్త వహించవలసియుండెడిది. అందువలననే రాణిగారి కావిషయమై అంత పట్టుదల, అంతపరిశీలన! ఆతరువాత ముద్దుబిడ్డల ఆహారపరిశీలన ఆమెకు మరింత పట్టుపట్టింపజేసినది.

ఎలిజబెతురాణి తల్లి

తీరిక దొరకినప్పుడు ఆ ఆదర్శమాత బిడ్డలను జేరదీసి వంటయింటిలో గూర్చుని రొట్టెలు కాల్చువిధము-వంటకములు వండువిధము చూపి బోధపరచుచు ప్రొద్దుపుచ్చుచుండెను. ఆపనులయం దామె దండవేసినచేయి.

విందు లేర్పాటుచేసినప్పుడును, పండుగపర్వముల వేళలను ఇంటిసర్దుబాటంతయు నామెయే చేయుచుండెను. ఇల్లు చక్కబరచుట, సామగ్రిని సర్దుబాటు చేయుట మొదలగు పేతలన్నియు నామెయే చేసి తృప్తిపడవలయును. ఆడంబరములు, హెచ్చుతక్కువల పరిజ్ఞానము లేని సాధుశీల ఎలిజబెతురాణి.

ఎలిజబెతురాణి మాతృహృదయముగల తల్లి. వ్యవహార విషయములందు తప్ప తదితరసమయములందు తానెక్కడకు బోయినను ఇరువురుసుతలను ఇరుకెలంకుల బట్టుకొని తిరుగుట యామెకు వేడుక. వారితో కలసిమెలసి తిరుగుట యామెకు కోరట. వారి శ్రేయస్సే ఆమెచరితార్థత!

ఇంతగా నాకర్షణగలిగి సౌందర్యరాశియై వెలయు మనరాణి యేదుస్తుల ధరించుచున్నదో, ఏవొప్పన వానిని ధరించుచున్నదో, ఎప్పుడెప్పుడు వేనిని ధరించుచున్నదో అన్నింటిమీదను అందరికిని కన్నుపోవుటలో నాశ్చర్యమేమి? అందరును ఆమెపద్ధతులను ద్రొక్కువారే. ఆమెవేషమే ప్రతిసుందరికిని ఒరవడియైపోయెను. ఆమె ఒకతరహాటోపు క్రొత్తగా నలవాటు చేసినదన్నచో నికనందరికిని అదియే హాటన్నమాట.

ఇక నామెనగలమోజు—తన వివాహమునాడామెమెడలో రెండు పొరుకల ముత్యాలహారము వేసుకొన్నది. ముత్యము లామెకు మోజునగ. సామాన్యముగ నెప్పుడుచూచినను ఆమెమెడలో ప్రధానముగ ముత్యాలహార మొక్కటే యుండును.

వివాహమునాటి చదివింపులలో నామెకు లెక్కలేనన్ని యమూల్యాభరణములు వచ్చిపడినవి. మామగారు వజ్రములు వైడూర్యములు పొదిగిన యొక శిరోలంకారమును, ఒకతురాయిని, ఒక లోలకులజతను, ఒక కంఠహారమును చదివించిరి. అత్తగారును అట్లే రవలు నీలములు పొదిగిన నగలను చదివించెను. హృదయేశ్వరుడు యార్కుప్రభువు రవలు ముత్యములు జోడించిన కంఠహారమును కానుక పెట్టెను. తండ్రి రవల శిరోలంకారము నొకదానిని పెట్టి యాశీర్వదించెను.

చాలనాళ్లు ఆమెచెవుల నేమియునలంకరించుకొనలేదు. ఇటీవలనే యామె ముత్యముల బావిలీల నలంకరించుకొన మొదలిడినది. అవి యామెముఖమునకు కళాకాంతులను కలుగజేయుచుండును. ముత్యముల తరువాత నామెకు ప్రీతిగూర్చు నలంకారములు పువ్వులు. మన కేమి కొదువ యని యొడలిని నగలతో నింపివేయు ప్రకృతి యామెకు లేదు. కొలదితోనే యామె తృప్తిపడుచుండును.

ఎలిజబెతుసతి ఆదర్శ గృహిణి. ఆమెకుటుంబ మాదర్శకుటుంబము.

['టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా వీక్లీ' నుండి]

వేలూరుకోట:

కోటలోనిదేవాలయము: శిల్పసంపద

వేలూరుకోట ఉత్తర - ఆర్కాడు జిల్లాలో పాలారునదిఒడ్డున నున్నది. దక్షిణ హిందూస్థానము నందలి కోట లన్నింటిలోను ఇది మంచి సన్నివేశము, బ దోబస్తు కలది. దీని లోపల శిల్పసంపదతో వెలయు (జలకంఠేశ్వర) దేవాలయము కలదు. అందలి కల్యాణ మంటపము మధుర దేవాలయమందలి కల్యాణమంటప మున కద్దియయినది.

పదుమూడవ శతాబ్దమున బొమ్మిరెడ్డి అను నతడు ఈ దేవాలయమును కట్టించినాడు. బొమ్మిరెడ్డి భద్రాచలపు సరదారులలో ఒకడు. చవతితల్లి కుమారుడు అతని ప్రాణములు తీయ సమకట్టుటను తెలిసికొని అతడు దక్షిణప్రాంతములకు పారిపోయి వచ్చినాడు. వేలూరు ప్రాంతదేశమంతయు రమణీయముగను, వాస యోగ్యముగను చూపట్టుటచే అత డక్కడ స్థావర మేర్ప

రుచుకొనెను. అతడు ఆవుల మందలను పెంచు కొనుచు అచిరకాలమున అఖండైశ్వర్య సంపన్నుడయి నాడు. అతని ఆవులలో నొకదాని కయిదు చన్ను లుండెను. అది ప్రతిదినము ఆ చేరువనున్న ఒక పుట్ట యొద్దకుపోయి దానిలోనున్న అయిదు తలల నాగు పామునకు పాలిచ్చుచుండెడిదట. ఒకప్పుడది చూచి నాడు-బొమ్మిరెడ్డి. ఆ నాటిరాత్రి అతని స్వప్నములో శివుడు కనుపడి 'నేను పామురూపముతోనున్న శివుడను. నాకొక ఆలయమును నీవు కట్టించవలెను. అందుకు పట్టెడు ధనము ఒకచోట ఉన్నది' అని ధనమున్న ఆచోటు గుర్తు చెప్పినాడట. తరువాత బొమ్మిరెడ్డి కుక్కలను కుందేలొకటి అంటబెట్టి మండలాకారాన తరిమినదట. ఈ వింతను చూచుచున్న రెడ్డికి 'కుక్కలు పరువిడిన ఈ మండలాకార ప్రదేశమే దేవాలయ ప్రాకార నిర్మాణయోగ్య స్థాన'మని ఒక అశరీరవాక్కు వినబడెనట. అంతట బొమ్మిరెడ్డి నిధిని సంపాదించుకొని ఆ ధనముతో శా. శ. ౧౪౮౮ సం॥ను (౧౫౬౬ క్రీ. శ.) సరియగు శుక్లసంవత్సరము పంగుని ౧౫-వ తేదినాడు ఆలయమును కట్టింప మొదలు పెట్టినాడు. తరువాత తొమ్మిదేండ్లకది పూర్తి అయినది. ఆలయమును నిర్మించుట కాతడు శిల్పిని బదరికాశ్రమమునుండి రప్పించి నాడు. ఆశిల్పికుమారుడు తండ్రివార్త చిరకాలము తెలియ రాకపోవుటచే అతనిపోబడి కనుగొనుటకయి వెదకుకొనుచు వేలూరునకు వచ్చి అచట తన తండ్రి నిర్మించిన దేవాలయమును గని అందలి శిల్పమునకు ఆశ్చర్య చకితుడయ్యెను. కాని, అతడు దాని నిర్మాణము శుభలగ్నమున నారంభింపకపోవుటచే దానికి మంచియోగము లేదనియు, నది పాడుపడిపోవుననియు చెప్పెను.

తరువాత, కుమారుడు మంచిలగ్నమున నారంభించి దేవాలయముచుట్టు కోటకట్టెను. బురుజులు, ప్రాకారాదులు కట్టుటకు రాతిబండలను అక్కడకు పదుమూడు మైళ్లదూరమున నున్న పల్లికొండ నుండి తెప్పించిరి. కోటకట్టినదే తడవుగ, శివుని ఆజ్ఞానుసారము, బొమ్మిరెడ్డి దానిని పెంకణకోట వెంకటదేవ మహారాయలకు (క్రీ. శ. ౧౬౦౬ వ సంవత్సరమున) స్వాధీన పఱచెను.

ఆకోట పదునేడవ శతాబ్ది మధ్యకాలము వఱకు విజయనగర రాజులవశమున నుండెను. అనంతర మది బీజపూరు సుల్తానునకు వశమయినది. ఆకాలమున దేవాలయము పూజాపురస్కారాదులు లేక పాడుపడిపోయినది.

క్రీ. శ ౧౬౭౬ లో మహారాష్ట్ర నాయకుడు తుకోజిరావు వేలూరి సమీపమున సహ్యయోగమును చేసెను. ఆకారణమున కోటయంతయు పాములపుట్ట అయిపోయెను ఆపాములకుభయపడి, అప్పుడు కోటలో నుండిన మహమ్మదీయ- గవర్నరు కోటనువదలిపెట్టి ఆదగ్గరనే మరొకచోట నివాసము నేర్పరుచుకొనెను అబ్దుల్లాపురమను పేర నేడు నది వెలయుచున్నది.

వెంటనే కోట మహారాష్ట్రుల వశమయినది. ఆలయమున పూజాపురస్కారాదులు మరల ప్రారంభింపబడినవి. కాని అది ముప్పది దినములు మాత్రమే జరిగినది. అంతలోనే జుల్ఫికర్ ఖానుడు కోటను స్వాధీనము చేసుకొన్నాడు నాటినుండియు బ్రిటిషు వారి యధీనములోనికి వచ్చువఱకు అది మహమ్మదీయుల వశముననే యుండెను.

క్రీ. శ. ౧౭౯౯ వ సంవత్సరమున శ్రీరంగపట్టణము చివరముట్టడిలో టిప్పు హతుడయిన తరువాత బ్రిటిషువారు అతని పండ్రెండుగురు కూతుండ్రను, ఆఱుగురు కుమారులను బందీలనుగా కొనివచ్చి వేలూరి కోటలో నుంచిరి ౧౮౦౬ వ సం. లో వేలూరి కోటలో సిపాయీలు తిరుగబడి చాలమంది బ్రిటిషు అధికారుల ప్రాణములను దీసినారు. తోడనే బ్రిటిషు వారు తిరుగుబాటును రూపుమాపి ౮౦౦ సిపాయీలను పట్టుకొని చిత్రవధ చేయించినారు. వారిలో కొందఱిని ఉరితీసి, కొందఱిని తుపాకులతో కాల్చి, మఱికొందరిని ఫిరంగులవాత గట్టి పేల్చి చంపినారు. చివరపద్ధతి మాత్రము హృదయ విదారకముగ నుండెనట. దానిని కనిన యొకానొకడు ఇట్లు వర్ణించి యున్నాడు: "చిత్రవధ జరుగుచున్న ప్రదేశమునకు గ్రద్దలు గుంపులుగట్టి రెక్కలను తటతట

త్రుంచుకొనుచు, గట్టిగ నార్చుచు తమకు లభింపనున్న నరమాంస శోణితముల విందు నెఱింగినవానివలె నెగిరివచ్చి ఆకాశమున కనుపెట్టుకొని తిరుగుచుండిన వట. ఫిరంగుల వాతులనుండి మీఁగిక్కి, నలువైపులకు నెగురుచున్న మానవ మాంస శకలములను, పైపయిని ముక్కులతోను, గోళ్లతోను పట్టుకొని తినుచుండినవి. ఈ చిత్రవధచేయ నియమింపబడిన దేశీయ సైనికులు, అక్కడచేరిన ప్రజా సమూహము ఈ ఘోరదృశ్యమును చూచి, హాహాకారములు చేయుచు నాక్రోశించిరి." దీనికి 'వేలూరు తిరుగుబాటు' అను పేరు వచ్చినది.

వేలూరు నగరము కొండలక్రింద నున్నది. దాని చుట్టుపట్టుల పూలతోటలు, పండ్లతోటలు దండిగా నున్నవి. కోట నగరమునకు పడమట నున్నది. అది విషమ చతురస్రాకారమున నున్నది. దుర్గ ప్రాకారమున నక్కడ నక్కడ వలయాకృతులగు బురుజులున్నవి. వాని యంతరముల చదునయినవియు నున్నవి. ఈ ప్రాకారమునకు దిగువగా వెలిపైపున రాతిగోడ యున్నది. దానిలో నక్కడక్కడ మీదినుండి క్రింద కోట నాక్రమించియుండు శత్రువులమీద రాలుగుండ్లు విసరుటకును, తుపాకులు, ఫిరంగులు పేల్చుటకును అనుకూలముగ నుండునట్టి కంతలు, అక్కడక్కడ చిన్నచిన్న బురుజులు నున్నవి. దగ్గరుచుట్టును విశాలము, అగాధము నగు కందకమున్నది. దానివైశాల్య మొక్కొక్క యెడ నొక్కొక్క పరిమాణమున నున్నది. క్రిందివరుస గోడ చక్కగా మలచిన నల్లరాతి పెను బండలతోను సున్నపు గచ్చుతోను కట్టబడినది. మీదిపిట్ట గోడ ఇసుక, గచ్చులతో కట్టబడినది. ఆగోడ మీది భాగమున నర్ధ వలయాకారమున చెక్కబడిన బండలు గోపురపంక్తివలె నమర్చబడియున్నవి. ఈశాన్యమున అసలు కట్టడములకంటె ఉన్నతములయిన గోపురములు రెండున్నవి. తూర్పు బురుజునొద్ద ప్రాచీన దుర్గ ప్రవేశమార్గము తిరుగుడుతో నుండెను. అందు నాలుగు వాకిళ్లుండినవి. అచ్చట నొక త్రోపుడు వంతెన యుండెను. ఇటీవల ప్రాకారమును పడగొట్టి ఆమార్గమును తిన్నగా ఏర్పరిచిరి. దక్షిణమునగూడ కాలిత్రోవ యొకటి కందకమున కడ్డుగా రాలతో కట్టిన కట్టమీదుగా గలదు. కోటఅగడ్తలోనికి నీరు సూర్యగుంట అను పేరుగల జలాశయమునుండి భూగర్భమార్గమున ప్రవహించును. ఆ ప్రక్కలనున్న కొండలపై కురిసెడు వాననీరంతయు దిగబారి జలాశయమును నింపును.

ఇట్లు వేలూరికి పడమట కోటయుండె నుత్తరపు దిశను మూడు కొండ లున్నవి. ఆ కొండకొమ్మలను కోటలున్నవి. వీనిలో దక్షిణపువైపున నున్నది పెద్దది. ప్రకృత మివి మూడును శిథిలములయిపోయినవి.

కోటలోపల కట్టడము లనేకములున్నవి. అవి వెనుక టిప్పు కుటుంబమునకు నివాసములుగనుండినవగును. నేడు వానియందు దొరతనపువారి కార్యాలయములు మొదలగునవి నెలకొనినవి.

కోటలో ఈశాన్యభాగమున జలకంఠేశ్వర దేవాలయమున్నది. ఆలయము రెండు ప్రాకారములది. మధ్యభాగమున గర్భగృహమున్నది. ప్రధానద్వారము దక్షిణపు దిశను గలదు. దానిపయి గోపురము మిగులనున్నతము. ద్వారబంధనాదుల శిల్పము మనోహరమయినది. రెండవ ప్రాకారముయొక్క ద్వారముమీది గోపురము చిన్నది. ఈ ద్వారమున శాసనశిలా ఫలక మొకటి కాన్పించుచున్నది. అది వెనుక, లోపలగల బావిపయిన మూయబడియుండెడిదట. అందలి లేఖనము వేయేండ్లకు పూర్వపుది కావచ్చును. రెండవ ప్రాకారములోపల నైరృతి భాగమున అపూర్వశిల్ప సౌందర్య సమంచితమగు కల్యాణమంటపమొకటి యున్నది. ఇందలి శిల్పరచన ప్రత్యేక పరిశీలనయోగ్యము. తొలుదొలుత నీ మంటపమును గనిన ఆంగ్లేయులు, శిల్పవిశిష్టతకు ముగ్ధులయి, దీని నూడదీసి ఇంగ్లాండుకు కొనిపోయి అచ్చట మరల జోడించుకొనదలచిరట. కాని వారి దురదృష్టము (మన అదృష్టము) కారణముగా, మంటపభాగములను తీసికొనిపోవ వచ్చుచుండినయోడ మార్గమున సముద్రములో మునిగిపోయెను. అంతటితో నాప్రయత్న మాగిపోయినది.

మంటపమున వెలివరుస స్తంభములమీద వాహనారూఢుల ప్రతిమలు చక్కగా చెక్కబడినవి. మంఝార్థ

నండలిశిల్పము నిరుపమానము. తీర్చిదిద్దినట్లు చెక్కబడిన పత్రములమీద ఒకటి రెండడుగుల ఎత్తుగల ప్రతిమలు చెక్కబడినవి. సొగసులు గురియుచున్నట్లున్న వానిఅవయవ సన్నివేశము, చక్కగా ఉబుకుచున్నట్లున్న శిల్పరచన వానికి అపూర్వరామణీయకమును సమకూర్చినవి.

ఈ మంటపముకప్పున లోవైపు చక్కని శిల్పముతో నొప్పుచున్న రాకపు పలుకరాలు రెండున్నవి. వానిపయి నట్టనడుమ కమలము చెక్కబడియున్నది. ఆ కమలమునందలి యొక్కొక్క రేకును ముక్కున కరచి పట్టుకొని చిలుకలు తలక్రిందుగ వ్రేలుచున్నవి. పెద్దదాని కుందు కమలముచుట్టును నాట్యముచేయు చున్నట్లు ప్రతిమలు చెక్కబడియున్నవి. నాలుగు మూలలను రెండుకొక్కెములు తాపిన రాతిగొలుసులు వ్రేలుచున్నవి. దీనికి నాలుగువైపుల నాలుగుపత్రములు తీర్చిన దూలము లమర్పబడియున్నవి. వీనిపయి విస్తారముగ శిల్పపుజిలుగుపనికలదు. దీని నానుకొని పెలుపల నలువైపుల అందములయిన ప్రతిమ లనేకములు మలచబడియున్నవి. అష్టదిగ్గేఖల నష్టదిక్పాల విగ్రహములు సపరివారములుగ చెక్కబడియున్నవి.

లోపలి ప్రాకారమున నొక నూయి యున్నది. అందు దేవాలయధనము దాచబడియున్నదట. వెనుక నొక కటికికరవున నందలి నీరంతయు వట్టిపోవ, ఒకానొక దొరతనపుటుద్యోగి దానిలోనికిదిగి యచట పాలారునదికి గొంపోవు సురంగమార్గమును గనుగొనెనట.

గర్భగృహము గాఢాంధకార బంధురము. పట్టపగటను సైతము అధికప్రకాశము గల దీపముల వెలుగునగాని మూలవిగ్రహము కానరాదు.

దక్షిణ హిందూదేశమున మరెక్కడను, ఇంత పెద్దదియు, ఇంత శిల్పసంపదగలదియు, ఇట్లు సురక్షితముగనున్నదియు నగు దేవాలయము ఇంకొక్కటి కానరాదు. ఇట్టి ఆలయము పూజాపురస్కారములులేక, తన వైభవమును కోలుపోయి పాడుపడిపోయినది. ఇట్టిదుర్గతికి పాలయిపోయిన యాలయములు, ఉత్తమశిల్ప కళానిలయములు ఎన్నియో మన దేశమున నున్నవికావా?

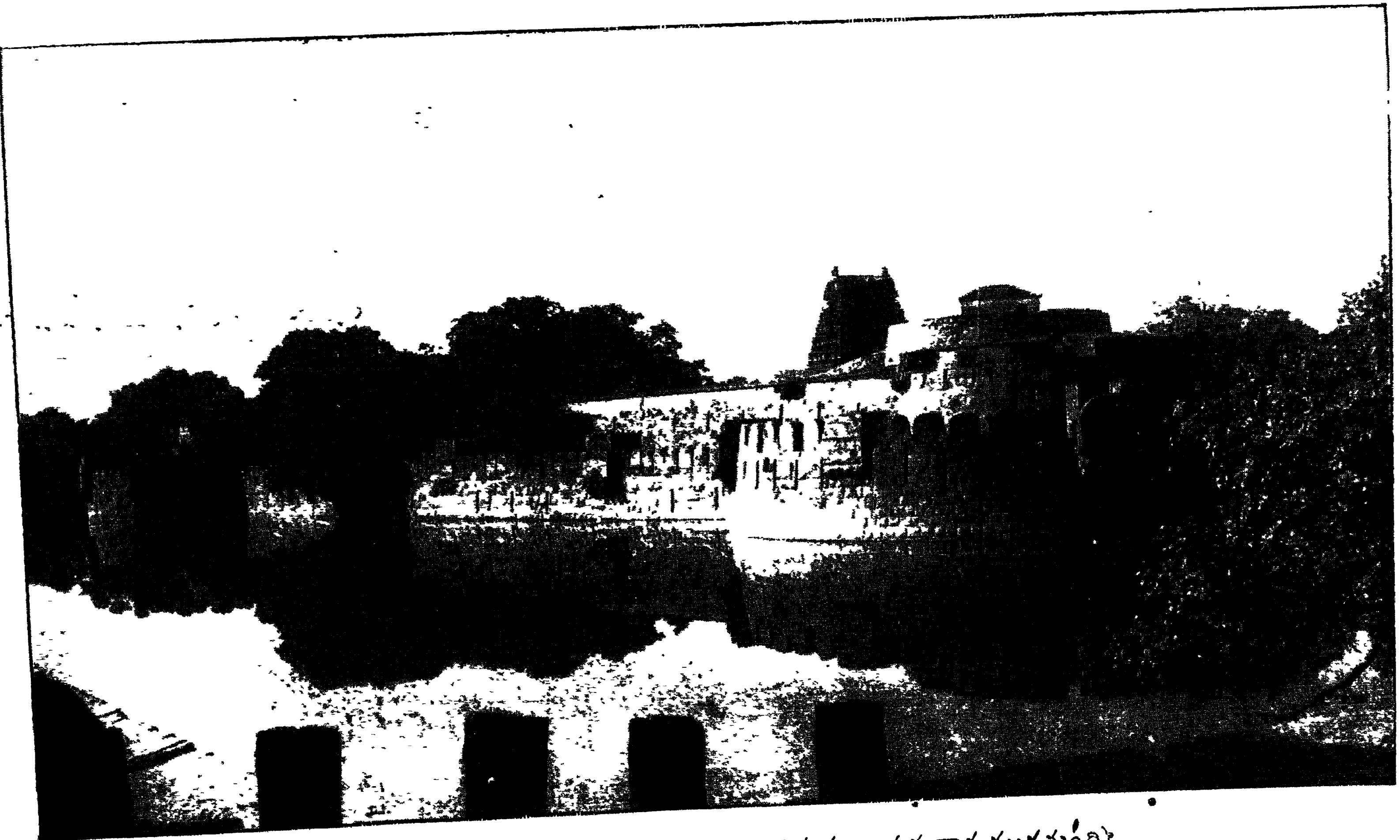

కీ. శే. జాన్ రాక్ ఫెలర్

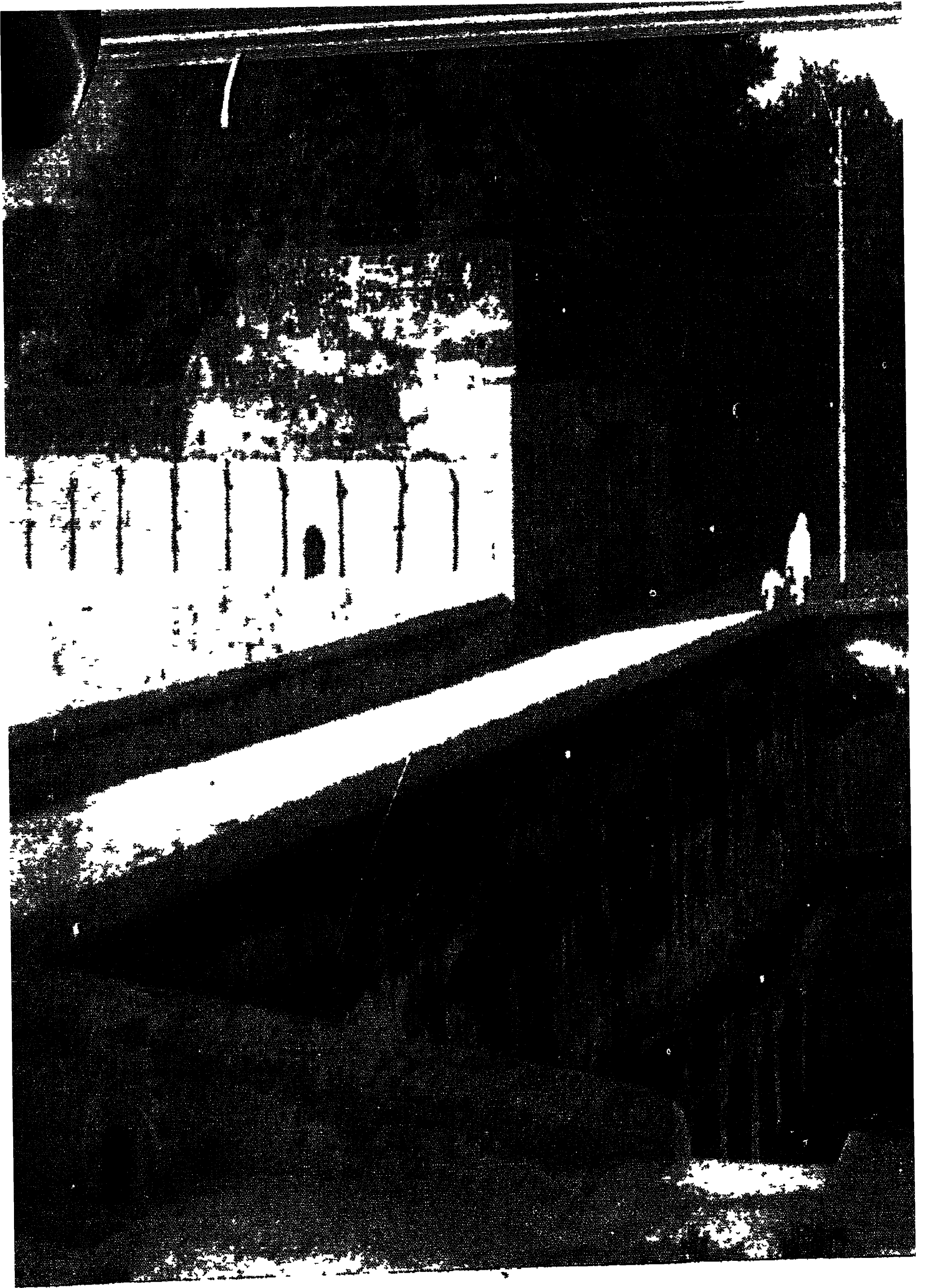
అమెరికను కోటీశ్వరుడు ఇతడు విశ్వమానవాభ్యుదయమునకయి కోట్లకొలది సొమ్మును దానము చేసినాడు. ఇంతధనికుడు, ఇట్టిదాత ప్రపంచమున నింకెవ్వడును లేడు.

వేలూరు కోట చిత్రములు

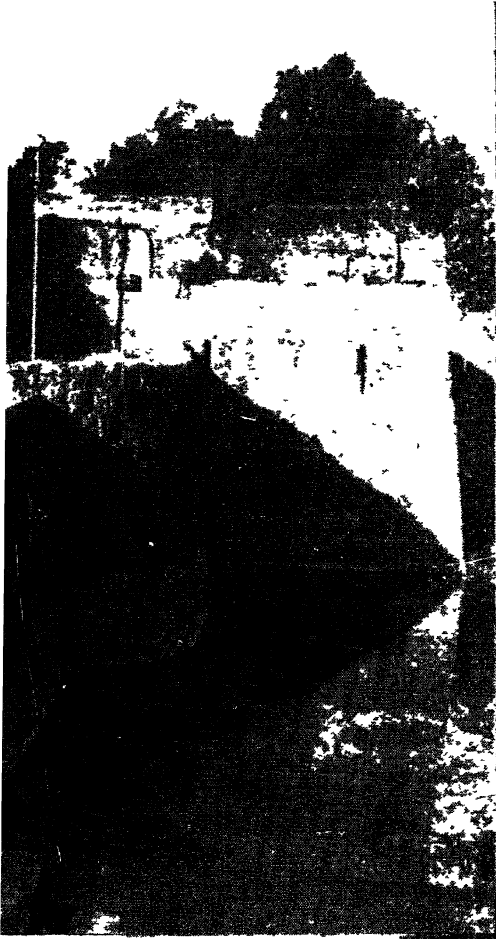
S. S. S.

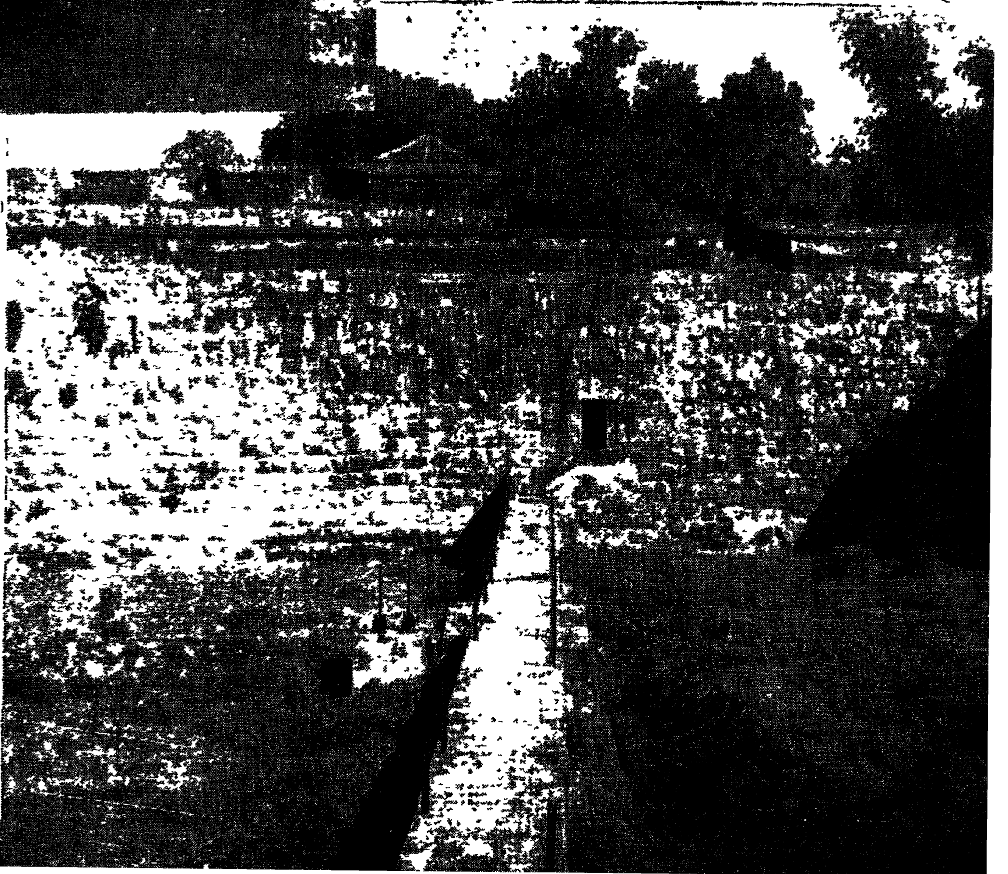
౧. కోట, కందకము, లోపలి గోపురములదృశ్యము (ఈశాన్యముననుండి)

౨. దుర్గముయొక్క సింహద్వారము

3. రహస్యద్వారపథం

కలగూరగంప

విటమినులు

మందులనుగురించిన అడ్వర్టయిజుమెంట్లలోనూ, వైద్యులుచెప్పే సలహాలలోనూ, విటమిన్లనుగురించి ప్రసక్తిరాని అంశము యీనాడు మనము వినటంలేదు.

ఈ విటమినులు ఏమిటి? ఇవి యెందుకు పనికి వస్తాయి?

విటమినులు అయిదు రకాలు. ఇవి ప్రతిమానవుడికీ, శరీరనిర్మాణానికి-అంటే ఆరోగ్యపోషణకు అవసరం.

ఈ విటమినులు యేయే పదార్థాలలో వుంటాయో, యే విటమిను యెందుకు పనికివొస్తుందో శాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనలవలన తేలింది.

కాని, విటమినులలోని భాగాలు యేమిటో, వాటి రసాయన మిశ్రమము యేమిటోమాత్రం యింకా తేలలేదు. అయినా, విటమినుల వుపయోగాన్ని గ్రహించడానికి యీ విషయం యే విధంగానూ అడ్డురాదు.

విటమినులు ఆరోగ్యసంరక్షణకు ఆయుధాలలాంటివి. అపాయకరమైన పెద్దపెద్దవ్యాధుల్నికూడా విటమినులు రాకుండాచేస్తాయి. అలాగని కావలసినంత యెక్కువగా విటమినులను తిందామంటే దొరికేవిగావు. ప్రతి ఆహారపదార్థంలోనూ కొద్దిగా - బహుకొద్దిగా వుంటాయి.

అందుచేతనే, విటమినులను యెక్కువగా తయారుచెయ్యటము యెలాగా, బీదవాళ్లందరి అందుబాటులోనూ వుండే తక్కువధరకి అమ్మడము యెలాగా అనే విషయాన్ని పరిశోధకులు చాలాతీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నారు. విటమినులు ఎక్కువగావున్న ఆహారపదార్థాలు ఫలానివి అనీ, విటమినులు ఫలానివిధంగా ఉపయోగకరమనీ సాధారణప్రజ లందరికీ బోధించడానికికూడా శాస్త్రజ్ఞులు ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు.

అయిదురకాల విటమినులనూ ఏ. బి. సి. డి. ఇ. విటమినులనే పేరుతో ప్రత్యేకించారు. వీటిలో చాలా ముఖ్యమైనది డి. విటమిను. ఇది సాధారణంగా నెయ్యి, పెరుగు, వెన్న మొదలయిన మాంసకృత్తులలో వుంటుంది. ఎముకలను వృద్ధిచెయ్యడానికి యిది పనికివస్తుంది. పిల్లలకు చిన్నప్పుడు యీ విటమిను యెంత ఎక్కువగా పెడితే వాళ్లు అంత బలిష్ఠులుగా తయారు అవుతారు. ఎముకవల్లనేకదా చక్కనిరూపం తయారయేది! కోడిగ్రుడ్లలోనూ, పాలలోనూ కూడా యీ డి. విటమిను బాగానే వుంటుంది. అయితే, పచ్చిగడ్డితినే ఆవుపాలలోనే వుంటుంది.

తరువాత, ఏ. విటమిను. ఇది రోగాల్ని రాకుండా రక్షిస్తుంది. అంటే రోగక్రిముల్ని నశింపజేసే ధాతువుల్ని శరీరంలో పెంపొందింప చెయ్యడానికి ఏ. విటమిను చాలాముఖ్యం. తరువాత, జీర్ణశక్తిని వృద్ధిచెయ్యడము కూడా ఏ. విటమినుపనే. ఇది ఆకుకూరలలోనూ, చేపలలోనూ వుంటుంది.

విటమిను డి, విటమిను ఏ ల తరువాత ముఖ్యమైనది విటమిను ఇ. ఇది ముఖ్యంగా స్త్రీలకు ఉపయోగమైనది. గర్భవతులుగా ఉన్న స్త్రీలకు బలహీనతవల్ల కలిగేగర్భస్రావాలను ఆపి, శిశుజననాన్ని బాధలేకుండా చెయ్యడంలో యీ ఇ. విటమిను చాలా ప్రయోజన

విమర్శనము

మానవుడు

గ్రంథకర్త: రవీంద్రనాథ టాగూర్. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషద్గ్రంథమాల ౧౬ వ ప్రచురణము, వాల్తేరు. వెల రు. ౧. పుటలు ౬౧

రవీంద్రు నెఱుగని విద్యావంతులు హిందూదేశమున నుండరు. ఇప్పటికి సుమారు పాతికసంవత్సరములకు పూర్వమే అతనికి నోబెల్ బహుమతియు, తదనుగుణముగ పాశ్చాత్యుల ప్రశంసయుకూడ వచ్చినది. నాటినుండియు అతని ప్రతిభ పాశ్చాత్యదేశములలో నానాటికి అంకకంకకు పెరిగిపోవుచునేయున్నది. జర్మనుయుద్ధము వలన పాశ్చాత్యదేశములందు అశాంతియు, మనోవ్యాకులతయు అధికముగ ప్రబలినందున, ఈ హైందవమహర్షి తమ కెట్టి మహదుపదేశము చేయునో, ఏ అపూర్వ ఆధ్యాత్మికసూత్రముల ప్రభావముచే ప్రపంచము నుద్ధరింపబోవునో అనునాశ పాశ్చాత్యులలో చాలమందికి దృఢముగ గలదు.

రవీంద్రుని మనోభిప్రాయములు అతని నవలలయందును, నాటకములందును, పద్యములందును, పాటలందును, చిన్నకథలందునుకూడ విశదముగ తెలియుచునే యుండును. కాని క్రీ. శ. ౧౯౧౩ నందు ప్రచురితమయిన "సాధన" యను పుస్తకమునందు అతని ఆధ్యాత్మికభావములు ప్రథమమున రూపుకట్టు కొనినవి. ఈ మూలాభిప్రాయములే కొలది సంవత్సరములక్రితము ఆక్స్ఫర్డువిశ్వవిద్యాలయమున అతడొసగిన ఉపన్యాసములందుకూడ వ్యక్తము లైనవి. ఈ ఉపన్యాసము లిదివరకే "మానవునిమతము" (The Religion of Man) అను పుస్తకమున ప్రచురితములైనవి. ఒకటిరెండు విషయములుదప్ప ఇందలి సారాంశమే ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమున రవీంద్రుడొసగిన ఈమూడు ఉపన్యాసములందును గానవచ్చుచున్నది.

రవీంద్రుని తత్వసూత్రములను ఈ క్రిందివిధముగ సంగ్రహపరుపవచ్చును:

౧. జగత్తు మిథ్యకాదు. [వేదాంతశాస్త్రము అనాదినుండియు జీవేశ్వరసంబంధ చర్చయందే మునిగి తేలుచు ఈశ్వరసాయుజ్యమే జీవునికి పరమావధియని తెలుపుచున్నను, ఈశ్వరసృష్టియగు జగత్తునకును జీవునికిని మాత్ర మెట్టిసంబంధమును (ఒక్క అభావసంబంధము తప్ప) నిర్ధరించుటకు అవకాశము నివ్వకుండుట ఒక గొప్ప పొరపాటు అని రవీంద్రుని మతము.]

౨. జగత్తు మిథ్యకాదని నిర్ధరించుటకు గూడ మనస్సే ప్రమాణము.

౩. జీవితమునందును, సృష్టియందును, ఉత్కృష్టానందము ననుభవించుటయే మానవుని గుణము. ఇందుకు వ్యతిరేకముగ చరించుట — అనగా సర్వసంగ పరిత్యాగము చేయుట- రవీంద్రునిమతమున గొప్ప యవివేకము. తన పుస్తకములందు పలుతావుల రవీంద్రుడు సన్యాసులను పరుషవాక్యములతో నిందించియున్నాడు.

౪. కేవలము స్వానుభవమునందే లగ్నమయిన మనస్సుగలవాడై స్వాభిమతకార్యములనే చేయుటతో తృప్తి నొందక విశ్వాత్మకనుగుణముగ ప్రవర్తించి విశ్వసృష్టి నుత్కృష్టము జేయుటకు చేయూత యొసగుటయే.

మానవునికి పరమావధి. మానవు డధమస్థితియందున్న గాని ఇందున కవలంబింపవలసిన మార్గము స్వతస్సిద్ధముగనే మానవునికి బోధపడగలదు.

(సాధన అ. ౫. పుట ౧౧౨)

ఇవియే రవీంద్రుని తత్త్వసిద్ధాంతమునందలి ముఖ్యాంశములు. ఇవి ఆర్షములనియు, వైదికములనియు, వీనిలో తన స్వతంత్రాభిప్రాయము లేవియు లేవనియు రవీంద్రుని వాదము. కాని రవీంద్రుడు వేదాంత శాస్త్రాధారములను అందరివలె వ్యాఖ్యానము చేయడు. అతని మతమే వేరు; అతని వ్యాఖ్యాన ధోరణియే వేరు. ఎట్టి నూతనాభిప్రాయ మయినను సరే శాస్త్రాధారములతో ఏవిధముగనైన సరిపుచ్చిన జాలును, అది శాస్త్రసమ్మతమే యని రవీంద్రుడు వాదించును. కాని నిజముగ సూత్రాక్షరములను నిష్పక్షపాతముగ పరిశీలించినచో ఇట్టియర్థ మేర్పడునా యని తలంపడు. తలంచుట యటుండ అట్టి ప్రయత్నమే వ్యర్థమనియు, కాలహరణ మనియు వాదించును. (సాధన అ. ౪ పుట ౭౨)

పైనదెల్పిన యభిప్రాయము లెంతవరకు వేదాంత శాస్త్రముపై నాధారపడి యున్నవి? ఎంతవరకు పాశ్చాత్యులు వక్కాణించినట్లు షాఫ్ట్స్ బరీ, (Shaftesburg) కాంట్, (Kant) ఫిక్ట్ (Fichte) మొదలగు పాశ్చాత్య తత్త్వవేత్తల యభిప్రాయముల ప్రభావమునకు లోనైనవి, ఎంతవరకు రవీంద్రుని స్వతంత్రాభిప్రాయములు అను విషయముల నిట చర్చింప సాధ్యముగాదు. ఈ విషయ మెట్లున్నను రవీంద్రుడు నేటి తత్త్వోపదేశకులలో ముఖ్యుడనుట నిస్సంశయము. యవనతత్త్వ సిద్ధాంతములను గాని, ప్రాచీన హైందవ తత్త్వ సిద్ధాంతములనుగాని, ఇంకే ఇతర తత్త్వ సిద్ధాంతములను గాని ఉన్నవి యున్నట్లే నేడు మనము వానిని అవగాహన చేసికొని మన జీవితములందు అనుభవమునకు తెచ్చుకొను సాధ్యముకాదు. జీవితాంతరార్థ మెన్నటికిని ముఖ్యసూత్రములు కూడ మారజాలవు. కాని ఒకొక శతాబ్దియందును ఒకొకతరమునందును ఈ యంతరార్థమును, ఈ మూలసూత్రములను ఆయాకాలపు ప్రత్యేకపరిస్థితులనుబట్టి, వేరువేరు విధములుగ తెలియజెప్పినగాని పామరజనమునకు బోధపడదు. ఇరువదియవశతాబ్ది భారతీయ వివేకమున (Renaissance) సర్వోత్కృష్టముగ పాల్గొనినవారిలో రవీంద్రుడు ముఖ్యుడు. ఇట్టి అసమాన మేధాశాలియొక్క ఉత్కృష్టాభిప్రాయములను అతని గంభీరోపన్యాస రూపముగ వినుట కాస్పద మేర్పరచిన ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తుయొక్క గుణజ్ఞత ఎంతయు ప్రశంసనీయము. ఇట్టి అమూల్యోపన్యాసములను ప్రచురించినందులకు ఈ పరిషత్తునకు ఆంధ్రలోకమే కాక మానవకోటియంతయు గూడ కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పింపవలసినదే.

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు.

వైయాకరణ పారిజాతము

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషద్ గ్రంథమాల ౧౫వ ప్రచురణము - ఆంధ్ర విశ్వకళాశాలా పండిత శ్రీవజ్ఝల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రి విరచితము. రాయల్ ౫౬౧ పుటలు. వెల రు. ౩ లు.

"శ్రీ సీతారామపండితీయ" మను నామాంతరము గల ఈగ్రంథము 'నన్నయాథర్వణీయ' మను మూలగ్రంథమునకు విపుల మగు వ్యాఖ్యానము. ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి, దానికి శేషగ్రంథమగు వికృతివివేకము (అథర్వణకారికావళి) పయివ్యాఖ్యకు మూలములు. గ్రంథకర్తలనుబట్టి ఈ విశిష్టమూలమునకు వ్యాఖ్యాతలు "నన్నయాథర్వణీయ" మని పేరిడిరి. మూలమున పయి గ్రంథద్వయమే కాక వానియందు లేని విశేషవిషయములు వివిధ సంస్కృతాంధ్రవ్యాకరణ గ్రంథములనుండి గ్రహింపబడినవి. కొన్ని వ్యాఖ్యాతృకృతసూత్రములును మూలమున చేరినవి. అట్లయినను ఇందు ప్రధానమూలము నన్నయాథర్వణ గ్రంథము లే అగుటచే నామానౌచిత్యమునకు అవకాశ మేమియు లేదు. ముద్రితగ్రంథభాగమున మూల, వ్యాఖ్యా

నములు సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదములోని మొదటిభాగమునకు మాత్రమే ఉన్నవి. ఈప్రథమభాగము గ్రంథాది సమర్థన, తద్భవ, అక్షర, అనుస్వార, అంతస్థ, దంత్యతాలవ్యచజ ప్రకరణము లనుపేర ఆరుప్రకరణములుగ విభజింప బడినది.

“నన్నయాథర్వణీయము” నకు “ఇతరాంధ్ర లక్షణగ్రంథప్రపంచ పరిశీలనపూర్వకముగను, వైదిక లౌకిక సంస్కృతభాషావ్యాకరణసంబంధ పరిశీలన పూర్వకముగను, ప్రాచీనమహాకవిప్రయోగ ప్రపంచ ప్రదర్శనపరిశీలనపూర్వకముగను, నితరద్రావిడ భాషా సంబంధవిశేషవిమర్శనార్థక తోలుకాప్య, కర్ణాటభాషా భూషణాది ద్రావిడవ్యాకరణవిషయ ప్రదర్శనపరిశీలన పూర్వకముగను విపులముగ వ్యాఖ్యానము చేయుట యీతద్గ్రంథ పరమోద్దేశము. ఆంధ్రభాషావాఙ్మయ కూలంకషపాండిత్యసంపత్తికిఁ శాస్త్రముపౌరుష మాద్యం ప్రాయిక నిత్యప్రయోగ లక్ష్మైకతత్ దృశ్య'మిత్యాది నన్నయభట్టారకసూక్తి చొప్పున వ్యాకరణసంస్కార సంస్కృతిభాషావాఙ్మయపరిజ్ఞానమేకాక యితర ద్రావిడభాషావైదుష్యమును నత్యావశ్యక మనుటలో విప్రతిపత్తి లేదు.”

ఇదివరకు వెలసిన వ్యాకరణగ్రంథము లుమాత్రము కేవలము సంస్కృతభాషా, వాఙ్మయముల పైనే ఆధారపడినవి. వానికిని, దీనికిని గల ముఖ్యభేదములలో నిది యొకటి.

ఇదివరకు వెలువడిన వ్యాకరణగ్రంథములు పరిమితగ్రంథవిమర్శనపూర్వకముగ గొన్ని సిద్ధాంతముల నొనరించినవి. ఇప్పటివరకు అవియే అందరికి నుపాదేయములై యున్నవి. ఇందు వైదిక, సంస్కృత, కర్ణాటాంధ్ర, మలయాళాదిభాషావ్యాకరణ విమర్శ పూర్వకముగ సప్రమాణముగ అనేక సిద్ధాంతములు తారుమారు చేయబడినవి; అనేకములగు నూతనాంశములు నిరూపింపబడినవి. అందు ముఖ్యమైనవి కొన్ని యిట నీయబడుచున్నవి.

౧. ఇప్పటి పండితవ్యవహారస్థ మగు భాష గ్రాంథికము కాదగినది; అది వ్యాకరణవిరుద్ధ మైనను గ్రాహ్యము నగ్రామ్యము నగును.

౨. తెలుగువ్యాకరణములలో వాడబడిన ప్రకృతి, వికృతులకు జన్య, జనకభావ మర్థము కాదు; ఆంధ్రమునకు ప్రాకృతప్రకృతికత్వమును చెప్పనక్కర లేదు; తమిళముకూడ తక్కిన ద్రావిడభాషలవలె సంస్కృతానుసారియే యగును.

౩. తాలువన పూర్వభాగము; బుగ్గలలోపలి భాగము కాదు.

౪. “ఱ” అను నక్షరము ద్రావిడభాషలలోనే కాక సంస్కృతమునందును కలదు; అది పాణినీయ శిక్షలో చెప్పబడిన దుఃస్పృష్టము; ‘ఱ’ క్రమముగ సంస్కృతమున ‘ళ’ గా మారిపోయినది.

౫. లౌకికవాఙ్మయమున ప్లుతమునకు వాడుక లేదు; ప్లుతవిధానము చింతామణ్యభిప్రేతము కాదు.

౬. అచ్చాంధ్రమున వర్గయుక్సరళములను ప్రాచీనులు సమ్మతింపలేదు.

౭. చింతామణిలో ఆంధ్రలిపిస్వరూపము వివరింపబడినది; కాని నన్నయలిపి వాడుక కెక్క లేదు.

౮. ఖండానుస్వారమునుండి పూర్ణానుస్వారమేర్పడలేదు; తేల్చి పలుకబడిన పూర్ణమే అర్ధమైనది; ఊదబడిన దళ్లే నిలిచినది.

౯. ఖండాఖండప్రాసముగాని, ఖండ, పూర్ణప్రాసముగాని నన్నయాభిప్రేతము కాదు; ప్రాచీనశాసనములలో ఖండబిందు వుపేక్షితము.

౧౦. ద్రావిడభాషలలో నేనియందును ‘ర, ఱ’ లకు మైత్రి లేదు; నన్నయనాటికే ‘ర, ఱ’ ల నైజాత్యము సడల నారంభించినది.

౧౧. భాగవతమున బమ్మెర పోతనామాత్యుడు రచించిన భాగములలో ఎచ్చటను రేఫ, శకటరేఫలకు మైత్రి చెప్పబడలేదు. ఈవిషయమును కూలిమంచి

లను చక్కని గద్యవ్యాసములును, కథలును, రసవంతము లైన పద్యములును ఈ మొదటి సంచికలో గలవు. దీనినిబట్టి యీపత్రిక మంచిభవిష్యము సంపాదించు కొనగలదని దృఢముగ జెప్పవచ్చును. రాయలసీమ వాసులు దీనిని చిరస్థాయిగజేయుటకు పాటుపడు దురుగాక.

గ్రంథస్వీకారము

ఆంధ్రతేజము (పద్యాత్మకము)

క్రౌను ౧/౮ సైజు, పు. ౫౪. వెల నాలు గణాలు.

గ్రంథకర్త : ఉభయభాషాప్రవీణ బోడేపూడి వేంకటరావు, బోర్డుహైస్కూలు పండితుడు, బాపట్ల.

తెలుగు ఇంకంటాక్సు ఆక్టు

క్రౌను ౧/౮ సైజు, పు ౧౮౦, వెల రు. ౧-౮-౦.

గ్రంథకర్త : కడిమిశెట్టి వీరరాజుశెట్టి, బి. ఏ., బి. ఎల్., వకీలు, బెజవాడ.

మోక్షసాధన సారసంగ్రహము

క్రౌను ౧/౮ సైజు, పు. ౭౫, వెల రు. ౦-౮-౦.

గ్రంథకర్త : కనకపల్లి భాస్కరరావు, గాంధి నగరము, కాకినాడ.

నూతన ఇండియా రాజ్యాంగము

క్రౌను ౧/౮ సైజు, పు. ౭౮, వెల మూడణాలు.

ప్రకాశకులు : ఆంధ్రరాష్ట్ర రైతు సంఘము, బెజవాడ.

రసికాభిరామము (నాటకము) (మొదటిభాగము) కామేశ్వరి

డెమ్మి ౧/౮ సైజు, పు ౨౦౪.

గ్రంథకర్త : వాజపేయయాజుల వేంకట నారాయణ, రాజమహేంద్రవరము.

ముక్తావళి (పదికథలు)

డెమ్మి ౧/౮ సైజు, పు. ౮౦, వెల అరణాలు.

గ్రంథకర్త : తాడిమళ్ల బసవరాజు, బి. ఏ., రామారావుపేట, కాకినాడ.

శ్రీ నాగమహాశయుని జీవితచరిత్ర

క్రౌను ౧/౮ సైజు, పు. ౧౫౨, వెల ఎనిమిదణాలు.

ప్రకాశకులు : శ్రీరామకృష్ణ మఠము, మైలాపూరు, మద్రాసు.

పాపం (కథల సంపుటి)

క్రౌను ౧/౮ సైజు, పు. ౭౮, వెల నాలుగణాలు.

గ్రంథకర్త: గుడిపాటి వెంకటచలం.

రూమ్ టులెట్ (కథల సంపుటి)

క్రౌను ౧/౮ వ సైజు, పు. ౧౦౧, వెల నాలుగణాలు

గ్రంథకర్త: పిల్లలమఱ్ఱి బాలకృష్ణశాస్త్రి.

పై రెండు గ్రంథములు దొరకుచోటు: యువ కార్యాలయం, పాతపేట, తెనాలి.

---

14.   6.   19   ౯౫

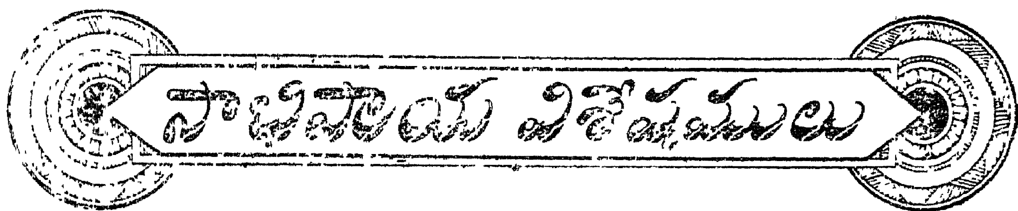

విండ్సరు ప్రభువు

సింప్సను సతి

౧౯౩౭ సం. జూను నెల ౩వ తేదీనాడు పారిసులో వివాహము జరిగినది.

శ్రీ జార్జి పట్టాభిషేకము

ప్రపంచపరిణామమునందు ధర్మరంగములు విషాదానంద పర్వములు. భారత సంగ్రామేతిహాసము యుగయుగములందును రాజ్యాభిషేకమహోత్సవ సమయములందు జరిగెడి ధర్మమీమాంసకు ప్రమాణము. ధర్మరాజు ధర్మమీమాంసను భీష్మునిముఖమునను వినినతరువాతను దండనీతిధర్మమును గ్రహించి రాజ్యాభిషేకమును స్వీకరించెను. యుగములు గడచినను, పశుబలప్రయోగసాధ్యమైన దండనీతియే రాజ్యచిహ్నముగ పరిణమించిన విధమును వర్తమానప్రపంచ పరిస్థితులు సహస్రముఖముల విశదముచేయుచున్నవి. దేశమునందు రాజున్నను లేకపోయినను దండనీతిమాత్రము రాజ్యమునకు మూలాధారము. ఆఱవజార్జి పట్టాభిషేక మహోత్సవ సందర్భమున బ్రిటీషురాజ్యాధికారులు లండను నగరమందు సమావేశపఱచిన మహారాజులు, రాజులు, మహారథులు, సైనికులు, వైమానికులు, మంత్రులు మొదలగువారి సమూహములు సామాన్యులకు బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమహత్త్వమును సువ్యక్తము చేసినవి. రాజలాంఛననామములు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమును ఏకపాశబద్ధము చేయుటకు సామ్రాజ్యాభిమానులు చేసిన ప్రయత్నములు సఫలము లైనను విఫలము లైనను సామ్రాజ్యమహత్త్వము ప్రపంచ లక్ష్యమును ఆవరించినది. లండను నగర పట్టాభిషేక మహోత్సవవార్తలు ప్రపంచమునందంతటను మారుమ్రోగినవి. లండను నగరమునందును, సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందును సామ్రాజ్యవిజయ ఘోషలు ప్రతిధ్వనిల్లినవి. రాజులు, ప్రభువులు, మతాధిపతులు, వర్తకశ్రేష్ఠులు స్వోత్కర్షపరాయణులై పరమానంద మనుభవించిరి. సన్నిహితపాశబద్ధముకాని సామ్రాజ్యాంతర్భాగములు, రాజచిహ్నమును బలీయమైన సామ్రాజ్యపాశముగను స్వీకరించి, సంతృప్తిని బొందినవి. పరాధీనస్థితియందున్న సామ్రాజ్యాంతర్భాగములు కొంతవఱకుపట్టాభిషేకోత్సవముల పట్లను విముఖత్వమును చూపినను శ్రీమంతులు, రాజులు, ప్రజలు పట్టాభిషేకోత్సవమును మామూలుగ చూచి ఆనందించిరి. కోట్లరూప్యములు వ్యయము చేసి ఏర్పాటుచేసిన రాజ్యాభిషేక ప్రదర్శనమువల్లను సామ్రాజ్యమునకును, ప్రజలకును ఏమిప్రయోజనము కలిగినదియును భావికాలము నిర్ణయింపగలదు.

కాని ధర్మరాజపట్టాభిషేకమువలెను జార్జిపట్టాభిషేకము దండనీతి ప్రతిష్ఠను, బ్రిటీషుసామ్రాజ్యబలమును లోకమునకు ప్రకటించినది. వర్తమానయుగము ప్రకటనయుగము.

గంభీరములైన పట్టాభిషేకోత్సవ ప్రదర్శనములు మంత్రులకు యీారపురాజ్యాంగములందు మంత్రాంగమునకు వినియోగపడ గలవు. పట్టాభిషేకోత్సవము ముగిసినది. ప్రజాప్రతినిధులు స్వస్థలములకు చేరుకొను చున్నారు. కాని జార్జి పట్టాభిషేకము ప్రపంచ వ్యవహారములందు అపూర్వ విషయమును సత్కరింప చేయుగలదు.

*　*　*　*

విండ్సరు ప్రభువు వివాహము

ధర్మరాజునకు విజయానంతరము సంప్రాప్తమైన వైరాగ్యమునకు రాజ్యత్యాగమును చేయుట సాధ్యము కాలేదు. యుగయుగముల నుండియు సంప్రాప్తమగుచున్న ధర్మాధర్మ సంరంభమునందును, ప్రజా రాజ్యాధికార సంరంభమునందును రాజ్యాధికారమే బలీయముగ నున్నది. ప్రజలు పశుబల చిహ్నమైన ఆయుధ దేవతను రాజరూపముననో శూరరూపముననో, డిక్టేటరు రూపముననో పూజించుట యాచారమైనది. ప్రపంచమునం దన్ని దేశములందును సంగ్రామ దేవత ప్రళయతాండవము చేయుటకు పాతాళ హోమమును చేయుచున్న విధము బహిరంగ రహస్యము. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము లేని ప్రజాస్వామ్యము గగనకుసుమము. రాజకీయ, సాంఘిక, మతార్థికాది విషయములందు వ్యక్తి స్వాతంత్ర్య సంపాదనార్థము సామాన్యప్రజ లనుభవించిన దుఃఖ పరంపరలు ప్రపంచ పరిణామమునందు విషాదానంద పర్వములు. ధర్మ మనవరతము ప్రపంచమును ధరించు చున్నది. ప్రపంచమునందు ధర్మ పరిణామమునందు తిరోగమనము సహజము. గతించిన నూ॥ యేబది యేండ్లయందును, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము నకును, ప్రజా స్వామ్యమునకును ప్రజలు దుఃఖపరంపర లనుభవించి సంపాదించిన స్వాతంత్ర్యము మటుమాయ మగు నను భయము స్వాతంత్ర్య ప్రియులను పీడించుచున్నది. కాని మహాప్రళయము లేనిది పునర్నిర్మాణము సాధ్యముకాదు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమును మహాధర్మ పరివర్తనమును బొందకను సామ్రాజ్య క్షేమమునకును, ప్రజాస్వాతంత్ర్యాగ్యదయమునకును వినియోగపడజాలదు.

ఎడ్వర్డు రాజ్య పరిత్యాగము ధర్మనిష్ఠకును, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్య ప్రదర్శనమునకును ప్రపంచేతిహాసమునందు గంభీరముగ నున్నది. ఎడ్వర్డు రాజు శ్రీమతి సింప్సనును పెండ్లాడుటకు రాజత్యాగమును తృణప్రాయముగను చేసెను. ఎడ్వర్డు వివాహము మాట తెలిసినతోడనే రాజకుటుంబము, ప్రభువులు, మంత్రులు, మతాధిపతులు, ప్రజలు పరిహసింపబూనిరి. బాల్డువినుమంత్రి తన మంత్రాంగము నంతయును వినియోగించి ఎడ్వర్డును రాజ్యత్యాగమును చేయుటకు సమ్మతింపజేసెను.

ఎడ్వర్డు రాజ్యత్యాగమును, బంధుత్యాగమును, దేశత్యాగమును, మిత్రత్యాగమును

చేసి విదేశములందు సింప్సనుసతిని పెండ్లాడెను. లండను నగరమునందు జరిగిన పట్టాభిషేకమహోత్సవములను, వియన్నాయందు జరిగి విండ్సరుప్రభువు, సింప్సనుసతుల వివాహమహోత్సవమును సంస్మరించి ధర్మపరమార్థమును గ్రహించదలచినవారలకు ప్రపంచము నావరించిన మాయాపటాటోప ప్రభావము సువ్యక్తమగుచున్నది విండ్సరుప్రభువు వివాహము బ్రిటిషుప్రజాహృదయమునందును, ప్రపంచమునందును మానవస్వాతంత్ర్య ధర్మాభ్యుదయమునందపూర్వమైన సంచలనమును గలుగజేసినది.

* * * *

బాల్డ్వివిను రామ్సేమాక్డోనాల్డు
మంత్రుల నిర్గమనము

బాల్డ్వినుమంత్రి బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమును రక్షించిన యుగంధరుడుగ పరిగణింపబడుచున్నాడు. గతించిన పదిహేనుపండ్లయందును, జాతీయప్రభుత్వవ్యాజమునను, పరాధీనప్రజలకు వీరు కలుగజేసిన యన్యాయము హిందూస్థానచరిత్రమునందును, ఇతరదేశచరిత్రములందును మహోత్కరములతో లిఖింపబడినది. ఇండియాయాక్టును నిరర్థకము చేసిన మహానుభావులు బ్రిటీషుసామ్రాజ్యాభిమానుల కృతజ్ఞతకును, వారి యనుచరుల కృతజ్ఞతకును పాత్రులగుట సహజము. ఎడ్వర్డురాజ్యత్యాగము, సామ్రాజ్యాంతర్గత సభలు, సామ్రాజ్య సంరక్షణవ్యయము, జార్జి పట్టాభిషేకము బాల్డ్వినుగారి ప్రతిష్ఠను జాతీయ ప్రభుత్వచరిత్రమునందు స్థిరతరము చేసినవి. బాల్డ్వినుగారు మంత్రికవచమును చేంబర్లేను గారికి సమర్పించి ప్రజాదరణముతో విశ్రాంతిని తీసికొనుట బాల్డ్వినుగారి శక్తిసామర్థ్యములకు నిదర్శనము. రామ్సేమాగ్డొనాల్డుగారి నిర్గమనమును జిజ్ఞాసాపరాయణులకు మననయోగ్యముగ నున్నది. వార్తాపత్రికాహారుడుగా [illegible]సనునగరము నందు జీవితమును ప్రారంభించి కార్మికపక్షమునకు నాయకుడై స్వయంసహాయము వల్లను ప్రధానమంత్రియగుట యసామాన్య విషయము. కాని కార్మికపక్షముచ్ఛస్థితియందున్నప్పుడు స్వీయపక్షానుచరులను, కార్మికపక్ష సిద్ధాంతములను విసర్జించి జాతీయపక్ష ప్రభుత్వమునందు మంత్రిత్వమును స్వీకరించుట మహాపరాధము. మేక్డొనాల్డుగారి ఉద్దేశములు పవిత్రములయినను చిరకాల సంవర్ధితమైన కార్మిక పక్షపతనము, బ్రిటీషు రాజ్యాంగములందును, ప్రపంచవ్యవహారములందును ప్రజాస్వామ్యత్వమునకు ప్రతిఘటనము కలిగినవి. హిందూస్థానమునకు వారు కలుగజేసిన అన్యాయమును క్షంతవ్యము కాదు. ప్రపంచపరిణామమునందు ధర్మరంగమునందు మానవుల ప్రకృతి తలక్రిందులుగాగల విధమును ఎడ్వర్డు, బాల్డ్వినురామ్సేమాక్డొనాల్డుగార్ల యుదంతము స్మరింపజేయుచున్నది.

* * * *

కాంగ్రెసు, ప్రభుత్వము

బ్రిటిషుభారతప్రభుత్వములు భారత జాతీయ స్వాతంత్ర్యమునకు చిహ్నమైన కాంగ్రెసునకు జూపుచున్న ప్రతిఘటన నిరాదరణములు పరమార్థదాయకములు. సామ్రాజ్యాభిమానమునకును, స్వార్థపరత్వమునకును, నిరంకుశత్వమునకును మితిమేఱలు లేక ప్రబలు లండనునగరమునందు జట్లండు ప్రభువు పలికిన పలుకునే గవర్నరులు, వారి అనుచరులు చిలకలవలె పలుకుచున్నారు. పరిపాలనమునకు మూలాధారమైన ప్రజాభిప్రాయమును నిరర్థకముచేసి, శాసనసభలను మృతసంస్థలనుచేసి రాష్ట్రములను పరిపాలించుట రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యము. గాంధీ మహాత్ముడు జట్లండుప్రభువు వ్యక్తము చేసిన భావములకు చెప్పిన ప్రత్యుత్తరములు మహాత్ముడు శాంతిమార్గమునను రాజకీయ వ్యవహారములను నడుపుటకు యుక్తమైనవిధమును సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. 3½ కోట్ల ప్రజలు స్వాతంత్ర్యసంరంభమునందు నిమగ్నులైనప్పుడు వ్యవహారములందు సాధ్యముగాక పోయినను, ఐక్యమును ప్రమాణముగ నుంచుట ధర్మము.

ప్రజలు ప్రతినిధులను శాసన సభలకు వారి ఇష్టానుసారముగ నెన్నుకొనిరి. ప్రతినిధులు ప్రజలకు బాధ్యులుగాని కేవలము సూత్రధారులైన గవర్నరులకు బాధ్యులుగారు. గవర్నరులకు, ప్రజా ప్రతినిధులకు భేదాభిప్రాయము కలిగినప్పుడు మంత్రివర్గము రాజీనామా ఇచ్చుట స్వీయాధికార నిర్వహణమునకు ప్రమాణము. గవర్నర్లు ప్రత్యేకముగా నేర్పాటుచేసిన మంత్రివర్గము తీసివేయ గలరుగాని, ప్రజాపక్షమున స్వతంత్రముగ నేర్పడిన మంత్రివర్గము తీసివేయ జాలరు. ప్రజా స్వాతంత్ర్యమునకు ఈధర్మము మూలబీజము. జట్లండు ప్రభువు, రాజప్రతినిధి, గవర్నర్లు ధర్మ సూక్ష్మమును గ్రహించి, శాసనసభలను వెంటనే సమావేశపఱచుట ధర్మము, వివేకము.

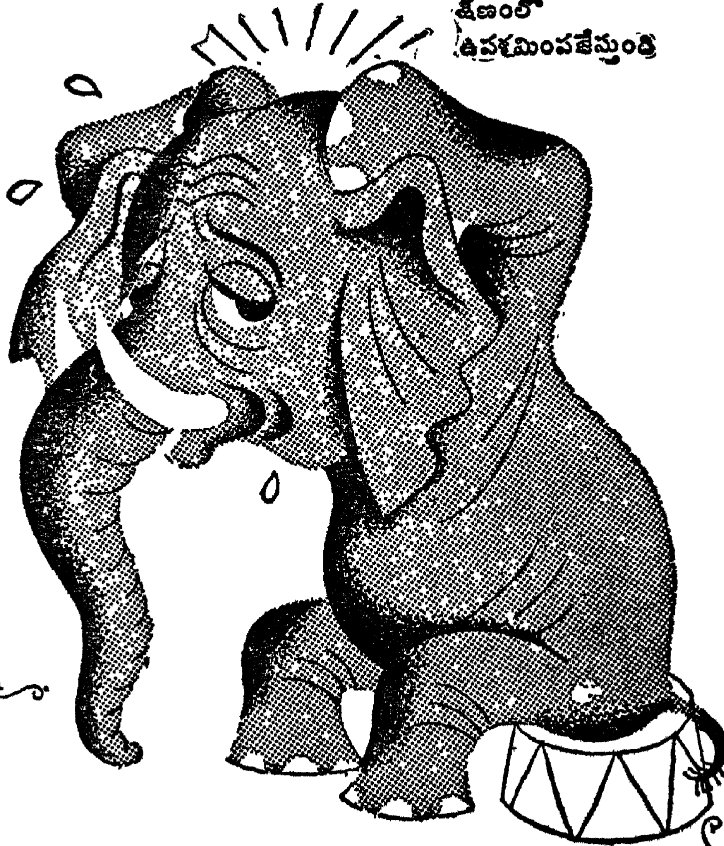
శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులుగారును, గాంధీ మహాత్ముడును ఈసమస్యను సమగ్రముగ చర్చించినట్లు వార్తలు తెలుపుచున్నవి. కాలహరణము, దురహంకారము దురాగ్రహములకు మూలమగుచున్నది. బ్రిటిషు భారతప్రభుత్వములు భారతీయ లక్ష్యమునకు ప్రధాన నాయకులైన గాంధీ మహాత్ముని ధర్మ హితోపదేశములను గ్రహించి వర్తమాన విషాదావస్థను వెంటనే తొలగించుటకు పనిబూనుట పరమార్థము.

Printed and Published by K. Nageswara Rao,
at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St., Madras. Editor. G. Subbaramayya,

అమృతాంజనము

..'ఏనుగు తలనొప్పుల'నుకూడా

క్షణంలో ఉపశమింపచేస్తుంది

లక్షలాది ప్రజలు 1893 నుంచి దేశమంతటా అమృతాంజనాన్ని వాడుతున్నారు. అమృతాంజనము బెణుకులు, వాపులు, తలనొప్పి, పళ్లపోటు, జలుబులు, దగ్గులు మొదలైన వాటిని ఉపశమింపచేస్తుంది.

అమృతాంజనము అన్ని నొప్పులకు దివ్యామృతము.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్.
మద్రాసు-4, బొంబాయి-1, కలకత్తా-7.